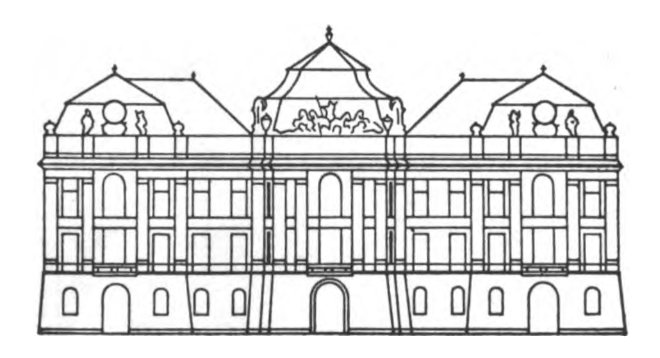

Digitized by Google

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

εἰς τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα Ψαλμοὺς τοῦ Προφητάνακτος καὶ Θεοπάτορος

ΔΑΒΙΔ

Συγγραφεῖσα μὲν πάλαι Ἑλληνιστὶ παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐν μοναχοῖς καὶ ὑπερτίμου τῶν φιλοσόφων κυρίου

ΕΥΘΥΜΙΟΥ

τοῦ ΖΙΓΑΔΗΝΟΥ

μεταφρασθεῖσα δὲ εἰς τὴν ἁπλουστέραν διάλεκτον παρὰ τοῦ ἐν μοναχοῖς ἐλαχίστου κυρίου Νικοδήμου ἁγιορείτου, καὶ σειρᾷ πλουσίᾳ ἐν εἴδει ὑποσημειώσεων καταπλουτισθεῖσα, ἥτις συνηρανίσθη ἔκ τε τῆς ἀνεκδότου σειρᾶς τοῦ σοφοῦ Νικήτα καὶ ἐκ τῆς ἐκδεδομένης γραικολατινιστὶ καὶ ἔκ τινων ἄλλων.

Τύποις δὲ νῦν πρῶτον ἐκδοθεῖσα εἰς κοινὴν ἁπάντων τῶν ὁμογενῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Περιέχων ὀγδοήκοντα καὶ ἕνα Ψαλμούς.

Ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριαρχικῷ Τυπογραφείῳ.

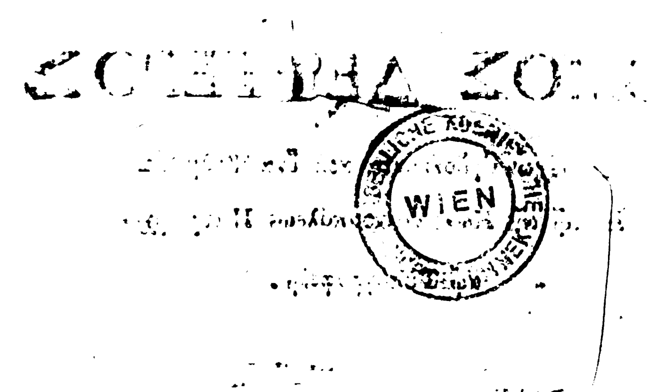
αωκα.

Κανὼν Β'. τῆς Ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς
Ἑβδόμης Συνόδου.

„ Ὁρίζομεν πάντα τὸν προάγεσθαι μέλλοντα εἰς τὸν τῆς ἐπισκοπῆς βαθμὸν,
„ πάντως τὸν Ψαλτῆρα γινώσκειν, ἵνα ὡς ἐκ τούτου, καὶ πάντα
„ τὸν κατ' αὐτὸν κλῆρον, οὕτω νουθετῇ μυεῖσθαι.

Ἐπίγραμμα Ἰαμβικὸν εἰς τὸν Δεύτερον τοῦτον
Τόμον τοῦ Ψαλτηρίου.

„ Καὶ Δεύτερον δὲ, τῶν Δαβὶδ Ψαλμῶν Τόμον,
„ Δέξασθε πάντες, Ὀρθοδοξίας γόνοι.
„ Τούτῳ γὰρ ἐμμένοντες ἀθανασίας,
„ Δρέψεσθε καρποὺς, νῦν τε καὶ μετὰ τέλος.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΝ' ΨΑΛΜΟΥΣ

ΤΟΥ

ΠΡΟΦΗΤΑΝΑΚΤΟΣ ΔΑΒΙΔ.

ΨΑΛΜΟΣ Ο'. ΚΑΘΙΣΜΑ Ι'.

„ Τῷ Δαβὶδ Ψαλμὸς, τῶν υἱῶν Ἰωναδὰβ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτι-
„ σθέντων. ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος συνεγράφη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ἐκ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰωναδὰβ, καὶ τῶν ἄλλων Ἰουδαίων, ὁποῦ πρῶτον ἐσκλαβώθησαν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· ταύτην δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπέγραψαν οἱ ἑβδομήκοντα ἑρμηνευταὶ τῆς Γραφῆς, μὲ τὸ νὰ εὗρον ἀνεπίγραφον τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον· οἱ υἱοὶ δὲ καὶ ἀπόγονοι τοῦ Ἰωναδὰβ, ἦτον τότε ὀνομαστοὶ κοντὰ εἰς τοὺς σκλαβωθέντας Ἰουδαίους· (1) σωτηρίαν δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ζητεῖ παρὰ Θεοῦ, καὶ ἐλευθερίαν ἀπὸ τοὺς πολεμοῦντας· διὰ τοῦτο ἁρμόζει νὰ λέγεται καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἐναντίον τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν ἐχθρῶν, ὁποῦ μᾶς πολεμοῦν.

1 : „ Ἐπὶ σοὶ Κύριε ἤλπισα, μὴ κα-
„ ταισχυνθείην εἰς τὸν αἰῶνα.

2 : „ Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαί με καὶ
„ ἐξελοῦ με· κλῖνον πρός με τὸ οὖς
„ σου, καὶ σῶσόν με.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἤλπισα ὅλως διόλου εἰς

---

(1) Λέγει δὲ ὁ ἱερὸς Θεοδώριτος, ὅτι ϗ αὐτὸς ὁ τὴν ἐπιγραφὴν ποιησάμενος ὡμολόγησε, μὴ εὑρηκέναι ταύτην παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, ἀλλ' αὐτὸς αὐτὴν τεθεικέναι· πρέπει δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι οἱ τοῦ Ἰωναδὰβ υἱοὶ ϗ ἀπόγονοι, ἔγιναν ἄνδρες εὐλαβεῖς ϗ δίκαιοι ϗ φύλακες ἀκριβεῖς τῶν ἐντολῶν τοῦ πατρός των, ὥστε ὁποῦ ϗ ὁ ἴδιος Θεὸς ἔγινε μάρτυς τῆς ἀρετῆς των· ἐπρόσταξε γὰρ τὸν Ἱερεμίαν ὁ Θεὸς νὰ φέρῃ κρασὶ εἰς αὐτοὺς, διὰ νὰ πίουν· ἐπειδὴ ὅμως ἐκεῖνοι δὲν ἠθέλησαν νὰ πίουν διὰ τὴν ἐντολὴν, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὁ πατήρ των· διὰ τοῦτο ὁ Ἱερεμίας ἐκατηγόρησε τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὴν ἀπείθειαν ὁποῦ ἔχουν· καθότι, ἐκεῖνοι μὲν, ἀνθρωπίνας ἐντολὰς φυλάττουσιν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παραβαίνουσι τὰς θεϊκὰς ἐντολὰς ϗ νομοθεσίας· ταῦτα γὰρ λέγει περὶ αὐτῶν ὁ Ἱερεμίας· „ Καὶ ἔδωκα κατὰ πρόσωπον αὐτῶν (τῶν ἀπογόνων δηλαδὴ τοῦ Ἰωναδάβ.) κεράμια οἴνου ϗ ποτήρια· ϗ εἶπα· πίετε οἶνον· ϗ εἶπον· οὐ μὴ πίωμεν οἶνον, ὅτι Ἰωναδὰβ υἱὸς Ῥηχὰβ ὁ πατὴρ ἡμῶν, ἐνετείλατο ἡμῖν λέγων· οὐ μὴ πίητε οἶνον ὑμεῖς ϗ οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἕως αἰῶνος· ϗ οἰκίας οὐ μὴ οἰκοδομήσητε· ϗ σπέρμα οὐ μὴ σπείρητε· ϗ ἀμπελὼν οὐκ ἔσται ὑμῖν, ὅτι ἐν σκηναῖς οἰκήσετε πάσας τὰς ἡμέρας ὑμῶν, ὅπως ἂν ζήσητε ἡμέρας πολλὰς ἐπὶ τῆς γῆς· (Ἱερ. λε'. 5.) περὶ τούτων γράφει ϗ ἡ Δ'. Βασιλ. (κεφ. ι'. 15.) λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι οἱ υἱοὶ Ἰωναδὰβ νοοῦνται εἰς πρόσωπον τῶν Ἀποστόλων, οἵτινες ἐφύλαξαν τὰς ἐντολὰς τοῦ οὐρανίου αὐτῶν Πατρὸς Χριστοῦ· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Ἀθανάσιος· εἴρηται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτων, ἁρμόζει δὲ ϗ εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς χάριτος, οἱ ὁποῖοι ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν εἰδώλων, ϗ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, δεχθέντες τὴν παρ' αὐτοῦ προμήθειαν.

εἰς ἐσένα Κύριε, διὰ τοῦτο ἂς μὴν ἀποτύχω τῆς βοηθείας σου· διὰ τί ἐὰν ἀποτύχω, ἔχω νὰ μείνω κατησχυμένος εἰς τὴν ζωήν μου· καὶ ἀγκαλὰ ἐγὼ εἶμαι ἀνάξιος κάθε βοηθείας, ὅμως ἐσὺ λύτρωσαί με ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου διὰ τὴν ἐδικήν σου δικαιοσύνην, ἡ ὁποία καταδικάζει τοὺς ἀδικοῦντας (1) κλῖνον δὲ τὸ αὐτί σου εἰς ἐμένα, καὶ ἄκουσόν μου· τοῦτα δὲ εἶπεν ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι, ὅταν θέλουν νὰ ἀκούσουν καλὰ τὰ λόγια τινὸς ἀσθενοῦς, κλίνουσι τὸ αὐτί τους πρὸς τὸ σόμα ἐκείνου· ταῦτα τὰ ἴδια σχεδὸν λέγει καὶ ἐν τῷ λ΄. Ψαλμῷ. (2)

3: „ Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστὴν,
„ καὶ εἰς τόπον ὀχυρὸν τοῦ σῶσαί με
„ ὅτι στερέωμά μου, καὶ καταφυγή
„ μου εἶ σύ.

Εἰς δὲ τὸν λ΄. Ψαλμὸν ἀντὶ τοῦ, εἰς τόπον ὀχυρὸν, εἶπεν εἰς οἶκον καταφυγῆς· καὶ ἀντὶ τοῦ ςερέωμά μου, ἐκεῖ εἶπεν, ὅτι κραταίωμά μου· Γενοῦ μοι, λέγει, εἰς Θεὸν ὑπερασπιςὴν: ἤτοι γενοῦ εἰς ἐμένα Θεὸς ὑπερασπιςὴς· ταυτὸν εἰπεῖν, ὑπεράσπισόν μου· ἰδίωμα γὰρ εἶναι καὶ τοῦτο τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὸ γενοῦ μετὰ προθέσεως καὶ ὀνόματος· διὰ τὶ ἐσὺ εἶσαι ςερέωμά μου, καὶ φυλάττεις ἐκεῖνον, ὁποῦ καταφεύγει εἰς ἐσένα, ὡσὰν εἰς καταφυγὴν καὶ φρούριον ἀσφαλέςατον.

4: „ Ὁ Θεός μου, ῥῦσαί με ἐκ χειρὸς ἁ-
„ μαρτωλοῦ ἐκ χειρὸς παρανομοῦν-
„ τος καὶ ἀδικοῦντος.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀδίκων· τοιοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ ἐξουσιάζοντες τοὺς Ἰουδαίους Βαβυλώνιοι. (3)

5: „ Ὅτι σὺ εἶ ἡ ὑπομονή μου Κύριε.

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ ἐν τῷ λη΄. Ψαλμῷ „ Καὶ νῦν, τίς ἡ ὑπομονή μου, οὐχὶ Κύριος· καὶ ἐν τῷ κδ΄. „ Καὶ σὲ ὑπέμεινα ὅλην τὴν ἡμέραν.

„ Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός
„ μου.
6: „ Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστρός.

Κύριε, λέγει, ἐσὺ εἶσαι ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ τὴν νεότητα τῆς ζωῆς μου· καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν νεότητά μου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου: ἤγουν εὐθὺς ἀφ' οὗ ἐγεννήθην, ἐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐκεῖνοι μὲν (οἱ Ἰουδαῖοι) περὶ τῶν ἀνδραποδισάντων αὐτοὺς· οὗτοι δὲ (οἱ Χριςιανοὶ δηλαδὴ) περὶ τῶν πονηρῶν Δαιμόνων ταύτην τὴν ἱκετείαν προσφέρουσιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Μέγα θάρσος τῆς πεποιθήσεως αὐτῷ προβάλλεται τὴν ἐπὶ Θεῷ ἐλπίδα· δικαιοσύνη δὲ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, δι' οὗ ἐῤῥύσθημεν τῆς κατεχούσης ἡμᾶς ἁμαρτίας εἰς φθοράν· ὁ δὲ Ἡσύχιος „ Καλῶς πρὸς τὸ μὴ καταισχυνθείην τὸ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου· εἰ γὰρ ϗ εἰς σὲ ἥμαρτον, ἀλλὰ τούτων με δικαίως ἀπαλλάξεις· ὅτι τε οὐδεμίαν ἔχουσι γνῶσιν τῆς σῆς ἰσχύος, ϗ ὅτι μάτην ἡμᾶς ἀδικοῦσι· ϗ ὁ Δίδυμος δὲ εἶπεν „ Ὁ ἔχων εἰς Θεὸν ἐλπίδα μέχρι τοῦ παντὸς αἰῶνος οὐ καταισχύνεται· ὁ πεποιθὼς δὲ ἐπὶ τῷ πλούτῳ, οὗτος πεσεῖται ϗ καταισχύνεται· ἐν τῇ δικαιοσύνῃ δὲ ῥύεταί τις ὁ μηδὲν ἀδικῶν.

(2) Ὅθεν ϗ ὁ Ἡσύχιος λέγει· τουτέςιν ὡς ἀσθενεῖ συγκατάβηθι· κλῖνον τὸ οὖς σου ὡς ἁμαρτωλῷ, ϗ μὴ δυναμένῳ σὺν παῤῥησίᾳ προσεύξασθαι· ἢ τὸ γοῦν ἀληθέςερον, ἔγγισον· οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ἐγγίσαι τῷ Θεῷ χωροῦμεν, ἐὰν μὴ ὁ πανταχοῦ παρὼν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τῇ συμπαθείᾳ· (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Νύσσης παρανομοῦντα ϗ ἀδικοῦντα ἐνόησε τὸν αἰχμαλωτίσαντα ἡμῶν τὴν ζωὴν Διάβολον· ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Ἁμαρτωλὸν παράνομόν τε ϗ ἄδικον καλεῖ τὸν Διάβολον ἐκ χειρός τε αὐτοῦ ῥυσθῆναι (δηλαδὴ τῆς ἁμαρτίας, ἣν ἐν ταῖς μεθοδείαις ἔχει τῶν ἡδονῶν·) προσεύχεται· εἰδὲ ϗ ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν λέγει ῥυσθῆναι, ϗ τοῦτο μακάριον· εἰ μὲν γὰρ ἐχθρὸς ὁ ἁμαρτωλὸς, οὐ φείδεται· εἰδὲ φίλος, βαρὺς ϗ οὕτω· ἁμαρτωλοῦ τοίνυν ἐχθροῦ τε ϗ φίλου ῥυσθῆναι ϗ ἡμεῖς προσευξώμεθα· (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

ἐςερεώθηκα ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου εἰς ἐσένα, ὡσὰν εἰς ςερέωμα δυνατὸν καὶ ἀκούμβισμα· φανερώνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβίδ, ὅτι εἶχεν εὐσεβεῖς καὶ θεοφοβουμένους γονεῖς, οἱ ὁποῖοι παρέδωκαν αὐτὸν εὐθὺς ὁποῦ ἐγεννήθη εἰς τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ· νοεῖται δὲ τοῦτο καὶ ἄλλως, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἐπερίτεμαν τὰ βρέφη των ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἀκολούθως ἐνεπίςευον ταῦτα εἰς τὸν Θεόν· Πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι τὸ ἀπὸ γαςρὸς, καὶ τὸ ἐκ κοιλίας Μητρὸς, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, συνηθίζει νὰ λαμβάνῃ ἡ παλαιὰ γλῶσσα τῶν Ἑβραίων, ὡς σχῆμα ὑπερβολῆς· δηλοῦσι γὰρ αὐτὰ οὕτω λεγόμενα, τὴν ἀρχὴν τῆς φρονήσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀρχίζει τινὰς νὰ φρονῇ καὶ νὰ διακρίνῃ τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν· διὰ τοῦτο εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ἰὼβ „ Εἰ δὲ καὶ τὸν ψωμόν μου ἔφαγον μόνος, καὶ οὐχὶ ὀρφανῷ μετέδωκα· ὅτι ἐκ νεότητός μου ἐξέτρεφον ὡς πατὴρ, καὶ ἐκ γαςρὸς Μητρός μου ὡδήγησα. (Ἰὼβ λα': 17.) ἐπειδὴ ἀδύνατον εἶναι νὰ κάμῃ τινὰς τοιαύτας ἀρετὰς, ἀπὸ αὐτὴν τὴν γέννησίν του καὶ ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του· φανερὸν λοιπὸν εἶναι, ὅτι τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς ὑπερβολῆς δηλοῖ, ὅτι ταῦτα ἐκατόρθωνεν ὁ Ἰὼβ, ὅταν ἄρχισε νὰ λαμβάνῃ φρόνησιν καὶ λογικὴν διάκρισιν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

„ Ἐκ κοιλίας μητρός μου σύ μου εἶ
„ σκεπαστής.

Ἐσὺ εἶσαι, λέγει, Κύριε, σκεπαςὴς καὶ φύλαξ μου ἀκόμη ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου· (2) διὰ τί ἀνίσως ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ δὲν ἐφύλαττε τὸ ἔμβρυον μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του, καὶ δὲν ἐσκέπαζεν αὐτὸ, βέβαια ἤθελε φθαρῇ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἀπὸ τὰς πολλὰς περιςάσεις καὶ τοὺς διαφόρους κινδύνους, ὁποῦ ἀκολουθοῦν εἰς τὰς ἐγγαςρωμένας γυναῖκας· ταῦτα τὰ τρία ῥητὰ ἀνέφερεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν κά· Ψαλμὸν, ὀλίγον τι παρηλλαγμένα· πλὴν ἐκεῖνα ἀποδίδονται εἰς τὸν Χριςὸν, ὡς εἰς ἐκεῖνον ἁρμόδια.

„ Ἐν σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διαπαντός.

Εἰς ἐσένα μόνον, λέγει, Κύριε, ἦτον ὁ ὕμνος καὶ ἡ δοξολογία μου: ἤτοι ἐσένα μόνον ἐδοξολόγουν πάντοτε. (3)

7: „ Ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς,
„ καὶ σὺ βοηθός μου κραταιός.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἐξηράνθηκα ἀπὸ τὴν νηςείαν, καὶ ἀπὸ τὸ νὰ φορῶ τρίχινον σάκκον κατάσαρκα, καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴν λύπην ἐφάνηκα ἄσχημος καὶ χλωμὸς, διὰ τοῦτο ἔγινα κοντὰ εἰς τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους ὡσὰν ἕνα τέρας, εἶπε δὲ ὡσὰν ἕνα τέρας, ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἦτον τέρας, ἀλλ' ἐνομίζετο μόνον ὡς τέρας· καὶ ὄχι κοντὰ εἰς τοὺς

(1) Ὁ μὲν πρῶτος λαὸς νεότητα καλεῖ κατὰ τὸν Θεοδώριτον τὸν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Μωσέως χρόνον, ὅτε καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀπήλαυσαν, ἐπὶ πλεῖςον Αἰγυπτίοις δεδουλευκότες χρόνον· ἐξ ἐκείνου, φησιν, εἰς σὲ τὰς ἐλπίδας ἔσχον, καὶ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν· ὁ δὲ νέος λαὸς νεότητα λέγει, ἧς τετύχηκε νεουργίας διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἀπὸ μέρους τῶν Ἀποςόλων ταῦτα λεγόμενα δηλοῦσιν, ὅτι καὶ ἔτι κυουμένους τοὺς Ἀποςόλους ἐν τῇ γαςρὶ τῇ δημιουργικῇ Προνοίᾳ, ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἔσκεπε, καὶ εἰς τὸ φῶς ἐξήγαγεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος σὺν τῷ Διδύμῳ „ Γέννησιν καὶ τόκον καλεῖ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδον (ὡς ἀρχὴν τῆς συςάσεως τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων) ἡ τῶν εὐσεβεςέρων τοίνυν (Ἑβραίων αἰχμαλώτων) συμμορία λέγει, ὅτι ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τὴν σὴν ἔσχον ἐλπίδα· καθάπερ καὶ ὁ νέος λαὸς γέννησιν καὶ τόκον καλεῖ τὴν ἀναγέννησιν· περὶ γὰρ τούτου καὶ ἐν Εὐαγγελίοις εἴρηται „ Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὥσπερ ὁ μετέχων ἐν τῷ μετεχομένῳ, οὕτω καὶ ὁ μετεχόμενος ἐν τῷ μετέχοντι· καὶ ὥσπερ ἐν τῷ σπουδαίῳ ἡ ἀρετὴ, καὶ ὁ σπουδαῖος ἐν τῇ ἀρετῇ: οὕτω καὶ ὁ ὑμνῶν τὸν Θεὸν, ἐν αὐτῷ τυγχάνει τῷ ὑμνουμένῳ· καὶ ἕτερος δέ φησιν „ Ἄλλων ἄλλα ὑμνούντων γονεῖς, ἄρχοντας, πλοῦτον, δόξαν· ἡ ἐμὴ ὕμνησις ἐν σοὶ καθέςηκε μόνῳ.

τοὺς φρονίμους ἀνθρώπους, ἀλλὰ κοντὰ εἰς 'τοὺς χυδαίους καὶ ὀλιγόνοας· διότι ἡ Γραφὴ πολλοὺς ὀνομάζει, τοὺς χυδαίους καὶ ἀνοήτους· καὶ ἁπλῶς τοὺς κακούς· ὅθεν ὁ Παῦλος λέγει „ Οὐ γάρ ἐσμὲν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· (Β'· Κορ. β'. 17.) Καὶ ὁ Κύριος „ Πολλοὶ μὲν εἰσὶ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί· (Ματθ. κ'. 16.) ἐγὼ ὅμως, λέγει, τὴν ἐδικήν σου προσμένω βοήθειαν Κύριε. (1)

8 : „ Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσε-
„ ως, ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου,
„ ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέ-
„ πειάν σου.

Τὸ πληρωθήτω ἐδῶ λαμβάνεται ἀντὶ εὐκτικοῦ: ἤγουν ἀντὶ τοῦ πληρωθείη· ἄμποτε, λέγει, νὰ γεμίσῃ τὸ σόμα μου ἀπὸ τὴν αἴνεσίν σου Κύριε· θέλει δὲ γεμίσει ἀπὸ αὐτὴν, ἀνίσως ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Βαβυλωνίων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. διὰ τὶ τότε μὲ ὅλον τὸ σόμα μου, γεμάτον ἀπὸ τὴν αἴνεσιν καὶ δοξολογίαν σου, θέλω ὑμνήσω τὴν δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειάν σου: ἤτοι τὴν παντοδυναμίαν καὶ ἀπειρίαν σου, καὶ τὰ ἄλλα θεοπρεπῆ καὶ μεγαλοπρεπῆ σου προσόντα καὶ ἰδιώματα, ὅσα δοξάζουσιν οἱ εὐσεβεῖς: ἤτοι νοοῦσι περὶ σοῦ· ἡ δόξαν ἁπλῶς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν μεγαλωσύνην τοῦ Θεοῦ· (2) καὶ ὄχι μίαν φορὰν, λέγει, νὰ ὑμνήσω ταῦτα, ἀλλὰ πάντοτε· ἔτζι γὰρ ὁ Σύμμαχος ἑρμήνευσε τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν.

9 : „ Μὴ ἀποῤῥίψῃς με εἰς καιρὸν γή-
„ ρως.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ὁποῦ μοὶ βοηθῆς ἐκ νεότητός μου: ἤγουν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐξόδου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μὴ μὲ ἀποβάλῃς εἰς τὸν καιρὸν τοῦ γηρατείου μου· ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς, ἐγήρασα εἰς τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος· ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἔλεγον τὰ λόγια ταῦτα οἱ γεροντότεροι ἀπὸ τὸν λαὸν ἀλλὰ τὸ μὲν γηρατεῖον τοῦ σώματος, εἶναι φανερόν· τὸ δὲ γῆρας τῆς ψυχῆς, δὲν εἶναι εἰς ὅλους φανερόν· γῆρας δὲ ψυχῆς εἶναι ἡ ἁμαρτία, ἡ ὁποία ἐμποδίζει τὴν ἐνέργειαν καὶ πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς, ἥτις νεαροποιεῖ τὴν ψυχήν. (3)

„ Ἐν

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· ὅτι τέρας τὸ παράδοξον ϗ μέγα φησὶν ἐπὶ καλοῦ· ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ ϗ ἤρθην ὕψου, ϗ μέγας τις ϗ ἐξαίρετος ἐν τοῖς πολλοῖς γεγένημαι Ἔθνεσιν, ἀλλ' οὐκ οἰκείᾳ δυνάμει τὸ τοιοῦτον ἔσχον ἀγαθόν· σὺ γὰρ ἦς αὐτὸς, ὁ κρατισόν με ϗ γενναῖον διὰ τῆς σεαυτοῦ βοηθείας ποιῶν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· ὅτι τέρας ἐνομίζοντο τοῖς πολλοῖς (ἤται τοῖς φαύλοις,) οἱ Ἅγιοι, καθότι ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους ϗ περικαθάρματα διὰ τὰς ταλαιπωρίας, ὁποῦ ἐδοκίμαζον· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ „ Βδέλυγμα ἁμαρτωλῷ θεοσέβεια· (Σειρ. β'. 12.) ϗ θέατρον ἐγένοντο τῷ Κόσμῳ· τοιοῦτον ϗ τὸ τοῖς ἁμαρτωλοῖς εἰρημένον παρὰ Θεοῦ· „ Καὶ ἔσαι Ἰεζεκιὴλ ὑμῖν εἰς τέρας· (Ἰεζ. κδ'. 24.) διὰ τὸ ἐπὶ τόσας κατακλιθῆναι τοῦτον ἡμέρας ἐπὶ πλευροῦ δεξιοῦ, ϗ τόσας ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου. ϗ διὰ τὴν τῶν τριχῶν τοῦ σώματος ξύρησιν· εἶδε ϗ τοῖς πολλοῖς ἐδόκουν τοιοῦτοι, ἀλλὰ Θεῷ ϗ τῷ θείῳ λαῷ σοφοί τε ἦσαν ϗ δίκαιοι· πολλοῖς δὲ ϗ ὁ Σωτὴρ διὰ τὸν σαυρὸν ἔδοξε τέρας· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἢ κατ' ἄλλον, δόξαν μὲν λέγει, ἣν ἐπὶ γῆς ἐποίησας οἰκονομίαν, δι' ἧς ἐπλήρωσας τὴν γῆν τῆς δόξης σου· μεγαλοπρέπειαν δὲ λέγει τὴν Θεότητα, δι' ἧς πάντα ἐκεῖνα τὰ μεγάλα εἰργάσω· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Οὐδεὶς ὑμνῆσαι τὸν Θεὸν οὐδὲ τὰ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν μὴ πληρωθῇ παρ' αὐτοῦ σοφίας ϗ αἰνέσεως, δύναται· τί δὲ ὑμνῆσαι βούλεται; δόξαν Θεοῦ ϗ μεγαλοπρέπειαν: τουτέστι τὰ μεγάλα τοῦ Θεοῦ ϗ δεδοξασμένα θαύματα· περὶ ὧν ἔλεγεν· ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ἢ μεγαλοπρέπειαν τὸ Πνεῦμα καλεῖ· ἐν αὐτῷ γὰρ τὰ μεγάλα τοῦ Θεοῦ θαύματα ϗ τὰ κατορθώματα γίνεται· ϗ ὁ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπειδὴ τοσούτων ὑπαρχθεισῶν μοι εὐεργεσιῶν, ἄνθρωπος ὢν οὐ δύναμαι ἀποδοῦναι τὰς ἀξίας ἀμοιβάς· τούτου χάριν ἐκ τῆς σῆς σοφίας αἰνέσεώς μου τὸ σόμα πληρωθῆναι ἀξιῶ· οὕτω γὰρ μόλις τὴν σὴν δόξαν ὑμνῆσαι δυνήσομαι.

(3) Ὅθεν ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Γῆρας ϗ ὁ νέος λέγει λαὸς (τῶν Χριστιανῶν·) τὸν χρόνον, ὅτε πεπαλαίωτο τῇ κνίσσῃ τῶν εἰδώλων προσκεχηνώς· νεότητα δὲ ὡς ἀνωτέρω ἡμῖν εἴρηται, ἣν ἐδέξατο διὰ τῆς ἀνακράσεως· ἤτοι ἀναγεννήσεως.

„ Ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύν μου, μὴ „ ἐγκαταλίπῃς με.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν σαφηνίζει καὶ ἐξηγεῖ τὸ ἀνωτέρω· λέγει γὰρ καθολικώτερον, ὅτι ὅταν ὀλιγοσεύσῃ καὶ χαθῇ ἡ δύναμις τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς μου, τότε μή με ἐγκαταλίπῃς ἀβοήθητον Κύριε· ἐπειδὴ καὶ τότε ἔχω χρείαν περισσοτέραν τῆς βοηθείας σου. (1)

10: „ Ὅτι εἶπον οἱ ἐχθροί μου ἐμοί· καὶ „ οἱ φυλάσσοντες τὴν ψυχήν μου ἐ„ βουλεύσαντο ἐπιτοαυτό.

Τὸ ἐμοὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐπ' ἐμοί: ἤτοι οἱ ἐχθροί μου ἐλάλησαν ἀναμεταξύτων διὰ ἐμένα, ἢ καὶ κατ' ἐμοῦ· καὶ οἱ φυλάσσοντες: ἤγουν οἱ ἐπιβουλεύοντες τὴν ζωήν μου, ἐβουλεύθησαν συμφώνως ὅλοι ὁμοῦ νὰ μὲ κακοποιήσουν· οὗτοι δὲ εἶναι, ὄχι μόνον οἱ αἰσθητοὶ ἐχθροί, ἀλλὰ καὶ οἱ νοητοί· ἤτοι οἱ Δαίμονες.

11: „ Λέγοντες· ὁ Θεὸς ἐγκατέλιπεν αὐ„ τόν· καταδιώξατε καὶ καταλάβετε „ αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ῥυόμενος.

Αὐτὰ τὰ λόγια, λέγει, εἶναι, ὁποῦ οἱ ἐχθροί μου λέγουσι κατ' ἐπάνω μου· καὶ οἱ αἰσθητοὶ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ νοητοὶ Δαίμονες· τὸ δὲ καταδιώξατε δηλοῖ, ὅτι ἀφίσως ὁ λαὸς οὗτος φύγῃ ἀπὸ τὰς χεῖράς μας, κυνηγήσατέ τον κατόπιν, ἕως οὗ νὰ τὸν πιάσετε· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεὸς, τὸν ὁποῖον αὐτὸς σέβεται, τὸν ἐγκατέλιπε· διὰ τοῦτο δὲν εἶναί τινας ὁποῦ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰς χεῖράς μας. (2)

12: „ Ὁ Θεός μου, μὴ μακρύνῃς ἀπ' ἐ„ μοῦ· ὁ Θεός μου, εἰς τὴν βοήθειάν „ μου πρόσχες.

Ἀγκαλὰ, λέγει, Κύριε, σὲ διώκῃ ἀπὸ λόγου μου ἡ δυσωδία καὶ βρῶμα τῶν ἁμαρτιῶν μου, ὅμως ἐσὺ μὴ μακρύνῃς ἀπὸ λόγου μου διὰ τὸ ἔλεός σου· τοῦτο δὲ καὶ ὁ Ἡσαΐας εἶπε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „ Τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διΐςῶσιν ἀναμέσον ὑμῶν καὶ ἀναμέσου τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον ἀφ' ὑμῶν τοῦ μὴ ἐλεῆσαι· (Ἡσ. νθ'. 2.) μακρύνει δὲ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν ἁμαρτωλὸν, ὄχι κατ' οὐσίαν ὡς ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι ἀπερί-όριςος· ἀλλὰ κατὰ τὴν Πρόνοιαν· τὸ δὲ, ὁ Θεός μου εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες, ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν λθ'. Ψαλμόν· εἴρηται δὲ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρὸ τούτου ξθ'. Ψαλμοῦ. (3)

13: „ Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐκλιπέτωσαν „ οἱ ἐνδιαβάλλοντες τὴν ψυχήν μου.

Τὸ ἐκλιπέτωσαν, ἀναλωθήτωσαν, εἶπεν ὁ Σύμμαχος· τὴν ψυχήν μου δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐμὲ κατὰ περίφρασιν· διαβάλλει δὲ καθε ἐχθρὸς, εἴτε αἰ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Εἰ ϗ συνέβη ἄνθρωπον ὄντα, φησὶ, ποτὲ ἁμαρτεῖν, μὴ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐγκαταλίπῃς με Κύριε· ἀλλὰ ἀνακάλεσαι πάλιν ὡς φιλάνθρωπος· ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει „ Ἐπεὶ ϗ νέος ὢν, φησι, τὴν σὴν βοήθειαν ἰσχὺν, ἀλλ' οὐ τὴν ῥώμην ἐνόμισα σώματος, ἡ σή μοι παρέςω, ϗ παρελθούσης τῆς ῥώμης, ἰσχύς· ὃ δὴ ϗ συνέβη τῷ θείῳ Δαβίδ· νέῳ μὲν γὰρ ὁ υἱὸς ἐπανέςη· πρεσβύτῃ δὲ, οὐδείς· ἀλλ' ἐψυγμένος ὑπὸ γήρως ἦρχε τοῦ Ἰσραὴλ (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Φυλάσσουσιν ἡμῶν τὰς ψυχὰς οὐκ εἰς ἀγαθὸν, ἀλλ' εἰς κακὸν οἱ Δαίμονες, ἐπιτηροῦντες αὐτὰς, ὥςε ϗ παγιδεῦσαι ἐνεδρεύοντες· ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι „ Τὸ ὅτι εἶπον, ἀντὶ τοῦ, μήποτε εἴποιεν οἱ ἐχθροί μου· ἐπιθώμεθα αὐτῷ· ἔςαι γὰρ ἡμῖν εἰς προνομὴν μὴ ἐπικουροῦντος Θεοῦ· ἐπειδὴ τοίνυν ἐκεῖνοι ταῦτά φασι, μὴ ἐπὶ μήκιςον ὑπέρθου τὴν βοήθειάν σου.

(3) Ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Πῶς ὁ Θεὸς ὁ ἐπὶ πάντων ϗ ἐν πᾶσι μακρύνεται; ὅταν ἡμεῖς τῆς αὐτοῦ παρουσίας ἀνάξια πράξωμεν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

αἰσθητὸς, εἴτε καὶ νοητός·

„ Περιβαλλέσθωσαν αἰσχύνην καὶ ἐν-
„ τροπὴν οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι·

Ἂς ἐνδυθοῦν, λέγει, αἰσχύνην ἐκεῖνοι, ὁποῦ ζητοῦσι τὴν πτῶσίν μου· τὰ δὲ προσακτικὰ ταῦτα, δύναμιν εὐκτικῶν ἔχουσιν, ἀντὶ τοῦ αἰσχυνθείησαν, καὶ περιβληθείησαν αἰσχύνην, ὡς ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν πρὸ τούτου ξθʹ. Ψαλμόν· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ρηʹ. Ψαλμῷ „ Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές μοι ἐντροπὴν, καὶ περιβαλέσθωσαν ὡς διπλοΐδα αἰσχύνην αὐτῶν. (1)

14 „ Ἐγὼ δὲ διαπαντὸς ἐλπιῶ ἐπὶ σὲ,
„ καὶ προσθήσω ἐπὶ πᾶσαν τὴν αἴνε-
„ σίν σου.

Ὅταν, λέγει, λάβῃ τέλος ἡ προσευχή μου, καὶ ἔλθουν εἰς ἔργον ἐκεῖνα ὁποῦ ζητῶ ἀπὸ λόγου σου Κύριε, τότε θέλω ἐλπίσω ὅλος διόλου εἰς ἐσένα· καὶ θέλω κάμω προσθήκην εἰς ὅλην τὴν αἴνεσίν σου· ὅλην δὲ εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν εἶναι μόνον διὰ τῶν λόγων αἴνεσις καὶ δοξολογία Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων· ὅθεν εἶπεν ὁ Σωτήρ· „ Ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς (Ματθ. εʹ. 16.) (2)

15 : „ Τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν δι-
„ καιοσύνην σου· ὅλην τὴν ἡμέραν
„ τὴν σωτηρίαν σου.

Ἡ γλῶσσα μου, λέγει θέλει διηγεῖται εἰς ὅλους, πῶς μὲν κατεδίκασας τοὺς ἐχθρούς μου Κύριε, πῶς δὲ ἐμὲ ἔσωσας ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐκείνων.

„ Ὅτι οὐκ ἔγνων γραμματείας.
16 : „ Εἰσελεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ὑπεσχέθη ἀνωτέρω νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν δικαιοσύνην του Θεοῦ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν, ἔπειτα σοχασθεὶς, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὸς νὰ κάμῃ τοῦτο; τούτου χάριν ἐδῶ ταπεινοφρονεῖ καὶ λέγει· ἐγὼ δὲν ἔμαθον γραμματείας: ἤγουν τέχνας καὶ σοφίσματα τῶν Γραμματέων καὶ Ῥητόρων, διὰ νὰ ἠμπορῶ μὲ αὐτὰς νὰ ἀναγγείλω κατ' ἀξίαν καὶ καθὼς πρέπει, τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· ὅμως θέλω ἔμβω: ἤγουν θέλω τελειώσω τὴν ἀνωτέρω ὑπόσχεσίν μου μὲ τὴν δυναστείαν: ἤτοι μὲ τὴν δύναμιν καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ· καὶ εἰς αὐτὴν θαῤῥῶν, θέλω ἐπιχειρήσω τὴν διήγησιν ταύτης. τὸ δὲ ὅτι, εἶναι περιττὸν· ἢ εἶναι βεβαιωτικὸν, ἀντὶ τοῦ ὄντως· ἤτοι ὄντως καὶ ἀληθῶς οὐκ ἔγνων γραμματείας· μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Ἀθανάσιος, τὸ ὅτι νοοῦσιν αἰτιολογικόν· ὅθεν καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ, γραμματείας. βάλλουσιν ὑποστιγμὴν, καὶ συνάπτουσι τὸ ἀκόλουθον λέγοντες· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ηὗρα γραμματείας, διὰ τοῦτο εἰσελεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου· ἄλλοι δὲ ὡς ὁ Εὐσέβιος, γραμματείας λέγουσι τὰς παραγγελίας τῶν Γραμματέων, οἱ ὁποῖοι ἐπαρήγγελλον εἰς τὸν λαὸν νὰ ἔρχωνται τρεῖς φοραῖς τὸν χρόνον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναόν· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ θέλω ἔμβω εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ παρακινούμενος, ὄχι ἀπὸ τὴν παραγγελίαν τῶν Γραμ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος „ Ἐπειδὰν, ἐκείνων ἐπιτιθεμένων διὰ τὸ δόξαι με ἐγκαταλειφθῆναι παρὰ σοῦ, βοηθήσῃς αὐτὸς, καὶ αὐτοὶ εἰς αἰσχύνην ἀποστραφήσονται, ἅτε ματαίας εὑρόντες, ἃς κατὰ τῆς ψυχῆς μου ἐποιήσαντο διαβολάς· τίνες δὲ αἱ διαβολαί; ἢ αἱ λέγουσαι· ὁ Θεὸς ἐγκατέλιπεν αὐτόν..

(2) Ἄλλος δὲ εἶπεν „ Οὐκ ἀποστήσομαι τῶν εἰς σὲ ὕμνων, ἀρκούμενος τῷ ἅπαξ, ἢ δεύτερον τοῦτο ποιῆσαι· ἀλλὰ διαμενῶ, προστιθεὶς ἀεὶ τοῖς πρώτοις τὰ δεύτερα· καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲ προστιθέασιν ἐπὶ τὴν αἴνεσιν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ὁμολογίας τῶν δι' αὐτῶν σωζομένων.

Γραμματέων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. (1)

„ Κύριε, μνησθήσομαι τῆς δικαιοσύ-
„ νης σου μόνου.

Δὲν θέλω ἀλησμονήσω, λέγει, Κύριε, τὴν τοιαύτην δικαιοσύνην σου· ἀλλὰ πάντοτε θέλω ἐνθυμοῦμαι αὐτήν· μόνον δὲ εἶπε τὸν Θεὸν ὁ Δαβίδ, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς θέλει κρίνει δίκαια ἀνάμεσα εἰς αὐτὸν, καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς του· καὶ ὄχι κανένας ἄλλος· διὰ τοῦτο καὶ θέλω ἐνθυμηθῶ, λέγει, ὄχι δικαιοσύνην ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην ἐσένα μοναχοῦ Κύριε. (2)

17 : „ Ὁ Θεός μου, ἃ ἐδίδαξάς με ἐκ νεό-
„ τητος μου καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ἀ-
παγγελῶ τὰ θαυμάσιά σου.

Καὶ ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἐκ μέρους τοῦ Δαβίδ, σχῆμα δὲ ὑπερβατὸν εἶναι εἰς τὰ ῥητὰ ταῦτα, τὸ ὁποῖον οὕτως ἐξομαλύνεται· ὁ Θεός μου, ἀπαγγελῶ τὰ θαυμάσιά σου, ἃ ἐδίδαξάς με ἐκ νεότητός μου καὶ μέχρι τοῦ νῦν· θαυμάσια δὲ λέγει, ὅσα εἶναι γεγραμμένα εἰς τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἐθαυματούργησε διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· ἢ καὶ ὅσα ἐθαυματούργησεν εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Δαβίδ.

18 : „ Καὶ ἕως γήρους καὶ πρεσβείου, ὁ
„ Θεός μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με.

Τὸ ἔσχατον πρεσβεῖον καὶ ἀξίωμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ γηρατεῖον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ πρεσβύτερος ὁ γέρωντας ὀνομάζεται· ὁποῖος δὲ δὲν ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ φυλαχθῇ ἕως εἰς τὸ γηρατεῖόν του, αὐτὸς, εἶναι φανερὸν, ὅτι δὲν θέλει ἐγκαταλειφθῇ· ἀλλὰ θέλει φυλαχθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἕως τέλος τῆς ζωῆς του· ἢ καὶ ἄλλως τοῦτο νοεῖται· τὸ ἕως εἶναι ἀόριστον κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς ἁγίας Γραφῆς· ἐπειδὴ καὶ συνενοεῖται μαζὶ μὲ αὐτὸ καὶ τὸ ἑξῆς τοῦ χρόνου διάστημα. (3)

„ Ἕως ἂν ἀπαγγελῶ τὸν βραχίονά σου
„ τῇ γενεᾷ πάσῃ τῇ ἐρχομένῃ.

Βραχίων τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ δύναμις αὐτοῦ. ἐπειδὴ εἰς τὸν βραχίονα: ἤγουν εἰς τὸ μπράτζον εἶναι ἡ δύναμις τῶν χειρῶν· ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν· ἐν τῷ μγ'· δηλαδὴ Ψαλμῷ· γεννεὰ δὲ ἡ ἐρχομένη εἶναι ἡ τῶν Ἐθνικῶν: ἤτοι τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Θεοδώριτον· ἥτις ἔμελε νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὡς εἶπε καὶ ἐν τῷ κά. Ψαλμῷ. „ Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γεννεὰ ἡ ἐρχομένη· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν· ἕως οὗ ἀπαγγελῶ: καὶ μερικὰ ἕως ἂν ἀπαγγείλω.

19 : „ Τὴν

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ οὐκ ἔγνων γραμματείας, ἐξέδωκεν· „ Οὐκ οἶδα ἐξαριθμήσασθαι· τὰ ὑπάρξαντά μοι δηλαδὴ ἀγαθά σου· τὰς γὰρ τοιαύτας γραφὰς καὶ μαθήσεις καὶ τὰς τεχνικὰς σοφιστείας ἡ ἐμὴ οὐκ ἐδέξατο φύσις· εἰσελεύσομαι δὲ ὅμως ἐν δυναστείᾳ Κυρίου· καὶ ὡς δυνατὸν ἀνθρωπείᾳ φύσει τὴν ὑμνῳδίαν ποιήσομαι, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Γραμματείας ἢ τοὺς ματαίους καὶ πολυπλόκους τοῦ βίου περισπασμοὺς φησὶν, ἢ τὰς διὰ τοῦ νόμου κεκελευσμένας πολυτρόπως προσάγεσθαι θυσίας· ἐπειδὴ, φησὶ, ταύτας πάσας ἀπεβαλόμην, εἰς τὰς ἄνω εἰσελεύσομαι μονὰς, εἰς τοῦτο δύναμίν μοι τοῦ Κυρίου παρέχοντος· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Γραμματείας δὲ εἶπεν· ἐπειδὴ τοῖς λεγομένοις τότε Γραμματεῦσιν ἔργον ἦν, τὸ τοὺς ἀριθμοὺς ἔχειν καὶ τοὺς καταλόγους τῶν στρατιωτῶν· καὶ ὅλως ἅπαντα πράττειν τὰ βασιλικά.

(2) Οὐ τῆς ἐν τῇ σκιᾷ τοῦ νόμου δικαιοσύνης φροντίσω, ἀλλ' ἐκείνης, δι' ἧς ἡμᾶς τῆς ἁμαρτίας ἠλευθέρωσας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Τὸ ἕως οὐκ ἔστιν ὁριστικόν· οὐ γὰρ τοῦτο λέγει, ὅτι μέχρι τότε μὴ ἐγκαταλίπῃς, μετὰ δὲ ταῦτα ἄφες· ἀτοπώτατον γάρ· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ βοήθησόν μοι καὶ νῦν συνήθως, ἵνα λαβὼν καιρὸν, διηγήσωμαι σου τὴν ἰσχύν.

19: „ Τὴν δυναστείαν σου καὶ τὴν δικαι-
„ οσύνην σου ὁ Θεὸς ἕως τῶν ὑψί-
„ στων.

Ἀπὸ κοινοῦ ἐδῶ ἐννοεῖται τὸ, ἕως οὗ ἀ-παγγείλω· ἤγουν ἕως οὗ νὰ διηγηθῶ τὴν δυναστείαν σου· ἤτοι τὴν δύναμίν σου, τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω εἶπε βραχίονα· τὴν δικαιοσύνην σου δὲ τὴν ἕως τῶν ὑψίςων φθάνουσαν, κατὰ ἔλλειψιν· εἰ καὶ καθ' ὑπερβατὸν, τὴν ἕως τῶν ὑψίςων δικαιοσύνην σου· ὕψιςα δὲ εἶναι οἱ οὐρανοί· ἕως γὰρ τῶν οὐρανῶν ἔφθασεν ἡ δικαιοσύνη σου· ἐπειδὴ καὶ αἱ οὐράνιαι Δυνάμεις ἔμαθον περὶ αὐτῆς καὶ συγχαίρουσι κατὰ τὸν Δίδυμον· (1) τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια λέγονται πάλιν ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ.

„ Ἃ ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα.

Τὸ ἃ ἐδῶ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ πόσα. ἤτοι πόσα ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα Κύριε! ἠθικῶς γὰρ καὶ θαυμαςικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται τοῦτο· μερικοὶ δὲ βάλλοντες τελείαν ςιγμὴν ὕστερον ἀπὸ τὸ „ Τὴν δικαιοσύνην σου ὁ Θεὸς, ἑνώνουσι τό· ἕως τῶν ὑψίςων μὲ τὸ „ Ἃ ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα· ἀκολουθοῦντες εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀκύλα· ὅτι δηλαδὴ αἱ μεγαλοπρέπειαι καὶ εὐεργεσίαι, ὁποῦ ἐποίησας εἰς ἐμὲ, Κύριε, ἀνέβηκαν διὰ τοῦ θαυμασμοῦ, ἕως εἰς τὰς οὐρανίους Δυνάμεις· σὺ γὰρ με ἐτίμησας μὲ τὴν ἐδικήν σου εἰκόνα· κατέςησάς με βασιλέα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· τρέφεις, σκέπεις, φυλάττεις, λυτρόνεις ἀπὸ κινδύνους· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα.

„ Ὁ Θεὸς τίς ὅμοιός σοι;

Ποῖος ἄλλος, λέγει, εἶναι ὅμοιος μὲ ἐσένα Κύριε; ἤτοι οὐδείς.

20: „ Ὅσας ἔδειξάς μοι θλίψεις! πολλὰς
„ καὶ κακάς.

Καὶ τὸ ὅσας ἔδειξάς μοι θλίψεις, ἠθικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται ὡς καὶ τὸ ἀνωτέρω· ἤτοι θαυμαςικῶς· ἀντὶ τοῦ, πόσας θλίψεις! ἔπειτα πρέπει ἀκολούθως νὰ ἀναγινώσκωνται τὰ ἄλλα: ἤγουν ὅτι πολλὰς ὄντως καὶ βαρείας ἔδειξάς μοι· διότι ὄχι μόνον, λέγει, εὐεργετήθην Κύριε, ἀλλὰ καὶ ἐκακώθην· εὐεργετήθην μὲν, ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου ἀγαθότητα· ἐκακώθην δὲ καὶ ἐθλίβην, ἀπὸ τὴν ἐδικήν μου πονηρίαν.

„ Καὶ ἐπιστρέψας ἐζωοποίησάς με.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐπίςρεψας εἰς ἐμένα, τὸν ὁποῖον πρότερον ἀπεςράφης· ἢ ἐπιςρέψας ἐμένα πρὸς ἐσένα, Κύριε, διὰ τῆς μετανοίας, ἐζωοποίησάς με, μὲ τὸ νὰ μὲ ἐλευθέρωσες ἀπὸ τὸν φανερὸν θάνατον· συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τὴν Γραφὴν νὰ ὀνομάζῃ, θάνατον μὲν, τὰς μεγάλας θλίψεις, ζωὴν δὲ, τὴν ἀπὸ τῶν θλίψεων ἐλευθερίαν.

„ Καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνή-
„ γαγές με. (2)

Ἀ-

---

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Δυναςείαν μὲν, διὰ τὸ δῆσαι τὸν ἰσχυρὸν ϗ ἁρπάσαι τὰ σκεύη αὐτοῦ· δικαιοσύνην δὲ, ὅτι ἀδίκως ἡμᾶς αἰχμαλωσίᾳ κατεχομένους λελύτρωσαι· ἀπαγγελῶ δὲ, ϗ ὅτι οὐ μόνον τὰ ἐπὶ γῆς, ἀλλὰ ϗ τὰ ἐν οὐρανοῖς διὰ τιμίου ἐλυτρώσω αἵματος· ὅμοιον δὲ τῷ „ Ὅτι ϗ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς·

(2) Ὁ δὲ Νύσσης φησὶ, „ Τὴν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας γενομένην ἐπάνοδον διασημαίνει, ἐν οἷς φησιν, ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με· τοῦτο δὲ σαφέςερον ἐκ τῆς τοῦ μεγάλου Παύλου διδασκαλίας νοήσομεν, πῶς ἐκ τῶν ἀβύσσων ἀνάγεται ὁ τῷ βάρει τῆς ἁμαρτίας καθελκυσθεὶς εἰς τὴν ἄβυσσον· περὶ οὗ φησι, „ Μὴ εἴπῃς· τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέςι, Χριςὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν· ὅθεν γὰρ εἰσῆλθεν εἰς τὸν Κόσμον ὁ θάνατος, ἐκεῖθεν πάλιν ἐξωκίσθη· δι' ἀνθρώπου εἰσῆλθε, ϗ δι' ἀνθρώπου ἐξοικίζεται· ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἤνοιξε τῷ θα-

Ἀβύσσους τῆς γῆς καὶ Ἅδην καὶ λάκκον καὶ μνῆμα καὶ τὰ ὅμοια, συνειθίζει ἡ Γραφὴ νὰ ὀνομάζῃ τὰ βάθη τῶν πειρασμῶν· (1) ἔτζι γὰρ καὶ διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίους „ Ἰδοὺ ἐγὼ ἀνοίγω τὰ μνήματα ὑμῶν, καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐκ τῶν μνημάτων ὑμῶν, καὶ εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραήλ· (Ἰεζεκιὴλ· λζ'. 12.)

21 : „ Ἐπλεόνασας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγαλωσύ-
„ νην σου, καὶ ἐπιστρέψας παρεκάλε-
„ σάς με. καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς
„ γῆς πάλιν ἀνήγαγες με.

Αὐτὰ τὰ λόγια ἁρμόζουν εἰς μόνον τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν· τὸν ὁποῖον πλανώμενον μέσα εἰς τὴν ἀγνωσίαν καὶ εἰδωλολατρείαν, ἐπίστρεψεν ὁ Χριστὸς εἰς τὴν θεογνωσίαν, καὶ ἐπαρακίνησεν αὐτὸν εἰς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν· ἀλλὰ καὶ ἐπαρηγόρησεν αὐτὸν εἰπὼν „ Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· (Ματθ. ιά. 28.) καὶ ἀφ' οὗ αὐτὸς ἀπέθανε κατὰ τὴν φύσιν τῆς σαρκός, πάλιν τὸν ἀνεβίβασεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς τάφους· διότι ζωοποιήσας τὸ νεκρωθὲν αὐτοῦ σῶμα, καὶ ἀναστήσας καὶ ἀπαθανατίσας αὐτὸ τῇ δυνάμει τῆς ἑαυτοῦ ἀναστάσεως, ἔτζι ἐχάρισεν ἀπὸ τώρα διὰ τῆς πίστεως εἰς ὅλους τοὺς ἀξίους, τὴν τοιαύτην ἀνάστασιν· καὶ τοῦτο δῆλον γίνεται ἀπὸ τὴν φαινομένην ἀναδίπλωσιν καὶ παλιλογίαν, ὁποῦ μεταχειρίζεται ἐδῶ ὁ Δαβίδ· ἥτις δὲν ἐγράφη περιττῶς καὶ ἀσκόπως, ἀλλὰ μὲ σκοπὸν διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ τοιοῦτον νόημα· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ πάλιν ἐπίῤῥημα, ὁποῦ ἐδῶ ἐπροσέθη, ἐφανέρωσε τὴν παραλλαγὴν καὶ διαφορὰν, ὁποῦ ἔχει τὸ ἀνωτέρω „ Καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με, ἀπὸ τοῦτο ὁποῦ γράφεται τώρα ἐδῶ. (2)

22 : „ Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐξομολογήσομαί σοι
„ ἐν λαοῖς Κύριε.

Περιττὸς εἶναι ἐδῶ ὁ γὰρ σύνδεσμος, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη εἴπομεν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι ἐγὼ θέλω εὐχαριστήσω ἐν λαοῖς πολλοῖς καὶ ὄχι εἰς λαὸν ἕνα μόνον, ἐπειδὴ ὄχι μόνον εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῶν Ἐθνῶν λαοὺς ἔμελλεν ὁ Δαβὶδ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου νὰ δοξολογῇ καὶ νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν· τοῦτο δὲ φανερώτερον εἶπεν εἰς τὸ τέλος τοῦ ιζ'. Ψαλμοῦ οὕτω „ Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι Κύριε. (3)

„ Ἐν σκεύεσι Ψαλμοῦ τὴν ἀλήθειάν
„ σου ὁ Θεός·

Συνύ-

θανάτῳ τὴν εἴσοδον, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου ἡ ζωὴ ἀντεισάγεται· ἧς ἡ εἴσοδος, ἀφανισμὸν τοῦ θανάτου ἐργάζεται· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Εἴποι δ' ἄν τις ταῦτα καὶ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπείας εἰρῆσθαι φύσεως· ἐκ γὰρ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς, ἀνήγαγε ταύτην ὁ καταβὰς εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς: τουτέστιν ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς, ὁ διὰ ταύτην ἑλόμενος καὶ ἄνθρωπος γενέσθαι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος „ Μεταβαλόμενος ἐῤῥύσω τῶν θανάτων καὶ τῶν κινδύνων· ἐκ μεταφορᾶς τῶν ὁδόν τινα ποιουμένων, εἶτα, ὅταν μεταμεληθῶσιν, ἐπιστρεφόντων, (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ὑψηλότερον δὲ ὁ διπλασιασμὸς ἔοικε σημαίνειν τὴν ἐπὶ τοῖς μετὰ τὸ Βάπτισμα πλημμελήμασι μετάνοιαν, δεκτὴν εἶναι τῇ πλεονάσαντι ἐφ' ἡμᾶς τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα καὶ δικαιοσύνην· διὸ πρότερον τὸ ἐζωοποίησάς με, ὡς ἐπὶ ἀναγεννήσεως εἴρηται· δεύτερον δὲ, τὸ παρεκάλεσάς με, ὡς ἐπὶ καταπονουμένου τῇ τῶν ἁμαρτημάτων ἀθυμίᾳ· ἴσως δὲ δευτεροῖ τὴν εὐεργεσίαν, ὡς ἀξίαν τοῦ πολλάκις λέγεσθαι· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Μεγαλοσύνη Θεοῦ, ἡ πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασις· ὢς γὰρ μέγιστος, μένει μέγας καὶ τοῖς μικροῖς συγκατέρχεται· πῶς δὲ τὴν πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασιν ἐπλεόνασεν; ὅτε δηλονότι γενόμενος ἄνθρωπος· οὕτω τε ἡμᾶς ἐκ τῆς πλάνης ἐπιστρέψας, οὐκ ἐφόβησεν ὡς δούλους, ἀλλ' ὡς υἱοὺς παρεκάλεσεν.

(3) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Καὶ ἐνταῦθα λαῶν πολλῶν ἐμνημόνευσεν, οἳ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, διὰ τῶν ἐξ Ἰουδαίων κηρύκων τῆς σωτηρίας ἀπήλαυσαν.

Σκεύη Ψαλμοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰ διάφορα μουσικὰ ὄργανα, μὲ τὰ ὁποῖα, λέγει, ὅτι θέλει ἐξομολογεῖται: ἤγουν εὐχαριστεῖ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ: ἀναγωγικῶς δὲ σκεύη Ψαλμοῦ εἶναι οἱ Χριστιανοί, τῶν ὁποίων ἁρμόσας τὰς ψυχὰς κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ ἑνώσας ὁ Δαβὶδ, ψάλλει πάντοτε εἰς τὸν Θεὸν δι' αὐτῶν· ἀπὸ κοινοῦ δὲ ἐννοεῖται καὶ ἐδῶ τὸ ἐξομολογήσομαι, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· καὶ ἦτον μὲν ἀκόλουθον νὰ συντάξῃ καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ ἐξομολογήσομαι μὲ δοτικὴν, ὡς ἀνωτέρω, καὶ νὰ εἰπῇ τῇ ἀληθείᾳ σου· αὐτὸς ὅμως ἀδιαφόρως ἐσύνταξε τοῦτο μὲ αἰτιατικήν· θέλω, λέγει, εὐχαριστῶ τὴν ἀλήθειάν σου Κύριε: ἤγουν ὅτι εἶσαι Θεὸς ἀληθὴς, ὄχι μόνον κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ὑποσχέσεις καὶ λόγιά σου. (1)

„ Ψαλῶ σοι ἐν κιθάρᱹ ὁ ἅγιος τοῦ
„ Ἰσραήλ.

Τοῦτο εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀνωτέρω ῥητοῦ σκεῦος γάρ: ἤτοι ὄργανον ψαλμοῦ, εἶναι καὶ ἡ κιθάρα· ἀπὸ δὲ τὴν κιθάραν ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ καὶ τὰ λοιπὰ μουσικὰ ὄργανα· Κιθάραν δὲ ὀνομάζει τὸ βασιλικὸν ὄργανον, μὲ τὸ ὁποῖον ἔψαλλεν ὁ Δαβὶδ τοὺς Ψαλμοὺς, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς βίβλου κεφ. ς. καθὼς αὐτοὺς ἔψαλλε καὶ μὲ τὸ ὄργανον τοῦ ψαλτηρίου· ἠμποροῦν δὲ νὰ ἁρμόσουν καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ ὄργανα ταῦτα· καὶ σκεύη μὲν ψαλμοῦ θέλομεν νοήσομεν, τὸ σῶμα, τὰ χείλη, τὴν γλῶσσαν, καὶ ὅσα εἶναι ὄργανα τῆς φωνῆς τοῦ ἀνθρώπου· κιθάραν δὲ θέλομεν νοήσομεν τὴν ψυχήν· ἅγιος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ, εἶναι ὁ ἁγιάζων τὸν Ἰσραὴλ Θεός· λέγεται δὲ καὶ ὁ Θεὸς ἅγιος καὶ ὁ ἄνθρωπος: ὁ μὲν Θεὸς, ὡς ἁγιάζων· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὡς ἁγιαζόμενος· καὶ ὁ μὲν Θεὸς, κατὰ φύσιν λέγεται ἅγιος· ὁ δὲ ἄνθρωπος κατὰ θέσιν: ἤτοι κατὰ μετοχήν· καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθινὸν, μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγων περὶ Χριστοῦ. „ Ὃς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις· (Α'. Κορ. ά. 30·) ἔγινε γὰρ, σοφία μὲν, εἰς τοὺς σοφιζομένους· δικαιοσύνη δὲ, εἰς τοὺς δεδικαιωμένους. ἁγιασμὸς δὲ καὶ ἀπολύτρωσις, εἰς τοὺς ἁγιαζομένους καὶ ἀπολυτρουμένους.

23: „ Ἀγαλλιάσονται τὰ χείλη μου, ὅταν
„ ψάλωσι· καὶ ἡ ψυχή μου, ἣν ἐλυ-
„ τρώσω.

Χείλη τοῦ Δαβὶδ ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν ἀλληγορικῶς οἱ Χριστιανοί, τοὺς ὁποίους μεταχειριζόμενος ὡς χείλη, ψάλλει διὰ μέσου αὐτῶν εἰς τὸν Θεόν· θέλει δὲ ψάλλει, λέγει, εἰς ἐσένα καὶ ἡ ψυχήμου: ἤτοι ἐγὼ τὸν ὁποῖον ἐλύτρωσες ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς.

24: „ Ἔτι δὲ καὶ ἡ γλῶσσά μου ὅλην τὴν
„ ἡμέραν μελετήσει τὴν δικαιοσύνην
„ σου.

Διὰ τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν, εἴπομεν πολλαῖς φοραῖς, πῶς δηλοῖ τὸ πάντοτε· καὶ πρέπει, ὦ ἀναγνῶσα, νὰ τὸ ἔχῃς εἰς ἐνθύμησιν· λέγει δὲ, ὅτι ἡ γλῶσσά μου θέλει μελετήσει: ἤγουν θέλει λαλήσει τὴν δικαιοσύνην σου Κύριε, τὴν ὁποίαν ἐποίησας, μὲ τὸ νὰ καταδικάσῃς τοὺς ἐχθρούς μου.

„ Ὅταν αἰσχυνθῶσι καὶ ἐντραπῶσιν οἱ
„ ζητοῦντες τὰ κακά μοι.

Θέ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οὕτω, φησιν, ἐμαυτὸν παρασκευάσω διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἐπιτήδειον γενηθῆναι, ὥστε σκεῦος ὑμνολογίας κληθῆναι· εἰδὲ σκεῦος κληθῆναι ἐκλογῆς λέλεκται· δῆλον ὅτι ἢ σκεῦος ὑμνολογίας· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησιν „ Οὐ τοσοῦτον ἐξομολογήσομαι τοῖς αἰσθητοῖς σκεύεσιν, ὅσον ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ ἢ γλώττῃ σωφρονούσῃ, ἢ μηδὲν φθεγγομένῃ ἁγιωσύνης ἀλλότριον· ταῦτα γὰρ ἀληθῶς σκεύη Ψαλμοῦ δικαίως ὀνομάζεται· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

Θέλω κάμω, λέγει, ἐκεῖνα, ὁποῦ ὑπεσχέθηκα ἀνωτέρω, ὅταν τελείως ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· εἴπομεν δὲ ἀνωτέρω διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην· οἱ ζητοῦντες δὲ τὰ κακά μοι εἶναι, ἀντὶ τοῦ, οἱ ζητοῦντες τὴν πτῶσίν μου· ὡς ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν λζ΄. Ψαλμὸν σίχ. 12 (1).

Ψαλμὸς. ΟΑ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος εἰς Σολομῶντα Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἴπομεν εἰς τὸ Προοίμιον τῶν Ψαλμῶν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος δὲν εἶναι τοῦ Σολομῶντος· λέγομεν δὲ καὶ ἐδῶ τώρα, ὅτι δὲν ἁρμόζει ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸν Σολομῶντα, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Ἀπολλινάριον· ἐπειδὴ ὁ Σολομών, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος, οὔτε ἔμεινε μαζὶ μὲ τὸν ἥλιον, ἀλλὰ ἀπέθανεν, οὔτε ἦτον προτίτερα ἀπὸ τὴν σελήνην· οὔτε κατεκυρίευσε τὰ πέρατα τῆς γῆς· οὔτε ἦτον τὸ ὄνομά του πρὸ τοῦ ἡλίου· ἀλλ' ἐπειδὴ Σολομὼν θέλει νὰ εἰπῇ εἰρηνικός, εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Νάθαν τῷ Δαβὶδ „ Σολομὼν ὄνομα αὐτῷ καὶ εἰρήνην δώσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ (Α΄. Παραλ. κβ΄. 9.) διὰ τοῦτο φανερὸν εἶναι, ὅτι ἐῤῥέθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸν Χριστὸν, ὅς τις εἶναι ἡ εἰρήνη, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· „ Χριστὸς ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν, ὁ καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας· (Ἐφ. β΄. 14.) αὐτὸ τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος· τοῦτο δὲ θέλουν φανερώσουν καὶ τὰ κατὰ μέρος ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ. (2).

1 : „ Ὁ Θεὸς τὸ κρίμα σου τῷ Βασιλεῖ „ δὸς, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου „ τῷ υἱῷ τοῦ Βασιλέως.

Ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ προεθεώρησε τὰ περὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ δοθοῦν εἰς τὸν Χριστὸν, ὡς ἄνθρωπον, ἐκεῖνα τὰ ἀξιώματα, ὁποῦ εἶχε καθὸ Θε-

(1) Ταῦτα κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν, καὶ τῶν Βαβυλωνίων τὸν ὄλεθρον τὸν ὑπὸ Κύρου προλέγουσι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἰουδαίων· ὁμοίως καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν Δαιμόνων ἐλευθερίαν τῶν πιστῶν· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀθανάσιος „ Ὅταν ἐκ μέσου γένωνται οἱ νοητοί μου ἐχθροὶ, καὶ οἱ τὴν ἄβυσσον οἰκοῦντες περιβάλωνται αἰσχύνην, τότε δὴ ὡς μηδενὸς παρεμποδίζοντος, ἀκαταλήκτοις ὕμνοις αἰνέσω σε Δέσποτα.

(2) Κατ' ἄλλον δὲ ἑρμηνευτὴν, τὸ μὲν πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ὅσα θεοπρεπῆ, ταῦτα εἰς Χριστὸν ᾄδει ὁ Ψαλμός· τὸ δὲ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ καὶ τὰ ὅμοια, εἰς αὐτὸν τὸν Σολομῶντα· μὴ οὖν ἐκβιαζώμεθα τὰς προφητείας, μηδὲ τοῦ ὁμαλισμοῦ χάριν τῶν προφητικῶν χωρίων, εἰς ἀγυρτικὰς ἐκπίπτωμεν λογοποιΐας· ἀλλὰ νουνεχῶς καὶ τὰ καθ' ἱστορίαν εἰρημένα νοῶμεν, καὶ τὰ κατὰ θεωρίαν προφητευθέντα· μὴ τὰ σαφῶς ἱστορηθέντα εἰς θεωρίαν ἐκβιαζόμενοι, ἀλλ' ἀμφοτέροις πρόσφορον καὶ κατάλληλον νοῦν ἐφαρμόζοντες· εἰ δὲ τοιαύτη εὑρεθείη προ-

Θεός· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Χριςὸς εἶπε περὶ τοῦ Πατρός· „ Ὅτι τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ· (Ἰωάν. ε. 22.) Καὶ πάλιν „ Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· (Ματθ. κη. 19.) βασιλέα δὲ καὶ βασιλέως υἱὸν ἐκάλεσε τὸν Χριςὸν ὁ Δαβὶδ, ὡς Θεὸν καὶ Θεοῦ υἱόν· ἐκ τοῦ παμβασιλέως γὰρ ἐγεννήθη Θεοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· κρίμα δὲ ὀνομάζει τὴν κρίσιν, τῆς ὁποίας ἑρμηνευτικὸν εἶναι ἡ δικαιοσύνη· διότι ὁ Χριςὸς, ἦτον μὲν κριτὴς δίκαιος, ὡς Θεός, ἔλαβε δὲ τοῦτο καὶ ὡς ἄνθρωπος παρὰ τοῦ Πατρός· εἶπε γὰρ ὁ ἴδιος „ Ἐγὼ δὲ κατεςάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· (Ψαλ. β. 6.) ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται καὶ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον βασιλεὺς ὁ Χριςός· ἐπειδὴ ἐκατάγετο ἀπὸ βασιλικὴν φυλήν· καὶ ἐπειδὴ ὠνομάζετο Χριςός· Χριςοὶ γὰρ καὶ οἱ βασιλεῖς ὠνομάζοντο, ὡς κεχρισμένοι ὑπὸ Θεοῦ· βασιλέως δὲ υἱὸς ὀνομάζεται ὁ Χριςὸς, ἐπειδὴ ἦτον τοῦ Δαβὶδ τοῦ βασιλέως υἱὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον „ Βίβλος γάρ φησι γεννέσεως Ἰησοῦ Χριςοῦ υἱοῦ Δαβίδ· (Ματθ. α. 1.) (1)

2: „ Κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύ„νῃ, καὶ τοὺς πτωχούς σου ἐν κρί„σει.

Τοῦτο εἶναι αἰτία τῆς ἀνωτέρω εὐχῆς· ἤτοι τοῦ νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς τὸ κρίμα του εἰς τὸν Χριςόν: δηλαδὴ διὰ νὰ κρίνῃ τὸν λαόν: ἤτοι τοὺς Χριςιανούς· λαόν σου δὲ εἶπε, διὰ τὶ ὁ λαὸς τοῦ Υἱοῦ, αὐτὸς εἶναι λαὸς καὶ τοῦ Πατρός· τοὺς ἰδίους δὲ Χριςιανοὺς, ὀνομάζει καὶ πτωχοὺς τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἐπτώχευσαν διὰ τὸν Χριςτόν. δικαιοσύνην δὲ Θεοῦ θέλεις νοήσεις τὴν μέλλουσαν κρίσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ ἀποδώσῃ ἑκάςῳ τὰ πρὸς ἀξίαν· τοῦτο δὲ ἐφανέρωσε προσθέσας τὸ, ἐν κρίσει· μέλλει δὲ νὰ κρίνῃ τοὺς Χριςιανοὺς ὁ Χριςὸς, μαζὶ καὶ τὸν Διάβολον καὶ τοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς ἄλλους ἐχθροὺς τῆς πίςεως· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι λαὸν μὲν ὀνομάζει τὸν Ἰουδαϊκὸν, ὅς τις ἦτον ποτὲ λαὸς τοῦ Θεοῦ· πτωχοὺς δὲ ὀνομάζει, τὸν νέον λαὸν τὸν ἐξ Ἐθνῶν, ὅς τις ἦτον πτωχὸς ἀπὸ θεογνωσίαν καὶ ἀρετήν· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε δι' αὐτὸν ὁ Δαβὶδ „ Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πένητι· (Ψαλ. θ'. 9.) ἢ καὶ διὰ τὶ θεληματικῶς ἦτον ὁ λαὸς τῶν Ἐθνικῶν πτωχὸς διὰ τὸν Χριςόν· θέλει κρίνει δὲ ὅλους αὐτοὺς ὁ Χριςὸς, καὶ τοὺς μὲν ἀπίςους ἔχει νὰ καταδικάσῃ δικαίως, τοὺς δὲ πιςοὺς καὶ ἐναρέτους ἔχει νὰ δικαιώσῃ.

3: „ Ἀναλαβέτω τὰ ὄρη εἰρήνην τῷ λαῷ, „ καὶ οἱ βουνοὶ, δικαιοσύνην.

Μὲ σχῆμα προσωποποιΐας προςάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ λάβουν ἀπὸ τὸν Χριςὸν εἰρήνην τὰ ὄρη, καὶ τὰ βουνὰ νὰ λάβουν δικαιοσύνην· καὶ τὰ μὲν ὄρη νὰ ἔχουν εἰρηνικὴν δίαιταν, μὲ τὸ νὰ ἀποβάλουν τοὺς φιλοπολέμους Δαίμονας, οἵτινες ἐλατρεύοντο εἰς τὰ ὄρη· τὰ δὲ βουνὰ προςάζει νὰ ὑπο-

προφητεία τὴν ἱςορίαν ἀφαρύτως ϗ τὴν θεωρίαν ἀβιάςως συνάγουσα, χρηςέον αὐτῇ κατ' ἄμφω· ἡ μὲν οὖν παλαιὰ προέφη τὰς ἐσομένας Ἰησοῦ θεουργίας, κατὰ τὸν θεῖον Διονύσιον, ἡ δὲ νέα ἐτέλεσε· ϗ ἡ μὲν, ἐν εἰκόσι τὴν ἀλήθειαν ἔγραφεν· ἡ δὲ, παροῦσαν ὑπέδειξε· τῶν γὰρ ἐκείνης προῤῥήσεων, ἡ κατὰ ταύτην τελεσιουργία τὴν ἀλήθειαν ἐπιςώσατο· ϗ ἔςι τῆς θεολογίας ἡ θεουργία συγκεφαλαίωσις· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(1) Ἄλλος δέ φησι „ Νοήσεις ϗ οὕτω τὸ „ Ὁ Θεὸς τὸ κρίμα σου τῷ βασιλεῖ δός· κέχρηταί σοι φησὶν, ὦ Πάτερ, τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν ἐπιλάμψαι τοῖς ἐπὶ γῆς, τοῦτο οὖν τὸ πάλαι κριθὲν εἰς πέρας ἀγέσθω· οὐδὲν δὲ ἄτοπον νοεῖν, ὅτι ϗ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Σολομῶντι εὔχεται ὁ Δαβὶδ δοῦναι τὴν κρίσιν ϗ τὴν δικαιοσύνην, ἵνα δύνηται κρίνειν εὐθύτητα πρὸς ὠφέλειαν τοῦ λαοῦ. Ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Βασιλέα δὲ αὐτὸν ϗ υἱὸν Βασιλέως ἡ προφητεία καλεῖ· οὕτω ϗ λέοντα αὐτὸν ὁ Πατριάρχης Ἰακὼβ, ϗ σκύμνον λέοντος ὀνομάζει· ἀναπεσὼν γάρ φησιν, ἐκοιμήθη ὡς λέων ϗ ὡς σκύμνος, τίς ἐγερεῖ αὐτόν; οὐ γὰρ μόνον βασιλεύς ἐςιν, ἀλλὰ ϗ βασιλέως υἱός· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Καὶ δύναμιν ϗ σοφίαν δὸς τοῦ κρίνειν, ϗ γνώμην τοῦ δικαίως κρίνειν. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Αὐτὸς ὢν δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς, δικαιοσύνην λέγεται εἰληφέναι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· αὐτὸς δὲ ἐςὶν ὁ Χριςὸς ϗ βασιλεὺς ϗ βασιλέως υἱός.

ποτάσσωνται δικαίως εἰς τοὺς Χρισιανοὺς, ὡς δούλους τοῦ Κτίσου αὐτῶν· διὰ μέσου δὲ τῶν ὀρέων καὶ τῶν βουνῶν, ὡς ὑψηλοτέρων μερῶν τῆς γῆς, ἐπερίλαβεν ὁ Δαβὶδ καὶ ὅλην τὴν γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ κατοικοῦν οἱ ἀσκηταὶ καὶ ἀναχωρηταὶ, καὶ οἱ σρατιῶται τοῦ Χρισοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὄρη μὲν θέλεις νοήσεις τοὺς Ἀρχαγγέλους, ὡς ὑπερέχοντας τῶν Ἀγγέλων κατὰ τὴν τάξιν· βουνοὺς δὲ, τοὺς Ἀγγέλους, ὡς κατωτέρους τῶν Ἀρχαγγέλων· διὰ τὶ καὶ οἱ Ἄγγελοι καὶ οἱ Ἀρχάγγελοι εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ γήϊνα, καθὼς εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τὴν γῆν τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά· τούτους γὰρ τοὺς Ἀρχαγγέλους καὶ τοὺς Ἀγγέλους παρακινεῖ νὰ εἰρηνεύουν εἰς τὸ ἑξῆς μὲ τὸν λαὸν τοῦ Χρισοῦ, καὶ νὰ φέρωνται εἰς αὐτὸν μὲ δικαιοσύνην· καθότι αὐτὸς εἶναι κληρονομία τοῦ Δεσπότου Χρισοῦ· πρὸ γὰρ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χρισοῦ, οἱ Ἄγγελοι καὶ Ἀρχάγγελοι ἦτον ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι μὲ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ: ἤτοι μὲ τὰ ἔθνη, διὰ τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀπισίαν αὐτῶν· ἢ ὄρη μὲν λέγονται οἱ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, βουνοὶ δὲ, οἱ κατώτεροι ἄρχοντες· ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες ἦλθον εἰς τὴν πίσιν τοῦ Χρισοῦ, εἰρηνεύσαντες, καὶ μεταχειρισθέντες τὸν λαὸν τοῦ Χρισιοῦ μὲ δικαιοσύνην· (1)

4: „ Κρινεῖ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ, καὶ
„ σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων.

Πτωχοὺς τοῦ λαοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς παχυτέρους εἰς τὸν νοῦν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, μὲ τὸ νὰ ἦτον πτωχοὶ ἀπὸ σύνεσιν· ἐπειδὴ καὶ ἐπαράμενον εἰς μόνον τὸ ψιλὸν γράμμα τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, καὶ δὲν ἐδύναντο νὰ ἐγκύψουν εἰς τὸν ἐν τῷ γράμματι κεκρυμμένον πλοῦτον τοῦ Πνεύματος· υἱοὺς δὲ τῶν πενήτων ὀνομάζει τοὺς πισεύσαντας εἰς τὸν Χριστὸν Ἐθνικοὺς, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς ἦτον πένητες κατὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον τὸν πλοῦτον τῆς ἀληθείας καὶ θεογνωσίας. ἢ υἱοὺς πενήτων πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς μαθητὰς τῶν Ἀποσόλων Χρισιανοὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ οἱ Ἀπόσολοι ἦτον κατὰ τὸ φαινόμενον ψαράδες καὶ εὐτελεῖς· τοὺς πτωχοὺς λοιπὸν ἀπὸ σύνεσιν Ἰουδαίους, θέλει κατακρίνει ὁ Χρισὸς ὡς ἀπισήσαντας. τοὺς δὲ Ἐθνικοὺς θέλει σώσει, ὡς πιστεύσαντας εἰς αὐτόν.

„ Καὶ ταπεινώσει συκοφάντην.

Ὁ Χρισὸς, λέγει, ἐλθὼν, θέλει ταπεινώσει τὸν συκοφάντην: ἤγουν τὸν Διάβολον κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅς τις πρῶτον ἐσυκοφάντησεν αὐτὸν τὸν Θεὸν· ἐπειδὴ εἶπεν εἰς τὴν Εὔαν, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ φθόνον ἐμπόδισεν αὐτοὺς νὰ μὴ φάγουν ἀπὸ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως· ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους συκοφαντεῖ καὶ διαβάλλει· ὅθεν καὶ Διάβολος ὠνομάσθη, φερωνύμως κατὰ τὰ ἔργα του.

5: „ Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ, καὶ
„ πρὸ τῆς σελήνης γενεὰς γενεῶν.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ τὸ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον τοῦ Χρισοῦ κατὰ τὴν Θεότητα, συγκρίνει ταῦτα μὲ τοὺς μεγάλους φωσῆρας· ἐπειδὴ δὲν εὕρισκεν εἰς τὴν ὁρατὴν κτίσιν ἄλλας εἰκόνας καὶ ὁμοιώσεις λαμπροτέρας καὶ πολυχρονιωτέρας ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην κατὰ τὸν Θεοδώριτον· συμπαραμενεῖ, λέγει, μὲ τὸν ἥλιον: ἤγουν θέ-

(1) Τοῦτο δύναται νοηθῆναι καὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος κατ' ἄλλον ἑρμηνευτήν „ Ἔφη γὰρ πρὸς τὸν Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν ὁ Θεός· „ Ὅτι Σολομὼν ὄνομα τῷ υἱῷ σου, καὶ εἰρήνην δώσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ· καὶ ἀλλαχοῦ „ Καὶ ἦν αὐτῷ εἰρήνη ἐκ πάντων τῶν μερῶν κυκλόθεν (Γʹ. Βασιλ. δʹ. 24.) διό φησι, νῦν πάντα πληρωθήτω εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Ὄρη καὶ βουνοὺς ἐνταῦθα τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις φησὶ, τὰς πάλαι μὲν διὰ τὴν κεχυμένην ἀσέβειαν μὴ ἐπιχωριαζούσας τῇ γῇ· νῦν δὲ εἰρήνην πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀναλαμβάνειν κελευομένας, (ἐν τῇ ἐκδοσ. Στειρῆ.)

θέλει εἶναι ὁ Χριςός, ἕως ὁποῦ εἶναι ὁ ἥλιος· ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ ὁρίζῃ μὲν τὸ ἕως, εἰς κάποιον τινα χρόνον· τὸ δὲ μετὰ ταῦτα τοῦ χρόνου διάςημα νὰ μὴν ἀρνῆται, ἀλλὰ νὰ ἀφίνῃ αὐτὸ ἀδιόριςον· καθὼς καὶ εἰς ἄλλους Ψαλμοὺς θέλομεν εἰποῦμεν περὶ τούτου πλατύτερον. Καὶ ἔτζι μὲν δηλοῦται τὸ ἀτελεύτητον τῆς Θεότητος τοῦ Χριςοῦ· διὰ δὲ τὸ ἄναρχον τῆς Θεότητος αὐτοῦ λέγει, ὅτι ἦτον ὁ Χριςὸς πρὸ τοῦ νὰ γένῃ ἡ σελήνη· τὸ δὲ γενεᾶς γενεῶν, εἶναι ἀντὶ τοῦ, εἰς διαςήματα διαςημάτων· ἤγουν εἰς ἄπειρα διαςήματα· γενεὰν γὰρ ὀνομάζει τὸ τοῦ χρόνου διάςημα, ὅσον ἠμπορεῖ νὰ ζήσῃ ἕνα γένος ἀνθρώπου· ἤτοι ὁ ἄνθρωπος· (1) δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοήσωμεν, ἥλιον μὲν, τὴν Θεότητα· ἐπειδὴ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶναι ὁ ἥλιος εἰς τὰ αἰσθητὰ, τοῦτο εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τὰ νοητὰ, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· μὲ τὴν Θεότητα δὲ συμπαραμένει καὶ ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Χριςοῦ, ἡ ἅπαξ ἑνωθεῖσα αὐτῷ καθ' ὑπόςασιν· καὶ ποτὲ δὲν θέλει χωρισθῇ ἀπὸ αὐτὴν, κατὰ τὸν Δίδυμον· ἔπειτα σελήνην θέλεις νοήσεις τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριςιανῶν κατὰ τὸν αὐτὸν Δίδυμον, ἔμπροσθεν τῆς ὁποίας καὶ πρὸ προσώπου αὐτῆς, ςέκεται ὁ Χριςὸς εἰς γενεὰς γενεῶν: ἤτοι πάντοτε· καθὼς δὲ ἡ σελήνη πέρνει τὸ αἰσθητὸν φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιον· ἔτζι κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἡ Ἐκκλησία πέρνει τὸ νοητὸν φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης Χριςὸν, καὶ φωτίζει τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν νύκτα τῆς ἀγνωσίας, καὶ δείχνει τὴν ςράταν εἰς τοὺς πεπλανημένους.

6: „ Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον, καὶ „ ὡσεὶ σταγὼν ἡ στάζουσα ἐπὶ τὴν „ γῆν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δηλοῦται τὸ ἀπόκρυφον τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ λόγου, τοῦ καταβάντος χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τινας εἰς τὴν κοιλίαν τῆς Παρθένου· διὰ τὶ καὶ ἡ βροχὴ καταβαίνει εἰς τὸ ποκάρι τῶν μαλλίων, χωρὶς κανένα κτύπον καὶ αἴσθησιν ἀκοῆς· ὁμοίως καὶ ἡ ςαγὼν πίπτει εἰς τὴν γῆν ἀνεπαισθήτως, χωρὶς νὰ δείξῃ σημάδι εἰς αὐτήν· ςαγὼν δὲ εἶναι, ἐκείνη ἡ ςαλαγματία ὁποῦ πίπτει ἀπὸ τὰ νέφη πρὸ τοῦ νὰ κινήσῃ ἡ βροχὴ, ἡ καταβαίνουσα κάποτε κάποτε καὶ μία μία. (2)

7: „ Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δι- „ καιοσύνη, καὶ πλῆθος εἰρήνης ἕως „ οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη.

Θέλει, λέγει, ἀνατείλει εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Χριςοῦ δικαιοσύνη καὶ πλῆθος εἰρήνης· διὰ τὶ ὅταν ὁ Χριςὸς ἐγεννήθη, τότε αἱ διάφοροι τοπαρχίαι τῶν Ἐθνῶν εἰς μίαν μοναρχίαν τῶν Ῥωμαίων ἡνώθησαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Ἐξῆλθε γάρ φησι δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούςου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· (Λουκ. 6. 1.) τότε λοιπὸν

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ ταῦτα ἅπαντα κατορθῶν, οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν, ἀποςολικῶς εἰπεῖν, οὔτε ζωῆς τέλος ἔχει· ἐγεννήθη μὲν γὰρ ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν: τουτέςιν ἀπείροις τισὶ γενεαῖς προϋπάρχων τῆς κτίσεως· ἀλλὰ ϗ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ, ἀντὶ τοῦ διαρκὲς ἕξει τὸ εἶναι· τινὲς δὲ λέγουν, ὅτι ϗ ταῦτα λέγονται περὶ τοῦ αἰσθητοῦ Σολομῶντος, ὅτι θέλει ταπεινώσει τὸν συκοφάντην ϗ πλεονέκτην· ϗ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ, οὐχὶ ὁ Σολομὼν· ἀλλ' ἡ δόξα αὐτοῦ, ἣν ἐπὶ σοφίᾳ ἐκτήσατο, παραπλησίως τῷ ἡλίῳ παραταθήσεται ϗ ὑπὲρ τὴν σελήνην· καθὸ συνεχῶς αὕτη ἀλλοιοῦται· κυρίως ὅμως ἁρμόζει ταῦτα τῷ Χριςῷ, οὗ ἡ βασιλεία εἰς αἰῶνας ἐκτείνεται.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Καθάπερ πόκος δεχόμενος ὑετὸν οὐδένα κτύπον ἀποτελεῖ, ϗ ψεκάδες εἰς γῆν δροσώδεις φερόμεναι, αἴσθησιν ταῖς ἀκοαῖς οὐδεμίαν παρέχουσιν· οὕτως ἀψοφητὶ ϗ ἀταράχως ἦλθεν εἰς τὴν μήτραν τὴν παρθενικὴν ὁ λόγος· ϗ λαθραίως ἡ αὐτοῦ γέγονε σύλληψις, οὐδὲ τοῦ συνοικοῦντος αἰσθομένου μνηςῆρος· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἡ ςαγὼν σὺν ψόφῳ ἐπὶ τῆς γῆς κάτεισιν, διὰ τοῦτο πόκος ἡ Παρθένος ὠνόμασται, ὡς γένος οὖσα τοῦ Ἀδὰμ, ὃν πρόβατον ἀποπλανηθὲν τῆς ἑκατοντάδος ἡ εὐαγγελικὴ παραβολὴ ὀνομάζει· ϗ ἣν ἐπ' αὐτῇ τὸ κατὰ Γεδεὼν τελεσιουργούμενον ἐκφανῇ, ὅ ἐδήλου γῆ ϗ πόκος ἐναλλὰξ ὑόμενά τε ϗ ἄβροχα διαμένοντα...

τοὺ ἐμεταχειρίζοντο δικαιοσύνην καὶ εἰρήνην ἀναμεταξύ των αἱ πόλεις ἐκεῖναι, ὁποῦ ἦτον πρὸ τοῦ Χριστοῦ πολέμιαι· ἐπειδὴ καὶ ἐδιοικοῦντο ἀπὸ μίαν βασιλείαν· ἀνταναίρεσιν δέ: ἤτοι ἀναίρεσιν τῆς σελήνης ὀνομάζει, τὴν παῦσιν τῆς σελήνης· ἥτις μέλλει νὰ γένῃ εἰς τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου· „ ὁ ἥλιος γὰρ φησὶ σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς (Ματθ: κδ΄. 29.) περιττὴ δὲ εἶναι ἡ ἀντὶ πρόθεσις· καθὼς καὶ εἰς τὸν ζ΄. Ψαλμὸν εἴπομεν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά. Ἀγκαλὰ δὲ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἔχῃ νὰ παραμένῃ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη ἕως τῆς συντελείας τοῦ κόσμου· ἀλλ᾽ ὅμως καὶ τότε εἰς πολλὰς πόλεις θέλει σῴζεται εἰρήνη· ἐπειδὴ ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ ὁ Δαβὶδ περὶ καθολικῆς καὶ παγκοσμίου δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης. Καὶ ἄλλως δὲ ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι ἀνατελεῖ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη πρὸς τὸν Θεόν· καθότι εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Χριστοῦ, δικαίως: ἤτοι ἀξίως θέλει προσκυνηθῇ ἡ μακαρία Τριὰς τῆς μιᾶς Θεότητος: ἤτοι ὁ Τρισυπόστατος Θεός· καὶ εἰρήνη τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων θέλει γένῃ· τὰ ὁποῖα καὶ τὰ δύω θέλουν διατηρηθοῦν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου.. (1).

8: „ Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης
„ ἕως θαλάσσης.

Θάλασσαν καὶ θάλασσαν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τόσον τὸν ἀνατολικὸν Ὠκεανὸν, ὅσον καὶ τὸν δυτικὸν, διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ὑδάτων ὁποῦ ἔχουσιν· αὐτοὶ γὰρ εἶναι τὰ ἄκρα τῆς οἰκουμένης κατὰ τὸ μῆκος· ὁμοίως καὶ τὸν ἀρκτικὸν καὶ βόρειον Ὠκεανὸν, καὶ τὸν νότιον· οἵτινες εἶναι ἄκρα τῆς οἰκουμένης κατὰ τὸ πλάτος· ἐπειδὴ, ὡς λέγουσιν, ὁ Ὠκεανὸς κύκλῳ περιέχει ὅλην τὴν γῆν, καὶ ποιεῖ αὐτὴν ὡσὰν νῆσον..

„ Καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς
„ οἰκουμένης.

Ἐκεῖνο ὁποῦ δηλοῖ ὁ ἀνωτέρω στίχος, τὸ αὐτὸ δηλοῖ καὶ οὗτος· ἐπειδὴ ἐκεῖνα ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω θαλάσσας, ταῦτα λέγει ἐδῶ ποταμούς· διά τι αὐτοὶ εἶναι μέρη τοῦ Ὠκεανοῦ ποταμοῦ· ἄκρα δὲ τῆς οἰκουμένης εἶναι, ἀπὸ μὲν τῆς Ἀνατολῆς ὁ ἀνατολικὸς ποταμὸς Ὠκεανὸς, ἀπὸ δὲ τῆς Δύσεως, ὁ δυτικός: ἀπὸ τοῦ Βορρᾶ, ὁ βόρειος· καὶ ἀπὸ

ἡ μὲν οὖν πρώτη κατάβασις κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον· ἡ δὲ καθ᾽ ὅλης τῆς οἰκουμένης διδασκαλία, σὺν πολλῇ κινήσει· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· διὸ καὶ ὡσεὶ σταγόνες στάζουσαι ἐπὶ τὴν γῆν· ἔτι ὁ μὲν πόκος σημαίνει τὸν Ἰσραὴλ κατὰ τὸν Δίδυμον· ἡ δὲ γῆ, τὰ Ἔθνη· πρότερον γὰρ ἦλθεν εἰς τὰ πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ ὁ Κύριος, καὶ ἔπειτα εἰς τὰ Ἔθνη· ἵνα ἐκ τῶν σταγόνων αὐτοῦ ποτισθέντα, καρποὺς ἐνέγκῃ Πνευματικούς..

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει „ Ἐπεὶ δὲ καὶ αἱ Ἀγγελικαὶ Δυνάμεις πρὸ τῆς οἰκονομίας οὐκ ἐπεχωρίαζον τῇ γῇ, λέγει ὅτι καὶ αὗται εἰρηνεύσουσι τοῖς ἀνθρώποις διαπαντός· καὶ ἡ σελήνη: ἤτοι ἡ ἀντικειμένη δύναμις ἀναιρεθήσεται, τῆς δόξης αὐτῆς κατὰ βραχὺ ἀπολληγούσης καὶ δαπανωμένης· ἐδοξάζετο μὲν γὰρ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὁ τῆς νυκτὸς ἄρχων Διάβολος, ὡς ἐν τύπῳ διὰ τῆς σελήνης δηλούμενος, ἥτις τέθειται εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς, νόθον τι φῶς τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν διδούς· ἀλλὰ τὴν τούτου κατέλυσε δόξαν, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· οὗ ἐν ταῖς ἡμέραις ἀνέτειλε, δικαιοσύνη μὲν διὰ πίστεως· πλῆθος δὲ εἰρήνης, διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἐπιστροφῆς· καλῶς δὲ τὸ ἀνταναιρεθήσεται· ὡς γὰρ ἤδη προανελὼν τὸν ἄνθρωπον, ἀνταναιρεῖται ὁ Διάβολος· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Τὸ δὲ ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη, ἀντὶ τοῦ πάντα τοῦ παρόντος βίου τὸν χρόνον· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Τὸ δὲ ἕως ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη κατὰ τὴν συντέλειαν, ὅτε ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· ἐκ μέρους γὰρ ἐδήλωσε τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν· ὁ δὲ Δίδυμος Σελήνην νοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν· ἥτις ὅσον ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ μέρους γινώσκει καὶ οὐ γνησίως ὅλη πεφώτισται, ἐσομένη δέποτε κατὰ τὸν ἥλιον· ὅτε ἡ σεληνιακὴ κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας ἀναιρεθήσεται, ἐκλαμψάντων ὡς ὁ ἥλιος, τῶν συμπληρούντων τὴν Ἐκκλησίαν δικαίων ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν· διὸ λέγεται πρὸς τὴν νύμφην „ Τίς αὕτη ἡ ἐκκύπτουσα ὡσεὶ ὄρθρος; νῦν γὰρ ἀρχὴν φωτισμοῦ ἐστιν ἔχουσα. εἶτα ὡς σελήνη πλησιφαὴς γενήσεται· μεθ᾽ ὃ ὡς ἥλιος θάμβος ἔσται.

πὸ τοῦ Νότου, ὁ νότιος· ἵνα εἴπη, ὅτι ἀπὸ ποταμῶν ἕως ποταμῶν· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως· ποταμὸς ἐδῶ ὀνομάζεται ὁ Ἰορδάνης κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πληθυντικῶς ἀντὶ ἑνικοῦ προφερόμενος, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ἄρχισεν ὁ Χριςὸς νὰ κυριεύη τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτὸν, ὅτε τὸ Πανάγιον Πνεῦμα κατῆλθεν εἰς αὐτὸν, καὶ ὁ Πατὴρ ἐμαρτύρησεν αὐτὸν ἄνωθεν. (1)

9: „Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίο-
„πες.

Δύω γένη εἶναι τῶν Αἰθιόπων, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν ξθ΄. Ψαλμόν· διὰ τί, ἄλλοι μὲν ἀπὸ αὐτοὺς κατοικοῦν εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ἄλλοι δὲ κατοικοῦν εἰς τὰ ἄκρα τῆς Δύσεως. Ἀνίσως δὲ τὰ ἀκρότατα Ἔθνη τῶν Αἰθιόπων θέλουν προσκυνήσουν εἰς τὸν Χριςὸν, βέβαια θέλουν προσκυνήσουν αὐτὸν καὶ τὰ Ἔθνη, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς· ἢ Αἰθίοπας ἠμπορεῖ νὰ νοήση τινὰς τοὺς Δαίμονας· ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες ὡς ἐπιτοπλεῖςον, ὡς Αἰθίοπες φαίνονται, διὰ τὸ σκοτεινὸν αὐτῶν καὶ ζοφῶδες· ἀλλ᾽ εἰς μὲν τοὺς αἰσθητοὺς Αἰθίοπας τὸ προπεσοῦνται νοεῖται, ἀντὶ τοῦ προσκυνήσουσι, περιττῆς λαμβανομένης τῆς πρὸ προθέσεως· ἐπὶ δὲ τῶν νοητῶν Αἰθιόπων: ἤτοι Δαιμόνων, νοεῖται ἀντὶ τοῦ κρημνισθήσονται, ταπεινωθήσονται καὶ καταγωνισθήσονται.

„Καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείξου-
„σι.

Οἱ ἐχθροὶ, λέγει, τοῦ Χριςοῦ Ἰουδαῖοι, θέλουν κατασφαχθοῦν· διὰ τί ἐκεῖνοι ὁποῦ σφάζονται, δαγκάνουσι τὴν γῆν ἀπὸ τὸν ἀνυπόφορον πόνον καὶ τὴν ἀνάγκην τους· ἢ νοεῖται, ὅτι οἱ πολεμοῦντες εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὸν Κύριλλον, θέλουν μεταβληθοῦν, καὶ τὸ ἔδαφος τῶν ἱερῶν ναῶν τοῦ Χριςοῦ θέλουν καταφιλοῦν· ἢ ἐχθροὺς πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς Δαίμονας, οἱ ὁποῖοι θέλουν ῥιφθοῦν κάτω εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς, καὶ τόσον θέλουν πατηθοῦν ἀπὸ αὐτοὺς, ὥςε ὁποῦ νὰ φαίνωνται, ὅτι γλείχουσι τὴν γῆν, μὲ τὸ νὰ μὴ δύνανται πλέον νὰ σηκωθοῦν. (2)

10: „Βασιλεῖς Θαρσεῖς καὶ νῆσοι δῶρα
„προσοίσουσι βασιλεῖς Ἀράβων καὶ
„Σαβὰ δῶρα προσάξουσι.

Θαρσεῖς τὴν Καρχηδόνα ὀνομάζουσιν, ἥτις ἦτον πρώτη πόλις τῆς Λιβύας κατὰ τὸν Θεοδώριτον· Σαβὰ δὲ εἶναι πόλις τῆς Ἰνδίας (ἢ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας·) ἡ πλέον περιφανὴς καὶ ὀνομαςή· ἐνθυμηθεὶς λοιπὸν ὁ Δαβὶδ τὰς ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ πλέον ὀνομαςὰς βασιλείας, διὰ μέσου τούτων ἐφανέρωσε καὶ τὰς ἄλλας· καθὼς τοῦτο ἐδήλωσε καὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια, ὀνομάσας πάν-

τα

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Πρῶτον ὁρίζει τῆς Ἰουδαίας χώρας τοὺς ὅρους· παράκειται γὰρ ταύτῃ, ἐκ μὲν βορειοτέρων ἡ κατὰ Παλαιςίνην ϗ Φοινίκην θάλασσα· ἐκ δὲ νοτιωτέρων, ἡ ἀλυκή: ἤγουν ἡ ἐρυθρά· καί φησιν, ὅτι κυριεύσει ὁ αἰσθητὸς Σολομὼν ἀπὸ ταύτης τῆς θαλάσσης, ἕως τῆς ἑτέρας· ϗ ἀπὸ ποταμῶν. εἴτουν τῆς Μεσοποταμίας, ἕως τῶν περάτων τῆς Παλαιςίνης· ἀλλὰ μικρὸν τοῦτο τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριςῷ· ὅθεν ὁ Θεοδώριτος προςθέττει „ Πάντων κρατήσει τῶν τερμάτων τῆς οἰκουμένης· ἐπειδὴ γὰρ πέραν τῆς γῆς τὰ μεγάλα ἐςὶ ϗ ἄπλωτα πελάγη, ἅτινας Ἀτλαντικὰ καλοῦσιν, ἢ Ὠκεανὸν ἑσπέριον ϗ ἑῷον, εἰκότως τῆς οἰκουμένης τὸ κράτος ταῖς ἔξωθεν κυκλεῦσθαι θαλάσσαις ἐδήλωσεν.

(2) Ταῦτα λέγονται ϗ περὶ τοῦ Σολομῶντος, ὅτε ἐλήλυθεν ἡ τῆς Αἰθιοπίας βασίλισσα, κινηθεῖσα ὑπὸ τῆς περὶ αὐτοῦ δόξης κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ϗ οἱ πόῤῥωθεν ἀφεςηκότες ἀκοῇ τῆς σοφίας ὑπείξουσιν αὐτῷ, ϗ ἐναντιωθῆναι τολμήσει οὐδείς· ἀγαπητὸν δὲ ἡγήσονται οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, τὸ τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἀσπάζεσθαι. Ὁ δὲ Κύριλλος „ Αἰθίοπας εἶναι νοητούς, φησι, τοὺς κατεσκοτισμένην ἔχοντας τὴν καρδίαν ϗ οἱονεὶ μελαινόμενον τὸν νοῦν.

τα τὰ Ἔθνη ὅλας ὁμοῦ τὰς βασιλείας τοῦ Κόσμου· καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν ξζ'. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἥξουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου· Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ· νήσους δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὅλας τὰς ἐν τῇ θαλάσσῃ εὑρισκομένας· ἀληθῶς δὲ κάθε Ἔθνος ἔφερε δῶρα εἰς τὸν Χριστὸν· καὶ ἄλλο μὲν, ἐπρόσφερε ναοὺς καὶ ἀφιερώματα· ἄλλο δὲ, ἀρετάς· καὶ τὸ ἕνα μὲν, ἔφερε δῶρα αἰσθητὰ, ἄλλο δὲ, ἔφερε δῶρα νοητά. (1)

11: „ Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες „ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς. Πάντα τὰ Ἔ„θνη δουλεύσουσιν αὐτῷ.

Ὅλοι, λέγει, οἱ βασιλεῖς θέλουν προσκυνήσουν εἰς τὸν Χριστόν· ἀγκαλὰ καὶ ἀκόμη ὅλοι δὲν τὸν ἐπροσκύνησαν· ἢ λέγει, ὅτι ἀπὸ κάθε Ἔθνος ἔχουν νὰ προσκυνήσουν τὸν Χριστὸν, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν ξζ'. Ψαλμόν· ὁμοιάζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὁ Ἰακὼβ περὶ τοῦ Χριστοῦ· „ Καὶ αὐτὸς προσδοκία Ἐθνῶν. (Γέν. μθ'. 10.) (2)

12: „ Ὅτι ἐρρύσατο πτωχὸν ἐκ δυνάστου· „ καὶ πένητα ᾧ οὐχ ὑπῆρχε βοη„θός.

Πτωχὸν καὶ πένητα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἐξ Ἐθνῶν λαὸν τῶν Χριστιανῶν, καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὸν λθ'. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης· καὶ ἐν τῷ θ'. Ψαλμῷ στίχ. 9. δυνάστην δὲ ὀνομάζει τὸν Διάβολον· ἐπειδὴ καταδυναστεύσας πάλαι τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἄλλως δὲ ὁ Δαβὶδ φοβερίζει τοὺς δυνάστας καὶ τυράννους μὲ τὰ λόγια ταῦτα διὰ νὰ συστελθοῦν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς βοηθεῖ τοὺς κατατυραννουμένους, καὶ καταδικάζει τοὺς αὐτοὺς κατατυραννοῦντας.

13: „ Φείσεται πτωχοῦ καὶ πένητος, καὶ „ ψυχὰς πενήτων σώσει.

Τὰ

---

(1) Ἄλλος δὲ προσαρμόζει ταῦτα καὶ εἰς τὸν Σολομῶντα, εἰς τὸν ὁποῖον πολλὴ ἡ ἐμπορία διὰ τῶν πλοίων ἐκομίζετο, τῷ Χριστῷ δὲ ἀληθῶς οὗτοι πάντες ὑπέκυψαν διὰ πίστεως, καὶ ὡς Θεῷ προσεκύνησαν, καὶ ὡς βασιλεῖ δῶρα διὰ τῶν μάγων προσήγαγον· εἶεν δ' ἂν νῆσοι δῶρα προσάγουσαι ψυχαὶ τῆς ἁλμυρᾶς ἀπιστίας ἀνακύπτευσαι, καὶ πρὸς τῶν πονηρῶν πνευμάτων μὴ σαλευόμεναι· Ἄραβες δὲ, οἵτινες δυσμαὶ καὶ ἑσπέρα ἑρμηνεύονται κατὰ τὸν Δίδυμον οἷς ἔδυνεν ὁ πρὸς ἀπάτην δοκῶν ἥλιος, καὶ τῶν φαύλων ἔργων ἑσπέρα γέγονεν ἐξ ἐπιστροφῆς, ὅπερ διὰ τοῦ Σαβᾶ δηλοῦται· Σαβὰ γὰρ εἰς ἐπιστροφὴν ἑρμηνεύεται· Θαρσεῖς δὲ, ὃ κατασκοπὴ χαρᾶς ἑρμηνεύεται, οἱ ἀκουσόμενοί εἰσιν· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) Ἀποκρίνεται δὲ καὶ ὁ κριτικὸς Φώτιος, ἐρωτηθεὶς, διὰ τί μάγοι ἐξ Ἀνατολῶν καὶ Περσῶν, καὶ οὐκ ἐξ ἑτέρας χώρας, ἢ Ἔθνους τῷ δεσποτικῷ τόκῳ παραγεγόνασι πρῶτοι· „ Διὰ πολλὰς οἶμαι αἰτίας· πρῶτον μὲν γὰρ προφητείαν τινὰ ἐξεπλήρουν τὴν λέγουσαν „ Βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαβὰ δῶρα προσάξουσι· καὶ γὰρ καὶ οἱ Πέρσαι τηνικαῦτα τῶν χωρῶν τὸ κράτος εἶχον· φέρει δὲ ἡ ἐκείνων γῆ ἐπισημότατα χρυσὸν καὶ σμύρναν καὶ λίβανον· ἄλλως τε, καὶ τῆς μὲν Αἰγυπτίων βασιλείας εἰς Ἀσσυρίους διαλελυμένης, τῆς τῶν Ἀσσυρίων δὲ εἰς Πέρσας μεταρρυείσης, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς τότε βασιλέων, Περσῶν τὰ πρεσβεῖα ἐχόντων. Ἔδει τοῖς τὸ πρωτεῖον ἐν τοῖς τότε καιροῦ λαχοῦσι, τῷ πρώτῳ καὶ μόνῳ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἐπὶ γῆς ὀφθέντι Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν παραγεγονότας τε προσκυνῆσαι, καὶ δῶρα κομίσαι· δι' ὧν ἔπραττον ἀνομολογοῦντας, ὅτι ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς, καὶ αὐτῶν τῶν μικροῦ τῆς γῆς ἁπάσης κρατούντων, καὶ κατὰ πάντων τὸ πρωτεῖον ἐχόντων, Δεσπότης καὶ Κύριος καὶ Βασιλεὺς χρηματίζει, προσκυνούμενός τε ὑπ' αὐτῶν καὶ δωροφορούμενος· (Ἀμφιλοχί. ζητήματι. ριθ'.) ὅρα καὶ τὸ „ Πλοῖα Θαρσεῖς τοῦ μζ' Ψαλμοῦ ἐν τῷ α'. τόμῳ.

(2) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ὁρῶμεν δὲ καὶ τὸ τῆς προῤῥήσεως τέλος· οὐδὲ γάρ ἐστιν Ἔθνος τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἀνήκοον· ἀλλ' εἰσὶν ἐν ἑκάστῳ οἱ τῆς θεογνωσίας τὴν αἴγλην δεξάμενοι· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Νῦν μὲν ἑκόντες προσκυνήσουσιν, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι καὶ ἄκοντες· οὔπω γὰρ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα· ἀλλὰ τότε κάμψει αὐτῷ πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· ἐχθροὶ δὲ αὐτοῦ λείχοντες χοῦν, οἱ τὰς τῆς σαρκὸς ἡδυπαθείας τιμῶντες· καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Βασιλεῖς δὲ πάντες καὶ Ἔθνη δουλεύσουσιν αὐτῷ κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Σωτῆρος θεοφάνειαν. (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

Τὰ αὐτὰ ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, λέγει καὶ ἐδῶ· πτωχὸν καὶ πένητα ὀνομάζων τὸν ἐξ Ἐθνῶν λαὸν τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν Κύριλλον· ἢ πτωχὸν μὲν λέγει τὸν ἐξ Ἰουδαίων λαόν· ἐπειδὴ καὶ ἔπεσεν ἀπὸ τὸν πλοῦτον, ὁποῦ εἶχε τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ· πένητα δὲ ὀνομάζει τὸν Ἐθνικὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν· καὶ τοὺς δύω γὰρ λαοὺς ὁ Χριστὸς ἠλέησε, καὶ διὰ τοὺς δύω ἔγινεν ἄνθρωπος· ἀλλά, τοὺς μὲν Ἰουδαίους ἐπαραίτησεν, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριστόν· τὰ δὲ Ἔθνη, ὁποῦ ἐπρόσδραμον μὲ πίστιν εἰς τὸν Χριστὸν, ἔσωσεν αὐτά· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ὁ Χριστὸς λυτρόνει ἀπὸ κάθε πειρασμὸν, καὶ συμπονεῖ καὶ σώζει ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ γένουν πτωχοὶ καὶ πένητες διὰ τὴν ἀγάπην του.

14: „ Ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώ-
„ σεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν.

Μὲ τὸν τόκον ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν φιλαργυρίαν, ἥτις εἶναι χειροτέρα ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη· ἔπειτα μὲ τὸ ὄνομα τῆς ἀδικίας, συμπεριέλαβε καθολικῶς κάθε ἁμαρτίαν· διατὶ ὅποιος ἁμαρτάνει, αὐτὸς καὶ ἀδικεῖ, ἢ τὸν ἑαυτόν του μόνον, ἢ καὶ τὸν ἀδελφόν του· ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας δὲ ταύτας ἐλύτρωσεν ὁ Χριστὸς τοὺς Χριστιανοὺς, διὰ μέσου τῶν ζωοποιῶν του ἐντολῶν· ταύτας γὰρ οἱ Χριστιανοὶ ἐργαζόμενοι, λείπουσιν ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν. (1)

„ Καὶ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπι-
„ ον αὐτῶν.

Καὶ τῇ ἀληθείᾳ τόσον ἔντιμον εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, ὥστε ὁποῦ εἶναι ἀρκετὸν εἰς αὐτοὺς πρὸς εὐγένειαν τὸ νὰ ὀνομάζωνται Χριστιανοὶ, ἀντὶ διὰ κάθε ἄλλο ἀξίωμα. (2)

15: „ Καὶ ζήσεται.

Τὸ ζήσεται, μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι εἶναι ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ μὲ τὸ, „ Οὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. (Λουκ. ά. 33.) ἐπειδὴ καὶ θέλει ζήσει ὁ Χριστὸς πάντοτε· εἰς ἐμένα ὅμως φαίνεται, ὅτι προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτὸς ἀποθανὼν πάλιν θέλει ἀναζήσει.

„ Καὶ δοθήσεται αὐτῷ· ἐκ τοῦ χρυ-
„ σίου τῆς Ἀραβίας.

Ἡ Ἀραβία εἶχε παλαιὰ πολὺ καὶ κάλλιστον χρυσάφι· ἥτις διὰ τοῦτο Εὐδαίμων ὠνομάζετο κοντὰ εἰς τοὺς ἄλλους· κοντὰ δὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἀδικίαν μὲν ὀνομάζει τὴν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίαν· τόκον δὲ, τὴν κατὰ πρᾶξιν ἁμαρτίαν· ἁμαρτάνοντες γὰρ κατὰ πρᾶξιν, ἀποδίδομεν τόκον τῷ Διαβόλῳ, ἀδικούμεθα δὲ ἁμαρτάνοντες κατὰ διάνοιαν. διὰ τοῦτο πρῶτον τὸν τόκον περιαιρεῖ, ὕστερον δὲ καὶ τὴν ἀδικίαν αὐτήν· δεῖ γὰρ πρῶτον ἀπέχεσθαι τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας, εἶτα τῆς κατ' ἔννοιαν ἡμῖν γινομένης. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει. „ Ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώσεται, ἐξαλείφων τὸ κατ' αὐτῶν χειρόγραφον, καὶ χαριζόμενος τῷ τὰ πεντακόσια καὶ τῷ τὰ πεντήκοντα ὀφείλοντι· ὁ δὲ Θεόδωρος „ Τόκον λέγει ὅτι τὴν πλεονεξίαν καλεῖ· καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Πείσει τοίνυν τοὺς ἀδικίᾳ καὶ πλεονεξίᾳ χαίροντας, ἐλαίῳ καὶ φιλανθρωπίᾳ κεχρῆσθαι. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Ποῖον ὄνομα; ὁ Χριστὸς ἀφ' οὗ Χριστιανοὶ κεκλήμεθα· οὕτω γὰρ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν δι' αὐτοῦ σωθέντων καὶ πιστευσάντων καθέστηκεν ὥστε τοὺς μὲν, πλούτου, τοὺς δὲ, ἀξίας, τοὺς δὲ καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς καταφρονῆσαι, ἵνα μὴ τὸ τῶν Χριστιανῶν ἀρνήσασθαι ὑπομείνωσιν ὄνομα· παρὰ δὲ τῷ Εὐσεβίῳ καὶ Διδύμῳ γράφεται, καὶ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐνώπιον αὐτοῦ· οὕτω γὰρ τίμιον ἀπειργάσατο ὁ Χριστὸς ἑαυτῷ τὸ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα, κατὰ τὸ, „ Χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

ναι Χρυσῆ· αἰνιγματωδῶς δὲ φανερόνει διὰ τῆς Ἀραβίας τῆς κατὰ τὸ χρυσὸν ὀνομασθῆς, ὅτι κάθε χώρα θέλει προσφέρει δῶρα χρυσᾶ καὶ ἀφιερώματα εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· ἄλλως τε δὲ καὶ πρῶτοι οἱ Ἄραβες ἐδέχθησαν τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ διὰ μέσου τοῦ Παύλου, καθὼς αὐτὸς ἐπιστέλλων εἰς τοὺς Γαλάτας λέγει· „Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς . . . ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς Ἔθνεσιν· εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι· οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ Ἀποστόλους· ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν. (Γαλ. ά. 15.)

„ Καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ διαπαντός· ὅλην τὴν ἡμέραν εὐλογήσουσιν αὐτόν.

Οἱ Χριστιανοὶ, λέγει, θέλουν προσευχηθοῦν περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τῆς παρὰ τοῦ Χριστοῦ διδομένης· ὥστε ὁποῦ, ὁ μὲν Χριστὸς νὰ ἀντιλαμβάνεται καὶ νὰ τοὺς βοηθῇ, αὐτοὶ δὲ νὰ σώζουν διὰ τοῦ Χριστοῦ τὸν ἑαυτόν τους· μερικοὶ δὲ ἀναφέρουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τοὺς Προφήτας· ὅτι αὐτοὶ προγινώσκοντες τὴν εἰς ἀνθρώπους ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, παρακαλοῦσι τὸν Πατέρα νὰ στείλῃ αὐτὸν τὸ ὀγλιγωρότερον, διὰ νὰ ἀφανίσῃ τὴν τυραννίαν τοῦ διαβόλου· ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν: ἤτοι πάντοτε θέλουν δοξολογοῦν τὸν Χριστὸν οἱ Χριστιανοί. (1.)

16: „ Ἔσται στήριγμα ἐν τῇ γῇ ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων.

Ὁ Χριστὸς, λέγει, θέλει γένη στηριγμὸς ἐν τῇ γῇ: ἤγουν εἰς τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν, στερεόνων αὐτοὺς, ὁποῦ σαλεύονται ἀπὸ τὸν Διάβολον· τὸ δὲ ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων δηλοῖ, ὅτι ὁ Χριστὸς θέλει γένη στηριγμὸς, ἕως εἰς τὰ ἄκρα τῶν βουνῶν· τοῦτο δὲ ἐπροσέθη διὰ τοὺς ἀγωνιστὰς καὶ ἀσκητὰς, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὰ ἄκρα τῶν βουνῶν· ἐπειδὴ καὶ ἐκείνους ὁ Χριστὸς στηρίζει· (2)

„ Ὑπεραρθήσεται ὑπὲρ τὸν Λίβανον ὁ καρπὸς αὐτοῦ.

Τὸ βουνὸν τοῦ λιβάνου ἐδῶ ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸ πολὺ ὕψος ὁποῦ ἔχει· ὑψηλότατον γὰρ αὐτὸ εἶναι ἀπὸ ὅλα τὰ βουνὰ τῆς Παλαιστίνης, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ καρπὸς τοῦ Χριστοῦ: ἤτοι ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου, θέλει αὐξήσει πολύ· ἢ καὶ ἄλλως· λίβανος μὲν ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ ἡ Εἰδωλολατρεία· ἐπειδὴ καὶ τὸ βουνὸν τοῦ λιβάνου, ἦτον παλαιὰ γεμάτον ἀπὸ εἴδωλα· ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Χριστοῦ: ἤτοι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὸν Ἀθανά-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Καὶ ὑπὲρ Σολομῶντος δὲ ὡς ὑπὲρ βασιλέως ἰδίου εὐχὰς ἐκτελέσουσι, καὶ ἕξουσιν αὐτὸν ἐν εὐφημίαις διαπαντός. ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν „ Ὑμνήσουσι δὲ αὐτὸν διηνεκῶς, ὑμνήσουσι δὲ καὶ τὸν αὐτοῦ Πατέρα, δι' αὐτοῦ λαβόντες τῆς ὑμνῳδίας τὰς ἀφορμάς· τὸ γὰρ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ, ἔοικε τῷ Ἀποστολικῷ ἐκείνῳ· εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ πάλιν· δι' οὗ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν πρὸς τὸν Πατέρα· διὰ τούτου προσεύξονται τοίνυν ἅπαντες τῷ Πατρὶ καὶ ὑμνήσουσιν αὐτὸν ἐπὶ τοῖς παρὰ τοῦ Υἱοῦ εἰς αὐτοὺς γεγενημένοις ἀγαθοῖς· ὑμνήσουσι δὲ αὐτὸν, ὡς παρ' αὐτοῦ ταῦτα δεξάμενοι.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς γέγονε στήριγμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς οἰκοδομουμένης ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων: ἤτοι τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν καὶ διὰ τοῦτο μὴ δυναμένης κρυβῆναι· λέγεται δὲ τοῦτο καὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος· ὅτι ἔσται ἐν τάξει στηρίγματος τῇ παρ' αὐτοῦ βοηθείᾳ, τοῖς ἀσθενέσι καὶ ἀδικουμένοις ἅπασιν ἐν τῇ γῇ τῆς Παλαιστίνης, τοσοῦτον ἀνωτέρους αὐτοὺς τῶν ἀδικούντων τιθεὶς, ὡς μηδὲν διαλάττειν τῶν ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων ἑστώτων· ἢ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὑπὲρ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν ἔσται τὸ κήρυγμα τὸ εὐαγγελικόν.

νάσιον, ἐνίκησε τὴν Εἰδωλολατρείαν καὶ ἀπέκρυψεν αὐτήν. (1)

„ Καὶ ἐξανθήσουσιν ἐκ πόλεως ὡσεὶ
„ χόρτος τῆς γῆς.

Τὸ ἐκ πόλεως ἀορίςως εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἀπὸ κάθε πόλιν ἐξηνθησαν καὶ ἐβλάςησαν Χριςιανοί· ὡσεὶ χόρτος δὲ, διὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν αὔξησιν· νοεῖται δὲ πόλις καὶ ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὡς τό· „ Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ· (Ψαλ. πς΄. 3.) Μερικοὶ δὲ Πόλιν ξεχωριστὰ ἐννοοῦσι τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξηνθησαν οἱ ἀπιςήσαντες Ἰουδαῖοι καὶ ὀγλίγωρα ἐμαράνθησαν ὡσὰν τὰ χορτάρια, ἀφ᾽ οὗ αὐξήθη τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

17: „ ἔσται τὸ ὄνομα αὐτοῦ· εὐλογημέ-
„ νον εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι φανερὸν ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα· διατὶ τὸ ὄνομα Χριςὸς ἢ Ἰησοῦς εὐφημεῖται καὶ δοξολογεῖται πάντοτε ἀπὸ ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς, τοὺς εὑρισκομένους εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

„ Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα
„ αὐτοῦ.

Τὸ ὄνομα, λέγει, τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν Θεότητα (ὁποῖον εἶναι τὸ, ὁ ὢν· τὸ ὁποῖον δηλοῖ, ἐκεῖνος ὁποῦ εἶναι πάντοτε· καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος ὠνόμασεν ἔτζι τὸν ἑαυτόν του, ὅταν ἐφάνη εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ βάτῳ) τοῦτο, λέγω, τὸ ὄνομα, διαμένει πρὸ τῆς ποιήσεως τοῦ ἡλίου· εἰ δὲ καὶ εἴπῃς καὶ τὸ ὄνομα Χριςὸς, τὸ πρὸ τοῦ ἡλίου θέλεις νοήσεις, ἀντὶ τοῦ ὑπὲρ τὸν ἥλιον: ἤτοι περισσότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον· ἐπειδὴ, ὁ μὲν ἥλιος ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ κόσμου πίπτει καὶ σκοτίζεται· ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα· τὸ δὲ ὄνομα Χριςὸς, αὐτὸ μένει ἀδιάπτωτον, καὶ λάμπον, καὶ εἰς ὅλους γνωριζόμενον. (2)

„ Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν αὐτῷ πᾶ-
„ σαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Πάντα τὰ
„ Ἔθνη μακαριοῦσιν αὐτόν.

Τὸ μὲν εὐλογηθήσονται θέλει νὰ εἰπῇ ἁγιασθήσονται, χαριτωθήσονται· διατὶ ἡμεῖς οἱ πιςοὶ, ὀνομαζόμενοι Χριςιανοὶ, μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο δοξαζόμεθα· τοῦτο δὲ ὑπεσχέθη καὶ εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὁ Θεὸς, ὅτι θέλουν εὐλογηθοῦν εἰς τὸ σπέρμα του ὅλα τὰ Ἔθνη. „ Καὶ εὐλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ Ἔθνη τῆς γῆς. (Γεν. κς΄. 4.) ὁ δὲ Παῦλος λέγει, ὅτι τὸ σπέρμα τοῦτο τοῦ Ἀβραὰμ εἶναι ὁ Χριστός· (Γαλ. γ΄. 16.) ὅθεν καὶ ὅλα τὰ Ἔθνη θέλουν, λέγει, εὐφημήσουν αὐτόν· φυλὰς δὲ ὀνομάζει τὰς γενεὰς τῶν ἀνθρώπων. (3)

18: „ Εὐ-

(1) Ἢ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· λίβανος ἡ Ἱερουσαλὴμ, καρπὸς δὲ τοῦ Σωτῆρος ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ὑψώθη παράνω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν· τοῦτο δὲ νοεῖται καὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος κατὰ τὸν Θεόδωρον. ὅτι δηλαδὴ εἰς τὸ τοῦ Σολομῶντος σπέρμα καὶ γένος, θέλει εἶναι εὐλογία· ὥςε ὁποῦ οἱ υἱοί του νὰ θαυμάζωνται κατὰ τὸ κάλλος καὶ πλῆθος καὶ δύναμιν, ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰς ἐν τῷ Λιβάνῳ Κέδρους, καὶ ἀπὸ τῆς ἄγαν εὐπαιδίας τὸ γένος αὐτοῦ ἀθρόως ἀρθήσεται, καὶ φανεῖται δίκην χόρτου αὐξάνον.

(2) Μερικοὶ δὲ βιάζονται καὶ προσαρμόζουν ταῦτα καὶ εἰς τὸν Σολομῶντα· κυριώτερον ὅμως ἁρμόζουσιν εἰς τὸν Χριςόν· δείκνυσι γὰρ, ὡς οὗτος ὁ μὴ ἀποκτανθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων βρεφῶν ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου, πρὸ καταβολῆς κόσμου ὑπάρχει μετὰ τοῦ Πατρὸς, οὗ τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, διαιωνίζον ἐςὶ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πάντα φησὶ τὰ Ἔθνη μακάριον αὐτὸν καὶ ὕμνων ἄξιον ὀνομάζει· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέ-

18 : „ Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, „ ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος.

Ἰδοὺ ἐφανέρωσεν ἐδῶ τὸ κεκρυμμένον ὁ θεῖος Δαβίδ· Θεὸν γὰρ ἀνακηρύττει τὸν Χριςὸν, καὶ Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ὁ Χριςὸς, οὗτος εἶναι καὶ τοῦ Ἰσραὴλ Θεὸς, ὅς τις ἐθαυματούργησε καὶ τὰ παλαιὰ θαυμάσια ἐκεῖνα, διὰ τὸν προπάτορα τῶν Ἰουδαίων Ἰσραήλ· τὸ δὲ μόνος ἐπρόσθεσεν, ὄχι πρὸς διαφορὰν τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Πνεύματος· ἀλλὰ πρὸς διαφορὰν τῶν ψευδωνύμων Θεῶν. (1)

19 : „ Καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δό„ξης αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν „ αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Δόξα τοῦ Χριςοῦ εἶναι ἡ ἐνανθρώπησις αὐτοῦ, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν παθήματα· διὰ τούτων γὰρ ἐδοξάσθη κοντὰ εἰς τοὺς πιςοὺς, ὅτι Θεὸς ὤντας, ἔπαθε ταῦτα δι' ἡμᾶς· ὄνομα δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ εἶναι τὸ Χριστός· Χριστὸς γὰρ δηλοῖ Θεὸν καὶ ἄνθρωπον· ὅς τις καὶ εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα εὐλογεῖται καὶ δοξάζεται, καθὼς ἀνωτέρω εἶπε· καὶ πολλῷ μᾶλλον εἰς τὸν μέλλοντα, ὅταν δὲν θέλει εἶναί τινας νὰ τὸν βλασφημῇ· ἀφ' οὗ λοιπὸν ὅλοι καὶ ἄνθρωποι καὶ Δαίμονες ὑποταχθοῦν εἰς τὸν Χριςὸν, ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν, ὅτι τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ λέγεται περιφραςικῶς ἀντὶ τοῦ, αὐτοῦ· ἢ τὸ ὄνομα τῆς δόξης, ἀντὶ τοῦ, τὸ ἔνδοξον. (2)

„ Καὶ πληρωθήσεται τῆς δόξης αὐ„τοῦ πᾶσα ἡ γῆ· γένοιτο! γέ„νοιτο!

Τὸ ῥητὸν τοῦτο προφητεύει τὴν εἰς Χριςὸν πίςιν ὅλων τῶν Ἐθνῶν· ἔτζι γὰρ καὶ πρὸς τὸν Μωϋσῆν εἶπεν ὁ Θεὸς „ Ζῶ ἐγὼ καὶ ζῶν τὸ ὄνομά μου, καὶ ἐμπλήσει ἡ δόξα Κυρίου πᾶσαν τὴν γῆν „ (Ἀριθ. ιδ'. 21.) τοῦτο καὶ ὁ Ἡσαΐας ἤκουσεν, ὅταν ἐφώναζον τὰ Σεραφεὶμ καὶ ἔλεγον „ Ἅγιος ἅγιος ἅγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ· δύω φοραῖς δὲ εἶπε τὸ γένοιτο, καθὼς καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ μ'. Ψαλμοῦ ἑρμηνεύσαμεν· ἐπειδὴ καὶ ἐδῶ τελειώνει τὸ δεύτερον τμῆμα: ἤτοι βιβλίον τοῦ Ψαλτηρίου· καὶ ὅρα ἐν τῷ τέλει τοῦ Προοιμίου. (3)

Ψαλ.

λέγει „ Πᾶσαι φυλαὶ καὶ γλῶσσαι καὶ χῶραι πρότερον ἐν τῇ πλάνῃ διάγουσαι, νῦν συμφώνως τὴν εὐλογίαν ἐδέξαντο· ὅθεν αὐτὸν καὶ μακαρίζουσι· ποῖον μακαρισμόν; ἢ πάντως τὸν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις κείμενον „ Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαςάσασά σε, καὶ μαςοὶ οὓς ἐθήλασας.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ποῖα δὲ θαυμάσια ἐποίησεν; ἢ τὸ καταργῆσαι τὴν δυναςείαν τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἐξελέσθαι τοὺς ἐπιβουλευομένους τῆς τῶν Δαιμόνων τυραννίδος· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει „ Τὸ μόνος ἐπὶ τῆς φύσεως λέγεται τῆς ἁγίας Τριάδος, ἥτις ἐςὶ Θεός· καὶ οὐχὶ δηλαδὴ ἐπὶ τῶν ὑποςάσεων αὐτῆς, ὁμοφυῶν καὶ ὁμοουσίων οὐσῶν.

(2) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Εἰ γὰρ τὴν φύσιν αὐτοῦ ὡς ἀνέφικτον ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ τὸ σωτήριον αὐτοῦ ἐδιδάχθημεν ὄνομα, ὁ δὲ Κύριλλος ὄνομα λέγει τὸ, υἱός.

(3) Τὸ γένοιτο γένοιτο ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ γράφεται· ἀμὴν ἀμήν· ὁ δὲ Ἀκύλας εἶπε „ Πεπιςωμένως· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐδῶ ἐπληρώθησαν αἱ εὐχαὶ τοῦ Δαβίδ, τὰς ὁποίας προσηύξατο διὰ τὴν διαμονὴν τοῦ θρόνου του λέγων „ Καὶ νῦν Κύριέ μου, ῥῆμα ὃ ἐλάλησας περὶ τοῦ δούλου σου καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, πίςωσον ἕως τοῦ αἰῶνος· Κύριε παντοκράτωρ Θεὲ τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ νῦν καθὼς ἐλάλησας μεγαλυνθείη τὸ ὄνομά σου ἕως αἰῶνος· (Β'. Βασιλ. ζ'. 25.) ὁ γὰρ Θεὸς προλαβὼν εἶπε περὶ τοῦ Σολομῶν „ Καὶ πιςωθήσεται ὁ οἶκος αὐτοῦ, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐνώπιόν μου ἕως αἰῶνος· καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἔςαι ἀνωρθωμένος εἰς τὸν αἰῶνα· (αὐτόθ. 16.) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τοῦτο διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ὁ Προφήτης μεμαθηκὼς καὶ πυρσευθεὶς τῷ πόθῳ,

ὁ

Ψαλμὸς. ΟΒ΄.

19. Ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί. (1)
Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.

Ἡμεῖς ἀπεδείξαμεν εἰς τὸ Προοίμιον τῆς Βίβλου τῶν Ψαλμῶν, ὅτι οἱ Ψαλμοὶ ὅλοι εἶναι τοῦ Δαβίδ, καὶ πῶς ἐδῶ λέγεται ὅτι ἐξέλιπον; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι οἱ ὕμνοι ἐξέλιπον τοῦ Δαβίδ, ἀλλ' ὄχι καὶ οἱ Ψαλμοί· διὰ τί ἀπὸ τοὺς Ψαλμοὺς ὁποῦ ἔγραφεν ὁ Δαβίδ, ἄλλους μὲν αὐτὸς ὑμνολόγει εἰς τὸν Θεὸν μὲ τὴν νάβλαν ἢ τὴν κιθάραν του, ἄλλους δὲ ἔδιδεν εἰς τοὺς πρωτοψάλτας, διὰ νὰ τοὺς μελῳδοῦν ἐκεῖνοι· καθὼς καὶ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ τοὺς ἀκολούθους ἕνδεκα Ψαλμούς, ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀσὰφ καὶ τοὺς ἐμελῴδησεν· ὁμοίως καὶ ἄλλους Ψαλμοὺς ἔδωκεν εἰς ἄλλους ψαλτῳδούς, καθὼς εἰς τὸ Προοίμιον εἴπομεν ἐν κεφ. Ε΄. τὸ ἐξέλιπον λοιπὸν δηλεῖ, ὅτι οἱ ἀκόλουθοι Ψαλμοὶ δὲν ὑμνολογήθησαν ἀπὸ τὸν Δαβίδ, ἀγκαλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ συνεγράφησαν· πρέπει δὲ νὰ θαυμάζωμεν, πῶς ἡ θεία χάρις τοῦ Πνεύματος ἐχάρισε διὰ τῶν Ψαλμῶν διάφορα ἰατρικὰ εἰς τὰ διάφορα πάθη τῶν ἀνθρώπων· καθὼς καὶ τώρα ἔχομεν εἰς τὸν παρόντα Ψαλμόν· διὰ τί ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀποβλέπει καὶ ἰατρεύει ἐκείνους τοὺς μικροψύχους, ὁποῦ σκανδαλίζονται διὰ τὰ ἀκατάληπτα κρίματα τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Θεόδωρον: δηλαδὴ πῶς ὁ Θεὸς, ὑποφέρει μὲν τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ εὐτυχοῦν, παραβλέπει δὲ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους ὁποῦ δυστυχοῦν! ἐσχηματίσθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ τῶν Ἑβραίων, καὶ μάλιστα τοῦ ἐναρέτου καὶ θεοφιλεστέρου, κατὰ τὸν ἀνωτέρω Θεόδωρον καὶ Θεοδώριτον· ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν μικρόψυχον· ἐπειδὴ καὶ παρηγορεῖ τὴν μικροψυχίαν του. (2)

1: „ Ὡς

ἐπεύχεται γενέσθαι, ϗ πέρας τὴν Προφητείαν λαβεῖν· ϗ ἐπιλέγει, γένοιτο γένοιτο· ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Διὰ τί δὲ διπλασιάζει τὸ γένοιτο; ἐπιταχῦναι τὴν ἡμετέραν ἐλευθερίαν βουλόμενος, ϗ τὴν τῶν Δικαίων ἐλπίδα· ὅταν γὰρ ἡ γῆ πληρωθῇ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, τότε ὁ παρὼν κόσμος συντελεῖται ϗ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐμφανίζεται.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τὸ, ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί, ἀλόγως μερικοὶ ἐσύναψαν μὲ τὸν παρόντα Ψαλμόν· τέλος γάρ τοῦτό ἐστι τοῦ ΟΑ΄. Ψαλμοῦ, ϗ ἐκείνῳ συνάπτεται· ϗ ἔστιν αὐτὸ μέρος εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ πληρώσει τῶν τοῦ Δαβὶδ προσευχῶν· (παρὰ τῷ Νικήτα.) ὅθεν ϗ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι ταῖς ἐν Λειψίᾳ γενομέναις, στίχος 20· ἀριθμεῖται τοῦ ΟΑ΄· Ψαλμοῦ τὸ, ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ τοῦ υἱοῦ Ἰεσσαί· ἐν ἄλλοις δὲ προστίθεται „ Ὢ δὴ πρὸς τὸν Ἀσσύριον.

(2) Ὅθεν ϗ ὁ ἅγιος Ἐφραὶμ εἶπεν „ Ἐπειδὴ τοίνυν ϗ ὁ ἡμέτερος νοῦς εὐόλισθος ὢν, ῥαδίως καταφέρεται πρὸς

τὰ

1: „ Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραήλ.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτατικὸν καὶ βεβαιωτικὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὄντως καὶ ἀληθῶς, λέγει, καὶ πολλὰ ἀγαθὸς εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν· ἐπειδὴ διὰ μέσου τῆς σκλαβίας καὶ τῶν θλίψεων, παιδαγωγεῖ αὐτὸν, καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ πραγματεύεται· διότι ὄχι ἀπὸ μῖσος, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπην δίδει τὰς παιδείας πρὸς διόρθωσιν τῶν παιδευομένων.

„ Τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Ἀγαθὸς, λέγει, εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰσραὴλ, κοντὰ ὅμως εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ: ἤγουν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ὀρθὰ συλλογίζονται· καρδίαν γὰρ ἐδῶ ὀνομάζει τὸν λογισμόν. (1)

2: „ Ἐμοῦ δὲ παραμικρὸν ἐσαλεύθησαν
„ οἱ πόδες· παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ
„ διαβήματά μου.

Πόδας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς, τοὺς στηρίζοντας τὴν εὐσέβειαν, κατὰ τὸν Ὠριγένη καὶ Θεοδώριτον· ὀλίγον, λέγει, ἔλειψε νὰ παρεκτραπῶ, καὶ νὰ πέσω εἰς κρημνὸν, τοῦ νὰ μὴ πιστεύω, πῶς ὁ Θεὸς προνοεῖται τὸν κόσμον, καὶ τὰ διαβήματα: ἤγουν τὰ διανοήματα τῆς ψυχῆς μου ὀλίγον ἔλειψε νὰ ξεχυθοῦν: ἤγουν νὰ χαυνωθοῦν καὶ νὰ τραποῦν εἰς τὸ χεῖρον· ἐπειδὴ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα ὁποῦ χύνεται, αὐτὸ καὶ χαυνόνεται καὶ διαλύεται. (2)

3: „ Ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρή-
„ νην ἁμαρτωλῶν θεωρῶν.

Ἐδῶ λέγει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευσε νὰ σαλευθῇ καὶ νὰ ἐκχυθῇ· ζῆλον δὲ ὀνομάζει τὸν κατὰ πράγματος ἀνευλόγου κινούμενον εὔλογον θυμόν· διὰ τί, λέγει, καθὼς ἐνόμιζον ἐγὼ, ἐθυμώθηκα δικαίως διὰ τοὺς ἀνόμους καὶ ἀσεβεῖς ἐχθρούς· ἐπειδὴ καὶ ἔβλεπον αὐτοὺς νὰ ἔχουν εἰρήνην, καὶ νὰ μὴ πολεμῶνται ἀπὸ δυνατώτερον Ἔθνος· ἀλλὰ ἀπολάμβανον καθε ἄνεσιν, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ εἶναι

τὰ τερπνὰ τοῦ βίου, χρὴ μὴ παρέργως ἡμᾶς ἔχειν πρὸς τὴν τῶν αἰσθήσεων φυλακήν· ὁ γὰρ μισόκαλος, πειράζων, συγχέει τὰ πράγματα, ὅπως μὴ εὕρῃ ὁ κυβερνήτης νοῦς διαστεῖλαι ἀναμέσον καλοῦ τε καὶ κακοῦ· διὸ σὺν τῷ Προφήτῃ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ᾄδωμεν πρὶν σκοτισθῆναι· πάνυ γὰρ ἡμῖν συμβάλλεται ἡ ἐν αὐτῷ ἐγκειμένη διδασκαλία, τὴν λύσιν τῶν ζητουμένων προσφέρουσα· ἐξηγεῖται γὰρ τὸ ἀνώμαλον τοῦ βίου, τοὺς πειρασμοὺς, καὶ τοὺς ἁλισκομένους διὰ τῶν πειρασμῶν, καὶ τοὺς περιγινομένους τῶν πειρασμῶν διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τὰς ἑκάστου ἀμοιβάς.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει: „ Πάλιν ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ποιεῖται κηδεμονίαν· ἀλλὰ τοῦτο οὐ πάντες ἴσασιν· ἀλλ' οἱ ὀρθοῖς καὶ ὑγιέσι χρώμενοι λογισμοῖς· ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι „ Μέλλων γὰρ διηγεῖσθαι τὴν τῶν ἀσεβῶν εὐημερίαν, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα αὐτοῖς ἀποκειμένην κόλασιν, προτάττει τὸ τοῖς εὐθέσιν ἀγαθὸν εἶναι τὸν Θεόν· ὅπως ἂν γνοῖεν οἱ τὴν εὐσεβῆ αἱρούμενοι μερίδα, ὡς μόνοις τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ ἔσαι ἀγαθὸς ὁ Θεὸς, οὐ μὴν ἔτι καὶ τοῖς φαυλότατα ἁμαρτάνουσιν· ὥστε εἰ καὶ δοκοῦσιν εὐημερεῖν, φησι, ταραττέσθω μηδεὶς, τὸ μικρὸν ὕστερον ἐκδεξόμενον αὐτοὺς κολαστήριον ἐννοῶν.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Πόδας καὶ διαβήματα τὰς πρακτικὰς πορείας καὶ τὰ τῆς διανοίας κινήματα προσαγορεύει· οὐ μὴν ἐσαλεύθη τοὺς πόδας: τουτέστι τὴν πολιτείαν ἐπὶ τὸ χεῖρον οὐκ ἔτρεψεν, οὐδὲ ἐξεχύθη τὰ διαβήματα· οὐδὲ γὰρ τὰς ὁρμὰς τῆς ψυχῆς εἰς ἀσωτείαν ἔτρεψεν.

και ἁμαρτωλοὶ καὶ κακοί. (1)

4: „Ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάνευσις ἐν τῷ θα-„νάτῳ αὐτῶν, καὶ στερέωμα ἐν τῇ μάστιγι αὐτῶν.

Διὰ τί βλέπω, λέγει, ὅτι εἰς τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὺς, δὲν εἶναι ἀπαγόρευσις καὶ ἀποστροφὴ εἰς τὸν θάνατόν τους: ἤτοι δὲν εἶναι μισητὸς ὁ θάνατος αὐτῶν, καθὼς εἶναι μισητὸς ὁ θάνατος τῶν βιαίως καὶ παρὰ φύσιν ἀποθνησκόντων· ἀλλὰ εἶναι γλυκύς· διὰ τί ἔρχεται εἰς αὐτοὺς κατὰ φύσιν, καὶ χωρὶς καμμίαν βίαν· οὐδὲ εἶναι ἐπιμονὴ καὶ πολυκαιρία εἰς τὰς πληγὰς καὶ ἀσθενείας των· διὰ τί ἂν καὶ καμμίαν φορὰν ἀσθενήσουν καὶ κακοπαθήσουν, ὀγλίγωρα πάλιν ὑγιαίνουν καὶ ἐλευθερόνονται ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν. (2)

5. „Ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ, καὶ „μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγωθήσον-„ται.

Οἱ ἀσεβεῖς, λέγει, καὶ ἁμαρτωλοὶ δὲν εὑρίσκονται εἰς κόπους καὶ μόχθους, καθὼς εὑρίσκονται οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι· ἐπειδὴ τὸ κοπιᾷν εἶναι ἴδιον τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ χωρὶς κόπον ἀποκτοῦσι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς εὐτυχίας· ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὶ, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, ἐκακοπάθησαν ὡς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι κακοπαθοῦν: τοῦ μέλλοντος δηλαδὴ χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ παρασχημένου. (3)

6: „Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑ-„περηφανία αὐτῶν εἰς τέλος.

Διὰ τοῦτο, λέγει: ἤγουν διὰ τί τὰ πράγματα τρέχουν εἰς αὐτοὺς καθὼς τὸ ποτάμι· ταυτὸν εἰπεῖν· διὰ τί εὐτυχοῦν ὅλα τὰ πράγμα-

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Καίγε Δαβὶδ ἰλιγγιᾷ καὶ ἀσχάλλει πρὸς τοὺς κακοὺς εὐθηνοῦντας· εἶτα πέμπων τοὺς λογισμοὺς εἰς τὰ ἐκεῖθεν δικαιωτήρια, καὶ τὴν ἀποκειμένην τοῖς βίοις ἀντίδοσιν, οὕτω τῆς ταραχῆς ἵσαται, καὶ τὸ λυποῦν θεραπεύει· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἰὼβ πρὸς τὸν Θεόν „ Διὰ τί ἀσεβεῖς ζῶσι; πεπαλαίωνται δὲ ἐν πλούτῳ; (κά. 7.) ὁμοίως καὶ ὁ Ἱερεμίας „ Δίκαιος εἶ Κύριε, ὅτι ἀπολογήσομαι πρὸς σέ· πλὴν κρίματα λαλήσω πρὸς σέ· τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται; εὐθήνησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετήματα; (Ἱερ. ιβ΄. 1.) ἠπόρουν μὲν καὶ οὗτοι καὶ ἐζήτουν· ἀλλ' οὐκ ἐξίσου τοῖς ἀσεβέσιν· οὐδὲ ἐγκαλοῦντες τῷ Θεῷ, οὐδὲ καταγινώσκοντες ἀδικίαν ἐκ τῶν γινομένων αὐτοῦ· ὁ μὲν γὰρ Δαβὶδ ἀλλαχοῦ λέγει „ Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ· ὁ δὲ Ἰὼβ τοσαῦτα παθὼν, οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Ἱερεμίας, αὐτὸ τοῦτο προορώμενος, μήτις ὑποπτεύσῃ ποτε, προτίθησι τῆς ἐρωτήσεως τὴν αὐτοῦ κρίσιν, εἰπών· „ Δίκαιος εἶ Κύριε· τουτέστιν, οἴδαμεν, ὅτι δικαίως ἅπαντα γίνεται παρὰ σοῦ, τὸν δὲ τρόπον οὐκ ἐπιστάμεθα· τί οὖν; ἔμαθον ἐκεῖνοί τι πλέον; ἀλλ' οὐδὲ ἀποκρίσεως μὲν οὖν ὑπὲρ τούτου ἔτυχον· ὃ καὶ δηλῶν ὁ Δαβὶδ ἔλεγε· „ Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γνῶναι. ὅτι τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου· οὐκ ἔτυχον δὲ ἀποκρίσεως, ἵνα τοὺς μετὰ ταῦτα παιδεύσωσι, μηδὲν ἐρωτᾷν τοιοῦτον.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος σὺν τῷ Νικήτᾳ λέγουσιν „ Ἐπυρπολούμην, φησὶ, βλέπων τοὺς παρανομίᾳ συζῶντας ἐν εἰρήνῃ βαθείᾳ καὶ εὐποτμίᾳ καὶ τὸν θάνατον δὲ οὕτως εὐδαίμονα τούτους ὑπομένειν, ὡς ζηλοῦσθαι παρὰ πάντων· καὶ μηδένα ἀνανεύειν, εἴτις αὐτὸν ἔροιτο, εἰ βούλοιτο τοιούτου θανάτου τυχεῖν· ἀλλ' ἐθέλειν ἕκαστον οὕτως ἀποθανεῖν· οἱ γὰρ ἐν κινδύνοις καὶ κακοπαθείαις ἐξεταζόμενοι, ἀπαγορεύουσιν ἑαυτούς· ὡς τῆς ἀνανεύσεως δηλούσης τὴν ἀπαγόρευσιν· ἀπαγορεύειν γάρ τι βουλόμενοι ἀνανεύειν εἰώθαμεν· σαφέστερον δὲ εἶπεν ὁ Ἀκύλας, οὐκ ἔστι δυσπάθεια· τουτέστιν οὐκ ἔστιν ἰδεῖν αὐτοὺς πάθος ὑπομένοντας, ὥστε καὶ ἀπαγορευθῆναι· εἰ γὰρ καὶ ἐν κινδύνοις ἔδοξάν ποτε ἐξετάζεσθαι οὐκ ἐνῆν αὐτοὺς ἰδεῖν ἀπαγορευθέντας καὶ ἀπελπισθέντας τοῦ ζῆν ἀπὸ τῶν ἐπικειμένων κινδύνων, ἀλλὰ πρὸς ὀλίγον πάσχειν δοκοῦντες ἀπηλάττοντο.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Ὅσοι ἐν τῷ παρόντι βίῳ οὐκ ἠξιώθησαν μετὰ ἀνθρώπων μαστιγωθῆναι, ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τηροῦνται μετὰ Δαιμόνων κολάζεσθαι, διὰ τὸ πάντων χαλεπώτερα εἰργάσθαι· ἔφη δὲ καὶ ὁ ὅσιος

ματά των, διά τούτο εκυρίευσε τελείως αυτούς ή υπερηφάνεια. (1)

„ Περιεβάλοντο αδικίαν και ασέβειαν
„ εαυτών.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἔτζι ὑπερηφανεύθησαν οἱ ἀσεβεῖς καὶ ἁμαρτωλοὶ, διὰ τὶ εὐτυχοῦσι, διὰ τοῦτο ἐφόρεσαν τὴν ἀδικίαν καὶ ἀσέβειάν τους, ὡσὰν φόρεμα· φανερόνει δὲ τὸ φόρεμα, ὅτι αὐτοὶ εἶχον τὴν ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν ἐνδυμένην τριγύρω, καὶ ἀπὸ κάθε μέρος· εἰς πολλὰ δὲ μέρη τῶν Ψαλμῶν μεταχειρίζεται τὴν τοιαύτην παρομοίωσιν τοῦ φορέματος ὁ θεῖος Δαβίδ· κατὰ τὸ „ Περιβαλέσθωσαν αἰσχύνην καὶ ἐντροπήν· (Ψαλ. ο'. 14,) καὶ πάλιν „ Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές με ἐντροπὴν, καὶ περιβαλέσθωσαν ὡς διπλοΐδα αἰσχύνην αὐτῶν· (Ψαλ. ρή. 28.) καὶ ἄλλα τοιαῦτα· εἰς δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο δηλοῦται ἀκόμη, καὶ ὅτι οἱ ἀσεβεῖς εὐτυχοῦντες, ἐκαυχῶντο καὶ ἐπίδειξιν ἔκαμνον τῆς ἀσεβείας καὶ ἀδικίας των, καθὼς κάμνει τινὰς ἐπίδειξιν καὶ μὲ τὰ ἱμάτια ὁποῦ φορεῖ. (2)

7: „ Ἐξελεύσεται ὡς ἐκ στέατος ἡ ἀδικία
„ αὐτῶν.

Ἡ ἀδικία, λέγει, θέλει εὔγει ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω εὐτυχοῦντας ἀσεβεῖς, ὡσὰν ἀπὸ ὀξύγγι: ἤγουν θέλει εὔγει λιπαρὰ καὶ πλουσία ἡ ἀδικία· τοιοῦτον γὰρ λιπαρὸν εἶναι καὶ ἐκεῖνο, ὁποῦ τρέχει ἀπὸ τὸ ὀξύγγι· ἢ ὀξύγγι ὀνομάζει τὴν καλοπάθειαν καὶ τρυφήν· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἀπὸ τὴν πολλὴν τρυφὴν αὐτῶν θέλει εὔγει ἡ ἀδικία· περιττοῦ λαμβανομένου τοῦ ὡς ἐπιῤῥήματος· ἀντὶ δὲ νὰ εἰπῇ ἐξῆλθεν, εἶπεν ἐξελεύσεται, κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ μέλλοντος χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ περασμένου· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπε· καθὼς καὶ τὸ μαστιγωθήσονται, ὁποῦ εἶπον ἀνωτέρω, ἀντὶ τοῦ ἐμαστιγώθησαν νοεῖται, ὡς ἑρμηνεύσαμεν. (3)

„ Διήλθοσαν εἰς διάθεσιν καρδίας.
8: „ Διενοήθησαν καὶ ἐλάλησαν ἐν πο-
„ νηρίᾳ ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλη-
„ σαν.

Οἱ εὐτυχοῦντες ἁμαρτωλοὶ, λέγει, ἦλθον εἰς βεβαίαν διάθεσιν καὶ ἕξιν τῆς ἀδικίας· ἕξις γὰρ ὀνομάζεται ἡ εἰς κάθενα πρᾶγμα βεβαία διάθε-

---

Κασιανός· „ Τρισάθλιοί εἰσιν οἱ ἑαυτοὺς ἐκδιδόντες τοῖς ἁμαρτήμασι· καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ πειρασμός τις, ἢ μάστιξ ἐπάξια τῶν πονηρῶν ἔργων αὐτοῖς μὴ ἐπιφέρηται· ἀλλ' ἐν ἀνέσει διάγουσι· λέγει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Νεῖλος „ Θρήνει τὸν ἁμαρτωλὸν εὐτυχοῦντα· τὸ ξίφος γὰρ αὐτῷ τῆς δίκης ἐπιτείνεται· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἄνθρωπον ἐνταῦθα νόει τὸν φυλάττοντα τοῦ λογικοῦ τὸ ἀξίωμα, τὸν ἐν ἀρεταῖς ὄντα· ἢ τὸν διὰ μετανοίας διορθούμενον· ἐν τοῖς τούτων οὖν κόποις οὐκ εἰσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ, οὐδὲ μετὰ ἀνθρώπων: ἤτοι δικαίων κοπιῶσι καὶ ἐργάζονται· περὶ ὧν εἴρηται· ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον· οὐδὲ μαστίζονται μετὰ τῶν ὀλισθησάντων καὶ ἐλπίδα σωτηρίας ἐχόντων· περὶ ὧν γέγραπται· „ Μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται.)

(1) Ἐκράτησε δὲ αὐτοὺς ἡ ὑπερηφάνεια, διὰ τὶ ἁμαρτάνοντες καὶ μὴ παιδευόμενοι, ἐνόμισαν ὅτι εὐαρεστοῦσι τῷ Θεῷ· καὶ διὰ τοῦτο εἰς ἀνταμοιβὴν τῆς ἁμαρτωλῆς αὐτῶν ζωῆς, λαμβάνουσι τὴν εὐτυχίαν· ἢ καὶ ἐνόμισαν πῶς δὲν εἶναι Θεὸς, καὶ διὰ τοῦτο ἐδόθησαν εἰς περισσοτέραν ὑπερηφάνειαν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐπειδὴ πάντων ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν, κακοῦ δὲ οὐδενός: τούτου χάριν περισσῶς ἐπετήδευσαν τὴν ὑπερηφανίαν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ἐφ' οἷς ἐχρῆν αἰσχύνεσθαι, ἐπὶ τούτοις σεμνύνονται, ὥστε καθάπερ περιβολαίοις καὶ σκέπῃ τοῖς πλημμελήμασι χρήσασθαι· καλῶς δὲ ἀλλήλοις ταῦτα συνῆψε τὰ πλημμελήματα· ἀπὸ γὰρ τῆς ὑπερηφανίας εἰς ἀδικίαν ὡς τὰ πολλὰ καὶ εἰς πλεονεξίαν οἱ ἄνθρωποι πίπτουσι.

(3) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Ἡ ὑπερηφανία καὶ ἀδίκους καὶ ἀσεβεῖς ἀπετέλεσε· καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς καὶ τὰς ἀσεβείας αὐτῶν παχείας εἶναι καὶ οἱονεὶ εὐτραφεῖς· ἄλλος δὲ λέγει· „ Στέαρ, ἡ πλησμονὴ τῆς πονηρίας λέγεται.

Δ

ἄθεσις: ἤτοι κλίσις τῆς καρδίας· καὶ μὲ μελέτην καὶ σκέψιν ἐλάλησαν τὰ πονηρὰ, καὶ ὄχι κατὰ συναρπαγὴν, ἢ ἄγνοιαν· αὐτοὶ, λέγει, ἐλάλησαν εἰς τὸ ὕψος: ἤγουν κατὰ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ λέγοντες, ὅτι δὲν εἶναι οὗτος Θεός· ἀδικία γὰρ εἶναι τὸ νὰ ἀποστερῇ τινὰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἀποδίδῃ αὐτὴν εἰς ἄλλους. Καὶ καθε δὲ ἄνθρωπος, ὁποῦ λαλεῖ ἀνάξια τοῦ Θεοῦ, ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος λαλεῖ· ὕψος γὰρ εἶναι ἡ Θεότης, τῆς ὁποίας κἀνένα ἄλλο δὲν εὑρίσκεται ὑψηλότερον. (1)

9: „Ἔθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν, „καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διῆλθεν ἐπὶ τῆς „γῆς.

Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ οὐρανοῦ, φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν, ὁποῦ κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανόν· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς γῆς, φανερόνει τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν γῆν. λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ εὐτυχοῦντες ἀσεβεῖς, ἐκίνησαν τὸ σόματων καὶ ἐβλασφήμησαν ἐναντίον τοῦ ἐπουρανίου Θεοῦ· καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν ἐκινήθη ἐναντίον τῶν ἐπιγείων ἀνθρώπων· διὰ τὶ αὐτοὶ τρυφῶντες καὶ καλοπαθοῦντες, ὕβριζον τὸν Θεόν· ἐκατηγόρουν δὲ καὶ ἐπερίπαιζον ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ διὰ τοὺς ἀσεβεῖς φιλοσόφους, τοὺς ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις εὑρισκομένους· ὅτι αὐτοὶ, ἔθεντο μὲν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ σόματων, θέλοντες νὰ φιλοσοφήσουν περὶ Θεοῦ καὶ θείων πραγμάτων· ἡ δὲ γλῶσσα αὐτῶν διῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, γεώδη καὶ ἀνθρώπινα λόγια περὶ Θεοῦ φλυαρήσασα· ἢ λέγει τοῦτο καὶ διὰ τοὺς ἀςρολόγους τῆς Βαβυλῶνος· ὅτι αὐτοὶ ἔβαλον εἰς οὐρανὸν τὸ σόματων, μετεωρολογοῦντες περὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀςέρων· ἡ γλῶσσα δὲ αὐτῶν διῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, γεμίσασα αὐτὴν ἀπὸ τὰς φλυαρίας αὐτῶν. (2)

10: „Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψει ὁ λαός μου „ἐνταῦθα.

τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγει ὁ Δαβὶδ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον: ἤγουν διὰ τοῦτο: ἤτοι διὰ τὰς ἀνωτέρω ῥηθείσας κακίας τῶν Βαβυλωνίων, θέλει γυρίσει ὁ λαός μου εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Ἰουδαίαν· ταύτην γὰρ σημαίνει τὸ, ἐνταῦθα· ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εὑρισκόμενος, ἔγραψε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον. (3)

„Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὑρεθήσονται ἐν „αὐτοῖς.

Ἡμέραι, λέγει, θέλουν εὑρεθοῦν εἰς τὸν λαόν μου πεπληρωμέναι, ὅσον εἰς μέτρον ζωῆς· ἢ ὅσον εἰς ἀρετήν· ἤτοι ὁ λαός μου θέλει γηράσει καλῶς, καὶ θέλει εὐαρεςήσει εἰς τὸν Θεόν· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἐναντίον εἰς τοὺς ἐχθρούς: ἤγουν θέλουν εὑρεθοῦν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ λαοῦ μου ἡμέραι γεμάται ἀπὸ κακίαν, ὥςε ὁποῦ νὰ

μὴ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Ἡ παράνομος εὐημερία, φησὶν, ἕξιν αὐτοῖς πονηρὰν εἰργάσατο περὶ τὴν ψυχὴν καὶ πόθεν δῆλον; ἢ ἐκ τοῦ διανοεῖσθαι αὐτοὺς καὶ λαλεῖν πονηρίαν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος σὺν τῷ Νικήτα λέγουσιν „Οὐ γὰρ ἀπέχρησε, φησιν, αὐτοῖς ἡ κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀδικία, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανὸν ἐτόξευσαν καὶ λόγοις καὶ λογισμοῖς, βλάσφημα κατὰ τοῦ ὕψους τοῦ Θεοῦ προφέροντες ῥήματα· καὶ ταῦτα ταπεινοὶ ὄντες, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἔχοντες κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τοιοῦτοι καὶ οἱ τὸν οὐρανὸν εἰς γῆν κλίνοντες, καὶ μετὰ τῆς κτίσεως ἀριθμοῦντες φύσιν τὴν ὑπερκόσμιον· οἱ σοφιςαὶ καὶ ψεῦδος κατὰ τοῦ Θεοῦ λαλοῦντες· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Οὐ δύναται τῶν Αἱρετικῶν, ἢ τῶν βλασφήμων ἐπικρατεῖν ἄχρι ποίου τὰ ῥήματα· διέρχονται δὲ τὴν γῆν, ὀλίγους τινὰς κατὰ πάροδον βλάπτοντα· τοῦτο συνιέντες οἱ πιςοὶ, κἂν τύχωσι πλανηθέντες, ἐπιςρέφουσι.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Διὰ τοῦτο: ἤτοι τὸ ἐπαρθέντας αὐτοὺς καταβληθῆναι· τουτέςιν ὠφέλειά τις, φησι, καὶ ἐπιςροφὴ τῷ ἐμῷ λαῷ γενήσεται ἡ τούτων τιμωρία· ἑωρακότες γὰρ οἷον τοὺς ἀσεβεῖς διαδέξεται τέλος οὐκ ἄν ποτε εἰς τοῦτο ἔλθοιεν, ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπινα σαφῶς ἐγνωκότες Θεόν.

μη λείπη χαμμία πονηρία από αυτάς. (1)

11: „ Καί εἶπον. Πῶς ἔγνω ὁ Θεός; καί „ εἰ ἔστι γνῶσις ἐν τῷ ὑψίστῳ.

Ὅσοι, λέγει, ἦτον ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους πλέον μικρόψυχοι καὶ ἄγνωστοι, βλέποντες τοὺς Βαβυλωνίους εὐτυχοῦντας, ἔλεγον· πῶς ἐγνώρισεν αὐτὰ ὁ Θεὸς καὶ ὑπέφερε νὰ γίνωνται; βέβαια δὲν τὰ ἐγνώρισεν· αὐτοὶ, λέγει, πρὸς τούτοις ἐζήτησαν (τοῦτο γὰρ ἀκούεται ἔξωθεν) ἄρά γε εἶναι εἰς τὸν ὕψιστον Θεὸν γνῶσις, τῶν οὕτω γινομένων πραγμάτων; βέβαι δὲν εἶναι.

12: „ Ἰδοὺ οὗτοι οἱ ἁμαρτωλοὶ, καὶ εὐ„ θηνοῦντες, εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον „ πλούτου.

Ἐτζι δὲ, λέγει, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, διαλογιζόμενοι οἱ μικρόψυχοι Ἰουδαῖοι ἔλεγον· νὰ ὅπου οἱ Βαβυλωνιοι εἶναι ἁμαρτωλοὶ, καὶ ὅμως εἶναι εὐτυχισμένοι εἰς τὸν αἰῶνα: ἤτοι εἰς πολὺν καιρόν· (2) παρόμοια λόγια εἶπε καὶ ὁ Ἱερεμίας πρὸς τὸν Θεόν· „ Τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται; εὐθήνησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετήματα· ἐφύτευσας αὐτοὺς καὶ ἐῤῥιζώθησαν. (Ἱερ. ιβʹ. 1.)

13: „ Καὶ εἶπα· ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα „ τὴν καρδίαν μου; καὶ ἐνιψάμην ἐν „ ἀθώοις τὰς χεῖράς μου;

Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ὁ Δαβὶδ ὁ πλέον μεγαλοψυχότερος, καὶ φρονιμώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ ἐγὼ, λέγει, ἐσαλεύθηκα κατὰ τοὺς διαλογισμοὺς, καὶ εἶπα εἰς τὸν ἐμαυτόν μου· ἄρά γε ἀνωφελῶς ἔκαμα δικαίαν τὴν καρδίαν μου; καὶ ἐκαθάρισα αὐτὴν ἀπὸ καθε ἀδικίαν, χωρὶς νὰ συλλογίζωμαι καμμίαν ἄτοπον, κατὰ τὸν Ἡσύχιον; ἄρά γε ἀνωφελῶς ἔνιψα τὰ χέριά μου μαζὶ μὲ τοὺς ἀθώους; ἤτοι ἔδειξα τὸν ἑαυτόν μου ἀθῶον ἀπὸ καθε πρᾶξιν κακίας; ὡς εἴπομεν εἰς τὸν κεʹ. Ψαλμὸν ἑρμηνεύοντες τό. „ Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου· ἀπορητικῶς δὲ πρέπει ταῦτα νὰ ἀναγινώσκωνται.

14: „ Καὶ ἐγενόμην μεμαστιγωμένος ὅ„ λην τὴν ἡμέραν; καὶ ὁ ἔλεγχός μου εἰς τὰς πρωΐας;

Ἄρά γε, λέγει, ἐγὼ ἀνωφελῶς ἔγινα ταλαιπωρημένος καθ' ἑκάστην ἡμέραν μὲ νηστείαν καὶ ἀγρυπνίαν, καὶ μὲ τοιαύτας ἄλλας κακοπαθείας τῆς ἀρετῆς; ἄρά γε ἀνωφελῶς ἐγίνετο καὶ ὁ ἔλεγχος, ὁποῦ ἐγὼ ἐπρόσφερα εἰς τὸν ἑαυτόν μου καθε πρωΐ ἤλεγχε γὰρ ὁ θεῖος Δαβὶδ καὶ ἐκατηγόρει τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας, πῶς ἔσφαλεν εἰς τὸν Θεὸν, καὶ πῶς ἀναξίως τοῦ Θεοῦ πολιτεύεται. (3)

15: „ Εἰ ἔλεγον· διηγήσομαι οὕτως· ἰ„ δοὺ τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου ἠσυν„ θέτηκα.

Ἀνέ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἡμέρας πλήρεις τὸ γῆρας ἐκάλεσεν· ἀντὶ τοῦ, ἢ ἐπανήξουσι ἢ μέχρι γήρως βιώσονται. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅταν φησι, τὴν τοιαύτην κτήσωνται γνώμην, τοτε δὴ τότε τῆς ζωῆς αὐτῶν τὸν χρόνον καλῶς ἀναπληρώσουσι, κατὰ τὸ εἰρημένον· „ Ἀπέθανεν Ἀβραὰμ πρεσβύτης ἢ πλήρης ἡμερῶν (Γέν. κεʹ. 8.) τουτέστι πλήρεις αἱ ἡμέραι αὐτοῖς.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι „ Τὸ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα, τὸν παρόντα βίον λέγει.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Κἀγώ φησι, ταῦτα ὁρῶν ἐθορυβούμην τοῖς λογισμοῖς κατ' ἐμαυτὸν ἐννοῶν, μήποτε ὁ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνος ἔσται μοι μάταιος; ἦν δὲ ὁ πόνος, τὸ δικαιοσύνην ἀσκεῖν· τὸ καθαρεύειν ἀδίκου πράξεως· ἢ τὸ ὑπὲρ τῶν προτέρων ἁμαρτημάτων ἑαυτὸν μαστίζειν τῇ ἐξομολογήσει· ἢ εἰς τοῦτο ὥσπερ ἐκ κοίτης ἀνίστασθαι, εἰς τὸ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτημάτων κακοῦν ἑαυτόν· λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „ Πανταχοῦ δὲ ὥσπερ ἢ ἐνταῦ-

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἔλεγον ἐν τὸν ἑαυτόν μου· ὅτι νὰ εἰπῶ καὶ νὰ διηγηθῶ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ταῦτα, καθὼς ἐγὼ τὰ ἐσυλλογιζόμην· ἤγουν, ὅτι ἄραγε ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου καὶ τὰ ἑξῆς· ἀνίσως, λέγω, ταῦτα εἰς τοὺς ἄλλους ἔλεγον, ἰδοὺ λοιπὸν ἀσύνθετα: ἤτοι ἀσύμφορα καὶ ἀπαράδεκτα καὶ σκανδάλου αἴτια εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἐσυλλογιζόμην· ἐπειδὴ γενεὰ τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Θεὸς ὠνόμασεν αὐτὸν εἰπών. „Υἱὸς πρωτοτοκός μου Ἰσραήλ. (Ἔξ. δ΄. 22.) Καὶ πάλιν „Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα (Ἠσ. α΄. 2.) Καὶ ἄλλως δὲ, υἱοὶ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ γνωρίζουν δημιουργὸν τὸν Θεὸν, καὶ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν. „Ἠσυνθέτηκας· νοεῖται δὲ καὶ ἔτζι, ὅτι ὁ μὲν πρῶτος στίχος ἑρμηνεύεται, καθὼς ἡμεῖς τὸν ἑρμηνεύσαμεν· ὁ δεύτερος δὲ στίχος νοεῖται, ὅτι λοιπὸν, ἔσον εἰς τὴν τοιαύτην διήγησίν μου, ἐσὺ Κύριε παρέβης τὰς συνθήκας καὶ συμφωνίας, ὁποῦ ἔκαμες εἰς τὸν λαόν σου Ἰσραήλ: ἤγουν τὰς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ καὶ τοὺς ἄλλους προγόνους ἡμῶν διὰ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ διὰ τὸ γένος ὅλων τῶν Ἰουδαίων: ὅτι δηλαδὴ ἡμεῖς ἔχομεν νὰ κατοικήσωμεν βεβαίως τὴν γῆν ταύτην· καὶ ὅτι ἔχομεν νὰ γένωμεν μεγάλοι καὶ ὀνομαστοί· ἀσυνθετῶ γὰρ λέγεται τὸ παραβαίνω τὰς συνθήκας. (1)

16: „Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γνῶναι· τοῦτο „κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου.

17: „Ἕως οὗ εἰσέλθω εἰς τὸ ἁγιαστήρι-„ον τοῦ Θεοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα νὰ γνωρίσω καὶ νὰ καταλάβω τὴν ἀνωτέρω ἀπορίαν μου: ἤτοι ἂν ἐδικαίωσα ματαίως τὴν καρδίαν μου· τὸ δὲ, τοῦ εἶναι περιττόν· πλὴν ὡς φαίνεται λέγει, τοῦτο τὸ νὰ γνωρίσω δηλαδὴ καὶ νὰ καταλάβω τὴν ἀπορίαν ταύτην, εἶναι πόνος πολὺς εἰς ἐμένα, καὶ δύσκολον εἰς κατάληψιν, ἕως οὗ νὰ ἔμβω εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ· τοῦτον γὰρ ὀνομάζει ἁγιαστήριον· διὰ τί μέσα εἰς αὐτὸν ἡγιάζετο ὁ λαός· τότε λοιπὸν, λέγει, ἀπολαύσας ἐγὼ τὴν πρώτην εὐτυχίαν, θέλω γνωρίσει, ὅτι δὲν ἐδικαίωσα ματαίως τὴν καρδίαν μου· οὐδὲ ματαίως ἐκαθάριζον τὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν· ἀλλὰ ὠφελίμως καὶ πολυκερδῶς.

„Καὶ συνῶ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῶν.

Τοῦτο εἶναι προφητεία φανερά· διὰ τί λέγει διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ὁ σκλαβωθεὶς λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἀληθῶς ἐγὼ θέλω γνωρίσω καὶ καταλάβω τὰς ἀνωτέρω ἀπορίας μου, ἀπὸ τὰ τέλη τῶν ἁμαρτωλῶν Βαβυλωνίων: ἤγουν ὅταν ἔλθη τὸ τέλος καὶ τῆς εὐτυχίας των, καὶ τῆς πολιτείας των· διότι ὁ βασιλεὺς Κῦρος νικήσας ὕστερον τοὺς Βαβυλωνίους, τὸν μὲν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἀπεκατέστησεν εἰς Ἱεροσόλυμα, τοὺς δὲ Βαβυλωνίους ὑπέταξε μὲ τελείαν σκλαβίαν· ἀναγωγικῶς δὲ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ νοεῖται ἡ μέλλουσα κρίσις, ἥτις ἀφορίζει: ἤτοι διορίζει εἰς τὸν καθένα τὰ πρὸς ἀξίαν· ἁγιάζω γὰρ σημαίνει τὸ ἀφορίζω· ἐπειδὴ τότε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρί-

ταῦθα τὸ εἶπον, ἀντὶ τοῦ ἐλογιζόμην λέγει· ἐπειδὴ ὁ λογιζόμενος καθ' ἑαυτὸν, ὥσπερ ὁ λέγων ἐστὶν ἑαυτῷ τὸ ἐνθύμημα· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Ὁ ἑαυτὸν μαστιγῶν ἐφ' οἷς ἐπλημμέλησε, καὶ τὸν οἰκεῖον ἔλεγχον εἰς τὰς πρωΐας, ἐν φωτὶ δηλαδὴ καὶ οὐκ ἐν σκότῳ τιθέμενος: οὗτος ἐν λογισμοῖς καθαρεύει καὶ πράξεσιν· ἐλέγχεται δὲ ἐν φωτὶ ὁ παῤῥησίας μεταδιδοὺς τοῖς ἐλέγχουσιν· ὁ τὸ σοφὸν ἐκεῖνο λόγιον τηρῶν, ὅπερ ἐν Παροιμίαις εἴρηται· „Ἔλεγχε σοφὸν καὶ ἀγαπήσει σε· (Παρ. θ΄. 8.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος, ἠσυνθέτηκα ἀναγινώσκων καὶ αὐτὸς οὕτω νοεῖ· „Ταῦτά φησιν ἐνενόουν κατ' ἐμαυτὸν, ὡς εἰς τούτους τοὺς λογισμοὺς τοὺς ὑπεισελθόντας· δηλαδὴ τὸ, ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου, ἕτέροις ἐξαγγείλω, παντὸς σκανδάλου γενοίμην αὐτοῖς αἴτιος· τοῦτο δὲ ποιῶν, παρέβαινον καὶ παρεχάραττον τὰς τῶν δικαίων ἀνδρῶν, καὶ τῶν υἱῶν συνθήκας· αἱ δὲ ἦσαν, τὸ μὴ ἄλλοις γίνεσθαι σκανδάλου αἴτιον.

κρίσεως θέλουν μάθουν οἱ μικρόψυχοι, ὁποῖον μὲν ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἀρετὴ, ὁποῖον δὲ κακὸν εἶναι ἡ ἁμαρτία. (1)

18: „ Πλὴν διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἔ-
„ θου αὐτοῖς κακά.

Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζει ὁ Δαβὶδ νὰ προφητεύῃ καθαρώτερα τὸν ἀφανισμὸν τῶν Βαβυλωνίων· διὰ τὰς δολιότητας, λέγει, αὐτῶν, ἡτοίμασας Κύριε, εἰς αὐτοὺς, (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἔθου.) κακοπαθείας καὶ θλίψεις· περιττὸν δὲ φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ, πλὴν, κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἰδίωμα· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ πλὴν, εἶπεν· ὄντως.

„ Κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆ-
„ ναι.

Ἐπειδὴ, λέγει, οἱ Βαβυλώνιοι ὑψώθησαν μὲ πλοῦτον καὶ μὲ κάθε εὐτυχίαν, διὰ τοῦτο ἐσὺ Κύριε, ἐκρήμνισας αὐτοὺς ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν τους ταύτην.

19: „ Πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; ἐξά-
„ πινα ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν
„ ἀνομίαν αὐτῶν.

Προβλέποντας ὁ Δαβὶδ τὴν καταστροφὴν τῶν Βαβυλωνίων, θαυμάζει διὰ τὴν αἰφνίδιον αὐτῶν μεταβολήν· τὸ γὰρ ἐξάπινα, τὸ αἰφνίδιον σημαίνει· τὸ δὲ ἐξέλιπον, εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀπώλοντο· ἢ καὶ τὰ δύω σημαίνουν ἕνα καὶ τὸ αὐτό· μὲ τὸν διπλασιασμὸν γὰρ τοῦ ὀνόματος, φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς, ὁποῦ ἐδοκίμασε διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Βαβυλωνίων.

20: „ Ὡσεὶ ἐνύπνιον ἐξεγειρομένου.

Τὰ τῶν Βαβυλωνίων, λέγει, πράγματα, ἐφάνησαν ὡσὰν ἕνα ὄνειρον· διὰ τί καθὼς ὅταν ἰδῇ τινὰς ἕνα καλὸν καὶ ποθητὸν ὄνειρον, ἔπειτα ἀφ' οὗ ἐξυπνίσῃ, λυπεῖται διὰ τί ἐφάνη ματαία καὶ ψευδὴς ἡ ἀπόλαυσίς του· ἔτζι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι, ἀφ' οὗ ἐπέρασεν ἡ εὐτυχίατων, θέλουν νομίσουν, ὅτι ματαίως εὐτύχησαν καὶ ψευδῶς· τοιαύτη γὰρ εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη τρυφὴ καὶ δόξα καὶ εὐτυχία, ὁμοία μὲ τὰ ὄνειρα, διὰ τὸ ἀβέβαιον καὶ τὴν ταχεῖαν αὐτῆς μεταβολήν. (2)

„ Κύριε ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα
„ αὐτῶν ἐξουδενώσεις.

Διὰ τὴν πόλιν σου, λέγει, Ἱερουσαλὴμ, θέλεις ἀτιμάσεις τὴν εὐτυχίαν τῶν Βαβυλωνίων· εἰκόνα γὰρ ὠνόμασε κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν καὶ δυναστείαν· ἐπειδὴ ἡ ἀνθρωπίνη εὐτυ

(1) Τὰ δὲ λόγια τοῦ Ἀθανασίου εἰσὶ ταῦτα „ Ὑπονοήσας φησὶ τὰ οὕτω βαθέα γνῶναι κρίματα, ἐν κόπῳ ἐνέβαλον ἐμαυτὸν, ἅτε ἀνεξερευνήτων ὄντων· πλὴν τὸν δέοντα εἰς τὴν τούτου γνῶσιν ἐμαυτῷ πεπόρισμαι καιρόν· οὗτος δὲ ἦν ὁ τοῦ δικαστηρίου καιρὸς, ὅτε ἀποδώσεις ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ ὁ Θεόδωρος δὲ εἶπε· „ Πλὴν κόπος ἀνθρώπῳ γνῶναι τοῦ Θεοῦ τὰ ἀπόκρυφα· καθάπερ καὶ Ἡσαΐας φησί· „ Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; (Ἡσ. μ'. 13.) οὐκ ἦν ἀγνοοῦντες εἰς τὸ παντελὲς μένομεν· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν νόμων, καὶ τῶν κατὰ τὰς Γραφὰς κειμένων, παντὸς πονηροῦ τὸ τέλος εἰσόμεθα· ὅταν δὲ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ (τὸ ἐσόμενον δηλαδὴ κριτήριον· ἐκεῖνο γὰρ εἰκότως ἁγιαστήριον, ὡς μόνου τοῦ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἁγιασμοῦ ἐν αὐτῷ παῤῥησιαζομένου· διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγεν· εἰρήνην διώκετε καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον·) τηνικαῦτα τῶν νῦν εὐθηνούντων τὰ ἔσχατα μανθάνομεν ἀληθέστερον· καὶ αὐτῇ τῇ πείρᾳ γινώσκομεν τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, ἐν ᾗ κρίνει καὶ δικαιοῖ τὰ ἡμέτερα.

(2) Ἄλλος δέ φησι „ Πάντα μὲν ἐναργῆ τῆς θείας Γραφῆς τὰ παραδείγματα, μάλιστα δὲ τοῦτο τὸ τὴν δόξαν καὶ εὐπραγίαν ὀνειρώδει φαντασίᾳ παραβάλλειν, ἥτις τῷ ὕπνῳ συμπαύεται, κἂν ἐν χερσί τις ἔχειν ὁτιοῦν ἔδοξε.

εὐτυχία δεν εἶναι κυρίως πρᾶγμα καὶ ἀλήθεια, ἀλλὰ μόνον μιμεῖται τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν ἀλήθειαν· καθὼς καὶ ἡ εἰκὼν δὲν εἶναι πρᾶγμα, ἀλλα ἔοικεν: ἤγουν ὁμοιάζει μὲ τὸ πρᾶγμα· ὅθεν καὶ εἰκὼν ὀνομάζεται· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ καὶ πόλις, ἡ πολιτεία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ· ἢ καὶ ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ. (1)

21: „Ὅτι ἐξεκαύθη ἡ καρδία μου.

Ἡ καρδία μου, λέγει, ὅλη ἄναψεν ἀπὸ τὴν φωτίαν τοῦ θυμοῦ: ἤτοι τοῦ ζήλου· εἶπε γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· „Ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην ἁμαρτωλῶν θεωρῶν· ἐκεῖνον γὰρ τὸν ἴδιον λόγον ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ, κατὰ τὸν Θεοδώρητον.

„Καὶ οἱ νεφροί μου ἠλλοιώθησαν.

Μὲ τὸ ὄνομα τῶν νεφρῶν, φανερόνει αἰνιγματωδῶς ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπιθυμίαν, καθὼς εἴπομεν ἀλλαχοῦ· μὲ τὸ νὰ εὑρίσκεται ἡ σαρκικὴ ἐπιθυμία καὶ ἡ γονὴ εἰς τοὺς νεφρούς· (2) ἐπειδὴ γὰρ ὁ Δαβὶδ ἐπεθύμησε πρότερον τὰ ἀληθῆ καὶ ὄντως ἀγαθὰ, διὰ τοῦτο, λέγει, ὅτι ὕστερον ἠλλοιώθη· ἐπεθύμησε γὰρ καὶ τὰ φαινόμενα ταῦτα καὶ πρόσκαιρα ἀγαθὰ, ζηλώσας τοὺς ἐχθροὺς, ὁποῦ τὰ ἀπελάμβανον.

22: „Κἀγὼ ἐξουδενωμένος καὶ οὐκ ἔ-
„γνων.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα, ἁρμόζουν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅταν ἐγύρισαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα· ἐγὼ, λέγει, ὁ Ἰσραηλίτης λαὸς ἤμουν ἐξουδενωμένος: ἤτοι ἀπερριμμένος ἀπὸ λόγου σου Κύριε, διὰ τὰς ἁμαρτίας μου, τότε ὅταν ἤμην εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐδυνήθηκα νὰ καταλάβω τὰς ἀνωτέρω ἀπορίας, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον τὸν ἐδικόν σου φωτισμόν· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ, ἐξουδενωμένος, εἶπεν „Ἀνεπιστήμων ἤμην. (3)

„Κτη·

δοξε· τοιοῦτον γὰρ τὸ ἐνύπνιον, φαντάζον μὲν πρὸς βραχὺ τὴν ψυχήν· εἰδέ τις αἰφνίδιον ἀναστήσοι τὸν καθεύδοντα, πάντα διαλέλυται ϗ οὐδὲν ὑφέστηκε· μόνη δὲ μένει, ἡ τοῦ δοκεῖν τι ἑωρακέναι μνήμη· οὕτω, φησι, ϗ ἡ τούτων εὐπραγία ἔσται, φαντασίαν ἔχουσα μὲν, αἰφνιδίως δὲ ἀπολλυμένη, ὡς μηδὲ ἔχειν λείψανον τοῦ πράγματος· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Εἰκότως δὲ αὐτῶν ὀνείρῳ τὴν εὐημερίαν ἀπείκασεν· οὐδὲν γὰρ ἐνυπνίου διενήνοχεν ἡ τοῦ παροντος βίου σκηνή· ϗ ὁ θεῖος Ἀθανάσιος· „Ἔσται αὐτῶν, φησιν, εἰς πτῶσιν τὸ ὕψωμα· ϗ οὕτως ὁ παρὼν αὐτοῖς κριθεὶν πλοῦτος, ὥσπερ ἂν ϗ τῶν ὀνειρωττόντων τὰ φάσματα ἀνυπόστατά ἐστι, ϗ πάσης σκιᾶς ἀσθενέστερα· οὐ γὰρ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, μέχρι παντὸς διατετελέκασι πάντες ἐν πλούτῳ ϗ τρυφῇ ϗ δόξῃ· ἀλλ' ἐν τῷ ἐπαρθῆναι κατέβαλες αὐτούς· ὅσον γὰρ ὑψώθησαν ἐκ πλούτου ϗ ἀλαζονείας, τοσοῦτον καταβιβασθήσονται πρὸς ταπείνωσιν, ἵνα ϗ φορτικωτέραν ἔχωσι τὴν συμφοράν· θαυμάζει δὲ τὴν μεταβολὴν ὁ Προφήτης τῶν ἀδίκως εὐημερούντων τὴν ἀθρόαν, πῶς οἱ πρότερον οἰκίας μεγάλας οἰκοδομοῦντες, ἀγροὺς ἀγροῖς συνάπτοντες, πάντων ἐξαπίνης ἔρημοι τῶν εἰρημένων εὑρίσκονται· ϗ εἰς τοσοῦτον διὰ τὴν ἑαυτῶν ἀσέβειαν ἐκλείπουσιν, ὥστε τῷ ἐνυπνιασθέντι, ϗ πολλὰ μὲν κατὰ τοὺς ὕπνους ἀγαθὰ φαντασθέντι, ἐξεγερθέντι δὲ, ϗ οὐδὲν αὐτῶν μετὰ χεῖρας κρατοῦντι συγκρίνεσθαι. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ Ἐφραὶμ λέγει „Ἐπειδὴ τὴν τοῦ χοϊκοῦ πεφορήκασιν εἰκόνα, ϗ οὐ τὴν τοῦ ἐπουρανίου, ταύτητοι ϗ ἐξουδενωθήσονται· ἀκούσονται γὰρ τότε· οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἅτε μὴ φοροῦντες τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Ἀθανάσιος ϗ ὁ Δίδυμος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ταύτην φησι, σὺ ἐξουδενώσεις, τῆς εἰς τὴν σὴν πόλιν δυσσεβείας εἰσπραττόμενος δίκας.

(2) Ὅθεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „Ἡμῖν δὲ οἱ νεφροὶ τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν ἀλλοιούσθωσαν, ὅλον τὸ ἐπιθυμιτικὸν πρὸς Θεὸν μεταφέροντες.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „Ὅταν τις ὑπὸ τῆς τῶν ἁμαρτωλῶν εὐθηνίας δελεασθεὶς, ἐρεθισθῇ πρὸς τὴν ἐκείνων μίμησιν, παραχρῆμα ἐξουθενεῖται ϗ φαυλίζεται, ἐκ τοῦ οἰκείου μεταπεσὼν ἀξιώματος· σφόδρα δὲ ἁρμοδίως προσέθηκε τὸ, οὐκ ἔγνων· ἐπειδή περ ἀγνοοῦσιν οἱ πολλοὶ τὴν συμβαίνουσαν αὐτοῖς ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων εὐτέλειαν· οἱ μὲν ὡς ἱερεῖς· οἱ δὲ, ὡς ἄρχοντες, ἐκ τοῦ περικειμένου σχήματος ἀπατώμενοι. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

„ Κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί.

Ἐγὼ λοιπὸν, λέγει, ἀνόητος ἐγενήθην κοντὰ εἰς ἐσένα Κύριε: ἤγουν, πλέον δὲν θέλω περιεργασθῶ τὰς κρίσεις καὶ οἰκονομίας σου· ἀλλὰ ὡσὰν κτῆνος, θέλω ἀκολουθήσω εἰς τὰ θελήματά σου χωρὶς καμμίαν ἔρευναν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ἐγνώρισα καλῶς, ὅτι ὅλα σου τὰ ἔργα τὰ οἰκονομεῖς μὲ κρίσιν καὶ σοφίαν· ἐπαινετὴ δὲ εἶναι ἡ τοιαύτη κτηνωδία ἡ κατὰ Θεὸν γινομένη· κατηγορημένη δὲ εἶναι, ἡ παρὰ τοῦ Δαίμονος καὶ τῶν παθῶν προξενουμένη· περὶ τῆς ὁποίας ἔλεγεν ὁ αὐτὸς Δαβίδ· „ Παρασυνεβλήθη (ὁ ἄνθρωπος) τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς· (Ψαλ. μη'. 12.)

23: „ Καγὼ διαπαντὸς μετὰ σοῦ.

Ἐδῶ λείπει τὸ, ἔσομαι, καὶ πρέπει νὰ ἀκούεται ἔξωθεν: ἤγουν ἐγὼ ἔσομαι διὰ παντὸς μετὰ σοῦ, ἐννοῶν σε πάντοτε, καὶ λαλῶν τὰ ἐδικά σου θεῖα προςάγματα, καὶ μὴ χωριζόμενός ποτε ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου ἐνθύμησιν· (1)

„ Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς „ μου.

24: „ Καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου ὡδήγησάς „ με, καὶ μετὰ δόξης προσελάβου με.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ὡσὰν ἕνας χειραγωγὸς ἐπίασας τὴν δεξιάν μου χεῖρα. καὶ μὲ εὔγαλες ἀπὸ τὴν γῆν τῶν Βαβυλωνίων, καὶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν αὐτῶν· ἢ καὶ μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα φανερόνει, ὅτι ἐπίασας τὴν δεξιάν μου πρᾶξιν, καὶ δι' αὐτῆς μὲ ἐλευθέρωσες ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· ἐλευθερώσας με δὲ, ἔδωκάς μοι βουλὴν, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ὡδηγήθην καὶ ἐπεριπάτησα ἀβλαβῶς διὰ μέσου τόσων Ἐθνῶν, ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα ἕως εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· τὴν δὲ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ εἴσοδόν μου, ἔκαμες ἔνδοξον καὶ περιφανῆ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἄκουστὴ γὰρ καὶ περίφημος ἔγινεν ἡ τῶν Ἰουδαίων ἐπιςροφὴ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ καὶ ὁ βασιλεὺς Κύρος ἔςειλεν εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη βασιλικὰ γράμματα καὶ ὁρισμοὺς φανερόνωντας περὶ τῆς τοιαύτης ἐπιςροφῆς τῶν Ἰουδαίων· (2) καὶ ὅρα ἐν βιβλίῳ γ'. τοῦ Ἔσδρα κεφαλαίῳ ζ'.

25: „ Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ; „ καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς „ γῆς.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγουσι μερικοὶ, ὅτι τὸ εἶπεν

---

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Εἰ μήτις γένοιτο παρὰ τῷ Θεῷ κτηνώδης, καὶ μήτε τοῖς τῆς σαρκὸς νόμοις, μήτε τοῖς τῆς ψυχῆς, μήτε τοῖς τοῦ νοὸς βούλοιτο ἕπεσθαι, ἀλλ' οἷον κατασιγάσας πᾶσαν ψυχικὴν καὶ νοερὰν κίνησιν ἀθορύβως ἀκολουθεῖ τῷ Θεῷ, οὐκ ἂν ἐκείνῳ συνδιάγειν διαπαντὸς δύναιτο· ἢ καὶ οὕτως· „ Εἰ καὶ πρίν, φησι, φωτισθῆναι τῆς ἀπορίας τὴν λύσιν, κτήνους οὐδὲν διήλαττον πρός γε τὸ εἰδέναι τὰς σὰς οἰκονομίας, ὅμως οὐκ ἀπελειπόμην σου Κύριε, οὐδὲ ἐξέπιπτον τῆς ἐπὶ σὲ ἐλπίδος, συνήμην δέ σοι διαπαντὸς κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Κτήνους ἴδιον τὸ πλανᾶσθαι, καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς πλάνης ῥάβδῳ τυχὸν, ἢ χαλινῷ μετατίθεσθαι· εἰς καιρὸν δὲ τὸ παρὰ σοὶ προσέθηκε τὸν λόγον ἀσφαλιζόμενος· ἐπειδὴ τινές εἰσι τῷ Διαβόλῳ, κτηνῶν δίκην ἑπόμενοι· ἀλλὰ πῶς εἶναι διαπαντὸς μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὁ τὴν ὁρμὴν ὅλως εἰ καὶ πρόσκαιρον, ἐσχηκὼς ἐπὶ τὸ χεῖρον δύναται; ἢ δῆλον, ὡς οὐχ' ἁμαρτάνων τῇ προθέσει, ἀπατώμενος δὲ πέπονθε· διό περ ἀνακοπεὶς ὡς χαλινῷ τῷ νόμῳ, παραχρῆμα ἐπέςρεψε· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος οὕτως αὐτὸ ἑρμηνεύει. „ Κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί: ὅτε δηλαδὴ ἐν τοῖς προσκαίροις τὸ ἀγαθὸν ὡριζόμην· νῦν δὲ, μετὰ σοῦ εἰμι, ὅτε πρὸς τὰ δεξιὰ ὥρμησα.

(2) Κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Ἐφραίμ „ Ἀπεκδυσάμενόν, φησι, τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα, καὶ πρὸς ὑποδοχὴν καὶ τήρησιν τῶν ἐντολῶν σου παραςησάμενον, ἐν τῇ βουλῇ σου ὡδήγησάς με· οὐ γὰρ ἴσων τὸ ἐμαυτοῦ θέλημα· ὅθεν ὡς πατὴρ ἀγαθὸς, υἱοῦ ἀγαπητοῦ ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου καὶ μετὰ δόξης προσελάβου με· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· καθάπερ πατὴρ ἤπιος παῖδα πεπλανημένον εὑρὼν, τῆς τούτου λαβόμενος δεξιᾶς εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανάγει: οὕτω με εἰς τὴν πατρῴαν ἐπανήγαγες γῆν.

εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον λέγων· τί ἄλλο εἶναι εἰς ἐμένα τὸν Θεὸν ἐν τῷ οὐρανῷ παρὰ τῶν Ἀγγέλων, πάρεξ μόνον λατρεία καὶ ὑπακοή; καὶ ἀπὸ ἐσένα ἄνθρωπε, τί ἄλλο ἠθέλησα εἰς τὴν γῆν, παρὰ μόνον αὐτὰ τὰ ἴδια; ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται, ὅτι λέγεται παρὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν Θεόν· τί ἄλλο εἶναι εἰς ἐμένα τὸν ἄνθρωπον περιπόθητον ἐν τῷ οὐρανῷ, πάρεξ ἐσὺ Κύριε; καὶ ἀπὸ ἐσένα τὸν Θεὸν τί ἄλλο ἐζήτησα ἐγὼ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν γῆν, πάρεξ αὐτὸν πάλιν ἐσένα καὶ τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν; τοῦτο γὰρ τὸ νόημα ἡ τοῦ Ἀκύλα ἐπροξένησεν ἔκδοσις· (1) καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν καθολικῶς, τὰ ῥητὰ τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαβὶδ πολλάκις εἶναι ἐλλιπῆ, διὰ τὴν συντομίαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μετεγλωττίσθησαν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κατὰ μόνην τὴν σημασίαν τῆς καθε λέξεως, χωρὶς νὰ λάβουν κανένα πλατυσμόν. (2)

26. „ Ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρξ „ μου.

Ἐδαπανήθη καὶ ἐνεχρώθη, λέγει, ἡ καρδία μου, τὸ αὐτὸ δὲ ἔπαθε καὶ ἡ σάρκα μου, μὲ τὸ νὰ ὑστερήθη κάθε εὐπάθειαν καὶ καλοζωΐαν, καὶ ἐταλαιπωρήθη μὲ πυκνὰς κακοπαθείας. (3)

„ Ὁ

(1) Ἡ τοῦ Ἀκύλα δὲ ἔκδοσις παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ κεῖται· „ Τίς μοι ἐν τῷ οὐρανῷ; καὶ μετὰ σοῦ οὐκ ἠβουλήθην ἐν τῇ γῇ· ἀντὶ τοῦ, ὑπάρχει μοι ἐλπὶς ἐν τῷ οὐρανῷ· προσεδόκησά, φησι, καὶ προσδοκῶ εὐμενῆ σέ μοι γενέσθαι ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον· οὔτε γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄλλον τινὰ ἔχω Θεὸν καὶ κηδεμόνα, πλὴν σοῦ· οὔτε μὴν ἐν τῇ γῇ ἕτερόν σοι συντάττω· ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ σὲ οἶδα Θεόν· εἴρηται δὲ μάλιστα ταῦτα ἐκ προσώπου τῶν ἐξ Ἐθνῶν πεπιστευκότων τῷ Σωτῆρι.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος οὕτως αὐτὸ ἑρμηνεύει· „ Τούτου χάριν σὲ ποθῶ καὶ διψῶ καὶ κατὰ ψυχὴν καὶ κατὰ σῶμα, καὶ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν· σὲ γὰρ ἔχω καὶ μερίδα καὶ κλῆρον καὶ ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν· καὶ οὔτε τῶν ἄνω, οὔτε τῶν κάτω τινὸς ἐφίεμαι, ἀλλ' ἢ σοῦ μόνου· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, οὕτως ἐξηγεῖται: „ Ἐπεὶ οὐδέν μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ πλὴν σοῦ μόνου, ἀναγκαίως οὐδέ τι τῶν ἐπὶ γῆς ἠθέλησα δέξασθαι παρὰ σοῦ, ἅτε φθαρτῶν ὄντων πάντων καὶ προσκαίρων· σοῦ δὲ μόνου ηὐχόμην τυχεῖν, καὶ τῷ τούτου πόθῳ κατέτρυχον ἐμαυτὸν ἐπὶ τῆς γῆς· τοῦτο δέ ἐστι, τὸ σὲ μερίδα μοι καὶ μόνον γενέσθαι· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Μάξιμον οὕτω· „ Παρὰ τοῖς Ἀγγέλοις οὐκ ἔστιν ἐπιθυμία ἡδονῆς τοὺς νεφροὺς παραλύουσα τόνους, οὔτε θυμὸς λυσσῶν· ἀλλὰ λόγος μονώτατος πρὸς τὸν πρῶτον λόγον φυσικῶς ἄγων τοὺς λογικούς· ᾧ μόνῳ χαίρει Θεός, καὶ παρ' ἡμῶν αἰτεῖ τῶν αὐτοῦ δούλων· καὶ τοῦτο δηλοῖ πρὸς τὸν μέγαν φάσκων Δαβίδ· „ Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; ὑπάρχει δὲ τῷ Θεῷ ἐν οὐρανοῖς προσαγόμενον παρὰ τῶν Ἀγγέλων τῶν ἁγίων, πλὴν τῆς λογικῆς λατρείας οὐδέν· ἣν καὶ παρ' ἡμῶν ἐπιζητῶν, προσευχομένους λέγειν ἐδίδαξε· γενηθήτω τὸ θέλημά σου· κατὰ δὲ τὸν Νύσσης οὕτως· „ Ὁ τὴν διάνοιαν ὑψηλὸς τῷ ἐποπτικῷ τε καὶ διορατικῷ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῷ, ὡς παρὼν κατανοήσας τὸ δι' ἐλπίδος τοῖς ἀγαθοῖς ἀποκείμενον, καὶ παρελθὼν τῇ ψυχῇ πᾶν τὸ φαινόμενον, ἐντὸς τῶν οὐρανίων ἀδύτων παραδύς, καθάπτεται τῆς ἀχρισίας τῶν ἐπιτηδευόντων, δι' ὧν φησι· „ Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ; καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς; τῷ αὐτῷ μορίῳ τοῦ λόγου, τὸ μὲν οὐράνιον, θαυμαστικῶς μεγαλύνων, καὶ ἐξαίρων τῷ λόγῳ· τὸ δὲ ἐπὶ γῆς, τοῖς τῶν ἀνοήτων ὀφθαλμοῖς σπουδαζόμενον, καταφρονητικῶς καὶ σκωπτικῶς ἐξευτελίζων καὶ μυσαττόμενος... οὗ χάριν προκαταγινώσκει τῷ λόγῳ τῆς περὶ τὸ καλὸν ἀχρισίας, κτηνώδη λέγων ἑαυτὸν εἶναι, ἕως ἐν ἐκείνοις τὸ ἀγαθὸν ἑώρα· ἐπεὶ δὲ ἐγένετο μετὰ τοῦ Θεοῦ· Θεὸς δὲ ὁ λόγος· καὶ πρὸς τὸ δεξιὸν ὡδηγήθη (ὁδηγὸς δὲ γίνεται αὐτῷ δεξιὸς διὰ τῆς βουλῆς ὁ λόγος·) καὶ εἶδε τὴν ἐν ἀρετῇ δόξαν, δι' ἧς γίνεται τοῖς πρὸς οὐρανὸν βλέπουσιν ἡ ἀνάληψις, τότε χρῆται ταῖς φωναῖς ἐκείναις· ὧν ἡ μέν, ἐν θαύματι ποιεῖ τὸ ἐν οὐρανοῖς ἀγαθόν· ἡ δέ, τὸ ῥυτιδανόν τε καὶ μάταιον τῆς ἠπατημένης περὶ τὸν βίον σπουδῆς διαπτύει· τί γάρ μοι, φησιν, ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὰ ἑξῆς· ὃ δὴ ποιοῦσι μέχρι τοῦ νῦν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων· τοιούτων αὐτοῖς κατ' ἐξουσίαν ὑπαρχόντων ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅμως ἐν εὐχῆς μέρει ποιοῦνται τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ γενέσθαι αὐτοῖς τὰς φαντασιώδεις ἀπάτας, δυναστείαν τινά, ἢ τιμήν, ἢ πλοῦτον, ἢ τὸ δύστηνον τοῦτο δοξάριον, περὶ ὃ μέμηνεν ἡ φύσις.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἑρμηνεύει „ Τούτου χάριν σὲ ποθῶ καὶ διψῶ καὶ κατὰ ψυχὴν καὶ κατὰ σῶμα καὶ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρξ μου· ἀπὸ τῶν βιωτικῶν δηλαδὴ καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· ὅταν γὰρ ἐκεῖθεν ἐκλίπῃ: τουτέστιν ὅταν ἀπ' αὐτῶν ἀναχωρήσῃ καὶ παύσηται, τότε μερίδα τὸν Θεὸν ἕξει εἰς τὸν αἰῶνα· κτῆμα δὲ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐξαίρετον ὁ Θεὸς γίνεται· ὥστε Θεὸς αὐτῆς διὰ τὴν κτῆσιν καὶ τὴν ἐνοίκησιν λέγεσθαι· (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

„ Ὁ Θεὸς τῆς καρδίας μου, καὶ ἡ „ μερίς μου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.

Σὺ, λέγει, εἶσαι ὁ Θεὸς τῆς καρδίας μου: ἤτοι ἐμένα, κατὰ περίφρασιν· φανερόνει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο τὸν πόθον καὶ τὴν ἐρωτικὴν διάθεσιν, ὁποῦ εἶχεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεόν· καὶ σὺ, ὦ Θεὲ, εἶσαι, λέγει, τὸ μερίδιόν μου: ἤγουν ἡ παντοτινὴ κληρονομία καὶ ὁ πλοῦτός μου.

27: „ Ὅτι ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς „ ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται.

Μακρύνεταί τινας ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὄχι κατὰ τόπον· διὰ τὶ ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ· ἀλλὰ κατὰ τὴν σχέσιν καὶ ἀγάπην, διὰ μέσου τῆς ἁμαρτίας· καθὼς καὶ ἐξεναντίας πλησιάζει τινὰς εἰς τὸν Θεὸν, διὰ μέσου τῆς ἀρετῆς· ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία φεύγει καὶ μακρύνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν, καθὼς φεύγει καὶ τὸ σκότος ἀπὸ τὸ φῶς· ὅσον δὲ μακρύνει τινας ἀπὸ τὸν Θεὸν, τόσον περισσότερον πλησιάζει εἰς τὴν ἀπώλειαν. Τὸ δὲ ὅτι ἐδῶ, εἶναι βεβαιωτικὸν, ἀντὶ τοῦ, ὄντως· ἀπώλειαν δὲ ὀνομάζει, ὄχι τὴν εἰς τὸ μὴ ὂν διάλυσιν, ἀλλὰ τὴν στέρησιν τῆς σωτηρίας.

„ Ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα „ ἀπὸ σοῦ.

Πορνείαν ἀπὸ Θεοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἀποστασίαν καὶ εἰδωλολατρείαν, καὶ τὴν θεραπείαν τοῦ Δαίμονος κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καθὼς καὶ διὰ Ἱερεμίου λέγει ὁ Θεός· „ Εἶδες, ἃ ἐποίησέ μοι ἡ κατοικία τοῦ Ἰσραήλ; ἐπορεύθησαν ἐπὶ πᾶν ὄρος ὑψηλὸν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους, καὶ ἐπόρνευσαν ἐκεῖ· (Ἱερ. γ΄. 6.) καὶ πάλιν. „ Καὶ ἐμοίχευσε τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον· (αὐτόθ. 9.) ἀντὶ τοῦ ἐλάτρευσεν εἰς τὰ εἴδωλα· ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία νύμφη Θεοῦ ὀνομάζεται· ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἑνωμένη μὲ τὸν ἀληθῆ Θεὸν διὰ μέσου τῆς πίστεως καὶ τῆς φυλακῆς τῶν θείων ἐντολῶν. (1)

28: „ Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ „ Θεῷ ἀγαθόν ἐστι, τίθεσθαι ἐν τῷ „ Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα μου.

Ἀγαθὸν, λέγει, εἶναι καὶ σωτηριῶδες, τὸ νὰ ἦμαι ἐγὼ ἑνωμένος πάντοτε μὲ τὸν Θεὸν, καὶ τὸ νὰ μὴ χωρίζωμαι ἀπὸ αὐτὸν καμμίαν φοράν· καὶ ὁμοίως σωτηριῶδες εἶναι, τὸ νὰ ἀφιερόνω εἰς τὸν Θεὸν ὅλην τὴν ἐλπίδα μου· διὰ τὶ ἐγὼ, ἐπειδὴ ἤλπισα εἰς τὸν Θεὸν, δὲν ἀπέτυχον τοῦ ποθουμένου· ὅθεν καὶ ἀγαθὸν ἐγίνε τοῦτο εἰς ἐμένα: ἤτοι ὠφέλιμον καὶ σωτηριῶδες. (2)

„ Τοῦ ἐξαγγεῖλαί με πάσας τὰς αἰνέ- „ σεις σου ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγα- „ τρὸς Σιών.

Ἐλ-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Εἴη δ᾽ ἂν νοητὴ πορνεία ϗ πᾶν εἶδος φαυλότητος ϗ ἀκαθαρσίας· παύσωμεν οὖν τῆς τοιαύτης πορνείας τοὺς τρόπους, ἵνα μὴ τὸν τοῖς φιλαμαρτήμοσι πρέποντα ϗ ὀφειλόμενον ὑπομείνωμεν ὄλεθρον· ϗ ἐπειδὴ αἱ ἁμαρτίαι διϊστῶσιν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐγγίζοντος, περιέλωμεν τὸ χαλεπὸν τοῦτο διάφραγμα, ϗ τὸ κωλῦον οὐδὲν γενέσθαι ἐγγύς· Θεὸς γάρ, φησιν, ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, ϗ οὐ Θεὸς πόῤῥωθεν· (Ἱερ. κγ΄. 23.)

(2) Ὁ Θεὸς γὰρ, κατὰ τὸν Νύσσης, οὔτε λύπη ἐστὶν, οὔτε ἡδονὴ, οὔτε δειλία, ἢ θράσος, ἢ φόβος, ἢ ὀργὴ ἢ ἄλλό τι τοιοῦτο πάθος, ὃ τῆς ἀπαιδεύτου κυριεύει ψυχῆς· ἀλλ᾽ ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος, αὐτοσοφία ϗ ἁγιασμὸς ἀλήθειά τε ϗ χαρὰ ϗ εἰρήνη, ϗ ὅσα τοιαῦτα· πῶς οὖν ἐστι τῷ ταῦτα ὄντι προσκολληθῆναι, τὸν ὑπὸ τῶν ἐναντίων κρατούμενον· ἤτοι οὐδαμῶς· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Κολλώμεθα δὲ Θεῷ, κατὰ διάθεσιν ἐγγίζοντες αὐτῷ, ϗ τοῖς θείοις αὐτοῦ κατακολουθοῦντες θεσπίσμασιν· οὕτω γάρ που φησὶ ϗ αὐτὸς ὁ Σωτήρ· „ Ἐάν ἐμοὶ διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω, ϗ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ ϗ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

Ἐλπίζοντας, λέγει, εἰς ἐσὲ τὸν Θεὸν, ἐσκεπάσθηκα καὶ ἐλυτρώθηκα ἀπὸ κάθε κακόν· διὰ τί; διὰ νὰ διηγοῦμαι τὰς αἰνέσεις σου: ἤγουν τὰ ἐξαισιαίνετα θαυμάσιά σου· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται· διὰ τοῦτό με ἐσκέπασες Κύριε, διὰ νὰ γράψω εἰς τοὺς Ψαλμούς μου τούτους, τὰς χρεωστουμένας δοξολογίας σου· πάσας δὲ εἶπε, διὰ τί τόσαι πολλαὶ εἶναι αἱ δοξολογίαι τοῦ Θεοῦ, ὅσαι εἶναι καὶ αἱ δυνάμεις αὐτοῦ καὶ ἐνέργειαι: ἤτοι ἀναρίθμηται καὶ ἄπειραι· λέγει δὲ, ὅτι θέλει διηγεῖται ταύτας εἰς τὰς πόρτας τῆς Σιών: ἤτοι τῆς Ἱερουσαλήμ· δύω γὰρ ὀνόματα ἔχει ἡ πόλις αὕτη· οὐ μόνον γὰρ Ἱερουσαλὴμ ὀνομάζεται, ἀλλὰ καὶ Σιὼν, ἀπὸ τὸ ὄρος Σιὼν ὁποῦ εὑρίσκεται κοντὰ εἰς αὐτήν· θυγάτηρ δὲ Σιὼν ἡ ἰδία Σιὼν λέγεται, κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν ἰδίωμα· καθὼς καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, ὁ ἄνθρωπος λέγεται κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐν ταῖς πύλαις δὲ εἶπε, διὰ τί οἱ ἄνθρωποι συνειθίζουν νὰ κάθωνται εἰς τὰς πόρτας τῆς πόλεως, ἢ καὶ τοῦ ναοῦ, καὶ νὰ διηγοῦνται διάφορα πράγματα· ἀναγωγικῶς δὲ πόρται τῆς Σιὼν εἶναι αἱ κατὰ τόπον Ἐκκλησίαι, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ὡσὰν διὰ θυρῶν, ἀναβαίνει ὁ Χριστιανὸς εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΓ.

„ Συνέσεως τῷ Ἀσάφ.

Περὶ μὲν τοῦ Ἀσάφ, εἴπομεν εἰς τὸν προλαβόντα οβ. Ψαλμόν· Συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς, διὰ τί χρειάζονται νὰ ἔχουν σύνεσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ τὸν ἀναγινώσκουν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Ἀθανάσιον, διηγεῖται διὰ τὴν ὁλοῦσερινὴν ἅλωσιν καὶ σκλαβίαν τῶν Ἱεροσολύμων, τὴν γενομένην ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, τεσσαράκοντα χρόνους ὕστερον ἀπὸ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου· διότι ἀγκαλὰ καὶ πρὸ τῶν Ῥωμαίων πολλαῖς φοραῖς ἐσκλαβώθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλ' ὅμως τοιαῦτα κακὰ ποτὲ δὲν ἔπαθον: ἤγουν ἀποβολὴν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων παντοτινήν· κατάκαυσιν τοῦ ναοῦ· χρημνισμὸν τῶν ὀσπητίων τους, καὶ τέλειον ἀφανισμόν· καὶ τὸ περισσότερον, ὅτι οὐδὲ Προφήτης πλέον ἔμεινεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· διηγούμενος δὲ ὁ Ψαλμὸς τὰς συμφορὰς τῶν Ἰουδαίων, εὐαγγελίζεται καὶ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν. (1)

1: „ Ἵνα

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος διὰ τὸ σκυθρωπὸν τῆς κατὰ Ἰουδαίων διηγήσεως, δὲν ἐπιγράφεται οὔτε Ψαλμὸς, οὔτε ὕμνος, οὔτε ᾠδὴ κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀπόφασιν· τοῦ εἰπόντος· Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος· καὶ μετὰ τὴν ἔκβασιν εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. (Α' Θεσ. β'. 16.)

1: „ Ἵνα τί ὁ Θεὸς ἀπώσω εἰς τέλος;

Ἀπώσω εἶπε καὶ ὄχι ἀπώσεις· ἐπειδὴ προλέγει τὰ μέλλοντα ὡς ἀπερασμένα, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῶν Προφητῶν· ἄξιον δὲ εἶναι νὰ θαυμάσῃ τινὰς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὅτι καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἐπρογίνωσκε τὴν ἀπείθειαν τῶν Ἰουδαίων, ὅμως μὲ τὴν πρόρρησιν τῶν μελλόντων συμφορῶν, σπουδάζει νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν, καὶ ἀπὸ τὸν ςαυρικὸν θάνατον, ὁποῦ ἐπροξένησαν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριςόν· ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ ἀπὸ λόγου των ἔμειναν ἀδιόρθωτοι, διὰ τὴν κακὴν χρῆσιν τοῦ αὐτεξουσίου των· λαλεῖ δὲ τοὺς λόγους τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ὁ Δαβὶδ, συμπονῶντας τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν, ὁποῦ ἔπαθε κακὰ ἐλεεινὰ καὶ ἀξιοδάκρυτα· ἢ λέγει ταῦτα καὶ ἐκ προσώπου τῶν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις γνωςικωτέρων καὶ εὐλαβεςέρων· δὲν εἶπε δὲ ἀπώσω μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τέλος· τὸ ὁποῖον δηλοῖ τὴν τελείαν ἐγκατάλειψιν τοῦ Θεοῦ· διότι πρότερον μὲν ὁ Θεὸς ἀπωθεῖτο καὶ ἀπέβαλλε τοὺς Ἰουδαίους, ὄχι ὅμως καὶ εἰς τέλος· ἐπειδὴ διὰ τῶν Προφητῶν ὥριζεν εἰς κάθε σκλαβίαν αὐτῶν, καιρόν τινα διωρισμένον· τὸ δὲ ἵνα τί, φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι ἐρωτηματικὸν καὶ αἰτιολογικὸν, κοντὰ δὲ εἰς τοὺς Ἑβραίους, εἶναι τοῦτο σχῆμα λόγου ἐλεεινὸν καὶ δυσωπητικόν. (1)

„ Ὠργίσθη ὁ θυμός σου ἐπὶ πρόβατα „ νομῆς σου.

Πολλάκις ὀργὴ λέγεται ἡ παράτασις τοῦ θυμοῦ, λέγεται δὲ καὶ ἀδιαφόρως ὁ θυμὸς ὀργὴ, καὶ ἡ ὀργὴ θυμὸς, ἐδῶ τὸ ὠργίσθη ὁ θυμός σου θέλει νὰ εἰπῇ τὸ παρέτεινες τὸν καθ' ἡμῶν θυμόν σου καὶ ἐπέμεινες πολὺν καιρὸν θυμωμένος ἐναντίον ἡμῶν τῶν προβάτων τῆς βοσκῆς σου. (2)

2: „ Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου, ἧς „ ἐκτήσω ἀπ' ἀρχῆς.

Καθὼς καὶ εἰς τὸ μγ'. Ψαλμὸν οὕτω καὶ ἐδῶ λέγει μνήσθητι ἡμῶν οἱ ὁποῖοι εἴμεθα συναγωγή σου· διότι σὺ ἐσυνήγαγες ἡμᾶς διεσπαρμένους ὄντας εἰς τὰς χώρας τότε καὶ δουλεύοντας, καλῶς δὲ λέγει τὸ ἐκτήσω διότι καθὼς πάντοτε αἱ ἀποκτήσεις γίνονται μὲ κόπους, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς μὲ πολλὰ θαύματα μᾶς ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὰς δυναςείας τῶν Αἰγυπτίων, ἐπρόσθεσε καὶ τὸ ἀπ' ἀρχῆς πρὸς διαφορὰν τῆς ἐξ ἐθνῶν συναγωγῆς.

3: „ Ἐλυτρώσω ῥάβδον κληρονομίας σου.

Ἐνταῦθα ἐννοεῖται ἔξωθεν τὸ μνήσθητι, ῥάβδον δὲ τὴν βασιλείαν λέγει καθὼς καὶ πανταχοῦ ῥάβδον καλεῖ τὸ σκῆπτρον· μνήσθητι λέγει ἡμῶν τοὺς ὁποίους μᾶς ἠλευθέρωσας ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ μᾶς ἔκαμες ἰδίαν σου βασιλείαν καὶ κληρονομίαν.

4: „ Ὁ-

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Ἀπωθεῖ ὁ Θεὸς τὸν ἁμαρτάνοντα, ἐκείνου πρότερον ἀποσχοινίσαντος ἑαυτόν· τὸν γὰρ ἐρχόμενον πρός με, οὐ μὴ ἐκβάλλω ἔξω· καὶ ἀπωθεῖ κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἁμαρτημάτων· οἷον τό· „ Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν αὐτῶν ἔξωσον αὐτούς· λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ἐὰν οὖν ἄκρα ἡμῖν γένηται ἁμαρτήματα, ὡς μηκέτι ὑπερβολὴν ἔχειν τὰ ἐπταισμένα ἡμῖν, ἀπωθεῖται ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς τέλος, καὶ οὗ οὐκ ἔςι πέρα ἀπωσθῆναί τινα· πάλιν δὲ προσκαλεῖταί τινας κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ τρόπου τῆς μετανοίας· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει, ὅτι τὸ ἵνα τί, εἶναι διαπορητικόν.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Ὀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ θυμὸν μὴ καθ' ἡμᾶς νόμιζε· ἄπαγε τῆς ἀτοπίας· περὶ γὰρ Θεὸν οὐδὲν πάθος ἀνθρώπινον· ἀλλὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀποστροφὴν διὰ τῶν εἰρημένων αἰνίττεται λέξεων, ἣν ὑπομένειν φησὶ πρόβατα νομῆς αὐτοῦ· νομὴ δὲ Θεοῦ τὰ λόγια τοῦ Πνεύματος, νόμος οἷον καὶ Προφῆται ἐν οἷς καθάπερ ποιμὴν πρόβατα τοὺς δικαίους νέμει.

4: „Ὅρος Σιὼν τοῦτο, ὃ κατεσκήνωσας
„ ἐν αὐτῷ.

Τοῦτο λέγει, μὲ τὸ νὰ ἐπιφαίνεται ὁ Θεὸς εἰς τὸν θεῖον ναόν.

„Ἔπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπε-
„ρηφανείας αὐτῶν εἰς τέλος.

Σήκωσον λέγει, τὰς χεῖράς σου καὶ τιμώρησαι αὐτοὺς ὁποῦ ὑπερηφανεύονται ἐναντίον μας καὶ μεγαλοφρονοῦσι (1). τὸ δὲ εἰς τέλος σημαίνει τὸ ἐξ ὁλοκλήρου.

„Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ
„ ἁγίῳ σου,

Ἀναλόγησαι λέγει, ὅσα ὁ ἐχθρὸς ἐνεδείξατο εἰς τὸν ἅγιόν σου ναόν, ὅλοι δὲ ὁμοφώνως ἐν τῷ ἁγίῳ σου λέγουσι καὶ ὄχι ἐν τοῖς ἁγίοις σου. μὲ τὸ νὰ εἶναι φανερὸν ὅτι περὶ τοῦ ναοῦ λέγει.

„Καὶ ἐνεκαυχήσαντο οἱ μισοῦντές σε,
„ ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς σου.

Καὶ ἐκαυχήθησαν λέγει ἐκεῖνοι ὁποῦ σὲ μισοῦσιν εἰς τὸ μέσον τῆς ἑορτῆς σου, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦτον συγχωρημένον εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ σηκώνουν ἄρματα εἰς τὴν ἑορτήν, ἐπαρατήρησαν οἱ ἐχθροὶ καὶ ὥρμησαν ἐναντίον τους ἐν ἡμέρᾳ ἑορτῆς καὶ σαββάτου καὶ ἐσκότωσαν πολλούς. (2)

„Ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεῖα,
„ καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ὡς εἰς τὴν ἔξοδον
„ αὐτῶν ὑπεράνω.

Κάθε τάγμα στρατιωτικὸν τῶν Ῥωμαίων, εἶχε καὶ ἕνα σημάδι ἐπάνω εἰς τὸ κοντάρι του· τὸ ὁποῖον προπορευόμενον, ἔκαμνε τοὺς ἄλλους στρατιώτας νὰ γνωρίζουν, ποῖον τάγμα εἶναι· τοῦτο δὲ τὸ σημάδι, ἡμεῖς ὀνομάζομεν τώρα σημαίαν καὶ φλάμπουρον· ταῦτα λοιπὸν τὰ φλάμπουρα καὶ σημεῖα ἔστηναν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπάνω εἰς τὰς πόρτας τῶν πόλεων, ὅταν ἔμβαινον μέσα εἰς αὐτὰς καὶ τὰς ἐκυρίευον· τοῦτο δὲ ἐποίησαν καὶ ὅταν ἐνίκησαν τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐμβῆκαν μέσα εἰς αὐτά, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τὸ δὲ ὡς, εἶναι περιττόν· ἔστησαν δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὰς τοιαύτας σημαίας ὡς νικητικὰ τρόπαια, ἐπάνω εἰς τὴν πόρταν τῆς Ἰερουσαλὴμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι οἱ ἔνδοθεν εὑρισκόμενοι μὲ τὸ νὰ κατεγίνοντο ἀκόμη εἰς τὴν ἑορτήν, δὲν εἶχον γνωρίσουν πῶς ἔβαλαν τὰ σημεῖα ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι ἐπάνω τῆς πόρτας· ἢ νοητῶς τό, οὐκ ἔγνωσαν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐγνώρισαν μὲ ποῖον τρόπον ἐπῆραν τὴν Ἰερουσαλήμ· ἐπειδὴ δὲν ἐπῆραν αὐτὴν διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ Θεοῦ τῶν Ἰουδαίων, καθὼς αὐτοὶ ἐνόμιζον· ἀλλὰ διὰ τὸν σταυρικὸν θάνατον, ὁποῦ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπροξένησαν κατὰ τοῦ Σωτῆρος. (3)

5: „Ὡς

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀπήτησεν, φησιν, αὐτοὺς τῆς ἀλαζονείας εὐθύνας· τὸ γὰρ ἔπαρον τὰς χεῖρας ἐκ μεταφορᾶς τέθηκε τῶν ταῖς χερσὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας μαστιγούντων· καὶ γὰρ ἀπανταχοῦ χεῖρα Θεοῦ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ καλεῖ εἴτε ἐπὶ καλῷ εἴτε ἐπὶ κακῷ γιγνομένην· τοῦτο δὲ καὶ ἡ ἀκολουθία δείκνυσι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἐπειδὴ ἐν τῷ πάσχα τῇ ἑορτῇ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου ἤραντο πόλεμον, τούτου χάριν ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τοῖς πολεμίοις παρεδόθησαν· τῷ γὰρ πάσχα· συνηγμένων κατὰ τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων ἁπάντων ἡ πολιορκία γεγένηται δικαίως, ἐν ᾧ καιρῷ τῷ σταυρῷ τὸν Σωτῆρα προσήλωσαν.

(3) Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον τοῦτο ἡρμήνευσεν εἰπών· „ Ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν ἐπίσημον γνώριμον κατὰ εἴσοδον ἐπάνω· καιομένου γὰρ τοῦ ναοῦ, καὶ τῶν πέριξ ἁπάντων, οἱ Ῥωμαῖοι κομίσαντες τὰς σημαίας εἰς τὸ ἱερόν, καὶ θέμενοι ἀντικρὺ τῆς ἀνατολικῆς πύλης, ἔθυσάν τε αὐταῖς αὐτόθι, καὶ τὸν Τίτον μετὰ μεγίστων εὐφημιῶν ἀπέφηναν αὐτοκράτορα· ταύτας οὖν ἔθεντο εἰς τὴν εἴσοδον, δήλην ἅπαντες καθιστῶντες τὴν νίκην· τὸ δὲ δὶς ὀνομάζειν τὰ σημεῖα· ἀποθαυμάζοντος εἴη ἄν, πῶς ὁ θεῖος ναὸς ταῖς τῶν πολεμίων παρεδόθη χερσίν· ὁ δὲ Θεοδώρι-

τος

5: „ Ὡς ἐν δρυμῷ ξύλων ἀξίναις ἐξέκο-
„ ψαν τὰς θύρας αὐτῆς ἐπιτοαυτό.
„ Ἐν πελέκει καὶ λαξευτηρίῳ κατέῤ-
„ ῥαξαν αὐτήν.

Δρυμὸς ὀνομάζεται ὁ λόγγος τῶν ξύλων, ὅστις εὑρίσκεται μέσα εἰς τὰ βουνά· οἱ Ῥωμαῖοι λοιπὸν, λέγει, κατέκοψαν μὲ τὰς ἀξίνας τὰς πόρτας τῆς Ἱερουσαλὴμ, καθὼς κατακόπτουσι τὰ ξύλα τοῦ λόγγου καὶ τὰς δρῦς· καὶ μὲ τὰ τζεκούρια μὲν, κατεκρήμνησαν τὰς ςέγας καὶ τὰς πόρτας τῶν ὀσπητίων τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὅσα ἦτον μὲ ξύλα κατεσκευασμένα· μὲ τὰ λαξευτήρια δὲ καὶ τὰς σμύλας καὶ τοὺς λοςοὺς, κατεκρήμνισαν τοὺς τοίχους αὐτῶν, λαξευτήριον γὰρ εἶναι ὄργανον τῶν πελεκούντων τὰς πέτρας, ἐπιτήδειον εἰς τὸ νὰ κόπτῃ πέτρας καὶ νὰ σκάπτῃ τοίχους καὶ νὰ κρημνίζῃ τειχόκαςρα. (1)

6: „ Ἐνεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἁγιαστήριόν
„ σου· εἰς τὴν γῆν ἐβεβήλωσαν τὸ σκή-
„ νωμα τοῦ ὀνόματός σου.

Ἁγιαςήριον τοῦ Θεοῦ τὸν ναὸν ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ, καθὼς εἰς τὸν προῤῥηθέντα Ψαλμὸν εἴπομεν· ἐβεβήλωσαν δὲ εἶπεν: ἤτοι βεβήλως καὶ ἀνοσίως ἐκρήμνισαν εἰς ἐκ τὴν γῆν τὸν αὐτὸν ναὸν, ὡς κοινὰ τὰ ἅγια μεταχειρισάμενοι· ἀκριβῶς δὲ εἶπεν αὐτὸν σκήνωμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἐπειδὴ ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπερίγραπτος καὶ ἀπειρόριςος· μερικοὶ δὲ τὸ τοῦ ὀνόματός σου ἐνόησαν πῶς εἶναι εἶναι, ἀντὶ τοῦ, σοῦ, κατὰ περίφρασιν: ἤγουν ἐβεβήλωσαν τὸ σκήνωμά σου. (2

7: „ Εἶπον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν αἱ συγγε-
„ νειαι αὐτῶν ἐπιτοαυτό.

Ὅλαι, λέγει, ὁμοῦ αἱ συγγένειαι τῶν ἐχθρῶν Ῥωμαίων, εἶπον ἀναμεταξύ των ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν: ἤγουν ἀπὸ τὴν καρδίαν ταυτὸν εἶπεῖν μὲ ὅλην τὴν καρδίαν καὶ προθυμίαν τους· τὸ γὰρ δεῦτε, ὁποῦ λέγει παρακάτω, αὐτὸ ἐμποδίζει νὰ νοῆται τὸ εἶπον, ἀντὶ τοῦ, διενοήσαντο ἐν τῇ καρδίᾳ των αἱ συγγένειαι αὐτῶν· ἔξω μόνον ἀνίσως νοήσῃ τὸ, δεῦτε, τινας, ὄχι ὡς συμβουλευτικὸν, ἀλλὰ ὡς ἐπιῤῥηματικὸν, ἀντὶ τοῦ, ἄγε δή· τί δὲ εἶπον; ἄκουσον.

„ Δεῦτε καὶ καταπαύσωμεν πάσας τὰς
„ ἑορτὰς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς γῆς.

Ἐλάτε, λέγει, νὰ καταπαύσωμεν τὰς νομικὰς λατρείας τοῦ Θεοῦ τούτου, τὸν ὁποῖον οἱ Ἰουδαῖοι σέβονται· τοῦτο δὲ θέλομεν κατορθώσομεν, ἀνίσως καὶ ἀφανίσωμεν τοὺς νόμους καὶ τὴν πολιτείαν καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν· τὸ ὁποῖον αὐτὸ καὶ ἀκατώρ-

---

τας προσθέττει· „ Ὅτι καὶ χοίρου προτομὴν οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς ταῖς τῆς πύλης ἐνεκόλαψαν λίθοις· διὰ τούτων δὲ πάντων ἐμάνθανον, ὡς ἔρημοι τῆς θείας κηδεμονίας ἐγένοντο· ταῦτα καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις προεῖπεν· ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑςὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ· ὁ ἀναγινώσκων νοείτω· τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος.

(1) Κατὰ δὲ θεωρίαν, ἐὰν ποτέ σοι ἐπιβουλεύσωσιν οἱ ἐχθροὶ, ὅρα αὐτοὺς ἔξωθεν τῶν θυρῶν σου ἀξίνας ἔχοντας, τὰς διακοπτούσας τὰς περὶ τὸ ἡγεμονικὸν θύρας· ἵνα κατατεμόντες αὐτὰς, ἄρωσι τὴν πνευματικὴν πανοπλίαν· ἐφ᾽ ᾗ ἐπεποίθεις. (παρὰ τῷ Νικήτα.)

(2) Εἴη δ᾽ ἂν σκήνωμα Θεοῦ βεβηλωθὲν, ψυχὴ ἤδη φανταζομένη τὰ ἐπουράνια· εἶτα βέλος πεπυρωμένον ἐπιθυμίας δεξαμένη καὶ αἰχμάλωτος γενομένη ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος, ὅτι βέβηλον οὐ τὸ ἀκάθαρτον καλεῖ, ἀλλὰ πολλαχοῦ καὶ τὸ κοινόν· οὕτως εἶπεν ὁ ἱερεὺς Ἀβιμέλεχ πρὸς τὸν Δαβὶδ· „ Οὐκ εἰσιν ἄρτοι βέβηλοι ὑπὸ τὴν χεῖρά μου (ἤτοι κοινοί·) ἀλλ᾽ ἢ ἄρτοι ἅγιοι· (Α΄. Βασιλ. κα΄. 4.) κοινοὶ δὲ λέγονται ἄρτοι, οἱ παρὰ πάντων κοινῶς τῶν ἀνθρώπων ἐσθιόμενοι, οἱ μήτε ἱεροὶ ὄντες· μήτε πάλιν ἀκάθαρτοι.

κατώρθωσαν, συγχωρήσαντος τοῦ Θεοῦ.

8: „ Τὰ σημεῖα αὐτῶν οὐκ εἴδομεν.

Τὰ θαύματα, λέγει, ὁποῦ οἱ Ἰουδαῖοι λέγουσι πῶς ἐθαυματούργησεν ὁ Θεός των, ἡμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ τούτους πολιορκήσαντες καὶ νικήσαντες, δὲν εἴδαμεν κατὰ τὸ παρόν· ἐπειδὴ κανένα τοιοῦτον δὲν ἐθαυματουργήθη κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, κατὰ τὸν ὁποῖον τοὺς πολεμοῦμεν. (1)

„ Οὐκ ἔστιν ἔτι Προφήτης, καὶ ἡμᾶς
„ οὐ γνώσεται ἔτι.

Τὸ ἔτι νοεῖται ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ ἑξῆς· καὶ ἀληθῶς τοῦτο ἔλεγον οἱ Ῥωμαῖοι· διὸ τὶ ἀφ' οὗ οἱ Ἰουδαῖοι ἐσκλαβώθησαν ἀπὸ αὐτούς, δὲν εὑρίσκεται, λέγουσιν, εἰς τὸ ἑξῆς τινὰς ἅγιος καὶ Προφήτης ἀνάμεσα εἰς αὐτούς, ὁποῦ νὰ προφητεύῃ κανένα κακὸν ἐναντίον ἡμῶν, καὶ νὰ παραθαῤῥύνῃ αὐτούς· ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτος Προφήτης δὲν εὑρίσκεται εἰς αὐτούς, λοιπὸν δὲν θέλει γνωρίσει αὐτὰς ποίαν μορφὴν ἔχουν νὰ λάβουν τὰ πράγματα ἡμῶν τῶν Ῥωμαίων· τὸ γὰρ δεύτερον ἔτι, ἀντὶ τοῦ λοιπὸν νοεῖται. (2)

9: „ Ἕως πότε ὁ Θεὸς ὀνειδιεῖ ὁ ἐχθρός;
„ παροξυνεῖ ὁ ὑπεναντίος τὸ ὄνομά σου
„ εἰς τέλος;

Ὦ Θεέ, λέγει, ἕως πότε ὁ ἐχθρὸς λαὸς τῶν Ῥωμαίων ὀνειδίζει καὶ κατηγορεῖ, καὶ ἡμᾶς καὶ ἐσένα, ὡς ἀσθενεῖς καὶ ἀδυνάτους; καὶ ἕως πότε βλασφημεῖ ὁ ὑπεναντίος λαὸς αὐτῶν, λαλῶν διαπαντὸς λόγια παροξυντικὰ ἐναντίον εἰς τὸ ὄνομά σου; ἀγκαλὰ καὶ ἐσὺ μακροθυμῇς, παραχωρῶν εἰς αὐτοὺς νὰ κάμνουσι ταῦτα διὰ τὰς ἐδικάς μας ἁμαρτίας.

10: „ Ἵνα τί ἀποστρέφεις τὴν χεῖρά σου,
„ καὶ τὴν δεξιάν σου ἐκ μέσου τοῦ
„ κόλπου σου εἰς τέλος.

Πρέπει νὰ ἔχωμεν παρατήρησιν, ὅτι τὸ εἰς τέλος, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, φανερόνει τὴν παντοτινὴν ἀποβολὴν τῶν Ἰουδαίων· τὴν ἰδίαν δὲ λέγει καὶ χεῖρα καὶ δεξιάν· καὶ κόλπος μὲν Θεοῦ εἶναι, ὁ τῶν ἀγαθῶν θησαυρὸς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· χέρι δὲ δεξιόν, εἶναι ἡ μεταδοτικὴ τῶν ἀγαθῶν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ νόημα τοῦ ῥητοῦ, εἶναι τοιοῦτον· διὰ τί, λέγει, Κύριε, δὲν μεταδίδεις καὶ τώρα εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὰ ἀγαθά σου, καθὼς πρότερον τὰ ἐμεταδίδες; μεταφορικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος καὶ ἐξ ὁμοιώσεως· διατὶ καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ ἔχει τὸν κόλπον του γεμάτον ἀπὸ ἀγαθά, ὅταν μὲν θέλῃ νὰ μεταδώσῃ ἀπὸ αὐτὰ εἴς τινα, βάλλει τὸ χέρι του εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐκβάλλει καὶ δίδει ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα· ὅταν δὲ ὀργισθῇ, καὶ δὲν θέλῃ νὰ μεταδώσῃ, εὐγάνει τὸ χέρι του ἀπὸ τὸν κόλπον του. (3)

11: „ Ὁ

(1) Ὁ δὲ θεῖος Ἀθανάσιος θέλει, ὅτι λέγουν τὰ λόγια ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι „ Ἡμᾶς φησι, καθ' ὧν ταῦτα ἐπράττετο, οὐ γεγόναμεν θεαταὶ τῶν σημείων ἐκείνων. ὧν πολλάκις ἐπὶ τοῖς προτέροις πολέμοις αὐτόπται γεγενήμεθα· ταῦτα δὲ τὰ σημεῖα ἦν ἐπικουρία τῶν συνεχόντων δεινῶν· διὸ δὴ ὡς τούτων μὴ γενόμενοι θεαταί φαμεν· ἵνα τί ὁ Θεὸς ἀπώσω εἰς τέλος;

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Τούτων γὰρ πάντων ἐξαίφνης οἱ Ἰουδαῖοι κατέστησαν ἔρημοι· πολλοὺς γὰρ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος ἐπάνοδον εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔσχον Προφήτας, τὸν Ἀγγαῖον, τὸν Ζαχαρίαν, τὸν Μαλαχίαν· οἵτινες τῷ λαῷ καὶ τοῖς βασιλεῦσι προὔλεγον τὰ ἐσόμενα, καὶ τῶν πολεμίων τὰς ἐπιβουλὰς καταδήλους ἐποίουν.

(3) Ὅθεν ἄλλος φησιν „ Ὅτε μὲν ἐπισκοπεῖ ὁ Θεός, ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κόλπου προφέρει τὰ ἀγαθὰ καὶ δίδωσιν ἡμῖν· κόλπος δὲ, ὁ τῶν ἀγαθῶν θησαυρός· ὅτε δὲ οὐκ ἐπισκοπεῖ, οὐ δίδωσιν· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Ἐὰν αἰσθάνῃ ὅτι καινὸς ἦ τοῦ Χριστοῦ, πλήρης δὲ ἁμαρτημάτων, εὖξαι καὶ εἰπέ· ἵνα τί ἀποστρέφεις τὴν χεῖρά σου; καὶ τὰ ἑξῆς· εἴη δ' ἂν κατὰ τὸν Εὐσέβιον, χεὶρ ἐν τῷ κόλπῳ ὁμονογενής, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς

δι

11: „ Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰῶ-
„ νος.

Τὸ πρὸ αἰῶνος ἐδῶ δὲν λέγεται κατὰ κυριολεξίαν· ἀλλὰ κατὰ κατάχρησιν, ἀντὶ τοῦ ἐξ ἀρχῆς· διὰ τί πῶς ὁ Θεὸς ἦτον βασιλεὺς τοῦ γένους ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἀκόμη δὲν ἦτον δημιουργημένη ἡ αἰσθητὴ κτίσις; ἢ αἰῶνα θέλεις νοήσεις τὴν παροῦσαν ζωήν, διὰ νὰ ἦναι τὸ νόημα τοιοῦτον· ὅτι πρὸ τῆς ἐδικῆς μας ζωῆς: ἤτοι ἐκ τῶν προγόνων μας ἦτον ὁ Θεὸς βασιλεὺς τοῦ γένους ἡμῶν· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ὡσὰν νὰ ἐνθυμίζῃ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεὸν τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐνήργησεν εἰς τοὺς προγόνους αὐτῶν. (1).

„ Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς
„ γῆς.

Τὸ ἐν μέσῳ τῆς γῆς νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων· φανερῶς δηλαδὴ καὶ πεπαρρησιασμένως κατὰ τὸν Θεοδώριτον. λέγει δὲ σωτηρίαν, τὴν ἐλευθερίαν ὁποῦ ἔλαβον οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου. (2).

12: „ Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου
„ τὴν θάλασσαν.

Σύ, λέγει, Κύριε, ἐστερέωσας τὰ δύω μέρη τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα διαιρεθέντα ἐστάθησαν ὡσὰν τεῖχος· „ Τεῖχος γάρ φησιν, αὐτῆς ἐκ δεξιῶν, καὶ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων. (Ἐξ. ιδ'. 22.) ἐπειδὴ μὲ τὴν ἰσχὺν σου δύναμιν, τὸ ῥοῶδες τοῦ ὕδατος ἐκρατήθη καὶ ὡσὰν νὰ ἔπηξεν.

„ Σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρα-
„ κόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος.

Δράκοντας μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Αἰγυπτίους, διὰ τὴν πονηρίαν καὶ τυραννίαν τους· κεφαλὰς δὲ τῶν Αἰγυπτίων λέγει ἐκείνους, ὁποῦ ἐκυνήγησαν κατόπιν τοὺς Ἑβραίους: ἤτοι τοὺς ταξιάρχας καὶ λοχαγοὺς καὶ ἁρματηλάτας, ὡς ἄρχοντας αὐτῶν· καθὼς δηλ. ἀρχεῖ καὶ ἡ κεφαλὴ τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅλοι δὲ οἱ ἀνωτέρω, ὅταν ἐπλημμύρισεν ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα, ἐσυντρίφθησαν: ἤτοι ἀπωλέσθησαν. (3).

14 „ Σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ
„ δράκοντος· ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα
„ λαοῖς τοῖς Αἰθίοψι.

Δρά-

δι' οὗ τὰ πάντα ὁ Πατὴρ ἐποίησεν· ἡ χείρ σου γάρ φησιν, ἐποίησε ταῦτα πάντα· οὗ τὴν ἀποστροφὴν ὁ Ψαλμῳδὸς ἀπεύχεται.

(1). Ἴσως δὲ καὶ εὑρίσκεται σχῆμα ὑπερβατὸν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅπερ οὕτως ἐξομαλύνεται· ὁ δὲ πρὸ αἰῶνος Θεὸς, βασιλεὺς ἡμῶν ἐστιν· ἐν ἄλλοις δὲ, πρὸ αἰώνων γράφεται.

(2). Ἄλλος δέ φησιν „ Οὐκ ἂν δέ τις ἁμάρτοι καὶ τὸ δεσποτικὸν πάθος ἐνταῦθα νοῶν, ὃ γέγονεν ἀληθῶς ἐν μέσῳ τῆς γῆς· τὰ γὰρ Ἱεροσόλυμα τινες, ὀμφαλὸν τῆς γῆς εἶπον: ἤγουν μέσην· μακάριος δὲ καὶ ὁ δυνάμενος μετὰ ἀληθείας εἰπεῖν, διὰ τὸ μηκέτι βασιλεύεσθαι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· τό, ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν βασιλεὺς, ὃς ἐργάζεται σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἐν τῇ γῇ καὶ τῷ σώματι ὄντων.

(3). Ἄλλος δὲ λέγει, θάλασσαν τὴν τοῦ βίου τούτου ὀνομάζει· ἐν ταύτῃ πολὺ πλῆθος δρακόντων ἐστὶν ἀντικειμένων δυνάμεων: ἤτοι Δαιμόνων καὶ παθῶν· ἐνταῦθα δράκων ὁ πολυκέφαλος, ἡ κακία καὶ ὁ ταύτης εὑρετὴς Διάβολος: ἑκάστη γὰρ ἁμαρτία κεφαλὴ τοῦ δράκοντος τούτου τοῦ ἑνός ἐστι· „ Πᾶν δὲ πλωτὸν συνελθὸν, οὐ μὴ ἐνέγκῃ μίαν βύρσαν οὐρᾶς αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἰώβ: ἤτοι καὶ τὰ τελευταῖα καὶ τὰ ἔσχατα τῆς κακίας πᾶν πλωτὸν ἐν σώματι συνελθὸν ὑπομεῖναι οὐ δύναται, ἐὰν μὴ ὁ Θεὸς βοηθήσῃ· ἢ κεφαλὰς δρακόντων ὀνομάζει τοὺς ἄρχοντας τῶν Δαιμόνων.

Δράκοντα ἐδῶ ἐνικῶς ὀνομάζει τὸν Φαραὼ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον· θλάσιν δὲ τῆς κεφαλῆς του, ὀνομάζει τὴν συντριβὴν τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς βασιλείας του· οἱ δὲ Αἰθίοπες ἦτον γείτονες τῶν Αἰγυπτίων, καὶ παλαιόθεν αὐτοὺς ἐπιβουλευον· οὕτι λοιπὸν, ἐπειδὴ εἶδον τὴν συντριβὴν, ὁποῦ ἔπαθεν ὁ Φαραὼ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, ὥρμησαν κατὰ τὸν Θεόδωρον καὶ Θεοδώριτον εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐκούρσευσαν αὐτήν· τοὺς δὲ Αἰγυπτίους, ὁποῦ ἔμειναν, κατέφαγον εὐκόλως ὡς ἀδυνάτους ἐν στόματι μαχαίρας· καθὼς καὶ ὁ πεινασμένος εὐκόλως τὸ φαγητὸν κατατρώγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τὸ ἔδωκας δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐξέδωκας· διὰ δὲ τοῦ Φαραὼ, ἐφανέρωσε καὶ ὅλους τοὺς ὑποτεταγμένους αὐτῷ Αἰγυπτίους. (1)

14: „Σὺ διέῤῥηξας πηγὰς καὶ χειμάῤ„ῥους.

Διέῤῥηξας σημαίνει τὸ, ἀνέβλυσας· πηγὰς δὲ καὶ χειμάῤῥους ὀνομάζει τὸ νερὸν, ὁποῦ ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὴν πέτραν ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ πηγὰς μὲν ὠνόμασεν αὐτὸ, διὰ τὴν ἀνάβλυσιν· χειμάῤῥους δὲ, διὰ τὴν δυνατὴν ὁρμὴν τοῦ νεροῦ· πληθυντικῶς δὲ εἶπε καὶ τὰς πηγὰς καὶ τοὺς χειμάῤῥους, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις προφέρει πληθυντικῶς τὰ ἑνικά· ὁ δὲ Σύμμαχος καὶ Ἀκύλας, πηγὴν καὶ χείμαῤῥον εἶπον ἑνικῶς. (2)

„Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς Ἠθάμ.

Τὸ Ἠθὰμ, ἀρχαίους ἡρμήνευσεν ὁ Σύμμαχος· ἤτοι σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς ἀρχαίους· λέγει δὲ τοὺς ποταμοὺς τῶν Σοδόμων καὶ Γομόῤῥων τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐξήρανε διὰ τὴν τούτων παρανομίαν· ἢ ἁπλῶς λέγει, ὅτι καινούρια μὲν νερὰ ἀνέβλυσας Κύριε, ἐξήρανας δὲ τὰ παλαιὰ εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, ὅπου ἠθέλησας· ὁ δὲ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος λέγει, ὅτι τὸ Ἠθὰμ εἶναι ὄνομα τόπου κειμένου, ὄχι μακρὰν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ· τὸν τόπον δὲ τοῦτον, ποτίζοντες πρότερον ποταμοὶ, ὕστερον ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἁλώσει τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ αὐτοὶ ἐξηράνθησαν κατὰ θείαν ὀργήν. (3)

15: „Σύ ἐστιν ἡ ἡμέρα καὶ σύ ἐστιν ἡ „νύξ.

Ἀπὸ

μένων, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Δίδυμον· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Δράκοντα καθόλου πᾶσαν ἀντικειμένην
προσαγορεύει δύναμιν, τοῦτο μὲν, ὡς τὴν ἀναιρετικὸν ἔχουσαν· τοῦτο δὲ, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος ἐν τῷ
Παραδείσῳ δράματος· ὅτε τὸν ὄφιν ὑπεισελθὼν ὁ ἐχθρὸς, ἠπάτησε τὸν πρωτόπλαστον ἄνθρωπον· τούτων τὰς κε-
φαλὰς συνέτριψεν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ὕδατι· αὐτός τε βαπτισθεὶς, καὶ παραδοὺς τοῖς ἀνθρώποις βαπτίζεσθαι· κεφα-
λὴ δὲ τῶν νοητῶν δρακόντων, ἡ ἁμαρτία. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Λαοὺς ἐνταῦθα τὰς τῶν παρὰ Ἰνδοῖς ὀρνέων ἀγέλας φησίν, αἳ καὶ τῶν Αἰγυπτίων
κατήσθιον τὰ σώματα, ἐκριφέντα ὑπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τὴν γῆν· ὁ δὲ Εὐσέβιος Αἰθίοπας ἐνόησε τοὺς μέλανας
κόρακας, ὧν ἐγένοντο βρῶμα τὰ τῶν Αἰγυπτίων νεκρὰ σώματα. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πηγὰς ὀνομάζει, ἕνα μὲν, διὰ τὶ τὸ ἐν ἐκείνῳ ὕδωρ διῃρέθη εἰς αὐλάκια πολλὰ,
ἵνα εὐκόλως πίωσιν αἱ τόσαι μυριάδες· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ δύω φοραῖς ἀνέβλυσεν ὕδωρ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὡς φαίνεται
ἐν τῇ Ἐξόδῳ καὶ ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς· ἢ χειμάῤῥους τὸ ὕδωρ ὀνομάζει, διὰ τὶ πρώτην φορὰν αὐτὸ ἀνεδόθη· καθὼς
καὶ ὁ χείμαῤῥος οὐχὶ πάντοτε, ἀλλὰ αἰφνιδίως τρέχει. Ἠθὰμ δὲ ἑρμηνεύεται νότος, κατὰ τὸν Νικήταν.

(3) Τοῦτο καὶ ὁ Ἰώσηπος ἱστορεῖ ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, παρομοίως μὲ τὸν θεῖον Ἰσίδωρον· λέγει δὲ καὶ ὅτι ὁ τόπος
αὐτὸς εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἕως δύω σχοινία· ἀναγωγικῶς δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, πηγὴ μὲν νοεῖ-
ται ὁ Χριστὸς, ὅτι ἀνέβλυσεν ὡς χειμάῤῥους τοὺς Ἀποστόλους· οἱ δὲ ἀρχαῖοι ποταμοὶ οἱ Προφῆται παρὰ Ἰουδαί-
οις οὐκ εἰσὶν, ἀλλ' οἷον ἐξηράνθησαν· καὶ ἅπαντα δὲ τὰ εἰρημένα, ἀπὸ τοῦ εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς
γῆς, τῶν ἡμετέρων ἔχει τύπον εὐεργεσιῶν· ὡς γὰρ ἐκεῖ παρὰ Ἰουδαίοις δι' ὑδάτων ἡ τῆς δουλείας ἀπαλλαγή:
οὕτω καὶ ἐνταῦθα παρ' ἡμῖν δι' ὑδάτων ἐλευθερίας ἀρχή· ἐκεῖ δρακόντων αἱ κεφαλαὶ τοῖς ὕδασι συντρίβονται· καὶ
ἐνταῦ-

Ἀπὸ τὰ μερικὰ θαύματα, ὁποῦ ξεχωριςὰ ἐνήργησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, μεταφέρει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ εἰς τὰς κοινὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ λέγει, ὅτι ἐδικὴ σου εἶναι Κύριε ἡ ἡμέρα, καὶ ἐδικὴ σου εἶναι ἡ νύκτα, καὶ αἱ δύω δουλεύουσιν εἰς τὴν προςαγήν σου. (1)

„ Σὺ κατηρτίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον.

Φαῦσιν λέγει τὴν ἀνατολὴν τῆς ἡμέρας: ἤτοι τὸν ὄρθρον· κατηρτίσω δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐποίησας· διὰ τοῦ ἡλίου δὲ, ἐφανέρωσε καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους ἀςέρας. (2)

16: „ Σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὡραῖα τῆς
„ γῆς.

Ὡραῖα τῆς γῆς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς καρποὺς τοῦ χρόνου· ὥρος γὰρ ὀνομάζεται ὁ ἐνιαυτος· τινὲς δὲ ἀντὶ τοῦ ὡραῖα, γράφουσιν ὅρια: ἤγουν τὰ ὀροθέσια τῆς γῆς· (3) καλλίτερον δὲ εἶναι, τὸ νὰ γράφεται ὡραῖα· καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα.

„ Θέρος καὶ ἔαρ σὺ ἔπλασας αὐτά.

Τοὺς ἀνωτέρω, λέγει, καρπούς, ἡ μὲν ἄνοιξις γεννᾷ, τὸ δὲ θέρος τοὺς τελειόνει· διὰ τοῦτο καὶ τούτους τοὺς δύω μόνον καιροὺς τοῦ χρόνου, ἐνθυμήθη ἐδῶ ὁ Δαβίδ· μέσα δὲ εἰς τοὺς δύω τούτους συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ ἄλλοι δύω τοῦ χρόνου καιροὶ, τὸ φθινόπωρον καὶ ὁ χειμών· ὡσὰν ὁποῦ καὶ τὸ φθινόπωρον καὶ ὁ χειμὼν, εἶναι μέρη τοῦ χρόνου· τὸ δὲ αὐτὰ, εἶναι περιττόν· ἠμπορεῖ δὲ καὶ οὕτω νὰ συνταχθῇ. Σὺ ἔπλασας αὐτὰ, τὸ θέρος καὶ τὸ ἔαρ· ἀδιαφόρως δὲ πρῶτον ἔβαλε τὸ θέρος καὶ ἔπειτα τὴν ἄνοιξιν· ἀγκαλὰ καὶ φυσικὰ πρῶτον εἶναι ἡ ἄνοιξις, καὶ ἔπειτα τὸ θέρος. (4)

17: „ Μνήσθητι ταύτης· ἐχθρὸς ὠνείδισε τὸν Κυριον, καὶ λαὸς ἄφρον
„ παρώξυνε το ὄνομά σου·

Ἐ-

ἐνταῦθα δυναςεῖαι Δαιμόνων καταλύονται τῇ τοῦ Βαπτίσματος χάριτι· ἐκεῖ οἱ Αἰγύπτιοι μετὰ τὴν θάλασσαν εὐχείρωτοι ἐγένοντο τοῖς Αἰθίοψι· ϗ οἱ ἡμέτεροι πολέμιοι μετὰ τὴν ἁγίαν κολυμβήθραν εὐκαταγώνιςοι ἐγένοντο, τοῖς πάλαι μελαίνας τὰς ψυχὰς ἐσχηκόσιν· Αἰθίοπας γὰρ νοητέον κατὰ τὸν Νικήταν, τοὺς οἱονεὶ σκοτεινὴν ϗ ἀλαμπῆ τὴν διάνοιαν ἔχοντας, τὴν οὔπω κατηυγασμένην· ἀλλ' οἱ μὲν προσπίπτοντες τῷ υἱῷ, περὶ ὧν εἴρηται· „ Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίοπες, λαμπρύνονται παρ' αὐτοῦ· οἱ δὲ ἐν τῷ μελαίνεσθαι μεμενηκότες. καταφάγονται τὰς τοῦ ἀποςάτου δράκοντος κεφαλάς· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· ὥσπερ γὰρ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰ χαρίσματα: οὕτω ξηραίνει ϗ ἀναιρεῖ τὰ τοῦ πλάνου· ἅπερ δὴ ϗ ποταμοὺς Ἠθὰμ εἰκότως προσηγόρευσεν· Ἠθὰμ γὰρ βάτος ἑρμηνεύεται· ἐπὶ φαύλοις δὲ τοῦτο καρποῖς παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ τὸ φυτὸν διαβάλλεται.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Ἵνα μὴ νομίσῃς ἄλλον εἶναι φωτὸς αἴτιον, ϗ ἄλλον σκότους, ὅπερ ἤδη τινες παθόντες (οἱ Μανιχαῖοι δηλαδή·) εἰς πολυθεΐαν ἐτράπησαν· σή, φησιν, ἡ νὺξ τοῦ διακρίνοντος ἀναμέσον τοῦ φωτὸς ϗ ἀναμέσον τοῦ σκότους, ϗ τὸ μὲν, ἡμέραν, τὸ δὲ, νύκτα καλέσαντος.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Σὺ κατηρτίσω φαῦσιν πρῶτον: ἤτοι φῶς εἰπών· γενηθήτω φῶς· εἶτα ἥλιον τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ, ὃς ὅλον τὸ πρωτόγονον φῶς, τῷ ἡλιακῷ σώματι φέρων ἐγκαθίδρυσας.

(3) Οὕτως ἀνέγνω τὸ ῥητὸν ὁ Θεοδώριτος εἰπών „ Σὸν ἔργον ϗ τὰ ὅρια τῆς γῆς· ϗ τὰ μὲν αὐτῆς, εἰς πεδία, τὰ δὲ, εἰς ὄρη ϗ νάπας ἀπένειμας.

(4) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „ Σὺ ϗ αὐτὸ το θέρος ϗ τὸ ἔαρ, ϗ τοὺς ἑπομένους δηλαδὴ καιροὺς ἔπλασας· ϗ εἱρμὸν ἐναρμόνιον ϗ ἀκολουθίαν αὐτοῖς κατὰ τάξιν ἀπαραποίητον διὰ τῆς κυκλοφορικῆς τοῦ ἡλίου πρὸς βορρᾶν ϗ νότον μεταβάσεως διέταξας· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον „ Παρῆκε τὸ μετόπωρον ϗ τὸν χειμῶνα, ὡς ἀντικείμενα, ὅτι ἀντίκειται, τὸ μὲν θέρος τῷ χειμῶνι, τὸ δὲ ἔαρ, τῷ μετοπώρῳ· λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης, πνευματικῶς ποιεῖ ὁ Θεὸς τὸ ἔαρ ἐν τῇ ψυχῇ ϗ τὸ θέρος· ἔαρ μὲν, ὅτι ὡς ὅταν ὁ νυμφίος καλεῖ τὴν νύμφην ψυχὴν ϗ λέγῃ „ Ὁ

χει-

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν εἰς τὸ προοίμιον τοῦ Ψαλμοῦ „ Μνήσθητι τῆς Συναγωγῆς σου, ἧς ἐκτήσω, τοῦτο ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ λέγων· „ Μνήσθητι ταύτης τῆς συναγωγῆς σου· ἐχθρὸν δὲ ὀνομάζει τὸν βασιλέα Τίτον, ἢ τὸν ϛρατὸν τῶν Ῥωμαίων· ὁμοίως καὶ λαὸν ἄφρονα τοὺς αὐτοὺς ὀνομάζει· ἐπειδὴ δὲν ἐφρόνουν ὀρθῶς περὶ Θεοῦ· παρώξυνε δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐβλασφήμησε τὸ ὄνομά σου· καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἴρηται.

18: „ Μὴ παραδῷς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐ„ ξομολογουμένην σοι.

Προβλέποντας ὁ Δαβὶδ τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ πάθουν οἱ Ἰουδαῖοι, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ μὴ παραδοθοῦν εἰς τοὺς Ῥωμαίους· τούτους γὰρ ὀνομάζει θηρία διὰ τὴν ἀγριότητα καὶ ἀπανθρωπίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀπὸ τὴν ψυχὴν δὲ, ὅλον τὸν ἄνθρωπον ὠνόμασεν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, καθὼς πολλάκις εἴπομεν· ἐξομολογουμένην δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ εὐχαριϛοῦσάν σοι. (1)

„ Τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου μὴ ἐ„ πιλάθῃ εἰς τέλος. (2)

Ψυχὰς πενήτων σου εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, τῶν πενήτων σου, κατὰ περίφρασιν· ἢ εἶπε τοῦτο ἐλεεινολογῶν αὐτούς· πένητας δὲ αὐτοὺς πάλιν τοὺς Ἰουδαίους ὀνομάζει· ἐπειδὴ καὶ ἔμελλον νὰ κατασαθοῦν εἰς μεγάλην ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων, μὲ τὸ νὰ ἦτον περικλεισμένη τριγύρω ἡ Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους. (3)

19: „ Ἐπίβλεψον εἰς τὴν διαθήκην σου.

Θεώρησον, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν διαθήκην καὶ ἐπαγγελίαν, ὁποῦ ἔδωκες εἰς τὸν Ἀβραὰμ καὶ εἰς τοὺς προγόνους μας· καὶ μὴ παραβλέψῃς αὐτήν· καθὼς περὶ τούτου εἴπομεν καὶ εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἰδοὺ τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου ἠσυνθέτηκας.

„ Ὅτι ἐπληρώθησαν οἱ ἐσκοτισμένοι „ τῆς

χειμὼν παρῆλθεν· ἐπορεύθη ἑαυτῷ· τὰ ἄνθη ὤφθη ἐν τῇ γῇ· ἔαρ δὲ συνώνυμον τοῦ θερισμοῦ· καὶ γὰρ τὸ πεσὸν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν σπέρμα φυὲν, ἑκατονταπλασίονα ποιεῖ· καὶ θερίζεσθαι δεῖ τοῦτον τὸν θερισμὸν, ἄλλον ὄντα παρὰ τὴν συντέλειαν· ἐπιβαλεῖς δὲ κατὰ τροπολογίαν καὶ τῇ νυκτὶ καὶ τῇ ἡμέρᾳ· ᾧ γὰρ ἀνατέταλκεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, πεποίηκεν ἡμέραν τῷ Κυρίῳ· ᾧ δὲ πάρεσι τὰ τῆς σοφίας λόγια τὰ ἀπόῤῥητα καὶ κεκρυμμένα, κατὰ τὸ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ· τούτῳ πέρ ἐϛιν ἡ νὺξ τοῦ Θεοῦ· ὁ μέντοι Σατανᾶς ποιεῖ ἡμέραν, ἧς τὸ φῶς σβέννυται· περὶ ὧν ἀμφοτέρων λέγει ὁ Σολομών· „ Φῶς δικαίοις διαπαντὸς, φῶς δὲ ἀσεβῶν σβέννυται. (Παρ. ιγ΄. 9.)

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Τὰ μὲν αἰσθητὰ θηρία, σάρκας ἐσθίει· τὰς δὲ ψυχὰς, ἄλλα· ποσάκις ὁ νοητὸς λέων ἥψατό σου τῶν ποδῶν καὶ ἔσυρεν, ἑλκύσαι θέλων ἔξω τῆς Ἐκκλησίας! ποσάκις ἐκράτησε τοῦ λοβοῦ τοῦ ὠτίου σου, διά τινος λίχνου διδασκαλίας, καὶ λόγων ἀλλοτρίων τῆς Ἐκκλησίας! ἀλλ' ἐλθὼν ὁ καλὸς ποιμὴν, ἐξέσπασέ σου τοὺς πόδας ἀπὸ τοῦ ἀοράτου θηρίου, καὶ τὸν λοβὸν τοῦ ὠτίου ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ· ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὃ βούλεται λέγειν ὁ Δαβὶδ, τοιοῦτόν ἐϛιν· ἥμαρτόν τινες, οἳ καὶ ἄξιοι ἦσαν παραδοθῆναι θηρίοις· ἀλλὰ μὴ ποιήσῃς Κύριε, κατὰ τὰ ἁμαρτήμπτα αὐτῶν, ἐπείπερ ἐξομολογοῦνταί σοι· εἰ τοίνυν ἥμαρτέ τις ἐν ἡμῖν καὶ θέλει μὴ παραδοθῆναι τοῖς θηρίοις, ἐξομολογησάσθω, προηγουμένως μὲν Θεῷ· ἔπειτα τοῖς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἰατροῖς· ἐπισκόποις ἀγαθοῖς· πρεσβυτέροις ἐκλεκτοῖς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη „ Οὐ πάντες οἱ πένητες, τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' οἱ λέγοντες· „ Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἀκολουθήσαμέν σοι· οἱ ἀποβαλόντες τὸν ἐν κακίᾳ πλοῦτον· οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι, ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πένητες εἶεν ἂν οἱ τὸ φρόνημα ταπεινοί· Μακάριοι γάρ φησιν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ὅτι αὐτῶν ἐϛιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀλληγορικῶς ἐξηγῶν τὸ ῥητὸν, λέγει „ Πένητας τοὺς ἁμαρτωλοὺς καλεῖ, τοὺς μηδένα πλοῦτον δικαιοσύνης ἔχοντας· πᾶσαν δὲ τὴν πατρῴαν καταφαγόντας ὕπαρξιν· τούτων ὁ Θεὸς εἰκότως ἐπιλελῆσθαι νομίζεται μακροθυμῶν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς δίκην ὑπερτιθέμενος· ὁ δὲ Θεόδωρος πένητας καλεῖ, τοὺς τῷ φρονήματι ταπεινούς. Μακάριοι γάρ φησιν, οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι· συμφώνως μὲ τὸν Θεοδώριτον·

„ τῆς γῆς οἴκων ἀνομιῶν.

Τὰ ἐσκοτισμένα κτήματα τῆς γῆς: ἤτοι οἱ ἐσκοτισμένοι, λέγει, ἀπὸ τὰ πάθη Ἰουδαῖοι, ἐγέμησαν ἀπὸ ὀσπήτια ἀνομίας: ἤγουν ἀπὸ πλῆθος ἀνομίας· τὸ γὰρ οἴκων „ Ἀντὶ πλήθους ἐνόησεν ὁ Δαβὶδ, καὶ ὡσὰν νὰ εἰπῇ τινας, ἀντὶ μέτρου· καθὼς καὶ ἡμεῖς ὅταν θέλωμεν νὰ φανερώσωμεν πλῆθος σιταρίου, λέγωμεν, ὅτι ὀδεῖνα ἔχει ὀσπήτια σιταρίου.

20: „ Μὴ ἀποστραφήτω τεταπεινωμένος „ καὶ κατῃσχυμένος.

Ὁ λαὸς, λέγει, ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας τῆς Ἱερουσαλὴμ παρακαλῶν σε Κύριε, ἂς μὴ γυρίσῃ τεταπεινωμένος καὶ ἐντροπιασμένος, μὲ τὸ νὰ μὴν εἰσακουσθῇ ἀπὸ λόγου σου. (1)

„ Πτωχὸς καὶ πένης αἰνέσουσι τὸ ὄ- „ νομά σου.

Ὁ λαὸς ὁ πτωχὸς καὶ πένης τῶν Ἰουδαίων, ὡς ὀλίγον ἀνωτέρω ἑρμηνεύσαμεν ἐν τῷ σίχῳ τῷ τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου· αὐτὸς, λέγει, σωθεὶς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, θέλει αἰνέσει τὸ ὄνομά σου, καὶ ὄχι οἱ πολέμιοι Ῥωμαῖοι.

21: „ Ἀνάστα ὁ Θεὸς, δίκασον τὴν δί- „ κην σου.

Δίκη καὶ κρίσις, λέγει, συνεκροτήθη ἀνάμεσα εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς σου Ῥωμαίους, διὰ τὴν ὕβριν καὶ ἀτιμίαν ὁποῦ σοι ἔκαμαν· ἐπειδὴ δὲν ἦτον ἀρκετὴ εἰς αὐτοὺς ἡ μανία, ὁποῦ ἔδειξαν κατὰ τοῦ λαοῦ σου· ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ἐδιάβαλον ἐσένα τὸν Θεὸν, πῶς εἶσαι ἀσθενὴς, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται, ὅτι ἡ δίκη καὶ κρίσις τοῦ λαοῦ σου, ἐδική σου εἶναι· καὶ διὰ τοῦτο τελείωσον αὐτὴν, καὶ παίδευσον τοὺς ἐχθρούς του. (2)

„ Μνήσθητι τοῦ ὀνειδισμοῦ σου τοῦ ὑ- „ πὸ ἄφρονος ὅλην τὴν ἡμέραν.

Ἄφρονα ὀνομάζει τὸν βασιλέα Τίτον, καὶ καθε σρατιώτην Ῥωμαῖον· ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, τὸν ὀνειδισμὸν, ὁποῦ σοι κάμνουν πάντοτε οἱ ἄφρονες Ῥωμαῖοι· καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶπε περὶ τοῦ αὐτοῦ „ Ἕως πότε ὁ Θεὸς, ὀνειδιεῖ ὁ ἐχθρός;

22: „ Μὴ ἐπιλάθῃ τῆς φωνῆς τῶν οἰκε- „ τῶν σου.

Μὴν ἀλησμονήσῃς, λέγει, Κύριε, τὴν φωνὴν τῶν δούλων σου Ἰουδαίων, οἵτινες ἔχουν νὰ σὲ παρακαλέσουν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον· μερικὰ δὲ

(1) Ἤτοι, εἰ καὶ τὰ μάλιςα γεγόνασί τινες ἐξ Ἰουδαίων, ἐσκοτισμένοι τὴν διάνοιαν, καὶ πλήρεις ἀνομιῶν, καὶ οἷον οἴκους ὅλους ἁμαρτημάτων ἔχοντες, ἅτε μὴ καταδεξάμενοι τὸν Χριςόν· ἀλλὰ μὴ πᾶς ὁ λαὸς ἀποςραφῇ· παρακαλῶν σε κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας· μηδὲ αἰσχύνῃ παραδοθῇ ἐν τῷ μὴ εἰσακούεσθαι· εἶχον γάρ τινες ἐν αὐτοῖς σωτηρίας ἐλπίδα, οἳ καὶ διὰ τῶν Ἀποςόλων ἐσώθησαν· λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Οἱ μὲν Δαίμονες ἐσκοτισμένοι ἀέρος, ἢ καταχθονίων εἰσιν· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ, ἐσκοτισμένοι γῆς· οἳ διὰ τοῦ ἁμαρτάνειν, οἰκοδομοῦσιν ἑαυτοῖς οἴκους ἀνομιῶν· οἶκον πορνείας, οἶκον φιλαργυρίας, κενοδοξίας, ἑκάςου τῶν ἁμαρτημάτων· ὁ δὲ ταπεινῶν, φησιν, ἑαυτὸν, κατὰ τὴν τοῦ Χριςοῦ μαθητείαν, μὴ ἀποςραφήτω κατῃσχυμένος· ἀλλ᾽ εἰς δόξαν προαγέτω· πᾶς γὰρ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη· ἐπειδὴ ὁ Σωτὴρ θάνατον ἀνεδέξατο τὸν περὶ ἐμοῦ, διὰ τοῦτο λέγει ἡ προφητεία· ἀνάςα· εἰ μὴ γὰρ ἦν ἀποθανὼν καὶ ἀναςὰς, οὐχ᾽ οἷόν τε ἦ δικάσαι τὴν δίκην τῶν ἀνθρώπων, ὡς δηλοῖ ὁ Ἀπόςολος λέγων· „ Εἰς τοῦτο γὰρ Χριςὸς ἀπέθανε καὶ ἀνέςη, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ.

δὲ ἀντίγραφα ἔχουν ἐκτῶν σου: ἤτοι τῶν παρακαλεσῶν σου.

„ Ἡ ὑπερηφανία τῶν μισούντων σε ἀ-
„ νέβη διαπαντός.

Ἡ ὑπερηφανεία, λέγει, τῶν μισούντων σε Ῥωμαίων, ὑψώθη καὶ ἐκορυφώθη. ἢ ἀνέβη ἐνώπιόν σου· βλέπε δὲ, ὅτι καμμία ὑπόσχεσις ἀγαθῶν, δὲν ἀναφέρεται εἰς τοὺς σίχους τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, καθὼς ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἄλλους Ψαλμούς. Καὶ οὕτω μὲν ἐξηγήθη ὁ παρὼν Ψαλμὸς, κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τῶν Ἑβραίων.

Ἀληθέσερον ὅμως ἀναφέρονται εἰς τὸν Χριςὸν τὰ ῥητὰ, ὁποῦ ἀκολουθοῦν ὕςερον ἀπὸ τό „ Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς· ἀληθῶς γὰρ σωτηρίαν ἐποίησεν ὁ Χριςὸς ἐνανθρωπήσας, ἐλευθερώσας ἡμᾶς ἀπὸ τὴν πλάνην, καὶ δείξας τὴν ςράταν τῆς σωτηρίας· τὸ δὲ ἐν μέσῳ τῆς γῆς, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐν πάσῃ τῇ γῇ· μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἐςαυρώθη ὁ Κύριος, εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς εὑρίσκονται· ἐκραταίωσε δὲ ὁ Χριςὸς τὴν θάλασσαν: ἤτοι κραταιὸν κατὰ τῶν Δαιμόνων ἐποίησε τὸ ὕδωρ τοῦ Βαπτίσματος· θάλασσαν γὰρ τὸ Βάπτισμα καὶ ὁ Μιχαίας ὠνόμασεν εἰπών· „ Καταδύσει τὰς ἀδικίας ἡμῶν, καὶ ἀποῤῥιφήσονται εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης (Μιχ. ζ. 19.) ὠνομάσθη δὲ τὸ Βάπτισμα θάλασσα, διὰ τί ὑποδέχεται καὶ καθαρίζει τοὺς μολυσμοὺς τῶν βαπτιζομένων· καθὼς καὶ ἡ θάλασσα ὑποδέχεται καὶ καθαρίζει τοὺς μολυσμοὺς τῆς γῆς· καὶ διὰ τί αὐτὸ εἶναι μεγαλώτατον, διὰ τὸ πλῆθος τῆς χάριτος· καθὼς καὶ ἡ θάλασσα εἶναι μεγαλωτάτη διὰ τὸ πλῆθος τοῦ νεροῦ. Καὶ δράκοντες μὲν, εἶναι οἱ Δαίμονες· δράκων δὲ, ὁ ἄρχων αὐτῶν Διάβολος, τῶν ὁποίων τὰς κεφαλὰς ἐσύντριψε καὶ ἐτζάκισεν ὁ Χριςὸς ἐν τῷ ὕδατι τοῦ Βαπτίσματος· κεφαλαὶ δὲ τῶν Δαιμόνων εἶναι αἱ ἁμαρτίαι· διὰ τί εἰς τὰς ἁμαρτίας ἔχουν τεθησαυρισμένον τὸ φθοροποιὸν φαρμάκι των· ἀφ' οὗ δὲ αἱ ἁμαρτίαι αὗται διεφθάρησαν ἀπὸ τὸ Βάπτισμα, δὲν ζῶσι πλέον εἰς ἡμᾶς οἱ νοητοὶ δράκοντες Δαίμονες· λαοὶ δὲ Αἰθίοπες εἶναι, οἱ μαῦροι ὄντες πρότερον κατὰ τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὸν ῥύπον καὶ καπνὸν τῆς ἁμαρτίας· εἰς τοὺς ὁποίους, ἀφ' οὗ ἐβαπτίσθησαν, ἔδωκεν ὁ Χριςὸς φαγητόν: ἤτοι παρανάλωμα καὶ ἀφανισμὸν τὸν νοητὸν δράκοντα Διάβολον· ταυτὸν εἰπεῖν, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἐξουσίαν νὰ ἀφανίσουν τὸν Διάβολον· διέῤῥηξε δὲ ὁ Χριςὸς· ἤτοι ἀνέβλυσε πηγὰς καὶ χειμάῤῥους διδασκαλίας πνευματικῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἐθνῶν, τὴν πρότερον οὖσαν ἔρημον· πηγὰς μὲν, διὰ τί παντοτινὰ ἀναβλύζουσι νερὸν καθαρὸν καὶ γλυκύτατον· χειμάῤῥους δὲ, διὰ τί τρέχουσι μὲ δύναμιν καὶ βίαν καὶ ὁρμήν, καὶ συγκροτοῦνται ἀπὸ προφητικὰ λόγια, ὡς εἴπομεν καὶ ἐν τῷ λς'. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „ Καὶ τὸν χειμάῤῥουν τῆς τρυφῆς σου.

Ποταμοὶ δὲ Ἠθὰμ, εἶναι αἱ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἀρχαῖαι προφητεῖαι, συγκρινόμεναι μὲ τὰς νέας τῶν Χριςιανῶν· ἐκεῖναι γὰρ ἐξηράνθησαν διὰ τὴν κακίαν τῶν Ἰουδαίων, μὲ τὸ νὰ ἐξέλιπον οἱ Προφῆται· τὰ ἀκόλουθα δὲ ῥητὰ δείχνουσι τὸν Χριςὸν, Ποιητὴν καὶ Κύριον τοῦ Παντός. Μνήσθητι δὲ ταύτης τῆς νέας συναγωγῆς τῶν Χριςιανῶν, καὶ ὄχι ἐκείνης τῆς παλαιᾶς τῶν Ἰουδαίων· ἐχθρὸς δὲ ὠνείδισε τὸν Χριςόν: ὁ Ἰουδαῖος δηλαδὴ καὶ ὁ Ἕλληνας λέγοντες πῶς δὲν εἶναι Θεός· καὶ πῶς εἶναι ἀσθενής· καὶ ὅσα ἄλλα ὑβριςικά· λαὸς δὲ ἄφρων, εἶναι ὁ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων· θηρία δὲ, εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες καὶ Δαίμονες· πένητες δὲ, εἶναι οἱ Χριςιανοί· ἐπειδὴ καὶ ἀφῆκαν ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ ἠκολούθησαν τῷ Χριςῷ: καὶ ἁπλῶς, πάντα τὰ Ἔθνη πένητες λέγονται· ὡς ἐν τῷ θ'. Ψαλμῷ εἴπομεν. Διαθήκη δὲ, εἶναι ἡ τοῦ Χριςοῦ ἐπαγγελία εἰς τὸ νὰ μᾶς βοηθῇ καὶ νὰ εὑρίσκεται μεθ' ἡμῶν, κατὰ τό· „ Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας (Ματθ. κη'.) ἐσκοτισμένοι δὲ τῆς γῆς, εἶναι ὅλοι κοινῶς οἱ ἄπιςοι, ὁποῦ δὲν δύνανται νὰ ἰδοῦν τὸ φῶς τῆς ἀληθείας· καὶ τὰ λοιπὰ δὲ ῥητὰ θέλεις προσαρμόσεις εἰς τὴν τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησίαν, ὀρθῶς αὐτὰ ἐξετάζων καὶ ἐννοῶν.

„ ΨΑΛ-

ΨΑΛΜΟΣ ΟΔ'.

„ Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς, εἰς στηλογραφίαν ᾧ
„ Ψαλμὸς ᾠδῆς, τῷ Ἀσάφ.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος περιέχει προφητείαν διὰ τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δικαίαν τοῦ Θεοῦ κρίσιν· καὶ τὴν τιμωρίαν μὲν τῶν ἁμαρτωλῶν, τιμὴν δὲ τῶν δικαίων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· Διὰ τοῦτο καὶ ὅλους διδάσκει νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ νὰ μὴ διαφθείρουν τὸν ἑαυτόν τους μὲ τὰς ἁμαρτίας· μερικοὶ δὲ τὸ „ μὴ διαφθείρῃς, μὴ ἁμάρτῃς, εἶπον· περὶ δὲ τοῦ Ἀσὰφ καὶ τῆς ἄλλης ἐπιγραφῆς, εἴπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ τῶν Ψαλμῶν· ἐγράφη δὲ καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένων Ἑβραίων κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

2: „ Ἐξομολογησόμεθά σοι ὁ Θεός, ἐ-
„ ξομολογησόμεθά σοι, καὶ ἐπικαλε-
„ σόμεθα τὸ ὄνομά σου.

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, θέλομεν σοὶ εὐχαριστοῦμεν Κύριε· ἡ ἀναδίπλωσις δὲ τοῦ ἐξομολογησόμεθα, φανερόνει ἐπίτασιν καὶ βεβαίωσιν τῆς εὐχαριστίας· (2) ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομά σου θέλομεν ἐπικαλεσθοῦμεν, τὸ ὁποῖον ὠνειδίσθη ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σου· ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἁρμόζει εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἔμελλον νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστὸν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν Χριστιανοί.

„ Διη-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Σύμμαχον ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται „ Ἐπινίκιος περὶ ἀφθαρσίας· ὅθεν ὁ Ὠριγένης λέγει· „ Ὑψηλότερον δὲ, περὶ ἀφθαρσίας ὁ λόγος τῆς τοῖς δικαίοις ἀποκειμένης, οἷς καὶ τὰ τῆς νίκης ἀποτεθησαύρισται βραβεῖα· διὸ καὶ ἐπινίκιος ἐπιγέγραπται, καὶ εἰς τὸ τέλος ἡμᾶς ἀναπέμπει· περὶ οὗ φησιν ὁ Ἀπόστολος· εἶτα τὸ τέλος· εἰς ὃ οἱ ἐνταῦθα τὸν καλὸν ἀγῶνα νενικηκότες, τῆς ἀφθάρτου ζωῆς τεύξονται· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων ὁ Ψαλμὸς λέγεται, παραινούντων τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀσεβείας παύεσθαι, καὶ ὑποτιθεμένων αὐτοῖς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο καὶ θεῖον δικαστήριον.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἐπεὶ διττὸς ὁ τῆς ἐξομολογήσεως τρόπος, δὶς εἴρηται τὸ ἐξομολογεῖσθαι, τοῦ μὲν πρώτου δηλοῦντος τὴν ἐφ' ἁμαρτίαις ἐξομολόγησιν· τοῦ δὲ δευτέρου, τὴν ἐφ' οἷς πεπόνθασιν ἀγαθοῖς εὐχαριστίαν· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ἐπεὶ δὲ οὐχ οἷόν τέ ἐστιν οὕτως ἐπικαλέσασθαι τὸ ὄνομα Κυρίου, ὥστε τυχεῖν τοῦ· „ Ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται· ἐὰν μὴ πρότερόν τις ἀποταξάμενος τῇ ἁμαρτίᾳ ἐξομολογήσηται περὶ τῶν πεπλημμελημένων, διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία ἐπιμένει τῇ ἐξομολογήσει· εἴπερ οὖν καὶ ἡμεῖς θέλο-

„ Διηγήσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.

2 : „ Ὅταν λάβω καιρὸν, ἐγὼ εὐθύτητας „ κρινῶ.

Ὁ στίχος οὗτος εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸν θ΄. Ψαλμὸν, ὀνομάζει δὲ θαυμάσια τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τρόπαια. (1) τὸ δὲ, ὅταν λάβω καιρὸν, μερικοὶ ἑνόνουσι μὲ τὸν προλαβόντα στίχον λέγοντες· τότε διηγήσομαι τὰ θαυμάσιά σου, ὅταν λάβω καιρὸν τοῦ διηγεῖσθαι: ἤτοι ὅταν ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τοὺς πολεμίους· κάλλιον ὅμως εἶναι νὰ ἑνόνεται αὐτὸ μὲ τὸν ἀκόλουθον στίχον· λέγεται γὰρ ἀπὸ μέρους τοῦ Χριστοῦ τὸ ῥητὸν, λέγοντος· μὴ ὀλιγοψυχεῖτε, διὰ τί τώρα δὲν καταδικάζω τὰ Ἔθνη. Ἐπειδὴ ἐγὼ, ὅταν λάβω καιρὸν τῆς κρίσεως κατὰ τὸν Ἡσύχιον, τότε θέλω κρίνω δικαίως καὶ τοὺς ἀδικοῦντας καὶ τους ἀδικουμένους· τὸ δὲ λάβω, πρέπει νὰ νοοῦμεν εὐσεβῶς, ὅτι ὁ Χριστὸς καθὸ Θεὸς δὲν λαμβάνει τὸν καιρὸν παρ' ἄλλου τινὸς, ἀλλὰ ἀπὸ λόγου του· ἢ καὶ καθὸ ἄνθρωπος λαμβάνει τοῦτον παρὰ τῆς Θεότητος. (2)

3: „ Ἐτάκη ἡ γῆ καὶ πάντες οἱ κατοι- „ κοῦντες ἐν αὐτῇ.

Τῆξις εἶναι ἡ διάλυσις τῆς δυνάμεως· ἐτάκη λοιπόν: ἤτοι θέλει διαλυθεῖ ἡ γῆ, ὅταν ἔλθη ἡ μέλλουσα κρίσις· „ Ὁ οὐρανὸς γάρ φησι, καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· (Ματθ. κδ΄. 35.) ἀλλὰ καὶ οἱ κατοικοῦντες· ἐν τῇ γῇ θέλουν διαλυθοῦν· ἐπειδὴ ὅλοι ἔχουν νὰ ἀποθάνουν. (3)

„ Ἐγὼ ἐστερέωσα τοὺς στύλους αὐ- „ τῆς.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω προστάξω, καὶ εὐθὺς θέλει διαλυθεῖ ἡ γῆ· καθὼς καὶ ἐγὼ ταύτην ἐν τῇ ἀρχῇ ἔκτισα καὶ ἐστερέωσα· στύλοι δὲ τῆς γῆς, εἶναι τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ· τὰ τὴν γῆν στερεοῦντα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. αὐτὰ γὰρ εἶναι ὁποῦ βαστάζουν τὴν γῆν, ἥτις εἶναι θεμελιωμένη ἐπάνω εἰς τὸ μηδέν· (4) ἠμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ καὶ ἄλλως τινας, τῆξιν τὴν φθοράν: δηλαδὴ, ὅτι ἐφθάρη μὲν ἡ γῆ ἀπὸ τὰς εἰδωλολατρείας καὶ τὰς ἄλλας ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων· ἐγὼ δε σπλαγχνισθεὶς διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλάσματός μου, ἐστερέωσα τοὺς Ἀποστόλους· τούτους γὰρ θέλομεν νοήσομεν στύλους τῆς γῆς, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἐπειδὴ οἱ Ἀπόστολοι μὲ τὰς διδασκαλίας των, στηρίζουσιν ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς

θέλομεν ἐν τοῖς ἐπικαλουμένοις εὑρεθῆναι ϗ συθῆναι μετ' αὐτῶν, κατήγοροι τῆς ἑαυτῶν ἁμαρτίας γενόμεθα. τέλεον καταλιπόντες αὐτήν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Διπλῆν ἐξομολόγησιν τῷ Θεῷ προσφέρειν οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἐπικαλεῖσθαι χρήζομεν, τὴν μὲν, τοῖς λόγοις· τὴν δὲ, τοῖς ἔργοις· λόγοις μὲν, ἐν προσευχῇ· ἔργοις δὲ, ἀναχωροῦντες ἐκείνων, ἐφ' οἷς ἐξομολογεῖσθαι ϗ μεταμέλεσθαι λέγομεν· οὕτω γὰρ ἡμῶν ὁ Θεὸς, ὡς καθαρθέντων, τὴν ἐπίκλησιν δέχεται· ὁ δὲ Θεόδωρός φησιν· „ Ἀπὸ τοῦ σοῦ ὀνόματος, λέγει, καλέσομεν ἑαυτούς· ἀντὶ τοῦ, Δεσπότην σε ὁμολογήσομεν, εὐεργέτην· προστάτην· εἰκότως ἀφ' ὧν ἀπηλαύσαμεν, τὸ ὠφέλιμον παιδευόμενοι· ἴδιον γὰρ ἀνθρώπων, τὸ ἀπ' ἐκείνων καλεῖσθαι τῶν δεσποζόντων ἢ εὐεργετούντων· ὡς ὅταν λέγωμεν ὁ τοῦ δε δοῦλος, ἢ οἰκεῖος.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Πρόσχες σαφῶς, ὅτι τὸ μὲν ἐξομολογεῖσθαι, πολλῶν, τὸ δὲ διηγεῖσθαι τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια, ἑνὸς ἐκ πολλῶν, ἐξομολογουμένου ϗ ἐπικαλουμένου· διὸ πληθυντικῷ προσώπῳ λέγει τὰ πρότερα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος Διηγεῖσθαί, φησι, τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια ὑπισχνεῖται ὁ Ἀποστολικὸς χορὸς, τῶν διωκόντων ἀπαλλαγείς. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Ὅταν λάβω καιρὸν, ἐγὼ εὐθύτητας κρινῶ. δεικνεὶς, ὅτι καιρός ἐστιν ὥσπερ τῶν ἄλλων, οὕτω ϗ τοῦ κρίνειν θεολογίας εὐθύτητα·

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος, δίκαιά φησι κρίνων κατέτηξας τὴν γῆν τῆς Ἱερουσαλὴμ. ϗ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας.

(4) Ὅθεν ὁ Βασίλειος λέγει „ Τὴν συνεκτικὴν τῆς γῆς δύναμιν, στύλους εἰρῆσθαι νόησον· εἶπε δὲ περὶ Θεοῦ ϗ ὁ Ἰὼβ· „ Κρεμάζων γῆν ἐπ' οὐδενός. (Ἰὼβ. κς΄. 7.)

τῆς γῆς· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Ἀπόσολος Παῦλος αὐτοὺς ὠνόμασεν εἰπών· „ Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης οἱ δοκοῦντες σύλοι εἶναι· (Γαλ. β. 9.) μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ἡ γῆ τῆς Ἱερουσαλὴμ θέλει ταχῆ καὶ θέλει κατακαῆ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους· ἀλλὰ καὶ ἔτζι σύλους τῆς γῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ εἶπε τοὺς Ἀποσόλους, διὰ τὴν ἀνωτέρω αἰτίαν· αὐτῆς δὲ, διὰ τὶ οἱ Ἀπόσολοι ἐκατάγοντο κατὰ σάρκα ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ· ἢ λέγει, ὅτι καὶ ἀφ' οὗ ἡ Ἱερουσαλὴμ ταχῇ, πάλιν θέλει σερεωθῆ ἀπὸ τοὺς σύλους τῆς πίσεως Ἀποσόλους.

4: „ Εἶπα τοῖς παρανομοῦσι, μὴ παρα„νομεῖτε· καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι, μὴ „ ὑψοῦτε κέρας.

Ἐπειδὴ, ὡς εἴπομεν, ἔχει νὰ γένῃ κρίσις, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ διαμαρτυρόμενος εἰς τοὺς παρανόμους, εἶπον αὐτοῖς· μὴ παρανομεῖτε· καὶ εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας εἶπον· μὴ ὑψοῦτε κέρας: ἤγουν μὴ καυχᾶσθε, μηδὲ ὑπερηφανεύεσθε εἰς τὰς ἁμαρτίας σας, ὡσὰν εἰς μεγάλα κατορθώματα· ἐπειδὴ τὸ νὰ καυχᾶται τινας εἰς τὰς ἁμαρτίας, τοῦτο εἶναι ἴδιον ἐσχάτης ἀνοησίας· τοὺς ἰδίους δὲ λέγει, καὶ παρανομοῦντας καὶ ἁμαρτάνοντας ἐκ παραλλήλου· εἰς πολλὰ μέρη δὲ τῶν Ψαλμῶν τὸ κέρας νοεῖται, ἄλλοτε μὲν, ἀντὶ δυνάμεως· ἄλλοτε δὲ, ἀντὶ καυχήσεως· διὰ τὶ καὶ τὰ ζῶα ὁποῦ ἔχουσι κέρατα, εἰς αὐτὰ ἔχουσι τὴν δύναμιν, καὶ εἰς αὐτὰ γαυριῶσι καὶ ὑπερηφανεύονται.

5: „ Μὴ ἐπαίρετε εἰς ὕψος τὸ κέρας ὑ„μῶν, καὶ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ „ ἀδικίαν.

Πάλιν τὰ ἴδια λόγια ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, εἰς ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν διαμαρτυρίας, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς παραγγελίας· τὸ δὲ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν, εἶναι ὅμοιον μὲ τό· „ Ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν· ὅπερ ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὸν οβ'. Ψαλμὸν σίχ. 8.

6: „ Ὅτι οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ δυ„σμῶν, οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ὀρέων.

Οὔτε ἀπὸ τὰς ἀνατολὰς, λέγει, τῶν φωσήρων καὶ ἄσρων, οὔτε ἀπὸ τὰς δύσεις αὐτῶν, καθὼς οἱ ἀσρολόγοι φλυαροῦσιν· οὔτε πάλιν ἀπὸ τοὺς Δαίμονας, τοὺς ἐρήμους μὲν ὄντας ἀπὸ κάθε καλὸν, ὄρη δὲ ὀνομαζομένους διὰ τὴν ἔπαρσιν καὶ ὑπερηφάνειαν, καθὼς οἱ μάντεις φρονοῦσιν· ἀπὸ κανένα, λέγω, μέρος τοιοῦτον, δὲν δίδεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα, ἢ ἡ πτωχεία καὶ ἀδοξία· ἀλλὰ ταῦτα δίδονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους κατὰ δικαίαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ἐξόδους δὲ ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεόδωρον καὶ Θεοδώρητον, τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου· „ Ἀπ' ἄκρου γάρ φησι τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἔξοδος αὐτοῦ· (Ψαλ. ιη'. 6.) δυσμὰς δὲ ὀνομάζει τὴν δύσιν αὐτοῦ· ἔρημα δὲ ὄρη ὀνομάζει, τὰ βόρεια καὶ νότεια κλίματα, τὰ κατὰ τὴν ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν εὑρισκόμενα· ἐπειδὴ ταῦτα τὰ μέρη εἶναι ἔρημα ἀπὸ ἀνθρώπους· τὸ μὲν ὑπερβόρειον μέρος, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ψυχρότητα· τὸ δὲ ὑπερνότιον, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν θέρμην, κατὰ τὸν Θεοδώρητον: (1) ἐλλειπτικὸν δὲ σχῆμα μεταχειρίζεται ἐδῶ· λείπει γὰρ τὸ, λέληθέ τι· δὲν λανθάνει, λέγει, κανένα πρᾶγμα, οὐδὲ κρύπτεταί τι ἀπὸ κανένα κλίμα τῆς γῆς ἐν τῷ καιρῷ τῆς μελλούσης

σης

(1) Οἱ δὲ νεώτεροι λέγουσιν, ὅτι ϗ τὰ ὑπερνότια μέρη δὲν κατοικοῦνται, ὄχι διὰ τὴν ὑπερβολικὴν θερμότητα, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ψυχρότητα· ὥσπερ γὰρ τὰ ὑπὸ τὸν βόρειον πόλον μέρη παγωμένα εἰσίν· ἔτζι παρομοίως ϗ τὰ ὑπὸ τὸν νότιον πόλον, παγωμένα εἶναι· καθὼς διὰ τῆς πείρας ἐγνώρισε Κοὰκ ἐκεῖνος ὁ περίφημος Ναύαρχος· ἀλλὰ ϗ ἡ κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἀκατοίκητος νομιζομένη διακεκαυμένη ζώνη, κατὰ τοὺς νεωτέρους ὅμως περιηγητὰς κατοικημένη εὑρέθη.

σης κρίσεως· διὰ τοῦτο ὦ ἄνθρωποι, μὴ ποιεῖτε μηδένα κακόν· ἐὰν δὲ τοῦτο ποιήσετε, μὴ νομίζετε ὅτι θέλετε κρυφθῆτε, ἢ πῶς θέλετε γλυτώσετε ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ἔπειτα δὲ βάλλει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν δύνανται νὰ κρυφθοῦν καὶ νὰ γλυτώσουν.

ζ: „ Ὅτι ὁ Θεὸς κριτής ἐστι. τοῦτον ταπεινοῖ, καὶ τοῦτον ὑψοῖ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι ἀληθὴς καὶ δίκαιος κριτής· διὰ τὶ αὐτὸς εἶδεν ὅλα, καὶ ἤξευρει τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, κατὰ τὴν Σωσάνναν· καὶ ἄλλον μὲν ἄνθρωπον ἀτιμάζει· ἄλλον δὲ τιμᾶ, κατὰ τὴν οἰκονομίαν καὶ ἀναλογίαν τῶν ἔργων τοῦ καθὲ ἑνὸς, καὶ κατὰ τὸν λόγον τῆς δικαίας αὐτοῦ κρίσεως. (1)

η: „ Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου „ ἀκράτου, πλῆρες κεράσματος.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι μεταφορικὸς καὶ ἐξ ὁμοιότητος· διότι, χεῖρα μὲν Κυρίου ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν δύναμιν αὐτοῦ· ποτήριον δὲ κρασίου, ὀνομάζει τὸ μέτρον τῆς τιμωρίας· οἶνος γὰρ καὶ κρασὶ νοεῖται ἐδῶ ἡ τιμωρία κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Θεόδωρον· ἐπειδὴ ἡ τιμωρία παρομοίως μὲ τὸ κρασὶ, παίρνει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ παραλύει τὰς ἁρμονίας τοῦ σώματος, καὶ κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ σφάλῃ εἰς τοὺς λογισμοὺς καὶ λόγια του, ὡσὰν νὰ ἦτον μεθυσμένος· ἄκρατον δὲ ἤγουν ἄδολον εἶναι τοῦτο τὸ κρασὶ τῆς τιμωρίας, καθὸ εἶναι αὐστηρὸν καὶ ἀπότομον καὶ ἄμικτον ἀπὸ φιλανθρωπίαν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν τὸ ποτήριον τῆς θείας ὀργῆς, εἶναι γεμάτον ἀπὸ κρασὶ ἄδολον· εἶναι δὲ καὶ ἄλλο ποτήριον εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, γεμάτον ἀπὸ κέρασμα: ἤγουν ἀπὸ φιλανθρωπίαν· ἐπειδὴ τὸ κέρασμα: ἤτοι τὸ μίγμα τοῦ κρασίου, εἶναι τὸ νερὸν ὁποῦ ἐμβάλλεται εἰς αὐτό· τῆς δὲ αὐστηρᾶς τιμωρίας κέρασμα καὶ μίγμα, εἶναι ἡ φιλανθρωπία· πρέπει γὰρ τὸ, πλῆρες κεράσματος, νὰ μὴν ἑνώνεται μὲ τὸ ἔμπροσθεν: ἤγουν μὲ τὸ, οἴνου ἀκράτου· ἀλλὰ νὰ ἀναγινώσκεται χωριστὰ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἀσυνδέτως· ἢ πρέπει ἔξωθεν νὰ ὑπακούεται κατὰ ἔλλειψιν ὁ καὶ σύνδεσμος: ἤγουν καὶ ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου πλῆρες κεράσματος· ἐπειδὴ πῶς εἶναι δυνατὸν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ποτήριον, νὰ ἔχῃ ἐνταυτῷ καὶ ἄκρατον οἶνον καὶ κέρασμα; ὅτι δὲ δύω ποτήρια εἶναι αὐτὰ, θέλει φανερώσει καὶ τὸ ἀκόλουθον ῥητόν.

„ Καὶ ἔκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο, „ πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη.

Ἔχυσε, λέγει, ἀπὸ τὸ ποτήριον καὶ τὸ μέτρον τῆς ἀκράτου τιμωρίας, εἰς τὸ ποτήριον καὶ τὸ μέτρον τῆς φιλανθρωπίας· διὰ νὰ κάμῃ μετρίαν κρᾶσιν, καὶ νὰ ποτίσῃ αὐτὴν ἐκείνους, ὁποῦ ἁμαρτάνουν μικρά τινα καὶ συγγνωστὰ ἁμαρτήματα· ὁ τρυγίας ὅμως αὐτοῦ τοῦ ποτηρίου τῆς τιμωρίας δὲν ἐχύθη· τρυγίαν δὲ ὀνομάζει, τὸ πάχος τῆς ἀκράτου τιμωρίας, καὶ τὴν τελευταίαν κόλασιν· ἡ ὁποία ἔμεινε νὰ δοθῇ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἁμαρτάνουν μεγά.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσύχιος „ Κύριος πτωχίζει καὶ πλουτίζει, ταπεινοῖ καὶ ἀνυψοῖ (Α΄. Βασιλ. β΄. 7.) οὐμὴν ἀλόγως· ἀλλὰ τοὺς μὲν διὰ πλούτου, τοὺς δὲ διὰ πενίας δοκιμάζει· ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἀναγωγικῶς τοῦτο ἑρμήνευσεν εἰπών· „ Ταπεινώσας τοὺς ἐκ περιτομῆς, τοὺς ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν ὕψωσεν· ἔφη δὲ καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν κεφ. κθ΄. τῶν μελετῶν του, πρὸς τὸν Θεὸν ἀποτεινόμενος· „ Μᾶλλον αὐτὸς εἶ ἐν ἅπασιν: ἤτοι αὐτὰ ἐν σοί εἰσι πάντα· σοῦ γὰρ ἡ παγκρατορία περιείληφεν ἅπαντα· οὐδὲ τοῦ διαδρᾶναι τὸ σὸν κράτος εὑρεῖν τις πόρον δυνήσεται· ὁ γὰρ σὲ μὴ ἔχων ἐξιλεωθέντα, οὐδὲ διαφυγεῖν ἕξει ἐποργισθέντα· „ Οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ δυσμῶν (ὡς γέγραπται ἐνταῦθα δηλαδὴ) οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ὀρέων· ὅτι ὁ Θεὸς κριτής ἐστι.

μεγάλα καὶ θανάσιμα ἁμαρτήματα, καὶ δὲν μετανοῦν ἀπὸ τὴν κακίαν τους.

„ Πίονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς „ γῆς.

Τὸν τρυγίαν, λέγει, καὶ τὴν ἄκρατον καὶ τελευταίαν κόλασιν, θέλουν πίουν οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς: ἤγουν οἱ ἀμετανοήτως ἁμαρτάνοντες. (1)

9: „ Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι εἰς τὸν αἰῶ„ να· ψαλῶ τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Ἐγὼ, λέγει, ὅταν ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν ἐχθρῶν μου, θέλω χαρῶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἔχω νὰ λάβω τῶν λυπηρῶν· θέλω δὲ καὶ νὰ ψάλω εἰς τὸν Θεὸν ὕμνους εὐχαριστηρίους.

10: „ Καὶ πάντα τὰ κέρατα τῶν ἁμαρτω„ λῶν συνθλάσω.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω τζακίσω ὅλα τὰ κέρατα καὶ τὰς δυνάμεις τῶν ἁμαρτωλῶν ἐκείνων, ὁποῦ πάλιν ἔχουν νὰ μὲ πολεμήσουν. (2)

„ Καὶ ὑψωθήσεται τὸ κέρας τοῦ δι„ καίου.

Ἡ δύναμις, λέγει, τοῦ δικαίου θέλει ὑψωθῇ· ἐπειδὴ καὶ μέλλει νὰ νικήσῃ· καὶ ἀληθῶς ἔτζι ἠκολούθησε· διὰ τὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἀφ᾽ οὗ ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐνίκησαν τὰ γειτονεύοντα Ἔθνη ἐκεῖνα, ὁποῦ τοὺς ἐπολέμουν κατὰ τὸν Θεοδώρητον· καὶ οἱ Χριστιανοὶ, ἀφ᾽ οὗ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων, νικῶσι καὶ τζακίζουσι τὰς δυνάμεις τῶν Δαιμόνων

(1) Ὁ δὲ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος λέγει „ Τὴν δικαίαν οὖν σημαίνει ὁ θεῖος χρησμὸς ἀνταπόδοσιν, κιρναμένην φιλανθρωπίᾳ πρὸς μεταμέλειαν τῶν ἁμαρτανόντων· ἔκλινε γὰρ τὴν φιλανθρωπίαν εἰς τὴν χρεωστουμένην τοῖς πταίσμασι τιμωρίαν· ἀλλ᾽ ἵνα μὴ παντελῶς φαντασθῶσιν ἐπιλησμονὴν τῆς δίκης οἱ ῥάθυμοι, προσέθειται, ὅτι εἰς τέλεον τῆς σωτηρίας καταφρονήσωσιν, ἐσύστερον τὴν δίκην ὀφλήσουσι· πίονται γὰρ τὸ τῆς κρίσεως εἰκότως ποτήριον· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἡ ὀργὴ κατὰ λόγον τῶν ἁμαρτημάτων, ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου προσαγορεύεται, καὶ κόνδυ πόσεως ἐκπινόμενον· εἰ καὶ πᾶσιν ὑφαιρεῖταί τι τῆς ἀξίας, καὶ τὸ τῆς ὀργῆς ἄκρατον φιλανθρωπίᾳ κίρνησι· κλίνων μὲν ἀπὸ τοῦ ἀποτόμου πρὸς τὸ ἐνδόσιμον τοῖς φόβῳ παιδευομένοις· ὑποτηρῶν δὲ ὅμως ὡς τρυγίαν τὸ τῆς ὀργῆς ἔσχατον, καὶ τὸ λεῖμμα τῆς κατὰ τῶν ἀξίων κινήσεως· ἐπειδὴ Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος· ἵνα ὅλον κενώσῃ τοῖς μὴ θεραπευομένοις ἐκ τῆς χρηστότητος, ἀλλὰ καὶ σκληρυνομένοις κατὰ τὸν βαρυκάρδιον Φαραώ· εἰ γὰρ καὶ κλίνει διὰ φιλανθρωπίαν ἐκ τοῦ ἀποτόμου πρὸς τὸ ἐνδόσιμον· ἀλλ᾽ οὐ πάντῃ συγχωρεῖ τοῖς ἁμαρτάνουσιν· ἵνα μὴ τῇ χρηστότητι χείρους γένωνται· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ποτήριόν ἐστιν ἐν τῇ τοῦ Κυρίου χειρὶ, εἰς ὃ ἑκάστου ἀνθρώπου τοὺς καρποὺς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς πονηροὺς οἱονεὶ ἐκπιέζων, καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῖς πονηροῖς ἀνακιρνῶν, πλῆρες αὐτὸ ἀποτελεῖ· εἶτα ὧν οὐκ ἐκχεῖται ὁ τρυγίας: τουτέστιν, ὧν ἐναπομένουσιν αἱ ἁμαρτίαι, οὗτοι αὐτὸ ἐκπίονται: τουτέστι τοῖς ἰδίοις μεθυσθήσονται κακοῖς· ὥσπερ ἀμέλει καὶ οἱ ἅγιοι πίονται τὸ ποτήριον τῆς ζωῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνήν· „ Ἕως ἂν πίω αὐτό φησι, μεθ᾽ ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρός μου· εἶπε δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ἔσχατος ὄλεθρος δίδοται, ἀλλ᾽ οὐκέτι κέραμα τοῖς ἡμαρτηκόσι μεγάλα· περὶ τοῦ Ποτηρίου τούτου εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἱερεμίαν· „ Λάβε τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ ἀκράτου τούτου ἐκ χειρός μου, καὶ ποτιεῖς πάντα τὰ Ἔθνη, πρὸς ἃ ἐγὼ ἀποστέλλω σε πρὸς αὐτούς. Καὶ πίονται καὶ ἐξεμοῦνται καὶ ἐκμανήσονται ἀπὸ προσώπου τῆς μαχαίρας, ἧς ἐγὼ ἀποστέλλω ἀναμέσον αὐτῶν· (Ἱερ. κε΄, 15.) ἰατροῦ γὰρ δίκην (λέγει ὁ Εὐσέβιος) ὁ Θεὸς τὰς κολάσεις ἐπάγει τοῖς οἱονεὶ δεομένοις ἀντιδότου πικρᾶς, ἐπὶ τῷ τὴν ἔνδον ἐξεμέσαι κακίαν.

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Ἐγώ φησι τὸ διειδέστερον ἔπιον: τουτέστιν ἐλάττοσιν ὑπεβλήθην κακοῖς· αὐτὴν δὲ τὴν ὑποστάθμην Βαβυλώνιοι πίονται· ἀντὶ τοῦ χαλεπώτερα ὧν εἰργάσαντο, πείσονται. Καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ψαλῶ φησι τῷ τὴν ἰσχὺν δεδωκότι ἐπὶ τῷ συνθλάσαι πάντα τὰ τῶν ἁμαρτωλῶν κέρατα, οἷς ἐχρῶντο κατὰ τῶν ἀσθενεστέρων, τυγχάνοντες πρὸς τὸ κολάζειν ἀνένδοτοι (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

μόνων ὁποῦ τοὺς πολεμοῦν· (1) δίκαιον δὲ ὀνομάζει ἐδῶ κάθε εὐσεβῆ· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ δίκαιος καὶ ὁ Ζοροβάβελ, ὅς τις ὡδήγησε τον λαὸν τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀλλὰ καὶ ὁ Χριςὸς κυρίως δίκαιος εἶναι, ὡς ἀναμάρτητος, τοῦ ὁποίου τύπος ἦτον ὁ Ζοροβάβελ· διότι ὑψόνεται ἀληθῶς ἡ δύναμις ἐκείνων τῶν Χριςιανῶν, ὁποῦ μὲ σῶμα πολεμοῦσι τοὺς ἀσωμάτους Δαίμονας· ἀκολούθως δὲ καὶ ὁ ἔπαινος ὑψόνεται καὶ μεγαλύνεται τοῦ Χριςοῦ, ὅς τις δυναμόνει τοὺς οὕτω πολεμοῦντας Χριςιανούς, (2).

ΨΑΛΜΟΣ ΟΕ'.

„ Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, ᾠδὴ
„ πρὸς τὸν Ἀσσύριον. (3)

Εἴπομεν εἰς τὰς ἀρχὰς, ὅτι τὸ, εἰς τὸ τέλος, ὁποῦ ἐπιγράφεται εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, δηλοῖ προφητείαν, καὶ διδάσκει ἡμᾶς νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ τέλος αὐτῆς, λοιπὸν καὶ ἐδῶ τὸ, εἰς τὸ τέλος, προφητείαν δηλοῖ· κατὰ μὲν τοὺς Ἑβραίους, τοῦ ἀφανισμοῦ τοῦ Σενναχηρεὶμ βασιλέως Ἀσσυρίων κατὰ δὲ τοὺς Χριςιανοὺς, τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν Δαιμόνων, ὁποῦ εἶναι ὑπηρέται τοῦ νοητοῦ Σενναχηρεὶμ Διαβόλου· καὶ ἄλλως δὲ, εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὶ διαλαμβάνει περὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου: ἤτον τῆς μελλούσης κρίσεως κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται, διὰ τὶ εἶναι ὁ Ψαλμὸς εὐχαριςήριος πρὸς τὸν Θεὸν, διὰ τὴν νίκην τῶν Ἀσσυρίων: περὶ δὲ τοῦ Ἀσάφ καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Εἰ ταπεινουμένων τῶν ἁγίων, τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς ὕψος αἴρεται τὸ κέρας, δῆλον ὅτι καὶ ὑψουμένων τῶν ἁγίων, συντριβήσονται τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ κέρατα· τίνες δ' ἂν εἶεν ἀντικείμενοι, ἢ οἱ ἀντικείμενοι τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώποις πονηροὶ Δαίμονες; Κέρας δὲ τὴν βασιλείαν φησιν: ἤτοι τὴν δυναςείαν· ἐπειδὰν οὖν τὴν βασιλείαν λάβωσιν οἱ Δίκαιοι, ἀνῃρημένων δηλαδὴ τῶν πονηρῶν Δυνάμεων: τότε δὴ τότε καὶ τοῦ Θεοῦ δειχθήσονται τὰ θαυμάσια· διὸ καὶ ἀρχόμενος τοῦ Ψαλμοῦ ἔλεγε· „ Διηγήσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου ὅταν λάβω καιρόν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὑψωθήσεται δὲ τὸ κέρας αὐτῶν, ἐπειδὰν τῷ ἰδίῳ συμβασιλεύσωσι βασιλεῖ.

(2) Ὡραῖα δὲ εἶναι ἐκεῖνα, ὁποῦ γράφει ὁ σοφὸς Νικήτας ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ὁμοῦ καὶ ψυχωφελῆ, λέγων· „ Ἐμὲ δὲ φοβεῖ τὸ μὴ κενούμενον πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ποτιζομένων ποτήριον, καὶ ἡ τρυγώδης ἐκείνη καὶ ἄκρατος πόσις καὶ κόλασις· ἣν ἐμαυτῷ διὰ τῆς κληματίδος τῶν ἔργων, καὶ τῶν βοτρύων τῆς πικρίας, καὶ τῆς ςαφυλῆς τῆς χολῆς ἡτοίμασα· ἀλλὰ γενοίμην, ὦ Δέσποτα, ἄμπελος Σωρὴχ, ἄμπελος εὐκληματοῦσα, καρποφόρος ἀληθινὴ, ἤδη προβαλλομένη τὸν βότρυν καὶ πέπειρον, ταῖς ἄνω καὶ θείαις ληνοῖς ἐναποθλιβόμενον, οὐ σηπόμενον, οὐ τρεπόμενον, ἀλλ' εὔπνουν· ἀλλὰ μυρίπνουν, καὶ καρδίαν εὐφραίνοντα.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὴν τοῦ Ἀσσυρίου προσθήκην οὐχ' εὗρον ἐν τῷ Ἑξαπλῷ, ἀλλ' ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις· τὶ δὲ εἶναι τὸ Ἑξαπλοῦν, εἴπομεν ἐν τῷ Προοιμίῳ κεφαλαίῳ ιγ'.

καὶ τῆς ᾠδῆς, εἴπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ· πρὸς τὸν Ἀσσύριον δὲ ἐπιγράφεται, ἀντὶ τοῦ, πρὸς τὰ κατὰ τὸν Ἀσσύριον Σενναχηρείμ· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶςα, ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, μαζὶ μὲ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἱςορίαν συνέπλεξε δόγματα Χριςιανικά· ἵνα ἐνταυτῷ μὲν παρηγορῇ καὶ τὸν Ἑβραῖον, ταπεινῶς τὰ ῥητὰ ἐκλαμβάνοντα, χαροποιῇ δὲ καὶ τὸν Χριςιανὸν, ὑψηλῶς ταῦτα νοοῦντα.

1: „ Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός.

Οἱ μὲν Ἑβραῖοι λέγουσιν, ὅτι εἶναι γνώριμος ὁ Θεὸς εἰς μόνην τὴν Ἰουδαίαν· ὁ δὲ Θεὸς λέγει πρὸς αὐτοὺς διὰ τοῦ Ἱερεμίου· „ Κατὰ ἀριθμὸν τῶν πόλεών σου, ἦσαν θεοί σου Ἰούδα· καὶ κατ' ἀριθμὸν διόδων τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔθυον τῇ Βάαλ· (Ἱερ. β΄. 28.) φανερὸν λοιπὸν ἐκ τούτου εἶναι, ὅτι ὁ Ψαλμὸς δεν λέγει ἐδῶ διὰ τὴν Ἰουδαίαν τὴν ἐν Παλαιςίνῃ εὑρισκομένην· ἀλλὰ Ἰουδαίαν ὀνομάζει τὴν Ἰουδαϊκὴν Γραφὴν: ἤτοι τὴν παλαιὰν Διαθήκην, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γνώριμος ὁ Χριςὸς, ὡς μαρτυρούμενος ὑπ' αὐτῆς· ἐπειδὴ καὶ ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως, καὶ τὰ βιβλία τῶν Προφητῶν, περὶ τοῦ Χριςοῦ ἐπροκήρυξαν· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ Νόμου λατρεία, τύπος καὶ σκιὰ καὶ προεικόνισμα ἦτον τοῦ Χριςοῦ.

„ Ἐν τῷ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐ-
„ τοῦ.

Ὅτι δὲ εἰς μόνον τὸν Ἰσραὴλ δὲν ἦτον μέγα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους, τοῦτο πάλιν τὸ λέγει ὁ ἴδιος Θεὸς διὰ τοῦ Προφήτου Μαλαχίου. „ Διότι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου, καὶ ἕως δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόξαςαι ἐν τοῖς Ἔθνεσι. διότι μέγα τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς Ἔθνεσι λέγει Κύριος Παντοκράτωρ· (Μχλ. α΄. 11.) καὶ πάλιν „ Ὑμεῖς δὲ βεβηλοῦτε αὐτό· (αὐτόθ. 12.) (1) λοιπὸν ἐκ τούτου γίνεται φανερὸν, ὅτι Ἰσραὴλ ἐδῶ ὀνομάζει πάλιν τὴν Ἰσραηλιτικὴν Γραφήν: ἤτοι τὴν παλαιὰν Διαθήκην, ἥτις ἐδόθη εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν· ἐν τῇ Γραφῇ γὰρ φημίζεται μέγα καὶ ἔνδοξον τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ· ὁ δὲ Μάξιμος ὁ μέγας φιλόσοφος, Ἰουδαίαν μὲν ὀνομάζει τὴν Πρακτικὴν φιλοσοφίαν, Ἰσραὴλ δὲ, τὴν θεωρητικήν· διότι, Ἰουδαία μὲν ἑρμηνεύεται ἐξομολόγησις ἁμαρτιῶν, ἥτις εἶναι ἀρχὴ τῆς Πρακτικῆς· Ἰσραὴλ δὲ ἑρμηνεύεται, νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν· ὁ μὲν γὰρ Πρακτικὸς γινώσκει τὸν Θεὸν, ὅτι εἶναι κριτὴς τῶν ἔργων τοῦ καθε ἑνὸς, καὶ διὰ τοῦτο καθαρίζει τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὰ πάθη· ὁ δὲ Θεωρητικὸς ὁρῶν νοερῶς τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, ἀξίως μεγαλύνει αὐτόν· ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται Ἰουδαία, νέα ἡ ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησία κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἥτις ἀφ' οὗ ἐξωμολογήθη τὰ παλαιὰ αὐτῆς ἁμαρτήματα, (Ἰουδαία γὰρ ἐξομολόγησις ἑρμηνεύεται.) ἐγνώρισε τὸν ἀληθινὸν Θεόν· ἡ αὐτὴ δὲ Ἐκκλησία, εἶναι καὶ νέος Ἰσραήλ· λέγει γὰρ ὁ Παῦλος· „ Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐςιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομὴ, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος· καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν Πνεύματι οὐ γράμματι· (Ῥωμ. β΄. 28.)

2: „ Καὶ

(1) Ὅθεν ὁ Ὠριγένης ταῦτα τὰ προφητικὰ ῥητὰ προτιθέμενος, λέγει „ Ἰσραὴλ δὲ ἀληθινὸν, τὰ Ἔθνη εἶναι παρίςησι· εἰ τοίνυν ἡ ψαλμῳδία ἐκεῖνον διδάσκει Ἰσραὴλ εἶναι, παρ' ᾧ τὸ τοῦ Θεοῦ δοξάζεται ὄνομα, δοξάζεται δὲ παρὰ τοῖς Ἔθνεσι. ταῦτα κυρίως ἂν λέγοιτο Ἰσραήλ· καὶ ὁ Ἀθανάσιος, λέγει· „ Ἰουδαίαν ἐνταῦθα καὶ Ἰσραὴλ, τὴν ἐγνωκεῖαν ψυχὴν τὸν Θεόν φησιν· αὕτη γάρ ἐςιν ἀληθῶς Ἰουδαία, καὶ ὁ ἀληθὴς Ἰσραήλ.

2. „ Καὶ ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ (1) ὁ τόπος „ αὐτοῦ, καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ „ ἐν Σιών.

Ἀνίσως, ὡς λέγει ὁ Ὠριγένης καὶ ὁ Εὐσέβιος, τὰ Ἱεροσόλυμα δὲν ἐπολεμήθησαν πολλαῖς φοραῖς καὶ δὲν ἐσκλαβώθησαν, εἶχε κάποιον λογαριασμὸν, τὸ νὰ εἰπῇ τινὰς, ὅτι τὰ λόγια ταῦτα λέγονται διὰ τὰ αἰσθητὰ Ἱεροσόλυμα· ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ἐπολεμήθησαν πολλάκις, καὶ εἰρηνικὸς τόπος δὲν ἦτον: διὰ τοῦτο νοοῦμεν, ὅτι εἰρήνην ἐδῶ ὀνομάζει τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὁποῦ ἔχει εἰρήνην, πρὸς μὲν τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὶ ἀγαπᾷ αὐτούς· πρὸς δὲ τὰ πάθη, διὰ τὶ ὑποτάσσει αὐτά· εἰς τὸν τοιοῦτον γὰρ εἰρηνικὸν ἄνδρα, γίνεται ὁ τόπος ὁ χωρητικὸς τοῦ Θεοῦ· Σιὼν δὲ ἑρμηνεύεται σκοπευτήριον· ὅθεν καὶ ὅποιος ἀπὸ μακρόθεν σκοπεύει καὶ βλέπει τὰς προσβολὰς τῶν Δαιμόνων. δύναται νὰ ὀνομασθῇ Σιὼν, κατὰ τὸν Ὠριγένην. (2).

3. „ Ἐκεῖ συνέτριψε τὰ κράτη τῶν τό„ ξων, ὅπλον καὶ ῥομφαίαν καὶ πό„ λεμον.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο ἱστορικῶς μὲν λέγεται διὰ τὴν ἀπώλειαν καὶ ἀφανισμὸν τῶν Ἀσσυρίων· τὸ δὲ, ἐκεῖ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐν τῇ Σιών· συνέτριψε δὲ, ἀντὶ τοῦ κατήργησε τὰς δυνάμεις τῶν τόξων· ὅπλον δὲ ὀνομάζει ἐδῶ, ὄχι τὸ ἅρμα τὸ πολεμικόν: μὲ τὸ ὁποῖον δηλαδὴ κτυποῦμεν τοὺς πολεμοῦντας· ἀλλὰ τὸ προφυλακτικὸν, μὲ τὸ ὁποῖον φυλαττόμεθα μόνον νὰ μὴ κτυπηθῶμεν· ὁποῖον εἶναι τὸ σκουτάρι, τὸ σιδεροπουκάμισον, ἡ περικεφαλαία, καὶ ἄλλα ὅμοια· ἀπὸ ταῦτα γὰρ τὰ προφυλακτικὰ ὅπλα ὀνομάζεται καὶ ὁπλίτης ὁ ἔχων ταῦτα στρατιώτης, πρὸς διαφορὰν τοῦ μὴ ἔχοντος αὐτά· ῥομφαίαν δὲ ὀνομάζει τὸ σπαθί· καὶ πρῶτον μὲν ἔβγαλε τὰ τοξάρια· διὰ τὶ οἱ Ἀσσύριοι ὡς ἐπιτοπλεῖστον μὲ τοξάρια ἐπολέμουν· ἔπειτα διὰ τοῦ ὅπλου, ἐφανέρωσε καθὲ φυλακτήριον ἅρμα· διὰ δὲ τῆς ῥομφαίας, ἐφανέρωσε καθὲ ἅρμα πολεμικόν· ὕστερον δὲ ἔβαλε καὶ τὸν πόλεμον αὐτὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἅρματα ἑτοιμάζονται, καὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ταῦτα σκεύη καὶ ὄργανα· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ καὶ θεωρίαν, τόξα μὲν εἶναι αἱ μεθοδεῖαι καὶ μηχαναὶ τῶν Δαιμόνων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ῥίπτονται αἱ πυρωμέναι σαΐται τῶν παθῶν· ὅπλον δὲ φυλακτήριον τοῦ Διαβόλου, εἶναι ἡ παραχώρησις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ καθ' ἡμῶν ἐξουσία τοῦ ἐχθροῦ διὰ τὶ, ὅταν αὐτὸς λάβῃ τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ μᾶς παιδεύσῃ, τότε δὲν αἰσθάνεται, οὔτε νικᾶται, κἂν καὶ ἡμεῖς πολεμοῦμεν καὶ κτυποῦμεν αὐτόν· σπαθὶ δὲ τοῦ Διαβόλου κοπτερὸν, εἶναι ὁ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χωρισμὸς, τὸν ὁποῖον παθαίνομεν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας· πόλεμος δὲ, εἶναι τὸ πάλαισμα, ὁποῦ κάμνει καθ' ἡμῶν ὁ Διάβολος· ἢ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος Διάβολος· καθὼς γὰρ ὁ Θεὸς εἶναι εἰρήνη, ἔτζι ὁ ἀν-

(1) Παρὰ δὲ τῷ Εὐσεβίῳ γράφεται „ Καὶ ἐγενήθη ἐν Σαλὴμ ὁ τόπος αὐτοῦ· ὅ ἐστιν εἰρήνη· εἴτις οὖν ἀτάραχος ψυχὴ κατὰ τὸν αὐτὸν, καὶ παντὸς ἐλευθέρα πολέμου, αὕτη τόπος Θεοῦ, χωρητικὴ τοῦ θείου τυγχάνουσα Πνεύματος· ἐνοικήσω γὰρ ἐν αὐτοῖς φησι, καὶ ἐμπεριπατήσω· καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεὸς, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Τόπος δὲ Θεοῦ καὶ ἡ ἁγία Ἐκκλησία, ἐν εἰρήνῃ καθιδρυμένη.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι „ Τοῦ πλήθους τῶν Ἀσσυρίων ἀναιρεθέντων, οἱ ὑπολειφθέντες διέδρασαν, ἄγγελοι τῆς θείας γεγενημένοι δυνάμεως· κἀντεῦθεν ὁ ἀφωρισμένος τῷ Θεῷ τόπος· ἤγουν τὰ Ἱεροσόλυμα, βαθείας εἰρήνης ἀπέλαυσε· καὶ ὑπέλαβον ἅπαντες ὡς ἀληθῶς ἐν τῇ Σιὼν κατοικεῖν εὐδόκησεν ὁ Θεός· προστίθησι δὲ ὁ Δίδυμος· „ Ἀλλὰ γὰρ παντὶ τρόπῳ καὶ ἡμῖν ἀποδιωκτέον τὴν τῶν παθῶν ταραχήν· ἵν' εἰρήνην τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν ἔχοντες, τόπος γενώμεθα Θεοῦ· ἐσόμεθα δὲ καὶ κατοικητήριον αὐτοῦ, σκοπεύοντες πᾶσαν ἀλήθειάν τε καὶ ἀρετήν. Σκοπευτήριον γὰρ ἡ Σιὼν ἑρμηνεύεται· ὡς γὰρ ὁ ἁμαρτωλὸς δίδωσι τόπον τῷ Διαβόλῳ: οὕτως ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς δίδωσι τόπον τῷ Θεῷ ἐν τῷ ἡγεμονικῷ αὐτοῦ, ζητοῦντι ἐνοικῆσαι ἐν ἡμῖν καὶ ἐμπεριπατῆσαι· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Εἰ περὶ τῆς ἄνω Ἰουδαίας γέγραπται· ἔνθα ἀπέδρα ὀδύνη λύπη καὶ στεναγμὸς, δῆλον ὅτι εἰρήνης ἔσται τόπος:

ἀντικείμενος Δαίμων εἶναι πόλεμος· ταῦτα δὲ ὅλα ἐκατήργησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν εἰρηνικὸν, καὶ σκοπεύοντα τὰς μηχανὰς τοῦ ἐχθροῦ, ὡς προείπομεν· „ Κύριος γάρ φησι, συντρίβων πολέμους· (Ἔξοδ. ιε'. 3.) (1)

4: „ Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων „ αἰωνίων.

Ὄρη: ἤτοι βουνὰ αἰώνια ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τοὺς οὐρανούς· ὄρη μὲν, διὰ τὸ ὕψος· αἰώνια δὲ, διὰ τὸ διαρκέστερον καὶ πολυχρονιώτερον τῆς οὐσίας αὐτῶν· Σὺ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, φωτίζεις ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς μὲ φῶς χαρᾶς καὶ παρηγορίας ἐκείνους, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῆς λύπης· καὶ παρηγορεῖς μὲ φῶς ἀντιλήψεως καὶ βοηθείας ἐκείνους, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῆς ἀπογνώσεως. (2)

5: „ Ἐταράχθησαν πάντες οἱ ἀσύνετοι „ τῇ καρδίᾳ· ὕπνωσαν ὕπνον αὐτῶν „ καὶ οὐχ' εὗρον οὐδέν.

Ὅλοι, λέγει, οἱ Ἀσσύριοι οἱ πολιορκοῦντες τὰ Ἱεροσόλυμα, φονευθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου ἀπροσδοκήτως, ἐταράχθησαν, πόθεν εἰς αὐτοὺς ἦλθεν ὁ τοιοῦτος θάνατος· ἀσυνέτους δὲ αὐτοὺς ὠνόμασεν, ὡς θεομάχους καὶ μὴ γνωρίζοντας τὸν ἀληθῆ Θεόν· ἐκοιμήθησαν, λέγει, αὐτοὶ μὲ ἐλπίδας, ὅτι νὰ πάρουν τὰ Ἱεροσόλυμα· ἐξυπνήσαντες δὲ, δὲν εὗρον κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ ἤλπισαν: ἤτοι ψευδεῖς εὑρέθηκαν αἱ ἐλπίδες των· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοήσῃ τοῦτο καὶ ἄλλως τινάς· ὅτι οἱ πολιορκούμενοι Ἰουδαῖοι, βλέποντες τοὺς Ἀσσυρίους τριγύρω εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ μὴ νοήσαντες τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, ἐταράχθησαν· τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει: ἤγουν ἡ Δ'. τῶν Βασιλειῶν κεφ. ιη'. ἔπειτα ἐκοιμήθησαν μὲ ἐλπίδα, ὅτι ἔχουν νὰ τοὺς σκλαβώσουν οἱ Ἀσσύριοι· τὸ πρωῒ δὲ σηκωθέντες, δὲν εὗρηκαν κανένα ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ ἤλπισαν· ἐπειδὴ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐθανατώθησαν ὑπὸ θείου Ἀγγέλου ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες ἐκ τῶν ἐχθρῶν Ἀσσυρίων· τὸ δὲ, τῇ καρδίᾳ, εἶναι περιττὸν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ἢ δηλοῖ ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν τῆς ἀσυνεσίας.

„ Πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πλούτου ταῖς „ χερσὶν αὐτῶν.

Οἱ ἄνδρες τοῦ πλούτου, νοεῖται περιφραστικῶς ἀντὶ τοῦ, οἱ πλούσιοι κατὰ τὸν Ὠριγένη· καθὼς εἶναι καὶ τό· „ Ἄνδρες αἱμάτων, ἀντὶ τοῦ οἱ αἱμοχαρεῖς· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ Ἀσσύριοι ἐνόμιζον, ὅτι τὴν αὔριον ἡμέραν ἔχουσι σχεδὸν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὅλους τοὺς πλουσίους Ἰσραηλίτας· ἢ νοεῖται καὶ τὸ ἐναντίον, ὅτι ὅλοι οἱ πλούσιοι Ἀσσύριοι. ἐπιάσθησαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν πολιορκουμένων Ἰουδαίων· ἐπειδὴ εὑρέθησαν νεκροὶ, καὶ ἐκουρσεύθησαν παρ' ἐκείνων. (3)

6: „ Ἀ,

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Σημαίνει διὰ τούτων τὰς ἀντικειμένας Δυνάμεις, αἳ συντρίβονται, ἐπειδὰν οἱ ἅγιοι λάχωσι τὰς ἐκεῖ κατοικεῖν Μονάς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον „ Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων πρὸς Θεὸν λέγεται· ἀγγελικῶν, οἶμαι, δυνάμεων, αἳ συνεργοῦσιν ἡμῖν πρὸς τὰ κρείττονα, ἀποστελλόμεναι εἰς διακονίας διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Δίδυμος· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, ὄρη νοοῦνται καὶ οἱ Προφῆται καὶ Ἀπόστολοι διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς ἀρετῆς· αἰώνια δὲ, διὰ τὶ διαμένει ὁ παρ' αὐτῶν κηρυχθεὶς τοῦ Θεοῦ λόγος· ὁ δὲ Θεόδωρος „ Ὥσπερ σκότος καλεῖ τὰς θλίψεις· οὕτω φωτισμὸν καλεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν, ὡς λύουσαν τὰς θλίψεις,

(3) Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν „ Οἱ μὴ δεξάμενοι φησι, φωτισμὸν τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος, ἐν ταράχῳ καὶ σάλῳ γενήσονται, τοῦ θείου ἐπιφανέντος δικαστηρίου· φησὶ γὰρ ὁ Ἀθανάσιος, οἱ ἀμελείᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ παραδεδωκότες

βίον

6 : „ Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου ὁ Θεὸς Ἰακὼβ „ ἐνύσταξαν οἱ ἐπιβεβηκότες τοῖς ἵπ- „ ποις.

Ἐπιτίμησιν μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ· νυςαγμὸν δὲ, τὴν ἀτονίαν καὶ παραλυσίαν τῆς δυνάμεώς των· ἐπειδὴ φυσικὰ ὁ ὕπνος παραλύει τὴν δύναμιν τοῦ σώματος· (1) ἐπιβεβηκότας δὲ εἰς τὰ ἄλογα, ὀνομάζει τοὺς Ἀσσυρίους· ἐπειδὴ καὶ ἐθάῤῥουν νὰ νικήσουν μὲ τὴν καββαλαρίαν τους· ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ ἔλεγεν „ Οὗτοι ἐν ἅρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις· (Ψαλ. ιθ΄. 7.) (2)

7 : „ Σὺ φοβερὸς εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσε- „ ταί σοι; ἀπὸ τότε ἡ ὀργή σου.

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι φοβερὸς κατὰ τὴν δύναμιν, καὶ ποῖος δύναται νὰ σοὶ ἀντιςαθῇ; ἤτοι οὐδείς· ἀπὸ τότε δὲ: ἤγουν ἀφ᾽ οὗ ἐναντίον σου ἐβλασφήμησαν οἱ Ἀσσύριοι, ἤθελες ὀργισθῇς κατ᾽ αὐτῶν καὶ νὰ τοὺς ἀφανίσῃς· ἔδιδες ὅμως ἄδειαν εἰς αὐτοὺς νὰ μετανοήσουν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς ἔχει νόμον νὰ κάμνῃ τοῦτο ἡ χρηςότης καὶ ἡ φιλανθρωπία σου· ἢ τὸ ἀπὸ τότε δηλοῖ, ὅτι πάλαι καὶ πρὸ πολλοῦ. (3)

8 : „ Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἠκούτισας κρίσιν.

Τὴν κρίσιν, λέγει, καὶ ἀπόφασιν, ὁποῦ ἔκαμες κατὰ τῶν Ἀσσυρίων, ἀκουςήν μοι ἐποίησας Κύριε: ἤτοι ἐνήχησας εἰς ἐμὲ ὡς εἰς Προφήτην· οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπεν· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ τὸ ῥητὸν καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν· ὅτι δηλαδὴ ταύτην ἐποίησας Κύριε, ἀκουςὴν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους διὰ μέσου τῶν θεοπνεύςων Γραφῶν σου· ἵνα μηδεμίαν ἀπολογίαν ἔχωσιν οἱ κολαζόμενοι, ὅτι δὲν ἤξευραν· σύμφωνα δὲ εἶναι μὲ τὸ νόημα τοῦτο καὶ τὰ ἀκόλουθα ῥητά.

9 : „ Γῆ ἐφοβήθη καὶ ἡσύχασεν ἐν τῷ ἀ- „ ναστῆναι εἰς κρίσιν τὸν Θεὸν, τοῦ „ σῶ-

βιον, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θείας κρίσεως, οὐδὲν εὗρον ἑαυτοὺς εἰς τὰς χεῖρας κατέχοντας οἱ πάλαι ἐν τῷ θνητῷ βίῳ πλούσιοι· πῶς γὰρ εἶχον εὑρεῖν, ἃ οὐκ εἰργάσαντο;

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Διὰ δὲ τοῦ ἐνύςαξαν τὴν τοῦ θανάτου ἐδήλωσεν εὐκολίαν· καθάπερ γὰρ ὁ νυςάζων ῥᾳδίως ἐθελήσας καθεύδει· οὕτως ἐκεῖνοι σύντομον ἐδέξαντο τοῦ βίου τὸ πέρας.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Ἐὰν δυνηθῇς νοῆσαι ψυχῆς ὕπνον, ἕτερον ὄντα παρὰ τὸν φυσικὸν ὕπνον τοῦ σώματος, ὄψει τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς ἔχοντας κοιμωμένας, οὐ τηροῦντας τό· „ Μὴ δῷς ὕπνον σοῖς ὄμμασι· καὶ τό. „ Ἔγειρε ὁ καθεύδων, οἳ οὐχ εὗρον οὐδέν. οὐδεὶς γὰρ καθεύδων εὑρίσκει τι· λέγει δὲ ὁ αὐτὸς. ὅτι κατὰ διάνοιαν, ὀχήματα καὶ ἵπποι τῶν ψυχῶν εἰσι τὰ σώματα, οἱ γοῦν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον τοῖς ἑαυτῶν ἵπποις: δηλαδὴ τοῖς ἀκολάςοις σώμασι μὴ σὺν ἐπιςήμῃ ἐπικαθήμενοι· ἀλλὰ πρὸς ἡδονὰς ἀσχέτως κεκλικότες. τῆς θείας κατ᾽ αὐτῶν ἐξενεχθείσης ψήφου, οἱονεὶ ὕπνῳ καὶ κάρῳ παραδέδονται· τουτέςιν ἀνανεύειν οὐκ ἴσχυσαν· ἐπεσημήναντο δέ τινες κατὰ τὸν Ὠριγένη, ὅτι ἐν τῇ Γραφῇ ὁ ἐπιβάτης ὡς ἐπιτοπλεῖςον ψεκτὸς ὀνομάζεται· εἴρηται γοῦν ἐν Ζαχαρίᾳ· „ Πατάξω πάντα ἵππον καὶ τὸν ἐπιβάτην· καὶ παρὰ Μωσεῖ· „ Ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔῤῥιψεν εἰς θάλασσαν· ὁ δὲ ἱππεὺς ἐπαινετῶς παραλαμβάνεται· ὁ Ἐλισσαῖος οὖν φησι πρὸς Ἠλίαν· „ Πάτερ ἅρμα Ἰσραὴλ καὶ ἱππεὺς αὐτοῦ· καὶ πρὸς τὸν Σωτῆρα ὁ Ἀββακοὺμ ἐπαγγέλλεται· „ Ἡ ἱππασία σου σωτηρία· ὁ τοίνυν ἐπιςημόνως ἐπιβεβηκὼς τῷ σώματι, καὶ ἄρχων τῶν ἡδονῶν αὐτοῦ, καὶ ἄγων ὅπου βούλεται, καὶ τὰς ἡνίας κρατῶν τῶν ὀρέξεων, οὗτος οὐκ ἔςιν ἀναβάτης ὡς Αἰγύπτιος, ἀλλ᾽ ἱππεὺς ὡς Ἠλίας· ὁ δὲ τὸν ἀκάθεκτον καὶ δυσήνιον πῶλον τὸ σῶμα μὴ ὑποπιάζων καὶ δουλαγωγῶν, ἀλλ᾽ ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν, οὗτος ἀναβάτης ὢν, ποιεῖται αὐτῷ ἵππῳ, τῆς θείας πειραθεὶς ἐμβριμήσεως, καὶ νυςάζει: εἴτουν ὑπνεῖ εἰς θάνατον·

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένην, τὸ ἀπὸ τότε οὕτως ἑρμηνεύεται „ Οὐ γὰρ ἀπὸ σήμερον ἄρχεται ἡ μῆνις τοῦ Θεοῦ. ἀλλ᾽ ἀφ᾽ οὗ ἁμαρτάνωμεν, μένει μέχρι καιροῦ· εἶτα ἀπολαμβάνομεν τὰ ἁμαρτανόμενα μετὰ ἔτη, ὅταν ἡ κρίσις γένηται. καλὸν οὖν ἐςὶ τὴν τοῦ Θεοῦ μῆνιν σβέσαι ἔργοις ἀγαθοῖς. καὶ παῦσαι ἔργοις μετανοίας τὴν ὀργὴν ἣν ἡ ἁμαρτία θησαυρίζει.

„ σῶσαι πάντας τοὺς πραεῖς τῆς γῆς.

Γῆν ὀνομάζει ἐδῶ κάθε ἄνθρωπον, πρὸς τὸν ὁποῖον εἴρηται· „ Ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ (Γέν. γ΄. 19.) μάλιστα δὲ γῆν ὀνομάζει τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ φρονεῖ τὰ γήϊνα· ὅταν λοιπὸν, λέγει, ἀνασῇ ὁ Θεὸς εἰς τὴν ῥηθεῖσαν πάνδημον καὶ τελευταίαν κρίσιν, τότε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἡσύχασαν. μὲ τὸ νὰ παύσῃ καὶ νὰ καταργηθῇ κάθε ἔργον αὐτῶν· ἀνίσαται δὲ ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν, διὰ νὰ σώσῃ, λέγει, ὅλους τοὺς πραεῖς: ἤγουν τοὺς δικαίους· ἐπειδὴ ἴδιον τοῦ δικαίου ἀνθρώπου εἶναι ἡ πραότης. (1)

10 : „ Ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεταί σοι.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐῤῥέθη διὰ φόβον τῶν σκληροκαρδίων καὶ ἀναισθήτων· ἐπειδὴ τότε, λέγει, ἐν τῇ κρίσει, κάθε ἀνθρωπίνη ἐνθύμησις καὶ νόημα, ἔχει να φανερώσῃ αὐτὸ ἑαυτὸ εἰς ἐσένα τὸν Κριτὴν τοῦ παντός· καὶ ἄκουε τοῦ μεγάλου Παύλου λέγοντος περὶ τούτου· „ Καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων ἐν ἡμέρᾳ, ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων (Ῥωμ. β΄. 15.)

„ Καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἑορτάσει σοι.

Ἐγκατάλειμμα νοεῖται τὸ λείψανον καὶ ἐναπομεινάριον· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ παραμικρότατον μέρος τῆς ἐνθυμήσεως, ἔχει νὰ σοὶ ἑορτάσῃ: ἤγουν ἔχει νὰ φανερώσῃ αὐτὸ ἑαυτὸ εἰς ἐσένα· ἐπειδὴ ἡ ἑορτὴ, ἐπίδειξις εἶναι τοῦ ἑορταζομένου πράγματος, διὰ τὸ ὁποῖον γίνεται· ὅθεν καὶ τὸ ἑορτάσει νοεῖται, ἀντὶ τοῦ φανερώσει, θεατρίσει· δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοηθῇ· ὅτι ὄχι μόνον θέλουν γένουν φανεραὶ εἰς ἐσένα αἱ ἐνθυμήσεις τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ ἀκόμη, καὶ ὅποιος βιασθῇ μὲν ἀπὸ τὸν Διάβολον νὰ ἐνθυμηθῇ κἀνένα πονηρὸν, δὲν πεισθῇ δὲ, ἀλλὰ ἀφήσῃ καὶ ἐγκαταλίπῃ αὐτὸ, καὶ δὲν τὸ ἐνθυμηθῇ· καὶ αὐτὴ, λέγω, ἡ ἐγκατάλειψις τῆς τοιαύτης ἐνθυμήσεως, ἔχει νὰ φανερώσῃ τὸν ἑαυτόν της εἰς τὸν Κριτὴν Θεόν· τόσον φοβερὸς Κριτὴς αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ κἀνένα πρᾶγμα δὲν τὸν λανθάνει. (2)

11 : „ Εὔ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη πραεῖς τῆς γῆς ὠνόμασεν, ἵνα τὴν πραότητα κατορθώσωμεν ἔτι ὄντες ἐπὶ γῆς· ἔτι ὄντες ἐν σώματι· ϗ παύσωμεν ὀργὴν τὸ μιαρὸν πάθος, ϗ ἐναντίον τῇ μακαριζομένῃ πραότητι. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οὐδεμίαν ἕξουσι, φησὶ, ἀπολογίαν οἱ κολαζόμενοι· προεκήρυξε γὰρ αὐτοῖς (ὁ Θεὸς) περὶ τοῦ θείου δικαστηρίου· γῆν δὲ ἐνταῦθα πᾶσαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν καλεῖ· ἣ ϗ δειλιάσει τότε· οὐδεὶς γὰρ ἔσαι τότε, ὃς οὐ φοβηθήσεται, ἐκείνης ἐπισάσης τῆς ἡμέρας· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀνώνυμος· „ Εὐσάθεια ψυχῆς ἀρετὴ τὰς ταύτης ἑνοῦσα δυνάμεις, κινήσεως ἀτάκτου τῆς κακίας οὔσης ϗ ταραχῆς· κινηθεὶς οὖν ὁ Κάϊν δι᾽ ἁμαρτίας ἤκουσεν· ἥμαρτες ϗ ἡσύχασον· τέλος ἐπιθεὶς τῇ ἀλόγῳ φορᾷ· ἐπεὶ τοίνυν τὸ ἡσύχασον ἁμαρτίας περιγραφὴ ϗ δικαιοσύνης ἀνάληψις, ἀνασάντος εἰς κρίσιν τοῦ Θεοῦ. ἡσύχασεν ἡ γῆ φοβηθεῖσα: τουτέστιν οἱ αὐτῆς ἄνθρωποι· „ Τῷ φόβῳ γὰρ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ (Παρ. ιε΄. 27.) τὸ δὲ ἀκουτίσαι κρίσιν, οὐκέτι μακροθυμοῦντός ἐστιν, ἀλλ᾽ ἀπειλοῦντος τοῖς ἁμαρτάνουσι· ϗ ἐπεὶ ταυτὸν τὸ ἡσυχάσαι τῷ πρᾶον εἶναι: διὰ τοῦτο σώζει τοὺς πραεῖς τῆς γῆς εἰς κρίσιν ἀνασάς.

(2) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Μάξιμον „ Ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου, ὁ κεκαθαρμένος ἀπὸ πάσης πονηρᾶς ἐνθυμήσεώς ἐστι λογισμὸς, ὡς τό· „ Λεῖμμα κατ᾽ ἐκλογὴν χάριτος. τὸ δὲ ἑορτάσει: τουτέστιν εὐφρανεῖ τὸν Θεὸν ὁ ἐκλεγόμενος ϗ βαθὺς λογισμός· ἔτι ἡ μὲν ἑορτὴ, εὐφραινομένων ἐστὶν, ἡ δὲ ἐξομολόγησις, ἐξεταζομένων· ϗ τὸ μὲν, ἐστὶ λύπης· τὸ δὲ, χαρᾶς· τοῦτο οὖν λέγει, ὅτι ἐν τῇ κρίσει, ϗ τὸ τοῦ ἀτελέστου ἀγαθοῦ ἐνθύμημα τῷ πονηρῷ ϗ ἀπηρτισμένῳ ἐνθυμήματι παραβαλλόμενον, τὸ πλέον ἔχει· τὸ μὲν γὰρ ἐξετάζεται, τὸ δὲ ἑορτῆς ϗ χαρᾶς γίνεται πρόξενον· ϗ μέν τοι ϗ ὁ τὸ ὑποβαλλόμενον αὐτῷ πονηρὸν ἐνθύμημα καταλιπὼν, ϗ οὗτος ἑορτάσει τότε μὴ

εὐθυ-

11: „ Εὔξασθε καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ „ Θεῷ ἡμῶν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ταῦτα οὕτως ἔχουσι, καὶ κἀνένα σφάλμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο ἐσεῖς ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς, ὑποσχεθῆτε εἰς τὸν Θεὸν νὰ μετανοήσετε, καὶ ὡς χρέος πληρώσατε εἰς αὐτὸν τὴν τοιαύτην σας ὑπόσχεσιν. (1)

„ Πάντες οἱ κύκλῳ αὐτοῦ οἴσουσι δῶ„ ρα.

Κύκλῳ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἀγαπῶσι τὸν Θεόν, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους εὑρίσκεται καὶ ὁ Θεός, καθὼς ὑπεσχέθη λέγων· „ Ἐγώ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν (Ματθ. ιη΄. 20.) ὅσ̓τινες ὅλοι θέλουν προσφέρουν εἰς αὐτὸν δῶρα τὰς ἀρετάς.

21: „ Τῷ φοβερῷ καὶ ἀφαιρουμένῳ πνεύ„ ματα ἀρχόντων· φοβερῷ παρὰ τοῖς „ βασιλεῦσι τῆς γῆς.

Ὁ Θεός, λέγει, εἶναι τόσον φοβερός, ὁποῦ μὲ τὴν προσταγήν του χωρίζει τὰς ψυχὰς τῶν ἀρχόντων ἀπὸ τὰ σώματά των· ταὐτὸν εἰπεῖν, ὁποῦ θανατόνει τοὺς ἄρχοντας· ὁ αὐτὸς δὲ ἐστάθη φοβερὸς καὶ κοντὰ εἰς τὸν Φαραώ, καὶ εἰς τὸν Σεναχηρείμ, καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι ἤκουσαν τὰς μάστιγας, ὁποῦ ἔδωκε κατὰ τῆς Αἰγύπτου· καὶ τὸν ἀφανισμόν, ὁποῦ ἔκαμε τῶν Ἀσσυρίων. (2)

ΨΑΛ-

εὐθυνόμενος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τούτων ἀπολαύσαντες τῶν ἀγαθῶν εἰς ὑμνῳδίαν ἀφιεροῦμεν τοὺς λογισμούς, οὐδὲ βραχὺ αὐτῶν μόριον εἰς ἑτέραν ἀσχολοῦντες φροντίδα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου, ὁ κεκαθαρμένος ἐστὶ λογισμὸς κατ' ἐκλογὴν χάριτος· ἐπειδὰν οὖν, φησιν, ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ καθαρὸς εὑρεθῇ ὁ λογισμός, τότε δὴ τότε ϗ τῆς σῆς μεταλήψεται ἑορτῆς· ϗ ὁ Εὐσέβιος. „ Τότε οὐ μόνον λόγοις καὶ πράξεσι καθαρεύειν ὀφείλομεν, ἀλλὰ ϗ περὶ βραχυτάτου ἐνθυμήματος ἐξομολογούμεθα· τὸ δὲ τοῦ ἐνθυμίου ἐγκατάλειμμα, καθαρὸν ἁμαρτίας ὄν, ἑορτάζει.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἐπειδὴ τὰ εἰρημένα, φησιν, ἔσται ἐν τῷ θείῳ δικαστηρίῳ: τούτου χάριν ἕως ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἐστέ, τάξασθαι τῷ Κυρίῳ ἀγαθῶν ἔργων εἶναι ἐπιμεληταὶ, ϗ τούτων μὴ βραδύνητε ποιήσασθαι τὴν ἀπόδοσιν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγουσιν „ Ἔσται καιρός, ὅτε καθημένῳ ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, προσκυνήσαντες πάντες οἱ κύκλῳ αὐτοῦ, οἴσουσι δῶρα τοὺς ἰδίους καρπούς· κύκλῳ δὲ τοῦ Θεοῦ οἱ δίκαιοι, οὐ τοπικῶς, ἀλλ' ἀεὶ ὄντες περὶ τὸν Θεόν, οἱονεὶ χορὸς ἑστηκότες, ἀγχοῦ τε ϗ κύκλῳ περιεστηκότες, μὴ μεσολαβούσης ἁμαρτίας ϗ διατειχιζούσης αὐτούς, οὗτοι δύνανται καρποφορεῖν αὐτῷ· ὅσοι δὲ μακρὰν εἰσὶ τοῦ Κυρίου, ὡς μὴ ἄξιοι κυκλοῦν αὐτοῦ τὸν θρόνον, οὐ δύνανται δῶρα φέρειν τῷ φοβερῷ Κριτῇ· ὡς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ϗ ἀπὸ τῶν πάλαι μετοχῇ μὲν θείου Πνεύματος ἀρξάντων, ἀνάξιον δὲ βίον ἐσχηκότων τῆς χάριτος, ϗ γενομένων πονηρῶν, ἀφαιρήσεται τὸ Πνεῦμα· ἐν γὰρ ἐκείνῳ τῷ θείῳ βήματι ἐξ ἑκάστου τῶν ἡμαρτηκότων ἀφαιρεῖται τὸ Πνεῦμα τὸ δοθὲν διὰ τοῦ Βαπτίσματος, ϗ οὕτω τῇ τούτου στερήσει τῇ τιμωρίᾳ παραδίδονται· ϗ τοῦτό ἐστιν ὃ ὁ Κύριος ἔλεγε· „ Διχοτομήσει τὸν δοῦλον τὸν πονηρὸν ἐλθὼν ὁ Κύριος αὐτοῦ, ϗ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει· κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Βασίλειον, νῦν μὲν τὸ Πνεῦμα δοκεῖ πως παρεῖναι τοῖς ἅπαξ ἐσφραγισμένοις τὴν ἐκ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν σωτηρίαν ἀναμένον, τότε δὲ ἐξ ὅλης τῆς βεβηλωσάσης τὴν χάριν αὐτοῦ ψυχῆς ἀποτμηθήσεται· διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐν τῷ Ἅδῃ ἐξομολογούμενος, οὐκέτι τῆς βοηθείας συμπαρούσης τοῦ Πνεύματος· ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Κομιοῦσι δὲ τὰ δῶρα ὑπὸ τῶν γεγενημένων ἐκδειματωθέντες θαυμάτων ϗ διὰ τῶν πραγμάτων μεμαθηκότες ὡς οὗτος ἀληθῶς ὑπάρχει Θεός, ὃ ϗ τοῖς δυναστεύουσι, ϗ τῆς γῆς βασιλεύειν ὑπειλήφασι τὸ θάνατον ἐπάγων· λέγει δὲ ϗ ὁ Δίδυμος· „ Τὸν βασιλέα Φαραὼ κατεπόντισε· τὸν Ναυουχοδονόσορ ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐδίωξεν· ἀφελὼν αὐτοῦ τὸ φρονοῦν, ὡς συνδιάγειν θηρίοις· ἀφεῖλε πνεῦμα ἀπὸ Σαούλ· „ Καὶ Πνεῦμα Κυρίου φησὶν ἀπέστη ἀπὸ Σαούλ, ϗ ἔπνιγεν αὐτὸν πνεῦμα πονηρὸν παρὰ Κυρίου (Α΄. Βασιλ. ιϛ΄. 14.) ἤτοι παρὰ Κυρίου κρίσει δικαίᾳ πεμφθέν· ϗ περὶ διδασκάλων δὲ ἐκκλησιαστικῶν οὐκ ἂν ἁμάρτοις τοῦτο νοήσας· ἔφη γὰρ

ΨΑΛΜΟΣ ΟϚ.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Ἰδιθοὺμ, Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὶ προφητεύει ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔμελλε νὰ πάθῃ ὁ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθεὶς λαὸς τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐκεῖνα τὰ λόγια, ὁποῦ ἦτον ἀκόλουθον νὰ εἰπῇ αὐτός· ἐψάλθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀπὸ τὸν χοράρχην Ἀσὰφ διὰ τὸν Ἰδιθοὺμ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον· φαίνεται γὰρ, ὅτι ἐδόθη μὲν ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸν ψαλτῳδὸν Ἰδιθοὺμ· ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς δὲν εὐχαρίστησε νὰ τὸν ψάλῃ, τὸν ἔψαλεν ἀντὶ αὐτοῦ ὁ Ἀσάφ· ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπε· „ Διὰ Ἰδιθοὺμ· ἐσχηματίσθη δὲ ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ, μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦντος κατὰ τὸν Θεοδώριτον· (1)

1 : „ Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα.

Ἐγὼ, λέγει, ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ὁ σκλαβωμένος ὄντας εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἐφώναξα πρὸς τὸν Θεόν· (2)

„ Φωνῇ μου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ προ- „ σέσχε μοι.

Πάλιν ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται τὸ ἐκέκραξα· πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι τὸ θέμα τοῦ ῥήματος

γὰρ ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς ἐν Μιλήτῳ πρεσβυτέρους πρῶτον· „ Προσέχεται ἑαυτοῖς ϗ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους· ὕστερον δὲ λέγει· „ Καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα : δηλαδὴ εἰς τὸ θεῖον Πνεῦμα· τοῦ φοβεροῦ τούτους αὐτὸ ἀφαιρουμένου Κριτοῦ· (Πράξ. κ'. 28.)

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἰδιθοὺμ ἐθρήνει τὴν παντελῆ ἀποβολὴν τῶν Ἑβραίων, ϗ ἐδέετο διδασκαλίας διδασκούσης περὶ Προνοίας Θεοῦ, σκάζων, ὡς εἰκὸς, ἐπὶ τῇ φαινομένῃ τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίᾳ, ϗ περὶ τούτου λόγους ἐκίνησε πρὸς Δαβίδ : τούτου χάριν συνετέθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὑπὲρ τοῦ Ἰδιθούμ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος „ Τί δὲ βούλεται τὸ, φωνῇ μου; ὅτι ὁ κατ' ἐχθρῶν βοῶν, θηρίων ϗ ὄφεων βοᾷ φωνῇ· ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς οἰκείας σωτηρίας, οἰκείᾳ βοᾷ φωνῇ· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Τί δὲ βούλεται τὸ πρὸς Κύριον; ὅτι ἡ τῶν πολλῶν φωνὴ οὐκ ἀναφέρεται πρὸς τὸν Κύριον· οὐδὲ γὰρ κατὰ Κύριον πρόεισιν αὕτη· τοῦ δὲ δικαίου οὐ μόνον ἡ κατὰ τὴν εὐχὴν φωνὴ, ἀλλὰ ϗ πᾶσα φωνὴ ἱέρωται τῷ Κυρίῳ, τῷ ἀεὶ λέγειν ἃ δεῖ, ϗ πᾶσα εἶναι κατὰ Θεόν· ϗ ἡμεῖς οὖν, ἐὰν μὴ ὅλῃ ἀνακειμένῃ ψυχῇ αὐτῷ εὐχώμεθα, ἀλλὰ παρὰ τὸν καιρὸν μόνον τῆς προσευχῆς εὐχώμεθα, κεκραξόμεθα τῇ φωνῇ πρὸς Θεὸν, οὐ καθαρᾷ δὲ φωνῇ εὐχόμενοι, οὐκ ἀκουσθησόμεθα.

τος ἐκέκραξα, εἶναι τὸ, κεκράξω· περιττὸν δὲ φαίνεται τὸ, φωνῇ μου· ἐπειδὴ ὅποιος κράζει, μὲ φωνὴν μεγάλην κράζει· ὅμως καὶ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης τὸ νὰ μεταχειρίζεται περιττολογίας· καθὼς εἶναι καὶ τὸ νὰ λέγῃ δύω φοραῖς τὸ, φωνῇ μου· ἠμπορεῖ δὲ τὸ φωνῇ μου νὰ φανερόνῃ ἐπίτασιν τῆς κραυγῆς· ἐκέκραξα, λέγει, μὲ φωνὴν καὶ θερμότητα πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπρόσεξεν εἰς ἐμένα καὶ ἐβοήθησέ μοι. (1)

2: „ Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου τὸν Θεὸν ἐ-
„ ξεζήτησα.

Τὸ ἐξεζήτησα φανερόνει τὴν σπουδαστικὴν καὶ μετὰ πόνου ζήτησιν· ἐζήτησά σε, λέγει, Κύριε, θερμῶς καὶ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, διὰ νὰ μοι βοηθήσῃς καὶ νὰ με παρηγορήσῃς εἰς τὴν θλίψιν μου. (2)

„ Ταῖς χερσί μου νυκτὸς ἐναντίον αὐ-
„ τοῦ, καὶ οὐκ ἠπατήθην.

Καὶ ἐδῶ ἐννοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἐξεζήτησα· πῶς δὲ ἐκζητεῖ τινας τὸν Θεόν; μὲ τὰς χεῖρας, λέγει: δηλαδὴ ὅταν τινὰς ἐξαπλόνῃ τὰς χεῖρας του εἰς δέησιν κατὰ τὸν Σύμμαχον· καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός: ὅταν δηλαδὴ εὑρίσκῃ τινὰς καθὲ ἡσυχίαν καὶ ἄδειαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ: ἤγουν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ὅστις βλέπει τὰ πάντα· μερικοὶ δὲ χεῖρας ἐννοοῦσιν ἐδῶ, τὰς πράξεις· νύκτα δὲ, τὸ κρύψιμον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους: δηλαδὴ ἐγὼ ἐξεζήτησα τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῶν ἐναρέτων πράξεων, καὶ κρυφίως χωρὶς νὰ μὲ ἠξεύρῃ κἀνένας ἄνθρωπος. Ὅθεν τοιουτοτρόπως ἐκζητήσας τὸν Θεὸν, καὶ ἐλπίσας νὰ τὸν εὕρω βοηθόν μου, δὲν ἠπατήθηκα ἀπὸ τὰς ἐλπίδας μου, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα κατὰ τὸν Ἀθανάσιον: ἤτοι δὲν ἀπέτυχον τοῦ ποθουμένου· ἀλλὰ ἐπέτυχον αὐτὸν τῆς προσευχῆς τὸν καρπὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· (3) ταῦτα δὲ τὰ λόγια, ἁρμόζουσι μὲν καὶ εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὅταν ἐγύρισεν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἁρμόζουσι δὲ καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, ὁποῦ λυτρωθῇ ἀπὸ κίνδυνον. (4)

„ Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχή
„ μου.

Ἀρνή-

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Ἐγὼ, κἂν προσέχῃ μοι ὁ Θεὸς, διὰ τὴν ἐν ἐμοὶ ἄνοιαν οὐκ αἰσθάνομαι ὅτι προσέσχε μοι· ὁ δὲ ἤδη διαβεβηκὼς ϗ προκόπτων, οὐκ ἀναισθητεῖ τῆς τοῦ Θεοῦ προσοχῆς, ἢ τῆς ἀποστροφῆς. διὸ νῦν μὲν λέγει, ὅτι προσέσχε μοι· ἑτέρωθι δέ· ἵνα τί τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφεις ἀπ᾽ ἐμοῦ; ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος διδάσκει τὸν Ἰδιθοὺμ μὴ νομίζειν ἀφεστάναι πόῤῥω τὸν Θεὸν τῶν ἐπιβοωμένων αὐτὸν, ἀλλ᾽ ἐγγὺς εἶναι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν· ϗ ὅτι ἐν τοῖς περιστατικοῖς πράγμασι πρὸς μόνον τὸν Θεὸν καταφεύγειν δεῖ, κἀκεῖθεν τὴν παραμυθίαν εὑρίσκειν· διὸ ϗ ἀρχόμενός φησι· „ Φωνῇ μου πρὸς τὸν Θεὸν ϗ προσέσχε μοι.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Τοσαύτη, φησὶ, περιεκύκλωσε θλῖψις τὴν ψυχήν μου, ὡς οὐ μόνον μεθ᾽ ἡμέραν τὰς ἱκετηρίας ποιεῖσθαι, ἀλλὰ ϗ τὸν τῶν νυκτῶν καιρὸν καταναλίσκειν εἰς προσευχάς.

(3) Μερικοὶ δὲ ἁρμόζουσι τὸ ῥητὸν τοῦ Δαβὶδ εἰς τὴν ψηλάφησιν τοῦ Θωμᾶ· ψηλαφήσας γὰρ οὗτος μὲ τὴν χεῖρά του τὴν πλευρὰν τοῦ Σωτῆρος δὲν ἠπατήθη· ἀλλ᾽ ἐπληροφορήθη, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριος ϗ Θεός του, ϗ οὐκ ἄλλος τινάς.

(4) Ἄλλος δὲ λέγει „ Οἱ πολλοὶ ὅταν ἐν θλίψει γένωνται, σκοτούμενοι ὑπὸ τῶν θλίψεων, οὐδὲ προσεύχονται. δέον μάλιστα τότε πλείονα ἀποδιδόναι τὴν εὐχήν· ϗ εὕροις ἂν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῶν οἰκείων ὀκνοῦντας τοὺς προπέμψαντας, τὴν εὐχὴν ἀναπέμπειν τῷ Θεῷ, ὡς οὐ καιροῦ ὄντος εὐχῆς τότε· εὕροις ἂν τοὺς ζημιωθέντας χρήματα ὑπὸ λύπης τεταπεινωμένους, ϗ ὀκνοῦντας ἥκειν ἐπὶ τὴν εὐχήν· ἀλλ᾽ ὁ δίκαιος ἐπιτείνει τὴν εὐχὴν, ὅταν ἡ θλῖψις· ἀνδραγάθημα οὖν τοῦτο τυχὸν, ὅταν θλῖψις ἐπιστῇ, τότε μάλιστα ζητεῖν τὸν Θεὸν, ϗ ζητεῖν ταῖς χερσίν: ἤγουν διὰ τῶν πράξεων.

Ἀρνήθη, λέγει, καὶ ἀπελπίσθη καὶ δὲν ἐδέχθη ἡ ψυχή μου τὸ νὰ παρηγορηθῇ ἀπὸ ἀνθρώπους· διὰ τὶ ἡ θλίψις μου ἦτον ὑπερβολικὴ καὶ βαρυτάτη, καὶ ἀνωτέρα πάσης ἀνθρωπίνης παρηγορίας.

3. „ Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράν„ θην.

Μίαν μοναχὴν παρηγορίαν εἶχον, λέγει, εἰς τὰς τόσας μου θλίψεις, τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνθύμησιν· ἐνθυμούμενος γὰρ ἐγὼ, ὅτι ὁ Θεὸς δύναται νὰ με ἐλευθερώσῃ, ἐπαρηγορούμην καὶ ἔχαιρον κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὢ τῆς εὐκολοαποκτήτου παρηγορίας! (1)

„ Ἠδολέσχησα καὶ ὠλιγοψύχησε τὸ „ πνεῦμά μου.

Ἀδολεσχία, κυρίως μὲν εἶναι ἡ περιττολογία καὶ φλυαρία, κατὰ τό· „ Διηγήσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας (Ψαλ. ριή.) λέγεται δὲ ἀδολεσχία καὶ ἡ μελέτη καὶ φροντὶς, καθὼς λέγεται τώρα ἐδῶ· ἐμελέτων, λέγει, εἰς τὸν ἑαυτόν μου, καὶ ἐφρόντιζον μὲ ποῖον τρόπον νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰ λυπηρά· καὶ ἐπειδὴ δὲν εὕρισκον ἐλευθερίαν αὐτῶν, ἐστενοχωρήθη καὶ ἐλειποθύμησεν ἡ ψυχή μου· ἐπὶ τοιούτου σημαινομένου τῆς μελέτης καὶ τῆς φροντίδος, λαμβάνεται καὶ τό· „ Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχήσω (ἤτοι μελετήσω) καὶ τό· „ Ὁ δὲ δοῦλός σου ἠδολέσχει (ἤτοι ἐμελέτα) ἐν τοῖς δικαιώμασί σου· καὶ πολλὰ ἄλλα ῥητὰ εὑρισκόμενα ἐν τῷ ριη'. Ψαλμῷ· λέγεται δὲ ἀδολεσχία καὶ ἡ προσευχὴ, ὡς τὸ τῆς Ἄννης ἐκεῖνο· „ Ἀπὸ πλήθους ἀδολεσχίας μου, (ἤτοι τῆς συνεχοῦς προσευχῆς μου) ἐκτέτηκα ἕως νῦν· (Α'. Βασιλ. α'. 16.)

4. „ Προκατελάβοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλ„ μοί μου.

Ἐκεῖνοι ὁποῦ φυλάττουν τὰ στρατεύματα μοιράζουν τὴν νύκτα εἰς τέσσαρας φυλακάς: ἤτοι βόρδιας· πρώτην, δευτέραν, τρίτην, καὶ τετάρτην, ἀποδίδοντες εἰς κάθε φυλακὴν τρεῖς ὥρας, καὶ κατὰ διαδοχὴν φυλάττοντες ἕνας κατόπι τοῦ ἄλλου· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπρόφθασαν ὅλας τὰς φυλακὰς ταύτας τῆς νυκτός: ἤτοι ἀγρυπνοῦντες ὅλην τὴν νύκτα κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐπρολάμβανον τοὺς καιροὺς τῶν τοιούτων φυλακῶν· διότι, ἐπειδὴ ὁ νοῦς μου ἐμερίμνα καὶ ἐσυλλογίζετο· διὰ τοῦτο καὶ ὁ ὕπνος ἔφευγεν ἀπὸ τὰ ὀμμάτιά μου· ἢ ὀφθαλμοὺς λέγει τοὺς παρατηροῦντας αὐτὸν ἐχθρούς: ὅτι δηλαδὴ οἱ παρατη-

ροῦν-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχή μου; ὁρᾷς ἀκηδίας ῥήματα καὶ ἀπογνώσεως; τί λέγεις; οὐ δέχῃ παράκλησιν; ἀπελπίζεις παραμυθίαν; ταῦτα ὁ μέγας Δαβὶδ, ὁ ἐν θλίψεσι πλατυνόμενος· τί οὖν ἐγὼ πάθω, ὁ μικρός; ὁ ἀσθενής; ὁ μὴ τοσοῦτος τῷ πνεύματι; Δαβὶδ ἰλιγγιᾷ, καὶ τίς σώζεται; τίνα βοήθειαν εὕροιμι κακοπαθῶν; ἢ τίνα παράκλησιν; ἀποκρίνεταί σοι Δαβὶδ ὁ μέγας θεραπευτής· πρὸς τίνα καταφεύξῃ παρ' ἐμοῦ βούλει μαθεῖν; θελῆσαι δεῖ μόνον· ὁρμῆσαι μόνον· ἐγγὺς ἡ παράκλησις· ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην· τί μνήμης ἑτοιμότερον; μνήσθητι καὶ σὺ καὶ εὐφράνθητι· ὢ τῆς εὐπορίστου θεραπείας! ὢ τοῦ τάχους τῆς ἰατρίας! ὢ τοῦ μεγέθους τῆς δωρεᾶς! οὐ κοιμίζει μόνον ὀλιγοψυχίαν καὶ λύπην μνημονευθεὶς ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ εὐφροσύνην ἐργάζεται· (Λόγ. πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ) ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ ὅπου μνήμη Θεοῦ, πάθος φυγαδεύεται. ὅπου πάθος, οὐ μέμνηταί τις τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο οὐκ ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων Θεοῦ· εἰ οὖν ἡ μνήμη Θεοῦ εὐφραίνει, ἡ παρουσία αὐτοῦ τῷ αἰσθανομένῳ αὐτῆς τί ποιήσει; παραπλάσω ὄνομα κἀγώ· ὑπερευφραίνει· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἀνθρώπων παραμυθίας, φησὶν, οὐδεμιᾶς ἠνεσχόμην, μόνη δέ μοι ἡ τοῦ Θεοῦ μνήμη, εὐφροσύνη καρδίας ἐγένετο· εἶπε δὲ ἡρωϊκῶς καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ἠρνεόμην πραπίδεσσι παρηγορέοντος ἀκοῦσαι.

ροῦντές με ἐχθροὶ, ἐπρολάμβανον τὰς φυλακὰς τῆς νυκτὸς, καὶ ἀγρύπνουν κατ' ἐμοῦ. (1)

„ Ἐταράχθην καὶ οὐκ ἐλάλησα.

Ἐσυγχύσθηκα, λέγει, ἀπὸ τὰς θλίψεις· ἀλλ' ὅμως δὲν ἐφανέρωσα τὴν σύγχυσίν μου ταύτην εἰς τοὺς ἐχθροὺς, διὰ νὰ μὴ χαροῦν ἐναντίον μου περισσότερον. (2)

5: „ Διελογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας, καὶ „ ἔτη αἰώνια ἐμνήσθην, καὶ ἐμελέ- „ τησα.

Ἐσυλλογίσθηκα, λέγει, τὰς παλαιὰς ἡμέρας: ἤτοι τὰς ἐπὶ Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. πῶς δηλαδὴ οἱ τότε Ἰουδαῖοι οἱ πρόγονοί μας, ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· πῶς ἀπέρασαν ἀβρόχως τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· καὶ πῶς μυρίας εὐεργεσίας λαβόντες, ἐμβῆκαν μετὰ δόξης μέσα εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· αἰώνια δὲ ἔτη ὀνομάζει, τὰ παλαιά· ἔτζι γὰρ καὶ ἀπ' αἰῶνος λέγομεν τὸ ἔκπαλαι· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐμνήσθην· ἐκεῖ γὰρ ὁποῦ ἔπρεπε νὰ συνταχθῇ μὲ γενικὴν οὕτω· „ Καὶ ἐτῶν αἰωνίων ἐμνήσθην, ἐσυντάχθη μὲ αἰτιατικήν· ἐμελέτησα δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐθυμήθηκα ταῦτα εἰς τὸν νοῦν μου· τὰς ἀρχαίας δὲ ἡμέρας ὁποῦ εἶπε πρότερον, αὐτὰς εἶπεν ἀκολούθως αἰώνια ἔτη.

Ἐκ τούτου δὲ κινούμενοι μερικοὶ, ἄλλως ἡρμήνευσαν τὸ, προκατελάβοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλμοί μου: ἤγουν ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς μου: ἤτοι ὁ νοῦς μου, ἐπροσοχάσθη τὰς πολιτείας τοῦ βίου· νύκτα γὰρ εἶναι ὁ βίος καὶ ἡ ζωὴ διὰ τὴν πλάνην ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς αὐτήν· φυλακαὶ δὲ τῆς ζωῆς εἶναι αἱ διάφοραι πολιτεῖαι: ἤτοι ἡ πρὸ τοῦ νόμου, ἡ ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἡ Εὐαγγελική· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσοχάσθη τὰς δύω πολιτείας, τὴν πρὸ τοῦ νόμου καὶ τὴν ἐν νόμῳ, καὶ δὲν εὑρῆκε νὰ γένῃ εἰς αὐτὰς καμμία τοιαύτη ἐγκατάλειψις εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὁποία γέγονεν ὕστερον· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς καὶ εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Νόμου Πατριάρχας ἐβοήθει, καὶ εἰς τοὺς ὄντας ἐν τῷ νόμῳ· ὅταν δὲ ἦλθεν ἡ Εὐαγγελικὴ πολιτεία, τότε ἔγινεν ἡ τελεία καὶ παντοτινὴ σκαβία τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα. Περὶ τῶν τοιούτων φυλακῶν εἶπε καὶ ὁ Κύριος ἐν οἷς μακαρίζει τοὺς ἀγρυπνοῦντας· „ Καὶ ἐὰν ἔλθῃ (ὁ Κύριος) ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτω, (ἀγρυπνοῦντας δηλαδὴ) μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι (Λουκ. ιβ. 38.)

θ: „ Νυκτὸς μετὰ τῆς καρδίας μου ἠδο- „ λέσχουν, καὶ ἔσκαλλε τὸ πνεῦμά „ μου.

Ἐν τῇ νυκτὶ, λέγει, ὅταν ἦναι ἡσυχία, τότε ἐμελέτων μετὰ τῆς καρδίας μου: ἤτοι ἐν τῇ ψυχῇ μου· ἔσκαλλε δὲ τὸ πνεῦμά μου: ἤτοι ἔσκαπτεν οὕτω, ὡσὰν μὲ σκαλίδι: ἤτοι ἠρεύνα· οὕτω γὰρ

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Τοιοῦτόν τι νόει καὶ ἐπὶ τῶν τοῦ δικαίου ὀφθαλμῶν, τηροῦντος τὸ τῆς Γραφῆς, τὸ, πάσῃ φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν· πολλῶν γὰρ οὐσῶν φυλακῶν καὶ πόλεων, ἀφ' ὧν ἐπιβουλεύει ὁ ἐχθρὸς, ἐν αἷς δεῖ τὸν ἄνθρωπον τηρεῖν ἑαυτὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τῇ διανοίᾳ, ἁπάσας φυλακὰς προκαταλαβὼν θεωρεῖ, μήποτε ἐπιθῶνται οἱ ἐχθροὶ διά τινος τρόπου τῆς φυλακῆς, ἀφρούρητον τόπον καταλαβόντες. Καὶ ὁ Εὐσέβιος εἶπεν· „ Οὕτως ἀγρύπνως διακείμενος καὶ τὰς νύκτας γρηγορῶν, ἐφρόντιζον περὶ τῶν ὑποκειμένων ἐμοὶ λαῶν· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ποιητής· „ Οὐ χρὴ παννύχιον θ' εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα· „ Ὧι λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε.

(2) Ἄλλος δέ φησι „ Καὶ σὺ οὖν εἰ ἐταράχθης ὑπὸ λύπης, ἢ ὀργῆς, ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς ἡνίοχος ἡνιόχησόν σου τὴν φωνήν· κατάσχες σου τὸν λόγον μέλλοντά σου ἐκφεύγειν τῶν ὀδόντων· προκόπτων δὲ, οὐδὲ ταραχθήσῃ· καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „ Πρὸς ἐμαυτὸν ἡ ψυχή μου ἐταράχθη· οὐ γὰρ ἠνεσχόμην ἄλλοις τοὺς ἐμοὺς λογισμοὺς ἐκφῆναι·

γὰρ ὁ Θεοδοτίων ἐξέδωκε · τί δὲ ἠρεύνα ; ἄκουσον ἀκολούθως · (1)

7 : „ Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπώσεται Κύριε, „ καὶ οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι „ ἔτι.

Ταῦτα τὰ λόγια καὶ τὰ ἀκόλουθα εἶναι ἀπορητικὰ, ἕως τοῦ · „ Καὶ εἶπα νῦν ἤρξάμην · ἠρεύνων, λέγει, μήπως ὁ Θεὸς παντελῶς μᾶς ἀπέβαλεν ἀπὸ τὴν πρόνοιάν του, καὶ πλέον δὲν θέλει νὰ εὐαρεστηθῇ ἀνάμεσα εἰς ἡμᾶς ; τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι · περιττὸν δὲ εἶναι τὸ τοῦ.

8 : „ Ἢ εἰς τέλος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπο„ κόψει ;

Ἢ μήπως ; λέγει, ὁ Θεὸς παντοτινὰ θέλει κόψει ἀπὸ λόγου μας τὸ συνειθισμένον ἔλεος, ὁποῦ ἐποίει μεθ᾽ ἡμῶν ; τοῦτο δὲ φαίνεται ὅμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω · „ Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπώσεται Κύριος ; πλὴν εἶναι παθητικώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ ἐλεεινότερον.

„ Συνετέλεσε ῥῆμα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γε„ νεάν.

Μήπως, λέγει, ὁ Θεὸς συνετέλεσεν · ἤγουν ἐπερίκλεισε τὸ ῥῆμα καὶ λόγον του, τὸν ὁποῖον ἐνετείλατο εἰς χιλίας γενεάς ; (περὶ οὗ ὅρα εἰς τὸν ρδʹ. Ψαλμόν.) μήπως, λέγω, καὶ ἐπεριώρισεν αὐτὸν ἀπὸ τὴν γενεὰν ἐκείνην ἕως εἰς τὴν τωρινὴν, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ προχωρήσῃ εἰς περισσότερον καιρόν ;

9 : „ Μὴ ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτειρῆσαι ὁ „ Θεός ; ἢ συνέξει ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ „ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ.

Ταῦτα τὰ ῥητὰ, ἐγκαλὰ καὶ φαίνωνται ὅμοια μὲ τὰ ἀνωτέρω, ὅμως φανερόνουσιν ἀκόμη καὶ ἄλλο τι περισσότερον : ἤγουν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι φύσει οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων · καθὼς καὶ τὸ φῶς εἶναι φύσει φωτιστικὸν, καὶ τὸ πῦρ εἶναι φύσει καυστικόν · διὰ τοῦτο ὡς τοιοῦτος ὢν ὁ Θεὸς, δὲν θέλει ἀποβάλει τὴν κατὰ φύσιν του ἐλεημοσύνην. Ἐκ τῶν λόγων δὲ τούτων ἐκατάλαβεν ὁ Δαβὶδ τὴν ἀπορίαν ὁποῦ εἶχε : δηλαδὴ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θέλει ἀποξραφῇ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τοὺς αἰῶνας · οὐδὲ θέλει κόψει ἀπὸ αὐτοὺς τὸ ἔλεός του · οὐδὲ συντελέσει τὸ ῥῆμα · οὔτε ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτειρῆσαι · ἀλλ᾽ ὅτι μόνον κατὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτιῶν, ἔτζι δίδει καὶ τὴν τιμωρίαν.

10 : „ Καὶ εἶπα · νῦν ἤρξάμην.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἴδιος εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγαθῆς προαιρέσεως · ἐγὼ, λέγει, μὲ τὸ νὰ ἐσυλλογίσθηκα ἐκεῖνα ὁποῦ ἥμαρτον, διὰ τοῦτο εἶπον,

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ἄριστος εἰς θεωρίαν ὁ τῆς νυκτὸς καιρὸς, οὐκ ἀφελκούσης πρὸς ἕτερα οὔτε τῆς ἀκοῆς, οὔτε τῆς ὄψεως, ὧν ἑκατέρα τὸν νοῦν εἰς ἑαυτὴν περισπᾷ τῆς θεωρίας ἀφέλκουσα · ἐν ταύτῃ τοίνυν ἠδολέσχησα περὶ τὰς θεωρητικὰς κινήσεις ἀσχολούμενος · τοῦτο γὰρ ἀδολεσχίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἴρηκεν · ἔσκαλλε δὲ νῦν αὐτοῦ τὸ πνεῦμα. τουτέστιν ἐδυσχέραινεν, οὔπω καταλαβεῖν περὶ τούτων δυνάμενον · ἢ ὁ παρὼν βίος, δι᾽ ἄγνοιαν νύξ ἐστιν, ἐν ᾧ, φησίν, οὐχ᾽ ὕπνῳ παρέδωκα κατ᾽ ἄλλους τινὰς ἐμαυτόν · νήφων δὲ μετὰ τοῦ νοῦ περὶ τῶν πρακτέων διελογιζόμην · γεωργικῶς δὲ τὸ ἐμὸν ἐσκάλευον πνεῦμα, ἵνα σπείρας ἐν αὐτῷ θερίσω ζωὴν αἰώνιον · ὁ σπείρων γὰρ εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον · (Γαλ. ϛʹ. 8.). (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ἀνωτέρω μὲν οὖν πνεῦμα ἔλεγε τὴν ψυχήν · ἐνταῦθα δὲ τὸ πνεῦμά φησι τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ, μεθ᾽ οὗ ἡ ψυχὴ σκάλλεται καὶ ἀδολεσχεῖ · προσεύξομαι γάρ, φησι, τῷ Πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ.

πον; ὅτι τώρα εἶναι ἀρχὴ τῆς πρεπούσης εἰς ἐμὲ τιμωρίας κατὰ τὸν Θεόδωρον· ἐπειδὴ αἱ μέχρι τοῦ νῦν τιμωρίαι ὁποῦ ἔλαβον, αὐταὶ ἦτον προοίμια καὶ ἀρχαὶ τῆς πρεπούσης καὶ ἀξίας τιμωρίας τῶν ἔργων μου.

„ Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ
„ ὑψίστου.

Αὕτη, λέγει, ἡ ἐναλλαγή: ἤγουν ἡ μεταβολὴ ὁποῦ ἡμεῖς ἐλάβομεν, ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνέσεως εἰς τὴν σκλαβίαν καὶ ξενοχωρίαν αὕτη, λέγω, εἶναι ἔργον τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, ἥτις μᾶς παιδεύει. (1)

11: „ Ἐμνήσθην τῶν ἔργων Κυρίου, ὅτι
„ μνησθήσομαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν
„ θαυμασίων σου.

12: „ Καὶ μελετήσω ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις
„ σου, καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου
„ ἀδολεσχήσω.

Ἔργα Κυρίου ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὰς παιδείας, ὁποῦ δίδει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὸ συμφέρον· ἀπὸ κοινοῦ δὲ λαμβάνεται ἐδῶ τό· „ Καὶ εἶπα· ἐν τῷ καιρῷ, λέγει, ἐκείνῳ εἶπα, ὅτι θέλω ἐνθυμηθῶ τὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου γενόμενα θαυμάσιά σου Κύριε· ἐπειδὴ ἡ μνήμη αὐτῶν ἔφερεν εἰς ἐμένα παρηγορίαν κατὰ τὸν Θεόδωρον· καὶ θέλω ἀδολεσχήσω: ἤγουν θέλω μελετήσω συνεχῶς τὰ ἐπιτηδεύματά σου: ἤτοι τὰς οἰκονομίας καὶ μεθόδους ὁποῦ μεταχειρίζεσαι Κύριε διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. (2)

13: „ Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ ὁδός σου.

Ἅγιον ὀνομάζει, ἢ τὸν οὐρανόν, ὡς ἁγνὸν

---

(1) Σαφέστερον δὲ ὁ Θεοδώριτός φησι „ Νῦν ἠρξάμην παιδεύεσθαι ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου, ἀντὶ τῶν προτέρων εὐεργεσιῶν τὰς εὐωνύμους τιμωρίας ἐπιφερούσης· ἀλλοίωσιν γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς ϗ μεταβολὴν, τὴν τιμωρίαν ἐκάλεσεν, ὡς τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου εἰωθυίας τὰ ἀγαθὰ χορηγεῖν, νῦν δὲ οἱονεὶ μεταβαλούσης ϗ κολαζούσης· ἢ νοεῖται ϗ οὕτω· „ Κινῶν φησι τοὺς περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ἔθνους τῶν Ἑβραίων λογισμοὺς ὀψέποτε συνῆκα, ὡς ἡ μεταβολὴ αὕτη ἡ ἐξ ἀγαθῶν εἰς κακὰ γεγενημένη τῷ Ἔθνει, δι' οὐδὲν ἕτερον γέγονεν, ἢ διὰ τὴν τοῦ ὑψίστου δεξιάν· ὡς εἰσαφέστερον ἔλεγε, διὰ τὰ κακὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ πεπραγμένα, ὅς ἐστι δεξιὰ τοῦ Πατρός· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον· „ Καὶ πᾶς δὲ, ἤτοι ἐκ κακίας ἐπιστρέφων, ἢ ἐν ἀρετῇ μένων ϗ προκόπτων, λεγέτω· νῦν ἠρξάμην· κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „ Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις, ἣν ἡ δεξιὰ τοῦ ὑψίστου χαρίζεται, τὸ ἀεὶ διὰ τῶν γυμνασίων τῆς εὐσεβείας ἐπὶ τὸ μεῖζον προκόπτειν· ὁ γὰρ προκόπτων εἰς ἀρετὴν οὐκ ἔστιν ὅτε οὐκ ἀλλοιοῦται· ἄλλος δέ φησι· „ Λέγεται δὲ ϗ ὁ Μονογενὴς ἀλλοιωθῆναι, ὡς τῆς θείας φύσεως ἐν τῷ ἀναλλοιώτῳ θεωρουμένης, τῇ δὲ πρὸς τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως συγκαταβάσει πρὸς τὸ ἡμέτερον σχῆμά τε ϗ εἶδος ἀλλοιωθείσης, οὐ κατὰ μεταβολὴν, ἀλλὰ κατὰ πρόσληψιν· εἶπε δὲ πάλιν ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Δεξιὰν ἀντιλαμβανομένην ἁγίαν ϗ σώζουσαν αὐτοὺς, καταφέρουσαν δὲ τοὺς ἐχθροὺς ϗ ἀνατρέπουσαν τοὺς ἀνθεστηκότας τὴν τοῦ Πατρός φησι, τὴν ἄχρονον ϗ ἀΐδιον, ἥτις ἐστὶν ὁ Μονογενής· διὰ γὰρ τοῦτο αὖθις μεταβαλὼν ἐπάγει· ἠλλοίωμαι κἀγὼ ϗ πεφρόνηκα λοιπὸν ὀρθῶς· διάκειμαι δὲ, ὅτι ϗ ἀγαπᾷ ϗ σώζει ὁ Θεὸς τοὺς ἁγίους.

(2) Ἄλλος δέ φησιν „ Ὅρα ὅτι μετὰ τὸ Χριστὸν ἀλλοιωθῆναι: τουτέστι καθ' ἡμᾶς γενέσθαι, ἐμνήσθην φησὶ, τῶν ἔργων Κυρίου· ὅτι ἐπὶ τὸ Χριστοῦ μυστήριον ἀναφέρεται τὸ τὴν χεῖρα Μωσέως ἐκπετασθῆναι ϗ νικᾶν τὸν Ἰσραήλ· ἡ νεφέλη· ἡ θάλασσα· ἡ πέτρα· τὸ μάννα· τὸ ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα· αἱ δύω γυναῖκες Ἀβραὰμ, ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα· μακαρία δὲ αὕτη ἡ μελέτη· ὅτε τις μελετᾷ οὐκ ἐν ῥήμασιν, οὐδὲ ἐν λεξιδίοις, ἀλλ' ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις τοῦ Θεοῦ· τὰ γὰρ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἐπιτελούμενα παρ' ἡμῶν, τοῦ Θεοῦ ἐστι, παρ' οὗ πᾶν ἀνθρώποις τὸ κατορθούμενον· οὐκ ἐμόν ἐστιν, ἁγνείαν κατορθῶσαι· ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ Θεοῦ, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δὲ οὕτως· εἰ οὖν χάρισμά ἐστιν ἐκ Θεοῦ, οὐκ ἔστιν ἐμὸν ἡ ἁγνεία ὅθεν ϗ σοῦ ἡ ὁμιλία, μὴ ἔστω κοσμική· ἀνοίγων δέ σου τὸ στόμα λόγῳ Θεοῦ, θάρρει ϗ λέγε· „ Ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου ἀδολεσχήσω· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει ϗ ποῖα εἶναι τὰ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς θαυμάσια, ἅπερ ἡμῶν χάριν ἐποίησεν

λ

γνὸν καὶ καθαρὸν, εἰς τὸν ὁποῖον νομίζεται ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός· ἢ τὸ Σινᾶ ὄρος, ὡς ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεὸν, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον κατέβη ὁ Θεός· ἢ ἅγιον ὀνομάζει τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον κατοικῶν, ἐλάλει ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τοὺς ἀξίους· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ, ἐν ἁγιότητι ἐξέδωκε· καὶ μὲ αὐτὸ μᾶς ἔδωκε νὰ νοήσωμεν, ὅτι κάθε πρᾶξις τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἁγία καὶ καθαρά· ἀγκαλὰ καὶ αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ συγχωρούμεναι παιδεῖαι, φαίνωνται εἰς ἡμᾶς φορτικαὶ, διότι προξενοῦσι πόνους εἰς τὸ σῶμα·

„ Τίς Θεὸς μέγας ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν;

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ὑπεσχέθη ὁ Δαβὶδ νὰ ἐνθυμηθῇ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐδῶ προτίτερα ἀπὸ ὅλα ἀνυμνεῖ τὸν Θεὸν, καὶ λέγει· ποῖος Θεὸς τῶν ἄλλων Ἐθνῶν εἶναι τόσον μέγας: ἤτοι τόσον μεγαλοδύναμος καὶ μεγαλουργὸς, καθὼς εἶναι ὁ ἐδικός μας Θεός; βέβαια οὐδείς.

14: „ Σὺ εἶ ὁ Θεὸς ὁ ποιῶν θαυμάσια.

Σὺ εἶσαι, λέγει, κυρίως καὶ μόνος Θεὸς, ὁποῦ κάμνεις ἔργα θαυμάσια. (1)

„ Ἐγνώρισας ἐν τοῖς λαοῖς τὴν δύνα-
„ μίν σου.

Λαοὺς ἐδῶ ὀνομάζει τὰ Ἔθνη: ἤτοι τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Ἀμαληκίτας, καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους, ὅσους κατὰ διαφόρους καιροὺς, καὶ τόπους, οἱ Ἑβραῖοι διὰ παραδόξων θαυμάτων ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν· αὐτοὶ γὰρ ὅλοι ἐγνώρισαν μὲ τὴν δοκιμὴν, ὅτι εἶναι μέγας ὁ Θεὸς, ὁποῦ βοηθεῖ εἰς τοὺς Ἑβραίους.

15: „ Ἐλυτρώσω ἐν τῷ βραχίονί σου τὸν
„ λαόν σου, τοὺς υἱοὺς Ἰακὼβ καὶ
„ Ἰωσήφ.

Βραχίονα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ· τὸν λαὸν δὲ τῶν Ἑβραίων, υἱοὺς ὠνόμασε, τοῦ μὲν Ἰακὼβ, ὡς προγόνου τούτων καὶ Πατριάρχου· τοῦ δὲ Ἰωσὴφ, ὡς τροφέως τούτων καὶ εὐεργέτου, καὶ ὡς δόξαν προξενήσαντος.

ὁ Θεός: ἤτοι ὅτι χοῦν λαβὼν ζῶον ἔθετο λογικὸν, ϗ οἰκείαν εἰκόνα κατέστησεν· ὅτι Παράδεισον ἐφύτευσε ϗ πάλιν ἀπέκλεισε, ϗ κατακλυσμὸν ἐπήγαγε, δι' οὗ τιμωρεῖται ϗ σώζει· ὅτι δι' ἡμᾶς φαίνεται ἐπὶ τῷ φυσικῷ νόμῳ νόμον γραπτὸν εὑρὼν, ϗ ἐπὶ τούτῳ πάλιν τὴν προφητείαν· ἐπιτηδεύματα γὰρ ταῦτα τοῦ Θεοῦ, σῶσαι μηχανωμένου τὸ γένος τὸ ἡμέτερον· ἐν οἷς ὁ Προφήτης ἀδολεσχεῖ, ζητῶν τί σώζει τῶν εἰρημένων τὸν ἄνθρωπον· ἕτερον δὲ παρὰ ταῦτα εὑρὼν, εὐθέως τοῦτο ἐπήγαγεν· „ Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ ὁδός σου. ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς τὸν Πατέρα εἰμὴ διὰ Χριστοῦ, ὃς ἐστι κατὰ ἀλήθειαν ἅγιος, ὡς Θεὸς κατὰ τὸν Ἀνώνυμον..

(1) Ὁ δὲ Δίδυμός φησι „ Μετὰ τοῦ ἄρθρου δὲ εἶπε· σὺ εἶ ὁ Θεὸς, ἵνα δειχθῇ ὁ Σωτὴρ ἕτερος ὢν ἐκείνων, πρὸς οὓς εἴρηται· „ Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐστε· ὧν οὐδεὶς μετὰ τοῦ ἄρθρου, ὁ Θεὸς, εἴρηται· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐ συγκρίνων λέγει (σύγκρισιν γὰρ ὁ ἀπειρομεγέθης οὐκ ἐπιδέχεται·) ὑμνῶν δὲ ϗ θαυμάζων· ἐπειδὴ μέγας μὲν ὄντως ϗ τὴν ἰσχύν· μέγας δὲ ϗ τὴν συγκατάβασιν· μέγας διὰ δυναστείαν, μέγας διὰ φιλανθρωπίαν· μέγας δὲ οὗτος ὁ Θεὸς κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, υἱὸς ὢν μεγάλου Θεοῦ· ὅθεν ϗ ὁ Ἡσαΐας περὶ τοῦ Χριστοῦ εἶπε· „ Προσκυνήσουσί σοι ϗ ἐν σοὶ προσεύξονται· ἐν σοὶ ὁ Θεός ἐστι, ϗ οὐκ ἔστι Θεὸς πλήν σου· σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ϗ οὐκ ᾔδειμεν, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ Σωτήρ (Ἡσ. με'. 14.)· ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Δίδυμος λέγει· „ Πῶς γὰρ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ ἐστι, ϗ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν αὐτοῦ, ϗ αὐτὸς ὁ Θεός ἐστιν, εἰμὴ νοοῖμεν τὴν αὐτὴν Θεότητα Πατρὸς ϗ Υἱοῦ, ὡς ἕνα Θεὸν εἶναι Πατέρα ϗ Υἱόν· ᾧ ἀκόλουθον τό· „ Ἐγὼ ϗ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν· οὐ γὰρ εἶπεν· ἐγὼ ϗ ὁ Θεός· ἄλλος γὰρ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ, οὐκ ἄλλος δὲ Θεός· ἡ αὐτὴ γὰρ Θεότης, ἐν ἤματος ϗ Γεννήτορος. (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

τος εἰς αὐτοὺς, διὰ τὴν σοφίαν καὶ ἐξουσίαν, ὁποῦ ἔλαβεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. (1)

16: „ Εἴδοσάν σε ὕδατα ὁ Θεὸς, εἴδοσάν „ σε ὕδατα καὶ ἐφοβήθησαν.

Ὁ λόγος οὗτος εἶναι διὰ τὸ θαῦμα, ὁποῦ ἔγινεν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν. σὲ εἶδον, λέγει, μὲ τρόπον ἄῤῥητον τὰ νερὰ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ φοβηθέντα τὴν δύναμίν σου ἐδιηρέθησαν εἰς δύω· γέγραπται γὰρ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, μὲ στύλον πυρὸς καὶ νεφέλης· „ Ὁ δὲ Θεὸς ἡγεῖτο αὐτῶν, ἡμέρας μὲν ἐν στύλῳ νεφέλης δεῖξαι αὐτοῖς τὴν ὁδὸν, τὴν δὲ νύκτα, ἐν στύλῳ πυρός. (Ἐξ. ιγ. 21.)

„ Ἐταράχθησαν ἄβυσσοι.

Ἀπὸ τὸν σφοδρὸν, λέγει, ἄνεμον, ὁποῦ ἔπεσε μέσα εἰς τὰ νερὰ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἐταράχθησαν τὰ κατώτατα βάθη αὐτῆς.

17: „ Πλῆθος ἤχους ὑδάτων.

Ὅταν, λέγει, ἐταράχθησαν τὰ βάθη τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τότε ἔγινε πλῆθος ἤχους: ἤγουν ἔγινε πολὺ ἦχος τῶν ὑδάτων αὐτῆς· λείπει γὰρ τὸ, ἐγένετο. (2)

„ Φωνὴν ἔδωκαν αἱ νεφέλαι· καὶ γὰρ „ τὰ βέλη σου διαπορεύονται.

Φωνὴ τῶν νεφελῶν εἶναι ἡ βροντὴ, λέγει δὲ ἡ ἱστορία ἡ περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὅτι ἔπνευσε νότος δυνατὸς καὶ βίαιος, καὶ ἔτζι ἐδιηρέθη ἡ θάλασσα· ὅθεν ἐπειδὴ ἔγινε τοιοῦτος σφοδρὸς ἀνεμοστρόβιλος, ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἔπεσαν ἀπὸ τὰς νεφέλας καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ, εἰς φόβον καὶ ἔκπληξιν τῶν Αἰγυπτίων· καὶ λοιπὸν βέλη καὶ σαΐτας βέλεις νοήσεις τὰς ἀστραπὰς τὰς διαπορευομένας καὶ ἐρχομένας κατὰ τῶν Αἰγυπτίων· ὃν τρόπον καὶ ὁ Σολομῶν οὕτω τὰς ἀστραπὰς ὠνόμασε· „ Πορεύσονται εὔστολοι βολίδες ἀστραπῶν (Σοφ. ε. 21.) τὸ δὲ διαπορεύονται, εἶναι ἀντὶ, διεπορεύοντο κατὰ ἀντιχρονισμόν· τὸ δὲ γὰρ, εἶναι περιττόν· καθὼς

(1) Ἄλλος δέ φησιν „ Ἑτέρως δὲ, ἐν ἀμφοτέροις τοῖς λαοῖς τῷ τε ἐκ περιτομῆς καὶ τῷ ἐξ Ἐθνῶν ἐγνώρισεν ὁ Σωτὴρ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· τῇ ἐνεργείᾳ γὰρ αὐτοῦ καὶ τῇ πράξει ἐλυτρώσατο τὸν ἴδιον λαὸν τὸν ἐκ τῶν δύω ἑνωθέντα, δοὺς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν· λαοὶ δὲ αὐτοῦ, οὓς ἥνωσεν εἰς ἕνα λαὸν, οἱ υἱοὶ Ἰακὼβ: ἤτοι οἱ ἐκ περιτομῆς πιστεύσαντες, καὶ οἱ υἱοὶ Ἰωσήφ: ἤτοι οἱ ἐξ Ἐθνῶν· Ἰωσὴφ γὰρ πρόσθεσις Κυρίου ἑρμηνεύεται· προσέθηκε γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς σῳζομένοις ἐκ περιτομῆς, τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντας, καὶ ἐπληρώθη ἡ Προφητεία ἡ λέγουσα· „ Καὶ ὁ γειώρας προστεθήσεται πρὸς τὸν οἶκον Ἰακώβ· (Ἡσ. ιδ΄. 1.) γειώρας γὰρ ὁ προσήλυτος λέγεται· ἐγνώρισεν οὖν ὁ Πατὴρ τὴν δύναμιν αὐτοῦ: ἤτοι τὸν Χριστὸν ἐν τοῖς λαοῖς, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ, ὅς ἐστι βραχίων αὐτοῦ, ἐλυτρώσατο πρῶτον τὸν ἐξ Ἰουδαίων λαόν· εἶτα καὶ τῶν ἐξ Ἐθνῶν.

(2) Ὁ δὲ Σευῆρος φησιν, ὅτι κατὰ προσωποποιΐαν λέγει τοῦτο ὁ Δαβίδ, αἴσθησιν καὶ ψυχὴν περιτιθεὶς τοῖς ἀναισθήτοις καὶ ἀψύχοις ὕδασι· καὶ ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ ταῦτα οὕτω γέγονεν· ἐν δὲ τῇ καινῇ, ἰδόντα τὸν Κύριον ἐφοβήθη τὰ ὕδατα, ὅτε κατέβη πρὸς αὐτὰ βαπτισθησόμενος κατὰ τὸν Σευῆρον· ὅτε ἐπὶ τῶν ὑδάτων περιεπάτησε κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὅτε ἐπετίμησε τῇ θαλάσσῃ καὶ ἐφιμώθη, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον „ Τὰ πλήθη τῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ συγκροτουμένων λαῶν, ὕδασι παρωμοιωμένα, ἰδόντα τὸν εἰς ἀνθρώπους ἐπιδεδημηκότα Θεὸν, φόβον ἀνέλαβον σωτήριον, ὅς ἀρχή ἐστι σοφίας· αἱ δὲ ἄβυσσοι τὰ τάγματα τῶν ἀπίστων, ἐταράχθησαν ἐπανιστάμενα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας· αἱ δὲ νεφέλαι, αἱ κελευσθεῖσαι μὴ βρέχειν ἐπὶ τὸν πρότερον ἀμπελῶνα τοῦ Ἰσραὴλ, οἱ τοῦ Σωτῆρος Μαθηταὶ, καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης τὸν οὐράνιον ὑετὸν διαδεδωκότες, φωνὴν ἔδωκαν· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· καὶ τὰ σωτήρια βέλη καὶ ἐκλεκτὰ τὰ τιτρώσκοντα τὰς τῶν σῳζομένων ψυχάς: ἤτοι αὐτοὶ πάλιν οἱ Ἀπόστολοι· ἢ τὰ πεπυρωμένα τοῦ Θεοῦ λόγια, καὶ αἱ τοῦ Πνεύματος ἐνέργειαι, πανταχοῦ ἐπορεύθησαν.

φώς εἶναι περιττὸν καὶ ἐν τῷ ξδ´. Ψαλμῷ: ἤγουν τό· „ Κεκράξονται καὶ γὰρ ὑμνήσουσιν„ ὡς εἴπομεν. (1)

ιη: „ Φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ

Ἐν τῷ ιδ. κεφαλαίῳ τῆς Ἐξόδου γέγραπτε· „ Καὶ συνετάραξε Κύριος τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων· καὶ συνέδησε τοὺς ἄξονας τῶν ἁρμάτων αὐτῶν, καὶ ἤγαγεν αὐτοὺς μετὰ βίας· τοῦτο οὖν ἀναφέρων ἐδῶ ὁ Δαβὶδ λέγει, ὅτι ἡ φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἔπεσεν εἰς κάθε καρότζαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. τροχὸν γὰρ τὴν καρότζαν ὀνομάζει, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον· διατὶ ἡ καρότζα ἐπάνω εἰς τροχὸν σύρνεται· ἀπὸ τὴν βροντὴν δὲ ταύτην μὲ τὸ νὰ εταράχθησαν τὰ ἄλογα, ὁποῦ ἐτράβιζαν τὰς καρότζας, ἐδέθησαν καὶ συνεπλέχθησαν ἕνα μὲ τὸ ἄλλο τὰ ἄξονια, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι περασμένοι οἱ τροχοί· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἀναγωγικῶς· ὅτι ἡ φωνὴ τῆς θεολογίας, αὕτη εὑρίσκεται εἰς τὸν τροχόν: ἤγουν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὁποῦ ὀλίγον ἐγγίζει εἰς τὴν γῆν· καθὼς καὶ ὁ τροχὸς ὀλίγον καὶ μὲ μίαν στιγμὴν ἐγγίζει εἰς τὴν γῆν: ἤτοι εἰς ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ τόσον φροντίζει διὰ τὰ γήϊνα, ὅσον μόνον διὰ τὴν ἀναγκαίαν χρείαν τοῦ σώματός του· κατὰ δὲ τὰ ἄλλα πάντα, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὰ κάτω καὶ γήϊνα. (2)

„ Ἔφαναν αἱ ἀστραπαί σου τῇ οἰκου„ μένῃ.

Αἱ λαμπρότητες, λέγει, τοῦ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ θαύματος, ἐφάνησαν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. (3)

„ Ἠ-

(1) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει „ Νεφέλαι ἦσαν οἱ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Μαθηταὶ ϗ Ἀπόστολοι ϗ Εὐαγγελισταὶ, οἵτινες φωνὴν ἔδωκαν· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· βέλη δὲ αὐτοῦ τὰ σωτήρια ϗ ἐκλεκτὰ τιτρώσκοντα τὰς τῶν σωζομένων ψυχὰς, κατὰ τὴν νύμφην Ἐκκλησίαν εἰποῦσαν· τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ· ϗ αὐτὸς δὲ ὁ Σωτὴρ βέλος ὠνόμασται παρὰ τῷ Προφήτῃ φήσαντι· „ Ἔθηκέ με ὡς βέλος ἐκλεκτὸν, ϗ ἐν τῇ φαρέτρᾳ αὐτοῦ ἔκρυψέ με· (Ἠσ. μθ´. 2.) ἀλλὰ τοῦ μὲν Πατρὸς, βέλος ἐστὶν ὁ Υἱὸς ϗ Σωτὴρ ἡμῶν· τοῦ δὲ Σωτῆρος, οἱ Μαθηταὶ, ϗ τὰ πεπυρωμένα αὐτοῦ λόγια βέλη ὑπῆρχον· διὸ λέλεκται ἐν τῷ περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ Ψαλμῷ· „ Τὰ βέλη σου ἠκονημένα δυνατὲ, λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Βασίλειος λέγει „ Ὅτι δὲ τὸ Εὐαγγέλιον βροντή ἐστι, δηλοῦσιν οἱ παρὰ τοῦ Κυρίου μετονομασθέντες Μαθηταὶ, ϗ υἱοὶ βροντῆς χρηματίσαντες· διὰ τοῦτο οὐκ ἐν τῷ τυχόντι τῆς τοιαύτης βροντῆς ἡ φωνὴ, ἀλλ᾽ ἐάν τις ἄξιος ᾖ ὀνομάζεσθαι τροχός· φωνὴ γάρ σου φησὶν ἐν τῷ τροχῷ· ἐάν τις ᾖ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, ὥσπερ ὁ τροχὸς ὀλίγῳ μέρει τῆς γῆς ἐφαπτόμενος· ὅθεν εἶπεν ὁ Ὠριγένης· „ Πᾶς ἅγιος οὐ γεγωνίωται, οὐδὲ ἔχει τι σκολιὸν, ἀλλὰ τροχός ἐστιν ὀλίγῳ μέρει τῆς γῆς ἐφαπτόμενος, ϗ ἡ φωνὴ τῆς σοφίας ἐν τῷ τοιούτῳ γίνεται μηδὲν ἔχοντι καμπύλων· ὁ δὲ ἁμαρτωλὸς, τάτε ἄλλα σκολιός ἐστι, κἂν εὔχηται, ἐν ταῖς γωνίαις εὔχεται· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Τροχὸν δέ φησι, τὸν σύμπαντα κόσμον· ϗ ἐν Ἰεζεκιὴλ δὲ, τροχὸς ἐν τροχῷ λέλεκται τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος: ὁ μὲν γὰρ οὐρανὸς σφαιροειδὴς, ὁ δὲ ἥλιος στρόφον ἀκατάπαυστον ἔχει· ὅθεν ἐν τῷ Ἔσδρᾳ ὁ Ζοροβάβελ φησίν· „ Ὑψηλὸς ὁ οὐρανὸς ϗ ταχὺς τῷ δρόμῳ ὁ ἥλιος, ὅτι στρέφεται ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ οὐρανοῦ, ϗ πάλιν ἀποτρέχει εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ (Γ´. Ἔσδρ. δ´. 34.) λέγει δὲ ϗ ὁ Ὀλυμπιόδωρος. „ Τροχὸς δὲ ὁ βίος καλεῖται διὰ τὸ κινεῖσθαι ϗ κυλίεσθαι· κατὰ τὸ, φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ· πρὶν οὖν, φησι, κυλιόμενος οὗτος ὁ τροχός: ἤτοι ὁ βίος, ἀποκυλίσῃ ἡμᾶς εἰς τὸν λάκκον, τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας φροντίσωμεν· ϗ ὁ ἅγιος Νεῖλος· „ Γέλα μὲν τοῦ βίου τὸν τροχὸν ἀτάκτως κυλιόμενον· φυλάττου δὲ τὸν βόθρον, εἰς ὃν κυλίει τοὺς ἐν αὐτῷ νυστάζοντας· ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος δι᾽ Ἰάμβων φησι·

„ Τροχός ἐστιν ἀστάτως πεπηγμένος.
„ Ἄνω κινεῖται ϗ περισπᾶται κάτω.
„ Φεύγων κρατεῖται ϗ μένων ἀποτρέχει.
„ Ἕλκει καθέλκει τῇ κινήσει τὴν στάσιν.
„ Ἢ καπνὸν ἢ ὄνειρον ἢ ἄνθος χλόης.
„ Ὁ μικρὸς οὗτος ϗ πολύτροπος βίος.
„ Οὐχ᾽ ἵσταται γὰρ κἂν δοκῇ πεπηγέναι·
„ Σκιρτᾷ δὲ πολλὰ ϗ τὸ φεύγειν οὐκ ἔχει.
„ Ὡς οὐδὲν εἶναι τὸν βίον διαγράφων.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ἡμᾶς δὲ ϗ αἱ αἰσθηταὶ ἀστραπαὶ ϗ βρονταὶ ἐπιστρεφέτωσαν πρὸς τὸν βροντῶντα ϗ ἀστράπτον

„ Ἐσαλεύθη καὶ ἔντρομος ἐγενήθη
„ ἡ γῆ.

Ἡ γῆ, λέγει: ἤγουν ὅλοι οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι, ἐσαλεύθησαν καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες καὶ μαθόντες τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἐποίησας Κύριε, ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ διὰ τὸν λαόν σου Ἰσραήλ. (1)

19: „ Ἐν τῇ θαλάσσῃ αἱ ὁδοί σου, καὶ
„ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς,
„ καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται.

Τὸ ἐν τῇ θαλάσσῃ αἱ ὁδοί σου, εἶναι ἕνα ἐπιφώνημα τοῦ θαύματος, ὁποῦ ἔγινεν εἰς τὴν ἐρυθρὰν: ἤγουν σὺ Κύριε, ὅταν θέλῃς περιπατῆς εἰς τὰ νερά· τὸ αὐτὸ δὲ λέγει καὶ μὲ τό· „ Αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, πρὸς περισσότερον τοῦ θαύματος ἔπαινον· τὸ δέ· „ Τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται δηλοῖ, ὅτι τὰ δύω μέρη τῆς θαλάσσης ὁποῦ ἐχωρίσθησαν, πάλιν ἐνώθησαν· ἔ. τζι ἡ θάλασσα ἀπεκατεστάθη εἰς τὸν πρότερον τόπον της, ὥστε ὁποῦ, οὔτε ἴχνος καὶ σημάδι ἐφαίνετο, ὅτι ἐχωρίσθη. (2)

20: „ Ὡδήγησας ὡς πρόβατον τὸν λαόν
„ σου, ἐν χειρὶ Μωϋσῆ καὶ Ἀαρών.

Σύ, λέγει, Κύριε, ὡδήγησας τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν, ὡσὰν πρόβατον· εἶπε δὲ τοῦτο, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐπιμέλειαν, ὁποῦ ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους καὶ τὴν φύλαξιν· ὥστε ὁποῦ ἔφερεν αὐτούς, καθὼς καὶ ὁ ποιμὴν φέρει τὰ πρόβατα, εἰς βοσκὴν τρυφερὰν καὶ μάνδραν ἀσφαλῆ· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ποιμαίνων τὸν Ἰσραήλ, ἀλλαχοῦ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ ὀνομάζεται· (3) αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ.

Με.

πτοντα Θεόν· ἔχουσι γάρ τι θαυμαστὸν, τὸ τὰς αὐγὰς ἀθρόον φαινομένας, φαίνειν τῇ οἰκουμένῃ, ὥστε νυκτὸς λύεσθαι τὸ σκότος· οὐ μόνον γὰρ ἥλιος λύει τὸ σκότος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀστραπή· περὶ δὲ τῆς δυνάμεως τῶν βροντῶν λέγει ὁ Ἰώβ· „ Σθένος δὲ βροντῆς αὐτοῦ τίς οἶδεν, ὁπότε ποιήσει; (Ἰώβ. κϛʹ. 14.) ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἀστραπὰς λέγει τὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χαρίσματα, ἐξαστράπτοντα καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Καὶ τίνες ἂν εἶεν αἱ ἀστραπαί; ἢ αἱ τὸ νοητὸν ἡμῖν ἀπαστράπτουσαι φῶς; οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι καὶ Εὐαγγελισταί· οἷς ἔλεγεν ὁ Σωτήρ· „ Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ἐξάκουστον δὲ τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν γέγονε τὸ σωτήριον κήρυγμα: δι' οὗ καὶ φόβος ἁγνὸς πάντας ἔλαβε· κατὰ τό· „ Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ.

(1) Διὰ τοῦτο καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη ἔλεγε πρὸς τοὺς κατασκόπους τοῦ Ἰησοῦ „ Ἐπιπέπτωκεν ὁ φόβος ὑμῶν ἐφ' ἡμᾶς· ἀκηκόαμεν γὰρ ὅτι κατεξήρανε Κύριος ὁ Θεὸς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ἀπὸ προσώπου ὑμῶν· (Ἰησ. βʹ. 9.) τοῦτο δὲ γέγονε καὶ κατὰ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν· διὰ γὰρ τὴν φωνὴν τὴν παράδοξον αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀστραπὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν θαυμάτων, ἐσαλεύθη ἡ γῆ: τουτέστιν ἐξάκουστον τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν γέγονε τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ κήρυγμα.

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Ἵνα εἴπῃ οὐ σωματικῶς ὤφθη σου ἡ ὁδὸς, ἀλλὰ διὰ τῶν θαυμάτων· τοῖς μὲν γὰρ ἀνοήτοις, τῶν ἰχνῶν σου ὁ κτύπος οὐ γινώσκεται· ἡμῖν δὲ γινώσκεται τοῖς εἰδόσιν, ὅτι οὐκ ἂν ἐτμήθη θάλασσα, μὴ τῶν σῶν ἰχνῶν διελόντων αὐτήν· ἀοράτῳ γάρ τινι πορείᾳ διαπορευόμενος, ἐνήργεις τὴν πάροδον, παρὼν μὲν καὶ ἐνεργῶν, μὴ θεωρούμενος δὲ, ἅτε ἀσώματον ἔχων τὴν φύσιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Θάλασσαν τὸν κόσμον καλεῖ· ὕδατα δὲ πολλὰ, τὰ ἐν αὐτῷ διάφορα τῶν ἀνθρώπων γένη· ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς ἐνετείλατο τοῖς Ἀποστόλοις λέγων· „ Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι· διέδραμον δὲ τὴν ὑπουρανὸν, καὶ ἐκήρυξαν εἰς πάντα τὰ Ἔθνη συνόντος αὐτοῖς ἀοράτως τοῦ Κυρίου, κατὰ τὰς ἀψευδεῖς αὐτοῦ ἐπαγγελίας: τούτου χάριν ἐπήγαγε· „ Καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται, διὰ τὸ ἀόρατον τῆς μετ' αὐτῶν πορείας τοῦ Ἰησοῦ· μόνος γὰρ αὐτὸς ὡς Θεὸς ἐποιήσατο· ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης τὴν πορείαν, ὡς φησιν ὁ Εὐαγγελιστής· (Ματθ. ιδʹ. 25.)

(3) Ἄλλος δέ φησι „ Κάλλιστα δὲ εἴρηται τὸ, ὡς πρόβατα· οὐδεμίαν γὰρ οἰκείαν σύνεσιν ἔχει τὰ πρόβατα·

πρὸς

Μερικοὶ δὲ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, προσαρμόζουσι τὸν Ψαλμὸν τοῦτον καὶ εἰς τὰ τοῦ Δαβὶδ πράγματα καὶ περιςάσεις· ἀκόλουθον γὰρ εἶναι νὰ ἐςενοχωρεῖτο ὁ Δαβὶδ κατὰ τὴν ψυχὴν ἀπὸ θλίψεις καὶ συμφοράς· καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν θλίψεων, ἐσύνθεσε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ ἐδιηγεῖτο μὲ αὐτὸν ὅσα ἔπαθε· ἐπερίπλεξε δὲ εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον καὶ προφητείας περὶ Χρισοῦ, διὰ τὰς ὁποίας νομίζω, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται εἰς τὸ τέλος· ἐκέκραξα, λέγει, ὁ Δαβὶδ, ὅτε ἐςενοχωρούμην ἀπὸ τὰς θλίψεις· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ μὲ εὐκολίαν προσαρμόζονται εἰς αὐτὸν ἕως τοῦ· „ Διελογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας· ἡμέραι δὲ ἀρχαῖαι, εἶναι αἱ ἡμέραι τῆς εὐτυχίας του, ὅταν εἶχε τὸν Θεὸν ὑπερασπιςήν του· ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ εὐκόλως εἰς τὸν Δαβὶδ προσαρμόζονται ἕως τοῦ, συνετέλεσε ῥῆμα· τοῦτο δὲ περὶ τοῦ Δαβὶδ νοούμενον, δὲν λέγεται ἀπορρητικῶς, ἀλλὰ ἀποφαντικῶς· δηλαδὴ ὅτι ὁ Θεὸς ἐσυμπέρανε τὸ ῥῆμα: ἤγουν τὴν ἀπόφασιν, ὁποῦ ἐδιώρισε διὰ κάθε ἄνθρωπον· καὶ λοιπὸν θέλω πάθω καὶ ἐγὼ ἐκεῖνο, ὁποῦ ὁ Θεὸς ἐδιώρισε· τὸ δὲ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν, εἶναι ἀντὶ τοῦ, κατὰ διαδοχὴν κάθε γενεᾶς· τὸ δὲ αὕτη ἡ ἀλλοίωσις, προφητεύει περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας· διότι ὁ Δαβὶδ προβλέπωντας μὲ τοὺς προνοητικούς του ὀφθαλμοὺς, ὅτι ἡ πολιτεία αὕτη θέλει εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν νομικὴν, διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἔργον τοῦ Χρισοῦ· οὗτος γὰρ δεξιὰ καὶ βραχίων τοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν θεότητα ὀνομάζεται, ὡς ποιητὴς τῶν ἁπάντων, καὶ ὡς δύναμις αὐτῶν· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ εἶναι φανερὰ, ἕως τοῦ, ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἁγίῳ ἡ ὁδός σου· ἅγιον δὲ ἐδῶ τὸν ἁγιώτατον Χρισὸν λέγομεν, ὅς τις ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν· ἐν τούτῳ, λέγει, ἐνεργεῖται ἡ βουλή σου Κύριε: ἡ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως δηλαδὴ καὶ σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων· ὁδὸς γὰρ ἐδῶ νοεῖται ἡ βουλή.

Εἶτα θαυμάσας ὁ Δαβὶδ τὸ τοιοῦτον Μυςήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὑμνεῖ καὶ μεγαλύνει τὸν Πατέρα· ἐγνώρισας, λέγει, εἰς τοὺς λαοὺς ὅλων τῶν Ἐθνῶν τὸν υἱόν σου· δύναμις γὰρ τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ υἱός· τοῦτον δὲ ὀνομάζει καὶ βραχίονα, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἐλυτρώθη ὁ λαὸς τῶν Χρισιανῶν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τοῦ Διαβόλου· ὀνομαζόμεθα δὲ ἡμεῖς οἱ Χρισιανοὶ υἱοὶ Ἰακὼβ καὶ Ἰωσὴφ, ἐπειδὴ καὶ ἐγίναμεν υἱοὶ Θεοῦ ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐκληρονομήσαμεν τὴν ἐκείνου κληρονομίαν καὶ τὸ ὄνομα· εἴπομεν δὲ καὶ περὶ τούτου εἰς τὸ τέλος τοῦ ιγ΄. Ψαλμοῦ, ἑρμηνεύοντες τὸ, ἀγαλλιάσεται Ἰακὼβ, καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραήλ. Εἴδοσάνσε δὲ ὕδατα καὶ ἐφοβήθησαν, ὅταν ἐβυθίζετο μὲν τὸ πλοῖον, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐξυπνήσας ἐπετίμησε τοὺς ἀνέμους καὶ τὴν θάλασσαν: ὅθεν καὶ ἐφοβήθησαν αὐτὰ καὶ ἡσύχασαν. τότε καὶ αἱ ἄβυσσοι τῆς θαλάσσης ἐταράχθησαν ἀπὸ τὸν φόβον τῆς Δεσποτικῆς ἐπιτιμήσεως· ἔτι δὲ καὶ τὸ πλῆθος τοῦ ἤχου τῆς θαλάσσης, φωνὴν δὲ ἔδωκαν αἱ νεφέλαι ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς μεταμορφώσεως, ὅταν ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης ἡ λέγουσα „ Οὗ-

---

πρὸς τὸ ὁρμῆσαι μὲν ἐπὶ τὰς τροφίμους νομὰς, αὐλισθῆναι δὲ ἐν τόποις ἀσφαλεςέροις, ἢ ποτὸν ἑαυτοῖς ἐκζητῆσαι ἐὰν μήτις ᾖ ὁ ποιμένων, ϗ ἐπὶ τούτων καθηγούμενος· τοιαύτην ἔμφασιν ἔχει ϗ τὸ, ὁ ποιμένων τὸν Ἰσραὴλ, ϗ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσήφ· δείκνυσι γὰρ, ὅτι οὐκ ᾔδεισαν οἱ ἐξ Αἰγύπτου ἐξιόντες, ποῦ πορεύονται· ἀλλ᾽ ὅπου Θεὸς ἦγε διὰ τῆς νεφέλης αὐτοὺς ὁδηγῶν, ἐκεῖ ἐπορεύοντο· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐ μάτην ἐνταῦθα τῇ εἰκόνι τῶν προβάτων ἐχρήσατο· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ῥάβδῳ ταῦτα ὑπὸ τῶν ποιμένων εὐθύνεται· οὕτω ϗ ἡμεῖς τῷ ςαυρῷ παρὰ τοῦ Χρισοῦ ποιμαινόμεθα· ὅθεν ϗ τοῦ Μωϋσέως, ἔτι δὲ ϗ Ἀαρὼν ἐμνημόνευσεν· οἵτινες εἰς τύπον ςαυροῦ, ῥάβδον ἐκόμιζον τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ϗ ἐρήμῳ ἐγκύμονα θαυμάτων· καθάπερ γὰρ ἐκεῖνοι τῇ ῥάβδῳ κατὰ τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν τοῦ Ἰσραὴλ εὐεργεσίαν ἐχρήσαντο οὕτω ϗ ὁ Χρισὸς τῷ ςαυρῷ κατὰ τῶν Δαιμόνων ἐπιςροφῆς ἕνεκα τῆς ἡμετέρας κέχρηται· ϗ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „ Ὥσπερ πρόβατα οὐκ εἰδότα ὅποι τε ἄπεισι· ϗ ὅποι πορεύεται· οὕτως ἡμᾶς αὐτὸς διῆγες, ὑπηρέταις πρὸς τοῦτο τοῖς περὶ τὸν Μωσέα ϗ Ἀαρὼν κεχρημένος· τούτων, φησιν, ἐγὼ, ὑπομιμνησκόμενος, παρεκάλουν τὴν διάνοιαν ϗ εὐφραινόμην· ἐννοῶν γὰρ ὅσα τε ϗ οἷα ἡμῖν, ὑπῆρξε τῇ σῇ βοηθείᾳ, ἐπειθόμην, ὡς οὐκ ἄν ποτε τοσαῦτα πεποιηκὼς ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ, ϗ τῇ τῶν κατεχόντων τότε ἀπαλλαγῇ, νῦν ἀνάσχοιε πάντη περιϊδεῖν ἡμᾶς ἐν δουλείᾳ τε ὄντας ϗ αἰχμαλωσίᾳ ϗ συμφορᾷ.

„ Οὗτός ἐςιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα · δύνασαι δὲ νὰ εἰπῇς καὶ νεφέλας τοὺς Προφήτας · καθὼς ἐρμηνεύσαμεν ἐν τῷ ιζ. Ψαλμῷ · ὅπου θέλεις εὕρεις καὶ τὰ βέλη καὶ τὰς ἀςραπὰς τί δηλοῦσι · φωνὴ δὲ βροντῆς εἶναι ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος · ἐπειδὴ αὐτὸ ἦλθεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν · καὶ ἐπειδὴ ἔγινε δυνατὸν καὶ ἐξάκουςον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους · τροχὸς δὲ εἶναι ὁ κόσμος διὰ τὸ ἄςατον αὐτοῦ.

Ἐσαλεύθη δὲ ἡ γῆ καὶ ἔντρομος ἐγενήθη, καθὼς ἐν τῷ ιζ. Ψαλμῷ ἐρμηνεύσαμεν · ὅλος γὰρ οὗτος ὁ ςίχος εὑρίσκεται καὶ ἐκεῖ · ἐν τῇ θαλάσσῃ δὲ ἡ ὁδός σου, ὅταν ἐσὺ, λέγει, Κύριε, ἐπῆγες εἰς τοὺς Μαθητάς σου, περιπατῶν ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν · τὸ ἴδιον δὲ τοῦτο δηλοῦται καὶ διὰ τοῦ ἀκολούθου ςίχου · ὕδατα γὰρ πολλὰ εἶναι τὸ βάθος τῶν ὑδάτων · τὰ ἴχνη σου δὲ ἐπάνω τῆς θαλάσσης οὐ γνωσθήσονται · καθότι ἐπάνω εἰς τὸ νερὸν ἀχνάρια δὲν συνιςῶνται. Μερικοὶ δὲ θάλασσαν ὀνομάζουσι τὴν ζωὴν ταύτην, διὰ τὴν ἅλμην τῶν θλίψεων, καὶ διὰ τὸ ἀβέβαιον καὶ ἀνώμαλον · εἰς τὴν ζωὴν δὲ ταύτην λέγουσιν, ἔγινεν ἡ ὁδὸς καὶ πολιτεία σου Κύριε, κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν · ὅμως τὰ ἴχνη σου: ἤγουν οἱ τρόποι τῆς ἐνανθρωπήσεώς σου, εἶναι ἀκατάληπτοι · λαὸς δὲ τοῦ Πατρὸς, εἶναι ὁ νέος τῶν Χριςιανῶν · χεὶρ δὲ εἶναι ἡ χειραγωγία καὶ ὁδήγησις τοῦ Χριςοῦ, ὅς τις εἶναι, Μωσῆς μὲν, καθὸ νομοθέτης τοῦ Εὐαγγελικοῦ νόμου · Ἀαρὼν δὲ, καθὸ μέγας Ἀρχιερεὺς, ὅς τις ἐθυσίασε τὸν ἑαυτόν του διὰ τὸν λαόν του.

ΨΑΛ-

ΨΑΛΜΟΣ ΟΖʹ. ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΑʹ.

„ Συνέσεως τῷ Ἀσάφ.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται Συνέσεως· ἐπειδὴ εἶναι χρεία νὰ ἔχουν σύνεσιν οἱ τοῦτον ἀναγινώσκοντες, διὰ νὰ γνωρίσουν, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁποῦ λαλεῖ ἐδῶ, καὶ πρὸς ποίους λαλεῖ· καὶ ποῖος εἶναι ὁ νόμος ὁ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενος· ὁ μὲν γὰρ λαλῶν ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ, εἶναι ὁ Προφήτης Δαβὶδ, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ· ἐκεῖνοι δὲ, πρὸς τοὺς ὁποίους λαλεῖ, εἶναι οἱ πιστεύοντες τῷ Χριστῷ Χριστιανοί· καὶ νόμος δὲ ὁ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενος, εἶναι ὁ τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

1: „ Προσέχετε λαός μου τῷ νόμῳ μου.

Λέγει ὁ Προφήτης Ζαχαρίας „ Καὶ καταφεύξονται Ἔθνη πολλὰ ἐπὶ Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν· (Ζα. β. 11.) Λαὸν λοιπὸν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστιανικὸν· Νόμον δὲ τὸν Εὐαγγελικὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· περὶ τοῦ ὁποίου εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „ Ἐκ Σιὼν ἐξελεύσεται Νόμος καὶ Λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ, καὶ κρινεῖ ἀναμέσον τῶν Ἐθνῶν· (Ἡσ. β. 3.)

„ Κλίνατε τὸ οὖς ὑμῶν εἰς τὰ ῥήματα „ τοῦ στόματός μου.

Τὸ κλίνατε, ἢ νοεῖται ἀντὶ τοῦ ἁπλῶς ὑποβάλλετε· ἢ ἀντὶ τοῦ μεταθέσετε τὰ αὐτίασας ἀπὸ τὰ ἀνωφελῆ ἀκούσματα, εἰς τὰ κηρύγματα τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Εὐσέβιον. (1)

2: „ Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα „ μου. φθέγξομαι προβλήματα ἀπ' „ ἀρχῆς.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία τῶν παραβολῶν, ὁποῦ εἶπεν ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· φησὶ γὰρ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος ἀναφέρων αὐτολεξεὶ τὸ ῥητὸν „ Ταῦτα πάντα ἐλάλησε (ὁ Ἰησοῦς) ἐν παραβολαῖς τοῖς Ὄχλοις. καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ Προφήτου λέγοντος ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου (Ματ. ιγ. 34.) προβλήματα δὲ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὰς ἰδίας πάλιν πα-

(1) Λέγει γὰρ οὕτως ὁ Εὐσέβιος „ Ἀπαιτεῖ τὸν ἴδιον λαὸν ὁ Σωτὴρ σύντονον ἀκοὴν, ὡς ἂν μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπέσῃ τῷ προτέρῳ λαῷ, τῷ παρακούσαντι τοῦ Θεοῦ.

παραβολὸς· ὁ γὰρ Ματθαῖος, ἀντὶ νὰ εἰπῇ προβλήματα, εἶπε κεκρυμμένα, προσέχωντας εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον, τὸ ὁποῖον καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο δηλοῖ· ἐπειδὴ ὅλαι αἱ Εὐαγγελικαὶ παραβολαὶ, κεκρυμμένην εἶχον τὴν ἀλήθειαν· ὅθεν καὶ ὁ Ἀκύλας, αἰνίγματα ἐξέδωκεν· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου εἶπεν ὁ Ματθαῖος, προσέχωντας καὶ κατὰ τοῦτο εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ἑβραϊκοῦ· τὸ δὲ, φθέγξομαι, ἐρεύξομαι εἶπεν ὁ Ματθαῖος. τὸ ὁποῖον εἶναι σχεδὸν ἕνα μὲ τὸ, φθέγξομαι, (1)

3: „Ὅσα ἠκούσαμεν καὶ ἔγνωμεν αὐτά,

Τὸ ὅσα ἐδῶ, δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ προβλήματα, ἀλλὰ λαμβάνεται καθ' ἑαυτὸ θαυμαστικῶς ἀντὶ, ὢ πόσα ἠκούσαμεν· τόσον παρὰ τῶν Διδασκάλων, ὅσον καὶ παρὰ τῶν θείων Γραφῶν· θέλει γὰρ ὁ Δαβὶδ νὰ εἰπῇ, πόσον πολλὰς εὐεργεσίας ἐνήργησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς παλαιοὺς Ἑβραίους, καὶ πόσον ἐξ ἐναντίας οἱ Ἑβραῖοι ἐπαρώργισαν καὶ ἐλύπησαν τὸν Θεόν· καὶ ἀκολούθως, ὅσα κακὰ ἔπαθον διὰ τὸν παροργισμόν τους αὐτόν· ἠκούσαμεν δὲ εἶπεν ἐκ προσώπου του ὁ Κύριος, διὰ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος, κατὰ τὸν Θεόδωρον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος ἤκουσε ταῦτα, καθὼς καὶ ἡμεῖς. ἔγνωμεν δὲ αὐτὰ ἀντὶ τοῦ ἐβεβαιώθημεν περὶ αὐτῶν· (2) δὲν ἠκούσαμεν, λέγει, ἁπλῶς αὐτὰ ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπληροφορήθημεν. (3)

„ Καὶ οἱ Πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὅτι ἠκούσαμεν, προσθέττει ἐδῶ καὶ παρὰ τίνων, ὅτι ἀπὸ τοὺς Πατέρας ἡμῶν· πατέρας δὲ λέγει τώρα, ὄχι τοὺς κατὰ φύσιν· ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν ὅτι τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστοὺς ἐδίδαξαν ταῦτα οἱ κατὰ φύσιν αὐτῶν γονεῖς· Ἕλληνες ὄντες καὶ χωρὶς νόμου· ἀλλὰ λέγει τοὺς κατὰ θέσιν Πατέρας, κατὰ τὸν Ὠριγένη· ὁποῖοι ἦτον ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ λοιποὶ Προφῆται καὶ Ἱεροὶ Συγγραφεῖς· καὶ πρὸς τούτοις οἱ τούτων ἐξηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ, καθὼς εἴπομεν· τῶν μὲν γὰρ παλαιῶν Πατέρων ἐκείνων καὶ Προφητῶν Υἱὸς, ἦτον ὁ Χριστὸς διὰ τῆς Μητρός του, καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολοι· τούτων δὲ,

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένη „ Εὐαγγελικὴ παραβολή ἐστι λόγος ὡς περὶ γενομένου· μὴ γενομένου μὲν κατὰ τὸ ῥητὸν, δυναμένου δὲ γενέσθαι τροπικῶς, δηλωτικὸς πραγμάτων ἐκ μεταλήψεως τῶν ἐν τῇ παραβολῇ λελεγμένων· οὐ γὰρ γέγονεν κατὰ τὸ ῥητὸν, τὸ, ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι καὶ τὰ λοιπά· προσθέττει δὲ ὁ Νικήτας λέγων· „ Οὐ νομίζω τὸν ὅρον τοῦτον τῆς παραβολῆς ἁρμόζειν τοῖς ἐπιφερομένοις τῷ, ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· γέγονε γὰρ τὸ, ἐναντίον τῶν Πατέρων αὐτῶν ἃ ἐποίησε θαυμάσια ἐν γῇ Αἰγύπτῳ καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ Ψαλμοῦ, κατὰ μὲν τὰ ῥητὰ, γεγενημένων πραγμάτων. κατὰ δὲ διάνοιαν, ἀναγομένων τρόπῳ διηγήσεως παραβολῶν, ἐπί τινα πνευματικὰ, ὧν σύμβολα ἦν τὰ γεγραμμένα καὶ γεγενημένα· ὁ μέν τοι μὴ βουλόμενος. ἕτερον μὲν εἶναι ὅρον τῆς Εὐαγγελικῆς παραβολῆς, ἄλλον δὲ τῆς ἐν τοῖς Ψαλμοῖς ἐνταῦθα ὀνομασθείσης, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, νοησάτω ἀναφέρεσθαι τὸ, ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, οὐκ ἐπὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἐξόδου θαυμάσια· ἀλλὰ ἐπὶ τὰς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ παραβολὰς τοῦ Χριστοῦ, λέγοντος ἐν τῷ Προφήτῃ· „ Προσέχετε λαός μου τῷ νόμῳ μου καὶ τὰ λοιπά.

(2) Ἄλλος δέ φησιν, ὅτι τάχα καὶ οἱ Μαθηταὶ ἀποκρίνονται καὶ φασίν· ὅσα ἠκούσαμεν καὶ ἔγνωμεν· οὐ πάντων δέ ἐστι τὸ ἀκούειν καὶ τὸ γινώσκειν, ἀλλ' ἢ μόνων τῶν συνιέντων τοὺς λόγους· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅσα παρὰ τῶν Πατέρων, φησὶ, δεδιδάγμεθα ἀκούσαντες, πάντα ταῦτα διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἐγνώκαμεν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Οἱ Χριστοῦ νοῦν ἔχοντες ταῦτα συνῆκαν πνευματικῶς· διηγήσαντο γὰρ οἱ κατὰ σάρκα Πατέρες, καὶ αὐτοὶ δι' ἐπιστήμης ἑτέρους ἐγέννησαν· ὅπως κἀκεῖνοι τοῖς μετ' αὐτοὺς διηγήσωνται.

(3) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει, ὅτι ἀνωτέρω μὲν ἑνικῶς ὁμιλεῖ ὁ Χριστός· ἐδῶ δὲ ὁμιλεῖ πληθυντικῶς ὑποκαταβὰς τῆς αὐτοῦ Θεότητος καὶ ἀνθρωπίνως φθεγγόμενος· συμπαραλαμβάνων καὶ τοὺς κατὰ σάρκα ὁμογενεῖς αὐτοῦ καὶ Μαθητάς· ὅτε μὲν γὰρ τὸν οἰκεῖον νόμον αὐτοῖς προὔβάλλετο, σὺν αὐθεντίᾳ βασιλικῇ ἐξ ἑνὸς προσώπου λαλεῖ· νῦν δὲ,

δὲ, τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ καὶ τῶν Ἀποστόλων υἱοί, εἶναι ὅλος ὁ Χριστιανικὸς λαός.

4: „ Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν „ εἰς γενεὰν ἑτέραν.

Οἱ μὲν γονεῖς ἐδιηγήθησαν τὰ διδάγματα ταῦτα ἀμέσως εἰς τὰ ἐδικάτων τέκνα· τὰ δὲ τέκνα των δὲν ἔκρυψαν ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔμαθον ἀπὸ τὴν μεταγενεστέραν γενεάν· ἀλλ' ὁμοίως καὶ αὐτὰ ἐδιηγήθησαν εἰς τοὺς υἱούς των, ἐκεῖνα ὁποῦ ἔμαθον· καὶ ἔτζι πάλιν οἱ υἱοὶ ἐκείνων, τὰ ἐδιηγήθησαν εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα· νόμος γὰρ ἦτον, ὁποῦ ἐπρόσταζεν εἰς αὐτοὺς ταῦτα· „ Πρόσεχε σεαυτῷ . . . μὴ ἐπιλάθῃ πάντας τοὺς λόγους, οὓς ἑωράκασιν οἱ ὀφθαλμοί σου· καὶ συμβιβάσεις τοὺς υἱούς σου καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν σου. (Δευ. δ'. 9.)

„ Ἀπαγγέλλοντες τὰς αἰνέσεις τοῦ Κυ- „ ρίου καὶ τὰς δυναστείας αὐτοῦ, καὶ „ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε.

Τὸ „ Καὶ οἱ Πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, ἑνόνεται μὲ τὸ, ἀπαγγέλοντες τοῦτο· τὸ δὲ: „ Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν, εἶναι διὰ μέσου κατὰ σχῆμα ὑπερβατόν· τὰ ἴδια δὲ ἔργα τοῦ Θεοῦ αἰνέσεις καὶ δυναστείας καὶ θαυμάσια ὀνομάζει· αἰνέσεις μὲν, ὡς αἰνετά· δυναστείας δὲ, ὡς τῆς θείας δυνάμεως δηλωτικά· καὶ θαυμάσια, ὡς θαυμαστά· ἢ δυναστείας μὲν ὀνομάζει τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν δυνάμεις, ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Θεός, θαυμάσια δὲ ὀνομάζει τὰ θαύματα, ὁποῦ ἐνήργησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἐδικόν του λαόν· τὰ ὁποῖα θέλει διηγηθῇ κατὰ μέρος. (1)

5: „ Καὶ ἀνέστησε μαρτύριον ἐν Ἰακὼβ, „ καὶ νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραήλ.

Τοῦ ἀνέστησε μαρτύριον ἐν Ἰακὼβ, εἶναι ἐξήγησις τὸ ἀκόλουθον: ἤγουν τὸ, νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραήλ· διότι, τὸ μὲν ἀνέστησε σημαίνει τὸ ἴδιον· ὁποῦ δηλοῖ καὶ τὸ ἔθετο· μαρτύριον δὲ πάλιν καὶ ὁ νόμος ὀνομάζεται: καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν ιη'. Ψαλμόν· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰακὼβ ὁ ἴδιος ὠνομάσθη καὶ Ἰσραήλ, ὅταν ἠξιώθη νὰ παλαίσῃ μὲ τὸν Θεόν· ποῖος δὲ εἶναι ὁ νόμος αὐτὸς; ἄκουσον. (2)

„ Ὅσα ἐνετείλατο τοῖς πατράσιν ἡ- „ μῶν τοῦ γνωρίσαι αὐτὰ τοῖς υἱοῖς „ αὐτῶν.

Τὸ τοῦ, ἐδῶ εἶναι περιττόν· ἐνομοθέτησε, λέγει, τοῦτο ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους· ἵνα, ἐκεῖνα ὁποῦ ἐπρόσταξεν αὐτὸς εἰς τοὺς πατέρας μας, ἐκεῖ-

---

δὲ, ὅτε τῶν παλαιῶν ἀναγνωσμάτων ἐπιτέμνεται τὴν διήγησιν, κοινοποιεῖται τὸν λόγον· καὶ ἠκούσαμεν, εἶπε, διὰ τὸ πρόσλημμα.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οὐχ ἑτέρᾳ γενεᾷ, ἀλλὰ τοῖς τέκνοις αὐτῶν πάντα πέπρακται τὰ παρὰ τοῦ Σωτῆρος μεγαλουργήματα· διὸ οὐκ ἐπαύσαντο αὐτοῖς παραγγέλλοντες τὰς αἰνέσεις τοῦ Κυρίου, καὶ τὰς δυναστείας αὐτοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Μαρτύριον καλεῖ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ παγεῖσαν σκηνὴν, ὡς ἔχουσαν τὰς πλάκας τοῦ μαρτυρίου: ἤτοι τοῦ νόμου· τοῦτό, φησι, διὰ τῆς νομοθεσίας ἐκείνης παρεκελεύσατο, ὥστε καθάπερ τινα κλῆρον τὴν τῶν θαυμάτων διήγησιν παραπέμψαι τοὺς πατέρας εἰς τοὺς ἐκγόνους· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος καὶ ὁ Ἀθανάσιος· ὅτι Μαρτύριον ἦτον ἡ Σκηνὴ, ἔνθα ἡ Κιβωτὸς, ἐν ᾗ ὁ νόμος. τά τε Χερουβὶμ, καὶ τὸ ἱλαστήριον, καὶ ἡ λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων· προστίθησι δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Νόμον, φησιν, ἔδωκε τοῖς πατράσιν αὐτῶν, παιδαγωγῶν αὐτοὺς εἰς τὸ γνῶναι διὰ τοῦ νόμου τὸν κατὰ καιροὺς ἐπιδημήσαντα Σωτῆρα τῷ γένει· ἐπεὶ δὲ παρέβησαν τὸ μαρτύριον καὶ τὸν νόμον, μαρτύριον ἕτερον ἑαυτῷ τὸ σῶμα κατηρτίσατο, ναὸν ὄντα τοῦ ἐνι-

ἐκεῖνοι πάλιν γνωρίσουν καὶ διηγηθοῦν αὐτὰ εἰς τοὺς ἐδικούς των υἱούς.

6: „Ὅπως ἂν γνῷ γενεὰ ἑτέρα, υἱοὶ οἱ „τεχθησόμενοι. καὶ ἀναστήσονται, „καὶ ἀπαγγελοῦσιν αὐτὰ τοῖς υἱοῖς „αὐτῶν.

Ἐδῶ γράφει τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν οἱ Πατέρες ἐδιηγοῦντο εἰς τοὺς υἱούς των τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ: δηλαδὴ, διὰ νὰ ἠξεύρῃ ταῦτα ἡ μεταγενεςέρα γενεά· καὶ πάλιν εἰ υἱοὶ ἐκεῖνοι, ἐποῦ μέλλουν νὰ ἀναςηθοῦν: ἤγουν νὰ γεννηθοῦν ἀπὸ τὴν μεταγενεςέραν γενεὰν, αὐτοὶ, λέγω, νὰ διηγοῦνται ταῦτα εἰς τοὺς υἱούς των: ἤτοι οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν νὰ διηγοῦνται αὐτὰ εἰς τοὺς υἱούς των κατὰ διαδοχήν· καὶ οὕτω νὰ διαμένῃ ἡ μνήμη αὐτῶν ἀλησμόνητος. (1)

7: „Ἵνα θῶνται ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα „αὐτῶν.

Ἵνα, λέγει, ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης μανθάνοντες οἱ μεταγενέςεροι, ὅσα ὑποσχέθη νὰ κάμνῃ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτὸν, θέλωσιν ὅλην τὴν ἐλπίδα των εἰς τὸν Θεόν.

„Καὶ μὴ ἐπιλάθωνται τῶν ἔργων τοῦ „Θεοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐκζη„τήσωσιν.

Ἵνα, λέγει, οἱ μεταγενέςεροι μελετῶντες τὰς τοιαύτας προγονικὰς διηγήσεις, μὴ ἀλησμονήσουν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα ἀνωτέρω ὠνόμασε δυναςείας Θεοῦ καὶ θαυμάσια· καὶ ζητήσωσιν: ἤτοι ἀκολουθήσωσιν εἰς τὰς ἐντολάς του· διὰ τὶ ἐκεῖνος ἐποῦ ζητεῖ κανένα πρᾶγμα, αὐτὸς καὶ εἰς τὸ ἴχνος ἐκείνου ἀκολουθεῖ· γενεὰ δὲ ἑτέρα ἠμποροῦν νὰ εἶναι καὶ οἱ Χριςιανοὶ, οἵτινες ἠξεύρουν ὅλα τὰ ἐν τῇ Παλαιᾷ διηγήματα καὶ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ.

8: „Ἵνα μὴ γένωνται ὡς οἱ πατέρες αὐ„τῶν γενεὰ σκολιὰ καὶ παραπικραί„νουσα.

Ἵνα μὴ, λέγει, ὡς ἡ παλαιὰ, οὕτω γένῃ καὶ ἡ μεταγενεςέρα γενεὰ, σκολιὰ μὲν, διὰ τὶ δὲν εἶχε πίςιν ὀρθὴν καὶ ςερεὰν εἰς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ ἐν καιρῷ περιςάσεως ἀπιςοῦσεν εἰς αὐτάς· παραπικραίνουσα δὲ, διὰ τὶ ἐγόγγυζε κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἤθελεν ἀπαντήσῃ καμμίαν δυσκολίαν καὶ πειρασμόν· καὶ διὰ τὶ δὲν ὑπέφερεν, οὔτε ἀρέσκετο εἰς τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐλευθερίαν· ἀλλὰ ἐνόμιζε προτιμοτέραν τὴν ἐν Αἰγύπτῳ σκλαβίαν· καθὼς ταῦτα πάντα διηγῆται εἰς πολλὰ μέρη ἡ βίβλος τῶν Ἀριθμῶν. (2)

„Γενεὰ, ἥτις οὐ κατεύθυνε τὴν καρ„δίαν ἑαυτῆς, καὶ οὐκ ἐπιστώθη με„τὰ

ἐνοικοῦντος Θεοῦ λόγου· „ Λύσατε γάρ φησι τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Σημαίνει διὰ τούτων τοὺς ἁγίους τοῦ Σωτῆρος Μαθητὰς, οἵτινες τὰ θαυμάσια, ἃ κατώρθωσεν ὁ Χριςὸς, τοῖς υἱοῖς αὐτῶν ἀπαγγελοῦσι: τουτέςι τοῖς προσελθοῦσι δι' αὐτῶν τῇ πίςει· καὶ ὁ Ἡσύχιός φησι· „ Θεωρεῖς ὅτι περὶ τῶν Ἐθνῶν λέγει; οὕτω γὰρ ταῦτα τεχθέντα ὑπῆρχεν εἰς εὐσέβειαν· ἔμελλε γὰρ διὰ τοῦ Βαπτίσματος τίκτεσθαι· ὅθεν υἱοὶ τεχθησόμενοι δικαίως ἐλέγοντο· τοῦτο δὲ γνῶσις ἀληθὰς Θεοῦ, τὸ μεταδοῦναι καὶ ἄλλοις τῆς γνώσεως, καὶ υἱοὺς τῇ μαθητείᾳ τῶν ἐντολῶν ἐργάσασθαι· ὅπερ σαφῶς πεποιήκασιν οἱ εἰς Χριςὸν πιςεύσαντες· οὐδενὶ γὰρ τῆς θεογνωσίας ἐβάσκηναν· οὐδὲ, ὡς οἱ προλαβόντες, ἐπίςευσαν ἀποκλεῖσαι τοῖς ἄλλοις τὴν εἴσοδον βουλόμενοι· ἀλλὰ παρεγγυῶσιν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα ἔχειν.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἀπαγγελοῦσι, φησι, τὰς αἰνέσεις τοῦ Θεοῦ τοῖς δι' αὐτῶν παιδαγωγουμένοις οἱ Ἀπόςολοι, ἵνα καὶ ἐκζητήσωσι τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς, καὶ μὴ τὴν τῶν Πατέρων κακοδαιμονίαν μιμήσωνται·

„ τὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτῆς.

Διὰ νὰ μὴ γένῃ, λέγει, ἡ μεταγενεςέρα γενεὰ, ὡσὰν ἐκείνη ἡ παλαιὰ τῶν Ἑβραίων, ἡ ὁποία δὲν ὤρθωσε τὴν καρδίαν της, ὥςε ὁποῦ νὰ πιςεύῃ εἰς τὸν Θεὸν, μὲ ἁπλότητα καὶ βεβαιότητα· ἀλλ' ἐσκολίαζε διςάζουσα, καὶ ἀμφιβάλλουσα· οὐδὲ ἐφάνη πιςὴ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ· πνεῦμα δὲ λέγει ἐδῶ τὴν ψυχήν. (1)

9: „ Υἱοὶ Ἐφραὶμ ἐντείνοντες καὶ βάλ-
„ λοντες τόξοις· ἐστράφησαν ἐν ἡμέ-
„ ρᾳ πολέμου.

Ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραὶμ υἱοῦ Ἰωσὴφ, ἦτον ἡ πλέον ἐπιτηδεία εἰς τὸ νὰ πολεμῇ μὲ τοξάρια, καὶ ἡ πλέον πολεμικὴ· ὅθεν ἀκολούθως ἐκ τούτου ἦτον καὶ ὀνομαςὴ· μάλιςα δὲ ἦτον ἔντιμος· διατὶ αὐτὴ πρώτη ἐδέχθη τὴν Κιβωτὸν, μέσα εἰς τὰ σύνορα τῆς ἐδικῆς της γῆς· ὁμοίως καὶ τὴν Σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου τὴν κατασκευασθεῖσαν ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν· διότι ἡ Σηλὼμ, ὅπου ἦτον ἡ Κιβωτὸς καὶ ἡ Σκηνὴ, ἦτον μερὶς καὶ τόπος τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραὶμ· αὐτὴ λοιπὸν, λέγει, ἡ περιβόητος εἰς τοὺς πολέμους φυλὴ, ἐνικήθη διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν της· ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται, ὅτι διὰ μέσου τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραὶμ, ἥτις ἦτον τότε πρώτη, φανερόνει ὁ Δαβὶδ καὶ τὰς ἄλλας φυλὰς, ὅσαι ἐπαρεδόθησαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, μὲ τὸ νὰ εἰδωλολάτρησαν· καθὼς ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν ἱςορεῖ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Ἐφραὶμ οἱ τεντόνοντες τὰ τοξάρια των, καὶ κτυπῶντες μὲ τὰς σαΐτας· αὐτοὶ ἐςράφησαν: ἤγουν δειλιάσαντες ἔδωκαν νῶτα καὶ ἔφυγον ἀπὸ τὸν πόλεμον, μὲ τὸ νὰ ἐνικήθησαν κατὰ τὸν Θεόδωρον. Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὡς ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶναι προφητεία διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔπεσαν ὕςερον ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραὶμ· διότι, ἀφ' οὗ ἡ δέκα φυλαῖς ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Ῥοβοὰμ τοῦ υἱοῦ Σολομῶντος καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν Σαμάρειαν, ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραὶμ, μὲ τὸ νὰ ἦτον πρωτεύουσα ἀνάμεσα εἰς τὰς δέκα, ἔπεισε τὰς ἄλλας φυλὰς νὰ ςήσουν τὰς χρυσᾶς δαμάλεις καὶ Εἴδωλα ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ νὰ ἀποςατήσουν ἀπὸ τὸν ἀληθῆ Θεόν· διὰ τοῦτο καὶ παρεδόθη ὁμοίως μὲ τὰς ἄλλας εἰς τοὺς πολεμίους· καθὼς ἱςορεῖ ἡ τρίτη τῶν Βασιλειῶν· καὶ ἄλλοι δὲ Προφῆται κατηγοροῦσι τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραὶμ, διατὶ ἐςάθη εἰς τὸν λαὸν αἰτία τῆς εἰδωλολατρείας. (2)

10: „ Οὐκ ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ
„ Θεοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ οὐκ
„ ἠβουλήθησαν πορεύεσθαι.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερόνει ὁ Δαβὶδ, ποία ἐςάθη ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ἐνικήθησαν ὅλαι αἱ φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ: ἤγουν διατὶ δὲν ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ· διαθήκην δὲ ὀνομάζει, τὰς συνθήκας καὶ ὑποσχέσεις ὁποῦ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐποίησεν ὁ Θεὸς μὲ τοὺς Ἑβραίους, ὅταν τοὺς ἔφερεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· Νόμον δὲ λέγει, τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ (3)

11: „ Καὶ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐκείνη φησιν ἡ γενεὰ οὐκ ἔσχεν εὐθεῖαν τὴν καρδίαν πρὸς Θεὸν, οὐδὲ πίςιν ἔσχε τὸ πνεῦμα αὐτῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ· πνεῦμα δὲ ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Εὐσέβιος νοοῦσι τὴν προαίρεσιν, τὴν γνώμην καὶ διάθεσιν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Γλώττῃ γὰρ πάντως μόνῃ τὴν πίςιν ἐπηγγείλαντο· οὐχὶ δὲ ὅλῃ καρδίᾳ καὶ καθαρῷ τῷ πνεύματι.

(2) Ὅθεν ὁ Ὠσηὲ εἶπε „ Μέτοχος Εἰδώλων Ἐφραίμ (Ὠσ. δʹ. 13.) καὶ πάλιν· „ Ἐπλήθυνεν Ἐφραὶμ θυσιαςήρια· (αὐτόθ. ηʹ. 11.) καὶ ὁ Ἱερεμίας· „ Καὶ ἀποῤῥίψω ὑμᾶς ἀπὸ προσώπου μου, καθὼς ἀπέῤῥιψα τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν, πᾶν τὸ σπέρμα Ἐφραίμ. (Ἱερ. ζʹ. 15.)

(3) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον „ Οἱ υἱοὶ Ἐφραὶμ: ἤτοι ἅπας ὁ Ἰσραὴλ, δεδιδαγμένοι τοῖς πονηροῖς μά„

11 : „ Καὶ ἐπελάθοντο τῶν εὐεργεσιῶν „ αὐτοῦ, καὶ τῶν θαυμασίων αὐτοῦ, „ ὧν ἔδειξεν αὐτοῖς.

Εὐεργεσίαι μὲν εἶναι ἐκεῖναι ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους: ἤγουν τὸ νὰ τοὺς ελευθερώσῃ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον τὸ νὰ τοὺς διαπεράσῃ ἀβρόχως ἀπὸ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσα· καὶ ἄλλα ὅσα ἀριθμεῖ παρακάτω: θαυμάσια δὲ εἶναι, ἐθαυματούργησεν ὁ Θεὸς ἐναντίον τῶν Αἰγυπτίων, τὰ ὁποῖα ἔμπροθεν ὀνομάζει σημεῖα καὶ τέρατα: ἤτοι τὸ νὰ μεταβάλῃ τοὺς ποταμοὺς εἰς αἷμα· τὸ νὰ εὐγάλῃ τοὺς βατράχους· καὶ νὰ ἐνεργήσῃ παραδόξως τὰς ἄλλας πληγάς, τὰς ὁποίας καὶ αὐτὰς παρακάτω ἀριθμεῖ· ἔδειξε δὲ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς μεταγενεστέρους Ἑβραίους ταῦτα διὰ μέσου τῆς διδασκαλίας καὶ διηγήσεως τῶν πατέρων του.

12 : „ Ἐναντίον τῶν Πατέρων αὐτῶν, ἃ ἐ- „ ποίησε.

Ταῦτα, λέγει, τὰ θαυμάσια ἔκαμεν ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν εἰς τοὺς πατέρας καὶ προγόνους, τῶν μεταγενεστέρων Ἑβραίων· ἀκολούθως δὲ σημειοῖ καὶ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ταῦτα ἐνήργησεν ὁ Θεός.

„ Ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ἐν πεδίῳ Τάνεως.

Ἡ τάνις ἦτον πόλις τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτον ἡ καθέδρα τῆς Βασιλείας τοῦ Φαραὼ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Ἡσαΐας „ ἐξέλιπον οἱ Ἄρχοντες Τάνεως (Ἡσ. ιθ. 13.) ὁ μὲν οὖν Μωϋσῆς ἐν τῷ Βιβλίῳ τῆς Ἐξόδου δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τῆς Τάνεως κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὁ δὲ Δαβὶδ Προφήτης ὤν, ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἤξευρε τοῦτο ἀπὸ τὴν Βίβλον τῶν Ἀριθμῶν, ἐν ᾗ γράφεται „ Καὶ χεβρὼν ἑπτὰ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη πρὸ τοῦ Τανὶν Αἰγύπτου (Ἀριθ. ιγ. 23.) ἢ καὶ ἀπὸ ἄλλα βιβλία ἀπόκρυφα· ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ Αἰγυπτιακά.

13 : „ Διέρρηξε θάλασσαν καὶ διήγαγεν „ αὐτούς· παρέστησεν ὕδατα ὡσεὶ „ ἀσκόν.

Ἔσχισε, λέγει, τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ὁ Θεός, καὶ διεπέρασε τοὺς Ἑβραίους παρέστησε δέ: ἤτοι ἀνέστησεν ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὰ σχισθέντα μέρη τῆς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα ἐφούσκοναν ὡσὰν ἀσκός. „ τὸ ὕδωρ γάρ φησιν, αὐτῆς τεῖχος ἐκδεξιῶν, καὶ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων (Ἐξ. ιδ. 22.) (1) συντόμως δὲ διηγεῖται τοῦτο τὸ θαῦμα ἐδῶ ὁ Δαβίδ· καὶ οὔτε ὅλα τὰ θαύματα διηγεῖται, οὔτε κατὰ τὴν τάξιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔγιναν· ἀλλὰ ἀπαρατηρήτως τὰ ἱστορεῖ, καθὼς ἦλθον εἰς τὸν νοῦν του· ἐπειδὴ δὲν εἶχε σκοπὸν διὰ νὰ διηγηθῇ ταῦτα καθὼς ἔγιναν. ἀλλὰ μόνον διὰ ἵνα ἐλέγξῃ τὴν ἀχαριστίαν τῶν Ἰουδαίων. πρῶτον δὲ θαῦμα ἔβαλε τὸ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὡς παραδοξότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα. (2)

τῆς

μάχεσθαι Δαίμοσι, ϗ εἰς τοῦτο ὥσπερ τόξον κατασκευασθέντες, παρ' αὐτὸν τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν μετεβλήθησαν· πῶς γὰρ οὐ μετεβλήθησαν, τὸν μὲν Δεσπότην ϗ Θεὸν ἀρνησάμενοι, προσκλίναντες δὲ ἑαυτοὺς τῷ Βαραββᾷ: τουτέστι τῷ Σατανᾷ; εἶτα αἰτίας παράθεσις· διότι φησι, τὴν καινὴν τοῦ Εὐαγγελίου παράδοσιν οὐκ ἐφύλαξαν· ἥτις ἐστὶ διαθήκη ϗ νόμος . . . ϗ πολλὰ εὐεργετούμενοι, πάντα τῆς μνήμης ἀπέρριψαν· ϗ τούτου ἀπόδειξις τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ· οὐ γὰρ ἐπίστευον αὐτῷ λέγοντι· „ Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον ϗ ἥκω.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὴν ἐπὶ τὸ πρανὲς χωρεῖν πεφυκυῖαν τῶν ὑδάτων φύσιν, ἔστησεν ἑκατέρωθεν ὁ τῶν ὅλων Θεός, καθάπερ ἐν ἀσκῷ τινι καθείρξας τῷ λόγῳ· ἐπειδὴ ἡ τῶν ἀσκῶν κατασκευὴ συνέχειν ἀκριβῶς τὴν ὑγρὰν δύναται φύσιν· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Δίδυμος.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Σέσωκε δὲ ἡμᾶς κατὰ τὸν ἴσον τρόπον ὁ Κύριος· διεβίβασε γὰρ ἡμᾶς ὡς εἰς θάλασσαν, τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα, τὰς ἐπαναστάσεις, τοὺς πειρασμούς, τὰ κύματα· κεκρατήκαμεν δὲ δι' αὐτοῦ ϗ τῶν ἀνθεστηκότων Δαιμόνων, ϗ εἰς τὴν ἀληθινὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας εἰσήχθημεν.

14. „ Καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς ἐν νεφέλῃ ἡ-
„ μέρας. καὶ ὅλην τὴν νύκτα ἐν φω-
„ τισμῷ πυρός.

Λέγει ὁ Μωϋσῆς ἐν τῇ Ἐξόδῳ „ Ὁ δὲ Θεὸς ἡγεῖτο αὐτῶν, ἡμέρας μὲν, ἐν ςύλῳ νεφέλης δεῖξαι αὐτοῖς τὴν ὁδὸν, τὴν δὲ νύκτα ἐν ςύλῳ πυρὸς (Ἐξ. ιγ. 21.) ὁ ἴδιος λοιπὸν ςύλος τῆς νεφέλης, τὴν ἡμέραν μὲν ὡδήγει καὶ ἐσκέπαζε τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τὸ καῦμα τοῦ ἡλίου, τὴν νύκτα δὲ ὡδήγει καὶ ἐφώτιζε καὶ ἐθέρμαινεν αὐτούς· διὰ τὶ ἡ νύκτα μὲ τὸ νὰ ἦναι ὑγρὰ, ἐψύχραινεν αὐτούς. (1)

15. „ Διέῤῥηξε πέτραν ἐν ἐρήμῳ καὶ ἐπό-
„ τισεν αὐτοὺς ὡς ἐν ἀβύσσῳ πολλῇ.

Ἐκτύπησε, λέγει ὁ Θεὸς, διὰ τῆς ῥάβδου τοῦ Μωϋσέως τὴν πέτραν εἰς τὴν ἔρημον τοῦ ὄρους Χωρὴβ, καὶ ἐπότισε τοὺς Ἑβραίους, καθὼς διδάσκει ἡ Βίβλος τῆς Ἐξόδου μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῆς ἀβύσσου, ἐφανέρωσε τὸ πλῆθος τῶν ὑδάτων, ὁποῦ ἐκ τῆς πέτρας ἀνέβλυσε κατὰ τὸν Ἡσύχιον.

16. „ Καὶ ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας, καὶ
„ κατήγαγεν ὡς ποταμοὺς ὕδατα.

Τοῦτο ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ εἶναι ἄλλο θαῦμα, τὸ ὁποῖον ἔγινεν ἐν τῇ ἐρήμῳ Κάδδης, καθὼς ἱςορεῖ ἡ Βίβλος τῶν Ἀριθμῶν κατὰ τὸν Ἡσύχιον. δύω φοραῖς γὰρ ἀνέβλυσεν ὁ Θεὸς νερὸν εἰς τοὺς Ἑβραίους, κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους· πρῶτον μὲν γὰρ ἀνέβλυσεν ὕδωρ ἐν τῷ ὄρει Χωρὴβ, ὅπου ὁ τόπος ὠνομάσθη πειρασμὸς καὶ λοιδόρησις· (Ἐξ. ιζ. 7.) διὰ τὶ ἐπείραζον οἱ Ἑβραῖοι τὸν Θεὸν, δοκιμάζοντες τὴν δύναμίν του, καὶ μὴ πιςεύοντες εἰς τὰ τόσα θαύματα, ὁποῦ εἶδον πρότερον· ὅθεν καὶ ἐλοιδόρουν κατηγοροῦντες τὸν Μωϋσῆν, διὰ τὶ τοὺς εὔγαλεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὰς ἐρήμους· δεύτερον δὲ ἀνέβλυσεν ὕδωρ ἐν Κάδδης, ὅπου ὁ τόπος ὠνομάσθη ὕδωρ ἀντιλογίας (Ἀριθ. κ. 13.) διὰ τὶ οἱ Ἑβραῖοι ἀντέλεγον εἰς τὸν Θεὸν γογγύζοντες· ὁ μὲν γὰρ Θεὸς ἐπρόςαξεν αὐτοὺς διὰ τοῦ Μωϋσέως νὰ πείθωνται, εἰς τὰ προςάγματά του, καὶ νὰ θαῤῥοῦν εἰς αὐτόν· οἱ δὲ σκληροκάρδιοι Ἑβραῖοι δὲν επροθυμοῦντο νὰ πεισθοῦν εἰς τὰ λογιά του, καὶ νὰ θαῤῥεύσουν εἰς αὐτόν· τὸ σχίσιμον ὅμως τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τῶν πετρῶν, ὁ Θεὸς οὐκ ἀμέσως, ἀλλὰ διὰ τοῦ Μωϋσέως, ἐτέλεσεν. (2)

17. „ Καὶ προσέθεντο ἔτι τοῦ ἁμαρτάνειν
„ αὐτῷ.

Τὸ τοῦ ἐδῶ, εἶναι περιττόν· ἐπειδὴ αἱ ἁμαρτίαι, ὁποῦ ἔκαμαν οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν ἔρημον, ἦτον ἐγνωσμέναι ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς Δαβὶδ δὲν τὰς ἀριθμεῖ· ἀλλ' ἀπαρατηρήτως εἶπεν, ὅτι ἀκόμη ἥμαρτον· ποῖα δὲ ἀκόμη ἥμαρτον; ἄκουσον.

„ Παρεπίκραναν τὸν ὕψιστον ἐν ἀνύ-
„ δρῳ.

Οἱ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης φησὶ „ Καὶ ἡμεῖς δὲ ὥσπερ τινὶ βυθῷ τῷ σωτηρίῳ Βαπτίσματι, πᾶν Αἰγύπτιον πρόσωπον, τουτέςι πᾶν ἁμαρτίας εἶδος καταπνίξαντες, διὰ τοῦ Πνεύματος ὡς διὰ νεφέλης ὁδηγησόμεθα, ϗ ἐν φωτὶ πορευσόμεθα· ϗ ὑπὸ τοῦ καύσωνος τῶν παθῶν οὐκ ἀηδές τι πεισόμεθα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Ὥσπερ οὖν τότε ἡ φύσις τῆς πέτρας ἡ ἀντιτυπὴς ϗ ςεῤῥέμνιος, ποτὸν τοῖς διψῶσιν ἐγένετο, εἰς ὕδατος μαλακότητα τῆς ἀντιτυπίας ἀναλυθείσης· οὕτω ϗ ὁ Χριςὸς ἡ πέτρα κατὰ τὸν Ἀπόςολον, ἀνικμός τις ϗ ἀντιτυπής ἐςι τοῖς ἀπίςοις εἰδέ τις προσάγοι τὴν ῥάβδον τῆς πίςεως, ποτὸν τοῖς διψῶσι γίνεται, ϗ ἐντὸς τῶν εἰσδεχομένων αὐτὸν εἰσῤῥέει· „ Ἐγὼ γάρ φησι, ϗ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, ϗ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει παρεπίκραναν τὸν Θεὸν, γογγύζοντες καὶ μὴ ἀρεσκόμενοι εἰς τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐλευθερίαν, ὡς εἶπε καὶ ἀνωτέρω· „ Γενεὰ σκολιὰ καὶ παραπικραίνουσα· ποῦ δὲ παρεπίκραναν αὐτόν; ἐν τόπῳ; ἢ ἐν γῇ, ἀνύδρῳ καὶ ξηρᾷ.

18: „ Καὶ ἐξεπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς „ καρδίαις αὐτῶν τοῦ αἰτῆσαι βρώμα„ τα ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν.

Ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια ἕως τοῦ: „ Καὶ πῦρ ἀνήφθη, ὁ μὲν Μωϋσῆς καθαρῶς δὲν ἱστόρησεν, ὁ δὲ Δαβὶδ ἔγραψεν, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, εἴτε διὰ τὶ ἐρανίσθη αὐτὰ ἀπὸ βιβλία Ἀπόκρυφα Ἑβραϊκὰ, ὡς προείπομεν· εἴτε καὶ διὰ τὶ ἔμαθε ταῦτα, ἐξ ἀγράφων παραδόσεων τῶν παλαιοτέρων· εἴτε καὶ διὰ τὶ ἐδιδάχθη ταῦτα, ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος· λέγει δὲ, ὅτι ἐξεπείρασαν οἱ Ἑβραῖοι τὸν Θεὸν μὲ τὰς διανοίας των: ἤγουν ἐδοκίμασαν, ἀνίσως ἔχῃ δύναμιν ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἐκεῖνα τὰ φαγητὰ, ὁποῦ τοῦ ζητοῦσι· (1) τὸ δὲ ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἑαυτοῖς: ἤτοι νὰ δώσῃ βρώματα εἰς τὸν ἑαυτόν τους κατὰ περίφρασιν·

19: „ Καὶ κατελάλησαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἶ„ πον· μὴ δυνήσεται ὁ Θεὸς ἑτοιμά„ σαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ;

Κατελάλησαν, λέγει: ἤτοι ἐγόγγυσαν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, λέγοντες: ὅτι ἔχει νὰ τοὺς θανατώσῃ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ στέρησιν τῶν ἡδονικῶν φαγητῶν; καὶ ὅτι, ἆρά γε ἔχει δύναμιν ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἑτοιμάσῃ τράπεζαν τῶν φαγητῶν, ὁποῦ ἐπιθυμοῦμεν εἰς τὴν ἔρημον;.

20: „ Ἐπεὶ ἐπάταξε πέτραν, καὶ ἐῤῥύη„ σαν ὕδατα, καὶ χείμαῤῥοι κατε„ κλύσθησαν, μὴ καὶ ἄρτον δύναται „ δοῦναι; ἢ ἑτοιμάσαι τράπεζαν τῷ „ λαῷ αὐτοῦ;

Ἐπειδὴ λέγει, ὁ Θεὸς ἀνέβλυσε νερὸν ἀπὸ τὴν πέτραν καὶ ἐπότισεν, ἆρά γε δύναται καὶ νὰ μᾶς δώσῃ ψωμί; καὶ νὰ μᾶς ἑτοιμάσῃ τράπεζαν; κρεάτων δηλαδή; ὢ τῆς ἀνοησίας τῶν ταῦτα λεγόντων Ἑβραίων! διὰ τί, ἂν τὸ πρῶτον ἐδυνήθη νὰ κάμῃ, πῶς δὲν δύναται νὰ κάμῃ καὶ τὸ δεύτερον; κατεκλύσθησαν δὲ εἶπε χείμαῤῥοι ἀντὶ τοῦ δυνατὰ ἔτρεξαν· στοχάσου δὲ ἀγαπητὲ, πῶς ὁ Δαβὶδ ἐδῶ εἶπεν, ὅτι τὸ νερὸν εὐγῆκεν ἀπὸ τὴν πέτραν, πρὸ τοῦ θαύματος τοῦ ἄρτου: ἤτοι τοῦ Μάννα, καὶ τῶν κρεάτων: ἤτοι τῆς ὀρτυγομήτρας. εἰς καιρὸν ὁποῦ ὁ Μωϋσῆς λέγει ἐν τῇ Ἐξόδῳ ὅλον τὸ ἐναντίον· ἐκεῖ γὰρ θέλεις εὕρεις ἐν κεφ. 16. ὅτι πρῶτον ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸ κρέας τῆς ὀρτυγομήτρας τὸ ἑσπέρας, καὶ τὸν ἄρτον: ἤτοι τὸ Μάννα ἔδωκε τὸ πρωΐ· καὶ ἔπειτα ἐν κεφ. ιζ. εὑρίσκεις, ὅτι ἀνέβλυσεν ἡ πέτρα τὸ νερόν· ἄλλην δὲ λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης δὲν ἔχει τινὰς νὰ εἰπῇ, πάρεξ ὅτι δὲν λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν ἄρτον τοῦ Μάνα, καὶ διὰ τὸ κρέας τῆς ὀρτυγομήτρας, ὁποῦ γράφει ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν Ἔξοδον· ἀλλὰ διὰ τὸν ἄρτον καὶ τὴν ὀρτυγομήτραν, ὁποῦ γράφει ὁ αὐτὸς εἰς τοὺς Ἀριθμούς· ἐπειδὴ καὶ δύω φοραῖς ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸν ἄρτον: ἤτοι

(1) Περὶ μὲν γὰρ τοῦ ὕδατος γέγραπται „ Καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου (ὁ Μωϋσῆς) Πειρασμὸς καὶ λοιδόρησις, διὰ τὴν λοιδορίαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ διὰ τὸ πειράζειν Κύριον, λέγοντας· εἰ ἔστι Κύριος ἐν ἡμῖν, ἢ οὔ· (Ἐξ. ιζ΄. 7.) οὐχὶ δὲ καὶ περὶ βρώσεως τοιοῦτόν τι γέγραπται· εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος· ἡ Τροφῆς δεηθέντες οὐ λαβεῖν τὴν χρείαν ἐζήτησαν, ἀλλ᾽ ὡς ἀδυνάτου τοῦ Θεοῦ κατηγόρησαν.

ἤτοι τὸ Μάννα καὶ τὴν ὀρτυγομήτραν (1) ὥςε πέτραν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν ἐν τῷ ὄρει Χωρὴβ κτυπηθεῖσαν, καὶ ὄχι τὴν ἐν Κάδδης, ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ἐν Κάδδης ἀκόμη δὲν εἶχε κτυπηθῇ. (2) ἀνίσως δέ τινας εἴπῃ, ὅτι εἰς τοὺς Ἀριθμοὺς κρέας ἐζήτησαν οἱ Ἑβραῖοι καὶ ὄχι ἄρτον, οὗτος ἂς ἀκούσῃ ὅτι ἄρτον μὲν, τὸ φαγητὸν τοῦ κρέατος ὀνομάζει· ἐπειδὴ καὶ ἔτζι εἶπον „ Τίς ἡμᾶς ψωμιεῖ κρέα; (Ἀριθ. ια. 4.) ὁ δὲ Δαβὶδ εἰπὼν „ Μὴ καὶ ἄρτον δύναται δοῦναι, ἐξήγησε τὸν λόγον του μὲ τὰ ἀκόλουθα· εἶπε γὰρ ἑπομένως „ Ἢ ἑτοιμάσαι τράπεζαν τῷ Λαῷ αὐτοῦ; ὥςε ὁ ἢ, δὲν εἶναι διαζευκτικὸς, ἀλλὰ σαφηνιστικὸς· ἀντὶ τοῦ δηλαδὴ, ἢ τουτέςι λαμβανόμενος.

ὡς, ὡσὰν νὰ ἤθελαν τὰ εἰποῦν καὶ μὲ τὸν προφορικὸν λόγον· τὸ δὲ ἀνεβάλετο, ἐχολώθη ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος: ἤτοι ἐθυμώθη· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ χολοῦνται καὶ θυμόνουνται, συνειθίζουν νὰ ἀναβάλλουν: ἤγουν να σύρουν ἐπάνω τὰ φορέματά των. ταυτὸν εἰπεῖν νὰ ἀνασκομβόνωνται καὶ νὰ ἑτοιμάζωνται εἰς τὸ νὰ κάμουν ἐκδίκησιν· ὅθεν καὶ ὁ Μωϋσῆς λέγει „ Καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος, καὶ ἐξεκαύθη ἐν αὐτοῖς πῦρ παρὰ Κυρίου, καὶ κατέφαγε μέρος τῆς παρεμβολῆς (Ἀριθ. ια. 1.) Ἰακὼβ δὲ καὶ Ἰσραὴλ, τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ὀνομάζει· τὸν ἐκ τοῦ Ἰακὼβ τοῦ καὶ Ἰσραὴλ ὀνομαζομένου καταγόμενον. (3)

21: „ Διὰ τοῦτο ἤκουσε Κύριος καὶ ἀνεβάλετο· καὶ πῦρ ἀνήφθη ἐν Ἰακὼβ, „ καὶ ὀργὴ ἀνέβη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

22: „ Ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τῷ Θεῷ, „ οὐδὲ ἤλπισαν ἐπὶ τὸ σωτήριον αὐ„ τοῦ.

Ἀγκαλὰ καὶ τὰ ἀνωτέρω λόγια εἶπον οἱ Ἑβραῖοι μὲ τὴν διάνοιάν τους, καὶ μὲ αὐτὰ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν, ὅμως ἤκουσεν αὐτοὺς ὁ καρδιογνώςης Θε-

Διὰ τοῦτο, λέγει, ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἀνέβη εἰς τὸν λαὸν, διὰ τὶ δὲν ἐπίςευσαν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ εἶδον πρὸ τοῦ, τόσα

(1) Ὅτι μὲν τὴν ὀρτυγομήτραν: ἤγουν τὰ πουλία τὰ καλούμενα ὀρτύκια, δὶς ἔδωκεν ὁ Θεὸς, φανερόν ἐςιν· ἐν μὲν γὰρ τῇ Ἐξόδῳ γέγραπται· „ Ἐγένετο δὲ ἑσπέρα, ϗ ἀνέβη ὀρτυγομήτρα, ϗ ἐκάλυψε τὴν παρεμβολήν (Ἐξ. ις'. 13.) ἐν δὲ τοῖς Ἀριθμοῖς· „ Καὶ πνεῦμα ἐξῆλθε παρὰ Κυρίου, ϗ ἐξεπέρασεν ὀρτυγομήτραν ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ϗ ἐπέβαλεν ἐπὶ τὴν παρεμβολήν· (Ἀριθ. ια'. 31.) τὴν ὁποίαν ἔφαγον οἱ Ἑβραῖοι ἕως ἕνα μῆνα (αὐτόθ.) περὶ δὲ τοῦ ἄρτου: ἤτοι τοῦ Μάννα, δὲν φαίνεται εἰς τὴν Γραφὴν, ὅτι δὶς ἔβρεξεν αὐτὸ ὁ Θεός· μάλιςα εὑρίσκομεν, ὅτι καθ' ἡμέραν κατέβαινεν αὐτὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πλὴν τοῦ Σαββάτου· ὅθεν γέγραπται· „ Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἔφαγον τὸ Μάννα ἔτη τεσσαράκοντα, ἕως ἦλθον εἰς τὴν οἰκουμένην· (Ἐξ. ις'. 35.) ναὶ φαίνεται εἰς τοὺς Ἀριθμοὺς, ὅτι ἐγόγγυσαν οἱ Ἑβραῖοι ϗ εἶπον πρὸς Μωϋσῆν· „ Ἵνα τί τοῦτο ἐξήγαγες ἡμᾶς ἐξ Αἰγύπτου ἀποκτεῖναι ἐν τῇ ἐρήμῳ; οὐκ ἔςιν ἄρτος οὐδὲ ὕδωρ· (Ἀριθ. κα'. 5.) ἀλλ' ὁ ἄρτος οὗτος φαίνεται, ὅτι εἶναι ὁ κοινὸς ἐκ τῆς γῆς ἄρτος, τὸν ὁποῖον ἐν τῇ ἐρήμῳ οὐκ εἶχον· ϗ ὄχι ὁ ἄρτος τὸ Μάννα, τὸν ὁποῖον πάντοτε εἶχον· ϗ δῆλον ἀπὸ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔλεγον ἀκολούθως· „ Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν προσώχθισεν ἐν τῷ ἄρτῳ τῷ διακενῷ τούτῳ (ἤτοι τῷ Μάννα.) (αὐτόθ.) Ἴσως οὖν ὁ θεῖος Δαβὶδ μὴ παρατηρῶν τὴν τάξιν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ θαυμάτων, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ ἴδιος συγγραφεύς μου Εὐθύμιος, πρῶτον ἔβαλε τὸ θαῦμα τοῦ ὕδατος, ϗ ἔπειτα τὸ τοῦ Μάννα, ϗ λέγει, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἔλεγον εἰς τὰς καρδίας των, ὅτι τὸ μὲν νὰ ἀναβλύσῃ νερὸν ἀπὸ τὴν γῆν ὁ Θεὸς, τοῦτο εἶναι εὔκολον, ϗ εἰς ὀλίγον καιρὸν γίνεται· τὸ δὲ νὰ δώσῃ ἄρτον, τὸν σπειρόμενον, ϗ εἰς πολὺν καιρὸν φυόμενον ϗ τελειούμενον, τοῦτο πῶς εἶναι δυνατὸν εὐθὺς νὰ τὸ κάμῃ; οὕτως ὁ Θεοδώριτος ϗ ὁ Νικήτας τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύουσι.

(2) Ἴσως τοῦτο συμπεραίνει ὁ κῦρ Εὐθύμιος, ἐπειδὴ τὸ θαῦμα τῆς ἀναβλύσεως τοῦ ἐν Κάδδης ὕδατος, φαίνεται ὅτι ἔγινεν ὕςερον· ὅθεν ϗ γράφεται ἐν κεφαλαίῳ κζ'. τοῦ τῶν Ἀριθμῶν βιβλίου, τοῦ συγγραφέντος μετὰ τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος „ Ἀγανακτήσας ὁ τῶν ὅλων Κύριος φησιν, ἀνεβάλετο μὲν αὐτοῖς δοῦναι τὴν γῆν τὴν τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένην, ταῖς δὲ παντοδαπαῖς τιμωρίαις ἐξέδωκεν, οὐκ ἐπήγαγε δὲ αὐταῖς τὸν ὄλεθρον σύντομον, τοὺς ἐκείνων παῖδας αὐξηθῆναι προσμένων.

τόσα καὶ τόσα θαυμάσια· περιττὴ δὲ εἶναι ἡ ἐν πρόθεσις· (1) οὐδὲ ἐθάῤῥευσαν, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει τοὺς σώσει, ὅς τις δι' αὐτοὺς ἐποίησε τόσα τεράςια.

23: „ Καὶ ἐνετείλατο νεφέλαις ὑπεράνω-
„ θεν, καὶ θύρας οὐρανοῦ ἀνέῳξε.
24: „ Καὶ ἔβρεξεν αὐτοῖς Μάννα φαγεῖν.

Πάλιν εἰς τὰ πρῶτα θαύματα ἐγύρισε τὸν λόγον ὁ Δαβίδ, τὰ γεγραμμένα εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου· νεφέλας δὲ ὑπεράνωθεν, τὰς ὑψηλὰ εὑρισκομένας λέγει· ἐπειδὴ εἶναι καὶ νεφέλαι, ὁποῦ εὑρίσκονται χαμηλότεραι ἀπὸ τὰ βουνά· τας ἰδίας δὲ νεφέλας, ὀνομάζει καὶ θύρας οὐρανοῦ· ἐπειδὴ καὶ εὑρίσκονται ἔμπροσθεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὸν Ἡσύχιον. (2) ἐπρόσαξε δὲ ὁ Θεὸς νὰ βρέξουν αἱ νεφέλαι τὸ Μάννα· τὸ δὲ Μάννα, ἦτον ὡσὰν σπέρμα κορίου: ἤτοι τοῦ κολιάνδρου· καὶ τὸ χρῶμά του ἦτον, ὡσὰν χρῶμα κρυςάλλου· ἐμάζονε δὲ αὐτὸ ὁ λαὸς καὶ τὸ ἄλεθον εἰς τὸν Μύλον, καὶ τὸ ἐσούμπιζον εἰς τὸ γουδὶ, καὶ τὸ ἔψηναν εἰς τὸ τζουκάλι· καὶ ἔκαμνον μὲ αὐτὸ πίττας, τὰς ὁποίας καὶ ἔψινον εἰς τὴν σάκτην· καὶ ἡ ἡδονὴ καὶ γεῦσις αὐτοῦ, ἦτον ὡσὰν γεῦσις ἐγκρὶς ἐξ ἐλαίου: ἤγουν γλυκάσματος νερουλοῦ κατεσκευασμένου ἀπὸ λάδι· (3) ταῦτα μὲν γράφει περὶ τοῦ Μάννα τὸ βιβλίον τῶν Ἀριθμῶν (ἐν κεφ. ιά. 7.) ἐν δὲ τῇ Ἐξόδῳ· γράφεται, ὅτι τὸ γεῦμα τοῦ Μάννα, ἦτον ὡς ἐγκρὶς ἐν μέλιτι. (Ἐξ. ις'. 31.)

„ Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς.
25: „ Ἄρτον Ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρω-
„ πος.

Οὐρανὸν ἐδῶ ὀνομάζει τὸν ἀέρα· καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο· „ Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. (Ψαλ. η'. 8.) ἢ οὕτως εἶπε, διὰ τὶ ἐφαίνετο, ὅτι τὸ Μάννα ἐκατέβαινεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ἄρτον δὲ Ἀγγέλων ὀνομάζει τὸ Μάννα, ὄχι διὰ τὶ αὐτὸ ἦτον τροφὴ τῶν Ἀγγέλων· ἀλλὰ διὰ τὶ εἰς τὴν βροχὴν καὶ κατάβασιν τοῦ Μάννα Ἄγγελοι ὑπηρέτουν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· κατηγορεῖ δὲ καὶ ὁ Δεσπότης Χριςὸς ἐκείνους, ὁποῦ ἐνόμιζον, ὅτι ὁ τοιοῦτος ἄρτος τοῦ Μάννα, ἦτον κυρίως οὐράνιος· εἴρηκε γάρ· „ Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλ' ὁ Πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν· (Ἰω. ς'.

(1) Παρὰ τῷ Νικήτᾳ σημειοῦται, ὅτι δέκα φοραῖς ἀπίςησαν (ἢ ἐγόγγυσαν ἢ ἐπείρασαν) αἱ Ἑβραῖοι ἐν τῇ ἐρήμῳ· α'. εἰπόντες· „ Παρὰ τὸ μὴ εἶναι μνήματα ἐν Αἰγύπτῳ ἐξήγαγες ἡμᾶς θανατῶσαι; β'. ἐν τῇ Μεῤῥᾷ· γ'. μεμνημένοι τῶν κρεῶν ϗ τῶν ἄρτων, ὅταν ἐδόθη αὐτοῖς τὸ Μάννα· δ'. ὅταν παρήκουσαν συλλέξαντες Μάννα ὑπὲρ τὴν χρείαν· ε'. ὅταν παρέβηκαν τὴν ἐντολὴν τοῦ Σαββάτου ϗ ἐξῆλθον συλλέξαι Μάννα· ς'. ἐν ῥαφιδὶν διὰ ἔλλειψιν ὕδατος· ζ'. ὅταν ἐμοσχοποίησαν· η'. ὅταν ἐγόγγυζον κατὰ Θεοῦ, ὅτε ϗ πῦρ κατέφαγε μέρος τῆς παρεμβολῆς· θ'. ὅταν ἔκλαυσαν ζητοῦντες κρέατα, ὅταν ἐδόθη ἡ δευτέρα ὀρτυγομήτρα· ι'. ὅταν ἐπίςευσαν τοῖς δέκα κατασκόποις, ὡς φοβηθέντες τοὺς Χαναναίους· φαίνεται δὲ, ὅτι συνάγουσι τὰς δέκα ταύτας φορὰς ἀπὸ τὴν Γραφήν· ἐν ᾗ λέγει ὁ Θεός. „ Ἐπείρασάν με τοῦτο δέκατον, ϗ οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φωνῆς μου (Ἀριθ. ιδ'. 22.) ἀγκαλὰ ϗ ἄλλοι τὸ δέκατον ἐξηγοῦσιν, ἀντὶ τοῦ πολλάκις· ὅθεν ϗ ὁ Δαβὶδ παρέμπροσθεν λέγει· „ Ποσάκις παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ! ὁ δὲ Ἡσύχιος σωτήριον ἐδῶ ἐννοεῖ τὸν Χριςὸν, καθὼς πολλοὶ Προφῆται ὀνομάζουν αὐτόν· ϗ μάλιςα ὁ Συμεὼν σαφῶς οὕτως ὠνόμασεν εἰπών· „ Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου.

(2) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ Ἐπειδὴ τοῖς ταμίοις θύρας εἰώθαμεν ἐπιτιθέναι, ϗ ταύτας ἀνοίγομεν ἐκφέρειν τι βουλόμενοι, δείκνυσιν ὁ προφητικὸς λόγος τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, ὥσπερ ἀπὸ τινῶν ταμείων (τῶν προβεβλημένων τοῦ οὐρανοῦ νεφελῶν, ϗ διὰ τοῦτο θυρῶν αὐτοῦ ὀνομασθεισῶν) χορηγοῦντα τὸ Μάννα.

(3) Ὁ Βαρῖνος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ, ἐγκρίς· ταυτὸν εἰπεῖν, ἡ γεῦσις ϗ ἡδονὴ τοῦ Μάννα, ἦτον ὁμοία τῆς γεύσεως τῆς τηγανίτας τῆς μεμελιτωμένης.

ϛ. 32.) ἤτοι τὸν ὄντα ἀληθῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ὅτι δὲ ὁ ἄρτος τοῦ Μάννα δὲν ἦτον τροφὴ Ἀγγέλων, πάλιν λέγει, ὁ Κύριος· „ Οἱ Πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ Μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθανον· οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ· (Ἰω. ϛ. 49.) ἐπειδὴ γὰρ, λέγει, ἐκεῖνοι φαγόντες τὸ Μάννα ἀπέθανον, διὰ τοῦτο δὲν ἦτον ἐκεῖνο κυρίως οὐράνιον, οὐδὲ Ἀγγέλων τροφή· ἔπειτα λέγει πάλιν ὁ Κύριος· „ Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. (αὐτόθ. 51.)

„ Ἐπισιτισμὸν ἀπέστειλεν αὐτοῖς εἰς
„ πλησμονήν. (1)

Τροφὴν πλουσίαν, λέγει, πρὸς χορτασμὸν, ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸ Μάννα.

26: „ Ἀπῆρε νότον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἐπή-
„ γαγεν ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ λίβα.
27: „ Καὶ ἔβρεξεν ἐπ' αὐτοὺς ὡσεὶ χνοῦν
„ σάρκας, καὶ ὡσεὶ ἄμμον θαλασσῶν
„ πετεινὰ πτερωτά.
28: „ Καὶ ἐπέπεσον ἐν μέσῳ τῆς παρεμ-
„ βολῆς αὐτῶν κύκλῳ τῶν σκηνωμά-
„ των αὐτῶν.
29: „ Καὶ ἔφαγον καὶ ἐνεπλήσθησαν
„ σφόδρα, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν
„ ἤνεγκεν αὐτοῖς.
30: „ Οὐκ ἐστερήθησαν ἀπὸ τῆς ἐπιθυ-
„ μίας αὐτῶν.

Ὁ μὲν Μωϋσῆς γράφει ἐν Ἀριθμοῖς· „ Καὶ πνεῦμα ἐξῆλθε παρὰ Κυρίου, καὶ ἐξεπέρασεν ὀρτυγομήτραν ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν καὶ τὰ ἑξῆς· (Ἀριθ. ιαʹ. 31.) ὁ δὲ Δαβὶδ ἐδῶ τὸ πνεῦμα: ἤτοι τὸν ἄνεμον, ὁποῦ λέγει ὁ Μωϋσῆς, ἐχώρισεν εἰς νότον καὶ λίβα: ἤτοι εἰς νοτίαν καὶ γαρμπήν· ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ δύω ἄνεμοι πνέουσι ἀπὸ τοὺς ζεστοὺς τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους διατρίβει ἡ ὀρτυγομήτρα: ἤτοι τὰ πουλία τὰ καλούμενα ὀρτύκια· ἀπῆρε δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐκίνησε τὸν νότον ἄνεμον ἀπὸ τὸν οὐρανόν: ἤτοι ἀπὸ τὸν ἀέρα· ὁ γὰρ ἄνεμος βιαία κίνησις ἀέρος ἐστιν· ἔβρεξε δὲ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι τὰ ὀρτύκια ἄνωθεν ἀπὸ τὸν ἀέρα ἐφέροντο συνεχῶς καὶ πυκνῶς ὡσὰν βροχή· ὡσεὶ χνοῦς δὲ καὶ ὡσεὶ ἄμμος εἶπε, διὰ τὴν πλουσιότητα τῶν ὀρτυκίων, καὶ διὰ τὶ ἐφέροντο ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου· τόσον γὰρ μυριάριθμον πλῆθος ὀρτυκίων ἔπεσεν, ὥστε ὁποῦ ἔτρεφον ἕως ἕνα μῆνα, ἑξακοσίας χιλιάδας καὶ πεντακοσίους πεντήκοντα Ἑβραίους πολεμιστὰς, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων καὶ γερόντων, καὶ χωρὶς ὅλης τῆς φυλῆς τοῦ Λευΐ· (2) ἔπεσον δὲ τὰ ὀρτύκια μέσα εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἑβραίων καὶ τριγύρω εἰς τὰ τζαδίρια αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ κοπιάζουν εἰς τὸ νὰ τὰ μαζόνουν· παρεμβολὴ μὲν γὰρ εἶναι ὅλος ὁ τόπος, ὅπου εὑρίσκονται τὰ στρατεύματα· σκηνώματα δὲ, ἦτον τὰ τζαδίρια τοῦ καθ' ἑνός· ἐπιθυμίαν δὲ λέγει, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιθυμίας των: ἤτοι τὸ ἐπιθυμητόν· ταυτὸν εἰπεῖν τὸ

φαγ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οὐ μόνον τὸ Μάννα τὰ σώματα ἔτρεφεν, ἀλλὰ καὶ λογικῇ τινι καὶ οὐρανίῳ δυνάμει διέτρεφεν αὐτῶν τὰς ψυχάς... τροφὴ δὲ Ἀγγέλων καὶ ἄρτος, ὁ πρέπων οὐρανίοις καὶ τοῖς ἄνω Πνεύμασιν, ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς λόγος· τὸ Μάννα δὴ οὖν ἐδήλου Χριστόν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἔστι, φησι, καὶ ἡ τοῦ λόγου τροφὴ οὐράνιος ὄντως καὶ ὑψηλή· εἴπερ ἄρτος Ἀγγέλων λόγος, ᾧ ψυχαὶ τρέφονται καὶ ποτίζονται, Θεὸν πεινῶσαι, καὶ ζητοῦσαι τροφὴν οὐ ῥέουσαν οὐδ' ἀπιοῦσαν, ἀλλ' ἐς ἀεὶ μένουσαν.

(2) Ἐν δὲ τοῖς Ἀριθμοῖς γράφεται οὕτω „ Καὶ ἐγένετο ἡ ἐπίσκεψις υἱῶν Ἰσραὴλ σὺν δυνάμει αὐτῶν ἀπὸ εἰκοσαετοῦς καὶ ἐπάνω, πᾶς ὁ ἐκπορευόμενος παρατάξασθαι ἐν Ἰσραὴλ, ἑξακόσιαι χιλιάδες καὶ τρισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι πεντήκοντα· (Ἀριθ. αʹ. 45.) πλὴν τῆς φυλῆς τοῦ Λευΐ, καὶ πλὴν τῶν γερόντων καὶ παιδίων καὶ γυναικῶν, οἵτινες ἀκόλουθον εἶναι, νὰ ἦτον δύω καὶ τρεῖς φοραῖς τόσοι· ἤτοι ἓν ἥμισυ μιλλιώνιον καὶ ἐπέκεινα.

φαγητὸν τοῦ κρέατος, ὁποῦ ἐπεθύμησαν· καθὼς καὶ ὁ Ἀπόςολος Παῦλος λέγει· „ Ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει· (Ῥωμ. έ. 4.) ἐλπίδα ὀνομάζων, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐλπίδος: ἤτοι τὸ ἐλπιζόμενον πρᾶγμα.

„ Ἔτι τῆς βρώσεως οὔσης ἐν τῷ στό-
„ ματι αὐτῶν.
31 „ Καὶ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἀνέβη ἐπ' αὐ-
„ τοὺς, καὶ ἀπέκτεινεν ἐν τοῖς πλεί-
„ οσιν αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς
„ τοῦ Ἰσραὴλ συνεπόδισε.

Βλέποντες οἱ Ἑβραῖοι τὰ τόσα πολλὰ ὀρτύκια, πάλιν δὲν ἐπίςευσαν εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς, ὅτι ἔχουν νὰ τραφοῦν μὲ αὐτὰ εἰς πλησμονὴν, ἕως ἕνα μῆνα· ἀλλὰ φοβηθέντες μήπως, ἢ πετάξουν καὶ φύγουν· ἢ μήπως φαγωθοῦν ὅλα καὶ δὲν τοὺς φθάσουν νὰ χορτάσουν, τί ἔκαμαν; ἐμάζωξαν ἀπὸ αὐτὰ πλῆθος πολὺ, καὶ τὰ ἐξήραναν εἰς τὸν ἀέρα, διὰ νὰ τὰ ἔχουν νὰ τρώγουν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ θεία Γραφὴ λέγουσα· „ Καὶ ἔψυξαν (ἤτοι ἐξήραναν) ἑαυτοῖς ψυγμοὺς κύκλῳ τῆς παρεμβολῆς· τὰ κρέα ἦν ἐν τοῖς ὀδοῦσιν αὐτῶν πρὶν ἢ ἐκλείπειν, καὶ Κύριος ἐθυμώθη εἰς τὸν λαὸν, καὶ ἐπάταξε Κύριος τὸν λαὸν πληγὴν μεγάλην σφόδρα· (Ἀριθ. ιά. 32.) βλέπεις ὦ ἀναγνῶςα, πῶς πρὸ τοῦ νὰ ἐξοδευθοῦν τὰ κρέατα τῶν ὀρτυκιων, τῶν ὁποίων τὰ ἀπομασσήματα εἶχον οἱ Ἑβραῖοι ἀκόμη μέσα εἰς τὰ ὀδόντιά των, ἀπίςησαν καὶ ἀλησμόνησαν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ; διὰ τοῦτο καὶ ἐχόρτασαν ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν, ὁποῦ εἶχον τῶν κρεάτων· ἵνα ἐκ τούτου ἀποδειχθῇ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις, καὶ ἡ πρόνοια ὁποῦ εἶχεν εἰς αὐτούς· ἡ ἐπιθυμία ὅμως αὕτη τῶν Ἑβραίων ἐτελείωσεν εἰς χολέραν: ἤτοι εἰς κίνησιν κάτωθεν διὰ γαςρὸς, καὶ ἄνωθεν διὰ ςόματος εἰς ἐξέρατον· καθὼς εἶπεν ὁ Μωϋσῆς, διὰ τὴν ἀπιςίαν καὶ ἀχορτασίαν αὐτῶν· ὅθεν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν ταύτην, πολλοὶ ἐφθάρησαν καὶ ἀπέθανον· (1) τὸ δὲ ἐν τοῖς πλείοσιν, ὁ μὲν Σύμμαχος εἶπεν· ἐν τοῖς πίοσιν· ὁ δὲ Ἀκύλας ἐν τοῖς λιπαροῖς· ἔτζι γὰρ ὠνόμασαν τοὺς πλουσιωτέρους καὶ δυνατωτέρους ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων· ἀκόλουθον γὰρ ἦτον, ὅτι οἱ πλουσιώτεροί καὶ δυνατώτεροι ἐμάζοναν περισσότερα ὀρτύκια· καὶ διὰ τοῦτο ἔτρωγαν αὐτὰ, ἀπὸ τοὺς ἄλλους πλέον λαίμαργα καὶ ἀχόρτασα· ἐκινήθησαν δὲ οἱ ἀνωτέρω εἰς τὸ νὰ εἰποῦν τοῦτο, ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον ῥητὸν ὁποῦ λέγει· „ Καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Ἰσραὴλ συνεπόδισεν, οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα τὸ ἐν τοῖς πλείοσιν εἶπον ὡς ἀξιολογώτερον· εἶναι δὲ τοῦτο, ὄχι συγκριτικὸν ὄνομα, ἀλλὰ θετικὸν, καὶ δηλοῖ τὸ ἐν πολλοῖς: ἤτοι ἀπέκτεινε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν· συμφωνεῖ δὲ τοῦτο μὲ τὸν ἀνωτέρω λόγον, ὁποῦ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς· „ Καὶ ἐπάταξε Κύριος τὸν λαὸν πληγὴν μεγάλην σφόδρα· μεγάλη δὲ πληγὴ εἶναι

(1) Ὅθεν καὶ τὰ μνήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐνταφιάσθησαν οἱ ἀπὸ τὰ κρέατα καὶ ἀπὸ τὸ χολερικὸν πάθος ἀποθανόντες, μνήματα ἐπιθυμίας ὠνομάσθησαν· καὶ οἱ ἐνταφιασθέντες, λαὸς ἐπιθυμητής· „ Καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Μνήματα τῆς ἐπιθυμίας, ὅτι ἐκεῖ ἔθαψαν τὸν λαὸν τὸν ἐπιθυμητήν· (Ἀριθ. ιά. 34.) ἐκ τῶν λόγων τούτων δύναταί τινας νὰ συνάξῃ τὸ καλὸν τοῦτο πόρισμα, ὅτι καθὼς οἱ Ἰσραηλῖται ἐξελθόντες ἐκ τῆς Αἰγύπτου, δὲν εὐχαριςήθησαν εἰς τὴν τροφὴν τοῦ οὐρανίου Μάννα, ὁποῦ ἔδιδεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς, ἀλλὰ ἐπεθύμησαν κρέατα· καὶ διὰ τοῦτο φαγόντες αὐτὰ ἐφθάρησαν, καὶ λαὸς ἐπιθυμητὴς ὠνομάσθησαν· ἔτζι καὶ οἱ Μοναχοὶ οἱ ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθόντες καὶ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθω, ἢ καὶ εἰς Μοναςήρια ἀναχωρήσαντες, δὲν εὐχαριςοῦνται εἰς τὰ συγκεχωρημένα τοῖς Μοναχοῖς φαγητὰ· ἀλλὰ ἐπιθυμοῦν νὰ τρώγουν κρέατα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐμποδισμένα ἀπὸ ὅλους τοὺς Μοναχούς· αὐτοὶ λέγω, φθείρονται καὶ βλάπτονται ψυχικῶς, καὶ τῇ θείᾳ ὀργῇ ὑπεύθυνοι γίνονται, ὡς παραβάται τῆς ἀρχαίας τῶν Πατέρων παραδόσεως· καὶ δὴ καὶ λαὸς ἐπιθυμητὴς οἱ τοιοῦτοι Μοναχοὶ δικαιότατα πρέπει νὰ ὀνομάζωνται· ὅρα ὦ Μοναχὲ καὶ τὴν πλατυτάτην ὑποσημείωσιν τοῦ να'. Ἀποςολικοῦ Κανόνος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ Πηδαλίῳ· ἵνα πληροφορηθῇς διὰ τῶν ἐκεῖ μαρτυριῶν καὶ ἱςοριῶν, ὅτι δὲν εἶναι συγκεχωρημένον εἰς τοὺς Μοναχοὺς νὰ τρώγωσι κρέας.

ὁ ξτῶν πολλῶν θάνατος· ἐκλεκτοὺς δὲ τοὺς ἀποθανόντας ὠνόμασεν, ὡς πολεμιςάς· ἐπειδὴ οἱ ἀριθμηθέντες ἀνωτέρω ἑξακόσιαι χιλιάδες καὶ πεντακόσιοι πεντήκοντα, ἦτον πολεμιςαὶ, διαλεχθέντες ἀπὸ τὸν ἄλλον λαὸν εἰς τὸ νὰ πολεμοῦν. (1)

32 : „ Ἐν πᾶσι τούτοις ἥμαρτον ἔτι, καὶ „ οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τοῖς θαυμασίοις „ αὐτοῦ.

Ἐπάνω, λέγει, εἰς ὅλας τὰς εὐεργεσίας ταύτας, ὁποῦ ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἐπάνω εἰς τὰς παιδείας ὁποῦ ἔπαθον, πάλιν ἀκόμη ἡμάρτανον καὶ ἄλλας πολλὰς ἁμαρτίας· μάλιςα δὲ, διὰ τὶ ἐφοβήθησαν τοὺς Χαναναίους, ὁποῦ ἐκατοίκουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ δὲν ἐπίςευσαν εἰς τὰ τόσα καὶ τόσα θαυμάσια τοῦ Θεοῦ· νομίζοντες, ὅτι αὐτὰ δὲν ἐνεργοῦντο παραδόξως ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ ἀπὸ ταυτομάτου συνέβαινον· εἰς κάθε δὲ μέρος τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἐλέγχει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀπιςίαν τῶν Ἑβραίων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευον· καὶ διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Μωϋσῆν· „ Ἕως τίνος παροξύνει με ὁ λαὸς οὗτος; καὶ ἕως τίνος οὐ πιςεύουσί μοι, ἐπὶ πᾶσι τοῖς σημείοις, οἷς ἐποίησα ἐν αὐτοῖς; (Ἀριθ. ιδ'. 11.) ὅθεν καὶ ὁ Χριςὸς ὕςερον γενεὰν ἄπιςον τοὺς Ἰουδαίους ὠνόμασεν.

33 : „ Καὶ ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡ„ μέραι αὐτῶν.

Αἱ ἡμέραι, λέγει, τῆς ζωῆς τῶν Ἑβραίων ἐπέρασαν ἐν ματαιότητι: ἤγουν μὲ ἀργίαν καὶ ἀπραξίαν κάθε καλοῦ καὶ ἀρετῆς· ἐπειδὴ μόνα τὰ τῆς σαρκὸς θελήματα ζητοῦντες, ὅλοι ἀπωλέσθησαν εἰς τὴν ἔρημον· εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς περὶ αὐτῶν· „ Ἦ μὴν οὐκ ὄψονται τὴν γῆν, ἣν ὤμοσα τοῖς Πατράσιν αὐτῶν· ἀλλ' ἢ τὰ τέκνα αὐτῶν, ἅ ἐςι μετ' ἐμοῦ ὧδε, ὅσοι οὐκ εἴδασιν ἀγαθὸν οὐδὲ κακόν (Ἀριθ. ιδ'. 23.) Καὶ πάλιν λέγει· „ Καὶ τὰ κῶλα ὑμῶν πεσεῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ· (αὐτόθ. 32·) Καὶ πάλιν· „ Ἐγὼ Κύριος ἐλάλησα· ἦ μὴν οὕτω ποιήσω τῇ συναγωγῇ τῇ πονηρᾷ ταύτῃ, τῇ ἐπισυνιςαμένῃ· ἐπ' ἐμέ· ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ ἐξαναλωθήσονται, καὶ ἐκεῖ ἀποθανοῦνται. (αὐτόθ. 35.)

„ Καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν μετὰ σπουδῆς.

Οἱ χρόνοι, λέγει, τῆς ζωῆς τῶν Ἑβραίων θέλουν περάσουν μὲ σπουδὴν, τὴν εἰς τὰ μάταια καὶ πονηρά· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι οἱ χρόνοι τῶν ἐπεράσαν μὲ ὀγλιγωράδα· διὰ τὶ εἰς ἐκείνους ὁποῦ ζῶσιν ἐν ἀμελείᾳ καὶ ἀνέσει φαίνεται κάθε χρόνος πῶς περνᾷ ὀγλίγωρα, διὰ τὴν ἡδονὴν καὶ ἄνεσιν ὁποῦ ἀπολαμβάνουν· εἰς ἐκείνους δὲ ἐργάζονται τὴν ἀρετὴν καὶ κοπιῶσι, φαίνεται ἐκ τοῦ ἐναντίου κάθε χρόνος, πῶς περνᾷ μὲ ἀργοπορίαν, διὰ τὸν κόπον καὶ ἀγῶνα ὁποῦ δοκιμάζουν· ἢ τὸ, τὰ ἔτη αὐτῶν ἐξέλιπον μετὰ σπουδῆς δηλοῖ, ὅτι ὀγλί-

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Ὅρα τὴν τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν, ὁρῶν λαὸν ἐπιθυμητὴν, ϗ καθάραι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας βουλόμενος, ἑώρα, ὅτι λόγῳ διδασκαλικῷ οὐ καθαίρεται, ἀλλ' αὐτῇ τῇ ἐπιθυμίᾳ γινομένῃ προσκορεῖ· πάντων γὰρ κόρος ἐςιν, οὐχ' ὕπνου μόνου, ἀλλὰ ϗ βρωμάτων· ὅθεν δὶς ἔπεμψεν αὐτοῖς ὀρτυγομήτραν, ἅπαξ μὲν, ἡνίκα εὐθέως ἐξῆλθον ἐξ Αἰγύπτου· τὸ δὲ δεύτερον, ὡς ἐν τοῖς Ἀριθμοῖς ἀναγέγραπται· ὅτε ϗ ὀργὴ ἀνέβη ἐπ' αὐτοὺς, τάχα ὡς κάτωπου οὖσα πρὶν ἢ ἁμάρτωσι· λέγει δὲ ϗ ὁ θεῖος Νεῖλος· „ Μὴ ὀργὴ ἐφ' ἡμᾶς ἀναβαίη, τὸ πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος (ἤτοι τοῦ Διαβόλου) τὸ ἀπατηλὸν, τὸ δίκην προδρόμου ἢ κατασκόπου, ἐκ τοῦ σκότους ἐν ᾧ ἐκέκρυπτο, εἰς τὴν ψυχὴν ἀνιὸν διὰ τῆς ἐνθυμήσεως. Ἔφη δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Φευκτέον τοίνυν ὀψοφαγίας λαιμαργίαν ϗ γαςριμαργίαν: τουτέςι τὴν περὶ χρῆσιν ὄψου ἀμετρίαν· τὴν περὶ τὸν λαιμὸν μανίαν· τὴν περὶ τὴν τροφὴν ἀκολασίαν· ϗ τὴν περὶ τὴν γαςέρα μανίαν· ἵνα μὴ τὸν νοῦν ἐγκατορύξωμεν τῇ κοιλίᾳ· ὁ δὲ Ἡσύχιος, τοὺς ἐν κακίᾳ ἐκλεκτοὺς συνεπόδισε λέγει, ϗ οὐ τοὺς ἐν ἀρετῇ· εἰσὶ γάρ τινες ἐν κακίᾳ ἐξαίρετοι·

ὀγλίγωρα ἔχουν νὰ ἀποθάνουν. (1)

34: „ Ὅταν ἀπέκτεινεν αὐτοὺς, τότε ἐ„ ξεζήτουν αὐτὸν, καὶ ἐπέστρεφον „ καὶ ὤρθριζον πρὸς τὸν Θεόν.

35: „ Καὶ ἐμνήσθησαν ὅτι ὁ Θεὸς βοη„ θὸς αὐτῶν ἐστι, καὶ ὁ Θεὸς ὁ ὕψι„ στος, λυτρωτὴς αὐτῶν ἐστι.

Ὅταν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι εὐεργετοῦντο ἀπὸ τὸν Θεὸν, τότε δὲν αἰσθάνοντο τὰς εὐεργεσίας. ὅταν δὲ ἐπαιδεύοντο, τοτε αἰσθάνοντο, καὶ ἀκολούθως ἐσωφρονίζοντο· καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ὄρθον ἐξυπνῶντες, ἔκλαιον καὶ ὠδύροντο ἐμπρὸς εἰς τὸν Θεὸν, μετανοῦντες καὶ λέγοντες, ὅτι ἥμαρτον· καθὼς τοῦτο λέγει ἡ θεία Γραφή. „ Καὶ ἐπένθησαν ὁ λαὸς σφόδρα· καὶ ὀρθρίσαντες τὸ πρωῒ ἀνέβησαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους λέγοντες· ἰδοὺ οἵδε ἡμεῖς· ἀναβησόμεθα εἰς τὸν τόπον, ὃ εἶπε Κύριος ὅτι ἡμάρτομεν. (Ἀριθ. ιδ. 40.) (2)

36: „ Καὶ ἠγάπησαν αὐτὸν ἐν τῷ στόμα„ τι αὐτῶν, καὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ἐ„ ψεύσαντο αὐτῷ.

Ἠγάπησαν, λέγει, τὸν Θεὸν οἱ Ἑβραῖοι μὲ μόνον τὸ σόμα: ἤγουν μὲ λόγια ἔξωθεν εὔφημα, καὶ ὄχι μὲ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν τῆς καρδίας κατὰ τὸν Ἡσύχιον παρομοίως κατηγορεῖ αὐτοὺς καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγων. „ Ἐγγίζει μοι ὁ Λαὸς οὗτος ἐν τῷ σόματι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. (Ἡσ. κθ. (13) διότι αὐτοὶ ὑπόσχοντο μὲν μετὰ λόγια, ὅτι πισεύουν καὶ πείθονται εἰς τὸν Θεόν· μὲ τὰ ἔργα δὲ, ἀπισοῦσαν καὶ δὲν ἐπείθοντο εἰς αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ οἱ λογισμοὶ αὐτῶν ἔσωθεν ἐναντιοῦντο εἰς τοὺς ἔξωθεν λόγους αὐτῶν· καθὼς εἶπε καὶ ὁ Ἀπόσολος Παῦλος „ Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται. (Τίτ. α. 16.)

37: „ Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν οὐκ εὐθεῖα „ μετ' αὐτοῦ, οὐδὲ ἐπιστώθησαν ἐν „ τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ.

Ἡ καρδία, λέγει, τῶν Ἑβραίων, δὲν ἦτον ὀρθὴ εἰς τὸν Θεόν· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω „ Γενεὰ, ἥτις οὐκατεύθυνε τὴν καρδίαν ἑαυτῆς, καὶ οὐκ ἐπισώθη μετὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτῆς. (σίχ. 8.) ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐπίσευσαν εἰς ἐκεῖνα ὁποῦ ὑπεσχέθη πρὸς αὐτοὺς ὁ Θεός.

38: „ Αὐτὸς δέ ἐστιν οἰκτίρμων, καὶ ἱλά„ σκεται ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν καὶ οὐ„ διαφθερεῖ.

Τὸ

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Μετὰ ὀξύτητος αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς αὐτῶν συνετελοῦντο, οὐ καθ' ἕνα κατὰ μέρος ἀποθνησκόντων, ἀλλ' ἐφ' ἑνὶ καιρῷ πολλῶν ὁμοῦ ϗ κατὰ χιλιάδας ἀπολυμένων· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Τοῦ μὲν ἐν ματαιότητι ϗ εἰς οὐδὲν ἀγαθὸν τὰς ἡμέρας καταναλίσκοντος, ϗ τὰ ἔτη παρατρέχει κατεσπευσμένως· τοῦ δὲ τὰς ἡμέρας ἐν φωτὶ ϗ ἔργοις ἀγαθοῖς ἐκτελοῦντος, αἱ ἡμέραι οὐκ ἐκλείπουσιν· ἀλλὰ πλήρεις γίνονται, ϗ τὰ ἔτη αὐτῶν ἐντελῆ ϗ μεμακρυμένα· καθότι ϗ τὰ καλὰ ἔργα, ἐντελῆ εἰσι ϗ διαμένουσιν, οὐχὶ δὲ ἐκλείπουσιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν „ Ὦ τῆς ἀλογίας! εὐεργετούμενοι ϗ ἀπολαύοντες τῶν ἀγαθῶν, οὐκ ᾐσθάνοντο· μασιζόμενοι δὲ κτηνῶν ἀλόγων δίκην, ϗ κολαζόμενοι, αἴσθησιν ἐλάμβανον τοῦ τύπτοντος· ὥσε οὐ ματαίως αὐτοῖς ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης τὰς πληγὰς ἐπήγαγεν, ἀλλ' ἀναγκαίως· ὠφέλειαν γὰρ ἐντεῦθεν οὐ μικρὰν ἐκαρποῦντο· ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Πάσχουσα ψυχὴ, ἐγγύς ἐσι Θεοῦ· ϗ τὸ χρῄζειν, ἐπισρέφει πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον. (ἤτοι τὸν Θεὸν) τῷ ἀφθόνῳ τῆς δωρεᾶς τυχὸν ϗ καταφρονούμενον (Λόγ. πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ.)

Τὸ ἱλάσκεται, νοεῖται ἐδῶ ἀντὶ τοῦ ἱλάσατο κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ ἐνεστῶτος λαμβανομένου ἀντὶ περασμένου· ὁμοίως καὶ τὸ τοῦ διαφθερεῖ, νοεῖται ἀντὶ οὐ διέφθειρε κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ μέλλοντος λαμβανομένου ἀντὶ περασμένου· ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι εἰς τοιαύτην κακίαν ἔφθασαν, ὁ δὲ Θεὸς ἔγινεν ἵλεως εἰς τὰς ἁμαρτίας των καὶ δὲν τοὺς διέφθειρε τελείως ὅλους καὶ παρευθύς· ἀλλ' ἐμακροθύμησεν· οὕτω γὰρ εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν εἰπόντα „ Ἄφες τὴν ἁμαρτίαν τῷ λαῷ τούτῳ κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καθὼς ἵλεως ἐγένου αὐτοῖς ἀπ' Αἰγύπτου ἕως τοῦ νῦν. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν „ Ἵλεώς αὐτοῖς εἰμι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. (Ἀριθ. ιδ. 20.)

„ Καὶ πληθυνεῖ τοῦ ἀποστρέψαι τὸν
„ θυμὸν αὐτοῦ· καὶ οὐχὶ ἐκκαύσει πᾶ-
„ σαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ.

Ὁμοίως καὶ ἐδῶ τὸ πληθυνεῖ καὶ τὸ ἐκκαύσει, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐπλήθυνε καὶ οὐκ ἐξέκαυσε κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ μέλλοντος νοουμένου ἀντὶ περασμένου· ὁ Θεὸς, λέγει, ἐπλήθυνε τοῦ ἐλεῆσαι: ἤτοι τόσον πολλὰ ἠλέησε τοὺς Ἑβραίους, ὥστε ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ, κατὰ ἔλλειψιν τοῦ ὥστε· καθὼς τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἐν τῷ ξδ. Ψαλμῷ εὑρισκόμενον „ Ἐπλήθυνας τοῦ πλουτίσαι αὐτὴν ἀντὶ τοῦ ὥστε πλουτίσαι· εἶπε δὲ, καὶ ὅτι δὲν ἐξέκαυσεν ὅλον τὸν θυμόν του· διὰ τί, ἂν τοῦτο ἤθελε κάμη, παρευθὺς ἔμελλε νὰ τοὺς διαφθείρῃ ὅλους ὁμοῦ· ἀλλὰ εἰς μερικοὺς μόνον ὀργιζόμενος, πάλιν εἰς τοὺς πολλοὺς ἐφιλανθρωπεύετο· ὅθεν ἔλεγε πρὸς τὸν Μωϋσῆν, ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἐμοσχοποίησαν „ Καὶ νῦν ἔασόν με καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ εἰς αὐτοὺς, ἐκτρίψω αὐτούς· (Ἔξ. λϐ. 10.) Ἡ μερικῶς μόνον ὠργίζετο, καὶ μερικῶς μόνον ἐπαίδευεν αὐτούς. (1)

39: „ Καὶ ἐμνήσθη ὅτι σάρξ εἰσι, πνεῦ-
„ μα πορευόμενον καὶ οὐκ ἐπιστρέ-
„ φον.

Πρὸς τούτοις λέγει, καὶ διὰ τοῦτο ἐμακροθύμησεν εἰς τοὺς Ἑβραίους ὁ Θεὸς, διὰ τί ἦτον σάρκα: ἤγουν ἦτον ἀσθενεῖς καὶ ὀλιγοχρόνιοι. καὶ ἦτον πνεῦμα, ὁποῦ δὲν παραμένει πολὺν καιρὸν εἰς ταύτην τὴν ζωὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀλλὰ φεύγει ἀπὸ ἐδῶ, καὶ πλέον εἰς τὴν ζωὴν ταύτην δὲν γυρίζει (2) τὸ δὲ ἐνθυμήθη, εἰς πολλὰ μέρη τῆς ἁγίας Γραφῆς εὑρίσκεται λεγόμενον ἐπὶ Θεοῦ οὐχὶ κυρίως, ἀλλὰ μεταφορικῶς καὶ ἀνθρωποπρεπῶς· διὰ τί καθὼς ἡ αὐτὴ Γραφὴ λήθην Θεοῦ ὀνομάζει τὴν ἀργοπορίαν τῆς συνειθισμένης προνοίας καὶ προστασίας τοῦ Θεοῦ ἔτζι καὶ ἐνθύμησιν ὀνομάζει, τὴν τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν καὶ προστασίαν ἀνθρωποπρεπέστερον, διὰ νὰ καταλάβουν οἱ παχεῖς ὄντες κατὰ τὴν διάνοιαν.

40: „ Πο-

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ὠριγένης. „ Οὐδέ ποτε ἀκράτῳ τῇ ὀργῇ ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἐχρήσατο· ἡμεῖς δὲ ἀγανακτοῦμεν οἱ ταλαίπωροι. ἐάν ποτε λοιδορήσῃ ἡμᾶς ἄνθρωπος· ὁ δὲ Θεὸς οὐκ ἐκκαίει πᾶσαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ· ἔστι γὰρ πᾶσα ἡ ὀργὴ, καὶ ἐκκαίεται κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐμῶν ξύλων, τῶν χόρτων, τῆς καλάμης.

(2) Πνεῦμα ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν ψυχὴν ἄλλος ἑρμηνευτὴς, λέγων· „ Ὀλιγοχρόνιος τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶν ἡ ζωὴ, καὶ ἀσθενὴς ἡ φύσις καὶ φθορᾷ ὑποκειμένη· καὶ ὅτι τὴν ψυχὴν ἀποθέμενοι. αὖθις αὐτὴν ἀναλαβεῖν οἴκοθεν οὐ δυνήσονται, οὐδὲ ἐπαναδραμεῖν εἰς ταύτην τὴν ζωήν· οὐκέτι γὰρ εἰς τὸν παρόντα βίον ἐπιστρέφομεν· ὥστε νήφειν ὀφείλομεν, ὁδὸν πορευόμενοι, εἰς ἣν οὐδαμῶς ἀναστρέψαι δυνάμεθα· ἢ τάχα καὶ κατηγορεῖ αὐτῶν, καὶ κρεώδεις αὐτούς τινας καὶ σαρκώδεις φησὶ γεγονέναι, διὰ τὸ φιλήδονον καὶ φιλοσώματον· καὶ πνεῦμα πορευόμενον καὶ οὐκ ἐπιστρέφον· τὸ γὰρ πνεῦμα τῆς σαρκός: εἴτουν τὸ φρόνημα, τοιοῦτόν ἐστι, γεῶδες καὶ θνητὸν καὶ ἀπολλύμενον, οἷον καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις· ἐκ τοῦ φιλοσωματεῖν δὲ, σάρκες γεγόνασιν· ἠλέει οὖν φησιν αὐτοὺς ὁ Θεὸς καί τοι ὁρῶν ἐκκεκλικότας εἰς τὸ τὰ τῆς σαρκὸς φρονεῖν, καὶ πνεῦμα ἔχοντας εἰς ἐπιθυμίας σαρκὸς ἀεὶ πορευόμενον, καὶ οὐκ ἐπιστρέφον πρὸς τὸν Θεόν· δι' οὐδὲν δὲ ἕτερον ἄρα ἠλέει καὶ ἔσωζεν, ἢ διὰ τὴν οἰκείαν μόνην φιλανθρωπίαν.

40 : „ Ποσάκις παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ
„ ἐρήμῳ! παρώργησαν αὐτὸν ἐν γῇ
„ ἀνύδρῳ!

Ἀπὸ τὴν θείαν Γραφὴν εἶναι δυνατὸν νὰ μάθωμεν, ὅτι πολλαῖς φοραῖς οἱ Ἑβραῖοι ἐπίκραναν τὸν Θεὸν, ἀπιςίσαντες καὶ γογγύσαντες κατ᾽ αὐτοῦ. (καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „ Καὶ οὐκ ἐπίςευσαν ἐν τῷ Θεῷ Στίχ. 22.) ὄχι μόνον δὲ πολλαῖς φοραῖς ἐπίκραναν τὸν Θεὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν παρώργισαν: ἤγουν τὸν ἐκίνησαν εἰς ὀργήν· καὶ ποῦ παρώργισαν αὐτόν; εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔπρεπε περισσότερον νὰ θεραπεύουν τὸν Θεὸν καὶ νὰ εὐαρεςοῦν αὐτῷ διὰ τὴν ἀπορίαν καὶ ςέρησιν τῶν ἀναγκαίων, καὶ κάθε ἄλλης βοηθείας· ποῦ; εἰς γῆν ἄνυδρον, ὅπου ἔπρεπε μάλιςα νὰ ταπεινόνωνται, καὶ νὰ παρακαλοῦν τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ ὕδατος.

41 : „ Καὶ ἐπέστρεψαν καὶ ἐπείρασαν τὸν
„ Θεὸν, καὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ
„ παρώξυναν.

Ἐδῶ τὸ, ἐπίςρεψαν ἐπὶ κακοῦ λαμβάνεται· ἐγύρισαν, λέγει οἱ Ἑβραῖοι, ἀπὸ τὴν μίαν κακίαν εἰς τὴν ἄλλην. Μερικοὶ δὲ τὸ, ἐπείρασαν ἐννοοῦσιν, ἀντὶ τοῦ ἐλύπησαν· ἅγιον δὲ τοῦ Ἰσραὴλ ὀνομάζει τὸν Θεόν· τὸ ὁποῖον δηλοῖ, τὸν αἰρετὸν καὶ δεδοξασμένον ἀπὸ τὸν Ἰσραήλ. (1)

42 : „ Οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ,
„ ἡμέρας ἧς ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ
„ χειρὸς θλίβοντος.

Χεῖρα ὀνομάζει ἐδῶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. ἡ ὁποία εὐεργέτει μὲν τοὺς Ἑβραίους, ἐκακοποίει δὲ τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ἑβραίων· δὲν ἐνθυμήθηκαν, λέγει, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ οἱ ἀχάριςοι Ἑβραῖοι· οὐδὲ ἐνθυμήθηκαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐλύτρωσεν αὐτοὺς, ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ θλίβοντος: Φαραώ. (2)

43 : „ Ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα
„ αὐτοῦ, καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν πε-
„ δίῳ Τάνεως.

Οὐδὲ ἐθυμήθησαν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι, πῶς ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ σημεῖά του καὶ τὰ τέρατα· σημεῖα δὲ καὶ τέρατα, ἄλλοι μὲν λέγουσι πῶς ὀνομάζει τὰ αὐτὰ, κατὰ ἀναδίπλωσιν ἐκ παραλλήλου· ἄλλοι δὲ, σημεῖα μὲν ὠνόμασαν, ὅσα κατὰ φύσιν ἠκολούθουν καὶ ἔβλαπτον. καθὼς ἦτον ἡ ἀσθένεια τῶν ζώων τῶν Αἰγυπτίων· ἐπειδὴ φυσικὸν εἶναι εἰς τὴν ἀσθένειαν ταύτην, τὸ νὰ θανατόνῃ τὰ ζῶα καὶ καθὼς ἦτον ἡ φθορὰ τῶν καρπῶν, ὁποῦ ἔκαμαν ἡ ἀκρίδες· ἐπειδὴ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης „ Καὶ σὺ Χριςιανὲ ὁσάκις ἂν καταλιπὼν τὸν Θεὸν ἐπὶ τὴν ἔρημον τοῦ Θεοῦ ἁμαρτίαν ἀπέλθῃς, παραπικραίνεις ἐν τῇ ἐρήμῳ· ὁσάκις ἂν πηγῆς ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον παρούσης σοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ῥαθυμῶν περὶ τὰς συνάξεις, ἢ ἀμελῶν περὶ τὸ ποτισθῆναι, ἀπέλθῃς ἐπὶ τὴν ἄνυδρον, παροργίζεις· ἐὰν ἐπιςρέψῃς ὡς εἰς Αἴγυπτον τὴν ἁμαρτίαν, ἣν καταλέλοιπας, πάλιν ἁμαρτάνεις· οὐκ ἀρκῇ οἷς εἶδες σημείοις εἰς σωτηρίαν, ἀλλὰ καινὰ σημεῖα θέλεις ἰδεῖν; οὐ μέμνησαι ὅπως ἐλυτρώθης ἐκ τοῦ νοητοῦ ἀληθῶς θλίβοντος Φαραώ; οὐδὲ τὰ σημεῖα λογίζῃ, ἃ ὡς ἐν Αἰγύπτῳ ἐν σοὶ πεποίηκεν ὁ Θεός; οἷον, ἐμοὶ ἕκαςον τῶν εὐεργετημάτων τοῦ Θεοῦ, σημεῖόν ἐςιν· εἴποτε νοσήσας ἀπηλλάγην τῆς νόσου μακροθυμοῦντος τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῶ διαναςὰς ἀπὸ τῆς νόσου βιῶσαι καλῶς, σημεῖον ἔλαβον ἀπὸ Θεοῦ· εἴποτε ἐν κινδύνοις ὁποιοσδήποτε γενόμενος ἐῤῥύσθην, σημεῖον ἔλαβον παρὰ Θεοῦ· ὁσάκις ηὐξάμεθα ἢ ἐλάβομεν ἅπερ ηὐξάμεθα, ταῦτα ἡμῖν σημεῖα.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Χεῖρα Θεοῦ: δηλαδὴ τοῦ Πατρὸς, τὸν Χριςὸν εἰκότως καλεῖ· ἐπειδὴ δι᾽ αὐτοῦ πάντα ἐγένετο, ἢ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, κατὰ τὸν Ἰωάννην.

δή φυσικόν ἰδίωμα εἶναι εἰς τὰς ἀκρίδας, νὰ διαφθείρουν τοὺς καρπούς· τέρατα δὲ ὀνομάζουσιν, ὅσα ἔγιναν ὑπὲρ φύσιν· καθὼς ἦτον ἡ μεταβολὴ τοῦ νεροῦ εἰς αἷμα· ἡ τῶν ἐνύδρων βατράχων ἐπὶ τῆς ξηρᾶς διατριβή· καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ὑπὲρ τοὺς νόμους γὰρ τῆς φύσεως ταῦτα εἶναι. Τάνις δὲ εἴπομεν, ὅτι ἦτον ἡ πόλις, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκοντο τὰ βασίλεια τοῦ Φαραώ.

44 : „ Καὶ μετέστρεψεν εἰς αἷμα τοὺς πο„ταμοὺς αὐτῶν.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ πρώτη τῶν Αἰγυπτίων πληγή· ποταμοὺς δὲ ὀνομάζει τὸν ποταμὸν Νεῖλον· ἐπειδὴ καὶ μόνος ὁ ποταμὸς αὐτὸς τρέχει, καὶ ποτίζει τὴν Αἴγυπτον· πληθυντικῶς δὲ εἶπε ποταμούς, διὰ τὶ ἡ γλῶσσα τῶν Ἑβραίων πληθυντικῶς προφέρει τὰ ἑνικά, ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ποταμοὺς ὠνόμασε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ Νείλου ῥεύματα, τὰ δι' αὐλακίων φερόμενα εἰς διάφορα μέρη· τὸ δὲ αὐτῶν, ἀναφέρεται εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· ἤτοι αὐτῶν τῶν Αἰγυπτίων λέγωντας γὰρ ἀνωτέρω τό, ἐν Αἰγύπτῳ, τοὺς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ: ἤτοι τοὺς Αἰγυπτίους ἐφανέρωσεν.

„ Καὶ τὰ ὀμβρήματα αὐτῶν, ὅπως μὴ „ πίωσιν.

Ὀμβρήματα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς σέρνας καὶ πηγάδια, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα ἐμάζοναν τὸ βροχερὸν νερὸν οἱ Αἰγύπτιοι· τὰ ὁποῖα μετέβαλεν ὁ Θεὸς εἰς αἷμα, διὰ νὰ μὴν ἠμποροῦν νὰ πίνουν ἀπὸ αὐτά· μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ὀμβρήματα καταχρηστικῶς ὀνομάζει ὁ Δαβίδ, καὶ τὰς βρύσεις καὶ πηγάς· ἐπειδὴ εἰς τὴν Αἴγυπτον δὲν βρέχει, εἰμὴ σπανίως. (1)

45 : „ Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνόμυι„αν, καὶ κατέφαγεν αὐτούς.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ τετάρτη πληγὴ τῶν Αἰγυπτίων δευτέρα γὰρ ἦτον ἡ τῶν βατράχων, καὶ τρίτη ἡ τῶν σκνιπῶν· καθὼς γὰρ ἀνωτέρω τὰς πρὸς τοὺς Ἑβραίους εὐεργεσίας διηγούμενος ὁ Δαβίδ, δὲν ἐφύλαξε τὴν τάξιν αὐτῶν, ὡς εἴπομεν· ἔτζι καὶ τώρα τὰς πληγὰς τὰς κατὰ τῶν Αἰγυπτίων διηγούμενος, τὴν τάξιν αὐτῶν δὲν ἐφύλαξεν· ἕνα μέν, ἐπειδὴ καὶ εἶχε σκοπὸν τοῦτο μόνον, τὸ νὰ δείξῃ δηλαδή, ὅτι ὅλα τὰ στοιχεῖα ἐπολέμουν κατὰ τοῦ Φαραώ, μὲ τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἄλλο δέ, διὰ τὶ τὴν τάξιν αὐτῶν ὁ Μωϋσῆς ἱστόρησε, καὶ δὲν ἦτον χρεία νὰ τὴν φυλάξῃ ὁ Δαβίδ· κυνόμυια δὲ εἶναι μυῖα ἀγρία καὶ ἀδριάντροπος καὶ ὁρμητική· κατέφαγε δὲ εἶπε καταχρηστικῶς, ἀντὶ νὰ εἰπῇ κατεδάγκανεν. (2)

„ Καὶ βάτραχον καὶ διέφθειρεν αὐ„τούς.

Ὁ Θεός, λέγει, ἔδωκεν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης „ Ὅτι τῷ προστάγματι τοῦ Μωσέως τῆς τοῦ ὕδατος φύσεως εἰς αἷμα τραπείσης, ὡς καὶ τοὺς ἰχθύας εἰς σαρκώδη παχύτητα, τοῦ ὕδατος μετατεθέντος, διαφθαρῆναι· τοῖς δὲ Ἑβραίοις ἀρυομένοις τὸ ὕδωρ, αἷμα οὐκ ἦν· ὅθεν ἔσχεν ἡ μαγγανεία καιρὸν ἐν τῷ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις εὑρισκομένῳ ὕδατι, τὸ αἱματῶδες εἶδος παρασοφίσασθαι.

(2) Ὁ δὲ Σολομὼν ἐν τῇ Σοφίᾳ γράφει, ὅτι καὶ ἐθανάτωσεν αὐτούς· „ Οὓς ἀκρίδων καὶ μυιῶν ἀπέκτεινε δήγματα, καὶ οὐχ' εὑρέθη ἴαμα τῇ ψυχῇ αὐτῶν· (Σοφ. ιϛ'. 9.) λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης „ Ἵνα δὲ παραστήσῃ ὁ λόγος τὸ ἀναιδὲς τῆς κατὰ τὴν κυνόμυιαν μάστιγος, δύο ἀναιδῆ ζῶα συνέλαβε καὶ ὁμοῦ ὠνόμασε: κυνὸς δηλαδὴ μυίας.

ους πλῆθος βατράχων· οἱ ὁποῖοι ἔφθειραν αὐτοὺς δαγκάνοντες, καὶ τὰ φαγητάτων μολύνοντες, καὶ γεμίζοντες αὐτὰ ἀπὸ κάθε λογῆς ἀηδίαν καὶ σιγχαμερότητα. (1)

46: „ Καὶ ἔδωκε τῇ Ἐρυσίβῃ τοὺς καρ„ ποὺς αὐτῶν, καὶ τοὺς πόνους αὐ„ τῶν τῇ Ἀκρίδι.

Ἀγκαλὰ καὶ ἡ ἐρυσίβη δὲν φαίνεται νὰ συναριθμῆται ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν μὲ τὰς πληγὰς τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ᾽ ὅμως καὶ αὐτὴ μέσα εἰς ἐκείνας συμπεριλαμβάνεται. διὰ τὶ τῆς ἀκρίδος, περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Μωϋσῆς, τὸ νερὸν γέννημα, ὀνομάζεται ἐρυσίβη· ἡ ὁποία καὶ βροῦχος λέγεται· ἔτζι γὰρ ὁ Ἀκύλας τὴν ἐρυσίβην, βροῦχον ὠνόμασε· (κατά τινας δὲ, βροῦχος εἶναι ἡ ἀκρίδα, ὁποῦ δὲν ἔχει πτερά·) καρποὺς δὲ ὀνομάζει, ὅλους τοὺς τῆς γῆς· τοὺς ἰδίους δὲ ὀνομάζει καὶ πόνους, διὰ τί μὲ πόνον γεωργοῦνται· ὀγδόη δὲ κατὰ τὸν ἀριθμὸν πληγὴ, ἦτον ἡ τῆς ἀκρίδος ὁ δὲ Προφήτης Ἰωὴλ, ἄλλο λέγει πῶς εἶναι ὁ βροῦχος, καὶ ἄλλο ἡ ἐρυσίβη εἰπών. „ Καὶ ἡ ἀκρὶς, καὶ ὁ βροῦχος, καὶ ἡ ἐρυσίβη, καὶ ἡ κάμπη (Ἰωηλ. β΄. 25.) (2)

47: „ Ἀπέκτεινεν ἐν χαλάζῃ τὴν ἄμπελον „ αὐτῶν· καὶ τας συκαμίνους αὐτῶν „ ἐν τῇ πάχνῃ.

Ἀπενέκρωσε, λέγει, ἡ πληγὴ τῆς χαλάζης τὰ ἀμπέλεια τῶν Αἰγυτίων, καὶ δὲν τὰ ἄφησε νὰ καρπογονήσουν. ἑβδόμη δὲ κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἦτον ἡ πληγὴ αὐτη· ἡ δὲ πληγὴ τῆς πάχνης, ἀγκαλὰ καὶ δὲν ἱστορῆται ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ Ἐξόδῳ, ἀλλ᾽ ὅμως συμπεριλαμβάνεται μαζὶ μὲ τὴν χάλαζαν· διὰ τὶ ἀπὸ τὴν χάλαζαν ἔλαβεν ἡ πάχνη τὴν σύστασίν της, ἥτις ἔφθειρε τὰς συκαμινέας· πολλαὶ δὲ συκαμινέαι εὑρίσκονται εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἐπειδὴ τὰ δένδρα τῶν συκαμίνων πληθύνουν μάλιστα εἰς τοὺς ζεστοὺς τόπους, ὁποῖος εἶναι καὶ ἡ Αἴγυπτος· καθὼς δὲ τὸ χαλάζι εἶναι φθαρτικώτατον τῶν ἀμπέλων: ἔτζι καὶ ἡ πάχνη εἶναι φθαρτικωτάτη τῶν συκαμίνων· ἄλλοι δὲ ἑρμηνευταὶ τὰς συκαμίνους, συκομόρους ἡρμήνευσαν κατὰ τὸν Θεοδώρικον. (3)

48: „ Καὶ παρέδωκεν εἰς χάλαζαν τὰ „ κτήνη αὐτῶν, καὶ τὴν ὕπαρξιν αὐ„ τῶν τῷ πυρί.

Τὸ χαλάζι καταφερόμενον μαζὶ μὲ φωτίαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, πρῶτον μὲν ἀπὸ ὅλα ἐνέκρωνε καὶ ἐξήραινε τὰ ἀμπέλια, καὶ τὰς συκαμινέας· ἐπειδὴ καὶ τὰ φυτὰ αὐτὰ δὲν εἶχον δύναμιν νὰ ἀντιστάθοῦν καὶ νὰ φυλαχθοῦν ἀπὸ τὴν πληγὴν καὶ τὸ κτύ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης „ Τῶν βατράχων ἡ γένεσις, οὐκ ἀκολουθίᾳ τινὶ φύσεως νενομισμένῃ πρὸς τοσοῦτον ἐχέθη πλῆθος· ἀλλ᾽ αὐτὸ τὸ πρόσταγμα (τοῦ Θεοῦ) τῆς τῶν βατράχων συστάσεως τὴν ἀναφανεῖσαν τότε τοῦ ζώου φύσιν ἐκαινοτόμησε, ϗ τὸ Αἰγύπτιον ἅπαν τοῖς θηρίοις τούτοις κατὰ τὰς οἰκήσεις στενοχωρούμενον κατεφθείρετο· δίδωσι δὲ ἡ ἱστορία περὶ τοῦ βατράχου, ὅτι ἀποχερσωθεὶς, ϗ ἔξω ὕδατος γενόμενος, δηλητήριον γίνεται φάρμακον, ὥστε αὐτὸν ἐνδακόντα, παραπλήσιον ποιῆσαι ἐχίδνῃ ϗ ἀσπίδι· ὁ δὲ χερσαῖος βάτραχος φρύνος ὀνομάζεται· περὶ οὗ γράφει ὁ Συνέσιος· „ Ἀσπίδα, φρύνον, ὄφιν, ϗ λαδικέας περίφευγε, ϗ πάλιν λαδικέας· ϗ Ἰωάννης ὁ Γεωμέτρης· ἐν τοῖς τετραστίχοις· „ Φρύνον Γέρων ἰδὼν παλίνορσος ἀπέστη.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης, οὐ πάσας τὰς πληγὰς ὠνόμασε· τὴν τρίτην γοῦν ϗ ἕκτην ϗ ἐνάτην ἀπεσιώπησε μάλιστα: τουτέστι τοὺς σκνίπας, τὰς φλυκταίνας, ϗ τὸ σκότος· ἀντὶ δὲ τούτων τὴν ἐρυσίβην εἶπε ϗ πάχνην· ἐρυσίβη δὲ κατά τινας ἐστιν, ἡ κονιορτώδης φθορὰ τοῦ σίτου, ἢ τὸ ἐπικαθίζον τοῖς καρποῖς παχνῶδες, ϗ διαφθεῖρον αὐτούς.

(3) Ὅθεν συκαμινέα ϗ συκομορέα, ἕνα ϗ τὸ αὐτὸ γένος δένδρου εἶναι, ἀγκαλὰ ϗ εἴδη συκαμινέων ἢ συκομορέων ἦναι διάφορα.

κτύπημα τοῦ χαλαζίου· ἔπειτα ἐκτύπα τὸ χαλάζι τὰ κτήνη, καὶ ὅσα ζῶα ἐβόσκοντο εἰς τοὺς κάμπους· διὰ τὶ αὐτὰ εἶχον ὀλίγην φυσικὴν δύναμιν, νὰ βαςάσουν τὴν πληγὴν τοῦ χαλαζίου· τελευταῖον δὲ, τὸ χαλάζι ἔφθειρε κάθε χορτάρι· κάθε δὲ δένδρον ἔφθειρεν ἡ φωτία, ὁποῦ ἦτον ἀνακατωμένη μὲ τὸ χαλάζι· καὶ ἦτον ἀληθῶς ἕνα φοβερὸν τεράςιον: δηλαδὴ τὸ νὰ ἦναι ἑνωμένη ἡ φωτία μὲ τὸ νερόν· δύω πράγματα ἐναντία, καὶ κατὰ φύσιν μαχόμενα· ὕπαρξιν δὲ ὀνομάζει, τὸν πλοῦτον τῶν Αἰγυπτίων ἤτοι τοὺς καρποὺς καὶ τὰ φυτά· πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἡ πληγὴ τοῦ χαλαζίου ὁμοῦ καὶ τῆς φωτίας ἐχάλασε κάθε βοτάννην καὶ δένδρον, ὡς ἱςορεῖται· ὅμως ἔμειναν καὶ κάποια δένδρα καὶ βότανα, τὰ ὁποῖα ἔφαγεν ὕςερον ἡ ἀκρίδα ἡ ἐλθοῦσα μετὰ τὴν φλογίζουσαν χάλαζαν περὶ τῆς ὁποίας γράφει ὁ Μωϋσῆς „ Καὶ κατέδεται (ἡ ἀκρὶς) πᾶν τὸ περισσὸν τῆς γῆς τὸ καταλειφθὲν, ὃ κατέλιπεν ὑμῖν ἡ χάλαζα καὶ κατέδεται πᾶν ξύλον τὸ φυόμενον ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς (Ἔξ. ι. 5.) ὁ δὲ Δαβὶδ ἐδῶ καθολικῶς εἶπεν, ὅτι παρέδωκεν εἰς χάλαζαν τὰ κτήνη αὐτῶν καὶ τὴν ὕπαρξιν· ἐπειδὴ πλὴν ὀλίγων ὅλα τὰ φυτὰ ἐφθάρησαν ἀπὸ τὴν χάλαζαν.

49: „ Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν „ θυμοῦ αὐτοῦ, θυμὸν καὶ ὀργὴν „ καὶ θλῖψιν ἀποστολὴν δι' Ἀγγέ„ λων πονηρῶν.

Ὀργὴν μὲν πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐδῶ, τὴν σφοδρότητα καὶ ὑπερβολὴν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ· θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν καὶ θλῖψιν, πρέπει νὰ νοήσωμεν τὰς τιμωρίας· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δὲν θυμώνεται ἢ θυμὸν θέλει νοήσῃς τὰς ἐλαφρὰς παιδείας αἵτινες ὀλίγον παιδεύουσι τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὀργὴν δὲ, τὰς βαρείας καὶ δυνατὰς παιδείας, αἵτινες δυνατὰ παιδεύουσι τοὺς ἁμαρτάνοντας· θλίψεις δὲ θέλεις νοήσεις τὰς παιδείας, ὁποῦ ἀκόμη δυνατώτερα παιδεύουσιν αὐτούς· ταύτας δὲ τὰς παιδείας ἀπέςειλε, λέγει, ὁ Θεὸς, διὰ μέσου τῶν Ἀγγέλων τῶν πονηρῶν· οἵτινες λέγονται πονηροὶ, ὄχι φυσικὰ οὐδὲ προαιρετικὰ κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἀλλὰ διὰ τὶ προξενοῦσι πόνον, μὲ τὸ νὰ ὑπηρετοῦσιν αὐτοὶ εἰς τὰς τιμωρίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πονηροὺς Ἀγγέλους ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς παιδευτικούς. (1)

50: „ Ὡδοποίησε τρίβον τῇ ὀργῇ αὐ„ τοῦ.

Ἔκαμε, λέγει, ςράταν ὁ Κύριος μὲ τὴν ὀργήν του, ἵνα δι' αὐτῆς ἔρχεται ἐναντίον εἰς τοὺς σκληροκαρδίους Αἰγυπτίους· αὐτὴ δὲ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, πρότερον ἦτον ἥσυχος καὶ ἀκίνητος, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν φιλανθρωπίαν του· διότι τὸ ὡδοποίησεν ἀγκαλὰ καὶ εἶναι σύνθετον ῥῆμα, ἔχει ὅμως σημασίαν ἁπλοῦ ῥήματος· ὃ νοεῖται καὶ ἄλλως κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὅτι ἔκαμε ςράταν ὁ Θεὸς εἰς τὴν ὀργήν του: ἤτοι εἰς τὸν Ἄγγελον, ὁποῦ ὠλόθρευε τὰ πρωτότοκα· διὰ νὰ μὴ κλίνῃ εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν Ἑβραίων, τὰ ὁποῖα ἦτον σημαδευμένα εἰς τὰ ἀνώφλια μὲ τὸ αἷμα τοῦ προβάτου· ἀλλὰ διὰ νὰ πε-

ρι-

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος, καθαρώτερα εἶπε „ Δι' Ἀγγέλων κακούντων: ἤγουν κακώσεις ἐπιφερόντων, καὶ τοιούτων λεγομένων, ὡς πρὸς τὴν τῶν πασχόντων διάθεσιν· καθὸ καὶ ἡμέρα πονηρὰ ἡ τῆς κρίσεως λέγεται, ὡς ἀναγκῶν καὶ πόνων τοῖς ἁμαρτωλοῖς γέμουσα κατὰ τὸν Ἡσύχιον· τοιοῦτον καὶ τὸ παρ' Ἡσαΐᾳ· „ Ἐγὼ Κύριος ποιῶν εἰρήνην καὶ κτίζων κακά· ἵνα εἴπῃ· καὶ εἰρηνεύειν ἐῶν, καὶ πολεμεῖσθαι συγχωρῶν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ λζ'. Ψαλμοῦ φαίνεται ὅτι Ἀγγέλους πονηροὺς ἐννοεῖ τοὺς Δαίμονας· οὕτω γάρ φησι προκειμένου ῥητοῦ· „ Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, ἤδη δὲ καὶ οἱ τὰς κολάσεις διακονοῦντες κατὰ τῶν εὐσεβῶν πονηροὶ Δαίμονες, αἵ τε ὑπηρετικαὶ δυνάμεις τοῦ Θεοῦ, αἱ τοιαῦται καὶ ὀργὴ καὶ θυμὸς ὠνομάσθησαν· οὕτω γοῦν εἴρηται τό· „ Ἀπέςειλεν ἐπ' αὐτοὺς ὀργὴν καὶ θυμὸν, ἀποςολὴν δι' ἀγγέλων πονηρῶν. Πλὴν εἴτε τοὺς ἀγαθοὺς Ἀγγέλους νοήσομεν ἐδῶ, εἴτε τοὺς πονηροὺς Δαίμονας, δὲν ἁμαρτάνομεν· καθότι καὶ οἱ δύω παιδεύουσι καὶ τιμωροῦσι κατὰ προ-

ριπατῇ εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν Αἰγυπτίων, τὰ ὁποῖα ἦτον ἀσημάδευτα· τοῦτον γὰρ τὸν Ἄγγελον θέλεις νοήσει ὀργὴν Θεοῦ, ὡς ὑπερέτην αὐτῆς. (1)

„ Καὶ οὐκ ἐφείσατο ἀπὸ θανάτου τῶν „ ψυχῶν αὐτῶν.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ δεκάτη πληγὴ τῶν Αἰγυπτίων· δὲν ἐλυπήθη, λέγει, οὐδὲ ἐσυςάλθη ὁ Θεὸς· ἀπὸ τὸν θάνατον τῶν ψυχῶν τους: ἤγουν ἀπὸ τὸ νὰ θανατόνῃ τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων· ἢ καὶ ἄλλως, ψυχὰς θέλεις νοήσεις τὰ πρωτότοκα παιδία, ὡς ἰσόψυχα ὄντα εἰς τοὺς γονεῖς των, διὰ τὴν εἰς αὐτὰ πολλὴν ἀγάπην τους· οὐκ ἐφείσατο δὲ εἶπε ἤτοι· δὲν ἐλυπήθη οὐδὲ ἀκριβεύθη τὰ πρωτότοκα· ἐπειδὴ καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ Κύριος ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῇ Αἰγύπτῳ ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραὼ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἕως πρωτοτόκου τῆς αἰχμαλωτίδος τῆς ἐν τῷ λάκκῳ, καὶ ἕως πρωτοτόκου παντὸς κτήνους (Ἔξ. ιβ. 29.)

„ Καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν εἰς θάνατον „ συνέκλεισε.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτον ἡ πέμπτη πληγὴ κατῶν Αἰγυπτίων, ὅταν, εἰς μὲν τὰ κτήνη τῶν Αἰγυπτίων ἔπεσε θάνατος, ἀπὸ δὲ τὰ κτήνη τῶν Ἑβραίων, κανένα δὲν ἐθανατώθη. „ Ἐτελεύτησε, φησι, πάντα τὰ κτήνη τῶν Αἰγυπτίων· ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, οὐκ ἐτελεύτησεν οὐδέν (Ἔξ. θ. 6.) τὸ δὲ συνέκλεισε δηλεῖ, ἀντὶ τοῦ συνέσφιγξεν αὐτὰ, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴν ἠμποροῦν νὰ φύγουν: ἤτοι ἐθανάτωσεν αὐτά. (2)

51: „ Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν „ γῇ Αἰγύπτῳ, ἀπαρχὴν παντὸς πό„ νου αὐτῶν ἐν τοῖς σκηνώμασι Χάμ.

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει δεύτερον τὸν λόγον τῶν πρωτοτόκων· ἐπειδὴ ἡ πληγὴ αὕτη ἦτον ἡ μεγαλιτέρα καὶ δριμυτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας· ἀπαρχὴν δὲ ὀνομάζει, τὸ ἐξαίρετον καὶ τιμιώτερον ἐθανάτωσε, λέγει, πᾶν πρωτότοκον: ἤτοι τὰ τιμιώτερα ἀπὸ τοὺς πόνους τῶν Αἰ-

προςαγὴν Θεοῦ· ἀλλ' οἱ μὲν ἀγαθοὶ Ἄγγελοι τιμωροῦσι πρὸς τὸ συμφέρον, διὰ σωφρονισμὸν καὶ σωτηρίαν τῶν τιμωρουμένων ἁμαρτωλῶν· καὶ ὄχι μὲ κακὴν γνώμην καὶ προαίρεσιν· οἱ δὲ Δαίμονες τιμωροῦσι μὲ κακὴν γνώμην καὶ ὄχι διὰ σωφρονισμὸν καὶ σωτηρίαν τῶν τιμωρουμένων, ἀλλὰ διὰ νὰ προξενήσουν εἰς αὐτοὺς γογγυσμὸν καὶ ἀπελπισίαν ὡς λέγουν οἱ Θεολόγοι.

(1) Ἄλλος δὲ ἑρμηνεύει οὕτω τὸ ὡδοποίησε „ Πρὸ τούτου μὲν οἱ οἰκτιρμοὶ τρόπον τινα, ἀπέκλειον τὴν ὁδὸν τῆς ὀργῆς του καὶ ἠρεμεῖν αὐτὴν ἐποίουν· νῦν δὲ συςείλας τοὺς οἰκτιρμοὺς, παρέσχεν ὁδὸν τῷ θυμῷ βαδίσαι, κατὰ τῶν σκληρυνομένων Αἰγυπτίων. καὶ ὥσπερ ὁδοῦ ηὐτρεπισμένης, ῥᾳδίως οἱ ὁδεύοντες παρίασιν· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ὀξύτατα καὶ εὐκόλως τὴν οἰκείαν ὀργὴν αὐτοῖς ἐπήνεγκεν, ἐν μιᾷ ῥοπῇ πάντας τιμωρησάμενος· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, τὸ ὡδοποίησε νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ὁδὸν ἐποίησε τῇ κατὰ τῶν Αἰγυπτίων ὀργῇ· τουτέςιν, οὐχ ὡς ἔτυχεν ᾠκονόμησε τὰ τῆς ὀργῆς, ἀλλ' ὁδῷ καὶ τάξει χρησάμενος· διὰ τοῦτο πρότερον ἀπὸ τῶν κτηνῶν ἤρξατο, ἔτι τῶν λογικῶν φειδόμενος· ἔπειτα καὶ αὐτῶν ἥψατο· καίγε τῆς ὀργῆς, τὸ μὲν, ἠπείλησε· τὸ δὲ, ἀνετείνατο· τὸ δὲ, βίᾳ κατέσχε· τὸ δὲ, ἐπήγαγεν· ὁμοίως καὶ τῇ πληγῇ παιδεύων, καὶ τῇ ἀπειλῇ καὶ ὁδοποιῶν τρίβον τῇ ὀργῇ αὐτοῦ δι' ὑπερβολὴν ἀγαθότητος· ἀπὸ μὲν τῶν ἐλαττόνων ἀρχόμενος, ὥςε μὴ δεηθῆναι τῶν σφοδροτέρων· παιδεύων δὲ καὶ τοῖς μείζοσιν, εἰ πρὸς ταῦτα ἐκβιασθείη· ὁρᾷς ἀκολουθίαν χρηςότητος; νομοθετεῖ πρῶτον· εἶτα διακελεύεται· ὑπισχνεῖται, ἀπειλεῖ· ὀνειδίζει· ἐπανατείνεται· κατέχει· ἀπειλεῖ πάλιν· ὅταν ἐκβιασθῇ, πληγὴν ἐπάγει· καὶ ταῦτα κατὰ μικρὸν, χώραν ὑπανοίγων ταῖς διορθώσεσιν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὡδοποίησεν ἀντὶ τοῦ ἐκώλυσεν ἡ φιλανθρωπία τὴν τιμωρίαν· ἀλλ' ἔδωκε χώραν τῇ δικαίᾳ παιδείᾳ.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Κατὰ δὲ τροπολογίαν, ἀναιρεῖ τὰς ἁμαρτωλὰς ψυχὰς ὁ Θεὸς, ἐπαγαγὼν αὐταῖς τὸν ἐπὶ καταλύσει τῆς μοχθηρᾶς ζωῆς θάνατον, ἵνα ζῆν ποιήσῃ· καὶ συγκλείει τὰς ἀλόγους αὐτῶν δυνάμεις, κτήνη λεγομένας, εἰς τοῦτον τὸν θάνατον· ὥςε ἀποβαλεῖν τὴν φαύλην ζωὴν, καὶ τὴν ἐμπαθῆ κίνησιν.

Αἰγυπτίων· πόνον δὲ ὀνομάζει, τὰ κτήματα αὐτῶν· ἐπειδὴ καὶ μὲ πόνον καὶ κόπον ἀποκτῶνται· κτήματα δὲ πάλιν ὀνομάζει τὰ τέκνα των, πλατυτέρως λαμβανομένου τοῦ ὀνόματος τῶν κτημάτων, κατὰ τὸ „ Ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ. (Γέν. δ. 1.) ἤτοι ἐγέννησα υἱόν σκηνώματα δὲ Χάμ, ἦτον ἡ Αἴγυπτος· διὰ τί ὁ Βασιλεὺς Αἴγυπτος, ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη ἡ Αἴγυπτος, εἶχε πρόπαππον τὸν Χάμ, ὅστις ἦτον ἕνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ Νῶε· ὥστε ὁ αὐτὸς τόπος ὀνομάζεται καὶ γῆ Χάμ, καὶ γῆ Αἰγύπτου, καὶ Αἴγυπτος· διότι πρῶτος ὁ Χὰμ αὐτὸν τὸν τόπον ἐκατοίκησε (1) πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἀπὸ τὰς δέκα πληγὰς τῶν Αἰγυπτίων, τὰς ἑπτὰ μόνον ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἀφήσας τοὺς σκνῖπας καὶ τὰς φλυκτίδας, καὶ τὸ ψηλαφητὸν σκότος ὡς εἴπομεν· ἀπὸ τὰ ὁποῖα, τὰ δύω ἀναφέρει εἰς τὸν ρδ. Ψαλμόν. (2)

52: „ Καὶ ἀπῆρεν ὡς πρόβατα τὸν λαὸν „ αὐτοῦ, καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς ὡσεὶ „ ποίμνιον ἐν ἐρήμῳ.

Ἐσήκωσε, λέγει ὁ Θεὸς τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ ὡδήγει αὐτὸν καὶ ἐφύλαττε μὲ τόσην ἐπιμέλειαν, καθὼς ὁ βοσκὸς ὁδηγεῖ καὶ φυλάττει τὸ ποίμνιον καὶ τὰ πρόβατά του (3)

53: „ Καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς ἐπ' ἐλπίδι, „ καὶ οὐκ ἐδειλίασαν.

Ὡδήγησε, λέγει, ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἐν τῇ πρώτῃ νυκτὶ, καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ Ἐκείνη ἡ νὺξ αὕτη προφυλακὴ Κυρίῳ· ὥστε πᾶσι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, εἶναι εἰς γενεὰς αὐτῶν. (Ἐξ. ιβ. 42.) ἐπ' ἐλπίδι δὲ αὐτοὺς ὡδήγησε τῇ τῆς ἐπαγγελίας τῆς πρὸς τὸν Ἀβραάμ, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· εἶπε γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός. „ Γινώσκων γνώσῃ, ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ· καὶ δουλώσουσιν αὐτοὺς, καὶ κακώσουσιν αὐτοὺς, καὶ ταπεινώσουσιν αὐτοὺς ἔτη τετρακόσια· τὸ δὲ Ἔθνος, ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται ὧδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς. (Γέν. ιε'. 13.) λέγει δὲ, ὅτι

---

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, ἐπεὶ πνευματικῶς Αἴγυπτος καλεῖται πᾶς ὁ περίγειος τόπος, οἱ ἐν τούτῳ διατρίβοντες, Αἰγύπτιοι προσαγορεύονται· χάριτι οὖν Θεοῦ, τούτων τῶν Αἰγυπτίων τὰ πρῶτα γεννήματα τῆς ψυχῆς, ἀναιρεῖται, ἄγνοια καὶ κακία τυγχάνοντα· πρὸ γὰρ τῶν ἀρετῶν καὶ γνώσεων, τῶν ὠφελίμων τέκνων τῶν διανοιῶν, κακία καὶ ἄγνοια ὑφίστανται· ἀλλὰ καὶ παντὶ τῷ κατὰ τέχνην ἢ ἐπιστήμην ἐνεργοῦντι, οὐκ εὐθὺς τὸ εὖ ποιῆσαι παραγίνεται, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐπιλήπτως ἐνεργῆσαι· ἀναιρεῖται οὖν εἰκότως ἀπαρχὴ παντὸς πόνου, ὡς φαύλη· ὅτι δὲ περὶ ψυχῶν τὰ λεγόμενα σώμασι συμπεπλεγμένων, δῆλον ἀπὸ τοῦ προσκεῖσθαι, ἐν τοῖς σκηνώμασι· σκηνώματα δὲ ψυχῶν, τὰ σώματα.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Πολλῇ περὶ τοὺς παιδευομένους ὁ Θεὸς φιλανθρωπίᾳ κέχρηται· ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων ἀρχόμενος, ὥστε σωφρονισθέντας κερδᾶναι τὰ μείζονα· διὰ τοῦτο τὰ κτήνη πρότερα τῶν Αἰγυπτίων συνέκλεισεν εἰς θάνατον· ἀναισθήτους δὲ εὑρὼν, ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα· ὥστε, οὐκ ἂν τὴν τῶν πρωτοτόκων ἐπήγαγε πληγὴν, εἰ τῷ θανάτῳ τῶν κτηνῶν σωφρονισθέντες ἀνένηψαν· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Τὸ δὲ παντὸς πόνου, ἵνα εἴπῃ παντὸς καρποῦ αὐτῶν· ἀντὶ τοῦ, πάντων τῶν προσόντων αὐτοῖς τὰ πρωτότοκα ἀνεῖλεν· οὐκ αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν κτηνῶν, ὅσα περ ἦν αὐτοῖς· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει, ὅτι πρῶτον ὁ Θεὸς ὡς πρόβατα ἀπῆρε τοὺς Ἑβραίους, καὶ ἔπειτα ἑνώσας αὐτοὺς, ποιεῖ ποίμνιον ἕν· ἀκολούθως δὲ ἐπιφέρει ταῦτα· „ Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ὅσον ἐπιτοαυτὸ συναγόμεθα, τηροῦμεν τὸ τῆς ποίμνης μυστήριον· ὅτε δὲ ἀμελοῦμεν τῶν συνάξεων, μιμούμεθα τὰ ἀποσκιρτῶντα καὶ ἀπαίροντα τοῦ Ποιμνίου πρόβατα· καὶ δύνανται καθ' ἡμῶν τῶν διασκεδασθέντων οἱ ἐχθροὶ καὶ τὰ θηρία τὰ ἐνεδρεύοντα· οἱ λύκοι, ὡς μανθάνομεν ἀπὸ τῶν ποιμενικῶν, ἐάν ποτε ἐπιθῶνται ποίμνῃ, οὐ δύνανται ἐπιτίθεσθαι αὐτῇ συναχθείσῃ· ἀλλ' ἐπιτηροῦσι ποῦ πρόβατον ἀπονέμεται, κἀκείνῳ ἐπιβουλεύουσιν· εἴπερ οὖν καὶ ἡμεῖς βουλόμεθα μὴ ἐπιβουλεύεσθαι παρὰ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, μὴ καταλείπωμεν τὴν συναγωγήν· ἀλλὰ συνεχώμεθα ἐπιτοαυτὸ, τιμῶντες τὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμέραν, ἵνα συναχθῇ ὀστοῦν Χριστοῦ πρὸς ὀστοῦν, καὶ ἁρμονία καὶ φλέβες καὶ νεῦρα καὶ δέρμα ἤδη δὲ καὶ αἱ τρίχες· ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι σῶμα Χριστοῦ ἐστε; καὶ ἀναγκαῖον τοῦτο συνάγεσθαι, ἵνα μὴ λέγῃ περὶ ἡμῶν ὁ Χριστός· διεσκορπίσθη πάντα τὰ ὀστᾶ μου.

ὅτι δὲν ἐφοβήθησαν οἱ Ἑβραῖοι: δηλαδὴ κατ' ᾽κείνην τὴν νύκτα, κατὰ τὴν ὁποίαν εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον· ἐπειδὴ ὕςερον, καὶ πολλὰ ἐδειλίασαν. (1)

„ Καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐκάλυψε „ θάλασσα.

Τοὺς ἐχθροὺς, λέγει, τῶν Ἑβραίων: ἤτοι τοὺς Αἰγυπτίους, ὁποῦ ἐκυνήγουν αὐτοὺς, ἐσκέπασεν ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω· ἡ γὰρ αὐτὴ θάλασσα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τούτοις μὲν παρέσχεν ὁδὸν, ἐκείνους δὲ τοῖς κύμασιν ἔχωσεν.

54. „ Καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς ὄρος ἁ- „ γιάσματος αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗ ἐδιηγήθη ὁ Δαβὶδ τὰ ἐν τῇ Αἰγύπτῳ γενόμενα θαύματα, ἀπεσιώπησεν, ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἔρημον, μὲ τὸ νὰ ἐπροδιηγήθη αὐτά· ὅθεν τώρα διηγεῖται περὶ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· ὄρος δὲ λέγει ἐδῶ τὸ Σιὼν, ὡσὰν ὁποῦ τοῦτο ἦτον ὀνομαςότερον ἀπὸ ὅλην τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· ὄρος δὲ ἁγιάσματος ἦτον αὐτὸ ἐπειδὴ καὶ ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ· ταύτην γὰρ τὴν Κιβωτὸν ὠνόμαζον ἁγίασμα· λέγεται δὲ τὸ αὐτὸ καὶ ὄρος ἅγιον διὰ τὶ ἡγιάσθη ἀπὸ τὴν ἐν αὐτῷ ἁγίαν Κιβωτόν.

„ Ὄρος τοῦτο, ὃ ἐκτήσατο ἡ δεξιὰ „ αὐτοῦ.

Τὸ τοῦτο λέγει δεικτικῶς ὁ Δαβὶδ· διὰ νὰ φανερώσῃ, πῶς τὸ ὄρος Σινᾶ, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκοντο ποτὲ οἱ Ἑβραῖοι, ἦτον ἄλλο ἀπὸ τὸ Σιών· λέγει δὲ, ὅτι τοῦτο τὸ ὄρος Σιὼν ἀπόκτησεν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι ἡ ἀνδρία τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων ὁ γὰρ Θεὸς ἐδίωξεν ἀπὸ αὐτὸ τοὺς κατικοῦντας πρότερον. (2)

55. „ Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐ- „ τῶν Ἔθνη, καὶ ἐκληροδότισεν αὐ- „ τοὺς ἐν σχοινίῳ κληροδοσίας, καὶ „ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς σκηνώμασιν „ αὐτῶν τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εὔγαλε μὲν ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας τὰ ἑπτὰ Ἔθνη, ὁποῦ ἐκατοίκουν αὐτήν· ἤτοι τοὺς Χαναναίους, τοὺς Χετταίους, τοὺς Φερεζαίους, τοὺς Εὐαίους, τοὺς Ἀμορραίους, τοὺς Γεργεσαίους, καὶ τοὺς Ἰεβουσαίους ἐκληροδότησε δὲ ὅλην αὐτὴν τὴν γῆν εἰς τοὺς Ἑβραίους κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· λείπει δὲ τὸ ὡς: ἤγουν ὡς ἐν σχοινίῳ κληροδοσίας· εἶναι γὰρ καὶ ἕνα τοιοῦτον ἔλλειψις ἰδίωμα συνειθισμένον κοντὰ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν. ἐπειδὴ μὲ τοιοῦτον τρόπον: ἤγουν μὲ σχοινίον γεωμε-

(1) Ἴσως δὲ τὸ οὐκ ἐδειλίασαν ἐννοεῖται, ὅτι ὅταν οἱ Ἑβραῖοι εἶχον τὴν ἐλπίδα τῆς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ἐπαγγελίας εἰς τὴν ψυχήν τους τετυπωμένην, ϗ ἐνθυμοῦντο αὐτὴν, τότε δὲν ἐφοβοῦντο τοὺς ἐναντίους· καθὼς λέγει ἐδῶ· ὅταν δὲ ταύτην ἐξέβαλον ἀπὸ τὴν μνήμην τους, ϗ δὲν ἤλπιζον εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τότε ἐφοβοῦντο ϗ ἐδειλίαζον, ἢ κατὰ τὸν Ἡσύχιον, οὐκ ἐδειλίασαν τὴν ἐρυθρὰν πεζεύοντες θάλασσαν, ἥτις αὐτῶν τοὺς ἐχθροὺς ἐπεκάλυψε, ϗ τάφος τὸ ὕδωρ ἐπιδραμὸν τοῖς Αἰγυπτίοις ἐγένετο.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Κατὰ ἀναγωγὴν, ὄρος ἁγιάσματός ἐςιν ἡ διῃρμένη ϗ ὑψηλοτάτη ἀρετὴ ϗ γνῶσις, εἰς ἣν γνησίως εἰσάγει ὁ μόνος τέλειος διδάσκαλος Ἰησοῦς, οὗ κτῆμα πᾶσα ἀρίςη γνῶσις, ϗ θεωρητικὴ τῆς ἀληθείας ἕξις· ὅθεν ϗ οἱ ταύτας τὰς διαθέσεις κτώμενοι, κτήματα Θεοῦ καλοῦνται. Καὶ σὲ οὖν εἰς τὸ ἄνω ὄρος εἰσάξει τὸ δεικνύμενον τῷ νῷ, ϗ ἐκβαλεῖ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἀπὸ τῶν ἐπουρανίων· ἵνα σὺ κληρονομήσῃς βασιλείαν οὐρανῶν, ἀληθινὸς ϗ εὐγενὴς ϗ πνευματικὸς Ἰσραὴλ γενόμενος· λέγει δὲ ϗ ὁ θεῖος Θεοφάνης· „ Οἱ διαβάντες ὡς ἐρυθρὰν ἀκαταποντίςως τοῦ παρόντος βίου τὸν κλύδωνα, ϗ ὡς ἐν ἐρήμῳ τῷ κόσμῳ τῷ Θεῷ λατρεύσαντες καθαρῶς, εἰς τὸ ἄνω ὄρος ϗ τὴν ἐπουράνιον πόλιν εἰσάγονται· κατὰ ἄλλον δὲ ἑρμηνευτήν· „ Δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Κύριος, ὁ ϗ πάλαι προπορευόμενος τοῦ λαοῦ ϗ κατακληροδοτῶν αὐτοῖς τὴν ἐπηγγελμένην γῆν·

μετρικὸν ἐμοίρασεν ὁ Θεὸς τὴν γῆν ἐκείνην, κατὰ ἀναλογίαν καὶ ἰσότητα τὴν ἁρμόζουσαν εἰς τὴν κάθε φυλήν· καθὼς καὶ ἕνας πατὴρ μοιράζει τὴν περιουσίαν του, μὲ μέτρον ἀνάλογον εἰς τὸ κάθε τέκνον του· (1) ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ σύνταξις τοῦ ἐκληροδότησεν· ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ, ἐκληροδότησεν αὐτοῖς, εἶπεν αὐτούς· εἰς τὰ σκηνώματα λοιπὸν καὶ κατοικίας τῶν εἰρημένων Ἐθνῶν, ἐκατοίκισεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους.

56: „ Καὶ ἐπείρασαν καὶ παρεπίκραναν
„ τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον; καὶ τὰ μαρ-
„ τύρια αὐτοῦ οὐκ ἐφυλάξαντο.
57: „ Καὶ ἀπέστρεψαν καὶ ἠθέτησαν, κα-
„ θὼς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν.

Οἱ Ἑβραῖοι οἱ φερθέντες ὑπὸ Θεοῦ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἤτον παιδία, ὡς εἴπομεν, ἐκείνων τῶν Ἑβραίων, τῶν ὁποίων τὰ κόκκαλα ἔπεσαν εἰς τὴν ἔρημον· αὐτὰ λοιπὸν, λέγει, τὰ παιδία τῶν Ἑβραίων ἐκείνων, ἐπείρασαν ὕστερον: ἤγουν ἐλύπησαν τὸν Θεὸν, διὰ τὶ ἔπεσον εἰς Εἰδωλολατρείαν· γέγραπται γὰρ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν „ Καὶ ἀνέστη γενεὰ ἑτέρα μετ' αὐτοὺς, οἳ οὐκ ἔγνωσαν τὸν Κύριον· καίγε τὸ ἔργον, ὃ ἐποίησεν ἐν τῷ Ἰσραήλ. Καὶ ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐλάτρευσαν τοῖς Βααλήμ: ἤτοι τοῖς εἰδώλοις. Κρι. β. 10.) Μαρτύρια δὲ ὀνομάζει τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, τὰς ἐχούσας διαμαρτυρίας· ἤτοι τὰς ἀναφερούσας τὰ λόγια ταῦτα. „ Μαρτύρομαι ὑμῖν τὸν οὐρανὸν καὶ γῆν, καὶ τὰ ὅμοια· ἀπέστρεψαν δὲ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἠθέτησαν αὐτὸν οἱ μεταγενέστεροι Ἑβραῖοι, μὲ τὸ νὰ ἐμιμήθηκαν τοὺς πατέρας καὶ προγόνους αὐτῶν, οἵτινες ἔκαμαν τὸν χωνευτὸν μόσχον εἰς τὴν ἔρημον, καὶ εἰδωλολάτρησαν.

„ Μετεστράφησαν εἰς τόξον στρεβλόν.

Οἱ μεταγενέστεροι, λέγει, Ἑβραῖοι μεταστράφηκαν ἀπὸ τὴν εὐσέβειαν εἰς τὴν δυσσέβειαν, παρομοίως μὲ τὸ στραβὸν τοξάρι· τὸ γὰρ εἰς ἐδῶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ ὡς· καθὼς, λέγει, τὸ στραβὸν τοξάρι δὲν ρίπτει ἴσα καὶ ὀρθὰ τὰς σαΐτας: ἔτζι καὶ ὁ νοῦς τῶν τότε Ἑβραίων στρεβλωθεὶς δὲν ἐπρόβαλεν ὀρθὰ τὰ περὶ Θεοῦ νοήματα. (2)

58: „ Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐν τοῖς βου-
„ νοῖς αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς γλυπτοῖς
„ αὐτῶν παρεζήλωσαν αὐτόν.

Ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἔσμιξαν μὲ τὰ Ἔθνη, διὰ τοῦτο ἔμαθον καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν, ὡς λέγει ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβίδ· ὅθεν, ἐπειδὴ τὰ Ἔθνη ἐθυσίαζον ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ, καὶ ἐλάτρευαν τὰ γλυπτά: ἤτοι τὰ εἴδωλα: ἔτζι καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐποίουν, θυσιάζοντες εἰς τὰ βουνὰ καὶ εἰς τὰ Εἴδωλα λατρεύοντες: παρεζήλωσαν δὲ τὸν Θεὸν εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἔκαμαν αὐτὸν νὰ παραζηλώσῃ: ἤτοι τὸν ἔκαμαν νὰ ὀργισθῇ δικαίως κατ' αὐτῶν, διὰ τὰ γλυπτὰ Εἴδωλα ὁποῦ ἐπροσκύνουν. (3)

59: „ Ἤ-

(1) Τοὺς κλήρους δὲ καὶ τὰς διαμετρήσεις τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ἀκριβέστερον διδάσκει τὸ βιβλίον Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ κατὰ τὸν Θεοδώρητον.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Εἴη δ' ἂν τόξον στρεβλὸν, ψυχὴ διεστραμμένη· βέλη δὲ αὐτῆς, λογισμοὶ πονηροί· καὶ σὺ ἐὰν ἁμαρτάνῃς, τόξον στρεβλὸν ἔσῃ, καὶ εἰς χεῖρας ἐλεύσῃ τοῦ Διαβόλου· καὶ διὰ σοῦ, οὓς ἂν εὕρῃ, τρώσει, εἰς ἁμαρτίαν προσκαλούμενος καὶ ἀπολύων τὰ βέλη τὰ πεπυρωμένα, χρώμενός σοι ὡς τόξῳ στρεβλῷ ἐπιτηδείῳ ἥκων εἰς χεῖρα αὐτοῦ τὴν σκολιὰν καὶ στρεβλήν· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Κἀκεῖνοι τοίνυν τῆς διανοίας τὴν εὐθύτητα διαφθείραντες, οὔτε ταῖς θείαις εὐεργεσίαις εἰς δέον ἐχρῶντο, καὶ βλάβης ἀφορμὰς τὰς τῆς ὠφελείας ἐλάμβανον ἀφορμάς.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπὶ πᾶσαν γὰρ κορυφὴν ὄρους τοῖς ἀκαθάρτοις ἔθυον Δαίμοσιν, ὡς ὁ Προφήτης

Ὠ

59: „ Ἤκουσεν ὁ Θεὸς καὶ ὑπερεῖδε, καὶ „ ἐξουδένωσε σφόδρα τὸν Ἰσραήλ.

Ἤκουσε, λέγει ὁ Θεὸς τὴν διὰ τῶν ἔργων βοῶσαν φωνὴν τῶν Ἑβραίων: ἤτοι τὴν ἀσέβειάν τους. καθὼς ἤκουσε καὶ τὴν φωνὴν τοῦ αἵματος τοῦ Ἄβελ, καὶ τὴν φωνὴν τῶν Σοδόμων καὶ τῶν Γομόρων· διὰ τὶ αἱ ἴδιαι ἁμαρτίαι, ὁποῦ κάμνει ὁ ἄνθρωπος, αὐταὶ φωνάζουσιν ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ κατηγοροῦσαι 'κεῖνον, ὁποῦ τὰς ἐργάζεται· καὶ κατ' ἄλλον δὲ τρόπον· ἰδίωμα εἶναι καὶ τοῦτο τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, τὸ νὰ λέγῃ ἐπὶ Θεοῦ, ὅτι ἤκουσε· φανερόνει δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκινήθη εἰς τὸ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν· ὑπερεῖδε δέ: ἤγουν ἐπαρέβλεψε καὶ ἀπεστράφη καὶ ἐξουδένωσεν: ἤγουν εὐκαταφρόνητον ἔκαμε τὸν πρώην τίμιον λαὸν τοῦ Ἰσραήλ· ἐπειδὴ παρέδωκεν αὐτὸν σκλάβον εἰς διάφορα Ἔθνη τῶν ἀλλοφύλων, καθὼς ἱστορεῖ ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

60: „ Καὶ ἀπώσατο τὴν Σκηνὴν Σηλώμ· „ σκήνωμα ὃ κατεσκήνωσεν ἐν ἀν- „ θρώποις.

Τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, ἱστοροῦνται εἰς τὴν πρώτην τῶν Βασιλειῶν; πῶς δηλαδὴ ἐσκλαβώθη ἡ Κιβωτὸς ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους; καὶ πῶς οἱ Ἑβραῖοι κατεσφάχθησαν, καὶ αἱ πόλεις αὐτῶν ἐκυριεύθησαν· ἀπέβαλε, λέγει, ὁ Θεὸς τὴν ἐν Σηλὼμ σκηνὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκατοίκει διὰ μέσου τῆς Κιβωτοῦ· διὰ τὶ, ἂν δὲν ἤθελεν ἀποβάλῃ αὐτὴν, δὲν ἤθελε κυριευθῇ ἀπὸ τοὺς ἀλλοφύλους. λέγει δὲ, καὶ ὅτι διὰ μέσου τῆς Κιβωτοῦ, κατεσκήνωσεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους· πρῶτον γὰρ, ὡς εἴπομεν, ἐν τῇ Σηλὼμ ἐκατοίκησεν ἡ Κιβωτὸς ὕστερον δὲ ἐκατοίκησεν ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ.

61: „ Καὶ παρέδωκεν εἰς αἰχμαλωσίαν „ τὴν ἰσχὺν αὐτῶν, καὶ τὴν καλλο- „ νὴν αὐτῶν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν.

Ἰσχὺν καὶ καλλονὴν, τινὲς μὲν ὠνόμασαν, τοὺς πολεμικοὺς καὶ δυνατοὺς στρατιώτας τῶν Ἑβραίων· κάλλιον ὅμως εἶναι νὰ ὀνομάσωμεν ἔτζι τὴν Κιβωτὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τὶ ἡ Κιβωτὸς καὶ ἐνίσχυεν: ἤτοι ἐδυνάμονε τοὺς Ἑβραίους ἕως τότε, καὶ ἐκαλλώπιζεν αὐτούς αὕτη δὲ παρεδόθη εἰς χεῖρας τῶν Ἀζωτίων ἀλλοφύλων, οἵτινες ἀνέθεσαν αὐτὴν εἰς τὸ εἴδωλον αὐτῶν Δαγών.

62: „ Καὶ συνέκλεισεν ἐν ῥομφαίᾳ τὸν „ λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν „ αὐτοῦ ὑπερεῖδε.

Κληρονομίαν Θεοῦ τοὺς Ἰσραηλίτας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἔτζι αὐτοὺς ὠνόμασεν, ἐπειδὴ ἦτον ἀφιερωμένοι εἰς μόνον τὸν Θεὸν „ ἐγενήθη, φησὶ, μερὶς Κυρίου, λαὸς αὐτοῦ Ἰσ-

Ὡσηέ φησι· „ Ἐξεπόρνευσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αὐτῶν· ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων ἐθυσίαζον, καὶ ἐπὶ τοὺς βουνοὺς ἔθυον ὑποκάτω δρυὸς, καὶ λεύκης, καὶ δένδρου συσκιάζοντος· ὅτι καλὸν σκέπη (Ὠσ. δ΄. 12.).

(1) Ἐν αὐτῇ γὰρ γέγραπται, ὅτι παρέδωκεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἑβραίους, ποτὲ μὲν τοῖς Ἀμμανίταις, ποτὲ δὲ τοῖς Μωαβίταις· ἄλλοτε δὲ, τοῖς Μαδιναίοις καὶ ἀλλοφύλοις· μάλιστα δὲ ἐδῶ φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὰς πέντε σατραπείας, αἵτινες ἔλαβον τὴν Κιβωτὸν, ὅταν ὁ Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς τὰ παιδία τοῦ Ἠλεὶ ἐσφάγησαν, καὶ ὁ Ἰσραὴλ ἐξουδενώθη· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Νῦν ἀκοῦσαι, φησι, τὸ μὴ παραπέμψασθαι, κινηθῆναι δὲ, καὶ τούτῳ τὴν ἀκοὴν ἐνδείξασθαι· τί δὲ ἀκούσας ἐποίησεν; οὐκ ἐπήγαγε πληγὴν, ἀλλ' ὑπερεῖδε· πάσης δὲ τοῦτο χαλεπώτερον μάστιγος, ὑπεροφθῆναι παρὰ Θεοῦ· μόνῳ γὰρ αὐτοῦ τῷ ὀφθαλμῷ σῳζόμεθα· ὅρα τοίνυν ἡλίκα ὑπεροφθέντες πεπόνθασι· παρεδόθησαν εἰς διαφόρους αἰχμαλωσίας. (ἐν τῇ ἐκδόσ. Σειρᾶς.)

γονικὸ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ· (Δευ. λβ. 9.)

63. „ Τοὺς νεανίσκους αὐτῶν κατέφαγε „ πῦρ, καὶ αἱ παρθένοι αὐτῶν οὐκ „ ἐπενθήθησαν.

Περὶ τούτων ῥητῶς μὲν καὶ καθαρῶς δὲν ἀναφέρει ὁ Μωϋσῆς, καὶ αἱ παλαιότεραι τοῦ Δαβὶδ ἱστορίαι· ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅταν ἐκαίοντο αἱ πόλεις καὶ τὰ σπήτια τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, νὰ ἔμειναν μέσα εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς καὶ τὰ σπήτια νεανίσκοι: ἤγουν νέα παλληκάρια, τὰ ὁποῖα ἀκόμη δὲν εἶχον γένουν στρατιῶται, καὶ ἔτζι νὰ κατεκάησαν ὁμοίως ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἔμειναν καὶ κόραι γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸ νὰ ἐκάησαν, ἢ ἐσκλαβώθησαν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, δὲν εἶχον ὀπίσω τινὰς, ὁποῦ νὰ τὰς κλαύσουν διὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν σκλαβίαν ἐπειδὴ οἱ πατέρες καὶ μητέρες καὶ συγγενεῖς αὐτῶν, ἄλλοι μὲν, ἐθανατώθησαν μαζί, ἄλλοι δὲ, καὶ ἐσκλαβώθησαν. (1)

64. „ Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ ἔπεσον, „ καὶ αἱ χῆραι αὐτῶν οὐ κλαυθή„σονται.

Οἱ δύο, λέγει, τοῦ Ἱερέως Ἠλεὶ, ὁ Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς, οἵτινες εὐγῆκαν μαζὶ μὲ τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν πόλεμον, ἐφονεύθησαν καὶ οἱ δύω ὁμοῦ ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων. τὸ δὲ οὐκλαυθήσονται, εἶναι ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἐκλαύθησαν, κατὰ ἀντιχρονισμόν· διότι αὐταὶ μὲ τὸ νὰ ἐφονεύθησαν, ἢ ἐσκλαβώθησαν, δὲν εἶχαν τινας νὰ τὰς κλαύσουν· ἐπειδὴ αἱ πόλεις αὐτῶν καὶ πατρίδες ὁλοτελῶς ἐξολοθρεύθησαν, χωρὶς νὰ μείνῃ τινὰς συγγενής των. (2)

65. „ Καὶ ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος.

Καθὼς, λέγει, ἐκεῖνος ὁποῦ κοιμᾶται, σηκονόμενος ἀπὸ ἀπὸ τὴν κλίνην τινάζει τὸν ὕπνον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του: ἔτζι καὶ ὁ Κύριος εἰς ὅλον τὸ ὕστερον σηκωθεὶς διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἱερὰν Κιβωτὸν καὶ τὸν λαόν του, ὅς τις τότε ἔλαβε τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν, ἀπετίναξε τὴν μακροθυμίαν, ὁποῦ ἔδειξεν εἰς τὰ τόσα κακὰ, ὁποῦ ἔκαμαν οἱ ἐχθροὶ τῶν Ἑβραίων ἀλλόφυλοι· ὕπνον γὰρ, τὴν μακροθυμίαν ὠνόμασε κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καὶ ἔγερσιν, τὴν ἐκδίκησιν καὶ τιμωρίαν.

„ Ὡς δυνατὸς καὶ κεκραιπαληκὼς ἐξ „ οἴνου.

Οὗ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ἤγουν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ὡς πῦρ αὐτοὺς κατηνάλωσεν, ὡς νοεῖσθαι πῦρ τὸν ἀθρόον ὄλεθρον· ὁ συνήθης δὲ θρῆνος ἐπὶ ταῖς παρθένοις οὐκ ἐγένετο, ἑκάστου περὶ τὰ οἰκεῖα ἠσχολημένου κακὰ, καὶ οὐδενὸς αὐταῖς ἐπικουροῦντος κατὰ τὸν Δίδυμον· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Νεανίσκους λέγει, τοὺς ἐν τῷ νόμῳ δυνατούς· οἷον τοὺς Γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους, οἵτινες ἐθάῤῥουν τῇ ἰσχύϊ τοῦ γράμματος· τούτους κατέφαγε πῦρ ὁ πρὸς ἡμᾶς (τοὺς ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανοὺς) ζῆλος, ὁρῶντας ὅτι χωρὶς ζυγοῦ νομικοῦ δικαιούμεθα· διὸ καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἡσαΐας ἔλεγε· „ Ζῆλος λήψεται λαὸν ἀπαίδευτον, καὶ νῦν πῦρ τοὺς ὑπεναντίους ἔδεται.

(2) Ἐν ῥομφαίᾳ δὲ ἔπεσον οἱ ἱερεῖς, ὡς ὁ Θεοδώρητός φησι, δι' αὐτῶν διδασκόμενοι τῶν πραγμάτων, μὴ θαῤῥεῖν, παρανομίᾳ συζῶντας, τῇ θείᾳ κηδεμονίᾳ· προστίθησι δὲ ὁ Δίδυμος, ὅτι καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Φινεὲς ἀκούσασα, ὅτι τέθνηκεν αὐτῆς ὁ ἀνὴρ, καὶ ὅτι χήρα κατέστη, δυσφορήσασα ἀπέθανε, καὶ ἕτεραι τῇ τῶν ἀνδρῶν ἀπωλείᾳ συνδιολώλασι, μηδὲ τῶν ἐπὶ νεκροῖς ἀξιωθεῖσαι δακρύων· καὶ αὐτὸς Ἠλεὶ, ἀγγελθὲν αὐτῷ, ὅτι τεθνήκασιν ἐν ῥομφαίᾳ οἱ παῖδες αὐτοῦ, πεσὼν ἀπέθανε· προστίθησι δὲ ὁ Θεόδωρος· „ Βούλεται εἰπεῖν δι' ὅλων, ὅτι διαφόρως αὐτοὺς ἐπενεμήθη τὰ κακὰ, εἴτε νεανίσκους, εἴτε πρεσβύτας, εἴτε ἱερέας, οὐδενὸς αὐτῶν φεισαμένου τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν τοῦ τρόπου κακίαν· (ἐν τῇ ἐκδόσει Σειρᾶς.)

Οὗτος ὁ ςίχος σαφινίζει τὸν ἀνωτέρω· καθὼς λέγει, ἕνας δυνατὸς ἄνθρωπος, ὁποῦ μεθύσῃ καὶ πονέσῃ κατὰ τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τὸ πολὺ κρασὶ, σηκόνεται ὕςερον καὶ ἀνανήφει: τοιουτοτρόπως ἐσηκώθη ὁ καὶ Θεὸς, διὰ νὰ κινηθῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῶν Ἑβραίων δυνατώτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον: ἤτοι μετὰ τὴν προτέραν μακροθυμίαν· διατὶ καὶ ὁ δυνατὸς ἄνθρωπος, ἀφ' οὗ καρηβαρήσῃ ἀπὸ τὸ κρασὶ, ὅταν ὕςερον σηκωθῇ, δυνατώτερα κινεῖται καὶ ὁρμητικώτερα κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ὁ δὲ καὶ σύνδεσμος, εἶναι περιττός. (1)

Ὄνειδος λέγει τὴν πληγὴν, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀφεδρῶνας τῶν ἀλλοφύλων· εἰς ὁποιον γὰρ τόπον τῶν Ἀλλοφύλων ἐπήγαινεν ἡ Κιβωτὸς, ἐκεῖ καὶ τὸ πάθος τοῦτο ἐκτύπα· οὐ μόνον γὰρ εἰς τὴν Γὲθ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀσκάλωνα τοῦτο ἠκολούθησεν „ Ἐγενήθη, φησὶ, σύγχυσις ἐν ὅλῃ τῇ πόλει βαρεῖα σφόδρα, ὡς εἰσῆλθε Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ ἐκεῖ· καὶ οἱ ζῶντες καὶ οὐκ ἀποθανόντες ἐπλήγησαν εἰς τὰς ἕδρας· καὶ ἀνέβη ἡ κραυγὴ τῆς πόλεως εἰς τὸν οὐρανόν. (Βασιλ. έ. 11.)

66: „ Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ εἰς „ τὰ ὀπίσω.

Τὸ ἐπάταξε σημαίνει μὲν ὡς ἐπιτοπλεῖςον τὸ ἐθανάτωσε, μερικαῖς φοραῖς δὲ σημαίνει καὶ τὸ ἁπλῶς ἐκτύπησε· καθὼς καὶ τώρα τοιοῦτον σημαινόμενον ἔχει ἐδῶ· ὁ γὰρ Θεὸς ἐκτύπησεν: ἤτοι ἐπλήγωσε τοὺς ἀλλοφύλους Γεθαίους εἰς τὰς ἕδρας: ἤγουν εἰς τὸν ἀφεδρῶνα· καθὼς εἶναι γεγραμμένον „ Καὶ ἐπάταξε Κύριος τοὺς ἄνδρας τῆς Πόλεως (Γεθ.) ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς εἰς τὰς ἕδρας αὐτῶν (α. Βασιλ. έ. 9.) μὲ εὔφημον δὲ καὶ σεμνὸν ὄνομα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὀπίσω, τὸ ἄτιμον μέρος τοῦ ἀνθρωπίνου ἀφεδρῶνος.

„ Ὄνειδος αἰώνιον ἔδωκεν αὐτοῖς.

67: „ Καὶ ἀπώσατο τὸ σκήνωμα Ἰωσὴφ, „ καὶ τὴν φυλὴν Ἐφραὶμ οὐκ ἐξε„ λέξατο.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν ἠθέλησε νὰ κατοικήσῃ διὰ τῆς Κιβωτοῦ εἰς τὰ ὅρια τῆς γῆς τοῦ Ἰωσήφ· Ἰωσὴφ δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὸν Ἐφραίμ· ἐπειδὴ αὐτὸς ἦτον υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ· καθὼς καθαρώτερα λέγει ἀκολούθως, ὅτι δὲν ἐδιάλεξε τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραίμ: ἤγουν δὲν ἠθέλησε νὰ κατοικήσῃ διὰ τῆς Κιβωτοῦ εἰς τὰ ὅρια τῆς γῆς τοῦ Ἐφραὶμ, διὰ τὰς παρανομίας αὐτοῦ κατὰ τὸν Θεοδώρητον· τοῦτο δὲ ὁποῦ λέγει ἐδῶ τώρα, εἶναι τὸ ἴδιον ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ἀπώσατο τὴν σκηνὴν Σηλώμ· ἐπειδὴ ἡ Σηλὼμ ἦτον μέρος τῆς γῆς τοῦ Ἐφραὶμ, ὡς εἴπομεν. (2)

68: „ Καὶ ἐξελέξατο τὴν φυλὴν Ἰούδα, „ τὸ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης „ Καθάπερ ἡ κραιπάλη: τουτέςιν ἡ μέθη, ἐπείσακτον πάθος ἐςὶν οὐκ ἔμφυτον, οὕτως ἡ ὀργὴ πάθος οὐκ ἔςι Θεοῦ, ἀλλὰ τιμωρία δικαία τοῖς πλημμελοῦσιν ἐπαγομένη . . . ἡμεῖς οὖν καροῦμεν οἱονεὶ καὶ μεθύειν ποιοῦμεν τὸν Θεὸν, ὡς καθεύδειν, ἵνα μὴ νήφῃ ἡμῖν· ἀλλ' ἐὰν ἐπιςρέψωμεν καὶ γενώμεθα ἐμφρονὲς, ἐγείρεται· καὶ τί ποιεῖ; πατάσσει εἰς τὰ ὀπίσω τοὺς ἐχθρούς· οἱ γὰρ κατενώπιον βλέποντες τοῦ Θεοῦ καὶ παριςάμενοι αὐτῷ, οὐ πατάσσονται· ἀλλ' ἐάν τις φύγῃ τὸν Θεὸν, τότε πατάσσεται· κἂν μὲν ἀναίσθητος ὢν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, εἶτα ὀνειδισθεὶς παρὰ τοῦ θέλοντος αὐτὸν εἰς ἐπιςροφὴν ἄγειν, μετανοήσῃ καὶ αἰσχυνθῇ, ἀναίσχυντος ὢν τὸ πρότερον, ἅμα τε· ἤρξατο ὀνειδίζειν ὁ Κύριος καὶ ἐπαύσατο· ἐὰν δὲ μὴ μετανοήσῃ, τηρεῖται αὐτῷ ὁ ὀνειδισμὸς καὶ ἐπὶ τὴν ἀνάςασιν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· ἐξ οἴνου δὲ κραιπάλην ἐκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν.

(2) Ἐκ τῆς φυλῆς γὰρ ταύτης καταγόμενος ὁ Ἱεροβοὰμ ὁ δοῦλος τοῦ Σολομῶντος καὶ ἀποςάτης ἔσχισε τὰς δέκα φυλὰς ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Δαβὶδ, καὶ ἔπεισεν αὐτὰς νὰ εἰδωλολατρεῦν εἰς τὴν Σαμάρειαν.

„ τὸ ὄρος τὸ Σιὼν, ὃ ἠγάπησεν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐδιάλεξε τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα διὰ νὰ βασιλεύῃ εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ· τοῦτο δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ λόγου του· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦτον ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς (1) ἐσιώπησε δὲ τὰ κατὰ τοῦ Σαοὺλ συμβάντα, διὰ νὰ μὴ φαίνεται ὅτι τὸν κατηγορεῖ· καὶ ἀντὶ μὲν τῆς φυλῆς Βενιαμὶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτον ὁ Βασιλεὺς Σαοὺλ, ἐδιαλεξεν ὁ Κύριος τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτον καὶ ὁ Δαβίδ· ἀντὶ δὲ τοῦ ὄρους Ἐφραὶμ, εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον καὶ ἡ Σηλὼμ ἡ παλαιὰ κατοικία τῆς Κιβωτοῦ, ἐδιάλεξε τὸ ὄρος Σιὼν, κοντὰ εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον ἡ Ἱερουσαλήμ· λέγει δὲ ὅτι ἠγαπήθη ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸ ὄρος Σιὼν, διὰ τὶ αὐτὸ ἐμεγαλύνθη καὶ ἔγινεν ὀνομαςὸν, ἀφ' οὗ ἐδέχθη τὴν Κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ.

69: Καὶ ᾠκοδόμησεν ὡς μονοκέρωτος τὸ „ ἁγίασμα αὐτοῦ.

Τὸ ᾠκοδόμησεν ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ οἰκοδομήσει κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ παρῳχημένου λαμβανομένου ἀντὶ μέλλοντος· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν ναὸν, ὁποῦ ἔμελλα νὰ οἰκοδομήσῃ ὁ Σολομὼν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· καὶ πρὸς τούτοις διὰ τὴν βασιλείαν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ ςερεωθῇ ἐκεῖ ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα· ἐφανέρωσε γὰρ ὁ Θεὸς τοῦτο εἰς τὸν Δαβὶδ, διὰ μέσου τοῦ Νάθαν λέγων „ Καὶ ἔςαι ἐὰν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, καὶ κοιμηθήσῃ μετὰ τῶν πατέρων σου, καὶ ἀναςήσω τὸ σπέρμα σου μετὰ σὲ, ὃς ἔςαι ἐκ τῆς κοιλίας σου, καὶ ἑτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· αὐτὸς οἰκοδομήσει μοι οἶκον τῷ ὀνόματί μου· καὶ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα· (β'. Βασι. ζ'. 12.) τοῦτον δὲ τὸν ναὸν ἁγίασμα ἐδῶ ὠνόμασε κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τὸ δὲ ὡς μονοκέρωτος, εἶναι ἐλλειπές· λείπει γὰρ ἔξωθεν τὸ κέρας· ἤτοι ὡς κέρας μονοκέρωτος· καθὼς γὰρ τὸ κέρατον τοῦ μονοκέρωτος εἶναι ἕνα, καὶ μεγαλώτατον καὶ ὡραιότατον, καὶ δυνατώτατον ἔτζι καὶ ὁ ναὸς ὁ παρὰ τοῦ Σολομῶντος κτισθεὶς, ἕνας ἐκτίσθη εἰς ὅλην τὴν γῆν, καὶ μεγαλώτατος, καὶ ὡραιότατος, καὶ δυνατὸς κατὰ τὴν κατασκευὴν, καὶ μόνος τοῦ μόνου Θεοῦ ἀφιέρωμα.

„ Ἐν τῇ γῇ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς „ τὸν αἰῶνα.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐςερέωσε τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα εἰς τὴν γῆν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὴ κατοικεῖ, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴν ἐκβάλλεται ἀπὸ αὐτὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν· τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα, εἶναι ἀντὶ τοῦ πάντοτε· πλὴν καταχρηςικῶς καὶ ὄχι κυρίως τοῦτο λέγεται· ἐπειδὴ καὶ ἀπεβλήθη αὕτη ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα πολλαῖς φοραῖς, ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων πρότερον καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὕςερον. (2)

70: „ Καὶ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἀπωσθῆναι δὲ τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραὶμ, καὶ ἐκλεγῆναι τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, τῷ μὴ διαμεῖναι ἐν τῇ Σηλὼμ τὴν Σκηνήν· ἀλλ' ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ τῆς θείας Κιβωτοῦ μεταβῆναι τὴν χάριν ἐν ᾗ, καὶ ὁ Σολομῶν μετὰ ταῦτα τὸν θεῖον νεὼν ἐδείματο· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Φυλὴν ἀντὶ φυλῆς ἐξελέξατο, τὴν Ἰούδα ἀντὶ τῆς Ἰωσήφ· καὶ τόπον ἀντὶ τόπου, τὸ ὄρος Σιὼν ἀντὶ τῆς Σηλώμ· ὁ δὲ Ἡσύχιος τροπολογικῶς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν λέγων· „ Ἰούδαν λέγει τὸν ἐξομολογούμενον· (τοῦτο γὰρ Ἰούδας ἑρμηνεύεται) τούτου φυλὴ ἡ Ἐκκλησία· διὰ γὰρ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως σώζεται παρ' αὐτῇ τὸ ὄρος τὸ Σιὼν, ὅπερ δὴ καὶ ἠγάπησε· πᾶς γὰρ εἴτις σκοπεύει Θεὸν, οὗτος Σιὼν ὀνομάζεται· ἐπειδὴ σκοπευτήριον ἡ Σιὼν ἑρμηνεύεται: (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν „ Ὡς τὴν γῆν, ἣν ἐθεμελίωσας· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ τὴν αὐτὴν διάνοιαν ἡρμηνεύκασι· λέγει τοίνυν, ὅτι καθάπερ μίαν ἐδημιούργησας γῆν: οὕτω νεὼν Ἰουδαίοις ἕνα

70: „ Καὶ ἐξελέξατο Δαβὶδ τὸν δοῦλον „ αὐτοῦ. καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸν ἐκ τῶν „ ποιμνίων τῶν προβάτων.

71: „ Ἐξόπισθεν τῶν λοχευομένων ἔλαβεν „ αὐτόν.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ μακάριος Δαβὶδ φιλαλήθως διηγεῖται ἐδῶ τὰ ἐδικάτου πράγματα καὶ δὲν ἐντρέπεται νὰ εἰπῇ, πῶς δὲν ἦτον οὐδὲ βοσκὸς τέλειος· ἀλλὰ πῶς ἦτον κατώτερος, ἀκόμη καὶ τοῦ ποιμένος. (1) Ἠκολούθει γὰρ ὀπίσω εἰς τὰ πρόβατα ὁποῦ ἐγέννουν τὸ ὁποῖον εἶναι ἴδιον ὄχι τοῦ ποιμένος ἀλλὰ τοῦ ὑπηρέτου τοῦ ποιμένος· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐκεῖνα ὁποῦ ἐξευτέλιζον τὸν ἑαυτόν του εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ἐκεῖνα δὲ ὁποῦ τὸν ὕψωναν, τὰ ἐσιώπησεν ἀπὸ ταπεινοφροσύνην του: ἤγουν ἐσιώπησε τὴν ἀνδρίαν ὁποῦ εἶχε, διὰ τὴν ὁποίαν ἐθανάτονε τὰς ἀρκοῦδας καὶ τοὺς λέοντας· καὶ τὴν μονομαχίαν καὶ νίκην, ὁποῦ ἔκαμε κατὰ τοῦ Γολιάθ. (2)

„ Ποιμένειν Ἰακὼβ τὸν δοῦλον αὐ-„ τοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν „ αὐτοῦ.

Ἐδιάλεξε, λέγει, τὸν δοῦλόν του Δαβὶδ ὁ Θεὸς διὰ νὰ ποιμαίνῃ: ἤγουν διὰ νὰ βασιλεύῃ τὸν λαόν του Ἰακώβ· μεταφορικὸν δὲ εἶναι τὸ ποιμαίνειν, διατὶ καθὼς ὁ ποιμὴν πρέπει νὰ ἔχῃ ἐπιμέλειαν διὰ τὰ πρόβατά του: ἔτζι καὶ ὁ Βασιλεὺς πρέπει νὰ ἐπιμελῆται διὰ τὸν λαόν του· τὸ δὲ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἀνώτερω· καὶ ἔχει τοῦτο σχῆμα παλιλλογίας, τὸ ὁποῖον συνειθίζεται εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν περὶ δὲ τῆς κληρονομίας εἴπομεν ἀνωτέρω σίχ. 62. (3)

72: „ Καὶ ἐποίμανεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς „ συνέσεσι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὡδήγη„ σεν αὐτούς.

Ὁ Δαβὶδ, λέγει, ἐποίμανε καὶ ἐβασίλευεν εἰς

ἕνα δημιουργῆσαι προσέταξας· ἄλλος δὲ τὸ αὐτὴν, ἀναφέρει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ταύτην γὰρ ἐθεμελίωσεν εἰς τὸν
αἰῶνα, καὶ ᾠκοδόμησεν ὡς μονοκέρωτος τὸ θεμέλιον αὐτῆς, κέρας μονοειδὲς δεδωκός· εἷς γὰρ ἐν αὐτῇ Κύριος, μία
πίστις, ἓν Βάπτισμα· ὅθεν καὶ πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος σὺν τῷ Νικήτᾳ λέγει „ Ἐπίτασις καὶ τοῦτο τῆς θείας φιλοτιμίας· ὅτι οὐδὲ ποιμένα τέλειον ὄντα καὶ ἀξιόλογον, ἀλλ' ὑπουργὸν ποιμένος τοῖς τίκτουσι τῶν προβάτων ἑπόμενον, ὅμως τὸν οὕτως εὐτελῆ, τὸν ἔτι πρὸς ποιμαντικὴν ἐνδέοντα, τὸν παιδίου ἔργον, ἀλλ' οὐ ποιμένος ποιούμενον, τοσαύτης κηδεμονίας ἠξίωσεν, ὡς ἀπὸ τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστήμης, καὶ τοῦ εἰδέναι τὰ κελευόμενα τῶν προβάτων διαφυλάττειν καλῶς, ἀναλαβεῖν, καὶ τῶν λογικῶν θρεμμάτων ποιμένα, καὶ τὸν προβατέα βασιλέα ποιῆσαι, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἐξόπισθεν τῶν χολευομένων εἶπεν· „ Ἀκολουθοῦντα ἐγγύμοσιν.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ὁ Δαβὶδ πατὴρ καὶ εἰκὼν ἦν τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων ἀνείληπται, οὐκ ἐκ τοῦ ποιμνίου· πολλαὶ γὰρ τῷ Χριστῷ ποῖμναι, αἱ μὲν, ἀνθρώπων· αἱ δὲ, Ἀγγέλων καὶ λογικῶν ἄλλων καὶ ἀοράτων Δυνάμεων· αἵτινες καὶ λοχεύονται: τουτέστιν ἐγγυμονοῦσι· ποίμνην γὰρ ἄκαρπον οὐκ ἔχει· ἀλλὰ πάσας διὰ τὸν αὐτοῦ κυοφορούσας φόβον, καὶ τικτούσας σωτηρίαν· διόπερ καὶ Ἡσαΐας ἔλεγε· „ Διὰ τὸν φόβον σου Κύριε ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν καὶ ὠδινήσαμεν καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐποιήσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Ὅτι ἔθος ἐστὶ, τὰ ἄρτι τικτόμενα τῶν προβάτων, τὰ παιδία μάλιστα ποιμαίνειν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ποιμαίνειν τὸν ἐξ Ἐθνῶν λαόν· Ἰακὼβ γὰρ οὗτός ἐστιν ἐπειδὴ πτερνίσας τοὺς Ἰουδαίους, ἔλαβεν αὐτῶν τὰ πρωτοτόκια· ἔτι δὲ καὶ Ἰσραήλ· ὁρᾷ γὰρ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῶν μυστηρίων πρόσωπον εἰς πρόσωπον· ὅτι δὲ ποιμαίνει ὁ Θεὸς, ἄκουε τοῦ Χριστοῦ λέγοντος· „ Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας μὲ τὴν ἁπλότητα καὶ πραότητα, καὶ ἀπονηρευσίαν τῆς καρδίας του· καὶ μὲ τὰς συνέσεις τῶν χειρῶν του ὡδήγησεν αὐτούς· συνέσεις δὲ τῶν χειρῶν, τὰς φρονίμους καὶ συνετὰς πράξεις ὀνομάζει, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐπιςημονικῶς ἴθυνε τὸν λαόν του (1) Πρέπει δὲ νὰ προσθέσωμεν ἐδῶ, ὅτι διὰ τοῦτο ἐδιάλεξεν ὁ Θεὸς τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα εἰς τὸ νὰ βασιλεύῃ, διὰ τὶ ἔμελλε νὰ ἀνατείλῃ κατὰ σάρκα ἀπὸ τὴν φυλὴν αὐτὴν ὁ Δεσπότης Χριςὸς, κατὰ τὸν Θεόδωρον· καὶ ἄλλως δὲ, Ἰούδαν μὲν θέλεις νοήσεις τὸν Χριςὸν, ὡς ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα βλαςήσαντα· φυλὴν δὲ τοῦ Χριςοῦ νοήσεις, τὸ γένος τῶν Χριςιανῶν, τῶν ὁποίων ὁ Χριςὸς εἶναι πνευματικὸς πατὴρ καὶ διδάσκαλος· ταύτην δὲ τὴν φυλὴν τῶν χριςιανῶν ἐθεμελίωσεν εἰς τὴν γῆν ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα· ἐπειδὴ πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριςοῦ, ὡς εἶπεν ὁ Ἀνώνυμος· ὥςε ὁποῦ τὸ εἰς τὸν αἰῶνα, κυρίως λέγεται διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν φυλὴν τοῦ, Χριςοῦ καὶ ὄχι διὰ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΗ΄.

„ Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.

Περὶ τοῦ Ἀσάφ εἴπομεν, διὰ τὶ ἐπιγράφεται εἰς μερικοὺς Ψαλμοὺς, καὶ ὅρα ἐν τῷ Προοιμίῳ ἐν Κεφαλαίῳ Ε΄. ὁ δὲ παρὼν Ψαλμὸς προφητεύει κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Θεόδωρον καὶ Ἀθανάσιον, τὴν σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν, ὁποῦ ἔδειξεν Ἀντίοχος ὁ ἐπιφανὴς, κατὰ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων· ἐσχηματίσθη δὲ ὅτι

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος σὺν τῷ Νικήτᾳ φησιν „ Οὐκ ἀπηνῶς, οὐδὲ σκληρῶς, οὐδὲ ὑπερηφάνως ἐποίμανε τοὺς παραδοθέντας αὐτῷ, ἀλλ᾽ ἁπλότητα συνέσει κεράσας, ἐπιςημονικῶς ἴθυνε τὸν λαὸν, ϗ κατὰ τοὺς θείους αὐτὸν ἐπωδήγησε νόμους κατὰ τὸ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, ϗ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιςεραί· ἑκατέραν γὰρ ἐξορίσας κακίαν, ϗ τοῦ μὲν ὄφεως τὴν κακουργίαν, τῆς δὲ περιςερᾶς τὴν ἄνοιαν ἐξελὼν, τὴν ἐπαινουμένην ἐκέρασεν ἀρετήν· ϗ πρῶτον μὲν τὸ ἄκακον ἐπεδείξατο περὶ τὸν λαὸν, οὐδαμοῦ τῇ μνησικακίᾳ χώραν παρασχών· ἔπειτα ϗ μετὰ πάσης συνέσεως ἦγε τὸν δῆμον, εὐσέβειαν ἐκδιδάσκων· τὴν γεμὴν σύνεσιν διὰ τῶν χειρῶν ἐπεδείκνυτο: τουτέςι διὰ τῶν πράξεων· κατὰ τὸ, σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν· ϗ ὡδήγει ταύτῃ ϗ ἄλλους, τοὺς μὴ τοσοῦτον λόγῳ, ὅσον πράξει ὠφελουμένους· διττὸν γὰρ τὸ τῆς συνέσεως εἶδος, τὸ μὲν, χειρῶν, ὡς ἡ Πρακτική. τὸ δὲ, νοῦ ϗ χειρός· ἡ γὰρ μετὰ σοφίας ὀνομαζομένη σύνεσις, νῷ παραγίνεται· περὶ ἧς εἴρηται, ὅτι Κύριος δίδωσι σοφίαν ϗ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνῶσις ϗ σύνεσις· ἡ δὲ ποιουμένη σύνεσις, χειρῶν ἐςιν, ἐν ᾗ ὁδηγεῖ τινας ὁ διδάσκαλος· νοηθείη δὲ χειρῶν σύνεσις ϗ ὁ τῶν πρακτέων λόγος, καθ᾽ ὃν δυνάμεθα ἑκάςῳ τῶν κατ᾽ ἀρετὴν πραττομένων ἐπιςῆσαι λογικῶς· πολλοὶ γὰρ συνιέντες τὸ ἀγαθὸν, ἢ οὐ ποιοῦσιν αὐτὸ, ἢ οὐ μετὰ λόγου ποιοῦσι· Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει· „ Σύνεσιν δὲ χειρῶν, πᾶσαν τὴν ἐν τῷ προσήκοντι πρᾶξιν γινομένην φησι.

ὅτι λέγεται ἐκ προσώπου τῶν Μακκαβαίων, καὶ τῶν εὑρισκομένων τότε ἐν Ἱεροσολύμοις θεοσεβεςέρων Ἑβραίων. (1)

1: „ Ὁ Θεὸς, ἤλθοσαν Ἔθνη εἰν τὴν „ κληρονομίαν σου.

Περὶ τῆς κληρονομίας εἴπομεν εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν σίχ. 62. ἤγουν ὅτι ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων ἦτον κληρονομία Θεοῦ. Ἔθνη δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τόσον αὐτοὺς τοὺς Μακεδόνας καὶ Ἕλληνας, ὁποῦ ἐπολέμουν τοὺς Ἑβραίους, ὅσον καὶ τοὺς συμβοηθοῦντας αὐτούς· τὸ δὲ ὁ Θεός, εἶναι κλητικὴ ἀντὶ τοῦ, ὦ Θεέ.

„ Ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου.
„ Ἔθεντο Ἱερουσαλὴμ ὡς ὀπωροφυ-
„ λάκιον.

Ἐμόλυναν, λέγει, Κύριε, οἱ Ἐθνικοὶ τὸν ἅγιόν σου ναόν· ἐπειδὴ καὶ τὸν ἐκαταπάτησαν μὲ τὰ ποδάριά των, καὶ ἐθυσίασαν μέσα εἰς αὐτὸν χοίρους· τὰ ὁποῖα ἦτον ζῶα ἀκάθαρτα κοντὰ εἰς τὸν Νόμον· καὶ ἔβασαν μέσα εἰς ταὐτὸν Εἴδωλα καὶ βδελύγματα· ἢ καὶ ἄλλως· διὰ τὶ ἔκαμαν αὐτὸν κοινὸν καὶ βέβηλον· τὸ δὲ ὀπωροφυλάκιον εἶναι καλύβη, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν μένωντάς τινας, φυλάττει τὰ πωρικὰ ὅταν ὡριμάσουν, διὰ νὰ μὴ τὰ κλέψουν ἄνθρωποι· ἢ διὰ νὰ μὴ τὰ βλάψουν πετεινὰ, ἢ τετράποδα ζῶα· λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ Ἐθνικοὶ ἔκαμαν τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡσὰν ἕνα χρημνισμένον ὁσπήτιον· ὅθεν αὐτὴ ἔχει μόνον σχῆμα πόλεως, ὄχι δὲ καὶ πρᾶγμα· καὶ φαίνεται μόνον πόλις, τῇ δὲ ἀληθείᾳ δὲν εἶναι πόλις· καθὼς καὶ ἡ καλύβη ἡ φυλάττουσα τὰς ὀπώρας, ἔχει μὲν σχῆμα ὁσπητίου, ὄχι δὲ καὶ πρᾶγμα ὁσπητίου. (2)

2: „ Ἔθεντο τὰ θνησιμαῖα τῶν δούλων
„ σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐ-
„ ρανοῦ, τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου
„ τοῖς θηρίοις τῆς γῆς.

Θνησιμαῖα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὰ ἀποθαμένα σώματα· δούλους δὲ Θεοὺς καὶ ὁσίους, ὀνομάζει τοὺς φονευθέντας Ἰουδαίους ἀπὸ τὸν Ἀντίοχον· ἐπειδὴ καὶ μόνον τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων ἦτον παλαιὰ ἀφωσιωμένον: ἤτοι ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν· διότι οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον τὴν ὀνομασίαν τῶν ὁσίων, ἀγκαλὰ καὶ τὴν πρᾶξιν τῶν ὁσίων δὲν εἶχον· ἔτζι γὰρ καὶ προφήτας ὠνόμαζον τοὺς ψευδοπροφήτας· ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόςολος ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους.

---

(1) Τινὲς δὲ λέγουν, ὡς ὁ Ἀπολλινάριος, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὀδύρεται ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ τὴν σκλαβίαν, ὁποῦ ἔπαθον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριςοῦ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Τὴν παντελῆ ἐρημίαν δηλῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὀπωροφυλάκιον εἶπεν· ἐπειδὴ τοὺς λιθώδεις τόπους καὶ ἀχρήςους οἱ γεωργοὶ εἰς φυλακτήριον τῆς ὀπώρας ἀφορίζουσι· καὶ καθὼς ἡ καλύβη ἡ φυλάττουσα τὰς ὀπώρας κατοικεῖται, ἐν ὅσῳ εἶναι αἱ ὀπῶραι, ἀφ' οὗ δὲ περάσουν αἱ ὀπῶραι, ἐρημοῦται: τοιουτοτρόπως ἐρημώθη καὶ ἡ Ἱερουσαλήμ· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τίνος χάριν ὡς ὀπωροφυλάκιον εἶπεν; ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν λαβόντες, μόνην κατέλιπον ἑαυτοῖς φυλάττειν τὴν ὀπώραν τοῦ γράμματος· τοῦτο δὲ ἦν οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ, βουλομένου παρὰ τοῖς ἐχθροῖς τὰς ἀποδείξεις τῆς πίςεως τῆς ἡμετέρας σώζεσθαι· ὀπώρα δὲ τὸ γράμμα, ὡς μὴ γνησίαν τροφὴν, ἀλλὰ πρόσκαιρον ἔχον εἰκότως προσηγόρευτο· ἀντὶ δὲ τοῦ ὀπωροφυλάκιον ὁ Ἀκύλας εἶπε, λιθολόγιον· ἄλλος δὲ λιθόριον, ἢ λιθολόγημα· καθότι οἱ γεωργοὶ εἰς μερικοὺς τόπους, μαζόνοντες σωροὺς λίθων, καὶ ἐπάνω εἰς αὐτοὺς καθήμενοι ἐφύλαττον τὰς ὀπώρας, ἀπ' αὐτῶν, ὡς ἀπὸ ὑψηλοῦ τόπου, ὁρῶντες τοὺς βλάπτοντας αὐτάς.

ους ἁγίους, διὰ τὶ ἐκατάγοντο ἀπὸ ῥίζαν ἁγίαν: ἤτοι ἀπὸ τοὺς ἁγίους προπάτορας. „ Εἰ ἡ ῥίζα, φησιν, ἁγία καὶ οἱ κλάδοι (Ῥωμ. ια. 16.) ἀγκαλὰ αὐτοὶ ἐξεκόπηκαν ἀπὸ τὴν ἁγίαν ῥίζαν ἐκείνων διὰ τὴν ἀσέβειάν τους· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, λέγει ὁσίους τοὺς φονευθέντας Ἰουδαίους διὰ τὶ οἱ θεοφιλεῖς Μακκαβαῖοι καὶ ἄλλοι δίκαιοι, ἐφονεύθησαν, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους· τὸ ὁποῖον τοῦτο γίνεται πολλάκις εἰς τοὺς πολέμους καὶ εἰς τὰς σκλαβώσεις τῶν πόλεων: δηλαδὴ τὸ νὰ φονεύωνται ὁμοῦ καλοὶ κακοί· λέγει γὰρ διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ ὁ Θεός· „ Τάδε λέγει Κύριος, Κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ ἀνάπτω ἐν σοὶ πῦρ, καὶ καταφάγεται ἐν σοὶ πᾶν ξύλον χλωρὸν, καὶ πᾶν ξύλον ξηρὸν (Ἰεζ. κ. 47.) ὅπου χλωρὸν μὲν ξύλον ὁ δίκαιος ὀνομάζεται, διὰ τὴν ἰκμάδα τῆς ἀρετῆς· ξηρὸν δὲ ξύλον εἶναι ὁ ἄδικος, διὰ τὴν νέκρωσιν ὁποῦ ἔχει, ὅσον εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς. (1)

3: „ Ἐξέχεαν τὸ αἷμα αὐτῶν ὡσεὶ ὕδωρ „ κύκλῳ Ἰερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἦν ὁ „ θάπτων.

Τόσον, λέγει, πολὺ ἐχύθη τὸ αἷμα τῶν φονευθέντων Ἰουδαίων, ὥϛε ὁποῦ ἔτρεχεν ὡσὰν βρύσις, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ὡσὰν ποταμός· ἐχύθη δὲ τὸ αἷμα αὐτῶν τριγύρω εἰς τὴν Ἰερουσαλήμ. ἤτοι πανταχοῦ καὶ εἰς κάθε μέρος τῆς Ἰερουσαλήμ. Καὶ τινὰς δὲν ἔμεινε διὰ νὰ θάψῃ τὰ λείψανά των ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν, ἔφυγον· ἄλλοι δὲ, ἐσκλαβώθησαν. (2)

4: „ Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν „ ἡμῶν, μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς „ τοῖς κύκλῳ ἡμῶν.

Ἡμεῖς, λέγει, τὸ τίμιον γένος τῶν Ἰουδαίων, ἐγίναμεν τώρα ὄνειδος καὶ περιγέλασμα εἰς τὰ Ἔθνη, ὁποῦ μᾶς γειτονεύουσι, καὶ παλαιὰ μᾶς φθονοῦν καὶ μᾶς ἐπιβουλεύονται. παλιλλογίας δὲ σχῆμα εἶναι τὸ μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν, τὸ ὁποῖον συνειθίζει ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα· ὠνείδιζον δὲ οἱ Ἐθνικοὶ τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὴν ἀσθένειάν τους, καὶ διὰ τὴν ἐρήμωσιν τῆς πόλεώς των· καὶ ἐπεριγέλων αὐτοὺς, διὰ τὶ ἐπίϛευον εἰς ἕνα Θεόν· χλευασμὸν δὲ, τὴν κωμῳδίαν πρέπει νὰ νοήσωμεν· ἐπειδὴ οἱ Ἐθνικοὶ εἶχον τοὺς Ἰουδίους ὡς κωμῳδίαν· οἵτινες ἦτον Μωαβῖται, Ἀμμανῖται, Ἰδουμαῖοι, καὶ ἄλλοι.

5: „ Ἕως

(1) Τοιοῦτον εἶναι ϗ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος „ Εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ (ἤτοι ἐν ἐμοὶ τῷ ἀναμαρτήτῳ) ταῦτα ποιοῦσιν· ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; (Λουκ. κγ'. 31.) ἤτοι τί θέλουν ποιήσουν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς ἐσᾶς τοὺς ἁμαρτωλούς;

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀλληγορικῶς ἐννοεῖ τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „ Αἷμα αὐτῶν τὰ ψυχικὰ πλημμελήματα, ὧν εἰς αἷμα ἡ ἐκδίκησις γίνεται· ταῦτα ὡς ὕδωρ ἐξεχύθη, ὥϛε μηκέτι ἀναληφθῆναι, ὥσπερ οὐδὲ τὸ ὕδωρ μετὰ τὴν ἔκχυσιν, δύναται· κύκλῳ δὲ Ἰερουσαλήμ: τουτέϛιν ἐπ' αὐτὴν ϗ τοὺς ἐξ αὐτῆς· τὸ γὰρ αἷμα αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς ϗ ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, ὡς αὐτοὶ τοῦ Χριϛοῦ καταβοῶντες ἔλεγον· ϗ οὐκ ἦν ὁ θάπτων· διὰ τί; ἐπειδὴ αὐτοὶ μὲν ὡς νεκροὶ, θάπτειν ἀλλήλους οὐκ ἴσχυον· ἡ Ἐκκλησία δὲ θάπτειν αὐτοὺς οὐκ ἐπίϛαται· τουτέϛιν οὐ συσκιάζειν αὐτῶν τὰ ἁμαρτήματα· τί δὲ τὸ κωλύον; ἡ τοῦ Χριϛοῦ ἀπόφασις ἡ λέγουσα· ἄφες τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· διὰ τί; ἐπειδὴ ἁμαρτωλοὺς συσκιάζειν πειρώμενοι, γυμνοτέρας ἑαυτῶν τὰς πράξεις ϗ πᾶσιν ἐπονειδίϛους ἐργάζονται· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἐπεὶ συνθάπτεται Χριϛῷ ὁ βαπτιζόμενος, δεύτερον δὲ οὐκ ἂν εἴη λουτρὸν, εἰκότως οὐκ ἦν ὁ θάπτων τοὺς μετὰ τὸ λουτρὸν ἠσεβηκότας.

Τροπολογικῶς δὲ νοοῦνται ἔτζι τὰ ἀνωτέρω ῥητά. „ Κληρονομία τοῦ Θεοῦ ϗ ναὸς Θεοῦ εἶναι ἡ ψυχὴ, εἰς τὴν ὁποίαν κληρονομίαν τοῦ Θεοῦ ἦλθον τὰ Ἔθνη: ἤγουν οἱ ἀόρατοι Δαίμονες ϗ οἱ ἀκάθαρτοι ϗ ἀπερίτμητοι λογισμοί· ἐλθόντες δὲ αὐτοὶ εἰς τὴν ψυχὴν, ἐμίαναν τὸν ἐν αὐτῇ ἅγιον ναὸν τοῦ Θεοῦ, φθείροντες διὰ τῆς προσβολῆς ϗ συγκαταθέσεως τῶν ἁμαρτιῶν· ϗ τόσον πολλὰ ἴσχυσαν, ὥϛε ὁποῦ ἐρήμωσαν αὐτὴν τὴν ποτὲ οὖσαν

πό-

5: „Ἕως πότε Κύριε ὀργισθήσῃ εἰς τέ„λος; ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλός „σου;

Ἕως πότε, λέγει, ὦ Κύριε, θέλεις ὀργισθῇς καθ' ἡμῶν τῶν δούλων σου εἰς τέλος: ἤτοι τόσον πολλά; ἕως πότε θέλει ἀνάπτει ὁ ζῆλός σου ἐναντίον μας; ζῆλον δὲ ὀνομάζει, ὡς εἴπομεν, τὴν δικαίαν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ· ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς δίδωντας τὸν νόμον εἶπεν „ Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεὸς ζηλωτὴς, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα. (Ἐξ. κ'. 5.) λέγεται δὲ ὁ ζῆλος εἰς τὸν Θεὸν, ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες διὰ τὸν πολὺν ἔρωτα ὁποῦ ἔχουν εἰς τὰς γυναῖκάς των, ὀργίζονται ἐναντίον αὐτῶν, ὅταν μοιχευθοῦν μὲ ἄλλον ἄνδρα, καθὼς εἶπεν ὁ Σολομών. „ Μεστὸς γὰρ ζήλου θυμὸς ἀνδρὸς αὐτῆς (Παρ. ϛ'. 34.) ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς, ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα εἶχε πρὸς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων. διὰ τί καὶ μόνην αὐτὴν ἠγάπα ἀπὸ ὅλα τὰ Ἔθνη· καὶ ἀντιστρόφως ἀπὸ μόνην αὐτὴν ἠγαπᾶτο· καθὼς φανερώτερα παρασαίνει τοῦτο ὁ Ὠσηέ. ὁ γὰρ Θεὸς ἀποβαλὼν τὴν Συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, λέγει δι' αὐτοῦ· „ Κρίθητε πρὸς τὴν μητέρα ὑμῶν, κρίθητε· ὅτι αὕτη οὐ γυνή μου, καὶ ἐγὼ οὐκ ἀνὴρ αὐτῆς. (Ὠσ. β'. 2.) ἐν τῷ αὐτῷ δὲ Ὠσηὲ, ἐραστὰς μὲν ὀνομάζει τῆς Συναγωγῆς τῶν Ἑβραίων, τὰ εἴδωλα. πορνείαν δὲ καὶ μοιχείαν αὐτῆς, ὀνομάζει τὴν εἰδωλολατρείαν ὕστερον δὲ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἐθνῶν: ἤτοι τῶν Χριστιανῶν, ἔλαβεν ὁ Θεὸς εἰς νύμφην του, ὡς ἐν τῷ μδ. Ψαλμῷ εἴπομεν. (1) Ἐκκαυθήσεται δὲ εἶπεν ὁ ζῆλός σου, διὰ τί ὁ Θεὸς εἶναι πῦρ καταναλίσκον: (Δευ. δ'. 24.)

6: „Ἔκχεον τὴν ὀργήν σου ἐπὶ τὰ Ἔθνη „τὰ μὴ γινώσκοντά σε καὶ ἐπὶ βασι„λείας, αἳ τὸ ὄνομά σου οὐκ ἐπεκαλέσαντο.

Τὰ Ἔθνη, λέγει, ὦ Κύριε, ὁποῦ μᾶς πολεμοῦν, περισσότερον σὲ παροργίζουν ἀπὸ ἡμᾶς· διὰ τί αὐτὰ δὲν σὲ γνωρίζουν διὰ Θεὸν καὶ Ποιητήν τους· καὶ διὰ τί μεγάλην ἀπανθρωπίαν μεταχειρίζονται εἰς ἡμᾶς· βασιλείας δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ καταχρηστικῶς, τὰς μικρὰς τοπαρχίας καὶ ἡγεμονίας, τῶν πολεμούντων αὐτοὺς ἐχθρῶν.

7: „Ὅτι κατέφαγον τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν „τόπον αὐτοῦ ἠρήμωσαν.

Διὰ τί, λέγει, Κύριε, πρέπει νὰ χύσῃς εἰς τὰ Ἔθνη τὴν ὀργήν σου; διὰ τί αὐτὰ κατέφαγον ἡμᾶς μὲ τὸ στόμα τῆς ῥομφαίας, καὶ ἔκαμαν ἐρήμους τοὺς τόπους μας. (2)

8: „ Μὴ

πόλιν Θεοῦ, καὶ πλέον δὲν ἔμεινεν εἰς αὐτὴν κανένας καρπὸς πνευματικός· ὅθεν αὐτὴ ἔγινεν ὡς ἕνα ὀπωροφυλάκιον, φυλάττουσα μόνον καὶ περιέπουσα ὡς ὀπώραν· δηλαδὴ τὴν ἀπαλὴν καὶ πρόσκαιρον ἡδονήν· οὐ μόνον δὲ αὐτὴν, τοιαύτην κατέστησαν οἱ Δαίμονες, καὶ ἐμπαθεῖς λογισμοί· ἀλλὰ καὶ ἔφθειραν αὐτὴν μὲ τὰ πάθη καὶ πονηρὰ ἔργα· ταῦτα δὲ τὰ πονηρὰ ἔργα, εἶναι ὡσὰν θνησιμαῖα καὶ ψοφίμια· καὶ γίνονται φαγητὸν εἰς τὰ πετεινὰ, ὁποῦ ἁρπάζουσι τὸν σπόρον τὸν ἐν τῇ ὁδῷ σπειρόμενον: ἤτοι εἰς τοὺς Δαίμονας· αὐτοὶ γὰρ τρώγουσιν, ὄχι τοὺς ὁσίους, ἀλλὰ τὰς σάρκας τῶν ὁσίων: ἤγουν ὅτι σαρκῶδες καὶ ἐμπαθὲς κίνημα, ἢ ἔργον εὑρεθῇ εἰς αὐτούς· ἐκχέουσι δὲ καὶ αἷμα τὴν ζωτικὴν τῆς ψυχῆς δύναμιν φονεύοντες τοὺς ἀδελφοὺς διὰ τοῦ σκανδάλου αὐτῶν· Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι τὰ ῥητὰ ταῦτα ἁρμόζουσι καὶ εἰς τοὺς καλλινίκους Μάρτυρας, καὶ εἰς τοὺς καιροὺς ἐκείνους τῶν διωκτῶν καὶ τυράννων, ὅταν ἐδιώκετο ὁ Χριστιανισμὸς, καὶ ναοὶ καὶ πόλεις ἐπορθοῦντο τῶν Χριστιανῶν. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(1) Ὅθεν ἄλλος λέγει „ Τοῦτο δὲ γίνεται ἐφ' ὅσον οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν κήδονται· μετὰ δὲ τὸ ἐκβαλεῖν αὐτὰς, συνεκβάλλουσι καὶ τὰς περὶ αὐτὰς ζηλοτυπίας· ὥστε λέγειν ἐν ἀπειλῇ τὸν Θεόν· „ Καὶ ἐξαρθήσεται ὁ ζῆλός μου ἐκ σοῦ, καὶ ἀναπαύσομαι, καὶ οὐ μὴ μεριμνήσω οὐκέτι (Ἰεζ. ιϛ'. 42.) ζῆλος λοιπὸν ἐπὶ Θεοῦ ἐστιν, ἡ ἐκδίκησις τῶν παραβαινόντων τὰς πρὸς αὐτὸν συνθήκας.

(2) Ἄλλος δέ φησι „ Καλῶς δὲ τὸν λαὸν, Ἰακὼβ προσηγόρευσε, τῇ τοῦ προπάτορος μνήμῃ τὸν Θεὸν εἰς ἔλεον ἐγείρων.

8. „ Μὴ μνησθῇς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων.

Μὴ ἐνθυμηθῇς, λέγει, Κύριε, τὰς ἁμαρτίας, ὁποῦ ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι ἐπράξαμεν ἕως τώρα· ἀρχαίας γὰρ ὀνομάζει ἁπλῶς, τὰς προτερινὰς καὶ προλαβούσας ἁμαρτίας. (1)

„ Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ
„ οἰκτιρμοί σου Κύριε, ὅτι ἐπτωχεύ-
„ σαμεν σφόδρα.

9 : „ Βοήθησον ἡμῖν ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡ-
„ μῶν.

Ἐπτωχεύσαμεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ δοῦλοί σου Κύριε· διατὶ ἐχάσαμεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ ὁποῦ εἴχαμεν, τόσον τὰ σωματικὰ, ὅσον καὶ τὰ ψυχικὰ, ὁποῖαι εἶναι αἱ ἀρεταί. Σωτῆρα δὲ ὀνομάζουσι τὸν Θεόν· διατὶ πολλαῖς φοραῖς ἔσωσεν αὐτοὺς ἀπὸ διαφόρους συμφοράς. (2)

„ Ἕνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός
„ σου Κύριε, ῥῦσαι ἡμᾶς· καὶ ἱλά-
„ σθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν
„ τοῦ ὀνόματός σου.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἀνάξιοι τοῦ ἐλέους σου, ἀλλ' ὅμως σὺ Κύριε, λύτρωσαι ἡμᾶς διὰ τὴν δόξαν τοῦ ὀνόματός σου· ἤγουν διὰ νὰ μὴ φανῇ κοντὰ εἰς τὰ Ἔθνη, ἄδοξον καὶ ἄτιμον τὸ ὄνομά σου· ἔχουν γὰρ ἐκεῖνοι νὰ ὀνειδίζουν τὸ ὄνομά σου, πῶς εἶναι ἀσθενὲς, καὶ δὲν δύναται νὰ λυτρώσῃ τὸν ἐδικόν του λαόν. Τὸ δὲ ἱλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, εἶναι παλιλλογία συνήθης εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· τὸ αὐτὸ γὰρ πρᾶγμα σημαίνει τὸ ῥῦσαι, καὶ τὸ ἱλάσθητι· ὁ γὰρ Θεὸς ὅταν ἐλεωθῇ, τότε καὶ ῥύεται. (3)

10 : „ Μήποτε εἴπωσι τὰ Ἔθνη ποῦ ἐστιν
„ ὁ Θεὸς αὐτῶν;

Τοῦτο εἶναι φανερόν· ἐπειδὴ ἐξηγεῖ τὸ, ἕ-

νεκεν

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Μὴ πάντων, φησὶ, λάβῃς μνήμην τῶν προλαβόντων, τῶν ἄχρι τοῦ νῦν πεπλημμελημένων· πρὸς γὰρ σύγκρισιν ἐκείνων, καὶ μικρὰ ἅπερ ἐπάθομεν· ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Εὐσεβεῖς ἄρα ἦσαν οἱ ταύτην προσφέροντες τὴν εὐχὴν, καὶ πολὺν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀναδεξάμενοι ζῆλον· ἀοίδιμος γὰρ ἡ τῶν Μακκαβαίων ἀρετή· καὶ ὅρα ὅτι, τοῦτο μὲν τεθείκασιν, οὐ μὴν δὲ τὸ δεύτερον προσεθείκασιν, ὥστε τὸν Θεὸν τὴν παροῦσαν αὐτῶν κατιδεῖν εὐσέβειαν· τοῦτο γὰρ μάλιστα τὴν πολλὴν αὐτῶν δείκνυσιν ἀρετὴν, τὸ τῶν μὲν προτέρων ἁμαρτημάτων μνησθῆναι, κρύψαι δὲ τὴν παροῦσαν εὐσέβειαν· προστίθησι δὲ ὁ Νικήτας· „ Ὅρα δὲ ὅτι οἱ νῦν μετανοοῦντες, τὰς πεπαυμένας αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο ἀρχαίας οὔσας ἁμαρτίας, ἀξιοῦσι μὴ μνημονεύεσθαι παρὰ Θεοῦ· ἐναντίον γὰρ τῷ μετανοοῦντι τὸ ἔτι ἁμαρτάνειν· ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ εἶπεν· „ Ἁμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῇς· οὐδεὶς γὰρ ἐξομολογεῖται ἐφ' οἷς ἔτι πράττει κακῶς, ἀλλ' ἐφ' οἷς πάλαι ἐνήργησε.

(2) Ὁ δὲ Νικήτας φησὶ „ Καλῶς δὲ τὸ, προκαταλαβέτωσαν εἴρηται, ὡς ἐγγὺς ὄντων τοῦ παντελῶς ἀπολέσθαι, καὶ οὐ δυναμένων λοιπὸν ἀνακληθῆναι, εἰ νῦν ὑπέρθεσιν λάβοι ὁ ἔλεος· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐδὲν οὕτω πτωχὸν τὸν ἄνθρωπον, ὡς αἱ ἁμαρτίαι δείκνυσι· πτωχότερος δὲ, προστεθείσης ἀσεβείας τῇ ἁμαρτίᾳ, γίνεται· διόπερ αὐτοῖς ταχῦναι τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ ἐπρεσβεύσαντο, μήπως τῇ σφοδροτέρᾳ πτωχείᾳ ἀπογνωσθέντες, ἀπόλωνται· πρὸς τὸν Χριστὸν δὲ πρεσβεύουσιν· αὐτὸς γὰρ οὐ μόνον Θεὸς, ἀλλὰ καὶ Σωτὴρ ἄντικρυς ὠνόμασται· αὐτὸς καὶ δόξα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ: δηλαδὴ τοῦ Πατρός· ὅθεν αὐτὸν καὶ ὁ Παῦλος ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς προσηγόρευσεν.

(3). Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Καὶ τίνος χάριν; διὰ τὸ ὄνομά φησι τοῦ Θεοῦ: δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ· ὃς διὰ τοῦτο ἱλαστήριον κέκληται· οὗτος ταῖς τῶν Ἰουδαίων ἁμαρτίαις ἱλασμὸν ἐπορίσατο, ἡνίκα σταυρούμενος πρὸς τὸν Πατέρα ἔλεγε· „ Πάτερ ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

νεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω. (1)

„ Καὶ γνωσθήτω ἐν τοῖς Ἔθνεσιν, ἐ-
„ νώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ἡ ἐκ-
„ δίκησις τοῦ αἵματος τῶν δούλων
„ σου τοῦ ἐκκεχυμένου.

Ἂς φανερωθῇ, λέγει, Κύριε, εἰς τὰ Ἔθνη ἡ ἐκδίκησις, ὁποῦ ἔχομες κατ' αὐτῶν διὰ τὸ αἷμα, ὁποῦ ἔχυσαν τῶν ἐδικῶν σου πιςῶν δούλων. ἂς φανερωθῇ δὲ αὐτὴ, ἐν ὅσῳ ἡμεῖς εἴμεθα ζωντανοί· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἐνώποιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. (2)

11 : „ Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ὁ στεναγμὸς
„ τῶν πεπεδημένων.

Ἂς ἀναβῇ, λέγει, Κύριε ἔμπροσθέν σου ὁ ςεναγμὸς τῶν δεθέντων Ἰουδαίων καὶ εἰς τὴν σκλαβίαν παραδοθέντων ἵνα ἐξιλεώσῃ τὴν καθ' ἡμῶν ὀργήν σου.

„ Κατὰ τὴν μεγαλωσύνην τοῦ βραχίο-
„ νος σου περιποίησαι τοὺς υἱοὺς τῶν
„ τεθανατωμένων.

Διαφύλαξον, λέγει, ὦ Κύριε, τὰ τέκνα τῶν φονευθέντων Ἰουδαίων, τὰ ὁποῖα ἔφυγον καὶ ἐγλύτωσαν· ἢ καὶ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐσκλαβώθησαν· καὶ καθὼς εἶναι μεγάλη ἡ δύναμίς σου· ταύτην γὰρ ὀνομάζει βραχίονα· ἔτζι ἂς γένῃ καὶ μεγάλη ἡ πρὸς αὐτὰ βοήθειά σου.

12 : „ Ἀπόδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν ἑπτα-
„ πλασίονα εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν,
„ τὸν ὀνειδισμὸν αὐτῶν, ὃν ὠνείδισαν
„ σε Κύριε.

Τὸ πολυπλάσιον συνειθίζει ἡ Παλαιὰ Γραφὴ νὰ ὀνομάζῃ ἑπταπλάσιον, καθὼς καὶ τὸ πολλὰ, ὀνομάζει ἑπτα· ὀνειδισμὸν δὲ λέγει τὴν ἐξουδένωσιν τὴν ἐξουδένωσιν, λέγει, ὁποῦ ἔκαμαν τὰ Ἔθνη εἰς ἐσένα Κύριε, δὸς πολυπλάσιον εἰς αὐτοὺς, ὥςε νὰ ἔχουν αὐτὴν εἰς τὸν κόλπον τους: ἤγουν νὰ φέρουν αὐτὴν πάντοτε ἀναπόβλητον. (3)

13 : „ Ἡ-

---

(1) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ Τοῦτό με, φησιν, ἀνιᾷ· τοῦτό με κεντεῖ πάσης ἀκίδος ὀξύτερον, τὸ ὑπὸ τῶν Ἐθνῶν κατὰ σοῦ τὴν βλασφημίαν τολμᾶσθαι· καὶ ἐπιτωθάζοντας λέγειν· „ Ποῦ ἐςιν ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὃν λέγετε μαςιγῶσαι ὑπὲρ ὑμῶν τὴν Αἴγυπτον; διῃρηκέναι τὴν θάλασσαν; ὑμῖν δὲ δωρῆσαι διάβασιν, καὶ τἄλλα πάντα δεδρακέναι τὰ μεγάλα καὶ πολυθρύλλητα; προςίθησι δὲ ὁ Νικήτας· „ Εἰ οὖν καὶ ἐμποδίζει, φησι, τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ σὸν ὄνομα ποίησον ἡμῖν· διὰ τὸν ὀνειδισμὸν, ὃν ἐπιφέρουσι σοί· διὰ τὸ αἷμα τὸ ἐκχυνόμενον τῶν σῶν δούλων· καὶ διὰ τὸν ςεναγμὸν τῶν πεπεδημένων.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τίνος χάριν γνωςὴν γενέσθαι τὴν ἐκδίκησιν τοῖς Ἔθνεσι βούλεται; ἐπειδὴ κατὰ Δαιμόνων ἔμελλε γενέσθαι, τῶν τὸ αἷμα (δηλαδὴ τὰς ψυχάς·) διὰ τῆς εἰδωλολατρείας λυμηναμένων· τίς δὲ ἦν ἡ ἐκδίκησις; ἡ τῶν εἰδώλων καταςροφή· ὁ τῶν διαβολικῶν ναῶν ἐμπρησμός.

(3) Ἐκ μεταφορᾶς δὲ τοῦτο εἴρηται ἐκείνων, ὁποῦ ἔχουν εἰς τὸν κόλπον τους κανένα πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον κρατοῦν ἀσφαλῶς διὰ νὰ μὴ εὐγῇ ἔξω καὶ πέσῃ· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον νοεῖται ἀντὶ τοῦ· „ Πλήρωσον αὐτοὺς συμφορῶν ἐπικειμένων διηνεκῶς, ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐδὲ νῦν γείτονας ἀνθρώπους προσηγόρευσεν, ἀλλὰ περὶ Δαιμόνων λέγει· οὗτοι γὰρ ἑπταπλασίονα δικαίως ἀπολαμβάνουσιν, ὡς κρείττονος μὲν, ἢ καθ' ἡμᾶς, ὑπάρχοντες φύσεως· ῥιφέντες δὲ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ μηδὲ οὕτω γεγονότες σωφρονέςεροι· ἀλλὰ τὴν γῆν μὲν ταῖς ἐπινοίαις ταράσσοντες· μὴ μόνοι δὲ ἁμαρτάνοντες, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς ἁμαρτάνειν ἐνάγοντες, καὶ πρὸς τούτοις τὸν Θεὸν, ὡς τῆς αὐτοῦ παραπεσούσης εἰκόνος, ὀνειδίζοντες· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ·)

13 : „ Ἡμεῖς δὲ λαός σου καὶ πρόβατα „ νομῆς σου · ἀνθομολογησόμεθά σοι „ ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.

Ἀχγαλᾶ, λέγει, καὶ ἡμεῖς ἐπταίσαμεν, ὅμως πάλιν πρόβατα τῆς ἐδικῆς σου βοσκῆς εἴμεθα· βοσκὴ δὲ Θεοῦ εἶναι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ · καὶ ἂν εἰσακούσῃς καὶ μᾶς σώσῃς, θέλομεν εὐχαριστοῦμεν εἰς ἐσένα πάντοτε, ἀντὶ τῆς σωτηρίας ταύτης · ἢ ἁπλῶς τὸ ἀνθομολογησόμεθα δηλοῖ, τὸ εὐχαριστήσωμεν, περιττῆς οὔσης τῆς ἀντὶ προθέσεως. (1)

„ Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἐξαγγελοῦμεν „ τὴν αἴνεσίν σου.

Θέλομεν, λέγει, ἀναπέμπομεν εἰς ἐσένα Κύριε, αἴνεσιν καὶ δοξολογίαν εἰς κάθε γενεὰν, διὰ τὰς εὐεργεσίας καὶ βοηθείας, ὁποῦ μᾶς ἐχάρισες. (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν ἱστορίαν ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ἁρμόζει δὲ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς διωκομένους ὑπὸ τῶν τυράννων Χριστιανούς· καὶ κατὰ τὴν προσαρμογὴν καὶ ἔννοιαν ταύτην, Ἔθνη μὲν εἶναι οἱ τύραννοι καὶ διῶκται, καὶ ὅλοι ἁπλῶς οἱ πολεμοῦντες τοὺς χριστιανούς· κληρονόμοι δὲ Χριστοῦ, εἶναι οἱ χριστιανοὶ, κατὰ τὸ „ Καὶ δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου (Ψαλ. βʹ. 8.) Ναὸς δὲ Χριστοῦ εἶναι ἡ εἰς κάθε τόπον εὑρισκομένη Ἐκκλησία· Ἱερουσαλὴμ δὲ εἶναι, κάθε πόλις τῶν Χριστιανῶν · θνησιμαῖα δὲ, εἶναι τὰ σώματα τῶν Μαρτύρων· ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα ἀναλόγως νοοῦνται· Ἰακὼβ δὲ εἶναι οἱ Χριστιανοὶ, ὡς πτερνίζοντες τὸν Διάβολον, καθὼς πολλάκις εἴπομεν · γείτονες δὲ τῶν Χριστιανῶν εἶναι οἱ Ἑβραῖοι · ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἔχουν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν βοσκὴν, ἥτις εἶναι ἡ παλαιὰ Γραφή · καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι εἶναι κοντὰ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς κατὰ τὴν πίστιν, περισσότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα Ἔθνη τῶν Εἰδωλολατρῶν· ἀλλὰ καὶ οἱ Αἱρετικοὶ κοντὰ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς εἶναι, κατὰ τὸ περισσότερον μέρος τῶν δογμάτων· ἐξουδένωσαν δὲ τὸν Χριστὸν, ὅσοι Αἱρετικοὶ ἐβλασφήμησαν αὐτὸν, ἢ κατὰ τὴν Θεότητα, ὡς ὁ Σαβέλλιος καὶ ὁ Ἄρειος, ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς ὁ Ἀπολλινάριος καὶ ὁ Νεστόριος.

ΨΑΛ.

(1) Ὅθεν καὶ οἱ ἄλλοι ἑρμηνευταὶ ἐξομολογησόμεθα εἰρήκασιν, ὅπερ δηλοῖ τὴν εὐχαριστίαν· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει · „ Ἐνδελεχῶς σοι τὰς ὑπὲρ τῆς εὐεργεσίας ὁμολογήσομεν χάριτας, καὶ ἀναγράπτους ταύτας πεποιηκότες, τοῖς ἐσομένοις ἀνθρώποις προσοίσομεν τὴν τούτων διήγησιν · τὸ μέντοι ἀνθομολογησόμεθα, ἀντὶ τοῦ ἐξομολογησόμεθα εἴρηκε · τὴν εὐχαριστίαν δὲ τὸ ὄνομα δηλοῖ · ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει · „ Πᾶσαν, φησι, τὴν ἀνθρωπότητα · ἀντιτάττων γὰρ ἡμᾶς πρὸς τοὺς ἄνωθεν καταῤῥαχθέντας Δαίμονας, λαὸν Θεοῦ καὶ πρόβατον νομῆς αὐτοῦ προσαγορεύει τὸν ἄνθρωπον · καὶ τίνος χάριν νομῆς αὐτοῦ πρόβατα; ἐπειδὴ αὐτὸν οἱ πιστοὶ, τῇ μεταλήψει τῶν Μυστηρίων νεμόμεθα.

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει „ Γενεὰ δὲ καὶ γενεὰ, ἢ διαδοχὰς ἀνθρώπων σημαίνει πλείονας · ἢ μυστικώτερον τὸν παρόντα καὶ τὸν μέλλοντα βίον · ἢ τὴν ἐκ περιτομῆς γενεὰν, καὶ τὴν Ἐθνικήν · τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Δίδυμος.

ΨΑΛΜΟΣ ΟΘ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων. Μαρτύριον τῷ Ἀσάφ.
„ Ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς, ὄχι μόνον διὰ τὰς προφητείας ὁποῦ περιέχει, ὡς πολλάκις εἴπομεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τί αὐτὸς ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος τῆς εὐτυχίας τῶν Ἰουδαίων· προφητεύει γὰρ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν σκλαβίαν, ὁποῦ ἐποίησαν οἱ Βαβυλώνιοι εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τὰ ὁποῖα ἔλαβον τέλος καὶ σφραγίδα εἰς τὰς προτέρας των εὐτυχίας· τὸ δὲ ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκηται εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, δηλοῖ πάντοτε μεταβολὴν καὶ ἀλλοίωσιν πραγμάτων. Μαρτύριον δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς, ἐπειδὴ διαμαρτύρεται: ἤγουν ἀναγγέλλει τὰς μελλούσας συμφοράς· ἴσως ἵνα ἐκ τοῦ φόβου τούτων γένουν σωφρονέστεροι οἱ Ἰουδαῖοι· περὶ δὲ τοῦ Ἀσάφ εἴπομεν πολλάκις· τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου, εἶναι ἀντὶ τοῦ, περὶ τοῦ Ἀσσυρίου, κατὰ μετάληψιν τῆς ὑπὲρ προθέσεως λαμβανομένης ἀντὶ τῆς περί· Ἀσσύριον δὲ ὀνομάζει τὸν Ναβουχοδονόσορ· ἐπειδὴ ἐκατάγετο τὸ γένος του ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους· τὸ περὶ τοῦ Ἀσσυρίου λοιπὸν εἶναι ἀντὶ τοῦ, περὶ τῶν κακῶν, ὧν ἐποίησεν ὁ Ναβουχοδονόσορ εἰς τοὺς Ἰουδαίους· λέγεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων ἐκείνων, ὁποῦ ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὸν θάνατον. (1)

2: „ Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, πρόσχες.

Ἰσραὴλ ἐδῶ, ἢ τὸν Πατριάρχην Ἰακὼβ λέγει, ἐπειδὴ καὶ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ φυλάττῃ αὐτὸν καὶ νὰ εἶναι παρὼν μετ' αὐτοῦ, ἢ τὸν ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ καταγόμενον λαόν· εἴπομεν γὰρ εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν, ὅτι· „ Καὶ ἀνήγαγεν αὐτὸν (τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ·) ὡσεὶ ποίμνιον ἐν ἐρήμῳ· στίχ. 52. τὸ δὲ ὁ ποιμαίνων, νοεῖται ἀντὶ τοῦ ὁ ποιμάνας· ἐνεστὼς χρόνος ἀντὶ παρασμένου. (2)

„ Ὁ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Κατὰ διάνοιαν ὑψηλοτέραν ἱκετεύει ὑπὲρ τῶν ὑπομεινάντων τὴν αἰχμαλωσίαν τὴν νοητὴν μετὰ τὸν κατὰ τοῦ Κυρίου σαυρὸν ὑπὸ τῶν νοητῶν Ἀσσυρίων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν, φημὶ δὴ τοῦ Σατανᾶ· ἱκετείαν οὖν προβάλλεται ἀξιῶν τὴν ἐπιφάνειαν προβαλέσθαι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ ἐλευθέρωσιν τοῦ παντὸς γένους Ἰσραήλ.

(2) Ἄλλος δέ φησι „ Θαυμασίαν μέν τοι ἔμφασιν ἔχει τὸ πρόσχες· ἡ ἀτοπία, φησι, τῶν πραγμάτων τῶν εἰς ἡμᾶς, οὐ δεῖται λόγου καὶ διδασκαλίας, ἀλλ' ὄψεως μόνης· ἀρκεῖ γὰρ προσχόντα καὶ ἰδόντα, κινηθῆναι πρὸς ἄμυναν τῶν οὕτως ἡμῖν ἐπικειμένων πολεμίων· καί γε διὰ τοῦτο ποιμένα τὸν Θεὸν ὠνόμασε, τὸν δὲ λαὸν πρόβατον,

ἵνα

„ Ὁ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰω-
„ σήφ.

Τὸ ὁδηγῶν ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ ὁ ὁδηγήσας κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ ἐνεστῶτος χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ περασμένου· Ἰωσὴφ δὲ ἐδῶ ὀνομάζει, ἢ τὸν ἴδιον ἐκεῖνον· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ἐχειραγώγει εἰς ὅλας του τὰς περιστάσεις, καθὼς ὁ ποιμὴν ὁδηγεῖ τὸ πρόβατόν του· ὅθεν καὶ εἶναι γεγραμμένον· „ Καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ἰωσήφ· (Γέν. λθ΄. 21.). ἢ Ἰωσὴφ ὀνομάζει ὅλον τὸν λαόν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἰωσὴφ, ὡς πατὴρ ὅλου τοῦ λαοῦ ὀνομάζεται· καθὼς καὶ ἐν τῷ π΄. Ψαλμῷ λέγει περὶ τῶν Ἰουδαίων· „ Τοὺς υἱοὺς Ἰακὼβ καὶ Ἰωσήφ· στίχ. 15. ὅπου καὶ τὴν ἐξήγησιν θέλεις εὕρῃς.

„ Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ ἐμ-
„ φάνηθι.
2 : „ Ἐναντίον Ἐφραὶμ καὶ Βενιαμὶν καὶ
„ Μανασσῆ.

Ἀφ' οὗ ὁ Θεὸς ἐπρόσταξε τὸν Μωϋσῆν νὰ κάμῃ δύω Χερουβὶμ χρυσᾶ καὶ τορνευτὰ, καὶ νὰ βάλῃ τὸ μὲν ἕνα, ἀπὸ τὰ δεξιὰ τοῦ ἱλαστηρίου (ὅπερ ἦτον τὸ πῶμα τῆς Κιβωτοῦ.) τὸ δὲ ἄλλο, ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ, εἶπε πρὸς αὐτόν· „ Καὶ γνωσθήσομαί σοι ἐκεῖθεν, καὶ λαλήσω σοι ἄνωθεν τοῦ ἱλαστηρίου ἀναμέσον τῶν δύω Χερουβὶμ τῶν ὄντων ἐπὶ τῆς Κιβωτοῦ τοῦ Μαρτυρίου· (Ἐξ. κε΄. 22) Σὺ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, ὁποῦ κάθησαι ἐπάνω εἰς τὰ Χερουβὶμ, ἐμφάνηθι: ἤγουν γνωρίσθητι· ὅτι ἦλθες βοηθὸς ἐκείνων τῶν Ἰουδαίων, ὁποῦ ἔμειναν ζωντανοὶ ἀπὸ τὸν φόνον τῶν Βαβυλωνίων· τούτους γὰρ ὠνόμασεν Ἐφραὶμ καὶ Βενιαμὶν καὶ Μανασσῆν· ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω ἐνθυμήθη ὁ Δαβὶδ τὸν Ἰωσὴφ, διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἐνθυμήθη καὶ τοὺς δύω φιλτάτους υἱούς του, τὸν Ἐφραὶμ καὶ τὸν Μανασσῆν, καὶ τὸν ἀγαπημένον του ἀδελφὸν Βενιαμὶν, ὡς ἐκ μιᾶς μητρὸς γεννηθέντα μὲ τὸν Ἰωσήφ· ἀπὸ τούτους δὲ τοὺς τρεῖς ὠνόμασε τὸν λαὸν ὅλον, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἵνα διὰ μέσου τῆς πρεσβείας τοῦ Ἰωσὴφ, σπλαγχνισθῇ ὁ Θεὸς εἰς τὸ γένος τῶν τέκνων του, καὶ εἰς τὸ γένος τοῦ ἀδελφοῦ του.

Πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ὁ Μανασσῆς ἦτον μεγαλίτερος υἱὸς τοῦ Ἰωσὴφ, ὅμως ὁ Μωϋσῆς πανταχοῦ πρῶτον βάλλει τὸν Ἐφραὶμ, τὸν μικρότερον υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ· ἐπειδὴ καὶ ἐπροτιμήθη ἀπὸ τὸν Ἰακὼβ τὸν πάππον του, καὶ εὐλογήθη περισσότερον ἀπὸ τὸν Μανασσῆν. σμίγει δὲ τὸν Βενιαμὶν πάντοτε μαζὶ μὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰωσὴφ, ἕνα μὲν, ὡς ἀδελφὸν ὁμομήτριον τοῦ Ἰωσήφ· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ κατόπιν ἀπὸ τὸν Ἰωσὴφ ἐγεννήθη. Εἰς δὲ τὸν Μωϋσῆν ἠκολούθησε καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, καὶ διὰ τοῦτο προτάττει τὸν Ἐφραὶμ ἀπὸ τὸν Μανασσῆν, καὶ μὲ αὐτοὺς ἑνόνει καὶ τὸν Βενιαμίν· ἐπειδὴ δὲ ἡ φυλὴ τοῦ Λευῒ ἐδιωρίσθη εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἀντὶ αὐτῆς, ἐδιωρίσθη ἡ φυλὴ τοῦ Μανασσῆ εἰς τὸ νὰ πολεμῇ· ὅθεν ἀκολούθως καὶ ὑστερινὴ ἐδῶ ἐβάλθη· ἐπειδὴ καὶ ἦτον ὡσὰν μισὴ φυλὴ, καὶ ὡς ἀσθενεστέρα τοῦ Βενιαμίν· καθὼς πάλιν καὶ ἡ τοῦ Βενιαμὶν φυλὴ τάττεται μετὰ τὴν φυλὴν τοῦ Ἐφραὶμ, ὡς ἀσθενεστέρα οὖσα αὐτῆς· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, αἱ τρεῖς φυλαὶ αὐταὶ, ἦτον τολμηρότεραι ἀπὸ τὰς ἄλλας, διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ ἀναφέρονται· οἱ δὲ δύω υἱοὶ τοῦ Ἰωσὴφ, ὁ Ἐφραὶμ καὶ ὁ Μανασσῆς, ἔγιναν φύλαρχοι διὰ τὴν τιμὴν τοῦ πατρὸς

ἵνα κατὰ τὸ σιωπώμενον λύκους δείξῃ τοὺς ἐπιβουλεύοντας, ϗ τὴν κηδεμονίαν ἀπαιτήσῃ παρὰ Θεοῦ· ὅρα ϗ τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὸν 20. στίχον τοῦ ος΄. Ψαλμοῦ: ἤγουν εἰς τό· „ Ὡδήγησας ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου. εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Σὲ Δέσποτα, τὸν ποιμένος δίκην τοῦ λαοῦ προμηθούμενον, δέξασθαί μου τὴν ἱκετείαν ἀντιβολῶ· ὁ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσὴφ, οἷόν τισι λύκοις περιπεσόντα τοῖς ἀδελφοῖς, ϗ τῶν ἐκείνων ἀπαλλάξας χειρῶν, ἐποδήγησας εἰς Αἴγυπτον, ϗ κρείττονα τῶν ἐπιβουλευσάντων ἀπέφηνας.

των Ἰωσήφ. (1)

„ Ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου καὶ
„ ἐλθὲ εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς.

Ἐξανάστησον, λέγει, Κύριε, καὶ κίνησον ὅλην τὴν ὑπερφυσικήν σου δύναμιν εἰς ἀντίληψιν ἡμῶν καὶ βοήθειαν· ἡ ὁποία δύναμίς σου, τρόπον τινα κοιμᾶται μὲ τὴν πολλήν μακροθυμίαν· εἴπομεν δὲ εἰς πολλὰ μέρη, ὅτι ἡ παλαιὰ Γραφὴ, ὀνομάζει τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων, παχύτερον ὁμιλοῦσα, διὰ νὰ καταλάβουν οἱ Ἑβραῖοι οἱ παχεῖς ὄντες κατὰ τὴν διάνοιαν· καὶ ὅρα περὶ τούτου εἰς τὸν ϛ'. Ψαλμὸν ςίχ. 1. ἔγουν εἰς τό· „ Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με· ὅπου εἴπομεν ἱκανὰ περὶ τούτου. (2).

3: „ Ὁ Θεὸς ἐπίστρεψον ἡμᾶς, καὶ ἐπί-
„ φανον τὸ πρόσωπόν σου καὶ σωθη-
„ σόμεθα.

Ἐπίςρεψον, λέγει, καὶ γύρισαι ἡμᾶς Κύριε, ἀπὸ τὴν θλίψιν εἰς τὴν χαράν· ἢ ἀπὸ τὴν φυγὴν τὴν ἐκ τῶν [illegible]εμίων εἰς [illegible] κατ' αὐτῶν ἀντίςασιν· ἢ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἀπὸ τὴν ξενιτείαν εἰς τὴν πατρίδα μας· ἢ γύρισαι ἡμᾶς εἰς ἐσένα· καὶ εἰς τὰ ἐδικά σου θελήματα διὰ τῆς συνεργίας σου· „ Ἐπιςρέψατε γὰρ πρός με, λέγει Κύριος, καὶ ἐπιςραφήσομαι πρὸς ἡμᾶς· (Ζαχ. α'. 3.) Καὶ ἐμφάνισον μόνον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἀρκεῖ τοῦτο εἰς σωτηρίαν μας· μεταφορικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος καὶ ἐξ ὁμοιώσεως δὰ τί;, καθὼς ὁ ἀρχιςράτηγος καὶ νικητὴς, ὅταν φανῇ εἰς τὸν πόλεμον, οἱ μὲν ἐδικοί του ἄνθρωποι λαμβάνουν θάῤῥος, οἱ δὲ ἐναντίοι, φεύγουσι καὶ νικῶνται: τοιουτοτρόπως καὶ ὅταν ἐσὺ Κύριε, μόνον φανῇς, ἡμεῖς μὲν ἔχομεν νὰ ξεθαῤῥεύσωμεν, οἱ δ' ἐχθροί μας ἔχουν νὰ φύγουν καὶ νὰ νικηθοῦν.

4: „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, ἕως
„ πότε ὀργίζῃ ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν
„ δούλων σου;

Τὸ ὀργίζῃ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ δὲν ἐπιβλέπεις· ἀπὸ τοῦ προηγουμένου λέγων. τὸ ἑπόμενον· ἀκολουθεῖ:

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησιν, ὅτι ἐν τῇ πορείᾳ τῶν δώδεκα φυλῶν, ἔμπροσθεν μὲν τῆς Κιβωτοῦ παρενέβαλον τρεῖς φυλαὶ, ἡ τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσάχαρ καὶ τοῦ Ζαβουλών· ὄπισθεν δὲ τῆς Κιβωτοῦ ἠκολούθουν τρεῖς φυλαί· ἡ τοῦ Ἐφραὶμ καὶ Βενιαμὶν καὶ Μανασσῆ· ἦν δὲ ἐπὶ τῶν χρυσῶν καὶ τορευτῶν Χερουβὶμ δόξα Θεοῦ, καὶ προεβάδιζεν αὐτῶν κατὰ τὴν πορείαν. Σὺ οὖν φησιν, ὁ διὰ τοῦ ἱλαςηρίου τυπούμενος Θεὸς λόγος, ὁ ἐπάνω Χερουβίμ: τουτέςιν ὁ ἐξουσίαν ἔχων οὐράνιον, ὁ προπορευόμενος τῆς Κιβωτοῦ, ἔμπροσθεν ἡμῶν δείχθητι ςρατηγῶν ἐν τοῖς πολέμοις, καὶ τοὺς ἐναντίους τροπούμενος. Κατὰ δὲ θεωρίαν ὑψηλοτέραν εἶπεν ὁ Ἡσύχιος, ὅτι ὁ τοῦ Ἰσραὴλ ποιμὴν δὲν εἶναι ἄλλος, ἔξω ἀπὸ τὸν Χριςὸν ὁποῦ εἶπεν· „ Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ὁποῖος ποιμαίνει τὸν Ἰσραήλ· τουτέςι τοὺς ἔχοντας νοῦν ὁρῶντα τὸν Θεόν· ὁδηγεῖ δὲ καὶ τὸν Ἰωσήφ: ἤτοι τοὺς Ἐθνικούς· ἐπειδὴ Ἰωσὴφ πρόσθεσις Κυρίου ἑρμηνεύεται· ἐπροσέθησαν δὲ κοντὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὰ Ἔθνη· κάθεται δὲ ὁ Θεὸς ἐπὶ τῶν Χερουβίμ: ἤγουν εἰς τοὺς ἔχοντας πλῆθος γνώσεως· ἐπειδὴ τοῦτο δηλοῖ τὸ ὄνομα τῶν Χερουβίμ· αὐτοὶ δὲ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐφώτισαν ἑαυτοὺς φωτὶ γνώσεως κατὰ τὸν Προφήτην· τοῦτον λοιπὸν τὸν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καθήμενον βασιλικῶς, παρακαλεῖ ὁ χορὸς τῶν ἁγίων, νὰ φανερωθῇ, καὶ νὰ ἦναι ἔμπροσθεν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ καρποφοροῦσι τὴν ἀρετὴν, κατὰ τὸν Ἐφραίμ· ἐπειδὴ Ἐφραὶμ, καρποφορία ἑρμηνεύεται· καὶ νὰ ἦναι ἔμπροσθεν εἰς τοὺς γενομένους υἱοὺς τῆς δεξιᾶς τοῦ Θεοῦ διὰ δεξιῶν ἔργων, κατὰ τὸν Βενιαμίν· ἐπειδὴ Βενιαμὶν, υἱὸς δεξιᾶς ἑρμηνεύεται· καὶ ὁμοίως νὰ ἦναι ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ἀλησμονήσαντας τὰ εἴδη τῶν κακῶν ὁμοῦ καὶ τὰς ἐνεργείας των, κατὰ τὸν Μανασσῆν· ἐπειδὴ Μανασσῆς λήθη ἑρμηνεύεται. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Ταῦτα δὲ εἴρηται μὲν προφητικῶς, ἐκβέβηκε δὲ εἰς πέρας εἰς ἡμᾶς, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν· ἐν ἐσχάτοις γὰρ τοῦ αἰῶνος καιροῖς, γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος· ἱκε-

θεῖ γὰρ εἰς τοὺς ὀργιζομένους τὸ νὰ μὴ βλέπουν εἰς τὰς δεήσεις τῶν αὐτοὺς παροργισάντων· ἕως πότε, λέγει, Κύριε, ὁ βασιλεὺς τῶν Δυνάμεων, δὲν βλέπεις εἰς τὰς δεήσεις καὶ προσευχὰς, ὁποῦ σοι προσφέρομεν;

5: „ Ψωμιεῖς ἡμᾶς ἄρτον δακρύων; καὶ „ ποτιεῖς ἡμᾶς ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ.

Ἀπὸ κοινοῦ λαμβάνεται καὶ ἐδῶ τὸ, ἕως ποτε· ἤγουν ἕως πότε θέλεις δώσεις εἰς ἡμᾶς νὰ τρώγωμεν τὸ ψωμὶ μὲ τὰ δάκρυα; καὶ νὰ πίνωμεν τὸ κρασὶ ὁμοίως μὲ τὰ δάκρυα; φανερόνουν δὲ μὲ ταῦτα τὰ λόγια οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ τὸ φαγητόν τους καὶ τὸ ποτόν τους, τὸ ἔτρωγον καὶ τὸ ἔπινον μαζὶ μὲ τὰ δάκρυα· ἢ νοεῖται τοῦτο καὶ ἄλλως· ὅτι ἀντὶ φαγητοῦ καὶ ποτοῦ θέλεις μᾶς δώσεις νὰ φάγωμεν καὶ νὰ πίωμεν τὰ δάκρυα· τὸ δὲ ἐν μέτρῳ εἶναι, ἀντὶ τοῦ πρὸς μέτρον: ἤτοι ἀναλόγως καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἁμαρτιῶν μας· ἔτζι θέλεις μᾶς δώσεις τὰ δάκρυα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος· „ Ἐψώμισας καὶ ἐπότισας εἶπον. (1)

6: „ Ἔθου ἡμᾶς εἰς ἀντιλογίαν τοῖς γεί„ τοσιν ἡμῶν, καὶ οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἐ„ μυκτήρισαν ἡμᾶς.

Ἀντιλογίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὸ ὄνειδος καὶ τὸν ἐξευτελισμὸν, ὁποῦ οἱ Ἰουδαῖοι ἐλάμβανον ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· τὰ αὐτὰ δὲ λέγει καὶ ἐν τῷ προλαβόντι Ψαλμῷ· „ Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν· μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν. (Ψαλ. οη'. 4.) (2)

7: „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων ἐπίστρε„ ψον ἡμᾶς, καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσω„ πόν σου καὶ σωθησόμεθα.

Τὰ ἴδια λόγια εἶπε καὶ ἀνωτέρω· εἶπε δὲ ταῦτα δύω φοραῖς, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐπίτασιν καὶ ὑπερβολὴν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν παρακλήσεως καὶ δεήσεως. (3)

8: „ Ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετῆρας.

Ἐ-

Ἱκετεύει δὲ ὁ Προφήτης ἐνταῦθα τὸν Κύριον τὴν εἰς οὐρανοὺς αὐτοῦ ἄφιξιν ποιήσασθαι, ϗ τοὺς ἀποσραφέντας ϗ ἐν ἀπογνώσει γενομένους, πάλιν ἀναλαβεῖν ϗ εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέψαι· ϗ πάλιν φησίν· „ Ἐπιλάμψαντος ἡμῖν τοῦ Υἱοῦ, ὃν πρόσωπον τοῦ Πατρὸς ὀνομάζουσιν· εἰκὼν γὰρ ϗ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ϗ ἐν αὐτῷ ϗ μόνῳ τὸ τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς διαφαίνεται κάλλος· ἐπιστρέψαμεν πρὸς Θεὸν ζῶντα ϗ ἀληθινὸν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀναστροφῆς τῆς πατροπαραδότου· χρὴ δὲ νοεῖν καθέδραν μὲν ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, τὴν ἐν ταῖς ἄνω Δυνάμεσιν ἀνάπαυσιν, εἰς ἡμᾶς δὲ ἄφιξιν, τὴν οἰκονομίαν ϗ τὴν ἄρρητον κένωσιν.

(1) Εἰδὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς τροφῆς ἐδάκρυον, πότε λοιπὸν εἶχον ἄνεσιν; τοῦτο δὲ νοεῖται ϗ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνου, ϗ κλαυθμοῦ, τροφίμου ὄντος· τὰ δάκρυα δὲ ἐν μέτρῳ ἐσθίει ϗ πίνει ὁ μετανοῶν ϗ οὐκ ἀεί· ἀνάπαυσις γὰρ ταῦτα ἱλαρὰ διαδέξεται· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῦτο δὲ πεποίηκεν ἀντιμετρήσας ταῖς ἁμαρτίαις τὴν τιμωρίαν· τοῦτο ϗ ὁ Κύριος· „ Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν· τοῦτο ϗ Ζαχαρίας εἶδεν ὁ Προφήτης τὸ μέτρον, τῆς Βαβυλῶνος προθεσπίζων τὸν ὄλεθρον· δύω γὰρ ἔφησε, θεᾶσθαι γυναῖκας, ἔποπος μὲν ἐχούσας πτερὰ, τὸ δὲ μέτρον φερούσας, ϗ τοῦτο προσαχθείσας εἰς Βαβυλῶνα κομίσαι· (Ζαχ. ε'. 9.) διὰ τούτων δὲ διδασκόμεθα τῆς θείας ψήφου τὸ δίκαιον· ὁ δὲ Θεόδωρος εἶπε· „ Τὸ οὖν ἐν μέτρῳ τουτέστι πλῆρες· οὕτω, φησὶ, πληροῦμεν δακρύων τὸ ποτὸν, ὥσπερ οἱ μέτρῳ τι διδόντες ϗ πληροῦντες αὐτὸ πάντως, διὰ τὴν τοῦ μέτρου συμπλήρωσιν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Τέθεινται οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ πρὸς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσι ϗ εἰς μυκτηρισμὸν τοῖς ἐχθροῖς· τίνα τρόπον; ἀσθενοῦντες δηλαδὴ ϗ πεπατημένοι, ϗ πεσόντες ὑπὸ πόδας ἐχθρῶν αὐτῶν.

(3) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ὑψηλότερον δὲ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἄφιξιν ἰδεῖν γλιχόμενοι, πρὸς τὸν τῶν ὅλων

Θεὸν

Ἐδῶ ἀπαριθμεῖ ὁ Δαβὶδ τὰς παλαιὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους· διηγεῖται γὰρ, πῶς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον μετέφερεν εἰς τὴν Παλαιστίνην τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὅσα δι' αὐτὸ ἐποίησε θαυμάσια· ἵνα μὲ τὴν διήγησιν τούτων δυσωπήσῃ τὸν Θεὸν, εἰς τὸ νὰ μὴ παραβλέψῃ καὶ τώρα τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοὺς ὁποίους παλαιόθεν ἔκαμε τοιαῦτα θαύματα· μὲ τὸν Ψαλμὸν δὲ τοῦτον δίδει τύπον εἰς ἡμᾶς ὁ Προφήτης, πῶς πρέπει νὰ ἐξιλεόνωμεν τὸν Θεὸν· καὶ ποῖα λόγια πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα εἰς τὴν τούτου ἐξιλέωσιν· ἄμπελον δὲ ὀνομάζει ὁμοιωματικῶς τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὸ τρυφερὸν καὶ εὐθαλές· ἐπειδὴ καὶ τὰ ὁμοιώματα ἐντυπόνονται καλλίτερα εἰς τὴν φαντασίαν καὶ ἐνθυμοῦνται.

„ Ἐξέβαλες Ἔθνη καὶ κατεφύτευσας
„ αὐτήν.

Περὶ τῶν Ἐθνῶν τούτων, ὅτι ἦτον ἑπτὰ, εἴπομεν εἰς τὸν ΟΖ. Ψαλμὸν ἑρμηνεύοντες τὸ „ Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν Ἔθνη (στίχ. 55.) φυλάττων δὲ τὴν τῆς ἀμπέλου ὁμοιωματικὴν ἔννοιαν ὁ Δαβὶδ, κατεφύτευσας εἶπεν αὐτὴν, ἀντὶ τοῦ ἐστερέωσας ἐν τῇ γῇ· ἀγκαλὰ καὶ παροργίσαντες τὸν Θεὸν, ἐξεβλήθησαν ὕστερον· οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδή.

9: „ Ὡδοποίησας ἔμπροσθεν αὐτῆς, καὶ
„ κατεφύτευσας τὰς ῥίζας αὐτῆς καὶ
„ ἐπλήρωσε τὴν γῆν.

Στράταν, λέγει, ἔκαμες ἔμπροσθεν τῆς ἀμπέλου ταύτης τοῦ Ἰσραὴλ Κύριε, μὲ τὸ νὰ εὔγαλες ἀπὸ τὸ μέσον τὰ ἄλλα Ἔθνη, ὁποῦ ἦτον ὡσὰν ἀκάνθια καὶ σκουτάμματα εἰς τὸν δρόμον· ἢ καὶ νόμον ἔδωκας εἰς αὐτὴν, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου νὰ ἠξεύρῃ, ποῦ πρέπει νὰ περιπατῇ· τὸ δὲ ἐφύτευσας τὰς ῥίζας αὐτῆς, τοῦτο εἶναι δηλωτικὸν βεβαίας στερεώσεως· ῥίζας δὲ νόησον τοὺς πρώτους τῶν δώδεκα φυλῶν· ἢ καθολικῶς τὴν βασιλείαν τῶν Ἑβραίων· ἐγέμωσε δὲ τὴν γῆν ἡ ἄμπελος αὐτὴ τοῦ Ἰσραὴλ, ὄχι ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἀλλὰ μόνην τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ ὅσην ἄλλην ἐκυρίευσαν οἱ Ἰουδαῖοι.

10: „ Ἐκάλυψεν ὄρη ἡ σκιὰ αὐτῆς, καὶ
„ αἱ ἀναδενδράδες αὐτῆς τὰς κέδρους
„ τοῦ Θεοῦ.

Ὄρη μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώρητον, τὰ γειτονεύοντα Ἔθνη τῆς Ἱερουσαλήμ· σκιὰ δὲ τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ, εἶναι ἡ ἐξουσία καὶ βασιλεία, ἥτις ἦτον ἐπάνω εἰς τὰ ἐκεῖσε Ἔθνη· καὶ κέδροι μὲν εἶναι οἱ ὑψηλοὶ καὶ ὑπερέχοντες ἄρχοντες, οἱ εὑρισκόμενοι εἰς ἐκεῖνα τὰ Ἔθνη· ἀναδενδράδες δὲ τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ, ἦτον οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἰουδαίων· οἵτινες κατεστάθησαν ἐπάνω εἰς τὰ Ἔθνη ἐκεῖνα· κέδρους δὲ τοῦ Θεοῦ εἶπε, τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐκεῖσε Ἐθνῶν· διὰ τί καὶ αὐτοὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑψώθησαν· εὑρίσκομεν γὰρ, ὅτι καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Σολομῶντος πολλὰ Ἔθνη ὑπετάσσοντο, καὶ ἐπλήρωνον χαράτζι εἰς τοὺς Ἰουδαίους. (1)

11: „ Ἐ-

Θεὸν ταῦτα ἐκεκράγεισαν· ἠλεήθημεν δὴ οὖν οἱ πάντες ἐν ἐπιφανείᾳ Χριστοῦ, αἰώνιον ἡμῖν σωτηρίαν ὀρέξαντος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Ἐπιφάνειαν λέγει τὴν ἔνσαρκον παρουσίαν· δυνατὸς γὰρ εἶ καὶ τῶν Δυνάμεων Κύριος· τότε μὲν ἀοράτως ἐκείνους ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνακαλούμενος, τὰ δὲ Ἔθνη τῇ σῇ οἰκονομίᾳ περιποιησάμενος.

(1) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἀθανάσιον „ Σκιὰ μὲν τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραήλ ἐστιν, ἡ κατὰ νόμον λατρεία, διὰ τὸ τὸν νόμον σκιὰν ἔχειν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὄρη δὲ, ἐν οἷς τὰ τῆς ἐν νόμῳ σκιᾶς ἐτελεῖτο, τὸ Σηλὼμ καὶ τὸ Σιὼν, ἐν οἷς καὶ ἡ σκηνὴ ἵδρυτο· ἀναδενδράδες δὲ τῆς ἀμπέλου, οἱ ἐκ τοῦ λαοῦ Προφῆται, εἰς ὕψος ἠρμένοι καὶ ἐπαναπαυόμενοι καθάπερ τισὶ κέδροις ταῖς ἄνω λογικαῖς καὶ οὐρανίαις Δυνάμεσιν· κλήματα δὲ καὶ παραφυάδας τῆς ἀμπέ-

11: „ Ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς, ἕως „ θαλάσσης, καὶ ἕως ποταμῶν τὰς „ παραφυάδας αὐτῆς.

Κλήματα μὲν τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον, τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ, ὁποῦ ἐβλάστησαν καὶ αὔξησαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· θάλασσα δὲ εἶναι ἡ Ἰνδική· ἐπειδὴ ἕως ἐκείνης ἐκτείνοντο τὰ σύνορα τῆς βασιλείας τῶν Ἰουδαίων· καὶ παραφυάδες μὲν εἶναι οἱ προσήλυτοι: ἤγουν ὅσοι ἐκ τῶν Ἐθνῶν προσήρχοντο εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἐδέχοντο τὴν θεογνωσίαν, καὶ διὰ τῆς θεογνωσίας ἐφυτεύοντο καὶ αὐτοὶ κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους· ποταμοὺς δὲ ὀνομάζει τὸν ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ Εὐφράτην, πληθυντικὸν ὄνομα μεταχειρισθεὶς ἀντὶ ἑνικοῦ, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε „ Κύριε ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας, καὶ κατήγαγεν ὡς ποταμοὺς ὕδατα. (Ψαλ. οζ. 16.) εἰς δὲ τὴν βʹ. τῶν Βασιλειῶν, ἑνικῶς γράφεται „ Κύριε ἐπὶ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην. (βʹ. βασιλ. Η. 3.)

12: „ Ἵνα τί καθεῖλες τὸν φραγμὸν αὐ„ τῆς, καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ „ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν;

Διὰ τί, λέγει, τώρα Κύριε, ἐχρήμνισες τὸν φράκτην τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραὴλ· ἤγουν τὴν φυλάττουσαν αὐτὴν θεϊκὴν ἐπισκοπήν σου καὶ ἀσφάλειαν, καὶ πρόνοιαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον; καὶ τρυγοῦν καὶ φθείρουν αὐτὴν ὅλα τὰ Ἔθνη, ὁποῦ περνοῦν τὸν δρόμον κοντὰ ἀπὸ αὐτήν; ἡ γὰρ παρὰ πρόθεσις ἐδῶ τὴν πλησιότητα φανερόνει: ἤγουν, ὅσοι, λέγει, κοντὰ ἀπὸ τὴν ἄμπελον ταύτην ἔχουν δρόμον καὶ περνοῦν, ὅλοι αὐτοὶ τὴν ἐνοχλοῦν καὶ τὴν βλάπτουν· πρὸς ταύτην δὲ τὴν θρηνητικὴν ἐρώτησιν τῶν Ἰουδαίων, ἀποκρίνεται διὰ τοῦ Ἡσαΐου ὁ ἐπουράνιος γεωργὸς Θεὸς καὶ λέγει „ Καθελῶ τὸν φραγμὸν αὐτῆς, διότι ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλήν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας (Ἡσ. ε. 4.) (1).

13: „ Ἐλυμήνατο αὐτὴν ὗς ἐκ δρυμοῦ.

Ὁ Βαβυλώνιος Ναβουχοδονόσορ ὗς: ἤγουν χοῖρος ἐδῶ ὀνομάζεται κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ τί ἔχαιρεν ὡς χοῖρος εἰς τὸν βόρβορον τῶν ἡδονῶν, καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀκαθαρσίας· δρυμὸς δέ: ἤγουν ῥουμάνι καὶ λόγγος εἶναι ἡ Βαβυλὼν· διὰ τί ἦτον δασεῖα ὡσὰν ὁ λόγγος, ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων ἀνθρώπων· διὰ τί ἦτον ἄκαρπος πρὸς ἀρετήν· καὶ διὰ τί ἦτον κατοικία τῶν νοητῶν θηρίων: ἤτοι τῶν παθῶν καὶ τῶν Δαιμόνων.

„ Καὶ

πέλου, τὸ πᾶν πλῆθος τοῦ λαοῦ φησιν, ὃ κατέσχεν ἀπὸ ποταμοῦ Εὐφράτου μέχρι θαλάσσης τῆς Ἰνδικῆς· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Θρηνεῖ οὖν ὁ Δαβὶδ τὸ τῶν Ἰουδαίων Ἔθνος, Ἄμπελόν τινα τοῦτο λέγων ἐξ Αἰγύπτου μετενηνεγμένην τῆς σκοτεινῆς ἀσεβείας, ϗ εἰς κάλλος πίστεως αὐξηθεῖσαν ϗ μέγεθος, ὡς καλύψαι πᾶσαν τὴν γῆν· ϗ τὴν μικρὰν παραφυάδα ἐκείνην, ἄμπελον εὐκληματοῦσαν γενέσθαι, ϗ τοσαύτην, ὡς ἐπεμβαίνειν μὲν ποταμοῖς, ἐκτείνεσθαι δὲ μέχρι θαλάσσης, ἐξ ὁρίων εἰς ὅρια πλατυνομένην· καλύπτειν δὲ ὄρη τῷ ὕψει τῆς δόξης, κέδρων τε ὑπεραιρέσθαι ϗ ταῦτα τῶν τοῦ Θεοῦ, ἅτινα δὴ τὰ ὄρη, ϗ ἃς τινας τὰς κέδρους ὑπολειπτέον· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Κλήματα δὲ αὐξανόμενα, τὰ τῶν ἀρετῶν ὑψώματα τὰ πρὸς τὸ ὕψος τῶν Ἀγγέλων ἀναδενδρούμενα· φύλλα δὲ τεθηλότα, ὁ πολυειδὴς τῶν ἀρετῶν κόσμος τῶν συνθαλλόντων τῷ Πνεύματι.

(1) Ἡ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, φραγμὸς αὐτῆς ἦτον ἡ φυλακὴ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων, ἣν ἀπέστησεν ἀπ᾽ αὐτῶν (τῶν Ἰουδαίων) ὁ Θεός· δέδοται δὲ εἰς βόσκημα τοῖς ἀκαθάρτοις Δαίμοσιν, οἵτινες ϗ νέμονται αὐτῶν τὰς ψυχάς, τῆς νοητῆς εὐκαρπίας ἀπογυμνοῦντες· ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν· „ Ὅπερ ἐστὶν Ἀμπελῶνι φραγμός, τοῦτο ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια τοῖς αὐτῆς ἠξιωμένοις· παραπορευομένους δὲ ὁδὸν τοὺς πολεμίους καλεῖ· καθάπερ γὰρ ὁδοιπόροι τὴν ἄφρακτον ϗ ἀφύλακτον ἄμπελον τρυγῶσιν ἀδεῶς, ϗ τὸν αὐτῆς ἀφαιροῦνται καρπόν: οὕτως ὁ τῆς θείας γεγυμνωμένος κηδεμονίας τοῖς ἀδικεῖν ἐθέλουσιν εὐχείρωτος γίνεται.

„ Καὶ μονιὸς ἄγριος κατενεμήσατο
„ αὐτήν.

Τὸν ἴδιον Ναυουχοδονόσορ ὀνομάζει καὶ ἐδῶ Μονιὸν ἄγριον ὁ Δαβὶδ ἤτοι ἀγριόχοιρον· Μονιὸν μὲν, ἢ διὰ τὶ μόνος ὁ Ναβουχοδονόσορ ἦλθε πολεμῶντας τοὺς Ἰουδαίους, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἄλλους συμβοηθούς του· ἄγριον δὲ, διὰ τὶ ἐμεταχειρίσθη τοὺς Ἑβραίους μὲ θηριότητα καὶ ἀσπλαγχνίαν· διότι ὁ Μονιὸς, εἶναι χοῖρος, ὁποῦ περιπατεῖ μόνος, ἀφ' οὗ καὶ Μονιὸς ὀνομάζεται, καὶ μὲ ἄλλα ζῶα δὲν σμίγει διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγριότητός του· καὶ διὰ τὶ ὁ ἄγριος χοῖρος μὲ ξεχωριστὸν τρόπον εἶναι φθαρτικὸς τῶν Ἀμπέλων· μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Θεοδώριτος, χοῖρον ἐκ τοῦ δρυμοῦ λέγουσι, τὸν Σαλμανάσαρ Βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων, ὁ ὁποῖος προτίτερα ἀπὸ τὸν Ναυουχοδονόσορ ἐσκλάβωσε τὴν Σαμάρειαν· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐλυμήνατο καὶ ἔφθειρε μερικῶς τοὺς Ἑβραίους· ὁ δὲ Ναυουχοδονόσορ καθόλου αὐτοὺς κατενεμήσατο καὶ ἀφάνισεν. (1)

14: „ Ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων ἐπίστρεψον
„ δὴ, καὶ ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ
„ ἴδε, καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον
„ ταύτην.
15: „ Καὶ κατάρτισαι αὐτὴν, ἣν ἐφύτευ-
„ σεν ἡ δεξιά σου.

Θεὲ, λέγει, καὶ Βασιλεῦ τῶν ἄνω Δυνάμεων, ἐπίστρεψον: ἤτοι διόρθωσον· ἢ γύρισαι τὴν ἄμπελον τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ θλῖψιν εἰς χαρὰν, καὶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ὡς ἑρμηνεύσαμεν ἀνωτέρω σίχῳ 3 ἐπίσκεψαι δὲ τὴν ἄμπελον ταύτην, ἀντὶ τοῦ ἰάτρευσον αὐτὴν, ὁποῦ ἠσθένησε καὶ ἐσυντρίφθη· κατάρτισαι δὲ αὐτὴν εἰς τὴν προτέραν της εὐτυχίαν· ταύτην γὰρ τὴν ἄμπελον ἐφύτευσε καὶ ἐστερέωσεν ἡ δεξιά σου: ἤτοι ἡ δύναμίς σου. (2)

„ Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκρα-
„ ταίωσας σεαυτῷ.

Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Εἶεν δ' ἂν ἀμπελὼν ϗ αἱ ἀνθρώπιναι ψυχαί· φραγμὸς δὲ, ἡ τῶν πραγμάτων ἀσφάλεια, ϗ ἡ φυλακὴ τῶν Ἀγγέλων· μήποτε οὖν ϗ ἡμῶν ἕκαστος ἔχων Ἄγγελον ἅγιον, τὸν παρεμβάλλοντα κύκλῳ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, ἐν ἁμαρτίαις ἐξετασθεὶς ὑπόδικος γένηται τῇ ἀφαιρέσει τοῦ φραγμοῦ, ϗ γυμνωθῇ τοῦ τείχους τῆς ἀπὸ τῶν ἁγίων Δυνάμεων ἀσφαλείας· αἵτινες, ὅσον ἂν παρῶσι χρόνον, ἀκαθαιρέτους διασώζουσι τοὺς παρ' αὐτοῖς φρουρουμένους· περιφράττοντος γὰρ τοῦ Θεοῦ ἡμᾶς ἀποῤῥήτοις τισὶν ἐπικουρίαις, οὐκ ἐσόμεθα βατοὶ ϗ ἐντάξει τρίβου τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, οὔτε μὴν ἕτοιμοι εἰς διαρπαγήν· γυμνωθεῖσα δὲ ψυχὴ τῆς ἀσφαλείας ταύτης, ἔκκειται εἰς διαρπαγὴν τοῖς ἐχθροῖς: τουτέστι ταῖς ἀντικειμέναις ἐνεργείαις, ϗ εἰς καταπάτημα τοῦ ἐγκαυχωμένου ϗ λέγοντος· ὅτι ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπουρανὸν πάρειμι· τῆς γὰρ ἀκάρπου (ψυχῆς) ἀφίσαται μὲν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πίπτουσι δὲ οἱ φραγμοὶ, αἱ τῶν Ἀγγέλων βοήθειαι· εἰσπίπτουσι δὲ οἱ ξένοι, οἱ διοδεύοντες ἡμᾶς, αἱ περὶ γνῶσιν ἁμαρτημάτων ἐνεργητικαὶ δυνάμεις· δέδοται δὲ ϗ εἰς βόσκημα τοῖς ἀκαθάρτοις Δαίμοσιν· οἳ ϗ νέμονται τὴν ψυχὴν τῆς νοητῆς αὐτὴν εὐκαρπίας ἀπογυμνοῦντες· τά τε πάθη καταλαβόντα λυμαίνει· ὑὸς δίκην ἀλόγου ὁρμῶντος ϗ καλινδουμένου ταῖς δυσωδίαις· τοῦτο ϗ ὁ Ψαλμὸς ἔφη περὶ ἀμπελῶνος λελυμασμένου μονιῷ ϗ ἀγρίῳ συΐ, τῷ τὴν κακίαν ἰδιάζοντι ϗ πονηρῷ, ϗ κακίας βορβόρου γέμοντι· ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Σφόδρα ἄμπελον λυμαίνεται, κἂν κοινὸν εἶναι κἂν ἥμερον τὸν χοῖρον συμβαίνῃ· πλεῖον δὲ ὅταν ϗ ἄγριος ᾖ, ϗ τῶν ἐν ὄρεσι διαιτωμένων· ἂν δὲ ϗ τῶν ἀγρίων μεμονωμένος, ἔτι χαλεπώτερον τὸ κακόν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἰσχυροὶ, οἷοι ϗ οἱ λύκοι· οἱ γὰρ μεμονωμένοι ϗ καθ' ἑαυτοὺς διάγοντες, μείζονα ἔτι τοῦ κακοῦ τὴν ἐπίτασιν φέρουσιν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Σφόδρα δὲ ἐμπαθῶς εἴρηται ϗ ἐλεεινῶς ὁμοῦ ϗ δεικτικῶς τὸ, ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην· σὺ γάρ φησιν, ὁ τῆς ἀμπέλου ταύτης γεωργὸς, βλέπεις αὐτῆς τὴν ἐρήμωσιν· ὡς οὐκ ἀρκοῦντος τοῦ λόγου δεῖξαι τὴν διαφθορὰν, εἰμὴ ϗ ὀφθείη· ϗ ἐπειδὴ σὺ αὐτὴν κατεφύτευσας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον: τουτέστιν ἐν-

Καὶ ἐδῶ νοεῖται ἔξωθεν, ἀπὸ κοινοῦ τό, ἐπίβλεψον· ἤγουν ἐπίβλεψον ἐπὶ Υἱὸν ἀνθρώπου ὦ Κύριε, υἱὸν δὲ ἀνθρώπου ἐδῶ, οἱ μὲν Ἰουδαῖοι λέγουσι τὸν Ζοροβάβελ, ὁ ὁποῖος ἐκραταιώθη ἀπὸ τὸν Θεὸν κοντὰ εἰς τὸν Βασιλέα Δαρεῖον, καὶ ἐνίκησε τοὺς δύω νεανίσκους μὲ τὸ πρόβλημά του ἀποδείξας, ὅτι αἱ γυναῖκες καὶ ἡ ἀλήθεια νικῶσιν ὅλα τὰ πάντα· οὕτω γὰρ εἶπεν „ ὑπερισχύουσιν αἱ γυναῖκες· ὑπὲρ δὲ πάντα νικᾷ ἡ ἀλήθεια. (γ΄. Ἔσδρ. γ΄. 12.) Ὅθεν καὶ θαυμασθεὶς διὰ τὸ σοφὸν πρόβλημά του, ἔλαβε βασιλικὴν ἄδειαν καὶ ἐπῆγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀνέκτισε πάλιν τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ υἱὸν ἀνθρώπου λέγομεν, τὸν προσληφθέντα ἄνθρωπον παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου: ἤτοι τὸν Δεσπότην Χριστὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ὁ γὰρ Θεὸς Λόγος ἐκραταίωσεν εἰς τὸν ἑαυτόν του: ἤγουν εἰς τὴν Θεϊκήν του ὑπόστασιν, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· καὶ μεταδοὺς εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὴν θείαν του δύναμιν, κραταιὰν ἐποίησε κατὰ τοῦ Διαβόλου· ἡ εὐχὴ γὰρ αὕτη γίνεται πρὸς τὸν προσλαβόντα Θεὸν Λόγον περὶ τοῦ προσληφθέντος φυράματος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἵνα ὀγλίγωρα προσλάβῃ αὐτὸ καὶ κραταιώσῃ. (1)

16: „ Ἐμπεπυρισμένη πυρὶ καὶ ἀνεσκαμμένη.

Ἐδῶ λείπει τὸ ἐστιν· ἤγουν ἡ ἄμπελος τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι ἐμπεπυρισμένη· διὰ τῆς ἀμπέλου δὲ φανερώνει τὴν γῆν τῆς ἀμπέλου: ἤγουν τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων· διότι οἱ Βαβυλώνιοι, ὄχι μόνον μὲ φωτίαν ἔκαυσαν τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ καὶ ἀνέσκαψαν αὐτήν, ὡς ἡ τετάρτη τῶν βασιλειῶν ἱστορεῖ.

„ Ἀπὸ ἐπιτιμήσεως τοῦ προσώπου „ σου ἀπολοῦνται.

Ἐπιτίμησιν ὀνομάζει ὁ Δαβίδ, ἐδῶ, τὴν ὀργήν· ἡ ὀργή σου, λέγει, Κύριε, θέλει ἀφανίσει τοὺς Ἑβραίους, μὲ τὸ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Βαβυλωνίους νὰ προξενήσουν εἰς αὐτοὺς τὸν ἀφανισμὸν τοῦτον· διότι, ἂν ἐσὺ δὲν ἐσήκωνες τὸν φράκτην τῆς ἀμπέλου τοῦ Ἰσραήλ: ἤτοι τὴν ἐπισκοπήν σου καὶ πρόνοιαν, δὲν ἤθελαν ὑπερισχύσουν οἱ Βαβυλώνιοι καὶ νὰ ἀφανίσουν αὐτήν. (2)

17: „ Γενηθήτω ἡ χείρ σου ἐπ' ἄνδρα δεξιᾶς σου.

Καὶ τοῦτο οἱ Ἑβραῖοι νοοῦσι διὰ τὸν Ζοροβάβελ: δηλαδή, ὅτι ἂς ἔλθῃ ἡ δύναμίς σου Κύριε, εἰς τὸν ἄνδρα τῆς δεξιᾶς σου: ἤτοι τὸν οἰκεῖον καὶ φίλον

ἐνταῦθα κατῴκισας· κατάρτισαι πάλιν αὐτήν: τουτέστιν ἑτοίμην εἰς σωτηρίαν παρασκεύασον διὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· τίς δέ ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἢ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν; ὡς αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ ἐν Εὐαγγελίοις φησίν; ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἐπειδὴ οὔτε ὁ νόμος τὸν Ἰσραήλ, οὔτε οἱ Προφῆται ἐπέστρεψαν, ἀναγκαίως αὐτὸν ἐπιστρέψαι παρακαλεῖ τὸν Χριστόν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐνταῦθα τὴν ἐκεῖθεν βλάστησιν τοῦ Δεσπότου διδάσκει Χριστοῦ· ἱκετεύει γὰρ ἐπιμελείας ἀξιωθῆναι τὴν ἄμπελον διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθησόμενον ναόν, ὃν Υἱὸν ἀνθρώπου σαφῶς προσηγόρευσε· διδάσκει τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος τοὺς δορυαλώτους γεγενημένους, ἱκετεῦσαι τὸν τῶν ὅλων Θεόν, φειδώ τινα τῆς ἀμπέλου ποιήσασθαι διὰ τὴν ἐκεῖθεν φυομένην σωτήριον ῥίζαν· οὕτω γὰρ ἑαυτὸν καὶ ὁ Κύριος ὀνομάζει λέγων· ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή· ὡς γὰρ ἄνθρωπος, ἄμπελός ἐστιν· ὡς δὲ Θεός, καὶ γεωργὸς σπείρων σπέρμα καλὸν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· αὕτη ἀληθῶς ἡ ἄμπελος ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης καὶ ἕως ποταμῶν τὰς παραφυάδας αὐτῆς· οὐδὲ γάρ ἐστι τόπος, οὐκ ἔστιν ὑπὸ τὸν οὐρανόν· ἐν ᾧ οὐχ ἵδρυνται τῆς ἀμπέλου ταύτης αἱ θεῖαι ληνοί.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τοῦτο νοεῖται καὶ διὰ τοὺς καύσαντας τὰ Ἱεροσόλυμα Βαβυλωνίους· σοῦ γάρ, φησι, νεύσαντος, φροῦδοι γενήσονται καὶ τὸν ὄλεθρον δέξονται· οὐ γὰρ κάμνεις μέλλων αὐτοὺς τιμωρήσασθαι· ἀλλ' ἀρκεῖ μόνη ἡ ἐπιτίμησις πάντας ἀφανίσαι.

φιλον εἰς τὴν δεξιάν σου Ζοροβάβελ· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ καὶ τοῦτο νοοῦμεν περὶ τοῦ προσληφθέντος ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου: ἤτοι περὶ τοῦ Χριστοῦ· παρακαλεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, νὰ ἔλθουν τὰ σημεῖα καὶ θαύματα (τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται χεὶρ Θεοῦ, καὶ δάκτυλος Θεοῦ) εἰς τὸν ἄνδρα τῆς δεξιᾶς τοῦ Πατρός· δεξιὰ δὲ τοῦ Πατρὸς ὁ υἱός ἐστι, ὡς πάντων δημιουργὸς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

„ Καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκρα-
„ ταίωσας σεαυτῷ.

Τὸν ἴδιον λόγον ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβίδ, λέγει τώρα καὶ ἐδῶ κατὰ σχῆμα παλιλλογίας· Υἱὸν δὲ ἀνθρώπου τὸν Χριστὸν ὀνομάζει καθὼς αὐτὸς ὁ Χριστὸς Υἱὸν ἀνθρώπου ὠνόμαζε τὸν ἑαυτόν του διὰ τὴν φαινομένην σάρκα, τὴν ὁποίαν προσέλαβεν ἐκ τῆς Παρθένου τῆς οὔσης ἀνθρωπίνου. (1)

18: „ Καὶ οὐ μὴ ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ.

Οἱ μὲν Ἑβραῖοι ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὸν Ζοροβάβελ λέγουσιν, ὅτι δὲν ἀπέστησαν ἀπὸ τὸν Θεόν· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ λέγομεν, ὅτι ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὸν Χριστὸν δὲν ἀπέστημεν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἠνώθημεν μὲ αὐτόν· ὁ γὰρ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τῶν Χριστιανῶν τοῦτο ἔγραψε τὸ ῥητόν. (2)

„ Ζωώσεις ἡμᾶς, καὶ τὸ ὄνομά σου ἐ-
„ πικαλεσόμεθα.

Σὺ Κύριε λέγει, τοὺς μὲν Ἰουδαίους θέλεις ζωοποιήσεις μὲ τὴν δευτέραν οἰκοδομὴν τῆς πόλεώς των· ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανοὺς θέλεις ζωοποιήσεις μὲ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ἀξιώματος τῆς ψυχῆς, ἥτις γίνεται διὰ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος· διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνεκρώθησαν ἀπὸ τὸν ἀφανισμόν, ὁποῦ ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς οἱ Βαβυλώνιοι ἐχθροί· καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ἐνεκρώθημεν ἀπὸ τοὺς νοητοὺς Βαβυλωνίους Δαίμονας· τὸ ὄνομάσου δὲ ἐπικαλεσόμεθα, εἶπεν: ἤτοι ἄλλον Θεὸν ἔξω ἀπὸ ἐσένα δὲν θέλομεν ὀνομάζομεν, ἀλλὰ ἐσένα ἔχομεν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν εἰς βοήθειάνμας. Κυρίως δὲ καὶ ἰδίως ὁ λόγος οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἐζωοποίησεν ἡμᾶς. ὅθεν καὶ εἶπεν „ Ἐγώ εἰμι ἡ ζωή (Ἰω. ιδ 6.) καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἐπικαλούμεθα, ὀνομαζόμενοι παρὰ πάντων Χριστιανοὶ κατὰ τὸν Ἡσύχιον.

19: „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων ἐπί-
„ στρεψον ἡμᾶς, καὶ ἐπίφανον τὸ
„ πρόσωπόν σου καὶ σωθησόμεθα.

Ταῦτα τὰ λόγια εἶπε καὶ ἀνωτέρω, καὶ ἡμεῖς αὐτὰ ἑρμηνεύσαμεν. Ἀλλ᾽ ἐκεῖ μὲν ἀνεφέραμεν ταῦτα πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ἐδῶ δὲ θέλομεν προσαρμόσομεν αὐτὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· Κύριε, λέγει, ὁ Θεός, τῶν Ἀγγελικῶν Δυνάμεων, ἢ ἁπλῶς ὅλων τῶν δυνάμεων· ἢ ὁ χορηγὸς τῶν δυνάμεων· ἢ καὶ ἀντὶ τοῦ, ὁ δυνατὸς κατὰ περίφρασιν, ὡς ἄλλοτε εἴπομεν· σύ, λέγει, ἐπίστρεψον ἡμᾶς ἀπὸ τὴν πλάνην, καὶ φανέρωσον εἰς ἡμᾶς τὸν Υἱόν σου, ὅστις εἶναι πρόσωπον ἐδι-

---

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Υἱὸν ἀνθρώπου, ὃν ἐκραταίωσας σεαυτῷ, μὴ συγχωρήσας αὐτὸν ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς τὴν σύστασιν ἔχειν τοῦ σώματος· ἐπελθόντος γὰρ Πνεύματος ἁγίου τῇ Παρθένῳ, καὶ τῆς τοῦ ὑψίστου δυνάμεως, ὁ ἅγιος οὗτος τόκος ὑπέστη, ὅστις καὶ ἡτοίμασε τὴν ἄμπελον πρὸς καρποφορίαν.

(2) Καὶ ὁ θεῖος δὲ λέγει Ἀθανάσιος „ Οὐκ ἄν ποτε ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ, οἵτε τῆς σῆς ζωῆς μεταλαβόντες, καὶ τῷ σῷ ἐπικληθέντες ὀνόματι: τουτέστι Χριστιανοὶ προσαγορευόμενοι.

ἐοικόν σου. „ Ὁ ἑωρακὼς γάρ φησιν ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. (Ἰω. ιδ. 9.) καὶ εὐθὺς θέλομεν σωθῶμεν, πιςεύσαντες εἰς αὐτόν· τὸ δὲ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, εἶναι μία σαφήνεια καὶ ἐπιξήγησις τοῦ ἐπίςρεψον ἡμᾶς. Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· (1)

Ἁρμόζει δὲ αὐτὸς ὅλος καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριςιανούς, τῶν ὁποίων τοὺς ναοὺς καὶ τὰς πόλεις κατέκαυσαν οἱ ἄπιςοι τύραννοι καὶ διῶκται βασιλεῖς, μὲ τὸ νὰ παρεχώρησεν ὁ Θεὸς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· ἠμποροῦμεν δὲ νὰ νοήσωμεν τὸν λαὸν τῶν Χριςιανῶν, Ἐφραὶμ μὲν, καθὸ αὐτὸς καρποφορεῖ τὰς ἀρετάς· Ἐφραὶμ γὰρ καρποφορίαν δηλοῖ· Βενιαμὶν δὲ, καθὸ αὐτὸς εἶναι δεξιὸς κατὰ τὴν πίςιν· Βενιαμὶν γὰρ υἱὸς δεξιᾶς ἑρμηνεύεται· Μανασσῆν δὲ, καθὸ αὐτὸς ἔλαβε λήθην καὶ λησμονησίαν τῆς προτέρας πλάνης τῆς εἰδωλολατρείας· Μανασσῆς γὰρ λήθην δηλοῖ· τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ εὐκόλως ἁρμόζονται εἰς τοὺς Χριςιανούς. Καὶ ἄμπελον μὲν θέλεις νοήσει τὸ γένος τῶν Χριςιανῶν, τὸ ὁποῖον μετεφέρθη ἀπὸ τὸ σκότος τῆς πλάνης καὶ ἀγνωσίας. (ταῦτα γὰρ σημαίνει ἡ Αἴγυπτος) εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν τῆς εὐσεβείας· Ἔθνη δὲ ὁποῦ ἀπεβλήθησαν, εἶναι οἱ Δαίμονες καὶ τὰ Εἴδωλα καὶ οἱ ἀφανισθέντες τύραννοι καὶ διῶκται τῶν Χριςιανῶν· ὁδοποίησις δὲ τῆς εὐσεβείας, εἶναι αἱ Εὐαγγελικαὶ ἐντολαί· ἐπειδὴ καὶ αὗται κόπτουσι καὶ καθαρίζουσι καθε ὕλην ἀπὸ τὴν ςράταν τῆς θεογνωσίας καὶ ἀρετῆς· ῥίζαι δὲ τῆς εὐσεβείας, εἶναι τὰ περὶ Χριςοῦ δόγματα· ἐπλήρωσε δὲ ὅλην τὴν γῆν ἡ εὐσέβεια, κατὰ τό· „ Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν Ἀποςόλων τῶν κηρυττόντων αὐτήν.

Καὶ σκιὰ μὲν τῆς εὐσεβείας, εἶναι ἡ δόξα αὐτῆς, ἥτις ἐσκέπασε τὰ ὄρη: ἤτοι ὑπερυψώθη· ἡ σκιὰ τῆς εὐσεβείας, εἶναι ἡ θεία χάρις, ἡ ἐκ τῆς εὐσεβείας ἐξερχομένη· ὄρη δὲ καὶ βουνὰ αὐτῆς, εἶναι οἱ ὄντες ὑψηλοὶ κατὰ τὴν πρακτικὴν ἀρετήν· ἀναδενδράδες δὲ πάλιν αὐτῆς, εἶναι τὰ δόγματα. (ἡ αἱ παραδόσεις) Κέδροι δὲ Θεοῦ, εἶναι οἱ ὄντες ὑψηλοὶ κατὰ τὴν θεωρητικὴν ἀρετήν· καὶ κλήματα μὲν καὶ παραφυάδες, εἶναι τὰ πλήθη τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οἱ προσήλυτοι ὁποῦ προσέρχονται εἰς τὴν εὐσέβειαν ἀπὸ τοὺς Ἐθνικούς· θάλασσαν δὲ ὅλην καὶ ποταμοὺς ὅλους, νόησον πῶς εἶναι ὅλη ἡ γῆ· χοῖρος δὲ, εἶναι ὁ Διάβολος, ὁποῦ χαίρεται εἰς τὰς ἀκαθαρσίας· δρυμὸς δὲ καὶ λόγγος, εἶναι αἱ ψυχαὶ αἱ δασεῖαι ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἄκαρποι, μέσα εἰς τὰς ὁποίας ὁ Διάβολος κατοικεῖ· ὁ ἴδιος δὲ Διάβολος, κυρίως μὲν καὶ προηγουμένως εἶναι μονιός, ὡς ἰδιάζουσαν καὶ ξεχωριςὴν ἔχων τὴν κακίαν· καὶ ἄγριος, ὡς σκληρὸς καὶ ἄσπλαγχνος· ἑπομένως δὲ καὶ καθε τύραννος, ὁποῦ πολεμεῖ καὶ διαφθείρει τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Χριςοῦ, χοῖρος ἠμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ καὶ μονιὸς διὰ τὰς ῥηθείσας αἰτίας.

ΨΑΛ-

---

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Συνεχῶς τὴν ἱκεσίαν προβάλλεται, ἐπισπεύδων γενέσθαι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μονογενοῦς, δι᾽ οὗ ἡ σωτηρία τοῖς πιςεύσασιν.

ΨΑΛΟΣ Π'.

Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν, Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.

Καὶ ὁ ὄγδοος Ψαλμὸς παρομοίως μὲ τοῦτον ἐπιγράφεται, „ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν· ὅθεν καὶ βλέπε ἐν ἐκείνῳ τὴν ἐξήγησιν τούτου· οἱ ληνοὶ λοιπὸν οὗτοι: ἤτοι αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι τῶν Χριςιανῶν, παρακινοῦν μία τὴν ἄλλην μὲ τὰ λόγια, ὁποῦ ἔχει εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ παρὼν Ψαλμός· κατηγορεῖ δὲ ὁ Ψαλμὸς τὴν ἀχαριςίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἀπείθειαν, καὶ διδάσκει πῶς ἔχουν αὐτοὶ νὰ ἀποβληθοῦν· ἵνα προασφαλίσῃ τὸν νέον λαὸν τῶν Χριςιανῶν, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς ἀποβληθῇ ὡς ὁ παλαιὸς τῶν Ἑβραίων· καὶ ἵνα μὴ μιμηθῇ τὴν ἐκείνου κακίαν καὶ ἀπείθειαν. (1).

1: „ Ἀγαλλιᾶσθε τῷ Θεῷ τῷ βοηθῷ „ ἡμῶν.

Φαίνεται μὲν, ὅτι ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἐκ προσώπου τῶν σκλαβωμένων Ἑβραίων, ὁποῦ ἐγύρισαν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καθὼς οἱ Ἑβραῖοι νοοῦσι· διὰ τοῦτο καὶ ἀγαλλιῶνται διὰ τὸ γύρισμα καὶ ἐλευθερίαν τους· ἀποδείχνεται ὅμως ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ, ὅτι δὲν ἁρμόζει εἰς τοὺς τοιούτους ὁ λόγος· ἀλλὰ αἱ ληνοί: ἤγουν αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι τῶν Χριςιανῶν, μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακινοῦν μία τὴν ἄλλην νὰ ἀγάλλωνται καὶ νὰ χαίρουν διὰ τὸν Χριςὸν, ὅς τις ἔτζι φανερὰ τὰς ἐβοήθησεν.

„ Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Περὶ τοῦ ἀλαλαγμοῦ, ὅτι εἶναι φωνὴ ἐπινίκιος, εἴπομεν εἰς διάφορα μέρη· τώρα δὲ λέγομεν ἁπλῶς, ὅτι τὸ ἀλαλάξατε εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἐπι-

πι-

(1) Ἄλλος δέ φησιν „ Ὅτι τρεῖς Ψαλμοὶ ὑπὲρ τῶν ληνῶν ἐπιγράφονται, ὁ ὄγδοος, ὁ ὀγδοηκοςὸς οὗτος, καὶ ὁ ὀγδοηκοςὸς τρίτος· εἰς τὸ τέλος γὰρ καὶ τὴν ὀγδόην τηρεῖται ὁ οἶνος ὁ ἐν ταῖς ληνοῖς: εἴτουν ταῖς Ἐκκλησίαις ἀποθλιβόμενος· τὴν ὀγδόην δὲ ταύτην καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς δηλοῖ, ὡς ὀγδοηκοςὸς ἀριθμούμενος, τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ὀγδόην δεκάδων περιέχοντος, συμβόλου ὄντος αἰῶνος τοῦ μέλλοντος· καθ' ὃν ἡ ἐπὶ συγκομιδῇ τῶν ἡμετέρων καρπῶν ἑορτὴ ἔςαι· καὶ ἡ ἀληθινὴ σκηνοπηγία τῶν σωμάτων ἡ σύμπηξις καὶ ἀνάςασις, ἧς προοίμιον αἱ σάλπιγγες, τὴν ἐξ οὐρανοῦ τοῦ Χριςοῦ παρουσίαν μηνύουσαι· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν ἀνάκλησιν προθεσπίζει τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν κλῆσιν τῶν Ἐθνῶν· καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ἔςιν οὖν καὶ ἐκ τούτου τοῦ Ψαλμοῦ ἰδεῖν, ὡς καλεῖ τὰ Ἔθνη πρὸς τὴν πίςιν τὴν εἰς τὸν Κύριον, αὐτοῖς διδασκαλίαν ποιούμενος, τοῦ μὴ ἀποςῆναι αὐτοῦ.

πινίκιον ὕμνον ᾄσατε· εἰς τὸν Θεὸν δὲ τοῦ Ἰακὼβ εἶπε, διὰ νὰ ἐνθυμίσῃ τοὺς ἀναγινώσκοντας, ὅτι οὗτος ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς, αὐτὸς ἐφάνη καὶ παλαιὰ εἰς τὸν Ἰακὼβ μὲ ἀνθρώπου σχῆμα, καὶ ἐπάλαισε μὲ αὐτὸν, προμηνύωντας τὴν ὕςερον γενομένην αὐτοῦ ἐνανθρώπησιν. (1)

2: „ Λάβετε Ψαλμὸν, καὶ δότε τύμ-
„ πανον.

Λάβετε, λέγει, θείας διδασκαλίας· καθὼ γὰρ Ψαλμὸς περιέχει διδασκαλίαν· καὶ δότε τύμπανον: ἤγουν κτυπήσατε τὸ σῶμα μὲ τὸ πλῆκτρον τῆς ἐγκρατείας, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ θεοφόρος Μάξιμος. (2)

„ Ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρας.

Ψαλτήριον ἐδῶ λέγει τὸν νοῦν· κιθάραν δὲ λέγει τὸ σῶμα, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν λβ. Ψαλμὸν ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ, ἐν Ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ· κινήσατε τὸν νοῦν καὶ τὸ σῶμα εἰς τὸ νὰ χαροποιήσετε τὸν Θεόν· ἀπὸ κοινοῦ γὰρ ἐννοεῖται καὶ εἰς τὸ Ψαλτήριον, καὶ εἰς τὴν Κιθάραν τὸ, δότε· ἐπειδὴ ὁ λόγος ἐδῶ δὲν εἶναι διὰ αἰσθητὰ ὄργανα, καθὼς ἐξηγοῦσιν οἱ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ περὶ νοητῶν· τὸ δὲ τερπνὸν ἐπροσέθη, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι τὸ νοητὸν Ψαλτήριον: ἤγουν ὁ νοῦς, αὐτὸς εἶναι μάλιςα, ὁποῦ εὐφραίνει τὸν Θεόν.

3: „ Σαλπίσατε ἐν νεομηνίᾳ σάλπιγγι,
„ ἐν εὐσήμῳ ἡμέρᾳ ἑορτῆς ἡμῶν.

Νόμος ἦτον εἰς τοὺς Ἑβραίους κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ἑβδόμου Μηνὸς: ἤτοι τοῦ καθ' ἡμᾶς Σεπτεμβρίου ἥτις ἦτον νεομηνία νὰ σαλπίζουν οἱ Ἱερεῖς μὲ σάλπιγγα, εἰς ἐνθύμησιν τῆς σάλπιγγος ἐκείνης τῆς ἐπουρανίου, ὁποῦ ἐσάλπισεν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, ὅταν ἐκατέβη ἐκεῖ ὁ Θεός. Ἐκ μεταφορᾶς λοιπὸν καὶ ὁμοιότητος τοῦ νόμου ἐκείνου, παραγγέλλει καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ τώρα εἰς τοὺς Ἀποςόλους, νὰ σαλπίσουν μὲ τὴν σάλπιγγα τῆς γλώσσης των καὶ νὰ κηρύξουν, ὅτι ἀνέςη ὁ Χριςός. Καὶ τοῦτο νὰ τὸ κάμουν εἰς τὴν νεομηνίαν: ἤτοι εἰς τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναςάσεως τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεκαινίσθη ἡ κτίσις· ταύτην γὰρ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναςάσεως ὠνόμασε καὶ ἡμέραν εὔσημον: ἤγουν ἐπίσημον καὶ ὀνομαςὴν ἑορτῆς· Ἐπειδὴ κατὰ ἀλήθειαν ἡ Ἀνάςασις εἶναι ἡ πλέον ἐπι-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης „ Ἠθικώτερον δὲ, ὧν μὲν κατορθούντων οἱ καρποὶ ἐπὶ τὰς ληνοὺς ἔρχονται, ἀκουέτωσαν τοῦ ἀγαλλιᾶσθαι τῷ Θεῷ· ὁ δὲ ἁμαρτῶν καὶ δεόμενος μετανοίας καὶ ἐπιςροφῆς, μὴ ἀγαλλιάσθω, ἀλλὰ λυπηθήτω κατὰ Θεόν· ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· καὶ σὺ δὲ, ἐὰν βοηθηθῇς ὑπὸ Θεοῦ, τὴν συγκομιδὴν ποιῆσαι τῶν καρπῶν ἐπὶ τὰς ἁγίας ληνοὺς, μὴ ἐπιλανθάνου τοῦ Θεοῦ, καθὸ βοηθός σου γέγονε· κἂν ἀπορῇς λόγων τῶν κατ' ἀξίαν ἀποδοθησομένων τῷ Θεῷ, ἐν εὐχαριςίᾳ ἀλάλαζε, ἀσίμῳ φωνῇ καρδίας κεκραγυίας, ὑπερβαινούσης τὰ σημαινόμενα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Παρακελεύεται τοῖς Ἔθνεσι, τῷ βοηθήσαντι Θεῷ καὶ ἐκ τῆς τῶν Δαιμόνων αὐτοὺς ῥυσαμένῳ καταδυναςείας, τοὺς ἐπινικίους ὕμνους ᾄδειν.

(2) Ἐπεὶ οὖν Ψαλμὸν ἐνταῦθα τὴν θείαν διδασκαλίαν καλεῖ, διὰ δὲ τοῦ τυμπάνου, ὀργάνου ὄντος ἐκ δερμάτων πεποιημένου, τὸ σῶμα αἰνίττεται, βούλεται ἡμᾶς ταῖς διὰ τοῦ σώματος πράξεσι τὰ διὰ τῶν λόγων πληροῦν παραγγέλματα· διό φησιν, ἐπήκοοι τῶν θείων λόγων γενόμενοι, καὶ ταῖς ἀκοαῖς τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν δεξάμενοι, δότε τὴν διὰ τοῦ σώματος πρᾶξιν, καὶ τὰ σώματα ἡμῶν θυσίαν ζῶσαν εὐπρόσδεκτον τῷ Θεῷ παραςήσατε, νεκρώσαντες τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Τάχα δὲ ἓν μοι δίδωσιν ὁ λόγος, τρία δέ με ἀπαιτεῖ· δίδωσί μοι Ψαλμὸν, καὶ ἀπαιτεῖ ἀπ' ἐμοῦ τύμπανον· δεύτερον, Ψαλτήριον, εἶτα κιθάραν· ἵνα μάθω, ὅτι δίδωσί μοι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν, ἀπαι-

τεῖ

πισημοτέρα ὡς ἑορτῶν ἑορτὴ, καὶ πανήγυρις πανηγύρεων, καθὼς λέγει εἰς τὸ Πάσχα ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲ εἶπε περὶ τῆς νεομηνίας ἐκείνης „ Καὶ τῷ Μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ μιᾷ τοῦ μηνὸς ἐπίκλητος Ἁγία ἔςαι ὑμῖν, ἡμέρα σημασίας ἔςαι ὑμῖν. (Ἀρ. κθ. 1.) (1)

4: „ Ὅτι πρόσταγμα τῷ Ἰσραὴλ ἐστι,
„ καὶ κρίμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶςα τὴν ἐν τῷ Δαβὶδ μέθοδον καὶ σοφίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διότι ἀφ' οὗ αὐτὸς ἕνωσε μαζὶ μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ νόμου τὸ Εὐαγγέλιον τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναςάσεως, πάλιν λέγει περὶ τοῦ νόμου· καὶ οὕτω καταφέρει τὸν λόγον εἰς τοὺς Ἑβραίους· ἔτζι, λέγει, ἐντέλλομαι, ὅτι τοῦτο εἶναι προςαγμένον ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ τοῦτο εἶναι κρίσις: ἤγουν ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἰακὼβ ποῖον; τὸ νὰ σαλπίζεται δηλαδὴ ἐν τῇ εὐσήμῳ ἑορτῇ.

5: „ Μαρτύριον ἐν τῷ Ἰωσὴφ ἔθετο αὐ-
„ τό. (2)

Ἰωσὴφ ὅλον τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καθότι ὁ Ἰωσὴφ ἦτον εὐεργέτης καὶ τροφεὺς τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ος Ψαλμῷ ἑρμηνεύοντες, τὸ „ Τοὺς υἱοὺς Ἰακὼβ καὶ Ἰωσήφ· ἔθετο, λέγει, εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν, μαρτύριον: ἤτοι διαμαρτυρίαν καὶ παραγγελίαν ἐποίησεν ὁ Θεὸς αὐτό: ἤτοι τὸ νὰ σαλπίζει εἰς τὴν νεομηνίαν κατὰ τὸν αὐτὸν Εὐσέβιον.

„ Ἐν τῷ ἐξελθεῖν αὐτὸν ἐκ γῆς Αἰ-
„ γύπτου.

Τό-

τεῖ δέ με ἁγιασμὸν ὁλοτελῆ· ἵνα ἁγιασθῶ ὁλόκληρος τῷ Πνεύματι ϗ τῇ ψυχῇ ϗ τῷ σώματι, ἵν' αἰνῶ τὸν Θεὸν ὡς ἐν τυμπάνῳ τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος· εἶτα δυνηθῶ συμφωνίαν ποιῆσαι, ὡς Ψαλτηρίου πρὸς κιθάραν, τοῦ Πνεύματος πρὸς τὴν ψυχήν· ἢ κατὰ τὸν Ἀπόςολον πρὸς τὸν νοῦν· ὥςε λέγειν· „ Ψαλῶ τῷ Πνεύματι, ψαλῶ δὲ ϗ τῷ νοΐ· ὁ δὲ Θεόδωρος ἱςορικῶς νοῶν τοῦτο λέγει, ὅτι εἶναι συνήθεια ἕως τῆς σήμερον, ἄλλοι μὲν νὰ ποιοῦσι τὰς ᾠδὰς, ἄλλοι δὲ νὰ λέγουν τὰς ᾠδὰς ταύτας μὲ ὄργανα ἢ αὐλοὺς ἢ τύμπανα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐποίει τοὺς Ψαλμοὺς, ἄλλοι δὲ ἀνεκρούοντο τοὺς Ψαλμούς του μὲ τὰ ὄργανα, διὰ τοῦτο λέγει πρὸς ἐκείνους· λάβετε τὸν Ψαλμόν: τουτέςι τὴν ᾠδὴν, ϗ δότε παρ' ἑαυτῶν τὰ ὄργανα· ϗ ὃ μὴ ἔχετε λαβόντες, τὸ παρ' ἑαυτῶν δότε, τῶν ὀργάνων τὴν χρῆσιν· ἔφη δὲ ὁ Ἀθανάσιος, τοῦτο δηλοῖ τὴν γενομένην συμφωνίαν ϗ συναρμονίαν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα· ἵν' ἄρτιοι γένωνται οἱ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι τὰς ψυχὰς ἀνατιθέντες τῷ Θεῷ ϗ τὸ σῶμα, οὐ τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νικήταν, τρεῖς ἑορταὶ ἐγίνοντο κατὰ τὸν ἕβδομον μῆνα, ἡ τῶν σαλπίγγων κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ μηνός· ἡ τοῦ ἱλασμοῦ κατὰ τὴν δεκάτην· ϗ ἡ τῶν σκηνῶν κατὰ τὴν δεκάτην πέμπτην· ϗ ἡ μὲν νεομηνία τύπος εἶναι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· ἡ δὲ σάλπιγξ, εἶναι τύπος τῆς παρὰ Θεοῦ σάλπιγγος τῆς τοῦ Ἀρχαγγέλου φωνῆς, ἡ ὁποία ἔχει νὰ ἀναςήσῃ ὅλους τοὺς νεκρούς· ἔςι δὲ ἡ νεομηνία ϗ τύπος τοῦ νέου καιροῦ, καθ' ὃν ἦλθεν ὁ Χριςός· καθὼς λοιπὸν οἱ Ἑβραῖοι ἐσάλπιζον εἰς τὴν νεομηνίαν διὰ νὰ φανερώσουν πῶς ἠλευθερώθηκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ϗ ἤκουσαν τὰς σάλπιγγας, ὅταν ἐκατέβη ὁ Θεὸς εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· ἔτζι ϗ οἱ Χριςιανοὶ προςάζονται νὰ σαλπίζουν μὲ τὰς Εὐαγγελικὰς σάλπιγγας ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ Χριςοῦ, ϗ ἐν τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς αὐτῶν, διὰ νὰ φανερώσουν, ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ Χριςοῦ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν νοητὴν σκλαβίαν τῆς Αἰγύπτου: ἤτοι τοῦ σκότους ϗ τῆς ἁμαρτίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος προσθέττει, ὅτι ὁ Δαβὶδ προςάζει ἐδῶ τοὺς Ἀποςόλους ϗ κήρυκας νὰ μὴ μιμοῦνται τὰς ἄλλας παρατηρήσεις ϗ ἑορτὰς τῶν Ἰουδαίων (τὴν τοῦ ἱλασμοῦ δηλαδὴ ϗ σκηνοπηγίαν) ἀλλὰ μόνην τὴν τῶν σαλπίγγων: ἤτοι τὸ νὰ σαλπίζουν μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν σωτήριον λόγον διὰ τοῦ κηρύγματος· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι λείπει ἐδῶ τὸ ὡς: ἤτοι σαλπίσατε ὡς ἐν νεομηνίᾳ, ϗ ὡς ἐν εὐσήμῳ ἡμέρᾳ.

(2) Ἐν ἄλλοις αὐτόν.

Τότε, λέγει, ἔκαμε τὴν ἀνωτέρω παγγελίαν καὶ διαμαρτυρίαν εἰς τὸν λαὸν ὁ Θεός: τὸ νὰ σαλπίζουν δηλαδὴ, ὅταν αὐτὸς ὁ λαὸς εὐγῆκεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ εὑρίσκετο εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Σινᾶ.

„ Γλῶσσαν, ἣν οὐκ ἔγνω ἤκουσεν.

Τότε λέγει, ὁ Θεὸς ἐδιώριστε τὴν ἀνωτέρω παραγγελίαν, ὅταν, ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἤκουσε γλῶσσαν, ὁποῦ δὲν ἤξευρε· γλῶσαν δὲ λέγει τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐδιώριζεν εἰς αὐτοὺς τὸν Δεκάλογον, μὲ κρότον ἐξάκουςον καὶ πολὺν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅταν καὶ ὁλαὸς ὅλος ἀκούοντες ἐφοβήθησαν, καὶ ἐςάθησαν μακρόθεν ἀπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ, καὶ εἶπον πρὸς τὸν Μωϋσῆν „ Λάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν. (Ἐξ. κ΄ 19.) τὸ δὲ, ἣν οὐκ ἔγνω, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἀσυνήθη καὶ ξένην· τὴν ἀσυνήθη γὰρ καὶ ξένην φωνὴν τοῦ Θεοῦ, ἤκουσε τότε ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων. (1)

θ: „ Ἀπέστησεν ἀπὸ ἄρσεων τὸν νῶτον „ αὐτοῦ.

Ἀφ᾽ οὗ ἐδίδαξεν ὁ Δαβὶδ, ποίαν μεγάλην χάριν ἠξιώθη ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, τὸ νὰ ἀκούσουν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ. Τώρα ἐδῶ ἀκολούθως φέρει καὶ τὴν προτερινὴν χάριν ὁποῦ ἔλαβεν· ἤγουν πῶς ἠξιώθη νὰ λάβῃ ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν κακοπάθειαν τῆς Αἰγύπτου· ἄρσεις δὲ ὀνομάζει τὰ φορτία τῆς λάσπης καὶ τῶν πλίνθων καὶ τῶν ἀχύρων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐγλύτωσεν ὁ Θεὸς τὴν ῥάχιν καὶ τὰς πλάτας αὐτῶν καὶ πλέον τοιαῦτα δὲν ἐσήκωναν εἰς τὴν ἔρημον.

„ Αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδου„ λευσαν.

Ἐδῶ πρέπει νὰ νοῆται ἔξωθεν ἕνα γὰρ, διὰ νὰ κατασκευάζῃ τὸ ἀνωτέρω ῥητόν: ἤτοι, αἱ χεῖρες γὰρ αὐτοῦ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδούλευσαν· κόφινος δὲ εἶναι καλάθι μεγάλον, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον ἡ λάσπη καὶ οἱ πλίνθοι καὶ τὰ ἄχυρα· καὶ ἔτζι γεμάτον ἐφορτόνοντο αὐτὸν εἰς τὰς πλάτας των καὶ διὰ τούτων ἔκτιζαν κάστρα τοῦ Φαραώ.

7: „ Ἐν θλίψει ἐπεκαλέσω με καὶ ἐρῥυ„ σάμην σε.

Ἀπὸ ἐδῶ καὶ κάτω φέρει ὁ Δαβὶδ τὸν Χριςὸν, διαλεγόμενον μὲ τοὺς Ἑβραίους, καὶ διδάσκοντα, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ παλαιόθεν εὐεργετήσας τὸν λαὸν αὐτῶν. Θλίψιν δὲ καὶ ςενοχωρίαν λέγει τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοὺς ἐπιςάτας τοῦ Φαραὼ ἤγουν ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ ἐσπούδαζον αὐτοὺς νὰ δουλεύουν ὀγλήγωρα εἰς τὰ κτήρια· τοὺς ὁποίους ἐργοδιώκτας ὀνομάζει ἡ Ἔξοδος „ Εἶπε γάρ, φησιν, ὁ Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τῆς κραυγῆς αὐτῶν ἀκήκοα ἀπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν· οἶδα γὰρ τὴν ὀδύνην αὐτῶν, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων. (Ἐξ. γ΄. 7.) Καὶ πάλιν „ Κἀγὼ ἑώρακα τὸν θλιμμὸν, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι θλίβουσιν αὐτούς (αὐτόθ. 10.) τὸ δὲ ἐπεκαλέσω με καὶ ἐρρυσάμην σε καὶ τὰ τοιαῦτα, διὰ τοὺς προγόνους τῶν Ἑβραίων ἐῤῥέθησαν, καὶ ὄχι διὰ τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων· ἐπειδὴ καὶ οἱ πρόγονοι καὶ οἱ ἀπόγονοι, καὶ οἱ δύω ἕνα γένος ἦτον.

„ Ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ καται„ γίδος.

Σοῦ

(1) Καὶ ἡμεῖς δὲ ἕως ἂν ὦμεν ἐν Αἰγύπτῳ, οὐκ ἀξιούμεθα θείας φωνῆς· ὅταν δὲ καταλείψωμεν τὰ σωματικὰ, καὶ τῶν ἐπικειμένων ἡμῖν φορτίων τῆς ἁμαρτίας κουφισθῶμεν, τότε Θεοῦ φωνῆς ἀκουσόμεθα. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

Σοῦ ἐπήκουσα, λέγει, ὦ ἐδικέ μου λαὲ, καὶ ἐτελείωσα τὴν δέησίν σου ἐγὼ ὁ Θεὸς, ὅς τις ἤμουν ἐκεῖ ἀφανὴς καὶ ἀόρατος εἰς τὸν ἀπόκρυφον τόπον τῆς καταιγίδος: δηλαδὴ τῆς ταραξάσης τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐσύμπλεξα τοὺς τροχοὺς τῶν καροτζῶν αὐτῶν, καὶ ἔφερα αὐτοὺς μὲ βίαν μέσα εἰς τὴν θάλασσαν πρὸς ἀφανισμόν τους· καταιγὶς γὰρ εἶναι ἡ μὲ βίας τῶν ἀνέμων συςροφὴ, ὃ καλεῖται ἀνεμοςρόβιλον. (1)

„Ἐδοκίμασά σε ἐπὶ ὕδατος ἀντιλο-
„γίας.

Περὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας εἴπομεν ἐν τῷ οζ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸν 16. ςίχον τὸ „Κύριος ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας. σὲ ἐδοκίμασα, λέγει, ὦ λαὲ τοῦ Ἰσραὴλ, ὅταν σὲ ἀφῆκα νὰ διψάσῃς ὀλίγον, καὶ εὐθὺς σὲ εὑρῆκα ἀχάριςον καὶ ἀμνήμονα· καὶ ἄγκαλα καὶ πρότερον σὲ ἤξευρα, πλὴν τότε περισσότερον σὲ ἐγνώρισα.

8: „Ἄκουσον λαός μου, καὶ διαμαρτύ-
„ρομαί σοι.

Λαόν του ὀνομάζει ὁ Χριςὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅς τις καὶ ἐν τῇ Ἐξόδῳ εἶπε περὶ τῶν προγόνων αὐτῶν „Ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος (Ἐξ. ιθ´ 5.) ἤτοι οἰκεῖος. ἢ λαόν του αὐτὸν λέγει, ἐπειδὴ ἦτον κατὰ σάρκα συγγενὴς αὐτῶν· „Εἰς τὰ ἴδια, φησιν, ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. (Ἰω. α´. 11.)

„Ἰσραὴλ ἐὰν ἀκούσῃς μου,
9: „Οὐκ ἔσται ἐν σοὶ Θεὸς πρόσφατος.
„οὐδὲ προσκυνήσεις Θεῷ ἀλλοτρίῳ.

Ὦ Λαὲ λέγει, τοῦ Ἰσραὴλ, ἄνισως καὶ πεισθῇς εἰς ἐμένα τὸν Χριςὸν, ὁποῦ διατίθεμαι καὶ νομοθετῶ τὴν καινὴν Διαθήκην, καὶ πιςεύσῃς ἐμένα ὡς Θεὸν, δὲν θέλεις παρανομήσεις· διὰ τὶ, ἄγκαλα καὶ ἐν τῷ Νόμῳ γέγραπται· οὐκ ἔσονταί σοι Θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. (Ἐξ. κ´. 3.) Ἀλλ' ὅμως ἐγὼ δὲν εἶμαι Θεὸς ἕτερος· ἀντὶ τοῦ ἕτερος δὲ, εἶπε τὸ, πρόσφατος· τούτου δὲ ἐξηγητικὸν πάλιν εἶναι τὸ, ἀλλοτρίῳ· διότι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶναι ἄλλο, ἀπὸ ἐκεῖνο ὁποῦ ἦτον παλαιὰ, αὐτὸ βέβαια εἶναι πρόσφατον καὶ καινούριον, ὡς ὕςερον γενόμενον· ὅθεν ἀκολούθως, αὐτὸ εἶναι καὶ ἀλλότριον. (2)

10: „Ἐγὼ γάρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου,
„ὁ ἀναγαγών σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

Ἐ-

(1) Ἢ κατὰ ἄλλον τὸ, ἐπήκουσά σου ἐν ἀποκρύφῳ καταιγίδος, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐκ μεγάλης καὶ ὑπερβαλλούσης ἐῤῥυσάμην σε θλίψεως· καταιγὶς γὰρ πνεῦμα βίαιόν ἐςι καὶ σφοδρὸν καὶ χειμερινὸν, οἰκίας καταςρέφον, καὶ δένδρα ἐκριζοῦν· δι' οὗ ὁ μέγας καὶ φοβερὸς πειρασμὸς σημαίνεται· ἢ ἐν ἀποκρύφῳ εἶπε καταιγίδος κατὰ τὸν Θεόδωρον, τὴν νεφέλην δηλῶν, ἐν ᾗ ὥσπερ ἀποκεκρυμμένος αὐτοῖς διελέγετο ὁ Θεὸς, ὡς τῆς νεφέλης καὶ ἀνέμους καὶ καταιγίδας ἐκπέμπειν φύσιν ἐχούσης· ἢ τοῦτο εἶπεν, ὡς οὐ φαινόμενος, ἀλλὰ κρυφίως ἐνεργῶν ὁ Θεός.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Ἰωάννης „Ὢ τῆς ἀφάτου ἡμερότητος! ἐὰν ἀκούσῃς, φησιν, ἐρῶ· ἐὰν ὑπόσχῃς, τὴν ἀκοὴν, λαλήσωσαι· τί λέγεις ὦ Δέσποτα; ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ταῦτα καὶ τοῦ Ἀρείου καὶ Εὐνομίου τὴν παραπληξίαν ἐλέγχει· εἰ γὰρ οὐχ' ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ ὁ μονογενὴς, ἀλλότριος ἄρα καλοῖτ' ἂν εἰκότως· καὶ εἰ ἦν, ὅτε οὐκ ἦν. πρόσφατος ἔςαι καὶ οὐ συναΐδιος. τὸν θεῖον τοίνυν προφανῶς παραβαίνουσι νόμον, ἀλλότριον καὶ πρόσφατον προσκυνοῦντες Θεὸν, μηδὲ συνιέντες τὸ εἰρημένον· „Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰώνων. Ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Τὸ ἐὰν ἀκούσῃς τούτου χάριν προσέταξεν· ἵνα δείξῃ, προειδὼς μὲν αὐτῶν τὴν παρακοὴν, οὐ μὴν δὲ ἀναιρῶν αὐτοῖς τὸ μεταθέσθαι· ἐξῆν γὰρ, εἴπερ ἐβούλοντο· καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόγνωσις οὐ βλάπτει τὴν μετάνοιαν· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο προγινώσκει, ὅτι τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἔξεςι μεταθέσθαι, εἰ βούλοιντο· ὁ δὲ Δίδυμος: Ἀλλότριον δὲ Θεὸν καὶ πρόσφατον, τὸν πεπλανημένως παρὰ τοῖς Ἔθνεσι νενομισμένον ὠνόμασεν.

Ἐγὼ λέγει, ὁ ὕςερον γενόμενος ἄνθρωπος, εἶμαι ἐκεῖνος ὁ ἴδιος, ὁποῦ σὲ ἐλευθέρωσα ἀπὸ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὄχι ἄλλως. Τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν εἶναι γεγραμμένον αὐτολεξεὶ καὶ εἰς τὸν Δεκάλογον. (Ἔξ. κ'. 2.) (1)

„ Πλάτυνον τὸ στόμα σου καὶ πλη-
„ ρώσω αὐτό.

Πλάτυνον, ἀντὶ ἄνοιξον τὸ ςόμα τὸ τῆς ψυχῆς· σὺ, λέγει, ἐσὺ ἑτοιμάσης τὸ ςόμα τὸ τῆς ψυχῆς σου πρὸς ὑποδοχὴν τροφῆς Πνευματικῆς: ἤγουν θείων νοημάτων· ἐγὼ θέλω γεμίσω αὐτὸ ἀπὸ σοφίαν· καὶ ἀπὸ τὴν εὐτέλειαν καὶ χαμηλότητα τοῦ Γράμματος τοῦ Νόμου, θέλω σὲ ἀναβιβάσω εἰς τ ὕψος τοῦ Πνεύματος, τὸ ὁποῖον εἶναι κρυμμένον μέσα εἰς τὸ Γράμμα· νοεῖται δὲ ςόμα καὶ τὸ αἰσθητόν· διατὶ, ἂν ἐσὺ, λέγει, πεισθῇς εἰς ἐμένα, θέλω δὲ γεμίσω καὶ ἀπὸ σωματικὴν τροφήν. (2).

11. „ Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ λαός μου τῆς
„ φωνῆς μου, καὶ Ἰσραὴλ οὐ προσέ-
„ σχε μοι.

Ἐγὼ μὲν, λέγει, ἔτζι ἐπαρήγγειλα καὶ τοιαύτας ὑποσχέσεις ἔδωκα εἰς τὸν λαόν μου Ἰσραήλ· ὁ δὲ λαός μου δὲν ἐπείσθη εἰς ἐμένα, καθὼς εἶπεν ὁ Εὐαγγελιςὴς, Καὶ „ Οἱ Ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. (Ἰω. α'. 11.) τὸ δὲ, καὶ Ἰσραὴλ δὲν ἐπρόσεξεν εἰς τὰ λόγιά μου τοῦτο εἶναι παλιλλογία καὶ ἐπεξήγησις τοῦ ἀνωτέρω· τὸ ἀκούω δὲ, σημαίνει μὲν καὶ τὸ αἰσθάνομαι τῶν λεγομένων, καὶ πείθομαι: καθὼς τοιαύτην σημασίαν ἔχει τώρα ἐδῶ· σημαίνει δὲ ἀκόμη καὶ τὸ νοῶ, ὡς τό. „ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. (Ματθ. ια. 15.).

12. „ Καὶ ἐξαπέστειλα αὐτοὺς κατὰ τὰ ἐ-
„ πιτηδεύματα τῶν καρδιαν αὐτῶν.

Καὶ λοιπὸν ἄφηκα λέγει, τοὺς Ἰουδαίους νὰ φέρωνται κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα: ἤτοι τὰ θελήματα τῶν καρδιῶν τους ὡς ἀπειθεῖς ὄντας καὶ παρακόους καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, μετέβηκα εἰς τὰ Ἔθνη. (3)

„ Πο-

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Οὐκ ἦν ὁ Χριςὸς πρόσφατος Θεὸς οὐδὲ ἀλλότριος· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ἀναγαγὼν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου· αὐτὸς ἦν ἀπ' ἀρχῆς, αὐτὸς ϗ μετὰ ταῦτα, ὡς διὰ τῆς Ἡσαΐου προφητείας ἐδήλωσεν· „ Ἐγώ εἰμι Θεὸς πρῶτος· ϗ εἰς τὰ ἐπερχόμενα ἐγώ εἰμι.

(2) Λέγει δὲ ὁ σοφὸς Νεῖλος „ Ὅταν γὰρ καθάπερ μικρὰ χελιδὼν τὸ ςόμα τῆς διανοίας ἀνοίξωμεν, ἐν αἰσθήσει τῆς οἰκείας ἀσθενείας γενόμενοι, οὐ βραδύνει τοῦ Κυρίου ἡ χάρις τοῦ ἐπιφοιτῆσαι ἡμῖν· ϗ δὴ παραγενομένη τροφὴν ἐπιδίδωσι, καθάπερ νεοσσῷ τινι κεχηνότι· μεταδίδωσι δὲ θείας χαρᾶς ϗ ἀποκαλύψεως μεγίςων Μυςηρίων· ϗ ὥσπερ οὐχ' ὁ ἥλιος μερίζει, τούτῳ μὲν τῷ οἴκῳ τὸ φῶς μεῖζον, τούτῳ δὲ ἔλαττον· ἀλλὰ πρὸς τὰς θυρίδας χώραν ἡ ἀκτὶς λαμβάνει, ϗ οὕτως ἐγχέεται· οὕτως, ἐπεὶ θυρίδες ἡμῶν τῆς ψυχῆς οἱ λογισμοὶ, ὅταν πλατύτερον αὐτοὺς ἀνοίξῃς, πλείω χωρήσεις τὴν χάριν· ὅταν δὲ ςενώσῃς τὴν διάνοιαν, ςενοῖς τὴν χάριν· ἄλλος δέ φησι· „ Πλατύνεται μέντοι τὸ ςόμα τῆς ψυχῆς τῇ συνεχεῖ μελέτῃ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ὧν ϗ πληροῦται· ϗ ὅσον μελετᾷ, τοσοῦτον πληροῦται σοφίας ϗ θείων νοημάτων· δέον οὖν, εὐρύνειν τὰς τῆς ψυχῆς ἀποθήκας διὰ πίςεως μεγάλης ϗ ἔργων ἐπαινουμένων· ὅπως δοχεῖον γενώμεθα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, πλατύναντες τὸ ςόμα τοῦ νοητοῦ ἀνθρώπου, ϗ πρὸς ὑποδοχὴν τροφῆς πνευματικῆς ἑτοιμάσαντες.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Ἡ Γραφὴ τὴν συγχώρησιν ἀντὶ πράγματος (ϗ ἐνεργείας) λέγει· τὸ γὰρ ἄφηκα, ἐξαπέςειλα εἶπεν· ἃ γὰρ συνεχώρησε παθεῖν τε ϗ κατὰ τὴν οἰκείαν γνώμην αὐτοὺς ἁμαρτάνειν, ταῦτα ὡς τοῦ Θεοῦ ἀποςείλαντος ἐπ' αὐτοὺς ϗ ποιήσαντος εἶπεν· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησιν· „ Ἐπιτηδεύματα τῶν καρδιῶν, τὰς ἐννοίας τὰς ποικίλας λέγει ϗ τὰς μεθόδους τῶν λογισμῶν, οἷς ὁ τῶν Ἰουδαίων λαὸς, ἐπιβουλεύων τῷ Κυρίῳ ἐκέχρηντο, λέγοντες: τί ποιήσομεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πι-

„ Πορεύσονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν
„ αὐτῶν·

Ὅθεν οἱ Ἰουδαῖοι γυμνωθέντες ἀπὸ τὴν ἄνωθεν χάριν ὡς ἀνιάτρευτοι καὶ ἀδιόρθωτοι, θέλουν πορεύονται, λέγει: ἤτοι θέλουν πολιτεύονται καὶ ζοῦν πάντοτε ἀνεπίσκεπτοι καὶ ἀβοήθητοι παρὰ Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἀπέβαλον τὸν Σωτῆρα καὶ λυτρωτήν τους Χριςόν. (1)

13: „ Εἰ ὁ λαός μου ἤκουσέ μου, Ἰσραὴλ
„ ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη, ἐν τῷ
„ μηδενὶ ἂν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐτα-
„ πείνωσα, καὶ ἐπὶ τοὺς θλίβοντας
„ αὐτοὺς ἐπέβαλον ἂν τὴν χεῖρά μου.

Τὸ, Ἰσραὴλ ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη, εἶναι ἐξήγησις τοῦ, εἰ ὁ λαός μου ἤκουσέ μου ὁμοίως καὶ τό „ Ἐπὶ τοὺς θλίβοντας αὐτοὺς ἐπέβαλον ἂν τὴν χεῖρά μου, εἶναι ἐξήγησις καὶ σαφήνεια τοῦ, ἐν τῷ μηδενὶ ἂν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐταπείνωσα· ἄν, λέγει, ὁ λαός μου ἤθελε μοῦ ἀκούσῃ καὶ νὰ περιπατῇ εἰς τὰς ἐντολάς μου, ἐγὼ ἤθελα ταπεινώσω τοὺς ἐχθρούς του ἐν τῷ μηδενί: ἤγουν εὐκόλως κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ χωρὶς κόπον, καὶ ὡσὰν ἕνα μηδέν· ἢ ἤθελα τοὺς ταπεινώσω ἐν τῷ μηδενί: ἤτοι μὲ τὰ μηδαμινὰ πράγματα· καθὼς ἐταπείνωσε τὸν Φαραὼ μὲ εὐτελῆ ζωΰφια: ἤτοι μὲ ἀκρίδας καὶ βατράχους καὶ σκνίπας, καὶ τὰ ὅμοια, εἰς ἔνδειξιν τῆς δυνάμεώς του κατὰ τὸν Δίδυμον.

14: „ Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ

Ἐχθροὶ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριςοῦ κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον, εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι· ἐψεύσαντο δὲ οὗτοι αὐτῷ· ἐπειδὴ ὠνόμαζον μὲν αὐτὸν ῥαββί, καὶ ἀπάλυνον τοὺς λόγους των μὲ τὰ τοιαῦτα γλυκὰ ὀνόματα, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ νδ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό „ Ἡπαλύνθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑπὲρ ἔλαιον· καθ' ὑπόκρισιν ὅμως ταῦτα ἔλεγον· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· τὸ ἐψεύσαντο αὐτῷ ἔγραψεν ὁ Δαβίδ, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι οἱ οἱ Ἰουδαῖοι προγονικὴν ἔχουσι τὴν ἀπείθειαν· ὅταν γὰρ παλαιὰ ἔδιδεν ὁ Θεὸς τὸν Νόμον εἰς τοὺς προγόνους τῶν Ἰουδαίων, ὑποσχέθησαν μὲν ἐκεῖνοι νὰ πείθωνται εἰς ὅλα, ὅσα ἐνομοθέτησεν ὁ Θεός, εἰπόντες πρὸς τὸν Μωϋσῆν „ Πάντα ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα. Ἔξ. ιθ. 8.) ἐφάνηκαν ὅμως ψεῦσται μυρίαις φοραῖς· ἐπειδὴ ἀθέτησαν τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἠμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ καὶ ἄλλος τινας ὅτι καὶ μόλον ὁποῦ οἱ Ἰουδαῖοι ἦτον συγγενεῖς τοῦ Χριςοῦ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἐφάνηκαν ὅμως εἰς αὐτὸν ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, ψευδῆ ἀποδείξαντες τὴν πρὸς αὐτὸν συγγένειαν. (2)

„ Καὶ

πιςεύσουσιν εἰς αὐτὸν, ϗ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι ϗ ἀροῦσιν ἡμῶν τὸν τόπον ϗ τὸ Ἔθνος· κατὰ τοῦτο τοίνυν τὸ ἐπιτήδευμα ϗ τὴν βουλὴν ἐξαπεςάλησαν ϗ ἐπορεύθησαν· Ῥωμαῖοι γὰρ κατέλαβον ϗ τὸν τόπον αὐτῶν ϗ τὴν πόλιν, αὐτοὶ δὲ αἰχμάλωτοι ᾤχοντο· ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν· „ Ἀφῆκα αὐτοὺς τῇ ἀρεσκείᾳ τῆς καρδίας αὐτῶν· ὁ δὲ Ἀκύλας· „ Τῇ σκολιότητι τῆς καρδίας αὐτῶν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Πρόκειται δὲ εἰς θεωρίαν τοῖς βουλομένοις ἡ τῆς προφητείας ἀλήθεια· ἔρημοι γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας οἱ Ἰουδαῖοι γενόμενοι, εἰς ἅπασαν γῆν ϗ θάλασσαν διεσπάρησαν, δοῦλοι δὲ ἀντ' ἐλευθέρων ἐγένοντο, δυσσεβείᾳ δὲ πάσῃ συζῶσι γοητείαις ϗ Δαιμόνων ἐπῳδαῖς κεχρημένοι, τὸν δὲ σεσωκότα Θεὸν προσκυνεῖν οὐκ ἐθέλοντες.

(2) Ἄλλος δέ φησι „ Τί δὲ δηλοῖ τὸ ἐψεύσαντο; ὥσπερ ὅταν ἀγρὸς εὐφορῆσαι προσδοκηθεὶς, ἄκαρπος εὑρεθῇ, λέγομεν· ὁ ἀγρὸς ἐψεύσατο· οὐ γὰρ ἐκδέδωκε τοσοῦτον καρπὸν, ὅσον προσεδοκήσαμεν· ϗ πάλιν φαμέν· ἐψεύσατο τὸ ἔργον αὐτῆς ἡ ἐλαία· οὕτω νοήσεις ϗ ἐπὶ τοῦ Ἰσραήλ· προσδοκηθέντες γὰρ, ὅτι πάντῃ τε ϗ πάντως τῆς εἰς τὸν.

„ Καὶ ἔσται ὁ καιρὸς αὐτῶν εἰς τὸν „ αἰῶνα .

Καιρὸν συνειθίζουν νὰ ὀνομάζουν τὰς συμφορὰς, οἱ Ἑβραῖοι καὶ Σύροι κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ πολλοὶ ἀπὸ ἡμᾶς· προφητεύει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖοι, δὲν θέλουν ἐλευθερωθοῦν καμμίαν φορὰν ἀπὸ τὰς συμφορὰς · ἤ καιρον μὲν νόησον τὸν τῆς καταδίκης αὐτῶν, αἰῶνα δὲ, τὸν μέλλοντα· τότε γὰρ ἔχουν νὰ βάλουν τὴν τελείαν καταδίκην .

15: „ Καὶ ἐψώμισεν αὐτοὺς ἐκ στέατος „ πυροῦ, καὶ ἐκ πέτρας μέλι ἐχόρ„ τασεν αὐτούς .

Ὁ Θεὸς λέγει, ὁποῦ δὲν εἰσηκούσθη ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, αὐτὸς παλαιὰ ἐψώμισεν: ἤτοι ἐχόρτασε τὸ Μάννα τοὺς προγόνους τῶν αὐτῶν Ἑβραίων, ὡς ἐκ στέατος πυροῦ· λείπει γὰρ τὸ ὡς· πυρὸς δὲ τὸ σιτάρι ὀνομάζεται στέαρ δὲ: ἤτοι ξύγγι τοῦ σιταρίου, εἶναι τὸ λεπτότατον καὶ καθαρώτατον ἀλεύρι: ἤτοι τὸ σεμιδάλι. (1) μέλι δὲ ὠνόμασε τὸ νερὸν ὁποῦ ἀνέβλυσεν ἀπὸ τὴν πέτραν. ὄχι πῶς ἦτον κατὰ φύσιν μέλι, ἀλλὰ καθὼς ἐφάνηκεν εἰς τοὺς Ἑβραίους ὁποῦ τὸ ἔπιναν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ ἦτον διψασμένοι καὶ ξηραμμένοι ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τοῦ νεροῦ, διὰ τοῦτο, ὅταν ἔπιον τὸ ἀναβλύσαν νερὸν ἐκεῖνο, ἐνόμισαν πῶς ἦτον μέλι, διὰ τὴν γλυκύτητα καὶ ἡδονήν, ὁποῦ τοὺς ἐπροξένησεν. (2) ἔτζι καὶ ὁ Μωϋσῆς μέλι τὸ νερὸν αὐτὸ ὠνόμασεν ἐν τῇ ᾠδῇ τοῦ Δευτερονομίου εἰπών. „ ἐθήλασαν μέλι ἐκ πέτρας. (Δευ. λβ. 13.) διὰ τῆς παραδόξου δὲ ταύτης τοῦ Μάννα ψωμίσεως καὶ χορτάσεως, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν ἄφθονον πλουσιότητα τῶν ἀγαθῶν, ὁποῦ ἐχάρισεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ ἄλλως δὲ, ὁ Θεὸς ἐκεῖνος, ὁποῦ τοὺς ἐψώμισε παλαιὰ τὸ Μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, αὐτὸς

τὸν Θεὸν εὐσεβείας ἀποδώσουσι τὸν καρπὸν, ἐκ τῶν ἐναντίων γεγόνασι πονηροί· ὁ δὲ Θεόδωρος τὸ, ἐψεύσαντο αὐτῷ λέγει, ὅτι εἶναι ὅμοιον μὲ τό· „ Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεώς σου, ψεύσονταί σε οἱ ἐχθροί σου, τὸ ἐν τῷ ξε'. Ψαλμῷ κείμενον: ἤτοι τόσον ἤθελα ταπεινώσω τοὺς ἐχθρούς σας, ὥστε ὁπαῦ ϗ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ, καταπλαγέντες τὴν εἰς ἐσᾶς ἐδικήν μου πρόνοιαν ϗ τιμὴν, ἤθελαν ψευσθοῦν: ἤγουν ἤθελαν ὑποκριθοῦν τὴν κοινωνίαν τοῦ ἐδικοῦ σας δόγματος ϗ τῆς πίστεως. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ἄλλος δέ φησιν „ Ἢ ϗ τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ καρποὺς ἐψώμισεν αὐτοὺς, κατὰ τὸ ἐν τῇ ᾠδῇ εἰρημένον· „ Ἀνεβίβασεν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ἰσχὺν τῆς γῆς· ἐψώμισεν αὐτοὺς γεννήματα ἀγρῶν. (Δευ. λβ'. 13.)

(2) Καὶ ὁ Χρυσόστομος τὸ ἴδιον λέγει „ Τὸ διψῆν ἥδιστον εἴωθε ποιεῖν τὸ ποτὸν, κἂν ὕδωρ ᾖ τὸ πινόμενον· ἐπειδὴ τοίνυν διψῶντες, ἐκτετηκότες, καμάτῳ ϗ ὁδοιπορίᾳ κατατεινόμενοι, ψυχροτέροις προσέπιπτον τοῖς νάμασι, τὴν ἡδονὴν τὴν ἐκ τοῦ ποτοῦ παραστῆσαι βουλόμενος, ϗ ὅτι διψῶσιν αὐτοῖς τὴν ἐκ τοῦ μέλιτος ἐμιμεῖτο γλυκύτητα, μέλι τὸ ὕδωρ ἐκάλεσεν, οὐχ ὡς τῆς φύσεως τοῦ ὕδατος μεταβληθείσης εἰς μέλι, ἀλλ' ὡς τῆς διαθέσεως τῶν διψώντων ἡδίω μέλιτος ποιούσης ἐκεῖνα τὰ νάματα· οὕτω ϗ τὸ ποιεῖσθαι γλυκὺν ϗ προσηνῆ τὸν ὕπνον ποιεῖν εἴωθε· διό φησι Σολομών· „ Γλυκὺς τῷ δούλῳ ὁ ὕπνος· ϗ προσέθηκεν, ἄντε πολὺ, ἄντε ὀλίγον φάγῃ· τίνος ἕνεκεν; ὅτι ἀμφότερα ταῦτα ἀγρυπνίαν ποιεῖν εἴωθεν, ἔνδεια ϗ ἀδδηφαγία· ἡ μὲν, τὸ πνεῦμα ξηραίνουσα ϗ κερατοποιοῦσα τὰ βλέφαρα, ϗ οὐκ ἀφιεῖσα κατασέλλεσθαι· ἡ δὲ, τὸ πνεῦμα στενοχωροῦσα ϗ ἀποθλίβουσα, ϗ πολλὰς παρέχουσα τὰς ὀδύνας· ἀλλ' ὅμως τοσαύτη ἐστιν ἡ τῶν πόνων παραμυθία, ὡς εἰ ϗ ταῦτα ἀμφότερα προσγένοιτο, δύνασθαι τὸν καμόντα οἰκέτην ἡδέως καθεύδειν· ἀναγωγικῶς δὲ, ὡς ἐκ πέτρας μέλιτος, τοὺς τοῦ Χριστοῦ λόγους τοὺς ὑπὲρ μέλι γλυκυτέρους θηλάζουσιν οἱ πιστεύοντες· ἢ ϗ τὸ ζωοποιὸν ϗ γλυκύτατον αἷμα, τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ τῆς λογχευθείσης, ὡς ἐκ πέτρας πληγείσης ἀναβλύσαν προθύμως πίνοντες, ϗ τὸ λιπαρὸν στέαρ τοῦ κόκκου τοῦ σίτου τοῦ πεσόντος εἰς γῆν, ἐσθίουσιν: ἤτοι τὸ σῶμα αὐτοῦ· ὁ δὲ Ὠριγένης ἠθικῶς νοῶν τὸν λόγον φησι· „ Τὸ εἶδος τῆς φιλοσόφου ϗ ἀπερίττου ϗ τῷ ἀναγκαίῳ μετρουμένης ζωῆς, ἰδιαίτατον μὲν ἔχει τόπον τὴν ἐρημίαν, ϗ ταύτῃ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμφιλοχωρεῖ, συμβαδίζει δὲ πανταχοῦ τοῖς βουλομένοις, εἴπερ ἐν τρόπῳ ϗ μὴ ἐν τόπῳ τὸ φιλοσοφεῖν, ὅπερ οὐδὲν ἂν τῶν πάντων στενοχωρήσειεν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Μέλι ἐκ

τὸς ἐψώμισε καὶ ὕστερον πέντε χιλιάδας Ἑβραίους μὲ πέντε ἄρτους, καὶ ἐπότησεν αὐτοὺς, ἕως ὁποῦ ἐχόρτασαν, τὸ μέλι· ἤγουν τὴν θείαν διδασκαλίαν τῶν λόγων του, ἥτις ἦτον γλυκυτέρα τοῦ μέλιτος· λέγει γὰρ ὁ ἴδιος οὗτος Δαβὶδ „ ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου ὑπὲρ μέλι τῷ ςόματί μου (Ψαλ: ριη 102.) ἡ δὲ πέτρα λέγει, ὁ Ἀπόςολος, ἦν ὁ Χριςός. (α'. Κορ 1. 4.) ἡ ἐκβλύσασα δηλαδὴ τὸ μέλι Πνευματικῶς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΠΑ'.

„ Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ.

Μερικὰ μὲν ἀντίγραφα ἔχουσι „ Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ· μερικὰ δὲ „ συνέσεως τῷ Ἀσάφ· ἐπειδὴ καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος συνετίζει τοὺς Κριτάς· ἢ λέγεται τοῦτο, ἐπειδὴ καὶ πρέπει νὰ νοοῦμεν μετὰ συνέσεως τὴν προφητείαν, ὁποῦ περιέχεται εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον· διότι προφητεύει εἰς αὐτὸν τὸν ἔλεγχον, ὁποῦ ἐποίει ὁ Δεσπότης Χριςὸς κατὰ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων.

1 : „ Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν.

Ὁ Χριςὸς, λέγει, ἐςάθη ἐν τῷ μέσῳ τῆς συναγωγῆς τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων καὶ τῶν Πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ· τούτους γὰρ Θεοὺς ὠνόμασεν ἐδῶ, ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸ ἀρχικὸν καὶ δικαςικὸν ἀξίωμα ὁποῦ εἶχον, ὡς καὶ ὁ Μωϋσῆς Θεοὺς εἶπε τοὺς Κριτάς „ Θεοὺς οὐ κακολογήσεις. (Ἔξ. κβ. 28.) καὶ ἡμεῖς πλατύτερον καὶ ἀκριβέςερον εἴπομεν ἐν τῷ μθ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό. „ Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε: ςίχῳ 1. ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἄλλως ἐνόη-

---

ἐκ πέτρας τοὺς Προφήτας λέγει· ἐπειδήπερ ἀπὸ Χριςοῦ, ὃς χρηματίζει πέτρα, τὴν προφητείαν ἔχουσιν, ἧς αὐτοὺς ἐχόρτασεν ὁ Θεὸς, οὐχ' ἕνα Προφήτην, οὐδὲ δεύτερον, πολλοὺς δὲ καὶ ἐπὶ πολλαῖς αὐτοὺς γενεαῖς χαρισάμενος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐν δὲ τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς αὐτοῖς ἀφθόνως ἐδωρήσατο καρποὺς, ἀπὸ γὰρ τοῦ μέρους τὸ πᾶν παρεδήλωσε, καὶ διὰ τοῦ σίτου, καὶ τῶν ἄλλων καρπῶν τὴν ἀφθονίαν ἐσήμανεν.

ἐνόησε τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐν τῷ περὶ βαπτίσματος λόγῳ. (1)

„ Ἐν μέσῳ δὲ Θεοὺς διακρινεῖ.

Σταθεὶς, λέγει, ὁ Χριςὸς ἐν τῷ μέσῳ, θέλει διακρίνει: ἤτοι θέλει ἐλέγξει τοὺς Θεούς: δηλαδὴ τοὺς Ἄρχοντας καὶ Κριτὰς τοῦ λαοῦ· ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς παῤῥησίᾳ τούτου ἤλεγχε, κατηγορῶν αὐτοὺς καὶ λέγων „ Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι κάμνετε τάδε καὶ τάδε, καθὼς ὁ ἱερὸς Ματθαῖος πλατύτερον περὶ τούτων λέγει ἐν ὅλῳ τῷ κγ. Κεφαλαίῳ· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι νοοῦσι τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς ἐςάθη εἰς τὸ μέσον τῶν ἀρχόντων· καθὸ εἶναι παρὼν εἰς αὐτοὺς ἀοράτως· καὶ διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ πολλῶν ἐλέγξει αὐτούς· ἤγουν διὰ τῶν Προφητῶν, ἀνίσως καὶ ἐξουσιάζουσιν, ἢ κρίνουσιν ἄδικα. (2)

2: „ Ἕως πότε κρίνετε ἀδικίαν, καὶ πρόσωπα ἁμαρτωλῶν λαμβάνετε;

Ἐδῶ πρέπει νὰ νοῆται ἔξωθεν τὸ, λέγων· ἤγουν· ὁ Θεὸς ἔςη ἐν συναγωγῇ Θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ Θεοὺς διακρινεῖ λέγων· ἕως πότε κρίνετε ἀδικίαν; ἤγουν ἕως πότε κρίνετε ἀδίκως· ἢ ἐὰν τὸ κρίνετε νοηθῇ ἀντὶ τοῦ δικαιοῦτε, λέγει, ὅτι ἕως πότε ἀδίκως δικαιοῦτε τοὺς ἀδίκους; ἁμαρτωλοὺς γὰρ ἐδῶ τοὺς ἀδίκους ὀνομάζει· τὸ δὲ λαμβάνετε εἶναι, ἀντὶ τοῦ εὐλαβεῖσθε· ἤγουν ἕως πότε εὐλαβεῖσθε καὶ συςέλλεσθε τὰ πρόσωπα τῶν ἀδίκων, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς δικαιόνετε; λέγει δὲ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐν τῷ Νόμῳ „ Οὐκ ἐπιγνώσεσθε πρόσωπον ἐν κρίσει κατὰ τὸν μικρὸν καὶ κατὰ τὸν μέγαν κρινεῖς· οὐ μὴ ὑποςείλῃ πρόσωπον ἀνθρώπου, ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐςι· (Δευ· α'. 17.) προσωπολήπτης δὲ λέγεται ἐκεῖνος, ὁποῦ συςέλλεται τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὸ ἀξίωμα τῶν ἀδίκων, κατὰ τὸν Ὠριγένη εἰπόντα „ Προσωπολήπτης γὰρ ὁ εὐλαβούμενος τῶν ἀδίκων τὴν ὑπεροχήν·

3: „ Κρίνατε ὀρφανῷ καὶ πτωχῷ, ταπεινὸν καὶ πένητα δικαιώσατε.

Κάμετε, λέγει, κρίσιν δικαίαν εἰς τοὺς ὀρφανοὺς καὶ πτωχοὺς, ὁποῦ ἀδικοῦνται, καὶ μὴ τοὺς παραβλέψετε· ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς ταπεινοὺς καὶ πένητας· πένητα δὲ καὶ πτωχὸν, ἢ λέγει ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, ἢ πτωχὸν μὲν λέγει τὸν πλούσιον ὄντα πρότερον, ὕςερον δὲ ἐκπεσόντα ἀπὸ τὸν πλοῦτον· πένητα δὲ, τὸν διὰ τῶν πόνων τῶν ἰδίων του χειρῶν τὰ ἀναγκαῖα πορίζόμενον, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ια. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, ὃν ἀναφέρει ὁ Συγγραφεὺς, καὶ κατὰ τὸν Βασίλειον, ταῦτα τὰ λόγια νοοῦνται κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριςοῦ ἐπιφάνειαν, ὅτε οἱ δίκαιοι λάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος· τότε γὰρ ἐν μέσῳ τῶν σῳζομένων ἵςαται Θεὸς, θεῶν ὄντων καὶ βασιλέων, διαςέλλων καὶ διαιρῶν τὰς ἀξίας τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος· καὶ διακρίνων τίνος ἕκαςος τιμῆς καὶ μονῆς ἄξιος· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπειδὴ γὰρ ἀληθῶς κριτὴς ὁ Θεός ἐςιν, ἐνεχειρίσθησαν δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι κρίνειν, προσηγορεύθησαν οἱ τοῦτο πεπιςευμένοι θεοὶ, ἅτε δὴ Θεὸν ἐν τούτῳ μιμούμενοι· ἀλλὰ τοὺς οὐκ ἐνδίκως δικάζοντας, οὐδὲ ἀκλινῶς κατέχοντας τὰ τῆς δίκης ζυγὰ, ὁ δίκαιος ἐνταῦθα διελέγχει Κριτὴς, καὶ τὴν ἐσομένην ὑπ' αὐτοῦ δικαίαν κρίσιν προαγορεύει· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι κρίνει ὁ Θεὸς οὐκ ἐπηρμένως, οὐδὲ τυραννικῶς ἐν ὕψει προκαθεζόμενος· ἀλλὰ συγκαταβαίνων τοῖς κρινομένοις, μέσος αὐτῶν ἵςαται, ὁμοιούμενος αὐτοῖς τῷ σχήματι, ὡς ἄνθρωπος γεγονὼς ἀτρέπτως.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Τοῖς μὲν ματαίως βεβιωκόσι, τὸ κρίνεσθαι πρέπει· εἴρηται γοῦν ἀλλαχοῦ· „ Καὶ κρινεῖ ἀναμέσον Ἐθνῶν· τοῖς δὲ ἁγίοις οὐ τὸ κρίνεσθαι, ἀλλὰ τὸ μεῖζον, τὸ διακρίνεσθαι· διακρίνει γὰρ αὐτοὺς ὥσπερ βασιλεὺς ἐν ἡμέρᾳ ἱλαρᾷ, ἕκαςον ἀμειβόμενος τῶν ἀξίων τιμῆς· τὶς μὲν ἄξιος ἀναςῆναι τὴν ἀνάςασιν τὴν ὡς ἡλίου· τὶς δὲ, τὴν ὡς σελήνης· καὶ τὶς, τὴν ὡς ἀςέρων· ςήσεται οὖν ἐν συναγωγῇ θεῶν οὐκ ἀνθρώπων: ἤτοι οὐ κατὰ ἄνθρωπον περιπατούντων· καὶ διακρινεῖ, τὶς μὲν τούτων τῶν Θεῶν ἀνάλογον ἡλίου δόξαν ἕξει· τὶς δὲ, σελήνης· τὶς δὲ, ἀςέρων.

ουτες τὸ „ ἕνεκεν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν. (1)

4 : „ Ἐξέλεσθε πένητα καὶ πτωχὸν, ἐκ χει-
„ ρὸς ἁμαρτωλοῦ ῥύσασθε αὐτόν.

Βλέπε ἐδῶ ὦ ἀναγνῶστα, πόσην φροντίδα καὶ πρόνοιαν ἔχει ὁ Θεὸς διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ πένητας· διὰ τοῦτο πολλαῖς φοραῖς ἀναφέρει ἐδῶ τὸν περὶ τούτων λόγον διὰ τοῦ θείου Δαβίδ. Ἐξέλεσθε, λέγει, τὸν πτωχὸν καὶ πένητα καὶ λυτρώσατε αὐτὸν ὅς τις καταδυναστεύεται ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἁμαρτωλοῦ: ἤγουν τοῦ ἀδίκου· τοῦτον γὰρ ὀνομάζει καὶ ἐδῶ καὶ ἀνωτέρω, ἁμαρτωλὸν ἰδιαιτέρως, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἁμαρτίας του ἤγουν τῆς ἀδικίας, ὁποῦ κάμνει εἰς τοὺς ἀδελφούς του. (2)

5 : „ Οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ συνῆκαν. ἐν σκό-
„ τει διαπορεύονται.

Οἱ ἄδικοι, λέγει, Κριταὶ καὶ ἄρχοντες, μὲ τὸ νὰ ἔγιναν κωφοὶ θεληματικῶς, δὲν ἐγνώρισαν οὐδὲ ἐκατάλαβαν τὰ λόγια καὶ τοὺς νόμους ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Δίδυμον· τὸ γὰρ οὐ συνῆκαν, εἶναι ἐξήγησις καὶ σαφήνεια τοῦ οὐκ ἔγνωσαν· αὐτοὶ λέγει, οἱ ἄδικοι Κριταὶ καὶ Ἄρχοντες, εἰς τὰ σκότη περιπατοῦν· ἤγουν εἰς τὴν πλάνην πολιτεύονται· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ ἐκατάλαβαν τὸ καλὸν οἱ ἄδικοι ἄρχοντες καὶ Κριταί· διὰ τοῦτο καὶ περιπατοῦν εἰς τὴν πλάνην καὶ ἀγνωσίαν τῆς δικαιοσύνης: ἤγουν τί εἶναι ἡ δικαιοσύνη δὲν γνωρίζουσιν. (3)

„ Σαλευθήτωσαν πάντα τὰ θεμέλια
„ τῆς γῆς.

Τοῦ-

(1) Ὅθεν λέγει ϗ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος καταφρονεῖ τῶν πενήτων, διὰ τοῦτο ϗ ἡ Γραφὴ, ποτὲ μὲν λέγει ἡμῖν· „ Κρίνατε ὀρφανῷ, ἅτε πατέρα κηδεμόνα μὴ ἔχοντι· ϗ δικαιώσατε χήραν, πρόσωπον δι' ἀσθένειαν ἐν πολλοῖς κατὰ τὸν βίον ἐλαττούμενον· εὐεπίβατον γὰρ τοῖς βουλομένοις ἀδικεῖν ἡ χηρεία· νῦν δέ· „ Κρίνατε ὀρφανῷ ϗ πτωχῷ· ἑκάτερος γὰρ τούτων ἐνδεὴς βοηθείας· ὁ μὲν, διὰ τὸ τῆς ἡλικίας εὐκαταφρόνητον, οὐδὲ ἀγαγεῖν εἰς κρίσιν τοὺς ἀδικοῦντας δυνάμενος· ὁ δὲ, διὰ πενίαν τοῖς ἑαυτοῦ δικαίοις μὴ σθένων ἐπαγωνίζεσθαι· οἱ τὸ κρίνειν οὖν ἐπιτραπέντες. διαιτήσατε τούτοις ἀδικουμένοις ϗ ἐξερημένοις τῶν συνηγόρων· ϗ παρ' ἑαυτῶν αὐτοῖς τὸ τῆς ἡλικίας ἐνδέον ἀναπληρώσατε· ὥςε ἔχειν τὸ καύχημα τοῦ Ἰὼβ, τό· „ Ἐγὼ ἤμην πατὴρ ἀδυνάτων. Πνευματικώτερον δὲ, ἐπειδὴ ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ Διαβόλου γεγένηται, εἴτις ἑκουσίως τῆς συγγενείας ἐκείνης ἑαυτὸν ἠλλοτρίωσε, τοῦ πονηροῦ πατρὸς ὡς μακαριςῶς ὀρφανισθεὶς, τῆς ἐπιβαλλούσης ἐπιμελείας παρ' ἡμῶν τυγχανέτω· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησιν· „ Οὐ λέγει· κρίνατε δικαίῳ, οὐδὲ Προφήτῃ, οὐδὲ Ἱερεῖ· ὧν τοσοῦτον ποιεῖται ἐν ἄλλοις λόγον, ϗ μὴ παραβλάπτεσθαι αὐτοὺς παρεγγυᾷ λέγων· μὴ ἅπτεσθε τῶν χριςῶν μου, ϗ ἐν τοῖς Προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε· ἀλλ' ὀρφανῷ ϗ πτωχῷ, ταπεινῷ ϗ πένητι· διὰ τί; ὅτι ἐκείνοις μὲν, τὸ ἀδικεῖσθαι πρέπει, τούτοις δὲ, οὐ φορητὸν ἀδικηθῆναι διὰ τὴν ἐπικειμένην ἐξ ἡλικίας ἢ πτωχείας ἀσθένειαν· ὅθεν αὐτῶν σφοδρότερον ὁ νομοθέτης ἀντέχεται. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Βλέπε δὲ (λέγει ὁ Ἡσύχιος·) ὅτι εἰπὼν ἐξέλεσθε πένητα, ὡς περὶ θηρίων ἀγρίων τῶν ἀδίκων ϗ πλεονεκτῶν διαλέγεται· τούτους γὰρ ἐνταῦθα τῷ ὀνόματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ δηλοῖ· ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι ὁ μὲν ἐξαιρούμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς πλεονεκτικῆς, ποιμένος ἀξίαν ϗ μισθὸν ἀποφέρεται: ἐκείνου δηλαδὴ, ὅς τις ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν δεδωκὼς, ἐκ τῶν νοητῶν ἡμᾶς θηρίων ἐῤῥύσατο (ἤτοι ὁ Χριςός) ὁ δὲ ἁρπάζων ἢ λυμαινόμενος, ἐν τοῖς θηρίοις τέτακται· λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος (σὺν τῷ Ὠριγένει·) „ Καὶ σὺ οὖν ἐάν ποτε ἴδῃς ἀδικούμενον πένητα, σὸν τὸ πρᾶγμα ποίησον, δι' ὃ ἀδικεῖται ἐκεῖνος· παράςηθι αὐτῷ· ἵνα τούτῳ τῷ μέτρῳ ϗ σὲ πτωχὸν ὄντα ὡς πρὸς τὸν Θεὸν. ῥύσηται ὁ Θεός· πρὸς ὃν λέγει εὐχομένη ἡ σοφωτάτη Ἰουδὶθ· „ Ταπεινῶν εἶ Θεός· ἐλαττόνων εἶ βοηθός· ἀσθενούντων, ἀπεγνωσμένων σκεπαςὴς, ἀπηλπισμένων σωτήρ· ναὶ ναὶ ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου. (Ἰουδ. θ'. 11.)

(3) Ἄλλος δέ φησι καθαρώτερον „ Ταῦτά, φησιν, οἱ δικαςαὶ συνιδεῖν οὐ βούλονται, ὅτι δὴ ὑπὲρ πενήτων κατεςη-

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἔτζι ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος. „ Ταράξω τὴν γῆν διὰ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ· κατὰ δὲ τό, σαλευθήτωσαν, ὅπου εἶπον οἱ ἑβδομήκοντα, τοῦτο εἶναι τὸ νόημα· ὅτι ὁ Θεὸς προσάζει νὰ σαλευθῇ ἡ γῆ, διὰ νὰ φοβηθοῦν οἱ ἄδικοι ἄρχοντες καὶ παράνομοι Κριταί· ἢ λέγει, ὅτι ἂς σαλευθοῦν τὰ θεμέλια τῆς γῆς· ἐπειδὴ καὶ δὲν ὑποφέρουν πλέον τὴν παρανομίαν τῶν τοιούτων ἀδίκων· θεμέλια δὲ τῆς γῆς, τὸν πάντον αὐτῆς ὀνομάζει· ἐκπληκτικὸς δὲ ἀληθῶς καὶ φοβερὸς εἶναι ὁ λόγος οὗτος διὰ τὶ παρασαίνει τὴν ἀγανάκτησιν, ὁποῦ δείχνει ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἀδίκων ἀρχόντων, καὶ παρανόμων Κριτῶν. (1)

6: „ Ἐγὼ εἶπα Θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου „ πάντες.

Καὶ ποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς τὰ λόγια ταῦτα; μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι λέγωντας ὁ Θεός „ Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν (Γέν. α' 26.) ἐφανέρωσεν, ὅτι Θεοὶ κατὰ θέσιν εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ὡς κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονότες· ἐγὼ δὲ εὑρῆκα ἀκόμη, ὅτι ὁ Θεὸς ὠνόμασε τοὺς ἄρχοντας καὶ Κριτὰς Θεούς, εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου λέγων πρὸς τὸν λαόν „ Θεοὺς οὐ κακολογήσεις· καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. (Ἐξ. κβ. 28.) Υἱοὺς δὲ Ὑψίστου τοὺς Ἰσραηλίτας ὠνόμασεν εἰπών „ Υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραήλ. (Ἐξ. δ. 22.) (2)

7: „ Ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε.

Ἐσεῖς ὅμως, λέγει, οἱ Κριταί, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ εἶσθε τιμημένοι μὲ τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ, καὶ ἀξιωθήκετε νὰ ὀνομάζεσθε Θεοί, ὡς ὑπερέχοντες ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχῆς καὶ κρίσεως, μ' ὅλον τοῦτο ἀποθαίνετε, ὡσὰν οἱ ἁπλοῖ ἄνθρωποι οἱ Ἐθνικοὶ καὶ κοινολαῖται· οἱ ὁποῖοι οὔτε νόμον Θεοῦ ἠξεύρουν, οὔτε σύνεσιν ἔχουν. Διὰ δὲ τοῦ ἀποθνήσκετε, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβίδ, τὴν κακὴν καὶ ἀδιόρθωτον ζωήν, ὁποῦ ζῶσιν οἱ τοιοῦτοι ἄδικοι Κριταὶ ἕως τοῦ θανάτου των· ἢ φανερόνει πῶς ἔτζι ἀδίκως ζῶσι ἕως οὗ νὰ ἀποθάνουν, χωρὶς νὰ διορθωθοῦν.

„ Καὶ

τέσησαν δικαςαί· ἀλλ' ὡς ἐν νυκτὶ καὶ ζόφῳ διάγοντες πολιτεύονται, τὸ δέον οὐχ' ὁρῶντες ὡς σκοτεινοὶ καὶ ἀφώτιςοι· σκοταῖον γὰρ καὶ δυόμενον καὶ νυκτιφόρον ἀφροσύνη· λαμπρότατον δὲ καὶ περιαυγέςατον καὶ ἀνατέλλον ὡς ἀληθῶς, φρόνησις· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτής· „ Τί οὐκ ἔγνωσαν; τοῦ παρόντος βίου τὸ σαθρόν, καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τὸ ἄςατον· ὅτι ἀγροὺς ἀγροῖς, καὶ οἴκους οἴκοις συνάπτουσι, πολλάκις ταῦτα τοῖς ἐχθροῖς θησαυρίζοντες· τὶ δὲ οὐ συνῆκαν; ὅτι περὶ μικρὰ ἀσχολούμενοι, ἑαυτοὺς ἀποςεροῦσι τῶν μειζόνων·

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Συσσείσω φησι, καὶ συγκλονήσω τὸ πᾶν· ἐπειδὴ, ἐγὼ μὲν τοὺς δικαςὰς ἐν τάξει θεῶν κατέςησα καὶ υἱῶν ὑψίςου· αὐτοὶ δὲ εἰς τὸ ἐμὸν ἐξύβρισαν ἀξίωμα λήμμασι τὸ δίκαιον διαφθείροντες, κατὰ τοὺς τῶν Ἐθνῶν ἄρχοντας· οἱ διὰ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι τοὺς αὐτῶν θεοὺς, κέχρηνται τῷ δικάζειν ὡς βούλονται, οὐκ ὄντος τοῦ ἐφορῶντος αὐτοὺς, οὐδὲ ἀπαιτοῦντος δίκας· ὁ δὲ Ἀθανάσιος θεμέλια φησι, τοὺς ἄρχοντας τοῦ αἰῶνος τούτου (ἤτοι τοὺς Δαίμονας) οἵτινες καὶ πρόγε τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἔδωκαν δίκην, ἐκβληθέντες τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος διὰ τοῦ λεχθέντος λογίου· „ Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω· ἐσαλεύθησαν γὰρ ἧς πάλαι ποτὲ εἶχον ςάσεως· ἅτε δὴ ὡς πρῶτοι καταργηθέντες διὰ τοῦ ςαυροῦ.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ἐπειδὴ γὰρ υἱοὶ γεγόναμεν Θεοῦ, ἅτε τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς υἱὸν τὸν ἀμερίςως καὶ ἀπαθῶς ἐκ τοῦ ἀϊδίου Πατρὸς γεννηθέντα, λαβόντες εἰς νοῦν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διὰ τοῦτο καὶ τετιμήμεθα τῇ κλήσει, καὶ θεοὶ ὠνομάσθημεν· καίτι κατὰ φύσιν οὐκ ὄντες τοῦτο· ἀλλὰ τιμῆς ἕνεκα καὶ δόξης. εἶπε δὲ καὶ ὁ Κύριλλος ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ φέρων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ Οὐκ ἔςι γεγραμμένον ἐν τῷ Νόμῳ ὑμῶν· Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐςε; Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ Γραφὴ, ὃν ὁ Πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέςειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰμι; (Ἰωάν. ι. 34.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐγὼ οὖν ὑμᾶς τετίμηκα, καὶ τῆς ἐμαυτοῦ προσηγορίας μετέδωκα, καὶ υἱοὺς ἐμοὺς προσηγόρευσα. Ὁ δὲ Εὐσέβιος φέρει εἰς τοῦτο παράδειγμα καὶ λέγει· „ Νήσεις.

„ Καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πίπτετε.

Τὸ αὐτὸ, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω λέγει καὶ τώρα ἐδῶ· ἐσεῖς, λέγει, οἱ ἄδικοι Κριταὶ καὶ ἄρχοντες πίπτετε: ἤγουν ἀποθαίνετε, ὡσὰν οἱ τῶν Ἐθνῶν ἄρχοντες. Μερικοὶ δέ: ἤτοι ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Δίδυμος καὶ ὁ Ἡσύχιος, λέγουσι τὸν Διάβολον, ἕνα τῶν ἀρχόντων· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦτον ποτὲ ἄρχων τοῦ Ἀγγελικοῦ τάγματος· ἐκεῖνον λοιπὸν, λέγει, μιμούμενοι καὶ ἐσεῖς οἱ Κριταὶ, πίπτετε: ἤγουν ἐκπίπτετε καὶ κρημνίζεσθε ἀπὸ τὸ ἀξίωμά σας διὰ τὴν οἴησιν καὶ ὑπερηφάνειαν, ὁποῦ ἔχετε· διὰ τὶ καὶ ὁ Διάβολος, μὲ τὸ νὰ ὑπερηφανεύθη καὶ δὲν ἐμεταχειρίσθη καλῶς τὴν ἀξίαν ὁποῦ εἶχε, διὰ τοῦτο ἐξέπεσεν ἀπὸ τὴν Θεϊκὴν τιμὴν· καὶ ἀπὸ Ἄγγελος φωτεινὸς ὁποῦ ἦτον, ἔγινε σκοτεινὸς Διάβολος. (1)

8 „ Ἀνάστα ὁ Θεὸς κρῖνον τὴν γῆν, ὅτι „ σὺ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς „ Ἔθνεσιν.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν προφητεύει ἀναντιῤῥήτως διὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Παρακαλεῖ γὰρ ἐδῶ κατὰ τὸν Διόδωρον ὁ Προφήτης Δαβὶδ τὸν Χριστὸν, νὰ ἀναστηθῇ ἀπὸ τὸν τάφον, καὶ νὰ κρίνῃ δικαίως τὴν γῆν διὰ μέσου τῶν Ἀποστόλων· τοὺς ὁποίους κατέστησεν ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· ἤγουν διὰ νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν ὅλης τῆς γῆς, κατακρίνας καὶ διώξας ἀπὸ αὐτὴν τὸν ἄρχοντα τοῦ Κόσμου Διάβολον· ὅστις τὴν εἶχε δουλωμένην εἰς τὴν πλάνην τῆς εἰδωλολατρίας, καὶ εἰς κάθε εἶδος κακίας· λέγει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐκδικήσεως ταύτης· ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἔχεις νὰ λάβῃς κληρονομίαν ἀνάμεσα εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη· κατὰ τὸ „ Δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου. (Ψαλ. β΄. 8.) κληρονομία δὲ Χριστοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν ἀπὸ ὅλα τὰ Ἔθνη. (2)

ΨΑΛ-

σεις δὲ, πῶς τιμὴν Θεοῦ οἱ τὴν ἀρχὴν εἰληφότες παρὰ τοῖς ἀρχομένοις ἐκτήσαντο, ἐπιστήσας ὅπως εἴρηται τῷ Μωσεῖ· „ Ἰδοὺ δέδωκά σε θεὸν Φαραὼ, ϗ Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἔσται σου Προφήτης (Ἐξδ. ζ΄. 1.) ὥσπερ οὖν Μωσῆς, ἄνθρωπος ὢν Θεοῦ, ϗ παρ' αὐτοῦ τιμὴν λαβὼν, θεὸς ἀνηγορεύθη τοῦ Φαραώ· τὸν αὐτὸν τρόπον ϗ πάντες, οὓς ἂν τιμήσειεν ὁ Θεὸς, θεῶν χώραν παρὰ τοῖς ὑποτεταγμένοις εἰλήφασιν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Βασίλειον ϗ Κύριλλον „ Ἄνθρωποι ἐνταῦθα λέγονται οἱ τοῖς ἀνθρωπίνοις πάθεσι κατεχόμενοι, οἱ κατὰ σάρκα ζῶντες ϗ γήϊνον ἔχοντες φρόνημα· ὡς τῶν γε ἁγίων ὁ βίος, ἀνθρώπινος μὲν οὐκ ἔτι, θειότερος δὲ μᾶλλόν ἐστι ϗ πνευματικός· εἴπερ ἀληθὲς, ὡς περιπατοῦσι μὲν ἐν σαρκὶ, ζῶσι δὲ οὐ κατὰ σάρκα κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὁ γὰρ ὑψηλότερος ἤδη τῶν σαρκικῶν παθημάτων γενόμενος, ϗ διὰ τὴν τοῦ νοῦ τελείωσιν πρὸς τὴν τῶν Ἀγγέλων κατάστασιν μετελθὼν, οὗτος οὐκέτι ἄνθρωπος· ϗ γὰρ υἱὸς ὑψίστου ὁ δι' ἀρετῆς ὠκειωμένος Θεῷ· ϗ οὐκ ἀποθνήσκων ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζῶντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν· ὁ δὲ Σύμμαχος· „ Ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθανεῖσθε, ϗ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πεσεῖσθε· τὴν γὰρ οἰκείαν τιμὴν ἀγνοήσαντες (ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος·) τὰ αὐτὰ τῷ Διαβόλῳ πεπόνθατε, ὃς ἀρχὴν παρ' ἐμοῦ πιστευθεὶς, ϗ χρήσασθαι τοῖς δοθεῖσιν εἰς δέον οὐκ ἐθελήσας, ἐξέπεσε τοῖς τιμῆς· τὸν αὐτὸν δὲ ϗ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὑπομένετε θάνατον εὔκλειαν οὐδεμίαν μετὰ θάνατον ἔχοντες· ὁ δὲ Δίδυμος σαφέστερον ἐξήγησε τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων· „ Ἀποθνήσκεται δὲ, οὐ μόνον τὸν κοινὸν ϗ φυσικὸν θάνατον, ἀλλὰ ϗ τὸν ἑπόμενον τῇ ἁμαρτίᾳ (ἤτοι κολάζεσθε) πίπτοντες παραπλησίως τῷ πεσόντι ἑνὶ τῶν ἀρχόντων· οὗτος δέ ἐστιν ὁ Διάβολος· εἴρηται γὰρ περὶ αὐτοῦ· „ Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἑωσφόρος ὁ πρωῒ ἀνατέλλων; (Ἡσ. ιδ΄. 12.) ϗ ὁ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἄρχοντος ἐξουσίαν ἐν τοῖς Ἀγγέλοις κεκλήρωτο ὁ Διάβολος· διό φησι Παῦλος· „ Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα ϗ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἐξουσίας· ἐπαρθεὶς δὲ ϗ μειζόνων ἐπιθυμήσας, κατέπεσεν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Δαβὶδ εἰπὼν τὰ ἀνωτέρω λόγια ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς Κριτὰς, τώρα λέγει τὸν λόγον τοῦτον ἐκ προσώπου ἰδικοῦ του· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Σφόδρα δὲ ἀκολούθως ὁ Προφήτης ἔλεγχον τῶν ἀδίκων Κριτῶν ποιησάμενος, τὸν ἀληθῆ ϗ δίκαιον ἱκετεύει Κριτὴν, τῆς οἰκουμένης τὴν κρίσιν ποιήσασθαι· εἶπε δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐκ ἄρα κληρονομίαν παροῦσαν, ἀλλὰ μέλλουσαν ὁ Προφήτης αἰνίττεται· ὅθεν τὸν Θεὸν ἀναστῆναι παρακαλεῖ ϗ κρῖναι τὴν γῆν: ἤτοι τὸν ἄνθρωπον· ὃς ὅταν ἀναστῇ, ἐν πᾶσι κατακληρονομεῖ.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΒ'.

„ Ὠδὴ Ψαλμοῦ τῷ Ἀσάφ.

Τί δηλοῖ τό, ᾠδὴ Ψαλμοῦ εἴπαμεν ἐν τῷ προοιμίῳ ἐν Κεφαλαίῳ θ'. ἐγράφη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου τῶν Ἑβραίων, ὁπού ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον. Ἀφ' οὗ γὰρ ἐγύρισαν αὐτοὶ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, βλέποντες οἱ γείτονες Ἐθνικοί, πῶς ἐκτίζον δεύτερον τὸν ναόν, καὶ τὴν πόλιν, ἐσηκώθησαν ὅλοι συμφώνως, καὶ συμμαζώξαντες ἄλλα βάρβαρα Ἔθνη, ἐπολέμουν τοὺς Ἰουδαίους· ἐνικήθησαν ὅμως ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὄντος ςρατηγοῦ εἰς αὐτοὺς τοῦ Ζοροβάβελ, καὶ βοηθοῦντος τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὴν ὑπόθεσιν λοιπὸν ταύτην ἐγινεν ὁ Ψαλμὸς οὗτος, σχηματισθεὶς εἰς εἶδος εὐχῆς. (1)

1 : „ Ὁ Θεός, τίς ὁμοιωθήσεταί σοι ;

Ὁ λόγος οὗτος, δὲν εἶναι ἐρωτηματικός, ἀλλὰ θαυμαςικός· θαυμάζει γὰρ ὁ Δαβίδ, διὰ τοῦ λόγου τούτου τὸ ἀνόμοιον καὶ ἀσύγκριτον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ τὸ τίς ἐδῶ, δὲν δηλοῖ τὸ σπάνιον, ἀλλὰ τὸ ἀσύγκριτον καὶ ἀδύνατον· καὶ εἶναι ἀντὶ τοῦ οὐδείς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἤγουν ὦ Θεέ, οὐδεὶς θέλει ὁμοιωθῇ μὲ ἐσένα· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ εἶσαι κατὰ φύσιν ἀσύγκριτος καὶ ἀπειραδύναμος. (2)

„ Μὴ

μεῖ τοῖς Ἔθνεσι· πᾶσι γὰρ κλῆρον ἐπιβάλλει τὸν ἁρμόττοντα· τὸν μέν, τοῖς ταπεινοῖς, τὸν δέ, τοῖς σώφροσι· τὸν δέ, τοῖς ἐλεήμοσιν· ἄλλον, τοῖς ὑπερηφάνοις· τοῖς πλεονέκταις ἕτερον. Ἔθνη γὰρ κατὰ τὸ παρὸν οὐ τῶν γλωσσῶν τὰς διαφορὰς, ἀλλὰ τῶν βίων ἐκάλεσεν.

(1) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει „ Μερικοὶ γνωματεύουσιν, ὅτι μετὰ τὴν νίκην τῶν Μακκαβαίων ἔλαβον τὴν ἔκβασιν τὰ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ προφητευόμενα· ἐπειδὴ εἶναι γεγραμμένον εἰς τοὺς Μακκαβαίους ταῦτα· „ Καὶ ἐγένετο ὅτε ἤκουσε τὰ Ἔθνη τὰ κυκλόθεν, ὅτι ᾠκοδομήθη τὸ θυσιαςήριον, καὶ ἀνεκαινίσθη τὸ ἁγίασμα ὡς τὸ πρότερον, καὶ ὠργίσθησαν σφόδρα, καὶ ἐβουλεύσαντο τοῦ ἆραι τὸ γένος Ἰακὼβ, τοὺς ὄντας ἐν μέσῳ αὐτῶν. (Α'. Μακκαβ. ε'. 1.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐδὲ πᾶσα, φησίν, κατὰ ταυτὸν συναθροισθεῖσα τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις παραβληθῆναι τῇ σῇ δυνάμει δυνήσεται· ἀσύγκριτον γὰρ ἔχεις τὸ κράτος· ὁ δὲ Δίδυμός, φησιν, ὅτι ἡ ὁμοίωσις διχῶς νοεῖται· ἔςι γὰρ κατ' οὐσίαν ὁμοίωσις, ἢ καὶ ταυτότης λέγεται· ἔςι δὲ καὶ κατὰ ποιότητα· ἢ καὶ ἁπλῶς ὁμοιότης καλεῖται· κατὰ μὲν οὖν τὸ δεύτερον σημαινόμενον ὁμοιωθεῖεν ἂν Θεῷ οἱ γενόμενοι τέλειοι, ὡς τέλειός ἐςιν ὁ οὐράνιος Πατήρ· ὅθεν εἴρηται· „ Ὅταν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα· (Α'. Ἰωάν. γ'. 2.)

κα-

„ Μὴ σιγήσῃς μηδὲ καταπραΰνῃς ὁ „ Θεός.

Ἐπειδὴ, λέγει, καὶ δὲν εἶναι ὅμοιος μὲ ἐσένα Κύριε, κατὰ τὴν δύναμιν, διὰ τοῦτο μὴ μακροθυμήσῃς, τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό „ Μὴ σιγήσῃς, κατὰ τὸν Δίδυμον καὶ τὸν Ἡσύχιον· μηδὲ ὑπομείνῃς πλέον τὴν κακίαν τῶν ἐχθρῶν μας· οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε „ Μὴ ἠρεμήσῃς.

2 : „ Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροί σου ἤχησαν, καὶ „ οἱ μισοῦντές σε ἦραν κεφαλήν.

Ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν πρέπει νὰ μακροθυμήσῃ ὁ Θεός· ἤγουν, διὰ τί, λέγει, ὦ Κύριε, οἱ ἐδικοί σου ὄντες ἐχθροί· διὰ τί πολεμοῦν τὸν λαόν σου; ἢ διὰ τί πολεμοῦν ἡμᾶς διὰ λόγου σου· αὐτοὶ, λέγω, ἤχησαν: ἤγουν ἔκαμαν ἕνα κρότον ἄσημον· καθὼς τοιοῦτος κρότος συνειθίζει νὰ γίνεται εἰς τὰ στρατεύματα ἀπὸ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως τό, ἤχησαν ὅτι οἱ πρότερον κρυφομουρμουρίζοντες τὴν καθ' ἡμῶν ἔχθραν, τώρα ὅμως ἐξάκουστον καὶ δημόσιον τὸν καθ' ἡμῶν ἐκήρυξαν πόλεμον, θρασυνόμενοι καὶ ὑπερηφανευόμενοι· ἐσήκωσαν δὲ αὐτοὶ κεφαλὴν ἀντὶ τοῦ ἐπήρθησαν καὶ ὑψώθησαν, μὲ τὸ νὰ ἐξεθάρρευσαν εἰς τοὺς συμμάχους καὶ βοηθοὺς ὁποῦ ἔχουν. (1)

3 : „ Ἐπὶ τὸν λαόν σου κατεπανουργεύ- „ σαντο γνώμῃ.

Τὸ γνώμῃ θέλει νὰ εἰπῇ, ἀντὶ τοῦ μιᾷ γνώμῃ: ἤτοι συμφώνως· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν, γνώμην· τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ δηλοῖ, ὅτι κατεπανουργεύσαντο κατὰ κοινὴν γνώμην· οἱ ἐχθροί σου λοιπὸν, λέγει, ὦ Κύριε, κατεπανουργεύσαντο ἐπάνω εἰς τὸν λαόν σου: ἤτοι μεγάλην καὶ πολλὴν πανουργίαν ἔδειξαν κατ' αὐτοῦ· ἡ γὰρ κατὰ πρόθεσις ἐπίτασιν τῆς πανουργίας δηλοῖ ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον· τὸ ὄνομα τῆς γνώμης, ποτὲ μὲν δηλοῖ, τὴν παραίνεσιν καὶ νουθεσίαν· καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει. „ Περὶ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω· γνώμην δὲ δίδωμι. (α'. Κορ ζ'. 25.) ποτὲ δὲ τὴν βουλήν· καθὼς τοιοῦτον σημαινόμενον ἔχει ἐδῶ· πανούργως, λέγει, ὦ Κύριε, ἐμελέτησαν βουλὴν κατὰ τοῦ λαοῦ σου· ποτὲ δὲ σημαίνει ἡ γνώμη τὴν ψῆφον καὶ ἀπόφασιν· κατ' ἐκεῖνο τὸ τοῦ Δανιήλ „ Περὶ τίνος ἐξῆλθεν ἡ γνώμη ἡ ἀναιδής; (Δαν. β'. 15.) Λαμβάνεται δὲ ἡ γνώμη καὶ ἐπὶ πίστεως καὶ δόγματος καὶ φρονήματος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Τὸ δὲ ἀντεισαγαγεῖν τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἀνδρὸς εὐσεβοῦς καὶ νοῦν ἔχοντος. (2)

„ Καὶ ἐβουλεύσαντο κατὰ τῶν ἁγί- „ ων σου.

Τοῦτο εἶναι σχῆμα Παλιλλογίας· σαφηνίζει γὰρ τὸ ῥητὸν τοῦτο τὸ ἀνωτέρω· ἁγίους δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους, ὡς πιστεύοντας τῷ ἁγίῳ Θεῷ, ἀγκαλλὰ καὶ ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν ἁγιότητα· καθὼς

---

1 κατὰ δὲ τὸ πρῶτον σημαινόμενον, τὸ κατ' οὐσίαν, λέγω, οὐδενὸς ὁμοιουμένου τῷ Θεῷ· τὸ τίς ὁμοιωθήσεται οὐ πεῦσιν, οὐ τὸ σπάνιον· ἀλλὰ τὸ ἀδύνατον δηλοῖ, οὐδενὸς δυναμένου κατ' οὐσίαν Θεῷ ὡμοιῶσθαι.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὡς ἐπὶ ὄφεων δὲ καὶ ἀσπίδων τοῦτο εἴρηται, τὸ ἦραν κεφαλήν· ὥσπερ γὰρ οἱ ὄφεις δάκνοντες αἴρουσιν ἠρέμα τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνακουφίζουσι τῆς γῆς· οὕτω καὶ οἱ μαχόμενοι τῇ δόξῃ Χριστοῦ ἐπαίρουσι τὴν κεφαλήν· ἀλλὰ πίπτουσι παραχρῆμα· πίπτουσι γὰρ παρ' αὐτοῦ, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ συντρίβων τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων· ἔφη δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Οἱ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῖς ἁγίοις ἐχθραίνοντες, πρὸς αὐτὸν ἀναιροῦνται τὸν πόλεμον, οὗπερ ἐκεῖνοι δοῦλοι καὶ οἰκεῖοι φίλοι τυγχάνουσιν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος εἰκοσιοκτὼ σημαινόμενα τῆς γνώμης συνέλεξεν.

θὼς εἶπον αὐτοὺς καὶ ὁσίους ἐν τῷ οη΄. Ψαλμῷ ςίχ. 2. „ Τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου, ὡς ἐκεῖ εἴπομεν (1).

4: „ Εἶπαν· δεῦτε καὶ ἐξολοθρεύσωμεν „ αὐτοὺς ἐξ Ἔθνους, καὶ οὐμὴ μνη- „ σθῇ τὸ ὄνομα Ἰσραὴλ ἔτι.

Τοῦτο ἦτον ἡ ἀνωτέρω γνώμη καὶ ἡ βουλὴ τῶν ἐχθρῶν: ἤγουν τὸ νὰ ἐξολοθρεύσουν τοὺς Ἰουδαίους ἐξ Ἔθνους: ἤγουν ἀπὸ ἐκεῖ ὁποῦ αὐτοὶ εἶναι Ἔθνος, νὰ τοὺς καταντήσουν, ὥςε νὰ μὴν εἶναι πλέον Ἔθνος. (2) τὸ δὲ οὐμὴ μνησθῇ, εἶναι ἀντὶ τοῦ νὰ μὴν ἐνθυμηθῇ πλέον τὸ ὄνομα τοῦ Ἔθνους τῶν Ἰουδαίων: τουτέςι νὰ μὴν ὀνομασθοῦν πλέον οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ καὶ δὲν θέλουν εἶναι εἰς τὸ ἑξῆς Ἔθνος.

5: „ Ὅτι ἐβουλεύσαντο ἐν ὁμονοίᾳ ἐπι- „ τοαυτό.

Ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει πάλιν ὁ Δαβὶδ τὸν λόγον τῆς βουλῆς καὶ ὁμογνωμοσύνης τῶν ἐχθρῶν· διὰ νὰ παρακινήσῃ τὸν Θεὸν τὸν διασκεδάζοντα τὰς βουλὰς τῶν Ἐθνῶν, νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν κατ' αὐτῶν, τὸ μὲν οὖν, ὅτι, εἶναι διηγηματικόν· Τὸ δὲ, ἐν ὁμονοίᾳ, δηλοῖ τὴν ὁμογνωμοσύνην τῶν ἐχθρῶν· τὸ δὲ, ἐπιτοαυτό, δηλοῖ τὸ εἰς ἕνα τόπον· λέγει λοιπὸν, εἰς μίαν γνώμην, ὦ Κύριε, ἑνώθησαν οἱ ἐχθροί σου, καὶ εἰς ἕνα τόπον καθ' ἡμῶν.

„ Κατὰ σοῦ διαθήκην διέθεντο.

Διαθήκην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν συνθήκην καὶ συμφωνίαν· ἀκολούθως δὲ ἀριθμεῖ καὶ ἐκείνους, ὁποῦ ἔκαμαν τὴν τοιαύτην συμφωνίαν. (3)

6: „ Τὰ σκηνώματα τῶν Ἰδουμαίων καὶ „ οἱ Ἰσμαηλῖται.

Τὰ σκηνώματα τῶν Ἰδουμαίων νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἡ πόλις τῶν Ἰδουμαίων· ἢ ἀντὶ τοῦ, οἱ Ἰδουμαῖοι κατὰ περίφρασιν· οἱ Ἰδουμαῖοι δὲ, ἦτον Ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ, ὅς τις ὀνομάσθη Ἐδὼμ, διὰ τὸ πυῤῥὸν τοῦ σώματος· πυῤῥάκης γὰρ ἦτον: ἤτοι κόκκινος „ Ἐξῆλθε γάρ φησιν ὁ πρωτότοκος, πυῤῥάκης (Γέν. κε. 25.) οἱ δὲ Ἰσμαηλῖται εἶναι ἄλλο Ἔθνος, καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἰσμαὴλ, τὸν ἐκ τοῦ

Α-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Μέμνηται δὲ τῶν ἁγίων, δεόμενος, δι' αὐτοὺς τὸ πᾶν κατελεῆσαι Ἔθνος, καθ' οὗ πεφροντισμένως οἱ ἐχθροὶ μηχανάς τινας κρυφίως καττύουσι, ϗ πανούργως βουλὴν μελετῶσιν· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ· „ Κατὰ τῶν ἁγίων σου, κατὰ τοῦ ἀποκρύφου σου εἶπε· περὶ τῶν ἀδύτων τοῦ ναοῦ τοῦτο λέγων· ἢ περὶ Χριςοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅς τις ἔμελλε βλαςήσειν ἐξ Ἰουδαίων· φασὶ γάρ· οὐ μόνον καθ' ἡμῶν ταῖς πανουργίαις κέχρηνται, ἀλλὰ ϗ κατὰ τοῦ ἐν ἡμῖν ἀποκεκρυμμένου τολμῶσι λυττᾶν, ὃς ἀνθήσει ἐξ ἡμῶν· τῆς γὰρ ῥίζης ἐκτεμνομένης, πόθεν ὁ καρπὸς φυήσεται; διὸ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν (κεφ. ξε΄.) διὰ μίαν ῥάγα: ἤτοι τὸν Χριςὸν, ὁ βότρυς ὅλος: ἤτοι τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, εὐλογίας ἀπέλαυσε, μᾶλλον δὲ ἅπας ὁ ἀμπελών· ἐκείνης δὲ λειφθείσης, ϗ μετ' ἐκείνης συλλεγέντος τοῦ ἄλλου καρποῦ, ὁ λοιπὸς ἀμπελὼν παρεδόθη θηρίοις.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Οἱ μὲν οὖν θεομάχοι οὐ βούλονται Ἔθνος Θεοῦ ἐν ἀνθρώποις ὑφεςάναι· ὁ δὲ Θεὸς ἀεὶ Ἔθνος ἐπὶ γῆς ἑαυτῷ καταρτίζων, ϗ μετὰ τὴν τοῦ προτέρου λαοῦ πτῶσιν, τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν συνεςήσατο· τὸ καινὸν ϗ νέον Ἔθνος τὸ καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην.

(3) Ὁ δὲ Δίδυμός φησι „ Ὥσπερ παροξύνων ϗ διεγείρων τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἱκετηρίᾳ τῇ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ φάσκει· ὅτι κατὰ σοῦ συνέθεντο συνθήκην, οὐ κατὰ τοῦ λαοῦ σου . . . βουλεύσασθαι μὲν γάρ τι κατὰ Θεοῦ ἢ διαθέσθαι, τοῦ μὴ μόνον ὄψεσιν ἀπροσίτου ἀλλὰ ϗ λογισμοῖς, οὐ δυνήσεταί τις· ἑαυτῷ δὲ ὁ Θεὸς τὰ τῶν εἰς αὐτὸν πεποιθότων λογίζεται· ϗ τούτου χάριν αἱ κατ' ἐκείνων ἐπιβουλαὶ, κατ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ λογίζονται, ὡς Πατρὸς ϗ κηδεμόνος τῶν ἐπιβουλευομένων· τῇ γὰρ τοῦ Θεοῦ ἐπιβουλεύουσι δόξῃ, οἱ τοῖς ἁγίοις ἐπιβουλεύοντες.

Ἀβραὰμ καὶ τῆς δούλης αὐτοῦ Ἄγαρ ἐγεγεννημένον. (1)

7: „ Μωὰβ καὶ οἱ Ἀγαρηνοί.

Μωὰβ λέγει, τοὺς Μωαβίτας. Ἔθνος δὲ ἦτον αὐτοὶ καταγόμενον ἀπὸ τὸν Μωάβ, τὸν Υἱὸν τοῦ Λώτ· Ἀγαρηνοὶ δὲ εἶναι Ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ τὴν δούλην μὲν τοῦ Ἀβραάμ, μητέρα δὲ, τοῦ Ἰσμαήλ: ἔλαβε γὰρ ἡ Ἄγαρ ἄλλον ἄνδρα, ἀφ' οὗ ἐδιώχθη ἀπὸ τὸ ὁσπήτιον τοῦ Ἀβραάμ, καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς γεννηθέντες, ὠνομάζοντο Ἀγαρηνοί.

„ Γεβὰλ καὶ Ἀμμὼν καὶ Ἀμαλήκ.

Οἱ Γεβαληνοὶ ἦτον Ἔθνος, ὁποῦ ἐκατοίκει τριγύρω εἰς τὴν Ἰδουμαίαν (2). Ἀμμανῖται δὲ ἦτον Ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἀμμὼν (ἢ Ἀμμὰν) υἱὸν τοῦ Λώτ· Ἀμαληκῖται δὲ ἦτον Ἔθνος καταγόμενον ἀπὸ τὸν Ἀμαλὴκ, ὅστις ἦτον ἀπόγονος τοῦ Ἠσαῦ ἐκατοίκει δὲ αὐτὸς εἰς τόπον τῆς Ἀραβίας, διαφορετικὸν ἀπὸ τὸν τόπον τῶν Ἰουδαίων.

„ Ἀλλόφυλοι μετὰ τῶν κατοικούντων

„ Τύρον.

Ἀλλόφυλοι ὠνομάζοντο οἱ Φιλισαῖοι, οἱ νῦν ὀνομαζόμενοι Παλαισινοί: οὗτοι γὰρ μείναντες ἀπὸ τὸ γένος τῶν Χαναναίων, καὶ κατοικοῦντες κοντὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὠνομάσθησαν κατ' ἐξαίρετον τρόπον ἀλλόφυλοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (3) Κατοικοῦντας δὲ Τύρον, ὀνομάζει τοὺς Τυρίους.

8: „ Καὶ γὰρ καὶ Ἀσοὺρ συμπαρεγένετο „ μετ' αὐτῶν.

Ἀσσοὺρ ὀνομάζονται οἱ Ἀσσύριοι· ὀνομάζει δὲ ὁ Δαβὶδ Ἀσσυρίους τοὺς Σαμαρίτας· καθότι οἱ Σαμαρεῖται ἦτον ἄποικοι τῶν Ἀσσυρίων· οἵτινες ἐμετοίκισαν ἀπὸ τὴν Ἀσσυρίαν εἰς τὴν Σαμάρειαν, μετὰ τὴν σκλαβίαν τῶν δώδεκα φυλῶν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· περιττὸς δὲ εἶναι ὁ γὰρ σύνδεσμος.

„ Ἐγενήθησαν εἰς ἀντίληψιν τοῖς υἱ- „ οῖς Λώτ.

Τοὺς Λὼτ, λέγει, τοὺς Μωαβίτας καὶ Ἀμμανίτας, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω· οἱ ἀνωτέρω λοιπὸν, λέγει, Ἐθνικοὶ συνεμάχησαν καὶ συνεβοήθησαν τοὺς υἱούς.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὅτι ἐκ τοῦ Ἰσμαὴλ δώδεκα ἐγένοντο Ἔθνη, διάφορον τὴν κλῆσιν ἔχοντα.

(2) Ἄλλος δὲ διδάσκαλος λέγει, Ὅτι δύω ὄρη πλησιόχωρα καὶ ἀντιπρόσωπα διορίζονται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, τὸ Γαριζὶμ ὄρος εὐλογίας, καὶ τὸ Γεβὰλ ὄρος κατάρας· „ Καὶ δώσεις τὴν εὐλογίαν ἐπ' ὄρους Γαριζὶμ, καὶ τὴν κατάραν, ἐπ' ὄρους Γεβάλ· (Δευτ. ια'. 29.) ἐν τῷ ὄρει Γαριζὶμ ἐταράχθησαν αἱ πλέον ἐκλεκταὶ φυλαὶ, ἐξ ὧν ὁ Χρισὸς προετυπώθη καὶ ἐγεννήθη κατὰ τὸν Εἰρηναῖον, καὶ αἱ ἐκ τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν τοῦ Ἰακὼβ γεννηθεῖσαι· ἤτοι ἡ ἱερατικὴ τοῦ Λευῒ, ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἰούδα· καὶ τοῦ Συμεὼν, Ἰσάχαρ, Ἰωσὴφ, καὶ Βενιαμίν· ἐν τῷ ὄρει Γεβὰλ ἐταράχθησαν αἱ ἄλλαι ἓξ φυλαὶ, αἱ ἐκ τῶν ἡμιδούλων γεννηθεῖσαι τοῦ Ἰακὼβ γυναικῶν· κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τί δὲ ἐκ τούτου συνάγεται; ὅτι ὅσοι μὲν εὐλογοῦσι τοὺς ἄλλους, αὐτοὶ εἶναι ἐκλεκτοὶ, ἐλεύθεροι, ἱερατικοὶ, καὶ βασιλικοί· ὅσοι δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου καταρῶνται τοὺς ἄλλους, λέγοντες συχνὰ εἰς κάθε παραμικρὰν πρόφασιν ταῦτα: ὁ ἀφωρισμένος· ὁ ἀναθεματισμένος· ὁ θεοκατάρατος· καὶ τὰ ὅμοια· αὐτοὶ λέγω εἶναι ἄνθρωποι ἀνελεύθεροι, δυσγενεῖς, ἡμίδουλοι· καὶ διὰ τῶν τὸ δικαίως πρέπει νὰ ὀνομάζωνται Γεβαληνοί: ὅρα εἰς τὸ ξε'. Κεφ. τοῦ β'. τόμου τῆς Ἀδολεσχίας.

(3) Ἢ ἀλλόφυλοι ἦσαν, οἱ κατοικοῦντες Γάζαν, καὶ Ἀσκάλωνα· πέντε δὲ σατραπίαι ἦτον αὐτῶν· „ Γαζαῖοι, Ἀσκα-

υἱοὺς Λώτ· τοὺς Μωαβίτας δηλαδὴ καὶ Ἀμμανίτας. Ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ δύω ἐφθόνουν τοὺς Ἰουδαίους περισσότερον ἀπὸ ὅλους· καὶ αὐτοὶ ἦτον, ὁποῦ ἐσυνάθροισαν καὶ τὰ ἄλλα Ἔθνη κατὰ τῶν Ἰουδαίων. (1)

9: „Ποίησον αὐτοῖς ὡς τῇ Μαδιὰμ καὶ „τῷ Σισάρα, ὡς τῷ Ἰαβεὶμ ἐν τῷ χει„μάῤῥῳ Κισῶν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα καταρᾶται ὁ Δαβὶδ τὰ ἀνωτέρω Ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἐφθονοῦν διὰ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἀναφέρει δὲ ἐν τῇ κατ' αὐτῶν κατάρᾳ, τὴν ἀπώλειαν καὶ ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔλαβον παραδόξως· καὶ διὰ θαυμάτων τὰ παλαιὰ Ἔθνη, ὁποῦ ἐπολέμησαν τοὺς Ἰσραηλίτας· καὶ παρακαλεῖ νὰ ἀφανισθοῦν καὶ ταῦτα παρομοίως μὲ ἐκεῖνα. (2) Μαδιὰμ γὰρ εἶναι ἡ ςρατιὰ τῶν Μαδιηναίων, ἥτις ὠνομάσθη ἔτζι ἀπὸ τὸν Μαδιάμ· τὴν ὁποίαν ςρατιὰν σκεπάζουσαν τὴν γῆν ἀπὸ τὸ πολὺ πλῆθος, ἐξωλόθρευσεν ὁ Γεδεὼν μὲ τριακόσια παλικάρια (καὶ αὐτὰ ἀναρμάτωτα·) κρατοῦντα εἰς τὰς χεῖρας σάλπιγγας μόνον καὶ λαμάδας καὶ ἀνδρίας: ἤτοι καρδάρας· καθὼς ἱςορεῖ ἡ Βίβλος τῶν Κριτῶν ἐν Κεφ. ζ. ὁ δὲ Σισάρας ἦτον ςρατηγὸς τοῦ Ἰαβεὶμ Βασιλέως Χαναάν· καὶ εἶχε Καρότζας σιδηρένιας ἐννακοσίας τούτους δὲ καὶ τοὺς δύω ἐνίκησεν ὁ Βαρὰκ, προσαχθεὶς ἀπὸ τὴν Δεβώραν τὴν κρίνουσαν τὸν Ἰσραὴλ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις. Καὶ τὸ μὲν Σισάραν φεύγοντα, ἐδέξατο εἰς τὴν τένταν της ἡ Ἰαὴλ γυνὴ Χαβὲρ, καὶ ποτίσασα αὐτὸν γάλα ἐκοίμισεν· ἔπειτα πέρνουσα ἕνα σφυρὶ καὶ ἕνα παλοῦκι, διεπέρασε μὲ αὐτὸ τὸν μηνιγγά του καὶ ἔτζι τὸν ἐθανάτωσεν· ὡς μαρτυρεῖ ἡ αὐτὴ Βίβλος τῶν Κριτῶν ἐν κεφ. δ. τὸν δὲ Ἰαβεὶμ ὁ Βαρὰκ διέφθειρε, καὶ τὸ ςράτευμά του, ὅλον κατέκοψεν· ὁ δὲ χείμαῤῥος: ἤτουν ὁ ξηροπόταμος Κισσῶν, ἦτον ὁ τόπος, ὅπου ἔγινεν ὁ τούτων πόλεμος· καθὼς καὶ ταῦτα ἱςορεῖ ἡ αὐτὴ Βίβλος τῶν Κριτῶν ἐν Κεφ. δ.

10: „Ἐξωλοθρεύθησαν ἐν Ἀενδὼρ, ἐγε„νήθησαν ὡσεὶ κόπρος τῇ γῇ.

Καὶ ὁ Ἀενδὼρ τόπος ἦτον, ὅπου ἔγινεν ὁ κατὰ τὸν Σισάραν πόλεμος· μερικοὶ δὲ Ἀενδὼρ ὠνόμασαν τὸν προῤῥηθέντα τόπον: ἤτοι τὸν χείμαρον Κισῶν ὡς δύω ὀνόματα ἔχοντα· αὐτοὶ δὲ, λέγει, οἱ ἀνωτέρω φονευθέντες, ἔγιναν ὡσὰν κοπρία εἰς τὴν γῆν· ἄταφοι γὰρ μείναντες ἐσάπησαν καὶ διελύθησαν.

11: „Θοῦ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ὡς τὸν „Ὠρὴβ, καὶ Ζὴβ, καὶ Ζεβεὲ, καὶ „Σαλμανᾶν· πάντας τοὺς ἄρχοντας „αὐτῶν.

Ἄρχοντας ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς πρώτους καὶ Ἡγεμόνας τῶν ἀνωτέρω ῥηθέντων Ἐθνῶν, τῶν φθονούντων εἰς τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἱερουσαλήμ· καὶ ὁ μὲν Ὠρὴβ καὶ Ζὴβ ἦτον ἄρχοντες τῶν Μαδιηναίων, τοὺς ὁποίους ἐθανάτωσεν ὁ προῤῥηθεὶς Γεδεών. Ζεβεὲ δὲ καὶ Σαλμανᾶς, ἦτον οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, τοὺς ὁποίους καὶ αὐτοὺς ἐθανάτωσεν ὁ αὐτὸς Γεδεών· ἐπαναλαμβάνει δὲ πάλιν καὶ λέγει, πάντας τοὺς

Ἀσκαλωνῖται, Γεθθαῖοι, Ἀκκαρωνῖται, καὶ Ἀζώτιοι· βούλεται δὲ εἰπεῖν, ὅτι αἱ πέντε σατραπίαι αὗται προσελάβοντο καὶ Τυρίους.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „Εἰς ἀντίληψιν: τουτέςιν εἰς τὴν ἐκείνων ἐπικουρίαν ἀπήντησαν· φυλάττου τοίνυν τοὺς ἔνδον ἐχθρούς· (ὁποῖοί εἰσι, τὰ πάθη καὶ οἱ λογισμοὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Λώτ) αὐτοὶ γὰρ καὶ τοὺς ἐκτὸς ὁπλίζουσι· καὶ μὴ θάῤῥει συγγενείᾳ· ἐπειδήπερ εἰς ἔχθραν ὡς τὰ πολλὰ μεταβάλλεται· κατανοεῖ δὲ καὶ τὴν ἀρὰν ἣν ἐπήγαγε.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι τὸ ποίησον ἐδῶ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ποιήσεις· προφητεύει γὰρ διὰ τούτου τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι τοῖς ἀνωτέρω Ἔθνεσι.

τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι καταρᾶται νὰ μὴ μείνῃ κανένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀνωτέρω Ἐθνῶν, ἀλλὰ ὅλοι ὁμοῦ νὰ θανατωθοῦν, ὡς ὁ Ὠρὴβ καὶ ὁ Ζὴβ, καὶ οἱ λοποὶ· διὰ μέσου δὲ τῶν ἀρχόντων, ἐκαταράσθη καὶ τοὺς ἀρχομένους ἀνάμεμεσα εἰς τὰ ἀνωτέρω Ἔθνη.

12: „ Οἵτινες εἶπον· κληρονομήσωμεν ἑ„αυτοῖς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Ἀσσοὺρ, λέγει, καὶ οἱ Μωαβῖται καὶ Ἀμμανῖται οἱ φθονοῦντες τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἱερουσαλὴμ εἶπον· ἂς κληρονομήσωμεν: ἤγουν ἂς κυριεύσωμεν καὶ ἂς ἐξουσιάσωμεν τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἡγίαζε τὸν λαόν· ὄχι διὰ τιμὴν καὶ εὐλάβειαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἁρπάσωμεν τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ κειμήλια καὶ πολύτιμα ἀφιερώματα, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς αὐτόν.

13: „ Ὁ Θεός μου, θοῦ αὐτοὺς ὡς τρο„χὸν, ὡς καλάμην κατὰ πρόσωπον „ ἀνέμου.

Αὐτοὶ μὲν, λέγει, λέγουσι ταῦτα· σὺ ὅμως Κύριέ μου, διασκέδασον τὰς βουλάς των, καὶ κάμε αὐτοὺς νὰ μὴ στέκωνται καμμίαν φοράν· ἀλλὰ πάντοτε νὰ κυλίωνται μὲ συνεχεῖς καὶ ἀδιακόπους μεταβολάς: καθὼς καὶ ὁ τροχὸς κυλίεται καὶ στάσιν δὲν ἔχει, κατὰ τὸν Δίδυμον· ὁμοίως κάμε αὐτοὺς νὰ διασκορπίζωνται εὐκόλως, καθὼς καὶ ἡ καλάμη ἤγουν ἡ καλαμία τοῦ σιταρίου καὶ τὸ ἄχυρον, διασκορπίζεται ἀπὸ τὸν πολὺν ἄνεμον, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (1)

14: „ Ὡσεὶ πῦρ, ὃ διαφλέξει δρυμὸν· „ ὡσεὶ φλὸξ ἢ κατακαύσει ὄρη· οὕ„τω καταδιώξεις αὐτοὺς ἐν τῇ κα„ταιγίδι σου, καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου „ συνταράξεις αὐτούς.

Καθὼς, λέγει, ἡ φωτία κατακαίει τὸν δρυμὸν καὶ τὸν λόγγον, ἔτζι ὦ Κύριε, κατάκαυσον τὰ ἀνωτέρω Ἔθνη, τὰ φθονοῦντα τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἱερουσαλήμ· ὀγλίγωρα γὰρ καὶ μὲ κάθε ἀγριότητα κατακαίει ἡ φωτία τὴν λόγγον· τὸ δὲ ὡσεὶ φλὸξ, ὁποῦ λέγει ἀκολούθως, εἶναι ἐξήγησις καὶ σαφήνεια τοῦ ἀνωτέρω: ἤτοι τοῦ, ὡσεὶ πῦρ· ὁμοίως καὶ τὸ ἐν τῇ ὀργῇ σου συνταράξεις αὐτοὺς εἶναι ἐξήγησις καὶ σαφήνεια τοῦ „ Οὕτω καταδιώξεις αὐτοὺς ἐν τῇ καταιγίδι σου· ἔτζι, λέγει, ὦ Κύριε, καταδίωξον καὶ συντάραξον αὐτοὺς μὲ τὴν καταιγίδα σου: ἤτοι μὲ τὴν ὀγλίγωρον καὶ ἀθρόαν καὶ σφοδροτάτην κίνησιν τῆς ὀργῆς σου, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ἴδιον γὰρ τῆς καταιγίδος: ἤτοι τοῦ ἀνεμοστροβίλου εἶναι, τὸ νὰ συνταράσσῃ καὶ νὰ κρημνίζῃ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου ἤθελε πέσῃ· τὸ καταδιώξεις δὲ καὶ συνταράξεις, ἢ προφητικῶς εἶπεν εἰς μέλλοντα χρόνον, ἢ εἶναι ἀντὶ τοῦ, καταδίωξον καὶ συντάραξον. (2)

16: „ Πλήρωσον τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτι„μίας, καὶ ζητήσουσι τὸ ὄνομά σου „ Κύριε.

ΙΖ.

(1) Εἶπε δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ὥςαι μηδαμοῦ στῆναι, πανταχοῦ δὲ ἀφανῆ αὐτῶν γενέσθαι τὴν ὑπόστασιν εὔχεται, σκεδασθεῖσαν τῇ ῥύμῃ τοῦ ῥιπίζοντος· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐν συμφοραῖς, φησι, παντοδαπαῖς περιστρέφεσθαι κέλευσον, καὶ κακοῖς ἐπαλλήλοις περίβαλε· σκέδασον αὐτοὺς δίκην καλάμης ὑπὸ ἀνέμου ῥιπιζομένης.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἀπολαυέτωσαν, φησι, τοῦ πυρὸς, ὃ αὐτοὶ ἐξέκαυσαν· καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ αὐτοὺς καταφάγεται, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ αἰσθητὸν πῦρ καταφάγῃ δρυμόν· ὅμοιον δὲ τοῦτο τῷ· „ Ἰδοὺ πάντες ὑμεῖς ὡς πῦρ καίετε· πορεύεσθαι τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν καὶ τῇ φλογὶ, ᾗ ἐξεκαύσατε. (Ἡσ. ν΄. 11.)

Γέμισον, λέγει, ὦ Κύριε, ἀπὸ ἀτιμίαν τὰ πρόσωπα τῶν ἀνωτέρω Ἐθνῶν, μὲ τὸ νὰ νικήσῃς αὐτά· ἀφ' οὗ γὰρ αὐτὰ νικηθέντα ἀτιμασθοῦν, ἔχουν νὰ ζητήσουν τὸ ὄνομά σου Κύριε, ἐκπληττόμενοι καὶ λέγοντες· ποῖος εἶναι ὁ Θεὸς οὗτος τῶν Ἰβραίων, ὅστις τὸν μὲν ἐδικόν του λαὸν ἐλύτρωσεν, ἡμᾶς δὲ τοὺς ἐχθρούς του ἀπώλεσεν;

ιζ: „Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ταραχθήτωσαν „εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, καὶ εν„τραπήτωσαν καὶ απολέσθωσαν.

Ἀφ' οὗ ἐκαταράσθη τοὺς ἀνωτέρω Ἐθνικοὺς ὁ Δαβὶδ νὰ λάβουν ἐν τῷ προσκαίρῳ αἰῶνι τούτῳ ἀφανισμόν, καταρᾶται αὐτοὺς νὰ λάβουν καὶ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀπώλειαν· ἐκεῖνον γὰρ ὀνομάζει αἰῶνα αἰῶνος, ὡς πολλαχοῦ ἑρμηνεύσαμεν· ἀπώλειαν δὲ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, δὲν λέγομεν πῶς εἶναι ἡ εἰς τὸ μὴ ὂν διάλυσις καὶ ἀνυπαρξία· ἀλλὰ πῶς εἶναι ἡ ἀτελεύτητος κόλασις· εἰς ἐκεῖνον γὰρ τὸν αἰῶνα, αἰσχύνονται μὲν πρῶτον: ἤτοι ἐντρέπονται οἱ ἁμαρτωλοί, μὲ τὸ νὰ θεατρίζωνται αὐτῶν τὰ πονηρὰ ἔργα· ταράσσονται δὲ δεύτερον καὶ τρέμουσι, διὰ τὶ βλέπουν τοῦ Κριτοῦ τὴν αὐστηρότητα· ἔπειτα τρίτον καὶ τελευταῖον, κολάζονται. (1)

ιη: „Καὶ γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύριε· „Σὺ μόνος ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν „γῆν.

Ἂς γνωρίσουν, λέγει, οἱ ἀνωτέρω Ἐθνικοὶ ἀπὸ ἀνάγκην καὶ βίαν, ἐπειδὴ ἐκ προαιρέσεως καὶ ἑκουσίως δὲν ἠθέλησαν· τί δὲ νὰ γνωρίσουν; ὅτι ὄνομα εἰς ἐσένα εἶναι τό, Κύριος· ἤγουν πῶς εἶσαι Δεσπότης καὶ ἐξουσιαστής· καὶ πρὸς τούτοις ἂς γνωρίσουν, ὅτι σὺ εἶσαι μόνος Θεὸς ὅλης τῆς γῆς. Ὕψιστον γὰρ τὸν Θεὸν ὠνόμαζον οἱ Ἑβραῖοι, ὡς ἐπουράνιον· ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἐκείνους, ὁποῦ διώκονται διὰ τὸν Χριστόν. (2)

ΨΑΛ-

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἀγαθὰ τοῖς ἐχθροῖς αἰτοῦσι ϗ πολεμούμενοι· ἱκετεύουσι γὰρ αὐτοῖς, ἀντὶ μὲν τῆς θρασύτητος αἰσχύνῃ περιβληθῆναι, διὰ δὲ τῆς αἰσχύνης καρπώσασθαι τὴν θείαν ἐπίγνωσιν· ϗ τῆς μὲν τῶν εἰδώλων πλάνης ἀπαλλαγῆναι, μαθεῖν δὲ τῇ πείρᾳ, ὡς αὐτός ἐστι μόνος ϗ Θεὸς ϗ Δεσπότης, ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν ϗ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ϗ πᾶσαν κυβερνῶν ϗ πρυτανεύων τὴν Κτίσιν· ἧς τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο ὁ ἐκ Θεοῦ Θεός, ὁ μονογενὴς υἱός, μετὰ τὴν ἀκατάληπτον αὐτοῦ ἐνανθρώπησιν· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ἀπὸ τὴν αἰσχύνην ὁποῦ μέλλουν νὰ λάβουν οὗτοι, ἔχουν νὰ γνωρίσουν τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ· καλὸν ἄρα πρόξενον εἶναι ἡ αἰσχύνη ϗ ἐντροπή· καθὼς ϗ ἡ ἀναισχυντία εἶναι πρόξενον ὅλων τῶν κακῶν· ὅθεν εἶπεν ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα παραινετικῷ, ἡρωϊκῶς οὕτω.

„Αἰδὼς δ' οἰχομένη, πάντων γεννέτειρα κακίστων.

(2) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει „Τὸ δὲ Κύριος ὄνομα, ἐπὶ θαυματουργίας λαμβάνει ἡ Γραφή· καὶ πρὸς Μωσέα εἴρηται· „Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ ϗ Ἰακώβ· ϗ τὸ ὄνομά μου Κύριος, οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς (Ἔξ. ϛ'. 3.). ἀντὶ τοῦ, οὐ διὰ θαυμάτων αὐτοῖς ἐφάνην· ἀλλ' οὕτως ἦσαν πιστοί, ὡς μὴ δεηθῆναι θαυμάτων εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τὴν ἐμήν· ταῦτα δὲ λέγει ὀνειδίζων τὸν Μωσέα, ἀπαιτοῦντα αὐτὸν θαύματα· ϗ ἐνταῦθα οὖν γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύριος· ἀντὶ τοῦ, ἀφ' ὧν θαυματουργεῖς τιμωρούμενος αὐτούς, γνώτωσαν, ὅτι παντὸς ὑπάρχεις Κύριος, ϗ πάσης τῆς γῆς ὑψηλότερος.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΓ΄

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν τοῖς υἱοῖς Κορέ.„

Καὶ ὁ ὄγδοος καὶ ὁ ὀγδοηκοςὸς, ὁμοίως καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἐπιγραφήν· καὶ οἱ τρεῖς γὰρ ἐπιγράφονται ὑπὲρ τῶν ληνῶν: ἤτοι περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν Χριςιανῶν, τῶν εἰς κάθε τόπον εὑρισκομένων· καὶ ὅρα περὶ τούτων ἐκεῖ· (1) περὶ τῶν ληνῶν λοιπὸν καὶ Ἐκκλησιῶν τούτων, ἀναφέρει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβίδ.

1: „ Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου „ Κύριε τῶν Δυνάμεων.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτατικὸν, ἀντὶ τοῦ σφόδρα, πολλά· ὀπεῖον εἶναι καὶ τό „ Ὡς θαυμαςὸν τὸ ὄνεμάσου (Ψαλ. η΄. 1.) καὶ τό „ ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ (Ψαλ. οβ΄. 1.) Σκηνώματα δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ, τὰς κατὰ τόπον ἁγίας Ἐκκλησίας, μέσα εἰς τὰς ὁποίας κατοικεῖ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ· ταύτας λοιπὸν προθεωρήσας ὁ Δαβὶδ, λέγει· ὦ Κύριε καὶ Βασιλεῦ τῶν ἄνω Δυνάμεων, πολλὰ ἀγαπηταῖς εἶναι εἰς ἐμένα ἡ Ἐκκλησίαις τῶν Χριςιανῶν σου, μέσα εἰς τὰς ὁποίας κατοικεῖς· περὶ δὲ τοῦ Κύριε τῶν Δυνάμεων, εἴπομεν ἐν τῷ οθ΄. Ψαλμῷ κατὰ τὸ τέλος, πῶς ἑρμηνεύεται· ἤγουν ὅτι εἶναι ἀντὶ τοῦ ὁ Βασιλεὺς τῶν ἄνω Δυνάμεων· ἢ δυνατὸς, κατὰ περίφρασιν.

2: „ Ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχή μου „ εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, ὄχι ἁπλῶς ποθεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐκλείπει ἐπιθυμοῦσα νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰς τῶν πιςῶν Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας καὶ αὐλὰς τοῦ Κυρίου ὀνομάζει, ὡσὰν ὁποῦ αὗται εἶναι ἐνδιαιτήματα τοῦ Χριςοῦ· ἢ ἐκλείπει ἀντί τοῦ ἐκλύεται καὶ ἀποκάμνει καὶ ὀλιγοθυμεῖ ἡ ψυχή μου, ταλαιπωρουμένη ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν πόθον· λέγεται δὲ τὸ ἐκλείπειν εἰς τοὺς θερμοὺς ἐραςὰς, οἵτινες δὲν δύναν

ται

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιός φησι „ Πάλαι μὲν ὡς ἑνὸς ὄντος ἀμπελῶνος τοῦ Ἰσραὴλ, μία ἦν ϗ ἡ ληνὸς, ϗ ἑνὸς ναοῦ θυσιαςήριον τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις ἱδρυμένον, ϗ μία αὐλή· νῦν δὲ πολλαὶ ληνοὶ, αἱ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἐκκλησίαι· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένων Ἑβραίων· διὸ ϗ ὡς μακρὰν ὄντες ἀπὸ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν, ἐπιποθοῦσιν αὐτὸν, ϗ μακαρίζουσιν ἐκείνους, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς αὐτόν· διπλῆ γὰρ ἡ τοῦ Ψαλμοῦ προφητεία· προαγορεύει γὰρ οὐ μόνον τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀνάκλησιν, ἀλλὰ ϗ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης τὴν σωτηρίαν.

ται νὰ ὑποφέρουν πλέον τὸν χωρισμὸν τῶν ἐρωμένων τους. Κύριε καθε δὲ ἐραςὴς, ὁποῦ ποθεῖ τὴν ἐπουράνιον κατάπαυσιν, ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ ἀγαπητὰ σκηνώματα καὶ αὐλὰς τοῦ Κυρίου, τὰ νοητὰ καὶ ἐν οὐρανοῖς εὑρισκομενα ἐπιποθεῖ δὲ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἐπείγεται καὶ σπουδάζει ἡ ψυχή μου νὰ τὰ ἀπολαύσῃ. (1)

„ Ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρξ μου ἠγαλ-
„ λιασαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα.

Ὄχι μόνον λέγει, ἡ ψυχή μου ποθεῖ τὰς τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἡ καρδία καὶ τὸ σῶμά μου χαίρουσι διὰ τὸν ζῶντα Θεόν: ἤτοι τὸν Χριςόν. Ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ, ἠγαλλιάσαντο· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ, ἐπὶ Θεῷ ζῶντι με δοτικὴν, εἶπεν, ἐπὶ Θεὸν ζωντα μὲ αἰτιατικήν· ζῶντα δὲ τὸν Χριςὸν εἶπε, πρὸς διαφορὰν τῶν Εἰδώλων, τὰ ὁποῖα εἶναι νεκρά· ἢ καὶ ζῶντα εἶπεν αὐτὸν, ὡς ἀναςάντα ἐκ νεκρῶν καὶ ζῶντα εἰς τοὺς αἰῶνας· πρῶτον δὲ ἡ καρδία χαίρει, καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν καρδίαν χύνεται ἡ χαρὰ καὶ εἰς ὅλον τὸ σῶμα. (2)

3: „ Καὶ γὰρ στρουθίον εὗρεν ἑαυτῷ οἰ-
„ κίαν· καὶ τρυγὼν νοσσιὰν ἑαυτῇ, οὗ
„ θήσει τὰ νοσσία ἑαυτῆς, τὰ θυσια-
„ στηριά σου Κύριε τῶν Δυνάμεων, ὁ
„ βασιλεύς μου καὶ ὁ Θεός μου.

Καθὼς λέγει, τὸ ςρουθίον: ἤγουν τὸ μικρὸν πουλίον· καὶ καθὼς ἡ τρυγὼν εὑρίσκουσιν ἐπιτήδειον τόπον καὶ κατασκευάζουσι τὰς φωλεάς των, καὶ εἰς αὐτὰς ἀποθέττουν τὰ αὐγά των, καὶ ἐκτρέφουσι τὰ πουλάκιάτων: τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία ὡς πουλίον ἐπιβουλεύεται ἀπὸ τοὺς νοητοὺς κυνηγοὺς Δαίμονας, ὡς λέγει ὁ Ἀθανασιος, κατὰ τὸ γεγραμμενον „ Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς ςρουθίον ἐῤῥύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων: (Ψαλ. ρκγ. 6.) καὶ καθε ψυχὴ, ὁποῦ εἶναι σώφρων καὶ φιλήσυχος καὶ πενθικὴ ὡσὰν τὴν τρυγόνα, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀθανάσιον· τῆς ὁποίας νοσσία: ἤγουν ἔκγονα εἶναι αἱ ἀρεταί: τοιουτοτρόπως, λέγω, αἱ τοιαῦται ψυχαὶ εὑρίσκουν εἰς κατοικίαν αὐτῶν τὰ θυσιαςήριά σου Κυριε. ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γὰρ τοῦ Θεοῦ εὑρίσκουσι σκεπην, καὶ εἰς αὐτὰς εὑρισκουσι τοπον διὰ νὰ θέσουν: ἤτοι νὰ ἐνεργήσουν καὶ νὰ αὐξήσουν τὰς ἀρετάς των. Καὶ κα-

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Πρέπουσα ἡ τοιάδε διάθεσις τοῖς ἀγαπῶσι Θεόν· τρέχουσι γὰρ εἰς οἶκον Θεοῦ, ἐν ᾧ λειτουργοῦσιν Ἄγγελοι, ϗ τῷ θείῳ παρεςήκασι θυσιαςηρίῳ, κἂν μὴ τοῖς τῆς σαρκὸς ὁρῶμεν αὐτοὺς ὀφθαλμοῖς· δοξολογεῖται δὲ Χριςὸς, ϗ διδάσκει τὰ, δι᾽ ὧν ἂν γένοιτό τις σεπτὸς ϗ δόξης τῆς ἀμαράντου κοινωνός· εἶεν δ᾽ ἂν αὐλαὶ τοῦ Κυρίου ϗ αἱ ἀρεταὶ, ἐν αἷς αὐλίζεται ὁ λόγος, ϗ πᾶς ὁ τῷ λόγῳ ἑπόμενος· ἔφη δὲ ϗ ὁ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος· „ Καὶ οἱ ἅγιοι δὲ ςενάζουσι ἐν τῇ εἰς τὸν βίον παροικίᾳ, βαρούμενοι ἐπ᾽ αὐτῇ· ποθοῦσι δὲ τῇ ψυχῇ ϗ ἐκλείπουσιν εἰς τὰς ἄνω αὐλὰς τοῦ Κυρίου· ὥσπερ οὖν ϗ ἡ τοῦ Δαβὶδ ψυχὴ ἐξέλιπε τῷ περὶ αὐτὰς νικωμένη πόθῳ, ϗ οἷον ἐκλυομένη· ϗ ὁμολογεῖ διὰ τῆς ψαλμῳδίας τὸ ἐρωτικὸν τοῦτο πάθος, ἐπιποθεῖν λέγων εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου γενέσθαι . . . κἂν ἐν τοῖς ἐσχάτοις δέῃ παραῤῥιπτεῖσθαι· ὡς μεῖζον ὂν ϗ προτιμότερον τὸ ἐν ἐκείναις ἔσχατον εἶναι, τοῦ πρωτεύειν ἐν τοῖς ἁμαρτωλοῖς τοῦ βίου σκηνώμασι· ἀλλ᾽ ὅμως ἠνείχετο τῆς ἀναβολῆς· μακαρίζων μὲν τὴν ἐκεῖ διαγωγὴν, ϗ τὴν ἐν βραχεῖ μετουσίαν χιλιάδων χρόνων προτιμοτέραν ποιούμενος· ἱκανὸν δὲ εἰς μακαρισμὸν ἡγούμενος τὸ δι᾽ ἐλπίδος ἔχειν τὰ ἀγαθά· διὸ ϗ ἐπιτέλει τῆς ψαλμῳδίας φησι· „ Μακάριος ἄνθρωπος, ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἑκάςη τῶν εἰρημένων λέξις εἰς ἔρωτα θεῖον πυρσεύει τὴν γνώμην· ἀγαπητὰ γὰρ ϗ ἀξιέραςα τοῦ Θεοῦ τὰ σκηνώματα· οὐχ ἁπλῶς δὲ ποθεῖν, ἀλλὰ ϗ ἐκλείπειν λέγει εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Εὐσέβιός φησιν· „ Ἐκλείπει οὐχ ἐξ ἀσθενείας, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ λίαν ἐρᾷν· ὃ ϗ οἱ θερμότεροι τῶν ἐραςῶν ὑπομένουσιν, ὅταν τῶν ἐρωμένων πρὸς ὀλίγον χωρίζωνται· ϗ μάλα εἰκότως· ἐκεῖ γὰρ εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου ὁ πτωχὸς εὑρίσκει παράκλησιν· ὁ ἀδικούμενος ὑπομονήν· ὁ εὐθυμῶν χαλίνωσιν· πάντα πάντες ἢ φάρμακα παθῶν, ἢ τὰ πρὸς ἀρετὴν ἀλείφοντα ϗ νευροῦντα λαμβάνομεν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐχ ἡ ψυχὴ δὲ μόνη γάννυται, ἀλλὰ ϗ τὸ σῶμα κεκοινώνηκε τῆς θυμηδίας, δεξάμενον τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναςάσεως· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος αἰνίττεται· διὰ τοῦτο ϗ ζῶντα τὸν Θεὸν προσηγόρευσεν ὡς ζωῆς ὑπάρχοντα χορηγόν.

κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, ςρουθίον μὲν εἶναι ὁ λαὸς τῶν Χριςιανῶν, ὅςτις ἐπιϐουλεύεται ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους κυνηγοὺς, Δαίμονας, λέγω, καὶ ἀσεϐεῖς ἀνθρώπους· τρυγὼν δὲ εἶναι, κάθε Ἀρχιερεὺς καὶ Ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος τῆς εὐσεϐείας, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· οἱ ὁποῖοι ἀποθέττουσιν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἐκείνους τοὺς Χριςιανοὺς, ὁποῦ ἀναγεννῶσι Πνευματικῶς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· καὶ τρέφουν αὐτοὺς διὰ τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων Μυςηρίων, καὶ διὰ τοῦ λόγου τῆς διδασκαλίας των· καθὼς καὶ ἡ τρυγὼν τρέφει τὰ πουλία της εἰς τὴν φωλεάν· εὗρε γὰρ, λέγει, τὸ μὲν ςρουθίον οἰκίαν, ἡ δὲ τρυγὼν φωλεὰν τὰ θυσιαςήριά σου· ἤγουν τὰς Ἐκκλησίας σου, μέσα εἰς τὰς ὁποίας θυσιάζεται καθ' ἑκάςην ὁ πνευματικὸς ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Κόσμου. Τὸ δὲ, ὁ Βασιλεύς μου καὶ ὁ Θεός μου, εὑρίσκεται ἀπαραλλάκτως καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πέμπτου Ψαλμοῦ, καὶ εἶναι λόγος ἐπιτεταμένης ἀγάπης. (1)

4: „ Μακάριοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ „ οἴκῳ σου· εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ„ νων αἰνέσουσί σε.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω, ἐπεθύμησε μὲν ὁ θεῖος Δαβὶδ νὰ ἔμϐῃ μέσα εἰς τὰς Ἐκκλησίας καὶ αὐλὰς τοῦ Κυρίου· ἦτον δὲ ἀκόμη μακρὰν κατὰ τοὺς χρόνους, διὰ τοῦτο μακαρίζει ἐδῶ ἐκείνους, τοὺς Χριςιανοὺς, ὁποῦ μέλλουν νὰ κατοικοῦν εἰς αὐτὰς οἶκον γὰρ τοῦ Χριςοῦ τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριςοῦ πρέπει νὰ νοοῦμεν· ἀδιαφόρως δὲ εἶπεν οἶκον ἑνικῶς, καὶ σκηνώματα καὶ οἴκους πληθυντικῶς· διότι, κατὰ μὲν τὰς τοπικὰς θέσεις, πολλοὶ εἶναι οἱ τοῦ Χριςοῦ οἶκοι· κατὰ δὲ τὴν κοινωνίαν τῆς εὐσεϐείας καὶ τὴν ἕνωσιν τῆς μιᾶς πίςεως, ἕνας οἶκος Χριςοῦ ὀνομάζονται ὅλοι· λέγει δὲ ἀκολούθως καὶ διὰ τί εἶναι μακάριοι οἱ μέλλοντες κατοικεῖν τὰς τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησίας· ἐπειδὴ, λέγει, καὶ ἔχουν εἰς αὐτὰς νὰ δοξολογοῦν τὸν Χριςὸν πάντοτε, μὲ ἀκαταπαύςους ὑμνῳδίας. (2)

5: „ Μα-

---

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Βασίλειος „ Πῶς οὖν οὐ δίκαιον προσφιλῆ ϗ ἀγαπητὰ ὁμολογεῖν εἶναι τὰ σκηνώματά σου ὦ Κύριε, ὁπότε καταφυγὴ γέγονε παντὶ τῷ δυναμένῳ λέγειν· Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς ςρουθίον ἐῤῥύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων; πολλῶν γὰρ τὴν τοῦ θεοφιλοῦς ψυχὴν περιϐάλλειν παγίσι ϗ δικτύοις, ϗ ὥσπερ θηρεύειν αὐτὴν πειρωμένων, διϊπταμένην ὧδε κἀκεῖσε, ϗ πανταχοῦ περινοσοῦσαν διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀνάπαυσιν ἐν τῷ θνητῷ βίῳ, μόνα τὰ τοῦ Θεοῦ σκηνώματα καταφυγὴ τῇ τοιαύτῃ γέγονε. Καὶ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· „ Θαυμάζουσι τῆς Ἐκκλησίας τὸ κάλλος· ἐπαινοῦσι δὲ ϗ τῶν ἐν αὐτῇ διδασκάλων τὸ ἐπιεικὲς, ὅτι καθάπερ τινὲς τρυγόνες τοὺς ἑαυτῶν θάλπουσι νεοττοὺς παρὰ τὰ θεῖα θυσιαςήρια· νεοττοὶ δὲ διδασκάλων οἱ δι' αὐτῶν πιςεύοντες· πατέρες γάρ εἰσι πνευματικοί· ἔθος δὲ τῇ θεοπνεύςῳ Γραφῇ τρυγόσιν ἀφομοιοῦν τοὺς ἁγίους Μυςαγωγούς· κατ' ἄλλον δὲ ἑρμηνευτήν· „ Στρουθίον μὲν εἶναι τὸ τάγμα τῶν Παρθένων ϗ ἀγάμων: ἤτοι τῶν Μοναχῶν· τρυγὼν δὲ, τὸ τάγμα τῶν ἐν γάμῳ σωφρόνων κοσμικῶν· ταῦτα λοιπὸν ϗ τὰ δύω τάγματα προσφέρουν τοὺς νεοττεύς των: ἤτοι τὰς ἀρετων, ἢ ϗ τὰ τέκνα των, τὰ κατὰ σάρκα ϗ πνεῦμα γεννηθέντα παρ' αὐτῶν· ϗ ἀποθέττουν αὐτὰ ὡσὰν εἰς φωλεὰν, εἰς τὰς Ἐκκλησίας ϗ τὰ θυσιαςήρια τοῦ Θεοῦ· ϗ ἐκεῖ προσφέρουν θυσίαν αἰνέσεως, ϗ τρέφονται πνευματικῶς ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ϗ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῶν θείων Μυςηρίων αὐτοὶ ϗ τὰ τέκνα των· εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Καθάπερ γὰρ ςρουθία ϗ τρυγόνες, ϗ μὲν δὴ ϗ οἱ ἄλλοι ὄρνιθες, πλανῶνται μὲν οὐκ ἔχοντες καλιὰν, πηξάμενοι δὲ ταύτην, ἐν αὐτῇ διατρίϐειν εἰώθασι, ϗ τοὺς οἰκείους ἐν αὐτῇ διατρέφουσι νεοττούς· οὕτως ἡμεῖς, πάλαι μὲν ἐπλανώμεθα, νῦν δὲ ὑπὸ τῆς σῆς χάριτος προσκληθέντες, ϗ τὰς σὰς εὑρόντες σκηνὰς, παρὰ τὰ θυσιαςήριά σου τοὺς οἰκείους ἐκπαιδεύομεν νεοττοὺς μετὰ τῶν ἡμετέρων σοὶ προσεδρευόντες παίδων, ϗ τὴν πνευματικὴν τροφὴν παρὰ σοῦ κομιζόμενοι· ἡμῶν γὰρ καλιὰ ϗ νεοττιὰ ϗ ἀπόλαυσις ἀγαθῶν, τὰ ἅγιά σου θυσιαςήρια· παρ' ἐκεῖνα γὰρ καθάπερ νεοττοὶ κεχηνότες, παρὰ σοῦ κομιζόμεθα τὴν θείαν τροφὴν ϗ σωτήριον.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις γὰρ τὰς τῆς σωτηρίας συλλέγουσιν ἀφορμὰς, οἱ τῶν ἁγιοπρεπῶν σπουδασμάτων ἐπιςήμονες· λαλεῖ γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ Προφητῶν ἁγίων, διὰ φωνῆς Ἀποςόλων ϗ Εὐαγγελιςῶν· ϗ ὥσπερ ἐν ἰατρείῳ, πολλοὶ μὲν οἱ νοσοῦντές εἰσιν, ἔςθ' ὅτε ϗ κατὰ διαφόρους τρόπους, ἔξεςι δὲ ἑκάςῳ τῆς προσφόρου θεραπείας τυχεῖν: οὕτω ϗ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις εὑρίσκομεν· ἔφη δὲ ϗ ὁ Εὐσέϐιος· „ Τρισμακάριοι οὖν οἱ μὴ πρὸς βραχὺ διατρίϐοντες, ἀλλ' εἰς τὸ διηνεκὲς κατοικοῦντες, ϗ παραμόνως ἐμμέ-

5: „ **Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ ἐστιν ἀντίληψις „ αὐτῷ παρὰ σοί.**

Μακάριος, λέγει, καὶ καλότυχος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον ἤθελε γένη ἀντίληψις χάριτος, καὶ βοήθεια ἀπὸ λόγουσου Κύριε· ὅτι δὲ ἐδῶ ἑνόνεται τὸ ἄρθον ᾧ, ὁμοῦ καὶ ἡ ἀντωνυμία, αὐτῷ, εἴπομεν περὶ τούτου τοῦ σχήματος εἰς τὸν ἔνατον Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό „ Οὗ ἀρᾶς τὸ στόμα αὐτοῦ γέμει, ὅτι εἶναι συνειθισμένον εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν. (1)

„ **Ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ „ διέθετο.**

Ὁ τοιοῦτος, λέγει, ἄνθρωπος ἔθετο: ἤγουν ἐμηχανεύθη διενοήθη καὶ κατεσκεύασεν εἰς τὴν καρδίαν του ἀναβάσεις, ἀπὸ τὰ γήϊνα δηλαδὴ εἰς τὰ οὐράνια· ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ εἰς τὰ νοητά· καὶ ἀπὸ τὰ χείρονα εἰς τὰ καλλίτερα· αἱ ἀναβάσεις δὲ αὗται, ἠμποροῦν νὰ εἶναι οἱ ἀγαθοὶ λογισμοὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἀναβαίνει τινας ὡς διὰ σκάλας, εἰς τὰ θεῖα καὶ οὐράνια· μακάριος λοιπὸν εἶναι, λέγει, ὁ ἔχων τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐδικῆς σου χάριτος Κύριε, ἔχει δὲ ταύτην, ὁ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενος· ἀπόδειξις γὰρ εἶναι τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον.

6: „ **Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος.**

Ὁ ἀξιωθεὶς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν, αὐτὸς, λέγει, διέθετο ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ του· ποῦ; ἐν τῷ τόπῳ, λέγει, τούτῳ τοῦ κλαυθμῶνος: ἤτοι ἐν τῇ λυπηρᾷ ζωῇ ταύτῃ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. ὠνομάσθη δὲ κοιλὰς τοῦ κλαυθμῶνος ἡ ζωὴ αὕτη, ἀπὸ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιώσεως τοῦ τόπου ἐκείνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἤλεγξεν ὁ Θεὸς δι' Ἀγγέλου παλαιὰ τὴν παρανομίαν τῶν Ἑβραίων· καὶ διὰ τοῦτο ἐκίνησεν αὐτοὺς εἰς κλαυθμόν· ὅθεν καὶ κοιλὰς τοῦ κλαυθμῶνος ὠνομάσθη ὁ τόπος ἐκεῖνος· καθὼς εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸ βιβλίον τῶν Κριτῶν· „ Καὶ ἐγένετο ὡς ἐλάλησεν ὁ Ἄγγελος Κυρίου τοὺς λόγους τούτους πρὸς πάντας τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ ἐπῆραν ὁ λαὸς τὴν φωνὴν αὐτῶν καὶ ἔκλαυσαν· καὶ ἐπωνόμασαν τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου. Κλαυθμῶνες· (Κριτ. γ'. 12.) Κοιλὰς δὲ εἶναι ὁ χαμηλὸς καὶ ταπεινὸς τόπος: ἤγουν τὸ λαγκάδι· δηλοῖ δὲ ἀναγωγικῶς ὁ ταπεινὸς τόπος οὗτος τοῦ κλαυθμῶνος, τὴν μετάνοιαν· ἐπειδὴ μὲ τὴν ταπείνωσιν καὶ μὲ τὸν κλαυθμὸν καὶ τὰ δάκρυα ἡ μετάνοια γίνεται καὶ κατορθοῦται.

„ **Εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔθετο.**

Τοῦτο εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀνωτέρω ῥητοῦ, λέ-

ἐμμένοντες τοῖς θείοις Μυστηρίοις, ἐξ ὧν ἀθανασία καὶ αἰώνιος ζωὴ πορίζεται· κατὰ δὲ τὸν Δίδυμον τοῦτο οὕτω νοεῖται· „ Μακάριοι τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι μετὰ τὸ ποθῆσαι τὰς προκοπὰς, ἃς δηλοῦσι τὰ σκηνώματα· σκηνὴ γὰρ προκοπῆς σύμβολον· (ὁδευόντων γὰρ οἰκία αὕτη, ἀλλ' οὐ τῶν ἱσαμένων·) ἐπὶ τὴν παντελῆ ἀρετὴν καὶ τὴν ἀκροτάτην γνῶσιν τῆς ἀληθείας ἔφθασαν, ὡς οἰκεῖν τὸν τοῦ Θεοῦ οἶκον· ὅς ἐστι τὸ τέλος τῆς μακαριότητος·

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος „ Μακαρίζει ὁ λόγος τὸν τῆς ἀληθοῦς ἀεὶ κηδεμονίας τυγχάνοντα· ὃς τῇ θείᾳ χάριτι τὸν νοῦν φωτιζόμενος, καὶ τοὺς εὐσεβεῖς ἐν ἑαυτῷ στρέφων λογισμοὺς, ἐν τῷ θνητῷ ὢν τούτῳ βίῳ (ὃς κοιλὰς κλαυθμῶνος λέγεται διὰ τὸ κλαυθμοῦ εἶναι ἄξια τὰ ἐνταῦθα) οὐκ εἰς γέλωτα ἑαυτὸν ἐκδίδωσι καὶ τρυφήν· ἀλλ' εἰς κλαυθμὸν καὶ δάκρυα, τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς ἐφιέμενος· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τρισόλβιος οὖν ὃς τὴν κοιλάδα ταύτην τοῦ κλαυθμῶνος φεύγων, ὁπόση δύναμις, τὰ ἄνω ζητεῖ, καὶ τῆς ἀντιλήψεως τῆς αὐτῷ παρὰ Θεοῦ γινομένης ἐφιέμενος ἀεὶ φιλοπονεῖ τὴν κάθαρσιν, τὰς κατὰ ψυχὴν καλὰς ἀναβάσεις καὶ προκοπὰς, καὶ τὰς ὑψηλὰς ἐννοίας καὶ πρὸς Θεὸν ἀγούσας ἐν τῇ καρδίᾳ διατιθέμενος, καὶ οἰκοδομῶν ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ καὶ τὰς συνθήκας πρὸς Θεὸν ἐποιήσατο, ἢ καὶ ἐνεπορεύσατο· καὶ ὁ Ἡσύχιος δέ φησι· „ Καὶ μάλα ὑπάρχει μακάριος· κἂν γὰρ ἦ πεπτωκὼς, ἵσταται· κἂν ἁμαρτωλὸς ὑπάρχῃ, καθαίρεται· κἂν ἀπογνωσθῇ, θάνατον ὅμως οὐκ ὄψεται.

λέγει γάρ, ὅτι ἡ κοιλὰς τοῦ κλαυθμῶνος, ὅπου εἶπον ἀνωτέρω, αὐτὴ εἶναι ὁ τόπος, τὸν ὁποῖον ἔθετο ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ἑαυτόν του· ἢ τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ἐδιάλεξε. (1)

„Καὶ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομο-
„θετῶν.

Μακάριοι, λέγει, εἶναι οἱ ἀνωτέρω ῥηθέντες, οἱ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Χριστοῦ αἰνοῦντες τὸν Κύριον πάντοτε· καὶ οἱ θείας ἀντιλήψεως ἀξιωθέντες καὶ κλαίοντες· διὰ τὶ ὁ Χριστὸς ὁ νομοθετῶν τὰ τοιαῦτα διὰ τῶν Εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, αὐτὸς θέλει δώσει εὐλογίας εἰς αὐτούς· εὐλογίαι δὲ τοῦ Χριστοῦ ἠμποροῦν νὰ εἶναι οἱ διάφοροι μακαρισμοὶ, καὶ μάλιστα οἱ ἐννέα, οὓς λέγει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· καὶ ἐξαιρέτως ὁ τέταρτος· „Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· (Ματθ. ε΄. 4.) καὶ πάλιν· „Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε· (Λουκ. ϛ΄. 21.) (2)

7: „Πορεύσονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύ-
„ναμιν.

Οἱ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ αἰνοῦντες τὸν Κύριον, καὶ οἱ θείας ἀντιλήψεως ἀξιωθέντες, αὐτοὶ θέλουν, λέγει, προκόπτουν ἀπὸ δύναμιν εἰς δύναμιν: ἤτοι ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην εἰς τὸ πένθος, καὶ ἀπὸ τὸ πένθος εἰς τὴν κατάνυξιν καὶ τὰ δάκρυα· καὶ ἔτζι προκόπτοντες ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην ἀρετὴν, θέλουν ἀναβοῦν εἰς τὴν ἀκρώρειαν τῆς ἀπαθείας καὶ τελειότητος· δύναμιν δὲ ὠνόμασε τὴν ἀρετήν· ἐπειδὴ αὐτὴ ἰσχυροποιεῖ καὶ δυναμώνει τὸν αὐτὴν μεταχειριζόμενον· ἠμπορεῖ δὲ νὰ εἰπῇ τινας

καὶ

(1) Σκοτεινὴ εἶναι ϗ ἀσαφὴς ἡ ἐξήγησις αὕτη· τυχὸν δὲ πρέπει νὰ προσεθοῦν ϗ ταῦτα διὰ σαφήνειαν· „Παραβὰς ὁ ἄνθρωπος τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, μόνος του ἔχασε τὴν ἐν τῷ Παραδείσῳ χαροποιὰν ζωὴν, ϗ κατήντησεν εἰς τὴν λυπηρὰν ϗ πολυστέναχτον τοῦ κόσμου τούτου διαγωγήν· ἢ νοεῖται ὅτι, Μακάριος εἶναι ὁ ἀξιωθεὶς θείας ἀντιλήψεως, ϗ κλαίων εἰς ὅποιον τόπον εὑρίσκεται· τὸν ὁποῖον ἐδιάλεξεν εἰς τὸν ἑαυτόν του ἢ εἰς τὸν κόσμον δηλαδὴ, ἢ εἰς Μοναστήριον, ἢ εἰς ἡσυχίαν ϗ ἀναχώρησιν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλός φησι „διὰ τοῦτο μακάριοι οἱ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ τὰς ἐναρέτους ἀναβάσεις ποιούμενοι. διότι τὰς ἀμοιβάς, φησι, τῶν καλῶν λογισμῶν, δώσει αὐτοῖς ὁ τὸν νόμον τῆς καινῆς διαθήκης δεδωκώς· δηλονότι ὁ Χριστός. ὅταν γὰρ ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ἐρεῖ· „Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι ϗ τὰ ἑξῆς· οἳ ϗ τὸν τῆς δικαιοσύνης κομισάμενοι στέφανον, προκόψουσιν ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, ἀπὸ τοῦ ἀῤῥαβῶνος τῶν χαρισμάτων ἐπὶ τὸ τέλειον· οἱ γὰρ ὅλως ἀνδρισάμενοι κατὰ τὸν παρόντα βίον, ϗ διὰ τοῦτο νικήσαντες τὸν Σατανᾶν, ἐν προσθήκαις ἔσονται πολλαῖς τῶν ἤδη δοθέντων αὐτοῖς παρὰ Θεοῦ χαρισμάτων· τίς γὰρ ἂν εἴη ἡ εὐλογία; ἢ τὸ ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν πορευθῆναι· τουτέστιν ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα πολιτείας τῆς κατὰ Θεὸν, εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ· ἔνθα ϗ ἀπελθόντες ὄψονται τὸν Θεόν· διὸ ἐπάγει· „Ὀφθήσεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών· ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτω τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει· „Ὁ τοῦ Θεοῦ τὰς ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ δεχόμενος, ϗ τοῦ νομοθέτου τὰς εὐλογίας μεμαθηκὼς, οὐκ εἰς γέλωτα ἑαυτὸν ἐκδίδωσι ϗ τρυφὴν, ἀλλ᾽ εἰς κλαυθμὸν ϗ δάκρυα τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς ἐφιέμενος· ἤκουσε γὰρ τοῦ Θεοῦ λέγοντος· „Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· ταύτας τοίνυν τὰς συνθήκας ποιησάμενος, προσμένει τοῦ νομοθέτου τὴν εὐλογίαν· κυρίως δὲ ϗ ἀληθῶς κλαυθμῶνος κοιλὰς ὁ παρὼν βίος. ἐν ᾧ ϗ ὁ Ἀδὰμ ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου ἐσθίει τὸν ἄρτον ϗ ἡ Εὔα ἐν λύπαις τίκτει τέκνα. ϗ οὐ μόνον οἱ ἁμαρτάνοντες, ἀλλὰ ϗ οἱ ἅγιοι στένουσι· ἐν ταύτῃ τοίνυν τῇ κοιλάδι τοῦ κλαυθμῶνος οἱ τὰς ἀναβάσεις δεξάμενοι, ϗ τὰ δάκρυα προχέουσι, ϗ τὸν ἐπίπονον ἀσπάζονται βίον, ϗ τοῦ νομοθέτου τὴν εὐλογίαν προσμένουσιν· ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ Ξανθόπουλος ἑρμηνεύων τό· „Ἐπὶ οἶκον Δαβὶδ φόβος μέγας λέγει· „Ὅτι δὲ ἡ κρίσις ἐκεῖ ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν ἔσται, ὁ αὐτὸς Δαβὶδ λέγει ἐν τῷ πγ΄. Ψαλμῷ· „Μακάριος ἀνὴρ, ᾧ ἐστιν ἀντίληψις αὐτῷ παρὰ σοί· ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔθετο· ϗ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθετῶν· τοῦ γὰρ ὄρους ἐκείνου, τὸ μὲν ἄνω, ὄρος λέγεται ἐλαιῶν· τὸ δὲ κάτω, κοιλὰς κλαυθμῶνος· ἐπεὶ οὖν οἱ ἐκεῖ κριθησόμενοι, οἱ μὲν, κόψονται· οἱ δὲ ἐλεηθήσονται· τούτου χάριν ϗ τὸ ὄρος τοῖς δυσὶν ὀνόμασι προσωνόμασαι· ἐκεῖ σε δὲ ϗ τὴν εὐλογίαν νομοθετῶν, ὅταν εἴπῃ τοῖς ἐκ δεξιῶν· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου.

καὶ ἁπλῶς κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι οἱ τοιοῦτοι θέλουν πορεύονται ἀπὸ τὴν προσευχὴν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων λογίων· ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν, εἰς τὴν παραίνεσιν καὶ συμβουλὴν καὶ διδασκαλίαν τῶν ἀσθενεςέρων ἀδελφῶν· καὶ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν, εἰς εὐχαριςίαν καὶ ὑμνῳδίαν Θεοῦ· ἢ καὶ ἄλλως, ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἐν τῇ γῇ διδομένων χαρισμάτων τοῦ Θεοῦ, θέλουν πορευθοῦν εἰς τὴν δύναμιν τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ δοθησομένων θείων χαρισμάτων καὶ ἀγαθῶν.

„ Ὀφθήσεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν
„ Σιων.

Τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐν Σιὼν γὰρ ἀνέτειλεν: ἤγουν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ· κατὰ τό· „ Ἐγὼ δὲ κατεςάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ, ἐπὶ Σιὼν ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διαγγέλων τὸ πρόςαγμα Κυρίου· (Ψαλ. 6. 6.) Θεὸν δὲ τῶν θεῶν ὠνόμασεν αὐτὸν, καθὼς ὠνόμασεν αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μθ. Ψαλμοῦ εἰπών· „ Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησε· τὴν ἀνωτέρω, λέγει, μεταβολὴν τῶν πραγμάτων, θέλει κατορθώσει ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς λόγος, ὁ ἐν τῇ Σιὼν ἐπιφανείς. (1)

8: „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, εἰσά-
„ κουσον τῆς προσευχῆς μου· ἐνώτι-
„ σαι ὁ Θεὸς Ἰακώβ.

Ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι νὰ εἰπῇ τινὰς ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, καὶ Κύριε τῶν Δυνάμεων· εἴπομεν δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ οϐ. Ψαλμοῦ, ὅτι τὸ Κύριε τῶν Δυνάμεων εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὁ βασιλεὺς τῶν ἄνω Δυνάμεων, ἢ ὁ δυνατὸς κατὰ περίφρασιν· προσευχὴν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν παρακάλεσιν, τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν παρακάτω· ὁ Θεὸς δὲ Ἰακὼβ εἶπεν; ἀντὶ τοῦ σὺ ὁποῦ ἐφάνης παλαιὰ εἰς τὴν Ἰακὼϐ καὶ ἐπάλαισας μὲ αὐτὸν ἐν σχήματι ἀνθρώπου. (2)

9: „ Ὑπερασπιστὰ ἡμῶν ἴδε ὁ Θεὸς, καὶ
„ ἐπίβλεψον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ
„ Χριστοῦ σου.

Τοῦτο εἶναι ἡ προσευχὴ, ὁποῦ παρεκάλεσεν ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν ἀνωτέρω διὰ νὰ τὴν εἰσακούσῃ δηλαδὴ τὸ νὰ ἰδῇ ὁ Θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριςοῦ του· Χριςὸν δὲ ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον καθε Χριςιανὸν, ὡς ἐνδεδυμένον ὄντα τὸν Χριςόν. „ Ὅσοι γὰρ φησιν, εἰς Χριςὸν ἐβαπτίσθητε, Χριςὸν ἐνεδύσασθε. (Γαλ. γ'. 27.) Καὶ ὁ Ἀϐϐακοὺμ λέγει „ Τοῦ σῶσαι τοὺς Χριςούς σου ἐλήλυθας. (Ἀϐ. γ'. 13.) Εἴπομεν δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸ προοίμιον ἐν τῷ τέλει αὐτοῦ. (3)

10: „ Ὁ-

(1) Ὁ δὲ Κύριλλός φησι „ Θεὸς θεῶν ὁ ὀφθεὶς κατὰ σάρκα· μὴ τοίνυν ταῖς Ἰουδαϊκαῖς ἀμαθείαις κατακολουθεῖν σπουδάζωμεν· πιςεύωμεν δὲ μᾶλλον, ὅτι καὶ υἱός ἐςιν ἀληθῶς καὶ ἐκ Θεοῦ Θεὸς ὁ κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς γεννηθείς· ὁ δι' ἡμᾶς καταβεβηκὼς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἡμᾶς εἰς τὴν ἰδίαν ἀνακομίσῃ δόξαν· ἵνα ἐν αὐτῷ τὸ δοῦλον υἱοποιηθῇ· πλουτήσῃ τὸ ἐν πτωχείᾳ· κρεῖττον γένηται θανάτου τὸ ὑπὸ φθοράν· ἅγιον τὸ ὑφ' ἁμαρτίαν· ταῦτα γὰρ πάντα πεπλουτήκαμεν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριςοῦ.

(2) Ἔφη δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Κύριον τῶν Δυνάμεων καὶ Θεὸν Ἰακὼβ ὀνομάζει τὸν Χριςόν· ἵνα μή τις πρόσφατον αὐτὸν εἶναι νομίσῃ Θεὸν, διὰ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν· πιςεύωμεν δὲ μᾶλλον ἐκεῖνον ὑπάρχειν, ᾧ καὶ αὐτοὶ λελατρεύκασιν οἱ τοῦ Ἰσραὴλ πατέρες, ὃν ἐν προγνώσει τεθέανται· οὗ τὸ Μυςήριον οὐχ ἠγνόησαν· ἀποκαλύπτοντος δηλονότι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, διὰ τῆς φωταγωγίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι πρόσωπον Χριςοῦ διὰ τοῦτο τὸν Χριςιανικὸν λαὸν ὀνομάζει διὰ τὶ αὐτὸς εἶναι σῶμα Χριςοῦ, κατὰ τό· „ Ὑμεῖς ἐςαι σῶμα Χριςοῦ· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἰδέ φησιν, ὅτι τῆς σῆς ἐπι-

10 : „ Ὅτι κρείσσων ἡμέρα μία ἐν ταῖς „ αὐλαῖς σου ὑπὲρ χιλιάδας.

Περὶ τῶν θείων αὐλῶν εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι δηλοῦσι τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· λέγει, λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι κάλλιον εἶναι νὰ εὑρίσκεται τινὰς μίαν μοναχὴν ἡμέραν μέσα εἰς τὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, παρὰ χιλίας ἡμέρας νὰ εὑρίσκεται εἰς ἄλλους κοινοὺς καὶ ἀνιέρους τόπους· τὸ δὲ ὅτι, εἶναι Βιβλιωτικόν. (1)

„ Ἐξελεξάμην παραῤῥιπτεῖσθαι ἐν τῷ „ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον, ἢ οἰ„ κεῖν με ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, τοῦτο λέγει καὶ ἐδῶ φανερώτερα· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πόσον ἠγάπα ὁ Δαβὶδ τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ ἔκρινε προτιμότερον καὶ αὐτὸ τὸ νὰ παραῤῥίπτεται ὡς ἔτυχε μέσα εἰς αὐτὸν, κυλιόμενος ἔμπροσθεν εἰς τὰς πόρτας του, καὶ κείτόμενος εἰς τὸ ἔδαφος καὶ εἰς τὸν κατώτερον αὐτοῦ τόπον, διὰ τὸν ἐκεῖθεν διδόμενον ἁγιασμόν· παρὰ τὸ νὰ κατοικῇ καὶ νὰ προκαθέζεται λαμπρῶς καὶ ἐντίμως, μέσα εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. (2)

11 : „ Ὅτι ἔλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ „ Κύριος ὁ Θεός.

Ἐδῶ σμίγει ὁ Δαβὶδ καὶ διδασκαλίαν παρακινητικὴν, τόσον εἰς τὴν Πρακτικὴν ἀρετὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Θεωρητικήν· λέγει γάρ, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν· ἡ μὲν γὰρ ἐλεημοσύνη, εἶναι εἶδος τῆς Πρακτικῆς ἀρετῆς· ἡ δὲ ἀλήθεια, εἶναι τέλος τῆς Θεωρητικῆς. Ἀκόσως δὲ ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ἀλήθειαν, φανερὸν ὅτι ἀγαπᾷ καὶ τοὺς μεταχειριζομένους τὰς ἀρετὰς ταύτας ἤγουν τοὺς ἐλεήμονας καὶ ἀληθεῖς· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι αὐτοελεημοσύνη καὶ αὐτοαλήθεια. Τὸ δὲ ὅτι, εἶναι διηγηματικὸν, ἢ περιττόν· δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐλεῶν ἡμᾶς ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ἀληθὲς ἐκήρυξεν Εὐαγγέλιον καὶ ἔτζι ἠγάπησε τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειαν. (3)

„ Χά-

πισκέψεως χρῄζομεν· ἴδε, ὅτι τὸ τραῦμα φαρμάκοις ἀνθρωπίνοις οὐ παύεται· ἴδε, ὅτι τὸ συντετριμμένον ἀγγεῖον, σῶμα, σὸν οὐκ ἀλλότριον· καὶ οὕτως ἐπίβλεψον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου· τουτέστιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ· ἵνα ἐν τῷ Υἱῷ πάντως ἡμᾶς καὶ ὁ Πατὴρ ἐπισκέψηται, καὶ εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς τελεσθῇ καθ' ἡμᾶς τὸ Μυστήριον. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ·)

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Κατὰ δὲ θεωρίαν, ἡμέραν μίαν ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ: τουτέστι ταῖς Ἐκκλησίαις, τὴν ἀναστάσιμον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος νοητέον· χιλιάδα δὲ (οὕτω γὰρ εὕρηται ἐν τῇ τῶν Ἑβραίων Γραφῇ) τὴν κατὰ νόμον λατρείαν· ἐν τοσούτοις γὰρ ἔτεσιν ἡ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὁ ἐν αὐτῇ συνέστη ναὸς, ἀπὸ τῶν χρόνων Σολομῶντος, μέχρι τῆς Χριστοῦ παρουσίας· δείκνυσιν οὖν ὡς πολὺ τὸ μέσον τῆς Εὐαγγελικῆς πρὸς τὴν νομικὴν λατρείαν. Ἄλλος δὲ λέγει· καὶ μέντοι ὑπὲρ τὰς χιλιάδας τῶν ἐνιαυτῶν τοῦ νῦν αἰῶνος, κρείσσων ἡ μία τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἡμέρα· ἣν νὺξ οὐ διαδέχεται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος „ Ὅμοιον οὖν ὡς εἰ λέγοι· μικρός τις καὶ εὐτελὴς εἶναι μᾶλλον ἂν βουλοίμην τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἢ μέγας τῶν ἐν τῷ ἁμαρτωλῷ λαῷ· ἵν' ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ὢν, δύνωμαι ἀεὶ εἶναι σὺν αὐτῷ· ὥσπερ οὖν τὴν μίαν ἡμέραν ὑπὲρ τὴν χιλιάδα· οὕτω καὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον ἐξελεξάμην, ἢ οἰκεῖν τὰ βασίλεια μετὰ τῶν οὐκ εἰδότων Θεὸν ἁπλῶς· ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Βούλεται εἰπεῖν, ὅτι βέλτιόν ἐστι σχόντας τὴν γνῶσιν τὴν σὴν καὶ τὸν φόβον, μίαν ἡμέραν ζῆσαι ἐνταῦθα, ἢ δίχα τῆς γνώσεως τῆς σῆς καὶ τοῦ ὑμνεῖν σε, χιλιάδας ἡμερῶν ἐξανύειν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον „ Ἔλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ Κύριος: τουτέστιν οὐ τὰς δι' αἱμάτων θυσίας, ἀλλὰ τὸ ποιεῖν ἔλεος, καὶ τιμᾶν τὴν ἀλήθειαν· τουτέστι Χριστὸν, καὶ ἐν ἀκακίᾳ ζῆν· ἤγουν ἀμνησίκακον εἶναι· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐδὲν οὕτω Θεῷ προσφιλὲς, ὡς ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ ἡ ταύτης σύντροφος ἀλήθεια.

„ Χάριν καὶ δόξαν δώσει.

Ο' Χριςὸς, λέγει, θέλει δώσει χάριν: ἤγουν συγχώρησιν ἁμαρτιῶν· καθὼς τὴν ἔδωκεν εἰς τὴν Πόρνην, καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους ἁμαρτωλούς· ἢ θέλει δώσει χάριν θαυμάτων καθὼς τὴν ἔδωκεν εἰς τοὺς Α'ποςόλους καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἁγίους· θέλει δώσει δὲ καὶ δόξαν εἰς τοὺς Χριςιανοὺς, καὶ τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐν οὐρανοῖς· ἢ χάριν μὲν, τὴν τῆς Θεώσεως ἐνταῦθα, δόξαν δὲ, τὴν τῆς Βασιλείας του ἐκεῖσε.

„ Κύριος οὐ ςερήσει τὰ ἀγαθὰ τοῖς „ πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο μερικοὶ ἀναγινώσκουσι κατὰ σχῆμα ὑπερβατόν· τὸ ὁποῖον οὕτως ἐξομαλίζουσι „ Χάριν καὶ δόξαν δώσει τοῖς πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ· ἔπειτα „ Κύριος οὐ ςερήσει αὐτοὺς τὰ ἀγαθά· τὰ ἐν οὐρανοῖς δηλαδή· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ, ςερήσει· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ τῶν ἀγαθῶν μετὰ γενικῆς, εἶπε τὰ ἀγαθὰ μετὰ αἰτιατικῆς. Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι σύνταξις ἔγινεν ἐδῶ ἀντὶ συντάξεως. Κύριος, λέγει, οὐ ςερήσει τῶν ἀγαθῶν τοῖς πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ: ἤγουν τοῖς πορευομένοις ἐν τῇ ἀποχῇ τῶν κακῶν· ταυτὸν εἰπεῖν, οὐ ςερήσει τῶν ἀγαθῶν τοὺς ἀπέχοντας τῶν κακῶν. (1)

12 : „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, μα„ κάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ.

Εἰς τὸν λγ. Ψαλμὸν λέγει ὁ Δαβὶδ „ Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον· καὶ ἐδῶ τὸ αὐτὸ λέγει· ἐλπίζει δὲ ἐπὶ Κύριον ἐκεῖνος, ὁποῦ καταφρονεῖ τὰ βιωτικὰ πράγματα, καὶ προσέχει ὅλος διόλου εἰς μόνον τὸν Θεόν. (2) σημειοῦμεν δὲ ἐδῶ ὅτι Ἑβραῖοι προσαρμόζουσι τὸν παρόντα Ψαλμὸν εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένον λαὸν, ὅς τις ἐπεθύμει τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ναὸν, καὶ ἐμακάριζε τοὺς κατοικοῦντας εἰς αὐτόν· ἐπροτίμα δὲ τὴν μίαν ἡμέραν τῆς ἐν τῷ ναῷ ἐκείνῳ διατριβῆς, περισσότερον ἀπὸ τὰς ἐν ἄλλοις τόποις χιλιάδας ἡμερῶν· δὲν ἠμποροῦν ὅμως νὰ προσαρμόσουν εἰς αὐτὸν ὅλον τὸν Ψαλμόν· ἐπειδὴ τὸ, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων αἰνέσουσί σε, ἐμποδίζει αὐτούς· διότι καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος ἐκρημνίσθη, καὶ ὁ ἐν αὐτῷ αἶνος ἔπαυσε, καὶ δὲν ἐςάθη παντοτινός· ἀλλὰ καὶ τὸ, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, ἀνάρμοςον εἶναι εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι λαὸν, καὶ ἄλλα τινα. Καὶ ἡ ἐπιγραφὴ δὲ προτίτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ νὰ προσαρμόζεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸν ἐν Βαβυλῶνι λαὸν διὰ τὶ ἀναφέρει ληνοὺς πληθυντικῶς· ἡ δὲ Παλαιὰ τοῦ νόμου λατρεία, ἕνα μόνον ληνὸν εἶχε τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν, καὶ ἕνα σκήνωμα, καὶ ὄχι πολλοὺς ναοὺς καὶ πολλὰ σκηνώματα.

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Ἔλεος γὰρ ἐκ τῶν θείων ἀναβλαςάνει πηγῶν, καὶ πολλὴ ἐκεῖθεν καὶ ἄφθονος τῆς ἀληθείας ἡ χορηγία· ἐκεῖθεν γὰρ τῶν ἀγαθῶν δογμάτων τὴν διδασκαλίαν δεχόμεθα· καὶ χάριν δὲ θείαν ἐκ τῶν τοῦ παναγίου Πνεύματος κρουνῶν ἀρυόμεθα· καὶ μέντοι καὶ περίβλεπτοι γινόμεθα ἐντεῦθεν, καὶ λίαν περιφανεῖς· καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, πᾶσαν τῶν ἀγαθῶν δεχόμεθα τὴν ἀπόλαυσιν, κακίας μὲν καὶ πονηρίας ἀπαλλαττόμενοι, ἁπλότητι δὲ καὶ ἀληθείᾳ συζῆν προαιρούμενοι· καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει· „ Οἱ γὰρ κακίας βεβιωκότες χωρὶς, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ, ὅπερ ἐςὶν ἐν ἀκακίᾳ πολιτευσάμενοι, οὐκ ἀποςερηθοῦνται τῶν ἀγαθῶν· ἀναλόγως δὲ τοὺς ςεφάνους ὑποδέξονται· ἐπειδὴ ἕκαςος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Καλὴν τῷ Ψαλμῷ ὁ Προφήτης σφραγίδα ἐπέθηκε τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ἧς μακάριον ἔχεσθαι· ἄγκυρα γὰρ τῷ χειμαζομένῳ, τῷ δὲ πολεμουμένῳ τεῖχος ἀῤῥαγὲς γίνεται.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΔ'.

„ Εἰς τὸ τέλος τοῖς υἱοῖς Κορέ. Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται, διὰ τὸ τέλος τῶν προφητειῶν ὁποῦ περιέχει· προφητεύει γὰρ, τυπικῶς μὲν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντων Ἑβραίων· ἀληθῶς δὲ, διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν τῇ εἰδωλολατρείᾳ σκλαβωμένων Ἐθνῶν. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰσάγει πρὸς τούτοις τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων μετὰ τὴν κλῆσιν τῶν Ἐθνῶν ἐξομολογούμενον ἐφ' οἷς ἥμαρτε, καὶ ἀξιοῦντα τοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλέους τυχεῖν.

1: „ Εὐδόκησας Κύριε τὴν γῆν σου.

Προβλέποντας ὁ Προφήτης Δαβὶδ τὴν ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἔμελον νὰ λάβουν οἱ Ἐθνικοὶ ἀπὸ τὴν λατρείαν τῶν Εἰδώλων λέγει εἰς τὸν Θεόν. Κύριε σὺ ἠθέλησας ἀγαθὰ εἰς τὴν γῆν σου· εὐδοκία γὰρ εἶναι τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ηὐδόκησας· ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ τῇ γῇ σου μετὰ δοτικῆς· εἶπε τὴν γῆν σου μετὰ αἰτιατικῆς· εἰς τὴν γῆν σου δὲ εἶπεν ἠθέλησας ἀγαθά· διὰ τί ὡς ἀλλαχοῦ λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ. (Ψαλ. κγ. 1.) Πρώην μὲν γὰρ πονηρὰ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν (κατὰ τὸ ἑπόμενον δηλαδὴ λεγόμενον θέλημα τοῦ Θεοῦ) διὰ τὴν παρακοὴν τοῦ Ἀδάμ· εἶπε γὰρ πρὸς αὐτόν, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου. (Γέν. γ'. 17.) (1) Τώρα δὲ ἠθέλησεν ἐξ ἐναντίας ἀγαθὰ εἰς τὴν γῆν, διὰ τὴν ὑπακοὴν τοῦ νέου Ἀδάμ. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ γῆ ἦτον μόνον κτίσμα Θεοῦ, τώρα δὲ ἔγινε καὶ κτῆμα: ἤγουν απόκτημα αὐτοῦ· ἔτζι μὲν νοεῖται τὸ ῥητὸν τοῦτο κατὰ τοὺς Χριστιανοὺς ἡμᾶς· κατὰ δὲ τοὺς Ἑβραίους, γῆν ξεχωριστὰ θέλεις νοήσεις τὴν Ἰουδαίαν ὡς ἀφιερωμένην εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ: ἤτοι εἰς τοὺς Ἰουδαίους· ταύτης δὲ τὴν εὐδοκίαν λέγουσι, πῶς εἶναι ἡ μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν δευτέρα ταύτης κατοίκησις, κατὰ τὸν Εὐσέβιον.

„ Ἀ-

(1) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Ὠσηέ „ Οὐκ ἔστιν ἀλήθεια, οὐδὲ ἔλεος, οὐδὲ ἐπίγνωσις Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀρὰ καὶ ψεῦδος καὶ φόνος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεία κέχυται ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ αἵματα ἐφ' αἵμασι μίσγουσι· (Ὠσ. δ'. 1.) τοῦ δὲ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἡμῖν ἐπιλάμψαντος, πάντα πρὸς τὰ κρείττω μετέβαλε. καὶ τὴν γῆν ἀντὶ ἀρᾶς εὐλογίας πεπλήρωκε, ναῶν ἀνισταμένων πανταχῇ τῷ Θεῷ. εἶναι λόγια τοῦ Εὐσεβίου. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Καὶ γὰρ ἀληθῶς εὐδόκησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ.

„ Ἀπέστρεψας τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰα„ κώβ.

Ὁ Προφήτης Δαβὶδ προλέγει τὰ μέλλοντα, ὡσὰν νὰ ἦτον περασμένα, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας ὅθεν ἀντὶ νὰ εἰπῆ, ἀποστρέψεις, εἶπεν „ Ἀπέστρεψας· ἐγύρισας, λέγει, Κύριε τὸν σκλαβωθέντα λαὸν τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὴν σκλαβίαν καὶ τὴν τυραννίαν τῶν Βαβυλωνίων, εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐλευθερίαν. Ἰακὼβ δὲ νοεῖται καὶ ὁ λαὸς τῶν Χριστιανῶν, καθὼς πολλάκις εἴπομεν. (1)

2: „ Ἀφῆκας τὰς ἀνομίας τοῦ λαοῦ „ σου, ἐκάλυψας πάσας τὰς ἁμαρ„ τίας αὐτῶν.

Τοῦτον τὸν λαὸν, ὅς τις εἶναι ὁ χριστιανικὸς, ἐμακάρισεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν λα. Ψαλμὸν εἰπὼν „ Μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι· διότι ἀφῆκεν: ἤγουν ἐσυγχώρησεν ὁ Θεὸς τὰς ἀνομίας ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὴν μετάνοιαν ὁποῦ δείχνομεν, καὶ ἐσκέπασε τὰς ἁμαρτίας μας μὲ τὰ ἱερὰ νερὰ τοῦ θείου Βαπτίσματος· κατὰ δὲ τὴν ἐξήγησιν τῶν Ἑβραίων, ἐπαράβλεψεν ὁ Θεὸς τὰς ἀνομίας, διὰ τὰς ὁποίας ἐσκλαβώθησαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐκάλυψε τὰς ἁμαρτίας εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀλησμονησίας· λαὸς δὲ τοῦ Θεοῦ, ἦτον μὲν καὶ ὁ παλαιὸς τῶν Ἑβραίων, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν Π Ψαλμόν· εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς περὶ αὐτοῦ „ Ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος (Ἐξ. ιθ. 5.) εἶναι δὲ καὶ ὁ νέος τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ος Ψαλμοῦ, φέροντες τὴν μαρτυρίαν Ζαχαρίου τὴν λέγουσαν. „ Καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ Κύριον, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν. (Ζαχ. β'. 11.) (2)

3: „ Κατέπαυσας πᾶσαν τὴν ὀργήν σου, „ ἀπέστρεψας ἀπὸ ὀργῆς θυμοῦ σου.

Ἔπαυσας, λέγει, Κύριε, τὴν ὀργὴν ὁποῦ εἶχες διὰ τὰς τοιαύτας ἀνομίας καὶ ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ σου· καὶ ἀπέστρεψας ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ θυμοῦ, ὁποῦ κατ' αὐτοῦ εἶχες: ἤτοι μετεβλήθης ἀπὸ τὸν θυμὸν εἰς ἱλαρότητα καὶ εὐμένειαν· τί δὲ εἶναι ὀργὴ θυμοῦ, εἴπομεν εἰς τὸν ος. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν θυμοῦ αὐτοῦ: ἤγουν, ὅτι εἶναι ἡ σφοδρότης τοῦ θυμοῦ, καὶ αἱ τιμωρίαι. (3)

4: „ Ἐπίστρεψον ἡμᾶς ὁ Θεὸς τῶν σω„ τη-

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Αἰχμαλωσίαν Ἰακὼβ εἶπεν, ἐπειδὴ πρώτοις Ἰουδαίοις κηρύξας ὁ Κύριος, τῆς καταλαβούσης αὐτοὺς νοητῆς αἰχμαλωσίας λελύτρωται· ὅτι δὲ καὶ πᾶσα ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις αἰχμάλωτος ἦν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καὶ παρὰ τοῦ Σωτῆρος τὴν ἐλευθερίαν ἐδέξατο, μάρτυς αὐτὸς διὰ Ἡσαΐου βοῶν· „ Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν· ταύτην γὰρ ἐν τῇ συναγωγῇ τὴν προφητείαν ἀναγνοὺς ὁ Δεσπότης, ἔφη πρὸς Ἰουδαίους· „ Σήμερον ἡ Γραφὴ αὕτη πεπλήρωται ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. (Λουκ. δ'. 18.)

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Καὶ ἄλλως εὐδοκεῖ τὴν ἀγαθὴν καὶ σπουδαίαν καρδίαν, γῆν ὑπάρχουσαν αὐτοῦ, ὁ Κύριος· τὸν παρ' αὐτοῦ γὰρ δεχομένη σπόρον αὕτη, ἀνὰ ἑκατὸν ἀποδίδωσιν, εἰς ἣν ἀποστρέφει τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλωτισθέντων (καλῶν λογισμῶν) ὑπὸ πονηρῶν Δυνάμεων, Ἰακὼβ ὄντων διὰ τὸ τὰ πάθη πτερνίζειν· τοῦτο δὲ δράσας ἄφεσιν παρέχει ἁμαρτιῶν· κἂν ἁμάρτωσιν ἐπικαλύπτει δι' ἀρετῆς, οὐκ ἐγκρυπτούσης αὐτὰς, ἀλλὰ διόλου ἀφανιζούσης· ὡς καὶ ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν· ὡς γὰρ ἐπιστήμη καλύπτει τὴν ἄγνοιαν, οὕτως ἀγάπη θεία, ἡ αὐτὴ οὖσα τῇ ἀρετῇ, καλύπτει τὰς ἁμαρτίας· ὧν ἂν εὐδοκήσῃ κρίνας εὐεργετεῖν ὁ Θεός. (ἐν τῇ ἐκδ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει, „ Ταῦτα ἐξ ἀσεβείας ὠφείλετο τοῖς οἰκοῦσι τὴν γῆν· ἀλλὰ Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα διὰ τὴν μετάνοιαν κατὰ τὸν Παῦλον.

„ τηρίων ἡμῶν, καὶ ἀπόστρεψον τὸν „ θυμόν σου ἀφ' ἡμῶν.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα λέγει ὁ Προφήτης, ἐκ προσώπου τοῦ σκλαβωμένου λαοῦ τῶν Ἑβραίων κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἢ συναριθμῶν καὶ τὸν ἑαυτόν του μὲ τοὺς λοιποὺς Ἰουδαίους, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ ἐπιτύχουν αὐτοὶ τὰ ἀγαθά, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· ὁ Θεὸς δὲ τῶν σωτηρίων, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν, ἢ ὁ σώζων, ἢ ὁ Σωτὴρ, ὡς εἴπομεν καὶ ἐν τῷ ξζ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν· ἐπίστρεψον δὲ ἡμᾶς εἶπεν, ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πρώτην ἡμῶν εὐγένειαν (1)

5: „ Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῇς ἡμῖν;

Ἐδῶ τὸ, εἰς τοὺς αἰῶνας νοεῖται ἀντὶ τοῦ, μὴ αἰωνίως καὶ μακρὰν θέλεις ὀργισθῇς εἰς ἡμᾶς Κύριε, ἤτοι οὐδαμῶς. Μερικοὶ δὲ, δὲν ἀναγινώσκουν αὐτὰ ἐρωτηματικῶς, ἀλλὰ ἠθικῶς χωρὶς ἐρώτησιν. Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῇς ἡμῖν.

„ Ἢ διατενεῖς τὴν ὀργήν σου ἀπὸ γε„ νεᾶς εἰς γενεάν;

Τὸ ἴδιον ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω, λέγει τώρα καὶ ἐδῶ πρὸς περισσοτέραν τοῦ λόγου αὔξησιν· μήπως, λέγει, θέλῃς ἐξαπλώσεις τὴν κατὰ τοῦ λαοῦ σου ὀργὴν Κύριε, ἀπὸ μίαν γενεὰν. ἤγουν ζωὴν, εἰς ἄλλην γενεάν; καθὼς εἴπομεν περὶ τούτου ἐν τῷ θ'. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἄνευ κακοῦ (2)

6: „ Ὁ Θεὸς σὺ ἐπιστρέψας ζωώσεις ἡ„ μᾶς, καὶ ὁ λαός σου εὐφρανθήσε„ ται ἐπὶ σοί.

Σὺ, λέγει, ὦ Θεὲ, θέλεις ζωοποιήσεις ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀρετὴν, οἵτινες, εἴμεθα νενεκρωμένοι εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτῆς· πότε δὲ θέλεις μᾶς ζωοποιήσεις; ὅταν ἐπιστρέψῃς ἡμᾶς, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν ἁμαρτημάτων· ἢ καὶ ὅταν ἐσὺ ἐπιστραφῇς πρὸς ἡμᾶς, τοὺς ὁποίους ἀπεστράφης· ὅταν δὲ σὺ ἐπιστραφῇς πρὸς ἡμᾶς, βέβαια καὶ ὁ λαός σου θέλει χαρῇ διὰ τὴν ἐπιστροφήν σου ταύτην καὶ ἐπίσκεψιν.

7: „ Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἔλεός σου, „ καὶ τὸ σωτήριόν σου δῴης ἡμῖν.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ Χριστοῦ· παρακαλεῖ γὰρ τὸν Πατέρα ὁ Δαβὶδ διὰ τούτων, ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ, ὅστις ἔμελλε νὰ πιστεύσῃ, ὅταν φανῇ ὁ Χριστός· τὸν Χρι-

(1) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος „ Προορῶν τὴν εἰς Χριστὸν ἀπείθειαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἐσομένην ὀργὴν, ἀνθ' ὧν εἰς αὐτὸν ἐπαρῴνησαν, εὔχεται παύσασθαι, καταξιωθέντων ἐπιστροφῆς εἰς Θεὸν καὶ τῆς ἐν Χριστῷ κοινῆς εὐφροσύνης.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος διὰ στίχων „ Σὺ δὲ Θεὸν ἀκούων ἐν Γραφαῖς χολούμενον, Καὶ ζέοντα ἐκ μέθης καὶ κραιπάλης, Καλῶς ἄκουε τοῦ Γράμματος· Πάσχει γὰρ οὐδὲν, ὧν ἐγὼ πάσχω Θεός· Ἐπεὶ οὐδ' ἐξίσταται αὐτὸς ἑαυτοῦ· ταῦτα γὰρ τοῦ συνθέτου· ὁ δὲ, ἄτρεπτος· τυποῦται δὲ ταῦτα τῆς τροποῖς νόμοις· Εἰς δειμάτωσιν τῶν ἁπλουστέρων φρένας· Ἐπεὶ γὰρ ἡμεῖς πλήσσομεν χολούμενον· χολᾶν τὸ πλῆσσον τοὺς κακοὺς ἐγράψαμεν· Ὡς ὄψιν ὦτα χεῖρας ἐξευρήκαμεν· οἷς χρώμεθ' αὐτοὶ τῷ Θεῷ δεδωκότες· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πρέπει καὶ τοῖς ἀπαλλαγεῖσι τῶν συμφορῶν, τούτοις κεχρῆσθαι τοῖς ῥήμασι· καὶ μὴ θαῤῥεῖν τῇ τῶν ἁμαρτημάτων ἀφέσει· ἀλλὰ δεδιέναι καὶ τὸν Κριτὴν ἐκμειλίσσεσθαι· ἱκετεύουσι τοίνυν καὶ οὗτοι μὴ ἐπιταθῆναι τὴν αὐτὴν ὀργὴν, ὥστε εἰς ἑτέραν γενεὰν διαρκέσαι· ἀλλὰ λυθῆναι ταχέως.

Χριςὸν γὰρ ὀνομάζει ἔλεος Θεοῦ, καὶ σωτήριον Θεοῦ· ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς ἐλεήσας ἡμᾶς ἔγινεν ἄνθρωπος διὰ νὰ μᾶς σώσῃ· αὐτὸς γὰρ εἶναι ἐλεήμων καὶ Σωτήρ· ἢ νοεῖται τὸ ἔλεός σου καὶ τὸ σωτήριόν σου, ἀντὶ τοῦ, τὸ παρὰ σοῦ τοῦ Πατρὸς ἔλεος, καὶ τὸ παρὰ σοῦ τοῦ Πατρὸς σωτήριον· δώσεις δὲ εἶπε τὸ σωτήριόν σου· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν „ Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, Υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν (Ἡσ. θ'. 6.)

8: „ Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύ-
„ ριος ὁ Θεος.

Μὲ τὸ νὰ αἰσθάνθηκεν ὁ Προφήτης εἰς τὴν καρδίαν του ἔσωθεν τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἑτοιμάζει τὸν ἑαυτόν του διὰ νὰ ἀκούσῃ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἤθελε λαλήσῃ ὁ Θεὸς μυςικῶς εἰς αὐτόν· ἐν ἐμοὶ δὲ εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν θέλει λαλήσει ἔξωθεν ὁ Θεός, ἀλλ' ἔνδον εἰς τὰ νοητὰ ὦτα τῆς ψυχῆς του. (1)

„ Ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν
„ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ,
„ καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιςρέφοντας καρδίαν
„ ἐπ' αὐτόν.

Ἐγὼ, λέγει, ἔχω νὰ ἀκούσω ἐκεῖνο ὁποῦ θέλει λαλήσει εἰς ἐμένα ὁ Θεός· θέλει δὲ λαλήσει βέβαια: ἤγουν θέλει εὐαγγελίσει εἰρήνην εἰς τὸν λαόν του· καὶ τῇ ἀληθείᾳ οὕτως ἔχει γὰρ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ πάντοτε εἰρήνην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν ἑαυτόν του· καθὼς ὁ αὐτὸς ἔχει ἐξεναντίας μάχην πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ: ἤγουν πρὸς τὸν Δαίμονα, καὶ πρὸς τὰ πάθη τοῦ Δαίμονος· τοὺς ἰδίους δὲ ὠνόμασε καὶ λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ Ὁσίους· ἤγουν ἀφωσιωμένους εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ἐπιςρέφοντας τὴν καρδίαν: ἤγουν τὴν ψυχήν τους ὅλην εἰς αὐτόν· ἢ ἀπὸ τὴν καρδίαν, ἐφανέρωσε καὶ ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ὡς ἀπὸ τοῦ μέρους τὸ ὅλον. (2)

9: „ Πλὴν ἐγγὺς τῶν φοβουμένων αὐτὸν
„ τὸ σωτήριον αὐτοῦ.

Τοῦ-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἀκούει φωνῆς Κυρίου ϗ ὁ μὴ πληγεὶς τὴν σωματικὴν ἀκοὴν, τοῦ ἡγεμονικοῦ τυπουμένου ἀπὸ Θεοῦ, εἰς ἂν ἐθέλῃ τὸ βούλημα φανεροῦν ὁ Θεός· ἀφάτῳ γάρ τινι δυνάμει φαντασιούμενοι τὸν νοῦν, οἱ ἀπερίσπαςον αὐτὸν ϗ καθαρὸν ἔχοντες, οἱονεὶ ἐνηχοῦντα ἔχουσιν ἑαυτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, κἂν ὁ ἀὴρ μὴ παραδέξηται τοὺς τύπους, μηδὲ τῇ ἀκοῇ παραπέμψῃ· οἱονεὶ γὰρ βιβλίῳ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα ἐγγράφει ὁ Θεὸς τῇ ψυχῇ τοῦ Προφήτου, κατὰ τὸ σιωπώμενον· ϗ ἀκούειν λέγεται ὁ τὰ θεῖα νοήματα ὑποδεξάμενος τῇ ψυχῇ... νοητῆς οὖν ἤκουσε φωνῆς τῇ καρδίᾳ ἐγγενομένης· ὅπερ ϗ ἐν τοῖς ὕπνοις συμβαίνει γίνεσθαι· ἀκούειν γὰρ δοκοῦμεν μηδενὸς φθεγγομένου, ἀλλ' οὐχὶ αἰσθητῆς φωνῆς διὰ τοῦ ἀέρος πρὸς τοὺς πόρους τῆς ἀκοῆς ἐνεχθείσης· οὕτω λαλεῖ ὁ Θεὸς, ϗ οὕτως ἀκούουσιν οἱ ἅγιοι· ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ὡς ἐπὶ τῶν βασιλέων βουλομένων ἀναφθέγξασθαι, ὁ κήρυξ ἐπιτάττει σιωπήν· οὕτως αὐτοῖς ἐγκελευσάμενος (ὁ Δαβὶδ) σιγᾷν, ἵνα μάθωσι τί ἀποφαίνεται ὁ Θεὸς, ἐπιφέρει· ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ ϗ τὰ ἑξῆς· μέλλει, φησιν, ἀποφαίνεσθαι εἰρήνην παντὶ τῷ λαῷ, ϗ μάλιςα τοῖς ἀνακειμένοις αὐτῷ· ἃ δὲ βούλεται ὁ Θεὸς, ἐναποτίθεται τῇ διανοίᾳ, μὴ πλήττων ἔξω τὴν ἀκοήν· οὕτω ϗ ὁ Ἀββακούμ· „ Καὶ ἀποσκοπεύσω τοῦ ἰδεῖν τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος· (Ἀβ. β'. 1.) ϗ ὁ Παῦλος· „ Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριςοῦ· ἐν ᾧ γὰρ λαλεῖ Χριςὸς, ἐκείνῳ ϗ λαλεῖ· οὐ μὴν ϗ ᾧ λαλεῖ τις, ἐν ἐκείνῳ λαλεῖ· (ἤτοι εἰς ἐκεῖνον ὁποῦ λαλεῖ ὁ Χριςὸς ἔνδοθεν ἐν τῇ καρδίᾳ, εἰς αὐτὸν λαλεῖ ϗ ἔξωθεν· εἰς ἐκεῖνον δὲ ὁποῦ λαλεῖ ἔξωθεν, εἰς αὐτὸν δὲν λαλεῖ ϗ ἔσωθεν· πολὺ γὰρ διαφέρει τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο) ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι· „ Παυσάμενος ὁ Προφήτης τῆς ἱκεσίας, τὴν παρὰ τοῦ Πνεύματος ἀπόκρισιν ἐκδέχεται σιωπῶν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Ἤκουσέ φησι τῆς ἱκετείας ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης, ϗ τῆς εἰρήνης τὴν ψῆφον ἐξήνεγκε, ϗ δεδώρηται ταύτην τοῖς μεταμελείᾳ χρησαμένοις. καὶ πρὸς τὸν Θεὸν νεύειν τὸν λογισμὸν ἐκπαιδεύσασιν. ἡ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν τῆς καρδίας ἐπιστροφὴ, τοῦ πταίειν ἀπαλλαγὴ, ϗ τῆς δικαιοσύνης ἐςὶν ἀρχή. ϗ πότε ταύτην ἐδωρήσατο; ὅτε ἔλεγεν „ εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν.

Τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, ὁποῦ ἤκουσεν ὁ Δαβὶδ λαληθὲν παρὰ Θεοῦ μέσα εἰς τὴν καρδίαν του· ποῖον; ἤγουν, ὅτι τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, εἶναι κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ φοβοῦνται αὐτόν· τὸ δὲ πλὴν, εἶναι περιττὸν ἢ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὄντως· εἶναι δὲ τὸ νόημα τοῦ ῥητοῦ τοιοῦτον· ὅτι, ὅταν εἶναί τινες ὁποῦ φοβοῦνται τὸν Θεὸν, καὶ μέλλουν νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστὸν, τότε καὶ ὁ Χριστὸς, εἶναι κοντὰ εἰς αὐτοὺς εὐθὺς φανερούμενος πρὸς αὐτούς. (1)

„ Τοῦ κατασκηνῶσαι δόξαν ἐν τῇ γῇ „ ἡμῶν.

Κοντὰ, λέγει, θέλει γένη εἰς τοὺς φοβουμένους τὸν Θεὸν ὁ Χριστὸς διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, ἤγουν διὰ νὰ κατασκηνώσῃ εἰς τὴν γῆν τῶν Ἱεροσολύμων δόξα καὶ χάρις· ἢ ὅτι αὐτὸς ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ δόξα, ὅστις σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ἢ ὅτι μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, ἔνδοξος καὶ τιμία καὶ ἐπιθυμητὴ ἔγινεν ἡ γῆ τῶν Ἱεροσολύμων ἕως τῆς σήμερον, κοντὰ εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς. (2)

10 „ Ἔλεος καὶ ἀλήθεια συνήντησαν·
„ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλη-
„ σαν.

Μερικοὶ εἶπον, ὅτι τὰ ῥητὰ ταῦτα, ἀπαριθμοῦσι τὰς φαινομένας ἀρετὰς τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ἡνώθησαν εἰς τὸν Χριστὸν τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια, τὸ ἔλεος μὲν, ὅταν ἰάτρευε τοὺς ἀσθενεῖς· ἡ ἀλήθεια δὲ, ὅταν ἐδίδασκε μὲ ἀληθῆ καὶ ἀσφαλτον διδασκαλίαν· ἡνώθησαν δὲ πρὸς τούτοις εἰς τὸν Χριστὸν ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ εἰρήνη· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κατεφίλησαν, ἡ μὲν δικαιοσύνη, ὅταν ἔκρινεν ὀρθῶς, καὶ ἤλεγχε μὲν τοὺς πονηροὺς ἐπαίνει δὲ τοὺς ἀγαθούς· ἡ δὲ εἰρήνη, ὅταν ἐφαίνετο πρᾶος καὶ ἥμερος (3) γλαφυρώτερον δὲ ἐννοοῦνται ταῦτα, κατὰ τὸν Εὐσέβιον. ἔλεος μὲν εἶναι, ἡ θεία φύσις τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ εἶχεν ἐξουσίαν νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας, καὶ νὰ ἰατρεύῃ τὰς ἀσθενείας· ἀλήθεια δὲ εἶναι, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ δὲν εὑρέθη δόλος καὶ ψεῦδος εἰς τὸ στόμα του· καὶ ὅτι ἀληθῶς αὐτὸς μόνος ἐφύλαξε καθαρὸν τὸ ἀξίωμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ ὅτι ἀληθὴς ἦτον ἡ ἐν αὐτῷ ἀνθρωπίνη φύσις, καὶ ὄχι κατὰ φαντασίαν. Συνήντησαν λοιπὸν ἤτοι ἡνώθησαν αἱ δύω φύσεις ἡ θεία καὶ ἀνθρωπίνη, εἰς μίαν ὑπό-

(1) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Παρίστησι διὰ τούτων τὸ Σωτήριον τοῦ Θεοῦ. περὶ οὗ ἀνωτέρω ηὔξατο εἰπών. δεῖξον ἡμῖν Κύριε τὸ ἔλεός σου, καὶ τὸ σωτήριόν σου δῴης ἡμῖν. αὐτὸ οὖν τοῦτό φησι, τὸ σωτήριον ἔγγιστα τυγχάνει καὶ πλησίον ἤδη. καὶ ἐγγὺς τῶν φοβουμένων αὐτὸν τοῦ κατασκηνῶσαι δόξαν, καὶ σκηνώματα συστῆσαι ἐν τῇ γῇ ἡμῶν.
(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Καὶ μέν τοι ἀντὶ τῆς προτέρας ἀτιμίας τῆς κατὰ τὴν εἰδωλολατρείαν, δόξαν, φασὶ κατασκηνῶσαι πανταχοῦ· ἤτοι σκηνώματα δόξης ἱδρυνθήσεσθαι τῷ Θεῷ διὰ τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας καὶ τῶν θαυμάτων. τοῦτο δὲ ἔσται, ἔγγιστα ἤδη καὶ πλησίον ὄντος τοῦ σωτηρίου, ὅ ἐστι Χριστοῦ. ἢ ὥσπερ μακρὰν ἀπὸ ἁμαρτωλῶν σωτηρία. ἐνεργούντων τὰ τῆς ἀπωλείας: οὕτως ἐγγὺς ἡ σωτηρία τῶν φοβουμένων τὸν Θεόν.
(3) Ἄλλος δὲ λέγει περὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης ταῦτα. „ Δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη, ἡ ἀρίστη συζυγία τῶν ἀρετῶν καὶ ἀχώριστος· ἑνοῦνται γὰρ ἀλλήλαις, καὶ ἀπ' ἀλλήλων οὐ διαζεύγνυνται νόμῳ φιλίας καὶ ἀδελφότητος. ὅπου γὰρ δικαιοσύνη, ἐκεῖ καὶ εἰρήνη. ἐπειδὴ τὸ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ, κατὰ τὸν εἰπόντα Σταγειρίτην, ἀλλὰ εἰρήνην. ἴσον δὲ καὶ ἰσότης ἡ δικαιοσύνη ὁρίζεται, ἀπονέμουσα τὰ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ, καὶ μὴ εἰς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις ἐκκλίνουσα πλεονεξίας δηλαδὴ καὶ μειονεξίας. Καὶ ἀντιστρόφως, ὅπου ἐστὶν ἡ εἰρήνη, ἐκεῖ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὴν δικαιοσύνην. Ὅρα δὲ, ὅτι οὐκ εἶπεν ὁ ψαλμῳδός· „ Εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη κατεφίλησαν· ἀλλὰ, δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν πρώτην τιθεὶς τὴν δικαιοσύνην, εἶθ' οὕτω τὴν εἰρήνην· προηγεῖται γὰρ ἡ δικαιοσύνη, ἐπακολουθεῖ δὲ ἡ εἰρήνη· ἡ μὲν γὰρ δικαιοσύνη, αἰτία καὶ ῥίζα τῆς εἰρήνης ἐστίν· ἡ δὲ εἰρήνη ἀποτέλεσμα καὶ καρπός ἐστι τῆς δικαιοσύνης. ἐπὶ τῇ δικαιοσύνῃ γὰρ καὶ ἰσότητι ἡ εἰρήνη ὡς ἐπὶ θεμελίῳ οἰκοδομεῖται, ἄνευ ἐκείνης οὐ δυναμένη στῆναι· ὥσπερ οὖν ἀρίστη συζυγία ἀρετῶν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εἰρήνη: οὕτω καὶ συζυγία κακίστη, ἡ ἀδικία καὶ ταραχή· καὶ ὥσπερ ἡ δικαιοσύνη τίκτει τὴν εἰρήνην· οὕτως ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ ἀδικία τίκτει τὴν ταραχήν. Πλὴν καὶ τοῦτο προσθετέον ὁ μέγας ἐν Πατράσιν Βερσανούφιος, ὅτι ὁ βουλόμενος ἔχειν εἰρήνην, οὗτος ὀφείλει παραβλέπειν τὸ ἑαυτοῦ δίκαιον· ἄλλως γὰρ εἰρηνεύειν οὐ δύναται· εἰς τοῦτο δὲ τείνουσι καὶ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου εἰπόντος· „ Τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον.

πόςασιν τοῦ Χριςοῦ· πάλιν δὲ, δικαιοσύνη μὲν εἶναι, ἡ θεία φύσις τοῦ Χριςοῦ. μόνος γὰρ δίκαιος κριτὴς εἶναι ὁ Θεός. εἰρήνη δὲ εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τοῦ Χριςοῦ, διὰ τὴν ἔμφυτον πραότητα ὁποῦ εἶχε. Αὗται αἱ δύω κατεφίλησαν: ἤγουν ἄκρως ἡνώθησαν μία μὲ τὴν ἄλλην. (1)

11: „ Ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε, καὶ „ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέ- „ κυψεν.

Ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐνηγκαλίσθησαν καὶ ἐδέχθησαν τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἀληθῆ πίςιν διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ, τότε ὁ Πατὴρ δικαίαν πρόνοιαν αὐτῶν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐποίησε, μὲ τὸ νὰ κατέβαλε τὸν τύραννον Διάβολον, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. Καὶ ἄλλως δὲ, ἀλήθειαν θέλεις νοήσεις τὸν Χριςὸν, καθὼς αὐτὸς εἶπεν ὁ ἴδιος „ Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια. (Ἰω. ιδ. 6.) ἀφ' οὗ δὲ ὁ Χριςὸς ἀνέτειλεν ἀπὸ τὴν γῆν (ἥτις ἐςὶν ἡ καθαρὰ Θεοτόκος, ὡς ὁ Θεοδώριτος ἡρμήνευσε) κατὰ τὴν κάτω γέννησιν τῆς ἀνθρωπότητος, τότε ἐλύθη τὸ ψεῦδος τῆς πλάνης, καὶ ὁ Πατὴρ, ὅς τις εἶναι δικαιοσύνη, ἐπέβλεψεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν. ἐπειδὴ προτίτερα εἶχεν ἀποςραφῇ τὴν γῆν, διὰ τὸ ψεῦδος ὁποῦ ἦτον κεχυμένον εἰς αὐτήν· καὶ ἔτζι ἐφιλιώθησαν τὰ ἄνω μὲ τὰ κάτω ἤτοι τὰ οὐράνια μὲ τὰ ἐπίγεια. (2)

„ Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρηστό- „ τητα, καὶ ἡ γῆ ἡμῶν δώσει τὸν „ καρπὸν αὐτῆς.

Βλέπε ὦ ἀναγνῶςα, πῶς ὁ Δαβὶδ μὲ βεβαιότητα προφητεύει, ὅτι ὁ μὲν Πατὴρ θέλει δώσει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν Υἱόν του, ὅς τις εἶναι χρηςότης· ἐπειδὴ ὡς αὐτὸς εἶπεν „ οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός. (Ματ. ιθ 11.) ἡ δὲ γῆ θέλει δώσει τὸν καρπόν: ἤγουν τοὺς Ἀποςόλους καὶ τοὺς ἄλλους πιςοὺς Χριςια-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἁμαρτάνουσι μὲν ϗ μεταμέλεια χρωμένοις χορηγοῦσι τὸν ἔλεον, οἱ τῆς φιλανθρωπίας κρουνοί· τοῖς δὲ τὴν ἀλήθειαν ἀσπαζομένοις, ἐπικλύζουσι τοῦ ἐλέου τὰ νάματα· διὰ τοῦτο ἔφη· ἔλεος ϗ ἀλήθεια συνήντησαν· Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ ϗ πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις προσενηνόχασι τῷ Θεῷ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, ἀντέδωκε δὲ τὸν ἔλεον ὁ φιλάνθρωπος· οὕτω πάλιν τὴν δικαιοσύνην τούτων προσενεγκάντων, τὴν εἰρήνην αὐτοῖς ἐδωρήσατο, ϗ τὰς καταλλαγὰς ἐχαρίσατο· ϗ κατέλυσε τὴν προτέραν δυσμένειαν, ϗ προσέδραμεν ἡ μὲν εἰρήνη τῇ δικαιοσύνῃ, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ὁ ἔλεος· θεωρεῖτε δὲ, τὸ ἔλεος ϗ ἡ ἀλήθεια συνήντησαν· ὁ γὰρ ἐλεήμων ὁ φέρων τὰ πάντα, ἐφέρετο ὑπὸ τῆς Παρθένου ϗ Μητρός· ϗ ὁ δίκαιος Ἰωάννης ἐσκίρτα ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Ἐλισάβετ· ἡ γοῦν φέρουσα τὴν δικαιοσύνην: τουτέςι τὸν Ἰωάννην, κατεφίλει τὴν φέρουσαν τὴν εἰρήνην· αὐτὸς γάρ ἐςιν, ὥς φησιν ὁ Ἀπόςολος, ἡ εἰρήνη ἡμῶν ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν· ϗ ὁ Ἀθανάσιος δέ φησι· „ Σαφῶς τὴν διὰ τῆς Θεοτόκου ϗ ἀειπαρθένου ἀνατείλασαν τῷ κόσμῳ κηρύττει ἀλήθειαν· αὐτὸς γάρ ἐςιν ἡ ἀλήθεια, εἰ ϗ γεγέννηται ἐκ γυναικός· ἔφη δὲ ὁ Δίδυμος, ὅτι αἱ δύο αὗται συζυγίαι τοῦ ἐλέου ϗ τῆς ἀληθείας, ϗ τῆς δικαιοσύνης ϗ εἰρήνης, ἀντιςρέφουσιν ἀλλήλαις· χωρὶς γὰρ ἐλέου θείου, ἀκατάληπτος ἀνθρώποις ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια· βλάςημα δὲ τῆς δικαιοσύνης ἡ εἰρήνη· πάντα δὲ ταῦτα ϗ ὁ Σωτὴρ χρηματίζει· τὸ γὰρ ψεῦδος τὸ κεχυμένον καθ' ὅλης τῆς γῆς ἔλυσεν εἰπών· „ Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια· ὢν δὲ τοῦ Πατρὸς δικαιοσύνη, ἐπήγαγεν ἡμῖν τὴν εἰρήνην.

(2) Ὅθεν ὁ Εὐσέβιος γλαφυρώτερον λέγει „ Ὡς ἐκ μακροῦ τοιγαροῦν διαςήματος συντυχοῦσαι ἀλλήλαις, περιεπτύξαντο ϗ κατεφίλησαν, ἄνωθεν μὲν ἐξ οὐρανοῦ τῆς δικαιοσύνης ἅματε ϗ εἰρήνης διακυψάσης, κάτωθεν δὲ ἐκ τῆς γῆς τῆς ἀληθείας ϗ τοῦ ἐλέους ἀνατειλάντων· τῆς μὲν γὰρ δικαιοσύνης ϗ εἰρήνης, πρότερον οἰκητήριον ἦν ὁ οὐρανός· νῦν δὲ ἡ γῆ, ὅτε ἐπὶ τῆς γῆς ὑπέςη τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Πάντα δὲ ταῦτα ϗ ὁ Σωτὴρ χρηματίζει κατὰ διαφόρους ἐπινοίας· αὐτὸς γάρ ἐςιν ἡ διὰ τῆς ἁγίας Παρθένου ἀνατείλασα τῷ κόσμῳ ἀλήθεια· γεγέννηται γὰρ ἐκ γυναικὸς, ἡ τὸ κεχυμένον ἐπὶ γῆς ψεῦδος λύσασα· ὢν δὲ ϗ τοῦ Πατρὸς δικαιοσύνη, ἐξ οὐρανοῦ διέκυψε, κλίνας οὐρανὸν ϗ καταβάς· ἔφη δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Εἰ πᾶς ἄνθρωπος ψεύςης μόνος ὁ Ἰησοῦς ϗ καθὸ ἄνθρωπος εἰκότως ἀλήθεια ὢν, ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε· ξένον τι χρῆμα τῆς γῆς ἀποδούσης, ϗ οἷον οὐδέποτε προηνέγκατο· ἐφ' ᾗ ϗ ἡ ἐξ οὐρανῶν διακύψασα δικαιοσύνη, ἀναπαυσαμένη τε ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, ἕν τι γέγονε, μᾶλλον δέ ἐςιν· ὅπως οἱ ἐπὶ γῆς μὴ μόνον ἐλέους Θεοῦ ϗ ἀληθείας ἀπολαύσωσιν, ἀλλὰ ϗ τῆς ἐξ οὐρανῶν δικαιοσύνης ϗ τῆς αὐτῇ φίλης εἰρήνης· δικαιοσύνης γὰρ αὕτη βλάςημα.

ςιανοὺς, οἵτινες ἐβλάςησαν ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν γῆν. Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν ἁπλούςερον, ὅταν ὁ Χριςὸς γεννηθῇ, τότε, λέγει, δώσει ὁ Κύριος ἔλεος εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ λοιπὸν καὶ αὐτὴ ἡ αἰσθητὴ γῆ, θέλει εὐθηνύσῃ ἀπὸ καθε καρπόν. (1)

„ Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται.

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ καθε ἀρετὴν, τῆς ὁποίας τὸ φῶς προπορευόμενον καὶ ἀςράπτον ἔμπροσθεν τοῦ Χριςοῦ, ὡσὰν λαμπάδα ἀπέδειξεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

„ Καὶ θήσει εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματα „ αὐτοῦ.

Καὶ λοιπὸν, λέγει, ὁ Χριςὸς ἐρχόμενος εἰς τὸν Κόσμον, θέλει βάλλει εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματά του ἔχοντας τὴν ςράταν τῶν ἀρετῶν, ὁποῦ αὐτὸς πρῶτος ἐπεριπάτησε, τὴν αὐτὴν ςράταν θέλει δείξει καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Χριςιανοὺς κατὰ τὸν Θεοδώρητον· διὰ μέσου τῆς ὁποίας αὐτοὶ περιπατοῦντες καὶ πολιτευόμενοι, ἔχουν νὰ καταντήσουν εἰς αὐτὸν πάλιν τὸν Χριςόν· δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ὁ Δαβὶδ ὠνόμασεν ἀνωτέρω δικαιοσύνην εἰπὼν „ Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (ὁ γὰρ Πρόδρομος ἐφύλαττε τὴν δικαιοσύνην τοῦ Νόμου, καὶ δικαίως ἐπολιτεύετο) οὗτος, λέγω, ἐνώπιον: ἤτοι ἔμπροσθεν τοῦ Χριςοῦ θέλει προπορευθῇ, κατὰ τὸ „ Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποςέλλω τὸν Ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου (Μαλαχ. γ΄. 1.) Καὶ ὁ Ἀββακοὺμ „ πρὸ προσώπου αὐτοῦ πορεύσεται λόγος, καὶ ἐξελεύσεται εἰς πεδία κατὰ πόδας αὐτοῦ. (Ἀβϐ. γ΄. 5.) ἐβόα γὰρ „ Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ (Ἡσ. μ. 3.) Σὺ δὲ θέλεις νοήσεις καὶ ἄλλο ὅτι ἡ Θεότης ἡ αὐτοδικαιοσύνη οὖσα, ἐνώπιον τοῦ προσλήμματος τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριςοῦ ἡγεμόνευε, καὶ ἐτίθει εἰς εὐθεῖαν τὰς πορείας αὐτοῦ „ Προωρώμην γὰρ, φησι, τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός. (Ψαλ. ιϛ΄. 8.) (2)

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Πρόσχες ἀκριβῶς τῇ τῶν προκειμένων δυνάμει· οὐ γὰρ πρῶτον ἡ γῆ ἡμῶν ἔδωκε τὸν καρπὸν ἑαυτῆς, εἶτα ὁ Χριςὸς ἐχαρίσατο τὴν χρηςότητα· ἐπεὶ μηδὲ ἦν ὅλως τῶν ἐνδεχομένων καρποφορεῖν ἡμᾶς δύνασθαι τῷ Θεῷ, τοὺς μὴ εἰδότας αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ὁ πάντων Κύριος δέδωκεν ἡμῖν χρηστότητα ϗ σέσωκεν ἡμᾶς, μεταςήσας εἰς ἀληθῆ θεογνωσίαν. τότε ϗ ἡ γῆ ἡμῶν ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἐκαρποφορήσαμεν γὰρ ἐν τῷ Χριστῷ πᾶν εἶδος ἐπιεικείας πνευματικῆς. ἄλλος δέ φησιν „ Ὁ Χριςὸς ἀποθανὼν, ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε, διὰ τῆς τριημέρου ἀναςάσεως. δικαιοσύνη δὲ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψε, διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπελεύσεως. ἐκ ταύτης δὲ ἡ γῆ: ἤτοι ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων γονιμότητα λαβοῦσα, τὰς ἀρετὰς ὡς καρπὸν ἔδωκεν. ἀλλὰ ϗ ἐὰν ἡμεῖς καλῶς πολιτευώμεθα, ϗ ἡ αἰσθητὴ γῆ τοὺς καρποὺς δίδωσιν· ἐὰν δὲ ἁμαρτάνωμεν, ϗ αὐτὴ τοὺς καρποὺς οὐ δίδωσιν· ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἡ γῆ ἡμῶν δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς ἡ κάτω τὸν ἐφήμερον, ϗ ὁ χοῦς (ἤτοι τὸ σῶμα), τὸν αἰώνιον· ὃν ταῖς θείαις ληναῖς ἐναποθησόμεθα.

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέςερον ἐξέδωκε· „ Δικαιοσύνη ἑκάςου προελεύσεται αὐτὸν, ϗ θήσει εἰς ὁδὸν τοὺς πόδας αὐτοῦ· μετὰ γὰρ τὴν δωρηθεῖσαν χρηςότητα τῇ γῇ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, ἕκαςος τῶν κατοικούντων αὐτὴν, τῆς διακυψάσης ἐξ οὐρανῶν μετασχὼν δικαιοσύνης, ἕξει δικαιοσύνην ἰδίαν προηγουμένην αὐτοῦ, ϗ τιθεῖσαν εἰς ὁδὸν τὴν ἄνω τὰ διαβήματα αὐτοῦ· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Δικαιοσύνῃ χρώμενος ὁ Δεσπότης, οἷόν τι ξεναγὸς τῆς ἡμετέρας ἡγεῖται πορείας, τρίβων τῆς ἀρετῆς τὴν ὁδὸν, ϗ τοῖς οἰκείοις ἴχνεσι δήλην ταύτην ἡμῖν ἐργαζόμενος· βεβαιοῖ δὲ τὸν λόγον αὐτὸς ὁ Δεσπότης, νῦν μὲν πρὸς τὸν Ἰωάννην λέγων· „ Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐςὶ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην· νῦν δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους Μαθητάς· „ Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι ϗ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, ϗ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ἄλλοτε δὲ νίψας αὐτῶν τοὺς πόδας ϗ λέγων, ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐποίησα ὑμῖν ϗ ὑμεῖς ποιεῖτε· αὐτὸς τοίνυν πρότερος ὥδευσε τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν, ϗ γέγονεν ἡμῖν ὁδὸς, ἥ φησιν αὐτός· „ Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς ϗ ἡ ἀλήθεια ϗ ἡ ζωὴ· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΕ'. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΒ

„ Προσευχὴ τῷ Δαβίδ.

Φανερὰ μὲν εἶναι ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· εἴρηται δὲ περὶ προσευχῆς ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς Βίβλου, ἐν Κεφαλαίῳ Η'. Προσευχόμενος δὲ ὁ Δαβὶδ ὑπὲρ ἑαυτοῦ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, διδάσκει πῶς πρέπει νὰ προσεύχεται καθε ἄνθρωπος, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς ἀνάγκας· προφητεύει δὲ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ καὶ τὸ κάλεσμα τῶν Ἐθνῶν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ Μερικοὶ δὲ λέγουσιν: ἤτοι ὁ Θεοδώρητος καὶ ὁ Διόδωρος, ὅτι ἡ προσευχὴ αὕτη ἐγράφη εἰς πρόσωπον Ἐζεκίου τοῦ Βασιλέως. (1)

r: „ Κλῖνον Κύριε, τὸ οὖς σου, καὶ ἐ„ πάκουσόν μου.

Εἴπομεν εἰς τὸν 1ς'. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό „ Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοὶ καὶ εἰσάκουσον τῶν ῥημάτων μου, ὅτι ἀνθρωποπρεπῶς τοῦτο λέγει ὁ Δαβίδ· καθότι καὶ ὁ ἀσθενὴς ἐκεῖνος, ὁποῦ ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν δὲν δύναται νὰ φωνάξῃ, παρακαλεῖ τὸν ἰατρὸν νὰ κλίνῃ τὸ αὐτί του κοντὰ εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀῤῥώσου ἐκείνου διὰ μέσου τῆς κλίσεως τῆς κεφαλῆς του, καὶ οὕτω νὰ τοῦ ἀκούσῃ· κλῖνον λοιπὸν, λέγει, καὶ ἐσὺ Κύριε, ὁ ὑψηλὲς καὶ ἰατρὸς, εἰς ἐμένα τὸν ταπεινὸν καὶ ἄῤῥωστον, καὶ εἰσάκουσόν μου. (2)

„ Ὅτι πτωχὸς καὶ πένης εἰμι ἐγώ.

Ἐδῶ βάλλει ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ

---

(1). Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἀγκαλὰ ἢ ἄλλοι πολλοὶ Ψαλμοὶ ἐπιγράφονται προσευχή· ἀλλ' οὗτος ὁ Ψαλμὸς μετὰ προσθήκης τοῦ Δαβὶδ εἴρηται, καθὼς ἡρμήνευσαν ὁ Ἀκύλας ἢ ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ· „ Τῷ Δαβὶδ, τοῦ Δαβὶδ εἰρηκότες.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος „ Ὁ Δαβὶδ ὡς μήπω δυνάμενος Πατέρα τὸν Θεὸν ὀνομάζειν, ὡς ἐν δούλου τάξει τελῶν, Κύριον αὐτὸν ὀνομάζει. ἢ ὡς ἂν ὢν ἐν βυθῷ, τὸν ἐν ὕψει κλῖναι τὸ οὖς ἀξιοῖ, μὴ βοᾷν τοσοῦτον δι' ἀσθένειαν την ἰδίαν δυνάμενος.

τὴν ὁποίαν εἶπεν ἀνωτέρω νὰ τοῦ εἰσακούσῃ ὁ Κύριος· ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ εἶμαι πτωχὸς καὶ πένης, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχω κἀμμίαν ἀρκετὴν δύναμιν νὰ πολεμήσω τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς μου· μηδὲ εἶμαι ἄξιος νὰ κάμω μάχην, μὲ αὐτοὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

2: „ Φύλαξον τὴν ψυχήν μου, ὅτι ὅσιός „ εἰμι.

Φύλαξον, λέγει, τὴν ψυχήν μου Κύριε: ἤτοι ἐμὲ κατὰ περίφρασιν· διά τι εἶμαι ἀφωσιωμένος καὶ ἀφιερωμένος εἰς ἐσένα· καθὼς εἴπομεν καὶ ἐν τῷ δ΄. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ, „ Ὅτι ἐθαυμάστωσε Κύριος τὸν ὅσιον αὐτοῦ· ἢ ὅσιον ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του ὁ Δαβίδ· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς μὲν, ἦτον εὐσεβὴς εἰς τὰ τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ ἐχθροί του, ἦτον ἀνόσιοι καὶ δυσσεβεῖς. (2)

„ Σῶσον τὸν δοῦλόν σου ὁ Θεός μου, „ τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σέ.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὸν κίνδυνον, ὁποῦ προσμένω νά μοι ἔλθῃ· ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ δὲν θαῤῥῶ εἰς κἀνένα ἄλλο πρᾶγμα, παρὰ μόνον εἰς ἐσένα· ὅθεν καὶ δοῦλός σου εἶμαι, κἂν καὶ ἀνωτέρω ὅσιον τὸν ἑαυτόν μου ὠνόμασα. (3)

3: „ Ἐλέησόν με Κύριε, ὅτι πρὸς σὲ κε„ κράξομαι ὅλην τὴν ἡμέραν.

Τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε „ Καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν: ἤτοι πάντοτε· κάμε, λέγει, ἔλεος, εἰς ἐμένα Κύριε, ἂν ὄχι δι᾽ ἄλλο, ἀλλὰ κἂν διὰ τὶ φωνάζω καὶ σὲ παρακαλῶ πάντοτε. (4)

4: „ Εὔφρανον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου „ σου, ὅτι πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχήν „ μου.

Διάλυσον, λέγει, Κύριε τὴν λύπην, ὁποῦ περιέχει τὴν ψυχήν μου, καὶ χάρισαι εἰς αὐτὴν εὐφροσύνην πνευματικήν· ἐπειδὴ ἐγὼ ἐχώρισα μὲν ἀπὸ τὰ γήϊνα τὴν ψυχήν μου, ἐσήκωσα δὲ ταύτην ὑψηλὰ εἰς ἐσένα· τὸ δὲ, πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχήν μου, εἶπε

καὶ

(1) Ὅστις ϗ προστίθεται „ Ταπεινοῦ φρονήματος τῆς προσευχῆς τὸ προοίμιον· τῆς γὰρ δικαιοσύνης ἄμφω κεκτημένοι τὸν πλοῦτον, ϗ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, ϗ ὁ θαυμάσιος Ἐζεκίας, τοῦτον μὲν οὐχ᾽ ἑώρων, εἰς δὲ τὴν τῆς φύσεως πενίαν ἀπέβλεπον, ϗ τὸν Θεὸν ἠντιβόλουν οἰκτεῖραι ταύτην πτωχείᾳ συνεζευγμένην· μέγα γὰρ, κατὰ τὸν Νικήταν, ὡς ἀληθῶς ἐφόδιον πρὸς τὸ τὸν εὐχόμενον ἐπακούεσθαι, ἡ ταπεινοφροσύνη.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πτωχὸς μὲν ϗ πένης εἰμὶ κατ᾽ ἐμαυτὸν κρινόμενος, ϗ οὐδεμίαν ἀρετῆς ἔχω περιουσίαν· τοῖς μέντοι πολεμίοις παραβαλλόμενος, ὅσιος ἀποφανθήσομαι· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, δυσσεβεῖς ϗ παράνομοι, ἐγὼ δὲ, τὴν σὴν ἔχω ἐπίγνωσιν.

(3) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει „ Δοῦλος δὲ Θεοῦ, ὁ μὴ δουλεύων ἁμαρτίᾳ· ὁ δὲ μήπω υἱὸς, δοῦλός ἐστιν· ἔφη δὲ ὁ Δίδυμος· „ Οἱ ἅγιοι πάντες αὐχοῦσιν ὡς ἐπ᾽ ἀξιώματι μεγάλῳ τῷ δοῦλοι εἶναι Θεοῦ· ϗ Ἰωνᾶς ὅθεν ἐστὶν ἐρωτώμενος, δοῦλος, εἶπε, Κυρίου εἰμὶ ἐγώ· τοῦτο οὖν ϗ οἱ Ἀπόστολοι, ὡς ἀξίωμα μέγα τῶν ἰδίων συγγραμμάτων προτάττουσι· Ἰάκωβος γάρ φησι, Θεοῦ ϗ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος· Καί „ Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐπειδὴ ὅσιον ἑαυτὸν ἀνηγόρευσεν ὁ Δαβὶδ, ἐπὶ τὸ ταπεινὸν πάλιν καταφέρει τὸν λόγον, δοῦλον ἑαυτὸν ἀπογραφόμενος τοῦ Θεοῦ, ϗ ἐπ᾽ αὐτῷ μόνῳ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἔχειν ἐπαγγειλάμενος.

(4) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Εἰ ϗ πτωχὸς ϗ πένης τῷ Πνεύματι, εἰ ϗ ὅσιός εἰμί φησιν, ἀλλ᾽ οὐ τούτοις θαῤῥῶν τὴν εὐχὴν ἀναπέμπω· δέομαι δὲ ϗ ἱκετεύω ἐλέους τοῦ παρὰ σοὶ τυχεῖν· ϗ αὕτη μου ἡ διηνεκὴς προσευχὴ

διδά-

καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κδ'. Ψαλμοῦ. (1)

5: „ Ὅτι σὺ Κύριε χρηστὸς καὶ ἐπιεικὴς,
„ καὶ πολυέλεος πᾶσι τοῖς ἐπικαλου-
„ μένοις σε.

Τὸ, ἐπιεικὴς ἵλεως ἐξέδωκεν ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος· διὰ τὶ ἡ ἐπιείκεια ἱλαρότητα δηλοῖ· σὺ λέγει, Κύριε, εἶσαι ἀγαθὸς καὶ ἥμερος καὶ πολυέλεος, ὄχι μόνον εἰς ἐμένα, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ σὲ ἐπικαλοῦνται, ὄχι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ἐξ ὅλης καρδίας· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν ρμδ', Ψαλμὸν, εἰπὼν ὁ Δαβὶδ „ ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν, δὲν ἐσώθη ἕως αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐπρόσθεσε· πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ (Ψαλ. ρμδ'. 19.) ἤγουν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς των. (2)

6: „ Ἐνώτισαι Κύριε τὴν προσευχήν μου,
„ καὶ πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς
„ μου.

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε τὴν προσευχήν μου, καὶ δὲς προσοχὴν εἰς τὴν δέησίν μου· ἐὰν γὰρ μόνον δώσῃς προσοχὴν εἰς αὐτὴν, εὐθὺς θέλουν διαλυθοῦν οἱ πειρασμοὶ, τοὺς ὁποίους πάσχω· δέησιν δὲ ὀνομάζει, τὸ ταπεινὸν καὶ ἐλεεινὸν σχῆμα τῆς προσευχῆς του· τὸ ὁποῖον καὶ ἀπὸ μόνην τὴν θεωρίαν ἐδύνετο νὰ δυσωπήσῃ τὸν Θεόν.

7: „ Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐκέκραξα
„ πρὸς σὲ, ὅτι ἐπήκουσάς μου.

Κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν, λέγει, ταύτην ἡμέραν τῆς θλίψεως, ὁποῦ μοι ἠκολούθησε, δὲν ἐπρόστρεξα εἰς ἄνθρωπον, οὐδὲ ἐπαρακάλεσα ἄλλον τινὰ διὰ νὰ μοι βοηθήσῃ, καθὼς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι κάμνουσιν· ἀλλὰ πρὸς ἐσένα μόνον κατέφυγον καὶ ἐζήτησα τὴν βοήθειάν σου, βέβαιος ὢν, ὅτι θέλω τὴν ἐπιτύχει· ἐπειδὴ καὶ ἄλλαις φοραῖς σὲ ἐπαρακάλεσα, καὶ ἤκουσες τὴν παρακάλεσίν μου κατὰ τὸν Θεοδώρητον. (3)

8: „ Οὐκ ἔστιν ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς Κύ-
„ ριε, καὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου.

Δὲν εἶναι, λέγει, κανένας ἄλλος Θεὸς ὅμοιος μὲ ἐσένα Κύριε· ἐπειδὴ, ὡς εἶπεν ἀλλαχοῦ ὁ Δαβίδ· „ Πάντες οἱ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν Δαιμόνια· ὁ δὲ Κύριος, τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησε (Ψαλ. ϟε. 5.) Καὶ σὺ μὲν ὁ Χριστὸς, εἶσαι Θεὸς ἀληθινὸς, οἱ δὲ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν εἶναι ψευδώνυμοι· φαίνεται δὲ ὅτι ἐρανίσθη τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν.

ἀδιάλειπτον διδάσκει δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς τὸν βουλόμενόν τι παρὰ Θεοῦ λαβεῖν ἀγαθὸν, δεῖ εἶναι εἰς προσευχὰς, προσπίπτειν τῷ Θεῷ, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἐλεεῖσθαι αἰτεῖν.

(1) Ὅρα δὲ (λέγει ὁ Εὐσέβιος) ὅτι ἐπειδήπερ ἐν οὐδενὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἔχαιρε μέγα ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο τὴν κατὰ Θεὸν εὐφροσύνην αἰτεῖ τῇ ψυχῇ· εἰδὼς δὲ, ὅτι οὐ πάντες δύνανται ταύτης τυχεῖν, ἀλλ' οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς τῶν σωματικῶν ἐπιθυμιῶν, μόνῳ δὲ τῷ Θεῷ τῇ διανοίᾳ πλησιάζοντες, εἰκότως ἐπιλέγει· ὅτε πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχήν μου· αἴρει δὲ πρὸς Κύριον τὴν ψυχὴν, ὁ διὰ πράξεως καὶ θεωρίας κουφίζων αὐτήν· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Διὰ τούτων διδάσκει τοὺς προσευχομένους Θεῷ, μὴ ἀκηδιᾶν, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον τὴν δόσιν ἀναβάλλεται (ὁ Θεὸς) ἔσται γὰρ πάντως αὐτοῖς ἐπήκοος, ἅτε χρηστὸς καὶ λίαν πολυέλεος καὶ πλούσιος.

(3) Ὁ δὲ Ἀκύλας εἰς μέλλοντα χρόνον τοῦτο ἐξέδωκεν εἰπών· „ Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐπικαλέσομαί σε, ὅτι εἰσακούσῃ μου.

σὴν, ὅς τις λέγει „ Τίς ὅμοιός σοι ἐν Θεοῖς Κύριε; τὶς ὅμοιός σοι; δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις, θαυμαστὸς ἐνδόξως ποιῶν τέρατα. (Ἐξ. ιε. 11.) Ἔργα δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι, ὄχι μόνον ἡ δημιουργία καὶ πρόνοια τῆς ἀοράτου καὶ ὁρατῆς κτίσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ πλάσματος: ἤγουν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἀνόρθωσις· καὶ ἡ τοῦ τυράννου: ἤτοι τοῦ Διαβόλου κατάλυσις· καὶ ἡ διὰ θανάτου, τοῦ θανάτου θανάτωσις· καὶ ἡ διὰ μέσου ὀλίγων καὶ εὐτελῶν ψαράδων τῶν Ἀποστόλων, ὅλου τοῦ Κόσμου σαγήνευσις· ἔργα τοῦ Χριστοῦ ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ ἡ δύναμις τῶν θαυμάτων, ὁποῦ ἐχάρισεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους καὶ εἰς τοὺς Ἁγίους· ἀλλ' ὁ μὲν Χριστὸς ταῦτα ἐποίησεν ἐξουσιαστικῶς ὡς Θεός· ἐκεῖνοι δὲ ἐποίησαν, ἐπικαλούμενοι τὸν Θεὸν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ (1)

9: „ Πάντα τὰ Ἔθνη, ὅσα ἐποίησας, ἥ-
„ ξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον
„ σου Κύριε, καὶ δοξάσουσι τὸ ὄνο-
„ μά σου.

10: „ Ὅτι μέγας εἶ σὺ, καὶ ποιῶν θαυ-
„ μάσια· σὺ εἶ Θεὸς μόνος.

Ἐδῶ προφητεύει ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν πίστιν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ δεχθοῦν οἱ Ἐθνικοὶ καὶ Εἰδωλολάτραι· αὐτοὶ, λέγει, θέλουν ἔλθουν εἰς ἐσένα, Κύριε, διὰ μέσου τῆς πίστεως· προσκυνεῖ δὲ ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνος, ὁποῦ γινώσκει, ὅτι βλέπεται καὶ προνοεῖται ἀπὸ τὸν Θεόν· ἔμπροσθεν δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι καὶ κάθε τόπος τῆς δεσποτείας αὐτοῦ· τὸ δοξάσουσι δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ θέλουν ὑμνήσουν καὶ μεγαλύνουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ, λέγει, μέγας ἀληθῶς, (οὐ κατὰ τὸ ποσὸν δηλαδὴ, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸς πάντα ὑπεροχὴν) καὶ μόνος ἐσὺ εἶσαι Θεὸς, ὅς τις κάμνεις καὶ ἐνεργεῖς θαυμάσια. (2)

11: „ Ὁδήγησόν με Κύριε ἐν τῇ ὁδῷ σου,
„ καὶ πορεύσομαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

Ὁδὸς μὲν ἤτοι: στράτα τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ πρακτικὴ ἀρετή· ἀλήθεια δὲ, εἶναι ἡ θεωρητική· ἐπειδὴ καὶ τῆς θεωρίας τέλος εἶναι ἡ ἀλήθεια· ὅποιος λοιπὸν ὁδηγηθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν, αὐτὸς προκόπτει καὶ ἔρχεται καὶ εἰς τὴν θεωρίαν· εἴπομεν δὲ καὶ εἰς τὸν κδ. Ψαλμὸν διὰ τὴν ὁδὸν καὶ τὴν

---

(1) Ἁρμόζει δὲ τοῦτο κατὰ τὴν ἱστορίαν καὶ εἰς τὸν Ἐζεκίαν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον· ἐπειδὴ γὰρ ὁ Ῥαψάκης ὁ δυσσεβὴς ἀρχιστράτηγος τοῦ Σενναχηρεὶμ ἀλαζονικῶς ἔλεγε· „ Μὴ ἠδυνήθησαν οἱ θεοὶ τῶν Ἐθνῶν ῥύσασθαι ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἐκ χειρός μου; διὰ τοῦτο διδάσκει τὸν Ἐζεκίαν ὁ Ψαλμὸς οὗτος βοᾶν· οὐκ ἔστιν ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς Κύριε, καὶ τὰ λοιπά· κἀκεῖνοι μὲν πράγματος ἔρημον ἔχουσιν ὄνομα, καὶ τοῦτο δὲ συλήσαντες ἔλαβον· σὺ δὲ συμβαίνουσαν ἔχεις προσηγορίαν τῷ πράγματι· καὶ σὲ τὰ ἔργα κηρύττει ζῶντα Θεὸν καὶ ἀληθινόν· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον, εἰς τὸν Χριστὸν ἀναφέρεται τὸ ῥητὸν τοῦτο· ὁ Δαβὶδ, λέγει, φωτισθεὶς Πνεύματι, ἐκπλήττεται τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος τὴν μεγαλοδωρεὰν καί φησι τό: „ Οὐκ ἔστιν ὅμοιός σοι, καὶ τὰ λοιπά· θεοὺς δὲ τοὺς ἁγίους Προφήτας καλεῖ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο· καὶ λέγει, ὅτι οὐδεὶς τῶν Προφητῶν ἐξελέσθαι τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἁμαρτίας ἴσχυσεν, ἀλλ' ἢ μόνος ὁ Κύριος· κατὰ τό· „ Οὐ πρέσβις, οὐδὲ Ἄγγελοι, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτούς.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἑρμηνεύων τὸ τοῦ Ἡσαΐου ἐκεῖνο „ Καὶ ἥξουσιν ἐπ' αὐτό (τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου) πάντα τὰ Ἔθνη· καὶ πορεύσονται Ἔθνη πολλὰ, λέγει „ Σὺ δὲ τὴν ἀκρίβειαν τῆς λέξεως μὴ παραδράμῃς ἀβασάνιστον. πῶς, ἐν μὲν τῷ ἥξουσι, πάντα εἴρηται· ἐν δὲ τῷ πορεύσονται, οὐκέτι πάντα, ἀλλὰ πολλά· ὅτι τὸ μὲν ἥξουσιν, ἀντὶ τοῦ πιστεύειν τέτακται· κατὰ τὸ, πολλοὶ ἥξουσιν ἀπὸ Ἀνατολῶν καὶ Δυσμῶν, καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραάμ· τὸ δὲ πορεύεσθαι, ἐπὶ τοῦ πολιτεύεσθαι εἴληπται καὶ βιοῦν κατὰ νόμον· ὡς τὸ, μακάριοι οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου· ἐπεὶ οὖν, τὴν μὲν πίστιν ὁμολογοῦμεν πάντες, οὐκέτι δὲ πάντες κατὰ τὰς ἐντολὰς πολιτευόμεθα: διὰ τοῦτο, ἥξουσι μὲν πάντα τὰ Ἔθνη: τουτέστι πιστεύσουσι· πορεύσονται δὲ πολλά· ἤγουν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον πολιτεύσονται, ἀλλ' οὐ πάντα· πολλοὶ γὰρ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί· τὸ δὲ πάντα τὰ Ἔθνη νοεῖται, ὅτι ἀπὸ ὅλα τὰ Ἔθνη θέλουν πιστεύσουν τῷ Χριστῷ, ὡς ἀλλαχοῦ ἡρμήνευσεν ὁ Θεοδώρητος· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει, ὅτι τὸ μόνος ἐνταῦθα· (ἤτοι ἐν τῷ· „ Σὺ εἶ Θεὸς μόνος) ἀνοιστέον ἐπὶ τὴν μίαν θεότητα· Θεὸς ἄρα καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

τὴν ἀλήθειαν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ τὰς ὁδούς σου Κύριε γνώρισόν μοι · καὶ τὸ „ Ὁδήγησόν με ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

„ Εὐφρανθήτω ἡ καρδία μου τοῦ φο-
„ βεῖσθαι τὸ ὄνομά σου.

Ἂς εὐφρανθῇ, λέγει, ἡ καρδία μου, ὄχι μὲ εὐφροσύνην κοσμικὴν, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ φοβῆται τὸ ὄνομά σου Κύριε · βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, παράξενον καὶ θαυμασμοῦ ἀξίαν εὐφροσύνην · διατὶ, λέγει, ὅτι ἂς ἦναι εὐφροσύνη ἐδική μου Κύριε, ὁ ἐδικός σου φόβος · ὁ φόβος λέγω, ὁποῦ ἔχει φυσικὸν ἰδίωμα νὰ συστέλλῃ καὶ νὰ λυπῇ τὴν καρδίαν, καὶ ὄχι νὰ τὴν πλατύνῃ καὶ νὰ τὴν εὐφραίνῃ · ὁ τοῦ Θεοῦ ὅμως φόβος ἔχει ἰδίωμα ἄλλο, τὴν εὐφροσύνην · ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Δαβὶδ ἔλεγεν „ Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον (Ψαλ. ρδ. 13.) Ζητεῖ δὲ τὸν Κύριον ἐκεῖνος, ὁποῦ φοβεῖται αὐτόν · οὐ μόνον δὲ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εὐφραίνει, ἀλλὰ καὶ μόνη ἡ ἁπλῆ μνήμη τοῦ Θεοῦ χαροποιεῖ τοὺς θεοσεβεῖς · ὅθεν ὁ αὐτὸς ἔλεγεν „ Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην. (Ψαλ. οϛ. 3.) (1)

12 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι Κύριε ὁ Θεός
„ μου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, καὶ δο-
„ ξάσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα.
13 : „ Ὅτι τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ' ἐμὲ, καὶ
„ ἐῤῥύσω τὴν ψυχήν μου ἐξ Ἅδου κα-
„ τωτάτου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σὲ εὐχαριστήσω Κύριε, μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν · καὶ πάντοτε θέλω δοξολογῶ τὸ ὄνομά σου · διατὶ ἔκαμες εἰς ἐμὲ πολὺ ἔλεος, καὶ ἐλύτρωσες τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὸν κατώτατον Ἅδην. Ἅδην δὲ θέλεις νοήσεις, εἰς μὲν τὸν Δαβὶδ τὴν ἁμαρτίαν: δηλαδὴ τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβεὲ, καὶ τὸν φόνον τοῦ Οὐρίου. (2)
εἰς δὲ τὸν Ἐζεκίαν, τὸν σωματικὸν θάνατον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐλυτρώθη, καὶ ἔλαβε ζωὴν παράνω δεκαπέντε χρόνους. Ἅδης δὲ ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ κάθε θανατηφόρος κίνδυνος, ὁποῦ προξενεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον, τόσον ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς Δαίμονας. (3)

14 : „ Ὁ Θεὸς, παράνομοι ἐπανέστησαν
„ ἐπ' ἐμὲ, καὶ Συναγωγὴ κραταιῶν
„ ἐζήτησαν τὴν ψυχήν μου, καὶ οὐ
„ προέθεντό σε ἐνώπιον αὐτῶν.

Παράνομοι, λέγει, ἄνθρωποι ἐσηκώθησαν κατ' ἐπάνωμου Κύριε, καὶ συνάθροισμα τῶν κραταιῶν: ἤγουν τῶν ἐχόντων ἐξωτερικὰς δυνάμεις, ἐζήτησαν τὴν ψυχήν μου: ἤτοι ἐζήτησαν νὰ μὲ θανατώσουν · καὶ οὐ προέθεντο: ἤτοι δὲν ἐπαράστησαν νοε-

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ τὴν περὶ Θεὸν εὐλάβειαν κεκτημένος, τὴν ἔννομον ἀσπάζεται πολιτείαν · μήτηρ δὲ εὐφροσύνης ἡ τοιαύτη ζωή · εἰκότως τοίνυν ὁ Προφήτης τῷ φόβῳ τῷ θείῳ τὴν οἰκείαν εὐφρανθῆναι καρδίαν ἱκέτευσεν.

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Κατασπᾷ γὰρ εἰς Ἅδην καὶ ἡ πρὸς θάνατον ἁμαρτία · τῶν γὰρ ἁμαρτιῶν, αἱ μὲν, Ἅδου πρὸς τὰ ἐπιπόλαια φέρουσιν, αἱ δὲ, εἰς τὰ κατώτατα · „ Εἰσὶ γὰρ, φησιν, ὁδοὶ ἀνδρὸς, αἳ δοκοῦσαι ὀρθαὶ εἶναι, τὰ μέντοι τελευταῖα αὐτῶν βλέπουσιν εἰς πυθμένα Ἅδου · ἀλλ' ἐγὼ ἐλεηθεὶς ἐῤῥύσθην τούτων.

(3) Ὁ δὲ αὐτὸς Εὐσέβιος λέγει „ Τοιαύτη δὲ καὶ ἡ πρὸς θάνατον ἁμαρτία, εἰς τὸν κατώτατον Ἅδην κατασπῶσα. καὶ ὡς ἂν εἴποι τις, εἰς αὐτὸν τὸν πυθμένα, ὡς ἡ μοιχεία καὶ ὁ φόνος · ἀλλ' ἐκεῖθεν φησιν ὁ Δαβὶδ ἐῤῥύσω με · ἐπειδὴ γέγονε μέγα τὸ ἔλεός σου ἐπ' ἐμὲ καὶ πολύ · καθὼς ηὔξατο ἐν τῷ πεντηκοστῷ Ψαλμῷ · διὸ τυχὼν τῆς εὐχῆς, οὐκ ἐχαυνώθην διὰ τῆς συγχωρήσεως, ὡς ῥαθυμότερον ἀναστρέφεσθαι, ἀλλ' ἐξομολογοῦμαι: τουτέστιν εὐχαριστῶ · καὶ τοῦτο οὐχ' ἁπλῶς, ἀλλ' ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου · καὶ οὐ πρὸς καιρὸν, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα.

νοερῶς εἰς τὴν φαντασίαν τους ἐσένα τὸν Θεόν· ταυτὸν εἰπεῖν, δὲν σὲ ἐφοβήθησαν· διὰ τὶ ὅποιος σὲ φοβεῖται, αὐτὸς καὶ σὲ φαντάζεται ἔμπροσθέν του· καὶ σὲ βλέπει νοερῶς, πῶς ἐμποδίζεις ἀπὸ αὐτὸν κάθε κακίαν, ὡς καὶ ἐν τῷ νγ΄. Ψαλμῷ τὸ ἴδιον γέγραπται. „ Καὶ οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν. Παράνομοι δὲ ἦτον, τόσον ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐπιβούλευον τὸν Δαβίδ· ἐπειδὴ καὶ ἔζουσαν μὲ παρανομίας· ὅσον καὶ οἱ Ἀσσύριοι, ὁποῦ ἐπολιόρκουν τὸν Ἐζεκίαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· παράνομοι δὲ ἠμποροῦν νὰ εἶναι καὶ ὅλοι οἱ νοητοὶ ἐχθροὶ Δαίμονες κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· οἵτινες, μὲ τὸ νὰ ἐσηκώθησαν κατὰ τοῦ Δαβίδ, ἔῤῥιψαν αὐτὸν εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

15 : „ Καὶ σὺ Κύριε ὁ Θεός μου, οἰκτίρ-
„ μων καὶ ελεημων. μακροθυμος καὶ
„ πολυέλεος καὶ ἀληθινός.

Οἱ μὲν ἀνωτέρω, λέγει, ἐχθροί μου, εἶναι τοιοῦτοι παράνομοι· σὺ ὅμως Κύριε, εἶσαι οἰκτίρμων μὲν καὶ ἐλεήμων, καθὸ συμπαθεῖς καὶ συμπονεῖς τοὺς ἀδικουμένους καὶ δυναστευομένους· μακρόθυμος δὲ, καθὸ δὲν παραδίδεις εὐθὺς τοὺς ἁμαρτάνοντας εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τους· πολυέλεος δὲ, καθὸ ἐλεεῖς, ὄχι μίαν φορὰν καὶ δύω, ἀλλὰ πολλάκις· ἀληθινὸς δὲ, καθὸ ἐν ἀληθείᾳ καὶ πραγματικῶς σώζεις ἐκείνους, ὁποῦ ἐλπίζουν εἰς ἐσένα.

16 : „ Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν με·
„ δὸς τὸ κράτος σου τῷ παιδί σου,
„ καὶ σῶσον τὸν υἱὸν τῆς παιδίσκης
„ σου.

Μή με ἀποστραφῇς, λέγει, Κύριε, διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· ἀλλὰ ἀξίωσάς με τῆς θεωρίας καὶ ἐπισκοπῆς σου, ἐλέησόν με τὸν ἄξιον παντὸς ἐλέους διὰ τοὺς πειρασμοὺς, ὁποῦ δοκιμάζω· τοῦτο δὲ εὑρίσκεται αὐτολεξὶ καὶ εἰς τὸν κδ΄. Ψαλμόν· καὶ δὸς εἰς ἐμένα τὸν παῖδά σου: ἤτοι τὸν δοῦλόν σου, τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου νίκην· καὶ σῶσον ἐμένα, ὁποῦ εἶμαι υἱὸς τῆς μικρᾶς δούλης σου, μητρός μου· μὲ τὰ λόγια δὲ αὐτὰ δείχνει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἦτον θεοσεβεῖς οἱ γονεῖς του, καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἦτον θεοσεβὴς, ἐκ τῶν προγόνων του, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

17 : „ Ποίησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀ-
„ γαθόν.

Βάλε, λέγει, Κύριε εἰς ἐμένα ἕνα σημάδι καὶ γνώρισμα εἰς καλὸν καὶ εἰς σωτηρίαν: καθὼς ἔβαλες σημάδι εἰς τὰ ὁσπήτια τῶν Ἑβραίων, τὸ αἷμα τοῦ ἀμνοῦ, ὅταν ἐξωλοθρεύθησαν τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Θεοδώριτον: εἶπε δὲ σημεῖον εἰς ἀγαθὸν, ἐπειδὴ εἶναι καὶ σημεῖον εἰς πονηρὸν, καθὼς ἦτον ἐκεῖνο, ὁποῦ ἐβάλθη εἰς τὸν Κάϊν, ὡς φησιν ὁ Εὐσέβιος· ἐπειδὴ, τὸ μὲν σημάδι, ὁποῦ ἐβάλθη εἰς τὰ ὁσπήτια τῶν Ἑβραίων, ἦτον σημάδι εἰς ἀγαθὸν καὶ σωτηρίαν. διὰ τί δὲν ἔμβαι-

νε·

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Παῖς: εἴτουν δοῦλός εἰμι σὸς, καὶ τῆς θεραπαίνης υἱός· ἤγουν ἄνωθεν ἐκ προγόνων ὑπὸ τὴν σὴν δεσποτείαν τελῶ· διόπερ ὡς δοῦλος παρὰ Δεσπότου σωτηρίαν αἰτῶ· καὶ μέν τοι καὶ κράτος: τουτέστιν ἰσχύν· ἵνα μὴ αὖθις καταπαλαισθῶ ὑπὸ τῶν ἐπιτιθεμένων μοι κραταιῶν ἀοράτων δυνάμεων· καὶ ταῦτα υἱὸς ὢν τῆς παιδίσκης σου· ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας σου, ἢ καὶ τῆς μητρός μου τῆς ἀναθρεψαμένης με ἐν τῇ κατὰ Θεὸν πολιτείᾳ· ὁ δὲ θεῖος Ἀθανάσιος ταῦτα προσαρμόζει τῷ Χριστῷ, λέγων· „ Τὸ μὲν κράτος τῷ λόγῳ, ὡς μονογενεῖ παιδὶ τοῦ Θεοῦ ἁρμόζει· τὸ δὲ σώζεσθαι, ὡς υἱῷ παιδίσκης· τουτέστι τῆς γεννητῆς φύσεως· ἄλλος δέ φησιν· „ Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡμεῖς κατὰ φύσιν δοῦλοι ἐσμὲν τοῦ Θεοῦ, τῆς δὲ παιδίσκης αὐτοῦ σοφίας υἱοὶ, χρὴ εὔξασθαι δοθῆναι ἡμῖν, πρῶτον τὸ κράτος: τουτέστι τὴν κατὰ τῶν παθῶν δυναστείαν, καὶ τότε διὰ τούτου ἡμῖν ἡ σωτηρία περιγίνεται.

νε μέσα εἰς αὐτὰ ὁ ὀλοθρεύων, διὰ νὰ θανατώσῃ τὰ πρωτότοκά των· τὸ δὲ σημάδι, ὁποῦ ἔβαλεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Κάϊν, ἤτον σημάδι εἰς κακόν· διὰ τὶ ἐφανέρονε τὴν κατ' αὐτοῦ ὀργὴν τοῦ Θεοῦ· (1)

„ Καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με καὶ „ αἰσχυνθήτωσαν, ὅτι σὺ Κύριε ἐ„ βοήθησάς μοι καὶ παρεκάλεσάς „ με.

Ἐδῶ εὑρίσκεται σχῆμα ὑπερβατόν, ὅπερ οὕτως ἐξομαλίζεται „ καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με, ὅτι σὺ Κύριε ἐβοήθησάς μοι καὶ παρεκάλεσάς με, καὶ αἰσχυνθήτωσαν· ἤγουν, ἂς ἰδοῦν, λέγει, Κύριε, οἱ Δαίμονες ὁποῦ μὲ μισοῦν, τὸ σημεῖον ὁποῦ μοι ἔδωκας πρὸς βοήθειαν καὶ παρηγορίαν μου· καὶ ἔτζι ἂς ἐντραποῦν καὶ ἂς καταισχυνθοῦν, ὡς νικηθέντες· ἐπειδὴ εἶδον ἐμένα φυλαττόμενον ὑπὸ τῆς χάριτος καὶ προνοίας σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

ΨΑΛΜΟΣ Πϛ'.

„ Τοῖς υἱοῖς Κορέ. Ψαλμὸς ᾠδῆς.

Περὶ τῶν δύω ἐπιγραφῶν τούτων εἴπομεν ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς Βίβλου ἐν Κεφαλαίῳ ε. καὶ θ. καὶ ὅρα ἐκεῖ· προφητεύει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν τῶν Ἐθνῶν σωτηρίαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον.

1 „ Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι „ τοῖς ἁγίοις. (2)

Αὐτοῦ τίνος; δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον λόγιον, ὁποῦ λέγει „ Μήτηρ Σιὼν ἐρεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθε-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Κυρίως δὲ σημεῖον ἀγαθὸν τοῖς Ἔθνεσιν ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς τὸν Σταυρὸν ἐχαρίσατο, δι' οὗ τὸν κοινὸν ἐχθρὸν ἐτροπώσατο, καὶ τρόπαιον κατὰ Δαιμόνων καὶ παθῶν ἔπηξεν.

(2) Ἄλλος δέ φησι „ Σὺ δὲ τήρει, ὅτι τὸ, οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ, ἀορίστως κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν εἴρηται· ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν οἴκων, πολλάκις τοὺς ὑπερέχοντας αὐτῶν, θεμελίους τοῦ οἴκου προσαγορεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἐνοικούντων σύνηθες· οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ, οὐ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τοῦ διὰ πίστεως κληθέντος λαοῦ· λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης „ Τίς τοιοῦτος οἰκοδόμος ναοῦ, ὁ τοὺς θεμελίους μὲν αὐτοῦ τιθεὶς ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις· τουτέστι Προφήταις καὶ Ἀποστόλους, ἐποικοδομῶν δὲ ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν τοὺς ζῶντάς τε καὶ ἐμψύχους λίθους,

θεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὕψισος· θεμέλιοι δὲ τοῦ Χριςοῦ εἶναι, τὰ περὶ αὐτοῦ δόγματα· διότι αὐτὰ εἶναι θεμέλια, καὶ ῥίζα τῆς εἰς Χριςὸν πίςεως· ταῦτα λοιπὸν τὰ θεμέλια, εἶναι βαλμένα ἐπάνω εἰς τοὺς Ἀποςόλους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Κύριλλον· τούτους γὰρ ὠνόμασεν ἐδῶ ἅγια ὄρη: ἤγουν ἅγια βουνά· βουνὰ μὲν, διατὶ οἱ Ἀπόςολοι ἦτον ςερεοὶ εἰς τὴν πίςιν· διατὶ ἦτον ὑψηλότεροι ἀπὸ καθε γεηρὸν καὶ χαμηλὸν φρόνημα καὶ κλίσιν· καὶ διατὶ ἦτον πεπυκνωμένοι ἀπὸ τὰς ἀρετάς, καθὼς καὶ τα ὄρη εἶναι ςερεά, καὶ ὑψηλά, καὶ πυκνωμένα ἀπὸ δένδρα· ἅγια δὲ, διατὶ οἱ Ἀπόςολοι ἦτον ἀφιερωμένοι εἰς τὸν ἅγιον Θεὸν, καὶ γεμάτοι ἀπὸ Πνεῦμα ἅγιον. Ἠμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν καὶ ἄλλως, ὅτι θεμέλια Χριςοῦ τοὺς Ἀποςόλους ὠνόμασε· θεμέλια μὲν, διατὶ οἱ Ἀπόςολοι ἐςάθησαν ἀρχαὶ καὶ πρῶται οἰκοδομαὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριςιανῶν· τοῦ Χριςοῦ δὲ, διατὶ οἱ Ἀπόςολοι ἐβάλθησαν παρὰ τοῦ Χριςοῦ θεμέλια εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· διατὶ αὐτοὶ ἦτον παρόντες εἰς τὰ ὄρη τὰ ἅγια: ἤγουν εἰς τὸ Σιὼν, καὶ εἰς τὸ Θαβώρ, καὶ εἰς λοιπὰ βουνά, τὰ ὁποῖα ἁγιάσθησαν μάλιςα, μὲ τὴν ἐν αὐτοῖς συναναςροφὴν, καὶ πολιτείαν τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων Χριςοῦ. Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι θεμέλιοι τοῦ Χριςοῦ, εἶναι αἱ περὶ Χριςοῦ προῤῥήσεις τῶν Προφητῶν· ἐπειδὴ αὐταὶ ἐςάθησαν ἀρχαὶ πρῶται τῆς εἰς τὸν Χριςὸν πίςεως· ὄρη γὰρ ἅγια εἶναι καὶ οἱ Προφῆται, διὰ τὸ ὕψος τῆς προφητείας, καὶ διὰ τὸν ἁγιασμὸν τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος· φανερώνει λοιπὸν τὸ νόημα τοῦτο, ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς εἰς τὸν Χριςὸν πίςεως, ἦτον εἰς τοὺς Προφήτας.

2: „ Ἀγαπᾷ Κύριος τὰς πύλας Σιὼν ὑ-
„ πὲρ πάντα τὰ σκηνώματα Ἰακώβ.

Ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιςολῇ (κεφ. ιϐ. 22.) Ὅτι εἶναι καὶ Σιὼν ἐπουράνιος, καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐπουράνιος, ἔτζι ὀνομάσας τὴν ἐν οὐρανοῖς πολιτείαν· ταύτης λοιπὸν τῆς ἐπουρανίου Σιὼν, πόρτας θέλεις νοήσεις τὰς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ οβ. Ψαλμοῦ, ἑρμηνεύοντες τό „ Ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών· ἐπειδὴ διὰ μέσου αὐτῶν ὡς διὰ θυρῶν, ἀναβαίνουν οἱ Χριςιανοὶ εἰς τὴν ἄνω Σιών. Ταύτας λοιπὸν τὰς πόρτας: ἤτοι τὰς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας· ἀγαπᾷ ὁ Κύριος, προτιμήσας αὐτὰς περισσότερον ἀπὸ ὅλας τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ· σκηνώματα γὰρ εἶναι αἱ πόλεις· ἢ σκηνώματα μὲ ξεχωριςὸν τρόπον ὀνομάζει τὴν Σηλὼμ καὶ τὴν αἰσθητὴν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ εἰς τὴν Σηλὼμ ἐσκήνωσε πρότερον ἡ Κιϐωτὸς ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ δὲ ὕςερον, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν οζ. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό „ Σκήνωμα, ὃ κατεσκήνωσεν ἐν ἀνθρώποις. (1)

3: „ Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περὶ σοῦ ἡ
„ πόλις τοῦ Θεοῦ.

Ἀκούσας ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐνηχηθεὶς ἐν τῇ καρδίᾳ παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει φα-

---

θους, δι᾽ ἑαυτῶν πρὸς τὴν τῶν τοίχων ἁρμονίαν κατὰ τὴν προφητείαν κολιομένους, ὥςε συναρμοσθέντας ἐν τῇ ἑνότητι τῆς πίςεως, ϗ τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, αὐξῆσαι δι᾽ ἑαυτῶν τὸν ναὸν τὸν ἅγιον εἰς τὸ γενέσθαι κατοικητήριον Θεοῦ ἐν Πνεύματι; ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Θεμέλια τῆς Εὐσεβείας τὰ θεῖα παιδεύματα· ὄρη δὲ ἅγια, ἐφ᾽ ὧν ταῦτα πέπηγε τὰ θεμέλια, οἱ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἀπόςολοι· περὶ τούτων γὰρ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποςόλων ϗ Προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ· καὶ πάλιν· „ Πέτρος ϗ Ἰάκωβος ϗ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες ςῦλοι εἶναι· ϗ πάλιν· „ Ὑμεῖς ἐςε τὸ φῶς τοῦ Κόσμου, οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· ἐπὶ τούτων τῶν ἁγίων ὀρῶν ὁ Δεσπότης Χριςὸς. κατέπηξε τὰ τῆς εὐσεβείας θεμέλια.

(1) Ἡ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον „ Πύλας μὲν Σιὼν τὴν εἰσαγωγικὴν ϗ ςοιχειώδη διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας καλεῖ, σκηνώματα δὲ Ἰακὼβ, τὴν κατὰ νόμον λατρείαν, ϗ τὴν Ἰουδαίων Συναγωγὴν, φησὶν οὖν, ὡς αἱρετωτέρα κέκριται παρὰ τῷ Θεῷ ἡ Εὐαγγελικὴ πολιτεία τῆς κατὰ νόμον λατρείας.

φανῇ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ θέλει συναναςραφῇ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐξεπλάγη ἀπὸ τὸν θαυμασμόν του, καὶ ἀνεβόησε πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ· μεγάλα καὶ θαυμαςὰ ἐλαλήθη εἰς ἐμένα παρὰ τοῦ Πνεύματος διὰ ἐσένα, ὦ πόλις τοῦ Θεοῦ. Πόλις δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτη. καὶ διατὶ παλαιὰ ἀφιερώθη εἰς τὸν Θεόν· καὶ διατὶ ὕςερον ἐδιωρίσθη εἰς τὸν Χριςόν, τόσον διὰ τὰ πάθη ὁποῦ ἔλαβεν εἰς αὐτὴν, ὅσον καὶ διὰ τὸν τάφον, καὶ διὰ τὴν ἀνάςασιν του: (1)

4: „Μνησθήσομαι Ῥαὰβ καὶ Βαβυλῶνος, „τοῖς γινώσκουσί με.

Ὁ λόγος οὗτος, ἐλαλήθη μὲν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος Χριςοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, προφητεύει δὲ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ ἔχει νὰ συςηθῇ ἀπὸ πολλὰ Ἔθνη, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πλέον ἀσεβεῖς· διὰ μέσου γὰρ τῆς πόρνης Ῥαὰβ, ἐφανέρωσεν αἰνιγματωδῶς τοὺς Χαναναίους· διατὶ καὶ ἡ Ῥαὰβ, Χαναναία ἦτον, ὡς ἐν τῇ γῇ Χαναὰν κατοικοῦσα· διὰ μέσου δὲ τῆς πόλεως Βαβυλῶνος ἐφανέρωσε τοὺς Βαβυλωνίους· Ἀσεβέςατοι δὲ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους οἱ Χαναναῖοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι· ἔπειτα ἀπαριθμεῖ καὶ ἄλλα ὅμοια ἀσεβῆ Ἔθνη· γινώσκοντας δὲ, ὀνομάζει τοὺς πιςεύσαντας· τὸ δὲ νόημα εἶναι τοιοῦτον· ὅτι ἐν τοῖς γινώσκουσί με (λείπει γὰρ ἔξωθεν ἡ ἐν πρόθεσις) ἤτοι ἐν τῷ συςήματι τῶν εἰς ἐμὲ πιςευσάντων, θέλω ἐνθυμηθῶ τὴν Ῥαὰβ καὶ τὴν Βαβυλῶνα· ἤτοι θέλω φροντίσω δι' αὐτοὺς, ὡσὰν ὁποῦ εἶναι πιςοὶ εἰς ἐμέ. Μερικοὶ δὲ, Ῥαὰβ, τὴν Ἀραβίαν λέγουσι.

„Καὶ ἰδοὺ ἀλλόφυλοι καὶ Τύρος καὶ „λαὸς τῶν Αἰθιόπων, οὗτοι ἐγεννήθησαν ἐκεῖ.

Ἐκεῖ, λέγει: ἤγουν ἐν τῇ Σιὼν, ἢ ἐν ταῖς πύλαις Σιὼν, ἢ ἐν τοῖς γινώσκουσι τὸν Θεὸν· ταὐτὸν εἰπεῖν ἐκεῖ, ἐν τῇ τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἐγεννήθησαν πνευματικῶς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος οἱ Τύριοι καὶ Αἰθίοπες καὶ οἱ ἄλλοι Ἐθνικοὶ, καὶ ἀλλόφυλοι· ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἐγεννήθησαν, ἐταράχθησαν ἐξέδωκε· τὸ δὲ ἰδοὺ, εἶναι περιττὸν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ οὗτοι, περιττὸν φαίνεται· ἢ εἶναι ἐπανάληψις τῶν ἀνωτέρων· συντάσσεται δὲ καὶ ἔτζι· ἰδοὺ ἀντὶ τοῦ, Καὶ λοιπὸν οὗτοι ἐγεννήθησαν ἐκεῖ· ποῖοι οὗτοι; οἱ Ἀλλόφυλοι καὶ οἱ Τύριοι καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ Ἀλλόφυλοι μὲν εἶναι οἱ καλούμενοι Παλαιςινοὶ, οἵτινες καὶ Ἀζώτιοι καὶ Ἀσκαλωνῖται ὠνομάζοντο· κατ' ἐξοχὴν δὲ αὐτοὶ ὠνομάζοντο Ἀλλόφυλοι, διατὶ ἀπὸ τὰ ἑπτὰ Ἔθνη, ὁποῦ ἐξωλόθρευσαν οἱ Ἰσραηλῖται αὐτοὶ μόνοι ἔμειναν, ὡς εἴπομεν καὶ ἐν τῷ πβ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύσοντες τό „Ἀλλόφυλοι μετὰ τῶν κατοικούντων Τύρον· ὅλα δὲ τὰ ἀνωτέρω Ἔθνη, ἦτον τὰ πλέον ἀσεβέςερα καὶ ἀνομώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα· ἀνίσως δὲ τὰ πλέον χειρότερα Ἔθνη μέλλουν νὰ πιςεύσουν εἰς τὸν Χριςὸν, πόσῳ μᾶλλον τὰ ἄλλα, τὰ κατώτερα ὄντα εἰς τὴν Ἀσέβειαν; (2)

5: „Μή-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, πόλις τοῦ Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ϗ μίμημά ἐςι τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ϗ εἰκών· αἱ δὲ ταύτης εἴσοδοι ϗ ςοιχειώσεις, ἐνταῦθα τυγχάνουσι παρ' ἡμῖν, ἃς ϗ πύλας ὁ λόγος ὠνόμασε· θαυμαςὰ δέ τινα ϗ παράδοξα τὰ περὶ ταύτης θεσπιζόμενα, ϗ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνοντα προσδοκίαν· τί δὲ ἐλαλήθη περὶ αὐτῆς; ἢ τὸ κατοικῆσαι ἐν αὐτῇ τὸν Μονογενῆ κατὰ τὸ εἰρημένον· „Ὧδε κατοικήσω, ὅτι ᾑρετισάμην αὐτήν· κατὰ δὲ τὸν θεῖον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν· „Πύλιν Θεοῦ νοητέον τὴν πολυΰμνητον Θεοτόκον, περὶ ἧς δεδοξασμένα λελάληται, παρθενία ϗ τόκος συναφθέντα, Θεοῦ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον συμπλοκή· ὁ ὢν, ἐξ αὐτῆς γινόμενος· ὁ Πλάςης, πλαττόμενος· ἧς ϗ τὰς παρθενικὰς πύλας ὡς καθαρὰς ὁ δημιουργὸς λόγος ἠγάπησε· ϗ εἰσελθὼν ϗ ἐξελθὼν κεκλεισμένας ταύτας ἀφῆκεν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „Διὰ τῶν παρανομωτάτων Ἐθνῶν, ϗ τοὺς ἄλλους ἐδήλωσε· Ῥαὰβ γὰρ ϗ Χαναναία ϗ πόρνη· Βαβυλὼν δὲ θηριώδης ϗ δυσσεβής· οἱ δὲ Ἀλλόφυλοι: ἤτοι οἱ φιλιςαῖοι δυσειδαίμονες ϗ παρά-

5 : „ Μήτηρ Σιὼν· ἐρεῖ ἄνθρωπος.

Ἐδῶ προφητεύει φανερὰ ὁ θεῖος Δαβὶδ, ὅτι ἀπὸ καθε Ἔθνος ἔχουν νὰ ὑπάγουν πολλοὶ εἰς τὴν Σιὼν καὶ νὰ εἰποῦν, ὅτι ἡ Σιὼν : ἤγουν ἡ Ἐκκλησία, εἶναι Μήτηρ· λείπει δὲ τό ἐς. Μήτηρ δὲ εἶναι ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ἕνα μὲν, καθὸ ἀναγεννᾷ πνευματικῶς τοὺς πιςεύοντας διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν· καὶ ἄλλο δὲ, καθὸ τρέφει τοὺς γεννηθέντας Χριςιανοὺς μὲ τὰ περὶ Χριςοῦ δόγματα, καὶ μὲ τὴν κοινωνίαν τῶν θείων Μυςηρίων τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριςοῦ· ἡ Μήτηρ ἡ Ἐκκλησία ὀνομάζεται, καθὸ εἶναι ποθεινὴ καὶ ἀγαπητὴ εἰς τὰ τέκνα της· διὰ τί κανένα πρᾶγμα δὲ εὑρίσκεται ποθεινότερον ἀπὸ τὴν μητέρα· ποθεινὴ δὲ ἀληθῶς εἶναι τόσον ἡ αἰσθητὴ ὅσον καὶ ἡ νοητὴ Σιών: ἤτοι ἡ Ἐκκλησία εἰς ἐκείνους, ὁποῦ καταφεύγουν εἰς αὐτάς· διὰ τί, εἰς μὲν τὴν αἰσθητὴν Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐπολιτεύθη κατὰ σάρκα ὁ Δεσπότης Χριςὸς, καὶ ἡγίασε τοὺς τόπους αὐτῆς μὲ τὴν ἀναςροφήν του· εἰς δὲ τὴν νοητὴν πάλιν Σιών: ἤτοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀοράτως ἐνοικεῖ καὶ ἐμπεριπατεῖ ὁ Χριςὸς, καὶ εἰς αὐτὴν τελοῦνται τὰ τοῦ Χριςοῦ θεῖα Μυςήρια.

„ Καὶ ἄνθρωπος ἐγγεννήθη ἐν αὐτῇ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν προφητεύει περὶ τῆς Χριςοῦ Γεννήσεως : δηλαδὴ ὅτι εἰς τὰ ὅρια τῆς αἰσθητῆς Σιὼν ἐγεννήθη ἀληθῶς ἄνθρωπος ὁ Χριςὸς, ὅς τις ἐφύλαξε τὸ ἀξίωμα τῆς ἀνθρωπότητος (1) διὰ νὰ δείξῃ δὲ, ὅτι δὲν ἦτον ἄνθρωπος ψιλὸς ὁ γεννηθεὶς, ἀλλ' ἄνθρωπος ὁμοῦ καὶ Θεὸς, ἀκολούθως λέγει.

„ Καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὕ-
„ ψιστος.

Αὐτὸς, λέγει, ὁ ἐν τῇ Σιὼν γεννηθεὶς ὡς ἄνθρωπος, αὐτὸς εἶναι καὶ ὁποῦ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν κατ' ἀρχὰς, ὡς ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς ὅς τις εἶναι ὑψηλότατος πάντων καθὸ Θεός.

9 : „ Κύριος διηγήσεται ἐν γραφῇ λαῶν,
„ καὶ ἀρχόντων τούτων τῶν γεγεννη
„ μένων ἐν αὐτῇ.

Ὁ Χριςὸς, λέγει, θέλει διδάξει τὰ περὶ ἑαυτοῦ ἀπὸ τὴν γραφήν: δηλαδὴ τὴν προφητικήν· διηγεῖται γὰρ ὁ Εὐαγγελιςὴς Λουκᾶς „ Καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ Βιβλίον Ἡσαΐου τοῦ Προφήτου· καὶ ἀναπτύξας τὸ Βιβλίον, εὗρε τὸν τόπον, οὗ ἦν γεγραμμένον. Πνεῦμα Κυρίε ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέςαλκέ με· καὶ τὰ ἑξῆς. (Λουκ. δ. 17.) Τὴν δὲ τοιαύτην Γραφὴν τῶν Προ-

φάνομοι· τῆς δὲ Τύρου ϗ τὴν ἀσέβειαν ϗ τὴν ἀσέλγειαν, ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐτραγῴδησε· λαὸν δὲ Αἰθιόπων, οὐ μόνον αὐτοὺς τοὺς Αἰθίοπας, ὧν αἱ ψυχαὶ τὴν τῶν σωμάτων ἐμιμήσαντο χρόαν, ἀλλὰ ϗ πάντας τοὺς μέλανας τὴν ψυχὴν ὁ προφητικὸς ἐκάλεσε λόγος, μεταςάντας εἰς εὐσέβειαν, ϗ τὴν τῆς ἀσεβείας μελανίαν ἀποβαλόντας· ἅπερ ἄμφω παρίςησιν ἡ ἐν τῷ Ἄσματι νύμφη λέγουσα· μέλαινά εἰμι ϗ καλὴ, θυγατέρες Ἱερουσαλήμ· δεδήλωκε γὰρ κατὰ ταυτὸν, ϗ τὸν τῆς δυσσεβείας ζόφον, ϗ τὴν δεδομένην ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ὥραν· εὕρηται δὲ παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ (ἐν τοῖς ὑποςημειώμασι) ϗ ταῦτα· „ Ῥαὰβ πλατυσμὸς ἑρμηνεύεται, ϗ Βαβυλὼν σύγχυσις, οἱ γὰρ τὸν πλατὺν βίον ζήσαντες, ϗ τῇ συγχύσει τῶν Δαιμόνων βαρυνθέντες, οὗτοι ἐπέγνων τὸν Θεόν· ϗ οἱ πεσόντες τῇ πτώσει τῶν Εἰδώλων· (ἀλλόφυλοι γὰρ πίπτοντες ἑρμηνεύονται·) ϗ ἐν τῇ συγχύσει τῆς πλάνης· (Τύρος γὰρ σύγχυσις (ἴσως πλάνη) ἑρμηνεύεται.) ϗ οἱ ταπεινωθέντες ὑπὸ τῶν Δαιμόνων· (Αἰθιοπία γὰρ ταπείνωσις ἑρμηνεύεται) οὗτοι ὡς ἀποξενωμένοι τοῦ Θεοῦ, ἐγεννήθησαν ἐκεῖ· πῶς; ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χριςοῦ πιςεύσαντες ϗ σωθέντες.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ πρέπει νὰ κεῖται τὸ ἐρεῖ· ὁ γὰρ τὴν Σιὼν ὀνομάζων Μητέρα ὁμολογήσει ϗ τοῦ ἐν αὐτῇ τεχθέντος ἀνθρώπου τὴν γέννησιν.

Προφητικῶν λόγων, ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ γραφὴν τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν· ἐπειδή, ἡ Γραφὴ ἦτον δεδομένη εἰς τοὺς λαοὺς τῶν Ἰουδαίων καὶ εἰς τοὺς Ἄρχοντας αὐτῶν· καὶ ἦτον πάλαι μὲν ἀπόκτημα ἡ Γραφὴ τούτων τῶν γεννηθέντων σωματικῶς ἐν τῇ αἰσθητῇ Σιών· ἡ αὐτὴ δὲ Γραφὴ εἶναι καὶ τώρα ἀπόκτημα τῶν γεννηθέντων πνευματικῶς ἐν τῇ νοητῇ Σιών: ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ Ἐκκλησίᾳ: ἤτοι τῶν Χριστιανῶν. (1)

7: „ Ὡς εὐφραινομένων πάντων ἡ κατοι-
„ κία ἐν σοί.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι βεβαιωτικὸν, ἀντὶ τοῦ ὄντως καὶ ἀληθῶς ὦ Σιὼν, εἰς ἐσένα θέλει εἶναι ἡ κατοικία ὅλων τῶν εὐφραινομένων πνευματικῶς· ἐπειδὴ εἰς ἐσένα ἔχουν νὰ κατοικήσουν οἱ τοιοῦτοι· τὸ δὲ πάντων, ἀγκαλὰ καὶ ἔχῃ τύπον καὶ σχῆμα ὅλων κοινῶς, ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο ἰδίωμα εἶναι τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὸ πάντων, ἀντὶ τοῦ πολλῶν καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τινῶν. (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΠΖ'

„ Ὠδὴ Ψαλμοῦ τοῖς υἱοῖς Κορέ· εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Μαελὲθ, τοῦ ἀποκριθῆναι συνέσεως Αἰμὰν τῷ Ἰσραηλίτῃ.

Τί μὲν δηλοῖ τὸ ᾠδὴ Ψαλμοῦ, καὶ τὸ τοῖς υἱοῖς Κορὲ, εἴπομεν ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς Βίβλου ἐν Κεφαλαίῳ ε'. εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὶ ἀποβλέπει εἰς τὸ τέλος ἡ προφητεία, ὁποῦ περιέχεται εἰς αὐτόν· ὁ μὲν γὰρ προλαβὼν πς'. Ψαλμὸς, ἐπροφήτευσε διὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ· οὗτος δὲ προφητεύει διὰ τὸν θάνατόν του κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ διὰ τὴν εἰς Ἅδου κατάβασίν του κα-

τὰ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ γὰρ τοὺς ἐν αὐτῇ πολιτευομένους λαοὺς τῆς παρ' αὐτοῦ γραφῆς ἀξιῶν, ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐγεννήθη, Κύριος ὢν ϗ Θεός· ταύτην δὲ τὴν ἀρίθμησιν ϗ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐδίδαξε πρὸς τοὺς ἱεροὺς εἰρηκὼς Ἀποστόλους· „ Ὑμῶν δὲ ϗ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἠριθμημέναι εἰσί· ϗ τὴν ἀναγραφὴν δὲ τοῖς οἰκείοις Μαθηταῖς ἐδήλωσε λέγων· „ Χαίρετε ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ϗ ὁ Θεόδωρος.

(2) Ἄλλος δέ φησιν „ Ὅτι οἱ ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Σιὼν ἀπογραφόμενοι, τὴν καθαρὰν ἕξουσιν εὐφροσύνην ϗ ἀκραιφνῆ· ϗ οὐδὲ παροικήσουσιν, ἀλλὰ κατοικήσουσιν εἰς αἰῶνα ἀγαλλιώμενοι· εἴθε δὲ ϗ τὰ ἡμέτερα ὀνόματα ἐγγράψειε τῇ βίβλῳ τῶν σῳζομένων ὁ Κύριος, ϗ τῆς ἐκεῖθεν τρυφῆς καταξιώσειεν, ἔνθα εὐφραινομένων πάντων ἡ κατοικία· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἡ ἐν οὐρανοῖς πολιτεία πάσης ἀθυμίας κεχωρισμένη, τὴν ἀκραιφνῆ ϗ ἀθάνατον εὐφροσύνην ἔχει ϗ θυμηδίαν· ταύτην δὲ οὐ παροικοῦσιν, ἀλλ' εἰς αἰῶνα κατοικοῦσι τῆς εὐσεβείας οἱ τρόφιμοι· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ὅταν, φησιν, ἐν σοὶ πάντων ἡ κατοικία τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γένηται, τότε ϗ εὐφροσύνης ἔσονται πλήρεις.

τὰ τὸν Ἀθανάσιον· τὸ δὲ ὑπὲρ Μαελὲθ εἶναι ἀντὶ τοῦ, διὰ χορεύσεως (ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται διὰ χοροῦ διχόρου) ἔψαλλον γὰρ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ ὁμοῦ ἐχόρευον· τοῦ ἀποκριθῆναι δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ ἀποκριθῆναι· ἐπειδὴ καὶ ἐχόρευον ἐν ταυτῷ, ὅταν ἀπεκρίνοντο εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ὀργάνου· ἤτοι λέγοντες τὸν Ψαλμὸν, ἔπαιζον καὶ τὸ ὄργανον, καὶ παίζοντες τὸ ὄργανον, ἐχόρευον. καὶ ἐν ταυτῷ, ἕως ὁποῦ νὰ ἀποκριθῇ: ἤγουν νὰ συμφωνήσῃ ἡ φωνὴ τοῦ ὀργάνου μὲ τὸν Ψαλμόν· συνέσεως δὲ ἐπιγράφεται, διατὶ χρειάζονται σύνεσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ τὸν ἀναγινώσκουν· ἐπεδὴ καὶ εἶναι κεχρυμμένον εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, τὸ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου Μυςήριον. Αἰμὰν δὲ τῷ Ἰσραηλίτῃ ἐπιγράφεται· διατὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰς τὸν Αἰμὰν τὸν Ἰσραηλίτην· διότι οὐ μόνον εἰς τοὺς υἱοὺς Κορὲ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πρωτοψάλτην Αἰμὰν παρεδόθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ εἰς τὸ νὰ ψαλθῇ. Καὶ ἐπειδὴ οἱ υἱοὶ Κορὲ ἦτον ψάλται ἀπὸ τὸν ἕνα χορὸν, καὶ ὁ Αἰμὰν ἀπὸ τὸν ἄλλον· διὰ τοῦτο ἐψάλθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ ἀπὸ τοὺς δύω χοροὺς, ἢ συμψάλλοντας ὁμοῦ ἢ χωριςὰ ψάλλοντας αὐτόν. Μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἀντὶ Αἰμὰν, γράφουσιν Αἰθάμ· κάλλιον δὲ εἶναι νὰ γράφεται Αἰμὰν, καθὼς εἶναι ἐδῶ· εἰς δὲ τὸν ἀκόλουθον Ψαλμὸν νὰ γράφεται Αἰθάμ· γέγραπται γὰρ εἰς τὴν πρώτην τῶν Παραλειπομένων ;, Καὶ εἶπε Δαβὶδ τοῖς ἄρχουσι τῶν Λευϊτῶν· ςήσατε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν τοὺς ψαλτῳδοὺς, ἐν ὀργάνοις, νάβλαις, κινύραις ... Καὶ ἔςησαν οἱ Λευῖται τὸν Αἰμὰν υἱὸν Ἰωὴλ· καὶ ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Ἀσὰφ υἱὸς Βαραχία· καὶ ἐκ τῶν υἱῶν Μεραρὶ ἀδελφῶν αὐτοῦ Αἰθὰν υἱὸς Κισαίου. (α'. Παρ. ιε. 16.) Τῷ Ἰσραηλίτῃ δὲ γράφεται, ὄχι πῶς δὲν ἦτον οἱ ἄλλοι ψάλται Ἰσραηλῖται· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτον καὶ ἄλλοι συνώνυμοι Αἰμὰν καὶ Αἰθὰν ἀλλόφυλλοι· διὰ τοῦτο πρὸς διαφορὰν αὐτῶν, ἐπροσέθη τὸ ἐπίθετον τοῦ Ἰσραηλίτου. (1)

1: „ Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου, „ ἡμέρας ἐκέκραξα, καὶ ἐν νυκτὶ „ ἐναντίον σου.

Εἴπομεν εἰς τὸν ξζ. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες „ ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν, ὅτι Θεὸς σωτηρία ὀνομάζεται, ἀντὶ τοῦ, Θεὸς σωτὴρ, ἢ Θεὸς τοῦ σώζειν· Κύριον δὲ καὶ Θεὸν ὁ Χριςὸς καλεῖ τὸν Πατέρα, καθὸ ἄνθρωπος· διότι πολλὰ τοιαῦτα λέγει καὶ ἐν τῷ κα Ψαλμῷ. ἐκ προσώπου του· ἡμέρας δὲ καὶ ἐν νυκτὶ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ πάντοτε· τοῦτο δὲ τὸ νὰ φωνάζῃ τινὰς πάντοτε πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι δηλωτικὸν τῆς πρὸς Θεὸν πίςεως· διατὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ γνησίως ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν· αὐτὸς καὶ φωνάζει πάντοτε πρὸς αὐτὸν, ποτὲ μὲν μὲ τὸ ςόμα, ποτὲ δὲ μὲ καρδίαν· ἐπειδὴ καὶ πάντοτε χρειάζεται τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν· ἢ ἡμέραν καὶ νύκτα λέγει τὴν τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα. (1)

2: „ Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή „ μου, κλῖνον τὸ οὖς σου εἰς τὴν δέη„ σίν μου.

Προ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἱςορικῶς προθεσπίζει ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν ἐν Βαβυλῶνι δουλείαν τῶν Ἰουδαίων, ἡ δὲ ἀπόκρισις αἰνίττεται τὰ ἀντιφθεγγόμενα τάγματα τῶν χορῶν· ἐδόθη δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τοῖς υἱοῖς Κορὲ, ἵνα ψάλωσιν αὐτὸν, ἔχοντες χοροδιδάσκαλον τὸν Αἰμὰν, καὶ χάριν τοῦ ἀποκριθῆναι: τουτέςι τοῦ ἀντιφθόγγους γενέσθαι τὰς μελῳδίας· ἁρμόζει δὲ ἡ προσευχὴ αὕτη καὶ τοῖς εὐσεβεςέροις τῶν Ἰουδαίων· ὁ δὲ Εὐσέβιος, Αἰμὰν Ζαραΐτην ὀνομάζει τοῦτον, ἕνα ὄντα υἱὸν Ζαρὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰούδα· ὅς τις Αἰμὰν κατὰ τὸ Ἑβραϊκὸν, ἐν Αἰγύπτῳ γέγονε πρὸ τοῦ Μωσέως· ὁ δὲ Ἀπολινάριος ἀπόγονον τοῦ Κορὲ λέγει τὸν Αἰμάν· ὁ δὲ Κορὲ ἦτον ἀπόγονος τοῦ Καὰθ τοῦ υἱοῦ Λευΐ.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἅτε ἀγαθὸς ὢν ὁ Σωτὴρ, εἰδὼς τὴν ἔκπτωσιν τοῦ λαοῦ, τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἀναπέμπει πρὸς τὸν Πατέρα εὐχάς· ὅπως ἀπὸ τῆς κακίας μεταβαλόντες, καὶ αὐτοὶ τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας τύχοιεν.

Προσευχὴν καὶ δέησιν ἐδῶ τοῦ Χριστοῦ θέλεις ἐννοήσεις, ἢ ἐκείνην ὁποῦ ἔκαμε περὶ τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, ἣν μόνος ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀναφέρει ἐν Κεφ. ιζ. Ἡ τὴν προσευχὴν ὁποῦ ἔκαμε διὰ νὰ παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου, τὴν ὁποίαν ἀναφέρουσιν ὁ Ματθαῖος, ὁ Μάρκος, καὶ ὁ Λουκᾶς... καθὸ ἄνθρωπος δὲ λαλεῖ τὰ ταπεινὰ ταῦτα λόγια ὁ Χριστὸς, καθὼς τοιαῦτα λαλεῖ καὶ εἰς τὸν πη. Ψαλμόν· περὶ δὲ τῆς κλίσεως τοῦ θείου αὐτίου, εἴπομεν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ,, Κλῖνον Κύριε τὸ οὖς σου καὶ ἐπάκουσόν μου, πε΄. Ψαλμοῦ, ὅτι δηλαδὴ, καθὼς οἱ Ἰατροὶ, ὅταν θέλουν νὰ ἀκούσουν τὸν ἀσθενῆ, ὁποῦ δὲν δύναται νὰ φωνάξῃ, κλίνουν τὸ αὐτίτους διὰ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ σῶμα ἐκείνου, οὕτω, λέγει, καὶ σὺ ὁ ὑψηλὸς, κλῖνον εἰς ἐμὲ τὸν ταπεινὸν καὶ εἰσάκουσόν μου. (1)

3 : „ Ὅτι ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχή μου,
„ καὶ ἡ ζωή μου τῷ Ἅδῃ ἤγγισε.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, ἐγέμωσεν ἀπὸ κακά: ἤγουν θλίψεις „ Περίλυπος γάρ φησιν, ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· (Ματθ. κϛ. 38.) Ἅδην δὲ πρέπει ἐδῶ νὰ νοήσωμεν τὸν θάνατον. (2)

4 : „ Προσελογίσθην μετὰ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον.

Προσελογίσθην νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐσυναριθμήθην μαζὶ μὲ τοὺς θαπτομένους· τούτους γὰρ ὀνομάζει καταβαίνοντας εἰς λάκκον· εἴπομεν δὲ ἀλλαχοῦ, ὅτι λάκκος ὀνομάζεται καὶ ὁ τάφος· τὰ μὲν οὖν ἀνωτέρω ῥητὰ, ἁρμόζουν εἰς τὸν καιρὸν τὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος· τοῦτο δὲ ἁρμόζει εἰς τὴν μετὰ τὸν θάνατον ταφήν του. (3)

„ Ἐγενήθην ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοή-
„ θητος.

Δὲν εἶπε μόνον ὡσὰν ἄνθρωπος· ἐπειδὴ ἦτον τέλειος ἄθρωπος· ἀλλὰ ἐπρόσθεσεν, ὅτι ἦτον ὡσὰν ἄνθρωπος ἀβοήθητος· γέγραπται γὰρ, ὅτι πάντες (οἱ Μαθηταὶ) ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον· (Ματ. κϛ. 56.) ἐφάνη λοιπὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Κύριος ὡσὰν ἄνθρωπος ἀβοήθητος, δὲν ἦτον δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἀβοήθητος· εἶπε γὰρ πρὸς τὸν Πέτρον „ Ἢ δοκεῖς, ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους, ἢ δώδεκα λεγεῶνας Ἀγγέλων; (Ματ. κϛ. 53.)

5 : „ Ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος.

Ἐλεύθερος ἤμην, λέγει, ἐν τῷ τάφῳ εὑρισκόμενος ἀπὸ διαφθορὰν καὶ διάλυσιν τοῦ σώματός μου· ἢ τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἐγὼ μόνος ἐκατέβην θεληματικῶς εἰς τὸν Ἅδην, καὶ ὄχι ἀπὸ ἄλλους ἐφέρθηκα ἐκεῖ. (4) πρέπει δὲ καὶ ἐδῶ νὰ ὑπακούεται ἔξω·

---

(1) Ἄλλος δέ φησιν „ Οὐκοῦν ϗ οἱ ἐν Βαβυλῶνι ἐν ἐσχάτῃ ταλαιπωρίᾳ ὄντες διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ϗ κάτω που κείμενοι· ἱκετεύουσι τὸν ἐν ὑψηλοῖς κατοικοῦντα κλῖναι αὐτοῖς τὴν θείαν ἀκοὴν, ϗ ἐπακοῦσαι τῆς δεήσεως· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Πολλῆς δὲ παῤῥησίας τὸ, εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή μου, ὡς ἂν τὰ ὄντως ἀγαθὰ βουλομένου, ἃ ϗ αὐτῷ συμφέρει, ϗ Θεῷ φίλον διδόναι, ϗ κλίνειν τῇ πρὸς τὸν αἰτοῦντα συγκαταβάσει τὸ οὖς.

(2) Διττὸν τὸ κακόν· τὸ μὲν φύσει ϗ κυρίως, ὡς ἡ ἁμαρτία· τὸ δὲ τῇ ἡμετέρᾳ αἰσθήσει, ὡς πᾶσα κάκωσις· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Εἰ γὰρ αὐτὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐβάστασε, ϗ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται, εἰκότως ϗ κακῶν ἐμπέπλησαι· τοῦτό δέ φησιν, ἐπειδὴ ὑπὲρ πάντων χάριτι Θεοῦ ἐγεύσατο θανάτου.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λάκκον ἐνόησε τὸν Ἅδην, εἰς ὃν κατῆλθεν ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου μετὰ τὸν θάνατον.

(4) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος „ Πάντων γὰρ σπουδαίων ϗ φαύλων ἀγομένων εἰς Ἅδην ὑπό τινων, ὡς Λάζαρος

ἔξωθεν τὸ ἐγεννήθην: ἤγουν ἐγεννήθην ἐν νεκροῖς ὁ ἐλεύθερος· λείπει γὰρ τὸ ἄρθρον· ταὐτὸν εἰπεῖν, ἐγὼ ὁποῦ ἤμουν ἐλεύθερος: ἀναίτιος, ἐπῆγα εἰς τοὺς νεκρούς· ὅλοι μὲν γὰρ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, αἰτίαν ἔχουσι θανάτου τὴν ἁμαρτίαν· ἐπειδὴ καὶ ἐπιτίμιον καὶ τιμωρία τῆς ἁμαρτίας εἶναι ὁ θάνατος· μόνος δὲ ὁ Χριςὸς ἦτον ἀναίτιος, ὡς ἀναμάρτητος· ἢ ἐλεύθερος λέγεται ὁ Χριςὸς, διατὶ, ὅλοι μὲν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ςανικῶς ἀπέθνησκον, καὶ διὰ τοῦτο ἦτον δουλωμένοι εἰς τὸν θάνατον, καὶ εἰς τὸν φόβον τοῦ θανάτου· καθὼς εἶπεν ὁ Παῦλος „Ὅσοι φόβῳ θανάτου διαπαντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας (Ἑβρ. β΄. 15.) ὁ δὲ Χριςὸς θεληματικῶς ἀπέθνησκε· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν „Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου (Ἰω. ι΄. 18.) ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται ἐλεύθερος ὁ Χριςὸς, καθὸ δὲν ἐκρατήθη ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ Ἅδου· ἀλλὰ ἐλευθέρως καὶ ἐξουσιαςικῶς ἀνεςράφη εἰς αὐτόν. καὶ μᾶλλον ἔλυσε τοὺς τῶν ἄλλων δεσμούς· εἶναι δὲ καὶ ἐλεύθερος ὁ Χριςὸς νεκρότητος καὶ θανάτου, καθὸ Θεός.

„Ὡσεὶ τραυματίαι καθεύδοντες ἐν τάφῳ, ὧν οὐκ ἐμνήσθης ἔτι, καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς χειρός σου ἀπώσθησαν.

Καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ὑπακούεται ἔξωθεν τὸ ἐγεννήθην· ἐγὼ, λέγει, ἔγινα ὡσὰν οἱ πληγωθέντες καὶ ευρισκόμενοι εἰς τὸν τάφον· ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν, ὡσεὶ τετραυματισμένοι κείμενοι ἐν τάφοις· τοὺς ὁποίους, λέγει, δὲν ἐνθυμήθης πλέον, ὦ Πάτερ, μὲ τὸ νὰ σαπίζουν καὶ νὰ διαλύωνται εἰς τὸ χῶμα· οἱ ὁποῖοι ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν βοήθειάν σου διὰ τὰς ἁμαρτίας των· ὡμοιώθην λοιπὸν, λέγει, μὲ τοὺς τοιούτους ἐγὼ, ὅσον κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνθρώπων· δὲν ἤμουν ὅμως καὶ τοιοῦτος τῇ ἀληθείᾳ· διατὶ, ἀγκαλὰ καὶ ἐπληγώθηκα μὲ καρφία καὶ λόγχην, ἐβάλθηκα εἰς τὸν τάφον, ἀλλ᾽ ὅμως δὲν ἀλησμονήθηκα κοντὰ εἰς ἐσένα, ὦ Πάτερ μου. „Οὐ γὰρ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. (Ψαλ. ιε. 10.) οὐδὲ ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ βοήθειάν σου· διότι ἐμοῦ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελαβου. (Ψαλ. μ. 13. (1)

6: „Ἔθεντό με ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ· ἐν „σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου.

Λάκκον κατώτατον ὀνομάζει τὸν τάφον ὁ Κύριος, τοῦ ὁποίου τὸ βάθος καρδίαν γῆς ὠνόμασεν ὁ αὐτὸς ἐν Εὐαγγελίοις· ἔθεντο δὲ, λέγει, ἐμένα οἱ περὶ τὸν τάφον διακονήσαντες Ἰωσὴφ καὶ Νικόδημος· σκοτεινοὺς δὲ τόπους λέγει τοὺς τόπους τοῦ τάφου· διατὶ ὅταν ἐβάλθη ἡ πλάκα ἐπάνω τοῦ τάφου, σκότος ἔγινεν εἰς τοὺς τόπους τοῦ τάφου· σκιὰν δὲ θανάτου πάλιν λέγει τοὺς αὐτοὺς σκοτεινοὺς τόπους τοῦ τάφου· ἕνα γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ φανερόνει μὲ διαφόρους λέξεις· ἐπειδὴ καὶ τὸ σκότος σκιὰ ὀνομάζεται. (2)

7: „Ἐπ-

ρος ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων· ὡς ὁ ἄφρων πλούσιος ὑπὸ τῶν ἀπαιτούντων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ· μόνος γὰρ ὁ Ἰησοῦς ϗ ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ ἀγόμενος εἰς θάνατον κατὰ τὴν Ἡσαΐου φωνὴν, ϗ νεκρὸς ὢν, ἐλεύθερος ἦν μόνος· οὐ γὰρ εἶχεν ἁμαρτίαν τὴν κατέχουσαν αὐτόν· διὸ ϗ ἔλεγεν· „Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου, ϗ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· ἐν ἄλλοις δὲ τοῦτο ἐπιγράφεται τῷ Ἀθανασίῳ.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι „Διότι ϗ μετὰ τὴν τρῶσιν ϗ τὴν ἐν τῷ τάφῳ κατάθεσιν, ἐμνήσθης· ἀνέςην γὰρ πατήσας τὸν θάνατον· ἦν δέ μοι τὸ σῶμα ϗ μετὰ θάνατον τῆς ζωοποιοῦ πλῆρες δυνάμεως· ταύτῃ γὰρ ϗ αἷμα ϗ ὕδωρ (τὸ μὲν, ὡς ἀνθρώπου· τὸ δὲ, ὡς ὑπὲρ ἄνθρωπον) ἐκ τῆς πλευρᾶς προεχεῖτο· ὅπερ οὐκ ἔςιν ἀπὸ νεκρῶν γενέσθαι σωμάτων.

(2) Ὁ Θεοδώριτος δέ φησιν, ὅτι ταῦτα ἁρμόζουσι ϗ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι, ϗ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει· πάντες γὰρ παντοδαπαῖς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν περιέπεσον συμφοραῖς· μετὰ γὰρ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς, θάνατος

ϗ

7 : „ Ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμός σου· „ καὶ πάντας τοὺς μετεωρισμοὺς σου „ ἐπήγαγες ἐπ' ἐμέ.

Τὸ ἐπεστηρίχθη ὁ σύμμαχος εἶπεν, ἐπεκ-ρησεν (ἢ ἐπέβρισεν) ἐπάνω εἰς ἐμένα, λέγει, ἐκτύπησεν ὁ κατὰ τῶν ἀνθρώπων θυμός σου, ὦ Πάτερ μου, τὸν ὁποῖον ἄναψαν αἱ τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίαι· ἐγὼ δὲ ὑπομείνας αὐτοῦ τὴν προσβολὴν καὶ τὸ κτύπημα, ἔπαυσα αὐτόν· διότι παθὼν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ἀποθανών, ἐσαμάτισα τὸν θυμόν σου· καθὼς παύει καὶ τὸν θυμὸν τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος, ὁποῦ δεχθῇ εἰς τὸν ἑαυτόντου τὴν πληγήν, ὁποῦ ἤθελε δώσῃ ὁ πατὴρ εἰς τὸ τέκνον του, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὅθεν γέγραπται „ Τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν· καὶ πάλιν „ Καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν (Ἡσ. νγ. 6.) ἤγουν διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν (1) Μετεωρισμοὺς δὲ λέγει τὰς ἐπαναστάσεις τῶν πειρασμῶν, τοὺς ὁποίους ὑπέμεινεν ὁ Κύριος (2) τοῦ Θεοῦ δὲ αὐτοὺς ὠνόμασε, διατὶ μὲ τὴν ψῆφον τοῦ Πατρὸς ἦλθον εἰς αὐτόν, διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν· ὅλους δὲ λέγει τοὺς πειρασμοὺς· ὅσους δηλαδὴ ἠθέλησας.

8 : „ Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου ἀπ' „ ἐμοῦ.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς γράφει „ Εἱστήκεισαν πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν. (Λουκ. κγ. 29.) ἐμάκρυνας δὲ εἶπεν, ἐπειδὴ μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Πατρὸς ταῦτα ἔγιναν. (3)

„ Ἔθεντό με βδέλυγμα ἑαυτοῖς· παρεδόθην καὶ οὐκ ἐξεπορευόμην.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, μὲ ἐσιχάθησαν καὶ μὲ ἐμίσησαν· ὅθεν ἕως τῆς σήμερον μισητὸν εἶναι κοντὰ εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. Παρεδόθην δὲ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τὸν Ἰσκαριώτην Ἰούδαν· καὶ ἠμποροῦντας ἐγὼ να ἐκπορευθῶ: ἤγουν νὰ φύγω καὶ να γλυτώσω ἀπὸ τὰς χεῖρας των· ὅμως δὲν ἔκαμα τοῦτο· ἀλλ' ὑπέμεινα θεληματικῶς, ὅσα κακά μοι ἐποίησαν.

9 : „ Οἱ ὀφθαλμοί μου ἠσθένησαν ἀπὸ „ πτωχείας.

Τὰ ὀμμάτιά μου, λέγει, ἀδυνάτησαν ἀπὸ τὴν πτωχείαν, ὦ Πάτερ μου: ἤγουν, διατὶ ἐκ τῶν πολλῶν δακρύων, ἐξήρανεν ἡ φυσικὴ παχύτης καὶ ὑγρασία ὁποῦ εἶχον· καθὼς γὰρ ἔκλαυσε διὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ Κύριος, ὡς γράφει ὁ ἱερὸς Λουκᾶς „ Καὶ ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ. (Λουκ. ιθ. 41.) ἔπρεπε εἶναι ἀκόλουθον νὰ ἔκλαυσε

καὶ πένθος καὶ δάκρυα, οἰμωγαί τε καὶ ὀλοφύρσεις, χηρεῖαι καὶ ὀρφανίαι καὶ πενίαι καὶ δυσκληρίαι, καὶ τἄλλα μυρία καὶ δυσδιήγητα εἰσέφρησαν κακὰ, σκότον καὶ τοῖς ζῶσιν ἐπάγοντα· ὁρᾶτε πηλίκον κακὸν ἡ παρακοή! ὥστε μὴ μόνον Θεοῦ χωρίσαι, ἀλλὰ καὶ τοσούτοις κακοῖς περιστοιχίσαι! ὁ δὲ Εὐσέβιος λάκκον κατώτατον, τὰ βαθύτατα τοῦ Ἅδου χωρία λέγει.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Θυμὸν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπενεχθεῖσαν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει τοῦ θανάτου κατάραν καλεῖ· ἐπειδὴ τοίνυν γέγονεν ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· τούτου χάριν τὸν θυμὸν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ἑαυτὸν ἐπεστηρίχθαι φησίν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐκ μεταφορᾶς τῶν ναυαγούντων ταῦτο εἴρηκε, καὶ πολλὰς μὲν κυμάτων προσβολὰς, πολλὰς δὲ ἀνέμων ἐμβολὰς δεχομένων.

(3) Ὅθεν κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν, τοιοῦτο καὶ τὸ ἐν τῷ Ζαχαρίᾳ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἰρημένον περὶ Χριστοῦ· „ Πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα: τουτέστι συγχωρήσω παταχθῆναι· κατὰ δὲ τὴν ἱστορίαν καὶ οἱ ἐν Βαβυλῶνι ἔρημοι ἐγένοντο τῶν συνήθων καὶ συγγενῶν, ἄλλων ἀλλαχοῦ διεσκεδασμένων διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· καὶ πάντες δὲ ἄνθρωποι δυσσεβείᾳ συζῶντες τῆς παρὰ τῶν Ἀγγέλων κηδεμονίας οὐ μετελάγχανον, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

σε διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἰούδα (1) καὶ διὰ τὴν ἀποβολὴν τῶν Ἰουδαίων· καὶ διὰ τὴν κόλασιν τῶν ἀπωλεσμένων, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Διόδωρον. Μερικοὶ δὲ, πτωχείαν νοοῦσιν ἐδῶ, τὴν ὑπερβολικὴν ξηρότητα, ὁποῦ εἶχε τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐκ τῆς κακοπαθείας. (2)

„ Ἐκέκραξα πρὸς σὲ Κύριε, ὅλην τὴν „ ἡμέραν διεπέτασα πρὸς σὲ τὰς χεῖ- „ ράς μου.

Πάντοτε, λέγει, ἐφώναξα εἰς ἐσένα Κύριε, ἔχων ἐξαπλωμένας τὰς χεῖράς ἐν προσευχῇ, ἔχι μόνον διὰ λόγου μου, καθὸ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς Μαθητάς μου, καὶ διὰ τὸν λαόν.

10: „ Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμά- „ σια; ἢ ἰατροὶ ἀναστήσουσι καὶ ἐξο- „ μολογήσονταί σοι;

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δείχνει ὁ Κύριος, ὅτι κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως φοβεῖται τὸν θάνατον· καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ νὰ ζήσῃ ἀκόμη· διότι ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἔλεγε „ Πάτερ μου, εἰ δυνατὸν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. (Ματθ. κϛ. 39.) Ὅμοια δὲ εἶναι τὰ λόγια ταῦτα μὲ ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶναι γεγραμμένα ἐν τῷ κθ. Ψαλμῷ: ἤτοι τό „ Μὴ ἐξομολογήσεταί σοι χοῦς; ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειάν σου; καὶ ζήτει ἐκεῖ· λέγει λοιπόν· μήπως θέλεις κάμῃς ἔργα θαυμαστὰ, Πάτερ μου, εἰς τοὺς ἀναισθήτους νεκρούς; καθὼς τοιαῦτα κάμνεις εἰς τοὺς ζωντανούς; ἢ μήπως οἱ ἰατροὶ ἔχουν νὰ ἀναστήσουν τοὺς νεκροὺς, καὶ αὐτοὶ ἀναστηθέντες ἔχουν νὰ σὲ εὐχαριστήσουν; ὄχι βέβαια· ἀλλὰ οἱ ζωντανοὶ ἄνθρωποι εἶναι, ὁποῦ γνωρίζουν τὰ τοιαῦτα θαυμάσια, καὶ διὰ ταῦτα σὲ εὐχαριστοῦσι. (3)

11: „ Μὴ διηγήσεταί τις ἐν τῷ τάφῳ τὸ „ ἔλεός σου, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν „ τῇ ἀπωλείᾳ.

Τὸ ἴδιον νόημα τῶν ἀνωτέρω λόγων, ἔχουν καὶ ταῦτα, ἀπώλειαν δὲ ἐδῶ, τὸν τάφον ὠνόμα-

(1) Τέσσαρες φοραῖς ὁ Κύριος ἔκλαυσε· α'. ὅταν ἀνέστησε τὸν Λάζαρον· β'. ὅταν ἦλθον νὰ τὸν ἰδοῦν οἱ εἰς τὸ ἱερὸν ἀναβαίνοντες Ἕλληνες, ὅτε καὶ εἶπε· „ Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται· καὶ τί εἴπω; Πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης (Ἰωάν. ιβ'. 27.) ἡ γὰρ ταραχὴ αὕτη κλαύσιμον δηλεῖ· καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος καθαρώτερα περὶ τούτου λέγει· „ Ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας· (Ἑβρ. ε'. 7.) καὶ καθὼς ὁ τοῦ Ἀποστόλου ἑρμηνευτὴς Ἱερὸς Θεοφύλακτος συνομολογεῖ· γ'. ἔκλαυσεν, ὅταν ἴδε τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ μακρόθεν κατὰ τὸν Λουκᾶν· „ Ἰδὼν δὲ τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ (ιθ'. 41.) δ'. ὅταν ἐμαρτύρησε περὶ τοῦ Ἰούδα· „ Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε καὶ εἶπεν· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με· (Ἰωάν. ιγ'. 21.) κλαύσιμον γὰρ δηλεῖ καὶ ἡ ταραχὴ αὕτη, καθὼς λέγει ὁ θεῖος Χρυσόστομος· λυπούμενος γὰρ τὴν ἀπώλειαν τοῦ προδότου ὁ Κύριος, ἔκλαυσεν·

(2) Λέγοι δ' ἂν τοῦτο καὶ ὑπὲρ τῶν Μαθητῶν ὁ Κύριος, κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν, οὓς ἐν τάξει ὀφθαλμῶν εἶχεν, ὅτι καὶ οὗτοι ἠσθένησαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, διὰ τὸ εἶναι πτωχοὺς ἔτι καὶ ἀτελεῖς, ὡς λέγειν· ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ· κατὰ δὲ ἱστορίαν ἁρμόζουσι ταῦτα καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις Ἰουδαίοις· ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος εἶπεν· „ Ὁ ὀφθαλμός μου ἐξέρρευσεν ἀπὸ τῆς κακώσεως· εἰς δάκρυα γὰρ (κατὰ τὸν Θεοδώριτον) τοὺς ὀφθαλμούς μου κατεδαπάνησα, κλαίειν ὑπὸ τῆς ὀδύνης καταναγκαζόμενος.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Τὰς αἰτίας ἡμᾶς διδάσκει τῆς εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ καθόδου, μονονουχὶ λέγων· ἐπειδὴ οὔτε νεκροῖς δυνατὸν, φησι, ποιήσασθαι θαυμάσια, οὔτε ἰατροῖς ἀναστῆσαι, ἵνα ἐξομολογήσωνταί σοι· οὔτε μὴν οἱ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ, δυνατοὶ ἦσαν γνῶναί σου τὴν ἀλήθειαν· τούτου χάριν ὦ Πάτερ, καὶ τοῖς ἐν Ἅδου κα-

μασεν· ἐπειδὴ ὀλεῖ καὶ διαφθείρει τὸ νεκρὸν σῶμα, ὁποῦ βαλθῇ εἰς αὐτόν· εἴπομεν δὲ καὶ ἀνωτέρω, ὅτι τὰ αὐτὰ νοήματα μὲ ἄλλας λέξεις ὀνομάζει εἰς πολλὰ μέρη ὁ Δαβίδ, καὶ μάλιστα εἰς ὑποθέσεις κλαυθμηρὰς καὶ παθητικάς· δὲν αἰσθάνεται, λέγει, ὁ νεκρὸς ἄνθρωπος τὸ ἔλεός σου, ὦ Πάτερ, ἀλλὰ ὁ ζωντανός· ὅς τις καὶ διηγεῖται τοῦτο εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὁμοίως ὁ ζωντανὸς αἰσθάνεται καὶ τὰ ἀληθῆ λόγιά σου, καὶ ὅτι σὺ εἶσαι ἀληθὴς Θεός· καθὼς εἴπομεν ἐν τῷ κθ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό „ Μὴ ἐξομολογήσεταί σοι χοῦς, ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειάν σου;

12: „ Μὴ γνωσθήσεται ἐν τῷ σκότει τὰ „ θαυμάσιά σου, καὶ ἡ δικαιοσύνη „ σου ἐν γῇ ἐπιλελησμένῃ;

Σκότος πάλιν λέγει ἐδῶ τὸν ἐν τῷ τάφῳ τόπον· τὸν ἴδιον δὲ τόπον τοῦ τάφου ὀνομάζει καὶ γῆν ἐπιλελησμένην: ἤγουν λησμονημένην κοντὰ μὲν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διατὶ ἡ τοῦ τάφου γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ φθορὰν καὶ δυσωδίαν· κοντὰ δὲ εἰς τὸν Θεόν, διατὶ δὲν ζῇ πλέον ἐκεῖνος, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς αὐτὴν ἐνταφιασμένος· ζωντανοὶ γὰρ εἶναι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἐνθυμεῖται ὁ Θεός· ὅλα δὲ τὰ ἄνω εἰρημένα ῥητά, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ νόημα ἔχουσι· καὶ ὅλα ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται. (1)

13: „ Κἀγὼ πρὸς σὲ Κύριε, ἐκέκραξα; „ καὶ τὸ πρωῒ ἡ προσευχή μου προ- „ φθάσει σε.

Καὶ ἐγώ, λέγει, ἐφώναξα εἰς ἐσένα Κύριε, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καθὸ καὶ ἐγὼ εἶμαι ἄνθρωπος· τὸ πρωῒ δέ, λέγει: ἤγουν ὀγλίγωρα θέλει φθάσει εἰς ἐσένα ἡ προσευχή μου· ἐπειδὴ δὲν θέλουν ἐμποδίσουν αὐτὴν ἁμαρτίαι εἰς τὸ νὰ μὴν εἰσακουσθῇ· περιττὴ δὲ εἶναι ἡ πρὸ πρόθεσις εἰς τὸ προφθάσει σε. (2)

14: „ Ἵνα τί Κύριε ἀπωθῇ τὴν ψυχήν „ μου; ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν „ σου ἀπ' ἐμοῦ;

Ὅμοια εἶναι τὰ λόγια ταῦτα τὰ ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα, μὲ ἐκεῖνα ὁποῦ λέγονται παρ' αὐτοῦ ἐν τῷ κα. Ψαλμῷ: ἤγουν τό „ Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου πρόσχες μοι, ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; καὶ τό „ ὁ Θεός μου κεκράξομαι ἡμέρας καὶ οὐκ εἰσακούσῃ· λέγει δὲ ταῦτα ὁ Κύριος, καὶ διὰ ἡμᾶς τοὺς ἀπωσμένους πρότερον ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας· ψυχὴν δὲ ὀνομάζει ὁ Κύριος καὶ τὴν ἰδικήν του, καὶ τὴν τοῦ καθε ἀνθρώπου· καὶ ἑαυτόν του ὀνο-

---

καταλελόγισμαι· ἵνα ἀναστάντες οἱ ἐν τῇ ἐπιλελησμένῃ γῇ, τῶν θαυμασίων σου πεῖραν λάβοιεν· καὶ διηγήσωνται οἱ πάλαι ἐν σκότει τὴν ἀλήθειάν σου· ὁ δὲ Ἀνώνυμός φησιν· „ Οὐδεὶς τοῖς ἀπηλπισμένοις, φησι, διηγήσεται τὸ ἔλεός σου ἀπαγγελλόμενον τοῖς ζῶσιν· οὐδὲ τῇ ἀπωλείᾳ: τουτέστι τοῖς τὰ τῆς ἀπωλείας ποιοῦσι, τὴν ἀλήθειάν σου· διηγεῖται γάρ τις ἔλεος τοῖς ἐλεεῖσθαι πεφυκόσιν· οὗτοι γὰρ τυγχάνουσιν οἱ τοὺς πέλας ἐλεοῦντες. Μακάριοι γάρ φησιν, οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται· καὶ ἡ ἀλήθεια οὐ τῇ ἀπωλείᾳ, ἀλλὰ τοῖς μεταστᾶσιν αὐτῆς ἐπὶ σωτηρίαν· σκότος δέ εἰσιν, οἱ τῇ περιττῇ κακίᾳ καὶ ἀγνοίᾳ κεκρατημένοι· γῆ δὲ ἐπιλελησμένη, ἡ ἀκανθῶν πεπληρωμένη καρδία τῶν ἡδονῶν καὶ φροντίδων βιωτικῶν· πῶς οὖν τούτοις τὰ θαύματα τῆς ἀληθείας γνωσθήσεται; ἤγουν ἡ δικαιοσύνη, πρακτική τε οὖσα καὶ ἠθικὴ ἀρετή;

(1) Ἄλλος δέ φησιν „ Ἐπειδή, λέγει, ὦ Πάτερ, οὐ τοῖς νεκροῖς δυνατὸν ποιήσασθαι θαυμάσια, διὰ τοῦτο ἐν Ἅδου καταλελόγισμαι· ἵνα ἀναστάντες οἱ ἐν τῇ ἐπιλελησμένῃ γῇ, διηγήσωνται οἱ πάλαι ἐν τῷ σκότει τὴν ἀλήθειάν σου· ταῦτα δὲ πρὸς ἔργον ἐξέβη, ὅτε πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Δηλοῖ δὲ ὁ λόγος, ὅτι καὶ ἡ προσευχὴ τοῦ Σωτῆρος ἡ λέγουσα, σὺ δὲ Κύριε ἀνάστησόν με, τὸ πρωῒ εἰς ἔργον ἐχώρει, ὅτε καὶ ἀναστῆναι μεμαρτύρηται· ἁρμόζει δὲ ταῦτα καθ' ἱστορίαν καὶ τοῖς ἐν Βα-

βυ-

ὀνομάζει τὸν καθ' ἕνα ἀπὸ λέγουμας· διατὶ, λέγει, ὦ Πάτερ, ἀκόμη ἀπωθεῖς καὶ ἀποςρέφεσαι τοὺς ἀνθρώπους; ἐγὼ γὰρ διὰ ὅλους πάσχω καὶ πληρόνω τὴν εἰς αὐτοὺς πρέπουσαν καταδίκην. (1)

15 : „ Πτωχός εἰμι ἐγὼ, καὶ ἐν κόποις ἐκ „ νεότητός μου,

Λέγει ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὴν Χριςοῦ γέννησιν λόγῳ „ Καὶ ὁ πλουτίζων πτωχεύει· πτωχεύει γὰρ τὴν ἐμὴν σάρκα, ἵν' ἐγὼ πλουτήσω τὴν ἐκείνου Θεότητα· εἶπε δὲ καὶ αὐτος ὁ Χριςὸς διὰ λόγου του πρὸς τὸν Γραμματέα, διὰ νὰ δείξῃ τὴν πολλήν του πτωχείαν „ Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. (Ματ. Η'. 20.) ἐν κόποις δὲ ἦτον ὁ Κύριος ἐκ νεότητός του· διατὶ ἐξ αὐτῶν τῶν σπαργάνων ἐπιβουλεύετο καὶ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Ἡρώδην, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· κόπους δὲ, λέγει τὰς ταλαιπωρίας. (2)

„ Ὑψωθεὶς δὲ, ἐταπεινώθην καὶ ἐξη- „ πορήθην.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐγὼ ὑψώθηκα μὲ τὰ σημεῖα καὶ θαύματα, ὁποῦ ἔκαμα, κατὰ τὸν Διόδωρον, ἐταπεινώθηκα ἀπὸ τὰς ἀτιμίας καὶ ὕβρεις καὶ πάθη, καθὼς ἐφάνη εἰς τοὺς Ἰουδαίους· ἢ λέγει, ὅτι ἀφ' οὗ ἐγὼ ὑψώθηκα εἰς τὸν Σταυρὸν, ἐταπεινώθηκα βαλθεὶς μέσα εἰς τὸν τάφον, καὶ εἰς τὸν Ἅδην καταβὰς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἀλλὰ καὶ ἠπορημένος ἔγινα, ὅσον εἰς τὴν ὑπόληψιν τῶν Ἑβραίων· ἐφάνη γὰρ εἰς αὐτοὺς ὁ Κύριος, πῶς ἦτον ἄπορος καὶ ὑςερημένος ἀπὸ βοήθειαν· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγον. „ Ἄφες ἴδωμεν, εἰ ἔρχεται Ἠλίας σώσων αὐτόν. (Ματ. κζ. 49.)

16 : „ Ἐπ' ἐμὲ διῆλθον αἱ ὀργαί σου· οἱ „ φοβερισμοί σου ἐξετάραξάν με.

Ὀργὰς καὶ φοβερισμοὺς Θεοῦ ὀνομάζει ὁ Χριςὸς, τοὺς κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων γινομένους· καὶ τὰς μὲν ὀργὰς λέγει, ὅτι διῆλθον καὶ ἐπέρασαν μέσα εἰς τὴν καρδίαν του· τοὺς δὲ φοβερισμοὺς λέγει, ὅτι ἐτάραττον αὐτόν, ὁ δὲ Ὠριγένης ὀργὰς Θεοῦ καὶ φοβερισμοὺς, τοὺς Δαίμονας λέγει· ὀργὰς μὲν, καθὸ αὐτοὶ ὀργίζονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Θεοῦ δὲ, διατὶ κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ τοῦτο ποιοῦσι· φοβερισμοὺς δὲ, διατὶ φέρουσι φόβον εἰς τὴν ψυχήν· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, ἦλθον εἰς αὐτὸν οἱ τοιοῦτοι φοβερισμοί, καὶ ἐτάραξαν αὐτὸν καθὸ ἄνθρωπον. (3)

17 : „ Ἐ-

βυλῶνι αἰχμαλώτοις, κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα· „ Ἐπιθυμῶν γὰρ ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἐπικειμένων ἀπαλλαγῆναι κακῶν, ὀδυνώμενος ποτνιῶμαι καὶ φθάνω τῇ δεήσει τὸν ὄρθρον.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ὁ μὲν Κύριος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσηύχετο· οἱ δὲ αναξίους ἑαυτοὺς τῆς σωτηρίας δι' ὑπερβολὴν κακίας ἀποφαίνοντες, οἱονεὶ ἄπρακτον αὐτοῦ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν καθιςῶσι προσευχήν· καὶ ὁ Δίδυμος λέγει· „ Ἁρμόττει δὲ τῇ τοῦ Ἰησοῦ παῤῥησίᾳ τὸ, ἵνα τί ἀπωθῇ τὴν ψυχήν μου, ἡμαρτηκότος οὐδέν; δεξάμενος οὖν αὐτὴν, τοὺς ὑπὲρ ὧν πρεσβεύω, σῶσον, τὸ πρόσωπον αὐτοῖς ἐπιλάμπων τὸ σόν.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Νεότης τοῦ μὲν Ἰσραὴλ, ἡ ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδος· πάντων δὲ ἀνθρώπων, ἡ μετὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς ἔξω τοῦ Παραδείσου ζωή· καὶ οὗτοι δὲ κἀκεῖνοι πάντα τὸν ἐν μέσῳ χρόνον ταλαιπωρούμενοι διετέλεσαν.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιός φησιν „ Ἐπεὶ δὲ τὸ πάσης τῆς ἀνθρωπότητος πολλὰ ἁμαρτούσης πρόσωπον φέρει ὁ ἐνανθρωπήσας Κύριος, ἀνέλαβε γὰρ τὰς πάντων ἁμαρτίας εἰς τὸ ἑαυτοῦ σῶμα· διῆλθον ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ κατὰ τῶν διαφόρων ἁμαρτημάτων ὀργαί· πλὴν οὐχ ὥς τε ἐνεργῆσαί τι κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὅσον ἐκταράξαι μόνον· οὐ γὰρ ἔγνω ἁμαρτίαν.

17: „ Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ ὕδωρ· ὅλην „ τὴν ἡμέραν περιέσχον με ἅμα.

Εἶπεν ὁ Κύριος καὶ εἰς τὸν κα. Ψαλμὸν, ὅτι περιεκύκλωσάν με μόσχοι πολλοὶ, ταῦροι πίονες περιέσχον με· οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδή· ἐδῶ δὲ λέγει, ὅτι οἱ αὐτοὶ ἐκύκλωσαν αὐτὸν ὡσὰν τὸ νερόν· ἐπειδὴ καὶ τὸ νερὸν ἀπὸ κάθε μέρος περιλαμβάνει ἐκεῖνον, ὁποῦ πέσῃ μέσα εἰς αὐτό· ὅλην δὲ τὴν ἡμέραν λέγει τὴν τοῦ πάθους· τὸ δὲ ἅμα νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ὁμοῦ ὅλοι.

18: „ Ἐμάκρυνας ἀπ' ἐμοῦ φίλον καὶ „ πλησίον, καὶ τοὺς γνωστούς μου „ ἀπὸ ταλαιπωρίας.

Σὺ, λέγει, ὦ Πάτερ μου, ἐμάκρυνας ἀπὸ λόγου μου τοὺς Μαθητάς μου, διὰ τὴν ταλαιπωρίαν, ὁποῦ ἐγὼ ἔλαβον ἀπὸ τὰς ἀτιμίας καὶ πάθη· εἶπε δὲ καὶ ἀνωτέρω ὁ Κύριος „ Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου ἀπ' ἐμοῦ· φίλον δὲ καὶ πλησίον καὶ γνωστοὺς τοὺς αὐτοὺς Μαθητάς του ὀνομάζει, φίλον μὲν, κατὰ τὸ „ Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ. (Ἰω. ιε. 14.) πλησίον δὲ, καθὸ οἱ Μαθηταί του συνανεστρέφοντο μὲ αὐτόν· γνωστοὺς δὲ, καθὸ οἱ Μαθηταί του καὶ ἐγίνωσκον τὸν Χριστὸν, καὶ ἐγινώσκοντο παρὰ τοῦ Χριστοῦ. (1)

Ἔτζι μὲν ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπροσαρμόσθη εἰς τὸν Χριστόν· ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς ὅλους τοὺς εὐσεβεῖς, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς θλίψεις, (2) μὲ τοιαύτην προσαρμογήν· Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου, πάντοτε ἐνώπιόν σου ἔκραξα, ἐπικαλούμενός σε εἰς βοήθειάν μου· τὰ δὲ ἀκόλουθα εἶναι φανερά· ἐπειδὴ ἐγέμισεν ἡ ψυχή μου ἀπὸ θλίψεις καὶ πόνους· καὶ πλησιάζω εἰς τὸν θάνατον, διατὶ ἀπέκαμα· ἐσυναριθμήθηκα μὲ τοὺς νεκροὺς, ὅσον εἰς τὴν σπουδὴν, ὁποῦ ἔδειξαν κατ' ἐμοῦ οἱ ἀνθρωποκτόνοι Δαίμονες· ἐγενήθην εὐκολονίκητος ἀπὸ αὐτοὺς· διατὶ ἔμεινα ἀβοήθητος, καὶ ὡσὰν ἕνας νεκρὸς, ὅσον τὸ εἰς αὐτούς· καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ ἐγὼ εἶμαι ἀκόμη ἐλεύθερος ἀπὸ νέκρωσιν, ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀκόμη δὲν ἀπέθανον· ἐγὼ ἔγινα ὡσὰν ἐκεῖνοι, ὁποῦ πληγόνουνται καὶ εὑρίσκουνται εἰς τοὺς τάφους, μὲ τὸ νὰ ἐπληγώθηκα ἀπὸ τὰς σαΐτας τῆς ἁμαρτίας, ἢ τῆς λύπης· καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲ ῥητὰ ἀναλόγως προσαρμόζονται εἰς κάθε χριστιανόν· ἔβαλόν με οἱ Δαίμονες μέσα εἰς τὸν βαθὺν λάκκον τῆς ἁμαρτίας, καὶ εἰς τὸ σκότος τῆς θλίψεως· ἡ ὁποία εἶναι σκιὰ καὶ ὁμοίωσις τοῦ θανάτου διὰ τὴν πικρίαν ὁποῦ ἔχει· ἐπάνω εἰς ἐμένα ἐβάρυνεν ὁ θυμός σου· διατὶ, ἂν ἐσὺ δὲν ἤθελες μὲ ὀργισθῆς, δὲν ἤθελον μὲ νικήσουν αἱ θλίψεις· ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς ἐπαναστάσεις τῶν θλίψεων, κατὰ παραχώρησίν σου ἔφερες ἐπάνω εἰς ἐμένα.

Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου: ἤγουν τοὺς ἁγίους Ἀγγέλους, οἱ ὁποῖοι πρὸ μὲν τῆς ἁμαρτίας γνήσιοι φίλοι μου ὄντες καὶ γνωρίζοντές με, ὕστερον διὰ τὴν ἁμαρτίαν μὲ ἐσιχάθησαν· καὶ λοιπὸν παρεδόθηκα εἰς τὰς θλίψεις, καὶ ἀπὸ αὐτὰς δὲν ἐξεπορευόμην: ἤγουν δὲν ἐγλύτονα, ἀλλὰ ἐκρατούμην δυνατὰ παρ' αὐτῶν· τὸ δὲ, οἱ ὀφθαλμοί μου ἠσθένησαν ἀπὸ πτωχείας, προσαρμόζεται καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, καθὼς ἀνωτέρω τὸ ἑρμηνεύσαμεν· ἐκέκραξα δὲ

πρὸς

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ταλαιπωρίαν, τὸν τοῦ πάθους καιρὸν κατασημαίνει· λέγει οὖν ὡς παρὰ τὸ πάθος αὐτὸν ϗ οἱ φίλοι ϗ οἱ γνώριμοι ἐγκατέλιπον· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι, γνωστοὺς ϗ φίλους, τὸν Ἰούδαν λέγει καὶ τοὺς Ἰουδαίους· ἀπὸ ταλαιπωρίας δέ: ἤγουν ἧς αὐτοὶ ταλαιπωροῦσιν ἡμαρτηκότες· ἀνέλαβε δὲ ταλαιπωρίαν ϗ ὁ Ἰησοῦς, πρόσωπον φέρων τοῦ λέγοντος ἀνθρώπου· „ Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; γνωστοὶ δὲ ἦσαν οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι· Ἰούδας δὲ φίλος ϗ οἱ λοιποὶ Μαθηταί· „ Ὑμᾶς φησιν, εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα, ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Ταῦτα δὲ, οὐ μόνον Ἰουδαίοις ἥρμοττε λέγειν, οὐδὲ πᾶσιν ἀνθρώποις πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιφανείας. ἀλλὰ ϗ νῦν τοῖς τὰ ὅμοια πάσχουσιν ἡ ἱκετεία προσφυὴς ϗ κατάλληλος. ὅσα γὰρ προεγράφη κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη· ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν Γραφῶν, τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν.

πρὸς σὲ πάντοτε, καλῶντάς σε εἰς βοήθειάν μου· σηκωθεὶς δὲ ἀπὸ τὴν κλίνην μου, προτίτερα ἀπὸ ὅλα θέλω ἀναπέμψω εὐχὴν εἰς ἐσένα· ἵνα τί Κύριε, ἀπωθεῖς τὴν ψυχήν μου: ἤγουν ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ὁποῦ εὑρίσκομαι εἰς ἀνάγκας, καὶ θερμῶς σε παρακαλῶ; καὶ τὰ ἑξῆς ὁμοίως προσαρμόζονται εἰς κάθε ἕνα· εἶτα πτωχὸς καὶ πένης εἰμι, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἔχω καμμίαν βοήθειαν ἀπὸ κανένα μέρος, καὶ ἐπειδὴ εὑρίσκομαι εἰς κόπους καὶ πόνους διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· ἀφ' οὗ δὲ ὑψώθηκα μὲ τὸ νὰ ἔγινα κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ἐταπεινώθηκα ὕστερον, μὲ τὸ νὰ ἔχασα τὸ ἀξίωμα τῆς εἰκόνος διὰ τὴν ἁμαρτίαν· ἢ καὶ ἐπειδὴ ὑψώθηκα μὲ τὴν ὑπερηφάνειαν, ἐταπεινώθηκα πεσὼν εἰς τὸν κρημνόν· ἐξηπορήθην δὲ, διατὶ δὲν ἔχω τί νὰ κάμω· ἐπ' ἐμὲ διῆλθον: ἤγουν ἔφθασαν αἱ ὀργαί σου, ὅτι ἐπλήρονα τὴν καταδίκην τῶν ἁμαρτιῶν μου, μὲ τὸ νὰ ἐπνιγόμην ἀπὸ τὴν λύπην· ἀκόμη δὲ καὶ οἱ φοβερισμοί σου μὲ ἐτάραξαν, φοβερίζοντες εἰς ἐμὲ τὴν αἰώνιον κόλασιν· οἵτινες καὶ περιεκύκλωσάν με ὡσὰν τὸ νερόν· ἢ καὶ οἱ Δαίμονες καὶ αἱ θλίψεις ἀποπνίγοντές με, παντοτινὰ μὲ ἐπεκράτουν ὅλοι ὁμοῦ· ἐμάκρυνας δὲ ἀπὸ λόγου μου καὶ τοὺς γνωρίμους καὶ φίλους ἀνθρώπους, οἵτινες μὲ ἔφευγον διὰ τὴν ταλαιπωρίαν καὶ συμφορὰν, ὁποῦ μὲ εὕρηκεν.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΗ'.

„ Συνέσεως Αἰθὰμ τῷ Ἰσραηλίτῃ."

Καὶ αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ ἑρμηνεύθη εἰς τὴν προλαβοῦσαν τοῦ πζ'. Ψαλμοῦ ἐπιγραφήν· καὶ ὅρα ἐκεῖ· διηγεῖται δὲ μὲ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ὁ Δαβὶδ τὰ ἰδικά του πράγματα, καὶ ὑμνεῖ τὸν Θεὸν ὡς εὐεργέτην του· σμίγει δὲ ἀναμεταξὺ καὶ τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ, προφητεύων τὴν γέννησιν αὐτοῦ καὶ βασιλείαν καὶ τὸ πάθος, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· διὰ τοῦτο καὶ ἐπιγράφεται, Συνέσεως· διατὶ εἶναι χρεία νὰ ἔχουν σύνεσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἀναγινώσκουσι τοῦτον, διὰ νὰ καταλάβουν τὰς περὶ τοῦ Χριστοῦ προφητείας, ὁποῦ εἶναι ἐσπαρμέναι εἰς αὐτόν· προφητεύει δὲ καὶ τὴν σκλαβίαν, ὁποῦ ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· (1)

1: „ Τὰ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ μακάριος Δαβὶδ σκηνὰς τετιμημένους ὁρῶν τοὺς ψευδομένους θεοὺς, μόνην δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν Κιβωτὸν ἀγέραστον διαμένουσαν, ὑπέσχετο τὸν θεῖον οἰκοδομήσειν νεών· ταύτην αὐτοῦ τὴν γνώμην ἀποδεξάμενος ὁ Θεὸς, τὴν καλὴν ἐπαγγελίαν ἀμείβεται, καὶ ὑπισχνεῖται ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ λογικὸν ἑαυτῷ κατασκευάσαι νεὼν, καὶ διὰ τούτου τὴν ἁπάντων ἀνθρώπων πραγματεύσασθαι σωτηρίαν, καὶ ἀτελεύτητον αὐτῷ παρέξειν τὴν βασιλείαν· ταύτας δὲ τὰς ὑποσχέσεις διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατο· καὶ τοῦτο σαφῶς ἡ τῶν Παραλειπομένων ἱστορία διδάσκει· (Α'. Παραλ. ιζ'.) εἰς ταύτας ἀφορῶντες τὰς ἐπαγγελίας οἱ τούτου ἀπόγονοι, καὶ βλέποντες σφᾶς αὐτοὺς αἰχμαλώτους γεγενημένους, καὶ τὴν βασιλείαν ἐσβεσμένην, ἀναμιμνήσκουσι τῶν ἐπα-

1 : „ Τὰ ἐλέη σου Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα „ ᾄσομαι. (1)

Ἐγὼ, λέγει, ὦ Κύριε, θέλω μελῳδήσω τὰ ἐλέη, ὁποῦ ἐνήργησας εἰς ἐμένα· διὰ τὰ ὁποῖα πλατύτερον εὐχαριστεῖ ὁ Δαβὶδ, εἰς τὴν δευτέραν τῶν βασιλειῶν· εἰς τὸν αἰῶνα δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, πάντοτε θέλω τὰ μελῳδήσω, ᾆσμα καὶ μέλος ταῦτα ποιούμενος.

„ Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἀπαγγελῶ „ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῷ στόμα- „ τί μου.

Τὸ εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ εἰς πᾶσαν γενεάν· ἐπειδὴ, ὅταν ἀποθνήσκη ἡ μία γενεὰ τῶν ἀνθρώπων, ἔρχεται ἡ ἄλλη· καὶ οὕτζι τρέχει ὁ Κόσμος ἕως τῆς συντελείας· ἢ καὶ ἄλλως λέγει, ὅτι θέλει διηγεῖται τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν γενεὰν τῶν Ἰουδαίων, καὶ εἰς τὴν γενεὰν τῶν Χριστιανῶν· ἐπειδὴ εἰς μόνας αὐτὰς διηγεῖται ὁ Δαβὶδ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ στόματός του· στόμα δὲ τοῦ Δαβὶδ ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ ἡ βίβλος τῶν Ψαλμῶν του· ἀλήθειαν δὲ Θεοῦ λέγει, τὰς ἀληθεῖς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, τὰς ὁποίας ὑπεσχέθη πρὸς τὸν Δαβὶδ, ἄλλας μὲν διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Νάθαν, καθὼς ἱστορεῖ ἡ δευτέρα τῶν βασιλειῶν ἐν Κεφαλαίῳ Ζ. ἄλλας δὲ καὶ ἀμέσως διὰ τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος τοῦ κατοικοῦντος εἰς αὐτόν· διότι πολλὰς ὑποσχέσεις αὐτῷ ὑπέσχετο, τόσον διὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἐχθρῶν του, ὅσον καὶ διὰ τὸ σπέρμα του· τὸ ὁποῖον, οἱ μὲν Ἑβραῖοι λέγουν τὸν Σολομῶντα, καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ, λέγομεν τὸν Χριστὸν, καθὼς ἀκολούθως θέλει ῥηθῇ. (2)

2 : „ Ὅτι εἶπας· εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεος οἰ- „ κοδομηθήσεται.

Τὸ οἰκοδομηθήσεται εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ποιηθήσεται· σὺ, λέγει, εἶπάς μοι Κύριε ὅτι θέλει γένη πάντοτε ἔλεος εἰς ἐσένα· καὶ οἱ μὲν Ἑβραῖοι λέγουν, ὅτι θέλει γένη ἔλεος εἰς τὸν Δαβὶδ βοηθούμενον παρὰ τοῦ Θεοῦ· ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι ἔγινεν ἔλεος εἰς τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς· διότι εἰς μὲν τὸν Δαβὶδ, δὲν ἁρμόζει τὸ ἀεί: ἤγουν τὸ πάντοτε καὶ εἰς τὸν αἰῶνα· ἐπειδὴ καὶ ἀπέθανεν· εἰς δὲ τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς, καὶ πολλὰ ἁρμόζει· διατὶ ἔγινεν εἰς αὐτοὺς παντοτινὸν καὶ αἰώνιον ἔλεος ὁ Ἰησοῦς Χριστός. ὅς τις οἰκοδομήθη καὶ συνεπήγη ἀφράστως ἐκ τῶν καθαρῶν αἱμάτων τῆς Ὑπεραγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου· οἶκος γὰρ τὸ πρόσλημμα λέγεται τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ προσλαβόντος Λόγου Θεοῦ· „ Ἡ σοφία γὰρ, φησιν, ᾠκοδόμησεν οἶκον· (Παρ. θ. 1) (3)

„ Ἵν

ὑποσχέσεων τὸν τῶν ὅλων Θεόν· ὅθεν ἡ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν εἰς τὴν ἐκείνων ὠφέλειαν ἡ προφητικὴ συνέγραψε χάρις, διδάσκουσα, πῶς δεῖ τὸν Θεὸν ἐκμειλίξασθαι καὶ τὴν παρ᾽ αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καρπώσασθαι· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος, οὔτε Ψαλμὸς ἐπιγράφεται, οὔτε ὕμνος· εἴη δ᾽ ἂν ᾠδὴ πνευματικὴ, συνέσεως τῆς κατὰ Θεὸν ἐπιδεομένη· καθότι φησὶ, τὰ ἐλέη σου Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ᾄσομαι· προφητεία δὲ, καθότε φησὶν, ἀπαγγελῶ τὴν ἀλήθειάν σου.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Καὶ ποῖα τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου, ἃ πεποίηκεν εἰς ἡμᾶς, ἃ καὶ ᾄδειν ὀφείλομεν; ἢ τὸ καθελεῖν μὲν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ αὐτὸ τοῦ Διαβόλου τὸ κράτος, ἐλευθερῶσαι δὲ ἡμᾶς ἁμαρτίας καὶ θανάτου.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἀλήθεια μὲν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, ὃν καὶ εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς οἱ ἅγιοι ἐπὶ στόματος φέρουσιν· ἔστι δὲ ὁ λόγος, ὡς ἀπὸ τοῦ Ἀποστολικοῦ χοροῦ.

(3) Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει „ Ἔλεος μέγα καὶ θαυμαστὸν οἰκοδομηθήσεται: τουτέστι κατασκευασθήσεται; ἤγουν

„ Ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἑτοιμασθήσεται
„ ἡ ἀλήθειά σου.

Ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ Χριστὸς, ὡς ἀψευδής· εἶπε γὰρ μόνος „ Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια (Ἰω. ιδ΄. 6.) αὐτη λοιπὸν ἡ ἀλήθεια λέγει, θέλει στερεωθῇ εἰς τοὺς οὐρανούς· διότι τὸ ἑτοιμάζω κατὰ τὸν Διόδωρον, πολλαῖς φοραῖς σημαίνει τὸ ἑδράζω καὶ στερεόνω κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους· ὅθεν καὶ ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἑτοιμασθήσεται, ἑδρασθήσεται ἐξέδωκεν· ὅτι δὲ ἑδράσθη ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς οὐρανοὺς, αὐτὸς ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἶπεν ἀλλαχοῦ· εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου (Ψαλ. ρθ΄. α΄.) (1)

3 : „ Διεθέμην διαθήκην τοῖς ἐκλε-
„ κτοῖς μου.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ Διαθήκην μὲν ὀνομάζει, τὴν ἐπαγγελίαν καὶ ὑπόσχεσιν· ἐκλεκτοὺς δὲ, τὸν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Εὐσέβιον· διότι ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς νὰ μεγαλύνῃ καὶ νὰ ὑψώσῃ τὸ σπέρμα καὶ γένος των· λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Παῦλος „ Τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐῤῥέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ· οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν· ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνὸς, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστιν ὁ Χριστός. (Γαλ. γ΄. 16.) (2).

„ Ὤμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ μου.
4 : „ Ἕως τοῦ αἰῶνος ἑτοιμάσω τὸ σπέρ-
„ μα σου.

Ὤμοσα, λέγει : ἤγουν βεβαίως ὑπεσχέθηκα· ὅρκον γὰρ ἐπὶ Θεοῦ λέγουσιν οἱ παλαιοὶ, τὴν βεβαίαν ὑπόσχεσιν· διότι καὶ ὁ ὅρκος, ὁποῦ οἱ ἄνθρωποι κάμνουσι, δὲν εἶναι ἄλλο, παρεξ βεβαίωσις: ὑπεσχέθηκα λοιπὸν, λέγει, βεβαίως, ὅτι θέλω ἑτοιμάσω : ἤγουν στερεώσω τὸ σπέρμα σου, ἕως εἰς τὸν ἅπαντα αἰῶνα· σπέρμα γὰρ τοῦ Δαβὶδ, κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον, εἶναι ὁ Σολομών· κατὰ δὲ ὑψηλοτέραν θεωρίαν, εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός· ἐπειδὴ αὐτὸς ἐγεννήθη ἐκ σπέρματος Δαβίδ: ἤτοι ἀπὸ τὴν ἁγίαν Παρθένον· σπέρμα γὰρ εἶναι αὕτη τοῦ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τοῦ Δαβὶδ κατάγεται· ἐστερέωσε δὲ τὸν Χριστὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, αἰωνίζοντα ποιήσας εἰς τὴν βασιλείαν του· „ Ἐδόθη μοι γάρ, φησι, πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· (Ματθ. κη΄. 18.) Περὶ αὐτοῦ δὲ εἶπε καὶ ὁ Δανιήλ· „ Καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ βασιλεία· καὶ πάντες οἱ λαοὶ φυλαὶ καὶ γλῶσσαι αὐτῷ δουλεύσουσιν· ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, ἐξουσία αἰώνιος, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται.
(Δαν.

γουν ἐγερθήσεται· τὸ γὰρ οἰκοδομούμενον ἐγείρεταί πως καὶ ἀνίσταται· ἔστι δὲ τοῦτο ἡ διὰ Χριστοῦ σωτηρία καὶ χάρις· ὁ δὲ Δίδυμος· „ Τάχα δὲ ἔλεος οἰκοδομεῖται, τῆς σοφίας οἰκοδομούσης ἑαυτῇ οἶκον· ἡ γὰρ ἐνανθρώπησις αὐτῆς, θεμέλιος καὶ πέρας τῆς οἰκοδομίας τοῦ ἐλέου ἐστίν.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἡ πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπαγγελία θεία ἐστὶ καὶ οὐρανία, ἀλλ' οὐ γεώδης καὶ σωματικὴ, ὡς ἂν Ἰουδαίων παῖδες ὑπολάβοιεν· ἢ τὸ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἑτοιμασθήσεται ἡ ἀλήθειά σου, ἀντὶ τοῦ, ἔργῳ βεβαιοῦν ὑπέσχου τὴν τῶν λόγων ἀλήθειαν· ἐπεὶ δὲ οἱ ἐπὶ γῆς ὄντες, δι' ἐσόπτρου καὶ αἰνίγματος τὰ θεῖα φανταζόμεθα πράγματα, οὔπω προσβολῇ καθαρᾷ δυνάμενοι τούτων ἀντιλαμβάνεσθαι, ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἑτοιμάζεται ἡ ἀλήθεια· τότε γὰρ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον προσβαλοῦμεν τῷ κάλλει τῆς ἀληθείας, κατὰ τὸν Δίδυμον.

(2) Ἐδῶ πρέπει νὰ νοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ εἶπας „ Ἤγουν εἶπας· διεθέμην διαθήκην, κατὰ τὸν Νικήταν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐπαγγείλω δὲ καὶ τῷ Δαβὶδ παραπλήσια ἔντε ταῖς Βασιλείαις καὶ ταῖς Παραλειπομέναις· (Β΄. Βασιλ. ζ΄. 12. α΄. Παραλ. κβ΄. 9.) ὧν καὶ μέμνηται πρὸς Ἰουδαίους ὁ Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσι λέγων·
„ Προ-

(Δαν. ζ. 14.) ταῦτα δὲ δὲν ἁρμόζουν εἰς τὸν Σολομῶντα.

„ Καὶ οἰκοδομήσω εἰς γενεὰν καὶ γενε-
„ ὰν τὸν θρόνον σου.

Οἰκοδομὴν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Θεὸς, τὴν αὔξησιν καὶ τελείωσιν· θρόνον δὲ, τὴν βασιλείαν· βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, βασιλείαν τοῦ Δαβὶδ ὠνόμασεν ὁ Θεὸς διατὶ ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ ἐκατάγετο ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα· συνειθίζομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ, νὰ τὴν λέγωμεν καὶ τοῦ Πατρός του, διὰ τὴν φυσικὴν οἰκειότητα, ὁποῦ ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα· καὶ ἀντιστρόφως ὁ πατὴρ πρὸς τὸν υἱόν. (1)

5: „ Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ
„ θαυμάσιά σου Κύριε.

Οὐρανοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς οὐρανίους Δυνάμεις· αὐταὶ, λέγει, αἱ οὐράνιαι Δυνάμεις θέλουν εὐχαριστήσουν εἰς τὰ θαυμαστὰ ἔργα σου ταῦτα Κύριε· ἀδιαφόρως δὲ συντάσσεται ἐδῶ τὸ, ἐξομολογήσονται· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ, ἐξομολογήσονται: ἤτοι εὐχαριστήσουσι τοῖς θαυμασίοις σου, εἶπε τὰ θαυμάσιά σου (2) ἢ οὐρανοὺς νόησον πῶς εἶναι, οἱ τὰ οὐράνια φρονοῦντες, καὶ οἱ ὑψηλοὶ κατὰ τὴν ζωὴν ἄνθρωποι.

„ Καὶ γὰρ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν Ἐκ-
„ κλησίᾳ ἁγίων.

Οἱ οὐρανοὶ, λέγει, θέλουν εὐχαριστήσουν εἰς τὴν ἀλήθειάν σου: δηλαδὴ ὅτι ἀληθεύεις εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ ὑπόσχεσαι· τὸ δὲ γὰρ, εἶναι περιττόν· λέγει δὲ ταῦτα χαίρων καὶ εὐφραινόμενος ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ῥηθεῖσαν ταύτην ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ· θέλουν δὲ εὐχαριστήσουν, αἱ μὲν οὐράνιαι Δυνάμεις ἐν Ἐκκλησίᾳ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἁγίων· περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Καὶ Ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων (Ἑβρ. ιβ'. 23.) οἱ δὲ οὐρανόφρονες ἄνθρωποι θέλουν σὲ εὐχαριστήσουν ἐν Ἐκκλησίᾳ ἁγίων, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀκμὴ ζώντων.

6: „ Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ
„ Κυ-

„ Προφήτης οὖν ὑπάρχων ὁ Δαβὶδ, καὶ εἰδὼς ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἀναστήσειν τὸ κατὰ σάρκα τὸν Χριστὸν καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ.

(1) Ταῦτα δὲ τὰ λόγια ὑπέσχετο διὰ τοῦ Νάθαν εἰς τὸν Δαβὶδ ὁ Θεὸς, λέγων· „ Ἀναστήσω τὸ σπέρμα σου μετὰ σὲ, ὃς ἔσται ἐκ τῆς κοιλίας σου· καὶ ἑτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· αὐτὸς οἰκοδομήσει μοι οἶκον τῷ ὀνόματί μου, καὶ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα (Β'. Βασιλ. ζ'. 12.) ἐπιφέρει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „ Δῆλον δὲ ὅτι οὐκ εἰς αὐτὸν τὸν Δαβὶδ νοεῖται· πῶς γὰρ τὸν ἀποθανόντα; ἀλλ' εἰς Χριστὸν τὸν ἐξ αὐτοῦ καταγόμενον, καὶ διηνεκῶς ζῶντα καὶ βασιλεύοντα· εἰδὲ μὴ εἰς Χριστὸν ταῦτα, κεκένωται ὁ λόγος τοῖς Ἑβραίοις, μήτε θρόνου: ἤτοι βασιλικοῦ ἀξιώματος αὐτοῖς ὑπολειπομένου, μήτε τινος τῶν ἐκ σπέρματος Δαβίδ· καὶ ὁ Ἡσύχιος δὲ λέγει· „ Καὶ ποῦ ὤμοσεν; ἢ ἐν τῷ εἰπεῖν πρὸς αὐτόν· „ Καὶ ἔσται, ὅταν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου, καὶ κοιμηθήσῃ μετὰ τῶν Πατέρων σου, ἀναστήσω τὸ σπέρμα σου καὶ τὰ ἑξῆς· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἐφ' οἷς βεβαίως χαρίζεται ὁ Θεὸς, ὀμνύναι λέγεται διὰ τὸ παρ' ἀνθρώποις ὅρκῳ πιστοῦσθαι τὸν λόγον· ἀτρέπτου τοίνυν ὄντος τοῦ Θεοῦ, ὅρκος αὐτοῦ τὸ ἀμετάτρεπτόν ἐστι τῆς βουλῆς· ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ὅτι ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, ἕως οὗ εὕρῃ τόπον τῷ Κυρίῳ, σκήνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ· διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ὅρκῳ τὸν ὅρκον ἐκείνου ἀμείβεται· ὤμοσε γάρ φησι, Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσει αὐτήν· ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου. (Ψαλ. ρλα'.)

(2) Ἴσως δὲ ἐνταῦθα τὸ ἐξομολογήσονται νοεῖται, οὐχὶ ἀντὶ τοῦ εὐχαριστήσουσιν, ἀλλὰ ἀντὶ τοῦ ἐξαγγελοῦσιν, ἢ διηγήσονται τὰ θαυμάσιά σου, ἅπερ μετὰ αἰτιατικῆς συντάσσονται κατὰ τό· „ Ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

„ Κυρίῳ; ἢ τίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυ-
„ ρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ.

Τὸ ἐν νεφέλαις μερικοὶ ἡρμήνευσαν, ἐν ὕψει· ἄλλοι δὲ, ἐν οὐρανίοις τόποις· ἐν ὕψει δὲ καὶ ἐν οὐρανίοις τόποις, εἶναι οἱ Ἄγγελοι· (1) λέγει λοιπόν· ὅτι ποῖος Ἄγγελος θέλει γένη ἴσος μὲ τὸν Κύριον; ἢ ποῖος ἀπὸ τοὺς ἁγίους θέλει εὑρεθῇ μὲ αὐτὸν ὅμοιος; βέβαια οὐδείς· υἱοὺς γὰρ Θεοῦ κατὰ χάριν, τοὺς ἁγίους πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν, κατὰ τό· „ Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐστε· (Ψαλ. πα΄. 6.) ἐπειδὴ, ἐσὺ μὲν εἶσαι Ποιητὴς, οἱ δὲ Ἄγγελοι, καὶ οἱ ἅγιοι εἶναι ποιήματα· δὲν λέγει δὲ ταῦτα ὁ Δαβὶδ συγκρίνωντας τὸν Θεὸν μὲ τὰ κτίσματα· ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι ἕνα ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ δίδῃ ἀπὸ τὴν ἀνομοιότητα τῶν κτισμάτων, ὑπεροχὴν εἰς τὸν Θεόν· ὑπερυμνεῖ δὲ τὸν Θεὸν, διατὶ ὑπεσχέθη νὰ κάμῃ μεγάλα καὶ σωτηριώδη πράγματα. (2) „ Ταῦτα δὲ τὰ λόγια ὁμοιάζουν μὲ ἐκεῖνο τὸ τοῦ Ἡσαΐου, „ Οὐ πρέσβις, οὐδὲ Ἄγγελος, ἀλλ᾽ αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτούς. (Ἡσ. ξγ΄. 9.)

7: „ Ὁ Θεὸς ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ
„ ἁγίων, μέγας καὶ φοβερὸς ἐστιν ἐ-
„ πὶ πάντας τοὺς περικύκλῳ αὐτοῦ.

Βουλὴν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ συνάθροισμα καὶ συνέδριον τῶν ἁγίων, καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό „ Οὐδὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων· ἐπειδὴ εἰς τὸ συνάθροισμα τῶν ἁγίων, δοξάζεται καὶ ὑμνεῖται ὁ Θεός· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς, ὁποῦ δοξάζεται εἰς τὸ συνάθροισμα τῶν ἁγίων αὐτὸς εἶναι μέγας καὶ φοβερὸς εἰς τοὺς ἁγίους· οὗτοι γὰρ οἱ ἅγιοι εἶναι κύκλῳ τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ πλησιάζουσιν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς οἰκειότητος τῶν ἀρετῶν· μέγας δὲ καὶ φοβερὸς εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἁγίους· διατὶ αὐτοὶ γνωρίζουν ἀκριβῶς τὴν ἄρρητον δύναμιν καὶ ὑπεροχὴν τοῦ Θεοῦ· ἁγίους δὲ ὀνομάζομεν καὶ τὰς οὐρανίους Δυνάμεις· διατὶ καὶ αὐταὶ εἶναι παρομοίως τριγύρω εἰς τὸν Θεόν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον· ἐκεῖνα: ὁποῦ κυκλόνεται, ἔχει ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐκείνους, ὁποῦ τὸν κυκλώνουσιν· ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Θεὸς ἔχει τοὺς κυκλώνοντας αὐτὸν ἀνθρώπους, ὀπίσω μὲν, θέλομεν νοήσομεν ἐκείνους, ὁποῦ ἀκολουθοῦν εἰς αὐτὸν διὰ μέσου τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς· ἀριστερὰ δὲ ἐκείνους, ὁποῦ ἐκατώρθωσαν πνευματικῶς τὴν φυσικὴν θεωρίαν· λέγει γὰρ περὶ τῆς σοφίας ἡ τῶν Παροιμιῶν βίβλος „ Ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς πλοῦτος καὶ δόξα· (Παρ. γ΄. 16.) δεξιὰ δὲ τοῦ Θεοῦ ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν ἐκεῖνοι, ὁποῦ δέχονται τὴν ἄϋλον γνῶσιν καὶ θεωρίαν τῶν νοητῶν, καθαρὰν ἀπὸ κάθε αἰσθητὴν φαντασίαν· „ Ἔτη ζωῆς γάρ φησιν, ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς (Παρ. γ΄ 16.) ἔμπροσθεν δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ διὰ τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα τοῦ θείου κάλλους, ἀξιοῦνται τῆς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἀπολαύσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀκολούθως θεοῦνται. (3)

8: „ Κύ-

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος καὶ Δίδυμος λέγουσιν, ὅτι νεφέλας τὰς Ἀγγελικὰς Δυνάμεις ὀνομάζει διὰ τὸ μετάρσιον.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος καὶ ὁ Εὐσέβιος, Κύριον ἐνταῦθα νοοῦσι τὸν Χριστὸν, καθὰ Θεόν· ἀσύγκριτος γάρ ἐστιν ὁ Χριστὸς ὑπὲρ πάσας τὰς οὐρανίους Δυνάμεις, καὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς τὴν υἱοθεσίαν δεξαμένους ἁγίους· οὐδεὶς γὰρ τούτων ὅμοιός ἐστιν αὐτῷ· πῶς γὰρ τὸ μετέχον τῷ μεθεκτῷ; προστίθησι δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἁγίων ἐν νεφέλαις ὄντων, οὐδεὶς τῶν ἁρπαγέντων ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ ἐρχομένῳ ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς· εἰ γὰρ καὶ ἕκαστος μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης ἡρπάγη· ἀλλ᾽ οὐ πολλῆς· ὁ δὲ Σωτὴρ μετὰ πολλῆς, ἧς παρέχει· καὶ οἱ μὲν, ἐν νεφέλαις· ὁ δὲ ἐπὶ τῶν νεφελῶν, ὅπερ αὐθεντικὸν καὶ βασιλικόν· ὁ δὲ Θεοδώρητος υἱοὺς Θεοῦ λέγει τοὺς νομιζομένους θεοὺς τῶν Ἐθνῶν, ὡς καὶ υἱοὺς ἀνθρώπων τοὺς ἀνθρώπους· οὐδεὶς σοι, φησι, παραβληθῆναι δυνήσεται, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε· „ Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεούς.

(3) Ἄλλος δέ φησι „ Καὶ ἁπλῶς κύκλῳ τοῦ Θεοῦ οἱ ἅγιοι, οὓς μὴ μεταλαβοῦσα διατειχίζει καὶ διΐστησιν ἁμαρτία.

8 : „ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, τίς ὅ-
„ μοιός σοι; δυνατὸς εἶ Κύριε, καὶ ἡ
„ ἀλήθειά σου κύκλῳ σου.

Ὦ Θεέ, λέγει, βασιλεῦ τῶν ἄνω Δυνάμεων, ἡ δύναται ποῖος εἶναι ὅμοιος μὲ ἐσένα! συνεχῶς δὲ λέγει τοῦτο, ὄχι ἐρωτηματικῶς, ἀλλὰ θαυμαστικῶς ἐκπληττόμενος, καὶ τὸ ἀσύγκριτον τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐκπλήξεως διδάσκων· δυνατὸς εἶσαι, λέγει, νὰ τελειώσης ἐκεῖνα, ὁποῦ ὑπόσχεσαι· διὰ τοῦτο καὶ πιστεύω, ὅτι ἀληθῶς ταῦτα θέλουν γένουν· ὄχι μόνον δὲ εἶσαι δυνατὸς, ἀλλὰ εἶσαι καὶ ἀληθὴς, καὶ ὡσὰν ροῦχον ἔχεις ἐνδεδυμένην τὴν ἀλήθειαν· ὅθεν ἡ ἀλήθεια τριγύρωσου εὑρισκομένη, καμμίαν φοράν δὲν χωρίζεται ἀπὸ λόγου σου· φανερόνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς πάντοτε ἀληθεύει· (1)

9 : „ Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θα-
„ λάσσης, τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων
„ αὐτῆς σὺ καταπραΰνεις.

Κίνησες θαλάσσης εἶναι ἡ βία τῶν κυμάτων της· σὺ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, ἐξουσιάζεις καὶ τὴν ταραχὴν τῆς θαλάσσης καὶ τὴν γαλήνην· καὶ σὺ κάμνεις καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο, ὁπόταν θέλῃς· καθὼς γὰρ ὕμνησε τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ ογ Ψαλμῷ ἀπὸ τὰ κτίσματα καὶ μεγαλουργήματά του. εἰπών· „ Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θάλασσαν· σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὡραῖα τῆς γῆς, καὶ τὰ λοιπά· ἔτζι καὶ ἐδῶ λέγει, ὅτι σὺ ἔκαμες τάδε καὶ τάδε. (2)

10 : „ Σὺ ἐταπείνωσας ὡς τραυματίαν ὑ-
„ περήφανον· ἐν τῷ βραχίονι τῆς
„ δυνάμεώς σου διεσκόρπισας τοὺς ἐ-
„ χθρούς σου.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐταπείνωσας, αἰσθητῶς μὲν,

τία· τούτοις δὲ μέγας ὁ Θεὸς δι' ὑψηλότητα διανοίας· ἢ φοβερὸς, διὰ φόβον τῆς ἀποπτώσεως· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Φοβερός ἐστιν ὁ Θεὸς ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλῳ αὐτοῦ· τούτων γὰρ ἐν μέσῳ ἑστὼς, ἢ ὑπὸ τούτων δορυφορούμενος, ἐνδοξαζόμενος εἴρηται ἢ μέγας ἢ φοβερὸς τούτοις, ἅ τε δὴ πελάζουσιν αὐτῷ, ἢ τὴν ἄρρητον αὐτοῦ γινώσκουσι δύναμιν· φοβερὸς δέ ἐστι ἢ τοῖς ἐναντίοις, ἀπειλῶν κολάσεις, ἢ ἐπιφέρων κατὰ τῶν λειποτακτῶν τῶν θείων αὐτοῦ προσαγμάτων· εἶπε δὲ ἢ ὁ Δίδυμος· „ Ὥσπερ οἱ ἀσύνετοι σκανδαλίζονται ὁρῶντες αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, ἀκούοντές τε λέγοντος αὐτοῦ· „ Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι· οὕτως οἱ ἅγιοι τοὔμπαλιν δοξάζουσιν αὐτὸν ἢ μέγαν ἢ φοβερὸν καλοῦσι· ἢ τοῦτο ἐκεῖθεν δῆλον, ἐκ τοῦ τὸν Πέτρον ὥσπερ ἐκ στόματος ἁπάντων βοᾶν· „ Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.

(1) Ὅθεν ἢ ὁ Θεοδώριτος εἶπε· „ Τίς σοι Δέσποτα, τῶν οὕτων δύναται συγκριθῆναι τῶν Δυνάμεων εἶ Κύριος ἢ Θεός· δύναμιν ἔχεις σύνδρομον τῇ βουλήσει· ἀληθῆ πάντα ἢ βέβαια παρὰ σοί· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἀλήθειά ἐστιν ὁ εἰπών· „ Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια· ὡς γὰρ μόνος σοφὸς, οὐ μετέχων, ἀλλὰ γεννῶν σοφίαν· οὕτω μόνος ἀληθινὸς, ὁ κύκλῳ τὴν ἀλήθειαν ἔχων· οὐ μεταλαμβάνων, ἀλλὰ ἢ διδοὺς ἑτέροις αὐτήν· καθ' ἑκάστην γὰρ ἐπίνοιαν ἔχει συνόντα τὸν Υἱὸν ὁ Πατήρ· ἐστι γὰρ ὁ λόγος πρὸς τὸν Θεόν· Θεὸς δὲ ὁ λόγος ἦν· ὁ Πατὴρ ἦν ἐν τῷ Υἱῷ, ἢ ὁ Υἱὸς ἐν τῷ Πατρί· ἢ φῶς δὲ ὢν ὁ Θεὸς ἔχει φῶς ἐν ἑαυτῷ τὸν Υἱὸν, ὥς φησι Δανιήλ· „ Καὶ τὸ φῶς μετ' αὐτοῦ ἐστι· (Δαν. β. 22.) τὸ δέ ἐστι δηλοῖ τὴν ἀϊδιότητα· ὅθεν εἴρηται ἢ ἀπαύγασμα φωτὸς ἀϊδίου· εἶναι δὲ κύκλῳ τὴν ἀλήθειαν ἔφησεν, οὐ γεγονέναι, ἢ ἔσεσθαι· πάρεστι γὰρ ἡ αὐτοσοφία ἢ ἀλήθεια τῷ λόγῳ τε ἢ φωτὶ τοῦ Θεοῦ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Δείκνυσιν ὁ λόγος, ὡς αὐτὸς ὁ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ ἐστιν, ὁ ἢ τὴν ὑγρὰν ἐξ ἀρχῆς παραγαγὼν οὐσίαν· ὁ πρόσχημα γυρώσας ἐπὶ πρόσωπον ὕδατος· ὁ τεθεικὼς ἄμμον ὅριον τῇ θαλάσσῃ ἢ τοῖς ἀνέμοις ἢ εἰρηκὼς αὐτῇ, μέχρι τούτου ἐλεύσῃ ἢ οὐχ ὑπερβήσῃ, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσονταί σου τὰ κύματα· ὑπέδειξε δὲ ἀληθὲς, ὅτι δεσπόζει τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, ὅτε ἐπετίμησε τῇ θαλάσσῃ ἢ τοῖς ἀνέμοις, ἢ ἐγένετο

μὲν κάθε ὑπερήφανον ἄνθρωπον· „ Κύριος γὰρ φησιν, ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται· (Παρ. γ΄. 34.) νοητῶς δὲ, τὸν Διάβολον, κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, καὶ τὸν Διόδωρον· ὅς τις ὑπερηφανεύθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐκρημνίσθη· ὡς τραυματίαν δὲ, διατὶ οἱ τραυματίαι: ἤγουν οἱ πληγωμένοι, εἶναι ταπεινοί· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν πόνον τῶν πληγῶν τους, καταβιβάζουσι καὶ ταπεινοῦσι τὸ ὑψηλὸν φρόνημά τους· „ Δέδωκε γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς δούλοις του πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· (Λουκ. ί. 19.) Μερικοὶ δέ: ἤτοι ὁ Θεοδώριτος, ὑπερήφανον ἐνόησαν τὸν Φαραώ· ἐχθροὺς δὲ, τοὺς Αἰγυπτίους, οἵτινες ἐπνίγησαν εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ἐσκορπίσθησαν νεκροὶ εἰς τὰ παραθαλάσσιά της· βραχίονα δέ: ἤγουν πράτζον τῆς δυνάμεώς σου, εἶπεν, ἀντὶ τοῦ τὸν βραχίονά σου τὸν δυνατόν· ἢ ἐχθροὺς ἁπλῶς λέγει, τοὺς ἀσεβεῖς καὶ τοὺς Δαίμονας.

11 : „ Σοί εἰσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ σή ἐστιν „ ἡ γῆ.

Ἐδικοί σου, λέγει, εἶναι οἱ Οὐρανοί: ἤτοι ὁ ὁρώμενος καὶ ὁ τούτου ὑπέρτερος, ὅς τις ἐστὶν ἀόρατος· καὶ ἐδική σου εἶναι ἡ γῆ· καθὼς λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ ἀλλαχοῦ „ Τὰ σύμπαντα δοῦλα σά (Ψαλ. ριη.) περὶ δὲ τῶν οὐρανῶν εἴπομεν καὶ εἰς τὸν η΄. Ψαλμὸν ἑρμηνεύοντες τό „ Ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου· σελήνην καὶ ἀστέρας, ἃ σὺ ἐθεμελίωσας.

„ Τὴν οἰκουμένην καὶ τὸ πλήρωμα „ αὐτῆς σὺ ἐθεμελίωσας.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· εἶπε δὲ καὶ εἰς τὸν κγ. Ψαλμόν· „ Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ, καὶ ὅρα τὴν ἐκείνου ἐξήγησιν. (1)

12 : „ Τὸν Βορρᾶν καὶ τὴν θάλασσαν σὺ „ ἔκτισας,

Λέγει ὁ Ἡσύχιος, ὅτι ἡ Παλαιὰ Γραφὴ μὲ τὸ ὄνομα τῆς θαλάσσης ὀνομάζει τὴν δύσιν· ὅθεν ἡ Βίβλος τῶν Ἀριθμῶν ἀναφέρουσα τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ, πῶς ἄλλαι μὲν εὑρίσκοντο εἰς τὰ ἀνατολικὰ μέρη τῆς σκηνῆς, ἄλλαι δὲ, πρὸς λίβα: ἤτοι εἰς τὰ νότια μέρη αὐτῆς· ἄλλαι, εἰς τὴν θάλασσαν: ἤγουν εἰς τὰ δυτικὰ μέρη· καὶ ἄλλαι εἰς τὰ βόρεια μέρη της. Κατὰ ἀνατολὰς τάγματα παρεμβολῆς Ἰούδα... τάγματα παρεμβολῆς Ῥουβὶμ πρὸς λίβα.. τάγματα παρεμβολῆς Ἐφραὶμ παρὰ θάλασσαν ... τάγματα παρεμβολῆς Δὰν πρὸς βορρᾶν (Ἀρι. β. 3.) ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ βόρειον μέρος καὶ τὸ δυτικὸν ἔμελλον μερικοὶ, (οἱ Μανιχαῖοι δηλαδὴ

νετο γαλήνη μεγάλη· ῥᾴδιόν σοι, φησὶν ὁ Θεοδώρητος, καὶ διεγεῖραι τὴν θάλασσαν, καὶ γαλήνην ἐργάσασθαι· ὁ περιθεὶς αὐτῇ κλεῖθρα καὶ πύλας καὶ ὅρια πηξάμενος, ὡς ἂν μὴ ὑπερβᾶσα, κατακλύσειε τὴν τῶν ἀνθρώπων οἰκουμένην· ἔοικε δὲ τὸ χωρίον τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων θάλασσαν ἀποκαλεῖν· διὸ καὶ μετὰ τὸν λόγον τῆς θαλάσσης ἐπήγαγε τὰ περὶ τοῦ τραυματίου καὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ σημάνας τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις καὶ τὸν ἄρχοντα τούτων· καὶ διδάξας τὴν τοῦ Μονογενοῦς μέχρι τῆς δηλωθείσης θαλάσσης κάθοδον· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἡ ἀλήθειά σου, φησὶ, παρὰ τοῖς κυκλοῦσί σε· ἡμεῖς δὲ μακράν σου τυγχάνοντες, τὴν σὴν μεγαλουργίαν ἀπὸ τῆς κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν προνοίας ὁρῶντες, ὁμολογοῦμεν ὅτι δυνατὸς εἶ, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλῳ σου· καταπραΰνεις γὰρ τοσαύτην οὖσαν τὴν θάλασσαν περιθεὶς αὐτῇ πύλας καὶ ὅρια· ἢ καὶ ὡς δεσπότῃ δουλεύουσα, κυρτουμένη πτήσσει, καὶ εἰς ἑαυτὴν καταράσσεται πρὸς τὸ μὴ πᾶσαν ἐπικλύσαι τὴν γῆν.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Οἰκουμένην ὠνόμασε τὸ οἰκούμενον μέρος τῆς γῆς, ἀποδιαστείλας τῆς ἐρήμου καὶ ἀοικήτου· προσέθηκε δὲ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, οὕτω σημήνας τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος τῶν τὴν οἰκουμένην πληρούντων· πλή-

λαδὴ) νὰ λέγουσι, πῶς εἶναι ποιήματα τοῦ πονηροῦ δημιουργοῦ, τὸ μὲν βόρειον, διὰ τὴν ψυχρότητα, τὸ δὲ δυτικὸν διὰ τὴν σκοτεινότητα· διὰ τοῦτο ἀρχαίως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον προαναιρέσας διὰ τῶν λόγων τούτων τὴν πλάνην αὐτῶν· καὶ διδάσκει, ὅτι καὶ αὐτὰ ἐγεννήθησαν παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ Δημιουργοῦ, ὡς ἀγαθὰ ὄντα· πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ὅταν ἡμεῖς βλέπωμεν κατὰ ἀνατολὰς, ἔμπροσθεν εἰς τὸ πρόσωπόν μας εἶναι ἡ ἀνατολή· ὀπίσω δὲ εἰς τὴν πλάτην μας, εἶναι ἡ δύσις· ἀριστερά, εἶναι ὁ βοῤῥᾶς: ἤτοι ἡ ἄρκτος· καὶ δεξιὰ, εἶναι ὁ νότος: ἤτοι ἡ μεσημβρία.„

„Θαβὼρ καὶ Ἑρμὼν ἐν τῷ ὀνόματί „σου ἀγαλλιάσονται.

Τὸ Θαβὼρ καὶ τὸ Ἑρμὼν εἶναι βουνὰ καὶ ὅρια τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· ὅθεν διὰ τῶν δύω αὐτῶν αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην, δηλαδὴ ὅτι αὐτὴ θέλει χαρῇ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· ἤγουν διὰ τὸν Χριστόν· ἢ διατὶ ὀνομάζεται ἀπὸ τὸν Χριστόν· γῆν δὲ νοοῦμεν τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ κατοικοῦν τὴν γῆν ἐκείνην· ἐπειδὴ εἰς τὰ βουνὰ αὐτὰ ἔκαμεν ὁ Κύριος μερικὰς διατριβὰς τῆς ἐνσάρκου πολιτείας αὐτοῦ· καὶ εἰς μὲν τὸ Θαβὼρ ἐμετεμορφώθη· εἰς δὲ τὸ Ἑρμὼν ἀνέστησε τὸν υἱὸν τῆς χήρας· εἰς τοῦτο γὰρ τὸ Ἑρμὼν εὑρίσκεται ἡ πόλις Ναΐν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέστησεν ἐκεῖνον (1)

13: „Σὸς ὁ βραχίων μετὰ δυναστείας. „κραταιωθήτω ἡ χείρ σου· ὑψωθήτω ἡ δεξιά σου.

Τοῦτο ἀναγινώσκεται κατὰ ἀναστροφὴν καὶ ὑπερβατόν· ἤγουν ὁ σὸς βραχίων· ἢ ὁ σὸς βραχίων, κατὰ πλεονασμὸν τοῦ ἄρθρου· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἡ ἰδική σου δύναμις Κύριε, εἶναι δυνατωτάτη· βραχίονα γὰρ Θεοῦ, τὴν δύναμιν αὐτοῦ ὀνομάζει, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός· „Χριστὸν γάρ, φησι, Θεοῦ δύναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν· (α'. Κορ. α'. 24.): ἂς κραταιωθῇ δέ, εἶπεν, ἡ χείρ σου ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν σου· καὶ ἂς ὑψωθῇ ἡ δεξιά σου εἰς σκέπην ἐδικήν μας· χεῖρα δὲ καὶ δεξιὸν, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει· διπλῆν δὲ αὐτῆς ζητεῖ τὴν ἐνέργειαν ὁ Δαβὶδ, τιμωρητικὴν καὶ εὐεργετικήν: ἤτοι καὶ νὰ ἐκδικήσῃ τοὺς ξένους καὶ ἐχθρούς, καὶ νὰ σκεπάσῃ τοὺς ἐδικούς της καὶ φίλους κατὰ τὸν Θεοδώριτον·

πλήρωμα δὲ ϗ ἄλλως τῆς οἰκουμένης, οὐκ ἂν ἁμάρτοις λέγων τὴν τοῦ Σωτῆρος Ἐκκλησίαν, ἣν αὐτὸς ἐθεμελίωσεν ἐπὶ τὴν πέτραν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον „Τὰ τέσσαρα τμήματα τῆς οἰκουμένης διὰ τούτων σημαίνει· διὰ μὲν τοῦ Βοῤῥᾶ, τὰ ἀρκτῷα μέρη· διὰ δὲ τῆς θαλάσσης, τὰ τῆς ἑσπέρας· διὰ δὲ τοῦ Ἑρμωνιεὶμ ὄρους ἐν τῇ ἐρήμῳ κειμένου τῇ πρὸς τὸ Σινᾶ, τὸν νότον· διὰ δὲ τοῦ Θαβὼρ τοῦ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, τὴν Ἀνατολήν· ἠγαλλιάσαντο δὲ τὰ ὄρη ταῦτα, τὸ μὲν Ἑρμὼν, βαπτιζομένου τοῦ Κυρίου· τὸ δὲ Θαβὼρ, μεταμορφουμένου· φαίνεται δὲ, ὅτι τὸ Ἑρμὼν τοῦτο λέγεται τὸ αὐτὸ ϗ Ἑρμωνιεὶμ ϗ Ἀερμὼν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον ϗ Θεοδώριτον· ἀδιαφόρως δὲ ὀνομάζει αὐτὸ ὁ θεῖος Κύριλλος ϗ Ἀερμὼν ϗ Ἑρμωνιεὶμ, ἀγκαλὰ ϗ εἰς τὸ Δευτερονόμιον γράφεται· „Καὶ ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν . . . ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Σιὼν (ἢ Σηών) ὅ ἐστιν Ἀερμὼν (Δευτερ. δ'. 48.) Εἰς τὰ Παραλειπόμενα ὅμως φαίνεται φανερὰ, ὅτι ἄλλο εἶναι τὸ Ἑρμὼν, ϗ ἄλλο τὸ Ἀερμών· οὕτω γάρ φησι· „Καὶ οἱ ἡμίσεις φυλῆς Μανασσῆ κατῴκησαν ἀπὸ Βασὰν, ἕως Βαὰλ, Ἑρμὼν, ϗ Σανὶρ, ϗ ὄρος Ἀερμών· (Α'. Παραλ. ε'. 23.) εὑρίσκεται δὲ τὸ βουνὸν τοῦ Ἀερμὼν κατὰ Ἀνατολὰς τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ὁμοῦ μὲ τὰ βουνὰ Γαλαὰδ ϗ Σανίρ· ἔφη δὲ ὁ Δίδυμος· „Ὅτι τῶν δύω τούτων μέμνηται τμημάτων, ἐπειδὴ ἐκ θαλάσσης: ἤτοι ἐκ νότου· (ἐπειδὴ ἡ θάλασσα κεῖται ἐν τῷ νοτίῳ μέρει τῆς Ἱερουσαλήμ.) οἱ Αἰγύπτιοι κεῖνται, οὓς μετῆλθε τιμωρίᾳ ὁ Θεὸς τὸν ἴδιον σῴζων λαόν· ἐκ Βοῤῥᾶ δὲ, Ἀσσύριοι· ῥᾳδίας οἱ φησιν, ἡ τούτων τῶν Ἀσσυρίων δηλαδὴ, ὡς ἡ ἐκείνων τῶν Αἰγυπτίων κατάλυσις· λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος, ὅτι τὸ Θαβὼρ μὲν, ἑρμηνεύεται ἐκλεκτός· τὸ δὲ Ἑρμὼν, φωτὸς μετεωρισμός· ὁ γὰρ τυγχάνων ἐκλογῆς θείας, ϗ ὑπὸ φωτὸς μετεωριζόμενος, ἀγαλλιᾶται ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.

του· εἴπομεν δὲ τί δηλεῖ ἡ ὕψωσις τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν θ. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Ἀνάστηθι Κύριε ὁ Θεός μου· ὑψωθήτω ἡ χείρ σου. (1)

14: „ Δικαιοσύνη καὶ κρίμα ἑτοιμασία „ τοῦ θρόνου σου.

Ὁ μὲν Ἀκύλας ἐξέδωκε· „ Δικαιοσύνη καὶ κρίσις βάσις τοῦ θρόνου σου· ὁ δὲ Σύμμαχος· „ Ἕδρασμα· εἴπομεν δὲ, ὅτι τὸ ἑτοιμάζω σημαίνει πολλάκις τὸ ἑδράζω καὶ στερεόνω· τὸ δὲ νόημα τοῦ ῥητοῦ εἶναι τοῦτο· δίκαιος εἶσαι ἐσὺ ὁ Κριτὴς, τοῦ ὁποίου καὶ ὁ δικαστικὸς θρόνος στέκει στερεωμένος ἐπάνω εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ κρίσιν· δικαιοσύνην μὲν οὖν καὶ κρίμα, θέλεις νοήσεις τὴν δικαίαν κρίσιν· καὶ τοῦτο γὰρ τὸ σχῆμα συνειθίζει ἡ παλαιὰ νὰ μεταχειρίζεται: δηλαδὴ τὸ νὰ βάλλῃ οὐσιαστικὸν ὄνομα ἀντὶ ἐπιθέτου· καθὼς ἐκεῖνο ὁποῦ λέγει παρακάτω· „ Ἔλεος καὶ ἀλήθεια, ἐτέθη ἀντὶ τοῦ, ἔλεος ἀληθινόν· ἢ δικαιοσύνην μὲν ὀνομάζει τὴν ἕξιν τοῦ κρίνειν, κρίμα δὲ τὴν ἀπόφασιν· καθὼς καὶ ἔλεος μὲν, ὀνομάζει τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλήθειαν δὲ, τὴν ἔκβασιν τῆς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ.

„ Ἔλεος καὶ ἀλήθεια προπορεύσονται πρὸ προσώπου σου.

Μὲ τὰ τέσσαρα ταῦτα: ἤγουν μὲ τὴν δικαιοσύνην, καὶ κρίμα, καὶ μὲ τὸ ἔλεος, καὶ τὴν ἀλήθειαν, φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὰ τέσσαρα ταῦτα: ἤγουν, ὅτι σὺ Κύριε, λέγει, ἐπιστήμων εἶσαι φυσικὰ τοῦ νὰ κρίνῃς δικαίως, καὶ νὰ ἀποφασίζῃς· τοῦ νὰ ἐλεῇς, καὶ νὰ ἀληθεύῃς· διὰ τοῦτο, καὶ θέλεις μὲν κρίνεις δικαίως τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ τυραννεῖται ἀπὸ τὸν ἐχθρόν· θέλεις δὲ ἀποφασίσεις ἐναντίον τῆς πλάνης τοῦ τυράννου Διαβόλου, καὶ τῶν Εἰδώλων· καὶ θέλεις μὲν ἐλεήσεις τὸ πλάσμα σου· θέλεις δὲ ἀληθεύσεις εἰς τὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκες εἰς ἐμένα, καὶ εἰς τοὺς ἐκλεκτούς σου· ἠμπορεῖ δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τινας, ὅτι τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια λέγονται, ὅτι πηγαίνουν ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ· διατὶ καὶ ἕνας δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀντικρύσῃ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ: ἤγουν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ, ἂν ἴσως πρότερον δὲν ἐλεηθῇ, καὶ δὲν ἑνωθῇ μὲ τὴν ἀλήθειαν τῶν δογμάτων· ἔλεος γὰρ καὶ ἀλήθεια προϋπαντῶσιν εἰς τὸν τοιοῦτον. Μερικοὶ δὲ ταῦτα ἐνόησαν περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως: ἤγουν, ὅτι σὺ Κύριε εἶσαι Κριτὴς δικαιότατος· καὶ ὅτι εἰς τὴν κρίσιν σου προηγεῖται τὸ ἔλεος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν· ἐπειδὴ δὲν δύναταί τινας νὰ ὑπομείνῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐλέγχων τοῦ Θεοῦ, ἂν ἴσως δὲν σμίξῃ μὲ αὐτὴν καὶ τὸ θεῖον ἔλεος. (2)

15: „ Μακάριος ὁ λαὸς, ὁ γινώσκων ἀ„ λαλαγμόν.

Εἴπομεν πολλάκις, ὅτι ἀλαλαγμὸς εἶναι φωνὴ ἐπινίκιος· μακαρίζει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐκείνους, ὁποῦ ἠξεύρουν νὰ μελῳδοῦν ὕμνον ἐπινίκιον εἰς τὸν Χριστὸν, τὸν νικητὴν τοῦ Διαβόλου: ἤτοι τοὺς Χριστιανοὺς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἢ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον μακαρίζει ἐκείνους, ὁποῦ ἠξεύρουν νὰ ἀλα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος „ Ὅτι ὁ Μονογενὴς, ϗ βραχίων τοῦ Πατρὸς λέγεται, κατὰ τό· „ Καὶ ὁ βραχίων Κυρίου, τίνι ἀπεκαλύφθη; ϗ χείρ, ὡς τό· „ Ἡ χείρ σου ἐποίησε ταῦτα· ϗ δεξιὰ, ὡς τό· „ Δεξιὰ Κυρίου ὕψωσέ με· λέγει οὖν· ὑψωθήτω ἡ δεξιά σου παραδοξοποιοῦσα, ϗ δυνάμεις ποιοῦσα ἔνδοξος φανήτω· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὁ σὸς Δέσποτα βραχίων ἐπεδείχθη τοῖς πᾶσι μετὰ δυναστείας· εἰ γὰρ ϗ γέγονεν ἄνθρωπος, ϗ πέφηνε καθ᾽ ἡμᾶς, ἀλλ᾽ ἐμφανὴς κατέστη, ἡ τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ ὑπεροχή.

(2) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Τῆς δικαιοσύνης ϗ τοῦ κρίματος, προτρέχει ἔλεος ϗ ἀλήθεια· δεῖται γὰρ ἐλέους ἡ δικαιοσύνη, πρὸς τιμωρίας πρᾳότητα· οὐδεὶς γὰρ ἀνθρώπων ὑφίσταται τῆς δικαιοσύνης τὸ ἄκρατον.

ἀλαλάζουν ἐναντίον τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν Δαιμόνων, μὲ τὸ νὰ νικοῦν καὶ νὰ κατατροπόνουν αὐτοὺς διὰ τῶν ἀγώνων.

„ Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου
„ σου πορεύσονται.

Πρόσωπον μὲν τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Υἱὸς, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ δ'. Ψαλμῷ· φῶς δὲ τοῦ Υἱοῦ εἶναι αἱ ἐντολαί του· „ Λύχνος γάρ φησι, τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου (Ψαλ. ριη'.) λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ, ὁποῦ ἠξεύρουν τὸν ἀνωτέρω ἀλαλαγμόν: ἤγουν ὁποῦ ἠξεύρουν νὰ ὑμνοῦν τὸν Χριστὸν, καὶ νὰ νικοῦν τὸν Διάβολον, αὐτοὶ θέλουν περιπατοῦν εἰς τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. (1)

16: „ Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσον-
„ ται ὅλην τὴν ἡμέραν.

Οἱ Χριστιανοὶ, λέγει, οἱ ἠξεύροντες τὸν ἀνωτέρω ἀλαλαγμὸν, θέλουν χαίρουν πάντοτε ὀνομάζοντες τὸ ὄνομά σου· (2) διατὶ, ἀνίσως ὁ δίκαιος ἄνθρωπος, ὅταν μόνον ἐνθυμηθῇ τὸν Θεὸν εὐφραίνεται· „ Ἐμνήσθην γάρ φησι, τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην· (Ψαλ. οσ'. 3·) πόσῳ μᾶλλον θέλει χαρῇ, ὅταν καὶ ὀνομάζῃ αὐτόν; ἢ καὶ ὁ λόγος οὗτος πρὸς τὸν Χριστὸν ἀναφέρεται· διὰ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου χαίρουν, οἱ ἀπ' αὐτοῦ καλούμενοι Χριστιανοί.

„ Καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθή-
„ σονται.

Δικαιοσύνη τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Υἱὸς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· „ Ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός· (Α'. Κορ. α'. 30.) οὗτος λοιπὸν ὑψώσει τοὺς Χριστιανοὺς· καὶ χωρίσας αὐτοὺς ἀπὸ τὰ γήϊνα διὰ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου, τοὺς ἀνεβίβασεν εἰς τὸν οὐρανόν.

17: „ Ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν
„ σὺ εἶ.

Δύναμις μὲν τῶν Χριστιανῶν εἶναι ὁ Χριστὸς ἐπειδὴ ἐνδυναμόνει αὐτούς· καύχημα δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ Πατὴρ, εἰς τὸν ὁποῖον τόσον σεμνύνεται, ὥστε ὁποῦ ἄνω καὶ κάτω καὶ εἰς καθὲ μέρος τοῦ Εὐαγγελίου, Πατέρα ἐδικόν του τοῦτον ὁμολογεῖ· καὶ εἰς αὐτὸν ἀφιερόνει ὅλα του τὰ κατορθώματα.

„ Καὶ ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψωθήσεται
„ τὸ κέρας ἡμῶν.

Εὐδοκία τοῦ Πατρός: ἤτοι ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Πατρὸς εἶναι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Υἱοῦ, καὶ ὅσα περὶ αὐτήν· περὶ δὲ τοῦ κέρατος, εἴπομεν ἐν τῷ οδ'. Ψαλμῷ· ὅτι ποτὲ μὲν νοεῖται ἀντὶ δυνάμεως, ποτὲ δὲ, ἀντὶ καυχήσεως καὶ δόξης· συναριθμεῖ δὲ μὲ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του ἐδῶ, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη· διατὶ ἐκ τοῦ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Πνεύματος τῷ ἐκπεμπομένῳ διὰ τοῦ Υἱοῦ, ὅς ἐστι πρόσωπον τοῦ Πατρὸς, πορεύσονται οἱ πνευματοφόροι· ὁδηγεῖ γὰρ αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰς ἕκαστα τῶν ἐν φωτὶ πρακτέων.
(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους μακαρίζει, ὅτι δὴ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ δυνάμει ἐποίουν, ὅσα ἐποίουν παράδοξα· ἀεὶ δὲ ἡμᾶς στεφανοῖ τὸ καλὸν ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐπικληθὲν εἰς ἡμᾶς· ὠνομάσμεθα γὰρ διὰ Χριστὸν Χριστιανοί· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος.

τοῦ σπέρματός του ἔμελλε νὰ γεννηθῇ ὁ Χριςός· καὶ ἀκολούθως διὰ μέσου τοῦ Χριςοῦ, ἔμελλε καὶ αὐτὸς νὰ γένῃ συγγενὴς μὲ τοὺς Χριςιανούς· οἱ μὲν γὰρ Χριςιανοὶ εἶναι τέκνα Χριςοῦ, ὁ δὲ Χριςὸς εἶναι κατὰ σάρκα Υἱὸς Δαβίδ· ἢ καὶ ὁ λόγος οὗτος ἐῤῥέθη ἐκ προσώπου τῶν Χριςιανῶν. (1)

18: „Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ ἀντίληψις, καὶ „τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ βασιλέως ἡμῶν.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, λέγει καὶ τώρα ἐδῶ: δηλαδὴ, ὅτι ἡ ἀντίληψις καὶ βοήθεια, μόνου τοῦ Κυρίου εἶναι, καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραήλ· ἅγιος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Θεὸς εἶναι· καθὼς εἶπε καὶ εἰς τὸν οζ. Ψαλμόν· „Καὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ παρώξυναν· ὁμοίως δὲ καὶ βασιλέα τὸν Θεὸν ὀνομάζει, καθὸ αὐτὸς εἶναι φύσει Κύριος ἡμῶν. (2)

19: „Τότε ἐλάλησας ἐν ὁράσει τοῖς υἱ„οῖς σου.

Τὸ τότε νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐν καιρῷ ἁρμοδίῳ, ἐλάλησας δὲ τὰ περὶ ἐμοῦ τοῦ Δαβίδ· ἐν ὁράσει δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐν αἰσθήσει· ἐπειδὴ ἡ ὅρασις εἶναι ἡ πλέον καθαρωτέρα καὶ αἰσθητικωτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας· ἔτζι γὰρ καὶ εἰς τὴν Ἔξοδον γράφεται· „Καὶ Πᾶς δὲ ὁ λαὸς ἑώρα τὴν φωνὴν Κυρίου. (Ἐξ. κ. 18.) ἀντὶ τοῦ ᾐσθάνετο· υἱοὺς δὲ Θεοῦ λέγει τοὺς Προφήτας, ὡς ἠγαπημένους εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν ἀρετήν· (3) ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἀπεκαλύφθησαν εἰς πολλοὺς Προφήτας τὰ περὶ τοῦ Δαβίδ, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἐδῶ λέγει ταῦτα· καθὼς καὶ ὁ Προφήτης Νάθαν πολλὰ εἶπεν εἰς αὐτόν· πλὴν δὲ εἶναι ταῦτα; εἶναι τὰ ἀκόλουθα· πλὴν, ἀγκαλὰ καὶ αὐτὰ φαίνωνται πῶς ἐῤῥέθησαν διὰ τὸν Δαβὶδ, ἐπειδὴ ἁρμόζουσι μερικῶς εἰς τὰ τοῦ Δαβὶδ πράγματα, δείχνονται ὅμως, ὅτι ἐῤῥέθησαν διὰ τὸν Χριςόν· θαυμαςὴ δὲ εἶναι ἡ τοῦ θείου Πνεύματος χάρις· πῶς εὐκόλως ἔσμιξε μὲ τὰ τοῦ Δαβὶδ πράγματα τὰ περὶ τοῦ Χριςοῦ, καὶ συνεσχίασε μὲ τὸν τύπον καὶ τὴν ὁμοίωσιν, τὴν ἀλήθειαν. (4)

„Καὶ εἶπας· Ἐθέμην βοήθειαν ἐπὶ „δυνατόν. ὕψωσα ἐκλεκτὸν ἐκ τοῦ „λαοῦ μου.

Σὺ, λέγει, Κύριε εἶπας διὰ τὸν Δαβίδ· ἐγὼ ἔδωκα τὴν ἐδικήν μου βοήθειαν εἰς τὸν δυνατόν, δυνατὸν δὲ φαίνεται, ὅτι λέγει ὁ Θεὸς τὸν Δαβὶδ ὡς Βασιλέα· ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ ὠνόμαζον τοὺς βασιλεῖς δυνατοὺς καὶ δυνάςας· πλὴν περισσότερον δυ-

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „Κέρας τὴν δόξαν καλεῖ· λέγει οὖν πρὸς τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ σὺ εὐδόκησας ἀποςεῖλαι τὸν Μονογενῆ: τούτου χάριν ἡ δόξα ἡμῶν ἐγήγερται· ἐδοξάσθημεν γὰρ συνεγερθέντες Χριςῷ. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς λέγει· „Δύναται δὲ ἡ ἀντίληψις καὶ τοῦ Κυρίου εἶναι, ὡς ἐνεργουμένη ὑπ' αὐτοῦ· καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ, ὡς ὑπομένοντος αὐτήν· ὡς ἅγιον εἶναι νῦν τὸν ἁγιαζόμενον, ἐν τῷ τῷ νοΐ καθορᾷν αὐτόν· ἵνα ᾖ ὑπερβατόν· ὅτι τοῦ Κυρίου βασιλέως ἡμῶν ἡ ἀντίληψις, καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραήλ.

(3) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σύμμαχος· „Τότε ἐλάλησας δι' ὁράσεως τοῖς υἱοῖς σου· οἴδαμεν γάρ σου τὰς διὰ τῶν Προφητῶν γεγενημένας ἐπαγγελίας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τούτους γὰρ καὶ ὁρῶντας καὶ βλέποντας ὠνόμαζον.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Τότε, ἀντὶ τοῦ πάλαι φησὶ, δι' ὁράσεων προφητικῶν, τοῖς υἱοῖς σου (ἤτοι τοῖς κεκλημένοις εἰς τὸ τῆς υἱοθεσίας ἀξίωμα) ἐλάλησας· τί δὲ ἐλάλησας; τό· „Ἐθέμην βοήθειαν ἐπὶ δυνατόν: ἤτοι τοῖς ἀσθενέσι καὶ πλεονεκτουμένοις ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἐθέμην καταφυγεῖν ἐπὶ δυνατόν· ὁ δὲ δυνατὸς, ὃν δέδωκεν ἡμῖν εἰς βοήθειαν ὁ Πατὴρ, ὁ Χριςός που πάντως ἐςί· καὶ γάρ ἐςι Δυνάμεων Κύριος· ὁ δὲ Δίδυμος, τὸ ἐν ὁράσει, ἐννοήσει ἐξήγησεν· ἀκούει γὰρ μόνον τοῦ λαλοῦντος ὁ μὴ νοῶν· ὁ δὲ συνιεὶς, ἀντιλαμβάνεται τῇ ὁράσει τοῦ

δυνατὸς νοεῖται ὁ Χριςὸς κατὰ τὴν Θεότητα· „ Χριςὸν, γάρ φησιν ὁ Παῦλος, Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν (α'. Κορ. α'. 24.) ὁμοίως καὶ ἐκλεκτὸν μὲν φαίνεται, ὅτι λέγει τὸν Δαβὶδ, διατὶ ἐδιάλεξε μὲν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὸ νὰ εἶναι Βασιλεύς· ὕψωσε δὲ αὐτὸν εἰς δόξαν διὰ τὰς ἀνδραγαθίας του· τῇ δὲ ἀληθείᾳ, τὸν Χριςὸν ἐδιάλεξεν ὁ Θεὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὴν καθ' ὑπόςασιν ἕνωσιν· ἐπειδὴ ἡ τοῦτον γεννήσασα Παρθένος, ἦτον ἐκ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· ὕψωσε δὲ αὐτὸν διὰ τὴν ἕνωσιν· (ἴσως διὰ τὴν κένωσιν) ὅθεν λέγει ὁ Παῦλος περὶ τοῦ Χριςοῦ· „ διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν (Φιλιπ. β'. 9.)

20 : „ Εὗρον Δαβὶδ τὸν δοῦλόν μου· ἐν ἐ„ λαίῳ ἁγίῳ μου ἔχρισα αὐτόν.

Τοῦτο διὰ μόνον τὸν Δαβὶδ ἐγὼ νοῶ, ὅτι τὸ λέγει ὁ Θεὸς ὁμοίως καὶ τὰ ἀκόλουθα, ἕως τοῦ, καὶ ἐν τῷ ὀνοματί μου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ, κατὰ τὸν Διόδωρον· ἀγκαλὰ μερικοὶ, ὡς ὁ θεῖος Κύριλλος καὶ ὁ Δίδυμος, καὶ ὁ Εὐσέβιος, καὶ ὁ Ἡσύχιος, καὶ ταῦτα εἰς τὸν Χριςὸν ἀναφέρουσιν· εὗρον, λέγει, τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, ζητήσας αὐτὸν ἀνάμεσα εἰς τὰ παιδία τοῦ Ἰεσσαί· εἶπε γὰρ πρὸς Σαμουὴλ ὁ Θεός· „ Ὅτι ἑώρακα ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰεσσαὶ ἐμοὶ βασιλέα· (α'. Βασιλ. ις. ί.) Περὶ δὲ τῆς χρίσεως τοῦ Δαβὶδ, ἡ πρώτη τῶν βασιλειῶν ἱςορεῖ· „ Καὶ ἔλαβε Σαμουὴλ τὸ κέρας τοῦ ἐλαίου, καὶ ἔχρισεν αὐτὸν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ· (α'. Βασιλ. ις. 13.) ἅγιον δὲ ἐδικόν του ὠνόμασεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, ἐπειδὴ ἦτον θεῖον· εἶχε γὰρ τὴν κατασκευήν του θεοδίδακτον καὶ μυςικήν. (1)

21 : „ Ἡ γὰρ χείρ μου συναντιλήψεται αὐ„ τῷ, καὶ ὁ βραχίων μου κατισχύ„ σει αὐτόν.

Χεῖρα μὲν καὶ βραχίονα ὀνομάζει τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ δύναμιν καὶ βοήθειαν, καθὼς πολλάκις ἐξηγήσαμεν· τὸ δὲ κατισχύσει, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐπισχύσει, ἢ ἐνισχύσει.

22 : „ Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ, καὶ „ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κα„ κῶσαι αὐτόν.

Τὸ ὠφελεῖν ἀντὶ τοῦ ἐκτελεῖν καὶ κατορθοῦν καὶ ἀνύειν, συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ἡ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα κατὰ τὸν Δίδυμον· καθὼς καὶ τώρα ἐδῶ· ἔτζι γὰρ καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον γράφεται· „ Θεωρεῖ-

τοῦ νοῦ τῆς τοῦ λέγοντος προφορᾶς· ὁ δὲ Θεὸς τοῖς τελείοις, λεγομένοις υἱοῖς, δείκνυσι μᾶλλον, ἢ λέγει, ἐν ὁράσει· κατὰ τό· „ Καὶ ὁ λαὸς ἑώρα (ἤτοι ἐνόει) τὴν φωνὴν Κυρίου (Ἔξ. κ'. 18.) τοιαῦται τῶν Προφητῶν αἱ ὁράσεις, οὐκ αἰσθητῶς βλεπόντων, ἀλλ' ὁρώντων νοητῶς· Δαβὶδ δὲ, καὶ δυνατὸν καὶ ἐκλεκτὸν ἀπὸ μυριάδων, κατὰ τὸ Ἆσμα (Ἆσ. ε'. 10) τὸν Χριςὸν λέγει· καθὸ ἐχρίσθη Πνεύματι ἁγίῳ ἀρχιερεύς τε καὶ βασιλεὺς, καὶ ἐκ σπέρματος τοῦ Δαβὶδ ἐγεννήθη.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Χριςὸς διὰ τὴν Θεότητα· χρίσις γὰρ αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Θεὸς ὢν ὁ λόγος, ὅτε ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς καὶ προῆλθεν ἄνθρωπος, τότε καὶ ἀνθρωπίνως τὴν χρίσιν ἀναλαβὼν, ὠνομάσθη Χριςός· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Θεὸς ὢν ὁ λόγος, ὅτε ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς, καὶ προῆλθεν ἄνθρωπος, μένων ὡς ἦν Θεὸς, τότε τὴν χρίσιν διὰ σὲ λαβὼν, ὠνομάσθη Χριςός· Θεὸς γὰρ ὢν ὁ λόγος καὶ βασιλεὺς πρὸ αἰώνων ὑπάρχων, ἰδιοποιήσατο τὰ ἡμέτερα· ἵνα καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτοῦ πλουτήσωμεν· Καὶ πάλιν ὁ Κύριλλος· „ Ὁ Σωτὴρ ἔφασκεν, ὁ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα· καὶ τοῦτό ἐςιν ὃ λέγει νῦν ὁ Πατὴρ περὶ αὐτοῦ· „ Ἡ γὰρ χείρ μου συναντιλήψεται αὐτῷ, καὶ ὁ βραχίων μου κατισχύσει αὐτόν.

ρεῖτε, ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; (Ἰω. ιβ. 19.) ἀντὶ τοῦ οὐκ ἀνύετε, οὐ κατορθοῦτε· ὁ ἐχθρός, λέγει, τοῦ Δαβίδ, δὲν θέλει κατορθώσει τίποτε, ἐὰν τὸν πολεμῇ· καὶ ὁ υἱὸς ἀνομίας: ἤγουν ὁ ἄνομος, δὲν θέλει προσθέσει διὰ νὰ κακώσῃ αὐτόν: ἤγουν, ἐὰν τινας ἐπεχείρησε νὰ κακοποιήσῃ τὸν Δαβίδ, δεύτερον πλέον δὲν θέλει ἐπιχειρήσῃ νὰ τὸν κακοποιήσῃ, μὲ τὸ νὰ ἐπληγώθη μίαν φορὰν ἀπὸ τὸν Δαβίδ· ἰδίωμα δὲ εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης τὸ νὰ ὀνομάζῃ υἱὸν ἀνομίας, τὸν ἄνομον· υἱὸν ἀνθρώπου, τὸν ἄνθρωπον· καὶ υἱὸν ἀδικίας, τὸν ἄδικον· καὶ υἱὸν ἀπολωλότα· καὶ υἱοὺς ἀπειθείας, τοὺς ἀπειθεῖς, κατὰ περίφρασιν. (2)

23: „Καὶ συγκόψω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ „τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, καὶ τοὺς μι„σοῦντας αὐτὸν τροπώσομαι.

Ἐγώ, λέγει, θέλω κατακόψει ὅλους ὁμοῦ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβίδ ἀπ' ἔμπροσθέν του, καὶ θέλω νικήσω ἐκείνους, ὁποῦ τὸν μισοῦν. (2)

24: „Καὶ ἡ ἀλήθειά μου καὶ τὸ ἔλεός „μου μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί „μου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ.

Μὲ τὸν Δαβίδ, λέγει, θέλει εἶναι τὸ ἀληθινόν μου ἔλεος, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν· ἡ ἀλήθεια μέν, τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ· τὸ ἔλεος δέ, τὸ τῆς βοηθείας αὐτοῦ (3) Κέρας δὲ τοῦ Δαβὶδ εἶναι ὁ Χριστός, κατὰ τὸν Διόδωρον: ἤγουν τὸ καύχημα καὶ ἡ δόξα· διατί, καθὼς ἀπὸ τὴν κεφαλὴν φυτρόνει τὸ κέρατον τῶν κερασφόρων ζώων, καὶ εἶναι εἰς αὐτὰ δύναμις ἐνταυτῷ καὶ στολισμός: ἔτζι καὶ ὁ Δαβίδ, κεφαλὴ μὲν ἦτον τῶν Ἰουδαίων, καθὸ βασιλεύς· κεφαλὰς γὰρ τοὺς ἄρχοντας ὀνομάζομεν· ἀπὸ δὲ τὴν κεφαλὴν αὐτὴν τοῦ Δαβίδ, ἐβλάστησεν ὡσὰν κέρατον, ὁ Χριστός· ὁ ὁποῖος ἐσέμνυνε καὶ ἐδόξασε τὸν Δαβίδ: καθὼς καὶ τὸ κέρατον σεμνύνει καὶ δοξάζει τὰ κερασφόρα ζῶα· δὲν λέγεται δὲ ὁ Χριστὸς κέρατον διὰ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ διατὶ εἶναι ἀπὸ ὅλους ὑψηλότερος, κατὰ τὴν Θεότητα· καθὼς καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη τῶν κερασφόρων ζώων, τὸ κέρατον εἶναι ὑψηλότερον· εἶπε λοιπὸν ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ· ὅτι τὸ κέρας τοῦ Δαβίδ: ἤγουν ὁ Χριστός, θέλει ὑψωθῇ ἐν τῷ ὀνόματί μου: ἤγουν μὲ τὸ νὰ ὀνομάζεται Θεός· μὲ τοῦτον δὲ τὸν λόγον συμφωνεῖ καὶ ὁ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ τοῦ Προδρόμου, λέγων ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· „Καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος Προφητῶν αὐτοῦ (Λουκ. α. 69.) τούτους δηλαδὴ τοὺς Προφήτας δηλῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω υἱοὺς Θεοῦ ὠνόμασεν· οἶκον δὲ ὁ Δαβίδ, τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ ἐκάλεσεν. (4)

25: „Καὶ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος προσαρμόζει τοῦτο τῷ Χριστῷ, λέγων· „Εἶ καὶ εἰρήκασιν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ Χριστοῦ· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ κατάσχωμεν ἑαυτοῖς τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ἦν ἀνόητος αὐτοῖς καὶ τῷ Σατανᾷ ἡ σκέψις, καὶ εἰς ἄπρακτον αὐτοῖς ἐκβέβηκε τὸ ἐγχείρημα· ἀνεβίω γὰρ ὁ Χριστὸς τριήμερος πατήσας τὸν θάνατον, καὶ σκυλεύσας τὸν Ἅδην· οὐκοῦν ἀληθὲς τὸ εἰρημένον· „Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖοι παραδίδονται τῇ Ῥωμαίων στρατιᾷ, καὶ διελάλασι παντελῶς.

(3) Ὑψηλότερον δέ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ἀλήθειαν ὀνομάζει τὴν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείαν καὶ προσκύνησιν, ἣν Χριστὸς ἡμῖν εἰσηγήσατο, ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀποδέχεται σὺν τῷ Υἱῷ· ἐν Χριστῷ γὰρ καὶ μετὰ Χριστοῦ ἡ ἀλήθεια τοῦ Πατρός: τουτέστι τῆς ἀληθοῦς λατρείας ἡ δύναμις· μετ' αὐτοῦ δὲ πάλιν καὶ τὸ ἔλεος: τουτέστιν ἡ διὰ πίστεως ἄφεσις.

(4) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „Ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ κέρας ὀνομάζειν, ἐπὶ μὲν τῶν ἁμαρτωλῶν, τὴν ὑπεροψίαν· ἐπὶ δὲ δικαίων, τὴν δόξαν· τοῖς οὖν ὀνόμασι τοῖς οὕτω μάλιστα πρέπουσι τῷ Πατρί, καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς δοξάζεται· διὸ ἔλεγε πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα· ὅτι πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά.

25 : „ Καὶ θήσομαι ἐν θαλάσσῃ χεῖρα αὐ-
„ τοῦ, καὶ ἐν ποταμοῖς δεξιὰν αὐ-
„ τοῦ.

Μὲ τὰ ὄνομα τῆς θαλάσσης, ἐφανέρωσε τὰ νησία· ἐπειδὴ αὐτὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ εὑρίσκονται· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τῶν ποταμῶν, ἐφανέρωσε τὴν ξηράν· ἐπειδὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ ξηρᾷ εὑρίσκονται· χεῖρα δὲ καὶ δεξιὰν, τὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα ὠνόμασε· ποῦ δὲ φαίνεται ὁ Δαβὶδ ὅτι ἐκυρίευσεν ὅλην; οὐδαμοῦ εἰς κἂν ἕνα μέρος τῆς Γραφῆς· ὁ Χριστὸς ὅμως ἐκυρίευσε καὶ ὅλην μὲν τὴν θάλασσαν, καὶ ὅλην δὲ τὴν γῆν, ὡς εἴρηται ἐν τῷ ο. Ψαλμῷ· „ Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης, καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης· ὥστε χεῖρα καὶ δεξιὰν δὲν θέλεις νοήσεις τὴν τοῦ Δαβὶδ, ἀλλὰ τὴν τοῦ κέρατος τοῦ Δαβὶδ: ἤτοι τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ. (1)

26 : „ Αὐτὸς ἐπικαλέσεταί με· Πατήρ μου
„ εἶ σύ, Θεός μου καὶ ἀντιλήπτωρ
„ τῆς σωτηρίας μου.

Ἐδῶ λείπει τὸ, λέγων, καὶ πρέπει νὰ νοῆται ἔξωθεν: ἤτοι αὐτὸς ἐπικαλέσεταί με λέγων· Πατήρ μου εἶ σύ. Ποῦ δὲ ὁ Δαβὶδ ὠνόμασε Πατέρα του τὸν Θεόν; εἰς κἂν ἕνα μέρος· ὁ δὲ Χριστὸς εἰς πάμπολλα μέρη τοῦ Εὐαγγελίου, Πατέρα μὲν ὀνομάζει αὐτὸν, καθὸ Θεός· Θεὸν δὲ καὶ ἀντιλήπτορα, καθὸ ἄνθρωπος, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ τὸν Ἡσύχιον· οὕτω γὰρ πρὸς τὴν Μαγδαληνὴν ἔφη· „ Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν· καὶ Θεόν μου, καὶ Θεὸν ὑμῶν· (Ἰω. κ'. 17.)

27 : „ Κἀγὼ πρωτότοκον θήσομαι αὐτὸν
„ ὑψηλὸν παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς
„ γῆς.

Πρωτότοκον ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν Χριστὸν τριῶν λογιῶν· πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς (Ῥωμ. η'. 29.) Πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν (Κολ. α'. 18.) Καὶ πρωτότοκον πάσης Κτίσεως (Κολ. α'. 15.) ἤτοι ὡς ἀπαρχὴν τοῦ νέου λαοῦ· ὡς πρῶτον ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν εἰς ἀθανασίαν· καὶ ὡς ἐξαίρετον τῆς καινῆς κτίσεως τῶν πιστῶν· ὑψηλὸν δὲ κοντὰ εἰς τοὺς βασιλεῖς λέγει αὐτὸν ὁ Δαβὶδ, διατὶ ὁ Χριστὸς, ἐκείνους μὲν τοὺς βασιλεῖς, ὁποῦ ἐγνώρισαν αὐτὸν ὡς Θεὸν, ἔχει ὑποτασσομένους εἰς αὐτόν· ἀπὸ ἐκείνους δὲ ὁποῦ τὸν πολεμοῦν, αὐτὸς γίνεται ἀνώτερος· καὶ ἔτζι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, εἶναι ὑψηλὸς ὁ Χριστὸς, καὶ κοντὰ εἰς τοὺς πιστοὺς βασιλεῖς, καὶ κοντὰ εἰς τοὺς ἀπίστους· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐνίκησεν ὅλους τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, μὲ τὰ καὶ ἦτον βασιλεὺς μόνης τῆς Ἰουδαίας.

28 : „ Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῷ τὸ ἔ-
„ λεός μου, καὶ ἡ διαθήκη μου πι-
„ στὴ αὐτῷ.

Εἰς τὸν Χριστὸν, λέγει, θέλω φυλάξω τὸ ἔλεός μου· ἐπειδὴ καὶ χρειάζεται αὐτὸ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· δὲν

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἐστὶ δὲ κατὰ βαθύτερον λόγον, τὴν μὲν δεξιὰν αὐτοῦ ἐν ποταμοῖς λέγεσθαι, διὰ τὸ πάντας τοὺς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ σωζομένους, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καθαίρεσθαι τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀξιουμένους ἐπιρροῆς· ποταμοὶ δὲ αὐτοῦ εἴρηνται καὶ οἱ λαοὶ, κατὰ τὸ, ποταμοὶ κροτήσουσι χειρί· τὴν δὲ ἑτέραν παρὰ τὴν δεξιὰν, τὴν κολαστικήν φημι χεῖρα καὶ δύναμιν ἐν τῇ θαλάσσῃ τεθεῖσθαι καὶ τοῖς ἁλμυροῖς τοῦ βίου κύμασιν, ἔνθα ὁ δράκων διατρίβει, τιμωρουμένην τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ταπεινοῦσαν τοὺς αὐτόθι διάγοντας· ἐν δὲ τῷ Παραδείσῳ τῶν Πατέρων οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν εἷς γέρων, ὅτι ὁ Σωτὴρ τὴν μὲν ἀριστερὰν αὐτοῦ ἔθετο εἰς τὴν θάλασσαν; ἤτοι εἰς τὸν κόσμον, τὴν δὲ δεξιὰν αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμούς: ἤτοι εἰς τοὺς Ἀποστόλους.

δὲν χρειάζεται αὐτὸ διὰ λόγου του, ἀλλὰ διὰ τοὺς κατὰ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντας: ἤτοι διὰ τοὺς Χριστιανούς· διὰ τοὺς ὁποίους καὶ παρακαλεῖ τὸν Πατέρα, μεσίτης Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων γενόμενος· διαθήκην δὲ πιστὴν ὀνομάζει, τὴν πρὸς τὸν Δαβὶδ βεβαίαν ὑπόσχεσιν, ἥτις εἰς τὸν Χριστὸν ἔμελλε νὰ λάβῃ τὸ τέλος της. εἴρηται γὰρ ἀνωτέρω, ὅτι ἕως τοῦ αἰῶνος ἑτοιμάσω τὸ σπέρμα σου. (1)

29: „ Καὶ θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ σπέρ-
„ μα αὐτοῦ.

Σπέρμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ὁποῖος ἐσπάρθη εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Μαθητῶν του· ὁ ὁποῖος λόγος διαμένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ὁμοίως σπέρμα Χριστοῦ εἶναι καὶ ὁ λαὸς τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Διόδωρον, ὁ ἀναγεννηθεὶς πνευματικῶς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπὸ κάθε ἔθνος ἀνθρώπων· ἀντὶ δὲ τοῦ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ὁ Σύμμαχος εἶπε· „ Διηνεκῶς· καὶ ἀληθῶς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσιν, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος. (Ματ. ις. 18.)

„ Καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ὡς τὰς ἡμέ-
„ ρας τοῦ οὐρανοῦ.

Τὸν θρόνον, λέγει, τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ, θέλω ποιήσω τόσον διαρκῆ καὶ στερεὸν, καθὼς εἶναι αἱ ἡμέραι τοῦ οὐρανοῦ· διαρκεῖς γὰρ αὗται εἶναι καὶ μόνιμαι· διατὶ ἕως τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου φυλάττουσι τὸ φυσικὸν αὐτῶν ὁροθέσιον· ὁμοιάζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο, μὲ τό· Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ (Ψαλ. οα. 5.) ἡμέραι δὲ τοῦ οὐρανοῦ λέγονται, ἐπειδὴ καὶ ὁ οὐρανὸς ἀποτελεῖ αὐτὰς μὲ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἡλίου· ἂς δείξουν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ποῖον σπέρμα τοῦ Δαβὶδ ἐτέθη εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος; ἤγουν σωζόμενον ἐπάνω εἰς τὴν βασιλείαν; ἢ ποῖος θρόνος βασιλικὸς τοῦ Δαβὶδ ἐστάθη μόνιμος; ἀλλὰ δὲν δύνονται· ἐπειδὴ ἡ βασιλεία τοῦ Δαβὶδ ἐτελείωσεν εἰς τὸν Ἰεχονίαν καὶ Σεδεκίαν, τοὺς ὁποίους χωριστὰ χωριστὰ σκλάβους λαβόντες οἱ Βαβυλώνιοι, ἐπῆγαν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ τὸν μὲν Σεδεκίαν ἐτύφλωσαν τελείως· τὸν δὲ Ἰεχονίαν ὑπέταξαν εἰς τὴν σκλαβίαν· τότε λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ ὁ θρόνος τοῦ Δαβὶδ κατεστράφη τελείως, κἀνένας πλέον εἰς τὸ ἑξῆς δὲν ἐκάθισεν εἰς αὐτόν· διατὶ ὁ Ζοροβάβελ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκλαβίας δὲν ἔγινε βασιλεὺς, ἀλλὰ δημαγωγὸς τῶν Ἰουδαίων· ταῦτα δὲ φανερόνει ὁ Ψαλμὸς παρέμπροσθεν· διὰ τοῦτο ἡ βασιλεία τοῦ Δαβὶδ δὲν ἔμεινεν εἰς τοὺς ἀπογόνους του, περισσότερον ἀπὸ τετρακοσίους χρόνους. (2)

30: „ Ἐὰν ἐγκαταλίπωσιν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ
„ τὸν νόμον μου καὶ τοῖς κρίμασί μου
„ μὴ πορευθῶσιν.

31: „ Ἐ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Κύριλλος· „ Ἡ μὲν γὰρ πρώτη Διαθήκη πέπαυται, διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές· οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, σκιὰς ἔχων καὶ τύπους καὶ μόνην τῆς ἀληθείας τὴν μόρφωσιν· ἐπεισαγωγὴ δὲ γέγονεν ἡμῖν κρείττονος ἐλπίδος; δι᾽ ἧς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος· τοῦτο προσθεὶς μόνον· ὅτι αὐτῷ τῷ πεπιστευκότι διὰ Χριστοῦ λαῷ, φυλάξω τὸ ἔλεος: ἤτοι τὴν διὰ πίστεως ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν.

(2) Ὅθεν συμπεραίνει ὁ Θεοδώριτος· „ Τοιγαροῦν διὰ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ εἰς τὸν αἰῶνα διέμεινε, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἔχει τὸ διαρκές· οὕτω γὰρ καὶ ὁ μακάριος ἐθέσπισεν Ἡσαΐας· εἰρηκὼς γὰρ, ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, ἐπάγει, ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ κατορθῶσαι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα· οὕτω τὰ περὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ προθεσπίσας ὁ λόγος, περὶ τῶν ἐν μέσῳ γενομένων διεξέρχεται βασιλέων· ἔφη δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ἐπειδὴ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι· τῶν λόγων ἄρα μὴ παρερχομένων, βασιλεύσει ὁ Χριστὸς καὶ μετὰ τὴν πάροδον οὐρανοῦ καὶ γῆς· οὐ γὰρ ἕως τοῦ παρελθεῖν εἶπε τὸν οὐρανόν· ἀλλ᾽ ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ· καὶ μετὰ τὴν πάροδον γὰρ καὶ παρέλευσιν (ἤτοι ἀλλαγὴν) ὁ οὐρανὸς ἔσται· οὐ γὰρ ἴσον τῷ φθάσαι τὸ παρελθεῖν αὐτόν.

31 : „ Ἐὰν τὰ δικαιώματά μου βεβηλώσω-
„ σι καὶ τὰς ἐντολάς μου μὴ φυλά-
ξωσιν·

32 : „ Ἐπισκέψομαι ἐν ῥάβδῳ τὰς ἀνομίας
„ αὐτῶν, καὶ ἐν μάστιξι τὰς ἀδικίας
„ αὐτῶν.

Ἀνίσως, λέγει, οἱ υἱοὶ τοῦ Χριστοῦ : ἤγουν οἱ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοῦ λουτροῦ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀναγεννηθέντες Χριστιανοί, ἀρήσουν τὸν νόμον, καὶ δεν περιπατήσουν εἰς τὰς κρίσεις μου, καὶ ἀτιμάσουν τὰ δικαιώματά μου καὶ δὲν φυλάξουν τὰς ἐντολάς μου· ἐγὼ θέλω ἐπισκεφθῶ μὲ ῥαβδὶ καὶ μάστιγα τὰς ἀνομίας των· τὶ διαφορὰν δὲ ἔχουν ὁ νόμος καὶ τὸ κρίμα καὶ δικαίωμα καὶ ἡ ἐντολὴ, εἴπομεν εἰς τὸν ιζ. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό·„ Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου· βεβηλώσωσι δὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐξευτελίσωσι· βέβηλον γὰρ λέγεται τὸ ἀνίερον πρὸς διαφορὰν τοῦ ἱεροῦ: ἤγουν τὸ κοινὸν καὶ εὐτελές· ῥάβδον δὲ καὶ μάστιγα λέγει τοὺς πειρασμούς. (1.) τὸ δὲ νόημα τοῦ ῥητοῦ εἶναι τοιοῦτον· ὅτι ἐγὼ θέλω σωφρονίσω τοὺς παραβάτας τοῦ νόμου μου Χριστιανοὺς, μὲ ἐπαναστάσεις Ἐθνῶν, μὲ τυραννίας, μὲ λιμὸν, καὶ μὲ τοιαύτας ἄλλας παιδείας· ὅμως τελείως δὲν θέλω τοὺς ἀποστραφῶ· ἀνομίας δὲ καὶ ἀδικίας τὰ αὐτὰ λέγει, ἁμαρτήματα ἐκ παραλλήλου.

33 : „ Τὸ δὲ ἔλεός μου οὐ μὴ διασκεδάσω
„ ἀπ' αὐτῶν, οὐδὲ μὴ ἀδικήσω ἐν τῇ
„ ἀληθείᾳ μου.

Δὲν θέλω, λέγει, ἀσηκώσω τὸ ἔλεός μου ἀπὸ τοὺς παραβάτας τῶν ἐντολῶν μου, μὲ τὸ νὰ λυποῦμαι αὐτοὺς, καὶ ἀναμένω τὴν μετάνοιάν τους· ὢ φιλανθρωπίας ἀπείρου! μαστίζων γὰρ ὁ Θεὸς ἐλεεῖ, καὶ δὲν δίδει ἄκρατον τὴν τιμωρίαν χωρὶς σμῖξιν ἐλέου· ἀλλὰ μαστίζει μὲν καὶ παιδεύει, ὡς καταφρονητὰς, ἐλεεῖ δὲ, ὡς οἰκείους· ἀλλ' οὐδὲ θέλω, λέγει, ἀδικήσῃ τὸν Δαβὶδ, καὶ νὰ παραβῶ τὰς συνθήκας καὶ ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκα εἰς αὐτόν (2) περιττὸν δὲ εἶναι τὸ μή· καθὼς καὶ εἰς τὸν ἀκόλουθον στίχον· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα γράφουσιν, οὐδ' οὐ μή· ταύτην δὲ τὴν παράβασιν, λέγει, δὲν θέλω ποιήσω, διὰ τὴν ἀλήθειάν μου: ἤγουν διατὶ εἶμαι ἀληθινός.

34 : „ Οὐδὲ μὴ βεβηλώσω τὴν διαθήκην
„ μου, καὶ τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν
„ χειλέων μου οὐ μὴ ἀθετήσω.

Καὶ ἐδῶ τὸ μὴ, εἶναι περιττόν· δὲν θέλω εὐτελίσω, λέγει, τὴν Διαθήκην καὶ ὑπόσχεσιν, ὁποῦ ἔδωκα εἰς τὸν Δαβίδ· ἀξίωμα δὲ τῆς Διαθήκης εἶναι, ἡ ἀλήθεια αὐτῆς· εὐτέλεια αὐτῆς εἶναι, ἡ ἀθέτησις καὶ παράβασις αὐτῆς· Διαθήκην δὲ λέγει τὸ ἀνωτέρω λόγιον: ἤγουν τό· „ Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῷ τὸ ἔλεός μου· τὸ δὲ, τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν χειλέων μου οὐ μὴ ἀθετήσω, εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀνωτέρω· ἀνθρωποπρεπὴς δὲ λόγος εἶναι τὸ, διὰ τῶν χειλέων· χείλη γὰρ Θεοῦ γλῶσσα καὶ στόμα, εἶναι ὁ λόγος αὐτοῦ· ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται· οὐδ' οὐ μὴ βεβηλώσω.

35 : „ Ἀ-

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τοῖς μὲν οὖν ἰάσιμα ἁμαρτάνουσιν ἀπειλεῖ ὁ λόγος ἐπισκέπτεσθαι ἐν ῥάβδῳ τὰς ἀνομίας· παιδευτικὴ δέ τις οὖσα ἡ ῥάβδος τοῦ Θεοῦ, οὐ παρατετραμμένας ἐπάγει τὰς κρίσεις· τοῖς δὲ ἀνιάτως ἔχουσι, λέγει· τί ἔτι πληγῆτε; πάσας διεξεληλύθατε τὰς πληγάς· πασῶν κατεφρονήσατε τῶν ἐπιστρεπτικῶν μαστίγων· συντριμμὸς ὑμᾶς μένει· τῶν γὰρ περιστατικῶς συμβαινόντων, τινὰ μὲν, ἁμαρτημάτων ἕνεκα γίνεται· τινὰ δὲ, εἰς διόρθωσιν τοῦ ἤθους τῶν πειραζομένων· ἄλλα δὲ, ὑπὲρ τοῦ ἐκτριβῆναι τοὺς ἀπεγνωσμένους ὡς ἐπὶ τοῦ Φαραώ· τούτοις γὰρ οὐκέτι πληγαὶ, οὐδὲ μάστιγες, ἀλλ' ἀφανισμὸς ἀπειλεῖται.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Τὸ οὐ μὴ ἀδικήσω, οὐ παραβήσομαί φησιν ὁ Σύμμαχος· ὁ δὲ Ἀκύλας· „ Οὐ ψεύσομαι· λέγει δὲ, κἂν μυρία παρανομήσωσιν οἱ ἐκ γένους Δαβὶδ, αὐτοὺς μὲν ὑποβαλῶ τιμωρίαις, τὴν δὲ πρὸς Δαβὶδ ἐπαγγελίαν οὐ ψεύσομαι.

35: „ Ἅπαξ ὤμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ „ Δαβὶδ ψεύσομαι.

Τὸ ἅπαξ ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ βεβαίως· καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο. „ Ἅπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς Ψαλ. ξα. 11 (1) ὤμοσα, λέγει, βεβαίως: ἤτοι ἐβεβαίωσα ἐπάνω εἰς τὴν ἐδικήν μου ἁγιωσύνην, κατὰ τὸν Ἡσύχιον. (2) ἐπειδὴ καθε ἄνθρωπος ὁποῦ ὀμνύει, κατὰ τοῦ μεγαλητέρου ὀμνύει· ὁ δὲ Θεὸς, ἐπειδὴ δὲν ἔχει ἀνώτερον εἰς τὸ νὰ ὀμόσῃ κατ' αὐτοῦ: διὰ τοῦτο ὀμνύει ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ εἰς τὴν ἁγιωσύνην του καθὼς καὶ ὁ μέγας Παῦλος ἐδίδαξε τοῦτο εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολήν· Κεφ. ς'. τὸ δέ. „ Εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι εἶναι, ἀντὶ τοῦ, οὐ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι· ἰδίωμα γὰρ καὶ τοῦτο, εἶναι τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς τὸ νὰ λαμβάνῃ τὸ εἰ, ἀντὶ τοῦ οὐ, ἐπὶ τῶν ὀμνυόντων· τοιοῦτον εἶναι καὶ τό. Ὡς ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, ηὔξατο τῷ Θεῷ Ἰακώβ· εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκήνωμα οἴκου μου· (Ψαλ. ρλα. 3) ἀντὶ τοῦ, οὐκ εἰσελεύσομαι· καὶ ἄλλα ὅμοια.

36: „ Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα „ μενεῖ· καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥ„ λιος ἐναντίον μου,

Σπέρμα μὲν τοῦ Δαβὶδ εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα, καθὼς ἀνωτέρω εἴπομεν· ὅστις καὶ βασιλεύει αἰωνίως, εἰς μὲν τοὺς Χριστιανοὺς, μὲ τὸ θέλημά των· εἰς δὲ τοὺς ἀπίστους, καὶ χωρὶς αὐτοὶ νὰ θέλουν·. „ Ἐδόθη μοι γὰρ φησιν, ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· (Ματθ. κη'. 18.) σπέρμα δὲ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὁ λόγος τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ οἱ δι' αὐτοῦ ἀναγεννηθέντες Πνευματικῶς Χριστιανοὶ, καθὼς καὶ τοῦτο εἴπομεν· καὶ τὸ Εὐαγγέλιον λοιπὸν καὶ ὁ Χριστιανικὸς λαὸς τοῦ Χριστοῦ, θέλει μένει εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν μου· ἀλλὰ καὶ ὁ θρόνος: ἤτοι ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ ἡ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, θέλει γένῃ, λέγει. ὀνομαστὴ καὶ στερεὰ, ὡσὰν ὁ ἥλιος· διατὶ δὲ τὸν ἥλιον εἰς εἰκόνα καὶ ὁμοιότητα τῆς μονιμότητος ἔλαβεν ἐδῶ, εἴπομεν ἐν τῷ οα'. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „ Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ: ἤγουν θέλει εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἕως ὁποῦ εἶναι ὁ ἥλιος· ἀντὶ του θέλει εἶναι ἀτελεύτητος. (1)

37: „ Καὶ ὡς ἡ Σελήνη κατηρτισμένη εἰς „ τὸν αἰῶνα.

Καθ' ὑπερβατὸν πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται τὸ ῥητὸν τοῦτο: ἤγουν. Καὶ ὡς ἡ κατηρτισμένη Σελήνη· ἡ βασιλεία, λέγει, τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὀνομαστὴ καὶ στερεὰ εἰς τὸν αἰῶνα· καθὼς εἶναι ἡ πληρεφαὴς καὶ πανσέληνος Σελήνη. κατηρτισμένην γὰρ ὠνό-

(1) Καὶ ὁ Εὐσέβιος δὲ λέγει· „ Ἅπαξ οὖν καλεῖ τὸ τῆς ἀποφάσεως βέβαιον, ὡς οὐ δεχόμενον παρατροπήν· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος.

(2) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ἢ κατὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ παιδὸς ὀμνύει, ὡς ἂν πατὴρ εὐορκῶν κατὰ σωτηρίας υἱοῦ γνησίου καὶ ἀγαπητοῦ· σημείωσαι δὲ, ὅτι κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἐπὶ μὲν τοῖς διηνεκέσι καὶ μένουσιν, ὀμνὺς ὁ Θεὸς εἰσάγεται· ὅθεν τῷ κατὰ τάξιν Μελχισεδὲκ ἱερεῖ ἀπαράβατον τὴν ἱερωσύνην διδοὺς, ὀμνὺς οὐ μεταμέλεται· καὶ τῷ Ἀβραάμ· εἰδέ που προσκαίρως δίδωσί τι, οὐχ ὄμνυσιν ἐπὶ τούτῳ· ἀμέλει γοῦν οὐ μεθ' ὅρκων ἐγχειρίσας τὴν βασιλείαν τῷ Σαοὺλ, φησι· μεταμεμέλημαι, ὅτι ἐβασίλευσα τὸν Σαούλ· διὸ καὶ τῷ Δαβὶδ ὄμνυσι περὶ τοῦ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τὸν Σωτῆρα γεννηθῆναι Χριστὸν, συνδιαιωνίζοντος τῷ χρόνῳ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, αὐτοῦ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Θρόνος Χριστοῦ ἡ Ἐκκλησία· ἐπαναπαύεται γὰρ αὐτῇ· ἔσται οὖν, φησιν, ἡ Ἐκκλησία Χριστοῦ καταστράπτουσα καὶ φωτίζουσα τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ μένουσα διηνεκῶς ὥσπερ ὁ ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη· ὥσπερ γὰρ οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις τὸν ἡλίου καὶ σελήνης κύκλον σβέσαι δυνήσεται· οὕτως οὐδεὶς ἀμαυρώσει ποτὲ τὰς τῆς Ἐκκλησίας αὐγάς: ἤτοι τὴν νοητὴν λαμπρότητα· φαίνει δὲ ἀεὶ, καθάπερ οἱ μεγάλοι φωστῆρες· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος.

ώνόμασε τὴν πανσέληνον· τοὺς δὲ δύω φωστῆρας εἰς εἰκόνα παρέλαβε, καθὼς καὶ εἰς τὸν οα'. Ψαλμόν.

„Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός.

Ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ, ὁ μάρτυς, εἶπεν ὁ διαμαρτυράμενος· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐκεῖνος ὁποῦ διεμαρτύρατο: ἤγουν ὁποῦ ὑπεσχέθη περὶ τοῦ σπέρματός μου: ἤτοι ὁ Θεὸς, αὐτὸς εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἀξιόπιστος καὶ ἀληθινός· διότι οἱ εἰς τὴν γῆν εὑρισκόμενοι ἄνθρωποι, δὲν φαίνονται νὰ εἶναι ἀξιόπιστοι καὶ ἀληθινοί. (1)

38: „Σὺ δὲ ἀπώσω καὶ ἐξουδένωσας.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγονται παρὰ τοῦ Δαβὶδ, ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· κλαίει γὰρ ὁ Προφήτης διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ πάθουν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους οἱ Ἰουδαῖοι: οἵτινες ἐνόμιζον, ὅτι ἀκυρώθησαν αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαι ἐπαγγελίαι εἰς τὸν Δαβίδ· Σὺ, λέγει, Κύριε, ὁποῦ ὑπεσχέθης τὰ ἀνωτέρω, ἀπέβαλες τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ καὶ ἀτίμασας αὐτὸ μὲ τὴν αἰχμαλωσίαν· φανερόνει δὲ ὁ λόγος οὗτος, τὸν βασιλέα Ἰεχονίαν καὶ Σεδεκίαν, οἵτινες αἰχμαλωτίσθησαν κατὰ τὸν Δίδυμον, ὡς εἴπομεν· πολλὰ δὲ ἀνόητοι εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι νομίζουν, ὅτι ἐψεύσθη ὁ Θεός· τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον καὶ ἀνόσιον· λοιπὸν σπέρμα τοῦ Δαβὶδ αἰώνιον εἰς τὴν βασιλείαν, εἶναι ὁ Χριστός· οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος· (Λου. α'. 33.) καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι σωματικὸν θρόνον καὶ βασιλείαν ἐπίγειον νοοῦσι· τοῦ δὲ Χριστοῦ ἡ βασιλεία δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· καθὼς αὐτὸς εἶπε μόνος: ἤτοι δὲν εἶναι αἰσθητὴ, ἀλλὰ νοητή· βασιλεία γὰρ Χριστοῦ εἶναι, ἡ τῶν πιστευόντων ὑποταγὴ, καὶ θεληματικὴ δουλεία· „Ἐγὼ, γάρ φησι, κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· (Ψαλ. β. 6.) καὶ πάλιν· „Καὶ δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς· (αὐτοθ. 8.) (2)

„Ἀνεβάλου τὸν χριστόν σου.

Χριστὸν Θεοῦ, τὸν βασιλέα ὀνομάζει· ἐπειδὴ καὶ ἐχρίετο εἰς βασιλείαν μὲ τὴν ψῆφον τοῦ Θεοῦ· ἔτζι γὰρ καὶ εἰς τὴν Α'. τῶν Βασιλειῶν· (Κεφ. κδ'. 7.) χριστὸς Κυρίου ὁ Σαοὺλ ὀνομάζεται· ἀνεβάλου, λέγει: ἤγουν ὑπερέθου, παρεκρούσω τὸν ἐδικόν σου βασιλέα: ἤτοι τὸν Δαβίδ, μὲ τὸ νὰ ἔδωκες ἀναβολὴν, καὶ δὲν ἐτελείωσες τὰς πρὸς αὐτὸν μεθ' ὅρκου ὑποσχέσεις σου.

39: „Κατέστρεψας τὴν Διαθήκην τοῦ „δούλου σου· ἐβεβήλωσας εἰς τὴν „γῆν τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ.

Ε.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Σημαίνει διὰ τούτου τὴν μετὰ σαρκὸς τοῦ Κυρίου ἀνάληψιν, ἐν οὐρανῷ αϊδίως ἐσομένης, ὡς ἀδιαιρέτως λοιπὸν τῷ Θεῷ λόγῳ ἡνωμένης· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Περὶ δὲ τοῦ ταῦτα οὕτως ἕξειν, ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ· περὶ οὗ φησι καὶ ὁ Ἰώβ· „Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐν οὐρανοῖς ὁ μάρτυς μου· ὁ δὲ συνίστωρ μου ἐν ὑψίστοις· (Ἰώβ. ις'. 19.)

(2) Κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· τὰ συμβεβηκότα ἐπὶ τῷ τιμίῳ Σταυρῷ ὁ Προφήτης φησί· λέγει οὖν ὡς πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν, ὅτι ἀπώσω καὶ ἐξουδένωσας: τουτέστιν ἀπωσθῆναι καὶ ἐξουδενωθῆναι συνεχώρησας· οὐ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐξουδένωσε τὸν ἴδιον Υἱόν· Ἰουδαῖοι δὲ μᾶλλον τοῦτο πεπράχασι, πλὴν κατὰ συγχώρησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· καὶ ὁ Ἀνώνυμός φησι· „Ἔῤῥιψας, λέγει, εἰς τὴν γῆν τὴν δόξαν αὐτοῦ· ὅσον γὰρ ἧκεν εἰς τὸ παθεῖν, ψιλὸς ἄνθρωπος ἐνομίσθη τοῖς παρανόμοις Ἰουδαίοις· ἀλλ' οὐ μεμένηκε νεκρὸς ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος, κατὰ τὴν τοῦ Προφήτου φωνήν.

Ἐκατήργησας, λέγει, τὴν ἐπαγγελίαν, ὁποῦ ἔδωκες εἰς τὸν δοῦλόν σου Δαβίδ. εἶπε δὲ καὶ εἰς τὸν ογ'. Ψαλμόν· Εἰς τὴν γῆν ἐβεβήλωσας τὸ σκήνωμα τοῦ ὀνόματός σου· ἁγίασμα δὲ τώρα λέγει ἐδῶ τοῦ Δαβίδ, τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις περιβόητον ναόν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαβὶδ ἠθέλησε νὰ οἰκοδομήσῃ αὐτὸν, καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸ σχέδιον τῆς οἰκοδομῆς ἀφῆκεν εἰς τὸν υἱόν του Σολομῶντα· διότι ἐπρόσταξεν ὁ Θεὸς νὰ μὴ κτισθῇ ὁ ναὸς ἀπὸ τὸν Δαβίδ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν υἱόν του Σολομῶντα· ἅγιον δὲ καὶ ἁγιαστήριον ὠνόμασε τὸν αὐτὸν ναὸν, καὶ εἰς τὸν ογ'. Ψαλμόν· εἰς τὸν Δαβὶδ δὲ ἀναφέρει ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων ὅλον τὸ πάθος καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν ὁποῦ ἔλαβον, σπουδάζωντας νὰ τροβίξῃ τὸν Θεὸν εἰς ἔλεος, διὰ τὴν συμπάθειαν καὶ ἀγάπην, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὸν θεράποντά του Δαβίδ. (1)

40: „ Καθεῖλες πάντας τοὺς φραγμοὺς „ αὐτοῦ· ἔθου τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ, „ δειλίαν.

Φραγμοὺς ἐδῶ ἐννοεῖ, τὰ τείχη καὶ τοὺς νόμους· τὸν Δαβὶδ δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ λαὸς, ὑποκάτω εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως Ἰεχονίου καὶ Σεδεκίου· καθότι αὐτοὶ ἦτον ἀπόγονοι τοῦ Δαβίδ· τούτων γὰρ τῶν βασιλέων ὀχυρώματα ἦσαν τὰ τειχόκαστρα τῆς Ἱερουσαλὴμ· ἀφ' οὗ δὲ ὁ καθ' ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἐσκλαβώθησαν, ἀντὶ τῶν ὀχυρωμάτων καὶ τειχοκάστρων, ἀπὸ δειλίαν καὶ φόβον ἐπερικυκλώθησαν· ἔχαμες λέγει, Κύριε, τὰ πρὶν περιφράγματα καὶ τειχόκαστρα τοῦ Δαβίδ, δειλίαν καὶ φόβον· ἐπειδὴ ταῦτα ἔχουσιν οἱ ἀπόγονοί του ἀντὶ ἐκείνων. (2)

41: „ Διήρπαζον αὐτὸν πάντες οἱ διο- „ δεύοντες ὁδόν.

Οἱ διοδεύοντες ὁδόν: ἤγουν ὅλα τὰ γειτονεύοντα Ἔθνη εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ πλησίον διαπερνῶντα ἀπὸ αὐτὴν, Μωαβῖται λέγω, Ἀμμανῖται, Ἀλλόφυλοι, Ἰδουμαῖοι καὶ ἄλλοι· αὐτὰ, λέγω, διήρπασαν τὸν Δαβίδ. (3) ἤτοι τὸν πλοῦτον καὶ τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Δαβίδ· ταῦτα δὲ τὰ Ἔθνη, παραπορευομένους τὴν ὁδὸν ὠνόμασεν ἐν τῷ οθ'. Ψαλμῷ.

„ Ἐγενήθη ὄνειδος τοῖς γείτοσιν αὐ- „ τοῦ.

Οὗτος ὁ στίχος εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸν οθ'. Ψαλμὸν, προφερόμενος μὲ πληθυντικὸν ἀριθμὸν οὕτως· Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν.

42: „ Ὕ-

(1) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ἐβεβήλωσας εἰς τὴν γῆν τὸ ἁγίασμα αὐτοῦ: ἤτοι εἰς θάνατον καὶ μνῆμα τὸ σῶμα παρέδωκας αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ ἢ τὴν Ἐκκλησίαν, οὖσαν οἶκον καὶ ἁγιαστήριον αὐτοῦ· συγχωρήσας κατὰ καιροὺς παραδοθῆναι τοῖς ἐκ τῶν ἀθέων ἐπενεχθεῖσιν αὐτῇ διωγμοῖς· Θεοῦ δὲ δοῦλος ὁ Χριστὸς, ὡς ἀναλαβὼν τὴν τοῦ δούλου μορφὴν, καὶ γενόμενος· ἐκ τῆς εἰπούσης τῷ Ἀγγέλῳ· „ Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου.

(2) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον, φραγμοὺς τοῦ Χριστοῦ καὶ ὀχυρώματα τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους καλεῖ· ἀφέντες γὰρ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους αὐτὸν, ἔφυγον, οἱ δοκοῦντες εἶναι ὀχυρώματα αὐτοῦ· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Δίδυμος.

(3) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ἠκολούθησε δὲ τὸ διηρπάσθαι Χριστὸν, ὅ ἐστι τὸ σῶμα αὐτοῦ· ὑμεῖς γάρ φησιν, ἐστὲ σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους· οἱ δὲ ἐχθροὶ αὐτοῦ κατεπαίρονται, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει πράττοντες, ἃ δὴ παθεῖν συνεχώρησας· ἐφ' οἷς καὶ οἱ μισοῦντες εὐφραίνονται, μηδεμίαν ὁρῶντες ἀντίληψιν, ἐν τῷ συμβάλλειν εἰς πόλεμον αὐτῷ τοὺς ἐχθρούς· ὥστε δήσαντας αὐτὸν ἀπαγαγεῖν εἰς τὸν Σταυρὸν, καὶ ὅσα πρὸς ὕβριν, ἐπευξασθαι.

42 : „ Ὕψωσας τὴν δεξιὰν τῶν θλιβόν-
„ των αὐτόν· εὔφρανας πάντας τοὺς
„ ἐχθροὺς αὐτοῦ.

Ἀνωτέρους, λέγει, Κύριε, ἔκαμες ἀπὸ τὸν Δαβὶδ τοὺς Βαβυλωνίους, οἵτινες ἐσκλάβωσαν ἡμᾶς τὸ σπέρμα του· διατὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ νικοῦν ἐν τῷ πολέμῳ, σηκόνοντες ὑψηλὰ τὰς χεῖρας ἐπάνω εἰς τοὺς νικηθέντας, κτυποῦσιν αὐτούς· καὶ εὔφρανας, λέγει, ὅλα τὰ γειτονεύοντα Ἔθνη, καθὼς εἶπε καὶ ἐν τῷ οη΄. Ψαλμῷ. (1)

43 : „ Ἀπέστρεψας τὴν βοήθειαν τῆς
„ ῥομφαίας αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀντε-
„ λάβου αὐτοῦ ἐν τῷ πολέμῳ.

44 : „ Κατέλυσας ἀπὸ καθαρισμοῦ αὐτοῦ,
„ τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κα-
„ τέρραξας.

Δὲν δίδεις, λέγει, πλέον Κύριε εἰς τὸν Δαβὶδ τὴν βοήθειαν, ὁποῦ ἐσυνείθιζες νὰ χαρίζῃς εἰς αὐτὸν, ὅταν ἐπολέμει· οὐδὲ ἐβοήθησας αὐτὸν εἰς τὸν πόλεμον, ὁποῦ ἔκαμε μὲ τοὺς Βαβυλωνίους· ἔπαυσας δὲ καὶ τὸν συνειθισμένον καθαρισμὸν, ὁποῦ εἶχε· διότι οἱ Ἰουδαῖοι ἐμεταχειρίζοντο εἰς τὰς ἑορτάς των ῥαντισμοὺς καὶ καθάρσια· μὲ τὸν λόγον δὲ τοῦτον φανερόνει ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ἀπὸ τοῦ προηγουμένου τὸ ἑπόμενον: ἤγουν, ὅτι ἀφ' ἔστρεψεν ὁ Θεὸς τὰς ἑορτὰς τοῦ Δαβὶδ· κατεκρήμνισας, λέγει, καὶ τὸν θρόνον: ἤγουν τὴν βασιλείαν τοῦ Δαβὶδ· μεταφορικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος ἀπὸ παραδείγματος ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι, ὅταν θέλουν νὰ ἐξώσουν τινὰ ἀπὸ τὴν βασιλείαν ἢ ἄλλην ἐξουσίαν, κρημνίζουσι τὸν θρόνον του.

45 : „ Ἐσμίκρυνας τὰς ἡμέρας τοῦ χρό-
„ νου αὐτοῦ· κατέχεας αὐτοῦ αἰ-
„ σχύνην.

Χρόνον, λέγει, τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ μένῃ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ, εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ἐσμίκρυνας λοιπὸν, λέγει: ἤγουν ἐσύντεμες τὸν καιρὸν αὐτὸν, καὶ ἔκαμες αὐτὸν μικρὸν, τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθης νὰ κάμῃς μακρόν· καὶ μὲ τοῦτο κατεντροπίασες τὸν Δαβίδ· ἡ γὰρ ἐντροπὴ τῶν ἀπογόνων, ἐντροπὴ εἶναι καὶ τοῦ προγόνου· ἐντράπηκαν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, διατὶ ἐσκλαβώθησαν, καὶ ἔπαθον τὰς ἀτιμοτάτας δυσυχίας. (2)

46 : „ Ἕως πότε Κύριε, ἀποστρέφῃ εἰς
„ τέλος; ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ὀρ-
„ γή σου;

Ταῦ-

(1) Ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς ἐπίχαρμα καὶ ἐπονείδιστος γέγονε τοῖς λέγουσι· σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατάβηθι ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ· καὶ πλατὺ μὲν ἐγέλων καὶ ἔχαιρον οἱ Ἰουδαῖοι, ὑπενόουν δὲ ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀμαθείας, ὅτι οὐχ ἑκόντα αὐτὸν νενικήκασι· καὶ ἐπέσειον αὐτῷ τὰς κεφαλάς: εἶναι λόγια τοῦ Κυρίλλου.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Θεοδώρητον· „ Σεδεκίας μὲν, ἐκκοπέντων τῶν ὀφθαλμῶν, μύλωνι παρεδόθη πάντα τὸν λειπόμενον χρόνον· Ἰεχονίας δὲ καὶ αὐτὸς ἐδούλευσεν· αἰσχύνης δὲ καὶ ὀνειδισμοῦ ταῦτα μεστά· ὁ δὲ Διόδωρος εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ταῦτα ἀναφέρει λέγων· „ Τέως γε μὴν ᾤοντο καὶ ἀπὸ τοῦ καθαρισμοῦ καταλελύσθαι τὸν Χριστὸν, οὗ εἰργάσατο διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ· κατερράχθαι τε εἰς τὴν γῆν τὸν θρόνον αὐτοῦ, καίτοι τοῦ Θεοῦ τεθεικότος αὐτὸν ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ· ὁρῶντες γὰρ αὐτοῦ τὸ πάθος καὶ τὸν Σταυρὸν, ἔδοξαν τέλος εἰληφέναι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, σμικρυνθεῖσάν τε καὶ ἀνατραπεῖσαν ἐπὶ τῇ κατὰ τὸν Σταυρὸν αἰσχύνῃ γεγενημένῃ· περὶ ἧς ὁ Ἀπόστολος εἶπεν· „ Ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε Σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας· λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· „ Ἐπειδὴ ἐνόμισαν οἱ σταυρώσαντες, ὅτι πεπονθὼς συνεστάλη, καὶ πέπαυται τοῦ καὶ ὅλως εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι· διὰ τοῦτο τὰς τῶν σταυρωσάντων ὑπονοίας διερμηνεύει λέγων· „ Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέρραξας

Ταῦτα τὰ λόγια εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα, ὁποῦ λέγονται εἰς τὸν οη Ψαλμὸν „ Ἕως πότε Κύριε ὀργισθήσῃ εἰς τέλος; ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλός σου; (1)

47: „ Μνήσθητι, τίς μου ἡ ὑπόστασις· μὴ „ γὰρ ματαίως ἔκτισας πάντας τοὺς „ υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων;

Ἐνθυμήσου, λέγει, ὦ Κύριε, διατὶ ὑπέστην: ἤγουν διατὶ ἐπλάσθηκα· διὰ τοῦτο γὰρ ἐπλάσθηκα, διὰ νὰ ζῶ καὶ νὰ δοξάζω τὰ μεγαλεῖά σου· ὅθεν λύτρωσαί με ἀπὸ τὸν θάνατον Κύριε, ἐπειδὴ οἱ νεκροὶ δὲν θέλουν σὲ δοξολογοῦν· διότι ματαίως καὶ ἀνωφελῶς, λέγει, δὲν ἔπλασας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων: ἤτοι τοὺς ἀνθρώπους· διὰ νὰ ἀπολεσθοῦν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ὡσὰν ἕνα περιττὸν καὶ ἄχρηστον πρᾶγμα· ἀλλὰ ἐτίμησας αὐτοὺς μὲ τὴν εἰκόνα σου, καὶ μεγάλους καὶ τιμίους αὐτοὺς ἐποίησας· διὰ τοῦτο μὴ παρίδῃς ἡμᾶς, ὁποῦ ἀθλίως καὶ ἐλεεινῶς ἀπολούμεθα.

48: „ Τίς ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται „ καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον; ῥύσεται „ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ χειρὸς Ἅ- „ δου;

Τὸ τίς ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ, οὐδείς, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· οὐδείς, λέγει, ἄνθρωπος θέλει ζήσει, καὶ δὲν θέλει ἰδῇ: ἤγουν δὲν θέλει λάβῃ θάνατον· καὶ οὐδεὶς θέλει ἐλευθερώσει τὴν ψυχήν του ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Ἅδου· χέρι δὲ Ἅδου, λέγει τὴν κατακράτησιν καὶ τυραννίδα τοῦ Ἅδου· (2) ἐπειδὴ λοιπόν, λέγει, ἀναγκαίως ἔχομεν νὰ ἀποθάνωμεν, καὶ ἐπειδὴ τοιαύτην θνητὴν φύσιν ἐτύχομεν διὰ τὴν παράβασιν· διὰ τοῦτο μετάδος εἰς ἡμᾶς τοὺς ζωντανοὺς ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

49: „ Ποῦ εἰσι τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα „ Κύριε, ἃ ὤμοσας τῷ Δαβὶδ ἐν τῇ „ ἀληθείᾳ σου;

Ἐλέη ἐδῶ ὀνομάζει ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, τὰς ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς διὰ τὸ σπέρμα καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Δαβίδ· ὁ γὰρ Θεός, μὲ τὸ νὰ ἠλέησε τοὺς ἀνθρώπους, ταύτας τὰς ὑποσχέσεις ἔδωκεν· ἀρχαῖα δὲ καὶ παλαιὰ ἐλέη ταύτας ὀνομάζει, ὡς πρὸς τὸν λαὸν ὁποῦ παρακαλεῖ· διατὶ ὁ πρόγονος αὐτῶν Δαβίδ, ἦτον παλαιότερος πολλοὺς χρόνους· ἢ ἀρχαῖα ἐλέη ὀνομάζει κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον, ἐπειδὴ πρὸ τῶν αἰώνων ὡρίσθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν· λέγει γὰρ ὁ Παῦλος· „ Τίς ἡ κοινωνία τοῦ Μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ. (Ἐφ. γ΄. 9.) Καὶ ὁ Ἡσαΐας „ Βουλὴν ἀρχαίαν ἀληθινὴν ταῦτα ὀνομάζει (Ἡσ. κε. 1.) ὤμοσας δέ, ἀντὶ τοῦ βεβαίως ὑπεσχέθης· ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου δὲ ἀντὶ τοῦ, μὲ τὸ νὰ ἦσαι ἀληθινός. (3)

50: „ Μνη-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τουτέστι μέχρι τίνος ἰσχύσει τὰ τῶν Ἰουδαίων τολμήματα, ἐπισπουδαζόντων τὴν τοῦ μονογενοῦς καὶ Σωτῆρος ἡμῶν σταύρωσιν;

(2) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει· „ Οὐδείς, φησι, θανάτου κρείττων γενήσεται· οὐδὲ οἷός τε ἔσται αὐτὸς ἑαυτοῦ τὴν ψυχὴν ἐξ Ἅδου ῥύσασθαι, εἰμὴ σὺ ὦ Δέσποτα, τὴν ἀνάστασιν ἐπιδῷς.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἀρχαῖα ἐλέη τοῦ Θεοῦ φησιν, ἡ πρὸ καταβολῆς κόσμου ὡρισμένη εἰς ἀφθαρσίαν ἀναστοιχείωσις· εἶπε δὲ καὶ ὁ Διόδωρος· „ Ἄνω μὲν ἔφην, ὡς τὰ ἐλέη σου εἰς τὸν αἰῶνα μένει, καὶ διαπεσεῖται τῆς σῆς ἐπαγγελίας οὐδέν· ἀξιῶ δὲ μαθεῖν αὐτῶν τὸ λανθάνον, καὶ πότε ἥξει· ὡς οὖν ἡ πρόῤῥησις τῶν σκυθρωποτέρων ἀπήντηκεν· οὕτως ἀκόλουθον καὶ τὴν τῶν κρειττόνων εἰς ἔργον ἐλθεῖν: τὸ αἰώνιον σπέρμα δηλαδὴ, καὶ τὸν θρόνον Δαβίδ· ταῦτα μὲν οὖν πάλαι προσεδοκᾶτο Προφήταις· ἡμῖν δὲ νῦν δι' ἔργων ὁρᾶται, διὰ τῶν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀποτελεσμάτων.

50 : „ Μνήσθητι Κύριε, τοῦ ὀνειδισμοῦ „ τῶν δούλων σου, οὗ ὑπέσχον ἐν „ τῷ κόλπῳ μου πολλῶν Ἐθνῶν.

Ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, τὸν ὀνειδισμὸν ἡμῶν τῶν δούλων σου Ἰουδαίων, τὸν ὁποῖον προξενοῦσιν εἰς ἡμᾶς πολλὰ Ἔθνη, τόσον τὰ σκλαβώσαντα ἡμᾶς, ὅσον καὶ τὰ γειτονεύοντα· καὶ τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ὑπέσχομεν: ἤγουν ἐβαστάσαμεν εἰς τὴν καρδίαν μας· τὸ ὑπέσχον γὰρ, ὁ μὲν Ἀκύλας εἶπεν, ἦρα· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἐβάστασα· κόλπον δὲ εἶπε, τὴν καρδίαν· ἐπειδὴ μέσα εἰς τὴν καρδίαν, ὡσὰν μέσα εἰς κόλπον, θησαυρίζομεν καὶ τὰς λύπας καὶ τὰς εὐφροσύνας· πρέπει δὲ νὰ σημειώσωμεν, ὅτι τὸ, οὗ, εἶναι ἀντὶ τοῦ οὗτινος· διότι ἐσύναψεν αὐτὸ, ὄχι μὲ τὸ ἑπόμενον: δηλαδὴ μὲ τὸ ὑπέσχον, ὅπερ ἐζήτει πτῶσιν αἰτιατικὴν, ἀλλὰ μὲ τὸ προηγούμενον: ἤγουν τὸ ὀνειδισμοῦ, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Ἀττικῶν· τὸ ἴδιον δὲ τοῦτο ἔκαμε καὶ εἰς τοὺς δύω ἀκολούθους στίχους.

51 : „ Οὗ ὠνείδισάν σε οἱ ἐχθροί σου Κύ„ ριε· οὗ ὠνείδισαν τὸ ἀντάλλαγμα „ τοῦ Χριστοῦ σου.

Καὶ ἐδῶ ἐννοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ, μνήσθητι· καὶ χριστὸν μὲν Θεοῦ, τὸν βασιλέα λέγει Δαβὶδ, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἐν τῷ „ Ἀνεβάλου τὸν Χριστόν σου, ἀντάλλαγμα δὲ τοῦ Δαβὶδ λέγει, τὸν Ἰεχονίαν καὶ Σεδεκίαν, οἵτινες ἐβασίλευσαν μὲν ἀντὶ τοῦ Δαβὶδ· ὠνειδίσθησαν δὲ, διὰ τὴν σκλαβίαν ὁποῦ ἔπαθον· ὁ δὲ διπλασιασμὸς τοῦ ὠνείδισαν, εἶναι δηλωτικὸς πάθους καὶ λύπης ψυχῆς. (1)

52 : „ Εὐλογητὸς Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα· „ γένοιτο γένοιτο.

Εἰς τὸ τέλος τοῦτο τοῦ Ψαλμοῦ διδάσκει ἡμᾶς ὁ Δαβὶδ, νὰ μὴ γογγύζωμεν εἰς τὰς θλίψεις καὶ συμφορὰς ὁποῦ μᾶς ἀκολουθοῦν· ἀλλὰ νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν, καὶ νὰ ἐνθυμίζωμεν αὐτὸν τὴν χρηστότητά του· καὶ τελευταῖον νὰ εὐφημοῦμεν καὶ νὰ δοξολογοῦμεν αὐτὸν· διατὶ οἰκονομεῖ τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῶν· εὐλογημένος, λέγει, εἶναι ὁ Θεὸς πάντοτε· γένοιτο γένοιτο εὐλογημένος· ἢ γένοιτο γένοιτο, ὅσα θέλει· θέλει δὲ, ὅσα συμφέρουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. (2)

ΨΑΛ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Εἴη δ' ἂν ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ θάνατος αὐτοῦ καὶ τὸ αἷμα· τὸ ἀντίλυτρον δεδομένον τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας· δέδωκε γὰρ σῶμα ἀντὶ σώματος· καὶ ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς· καὶ τελείαν ὕπαρξιν ὑπὲρ ὅλου τοῦ ἀνθρώπου· καὶ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „ Τοῦτό ἐστι τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ, ὃ ὠνείδισαν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ οἱ ἐχθροὶ τῆς ζωῆς Ἰουδαῖοι, παραπορευόμενοι καὶ κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν· ὠνείδιζον δὲ, ὑπολαβόντες αὐτὸν κεκρατῆσθαι θανάτῳ· κατ' ἄλλους δὲ, ἀντάλλαγμα Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία ἐστιν: ἤτοι οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστὸν Χριστιανοί· ἀντὶ γὰρ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς, δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν.

(2) Τὸ δὲ γένοιτο, Ἑβραϊκῶς λέγεται· Ἀμήν· κατὰ δὲ τὸν Ἀκύλαν· πεπιστωμένως· ἐνταῦθα δὲ ἐτελείωσε καθ' Ἑβραίους ἡ τρίτη βίβλος τῶν Ψαλμῶν, ἀρξαμένη ἀπὸ τὸν οβ'. Ψαλμὸν· καὶ ἐδῶ τελειώσασα· ὡς εἴπομεν ἐν τῇ τελευταίᾳ ὑποσημειώσει τοῦ Προοιμίου.

ΨΑΛΜΟΣ ΠΘ'.

„ Προσευχὴ Μωϋσῆ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ.

Καὶ διὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην εἴπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς Βίβλου τῶν Ψαλμῶν ἐν Κεφ. ε'. ὅτι δηλαδὴ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι τοῦ Δαβὶδ, προσαρμόζεται δὲ εἰς τὸν Μωϋσῆν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. διδάσκει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, πῶς πρέπει νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν εἰς τὸν καιρὸν ὁποῦ ἔχομεν θλίψεις. (1)

1 : „ Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν
„ ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ.

Τὸ ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ εἶναι, ἀντὶ τοῦ εἰς κάθε γενεάν· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε. (2)

2 : „ Πρὸ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος ϗ Εὐσέβιος λέγουσιν· „ Ταύτην τὴν προσευχὴν ἐν ἀποῤῥήτοις ἀναγεγραφότα τὸν Μωσέα παραδοῦναι· ὅπως ἂν ἔχοιεν οἱ κατὰ καιροὺς εἰδέναι, πῶς δεῖ αὐτοὺς ἐξομολογεῖσθαι περιπεσόντας ταῖς συμφοραῖς, αἳ γεγόνασιν αὐτοῖς (τοῖς Ἰουδαίοις) ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Κυρίου μιαιφονίαν ϗ ἀπείθειαν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει τὰς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ συμφορὰς τῶν Ἰουδαίων· ϗ διδάσκει τὸ φθαρτὸν ϗ ἐπίκηρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ϗ τὴν εἰς τὸ κρεῖττον μεταβολὴν τῶν Ἰουδαίων ϗ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Προσευχὴ Μωσεῖ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ γὰρ κεκράτητο τῷ τῆς ἁμαρτίας δεσμῷ τὸ ἀνθρώπινον, ϗ τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἑνώσεως ἀποῤῥαγὲν, τοῖς ἐναντίοις συνεφύρετο πάθεσι, καί τινος ἐδεῖτο πρεσβείας πρὸς τὸν ἀνακαλέσασθαι τῆς ἀπωλείας δυνάμενον· ἀντὶ πρέσβεος ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος γίνεται, ὑπεραπολογούμενος μὲν τοῦ τῶν ὁμοφύλων πτώματος, εἰς δὲ τὸν τῶν ἀπολωλότων οἶκτον δυσωπῶν τὸν Θεόν· εὐθὺς γὰρ οἷον δικαιολογεῖται πρὸς τὸν Θεὸν ἀκούοντα, ϗ φησι μόνῳ προσεῖναι τῷ Θεῷ τὸ ἐν παντὶ ἀγαθῷ πάγιόν τε ϗ ἀκίνητον, ϗ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχον· ἐν τροπῇ δὲ ϗ ἀλλοιώσει τὸ ἀνθρώπινον κείμενον, μηδέποτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μένειν οἷόν τε ὄν· μήτε εἰ ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἀνίοι, μήτε εἰ ἐκπίπτοι τῆς μετουσίας τοῦ κρείττονος· οὗ χάριν καταφυγὴν εἰς σωτηρίαν ἀξιοῖ κατὰ πάντα γίνεσθαι τοῦ πλανωμένου, τὸν ἀμετάθετον· (ἤτοι τὸν Θεόν.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἰουδαίων μὲν ἐγένετο καταφυγὴ, οὐκ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον· ἀλλὰ ϗ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ϗ ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ϗ ἐπὶ Γεδεὼν, Βαράκ τε ϗ Ἰεφθάε ϗ Σαμψὼν, ϗ Σαμουὴλ ϗ Δαβίδ· ϗ διὰ τῶν Προφητῶν αὐτοὺς πάσης κηδεμονίας ἠξίωσε· πᾶσα δὲ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις τούτοις κέχρηται τοῖς λόγοις, τῶν παντοδαπῶν εὐεργεσιῶν ἀναμιμνήσκουσα τὸν Θεόν· ὅπως τὸν Ἐνὼχ μετέθηκεν· ὅπως, ἁπάντων τὸν θηριώδη βίον ἀσπασαμένων, σπινθῆρα τῷ γένει τὸν θεσπέσιον διεφύλαξε Νῶε· ὅπως τὸν Πατριάρχην Ἀβραὰμ ἐκλεξάμενος, πᾶσιν ὑπέσχετο τὴν εὐλογίαν τοῖς Ἔθνεσιν.

2: „ Πρὸ τοῦ ὄρη γεννηθῆναι, καὶ πλα-
„ σθῆναι τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην·
„ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος
„ σὺ εἶ.

Εἰς κάθε γενεὰν, λέγει, ἔγινες εἰς ἡμᾶς καταφυγὴ Κύριε· διατὶ ἐσὺ καὶ πάντοτε εἶσαι, καὶ πρὸ τοῦ νὰ κτισθοῦν τὰ βουνὰ, καὶ πρὸ τοῦ νὰ πλασθῇ ἡ γῆ καὶ ἡ οἰκουμένη, σὺ εἶσαι· ἀφ' οὗ δὲ εἶπε, πῶς ὁ Κτίστης ἦτον προτήτερα ἀπὸ κτίσματα, λέγει, αὐτὸν ἀκολούθως, πῶς εἶναι, καὶ ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος· τὸ γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ, ἀπὸ τὸ ἀεὶ καὶ ἕως εἰς τὸ ἀεὶ σὺ εἶσαι μόνος, καὶ οὐδεὶς ἄλλος· αἰῶνα γὰρ ἡ Παλαιὰ Γραφὴ ὀνομάζει πολλάκις τὸ ἀεί: ἤγουν τὸ πάντοτε· ταυτολογία δὲ εἶναι, τὸ νὰ εἴπῃ πρὸ τοῦ ὄρη κτιθῆναι καὶ πρὸ τοῦ πλασθῆναι τὴν γῆν· καθὼς πάλιν ταυτολογία εἶναι, καὶ τὸ νὰ εἴπῃ τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην· ἡ τοιαύτη δὲ ταυτολογία προξενεῖ ὄγκον καὶ μεγαλεῖον εἰς τὸν λόγον· (1)

3: „ Μὴ ἀποστρέψῃς ἄνθρωπον εἰς τα-
„ πείνωσιν.

Διάφορα εἴδη ταπεινώσεως εἶναι κοντὰ εἰς τὴν θείαν Γραφήν· λέγεται γὰρ ταπείνωσις ἡ μετριοφροσύνη, „ Μάθετε, γάρ φησιν, ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματ. ια. 29.) ταπείνωσις λέγεται καὶ ὁ ἀπὸ πειρασμοῦ σωφρονισμὸς, ὡς τὸ „ ἀγαθόν μοι ὅτι ἐταπείνωσάς με (Ψαλ. ριη 71.) ταπείνωσις λέγεται καὶ ὁ κρημνισμὸς καὶ καταβιβασμὸς, ὡς τὸ „ Σὺ ἐταπείνωσας ὡς τραυματίαν ὑπερήφανον· (Ψαλ. πη. 10.) ταπείνωσις λέγεται, καὶ τὸ νὰ ὑποταχθῇ τινὰς εἰς τὸν ἐχθρόν του, κατὰ τὸ ῥητὸν τοῦτο. Μὴ παραχωρήσῃς λοιπὸν, λέγει, ὦ Κύριε, νὰ ἀποστραφῇ εἰς τὴν ταπείνωσιν ταύτην καὶ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν ἐχθρόν του ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁποῦ κατέφυγεν εἰς ἐσένα (2)

„ Καὶ εἶπας· ἐπιστρέψατε υἱοὶ τῶν ἀν-
„ θρώπων.

Ἐσὺ λέγει, Κύριε, εἶπας· ὦ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐπιστρέψατε πρὸς ἐμένα· εἶπε δὲ τοῦτο ὁ Θεὸς εἰς πολλὰ μέρη τῶν πέντε βιβλίων τοῦ Μωϋσέως. „ Ἐπιστραφήσῃ, φησὶ, πρὸς Κύριον τὸν Θεόν σου Δευ. δʹ. 30. καὶ πάλιν „ Καὶ ἐπιστραφήσῃ ἐπὶ Κύριον αὐτόθ. λʹ. 2. διὰ τοῦτο λοιπὸν δέξαι Κύριε καὶ ἡμᾶς, ὁποῦ ἐπιστρέφομεν πρὸς ἐσένα (3)

4: „ Ὅτι

(1) Εἰκότως δὲ τὸ αἰώνιον (ἄλλος φησὶν) ὁ Προφήτης μαρτυρεῖ τῷ Χριστῷ ἐνταῦθα, καὶ πρὸ πάσης Κτίσεως αὐτὸν εἶναι λέγει παρὰ τῷ Πατρί· τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, τὸ ἄναρχον δηλοῖ· τὸ δὲ ἕως τοῦ αἰῶνος, τὸ ἀτελεύτητον· καὶ ἁπλῶς τὸ εἶναι αἰώνιον· ὁ δὲ Ἀμμώνιος λέγει· „ Ἐπειδὴ εἰς τὴν σάρκα ὁρῶντες τοῦ Κυρίου ψιλὸν ἄνθρωπον ἐνόμιζον λέγοντες· „ Πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας; καὶ τοῦτο αὐτοῖς μάλιστα αἴτιον τῆς ἐκπτώσεως γέγονε, τὸ ἀγνοεῖν τὴν θεότητα· διὰ τοῦτο νῦν ἐξομολογούμενοι, σαφῶς αὐτὸν εἶναι λέγουσι τὸν πρὸ τῆς κτίσεως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „ Σὺ, φησὶν, ἄτρεπτος, τὸ δὲ ἀνθρώπινον τῷ τρεπτῷ τῆς φύσεως ἐκ τοῦ ὕψους τῶν ἀγαθῶν πρὸς τὸ ταπεινὸν τε καὶ ὀλισθηρὸν τῆς ἁμαρτίας κατενεχθὲν κατεσύρη· οὐκοῦν ὄρεξον χεῖρα ὁ ἄπτωτος τῷ ὀλισθήσαντι· ὅπερ εἶ τῇ φύσει, καὶ ἡμῖν τοῦτο γινόμενος· καὶ μὴ ἀποστρέψῃς αὐτὸ ἐκ τοῦ παρὰ σοὶ ὕψους, εἰς τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ταπείνωσιν.

(3) Διάκονος δὲ (φησὶν ὁ Νύσσης) τῆς δεσποτικῆς φωνῆς ὁ Προφήτης γίνεται, καὶ προφέρει τὴν φιλάνθρωπον ῥῆσιν· ἡ δὲ τοιαύτη φωνὴ δόγμα ἐστί· βλέπει γὰρ πρὸς τὴν φύσιν ὁ λόγος, καὶ τὴν θεραπείαν τῶν κακῶν ὑποτίθεται· ἐπειδὴ γάρ, φησι, τρεπτοὶ ὄντες, τοῦ ἀγαθοῦ ἀπεῤῥύητε, χρήσασθε πάλιν πρὸς τὸ καλὸν τῇ τροπῇ· καὶ ὅθεν ἐκπεπτώκατε, ἐπ' αὐτὸ πάλιν ἐπαναστρέψατε· καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει· „ Οὐ μάτην, φησὶν, ἀντιβολοῦμεν, ἀλλ' εἰδότες σαφῶς, ὡς δέξῃ τὰς ἡμετέρας ἱκετείας, καὶ μεταβολὴν ἡμῖν τῶν παρόντων ἐργάσῃ κακῶν, πα-

4: „Ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου „Κύριε ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς, ἥτις διῆλ„θε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί.

Καὶ τοῦτον τὸν λόγον πρὸς ἀπόδειξιν εἶπεν ὁ Προφήτης τῆς τοῦ Θεοῦ ἀϊδιότητος· λέγει γὰρ, ὅτι οἱ χίλιοι χρόνοι ἔμπροσθέν σου Κύριε, ἔτζι λογίζονται ὡσὰν ἕνα διάστημα καιροῦ πολλὰ ὀλιγώτατον: ἤγουν καθὼς λογίζεται εἰς ἡμᾶς ἡ μία ἡμέρα, καὶ αὐτὴ νὰ ἦναι περασμένη. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ χθές· τὸ δὲ ἥτις διῆλθε, εἶναι ἐξήγησις τοῦ χθές· εἶπε δὲ τοῦτο ἔτζι, διατὶ ἡ περασμένη ἡμέρα, ὀλιγωτέρα καὶ μικροτέρα νομίζεται ἀπὸ τὴν ἐνεστῶσαν καὶ σημερινήν· καὶ πάλιν οὕτω λογίζονται κοντὰ εἰς ἐσένα οἱ χίλιοι χρόνοι, καθὼς λογίζεται κοντὰ εἰς ἡμᾶς τὸ τέταρτον μέρος τῆς νυκτός: ἤτοι ἡ τρεῖς ὥραις· ταύτας γὰρ φυλακὴν νυκτὸς ὠνόμασαν· ἐπειδὴ γὰρ ἡ νύκτα μοιράζεται εἰς τέσσαρα μέρη κοντὰ εἰς τοὺς στρατιώτας, ὁποῦ φυλάττουν βάρδιαν, διὰ τοῦτο ἀκολούθως εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὡς φυλακὴ ἐν νυκτί: ἤτοι τὸ πολλὰ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν νύκτα τεταρτημόριον τῆς νυκτός· φυλακὴν δὲ τῆς νυκτὸς εἶπε καὶ τῆς ἡμέρας· διατὶ ἡ νύκτα νομίζεται, ὅτι γληγορώτερα περνᾷ ἀπὸ τὴν ἡμέραν· πρῶτον μὲν, διὰ τὴν ἀναισθησίαν τῶν ἐν νυκτὶ κοιμωμένων ἀνθρώπων· δεύτερον δὲ, διὰ τὸ σκότος· καὶ τρίτον, διὰ τὴν ἀπὸ τῶν πόνων ἄνεσιν· καθὼς λοιπὸν λέγει, ἡ τρεῖς ὥραις τῆς νυκτὸς λογίζονται κοντὰ εἰς ἡμᾶς· ἔτζι καὶ οἱ χίλιοι χρόνοι λογίζονται κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· διατὶ, αὐτοὶ μὲν περνοῦν, ὁ δὲ Θεὸς εἶναι ἀκίνητος καὶ ἀΐδιος· τὸ δὲ ὅτι, εἶναι βεβαιωτικὸν ἀντὶ τοῦ ὄντως, ἀληθῶς (1) Σημείωσαι ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ κορυφαῖος Πέτρος λέγων· „Ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς ἀγαπητοὶ, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ Κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη· καὶ χίλια ἔτη, ὡς ἡμέρα μία· (Β. Πετρ. γ'. 8.)

5: „Τὰ ἐξουδενώματα αὐτῶν ἔτη ἔσονται

Ἀφ' οὗ ἐξευτέλισεν ἀνωτέρω τοὺς χιλίους χρόνους ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ ἐδῶ, ὅτι ἀκόμη θέλω ἐξουδενώσω αὐτούς: ἤτοι πῶς οἱ χίλιοι χρόνοι εἶναι ὡς ἕνα οὐδὲν, συγκρινόμενοι μὲ τὴν ἀϊδιότητα τοῦ

παραινῶν ἐπιστρέψαι καὶ τῆς προτέρας πονηρίας ἀπαλλαγῆναι. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος δέ φησιν· „Ἐντεῦθεν ἡ ἐξομολόγησις· ἀξιοῖ δὲ, ἀφ' ὧν τὰ Ἔθνη εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐκάλεσε, καὶ αὐτοὺς ἐπιστραφῆναι· σὺ εἶπας φησὶν ὦ Δέσποτα· ἐπιστρέψατε υἱοὶ ἐπιστρέφοντες, καὶ ἰάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν· ἐπειδὴ τοίνυν ἐπεστρέψαμεν, μὴ ἀποστρέψῃς ἡμᾶς εἰς ταπείνωσιν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „Εἶπας, φησὶν, ὡς εἰ βούλεσθε διαφυγεῖν τὰ κακὰ τῆς πονηρίας, ἐπιστράφητε πρὸς μετάνοιαν.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Δόγμα τοιοῦτον ἐνταῦθα παιδευόμεθα, ὅτι τῷ ἐξ ἐπιστροφῆς πάλιν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀναλύσαντι, κἂν μυρίοις ὁ βίος κατασιχθῇ πλημμελήμασιν, ὡς χιλίων ἐτῶν δοκεῖν εἶναι τὸ ἄθροισμα, ἀντ' οὐδενός ἐστι, τῷ Θεῷ ἐπιστραφέντος· ὁ γὰρ θεῖος ὀφθαλμὸς τὸ ἐνεστὼς ἀεὶ βλέπει, τὸ δὲ παρῳχηκὸς οὐ λογίζεται· ἀλλ' ἀντὶ μιᾶς ἡμέρας, ἢ μέρους νυκτὸς παρὰ τῷ Θεῷ κρίνεται καὶ χιλιονταετηρὶς πταισμάτων, ἥτις παρείθη τε καὶ παρέδραμε· τὸ δὲ ἐνεστὼς ἐν κακίᾳ, κἂν ὡς μηδὲν παρὰ τῶν ἁμαρτανόντων ἐξευτελίζηται, ὡς ἐτῶν πλῆθος τῷ Θεῷ καθορᾶται· καλῶς δὲ καὶ προσφυῶς ἐξουδενώματα ὀνομάζει τὰ πλημμελήματα, ὅτι πέφυκέ πως ὁ τὸ κακὸν ἐνεργῶν ἀντ' οὐδενὸς ἡγεῖσθαι τὸ πλημμελούμενον, καί τινας ἑκάστου τῶν κατὰ κακίαν γινομένων παρευρίσκειν ἀπολογίας· ὥστε πρόχειρον εἶναι τὸ ἐφ' ἑκάστῳ λέγειν· οὐδὲν ἡ ἐπιθυμία· καὶ οὐδὲν ἡ ὀργή· καὶ οὐδὲν ἕκαστον τῶν τοιούτων ἐστι· φύσεως γὰρ ταῦτα κινήματα· εἰ δὲ ἡ φύσις ἔργον Θεοῦ, οὐκ ἄντι τούτων νομισθείη κακὸν τῷ ἐφορῶντι τὴν ἀνθρωπίνην ζωήν· διὰ τοῦτό φησιν, ὅτι τὰ ἐξουδενώματα αὐτῶν ταῦτα, ὅταν παρῇ τῇ προαιρέσει τοῦ ἐνεργοῦντος καὶ μὴ παρέλθῃ, ὡς πλάτος ἐτῶν παρὰ τῷ θείῳ ὀφθαλμῷ κρίνεται· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Μεθυπερβατός ἐστι τῶν ῥημάτων ἡ διάνοια· τοῦτο γὰρ τῷ προτέρῳ συνήρμοσαι· „Μὴ ἀποστρέψῃς ἄνθρωπον εἰς ταπείνωσιν, ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου Κύριε, ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς ἥτις διῆλθε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί· διὰ μέσου δὲ πρόσκειται τὸ, καὶ εἶπας· ἐπιστρέψατε υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· λέγει δὲ, ὅτι σμικρά τις ἐστι καὶ ἀλγεινὴ λίαν ἡ τῶν ἀνθρώπων ζωή· σοὶ δὲ τῷ ἀϊδίῳ καὶ αἰωνίῳ, καὶ ὁ τῶν χιλίων ἐτῶν ἀριθμὸς μία ἡμέρα παρείκασαι, μᾶλλον δὲ σμικρῷ μορίῳ νυκτός· φυλακὴν γὰρ νυκτερινὴν τὸ τέταρτον μόριον ἐκάλεσε τῆς νυκτός· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι ἀφ' οὗ ἐκτίσθη ὁ ναὸς ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος ἕως ὁποῦ ἐκρημνίσθη ἀπὸ τὸν Τίτον, χίλια ἔτη ἐπέρασαν· παρομοιάζουσι

τοῦ Θεοῦ· τὰ ἐξουδενώματα γάρ, φησιν, αὐτῶν: ἤγουν τῶν χιλίων ἐτῶν, περισσότερα εἶναι ἀκόμη: ἤτοι θέλουν γένουνται κοντὰ εἰς ἐμέ· ἔπειτα ἀκολούθως λέγει καὶ ἄλλην ἐξουδένωσιν. (1)

„ Τὸ πρωῒ ὡσεὶ χλόη παρέλθοι.

Τὸ πρωῒ ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ τοῦ ταχέως, καθὼς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν· ὀγλίγωρα, λέγει, θέλουν περάσουν οἱ χίλιοι χρόνοι κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, ὥσαν ἡ προσωρινὴ καὶ ταχυμάραντος χλόη.

6: „ Τὸ πρωῒ ἀνθήσαι καὶ παρέλθοι· τὸ
„ ἑσπέρας ἀποπέσοι, σκληρυνθείη καὶ
„ ξηρανθείη.

Ταῦτα, λέγει, ὁ Δαβὶδ ἀποτεινόμενος εἰς τὸ ταχυμάραντον τῆς χλόης: δηλαδὴ ὅτι ἡ χλόη, τὸ μὲν πρωῒ τῆς ἡμέρας θέλει ἀνθήσει· ἔπειτα θέλει περάσει ἀπὸ τὸ νὰ ἀνθῇ· καὶ εἰς τὸ ἑσπέρας θέλει πέσει: ἤγουν θέλει κλίνῃ εἰς τὴν γῆν· ἡ δὲ ἀπὸ πρόθεσις, εἶναι περιττή· ἔπειτα λέγει, ἡ χλόη θέλει σκληρυνθῇ, μὲ τὸ νὰ ἐξοδεύεται ἡ ὑγρασία, ὁποῦ ἔχει· καὶ ἐπειλοιπὸν θέλει ξηρανθῇ· τὰ δὲ εὐκτικὰ ἐνῶ λαμβάνονται ἀντὶ μελλόντων: ἤγουν ἀντὶ τοῦ ἀνθήσει καὶ παρελεύσεται καὶ ἀποπέσει καὶ σκληρυνθήσεται καὶ ξηρανθήσεται· τὸ πρωῒ δὲ καὶ τὸ ἑσπέρας νοοῦνται, ἀντὶ τοῦ ἐν πρωΐᾳ καὶ ἐν ἑσπέρᾳ· εἰς μίαν δὲ ἡμέραν τὴν ὁμοῦ ὄντα τῆς ταχυμαράντου χλόης ἐτρέφρωσε, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ὀγλιγωρότητα τῆς φθορᾶς της· ἄλλως τε δὲ, εἶναι μερικαὶ χλόαι, αἱ ὁποῖαι εἰς μίαν ἡμέραν καὶ ἀνθοῦσιν, καὶ ἀπανθοῦσι καὶ φθείρονται· ταῦτα μὲν ἡμεῖς οὕτως ἑρμηνεύσαμεν· Μεθιχὸ δὲ, ὡς ὁ μέγας Ἀθανάσιος καὶ ὁ Εὐσέβιος, λέγουσιν, ὅτι περὶ τῶν Ἰουδαίων ταῦτα προωρίσθησαν· εἰς χίλια γὰρ ἔτη διήρκεσεν ἡ τοῦ νόμου λατρεία· χίλιοι γὰρ χρόνοι ἀριθμοῦνται ἀπὸ τοῦ Σολομῶντος ἕως τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ· λέγουσι λοιπὸν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς ἐδῶ προφητεύει, ὅτι αὐτοὶ οἱ χίλιοι χρόνοι λογαριάζονται ὡσὰν μία ἡμέρα, διὰ τὴν παρανομίαν τῶν Ἰουδαίων· ἐπειδὴ τὰ ἐξουδενώματα καὶ οἱ ἐξευτελισμοὶ αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων περισσότεροι θέλουν γένουν, παντοτινὰ αὐξανόμενοι· ὅθεν καὶ βλέπομεν τοὺς Ἰουδαίους, πῶς δὲν λαμβάνουν καμμίαν ἀνάπαυσιν τῆς ἐξουδενώσεως καὶ ἀτιμίας· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐπίλοιπα νοοῦσι περὶ τῶν Ἰουδαίων: ἤγουν ὅτι τὸ πρωῒ: ἤτοι ἡ εὐτυχία αὐ-

σι λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι τὰ χίλια ἔτη, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχον τὴν τοῦ νόμου λατρείαν, μὲ τὴν περασμένην ἡμέραν, καὶ μὲ τὸ τέταρτον μέρος τῆς νυκτός. Σημειοῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι τὸν ἀνωτέρω λόγον τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Κορυφαίου Πέτρου, βέβαιον καὶ ἀναντίρρητον ἀπέδειξεν ὁ χαριτωμένος ἐκεῖνος καὶ εὐλαβέστατος μοναχὸς, ὁ ἔν τινι μοναστηρίῳ ἀσκούμενος, περὶ τοῦ ὁποίου γράφει τὸ βιβλίον τὸ καλούμενον λειμὼν τῶν ἀνθέων· οὗτος γὰρ ὁ μακάριος ἀκούων πολλαῖς φοραῖς τὸ ῥηθὲν λόγιον τοῦ Δαβίδ: ἤγουν τὸ, χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου Κύριε, ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς, παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τοῦ τὸ φανερώσῃ· ὅθεν ἕνα πρωῒ μετὰ τὴν ἀκολουθίαν φανεὶς ἕνας Ἄγγελος εἰς σχῆμα ὡραιοτάτου ἀετοῦ, καὶ χαμηλὰ πετῶντας ἐτράβιξε τὸν ἀνωτέρω μοναχὸν εἰς τὸ δάσος· καὶ ἐκεῖ ἀρχίσας ἕνα γλυκύτατον καὶ ἄρρητον κελαδισμὸν, τόσον ἐμετεώρισε τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου, ὁποῦ τοῦ ἐφαίνετο πῶς εὑρίσκεται εἰς τὰ οὐράνια· ὅθεν ἔμεινεν ἐντρυφῶν εἰς τὴν θεωρίαν ἐκείνην, καὶ ἀκούων τὴν ἀκατανόητον γλυκύτητα τῆς ἀγγελικῆς φωνῆς χρόνους ὁλοκλήρους τριακοσίους· ἀφ' οὗ δὲ κατὰ θείαν οἰκονομίαν ἦλθεν εἰς τὸν ἑαυτόν του, ἐγύρισεν εἰς τὸ μοναστήριόν του, νομίζωντας ὅτι μιᾶς μόνης ὥρας διάστημα ἐπέρασεν, ἀφ' οὗ εὐγῆκεν ἀπὸ τὸ μοναστήριον· ἰδοὺ πῶς οἱ τριακόσιοι χρόνοι ἐφάνηκαν ὡς μία ὥρα εἰς τὸν ἐκ μέσου γευσάμενον τῆς οὐρανίας ἀγαλλιάσεως.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐπὶ πλεῖστον αὐτοὺς, φησι, ταύτῃ τῇ ταλαιπωρίᾳ συνέζευξας· σημαίνει δὲ κατὰ ταυτὸν καὶ τὴν μετὰ τὸ πάθος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων ἀποβολὴν, καὶ τῆς θείας κηδεμονίας τὴν στέρησιν οὐκ ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' ἐπιπλεῖστον ἐσομένην· ὁ δὲ Ἀθανάσιος τὸ ἔτι, χρόνους ἐνόησε σύμφωνος μὲ τὸν Νύσσης εἰπών· „ Τὰ ἔτη αὐτῶν τῶν ἀρνησαμένων σε δηλαδὴ Ἰουδαίων, ἐν ἐξουδενώσει ἔσται πολλῇ· γεγόνασι γὰρ καταπάτημα καὶ ἀνθρώπων καὶ Δαιμόνων, ὥστε τὸν λυτρούμενον καὶ σώζοντα αὐτοὺς ἀρνησάμενοι (οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδή.)

αὐτῶν, θέλει περάσει ὀγλίγωρα, ὡσὰν τὸ χορτάρι· εὐτυχία δὲ αὐτῶν ἦτον, μόνη ἡ ἐπὶ τοῦ Σολομῶντος βασιλεία· ἐπειδὴ μετὰ τὸν Σολομῶντα ἐδυστύχουν· (1) τὰ δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ πρὸς τὴν χλόην θέλεις ἀποδώσεις, καθὼς ἀνωτέρω ἑρμηνεύσαμεν. (2)

7 :„ Ὅτι ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου,
„ καὶ ἐν τῷ θυμῷ σου ἐταράχθη-
„ μεν.

Ἐξελίπομεν, λέγει: ἤτοι ὠλιγοστεύσαμεν, καὶ ἀπωλέσθημεν μὲ τὸ νὰ ὠργίσθης ἐσὺ Κύριε εἰς ἡμᾶς, διατὶ ἡμαρτήσαμεν· περὶ δὲ τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ εἴπομεν διαφόρως, καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ς. Ψαλμοῦ.

8 :„ Ἔθου τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον
„ σου· ὁ αἰὼν ἡμῶν εἰς φωτισμὸν τοῦ
„ προσώπου σου.

Ἔβαλες, λέγει, Κύριε, τὰς ἁμαρτίας μας γυμνὰς ἔμπροσθέν σου· ὅθεν καὶ ὁρώμεναι αὐταὶ, δὲν ἠμποροῦν νὰ κρυφθοῦν ἀπὸ λόγου σου· ἀλλὰ μάλιστα σὲ παροξύνουν, καὶ κινοῦν κατ' ἐπάνω μας τὴν ὀργήν σου· αἰῶνα δὲ, λέγει τὸν βίον καὶ τὴν ζωήν· ὅλος, λέγει, ὁ βίος μας, καὶ ὅλη ἡ ζωή μας, εὑρίσκεται φανερὰ ἔμπροσθεν τῆς ἐπισκοπῆς σου. (3)

9 :„ Ὅτι πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξέλιπον.

Αἱ ἡμέραι, λέγει, τῆς ζωῆς μας ἐπέρασαν, καὶ

---

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Πρωῒ δὲ καλεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς Ἰουδαίων ἐπιμελείας, καθ' ἣν ἤνθησαν ϗ ἐβλάστησαν, ϗ πολλὴν ἐκτήσαντο περιφάνειαν· ἑσπέραν δὲ, τῆς θείας κηδεμονίας τὴν παῦλαν, ὡς ὥριμον καρπὸν τῷ γεωργῷ δοῦναι μὴ βουληθέντες, ἀλλὰ τὴν καρδίαν σκληρύναντες παντελῶς ἐξηράνθησαν· ταύτης δὲ τῆς κηδεμονίας, μετὰ τὸν σταυρὸν ἐγυμνώθησαν· ἔφη δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Τὰ ἔτη αὐτῶν (τῶν Ἰουδαίων) ἐξουδενώματα ἔσονται: οὐκέτι γὰρ ἔντιμα ἔτη, οὐδὲ σπουδαῖα ϗ ἀναγκαῖα, ἀλλ' ἐξουδενώματα, ϗ εἰς μηδὲν λελογισμένα γενήσεται· πάλαι μὲν οὖν φησιν, ὅτε ἀρχὰς εἶχε τὰ καθ' ἡμᾶς, ϗ ἐν πρωῒ γεγόναμεν ὡσεὶ χλόη· ἀλλὰ παρελθούσης ἐκείνης τῆς γενεᾶς, συμπαρῆλθεν ἡ χλόη· εἶτα ἠνθήσαμεν, ϗ μεῖζόν τι τῆς χλόης ἐσχήκαμεν· ὡς δὲ παρῆλθε τὸ ἄνθος, ἑσπέρας ἡμᾶς καταλαβούσης, ἀποπεπτώκαμεν σκληρυνθέντες· ϗ ταῦτα πεπόνθαμεν, ὅτι ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου, ϗ ἐν τῷ θυμῷ σου ἐταράχθημεν· λέγοι δ' ἂν ϗ φυσικῶς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐν μὲν νεότητι δίκην ἁπαλῆς χλόης βλαστάνειν, ἐν ἀκμῇ δὲ ἀνθεῖν, ἐπὶ γήρως δὲ ἀποπίπτειν, σκληρᾶς γινομένης ἐν ἑσπέρᾳ τοῦ βίου.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Τὸ τῆς φύσεως ἡμῶν παροδικὸν ὑπογράφει τῷ λόγῳ, ὡς ἂν μᾶλλον εἰς ἔλεον τὸν Θεὸν δυσωπήσειε· λέγει γὰρ ἐναργῶς ὑπ' ὄψιν ἄγων τῷ ὑποδείγματι· τί χρὴ νομίζειν τὴν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀθλιότητα; πρωΐαν ϗ ἑσπέραν: τουτέστι νεότητα ϗ γῆρας· χλόην ἐν τῷ ὄρθρῳ ϗ αὖθις ϗ πάροδον· ϗ μετὰ τοῦτο τῆς κατὰ τὴν ἡλικίαν νοτίδος ἀναλωθείσης, ϗ τοῦ φυτοῦ ἀπανθήσαντος, τῆς τε συμφυοῦς ὥρας δαπανηθείσης, ξηρότης ϗ μαρασμὸς τὸ λειπόμενον· τοῦτο ἡ ἀνθρωπίνη φύσις· ἐν μὲν τῇ νεότητι δίκην ἁπαλῆς χλόης βλαστάνουσα· ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας ἀνθοῦσα· εἶτα ἐπὶ γήρως ἀποπίπτουσα, ϗ σκληρυνομένη μετὰ τὸ γῆρας· ἔπειτα παντελῶς ξηραινομένη ἐν τῇ ἑσπέρᾳ: τουτέστι κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὕτω ϗ οἱ ἐν Βαβυλῶνι, ἀνέκυψαν μὲν πρώην, ὡσεὶ χλόη εὐημερήσαντες· εἶτα παρῆλθε τὸ ἄνθος τῆς εὐπραγίας, ϗ μαρασμὸν ὑπέστησαν.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Οὐ πρέπει Θεῷ θέαμα ποιεῖσθαι τὴν ἀνθρωπίνην κακίαν, οὐδὲ δεῖ φαίνεσθαι τῷ ἀκηράτῳ προσώπῳ τὸν ἐμμολυνθέντα ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν αἰῶνα· ὡς ἄντις εἴποι ἐπὶ τὸ σαφέστερον· τί ὅτι ἔθου τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον σου; ὡς ϗ ὁ Ἰώβ· διατί οὐκ ἐποιήσω τῆς ἀνομίας μου λήθην; (Ἰώβ. ζ'. 21.) οὐκ ἐγκαλῶν, ἀλλὰ τὴν συνήθη μᾶλλον ζητῶν ἡμερότητα· σοί, φησι, τὰ καλὰ πρέπει ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν, τὸ δὲ ἄνομον, τοῦ παρὰ σοῦ ὁρᾶσθαι ἀνάξιον· τοιοῦτον ποίησον τὸ ἀνθρώπινον, ὡς τῆς σῆς ἐπισκοπῆς μὴ ἀνάξιον εἶναι· ἀλλὰ γενέσθαι τὸν αἰῶνα ἡμῶν τοῦ σοὶ φαίνεσθαι ἄξιον· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος προσαρμόζει τὸ ῥητὸν τοῦτο ϗ εἰς τοὺς σταυρωτὰς Ἰουδαίους. Καὶ ὁ Ἀπολλινάριος δὲ εἶπεν· „ Οὐ παρῆλθές φησι, τὰς ἀνομίας ἡμῶν,

2

καὶ ἐπλησιάσαμεν κοντὰ εἰς τὸν θάνατον· ἔτζι γὰρ μᾶς πείθει νὰ νοῶμεν ἡ σφοδρότης τῶν συμφορῶν, ὁποῦ πάσχομεν· συνήθεια δὲ εἶναι εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τὰς θλίψεις νὰ λέγουν, ὅτι ἀπεθάνομεν· ἐπειδὴ καὶ ἐπνιγήκαμεν μέσα εἰς τὰς θλίψεις, καὶ ἀπελπίσθημεν ἀπὸ κάθε σωτηρίαν καὶ ἄνεσιν· εἴπομεν δὲ πολλάκις περὶ τοῦ ὅτι· καὶ τώρα δὲ λέγομεν καθολικῶς περὶ τούτου, ὅτι ὅπου αὐτὸ εὑρίσκεται, ἢ αἰτιολογικὸν νοεῖται, ἢ βεβαιωτικόν, ἢ διηγηματικόν, ἢ περιττὸν, καθὼς εἶναι τώρα ἐδῶ· τοῦτο δὲ τὸ νὰ λαμβάνεται περιττὸν τὸ ὅτι, πλεονάζει εἰς τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ· καὶ λοιπὸν ὦ ἀναγνῶστα, ἂς εἶναι εἰς τὸ ἑξῆς· ἡ διδασκαλία αὕτη κανὼν ἀκριβέστατος εἰς ἐσένα· ἐπειδὴ εἶναι πρᾶγμα περιττὸν, τὸ νὰ λέγῃ τινὰς πολλαῖς φοραῖς διὰ τὰ αὐτά.

„Καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου ἐξελίπομεν.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶπα καὶ ἀνωτέρω· δισσολογεῖ δὲ, κατὰ τὴν συνήθειαν, ὁποῦ ἔχουν οἱ ἐλεεινολογούμενοι νὰ λέγουν τὰ αὐτὰ, πρὸς παράστασιν περισσοτέραν τοῦ πάθους των. (1)

„Τὰ ἔτη ἡμῶν ὡσεὶ ἀράχνη ἐμελέ„των.

Ἀράχνη νοεῖται ἐδῶ τὸ πανὶ τῆς ἀράχνης· ἐμελέτων δὲ ἀντὶ τοῦ ἐμελετῶντο: ἤγουν ἐλογίζοντο· λέγει λοιπὸν, ὅτι οἱ χρόνοι τῆς ζωῆς μας ἐλογίζοντο εἰς ἡμᾶς ὡσὰν τὸ πανὶ τῆς ἀράχνης: κοπιαστικοὶ δηλαδὴ καὶ ὀλιγοχρόνιοι· διατὶ καὶ τὸ πανὶ τῆς ἀράχνης, μὲ πολὺν μὲν κόπον ὑφαίνεται, διὰ τὴν πολλὴν λεπτότητα ὁποῦ ἔχει, ὀγλίγωρα δὲ φθείρεται, διατὶ δὲν ἔχει καμμίαν δύναμιν. (2)

10: „Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς, „ἑβδομήκοντα ἔτη· ἐὰν δὲ ἐν δυνα„στείαις ὀγδοήκοντα ἔτη.

Ε.

ἅτε ἐπικαλεσαμένων αὐτὰς εἰς τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς, διὰ τὸ εἰρηκέναι· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν· ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο, μὲ ἐκεῖνο τὸ τοῦ Ἰὼβ πρὸς Θεὸν εἰρημένον· „Ἠρίθμησας δέ μου τὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ οὐ μὴ παρέλθῃ σε οὐδὲν τῶν ἁμαρτιῶν μου· ἐσφράγισας δέ μου τὰς ἀνομίας ἐν βαλαντίῳ· ἐπεσημήνω δὲ καὶ εἴτι ἄκων παρέβην. (Ἰὼβ. ιδ'. 16.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἡ ἁμαρτία φησιν, ὀργὴν ἐκίνησε καθ' ἡμῶν· ἡ δὲ ὀργὴ τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγεν· ἡ δὲ τιμωρία τὰς ὀδύνας ἐπήνεγκεν· ἐν ὀδύναις γὰρ τὸν ὀλίγον ἡμῶν διετελέσαμεν βίον.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Γενέσθω φησιν, ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀξία τῆς σῆς ῥύσεως· ὥστε γε νῦν ἔχον, πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξέλιπον· τὸ γὰρ ἐν σοὶ μὴ εἶναι, οὐδέ ἐστιν ὅλως εἶναι· ὧν γὰρ ἐπικρατήσει ἡ τῆς ὀργῆς δυναστεία, ἀνυπόστατος καὶ σκιώδης ἐστιν ἡ ζωὴ, καθ' ὁμοιότητα τοῦ ἀραχνίου νήματος· πάντα γὰρ τὰ κατὰ τὴν ζωὴν ταύτην σπουδαζόμενα, οἴησίς ἐστι καὶ οὐχ' ὑπόστασις· οἴησις ἡ τιμὴ, τὸ ἀξίωμα, τὸ γένος ὁ τῦφος, ὁ πλοῦτος, πάντα τὰ τοιαῦτα, οἷς ἐμμελετῶσιν αἱ τοῦ βίου ἀράχναι· οὗ χάριν τὰ τοιαῦτα Θεοῦ δέεται τοῦ θεραπεύοντος, δεικνῦντος τὴν ἀραχνώδη καὶ ἀνυπόστατον τοῦ ὑλικοῦ βίου ἀπάτην εἰς οὐδὲν πέρας ἀγαθὸν προϊοῦσαν τοῖς ματαιάζουσι, καὶ πείθοντος εἰς ὕψος ἵπτασθαι ὥστε διαπερᾶν τὰς τῶν βιωτικῶν ἀραχνίων διαπλοκὰς στερρῷ τῷ πτερῷ. Ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „Ἔφη που ὁ Ἡσαΐας· „Ὠὰ ἀσπίδων ἔῤῥηξαν, καὶ ἱστὸν ἀράχνης ὑφαίνουσι (Ἡσ. νθ'. 5.) τὴν κατάστασιν τῶν Ἰουδαίων ἐμφαίνων, τὴν μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Σωτῆρος· καθ' ἣν οἱ ἄρχοντες δίκην ὄρνιθος ἐπικτούσης, τὰ ἐξ ἑαυτῶν ἀπογεννώμενα τοιαῦτα προβάλλονται, [illegible] ἀσπίδος ὁμοιοῦσθαι γεννήμασι, διὰ τὸν ἐνιέμενον ἐξ αὐτῶν τῆς κατὰ τοῦ Σωτῆρος βλασφημίας ἰόν· πάλαι μὲν οὖν ὕφανον χιτῶνας τῷ ἀρχιερεῖ καὶ στολὰς ἁγίας· νῦν δὲ πᾶσαν ὑφὴν διδασκαλίας διὰ τῆς τῶν θείων Γραφῶν συμπλοκῆς ἴσα καὶ ἀράχναις ὑφαίνουσι· τὰς γὰρ νῦν μελέτας τῶν Γραφῶν καὶ τὰς δευτερώσεις αὐτῶν, δι' ὧν τὴν [illegible] διδασκαλίαν ὑφαίνουσιν, ἀραχνίοις ἀπείκασεν· ἄλλος δέ φησιν· „Οὕτως ἡ ζωὴ ἡμῶν πᾶσα ἀσθενὴς, ὡς τὰ ὑφάσματα τὰ ἀράχνια· μελέτην δὲ καλεῖ, τὴν συνεχῆ ταλαιπωρίαν· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Οὐδὲν βέβαιόν φησιν, οὐδὲ στάθερὸν ἡ ἀνθρωπεία φύσις ἔχει· δίκην ἀράχνης διασπᾶται ῥᾳδίως. Σημείωσαι, ὅτι ἀράχνης μὲν λέγεται τὸ [illegible] ζωΰφιον ἀράχνη δὲ, τὸ πανὶ αὐτοῦ.

Ἐδῶ περιορίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν χρόνων τοῦ ἀνθρώπου, καὶ λέγει, πόσοι μὲν χρόνοι εἶναι τῆς δυνάμεως, πόσοι δὲ τῆς βίας· λέγει γὰρ, ὅτι αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν: ἤγουν οἱ χρόνοι μας· ἐν αὐτοῖς μέν: ἤτοι ἐν ἑαυτοῖς, εἶναι ἑβδομήκοντα· τόσους γὰρ χρόνους εἴμεθα εἰς τὸν ἑαυτόν μας: ἤτοι ἑαυτοὺς κυριεύοντες, μὲ δύναμιν κινούμεθα· ἀλλ' ἴσως δὲ μέλλῃ νὰ ζήσῃ τινὰς μὲ δυναστείας: ἤτοι μὲ βίαν, (διατὶ τότε μόλις ἔχει δύναμιν) ὀγδοήκοντα χρόνους θέλει ζήσῃ.

„Καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ „πόνος.

Τὸ νὰ ζήσῃ, λέγει, τινὰς περισσότερον ἀπὸ τοὺς ὀγδοήκοντα χρόνους, τοῦτο θέλει εἶναι κόπος καὶ πόνος, διὰ τὴν πολλὴν ἀδυναμίαν, καὶ τὰς ἀσθενείας τοῦ γηρατείου. κόπος μὲν οὖν λέγεται ἡ ταλαιπωρία· πόνος δὲ τὸ ἄλγος. Μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Νύσσης κάτωθεν ἐνόησαν, ὅτι τὸ περισσότερον μέρος ἀπὸ τοὺς ἑβδομήκοντα ἢ ὀγδοήκοντα χρόνους τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι κόπος καὶ πόνος· ἐπειδὴ „ὀλίγη μὲν εἶναι ἡ ἡδονὴ καὶ χαρὰ, ὁποῦ λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν τοιαύτην γηραλέαν ἡλικίαν· περισσοτέρα δὲ εἶναι ἡ θλίψις καὶ πόνος, διὰ τὰ ἀκόλουθα τοῦ γηρατείου συμπτώματα καὶ ἀσθενείας. (1)

„Ὅτι ἐπῆλθε πραότης ἐφ' ἡμᾶς, καὶ „παιδευθησόμεθα.

Πραότητα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν μετρίαν παιδείαν τοῦ Θεοῦ· εἶπε δὲ αὐτὴν πραότητα, κατὰ σύγκρισιν τῆς παιδείας καὶ τιμωρίας ἐκείνης, τῆς ὁποίας εἴμεθα ἄξιοι διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον. (2)

11: „Τίς γινώσκει τὸ κράτος τῆς ὀργῆς „σου; καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου σου τὸν θυμόν σου ἐξαριθμήσασθαι.

Ἀνίσως, λέγει, ἡ μικρὰ καὶ ὀλίγη παιδεία σου Κύριε, τόσην αἴσθησιν καὶ πόνον ἐπροξένησεν εἰς ἡμᾶς, ποῖος ἄραγε θέλει γνωρίσει, πόση, καὶ ποία εἶναι ἡ δύναμις τῆς ὀργῆς σου εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν μετανοοῦν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀληθῶς πολλὴ καὶ μεγάλη εἶναι ἡ ὀργὴ αὕτη καὶ ἀνυπόφορος· ἢ ποῖος θέλει γνωρίσει νὰ μετρήσῃ τὸν θυμόν σου; ἤτοι νὰ καταλάβῃ πόσος καὶ ποταπὸς εἶναι; ἀληθῶς οὐδεὶς θέλει δυνηθῆ νὰ καταλάβῃ τοῦτο· διατὶ ἐσὺ εἶσαι πολλὰ φοβερὸς, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Νύσσης. (3)

12: „Τὴν

---

(1) Οὕτω καὶ ὁ Νύσσης ἐνόησε[...] „Οὐχ' ὅτι τῷ ὑπὲρ τὸ μέτρον τοῦτο ζῶντι ὁ βίος ἐπίπονος, ἀλλ' ὅτι τῆς οὕτω βραχείας ζωῆς ὃν χ[...] πλεῖόν ἐςι καὶ πόνῳ· πόνος ἡ νηπιότης· ὁ ἐν τῷ μέσῳ βίος πλέον τοῖς πόνοις ἐνδαψιλεύεται· τὸ δὲ γῆρ[...]α ς[...]διαφ[...]ως, αὐτῇ τῇ πολιᾷ καὶ ταῖς ῥυτίσι τὸν πλεονασμὸν τοῦ κόπου μαρτύρεται· ὅλος μὲν οὖν ὁ ἀνθρώπινο[...]ς βίος ἑβδ[...]ηκοςῷ που ἢ ὀγδοηκοςῷ ἔτει περιγράφεται ὡς ἐπὶ πολύ· ἔξω γὰρ τοὺς ἀώρους καὶ μακροβίους διὰ τὸ σπ[...]ιον· ἀ[...]δὲ οὕτως ἐν ἀνέσει δέδοται· ἀλλὰ σχεδὸν ὅλος ἐν ταλαιπωρίᾳ· καὶ ἔοικε ταῦτα τοῖς ὑπὸ τοῦ Πατρ[...]ιάρχου Ἰα[...]ειρημένοις· „Μικραὶ καὶ πονηραὶ γεγόνασιν αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς μου· (Γέν. μζ. 9.)

(2) Προσθέττει δὲ καὶ τ[...]οῦτο ὁ Νύσσ[...] „Πάλιν ἕτερον ἐπινοεῖ τρόπον, ὅπως τοῖς ἀνθρώποις ἱλεωθείη τὸ θεῖον· τοιαύτη δὲ τῶν λεγ[...]ομένων ἐςὶν [...]νοια· ὁ μὲν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ὄγκος, μεγάλην ἐφέλκεται τὴν τιμωρίαν· οὕτιδανὴ δὲ ἡ τῆ[...]ς φύσεως [...], ὡς μὴ χωρῆσαι τὴν κατ' ἀξίαν ἐπὶ τοῖς πλημμεληθεῖσιν ὀργήν· ἀλλὰ κἂν πρᾶον ἢ καὶ μέτ[...]ριον τὸ ἐπαγόμενον πρὸς τιμωρίαν, ἡμῖν ἱκανὸν ἔςαι πρὸς παιδείαν τοῖς ὑπομένουσι· καὶ ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει· „Ἐπειδὴ, μικρὸς καὶ εὐτελὴς ὁ βίος ἡμῶν, καὶ οὐ γινώσκομεν, τί ἔςαι ἡμῖν μετὰ ταῦτα ἀπὸ τοῦ κράτους [...]του· τούτου [...] πραΰς αἰτοῦσιν (οἱ Ἰουδαῖοι) τῆς διὰ Χριςὸν παιδείας μεταλαβεῖν, ὃς ἐςὶ δεξιὰ τοῦ Πατρὸ[...]ς.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέ[...]γει· „[...]ιὰ τῶν λόγων τούτων αἰνίττεται ὁ Δαβὶδ τὴν αἰώνιον κόλασιν, ἥτις εἶναι ἀκατάληπτος.

12 : „ Τὴν δεξιάν σου οὕτω γνώρισόν μοι.

Οὕτω, λέγει: ἤγουν μὲ πραότητα καὶ μετρίαν παιδείαν σωφρονίζων με, γνώρισόν μοι τὴν δεξιάν σου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως Κύριε, τότε γὰρ θέλεις γνωρίσεις τὴν δεξιάν σου, ὅταν σήσῃς ἡμᾶς ἐν τῇ δεξιᾷ σου μετὰ τῶν προβάτων.

„ Καὶ τοὺς πεπεδημένους (1) τῇ καρ-
„ δίᾳ.

Καὶ πρὸς τούτοις, λέγει, γνώρισόν μοι Κύριε, τοὺς δικαίους, συναριθμήσας καὶ ἐμὲ μὲ αὐτούς· τῶν ὁποίων οἱ καρδίαι ἦτον πρὸ τοῦ θανάτου πεπεδημέναι μὲ τὴν θείαν σοφίαν., καὶ μὲ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον· „ Ἀρχὴ γάρ, φησι, σοφίας φόβος Κυρίου· (Ψαλ. ρί. 9.) Καί· „ Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου· (Ψαλ. ρκη'. 119.) καὶ κατα ἄλλον δὲ τρόπον, σοφία Θεοῦ εἶναι, ἡ διάκρισις τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας· καὶ ἔτζι μὲν νοεῖται τὸ ῥητὸν διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν· νοεῖται δὲ καὶ διὰ τὴν παροῦσαν ζωήν, ὅτι γνώρισόν μοι Κύριε τὴν δεξιάν σου: δηλαδὴ τὴν δύναμίν σου τὴν βοηθητικὴν καὶ εὐεργετικὴν καὶ φυλακτικήν· καὶ πρὸς τούτοις γνώρισόν μοι τοὺς σοφοὺς κατὰ τὰ θεῖα, ἵνα σοφισθῶ καὶ συνετισθῶ δὶ αὐτῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

13 : „ Ἐπίστρεψον Κύριε· ἕως πότε; καὶ
„ παρακλήθητι ἐπὶ τοῖς δούλοις σου.

Ἐπίστρεψαι, λέγει, Κύριε, ἢ ἐσὺ εἰς ἡμᾶς, τοὺς ὁποίους ἀπεστράφης διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, ἢ ἡμεῖς εἰς ἐσένα, οἵτινες πλανώμεθα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. ἕως πότε γὰρ Κύριε, δὲν ἐπιστρέφεις εἰς ἡμᾶς; τοῦτο γὰρ νοεῖται ἔξωθεν ὡς ἐλλεῖπον· παρακινήθητι λοιπὸν καὶ σπλαγχνίσθητι εἰς ἡμᾶς τοὺς δούλους σου, οἵτινες ταλαιπωρούμεθα καὶ ἐπικαλοῦμέν σε· (2)

14 : „ Ἐνεπλήσθημεν τὸ πρωῒ τοῦ ἐλέους
„ σου Κύριε, καὶ ἠγαλλιασάμεθα καὶ
„ εὐφράνθημεν.

Ἡ μὲν παροῦσα ζωὴ νοεῖται ἑσπέρα καὶ νύκτα κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, διὰ τὸ σκότος καὶ τὴν πλάνην, ὁποῦ εἶναι κεχυμένη εἰς αὐτήν· καὶ διατὶ εἰς αὐτὴν κοιμώμεθα, καὶ εἰς αὐτὴν ἀποθνήσκομεν· ἡ δὲ μέλλουσα ζωή, νοεῖται πρωῒ καὶ ἡμέρα δια τὴν λαμπρότητα ὁποῦ ἔχει· καὶ διατὶ εἰς ἐκείνην ἔχομεν νὰ ἀναστηθῶμεν ἀπὸ τοὺς νεκρούς· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβίδ, ὅτι κατὰ τὸ πρωΐ: ἤτοι κατὰ τὴν μέλλουσαν ζωήν, ἡμεῖς ὁποῦ ἠξιώθημεν νὰ ἐπιστραφῶμεν τώρα πρὸς ἐσένα Κύριε διὰ μετανοίας, θέλομεν γεμίσομεν τότε ἀπὸ τὸ ἔλεός σου· καὶ θέλομεν εὐφρανθῶμεν· ἀντιχρονισμὸς γὰρ εἶναι ἐδῶ, τοῦ περασμένου χρόνου λαμβανομένου ἀντὶ μέλλοντος, καθὼς καὶ ὁ Ἀκύλας καὶ οἱ λοιποὶ ἐσημείωσαν οὕτως· „ Ἔμπλησον ἡμᾶς ἐν πρωΐᾳ τοῦ ἐλέους σου, καὶ αἰνέσομεν καὶ εὐφρανθησόμεθα· περὶ δὲ τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης, εἴπομεν εἰς τὸν θ'. Ψαλμόν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιάσομαι ἐν σοί. (3)

15 : „ Ἐν

---

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ πεπαιδευμένους γράφεται· νοοῦνται δὲ πεπαιδευμένοι οἱ δίκαιοι κατὰ τὴν καρδίαν, ὡς τὴν θείαν σοφίαν ἔχοντες· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος, πεπαιδευμένους ἐννοεῖ τοὺς Ἀποστόλους καὶ Εὐαγγελιστάς, διὰ τῶν ὁποίων ἐσυνετίσθημεν· δεξιὰν δὲ, τὸν υἱὸν ἐννοεῖ.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει. „ Καλὴ ἡ λέξις κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἐπαχθεῖσα· λέγει γὰρ ὅτι, ἐπεὶ οὐ χωροῦμεν δὶ ἀσθένειαν φύσεως τὸ τῆς ὀργῆς μέγεθος, ὃ κινεῖ καθ' ἡμῶν ἡ ἁμαρτία, χρήζομεν δὲ παιδευθῆναι, παιδευσάτω ἡμᾶς ἡ δὶ ἐπιστροφῆς σωτηρία μᾶλλον, ἤπερ ἡ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἡμῶν τιμωρία.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πρωΐαν καὶ ὄρθρον καλοῦσι τῶν συμφορῶν τὴν μεταβολήν· καὶ ἱκετεύουσιν, ἐκείνω

μέν,

15: „ Ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν εὐ-
„ φράνθημεν (1) ἀνθ᾽ ὧν ἡμερῶν
„ ἐταπείνωσας ἡμᾶς, ἐτῶν, ὧν εἴδο-
„ μεν κακά.

Καὶ ἐδῶ παρομοίως τὸ εὐφράνθημεν εἶναι ἀντὶ τοῦ, εὐφρανθησόμεθα· ἐν πάσαις δὲ ταῖς ἡμέραις εἶπεν ἀντὶ τοῦ, πάντοτε· ἐπειδὴ ἡ χαρὰ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, εἶναι ἀδιάδοχος καὶ ἀτελεύτητος· θέλομεν δὲ εὐφρανθῶμεν τότε, ἀντὶ διὰ τὰς ἡμέρας καὶ τοὺς χρόνους τῆς ζωῆς ταύτης, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐταπείνωσας ἡμᾶς μὲ καθε θλίψιν καὶ κακοπάθειαν, μὲ τὴν ὁποίαν οἱ δίκαιοι εὑρίσκονται· καὶ θέλομεν εὐφρανθῶμεν ἀντὶ διὰ τὰ κακά: ἤγουν διὰ τὰς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμούς, ὁποῦ ἐδοκιμάσαμεν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ.

16: „ Καὶ ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, καὶ
„ ἐπὶ τὰ ἔργα σου, καὶ ὁδήγησον τοὺς
„ υἱοὺς αὐτῶν.

Ἴδε, λέγει, Κύριε, εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν καὶ διδασκάλους, οἵτινες πιςῶς σὲ ἐδούλευσαν· καὶ διὰ τὴν ἀγάπην ἐκείνων, ὁδήγησον εἰς ἀρετὴν καὶ ἡμᾶς τοὺς υἱοὺς καὶ μαθητάς των· ἢ ἴδε εἰς ἡμᾶς τοὺς δούλους σου· καὶ ὄχι μόνον ἡμᾶς ὁδήγησον, ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς ἡμῶν, τόσον τοὺς σαρκικοὺς, ὅσον καὶ τοὺς πνευματικούς. (2)

17: „ Καὶ ἔστω ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ
„ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ᾽ ἡμᾶς.

Λαμπρότης Θεοῦ εἶναι ἡ χάρις αὐτοῦ, ἡ ὁποία λαμπρύνει ἐκεῖνον, ὁποῦ ἤθελε τὴν λάβῃ· λαμπρότης δὲ Θεοῦ λέγεται, διατὶ προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ ἔςω, εἶναι ἀντὶ τοῦ εἴη: ἤγουν ἄμποτε νὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς ἡ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προερχομένη λαμπρότης. (3)

„ Καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύ-
„ θυνον ἐφ᾽ ἡμᾶς· καὶ τὸ ἔργον τῶν χει-
„ ρῶν ἡμῶν κατεύθυνον.

Ἐρ-

μὲν, σκεδασθῆναι τὸ σκότος· ἀνατεῖλαι δὲ αὐτοῖς φῶς, οὐ διὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν θεῖον ἔλεον. τούτου γάρ φησιν ἐσομένου, πάσης θυμηδίας ἐμφορηθέντες, τὴν προσήκουσαν ὑμνῳδίαν προσοίσομεν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὡς ἤδη τῆς εὐχῆς εὑρόντες τὸ πέρας τὰ τοιάδε φασὶν (εἰς χρόνον πεπερασμένον δηλαδὴ) ἀνατελεῖ γὰρ ϗ αὐτοῖς (τοῖς Ἰουδαίοις δηλαδὴ) ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου.

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ τὸ μέν· „ Ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, συνάπτεται μὲ τὸ ἀνωτέρω, οὕτω· „ Καὶ ἠγαλλιασάμεθα ϗ εὐφράνθημεν ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν· τὸ δὲ εὐφράνθημεν, εὐφρανθείημεν γράφεται, ϗ συνάπτεται μὲ τὸ ἀκόλουθον: ἤτοι· „ Εὐφρανθείημεν ἀνθ᾽ ὧν ἡμερῶν ϗ τὰ ἑξῆς.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐχ᾽ ὡς γεγενημένα ταῦτα εἰρήκασιν, ἀλλ᾽ ὡς ἐσόμενα· οὐ γὰρ εἶπον. εἶδες, ἀλλ᾽ ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου ϗ ἐπὶ τὰ ἔργα σου· σά, φησιν, ἡμεῖς ποιήματα, ϗ τῆς σῆς δεσποτείας οἰκέται· ὁδήγησον δὲ εἶπε τοὺς υἱοὺς αὐτῶν: τουτέςι τοὺς δούλους σου· οὔτε γὰρ ἐν Βαβυλῶνι τὴν ἱκετείαν προσφέροντες ἀντιβολοῦσι τὸν Θεὸν τῶν τετελευτηκότων αὐτοῦ δούλων ἐπαναγαγεῖν τοὺς υἱούς· ϗ ἡ ἀνθρωπεία φύσις ὁδηγηθῆναι πρὸς τὴν ἀλήθειαν παρακαλεῖ τοὺς εὑρισκομένους ἀνθρώπους ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφανείᾳ· ἄλλος δέ φησι· „ Τοὺς περὶ τὸν Ἀβραὰμ Πατριάρχας ἐνδείκνυται· οὗτοι γὰρ ὡς ἀληθῶς Θεοῦ ἔργα εἰσίν· υἱοὶ δὲ αὐτῶν, οἱ τὰ ἔργα ποιοῦντες τοῦ Ἀβραὰμ ϗ τῶν Πατριαρχῶν, δι᾽ ἀρετῆς πρὸς τὴν συγγένειαν αὐτῶν εἰσποιούμενοι.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Λαμπρότητα τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ λόγου καλεῖ· τότε γὰρ ϗ ἡμᾶς λαμπροὺς ϗ περιφανεῖς ἀπέφηνε τῆς θεογνωσίας τὸ φῶς· ὁ δὲ Δίδυμος· „ Ὁδήγησον ἐπὶ τὴν τῆς σωτηρίας ὁδόν· οὕτω γὰρ ϗ ἡ λαμπρότης σου ἔςαι ἐφ᾽ ἡμᾶς, ἐκλάμψαντας ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ σου· ὁ δὲ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης ἐκ τοῦ ῥητοῦ τούτου συνάγει, ὅτι ἄκτιςόν ἐςι τὸ ὑπὸ τῶν κεκαθαρμένων μετεχόμενον θεῖον φῶς· ἡ γὰρ ἀκτίςως ϗ ἀϊδίως συνοῦσα τῷ Θεῷ λαμπρότης, ἡ αὐτὴ ϗ ὑπὸ τῶν ἁγίων μετέχεται κατὰ χάριν.

Ἔργα χειρῶν πληθυντικῶς, εἶναι αἱ πράξεις ἁπλῶς αἱ διὰ τῶν χειρῶν ἐνεργούμεναι, τὰς ὁποίας παρακαλοῦμεν νὰ κατευθυνθοῦν καὶ νὰ μὴν ἐκκλίνουν ἀπὸ τὴν ἰσότητα τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ πρέποντος· ἔργον δὲ χειρῶν μὲ ξεχωριστὸν τρόπον, λέγουσί τινες τὴν ἐλεημοσύνην· ἥτις ἐτιμήθη ἐδῶ ὡς ξεχωριστὸν ἔργον, διατὶ εἶναι πολλὰ πεφιλημένη εἰς τὸν Θεόν· ἐλεήμων δὲ εἶναι, ὄχι ἐκεῖνος ὁποῦ δίδει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν ἔχει, συμπάσχει δὲ μὲ τοὺς πτωχούς· διότι ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ δὲν ἔχουν χρήματα, συμπάθεια μόνον ζητεῖται πρὸς τοὺς πτωχούς, καὶ διὰ λόγου παρηγορία· ἄλλοι δὲ ἔργα χειρῶν εἶπον, τὰ ἔργα τῆς Πρακτικῆς ἀρετῆς, ὡς πολλὰ καὶ διάφορα ὄντα· ἐπειδὴ χεῖρες ὀνομάζεται πολλάκις ἡ Πρακτικὴ ἀρετή· ἔργον δὲ χειρῶν ὀνομάζεται, τὸ τῆς Θεωρητικῆς, ὡς μονοειδές· χεῖρες γὰρ τρόπον τινὰ εἶναι ἡ διάνοια καὶ ὁ νοῦς, διατὶ χειραγωγοῦσι καὶ ἀναβιβάζουσι τὴν ψυχὴν εἰς τὴν θεωρίαν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ Ϟ'.

„ Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβίδ. Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Περὶ τῶν ἀνεπιγράφων Ψαλμῶν εἴπομεν ἐν τῷ Προοιμίῳ Κεφαλαίῳ ε'. διδάσκει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ ἄμαχον. (2)

1. „ Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου, ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται.

Ὅποιος, λέγει, ἄνθρωπος, μεταχειρίζεται ὡσὰν οἰκίαν του, τὴν ἀπὸ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ διδομένην βοήθειαν· ἤγουν ἐκεῖνος, ὁποῦ δὲν εὑρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ καὶ θεός.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει. „ Ἡ ποικίλη καὶ πολυειδὴς τῶν ἀρετῶν ἐπιμέλεια, ἐν ἔργοις γίνεται. τοῦτο δὲ ἐστὶν ἡ τοῦ κατορθοῦντος σωτηρία. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Καλὴ δὲ τοῦ ἐφ' ἡμᾶς ἡ προσθήκη· ἡμέτερον γὰρ τῆς δικαιοσύνης τὸ κέρδος· καὶ ὁ μὲν Θεὸς συνεργεῖ τοῖς τῆς ἀρετῆς ἐρασταῖς, καὶ τὰ ταύτης εἴδη συγκατορθοῖ, τὸν δὲ τούτων καρπὸν οἱ σπείροντες δρέπονται. ὁ γὰρ Θεὸς ἀνενδεής, χαίρει δὲ ὅμως τῇ τῶν ἀνθρώπων εὐκληρίᾳ τε καὶ εὐπραξίᾳ.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει. „ Ἀνεπίγραφος ὁ Ψαλμὸς παρ' Ἑβραίοις, ὡς μὴ παραδεχομένοις τὴν δηλωτικὴν τῆς Χριστοῦ ἐπιφανείας ἐπιγραφήν· πλὴν οὐ τούτου χάριν ἀθετεῖσθαι τὴν ἐπιγραφὴν προσῆκεν· ἔστι γὰρ τῶν ἑβδομήκοντα, οἳ διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους συμφωνίας, ἐδήλωσαν τὴν γενομένην αὐτοῖς χορηγίαν τοῦ Πνεύματος. ἡμῖν μὲν οὖν ὁ Ψαλμὸς, αἶνός ἐστιν ᾠδῆς· πᾶς γὰρ αἶνος εἰς Θεὸν τὴν ἀναφορὰν ἔχει. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Διδάσκει ὁ Ψαλμὸς τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ ἄμαχον. ὁ γὰρ μακάριος Δαβὶδ πνευματικοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ κατὰ τὸν μακάριον Ἐζεκίαν πόῤῥωθεν θεασάμενος, καὶ ἰδὼν, ὅπως εἰς Θεὸν ἐλπίσας τὴν Ἀσσυρίων κατέλυσε στρατιὰν, τοῦτον ἔγραψε τὸν Ψαλμὸν, πάντας διδάσκων ἀνθρώπους, ὅσων ἀγαθῶν ἔχει φορὰν τὸ πεποιθέναι Θεῷ.

θαῤῥεῖ εἰς αὐτὸν μόνην· αὐτὸς, λέγω, θέλει φυλαχθῇ ἐν τῇ σκέπῃ τοῦ Θεοῦ: ἤτοι θέλει σκεπασθῇ ἀπὸ τὸν Θεόν· Θεὸς δὲ λέγεται τοῦ οὐρανοῦ ὁ Θεὸς, καθὸ Ποιητὴς καὶ Δεσπότης τοῦ οὐρανοῦ· ὁμοίως δὲ εἶναι Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, φανερὸν, ὅτι εἶναι καὶ Θεὸς τῆς γῆς, καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν κτισμάτων· βοήθεια δὲ τοῦ Θεοῦ νοεῖται καὶ ὁ νόμος τῶν θείων ἐντολῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους πρὸς βοήθειαν: ἤγουν εἰς τὸ νὰ βοηθοῦνται κατὰ τοῦ πολέμου τῶν Δαιμόνων· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας· „Νόμον (ὁ Θεὸς) εἰς βοήθειαν ἔδωκεν· (Ἡσ. ή. 20.) κατοικεῖ δὲ εἰς τὸν νόμον, ὁ κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ νόμου πολιτευόμενος κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀθανάσιον. (1)

2: „Ἐρεῖ τῷ Κυρίῳ· ἀντιλήπτωρ μου εἶ „καὶ καταφυγή μου· ὁ Θεός μου, καὶ „ἐλπιῶ ἐπ᾽ αὐτόν.

Ὁ κατοικῶν, λέγει, εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς θέλει εἴπῃ μὲ παῤῥησίαν· ὅτι σὺ Κύριε εἶσαι ἀντιλήπτωρ μου, καὶ σὺ μόνος εἶσαι καταφυγή μου· ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἄλλων θέλει εἴπῃ· ὅτι ὁ Θεός μου εἶναι οὗτος, καὶ θέλω ἐλπίσω εἰς αὐτόν: ἤγουν κοντὰ εἰς τοὺς ἄλλους θέλει ὁμολογήσει, ὅτι εἶναι Θεὸς ἐδικός του.

3: „Ὅτι αὐτὸς ῥύσεταί σε ἐκ παγίδος „θηρευτῶν, καὶ ἀπὸ λόγου ταραχώδους.

Παγίδες τῶν αἰσθητῶν κυνηγῶν, ὁποῦ κυνηγοῦν καὶ πιάνουν τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, εἶναι αἱ ἐνέδραι καὶ οἱ λάκκοι: ἤγουν τὸ καρτέρι καὶ παραμόνευμα, ὁποῦ γίνεται εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τόπον ἀπόκρυφον· τῶν δὲ νοητῶν κυνηγῶν, οἵτινες πιάνουσι τὰς ψυχάς: ἤτοι τῶν Δαιμόνων, παγίδες εἶναι, αἱ εἰς τὰ κακὰ προσβολαὶ, καὶ αἱ κακαὶ ἐπιθυμίαι, καὶ αἱ διὰ τῶν παθῶν ἐπιβουλαί· τὸν δὲ ταραχώδη λόγον, ἐπηρείας λόγον ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος: ἤτοι συκοφαντικόν· διατὶ ὁ τοιοῦτος λόγος ταράσσει τὴν ψυχὴν τοῦ συκοφαντουμένου· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σολομών· „Φοβερὸς λόγος καρδίαν ταράσσει ἀνδρὸς δικαίου· (Παρ. ιβ. 25.) ἐγύρισε δὲ τὸν λόγον ὁ Προφήτης πρὸς τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον: ἤγουν τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου μὲ σχῆμα ἐπιστροφῆς· καὶ παραθαῤῥύνει αὐτὸν, ὅτι θέλει τὸν λυτρώσει ὁ Κύριος ἀπὸ τὰς παγίδας τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν κυνηγῶν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (2)

4: „Ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι καὶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ „ἐλπιεῖς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει προπολεμεῖ εἰς ἐσένα, ὦ ἄνθρωπε, ὁποῦ κατοικεῖς εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι ὁ Ἀκύλας καὶ ἡ πέμπτη ἔκδοσις, ὁ καθήμενος ἐν ἀποκρύφῳ ὑψίστου, ἐκδεδώκασι· σημαίνοντος τοῦ λόγου τὸ ἑδραῖον καὶ ἀπτόητον τῆς διανοίας τοῦ κατὰ Θεὸν ἐν Χριστῷ ἀγωνιζομένου, ὡς ἐν ἀποκρύφῳ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἔνοικος ἐγκαθέζεται, καὶ βοηθός ἐστιν αὐτοῦ ὁ ὕψιστος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος. „Ὁρᾷς ὅσην ἔχει παῤῥησίαν παρὰ Θεῷ, ὁ ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου κατοικῶν, ὅλον γὰρ ἑαυτὸν ὥσπερ ἀναθεὶς αὐτῷ, ἐπ᾽ αὐτῷ πᾶσαν ἔχει τοῦ σώζεσθαι τὴν ἐλπίδα· τρισμακάριος δὲ ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁπάσης εὐημερίας ἐστὶ μεστός· ψάλλει γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ ἀλλαχοῦ· Κύριε ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων, μακάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ· οὗτος λοιπὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται· εὔδηλον δὲ, ὅτι κατὰ τὸ μέλλον· σύνοικος γὰρ ἔσται Θεοῦ, καὶ τὰς αὐτὰς μονὰς οἰκήσει τῷ Ποιητῇ τοῦ οὐρανοῦ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ τὸν Δίδυμον, λόγος ταραχώδης ὁ παρὰ τοῖς ἀνοσίοις αἱρετικοῖς ἐστι· συγχέουσι γὰρ τὰς τῶν ἀκεραίων καρδίας, δυσφημοῦντες ἀφυλάκτως, καὶ μὴ νοοῦντες, μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται.

Θεοῦ· μεταφορικῶς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος καὶ ἐξ ὁμοιότητος· διατὶ καὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ σέκεται ἔμπροσθέν τινος καὶ πολεμεῖ, αὐτὸς κάμνει ἴσκιον εἰς αὐτον: ἤγουν ἀποκρύπτει αὐτὸν μὲ τὰς πλάτας, καὶ μὲ τὰ ὀπισθεν μέρη τοῦ σώματός του· μετάφρενα γὰρ εἶναι ὁ μεταξὺ τῶν ὤμων τόπος, τὸν ὁποῖον μερικοὶ ὀνομάζουσι νῶτα: ἤτοι πλάτας (1) μετάφρενα δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι, ἡ φυλακτικὴ αὐτοῦ δύναμις· ἡ αὐτὴ δὲ ὀνομάζεται καὶ πτέρυγες τοῦ Θεοῦ.

„Ὅπλῳ κυκλώσει σε ἡ ἀλήθεια αὐ-
„τοῦ.

Τὸ ὅπλῳ ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, δίκην ὅπλου· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, ὅτι ἐὰν ἐσὺ ἔχῃς ἀλήθειαν ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ, αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ὡσὰν ἄρμα θέλει σὲ περικυκλώσει: ἤγουν ἀπὸ κάθε μέρος θέλει σὲ φυλάξει· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, ἐγκώμιον τῆς ἀληθείας· διατὶ ὁ Δαβὶδ λέγει, πῶς ἡ ἀλήθεια εἶναι τοῦ Θεοῦ, καθὸ αὐτὴ εἶναι οἰκεία εἰς τὸν Θεόν· ἐπειδὴ, ἀνίσως τὸ ψεῦδος εἶναι οἰκεῖον εἰς τὸν Διάβολον, φανερὸν, ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι ἐξεναντίας οἰκεία εἰς τὸν Θεόν· δύναται δὲ νὰ εἰπῇ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον τινὰς, ὅτι κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὁ Χριστὸς θέλει κυκλώσει καὶ φυλάξει μὲ τὸν σταυρὸν, ὡσὰν μὲ ἄρμα, ἐκείνους ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν βοήθειάν του· ἀλήθεια γὰρ τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Χριστὸς, καθὼς αὐτὸς εἶπεν· „Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. (Ἰω. ιδ΄. 9.) (2)

5: „Οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ φόβου νυκτερι-
„νοῦ· ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας.

Ἐσὺ, λέγει, ἄνθρωπε, ὁποῦ κατοικεῖς εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, δὲν θέλεις φοβηθῆς ἀπὸ τὸν φόβον τὸν ἐν τῇ νυκτὶ ἀκολουθοῦντα, εἴτε ἐκ Δαιμόνων, εἴτε ἐξ ἀνθρώπων· οὔτε θέλεις φοβηθῆς ἀπὸ τὰς σαΐτας, εἴτε τὰς αἰσθητὰς, ὁποῦ ῥίπτονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν ἡμέραν, εἴτε ἀπὸ τὰς νοητὰς, ὁποῦ ῥίπτονται ἀπὸ τοὺς Δαίμονας καὶ τὰ πάθη.

6: „Ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπο-
„ρευομένου, ἀπὸ συμπτώματος καὶ
„Δαιμονίου μεσημβρινοῦ.

Ἐσὺ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Μετάφρενα δὲ, καθάπερ ἐγ᾽ ὦμαι, τὰ ὑπαυχένια μέρη, καὶ τὰ ὡς ἐν ὤμοις ὑποδηλοῖ, οὐχὶ δὲ πάντως τὰ νῶτα. Καὶ ἄλλος· „ Τὰ μετάφρενα ὁ τόπος ἐστὶν, ἐν ᾧ αἱ πτέρυγες κραταιοῦνται μεταξὺ τῶν ὤμων· ὁ δὲ Θεοδώρητός φησι· „ Πρόμαχός σου γενήσεται, καὶ καλύψει σε πολεμούμενον· τέθεικε δὲ τοῦτο ἐκ μεταφορᾶς τῶν πρώτων ἐν πολέμοις ἑστώτων, καὶ τοῖς μεταφρένοις καλυπτόντων τοὺς ὄπισθεν· πτέρυγας δὲ καλεῖ τῆς προνοίας τὰς ἐνεργείας, τῇ τῶν ὀρνίθων εἰκόνι χρησάμενος· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τοῖς πτεροῖς τοὺς νεοττοὺς ὑπὸ φιλοστοργίας ἐμφύτου συγκαλύπτουσιν, ὡς εἷς σαφέστερον ἔλεγε· καλύψει σε ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν πτερύγων αὐτοῦ δίκην νεοσσοῦ· ὅμοιον δὲ τοῦτό ἐστι τῷ λεγομένῳ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· „ Ὡς ἀετὸς (ὁ Θεὸς δηλαδὴ) σκεπάσαι νοσσιὰν ἑαυτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς νεοσσοῖς αὐτοῦ ἐπεπόθησε· διεὶς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτοὺς, καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ· τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἔφη· „ Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς καὶ οὐκ ἠθελήσατε· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Τὸ ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι, ἴσον ἐστὶ τοῦ κατόπιν αὐτὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι· ἐν γὰρ τοῖς ὀπισθιδίοις ἐστὶ τὸ μετάφρενον· ὁ δὲ κατόπιν ἑπόμενος τοῦ Θεοῦ, τῆς εὐθείας οὐκ ἐκτραπήσεται, εἰ τὰ ὀπίσω ἀεὶ τοῦ ἡγουμένου βλέπει· ὁ γὰρ ἐπὶ τὰ πλάγια τῇ κινήσει περιφερόμενος, ἢ ἀντιπρόσωπον φέρων τῷ ὁδηγοῦντι τὸ βλέμμα, ἄλλην ἑαυτῷ καινοτομεῖ πορείαν· διὸ Μωϋσῆς οὐκ ἀντιβλέπει Θεῷ, ἀλλὰ τὰ ὀπίσω αὐτοῦ βλέπει.

(2) Εἶπε γὰρ ὁ ῥηθεὶς Ἀθανάσιος· „ Ὅπλον τοῦ Χριστοῦ ὁ Σταυρὸς, ἐφ᾽ οὗ κυκλούμενοι πάντα πόλεμον θαρροῦμεν, πάντα ἐχθρὸν τροπούμεθα.

Ἐσὺ, λέγει, ἄνθρωπε ὁποῦ κατοικεῖς εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, δὲν θέλεις φοβηθῇς ἀπὸ κάθε πρᾶγμα, ὁποῦ περιπατεῖ εἰς τὸ σκότος· τοιοῦτον δὲ σκοτεινὸν πρᾶγμα εἶναι ὁ κλέπτης, ὁ ἐπίβουλος ὁ ζητῶν νὰ καύσῃ ὀσπήτια: τοιοῦτον σκοτεινὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, ὁ Δαίμων, τὰ πάθη καὶ κάθε ἄλλο τοιοῦτον· Σύμπτωμα δὲ εἶναι κάθε πρᾶγμα, ὁποῦ δὲν θέλει τινὰς, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ αἰφνιδίως. Δαιμόνιον δὲ μεσημβρινὸν, ἄλλοι μὲν εἶπον ὡς ὁ Εὐσέβιος, πῶς εἶναι δαίμων τῆς ἀκηδίας καὶ ἀμελείας, ὅστις ἐν τῷ καιρῷ μάλιστα τοῦ μεσημερίου πλακόνει τοὺς ἀνθρώπους· ἄλλοι δὲ εἶπον, πῶς εἶναι ὁ Δαίμων τῶν αἰσχρῶν καὶ σαρκικῶν λογισμῶν· καὶ ἄλλοι εἶπον, πῶς εἶναι ὁ Δαίμων τῆς ἀκολασίας καὶ ἀσελγείας. (1) Ἐπειδὴ ὅλοι οὗτοι οἱ Δαίμονες πολεμοῦσι τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ μεσημερίου, ὅταν χορτάσῃ καὶ βαρύνῃ ἡ κοιλία ἀπὸ τὰ φαγητά. (2)

7: „ Πεσεῖται ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιάς, „ καὶ μυριὰς ἐκ δεξιῶν σου, πρὸς σὲ „ δὲ οὐκ ἐγγιεῖ.

Κλίτος λέγεται τὸ μέρος ἁπλῶς· ἐδῶ δὲ τὸ ἀριστερὸν μέρος δηλοῖ ὁ Δαβὶδ, λέγων, ὅτι εἰς τὸ μὲν τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ κατοικοῦντος ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου, θέλουν πέσουν χίλιαις σαΐταις· ἀπὸ δὲ τὸ δεξιόν του, θέλουν πέσουν δέκα χιλιάδες σαΐταις, καὶ εἰς αὐτὸν δὲν θέλουν ἐγγίσουν: ἤτοι δὲν θέλουν βλάψουν αὐτόν· μυριὰς γὰρ εἶναι δέκα χιλιάδες· κατὰ δὲ ὑψηλοτέραν θεωρίαν λέγει ὁ ψαλμὸς, ὅτι ἐσὺ ἄνθρωπε, ὁποῦ κατοικεῖς ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ, θέλεις μὲν σαϊτευθῇς μὲ πολλὰς σαΐτας ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ, μὲ περισσοτέρας δὲ θέλεις σαϊτευθῇς ἀπὸ τὰ δεξιά· ἀριστερὰ δὲ νοοῦνται, ὅταν τινὰς σαϊτεύεται ἀπὸ τὰ ἄλογα πάθη, θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν· τὰ ὁποῖα φανερῶς καὶ ὁμολογουμένως εἶναι κακά· δεξιὰ δὲ εἶναι, ὅταν τινὰς σαϊτεύεται ἀπὸ αἴτια, τὰ ὁποῖα φαίνονται μὲν, ὅτι εἶναι δεξιὰ καὶ καλὰ, δὲν εἶναι ὅμως τοιαῦτα, διότι ὁ ἐχθρὸς Διάβολος, ἠξεύροντας, ὅτι οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν δέχονται τὴν προσβολὴν τῶν γυμνῶν καὶ φανερῶν ἁμαρτιῶν· διὰ τοῦτο ἀρχίζει μὲν καὶ τοὺς πολεμεῖ ἀπὸ κάποια αἴτια φαινόμενα καλὰ, τελευταῖον δὲ, ἀπὸ ἐκεῖνα τοὺς κρημνίζει καὶ εἰς τὰ φανερῶς κακά. (3)

8: „ Πλὴν

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, δύω τρόποι εἰσὶν ἐπιβουλῆς· ἢ γὰρ ἀφανῶς ϗ λεληθότως ϗ ὡς ἐν νυκτὶ ϗ σκότῳ λανθάνοντες ἀρτύουσί τινες, οἷς ἂν βούλωνται, παγίδας· ἢ ἐναργῶς ϗ ὡς ἐν ἡμέρᾳ ϗ ἐμφανῶς· φόβον οὖν ὀνομάζει νυκτερινὸν, τὸν λανθάνοντα κίνδυνον· βέλος δὲ ἐν ἡμέρᾳ πετόμενον, τὴν ἐναργῆ ἐπιβουλήν· κατὰ δὲ τὸν Δίδυμον· „ Φόβος νυκτερινὸς ὁ τῶν ἡδονῶν τῆς σαρκός· ἐν σκότῳ γὰρ ἐπιτίθεται μάλιστα· βέλος ἐν ἡμέρᾳ πετόμενον ἡ πλεονεξία· οὗτος γὰρ αὐτῆς ὁ καιρός· πρᾶγμα ἐν σκότει διαπορευόμενον, πᾶσα ἁμαρτία ϗ ἄγνοια ϗ τὰ ἐνεργοῦντα αὐτὴν πονηρὰ πνεύματα τῆς πλάνης· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Σύμπτωμα πάσχουσί τινες, ὅταν ὁ νοῦς ὀκλάσῃ πρὸς φιληδονίας, ὅταν ἀκηδιάσῃ πρὸς τὰ τῆς εὐσεβείας ἔργα, ϗ ὀλιγωρήσῃ πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς πόνους· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Δαιμόνιον δὲ μεσημβρινὸν, κατὰ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς κατέχουσαν τέθεικε δόξαν· εἰκὸς δὲ ϗ τοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐπιβούλους, μετὰ τροφὴν ϗ τὸν κόρον, ὡς ἐφ' ἕτοιμον θήραμα τρέχειν, ϗ τοὺς ἐρήμους τῆς ἄνωθεν κηδεμονίας καταδουλοῦσθαι ῥᾳδίως.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Ὁ μέντοι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πεποιθὼς, οὐδὲ τὸν μετασχηματιζόμενον εἰς Ἄγγελον φωτὸς Διάβολον φοβηθήσεται, κἂν ἀκμαῖον φέγγος ἐπαγγέλληται, κἂν μεσημβρία δοκῇ τοῖς διεφθαρμένοις· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Τάχα δὲ πρᾶγμα διαπορευόμενον ἐν σκότει, τὸ ἀγνοηθὲν ἁμάρτημά φησιν· οὐ γὰρ ἴσμεν ἐσθ' ὅτε πρᾶγμα κρύφιον, εἶτα ποιοῦντες αὐτὸ σφαλλόμεθα, ϗ εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας πίπτομεν λίνον· περὶ τῶν τοιούτων ὁ αὐτὸς Δαβὶδ προσηύχετο λέγων· „ Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με· ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι ἁπλῶς, πρᾶγμα, μὲν ἐν σκότει διαπορευόμενον ἐστιν, ἐπιβουλὴ ἀναφύουσα, ὅθεν τις οὐ προσδοκᾷ, ϗ πᾶσα ἁμαρτία ϗ ἄγνοια· σύμπτωμα δὲ μεσημβρινὸν, βλάβη ἔκδηλος ϗ φανερά. Σημείωσαι, ὅτι Δαιμόνιον μεσημβρινὸν ἐνώχλησε τὸν Δαβὶδ, ὅταν μετὰ τὸν ὕπνον τοῦ μεσημερίου, ἔπεσεν εἰς τὴν μοιχείαν τῆς Βηρσαβεέ.

(3) Ὅθεν συμφώνως ϗ ὁ Ὠριγένης εἶπεν· „ Ὑψηλότερον δὲ, εἰκότως τῷ ἀριστερῷ τὰς χιλιάδας ἐπιβουλεύειν φησὶ, τοῖς γε μὴν δεξιοῖς τὰς μυριάδας· τὰ γὰρ ἐπιδέξια τῶν πραγμάτων ἡμῶν ϗ τῶν ἀρετῶν, ὡς ἰσχυρά, καὶ θαυμαστότερα, αἱ πονηραὶ δυνάμεις παραλύειν ἐπιχειροῦσι· καί γε πλείους εἰσὶν, οἱ διὰ τῶν δοκούντων εἶναι δεξιῶν πίπτοντες, ἤπερ οἱ προφανῶς ἁμαρτάνοντες· δικαιώματα γάρ τινα προβαλλόμενοι, περιπείρονται ἁμαρτίαις τῶν ἀνθρώπων οἱ πλείους· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Αἱ μυριάδες, ὡς ἂν κραταιοτέροις τοῖς δεξιοῖς ἐπιβουλεύουσιν

8 : „ Πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοή-
„ σεις, καὶ ἀνταπόδοσιν ἁμαρτωλῶν
„ ὄψει.

Δὲν θέλουν, λέγει, ἐγγίσουν εἰς ἐσένα τὸν ἐν τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ κατοικοῦντα, ἡ σαΐταις τῶν ἐχθρῶν. ἐὰν ὅμως ἐσὺ ἴδῃς μὲ τοὺς νοσρούς ὀφθαλμούς σου, θέλεις μάθεις, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθινόν· καὶ θέλεις ἴδῃς τὴν τιμωρίαν, ὁποῦ θέλουν λάβουν παρὰ Θεοῦ, οἱ ἁμαρτωλοὶ δαίμονες καὶ ἄνθρωποι, οἵτινές σε πολεμοῦν.

9 : „ Ὅτι σὺ Κύριε ἡ ἐλπίς μου.

Ἀκούσας ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου τὰς ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω, φωνάζει κατὰ τὸν Διόδωρον, ἀπὸ τὴν ἠδονήν του πρὸς τὸν Θεὸν καὶ λέγει. Σὺ Κύριε εἶσαι ἡ ἐλπίς μου. (1)

„ Τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγήν σου;
10 : „ Οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακά.

Ἐδῶ ἀποκρίνεται ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ, καὶ λέγει· ἐσὺ εἶπες, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἐλπίς σου; καὶ ἐσὺ ἔθου τὸν Ὕψιστον καταφυγήν σου; ἤξευρε, ὅτι δὲν θέλει πλησιάσει εἰς ἐσένα κανένας πειρασμός· ἐρωτηματικῶς γὰρ πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται τὸ, τὸν Ὕψιστον ἔθου καταφυγήν σου; τὸ δὲ οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ, ἀποφαντικῶς ἀναγινώσκεται, διατὶ εἶναι ὡς πρὸς ἐκεῖνο ἀπόκρισις (2) ὅτι δὲ εἰς τὸν ἔχοντα τὸν Θεὸν καταφυγὴν, δὲν πλησιάζει πειρασμὸς, μάρτυς εἶναι αὐτὸς ὁ Διάβολος, βοῶν πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τοῦ Ἰὼβ „ οὐ σὺ περιέφραξας τὰ ἔξω αὐτοῦ, (Ἰώβ: α: 10) ὅταν δὲ παραχωρήσῃ ὁ Θεὸς, ἐγγίζουν εἰς τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον τὰ κακά: ἤγουν αἱ περιστάσεις καὶ οἱ κίνδυνοι καὶ πειρασμοί.

„ Καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ ἐν τῷ σκη-
„ νώματί σου.

Ὄχι μόνον, λέγει, εἰς ἐσένα δὲν θέλει πλησιάσει κανένα κακὸν, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὸ ὁσπήτιόν σου· περιττὴ δὲ εἶναι ἡ ἐν πρόθεσις· καὶ ἄλλως δὲ μάστιξ ἠμπορεῖ νὰ ἦναι κάθε ἀσθένεια· σκήνωμα δὲ τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ σῶμα· λέγει λοιπὸν, ὅτι οὔτε εἰς τὸ σῶμά σου θέλει ἐγγίσει ἀσθένεια· ἐπειδὴ καὶ ἔχαμες τὸν Θεὸν καταφυγήν σου· τὸ δὲ γλαφυρώτερον τοῦτο εἶ-

σιν· ἀλλὰ ϗ πλείους εἰσὶν οἱ διὰ τῶν δοκούντων εἶναι δεξιῶν πίπτοντες, ἤπερ οἱ προφανῶς ἁμαρτάνοντες· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Κἂν ἐκ δεξιῶν σου, φησὶ, κἂν ἐξ εὐωνύμων σου πλῆθος ἄπειρον ἐπέλθῃ, σοὶ μὲν οὐδεμία προσγίνεται βλάβη, ὄψει δὲ ἐκείνους θείᾳ καταβαλλομένους πληγῇ· τοῦτο ϗ ἐπὶ Ἐζεκίου γεγένηται· ὀκτωκαίδεκα γὰρ μυριάδες ϗ πέντε χιλιάδες τῶν Ἀσσυρίων κατηκοντίσθησαν πολεμικῶν ὀργάνων χωρίς· οὕτως ἐπὶ Γεδεών· οὕτως ἐπὶ τοῦ Ἰωνάθαν· ϗ μέντοι ϗ ἐπὶ τοῦ Ἰωσαφὰτ, ϗ ἐπὶ τοῦ Προφήτου Ἐλισσαίου αὐτὸ τοῦτο γεγένηται· συμφώνως λέγει ϗ ὁ Ἀθανάσιος, φέρων εἰς παράδειγμα τὸ ἐπὶ τοῦ Ἰωσαφὰτ συμβεβηκός· ὅς τις ἐνίκησεν οὐχὶ πολεμῶν, ἀλλὰ ψάλλων μόνον ϗ αἰνῶν τὸν Θεὸν ϗ λέγων· „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ (ὅς τις εἶναι ὁ Ψαλμὸς ὁ καλούμενος πολυέλεος) „ Καὶ Ἰούδας ἦλθεν ἐπὶ τὴν σκοπιὰν τῆς ἐρήμου, ϗ ἐπέβλεψε ϗ εἶδε τὸ πλῆθος· ϗ ἰδοὺ πάντες νεκροὶ πεπτωκότες ἐπὶ τῆς γῆς, οὐκ ἦν σωζόμενος (Β' Παρ. κ'. 24.) ὅθεν ϗ γέγραπται κατὰ τὸν Δίδυμον· „ Ἐν χειρὶ κρυφαίᾳ πολεμεῖ Κύριος ἐπὶ Ἀμαλὴκ ἀπὸ γενεῶν εἰς γενεάς (Ἔξοδ. ιζ'. 16.) οὐ γὰρ παύσεται Κύριος σώζων τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἐλλείπει ἐδῶ τὸ εἶπας: ἤτοι, ὅτι εἶπας σὺ Κύριε ἡ ἐλπίς μου.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἑρμηνεύων τοῦτο τὸ, οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακά· „ Ἡ τῆς κακίας φύσις φησὶν ἔξωθεν ἐπέρχεται, τῆς ἀρετῆς οἴκοθεν τὴν πρόφασιν ἐχούσης· εὐθῆ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἐποίησε κατὰ τὸ Ἐκκλησιαστήν· ὃς ζητήσας λογισμοὺς πολλοὺς, ἔξωθεν ἐπεσπάσατο τὴν κακίαν· „ Πλὴν ἴδε τοῦτο εὗρον, ὃ ἐποίησεν ὁ Θεὸς σὺν τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ· ϗ αὐτοὶ ἐζήτησαν λογισμοὺς πολλούς (Ἐκκ. ζ'. 29.)

εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅτι εἰς μὲν τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, ἐὰν ἀκολουθήσουν ἀσθένειαι καὶ μάστιγες, καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι πειρασμοὶ, γίνονται εἰς αὐτὸν ἀγὼν καὶ δοκίμιον, καὶ πρόξενοι στεφάνων περισσοτέρων· εἰς δὲ τὸν ἁμαρτωλὸν γίνονται ταῦτα μάστιγες ἀληθῶς. „ Πολλαὶ γάρ φησιν ὁ ἴδιος Δαβὶδ, αἱ μάστιγες τοῦ ἁμαρτωλοῦ, (Ψαλ: λγ: 19:).

11: „ Ὅτι τοῖς Ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε „ ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἰς τὸν λγ· Ψαλμόν· „ Παρεμβαλεῖ Ἄγγελος Κυρίου κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτὸν „ καὶ ῥύσεται αὐτούς. καὶ ὁ Ἀβραὰμ δὲ τὸν ἄνθρωπον τοῦ ἐσπητίου του παραθαῤῥύνων, ὅταν ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, εἶπε· „ Κύριος ὁ Θεὸς ἀποστελεῖ τὸν Ἄγγελον αὐτοῦ ἔμπροσθέν σου (Γέν: κδ: 7) καὶ ὁ Ἰακὼβ δὲ εἶπεν· „ ὁ Ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν. (Γέν: μη: 16:) ἐξ ὧν μανθάνομεν, ὅτι ὁ Θεὸς διὰ Ἀγγέλων φυλάττει τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτόν· ὁδοὺς δὲ καὶ στράτας, λέγει τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου· περιττὸν δὲ εἶναι τὸ τοῦ. (1)

12: „ Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψης „ πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.

Χεῖρες Ἀγγέλων, εἶναι αἱ φρουρητικαὶ δυνάμεις αὐτῶν· ἀροῦσι δὲ ἀντὶ τοῦ, θέλουν σὲ βαστάσουν εἰς τοὺς πειρασμοὺς καὶ δυσκολίας· ὥστε ὁποῦ οὐδὲ νὰ σκοντάψῃ εἰς πέτραν τὸ ποδάρισου· πέτρα δὲ ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ κάθε ἁμαρτία, καὶ κάθε ἐμπόδιον τῆς ἀρετῆς· ποδάρι δὲ εἶναι, ἡ πολιτεία τοῦ ἀνθρώπου, διὰ μέσου τῆς ὁποίας περνοῦμεν τὴν παροῦσαν ζωήν. (2)

13: „ Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβή„ σῃ.

(1) Σημείωσαι, ὅτι κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον· οἱ Ἀρειανοὶ ἀκούοντες τὸν Διάβολον νὰ λέγῃ τούτους τοὺς στίχους εἰς τὸν Χριστὸν, ὅταν ἐπείραζεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους· προσαρμόζουσι καὶ τὸ ἀνωτέρω ῥητόν· ἤγουν τό· „ Τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγήν σου· εἰς τὸν Χριστόν· κακῶς δὲ τοῦτο προσαρμόζουσιν ἀκολουθοῦντες τῷ πατρὶ τοῦ ψεύδους Σατανᾷ, διὰ νὰ δείξουν, πῶς ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἴσος τῷ Πατρί· εἰ γάρ ἐστιν ἀληθὲς κατ' αὐτοὺς τὸ τοιοῦτον, ἐλπίδα μὲν ἡμεῖς τὸν Χριστὸν πεποιήμεθα, αὐτὸς δὲ καταφυγὴν ἔχει τὸν Πατέρα, οὐκοῦν βοηθουμένῳ προσπεφεύγαμεν· καὶ Σωτῆρα καλοῦμεν τὸν παρ' ἑτέρου σωζόμενον· ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα· μὴ γένοιτο! ὕψιστος γάρ ἐστι καὶ ὁ Υἱὸς, καθὰ καὶ ὁ Πατήρ· καὶ αὐτός ἐστιν ἡ πάντων καταφυγὴ, καὶ πάντων ἐλπίς· ὁ γὰρ Σατανᾶς, ὡς ἐπὶ κοινοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ τοῖς στίχοις τούτοις ἐχρήσατο· καὶ σκότος ὢν, οὐ συνῆκε τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς ἐκ προσώπου παντὸς δικαίου εἴρηται, βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ· νοεῖται δὲ τοῦτο λέγεσθαι ἐφ' ἑκάστου τῶν δικαίων παρὰ τοῦ Πνεύματος· ὅτι τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγήν σου καὶ οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ, ὁμοίως καὶ τὰ λοιπά.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Κελεύει δὲ δυνάμεις ἀγαθὰς συνασπίζειν τοῖς ἀδικουμένοις, καὶ ἀφιστᾶν τοὺς ἀλιτηρίους, οὐ τὸ ἄναλκι παθὼν εἰς τὸ σώζειν αὐτούς· πῶς γάρ; ἢ πόθεν; ἀλλ' οἷόν τις βασιλεὺς γνησίοις ὑπασπισταῖς ἐφιεὶς, βαρβαρικαῖς ἐφόδοις ἀντανίστασθαι, καὶ τῶν ὑπὸ σκῆπτρα κειμένων ἀποσοβεῖν τὰς πλεονεξίας. ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ὥσπερ γὰρ οἱ κατὰ σάρκα πατέρες, ὅταν ἴδωσιν ὁδὸν τραχεῖαν καὶ δύσβατον, ἀρπάζουσιν εἰς χεῖρας τὰ βρέφη, μὴ ἄρα πως ἀδικηθῇ τρυφερὸν ἔχοντα τὸν πόδα, καὶ οὔπω διὰ σκληρᾶς ὁδοῦ βῆναι δυνάμενα· οὕτω καὶ αἱ λογικαὶ δυνάμεις, τοὺς οὔπω πονεῖν ἰσχύοντας, νηπιοπρεπῆ δέ πως τὴν διάνοιαν ἔχοντας, οὐκ ἐῶσι πονεῖν ὑπὲρ δύναμιν, ἀλλὰ παντὸς ἐξέλκουσι πειρασμοῦ, μὴ ἄρά πως ὀλιγωρήσαντες, ὑπὸ πόδας γένωνται τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἀπαγορεύσωσι τὸ βούλεσθαι δουλεύειν Θεῷ· τοῦτο τὸ ῥητὸν κακῶς νενοηκότι τῷ Διαβόλῳ, καὶ πρὸς τὸν Χριστὸν εἰπόντι, ἀπεκρίθη ἐλέγξας ὁ Κύριος· γέγραπται· οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου· κινδυνεύοντι γὰρ, οὐκ ἐκπειράζοντι Θεὸς ἐπηγγείλατο τὴν βοήθειαν· ἐν χρείᾳ καθεστῶτι, οὐκ ἐπιδεικνυμένῳ καὶ κενὴν θηρῶντι δόξαν· οὔπω γὰρ, λέγων, ὅτι οὐ περὶ ἐμοῦ, οὐ καὶ Ἄγγελοι χρῄζουσιν, ἀλλὰ περὶ δικαίου ἀνδρὸς εἴρηται τῷ μελῳδῷ τὸ ῥηθέν.

„ σῃ καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ „ δράκοντα.

Δὲν θέλει ἐγγίσει, λέγει, εἰς ἐσένα, ἄνθρωπε, ὁποῦ ἔχεις καταφυγὴν τὸν Θεὸν, κἀνένα θηρίον φαρμακερὸν, ἢ σαρκοφάγον· καθὼς τοῦτο ἐφάνη ἀληθὲς εἰς πολλοὺς ἁγίους, ὡς διδάσκουσιν οἱ τούτων βίοι καὶ ἱστορίαι· ἀναγωγικῶς δὲ διὰ τῆς ἐπιβάσεως καὶ καταπατήσεως τῶν φαρμακερῶν καὶ σαρκοφάγων θηρίων, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν νίκην καὶ κατακυρίευσιν, κάθε κακίας καὶ βλάβης· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ, ἀσπίδα μὲν, ἡ διαβολή· διατὶ καθὼς ἡ ἀσπίδα, ἔτζι καὶ ἡ διαβολὴ καὶ συκοφαντία φαρμάκι ξερνᾷ εἰς τὰ αὐτία τῶν ἀνθρώπων κατὰ τοῦ διαβαλλομένου· βασιλίσκος δὲ, εἶναι ὁ φθόνος καὶ ἡ βασκανία· διατὶ καθὼς ὁ βασιλίσκος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχει τὴν βλάβην: ἔτζι καὶ ὁ φθόνος καὶ ἡ βασκανία, καὶ μὲ τὰ ἐμμάτια μένα βλάπτει τοὺς βασκαινομένους· λεοντάρι δὲ εἶναι, ἡ ὠμότης καὶ ἀπανθρωπία· δράκων εἶναι ὁ θυμὸς, διὰ τὸ θερμὸν καὶ ὀξὺ καὶ ἐνεργητικόν· τὰ ὁποῖα ὅλα αὐτὰ πάθη, θέλει καταπατήσει ὁ δίκαιος ἄνθρωπος· καὶ ἀπὸ αὐτὰ δὲν θέλει βλαβῇ παντελῶς· λέγεται δὲ καὶ ὁ Δαίμων ἀσπὶς καὶ βασιλίσκος καὶ λέων καὶ δράκων· διατὶ ὅλας τὰς βλάβας, ὁποῦ προξενοῦσι τὰ θηρία ταῦτα, τὰς ἔχει καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ἑαυτόν του· (1)

14: „ Ὅτι ἐπ' ἐμὲ ἤλπισε, καὶ ῥύσομαι „ αὐτόν.

Ἐπειδὴ μεγάλα καὶ ἀπίστευτα ὑποσχέθη ὁ προφήτης εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ ἔχει τὸν Θεὸν καταφυγήν του: δηλαδὴ, τὸ νὰ καταπατῇ τὰ ἀγριώτατα καὶ φαρμακερώτατα θηρία, καὶ νὰ μὴ βλάπτεται ἀπὸ αὐτά· διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ φέρει τὸν Θεὸν βεβαιοῦντα τὰ ἄνω εἰρημένα κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ διδάσκοντα, ποῖος εἶναι ὁ μισθὸς καὶ καρπὸς τῆς εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδος· λέγει γάρ· ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἤλπισεν εἰς ἐμένα· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐγὼ θέλω ἐλευθερώσω αὐτὸν ἀπὸ κάθε κίνδυνον.

„ Σκεπάσω αὐτὸν, ὅτι ἔγνω τὸ ὄνο„ μά μου.

Βλέπε, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Θεὸς εἶπεν, ὅτι ἐγνώρισε τὸ ὄνομά μου· ἐπειδὴ τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ κἀνένας δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ· γνωρίζει δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὄχι ἐκεῖνος, ὁποῦ γνωρίζει ἁπλῶς, ὅτι οὗτος εἶναι Θεός· ἀλλ' ἐκεῖνος, ὁποῦ προσφέρεται εἰς τὸν Θεὸν ἀξίως τοῦ Θεοῦ: ἤτοι καθὼς πρέπει νὰ προσφέρεταί τινας εἰς τοιοῦτον μέγαν καὶ φοβερὸν Θεόν: ὡς δοῦλος δηλαδὴ, καὶ ὡς ὑπήκοος εἰς τὰς θείας του καὶ Δεσποτικὰς ἐντολάς. (2)

15: „ Κε-

(1) Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Δίδυμον, λέων καὶ δράκων ἀσπὶς καὶ βασιλίσκος νοηθεῖεν ἂν αὐτὸς ὁ Σατανᾶς, καὶ οἱ συναποστάντες αὐτῷ πονηροὶ Ἄγγελοι, οἱ τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν μὴ τηρήσαντες, καὶ οἱ τοῖς ἐκείνου θελήμασιν ὑπηρετεῖν εἰωθότες· καὶ εἰ βούλει, νόει ὄφεις τε καὶ βασιλίσκους, τοὺς τῶν ἀνοσίων αἱρέσεων εὑρετάς· τέσσαρα δὲ εἴδη εἰσὶ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, ἀρχαὶ, ἐξουσίαι, κοσμοκράτορες, καὶ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, διὰ τεσσάρων ζώων δηλούμενα· λέοντος, δράκοντος, ἀσπίδος, καὶ βασιλίσκου, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι ὁ βασιλίσκος εἶναι ὄφεως παγχάλεπον κύημα, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ βλέμματος θανατοποιὸν, ὡς λόγος· φασὶ γὰρ αὐτὸν καὶ ἐκ μόνης ὄψεως διαφθείρειν τοὺς θεαθέντας, ἰόν τινα φθαρτικὸν ἐξαποστέλλοντα τοῖς ὄμμασιν· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ὁ μὲν πατῶν θυμὸν, λέοντα πατεῖ· θυμικὸν γὰρ τὸ ζῶον· ὁ δὲ τὰς ἡδονὰς πατῶν καὶ τὴν ἄλλην κακίαν, ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον καταπατεῖ καὶ δράκοντα· ἡ γὰρ ἡδονὴ τῆς σαρκὸς καὶ πᾶσα ἡ κατὰ τὸν βίον πονηρία, ἀναγκαίως τοῖς ἑρπετοῖς τοῖς συρομένοις εἰς γῆν παρεικάζεται· τάχα δὲ καὶ βασιλίσκον κυρίως πατεῖ ὁ τὸν φθόνον πατῶν, ὡς ἐν κακίᾳ βασιλεύοντα· καὶ τὸ ζῶον γὰρ ὁ βασιλίσκος ἐν ὀφθαλμῷ τὸν ἰὸν ἔχει, ὥσπερ δὴ καὶ οἱ βάσκανοι λέγονται ἐν ὀφθαλμοῖς τὴν βλάβην ἔχειν.

(2) Ἐρωτᾷ δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ γινώσκων τὸ ὄνομα αὐτοῦ; καὶ ἀποκρίνεται, ὅτι ἐστὶν ὁ αὐτῷ καὶ μόνῳ λατρεύων, καὶ μόνῳ προσκυνῶν αὐτῷ, καὶ πλὴν αὐτοῦ Θεὸν ἕτερον οὐκ εἰδώς· ὁ ὑποτιθεὶς εὐήνιον αὐτῷ τὸν τῆς διανοίας αὐχένα· ὁ τοῖς αὐτοῦ δουλεύων θελήμασιν· οὗτος οἶδε τὸ θέλημα αὐτοῦ· ὄνομα δὲ ὅταν ἀκούσῃς, τὴν δόξαν νόει· γέγραπται γάρ, ὅτι κρεῖττον ὄνομα καλὸν, ἢ πλοῦτος πολύς. (Παρ.: κβ'. 1.)

15: „ Κεκράξεται πρός με, καί ἐπακούσο-
„ μαι αὐτοῦ· μετ' αὐτοῦ εἰμι ἐν θλί-
„ ψει· ἐξελοῦμαι αὐτόν, καί δοξάσω
„ αὐτόν.

Θέλει φωνάζει, λέγει, ὁ εἰς ἐμὲ ἐλπίζων, καὶ ἐγὼ θέλω τοῦ ἀκούσω· διατὶ δὲν θέλει ζητήσει κανένα ἀνάξιον ἐμοῦ τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ ἑαυτοῦτου· καὶ εἰς καθε πειρασμὸν καὶ θλίψιν ἐγὼ θέλω εἶμαι μαζίτου βοηθός, καθὼς ἤμην μὲ τοὺς τρεῖς παῖδας πρότερον ἐν τῇ καμίνῳ, καὶ μὲ τοὺς Μάρτυρας ὕστερον ἐν ταῖς βασάνοις. Καὶ ἀπὸ καθε ἀνάγκην θέλω λυτρώσω αὐτόν, καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὸν λς: Ψαλμόν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον· καὶ τό, „ Ὁ δὲ Κύριος οὐ μὴ ἐγκαταλίπῃ αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ· καὶ ὄχι μόνον θέλω λυτρώσω αὐτόν, ἀλλὰ καὶ θέλω τὸν κάμω ἔνδοξον καὶ περιφανῆ διὰ τὴν οἰκειότητα ὁποῦ ἔχω νὰ δείξω εἰς αὐτόν. (1)

16: „ Μακρότητα ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτόν,
„ καὶ δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου.

Ἄν, λέγει, ζητήσῃ καὶ μακροχρόνιον ζωὴν ὁ εἰς ἐμὲ ἐλπίζων, θέλω τὴν χαρίσω εἰς αὐτόν· ἢ μακρότητα ἡμερῶν λέγει, τὴν αἰώνιον ζωήν· ἐπειδὴ μία ἡμέρα εἶναι ἡ αἰώνιος ζωὴ ἐκείνη, ὀνομαζομένη μακρότης ἡμερῶν, διὰ τὸ ἀτελεύτητον καὶ ἀδιάδοχον· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐμπλήσω· ἀντὶ γὰρ νὰ εἰπῇ· μακρότητος ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτὸν μὲ γενικήν, εἶπε μακρότητα ἡμερῶν μὲ αἰτιατικήν· θέλω δείξω δὲ εἰς αὐτὸν τὴν παρ' ἐμοῦ σωτηρίαν, ὅτι δύναμαι νὰ σώσω ἐκεῖνον, ὁποῦ ἐλπίζει εἰς ἐμένα. (2)

ΨΑΛ-

(1) Ἔφη δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ὁ κεκραγὼς τῇ τῆς ψυχῆς μεγαλοφωνίᾳ πρὸς ἐμὲ, ἐπακούοντά με ϗ ἐπινεύοντα
αὐτῷ εὑρήσει· ἀεὶ γὰρ αὐτῷ πάρειμι, κἂν ἐν περιστάσει τυγχάνῃ. Ἔφη δὲ ϗ ὁ Διόδωρος· „ Τί τούτου μακα-
ριώτερον, Θεὸν ἔχειν εἰς βοήθειαν ἕτοιμον, ϗ παρεσκευασμένον τοῖς ἐχθροῖς ἀντιτάττεσθαι; μάλιστα γὰρ τότε
συνεῖναι αὐτῷ χρεία, ὅταν ἡ θλιβερὰ ϗ περιστατικὰ περὶ ἡμᾶς· οὐ μόνον δὲ αὐτὸν ἐλευθερώσω τῶν λυπηρῶν, φη-
σιν, ἀλλὰ ϗ περίβλεπτον ἀπεργάσομαι· οὐκοῦν ἡ θλίψις οὐκέτι θλίψις· ἀλλὰ χαρὰ ϗ δόξα γίνεται, διὰ τὸν συ-
νόντα ϗ κοινωνοῦντα τοῖς θλιβομένοις Θεόν.
(2) Μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ἁρμόζει τὰ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ ἰδίως τῷ βασιλεῖ Ἐζεκίᾳ, καὶ
μάλιστα τὸ ἀκροτελεύτιον, προσθήκην ζωῆς δεξαμένῳ, ϗ πολλὴν περιφάνειαν ἐκ τῆς τῶν Ἀσσυρίων βασιλείας κτη-
σαμένῳ· προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος ϗ ταῦτα· „ Ἀλλὰ ϗ ἅπαντες οἱ εἰς τὸν Θεὸν ἠλπικότες, παντοδαπῶν
ἀπολαύσουσιν ἀγαθῶν· ὡς ϗ αἱ παλαιαὶ διδάσκουσιν ἱστορίαι, ϗ τὰ νῦν ὁρώμενα μαρτυρεῖ (τὰ ἀκόλουθα γρά-
φονται ἐν ἄλλῳ Κώδικι τῶν τοῦ Θεοδωρίτου·) αἱ γὰρ ψυχαὶ τῶν γενναίων, ἐν χειρὶ Κυρίου· τὰ μέντοι σώμα-
τα αὐτῶν ἐν θήκαις κείμενα, διὰ τῶν νῦν γινομένων θεοσημειῶν τῆς δόξης τὸ σωτήριον δηλοῦσι· διὰ δὲ τὸν ὅρον
τὸν Δεσποτικὸν τῇ γῇ παραθέμενοι, πηγάζουσι τὰς ἰάσεις, σωτῆρες ἄλλοι μετὰ τὸν Σωτῆρα, ϗ ἰατροὶ παντο-
δαπῶν παθῶν γινόμενοι· τρόπαιά τε τὰ παμμακαριώτατα αὐτῶν λείψανα, μετὰ τὸ τρόπαιον τοῦ Σταυροῦ, κατὰ
Δαιμόνων ἀνέστησαν.

ΨΑΛΜΟΣ ϞΑ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ . ΙΓ

„ Ψαλμὸς ᾠδῆς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου.

Τὶ μὲν εἶναι Ψαλμὸς ᾠδῆς, εἴπομεν ἐν τῷ Προιμίῳ· εἶναι δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀνώνυμος μὲν, ἔχει ὅμως καὶ ἀνεπίγραφος· ὄνομα δὲ, οὔτε τοῦ Δαβὶδ ἔχει, οὔτε τινος ἄλλου ψαλτῳδοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ ὅλους κοινῶς τοὺς τότε ψάλτας ἐμελῳδεῖτο· ἐπιγράφεται δὲ εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου, καθὼς μὲν τινες λέγουν· διατὶ ὁ Δαβὶδ ἀφιέρωσε νὰ ψάλλεται ὁ ψαλμὸς οὗτος εἰς μόνον τὸ σάββατον, εὐχαριστήριος εἰς τὸν Θεόν· καὶ διατὶ τῷ σαββάτῳ ἔπρεπε νὰ συναχθοῦν ὅλοι οἱ ψάλται διὰ νὰ ψάλλουν αὐτόν· καθὼς δὲ λέγουν οἱ τὸν ψαλμὸν τοῦτον θεωρήσαντες (ὡς ὁ Θεοδώριτος) ὑψηλότερον, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὁ ψαλμὸς οὗτος ἀποβλέπει, καὶ τὰ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διδάσκει: ἤτοι τὴν κόλασιν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ τιμὴν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν δικαίων· καθὼς γὰρ τὸ παλαιὸν σάββατον κατάπαυσις ἑρμηνευόμενον, ἀργίαν εἶχε κάθε βιωτικοῦ ἔργου: ἔτζι καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, μὲ τὸ νὰ ἦναι κατάπαυσις τῆς παρούσης ζωῆς, διὰ τοῦτο εἶναι ἐλευθέρα ἀπὸ κάθε φροντίδα βιωτικὴν, καὶ σάββατον ὀνομάζεται, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Ὁ παρὼν Ψαλμὸς διδάσκει, ὅτι ἐπὶ τούτῳ δεῖν τὴν τοῦ Σαββάτου σχολὴν ποιεῖσθαι, ἐπὶ τῷ κατὰ ταυτὸν συνερχομένους, ἐργάζεσθαι τὰ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ δηλούμενα: τὸ ἐξομολογεῖσθαι δηλαδὴ, τὸ ψάλλειν, τὸ ἀναγγέλλειν τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειαν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος προςίθησι· „ Τοῖς γεμὴν πλησμονῇ γαςρὸς καὶ πάσῃ ἀκοσμίᾳ κατὰ τὸ Σάββατον (καὶ πᾶσαν ἑορτὴν) ἑαυτοὺς ἐκδιδοῦσιν, ἐπαιατείνεται ὁ Θεὸς λέγων· „ Οὐαὶ οἱ ἐφαπτόμενοι Σαββάτων ψευδῶν (Ἀμ. ς΄. 3.) Σάββατα γὰρ ἀληθῆ, ἡ ἀποκειμένη ἀνάπαυσις τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἐφ᾽ ἃ φθάνει, παρ᾽ ᾧ ὁ κόσμος ἐςαύρωται· καὶ πάλιν· „ Τὰς νουμηνίας ὑμῶν καὶ τὰ Σάββατα καὶ ἡμέραν μεγάλην οὐκ ἀνέχομαι· (Ἡσ. α΄. 14.) διὸ δὴ παρῃτημένων ἐκείνων, ὁ τῆς καινῆς Διαθήκης λόγος μετήγαγε τὴν τοῦ Σαββάτου ἑορτὴν ἐπὶ τὴν σωτήριον Κυριακὴν, τὴν πρώτην τοῦ φωτὸς ἡμέραν· ἐν ᾗ καὶ τὰ ἐν τῷ μετὰ χεῖρας Ψαλμῷ φιλοτίμως ἐκτελεῖν σπουδάζομεν· τοῦ τε νόμου λέγοντος· „ Μὴ δεῖν ἐν Σαββάτῳ βάςαγμα αἴρειν· μὴ ἐξέρχεσθαι ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τόπου· μὴ καίειν πῦρ· ἐπειδὴ ἀδύνατον ταῦτα τηρῆσαι σωματικῶς, νοοῦμεν τὸ μὴ καίειν πῦρ, τὸ ὑπὸ τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς μὴ ἀναφλέγεσθαι, μηδὲ ἀνάπτειν τὸ πῦρ ἐν τῇ αἰωνίᾳ κατοικήσει· τὸ δὲ μὴ ἐπαίρειν βάςαγμα, τὸ μὴ τῷ βάρει τῆς ἁμαρτίας καταφορτίζεσθαι, μηδὲ ὕλην ἐπικομίζεσθαι πῦρ ἀνάπτουσαν· τὸ δὲ μὴ κινεῖσθαι ἀπὸ τοῦ τόπου, τὸ τῆς ἐν Θεῷ διαμονῆς μὴ μεθίςασθαι· ἀλλὰ τὸ ἀμετακίνητον τηρεῖν ἐν τῇ πίςει· λέγει δὲ καὶ ὁ Διόδωρος· „ Ἔςι δὲ τῆς ᾠδῆς ὅλος ὁ σκοπὸς εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου· εἰκὼν δὲ ὥσπερ ἐςὶ τὸ Σάββατον τῆς ἐν Χριςῷ ζωῆς καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας, ἣν αὐτὸς ἡμῖν κεκαινοτόμηκεν ὁ Σωτὴρ, μεταβαλὼν τὰς τοῦ νόμου σκιὰς εἰς τὴν πνευματικὴν λατρείαν.

1 : „ Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ „ Κυρίῳ· καὶ ψάλλειν τῷ ὀνόματί „ σου ὕψιστε.

Οὕτως, λέγει, ἀγαθὸν πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ εὐχαριστῆ τινας ἐσένα τὸν Θεὸν, καὶ νὰ ψάλλη εἰς τὸ ὄνομά σου εὐχαριστήρια ᾄσματα. Μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Εὐσέβιος, ἔτζι ἡρμήνευσαν· ὅτι ἀγαθὸν εἶναι νὰ ἐξαγορεύη πρῶτον τινὰς εἰς τὸν Θεὸν τὰς ἁμαρτίας του, καὶ δεύτερον νὰ ψάλλη εἰς αὐτὸν, διὰ νὰ γένη καθαρὰ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ψαλμῳδία του. (1)

2 : „ Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρωῒ τὸ ἔλεός „ σου, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου κατὰ „ νύκτα.

Ἀφ' οὗ εἶπε καθολικῶς ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, ὅτι εἶναι ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι καὶ τὸ ψάλλειν τῷ Κυρίῳ, τώρα ἐδῶ ἀφιερόνει εἰς τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ἔργον τῆς θείας εὐχαριστίας, καὶ τοὺς ἁρμοδίους καιροὺς καὶ λέγει, ὅτι εἶναι ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι καὶ ψάλλειν, ἵνα διὰ τούτων ἀναγγέλλωμεν ἤγουν διηγούμεθα καὶ ἐκφωνοῦμεν, τὸ πρωῒ μὲν τῆς ἡμέρας, τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ: ἤγουν διατὶ μᾶς ἠλέησεν ὁ Θεὸς καὶ δὲν μᾶς κατέχωσε μὲ σεισμὸν, οὔτε μᾶς ἔκαυσε μὲ πῦρ, οὔτε μᾶς ἔπνιξε μὲ τὸ νερὸν, οὔτε παρεχώρησε νὰ παραδοθῶμεν εἰς θηρία, καὶ πολεμίους, καὶ φονεῖς, καὶ κλέπτας, καὶ ἄλλους παρανόμους ἀνθρώπους· τὰ ὁποῖα ταῦτα κακὰ συνειθίζουν ὡς ἐπιτοπλεῖστον νὰ γίνωνται εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός· καὶ τὸ μεγαλίτερον ἀπὸ ὅλα διατὶ δὲν μᾶς ἄφησεν ὁ Θεὸς νὰ ἐπιβουλευθῶμεν παρὰ τῶν δαιμόνων. Πρὸς τούτοις δὲ εἶναι ἀγαθὸν νὰ ψάλλωμεν εἰς τὸν Θεὸν, ἵνα ἀναγγέλλωμεν κατὰ τὴν νύκτα τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ· ἀλήθειαν δὲ τοῦ Θεοῦ νόησον ἐδῶ, τὸ ἀλάνθαστον τοῦ Θεοῦ· τοῦτο γὰρ τὸ τοῦ Θεοῦ ἀλάνθαστον, πρέπει νὰ ἀναγγέλλωμεν, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νυκτός· τότε γὰρ μάλιστα κινούμεθα πρὸς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς καὶ εἰς τὰς κακοβουλίας· ἵνα συστελλώμεθα ἀπὸ τὰ τοιαῦτα κινήματα, ἐνθυμίζοντες τὸν ἑαυτόν μας, πῶς δὲν λανθάνομεν τὸν ἀλάνθαστον Θεὸν, ἀνίσως πράξωμεν, ἢ συλλογισθῶμεν κανένα ἄτοπον· ἠμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν, ὅτι μὲ τὸ πρωῒ, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν ἡμέραν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. (2)

3 : „ Ἐν

(1) Ὁ μέγας Βασίλειος ὅμως λέγει, ὅτι ἀπὸ δοξολογίας πρέπει νὰ ἀρχίζωμεν τὴν προσευχήν· δεύτερον πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμεν· τρίτον νὰ ἐξομολογούμεθα· καὶ τέταρτον νὰ ζητοῦμεν τὰ συμφέροντα· λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ἡ ἐξομολόγησις ὕμνος ἐστὶ μετ' εὐχαριστίας εἰς δόξαν Θεοῦ συγκείμενος· ὀφείλομεν δὲ τῷ Πατρὶ τῶν ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ τὰς ὑπὲρ ὧν εὖ πεπόνθαμεν εὐχαριστίας· εὐηργετήθημεν γὰρ παρ' αὐτοῦ πολυτρόπως. Θεὸς γὰρ ὢν ὁ Κύριος, ἐπέφανεν ἡμῖν δόξῃ θεοπρεπεῖ περιαστράπτων τὰ πέρατα, καὶ τὴν τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἀκτῖνα δωρούμενος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος τὰ ἀξιοσημείωτα ταῦτα· „ Ἓν τοῦτο πρὸς ἀντίδοσιν, ὧν εἰλήφαμεν, τὸ διὰ προσευχῆς καὶ εὐχαριστίας τὸν εὐεργέτην ἀμείβεσθαι· λογίζομαι τοίνυν, ὅτι κἂν πάσῃ τῇ ζωῇ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ὁμιλίαν συμπαρατείνωμεν εὐχαριστοῦντες καὶ προσευχόμενοι, τοσοῦτον τῆς κατὰ τὴν ἀντίδοσιν ἀξίας ἀπολειπόμεθα, ὅσον, εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἀντιδοῦναι τῷ εὐεργέτῃ προεθυμήθημεν (λόγ. α'. εἰς τὸ, Πάτερ ἡμῶν.)

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει, ὅτι ὑπερβατὸν σχῆμα εἶναι εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅπερ οὕτως ἐξομαλίζεται· „ Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρωῒ καὶ κατὰ νύκτα τὸ ἔλεός σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου· οὕτω γάρ φησι· „ Σὺ δὲ μὴ ὑπολάβῃς, ὅτι διΐστησιν ἐν τούτοις ὁ ψάλλων τὴν τῆς ᾠδῆς δύναμιν, ὡς χρῆναι πρωῒ μὲν τὸ ἔλεος ἀναγγεῖλαι, τὴν δὲ ἀλήθειαν κατὰ νύκτα· οὐ τοῦτό φησιν· ἀναγνωσόμεθα δὲ οὕτω τὸν στίχον· „ Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρωῒ καὶ κατὰ νύκτα: τουτέστιν ἐν ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ, τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειάν σου· τὸ δὲ ἀναγγέλλειν τὸ ἀνακηρύττειν ἐστίν· ὅ ἐστι δοξολογεῖν· καὶ τὸ ἀναγγελλόμενον τὸ ἔλεος καὶ ἀλήθεια τοῦ Πατρός: τουτέστιν ὁ Χριστός· ἠλέησε γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν Χριστῷ, ἐδίδαξέ τε ἡμᾶς δι' αὐτοῦ τὴν ἀλήθειαν· τουτέστι τὴν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκύνησιν καὶ λατρείαν· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ψάλλειν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναγγέλλειν, κατὰ κοινοῦ λέγεται τὸ ἀγαθόν: ἤγουν· „ Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ ἀγαθὸν τὸ ψάλλειν τῷ ὀνόματί σου ὕψιστε· ἀγαθὸν τὸ ἀναγ-

3 : „ Ἐν δεκαχόρδῳ Ψαλτηρίῳ μετ' ᾠ-
„ δῆς ἐν κιθάρᾳ.

Ὅταν ἡμεῖς κάμωμεν συμφώνους τὰς πέντε αἰσθήσεις τοῦ σώματος, καὶ τὰς πέντε δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ μὲ ὅλας αὐτὰς ᾄδωμεν εἰς τὸν Κύριον, τότε τελειόνομεν τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβίδ· ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ· „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ, ἐν Ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ, ψάλατε αὐτῷ. (Ψαλ: λβ: 2:) σύμφωνος γὰρ εἶναι ἡ ἐξήγησις ἐκείνη καὶ καὶ ἁρμοδία εἰ τὸ ῥητὸν τοῦτο· (1)

4 : „ Ὅτι εὔφρανάς με Κύριε ἐν τῷ ποιή-
„ ματί σου, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν
„ χειρῶν σου ἀγαλλιάσομαι.

Ποίημα μὲν τοῦ Θεοῦ εἶπαν Μερικοί, καθολικῶς ὅλην τὴν αἰσθητὴν Κτίσιν· ἔργα δὲ χειρῶν τοῦ Θεοῦ, τὰ κατὰ μέρος ποιήματα τῆς αἰσθητῆς Κτίσεως· τῶν ὁποίων ἡμεῖς βλέποντες τὸ μέγεθος, τὸ κάλλος, τὴν ποικιλίαν, τὴν εὐαρμοσίαν, τὴν χρησιμότητα, καὶ ὅ,τι ἄλλο τοιοῦτον, ὅλοι ὁμοῦ, καὶ κάθε ἕνας χωρισά, εὐφραινόμεθα καὶ ἀγαλλιώμεθα· ἄλλοι δὲ ποίημα καὶ ἔργα χειρῶν εἶπον, πῶς εἶναι διπλασιασμὸς λόγου καὶ νοήματος. (2)

5 : „ Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι ἐπιτατικὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· πολλὰ, λέγει, μεγάλα εἶναι τὰ ἔργα σου Κύριε, ὄχι μόνον ὅσα ἐν τῇ αἰσθητῇ Κτίσει εὑρίσκονται, ἀλλὰ καὶ ὅσα θεωροῦνται ἐν Προνοίαις, ἐν οἰκονο-

---

ναγγέλλειν τὸ πρωῒ τὸ ἔλεός σου· ὥςε ὀρθότερον εἶναι νὰ λέγεται, τὸ ἀναγγέλλειν, παρὰ νὰ λέγεται, τοῦ ἀναγγέλλειν· προςίθησι δὲ ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος. „ Ὅτι πρῶτον ἦν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ· δεύτερον, τὸ ψάλλειν διὰ τῶν μουσικῶν ὀργάνων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· τρίτον, τὸ ἀναγγέλλειν κατὰ τὰς ἑωθινὰς ὥρας τὸ ἔλεος αὐτοῦ· τέταρτον, τὸ διηγεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ κατὰ τοὺς νυκτερινοὺς καιρούς· ϗ ταῦτα πράττειν μὴ μόνον χείλεσι ϗ φωνῇ, ἀλλὰ ϗ διὰ τῆς τῶν μουσικῶν ὀργάνων ἀνακρούσεως· ἐν δεκαχόρδῳ γάρ φησι Ψαλτηρίῳ μετ' ᾠδῆς ἐν κιθάρᾳ· ἔλεος δὲ ϗ ἀλήθειαν νῦν, αὐτὸν ἐκεῖνον προσηγόρευσε τὸν Υἱὸν, εἰςηγούμενος ϗ ἡμᾶς ἐν τῷ ἐξομολογεῖσθαι ϗ ψάλλειν τῷ Θεῷ, ἀναγγέλλειν: ἤγουν ἀνακηρύττειν τὸν λυτρωτὴν τοῦ κόσμου Χριςόν· ἐν αὐτῷ γὰρ ἠλεήθημεν, ϗ δι' αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν ἐπίγνωσιν ἔχομεν.

(1) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Γίνεται δεκάχορδον Ψαλτήριον ψυχὴ θεοφιλὴς, ὅταν ταῖς ἰδίαις πέντε δυνάμεσι συνάψῃ ϗ συναρμόσῃ τὰς τοῦ σώματος αἰσθήσεις, ϗ μίαν συμφωνίαν ἐργάσηται, τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ϗ τὰ θεῖα φαντασίας μηδετέρωθεν παρεκτρεπομένης· εἶπε ϗ ὁ Ἱλάριος· „ Χρὴ τοίνυν ἐξομολογουμένους τῷ Κυρίῳ ψάλλειν, ϗ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ϗ τὴν ἀλήθειαν ἀγγέλλειν, οὐχὶ μετά τινος ἀπροσεξίας ϗ τῆς πρὸς ἕτερόν τι τῶν ὑλικῶν διενθυμήσεως ἢ φαντασίας, ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς ϗ νηφαλιότητος ἁπασῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς· ἔτι δὲ ϗ συμφωνίας ὁλικωτάτης πάντων τῶν αἰσθητηρίων τοῦ σώματος.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ποίημα τὸ κάλλιςον: ἤτοι κατόρθωμα τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς, ϗ οἷον ἔργον τῆς αὐτοῦ χειρὸς, τῆς ἐφ' ἡμῖν οἰκονομίας ἡ δύναμις· ὁ δὲ Ἱλάριος, ποίημα ἐνόησε τὴν ἀνθρωπίνην οὐσίαν ϗ φύσιν: ἤτοι τὴν παράδοξον ἕνωσιν τῆς ψυχῆς ὁμοῦ ϗ τοῦ σώματος· ἐπληροῦτο γὰρ εὐφροσύνης ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸ μίαν κατασκευάσαι φύσιν δι' ἑκατέρων τὸν Ποιητὴν, ϗ διὰ τὴν πρὸς Θεὸν εὐαρέςησιν τούτων ϗ συμφωνίαν καὶ σύμπνοιαν· ὁ δὲ Εὐσέβιος· „ Ποίημα μὲν ἑνικῶς λέγει ϗ αὐτὸς τὴν σύγκρασιν τῆς ψυχῆς ϗ τοῦ σώματος, ϗ τὴν ἐπ' ἀγαθῷ συμφωνίαν αὐτῶν· ἔργα δὲ χειρῶν πληθυντικῶς, αὐτὰ πάλιν τὰ ἴδια ὀνομάζει· τὴν ψυχὴν δηλαδὴ ϗ τὸ σῶμα, ξεχωριςὰ θεωρούμενα τὸ καθ' ἕνα· χεῖρας δὲ καλεῖ, τὰς ποιητικὰς δυνάμεις τοῦ Θεοῦ, ὑφ' ὧν τὸ μὲν σῶμα ἐκ τοῦ χοὸς, ἡ δὲ ψυχὴ ἐξ οὐκ ὄντος παρήχθη· ὅθεν ϗ θαυμάσας τὴν τούτων κατασκευὴν ἐπήγαγεν· „ Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύριε· ὁ δὲ Χρυσόςομος ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ μα'. Ψαλμοῦ λέγει, ὅτι τὸν ςίχον τοῦτον πρέπει νὰ λέγωμεν μετὰ τὴν τράπεζαν· ἔτζι γὰρ λέγει· „ Οὕτω δὲ ϗ ἡμεῖς ποιῶμεν ἀντὶ βαλσάμου τὸ ςόμα ἐμπλήσαντες μελῳδίας πνευματικῆς, ϗ λέγωμεν κοινῇ ςάντες· „ Εὔφρανας ἡμᾶς Κύριε ἐν τῷ ποιήματί σου ϗ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου ἠγαλλιασάμεθα· καθὼς ϗ ἐν τῷ ὡρολογίῳ ὁ ςίχος οὕτως γέγραπται, ἵνα λέγωσιν αὐτὸν πάντες οἱ Χριςιανοὶ μετὰ τὸν δεῖπνον.

νομίαις, ἐν τερατουργίαις, καὶ ἐν ταῖς τοιαύταις ἄλλαις ἐνεργείαις τοῦ Θεοῦ· περὶ δὲ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ εἴπομεν καὶ ἐν τῷ πε: Ψαλμῷ ἑρμηνεύοντες τό, „ καὶ οὐκ „ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου.

„ Σφόδρα ἐβαθύνθησαν οἱ διαλογι-
„ σμοί σου.

Τὸ ἐβαθύνθησαν θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι βαθεῖς καὶ ἄφθαστοι ἐφάνησαν· διαλογισμοὺς δὲ λέγει, τὰς βουλὰς τοῦ Θεοῦ· ὅμοιον μὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι καὶ ἐκεῖνο, ὁποῦ λέγει ὁ Παῦλος· „ ὦ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! (Ῥωμ: ια: 33:) (1).

6: „ Ἀνὴρ ἄφρων οὐ γνώσεται, καὶ ἀσύ-
„ νετος οὐ συνήσει ταῦτα.

Ἄφρονα ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνον, ὁποῦ δὲν ἔχει τὴν θεϊκὴν φρόνησιν, κἂν καὶ ἔχῃ τὴν φυσικὴν καὶ ἀνθρωπίνην, τὴν ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς φιλοσοφίας ἀποκτωμένην· διατὶ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, λέγει, δὲν θέλει γνωρίσει, ὅτι εἶναι μεγάλα τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου, καὶ ὅτι εἶναι βαθεῖς οἱ διαλογισμοί του· ἀλλὰ θαρρήσας εἰς τὸν ἑαυτόν του, θέλει κρημνισθῇ εἰς ἄτοπα καὶ βλασφημίας· τὸ αὐτὸ δὲ νόημα ἀνεδίπλωσεν, εἰπών, καὶ ἀσύνετος οὐ συνήσει ταῦτα.

7: „ Ἐν τῷ ἀνατεῖλαι ἁμαρτωλοὺς ὡσεὶ
„ χόρτον, καὶ διέκυψαν πάντες οἱ ἐρ-
„ γαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

Τὸ καὶ ἐδῶ εἶναι περιττόν· διέκυψαν δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατεχάμφθησαν, ἐταπεινώθησαν· τὸ δὲ νόημα εἶναι τοιοῦτον· ὅτι, οἱ ἁμαρτωλοί, ἀνέτειλαν μέν: ἤτοι ἐβλάστησαν προσκαίρως ὡσὰν χόρτον καὶ εὐτύχησαν, δὲν ἐφύλαξαν ὅμως εἰς πολὺν καιρὸν τὴν ἀκμήν τους καὶ εὐτυχίαν· ἀλλὰ διέκυψαν: ἤτοι ἔκυψαν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐταπεινώθησαν· τοὺς ἰδίους δὲ ἁμαρτωλούς, λέγει καὶ ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν (2).

„ Ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν εἰς τὸν
„ αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Διέκυψαν, οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἔχασαν τὴν εὐτυχίαν, ὁποῦ εἶχον, διὰ νὰ κολασθοῦν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ἐξολόθρευσιν γὰρ καὶ ἀπώλειαν ἐπὶ τοῦ ἀτελευτήτου ἐκείνου αἰῶνος, συνειθίζει νὰ ὀνομάζῃ ὁ Δαβὶδ τὴν ἀπαρηγόρητον κόλασιν· λέγει λοιπόν, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ τὴν ἔκπτωσιν τῆς ἐδῶ εὐδαιμονίας ἔλαβον, ὡσὰν ἀρραβῶνα τῆς ἐκεῖ τιμωρίας καὶ κολάσεως· ἀπὸ ἐδῶ δὲ ἐμβαίνει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν ἡμέραν ἐκείνην τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Ψαλμοῦ. (3)

8: „ Σὺ

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Ποῖος γάρ, εἶπεν, ἱκανὸς ἐξετάσαι τῆς σῆς προνοίας τοὺς λόγους; ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ταῦτα, καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας διδάσκομεν· οἱ δὲ φρενῶν ἐστερημένοι, καὶ τὸ λογικὸν ἀπολέσαντες, οὔτε συνιδεῖν ἐθέλουσιν, οὔτε μαθεῖν παρ' ἑτέρων ἀνέχονται· ταῦτα γὰρ ἐπιφέρει ὁ Ψαλμός.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· „ Οἱ μὴ συνέντες τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, δίκην χόρτου ἔσονται, μὴ ἔχοντες βάθος δηλαδή· διὸ καὶ ταχέως πεσοῦνται καὶ ξηρανθήσονται· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Οὐκ ἠβουλήθησαν συνιέναι οἱ ἄφρονες, ὅτι οἱ τῆς ἀνομίας ἐργάται, ὁμοίως χόρτῳ ἤνθησαν, καὶ χλόῃ παραπλησίως ἀπὸ τῆς γῆς διέκυψαν· ἀλλὰ τὸν αἰώνιον ὄλεθρον μετὰ τὴν παροῦσαν εὐημερίαν καρπώσονται.

(3) Κατὰ δὲ τὸν ὅσιον Δωρόθεον· „ Ἁμαρτωλοὶ ἀνατέλλοντες ὡσεὶ χόρτον, εἰσὶν οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί· ἀσθενὴς δὲ ὁ χόρτος καὶ μὴ ἔχων δύναμιν· οὗτοι ποτὲ μὲν κρύπτονται ἔνδον παρ' ἡμῖν, ποτὲ δὲ διακύπτουσι, κατεπεί-

γου-

8 : „ Σὺ δὲ ὕψιστος εἰς τὸν αἰῶνα Κύ-
„ ριε.

Σὺ Κύριε, λέγει. εἶσαι ἄφθαρτος καὶ ἀκατάληπτος, καὶ τὰ κρίματά σου εἶναι ἀνεξερεύνητα. (1)

9 : „ Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροί σου Κύριε· ὅτι
„ ἰδοὺ οἱ ἐχθροί σου ἀπολοῦνται. καὶ
„ διασκορπισθήσονται πάντες οἱ ἐργα-
„ ζόμενοι τὴν ἀνομίαν.

Ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι μόνον οἱ ἄπιστοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πιστοὶ μὲν, ἁμαρτωλοὶ δὲ ὄντες· ἐπειδὴ καὶ ὑπακούουν εἰς τὸν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ Διάβολον· ἀπώλειαν δὲ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ λέγει, τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι κόλασιν· οἱ αὐτοὶ δὲ θέλουν διασκορπισθοῦν εἰς διαφόρους κολάσεις καὶ τιμωρίας.

10 : „ Καὶ ὑψωθήσεται ὡς μονοκέρωτος
„ τὸ κέρας μου.

Κέρας ἐδικόν του ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ ἐκ τοῦ σπέρματός του ἐβλάστησεν ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα· καθὼς εἴπομεν περὶ τούτου πλατύτερον εἰς τὸν πη: Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί μου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ·. ὑψωθήσεται δὲ ἀντὶ τοῦ μεγαλυνθήσεται: ἐν τῷ καιρῷ δηλαδὴ τῆς μελλούσης κρίσεως· ἐπειδὴ καὶ τότε ἔχουν νὰ ταπεινωθοῦν ὅλοι οἱ ἐχθροί του· θέλει δὲ ὑψωθῇ ὡς τὸ κέρατον τοῦ μονοκέρου: ἤτοι πολλὰ καὶ μὲ ὑπερβολήν. (2)

„ Καὶ τὸ γῆράς μου ἐν ἐλαίῳ πίονι.

Διὰ μέσου τοῦ ἐλαίου ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν ἱλαρότητα·„ Τοῦ ἱλαρῦναι γὰρ φησὶ, πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ· (Ψαλ: ργ: 13:) λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐπειδὴ ἐγὼ ἐγνώρισα, ὅτι μέλλει νὰ ὑψωθῇ τὸ κέρας μου, συμπεραίνω, ὅτι καὶ τὸ γηρατεῖόν μου θέλει γένῃ μὲ πολλὴν ἱλαρότητα: ἤτοι χωρὶς λύπην, καὶ μὲ χαρὰν ἔχω νὰ διαπεράσω αὐτὸ, παρηγορούμενος μὲ ταῖς εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας μου. (3)

11 : „ Καὶ ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς
„ ἐχθροῖς μου.

Ἀν-

γοντες ἡμᾶς εἰς τὴν δι᾽ ἔργων ἁμαρτίαν· ὅταν οὖν ἀνατείλωσιν ἐν τῇ ψυχῇ, τότε διακύπτουσι: τουτέστιν ἀναφαίνονται οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· οἵτινές εἰσι τὰ πάθη, ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν· ὅταν γὰρ ἀναφανῶσι τοῖς ἀγωνιζομένοις τὰ πάθη, τότε ἐξολοθρεύονται ὑπ᾽ αὐτῶν· νοήσατε τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου· πρῶτον ἀνατέλλουσιν οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοί· ἔπειτα ἀνακύπτουσι τὰ πάθη· εἶθ᾽ οὕτως ἐξολοθρεύονται· ταῦτα πάντα τῶν ἀγωνιζομένων εἰσίν· ἡμεῖς δὲ ποιοῦντες τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν ἁμαρτίαν, ϗ ἀεὶ ἐπεκδικοῦντες τὰ πάθη, οὔτε οἴδαμεν, πότε ἀνατέλλουσιν οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοὶ. οὔτε πότε ἀνακύπτουσι τὰ πάθη. ἵνα ἀγωνισώμεθα πρὸς αὐτά· εἶπε δὲ ϗ ὁ Τιμόθεος· „ Ἅμα τῷ ἀνατεῖλαι: τουτέστιν ἐξανθῆσαι ϗ φανῆναι καθάπερ χόρτος, ἐκ τῆς κεχερσωμένης καρδίας τοὺς ἁμαρτωλούς (ἤτοι τοὺς πονηροὺς λογισμούς) ϗ διέκυψαν ἐκ τῶν ἀφανῶν φωλεῶν, ϗ γεγόνασι φανεροί, ϗ συμφωνήσαντες πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ἐνδικωτάτην ἀποίσονται καθ᾽ ἑκάτερον βίων τὴν ἐξολόθρευσιν.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιός φησιν· „ Ὅταν οὖν κατάλυσις τῆς ἁμαρτίας γένηται, ὡς ἀπολέσθαι διὰ τὸ ἁμαρτάνειν τοὺς ἐχθροὺς γεγενημένους Θεῷ· τότε δὴ ὁ Θεὸς, ὕψιστος εἰς τὸν αἰῶνα εὑρεθήσεται.

(2) Ὁ δὲ Διόδωρος κέρας τοῦ Δαβὶδ λέγει τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν τὸν διὰ πίστεως σωθέντα· ὁ δὲ Ἀνώνυμος, κέρας ἐννοεῖ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ ϗ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· ἥτις ἀνάλογον τῷ Δεσποτικῷ κέρατι: δηλαδὴ τῷ Σταυρῷ, τὸ ὕψος ἔχει· καθάπερ γὰρ ὁ Σταυρὸς διὰ παθημάτων ἐδοξάσθη, οὕτως ἡ τῶν εὐσεβούντων πίστις διὰ διωγμῶν ὑψοῦται, ϗ διὰ παθημάτων δοξάζεται.

(3) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Ἀλλὰ μὴν ϗ τὸ γῆράς μου: τουτέστι τὰ ἔσχατα ἐν ἐλαίῳ πίονι ὑψοῦται· ἐν ἐσχά-

Αντὶ του, ἐπειδὲν, ὁ Σύμμαχος καὶ ὁ Θεοδοτίων ἐξέδωκεν, ἐπόψεται· οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα ἐρμήνευσαν τὰ μέλλοντα ὡς περασμένα, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Θεοδώριτον· (1) ἐχθροὺς δὲ λέγει τοὺς Δαίμονας καὶ τοὺς ἀπίςους· εἰς τοὺς ὁποίους τότε ἐν τῇ μελούσῃ κρίσει, θέλει ἰδῇ τὴν ἐκδίκησιν· τοῦτο γὰρ λείπει, καὶ πρέπει νὰ ὑπακούεται: ἤτοι· „ Καὶ ἐπειδὲν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐκδίκησιν.

„ Καὶ ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις ἐπ' ἐμὲ, „ πονηρευομένοις, ἀκούσεται τὸ οὖς „ μου.

Καὶ εἰς τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ἔλλειψις· λείπει γὰρ ἔξωθεν· „ Τὴν κατ' αὐτῶν ἀπόφασιν τοῦ Δεσπότου: ἤτοι τὸ αὐτί μου, λέγει, θέλει ἀκούσει τὴν ἀπόφασιν, ὁποῦ θέλει κάμῃ ὁ δεσπότης Θεὸς ἐναντίον ἐκείνων, ὁποῦ σηκόνονται κατ' ἐπάνω μου καὶ πονηρεύονται· τοὺς αὐτοὺς γὰρ ὀνομάζει καὶ ἐπανιςαμένους καὶ πονηρευομένους ἀσυνδέτως. (2)

12: „ Δίκαιος ὡς φοίνιξ ἀνθήσει.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ περὶ τῶν ἁμαρτωλῶν, ὅτι θέλουν ἀνθήσουν ὡσὰν τὸ ὀλιγοχρόνιον χορτάρι, τώρα λέγει ἐδῶ καὶ περὶ τοῦ δικαίου, ὅτι θέλει ἀνθήσει ὡσὰν ὁ πολυχρόνιος φοίνιξ· τοῦ φοίνικος γὰρ οὔτε τὸ ἄνθος πίπτει, ἀλλ' εἰς καρπὸν τελειόνει γλυκύτατον· οὔτε ὁ νέος κλάδος του μαραίνεται, ἀλλὰ μένει ἀειθαλής. (3)

„ Καὶ ὡσεὶ κέδρος ἡ ἐν τῷ Λιβάνῳ „ πληθυνθήσεται.

Ὁ κέδρος εἶναι πεπληθυσμένος καὶ γεμάτος ἀπὸ φύλλα, κατὰ τὴν κορυφήν· ἔχει δὲ καὶ ἄλλας ὁμοιότητας ὁ δίκαιος, τόσον μὲ τὸν φοίνικα, ὅσον καὶ μὲ τὸν κέδρον· ἔχει ὁμοιότητα ὁ δίκαιος μὲ τὸν φοίνικα, διατὶ καθὼς ὁ φοίνιξ, ἔχει μὲν τὸ ὀλιγώτερον μέρος του ῥιζόμενον εἰς τὴν γῆν, ὅλον δὲ τὸ ἄλλο ἐξέχει ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν: ἔτζι καὶ ὁ δίκαιος, ὀλίγον μὲν φροντίζει διὰ τὴν γῆν, ὅλην δὲ τὴν φροντίδα του ἔχει εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ καθὼς ὁ καρπὸς τοῦ φοίνικος δὲν κλέπτεται ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ πετεινὰ, διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ ἀκανθῶδες καὶ δυσκολοανάβατον: ἔτζι καὶ ὁ καρπὸς τοῦ δικαίου: ἤτοι ἡ ἀρετή του, δὲν κλέπτεται ἀπὸ τοὺς Δαίμονας, μὲ τὸ νὰ ἦναι σκεπασμένη μὲ τὴν ὑψοποιὸν ταπείνωσιν· καὶ καθὼς ὁ φοίνιξ χρειάζεται χρόνους πολλοὺς διὰ νὰ γένῃ τέλειον δένδρον: ἔτζι καὶ ὁ δίκαιος χρειάζεται πολυκαιρίαν, διὰ νὰ γένῃ κατὰ τὴν ἀρετὴν τέλειος· ἔχει δὲ ὁ δίκαιος καὶ ὁμοιότητα

μὲ

ἐσχάτοις γὰρ καιροῖς ὁ δαψιλῶς ἡμᾶς ἐλεῶν καὶ φιλότιμος Χριςὸς ἐλήλυθεν, ὥςε ἁμαρτωλοὺς καὶ τελώνας εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν προτρέπεσθαι· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ὁ Σύμμαχος εἶπεν· „ Ἡ παλαίωσίς μου ὡς ἐλαία εὐθαλής· ἀνθήσω γὰρ καὶ τὸ γῆρας ἀποθήσομαι, καὶ ἐλαίαν τεθηλυῖαν μιμήσομαι· ἢ κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα· „ Οἷόν τινι ἐλαίῳ πιανθήσομαι τῇ θυμηδίᾳ.

(1) Ὥσπερ γὰρ ἀδύνατον (λέγει ὁ Θεοδώριτος) τὰ γεγενημένα μὴ γεγενῆσθαι: οὕτως ἀδύνατον τὴν τοῦ Πνεύματος πρόῤῥησιν ἀπέραντον διαμεῖναι· τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι, τὸ ἀκούσεται τὸ οὖς μου πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται χωριςά: ἤτοι τῶν παρανομίᾳ συζώντων, καὶ μυρία μοι τυρευόντων κακὰ τὸν ὄλεθρον πολλῶν διηγουμένων, ἀκούσομαι.

(3) Ὁ δὲ Διόδωρος, καὶ Εὐσέβιος, καὶ Ἀνώνυμος λέγουσιν· „ Ὁ δίκαιος μιμήσεται τοῦ φοίνικος τὸ ὑψίκομον· τὸ ἀειθαλὲς, τὸ κάρπιμον· τὸ μικρὸν μὲν αὐτοῦ μέρος ἐμπεπῆχθαι τῇ γῇ· τὸ πᾶν δὲ ὑπὲρ γῆν ἀνέχειν· τὸ τὴν καρδίαν τετάσθαι πρὸς οὐρανόν· τὸ τὸν καρπὸν αὐτοῦ ἀνάλωτον εἶναι θηρίοις διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ δύσβατον· καὶ τὸ πολλοῦ χρόνου δεῖσθαι πρὸς τελείωσιν· τοιαύτη καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς φυτουργία, πόνῳ πολλῷ καὶ χρόνῳ φυομένη, ἀλλ' εἰς ὕψος αἰρομένη, ὡριμόν τε καὶ ἥδιςον φέρουσα καρπὸν, καὶ σκέπην ἱκανὴν τῷ κεκτημένῳ παρέχουσα.

μὲ τὸν κέδρον· διατὶ καθὼς ὁ κέδρος εἶναι εὐώδης, ἄσηπτος, πολύκλαδος καὶ κατάσκιος: ἔτζι καὶ ὁ δίκαιος εἶναι εὐώδης ἀπὸ τὰς ἀρετὰς, καὶ ἄσηπτος μὲ τὸ νὰ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ καθε σῆψιν καὶ φθορὰν τῶν παθῶν· καὶ πολύκλαδος, διατὶ γεννᾷ πολλοὺς υἱοὺς διὰ τῆς χάριτος τοῦ πνεύματος· καὶ κατάσκιος, διατὶ γίνεται εἰς πολλοὺς σκέπη καὶ ἀναψυχή. (1)

13: „ Πεφυτευμένοι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, „ ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσι.

Οἱ δίκαιοι, λέγει, εἶναι πεφυτευμένοι εἰς τὴν κάτω Ἐκκλησίαν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ἡ τοῦ Χριστοῦ χάρις, καὶ εἶναι ῥιζωμένοι εἰς τὴν πίστιν· ὅθεν καὶ θέλουν ἐξανθήσουν εἰς τὰς οὐρανίους αὐλάς: ἤγουν θέλουν φανοῦν στολισμένοι μὲ τὰ ἄνθη τῶν ἀρετῶν· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν τοῦτο κατὰ τὸν θεῖον Μάξιμον· οἶκος μὲν Κυρίου εἶναι, ἡ γνῶσις τῶν θείων Γραφῶν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκομεν τὸν Κύριον· αὐλαὶ δὲ εἶναι, αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου. (2)

14: „ Ἔτι πληθυνθήσονται ἐν γήρει „ πίονι.

Παχὺ γηρατεῖον εἶναι, τὸ βαθύτατον καὶ πολυχρονιώτατον· οἱ τοιοῦτοι, λέγει, Δίκαιοι, ἀγκαλὰ καὶ θέλουν γηράσουν πολλὰ, ὅμως δὲν θέλουν ἀτονήσουν εἰς τὸ νὰ προκόπτουν ἐν ταῖς ἀρεταῖς. ἀλλὰ ἀκόμη περισσότερον ἔχουν νὰ αὐξάνουν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ εὑρισκόμενοι. (3)

„ Καὶ εὐπαθοῦντες ἔσονται.

Οἱ Δίκαιοι, λέγει, θέλουν γένουν εὐπαθοῦντες ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἤτοι θέλουν τρυφήσουν καὶ χα-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Καὶ συντόμως εἰπεῖν, ὁ δίκαιος, ὡς μὲν φοίνιξ, εὑρεθήσεται καθαρὸς τὴν καρδίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· (ὁ γὰρ φοίνιξ λευκὴν ἔχει τὴν καρδίαν) ὡς δὲ κέδρος, ἄφθαρτος διαμένει· εἶπε δὲ καὶ ὁ Τιμόθεος· „ Φοίνικι μὲν ἕκαστον ἀπεικάζει τῶν περὶ πολλοῦ ποιουμένων τὴν θείαν δικαιοσύνην, καὶ διὰ τοῦτο παρωνύμως ὠνομασμένων δικαίων, κἀντεῦθεν τῷ φοίνικι παραπλησίας ἀειθαλεῖς ἐχόντων τοὺς κλάδους τῶν ἀρετῶν, καὶ προβαλλομένων καρποὺς γλυκεῖς, ἀγάπην, χαρὰν, εἰρήνην, ἐλεημοσύνην, ἐγκράτειαν καὶ τὰ παραπλήσια· γλυκαίνουσι γὰρ ταῦτα πάντα ἀνθρώπου βλέποντος ἢ ἀκούοντος, τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς· παρεικάζει δὲ καὶ τῇ κέδρῳ τοὺς δικαίους, διὰ τὸ εὐῶδες αὐτῆς καὶ ἄσηπτον καὶ ὑψίκομον καὶ πυκασικόν· ἔφη δὲ τὸν δίκαιον πληθύνεσθαι καθάπερ κέδρον: δηλονότι τῷ πολλοὺς ἐξ ἑνὸς ὁμοιοτρόπους ἀποτελεῖν δικαίους ταῖς μεταδοτικαῖς τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ χάρισι καὶ κατασποραῖς· ἐγὼ γάρ φησιν, ἐφύτευσα· Ἀπολλὼς ἐπότισεν· ὁ δὲ Ἀνώνυμος εἶπεν, ὅτι ὁ δίκαιος τῷ φοίνικι ἀπεικάζεται· ἐπειδὴ νίκης τοῖς ἀθλοῦσιν ἢ τρέχουσι σύμβολον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων δίδοται· ὥστε οὐκ ἄλλως στεφανωθῆναι κατὰ τὸ μέλλον, ἀλλὰ διὰ τῆς δικαιοσύνης δυνάμεθα.

(2) Ὁ δὲ Τιμόθεος λέγει· „ Ἀνωτέρω τὴν κέδρον τῷ Δικαίῳ, τὸν δὲ λίβανον τῷ χωρητικῷ τῶν δικαίων τόπῳ: ἤτοι τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀφωμοίωσε διὰ τὸ ἀμφιλαφὲς αὐτῆς καὶ ποικίλον, καὶ παντοδαπὸν τῶν φυτῶν· οἶκος τοίνυν νοητὸς τοῦ Κυρίου, τὸ πᾶν σύστημα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας· αὐλαὶ δὲ τοῦ Θεοῦ, αἱ καθ' ἕκαστα τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαι· οἱ τοίνυν πεφυτευμένοι ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ καρποφοροῦντες, ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσι: τουτέστιν ἐν ταῖς καθ' ἕκαστα καὶ ἀνὰ μέρος τοπικαῖς Ἐκκλησίαις καὶ συναθροίσεσι, τῶν πεπιστευκότων Ἐθνῶν· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Δυνατὸν δὲ αὐλὴν ἔτι ἐπαναβεβηκότως νοῆσαι τὴν ἐπουράνιον διαγωγήν· διὰ τοῦτο οἱ πεφυτευμένοι ἐνταῦθα ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, ἐκεῖ ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσιν· (ἑρμην· εἰς τὸν κη'. Ψαλμ·) αὐλαὶ δέ εἰσιν αἱ ἐπουράνιαι μοναὶ, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον· εἴγε πολλαὶ μοναὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Γῆρας μέντοι τὴν τελειότητα κέκληκε· τέλειον γὰρ ἡμεῖς τὸν γεγηρακότα καλοῦμεν, ἀτελῆ δὲ τὸν νέον· διὰ τοῦ γήρως τοίνυν τὴν μέλλουσαν παρεδήλωσε τελειότητα, ἐν ᾗ φανήσεται πολλαπλάσιος ὁ τῆς δικαιοσύνης καρπὸς, καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ δίκαιον δῆλον πᾶσι γενήσεται.

χαροῦν αἰωνίως.

„ Τοῦ ἀναγγεῖλαι.
15 : „ Ὅτι εὐθὺς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ
„ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, οἱ Δίκαιοι θέλουν καλοπαθήσουν, ἵνα χαίροντες κηρύξωσιν ἕνας εἰς τὸν ἄλλον· τί δὲ νὰ κηρύξωσιν, ὅτι εἶναι δίκαιος ὁ Κύριος ἐπειδὴ ἀντὶ τῶν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ κόπων καὶ ἀγώνων τῶν Δικαίων, ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς ἀνάπαυσιν· τὸ δὲ, „ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ, εἶναι ἐξήγησις τοῦ προτέρου, καὶ ἕνας ἀναδιπλασιασμὸς τῆς εὐθύτητος καὶ δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ϞΒ΄

„ Εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαββάτου, ὅτε κατῴκιστο ἡ γῆ.
„ Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβίδ.

Ἀνεπίγραφος μὲν εἶναι κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν ὁ παρὼν Ψαλμός. Μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, παρμένην ἀπὸ τὴν ἐξήγησιν τῶν Ἑβδομήκοντα· τὴν ὁποίαν ἐξήγησαν ἔτζι, ὅτι ἡμέραν μὲν σαββάτου ἐνόησαν, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἐνοήσαμεν ἐν τῷ προλαβόντι ϞΑ: Ψαλμῷ, δηλαδὴ τὴν ἡμέραν τῆς παγκοσμίου καὶ κοινῆς ἀναστάσεως· ἡμέραν δὲ προσαββάτου ἐνόησαν, τὴν ἡμέραν τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως, καθὸ αὐτὴ ἦτον προοίμιον τῆς κοινῆς καὶ παγκοσμίου ἀναστάσεως· ὅτε ἐκατοικήθη ἡ γῆ ἀπὸ τοὺς μεταπλασθέντας καὶ ἀναγεννηθέντας διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ Βαπτίσματος χριστιανούς· πλὴν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην δὲν ἔχουν τὰ ἀκριβέστερα ἀντίγραφα. (2)

1 : „ Ὁ

(1) Ἄλλος δέ φησιν· „ Ἐπειδάν, φησιν, ἐν ταῖς ἄνω αὐλαῖς καὶ μοναῖς γενόμενοι οἱ δίκαιοι εὕρωσι τὸ τέλειον, καὶ ἀπολάβωσι τὰ ἡτοιμασμένα ἀγαθὰ, τότε καὶ ταύτην ἀναγγελοῦσι τὴν φωνήν· ὅτι δίκαιος κριτὴς ὁ Κύριος, ὃς τοὺς μὲν παρανόμους καὶ ἀσεβεῖς δίκην χόρτου ἀποξηρανθῆναι παρεσκεύασε· τοὺς δὲ δικαίους καὶ εὐσεβεῖς, οἷα κέδρους καὶ φοίνικας ἐν ταῖς ἁγίαις μοναῖς κατεφύτευσε· καὶ ἀντὶ τῶν ἐν βίῳ καμάτων, παρέσχεν ἀνάπαυσιν. Μερικοὶ δὲ νεώτεροι διδάσκαλοι κατὰ τὸ πρόχειρον ἐννοοῦσι τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι οἱ δίκαιοι θέλουν φθάσουν εἰς βαθὺ γῆρας, καὶ θέλουν καλοπαθήσουν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ· διατί; διὰ νὰ ἀναγγέλλουν εἰς τοὺς νεωτέρους, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι εὐθὺς καὶ δίκαιος· καὶ νὰ συμβουλεύουν αὐτοὺς διὰ νὰ φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὡς πολλὰ εἰδότες καὶ παθόντες διὰ τὴν πολυχρονιότητα· ὅθεν εἶπεν ὁ Σειράχ· Ὡς ὡραία γερόντων σοφία (κε΄. 7.) καὶ πάλιν· „ Στέφανος γερόντων πολυπειρία (αὐτόθ.)

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβὶδ εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσαββάτου, ὅτε κατῴκιστο ἡ γῆ· τίς οὐκ οἶδε τῶν παραδεδεγμένων τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον, ὅτι τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου τὸ κατὰ τὸν θάνατον ἐνηργή-

θη

ε. „ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν.

Οὗτος μὲν εἶναι πάντοτε Βασιλεὺς, καθὸ Θεός· δὲν ἐγνωρίζετο ὅμως καὶ πάντοτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πῶς ἦτον τοιοῦτος Βασιλεὺς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μὴ γινώσκοντες γὰρ αὐτὸν πρότερον ὡς Βασιλέα, ὕςερον μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν του ἀνάςασιν ἐπληροφορήθημεν ἡμεῖς οἱ πιςεύσαντες, ὅτι εἶναι Βασιλεὺς ὡς θεός· τοῦτο λοιπὸν προφητεύων ὁ Δαβὶδ, λέγει· ὅτι ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν: ἤγουν ἐγνωρίσθη ὅτι εἶναι Βασιλεύς· ἢ καὶ ἄλλως Βασιλεὺς μὲν ἦτον πρότερον ὡς Θεὸς, ἐβασίλευσε δὲ ὕςερον καὶ ὡς ἄνθρωπος· „ ἐδόθη μοι γάρ φησι, πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· (Ματ: κη: 18:) καὶ πάλιν „ ἐγὼ δὲ κατεςάθην Βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ· (Ψαλ: β: 6:) (1)

„ Εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο.

Μὲ τὸν λόγον τοῦτον ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν πρέπουσαν εἰς τὸν Θεὸν δόξαν καὶ ἐξουσίαν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο· ἢ καὶ ἄλλως· ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς ὅταν ἐνεκρώθη κατὰ τὴν σάρκα, δὲν εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος κατὰ τὸν Ἠσαΐαν· διὰ τοῦτο ὅταν ἀνέςη, ἐνεδύθη εὐπρέπειαν καὶ ἀσύγκριτον τῆς ἀφθαρσίας ὡραιότητα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀπολλινάριον. (2)

„ Ἐνεδύσατο ὁ Κύριος δύναμιν καὶ πε-
„ ριεζώσατο.

Καὶ ἐδῶ τὸ ἐνεδύσατο πρέπει νὰ νοηθῇ, ὡς ἀνωτέρω· εἶχε μὲν γὰρ ὁ Κύριος τὴν θείαν εὐπρέπειαν καὶ τὴν θείαν δύναμιν κρυπτομένας, αὐτὸς γὰρ ἐςὶ Θεοῦ δύναμις (α: Κορ: α: 24:) ὕςερον δὲ ἐφανέρωσε ταύτας, ἀφοῦ ἀνέβη καὶ ἀπεκατέςη εἰς τοὺς οὐρανούς· οὐχὶ δὲ καὶ ἐνεδύσατο αὐτὰς ἔξωθεν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ τὸ περιεζώσατο δὲ, Εὐσεβῶς πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀντὶ τοῦ εὐτρεπίσθη· ἐπειδὴ σημεῖον εὐτρεπισμοῦ εἶναι, τὸ νὰ ζώνεταί τινας. (3)

„ Καὶ γὰρ ἐςερέωσε τὴν οἰκουμένην
„ ἥτις οὐ σαλευθήσεται.

Ἐ-

θη μνημεῖον, ἀκριβῶς κατὰ τὸν νόμον ἀκινήτου μείναντος ἐν τῷ μνήματι τοῦ ζωοποιοῦ σώματος κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅτε κατῳκίσθη ἡ γῆ ὑπὸ τοῦ οἰκιςοῦ ἡμῶν; ὃς διὰ τοῦ καταλῦσαι τὸν καθαιρέτην τῆς ἡμετέρας οἰκήσεως, πάλιν τὰ ἐρειπωθὲν ἐξυπαρχῆς ᾠκοδόμησεν; ὁ δὲ καθαιρέτης ἡμῶν ὁ θάνατος ἦν, ὃν τότε κατήργησεν· ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι τὸ ἡ γῆ κατῴκισο, δηλοῖ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐν πάσῃ τῇ γῇ θεμελιωθεῖσαν.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Διπλῆ τοῦ Σωτῆρος ἡ βασιλεία· ἡ μὲν προαιώνιος· ἡ δὲ ὑπὸ ἀρχὴν· βασιλεύειν γὰρ λέγεται, καθ' ἓν μὲν σημαινόμενον ὡς Παντοκράτωρ, καὶ θελόντων καὶ μὴ, βασιλεύς ··· καθ' ἕτερον δὲ, ὡς ἐνεργῶν τὴν ὑποταγὴν καὶ ὑπὸ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν τιθεὶς ἡμᾶς, ἑκόντας δεχομένους τὸ βασιλεύεσθαι· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ἐπειδὴ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπεςὰν τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας, ὑπὸ τὴν τυραννίδα γέγονε τοῦ Σατανᾶ· τούτου χάριν ἐπεδήμησεν ὁ μονογενὴς, „ ἵνα πάλιν αὐτὸ τοῖς ἰδίοις ὑποτάξῃ σκήπτροις ὃ καὶ ἐγένετο.

(2) Εὐπρέπεια δὲ ἐννοεῖται καὶ ἡ ἐν τῷ Χριςῷ ἡμετέρα σὰρξ, διὰ τὸ εἶναι καθαρὰν καὶ τὸ ἐξ ἁμαρτίας αἶσχος οὐκ ἔχουσαν, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτήν.

(3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Σχηματίζει δὲ αὐτὸν ὁ προφητικὸς λόγος, οἱόντινα βασιλέα βασιλικὴν πανοπλίαν περιβαλλόμενον, καὶ κατὰ πολεμίων ἀγωνιζόμενον· καί γε εἰσάγει αὐτὸν ἐνδεδυμένον δύναμιν καὶ περιεζωσμένον: δηλαδὴ κατὰ τῶν ἀσεβῶν· εἰ μή τῳ φίλον τὸ περιὸν τῆς δυνάμεως, καὶ οἷον ἀνεςαλμένον οὕτω παραδηλοῦσθαι· τὸ γὰρ ἄσχετον αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, „ τίς ὑποςήσεται; τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος.

Ἐπειδὴ ὅλη καθολικῶς ἡ οἰκουμένη ἐσαλεύετο ἀπὸ τὴν πλάνην τῆς εἰδωλατρείας, διὰ τοῦτο ἐςερέωσεν αὐτὴν ὁ Κύριος μὲ τὴν ἀλήθειαν τῆς θεογνωσίας· ὅθεν αὐτὴ δὲν σαλεύεται πλέον ἀπὸ τὴν πλάνην, μὲ τὸ νὰ ἐςερεώθη ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς πίςεως· νοεῖται δὲ μὲ ξεχωριςὸν τρόπον οἰκουμένη, ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτὴν, τὴν ὁποίαν κατοικοῦσιν οἱ πιςοὶ χριςιανοί· ταύτης γὰρ πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσι, κατὰ τὴν δεσποτικὴν ἀπόφασιν. (1)

2: „ Ἕτοιμος ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε.

Ἕτοιμος νοεῖται ἐδῶ ἀντὶ τοῦ ἑδραῖος καὶ ςερεὸς, καθὼς εἴπομεν καὶ ἐν τῷ ξδ· Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „ Ἑτοιμάζων ὄρη ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ· ἀπὸ τότε δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἀπ᾽ ἀρχῆς· τὸ δὲ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἐπὶ τῆς θείας φύσεως, δὲν ἀναφέρεται εἰς ἀρχὴν χρονικὴν· ἀλλὰ τῆς αἰωνιότητος καὶ ἀϊδιότητος εἶναι δηλωτικόν· τοιοῦτον δὲ ἐπὶ Θεοῦ εἶναι καὶ τό, ἀπ᾽ αἰῶνος· λέγει δὲ τώρα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἄγκαλὰ καὶ ἐνεδύθης, ὦ Κύριε, μορφὴν δούλου, ἀλλ᾽ ὅμως ἡ βασιλεία σου ἦτον ἑδραία ἀπ᾽ ἀρχῆς, καὶ ποτὲ ἀπὸ αὐτὴν δὲν ἐξέπεσες.

„ Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ.

Ἑδραία, λέγει, ἦτον ἡ βασιλεία σου Κύριε, ἀπ᾽ ἀρχῆς· διατὶ καὶ σὺ ἀπ᾽ αἰῶνος εἶσαι: ἤτοι ὁμοίως ἀπ᾽ ἀρχῆς.

3: „ Ἐπῆραν οἱ ποταμοὶ Κύριε, ἐπῆραν „ οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν.

Ποταμοὺς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποςόλους, καὶ Εὐαγγελιςὰς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς ποτίζοντας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰ πνευματικὰ νάματα τοῦ Εὐαγγελίου· λέγει δὲ, ὅτι οἱ Ἀπόςολοι ὕψωσαν τὰς φωνάς των: δηλαδὴ φανερὰ καὶ χωρὶς κἀμμίαν ἐντροπὴν ἐκήρυξαν παῤῥησίᾳ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ Εὐαγγέλιον· εἴπομεν δὲ πολλάκις, ὅτι ὁ Δαβὶδ τὰ μέλλοντα λέγει ὡς παρασμένα: ἤτοι ἀντὶ τοῦ ἐπαροῦσιν, εἶπεν ἐπῆραν· ὁ διπλασιασμὸς δὲ τοῦ ἐπῆραν, εἶναι δηλωτικὸς χαρᾶς ψυχικῆς.

„ Ἀροῦσιν οἱ ποταμοὶ ἐπιτρίψεις αὐ„ τῶν. (2)

Ὅσοι, λέγει, ποταμοί: ἤγουν διδάσκαλοι ἔχουν νὰ ἔλθουν μετὰ τοὺς Ἀποςόλους, αὐτοὶ θέλουν λάβουν τὰς ἰδίας ςράτας, τὰς ὑπὸ τῶν Ἀποςόλων κοπεί.

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἢ τάχα ἐπειδὴ εἶπεν· „ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἵνα μήτις ὑπολάβῃ, ὅτι ἃ μὴ εἶχεν ἔλαβεν, οὐ νῦν, φησὶ, τῆς βασιλείας ἐδέξω χειροτονίαν, ἀλλ᾽ ἄνωθεν αὐτὴν ἔχεις ἑδραίαν, ϗ ἀπ᾽ ἀρχῆς πρὸ τῶν αἰώνων· ὁ θρόνος σου γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος ϗ σὺ ὁ αὐτὸς εἶ, ϗ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Τὸ Μυςήριον τῆς τοῦ Κυρίου σαρκώσεως ἀπὸ τότε ἡτοίμασαι· ἀπὸ πότε; ἀπὸ τοῦ αἰῶνός φησι: τουτέςιν ἀπ᾽ ἀρχῆς τῆς τοῦ ὁρωμένου κόσμου κτίσεως· τότε γὰρ τὸν ἄνθρωπον κτίζων κατ᾽ εἰκόνα οἰκείαν ἐδημιούργησε, βασιλικὸν αὐτῷ χαρακτῆρα περιθείς· ἐγίνωσκε γὰρ, ὅτι περ αὐτὸν ἀναλαμβάνειν ἔμελλε· διὸ προσέθηκε· σὺ εἶ· μονονουχὶ λέγων, ὅτι ὁ νῦν σαρκωθεὶς, σὺ εἶ ὁ ἀπ᾽ ἀρχῆς κτίσας τὸν ἄνθρωπον· τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει ϗ ὁ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὰ Θεοφάνεια λόγῳ αὐτοῦ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον ϗ Θεοδώριτον· „ Ὥσπερ οἱ ποταμοὶ πεφύκασι τρίβειν τὴν ὑποκειμένην γῆν ϗ πορείαν ἐργάζεσθαι· οὕτω ϗ οἱ Ἀπόςολοι πιςευθέντες τὸ κήρυγμα, ὁδὸν τοῖς δευτέροις ηὐτρέπισαν, ϗ ἄπονον αὐτοῖς ϗ ἀταλαίπωρον τὴν διδασκαλίαν ἐπραγματεύσαντο· εἰκότως οὖν ἐπίτριψιν τὴν τῶν Ἀποςόλων πορείαν ἐκάλεσεν· ἄλλος δὲ λέγει· „ Φαίης δ᾽ ἂν ἐπιτρίψεις τὰς διδασκαλίας, ὡς ἐπιτριβούσας ϗ διαλυούσας τοὺς ἀντικειμένους· τοῖς γὰρ αὐτοῖς δόγμασι, τὴν μὲν Ἐκκλησίαν ἤρδευον, τοὺς δὲ ἐναντιουμένους ἐπέτριβον ϗ ἠφάνιζον οἱ Ἀπόςολοι,

παίσας καὶ χαραχθείσας· ἐπιτρίψεις γὰρ εἶναι τὰ τμήματα καὶ σύρματα τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα κάμνουσιν οἱ ποταμοὶ τρίβοντες καὶ κόπτοντες τὴν γῆν, ὅταν τρέχουσι· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ μετὰ τοὺς Ἀποςόλους διδάσκαλοι, θέλουν μεταχειρισθοῦν τὰς αὐτὰς ςράτας τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποςόλων. (1)

4: „ Ἀπὸ φωνῶν ὑδάτων πολλῶν θαυ„ μαστοὶ οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσ„ σης.

Ὕδατα πολλὰ νοοῦνται τὰ βαπτίσματα κατὰ τὸν Διόδωρον: ἤτοι αἱ κολυμβῆθραι, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἓν βάπτισμα ἐκτελεῖται ἐν ταῖς κατὰ μέρος Ἐκκλησίαις τῶν χριςιανῶν· φωναὶ δὲ τῶν ὑδάτων τούτων, εἶναι αἱ ἐν ταῖς ἱεραῖς κολυμβήθραις γινόμεναι ἐπικλήσεις τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ τῆς ἄνωθεν χάριτος· θάλασσαν δὲ πάλιν ἑνικῶς πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸ ἓν βάπτισμα, τὸ εἰς κάθε μέρος τῆς γῆς τελούμενον· καθὼς εἴπομεν ἐν τῷ ογ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „ Σὺ διέῤῥηξας πηγὰς καὶ χειμάῤῥους· πληθύνεται μὲν γὰρ τὸ ἅγιον βάπτισμα κατὰ τὰς χρείας, ἑνίζεται δὲ κατὰ τὴν δύναμιν· μετεωρισμοὶ δὲ τῆς νοητῆς θαλάσσης ταύτης τοῦ βαπτίσματος, εἶναι τὰ κύματα, ὁποῦ γίνονται ἐκ τῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως τῶν βαπτιζομένων· τούτους λοιπὸν τοὺς μετεωρισμοὺς λέγει ὁ Δαβὶδ, πῶς εἶναι θαυμαςοὶ, κατὰ σύγκρισιν τῶν μετεωρισμῶν τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης· τὰ μὲν γὰρ κύματα τῆς αἰσθητῆς θαλάσσης εἶναι φοβερὰ καὶ λυπηρὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, χαροποιὰ δὲ εἰς τοὺς Δαίμονας, διὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς πνιγομένους· τὰ δὲ κύματα τοῦ βαπτίσματος ἐκ τοῦ ἐναντίου, φοβερὰ μὲν καὶ λυπηρὰ εἶναι εἰς τοὺς Δαίμονας, διὰ τοὺς ἐν αὐτοῖς ζωοποιουμένους, χαροποιὰ δὲ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· καὶ τὰ μὲν τῆς θαλάσσης κύματα, πνίγουσι καὶ θανατόνουσι τοὺς εἰς αὐτὰ βυθιζομένους· τὰ δὲ τοῦ βαπτίσματος κύματα σώζουσι τοὺς ἐν αὐτοῖς βαπτιζομένους· ἔγιναν δὲ τοιαῦτα θαυμαςὰ τὰ κύματα τοῦ βαπτίσματος, ἀπὸ τὰς τρεῖς ἐπικλήσεις καὶ τὰ ὀνόματα τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ ἀπὸ τὴν Ἱερὰν τελετὴν τοῦ Μυςηρίου. (2)

„ Θαυμαστὸς ἐν ὑψηλοῖς ὁ Κύριος.

Περισσότερον ὅμως, λέγει, εἶναι θαυμαςὸς ὁ Θεὸς εἰς τὰ ὑψηλὰ ταῦτα καὶ μεγάλα πράγματα, ὅς·

(1) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς λέγει· „ Ὅτε ἡ Κιβωτὸς διῄει τὸν Ἰορδάνην ὑπανεχώρειτε καὶ ἵςατο τὰ ὕδατα, ἔργοις τὴν δόξαν ἐκβοῶντα τοῦ Θεοῦ· οὕτω καὶ ὅτε αὐτοῦ βαπτισθέντος ἐν τῷ αὐτῷ ποταμῷ, ἡ οὐράνιος φωνὴ Υἱὸν ἀγαπητὸν εἰς τὰς πάντων ἀκοὰς ἀνεκήρυττεν· ἄλλος δὲ ποταμοὺς ἐννοεῖ, τὰς ἐνεργείας καὶ δωρεὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· αὗται τοίνυν αἱ δωρεαὶ τοῦ Πνεύματος ἐπῆραν τὰς ἑαυτῶν φωνάς: τουτέςιν ὕψωσαν· πανταχοῦ γὰρ τῆς γῆς ἐφανερώθησαν ὡς ἀπὸ ὕψους τοῦ οὐρανοῦ φερόμεναι· ἐπῆραν δὲ τὴν φωνὴν διὰ τῆς γλώττης τῶν Προφητῶν τῶν ἔμπροσθεν προφητευσάντων.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· „ Θάλασσαν λέγει τὴν πληθὺν τῶν πιςευσάντων Ἐθνῶν, ὧν καὶ οἱ μετεωρισμοί: τουτέςιν αἱ ὑψώσεις τοῦ φρονήματος, θαυμαςοὶ γεγόνασιν· οὐκέτι γὰρ μικρὰ καὶ ταπεινὰ φρονοῦσι περὶ Θεοῦ, ἀλλὰ μεγάλα καὶ θαυμάσια· αἱ πολλαὶ γὰρ καὶ μεγάλαι μυςαγωγίαι καὶ τὰ δόγματα τῶν Ἀποςόλων καὶ Εὐαγγελιςῶν, θαυμαςοὺς πεποίηκε τῆς θαλάσσης ταύτης τοὺς μετεωρισμούς· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Θαυμαςοὶ ἔγιναν οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσσης, ὅτε οἱ Μαθηταὶ προσῆλθον τῷ Κυρίῳ καὶ εἶπον· σῶσον ἡμᾶς ἀπολλύμεθα· καὶ ὅτε ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα ἐσχίσθη εἰς δύω καὶ διεπέρασεν ὁ Ἰσραηλίτης λαός· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· Καθάπερ τῶν μεγάλων ποταμῶν εἰς τὸ πέλαγος εἰσβαλόντων καὶ τὴν κατὰ τῆς ψάμμου τῶν κυμάτων εἰσβολὴν ἐπεχόντων, ἐπιπλεῖςον κυρτοῦται τὰ κύματα τῇ μάχῃ τῶν ποταμίων ῥευμάτων: οὕτω καὶ τῆς γλυκείας καὶ ποτίμου τῶν Ἀποςόλων διδασκαλίας τῇ ἁλμυρᾷ καὶ πικρᾷ τῆς οἰκουμένης θαλάττῃ προσφερομένης, ζάλη τις ἐγίνετο, καὶ κύματα ἐπάλληλα διανίςατο· τοῦτο καὶ ὁ μακάριος προείρηκεν Ἀββακούμ· „ Εἰρηκὼς γὰρ ποταμῶν ῥαγήσεται γῆ: τουτέςι διαιρεθήσεται καὶ τὴν ἄρδειαν δέξεται· ὄψονταί σε καὶ ὠδινήσουσι λαοί· σκορπίζων ὕδατα πορείας· ἐπήγαγεν· „ Ἔδωκεν ἡ ἄβυσσος φωνὴν, ὕψος φαντασίας αὐτῆς· τῆς τοιαύτης ἅπασα πόλις ἐπεπλήρωτο ζάλης.

ὅστις κάμνει θαυμάσια· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως ἡ σύνταξις· ὅτι θαυμαστὸς περισσότερον εἶναι, ὁ ἐν ὑψηλοῖς ὢν Κύριος, καθ' ὑπερβατόν· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος λέγει Δαβίδ· „Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν. (Ψαλ. ριβ. 5.) (1)

5: „Τὰ μαρτύριά σου ἐπιστώθησαν σφό„δρα.

Αἱ περὶ σοῦ, λέγει, μαρτυρίαι Κύριε, πολλὰ εἶναι πισταί: ἤγουν ἀληθιναί· ἤτοι αἱ ῥήσεις τῶν Προφητῶν, ὅσας κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τρόπους ἐξεφώνησαν διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἔνσαρκον αὐτοῦ οἰκονομίαν, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτήν, καὶ τὸν Δίδυμον, αὐταί, λέγω, ὅλαι ἐφάνησαν ἀληθεῖς ἀπὸ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἐκβάσεως. (2)

„Τῷ οἴκῳ σου πρέπει ἁγίασμα Κύ„ριε, εἰς μακρότητα ἡμερῶν.

Οἶκος Θεοῦ εἶναι ἡ καθόλου Ἐκκλησία τῶν χριστιανῶν, καθὼς πολλάκις εἴπομεν· εἰς τοῦτον λοιπόν, λέγει, τὸν οἶκόν σου, Κύριε, πρέπει ἁγιασμός: ἤγουν πρέπει εἰς αὐτὸν νὰ ἦναι ἅγιος, ὡς οἶκος τοῦ ἁγίου Θεοῦ· θέλει δὲ εἶναι ἁγία ἡ Ἐκκλησία, ἀνίσως πολιτεύεται εἰς αὐτὴν ἁγνεία καὶ ἁγιότης, καὶ καθαρότης ἀπὸ κάθε μολυσμὸν ψυχικὸν καὶ σωματικόν· πρέπει δὲ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἡ τοιαύτη ἁγιότης καὶ καθαρότης εἰς μακρότητα ἡμερῶν: ἤγουν πάντοτε· λέγεται δὲ οἶκος καὶ ναὸς Θεοῦ κατὰ τὸν Παῦλον, καὶ κάθε χριστιανός, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ εὑρίσκεται ἁγιασμὸς καὶ καθαρότης, ἕως εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του· (3)

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· „Εἰ γὰρ καὶ γέγονε σάρξ ὁ λόγος κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν, καὶ πεφόρηκε δούλου μορφήν, καὶ καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς ταπείνωσιν, ἀλλαμὴν καὶ οὕτως ἐν ὑψώμασι τοῖς θεοπρεπέσι, καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ Δεσπότης ἐστιν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ὑψηλὰ τοῦ Θεοῦ, ἐν οἷς ὑψηλός ἐστι, δυνατὸς ἄνδρας θείους διὰ πίστεως καὶ τῆς λοιπῆς ἀρετῆς ὑψουμένους εἰπεῖν· ἢ καὶ τοὺς κατ' οὐρανὸν Ἀγγέλους καὶ Ἀρχαγγέλους ὑψηλοὺς λέγει, ἐν οἷς ὁ Κύριος θαυμαστὸς ὤν, ἔχει μαρτύρια καὶ λόγια βεβασανισμένα καὶ ἐξητασμένα· ἃ διὰ τὸ βέβαιον πιστὰ εἴρηται· ὅθεν καὶ ἐπιφέρει, τὰ μαρτύριά σου ἐπιστώθησαν σφόδρα· καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ ὑψηλοὺς καλεῖ τοὺς μεγάλους Πατριάρχας Προφήτας τε καὶ Ἀποστόλους, καὶ τοὺς κατ' ἐκείνους ὄντας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Καλὴ δὲ καὶ ἡ τοῦ σφόδρα προσθήκη· ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ τὸ τυχὸν ἐν ταῖς προῤῥήσεσιν ἔνεστι θεωρῆσαι ψεῦδος· ἀλλ' ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ νῦν ὁρώμενα προεῤῥέθη καὶ ἠλήθευσεν.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀθανάσιος· „Τουτέστι τῇ Ἐκκλησίᾳ σου οὐδὲν οὕτω πρέπει εἰς τὸ φυλάττεσθαι αὐτὴν εἰς μακρότητα ἡμερῶν, ὡς ἁγιωσύνη· εἰδέ ποτε συμβαίη ἀπρέπειαν ἐν τῷ οἴκῳ σου εὑρεθῆναι, καὶ ἀντὶ ἁγιάσματος βέβηλον καὶ ἀκάθαρτον πρᾶξιν, οὐχ οἷόν τε αὐτὴν εἰς μακρότητα ἡμερῶν μένειν· ὁ δὲ Ἀνώνυμός φησιν· „Οἶκος Θεοῦ πάντες οἱ Χριστιανοὶ οἱ προσοικειούμενοι αὐτὸν εἰς ἑαυτούς, οἷς καὶ πρέπει ἀληθῶς τὸ ἁγίους εἶναι, οὐκ εἰς μίαν καὶ δευτέραν (ἡμέραν) ἀλλ' εἰς μακρότητα ἡμερῶν· ὅθεν ὁ Παῦλος εἶπεν· „Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴτις δὲ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς· (Α'. Κορ. γ'. 16.) πρέπει γὰρ ἀληθῶς ἡ ἁγιότης καὶ τὸ ἁγίασμα παντὶ τῷ γινομένῳ οἴκῳ Θεοῦ· ἵν' ὥσπερ τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ ἅγιος ᾖ· καὶ ἀντιστρόφως ὥσπερ ἅγιος, οὕτως ᾖ καὶ τοῦ Θεοῦ· ἀνίσως δὲ πρέπει ἡ ἁγιότης εἰς ὅλους ἁπλῶς τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστιανούς, πολλῷ μᾶλλον πρέπει αὕτη εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ εὑρισκομένους ἁγίους Πατριάρχας καὶ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς; ὅθεν ὁ Χρυσορρήμων ἐν τῇ πγ'. ὁμιλίᾳ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον τὴν ἱερωσύνην ὠνόμασεν Ἀγγέλων διακονίαν· καὶ ὁ Κλήμης ὁ στρωματεὺς, ἄχραντον καὶ ἀμίαντον (Βιβλ. ζ'. τῶν στρωμάτων) ἁγιότης δὲ κατὰ τὸν θεῖον Διονύσιόν ἐστι, παντελὴς καθαρότης· καὶ τὸ παντὸς ἄγους (ἤτοι μολυσμοῦ) ἐλεύθερον (Κεφ. ιβ'. περὶ θείων ὀνομάτων) ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „Προσήκει τοίνυν ἡμᾶς κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν παραίνεσιν, καθαίρειν μὲν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ Πνεύματος, ἐπιτελεῖν δὲ ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ· ἵνα ἄξιον τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ κατασκευάσαντες, τὸν αἰώνιον ἔνοικον εἰσδεξώμεθα.

ΨΑΛΜΟΣ ϞΓ

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ · τετράδι Σαββάτου · Ἀνεπί-
„ γραφος παρ' Ἑβραίοις.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἀνεπίγραφος εἶναι κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· τὸ δὲ τετράδι σαββάτου εὑρίσκοντες ἐπρόσθεσαν Μερικοί· διατὶ αὐτὸς ἐμελῳδήθη εἰς τὴν τετάρτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· Σάββατον γὰρ ἐδῶ τὴν ἑβδομάδα ὠνόμασε· προσφέρει δὲ μὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν ὁ Δαβὶδ παρηγορίαν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δυναστεύονται καὶ τυραννοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀδίκους καὶ ἅρπαγας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

1 : „ Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος · Θεὸς
„ ἐκδικήσεων ἐπαῤῥησιάσατο.

Θεὸς ἐκδικήσεων νοεῖται, ἀντὶ τοῦ Θεὸς ἐκδικητὴς, κατὰ περίφρασιν τοῦ οὐσιαστικοῦ ἀντὶ ἐπιθέτου λαμβανομένου· κατὰ τοῦτο γὰρ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ὀνομάζεται καὶ Θεὸς ἐλέους ὁ ἐλεήμων· καὶ Θεὸς οἰκτιρμῶν, ὁ οἰκτίρμων· καὶ Θεὸς παρακλήσεως, ὁ παρακλητικὸς· καὶ Θεὸς εἰρήνης ὁ εἰρηνικὸς· καὶ ἄλλα ὅμοια· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Κύριος, εἶναι Θεὸς ἐκδικητὴς ὅστις ἐπαῤῥησιάσατο· ἤγουν ἐφανέρωσε τὴν δικαιοκρισίαν του· καὶ ἀγκαλὰ ἕως τώρα ἐμακροθύμει, ἀλλὰ τώρα ἐμεταχειρίσθη τὴν ἐκδίκησιν· ἡ ἀναδίπλωσις δὲ Θεὸς ἐκδικήσεων, εἶναι δηλωτικὴ ζήλου θερμοῦ καὶ ἐμπύρου διαθέσεως ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης. (2)

2 : „ Υ-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Οὐδὲ ἐνταῦθα τὴν ἐπιγραφὴν ὁ Ἰουδαῖος παραδέχεται· (διὸ καὶ ἀνεπίγραφος παρ' αὐτῷ ὁ Ψαλμός ἐστι) ἐπειδὴ τὸ ἐν τῷ Ψαλμῷ Μυστήριον, τὴν περὶ τὸ πάθος οἰκονομίαν προαγορεύει· τῇ γὰρ πέμπτῃ τοῦ Σαββάτου τῆς προδοσίας παρὰ Ἰούδα γεγενημένης, ἐν τῇ πρὸ ταύτης ἡμέρᾳ, ὁ πάντα τὸν κόσμον δι' ἑαυτοῦ λυτρούμενος, ὑπὸ τοῦ προδότου τρόπον τινα πωλεῖται· τῇ γὰρ τετράδι τοῦ Σαββάτου παραδοθεὶς ὁ Κύριος, ὅτε καὶ οἱ Ἰουδαῖοι κατ' αὐτοῦ συμβούλιον ἔλαβον, ἐκδικεῖν ἤρξατο τὴν κατὰ τοῦ θανάτου δίκην, καὶ θριαμβεύειν αὐτὸν ἐν παῤῥησίᾳ, καὶ παῤῥησιάζεσθαι τῇ κατὰ τοῦ Διαβόλου ὑπὲρ ἡμῶν ἐκδικίᾳ· ὅθεν προϊδὼν ὁ Προφήτης τὸ ἐσόμενον, θυμῷ τινι πρὸς τὸ γενόμενον διεγείρεται, Θεὸν ἐκδικήσεων αὐτὸν ὀνομάζων· καὶ ὑψωθῆναι τὸν δι' ἡμᾶς ταπεινωθέντα παρακαλῶν· ἀποδοῦναί τε τοῖς ὑπερηφάνοις τὴν κατ' ἀξίαν ἐκδίκησιν, ὡς ἂν μὴ ἐπικαυχῶνται ἁμαρτωλοὶ τῇ κακίᾳ. Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐῤῥέθη κατὰ τῶν Βαβυλωνίων· καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ μηνὶ ἐμελῳδήθη, ἐν ᾧ ἐστράτευσαν οἱ Βαβυλώνιοι κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὡς Ἱερεμίας ἱστορεῖ.

(2) Γλαφυρῶς δὲ λέγει ὁ Εὐσέβιος· „ Μονονουχὶ λέγει ὁ Προφήτης· θαρσεῖτε ὦ οὗτοι· ἔστι γὰρ Θεὸς, ᾧ μέλει

τῶν

2 : „ Ὑψώθητι ὁ κρίνων τὴν γῆν. Ἀπό-
„ δος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἀναβὰς εἰς τὸν δικαστικὸν θρόνονσου κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον: ἤγουν σὺ κρίνων καὶ ἀποφασίζων καὶ ἐκδικῶν τοὺς ἀδικουμένους, ὑψώθητι: ἤτοι φάνηθι καὶ γνωρίσθητι καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πῶς εἶσαι τοιοῦτος ἐκδικητὴς, διὰ νὰ συςαλοῦν οἱ ἄδικοι· περὶ δὲ τοῦ ὑψώθητι εἴπομεν καὶ εἰς τὸν νς. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεός· ὑπερηφάνους δὲ λέγει τοὺς ἀδίκους καὶ δυνάςας· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ καταφρονοῦσι καὶ καταδυνασεύουσι μὲ ὑπερηφάνειαν τοὺς πτωχούς. (1)

3 : „ Ἕως πότε ἁμαρτωλοὶ Κύριε; ἕως
„ πότε ἁμαρτωλοὶ καυχήσονται;

Τοὺς ἀνωτέρω ὑπερηφάνους, ἁμαρτωλοὺς ὀνομάζει ἐδῶ· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἁμαρτάνουν, εἰς τὸν Θεὸν μὲν, μὲ τὸ νὰ παραβλέπουν καὶ δὲν φυλάττουν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ τὸν περὶ δικαιοσύνης· εἰς τοὺς ἀδικουμένους δὲ ἀδελφούς των, διατὶ ἀδικοῦσιν αὐτούς· μὲ τὰ ἴδια δὲ αὐτὰ ὀνόματα ὠνόμασε τοὺς ἀδίκους καὶ εἰς τὸν θ. Ψαλμόν. Συνήθεια δὲ εἶναι εἰς τοὺς τοιούτους ἀδίκους καὶ δυνάςας, νὰ καυχῶνται εἰς τὰς δυνασείας καὶ ἀδικίας των· ἡ δὲ ἀναδίπλωσις τοῦ ἕως πότε ἁμαρτωλοὶ, εἶναι δηλωτικὴ ζήλου, ὡς καὶ ἡ ἀνωτέρω.

4 : „ Φθέγξονται καὶ λαλήσουσιν ἀδικί-
„ αν; λαλήσουσι πάντες οἱ ἐργαζόμε-
„ νοι τὴν ἀνομίαν;

Ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου, τοῦ φθέγξονται, πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀπὸ κοινοῦ μόνον τὸ, ἕως πότε· ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου, τοῦ λαλήσουσι, πρέπει νὰ νοηθῇ ἀπὸ κοινοῦ καὶ τὸ, ἀδικίαν: ἤγουν ἕως πότε Κύριε, οἱ ἁμαρτωλοὶ θέλουν φθέγγονται ἀδικίαν; καὶ ἕως πότε θέλουν λαλοῦν ἀδικίαν ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐργάζονται τὴν ἀνομίαν; ἡ ἀναδίπλωσις δὲ καὶ ἐδῶ τοῦ λαλήσουσιν, εἶναι δηλωτικὴ ζήλου. (2)

5 : „ Τὸν λαόν σου Κύριε, ἐταπείνωσαν,
„ καὶ τὴν κληρονομίαν σου ἐκάκωσαν.

Προεί-

τῶν ἐν ἀνθρώποις πραττομένων· ὃς ϗ δίκην ἀξίαν παρὰ τῶν ἀδίκων εἰσπράττεται· ϗ μετὰ παῤῥησίας φανερῶς ποιεῖται τὰς ἐκδικήσεις, εἰ ϗ μακροθυμῶν ἀνέχεται· ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι· τάχα δὲ τὸ ἐπαῤῥησιάσατο τὴν μετὰ ταῦτα ἐπὶ τοῦ θείου δικαςηρίου φανερὰν γενησομένην κατὰ τῶν ἀσεβῶν δηλοῖ ἀπόφασιν· φησὶ γὰρ, πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ· λέγει δὲ ϗ ὁ Νύσσης· „ Μέλει τῷ Θεῷ τῶν ἐν ἀνθρώποις πραττομένων, ὡς ϗ δίκην ἀξίαν παρὰ τῶν ἀδικούντων εἰσπράττεσθαι, κρίνειν τε ϗ δικαίως κολάζειν· δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι ἑκάςῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἀνώνυμός φησι· „ Τίς τῶν ἐκδικήσεων ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἢ πάντως ὁ κριτὴς ὁ ἡμέτερος; ὁ Χριςὸς δηλαδή· φησὶ γάρ· ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα· ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ· οὗτοσὶ ἐπαῤῥησιάσατο: τουτέςιν ἐφανερώθη· παῤῥησίαν γὰρ ἐκάλεσε τὴν φανέρωσιν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Δεῖξόν, φησιν, ἅπασι τῆς σῆς δυναςείας τὸ ὑψηλὸν, ϗ κατάλυσον τὴν τῶν ἀλαζόνων ὀφρῦν, διδάσκων διὰ τῆς πείρας, ὅτι σὺ εἶ τῆς οἰκουμένης κριτής· ὁ δὲ Ἀνώνυμος· „ Ὕψος, λέγει, τὸ διὰ τοῦ Σταυροῦ, οἰκονομηθὲν προτρέπεται· περὶ οὗ αὐτὸς ἔλεγεν· „ Ἐὰν ὑψωθῶ πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν· τότε γὰρ τοῖς ὄντως ὑπερηφάνοις, ταῖς ἀντικειμέναις ἀρχαῖς, ἀποδέδωκεν ἀνταπόδοσιν· ἐπειδὴ διὰ τοῦ Σταυροῦ τὰς ἀρχὰς ϗ τὰς ἐξουσίας δειγματίσας, καθά φησιν ὁ Παῦλος, ἐθριάμβευσεν· ἄλλως τε ϗ ἑτέρα αὐτοῖς ἀνταπόδοσις διὰ τοῦ Σταυροῦ πέπρακται, ὅτε ξύλῳ καθηρέθησαν οἱ διὰ ξύλου τὸν Ἀδὰμ ἀπατήσαντες· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ὅτι ὁ Κύριος ἀνταπέδωκε ϗ τοῖς ὑπερηφάνοις Φαρισαίοις, τοῖς ἐπαρθεῖσιν ἐν τῷ ςαυρῶσαι αὐτόν.

(2) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Ἀφ' οὗ περ ὁ τῶν ἀνθρώπων ἤρξατο συνεςάναι βίος, ἀπὸ τότε οἱ ἁμαρτωλοὶ κατισχύειν τῶν δικαίων ἤρξαντο· ὡς ὁ Κάϊν κατὰ τοῦ Ἄβελ, ϗ οἱ ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ γίγαντες κατὰ τῶν σὺν αὐτοῖς· ἀλλὰ ϗ ὁ Ἡσαῦ κατὰ τοῦ Ἰακὼβ, ϗ κατὰ τοῦ Ἰωσὴφ οἱ ἀδελφοί· ϗ οὕτω προϊὼν τοῖς χρόνοις, εὕροις ἂν καθ' ἑκά-

Προείπομεν, ὅτι παλαιὸς μὲν λαὸς καὶ παλαιὰ κληρονομία τοῦ Θεοῦ ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι· νέος δὲ λαὸς καὶ νέα κληρονομία τοῦ Θεοῦ, εἶναι οἱ ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανοί.

6 : „ Χήραν καὶ ὀρφανὸν ἀπέκτειναν, καὶ „ προσήλυτον ἐφόνευσαν.

Ταῦτα μὲν τὰ κακὰ ἔκαμναν πρότερον οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὴν πλεονεξίαν τους· ταῦτα δὲ ποιοῦσι καὶ τώρα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀδίκους μας Χριστιανοὺς ἄρχοντας· ἀποκτείνει δὲ καὶ φονεύει τὴν χήραν καὶ τὸν ὀρφανὸν καὶ τὸν ξένον, ὄχι μόνον ἐκεῖνος, ὁποῦ μεταχειρίζεται ἐναντίον αὐτῶν τὴν μάχαιραν καὶ τοὺς σφάζει πραγματικῶς· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁ πλεονέκτης καὶ ἄδικος, ὁποῦ ἁρπάζει τὰ χρήματα καὶ ὑποστατικὰ αὐτῶν· καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ παραβλέπει τοὺς ἀδικουμένους καὶ δὲν τοὺς βοηθεῖ· καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ δεφενδεύει καὶ κάμνει χάριν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἀδικοῦν τὰ τοιαῦτα ἄπορα καὶ ἀπροστάτευτα ὑποκείμενα· προσήλυτος δὲ εἶναι, κατὰ μὲν τοὺς Ἰουδαίους, ὁ ἐξ Ἐθνῶν γενόμενος Ἰουδαῖος· καθ' ἡμᾶς δὲ τοὺς χριστιανούς, ὁ ξένος καὶ πάροικος, (1)

7 : „ Καὶ εἶπον· οὐκ ὄψεται Κύριος· οὐδὲ „ δὲ συνήσει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ.

Ταῦτα τὰ λόγια, ἄγκαλα καὶ δὲν τὰ λέγουν πολλάκις οἱ ἄδικοι μὲ τὴν γλῶσσαν, μὲ τὴν γνώμην ὅμως τὰ λέγουν· διατί, ἂν τοιαῦτα μὲ τοὺς λογισμούς των δὲν ἐμελέτων: ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς οὔτε βλέπει, οὔτε γνωρίζει τὰς ἀδικίας ὁποῦ κάμνουν, βέβαια δὲν ἤθελαν τολμοῦν νὰ ἀδικοῦν τοὺς ἀδελφούς των· συνήσει δὲ εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἀκούσει, γνωρίσει. (2)

8 : „ Σύνετε δὴ ἄφρονες ἐν τῷ λαῷ· καὶ „ μωροί ποτε φρονήσατε.

Γνωρίσετε, λέγει, ὦ ἄγνωστοι ἀδικηταὶ ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶναι εἰς ὅλους γνώριμα καὶ φανερά· καὶ ἐσεῖς οἱ μωροί, οἱ τοιαῦτα κατὰ τοῦ Θεοῦ συλλογιζόμενοι βλάσφημα, ὀψέποτε λάβετε φρόνησιν καὶ γνῶσιν. (3).

6 : „ Ὁ

ἑκάστην γενεὰν τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐπανισταμένους τοῖς δικαίοις· ἕως πότε οὖν Κύριε τοῦτο ἔσται, τὸ ἐγκαυχᾶσθαι τοὺς ἁμαρτωλοὺς ταῖς ἀσεβείαις αὐτῶν, καὶ μηδὲ σιωπᾶν ἐφ' οἷς πράττουσιν; οἱ γὰρ ἔργων πονηρῶν μὴ φεισάμενοι, λόγων οὗτοι πῶς φείσονται; διόπερ λαλοῦσιν, οἷς καὶ τοῖς ἄλλοις ὀλισθῆσαι προτρέπονται· νῦν μὲν λέγοντες· „ Ποιήσωμεν τὰ κακά, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά· (Ῥώμ. γʹ. 8.) νῦν δέ, φάγωμεν καὶ πίωμεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. (Ἡσ. κβʹ. 13.)

(1) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Πᾶν εἶδος ἀδικίας Δέσποτα, παρ' αὐτῶν τολμᾶται· ἐπὶ τῇ δυναστείᾳ βρενθύονται· ἀδίκοις δὲ κέχρηνται λόγοις· τὰ πράγματα τῶν λόγων ἐστὶ χαλεπώτερα· αἱ τῶν ὁμοζύγων ἐστερημέναι, καὶ οἱ πατέρων ἐρημίαν ὀλοφυρόμενοι, πρόκεινται τούτοις ὡς ἕτοιμον θήραμα· οἱ ἐξ Ἐθνῶν προσεληλυθότες καὶ κατὰ τοὺς σοὺς νόμους ποθήσαντες πολιτεύεσθαι, τὴν ἄδικον αὐτῶν σφαγὴν ὑπομένουσιν· προσηλύτους γὰρ τούτους ὠνόμασεν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Διττὸν δὲ αὐτοῖς ὁ λόγος ἐπιφέρει τὸ αἰτίαμα· οὐ γὰρ ἀδικοῦσι μόνον τοὺς ἀσθενεστέρους, καὶ οὓς εἰκὸς ἐλεεῖσθαι μᾶλλον, τούτους ἀφορήτοις περιβάλλουσι συμφοραῖς· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀπέκτειναν· ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀνωτάτω βλασφημοῦσι φύσιν, οὔτε ἐφορᾶν αὐτὴν λέγοντες, τὰ ἀνθρώπινα, οὔτε μὴν ἐπισκέπτεσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ταῦτα, κἂν μὴ λέγωσι τῇ γλώττῃ οἱ ἅρπαγες καὶ παράνομοι, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ λέγουσιν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Αὕτη τῆς ἀσεβείας ἡ ἐπίτασις· ταῦτά, φησι, τολμῶσιν, οὐχ' ἡγούμενοί σε ἐφορᾶν καὶ προμηθεῖσθαι τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων.

(3) Ὁ δὲ Διόδωρός φησιν· „ Ὢ τῆς ἀπαραβλήτου ἡμερότητος τοῦ Θεοῦ! ἐλέγχων γὰρ διὰ τοῦ Δαβὶδ τὴν τῶν ἀσεβῶν ἁμαρτίαν, οὐκ εὐθὺς ἐπήγαγε τὰ ἐξ ὀργῆς· ἀλλ' ὡς ἀγαθὸς χαρίζεται μᾶλλον αὐτοῖς τῆς νουθεσίας τὸ φάρμακον, καὶ τὸν τῆς κατηχήσεως ἐξαρτύει λόγον· ὡς γὰρ ἄφρονές, φησι, κἂν ὀψέ, κἂν νῦν γοῦν φρονήσατε, καὶ ἐπί-

9 : „ Ὁ φυτεύσας τὸ οὖς οὐχὶ ἀκούει; ἢ „ ὁ πλάσας τὸν ὀφθαλμὸν οὐχὶ κατα- „ νοεῖ;

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὁποῦ ἐφύτευσε τὸ αὐτὶ, αὐτὸς εἶναι τρόπος νὰ μὴν ἀκούῃ; ὁ Θεὸς ὁποῦ ἔπλασε τὸ ὀμμάτι, αὐτὸς εἶναι τρόπος νὰ μὴ βλέπῃ, καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀναίσθητος, ὁ ποιητὴς τῶν αἰσθήσεων; ἐντροπιάζει δὲ ὁ Προφητάναξ τοὺς λέγοντας ταῦτα, μὲ τὰς τοιαύτας ἐλεγκτικὰς καὶ ὁμολογουμένας παρὰ πᾶσιν ἐρωτήσεις.

10 : „ Ὁ παιδεύων Ἔθνη, οὐχὶ ἐλέγξει; „ ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν;

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὁποῦ παιδεύει καὶ τιμωρεῖ τὰ ἔθνη μὲ τοὺς ἐδικούς των φυσικοὺς νόμους, τῶν ὁποίων τὴν γνῶσιν αὐτὸς ἐχάρισεν εἰς αὐτούς· καὶ ὁ Θεὸς ἐκεῖνος, ὁποῦ τιμωρεῖ τοὺς ἁμαρτάνοντας διὰ τῆς αὐστηρότητος τῶν τοιούτων νόμων, πῶς αὐτὸς λέγω δὲν θέλει ἐλέγξει τοὺς ἀνωτέρω ἀδικητάς; ἤγουν πῶς δὲν θέλει τιμωρήσει τοὺς τοιούτους; καὶ ὁ Θεὸς ἐκεῖνος ὁποῦ δίδει τὴν γνῶσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, πῶς εἶναι δυνατὸν αὐτὸς νὰ μὴ γνωρίζῃ τὰς τούτων κακίας καὶ ἀδικίας;

11 : „ Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς „ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὄχι μόνον βλέπει καὶ ἀκούει τὰ πάντα, ἀλλὰ ἀκόμη ἠξεύρει, καὶ ὅτι οἱ συλλογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὁποῦ συλλογίζονται τὰ τοιαῦτα ἄτοπα, φρονοῦντες, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν βλέπει τὰς ἀδικίας τῶν ἀδίκων καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα· αὐτὸς, λέγω, ἠξεύρει, ὅτι οἱ τοιοῦτοι αὐτῶν λογισμοὶ εἶναι ἐσφαλμένοι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μακροθυμεῖ δὲ πολλάκις, καὶ δὲν παιδεύει τοὺς ἀδικητὰς διὰ κάποιας πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομίας· ἢ διαλογισμοὺς λέγει ἐκείνους, ὁποῦ τινες διαλογίζονται ἀπὸ τῆς κοιλίας των, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν τὴν διδασκαλίαν τῶν θείων Γραφῶν. (1)

12 : „ Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παι- „ δεύσῃς Κύριε, καὶ ἐκ τοῦ νόμου „ σου διδάξῃς αὐτόν.

Μακάριος, λέγει, καὶ καλότυχος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἐσὺ Κύριε, ἤθελες συνετίσῃς μὲ τὴν ἐδικήνσου διδασκαλίαν, καὶ ἤθελες τὸν διδάξῃς ἀπὸ τὸν νόμον σου, εἴτε ἀπὸ τὸν φυσικὸν, εἴτε ἀπὸ τὸν γραπτὸν, ἢ καὶ ἀπὸ τοὺς δύω ὁμοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ὁ φυσικὸς καὶ ὁ γραπτὸς νόμος, εἶναι πηγαὶ συνέσεως καὶ σοφίας. (2)

13 : „ Τοῦ

ἐπίγνωτε τὰ πᾶσι γνώριμα· οὐκοῦν τὰς τῶν ἀσυνέτων ἀφέντες γνώμας, μνημονεύσωμεν λέγοντος τοῦ Παροιμιαστοῦ· „ Ὀρθὰς τροχιὰς ποίει σοῖς ποσὶ, καὶ τὰς ὁδούς σου κατεύθυνον (Παροιμ. δ΄. 26.) καὶ πάλιν· „ Ἐνώπιον γάρ εἰσι τῶν τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμῶν ὁδοὶ ἀνδρὸς, εἰς δὲ πάσας τὰς τροχιὰς αὐτοῦ σκοπεύει (Παρ. ε΄. 21.)

(1) Ἔφη ὁ μέγας Βασίλειος· „ Διὸ δεῖ, κἂν μόνος τι λαλῇς, εἰδέναι, ὅτι ἐν ἀκοαῖς αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) λαλεῖς· κἂν πράττῃς τι μόνος, μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι τοῦτο ἀκριβῶς ὁρᾷ (ὁ Θεὸς·) κἂν ἐννοήσῃς τι, πεπεῖσθαι, ὅτι ὀξέως τὸ ἐπὶ τὴν καρδίαν κινούμενον ἐπισκέπτεται (ὁ Θεὸς·) ποιήσει γάρ τις φησιν, ἐν κρυφῇ καὶ οὐ γνώσομαι; πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ· διὰ τοῦτο, ὁ μὲν τῆς ἁμαρτίας ἄνθρωπος, τετυφλωμένος ὑπὸ τῆς ἰδίας μοχθηρίας τὸν νοῦν, καὶ ἑαυτὸν ἀπατῶν, λεγέτω· „ Σκότος καλύπτει με, καὶ οἱ τοῖχοι κύκλῳ, τίς με ὁρᾷ; τίνα εὐλαβοῦμαι; σὺ δὲ, τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ καθαρὸν ἀεὶ εἰς νοῦν δεχόμενος, τὰ ἄξια τῆς ὀφειλούσης σοι συνέσεως ἐπιφώνει καθ᾽ ἕκαστον· „ Ὅτι σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ.

(2) Μακάριος δὲ εἶναι κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ὃν ἂν σὺ διδάξῃς ἐκ τοῦ νόμου σου Κύριε, ὡς τοῦ νόμου καθ᾽ ἑαυ-

13: „ Τοῦ πραΰναι αὐτὸν ἀφ' ἡμερῶν πο-
„ νηρῶν.

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, τὸ ὁποῖον ἤθελες διδάξῃς ἐσὺ Κύριε ἀπὸ τὸν νόμον σου, ἵνα γένῃ πρᾶος καὶ ἀνεξίκακος εἰς τὰς πονηρὰς ἡμέρας, καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν, χωρὶς νὰ λυπῆται καὶ νὰ ἀγανακτῇ διὰ τοὺς πειρασμοὺς, κατὰ τὸν Κύριλλον, καὶ Ἀθανάσιον· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶναι πληροφορημένος ἀπὸ τὸν νόμον σου, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι μὲν ὁποῦ πάσχουν πειρασμοὺς, διὰ τὸ συμφέρον τους πάσχουν· ἐκεῖνοι δὲ ὁποῦ κακοποιοῦν αὐτοὺς, θέλουν λάβουν τὴν πρέπουσαν τιμωρίαν καὶ ἀνταπόδοσιν.

„ Ἕως οὗ ὀρυγῇ τῷ ἁμαρτωλῷ βό-
„ θρος.

Ὁ ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ διδαχθεὶς, αὐτὸς, λέγει, γίνεται πρᾶος εἰς τοὺς πειρασμοὺς, ἕως οὗ νὰ ἑτοιμασθῇ ὁ κίνδυνος εἰς τοὺς παρανόμους καὶ ἀδικοῦντας αὐτόν· καὶ ἕως οὗ νὰ πέσουν αὐτοὶ εἰς τὸν κίνδυνον· τότε γὰρ βλέπων αὐτοὺς πεπτωκότας, ὄχι μόνον δὲν ἀναστενάζει κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ἐλεεῖ αὐτοὺς καὶ τοὺς συμπονεῖ. (1)

14: „ Ὅτι οὐκ ἀπώσεται Κύριος τὸν λα-
„ ὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν
„ αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείψει.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν θέλει ἀποβάλει τελείως τὸν λαόν του, οὐδὲ θέλει ἐγκαταλείψει μὲ τὴν ὁλότητα τὴν κληρονομίαν του· ἀγκαλὰ καὶ πρὸς καιρὸν ἀφίνει αὐτὸν νὰ πάσχῃ καὶ νὰ κακουχῆται· καὶ τοῦτο θέλει τὸ κάμνει μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, τώρα μὲν, παραχωρῶν εἰς τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ θλίβουν τὸν λαόν του· τώρα δὲ πάλιν, βοηθῶντας αὐτὸν καὶ ἐλευθερόνωντας· κάμνει δὲ καὶ τὸ ἄλλο ὠφελίμως καὶ πρὸς τὸ συμφέρον· λαὸς δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ κληρονομία, παλαιὰ μὲν ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι, τώρα δὲ εἶναι ἀντὶ ἐκείνων οἱ χριστιανοὶ, καθὼς πολλάκις εἴπομεν. (2)

15: „ Ἕως οὗ δικαιοσύνη ἐπιστρέψει εἰς
„ κρίσιν.

Δὲν θέλει, λέγει, ἀποβάλει ὁ Θεὸς τὸν λαόν του, ἕως οὗ ὁ Χριστὸς ἡ αὐτοδικαιοσύνη, ἀφήσας τὴν μακροθυμίαν, ἔλθῃ εἰς τὸ νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον, κατὰ τὸν Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· ὅτι δὲ ὁ Χριστὸς δικαιοσύνη καλεῖται, μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος λέγων· „ Ὃς ἐγε-

---

„ ἑαυτὸν ὠφελοῦντος οὐδὲν, εἰ μήτις θεία διδαχὴ τὸ ἐγκείμενον αὐτῷ Μυστήριον σαφηνίσει· καθὼς εἶπεν ὁ αὐτὸς οὗτος Προφήτης, ὅτι ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου· ἐπαίδευε μὲν γὰρ τοὺς ἀρχαιοτέρους ὁ Μωϋσῆς, τὰς νομικὰς αὐτοῖς τελῶν λατρείας, ἀλλ' οὐκ ἦσαν μακάριοι· οὐ γὰρ εἶχον τὴν ἐν πίστει δικαιοσύνην· μακάριοι δὲ κατὰ τὸ ἀληθὲς οἱ ἐν Χριστῷ τελειούμενοι· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ἢ τάχα μακαρίζει τὸν ἐξ Ἐθνῶν, τῷ Πνευματικῷ νόμῳ πιστεύοντα· ὃς ἄνθρωπος ὢν, καὶ τὸν πρὸ τούτου χρόνον σαρκώδης τε καὶ παρασυμβεβλημένος τοῖς κτήνεσιν ὑπάρχων, ἐν τῇ παιδεύσει τοῦ Θεοῦ τῆς κατάρας εἰς εὐλογίαν ἀναλυθείσης, μακάριος γίνεται· Θεοῦ δὲ χρῄζομεν διδασκάλου, ἵνα μάθωμεν τὸ ἀληθινὸν τοῦ νόμου βούλημα· διὰ τούτων δὲ διδασκόμεθα, ὅτι τὰ συμβαίνοντα τοῖς δικαίοις λυπηρὰ, ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτῶν γίνεται· διὸ οὐ χρὴ ἐπ' αὐτοῖς ἀδημονεῖν· μακαρίζειν δὲ μᾶλλον αὐτοὺς ὡς ὑπὸ Θεοῦ παιδευομένους ὡς παρὰ Πατρός· ὅθεν οὐδὲ τιμωρεῖσθαι, ἀλλὰ παιδεύεσθαι λέγονται· τὸ μὲν γὰρ τιμωρεῖσθαι, κριτῶν· τὸ δὲ παιδεύειν, διδασκάλων ἴδιον.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· „ Ὁ δίκαιος μέχρι τοσούτου ὑπομένει τὰς θλίψεις, ἕως οὗ ὁ ἁμαρτωλὸς Σατανᾶς κολασθῇ.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Οὐ γὰρ ἐπειδή περ, ἡμεῖς μὲν ἐν τῷ κόσμῳ μεμενήκαμεν, αὐτὸς δὲ ἀνῆλθε πρὸς τὸν Πατέρα, ἀπέστη τῶν ἀγαπώντων αὐτόν· αὐτὸς γὰρ ἡμᾶς πεπληροφόρηκεν, εἰπών· „ Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς.

ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ καὶ ἀπολύτρωσις. (α. Κορ. β. 30.)

„ Καὶ ἐχόμενοι αὐτῆς πάντες οἱ εὐθεῖς
„ τῇ καρδίᾳ.

Ὅταν, λέγει, ἔλθῃ ὁ Χριςὸς κατὰ τὴν δευτέραντου παρουσίαν, τότε θέλουν ςαθοῦν κοντάτου ὅλοι οἱ εὐθεῖς: ἤτοι οἱ δίκαιοι, παριςάμενοι ἐκ δεξιῶντου, ὅταν κρίνῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. (1)

16: „ Τίς ἀναστήσεταί μοι ἐπὶ πονηρευο-
„ μένοις; ἢ τίς συμπαραστήσεταί μοι
„ ἐπὶ τοῖς ἐργαζομένοις τὴν ἀνο-
„ μίαν;

Ποῖος, λέγει, θέλει μοι βοηθήσῃ ἐναντίον τῶν πονηρευομένων ἐχθρῶν; ἢ ποῖος θέλει παραςαθῇ μαζὶ μὲ ἐμένα, ἐναντίον τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν, τόσον ἀνθρώπων, ὅσον καὶ Δαιμόνων; ἀναδιπλασιάζει δὲ τὸ αὐτὸ νόημα ὁ Δαβίδ, ἐπειδὴ καὶ πολλὰ ὀρέγεται τὴν θείαν βοήθειαν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς πονηρίας τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν· ποῖος, λέγει, ἄλλος θέλει συμπολεμήσει μὲ ἐμένα κατὰ τῶν ἐχθρῶν, πάρεξ ὁ Θεὸς, ὅστις πολλαῖς φοραῖς ἐσυμπολέμησε μὲ ἐμένα καὶ ἐβοήθησέμοι; (2)

17: „ Εἰμὴ ὅτι Κύριος ἐβοήθησέ μοι, πα-
„ ρὰ βραχὺ παρῴκησε τῷ Ἅδῃ ἡ
„ ψυχή μου.

Οὐδεὶς ἄλλος, λέγει, ἐβοήθησέ μοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, εἰμὴ ὁ Θεός· διατὶ, ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε μοὶ βοηθήσῃ, ὁποῦ ἐκινδύνευον πολλάκις, ὀλίγον ἔλειπε νὰ ἀποθάνω, εἴτε τὸν σωματικὸν θάνατον, εἴτε τὸν ψυχικόν· παρῴκησε δὲ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατῴκησεν. Ἅδης δὲ ἠμπορεῖ νὰ λέγεται, καὶ ὁ νοητὸς λάκκος τῆς ἁμαρτίας (3)

18: „ Εἰ ἔλεγον σεσάλευται ὁ πούς μου,
„ τὸ ἔλεός σου Κύριε ἐβοήθει μοι.

Ἀνίσως ἐγὼ, λέγει, ἔλεγον εἰς τὸν Θεόν· ὦ Κύριε, ἐσαλεύθη τὸ ποδάριμου: (4) ἤτοι ἡ ςερέωσίς μου, καὶ σύρομαι εἰς κίνδυνον· καὶ ἀνίσως ἐξομολογούμην τὴν ἀσθένειάν μου, παρευθὺς ἐλάμβανον βοήθειαν παρὰ σοῦ· διδάσκει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβίδ, ὅτι ὅποιος γνωρίσῃ πῶς μέλλει νὰ πέσῃ εἰς ἁμαρτίαν, καὶ δὲν ἀπελπισθῇ μηδὲ ἀμελήσῃ, ἀλλ' ἐξομολογηθῇ τὴν ἀσθένειάν του, ὀγλίγωρα εὑρίσκει τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν· διατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων καὶ συ-

(1) Ἁρπαγήσονται γὰρ ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ κατὰ τὸν Νικήταν καὶ σὺν αὐτῷ τὰς διατριβὰς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ποιήσονται· οὕτω γάρ, φησιν, ὁ Παῦλος πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα.

(2) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „ Πόλεμον ἡμῖν ἰσχυρὸν λίαν καὶ ἀκμάζοντα πρὸς τὰς πονηρὰς Δυνάμεις ὁ Προφήτης αἰνίττεται διὰ τούτων, καὶ μονονουχὶ τὰ τοῦ Παύλου λέγει· „ Οὐκ ἔςιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα· ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας καὶ τὰ ἑξῆς· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Λέγει δὲ ὁ Διόδωρος· „ Παρακαλεῖ ὁ Θεὸς τοὺς κάμνοντας ὑπὲρ ἀρετῆς· τοὺς πονοῦντας δι' εὐσέβειαν· τοὺς κατορθοῦν ἐθέλοντας τὴν ἀρέσκουσαν αὐτῷ πολιτείαν· τοὺς κατανεκροῦντας τὸ κίνημα τῆς σαρκὸς, καὶ μαχομένους τοῖς ἰδίοις θελήμασιν, ἕως ἂν τὸ σπουδαζόμενον κατορθώσωσιν.

(4) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Πόδα ἐν τούτοις οὐ τὸν τοῦ σώματος λέγει· ἀλλὰ τὴν τῆς διανοίας ῥοπὴν, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς θέλησιν, ἀφ' ἧς ἐφ' ἕκαςον τῶν πρακτέων ἐρχόμεθα· ἕκαςος γὰρ ἡμῶν πεπίςευται τῆς ἑαυτοῦ διανοίας τὸ πηδάλιον· οὐκοῦν, ὁ μὲν τῆς ἁγνείας ἐραςὴς, καὶ τὴν θεοφιλεςάτην ἐγκράτειαν ἀσκῶν ὑποσαλεύεται, πολλάκις καταςρέφοντος τοῦ Σατανᾶ πρὸς ἀτόπους ἡδονάς· πλὴν ἐπαμύνει καὶ σῴζει ὁ Θεός.

συμπαθὴς εἰς τὸ πλάσμα του.

19 : **Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου ἐν „ τῇ καρδίᾳ μου , αἱ παρακλήσεις „ σου εὔφραναν τὴν ψυχήν μου .**

Ἀναλόγως , λέγει , ὅσον ἦτον τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ μου πόνων , τόσαι ἦτον καὶ αἱ παρηγορίαι , ὁποῦ μοι ἐχαρίζοντο ἀπὸ τὸν Θεὸν· αἱ ὁποῖαι εὔφραναν τὴν ψυχήν μου · ὅθεν καθὼς ἦτον οἱ πόνοι καὶ αἱ λύπαι τῆς καρδίας μου πολλαὶ καὶ μεγάλαι · ἔτζι ἀναλόγως καὶ αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ παρηγορίαι , ἦτον πολλαὶ καὶ μεγάλαι· καὶ καθὼς ἦτον ἡ πληγή μου : ἔτζι ἐδίδετο παρὰ Θεοῦ καὶ ἡ ἀνάλογος ἰατρεία μου. (1)

20 : „ **Μὴ συμπροσέστω σοι θρόνος ἀνο- „ μίας .**

Θρόνος ἀνομίας εἶναι ὁ Διάβολος· ἐπειδὴ εἰς τὸν Διάβολον βασιλεύει καὶ ἀναπαύεται ἡ ἀνομία· μὴ συμπροσέσω λοιπὸν, λέγει : ἤγουν ἄς μὴν ἦναι παρὼν μὲ ἐσένα Κύριε , ὅταν κρίνῃς , ὁ Διάβολος , κατηγορῶν καὶ διαβάλλων τοὺς ἀνθρώπους· τὸ προσακτικὸν δὲ ἐδῶ : ἤγουν τὸ μὴ συμπροσέσω , εἶναι ἀντὶ εὐκτικοῦ μὴ συμπροσείη, καθὼς καὶ τὸ Κύριε ἐλέησον , ὁποῦ ὅλοι πρὸς τὸν Θεὸν λέγομεν , προσακτικὸν εἶναι ἀντὶ εὐκτικοῦ : ἤτοι ἀντὶ τοῦ, Κύριε ἐλεήσαις, ἤγουν ἄμποτε νὰ ἐλεήσῃς· (2) Μερικὰ δὲ ἀντίγραφα γράφουσι· „ Μὴ συμπροσέσαι : ἤγουν δὲν θέλει εὑρίσκεται μαζί σου · ἢ καὶ ὁ μέλλων οὗτος χρόνος , νοεῖται ἀντὶ εὐκτικοῦ . (3)

„ **Ὁ πλάσσων κόπον ἐπὶ πρόσταγμα.**

Ὁ θρόνος τῆς ἀνομίας , λέγει, Διάβολος , αὐτὸς πλάττει καὶ φαντάζει εἰς τὸν νοῦν μας κόπους , μὲ σκοπὸν διὰ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὸ νὰ κάμωμεν τὸ πρόσαγμά σου Κύριε· καὶ πρὸ τοῦ νὰ κάμωμεν τὴν ἐντολὴν ὁποῦ ἀπεφασίσαμεν , μᾶς ἐνθυμίζει τὸν κόπον , ὁποῦ ἔχομεν νὰ δοκιμάσωμεν διὰ τὴν ἐντολὴν ἐκείνην· ἵνα ὡς ἐπίπονον καὶ κοπιαστικὴν παραιτήσωμεν αὐτὴν κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἀκολούθως δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ καὶ τὴν αἰτίαν , διὰ τὴν ὁποίαν εὔχεται νὰ μὴν εὑρεθῇ παρὼν

(1) Ὅθεν ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτής · „ Ἰατροῦ ϗ τοῦτο ϗ ἐπιςήμονος ἀνάλογα τοῖς τραύμασιν ἐπιβάλλειν τὰ φάρμακα · ὀδύνας δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ εἶπε , τὰς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι τοῖς οἰκείοις λύπας , τὰς γινομένας ἐξ ἐπιςροφῆς ϗ κατανύξεως , εἴτε τὰς ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις τῶν ἁμαρτωλῶν , εἴτε τὰς διὰ τὰς ἐπιφερομένας ἡμῖν ἀδίκως ἐπαγωγάς · αἷς ἀναλόγως πάσαις ὁ Θεὸς παρέχει τὴν παράκλησιν .

(2) Λέγει γὰρ ὁ βαθὺς Εὐςάθιος , ὅτι ὅσα προςακτικὰ λέγονται ἀπὸ μικρότερα ὑποκείμενα πρὸς μεγαλίτερα, ταῦτα ἀντὶ εὐκτικῶν λαμβάνονται .

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος · „ Θρόνον μὲν ἐννοεῖ τὴν ἀρχὴν ϗ ἐξουσίαν , ἀνομίαν δὲ τὸν Σατανᾶν · τίς φησιν , οὕτως ἀμαθὴς ϗ ἀσύνετος , ὡς οἰηθῆναι , ὅτι τῆς σῆς βασιλείας κοινωνὸς ὁ τῆς ἀνομίας θρόνος : τουτέςιν ἡ τοῦ Διαβόλου ἀρχὴ ϗ τυραννίς ; μὴ γένοιτο ! ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει · „ Οὐχ ἀνέξῃ , φησι , κοινωνῆσαι τῆς ἀδικίας τοῖς παρανόμως δικάζουσιν · οἳ ἐναντίαν τοῖς ὑπὸ σοῦ προςεταγμένοις τὴν ψῆφον ἐκφέροντες , τὴν ἐντεῦθεν φυομένην ἐπισπῶνται ταλαιπωρίαν · θρόνον γὰρ ἐπηρείας ϗ ἀνομίας , τοὺς ἀδίκους ἐκάλεσε δικαςάς · οἳ κόπον ϗ ταλαιπωρίαν δρέπονται τῆς ἀδικίας καρπόν · ὁ δὲ Ἰσίδωρος λέγει · „ Ἀκούοι δ' ἂν ϗ ὁ κατὰ πρόςαγμα Θεοῦ ἀσκεῖσθαι βουλόμενος · μὴ οἰκείτω ἐν τῇ καρδίᾳ σου δυναςεία τοῦ Διαβόλου · εἴη δ' ἂν ταῦτα ϗ προσευχὴ τῶν ὑπὲρ τῆς εἰς Θεὸν ὁμολογίας ἀγωνιζομένων ϗ βοώντων · μὴ ὑψούσθω θρόνος ἄνομος ἐναντίον σου Κύριε , κατὰ τοῦ σοῦ προςάγματος κόπον ἡμῖν παρεχόμενος · ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει · „ Τάχα δὲ ϗ μεῖζόν τι ἐν τούτοις ὁ ψάλλων φιλοσοφεῖ , τὸ μὴ ἐξ ἀϊδίου εἶναι τὸ κακὸν δογματίζων , ἐν οἷς λέγει · οὐ συμπροσέςαι σοι θρόνος ἀνομίας · τοῦτο δέ ἐςιν , οὐ συνθεωρεῖταί σοι ἡ τῆς κακίας ἀρχή · ἀρχὴ γὰρ ὁ θρόνος ὁ τὴν ἁμαρτίαν κτίζων διὰ προςάγματος· φήσας μέντοι μὴ ἐξ ἀϊδίου εἶναι τὴν κακίαν , μηδὲ εἰς ἀεὶ παραμένειν αὐτὴν ἐνεδείξατο · ὃ γὰρ μὴ ἦν ἀεί , οὐδὲ εἰς ἀεὶ ἔςαι .

ρῶν ὁ Διάβολος ἐν τῇ κρίσει, κατηγορῶν τοὺς ἀνθρώπους καὶ διαβάλλων.

21 : „ Θηρεύσουσιν ἐπὶ ψυχὴν δικαίου.

Διατὶ, λέγει, οἱ τοῦ Διαβόλου ὑπηρέται Δαίμονες, θέλουν ςήσουν παγίδας ἐναντίον τοῦ τυχόντος δικαίου, ἀνίσως εὑρεθοῦν παρόντες εἰς τὴν κρίσιν σου Κύριε, καὶ θέλουν κατηγορήσουν τὰ ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀκούσια ἁμαρτήματά του, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆ πονηρίας καὶ τῆς μισανθρωπίας των.

„ Καὶ αἷμα ἀθῶον καταδικάσονται.

Καὶ θέλουν, λέγει, καταδικάσουν αἷμα ἀθῶον οἱ Δαίμονες Κύριε, ὅσον εἰς τὴν ἐδικήν τους κακίαν καὶ γνώμην (1) αἷμα δὲ ἀθῶον, εἶναι ὁ ἀθῶος κατὰ περίφρασιν· ἢ ἡ ἄδικος τιμωρία ὅσον εἰς τοὺς θείους νόμους: ἤτοι ἡ μὴ παρὰ τῶν θείων νόμων ἐπαγομένη· ἵνα νοηθῇ δηλαδὴ, ὅτι οἱ Δαίμονες τιμωρίαν ἄδικον κατὰ τῶν ἀθώων ἀποφασίζουν· διὰ τοῦτο ὡς ἄνομοι καὶ ἄδικοι δὲν θέλουν εὑρεθοῦν παρόντες, ὅταν κρίνῃ ὁ Θεός. (2)

22 : „ Καὶ ἐγένετό μοι Κύριος εἰς καταφυγήν· καὶ ὁ Θεός μου εἰς βοηθὸν „ ἐλπίδος μου.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἔγινε καταφυγὴ εἰς ἐμένα, ὁποῦ ἐπολεμούμην καὶ ἐδιωκόμην κατὰ τὴν παροῦσαν ζωήν· διότι ἐγὼ, ἤλπιζον μὲν, νὰ ἔχω δύναμιν νὰ ἀντιςαθῶ εἰς τοὺς ἐχθρούς· ἐπειδὴ δὲ ἐκαταπονούμην καὶ ἐνικώμην ἀπὸ αὐτούς, διὰ τοῦτο ἡ ἐλπίς μου ὠλιγόςευε καὶ ἐχάνετο· ὅθεν ὁ Θεὸς ἐβοήθησε ταύτην μου τὴν ἐλπίδα, καὶ ὁλόκληρον πάλιν αὐτὴν ἐποίησε, μὲ τὸ νὰ ἔδωκεν εἰς ἐμένα δύναμιν νὰ ἐλπίζω τὰ χρηςότερα καὶ καλλίτερα. (3)

23 : „ Καὶ ἀποδώσει αὐτοῖς Κύριος τὴν „ ἀνομίαν αὐτῶν, καὶ κατὰ τὴν πο„ νηρίαν αὐτῶν ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύ„ ριος ὁ Θεός.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει δώσει εἰς τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς τὴν καταδίκην καὶ πρέπουσαν τιμωρίαν τῆς ἀνομίας των· καὶ θέλει ἀφανίσει αὐτούς: ἤτοι θέλει σηκώσει αὐτοὺς ἀπὸ τὸ μέσον, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴ φαίνωνται πλέον, μὲ τὸ νὰ χωσθοῦν μέσα εἰς τὸ

ἡ

(1) Ἄλλοι δὲ ἐξηγοῦσι τὰ ῥητὰ ταῦτα περὶ τοῦ Σαούλ· θρόνον ἀνομίας λέγοντες, τὸν θρόνον ϗ τὴν βασιλείαν τοῦ Σαούλ· τὸν αὐτὸν δὲ ἐννοοῦσι ϗ πλάσσοντα κόπον ἐπὶ πρόςαγμα· καθότι αὐτὸς ματαίως ἐκοπίαζε νὰ ἀναιρέσῃ τὴν προςαγὴν τοῦ Θεοῦ, ζητῶν νὰ θανατώσῃ τὸν Δαβὶδ τὸν κατὰ προςαγὴν Θεοῦ βασιλέα χειροτονηθέντα·" αὐτὸς γὰρ σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ ἐθήρευε ϗ ἐκυνήγα νὰ πιάσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου: ἤτοι τὸν Δαβίδ· ϗ νὰ καταδικάσῃ τὸ ἀθῶον αὐτοῦ αἷμα: ἤτοι αὐτόν.

(2) Σημείωσαι ὅτι ὁ Ἀπόςολος Παῦλος λέγων, ὅτι· „ Οὐκ οἴδατε ὅτι Ἀγγέλους κρινοῦμεν; (Αʹ. Κορ. ϛʹ. 3.) μὲ τοῦτο δείχνει, ὅτι ϗ οἱ Δαίμονες (τούτους γὰρ ὀνομάζει Ἀγγέλους κατὰ τὸν Χρυσόςομον ϗ Θεοφύλακτον ϗ Οἰκουμένιον) ἔχουν νὰ παραςαθοῦν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· ὄχι ὅμως διὰ νὰ κρίνουν ϗ νὰ καταδικάσουν, ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Εὐθύμιος ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ κριθοῦν ϗ νὰ καταδικασθοῦν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ϗ τῶν ἁγίων, ἀντὶ τῶν πειρασμῶν ϗ θλίψεων ὁποῦ ἐπροξένησαν εἰς αὐτοὺς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ. Κατὰ γὰρ τοὺς θεολογοῦντας τέσσαρα τάγματα ἔχουν νὰ παραςαθοῦν εἰς τὴν κρίσιν· Χριςιανοὶ, ἀσεβεῖς, Ἄγγελοι ϗ Δαίμονες.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Διηγεῖται δὲ ϗ τὸν τρόπον τῆς τοῦ κακοῦ ἀναιρέσεως ἐν τῇ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Κυρίου μιαιφονίᾳ τὸν ἀφανισμὸν τῆς κακίας προαγορεύων· λέγει γὰρ, ὅτι οὗτοι μὲν (οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδή) αἷμα ἀθῶον καταδικάσονται· τοῦτο δὲ ἐμοὶ σωτήριον γίνεται· ὁ γὰρ καταδικασθεὶς τῷ θανάτῳ Κύριος, διὰ τούτου γίνεταί μοι καταφυγή· ϗ οὕτως ὁ Θεὸς εἰς βοήθειαν ἐλπίδος τοῖς πεπιςευκόσι καθίςαται.

ἠτοιμασμένον αὐτοῖς πῦρ· ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν τὰ ἄνω εἰρημένα καὶ διὰ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους· οἷον· οὐ συμπροσέσαι: ἤτοι δὲν θέλει πλησιάσει εἰς ἐσένα Κύριε, ἄρχωντας ἄνομος, ὅς τις βάλλει κόπον, καὶ δὲν ἀφίνει ἡμᾶς νὰ τελειώσωμεν τὰ προσταγματά σου· θηρεύουσι δὲ οἱ παράνομοι τοὺς δικαίους, καὶ τοὺς ἀθώους θέλουν καταδικάσουν καὶ τὰ ἑξῆς δὲ παρομοίως ἑρμηνεύονται· τὸ δὲ εἰς βοηθὸν ἐλπίδος μου, εἶναι ἀντὶ τοῦ, εἰς στήριγμα τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος μου, ἡ ὁποία σαλεύεται, ὅταν ἐγκαταλείπωμαι ἀπὸ τὸν Θεόν· ὁ γὰρ Θεὸς, ὅταν μοι βοηθῇ στερεόνει αὐτήν· καὶ ἀποδώσει μὲν ὁ Κύριος εἰς τοὺς πονηροὺς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τὴν κόλασιν, ἀφανιεῖ δὲ αὐτοὺς ἐν τῷ παρόντι διακαταστροφῆς καὶ θανάτου. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ϞΔ'.

„ Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβίδ. Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Ἀνεπίγραφος εἶναι καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· οἱ δὲ ἑβδομήκοντα ἔγραψαν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· καὶ αἶνον μὲν εἶπον τὸν Ψαλμὸν, διατὶ αἰνεῖ τὸν Θεόν· ᾠδῆς δὲ, διατὶ μὲ μέλος ἐμελῳδήθη „ Καὶ ἐν ψαλμοῖς γὰρ φησιν, ἀλαλάξωμεν αὐτῷ· Συγκαλεῖ δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ἀγαλλίασιν τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὸν Χριστόν· τοὺς δὲ μὴ πιστεύσαντας Ἰουδαίους συμβουλεύει, νὰ ἐπιστρέψουν καὶ νὰ προσπέσουν εἰς αὐτὸν, ἕως ὁποῦ ἔχουν καιρὸν μετανοίας· συναριθμεῖ δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του μὲ τοὺς πιστεύσαντας εἰς τὸν Χριστὸν, καὶ μὲ τοὺς μὴ πιστεύσαντας Ἰουδαίους· μὲ ἐκείνους μὲν, ὡς οἰκείους κατὰ τὴν εὐσέβειαν, μὲ τούτους δὲ, ὡς οἰκείους κατὰ τὸ γένος καὶ τὴν συγγένειαν. (2)

1: „ Δεῦ-

(1) Ὁ δὲ Διόδωρος λέγει· „ Ἀκούων δὲ ὅτι ἀνταποδώσει Κύριος αὐτοῖς τὴν ἀνομίαν, τὴν ἠτοιμασμένην ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ τιμωρίαν ἐκλάμβανε, ἀποδιδομένην εἰς κεφαλὴν τῶν ἀνόμων ἐν τῷ τῆς δικαιοκρισίας καιρῷ, ὅτε καὶ ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύριος· λέγει δὲ ὁ Δοσίθεος ἐν τῇ δωδεκαβίβλῳ· „ Ὅτι ὅταν οἱ Ψαλτῳδοὶ ἔψαλλον τὸν στίχον τοῦτον ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλήμ: ἤγουν τό· „ Καὶ ἀποδώσει αὐτοῖς Κύριος τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἀφανιεῖ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεὸς, ἔβαλον οἱ Ῥωμαῖοι φωτίαν καὶ κατέκαυσαν τὸν ναὸν (καὶ τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων) καὶ οὕτως ἀντὶ τῆς μιαιφονίας τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, ἔλαβον τὴν ἀνταπόδοσιν οἱ θεοκτόνοι Ἰουδαῖοι, ἀφανισθέντες κατὰ τὴν πονηρίαν τους· ἦτον δὲ πέμπτη τοῦ Αὐγούστου μηνὸς, ὅταν ἐκάη τὸ ἱερὸν καὶ ἡμέρα Σαββάτου μετὰ τὴν νομικὴν λειτουργίαν, καθ' ἣν ἡμέραν κατεκάη πάλαι καὶ ὑπὸ τοῦ Ναβουζαρδὰν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Ναβουχοδονόσορ (σελ. 12. τῆς δωδεκαβίβλου.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐσχηματίσθη ἐκ προσώπου Ἰωσίου τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ ἱερέων· ἀφ' οὗ αὐτὸς κατέσφαξε τοὺς ἱερεῖς τῶν Εἰδώλων καὶ τοὺς τούτων βωμοὺς κατεχέρσωσε, καὶ τὰ κόκκαλα τῶν τελευτησάντων ἱερέων τῶν Εἰδώλων κατέκαυσε· καὶ τὸν λαὸν πάντα συνάξας, ἐσυμβούλευσε νὰ μετανοήσουν, καὶ νὰ ἐξιλεώσουν τὸν Θεόν· καὶ οὕτω χαίροντες καὶ ἀλαλάζοντες νὰ ψάλλουν τὸν παρόντα Ψαλμὸν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἐκ τῆς ἀσεβείας.

1: „ **Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ.**

Ἐλᾶτε, λέγει, ὦ χριστιανοὶ, νὰ χαρῶμεν ἐν τῷ Δεσπότῃ ἡμῶν Χριςῷ· ἐπειδὴ καὶ ἠξιώθημεν νὰ ὑποταχθῶμεν ὑποκάτω εἰς ἕνα τοιοῦτον Κύριον καὶ αὐθέντην φιλανθρωπότατον.

„ **Ἀλαλάξωμεν τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι ἡ-**
„ **μῶν.**

Ἂς μελῳδήσωμεν, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν ὕμνον ἐπινίκιον· ὅτι αὐτὸς ἐνίκησε τοὺς τυραννοῦντας ἡμᾶς Δαίμονας, καὶ ἐλύτρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν σκλαβίαν αὐτῶν· βοὴ γὰρ ἐπινίκιος εἶναι ὁ ἀλαλαγμὸς, ὡς πολλάκις εἴπομεν. (1)

2: „ **Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ**
„ **ἐν ἐξομολογήσει.**

Ἂς προλάβωμεν, λέγει, τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Χριςοῦ: ἤγουν πρὸ τοῦ νὰ φανῇ πάλιν ὁ Χριςὸς, ἂς ἐξομολογηθῶμεν εἰς αὐτόν: ἤτοι ἂς μετανοήσωμεν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διότι σημεῖον μετανοίας εἶναι ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων. (2)

„ **Καὶ ἐν Ψαλμοῖς ἀλαλάξωμεν αὐτῷ.**

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ χριστιανοὶ, ἀφ' οὗ ἐπιςεύσαμεν εἰς τὸν Χριςὸν, ἂς ἀλαλάξωμεν μὲ Ψαλμοὺς ἐπινικίους εἰς αὐτὸν, τὸν εἰπόντα· „ Θαρσεῖτε· ἐγὼ νενίκηκα τὸν Κόσμον. (Ἰω. ις. 33.)

3: „ **Ὅτι Θεὸς μέγας Κύριος, καὶ Βασι-**
„ **λεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.**

Διατὶ, λέγει, ἀγκαλὰ καὶ ὁ Χριςὸς ἐφάνη ὡς ἄνθρωπος καὶ ἔπαθεν, ἀλλ' ὅμως εἶναι μέγας Θεὸς καὶ μέγας Βασιλεὺς εἰς ὅλην τὴν γῆν· μὲ χαρὰν δὲ ἐνδεικτρίβει ὁ Δαβὶδ διηγούμενος τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Χριςοῦ.

4: „ **Ὅτι ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα**
„ **τῆς γῆς.**

Εἰς τὴν χεῖρα: ἤγουν εἰς τὴν ἐξουσίαν, λέγει, τοῦ Χριςοῦ, εὑρίσκεται ὅλη ἡ γῆ· ἢ καὶ ἄλλως· τὸ ῥητὸν τοῦτο συμφωνεῖ μὲ τὸ τοῦ Ἡσαΐου ἐκεῖνο· „ Ὁ κατέχων τὸν γῦρον τῆς γῆς (Ἡσ. μ: 22.) καὶ πάλιν· „ Τίς ἐμέτρησε πᾶσαν τὴν γῆν δρακί; (αὐτόθ. 12.) (3)

„ Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Οἱ ταῦτα λέγοντες, πρὸς συνάφειαν καλοῦσι τοὺς ἀφεςηκότας ἑαυτῶν· οὐ γὰρ τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ τοῖς κεχωρισμένοις πρέπει τὸ δεῦτε· ἐχωρίσθη τοίνυν ὁ Ἰσραὴλ τῇ κατὰ γνώμην ἀνυποταξίᾳ· δεῦτε οὖν φασιν, ἀφέντες τὸ ἐξήλιον, καὶ ἀποβαλόντες τὸ ἀνυπότακτον, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ· τουτέςιν ἐπιλαβώμεθα τῆς εἰς αὐτὸν πίςεως· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Χορευόντων ἐςὶ τὸ προοίμιον καὶ ἡδομένων ἐπὶ τῇ τῆς ἀσεβείας ἀπαλλαγῇ· κοινῇ τῷ Θεῷ τὸν ἐπινίκιον ἀναπέμψωμεν ὕμνον· ὁ γὰρ ἀλαλαγμὸς, νικώντων ἐςὶ φωνή· ἐνίκησε δὲ τῶν εὐσεβῶν ὁ χορὸς τὸ ςῖφος τῶν δυσσεβῶν· εἰκότως τοίνυν τὴν ἐπινίκιον ᾠδὴν προσφέρουσι τῷ Θεῷ, καὶ μάλιςα ὁ τῶν Ἀποςόλων καὶ Μαρτύρων χορός.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Κύριλλος λέγει· „ Πρὶν εἰς κρίσιν καθίσῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ: τουτέςιν ὁ Υἱὸς, τῇ ἐξομολογήσει προλάβωμεν: ἤγουν μετανοήσωμεν· καὶ τοὺς Δεσποτικοὺς ἱλασμοὺς ἐπικαλεσώμεθα, διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον ἐμπόνου ἐπιμελείας· οὕτω γὰρ ἡμῖν συμβήσεται εἰς ἀγαθὸν τελευτᾶν· ἡ γὰρ ἐξομολόγησις ἀγαθὸν ἔχει τὸ πέρας· καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ, ἐν Ψαλμοῖς ἀλαλάξωμεν αὐτῷ.

(3) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τὸ δὲ ἐν χειρὶ φαμὲν, οὐχ ὅτι χεῖρας ἔχει Θεὸς, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι ἡ δύ-

„ Καὶ τὰ ὕψη τῶν ὀρέων αὐτοῦ εἰσιν·
„ ὅτι αὐτοῦ ἐστιν ἡ θάλασσα, καὶ
„ αὐτὸς ἐποίησεν αὐτὴν, καὶ τὴν ξη-
„ ρὰν αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἔπλασαν.

Τὰ ὑψηλὰ, λέγει, βουνὰ καὶ διὰ τοῦτο ὄντα θαύματος ἄξια, αὐτὰ εἶναι κτίσματα καὶ κτήματα τοῦ Θεοῦ· ὁμοίως καὶ ἡ θάλασσα, ὄχι μόνον εἶναι κτῆμα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησεν αὐτήν· καὶ αἱ χεῖρες τοῦ Θεοῦ ἐποίησαν τὴν ξηρὰν γῆν· διὰ μέσου δὲ τῶν στοιχείων τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης, ἐφανέρωσε καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ καὶ θαλάσσῃ περιεχόμενα κτίσματα. (1)

6 : „ Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέ-
„ σωμεν αὐτῷ, καὶ κλαύσωμεν ἐναν-
„ τίον Κυρίου τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς.

Ἐλάτε, λέγει, ὦ Χριστιανοὶ, νὰ προσκυνήσωμεν τὸν Θεὸν, καθὸ δοῦλοι· νὰ προσπέσωμεν εἰς αὐτὸν, καθὸ χρειαζόμεθα τὴν βοήθειάντου· καὶ νὰ κλαύσωμεν ἔμπροσθεν εἰς αὐτὸν, καθὸ ἁμαρτωλοὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον. (2)

7 : „ Ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ
„ ἡμεῖς λαὸς νομῆς αὐτοῦ, καὶ πρό-
„ βατα χειρὸς αὐτοῦ.

Λαὸς μὲν νοεῖται Θεοῦ, οἱ πλέον γνωστικώτεροι· πρόβατα δὲ Θεοῦ οἱ πλέον ἀσύνετοι· καὶ λαὸς μὲν λέγεται, καθὸ εἶναι Βασιλέως· πρόβατα δὲ, καθὸ εἶναι ποιμένος· καὶ λαὸς νομῆς αὐτοῦ λέγονται, καθὸ τρέφονται καὶ προνοοῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν· πρόβατα δὲ χειρὸς αὐτοῦ, καθὸ κυβερνοῦνται καὶ διοικοῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν.

„ Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀ-
„ κούσητε.

8 : „ Μὴ

δύναμις αὐτοῦ ἡ προνοοῦσα πάντων, αὕτη ἐστὶν ἡ συγκρατοῦσα καὶ διαβαστάζουσα τὸ σῶμα τῆς γῆς· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Πρὸς δὲ διάνοιαν, ἐν τῇ χειρὶ γίνονται τοῦ Θεοῦ τῇ σκεπαστικῇ καὶ παντοδυνάμῳ μόνοι οἱ περαιτέρω τῆς γῆς φρονήσει καὶ πολιτείᾳ γινόμενοι· ὅθεν οὐδεὶς αὐτοὺς ἁρπάσαι δύναται ὄντας ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ Υἱοῦ· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ταῦτα τὰ πέρατα αἰτήσας παρὰ τοῦ Πατρὸς εἴληφεν ὁ Σωτὴρ, κατὰ τό· „ Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς· ἐν τῇ χειρὶ δὲ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς, διὰ τὸ τῇ αὐτοῦ χειρὶ διοικεῖσθαι τὰ περίγεια· τὰ δὲ ἐπουράνια τροπικῶς ὕψη τῶν ὀρέων ὀνομαζόμενα, κρεῖττόν τι ἔχει τῶν ἐπὶ γῆς· ἐπειδήπερ αὐτοῦ ἐστιν οἷόν τι κτῆμα καὶ οἰκητήριον τῆς βασιλείας· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, γῆν μὲν ἐννοεῖ, τοὺς ἐκ γῆς πλασθέντας ἀνθρώπους· πέρατα δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνθρώπων, τὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς πλάσεως αὐτῶν μέχρι τῆς συντελείας συμποσούμενον· ὅλος γὰρ ὁ ἀριθμὸς οὗτος καὶ ἡ ποσότης τῶν ἀνθρώπων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι πέρατος, καὶ προεγνώσθη ὑπὸ Θεοῦ, καὶ ἐν τῇ συνεκτικῇ αὐτοῦ χειρὶ εὑρίσκεται.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ξηρὰν τὴν γῆν ἐκάλεσε· διότι τὸ ξηρὸν ἴδιον τῆς γῆς ἐστι καὶ ἐξαίρετον· ὡς τοῦ ὕδατος ἡ ψυχρότης, καὶ τοῦ ἀέρος ἡ ὑγρότης, καὶ τοῦ πυρὸς ἡ θερμότης· ἑνοῦται δὲ ἕκαστον στοιχεῖον τῷ γείτονι στοιχείῳ διὰ τῆς κοινῆς ποιότητος, καὶ τῷ ἀντικειμένῳ συνάπτεται· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Τίνες αἱ δημιουργικαὶ χεῖρες; μία μὲν ὁμολογουμένως δραστήριος τοῦ Θεοῦ χεὶρ, ὁ Θεὸς λόγος ἐστίν· ἑτέρα δὲ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ποιητικὸν γὰρ αὐτὸ, ἀλλ' οὐ ποιούμενον· εἶδες πῶς Δεσπότην αὐτὸν ἀποφαίνεται τῶν ἁπάντων; ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς λέγει· „ Ὑψηλὰ δὲ ὀρέων: τουτέστι τὰ ἐπηρμένα κατὰ τὴν δόξαν καὶ περιφανέστερα τῶν ἐν οὐρανοῖς· Ἀρχαὶ, Θρόνοι, Δυνάμεις, Ἐξουσίαι, Κυριότητες, Ἀρχάγγελοι, καὶ αὐτὰ τὰ Σεραφίμ· ἀλλὰ ταῦτα πάντα αὐτοῦ ἐστιν· ὁ μὲν γὰρ, ὡς Υἱὸς συγκάθηται τῷ Πατρί· οἱ δὲ, παρεστήκασι λειτουργοῦντες αὐτῷ, καὶ δοξολογίαις εὐφημοῦντες αὐτόν.

(2) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος· „ Καὶ ἑαυτοὺς δὲ τῶν προσκυνούντων καὶ κλαιόντων εἶναί φασιν οἱ ἅγιοι, ὅπως ἂν προθυμοτέρους εἰς τὴν ἐξομολόγησιν παρασκευάσωσι τοὺς ἀκούοντας· οὐκ ἐκ τόπου δὲ εἰς ἕτερον ἰέναι κελεύουσι λέγοντες, δεῦτε· ἀλλὰ τὴν κατὰ γνώμην ἀπαιτοῦσι σύμβασιν· οὐκέτι γὰρ τοπικὴ προσκύνησις ἐστιν· ἀλλὰ προσκυ-

8: „ **Μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν**
„ **ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ.**

Τὸ σήμερον ἐδῶ δὲν σημαίνει μίαν διωρισμένην ἡμέραν, ἀλλ' ἀορίςως σημαίνει κάθε ἡμέραν, εἰς τὴν ὁποίαν δύναται νὰ λέγεται τὸ σήμερον· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Παῦλος αὐτὸ ἑρμήνευσεν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιςολῇ (Ἑβρ. γ. 7. 13.) καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν συντόμως, τὸ σήμερον σημαίνει κάθε καιρόν· (1) ἀνίσως λοιπὸν, λέγει ἀκούσητε τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ, ὅς τις σᾶς καλεῖ διὰ μέσου τῶν θείων γραφῶν, καὶ μάλιςα διὰ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, μὴ σκληρύνετε τὰς καρδίας σας παρακούοντες καὶ μὴ δεχόμενοι αὐτήν· καθὼς δὲν ἠκούσατε τὴν φωνὴν τοῦ ἰδίου Θεοῦ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ παραπικρασμοῦ: ὅταν δηλαδὴ παρεπικράνατε τὸν Θεὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. (2)

„ **Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν**
„ **τῇ ἐρήμῳ.**

Εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ εἰς τὸν οζ. Ψαλμὸν, ὅτι „ Παρεπίκραναν τὸν Ὕψιςον ἐν ἀνύδρῳ, καὶ ἐξεπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ τὰ λοιπά· Καὶ τότε γὰρ ἐσκλήρυναν οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι τὰς καρδίας των, καὶ ἀπεςράφηκαν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἤκουσαν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, καὶ ἀλησμόνησαν τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπίςησαν, ὅτι πάντα δύναται νὰ κάμῃ ὁ Θεός.

9: „ **Οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν·**
„ **ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα**
„ **μου.**

Τὸ οὗ, νοεῖται ἀντὶ ὅπου· δηλαδὴ ἐν τῇ ἐρή-

σκυνήσουσι τῷ Κυρίῳ κατὰ τὸν Προφήτην, ἕκαςος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ· (Σοφονίου β'. 11.) οὐκ αἰσθητῶς ϗ σωματικῶς, ἀλλ' ἐν Πνεύματι ϗ ἀληθείᾳ· ἄμεμπτος δὲ κλαυθμὸς, ϗ πᾶσαν κηλῖδα διαφεύγων, ὁ θαρσῶν ἐνώπιον Κυρίου γίνεσθαι· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι διδάσκει ἡ ἱςορία ϗ τοῦ Ἰωσίου ϗ τοῦ λαοῦ τὰ δάκρυα, ἃ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Δευτερονομίου προέχυσαν· „ ὁ δὲ Θεόδωρος· „ Ὅταν ἴδητέ φησιν, ἐν εἴδει τῷ καθ' ἡμᾶς ἤγουν ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ πεφηνότα τὸν τῶν ὅλων Βασιλέα ϗ Κύριον, τὸν σύνθρονον τῷ Πατρὶ Θεὸν λόγον, μὴ ἀγνοήσητε τὴν οἰκονομίαν· μὴ φύγητε τὸ προσκυνεῖν αὐτῷ· μὴ παραιτήσησθε τὸ προσπίπτειν αὐτῷ· ἐπίγνωτε δὲ μᾶλλον, ὅτι αὐτός ἐςιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, ϗ ἡμεῖς λαὸς αὐτοῦ· προσθέττει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Διδάσκει δὲ ἡμᾶς διὰ τοῦ ἐνώπιον Κυρίου, μὴ ἐνώπιον ἀνθρώπων, μηδὲ ἀνθρώποις τοῦτο ποιεῖν· ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ, κατὰ τό· „ Ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· „ Καὶ τί ἐςι τὸ σήμερον; κατὰ τὸν ἐνεςηκότα δηλονότι καιρὸν, καθ' ὃν γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενής· τότε γὰρ ἅπαντες ἠκούσαμεν τῆς φωνῆς αὐτοῦ· οὐ γὰρ λελάληκε πρὸς ἡμᾶς δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων Προφητῶν . . . ἀλλ' ὡς Θεὸς τῶν ὅλων ϗ Κύριος· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Τὸ σήμερον ὁ Ἀπόςολος εἰς πάντα τὸν παρατείνοντα τῆς ζωῆς ἡμῶν χρόνον ἐξήλειφε, κατὰ τό· „ Ἕως οὗ τὸ σήμερον καλεῖται (Ἑβρ. γ'. 13.) ϗ ὁ Ἀνώνυμος· „ Παρατείνει, λέγει, ἑκάςῳ τὸ σήμερον, μέχρι τοῦ βίου παντός· καί φησιν· ἐὰν βουληθείης καθ' ἑκάςην ἡμέραν, ὡς σήμερον καινῶς ἀκούων Θεοῦ, ϗ μὴ σκληρὸς εἶναι τὴν καρδίαν ϗ ἀνουθέτητος, ἔξεςί σοι, τῆς μὲν κακίας ἀποςῆναι, τῶν δὲ τῆς ἀρετῆς ἔργων ἐνάρξασθαι· πολλοὶ γὰρ, ϗ σχεδὸν οἱ πλείους ἡμῶν, τὸ μὲν σήμερον διακρούονται ϗ ἀργοὶ ϗ ῥᾴθυμοι παρατρέχουσιν, εἰς δὲ τὴν αὔριον ἀναβάλλονται· καὶ ἀντέχεσθαι μὲν τῶν ἀγαθῶν ἐπιτηδευμάτων κατεπαγγέλλονται· λανθάνουσι δὲ τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς ἑαυτῶν ζωῆς πάσας τὰς ἡμέρας ἐκδαπανήσαντες, γυμνοὶ τῶν τῆς ἀρετῆς ἱματίων ἐξελθόντες τοῦ βίου, ϗ κούφῃ τῇ νηῒ πλεύσαντες, μηδὲν φορτίον ἐπικομιζόμενοι· διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Βασίλειος· „ Πολλοὶ πολλὰ βουλευσάμενοι, τὸ αὔριον οὐ κατέλαβον· ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Δεινὸν ὑςεροβουλία, ϗ τηνικαῦτα τῆς ζημίας αἰσθάνεσθαι, ὅτε οὐκ ἔςι λύσις τῆς ζημίας μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν, ϗ τὸν πικρὸν συγκλεισμὸν τῶν ἑκάςῳ βεβιωμένων.

(2) Παραπικρασμὸν δὲ, (λέγει ὁ Θεοδώριτος) τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ πολλάκις γεγενημένην ἀντιλογίαν καλεῖ· ὁ δὲ λόγος προηγουμένως πρὸς τοὺς ἐκ περιτομῆς λέλεκται· οὕτω γὰρ ϗ ἐν ἑτέρῳ λέγει Ψαλμῷ· „ Ποσάκις παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ! παρώργισαν αὐτὸν ἐν γῇ ἀνύδρῳ! ἔδειξε δὲ ϗ τὸ τῆς γνώμης αὐθαίρετον· οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπε· μὴ σκληρυνθῆτε, ἀλλὰ μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, διδάσκων ὡς αὐτοί εἰσι τῆς τοιαύτης καρδίας δημιουργοί.

ρήμῳ· ἢ οὗ πειρασμοῦ· ἤτοι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ, τὸν ὁποῖον ἐπείρασάν με οἱ πρόγονοί σας· τὸν λόγον δὲ τοῦτον λέγει ἐκ προσώπου του τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· οἱ πρόγονοί σας, λέγει, ἐδοκίμασαν τὴν δύναμίν μου, καὶ εἶδον τὰ θαυμάσια καὶ τὰς εὐεργεσίας μου· περὶ τῶν ὁποίων διηγεῖται καὶ ὁ οζ. Ψαλμός.

10· „ Τεσσαράκοντα ἔτη προσώχθισα τῇ „ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπα· ἀεὶ πλα- „ νῶνται τῇ καρδίᾳ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔ- „ γνωσαν τὰς ὁδούς μου.

Τὸ τεσσαράκοντα ἔτη, μερικοὶ μὲν συνάπτουσι μὲ τὸ ἀνωτέρω λέγοντες· καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη· ἄλλοι δὲ τὸ συνάπτουσι μὲ τὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καθὼς εἶναι ἐδῶ: ἤτοι ἄχθος καὶ βάρος ἔλαβον, καὶ ἐδυσαρεστήθην εἰς τὴν γενεὰν ἐκείνην τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν· ὅθεν καὶ εἶπα, ὅτι αὐτοὶ εἶναι πάντοτε πεπλανημένοι κατὰ τὴν καρδίαν, καὶ ἀκατάστατον ἔχουσι γνώμην· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ λέγει ὁ Δαβίδ· „ Γενεὰ, ἥτις οὐ κατεύθυνε τὴν καρδίαν ἑαυτῆς (Ψαλ. οζ. 11.) ἀλλ' οὐδὲ ἐγνώρισαν, λέγει, ποτὲ οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι Ἰουδαῖοι τὰς ὁδούς μου: ἤτοι τὰς ἐντολάς μου· στράται γὰρ λέγονται αἱ ἐντολαὶ, διατί φέρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Θεόν· γνῶσιν δὲ ἐδῶ ἐννοεῖ, ὄχι τὴν διὰ ψιλῆς νοήσεως καὶ μελέτης, ἀλλὰ τὴν δι' ἐνεργείας καὶ πράξεως: ἤτοι δὲν ἠθέλησαν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, νὰ βάλλουν εἰς ἔργον καὶ πρᾶξιν τὰς ἐντολάς μου.

11: „ Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰ- „ σελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου.

Τὸ ὡς ἐδῶ εἶναι βεβαιωτικόν· βεβαίως, λέγει, ἀπεφάσισα, ὅταν ὠργίσθηκα κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι δὲν θέλουν ἔμβουν εἰς τὴν καταπαυσίν μου: ἤτοι εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· τὸ γὰρ εἰ ἐδῶ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ ου, καθὼς εἴπομεν ἐν τῷ πη. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „ Ἅπαξ ὤμοσα ἐν τῷ ἁγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι· ὅπου εἴπομεν καὶ τί εἶναι ὅρκος ἐπὶ Θεοῦ· περὶ δὲ τῆς ὀργῆς εἴπομεν ἐν τῷ ς· Ψαλμῷ κατὰ τὴν ἀρχήν. κατάπαυσις δὲ λέγεται ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, καθὸ αὐτὴ κατέπαυσε τοὺς εἰσελθόντας εἰς αὐτὴν Ἰουδαίους ἀπὸ κάθε μετάβασιν καὶ περιπλάνησιν, ὁπου ἔκαμαν τεσσαράκοντα χρόνους ἐν τῇ ἐρήμῳ· (1) καθὼς λοιπὸν οἱ παλαιοὶ Ἰουδαῖοι δὲν ἔμβηκαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, διατὶ ἐπαρήκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ: ἔτζι καὶ ὅσοι χριστιανοὶ παρακούουν καὶ δὲν φυλάττουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, δὲν θέλουν ἔμβουν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει· „ Τρεῖς οἶδεν ἡ Γραφὴ καταπαύσεις· μίαν τὴν σαρκικὴν τὴν τοῦ Σαββάτου· καὶ ἑτέραν τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς ἣν Ἰησοῦς κατέπαυσε τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς ἐν τεσσαράκοντα ἔτεσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ πλάνης καὶ μεταβάσεως· καὶ τρίτην τὴν ἐπουράνιον, ἣν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος σημαίνει· οὐκ ἂν δὲ ἑτέρας ἐμέμνητο ἐνταῦθα, εἰ ἀληθῶς ἐκείνη ἦν κατάπαυσις· ὥστε κυρίως κατάπαυσίς ἐστιν, ἡ μετὰ τὴν τοῦδε κόσμου ἀπαλλαγὴν ἐν ταῖς ἄνω μοναῖς κατοίκησις· εἰς ἣν εἰσελθεῖν σπουδάσωμεν· τούτων μεμνημένος ὁ θεῖος Ἀπόστολος, τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ τὰς φωνὰς ἀνατίθησι λέγων· „ Διὸ καθὼς λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ καὶ τὰ ἑξῆς· ὁ δὲ Προφήτης λέγει (ὁ Δαβὶδ) ὅτι ἐπείρασαν τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον (ἐν τῷ οζ'. Ψαλμῷ) εἰ οὖν κατὰ Παῦλον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει, ὅτι ἐπείρασάν με ἐν τῇ ἐρήμῳ· ὁ δὲ Δαβὶδ διαμαρτύρεται, ὅτι ὁ ἐν τῇ ἐρήμῳ πειρασθεὶς ὕψιστός ἐστι Θεὸς, ἐνεφράγη ἄρα τὰ στόματα τῶν πνευματομάχων, σαφῶς τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Δαβὶδ κηρύττοντος τὴν Θεότητα τοῦ Πνεύματος.

ΨΑΛΜΟΣ ϡβ.

„ Αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαβίδ· ὅτε ὁ οἶκος ᾠκοδόμητο μετὰ τὴν „ αἰχμαλωσίαν, Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς δὲν ἔχει ἐπιγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· διατὶ δὲ αἶνος ᾠδῆς ἐπεγράφη παρὰ τῶν Ἑβδομήκοντα, προείπομεν εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμόν· οἴκου δὲ οἰκοδομὴ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἱστορικῶς μὲν εἶναι ἡ παρὰ τοῦ Ζοροβάβελ γενομένη ἀνάκτισις τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀναγωγικῶς δὲ, οἴκου οἰκοδομὴ νοεῖται, ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀνθρωπίνου προσλήμματος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκατοίκησεν ὁ Υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὕστερα ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, τὴν ὁποίαν αἰχμαλώτευσεν ὁ Διάβολος· περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Δαβίδ· „ Ἀναβὰς εἰς ὕψος αἰχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν, κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον· ἡ οἰκοδομὴ οἴκου εἶναι ἡ σύστασις τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ὁ μέγας καὶ σοφὸς ἀρχιτέκτων υἱὸς τοῦ Θεοῦ ᾠκοδόμησε, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὅλα γὰρ αὐτὰ προβλέπωντας ὁ Δαβίδ, παρακινεῖ τοὺς Χριστιανοὺς διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, νὰ μελῳδήσουν εἰς τὸν Θεὸν ὕμνον εὐχαριστήριον.

1. „ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινόν.

Τί εἶναι τὸ καινὸν ᾆσμα, εἴπομεν ἐν τῷ λϚ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „ Ἄσατε αὐτῷ ᾆσμα καινόν· δηλαδὴ, ὅτι εἶναι τὰ ᾄσματα, ὁποῦ ἐσύνθεσαν οἱ Χριστιανοὶ, καὶ ψάλλουσιν εἰς τὰς ἁγίας Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ· ἠμπορεῖ δὲ νὰ ἦναι ᾆσμα καινὸν, καὶ ἐκείνη ἡ δοξολογία, ὁποῦ ἤνεσαν οἱ Ἄγγελοι: ἤγουν τό· „ Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. (Λουκ. Ϛ. 14.) πότε δὲ ταύτην ἤνεσαν; ὅτε ᾠκοδομήθη ὁ οἶκος: ἤτοι ὅταν ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτήν (1)

„ Ἀ-

(1) Κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Διόδωρον· „ Τὸ Πνεῦμα τοῖς Ἀποστόλοις παρακελεύεται τὸ καινὸν ᾆσμα: τουτέστι τὴν νέαν Διαθήκην ἐξηγεῖσθαι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην Ἔθνεσιν· οἱ μὲν γὰρ ἐν νόμῳ, τὰς ἐπὶ τοῦ Φαραὼ δυναστείας ᾖδον λέγοντες· ᾄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασαι· λαμπρότερα δὲ καὶ ἀσυγκρίτως ὑπερκείμενα προαναθεωροῦντες ἐν Πνεύματι τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας τὰ κατορθώματα, διακεκράγασι τῶν ἁγίων τινες· „ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινόν· τοῦτο δὲ ἦν· „ Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, σκυλεύσας τὸν ᾍδην· πάντα γέγονεν ἐν Χριστῷ καινὰ, καὶ τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Ἄδειν δὲ τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινὸν κελευόμεθα, εἴτε οἱ εἰς Βαβυλῶνα καὶ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν κατασυρέντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, κἀκεῖ μὲν οὐ δυνάμενοι τὴν θείαν ᾄδειν ᾠδὴν, ὡς ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας, ἐνταῦθα δὲ νέαν ᾠδὴν καὶ πολιτείαν στησάμενοι, εἴτε οἱ μείναντες ἐν τῷ καλῷ καὶ προκόπτοντες, καὶ τὸ μὲν, κατωρθωκότες ἤδη, τὸ δὲ, κατορθοῦντες παρὰ τοῦ καινοποιοῦ Πνεύματος.

„ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ.

Ὑμνήσατε, λέγει, ὕμνους εἰς τὸν Χριστὸν ὅλη ἡ γῆ· διατὶ αὐτὸς ἦλθε νὰ ἐλευθερώσῃ ὅλην τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τοῦ Διαβόλου· τοῦτο δὲ δὲν δύναται νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὴν αἰσθητὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ· ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν οἰκοδομὴν αὐτὴν δὲν ὠφελήθηκαν τὰ ἄλλα Ἔθνη· ὅθεν εἰς μόνην τὴν οἰκοδομὴν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ἁρμόζει. (1)

2 : „ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, εὐλογήσατε τὸ ὄ-
„ νομα αὐτοῦ.

Εὐφημήσετε, λέγει, τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, διατὶ αὐτὸ εἶναι σωτήριον· Ἰησοῦς γὰρ, Σωτὴρ ἑρμηνεύεται· ἢ διατὶ αὐτὸ εἶναι παντοδύναμον κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μετὰ πίστεως τὸ ὀνομάζουσι· τρεῖς φοραῖς δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον τὸ, ἄσατε τῷ Κυρίῳ· διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μία Θεότης εἶναι τῶν τριῶν προσώπων· καὶ μία λατρεία καὶ ἓνα ᾆσμα πρέπει εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα. (2)

„ Εὐαγγελίζεσθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ
„ σωτήριον αὐτοῦ.

Διαγγέλλετε, καὶ κηρύττετε πάντοτε τὸ σωτήριον κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ὁ λόγος δὲ οὗτος λέγεται πρὸς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ τοὺς τῶν Ἀποστόλων διαδόχους· ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν λθ. Ψαλμὸν τὴν ἐξήγησιν τοῦ· „ Τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου εἶπα.

3 : „ Ἀναγγείλατε ἐν τοῖς Ἔθνεσι τὴν
„ δόξαν αὐτοῦ· ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς
„ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.

Κηρύξατε, λέγει, εἰς τὰ Ἔθνη τὴν δόξαν: ἤτοι τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ τὰ δι' ἡμᾶς πάθη αὐτοῦ· δόξα γὰρ εἶναι εἰς τὸν Δεσπότην, τὸ νὰ πάθῃ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν δούλων του· ὁμοίως κηρύξατε καὶ τὰ θαυμάσια ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐποίησε συναναστρεφόμενος μὲ τοὺς ἀνθρώπους. (3)

4 : „ Ὅτι

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Θεοδώρητος εἶπε· „ Πῶς ταῦτα Ἰουδαίοις ἁρμόττει παρὰ πάντων πολεμουμένοις ἀνθρώπων ϗ οὐ
γὰρ ἥσθησαν οἱ τὴν ἐκείνων ἰδόντες ἐλευθερίαν, ἀλλὰ τοὐναντίον ἠχθέσθησαν· ϗ παντοδαποῖς αὐτοὺς κακοῖς πε-
ριβαλεῖν ἐπειράθησαν· ὁ δὲ προφητικὸς λόγος πᾶσαν τὴν οἰκουμένην εἰς χορείαν καλεῖ, καινῶν ϗ νέων ἀγαθῶν ἐ-
παγγελίαν περιέχων· ϗ οὐ τῷ Ἰουδαίων λαῷ· ἀλλὰ πάσῃ τῇ γῇ προσπεφωνημένος· ἐπὶ καινοῖς γὰρ πράγμασι,
καινῆς χρεία ϗ τῆς ὑμνῳδίας· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Πάντα γέγονεν ἐν Χριστῷ καινά, ϗ τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε·
ϗ ἐφ' ἡμῖν πεπλήρωται τὸ ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν γεγραμμένον· „ Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου· ἀνε-
καινίσθημεν γὰρ ἐν Χριστῷ, τὸν μὲν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποδυσάμενοι, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς
ἀπάτης· ἐνδυσάμενοι δὲ τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν.

(2) Ἄλλος δὲ εἶπε· „ Οὗτοι πάντες οἱ ᾄδοντες τῷ Θεῷ, πρὸς τὸ ᾄδειν αὐτῷ ϗ εὐλογεῖν τὸ ὄνομα αὐτοῦ προ-
στάττονται· διὰ γὰρ ἔργων ἀγαθῶν ϗ γνώσεως τῆς ἀληθείας, εὐλογεῖ τις ϗ δοξάζει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιός φησι· „ Βούλεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον συντόνῳ ϗ ἀδιαστάτῳ σπουδῇ ἐπιτελεῖν αὐτοὺς τὸ
Εὐαγγελικὸν ἔργον· τὸ γὰρ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τοῦτο παρίστησι, τὸ διηνεκῶς αὐτοὺς Εὐαγγελίζεσθαι τὸ σωτήριον,
περὶ οὗ εἴρηται· οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου· (Ἰωάν. δ'. 42.) ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει·
„ Δυνατὸν τὸ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐκλαβεῖν τὰς δύω Διαθήκας, τοῦ Σωτῆρος ὄντος ἡλίου τῆς δικαιοσύνης· ἐπεὶ οὖν
οἱ εὐαγγελίζεσθαι προσταττόμενοι νομομαθεῖς ὄντες ϗ τῆς πρώτης ἡμέρας (ἤτοι τῆς παλαιᾶς Διαθήκης) τὸν
φωτισμὸν εἶχον, ἀκολούθως ἐκ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡμέραν ἄλλην τὴν κατὰ τὴν καινὴν Διαθήκην φωτιζόμενοι, τὸ
Θεοῦ σωτήριον ἀναγγέλλουσιν· ἀναγγέλλουσι δὲ ϗ τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστὸς, τυγχάνων ἀπαύγασμα
τῆς δόξης τοῦ Πατρός· περὶ ἧς γέγραπται ἐν Ἡσαΐᾳ· „ Καὶ ὀφθήσεται ἡ δόξα Κυρίου· (Ἡσ. μ'. 5.)
Πρὸς τούτοις δὲ ϗ ἀναγγέλλειν ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ προστάττονται· περὶ ὧν ἐν τῷ λθ'. Ψαλμῷ
πρὸς

4 : „ Ὅτι μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα· φοβερός ἐστιν ὑπὲρ πάντας τοὺς „ Θεούς.

Διὰ τοῦτο, λέγει, κηρύξατε τὰ θαυμάσια τοῦ Κυρίου, διατὶ αὐτὸς εἶναι, μέγας μὲν, ὡς παντοδύναμος· αἰνετὸς δὲ, ὡς φιλάνθρωπος· εἶναι δὲ καὶ φοβερὸς· διατὶ ἠμπορεῖ νὰ τιμωρήσῃ καὶ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα· καὶ ὄχι μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχήν· οἱ δὲ ἄλλοι Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν: ἤτοι οἱ Δαίμονες, δὲν ἔχουν τοιαύτην δύναμιν· καὶ ὁ μὲν Κύριος εἶναι τῇ ἀληθείᾳ φοβερὸς καὶ τρομερός· οἱ δὲ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν κατὰ φαντασίαν μόνον φαίνονται φοβεροὶ, καὶ ὄχι κατὰ ἀλήθειαν.

5 : „ Ὅτι πάντες οἱ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν. Δαιμόνια· ὁ δὲ Κύριος, τοὺς οὐρανοὺς „ ἐποίησεν.

Οἱ μὲν Ἕλληνες ὠνόμαζον τοὺς Θεούς των Δαίμονας· ἐπειδὴ ἦτον Δαίμονες: ἤτοι ἐπιστήμονες τοῦ καλοῦ· ἐκ τοῦ δαίω τὸ μανθάνω ἐτυμολογούμενοι· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ ὀνομάζομεν αὐτοὺς Δαίμονας, ὡς ἐπιστήμονας τοῦ κακοῦ· τοιοῦτοι μὲν, λέγει, εἶναι οἱ Θεοὶ τῶν Ἐθνῶν· ὁ δὲ ἀληθὴς Θεος, αὐτὸς ἐποίησε τοὺς οὐρανοὺς καὶ ὄχι μόνον τοὺς οὐρανούς, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ κτίσματα· „Πάντα γὰρ λέγει ὁ Ἰωάννης, δι' αὐτοῦ ἐγένετο· (Ἰω. α. 3.) εἶπε δὲ τοὺς ἀνθρώπους μόνον ὁ Δαβὶδ, καθὸ οἱ οὐρανοὶ εἶναι κτίσματα μεγαλοπρεπέστερα ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ θαυμασιώτερα. (1)

6 : „ Ἐξομολόγησις καὶ ὡραιότης ἐνώπιον „ αὐτοῦ.

Διὰ μέσου τῶν λέξεων φανερώνει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἔχοντας· ἐξομολόγησιν γὰρ λέγει, τοὺς ἐξομολογουμένους τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· ὡραιότητα δὲ, τοὺς ὡραίους γενομένους κατὰ τὴν ψυχήν· διατὶ ἐκαθρίζοντο καὶ ὡραΐζοντο διὰ μετανοίας· οὗτοι λοιπὸν, λέγει, στέκονται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ „ Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν (Ψαλ. λγ. 15.) (2)

„ Ἁγιωσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια ἐν τῷ „ ἁγιάσματι αὐτοῦ.

Ἀ-

πρὸς τὸν Θεὸν εἴρηται· „ Πολλὰ ἐποίησας σὺ Κύριε ὁ Θεός μου τὰ θαυμάσιά σου· τῶν τοιούτων δὲ θαυμάτων τὸν ποιητὴν ὑμνῶν Ἡσαΐας, φησί· „ Κύριε ὁ Θεός μου δοξάσωσε, ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου· ὅτι ἐποίησας θαυμαστὰ πράγματα βουλὴν ἀρχαίαν ἀληθινήν (Ἡσ. κε΄. 1.) Χριστὸς γὰρ ὁ Σωτὴρ θαυμαστὰ πεποίηκεν, ἐλευθερώσας πᾶσαν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ Διαβόλου καταπονουμένην.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Τοῦτο μάλιστα τὰ Ἔθνη ἐπὶ τὸν τοῦ Κυρίου φόβον προτρέπεται, τὸν ἐμπρησμὸν ἑωρακότα τῶν παρ' αὐτοῖς δοκούντων θεῶν· ἔγνωσαν γὰρ ὡς ἅπαντες ἐκεῖνοι, οὐκ εἰσὶ θεοὶ, ἀλλὰ Δαιμόνια: τουτέστι πονηρὰ καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα, τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἐφ' ἑαυτοὺς ἁρπάζοντα· ὁ μὲν οὖν κυρίως Θεὸς, ὡς πάντων δημιουργὸς, θεοὶ δὲ, οἳ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, κατὰ τὸ ἐν Ἱερεμίᾳ γεγραμμένον, ἀπολέσθωσαν, ὡς ἀλλότριον σφετερισάμενοι ὄνομα· λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτής· „ Ὅτι μέγας ὁ Κύριος λέγεται· οὐ κατ' ἐπίδοσιν καὶ ὄγκον (ἀσώματος γάρ·) ἀλλὰ καθ' ὑπεροχὴν ἀσύγκριτον δημιουργικῆς δυνάμεως· εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἄῤῥητον ἔχει τὸ μέγεθος τῶν ὅλων ὁ Κύριος, καὶ κατὰ τῶν ψευδωνύμων θεῶν τὴν οἰκείαν ἔδειξε δύναμιν, καὶ τὴν ἐκείνων ἀπάτην ἐξήλεγξεν· οἱ μὲν καλούμενοι θεοὶ, Δαίμονες ὤφθησαν πονηροὶ, ὁ δὲ ἡμέτερος, τῶν οὐρανῶν Ποιητὴς ἀπεφάνθη· ἐπὶ γὰρ τοῦ ἑκουσίου πάθους, οὐ μόνον ἥλιος ἐσκοτίσθη καὶ πέτραι διεῤῥάγησαν, καὶ τὸ τοῦ ναοῦ καταπέτασμα κατεσχίζετο, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις ἐσαλεύοντο, καὶ συντόμως εἰπεῖν, τὸ πᾶν ἀνυπαρξίαν ἠπείλει, βλέπον τὸν φέροντα τὰ πάντα ἐπὶ Σταυροῦ κρεμάμενον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τί ἐστι τὸ ἐνώπιον αὐτοῦ; οὐδένα φησιν, ἐφορᾶν ἀξιοῖ ὁ Θεὸς, εἰ μήτις εἴη ὡραιότητα τὴν πνευματικὴν ἔχων εἰς νοῦν καὶ καρδίαν· εἰδὼς καὶ ἐξομολογεῖσθαι: τουτέστι δοξολογεῖν μεγαλοπρεπῶς καὶ ἀ-

Ἁγίασμα τοῦ Θεοῦ εἶναι οἱ κατὰ τόπους ναοί: ἤτοι αἱ Ἐκκλησίαι· ἐπειδὴ καὶ ἁγιάζονται ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἁγιάζουσιν ἐκείνους. ὁποῦ μετὰ πίστεως ἐμβαίνουν εἰς αὐτάς· εἰς ταύτας λοιπὸν, λέγει, τὰς ἁγίας Ἐκκλησίας, ἁγιωσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια πολιτεύεται: ἤτοι καθαρότης, καὶ τὰ εἰς τοὺς μεγάλους καὶ ἁγίους ἄνδρας πρέποντα ἔργα· ἅγιοι γάρ φησιν ἔσεσθε, ὅτι ἅγιος ἐγὼ Κύριος, (Λευΐ. κ. 7.) (1)

7: „ Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ αἱ πατριαὶ τῶν „ Ἐθνῶν· ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν „ καὶ τιμήν.

Πατριαὶ εἶναι τὰ γένη καὶ οἱ συγγένειαι τῶν ἀνθρώπων· ἢ πατριαὶ τῶν Ἐθνῶν εἶναι, οἱ πνευματικοὶ πατέρες αὐτῶν: ἤγουν οἱ Πατριάρχαι ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι (2) δόξαν δὲ λέγει τὴν διὰ τῶν ὕμνων δοξολογίαν· τιμὴν δὲ τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ· διατὶ ἀνίσως κατὰ τὸν Ἀπόστολον ἐσὺ Χριστιανὲ, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζῃς, (Ῥωμ. 6. 23) φανερὸν, ὅτι διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν, τιμᾷς τὸν Θεόν· τοιαύτην λοιπὸν, λέγει, δόξαν καὶ τιμὴν προσφέρετε ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὸν Κύριον· καθὼς τοῦτο ἀπαραλλάκτως εἶπε καὶ εἰς τὸν κη. Ψαλμόν· ἢ καὶ ἄλλως προσφέρετε εἰς τὸν Χριστὸν, δόξαν μὲν, ὡσὰν εἰς Θεόν. (αὐτοῦ γὰρ ἴδιον τὸ δοξάζεσθαι· ὅθεν καὶ τὰ Χερουβὶμ τοιαύτην ὑμνῳδίαν αὐτῷ προσφέρει· „ Εὐλογημένη ἡ δόξα Κυρίου ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ (Ἰεζ. γ. 12.) τιμὴν δὲ προσφέρετε εἰς αὐτὸν, ὡσὰν εἰς πατέρα· „ Τίμα γάρ φησι, τὸν Πατέρα σου (Ἐξ. κ. 12) διατὶ ὁ Χριστὸς, καὶ Θεὸς ἡμῶν εἶναι, καθὸ δημιουργός μας· καὶ Πατὴρ, καθὸ διὰ τοῦ Βαπτίσματος μᾶς ἔκαμεν υἱούς του κατὰ χάριν· ὅθεν εἶπε περὶ αὐτοῦ ὁ Ἡσαΐας· „ Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· (Ἡσ. θ. 6.)

8: „ Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι „ αὐτοῦ.

Προσφέρετε, λέγει, ὦ Χριστιανοί, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ δόξαν διὰ τῶν ἐπαινετῶν σας πράξεων, ὡς εἴπομεν εἰς τῷ κη. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ ἴδιον τοῦτο ῥητὸν καὶ ἐκεῖ εὑρισκόμενον· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἔχοντας τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦτο Χριστιανοὺς ὀνομαζομένους, νὰ δοξάζουν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ μὲ ἔνδοξον καὶ ἐπαινετὴν πολιτείαν· τρεῖς φοραῖς δὲ καὶ ἐδῶ εἶπε τὸ αὐτὸ, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μία εἶναι ἡ Θεότης καὶ ἡ λατρεία τῶν τριῶν προσώπων τῆς ἁγίας Τριάδος. (3)

„ Ἀ-

ἀξίως τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης· τοῦτό ἐστιν ἐξομολόγησις καὶ ὡραιότης ἐνώπιον αὐτοῦ: τουτέστιν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ· εἶπε δὲ καὶ ὁ Διόδωρος· „ Ὁ τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος καὶ ὡραιότητα κεκτημένος καὶ τὴν συμφυῆ ταύτῃ κατ' εὐχαριστίαν ἐξομολόγησιν, ἐνώπιον παρίσταται τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν λέγοντα (Προφήτην Ἡλίαν) „ Ζῇ Κύριος τῶν Δυνάμεων, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ· παντὸς ἁμαρτάνοντος, φεύγοντος ἐνώπιον ἵστασθαι τοῦ Θεοῦ· οὐ διαμενοῦσι γάρ φησι, παράνομοι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου. (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(1) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Ἁγίασμά ἐστι τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος, δι' οὗ τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφανεὶς ὁ Θεὸς τὰς τῆς οἰκείας μεγαλοπρεπείας ἐκπέμπει μαρμαρυγὰς, καὶ πάντας εἰς προσκύνησιν ἄγει.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Κύριλλος εἶπε· „ Πατριὰς τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους φησιν, ἱερέας, φημὶ, καὶ προέδρους, οἷς καὶ πρέπει διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν δοξάζειν τὸν Θεόν· καὶ μὴν καὶ τιμᾶν ἀπὸ δικαίων πόνων αὐτόν.

(3) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „ Ὅτι πρέπει νὰ προσφέρῃ τινὰς τῷ Χριστῷ δόξαν καὶ τιμὴν, διὰ τοῦ δοξάζειν αὐτοῦ τὴν σωτήριον διδασκαλίαν, ἐν τῷ διαλάμπειν ἔργοις ἀγαθοῖς ἐναντίον ἀνθρώπων· ὅπως ὁρῶντες αὐτὰ δοξάζωσι τὸν ἐπουράνιον Πατέρα· εἰδέ τις μὴ δυνατὸς εἴη κατὰ τὰ εἰρημένα δοξάζειν τὸν Θεὸν, κατὰ τὸν δεύτερον, ὡς ἂν φαίη τις, πλοῦν, τῷ ὀνόματι αὐτοῦ δόξαν ἀναφερέτω, αὐτὸ τὸ ὄνομα Κυρίου μεθ' ὑγιοῦς καὶ ἀληθοῦς πίστεως δοξάζων· ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ εἰπὼν δεύτερον, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ, τὸν Σταυρὸν διὰ τῆς δόξης αἰνίττεται· ὃν τῷ Χριστῷ προσφέρεσθαι βούλεται, ὡς αὐτοῦ δόξαν τυγχάνοντα· διόπερ οἱ λοι-

ποὶ

„ Ἄρατε θυσίας καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς „ τὰς αὐλὰς αὐτοῦ.

Λάβετε, λέγει, ὦ χριστιανοὶ, θυσίας πνευματικὰς, καὶ πηγένετε εἰς τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ· „ Πνεῦμα γάρ φησιν ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. (Ἰωάν. δ. 24.) Πνευματικαὶ δὲ θυσίαι, εἶναι αἱ ἀρεταί· αὐλαὶ δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι. (1)

9: „ Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐλῇ ἁ„ γίᾳ αὐτοῦ.

Εἰς τὸν κη. Ψαλμὸν ἑρμηνεύσαμεν τὸ ῥητὸν τοῦτο, καὶ ἐκεῖ εὑρισκόμενον ἀπαραλλάκτως· αὐλὴν δὲ ἁγίαν, τὴν ἐπὶ γῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ὀνομάζει, ἢ καὶ τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν· πρόσεχε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ὁ Δαβὶδ εἰπὼν ἀνωτέρω αὐλὰς πληθυντικῶς, εἶπεν ἀκολούθως ἐδῶ αὐλὴν ἑνικῶς· διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ, πολλαὶ μὲν εἶναι κατὰ τὸν ἀριθμὸν, μία δὲ κατὰ τὴν πίστιν· καὶ χωρισμέναις μὲν εἶναι ἡ Ἐκκλησίαις κατὰ τοὺς τόπους, ἠνωμέναις δὲ εἶναι κατὰ τὴν ὁμοδοξίαν.

„ Σαλευθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ „ πᾶσα ἡ γῆ.

Ὅλη, λέγει, ἡ γῆ, ἂς μετακινηθῇ ἀπὸ τὴν πλάνην εἰς τὴν ἀλήθειαν, μὲ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ παρουσίαν τοῦ Κυρίου κατὰ τὸν ἑρμηνευτὴν Τιμόθεον· τοῦτο δὲ τὸ σάλευμα καὶ τὴν μετακίνησιν, σεισμὸν ὠνόμασεν ὁ Προφήτης Ἀγγαῖος εἰπών· „ Ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείσω τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηράν· καὶ συσσείσω πάντα τὰ Ἔθνη· καὶ ἥξει τὰ ἐκλεκτὰ πάντων τῶν Ἐθνῶν (Ἀγ. β. 7.) ἠμπορεῖ δὲ νὰ εἴπῃ τινας, ὅτι ὁ στίχος οὗτος ἐτελειώθη εἰς τὸν καιρὸν τῆς σταυρώσεως, ὅταν ἐσαλεύθη ὅλη ἡ γῆ μὲ τὸν παγκόσμιον σεισμόν· καὶ πρὸς τούτοις ἐτελειώθη, ὅταν ὁ Κύριος ἐφάνη διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του· τότε γὰρ ἐσείσθησαν οἱ λαοὶ, καὶ ἐταράχθησαν τὰ Ἔθνη διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

10: „ Εἴπατε ἐν τοῖς Ἔθνεσιν, ὅτι Κύρι„ ος ἐβασίλευσεν. (2)

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ϟβ. Ψαλμοῦ, τοῦ λέγοντος· „ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι διὰ τοῦτο ὁ Κύ-

ριοι τῶν ἑρμηνευτῶν, δόξαν ὀνόματος ἐκδεδώκασι· πῶς δὲ αὐτῷ προσφέρομεν τὸν Σταυρὸν, ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ σταυρώσαντες.

(1) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Θυσίας λέγει τὰς λογικὰς καὶ πνευματικὰς, ἃς ὁρῶμεν διηνεκῶς ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν προσφερομένας καὶ ἱερουργουμένας ὑπὸ τῶν ἱερέων· ὅθεν εἶπε καὶ διὰ τοῦ Προφήτου· „ Θυσίαν οὐ προσδέξομαι ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν, ὅτι ἀπὸ Ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι Δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόξασται ἐν τοῖς Ἔθνεσι, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ὀνόματί μου, καὶ θυσία καθαρά· (Μαλ. α΄. 10.) ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Εὖ δὲ καὶ τὸ φάναι ἄρατε θυσίας: τουτέστι μετεωρίσατε τὸ περὶ θυσιῶν νόημα· μὴ χαμαιζήλως βουθυτοῦντες καὶ τὰ λοιπὰ σφάζοντες ζῶα· ἀλλ᾽ ὑψηλῶς τὰ διὰ τούτων διανοούμενοι, τὰς πνευματικὰς καὶ ἐπουρανίους θυσίας, ὧν ὑποδείγματα καὶ σκιὰ ἦσαν αἱ αἰσθητῶς προσαγόμεναι θυσίαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ποίας δὲ θυσίας ἀπαιτεῖ ἡ ψαλμῳδία, ὁ μακάριος μνημονεύει Παῦλος λέγων· „ Παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν εὐάρεστον τῷ Θεῷ τὴν λογικὴν λατρείαν.

(2) Σημείωσαι ὅτι ὁ θεῖος Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ Μάρτυς λέγει ἐν τῷ πρὸς Τρύφωνα τὸν Ἰουδαῖον διαλόγῳ, εὑρίσκεσθαι τοῦτο γεγραμμένον ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ τὸ ῥητὸν τοῦτο, οὕτως· „ Εἴπατε ἐν τοῖς Ἔθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ ξύλου· οἱ δὲ μεταγενέστεροι Ἰουδαῖοι ἐξήλειψαν τὸ ἀπὸ τοῦ ξύλου· ἐπειδὴ καὶ φανερῶς προφητεύει τὴν ἀπὸ

Κύριος ἐβασίλευσεν· ἐπειδὴ ἕως τότε ἐβασίλευεν ὁ Διάβολος καὶ ἡ ἁμαρτία κατὰ τὸν Κύριλλον· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως βασιλεία τοῦ Χριστοῦ, ἡ κατὰ πίστιν ἑκούσιος ὑποταγὴ τῶν ἀνθρώπων.

„ Καὶ γὰρ κατώρθωσε τὴν οἰκουμένην
„ ἥτις οὐ σαλευθήσεται.

Ἔκαμε, λέγει, τὴν οἰκουμένην ὁ Κύριος νὰ ὀρθοποδῇ εἰς τὴν εὐσέβειαν· ἢ ἐστερέωσεν αὐτὴν εἰς τὴν Θεογνωσίαν καὶ ἀρετήν· οἰκουμένην δὲ ὀνομάζει τὴν Καθολικὴν ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ Ἐκκλησίαν· „ Εἰς πᾶσαν γάρ φησι, τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν· (Ψαλ. ιη. 4.) περιττὸν δὲ εἶναι τὸ γὰρ· δὲν θέλει δὲ σαλευθῇ ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὸ νὰ ἐλευθερώθη μὲν ἀπὸ τοὺς Δαίμονας, ὁποῦ τὴν ἐσάλευον· ἐθεμελιώθη δὲ, ἐπάνω εἰς τὴν ἀρραγῆ πέτραν τῆς πίστεως· εὕρηται δὲ καὶ εἰς τὸν ιβ Ψαλμόν· „ Καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται· καὶ ὅρα τὴν ἐκείνου ἐξήγησιν. (1)

„ Κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι.

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ, λέγει, τῆς κρίσεως θέλει κρίνει ὁ Κύριος τοὺς λαοὺς μὲ εὐθύτητα καὶ δικαιοσύνην· τοῦτο τὸ ἴδιον ῥητὸν ἀπαραλλάκτως εὑρίσκεται καὶ εἰς τὸν θ΄. Ψαλμόν· ὅθεν ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτου ἐκεῖ.

11 : „ Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀ-
„ γαλλιάσθω ἡ γῆ. Σαλευθήτω ἡ
„ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.

Ἂς εὐφρανθοῦν, λέγει, οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἂς ἀγαλλιάσῃ ἡ γῆ διὰ τὸν Χριστὸν, τὸν ἐπουράνιον μὲν ὄντα πρότερον, καθὸ Θεόν· ἔπειτα δὲ γενόμενον ἐπίγειον, καθὸ ἄνθρωπον· διότι τοῦ Χριστοῦ, τὸ μὲν ἤγουν ἡ Θεότης, ἄνωθεν κατέβη· τὸ δε: ἤγουν ἡ ἀνθρωπότης, κάτωθεν ἀνέβη· (2) Σάλευσιν δὲ ἐδῶ ὀνομάζει τὸ σκίρτημα τῆς καρδίας, τὸ ἐκ τῆς χαρᾶς προ-

ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ βασιλείαν τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Διατὶ ἐν τοῖς Ἔθνεσιν; ὅτι Ἑβραίων παῖδες τῆς ἀκοῆς οὐκ ἀνέχονται· διὰ πρὸς αὐτοὺς Παῦλος καὶ Βαρνάβας ἔλεγον· „ Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρότερον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ Ἔθνη (Πρά. ιγ΄, 46.)

(1) Ἔφη δὲ ὁ Τιμόθεος· „ Ἡ γῆ οὐκέτι σαλεύεται, οἰκουμένη ἀντὶ γῆς γεγενημένη· βασιλεύοντος γὰρ τοῦ Κυρίου, οὐχ ἁπλῶς γῆ μένει, ἀλλ' οἰκουμένη, οἰκοῦντος ἐν αὐτῇ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος καὶ τῶν θείων χαρισμάτων· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτής· „ Πρῶτον σαλεύεται ἡ γῆ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· εἶθ' ὕστερον κατορθοῦται ὑπ' αὐτοῦ· δηλοῦντος τοῦ λόγου συντέλειαν πρῶτον, εἶτα τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολήν· ἣν παρίστησι καὶ ὁ Προφήτης λέγων· „ Ἔσται οὐρανὸς καινὸς καὶ γῆ καινὴ, ἃ ἐγὼ ποιῶ μένειν ἐνώπιόν μου, λέγει Κύριος· (Ἡσ. ξϛ΄. 17.) ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἀληθῶς ἂν τοῦτο εἴη τὸ σαλευθῆναι τὴν γῆν, τὸ εἰς οὐρανὸν μεταβαλεῖν, καὶ φορέσαι ἡμᾶς τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, καὶ ἀποθέσθαι μὲν τὴν σαρκικὴν καὶ γεώδη διάθεσιν, ἀναλαβεῖν δὲ τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπουράνιον ἕξιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πᾶσά φησιν ἡ κτίσις κοινωνείτω τοῖς ἀνθρώποις τῆς εὐφροσύνης καὶ τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια θυμηδίας ἐμφορηθήτω· εἰ γὰρ ἐφ' ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι χαίρουσιν οἱ Ἄγγελοι, μείζονα δήπουθεν ἔχουσιν εὐφροσύνην ἐπὶ τῇ πάντων ἀνθρώπων μεταβολῇ· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ἐπὶ τῇ κατορθώσει τῆς οἰκουμένης αἱ οὐράνιαι Δυνάμεις ἔφασκον χαίρουσαι· „ Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ· ὁ μὲν γὰρ ἀρχέκακος Σατανᾶς· ὁ τῶν ζιζανίων σπορεύς· ὁ πάσης φαυλότητος εὑρετὴς καὶ διδάσκαλος, ἥρπασεν εἰς θάνατον τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐν ἀρχαῖς διὰ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως· ἀνεμόρφωσε δὲ πάλιν εἰς ἀφθαρσίαν αὐτὴν ὁ πάντων δημιουργὸς, καταργήσας τὸν θάνατον ἐν Χριστῷ, καὶ ἀποσμήσας τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν· οὐκοῦν ἐπὶ τούτοις ἑορτάζειν κελεύει τούς τε ὄντας ἐν οὐρανῷ, καὶ ἅπαντας τοὺς ἐπὶ γῆς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ δὲ Ἀνώνυμός φησι· „ Καὶ τίς ἡ τῆς εὐφροσύνης ὑπόθεσις, ἢ ἡ τοῦ Σωτῆρος ἄφιξις· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἅπας τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος, ὁ

τῶν

προξενούμενον· πλήρωμα δὲ τῆς Θαλάσσης, τὰ πέρατα αὐτῆς εἶπε· ἢ πλήρωμα Θαλάσσης εἶναι, οἱ ποταμοὶ, καὶ αἱ λίμναι, καὶ αἱ βρύσεις, καὶ ἁπλῶς· ὅλη ἡ φύσις καὶ τὸ ςοιχεῖον τοῦ νεροῦ· ἂς σκιρτήσῃ, λέγει, καὶ ἡ φύσις τοῦ νεροῦ διὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Σωτῆρος. (1)

12: „ Χαρήσεται τὰ πεδία καὶ πάντα τὰ
„ ἐν αὐτοῖς.

Θέλουν χαροῦν, λέγει, οἱ κάμποι τῆς γῆς· διατὶ μέλλει νὰ περιπατήσῃ διὰ μέσου αὐτῶν ὁ ἁγιάζων τούτους Χριςός. „ Ἔςη γάρ φησιν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τόπου πεδινοῦ (Λουκ. ς. 17.) πάντα δὲ τὰ ἐν τοῖς κάμποις εἶναι, τὰ δένδρα, τὰ χωράφια, τὰ ζῶα καὶ τὰ λοιπά.

„ Τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ξύ-
„ λα τοῦ δρυμοῦ.
13: „ Ἀπὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχε-
„ ται.

Τότε, λέγει, θέλουν χαροῦν ὅλα τὰ ξύλα τοῦ λόγγου· διατὶ ἀπὸ αὐτὰ μέλλει νὰ παρθῇ τὸ ξύλον τοῦ σωτηρίου ςαυροῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· θέλει γένῃ δὲ ἡ χαρὰ αὕτη καὶ εὐφροσύνη, ἀπὸ προσώπου Κυρίου: ἤτοι διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Χριςοῦ· διατὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἰς τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν· συνειθίζουν δὲ οἱ Προφῆται νὰ μεταχειρίζωνται προσωποποιΐας, καὶ νὰ προσαρμόζουν εἰς τὰ ἄψυχα καὶ ἄλογα τὰ τῶν ἐμψύχων καὶ λογικῶν, ὅταν θελήσουν νὰ φανερώσουν ὑπερβολικὴν εὐφροσύνην, διὰ νὰ δείξουν μὲ τὸ σχῆμα τοῦτο, ὅτι σχεδὸν καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα εὐφραίνονται· δύναται δὲ τινας νὰ νοήσῃ τοῦτο καὶ ἄλλως· οὐρανοὺς μὲν, λέγει τοὺς ἐπουρανίους Ἀγγέλους· γῆν δὲ, τοὺς ἐπιγείους ἀνθρώπους Θάλασσαν δὲ, τοὺς ἐν Θαλάσσῃ εὑρισκομένους ναύτας καὶ νησιώτας· κάμπους, δὲ τοὺς ἐν τοῖς κάμποις γεωργούς ξύλα δὲ τοῦ λόγγου, τοὺς ξυλοκόπους, καὶ τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὰ δάση καὶ τὰ βουνά· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· οὐρανοὺς μὲν λέγει ἐκείνους, ὁποῦ φρονοῦν τὰ οὐράνια, γῆν δὲ ἐκείνους, ὁποῦ φρονοῦν τὰ γήϊνα· Θάλασσαν δὲ τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν ἅλμην καὶ πικρίαν τῆς ἀσεβείας· κάμπους δὲ, τοὺς ἁμαλεῖς καὶ εὐκολονικήτους ἀπὸ τὰ πάθη· ξύλα δὲ λόγγου, τοὺς σκληροὺς καὶ ἀκάρπους εἰς τὴν ἀρετήν· ὅλοι γὰρ ἁπλῶς οἱ ἀνωτέρω ἄνθρωποι θέλουν γεμίσουν ἀπὸ τὴν ἡδονὴν διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου, μεταβαλλόμενοι εἰς τὴν πίςιν αὐτοῦ. (2)

„ Ὅτι ἔρχεται κρῖναι τὴν γῆν, κρινεῖ
„ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ
„ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ.

Διπλῆν, λέγει, θέλουν λάβουν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἡδονήν· ἕνα μὲν, διὰ τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Χριςοῦ· κατὰ τὴν ὁποίαν ἦλθε νὰ κατορθώσῃ καὶ νὰ σώσῃ τὴν οἰκουμένην· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, ὅταν ἔλθῃ νὰ κρίνῃ τὴν γῆν, καὶ νὰ ἀποδώσῃ μὲν εἰς τὸν καθ᾽ ἕνα κατὰ τὰ ἔργα,

τὴν θαλαττίαν μιμούμενος ζάλην τῶν θείων κηρυγμάτων δέξεται τὴν ἠχήν· προλέγει δὲ κατὰ ταυτὸν καὶ τὰς γεγενημένας τῶν ἀπίςων ἐπαναςάσεις κατὰ τῶν κηρύκων τῆς ἀληθείας· ὡς καὶ ἐν ἑτέροις Ψαλμοῖς ἀπεδείξαμεν.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ λέγει· „ Θάλασσαν τὴν πληθὺν τῶν Ἐθνῶν καλεῖ, ἥτις τῶν θείων κηρυγμάτων τὴν ἠχὴν δεξαμένη σεσάλευται: ἤτοι κεκίνηται εἰς τὸ ὑποδέξασθαι τὸ κήρυγμα· ἢ καὶ τὴν ἐναντίαν δύναμιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Προσωποποιΐᾳ ὁ προφητικὸς ἐχρήσατο λόγος· οὔτε γὰρ οὐρανὸς, οὔτε γῆ, οὔτε θάλασσα, οὔτε πεδία, οὔτε τὰ ξύλα λογικά τε ἐςι καὶ ἔμψυχα· ἀλλ᾽ οἱ ἐν τούτοις ὄντες, τὴν ὑμνῳδίαν τῷ Θεῷ προσφέρουσιν.

φωτου, νὰ ἐλευθερώσῃ δὲ καὶ τὰ ςοιχεῖα ἀπὸ τὴν φθοράν. Καὶ νὰ κρίνῃ μὲν τὴν οἰκουμένην: ἤτοι τὰ τῆς οἰκουμένης Ἔθνη. νὰ κρίνῃ δὲ καὶ τοὺς λαούς: ἤτοι τοὺς Ἰουδαίους. ἢ οἰκουμένην καὶ λαοὺς ὀνομάζει τοὺς αὐτούς. λαοὺς δὲ πληθυντικῶς, διὰ τὰς πολλὰς διαφορὰς τῶν γενῶν καὶ φυλῶν. κρινεῖ δὲ, ἐν δικαιοσύνῃ μὲν, καθὸ εἶναι ἀπροσωπόληπτος. ἐν ἀληθείᾳ δὲ, καθὸ ἀλανθάσως ἠξεύρει τὰ πάντα. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ϟϛʹ.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ ἀποκαθίσταται.
„ Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς δὲν ἔχει ἐπιγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν. οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα ἔγραψαν ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν, ςοχασθέντες ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν, ὁποῦ περιέχει ὁ Ψαλμός: τῷ Δαβὶδ δὲ ἐπιγράφεται οὗτος, διατὶ ἀνατίθεται εἰς τὸν ἐκ τοῦ Δαβὶδ γεννηθέντα Χριςὸν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον. Καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον. ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ σημαίνει ἱκανὸς τῇ χειρὶ, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριςὸς ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ πῶς εἶναι κυρίως ἱκανὸς χειρὶ, καθὸ παντοδύναμος. ὅταν δὲ ἡ γῆ αὐτοῦ ἀποκαθίςατο: ἤτοι ὅταν εἰρήνευσε καὶ ἐγαληνίασεν, ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Δαιμόνων κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον. " τοῦ Κυρίου γὰρ ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. (Ψαλ. κγ. 1.) τότε λοιπὸν ἥρμωσεν εἰς Χριςὸν ὁ παρὼν Ψαλμὸς, πρὸ πολλοῦ συντεθείς. (2)

1: „ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ.

Περὶ τοῦ ἐβασίλευσεν, εἴπομεν εἰς τὸν προλαβόντα Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό. „ Εἴπατε ἐν τοῖς Ἔθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσεν. ἐβασίλευσε δὲ ὁ Χριςὸς, ἀφ' οὗ κατέβαλε καὶ ἐνίκησε τὸν Διάβολον, καὶ

---

(1) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Καλῶς τὰ δύο τέθεικε, καὶ ὅτι ἥκει, καὶ ὅτι ἔρχεται. ἡ πρώτη μὲν γὰρ ἐπιφάνεια, δέδωκε τοῖς ἀνθρώποις τὴν θείαν ἐπίγνωσιν, ἡ δὲ δευτέρα, ποιήσεται τὴν τῶν πραγμάτων διάκρισιν. ὥςε, τὸ μὲν ἥκει, τὴν πρώτην παρουσίαν δηλοῖ. τὸ δὲ ἔρχεται, τὴν δευτέραν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος. „ Ἡμεῖς δὲ πάντες ἐσμὲν ἡ γῆ τοῦ Θεοῦ, οἱ πρότερον ἐν τῷ ἀγαθῷ ἀςατήσαντες, καὶ διὰ τοῦτο ἐν κατάρᾳ γενόμενοι. μετὰ τοῦτο δὲ τῆς κατάρας ἐξαιρεθέντες, καὶ τῆς ἐν τῷ ἀγαθῷ πάλιν ἐπιτυχόντες ςάσεως. καὶ τοῦτο εὐθὺς ἡ ἀρχὴ τῆς ψαλμῳδίας εὐαγγελίζεται. ὅτι τοῦ Κυρίου βασιλεύσαντος, ἡ γῆ εὐφραίνεται. ὡς ἂν εἴ τις λέγοι, ὅτι τοῦ ἡλίου λάμψαντος, ἡ γῆ φωτίζεται: οὕτω ἐπικρατούσης τοῦ Κυρίου τῆς βασιλείας, ἐν ἡμῖν ἐςιν ἡ εὐφροσύνη τῆς βασιλείας.

καὶ ἐθανάτωσε τὴν βασιλεύουσαν ἁμαρτίαν· καὶ περὶ τῆς ἀγαλλιάσεως δὲ τῆς γῆς, εἴπομεν εἰς τὸν Ψαλμὸν ἐκεῖνον.

„ Εὐφρανθήτωσαν νῆσοι πολλαί.

Ἃς χαροῦν, λέγει, αἱ κατὰ μέρος Ἐκκλησίαι, μὲ τὸ νὰ εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν ἁλμυρὰν θάλασσαν τῆς ἀπιςίας· αἱ ὁποῖαι, πρῴην μὲν ἐβυθίζοντο πανταχόθεν ἀπὸ τὰ κύματα τῶν πειρασμῶν, ὕςερον δὲ ἔλαβον ςάσιν ςερεὰν ἐν τῷ Χριςῷ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· (1) ἢ ἁπλῶς πρέπει νὰ νοήσωμεν, νήσους μὲν τὰς ψυχὰς τῶν πιςευσάντων, κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον (2) γῆν δὲ τὴν καινούριαν κτίσιν.

2: „ Νεφέλη καὶ γνόφος κύκλῳ αὐτοῦ.

Νεφέλη καὶ γνόφος εἶναι ἡ προσληφθεῖσα σὰρξ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου κατὰ τὸν Δίδυμον, ὡς κρύπτουσαν ἐν ἑαυτῇ τὴν Θεότητα· κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο, μὲ τό·„ Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ· κύκλῳ αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ. (Ψαλ. ιζ. 11.) (3)

„ Δικαιοσύνη καὶ κρίμα κατόρθω-
„ σις τοῦ θρόνου αὐτοῦ.

Ἡ δικαιοσύνη, λέγει, καὶ κρίσις εἶναι ςερέωσις τῆς βασιλείας τοῦ Χριςοῦ· ταῦτα γὰρ κατώρθωσαν ὁ Χριςὸς, ὅταν ἐβασίλευσε· καὶ ὄντως δικαία ἦτον ἡ κρίσις αὐτη: δηλαδὴ, τὸ νὰ νικήσῃ μὲν ὁ Χριςὸς τὸν τύραννον Διάβολον, νὰ ἐλευθερώσῃ δὲ τοὺς τυραννουμένους ἀπὸ αὐτὸν ἀνθρώπους· ἢ καὶ ἄλλως λέγει, ὅτι δικαιοσύνην: ἤτοι πᾶσαν καθολικῶς ἀρετὴν καὶ κρίσιν ὀρθὴν: ἤτοι διάκρισιν, ἐδίδαξεν ἡ βασιλεία τοῦ Χριςοῦ. (4)

3: „ Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται,
„ καὶ φλογιεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς
„ αὐτοῦ.

Ταῦ-

---

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἐγκαινίζονται πρὸς Θεὸν νῆσοι, ἅς τινας ὑποληπτέον εἶναι τὰς ἐξ
Ἐθνῶν Ἐκκλησίας, ἄρτι καθιςαμένας ϗ πῆξιν λαμβανούσας βάσιμον τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Πολ-
λαὶ δὲ εἶπε ϗ οὐ πᾶσαι, διὰ τὰς τῶν κακοδόξων Ἐκκλησίας· οὐ χρὴ γὰρ χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι· κατὰ δὲ τὸν Κύ-
ριλλον· „ Νῆσοι λέγονται αἱ Ἐκκλησίαι, ὅτι ἐν θαλάσσῃ εἰσι τῷ τῆδε κόσμῳ, ϗ τοῖς κύμασι καταπαιόμε-
ναι τοῖς διωγμοῖς, ἀνέχουσιν ὅμως ὑψοῦ ϗ ταῖς θλίψεσιν οὐ βαπτίζονται· πύλαι γὰρ Ἅδου οὐ κατισχύσου-
σιν αὐτῆς.

(2) Ὅθεν ϗ ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς εἶπε· „ Δύνασαι δὲ ϗ τὰς τῶν βεβαίων κατ' ἀρετὴν ψυχὰς νήσους φᾶναι,
ὑπὸ τῆς τρικυμίας ϗ ζάλης τῶν παθῶν, περικλυζομένας μὲν, πασχούσας δὲ ὑπ' αὐτῶν τοσύνολον οὐδέν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Διὰ τῆς νεφέλης ϗ τοῦ γνόφου, τὸ δυσθεώρητον τῆς θείας φύσεως ἀποσεμνύ-
νει ὁ λόγος· ὥσπερ γὰρ τὸν νεφέλῃ ϗ γνόφῳ συγκαλυπτόμενον ἀδύνατον ἰδεῖν· οὕτω πάμπαν ἀδύνατον θεάσα-
σθαι τὴν ἀόρατον φύσιν· ἀναμιμνήσκει δὲ ὅμως, ὡς αὐτός ἐςιν ὁ ἐν Σινᾶ ὄρει διὰ νεφέλης ϗ γνόφου τὴν οἰκείαν
ποιησάμενος ἐπιφάνειαν· ϗ διδάσκει, ὅτι εἰ ϗ τὴν θέαν ἀδύνατον κατιδεῖν, ἀλλ' οὖν, διὰ τῆς ἐνεργείας τὴν
ταύτης δύναμιν ἔνεςι θεωρῆσαι· προσθέττει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Ὅτι ἡ ἐν Χριςῷ ἀνθρωπεία φύσις, νεφέλη μὲν
ὀνομάζεται, ὡς οὐδαμῶς βάρος ἁμαρτίας ἔχουσα· ἐπὶ ταύτης δὲ καθήμενος ὁ Κύριος ἧκεν εἰς Αἴγυπτον πληρῶν
τὴν προφητείαν· „ Ἰδοὺ Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης ϗ ἥξει εἰς Αἴγυπτον, τὴν ἀλληγορικῶς καλουμένην
τὴν οἰκουμένην. ἐπὶ τῷ ποτίσαι δι' αὐτῆς τῆς νεφέλης τὸν πάντα κόσμον· γνόφος δὲ αὕτη λέγεται διὰ τὸ δυσ-
θεώρητον.

(4) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Αὕτη γέγονέ, φησι, τῆς ἀφίξεως ἡ αἰτία, τὸ κρῖναι δικαίως τὴν κρίσιν ἡμῶν:
ἣν ἔσχομεν δηλαδὴ πρὸς τὰς πονηρὰς ϗ ἀντικειμένας δυνάμεις· ϗ ὁ Ἀνώνυμος· „ Βεβασίλευκε γὰρ ἡμῶν ὁ Χρι-
ςὸς, ἵνα δικαιώσῃ πίςει τοὺς ἐν ἁμαρτίαις· ἐχρήσατο δὲ ϗ θεοπρεπεῖ ϗ φιλαγάθῳ κρίματι· δεδικαίωκε γὰρ οὐκ
ἐξ ἔργων δικαιοσύνης, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος. Καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Δικαιοσύνην γὰρ τοὺς ἀνθρώπους
, ἐπαι-

Ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν καιρὸν τῆς παγκοσμίου κρίσεως· ὅθεν καὶ ὁ Δανιὴλ ταῦτα σχεδὸν τὰ ἴδια θεασάμενος μὲ τοὺς προφητικούς του ὀφθαλμοὺς ἔγραψε· „ Ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ (Δαν. ζ. 10) ἐχθροὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ πείθονται εἰς τὸν Διάβολον· κύκλῳ δὲ αὐτοῦ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ πανταχόθεν.

4: „ Ἔφαναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῇ οἰ„ κουμένῃ.

Ἀστραπαὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ Ἀπόστολοι, οἵτινες ἐπειδὴ καὶ ἐμέθεξαν ἀπὸ τὸ ἀληθινὸν φῶς τοῦ Χριστοῦ, ἄστραψαν καὶ αὐτοὶ καὶ ἐφάνηκαν φῶς εἰς τὸν Κόσμον· ὅθεν ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος· „ Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ Κόσμου (Ματθ. ε. 14.) μὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι σύμφωνον καὶ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο τοῦ Δαβὶδ τὸ λέγον· „ Ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ· (Ψαλ. ιζ. 8.) (1)

„ Εἶδε καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ.

Ἡ γῆ, λέγει, ἤγουν οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι, εἴδοντας ἀστραπὰς ταύτας τοὺς Ἀποστόλους δηλαδὴ, καὶ ἀπὸ τὴν χαράν τους ἐσαλεύθησαν: ἤτοι ἐσκίρτησαν κατὰ τὸν Κύριλλον· ἢ μετεκινήθησαν ἀπὸ τὴν πλάνην εἰς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀπὸ τὸ σκότος εἰς τὸ φῶς· ἢ ἐσαλεύθησαν διὰ νὰ στερεωθοῦν καλλίτερα· ἐπειδὴ καὶ οἱ τεχνῖται, ὅταν θέλουν νὰ ἀνακαινίσουν τὰ παλαιωθέντα τεχνουργήματά των, σαλεύουν αὐτὰ πρότερον, διὰ νὰ τὰ κατασκευάσουν ὕστερον ὡραιότερα καὶ στερεώτερα· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγον οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἰουδαῖοι περὶ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα· „ Οἱ τὴν οἰκουμένην ὅλην ἀναστατώσαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεισιν. (Πράξ. ιζ. 6)

5: „ Τὰ ὄρη ὡσεὶ κηρὸς ἐτάκησαν ἀπὸ „ προσώπου Κυρίου, ἀπὸ προσώπου „ Κυρίου πάσης τῆς γῆς.

Ὄρη ἀλληγορικῶς εἶναι οἱ Δαίμονες, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὸν Ἀνώνυμον, διὰ τὸ ὑπερήφανον καὶ ὑψηλὸν φρόνημα ὁποῦ ἔχουν, καὶ διὰ τὸ ἄκαρπον καὶ σκληρὸν καὶ κρημνῶδες τῆς αὐτῶν θελήσεως· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ξζ. Ψαλμῷ· „ Ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρὸς, οὕτως ἀπολοῦνται οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ. (Ψαλ. ξζ. 2.)

6: „ Ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιο„ σύνην αὐτοῦ, καὶ εἴδοσαν πάντες „ οἱ λαοὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ.

Οὐ-

ἐπαίδευσεν ὁ Χριστὸς, ϗ τοὺς ἀδιακρίτως ἅπαντα δρῶντας, μετὰ κρίσεως ὀρθῆς ἐδίδαξε πολιτεύεσθαι· ταύτῃ αὐτοῦ ὁ θρόνος ϗ ἡ βασιλεία κατώρθωσε.

(1) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον· „ Ἀστραπαὶ νοοῦνται οἱ τοῦ θείου κηρύγματος λόγοι, οἳ κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης ἐκλάμπουσιν. Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Πυρὸς ϗ ἀστραπῆς ἐμνημόνευσεν: ἤγουν φωτὸς ϗ φλογός· ἐπεὶ, διπλῆ τοῦ πυρὸς ἡ ἐνέργεια· οὐ γὰρ μόνον τὸ καίειν, ἀλλὰ ϗ τὸ φωτίζειν ἔχει· ϗ τὸ μὲν φῶς, τοῖς δικαίοις ἀπομερίζεται, ἡ δὲ καῦσις, τοῖς παρανόμοις ἀφώρισαι· ὅθεν ϗ ὁ Κύριος εἶπεν, ὡς ἡ παρουσία αὐτοῦ ἔσται· „ Ὡς ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ Ἀνατολῶν ϗ φαίνεται ἕως Δυσμῶν· ταῦτα οὖν ϗ τῆς δευτέρας ἐπιφανείας ἐστὶ θεσπίσματα· ἔφη δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Τὸ μὲν πῦρ αὐτοῦ προπορεύεται ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· τῶν δὲ εὐσεβῶν ϗ θεοφιλῶν ἀνδρῶν χάριν, ἀστραπαὶ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φωτὸς ἐκπεμπόμεναι, ἀντιηλίου καταλάμψουσι τὴν οἰκουμένην· εἰ γὰρ τότε ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, ϗ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, ϗ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὴν σωτήριον διδασκαλίαν, πόθεν ἄλλοθεν φωτισθήσεται ὁ κόσμος, εἰμὴ ἐξ αὐτοῦ; ἐπειδήπερ τοῖς δικαίοις ἐστὶν ὁ Κύριος φῶς αἰώνιον·

Οὐρανοί, εἶναι οἱ Προφῆται καὶ οἱ Ἀπόςολοι, ἐπειδὴ ἐμεταχειρίσθησαν πολιτείαν οὐράνιον· δικαιοσύνην δὲ λέγει, τὸ νὰ μὴ περικλεισθῇ εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους ἡ Θεογνωσία, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ καλεσθοῦν τὰ Ἔθνη εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας· ἢ δικαιοσύνην ὀνομάζει τοῦ Χριςοῦ, τὸ νὰ καταδικάσῃ μὲν τὸν τυραννοῦντα Διάβολον, νὰ ἐλευθερώσῃ δὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ Διαβόλου τυραννουμένους ἀνθρώπους, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἑρμηνεύοντες τό· „ Δικαιοσύνη καὶ κρίμα κατόρθωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ· ἀνάγνωθι καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ· „ Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ· (Ψαλ. λθ. 12.) δόξαν δὲ τοῦ Χριςοῦ ὀνομάζει τὰ θαυμαςὰ ἔργα καὶ σημεῖα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐδοξάσθη ὡς Θεός· (1)

7: „ Αἰσχυνθήτωσαν πάντες οἱ προσκυ-
„ νοῦντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκαυ-
„ χώμενοι ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν.

Ἂς καταισχυνθοῦν, λέγει, ὅλοι, ἐκεῖνοι, ὁποῦ προσκυνοῦν τὰ εἴδωλα· ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἐποίησε τοιαῦτα θαυμαςὰ ἔργα· ἢ ἂς αἰσχυνθοῦν, διατὶ ἀπὸ τὰ θαυμάσια τοῦ Χριςοῦ ἐλέγχθη ἡ πλάνη τῶν ὑπ' αὐτῶν προσκυνουμένων εἰδώλων, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

„ Προσκυνήσατε αὐτῷ πάντες Ἄγγε-
„ λοι Θεοῦ.

Προσκυνήσατε, λέγει, τὸν Χριςὸν ὅλοι οἱ Ἄγγελοι, ἄλλοι μὲν, ὑμνολογοῦντες αὐτὸν, διατὶ ἐγεννήθη κατὰ σάρκα· καὶ τὸ δόξα ἐν ὑψίςοις λέγοντες· ἄλλοι δὲ, δουλοπρεπῶς διακονοῦντες αὐτὸν, ὕςερα ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ πειρασμούς· „ Καὶ ἰδοὺ φησι, προσῆλθον Ἄγγελοι, καὶ διηκόνουν αὐτῷ· (Ματ. δ. 11.) καὶ ἄλλοι δορυφορικῶς προπορευόμενοι, ὅταν ἀνελαμβάνετο εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ φωνάζοντες τό· „ Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. (Ψαλ. κγ. 7.) (2)

8: „ Ἤκουσε καὶ εὐφράνθη ἡ Σιὼν, καὶ
„ ἠγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες τῆς
„ Ἰουδαίας.

Ἤκουσε, λέγει, τοὺς οὐρανούς: ἤτοι τοὺς Προφήτας καὶ Ἀποςόλους, ὁποῦ ἐκήρυττον τὰ περὶ τοῦ Χριςοῦ μεγαλεῖα, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, καὶ εὐφράνθη ἡ αἰσθητὴ Σιών· ἢ ἡ νέα Σιών, ἡ Καθολικὴ τῶν Χριςιανῶν Ἐκκλησία· ὁμοίως εὐφράνθησαν καὶ αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας· Θυγατέρες δὲ τῆς Ἰουδαίας

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἡ δευτέρα μέντοι παρουσία σαφῶς ἅπαντας ἀνθρώπους διδάξει τοῦ Δεσπότου τὴν βασιλείαν· καὶ ὁ Κύριλλος· „ Ἐν τῇ κρίσει δὲ οἱ ὑψηλοὶ Προφῆται ἀναγγελοῦσιν, ὅτι δίκαιος κριτὴς ὁ Χριςός· καὶ οἱ λαοὶ ὄψονται αὐτὸν ἐρχόμενον ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρός· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Εἰ καὶ πολλάκις ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὸν Χριςόν: (ἠνέχθη γὰρ ἐξ αὐτῶν φωνή· οὗτός ἐςιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς οὐ μόνον ἐν τῷ Βαπτίσματι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Θαβωρίῳ ὄρει· καὶ πάλιν τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πατέρα βοήσαντος· „ Πάτερ δόξασόν σου τὸν Υἱὸν, ἦλθε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσα· καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω·) ἀλλὰ καὶ οἱ ὄντες ἐν οὐρανοῖς: ἤτοι οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι ἀνήγγειλαν τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός· σέσωκε γὰρ τοὺς ἐπὶ γῆς, δικαιώσας ἐν πίςει τῇ ἐν Χριςῷ· ὅθεν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, χορὸς Ἀγγέλων φανεὶς, τῷ Θεῷ τὸν ὕμνον ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων προσενήνοχε σωτηρίᾳ· „ Δόξα ἐν ὑψίςοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος, κατὰ τὸν Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον, τῷ Σωτῆρι προσήρμοσε τὴν προφητείαν ταύτην, λέγων ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους· „ Ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην λέγει, καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες Ἄγγελοι Θεοῦ· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ἀναγκαίως ἐνταῦθα τὴν προσκύνησιν τῶν Ἀγγέλων εἰσήγαγεν, ἵνα μὴ αἰσχυνθῶμεν προσκυνῆσαι Θεῷ, ᾧ προσκυνοῦσιν Ἄγγελοι· ἅμα δὲ γνῶμεν, ὡς εἰς Ἀγγέλων τάξιν οἱ προσκυνοῦντες τὸν Θεὸν ἀνερχόμεθα· καὶ πρὸς τούτοις, ὅτι τῶν Ἀγγέλων τὸ προσκυνεῖν ἴδιον, οὐ τὸ προσκυνεῖσθαι· (λατρευτικῶς δηλαδή.)

λίας, παλαιὰ μὲν ἦτον αἱ μερικαὶ πόλεις τῆς Ἰουδαίας καὶ αἱ συναγωγαί· τώρα δὲ θυγατέρες τῆς μιᾶς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι αἱ κατὰ τόπους μερικαὶ Ἐκκλησίαι· διατὶ αὐταὶ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν μίαν καὶ Καθολικὴν Ἐκκλησίαν· ἐπειδὴ γάρ, Σιὼν μὲν θέλει νὰ εἰπῇ σκοπευτήριον, Ἰουδαία δὲ, ἐξομολόγησις· διὰ τοῦτο ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ τὰ δύω ταῦτα εἶναι: ἤγουν εἶναι σκοπευτικὴ καὶ θεωρητικὴ τῆς ἀληθείας· εἶναι καὶ ἐξομολογουμένη καὶ εὐχαριστοῦσα τῷ Κυρίῳ· εὐφράνθη λοιπὸν ἡ μία καὶ Καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἠγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες αὐτῆς μερικαὶ Ἐκκλησίαι. (1)

„Ἕνεκεν τῶν κριμάτων σου Κύριε.

Ἐδῶ βάλλει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ἀνωτέρω νὰ εὐφρανθοῦν αἱ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαι: ἤγουν, διατὶ, λέγει, ἐσὺ Κύριε θέλεις ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ εἰς μὲν τοὺς πιστοὺς καὶ δικαίους, ἔχεις νὰ δώσῃς αἰώνιον ἀνάπαυσιν, εἰς δὲ τοὺς ἀπίστους καὶ ἁμαρτωλοὺς, ἔχεις νὰ δώσῃς αἰώνιον κόλασιν. (2)

9 : „Ὅτι σὺ Κύριος ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν
„ γῆν. σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πάν-
„ τας τοὺς θεούς.

Σὺ, λέγει, εἶσαι Κύριος καὶ ὑψηλὸς αὐθέντης ὅλης τῆς γῆς· καθὼς εἶσαι αὐθέντης καὶ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ σὺ ὑψώθης ἐπάνω ἀπὸ τοὺς νομιζομένους Θεούς· διότι, ἐκεῖνοι μὲν, ὑψώθησαν ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ ἀγνωσίαν τῶν ἀνθρώπων· Σὺ δὲ ὑψώθης ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν παντοδύναμον δύναμίν σου· ὅσον λοιπὸν εἶναι μεγαλιτέρα ἡ ἀλήθεια ἀπὸ τὴν πλάνην, τόσον καὶ τὸ ἐδικόν σου ὕψος Κύριε, εἶναι μεγαλίτερον ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν ψευδοθέων· ὑψώθης δὲ εἶπεν ἀντὶ τοῦ, ὑψηλὸς ἐγνωρίσθης· λέγωντας δὲ σφόδρα, καὶ δύω φοραῖς εἰπὼν τὸ ὑπὲρ, αὔξησε μὲ αὐτὰ ὅλα τὸ τοῦ Θεοῦ ὕψος. (3)

10 : „ Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον μισεῖτε
„ πονηρά· φυλλάσσει Κύριος τὰς ψυ-
„ χὰς τῶν ὁσίων αὐτοῦ· ἐκ χειρὸς ἁ-
„ μαρτωλοῦ ῥύσεται αὐτούς.

Μισεῖ, λέγει, τοὺς πονηροὺς ὁ Κύριος, καὶ ἀγαπᾷ τοὺς ἀγαθούς· λοιπὸν ὅποιος θέλει νὰ ἀγαπήσῃ τὸν Θεόν, πρέπει καὶ αὐτὸς νὰ μιμῆται τὸν Θεὸν· καὶ νὰ μισῇ μὲν τὰ κακὰ, νὰ ἀγαπᾷ δὲ τὰ ἀγαθά· ἵνα ὅμοιον ἑνωθῇ μὲ τὸ ὅμοιον· φυλάσσει δὲ ὁ Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν ἀφιερωμένων εἰς αὐτὸν· καὶ θέλει τοὺς λυτρώσει, ὅταν ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὸν ἁμαρτωλόν· ἁμαρτωλὸς δὲ κυρίως εἶναι ὁ Διάβολος· καθότι αὐτὸς εἶναι κάθε κακίας πρόξενος (4)

11 : „ Φῶς

(1) Ἡ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας νοοῦνται κατὰ τὸν Κύριλλον, αἱ ὅσιαι ψυχαὶ αἱ δι' ἐξομολογήσεως συνημμέναι Θεῷ· ἢ αἱ τῶν Ἀποστόλων ψυχαὶ αἱ ἐκ τῶν Ἰουδαίων γεννηθεῖσαι· ἢ θυγατέρες λέγονται τῆς Ἰουδαίας αἱ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαι, διατὶ οἱ φυτεύσαντες αὐτὰς, ἐξ Ἰουδαίων ἦτον: οἱ Ἀπόστολοι δηλαδὴ, κατὰ τὸν Τιμόθεον καὶ τὸν Θεοδώριτον.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Ἠγαλλιάσαντο διὰ τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, ὁρῶσαι δηλονότι τοὺς τυραννήσαντας Δαίμονας ἐκβεβλημένους, τοὺς δὲ τῇ δουλείᾳ κατεχομένους, εἰς ἐλευθερίαν ἐπανήκοντας.

(3) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· Οὐ μόνον ὑψηλὸν, ἀλλὰ καὶ ὕψιστον κατὰ πάσης τῆς γῆς ὑπάρχειν προσηγόρευσεν· εἰπὼν δὲ τὴν γῆν, ἀπὸ τοῦ μέρους ὅλην τὴν κτίσιν ἐκάλεσεν· ὑπερυψώθη δὲ διὰ τοῦ Σταυροῦ κατὰ πάντων τῶν ψευδωνύμων θεῶν· ἐπειδὴ τῷ Σταυρῷ καταβληθέντες, μεμαθήκασι τῇ πείρᾳ, πόσον ἐστὶν ὑψηλὸς ὁ Θεὸς, ὥστε διὰ τῆς νομιζομένης ἀσθενείας, τοὺς νομισθέντας δυνατοὺς καταγωνίσασθαι.

(4). Λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος: „ Οὐ δυνατὸν ὁμοῦ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ τὸν Κύριον καὶ τὰ πονηρὰ ἀγαπᾶν, διόπερ τὴν

πε-

ια: „ Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ. καὶ τοῖς „ εὐθέσι τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη.

Εἰς τὸν δίκαιον, λέγει, ἄνθρωπον ἀνέτειλα φῶς, τὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός: ἤτοι τοῦ Θεοῦ· καὶ φῶς πνευματικὸν, τὸ ὁποῖον ὁδηγεῖ τὸν αὐτὸν δίκαιον εἰς πᾶσαν ἀλήθειαν· ἢ τὸ φῶς τὸ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, ἀνατέλλει εἰς τὸν δίκαιον τὴν θεωρητικὴν ἀρετήν· εἰς δὲ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, ἀνατέλλει παράκλησις καὶ παρηγορία πνευματική. (1)

ιβ: „ Εὐφράνθητε δίκαιοι ἐν τῷ Κυρίῳ, „ καὶ ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς „ ἁγιωσύνης αὐτοῦ.

Εὐφράνθητε, λέγει, ὦ δίκαιοι εἰς τὸν Κύριον, ἀποβάλλοντες κάθε εὐφροσύνην τοῦ κόσμου τούτου, ὡς ψεύστικην· εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ λβ. Ψαλμοῦ· „ Εὐφράνθητε ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι, καὶ ζήτησον ἐκεῖ τὴν ἐξήγησιν τούτου· καὶ ὄχι μόνον, λέγει, εὐφράνθητε, ἀλλὰ, καὶ εὐχαριστεῖτε μὲ τὸ νὰ ἐνθυμῆσθε τὴν τοῦ Θεοῦ ἁγιότητα: ἤγουν μὲ τὸ νὰ νὰ ἐνθυμῆσθε διατὶ ἡγιάσθητε· ἢ ἐξομολογεῖσθε τὰ οἰαδήτινα σφάλματα καὶ μολυσμοὺς τῆς ψυχῆς σας, μὲ τὸ νὰ ἐνθυμῆσθε τὴν καθαρότητα τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἰὼβ· „ Τίς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου; (Ἰώβ. ιδ. 4.) (2)

Ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν καὶ διὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν, ὅλα τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ: δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ· „ Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται, ἕως τοῦ· „ Ἤκουσε καὶ εὐφράνθη ἡ Σιών· ἔφαναν, λέγει, αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην: ὅταν δηλαδὴ μέλλῃ νὰ κατέβῃ ἀπὸ τὸν οὐρανόν· ὥσπερ γάρ, φησιν, ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ Ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως Δυσμῶν· οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου (Ματ. κδ. 27.) Καὶ πάλιν λέγει· „ Ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ· (Ματ. κδ. 29.) ὅθεν ἀπὸ ποῖον ἄλλο μέρος ἔχει νὰ φωτισθῇ ὁ Κόσμος, εἰμὴ ἀπὸ τὴν ἀστραπὴν τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου; τὸ ἔφαναν δὲ, νοεῖται ἀντὶ τοῦ φανοῦσιν εἰς χρόνον μέλλοντα, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῶν προφητῶν· ὁμοίως καὶ τὰ ἀκόλουθα ῥήματα ἀντιχρονικῶς νοοῦνται· εἶδε δὲ τὴν κατάβασιν τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ ἐσαλεύθη ἀπὸ τὸν φόβον της· ἢ σαλευθήσεται ἡ γῆ, ὅταν οἱ νεκροὶ ἔχουν νὰ ἀναστηθοῦν μὲ σπουδήν· τότε τὰ βουνὰ διαλυθήσονται

ὡ-

περὶ τὸν Κύριον ἀγάπην κατορθωτέον, διὰ τοῦ μισεῖν καὶ βδελύττεσθαι πᾶν πονηρόν: τουτέστι τὰς κατ' εἶδος κακίας, αἳ πονηραὶ προσαγορεύονται. Καὶ ἄλλος λέγει· „ Μισεῖτε τὸ πονηρὸν ὡς ἐναντίον καὶ ἐχθρὸν τῷ Θεῷ, οὐκ ἐν ὑποστάσει φύσεως ὂν (οὐ γὰρ ἀντιδιαιρεῖται τῇ ἀγαθῇ φύσει πονηρὸν τὸ παρὰ φύσιν· οὐδὲ γὰρ φύσιν τινὰ δεικνυμένην ὑπολαβεῖν ἐστιν, ἣν καλεῖ πονηρόν· οὐδὲ γὰρ ἔχομέν τινα τοιαύτην ἐν γνώσει, ἣν εἰδότες μιμησαίμεθα·) ἀλλὰ πονηρὸν, ἅπαν τὸ κακὸν ἔργον ἐπιστάμεθα, καὶ τοῦτο μίσους ἄξιον· οὐ πάντων δὲ, ἀλλὰ τῶν ὁσίων αὐτοῦ τὰς ψυχὰς φυλάσσει ὁ Κύριος· εἴποτε οὖν ἐπεβουλεύθη τις τῶν ὁσίων, μέχρι τῆς τοῦ σώματος κακώσεως καὶ θανάτου τὰ τῆς ἐπιθέσεως ἴσχυσε, τῆς ψυχῆς ἀζημιώτου καὶ ἀμειώτου διαμεινάσης· τίς γὰρ οὐχ ὁμολογήσειε τοὺς τῆς ἀληθείας Μάρτυρας πεφρουρῆσθαι κατὰ τὰς ψυχὰς ὑπὸ τοῦ ὁμολογουμένου ὑπ' αὐτῶν Κυρίου· ἰδοὺ ἡλίκου κέρδους ἐκ τῆς πρὸς Θεὸν καθαρᾶς ἀγάπης ἀπολαύομεν· γινόμεθα γὰρ ὅσιοι, καὶ φύλακα τὸν Θεὸν τοῦ μεγίστου κτήματος τῆς ψυχῆς τῆς ἡμετέρας ἔχομεν, ὥστε μὴ ὑπὸ τὴν χεῖρα γενέσθαι τοῦ ἐχθροῦ.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ καὶ ἡ τούτου σύζυγος εὐφροσύνη: τουτέστι τῷ τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν κατορθώσαντι, δικαιοσύνην καλουμένην, καὶ τῷ εὐθεῖαν ἔχοντι καρδίαν, ἀνατέλλει φῶς γνώσεως· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος· „ Ὥσπερ ὁ ἥλιος, φάσκει, οὐ ταῖς νυκτερίσιν ἀνατέλλει, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις νυκτιφοίτοις· οὕτω καὶ ὁ Κύριος οὐ τοῖς μύουσι τὰς κόρας τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τοῖς πρὸς τὰς αὐγὰς αὐτοῦ ἐνατενίζουσιν· οὐ γὰρ πάντες κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἠβουλήθησαν ἄνθρωποι τοῦ φωτὸς ἀπολαῦσαι, οὐδὲ πάντες τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως εὐφροσύνην δέξασθαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Ἅπαντες τοίνυν οἱ τοῦ φωτὸς ἀπολαύσαντες, καὶ τὸν τῆς ἀρετῆς ἀσπασάμενοι κλῆρον, ἀγαλλιᾶσθε καὶ τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖτε, τὸ τῶν εὐεργεσιῶν ἐξηγούμενοι πλῆθος· ἐξομολόγησιν γὰρ ἐνταῦθα, τὴν εὐχαριστίαν ἐκάλεσεν.

ώσάν τὸ χηρὶ, ἐπειδὴ ἔχουν νὰ ἀλλοιωθοῦν τὰ ςοιχεῖα· εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν ϞϚ· Ψαλμὸν „ ἐσάχη ἡ γῆ· ἀνήγγειλαν δὲ οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ: ἤγουν οἱ Προφῆται, ὅτι εἶναι δίκαιος Κριτής· τότε δὲ ὅταν ἔλθῃ νὰ κρίνῃ, θέλουν ἰδοῦν ὅλοι οἱ λαοὶ τὴν δόξαν τοῦ Χριςοῦ, ὅς τις μέλλει νὰ ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, καθὼς αὐτὸς εἶπε μόνος· ἔπειτα προσάζει, τοὺς μὲν Εἰδωλολάτρας, νὰ ἐντραποῦν τότε· τοὺς δὲ Ἀγγέλους, νὰ προσκυνοῦν αὐτόν· ὅταν δὲ οἱ Ἄγγελοι προσκυνήσουν, τότε καὶ ὅλοι θέλουν προσκυνήσουν Δαίμονες ὁμοῦ καὶ ἄνθρωποι· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ἀπόςολον, αὐτῷ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων. (Φιλ. β. 10.)

ΨΑΛΜΟΣ ϞΖ.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς διαλαμβάνει διὰ τὰς δύω παρουσίας τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ὅθεν καὶ ὁμοιάζει μὲ τὸν προτίτερον Ψαλμὸν, καθὼς πάλιν καὶ ἐκεῖνος ὁμοιάζει μὲ τὸν πρὸ αὐτοῦ. (1)

1 : „ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινὸν, ὅ„ τι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ Κύριος.

Περὶ τοῦ „ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινὸν εἴπομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ϞΕ. Ψαλμοῦ, καὶ ὅρα ἐκεῖ· Θαυμαςὰ δὲ ἔργα ἐποίησεν ὁ Κύριος· διατὶ, τὶ θαυμαςότερον πρᾶγμα εἶναι ἀπὸ τὸ νὰ γένῃ ὁ Θεὸς ἄνθρωπος; καὶ νὰ κάμῃ ὅλα τὰ ἄλλα θαυμάσια; καὶ νὰ πάθῃ, ὅσα γράφει τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον; διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶπεν, ὅτι χρειάζεται ᾆσμα καινούριον, διὰ τὰ καινούρια αὐτὰ πράγματα καὶ θαυμάσια. (2)

„ Ἔσωσεν αὐτῷ (3) ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, „ καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οὐ μάτην τῷ Δαβὶδ ὁ Ψαλμὸς ἀναγέγραπται· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ περὶ Χριςοῦ προφητεύει Μυςήρια, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος κατήγετο τοῦ Δαβίδ.

(2) Ἔφη δὲ ὁ Κύριλλος· „ Θαυμαςὸν γὰρ ἀληθῶς τὸ καταργηθῆναι τὸν θάνατον, καὶ ἀναβιῶναι πάλιν τὸ ἀνθρώπινον γένος· οὐ γὰρ ἓν Ἔθνος ἐλυτρώθη, ὡς ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως μόνος ὁ Ἰσραήλ· σέσωσται δὲ μᾶλλον ἡ σύμπασα γῆ.

(3) Παρὰ μὲν τῷ Θεοδωρίτῳ καὶ Κυρίλλῳ καὶ Ἀθανασίῳ καὶ Εὐθυμίῳ καὶ Εὐσεβίῳ· „ Ἔσωσεν αὐτῷ γράφεται· παρ' ἄλλοις δὲ, ἔσωσεν αὐτόν.

„ καὶ ὁ βραχίων ὁ ἅγιος αὐτοῦ.

Ἡ τοῦ Θεοῦ, λέγει, ἀντίληψις ἐπανέσωσεν εἰς τὸν ἑαυτόντου τοὺς δούλους του, τοὺς ὑπὸ τοῦ Διαβόλου σκλαβωθέντας· ἡ ὁποία αὐτὴ ἀντίληψις, δεξιὰ μὲν λέγεται, ὡς ἐπιτηδεία· βραχίων δὲ, ὡς δυνατή· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ μγ. Ψαλμῷ· „ Ἀλλ' ἡ δεξιά σου καὶ ὁ βραχίων σου. Μερικοὶ δὲ γράφουσιν· „ Ἔσωσεν αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ: ἤγουν τὸν ἀπολωλότα ἄνθρωπον· διατὶ καὶ τοῦτο εἶναι θαυμαςὸν ἔργον, τὸ νὰ σώσῃ ὁ Δεσπότης τῶν ἁπάντων μὲ τὰ ἐδικά του πάθη, τὸν παραβάτην καὶ ἀπολωλότα δοῦλον. (1)

2: „ Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐ-
„ τοῦ.

Ἐφανέρωσε, λέγει, ὁ Κύριος, τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν εἰς τὸν Κόσμον: ἤτοι τὴν ἐνανθρώπησιν· ἢ τὸ σωτήριον αὐτοῦ βούλημα· „ Οὐ γὰρ ἀπέςειλε, φησιν, ὁ Πατὴρ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἵνα κρίνῃ τὸν Κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ Κόσμος δι' αὐτοῦ. (Ἰω. γ. 17)

„ Ἐναντίον τῶν Ἐθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν
„ δικαιοσύνην αὐτοῦ·

Τοῦτο εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀνωτέρω ῥητοῦ· ἐπειδὴ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν Ἀποςόλων, οἵτινες ἐκήρυξαν εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη τὴν σωτηρίαν, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Κύριος καὶ τὴν δικαιοσύνην· ὡς προείπομεν εἰς τὸν ϛέ. Ψαλμόν· νοεῖται δὲ τοῦτο καὶ ἄλλως· ὅτι ἐγνώρισε μὲν ὁ Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ εἰς τοὺς Προφήτας, ἀπεκάλυψε δὲ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ εἰς τὰ Ἔθνη. (2)

3: „ Ἐμνήσθη τοῦ ἐλέους αὐτοῦ τῷ Ἰα-
„ κὼβ, καὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ τῷ
„ οἴκῳ Ἰσραήλ.

Ἀφ' οὗ λέγει, ὁ Θεὸς παλαιὰ ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ἀβραὰμ νὰ ἐλεήσῃ τὸ γένος του, καὶ βεβαιώσας δι' ὅρκου, ὅτι θέλει ἀληθεύσει εἰς τὴν ὑπόσχεσίν του, ὕςερον ἐνθυμήθη τὸ ἔλεος αὐτὸ, ὁποῦ ὑπεσχέθη, καὶ τὴν βεβαίαν ταύτην ἀλήθειαν· ἤτοι εἰς ἔργον αὐτὰ ἔφερεν ἐν τῷ νέῳ Ἰακώβ: ἤτοι εἰς τὸν οἶκον τοῦ νέου Ἰσραὴλ, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ γένος τῶν Χριςιανῶν· διότι οἱ Χριςιανοὶ, λέγονται μὲν Ἰακὼβ,

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Ἐπανεσώσατο ϗ προσήγαγε τῷ ἰδίῳ Πατρὶ τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὁ Χριςὸς, ὃς ἐςι δεξιὰ τοῦ Πατρὸς ὁ πάντων δημιουργὸς ϗ τεχνίτης· τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει ϗ ὁ Ἀθανάσιος· ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Πολλάκις εἰρήκαμεν, ὅτι χεῖρα τὴν ἐνέργειαν λέγει, δεξιὰν δὲ, τὴν ἀγαθὴν ἐνέργειαν· λέγει δὲ, ὅτι τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔργον, τῶν ἀνθρώπων ἡ σωτηρία· ἀμέτρῳ δὲ φιλανθρωπίᾳ χρώμενος, οἰκεῖον ἡγεῖται κέρδος τὴν τῶν ἀνθρώπων ζωήν· διάτοι τοῦτο οὐκ εἶπεν· ἔσωσεν αὐτοὺς ἡ δεξιὰ αὐτοῦ· ἀλλ' ἔσωσεν αὐτῷ· (ἤτοι ἑαυτῷ) τῆς γὰρ τῶν Εἰδώλων αὐτοὺς πλάνης ἐλευθερώσας, ϗ τῆς αὐτοῦ βασιλείας τὸ ὑψηλὸν ὑποδείξας, τῆς σωτηρίας μετέδωκεν. Καὶ αὖθις ὁ Κύριλλος· „ Ἡ πάντα ἰσχύουσα τοῦ Πατρὸς δεξιὰ σέσωκεν ἑαυτῷ τε ϗ τῷ Πατρί· τὶ δὲ σέσωκεν; ἅπασαν δηλονότι τὴν ὑπ' οὐρανόν· ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Σώζει οὖν αὐτῷ τῷ Θεῷ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ τοὺς εἰς μακαριότητα ἀγομένους· οὐ γὰρ πᾶς σῳζόμενος Κυρίῳ Θεῷ σώζεται· ἀλλὰ πᾶς ὁ κακῶν ϗ παθῶν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἀπαλλαττόμενος, ϗ τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν μετ' εὐσεβείας ἀνειληφώς.

(2) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „ Σωτήριόν ἐςιν ὁ Σωτὴρ κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Συμεών· „ Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου· ϗ ὁ Κύριλλος· „ Σωτήριον ϗ δικαιοσύνην ὀνομάζει τὸν Χριςόν· σέσωκε γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ϗ Πατὴρ δι' αὐτοῦ τε ϗ ἐν αὐτῷ, ϗ δεδικαίωκεν ἐν πίςει, ἐκβαλὼν μὲν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον τὸν Ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, δικαιώσας δὲ τοὺς πάλαι τυραννηθέντας ἡμᾶς· ὁ δὲ Δίδυμός φησιν· „ Οὐ γὰρ ἄλλως δυνατὸν ἦν αὐτὸ τὸ Μυςήριον θεάσασθαι, μὴ οὐχὶ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἀποκαλυψάσης αὐτό.

κώβ, καθὸ εἶναι πτερνιςαὶ τοῦ πονηροῦ Διαβόλου, ὑποσκελίζοντες καὶ χρημνίζοντες καὶ νικῶντες αὐτὸν κατὰ τὸν Δίδυμον· Ἰακὼβ γὰρ θέλει να εἰπῆ πτερνιςής· λέγονται δὲ οἱ Χριςιανοὶ καὶ Ἰσραὴλ, καθὸ θεωροῦσι τὸν Θεὸν μὲ τὰ νοερὰ ὄμματα τῆς ψυχῆς, καθόσον εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτούς· ἐπειδὴ καὶ Ἰσραὴλ θέλει νὰ εἰπῆ, νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν. (1)

„ Εἴδοσαν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς
„ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Εἶδον, λέγει, ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς: ἤγουν οἱ ἐν αὐτοῖς ἄνθρωποι, τὴν σωτηρίαν ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Χριςὸς, ἡ ὁποία ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτοὺς διὰ μέσου τῶν Ἀποςόλων, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. (2)

4: „ Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ πᾶσα ἡ γῆ· ᾄ-
„ σατε καὶ ἀγαλλιᾶσθε καὶ ψάλατε.

Περὶ τοῦ ἀλαλαγμοῦ εἴπομεν εἰς τὸν ϞΔ· Ψαλμὸν ὅτι εἶναι ὕμνος ἐπινίκιος· ὑμνήσατε λοιπὸν, λέγει, ὅλοι οἱ ἐπὶ γῆς χριςιανοὶ τὸν Θεὸν μὲ ἐπινικίους ὕμνους, διατὶ ἐνίκησε τὸν Διάβολον· καὶ ᾄσατε εἰς αὐτὸν ᾆσμα καινούριον, διὰ τὰ καινούρια πράγματα, ὁποῦ ἐκατώρθωσεν· καὶ ἀγαλλιᾶσθε μὲν, διατὶ ἐλευθερώθητε ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τοῦ Διαβόλου· ψάλατε δὲ, εἰς ἔνδειξιν καὶ σημεῖον τῆς ἐσωτερικῆς σας ἀγαλλιάσεως.

5: „ Ψάλατε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρᾳ ἐν κιθά-
„ ρα, καὶ φωνῇ Ψαλμοῦ.

Κιθάραν μὲν, πρέπει νὰ νοήσωμεν ἀναγωγικῶς τὴν πρακτικὴν ἀρετήν· φωνὴν δὲ Ψαλμοῦ, τὴν θεωρητικήν· δοξάσατε λοιπὸν, λέγει, ὦ χριςιανοὶ, τὸν Χριςὸν, διὰ πράξεως καὶ διὰ θεωρίας, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θείου Κυρίλλου. (3)

6: „ Ἐν σάλπιγξιν ἐλαταῖς, καὶ φωνῇ
„ σάλπιγγος κερατίνης.

Σαλ·

(1) Ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Τὸν Ἰακὼβ εἰπὼν, οὐκ ἠρκέσθη, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Ἰσραὴλ οἰκίαν προσέθηκεν· ἵνα πάντως δηλώσῃ, ὡς ὁ πράξας τὰ νῦν προφητευόμενα, οὗτος ἦν ὁ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐπονομάσας· διόπερ καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ἐπάλαιε, προτυπῶσαι τὸ Μυςήριον βουληθεὶς τῆς σαρκώσεως· σαρκὸς γὰρ τὸ παλαίειν καὶ περιπλέκεσθαι ἴδιον.

(2) Ὅθεν ὁ Ἡσύχιος· „ Τοῖς μὲν οὖν Ἰουδαίοις ὡς οἰκείοις ὁ Κύριος ἐπεδήμησεν· ἐκείνων δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μυσάντων, ἀντ᾽ ἐκείνων τὰ πέρατα τῆς γῆς: πάντα δηλαδὴ τὰ Ἔθνη ἐθεάσαντο τοῦ Θεοῦ τὸ σωτήριον, καί τοι μὴ βλέποντα τὸ πρότερον. Καὶ ὁ Κύριλλος· „ Τουτέςιν οὐδεὶς ἀπομεμένηκεν ἀμέτοχος τῆς διὰ Χριςοῦ σωτηρίας· κέκληται γὰρ, ὡς ἔφην, διὰ τῆς πίςεως ἡ σύμπασα γῆ· καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οὐδεὶς τόπος ἀμέτοχος τῆς βασιλείας Χριςοῦ· καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Οἱ περάσαντες τὴν γῆν καὶ ἀνωτέρω αὐτῆς γεγενημένοι τῷ μὴ ὑλικὰ καὶ ἐπίγεια φρονεῖν, ἀλλὰ ζητεῖν καὶ φρονεῖν τὰ ἄνω, πέρατα τῆς γῆς ὄντας, εἶδον σωτηρίαν, καὶ τὸν αὐτῆς αἴτιον Θεὸν Λόγον, ὄντα σωτήριον τοῦ Θεοῦ.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ποιήσωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς λογικὰς κιθάρας τὰ ἡμέτερα σώματα· καὶ χρώμεθα, ἀντὶ μὲν χορδῶν, τοῖς ὀδοῦσιν· ἀντὶ δὲ χαλκοῦ, τοῖς χείλεσι· πλήκτρου δὲ παντὸς, ἡ γλῶσσα ὀξύτερον κινουμένη, τὴν ἐναρμόνιον ἀποτελείτω τῶν κρουμάτων ἠχήν· κινείτω δὲ τὴν γλῶτταν ὁ νοῦς, οἷόν τις μουσικὸς μετ᾽ ἐπιςήμης ποιούμενος τὴν ταύτης μετάβασιν· αὕτη τῷ Θεῷ ἡ κιθάρα, τῆς ἀψύχου θυμηρεςέρα· καὶ μάρτυς αὐτὸς διὰ τοῦ Προφήτου βοῶν· „ Μετάςησον ἀπ᾽ ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου, καὶ Ψαλμὸν ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι· (Ἀμ. ε´. 23.) λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος· „ Ὅτι τὸ ἀλαλάξατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ· τοῦτόν φημι τὸν ὕμνον ἀλαλάζοντες καὶ βοῶντες κατὰ τὸν μυςικὸν καιρὸν (ἴσ· τὸν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας κατὰ τὸ Πάσχα) προσφέρειν εἰώθαμεν τῷ Θεῷ, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες, καὶ μετὰ πάσης εὐθυμίας χορεύοντες.

Σαλπίσατε, λέγει, ὦ χριστιανοί, μὲ σάλπιγγας: ἤγουν μὲ τὰς φωνὰς τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων· τὰ ὁποῖα, ὀνομάζονται μὲν σάλπιγγες πληθυντικῶς, ἐπειδὴ καὶ εἶναι τέσσαρα κατὰ τὸν ἀριθμόν· ὀνομάζονται δὲ τὰ αὐτὰ καὶ σάλπιγξ ἑνικῶς· διατί, ἀγκαλὰ καὶ λέγωνται Εὐαγγέλια, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἔγραψαν τέσσαρες Εὐαγγελισταί, ἀλλ' ὅμως κατὰ τὴν συμφωνίαν καὶ δύναμιν, ἕνα Εὐαγγέλιον εἶναι, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ἐλατὰς δὲ σάλπιγγας τὰ Εὐαγγέλια ὠνόμασε, μὲ τὸ νὰ εἶναι αὐτὰ κεχαλκευμένα ἀπὸ τὸ ἅγιον πνεῦμα· κερατίνην δὲ σάλπιγγα τὰ αὐτὰ Εὐαγγέλια ὠνόμασε, καθὸ εἶναι ζωηρὰ καὶ ζωῆς αἰωνίου πρόξενα· ἐπειδὴ καὶ ἡ κερατίνη σάλπιγξ ἀπὸ κέρατον ζώου κατεσκευάζετο· ἢ σάλπιγγας ἐλατὰς νόησον, τὰς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ περιεχομένας ἐντολὰς τοῦ Κυρίου· ὁμοίως καὶ σάλπιγγα κερατίνην τὰς αὐτὰς ἐντολὰς νόησον, καθότι αὐταὶ προξενοῦσι ζωὴν αἰώνιον. (1)

7: „ Σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.

Ψάλατε, λέγει, ὕμνους ἐπινικίους ἔμπροσθεν εἰς τὸν Βασιλέα Χριστόν, τὸν νικητὴν τοῦ Διαβόλου· καὶ ἡ θάλασσα ἂς σαλευθῇ: ἤγουν ἂς σκιρτήσῃ ἀπὸ τὴν χαράν, καθὼς καὶ ἐν τῷ 97. Ψαλμῷ εἴπομεν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ· σαλευθήτω ἡ θάλασσα καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ἀνάγνωθι λοιπὸν τὴν ἐκεῖ ῥηθεῖσαν ἐξήγησιν· πλήρωμα δὲ τῆς θαλάσσης ἐνόησαν Μερικοὶ τὰ ὀψάρια τὰ πληροῦντα τὴν θάλασσαν· διατὶ καὶ αὐτὰ λέγονται, ὅτι ἀπὸ τὴν χαράν τους ἐσαλεύθησαν, κατὰ σχῆμα προσωποποιΐας. (2)

8: „ Ποταμοὶ κροτήσουσι χειρὶ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Οἱ ποταμοί, λέγει, ὁμοῦ θέλουν κροτήσουν μὲ τὰς χεῖρας, ὡσὰν νὰ ἦτον ἄνθρωποι λογικοὶ συγχαίροντες ἀλλήλους· καὶ οἱ ἄψυχοι γὰρ ποταμοὶ σχεδὸν θέλουν χαροῦν καὶ αὐτοί, ὅταν ἔλθῃ ὁ Χριστὸς ἡ παγκόσμιος χαρά· ἀναγωγικῶς δὲ κατὰ τὸν Κύριλλον, ποταμοὶ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ διδάσκαλοι, ὁποῦ βλύζουν τὸ πότιμον νερὸν διὰ τῆς διδασκαλίας των· κατὰ τὸν Θεοδώριτον· περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Χριστός· „ Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ποταμοὶ ῥεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος (Ἰω. ζ. 38.) ἢ ποταμοὺς λέγει τὰ πλήθη τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ὡσὰν ποταμοὶ τρέχουν καθ' ἑκάστην ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὰς Ἐκκλησίας

(1) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Σάλπιγγα πολλάκις καὶ τὴν βοὴν ἡ θεία Γραφὴ καλεῖ, κατὰ τό· „ Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου: ἤτοι μὴ κηρύξῃς αὐτήν· ἐλατὰς δὲ σάλπιγγας τὰς χαλκᾶς λέγει καὶ κερατίνας· ὅτι ταύταις εἰώθασιν οἱ Ἑβραῖοι χρῆσθαι ἐν ταῖς ἐπινικίοις ἑορταῖς· σάλπιγγες τοίνυν ἡμῶν οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι, καὶ Προφῆται, καὶ οἱ διδάσκαλοι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὸ ἐκπεπυρωμένον καὶ ἐκτεταμένον τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, διὰ τῶν ἐλατῶν: ἤτοι κεχαλκευμένων σημαίνει· διὰ δὲ τῆς κερατίνης, τὸ βασιλικόν· καθὸ τῷ κέρατι ἐχρίοντο οἱ βασιλεῖς· ἀλλὰ καὶ ἐν κερατίνῃ, τῆς βασιλείας τὴν ἐκφώνησιν ἐποιοῦντο· ὁ δὲ Νύσσης φησίν· „ Ἡ νομικὴ σάλπιγξ ὁ λόγος ἐστίν· ὅθεν καὶ ἐν τῇ σκηνοπηγίᾳ τὸν ἐκ τῶν σαλπίγγων ἦχον ἐνομοθέτησεν: ἤγουν τὰς φωνὰς τῶν Προφητῶν, ἃς κερατίνας ὁ νόμος φησί, διὰ τὸ εἶναι αὐτῶν τὴν κατασκευὴν ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ μονοκέρωτος· ὁ δὲ Εὐσέβιός φησιν· „ Ἐλαταὶ λέγονται σάλπιγγες οἱ λόγοι τῶν Ἀποστόλων τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, διὰ τὸ βεβασανισμένον καὶ πεπυρωμένον τῆς πίστεως αὐτῶν. Κεράτιναι δέ, διὰ τὸ πρακτικόν· ἐκ βοῶν γὰρ αἱ κεράτιναι σάλπιγγες· βοῦς δὲ ἐργατικὸν ζῶον· καὶ περὶ τῶν Ἀποστόλων δέ φησιν ὁ Παῦλος· „ Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Θάλασσαν τὸν παρόντα βίον σημαίνει, διὰ τὸ ἁλμυρὸν τῶν ἐν αὐτῷ φροντίδων· κεκίνηται οὖν οὗτος ἐκ τῆς προτέρας στάσεως: τουτέστι τῆς εἰδωλολατρείας· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Διαφερόντως ἐν ταῖς πολυανθρώποις πόλεσιν ἔστιν ἰδεῖν τῆς προφητείας τὸ τέλος· θάλατταν γὰρ κυμαίνουσαν τῶν εὐσεβῶν λαῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις μιμεῖται τὸ πλῆθος· τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τῶν ψαλλόντων ἠχή.

θος, κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

„ Τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται ἀπὸ προ-
„ σώπου Κυρίου· ὅτι ἔρχεται.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ Βουνὰ, λέγει θέλουν χαροῦν εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυρίου· καθὼς εἴρηται καὶ εἰς τὸν ϟϛ. Ψαλμόν· „ Τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ· ἀναγωγικῶς δὲ ὄρη νοοῦνται κατὰ τὸν Ἡσύχιον οἱ Προφῆται, διὰ τὸ ὕψος τῆς θεωρίας αὐτῶν· θέλουν δὲ χαροῦν οἱ Προφῆται, διατὶ βλέπουν τὰς προφητείας των πληρωθείσας εἰς τὸν Χριστόν. (2)

6: „ Ὅτι ἥκει κρῖναι τὴν γῆν· κρινεῖ τὴν
„ οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ καὶ λα-
„ οὺς ἐν εὐθύτητι.

Αὐτὰ ὅλα ἐξηγήθησαν εἰς τὸ τέλος τοῦ ϟϛ. Ψαλμοῦ· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν εἴρηται, καὶ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ· ἐδῶ δὲ, λαοὺς ἐν εὐθύτητι· ὥστε ἐκ τούτου συμπεραίνεται, ὅτι ἀλήθεια καὶ εὐθύτης νοεῖται ἕνα καὶ τὸ αὐτό· διατὶ ὁποῖος εἶναι ἀληθινὸς, αὐτὸς εἶναι καὶ εὐθὺς· καὶ ἀντίστροφως, ὁποῖος εἶναι εὐθὺς, αὐτὸς εἶναι καὶ ἀληθινός. (3)

ΨΑΛΜΟΣ ϟΗ'.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι χωρὶς ἐπιγραφὴν κοντὰ εἰς τὸ Ἑβραϊκόν· οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα ἐπέγραψαν αὐτὸν

(1) Ἔφη δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ποταμοὺς τοὺς ἁγίους εἶναί φησι μυσταγωγούς· ὧν ϗ τὸ σπουδαῖον τοῦ κηρύγματος διὰ τοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κροτεῖν σημαίνει· ϗ ὁ Κύριλλος· λέγει· „ Ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ πηγαῖς τε ϗ ποταμοῖς ἔσθ' ὅτε παρομοιοῦν τοὺς ἁγίους Προφήτας, Ἀποστόλους ϗ Εὐαγγελιστάς· εἶτ' ἔτι πρὸς τούτοις τοὺς τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν ἡγουμένους, τοὺς τὸν θεῖον τοῖς λαοῖς πρεσβεύοντας λόγον, ϗ τῶν ἱερῶν δογμάτων ὄντας ἐπιστήμονας, ϗ μυσταγωγικὸν ἔχοντας ἐπιτήδευμα· ὅταν τοίνυν ἀκούσῃς περὶ τῶν ἁγίων ποταμῶν, ὅτι κροτήσουσι χειρὶ, ἀντὶ τοῦ εὐφρανθήσονται νόει, τερφθήσονται, ϗ χαρήσονται ϗ ἑορτάσουσι· διὰ ποίαν αἰτίαν; ὅτι ἔσωσε Κύριος τὴν ὑπ' οὐρανόν· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Ποταμοὺς ἐρεῖς τὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, αἵτινες χεῖρα κροτεῖν, ὡς εἰς ἓν συνελθοῦσαι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐπιδημίας, λέγονται· ἐρεῖς δὲ ϗ τοὺς αἰσθητοὺς ποταμοὺς κροτεῖν χεῖρας ϗ χορεύειν, ἡνίκα βαπτιζόμενον τὸν Χριστὸν ὁ Ἰορδάνης ἐδέξατο· κοινὴ γὰρ τοῦτο χαρὰ τῶν ποταμῶν ϗ τῶν ὑδάτων ἐτύγχανεν.

(2) Ἢ κατὰ τὸν Κύριλλον· „ Ὄρη νοοῦνται αἱ νοεραὶ ϗ ὑψηλαὶ Δυνάμεις, αἵτινες χαίρουσι λίαν ἐπὶ τοῖς ἐν Χριστῷ σεσωσμένοις· ϗ πάντες δὲ οἱ μετάρσιον ἔχοντες φρόνημα, προσμένοντες τὰς ἀντιδόσεις τῶν πόνων ἀγάλλονται· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ὄρη αἱ Ἀγγελικαὶ Δυνάμεις· χαρὰ γὰρ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἡ μὲν προτέρα Χριστοῦ ἐπιφάνεια, πολὺν ἔσχεν τὸν ἔλεον· ἡ δὲ δευτέρα, ἕξει τὸ

τὸν „ τῷ Δαβὶδ, καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ϟς: Ψαλμοῦ. (1)

1: „ Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέ-
„ σθωσαν λαοί,

Λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος· „ Τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα λέγοντες· ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; καὶ ἀκολούθως προστίθετει· „ Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ Βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ. (Ματ. β. 1.) ταῦτα λοιπὸν προβλέποντας ὁ Δαβὶδ λέγει ἐδῶ, ὅτι ὁ Κύριος ἐγεννήθη Βασιλεύς· αὐτὸς γὰρ εἶπε μόνος· „ Ἐγὼ εἰς τοῦτο (εἰς τὸ βασιλεύειν δηλαδὴ) γεγέννημαι· (Ἰω. ιη. 37.) καὶ λοιπὸν ἂς ὀργίζωνται καὶ ἂς ταράττωνται οἱ λαοὶ τῶν Ἰουδαίων. (2)

„ Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐβασίλευσεν ἐκεῖνος, ὅστις κάθηται ἐπάνω εἰς τὰ χρυσᾶ καὶ τορευτὰ χερουβίμ. καθὼς καὶ εἰς τὸν οθ. Ψαλμὸν εἴρηται· „ Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ ἐμφάνηθι. (3)

„ Σαλευθήτω ἡ γῆ.

2: „ Κύριος ἐν Σιὼν μέγας, καὶ ὑψηλός
„ ἐστιν ἐπὶ πάντας τοὺς λαούς.

Ἂς

τὸ δίκαιον· πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν· εἴτε ἀγαθὰ, εἴτε φαῦλα.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώρητον· „ Προθεσπίζει ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος τῶν Ἰουδαίων ἐπάνοδον· προαγορεύει δὲ καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπιστίαν· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησιν· „ Οἱ μὲν ἄλλοι πάντες, ἀνεπίγραφον τὸν Ψαλμὸν ἐκδεδώκασιν· ἀλλὰ τῷ Δαβὶδ ἀνέθηκαν οἱ Ἑβδομήκοντα, ὡς περὶ τοῦ νοητοῦ Δαβὶδ τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸν προφητεύοντα.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι· „ Χριστός ἐστιν, οὗ τὴν βασιλείαν οὐ παραδέχονται Ἰουδαῖοι ὀργιζόμενοι· ὁ δὲ Κύριλλος· „ Πεμπέτωσάν, φησι, τῆς ἑαυτῶν βασκανίας τὰ βέλη κατὰ τοῦ Χριστοῦ· ἀρτυέτωσαν ἐπιβουλὰς, οὐδὲν ἀδικῆσαι δυναμένας τὸν οὐδὲν εἰδότα παθεῖν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐπὶ μὲν τῷ βασιλεύειν ἁπάντων τὸν τῶν ὅλων Θεὸν οὐδένα ἄντις ὀργίζεσθαι φαίη· ἐπὶ δὲ τῇ τοῦ Χριστοῦ βασιλείᾳ, φησὶν ὁ παρὼν Ψαλμὸς ὀργίζεσθαι λαοὺς, φησὶ δὲ τοὺς ἐκ περιτομῆς καὶ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν ἀπιστοῦντας αὐτῷ· δάκνει γὰρ τοὺς ἀπιστοῦντας καὶ λυπεῖ ὁ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν Ἐθνῶν ζῆλος· οὐ γὰρ συνῆκαν τὰς περὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ προφητικὰς φωνάς· πλὴν νῦν μὲν ὀργίζονται ἐπὶ τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν βασιλείᾳ· ἔσται δέ τις καιρὸς, ἐν ᾧ καὶ αὐτοὶ ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τῷ μεγάλῳ, ὅτε πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων. συμφώνως δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Τοὺς Ἰουδαίων, λέγει, λαοὺς εἰς ὀργὴν καὶ θυμὸν ἡ Χριστοῦ βασιλεία κεκίνηκεν, ὥστε τῷ Πιλάτῳ λέγειν· „ Μὴ γράφε ὅτι βασιλεύς ἐστι τῶν Ἰουδαίων· καὶ πάλιν· „ Οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ Καίσαρα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ὑπνοῖ τῇ Γραφῇ Θεὸς καὶ γρηγορεῖ καὶ ὀργίζεται καὶ βαδίζει, καὶ θρόνον ἔχει τὰ Χερουβίμ· τὸ μὲν οὖν ἠρεμεῖν αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν, καὶ οἷον ἀμελεῖν, δι' ἃς οἶδεν αὐτὸς αἰτίας, ὑπνοῦν ὠνομάσαμεν· τὸ γὰρ ἡμέτερον ὑπνοῦν τοιοῦτον, ἀνενέργητόν τε καὶ ἄπρακτον· τὸ δ' ἀθρόως εὖ ποιεῖν ἐκ μεταβολῆς, γρηγορεῖν· ὕπνου γὰρ λύσις ἐγρήγορσις, ὥσπερ ἀποστροφῆς, ἐπίσκεψις· τὸ δὲ κολάζειν, ὀργίζεσθαι πεποιήκαμεν· οὕτω γὰρ ἡμῖν ἐξ ὀργῆς ἡ κόλασις· τὸ δὲ, νῦν μὲν τῇ δε, νῦν δὲ τῇ δε ἐνεργεῖν, βαδίζειν· ἡ γὰρ ἀπ' ἄλλου πρὸς ἄλλο μετάβασις βαδισμός· τὸ δὲ ἐναναπαύεσθαι ἁγίαις Δυνάμεσι, καὶ οἷον ἐμφιλοχωρεῖν, καθέζεσθαι καὶ θρονίζεσθαι, καὶ τοῦτο ἡμέτερον· οὐδενὶ γὰρ οὕτως ὡς τοῖς ἁγίοις τὸ θεῖον ἐναναπαύεται, ὡς αὐτὸς λέγει Γρηγόριος μετὰ τοῦ Βασιλείου· τὸ δὲ ὀξυκίνητον τοῦ Θεοῦ, πτῆσιν ὠνομάσαμεν· τὴν δὲ ἐπισκοπὴν, πρόσωπον· τὸ διδόναι δὲ, χεῖρας· οὖς τὸ ἀκουστικόν· ὀφθαλμοὺς, τὸ διορατικόν· πτέρυγας, τὸ σκεπαστικόν· καὶ ἄλλη τις ὄντως τῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργειῶν, ἢ δυνάμεων, ἄλλο τι τῶν σωματικῶν ἡμῖν ἀνεζωγράφισε . . . ἔφη δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος: „ Χρὴ τὰς περὶ τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπίνως εἰρημένας λέξεις, οὐχ οὕτω νοεῖν κατὰ τὴν ἐν ἡμῖν συνήθειαν, ἀλλ' ὡς ἂν αὐτῇ πρέπει τῇ θείᾳ τε καὶ ὑπερτάτῃ φύσει.

Ἄς σαλευθῇ, λέγει, ἡ γῆ τῶν Ἰουδαίων· „ Ἐταράχθη γάρ φησι, πᾶσα Ἱεροσόλυμα, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω· (1) ἡ ἐταράχθη ὅλη ἡ γῆ, ἄλλων μὲν ἀνθρώπων ταρασσομένων καὶ ὀργιζομένων, ἄλλων δὲ, μετακινουμένων ἀπὸ τὴν εὐσέβειαν· ἱςορικῶς δὲ μέγας ἦτον καὶ περίφημος ὁ Χριςὸς εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὅταν ἐδίδασκε καὶ ἐτέλει τὰ θαυμάσια· „ Ἐξεπορεύετο γάρ φησιν, ἦχος περὶ αὐτοῦ· (Λου. δ. 37.) καὶ πάλιν „ Ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας· (Μαρ. α. 28.) Καὶ πάλιν· „ Ἀπῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν. (Ματθ. δ. 24.) ἀναγωγικῶς δὲ, μέγας εἶναι ὁ Χριςὸς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν Κύριλλον· ἐπειδὴ γὰρ ἡ Σιὼν σκοπευτήριον ὀνομάζεται, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ἐκκλησία Σκοπευτήριον εἶναι· διατὶ ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριςιανοὶ, δὲν σκοποῦμεν τὰ ἐπίγεια, ἀλλὰ τὰ ἐπουράνια, ὡς λέγει ὁ Παῦλος· ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲ εἶναι καὶ ὑψηλὸς ὁ Χριςὸς, περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· διατὶ αὐτὸς δὲν εἶναι μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ εἶναι καὶ Θεός· ἢ μέγας μὲν εἶναι ὁ Χριςὸς εἰς τὴν αἰσθητὴν Σιὼν διὰ τὴν δόσιν τοῦ νόμου, ὑψηλὸς δὲ εἶναι εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῶν Ἐθνῶν κατὰ τὸν Δίδυμον· δηλοῖ δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς τοὺς Ἐθνικοὺς, θέλει μεγαλυνθῇ ὁ Χριςός: ἤτοι καὶ εἰς τοὺς ἐκ περιτομῆς καὶ εἰς τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιςεύσαντας. (2) διότι τὸ ἐπὶ πάντας τώρα, δὲν σημαίνει μόνον τὸ ἐπάνω εἰς ὅλους, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνάμεσα εἰς ὅλους: καθὸ δηλαδὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς τῶν Ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων μερικοὶ ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χριςὸν, ἀνάμεσα εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Χριςὸς μεγαλύνεται.

3: „ Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ ὀνόματί „ σου τῷ μεγάλῳ, ὅτι φοβερὸν καὶ „ ἅγιόν ἐστι.

Ἄς εὐχαριςοῦν, λέγει, ὅλοι οἱ λαοὶ τὸ μέγα ὄνομά σου Κύριε· ὄνομα δὲ λέγει τὸ τῆς Θεότητος· „ Ἐχαρίσατο γάρ φησιν, αὐτῷ (δηλαδὴ τῷ προσλήμματι τῆς ἀνθρωπότητος) ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα (Φιλιπ. β. 9.) ἄς εὐχαριςοῦν δὲ, λέγει, μόνον τὸ ὄνομά σου, χωρὶς νὰ περιεργάζωνται τὴν φύσιν τῆς Θεότητός σου κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἢ τὸν τρόπον τῆς ἐνανθρωπήσεώς σου· διότι, φοβερὸν μὲν εἶναι τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς ἐχθρούς σου· διατὶ διώκει καὶ μασίζει αὐτούς· ἅγιον δὲ εἶναι εἰς τοὺς οἰκείους καὶ γινώσκοντας αὐτό· διατὶ ἁγιάζει καὶ καθαρίζει αὐτούς· ἢ ὄνομα λέγει τὸ Ἰησοῦς· μέγα γὰρ εἶναι τὸ ὄνομα αὐτὸ, καθὸ εἶναι φοβερὸν καὶ ἅγιον καὶ σωτήριον, ὡς εἴπομεν. (3)

4: „ Καὶ τιμὴ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ.

Τὸ ἀξίωμα, λέγει, τοῦ κάθε Βασιλέως, μάλιςα δὲ τοῦ Βασιλέως Χριςοῦ, ἀγαπᾷ τὴν δικαίαν κρίσιν· διὰ τοῦτο καὶ θέλει βοηθήσει μὲν ἐκείνους, ὁποῦ τυραννοῦνται ὑπὸ τοῦ Διαβόλου· θέλει καταβάλει δὲ καὶ νικήσει, τὸν τυραννοῦντα τούτους Διάβολον. (4)

„ Σὺ

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Οἱ γὰρ πάλαι πολλὰ δυνάμενοι Δαίμονες ἐξησθένησαν, ὡς πάσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις σαλευθῆναι, καὶ παυθῆναι τὰς ἐνεργείας.

(2) Ἔφη γὰρ ὁ Ἡσύχιος· „ Δόξα, φησὶ, καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι· ὑψωθεὶς γὰρ ἐκ τῆς γῆς ὁ Χριςὸς, πάντας εἵλκυσε πρὸς ἑαυτόν.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Μέγα τὸ Ἰησοῦς ὄνομα· σωτηρία γὰρ λαοῦ ἑρμηνεύεται· μέγα δὲ πάλιν τὸ ὑψηλὸν τῆς Θεότητος ὄνομα: ἤγουν ἡ δόξα· οὐ γάρ ἐςι καθ' ἓν τῶν κτισμάτων ὁ τῶν ὅλων δημιουργός· ἀπαραβλήτοις δὲ μᾶλλον ὑπεροχαῖς τῶν πάντων ὑπέρκειται· ὅμοιον δὲ αὐτῷ κατὰ φύσιν οὐδέν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὸ ὄνομα Κυρίου, φοβερὸν μὲν κατὰ τῶν ὀργιζομένων λαῶν, καὶ μὴ προσδεχομένων αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ἅγιον δὲ τοῖς πιςεύουσιν αὐτῷ.

(4) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Αἱ τιμαὶ τῶν βασιλέων ἀγαπῶσιν ἔχειν τὸ δύνασθαι κρίνειν καὶ νομοθετεῖν· ἀκολουθεῖ γὰρ τοῦτο πάντως τῇ τοῦ βασιλέως τιμῇ· λαμπρὰ γὰρ ἡ τοῦ βασιλέως τιμή τε καὶ δόξα φιλοῦσα διε-

„ Σὺ ἡτοίμασας εὐθύτητας· κρίσιν
„ καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακὼβ σὺ ἐ-
„ ποίησας.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἔδωκας τὸν νόμον σου, εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκονται αἱ εὐθύτητες καὶ δικαιοκρισίαι· τὸ αὐτὸ δὲ λέγει σαφέστερον εἰς τὰ ἀκόλουθα λόγια: ἤγουν, ὅτι σὺ Κύριε, ἔκαμες δικαιοσύνην καὶ κρίσιν εἰς τὸ γένος τοῦ Ἰακὼβ: ἤτοι εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, διὰ μέσου τοῦ δοθέντος νόμου σου. (1)

5: „ Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν.

Ὑψηλά, λέγει, νοεῖτε ὦ Χριστιανοί, περὶ τοῦ Χριστοῦ· ὑψοῦτε τὸν Χριστὸν μὲ τοὺς ὕμνους καὶ δοξολογίας σας· ὑψοῦτε αὐτὸν μὲ τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν του· διατὶ ἀνίσως διὰ τοὺς παραβαίνοντας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, βλασφημῆται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ Ἔθνη, ὡς λέγει παραπονούμενος ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἡσαΐου, φανερόν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου, διὰ τοὺς φυλάττοντας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὑψοῦται καὶ δοξάζεται ὁ Θεός. (2)

„ Καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν
„ ποδῶν αὐτοῦ· ὅτι ἅγιός ἐστι.

Κατὰ μὲν τὴν Θεότητα ὑποπόδιον τῶν ποδῶν τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ γῆ· „ Ὁ οὐρανός γάρ μοι φησὶ θρόνος, ἡ δὲ γῆ, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· (Ἡσ. ξς. 1.) κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ λέγει τώρα τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν, ἐν ᾧ ἐσταυρώθη ὁ Κύριος κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ἢ καὶ τὸν σταυρόν, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἐστάθησαν οἱ πόδες τοῦ Κυρίου, τοῦ προσηλωθέντος εἰς τὸν σταυρόν· „ Προσκυνήσωμεν γάρ φησιν, εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ· (Ψαλ. ρλα. 7.) ἅγιος δὲ εἶναι ὁ Χριστὸς διὰ τὴν ἁγιάζουσαν Θεότητα· μὲ τὸ νὰ ἦναι δὲ ἅγιος, διὰ τοῦτο ἡγίασε καὶ τὸ ῥηθὲν ὑποπόδιόν του· ἐπειδὴ δὲ ἅγιοι λέγονται καὶ οἱ δίκαιοι, διὰ τοῦτο δείχνει ὁ Δαβὶδ ἀκολούθως, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ διαφορὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς ἁγίους· (3)

6: „ Μωυ-

καιοσύνην· πρόσεστι δὲ τῷ Υἱῷ τὸ κρίνειν· τὴν κρίσιν γὰρ πᾶσαν δέδωκεν αὐτῷ ὁ Πατήρ· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Τί τὸ ἔργον τῆς κρίσεως; ἀπολύειν τοὺς ἀθώους· φανεροῦν τοὺς ὑπευθύνους· διόπερ κρίσιν ἀγαπᾷ ἡ τοῦ βασιλέως τιμὴ (τουτέστιν ἡ ἀρχὴ ϗ ἐξουσία)· ὅθεν οἱ λοιποὶ τῶν ἑρμηνευτῶν ἀντὶ τῆς τιμῆς, οἱ μέν, ἰσχύν, οἱ δέ, κράτος ἐκδεδώκασι . . . ϗ ὁ Θεοδώρητος λέγει· „ Προσήκει ἡμᾶς δεδιέναι ὡς βασιλέα ϗ δικαιοσύνῃ χρώμενον· ἴδιον γὰρ τῆς ἀληθοῦς βασιλείας, τὸ δικαίως ἰθύνειν τοὺς ὑπηκόους: τιμὴ γὰρ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ: τουτέστι τίμιον ποιεῖ βασιλέα τὸ στέργειν τὸ δίκαιον.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Πῶς ἡτοίμασε; προαποστείλας τὸν νόμον, ἐν ᾧ τὰς ἐντολὰς εὐθύτητας ἔταξεν· ὀρθοτομεῖν γὰρ τοῦ βίου τὴν ὁδὸν ἔξεστι κατ' ἐκείνας ὁδεύοντα· ὁ νόμος τοίνυν ὁ δοθεὶς ἐν Ἰακὼβ, (λέγει δὲ τὸ γένος τοῦ Ἰσραήλ·) οὗτος ϗ τοῖς ἁμαρτάνουσι κρίσιν ἐπήγαγε, τὴν κατάκρισιν, ϗ τοῖς ἀγαθὰ ποιοῦσι τὴν δικαιοσύνην ὑπέδειξε, καθ' ἣν δεῖ πολιτεύεσθαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Μηδεὶς νομιζέτω ἕτερον εἶναι τὸν ἐνταῦθα δοξολογούμενον Κύριον, τοῦ Θεοῦ τοῦ νομοθετήσαντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· σὺ γάρ φησι Κύριε, οὗ τὴν βασιλείαν θεσπίζομεν, αὐτὸς ὢν τυγχάνεις, ὁ ϗ τῷ ἐκ περιτομῆς λαῷ κρίσιν ϗ δικαιοσύνην διαταξάμενος, κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς νομοθεσίαν, δικαιώματα ϗ κρίματα περιέχουσαν· σὺ δὲ αὐτὸς ϗ εὐθύτητας ἡτοίμασας κατὰ τὸν τῆς ἀνταποδόσεως καιρόν, ἀποδοθησομένας τοῖς φυλάττουσι τὴν κρίσιν ϗ τὴν δικαιοσύνην· ὁ δὲ Θεοδώρητος· „ Ἔδειξας, λέγει, τῆς ἐπαγγελίας σου τὴν ἀλήθειαν, τὰς πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ Ἰσραὴλ γεγενημένας ὑποσχέσεις πληρώσας, ϗ τὴν διὰ τοῦ σπέρματος Ἀβραὰμ δωρησάμενος σωτηρίαν.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Τουτέστιν ὕψιστον εἶναι πιστεύετε τὸν ἐνανθρωπήσαντα τοῦ Θεοῦ λόγον· μηδὲν ταπεινοφρονεῖτε περὶ αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει οἱ τάλανες Ἰουδαῖοι.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ὑψοῦν μὲν χρὴ τῷ λόγῳ τὸν Κύριον, ὅση δύναμις . . . ὑψοῦν δὲ πρὸ τοῦ λόγου κατὰ διάνοιαν· οὐ γὰρ δυνατόν ἐστι συναναβῆναι τῇ διανοίᾳ τὸν λόγον· ἀλλ' ἐπειδὰν ἐπὶ τὸ ἀκρότατον φθάσητε τῆς δυ-

6: „ Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐν τοῖς ἱερεῦσιν „ αὐτοῦ, καὶ Σαμουὴλ ἐν τοῖς ἐπι- „ καλουμένοις τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἐπε- „ καλοῦντο τὸν Κύριον, καὶ αὐτὸς εἰ- „ σήκουεν αὐτῶν.

Ὁ Μωϋσῆς λέγει, καὶ ὁ Ἀαρὼν, καὶ οἱ Ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου καὶ ὁ Σαμουὴλ καὶ οἱ λοιποὶ, ὁποῦ ἐπικαλοῦντο τὸν Κύριον καὶ εἰσηκούοντο, ὅλοι αὐτοὶ, λέγει, ἦτον δοῦλοι καὶ ὑπηρέται τοῦ Χριστοῦ· ἀναφέρει δὲ τὸν Μωϋσῆν ἐδῶ, καθὸ νομοθέτην· τὸν Ἀαρὼν, καθὸ ἀρχιερέα καὶ πρῶτον ἀνάμεσα εἰς τοὺς Ἱερεῖς. τὸν Σαμουὴλ, καθὸ ἔξαρχον ἀνάμεσα εἰς τοὺς Προφήτας· ἢ Μωϋσῆν μὲν καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ, ὠνόμασεν ὅλους ἁπλῶς ἐκείνους, ὁποῦ μιμοῦνται τὰς ἀρετὰς αὐτῶν κατὰ τὸν Δίδυμον· διατὶ καὶ εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ ὁ Θεὸς εἶπε· „ Ῥομφαίαν ἐὰν ἐπάξω ἐπὶ τὴν γῆν ἐκείνην καὶ οἱ τρεῖς ἄνδρες οὗτοι ἐν μέσῳ αὐτοῖς· (Νῶε καὶ Δανιὴλ καὶ Ἰώβ.) Ζῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος, οὐ μὴ ῥύσονται υἱοὺς οὐδὲ θυγατέρας, ἀλλ' ἢ αὐτοὶ μόνοι σωθήσονται. (Ἰεζ. ιδ. 17.) δὲν ὀνομάζει δὲ ὁ Θεὸς ἐδῶ τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον Νῶε καὶ Ἰὼβ· πῶς γὰρ ἤθελεν ὀνομάσῃ αὐτοὺς, ὁποῦ ἦτον πρὸ πολλῶν χρόνων ἀποθανόντες; ἀλλὰ ὀνομάζει Νῶε καὶ Ἰὼβ ἐκείνους, ὁποῦ ἐμιμοῦντο διὰ τῶν ἔργων τὴν πολιτείαν αὐτῶν. (1)

7: „ Ἐν στύλῳ νεφέλης ἐλάλει πρὸς αὐ- „ τούς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐλάλει μὲ τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν

ἀνθρωπίνης δυνάμεως, εἰς ὅσον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐξικνεῖται ὕψος ϗ μέγεθος νοημάτων, τότε νομίζετε κάτω εἶναι τῆς ἐπιβαλούσης ἀξίας· μετὰ γὰρ τὸ ὑψῶσαι, μόλις προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ· τὸ δὲ αἴτιον τοῦ ἀκαταλήπτου τῆς ἀξίας, οὐδὲν ἄλλό φησιν ἡ ψαλμῳδία, ἢ ὅτι ἅγιός ἐστι διὰ τὴν ἁγιάζουσαν Θεότητα. εἰ οὖν πᾶν ὕψωμα δυνάμεως ἀνθρωπίνης κάτω τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ προσκυνουμένου ἐστί· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος διὰ τοῦ ὑποποδίου τῶν ποδῶν ὑπαινίττεται· τίς ἡ ματαιότης τῶν οἰομένων ἔχειν τινὰ δύναμιν ἐν ἑαυτοῖς τοσαύτην, ὥστε ἐπ' αὐτοῖς εἶναι τὸ κατ' ἀξίαν τῆς τιμῆς ὁρίζειν τῇ ἀτιμήτῳ φύσει; Καὶ πάλιν λέγει· „ Ταῦτά φησιν ἡ ψαλμῳδία· ὦ ἄνθρωποι, μεμήνυται μὲν ὑμῖν, ὡς δυνατὸν δέξασθαι τὴν ἀνθρωπίνην ἀκοὴν τὰ θεῖα Μυστήρια· ὑμεῖς δὲ διὰ τούτων ὁδηγηθέντες πρὸς τὴν εὐσεβῆ θεογνωσίαν, ὅσον χωρεῖ ὑμῖν ὁ λογισμὸς, τοσοῦτον ϗ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ὑψώσατε· εἰδότες, ὅτι ὅσον ἂν ὑπερταθῇ ὑμῶν ἡ διάνοια, ϗ πᾶσαν παρέλθῃ ὑψηλὴν φαντασίαν ἐν ταῖς περὶ Θεοῦ ὑπολήψεσι, τότε τὸ παρ' ὑμῶν εὑρισκόμενόν τε ϗ προσκυνούμενον, οὐχ αὐτὴ ἡ μεγαλειότης τοῦ ζητουμένου ἐστὶν, ἀλλὰ τὸ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ, τὸ ὑποβεβηκὸς διὰ τούτου ϗ κάτω κείμενον τῆς διανοίας ἡμῶν, συγκρίσει τῆς ἀνεφίκτου καταλήψεως διερμηνεύων· ὁ δὲ Κύριλλός φησιν· „ Ἆρ' οὖν ϗ πόδας τοιούτους ἔχει Θεὸς ἐπικειμένους τῷ ὑποποδίῳ; μὴ τοῦτο ὑπολάβῃς· σκευάζεται μὲν γὰρ ὁ ἐπ' αὐτῷ λόγος, ὡς ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ϗ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· νοεῖται δὲ τὰ ἐπ' αὐτῷ θεοπρεπῶς· ἐπειδὴ τοίνυν ἔθος ἐστὶ τοῖς προσκυνοῦσι τοὺς ἐπὶ γῆς βασιλέας φιλεῖν τοὺς πόδας αὐτῶν· ἐκ τῆς παρὰ ἀνθρώποις συνηθείας, ἐπὶ Θεοῦ ἀναφέρει τὸν λόγον ὁ ψαλμῳδός· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Τίνος χάριν φησιν, οὐ τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ προσκυνεῖν μᾶλλον, ἀλλὰ τῷ ὑποποδίῳ παρακελεύεται; ποίῳ δὲ ὅλως ὑποποδίῳ; ἆρα τῇ γῇ; ὁ γὰρ οὐρανός μοι φησὶ θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· ϗ μὴν προσκυνεῖν ἡμῖν στοιχείοις οὐκ ἔξεστιν· ἀλλὰ τοῦτον λέγει τὸν τόπον, ὃν δι' ἑτέρου Ψαλμοῦ ἐξέθετο τηλαυγέστερον· προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ· λέγει δὲ τὸν Γολγοθᾶν· ἐκεῖνος γὰρ ὄντως ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ τῆς σαρκὸς, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Σταυροῦ γεγένηται· ἄλλοι δὲ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ νοοῦσι τὸν Σταυρὸν, ὅς τις ϗ ὑποπόδιον εἶχεν· ἐν ᾧ ἐρεισθέντες οἱ πόδες τοῦ Κυρίου ἐκαρφώθησαν δυνατώτερα, ὡς λέγει ὁ Πατέσιος Γάζης ἐν ταῖς πρὸς τὸν βασιλέα Μοσχοβίας Ἀλέξιον Μιχαλοβίτζην χειρογράφοις ἐρωταποκρίσεσι, φέρων εἰς τοῦτο μάρτυρας τῶν ἁγίων τινας· τὸν Εἰρηναῖον δηλαδὴ, ϗ τὸν Ἰουστῖνον· ὁ δὲ Θεοδώριτος ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ φησι, πάλαι μὲν ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις νεὼς νενόμιστο, νῦν δὲ αἱ κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν ϗ θάλασσαν Ἐκκλησίαι, ἐν αἷς τῷ παναγίῳ Θεῷ προσφέρομεν τὴν προσκύνησιν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οὗτός φησιν, ὁ νῦν κάτω πεφηνὼς ἄνθρωπος, βασιλεὺς τῶν ἐπὶ γῆς ἐστιν. ὃν ϗ πάλαι Μωϋσῆς ϗ Ἀαρὼν ϗ Σαμουὴλ ἐπεκαλοῦντο· ὁ δὲ Εὐσέβιος· „ Οὐκ ἄλλως τῆς τοσαύτης ἀξίας ἔτυχον οἱ δηλωθέντες Προφῆται, εἰ μὴ ὅτι ἐφύλαττον τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ϗ τὰ προστάγματα, ἃ ἔδωκεν αὐτοῖς· οὕτως οὖν ϗ

τὸν Ἀαρών· καὶ μ' ὅλον ὁποῦ μὲ τὸν Μωϋσῆν μόνον ἐλάλει ὁ Θεός· ἀλλὰ τρόπος εἶναι ἐδῶ ὀνομαζόμενος Συλληπτικός· διατὶ συμπεριλαμβάνει κοντὰ εἰς ἕνα πρόσωπον, καὶ ἄλλο· τούτου τοῦ τρόπου εἶναι παράδειγμα καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος· ὅστις ἀφ' οὗ ἠρίθμησεν ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ εὐηρέστησαν εἰς τὸν Θεὸν διὰ πίστεως, ἀκολούθως λέγει συμπεριλαμβάνωντας ὅλους· „ Οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, καὶ τὰ ἑξῆς· (Ἑβρ. ια. 33.) ὅλα γὰρ αὐτὰ τὰ κατορθώματα δὲν ἐκατώρθωσαν ὅλοι, ὁποῦ ἀνέφερεν ἀνωτέρω, ἀλλὰ μερικὰ καὶ μερικοὶ μόνον· θέλει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλάλει πρὸς τὸν Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν μὲ στύλον νεφέλης. (1)

„ Ὅτι ἐφύλασσον τὰ μαρτύρια αὐτοῦ „ καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ, ἃ ἔδωκεν αὐτοῖς.

Τοῦ μὲν Χριστοῦ, λέγει, ἦτον τὰ μαρτύρια καὶ τὰ προστάγματα τοῦ νόμου, καὶ αὐτὸς ἔδωκε ταῦτα εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ Ἀαρών, καὶ ἐκεῖνοι δὲ ὡς δοῦλοι ἐφύλαττον αὐτά. (2)

8: „ Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ ἐπήκουες αὐ„ τῶν· ὁ Θεὸς σὺ εὐίλατος ἐγίνου αὐ„ τοῖς.

Σὺ Κύριε, λέγει, ὑπήκουες τοῦ Μωσέως καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουήλ· καὶ σὺ ἐγίνου ἵλεως εἰς αὐτούς, οἵτινες σὲ ἐπαρακάλουν διὰ τὸν παροργίζοντα λαὸν τῶν Ἰουδαίων· ἢ καὶ ἐγίνου ἵλεως, ὅταν αὐτοὶ ἔσφαλον· καὶ ὁ Μωϋσῆς γὰρ παρώξυνε τὸν Θεὸν εἰς τὸ ὕδωρ τῆς ἀντιλογίας· καὶ ὁ Ἀαρών, διὰ τὴν Μοσχοποιΐαν τῶν Ἑβραίων.

„ Καὶ ἐκδικῶν ἐπὶ πάντα τὰ ἐπιτηδεύ„ ματα αὐτῶν.

Σύ, λέγει, Κύριε, ἔκαμνες ἐκδίκησιν: ἤγουν ἐβοήθεις εἰς ὅλα τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ κατορθώματα τοῦ Μωϋσέως τοῦ Ἀαρὼν καὶ τοῦ Σαμουήλ, τὰ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ γινόμενα· ἢ ἐτιμώρεις ὅλα ἐκεῖνα τὰ δεινὰ σκαιωρήματα, ὁποῦ ἐζήτουν οἱ Ἑβραῖοι νὰ κάμουν κατ' αὐτῶν. (3)

9: „ Ὑ-

ϗ ἡμῖν διὰ τῆς καινῆς Διαθήκης ὁ αὐτὸς προστάγματα ϗ ἐντολὰς ϗ μαρτύρια δέδωκεν· ἅπερ εἰ φυλάττοιμεν, τῶν ἴσων ϗ αὐτοὶ καταξιωθησόμεθα· ϗ ὁ Δίδυμος δὲ λέγει· „ Τοὺς τὰς αὐτὰς ἀρετὰς ἔχοντας ὁμωνύμως αὐτοῖς ὠνόμασεν· εἰδὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, δῆλον ὅτι ϗ οἱ πιστοὶ θεράποντες γινόμενοι, πάντες κατὰ Μωσέα τυγχάνουσι· ϗ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν· „ Οὐχ ἁπλῶς τοὺς ἄλλους Προφήτας καταλιπὼν, τούτων ἐμνημόνευσε μόνον, ἀλλὰ τὴν σύντροφον Ἰουδαίων λύτταν ϗ τυραννίδα διδάσκων· ϗ γὰρ ἐπὶ Μωσῆ ϗ Ἀαρὼν ἁρπάσαι τὴν ἱερωσύνην ἐπειράθησαν· ϗ ἐπὶ Σαμουὴλ τὴν θείαν ἀτιμάσαντες βασιλείαν τὴν ἀνθρωπείαν ἠγάπησαν· διδάσκει τοίνυν ὁ λόγος, ὅτι καινὸν οὐδὲν δρῶσι κατὰ τοῦ Σωτῆρος λυττῶντες, ϗ τὴν σωτήριον οὐ δεχόμενοι βασιλείαν· ἄνωθεν γὰρ αὐτοῖς ἡ μανία συνήθης.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἐπεὶ ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος βέβαιος ϗ ἀληθινός ἐστι, στύλος εἰκότως καλεῖται, ὡς τὴν καταδεξαμένην αὐτὸν Ἐκκλησίαν στύλον ϗ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας εἶναι· ἐπεὶ δὲ ϗ πότιμος ϗ καρπῶν αἴτιός ἐστιν, ὑετοῦ δίκην εἰς τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων ἐρχόμενος, στύλος νεφέλης ἐστι· τάχα δὲ ϗ προεθεσπίζετο διὰ τούτου ἡ τοῦ Σωτῆρος εἰς δεῦρο κάθοδος, καθ' ἣν ἐπιβὰς κούφης νεφέλης εἰς Αἴγυπτον ἧκε τὸν περὶ γῆν τόπον.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλός φησιν· „ Οὐκοῦν τετίμηκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ὡς τιμήσαντας· ἠγάπησεν ὡς γνησίους οἰκέτας, ϗ ὡς τῶν αὐτοῦ θεσπισμάτων γεγονότας φύλακας· οὔκουν ἄμισθος ἡ ὑπακοή· μᾶλλον δὲ, τῆς ἀνωτάτω τιμῆς πρόξενος, διὰ τὸ εὐπειθὲς ϗ εὐάγωγον· ϗ ὁ Δίδυμος· „ Τελείου ἀνδρὸς ϗ ἔχοντος πάσας τὰς ἀρετὰς, τὸ πάντα τὰ μαρτύρια ϗ τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ φυλάττειν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε· „ Καὶ ἔκδικος ἐπὶ ταῖς ἐπηρείαις αὐτῶν· τοὺς γὰρ κατὰ τοῦ μεγάλου Μωσῆ τυραννήσαντας πυρὶ παραδέδωκε ϗ τοὺς τὴν φλόγα διαφυγόντας, ζῶντας τῷ τάφῳ παρέπεμψε χάναι κελεύσας τὴν γῆν, ϗ τάφον αὐτοῖς αὐτοσχέδιον τῆς τυραννίδος τὸ χωρίον ἀπέφηνε· ϗ τοὺς διὰ θαλάσσης ὁδεύσαντας, πεποίηκεν ὑποβρυχίους τῇ γῇ, παραδόξοις χρησάμενος κύμασι· τοὺς δὲ κατὰ τοῦ Σαμουὴλ στασιάσαντας, τῇ τοῦ Σαοὺλ δυναστείᾳ παρέδωκε, ϗ παντοδαπαῖς περιέβαλε συμφοραῖς.

9: „ Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ „ προσκυνεῖτε εἰς ὄρος ἅγιον αὐτοῦ, „ ὅτι ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει νὰ ὑψόνουν οἱ Χριστιανοὶ διὰ λόγων καὶ ἔργων τὸν Χριστόν· Ὄρος δὲ ἅγιον τοῦ Χριστοῦ, κοντὰ μὲν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἦτον ἡ ἐπίγειος Ἱερουσαλήμ· κοντὰ δὲ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς εἶναι ἡ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Προσεληλύθατε Σιὼν ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ (Ἑβρ. ιβ΄. 22:) ἢ ὄρος ἅγιον εἶναι ἡ Ἐκκλησία διὰ τὸ ὕψος τῶν δογμάτων καὶ τῆς πολιτείας αὐτῆς· προσκυνεῖτε λοιπὸν, λέγει, τὸν Χριστὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἢ καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει ταῦτα τὰ λόγια, συναριθμῶν τὸν ἑαυτόν του μὲ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· ἢ προσάζει ταῦτα ἐκ προσώπου τοῦ πληρώματος τῶν Χριστιανῶν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ϟΘ.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ εἰς ἐξομολόγησιν·

Καὶ ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν ἔγραψαν οἱ Ἑβδομήκοντα εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, γνωρίσαντες ἀπὸ τὰ περιεχόμενα εἰς αὐτὸν ῥητὰ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀφιεροῦται εἰς τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ Χριστὸν, ὅστις εἶναι ἱκανὸς χειρί· καὶ ὅτι προσάζει οὗτος τοὺς Χριστιανοὺς νὰ δουλεύουν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ τὸν εὐχαριστοῦν· εὐχαριστίαν γὰρ, ἢ καὶ ἐξαγόρευσιν τῶν ἁμαρτημάτων, δηλοῖ ἐδῶ ἡ ἐξομολόγησις. (2.)

1: „ Ἀ-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ὅσον χωρεῖ ὑμῶν ὁ λογισμὸς, τοσοῦτον τοῦ Θεοῦ τὴν δόξαν ὑψώσατε, καὶ τὰ ἑξῆς ἅπερ εὑρέθησαν· ἀλλ' ἄνω μὲν τῷ ὑποποδίῳ ἔλεγε προσκυνεῖτε· νῦν δὲ εἰς ὄρος ἅγιόν φησι, δι' οὗ τὸ ὕψος αἰνίττεται τῆς Θεότητος· ἢ ὄρος ἅγιον τὸ ὕψος τῆς θεογνωσίας λέγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα· „ Ὄρος ἅγιον, πάλαι μὲν τὸ Σιὼν ἐκαλεῖτο, νῦν δὲ τῆς θεογνωσίας τὸ ὕψος· οὕτω γὰρ καὶ Ἡσαΐας καὶ Μιχαίας ἐθέσπισαν· „ Ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου: τουτέστιν ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις δήλη πᾶσι γενήσεται· καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὑψοῦτε αὐτόν φησι, καὶ ὑψηλὰ περὶ αὐτοῦ δοξάζετε· καὶ γὰρ Κύριός ἐστιν, ὡς δούλων δεσπότης· ἀλλὰ καὶ Θεὸς ἡμῶν αὐτὸς τυγχάνει, ἅτε ποιητὴς ἡμῶν καὶ πλάστης γεγενημένος· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Καὶ τί χρήζει ὑψωθῆναι ὁ ὑψηλός; πῶς δὲ παρὰ ἀνθρώπων ὁ ἐν οὐρανοῖς ὑψωθήσεται; ἀλλ' ὑψηλά φησι, περὶ αὐτοῦ διανοηθῆτε· ὕψος ἄρα τοῦ Θεοῦ λόγου ἡ ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ (τῷ τοῦ Γολγοθᾶ δηλαδὴ) προσκύνησις· ὥσπερ γὰρ δόξα βασιλεῖ τὰ ἐν πολέμῳ τρόπαια· οὕτω καὶ τῷ Χριστῷ ἡ διὰ τῶν παθημάτων κατόρθωσις, ἥτις ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ τῷ τὸν Σταυρὸν δεξαμένῳ γεγένηται· ἅγιον δὲ τὸ ὄρος οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ καλεῖ· ἀλλ' ἀπὸ τῆς τοῦ σταυρωθέντος ἐπιφοιτήσεως· ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει. „ Οὐ μόνον τὸ ἐξουσιαστικὸν τοῦ Θεοῦ προσκυνεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἁγιαστικὸν οἰκειοτέρως ἤδη παρακελεύεται· σύμβολον ἐν τούτῳ διδοὺς, τὴν ἐν τῷ ἡγιασμένῳ ὄρει προσκύνησιν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Εἰ μέν τις ἁμαρτίας ὑποσμύχει σε μνήμη, συμβουλεύει τὸ διὰ τῆς μετανοίας ἡ ψαλμῳδία καθάρσιον· εἰ δέ σοι πρὸς τὸ κρεῖττον εὐοδοῦται ὁ βίος, βεβαίωσιν ποιεῖ διὰ τῆς πρὸς τὸ θεῖον εὐχαριστίας σου εἰς τὰ ἄνω προαίρεσιν.

1 : „ Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ πᾶσα ἡ γῆ.
2 : „ Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν εὐφρο-
„ σύνῃ.

Ψάλατε, λέγει, ὦ Χριστιανοὶ εἰς τὸν Χριστὸν, ἐπινίκιον καὶ ἀλαλακτικὸν ὕμνον, διὰ τὴν νίκην ὁποῦ ἔκαμε κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν Δαιμόνων. δουλεύσατε εἰς τὸν Χριστὸν, ὅς τις σᾶς ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν δουλείαν, καὶ σκλαβίαν τῶν Δαιμόνων· μὲ εὐφροσύνην δὲ καὶ χαρὰν δουλεύσατε εἰς τὸν Χριστὸν, διατὶ ἐλυτρώθητε παρ' αὐτοῦ ἀπὸ τὴν τυραννίαν, καὶ ὅτι ἀξιωθήκετε νὰ ἔχετε τοιοῦτον αὐθέντην, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1.)

„ Εἰσέλθετε ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγαλ-
„ λιάσει,
3 : „ Γνῶτε ὅτι Κύριος, αὐτός ἐστιν ὁ
„ Θεὸς ἡμῶν.

Γνησίως λέγει, λατρεύσατε τὸν Χριστὸν χαίροντες· καὶ γνωρίσατε, τόσον ἀπὸ τοὺς Προφήτας, ὁποῦ ἐπροφήτευσαν περὶ αὐτοῦ, ὅσον καὶ ἀπὸ τὰ θαυμάσια ἔργα του, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς ἡμῶν. (2)

„ Αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς καὶ οὐχ ἡ-
„ μεῖς.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ φαίνωνται οἱ γονεῖς, πῶς κάμνουν ἤτοι γεννοῦν τὰ τέκνα των, ὅμως ὁ Θεὸς εἶναι ὁποῦ ταῦτα ποιεῖ· αὐτὸς μὲν ὡς αἴτιος, οἱ δὲ γονεῖς, ὡς συναίτιοι· καθὸ αὐτοὶ δηλονότι ὑπηρετοῦσι εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς προσταγὴν τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο πολλοὶ γονεῖς, πολλάκις θέλοντες νὰ κάμουν τέκνα, δὲν δύνανται. Ὅθεν καὶ πρὸς τὴν Ῥαχὴλ τὴν λέγουσαν πρὸς τὸν Ἰακὼβ „ δός μοι τέκνα, εἰ δὲ μὴ τελευτήσω ἐγώ· δογματικῶς ἀπεκρίθη, καθὸ σοφὸς, ὁ Πατριάρχης Ἰακὼβ „ μὴ ἀντὶ Θεοῦ εἰμι ἐγὼ, ὅς ἐστέρησέ σε καρπὸν κοιλίας; (Γέν. λ: 1:) ὡς ὁ Εὐσέβιος ὀρθότατα ἐξηγεῖ. (3)

„ Ἡ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· „ Τουτέστι μὴ συννοὶ, μὴ κατηφεῖς, μηδὲ ὀκνηροὶ πρὸς ἀγαθουργίαν· πρόθυμοι δὲ μᾶλλον καὶ ἱλαροὶ, καὶ τῇ τοῖς ἁγίοις εὐτρεπισμένῃ ἐλπίδι χαίροντες· ἡ μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων δουλεία, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, φόβον φθοροποιὸν ἐμποιεῖ· ἡ δὲ τοῦ Κυρίου, φόβον ἁγνὸν, ἐξ οὗ γίνεται τῇ ψυχῇ εὐφροσύνη· ὅμοιον γάρ ἐστι τὸ δουλεύειν αὐτῷ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τῷ δουλεύειν φωτὶ, ζωῇ, ἀληθείᾳ, δικαιοσύνῃ, ἁγιασμῷ· πάντα γὰρ ταῦτά ἐστιν ὁ Κύριος· μὴ οὖν σκυθρωπὴν ἡγεῖσθε τὴν δουλείαν αὐτοῦ, μηδὲ λυπηρὰν καὶ ἐπίπονον· μεστὴ γὰρ ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ γάρ ἐστι, φησι, κατὰ τὴν πικρὰν τοῦ Διαβόλου τυραννίδα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἡ βασιλεία· ἀλλ' ἥμερος αὐτοῦ καὶ φιλάνθρωπος ἡ δεσποτεία· γεγηθότες τοίνυν τῇ δουλείᾳ προσέλθετε· „ Εἰ δέ τις μὴ δουλεύοι αὐτῷ ἐν εὐφροσύνῃ, (λέγει ὁ Εὐσέβιος) μὴ τολμάτω παριέναι ἐνώπιον αὐτοῦ ἀνίπτοις ποσὶ παραβάλλων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἀντίκειται δὲ τῷ ἐξελθεῖν ἀπὸ προσώπου Κυρίου τὸ εἰσελθεῖν ἐνώπιον αὐτοῦ· ὥσπερ τοίνυν ἐξελθὼν Κάϊν ἀπὸ προσώπου Κυρίου, οὐ τόπον καταλείψας, ἐν ᾧ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, ἐν ἄλλῳ τόπῳ γεγένηται· ἀλλ' ἔρημος τῶν περὶ Θεοῦ ὀρθῶν ἐννοιῶν γεγενημένος, ἔξω τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐχώρησεν, ἀπρονοησίαν καὶ ἀθεΐαν ἀσπασάμενος, ὡς μηκέτι φαντασίαν, ἢ ἔννοιαν ἔχειν ἐπιφανείας Θεοῦ· οὕτω τὸ εἰσιέναι ἐνώπιον Κυρίου, τὸ διὰ νοήσεως ἡγεῖσθαι αὐτὸν παρόντα σημαίνει· κατὰ τό· „ Ζῇ Κύριος, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον, εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Προφήτου Ἠλιού.

(3) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος· „ Ὅτι καὶ ὁ Ἰὼβ καὶ Δαβὶδ, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἦτον γεγεννημένοι ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς, λέγουσιν ὅμως καὶ οἱ δύο· „ Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με· καὶ πρὸς Ἱερεμίαν ὁ Θεὸς λέγει· „ Πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε· ἔφη δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· „ Ὁ τὴν κατὰ πάντων ἔχων κυριότητα φυσικὴν, αὐτὸς οὗτός ἐστιν ὁ Θεός· οὐδὲν γὰρ, ὡς ἔφην, ἐν τοῖς ποιήμασι φυσικὴν ἔχει κυριότητα· πάντα δὲ δοῦλα τοῦ κτίσαντος· οὐ γὰρ ἡμεῖς ἑαυτοὺς πεποιήκαμεν· οὐδὲ αὐτομάτως ἀνέθαλεν ἐπὶ γῆς τὸ λογικὸν ζῶον, πέπλασται δὲ μᾶλλον παρὰ Θεοῦ.

„ Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα
„ νομῆς αὐτοῦ.

Εἴρηται τοῦτο καὶ εἰς τὸν ϟδ: Ψαλμὸν, καὶ ἀγκαλὰ ἐκεῖ λαὸς νομῆς γράφεται, καὶ πρόβατα χειρὸς, δὲν εἶναι ὅμως ἀπὸ τοῦτο καμμία διαφορὰ ἀξιόλογος ἀνάμεσα εἰς αὐτά. (1)

4: „ Εἰσέλθετε εἰς τὰς πύλας αὐτοῦ ἐν ἐ-
„ ξομολογήσει, εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ
„ ἐν ὕμνοις.

Καθὼς πρέπει νὰ ἐμβαίνῃ τινας, πρῶτον εἰς τὰς ἔξω πύλας τοῦ οἴκου, καὶ ἔπειτα εἰς τὰς αὐλάς του· ἔτζι κατὰ τὸν Εὐσέβιον πρέπει, πρῶτον νὰ ἐξομολογῆται τινας τὰ ἁμαρτήματά του, καὶ ἔπειτα νὰ ὑμνῇ τὸν Θεόν· ἵνα μὲ τὴν ἐξομολόγησιν καθαρθῇ ἡ γλῶσσα, καὶ οὕτω νὰ προσφέρῃ καθαρὸν τὸν ὕμνον εἰς τὸν Θεόν· πύλαι δὲ καὶ αὐλαὶ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι αἱ εὑρισκόμεναι εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς γῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καθὸ αὐταὶ εἶναι οἶκος αὐτοῦ· εἴρηται δὲ διὰ τὰς αὐλὰς, καὶ εἰς τὸν πγ: Ψαλμὸν. „ Ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχή μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου· (2)

„ Ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ, αἰνεῖτε τὸ
„ ὄνομα αὐτοῦ.

Πάλιν λέγει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὰ ἴδια σχεδὸν, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, αὐξάνων καὶ παρακινῶν τοὺς Χριστιανοὺς περισσότερον εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ δοξολογίαν· ἡ ἐξομολόγησιν ἐδῶ ἐννοεῖ τὴν εὐχαριστίαν. εὐχαριστεῖτε λέγει, τὸν Χριστὸν ὦ Χριστιανοὶ, ἐπειδὴ καὶ τόσον εὐεργετήθητε ἀπὸ αὐτόν. καὶ εὐφημεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ λυτρωτοῦ ἡμῶν καὶ Δεσπότου.

5: „ Ὅτι χρηστὸς Κύριος· εἰς τὸν αἰῶνα
„ τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ ἕως γενεᾶς καὶ
„ γενεᾶς ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε, λέγει, τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· διὰ τὶ αὐτὸς εἶναι χρηστὸς, καθὸ συμπαθής. αἰώνιον δὲ εἶναι τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ ὄχι προσωρινὸν, καθὼς εἶναι τὸ ἔλεος τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ εἶναι παντοτινή· ἡ ὁποία ὄχι μόνον διέμεινεν εἰς τὴν γενεὰν τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γενεὰν τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. (3)

ΨΑΛ-

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὐ μόνον γὰρ Δεσπότης ἡμῶν ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ποιμὴν, τὴν ἀγαθὴν ἡμῖν προσφέρων νομήν· ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ ὡς βασιλέως· πρόβατα δὲ, ὡς ποιμένος. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Λαὸς εἶναι οἱ κρείττους καὶ λογικώτεροι· πρόβατα, οἱ τὴν ἀλογωτέραν τάξιν ἐπέχοντες, καὶ μὴ ἐν πείρᾳ τῶν θείων ὄντες λογίων· ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Πῶς ἐσμὲν πρόβατα; μάνθανε ὅτι τοῦ Μονογενοῦς, λέγοντος· „ Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει. αὐτοῦ καὶ λαός ἐσμεν, ὅς τις ἡμῖν διὰ τῆς γλώσσης τῆς προφητικῆς ἔλεγε· „ Καὶ ἔσεσθέ μοι εἰς λαὸν, κἀγὼ ἔσομαι ὑμῖν εἰς Θεόν· (Ἱερεμ. ια΄: 4.) εὐχαῶν ὁ Κύριος, αὐτός ἐστιν ὁ Θεός· ἑκάτερον γὰρ ὁ Υἱὸς, καθάπερ ὁ Πατὴρ, ὀνομάζεται. καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Πάντων οὖν Θεὸς ὢν καὶ ποιητὴς πάντας καλεῖ καὶ ἐξοικειοῦται· ἀνθρώπους γὰρ καὶ κτήνη σώζει ὁ Θεὸς, τοὺς μὲν, ὡς λαὸν αὐτοῦ, τοὺς δὲ, ὡς πρόβατα νομῆς αὐτοῦ.

(2) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „ Πύλαι τοῦ Κυρίου αἱ κατ᾽ εἶδος ἀρεταί· περὶ ὧν καὶ ἐν ἄλλοις εἴρηται· „ Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης· ἵνα ὑπερβάντες τὰς πύλας αὐτοῦ, ἐν ταῖς αὐλαῖς τοῦ Θεοῦ: ἤτοι ἐν ταῖς κατὰ θεολογίαν ὕμνοις εἰσεληλυθότες, εὐχαρίστως ἐξομολογήσωνται τῷ Θεῷ.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος ἔφη· „ Ὡς ἰατρῷ ἐξομολογεῖσθε τὰ τῆς ψυχῆς ἀπογυμνοῦντες τραύματα διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τῶν ἁμαρτημάτων· θαῤῥοῦντες δὲ τοῦτο πράττετε, δόγμα ἀληθὲς περὶ αὐτοῦ μαθόντες, ὅτι χρηστός ἐστι, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ ὁ Ἡσύχιός φησιν· „ Ὡς γὰρ χρηστός: τουτέστιν ὡς συμπαθὴς καὶ ὡς φιλάνθρωπος ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τὸ ἔλεος ἔδωκεν· ἵνα, κἂν πλανηθῶμεν ἐκ ῥαθυμίας, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτοῦ φιλανθρω-

ΨΑΛΜΟΣ Ρ.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας πολλὰς ἀρετὰς ἐκατώρθωσεν, ὅταν ἐβασίλευε· τὰς ὁποίας προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ, συνέγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, διηγούμενος ἐκ προσώπου ἐκείνου τὴν ἐνάρετον ζωήν του, καὶ βάλλωντας αὐτὸν Εἰκόνα ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὀρθῆς πολιτείας, καὶ παράδειγμα τῆς τελειότητος, κατὰ τὸν Θεοδώρητον. (1)

α: „ Ἔλεον καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι Κύ„ ριε.

Ἆσμα, λέγει, θέλω κάμω τὸ ἔλεος καὶ τὴν κρίσιν σου Κύριε, καὶ οὕτω νὰ τὸ προσφέρω εἰς ἐσένα τὸν ἴδιον: ᾄδων δηλαδὴ τὰ περὶ τοῦ ἐλέους καὶ τῆς κρίσεώς σου· διατί σὺ, ἐλεεῖς μὲν, κατὰ τὴν παροῦσαν ζωήν. κρίνεις δὲ, κατὰ τὴν μέλλουσαν· ἢ λέγει τοῦτο, ὅτι οὔτε τὸ ἔλεός σου εἶναι χωρὶς κρίσιν, οὔτε πάλιν ἡ κρίσις σου εἶναι χωρὶς ἔλεος κατὰ τὸν Βασίλειον. ἐπειδὴ δὲ ταῦτα θέλω ᾄσω, αὐτὰ καὶ θέλω μιμηθῶ, ἐλεῶν ὁμοῦ καὶ κρίνων ὀρθῶς κατὰ τὸν Εὐσέβιον. (2)

β: „ Ψαλῶ καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ.

Ὁ.

θρωπίας πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψωμεν· ἀπὸ γὰρ τῆς νῦν γενεᾶς ἀρξαμένη τοῦ Θεοῦ ἡ ἀλήθεια, εἰς γενεὰν φανεροῦται τὴν μέλλουσαν· ὅταν ἀποδώσῃ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ ἄμαχος καὶ ἀψευδὴς ἀλήθεια.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ: τουτέστιν ὕμνος καὶ δοξολογία τῷ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ τῷ κατὰ σάρκα Χριστῷ· διαγράφει δὲ ἡμῖν ὁ ψάλλων ἐνθάδε τὸν τέλειον, τὸν κατὰ Θεὸν πολιτευόμενον, διδάσκων ἡμᾶς, ποίαν δεῖ πολιτείαν ἐπιτηδεύειν τοὺς ἐπιθυμοῦντας τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐπιτυχεῖν.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Ἴδωμεν λοιπὸν οἷα ὁ τέλειος πρὸς Χριστὸν τὸν δίκαιον Κριτὴν ἀναφθέγγεται. ᾧ κἂν τὸν ἔλεον ᾄδωμεν, ἀλλὰ καὶ τὴν κρίσιν γε πάντως συνᾴδομεν· καὶ ὁ Βασίλειος· „ Συνάπτει τὴν ἐλεημοσύνην τῷ κρίματι, ἵνα τὸ τῆς κρίσεως ἀκριβὲς πραϋνθῇ τῇ ἐπικρατήσει τοῦ ἐλέου· ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃς, φησί, τίς ὑποστήσεται; ἀγαθὸς ὁ Θεὸς, ἀλλὰ καὶ δίκαιος· δικαιοσύνη δὲ ἡ πρὸς ἀξίαν ἀντίδοσις· καθὼς γέγραπται· „ Ἀγάθυνον Κύριε τοῖς ἀγαθοῖς· τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλιὰς ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν· ἐλεήμων, ἀλλὰ καὶ κριτής· ἀγαπᾷ γὰρ, φησιν, ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν· διὸ καὶ νῦν λέγει ὁ ψάλλων· Ἔλεον καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι Κύριε· ἐλεήμων οὖν καὶ δίκαιος ὁ Κύριος· μὴ οὖν ἐξ ἡμισείας αὐτὸν

Ὀδεύων, λέγει, καὶ πολιτευόμενός ἐγὼ, χωρὶς κανένα μῶμον καὶ κατηγορίαν, ἔτζι θέλω ψάλω καὶ θέλω καταλάβω τὶ ψάλλω· διατὶ ἐκεῖνος ὁποῦ ψάλλει πρέπει καὶ νὰ καταλαμβάνῃ τὰ ψαλλόμενα. τὸ μὲν οὖν νὰ ὀδεύῃ: ἤτοι νὰ πολιτεύεται ἀμώμως τινὰς, τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς Πρακτικῆς ἀρετῆς. τὸ δὲ νὰ ψάλλῃ τινὰς καὶ καταλαμβάνῃ ἐκεῖνο ὁποῦ ψάλλει, τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς Θεωρητικῆς. ἡ διὰ μὲν τοῦ ψάλλειν ἐφανέρωσε τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν. διὰ δὲ τοῦ συνιέναι. ἐφανέρωσε τὴν Θεωρητικήν· τὰ ὁποῖα καὶ τὰ δύω τινὰς κατορθόνει, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ὁδὸν: ἤτοι πολιτείαν ἄμωμον καὶ ἀκατηγόρητον. (1)

„ Πότε ἥξεις πρός με;

Πότε, λέγει, θέλεις ἔλθῃς πρὸς ἐμένα Κύριε, ὅστις πολιτεύομαι ἀμώμως; καὶ ψάλλω καὶ καταλαμβάνω τὶ ψάλλω διὰ τοῦτον μόνον τὸν σκοπὸν, διὰ νὰ ἀξιωθῶ τῆς ἐδικῆς σου νοερᾶς ἐλεύσεως; ἢ πότε θέλεις ἔλθῃς Κύριε πρὸς ἐμένα, ὅστις διαπύρως ἐπιθυμῶ τὴν παρουσίαν σου; εἶπε γὰρ ὁ Κύριος „ Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. (Ἰω.: ιδ: 23:) (2)

„ Διεπορευόμην ἐν ἀκακίᾳ καρδίας
„ μου ἐν μέσῳ του οἴκου μου.
3: „ Οὐ προετιθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου
„ πραγμα παράνομον· ποιοῦντας παραβάσεις ἐμίσησα.

Ἐγὼ, λέγει, ἐσυνανεστρεφόμην μὲ καθαρότητα τῆς καρδίας μου μέσα εἰς τὸ ὁσπήτιόν μου· καὶ οὔτε ἔμπροσθεν εἰς τοὺς αἰσθητούς μου ὀφθαλμοὺς, οὔτε εἰς τοὺς νοητοὺς ἔβαλλον πρᾶγμα παράνομον: ἤγουν δὲν ὑπέφερα νὰ φαντάζωμαι καὶ νὰ ἐνθυμοῦμαι κἀμμίαν παρανομίαν. καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐμίσουν ἐκεῖ-

τὸν γνωρίζωμεν, μηδὲ ἀφορμὴν ῥαθυμίας τὴν φιλανθρωπίαν λαμβάνωμεν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Τὸν σὸν ἔλεον καὶ τὴν σὴν κρίσιν ᾄσομαι, τὸν τρόπον διεξιὼν, καθ' ὃν πέφυκας οὐ πρῶτον κρίνειν, ἔπειτα ἐλεεῖν· ἀλλὰ πρῶτον ἐλεεῖν, ἔπειτα κρίνειν καὶ μετὰ φιλανθρωπίας καὶ ἐλέου ποιεῖσθαι τὰς ἀποφάσεις· Καὶ ὁ Κύριλλος· „ Οἶδά σε φησιν, ἐλεήμονα καὶ δίκαιον ὄντα Κριτὴν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς δὴ τούτοις ὑμνήσωσε· ἠλέησε γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν Χριστῷ δικαιώσας τῇ πίστει, καὶ χαρισάμενος ἡμῖν τὴν ἄφεσιν τῶν ἀρχαίων πλημμελημάτων, καὶ κρίσιν ἐφ' ἡμῖν δικαίαν ἐξενεγκών· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἐπειδὴ ῥυθμίσαι διὰ τῆς παρούσης Ψαλμῳδίας ὅλον τὸν βίον τὸν ἡμέτερον βούλεται, ἀναγκαίως μνημονεύει τῆς κρίσεως· ὀφθαλμὸς γὰρ εἰς αὐτὴν ὁρῶν προσκόπτειν οὐκ ἀνέξεται· φόβῳ δὲ τῶν κατ' ἐκεῖνον ἀπειλουμένων τὸν καιρὸν ἀσφαλίζεται· ἀλλ' ἐπεὶ τῆς κρίσεως προτάττει τὸν ἔλεον, ἐλεήμων ἐστὶν ὁ Κριτὴς ὁ ἡμέτερος· οὐ μὴν ὅτε κρίνει· νυνὶ δὲ, ὅτε μήπω τὴν κρίσιν ἐνεργεῖ· ὥστε τὸ ἔλεος τοῦ νῦν καιροῦ· ἡ δὲ κρίσις, τοῦ μέλλοντος· ταῦτα τοιγαροῦν ᾄδοντες, οὔτε ἀπογινώσκειν, οὔτε καταφρονεῖν ἁμαρτάνοντες δυνάμεθα.

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Ψαλῶ σοι φησιν, ὦ Δέσποτα, καὶ δοξολογήσωσε διηνεκῶς· συνήσω δὲ καὶ ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ: τουτέστι μετὰ συνέσεως καὶ σοφίας βαδιοῦμαι τὴν ὀρθὴν καὶ ἀδιάστροφον καὶ ἀμώμητον ὁδόν· χρὴ γὰρ ἡμᾶς εἶναι συνετωτάτους, τοὺς ἐθέλοντας εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ, καὶ σοφίας μεμεστωμένην ἔχειν τὴν καρδίαν· σοφίας δὲ οὐ τῆς ἐπιγείου καὶ κοσμικῆς. ἐκείνης δὲ μᾶλλον, ἣν χαρίζεται Χριστός· ἐν αὐτῷ γὰρ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι· καὶ αὐτὸς σοφαῖ τυφλοὺς καὶ συνέσεως ἁπάσης ἐστὶ χορηγός.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει· „ Ὁ τὴν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν χωρὶς τῆς ἐφ' ἑκάτερα ῥοπῆς μετ' εὐσεβοῦς καὶ ὀρθῆς γνώσεως συντηρήσας ἀλώβητον, εἴσεται τὴν γινομένην πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀπαθείας παρουσίαν· ψαλῶ γὰρ, φησι, καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, πότε ἥξεις πρός με; ὁ γὰρ Ψαλμὸς τὴν ἐνάρετον πρᾶξιν δηλοῖ· ἡ δὲ σύνεσις τὴν ἐπ' ἀρετῇ γνωστικὴν ἐπιστήμην, καθ' ἣν τῆς θείας αἰσθάνεται παρουσίας ὁ δι' ἀγρυπνίας προσδεχόμενος τὸν Κύριον αὐτοῦ. Ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Μακάριον τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνδημίαν προσδέχεσθαι, οὕτω τε διηνεκῶς, ὡς ἥξοντος πρὸς ἡμᾶς, εὐτρεπίζεσθαι· ἥξει δὲ πρὸς ἡμᾶς, ὅταν αὐτοῦ τὰς ἐντολὰς τηρήσωμεν· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Πότε ἥξεις πρός με; ἀντὶ τοῦ, εὐπρεπῆ σοι τὰ βασίλεια (τῆς ψυχῆς) κατέστησα· ποθῶ σου τὴν παρουσίαν ὦ Δέσποτα· ἱμείρομαί σου τῆς ἐπιφανείας: ἀλλὰ δὸς τὸ ποθούμενον.

κείνους ὁποῦ παραβαίνουν τὴν δικαιοσύνην, τόσον τὴν πρὸς τὸν Θεὸν, ὅσον καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους (1)

4 : „ Οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή.
„ ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ
„ οὐκ ἐγίνωσκον.

Δὲν ἑνόνετο, λέγει, μὲ ἐμένα ἡ σκολιὰ καὶ στραβὴ καρδία· ἤτοι ὁ σκολιὸς ἄνθρωπος κατὰ περίφρασιν· ἐπειδὴ τὸ στραβὸν μὲ τὸ ἴσον εἶναι ἀσυνάρμοστον κατὰ τὸν Ἡσύχιον. καὶ ἂν ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἤθελε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ ἐμένα, ἐγὼ δὲν ἤθελα νὰ τὸν ἠξεύρω· πρέπει γὰρ νὰ μὴν ἔχῃ τινὰς φιλίαν μὲ τὸν πονηρόν· ἀλλὰ, ἐὰν μὲν ὁ πονηρὸς ἔλθῃ κοντὰ εἰς ἡμᾶς, πρέπει νὰ σπουδάζωμεν νὰ τὸν διορθόνωμεν· ἐὰν δὲ ἀναχωρῇ ἀπὸ ἡμᾶς, πρέπει νὰ τὸν καταφρονοῦμεν καὶ νὰ μὴ ψηφοῦμεν τὴν ἀναχώρησίν του, κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Θεοδώριτον·

(2) τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν νοεῖται καὶ περὶ τοῦ Διαβόλου. ὅτι δηλαδὴ ἐγὼ, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔδιδα χώραν καὶ εἴσοδον εἰς τὸν Διάβολον νὰ σπείρῃ εἰς ἐμὲ τοὺς πονηρούς του λογισμοὺς, διὰ τοῦτο, οὐδὲ ὅταν ἀνεχώρει ἀπὸ ἐμένα, ἐλάμβανον εἴδησιν· ταὐτὸν εἰπεῖν, οὔτε ὅταν ἤρχετο αἰσθανόμην, οὔτε ὅταν ἔφευγεν.

5 : „ Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον.

Ἐδίωκα, λέγει, ἀπὸ λόγου μου ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον ὁποῦ κρυφίως καταλαλεῖ τὸν ἀδελφόν του, ὡς κακοήθη καὶ ἀνελεύθερον, καὶ ὡς σκύλον κρυφίως δαγκάνοντα· τὸ λάθρα δὲ ἐπρόσθεσε, διὰ τί ἐκεῖνος ὁποῦ καταλαλεῖ τὸν εὑρισκόμενον παρόντα, δὲν ἁμαρτάνει τόσον πολλά· καὶ τὸ αἴτιον εἶναι, διὰ τὶ ὁ καταλαλούμενος ὤντας παρὼν, ἠμπορεῖ νὰ ἀπολογηθῇ εἰς ἐκεῖνα,

ἀ-

---

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος· „ Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων σχηματιζόμενοι κατὰ τὰς ἀγορὰς, σεμνοὶ φαίνονται ϗ ἐπιεικεῖς· ἐν δὲ ταῖς ἑαυτῶν οἰκίαις, οὐκέτι κρύπτοντες τὸν ἑαυτῶν τρόπον, ἐλέγχονται φαῦλοί τινες ὄντες· ἐγὼ δέ φησιν, οὐδένα ἔσχον ἄδικον συνοικοῦντα λογισμόν· ἀλλὰ μετὰ καθαρότητος νοῦ ἀνεστρεφόμην ϗ ἐκτὸς ϗ ἐν οἴκῳ· οὐκ ἐπαίνους δὲ θηρᾶται τοὺς ἐξ ἀνθρώπων τὰ τοιαῦτα λέγων ὁ ψαλμῳδὸς, ἢ ἁπλῶς ὁ τέλειος· ἀφιλόδοξος γὰρ τῶν ἁγίων ὁ νοῦς, ϗ φιλοκομπίας οὐχ' ἅπτεται· ὁρᾷ δὲ μᾶλλον αὐτοῖς ὁ σκοπὸς εἰς τὸ ϗ ἡμᾶς ὠφελεῖν, ὅσοιπερ ἂν τοὺς παρ' αὐτῶν δεχώμεθα λόγους· ὅρα δὲ ὅτι οὐκ εἶπεν· οὐδέποτε ἐμπέπτωκα παρανόμῳ πράγματι· ἦν γὰρ ψεῦδος· ἀλλὰ τί; οὐ προετιθέμην: τουτέστιν οὐ σκοπὸν εἶχον ϗ προκείμενον τέλος παρανομῆσαι· εἰ δὲ καί τι συνέβη ἀνθρώπινον, ἀλλ' οὐ προθεμένου μου τοῦτο ἐγένετο· λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Σαφῶς δὲ ἐνταῦθα παρανομίαν ἀπηγόρευσεν ἅπασαν, οὐ τὴν ἐν πράξει μόνον. ἀλλὰ ϗ τὴν ἐν λογισμῷ· ὀφθαλμοὺς γὰρ τὸ τῆς ψυχῆς ὁρατικὸν ἐδήλωσεν εἰπών· „ Οὐ προετιθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παράνομον· ὥστε εἴτις προτίθεται κακὰ, κἂν κωλυθῇ πρᾶξαι, τῆς ἀπὸ τοῦ σκοποῦ κακίας τὴν δίκην οὐκ ἐκφεύξεται· ἐμίσουν γάρ φησι, τοὺς ποιοῦντας τὰς παραβάσεις, οὐχ ἢ ἀνθρώπους, ἀλλ' ἢ τοιούτους· δεῖ γὰρ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, μὴ μόνον ἀπέχεσθαι τῶν πονηρῶν, ἀλλὰ ϗ τοὺς ταῦτα ποιοῦντας ἀποστρέφεσθαι· ἔφη δὲ ϗ ὁ Δίδυμος· „ Ποιοῦντας παραβάσεις λέγει τοὺς ἁμαρτάνοντας· πᾶσα γὰρ ἁμαρτία παρακοὴ ϗ παράβασις τοῦ θείου νόμου γίνεται· ἡ συνήθεια δὲ τῶν ἀδελφῶν, παραβάτας καλεῖ τοὺς Χριστὸν ἀρνησαμένους, οὓς ἐπιτεταμένως μισεῖν προσήκει, ἐχθροὺς τοῦ Σωτῆρος ἑλομένους εἶναι.

(2) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει. „ Ὅς τις ἔμεινε τηρῶν τὴν εὐθύτητα, ἐρεῖ τὸ, οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβὴ, δεικνὺς τὴν τὸ ὀρθὸν ἀπολέσασαν νόησιν, μὴ κατάλληλον ἡμῖν οὖσαν, ἀλλ' ἔξωθεν ἐπερχομένην, ὅταν ἡμεῖς αὐτὴν ἐπισπασώμεθα, τὸ εὐθὺ ἀποβαλόντες. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει. „ Οὕτω καλεῖ τὰ τοῦ Διαβόλου βουλεύματα, ἅτε μηδὲν εὐθὺ ἔχοντα· ϗ ὁ Δίδυμος· „ Γέγραπται ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ· „ Ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ. (Ἐκκλ. Ζ'. 30.) εἰ οὖν εὐθὺς γεγένηται τῷ κατ' ἀρετὴν ἀρχῆθεν πεποιῶσθαι, πᾶσα κακία καὶ σκολιότης ἠθῶν μακρὰν αὐτοῦ ἐστι· ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Καθάπερ σκαμβὴ ῥάβδος κολληθῆναι πρὸς ὀρθὴν οὐ δύναται. οὕτως ἀκακίᾳ συζῶντι οἱ σκαμβὴν ἔχοντες καρδίαν οὐ συνάπτονται· ὁ δὲ Κύριλλος τὸ οὐκ ἐγίνωσκον οὕτως ἑρμηνεύει· „ Τουτέστιν οὐδὲ εἰδέναι προσεποιούμην· οὐ γὰρ ἠξίουν εἶναι φίλος αὐτῶν· ἆρα ὡς ὑπερήφανος; οὐδαμῶς φησιν· ἀλλ' εἰδὼς ὅτι φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί· καρπὸς γὰρ διανοίας ἀγαθοπρεποῦς, τὸ παραιτεῖσθαι τοὺς πονηροὺς· ἐσχάτης δὲ πονηρίας ἀπόδειξις, τὸ καταλαλεῖν ἀδελφοῦ.

τοῦ καταλαλεῖται. (1)

„Ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ, καὶ ἀπλήστῳ
„καρδίᾳ, τούτῳ οὐ συνήσθιον.

Ὑπερήφανον ὀφθαλμὸν λέγει τὸν ὑπερήφανον ἄνθρωπον, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. Ὁμοίως καὶ ἄπληστον καρδίαν ὀνομάζει, τὸν ἀχόρταστον καὶ πλεονέκτην ἄνθρωπον· μὲ τοῦτον λοιπὸν, λέγει: ἤγουν μὲ τὸν ὑπερήφανον ἐμοῦ καὶ πλεονέκτην ἐγὼ δὲν συνέτρωγα. (2)

ϛ: „Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς
„τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς
„μετ' ἐμοῦ.

Οἱ ὀφθαλμοί μου, λέγει, ἔβλεπον πάντοτε εἰς τοὺς πιστοὺς γῆς· ἤγουν εἰς ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες ἦτον ἄξιοι νὰ ἐμπιστεύωνται διὰ τὴν εὐθύτητα τῆς πολιτείας των· ἢ πιστοὺς ὀνομάζει τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· λέγει γὰρ ὁ Σολομών· „Ἄνδρα δὲ πιστὸν, ἔργον εὑρεῖν. (Παρ: κ. 6) ἐπειδὴ τὸ ἀγαθὸν εἶναι σπάνιον· εἰς τούτους λοιπὸν, λέγει, τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους ἐπρόσεχον καὶ μαζῇ μὲ αὐτοὺς ἐκαθεζόμην. (3)

„Πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, οὗτός
„μοι

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ὁ λέγων τινὰ κακῶς ἀπόντα, λυπούμενος διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν φαῦλον, οὐ καταλαλός ἐστιν· ἀλλ' ὁ σπουδὴν ἔχων σὺν ἡδονῇ κατ' ἐκείνου λέγειν· ὁ δὲ ἅγιος Δωρόθεος λέγει· „Διαφέρει τὸ κατακρῖναι τοῦ ἐξουδενῶσαι καὶ καταλαλεῖν· καταλαλῆσαι γάρ ἐστι τὸ εἰπεῖν κατά τινος· οἷον ὅτι ἐψεύσατο ὁ δεῖνα, ἢ ὠργίσθη, ἢ ἐπόρνευσεν, ἤ τι τοιοῦτον· ἐλάλησε γὰρ ἐμπαθῶς τὸ ἁμάρτημα τοῦ ἀδελφοῦ· κατακρῖναι δέ ἐστι, τὸ εἰπεῖν, ὅτι ὁ δεῖνα ψεύστης ἐστι, πόρνος, ὀργίλος· ἰδοὺ γὰρ κατέκρινεν αὐτὴν τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· καὶ ἀπεφήνατο καθ' ὅλου τοῦ βίου αὐτοῦ λέγων, ὅτι τοιόσδε ἐστιν· ἄλλο γάρ ἐστι τὸ εἰπεῖν ὠργίσθη, καὶ ἄλλο τὸ ὀργίλος ἐστιν· ἐξουδενῶσαι δὲ, τὸ οἱονεὶ βδελύσσεσθαι τὸν πλησίον καὶ σιχαίνεσθαι ὡς ἀηδίαν τινά· ὃ καὶ τοῦ κατακρῖναι ὀλεθριώτερον· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· Ἡμεῖς δὲ μήτε λέγωμεν κακῶς, καὶ τοῖς λέγουσιν ἀκοὴν μὴ παράσχωμεν· ἀκοὴν γάρ φησι, ματαίαν μὴ παραδέξῃ· οὐκ εἶπε μὴ πιστεύσῃς, ἀλλὰ μηδὲ δέξῃ· διὸ καὶ ὁ Προφήτης· ἐξεδίωκον, φησι, τὸν καταλαλοῦντα· οὐκ εἶπεν· οὐκ ἐπίστευον, ἢ οὐ παρεδεχόμην τὰ λεγόμενα· ἀλλὰ καὶ ὡς ἐχθρὸν ἀπήλαυνον· εἰπὲ πρὸς τὸν καταλαλοῦντα· ἔχεις ἐπαινέσαι τινά; ἀνοίγω τὰς ἀκοὰς, ἵνα δέξωμαι τὰ μύρα· κακῶς θέλεις εἰπεῖν; ἀποφράττω τὴν εἴσοδον τοῖς ῥήμασιν· οὐ γὰρ ἀνέχομαι κόπρον καὶ βόρβορον δέχεσθαι· ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει· „Ἐπιστόμιζε τὸν καταλαλοῦντα ἐν ἀκοαῖς σου· ἵνα μὴ διπλῆν ἁμαρτίαν σὺν αὐτῷ ἁμαρτάνῃς, καὶ σαυτὸν ὀλεθρίῳ πάθει ἐθίζων, κἀκεῖνον κατὰ τοῦ πλησίον φλυαροῦντα οὐκ ἀνακόπτων· μὴ δῷς τὴν ἀκοήν σου τῇ γλώσσῃ τοῦ καταλάλου, μηδὲ τὴν γλῶσσαν τῇ ἀκοῇ τοῦ φιλοψόγου, ἡδέως λαλῶν, ἢ ἀκούων κατὰ τοῦ πέλας· ἵνα μὴ ἐκπέσῃς τῆς ἀγάπης, καὶ ἀλλότριος εὑρεθῇς τῆς αἰωνίου ζωῆς· ἔφη δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „Ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, ἢ ἀνεχόμενος καταλαλοῦντος, ἀφορισμοῦ ἄξιοι καὶ οἱ ἀμφότεροι· ὁ δὲ Κύριλλος εἶπεν· „Ὁ ἐφ' ἡμῶν ἑτέρου καταλαλῶν, οὗτος οὐδὲ ἡμῶν καταλαλεῖν ἐφ' ἑτέρων ἀφέξεται· ὅθεν χρὴ τὸν τοιοῦτον ὡς κοινὸν ἐχθρὸν εἰκότως ἐλαύνεσθαι, ὡς τὸν ἐν παραδείσῳ μιμούμενον δράκοντα· ὃς τοῦ Θεοῦ καταλαλήσας, τὴν Εὔαν ἠπάτησεν.

(2) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· „Πλεῖστα ἐν ἡμῖν εἰσι πάθη ψυχικά· ὧν δὲ καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ἐκτοπώτερον καὶ πάσιν ἀφόρητον, ᾧ καὶ αὐτὸς μάχεται ὁ Θεός· τοῦτο δέ ἐστιν ὑπερηφανία, ἣ καὶ ἀδελφὴν σύντροφον ἔχει τὴν πλεονεξίαν: ἤτοι τὸ ἀπλήστως πλεονεκτεῖν· ταῦτα δύο βάραθρα ψυχῶν, καὶ ὀλέθρου πύλαι, καὶ ἀκοιμήτου φλογὸς ἄξια· τίς οὐ φεύγει τὸν ἀλαζόνα; τίς οὐ παραιτεῖται τὸν ἀπλήστῳ χειρὶ συλλέγοντα χρημάτων περισμοὺς, καὶ πλεονεκτοῦντα πολλούς; καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Οὐκ ἐτιθέμην φησι, πρὸς αὐτοὺς φιλίας συνάλλαγμα· ἐπειδήπερ ἡ τράπεζα ἀγάπης ἐνέχυρον ὡς τὰ πολλὰ παραλαμβάνεται· ἀναγκαίως δὲ τὸν ἄπληστον τῇ καρδίᾳ: δηλαδὴ τὸν πλεονέκτην, καὶ τὸν ὑπερήφανον συνέπλεξεν· οὐδεὶς γὰρ αὐτοὺς φίλους ἔχειν δυνήσεται· ἐπειδὴ φίλαυτος ὁ ἀλαζὼν καὶ ὁ πλεονέκτης.

(3) Ἔφη δὲ ὁ Κύριλλος· „Ἐπὶ τοὺς πιστούς: τουτέστι τοὺς ἁγίους, ὥστε καὶ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ· τουτέστι συνεῖναι καὶ συμβουλεύειν ἀεὶ καὶ ἀποφέρειν εἰς τὰ χρήσιμα· ἐξαίρετον γὰρ ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ σύμβουλος ἀγαθός· σεπτὸν αὐτὸν καὶ ἀξιοζήλωτον ἀποτελεῖ τὸ ἀποφέρειν πρὸς πᾶν ὁ,τιοῦν τῶν χρησίμων καὶ πρὸς σωτηρίαν διδάσκειν τὰ συμφέροντα: καὶ ὁ Ἡσύχιος δὲ λέγει· „Οὐ μόνον φησι, τοὺς πονηροὺς ἀποστρέφεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοσοῦτον ἀρέσκεσθαι, ὥστε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς αὐτοὺς τείνειν· ὅπερ ἐρασῶν πρὸς ἐρωμένους ἴδιον.

„ μοι ἐλειτούργει.

Ἐκεῖνος, λέγει, ὁποῦ ἐπολιτεύετο μὲ πολιτείαν καὶ ζωὴν ἀκατηγόρητον, αὐτὸς ἦτον ὑπηρέτης μου· πρέπει γὰρ νὰ ἔχῃ τινὰς, ὄχι μόνον καλοὺς φίλους, ἀλλὰ καὶ καλοὺς ὑπηρέτας. Ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομῶν „ Δεκτὸς Βασιλεῖ ὑπηρέτης νοήμων (Παρ: ιδ'. 35) καὶ ὁ Σειρὰχ εἶπε περὶ τοῦ σοφοῦ καὶ θεοφοβουμένου, „ ἀναμέσον Μεγιςάνων ὑπηρετήσει (Σιρ. λθ'. 4)

7 :„ Οὐ κατῴκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου „ ποιῶν ὑπερηφανίαν.

Ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν ὑπερήφανον φίλον, ἐδῶ δὲ λέγει διὰ τὸν ὑπερήφανον ὑπηρέτην, ὅτι ὁ τοιοῦτος δὲν ἐκατοίκει μέσα εἰς τὸ παλάτιόν του· ὑπερήφανοι δὲ ὑπηρέται εἶναι ἐκεῖνοι, περὶ ὧν ὁ Ἡσαΐας „ Οὐ μὴ εἴπωσιν οἱ ὑπηρέται σου σίγα. (Ἡσ. λβ. 5.)

„ Λαλῶν ἄδικα οὐ κατεύθυνεν ἐνώπιον „ τῶν ὀφθαλμῶν μου. (1)

Ἐκεῖνος, λέγει, ὁποῦ ἐλάλει ἄδικα, αὐτὸς δὲν ἐκατώρθονεν ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐσπούδαζε καὶ ἐπεθύμει· ἀλλ' οὐδὲ εὐοδόνετο ἔμπροσθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου:

8 :„ Εἰς τὰς πρωΐας ἀπέκτεινον πάντας „ τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς.

Εἰς τὸ πρωΐ, λέγει, ἤγουν ὄχι εἰς καιρὸν μέθης τῆς ἀπὸ οἴνου. ὄχι εἰς καιρὸν θυμοῦ, ὅταν ὁ λογισμὸς σκοτισμένος ὢν σφάλλῃ· ἀλλὰ εἰς καιρὸν ὁποῦ ἤμην νήφων καὶ προσεκτικὸς, τότε ἐθανάτονα τοὺς ἁμαρτωλούς. ὄχι ὅλης τῆς γῆς, ἀλλὰ μόνης τῆς γῆς ἐκείνης, ὁποῦ ἦτον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου· καὶ ὅλους, ὄχι ὁμοῦ, ἀλλὰ, ποτὲ μὲν, τὸν ἕνα, ποτὲ δὲ, τὸν ἄλλον, κατὰ τὸν θεῖον Ἰσίδωρον. (2)

„ Τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως Κυ- „ ρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους „ τὴν ἀνομίαν·

Ἐθανάτονα, λέγει, τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην: ἤτοι διὰ νὰ ἐξολοθρεύσω τοὺς παρανόμους· δηλαδὴ ἵνα οἱ παράνομοι βλέποντες τὴν αὐστηρὰν παιδείαν, ὁποῦ λαμβάνουν οἱ ἁμαρτωλοὶ, συςαλῶσι καὶ ἀφανισθῶσι κατὰ τὸν θεῖον Μάξιμον. ἀναγωγικῶς δὲ, γῆ μὲν νοεῖται τὸ σῶμα καὶ τὰ σωματικά· καθὸ καὶ αὐτὰ εἶναι γεώδη· ἁμαρτωλοὶ δὲ τῆς τοιαύτης γῆς, εἶναι οἱ πονηροὶ λογισμοί. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι, ὅταν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος καὶ τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ ψυχῇ μου· τοῦτο γὰρ εἶναι πρωΐα νοητή· τότε ἀπέκτεινον ὅλους τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς, τοὺς ἐκ τοῦ γεώδους σώματος, καὶ τῶν γηΐνων προερχομένους. πόλιν δὲ Κυρίως νόησον τὴν ψυχήν· καθὸ αὐτὴ εἶναι οἶκος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος. (3)

ΨΑΛ-

(1) Ποιεῖν δὲ ὑπερηφανίαν ἐςὶ τὸ μετὰ ἀλαζονίας ἐνεργεῖν· λέγοι δ' ἂν καὶ ὅτι οὐ κατῴκει ἐν τῇ καρδίᾳ μου λογισμὸς ὑπερηφανίας, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(2) Ὅθεν ὁ αὐτὸς Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος προσθέττει· „ Καθαρᾷ οὖν φησι, καὶ χειρὶ καὶ γνώμῃ κατὰ τῶν εἰς Θεὸν ἁμαρτανόντων ἐξωπλιζόμην, μήτε τῆς ἐξ οἴνου μέθης, μήτε τῆς ἐκ θυμοῦ σφαλλούσης τὸν λογισμόν.

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Τοῦτο παντὶ δῆλον, ὅτι ἐν αἰνίγματι κεκαλυμμένως εἴρηται· οὐ γὰρ ὅτι καθ' ἑκάςην ἀρχὴν τῆς ἡμέρας αἵματι ἀνθρώπων τὰς χεῖρας ἐμολυνόμην· οὐ τοῦτό φησιν ὁ λόγος· τοῦτο γὰρ πρὸς τῷ ἐναγεῖ, ἔτι καὶ τὸ ἀπίθανον ἔχει· τί οὖν ἐςι τοῦτο; συνετώτερον ἀκούσωμεν, ἵνα μὴ κατηγορήσωμεν ἐπὶ ψεύδει

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑ'. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΔ

„ Προσευχὴ τῷ πτωχῷ ὅταν ἀκηδιάσῃ, καὶ ἐναντίον Κυρίου „ ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ.

Πτωχὸν ὀνομάζει ἐδῶ ἡ ἐπιγραφὴ ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ χρειάζεται τὴν θείαν βοήθειαν. εἰς τοῦτον λοιπὸν, λέγει, ὅτι ἁρμόζει ἡ προσευχὴ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ· ἤτοι ὁ παρὼν Ψαλμὸς, ὅταν αὐτὸς ἀκηδιάσῃ, ἤτοι ὀλιγοψυχήσῃ, πολεμούμενος ἀπὸ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς, καὶ προσφέρῃ τὴν δεησίν του ἔμπροσθεν εἰς τὸν Θεόν. „ Ἐκχεῶ γάρ φησιν, ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου· τὸ ὁποῖον ἐξηγῶν ἐπιφέρει ἀκολούθως. τὴν θλίψιν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγελῶ. (Ψαλμ. ρμα: 2:) Προηγουμένως δὲ ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὅταν ἐδιώκετο καὶ ὠλιγοψύχει. καὶ διὰ τοῦτο ἐδέετο τοῦ Θεοῦ. ἔχει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ προφητείας περὶ Χριστοῦ, ἐσπαρμένας ἐν τῷ μεταξὺ. (1)

I: „ Κύ-

δει τῶν Προφητικῶν λογίων.. Πόλις τοῦ Κυρίου ἡ σύστασίς ἐστι τῆς ἀνθρωπίνης κατασκευῆς· ἁμαρτωλοὶ δὲ γῆς, περὶ ὧν φησιν ὁ Σωτὴρ, ὅτι ἔσωθεν ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχονται λογισμοὶ πονηροί· τούτους δὴ τοὺς ἐκ τῆς γῆς ἁ-
μαρτωλοὺς: ταυτέστι τοὺς ἐκ τῆς γηΐνης σαρκὸς προϊόντας, καθ' ἑκάστην ἔννοιαν τὴν παρὰ Θεοῦ ἐξαφανίζει ἐκ τῆς
ἰδίας συστάσεως ὁ ἑαυτὸν ἐκκαθαίρων· πρωΐα οὖν καὶ ὄρθρος ἐν ψυχῇ καθ' ἑκάστην ἀνατολὴν σωτηρίου δείγματος γί-
νεται, ἐν ᾗ ἐξαφανίζεσθαι δεῖ πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν λογισμούς· εἰ γὰρ μὴ τὰ πρῶτα πρὸς ἁ-
μαρτίαν κινήματα τῆς ψυχῆς ἐκτμηθείη, ἀνάγκη εἰς ἔργον προχωρεῖν τὰς ἐνθυμήσεις· τοῦτο οὖν λέγει ὁ Δαβὶδ,
ὅτι τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἐμπαθεῖς λογισμοὺς, τοὺς ἐκ τοῦ γεώδους σώματος φυομένους, ταῖς ἑωθιναῖς προσευχαῖς,
καὶ τῇ πρὸς Θεὸν προσεδρείᾳ ἐκόλαζον, καὶ τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως καὶ τῇ δι' ἐξομολογήσεως φανερώσει διέκρινον, καὶ ἐξω-
λόθρευον τὰ τοῦ σώματος πάθη, καὶ τοὺς ἀνομοῦντας λογισμοὺς ἐκ τῆς καρδίας μου·· αὕτη γὰρ πόλις Κυρίου, ὡς
οἶκος τοῦ ἁγίου Πνεύματος· λέγει δὲ καὶ ὁ θεοφόρος Μάξιμος· „ Δεῖ τοίνυν ἡμᾶς, μὴ μόνον παθῶν εἶναι σω-
ματικῶν φονευτὰς, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ ψυχὴν ἐμπαθῶν λογισμῶν ὀλετῆρας· ἁμαρτωλοὶ γὰρ τῆς γῆς, τὰ σωματι-
κά εἰσι πάθη· ἐργαζόμενοι δὲ ἀνομίαν, καὶ ἐκ πόλεως Κυρίου ἐξολοθρευόμενοι τῆς ψυχῆς, οἱ ἀναιροῦντες λογισμοί,
κατὰ τὸ ῥητόν· „ Ἀπέκτεινάν φησι, τοὺς ἁμαρτωλοὺς; χάριν τοῦ ἐξολεθρεῦσαι τοὺς παρανόμους·· ἡ δὲ πρωΐα:
κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον, τὸ σπουδαῖον καὶ τὸ τάχος δηλοῖ, κατὰ τό·· „ Καὶ ἐξαπέστειλε Κύριος ὁ Θεὸς τῶν Πα-
τέρων αὐτῶν ἐν χειρὶ τῶν Προφητῶν αὐτοῦ, ὀρθρίζων καὶ ἀποστέλλων τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ (Β'. Παρ. κς'. 15.)
νόμιμος δὲ ἡ τῶν πονηρῶν ἐξαίρεσις· „ Ἐξαρεῖτε γάρ φησι, τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος·
Πόλις δὲ Θεοῦ, ἐν ᾗ πάντές εἰσι καὶ κατοικοῦσιν οἱ ἅγιοι· οἷς συμφέρει ἁμαρτωλοὺς ἐκ μέσου γίνεσθαι ἢ κα-
ταργουμένους, ἢ ἀναιρουμένους· ἵνα μηδαμῶς αὐτῶν τῇ κοινωνίᾳ βλάπτωνται· ὁ δὲ Νύσσης ἐν τῇ ιβ'. ὁμιλίᾳ εἰς
τὸ ᾆσμα ῥητῶς λέγει· „ Πάντας τοὺς λογισμοὺς τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ὁ Ψαλμὸς οὗτος προφητεύει τὴν ἐν Βαβυλῶνι τῶν Ἰουδαίων ταλαιπωρίαν, καὶ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν· προαγορεύει δὲ καὶ τὴν τῶν Ἐθνῶν κλῆσιν· ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Προσευχὴ

τῷ

1 : „ Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς „ μου, καὶ ἡ κραυγή μου πρὸς σὲ „ ἐλθέτω.

Προσευχὴν ἐδῶ λέγει τὴν διὰ τοῦ σόματος προφερομένην· κραυγὴν δὲ λέγει τὴν ἐκ τῆς καρδίας νοερῶς γινομένην· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ κραυγῆς, οἰμωγὴν ἐξέδωκεν. ἔρχεται δὲ εἰς τὸν Θεὸν ἡ τοιαύτη νοερὰ κραυγὴ, ὅταν γένη ἀκουσὴ εἰς αὐτόν· γίνεται δὲ ἀκουσὴ, ὅταν ἀρέσκῃ εἰς τὸν Θεόν. (1)

2 : „ Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου „ ἀπ' ἐμοῦ.

Μή με ἀποςραφῇς, λέγει, ὦ Κύριε, ὡς ἀνάξιον· τὸ ὁποῖον συνειθίζουν νὰ κάμνουν: ἤγουν τὸ νὰ γυρίζουν τὸ πρόσωπόν τους, ἐκεῖνοι ὁποῦ δὲν θέλουν νὰ ἀκούσουν τὸν παρακαλοῦντα αὐτούς· (2)

„ Ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ θλίβωμαι, κλῖνον „ πρός με τὸ οὖς σου· ἐν ᾗ ἂν ἡμέ„ ρᾳ ἐπικαλέσωμαί σε, ταχὺ ἐπάκου„ σόν μου.

Ὄχι μόνον, λέγει, τώρα σὲ παρακαλῶ νὰ μή με ἀποστραφῇς, ἀλλὰ καὶ πάντοτε εἰς ὅλην μου τὴν ζωήν· μάλιστα δὲ εἰς τὰς θλίψεις μου· τότε γὰρ χρεία βοηθείας περισσοτέρας. περὶ δὲ τῆς κλίσεως τοῦ Θεϊκοῦ αὐτίου εἴπομεν καὶ εἰς τὸν ιε': Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοί. καὶ εἰς τὸν πε': Ψαλμόν: ἤγουν εἰς τὸ „ Κλῖνον Κύριε, τὸ οὖς σου. (3)

3 : „ Ὅτι ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέ„ ραι μου.

Εἰσάκουσόν μου, λέγει, ὀγλίγωρα Κύριε, διατί

τῷ πτωχῷ· πολλάκις ἡμῖν χρεία τῆς κατὰ Θεὸν ἀναβάσεως, ἵνα νοήσωμεν τίνων πτωχεύωμεν· οὐ γὰρ ἂν εἰς ἐπιθυμίαν ἔλθοιμεν τῶν ἀληθινῶν ἀγαθῶν, εἰμὴ τὴν ἐν τούτοις ἑαυτῶν πτωχείαν καταινοήσωμεν, ἀλλ' ἔμψυχός τις γενήσεται ϗ ἐνδιάθετος τῆς προσευχῆς ὁ τόνος, ὅταν γνῶμεν τίνων πτωχεύομεν, ϗ πρὸς τὴν ἀναβολὴν τῶν ποθουμένων ἀκηδιάσωμεν· οὕτως ἐκχεῖται ἡ δέησις ἡμῶν ἀντὶ ῥημάτων χρωμένη τοῖς δάκρυσιν. ἔςι δὲ προσευχὴ ὁμιλία νοῦ πρὸς Θεόν· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει ἐν ἰάμβοις.

„ Δέησιν οἶου τὴν αἴτησιν ἐνδεῶν, „ Τὴν δὲ προσευχὴν ἴσθι τῶν ἀμεινόνων.

ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Πᾶς ὁ αἰτούμενός τι, οὐχ ἔχων, ὃ αἰτεῖται, ἐπὶ τὸ τυχεῖν τούτου ἐρχόμενος διὰ τῆς αἰτήσεως, πτωχός ἐςι· πᾶς οὖν προσευχόμενος Θεῷ, ἀγαθῶν αἰτεῖται μετουσίαν, ταύτην ἐξ ἑαυτοῦ ἔχειν οὐ δυνάμενος· ὅθεν ϗ πάντες πρὸς Θεὸν πτωχοί. Εἰ ϗ μέγας οὖν ἦν ϗ βασιλεὺς ὁ Δαβὶδ, ἐν τοῖς ἐκ Θεοῦ ὅμως διδομένοις πτωχὸς ἦν· ὅθεν γνοὺς ἑαυτὸν πολλῶν ἢ πάντων τῶν ἐκ Θεοῦ χορηγουμένων λειπόμενον, ἀκηδίας ἀναπίμπλαται ὡς σφόδρα ἀθυμῆσαι· ὁ δὲ Εὐσέβιος· „ Πᾶς τῷ Θεῷ ἀνακείμενος, πτωχεύων ἐν τοῖς τοῦ βίου πράγμασι παρὰ δὲ Θεῷ πλουτῶν, ἀκηδιᾷ λυπούμενος ἐπὶ τῇ τῶν πολλῶν κακίᾳ ϗ ἀπωλείᾳ· οἷος ἦν ὁ λέγων (ὁ Μιχαίας δηλαδὴ) „ Οἴμοι ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς ϗ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχ' ὑπάρχει· πλὴν ἐπὶ τούτοις ὁ πτωχὸς ἀκηδιῶν ϗ ἀθυμῶν, φάρμακον τοῦ πάθους θεραπευτικὸν περινοεῖ ἑαυτῷ· τοῦτο δὲ ἦν ἡ πρὸς Θεὸν προσευχὴ, ἣν μόνην εἶχε παραμυθίαν.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος· „ Ταῦτά ἐςι τὰ κυρίως ἀγαθὰ, ἃ ϗ τῷ Θεῷ πρέπει διδόναι, ϗ τοῖς αἰτοῦσι συμφέρει λαβεῖν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Παῤῥησίας δὲ τὸ εἰπεῖν· μὴ ἀποςρέψῃς· ὁ γὰρ μηδὲν φαῦλον ἑαυτῷ συνειδὼς ὁ τὰς ἑαυτοῦ πράξεις ἀγαθὰς δεικνὺς, ἐρεῖ τοῦτο· ϗ ὁ αἰτῶν, ἃ χρή.

(3) Ἐνταῦθα εἰρήσθω τὰ τοῦ Ἡσαΐου, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου· χρὴ δὲ ἄρα καὶ πρὸ τοῦ θλίβεσθαι ταῖς ἱκετηρίαις σχολάζειν, ϗ μὴ μόνον ἐν τοῖς περιςατικοῖς καιροῖς· ὁ μέν τοι ἅγιος εὔχεται οὐχ ὅπως μὴ θλιβῇ· ἀδύνατον γὰρ τοῦτο· ἀλλ' ὅπως θλιβόμενος μὴ ἡττηθῇ· ϗ ὅπως ἐν τῇ ἐλπίδι χαίρων, ὑπο-

τὶ ἐκλείπει καὶ λιγοθυμεῖ ἡ ψυχή μου· καὶ ἀλλαχοῦ δὲ λέγει „ Ταχὺ εἰσάκουσόν μου Κύριε, ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου (Ψαλ. ρμβ: 7:) ἐξέλιπον, λέγει, ὡσεὶ καπνὸς, αἱ ἡμέραι μου: ἤτοι ἐπέρασαν καὶ ἐφανίσθησαν ὡσὰν καπνὸς, τὰ ἔτη τῆς ζωῆς μου.

„ Καὶ τὰ ὀστᾶ μου ὡσεὶ φρύγιον συ-
„ νεφρύγησαν.

Ἀντὶ τοῦ, φρύγιον, δαλὸν ὁ Σύμμαχος εἶπε καὶ ἀπόκαυμα. καὶ αὐτὰ, λέγει, τὰ κόκκαλά μου ἐξηράνθησαν, ὡσὰν ὁ ἀποκαυμένος δαυλὸς, μὲ τὸ νὰ ἐφλογίσθησαν ἀπὸ τὸ πῦρ τῶν πειρασμῶν· κατὰ ἀναγωγὴν δὲ, ὀστᾶ νοοῦνται, οἱ λογισμοὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ςερεοῦνουσι: καὶ βαςάζουσι τὴν ψυχὴν, καθὼς καὶ τὰ κόκκαλα βαςτάζουσι τὸ σῶμα. οἱ λογισμοὶ δὲ αὐτοὶ φλογισθέντες ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, καὶ τὴν πύρωσιν τῶν ψυχικῶν παθῶν, ἔγιναν λέγει, ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι. (1)

4: „ Ἐπλήγην ὡσεὶ χόρτος καὶ ἐξηράνθη
„ ἡ καρδία μου.

Καθὼς, λέγει τὸ χορτάρι, ὅταν πληγωθῇ, μαραίνεται: ἔτζι καὶ ἐγὼ, ἐπειδὴ ἐπληγώθηκα ἀπὸ τὰ πάθη, διὰ τοῦτο ἐμαράνθην κατὰ τὴν καρδίαν· διατὶ ἔτυχον κἀμμίαν παρηγορίαν, ἥτις ἤθελε δροσίσῃ τὴν φλόγα τῶν παθῶν μου.

„ Ὅτι ἐπελαθόμην τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρ-
„ τον μου.

Ἔχασα, λέγει, καὶ τὴν ὄρεξιν τῆς τροφῆς ἀπὸ τὴν πολλήν μου λύπην· διότι οἱ παλαιοὶ, τὴν μὲν ὄρεξιν ὠνόμαζον, ἐνθύμησιν τροφῆς· τὴν δὲ ἀνορεξίαν, ἀλησμονησίαν. (2)

5: „ Ἀπὸ φωνῆς τοῦ στεναγμοῦ μου ἐ-
„ κολλήθη τὸ ὀστοῦν μου τῇ σαρ-
„ κί μου.

Ἀπὸ τὰς φωνὰς, λέγει, τοῦ ςεναγμοῦ μου, ἐκόλλησαν τὰ κόκκαλα μὲ τὴν σάρκα μου· διατὶ ὁ ἀληθινὸς ςεναγμὸς ξηραίνει καὶ διαλύει κάθε ξύγγι, ὁποῦ συ-

πομένῃ τὰς θλίψεις· κλίνειν δὲ τὸ οὖς αὐτοῦ ὁ Θεὸς λέγεται, ὡς οὐκ ἐφικνουμένης τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως καὶ κραυγῆς ἐπὶ τὸ ὕψος τῆς αὐτοῦ Θεότητος· διόπερ αὐτὸς ὑποκατιὼν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, ὑποκλίνει τὴν ἀκοὴν τοῖς καταξιουμένοις εἰσακούεσθαι.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τὰς ἐπομένας ὡς γεγενημένας συμφορὰς διηγεῖται· καί φησι καπνῷ παραπλησίως τὸν τῆς ζωῆς ἀναλωθῆναι χρόνον, ϗ ἐξ ἀθυμίας δαλὸν ξηρὸν γεγενῆσθαι τὸ σῶμα, ὡς ὑπό τινος καταφλεχθὲν πυρὸς προσβολῆς· οὕτω γὰρ ϗ ὁ Ἀκύλας ἡρμήνευσε· ϗ τὰ ὀςᾶ μου ὡς καῦσις ἐψαθυρώθη· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Τί ἐςι φρύγιον; ὁ Σύμμαχος ἐδήλωσεν· ἐκδέδωκε γὰρ, ἀπόκαυμα· ὥσπερ τοίνυν τὸ ἀποκαυθὲν ξύλον, ἐὰν μὴ τύχῃ τοῦ ταχέως σβεννῦντος, εὐκόλως θρύπτεται· οὕτω ψυχὴ τοῖς βιωτικοῖς συγκαιομένη πάθεσιν· ἐὰν μὴ τὸν Θεὸν φιλανθρωπίᾳ σβεννῦντα τὴν ἔκκαυσιν κτήσηται, εὐκόλως διαφθείρεται· ϗ διὰ τοῦτο ταχὺ εἰσακουσθῆναι προσηύξατο· ὁ δὲ Ἀθανάσιος ὀςᾶ ἐνόησε πᾶσαν τὴν δύναμιν τῆς κατὰ νόμον λατρείας τῶν Ἰουδαίων· ἦν δὲ ταῦτα· ἡ ἀρχιερωσύνη, ὁ ναὸς, αἱ θυσίαι, ἡ αὐτονομία τοῦ Ἔθνους.

(2) Ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Χόρτῳ φησι, παραπλησίως ἀπέσβην, ϗ τὸ πρότερον ἄνθος ἀπώλεσα· ϗ πάσης μὲν τροφῆς ἀπέβαλον ὄρεξιν, τῆς δὲ προτέρας εὐπαθείας παντελῶς ἐγυμνώθην· τῇ γὰρ ἐξ ἀθυμίας τηκεδόνι ἐξαναλώθη τὸ σῶμα, γυμνοῖς δὲ τοῖς ὀςέοις ἐπίκειταί μου τὸ δέρμα· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἄρτος δὲ ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος· ὥσπερ γὰρ ὁ ἀπὸ γῆς ἄρτος τὸ σῶμα τρέφει· οὕτως ὁ ἐξ οὐρανοῦ λόγος τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς· ὃς ἂν τοίνυν τοῦτον φαγεῖν ἐπιλάθηται· τουτέςιν ἐργάσασθαι (τοῦ γὰρ νοητοῦ ἄρτου ἡ βρῶσις ἐργασία καθέςηκε· δηλοῖ δὲ οὕτως εἰπὼν τοῖς Ἀποςόλοις ὁ Κύριος· „ Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον) τούτου ἡ καρδία δίκην χόρτου πληγεῖσα ξηραίνεται· ὡς δὲ ὁ χόρτος πλήττεται ϗ ξηραίνεται, ὅταν ὁ ὑετὸς ἐπ᾿ αὐτὸν σπανίσῃ· οὕτω ϗ ἡ καρδία, ὅταν ἔνδειαν νοσήσῃ τοῦ θείου λόγου, τότε πλήττεται ϗ ξηραίνεται, ἄνθος ἀρετῆς βλαςῆσαι οὐκ ἰσχύουσα· τὰ αὐτὰ λέγει ϗ ὁ Θεοδώριτος.

ευρίσκεται ανάμεσα εις τα κόκκαλα και τας σάρκας· Μερικοί δε σάρκα νοούσι το δέρμα· τα κόκκαλά μου, λέγει, εκόλλησαν με το δέρμα μου· επειδή και τα μεταξύ των κοκκάλων και του δέρματος κρέατα και αι σάρκες, εξωδεύθησαν από την λύπην.

6 : „ Ὡμοιώθην πελεκᾶνι ἐρημικῷ.

Ἐγὼ, λέγει, επαρωμοίασα με το πουλίον τον Πελεκᾶνον, το οποίον, φεύγει μεν από τας των ανθρώπων διατριβάς, ζητεί δε την μοναξίαν· επειδή και είναι ζώον φιλέρημον. (1)

„ Ἐγενήθην ὡσεὶ νυκτικόραξ ἐν οἰκο- „ πέδῳ.

Ο νυκτικόραξ είναι ζώον φοβιτζάρικον· διά τούτο φεύγωντας τους ανθρώπους, κατοικεί και διατρίβει μέσα εις τα χαλασμένα και κρημνισμένα οσπήτια· ταύτα γαρ ονομάζονται οικόπεδα. έτζι, λέγει, και εγώ, φεύγωντας τους ανθρώπους, κατοικώ μέσα εις τα ερημικά καλύβια· ή νοείται και άλλως· ότι ο νυκτικόραξ κατοικώντας εις τα κρημνισμένα οσπήτια, κράζει την νύκτα, από την δειλίαν και φόβον του· διά τούτο και νυκτικόραξ ονομάζεται. έτζι λοιπόν, λέγει, και εγώ κράζω την νύκτα προς εσένα τον Θεόν, φοβούμενος μήπως έλθουν οι εχθροί κατ' επάνω μου.

7 : „ Ἠγρύπνησα καὶ ἐγενόμην ὡς στρου- „ θίον μονάζον ἐπὶ δώματος.

Εγώ, λέγει, αγρύπνησα, ωσάν το μικρόν πουλίον, το οποίον από την δειλίαν και φόβον οπού έχει, κάμνει αγρυπνίαν την νύκτα· και ευρίσκεται μοναχόν επάνω εις τα δώματα και σέγας των οσπητίων. (2)

8 : „ Ὅλην τὴν ἡμέραν ὠνείδιζόν με οἱ ἐ- „ χθροί μου, καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με „ κατ' ἐμοῦ ὤμνυον.

Πάντοτε, λέγει, οι εχθροί, οπού με διώκουν, με ονειδίζουν κατηγορούντές με ως δειλόν και ταλαίπωρον, και ομνύοντες διά να με επιβουλευθούν· ή αυτοί κάμνουν όρκον τας εδικάς μου συμφοράς κατά τον Ἀθανάσιον και τον Εὐσέβιον, λέγοντες ούτως· άμποτε να μη πάθωμεν εκείνα, οπού έπαθεν ο Δαβίδ· άμποτε να μη γένωμεν ωσάν εκείνον. μερικοί δε το ρητόν τούτο ενόησαν, πως το προείπεν ο Χριστός διά τον Πέτρον, ός τις έκαμεν όρκον, ότι ουκ οίδε τον άνθρωπον: ήτοι

(1) Λέγει δε ο θείος Μάξιμος, ότι ο Κύριος ομοιάζει με τον πελεκᾶνον· τούτο γαρ το ζώον κάμνει την φωλεάν του εις πέτρας κρημνώδεις, επειδή φοβείται να μη διαφθείρη τινάς τα πουλία του· αλλ' ο όφις, επειδή δεν ημπορεί να αναβή εις την φωλεάν του, παρατηρεί πόθεν φυσᾷ ο άνεμος, και από εκεί χύνει το φαρμάκι του προς το μέρος της φωλεάς, όταν λείπη ο πελεκᾶνος· και έτζι θανατόνονται τα πουλία του· ο δε πελεκᾶνος ερχόμενος, και βλέπων τα πουλία του νεκρά, πετᾷ υψηλά επάνω της φωλεάς, και κτυπώντας δυνατά τα πλευρά του με τα πτερά του εκβάλλει ρανίδας αίματος· αι δε ρανίδες του αίματος σταζόμεναι, δίδουσι δύναμιν ζωογόνον εις τα πουλία, και έτζι ζωοποιούνται· πελεκᾶνος λοιπόν είναι ο Χριστός· πουλία, οι πρωτόπλαστοι· φωλεά, ο παράδεισος· όφις ο Διάβολος· ός τις εφύσησε το φαρμάκι διά της παρακοής εις τους πρωτοπλάστους και τους ενέκρωσεν· ο δε Χριστός υψωθείς εν τῷ Σταυρῷ και νυγείς την πλευράν, εστάλαξε το ζωήρρυτον αίμα του, και ούτως ημάς ανεζώωσεν· όθεν και έν τινι τροπαρίῳ των εις τον Ἐπιτάφιον ᾄδεται· „ Ὥσπερ πελεκὰν τετρωμένος την πλευράν σου Λόγε, τους θανόντας παῖδας εζώωσας, επιστάξας ζωτικούς αυτοῖς κρουνούς.

(2) Λέγει δε ο Θεοδώρητος· „ Πολλαῖς κέχρηται παραβολαῖς, αξίως βουλόμενος παραστῆσαι τας συμφοράς· δι' εκάστου δε των ειρημένων ορνίθων την δειλίαν δηλοῖ και του κηδεμόνος την ερημίαν· τό, τε γαρ στρουθίον υπ' αγωνίας ἀξυ-

ἤτοι τὸν Χρισόν. (1)

9 : „ Ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον, καὶ
„ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρ-
„ νων.

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ καὶ ἐνθυμούμην νὰ φάγω, ἐπάσσιζα τὸ ψωμὶ μὲ τὴν σποδόν: ἤγουν μὲ τὴν ζεςὴν στάκτην· καὶ τὸ νερὸν ὁποῦ ἔπινα, τὸ ἔσμιγα μὲ κλαυθμοὺς καὶ δάκρυα· ἔτζι γὰρ ἔκαμνον εἰς τὰς ὑπερβολικὰς συμφοράς μου· ἐπειδὴ καὶ δὲν ὑπέφερα νὰ βάλλω εἰς τὸ σόμα μου ἄλυπον τὴν τροφήν μου· ἢ νοεῖται, ὅτι τὴν στάκτην μὲν ἔφαγον ἀντὶ ψωμὶ, καὶ τὸ πιοτόν μου τὸ ἔσμιγα μὲ τὰ δάκρυα, καὶ ἔτζι τὸ ἔπινα· τοῦτο δὲ τὸ ἔκαμνεν ὁ Δαβὶδ πότε; ὅταν ὅλοι οἱ ἄλλοι τρώγοντες τροφὴν, ἱλαρύνοντο καὶ ἔχαιρον· τότε γὰρ αὐτὸς κειτόμενος πρήμιτα, καὶ ἔχων τὸ σόμα εἰς τὴν γῆν, ἐτραβίζε μὲν μὲ τὴν ἀναπνοήν του τὸν κονιορτόν· ἔζύμονε δὲ αὐτὸν μὲ τὰ δάκρυα. (2) μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ τὴν ὀδυνηρὰν ζωὴν, ὁποῦ ἔζη. εἴπομεν δὲ πολλαῖς φοραῖς, ὅτι τὸ ὅτι, ποτὲ μὲν εἶναι αἰτιολογικὸν, ποτὲ δὲ βεβαιωτικὸν, ποτὲ δὲ, περιττὸν, ἢ διηγηματικὸν, καθὼς εἶναι τώρα καὶ ἐδῶ.

10 : „ Ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου καὶ
„ τοῦ θυμοῦ σου· ὅτι ἐπάρας κατέῤ-
„ ῥαξάς με.

Αὐτὰ, λέγει, τὰ ἀνωτέρω λυπηρὰ ἐσυνέβησαν εἰς ἐμένα, ἐξ αἰτίας τῆς ἐδικῆς σου ὀργῆς Κύριε: ἤγουν διατὶ σὺ ὠργίσθηκες εἰς ἐμένα· ὠργίσθηκες δὲ, διατὶ σὲ παρεπίκρανα μὲ τὰς ἁμαρτίας μου κατὰ τὸ τοῦ Ἡσαΐου ἐκεῖνο· „ Σὺ ὠργίσθης καὶ ἡμεῖς ἡμάρτομεν (Ἡσ. ξδ: 5) ἤτοι διότι ἡμεῖς ἡμάρτομεν, τοῦ καὶ λαμβανομένου ἀντὶ τοῦ, γάρ. πρόσωπον δὲ ὀργῆς λέγεται ἡ ὀργὴ κατὰ περίφρασιν. Καὶ πρὸς τούτοις, ἠκολούθησαν ταῦτα εἰς ἐμὲ, διατὶ σὺ Κύριε, ἀφ' οὗ με ὕψωσας πρότερον, ὅταν ἔζων καλῶς, ὕςερον μὲ κατεσύντριψας εἰς τὴν γῆν· διατὶ ἐπαραχώρησας νὰ πέσω· ὅμοιον δὲ εἶναι τὸ ῥητὸν τοῦτο, μὲ τὸ „ ὑψωθεὶς δὲ ἐταπεινώθην. (Ψαλ: πζ: 16.)

11 : „ Αἱ ἡμέραι μου ὡσεὶ σκιὰ ἐκλίθη-
„ σαν, κἀγὼ ὡσεὶ χόρτος ἐξηράνθην·

Τὰ ἔτη, λέγει, τῆς ζωῆς μου ἐπέρασαν καὶ ἀφανίσθησαν ὀγλίγωρα, καθὼς καὶ ἡ σκιὰ ὀγλίγωρα ἀφα-

---

ἐξελαύνει τὸν ὕπνον· ϗ ὁ νυκτικόραξ τὰς οἰκουμένας φεύγων τῶν οἰκιῶν, ταῖς ἐρήμοις ϗ καταλελειμμέναις προςρέχει· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Θαυμασὸν ἡμῖν καρπὸν τῆς ἀγρυπνίας ἔδειξε· ποιεῖ γὰρ αὐτὴ ἡμᾶς ὡς ςρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματι· ὅπερ εἶναι μὲν δοκεῖ τισιν εὐκαταφρόνητον, πολιτείαν δὲ ὅμως ἐκλεκτὴν ϗ μακαρίαν κέκτηται· οὐ τροφῆς γὰρ, οὐκ ἐσθημάτων φροντίζει ὁ μονάζων ὡς ςρουθίον· οὐκ ἐπιβουλὴν δέδοικε· κατέχει γὰρ ἐν δώματι, ϗ τῶν ἐπιβουλευόντων ἐςὶν ὑψηλότερος· νοήσεις δὲ πάντως ἐκεῖνο τὸ δῶμα ϗ τῷ ψαλμῳδῷ λέγεσθαι, ὅπερ ὁ Κύριος περὶ συντελείας διηγούμενος ἔφησεν· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβαινέτω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ· (τουτέςιν ὁ ἐν τῷ ὕψει τῆς ἀπαθείας ϗ θεωρίας ὢν, μὴ πρός τι τῶν γηΐνων κατερχέσθω τῷ λογισμῷ.)

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Τουτέςιν οἱ δοκοῦντες φίλοι, χείρονα τῶν ἐχθρῶν διεπράττοντο· τοὺς γὰρ ἐπαίνους εἰς ὅρκους τοὺς κατ' ἐμοῦ μετέβαλον.

(2) Ὅθεν ἄλλος λέγει· „ Εἰώθεσαν δὲ οἱ ἐν ὑπερβολῇ συμφορῶν, εἴποτε τροφῆς ἐμνήσθησαν, σποδὸν ἐπὶ τὸν ἄρτον ἐπιπάττειν, ϗ μετὰ δακρύων τὸ ὕδωρ πίνειν, οὐδ' αὐτὴν ἄλυπον τὴν τροφὴν προσφέρεσθαι ἀνεχόμενοι· τοῦτό φησι, ϗ ἐγὼ ἐποίουν· ταῦτα δὲ λέγων ὁ Δαβὶδ ἰδιοποιεῖται τὰ συμβεβηκότα τῷ λαῷ ϗ τῷ τόπῳ τῆς Ἱερουσαλήμ· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Τούτοις παραπλήσια ϗ τὰ ἐν τῷ οθ'. Ψαλμῷ· „ Ψωμιεῖς ἡμᾶς ἄρτον δακρύων, ϗ ποτιεῖς ἡμᾶς ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ· τὴν δὲ τῆς ὀδύνης ὑπερβολὴν διὰ τούτων δηλοῖ· εἰ γὰρ ὁ τῆς τροφῆς καιρὸς ὀδύνης ὑπῆρχε μεςὸς, σχολῇ γε ἂν ἄλλος καιρὸς ταύτης ἐλεύθερος ἦν· τούτοις δέ φησι, περικλύζομαι τοῖς κακοῖς, ἐπειδὴ Δέσποτα, κατ' ἐμοῦ κεκίνηκας τὴν ὀργήν· ϗ ὁ Σεβῆρος δὲ εἶπεν· „ Οὐδὲ τὸν τῆς ἀνέσεως καιρὸν ἔξω τοῦ μακαρίου ϗ κατὰ Θεὸν ἐποιεῖτο πένθους.

φανίζεται· καὶ ἀλλαχοῦ δὲ εἶπεν ὁ αὐτός. „ ἄνθρωπος ματαιότητι ὡμοιώθη. αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιὰ παράγουσι (Ψαλ. ρμγ: 5:) ἐξηράνθηκα δὲ, λέγει, ὡσὰν τὸ χορτάρι· καθὼς εἶπε καὶ ἀνωτέρω· ἀλλ᾽ ἀνωτέρω μὲν εἶπεν, ὅτι ἐξηράνθη ἡ καρδία μου, ἐδῶ δὲ λέγει, ὅτι ὅλος ἐμαράνθη, ὡσὰν ἀπὸ φθίσιν καὶ ὅκτηκα. (1)

12: „ Σὺ δὲ Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις·
„ καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεὰν
„ καὶ γενεάν.

Τὰ μὲν ἐδικά μου, λέγει, πράγματα: ἤτοι τὰ ἀνθρώπινα, τοιαῦτα εὐκολομετάβλητα καὶ ἀνώμαλα εἶναι. Σὺ δὲ Κύριε, εἶσαι πάντοτε ἀναλλοίωτος καὶ ἀΐδιος. καὶ ἡ ἐνθύμησίς σου εἶναι παντοτινὴ· τόσον εἰς τὴν γενεὰν τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ὅσον καὶ εἰς τὴν γενεὰν τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. (2)

13: „ Σὺ ἀναστὰς οἰκτειρήσεις τὴν Σιών,
„ ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτειρῆσαι αὐτήν,
„ ὅτι ἥκει καιρός.

Κατὰ μὲν τὸν πρόχειρον λόγον, περὶ τῆς αἰσθητῆς Ἱερουσαλὴμ ἡ προφητεία αὐτὴ νοεῖται· ὅτι δηλαδὴ, ἀφ᾽ οὗ ἐτελείωσεν ὁ ὁρισθεὶς καιρὸς τῆς σκλαβίας, θέλει εὐσπλαγχνισθῇ πάλιν ὁ Θεὸς τὴν Σιὼν, διὰ τί ἦλθεν ὁ καιρὸς τῆς ἐπισκοπῆς της, ὅστις ἐπροφητεύθη καὶ αὐτός· κατὰ δὲ τὸν βαθύτερον λόγον, ἡ προφητεία αὐτὴ νοεῖται διὰ τὴν νέαν Σιὼν, ὡς λέγει ὁ Δίδυμος: ἤτοι τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν· ὅτι σὺ Χριστὲ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν κατὰ τὸν Ἡσύχιον, θέλεις ἐλεήσεις τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν πιστευσάντων εἰς τοὺς Ἀποστόλους Χριστιανῶν, καὶ θέλεις βοηθήσεις αὐτήν. ἐπειδὴ καὶ ἔφθασε καιρὸς κατὰ τὸν ὁποῖον ζητεῖ ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν· καθότι ὅλοι καὶ αἰσθητοὶ καὶ νοητοὶ ἐχθροὶ πολεμοῦσιν αὐτήν. (3)

14: „ Ὅτι εὐδόκησαν οἱ δοῦλοί σου τοὺς
„ λίθους αὐτῆς, καὶ τὸν χοῦν αὐτῆς
„ οἰκτειρήσουσι.

Διὰ τί, λέγει, οἱ δοῦλοί σου Ἀπόστολοι Κύριε, ἡτοίμασαν τὰς πέτρας τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς τῆς νέας Σιὼν Ἐκκλησίας τὰς πλέον στερεωτέρας· καὶ πλέον ἐπιτηδείας εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν· τῶν ὁποίων ἡ συναρμογὴ καὶ ἕνωσις κάμνει τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὸ χῶμα τῆς Ἐκκλησίας θέλουν ἐλεήσουν καὶ ἐπιμεληθοῦν: ἤτοι τοὺς ἀσθενεστέρους, καὶ χοϊκώτερον ζῶντας εἰς αὐτήν. (4)

15: „ Καὶ

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Τὸ ἐγὼ ἀντὶ τοῦ ὁ λαός· οἰκειοποιεῖται γὰρ, ὡς ἔφην, πάντα τὰ τοῦ λαοῦ. παρ᾽ αὐτὰς εἰμὶ (λέγει ὁ Θεοδώρητος.) τὰς τοῦ βίου δυσμάς· καὶ ἔοικα σκιᾷ κλινάσῃ καὶ ληγούσῃ λοιπόν· καὶ χόρτου δὲ μεμίμημαι τὴν ξηρότητα τῶν θεριζόντων προσκαλουμένου τὰς χεῖρας· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Μὴ τοίνυν τοῖς βιωτικοῖς ἐπαιρώμεθα πράγμασι· τούτου γὰρ ἡμᾶς ἕνεκα σκιὰν καὶ χόρτον ὁ Προφήτης ἐκάλεσεν· ἵνα μηδενὶ τῶν παρόντων θαρσήσωμεν, τὸ σαθρὸν αὐτῶν εἰδότες καὶ πρόσκαιρον.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος· „ Ἀλλ᾽ ἐγὼ μέν φησι, καὶ τὴν φύσιν τοιαύτην ἔχω, καὶ συμφοραῖς συνέζυγην τοσαύταις· σὺ δὲ ἀΐδιος ὢν καὶ αἰώνιος, μεταβολήν τινα τῶν παρόντων κακῶν ῥαδίως ἄν μοι χαρίσαιο· καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Σὺ δὲ Κύριε, οὐδὲν ἔχων θνητὸν οὐδ᾽ ἐπίκηρον, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχων.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Τίς δὲ οὗτος ὁ πολύευκτος καὶ τριπόθητος καιρός; ὁ τῆς ἀναστάσεώς σου Κύριε.

(4) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώρητον· „ Ὁ λόγος οὗτος λέγεται ὡς ἀπὸ τῶν αἰχμαλώτων Ἰουδαίων· „ Τριπόθητός φησιν. ἡμῖν ἡ Σιὼν καίτοι ἔρημος γενομένη· ἀξιάγαστοι δὲ καὶ οἱ κατηρειπωμένοι λίθοι, καὶ τῶν ἐκ τῆς πορθήσεως γεγενημένων χωμάτων ἡ μνήμη, οἶκτον ἡμῖν ἐντίθησιν· ἄλλος δὲ προστίθησι· „ Ὅτι καὶ τὸν χοῦν: ἤτοι τοὺς χοϊκώτερον ζῶντας τοῦ λαοῦ, καὶ αὐτοὺς ἀξίους οἰκτιρμοῦ, φησὶν εἶναι· τηρεῖται γὰρ εἰς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τὸ λείψανον τῶν Ἰουδαίων, διὰ Ἠλιοῦ σωθησόμενον.

15 : „ Καὶ φοβηθήσονται τὰ Ἔθνη τὸ ὄ-
„ νομα Κυρίου, καὶ πάντες οἱ βασι-
„ λεῖς τῆς γῆς τὴν δόξαν σου.

Τὰ Ἔθνη, λέγει, θέλουν φοβηθοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, τόσον διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ τελούμενα σημεῖα καὶ θαύματα, ὅσον καὶ διὰ τὰ παρὰ τῶν ἄλλων ἐνεργούμενα διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ· καὶ ὅλοι δὲ οἱ βασιλεῖς τοῦ Κόσμου θέλουν φοβηθοῦν τὴν δόξαν σου. νοοῦνται δὲ, Ἔθνη μὲν, οἱ ἐκ τῶν Ἐθνῶν πιστεύσαντες· βασιλεῖς δὲ ὁμοίως οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστόν· (1)

16 : „ Ὅτι οἰκοδομήσει Κύριος τὴν Σιών,
„ καὶ ὀφθήσεται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ.

Ὄντως, λέγει, θέλει οἰκοδομήσει καὶ συστήσει ὁ Κύριος τὴν νέαν Σιὼν Ἐκκλησίαν. καὶ θέλει φανῇ πάλιν ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ ἐνδόξῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον, ὅταν ἔλθῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, καθὼς αὐτὸς εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις. (2)

17 : „ Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν
„ ταπεινῶν, καὶ οὐκ ἐξουδένωσε τὴν
„ δέησιν αὐτῶν.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐπέβλεψεν εἰς τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινὰ φρονούντων, καὶ δὲν ἐπαράβλεψε τὴν δέησίν τους. (3)

18 : „ Γραφήτω αὕτη εἰς γενεὰν ἑτέραν;
„ καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν
„ Κύριον.

Αὕτη, λέγει, ἡ προσευχή: ἤγουν ὁ παρὼν Ψαλμὸς κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπιγράφεται „ Προσευχὴ τῷ πτωχῷ. αὐτή, λέγω, ἂς διορισθῇ καὶ ἂς παραδοθῇ εἰς ἄλλην γενεάν: ἤγουν εἰς τὴν τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Κύριλλος· ἐπειδὴ ὁ παλαιὸς μὲν λαὸς τῶν Ἰουδαίων δὲν ἐπίστευσεν εἰς τὰς περιεχομένας ἐν αὐτῇ περὶ Χριστοῦ προφητείας· ὁ δὲ νέος λαὸς τῶν Χριστιανῶν, αὐτὸς θέλει πιστεύσει καὶ αἰνέσει τὸν Χριστόν· οὗτος γὰρ εἶναι κατὰ τὸν Θεοδώριτον ὁ κτιζόμενος, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει ὁ Παῦλος „ Εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις. (β: Κορ: ε: 17:)

δὲν

(1) Ὁ λόγος ἐνταῦθα καὶ τῶν Ἐθνῶν ἁπάντων καὶ τῶν βασιλέων μεταβολὴν προθεσπίζει· ὧν τὰ μὲν, ὁρῶμεν γεγενημένα, τὰ δὲ, ἐλπίζομεν ἔσεσθαι· οὔπω γὰρ ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα· ἀλλὰ πάντως αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ· ἢ βασιλεῖς εἶπεν, ἀντὶ τοῦ αἱ βασιλεῖαι· οὐ γάρ ἐστιν οὐκ Ἔθνος, οὐ βασιλεία ἡ μὴ προσκυνοῦσα τὴν δόξαν Χριστοῦ, ἢ καθόλου ἢ ἀπὸ μέρους· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Καλῶς δὲ τὸ φοβηθήσονται εἶπε· τότε γὰρ αὐτοῦ τὸν φόβον τὰ Ἔθνη οὐκ ἐκέκτηντο· ἀφ' οὗ δὲ τοῖς Ἀποστόλοις προσέταξε· „ Μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· ἀλλαμὴν καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς οὐ τινὲς, ἀλλὰ πάντες· διόπερ ἱερεῖς μετὰ τῶν βασιλέων καὶ τοὺς δικαίους λέγεσθαι· αὐτοχειροτόνητοι γὰρ οὗτοι, μᾶλλον δὲ παρὰ Θεοῦ χειροτονηθέντες βασιλεῖς διὰ τὸ δεσπόζειν τῶν ἡδονῶν, καὶ φυλάξαι τὴν βασιλικὴν Εἰκόνα τυγχάνουσιν· ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „ Καὶ τοῦτο ἀληθὲς τυγχάνει· εἰ γὰρ καὶ τοῦ Κυρίου τὴν πρώτην παρουσίαν οὐ παρεδέξαντο οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, ἀλλ' ἔσται, ὅτε κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ καὶ ἔνδοξον παρουσίαν, ὄψονται αὐτοῦ τὴν δόξαν.

(2) Οἰκοδομήσει δὲ ὁ Κύριος τὴν Σιών: τουτέστι τὴν Ἐκκλησίαν, καθ' ἣν ἐκτίσθη τὰ Ἔθνη διὰ πίστεως, καὶ τότε δοξασθήσεται ἐν αὐτοῖς· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Θεωρεῖς, ὅπως αἴτιον τῆς τῶν βασιλέων ὑποταγῆς, καὶ τῆς τῶν Ἐθνῶν ἐπιγνώσεως ἡ τῆς Σιὼν (ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας) οἰκοδομή; ἣν περ αὐτὸς οὐ λίθοις, ἀλλὰ θαύμασι καὶ χάρισι πνευματικαῖς καὶ Μυστηρίοις ἐνδόξοις ᾠκοδόμησεν.

(3) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ταπεινοὺς σαφῶς λέγει τοὺς ταπεινόφρονας· περὶ ὧν αὐτὸς ὁ Κύριος ἔλεγεν· „ Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; (Ἡσ. ξς'. 2.) ὥστε τοὺς Ἀποστόλους αἰνίττεται.

δὲν εἶπε δὲ ὁ κτισθεὶς, ἀλλὰ ὁ κτιζόμενος· διατὶ ἕως εἰς τὴν συντέλειαν τοῦ Κόσμου, ἔχουν νὰ κτίζωνται καὶ νὰ αὐξάνουν, οἱ πιςεύοντες εἰς τὸν Χριςόν· κτίσιν δὲ νόησον, ὄχι οὐσίωσιν, ἀλλὰ μεταβολὴν εἰς τὸ καλλίτερον ἀπὸ τῆς ἀσεβείας εἰς τὴν εὐσέβειαν, καὶ ἀπὸ τῆς κακίας εἰς τὴν ἀρετήν. (1)

19: „ Ὅτι ἐξέκυψεν ἐξ ὕψους ἁγίου αὐ-
„ τοῦ, Κύριος ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν
„ ἐπέβλεψε.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἔσκυψεν ἀπὸ τὸ ἐν οὐρανοῖς ἅγιον ὕψος του, μείνας ἄνω, καὶ κάτω φανείς· ἐπειδὴ ἴδιον εἶναι ἐκείνων ὁποῦ σκύπτουν, καὶ νὰ μένουν ἄνω, καὶ νὰ φαίνωνται κάτω κατὰ τὸν Κύριλλον, καὶ τὸν Ἡσύχιον. ἐφάνη δὲ ὁ Κύριος κάτω διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως· ὕψος δὲ ἅγιον ὀνομάζει τὸν οὐρανόν· ἢ τὸ ὕψος τῆς Θεότητος. ἀπὸ τὸν οὐρανὸν δὲ, λέγει, ὅτι κατέβη εἰς τὴν γῆν· διὰ τῆς ἐπιβλέψεως γὰρ καὶ ἐπισκοπῆς, τὴν συγκατάβασιν καὶ παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἐφανέρωσεν. (2)

20: „ Τοῦ ἀκοῦσαι τοῦ στεναγμοῦ τῶν πε-
„ πεδημένων, τοῦ λῦσαι τοὺς υἱοὺς
„ τῶν τεθανατωμένων.

Ὁ Κύριος, λέγει, κατέβη εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν ςεναγμὸν τῶν Δικαίων, τὸν ὁποῖον ἀνεςέναζον διὰ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς δεδεμένους μὲ τὰς σειρὰς καὶ σχοινία τῶν ἁμαρτιῶν τους· καὶ διὰ νὰ λύσῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, ἢ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Δαιμόνων, τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμένων: ἤτοι ἐκείνους ὁποῦ ἀπωλέσθησαν μὲ τὰς ἁμαρτίας. (3)

21: „ Τοῦ ἀναγγεῖλαι ἐν Σιὼν τὸ ὄνομα
„ Κυρίου, καὶ τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ ἐν
„ Ἱερουσαλήμ.

Ὁ Κύριος, λέγει, κατέβη εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ κηρύξῃ εἰς τὸ ὄρος Σιὼν τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός του: ἤγουν ὅτι εἶναι Πατὴρ υἱοῦ γνησίου καὶ φυσικοῦ· περὶ τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος εἶπεν· „ Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις. (Ἰω: ιζ: 6:) καὶ

πρὸς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ταύτην τὴν εὐεργεσίαν ἀνάγραπτον εἰς ἀεὶ ποιήσομεν, ὥςε καὶ τοὺς ἐσομένους τὴν σὴν φιλανθρωπίαν μαθεῖν· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Αὕτη· τίς; ἡ Σιὼν εἰς γενεὰν ἑτέραν τὴν τῶν Ἐθνῶν· ἀπευδοκησάντων γὰρ αὐτῇ τῶν Ἰουδαίων, ἐπειδὴ τὸ ἐν αὐτῇ Μυςήριον οὐκ ἐδέξαντο, μήτηρ εἰκότως τῶν Ἐθνῶν καταγέγραπται· περὶ ὧν ἁρμόττει τὰ ἐπαγόμενα· ἐκτίσθη γὰρ ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς ἀρχὴν ἑτέραν γενέσεως, τὴν τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίαν δεξάμενος· τὸν γὰρ τοιοῦτον ἀνακαινισμὸν κτίσιν ἔθος ὑπὸ τῆς Γραφῆς τῆς θείας ὀνομάζεσθαι· μαρτυρεῖ δὲ ὁ Παῦλος περὶ τοῦ Χριςοῦ λέγων· „ Ἵνα τοὺς δύω κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον ποιῶν εἰρήνην.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὴν αἰτίαν ἡμῖν τῆς κλήσεως τῶν Ἐθνῶν παρατίθεται· αὕτη δέ ἐςιν ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριςοῦ, ἣν ἐποίησε κλίνας οὐρανούς· ἔφη δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ἐξέκυψεν ἐξ ὕψους ἁγίου αὐτοῦ, οὐδὲ τοῦ ἅγιος, οὐδὲ τοῦ ὑψηλὸς εἶναι παυσάμενος.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· „ Υἱοὶ τῶν τεθανατωμένων εἶεν ἂν οἱ ἐξ Ἐθνῶν· καθὸ ἐναπέθανον οἱ πατέρες αὐτῶν ταῖς ἰδίαις ἁμαρτίαις, εἰδωλολατροῦντες· ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι· „ Καὶ τίνες οἱ πεπεδημένοι, ἢ οὓς σειραῖς ἁμαρτίας ἔσφιγξεν ὁ μισόκαλος Δαίμων; ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Δεδεμένοι, φησι, πάντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐτύγχανον, σειραῖς ἕκαςος τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων σφιγγόμενος· ὧν τὴν ἐπιςροφὴν μηνύων ὁ Ἡσαΐας ἔλεγεν· „ Ὀπίσω σου ἀκολουθήσουσι δεδεμένοι χειροπέδαις, καὶ διαβήσονται πρὸς σὲ καὶ προσκυνήσουσί σοι, καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται· (Ἡσ· με΄. 14.) οἱ δὲ αὐτοὶ καὶ υἱοὶ τεθανατωμένων, τὸν βαρὺν καὶ χαλεπὸν τῆς εἰδωλολατρείας ὑπομεινάντων θάνατον· γλαφυρῶς δὲ εἶπε καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Στενάζουσιν ἐκ μετανοίας οἱ τὰ δεσμὰ καὶ τὰς πέδας τῆς κακίας φέροντες· ὅτε μὲν γὰρ σὺν ἡδονῇ ἔπραττον τὸ κακὸν, κοῦφον αὐτὸ ὑπελάμβανον, καὶ ἡδέως ἔφερον τὰς κατ' αὐτὸ πέδας· ὁπηνίκα δὲ τῶν πράξεων τῆς κακίας ἀνεχώρησαν, βαροῦνται, ὑπ' αὐτῆς τῆς τοῦ κακοῦ ἕξεως ἀξίως πεπεδημένοι· διὸ καὶ ςενάζουσι πρὸς τὸν δυνάμενον λύσειν τοὺς πεπεδημένους Κύριον.

πρὸς τούτοις, λέγει, κατέβη διὰ νὰ κηρύξῃ τὴν τιμὴν τοῦ Πατρὸς, ἥτις ἦτον πάλιν αὐτὸ τὸ τοῦ Πατρὸς ὄνομα· ἢ καὶ ἄλλως, αἴνεσιν λέγει, τὴν ὁποίαν αἰνοῦσεν ὁ Κύριος συνεχῶς, ἀποδιδῶντας ὅλα τὰ ἔργα του εἰς τὸν Πατέρα, καὶ λέγων, ὅτι ἀπεςάλη ἀπὸ ἐκεῖνον· ἔπειτα λέγει καὶ τὸν καιρὸν, πότε ταῦτα ἐκήρυττεν. (1)

22: „Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι λαοὺς ἐπὶ „τὸ αὐτὸ καὶ βασιλεῖς τοῦ δουλεύ„ειν τῷ Κυρίῳ.

Τότε, λέγει, ἐκήρυττεν ὁ υἱὸς τὸ ὄνομα καὶ τὴν αἴνεσιν τοῦ Πατρὸς, ὅταν οἱ πιςεύσαντες λαοὶ καὶ βασιλεῖς ἐσυνάγοντο ὁμοῦ διὰ νὰ δουλεύουν αὐτὸν, ὅς τις εἶναι Κύριος κατὰ τὴν Θεότητα· „ἐν μέσῳ γάρ φησιν, Ἐκκλησίας ὑμνήσωσε (Ψαλ: κά: 23:) βασιλεῖς δὲ λέγει τώρα τοὺς Ἀποςόλους, ὄχι μόνον διατὶ αὐτοὶ ἐβασίλευσαν ἐπάνω εἰς τὰ πάθη, καὶ ἐκυρίευσαν τοὺς Δαίμονας· ἀλλὰ καὶ διατὶ ἐτιμήθησαν ὕςερον περισσότερον ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, τόσον ἀπὸ ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅσον καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους βασιλεῖς· (2) διὰ τοῦτο καὶ ἐῤῥέθη περὶ αὐτῶν ἐν τῷ μδ: Ψαλμῷ· „Καταςήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

23: „Ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἰσχύος αὐ„τοῦ· τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου „ἀνάγγειλόν μοι.

Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ ἐτελείωσε τὴν περὶ Χριςοῦ προφητείαν, πάλιν ἐδῶ ἀκολουθεῖ τὴν σειρὰν τοῦ λόγου καὶ λέγει, ὅτι ὁ πτωχὸς καὶ ἀκηδιάσας κατὰ τὸν Δίδυμον, πρὸς τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ προσευχὴ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, αὐτὸς, λέγω, ἀπεκρίθη: ἤγουν ἐλάλησε πρὸς τὸν Θεόν· ἀπόκρισιν γὰρ τώρα πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸν ἁπλῶς λόγον, τὸν χωρὶς ἐρωτήσεως γινόμενον. (ἔχει γὰρ ἡ λέξις τῆς ἀποκρίσεως καὶ ἕνα τοιοῦτον σημαινόμενον) ὁδὸν δὲ ἰσχύος λέγει τὸν καιρόν· ἤγουν ἐλάλησεν ὁ πτωχὸς πρὸς τὸν Θεὸν, ἐν ᾧ ἀκόμη εἶχε δύναμιν, καὶ δὲν ἀσθένησεν ὁλοτελῶς, οὐδὲ ἐκατάπεσε παντελῶς ἀπὸ τὴν ἀκηδίαν. τί δὲ ἐλάλησε; ταῦτα· ἤτοι ὦ Κύριε, φανέρωσόν μοι τὰς ὀλίγας ἡμέρας, ὁποῦ ἔχω νὰ ζήσω· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον, μὲ τό· „Γνώρισόν μοι Κύριε τὸ πέρας μου, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου τίς ἐςιν, ἵνα γνῶ τί ὑςερῶ ἐγὼ (Ψαλ: λή. 5:) ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ βλέπω τὸν ἑαυτόν μου ἀσθενοῦντα καὶ ὀλιγοψυχοῦντα καὶ βαρυνόμενον, διὰ τοῦτο ὑπολαμβάνω, πῶς ὀλίγος καιρὸς ἔμεινε τῆς ζωῆς μου· τὸν ὁποῖον παρακαλῶ νά μοι φανερώσῃς Κύριε, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ προθυμοτέραν τὴν ἐπι-

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Οὐχ ὥςε μέχρει τῶν ἐκεῖ ςῆναι τοῦ Θεοῦ τὴν αἴνεσιν ἢ τὴν ἀγγελίαν: τουτέςι τὸ Εὐαγγέλιον· ἀλλ' ὥςε ἐκεῖθεν ἀρξάμενον, εἰς πᾶσαν διαδοθῆναι τὴν γῆν· ἐκ γὰρ Σιὼν ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ, καὶ κρινεῖ ἀναμέσον Ἐθνῶν· (Ἡσ. β'. 3.)

(2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς Κωνςάντιος ὁ τοῦ μεγάλου Κωνςαντίνου υἱὸς ἔκτισεν ἐν Κωνςαντινουπόλει ναὸν περιώνυμον εἰς ὄνομα καὶ τιμὴν τῶν ἁγίων Ἀποςόλων· καὶ πολλῶν Ἀποςόλων τὰ τίμια λείψανα ἔφερεν ἀπὸ διαφόρους τόπους καὶ ἀπεθησαύρισεν ἐν αὐτῷ· ἐν τῷ νάρθηκι δὲ τοῦ ναοῦ τούτου ἀπέθετο διὰ τιμὴν μεγάλην τὸ λείψανον τοῦ μεγάλου Κωνςαντίνου, τοῦ ἰδίου πατρὸς ὡς γράφει ὁ θεῖος Χρυσόςομος· καὶ τρόπον τινὰ, ἦτον ὡσὰν ἕνας πυλωρὸς καὶ φύλαξ τοῦ ναοῦ τῶν ἁλιέων Ἀποςόλων, ὁ πρῶτος καὶ μέγας τῶν Χριςιανῶν βασιλεύς· τὰ λόγια τοῦ θείου Πατρὸς εἶσι ταῦτα· „Αὐτὸς ὁ τὴν ἁλουργίδα περικείμενος (ἤτοι βασιλεὺς) ἀπέρχεται τὰ σήματα ἐκείνων (τῶν ἁγίων) περιπτυξόμενος· καὶ τὸν τῦφον ἀποθέμενος ἕςηκε δεόμενος τῶν ἁγίων, ὥςε αὐτοῦ προςῆναι παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ τοῦ σκηνοποιοῦ καὶ τοῦ ἁλιέως προςατῶν καὶ τετελευτηκότων δεῖται ὁ τὸ διάδημα περικείμενος· (ἤτοι ὁ βασιλεὺς) τολμήσεις οὖν, εἰπέ μοι, τὸν αὐτὸν Δεσπότην νεκρὸν εἰπεῖν, οὗ οἱ οἰκέται καὶ τετελευτηκότες, προςάται τῶν τῆς οἰκουμένης βασιλέων εἰσι; . . . Καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα Κωνςαντῖνον τὸν μέγαν μεγάλῃ τιμῇ τιμᾶν ἐνόμισεν ὁ παῖς (ὁ Κωνςάντιος δηλ.) εἰ τοῖς προθύροις κατάθοιτο τῶν ἁλιέων, καὶ ὅπερ εἰσιν οἱ πυλωροὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἐν τοῖς βασιλείοις· τοῦτο ἐν τῷ σήματι οἱ βασιλεῖς τοῖς ἁλιεῦσι· καὶ οἱ μὲν ὥσπερ δεσπόται τοῦ τόπου τὰ ἔνδον κατέχουσιν· οἱ δὲ βασιλεῖς ὡς πάροικοι καὶ γείτονες, ἠγάπησαν τὴν αὔλειον αὐτοῖς ἀφορισθῆναι θύραν. (ὁμιλ. κϛ'. εἰς τὴν Β'. πρὸς Κορινθ.)

ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

24 : „ Μὴ ἀναγάγης με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν „ μου.

Ἀναγωγὴν ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὸν χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, ἥτις ἀνάγεται διὰ μέσου τοῦ ἀέρος· ἥμισυ δὲ ἡμερῶν εἶναι τὸ ἀτελές: ἤτοι τὸ ἀκαρποφόρητον τῶν ἡμερῶν τῆς ζωῆς, αἱ ὁποῖαι ἐδόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ καρποφορήσῃ τὰς ἀρετάς· διὰ τοῦτο γὰρ αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς δίδονται, διὰ νὰ καρποφορήσουν οἱ ἄνθρωποι, καὶ νὰ μὴν ἀποθάνουν ἄκαρποι, καὶ χωρὶς καμμίαν ἀρετήν· παρακαλεῖ λοιπὸν ὁ πτωχὸς καὶ ὀλιγόψυχος νὰ μὴν ἀποθάνῃ ἀκαρποφόρητος, ἀλλὰ νὰ ζήσῃ ἀκόμη καὶ νὰ κάμῃ καρποὺς ἀρετῆς· ἢ λέγει τοῦτο ὁ πτωχὸς διὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ νδ': Ψαλμῷ, „ Ὅτι ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος οὐμὴ ἡμισεύσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν. καὶ ὅρα τὴν τούτου ἐξήγησιν. (2)

„ Ἐν γενεᾷ γενεῶν τὰ ἔτη σου.

Γενεὰ γενεῶν δηλοῖ τὸ πάντοτε κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους. μαζὶ δὲ μὲ τὴν προσευχὴν ταύτην σμίγει καὶ δόγματα ὁ θεῖος Δαβίδ· Σὺ, λέγει, Κύριε, εἶσαι ἀΐδιος καὶ αἰώνιος καὶ ὑπεραιώνιος κατὰ τὴν Θεότητα. (3)

25 : „ Κατ' ἀρχὰς σὺ Κύριε, τὴν γῆν ἐθε-
„ μελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου
„ εἰσιν οἱ οὐρανοί.
26 : „ Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις.
„ καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθή-
„ σονται· καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλί-
„ ξεις αὐτοὺς καὶ ἀλλαγήσονται.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Κόσμου ἐθεμελίωσας καὶ ἐστερέωσας τὴν γῆν· καὶ ἔργα τῆς ἐ-

νερ-

---

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον οὕτως ἑρμηνεύεται ἐκ μέρους τῶν αἰχμαλώτων· „ Ὅταν φησὶ τῆς ἐπανόδου ἐπιτύχωμεν, ἀθροισθήσονται ϗ λαοὶ ϗ βασιλεῖς τὴν σὴν θαυμάζοντες δύναμιν· τηνικαῦτα τοίνυν τοσαύτην ἕξομεν εὐφροσύνην, ὥστε ϗ δεηθῆναί σου τῆς ἀγαθότητος, προσθήκην ἡμῖν ἐτῶν χαρίσασθαι, ϗ μὴ μεσοῦντος ἡμῖν τοῦ χρόνου τῷ θανάτῳ παραδοθῆναι· ἢ οὕτω· λόγισαι ὦ Δέσποτα, ὅπως ὀλιγοχρόνιον ἔχωμεν ζωὴν, ϗ μὴ μερίσῃς μοι ταύτην, μηδὲ τὸ μὲν ἥμισυ τῇ αἰχμαλωσίᾳ, τὸ δὲ ἥμισυ τῇ ἐπανόδῳ ἀφορίσῃς, ἀλλὰ ταχέως ἐπανάγαγε· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Τοιοῦτό τι δηλῶν ὁ Χριστός φησιν· „ Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ Σταυροῦ τὸν καιρὸν αἰνιττόμενος, ὅστις ὁδὸς ἰσχύος ἀναγκαίως ἐλέγετο· ἰσχὺς γὰρ τοῦ Σταυροῦ ϗ δύναμις ἀψευδὴς ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, ἣ ὡδοποίησε τοῦ Σταυροῦ τὸ Μυστήριον· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει. „ Ηὔχετο ἰδεῖν, εἰ φθάσει εἰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἡ ζωὴ αὐτοῦ, καθ' ἃς ἔμελλεν ἐνανθρωπῆσαι ἐπὶ γῆς ὁ Μονογενής.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Θάνατοι ἐπάγονται τῶν ὅρων τῆς ζωῆς πληρωθέντων, οὓς περὶ ἕκαστον ἔπηξεν ἡ δικαία τοῦ Θεοῦ κρίσις πόῤῥωθεν τὸ περὶ ἕκαστον ἡμῶν συμφέρον προβλεπομένου· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Ἀναγωγήν φησι, καλεῖ τὴν ἐντεῦθεν μετάστασιν· τοῦτο γὰρ ψυχῆς ἄνοδος· οὐκ ἀτελὴς τοίνυν τὴν ἀρετὴν μεταστῆναι πρεσβεύει. ὁλόκληρον βίον νομίζων τὸν ἐν ἀρετῇ τέλειον· ἥμισυ δὲ τὸ ἀτελὲς ϗ ἀπλήρωτον· ϗ ὁ Δίδυμος· „ Ἐν ἡμίσει ἡμερῶν ἀνάγεται ὁ μὴ τελείως, μηδὲ ὡς δεῖ ἐνταῦθα καρποφορήσας κατὰ τὴν ἀρετήν· οὐκ ἐν χρονικῷ δὲ διαστήματι τοῦτο μεμέτρηται· ἐπεὶ τότε πλήρης ἡμερῶν κατὰ τὸν Ἀβραὰμ παραλαμβάνομαι, ὅταν τελειωθῶ μετὰ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθείας ϗ τῶν ἀρετῶν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Ἥμισυ τῶν ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ ζωῆς τὸ τέως μὴ ἐν θεωρίᾳ γενέσθαι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Χριστοῦ· ηὔχετο οὖν πληρωθῆναι τὸν ὅλον αὐτοῦ χρόνον· ϗ εἰ οἷόν τε παρεκτανθῆναι τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ὅπως ἂν ϗ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως καταξιωθῇ· οὕτω γὰρ ἔμελλεν ἡ πᾶσα ζωὴ αὐτοῦ πληροῦσθαι.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Σὺ, φησιν, ἀπέραντον ἔχεις τὸ εἶναι, ϗ ῥᾴδιόν σοι ϗ τοὺς ἄλλους μακροβίους ἐργάσασθαι· ὁ δὲ Εὐσέβιός φησι· „ Προειπὼν ὁ προφητικὸς χορὸς, μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν μου, εὐξάμενός τε παρατεῖναι τὴν ζωὴν μέχρι τῆς ἐκβάσεως τῶν προφητευομένων, συνορᾷ τὸ ἀδύνατον διὰ τὸ ἀσθενὲς ϗ ὀλιγοχρόνιον τῆς θνητῆς φύσεως· καί φησιν· ἐγὼ μὲν κοιμηθήσομαι ἅτε θνητὸς ὢν, σοῦ δὲ μόνου Κύριε, τὰ ἔτη

σου

ἐνεργητικῆς σου δυνάμεως εἶναι οἱ οὐρανοί: ἤγουν ὁ πρῶτος οὐρανὸς καὶ τὸ ςερέωμα. „ ἐν ἀρχῇ γὰρ φησιν, ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. (Γέν. α'. 1:) καὶ πάλιν „ Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ ςερέωμα οὐρανόν. (αὐτόθ. 8.) (1) Καὶ οἱ μὲν οὐρανοὶ θέλουν ἀπολεσθοῦν: ἤγουν ἔχουν νὰ ἀλλοιωθοῦν, καθὸ ποιήματα· ἐσὺ δὲ διαμένεις πάντοτε ἀναλλοίωτος, καθὸ Ποιητής. καὶ οἱ μὲν οὐρανοὶ καὶ οἱ δύω, ἢ μαζὶ μὲ αὐτοὺς καὶ ἡ γῆ, ἔχουν νὰ παλαιωθοῦν ἀπὸ τὴν συνεχεςέραν χρῆσιν καὶ ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν· καθὼς καὶ τὸ ἱμάτιον παλαιόνει μὲ τὴν πολυκαιρίαν καὶ συνεχῆ χρῆσιν, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· τούτους γὰρ τοὺς οὐρανοὺς θέλεις τυλίξεις καὶ συςείλεις τόσον εὔκολα, καθὼς τυλίσσει τινας τὸ ροῦχόν του· καὶ αὐτοὶ θέλουν ἀλλαχθοῦν. μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβίδ, τὸ μεγαλοδύναμον καὶ πανσθενὲς τοῦ Χριςοῦ. ὅρα δὲ, ὅτι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ἀπολοῦνται, τοῦτο εἶπε παρακάτω ἀλλαγήσονται: ἐξηγῶντας δηλαδὴ, ὅτι τὸ ἀπολοῦνται δηλοῖ, πῶς ἔχουν νὰ ἀλλαχθοῦν καὶ νὰ ἀνακαινισθοῦν πρὸς ἀφθαρσίαν οἱ οὐρανοί· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος· „ Παράγει τὸ σχῆμα τοῦ Κόσμου τούτου. (α': Κορ:) καὶ ὁ Ἡσαΐας· „ Ἑλιγήσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον. (Ἡσ. λδ': 4:) ἄλλοι δὲ ἑρμηνεύουσιν ὡς ὁ Δίδυμος, ὅτι καθὼς τὸ ροῦχον τυλίγεται ἀφ' οὗ τελειώσῃ τὴν διωρισμένην αὐτοῦ χρείαν: ἔτζι καὶ ὁ οὐρανὸς ἔχει νὰ ἀλλαχθῇ εἰς τὸ κρεῖττον, ὅταν γένῃ καλλιτέρα καὶ μεγαλιτέρα χρεία αὐτοῦ. (2)

27: „ Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου „ οὐκ ἐκλείψουσι.

Οἱ μὲν οὐρανοὶ, λέγει, θέλουν ἀλλαχθοῦν, σὺ ὅμως Κύριε ὁ αὐτὸς εἶσαι πάντοτε ἀμετάτρεπτος καὶ ἀμετάβλητος· καὶ τὰ ἔτη σου δὲν θέλουν ἐκλείψουν: ἤγουν καθὼς εἶσαι ἄναρχος, ἔτζι εἶσαι καὶ ἀτελεύτητος. ἔτη δὲ ἐπὶ Θεοῦ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὴν αἰώνιον παράτασιν τοῦ εἶναι. (3)

28: „ Οἱ υἱοὶ τῶν δούλων σου κατασκηνώσουσι.

Δούλους ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀποςόλους, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ἀνωτέρω· „ Ὅτι εὐδόκησαν οἱ δοῦλοί σου τοὺς λίθους αὐτῆς· υἱοὶ δὲ τῶν Ἀποςόλων εἶ-

---

εἰς γενεὰν ϗ γενεάν: ἤτοι ἀεί· ϗ σὺ Κύριε ἥξεις εἰς ἐκείνην τὴν γενεὰν ϗ εἰς τὸν λαὸν τὸν κτιζόμενον, ἅτε δὲ αὐτὸς ὢν Θεὸς, ὁ ϗ τοὺς ἀνθρώπους πεποιηκὼς ἐξ ἀρχῆς ϗ τὴν γῆν ἑδράσας.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Τίνες δ' ἂν εἶεν ἀσωμάτου Θεοῦ ἀσώματοι χεῖρες αἱ τοὺς οὐρανοὺς δημιουργήσασαι; ὁ Μονογενὴς ϗ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ὡς ὁ αὐτὸς Προφήτης ἑρμηνεύων λέγει· τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐςερεώθησαν ϗ τῷ Πνεύματι τοῦ ςόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὴν μὲν κτίσιν μεταρρυθμίζεις, ὡς ἐθέλεις ὦ Δέσποτα, σὺ δὲ ἄτρεπτον ἔχεις τὴν φύσιν ϗ ἀλλοιώσεως κρείττονα· ταῦτα μέντοι ὁ θεῖος Ἀπόςολος τῇ τοῦ Υἱοῦ περιτέθεικεν ἰδιότητι· (ἤτοι ὑποςάσει) ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιςολῇ· ἀλλ' ὅμως ἐν τῷ Υἱῷ θεωροῦμεν τὸν Πατέρα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος (ὁ Πατὴρ) ποιῇ, ταῦτα ϗ ὁ Υἱὸς ὡσαύτως ποιεῖ· ϗ τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως ἐν ἑκατέρῳ γνωρίζεται· μίαν γὰρ εἴδομεν τὴν τῆς Τριάδος ἐνέργειαν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Τὸ κατ' ἀρχὰς κείμενον ἀναιρεῖ τὴν δόξαν τῶν λεγόντων, πάντων τὴν γῆν ςοιχεῖον εἶναι, ϗ πάντα ἐξ αὐτῆς γεγονέναι· φαίνεται γὰρ οὐχ ἀρχὴ εἶναι· τὸ δὲ εἰρημένον περὶ Θεοῦ· „ Κρεμάζων γῆν ἐπ' οὐδενὸς· (Ἰώβ. λη'. 4.) ἐμφαίνει τὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ παντὸς χώραν αὐτὴν ἐσχηκέναι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Ἔργα χειρῶν σου· τουτέςι τῶν ἐνεργητικῶν σου δυνάμεων, χειρῶν ὀνομαζομένων· ὥσπερ γὰρ τῶν ἐν ἡμῖν τεχνιτῶν χερσὶν ἐργαζομένων, τὰ ἔργα παρίςησι γνησίως αὐτοὺς ταῦτα πεποιηκέναι· οὕτω κυρίως ἔργα Θεοῦ τὰ κτίσματα εἶναι παρίςαται, διὰ τοῦ χειρῶν αὐτοῦ ἔργα λέγεσθαι· ὁ δὲ Εὐσέβιός φησι· „ Πᾶν σῶμα χρόνοις ϗ μακροῖς αἰῶσι παλαιοῦται, ὡς ἱμάτιον παλαιωθέν· τὰ παλαιωθέντα δὲ αὖθις ἀνακαινισθήσεται τῇ σῇ ἐνθέῳ βουλῇ· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Παλαιοῦσθαι μὲν αὐτὰ ἔφη, ὡς ὅλως κτισθέντα, ἀλλάσσεσθαι δὲ, ὡς παρὰ Θεοῦ κτισθέντα.

(3) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Δίδυμος· „ Σοῦ ὦ Δέσποτα, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ϗ ὡσαύτως ἔχοντος, ὑπερούσιος ἡ οὐσία· ϗ μετὰ τοῦ ἄναρχος εἶναι ϗ ἀτελεύτητος, οὔτε ἤρξατο, οὔτε χρονικῶς ἐκλαβεῖν ἔςι τὰ ἔτη σου· ἄχρονος γὰρ εἶ.

εἶναι ὅλοι οἱ Χριςιανοὶ, τοὺς ὁποίους ἀνεγέννησαν οἱ Ἀπόςολοι διὰ τοῦ Εὐαγγελίου: υἱοὶ δηλαδὴ κατὰ παίδευσιν καὶ ὁμοίωσιν δογμάτων καὶ πολιτείας, κατὰ τὸν Δίδυμον. αὐτοὶ λοιπὸν, λέγει, οἱ Χριςιανοὶ θέλουν κατοικήσουν εἰς τὴν Σιών: ἤτοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν δῶρα σοῦ ἐλησθεῖσαν Κύριε.

„ Καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα
„ κατευθυνθήσεται.

Τὸ σπέρμα, λέγει, τῶν Ἀποςόλων, ἢ τῶν υἱῶν τῶν Ἀποςόλων: ἤτοι οἱ Χριςιανοὶ καὶ οἱ τῶν Χριςιανῶν υἱοί· σπέρμα γὰρ ἐδῶ δὲν ἐννοεῖται τὸ κατὰ σάρκα, ἀλλὰ τὸ κατὰ διαδοχὴν καὶ κληρονομίαν τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς. τοῦτο λοιπὸν, λέγει, τὸ σπέρμα, θέλει κατευθυνθῇ εὐοδούμενον· ἐπειδὴ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριςιανῶν αἱ πύλαι Ἄδου οὐ κατισχύσουσιν, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος (Ματθ. ις: 18:). (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΒ´

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι εὐχαριςήριος πρὸς τὸν Θεὸν· καθὼς εἶναι γνώριμος ἀπὸ τὸ προοίμιον ὁποῦ ἔχει. (2)

1: „ Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον·
„ καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνο-
„ μα τὸ ἅγιον αὐτοῦ.

Εὐχαρίςει, λέγει, καὶ ὕμνει καὶ δοξολόγει ὦ ψυχή μου τὸν Κύριον, ὅςτις σὲ εὐεργέτησε μὲ τόσας πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας· καὶ ἐσεῖς ὅλα μου τὰ ἐντόσθια, δοξολογεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. ἐντόσθια δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ τὰς ἐνθυμήσεις καὶ λογισμοὺς τῆς καρδίας κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἢ ἐννοεῖ καὶ ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ μέλη καὶ σπλάγχνα

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος φαίνεται ὅτι ἐννοεῖ, ὅτι οἱ υἱοὶ τῶν τοῦ Χριςοῦ δούλων, θέλουν κατοικήσουν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅταν ἀνακαινισθοῦν καὶ εἰς τὸ κρεῖττον ἀλλοιωθοῦν· καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν θέλει κατευθυνθῇ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ δὲ Ἀθανάσιος σπέρμα τῶν Ἀποςόλων ἐνόησε τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα, ὅπερ εἰς τὸν αἰῶνα διαμένει· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Σπέρμα ἐννοεῖ τὸν Χριςὸν ὡς σπέρμα ὂν ἐκ τῶν προπατόρων· περὶ οὗ εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνὸς καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐςι Χριςός· τοῦτο δὲ τὸ σπέρμα εἰς τὸν αἰῶνα διαμενεῖ· ἐνωθὲν γὰρ τῷ Θεῷ λόγῳ, ἀνώλεθρον ἔχει τὸ εἶναι.

(2) Ἀγκαλὰ καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἁρμόζει καὶ εἰς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι Ἰουδαίους, οἵτινες ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, εὐχαριςοῦσι δι' αὐτοῦ καὶ ὑμνοῦσι τὸν εὐεργέτην· προσφυέςερον ὅμως ἁρμόζει εἰς ὅλους τοὺς ἐξ Ἐθνῶν Χριςιανοὺς κατὰ τὸν Κύριλλον, ἐπειδὴ ὁποῦ αὐτοὶ ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ πικροτέραν σκλαβίαν τὴν τῶν Δαιμόνων, καὶ ἔλαβον εὐεργεσίας περισσοτέρας ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους.

χνα τοῦ ἀνθρώπου· ὅλον γὰρ τὸν ἑαυτόν του παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ δοξολογῇ τὸν Θεὸν, καὶ τὸ ὄνομά του τὸ ἅγιον· τὸ ὁποῖον ἁγιάζει ἐκείνους ὁποῦ τὸ δοξολογοῦν. (1)

2 : „ Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, καὶ „ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ.

Πάλιν λέγει ἐδῶ ὁ Προφητάναξ τὸ, εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, διὰ νὰ παρακινήσῃ μὲ τὴν παλιλλογίαν περισσότερον τοὺς Χριστιανοὺς, εἰς τὸ νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν. μὴν ἀλησμονήσῃς, λέγει, ὦ ψυχή μου τὰς ἀνταποδόσεις: ἤγουν τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ σοὶ ἐχάρισεν ὁ Θεός· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ σύμμαχος ἐξέδωκε· διότι ἡμεῖς λαβόντες καλὰ καὶ εὐεργεσίας ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἀπεδώκαμεν εἰς αὐτὸν πονηρὰ διὰ τῆς παρακοῆς· ὁ δὲ Θεὸς πάλιν δὲν μᾶς ἀνταπέδωκε κόλασιν καὶ τιμωρίαν καθὼς μᾶς ἔπρεπεν· ἀλλὰ ἀντὶ τῶν πονηρῶν ἡμῶν μᾶς ἀνταπέδωκεν ἀγαθά. ἀκολούθως δὲ ἀριθμεῖ ὁ Δαβὶδ καὶ τὰς ἀνταποδόσεις καὶ εὐεργεσίας αὐτάς· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐπιλανθάνου· ἀντὶ γὰρ νὰ εἴπῃ πασῶν τῶν ἀνταποδόσεων μὲ γενικὴν, εἶπε πάσας τὰς ἀνταποδόσεις μὲ αἰτιατικήν.

3 : „ Τὸν εὐιλατεύοντα πάσαις ταῖς ἀνομίαις σου, τὸν ἰώμενον πάσας τὰς „ νόσους σου.

Εὐλόγει, λέγει, ὦ ψυχή μου τὸν Κύριον, ὅς τις γίνεται ἵλεως καὶ μακρόθυμος εἰς κάθε ἀνομίαν σου, καὶ δὲν σε παιδεύει ὅταν δι' αὐτὰς μετανοήσῃς· αὐτὸς καὶ ἰατρεύει ὅλας τὰς ἀσθενείας σου τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς, ὅταν θερμῶς καὶ μετὰ πίστεως παρακαλέσῃς αὐτὸν δι' αὐτάς.

4 : „ Τὸν λυτρούμενον ἐκ φθορᾶς τὴν „ ζωήν σου, τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐ„ λέει καὶ οἰκτιρμοῖς.

Εὐλόγει, λέγει, ὦ ψυχή μου τὸν Κύριον· διατὶ αὐτὸς σὲ λυτρόνει ἀπὸ κάθε φθορὰν καὶ κίνδυνον ψυχικὸν καὶ σωματικόν. ἢ διατὶ αὐτὸς ἔχει νὰ χαρίσῃ εἰς ἐσένα ζωὴν ἄφθαρτον εἰς τὴν κοινὴν ἀνάστασιν (2) καὶ διατὶ αὐτὸς σὲ στεφανόνει, ὅταν ἐσὺ τελειώσῃς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, καὶ φυλάξῃς τὴν πίστιν ἀνόθευτον, μὲ ἔλεος δὲ καὶ οἰκτιρμοὺς σὲ στεφανόνει· διατὶ κανένας ἀπὸ μόνα τὰ καλὰ ἔργα του δὲν δικαιόνεται οὐδὲ στεφανόνεται. „ Ἐὰν γάρ φησιν, ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε Κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστι (Ψαλ.: ρκθʹ: 3 :) καὶ πάλιν· „ Ὅτι παρὰ τῷ

---

(1) Ὁ δὲ Δίδυμός φησιν· „ Εἰ καὶ μὴ ἄλλος ὁ σύνθετος ἄνθρωπος παρὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα· ἐξ αὐτῶν γὰρ τούτων συντέθειται· ἀλλά γε τοῦ ὅλου ἡ ψυχὴ λέγεται, ὡς ἄλλη αὐτοῦ· ὁ σύνθετος οὖν ἄνθρωπός ἐστιν ὁ παρορμῶν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐπὶ τὸ εὐλογεῖν τὸν Κύριον· ἢ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ Δαβὶδ ἐπὶ τὸν ὕμνον διεγείρει· τάχα δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν, μέσην ἀποληφθεῖσαν τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος καὶ τοῦ Πνεύματος, τὸ μὲν σῶμα ἐπὶ τὰς οἰκείας ἐπιθυμίας τὴν ψυχὴν καθέλκει, κάτωθέν ποθεν καταβάλλον αὐτήν· τὸ δὲ πνεῦμα πάλιν πρὸς ἑαυτὸ ταύτην ἀνέλκει, ἄνω που πρὸς Θεὸν ἀνάγον, καὶ εὐλογεῖν αὐτὸν παρακαλεῖ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Οἱ εὐγνωμόνως περὶ τὰς θείας χάριτας διακείμενοι, εἰς ὑμνῳδίαν σφᾶς αὐτοὺς διεγείρουσι, τὸν εὐεργέτην ὡς δυνατὸν ἀμειβόμενοι· δυνατὸν δὲ ὑμνεῖν ἀεὶ καὶ τῶν εὐεργεσιῶν ἔναυλον περιφέρειν τὴν μνήμην· ὁ δὲ Δίδυμος· „ Ἀνταποδόσεις ὀνομάζει τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἀριθμεῖ παρακάτω: ἤτοι τὸν εὐιλατεύοντα· τὸν ἰώμενον· τὸν λυτρούμενον· τὸν στεφανοῦντα καὶ τὰ ἑξῆς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Καὶ τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης ἀπαλλάττει φθορᾶς· νῦν μὲν γὰρ ἡ τῶν ἡδονῶν ἐπίκειται φθορὰ, ὕστερον δὲ ἡ τῶν τιμωριῶν ἀπόκειται, ἐξ ὧν τοὺς αὐτῷ προσερχομένους ῥύεται· καὶ ὁ Δίδυμος· „ Λυτροῦται τὴν ζωὴν ἐκ φθορᾶς, ἵνα μηκέτι κατὰ φθορὰν καὶ ἐμπαθῆ ζῇ ζωὴν, ἀλλ' ἐν ἀφθαρσίᾳ ἀγαπῶν τὸν Κύριον Ἰησοῦν... ὃς καὶ ἄφθαρτον παρέχων σοι σῶμα ἐν τῇ ἀναστάσει, λυτροῦται ἐκ φθορᾶς τὴν ζωήν σου.

Κυρίῳ τὸ ἔλεος, καὶ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις, καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ· (αὐτόθ: 8·) σμίγωντας γὰρ ὁ Θεὸς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὸ ἔλεός του μὲ τὰ καλὰ ἔργα τοῦ καθὲ ἑνὸς, ἀναπληροῖ τὴν ἔλλειψιν τῶν καλῶν, ὁποῦ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ, καὶ ἔτζι σώζει αὐτόν· (1)

5: „τὸν ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπι„θυμίαν σου· ἀνακαινισθήσεται ὡς „ἀετοῦ ἡ νεότης σου.

Εὐλόγει, λέγει, ὦ ψυχή μου τὸν Κύριον, διατὶ αὐτὸς σὲ χορταίνει ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ πεινᾷς καὶ ἐπιθυμεῖς. Μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Ἡσύχιος, ἐνόησαν ἐδῶ ἀγαθῶν ἐπιθυμίαν, τὴν τῆς Θεώσεως· τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Ἀδὰμ ἐπιθυμήσας, ἐσπούδασε νὰ χορτάσῃ τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν του μὲ τὰ κακὰ διὰ τῆς παρακοῆς. (2) ἐσένα ὅμως, λέγει, ὦ ψυχή μου, χορταίνει τὴν ἐπιθυμίαν ὁ Θεὸς μὲ τὰ ἀγαθὰ, διὰ μέσου τῆς ὑπακοῆς· ὅθεν ὅλας αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας ἐνθυμουμένη πάντοτε, δοξολόγει τὸν τόσον πολλὰ εὐεργετήσαντά σε Κύριον· καθὼς δὲ ὁ ἀετὸς ἀνακαινίζεται καὶ λαμβάνει τὴν νεότητά του, ῥίπτωντας μὲν τὰ παλαιὰ πτερὰ, ἐκβάλλωντας δὲ ἄλλα νέα· ἔτζι καὶ ἐσὺ ὦ ψυχή μου, θέλεις ἀνακαινισθῆς, καὶ θέλεις γένῃς νέα, ῥίπτουσα μὲν τὸ γηρατεῖον, ὁποῦ προξενοῦν τὰ πάθη καὶ ἡ ἐκ τῶν παθῶν ἀσθένεια, ἀναλαμβάνουσα δὲ διὰ τῆς μετανοίας νέας ἀρετάς. (3)

6: „Ποιῶν ἐλεημοσύνας ὁ Κύριος καὶ κρί„μα πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις.

Ἐδῶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Στεφανοῖ ἡμᾶς ὁ Θεὸς οὐχ οὕτω πρὸς τὴν ἡμετέραν σκοπῶν ἄθλησιν, ὡς πρὸς τὸν αὐτοῦ ἔλεον ϗ οἰκτιρμόν· ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐὰν σὺ ᾖς πρὸς τὸν πλησίον συμπαθὴς ϗ ἐλεήμων, στέφανόν σοι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν χαρίσεται λέγων· „ Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν· ἐπείνασα γὰρ, ϗ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· Καὶ πάλιν· „ Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.

(2) Τὰ λόγια τοῦ Ἡσυχίου εἰσὶ ταῦτα· „ Καὶ τίς ἡμῶν ἡ ἐπιθυμία; κληθῆναι θεούς· τούτου γὰρ ἐπιθυμήσας ὁ Ἀδὰμ τῆς ἀπειρημένης ἐγεύσατο βρώσεως· ταύτην τοίνυν ἡμῶν τὴν ἐπιθυμίαν ὁ Κύριος ἀγαθοῖς ἐπλήρωσε, συμμόρφους ἡμᾶς ἑαυτοῦ καταστήσας τῇ δωρεᾷ τοῦ Βαπτίσματος· ὥστε ϗ θεοὺς διὰ τοῦτο προσαγορεύεσθαι χάριτι· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐπειδὴ ἔστιν ἐπιθυμία ψεκτὴ, ἣν ὁ θεῖος νόμος ἀπαγορεύει, καλῶς τὸ ἐν ἀγαθοῖς προσέθεικε· τὰς γὰρ ἀγαθὰς ἡμῶν ἐπιθυμίας ὁ Δεσπότης πληροῖ· αἰτεῖτε γάρ φησι, ϗ δοθήσεται ὑμῖν· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἐμπιπλᾷ ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου· τοῦ γὰρ δικαίου πᾶσα ἐπιθυμία ἀγαθή ἐστιν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ α'. ἱλασμὸν ἔθηκεν ὁ Θεὸς τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν. β'. τὰς νόσους ἐθεράπευσε. γ'. ἀπὸ τὴν φθορὰν ἐλυτρώσατο διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Μονογενοῦς του Υἱοῦ· δ'. ἐλέει χρώμενος ἐστεφάνωσε τῷ τῆς υἱοθεσίας χαρίσματι· διότι κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Χάριτός ἐστι ϗ φιλανθρωπίας ὁ στέφανος. ε'. ϗ πνευματικῶν ἀγαθῶν ἐνέπλησε· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Διὰ τοῦ ἀετοῦ τὸ τῆς Ἀναστάσεως δηλοῦται χάρισμα, ὅτι σπειρόμενοι ἐν φθορᾷ, ἐγειρόμεθα ἐν ἀφθαρσίᾳ, ὡς μηκέτι παλαιοῦσθαι μηδὲ εἰς φθορὰν χωρεῖν· ἀετῷ δὲ τοὺς ἀνακαινουμένους παρείκασε τῷ ὑψιπετεστάτῳ ϗ βασιλικωτάτῳ, ϗ ταῖς τοῦ ἡλίου μαρμαρυγαῖς μόνῳ λαμπρῶς ἐνατενίζειν δυναμένῳ· αἰνίττεται δὲ διὰ τούτου κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τὴν ἀνανέωσιν τῆς ψυχῆς, ϗ τὴν ἀπὸ γῆς εἰς Οὐρανὸν πτῆσιν, τόντε βίον αὐτῆς τὸν ἐν ἄκρῳ φωτὶ γενησόμενον· ἀετὸς δὲ ϗ ὁ Χριστὸς· κατὰ τό· „ ὡς ἀετὸς σκεπάσαι νοσσιὰν ἑαυτοῦ· ϗ κατὰ τό· „ ἀδύνατόν μοι νοῆσαι ἴχνη ἀετοῦ πετομένου· ἡ γὰρ θεία φύσις πάσῃ διανοίᾳ ἀνέφικτος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι διὰ τοῦ ἀνακαινισμοῦ τοῦ ἀετοῦ δηλοῦται ἡ νεουργία ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος χαριζομένη· ταύτην πάλιν τὴν νεουργίαν ἡμῖν ὁ Δεσπότης διὰ τοῦ παναγίου Βαπτίσματος ἐδωρήσατο, ϗ τῆς ἁμαρτίας ἀποξύσας τὸ γῆρας, νέους ἀντὶ γεγηρακότων εἰργάσατο· συνῳδὰ τούτοις διὰ Ἡσαΐου τοῦ Προφήτου φησὶν ὁ Θεός· „ Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον ἀλλάξουσιν ἰσχύν· πτεροφυήσουσιν ὡς ἀετοί· ἐπειδὴ γὰρ τοὺς θείους ϗ βασιλικοὺς δημιουργηθέντες ἐδεξάμεθα χαρακτῆρας· εἶτα τούτους ἠμαυρώσαμέν τε ϗ διεφθείραμεν τοῖς παντοδαποῖς τῆς ἁμαρτίας ἐπιτηδεύμασιν, ὑπισχνεῖται ἡμῖν ὁ προφητικὸς λόγος τὴν τῆς βασιλείας ἀνάκτησιν· βασιλικὸς γὰρ οὗτος ὁ ὄρνις (ὁ ἀετὸς δηλαδὴ) ϗ τῶν πτηνῶν τὴν βασιλείαν πεπιστευμένος. Σημειῶσαι δὲ, ὅτι ὁ ἀετὸς ϗ μ' ὅλον ὁποῦ ἀνακαινίζεται, ἀποθνήσκει ὅμως, ὅταν τὸ κόκκαλον τῆς μύτης του γυρίσῃ ὑποκάτω τοῦ στόματός του ἀπὸ τὴν παλαιότητα, ϗ πλέον νὰ φάγῃ δὲν ἠμπορεῖ· ὡς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ ζώων ἱστορίας· „ Ἀετὸς ἀποθνήσκει τοῦ ῥάμφους ἐπικαμφθέντος.

Ἐδῶ λείπει τὸ ἐστιν: ἤγουν ποιῶν ἐστιν, ὅπερ ταυτὸν εἶναι μὲ τὸ ποιεῖ· ποιεῖ, λέγει, ὁ Κύριος ἐλεημοσύνας, καὶ κρίσιν δικαίαν εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἀδικοῦνται. (1)

7: „ Ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋ-
„ σῇ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα
„ αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐφανέρωσεν εἰς τὸν Μωϋσῆν διὰ μέσου τοῦ πρὸς αὐτὸν δοθέντος Νόμου τὰς ὁδούς του: ἤγουν τὰ θελήματά του· διὰ μέσου τῶν ὁποίων, ὡσὰν διὰ στράτας πηγαίνει τινὰς εἰς τὸν Θεόν. εἴπαμεν δὲ περὶ τούτων ἀκριβέστερον εἰς τὸν κδ΄. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ, τὰς ὁδούς σου Κύριε γνώρισόν μοι· προηγουμένως δὲ ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς τὰ θελήματά του εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἑπομένως δὲ διὰ τοῦ Μωϋσέως ἐφανέρωσε ταῦτα καὶ εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. (2)

8: „ Οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος,
„ μακρόθυμος καὶ πολυέλεος.

9: „ Οὐκ εἰς τέλος ὀργισθήσεται, οὐδὲ
„ εἰς τὸν αἰῶνα μηνιεῖ.

Ὁ Κύριος, λέγει, καθὸ μὲν εἶναι οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων, συμπονεῖ ἐκείνους, ὁποῦ ἀδικοῦνται καὶ καταδυναστεύονται· καθὸ δὲ μακρόθυμος, δὲν παραδίδει εὐθὺς τοὺς ἁμαρτάνοντας εἰς τιμωρίαν, καὶ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τους· καθὸ δὲ πολυέλεος, ὄχι μόνον μίαν φορὰν, ἀλλὰ πολλάκις ἐλεεῖ. ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν ὀργίζεται διὰ παντὸς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ διαλλάσσεται καὶ φιλιόνεται μὲ τοὺς μετανοοῦντας· οὐδὲ μνησικακεῖ καὶ φυλάττει τὴν ὀργὴν πάντοτε πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας. (3)

10: „ Οὐ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐποίη-
„ σεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἁμαρτίας
„ ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν.

Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ Θεὸς, εἶναι ἀνεξίκακος καὶ πολυέ-

---

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐκ τῆς Μωσέως γραφῆς μαθήσῃ, ὁποῖα κρίματα παρέσχε τοῖς ἀδικουμένοις· κρίσει γὰρ δικαίᾳ μετῆλθε τοὺς Αἰγυπτίους πληγαῖς θεηλάτοις κολάσας αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν παρ' αὐτῶν ἠδικημένων υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· οὐ γὰρ διὰ τὰς δικαιοσύνας, ἃς ἐποιήσαμεν, ἤ φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου· καὶ θεασάμενος ἡμᾶς ἠδικημένους ὑπὸ τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ, ἡμῖν μὲν ἠνέωξε τὰς τοῦ ἐλέου πηγὰς, κατ' ἐκείνου δὲ τὴν δικαίαν ἐξήνεγκε ψῆφον.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ: δηλαδὴ τὰς ἐντολὰς τῷ Μωϋσῇ ἐγνώρισε, καὶ δι' αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ· θέλημα γὰρ τοῦ Θεοῦ τὸ μὴ μοιχεύειν, μὴ φονεύειν, μὴ κλέπτειν, μὴ ψευδομαρτυρεῖν· ἐπειδὴ διὰ τούτων σωζόμεθα· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ὅτι ὁδοὶ καὶ ἀρεταὶ ἐκ παραλλήλου· ὁ γὰρ λέγων τὰς ὁδούς σου Κύριε, γνώρισόν μοι, τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἀξιοῖ φανερὰς γενέσθαι.

(3) Εἶπε δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „ Εἰ καὶ ὠργίσθη φησὶν ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παράβασιν, καὶ κατεδίκασε θανάτῳ τὸ γένος, ἀλλ' οὐκ ἐκτείνει εἰς τέλος τὴν ὀργήν· ἔπεμψε γὰρ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων τὸν Μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν εἰς ἀθέτησιν τῆς φθορᾶς· οὐ γὰρ ἐπίμονον ἔχει τὴν ὀργὴν ὁ φάσκων, ὡς εὐδιάλλακτος τοῖς μετανοοῦσι· „ Ὅταν γάρ φησιν, ὀργὴ τοῦ θυμοῦ μου γένηται, πάλιν ἰάσομαι· (Ἡσ. ζ΄. ς.) κἂν ὀργισθῇ, οὐκ ἐπὶ τῷ συντελέσαι καὶ ἀπολέσαι τοῦτο ποιεῖ· τοῦτο γὰρ ἂν ἦν τὸ εἰς τέλος ὀργισθήσεται, τὸ παραμεῖναι τῷ ὀργίζεσθαι ἕως τέλους καὶ φθορᾶς τῶν, πρὸς οὓς ἡ ὀργή· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τούτων δέ φησιν, αἴτιον τῶν ἀγαθῶν, ἡ τῆς θείας ἀγαθότητος ἄβυσσος· ὁ ἀμέτρητος ἔλεος· τῆς φιλανθρωπίας τὸ πέλαγος· καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐκοῦν οὔτε διὰ παντὸς τῷ θυμῷ (τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἰς τέλος) χρήσεται, οὔτε τὸν ἔλεον διηνεκῶς τοῖς ἀναξίοις χαρίζεται· ἐπεὶ πῶς ὁ Θεὸς Κριτὴς καὶ δίκαιος καὶ ἰσχυρός; ἢ πῶς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ; Κιρνᾷ τοίνυν τῷ ἐλέῳ τὴν ὀργὴν, ὅτε μὲν ἐλέου καιρὸς, αὐτὸν προβαλλόμενος· ὅτε δὲ ὀργῆς, ἐπιφέρων ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ δικαιοκρισίας· διόπερ φησὶν, οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα μηνιεῖ, τὸν παρόντα δηλαδή· τῷ μέλλοντι γὰρ τὴν κρίσιν καὶ τὴν ὀργὴν ἐφύλαξεν.

λυέλεος, διὰ τοῦτο δὲν μᾶς τιμωρεῖ, καθὼς πρέπει εἰς τὰς ἀνομίας καὶ ἁμαρτίας μας· τὸν ἴδιον δὲ λόγον τὸν περὶ τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ, ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ μὲ διαφορετικὰς λέξεις, διὰ νὰ δείξῃ μὲ αὐτὰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας.

11: „Ὅτι κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ „τῆς γῆς, ἐκραταίωσε Κύριος τὸ ἔ-„λεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς φοβουμένους „αὐτόν.

Ὅσον, λέγει, ὑψηλὸν καὶ μεγάλον καὶ σχεδὸν ἄμετρον εἶναι τὸ διάστημα, ὁποῦ ἔχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴν γῆν, τόσον ὑψηλὸν καὶ μέγα εἶναι τὸ ἔλεος, ὁποῦ ἐστερέωσεν ὁ Θεὸς εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται: ἤτοι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀμέτρητον καὶ ἀκατανόητον· δὲν εὑρῆκε δὲ ὁ Δαβὶδ ἄλλο μεγαλίτερον καὶ μακρύτερον διάστημα αἰσθητὸν, ἀπὸ τὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, διὰ νὰ συγκρίνῃ μὲ αὐτὸ τὸ ἔλεος ὁποῦ δείχνει ὁ Θεὸς εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

12: „Καθόσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ „δυσμῶν, ἐμάκρυνεν ἀφ᾽ ἡμῶν τὰς „ἀνομίας ἡμῶν.

Ὅσον, λέγει, ἀπέχει ἡ ἀνατολὴ ἀπὸ τὴν δύσιν, τόσον ἐμάκρυνεν ὁ Θεὸς τὰς ἁμαρτίας ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται· ἐπειδὴ ὅπου εἶναι φόβος Θεοῦ, ἐκεῖ εἶναι καὶ τήρησις ἐντολῶν, ὡς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Οὗ γὰρ φόβος ἐντολῶν τήρησις. (1)

13: „Καθὼς οἰκτείρει πατὴρ υἱοὺς, ᾠ-„κτείρησε Κύριος τοὺς φοβουμένους „αὐτόν.

Οἰκτείρει καὶ σπλαγχνίζεται ὁ φυσικὸς πατὴρ τοὺς υἱούς του· διατὶ ὅταν αὐτοὶ ἁμαρτάνουν, ἐκεῖνος τοὺς προνοεῖται, ὑποφέρωντας αὐτοὺς, συμβουλεύωντας, παρακαλῶντας, φοβερίζωντας, μακροθυμῶντας, μαστίζωντας, θεραπεύωντας, καὶ κάθε τρόπον κάμνωντας διὰ τὴν διόρθωσιν αὐτῶν καὶ σωτηρίαν· καθὼς λοιπὸν ὁ φυσικὸς πατὴρ οἰκτείρει καὶ σπλαγχνίζεται τοὺς υἱούς του: ἔτζι καὶ ἀσυγκρίτως περισσοτέρως ὁ Θεὸς οἰκτείρει καὶ σπλαγχνίζεται ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται, καὶ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του. (2)

14: „Ὅτι αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν, „ἐμνήσθη, ὅτι χοῦς ἐσμέν.

Ἐδῶ γράφει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ὡσὰν φιλόστοργος πατὴρ εὐσπλαγχνίζεται ἐκείνους ὁποῦ τὸν φοβοῦνται· διὰ τοῦτο, λέγει, ὑπομένει ὁ Θεὸς

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος ὑψηλότερον λέγει· „Φωτεινὰς οὔσας τὰς ἀρετὰς, ἐκάλεσεν ἀνατολὰς, ὥσπερ δυσμὰς διὰ τὸ σκότος τὰς ἁμαρτίας· ὁ συνεγγίσας οὖν ταῖς ἀνατολαῖς, μακρυνθείσας ἔχει ἀφ᾽ ἑαυτοῦ τὰς ἀνομίας· μακρὰν γὰρ αἱ κακίαι τῶν ἀρετῶν· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Εἰδὲ καὶ τούτων εὗρε μακρότερα διαστήματα, πάντως ἂν καὶ ταῦτα εἰς μέσον παρήγαγε, δεῖξαι τὸ ἄπειρον τῆς τοῦ Θεοῦ φιλονεικῶν ἀγαθότητος· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Ἐν σκότῳ εἰσὶ καὶ δυσμαῖς, οἱ ἐν ἁμαρτίαις τυγχάνοντες ἄνθρωποι· ἀπαλλαγέντες δὲ τῶν πλημμελημάτων, ἐν φωτὶ μετατίθενται· ὥστε εἰκότως τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγὴν, μετάβασιν ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς κέκληκεν; ὁμοῦ δὲ καὶ ἡμᾶς διδάξαι, τί μέσον ἁμαρτίας καὶ δικαιοσύνης, βουλόμενος.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσοῤῥήμων· Οὐχ ὅτι τοσοῦτον μόνον, ἀλλ᾽ ὅτι παράδειγμα τῆς ἄκρας φιλοστοργίας ἕτερον οὐκ ἔσχεν· ἐπεὶ καὶ ἔτι τούτου πλέον, ὁ Ἡσαΐας ἐδίδαξε· τὴν γὰρ μητέρα εἰς ὑπόδειγμα παραλαβὼν, τὴν πολὺ τοῦ πατρὸς πρὸς τὰ ἔκγονα συμπαθεστέραν οὖσαν, οὕτως ἔλεγε· „Μὴ ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς; ἢ τοῦ ἐλεῆσαι τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς; εἰδὲ καὶ ταῦτα ἐπιλάθοιτο γυνὴ, ἀλλ᾽ ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου λέγει Κύ-

δὲ καὶ φιλανθρωπεύεται, ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρει, ὅτι ἡ τοῦ ἀνθρώπου πλάσις καὶ κατασκευὴ εἶναι ἀσθενής. ἐπεξηγεῖ δὲ τοῦτο καὶ μὲ ἄλλο σαφέστερον, λέγων· ὅτι ὁ Θεὸς ἐνθυμήθη, πῶς ἐπλάσθημεν ἀπὸ τὸ χῶμα: ἤτοι ἀπὸ τὸν λεπτὸν κονιορτὸν τῆς γῆς· ταυτὸν εἰπεῖν, πῶς ἐπλάσθημεν ἀσθενεῖς καὶ διὰ τοῦτο μᾶς εὐσπλαγχνίζεται. τὸ ἔγνω δὲ καὶ τὸ ἐμνήσθη, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἠξεύρει· ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ μεταχειρίζεται τὰ τοιαῦτα ῥήματα εἰς τοιοῦτον σημαινόμενον· (1)

15: „ Ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι „ αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως „ ἐξανθήσει.

Αἱ ἡμέραι, λέγει, τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι προσωριναὶ καὶ εὐκολομάραντοι· καὶ καθὼς τὸ λιβάδι, τώρα μὲν, φαίνεται ὡραῖον μὲ τὰ διάφορα καὶ ποδυειδῆ ἄνθη, μετὰ ὀλίγον δὲ, φαίνεται ἄσχημον· διατὶ μαραίνονται τὰ ἄνθη καὶ χορτάριά του· ἔτζι καὶ ὁ ἄνθρωπος, τώρα μὲν φαίνεται ὡραῖος καὶ εὔμορφος, μετὰ δὲ ὀλίγον, μαραίνεται καὶ φθείρεται διὰ τοῦ θανάτου. Εἰδὲ καὶ ὁ Σολομῶν λέγει „ Μέγα ὁ ἄνθρωπος καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων (Παρ: κ΄: 6:) μὴ ταραχθῇς διὰ τοῦτο ἀγαπητὲ, μηδὲ νομίζῃς πῶς λέγει ἐναντία ὁ Δαβὶδ μὲ τὸν Σολομῶντα, ὁ πατὴρ μὲ τὸν υἱόν του· ὄχι· ἐπειδὴ γὰρ διπλῆν ἔχει ὁ ἄνθρωπος τὴν ποίησιν, τὴν μὲν τοῦ σώματος ἀπὸ τὸ εὐτελὲς χῶμα καὶ λεπτὸν κονιορτὸν τῆς γῆς· τὴν δὲ τῆς ψυχῆς, ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ ἐμφυσήματος τοῦ Θεοῦ· τούτου χάριν, διὰ μὲν τὸ φθαρτὸν τοῦ σώματος, ταπεινοῦται ὁ ἄνθρωπος καὶ ἐξευτελίζεται ἐδῶ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ· διὰ δὲ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, μεγαλύνεται καὶ δοξάζεται ἀπὸ τὸν Σολομῶντα· ἀτιμάζεται μὲν γὰρ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὰς νόσους καὶ κόπους ὁποῦ δοκιμάζει, τιμᾶται δὲ πάλιν διὰ τὰς ἀρετὰς καὶ κατορθώματα ὁποῦ πράττει. καὶ εἶναι μὲν μέγα ὁ ἄνθρωπος, διατὶ φυλάττωντας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, γίνεται καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ, καὶ κληρονόμος τῆς Βασιλείας του· εἶναι δὲ πάλιν ὁ ἄνθρωπος εὐτελέστατον, διατὶ παραβαίνωντας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, γίνεται δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὑπόδικος τῆς αἰωνίου κολάσεως. (2)

16: „ Ὁ-

γιος, δεικνὺς, ὅτι καὶ τῆς φυσικῆς φιλοστοργίας ἀνώτερός ἐστιν ὁ ἔλεος τοῦ Θεοῦ· καὶ αὐτὸς δὲ τοῖς Ἰουδαίοις διαλεγόμενος ἔλεγεν· εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνων διὰ τούτων, ἀλλ' ἢ ὅσον τῶν ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν τὸ μέσον ἐστι, τοσοῦτον τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας πρὸς τὴν πατρικήν ἐστι τὸ διάφορον.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Ὡς ἴδιον οὖν ποίημα καὶ ὡς ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ᾠκτείρησε τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός· καὶ ὡς εἰδὼς, ὅτι ἀμήχανον ἀνθρώπους ὄντας καὶ οὕτως ἀσθενεῖς, καὶ τὸν ἐν σαρκὶ καὶ αἵματι διαζῶντας βίον, μὴ πάντως ὀλίγοις περιπίπτειν ἀτοπήμασιν· ὅθεν ἀκριβολογεῖται οὐ λίαν ὁ κριτής, κατανεύει δὲ τὴν ἄφεσιν ἐξ ἐμφύτου καλοκἀγαθίας· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οἶδε γὰρ ὁ Δημιουργὸς τῆς φύσεως ἡμῶν τὴν ἀσθένειαν· οἶδε καὶ πόθεν διεπλάσθημεν, καὶ ποῦ πάλιν χωρήσομεν· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ εἰκότως ἡμῖν φησι χρηστεύεται· οἶδε γὰρ ἡμῶν τοῦ πλάσματος τὴν ἀσθένειαν· πρῶτον μὲν, ὡς αὐτὸς πλάσας ἡμᾶς· ἔπειτα σαρκωθεὶς, καὶ καθ' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος· ὅθεν εἶπεν ὁ Παῦλος· „ Ἐν ᾧ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι (Ἑβρ. β΄. 18.)

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ὅταν οὖν ἴδῃς βοτάνην χόρτου καὶ ἄνθος, εἰς ἔννοιαν ἔρχου τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, μεμνημένος τῆς εἰκόνος τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου· ὅτι πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· τὸ γὰρ ὀλιγοχρόνιον τῆς ζωῆς, καὶ τὸ ἐν ὀλίγῳ περιχαρὲς καὶ αὐθηρὸν τῆς ἀνθρωπίνης εὐημερίας, καιριωτάτης τῆς εἰκόνος παρὰ τῷ Προφήτῃ τετύχηκεν· ὁ γὰρ σήμερον εὐθαλὴς τῷ σώματι, καὶ ἐπανθοῦσαν ἔχων τὴν εὐχροιαν, αὔριον αὐτὸς οὗτος ἐλεεινὸς, ἢ τῷ χρόνῳ μαρανθεὶς, ἢ νόσῳ διαλυθείς· ὁ δεῖνα περίβλεπτος ἐπὶ δόξῃ καὶ πλούτῳ, εἶτα ἀνάρπαστος οἴχεται καὶ ἡ δόξα ἐκείνη ὥσπερ ἐνύπνιον ἀπηλέγχθη· ὥστε ἐπιτέτευκται τῷ Προφήτῃ ἡ πρὸς τὸ ἀδρανέστατον ἄνθος τῆς ἀνθρωπίνης δόξης ὁμοίωσις· ἔφη δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· „ Ἡμεῖς δὲ οἱ τάλανες, καὶ οὔπω γεγονότες ἐπ' ἀφθαρσίᾳ, σκιαῖς ἐν ἴσῳ λοιπὸν καὶ πόαις ταῖς ἐν ἀγρῷ, βραχὺ καὶ μόλις ἀνθήσαντες, πίπτομεν ἀδοκήτως ὡς ἐπὶ μητέρα τὴν γῆν, τὴν αὐτὴν καὶ τροφὸν καὶ τάφον ἔχοντες· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Κατὰ μὲν τὸν Ἡσαΐαν, χόρτος ὁ ἄνθρωπος, κατὰ δὲ τὸν Δαβὶδ οὐδὲ χόρτος, ἀλλὰ χόρτῳ ὅμοιος· ἄνθρωπος γάρ φησιν, οὐχὶ χόρτος, ἀλλ' ὡσεὶ χόρτος· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν τῶν ζώντων, πρόσκαιρος·

τοιοῦ-

16: „Ὅτι πνεῦμα διῆλθεν ἐν αὐτῷ, καὶ „οὐχ ὑπάρξει, καὶ οὐκ ἐπιγνώσεται „ἔτι τὸν τόπον αὐτοῦ.

Πνεῦμα, λέγει, ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν ἀέρα. ἐπειδὴ γὰρ κάθε ζῶον, ὁποῦ ἀναπνέει ἀέρα, εἶναι φθαρτὸν, ἀκολούθως καὶ ὁ ἄνθρωπος ὡς τοιοῦτος, εἶναι φθαρτὸς, διὰ τὶ καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀέρας διέρχεται καὶ ἐξέρχεται, μὲ τὸ μέσον τῆς εἰσπνοῆς καὶ τῆς ἐκπνοῆς. ἢ πνεῦμα πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν ψυχὴν κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἡ ὁποία διατερνᾷ εἰς ὅλον τὸ σῶμα, καὶ πάλιν ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ σῶμα κατὰ τὸν διωρισμένον καιρὸν τοῦ θανάτου. καὶ πλέον δὲν ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, μὲ τὸ νὰ ἀποθνήσκῃ. δὲν γνωρίζει δὲ πλέον ὁ ἄνθρωπος τὸν τόπον καὶ τὴν κατοικίαν τοῦ παρόντος βίου. ἐπειδὴ καὶ μεταβαίνει εἰς ἄλλον τόπον καὶ κατοικίαν. ἀλλ' οὐ δὲ τὸ πνεῦμα: ἤγουν ἡ ψυχὴ, ἀφ' οὗ χωρισθῇ ἀπὸ τὸ σῶμά της, θέλει πλέον ὑπάρξει: ἤγουν θέλει κατοικήσει εἰς τὸ σῶμα, καθὼς ὑπῆρχε καὶ ἐκατοίκει πρότερον εἰς αὐτὸ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· οὐδὲ θέλει γνωρίσει πλέον τὸν τόπον τῆς κατοικίας της: ἤτοι τὸ σῶμα. διατὶ ἄγκαλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀνάστασιν ἔχουν νὰ ἀπολάβουν πάλιν αἱ ψυχαὶ τὰ ἐδικά των σώματα, ἀλλ' ὄχι τοιαῦτα ἔχουν νὰ τὰ ἀπολάβουν, καθὼς ἦτον πρότερον, φθαρτὰ δηλαδὴ, καὶ εἰς μυρίας ἀλλοιώσεις ὑποκείμενα. πρεπόντως λοιπὸν διὰ τὴν ἐναλλαγὴν δὲν γνωρίζουν ταῦτα αἱ ψυχαί. (1)

17: „Τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ „αἰῶνος, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος ἐπὶ „τοὺς φοβουμένους αὐτόν.

Τὸ ἔλεος, λέγει, τοῦ Κυρίου ἐξαπλώνεται εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται, ἀπὸ τὸν παρόντα αἰῶνα ἕως εἰς τὸν μέλλοντα: ἤτοι καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ παντοτινὰ ἐλεεῖ ὁ Θεὸς, καὶ ποτὲ δὲν παύει. ἀλλ' οὔτε θέλει παύσει ἀπὸ τὸ νὰ ἐλεῇ ἐκείνους ὁποῦ τὸν φοβοῦνται· καὶ ἐδῶ μὲν ἐλευθερώνει ὁ Κύριος αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς διαφόρους κινδύνους τῆς παρούσης ζωῆς ἐκεῖ δὲ τοὺς ἐλευθερώνει ἀπὸ τὰ μέλλοντα κολαστήρια·

18: „Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἐπὶ υἱοῖς „υἱῶν, τοῖς φυλάσσουσι τὴν διαθή„κην αὐτοῦ, καὶ μεμνημένοις τῶν „ἐντολῶν αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι αὐτάς.

Δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν ἀμοιβὴν τῶν κατορθωμάτων τῶν ἐναρέτων· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε. λέγει λοιπὸν, ὅτι καὶ ἡ τοιαύτη δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, μένει παντοτινὴ, καὶ δίδοται κατὰ διαδοχὴν εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν. καὶ ἀκολούθως τρέχει εἰς ὅλας τὰς γενεὰς, ἕως τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἀνταμείβει τοὺς ἀγαθοὺς καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν· ἡ τοιαύτη δὲ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ

τοιοῦτον τὸ ἐπὶ γῆς παίγνιον, οὐκ ὄντας γενέσθαι, καὶ γεννηθέντας ἀναλυθῆναι· ὄναρ ἐσμὲν οὐχ ἱστάμενον· φάσματι μὴ κρατούμενον· ἄνθος καιρῷ φυόμενον καὶ καιρῷ λυόμενον· ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ· καλῶς ὁ θεῖος Δαβὶδ περὶ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ἐφιλοσόφησε. Μερικοὶ δὲ διδάσκαλοι ἑρμηνεύοντες περιεργότερον τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ λέγουσιν, ὅτι δὲν εἶπεν ὡσεὶ ἄνθος τοῦ κήπου, ἀλλὰ τοῦ ἀγροῦ, διὰ νὰ φανερώσῃ ἀκριβέστερον τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου· καθότι τὰ τοῦ κήπου ἄνθη φυλαττόμενα ὑπὸ τῶν κηπουρῶν, μένουσιν ἀβλαβῆ εἰς περισσότερον καιρόν· τὰ δὲ τοῦ ἀγροῦ, ὡς μὴ φυλαττόμενα ὑπὸ ἀνθρώπων, καὶ ἀπὸ τὰ χερσαῖα ζῶα καταπατοῦνται, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κλέπτονται, καὶ ἀπὸ τὰ πετεινὰ βλάπτονται, καὶ ἀκολούθως ὀλιγοχρονιώτερα γίνονται. (παρὰ τῷ Πολιτικῷ Θεάτρῳ.)

(1) Ὅθεν ὁ ῥηθεὶς Θεοδώριτος· „Πνεῦμα τὴν ψυχὴν λέγει, ἧς παρούσης, καὶ ζῇ τὸ σῶμα καὶ ἐνεργεῖ· ἀποστάσης δὲ, κατασβέννυται καὶ φθείρεται, ὡς μὴ καὶ τοὺς προτέρους ἐπιγινώσκεσθαι χαρακτῆρας, μηδὲ γινώσκεσθαι, ὡς τοῦτο μὲν τοῦ δεῖνος, ἐκεῖνο δὲ τοῦ δεῖνος τὸ σῶμα· καὶ τοῦτο ἴδοις ἂν ἀκριβέστερον, διακύψας εἰς τάφον· πάντα γὰρ ὁμβίμως φθορᾶς γίνεται παρανάλωμα, καὶ τοὺς προτέρους χαρακτῆρας οὐ διασώζει.

καὶ ἀμοιβὴ, δίδοται, λέγει, εἰς ἐκείνους ὁποῦ φυλάττουν τὴν διαθήκην τῶν ἐντολῶν του· τὴν ὁποίαν διέθετο ὁ Θεὸς διὰ ἐκείνους, ὁποῦ ἔγειναν κατὰ χάριν υἱοί του, καὶ διὰ μέσου τῆς ὁποίας ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ κληρονομίαν εἰς αὐτούς. Καὶ πρὸς τούτοις ἡ τοιαύτη Δικαιοσύνη καὶ ἀμοιβὴ τοῦ Θεοῦ δίδοται εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἐνθυμοῦνται τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνον διὰ νὰ ἠξεύρουν ἁπλῶς αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τελειόνουν αὐτὰς διὰ τῶν ἔργων. υἱοὶ δὲ υἱῶν ὄχι μόνον εἶναι οἱ διάδοχοι τῆς σαρκικῆς συγγενείας τῶν γονέων τους, ἀλλὰ καὶ οἱ διάδοχοι τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἐναρέτου πολιτείας τῶν αὐτῶν γονέων τους. (1)

19: „ Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἡτοίμασε τὸν „ θρόνον αὐτοῦ, καὶ ἡ βασιλεία αὐ„ τοῦ πάντων δεσπόζει.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἡτοίμασεν: ἤτοι ἐστερέωσε τὸν θρόνον του εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ λοιπὸν ὅσοι θέλουν νὰ παρασαθοῦν εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ, αὐτοὶ ἂς φρονοῦν τὰ οὐράνια, καὶ ἂς καταφρονοῦν τὰ ἐπίγεια· φανερόναι δὲ τὸ ῥητὸν αὐτὸ τὸ ὕψος τοῦ θρόνου καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ· „ Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς· (Ψαλ. β'. 4.) (2)

20: „ Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντες οἱ Ἀγ„ γελοι αὐτοῦ, δυνατοὶ ἰσχύϊ ποι„ οῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ, τοῦ ἀ„ κοῦσαι τῆς φωνῆς τοῦ λόγου αὐ„ τοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀνέφερεν ἀνωτέρω θρόνον τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἀκολούθως ἀναφέρει τώρα ἐδῶ διὰ τοὺς Ἀγγέλους, ὁποῦ παρασέκονται εἰς τὸν θρόνον αὐτόν. καὶ παρακινεῖ αὐτοὺς ὡς ὁμοδούλους, νὰ εὐλογοῦν καὶ νὰ δοξολογοῦν τὸν Δεσπότην τῶν ἁπάντων Θεὸν, χαίροντες διατὶ τόσον πολλὰ εὐεργετεῖ τὸ ἀνθρώπινον γένος· λέγει δὲ καὶ ὅτι οἱ Ἄγγελοι εἶναι δυνατοὶ καὶ εὐσθενεῖς· ἐπειδὴ καὶ ἡ δύναμίς των εἶναι ἀγήρατος καὶ ἀδιάφθαρτος· ὅθεν καὶ δυνάμεις ὀνομάζονται, διατὶ ἔχουν δύναμιν νὰ τελειώνουν τὰ προσάγματα τοῦ ἁγίου Θεοῦ· ποιοῦσι γὰρ τὸν λόγον καὶ τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ, εὐθὺς ὁποῦ ἀκούσουν τὴν φωνὴν τῶν λόγων του, ἥτις εἶναι ἀκουστὴ κοντὰ εἰς αὐτούς. (3)

21: „ Εὐ-

---

(1) Τοῦτο τὸ ῥητὸν ὅμοιόν ἐστι κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τῷ· „ Καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με· παρατείνει γὰρ τὸ ἔλεος Κυρίου καὶ ἡ σύζυγος αὐτῷ δικαιοσύνη εἰς πάσας γενεὰς ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν· λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Καλῶς δὲ διαθήκη ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ προσηγόρευται· ἵνα κληρονομίαν ἐλπίζωμεν ἐξ αὐτῆς οἱ φυλάσσοντες· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Δέδοται ἡ Διαθήκη, οὐκ ἐπὶ τῷ μνήμην αὐτῆς ψιλὴν ἔχειν ἡμᾶς, ἀλλὰ μνήμην εἰς τὸ ποιῆσαι· ὅτι δὲ εἰς τὸ ποιεῖν δέδοται, καὶ ὁ Σωτὴρ παρίστησιν εἰπών· ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· τῆς γὰρ ποιήσεως, ἀλλ' οὐ τῆς μνήμης αὐτῶν μισθὸς καὶ κληρονομία αἱ ἐπαγγελίαι.

(2) Ὅμοιον δὲ τοῦτό ἐστι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τῷ· „ Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν· κἀνταῦθά φησιν, ὡς ἐν οὐρανῷ μὲν ἔχει τὸν θρόνον ὁ τῶν ὅλων Κύριος, ἐφορᾷ δὲ καὶ πρυτανεύει τὴν Κτίσιν, ἅτε δὴ πάντων ὢν Δημιουργὸς καὶ βασιλεὺς καὶ Δεσπότης· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Δεσπόζει δὲ πάντων καθ' ἑτέραν ἐπίνοιαν καὶ τῶν ἀναξίων τῆς βασιλείας αὐτοῦ κρατῶν, οἷα δὴ πάντων Κύριος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Ἅγιος ὢν ὁ Θεὸς ἐν ἁγίοις ἀναπαύεται ταῖς Ἀγγελικαῖς δηλονότι Δυνάμεσι· καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Βασιλεύει γὰρ ἁπάντων, ἢ ἀκόντων, ἢ ἑκόντων· μακάριος δὲ, ὃς ἑκὼν ὑποτάσσεται· μισθὸν γὰρ τῆς ἑκουσίου δουλείας τὸ μετ' αὐτοῦ βασιλεῦσαι τοῦ Δεσπότου ὁ τοιοῦτος δέχεται.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἄγει δὲ εἰς ἓν τέλος (ὁ Δαβὶδ) τὴν αὐτοῦ ψυχὴν καὶ τὰς οὐρανίας Δυνάμεις· τὸ γὰρ αὐτὸ τῆς εὐλογίας ἔργον, καὶ ταύτῃ κἀκείνοις ἐπιτάττει· καὶ διδάσκει τὸν προσελθόντα τῇ πίστει λαὸν, ὅτι τὸν ὕμνον ἐπιτηδεύων, τὸ αὐτὸ τοῖς Ἀγγέλοις ἕξει ἀξίωμα, καὶ μετ' ἐκείνων ἔσεται· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει

21 : „ Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πᾶσαι αἱ Δυ-
„ νάμεις αὐτοῦ· λειτουργοὶ αὐτοῦ οἱ
„ ποιοῦντές τὸ θέλημα αὐτοῦ.

Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀγγέλους, λέγει τώρα ἐδῶ καὶ τὰς ἄλλας τάξεις τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων. λειτουργοὶ δὲ λέγονται οἱ Ἄγγελοι, καθὸ λειτουργοῦσιν:ἤγουν ποιοῦσι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· εἰς ὁποῖον τάγμα τῶν Ἀγγέλων ἤθελαν εὑρίσκωνται. (1)

22 : „ Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔρ-
„ γα αὐτοῦ.

Πῶς; καὶ μὲ ποῖον τρόπον εὐλογοῦσι καὶ δοξολογοῦσι τὸν Θεὸν τὰ ἄλογα καὶ τὰ ἄψυχα ἔργα του καὶ ποιήματα; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸν δοξολογοῦσι μεταχειριζόμενα ἀντὶ φωνῆς, τὴν θεωρίαν καὶ τὸ κάλλος καὶ μέγεθος καὶ θέσιν καὶ χρείαν αὐτῶν· ὁμοίως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα φυσικὰ καὶ θαυμαςὰ αὐτῶν ἰδιώματα, τὰ ὁποῖα εἶναι δηλωτικὰ καὶ παραςατικὰ τῆς δημιουργικῆς σοφίας καὶ δυνάμεως τοῦ Θεοῦ· ταῦτα γὰρ ὅλα βλέποντες οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι καὶ οἱ Ἄγγελοι, κινοῦνται πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐφημίαν τοῦ κτίσαντος ταῦτα Θεοῦ. καὶ ἄλλως δὲ συνειθίζουν οἱ Προφῆται πολλαῖς φοραῖς νὰ παραλαμβάνουν κατὰ σχῆμα προσωποποιΐας, τὴν ἄψυχον καὶ ἄλογον φύσιν εἰς δοξολογίαν Θεοῦ· ἕνα μὲν, διὰ νὰ δείξουν μὲ τοῦτο, ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὴ πρὸς ἔπαινον τοῦ Δημιουργοῦ ὅλη ἡ λογικὴ φύσις· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ παρακινήσουν μὲ αὐτὸ περισσότερον τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους εἰς δοξολογίαν Θεοῦ· διατὶ ἀνίσως καλοῦνται πρὸς ἔπαινον τοῦ Ποιητοῦ, τὰ ἄλογα ποιήματα· πόσῳ μᾶλλον οἱ λογικοὶ, οἱ περισσοτέρων καὶ μεγαλιτέρων ἀγαθῶν παρ' αὐτοῦ ἀπολαύσαντες, κατὰ τὸν Ἡσύχιον;

„ Ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐ-
„ τοῦ εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύ-
„ ριον.

Καὶ

γει σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Τὰ μὲν κατὰ σὲ ὦ ψυχὴ, ἐξασθενεῖ πρὸς τὸ κατ' ἀξίαν ὑμνεῖν τὸν Θεόν· οἱ δὲ ἅγιοι Ἄγγελοι, ἐλευθέραν ἔχοντες παθημάτων ζωὴν, δυνατοὶ ὄντες ἰσχύϊ φυσικῇ τε ϗ ἐπικτήτῳ, ϗ ἀδιαπτώτως τὸν λόγον αὐτοῦ ποιοῦντες, ἄξιοί τε ὄντες ἀκούειν τῆς φωνῆς αὐτοῦ, πρεπόντως εὐλογοῦσιν αὐτὸν, εἴγε ϗ αὐτοῖς τὸ πᾶν ἐφικτὸν τῆς ὑμνήσεως. Σημειωτέον δὲ, ὅτι ϗ Ἄγγελοι ἀκούουσι λόγων τινῶν διδασκόντων αὐτούς· ϗ γὰρ ϗ αὐτοὶ διαλέκτους ἔχουσιν ἁρμοζούσας αὐτοῖς· δι' ὧν τὰ θεῖα προςάγματα ἀλλήλοις σημαίνουσιν· ὅθέν φησι Παῦλος· ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν Ἀγγέλων λαλῶ· ὁ δὲ Θεοδώριτος ἰδίως λέγει· „ Πολλὰ ϗ διάφορα τῶν οὐρανίων τὰ τάγματα· ἀλλὰ πάντα διὰ τῶν δύω τούτων ὀνομάτων ὁ προφητικὸς συμπεριέλαβε λόγος· Ἀγγέλους μὲν γὰρ ἐκάλεσεν, ὡς τοῖς θείοις ὑπουργοῦντας προςάγμασι, ϗ τοὺς θείους λόγους διαπορθμεύοντας· Δυνάμεις δὲ, ὡς ἱκανὰς τὸ κελευόμενον πράττειν ϗ τὸ δυνατὸν ἐν τῇ φύσει παρὰ τοῦ πεποιηκότος λαβόντας· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐν τῷ Δαβὶδ, προςάζει τοὺς Ἀγγέλους νὰ εὐλογοῦν τὸν Θεὸν, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἕτερον τῶν Ἀγγέλων κατ' οὐσίαν· εἰδὲ τοῦτο, πῶς θρασέως ἐτόλμησάν τινες τῆς τάξεως τῶν Ἀγγέλων αὐτὸ φάναι, κατὰ πάντα ἕτερον ὄν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Εἰδὲ ϗ ἐν ἀνθρώποις εἶέν τινες τὸν ἰσάγγελον βίον μετερχόμενοι, ἰσχύοντες ϗ αὐτοὶ ποιεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ, ϗ οὗτοι εὐλογείτωσαν αὐτόν· μηδεὶς δὲ τῶν παραβαινόντων τὸν λόγον αὐτοῦ, ϗ παρακουόντων τῆς φωνῆς αὐτοῦ, προπετέςερον τολμάτω τοῦτο ποιεῖν· λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος σὺν τῷ Βασιλείῳ· „ Λειτουργοὶ εἰσὶ θείου θελήματος, ὑπηρετοῦντες Θεῷ, εἰς ἃ βούλεται ποιεῖν δι' αὐτῶν ἐπ' εὐεργεσίᾳ τοῦ παντὸς, εἰς διακονίαν ἀποςελλόμενοι διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, πάντα ἐπιπορευόμενοι, πᾶσι πανταχοῦ παρόντες ἑτοίμως, προθυμίᾳ τε λειτουργίας ϗ κουφότητι φύσεως· ἔρχονται δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐκ αὐτεξουσίως, οὐδὲ ἀρχοντικῶς ἐπισκεπτόμενοι ἡμᾶς· ϗ γὰρ προηγουμένη μὲν αὐτῶν ἡ ζωὴ ϗ κατὰ φύσιν, τὸ τῷ κάλλει τοῦ Θεοῦ ἐνατενίζειν, ϗ αὐτὸν δοξάζειν διηνεχῶς· περιςατικὴ δέ τις ἐςιν ἐνέργεια, ἡ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐπιςροφή τε ϗ ἐπιμέλεια· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐπειδὴ εἰσὶ ϗ ἀντικείμεναι Δυνάμεις, σφόδρα ἀναγκαίως ἐπιφέρει ὁ Δαβὶδ, τὸ λειτουργοὶ αὐτοῦ.

Καὶ ποῖος τόπος δὲν εἶναι τῆς Δεσποτείας τοῦ Θεοῦ; βέβαια οὐδείς. λοιπὸν εἰς ὁποῖον τόπον τύχωμεν, ἀδιακρίτως καὶ ἀπαρατηρήτως πρέπει· νὰ εὐλογῶμεν καὶ νὰ δοξολογῶμεν τὸν Κύριον. τί δὲ ἔχουν νὰ εἰποῦν εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι; οἵτινες δὲν ἠμποροῦν νὰ ᾄδουν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; φανερῶς γὰρ λέγει τὸ ῥητὸν τοῦτο ὁ Δαβίδ, προφητεύωντας τὴν τῶν Ἐθνῶν Εὐαγγελικὴν καὶ νέαν λατρείαν, τὴν ὁποίαν καὶ προτιμᾶ ἀπὸ τὴν παλαιὰν καὶ νομικήν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΓ΄.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ὑπὲρ τῆς τοῦ Κόσμου συστάσεως.

Διὰ μὲν τοῦ προτέρου Ψαλμοῦ ἐδοξολόγει ὁ Δαβὶδ τὸν Κύριον, εὐχαριστῶν αὐτὸν διὰ τὰς εἰς ἡμᾶς γενομένας εὐεργεσίας του, διὰ δὲ τοῦ παρόντος δοξολογεῖ πάλιν αὐτὸν ὑπερθαυμάζων μάλιστα τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην δημιουργίαν τῆς Κτίσεως. (2)

1: „ Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον·
„ Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθης
„ σφόδρα.

Εὐλόγει, λέγει, καὶ δοξολόγει, ὦ ψυχή μου τὸν Κύριον. Κύριε ὁ Θεός μου, σὺ ἐγνωρίσθης εἰς ἡμᾶς τοὺς λογικοὺς πολλὰ μεγάλος κατὰ πάντα σου τὰ Θεῖα προσόντα καὶ τὰς τελειότητας. πόθεν; ἀπὸ τὴν μεγαλουργίαν καὶ πρόνοιαν τῶν κτισμάτων

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Σύμφωνον τῷ προοιμίῳ τὸ τέλος· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι εἰ μὲν Ἀγγέλων ἦν μόνον τὸ εὐλογεῖν τὸν Θεόν, καλῶς ἂν εἶχες ὦ ψυχή, ὑποστέλλεσθαι καὶ μετρεῖν ἑαυτήν, τοῖς κρείττοσι παραχωροῦσα τὴν εὐλογίαν· ἐπεὶ δὲ προσήκει πᾶσαν κτίσιν τὸν πρέποντα ὕμνον ἀποδιδόναι Θεῷ, κατὰ τὴν αὐτῆς δύναμιν, τί μέλλεις ὦ ψυχή; μὴ γὰρ νόμιζε παρὰ τὸν τόπον ἐπιτηδείους τινὰς εἶναι τῇ εὐλογίᾳ· ἐν παντὶ γὰρ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ, ἡ ἀρετὴ ἀξίαν σε τοῦ εὐλογεῖν ἀπεργάζεται· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Κἂν ἐν ἀγορᾷ τύχῃς, κἂν ἐν λουτρῷ, κἂν ἐν δεσμωτηρίῳ, κἂν ἐν βασιλείοις, ἀναμνησθεὶς ὅτι τόπον πατεῖς τῆς τοῦ Θεοῦ δεσποτείας τυγχάνοντα, μὴ παύσῃ τὸν Δημιουργὸν εὐλογῶν· ἵνα σοι χωρίον ἕκαστον, Ἐκκλησία Θεοῦ, καὶ Ἀγγέλων συναγωγή, καὶ οὐρανοῦ γειτόνημα γένηται· καὶ ὁ Θεοδώριτος. „ Ἡμῖν δὲ καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος παρεγγυᾷ ἐν παντὶ τόπῳ προσευχομένους αἴρειν ὁσίους χεῖρας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἡ τοῦ Παναγίου Πνεύματος χάρις, οὐ μόνον ἠθικὴν καὶ δογματικὴν διδασκαλίαν τοῖς ἀνθρώποις προσφέρει, ἀλλὰ καὶ ὅπως ὑμνεῖν προσήκει τὸν Ποιητὴν ἀκριβῶς ἐκπαιδεύει· διά τοι τοῦτο τόνδε συγγέγραφε τὸν Ψαλμὸν τῷ μακαρίῳ Δαβὶδ ὑπουργῷ χρησαμένη, ὡς ἂν μάθωμεν ἅπαντες, τίσιν ὕμνοις χρὴ τὸν εὐεργέτην ἀμείβεσθαι.

των σου. (1).

„Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν „ἐνεδύσω.

Ἐξομολόγησιν μὲν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν εὐχαριστίαν· μεγαλοπρέπειαν δὲ, τὴν πρέπουσαν εἰς τὸν μεγάλον τιμήν· ταῦτα τὰ δύω, λέγει, ἐνεδύθης ὦ Κύριε, διὰ τῆς μεγαλουργίας τῶν κτισμάτων σου· εὐχαριστούμενος μὲν, διατὶ τοιαῦτα θαυμαστὰ ἐδημιούργησας κτίσματα· τιμώμενος δὲ, διατὶ εἶσαι τοιοῦτος μεγαλοπρεπὴς Κτίστης. (2)

2: „Ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐμεγαλύνθης σφόδρα· διατὶ ἐνδύνεσαι τὸ φῶς ὡσὰν φόρεμα, καὶ ἀπὸ τὸ φῶς σκεπάζεσαι· ὅμοιον δὲ τοῦτο εἶναι μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὁ Παῦλος· „Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον (Α΄. Τιμ΄. 5. 16.) μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα διδάσκουσι καὶ ὁ Δαβὶδ καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κατὰ φύσιν ἀόρατος καὶ ἀκατάληπτος. δὲν εἶναι δὲ αὐτὰ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἐναντία μὲ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο τὸ λέγον·„Ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, (Ψαλ. ιζ΄. 11.) διατὶ τὸ φῶς, ὁποῦ εἶναι ἀπλησίαστον καὶ ἀόρατον, κάμνει τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα, ὁποῦ κάμνει καὶ τὸ ἀόρατον σκότος· διατὶ καὶ τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο ἐμποδίζουσι τὸν ὀφθαλμὸν ἀπὸ τὸ νὰ βλέπῃ εἰς αὐτά. ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπλησίαστον φῶς ἐμποδίζει τὸν ὀφθαλμὸν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λαμπρότητος· τὸ δὲ σκότος ἐμποδίζει τὸν ὀφθαλμὸν, διὰ τὴν στέρησιν καὶ ἔλλειψιν τοῦ φωτός. ἀνίσως δὲ τὸ ἔξω τοῦ Θείου φωτὸς εἶναι ἀπλησίαστον καὶ ἀόρατον, πολλῷ μᾶλλον τὸ ἔσω ὂν τοῦ τοιούτου φωτός; ἄλλοι δὲ φῶς ἐδῶ νοοῦσι, τὴν ἄκραν καθαρότητα. ἄλλοι δὲ τὴν γνῶσιν. (3)

„Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέῤῥιν.

Κύριε, λέγει, σὺ ἐμεγαλύνθης σφόδρα· διὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Οὐχὶ Θεὸς ἄνθρωπον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος Θεὸν εὐλογεῖ· ἀλλ' οὐχ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς· ὁ μὲν οὖν Θεὸς ἄνθρωπον εὐλογεῖ, ἐν ἀσφαλείᾳ καθιστὰς, καὶ λαμπρότερον ποιῶν· καθάπερ τὸν Ἀβραάμ· ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐχ' οὕτως, ἀλλ' ἑαυτὸν τότε λαμπρότερον ποιεῖ· (ὅτε δηλαδὴ εὐλογεῖ τὸν Θεὸν) ἄν τε γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον εὐλογῇ, ἄν τε ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεὸν, ἑκατέρωθεν τὸ κέρδος εἰς τὸν ἄνθρωπον διαβαίνει· τὸ γὰρ Θεῖον ἀπροσδεές· τίποτε δέ ἐστιν ἐμεγαλύνθης σφόδρα; ἆρα προσέλαβε μεγαλωσύνην; πῶς οὖν γίνεται μέγας ὁ ἀεὶ ὢν μέγας καὶ μὴ δεόμενος προσθήκης; ὅταν οἱ ἀνακείμενοι αὐτῷ, βίον ἄριστον ἐπιδείξωνται· ὅταν καὶ διὰ ῥημάτων καὶ δι' ἔργων αὐτὸν ἀνυμνῶσι, τότε μεγαλύνεται· οὐκ αὐτός τι προσλαμβάνων εἰς μέγεθος, ἀλλὰ τοῖς ἀγνοοῦσιν αὐτὸν διὰ τῶν θεραπευόντων αὐτὸν μέγας δεικνύμενος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Φύσει μέγας ὢν, τοῦτο τοῖς εὐσεβέσιν ἐδείχθη· καὶ ἐδείχθη, οὐχ ἅπαν τὸ μέγεθος, ἀλλ' ὅσον ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων ἐχώρει, διὰ τῆς τῶν κτισμάτων μεγαλουργίας καὶ προνοίας καὶ ποικιλίας.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐννοεῖ, τὴν τοῦ Σωτῆρος σάρκωσιν· εἰ γὰρ καὶ ἱκανὰ εἰς δήλωσιν τοῦ Θεοῦ ἡ τῶν Ἀγγέλων δημιουργία, τῶν οὐρανῶν ἡ ἔκτασις, ἡ τῆς γῆς θεμελίωσις καὶ τὰ λοιπά· ἀλλὰ τούτων ἱκανότερα ἡ τοῦ Σωτῆρος σάρκωσις, τὸ γενέσθαι αὐτὸν ἄνθρωπον καὶ μεῖναι Θεόν· διόπερ καίτοι δεύτερα ταῦτα τῇ τάξει τυγχάνοντα, πρότερα τῶν ἄλλων ὁ Θεὸς ἔταξεν, ὡς τῇ δυνάμει τυγχάνοντα πρότερα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Ὡς οὖν ὁ ἀναβαλλόμενος αἰσθητὸν ἱμάτιον πάντοθεν καλύπτεται· οὕτω τὸ μὴ δύνασθαι διασχεῖν τὸ περὶ τὸν Θεὸν φῶς, ἀκατάληπτον αὐτοῦ τὴν οὐσίαν παρίστησιν. ὁ δὲ Χρυσόστομος· „Τί φὴς, ὦ Δαβίδ; ὁ Εὐαγγελιστής φησιν, ὅτι αὐτός ἐστι φῶς ἀληθινόν· ὁ Παῦλος, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον· σὺ περιβεβλῆσθαι τὸ φῶς αὐτὸν φὴς ὡς ἱμάτιον; ὁρᾷς, ὅτι κἂν Προφήτης ᾖ τις, κἂν Εὐαγγελιστὴς, κἂν Ἀπόστολος οὐ δύναται περιδράξασθαι τῆς σαφηνείας; ἀλλ' ἀπὸ τῶν παρ' ἡμῖν ὀνομάτων ἀναβαίνοντες κατὰ μικρὸν, ἀμυδράν τινα παριστῶσιν ἔννοιαν τῆς ἀῤῥήτου δόξης ἐκείνης; ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς, ὅ, τίποτε ἐστι τὴν οὐσίαν, οὐκ ἴσασιν, ἀπὸ τῶν παρ' ἡμῖν λαμπρῶν φιλονεικοῦσιν ἐπιλαβέσθαι αὐτῆς, ὡς οἷόν τε· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος οὕτως ἡρμήνευσε τὸ ἀναβαλλόμενος· „Τὸν Θεὸν αὐτὸν ὁ Δαβὶδ εἰσάγει ἐνδεδυμένον δύναμιν... εἰ μή τῳ φίλον τὸ περιὸν τῆς δυνάμεως, καὶ οἷον ἀνεσταλμένον οὕτω παραδηλοῦσθαι· καθ' ὃ καὶ φῶς ἀναβάλλεται ὡς ἱμάτιον· τὸ γὰρ ἴσχεταί πω τοῦ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ φωτὸς τίς ἐπισχήσεται; (Λόγ. εἰς τὸ Πάσχα.)

διατὶ ἐξάπλωσες τὸν οὐρανὸν μὲ τόσην εὐκολίαν, μὲ ὅσην ἐξαπλένει τινὰς ἕνα δέρμα. καὶ ὁ μὲν Δαβὶδ διὰ τοῦ δέρματος ἐφανέρωσε τὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ὁ δὲ Ἠσαΐας ἐφανέρωσε τὸ ἀκίνητον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ σχῆμα του λέγων· „ Ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καμάραν (Ἡσ. μ. 22) ἀνίσως δὲ ἐξηγήσῃς τὴν δέῤῥιν, πῶς εἶναι ἡ ἀπὸ δέρματα τέντα, μὲ τὸν λόγον τοῦτον φανερόνει ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. διατὶ καθὼς ἡ τέντα εἶναι καμαροειδὴς, ἔτζι καὶ ὁ οὐρανὸς εἶναι καμαροειδής· ἀδιάφορον δὲ εἶναι τὸ ἐκτείνων· ἀντὶ γὰρ τοῦ ἐκτείνας, ἐκτείνων εἶπε κατὰ ἀντιχρονισμὸν, καθὼς ἔτζι νοοῦνται καὶ αἱ κατωτέρω μετοχαί. (1)

3: „ Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῷα „ αὐτοῦ.

Σὺ, λέγει, ἐστέγασας τὰ ὑψηλὰ μέρη τοῦ οὐρανοῦ μὲ τὰ νερά: ἤτοι τὸν δεύτερον οὐρανὸν, τὸν ὁποῖον στερέωμα ὀνομάζει ἡ γραφή. „ Διεχώρισε γάρ φησιν, ὁ Θεὸς ἀναμέσον τοῦ ὕδατος, ὃ ἦν ὑποκάτω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος (Γεν. α. 7.) κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. ὑπερθαύμασον δὲ πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τὸ νὰ κρατῆται ἀδιάχυτος ἡ χυτὴ καὶ κατωφερὴς φύσις τοῦ νεροῦ ἐπάνω εἰς τὸ κυρτὸν στερέωμα, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ εἶναι καμαροειδὲς, καθὼς δείχνει ἡ ὄψις. (2)

„ Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, „ ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Σὺ, λέγει Κύριε, περιπατεῖς ἐπάνω εἰς τὰ νέφελα, καὶ μεταχειρίζεσαι αὐτὰ ὡσὰν καρότζαν, καθὼς ἐφάνης εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· καὶ περιπατεῖς ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας τῶν ἀνέμων. φανερόνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ· διατὶ ὁ ἄνεμος εἶναι πρᾶγμα ὀξυκίνητον, καὶ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ἅμα δὲ καὶ ἕτερον ἠνίξατο νόημα ὑψηλὸν, ὅτι πρὸς ἕτερον βίον ὁδεύομεν, καὶ τὰ παρόντα σκιὰ τῶν μελλόντων· καὶ οὐδέπω πρὸς τὰ ἄδυτα ἀφικόμεθα, ἀλλ᾽ ἔτι ἐν σκηνῇ ἐσμὲν τῷ παρόντι βίῳ· ἡ γὰρ σκηνὴ, τῶν κινουμένων· οὕτω καὶ τοῦ οὐρανοῦ τούτου ἀλλασσομένου, ἕτερος ἔσται τρόπος ζωῆς τῆς παρούσης ἀμείνων· ἔσται δὲ ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινή· οὐκ εἶπε δὲ ὁ ἐκτείνας ἀλλ᾽ ὁ ἐκτείνων, ὅτι κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „ Ἅπαξ μὲν αὐτὸν κατ᾽ οὐσίαν ἐξέτεινεν, ἀεὶ δὲ αὐτὸν κατὰ Πρόνοιαν ἐκτείνει· καθὼ εἴρηται· „ Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι· τοιοῦτον καὶ τὸ παρὰ Ἰώβ· „ Ὁ ποιῶν πλειάδα καὶ ἕσπερον· ἅπαξ γὰρ αὐτὰ ποιήσας, οἰκονομεῖ αὐτῶν τὴν συντήρησιν· ὁ μὲν οὖν Χρυσόστομος ἐκ τοῦ λόγου τούτου καὶ ἐξ ἄλλων προφητικῶν, συμπεραίνει, ὅτι ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι σφαιροειδὴς, ἀλλὰ καμαροειδὴς μόνον· καὶ ὅτι στέκει ἀκίνητος, καὶ δὲν κυκλοδινεῖται· ἀλλὰ μόνοι κινοῦνται οἱ ἐν αὐτῷ φωστῆρες καὶ ἀστέρες· ὁ δὲ θεῖος Βασίλειος καὶ ὁ Νύσσης, καὶ ὁ Δαμασκηνὸς, θέλουσιν ὅτι εἶναι σφαιροειδής· καὶ ὅτι διὰ τῆς ὀξείας κινήσεως αὐτοῦ περισφίγγεται ἡ γῆ ἀπὸ κάθε μέρος, καὶ μένει ἐν τῷ μέσῳ ἀκίνητος. σφαιροειδῆ δὲ φαίνεται ὅτι εἰσάγει τὸν οὐρανὸν καὶ ὁ Ζοροβάβελ λέγων· „ Οὐχὶ ταχὺς τῷ δρόμῳ ὁ ἥλιος ὅτι στρέφεται ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάλιν ἀποτρέχει εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ; (γ'. Ἐσδ. δ'. 34.) ἔφη δὲ καὶ Γεώργιος ὁ Πισσίδης. ἐν τοῖς Ἰάμβοις·

„ Εἰ καὶ καπνοῦ δὲ τοῦτον ἐμφάσεις ἔχειν.
„ Ἢ σφαῖραν ἡμίτμητον ἀψίδος δίκην,
„ Εἰς βάθρον ἀστήρικτον ἐστηριγμένος·
„ Ἄνω γὰρ ἦρται καὶ βαρύνεται κάτω·
„ Σφίγγει δὲ πάντα σοὶ κρατούμενος μόνῳ·
„ Μετρουμένη γὰρ οὐρανοῦ ἀμετρία·
„ Ὢ μηχανουργὲ τῆς πολυστρόφου στέγης.
„ Προβλεπτική τις εἶπεν ὀξυδορκία.
„ Ὅμως ἔχει στήριγμα τὴν ἐν σοὶ βάσιν·
„ Ὁ δέῤῥιν ὥσπερ ἐξαπλώσας τὸν πόλον.
„ Ἴσας δὲ κύκλῳ τὰς ἀποστάσεις ἔχει·
„ Στιγμὴν δὲ τὴν γῆν ὥσπερ ἐν μέσῳ φέρει·
„ Ὡς πρὸς σὲ νυγμὴ γίνεται στενουμένη.

Πλὴν ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι τὴν ἀκριβῆ τούτων γνῶσιν, μόνος ἠξεύρει ὁ ταῦτα δημιουργήσας Θεός· καὶ ὅρα τὸ ξηρὸν τὸν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, εἰς τό· „ Ὄψομαι τοὺς ἀνθρώπους τοῦ η'. Ψαλμοῦ.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Διὰ τὸ θεῖον πρόσταγμα ἵδρυται τὸ ὕδωρ ὑπεράνω τοῦ στερεώματος καὶ οὐ καταῤῥεῖ.

καὶ ταχύτατα φθάνει ἀπὸ τὸ ἕνα ἄκρον τοῦ Κόσμου εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον, καὶ ὀγλιγωρότατα διαπερνᾷ τὸ πᾶν. (1)

4: „ Ὁ ποιῶν τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύ-
„ ματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ
„ πυρὸς φλόγα.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κηρύττει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν δημιουργὸν τῆς νοητῆς καὶ ἀοράτου φύσεως. τοὺς ἰδίους δὲ Ἀγγέλους καὶ πνεύματα καὶ πῦρ ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ, φανερόνωντας μὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα τὸ ὀξυκίνητον αὐτῶν καὶ δραστήριον· ἢ καὶ ὑπογράφων τὴν τούτων φύσιν καὶ οὐσίαν. πνεύματα δέ εἰσι: νοερὰ δηλαδὴ, καὶ πῦρ ἄϋλον. (2)

5: „ Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφά-
„ λειαν αὐτῆς· οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν
„ αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐθεμελίωσας τὴν γῆν· ἐπάνω εἰς ποίαν ἀσφάλειαν καὶ θεμέλειον; δηλ: ἐπάνω εἰς τὸν ὅρον καὶ τὴν προσαγήν σου· αὕτη γὰρ γίνεται εἰς τὴν γῆν, ἀντὶ ἕδρας καὶ θεμελίου, καὶ στερεόνει αὐτὴν ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτόν της· ὅθεν καὶ ἡ γῆ ἐπάνω τῆς προσταγῆς σου θεμελιουμένη, δὲν θέλει περιτραπῇ ποτε, οὐδὲ θέλει μετασαλευθῇ ἀπὸ τὸν τόπον της. (3)

6: „ Ἄ-

ῥεῖ· οὐδὲ ἐξίσαται· καίτοιγε οὐκ ἔστι τοιαύτη τῶν ὑδάτων ἡ φύσις· ἀλλ' ἰδοὺ τὸ παράδοξον τοῦτο γέγονεν ἐπὶ τῶν οὐρανῶν· ϗ οὔτε τὸ ὕδωρ τὸν ἥλιον ἔσβεσεν, οὔτε ὁ ἥλιος ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον βαδίζων κάτωθεν, τὸ ἐπικείμενον ἀνεξήρανεν ὕδωρ· ὥστε θαῤῥῶν ἂν εἴποιμι, οὐχὶ φύσεως ταῦτα εἶναι ἔργα, ἀλλὰ τῆς ὑπὲρ φύσιν προνοίας· ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπε· „ Τινὲς δὲ (ὡς ὁ Δίδυμος) ϗ ὕδατα θεῖα νοοῦσι, οἷς ὑπερῷα στεγάζεται, δι' ὧν ὑμνεῖται Θεός: τουτέστιν ἀγαθὰς Δυνάμεις, ἀξίας οὔσας διὰ καθαρότητα τοῦ ἡγεμονικοῦ τὸν πρέποντα ὕμνον ἀποδιδόναι τῷ κτίσαντι· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Τὰ ὑψηλὰ τῶν Μυστηρίων ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ Βαπτίσματος ἔδειξεν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Διὰ τούτων τὴν πανταχοῦ διήκουσαν ἐδήλωσε Πρόνοιαν, ϗ ὅτι ἐφέστηκε ϗ ἀνέμοις ϗ νέφεσι· ϗ αὐτὸς ἰθύνει ταῦτα ϗ κυβερνᾷ, ϗ τὴν ἐντεῦθεν φυομένην εἰς καιρὸν δίδωσι χρείαν. Περὶ νεφῶν δὲ ϗ ἀνέμων, Μωσῆς μὲν οὐδὲν εἶπε· συνεσήμανε δὲ αὐτὰ τοῖς περιέχουσιν· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐξεργαστικώτερον ἀπαγγέλλων, πλείονος δοξολογίας αἴτιος γίνεται· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Νεφέλη δὲ τοῦ οὐρανοῦ σύμβολον· διὰ τοῦτο ϗ ὁ Χριστὸς ἐν νεφέλαις ἀναλαμβάνεται, ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς θείας δυνάμεως· οὐδαμοῦ γὰρ ἄλλη τις δύναμις ἐπὶ νεφέλης φαίνεται. Καὶ ὁ Ἡσύχιος δὲ λέγει· „ Τοῦτο τῷ Μονογενεῖ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναλήψεως πέπρακται, ἡνίκα νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτόν· προστίθησι δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἄνεμος νέφους λεπτότερος ϗ κουφότερος· οὐκ ἠρκέσθη δὲ τῇ τῶν ἀνέμων λέξει, ἀλλ' ἕτερον πάλιν ὀξύτερον ἐζήτησε ϗ ταχύτερον, τῶν πτερύγων τὴν προσηγορίαν· διὰ τῶν συνήθων λέξεων, ϗ καθὼς οἷόν τε ἦν, τὸ κοῦφον, τὸ λεπτὸν, τὸ ὀξὺ, ϗ τὸ πανταχοῦ τοῦ Θεοῦ παραστῆσαι βουλόμενος· ἢ ἄνεμός ἐστιν ὀξεῖα κίνησις ἀέρος.

(2) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Ἡ μὲν οὐσία τῶν Ἀγγέλων, ἀέριον πνεῦμα, εἰ τύχοι, ἢ πῦρ ἄϋλον κατὰ τὸ γεγραμμένον· διὸ ἐν τόπῳ εἰσὶ ϗ ὁρατοὶ γίνονται ἐν τῷ εἴδει τῶν οἰκείων αὐτῶν σωμάτων τοῖς ἀξίοις ἐμφανιζόμενοι· ὁ μέν τοι ἁγιασμὸς ἔξωθέν ἐστι τῆς οὐσίας αὐτῶν· οὐ γὰρ φύσει ἅγιαι αἱ τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν τῆς πρὸς ἀλλήλους ὑπεροχῆς, τοῦ ἁγιασμοῦ τὸ μέτρον παρὰ τοῦ Πνεύματος ἔχουσι· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Σὺ δὲ ὅρα, ὅτι οὐκ ἔχομεν οὐδὲ τὴν νοητὴν φύσιν ϗ ἐπουράνιον ἀσωμάτως ἰδεῖν, εἰ ϗ ἀσώματος· πῦρ ϗ πνεῦμα προσαγορευομένην ἢ γινομένην· ποιεῖν γὰρ λέγεται τοὺς Ἀγγέλους πνεύματα, ϗ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα· εἰ μὴ, ποιεῖν μὲν ἐστι, τὸ συντηρεῖν τῷ λόγῳ, καθ' ὃν ἐγένοντο· πνεῦμα δὲ ἀκούει ϗ πῦρ, τὸ μὲν, ὡς νοητὴ φύσις· τὸ δὲ, ὡς καθάρσιος· ἐπεὶ ϗ τῆς πρώτης οὐσίας (τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ) τὰς αὐτὰς οἶδα κλήσεις· ἢ ὅτι ἐγγύτατα, ἄλλως ἄλλη ἐλλαμπομένη κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς φύσεως ϗ τῆς τάξεως· ὁ δὲ Χρυσόστομός φησι· „ Οὔτι ποτε εἰσὶν οἱ Ἄγγελοι τὴν οὐσίαν παρίστησι, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν διὰ τῶν στοιχείων τούτων ἐμφαίνει· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὀξεῖα μὲν ἡ τοῦ Πνεύματος φύσις, ἰσχυρὰ δὲ τοῦ πυρὸς ἡ ἐνέργεια· Ἀγγέλοις δὲ χρώμενος ὑπηρέταις ὁ Θεὸς, ϗ εὐεργετεῖ τοὺς ἀξίους, ϗ κολάζει τοὺς ἐναντίους· ὅθεν τὰ Σεραφὶμ ἐμπρῆσαι ἑρμηνεύονται, διὰ τοῦτο ϗ πυρὸς ἐμνημόνευσε τὴν κολαστικὴν σημαίνων ἐνέργειαν.

(3) Ὅθεν λέγει ϗ ὁ Βασίλειος· „ Πῶς γὰρ ἡ γῆ ἕστηκε παγία ϗ ἀκλινής; ἐπὶ τίνος ὀχουμένη; ϗ τίνος

τοῦ

6 : „ Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον „ αὐτοῦ.

Ἡ ἄβυσσος, λέγει, εἶναι ὡσὰν περιβόλαιον καὶ φόρεμα αὐτοῦ: ἤγουν τοῦ ςοιχείου τῆς γῆς. (1) ἄβυσσος δὲ εἶναι πλῆθος ὑδάτων: ἤτοι ἡ θάλασσα καὶ ὁ Ὠκεανός· ὁ ὁποῖος περικυκλόνει ὅλην τὴν γῆν, καὶ κάμνει αὐτὴν ὡς νησίον εἰς τὸ μέσον ευρισκομένην. νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο κατὰ τὸν Δίδυμον, καὶ διὰ τὴν ἀμέτρητον γνῶσιν καὶ ἀκαταληψίαν τῆς σοφίας καὶ δυνάμεως καὶ προνοίας τοῦ Θεοῦ. διότι ἐκπλαγεὶς ὁ Δαβὶδ εἶπεν ὅτι ἡ ἄβυσσος τῆς ἀκαταληψίας εἶναι ὡσὰν φόρεμα αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ δηλ. ταυτὸν εἰπεῖν, ὅτι τὴν ἀκαταληψίαν ἐφόρεσεν ὁ Θεὸς ὡσὰν φόρεμα, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀπὸ κάθε του ἐνέργειαν ἀκατάληπτος.

„ Ἐπὶ τῶν ὀρέων στήσονται ὕδατα.

Ἐπάνω, λέγει, εἰς τὰ βουνὰ θέλουν συναχθοῦν τὰ νερὰ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θέλουν ἀναβλύζουν καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ τὰ νερὰ ἔχουν φυσικὸν ἰδίωμα νὰ τρέχουν κάτω εἰς τὰ χαμηλὰ ἀπὸ τοὺς ὑψηλοτέρους τόπους. ἢ λέγει κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι τὰ νερά: ἤγουν τὰ κύματα της θαλάσσης τόσον πολλὰ ὑψώνονται, ὡςε ὁποῦ ςέκονται ἴσα μὲ τὰ βουνά· καθὼς παρακάτω λέγει τοῦτο καθαρώτερα.

7 : „ Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου φεύξονται· ἀ„ πὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσι.

Τὰ μὲν νερὰ, λέγει, ὁποῦ ἀναβλύζουν ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ, θέλουν ξηρανθοῦν ἀπὸ τὴν σφοδρὰν καὶ φοβερὰν προσαγήν σου· Κύριε, τὰ δὲ ὑψονόμενα κύματα τῆς θαλάσσης θέλουν συςαλοῦν καὶ ἡσυχάσουν. ὅθεν ἀλλαχοῦ λέγει ὁ ἴδιος Δαβίδ. „ Καὶ ἐπετίμησε τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐξηράνθη. (Ψαλ. ρϛ 10) ἀλλὰ καὶ θέλουν τρομάξουν τὰ ἀνωτέρω νερὰ καὶ κύματα τῆς θαλάσσης, μὲ κάποιον φυσικὸν τρόπον αἰσθανόμενα τὴν φωνὴν τῆς βροντῆς. ἢ καὶ θέλουν τρομάξουν καὶ συςαλοῦν διὰ ὠφέλειαν ἐδικήν μας· ἀνίσως δὲ τὰ νερὰ τρέμουσι τὴ φωνὴν τῆς βροντῆς, ὡσὰν νὰ αἰσθάνωνται κάποιαν τοῦ Θεοῦ ἀγανάκτησιν. πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι, πρέπει νὰ τρομάζωμεν τὴν βροντὴν καὶ τὴν Θεϊκὴν ἀγανάκτησιν, καὶ νὰ συςελλώμεθα ἀπὸ τὴν κακίαν; (2)

8 : „ Ἀ.

τοῦ ὑπερείδοντος; καὶ τίνος ἐκεῖνο πάλιν; οὐδὲ γὰρ ὁ λόγος ἡμῶν ἔχει ἐφ' οὗ ἐρεισθῇ, πλὴν τοῦ θείου θελήματος. ὁ δὲ Χρυσόςομός φησι· „ Ποίαν ἀσφάλειαν ὦ Προφῆτα, ὅπου τοσοῦτον ὕδωρ ὑπόκειται; οὕτως οὐκ ἀσφαλὴς, ἀλλὰ σαθρὸς θεμέλιος· τίς οὖν ἡ ἀσφάλεια; ἡ δύναμις τοῦ ἐργασαμένου· ὁ ὅρος τοῦ Ποιητοῦ· τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· τὸ πάντων ἰσχυρότερον· ὁ δὲ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος· „ Διὰ τοῦτο οὐδ' εἶπεν ὁ θεμελιώσας, ἀλλ' ὁ θεμελιῶν· ὥσπερ οὐδ' ὁ ποιήσας τοὺς Ἀγγέλους, ἀλλ' ὁ ποιῶν· ὅπερ δηλοῖ τὴν τῶν πεποιημένων οἰκονομίαν καὶ συντήρησιν, ἅπαξ ἡδρασμένων τε καὶ γενομένων· τοιοῦτον καὶ τὸ ςερεοῦσθαι βροντὴν καὶ κτίζεσθαι πνεῦμα, ὧν ἅπαξ μὲν ὁ λόγος ὑπέςη, συνεχὴς δὲ καὶ νῦν ἡ ἐνέργεια· λέγει δὲ ὁ Ἰσίδωρος· „ Οὐκ ἐναντίον τὸ, ὁ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, καὶ τὸ, οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· οὐ κλιθήσεται μὲν γὰρ, σαλευθήσεται δέ· τῷ μὲν τρόμῳ, τὴν δουλείαν ὁμολογοῦσα, τῷ δὲ μὴ ἐξίςασθαι τῆς οἰκείας τάξεως, τὸν θεῖον ὅρον μηνύουσα· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Αὐτὴν γὰρ ἐφ' ἑαυτὴν ἑδράσας, δέδωκεν αὐτῇ τὸ ἀκίνητον· καὶ τοῦτον διαμένει τὸν τρόπον, ἐφ' ὅσον ἂν αὐτὸς ἐθελήσῃ· οὕτω καὶ ἀλλαχοῦ φησι· „ Κρεμῶν γῆν ἐπ' οὐδενός. (Ἰώβ. κϛ'. 6.)

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον καὶ ἄλλους, τὸ αὐτοῦ νοεῖται ἀντὶ τοῦ αὐτῆς: τῆς γῆς δηλαδή· κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις μεταχειρίζεται τὰ ἀρσενικὰ ἀντὶ θηλυκῶν· ὅθεν καὶ ὁ Ἀκύλας ἐξέδωκεν· „ Ἄβυσσον ὡς ἔνδυμα περιέβαλες αὐτήν: τὴν γῆν δηλαδή.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Ἢ τάχα καὶ τὰς βροντὰς διὰ τοῦτο γεγενῆσθαί φησι, πρὸς τὸ φόβον τινὰ λαμβάνειν τῆς ἀβύσσου τὰ ὕδατα, κατά τινας ἀντιπαθείας, ἡμῖν ἀλήπτους· ἐπὶ γὰρ τῇ ἐλλάμψει τῆς ἀςραπῆς καὶ τῷ

8: „Ἀναβαίνουσιν ὄρη, καὶ καταβαίνου-„σι πεδία εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθεμελίω-„σας αὐτοῖς. (1)

Τὰ μὲν βουνὰ, λέγει, ἀναβαίνουσιν: ἤγουν εἶναι ὑψηλά· τὰ δὲ παιδία: ἤγουν οἱ κάμποι καταβαίνουσιν: ἤτοι εἶναι χαμηλοὶ, καὶ οὕτω μένουν καὶ τὰ βουνὰ καὶ οἱ κάμποι εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἐδιώρισας εἰς αὐτὰ Κύριε. ἀνίσως δὲ νοήσῃς τὸ ῥητὸν διὰ τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης, ἤξευρε, ὅτι τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ἀναβαίνουσιν: ἤγουν ὑψώνονται ὡσὰν τὰ βουνά· καὶ καταβαίνουσιν: ἤγουν ταπεινοῦνται καὶ χαμηλόνουσιν, ὡσὰν οἱ κάμποι κατὰ τὸν Θεοδώρητον· ἐλλείπει γὰρ τὸ, ὡς, καὶ εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰ πεδία· καὶ πρέπει νὰ ὑπακούηται ἔξωθεν.

9: „Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται, „οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν.

Οὔτε τὰ βουνὰ, λέγει, οὔτε τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, δὲν ὑπερβαίνουν τὸ σύνορον, ὁποῦ ἔβαλες εἰς αὐτὰ Κύριε, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ θεῖόν σου πρόσαγμα καὶ θέλημα· τοῦτο γὰρ εἶναι ὁποῦ συνέχει αὐτὰ οὐδὲ θέλουν μετακινηθοῦν ἀπὸ τὴν φυσικὴν τάξιν τους, ὥςε ὁποῦ νὰ σκεπάσουν τὴν γῆν τὰ μὲν βουνὰ μετακυλιόμενα ἐπάνω εἰς αὐτὴν, τὰ δὲ κύματα τῆς θαλάσσης, εὐγαίνοντα καὶ καταποντίζοντα αὐτήν. (2).

10: „Ὁ ἐξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγξιν· ἀναμέσον τῶν ὀρέων διελεύσονται ὕδατα.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἀναβλύζεις τὰς βρύσεις μέσα εἰς τοὺς φάραγγας καὶ τὰ λακκώματα, διὰ νὰ πίνουν τὰ ζῶα τὰ ἐν αὐτοῖς εὑρισκόμενα· ἀνάμεσα δὲ εἰς τὰ βουνὰ διαπερῶσιν οἱ ποταμοί. (3)

11: „Πο-

τῷ ἤχῳ τῆς βροντῆς, οὐ μόνον ἄνθρωποι καταπτήσσουσιν, ἀλλὰ ϗ ὄρνεα, ϗ θηρία, ϗ τὰ ἐν ὕδασι διαιτώμενα φυσικῷ τινι λόγῳ συςέλλονται· (διὰ τοῦτο βλέπομεν ϗ ὅταν γίνωνται βροχαὶ πολλαὶ ϗ φορτοῦναι, ἐπικρατοῦντος νότου, ἐὰν γένῃ βροντὴ, μεταβάλλεται ὁ καιρὸς, ϗ ἡ βροχὴ παύει, ϗ ἡ τῆς θαλάσσης φορτοῦνα· ταύτην δὲ τὴν μεταβολὴν οἱ ναῦται συνειθίζουν νὰ ὀνομάζουν Προβέντζαν.) λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Ἀποτελεῖ δὲ τοὺς κατὰ τὰς βροντὰς ψόφους, πνεῦμα ταῖς κοιλότησι τῶν νεφελῶν ἐναπολαμβανόμενον, ϗ βιαίως ἐκρηγνύμενον· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „Καθάπερ φησιν, ἡμεῖς τὴν βροντὴν καταπτήσσομεν, οὕτω ϗ ἡ θάλασσα τὸν κείμενον δέδιεν ὅρον.

(1) Ἐν ἄλλοις αὐτά.

(2) Ὅθεν ϗ ὁ Ἀθανάσιος περὶ τῶν κυμάτων νοεῖ τὰ λόγια ταῦτα λέγων: „Ὑψούμενα γὰρ (τὰ κύματα) παρεικασθείη ἂν ὄρεσιν· ἀλλ' ἁπλούμενα πάλιν ὑπὸ τοῦ σοῦ προςάγματος, οἱονεὶ πεδιὰς ϗ ὁμαλὴ γίνεται γῆ· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Ἐθεμελίωσας αὐτοῖς τόπον, ὃν οὐχ οἷόν τε ὑπερβαίνειν· διὸ οὐδὲ ἐπικλῦσαι δύνανται τὴν γῆν διὰ τὸ τεθὲν αὐτοῖς ὅριον, τὸ πρόςαγμα τὸ λέγον· „Μέχρι τούτου ἐλεύσῃ ϗ οὐχ ὑπερβήσῃ· ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσονταί σου τὰ κύματα· (Ἰώβ. λη'. 11.) ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Τί τὸ συνάγον τὴν θάλασσαν; τί τὸ δῆσαν; πῶς ἐπαίρεταί τε ϗ ἵςαται, ὥσπερ αἰδουμένη τὴν γείτονα γῆν; πῶς ϗ δέχεται ποταμοὺς ἅπαντας, ϗ ἡ αὐτὴ διαμένει διὰ πλήθους περιουσίαν; ἢ οὐκ οἶδ' ὅ, τι χρὴ λέγειν; ϗ ὁ Χρυσόςομος· „Ἢ ἐμὲ οὐ φοβηθήσεσθαι, λέγει Κύριος. τὸν τιθέντα ἄμμον ὅριον τῇ θαλάσσῃ; τῷ ἀσθενεςάτῳ πάντων τῇ ψάμμῳ, ἡ ταῖς βίαις ἀφόρητος χαλινοῦται, ϗ τῷ ὅρῳ τῷ θείῳ πεδεῖται· ὅρος δὲ, οὐδὲν ἕτερόν ἐςιν, ἀλλ' ἢ γνώρισμα τόπου· ὅθεν βουλόμενος ὁ Προφήτης δεῖξαι, ὅτι οὐ τὸ ἰσχυρὸν τοῦ τειχίου, ἀλλὰ τὸ πρόςαγμα τοῦ Θεοῦ τὰ ὕδατα αἰδούμενα ἐπανάγουσιν, ὅριον τοῦτο ἐκάλεσε.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „Οὐ τῶν ὀρέων καρποί εἰσιν αἱ πηγαί· ἀλλὰ τοῦ κάτωθεν αὐτὰς ἀναβλύζειν παρασκευάζοντος εἰς χρείαν τῶν ἐν αὐτοῖς ζώων· διὰ τοῦτό φησιν, ὁ ἐξαποςέλλων, τὸ εὔκολον κἀνταῦθα δηλῶν· ὥσπερ γὰρ ὁ τὸ ὂν ἀποςέλλων πολλὴν ἔχει τὴν εὐκολίαν· οὕτω ϗ αὐτὸς ἐξ οὐκ ὄντων ταῦτα ἐργασάμενος· διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγε τὴν εὐκολίαν δηλῶν· „Ὁ καλῶν τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα· ἄλλοι δὲ τροπολογικῶς λέγουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξαποςέλλει πηγὰς δακρύων εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ὀφθαλμοὶ εἶναι βαθουλωτοὶ, ϗ ὡσὰν φάραγγες κατασκευασμένοι.

11 : „ Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀ-
„ γροῦ· προσδέξονται ὄναγροι εἰς
„ δίψαν αὐτῶν.

Η' αἰτία, λέγει, διὰ τὴν ὁποίαν ἀναβλύζεις τὰς βρύσεις καὶ κάμνεις νὰ τρέχουν οἱ ποταμοὶ διὰ μέσου τῶν βουνῶν, εἶναι διὰ νὰ ποτίζωνται ὅλα τὰ ζῶα τόσον τὰ ἥμερα, ὅσον καὶ τὰ ἄγρια· ὅθεν καὶ οἱ ἄγριοι γαϊδάροι θέλουν δεχθοῦν τὰ νερὰ ταῦτα, διὰ νὰ χορτάσουν τὴν δίψαντους· ὁ γὰρ ἀγριογαΐδαρος εἶναι ζῶον κατάξηρον, ὁποῦ πολλὰ διψᾷ κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς καὶ ὁ Ἱερεμίας διηγούμενος διὰ τὴν ἀνομβρίαν λέγει περὶ αὐτοῦ· „ Ὄνοι ἄγριοι ἔστησαν ἐπὶ νάπας καὶ εἵλκυσαν ἄνεμον. (Ἱερ. ιδ'. 6.) ἕλκουσι δὲ τὸν ἄνεμον, ἵνα μὲ αὐτὸν καταψυχήσουν ὀλίγον τὴν δίψαντους, μὲ τὸ νὰ μὴν εὑρίσκουν νερόν. (1)

12 : „ Ἐπ' αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
„ κατασκηνώσει.

Κοντὰ, λέγει, εἰς τὰ νερὰ καὶ εἰς τὰς ἄκρας τῶν ποταμῶν, θέλουν κατοικήσουν τὰ πουλία: ὅσα δηλαδὴ ἀγαποῦν τὰ νερὰ, καθὼς εἶναι ἡ χήναις, ἡ πάπιαις, καὶ ἄλλα ὅμοια.

„ Ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φω-
„ νήν.

Τὰ νερὰ, λέγει, ὁποῦ εὐγαίνουν ἀπὸ τὰς πέτρας, αὐτὰ θέλουν δώσουν φωνήν· διατὶ αὐτὰ κάμνοντα ἦχον μὲ τὸ ὀγλίγωρον τρέξιμόν τους, τὰ μὲν ζῶα σχεδὸν προσκαλοῦσιν εἰς τὸ νὰ ὑπάγουν νὰ πίουν· τοὺς δὲ ἀνθρώπους παρακινοῦν νὰ ὑμνοῦσι τὸν Θεὸν, ὅς τις μέσα ἀπὸ τὰς ξηρὰς πέτρας ἀναβλύζει πλουσίως τὴν ὑγρὰν φύσιν τοῦ νεροῦ. (2)

13 : „ Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερῴων αὐ-
„ τοῦ.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ποτίζεις τὰ βουνὰ ἀπὸ τὰς νεφέλας· ταύτας γὰρ ὀνομάζει ὑπερῷα. ἀνίσως δὲ τὰ βουνὰ ποτίζωνται, φανερὸν ὅτι καὶ οἱ κάμποι

---

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος τροπολογικῶς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων· „ Θηρία τοῦ ἀγροῦ: τουτέςι τοῦ κόσμου, τοὺς ἁμαρτωλοὺς καλεῖ· ἐπειδὴ καθάπερ τὰ ἐν ἀγρῷ θηρία χειροήθη γενέσθαι δύναται, οὕτω καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ μεταβληθῆναι· διόπερ καὶ ποτίζεται τοῖς προφητικοῖς ὕδασιν· ὀνάγρους δὲ τοὺς μηκέτι νωτοφοροῦντας τὴν ἁμαρτίαν ἐκάλεσεν, ἐλευθερωθέντας δὲ αὐτῆς· διόπερ αὐτοὺς καὶ διψῶντας τῶν νοητῶν ὑδάτων εἰσήγαγε· τούτους ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰὼβ ἠνίξατο· „ Τίς δέ ἐςιν ὁ ἀφεὶς ὄνον ἄγριον ἐλεύθερον; δεσμοὺς δὲ αὐτοῦ τίς ἔλυσεν; (Ἰὼβ. λθ'. 5.) λέγει δὲ ὁ Αἰλιανός (Βιβλ. ιδ'. κεφ. 1. περὶ ζώων ἰδιότητος) ὅτι ἡ τῶν Μαυρουσίων ὄναγροι εἶναι ταχύτατοι εἰς τὸ τρέξιμον τόσον, ὁποῦ φαίνονται πῶς εἶναι πτερωτοί· ὀγλίγωρα δὲ ἀποκάμνουσιν· ὅθεν ςέκουν ἀκίνητοι, ὡσὰν νὰ ἦτον δεδεμένοι· εὐγάνουσι δὲ ἀπὸ τὰ ὀμμάτιάτων δάκρυα θολερὰ, ὄχι τόσον διατὶ ἔχουν νὰ θανατωθοῦν ἀπὸ τοὺς κυνηγοὺς, ὅσον διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ποδῶν τους· οἱ δὲ κυνηγοὶ βαλόντες σχοινίον εἰς τὸν λαιμόν τους, καὶ δέσαντες αὐτοὺς ὀπίσω τῶν ἵππωντους, τραβίζουν αὐτοὺς ὡς αἰχμαλώτους. Μαυρούσιοι δὲ εἶναι οἱ νῦν καλούμενοι Μῶροι.

(2) Ἔφη δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τινὲς τοῦτο (τὸ ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνὴν) περὶ τῶν ὀρνίθων γεγράφθαι λέγουσιν, οἷον περδίκων, ἢ ἑτέρων τινων τῶν τοιούτοις ἐμφιλοχωρούντων τόποις· τινὲς δὲ τὰ ὕδατα νοοῦσι, τὰ ἐν μέσῳ τῶν πετρῶν ἠχοῦντα· καὶ γὰρ πάνυ τερπνὸν, κελαρύζοντας χειμάῤῥους ἰδεῖν, καὶ ἠρέμα ὕδωρ ψοφοῦν καὶ ταῖς ψηφίσιν ἐγκροῦον, καὶ ζέφυρον πνέοντα, καὶ διὰ τῶν φύλλων συρίζοντα· πόσης ταῦτα μουσικῆς οὐ βελτίω; ποίας λύρας; ποίας κιθάρας; καὶ μάλα εἰκότως· οὐ γὰρ ἐκ νευρῶν τέχνης ἀνθρωπίνης, ἀλλ' ἀπὸ ςοιχείων καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἡ ἁρμονία· δίδωσι δὲ τὰ ὕδατα φωνὴν, ἵνα μὴ ἁπλῶς πορευόμενα ἡσυχῆ, λανθάνῃ πολλάκις τὰ πολλὰ τῶν ἀλόγων· διὰ τοῦτο γὰρ ἦχον αὐτὰ προσέταξεν ἀποτελεῖν· ἵνα πόῤῥωθεν οἷον προσκαλῆται τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἐπειγόμενα ζῶα.

σοι, καὶ ὅλη ἁπλῶς ποτίζεται ἡ γῆ, ὅταν συμμέτρως ἄνωθεν δίδωνται παρὰ Θεοῦ διὰ τῶν νεφελῶν ἡ βροχαῖς. (1).

„ Ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται ἡ γῆ.

Ὅλη ἡ γῆ, λέγει: ἤγουν τὰ ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ γῆς ζῶα, θέλουν χορτάσουν ἀπὸ τοὺς καρποὺς τῶν ἔργων σου. οὕτω δὲ ὀνομάζει ὅλους τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, ὄχι μόνον καθὸ βλασάνουν μὲ τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ καὶ καθὸ οἱ τόποι, ὁποῦ γεννοῦν τοὺς τοιούτους καρποὺς, ἐργάσθησαν καὶ ἐκτίσθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν. μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ Εὐσέβιος, τὸ μὲν, ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερῴων, ἐνόησαν, ὅτι λέγεται διὰ μόνα τὰ βουνά· τὸ δὲ παρὸν ῥητὸν ἐννοοῦσιν, ὅτι λέγεται καὶ διὰ τὴν ἄλλην γῆν, ὅτι θέλει ποτισθῇ καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸν καρπὸν τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ: ἤτοι ἀπὸ τὴν βροχήν. ἥτις εἶναι ὡσὰν ἕνας καρπὸς τῶν οἰκονομιῶν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς ἐργάζεται καὶ συνάγει τὰς νεφέλας ἐκ τῶν ἀτμῶν τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν λιμνῶν, καὶ τῶν ποταμῶν, καὶ ὅλου τοῦ σοιχείου τοῦ ὕδατος. (2)

14 „ Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.

Ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν χρείαν, διὰ τὴν ὁποίαν γίνονται ἡ βροχαῖς. χορτάρι μὲν οὖν ὀνομάζουν μερικοὶ, ἐκεῖνο ὁποῦ βλασάνει εἰς τοὺς ἀγεωργήτους τόπους καὶ τὰ λιβάδια· χλόην δὲ, ἐκείνην ὁποῦ βλασάνει εἰς γεωργουμένους τόπους· καὶ τὸ μὲν χορτάρι ἐδόθη νὰ τὸ τρώγουν τὰ ἐλεύθερα καὶ ἄγρια κτήνη τὰ χορτοφάγα· τὴν δὲ χλόην ἐδόθη νὰ τὴν τρώγουν τὰ ζῶα, ὁποῦ δουλεύουν καὶ ὑπηρετοῦν τοὺς ἀνθρώπους: ἤγουν τὰ βόδια, τὰ ἄλογα, οἱ γαϊδάροι, τὰ πρόβατα, τὰ κατζίκια, καὶ τὰ ὅμοια ἄλλα· ταῦτα γὰρ ὅλα ὠνομάσθησαν ἀπὸ τὸν Δαβὶδ δουλεία τῶν ἀνθρώπων· διατὶ δουλεύουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὑπηρετοῦν εἰς διαφόρους χρείας αὐτῶν, κατὰ τὸν Χρυσόσομον καὶ Θεοδώριτον. Μερικοὶ δὲ πάλιν ἄλλως ἐξήγησαν· καὶ χορτάρι μὲν ἐνόησαν ἐκεῖνο, ὁποῦ δὲν κάμνει κανένα καρπὸν χρήσιμον εἰς τροφὴν τῶν ἀνθρώπων· χλόην δὲ ἐκείνην, ὁποῦ κάμνει καρπὸν χρήσιμον εἰς τροφὴν τῶν ἀνθρώπων. καὶ τὸ μὲν χορτάρι βλασάνει διὰ τροφὴν τῶν κτηνῶν· ἡ δὲ χλόη βλασάνει διὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν δουλείαν τῶν ἀνθρώπων· καθότι ἡ γῆ δουλεύει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἔγινε. (3)

„ Τοῦ

(1) Κατὰ μὲν τὸν Χρυσόσομον· „ Τινὲς λέγουν, ὅτι ἐξ ἐκείνου τοῦ ὑπερουρανίου ὕδατος ἀποῤῥήτως ϗ ἡμῖν ἀφανῶς ὄμβροι γίνονται (καθὼς ϗ ὁ Μητροφάνης Σμύρνης διϊσχυρίζεται ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς Β΄. τοῦ Πέτρου ἐπισολῆς, ὅτι τὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ὕδωρ ἐξ ἐκείνου τοῦ ὕδατος γέγονε) τοῦτο γάρ ἐσιν ἐκ τῶν ὑπερῴων αὐτοῦ· ἐπεὶ ϗ ἀρχόμενος ἔλεγεν· „ Ὁ σεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῷα αὐτοῦ: τοῦ οὐρανοῦ δηλαδή· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· Ὑπερῷά ἐσιν ὁ ἀήρ· λέγει γάρ· „ Εἰμήτῳ φίλον ὑπερῷα Θεοῦ, ὡς παρ' αὐτοῦ πεποιημένα τὸν ἀέρα νοεῖν τοῖς νέφεσι περιβαλλόμενον· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Ὄρη ἀναγωγικῶς ἐννοεῖ τοὺς Προφήτας, οἵτινες οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐξ οὐρανῶν (οὓς ὁ Θεὸς ὑπερῷα τῆς κτίσεως ἔθετο) ἔχουσι τὴν χορηγίαν τοῦ Πνεύματος.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόσομος λέγει· „ Τινὲς μὲν οὖν τὸν ὑετὸν καρπὸν τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ νομίζουσιν· ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτον μόνον φημι, ἀλλὰ ϗ ἥλιον ϗ ἀέρα ϗ τροπὰς ϗ ὥρας· ἂν γὰρ μὴ πάντων ἐμπλησθῇ τούτων ἡ γῆ, οὐκ ἂν δύναιτο πρὸς ἀκμὴν τὸν καρπὸν ἀγαγεῖν· ὁ δὲ Ἡσύχιος ἔργα τοῦ Θεοῦ φησιν, οὐ μόνα τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ ϗ τὰ σημεῖα ϗ θαύματα, ὧν καρπὸς τὸ Εὐαγγέλιον, ἐξ οὗ τὸν ἄνθρωπον θεογνωσίᾳ ἐχόρτασε· τὸ αὐτὸ λέγει σχεδὸν ϗ ὁ Εὐσέβιος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „ Ἐνταῦθα καλὸν εἰπεῖν πρὸς τὸν τοὺς ὁμογενεῖς καταδουλούμενον· μία δουλεία τῶν ἀνθρώπων, τὰ ἄλογα· σοὶ δὲ ταῦτα ὀλίγα· διὸ τὴν φύσιν δουλείᾳ ϗ κυριότητι σχίσας, αὐτὴν ἑαυτῇ δου-

„ Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς.

Ἡ γῆ, λέγει, θέλει χορτάσει ἀπὸ τὴν βροχὴν, διατί, διὰ νὰ βλαστήσῃ σιτάρι, καὶ διὰ τοῦ σιταρίου νὰ γεννήσῃ ἄρτον, τὸν ἐκ τοῦ σιταρίου κατασκευαζόμενον. (1)

ιε : „ Καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀν-
„ θρώπου.

Καὶ ὁ οἶνος, λέγει : ἤγουν τὸ κρασὶ, εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀναπαύων, τρέφων, θερμαίνων, καὶ χαροποιῶν αὐτήν. καρπὸς δὲ εἶναι καὶ τὸ κρασὶ τῆς γῆς. διατὶ ἀπὸ τὴν γῆν βλαστάνει ἡ ἄμπελος. ἀπὸ δὲ τὸν καρπὸν τῆς ἀμπέλου ὁ οἶνος κατασκευάζεται. (2)

„ Τοῦ ἱλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ.

Ἡ γῆ, λέγει, χορταίνει ἀπὸ τὴν βροχὴν, διὰ νὰ ποτισθοῦν αἱ ἐλαῖαι· καὶ ἐκ τῶν ἐλαιῶν νὰ γένῃ τὸ ἔλαιον, τὸ ὁποῖον ἀπαλύνει καὶ φαιδρὸν δείχνει τὸ σκληραγωγηθὲν πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὁποῦ τὸ τρώγει, ἢ τὸ ἀλείφεται·

„ Καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στη-
„ ρίζει.

Τὸ μὲν κρασὶ εὐφραίνει καὶ χαροποιεῖ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἄρτος : ἤτοι τὸ ψωμὶ στηρίζει καὶ δυναμόνει αὐτὴν, ὅταν ἦναι ἀποκαμωμένη ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ πεῖναν· καρπὸς δὲ τῆς γῆς εἶναι καὶ τὸ ψωμί· διότι ὁ Θεὸς ὡς δημιουργὸς ὅλων τῶν κτισμάτων, ὅλα τὰ προνοεῖται, καὶ ἄλογα καὶ λογικὰ, καὶ ἔμψυχα καὶ ἄψυχα· διὰ τοῦτο γὰρ χορταίνει τὴν γῆν ἀπὸ τὴν βροχὴν, ἵνα ἡ γῆ παχυνθεῖσα καὶ δυναμωθεῖσα, βλαστήσῃ τὴν ἁρμοδίαν τρο-

---

δουλεύειν καὶ κυριεύειν ἐποίησας, τὸν καθ' ὁμοιότητα Θεοῦ ὄντα καὶ πάσης γῆς ἄρχοντα· τίς ὁ ἀπεμπολῶν; τίς ὁ ὠνούμενος; μόνου Θεοῦ τὸ δυνηθῆναι τοῦτο· μᾶλλον δὲ, οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· ἀμεταμέλητα γὰρ αὐτοῦ τὰ χαρίσματα· εἰδὲ ὁ Θεὸς οὐ δουλοῖ τὸ ἐλεύθερον, τίς ὁ ὑπερτιθεὶς τοῦ Θεοῦ τὴν ἑαυτοῦ δυναστείαν; εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Πλὴν ἀρκεῖ δουλεύειν τοῖς ἐλευθέροις· καὶ τοσοῦτον εἶναι τὸ διάφορον, ὥστε τοῦ αὐτοῦ χοὸς τὸ μὲν, κρατεῖν· τὸ δὲ, ἄρχεσθαι· μὴ βαρυνέσθω δὲ ὁ ζυγὸς, μηδὲ τῆς πρώτης ἡμῶν ἁμαρτίας τὸ ἐπιτίμιον.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τίνος χάριν εἰπὼν ὁ Δαβίδ· „ Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι, προσέθετο τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς; ὅτι τὸ αὐτὸ σπέρμα κοινὴ γίνεται ἐδωδὴ καὶ ἀνθρώποις καὶ ἀλόγοις· σκόπει δέ· καταβάλλεται σῖτος, τέως μὲν ἀνθρώπων τροφὴ μόνον· ἐπειδὰν δὲ βλαστήσῃ, ἄνεισι καὶ τὴν τῶν ἀλόγων τροφήν· ὥσπερ γὰρ αὐτὸ τὸ εἶναι δι' ἡμᾶς ἔλαβε τὰ ζῶα· οὕτω καὶ ἡ τροφὴ αὐτῶν, ἐκ τῆς ἡμετέρας τροφῆς ἔχει τὴν ἀρχήν. ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Πρῶτον μὲν βλάστησις, εἶτα βοτάνη καὶ χλόη, εἶτα χόρτου αὔξησις, ἔπειτα ἡ τοῦ σπέρματος τελείωσις· ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Γῆν ἐννοεῖ τὸ κυριακὸν σῶμα· ἐκεῖθεν γὰρ τὸν ἄρτον τὸν μυστικὸν ἐξήγαγεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Φυσικὸν μὲν καὶ νηφάλιον ποτὸν ἀναγκαῖον διψῶσίν ἐστι τὸ ὕδωρ· ὁ δὲ οἶνος, χρήσιμον· κιρνᾶσθαι δὲ ἄριστον ὕδατι πλείστῳ τὸν οἶνον· θερμὸς γὰρ ὢν, καὶ χυμοὺς ἔχων ἡδεῖς, κεκραμένως ἐμμελῶς, τὰ μὲν αἰσχρὰ τῶν περιττωμάτων διατήκει θερμότητι· τοὺς δὲ δρυμεῖς καὶ φαύλους χυμοὺς ταῖς εὐωδίαις κεράννυσιν· εὖ γοῦν ἐκεῖνο εἴρηται· „ Ἀγαλλίαμα ψυχῆς καὶ εὐφροσύνη καρδίας, οἶνος ἔκτισται ἀπ' ἀρχῆς πινόμενος ἐν καιρῷ αὐτάρκης· πικρία δὲ ψυχῆς οἶνος πινόμενος πολὺς ἐν ἐρεθισμῷ καὶ ἀντιπτώματι· (Σειρ· λα'. 33.) ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Οὐ γὰρ εἶπε τρέφει σῶμα· καίτοι καὶ τοῦτο ποιεῖ· ἀλλὰ δεικνὺς διπλῆν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν φησίν· „ Εὐφραίνει καρδίαν· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἰσίδωρος· „ Ὁ οἶνος φάρμακον καὶ παραμυθία τις γίνεται μετρίως πινόμενος, καὶ πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος· ὁ δὲ ταύτης ἐπέκεινα, ἄσωτος καὶ ὑβριστὴς, καὶ ἀκόλαστος κέκληται· „ Ἀκόλαστον γὰρ οἶνος καὶ ὑβριστικὸν μέθη (Παρ. κ'. 1.) ὥστε ἐὰν τὸν ὅρον ἐξέλθῃς καὶ μὴ μέτρῳ πίνῃς, τὸ φάρμακον δηλητήριον γέγονε· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Οἶνος ὁ μυστικὸς εὔδηλον· ὅθεν οὐδὲ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καρδίαν εὐφραίνει· ἔχει γὰρ ἁμαρτημάτων ἄφεσιν. (τῶν συγγνωστῶν δηλαδὴ) ἐφ' ᾧ μάλιστα ἡ καρδία τῶν ἀνθρώπων εὐφραίνεται.

τροφὴν εἰς ὅλα τὰ ζῶα. (1)

16: „ Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πε„ δίου· αἱ κέδροι τοῦ λιβάνου, ἃς „ ἐφύτευσας.

Απὸ τὴν βροχὴν, λέγει, ὁποῦ ἔχει νὰ χορτάσῃ ἡ γῆ, ἀπὸ αὐτὴν ἔχουν νὰ χορτάσουν καὶ νὰ χλοηφορήσουν καὶ ὅλα τὰ φυτὰ τῆς γῆς, καὶ τὰ διάφορα δένδρα. ὁμοίως καὶ οἱ κέδροι τοῦ βουνοῦ τοῦ καλουμένου λιβάνου. διὰ μέσου δὲ τῶν κέδρων, οἱ ὁποῖοι εἶναι δένδρα πλέον ὀνομαστὰ, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ καὶ ὅλα τὰ διάφορα δένδρα, τὰ ὁποῖα ἐφύτευσας, λέγει, ἐσὺ Κύριε, μὲ τὴν προσαγήν σου. (2)

17: „ Ἐκεῖ στρουθία ἐννοσσεύσουσι· τοῦ „ Ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν.

Επάνω, λέγει, εἰς τὰ φυτὰ καὶ δένδρα καὶ κέδρους, θέλουν κατασκευάσουν τὰ μικρὰ πουλάκια τὰς φωλεάς των. διὰ μέσου δὲ τῶν μικρῶν πουλακίων, νόησον σὺ ἀγαπητὲ, καὶ τὰ λοιπὰ πουλία· ἐπειδὴ τὰ δένδρα δὲν εἶναι μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους χρήσιμα, ὕλην διδόντα εἰς κατασκευὴν οἰκιῶν καὶ καραβίων, ἀλλὰ εἶναι χρήσιμα καὶ εἰς τὰ πουλία, διὰ νὰ πετοῦν εἰς αὐτὰ, διὰ νὰ κάθωνται ἐπάνω νὰ κελαδοῦν, καὶ διὰ νὰ κατασκευάζουν ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὰς φωλεάς των. τὸ δὲ πουλίον τὸ ὀνομαζόμενον Ἐρωδιὸς, αὐτὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ ἄλλα, κατασκευάζει ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα τὴν φωλεάν του. (3).

18: „ Ὄρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέ„ τρα καταφυγὴ τοῖς λαγωοῖς.

Βλέπε ἐδῶ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς καὶ τὰ ὑψηλὰ βουνὰ, καὶ ἡ πέτραις εἶναι χρήσιμα· ὅλα γὰρ τὰ ποιήματά του προνοεῖται καὶ φροντίζει ὁ Θεὸς, ἕως καὶ αὐτὰ τὰ μικρότατα καὶ εὐτελέστατα ζῶα· διατὶ ἂν

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Πρότερον μέν τοι τὰ συνεκτικώτερα τῆς ζωῆς ἡμῶν μνήμης ἠξιώθη, ὅσα τοῖς οἰκείοις καρποῖς τὸν ἄνθρωπον δεξιούμενα, ἄφθονον παρασκευάζει τὴν δίαιταν· ἄρτος τὴν ζωὴν παρέχει· οἶνος μετὰ τούτου καὶ παραμυθίαν ἀθυμίας ἐπινοεῖ· τὸ ἔλαιον εὐεκτεῖν παρασκευάζει· καὶ τὴν ἰσχὺν ἐπιτείνει, ἀλειφῇ κεχρημένων ἡμῶν. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἱλαρύνεται δὲ καὶ φαιδρύνεται τὸ πρόσωπον τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἐλαίῳ τῷ θρεπτικῷ τοῦ θείου φωτὸς, καὶ λύοντι τὰς νόσους καὶ τοὺς πόνους τῆς ψυχῆς· ἐπινοίᾳ μόνῃ διαφέροντι τοῦ ἀποδοθέντος οἴνου· ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ λόγος, ὥσπερ ἄμπελος, οὕτω καὶ ἐλαία ἐστι· ἐγώ φησιν, ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ· ἡ γὰρ αὐτοῦ διδασκαλία κατὰ διάφορον σχέσιν οἶνός τε καὶ ἔλαιόν ἐστι καὶ ἄρτος. ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐν τῷ χαρίσματι τῆς χορηγίας τοῦ Πνεύματος· ἐν αὐτῷ γὰρ τὰ πρόσωπα τῶν πιστῶν ἱλαρύνεται· ἐπειδὴ ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἀγάπη χαρά· καθὼς ὁ Παῦλός φησι· στηρίζει δὲ ὁ μυστικὸς ἄρτος τὴν καρδίαν, πεποίθησιν αὐτῷ παρέχων, ὅτι σῶμα καὶ ἡμεῖς Χριστοῦ τῇ τοῦ μυστικοῦ σώματος μεταλήψει, γινόμεθα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Καὶ τὰ ἄκαρπα δένδρα τοῦ Θεοῦ ἐστιν· ὅταν δὲ λέγῃ, ὅτι ἐφύτευσε, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι οὐκ ἀνθρώπων πόνος, οὐδὲ ἐπιμέλεια γεωργίας, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πρόσταγμα, τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐγχειρισθὲν τῇ φύσει τῆς γῆς, τὴν τοιαύτην βλάστησιν αὐτοῖς δίδωσι. ἀλλὰ καὶ ὁ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ἑβραῖος καὶ οἱ λοιποὶ, ξύλα τοῦ Κυρίου εἶπον· διὰ τοῦτο, καθὸ αὐτοφυῆ καὶ οὐ χειρόκμητα, ἀλλὰ θείῳ λόγῳ βλαστήσαντα· ξύλα δὲ ἀναγωγικῶς ὁ Ἡσύχιος ἐνόησε· „ Τοὺς μελετῶντας τὸν νόμον ἡμέρας καὶ νυκτός· τοὺς παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων ὡς ξύλον πεφυτευμένους· οἵτινες χορτάζουσι θεογνωσίας· κέδρους λιβάνου δὲ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν ἡρμήνευσεν, ὧν ὁ λίβανος σύμβολον ὡς γέμων εἰδώλων· οἵτινες φυτευθέντες παρὰ τῷ ἁγίῳ Βαπτίσματι καὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ μελετήσαντες, θεογνωσίας χορτάζονται. καὶ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι οὐ περὶ ξύλων ὁ λόγος· περὶ ἁγίων δὲ μᾶλλον τῶν ἐρριζωμένων τῇ πίστει καὶ καρποφορούντων ἐν δικαιοσύνῃ. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Λέγει δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· „ Ὅτι ὁ Ἐρωδιὸς κατασκευάζει τὴν φωλεάν του ἐν ταῖς ὑψηλοτάταις ἐλάταις. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Καὶ τοῦτο δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἔργον, ὅτι οὐ πᾶσι πάντα δένδρα ἐπιτήδεια

ἦν τὰ βουνὰ καὶ ἡ πέτραις δὲν ἐγίνοντο, διὰ νὰ κρύπτωνται τὰ ζῶα εἰς αὐτὰ, βέβαια πρὸ πολλοῦ ἤθελαν ἐκλείψουν τὰ διάφορα γένη καὶ εἴδη τῶν χορτοφάγων ζώων, κατατρωγόμενα ἀπὸ τὰ σαρκοφάγα θηρία. (1)

19: „ Ἐποίησε σελήνην εἰς καιρούς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἔκαμε τὴν Σελήνην: ἤγουν τὸ φεγγάρι διὰ νὰ φωτίζῃ εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός. ὅθεν ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβίδ· „ Τὴν Σελήνην καὶ τοὺς ἀςέρας εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτός. (Ψαλ. ρλε'. 9)

„ Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ.

Ὁ ἥλιος, λέγει, γνωρίζει πότε νὰ βασιλεύσῃ. γνωρίζει δὲ τοῦτο, ὄχι ὡς ἔμψυχος καὶ λογικὸς, ἀλλὰ καθὸ δὲν ὑπερβαίνει τὸν ὅρον, ὁποῦ ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν, νὰ φαίνῃ μὲν τὴν ἡμέραν, νὰ κρύπτεται δὲ τὴν νύκτα· ἀλλὰ ὡσὰν λογικὸς, ἤξευρει τὴν προςαγὴν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μεταφορικὸν δὲ εἶναι τὸ ἔγνω, μεταφερόμενον ἀπὸ τὰ λογικὰ εἰς τὰ ἄλογα καὶ ἄψυχα. δηλοῖ δὲ ἐδῶ τὸ, ἐνεργεῖ: ἤγουν ὁ ἥλιος ἐνεργεῖ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν του. (2)

20: „ Ἔθου σκότος καὶ ἐγένετο νύξ.

Σὺ

θεια πρὸς καταγωγήν· ἀλλ' ὥσπερ αἱ τροφαὶ τῶν πετεινῶν ϗ αἱ ἐνέργειαι ϗ οἱ βίοι διάφοροι, οὕτω ϗ αἱ οἰκίαι· προσθέττει δὲ ὁ θεῖος Μάξιμος· „ Ὅτι ὁ Ἐρωδιὸς τόσην σωφροσύνην ἔχει, (καθὼς λέγουν οἱ ἱςορικοί) ὥςε ὁποῦ, ὅταν μέλλῃ νὰ συνουσιασθῇ μὲ τὸ θηλυκὸν, πενθεῖ ϗ κλαίει τεσσαράκοντα ἡμέρας· ϗ πάλιν ἀφ' οὗ συνουσιασθῇ, κλαίει ἄλλας τεσσαράκοντα· ἔχει δὲ τὴν φωλεάν του ὑψηλὰ, ὥςε νὰ μὴ σκιάζεται ὑπότινος· παράδειγμα ζωντανὸν τῆς σωφροσύνης, ἡ ὁποία ἡγεῖται ϗ ὑπερέχει πολλῶν ἀρετῶν. ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Στρουθία ὀνομάζει τὰς παρὰ τοῦ Διαβόλου ϗ τῶν αὐτῷ συμπραττόντων διωκομένας ψυχὰς, δι' εὐσέβειαν δυνηθείσας τὰς αὐτοῦ παγίδας διαφυγεῖν· περὶ ὧν ὁ Δαβὶδ εἴρηκεν· „ Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς ςρουθίον ἐῤῥύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων. Ἐρωδιὸν δὲ ὀνομάζει τὸν Πέτρον· ἐπειδὴ τῷ Χριςῷ διηνεκῶς ἠκολούθει· ϗ ὥσπερ ὁ Ἐρωδιὸς ἡγεῖται τῶν ςρουθίων: οὕτω ϗ ὁ Πέτρος τῶν ἄλλων Μαθητῶν ϗ Ἀποςόλων· ϗ ὥσπερ ὁ Ἐρωδιὸς δείκνυσι τοῖς ςρουθίοις, πῶς χρὴ τῶν παγίδων ὑπεράλλεσθαι τῶν θηρευτῶν: οὕτω ϗ ὁ Πέτρος τῇ ἀρνήσει παγιδευθεὶς, διὰ μετανοίας τὴν παγίδα ἐξέφυγε ϗ τοὺς ἄλλους μετανοεῖν διδάσκει.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ἐπειδὴ γὰρ τὸ δειλὸν τῆς φύσεως, τὰς ἐλάφους, ϗ τοὺς λαγωοὺς προδίδωσι, ϗ πᾶσι ποιεῖ τοῖς θηραταῖς εὐχειρώτους, ϗ ταχύτητα ποδῶν, ϗ ἀσφάλειαν τόπων ἐχαρίσατο (ὁ Θεός·) ὡς εἰθάτερον ἦν, τὸ ἕτερον ἄχρηςον ἦν. ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει ὑψηλότερον· „ Μιμεῖται τὴν ἔλαφον ϗ ὁ διαγνωςικὸς νοῦς, καθάπερ ὄρη τὰ ὕψη τῶν θείων νοημάτων μεταδιώκων, ϗ τὰ ἐμφωλεύοντα τῇ φύσει τῶν ὄντων πάθη ἰοβόλων δίκην τῷ λόγῳ διαφθείρων τῆς κρίσεως. ὁ δὲ Βασίλειός φησι· „ Τὸ δὲ ςερέωμα τῆς εἰς Χριςὸν πίςεως καταφυγὴ γίνεται τοῖς λαγωοῖς πέτρα, περὶ ἧς εἴρηται· „ Ἐν πέτρᾳ ὕψωσάς με. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Τὸ γένος τῶν ἐλάφων πολεμίως ἔχει πρὸς τὸ τῶν ὄφεων γένος· σπεύδουσι γὰρ ἀνελεῖν αὐτούς· τοιοῦτοι δὲ πάντες οἱ Χριςοῦ Μαθηταὶ ἑτοίμως ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοήν· ἔσχον δὲ ϗ τὴν κατὰ τῶν νοητῶν ὄφεων δύναμιν ἐκ τοῦ ὀρέξαντος ἐξουσίαν αὐτοῖς πατεῖν ἐπάνω ὄφεων ϗ σκορπίων, ϗ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Ἐλάφους μὲν, τοὺς δικαίους νοεῖ· ἐπειδὴ καθαρὰ ζῶα αἱ ἔλαφοι τυγχάνουσι· λαγωοὺς δὲ, τοὺς Ἐθνικοὺς ϗ ἁμαρτωλούς· ἐπειδὴ οἱ λαγωοὶ ἀκάθαρτα ζῶα ϗ ἀσθενῆ εἰσιν· „ Οὐκ ἔδεσθε γάρ φησι τὸν κάμηλον ϗ τὸν ὗν ϗ τὸν δασύποδα· ἤτοι τὸν λαγωόν (Δευτερ. ιδ'. 7.) ὅθεν ϗ ὁ Σύμμαχος εἶπε· „ Πέτρα καταφυγὴ τοῖς χοιρογρυλλίοις· οἱ δὲ χοιρογρύλλιοι ἀκάθαρτά εἰσι· διὸ λέγει ὁ Σολομών· „ Καὶ οἱ χοιρογρύλλιοι ἔθνος οὐκ ἰσχυρὸν, οἳ ἐποιήσαντο ἐν πέτραις τοὺς ἑαυτῶν οἴκους· (Παρ. λ'. 26.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Δι' οὐδὲν ἕτερον τὴν σελήνην γεγενῆσθαί φησιν, ἢ πρὸς ἀριθμὸν ϗ διάγνωσιν μηνῶν τε ϗ ἡμερῶν· τὸ γὰρ εἰς καιροὺς, τοῦτο δηλοῖ· ϗ ἐν τῇ Γενέσει δὲ, γέγραπται περὶ τῶν φωςήρων· „ Ἔςωσαν εἰς σημεῖα ϗ εἰς καιρούς· εἰς σημεῖα μὲν, κατὰ τὸν Βασίλειον, ἐπομβρίας, αὐχμῶν, πνευμάτων κινήσεως· εἰς καιροὺς δὲ, τὰς τῶν καιρῶν ἐναλλαγὰς, χειμῶνος, ἔαρος, θέρους, ϗ μετοπώρου. ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Σελήνην ἐννοεῖ τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν, ἥν τινα μέχρι καιρῶν τοῦ νόμου ϗ τῶν Προφητῶν ἔθετο ὁ Θεός· ἥλιον δὲ τὸν Χριςόν· ὅς τις ἔγνω τὴν ἑαυτοῦ δύσιν· τὸν γὰρ καιρὸν, καθ' ὃν προσῆκε τὸ πάθος οἰκονομῆσαι, ἐγίνωσκεν.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ὥρισας νὰ γίνεται σκότος, τὸ ὁποῖον παρυφίσταται, ὅταν ἀναχωρῇ καὶ βασιλεύῃ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. τὸ δὲ σκότος πάλιν, ἔγινε νύξ. ὅθεν εἶπεν ὁ Μωϋσῆς· „Καὶ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς, ἡμέραν· καὶ τὸ σκότος ἐκάλεσε, νύκτα, (Γεν. ά. 5.) (1)

„Ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ.

Βλέπε ἐδῶ ἀγαπητὲ ἀναγνῶστα, τὴν χρησιμότητα ὁποῦ ἔχει ἡ νύκτα· διατὶ αὐτὴ δὲν προξενεῖ μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀνάπαυσιν· οὐδὲ κάμνει αὐτοὺς δυνατωτέρους διὰ τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἀναπαύσεως, ἀφ' οὗ τοὺς παραλάβῃ κουρασμένους ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ θηρία δίδει παῤῥησίαν νὰ περιπατοῦν, διὰ νὰ εὑρίσκουν τὴν ἀναγκαίαν τροφήν τους. (2).

21: **„Σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἁρπάσαι καὶ „ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν αὐ„τοῖς.**

Εἰς τὸν καιρὸν, λέγει, τῆς νυκτὸς περιπατοῦν τὰ λεοντάρια, καὶ τῶν λεονταρίων τὰ παιδία ἀρουλιῶνται καὶ φωνάζονται μὲ ἀγρίαν φωνὴν διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην: διὰ νὰ ἁρπάσουν δηλαδὴ καὶ νὰ εὕρουν τὴν ἀναγκαίαν τροφήν τους, τὴν παρὰ τῷ Θεῷ οὖσαν, ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ διδομένην εἰς αὐτά· ἀπὸ τὸν Θεὸν γὰρ δίδεται ἡ τροφὴ ὅλων τῶν ζώων. ὅθεν ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβίδ· „Ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκὶ (Ψαλ. ρλέ. 25) (3) ἢ λέγει, ὅτι τὰ λεοντάρια φωνάζοντα, ζητοῦν τρόπον τινὰ ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν τροφήν τους. διατὶ πολλαῖς φοραῖς πολλοὶ ἄνθρωποι παρετήρησαν καὶ εἶδον πολλὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ὅταν πεινοῦν, ἢ διψοῦν, ἀσηκόνουν τὴν κεφαλήν τους εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ μὲ ἀπόῤῥητον λόγον ἐπικαλοῦνται τὸν ποιητὴν διὰ νὰ τοὺς δώσῃ τροφήν· ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ Δαβίδ· „Διδόντι τοῖς κτήνεσι τρο-

---

σχεν, ὥστε πρὶν μὲν ἐλθεῖν τοῦτον λέγειν· „Οὔπω ἥκει ἡ ὥρα· ὅτε δὲ ἐν τῷ προσήκοντι καταλαβὼν ἦν, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, φησιν, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἔλαττον μέρος τῆς διὰ φωτὸς εὐεργεσίας, τὸ ἀναπαῦσαι κάμνοντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ παραχωρῆσαι τῇ νυκτί. λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „Ὅπερ ἐν ἡμέρᾳ ἐστιν ἡ σκιὰ, τοῦτο οἴεσθαι χρὴ ἐν νυκτὶ τοῦ σκότους εἶναι τὴν φύσιν· οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι κατὰ τὴν φύσιν, ἢ σκίασμα γῆς· τὸ δὲ σκότος, οὐκ οὐσία τις ἐστιν, ἀλλὰ συμβεβηκός· φωτὸς γὰρ ἐστι στέρησις· αὐτὸ γὰρ τὸ ἐστερῆσθαι φωτὸς, σκότος ἐκάλεσεν ὁ Θεός. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Τοῦτό, φησιν, ἵνα μὴ ἄλλον δημιουργὸν τῆς ἡμέρας καὶ ἄλλον τῆς νυκτὸς λογισώμεθα εἶναι· ὁ δὲ Ἡσύχιος· Σαφῶς φησι, τὸν τοῦ Σταυροῦ λέγει καιρὸν, ἐν ᾧ ἔδυνεν ὁ ἡμέτερος ἥλιος· τότε γὰρ σκότος ἀπὸ ὥρας ἕκτης ἕως ὥρας ἐνάτης ἐγένετο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „Ἐπειδὰν ἀναχωρήσῃ ὁ ἥλιός φησι, τότε τὰ θηρία ἀγελάζονται· καὶ ἔστι θαυμάσαι τοῦ Θεοῦ τὴν οἰκονομίαν, καὶ τὴν ἐν τοῖς θηρίοις διάταξιν· ὅταν γὰρ σὺ καθεύδῃς, τότε ἐκεῖνα τὴν ἔρημον ἔπεισι· καὶ ἡ νὺξ, σοὶ μὲν ἀνάπαυσιν πραγματεύεται, τοῖς δὲ θηρίοις ἄδειαν παρέχει, ὥστε τὰς πεινώσας ἐμπλῆσαι γαστέρας. ὑψηλότερον δέ φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· „Δρυμὸν ὀνομάζει συνήθως ἡ θεία Γραφὴ, τὸν ὑλώδη τῶν ἀνθρώπων βίον τὸν τὰ ποικίλα εἴδη τῶν παθημάτων ὑλομανήσαντα· ἐν ᾧ τὰ φθαρτικὰ θηρία φωλεύει καὶ κατακρύπτεται· ὧν ἡ φύσις ἐν φωτὶ καὶ ἡλίῳ ἀνενέργητος μένουσα, διὰ τοῦ σκότους τὴν ἰσχὺν ἔχει· μετὰ γὰρ τὸ δῦναι τὸν ἥλιόν φησιν ὁ Προφήτης (ὁ Δαβὶδ δηλαδὴ) νυκτὸς ἐπιγενομένης, ἐν αὐτῇ τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ τῶν φωλεῶν ἀναδύεσθαι· τοῖς γὰρ σκοτεινοῖς ἐχθροῖς καιρὸς εἰς τὴν κατὰ τῶν ψυχῶν ἐπιβουλὴν ἡ νὺξ γίνεται καὶ τὸ σκότος· ἐν ᾗ τὴν πονηρὰν βρῶσιν αὐτῶν ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ ποιμνίων ἐργάζονται.

(3) Εἶπε δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „Λέγεται καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ λέοντες, ὅταν ἴδωσί τι τῶν ἀσθενεστέρων ζώων, πρότερον ὠρύονται· καὶ οὕτως ἐκεῖνο καταπλήξαντες, ἐπιτρέχουσι, καὶ θήραμα καὶ τροφὴν ποιοῦνται τὸ ληφθέν· διὰ τοῦτο τοίνυν κἀνταῦθα εἴρηται, ὅτι σκύμνοι ὠρύονται τοῦ ἁρπάσαι· ὁ δὲ Ἡσύχιος θηρία τοῦ δρυμοῦ καὶ σκύμνους τοὺς Δαίμονας λέγει· οἵτινες ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ὠρύοντο, νομίζοντες, ὅτι τότε ἔχουν καιρὸν κυνηγίου· διατὶ ἔβλεπον τὸν Ἰούδαν, ὁποῦ ἐπρόδωκε τὸν Κύριον· τὸν Πέτρον, ὁποῦ τὸν ἀρνήθη· τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους, ὁποῦ ἔφυγον καὶ ἐσκορπίσθησαν· ὠρύοντο λοιπὸν οἱ Δαίμονες διὰ νὰ ἁρπάσουν καὶ νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν Θεὸν τοὺς Ἀπο-

τροφὴν αὐτῶν ", καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν. (Ψαλ. ρμς'. 9.)

22: „ Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθη-
„ σαν. καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοι-
„ τασθήσονται.

Ὅταν, λέγει, ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος τὸ πρωΐ, εὐθὺς καὶ τὰ ζῶα ὅλα καὶ θηρία συμμαζόνονται, καὶ κρύπτονται μέσα εἰς τὰς φωλεάς των καὶ κατοικίας, ἐπειδὴ καὶ ἐκ φύσεως ἤξευρουν τὸν διωρισμένον εἰς αὐτὰ καιρὸν διὰ νὰ περιπατοῦν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

23: „ Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον
„ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ
„ ἕως ἑσπέρας.

Ὅταν, λέγει, ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, τὰ μὲν ἄλογα καὶ ἄγρια ζῶα συμμαζώνονται εἰς τὰς φωλεάς των, ὁ δὲ λογικὸς ἄνθρωπος σηκονόμενος ἀπὸ τὸν ὕπνον, εὐγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸν οἶκόν του διὰ νὰ δουλεύῃ τὸ ἔργον καὶ τέχνην του, ἕως τὸ ἑσπέρας· τότε γὰρ πάλιν γυρίζει εἰς τὸν οἶκόν του, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἀπὸ τὸν κόπον· ἤξευρει γὰρ, ὅτι ἡ μὲν ἡμέρα, ἐδιωρίσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὰ ἥμερα ζῶα· ἡ δὲ νύκτα, ἐδιωρίσθη εἰς τὰ ἄγρια ζῶα, ἵνα μὴ ἑνούμενα τὰ ἥμερα μὲ τὰ ἄγρια κατατρώγωνται καὶ διαφθείρωνται ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. (1)

24: „ Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου Κύ-
„ ριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας.

Ἐδῶ θαυμάζων καὶ ἐκπληττόμενος ὁ Προφήτης Δαβὶδ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, φωνάζει οὕτως ἐκ διαθέσεως. Πολλὰ ἐθαυμασώθησαν Κύριε, τὰ ἔργα σου καὶ ποιήματα· ἐπειδὴ αὐτὰ ἄλλο πρὸς ἄλλο συγκρινόμενον, καὶ ὅλα πρὸς ὅλα, καλῶς πάντα ἔχουσιν εἰς ἑνὸς κόσμου σύστασιν καὶ συμπλήρωσιν, ὡς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Καὶ ὅλα σου τὰ κτίσματα, τὰ ἔκαμες μὲ σοφίαν ἀκατάληπτον· διατὶ κανένα ἀπὸ αὐτὰ οὐδὲ τὸ μικρότατον, δὲν ἔγινε ματαίως καὶ

πε-

ποσόλους· ὅθεν ὁ Κύριος εἶπε· „ Σίμων Σίμων, ἐξῃτήσατο ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον, κἀγὼ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου.

(1) Προστίθησι δὲ ϗ ταῦτα ὁ Χρυσορρήμων· „ Καθευδόντων μὲν τῶν δεσποτῶν ἀνθρώπων, ἀνίσταται τὰ θηρία· ἀνισταμένων δὲ, ἀποπηδᾷ ϗ ἀναχωρεῖ· εἶδες εὐταξίαν δημιουργοῦ; διανέστη ὁ Δεσπότης, ϗ οὐδὲν εὑρίσκει τῶν λυμαινομένων· ἀλλὰ προλαβὼν ὁ ἥλιος πάντα συνήλασε τὰ ἐπιβουλεύοντα· καθάπερ γὰρ δραπέται ϗ φυγάδες ἀποπηδῶσι φαινομένου τοῦ Δεσπότου, ϗ εἰς τὰς ἰδίας καταδύσεις χωροῦσι, τοῦ ἡλίου ἀνίσχοντος· ὁ δὲ ἄνθρωπος τὸν τῆς προτεραίας διὰ τοῦ ὕπνου ἀποθέμενος κόπον, νεαρὸς αὖθις ἐν τοῖς ἔργοις ϗ πρόθυμος ἀπαντᾷ. ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Νὺξ, ϗ ἄνθρωπος ὕπνῳ συστέλλεται· ϗ τὰ θηρία παῤῥησιάζεται, ϗ ζητεῖ τροφὴν ἕκαστον τὴν διδομένην παρὰ τοῦ κτίσαντος· ἡμέρα, ϗ τὰ θηρία συνάγεται, ϗ ἄνθρωπος ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἐπείγεται, ϗ ἀλλήλοις ὑποχωροῦμεν ἐν τάξει, νόμῳ ϗ λόγῳ φύσεως. ὁ δὲ Ἡσύχιος τὴν ἐδικήν του ἀναγωγὴν ἀκολουθῶν λέγει, ὅτι ὅταν ὁ Χριστὸς ἀνέστη, συνήχθησαν μέν: ἤτοι ὑπεχώρησαν, ὡς εἶπεν ὁ Σύμμαχος. τὰ θηρία ϗ οἱ Δαίμονες εἰς τὰς ἑαυτῶν σκοτεινὰς μάνδρας· οἱ δὲ Ἀπόστολοι οἱ κεκρυμμένοι ὄντες διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἐξῆλθον ϗ ἐπαῤῥησιάσθησαν, λαβόντες θάῤῥος ἀπὸ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ· ϗ πάντες δὲ οἱ πιστοὶ μέχρις ἑσπέρας· ἤτοι μέχρι τέλους τῆς ζωῆς των ἐργάζονται τὸ οἰκεῖον ἔργον: ἤτοι τὴν ἀρετήν· ταύτην γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν εἰς ἐργασίαν ὁ Κύριος· ὑψηλότατα δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐνόησεν ὁ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος γράφων πρὸς τὴν Ξένην· „ Ἡμέρας δὲ διαυγασάσης, ϗ φωσφόρου ἀνατείλαντος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, κατὰ τὸν ἐν Ἀποστόλοις Κορυφαῖον, ἔξεισι κατὰ τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λόγιον, ὁ ὄντως ἄνθρωπος ἐπὶ τὴν ὄντως ἐργασίαν αὐτοῦ· ϗ τῷ φωτὶ χρώμενος ὁδῷ, ἄνεισιν, ᾗ ἀνάγεται ἐπ' ὄρη αἰώνια, ϗ τῶν ὑπερκοσμίων ἐν τούτῳ τῷ φωτὶ πραγμάτων

περιττῶς· ἀλλὰ ὅλα ἔχουσι λόγους καὶ αἰτίας καὶ τέλη θαυμασὰ, διὰ τὰ ὁποῖα ἐκτίσθησαν· ἀγκαλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ τέλη ταῦτα εἶναι ἀκατάληπτα. (1)

„Ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.

Ὅλη ἡ γῆ, λέγει, εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰ θαυμασὰ καὶ ἀγαθὰ κτίσματά σου Κύριε, καθὼς εἶπεν ὁ Θεοδώριτος. (2)

25: „Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ „εὐρύχωρος· ἐκεῖ ἑρπετὰ, ὧν οὐκ „ἔστιν ἀριθμὸς, ζῶα μικρὰ μετὰ „μεγάλων.

Ἰδοὺ, λέγει, αὕτη ἡ θάλασσα, ὁποῦ βλέπομεν, πόσον εἶναι μεγάλη! καὶ πόσον πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος! διατὶ εἰς αὐτὴν εὑρίσκονται τόσα ἑρπετά: ἤγουν τόσα ὀψάρια καὶ κήτη, τὰ ὁποῖα εἶναι κατὰ τὴν ποσότητα ἀναρίθμητα· ἐκεῖ εἰς τὴν θάλασσαν εὑρίσκονται ζῶα μικρὰ καὶ μεγάλα. (3)

26: „Ἐ-

ὢ τοῦ θαύματος! ἐπόπτης καθίσαται, μὴ διαζευγνύμενος, ἢ διαζευγνύμενος τῆς τηναρχὴν συμπροηγμένης ὕλης· ὡς οἶδεν ἡ ὁδός.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Ὅταν ἀκούσωμεν περὶ Θεοῦ, ὅτι πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησε, τὴν δημιουργικὴν αὐτοῦ τέχνην διδασκόμεθα. ὁ δὲ Ἀπόςολος σοφίαν τὸν Υἱὸν ἀποκαλεῖ λέγων· „Ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ· ἐν αὐτῷ οὖν τὰ πάντα ἐκτίσθη. λέγει ϗ ὁ Χρυσόςομος· „Χριςὸς Θεοῦ σοφία, ἐν ᾗ τὰ πάντα ἐγένετο ϗ διεκοσμήθη τὰ μικρὰ, τὰ μεγάλα, τὰ ἄγρια, τὰ ἥμερα, τὰ ἔγκαρπα, τὰ ἄκαρπα, τὰ ὑψηλὰ, τὰ πεδία, τὰ ὕπτια, ϗ τὰ λοιπὰ πάντα· ϗ ὅπερ ὁ Μωϋσῆς ἔλεγεν, ὅτι πάντα ὅσα ἐποίησε καλὰ λίαν, τοῦτο ϗ οὗτος ἐκείνῳ συμφώνως εἶπεν, ὅτι δὴ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ὅθεν ϗ Γεώργιος ὁ Πισσίδης Ἰαμβικῶς εἶπεν·

„Ὁ τῇ τοσαύτῃ συςάσει τοῦ οὐρανοῦ,
„Ὁ νύκτα κοσμῶν ϗ ςολίζων ἡμέραν·
„Ὁ πῦρ γεωργῶν. ϗ κατασπείρων ὕδωρ·
„Τὸν ἄφθονον ῥοῦν, τὴν ἀνάργυρον δόσιν·
„Πνοῆς περιττῆς ἐξ ἐκείνου συρμάδα·
„Τὸ κοινὸν ὄμμα, τὴν πανοπτείαν κόριν·
„Ὁ τὴν ἀμυδρὰν τῆς σελήνης λαμπάδα,
„Ὅπως γένηται μίξις ὥσπερ ἐν γάμῳ·
„Εὔτεκνα δείξῃ τῶν σπαρέντων τὰ βρέφη,
„Στοιχεῖα τάττων, ἡνιοχῶν δὲ χρόνους·
„Τίς τὴν θάλασσαν ἀςατοῦσαν οὐ βλέπει;
„Τῇ γῇ περικρούουσα ϗ θυμουμένη,
„Ἀνθέλκεται δὲ ϗ φοβεῖται ϗ μένει.
„Ἡ δημιουργὸς ϗ σοφὴ παντουργία!
„Βάθρον τεθεικὼς μηδαμοῦ πεπηγμένον.
„Ὁ φῶς καθαίρων, ϗ μελαίνων ἑσπέραν.
„Ὁ λεπτόσωμον ἐκχέων τὸν ἀέρα.
„Οὐ πλούσιος γὰρ οὐ πένης οὐχ ἁρπάσῃ.
„Ὁ τὸν γίγαντα τοῦτον ἥλιον κτίσας·
„Ὃς ἐςὶ κοινὸς ἐργεπείκτης τῶν κάτω.
„Ἐκ τοῦ πυραυγοῦς ζωπυρήσας ἡλίου,
„Καὶ συζυγέντων πρὸς τὸ τίκτειν τῶν δύο.
„Λαβοῦσα θερμὸν ἡ σελήνη νυμφίον.
„Ἐν ἑπτακύκλοις ἡμερῶν περιδρόμοις·
„Ἡ πολλάκις ζέουσα τῇ ψυχρᾷ ζέσει,
„Θρασύνεται μὲν ϗ πλατύνει τὸ ςόμα·
„Ὡς μεγαλύνθη τοῦ Θεοῦ τῶν κτισμάτων.

εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „Ἕκαςον τῶν εἰρημένων λογισάμενος ὁ Προφήτης, ϗ τὴν πολλὴν τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν καταμαθὼν, ἐν μέσῳ τῆς διηγήσεως τὸν ὕμνον ἀνέπεμψε, θαυμασὰ ϗ λίαν ἀξιάγαςα ϗ σοφίας μεςὰ φήσας εἶναι ἅπαντα τὰ τοῦ Θεοῦ ποιήματα· εὗρε γὰρ τὴν ὑπό τινων δυσσεβῶν διαβαλλομένην νύκτα, σφόδρα χρησιμωτάτην· ϗ τὰ ἄκαρπα ξύλα, χρείαν ἑτέραν εἰσφέροντα· ϗ τῶν θηρίων τὰ γένη, εἰς πολλὰ τοῖς ἀνθρώποις ἁρμόδια. Διὰ τοῦτο ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἑρμηνεύων διατὶ λέγεται λόγος ὁ Υἱός φησιν· „Εἰδὲ ϗ διὰ τὸ ἐνυπάρχειν τοῖς οὖσι (τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ) λέγοι τις, (αὐτὸν λόγον) οὐχ ἁμαρτήσεται τοῦ λόγου· τί γὰρ ἐςιν, ὃ μὴ λόγῳ συνέςηκεν; (Λόγ. β'. περὶ Υἱοῦ) ϗ πάλιν λέγει· „Σοφία δὲ λέγεται ὁ Υἱὸς, ὡς ἐπιςήμη θείων τε ϗ ἀνθρωπίνων πραγμάτων· πῶς γὰρ οἷόν τε τὸν πεποιηκότα, τοὺς λόγους ἀγνοεῖν, ὧν πεποίηκεν; (αὐτόθι.)

(2) Προσφυέςερον δὲ γράφεται παρὰ τῷ Νικήτᾳ· „Τὸ ἐπληρώθη, ὅμοιον ὡς εἰ ἔλεγε· περὶ τῆς γῆς ϗ τῶν ἐν αὐτῇ κτισμάτων, ἀρκούντως ἡμῖν εἴρηται· πεπλήρωται γὰρ ὁ περὶ αὐτῆς λόγος, ϗ πέρας ἔχει· ἐπὶ δὲ τὴν γείτονα θάλασσαν φέρε μεταβῶμεν. ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀναγωγικώτερον εἶπε· „Τῆς κτίσεως: τουτέςι τοῦ ἐγκαινισμοῦ ϗ τῆς ἀνανεώσεως· εἴτις γὰρ ἐν Χριςῷ καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Οὐ γὰρ κενοὺς τοὺς χώρους ἐποίησεν ὁ Θεὸς, ἀλλὰ ζώων παντοίων ἐνέπλησε.

τὸν

26: „ Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται· δράκων οὗτος, ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν „ αὐτῷ.

Ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν θάλασσαν πλέουν καὶ διαπερνοῦν διάφορα καΐκια καὶ καράβια· ἐκεῖ εὑρίσκεται καὶ ὁ δράκων: ἤγουν τὸ κῆτος, τὸ ὁποῖον σὺ ἔκτισας Κύριε, διὰ νὰ παίζῃ καὶ νὰ σκιρτᾷ εἰς αὐτῷ: ἤγουν ἐν τῷ ὕδατι τῆς θαλάσσης· δράκοντα δὲ ὠνόμασε τὸ κῆτος· διατὶ εἶναι πολλὰ μεγαλώτατον ἀνάμεσα εἰς τὰ θαλασσινὰ ὀψάρια καὶ ζῶα, καθὼς καὶ ὁ δράκων εἶναι πολλὰ μεγάλος ἀνάμεσα εἰς τὰ χερσαῖα ζῶα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

27: „ Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι „ τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εὔκαιρον.

Ὅλα, λέγει, τὰ ζῶα καὶ τὰ λογικὰ καὶ τὰ ἄλογα, καὶ τὰ χερσαῖα, καὶ τὰ πετεινὰ καὶ τὰ ἀμφίβια ἐλπίζουσιν εἰς ἐσένα Κύριε, διὰ νὰ δώσῃς εἰς αὐτὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν τους· καὶ αὐτὰ γὰρ τὰ ἄλογα, μὲ κάποιαν τινὰ φυσικὸν λόγον ἐλπίζουν νὰ λάβουν τὴν τροφήν τους ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐν καιρῷ χρείας· καθὼς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν αὐτοῖς.

28: „ Δόντος σου, αὐτοὶ συλλέξουσιν. „ ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότη- „ τος.

Οἱ—

τὸν ἀέρα, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸν μὲν, ὀρνίθων μόνον· τὴν δὲ, τετραπόδων καὶ πτερωτῶν· τὴν δὲ, ἀπείρων ἰχθύων, ὧν οἱ μὲν μείζους, οἱ δὲ ἐλάττους, καὶ τροφὴ τοῖς μείζοσιν οἱ ἐλάττονες γίνονται, καὶ τὸ γένος οὐ δαπανᾶται. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Καὶ τοῦτο δὲ τῆς θείας κηδεμονίας τεκμήριον, τὸ τὰ σμικρὰ γένη τοῖς μεγάλοις συνδιαιτᾶσθαι, καὶ μὴ παντελῶς ὑπ' ἐκείνων καταναλίσκεσθαι· βόσκονται γὰρ οἱ δυνατώτεροι τοὺς καταδεεστέρους, καὶ οὐκ ἠνάλωσεν, ἀλλὰ νικᾷ τὴν δαπάνην ἡ πρόσοδος. λέγει δὲ καὶ ὁ Βασίλειος· „ Τούτοις (τοῖς ἰχθῦσι δηλαδὴ) ἐοίκασιν, ὅσοι τῶν ἀνθρώπων τοὺς καταδεεστέρους καταπίνουσιν· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν οὐκ ἔγκλημα τὸ γινόμενον· φύσεως γὰρ τὸ συμβαῖνον· σὺ δὲ οὐδεμίαν ἕξεις ἀπολογίαν ὁ λόγῳ καὶ νόμῳ τετιμημένος, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀλόγων σύγχυσιν ἑαυτὸν ἐξάγων.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Διὰ ναυπηγικῆς τέχνης καὶ κυβερνητικῆς ἐπιστήμης παρ' ἀλλήλων κομιζόμεθα τὰ ἐνδέοντα· καὶ τὸν παρ' ἡμῖν φυόμενον καρπὸν χορηγοῦμεν ἑτέροις, καὶ δεχόμεθα τὸ παρ' ἐκείνοις γινόμενον· ὥστε, μήτε τὸ περιττεῦον εἶναι ἀνόνητον, μήτε τὸ ἐνδέον ἀνεπινόητον. ὁ δὲ Κύριλλος· „ Νηῒ μὲν παρεικάζει τὴν μίαν καὶ Καθολικὴν Ἐκκλησίαν· πλοῖα δὲ ὀνομάζει τὰς κατὰ μέρος Ἐκκλησίας· θάλασσαν τὸν ἀνθρώπινον βίον· ἑρπετῶν δὲ γένος τὴν πολυειδῆ καὶ πολυπρόσωπον τῶν ἀνθρώπων πληθύν· πλωτῆρας δὲ, τοὺς ἡγιασμένους καὶ πιστοὺς Χριστιανούς· δέχονται γὰρ αἱ Ἐκκλησίαι τοὺς πιστεύοντας ὡς πλοῖα, καὶ διανηχόμεναι τὴν νοητὴν ταύτην θάλασσαν, ἀποκομίζουσιν αὐτοὺς καθάπερ εἰς ἄλλην γῆν καὶ χώραν, εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, καὶ εἰς τὴν πατρίδα τῶν ἁγίων· σύνεστι δὲ τοῖς πλωτῆρσι καὶ ὁ Χριστός· ὅταν οὖν χειμὼν καὶ κλύδων γένηται ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὁ Χριστὸς οἰκονομικῶς δοκῇ νυστάζειν, τότε προσήκει βοᾷν· ἐξεγέρθητι, ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε; διαναστήσεται γὰρ καὶ ἐπιτιμήσει τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ γενήσεται γαλήνη. ὁ δὲ Χρυσόστομος· „ Μεγάλην φησὶ τὴν θάλασσαν εἶπεν, ὅτι μείζων ἐστὶ τῆς γῆς· εἴγε ὡς ἱμάτιον αὐτῇ περιβέβληται. ὁ δὲ Ἡσύχιος θάλασσαν μεγάλην ἐννοεῖ ἀναγωγικῶς, τὴν μεγάλην χάριν τοῦ Βαπτίσματος, ὡς μεγάλα περιέχουσαν Μυστήρια· εὐρύχωρον, ὅτι πάντας δέχεται τοὺς ἀνθρώπους· ἑρπετὰ δὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, τοὺς ἐν τῷ Βαπτίσματι τὰ ἁμαρτήματα ἀποπλύνοντας, καὶ τὰ ζῶα τὰ μικρὰ μετὰ τῶν μεγάλων: ἤτοι τοὺς μετρίως δικαίους καὶ καθ' ὑπερβολήν· πάντας γὰρ τὸ Βάπτισμα δέχεται· οὐ γὰρ μόνον ἁμαρτωλοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ δίκαιοι τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας χρῄζουσιν· ἐπειδὴ, εἴ τις οὐκ ἀναγεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ Βασίλειος πλοῖα ὀνομάζει, τοὺς διὰ τῶν σωμάτων ἐν τῷ ἁλμυρῷ κλύδωνι τοῦ βίου τούτου σαλευομένους· καὶ ἔστιν ἐπαινούμενα πλοῖα, τὰ διαβαίνοντα τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ μὴ ἐναπομένοντα αὐτῇ, μηδὲ καταβαπτιζόμενα τοῖς κύμασιν· οἱ γὰρ ἐν σαρκὶ ὄντες καὶ μὴ κατὰ σάρκα στρατευόμενοι, καταπατοῦντες τὸν κλύδωνα τοῦ βίου, ποιοῦσιν ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς, συγκαταβαίνοντες ἐπὶ τῷ κερδῆσαί τινας τῶν βεβυθισμένων. Περὶ δὲ τοῦ δράκοντος λέγει ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἔπλα-

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, δώσῃς τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν εἰς τὰ ζῶα, τότε καὶ αὐτὰ τὴν συμμαζόνουσι, καὶ παρηγοροῦν τὴν πεινάν τους· καὶ ὅταν ἐσὺ ἀνοίξῃς τὴν χεῖρά σου: ἤτοι τὴν χορηγὸν καὶ ἀφθονοπάροχον δύναμίν σου, τότε καὶ ὅλα τὰ κτίσματα λογικὰ καὶ ἄλογα, χορταίνουν ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου πρόνοιαν καὶ ἀγαθότητα. (1)

29: „Ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσω-„πον, ταραχθήσονται· ἀντανελεῖς „τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι „καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέ-„ψουσι.

Ὅταν δὲ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, γυρίσῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τὰ κτίσματα: ἤγουν τὴν ἐπισκοπὴν καὶ πρόνοιάν σου, τότε καὶ τὰ κτίσματά σου ὑστερούμενα τῆς ἐδικῆς σου προνοίας καὶ ἀγαθότητος, θέλουν ταραχθοῦν, λυπούμενα διὰ τὴν ὑστέρησιν. Ὅταν δὲ ἐσὺ λάβῃς τὸ πνεῦμα: ἤγουν τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ χωρίσῃς αὐτὴν ἀπὸ τὰ σῶμά των, τότε καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων θέλουν νεκρωθοῦν, καὶ θέλουν διαλυθοῦν εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἐπλάσθησαν· περὶ τῶν ἀνθρώπων γὰρ εἶναι ξεχωριστὰ ὁ λόγος οὗτος καὶ ὄχι περὶ τῶν ἄλλων ζώων. (2)

30: „Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου, καὶ „κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ „πρόσωπον τῆς γῆς.

Ἐ-

πλασας φησι, δράκοντα ἐμπαίζειν αὐτῷ: τουτέστι τὸν Διάβολον· οὐδὲ σοὶ ταύτης ἐφθόνησε τῆς ἐξουσίας· ἔμπαιξον ϗ σὺ εἰ θέλεις· δύνασαι γὰρ ὡς στρουθίον δῆσαι αὐτόν. Καὶ ὁ Βασίλειος. „Πεποίηται μὲν οὖν ὁ κοινὸς ἡμῶν πολέμιος εἰς τὸ καταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἁγίων· νῦν δὲ περιστρέψας ἡμῖν, ἅπερ αὐτὸς πάσχειν ὤφειλε, κυριεύει ἡμῶν διὰ τῶν ἐμπαιγμῶν. ἀλλὰ ϗ ὁ Ἀθανάσιος ϗ ὁ Κύριλλος δράκοντα ἐνόησαν τὸν λευϊαθᾶν: ἤγουν τὸν ἄρχοντα τῶν ἐν τοῖς ὕδασι κατὰ τὸν Ἰώβ· ταυτὸν εἰπεῖν τὸν Σατανᾶν... Καὶ μὴν ϗ δράκοντα, οὐ μᾶλλον τὸ κῆτος καλεῖ, ἀλλὰ τὸν ἀρχέκακον Σατανᾶν· ὃν ϗ εἰς οὐδὲν ἕτερον φησι πεποιῆσθαι, ἢ εἰς τὸ καταπαίζεσθαι, ὡς γέγραπται ἐν τῷ Ἰώβ· „Οὐκ ἔστι γὰρ, φησιν, οὐδὲν ἐπὶ τῆς γῆς ὅμοιον αὐτῷ· πεποιημένον ἐγκαταπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων μου (Ἰώβ. μά. 33.) ὅς πικρός ἐστι ϗ ἰοβόλος, ϗ πρὸς τούτῳ δειλός· ἀεὶ γὰρ φεύγειν ἔθος αὐτῷ· δεινός τε ϗ φιλοκακοῦργος· σκολιοδρομεῖ γὰρ ὥσπερ, τὸ θηρίον· ἐπὶ τέλει δὲ, ὑπὸ τῆς μαχαίρας τοῦ Θεοῦ ἀναλωθήσεται· ἐμπαίζειν δὲ αὐτῷ γράφεται· ἀντὶ τοῦ ἐν αὐτῇ τῇ θαλάσσῃ· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἀρσενικῶς αὐτὴν ϗ ὁ Ἑβραῖος ϗ ὁ Σύρος καλεῖ· ὡς ϗ ἀνωτέρω εἶπεν· „Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ, ἀντὶ, αὐτῆς τῆς θαλάσσης. λέγει δὲ ϗ ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν τῇ ιε΄. εὐχῇ· „Αὐτός ἐστι Κύριε, ὁ δράκων ὁ μέγας ϗ φοινικοῦς ὁ ἀρχαῖος ὄφις, ὁ Σατανᾶς ϗ Διάβολος ἐπικεκλημένος· ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ ϗ κέρατα δέκα· ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ τῇ μεγάλῃ ϗ εὐρυχώρῳ, ϗ τοῖς πλοίοις· ἐν ᾗ ἑρπετὰ, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός· ϗ ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων, διάφορα δαιμονίων γένη, ἃ νυκτὸς ϗ ἡμέρας, οὐδὲν ἕτερον δρῶσιν, ἢ περιέρχονται ζητοῦντα τίνα καταπίῃ, εἰ μὴ σὺ λυτρώσῃ.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ λέγει· „Τὴν μέντοι χεῖρα ἐπὶ τῆς μεταδοτικῆς ἐνεργείας ἔθος ἐστὶ τῇ Γραφῇ λαμβάνειν, κἀνταῦθα τοίνυν τὴν χορηγητικὴν τῶν ἀγαθῶν δύναμιν, χεῖρα προσηγόρευσε· ϗ τὴν εὐκολίαν τῆς τῶν ἀγαθῶν χορηγίας διὰ τοῦ ἀνοίγειν ἐδήλωσεν· ὥσπερ γὰρ εὐπετὲς εἴσω νενευκότας ἐκτεῖναι δακτύλους (ἤτοι ἀνοῖξαι τὴν χεῖρα) οὕτως αὐτῷ ῥᾴδιον τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων δωρήσασθαι τὴν φοράν· (διὰ τοῦτο ἱστορεῖται, ὅτι ἐγίνετο τοιοῦτον θαῦμα ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ τιμίου Προδρόμου· ϗ ὅταν αὐτὴ ἄνοιγε ϗ ἐξαπλόνετο, τοῦτο ἦτον σημεῖον, ὅτι ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἔμελλε νὰ γένῃ εὐτυχία· ὅταν δὲ ἐσυστέλλετο, τοῦτο ἦτον σημεῖον, ὅτι ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἔμελλε νὰ γένῃ δυστυχία) ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „Πάντα τὰ ἀγαθὰ τῇ χειρὶ τοῦ Θεοῦ περιέσφιγκται· ἵν' ὅταν ἀνοίξῃ, πάντα πληροῖ ϗ χορτάζῃ χρηστότητος· ἄνοιξιν δὲ αὐτοῦ χειρῶν ϗ τὴν ἔκτασιν τὴν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ προσήκει λογίζεσθαι, ἀφ' ἧς πάντα ἐπλήσθη χρηστότητος: τουτέστι φιλανθρωπίας· ἐπειδὴ πᾶσα ἁμαρτία διὰ Σταυροῦ συγκεχώρηται.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Δείκνυσι διὰ τούτων, ὡς αὐτός ἐστι ϗ θανάτου ϗ ζωῆς Δεσπότης. ὁ δὲ Μάξιμός φησιν· „Αἱ ζωαὶ τῶν ἀλόγων ϗ τῶν φυτῶν οὐκ εἰσὶ θεῖαι· ἀλλὰ τοῦ ἐνύλου πυρός τε ϗ πνεύματος· περὶ τούτων οὖν μόνων εἴρηται τὸ τοῦ Δαβίδ· ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, ϗ ἐκλείψουσι ϗ τὰ ἑξῆς· ἐπὶ γὰρ τῆς αἰσθη-

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις ἀποςείλῃς τὸ ζωοποιὸν καὶ ἅγιον πνεῦμά σου, καὶ ἔτζι διὰ τῆς αὐτοῦ ἐνεργείας θέλουν ἀνασηθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι σὺ Κύριε θέλεις ἀποςείλῃς τὸ πνεῦμά σου, τὸ ὁποῖον ἐπιφοιτᾷ εἰς τοὺς Χριςιανοὺς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος· καὶ ἔζι θέλουν κτισθοῦν οἱ τοῦτο λαμβάνοντες εἰς καινούριαν καὶ πνευματικὴν κτίσιν, καὶ εἰς νέον λαὸν, ἀποδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ὥςε τὸ ῥητὸν τοῦτο νοεῖται καὶ διὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάςασιν, καὶ διὰ τὴν παλιγγενεσίαν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος.

„ Καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς „ γῆς.

Διὰ τῆς ἀποςολῆς, λέγει, τοῦ ἁγίου σου πνεύματος, θέλεις ἀνακαινίσεις Κύριε, τὸ πρόσωπον: ἤτοι τὸ κάλλος τῆς γῆς· τὸ ὁποῖον εἶναι οἱ ἐκ τῆς γῆς ἄνθρωποι, κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Σεβῆρον. νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως· ὅτι καὶ ἡ γῆ θέλει ἀνακαινισθῇ ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς φθορᾶς κατὰ τὸν Παῦλον. καὶ ὁ Πέτρος δὲ εἶπε· „ Γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν. (Β'. Πετ. γ'. 13.) (1)

31: „ Ἤτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἂς ἦναι, λέγει, ἡ δόξα τοῦ Κυρίου αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος, ὅςτις ἀπὸ τὰς ἄνω εἰρημένας εὐεργεσίας, ἄλλας μὲν ἔκαμεν· ἄλλας δὲ, κάμνει ἕως τοῦ νῦν· καὶ ἄλλας θέλει κάμῃ εἰς τὸ μέλλον. (2)

„ Εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔρ„ γοις αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει εὐφρανθῇ, τόσον διὰ τὴν κτίσιν καὶ δημιουργίαν τοῦ Κόσμου, ὅσον καὶ διὰ τὰ ἔργα, ὁποῦ ἐκατώρθωσε καὶ μέλλει νὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς ἐνσάρκου του οἰκονομίας. (3)

22: „ Ὁ

σθητικῆς μόνης ψυχῆς καὶ τῆς φυτικῆς ζωῆς, ταῦτα δέχεται ὁ μέγας Διονύσιος· περὶ γὰρ τῆς τῶν νοητῶν ζωῆς, ἢ τῆς καθ' ἡμᾶς, οὐ νοεῖ ταῦτα· τὴν γὰρ ζωὴν ταύτην οὐσιωδῶς δημιουργήσας εἰς ἀθανασίαν ὁ Θεὸς καὶ τοῖς νοητοῖς, καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, οὐκ ἂν ἀφέλοι αὐτῶν τὸ ζῆν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Λέγει δὲ ὁ Βασίλειος. „ Ἀποςολὴν δὲ καλεῖ τοῦ Πνεύματος, τὴν πρὸς τὸ ἐνεργεῖν αὐτοῦ συγκατάβασιν, οὐ τὴν ἐκ τόπου εἰς τόπον μετάβασιν· ὅτι Πνεῦμα Κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην, ὑφ' οὗ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἀνακαινίζεται. ὁ δὲ θεῖος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης λέγει· „ Καὶ ζῶα καὶ φυτὰ κατ' ἔσχατον ἀπήχημα τῆς ζωῆς ἔχουσι τὸ εἶναι, ἧς ἀνταναιρουμένης κατὰ τὸ λόγιον, ἐκλείπει πᾶσα ζωή· πρὸς ἣν τὰ ἐκλελοιπότα τῇ πρὸς τὸ μετέχειν αὐτῆς ἀσθενείᾳ, πάλιν ἐπιςρεφόμενα, παλίνζωα γίνεται· τὸ δὲ δὴ θειότατον, ὅτι καὶ ὅλους ἡμᾶς ψυχάς φημι, καὶ τὰ συζυγῆ σώματα πρὸς παντελῆ ζωὴν καὶ ἀθανασίαν ἐπήγγελται μεταθήσειν· πρᾶγμα τῇ παλαιότητι μὲν ἴσως παρὰ φύσιν δοκοῦν, τῇ δὲ ἀληθείᾳ καὶ θεῖον καὶ ὑπὲρ φύσιν, τὴν καθ' ἡμᾶς, οὐ τὴν πανσθενῆ· αὐτῇ γὰρ οὐδεμία ζωὴ παρὰ φύσιν ἢ ὑπὲρ φύσιν· ὥςε οἱ περὶ τούτων τῆς παρανοίας Σίμωνος ἀντιῤῥητικοὶ λόγοι ἀπεληλάσθωσαν. λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· ἀκούω τινος λέγοντος· „ Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με. ψάλλει δὲ καὶ Δαβὶδ περὶ τῶν ἐν γῇ κειμένων· „ Ἐξαποςελεῖς τὸ Πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται· ὅτε τοίνυν δημιουργεῖ τὸ Πνεῦμα καὶ ἀνακαινίζει τὸ ἠφανισμένον, ἀναπλάττων εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς, μία δὲ φύσις ἡ τῶν ὅλων δημιουργὸς, ἡ ὑπερτάτη τε καὶ ἀνωτάτη, πῶς οὐκ ἀνάσιοι οἱ τῶν θείων θρόνων τὸ Πνεῦμα κατακομίζοντες; καὶ δοῦλον εἶναι λέγοντες ὡς πεποιημένον, τὸ κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐλεύθερον;

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „ Τάχα δὲ μνησθεὶς τῆς ἀναςάσεως, συνῆψεν αὐτῇ τὴν δόξαν Κυρίου, τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι γενησομένην, ὅταν αὐτῷ κάμψῃ πᾶν γόνυ· ἡμεῖς δὲ μαθόντες ἐν ὀλίγῳ διὰ τοῦ Προφήτου τὸν τρόπον τῆς χάριτος (τῆς ἀναςάσεως δηλαδὴ) δι' ὧν φησιν· „ Ἐξαποςελεῖς τὸ Πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται, λέγομεν σὺν τῷ Προφήτῃ· ἤτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας, τοῦ τὰ μὲν τῶν εἰρημένων ποιήσαντος, τὰ δὲ, ποιοῦντος, τὰ δὲ, ποιήσοντος.

(3) Κατὰ γὰρ τὸν Δίδυμον καὶ Νύσσης Γρηγόριον· „ Παρήγαγεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ εἶναι τὰ γεγονότα, οὐχ ὡς προ-

32: „ Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποι-
„ ῶν αὐτὴν τρέμειν.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν πληροῦται, ὅταν γίνωνται σεισμοί· διατὶ ὁ μὲν Θεὸς βλέπει εἰς τὴν γῆν μὲ ὀργὴν διὰ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων· ἡ δὲ γῆ μὴ ὑποφέρουσα τὴν μετ᾽ ὀργῆς θεωρίαν τοῦ Θεοῦ, σείεται καὶ τρέμει, κατάτινα φυσικὴν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, κατάτινα ὑπερφυσικὴν καὶ ἀκατάληπτον συναίσθησιν, ὡς λέγει ὁ Ἀθανάσιος. (1)

„ Ὁ ἁπτόμενος τῶν ὀρέων, καὶ κα-
„ πνίζονται.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἅπτεται καὶ ἐγγίζει εἰς τὰ βουνά· ὅθεν αὐτὰ μὴ ὑποφέροντα τὴν τοῦ Θεοῦ παρουσίαν, καπνίζουν, καθὼς καὶ τὸ χορτάρι καπνίζει ὅταν ἐγγίξῃ εἰς τὴν φωτίαν. τοῦτο δὲ ἐμπράκτως ἠκολούθησεν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ· τὸ ὁποῖον ἐκαπνίζετο ὅλον, ὡς λέγει ἡ Γραφή. „ Τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ ἐκαπνίζετο ὅλον, διὰ τὸ καταβεβηκέναι ἐπ᾽ αὐτὸ τὸν Θεὸν ἐν πυρὶ, καὶ ἀνέβαινεν ὁ καπνὸς ὡσεὶ καπνὸς καμίνου. (Ἐξ. 19. 18.) Θεοπρεπῶς δὲ πρέπει νὰ νοοῦμεν καὶ τὸ, ὁ ἐπιβλέπων, καὶ τὸ, ὁ ἁπτόμενος.

33: „ Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου·
„ Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

Ἕως, λέγει, ὁποῦ ζῶ καὶ εἶμαι εἰς τὸν παρόντα κόσμον, θέλω μελῳδῶ καὶ θέλω ψάλω εἰς τὸν Θεόν μου. παλλιλογίας δὲ σχῆμα ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ, τὸ αὐτὸ νόημα εἰπὼν, χάριν σαφηνείας περισσοτέρας, καὶ εἰς σημεῖον τῆς πρὸς Θεὸν θερμῆς αὐτοῦ διαθέσεως (2) τὸ γὰρ ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ταυτὸν εἶναι μὲ τὸ, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

34: „ Ἡ

προσδεόμενός τινος· ἀλλ᾽ ἵνα, αὐτὰ μὲν αὐτοῦ ἀναλόγως μετέχοντα, ἀπολαύῃ· αὐτὸς δὲ εὐφρανθῇ, ὁρῶν αὐτὰ εὐφραινόμενα... τῆς τοῦ Θεοῦ εὐφροσύνης οὐκ ἐμπαθοῦς οὔσης· ἀπαθὲς γὰρ τὸ θεῖον· ᾧ γὰρ μηδὲν ἐξ ἀδοκήτου συμπίπτειν δύναιτ᾽ ἂν, καὶ ᾧ μηδεμία κακία παρενοχλεῖ· πᾶσα δὲ ἀρετὴ, καὶ πᾶν εἴτι καλὸν ἕπεται, οὗτος εὐφραίνοιτο ἂν κατὰ λόγον, εὐφροσύνην ἀπαθῆ καὶ ἀκίνητον· ἀρετῆς γὰρ καὶ ἀγαθότητος ὀπαδὸς εὐφροσύνη. καὶ ὁ Χρυσορρήμων δὲ λέγει· „ Δείκνυσιν οὖν ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν τῇ ζωῇ τῶν ὄντων χαίροντα, οὐ τῇ ἀπωλείᾳ· οὐ γὰρ τέρπεται ἐπ᾽ ἀπωλείᾳ ζώντων. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὴν ἐσομένην τῶν ἀνθρώπων θεογνωσίαν διὰ τούτων ἐθέσπισε· τῆς γὰρ προτέρας ἀπάτης τῶν ἀνθρώπων ἀπαλλαγέντων, καὶ δεξαμένων τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπίγνωσιν, εὐφρανθήσεται ὁ Θεὸς οὐ προσκυνούμενος, ἀλλὰ σῳζομένους ὁρῶν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Σὺ δέ μοι ἐννόησον, ἡλίκον μέγεθος σώματος ἐπιβλέπων σαλεύει, καὶ στόχασαι ἐντεῦθεν τὸ ἄφατον τῆς δυνάμεως· βασιλεὺς, ἐὰν βουληθῇ μεταστῆσαι πέτραν, ἐὰν μὴ χρήσηται μαγγανείαις (ἤτοι μηχαναῖς) μετακινῆσαι αὐτὴν οὐ δύναται· αὐτὸς δὲ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, ποιεῖ αὐτὴν τρέμειν ὡς ἐπὶ τῶν σεισμῶν. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τάχα δὲ εἰπὼν περὶ ἀναστάσεως, ἐνταῦθα καὶ τὴν καθόλου κρίσιν ἐπισυνάπτει· ἥτις καὶ φόβον παρέξει πᾶσι τοῖς ἐπὶ γῆς· ὄρη δὲ τὰς ἀντικειμένας Δυνάμεις καλεῖ, ἃς καὶ συγκαύσει κατὰ τὸν τῆς κρίσεως καιρὸν, οὗ καὶ σύμβολον ὁ καπνός.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὠδὴν ἐνταῦθά φησιν, οὐ τὴν διὰ ῥημάτων, ἀλλὰ τὴν διὰ τῶν ἔργων· ἐπειδὴ γὰρ εὗρεν ἑαυτὸν ὁ Δαβὶδ πολλῶν ὄντα ὑπεύθυνον τῷ Θεῷ, καὶ ἀντίδοσιν οὐδεμίαν ἀξίαν δυνάμενον καταβαλεῖν, ἣν ἔχει, ταύτην κατατίθησι· τὸ διηνεκῶς ὑμνεῖν· τὸ πᾶσαν ἐν τούτῳ δαπανῆσαι τὴν ζωήν· ἀκουέτωσαν οἱ ἐν πραγματείαις καὶ καπηλείαις διὰ πάσης κατασηπόμενοι τῆς ἡμέρας, καὶ οὐδὲ ἅπαξ εἰς εὐχὴν τρεπόμενοι, ὅσων εἰσὶν ὑπεύθυνοι τῷ Θεῷ· τοῦτο τῆς ζωῆς τὸ κέρδος, τὸ εὐλογεῖν τὸν Θεόν· ἐπὶ τούτῳ καὶ ζῆν ἄξιον. ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν· „ Εἰκότως δὲ προσέθηκε τὸ ἐν τῇ ζωῇ μου, καὶ τὸ ἕως ὑπάρχω· οὐ γάρ ἐστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ Ἅιδῃ τίς ἐξομολογήσεται; „ Πολλὴν δὲ ἐμφαίνει, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, διάθεσιν καὶ οἰκείωσιν πρὸς Θεὸν ἡ προσθήκη· οὐ γὰρ εἶπε ψαλῶ τῷ Θεῷ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ μου· ἔοικε γὰρ φάσκειν· τῷ κτίσαντί με, καὶ θρέψαντι, καὶ πάντων αἰτίῳ μοι γεγονότι τῶν ἀγαθῶν· ᾠδὴν δὲ ἐνταῦθα λέγει, οὐ τὴν διὰ τῶν ῥημάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ τῶν ἔργων.

34: „ Ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογή μου· „ ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυ- „ ρίῳ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν Θεὸν ἡ διαλεξίς μου, ἡ διὰ τῶν ᾠδῶν καὶ τῶν Ψαλμῶν γινομένη: ἤγουν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν συνομιλίαμου, καὶ οἱ διαλογισμοί μου· ἐὰν γὰρ ἀρέσῃ εἰς τὸν Θεὸν ἡ συνομιλίαμου, θέλω εὐφρανθῶ καὶ ἐγὼ ὁ συνομιλῶν αὐτῷ καὶ διαλεγόμενος· διατὶ ὁ Θεὸς εὐαρεστήθη εἰς αὐτήν. (1)

35: „ Ἐκλίποιεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς, „ καὶ ἄνομοι, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐ- „ τούς,

Ἄμποτε, λέγει, νὰ χαθοῦν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ οἱ ἄνομοι, καὶ νὰ γένουν, οἱ μὲν ἁμαρτωλοὶ, δίκαιοι· οἱ δὲ ἄνομοι, νὰ γένουν ἔννομοι· ὥςε ὁποῦ νὰ μὴν εἶναι πλέον αὐτοὶ τοιοῦτοι, καθὼς εἶναι, ἁμαρτωλοὶ καὶ ἄνομοι, ἀλλὰ νὰ μεταβληθοῦν διὰ μετανοίας. εὔχεται λοιπὸν ὁ Προφήτης νὰ μὴν ἀφανισθοῦν καὶ νὰ χαθοῦν οἱ ἄνθρωποι· ἀλλὰ νὰ ἀφανισθῇ καὶ νὰ χαθῇ ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Θεοδώριτον. ἢ ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀνόμους λέγει τοὺς δαίμονας. ἢ λέγει νὰ χαθοῦν ἐκεῖνοι, ὁποῦ μένουν κατὰ τὴν κακίαν ἀνιάτρευτοι καὶ ἀδιόρθωτοι· διατὶ αὐτοὶ, μεταδίδουσι τὴν κακίαν τους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καλοὺς· καθὼς καὶ οἱ πανουκλιασμένοι μεταδίδουν τὴν πανοῦκλαν εἰς τοὺς ὑγιεῖς. (2)

„ Εὐλόγει ἡ ψυχήμου τὸν Κύριον.

Ὅμοιον μὲ τὴν ἀρχὴν ἔκαμεν ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ τέλος τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ἀπὸ δοξολογίας γὰρ ἄρχισε, καὶ πάλιν εἰς δοξολογίαν ἐτελείωσε, κατὰ τὸν Χρυσόςομον, καὶ Θεοδώριτον, καὶ Ἡσύχιον. αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἐξήγησις, ὁποῦ ἐγὼ ἔκαμα εἰς τὸν παρόν-

(1). Τί δέ ἐςιν ἡδυνθείη; λέγει ὁ Χρυσοῤῥήμων· εὐπρόσδεκτος γένοιτο, ἀρέσοι· ἡδίςη καὶ τερπνοτάτη ὀφθείη τῷ Θεῷ· ἄρα ἡ εὐχὴ οὐδὲν ἕτερόν ἐςιν, ἢ διάλεξις πρὸς Θεόν· ἐννόησον τοίνυν τὴν ψαλμῳδίαν, ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀμοιβὴν ἔχουσαν· τί γὰρ ἴσον γένοιτ' ἂν τοῦ τῷ Θεῷ διαλέγεσθαι; ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Διόπερ συνειδὼς ἑαυτῷ τὴν θείαν διαλεκτικὴν ἔχοντι, ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ τό· „ Ἡδυνθείη σοι ἡ διαλογή μου· ἡ γὰρ τῶν ἐριςικῶς καὶ φιλονείκως ἐπεμβαινόντων τοῖς πράγμασι διαλεκτικὴ, οὐχ ἡδεῖα, ἀλλὰ παραπικραίνουσά ἐςι. λέγει δὲ πάλιν ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Καλὰ μὲν καὶ τὰ ὁρώμενα, καὶ τέρπει οὐρανὸς, καὶ εὐφραίνει ἥλιος, καὶ γῆ ἀνίησι σπέρματα καὶ φυτά: ἀλλ' ἐγὼ τούτων πάντων, ἐπὶ τῷ ποιήσαντι πλέον εὐφραίνομαι· τοῦτό μοι τρυφή· τοῦτό μοι εὐφροσύνη· τοῦτο ἡδονή· τοῦτο τὰ μύρια ἀγαθά. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Χρυσόςομος· „ Πῶς ἂν γένοιτο ἡδυνθῆναι τῷ Θεῷ τὴν ἡμῶν διαλογήν; εἰ βίος εἴη καθαρός· εἰ ψυχὴ φιλοσοφοῦσα· ὅταν γὰρ πᾶσαν ἀναλώσῃς τὴν ἡμέραν προσευχόμενος, τῆς πολιτείας ἀντιπραττούσης, οὐκ ἀκουσθήσῃ ῥαδίως· οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλ' οὐδὲ ἕτερος ὑπὲρ σοῦ τοῦτο ποιῶν· ταῦτα δὲ λέγω, οὐχ' ἵνα μὴ προσευχώμεθα, οὐδ' ἵνα μὴ ψάλλωμεν· ἀλλ' ἵνα μετὰ τοῦ ψάλλειν καὶ βίου καὶ πολιτείας ἐπιμελώμεθα· καὶ ὁ Ἡσύχιος εἶπεν· „ Ἐὰν γὰρ ὁ Θεὸς ἐπὶ ταῖς ἡμετέραις ἀρεσθῇ λέξεσι, τότε καὶ ἡμεῖς εἰκότως ἐπ' αὐτῷ εὐφραινόμεθα· ἀγαθὰ παρ' αὐτοῦ, τὰ μὲν λαμβάνοντες, τὰ δὲ προσδεχόμενοι· καὶ τὸ, χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε, ἀποπληρῶσαι δυνάμεθα.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ὥςε ἐνταῦθα οὐ τὴν οὐσίαν ἀφανισθῆναι εὔχεται, οὔτε τοὺς ἀνθρώπους πανωλεθρίᾳ παραδοθῆναι· ἀλλὰ τὴν κακίαν· ἀλλὰ τὴν πονηρίαν· ἐκλίποι ὁ ἁμαρτωλὸς, ὥςε μὴ εἶναι ἁμαρτωλὸς, ἀλλὰ μετατεθῆναι· μὴ ὑπάρχοι ὁ ἄνομος, ὥςε μὴ εἶναι ἄνομος, ἀλλὰ μεταβληθῆναι· τοιαῦται γὰρ αἱ τῶν ἁγίων ψυχαί· οὐχ' ὑπὲρ ἑαυτῶν μόνον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης τὰς δεήσεις ἀναφέρουσιν. ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Ἐκλίποιεν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ· ἀκούσονται γάρ· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι· ὁ δὲ Νύσσης· „ Τάχα, φησὶ, τὴν μετὰ τὴν ἀνάςασιν διὰ τοῦ Δαβὶδ σημαίνει κατάςασιν, ὅτε καὶ εὐφραίνεσθαι τὸν Κύριον ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ λέγει· ἐκλιπόντων τῶν ἁμαρτωλῶν ἀπὸ τῆς γῆς· πῶς γάρ τις ἐξ ἁμαρτίας ὀνομασθήσεται, τῆς ἁμαρτίας οὐκ οὔσης;

ρόντα Ψαλμὸν τοῦτον. ἠξεύρω δὲ καὶ τὰς ἀλληγορίας ὁποῦ μερικοὶ ἐποίησαν εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον· θεληματικῶς ὅμως τὰς ἀφῆκα καὶ δὲν τὰς ἀνέφερα· διατὶ εἶναι β βιασμέναις καὶ δυσκολοπαράδεκταις. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΔ'.

„ Ἀλληλούϊα.

Εἴπομεν εἰς τὸ Προοίμιον ἐν Κεφαλαίῳ Ε'. διὰ τοὺς Ψαλμοὺς ἐκείνους, ὁποῦ ἔχουσιν ἐπιγραφὴν τὸ, ἀλληλούϊα· θέλει νὰ εἰπῇ δὲ τὸ ἀλληλούϊα· „ Αἰνεῖτε τὸν ὄντα: ἤτοι τὸν Κύριον· παρακινεῖ δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τοὺς ἀνθρώπους νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεόν· καὶ διδάσκει τοὺς ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανοὺς διὰ τὰς εὐεργεσίας ἐκείνας, μὲ τὰς ὁποίας εὐεργέτησεν ὁ Θεὸς τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων· καὶ ποῖος ἦτον ὁ λαὸς αὐτὸς πρότερον, καὶ ποῖον ἔκαμεν αὐτὸν ὁ Θεὸς ὕστερον. (2)

1. „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐ-
„ πικαλεῖσθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ τό· „ Ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ, αἰνεῖτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὅπερ ἐξηγήσαμεν εἰς τὸν ϟθ'. Ψαλμόν· εὐχαριστεῖτε, λέγει, ὦ ἄνθρωποι τὸν Κύριον· ἐπειδὴ καὶ τόσον εὐεργετήθητε ἀπὸ αὐτόν· καὶ ἐπικαλεῖσθε πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ λυτρωτοῦ καὶ δεσπότου σας. (3)

„ Ἀ-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ταύτης καὶ ἡμεῖς τῆς εἰς Θεὸν εὐλογίας μετὰ σπουδῆς ἐχώμεθα· εὐλογία γὰρ διηνεκής, εἰς εὐζωΐαν ῥυθμίζει τὸν βίον τὸν ἡμέτερον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ· „ Τῶν ἐπιγεγραμμένων Ἀλληλούϊα, πρῶτος ὁ παρὼν τυγχάνει Ψαλμός· τὸ μὲν οὖν ἀλληλοὺ, αἶνος νοεῖται, ὃς εἰς Θεὸν τὴν ἀναφορὰν ἔχει· τὸ δὲ ἴα, ἓν τῶν ἑρμηνευτικῶν τῆς θείας φωνῆς ἐστιν ὄνομα· αἱ πολλαὶ δὲ τῶν τοιούτων ἐπιγραφῶν τοῖς τελευταίοις μάλιστα τῆς βίβλου Ψαλμοῖς ἐφευρίσκονται· (ἤτοι ἐν τῷ ε'. Βιβλίῳ τοῦ Ψαλτηρίου) δι' ὧν ἐστι νοεῖν, ὅτι τοῖς ἤδη πρὸς τὸ τέλειον φθάσασι τῆς κατ' ἀρετὴν πολιτείας, ἁρμόζει τὸ αἰνεῖν τὸν Θεὸν, καὶ ἐν τούτοις εἶναι, ἐν οἷς καὶ ἡ τῶν Ἀγγέλων φύσις εἶναι πεπίστευται· οὔτε γὰρ ἐκείνων μεμαθήκαμεν ἀσχολίαν ἄλλην τινὰ πλὴν τοῦ αἰνεῖν τὸν Θεὸν, οὔτε τῆς κατ' ἀρετὴν τελείοις ἕτερόν τι σπουδάζεται, ἢ τὸ τὴν ζωὴν ἑαυτῶν αἶνον εἶναι Θεοῦ παρασκευάσαι. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅτι προστάττει ἐν τῷ παρόντι Ψαλμῷ τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τῷ ἐξ Ἐθνῶν λαῷ φανερὰς ποιῆσαι πάσας τὰς θαυματουργίας, ἃς πεποίηται ἐπὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας ὁ Κύριος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἂν γὰρ ἐξομολογήσῃ φησι, καὶ ἀπόθῃ τὰ ἁμαρτήματα, δυνήσῃ μετὰ παῤῥησίας τὸ ὄνομα αὐτοῦ καλέσας, μεγάλα ἐργάσασθαι ἀγαθά. καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐ μάτην δὲ ἐξομολογεῖσθαι πρότερον, καὶ δεύτερον ἐπικαλεῖσθαι βούλεται· ἀλλ' ἵνα καθαροὶ διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως γενόμενοι, ἐκ καθαροῦ ὀργάνου τὸν ὕμνον προσενέγκωμεν.

„ Ἀπαγγείλατε ἐν τοῖς Ἔθνεσι τὰ ἔρ-
„ γα αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ἴδιον σχεδὸν λέγει ὁ Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν ϟς'. Ψαλμόν· „ Ἀναγγείλατε ἐν τοῖς Ἔθνεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ· ἔργα δὲ καὶ δόξα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια, ὁποῦ λέγει παρακάτω ὁ Δαβίδ.

2: „ Ἄσατε αὐτῷ καὶ ψάλατε αὐτῷ.
„ Διηγήσασθε πάντα τὰ θαυμάσια
„ αὐτοῦ.

Εἰς πολλὰ μέρη εἴπομεν, ὅτι τὸ μὲν ᾄσατε δηλοῖ, τὸ νὰ μελῳδῇ τινας μὲ μόνην τὴν φωνήν· τὸ δὲ ψάλατε δηλοῖ, τὸ νὰ μελῳδῇ τινας καὶ νὰ κρούῃ μαζὶ καὶ τὸ ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου· μελῳδήσατε λοιπὸν, λέγει, μὲ τὴν φωνὴν, καὶ ψάλατε μὲ τὸ ὄργανον εἰς τὸν Θεὸν, καὶ διηγεῖσθε εἰς ὅλους ὅλα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ· καθὼς καὶ ἐν τῷ ϟς'. Ψαλμῷ εἶπεν· „ Ἀναγγείλατε ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.

3: „ Ἐπαινεῖσθε ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἁγίῳ
„ αὐτοῦ.

Μέγα φρονεῖτε καὶ καυχᾶσθε, λέγει, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ἐσεῖς ὀνομάζεσθε Χριστιανοί· ὁ λόγος γὰρ οὗτος λέγεται εἰς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ εἰς τοὺς διαδόχους τῶν Ἀποστόλων Ἀρχιερεῖς καὶ διδασκάλους. (1)

„ Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν
„ Κύριον.

Ἂς εὐφρανθῇ, λέγει, ἡ καρδία ἐκείνων, ὁποῦ ζητοῦν καὶ ἐπικαλοῦνται τὸν Κύριον· διατὶ θέλουν βοηθηθοῦν ἀπὸ τὴν ζήτησιν ταύτην καὶ ἐπικάλεσιν. (2)

4: „ Ζητήσατε τὸν Κύριον καὶ κραταιώ-
„ θητε· ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
„ διαπαντός.

Στερεωθῆτε, λέγει, καὶ ἐνδυναμωθῆτε εἰς τὸ νὰ ζητῆτε πάντοτε τὸν Κύριον· καὶ μὴ ἀμελῆτε εἰς τοῦτο κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ζητήσατε δὲ τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου: ἤτοι τὸν Κύριον κατὰ περίφρασιν· ἢ τὴν θείαν ἐπισκοπήν του· ἢ τὸν Υἱόν του, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ὁ ὁποῖος εἶναι πρόσωπον καὶ ἀπαράλλακτος εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ κατὰ τὸν Δίδυμον· „ Ὁ ἑωρακὼς γάρ φησιν, ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. (Ἰωάν. ιδ'. 6.) (3)

5: „ Μνή-

(1) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Παῦλος· „ Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· τοῦτο ϗ ὁ Ἱερεμίας ϗ ἡ Ἄννα λέγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

(2) Ἔφη δὲ ὁ θεῖος Αὐγουστῖνος· „ Εὐφρανθήτω τοίνυν ἡ καρδία τῶν ζητούντων σε Κύριε· εἰ ἐν τῷ ζητεῖν εὐφροσύνη ἐστιν, ὁποία εὐφροσύνη ἔσται ἐν τῷ εὑρίσκειν; ζητήσω τοίνυν ἀεὶ θερμῶς ϗ ἀπαύστως τὸ πρόσωπόν σου· ὅπως ἀνοιγῇ μοι πύλη ϗ θύρα δικαιοσύνης.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί ἐστι τὸ ζητεῖν τὸν Κύριον; τὸ τὰ ἐκείνου φρονεῖν· τὸ ἀεὶ αὐτὸν λογίζεσθαι· τὸ ἀεὶ ἐν διανοίᾳ ἔχειν· τὸ μηδέποτε παύεσθαι ὁμιλοῦντα αὐτῷ διὰ προσευχῆς ϗ τῶν ἀγαθῶν πράξεων· ὁ γὰρ ζητῶν, ἐπὶ διανοίας ἔχει τὸ ζητούμενον. δεῖ τοίνυν τὸν μέλλοντα ζητεῖν τὸν Κύριον ἐξομολογεῖσθαι πρότερον δι' εἰλικρινοῦς μετανοίας ϗ τῶν ταύτης καρπῶν· ὁ γὰρ τοιοῦτος ϗ ζητεῖν δύναται, ϗ ζητῶν εὑρεῖν κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν·

σὺ

5 : „ Μνήσθητε τῶν θαυμασίων αὐτοῦ, „ ὧν ἐποίησε· τὰ τέρατα αὐτοῦ καὶ „ τὰ κρίματα τοῦ στόματος αὐτοῦ.

Ἐνθυμεῖσθε, λέγει, τὰ θαυμάσια ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν ὁ Θεός· καὶ διδάσκοντες τὰ Ἔθνη εὐαγγείλατε αὐτά· ὁμοίως ἐνθυμεῖσθε καὶ τὰ τέρατα τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὰ ὑπερφυσικὰ θαύματα καὶ σημεῖα· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κρίματα: ἤγουν τὰς κρίσεις καὶ ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ, τὰς ὁποίας ἐφανέρωσε διὰ τοῦ νόμου του· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ μνήσθητε· ἀνωτέρω γὰρ μὲ γενικὴν ἐσύνταξεν αὐτό, κάτω δὲ μὲ αἰτιατικήν. (1)

6 : „ Σπέρμα Ἀβραὰμ δοῦλοι αὐτοῦ· „ υἱοὶ Ἰακὼβ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ.

Ὦ σπέρμα, λέγει, τοῦ Ἀβραάμ· καὶ ὦ υἱοὶ ἐκλεκτοὶ τοῦ Ἰακώβ· ὀνομάζει δὲ ἔτζι τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διατὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ δοῦλοι ἦτον τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰακὼβ καταγομένου, κατὰ τό· „ Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος (Ἰωάν. ιγ΄. 14.) οἱ αὐτοὶ δὲ ἦτον καὶ ἐκλεκτοὶ τοῦ Χριστοῦ· κατὰ τό· „ Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς· (Ἰωάν. ιε΄. 16.) ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος.

7 : „ Αὐτὸς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν πάσῃ τῇ γῇ τὰ κρίματα αὐτοῦ.

Ὁ Χριστὸς; λέγει, εἶναι ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν· καὶ αἱ κρίσεις καὶ ὁ νόμος αὐτοῦ, δὲν ἐδόθησαν μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη τῆς γῆς.

8 : „ Ἐμνήσθη εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης „ αὐτοῦ· λόγου, οὗ ἐνετείλατο εἰς χι„ λίας γενεάς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐνθυμήθη τὴν αἰώνιον διαθήκην του τὴν ἀμετακίνητον καὶ ἀναλλοίωτον· ἀρχίζωντας δὲ ὁ Δαβὶδ ἄνωθεν ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ, ἀπα-

οὐ γὰρ πάντων ἐστὶ τὸ εἰδέναι ζητεῖν· εἰ γὰρ ἐπὶ λίθων τιμίων, τῶν εἰδότων χρεία· ϗ ἐπὶ κολυμβητῶν πολλῆς τῆς ἐπιστήμης δεῖ, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ Θεοῦ; πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα αὐτὸν εὑρεῖν· ϗ πραγμάτων ὄχλος, ϗ σαρκὸς ἐπαναστάσεις· ϗ νοσήματα ψυχῆς· ϗ Δαιμόνων ἐπιβουλαί· ϗ ῥαθυμία γνώμης· κᾂν ἀπαλλαγῶμεν τούτων ἁπάντων, ταχέως αὐτὸν εὑρήσομεν, ϗ τὴν κακίαν ἀποδυσόμεθα, ϗ τὴν ἀρετὴν ἑλόμεθα. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ· „ Ζητήσατε διὰ παντὸς, οὐ τρίτον τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὸν ὑπὸ Μωσέως δοθέντα νόμον, ἐνώπιον αὐτοῦ φαινόμενοι· ἀλλὰ παρὰ πάντα τὸν βίον· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἰσχὺν ἀναλαβεῖν τῇ ψυχῇ τῇ τῶν ἡδονῶν ἐγκρατείᾳ βούλεται τοῦτον, ὅς τις ζητεῖ τὸν Κύριον· πρόσωπον δὲ οὐ τὸ τῆς οὐσίας λέγει· (τοῦτο γὰρ οὐδεὶς ὄψεται, φησι, πρὸς Μωσέα ϗ ζήσεται) ἀλλὰ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ἡ εἰς αὐτὸν γνῶσις. ὁ δὲ Χρυσόστομος· „ Πρόσωπόν φησιν, ἐνταῦθα τὴν ἐπιφάνειαν, τὴν πρόνοιαν, τὴν κηδεμονίαν, τὴν βοήθειαν, τὴν συμμαχίαν, τὴν περὶ αὐτὸν ἔννοιαν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ἐνταῦθά μοι δοκεῖ τὴν ὁδὸν δεικνύναι, δι' ἧς δυνατὸν ϗ ζητεῖν ϗ εὑρεῖν τὸν Θεόν· τίς δὲ ἡ ὁδός; τὸ διηνεκῶς ἐπὶ μνήμης φέρειν τὰ παράδοξα αὐτοῦ ἔργα ϗ τοὺς νόμους ϗ τὰς ἐντολάς· κρίματα δὲ ἐνταῦθα δοκεῖ τοὺς νόμους λέγειν, τοὺς ἐν οὐρανῷ, τοὺς ἐν γῇ, τοὺς ἐν θαλάσσῃ· οὐ γὰρ δὴ μόνος ἄνθρωπος ἔλαβε νόμον, ἀλλὰ τὰ ὁρώμενα ἅπαντα· ἡ θάλασσα, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν τοὺς αἰγιαλούς: τὰ ὄρη, τὸ πεπηγέναι· ἡ γῆ, τὸ ἑστάναι· ὁ ἥλιος, τὸ τρέχειν: ἡ σελήνη, τὴν ἰδίαν εὐταξίαν· ὁ ποικίλος τῶν ἀστέρων χορὸς· ἡ φύσις τῶν ἀσωμάτων, ἡ τῶν φυτῶν, ἡ τῶν ἄλλων ἁπάντων· ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ κρίματα λέγει τὰ δικαίᾳ ψήφῳ πρὸς τιμωρίαν θαυματουργηθέντα· ἐπειδὴ γὰρ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ μέλλει διηγεῖσθαι, προδιδάσκει τῆς Αἰγυπτίων τιμωρίας τὸ δίκαιον. ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Τέρατα ὀνομάζει τὰ γεγενημένα θαύματα παρὰ τοῦ Σωτῆρος· κρίματα δὲ στόματος, τὰς ἐντολὰς τῆς καινῆς Διαθήκης.

Απαριθμεῖ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους· λόγον δὲ λέγει πάλιν τὴν ἰδίαν διαθήκην, καὶ τὴν ὑπόσχεσιν, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς περὶ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. ἐνθυμήθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν λόγον, ὁποῦ ἔδωκεν, ὁ ὁποῖος φθάνει εἰς χιλίας γενεάς: ἤτοι φθάνει εἰς πολλὰς γενεὰς καὶ χρόνους· χιλίας γὰρ τώρα ὀνομάζει τὰς πολλὰς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ τὸν Ἡσύχιον. καὶ τὸ ἐνετείλατο δὲ, ἀντὶ τοῦ ἐπηγγείλατο καὶ ὑπεσχέθη νοεῖται.

9: „Ὃν διέθετο τῷ Ἀβραάμ, καὶ τοῦ „ὅρκου αὐτοῦ τῷ Ἰσαάκ.

Ἐνθυμήθη, λέγει, ὁ Θεὸς τὸν λόγον ὁποῦ ἔταξεν εἰς τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν ὅρκον, ὁποῦ ὤμοσεν εἰς τὸν Ἰσαάκ· τὰς ἰδίας γὰρ ὑποσχέσεις ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ, ἔδωκε καὶ εἰς τὸν Ἰσαάκ, τόσον διὰ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὅσον καὶ διὰ τὸν πληθυσμὸν τοῦ σπέρματός του· τὶ δὲ εἶναι ὅρκος Θεοῦ, εἴπομεν ἐν τῷ πη' Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „Ὤμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ μου. (1)

10: „Καὶ ἔστησεν αὐτὸν τῷ Ἰακὼβ εἰς „πρόσταγμα, καὶ τῷ Ἰσραὴλ εἰς „διαθήκην αἰώνιον.

Τὸν ἀνωτέρω, λέγει, λόγον καὶ τὴν ὑπόσχεσιν, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς, τὴν ἔστησε διὰ νὰ εἶναι προσταγὴ ἀπαράβατος εἰς τὸν Ἰακώβ, καὶ νὰ ἦναι διαθήκη αἰώνιος καὶ ἀμετακίνητος.

11: „Λέγων. Σοὶ δώσω τὴν γῆν Χαναάν, „σχοίνισμα κληρονομίας ὑμῶν.

12: „Ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἀριθμῷ βραχεῖς, ὀλιγοστοὺς, καὶ παροίκους „ἐν αὐτῇ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἐγὼ θέλω σοὶ δώσω τὴν Παλαιστίνην, τὴν ὁποίαν ἐκατοίκουν τότε οἱ Χαναναῖοι, σχοίνισμα, ἤγουν μέτρημα καὶ μοίρασμα κληρονομίας τόσον ἐσένα, ὅσον καὶ τῶν ἀπογόνων σου. (2) πότε δὲ ταῦτα εἶπε καὶ ὑπεσχέθη; ὅταν τὸ γένος τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἦτον πολλὰ ὀλίγοι εἰς τὸν ἀριθμὸν, καὶ πάροικοι εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας: ἤγουν ὅταν ὡσὰν ξένοι ἐκατοίκουν πρὸς καιρὸν εἰς τὴν γῆν τῶν Χαναναίων· „Δώσω σοι γὰρ φησὶ, καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σὲ τὴν γῆν, ἣν παροικεῖς, πᾶσαν τὴν γῆν Χαναὰν εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον. (Γέν. ιζ'. 8) (3)

13: „Καὶ διῆλθον ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος, „καὶ ἐκ βασιλείας εἰς λαὸν ἕτερον·

Ὁ Ἀβραὰμ, λέγει, καὶ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακὼβ διήρχοντο καὶ ἐπεριπάτουν πολλὰ Ἔθνη, καὶ ἄλλαζαν τόπους ἐκ τόπων· ὁ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπῆγεν ἀπὸ τὴν γῆν

---

(1) Εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἀβραάμ· „Κατ' ἐμαυτοῦ ὤμοσα λέγει Κύριος· ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ Ἔθνη τῆς γῆς· (Γέν. κβ'. 19.) λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅταν δὲ εἴπῃ ὅρκον, οὐχ ὡς Θεοῦ ὀμνύοντος τοῦτο λέγει· ἀλλ' ὥσπερ ὀργίζεσθαι λέγεται οὐχ' ὀργιζόμενος: οὕτω δὴ καὶ ὀμνύναι λέγεται οὐκ ὀμνύς· ἀλλ' ὅταν τὸ βέβαιον καὶ ἀκίνητον αὐτοῦ τῆς ἐπαγγελίας παραστῆσαι βουληθῇ, ταύτῃ κέχρηται τῇ λέξει.

(2) Λέγει γὰρ ὁ Θεοδώριτος· „Τῶν κεκτημένων ἴδιον, μέτρῳ τὴν γῆν ὑποβάλλειν.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „Καὶ ὅμως ἐπηγγείλατο, ἀντὶ μὲν τοῦ ὀλίγους εἶναι, πληθῦναι ὡς τὰ ἄστρα· ἀντὶ δὲ τοῦ παροικεῖν, δεσπότας καταστῆσαι, οὐχ' ὅτε πλῆθος ἐγένοντο, ἵνα μήτις τῇ τοῦ πλήθους δυνάμει ἐπιγράψῃ τὴν νίκην· ἀλλ' ὅτε βραχεῖς ἦσαν, ἵνα τοῦ ὑπισχουμένου ἡ ἰσχὺς διαφαίνηται.

γῆν τῶν Χαλδαίων εἰς τὴν γῆν Χαναναίων. καὶ ἀπὸ τὴν γῆν Χαναναίων εἰς τὴν γῆν Αἰγύπτου καὶ εἰς Γέραρα. ὁμοίως καὶ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακὼβ, καθὼς ἱστορεῖ ἡ Γένεσις. καὶ ἀπὸ μίαν βασιλείαν ἤρχοντο εἰς ἄλλον λαόν: ἤγουν ἀπὸ χώρας, ὁποῦ εἶχον βασιλέας, εἰς ἄλλας, ὁποῦ δὲν εἶχον βασιλέα καὶ μοναρχίαν, ἀλλὰ εἶχον δημοκρατείαν.

14: „Οὐκ ἀφῆκεν ἄνθρωπον ἀδικῆσαι „αὐτούς.

Δὲν ἄφηκε, λέγει, ὁ Θεὸς κανένα ἄνθρωπον νὰ ἀδικήσῃ: ἤγουν νὰ βλάψῃ τοὺς προπάτορας· τὸν μὲν γὰρ φαραὼ εἰς τὴν Αἴγυπτον, καθὼς εἶναι γεγραμμένον· „Ἤτασεν ἐτασμοῖς μεγάλοις καὶ πονηροῖς, καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ περὶ Σάρας τῆς γυναικὸς Ἀβραμ. (Γέν. ιβ. 17) εἰς δὲ τὸν Ἀβιμέλεχ τὸν βασιλέα τῶν Γεράρων ἐφάνη ὁ Θεὸς τὴν νύκτα καὶ εἶπεν εἰς αὐτὸν, καὶ ἄλλα πολλὰ φοβερὰ καὶ πρὸς τούτοις εἶπε καὶ τοῦτο· „Ἀπόδος τὴν γυναῖκα τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι Προφήτης ἐστὶ, καὶ προσεύξεται περὶ σοῦ καὶ ζήσῃ. (Γέν. κ: 7.) τὸν δὲ Ἡσαῦ καὶ τὸν Λάβαν, δὲν ἄφησεν ὁ Θεὸς νὰ ἀδικήσουν τὸν Ἰακὼβ, καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς δὲν ἄφησεν ὁ Θεὸς νὰ βλάψουν τοὺς ῥηθέντας τρεῖς Πατριάρχας. (1)

„Καὶ ἤλεγξεν ὑπὲρ αὐτῶν βασιλεῖς.
15: „Μὴ ἅπτεσθε τῶν χριστῶν μου, καὶ „ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονη„ρεύεσθε.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἤλεγξεν: ἤγουν ἐντροπίασε καὶ ἐφόβησε διὰ τοὺς ἀνωτέρω Πατριάρχας τοὺς βασιλεῖς: δηλαδὴ τὸν Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ τὸν Ἀβιμέλεχ βασιλέα Γεράρων, ὡς εἴπομεν. εἶπε δὲ εἰς αὐτοὺς ὁ Θεὸς, μὴν ἐγγίζετε εἰς τοὺς χριστούς μου, μηδὲ πονηρεύεσθε εἰς τοὺς Προφήτας μου· καὶ χριστοὺς μὲν ὠνόμασε τοὺς Πατριάρχας, καθὸ ἦτον κεχρισμένοι μὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα· ἢ μὲ τὸ προφητικὸν χρίσμα· Προφήτας δὲ, καθότι πολλὰ ἐπροφήτευσαν, καὶ μάλιστα ὁ Ἰακὼβ, ὁ προφητεύσας τί ἔμελλον νὰ γένουν οἱ δώδεκα υἱοί του. εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεὸς ῥητῶς περὶ τοῦ Ἀβραὰμ πρὸς τὸν Ἀβιμέλεχ· „Ὅτι προφήτης ἐστὶ (Γεν. κ. 7:) αὐτολεξεὶ δὲ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ δὲν εὑρίσκονται εἰς τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως: ἤγουν τό· „Μὴ ἅπτεσθε τῶν χριστῶν μου, καὶ ἐν τοῖς Προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε· ἀλλὰ ἄλλα μὲν λόγια εὑρίσκονται ἐκεῖ, συντείνουσι δὲ εἰς τὸ αὐτὸ νόημα μὲ τὰ τοῦ Δαβίδ. (2)

16: „Καὶ ἐκάλεσε λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, „πᾶν στήριγμα ἄρτου συνέτριψεν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐκάλεσεν: ἤγουν ἔπεμψε πεῖναν εἰς τὴν γῆν Χαναὰν, ὅπου ἐκατοίκει ὁ Ἰακὼβ καὶ οἱ υἱοί του, διὰ νὰ προετοιμάσῃ εὐμηχάνως με-

(1) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Αἱ μὲν γὰρ τῶν πραγμάτων δυσκολίαι καὶ καταδῦσαι αὐτοὺς εἶχον· ἡ δὲ ἄνωθεν πρόνοια ἐν ἀσφαλείᾳ διετήρησεν· ὥστε καὶ αἱ ἀποδημίαι διὰ τοῦτο ἐγίνοντο, ἵνα σαφέστερον δειχθῇ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια καὶ δύναμις.

(2) Ἔφη γὰρ ὁ Κύριλλος· „Καὶ γάρ ἐστι τῶν ἀτόπων, τοὺς μὲν λαμπροτέρους κατὰ τὸν δε τὸν βίον πᾶσαν ἀπονέμειν φροντίδα τοῖς γνησίοις οἰκέταις, τὸν δὲ τῶν Δυνάμεων Κύριον, ᾧ πάντα ἐστὶ πρὸς κατόρθωσιν εὐχερῆ, μηδένα ποιεῖσθαι λόγον τῶν ἀγαπώντων αὐτόν· χριστοὺς δὲ νῦν καλεῖ ἀντὶ τοῦ ἐκλεκτούς· ὃ γὰρ ἡ χρίσις ποιεῖ ἀφορίζουσα τὸν χριόμενον, τοῦτο καὶ ἡ ἐκλογὴ, ἐξαιρέτους ποιοῦσα τοὺς ἐκλελεγμένους κατὰ τὸν Θεοδώρητον. κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „Χριστοὶ οἱ περὶ τὸν Ἀβραὰμ λέγονται διὰ τὸ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου ἐπιφανείας ἠξιῶσθαι ἐν ὁράσεσιν· οὐ γὰρ αἰσθητῷ ἐλαίῳ ἐχρίσθησαν κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς μετοχῆς τοῦ φανέντος αὐτοῖς Θεοῦ λόγου, οὕτως ὠνομάσθησαν, ὡς δύνασθαι λέγειν, ὅτι μέτοχοι Χριστοῦ γεγόναμεν· ἀπὸ δὲ τῆς μετουσίας τοῦ Πνεύματος Προφῆται ἐλέγοντο.

μὲ τὴν αἰτίαν τῆς πείνας, τὰ νὰ καταβῇ ὁ Ἰακὼβ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅταν αἱ ἑπτὰ χρόνοι τῆς εὐθηνίας, διαδέχθησαν ἄλλους ἑπτὰ χρόνους τῆς δυστυχίας καὶ πείνας· καὶ συνέτριψεν ὁ Θεὸς κάθε δύναμιν τροφῆς, καὶ κάθε στηριγμὸν, τὸν ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ προξενήσῃ τὸ ψωμὶ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. (1)

17: „ Ἀπέστειλεν ἔμπροσθεν αὐτῶν ἄν-
„ θρωπον.

Πρὸ τοῦ, λέγει, νὰ ἔλθῃ ἡ πεῖνα, καὶ πρὸ τοῦ νὰ καταβῇ ὁ Ἰακὼβ καὶ ἡ γενεά του εἰς Αἴγυπτον, ἔστειλεν ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ἄνθρωπον: ἤγουν τὸν πάγκαλον Ἰωσὴφ, μεταχειρισθεὶς εἰς τὴν χρείαν ταύτην καὶ ἀνάγκην ὄργανον, τὴν πονηρίαν καὶ τὸν φθόνον τῶν ἀδελφῶν του· καὶ τὴν πώλησιν, ὁποῦ ἐκεῖνοι ἔκαμαν τοῦ Ἰωσὴφ ὡσὰν σκλάβον, ὁ Θεὸς τὴν ἔκαμεν ἀποστολὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ὅθεν καὶ ὕστερον εἶπεν ὁ Ἰωσὴφ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του· „ Νῦν οὖν μὴ λυπεῖσθε, ὅτι ἀπέδοσθέ με ὧδε· εἰς γὰρ ζωὴν ἀπέστειλέ με ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ὑμῶν. (Γέν. με. 5) (2)

„ Εἰς δοῦλον ἐπράθη Ἰωσήφ.
18: „ Ἐταπείνωσαν ἐν πέδαις τοὺς πόδας
„ αὐτοῦ· σίδηρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ
„ αὐτοῦ.
19: „ Μέχρι τοῦ ἐλθεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ·
„ τὸ λόγιον Κυρίου ἐπύρωσεν αὐτόν.

Ὁ Ἰωσὴφ, λέγει, ἐπωλήθη σκλάβος ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του εἰς τοὺς Ἰσμαηλίτας, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰσμαηλίτας πάλιν ἐπωλήθη εἰς Αἴγυπτον τῷ Πετεφρῇ (3) ἐκακοποίησαν δὲ αὐτὸν ὁ αὐθέντης του καὶ οἱ τοῦ αὐθέντου του ἄνθρωποι, βάλλοντες αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν διὰ τὴν συκοφαντίαν τῆς κυρίας του· ἡ ψυχή του, λέγει: ἤγουν αὐτὸς ὁ Ἰωσὴφ, διῆλθε σίδηρον: ἤγουν ἐφόρεσεν ἅλυσίδα σιδηρᾶν εἰς τοὺς πόδας· ἢ σίδηρον λέγει, ὅτι τὴν μάχαιραν ἐγλύτωσεν ἄχρι τούτου ἐλθοῦσα· ταυτὸν εἰπεῖν ἦλθεν: ἤγουν ἐκινδύνευσεν ἕως εἰς τὸ νὰ φονευθῇ μὲ τὴν μάχαιραν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, κἂν καὶ ἐγλύτωσεν

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἰ γὰρ καὶ ἁμαρτημάτων ἀντίδοσις ἦν ὁ λιμὸς, ἀλλ' ὅμως ὁ εὐμενὴς Θεὸς καὶ τῇ πληγῇ ταύτῃ πρὸς εὐεργεσίαν ἐχρήσατο· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πᾶν στήριγμα ἄρτου: ἤτοι πᾶν διαθρέψαι δυνάμενον, σπανίσαι πεποίηκεν, οὐ μόνον σῖτον, ἀλλὰ καὶ κριθὰς καὶ ὄσπρια, καὶ τ' ἄλλα, δι' ὧν βιοτεύουσιν ἄνθρωποι. φησὶ δὲ πάλιν ὁ Χρυσόστομος· „ Τοῦτο μάλιστα τοῦ Θεοῦ τὸ εὐμήχανον, διὰ τῶν ἐναντίων εὐεργετεῖν· ἄρα τὸν λιμὸν αὐτὸς ἐξαπέστειλεν· ἵνα γὰρ μὴ κατὰ φύσεως ἀκολουθίαν εἶναι νομίσωσι τὸ συμβὰν, προεῖπε τὸν λιμὸν, καὶ τὴν αἰτίαν προσέθηκε· τίς δὲ ἦν ἡ αἰτία; τὸ μαθεῖν ἅπαντας τοὺς ἁπανταχόθεν τοῦ Θεοῦ τὴν ἰσχύν. προσθέττει δὲ ὁ Ἀθανάσιος καὶ τοῦτο τὸ περίεργον· „ Τοῦτο δὲ κατ' ὀργὴν Θεοῦ ἐν τοῖς λιμοῖς εἴωθε συμβαίνειν, τὸ μὴ στηρίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐσθίοντας· οὐδὲ αὐτὸς γὰρ ὁ βραχὺς ἄρτος, αὐτοὺς ἐπλήρου φησιν, ἀλλὰ πᾶσαν ἰσχὺν τροφῆς ἠφάνισεν· ἵνα εἰ φανείη ἄρτος, μὴ στηρίζῃ τοὺς ἐμπιπλαμένους ὑπ' αὐτοῦ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Καὶ εἰ αὐτὸς ἀπέστειλεν αὐτὸν, τίνος ἕνεκεν ἐγκαλοῦνται οἱ ἀδελφοὶ, ὑπὲρ ὧν ἐπεβουλεύσαντο τῷ Ἰωσήφ; ὅτι οἰκείᾳ πονηρίᾳ ἐχρήσαντο, καὶ οὐχ ὡς οἰκονομίαν Θεοῦ μέλλοντες πληροῦν· οὐκ ἄρα οὖν ἀπαλλάττει αὐτοὺς τῶν ἐγκλημάτων. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐντεῦθεν δείκνυται, ὅτι τὰ τοῖς ἁγίοις συμβαίνοντα, ἐξ οἰκονομίας τινὸς θαυμαστῆς καὶ δοξαζούσης αὐτόν τε τὸν Θεὸν καὶ τοὺς πάσχοντας γίνεται· ἰδοὺ γὰρ καὶ ὁ Ἰωσὴφ παρὰ τῶν ἀδελφῶν εἰς δουλείαν ἐπράθη τοῖς Ἰσμαηλίταις, εἶτα τῷ Πετεφρῇ εἰς Αἴγυπτον, ὥστε ἔμπροσθεν τοῦ λοιποῦ γένους ἀποσταλῆναι: τουτέστιν ὥστε προλαβεῖν, καὶ εὐτρεπίσαι αὐτοῖς τὴν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον, ἀφ' ἧς τηλικαῦτα ἠκολούθησαν θαύματα· οὕτω προσήκει πεπεῖσθαι λόγους τινὰς εἶναι ἡμῖν ἀλήπτους, δι' οὓς πολλάκις ὁ Θεὸς οἰκονομεῖ τινα τῇ πανσόφῳ αὐτοῦ προνοίᾳ· ἅπερ ἡ θνητὴ φύσις ἀγνοοῦσα, δυσχεραίνειν εἴωθεν·

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Μηδεὶς ἀλγείτω τῶν δουλείᾳ περιπιπτόντων, ἢ καὶ ὑπὸ πολεμίων ἁλισκομένων· τί γὰρ ἀλγεῖς; ὅτι παρὰ βαρβάροις εἶ; νόμῳ πολέμου κατηνέχθης· ὁ δὲ δίκαιος ὑπὸ ἀδελφῶν ἀπεμποληθεὶς, ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἐπέμπετο τυραννίδα· οὐκοῦν μηδὲ σὺ ἀπογνῷς, ἡνίκα ἐμπέσῃς εἰς συμφοράν.

σεν ἀπὸ αὐτὴν (1) ὑπέμενε δὲ ταῦτα, ἕως ὁποῦ ἦλθεν εἰς ἔκβασιν καὶ ἐπληρώθη ὁ λόγος καὶ ἡ θεία σοφία του, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδιέλυσε τὰ ὀνείρατα τῶν συνδεσμίων του: ἤτοι τοῦ ἀρχισιτοποιοῦ καὶ τοῦ ἀρχιοινοχόου τοῦ βασιλέως Φαραώ. ἢ λόγον λέγει, τὴν φροντίδα καὶ πρόνοιαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Θεὸς περὶ τοῦ Ἰωσὴφ, θέλωντας διὰ νὰ δοξάσῃ αὐτὸν καὶ τὸ γένος του (2) Τὸ λόγιον δὲ ὁποῦ ἐπύρωσεν αὐτὸν, εἶναι ὁ ἐνδιάθετος καὶ φυσικὸς λόγος τῆς συνειδήσεως κατὰ τὸν Ἡσύχιον, τὸν ὁποῖον ἐχάρισεν ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὸν ὁποῖον ὀνομαζόμεθα λογικοί· οὗτος γὰρ ὁ φυσικὸς λόγος καὶ νόμος, ἐπύρωσε καὶ ἐδοκίμασε τὸν Ἰωσὴφ ἐν τῇ καμίνῳ τῶν πειρασμῶν, καὶ ἔδειξεν αὐτὸν καθαρὸν καὶ δόκιμον, ὡσὰν τὸ χρυσάφι· διότι ὁ φυσικὸς λόγος οὗτος ἐδίδασκε τὸν Ἰωσὴφ ἔσω εἰς τὴν συνείδησιν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐγγίσῃ γυναῖκα ξένην.

20: „Ἀπέστειλε βασιλεὺς, καὶ ἔλυσεν „αὐτόν· ἄρχων λαοῦ, καὶ ἀφῆκεν „αὐτόν.

21: „Κατέστησεν αὐτὸν κύριον τοῦ οἴ„κου αὐτοῦ, καὶ ἄρχοντα πάσης „τῆς κτήσεως αὐτοῦ.

22: „Τοῦ παιδεῦσαι τοὺς ἄρχοντας αὐ„τοῦ ὡς ἑαυτὸν, καὶ τοὺς πρεσβυ„τέρους αὐτοῦ σοφίσαι.

Ὅταν, λέγει, ὁ βασιλεὺς φαραὼ εἶδε τὰ ἐνύπνια, τότε ἔστειλε καὶ ἔλυσε τὸν Ἰωσὴφ ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ τὴν φυλακήν. ἀφ' οὗ δὲ ἔλυσε τὰ ὀνείρατά του ὁ Ἰωσὴφ, τότε ὁ φαραὼ ἐκατέστησε τὸν Ἰωσὴφ κύριον καὶ ἐξουσιαστὴν τοῦ παλατίου καὶ τῆς βασιλείας του· καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐξουσίαν νὰ εἶναι δεύτερος τοῦ Φαραὼ εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον, διὰ νὰ παιδαγωγήσῃ τοὺς ἄρχοντάς του, καὶ νὰ δώσῃ γνῶσιν καὶ φρόνησιν εἰς τὴν γερουσίαν του, τοῦ Θεοῦ πάντα οἰκονομοῦντος, καθὼς ταῦτα πάντα διηγεῖται ἡ βίβλος τῆς Γενέσεως. (3)

23: „Καὶ εἰσῆλθεν Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον, „καὶ Ἰακὼβ παρῴκησεν ἐν γῇ Χάμ.

Μὲ

(1) Ὅθεν ὁ Σύμμαχος εἶπεν· "Εἰς σίδηρον ἦλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ.

(2) Ἢ κατὰ τὸν Ἡσύχιον, λόγον λέγει τὸν περὶ αὐτοῦ, ὅνπερ ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς κατ' αὐτὸν οἰκονομίας ἔθετο· λόγῳ γὰρ πάντα οἰκονομῶν, λόγῳ τινὶ καὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν πειρασμῶν τὴν ἀπαλλαγὴν καὶ τὸ τέλος ἀπένειμε· ὃν ἡμεῖς ἀγνοοῦντες πρότερον, ὕστερον τῇ ἐκβάσει μανθάνομεν. ὁ δὲ Εὐσέβιος λόγον αὐτοῦ λέγει, ὃν ἐπὶ τοῖς δράμασιν ἰδὼν ἐξεῖπε τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, φήσας τὰ ἐκείνων δράγματα προσκυνῆσαι τὸ οἰκεῖον δράγμα.

(3) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει· „Τί τούτου θαυμασιώτερον; τὸν δοῦλον· τὸν ξένον· τὸν τοιαῦτα ἠδικηκέναι νομιζόμενον, βασιλεὺς λύει· εἶδες τῶν πειρασμῶν τὸν καρπόν; εἶδες τὸ τέλος τῶν κινδύνων; ὅρα διὰ τῶν ἐπιβουλῶν τὸν στέφανον αὐτῷ πλεκόμενον· εἰ γὰρ μὴ τὰ ὀνείρατα εἶπε, πῶς ἂν ὁ βασιλεὺς ἔλυσε; τὰ δὲ ὀνείρατα πῶς ἂν εἶπεν, εἰ μὴ εἰς δεσμωτήριον ἐνέπεσεν; εἰς δεσμωτήριον δὲ πῶς ἐνέπεσεν, εἰ μὴ ἐσυκοφαντήθη; πῶς δ' ἂν ἐσυκοφαντήθη, εἰ μὴ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τὴν Αἰγυπτιακήν; εἰς ταύτην δὲ πῶς ἂν ἦλθεν, εἰ μὴ Ἰσμαηλῖται αὐτὸν ἀπέδοντο; οἱ δὲ, πῶς ἂν ἀπέδοντο, εἰ μὴ οἱ ἀδελφοὶ ἐπώλησαν; ὁρᾷς ὅτι ἡ ἐπιβουλὴ τῶν ἀδελφῶν, ὥσπερ διά τινος σειρᾶς τῶν μεταξὺ τούτων πειρασμῶν, πρὸς τὸν θρόνον αὐτὸν ἐχειραγώγησεν· καὶ μηδεὶς τοίνυν ἀλγείτω κἂν πονηρὰν ὑποψίαν κέκτηται, μόνον τὸ συνειδὸς μὴ κατηγορείτω, καὶ ταύτης λαμπρότερος ἔσται. ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „Ὅτι ὁ Ἰωσὴφ εἰς θεογνωσίαν ὑποδήγησε τοὺς ἄλλους, οὐ λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργοις εἰς εὐσέβειαν ἐφελκόμενος· ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος. „Διδάσκει δὲ ὁ λόγος, οὐ τοσοῦτον τῆς τῶν καρπῶν φυλακῆς ἕνεκα εἰς τὴν ἀρχὴν προσῆχθαι τὸν Ἰωσὴφ, ὅσον τῆς κατὰ ψυχὴν ὠφελείας τῶν μελλόντων ὑπ' αὐτοῦ σοφίζεσθαι καὶ παιδεύεσθαι· ἐπαίδευε γὰρ ὁ νέος τοὺς πρεσβυτέρους· καὶ τοὺς μέγα ἐπὶ σοφίᾳ κομπάζοντας, μειράκιον Ἑβραῖον ἐκελεύετο διορθοῦν, καὶ ὁ δοῦλος τοὺς ἐλευθέρους· καὶ ἐν τούτοις ἐνίκα, ὅτε τὰ τῶν Αἰγυπτίων ἐδόκει μεγάλα εἶναι· ὅθεν προσφυῶς ἐπιφέρει ὁ Χρυσορρήμων· „Ἡ μὲν ἀρετὴ πρὸς ὀλίγον ἐπιβουλεύεται, ὕστερον δὲ ἀράχνης εὐτελέστερον τὰς ἐπιβουλὰς διαλύει, δι' αὐτῶν λαμπροτέρα γινομένη· μηδεὶς οὖν ἀλγείτω κἂν πονηρὰν ὑποψίαν κτήσηται, μόνον τὸ συνειδὸς μὴ κατηγορείτω· καὶ ταύτης λαμπρότερος ἔσται.

Μὲ συντομίαν ἀναφέρει τὴν ἱστορίαν ὁ Δαβίδ, ὅτι ἀφ' οὗ ὁ Ἰωσὴφ ἔγινε κύριος καὶ ἐξουσιαστὴς τῆς Αἰγύπτου, τότε κατέβη ὁ πατήρ του Ἰσραὴλ (ἤτοι ὅλη ἡ φαμιλία καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ὅλοι ὁμοῦ ψυχαὶ ἑβδομήκοντα πέντε) εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐκατοίκησεν ὡσὰν ξένος εἰς τὴν γῆν τοῦ Χάμ. γῆ δὲ Χάμ καὶ Αἴγυπτος τὸ αὐτὸ εἶναι· ἐπειδὴ ὁ Αἴγυπτος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὠνομάσθη ἡ Αἴγυπτος, ἦτον ἔγγονος τοῦ Χάμ· ὅθεν ἡ αὐτὴ γῆ εἶχε καὶ τῶν δύω αὐτῶν τὰ ὀνόματα, καὶ τοῦ Αἰγύπτου καὶ τοῦ Χάμ.

24: „Καὶ ηὔξησε τὸν λαὸν αὐτοῦ σφό-
„δρα καὶ ἐκραταίωσεν αὐτὸν ὑπὲρ
„τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ,

Ὁ Θεὸς, λέγει, ηὔξησε πολλὰ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὴν Αἴγυπτον. ἢ τὸν ἑαυτοῦ λαὸν ὁ Θεὸς ηὔξησεν· ἐπειδὴ τότε μόνοι οἱ Ἰσραηλῖται ἐπίστευον τὸν ἀληθῆ Θεόν. ὁ Θεὸς, λέγει, ἐδυνάμωσε τοὺς Ἰσραηλίτας περισσότερον ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους οἵτινες ἦτον ἐχθροί των· διατὶ καὶ τοὺς Ἰσραηλίτας ἐμίσουν καὶ τὸν Θεόν. (1)

25: „Καὶ μετέστρεψε τὴν καρδίαν αὐ-
„τοῦ, τοῦ μισῆσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ,
„τοῦ δολιοῦσθαι ἐν τοῖς δούλοις
„αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐμετέστρεψε τὴν καρδίαν τοῦ Φαραὼ, ὄχι ἐκείνου, ὁποῦ ἠγάπα τὸν Ἰωσὴφ, ἀλλὰ ἄλλου μεταγενεστέρου βασιλέως συνωνύμου μὲ τὸν φαραὼ, ὅστις δὲν ἤξευρε τὸν Ἰωσήφ· καθὼς λέγει ἡ θεία Γραφή· „Ἀνέστη δὲ βασιλεὺς ἕτερος ἐπ' Αἴγυπτον, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσὴφ (Ἔξ: α. 8.) οὗτος δὲ ἐμίσει τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ κατετυράννει αὐτόν. „Ἐσκλήρυνε γάρ φησιν, ὁ Θεὸς τὴν καρδίαν φαραὼ (Ἔξοδ: 1: 20.) ἤτοι παρεχώρησε νὰ σκληρυνθῇ κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἵνα αὐτοὶ καταπυρανμούμενοι, ἐπιθυμήσουν θερμῶς διὰ νὰ εὔγουν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν θλίψιν καὶ τυραννίαν τῶν Αἰγυπτίων. ὁ αὐτὸς δὲ Φαραὼ, ἐδολιεύετο κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν: ἤγουν ἐπιβούλευεν αὐτοὺς, καὶ ἐμελέτα δόλους κατ' αὐτῶν· εἶπε γάρ φησιν ὁ φαραὼ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· „Ἰδοὺ τὸ γένος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ μέγα πλῆθος, καὶ ἰσχύει ὑπὲρ ὑμᾶς (Ἔξοδ: α: 9.) ὅθεν ἐπρόσταξε νὰ θανατώνουν ὅσα ἀρσενικὰ παιδία γεννηθοῦν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους. (2)

26: „Ἐξαπέστειλε Μωϋσῆν τὸν δοῦλον
„αὐτοῦ, Ἀαρὼν ὃν ἐξελέξατο ἑαυτῷ.
27: „Ἔθετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν
„ση-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Δείκνυσι δὲ, ὅτι οὐ φύσεως ἦν ἡ ἐπίδοσις, ἀλλὰ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ· ὅτε γὰρ ὀλιγωτέρους ἔδει γενέσθαι ὑπὸ τῶν ἐργοδιωκτῶν ἐλαυνομένους, τῶν παιδίων εἰς τὸν ποταμὸν ῥιπτουμένων, τῆς φύσεως ἐπηρεαζομένης: τότε μᾶλλον ἐπέδοσαν οὕτως, ὡς καὶ φοβεροὶ γενέσθαι τοῖς ἐνοικοῦσιν· οἱ δοῦλοι τοῖς δεσπόταις· οἱ ἐλαυνόμενοι τοῖς ἐλαύνουσιν· οἱ πάροικοι τοῖς πολίταις· οἱ ἄοπλοι τοῖς ὡπλισμένοις· „Καθότε γάρ φησιν, αὐτοὺς ἐταπείνουν, τοσούτῳ πλείους ἐγίνοντο, καὶ ἴσχυον σφόδρα σφόδρα. (Ἔξ. α'. 12.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ· „Ἐπειδὴ ἐκ τοῦ τιμᾶσθαι παρὰ τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν ὁμοίαν αὐτοῖς εἰδωλολατρείαν ἐξέβησαν: τούτου χάριν παρεσκεύασε μισῆσαι αὐτοὺς, καὶ τὰ βαρέα τῶν ἔργων ἐπιθεῖναι, ἵνα μάθωσι μὴ προσέχειν ἐκείνοις, μηδὲ τῇ πολυθέῳ αὐτῶν δεισιδαιμονίᾳ· ἀλλὰ κακωθέντες καταφύγωσι πρὸς Θεὸν καὶ εὕρῃ χώραν ἡ πρὸς Ἀβραὰμ ἐπαγγελία πληρωθῆναι. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Τί λέγει; ὁ Θεὸς τούτων αἴτιος; οὐχί φησιν· ἀλλὰ μετέστρεψεν ἐνταῦθα, τὸ συνεχώρησε δηλοῖ· οὐκ ἀφῆκεν οὖν ποθεινοὺς γενέσθαι ἐξ ἀρχῆς, ἵνα μὴ ἐμφιλοχωρήσωσι τῇ Αἰγύπτῳ· καὶ ὅρα αὐτοῦ τὸ εὐμήχανον· τοὺς μισουμένους πάλιν, ὅτε αὐτῷ ἔδοξεν, οὕτως ἀθρόον ἐποίησε γενέσθαι ἐπεράστους καὶ ἀξιοπίστους αὐτοῖς, ὡς καὶ σκεύη τὰ αὐτῶν ἅπαντα κιχρᾶν, καὶ μηδὲν ὑποπτεύειν αὐτούς· ὅθεν καὶ ὁ Ἡσύχιος εἶπε· „Μετέστρεψε: τουτέστι μεταστραφῆναι συνεχώρησεν· οὕτω γὰρ ἔθος τῇ θείᾳ Γραφῇ λέγειν, ὅσα ἐξὸν κωλῦσαι, συγχωρεῖν· οὐ δίχα δὲ λέγουσί τινες, ἀλλ' εἰκότως μὲν ἕτερα.

„ σημείων αὐτοῦ, καὶ τῶν τεράτων
„ αὐτοῦ ἐν γῇ Χάμ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἔστειλεν εἰς τὴν Αἴγυπτον πρὸς τὸν Φαραὼ τὸν ἐδικόν του δοῦλον Μωϋσῆν, καὶ τὸν ἀδελφόν τοῦ Μωϋσέως Ἀαρὼν. καὶ εἰς αὐτοὺς ἐδιώρισε τὰ προσάγματά του τὰ περὶ τῶν σημείων καὶ τῶν τεράτων: ἤγουν αὐτοὺς ἐδιώρισε νὰ ἐνεργοῦν τὰ ἐν Αἰγύπτῳ σημεῖα καὶ τέρατα, ἢ ἐφανέρωσεν εἰς αὐτοὺς τὰς αἰτίας τῶν σημείων καὶ τῶν τεράτων, καὶ τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ τὰ ἐνεργοῦν. σημεῖα δὲ καὶ τέρατα, μερικοὶ μὲν λέγουν, ὅτι ὀνομάζει τὰ αὐτά· μερικοὶ δὲ σημεῖα μὲν ὠνόμασαν, ὅσα κατὰ φύσιν ἠκολούθουν καὶ ἔβλαπτον· καθὼς ἦτον ἡ ἀσθένεια τῶν κτηνῶν τῶν Αἰγυπτίων· τέρατα δὲ, ὅσα ἔγιναν ὑπὲρ φύσιν· καθὼς ἦτον ἡ μεταβολὴ τοῦ νεροῦ εἰς αἷμα, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ οζ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸν 43 στίχον· „ Ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ ἱστόρησεν ὁ Δαβὶδ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους. ἀλλ' ἐκεῖ ἄρχισε ταύτας νὰ ἱστορῇ, ἀφ' οὗ ἐβγῆκαν οἱ Ἰσραηλῖται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ μὲ ἄλλον τρόπον. (1)

28: „ Ἐξαπέστειλε σκότος καὶ ἐσκότασε.

Ἀγκαλὰ καὶ προτήτερα ἀπὸ τὸ σκότος ἔδωκεν ὁ Θεὸς πληγὰς ἄλλας εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ὁ Δαβὶδ ὅμως τοῦτο ἔγραψε πρῶτον ἀδιαφόρως, χωρὶς νὰ στοχασθῇ τάξιν. ἢ ἐπειδὴ τὸ κάλλιστον καὶ ἀναγκαιότατον εἰς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι τὸ φῶς, διὰ τοῦτο πρώτην τιμωρίαν τῶν Αἰγυπτίων ἔβαλεν ὁ Δαβὶδ τὴν τοῦ σκότους, ὡς βαρυτάτην. καθὼς καὶ εἰς τὸν οζ. ἀπαρατηρήτως διηγεῖται τὰς τοιαύτας πληγὰς καὶ μάστιγας τῆς Αἰγύπτου, ὡς εἴπομεν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνόμυιαν. (2)

„ Ὅτι παρεπίκραναν τοὺς λόγους αὐ-
„ τοῦ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς τοὺς Αἰγυπτίους, διατὶ παρόξυναν τὰ προστάγματά του, τὰ ὁποῖα ἐδιώριζον νὰ ἀπολύσουν τὸν λαόν του τὸν Ἰσραηλιτικὸν νὰ εὔγῃ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. παρεπίκραναν δὲ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, διατὶ δὲν ἐπείσθησαν εἰς αὐτούς. καταχρηστικῶς δὲ τίθεται εἰς τοὺς λόγους τὸ παρεπίκραναν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι παραπικράναντες τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, διὰ τῶν λόγων, αὐτὸν τὸν λαλήσαντα τούτους Θεὸν παρεπίκραναν. μερικοὶ δὲ τὸ παρεπίκραναν, ἑρμηνεύουσιν ἀντὶ τοῦ παρέβησαν· ἐπειδὴ κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους ἡ λέξις τοῦ παρεπίκραναν, ἔχει καὶ τοιοῦτον σημαινόμενον τοῦ παρέβησαν. μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ὅτι οὐ παρεπίκραναν τοὺς λόγους αὐτοῦ: ἤγουν ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἀαρών.

29: „ Με-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἔθετο ἐν αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημείων: τουτέστι προβαλλόμενος αὐτοὺς τῆς τῶν ὁμοφύλων ἐλευθερίας ὑπουργοὺς, τὴν τοῦ θαυματουργεῖν αὐτοῖς ἐνεχείρισε δύναμιν· ἄρα διάκονοι μόνον ἦσαν ἐκεῖνοι, καὶ τὸ πᾶν αὐτὸς κατώρθου, καὶ ἐστρατήγει τοῦ δήμου· ἐκεῖνοι τὴν γλῶτταν ἐκίνουν, καὶ τὸ στόμα ἐδάνειζον τῷ Θεῷ, καὶ τὰ ῥήματα ἐξέβαλλον· ἡ δὲ δύναμις παρ' αὐτοῦ πᾶσα ἐπέμπετο. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Καί γε τοὺς λόγους αὐτοῦ, καθ' οὓς ἕκαστα τῶν πραττομένων ἐγίνετο, μόνοις ἐξέφηνε τοῖς ἑαυτοῦ θεράπουσι καὶ ἀπεκάλυψεν· οἷον τί βούλεται τὸ αἷμα ἐξ ὕδατος μετασχηματίζεσθαι· τί δὲ τὰ λοιπὰ τῶν σημείων· ὥστε μὴ ἀγνοεῖν κατὰ τίνας λόγους, καὶ δι' ἃς αἰτίας, καὶ ὅπως ἕκαστον ἐγίνετο· καὶ τίνων εἰκόνες καὶ σύμβολα τὰ γινόμενα. Σημεῖον δὲ κατὰ τὸν Βασίλειόν ἐστι πρᾶγμα φανερὸν, κεκρυμμένου τινὸς καὶ ἀφανοῦς ἐν ἑαυτῷ δήλωσιν ἔχον, ὡς τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ, τὴν εἰς Ἅδου κάθοδον καὶ πάλιν ἐκ νεκρῶν ἄνοδον παριστησι, τοῖς δυναμένοις ἐκλαμβάνειν τὸν μυστικὸν λόγον τῶν γινομένων· ἡ μέντοι Γραφὴ τὰ παράδοξα καὶ τὰ παραστατικὰ τινὸς μυστικοῦ λόγου, σημεῖα καλεῖ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Καὶ γὰρ σφόδρα παράδοξον ἦν, τὸ, πανταχοῦ τῆς ἀκτῖνος λαμπούσης, ἐν Αἰγύπτῳ τὸ σκότος φαίνεσθαι, καὶ μηδὲ ταύτῃ πάσῃ, ἀλλ' ἔνθα ἦσαν οἱ Αἰγύπτιοι μόνον.

29 : „ Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰς αἷ-
„ μα, καὶ ἀπέκτεινε τοὺς ἰχθύας αὐ-
„ τῶν.

Περὶ τούτων εἴπομεν εἰς τὸν οζ· Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸν 44. ςίχον τό· „ Καὶ μετέςρεψεν εἰς αἷμα τοὺς ποταμοὺς αὐτῶν. καὶ ὅρα ἐκεῖ.

30 : „ Ἐξῆρψεν ἡ γῆ αὐτῶν βατράχους
„ ἐν τοῖς ταμείοις τῶν βασιλείων αὐ-
„ των.

Ἐν τῷ οζ. Ψαλμῷ εἴπομεν καὶ περὶ τῆς πληγῆς τῶν Βατράχων. ἐξεῖρψε δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐξέδωκεν ἡ γῆ ἑρπυςικοὺς βατράχους. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἀπὸ τὰ νερὰ μὲν ἔγιναν οἱ βάτραχοι, καθὼς ἡ βίβλος τῆς ἐξόδου ἱςορεῖ· „ Ἰδοὺ γάρ φησιν ἐγὼ τύπτω τῇ ῥάβδῳ τῇ ἐν τῇ χειρί μου ἐπὶ τὸ ὕδωρ τὸ ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ μεταβαλεῖ εἰς αἷμα. (Ἐξ. ζ. 17.) τὸ δὲ ἐξεῖρψεν ἡ γῆ, εἶναι ἀντὶ τοῦ ἐξείρφθη: ἤτοι ἐσκεπάσθη κατὰ βατράχους: ἤγουν ἀπὸ βατράχους· ἐνεργητικὸν γὰρ ῥῆμα ἐςὶ τὸ ἐξεῖρψε κατὰ τὴν φωνήν, ἔχει ὅμως σημασίαν παθητικήν. ἢ ἐσκεπάσθη βατράχους, ἀντὶ τοῦ βατράχοις κατὰ ἀντίπτωσιν, τῆς αἰτιατικῆς λαμβανομένης ἀντὶ δοτικῆς· (1) οἱ βάτραχοι δὲ αὐτοὶ εὑρίσκοντο, ὄχι μόνον εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους τόπους τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ καὶ ἕως μέσα εἰς αὐτὰ τὰ θησαυροφυλάκια τοῦ βασιλικοῦ παλατίου, ὅπου ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι πολλὴ φύλαξις καὶ ἀσφάλεια, καὶ πλῆθος δούλων καὶ ςρατιωτῶν, οἵτινες ἐδύναντο νὰ διώκουν τοὺς βατράχους, κατὰ τὸν Ἡσύχιον.

31 : „ Εἶπε καὶ ἦλθε κυνόμυια, καὶ
„ σκνῖπες ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐ-
„ τῶν.

Περὶ τῆς κυνομυίας εἶπε καὶ εἰς τὸν οζ. Ψαλμὸν, εἰς τὸν 45 ςίχον τὸν λέγοντα· „ Ἐξαπέςειλεν εἰς αὐτοὺς κυνόμυιαν, καὶ ὅρα ἐκεῖ. (2)

32 : „ Ἔθετο τὰς βροχὰς αὐτῶν χάλαζαν,
„ πῦρ καταφλέγον ἐν τῇ γῇ αὐτῶν.
33 : „ Καὶ ἐπάταξε τὰς ἀμπέλους αὐτῶν
„ καὶ τὰς συκὰς αὐτῶν, καὶ συνέ-
„ τριψε πᾶν ξύλον ὁρίου αὐτῶν.
34 : „ Εἶπε καὶ ἦλθεν ἀκρὶς καὶ βροῦχος,
„ οὗ οὐκ ἦν ἀριθμός.
35 : „ Καὶ κατέφαγε πάντα χόρτον ἐν τῇ
„ γῇ αὐτῶν, καὶ κατέφαγε πάντα τὸν
„ καρπὸν τῆς γῆς αὐτῶν.
36 : „ Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν
„ τῇ γῇ αὐτῶν, ἀπαρχὴν παντὸς πό-
„ νου αὐτῶν.

Σ

(1) Ἴσως δὲ, ἐπειδὴ οἱ βάτραχοι εἶναι ζῶα ἀμφίβια, τὰ ὁποῖα ζῶσι καὶ εἰς τὸ νερὸν καὶ εἰς τὴν γῆν, καὶ μάλιςα ἐπειδὴ αὐτοὶ γεννῶνται καὶ τρέφονται εἰς τὰς λίμνας καὶ εἰς τοὺς λασπώδεις τόπους τῆς γῆς· διὰ τοῦτο εἶπεν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐξεῖρψεν ἡ γῆ βατράχους. λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἶδες Θεοῦ δύναμιν ἄφατον; πῶς διὰ τῶν μικρῶν πλήττει; τί γὰρ βατράχων γένοιτ' ἂν εὐτελέςερον;

(2) Περὶ τῆς κυνομυίας ταῦτα λέγει ὁ Φίλων ὁ Ἰουδαῖος· „ Ἡ δὲ κυνόμυια, τὴν ἀφ' ἑκατέρου ζώου (τοῦ κυνὸς δηλαδὴ καὶ τῆς μυίας) τόλμαν προσειληφυῖα, δηκτικὸν καὶ ἐπίβουλον ζῶόν ἐςι, καὶ πόῤῥωθεν μετὰ ῥοίζου καθάπερ βέλος εἰσακοντίζεται, καὶ ἐπεισπίπτουσα βιαίως, εὖ μάλα ἐγχρίμπτεται· τότε δὲ καὶ θεήλατος ἦν ἡ πληγὴ, ὡς δεδιπλασιάσθαι τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπιβουλήν. περὶ δὲ τῶν σκνιπῶν λέγει ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἐνταῦθα μέντοι, οὐδὲν ἴσχυσαν οἱ μάγοι· ἔνθα μὲν γὰρ ὄψιν ἀπατῆσαι ἦν, ἐφάντασαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἑαλωκότων, ὡς ἐπὶ τῆς εἰς δράκοντα μεταβληθείσης βακτηρίας, καὶ τοῦ εἰς αἷμα τραπέντος ὕδατος· ἔνθα δὲ διὰ τῆς αἰσθήσεως ἡ μαρτυρία τοῦ γινομένου ἦν· ἔδακνον γὰρ οἱ σκνῖπες· οὐκέτι ἴσχυσαν· ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐδὲ ἐν τοῖς πρώτοις ζῶντα ζῶα παρ-

Ὅλων τῶν πληγῶν τούτων ἡ ἐξήγησις εὑρίσκεται εἰς τὸν ΟΖ. Ψαλμὸν, καὶ λοιπὸν ὅρα, ἀναγνῶσε ἐκεῖ· ἵνα μὴ πάλιν τὰ αὐτὰ λέγωμεν καὶ ἐδῶ. (1)

37: „ Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ „ χρυσίῳ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εὔγαλεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον τοὺς Ἑβραίους μὲ σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, τὰ ὁποῖα ἐδανείσθησαν ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους· καθὼς ὁ Θεὸς ἐπρόσαξεν, ἵνα τὰ σκεύη τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χρυσᾶ, νομισθοῦν ὡσὰν μισθὸς καὶ πληρωμὴ εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἀντὶ διὰ τοὺς πλίνθους, καὶ τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας, ὁποῦ ἔκαμναν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. (2)

„ Καὶ οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ „ ἀσθενῶν.

Κανένας, λέγει, ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους δὲν εὑρέθη ἀσθενὴς καὶ ἄῤῥωστος, ὅταν εὔγῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. καὶ τοῦτο ἐγένετο κατὰ θείαν οἰκονομίαν διὰ νὰ μὴ μείνῃ τινὰς εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐμποδιζόμενος ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν. ὁ μὲν οὖν Μωσῆς δὲν γράφει ῥητῶς τοῦτο, νοεῖται ὅμως καὶ συμπεραίνεται· καθότι δὲν ἀναφέρει εἰς κανένα μέρος τῆς Πεντατεύχου του, ὅτι ἦτον τότε τινὰς Ἑβραῖος ἀσθενής. νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἀκολουθοῦσιν εἰς τὸν Θεὸν, δὲν ἀσθενοῦσιν· ἐπειδὴ καὶ πάντα ἰσχύουσιν ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτοὺς Χριστῷ. (3) ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ ἄλλο μέρος ἔμαθε τοῦτο καὶ ἐδιδάχθη ὁ Δαβὶδ, ἢ ἀπὸ βιβλίον ἀπόκρυφον, ἢ ἐκ παραδόσεως, ἢ καὶ ἐξ ἀποκαλύψεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθὼς ἐδιδάχθη ἐκ τούτων καὶ ἄλλα πολλά.

38: „ Εὐ-

σπαρῆγον, ἀλλὰ παρεχρῶντο τὴν ὄψιν τῶν ἀνοητοτέρων. Περὶ δὲ τῆς χαλάζης καὶ τοῦ πυρὸς εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· Τὰ νέφη μὲν γὰρ τὰς συνήθεις ὠδῖνας ἐνήλλαξε, καὶ ἀντὶ ὄμβρων χάλαζαν ἀπεκύησε· κεραυνοὶ δὲ καὶ πρηστῆρες μετὰ τῆς χαλάζης ἐφέροντο· καὶ ἐναντίαι ἀλλήλαις φύσεις ὕδωρ καὶ πῦρ ἀλλήλας οὐκ ἐλυμαίνοντο· οὔτε γὰρ τὸ πῦρ τὸ πεπηγὸς ὕδωρ τῆς χαλάζης ἐξέτηκεν, οὔτε τὸ ὕδωρ κατεσβέννυ τὴν φλόγα· ἀλλὰ τὴν φυσικὴν ἀποθέμενα μάχην, σύμφωνον Αἰγυπτίοις τὴν παιδείαν ἐπῆγον, καὶ τὴν ἐκείνων θηριωδίαν διήλεγχον· ὅτι ἄνθρωποι ὄντες οὐκ ᾐδοῦντο τὴν φύσιν, ἀλλὰ τοὺς ὁμοφυεῖς πικρῶς δουλεύειν ἠνάγκαζον.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Καλῶς δὲ πόνου παντὸς ἀπαρχὴν ἐκάλεσε τὸν θάνατον τῶν πρωτοτόκων· εἰ γὰρ τελευταία ἦν τῇ τάξει, ἀλλὰ τῇ δυνάμει καὶ τῷ πόνῳ πρώτη ἔδοξεν ἡ τοιαύτη μάστιξ· αὕτη γὰρ μόνη τῶν Αἰγυπτίων καθίκετο, καὶ ἀποστεῖλαι τοὺς Ἰουδαίους κατήπειξε· πλὴν ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ μόνας ὀκτὼ πληγὰς καταλέγει. λέγει δὲ ὁ Νικήτας· „ Σὺ δέ μοι ὅρα, ὅτι τὰς μὲν ἐκ γῆς καὶ ὕδατος μάστιγας Ἀαρὼν ἐπήνεγκε, τὸ αἷμα, τοὺς βατράχους, τοὺς σκνῖπας· ταῖς δὲ ἀπὸ ἀέρος καὶ οὐρανοῦ πληγαῖς Μωϋσῆς ὑπηρετεῖτο, τῇ διὰ χαλαζῶν καὶ κεραυνῶν, τῇ διὰ τῆς ἀκρίδος, τῇ διὰ τοῦ σκότους· κοινῇ δὲ αὐτὸς καὶ Ἀαρὼν μίαν ἐπετράπησαν, τὴν διὰ τῶν ἀπὸ καμιναίας τέφρας φλυκτίδων· λοιπαὶ δὲ τιμωρίαι τρεῖς εἰσιν αὐτουργηθεῖσαι δίχα τῆς ἀνθρώπων ὑπηρεσίας· ἡ διὰ τῆς κυνομυίας, ἡ τῶν βοσκημάτων φθορὰ, καὶ ὁ τῶν πρωτοτόκων θάνατος.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐπειδὴ οὐδὲ τὰ οἰκεῖα τοὺς Ἰουδαίους ἐπέτρεπον, πρὸς τοῖς οἰκείοις ἔλαβον καὶ τῶν Αἰγυπτίων τὸν πλοῦτον. ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐκ ἀδικῶν τοὺς Αἰγυπτίους· Θεοῦ γὰρ, ἑτέρους εὐεργετεῖν ἑτέρων ἀδικουμένων, ἀνάξιον· ἀλλ' ὅταν σκυλεῦσαι αὐτοὺς τοῖς Ἰουδαίοις ἐντέλλεται, τὸν μισθὸν, ὅνπερ αὐτοῖς τῆς πλινθοποιΐας ἐπώφειλον, εἰσεπράττετο· τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τῶν γὰρ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπαγομένων πληγῶν οὐκ ἐλάμβανον πεῖραν (οἱ Ἑβραῖοι δηλαδὴ) ὁ δὲ Χρυσόστομος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγει· „ Καὶ τοῦτο ἦν τὸ πολλῷ παραδοξότερον, ὅτι μετὰ τὴν τοσαύτην ταλαιπωρίαν, οὐδεὶς ἦν ἀσθενῶν: ἤτοι νοσῶν· καὶ ταῦτα τοσούτων πληγῶν ἐν Αἰγύπτῳ κατενεχθεισῶν· τοῦτο καὶ τῆς φύσεως αὐτῆς τὴν ἀκολουθίαν ὑπερέβαινε τὸ ἐν τοσούτῳ πλήθει (ὑπὲρ γὰρ ἑξήκοντα μυριάδας ἦσαν οἱ ἀνδρὸς ἔχοντες ἡλικίαν· ὁ δ' ἄλλος ὅμιλος πρεσβυτέρων, παίδων, γυναικῶν, οὐδ' ἀριθμητὸς) μηδένα εὑρεθῆναι ἀσθενοῦντα τὸ σῶμα. καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Μέγα τὸ ἐκ χώρας τὰ χείριστα παθούσης, ἀπαθεῖς ἀπαλλάττεσθαι, μέχρις ἑνὸς τῶν Ἰουδαίων πάθει τινὶ νοσήματος μὴ παραπεσόντων. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἀπόδειξις σαφὴς, ὅτι χεὶρ Θεοῦ ὑπῆρχεν ἐξ Αἰγύπτου τὸν Ἰσραὴλ ἐξάγουσα· πῶς γὰρ ἐν τοσαύταις μυριάσιν οὐδεὶς ἀσθενεῖν ἔμελλε; καὶ ταῦτα κακῶς αὐτῶν πασχόντων καὶ ταλαιπωρουμένων τοῖς ἔργοις ὁσημέραι;

38 : „ Εὐφράνθη Αἴγυπτος ἐν τῇ ἐξόδῳ „ αὐτῶν, ὅτι ἐπέπεσεν ὁ φόβος αὐ- „ τῶν ἐπ' αὐτούς.

Ἐχάρησαν, λέγει, ὅλοι οἱ ἐν Αἰγύπτῳ μείναντες καὶ μὴ καταποντισθέντες, διατὶ εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἑβραῖοι· ἐπειδὴ ὁ φόβος αὐτῶν: τῶν Ἑβραίων δηλαδὴ, ἔπεσεν ἐπάνω εἰς αὐτοὺς, διὰ τὰς πληγὰς, ὁποῦ τοῖς ἔδωκεν ὁ Θεὸς χάριν τῶν Ἑβραίων. (1)

39 : „ Διεπέτασε νεφέλην εἰς σκέπην, καὶ „ πῦρ τοῦ φωτίσαι αὐτοῖς τὴν νύ- „ κτα.

40 : „ Ἤτησαν καὶ ἦλθεν ὀρτυγομήτρα, „ καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἐνέπλησεν αὐ- „ τούς.

41 : „ Διέῤῥηξε πέτραν, καὶ ἐῤῥύησαν ὕ- „ δατα. ἐπορεύθησαν ἐν ἀνύδροις πο- „ ταμοί.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐδιηγήθη μὲ συντομίαν τὰς πληγὰς, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, τώρα γυρίζει τὸν λόγον εἰς τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἑβραίους: ἤγουν, ὅτι τοὺς ἐσκέπαζε μὲ νεφέλην τὴν ἡμέραν, καὶ μὲ στύλον πυρὸς τὴν νύκτα, (2) ὅτι τοὺς ἔδωκεν ὀρτυγομήτραν καὶ τὸ Μάννα· τοῦτο γὰρ ὀνομάζει ἄρτον οὐρανοῦ, (3) ὅτι ἀπὸ τὴν πέτραν εὔγαλε νερὸν καὶ τοὺς ἐπότισε διψῶντας. ποταμοὺς δὲ λέγει τὰ διάφορα αὐλάκια τοῦ νεροῦ, ὁποῦ ἔτρεξαν ἐκ τῆς πέτρας κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐν ἀνύδροις δὲ: ἤτοι τόποις, ἔνθα οὐδὲ νοτίδα ἠμπορεῖ νὰ εὕρῃ τινας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. καθὼς περὶ τούτων πάντων εἴπομεν χωριστὰ χωριστὰ εἰς τὸν ος'. Ψαλμὸν, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτων ἐκεῖ, ἵνα μὴ καὶ ἐδῶ τὰ αὐτὰ λέγωμεν.

42 : „ Ὅτι ἐμνήσθη τοῦ λόγου τοῦ ἁγίου „ αὐτοῦ τοῦ πρὸς Ἀβραὰμ τὸν δοῦ- „ λον αὐτοῦ.

Τὰς ἀνωτέρω, λέγει, εὐεργεσίας ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, διατὶ ἐνθυμήθη τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνην, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς τὸν δοῦλόν του Ἀβραάμ: ἤγουν ὅτι θέλει πληθύνει τὸ σπέρμα του καὶ ὅτι θέλει δώσει εἰς αὐτὸν τὴν γῆν Χαναάν: ἤτοι τὴν Παλαιστίνην. (4)

43 : „ Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Τοσαύτην ὁ Θεὸς μεταβολὴν τοῖς πράγμασιν ἔδωκεν, ὥστε τοὺς πρότερον πρὸς βίαν κατέχοντας αὐτοὺς, παρακαλεῖν ἀπᾶραι καὶ κατεπείγειν· διόπερ οὐδὲν τῆς δυνάμεως τῶν ἐχθρῶν, ὅταν ἔχωμεν ὑπερμαχοῦντα τὸν Θεὸν, φροντίζειν ὀφείλομεν· τοσοῦτο γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οἱ Αἰγύπτιοι ταῖς παντοδαπαῖς ἐξεδειματώθησαν τιμωρίαις, ὡς καὶ εὐεργεσίαν οἰκείαν νομίσαι τὴν τῶν Ἑβραίων ἐλευθερίαν.

(2) Εἰς ταῦτα λέγει ὁ Χρυσόστομος· „ Εἶδες ἀταλαίπωρον βίον; εἶδες ἔργον θαυμαστὸν καὶ παράδοξον; εἶδες τὴν κτίσιν ὑπηρετουμένην; ὅτε ὁ ἥλιος ἐλύπει μεθ' ἡμέραν, θερμοτέραν ἀφιεὶς τὴν ἀκτῖνα, ἀντὶ στέγης αὐτοῖς ἡ νεφέλη ἐγίνετο· ὅ, τε στύλος τὸ σκότος αὐτοῖς διεσκέδαζεν, ὁμοῦ καὶ φῶς καὶ χειραγωγὸς αὐτοῖς γινόμενος· ἦν γὰρ στύλος νεφέλης ἐπισκιάζων ἡμέρας, καὶ στύλος πυρὸς φωτίζων νυκτὸς, καὶ ὁδηγοῦντες ἀμφότεροι.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος, τὸ Μάννα λέγει, οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς ἀέρος, (ὅνπερ οὐρανὸν ἡ θεία Γραφὴ πολλάκις προσαγορεύει) φερόμενον· ἅμα δὲ καὶ ὡς εἰκόνα τοῦ οὐρανίου ἄρτου τοῦ δοθέντος ἐν Μυστηρίῳ τῇ Ἐκκλησίᾳ φέροντα.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τοῦτό φησιν, ἵνα μὴ νομίσωσιν, ὅτι διὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν ταῦτα συνέβαινε· καὶ ἀπονοίας αὐτοῖς γένηται ἀφορμή· ὅθεν κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ ὁ Μωϋσῆς εἶπε πρὸς τοὺς Ἑβραίους· „ Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐν τῷ ἐξαναλῶσαι Κύριον τὸν Θεὸν τὰ Ἔθνη ταῦτα πρὸ προσώπου σου λέγων· διὰ τὴν δικαιοσύνην μου εἰσήγαγέ με Κύριος κληρονομῆσαι τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν ταύτην· οὐχὶ διὰ τὴν δικαιοσύνην σου· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσέβειαν τῶν Ἐθνῶν τούτων Κύριος ἐξολοθρεύσει αὐτοὺς πρὸ προσώπου σου· καὶ ἵνα στήσῃ τὴν διαθήκην, ἣν ὤμοσε Κύριος τοῖς πατράσιν ἡμῶν. (Δευτ. θ'. 2.)

43: „ Καὶ ἐξήγαγε τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν ἀ-
„ γαλλιάσει, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς
„ αὐτοῦ ἐν εὐφροσύνῃ.

44: „ Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς χώρας Ἐθνῶν;
„ καὶ πόνους λαῶν κατεκληρονόμη-
„ σαν.

45: „ Ὅπως ἂν φυλάξωσι τὰ δικαιώμα-
„ τα αὐτοῦ καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ ἐκ
„ ζητήσωσιν.

Ὁ Θεός, λέγει, εὔγαλε τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, χαίροντα διὰ τὸν πνιγμὸν τῶν Αἰγυπτίων. καὶ τοὺς ἐκλεκτούς του ἐλευθέρωσε μὲ εὐφροσύνην. ἐκλεκτοὺς δὲ τὸν ἴδιον λαὸν ὀνομάζει, ὡς διαλεγμένον ὄντα ἀπὸ τὸν Θεόν. καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τοὺς τόπους τῶν ἑπτὰ Ἐθνῶν, ὁποῦ ἐκατοίκουν εἰς τὴν Παλαισίνην· οἵτινες ἐκληρονόμησαν τοὺς κόπους καὶ τὰ ὑπάρχοντα τῶν εἰρημένων Ἐθνῶν· (1) ταῦτα δὲ πάντα ἐποίησε, λέγει, εἰς τοὺς Ἑβραίους ὁ Θεός· διὰ ποῖον τέλος; διὰ νὰ παρακινήσῃ αὐτοὺς νὰ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του, καὶ νὰ ἐκζητοῦν τὸν νόμον του. ἐκζήτησιν δὲ νόει, πῶς εἶναι ὁ πόθος· διατὶ ἐκεῖνο ὁποῦ ποθεῖ τινας, τοῦτο καὶ ἐκζητεῖ.

ΨΑΛ.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ γὰρ μόνον τῆς Αἰγυπτίων ἠλευθέρωσε δουλείας, ἀλλὰ καὶ τῶν Χαναναίων ἐδωρήσατο τὴν γῆν, καὶ τῶν ἀλλοτρίων πόνων δεσπότας ἀπέφηνεν· οὐ γὰρ ἔρημον, οὐδὲ ἄβατον ἐχαρίσατο γῆν· ἀλλὰ πίονα καὶ λιπαρὰν, καὶ εἰργασμένην καλῶς, ὥστε οὐδὲ ἐν γεωργίᾳ καμεῖν. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Τίνα δὲ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ; εὐσέβεια, φιλοσοφία, καὶ τὸ τὴν ψυχὴν ἐκκαθᾶραι· τοιοῦτον αὐτοὺς ἀπαιτεῖ τὸν μισθὸν, πάλιν εἰς αὐτοὺς μεταβαίνοντα τοὺς καταβάλλοντας. ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Τὸν νόμον αὐτοῦ ἐκζητήσωσι: δηλονότι τὸ Εὐαγγέλιον· τί γὰρ ἔμελλον ζητεῖν, ὅπερ ἅπαξ εἶχον; οὐκοῦν τὴν διαθήκην πάντως τὴν δευτέραν αἰνίττεται· ὅθεν κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ἐπειδὴ τοσούτων ἠξιωμένοι οὐκ ἐφύλαξαν τὰ εἰρημένα, ᾔρθη ἀπ' αὐτῶν ἡ χάρις· καὶ οὐ μόνον τὴν γῆν ἀπώλεσαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ Θεοῦ ἐκπεπτώκασι· δοῦλοί τε τῶν Ἐθνῶν καὶ πολεμίων γεγόνασιν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΕ'. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΕ

„ Ἀλληλούϊα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ὅμοιος μὲ τὸν προτερινόν· διατὶ καὶ οὗτος διηγεῖται, ὡς ἐκεῖνος, τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ. πρὸς τούτοις οὗτος ἀναφέρει μὲν τὴν τῶν Ἑβραίων ἀχαριςίαν καὶ πονηρίαν, τοῦ Θεοῦ δὲ τὴν μακροθυμίαν καὶ φιλανθρωπίαν· κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τοῦτο ὁμοίαν μὲ ἐκεῖνον ἔχει καὶ τὴν ἐπιγραφήν. „

1: „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι „ χρηστός.

Ἐξομολογεῖσθε, λέγει, ὦ ἄνθρωποι εἰς τὸν Κύριον τὰς ἁμαρτίας σας· διατὶ αὐτὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ ἀμνησίκακος, εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἐξομολογοῦνται (1).

„ Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εἰς τοῦτον, λέγει, τὸν αἰῶνα δίδεται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς μετανοοῦντας· εἰς δὲ τὸν μέλλοντα ἐνεργεῖται ἡ κρίσις αὐτοῦ. διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐξομολογούμεθα εἰς τοῦτον τὸν αἰῶνα. ἢ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς πάντοτε ἐλεεῖ, διὰ τοῦτο καὶ πάντοτε πρέπει νὰ ἐξομολογούμεθα εἰς αὐτόν. ἢ καὶ ἄλλως, ὅτι τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι αἰώνιον εἰς τοὺς ἀξίους ὄντας ἐλέους. (2)

2: „ Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυ„ ρίου; ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς „ αἰνέσεις αὐτοῦ;

Ποῖος

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος φησί· „ Τί δέ ἐςιν ὅτι χρηςός; οὐ διὰ τοῦτο βούλεταί σε κατηγορῆσαι φησι τῶν ἁμαρτημάτων, ἵνα κολάσῃ, ἀλλ' ἵνα ςεφανώσῃ· ἵνα ἀπαλλάξῃ κακίας· δικαςαὶ μὲν γὰρ ὁμολογοῦντα λαβόντες κολάζουσιν· ὁ δὲ Θεὸς, ὅταν ἀρνούμενον λάβῃ, τότε τιμωρεῖται· ὅταν δὲ ὁμολογοῦντα, παραμυθίας ἀξιοῖ καὶ συγγνώμης.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Προτρέπει δὲ προθύμως ἐπὶ τὴν ἐξομολόγησιν διὰ τοῦ ἐπαγγέλλεσθαι ὅτι χρηςὸς ὁ Κύριος, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· διὰ ταῦτά φησι, προθύμως ἐξομολογεῖσθε, ὅτι αὐτὸς ἕτοιμός ἐςιν εἰς φιλανθρωπίαν, εἰδὼς, ὅτι ἐλέους δεῖται τὰ τοῦ ἐνεςῶτος αἰῶνος πράγματα, θνητὰ ὄντα καὶ ἐπίκηρα.

Ποῖος, λέγει, εἶναι ἀρκετὸς νὰ εἰπῇ τὰς μεγαλοδυνάμους εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν λαὸν του Ἰσραήλ; βέβαια οὐδείς· διατὶ αὐταὶ εἶναι ἀνεκδιήγηται· ἢ ἁπλῶς δυναστείας λέγει, τὰ μεγάλα ἔργα καὶ θαυμάσια τοῦ Κυρίου· εἶπε γὰρ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβίδ· „ Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, πάντα, ὅσα ἠθέλησεν, ἐποίησε· (Ψαλ. ριγ 11.) ἢ δυναστείας ἐννοεῖ, τὰς Θεοπρεπεῖς δυνάμεις, τὰς ὁποίας θέλει κάμῃ, ὅταν γένῃ ἄνθρωπος. ὥστε τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Κυρίου· ἢ ποῖος, λέγει, θέλει εἰπῇ τὰς αἰνέσεις καὶ δοξολογίας ἐκείνας, ὁποῦ ἁρμόζουσιν εἰς κάθε ἕνα θαῦμα τοῦ Κυρίου; ἤτοι οὐδείς. (1)

3: „ Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, „ καὶ ποιοῦντες δικαιοσύνην ἐν παντὶ „ καιρῷ.

Μακάριοι, λέγει, καὶ καλότυχοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ φυλάττουσι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. ἢ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔχουσι κρίσιν: ἤτοι διάκρισιν εἰς τὸ νὰ κρίνουν ὀρθῶς, ὄχι μόνον τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ προτίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὸν ἑαυτόν τους· ὥστε ὁποῦ νὰ μὴν ἀφίνουν νὰ ἀντιπολεμῇ τὸ σῶμα καὶ τὰ πάθη τοῦ σώματος τὴν ψυχήν τους, καὶ νὰ νικᾶται τὸ καλὸν ἀπὸ τὸ κακόν. ὁμοίως εἶναι μακάριοι καὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ κάμνουσι πάντοτε δικαιοσύνην καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν τους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ὡς εἴπομεν. (2)

4: „ Μνήσθητι ἡμῶν Κύριε ἐν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου, ἐπίσκεψαι ἡ„ μᾶς ἐν τῷ σωτηρίῳ σου.

Προβλέποντας ὁ Δαβὶδ τὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας μυστήρια, καὶ τὸν νέον λαὸν τῶν χριστιανῶν, παρακαλεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ τότε καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ Θεοῦ, εὐδοκίαν ὀνομάζοντας τὴν ἐκλογὴν τοῦ τοιούτου νέου λαοῦ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐνθυμήσου, λέγει, ὦ Κύριε, καὶ ἡμᾶς. εἰς τὸ νὰ μᾶς συναριθμήσῃς μαζὶ μὲ ἐκεῖνον. ἢ εὐδοκίαν ὀνομάζει ἐκείνην, περὶ τῆς ὁποίας οἱ Ἄγγελοι ἔλεγον ἐν τῇ τοῦ Κυρίου γεννήσει· „ Ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία (Λουκ. β 14.) τοῦτο τὸ ἴδιον θέλει νὰ φανερώσῃ καὶ μὲ τὸ ἀκόλουθον, πρὸς αὔξησιν περισσοτέραν τῆς αἰτήσεώς του. ἐπίσκεψαι, λέγει, καὶ ἐμένα Κύριε, μὲ τὸ σωτήριον ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔχει νὰ γένῃ εἰς τὸν Κόσμον ἀπὸ λόγου σου, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· „ Αὐτὸς γάρ, φησι, σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ. (Ματθ: Α 21·)(3)

5: „ Τοῦ ἰδεῖν ἐν τῇ χρηστότητι τῶν ἐκ„ λεκτῶν σου, τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν τῇ „ εὐφροσύνῃ τοῦ Ἔθνους σου· τοῦ ἐ„ παινεῖσθαι μετὰ τῆς κληρονομίας „ σου.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπίσκεψαι καὶ ἐμένα Κύριε, διὰ νὰ εἰδῶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐεργεσίας τοῦ νέου

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος εἶπε· „ Τί δέ ἐστιν ἀκουστὰς ποιήσει; τουτέστι διδάξει, δηλώσει, ἑρμηνεύσει· τί ἐστι τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ; τουτέστι τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ, ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος δεικνὺς, ὅτι πάντα λόγον ὑπερβαίνει τῶν ἀγαθῶν τὸ μέγεθος· ὡς εἰ ἔλεγε· τίς δύναται ἀξίως τὴν τοσαύτην ἀγαθότητα διηγήσασθαι;

(2) Ἄλλος δὲ τῶν ἑρμηνευτῶν ἐξέδωκεν ἀντὶ τοῦ οἱ ποιοῦντες δικαιοσύνην, οἱ ποιοῦντες ἐλεημοσύνην· τὰ δύο γὰρ ταῦτα μάλιστα ζητεῖ ὁ Θεὸς, τήν τε τοῦ δικαίου φυλακὴν, καὶ τὴν τῆς φιλανθρωπίας χορηγίαν. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Μακαρίζει οὐ τὸν ἅπαξ τῇ δικαιοσύνῃ χρησάμενον· ἀλλὰ τὸν ἀεὶ καὶ διηνεκῶς τοῖς ταύτης ἑπόμενον ἴχνεσιν.

(3) Λέγει δὲ ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος· „ Ἔστι καὶ ἐν κολάσει ἐπισκέψασθαι· διὰ τοῦτο ἐπισκοπὴν ζητεῖ τὴν ἐπὶ σωτηρίᾳ.

νέου λαοῦ σου· ἤτοι τῶν Χριστιανῶν, ἐκεῖνα τὰ Μυστήρια καὶ πνευματικὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ καὶ ἐκεῖνοι θέλουν ἰδοῦν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὅτι πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν· (Ματθ. ιγ. 17.) καὶ διὰ νὰ χαρῶ καὶ ἐγὼ μαζὶ μὲ τὸ Ἔθνος σου τοὺς Χριστιανούς· οὕτω γὰρ εἶπεν ὁ Ἄγγελος διὰ τὴν χαρὰν ταύτην πρὸς τοὺς ποιμένας· „ Ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· (Λου. β'. 10.) Καὶ πρὸς τούτοις, διὰ νὰ ἔχω καὶ ἐγὼ, λέγει, κοινωνίαν τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, καὶ ἔπαινον ἐν τῷ κλήρῳ τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν, ὅς τις μέλλει νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Χριστόν. (1)

6 : „ Ἡμάρτομεν μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, „ ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν.

Τὰ λόγια ταῦτα νοοῦνται, ὁμοίως καὶ τὰ ἄνω εἰρημένα, ὅτι λέγονται ἀπὸ τὸ πρόσωπον ἐκείνων, ὁποῦ ἔμελλον νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστὸν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους· ἀπὸ μέρους γὰρ τούτων λέγει ταῦτα ὁ Δαβὶδ, καθὼς ὡδήγησεν αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος· ὅθεν καὶ ἐξομολογεῖται τὰς ἁμαρτίας τῶν Ἰουδαίων τὰς γενομένας πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν. (2)

7 : „ Οἱ πατέρες ἡμῶν οὐ συνῆκαν τὰ θαυμάσιά σου· οὐκ ἐμνήσθησαν τοῦ πλήθους τοῦ ἐλέους σου· καὶ παρεπίκραναν ἀναβαίνοντες ἐν τῇ ἐρυθρᾷ „ θαλάσσῃ.

Οἱ πρόγονοί μας, λέγει, Ἰουδαῖοι, δὲν ἐγνώρισαν τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἔκαμες Κύριε διὰ λόγου των (3) οὐδὲ ἔβαλον εἰς τὸν νοῦν τους τὸ ἔλεος, ὁποῦ ἔδειξας εἰς αὐτούς· ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Δαβὶδ, ὅτι πάντοτε ἀλησμόνησαν ταῦτα οἱ πρόγονοί μας· ὅταν δηλαδὴ πλησιάσαντες κοντὰ εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, εἶδον τοὺς Αἰγυπτίους, ὁποῦ ἤρχοντο ὀπίσω κατ' ἐπάνωτων· διατὶ τότε μὲ τὸ νὰ ἐφοβήθησαν πολλὰ, εἶπον γογγυστικῶς εἰς τὸν Μωϋσῆν· „ παρὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν μνήματα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξήγαγες ἡμᾶς θανατῶσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ; (Ἐξ. ιδ. 11.) καὶ πάλιν „ Πάρες ἡμᾶς, ὅπως δουλεύσωμεν τοῖς Αἰγυπτίοις· κρεῖσσον γὰρ ἡμᾶς δουλεύειν τοῖς Αἰγυπτίοις, ἢ ἀποθανεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ (αὐτόθ. 12.) ὅθεν μὲ τὰ τοιαῦτα γογγυστικὰ λόγια των παρώργισαν τὸν Θεὸν, κοντὰ εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· ἢ ἔλεγον ταῦτα ἀναβαίνοντες πρὸς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν· ἀναβαίνοντες δὲ εἶπε, διατὶ ἡ Αἴγυπτος ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀνέβαινον, εἶναι ἀπὸ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν χαμηλοτέρα κατὰ τὴν θέσιν. (4)

8 : „ Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τοῦ γνωρίσαι τὴν δυναστείαν αὐτοῦ.

Ὁ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Χρηστότητα τῶν ἐκλεκτῶν, τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν τὴν γενομένην τοῖς ἐκλεχθεῖσι νόησον, πολλὴν οὖσαν, ὥστε πόρνους καὶ τελώνας καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ πτωχοὺς ἀλλ' ἁλιεῖς, εἰς τὴν ἐκλογὴν ὑποδέξασθαι· ταύτην ἰδεῖν ὁ Προφήτης ἐπεθύμει· θεωρίας γὰρ ἄξιον τὸ θαῦμα ἐτύγχανεν· εὐφρανθῆναι δὲ ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ Ἔθνους, ὥστε τῆς κοινωνίας τῶν Μυστηρίων ἀπολαῦσαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πατέρας δὲ καλεῖ, οὐ τοὺς ἁγίους Πατριάρχας, ἀλλὰ τοὺς μετ' ἐκείνους γενομένους· τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσεν. ὁ δὲ Χρυσόστομος ἔφη· „ Οὐ τοὺς πατέρας διαβάλλειν βουλόμενος τοῦτο λέγει, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τὸν ἔλεον ἐπισπάσασθαι.

(3) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει· Οὐκ εἶπεν· οὐκ εἶδον, ἀλλ' οὐ συνῆκαν· τουτέστιν οὐκ ἔγνωσαν ὡς ἐχρῆν, οὐδὲ τὸν σκοπὸν κατέμαθεν· τίς δὲ οὗτος ἦν; ἀπαλλαγῆναι τῆς πλάνης αὐτοὺς, καὶ ἐν ἀρετῇ διαλάμψαι.

(4) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ τόπου τὴν κατηγορίαν συνίστησιν· οὐ γὰρ δὴ χρόνος διέλιπε πολὺς, καὶ τῶν εὐεργεσιῶν εὐθέως ἀμνημονήσαντες, τῷ οἰκείῳ πάλιν τρόπῳ ἐκέχρηντο.

Ὁ Θεὸς ἔσωσε, λέγει, καὶ δὲν ἔκλεισε τοὺς τότε Ἑβραίους εἰς τὰς χεῖρας τῶν διωκόντων αὐτοὺς Αἰγυπτίων, διὰ νὰ μὴ βλασφημηθῇ ἀπὸ τὰ Ἔθνη, καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους Ἑβραίους, πῶς εἶναι ἀδύνατος, καὶ ἀπατεών· ἀγκαλὰ καὶ οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἦτον ἄξιοι τοιαύτης σωτηρίας, ὡς ἀγνώμονες καὶ ἀχάριστοι· τοῦτο δὲ λέγει, τὸ ἔκαμεν ὁ Θεὸς, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν μεγάλην δύναμιν ὁποῦ ἔχει, ὄχι μόνον εἰς τοὺς Ἑβραίους καὶ Αἰγυπτίους, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα Ἔθνη. (1)

9 : „ Καὶ ἐπετίμησε τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ,
„ καὶ ἐξηράνθη, καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς
„ ἐν ἀβύσσῳ, ὡς ἐν ἐρήμῳ.
10 : „ Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἐκ χειρὸς μισοῦν-
„ τος, καὶ ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ χει-
„ ρὸς ἐχθρῶν.
11 : „ Ἐκάλυψεν ὕδωρ τοὺς θλίβοντας αὐ-
„ τούς, εἷς ἐξ αὐτῶν οὐχ ὑπελείφθη.
12 : „ Καὶ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ· καὶ
„ ᾖσαν τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐπάταξε τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν διὰ τῆς ῥάβδου τοῦ Μωϋσέως, καὶ ἐξηράνθη κατὰ τὸ μέσον (2) καὶ ἔτζι ὡδήγησε τοὺς Ἑβραίους εἰς τὴν θάλασσαν, ὡσὰν εἰς τὴν ἔρημον· (3) ἐν ἀβύσσῳ δὲ εἶπε, διατὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐπεριπάτουν εἰς τὸ μέσον καὶ εἰς τὸν πάτον ἐκεῖνον τῆς θαλάσσης, ὅπου ἦτον πρὸ τοῦ σχισθῆναι, ἡ ἄβυσσος καὶ τὸ πολὺ πλῆθος τοῦ ὕδατος· καὶ ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τὸν Φαραὼ, ὅστις τοὺς ἐμίσει· καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς των· ἤτοι τοὺς Αἰγυπτίους: (4) ἐπειδὴ τὸ νερὸν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐσκέπασεν ὅλους αὐτοὺς, καὶ δὲν ἔμεινεν οὐδὲ ἕνας (5). ὅθεν οἱ Ἑβραῖοι ταῦτα βλέποντες, ἐπίστευσαν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔψαλον τὴν ἐπινίκιον ᾠδὴν, τὴν ὁποίαν ὑπαγόρευσεν ὁ Μωϋσῆς: ἤγουν τό· „ Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται (Ἔξοδ. ιε. 1.) καὶ ὁ μὲν Μωϋσῆς ἦρχε τοῦ χοροῦ τῶν ἀνδρῶν, ἡ δὲ ἀδελφή του Μαριὰμ ἦρχε τοῦ χοροῦ τῶν γυναικῶν (6).

13 : „ Ἐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Αἰτία τῆς σωτηρίας οὐχ ἡ ἐκείνων ἀξία· ἀλλὰ τί; ἡ αὐτοῦ φιλανθρωπία.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐπάταξεν αὐτῇ, ὡς ἐμψύχῳ, ϗ ἐξηράνθη τὸ μέσον. λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐδὲ γὰρ ἡ ἀφὴ τῆς ῥάβδου, ἀλλὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ χέρσον ἐποίει τὸ πέλαγος.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Λόγῳ τῆς θαλάσσης τὸν πυθμένα γυμνώσας, τὴν πολλὴν ἐκείνην ἄβυσσον, ἱππήλατον αὐτοῖς ἀπέφηνεν ἔρημον· ἐπειδὴ γὰρ ἐν ταῖς ἐρήμοις πολλὴ τοῖς τρέχουσιν ἡ εὐκολία, μήτε φυτῶν ὄντων, μήτε φραγμῶν κωλυόντων, τὴν τῆς διαβάσεως εὐκολίαν δεδήλωκε τῇ τῆς ἐρημίας παραβολῇ.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος. „ Δύο ἐνταῦθα τίθησιν, ὅτι τε ἐχθροὶ ἦσαν, ϗ ἐπιβουλεύειν ἠδύναντο· τί γὰρ βαρύτερον ταύτης τῆς δουλείας, ὅταν ἐξουσία μετὰ μίσους ᾖ, ϗ τὸν πολέμιον ἔχῃ δεσπότην; ἀλλ' ὅμως ἁπάντων τούτων αὐτοὺς ἠλευθέρωσεν.

(5) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος· „ Ἔνθα μὲν γὰρ ἀνθρωπίνη ἦν ἡ ἐπιβουλὴ, ὅταν τὰ παιδία τῶν Ἑβραίων ἀνῃρεῖτο κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Φαραὼ, πολλοὶ ϗ διέφυγον· ἐπεὶ δὲ ψῆφος ἄνωθεν ἐφέρετο, οὐδεὶς διαδῦναι ἴσχυσεν· ὅθεν τό· „ Εἷς ἐξ αὐτῶν οὐχ ὑπελείφθη, τὴν θεήλατον δηλοῦντός ἐστι πληγήν.

(6) Ὑψηλότερον δὲ, ὡς ἐν θαλάσσῃ τῷ ἀστάτῳ τούτῳ ϗ ἐμπαθεῖ ϗ ταραχώδει βίῳ, πᾶσα μὲν ἀποστατικὴ διάνοια καθ' ὁμοιότητα τῶν Αἰγυπτίων, ὡς λίθος ἐν βυθῷ, καταδύεται· ὅσον δὲ φίλον ϗ διορατικὸν τῆς ἀληθείας, ὅπερ Ἰσραὴλ ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὠνόμασται· τοῦτο μόνον ὡς ξηρὰν αὐτὴν διέρχεται, οὐδαμοῦ τῆς πικρίας ϗ τῆς ἅλμης τῶν βιωτικῶν πραγμάτων συνεφαπτόμενον· οὕτω τυπικῶς ὑπὸ καθηγεμόνι τῷ νόμῳ, οὗ τύπος Μωσῆς, ὁ Ἰσραὴλ τὴν θάλασσαν διεπέρασεν ἀβρόχως· ϗ τούτῳ συνδιαπερῶν ὁ Αἰγύπτιος, ὑποβρύχιος ἦν. ἑκάτερος ὑπὸ τῆς συμπαρούσης αὐτῷ διαθέσεως, ὁ μὲν κούφως διεξιὼν, ὁ δὲ, εἰς βυθὸν καθελκόμενος· κοῦφον μὲν γὰρ ϗ ἀνωφερὲς πρᾶγμα ἡ ἀρετὴ, ϗ πάντες οἱ κατ' αὐτὴν ζῶντες ὡς νεφέλαι πέτανται κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ϗ ὡς περιστεραὶ σὺν νεοσσοῖς· βαρὺ δὲ ἡ ἁμαρτία, καθώς φησί τις τῶν Προφητῶν, ὡς ἐπὶ ταλάντου μολίβδου καθεζομένη. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Διὰ τοῦτο δὲ εἰς ᾠδὴν τὴν εὐχαριστίαν ὁ Μωϋσῆς συνέκλεισεν, ἵνα ἄληστον ἔχωσι τὴν μνήμην, ϗ συνεχῶς ᾄδοντες ἀναμιμνήσκωνται τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ. ἄλλος δέ φησιν· „ Ὅτι τὸ τύμπανον τῆς Μαριὰμ, δι' οὗ τὴν ᾠδὴν ᾖσε, σῶμα νεκρὸν ὂν αἰνίττεται νέκρωσιν· ὥσπερ γὰρ τὸ τύμπανον πολὺν τὸν ἦχον ἀφίησι, πάσης ἰκμάδος κεχωρισμένον, ϗ ξηρὸν εἰς ἄκρον γινόμενον· οὕτω ϗ ἡ καθαρότης λαμπρὰ ϗ περιβόητος γίνεται, μηδὲν ἐν ἑαυτῇ ζωτικῆς ἰκμάδος κατὰ τὸν βίον τοῦτον προσδεχομένη.

13: „ Ἐτάχυναν, ἐπελάθοντο τῶν ἔργων „ αὐτοῦ· οὐχ' ὑπέμειναν τὴν βουλὴν „ αὐτοῦ.

Ὁ γλίγωρα, λέγει, ἀλησμόνησαν οἱ Ἑβραῖοι τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ὁ Θεὸς ἔδειξε πρὸς αὐτούς· διατὶ μετὰ τὴν διάβασιν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης πεινάσαντες, ἐνθυμήθηκαν τὰ καζάνια τῆς Αἰγύπτου μὲ τὰ κρέατα· καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἄρτων, καὶ ἐγόγγυζον, χωρὶς νὰ ὑπομείνουν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ· ὅς τις ἐβούλετο νὰ κάμῃ καμμίαν οἰκονομίαν, καὶ διὰ τοῦτο παρεχώρησε νὰ πεινάσουν. (1)

14: „ Καὶ ἐπεθύμησαν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ „ ἐρήμῳ· καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν „ ἀνύδρῳ.

15: „ Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ αἴτημα αὐ- „ τῶν. Ἐξαπέστειλε πλησμονὴν εἰς „ τὰς ψυχὰς αὐτῶν.

Ἐπεθύμησαν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι κρέατα καὶ ἄρτους, ὡς εἴπομεν· καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν τόπῳ ἀνύδρῳ, ζητήσαντες μὲ γογγυσμὸν καὶ πεῖραν ὕδωρ διὰ νὰ πίουν· καθὼς καὶ ἐν τῷ οζ. Ψαλμῷ γέγραπται· „ Παρεπίκραναν τὸν ὕψιστον ἐν ἀνύδρῳ, καὶ ἐξεπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν· (2) ὅθεν ὁ Θεὸς ἔδωκε τὸ αἴτημά των, τόσον τὸ περὶ τοῦ φαγητοῦ, ὅσον καὶ τὸ περὶ τοῦ ποτοῦ· αἴτημα δὲ λέγει τὴν γογγυστικὴν ἐπιθυμίαν τους· ἐπειδὴ δὲν ἐζήτησαν, ἀλλὰ ἐπεθύμησαν καὶ κατελάλησαν καὶ ἐγόγγυσαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· δὲν ἔδωκε δὲ εἰς αὐτοὺς ἁπλῶς, ἀλλὰ μὲ πλησμονὴν καὶ χορτασμόν, τόσον τὸ κρέας τῆς ὀρτυγομήτρας, ὅσον καὶ τὸν ἄρτον τοῦ Μάννα, καὶ τὸ νερὸν τὸ ἐν Μερρᾷ γλυκανθέν, καὶ τὸ ἐκ πέτρας ἀναβλύσαν.

16: „ Καὶ παρώργισαν τὸν Μωϋσῆν ἐν τῇ „ παρεμβολῇ, τὸν Ἀαρὼν τὸν ἅγιον „ Κυρίου.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, ἀντιστάθησαν εἰς τὸν Μωϋσῆν μὲ τὴν παρεμβολὴν τοῦ Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν· καθὼς ἀναφέρει ἡ βίβλος τῶν Ἀριθμῶν, ἐν Κεφ. ιϛ. ὁμοίως ἀντιστάθησαν καὶ εἰς τὸν Ἀαρὼν τὸν ἅγιον· ἤγουν τὸν καθιερωμένον εἰς τὸν Κύριον ὁ Κορὲ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, φιλονεικοῦντες νὰ ἱερατεύουν καὶ αὐτοί, ὡς ἡ αὐτὴ βίβλος τῶν Ἀριθμῶν ἱστορεῖ.

17: „ Ἠνοίχθη ἡ γῆ καὶ κατέπιε Δαθάν, „ καὶ ἐκάλυψεν ἐπὶ τὴν συναγωγὴν Ἀ- „ βειρών.

Ἡ γῆ, λέγει, ἀνοίχθη καὶ ἐκατάπιε τὸν Δαθὰν ζωντανόν, καὶ ἐσκέπασε τὴν συναγωγὴν τοῦ Ἀβειρών· ἡ ἐπὶ γὰρ πρόθεσις εἶναι περιττή. ἡ μὲν οὖν βίβλος τῶν Ἀριθμῶν ἐν Κεφαλ. ιϛ. λέγει, ὅτι

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος: „ Ἀπίστων τοῦτο καὶ ὀλιγόρων ἴδιον μὴ ἀναμένειν τὴν τοῦ Θεοῦ βουλήν, ὅταν μετὰ μακροθυμίας οἰκονομῆσαι ἐκεῖνος βούληται ἅπαντα· ἀλλ' ἀπογινώσκειν, λήθην παθόντας τῶν θαυμάτων τῶν ἔμπροσθεν.

(2) Ὅθεν ὁ Ἡσύχιος λέγει· „ Δύο δὲ τῶν Ἰουδαίων συνῆψεν ἁμαρτήματα. ἓν μέν, ὅτι σαρκικὴν ἐπιθυμίαν ἐπεθύμουν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν ᾗ φιλοσοφεῖν ἔδει, καὶ ἀπὸ πάσης ἐπιθυμίας ἐγκρατεύεσθαι· δεύτερον δέ, ὅτι δεηθέντες ὕδατος οὐκ ᾔτουν, ἀλλ' ἐπείραζον· πλὴν θαυματουργῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἐπαύετο. ἔφη δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἀλλ' ὅμως καὶ τοιούτων ὄντων οὐκ ἠμέλει· ἀλλὰ συγκατέβαινε πάντα πραγματευόμενος, ὥστε αὐτοὺς ἐπισπάσασθαι· καὶ καθάπερ παιδίων κλαυθμυριζομένων εἰκῇ καὶ μάτην, φιλόστοργος ἀνέχεται πατήρ· οὕτω δὴ κἀκεῖνων ὁ Θεός.

ἡ γῆ κατέπιε μαζὶ μὲ τὸν Δαθὰν καὶ τὸν Ἀβειρὼν καὶ ὅλην τὴν συναγωγὴν αὐτῶν καὶ τὰ κτήνη, καὶ τὰ τζαδίρια, καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των. ὁ δὲ Δαβὶδ διαμοίρασεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν, ὅτι κατέπιε χωριστὰ τὸν Δαθὰν, καὶ χωριστὰ τὸν Ἀβειρὼν ἵνα μὲ τὸν τρόπον τοῦτον αὐξήσῃ περισσότερον τὴν συμφοράν τους. (1)

18: „Καὶ ἐξεκαύθη πῦρ ἐν τῇ συναγω-
„γῇ αὐτῶν, φλὸξ κατέφλεξεν ἁμαρ-
„τωλούς.

Φωτία, λέγει, ἄναψεν εἰς τὴν συναγωγὴν τοῦ Κορέ· ἐπειδὴ εὐγῆκε φωτία ἀπὸ Κυρίου καὶ κατέκαυσε τοὺς διακοσίους πενῆντα ἀνθρώπους, οἵτινες ἐπρόσφεραν, ὡσὰν ἱερεῖς θυμίαμα. καὶ ἔτζι κατέκαυσε τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ παρανόμους, ὁποῦ ἐπεχείρησαν νὰ ἁρπάσουν τὴν ἱερωσύνην ὡς ἡ αὐτὴ βίβλος τῶν ἀριθμῶν μαρτυρεῖ ἐν Κεφαλ. ιϛ.

19: „Καὶ ἐποίησαν μόσχον ἐν Χωρὴβ, καὶ
„προσεκύνησαν τῷ γλυπτῷ.

Ἡ βίβλος τῆς Ἐξόδου ἱστορεῖ, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἐβίασαν τὸν Ἀαρὼν καὶ ἔχυσε τὸ χωνευτὸν μοσχάρι, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπροσκύνησαν ὡς Θεόν· δὲν μεταχειρίζεται δὲ ὁ Δαβὶδ κατὰ τὴν τάξιν τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ γενομένων· ἀλλ' ὡς ἔτυχεν ἀριθμεῖ τὰς ἁμαρτίας καὶ ἀσεβείας τῶν Ἑβραίων. (2)

20: „Καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ ἐν
„ὁμοιώματι μόσχου ἐσθίοντος χόρ-
„τον.

Ἐμετάβαλον, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι τὴν τιμὴν τοῦ Θεοῦ εἰς ὁμοίωμα μοσχαρίου, ὁποῦ τρώγει χορτάρι. τοῦτο δὲ ἐπρόσθεσε, διὰ νὰ κατηγορήσῃ περισσότερον τὴν ἀνοησίαν τῶν Ἑβραίων· διατὶ αὐτοὶ λογικοὶ ὄντες, ἐδόξασαν καὶ ἐπροσκύνησαν εἴδωλον ἀλόγου ζώου (3) μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι· „Τὴν δόξαν αὐτῶν. ἡ δόξα δὲ τῶν Ἰουδαίων ἦτον ὁ Θεός.

(1) Ὅθεν ὁ Νικήτας φησί· „Ταύτην δὲ αὐτοῖς τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγε, τοὺς ἄλλους σωφρονεῖν ἀναγκάζων· τῶν γὰρ φοβερῶν, τὰ μὲν ὡς ἀγωνίσματα, εἰς ἐπίδειξιν ἀνδρίας προβάλλεται· ὡς τῷ Ἰὼβ ἡ τῶν ὑπαρχόντων στέρησις· τὰ δὲ, ὡς θεραπεία τῶν ἡμαρτημένων· ὡς τῷ Δαβὶδ ἡ περὶ τὸν οἶκον αἰσχύνη, παρανόμου ἐπιθυμίας δίκην ἀποτιννύντι· τὰ δὲ, ἐπὶ τῷ σωφρονεστέρους τοὺς ὑπολειπομένους ποιῆσαι· οἷα τὰ κατὰ Δαθὰν καὶ Ἀβειρών· ἐνταῦθα γὰρ, οὐκ αὐτοὶ τῷ τρόπῳ τῆς κολάσεως βελτίους γεγόνασι· πῶς γὰρ οἱ καταβάντες εἰς Ἅδου; οὓς χάσματα γῆς ἐπὶ μήκιστον εὐρυνόμενα κατέχωσε καὶ συνέσχεν; ἀλλὰ τοὺς λοιποὺς σωφρονεστέρους τῷ παραδείγματι πεποιήκασιν, ἰδόντας συγγενείας αὐτάνδρους ὑποσυρομένας, καὶ παγγενῆ καταπινομένας, καὶ οἰκίας ζώντων, τῆς γῆς διανοιχθείσης, εἰς ᾅδου κατερχομένας. περιέσχηκε δὲ λέγει ὁ Εὐσέβιος· „Ὅτι ὅταν μὲν οἱ Ἑβραῖοι παρεπίκραναν τὸν Θεὸν ἀναβαίνοντες ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, ἐγνώρισεν αὐτοῖς τὴν δυναστείαν αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ ὅταν ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ἀνύδρῳ, ἔδωκε τὸ αἴτημα αὐτῶν· ὅταν δὲ παρώργισαν τὸν Μωϋσῆν καὶ τὸν Ἀαρὼν, ἐπαίδευσεν αὐτούς· καὶ ἀνοίχθη ἡ γῆ καὶ κατέπιε τὸν Δαθὰν καὶ τὸν Ἀβειρών· οὐκ ἔδει γὰρ καταφρονηθῆναι τοὺς τοῦ Θεοῦ θεράποντας· καὶ ἐπειδὴ χρηστότης καὶ ἀποτομία ἐστὶ παρ' αὐτῷ, πρῶτον τὰ τῆς χρηστότητος παρέσχετο· καὶ ἐπειδὴ οὐκ ὠφελήθησαν, τὰ τῆς ἀποτομίας αὐτοῖς ἐπήγαγεν· ὅθεν κατὰ τὸν Ἡσύχιον, „Ἐπειδὴ ἐφαύλισαν τὸν τὴν ἐρυθρὰν διασχίσαντα, διὰ τοῦτο αὐτοὶ, τῆς γῆς σχισθείσης, ἀπώλοντο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Οὐχ ἁπλῶς τοῦ ὄρους Χωρὴβ ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τὴν τῆς ἀσεβείας διδάσκων ὑπερβολήν· ἐν τούτῳ γὰρ ὤφθη τῶν ὅλων ὁ Κύριος· ἐν τούτῳ δείματος αὐτοὺς ἐνέπλησε μετὰ πλείστου πυρὸς φανεὶς, καὶ μετὰ τοσούτου δέους τὴν νομοθεσίαν προσφέρων· ἐν τούτῳ καὶ αὐτοὶ τετολμήκασι τὴν ἀσέβειαν. προσεκύνησαν δὲ τῷ γλυπτῷ· ἑτέρας γὰρ καὶ τοῦτο παραπληξίας κατηγορία· ὃ γὰρ ἑώρων διὰ τέχνης ἀνθρωπίνης εἶδος δεξάμενον, τούτῳ τὸ σέβας τὸ θεῖον προσήνεγκαν.

(3) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώριτος· „Τοῦ δὲ μόσχου, αὐτὸ ἄλογος ἡ φύσις, καὶ ὁ χόρτος τροφὴ, καὶ ἡ δουλεία δέδωται

[illegible] διὰ [illegible] τῶν εἰρημένων [illegible] αὐτοὶ [illegible] λέγει, οἱ [illegible], ἄλλαξαν τὸν ἀληθῆ καὶ ζῶντα Θεὸν αὐτῶν [illegible] τὸ ὁμοίωμα ἑνὸς μοσχαρίου.

21: „ Καὶ ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ τοῦ σώ-
„ ζοντος αὐτοὺς, τοῦ ποιήσαντος
„ μεγάλα ἐν Αἰγύπτῳ,

22: „ Θαυμάσια ἐν γῇ Χὰμ· φοβερὰ ἐπὶ
„ θαλάσσης ἐρυθρᾶς.

23 Καὶ εἶπε τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτοὺς,
„ εἰ μὴ Μωϋσῆς ὁ ἐκλεκτὸς αὐτοῦ ἔ-
„ στη ἐν τῇ θραύσει ἐνώπιον αὐτοῦ,
„ τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ
„ τοῦ μὴ ἐξολοθρεῦσαι αὐτούς.

Προσκυνήσαντες, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι τὸ χωνευτὸν μοσχάρι, ἀλησμόνησαν τὸν Θεὸν, ὁποῦ τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἔκαμε τόσα μεγάλα θαύματα δι' αὐτοὺς, τόσον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ εἰς τὴν ἔρημον· ὅθεν ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν νὰ τὸν ἀφήσῃ, διὰ νὰ ἐξολοθρεύσῃ ὅλους τοὺς Ἑβραίους· οὕτω γὰρ εἶπε πρὸς αὐτόν· „ Ἔασόν με, καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ εἰς αὐτοὺς ἐκτρίψω αὐτούς. (Ἐξ. λβ. 9.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Μωϋσῆς παρακαλῶν καὶ δυσωπῶν τὸν Θεὸν ἔλεγε[1]· „ Δέομαι Κύριε, ἡμάρτηκεν ὁ λαὸς οὗτος ἁμαρτίαν μεγάλην, καὶ ἐποίησαν ἑαυτοῖς θεοὺς χρυσοῦς. καὶ νῦν, εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου σου, ἧς ἔγραψας. (Ἐξ. λβ. 31.)

λέγουσι δὲ [illegible], ὅτι [illegible] καὶ λέγει ἡ Γραφὴ ἕνα μόσχον, ἀλλ' ὅμως πολλοὶ μόσχοι ἔγιναν· διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἔλεγον χορεύοντες· „ Οὗτοι οἱ θεοί σου Ἰσραὴλ, οἵτινες ἀνεβίβασάν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου (Ἐξ. λβ. 4.) καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲ χρυσοῦς θεοὺς εἶπεν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. ἄλλοι δὲ νοοῦσιν, ὅτι τὸ πληθυντικὸν ἐμεταχειρίσθη ἀντὶ ἑνικοῦ, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης. (ε)

24: „ Καὶ ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητὴν·
„ οὐκ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ.

Ἀπεστράφησαν, λέγει, καὶ κατεφρόνησαν οἱ Ἑβραῖοι τὴν ἀγαθὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐπίστευσαν εἰς τὰ λόγια καὶ ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς προπάτοράς των περὶ τῆς γῆς ταύτης. τὴν καταφρόνησιν δὲ ταύτην τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας θέλεις εὕρῃς εἰς τὴν βίβλον τῶν Ἀριθμῶν ἐν κεφαλ. ιδ. ὅταν γυρίσαντες οἱ δώδεκα κατάσκοποι ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐδιηγοῦντο περὶ αὐτῆς, οἱ δὲ Ἑβραῖοι ἀκούσαντες ἐδειλίασαν, καὶ ἔκλαιον.

25: „ Καὶ ἐγόγγυσαν ἐν τοῖς σκηνώμα-
„ σιν αὐτῶν· οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φω-
„ νῆς Κυρίου.

Μέσα, λέγει, εἰς τὰ τζαδίρια των ἐγόγγυσαν

---

[a] [illegible] -φημένη ἀνθρώποις, ἡ εἰκὼν εὐτελεστέρα πολλῷ· οὐ γὰρ μόνον ἄλογος, ἀλλὰ καὶ ἄψυχος· οὐκ ἐνεργεῖν, οὐ μυκᾶσθαι, οὐκ ἐσθίειν ἰσχύουσα· ἀλλ' ὅμως τὴν οὕτως ἀδρανῆ, τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων προτετιμήκασιν. ὁ Σεβῆρος δὲ λέγει· „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ οὐ λέγει τὸ ὁμοίωμα τοῦ ζώου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ μέμνηται λέγων· „ Ἐσθίοντος χόρτον, καθαπτόμενος τῶν ἀναισθήτων.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Ἴδιον τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τὸ μὴ σιωπῇ τὰς κολάσεις ἐπάγειν· ἀλλὰ προκηρύττειν διὰ τῶν ἀπειλῶν, προκαλουμένου εἰς μετάνοιαν τοὺς ἡμαρτηκότας· ὡς πεποίηκε Νινευΐταις διὰ τοῦ Ἰωνᾶ· καὶ ἐν Εὐαγγελίῳ ἐπὶ τῆς ἐν παραβολῇ συκῆς. οὕτως οὖν κἀνταῦθα δεκτέον τὴν πρόῤῥησιν, οὐκ ἀπόφασιν τοῦ πάντως ἐκβησομένου· ἀλλ' ἀπειλὴν ἐπιστροφὴν ἐμποιοῦσαν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· ἡμαρτηκότι γὰρ τῷ Ἰσραὴλ, οὐ σιωπῇ ἐπήγαγε τὸν ἀφανισμόν· ἀλλὰ κινῶν εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἱκεσίαν τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα, προεκήρυσσε λέγων· ἔασόν με, καὶ τὰ ἑξῆς. τοῦτο δὲ οὕτως εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν, ὅπως τὸ γνήσιον δειχθῇ τῆς τοῦ Μωσέως περὶ τὸν λαὸν διαθέσεως.

σαν οἱ Ἑβραῖοι· ἔφη γὰρ τὸ βιβλίον τῶν ἀριθμῶν· „ Καὶ ἀναλαβοῦσα πᾶσα ἡ συναγωγὴ ἔδωκε φωνὴν, καὶ ἔκλαιεν ὁ λαὸς ὅλην τὴν νύκτα ἐκείνην· καὶ διεγόγγυζον ἐπὶ Μωϋσῆν καὶ Ἀαρὼν (Ἀριθ. ιδ. 1.) ὅταν δηλαδὴ οἱ δώδεκα κατάσκοποι, ὁποῦ ἐςάλθησαν νὰ ἰδοῦν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, γυρίσαντες ὀπίσω ἐδιηγήθησαν εἰς τὸν λαὸν διὰ τὴν δύναμιν τῶν Ἐθνῶν, ὁποῦ ἐκατοίκουν εἰς αὐτήν· ἐγόγγυσαν, λέγει, καὶ δὲν ἤκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου, οὐδὲ ἐπίςευσαν εἰς αὐτήν, ἡ ὁποία ὑπέσχετο νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν εἰρημένην γῆν.

26: „ Καὶ ἐπῆρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐ-
„ τοὺς τοῦ καταβαλεῖν αὐτοὺς ἐν τῇ
„ ἐρήμῳ.

27: „ Καὶ τοῦ καταβαλεῖν τὸ σπέρμα
„ αὐτῶν ἐν τοῖς Ἔθνεσι, καὶ δια-
„ σκορπίσαι αὐτοὺς ἐν ταῖς χώραις.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐκίνησε κατὰ τῶν Ἑβραίων τὴν χεῖρά του: ἤγουν τὴν κολαστικὴν καὶ τιμωρητικήν του δύναμιν διὰ νὰ τοὺς θανατώσῃ, καὶ νὰ καταφυτεύσῃ τὰ τέκνα τῶν γογγυςῶν Ἑβραίων εἰς τὴν γῆν τῶν Ἐθνῶν: τῶν Χαναναίων δηλαδὴ καὶ τῶν λοιπῶν· καὶ νὰ διασκορπίσῃ αὐτὰ εἰς τὰς χώρας αὐτῶν· εἶπε γὰρ, φησι, Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· „ Ὅτι πάντες οἱ ἄνδρες, οἱ ἐπείρασάν με τοῦτο δέκατον, καὶ οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φωνῆς μου, ἢ μὴν οὐκ ὄψονται τὴν γῆν, ἣν ὤμοσα τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἀλλ' ἢ τὰ τέκνα αὐτῶν, ἅ ἐςι μετ' ἐμοῦ ὧδε. (Ἀριθ. ιδ. 22.)

28: „ Καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγὼρ,
καὶ ἔφαγον θυσίας νεκρῶν,

Τελετὴ, λέγει καὶ ὡσὰν ἑορτὴ καὶ πανήγυρις ἔγιναν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸ Βεελφεγὼρ· ἢ ἐμυήθησαν εἰς τὸ Βεελφεγὼρ· τὸ ὁποῖον ἦτον Εἴδωλον τῶν Μαδιανιτῶν, καθὼς ἱςορεῖται ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν· „ Ἐτελέσθη γὰρ, φησιν, Ἰσραὴλ τῷ Βεελφεγὼρ (Ἀριθ. κε. 3.) ὅταν ἐπιθυμήσαντες οἱ Ἑβραῖοι τὰς θυγατέρας τῶν Μωαβιτῶν, καὶ Μαδιανιτῶν ἐπείσθησαν ἀπὸ αὐτὰς νὰ προσκυνήσουν τὰ εἴδωλά των· ὅθεν καὶ ἔφαγον τὰς θυσίας τῶν νεκρῶν: ἤγουν ἐκείνας, ὁποῦ ἐπροσφέροντο εἰς τὰ νεκρὰ καὶ ἀναίσθητα, καὶ ἀνενέργητα εἴδωλα, κατὰ τὸν Χρυσόςομον καὶ Θεοδώριτον. (1)

29: „ Καὶ παρώξυναν αὐτὸν ἐν τοῖς ἐπι-
„ τηδεύμασιν αὐτῶν, καὶ ἐπληθύνθη
„ ἐν αὐτοῖς ἡ πτῶσις,

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, μὲ τὰ ἀνωτέρω πονηρὰ ἔργα

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Τὸ Βεελφεγὼρ εἴδωλόν ἐςιν Ἀμμανιτῶν· ὁ καλούμενος παρ' Ἕλλησι Κρόνος, καὶ ὁ Ἀπολλινάριος δὲ λέγει· „ Εἴδωλον δὲ Βάαλ ἐν τόπῳ Φεγώρ· Ἕλληνες δὲ τὸν Βάαλ Βὴλ ὀνομάζουσιν, ὅν φασιν εἶναι τὸν Κρόνον· φαίνεται δὲ ὅτι τὸ Φογὼρ ὀνομάζεται καὶ Φογόρ· „ Ἐχθραίνετε γὰρ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς πρὸς τὸν λαὸν, ἐχθραίνετε τοῖς Μαδιηναίοις, καὶ πατάξατε αὐτοὺς, ὅτι ἐχθραίνουσιν ὑμῖν ἐν δολιότητι, ὅσα δολιοῦσιν ὑμᾶς διὰ Φογὼρ καὶ διὰ Χασβὶ θυγατέρα ἄρχοντος Μαδιάμ (Ἀριθ. κε΄. 17.) ἔςι δὲ τὸ Φογὼρ ὄρος καθὼς γέγραπται· „ Καὶ παρέλαβε Βαλὰκ τὸν Βαλαὰμ ἐπὶ κορυφὴν τοῦ Φογὼρ τὸ παρατεῖνον εἰς τὴν ἔρημον· (Ἀριθ. κγ΄. 28.) φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ἐπειδὴ εἰς τὸ ὄρος Φογὼρ ἦτον ςημένον τὸ Εἴδωλον τοῦ Βάαλ, διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὸ ἀνωτέρω ὁ Μωϋσῆς Φογὼρ, κατὰ συνεκδοχὴν ἀπὸ τοῦ τόπου τὸ ἐντοπιζόμενον Εἴδωλον δηλοποιῶν· ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος εἶπε· „ Φεγὼρ μὲν ἐκαλεῖτο τοῦ εἰδώλου ὁ τόπος, Βάαλ δὲ τὸ Εἴδωλον· τοῦτον δέ φασι Κρόνον καλεῖσθαι τῇ Ἑλλάδι φωνῇ. θυσίας δὲ νεκρῶν προστίθησι ὁ Θεοδώριτος, τὰς καλουμένας παρ' Ἕλλησι χοὰς, ἃς τοῖς νεκροῖς προσφέρειν εἰώθασιν· ἢ καὶ διατὶ μὲ νεκρομαντείας ἐποίουν τελετὰς εἰς τὰ Εἴδωλα, καὶ μνήμας νεκρῶν ἀνδρῶν ἀνέφερον· ὡς ἄλλος λέγει.

ἔρημον ἐπαρώργισαν τὸν Θεὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἔ-
πεσαν ἀπὸ αὐτοὺς πολλοὶ ἤγουν ἀπέθανον. (1)

[illegible]

30 „ Καὶ ἔστη Φινεὲς καὶ ἐξιλάσατο καὶ
„ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις.
31 „ Καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύ-
„ νην, εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἕως τοῦ
„ αἰῶνος.

[illegible]

Ὅταν, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι ἔπεσαν εἰς τὰς θυγατέρας τῶν Μωαβιτῶν, τότε ὁ Φινεὲς βλέποντας ἕνα Ἰσραηλίτην Ζαμβρὶ ὀνομαζόμενον, πορνεύοντα ἀδιάντροπα μὲ μίαν Μαδιανίτισσαν Χασβὴ καλουμένην, ἔμπροσθεν τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν συναγωγὴν, καὶ πέρνωντας σειρομάστην: ἤγουν κοντάρι, ἐκτύπησε καὶ διεπέρασε πέραν καὶ πέραν τὸν Ἰσραηλίτην μαζὶ μὲ τὴν Μαδιανίτισσαν· καὶ ἔτζι ἔπαυσεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ: ἤτοι ἡ πτῶσις καὶ ὁ θάνατος τοῦ λαοῦ· ὁ δὲ Φινεὲς ἦτον υἱὸς Ἐλεαζάρου υἱοῦ Ἀαρὼν ἤγουν ἔγγονος τοῦ Ἀαρών· ὅθεν ὁ ζῆλος αὐτὸς, ὁποῦ ἔδειξεν ὁ Φινεὲς, ἐλογίσθη εἰς ἀρετὴν καὶ ἀνδραγαθίαν μεγάλην· διὰ τοῦτο καὶ στέφανον ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν, νὰ ἔχῃ τὴν ἱερωσύνην αἰώνιον, αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα του· καὶ ὄχι μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ πάντοτε εὐφημίζεται τὸ ὄνομά του διὰ τὸν φόνον ἐκεῖνον, ὁποῦ ἔκαμε διὰ τὴν εὐσέβειαν· καὶ ὅρα εἰς τὸ κε΄: κεφάλαιον τῶν Ἀριθμῶν. (2)

32 „ Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐπὶ ὕδατος
„ ἀντιλογίας, καὶ ἐκακώθη Μωϋσῆς
„ δι' αὐτούς.
33 „ Ὅτι παρεπίκραναν τὸ πνεῦμα αὐ-
„ τοῦ, καὶ διέστειλεν ἐν τοῖς χείλε-
„ σιν αὐτοῦ.

[illegible]

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, παρώργισαν τὸν Θεὸν εἰς τὴν ἔρημον Κάδης· ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖ ἐδίψησεν ὁ λαὸς, καὶ ἐπαραπονεῖτο καὶ ἐγόγγυζε καὶ ἀντιλογεῖ, διὰ τοῦτο καὶ τὸ νερὸν ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔρρευσεν ἐκ τῆς πέτρας, ὠνομάσθη ὕδωρ ἀντιλογίας· ἐκακώθη δὲ ὁ Μωϋσῆς διὰ τοὺς Ἑβραίους· διατὶ ἐπροστάχθη μὲν αὐτὸς ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ πάρῃ τὴν ῥάβδον του, καὶ νὰ συνάξῃ ὅλον τὸν λαὸν, καὶ νὰ λαλήσῃ πρὸς τὴν ἐκεῖ ἀντικρὺ εὑρισκομένην πέτραν διὰ νὰ εὐγάλῃ νερὸν λαβὼν ὅμως τὴν ῥάβδον του, καὶ συνάξας τὸν λαὸν εἶπε πρὸς αὐτούς· „ Ἀκούσατέ μου ὦ ἀπειθεῖς, μὴ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐξάξομαι ὑμῖν ὕδωρ; (Ἀριθ. κ΄. 10.) ἔπειτα ἐκτύπησε τὴν πέτραν μὲ τὸ ῥαβδί του δύω φοραῖς, καὶ εὐγῆκε νερὸν πολύ· ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἐλάλησε πρὸς τὴν πέτραν, καθὼς εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ ἀλλὰ ἐλάλησε πρὸς τὸν λαὸν μὲ ἀγανάκτησιν καὶ ὀλιγωρίαν, διὰ τοῦτο ἐκακοπριήθη ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅστις εἶπε πρὸς τὸν Ἀαρὼν, καὶ πρὸς τὸν Μωϋσῆν· ἐπειδὴ δὲν ἐπιστεύσατε εἰς ἐμένα νά με ἁγιάσετε: ἤγουν νά με δοξάσετε ἔμπροσθεν εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο δὲν θέλετε ἐμβάσετε ἐσεῖς τὴν συναγωγὴν ταύτην εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγε-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐνταῦθα αἰνίττεται, ὅτι οὐ ταῦτα μόνον ἡμάρτανον, ἀλλὰ διηνεκῶς· ἅπερ ἅπαντα κατὰ μέρος διηγήσασθαι οὐκ ἀνέχεται· οὐ γὰρ πρότερον, οὐδὲ δεύτερον, οὐδὲ τρίτον, μυριοστὸν δὲ αὐτοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ διαφόρως ἀσεβοῦντας ἔφερεν ὁ μακρόθυμος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Φίλων Ἰουδαῖος, ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ Φινεὲς μιμησάμενοι καὶ μερικοὶ ἄλλοι, ζηλωταὶ τῆς εὐσεβείας καὶ ἐγκρατείας, κατὰ προσαγὴν τοῦ Μωϋσέως, ἐσκότωσαν εἰκοσιτέσσαρας χιλιάδας Ἑβραίους εἰς μίαν ἡμέραν, τοὺς προσκυνήσαντας καὶ θυσιάσαντας εἰς τὰ Εἴδωλα· καὶ ἔτζι ἐκαθάρισαν τὸ γένος τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τὸν κοινὸν μολυσμόν· „ Τοῦτο θεασάμενοί τινες τὸ παράδειγμα, τῶν ἐγκράτειαν καὶ θεοσέβειαν ἐζηλωκότων, προστάξαντος Μωσέως, ἐμιμήσαντο, καὶ πάντας τοὺς τελεσθέντας τοῖς χειροποιήτοις συγγενεῖς καὶ φίλους ἡβηδὸν ἀνελόντες, τὸ μίασμα τοῦ Ἔθνους ἐκκαθαίρουσι· φασὶ γοῦν τετρακισχιλίους πρὸς τοῖς δισμυρίοις ἀναιρεθῆναι ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ· τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ἡ Γραφή· „ Καὶ ἐγένοντο οἱ τεθνηκότες ἐν τῇ πληγῇ τέσσαρες καὶ εἴκοσι χιλιάδες· (Ἀριθ. κε΄. 9.) οὐδὲ [illegible] σκόπει, λέγει ὁ Χρυσόστομος, πῶς οὐδέτερος αὐτῶν (ἤτοι οὔτε ὁ Μωϋσῆς οὔτε ὁ Φινεὲς) [illegible] ἁπλῶς ἐπιτυγχάνει τῆς ὑπὲρ τῶν ἡμαρτηκότων συγγνώμης· ταῦτα δὲ λέγω, ἵνα μὴ ταῖς εὐχαῖς τῶν ἁγίων θαῤῥῶμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρωμεν μετάνοιαν.

γελίας, τὴν ὁποίαν ἔδωκε εἰς αὐτούς. ἡ αἰτία δὲ ὁποῦ ὡμίλησεν ὁ Μωϋσῆς ἔτζι ἦτον, διατὶ προλαβόντες οἱ Ἰσραηλῖται ἐπίκραναν τὴν ψυχὴν τοῦ Μωϋσέως, μὲ τὸ νὰ ἐγόγγυζαν καὶ ἐλοιδόρουν αὐτόν· ἐκ τούτου γὰρ ἀναγκασθεὶς, ὠλιγώρησεν· ἤγουν ὀλίγον ἐφρόντισε διὰ τὴν προσταγὴν ὁποῦ τοῦ ἔδωκεν ὁ Θεός. διέστειλε δὲ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι διστακτικῶς ἐλάλησεν ὁ Μωϋσῆς καὶ μὲ ἀμφιβολίαν, μὴ πιστεύωντας, ὅτι ἐξάπαντος ἔχει νὰ εὔγῃ ὕδωρ ἀπὸ τὴν πέτραν· νομίζω γὰρ, ὅτι ὑπέλαβε, πῶς δὲν θέλει εὐγάλῃ ὕδωρ ἡ πέτρα· διατὶ οἱ Ἑβραῖοι συχνὰ ἐφαίνοντο ἀχάριστοι πρὸς τὸν Θεὸν, τὸν εὐεργετοῦντα αὐτοὺς μὲ τόσας καὶ τόσας εὐεργεσίας. (1)

34: „ Οὐκ ἐξωλόθρευσαν τὰ ἔθνη, ἃ „ εἶπε Κύριος αὐτοῖς.

35: „ Καὶ ἐμίγησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ „ ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, δὲν ἐξωλόθρευσαν ὅλα τὰ ἔθνη, ὁποῦ ἦσαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας καθὼς εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ἵνα μὴ μάθωσι τὰ ἔργα αὐτῶν τὰ πονηρὰ, καὶ τοῖς εἰδώλοις λατρεύσωσιν, ὡς ἱστορεῖ περὶ τούτων ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν. ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις σμίγοντες μὲ τὰ ἔθνη, ἔμαθον τὰ ἔργα ἐκείνων τὰ πονηρὰ καὶ ἀσεβῆ· ἄρα δὲ καὶ [illegible] „ Καὶ ἀπέστρεψαν καὶ ἠθέτησαν καθὼς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν. (2)

36: „ Καὶ ἐδούλευσαν τοῖς γλυπτοῖς αὐ„ τῶν, καὶ ἐγενήθη αὐτοῖς εἰς σκάν„ δαλον.

37: „ Καὶ ἔθυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ „ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς Δαιμο„ νίοις.

38: „ Καὶ ἐξέχεαν αἷμα ἀθῶον, αἷμα υἱ„ ῶν αὐτῶν καὶ θυγατέρων, ὧν ἔθυ„ σαν τοῖς γλυπτοῖς Χαναάν.

Οἱ

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐφ' ᾧ καὶ Μωσῆς ἀπωδύρετο πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας λέγων· „ Καὶ Κύριος ὁ Θεὸς ἐθυμώθη μοι περὶ τῶν λεγομένων ὑφ' ὑμῶν· καὶ ὤμοσεν, ἵνα μὴ διαβῶ τὸν Ἰορδάνην τοῦτον, καὶ ἵνα μὴ εἰσέλθω εἰς τὴν γῆν, ἣν Κύριος ὁ Θεὸς δίδωσί σοι ἐν κλήρῳ. (Δευτ. δ'. 21.) καὶ πάλιν· „ Καὶ ὑπερεῖδε Κύριος ἐμὲ ἕνεκεν ὑμῶν, καὶ οὐκ εἰσήκουσέ μου· καὶ εἶπε Κύριος πρός με· ἱκανούσθω σοι· μὴ προσθῇς ἔτι λαλῆσαι τὸν λόγον τοῦτον (Δευτ. γ'. 26.) μονονουχὶ λέγων· „ Νήφετε καὶ σωφρονεῖτε· εἰ γὰρ ἐμοῦ τοῦ νομοθέτου οὐκ ἐφείσατο διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην, ἐννοήσατε ποίαν ὑποστήσεσθε τιμωρίαν ὑμεῖς, εἰ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένετε κακοῖς. Ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι κἂν μεγάλα τις ἁμάρτῃ, λαθὼν δὲ ἐργάσηται τοῦτο, καὶ μηδένα σκανδαλίσῃ, ἐλάττονα δίδωσι δίκην, τοῦ καταδεέστερα μὲν ἡμαρτηκότος, μετὰ παῤῥησίας δὲ καὶ τοῦ πολλοὺς σκανδαλίσαι. θαυμάζει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγων· „ Ἐγὼ μὲν ὅταν ἴδω τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ θεράποντα Μωϋσέα ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας, οὐδενὸς ἕνεκεν ἑτέρου, ἀλλ' ἵνα μόνον εἴπῃ γογγύζοντι τῷ λαῷ δι' ἀπορίαν ὕδατος· „ Μὴ ἐκ ταύτης τῆς πέτρας ἐξάξομαι ὑμῖν ὕδωρ; τούτου μόνου ἕνεκα εὐθὺς ἀπειλὴν δεχόμενον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας οὐκ εἰσελεύσεσθαι, ἥτις ἦν τότε τῶν πρὸς Ἰουδαίους ἐπαγγελιῶν τὸ κεφάλαιον· ὅταν ἴδω τοῦτον παρακαλοῦντα καὶ μὴ συγχωρούμενον. ὄντως μὲν ὁρῶ Θεοῦ ἀποτομίαν κατὰ τὸν Ἀπόστολον· ὄντως δὲ ἐκεῖνο ἀληθὲς εἶναι πείθομαι τό· „ Εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; δοκεῖ μὲν οὖν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὡς τιμωρίαν ἐπιθεῖναι τῷ Μωϋσῇ τὴν ἔξω τῆς ἁγίας γῆς τελευτὴν τῶν ὅλων ὁ πρύτανις· ἕτερα δὲ οἰκονομῶν ἐπραγματεύσατο ταῦτα· πρῶτον μὲν γὰρ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐπιστάμενος ἄνοιαν, οὐκ εἴασε δι' αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ὑπόσχεσιν πέρας λαβεῖν, ἵνα μὴ αὐτὸν Θεὸν ὑπολάβωσιν· διά τοι τοῦτο καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ λαθεῖν ἐποίησεν ὁ Θεός· πρὸς δὲ τούτῳ, καὶ τῆς νομοθεσίας ἠβουλήθη δεῖξαι τὸ πρόσκαιρον, ἀπὸ τῶν αὐτῷ τῷ νομοθέτῃ συμβάντων. καὶ ὁ θεῖος δὲ Κύριλλος λέγει· „ Ἑτέρως δὲ παραδεξόμεθα, Μωϋσῆν μὲν εἰς τὸν νόμον, εἰς Ἱερωσύνην δὲ τὸν Ἀαρὼν, τὸ δὲ τῆς ἐν νόμῳ λατρείας πρόσωπον τῇ Μαριὰμ περιθήσομεν. οὐ τοίνυν, οὔτε ὁ νόμος, οὔτε ἡ κατ' αὐτὸν Ἱερωσύνη, οὔτε ἡ ἐν σκιαῖς λατρεία εἰς τὸν τῶν ἁγίων κλῆρον, καὶ εἰς τὴν ἀληθεστέραν τῆς ἐπαγγελίας γῆν ἡμᾶς εἰσκομίσει· οὐ γὰρ δι' αἱμάτων εὐαρεστήσομεν· βαδιούμεθα δὲ μᾶλλον εἰς τὴν ἄνω πόλιν, καὶ εἰς τὸν τῶν Πατέρων ἥξομεν κλῆρον, καθηγητὴν ἔχοντες τὸν Χριστὸν, ὡς Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ.

(2) Οὐ μόνον, λέγει ὁ Χρυσόστομος, οὐκ ἐξωλόθρευσαν, ἀλλὰ καὶ ἀνεμίγησαν αὐτοῖς, καὶ πρὸς τὴν ἀσέβειαν κατεμόλησαν· καὶ οὐ μόνον ἐκείνους οὐκ ἐποίησαν βελτίους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐξ ἐκείνων ἐγένοντο χείρους.

Οἱ Ἑβραῖοι, λέγει, ἐλάτρευσαν εἰς τὰ εἴδωλα τῶν Ἐθνῶν· καὶ ἔτζι ἐγεννήθησαν τὰ εἴδωλα εἰς σκάνδαλον αὐτῶν. ἡ λατρεία ὁπού ἐπρόσφερον εἰς τὰ εἴδωλα, ἔγινεν εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐπισκοπῆς καὶ βοηθείας· καὶ ἀκολούθως ἔγινεν εἰς πτῶσιν αὐτῶν. ἐθυσίασαν δὲ οἱ Ἑβραῖοι τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας των εἰς τὰ Δαιμόνια, ἐκχέοντες τὸ ἀθῶον καὶ ἀναίτιον αἷμα αὐτῶν· ἀκόλουθον δὲ ἦτον νὰ κάμνουν οἱ Ἑβραῖοι ταῦτα· διατὶ ἔμαθον τὰ ἔργα τῶν Ἐθνῶν, τὰ γὰρ Ἔθνη κατά τινας καιροὺς ἐθυσίαζον τοὺς υἱοὺς των εἰς τὰ εἴδωλα. (1)

„ Καὶ ἐφονοκτονήθη ἡ γῆ ἐν τοῖς
„ αἵμασι·

39: „ Καὶ ἐμιάνθη ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν·
„ καὶ ἐπόρνευσαν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύ-
„ μασιν αὐτῶν.

Τὸ ἐμιάνθη εἶναι ἑρμηνευτικὸν τοῦ ἐφονοκτονήθη· ἐμολύνθη, λέγει, ἡ γῆ ἀπὸ τοὺς φόνους καὶ τὰ αἵματα, καὶ ἀπὸ τὰ πονηρὰ ἔργα τῶν Ἑβραίων· ὅθεν αὐτοὶ χωρισθέντες ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἐκολλήθησαν εἰς τὰ Δαιμόνια· τὴν λατρείαν γὰρ τῶν εἰδώλων καὶ Δαιμόνων πορνείαν καὶ μοιχείαν ὀνομάζει καὶ ὁ Δαβὶδ, καὶ ἄλλοι Προφῆται· πλὴν νοεῖται ὁ λόγος καὶ διὰ τὰς σαρκικὰς ἀκολασίας αὐτῶν. (2)

40: „ Καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ τὸν
„ λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐβδελύξατο τὴν
„ κληρονομίαν αὐτοῦ.

41: „ Καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας
„ ἐχθρῶν, καὶ ἐκυρίευσαν αὐτῶν οἱ
„ μισοῦντες αὐτούς.

Ὅθεν διὰ τὴν δαιμονολατρείαν, λέγει, καὶ τὰ παράνομα ἔργα τῶν Ἑβραίων, ὠργίσθη ὁ Κύριος ἐπάνω εἰς τὸν λαόν του, καὶ ἐσιγχάθη τὴν κληρονομίαν του· ἤτοι αὐτοὺς πάλιν τοὺς Ἑβραίους· διὰ τοῦτο καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τους, καὶ ἐκυρίευσαν αὐτοὺς, καθὼς ταῦτα ἱστορεῖ ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν. (3)

42: „ Καὶ ἔθλιψαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐ-
„ τῶν, καὶ ἐταπεινώθησαν ὑπὸ τὰς
„ χεῖρας αὐτῶν.

43: „ Πλεονάκις ἐῤῥύσατο αὐτοὺς, αὐτοὶ
„ δὲ παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ βου-
„ λῇ αὐτῶν· καὶ ἐταπεινώθησαν ἐν
„ ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν.

Πολλαῖς φοραῖς, λέγει, ὁ Θεὸς ἐλύτρωσε τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τους, ὡς

μαρ-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Διπλοῦν τὸ ἔγκλημα, ὅτι τε ἔθυσαν υἱοὺς, καὶ ὅτι ἀθώους· μάλιστα μὲν γὰρ οὐδὲ ὑπευθύνους ὄντας κολάζειν ἐχρῆν· νῦν δὲ καὶ ἀθώους· καὶ τρίτον ἔτι τούτου χαλεπώτερον, ὅτι καὶ Δαιμονίοις· καὶ οἱ μὲν Δαίμονες ἔλεγον σφάξαι τέκνα, καὶ ὑπήκουον· ὁ δὲ Θεὸς ἔλεγεν ἀπολέσαι Ἔθνη, καὶ ἀντέλεγον· ἐβούλετο δὲ τοῦτο ὁ Θεὸς, ἵνα μὴ πάλιν διδασκάλους ἔχωσι πονηρίας.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώριτος· „ Πορνείαν ἐνταῦθα οὐ τὴν ἀκολασίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν Εἰδώλων λατρείαν καλεῖ. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Συνεχῶς ταύτην (τὴν εἰδωλολατρείαν) πορνείαν μάλιστα καλεῖν εἰώθασιν οἱ Προφῆται, ὁμοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν κηδεμονίαν ἐνδεικνύμενοι, καὶ τὴν ἐκείνων ἀγνωμοσύνην· ὁπόσην γὰρ ἀνὴρ περὶ γυναῖκα ἐνεδείξατο πρόνοιαν, τοσαύτην ὁ Θεὸς περὶ ἐκείνους· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀπεσκίρτησαν, καὶ περὶ τὰ Εἴδωλα ἐκαμμάνησαν. ὁ δὲ Ἡσύχιος, τὴν ἀπὸ Θεοῦ ἀποστασίαν πορνείαν καλεῖ.

(3) Λέγει γὰρ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ἐπειδὴ οὐκ εἰς δέον ἐχρήσαντο τῇ ἐλευθερίᾳ, ποιεῖ δούλους αὐτοὺς τῶν βαρβάρων· ἵνα ταύτῃ γένωνται βελτίους, ὅπερ οὖν καὶ συνέβη· τότε γὰρ καὶ συνεστάλησαν, καὶ ἐπιεικέστεροι κατέστησαν. λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Οὐ παραδίδωσι Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἐὰν μὴ πρότερον βδελύξηται αὐτόν· βδελύσ-

μαρτυρεῖ ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν · αὐτοὶ ὅμως ἐλύπησαν τὸν λυτρωτήν τους Θεὸν μὲ τὴν πονηράν τους βουλήν, καὶ μὲ τὴν ἀχάριςον γνώμην τους · καὶ ἐκατάπεσαν καὶ ἀδυνάτησαν ἀπὸ τὰς πολλὰς ἀνομίας των. (1)

44: „ Καὶ εἶδε Κύριος ἐν τῷ θλίβεσθαι
„ αὐτοὺς, ἐν τῷ αὐτὸν εἰσακοῦσαι
„ τῆς δεήσεως αὐτῶν.

45: „ Καὶ ἐμνήσθη τῆς διαθήκης αὐτοῦ,
„ καὶ μετεμελήθη κατὰ τὸ πλῆθος
„ τοῦ ἐλέους αὐτοῦ.

46: „ Καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς οἰκτιρμοὺς
„ ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευ-
„ σάντων αὐτούς.

Ὁ Θεός, λέγει, εἶδε πῶς ἐθλίβοντο οἱ Ἑβραῖοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς των · ὅθεν ἐνθυμήθη τὴν διαθήκην καὶ ἐπαγγελίαν, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, καὶ ὡς πολυέλεος μετέβαλε τὴν ὀργήν του εἰς ἔλεος. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ μεταμελήθη · διὰ τοῦτο οἰκτείρησε καὶ ἠλέησεν αὐτοὺς, ὄχι κρυφίως καὶ ἀφανῶς, ἀλλὰ φανερὰ καὶ μὲ παῤῥησίαν, ὥςε ὁποῦ ἔμαθον τὸ πρὸς αὐτοὺς θεῖόν του ἔλεος ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐσκλάβωσαν τοὺς Ἑβραίους · διότι καθὼς ἡ βίβλος τῶν Κριτῶν ἱςορεῖ, διάφορα Ἔθνη κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐσκλάβωσαν αὐτούς. ἐγίνε δὲ τοῦτο κατὰ τὸν Εὐσέβιον καὶ Ἀθανάσιον, καὶ ἐπὶ τοῦ βασιλέως Κύρου καὶ Δαρείου καὶ Ἀρταξέρξου, καθὼς ὁ Ἔσδρας ἱςόρησεν. (2)

47: „ Σῶσον ἡμᾶς Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν,
„ καὶ ἐπισυνάγαγε ἡμᾶς ἐκ τῶν Ἐ-
„ θνῶν, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ
„ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ, τοῦ ἐγκαυ-
„ χᾶσθαι ἐν τῇ αἰνέσει σου.

48: „ Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ
„ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶ-
„ νος · καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαὸς γένοιτο
„ γένοιτο.

Ἐδῶ πάλιν γυρίζει εἰς τὴν προτέραν παρακάλεσιν ὁ Δαβίδ · νομίζω δὲ, ὅτι ἡ παρακάλεσις αὐτὴ γίνεται ἐκ προσώπου τῆς ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίας. ἴσως δὲ καὶ ἐκ προσώπου ἐκείνων τῶν Ἑβραίων, ὁποῦ ἐσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους τόπους ὕςερα ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Βαβυλωνίων · συμμάζωξον, λέγει, ἡμᾶς ὦ Κύριε, διὰ νὰ σὲ εὐχαριςοῦμεν ὡς λυτρωτὴν καὶ ἐλευθερωτήν μας · καὶ διὰ νὰ καυχώμεθα εἰς τὸ νὰ σὲ δοξάζωμεν · διότι μέγα πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ σὲ αἰνῇ τινάς. καὶ καύχησις ἀληθινὴ εἶναι εἰς ἐκείνους, ὁποῦ σὲ αἰνοῦσι · διατὶ αὐτοὶ ἀξιόνονται νὰ γίνωνται ὑμνηταὶ τοῦ τοιούτου Παντοδυνά-

σεται δὲ αὐτὸν διὰ τὰς προλελεγμένας πράξεις · ἐπειδὰν δὲ ὁ Κύριος παραδῷ, τὶς οὐ δύναται αὐτοῦ κυριεύσειν; ἤτοι πᾶς κυριεύει αὐτοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος · „ Ὁμοῦ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ὕμνησε, καὶ τὴν ἐκείνων κακίαν ἐτραγῴδησεν · ὁ μὲν γὰρ, εὐεργετῶν καὶ ῥυόμενος αὐτοὺς τῶν λυπηρῶν οὐκ ἐπαύετο · οἱ δὲ, καὶ παροργίζοντες αὐτὸν, καὶ παραπικραίνοντες ὁμοίως ἐπέμενον.

(2) Οὗτοι γὰρ οἱ βασιλεῖς ἐλεήσαντες τοὺς Ἑβραίους, ὄχι μόνον ἠλευθέρωσαν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλὰ καὶ χρήματα ἔδωκαν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ θείου ναοῦ · μεταμέλειαν δὲ καλεῖ τὴν τῆς παιδείας παῦλαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος · „ Ὁρᾷς ἡλίκον ἐςὶν εὐμένεια Θεοῦ; ὅπως ἡμῖν καὶ τοὺς ἐχθροὺς εὐμενεῖς ἐργάζεται, καὶ οὐδὲ τινὰς, ἀλλὰ πάντας; καὶ οἱ λαβόντες αἰχμαλώτους πολέμιοι, οὗτοι σπλάγχνα πατέρων περὶ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ἀναλαμβάνουσιν; ὥςε δῆλον, τὸ μὲν, ὀργῆς εἶναι Θεοῦ · τὸ δὲ, φιλανθρωπίας · ἀμφοῖν γὰρ εἰς διόρθωσιν χρήζομεν.

νύμου καὶ ἀπειραγάθου Θεοῦ. αἰνετός, λέγει, καὶ εὐφημητὸς εἶναι πάντοτε ὁ Θεός. καὶ ὅλος ὁ λαὸς θέλει εἰπῇ τοῦτο: ἤγουν τό· „Εὐλογητὸς ὁ Κύριος· ἢ τὸ, γένοιτο εὐλογητός. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡϚ΄.

„Ἀλληλούϊα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἔχει τὴν ἰδίαν ἐπιγραφὴν, ὁποῦ εἶχε καὶ ὁ πρότερος Ψαλμός. διατὶ καὶ οὗτος διηγεῖται τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἐκεῖνος, κατὰ τὸν Ἡσύχιον καὶ Δίδυμον. (2)

1: „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι „χρηστός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ „ἔλεος αὐτοῦ.

2: „Εἰπάτωσαν οἱ λελυτρωμένοι ὑπὸ Κυ„ρίου, οὓς ἐλυτρώσατο ἐκ χειρὸς ἐ„χθροῦ.

3: „Καὶ ἐκ τῶν χωρῶν συνήγαγεν αὐ„τοὺς, ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν „καὶ βοῤῥᾶ καὶ θαλάσσης.

Τὸ ἴδιον τοῦτο προοίμιον ἔχει καὶ ὁ πρότερος Ψαλμὸς, καὶ ὅρα τὴν ἐξήγησιν τούτου ἐκεῖ. ἂς εἰποῦν, λέγει, ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὸν Κύριον. τί νὰ εἰποῦν; ὅτι εἶναι χρηστὸς ὁ Κύριος. (3) πά-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Εἶδες τῆς αἰχμαλωσίας τὸν καρπόν; εἶδες τῆς ἐπανόδου τὸ κέρδος; τοσαύτην ἐδώκαμεν δίκην, φησιν· ἀπάλλαξον οὖν τῶν πολεμίων· δὸς μετὰ τῶν προσηκόντων νόμων τοὺς εἰωθότας ὕμνους ἀναφέρειν τῷ ὀνόματι τῷ σῷ· δὸς καλλωπίζεσθαι ἐν τῇ λατρείᾳ τῇ σῇ. περὶ δὲ τοῦ γένοιτο γένοιτο, φησὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Προσήκει δὲ τὸν λαὸν ἅπαντα τὸ, ἀμὴν τῇ τῶν ὑμνούντων ἐπιφέρειν φωνῇ· τὸ γὰρ γένοιτο γένοιτο ἀμὴν ἀμὴν ὁ Ἑβραῖος καλεῖ· ὅθεν ϗ τὸ ἔθος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μεμένηκε, τὸ τῇ δοξολογίᾳ τοῦ ἱερέως διὰ τοῦ ἀμὴν συντίθεσθαι τὸν λαόν· ϗ τὴν ἐντεῦθεν κοινωνίαν προσφέρειν, ϗ τὴν εὐλογίαν λαμβάνειν. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐν τούτοις ϗ τὴν τετάρτην βίβλον τῶν Ψαλμῶν, Ἑβραίων παῖδες ὁρίζονται, τέλος ἔχουσαν, ὥσπερ αἱ προλαβοῦσαι τρεῖς, τὸ, γένοιτο γένοιτο.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος ϗ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐλευθερίαν θεσπίζει, ϗ τὴν πάντων ἀνθρώπων σωτηρίαν προαγορεύει. κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ϗ τὰ τῶν Κριτῶν ἐμφαίνει.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τῷ Κυρίῳ ἐξομολογήσασθαι δεῖ, κατά τε τὸ ὁμολογεῖν τὰ ἑαυτῶν πλημμελήματα ὡς ἰατρῷ· κατά τε τὸ εὐχαριστεῖν αὐτῷ ἐπὶ ταῖς εἰς ἡμᾶς εὐεργεσίαις, τὸ ἐχέγγυον τῆς περὶ αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἔχοντας· ϗ ὅτι μὴ μόνον χρηστός ἐστιν, ἀλλὰ ϗ παρατείνει τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς πάντα τὸν παρόντα αἰῶνα.

πόθεν δὲ ἐλυτρώθησαν; ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Διαβό-
λου. ὁ λόγος δὲ οὗτος νοεῖται διὰ τοὺς Χριςιανοὺς,
ὁποῦ ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χριςὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσι-
ον καὶ τὸν Εὐσέβιον, οἵτινες Χριςιανοὶ συνήχθησαν
εἰς τὴν τοῦ χριςοῦ ἐκκλησίαν ἐκ πάντων τῶν Ἐθνῶν·
ἀγκαλὰ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι φιλονεικοῦσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς
οὗτος νοεῖται διὰ τοὺς Ἑβραίους ἐκείνους, ὁποῦ ἐ-
λευθερώθησαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος.
μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν· „Ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν:
ἤτοι τῶν Δαιμόνων. ὁ Κύριος, λέγει, ἐσυνάθροισε
τοὺς χριςιανοὺς εἰς μίαν ἐκκλησίαν ἀπὸ διαφόρους χώ-
ρας καὶ Ἔθνη: ἤγουν ἀπὸ τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ
Κόσμου. θάλασσαν δὲ, τὸν νότον καὶ τὴν μεσημ-
βρίαν ἐννοεῖ· διατὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ νότου, θάλασ-
σα περικυκλοῖ τὴν Παλαιςίνην. ἀναφέρει δὲ τὰ τέσ-
σαρα μέρη τοῦ Κόσμου, ἐπειδὴ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν
ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν Ἀποςόλων, καὶ εἰς τὰ πέ-
ρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. (Ψαλ. ιη.
4) (1).

4: „Ἐπλανήθησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν ἀνύ-
„δρῳ, ὁδὸν πόλεως κατοικητηρίου
„οὐχ εὗρον. (2)

οἱ ἐξ Ἐθνῶν, λέγει, Χριςιανοὶ ἐπλανήθη-
σαν πρότερον εἰς μίαν πολιτείαν καὶ ζωὴν, ἔρημον
μὲν ἀπὸ κάθε καρπὸν ἀρετῆς, ἄνυδρον δὲ, διατὶ ἦτον
ἄχαριςον διδασκαλίας Θεϊκῆς. πόλις δὲ κατοικη-
τηρίου εἶναι ὁ οὐρανὸς, τοῦ ὁποίου τὴν ςράταν δὲν
εὑρῆκαν οἱ Ἐθνικοὶ, ἐπειδὴ ἐπλανῶντο εἰς τὴν ἀσέ-
βειαν καὶ κακίαν. ςράτα δὲ τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ἡ Θε-
ογνωσία, καὶ ἡ εὐσέβεια καὶ αἱ ἀρεταί.

5: „Πεινῶντες καὶ διψῶντες· ἡ ψυχὴ αὐ-
„τῶν ἐν αὐτοῖς ἐξέλιπε.

Οἱ Ἐθνικοὶ, λέγει, ἦτον πρότερον πεινα-
σμένοι καὶ διψασμένοι· διατὶ δὲν εἶχον Θεογνωσίαν,
ἢ διδασκαλίαν, ἥτις τρέφει καὶ ποτίζει τὰς λογικὰς
ψυχάς· ὅθεν καὶ ἡ ψυχή των κατετρίβη καὶ ἠσθένη-
σε πολλὰ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ. (3)

6: „Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ
„θλίβεσθαι αὐτοὺς, καὶ ἐκ τῶν ἀ-
„ναγκῶν αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς.
7: „Καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς ὁδὸν εὐ-
„θεῖαν, τοῦ πορευθῆναι εἰς πόλιν κα-
„τοικητηρίου.
8: „Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ
„ἐλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐ-
„τοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.
9: „Ὁ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Οὐκ εἶπεν οἱ σωθέντες ἁπλῶς, ἀλλ' οἱ λελυτρωμένοι· δεικνὺς, ὅτι λύτρα κα-
τέθηκεν ὑπὲρ αὐτῶν· ἐπὶ μὲν γὰρ ἡμῶν, τὸ αἷμα ἐξέχεεν· ἐπὶ δὲ ἐκείνων, ἄκουσον τοῦ Προφήτου λέγοντος·
„Καὶ δώσω ἀνθρώπους ὑπὲρ σοῦ, καὶ ἄρχοντας ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς σου (Ἡσ. μγ'. 4.) τοὺς αὐτοὺς κακώσαντας
ἐξέδωκεν: ἤτοι τοὺς κακώσαντας τοὺς Ἰουδαίους, εἰς τιμωρίαν ἐξέδωκεν ὁ Θεός. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Ἐκ
τῶν τεσσάρων κλιμάτων τῆς οἰκουμένης συνήχθησαν τὰ Ἔθνη, τὰ πάλαι ἔρημα θεογνωσίας τυγχάνοντα, καὶ μηδὲ
νοτίδος θείας μεταλαβόντα, ἀλλ' ἐν πολλῷ δίψει τυγχάνοντα.
(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος πόλιν κατοικητηρίου ὠνόμασε, τὴν ἀρετὴν καὶ Θεοῦ σοφίαν. ὁ δὲ Θεοδώριτος, πόλιν λέγει τὴν
εὐσεβῆ πολιτείαν.
(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „Οὐδὲ γὰρ εἶχον ἄρτον τὸν ςηρίζοντα καρδίαν ἀνθρώπου, οὐδὲ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν,
περὶ οὗ λέλεκται· „Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος, οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ Ἡσύχιος·
„Ὅταν ψυχὴ λιμώξῃ καὶ διψήσῃ, ἀκοὴν λόγου θείου καὶ διδασκαλίαν οὐκ ἔχουσα, ἀναγκαίως ἐκλείπει καὶ ἐλαττοῦ-
ται· ἐπειδὴ τροφὴ ψυχῆς ὁ τῆς θεογνωσίας ἄρτος. τὸν λιμὸν δὲ τοῦτον ἠπείλησεν ὁ Θεὸς τοῖς Ἰουδαίοις κατὰ
τὸν Θεοδώριτον· „Ἰδοὺ ἐπάγω λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος· ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦ-
σαι λόγον Κυρίου. (Ἀμ. η'. 11.)

9: „Ὅτι ἐχόρτασε ψυχὴν κενὴν, καὶ ψυ„χὴν πεινῶσαν ἐνέπλησεν ἀγαθῶν.

Οἱ Προφῆται, λέγει, ἐφώναξαν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὰ Ἔθνη, κατὰ τὸν Εὐσέβιον. ὁμοίως καὶ οἱ θεῖοι Ἄγγελοι οἱ προϊστάμενοι εἰς τὸ καθὲ ἔθνος, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς εἰσήκουσεν αὐτῶν, καὶ ἐλύτρωσε τὰ Ἔθνη: ἤτοι τοὺς ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανοὺς, ἀπὸ τὴν τυραννίδα τῶν Δαιμόνων· καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἴσιαν στράταν, ἥτις ἀναβιβάζει εἰς οὐρανόν· ταύτην γὰρ προτίτερα δὲν ἐδύναντο νὰ εὕρουν οἱ Ἐθνικοὶ, μὲ τὸ νὰ εὑρίσκοντο εἰς τὴν πλάνην· ὁ γὰρ Κύριος, γενόμενος ἄνθρωπος, ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὴν ἀλήθειαν. ὡδήγησε δὲ αὐτοὺς καὶ διὰ νὰ εὕρουν τὴν πόλιν τοῦ κατοικητηρίου: ἤγουν τὸν οὐρανόν. διὰ τοῦτο οἱ ἐξ Ἐθνῶν χριστιανοὶ, ἂς εὐχαριστοῦν καὶ ἂς διηγοῦνται εἰς τοὺς μὴ ἠξεύροντας ἀνθρώπους τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἔδειξαν εἰς αὐτούς. διατί; ὅτι ἐχόρτασε τὰς εὐχέρους καὶ πεινασμένας ψυχὰς τῶν ἀπὸ θεῖον ἄρτον, καὶ ἀπὸ ζωόρρητον πόμα: δηλαδὴ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ καὶ μυστήρια. (1)

10: „Καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θα„νάτου, πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ „καὶ σιδήρῳ.

11: „Ὅτι παρεπίκραναν τὰ λόγια τοῦ „Θεοῦ, καὶ τὴν βουλὴν τοῦ ὑψίστου „παρώξυναν.

Ἂς διηγοῦνται, λέγει, οἱ ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανοὶ τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ· διατὶ ὁ Θεὸς ἐγέμωσεν ἀπὸ ἀγαθὰ καὶ ἐφώτισεν αὐτοὺς, ὁποῦ ἐκάθηντο εἰς τὸ σκότος τῆς πλάνης, ἥτις εἶναι εἰκὼν τοῦ θανάτου· ἐπειδὴ αὐτὴ χωρίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν, καθὼς καὶ ὁ θάνατος χωρίζει αὐτὴν ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον ταύτην ζωήν. ἂς διηγοῦνται πρὸς τούτοις τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ· διατὶ αὐτοὶ ἦτον πεπεδημένοι, μὲ πτωχείαν μὲν τῶν ἀρετῶν, μὲ σίδηρον δὲ: ἤγουν μὲ ἅλυσον δυνατὴν καὶ βαρεῖαν τῶν ἁμαρτιῶν· λέγει γὰρ ὁ παροιμιαστής· „Σειραῖς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται. (Παρ. ε΄. 22) ἐλύθησαν δὲ ἀπὸ τὰ δεσμὰ ταῦτα, παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. ἂς διηγοῦνται δὲ ἀκόμη οἱ Χριστιανοὶ τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ· διατὶ αὐτοὶ πρότερον παρεπίκραναν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ: ἤγουν τὸν Θεὸν, ὁποῦ ἔλεγε καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς διὰ τὴν σωτηρίαν τους· ἐδίδασκε γὰρ ὁ Θεὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τὸ καλὸν καὶ τὴν ἀρετὴν διὰ μέσου τοῦ φυσικοῦ λόγου καὶ τῆς συνειδήσεως, καὶ διὰ μέσου τοῦ γρα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „Δῆλον δὲ, ὅτι οὔτε τροφὴν τὸν ἄρτον, οὔτε πόσιν τὸ ὕδωρ ἡ προφητεία λέγει· ἀλλὰ τροφὴν μὲν, τὴν ἀληθῆ βρῶσιν· πόσιν δὲ, τὸ πνευματικὸν ἐκεῖνο πόμα· ταῦτα δὲ τὰ δύω ὁ Κύριος γίνεται καταλλήλως τοῖς δεομένοις ἑαυτὸν ἐμπαρέχων, τροφὴ μὲν τοῖς πεινῶσι, πηγὴ δὲ τοῖς διψῶσι γινόμενος. τίς οὖν εὑρέθη τῆς τοιαύτης ἀμηχανίας ἡ λύσις; τῆς πλάνης; τῆς ἐρημίας; τῆς ἐν ἀνύδρῳ ταλαιπωρίας; τῆς ἐκ τοῦ λιμοῦ γινομένης λειποθυμίας; ὢ τοῦ θαύματος! μία φωνὴ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιστρεπτικῶς γινομένη, ταῦτα πρὸς τὸ καλὸν μετεποίησε· φησὶ γάρ· καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτοὺς, καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς. ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅρα πάλιν, φησὶ, τοῦ Θεοῦ τὴν κηδεμονίαν· οὐδὲν πλέον ἐποίησαν, ἀλλ' ἐβόησαν μόνον, καθάπερ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ μετὰ προθυμίας αὐτὸν ἐκάλεσαν, καὶ πάντα ἐλύθη τὰ δεινά· οὐ κατορθώματα ἐπεδείξαντο, ἀλλ' εὐχὴν μόνην γνησίαν· τὴν δὲ εὐχὴν ἡ θλίψις εἰργάσατο. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ὅταν ἐξερχώμεθα τοῦ παρόντος βίου, οὐ σώματι, ἀλλὰ τρόπῳ καὶ πολιτείᾳ καὶ βίῳ, μὴ θορυβώμεθα, εἰ διὰ πειρασμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν μέλλομεν ἐπανιέναι· εἰ γὰρ οἱ τοσαῦτα γενόμενοι ἐν Βαβυλῶνι ἔτη, μέλλοντες τὴν αὐτὴν ἀπολαμβάνειν χώραν, δυσκολίαν ὑπέμειναν κατὰ τὴν ἀποδημίαν· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς δι' ἐρήμου πορευομένους, ἔνθα οὐκ ἔστι πόλις, καὶ οὐκ ἔστιν ὁδὸς πλατεῖα, ἀλλὰ στενὴ καὶ τεθλιμμένη; διὸ νήφειν δεῖ καὶ ἐγρηγορέναι, καὶ συνεχῶς τὸν Θεὸν καλεῖν, ὥστε ἡμῖν ἐπικουφίζειν τῆς ὁδοιπορίας τὴν ταλαιπωρίαν· καὶ ταχέως ἡμᾶς εἰς τὴν πόλιν τοῦ κατοικητηρίου ἐπαναγαγεῖν· ἐκείνη γὰρ ἡ πόλις, τοῦ κατοικητηρίου· αὕτη δὲ, παροικίας καὶ ξενισμοῦ. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Πρῶτον νόσημα ἦν αὐτοῖς, τὸ τῆς πλάνης· δεύτερον, ὅτι οὐχ εὗρον πόλιν κατοικητηρίου· καὶ τρίτον, ὅτι ἦσαν πεινῶντες καὶ διψῶντες καὶ ἐκλείποντες· ὅθεν ὁ Κύριος, πρῶτον, ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς ὁδὸν εὐθεῖαν· δεύτερον, ἔδειξεν

νόμου τοῦ δοθέντος εἰς τοὺς Ἰουδαίους. καὶ διὰ Προφητῶν, καὶ εὐεργεσιῶν, καὶ ἀπειλῶν, καὶ πληγῶν, καὶ τῶν λοιπῶν· ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅλα ἓν πρᾶγμα ἐσπουδάζετο, τὸ νὰ ἀφανισθῇ ἡ κακία, ὡς λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ὑφ᾽ ὧν ἐκτριβῆναι τὴν κακίαν τὸ σπουδαζόμενον ἦν· καὶ διατὶ αὐτοὶ παρώξυναν τὸν Θεὸν, ὅστις ἐβούλετο τὴν σωτηρίαν τους· λόγια γὰρ Θεοῦ, τὸν λέγοντα Θεὸν πρέπει νὰ ἐννοοῦμεν ἐδῶ ὁμοίως καὶ βουλὴν ὑψίστου; τὸν βουλόμενον Ὕψιστον κατὰ περίφρασιν.

12: „ Καὶ ἐταπεινώθη ἐν κόποις ἡ καρ-
„ δία αὐτῶν· ἠσθένησαν, καὶ οὐκ ἦν
„ ὁ βοηθῶν.

13: „ Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ
„ θλίβεσθαι αὐτοὺς. καὶ ἐκ τῶν ἀ-
„ ναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς.

14: „ Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐκ σκότους
„ καὶ σκιᾶς θανάτου, καὶ τοὺς δε-
„ σμοὺς αὐτῶν διέῤῥηξεν.

15: „ Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ
„ τὰ ἐλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια
„ αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

16: „ Ὅτι συνέτριψε πύλας χαλκᾶς, καὶ
„ μοχλοὺς σιδηροῦς συνέθλασεν.

Ἡ ψυχὴ, λέγει, τῶν Ἐθνῶν πιστευσάντων ἐταλαιπώρησεν ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ἁμαρτίας· (1) ἀσθένησαν κατὰ τὴν ψυχήν, καὶ τινὰς δὲν ἦτον νὰ τοὺς λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ Διαβόλου. διὰ τοῦτο ἐφώναξαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὰς ἀνάγκας των. τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον εἶπε καὶ ἀνωτέρω ὁ Δαβίδ· μᾶλλον δὲ τέσσαρες φοραῖς λέγει τοῦτο εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τοῦτο, τὸ μέγεθος τῆς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας. ὁμοίως τοὺς ἐλύτρωσε καὶ ἀπὸ τὸ σκότος τῆς πλάνης, ἡ ὁποία εἶναι σκιὰ τοῦ θανάτου, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. Διὰ τοῦτο ἂς διηγοῦνται ὅλοι οἱ Ἐθνικοὶ τὰ ἐλέη, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτούς· καθὼς ἀνωτέρω καὶ τοῦτο εἴρηται· μᾶλλον δὲ τέσσαρες φοραῖς τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν, διὰ νὰ κάμῃ αὔξησιν τῆς πρὸς Θεὸν εὐχαριστίας. Καὶ διατὶ νὰ διηγοῦνται τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ; ἤτοι τοῦ Χριστοῦ; διατὶ ὁ Χριστὸς, λέγει, ἐσύντριψε τὰς δυνατὰς πόρτας καὶ ἀσυντρίπτους τοῦ Ἅδου· διατὶ ὁ Χριστὸς καταβὰς εἰς τὸν Ἅδην ἐτζάκισεν αὐτὰς, καὶ εὔγαλεν ἀπὸ ἐκεῖ τὰς ψυχὰς, ὁποῦ ἦτον κρατημέναις κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. ὁμοίως ἐτζάκισε καὶ τοὺς σιδηρένιους μπεράτας τῶν τοῦ Ἅδου πυλῶν. πόρται δὲ τοῦ Ἅδου καὶ μπεράται, εἶναι τὸ ἄφυκτον τοῦ Ἅδου καὶ ἀνελευθέρωτον κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν Ἅδην τινὰς νὰ ἐλευθερωθῇ δὲν ἐδύνετο. (2)

17: „ Ἀντελάβετο αὐτῶν ἐξ ὁδοῦ ἀνομί-
„ ας αὐτῶν· διὰ γὰρ τὰς ἀνομίας αὐ-
„ τῶν ἐταπεινώθησαν.

18: „ Πᾶν βρῶμα ἐβδελύξατο ἡ ψυχὴ αὐ-
„ τῶν

ξεν αὐτοῖς, πῶς χρὴ βαδίζειν εἰς πόλιν κατοικητηρίου· καὶ τρίτον, ἐχόρτασε τὴν πεινῶσαν ψυχὴν αὐτῶν. ὁ δὲ Ἀθανάσιος ὁδὸν λέγει τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν· πόλιν δὲ κατοικητηρίου τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ. Ὅρα δὲ, λέγει ὁ Χρυσοῤῥήμων, τίνα ἀπαιτεῖ μισθόν· δι᾽ ἔργων εὐεργετουμένους διὰ λόγων τὴν ἀντίδοσιν ζητεῖ, καὶ κελεύει πᾶσιν ἐξαγγέλλειν τὰ γεγενημένα· τίνος ἕνεκεν; καὶ διατί; ἵνα αὐτοί τε εὐγνώμονες γίνωνται, ἑτέρους τε εἰς τὸν αὐτὸν ἄγωσι ζῆλον.

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Εἶδες ἀπὸ τοῦ φαρμάκου πῶς δείκνυσί σοι τοῦ νοσήματος τὴν φύσιν; τὸ γὰρ εἰπεῖν· ἐταπεινώθη ἐν κόποις, ἔδειξεν ἐξ ἀλαζονείας οὖσαν τὴν καταφρόνησιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Τὸ διέῤῥηξε τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν, τὴν ἀθρόαν τῆς ἁμαρτίας καθαίρεσιν δείκνυσι. καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὁρᾷς ταχίστην ἀπαλλαγήν; οὐκ ἔλυσε τὰ δεσμά· ἀλλὰ διέῤῥηξε: τουτέστι μετὰ πολλῆς τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῶν πολεμίων αὐτοὺς ἀνήγαγε· καὶ τὰ δεσμὰ διέῤῥηξεν, ὡς μηδὲ ἑτέρους δυνηθῆναι δεθῆναι πά-

„ τῶν . καὶ ἤγγισαν ἕως τῶν πυλῶν „ τοῦ θανάτου.

19 : „ Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ „ θλίβεσθαι αὐτούς, καὶ ἐκ τῶν ἀ- „ ναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς·

Ὁ Θεός, λέγει, ἐβοήθησε τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύοντας, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἀκόμη ἐπεριπάτουν εἰς τὴν ἀνομίαν (1) διατὶ αὐτοὶ ἐταλαιπωρήθησαν καὶ ἐφάνηκαν ἄξιοι ἐλέους καὶ ἀντιλήψεως· διατὶ αὐτοὶ ἐσιχάθησαν κάθε φαγητὸν ψυχικόν : λόγον θεῖον δηλαδὴ καὶ διδασκαλίαν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀσθενείας των· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐδυσαρεστοῦντο καὶ ἀπεδέχοντο ἀκόμη καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ φιλοσόφων δόγματα (2) καὶ ἔφθασαν ἕως εἰς τὰς πόρτας τοῦ ψυχικοῦ θανάτου, ὅστις παραδίδει τὰς ψυχὰς εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν· πόρτας δὲ θανάτου λέγει τὰς μεγάλας καὶ θανασίμους ἁμαρτίας κατὰ τὸν Δίδυμον καὶ Ἡσύχιον, αἵτινες φέρουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν ψυχικὸν θάνατον· ἢ πόρτας θανάτου, λέγει τὸν θάνατον κατὰ περίφρασιν. ἔπειτα πάλιν λέγει, ὅτι οἱ Ἐθνικοὶ ἐφώναξαν πρὸς τὸν Θεὸν εἰς τὴν θλῖψιν τους, καὶ τοὺς ἐλύτρωσεν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω. (3)

20 : „ Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ „ ἰάσατο αὐτούς· καὶ ἐῤῥύσατο αὐ- „ τοὺς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν.

Ὁ Θεός, λέγει, ἀπέστειλε τὸν ἐνυπόστατον λόγον του : ἤτοι τὸν υἱόν του· ἐπειδὴ ὁ ὑφεστὼς καὶ ζῶν λόγος ἀποστέλλεται, καὶ οὐχὶ ὁ ἀνυπόστατος καὶ εἰς ἀέρα διαλυόμενος : ὁποῖος εἶναι ὁ ἐδικός μας προφορικὸς λόγος· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐνυπόστατος λόγος ἔλεγε συνεχῶς, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπέσταλκέ με· αὐτὸς λοιπὸν ἰάτρευσε κάθε νόσον καὶ κάθε μαλακίαν, καὶ ἐλύτρωσε τοὺς Ἐθνικοὺς ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας των (4)

21 : „ Ἐ.

πάλιν ἐν αὐτοῖς· ὥσπερ δὲ οὐκ ἔλυσεν εἶπεν, ἀλλὰ διέῤῥηξεν : οὕτω ϗ τὰς πύλας οὐκ ἤνοιξεν, ἀλλὰ συνέτριψεν· οὐδὲ ἀνεῖλε τοὺς μοχλούς, ἀλλὰ συνέθλασεν.

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Παῦλος εἶπεν· „ Ἔτι γὰρ ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν. ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ὅτι ταπείνωσίς ἐστιν ἡ ἀνομία· ϗ καλῶς λέγει· συμφέρεται γάρ τις ϗ ἄλλου Προφήτου λόγος τῷ τοιούτῳ νοήματι· ὅς φησιν ἐπὶ ταλάντου μολίβδου καθῆσθαι τὴν ἀνομίαν, ἐνδεικνύμενος, ὅτι βαρεῖά τις ἐστι ϗ κατωφερὴς ἡ κακία, τὸν ἐν ὑψηλοῖς διὰ τὴν πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσιν ὄντα εἰς τὸν βόθυνον ἑαυτῆς συγκαθέλκουσα. λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Ὅτι ὁ στίχος οὗτος τό· „ Ἀντελάβετο αὐτῶν ἐξ ὁδοῦ ἀνομίας αὐτῶν, ἐφαρμόζεται τῷ ἐν τῷ Σταυρῷ μετανοήσαντι λῃστῇ· ἔτι γὰρ ἐν ὁδῷ ἀνομίας ὄντος αὐτοῦ (διὰ λῃστείαν γὰρ κατακέκριτο) ϗ ταπεινωθέντος κολάσει διὰ τὰς ἀνομίας ἃς εἶχεν, ἀντελάβετο αὐτοῦ ὁ Κύριος εἰπών. „ Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ.

(2) Διὰ τοῦτο ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὐ γὰρ ἦν ὁ διατρέφειν αὐτοὺς πειρώμενος λόγος· οὗ δὴ χάριν, οἱ μέν, Σωκράτους κατεψηφίσαντο θάνατον· οἱ δέ, Ἀνάξαρχον ξένῃ τιμωρίᾳ παρέπεμψαν· ἄλλοι, τοὺς Πυθαγόρου διαδόχους πικρῶς αἰκισάμενοι, πρόωρον αὐτοῖς ἐπήγαγον θάνατον· ἀλλ' ὅμως ϗ τούτοις ὁ τῶν ὅλων Θεὸς παρεσκεύασε μεταδοῦναι τῆς ἀθανάτου τροφῆς. λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „ Ἔφθασε δὲ ϗ μέχρι τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν ὁ λόγος, χεῖρα σωτηρίας ὀρέγων τοῖς μέχρι τούτου καταπεπτωκόσι, διὰ τὸ τὴν παντοδύναμον ἐκείνου τροφὴν ἀποστραφῆναι· περὶ ἧς τῷ Ἀδὰμ ἐῤῥέθη· „ Ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ Παραδείσῳ βρώσει φαγῇ· ὡς γὰρ ἐκεῖ πᾶν ξύλον ὀνομάζει τὸ πλήρωμα παντὸς ἀγαθοῦ· οὕτως ἐνταῦθα τὴν ἀληθῆ ϗ παντοδύναμον βρῶσιν, πᾶν βρῶμα ὀνομάζει ὁ λόγος· οὗ ἡ ἀποστροφὴ ποιεῖ τὴν ἀσθένειαν τὴν εἰς θάνατον λήγουσαν· ἀλλὰ πάλιν ἡ πρὸς Θεὸν φωνὴ εἰς πανήγυριν τὴν συμφορὰν ἀναστρέφει· φησὶ γάρ· „ Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ϗ τὰ ἑξῆς. Καὶ ὁ Ἡσύχιος πᾶν βρῶμα λέγει, τὴν λογικὴν τροφήν· ταύτης γὰρ πᾶν εἶδος ὁ ἄνθρωπος ἐβδελύξατο· οὔτε γὰρ φυσικὸν νόμον, οὔτε γραπτὸν ἐφύλαξαν· ϗ διὰ τοῦτο ἤγγισαν ἕως τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ἴδε συνεχῶς, πῶς τίθησι τῆς θλίψεως τὸ κέρδος· διὰ γὰρ τοῦτο καθ' ἕκαστον λέγει, ὅτι μετὰ τὴν κραυγὴν ἐσώθησαν· ϗ ὅτι πιστεύσαντες, πρὸς τὸν Θεὸν κατέφυγον· ἵνα δείξῃ πολλὴν τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας γινομένην ὠφέλειαν.

(4) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης σὺν τῷ Διδύμῳ· „ Ὁρᾷς ζῶντα ϗ λόγον ἐνυπόστατον, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀπολλυμένων ἀπο-

21 : „ Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ
„ ἐλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ
„ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

Πάλιν καὶ ἐδῶ λέγει, τὸν ἴδιον λόγον, ὅπου εἶπε δύω φοραῖς ἀνωτέρω.

22 : „ Καὶ θυσάτωσαν αὐτῷ θυσίαν αἰνέ-
„ σεως, καὶ ἐξαγγειλάτωσαν τὰ ἔργα
„ αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει.
23 : „ Οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν
„ πλοίοις, ποιοῦντες ἐργασίαν ἐν ὕ-
„ δασι πολλοῖς.
24 : „ Αὐτοὶ εἶδον τὰ ἔργα Κυρίου, καὶ
„ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῷ βυθῷ.

Οἱ ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανοὶ, λέγει, ὅς θύσουν εἰς τὸν Θεὸν θυσίαν λογικὴν καὶ εὐαγγελικὴν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες καὶ εὐχαριστοῦντες αὐτόν (1) καὶ αὐτοὶ, ὅπου ἠξεύρουν τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἂς τὰ διηγοῦνται εἰς ἐκείνους, ὅπου δὲν τὰ ἠξεύρουν· καὶ οἱ παλαιότεροι, ἂς τὰ διηγοῦνται εἰς τοὺς νεωτέρους. ἔργα δὲ νοησοῦ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἔλεος, τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ τὰ λοιπὰ Μυστήρια τῆς σωτηρίου οἰκονομίας· καταβαίνοντες δὲ εἰς τὴν θάλασσαν εἶναι οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι κατὰ τὸν Εὐσέβιον, οἵτινες ἦτον πρὸ τοῦ, ψαράδες καὶ τῆς θαλάσσης ἄνθρωποι· αὐτοὶ γὰρ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν μὲ τὰ καΐκια, καὶ ποιοῦντες ἐργασίαν: ἤγουν ἐργαζόμενοι τὴν ἁλιευτικὴν τέχνην μέσα εἰς τὰ πολλὰ νερὰ τῆς θαλάσσης· αὐτοὶ λέγει, εἶδον περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια, ὅπου ἔκαμεν εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης. ποῖα δὲ εἶναι αὐτά; ἄκουσον (2).

25 : „ Εἶπε, καὶ ἔστη πνεῦμα καταιγίδος,
„ καὶ ὑψώθη τὰ κύματα αὐτῆς.
26 : „ Ἀ-

ἀποσταλλόμενον, καὶ τῆς φθορᾶς εἴτουν τῆς ἁμαρτίας, τοὺς ἐν αὐτῇ γεγονότας ῥυόμενον; ὡς μηκέτι κατὰ τὸ παλαιὸν πλανᾶσθαι, μηδὲ τὰς ψυχὰς λιμώττειν δι' ἔνδειαν λογικῶν τροφῶν, μηδὲ εἰλεῖσθαι περὶ τὰς πύλας τοῦ θανάτου· ἀλλ' εἰδέναι καὶ ὁδεύειν τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν ἐπὶ τὴν οὐράνιον πόλιν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Τί τούτου σαφέστερον πρὸς ἔνδειξιν τῆς τοῦ Σωτῆρος σαρκώσεως; ἀποσταλέντα γὰρ λόγον τὸν Σαρκωθέντα λέγει, τὸν λέγοντα· „ Ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με· ὃς περὶ ἡμῶν τὸ γένος ἰασάμενος ἐκ τῶν διαφθορῶν: δηλαδὴ τῶν ἁμαρτημάτων, ἐῤῥύσατο· φθορὰ γὰρ παντὸς ἀνθρώπου τὰ ἁμαρτήματα· ἐπειδὴ εἴτις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός. Ἄλλος δὲ κατὰ τὴν ἱστορίαν, λόγον ἐνόησε τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ τὸ περὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν αἰχμαλώτων· ἵνα πάλιν μάθωσιν, ὅτι οὐ Κῦρος ἦν ὁ λύσας· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁ τὴν ἄφεσιν χαρισάμενος, καὶ τὴν γνώμην τὴν ἐκείνου κινήσας εἰς τοῦτο.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Οὐκ ἔτι μόσχων καὶ προβάτων, ἀλλ' αἰνέσεως θυσίαν ὁ Προφήτης ἐπιζητεῖ· ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν ἴσχυσαν ἐκεῖνα, ταύτην ἀντ' ἐκείνης εἰσάγει τὴν λειτουργίαν, δεικνὺς ἄνωθεν τὴν πνευματικὴν διαλάμπουσαν λατρείαν. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἐπὶ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους μεταφέρει τὸν λόγον· αὐτοὶ γάρ εἰσιν οἱ τὰ Μυστήρια τῆς καινῆς Διαθήκης παραδόντες ἡμῖν. καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Καλῶς εἶπεν ἐν ἀγαλλιάσει· δεῖ γὰρ μετὰ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης ἀνακηρύττειν τοῦ Θεοῦ τὴν Πρόνοιαν.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Ἰσίδωρος· „ Εἶεν δ' ἂν οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν καὶ οἱ θεοφόροι Ἀπόστολοι, καὶ ἐκ τοῦ προτέρου ταύτου ὄντες ἐπιτηδεύματος, καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ βίῳ ζωγρητικῆς ἐργασίας· ἐπειδὴ γὰρ ὡς κυμάτων ἐπανάστασις φλεγμαίνει καὶ κατευνάζεται τῶν ἀνθρώπων τὰ πράγματα, εἰκότως θάλασσαν τὴν τούτων ἀνωμαλίαν οἱ θεῖοι καλοῦσι χρησμοί· οἱ δὲ ταύτην σαγηνεύσαντες, ἐν ὕδασι πολλοῖς ποιεῖσθαι τὴν ἐργασίαν ἐῤῥέθησαν· οὗτοι γὰρ ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τὸ κήρυγμα τὸ Εὐαγγελικὸν, ἐπέδωκαν ἑαυτοὺς τῇ τοῦ ἀνθρωπείου βίου θαλάσσῃ, πλοίοις ὥσπερ καὶ ὀχήμασι τοῖς ἑαυτῶν χρησάμενοι σώμασιν· ἢ μᾶλλον ταῖς ἁπανταχοῦ δι' αὐτῶν κατασκευασθείσαις Ἐκκλησίαις, εἰς ἃς τοὺς θηρευομένους ὑπ' αὐτῶν ἐνέβαλον, καὶ πολλὴν ἐποιήσαντο τὴν ἐργασίαν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνιμωμένων καὶ ἀνασπωμένων ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς πλάνης, διὰ τῆς πολυπλόκου σαγήνης τῶν θείων καὶ ἱερῶν μαθημάτων. ὁ δὲ Βασίλειός φησι· „ Πλοῖα θαλάσσης συνάγωγα, τὰ σώματα, ὅσα ἐαμβλεῖ τῇ τροφῇ

αὐ-

26 : „ Ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν,
„ καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσ-
„ σων.

Ὁ Δεσπότης Χριςὸς, λέγει, ἐπρόςαξε (ἤτοι ἐσυγχώρησε) καὶ ἐσηκώθη φορτοῦνα· γίνεται γὰρ φησιν ὁ Εὐαγγελιςὴς Μάρκος, λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη. τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥςε καὶ αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι (Μάρ. δ´. 37.) τὰ κύματα δὲ τότε τῆς θαλάσσης, τώρα μὲν, πολλὰ ὑψονόμενα ἀνέβαινον· τώρα δὲ, πολλὰ ταπεινούμενα, ἐκατέβαινον· καθὼς ἀκολουθεῖ νὰ γίνεται εἰς τὰς μεγάλας φορτοῦνας. κατὰ σχῆμα δὲ ὑπερβολῆς ἐῤῥέθη τὸ, ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων· καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο· „ Πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι. (Ψαλ. ν´. 7.) καὶ τό· „ Ἐκεῖ ἑωράκαμεν τοὺς γίγαντας, καὶ ἦμεν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ ἀκρίδες (Ἀριθ. ιγ´. 33.) καὶ πολλὰ ἄλλα παραδείγματα εὑρίσκονται εἰς τὴν Γραφὴν τοῦ τοιούτου σχήματος τῆς ὑπερβολῆς· κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

„ Ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν κακοῖς ἐτήκετο.
27 : „ Ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν ὡς ὁ
„ μεθύων, καὶ πᾶσα ἡ σοφία αὐτῶν
„ κατεπόθη.
28 : „ Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ
„ θλίβεσθαι αὐτοὺς, καὶ ἐκ τῶν ἀνα-
„ γκῶν αὐτῶν ἐξήγαγεν αὐτούς.

Ἡ ψυχὴ, λέγει, τῶν Ἀποςόλων εὑρισκομένη εἰς τὸν φόβον καὶ κίνδυνον τῆς φορτοῦνας, (κακὰ γὰρ ἐδῶ νοοῦνται τὰ κακωτικὰ, καὶ οὐχὶ τὰ φαῦλα καὶ αἱ ἁμαρτίαι κατὰ τὸν Ἡσύχιον·) κατετήκετο καὶ ἐλειποθύμει, ὅταν ὁ μὲν Κύριος ἐκοιμᾶτο ἐν τῷ πλοίῳ, οἱ δὲ Ἀπόςολοι πλησιάσαντες εἰς τὸν Κύριον ἐξύπνισαν αὐτὸν λέγοντες· „ Κύριε σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα (Μάρ. η´. 35.) τότε γὰρ ἀπὸ τὸν πολὺν φόβον τους ἐσαλεύθησαν καὶ ἐταράχθησαν κατὰ τὸν νοῦν: καθὼς καὶ ὁ μεθυσμένος σαλεύεται ἀπὸ τὸ πολὺ κρασί· καὶ ὅλη ἡ σοφία καὶ ἐμπειρία, ὁποῦ εἶχον εἰς τὴν ναυτικὴν τέχνην ἐφανίσθη τότε· διὰ τοῦτο ἐφώναξαν εἰς τὸν Κύριον, ὅταν ἔμελλον νὰ καταποντισθοῦν, καὶ ὁ Κύριος ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τὸν

εἰς πολυσαρκίαν κατατεφόρτισαι τῷ βυθῷ τῆς ἀπωλείας ἐπινηχόμενα. ἐπαινούμενα δὲ πλοῖα τὰ ὑπηρετοῦντα τοῖς καταβαίνουσιν εἰς θάλασσαν ἐπὶ τῷ ποιῆσαι ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς· οἱ γὰρ καταπατοῦντες τὸν κλύδωνα τοῦ βίου, καὶ ὑψηλότεροι αὐτοῦ ὄντες, ποιοῦσιν ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς, ὅτι συγκαταβαίνουσι τῷ βίῳ ἐπὶ τῷ κερδῆσαί τινας τῶν βεβυθισμένων· διὰ τοῦτο εἴδοσαν τὰ ἔργα Κυρίου, μισθὸν τῆς ἐργασίας, τὴν σύνεσιν τῶν ἔργων Κυρίου, καὶ τῶν ἐν τῷ βυθῷ θαυμασίων λαμβάνοντες. ἔφη δὲ καὶ ὁ Νύσσης· „ Ἐνταῦθα πάλιν λέγει τὴν ἀβουλίαν τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καταλιπόντες τὴν ςαθηρὰν καὶ ἀκλυδώνιςον ζωὴν, πελάγιοι τῇ προαιρέσει ἐγένοντο· οἱ καταβαίνοντες γάρ φησιν, εἰς τὴν θάλασσαν ἐν πλοίοις· καὶ ἀντὶ τοῦ ἐργάζεσθαι τὸν Παράδεισον, ἐν ᾧ πρότερον ἐτάχθησαν, ὑποβρύχιον ποιοῦνται τὴν ἐργασίαν. θάλασσαν δὲ λέγει τὴν ὑλώδη ταύτην ζωὴν, τὴν πᾶσι τοῖς τῶν πειρασμῶν ἀνέμοις ταρασσομένην· ἀλλὰ καὶ αὐτοί φησιν, εἶδον τὰ ἔργα Κυρίου· βύθιοι γὰρ ἐν τῇ κακίᾳ τοῦ βίου γενόμενοι, καὶ πολλάκις τὰ πονηρὰ τῆς ψυχῆς πεπονθότες ναυάγια, εἶδον ἀφ' ἑαυτῶν τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἔργα τοῦ ἐκ τῶν βυθῶν ἡμᾶς ἀνασῴζοντος.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι οὐρανὸς ἐδῶ ἐννοεῖται ὁ ἀὴρ, καθὸ καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ λέγονται· τὸ ἕως τῶν οὐρανῶν λοιπῶν θέλει νὰ εἰπῇ, τὸ ἐπὶ πολὺ τοῦ ἀέρος ὑψοῦσθαι. καὶ οἱ κοινὴ δὲ ὁμιλία τῶν ἀνθρώπων, τὸ πολλὰ ὑψηλὸν λέγει οὐρανόν· ὅθεν καὶ οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι εἶπον περὶ τοῦ πύργου· „ Δεῦτε καὶ οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἔςαι ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ. (Γέν. ια´. 4.) λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „ Ἴσως δὲ τὸ εἶπε καὶ ἔςη πνεῦμα καταιγίδος, οὐκ εἰς τὸν Θεὸν, ἀλλ' εἰς τὸν ἐχθρὸν ἀνακτέον· ἡ γὰρ τοῦ ἀντικειμένου φωνὴ, τὸ τῆς νυκτῆς καταιγίδος πνεῦμα ἐργάζεται. καταιγὶς δὲ λέγεται βίαιος ἄνεμος, οὐκ ἐπ' εὐθείας προσπίπτων, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτὸν εἱλούμενος δι' ὀξείας ςροφάλιγγος· ὃς ἐπειδὰν ἐμπέσῃ ποτὲ βιαίως τῷ ὕδατι, καθάπερ τινὸς πέτρας ἐγκαταβληθείσης τῷ βάθει, σχίζεται κατ' ἀνάγκην τῇ βίᾳ τοῦ πνεύματος. ἡ εἰς τὸ ὕψος τοίνυν τῶν τοιούτων κυμάτων ἔπαρσις, λέγω δὴ τῶν παθῶν, τῆς εἰς τὴν ἄβυσσον καταβάσεως αἰτία γίνεται· ἄβυσσος δὲ πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς τὸ τῶν Δαιμόνων ἐνδιαίτημα μεμαθήκαμεν. λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Παραινεῖ δὲ καὶ σοὶ ὁ λόγος, ὅτε ἐὰν

τὸν φόβον ἐκεῖνον καὶ κίνδυνον. (1)

29 : „ Καὶ ἐπάταξε τῇ καταιγίδι καὶ ἔ-
„ στη εἰς αὔραν, καὶ ἐσίγησαν τὰ
„ κύματα αὐτῆς.

30 : „ Καὶ εὐφράνθησαν ὅτι ἡσύχασαν,
„ καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς ἐπὶ λιμένα
„ θελήματος αὐτοῦ.

31 : „ Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ
„ ἐλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐ-
„ τοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων.

32 : „ Ὑψωσάτωσαν αὐτὸν ἐν Ἐκκλησίᾳ
„ λαοῦ, καὶ ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων
„ αἰνεσάτωσαν αὐτόν.

Ἐδῶ λέγει καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον οἱ Ἀπόστολοι· ἐπετίμησε, λέγει, ὁ Κύριος εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἔγινε γαλήνη μεγάλη, ὡς ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος (κεφ. η΄. 26.) αὔρα γὰρ εἶναι ὁ πρᾶος καὶ γαληνὸς ἀέρας (2) ὅθεν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιβάται, βλέποντες τὴ γαλήνην εὐφράνθησαν, διατὶ ἡσύχασαν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης· καὶ ἔτζι ὡδήγησεν ὁ Κύριος αὐτοὺς εἰς τὸν λιμένα· λιμένας δὲ εἶναι ἀληθῶς αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ φυλάττουν ἀνώτερον ἀπὸ κάθε φουρτοῦναν ἐκεῖνον, ὁποῦ μένει εἰς αὐτάς· διὰ τοῦτο, λέγει, καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἂς διηγοῦνται καὶ ἂς κηρύττουν εἰς ὅλους τὰ ἐλέη καὶ τὰ θαυμάσια τοῦ Κυρίου· καὶ ἂς ὑψώνουν αὐτὸν εἰς τὰ συναθροίσεις καὶ Ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ τῶν Χριστιανῶν, καὶ ἂς δοξολογοῦν αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον τῶν πρεσβυτέρων: ἤγουν τῶν ὑπερεχόντων κατὰ τοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὴν τιμήν. (3)

33 : „ Ἔθετο ποταμοὺς εἰς ἔρημον, καὶ
„ διεξόδους ὑδάτων εἰς δίψαν.

34 : „ Γῆν καρποφόρον εἰς ἅλμην ἀπὸ
„ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ.

35 : „ Ἔθετο ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων,
„ καὶ

ἐὰν ἴδῃς πρὸς τὸ ἔσχατον τὰ πράγματα ἥκοντα, μὴ καταπέσῃς, μηδὲ ἀπογνῷς· γίνεται γὰρ ταχίστη μεταβολή· τοῦτο γοῦν καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ συμβαίνει. ὁ δὲ Ἡσύχιος, θάλασσαν μὲν ἐννοεῖ τὸν βίον· πλοῖα δὲ τὰς Ἐκκλησίας· περὶ ὧν εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰώβ· „ Πᾶν δὲ πλωτὸν συνελθὸν οὐ μὴ ἐνέγκωσι βύρσαν μίαν οὐρᾶς αὐτοῦ, καὶ ἐν πλοίοις ἁλιέων κεφαλὴν αὐτοῦ (Ἰώβ. μα΄. 7.) λέγει δὲ, ὅτι πᾶσα μηχανὴ τῶν ἀνθρώπων νικᾶται, καὶ δὲν δύναται νὰ βαστάσῃ ἢ νὰ ὑπομείνῃ μηδὲ τὸ δέρμα τῆς οὐρᾶς τοῦ Διαβόλου· τὴν κεφαλὴν ὅμως αὐτοῦ ἤτοι τὴν εἰδωλολατρείαν, ἥτις ἦτον τὸ κεφάλαιον τῆς πονηρίας του· ταύτην, λέγω, ἐνέχρωσαν οἱ ἁλιεῖς: ἤτοι οἱ Ἀπόστολοι ἐν τοῖς πλοίοις τῶν Ἐκκλησιῶν. εἶδον δὲ οἱ Ἀπόστολοι τὰ ἔργα καὶ θαυμάσια τοῦ Χριστοῦ, ὅσα ἐν τῷ βυθῷ: ἤτοι ἐν τῇ βαθείᾳ σοφίᾳ οἰκονόμησε διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν· κύματα δὲ θαλάσσης, λέγει τοὺς πειρασμούς· ὥσπερ γὰρ γαλήνη τὰ κύματα: οὕτω καὶ τοὺς πειρασμοὺς εἰρήνη διαδέχεται. ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Παραβολικῶς, φησι, ταῦτα τέθεικεν ὁ Προφήτης, καὶ διὰ τούτων διδάσκει, ὡς τοῦ Θεοῦ νεύοντος, καὶ τὰ λυπηρὰ γίγνεται, καὶ τὰ θυμήρη προσγίνεται.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Αἰνίττεται δὲ καὶ διὰ τούτων, τὰς παντοδαπὰς τῆς φύσεως συμφορὰς, ἃς οὐδεὶς ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ ἱκανὸς διαλῦσαι· οὐδὲ γὰρ οἱ κυβερνῆται τῇδε κἀκεῖσε μεθυόντων δίκην περιφερόμενοι, ὅταν ὑπερσχῇ τὸ κῦμα τῆς θαλάσσης τοῖς πνεύμασιν ἐξοιδούμενον, περιγενέσθαι δύνανται τῶν δεινῶν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐλέγχουσιν: ἤτοι ὑπερβαίνουσιν οἱ πειρασμοὶ τὰς ἀνθρώπων δυνάμεις· διόπερ ὁ Κύριος ἔλεγε· „ Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. οὐκοῦν καθάπερ οἱ ναῦται ὑπὸ χειμῶνος ἀπολειφθέντες πάσης τέχνης καὶ ἐπινοίας κρείττονος, διὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐπικλήσεως σῴζονται· οὕτω χρὴ καὶ τοὺς πειραζομένους, οἰκείᾳ μὲν δυνάμει μὴ θαρρεῖν, μόνῃ δὲ τῇ πρὸς Θεὸν πεποιθήσει χρῆσθαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης· „ Τάχα δὲ εἰπὼν ἐσίγησε τὰ κύματα αὐτῆς, τῷ τῆς σιγῆς ὀνόματι προαιρετικάς τινας εἶναι δυνάμεις σημαίνει τὰ κύματα, δι᾿ ὧν τὴν ἀποστατικὴν φύσιν ἐνδείκνυται: τὴν τῶν Δαιμόνων δηλαδή.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῦτο παρὰ τῶν πεπιστευκότων Ἐθνῶν διηνεκῶς γινόμενόν ἐστιν ἰδεῖν· ἐν πάσαις γὰρ ταῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαις, τοῦ ἱεροῦ καθηγουμένου συλλόγου, ἅπας ὁ λαὸς τὸν εὐεργέτην ὑμνεῖ ὁ τῆς θείας φιλανθρωπίας τὰς θαυματουργίας διεξιών.

„ καὶ γῆν ἄνυδρον εἰς διεξόδους ὑ-
„ δάτων.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἔκαμε τοὺς σοφοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐρήμους ἀπὸ σοφίαν, οἱ ὁποῖοι ἔτρεχον ὡσὰν ποταμοὶ κατὰ τὴν εὐγλωττίαν· ἐπειδὴ ἐπεσόμιζον αὐτοὺς οἱ ψαράδες καὶ ἀγράμματοι Ἀπόςολοί του· καὶ τὰς πλημμύρας τῶν λόγων τῶν ἑλληνικῶν, ἔδειξεν ὁ Θεὸς ξηρασίαν κατὰ τὸν Ἡσύχιον· καὶ τὴν γῆν: ἤτοι τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, τὴν καρποφοροῦσαν τοὺς Προφήτας, μετέβαλεν ὁ Θεὸς εἰς ἀκαρπίαν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον καὶ Ἡσύχιον· ἐπειδὴ καὶ ἡ ἁλμυρὰ γῆ εἶναι ἄκαρπος. αἴτιον δὲ, λέγει, τῆς ἀκαρπίας ταύτης, ἐςάθη ἡ κακία τῶν κατοικούντων Ἰουδαίων, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ γῆ αὐτῶν δὲν καρποφορεῖ πλέον τοιούτους πνευματικοὺς καὶ ἁγίους ἄνδρας· οὐκέτι γὰρ ἐν αὐτοῖς Ἱερεὺς, ἢ Προφήτης, ἢ καρπὸς ἕτερος τῆς ἀρχαίας αὐτῶν πολιτείας· τὴν δὲ πρώην ἔρημον ἀπὸ καρποὺς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς Ἐκκλησίαν τῶν ἐξ Ἐθνῶν Χριςιανῶν, μετέβαλεν ὁ Θεὸς εἰς λίμνας ὑδάτων: ἤτοι τὰς κολυμβήθρας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, διὰ νὰ λιμνάζῃ καὶ νὰ πλημμυρῇ πάντοτε ἀπὸ τοιαῦτα πνευματικὰ ὕδατα· ὁμοίως πάλιν τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριςιανῶν, τὴν πρότερον οὖσαν ἄνυδρον ἀπὸ θεῖον λόγον, ἔκαμεν ὁ Θεὸς νὰ πηγάζῃ ζωήῤῥυτα ὕδατα θείων δογμάτων, κατὰ τοὺς ἀνωτέρω Πατέρας καὶ κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

36 : „ Καὶ κατῴκισεν ἐκεῖ πεινῶντας, καὶ
„ συνεςήσαντο πόλεις κατοικεσίας.
37 : „ Καὶ ἔσπειραν ἀγροὺς, καὶ ἐφύτευ-
„ σαν ἀμπελῶνας, καὶ ἐποίησαν καρ-
„ πὸν γεννήματος.
38 : „ Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ ἐπλη-
„ θύνθησαν σφόδρα, καὶ τὰ κτήνη
„ αὐτῶν οὐκ ἐσμίκρυνε.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐκατοίκησεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του τοὺς Ἐθνικοὺς ἐκείνους, ὁποῦ ἐπείνουν μὲν πρότερον καὶ ἦτον ἐνδεεῖς ἀπὸ βρῶσιν πνευματικὴν, ἐχορτάσθησαν δὲ ὕςερον ἐν αὐτῇ, ἀπὸ λόγον θείας διδασκαλίας. ὅθεν καὶ αὐτοὶ ἐσύςησαν καὶ οἰκοδόμησαν πόλεις κατοικίας πνευματικῆς: ἤτοι τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας· ἔτζι καθαρῶς προφητεύει πάντα ὁ Θεῖος Δαβὶδ (2) ἔσπειραν δὲ οἱ Ἀπόςολοι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸν σπόρον τοῦ θείου κηρύ.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Παρὰ τοῦ Θεοῦ ποταμοὶ, οἱ μὲν γίνονται, οἱ δὲ, ἀπόλλυνται· τὰ μὲν γὰρ ῥεύματα τῆς κακίας ἐξαφανίζεται· αἱ δὲ τῶν ἀρετῶν διέξοδοι τοὺς τέως αὐχμώδεις ἐπικλύζουσι τόπους· ἔθετο γάρ φησι, ποταμοὺς εἰς ἔρημον ϗ τὰ ἑξῆς. ποταμοὺς λέγει τὰς τῶν παθῶν ἐπιῤῥοάς· ϗ διεξόδους ὑδάτων τὰς τῶν κακῶν ἀκολουθίας· ὅταν ἀεὶ πονηρὰ πονηροῖς ἐπισυνάπτοντες οἱ ἄνθρωποι, καθάπερ τι ῥεῦμα τὸν ὁλκὸν τῆς κακίας ἀπομηκύνωσιν. ἀλλὰ ϗ γῆν, φησι, καρποφόρον εἰς ἅλμην ἐποίησεν· ἡ γὰρ τῶν κακῶν εὔφορος ψυχὴ μεταποιηθεῖσα, διψώδης ἐγένετο τῷ θείῳ ἅλατι τῆς διδασκαλίας ἐπαρτυθεῖσα, ὡς μηκέτι τὴν κακίαν τῶν κατοικούντων αὔξεσθαι, ταῖς πονηραῖς τῶν ὑδάτων ἐπιῤῥοαῖς τρεφομένην, ἀλμῶσαν δὲ ϗ διψάδα ψυχὴν, τὴν τὸ μακαριςὸν πένθος ἀναλαβοῦσαν λίμνην γενέσθαι τῇ συςροφῇ τῶν ὑδάτων πελαγίζουσαν, ἣν οἱ πεινῶντες τὴν δικαιοσύνην συνοικοῦσιν. ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι ἁπλούςερον μὲν ϗ κοινότερον ὑμνεῖσθαι βούλεται τὸν Θεὸν ὁ Προφήτης, ὅτι πάντα ὡς βούλεται μετασκευάζει· ϗ νῦν μὲν τὴν ἔρημον ποιεῖ ἐπικλύζεσθαι ποταμοῖς, νῦν δὲ τὰς τῶν ὑδάτων διεξαγωγὰς ξηραίνει, ὡς γίνεσθαι δίψος, ἔνθα πρότερον ἦν ἀφθονία ποτοῦ. ἰδικώτερον δὲ περὶ Ἰουδαίων ταῦτα ϗ τῶν ἐξ Ἐθνῶν ἐκληψόμεθα· ἔοικε γὰρ ἀποθαυμάζειν ὁ Προφήτης, πῶς ἡ πάλαι καλλίκαρπος συναγωγὴ εἰς ἁλμυρίδα μεταβέβληται· ἡ δὲ πρὶν ἄνυδρος ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησία, τοῖς καλοῖς περικλύζεται νάμασιν. ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσαΐας· „ Ποιήσω τὴν ἔρημον εἰς ἕλη ὑδάτων, ϗ τὴν διψῶσαν γῆν ἐν ὑδραγωγοῖς· (Ἡσ. μα΄. 18.) ϗ ὁ Σολομὼν ἐν τῷ Ἄσματι· „ Οἱ ὀφθαλμοί σου ὡς λίμναι ἐν Ἐσεβὼν, ἐν πύλαις θυγατρὸς πολλῶν. (Ἆσμ. ζ΄. 4.) θυγατέρα πολλῶν τὴν Ἐκκλησίαν νενοηκὼς κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ὅτι οὐ μόνον τῶν Ἀποςόλων, ἀλλὰ ϗ τῶν Προφητῶν θυγάτηρ ἐγένετο.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐ πόλιν, ἀλλὰ πόλεις· διαφόρους γὰρ πολιτείας ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς ἔχει· ἐν αἷς αἱ κατοικίαι τῶν ἀρετῶν· αἵτινες τὸν ἔσωθεν ἡμῶν ἄνθρωπον σκέπουσι.

ρύγματος, αἱ ὁποῖαι ἦτον πρότερον κεχερσωμέναι καὶ ἄσποροι. ὁμοίως ἐφύτευσαν ἀμπελῶνας: ἤγουν τὰς ψυχὰς τῶν Χριςιανῶν, αἱ ὁποῖαι καρποφοροῦσι ςαφυλια τῶν ἀρετῶν. καὶ ἔκαμαν καρποὺς γεννήματος πνευματικοῦ (1) το ὁποῖον ἐπροσφέρθη εἰς τὸν Δεσπότην Χριςὸν, καὶ εὐφραίνει τοῦτον, ὅστις καὶ εὐλόγησε τοὺς Ἀποςόλους· λέγει γὰρ ὁ Θεῖος Λουκᾶς· „ Ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτοὺς (Λουκ. κδ. 50) φανερὸν δὲ εἶναι, ὅτι διὰ μέσου τῶν Ἀποςόλων εὐλόγησε καὶ τοὺς διαδεξαμένους τὴν πίςιν καὶ τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποςόλων. ὅθεν καὶ ἐπλήθυναν, διατὶ ἀπὸ τοὺς δώδεκα καὶ ἑβδομήκοντα Ἀποςόλους αὐξήνθησαν οἱ χριςιανοὶ εἰς ἀναριθμήτους χιλιάδας καὶ μυριάδας. ἀλλὰ καὶ τὰ κτήνη τῶν Ἀποςόλων δὲν ὀλιγόςευσε. κτήνη δὲ τῶν Ἀποςόλων εἶναι οἱ μαθηταὶ αὐτῶν κατὰ τὸν Ἡσύχιον καὶ Θεοδώρητον, οἵτινες ὡσὰν τὰ κτήνη ἀκολουθοῦσιν ἀδιακρίτως εἰς τοὺς Ἀποςόλους ἐκεῖ, ὅπου ὁδηγοῦσιν αὐτούς· καὶ λαμβάνουσιν ἀπὸ αὐτοὺς τροφὴν πνευματικὴν, ὡς πρόβατα λογικά· καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ τὸν τρόπον ἁπλοϊκοὶ μαθηταὶ τῶν Ἀποςόλων, ἐπλήθυναν καὶ ἔγιναν πολλοί· λέγει γὰρ ὁ θεῖος Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσι· „ Ὁ δὲ Κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ᾽ ἡμέραν τῇ Ἐκκλησίᾳ (Πράξ. β. 47.) (2)

39: „ Καὶ ὠλιγώθησαν καὶ ἐκακώθησαν „ ἀπὸ θλίψεως κακῶν καὶ ὀδύνης:

Ἀφ᾽ οὗ ὁ Δαβὶδ ἐπροφήτευσεν ἀνωτέρω διὰ τὴν προκοπὴν καὶ αὔξησιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριςοῦ, προφητεύει τώρα ἐδῶ, καὶ διὰ τοὺς πειρασμοὺς καὶ διωγμοὺς, ὁποῦ ἔμελλον νὰ ἀκολουθήσουν εἰς αὐτὴν κατὰ τὸν Ἡσύχιον. ὠλιγόςευσαν μὲν, λέγει, οἱ Χριςιανοί· ἐπειδὴ καὶ πολλαὶ μυριάδες ἐθανατώθησαν ὑπὸ τῶν τυράννων μὲ διάφορα βασανιςήρια καὶ μαρτύρια διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριςοῦ· ἐκακώθησαν δὲ ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ πειρασμοὺς καὶ πόνους, ὁποῦ ἐδοκίμασαν ἐκ τῶν τοιούτων τυράννων, διαρπαζόμενοι τὰς περιουσίας των, διωκόμενοι, δερνόμενοι, καὶ μυρία πάσχοντες δεινά. (3)

40: „ Ἐξεχύθη ἐξουδένωσις ἐπ᾽ ἄρχοντας „ αὐτῶν, καὶ ἐπλάνησεν αὐτοὺς ἐν „ ἀβάτῳ καὶ οὐχ ὁδῷ.

41: „ Καὶ ἐβοήθησε πένητι ἐκ πτωχείας, „ καὶ ἔθετο ὡς πρόβατα πατριάς.

Οἱ Ἄρχοντες, λέγει, καὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, ὑποκάτω εἰς τοὺς ὁποίους ἦτον ὑποκείμενοι οἱ χριςιανοὶ, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐδιώκοντο, αὐτοὶ ἐξου-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Νοήσεις τοὺς ἀγροὺς ἀπὸ τοῦ εἰρηκότος· „ Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ· τοὺς δὲ ἀμπελῶνας τὰς Ἐκκλησίας νοήσεις, καθὸ εἴρηται· „ Αἱ ἄμπελοι ἡμῶν κυπρίζουσιν· (Ἄσμ. β΄. 13.) ἢ κατὰ τὸν Ἡσύχιον· „ Ἀγρὸς μέν ἐςιν ἡ φιλοσοφία ἡ πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἀπάγουσα· ἔφη γὰρ ὁ Κύριος, ὁμοία ἐςὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ ἐν ἀγρῷ κεκρυμμένῳ· ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε. τὴν αὐτὴν δὲ βσιλείαν καὶ ἀμπελῶνα διὰ τῆς παραβολῆς τῶν ἐργατῶν τῶν μισθωθέντων ἔδειξε. καρπὸν δὲ νοήσεις γεννήμματος, τὸν ἐν τριάκοντα καὶ ἐν ἑξήκοντα καὶ ἐν ἑκατὸν, ὃν γεωργοῦσιν οἱ τὴν ἐν Χριςῷ φιλοσοφίαν μελετήσαντες, καὶ ἀρετὰς ἐν αὐτῇ καταφυτεύσαντες.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ἡ κτήνη λέγει τὴν ὑποχείριον τῶν τῆς ψυχῆς κινημάτων ὑπηρεσίαν, ὅταν πρὸς ἀρετὴν ἕκαςον τὴν ἐν ἡμῖν χρησιμεύῃ. ἀγαθὸν κτῆνός ἐςιν ὁ θυμὸς, ὅταν τοῦ λογικοῦ ὑποζύγιον γένηται. ἕτερον κτῆνος τοιοῦτον ἡ ἐπιθυμία, νωτοφοροῦσα τρόπον τινα καὶ βαςάζουσα τὴν ψυχὴν καὶ ἐπὶ τὸ ὕψος ἀνάγουσα, ὅταν ἐπὶ τὰ ἄνω τὰς ἡνίας τῆς διανοίας εὐθύνηται· καὶ τὰ ἄλλα πάντα, κτήνη ἐςὶν αὐξανόμενα τῇ εὐλογίᾳ, ὅταν πρὸς τὰ μεγάλα γένηται ἡμῖν ἡ παρὰ τούτων ὑπηρεσία. ἢ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „ Κτήνη τοὺς ἀλογωτέρους τῆς Ἐκκλησίας καλεῖ, τοὺς ὑπὸ τῶν Ἀποςόλων νεμομένους.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον καὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ταῦτα λέγονται διὰ τοὺς Ἰουδαίους: δηλαδὴ ὅτι τὸ μὲν πλῆθός φησι τοῦ Ἰουδαίων Ἔθνους εἰς τοσαύτην ἤλασεν ἀγαθῶν σπάνιν, ὡς ὀλίγους καὶ ἀριθμῷ ληπτοὺς εὑρίσκεσθαι ἐν αὐτοῖς τοὺς κατὰ Θεὸν εὐδοκιμοῦντας· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν, Γραμματεῖς λέγω καὶ Φαρισαῖοι

ἐξουδενώθησαν καὶ ὡς ἀχρεῖοι ἔγιναν κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Ἡσύχιον· διατὶ ὁ Θεὸς παρεχώρησε νὰ πλανηθοῦν οἱ ἄρχοντες αὐτοί· ἰδίωμα γὰρ εἶναι τοῦτο τῆς Γραφῆς νὰ ὀνομάζῃ τὴν παραχώρησιν ὡς ἐνέργειαν. εἰς τί δὲ παρεχώρησε νὰ πλανηθοῦν; εἰς ἄβατον καὶ κρημνὸν, καὶ ὄχι εἰς δρόμον ὁμαλὸν καὶ ἴσον: ἤγουν παρεχώρησε νὰ πλανηθοῦν εἰς τὰ δυσσεβῆ καὶ ὀλέθρια δόγματα τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων· (1) καὶ εἰς μὲν τοὺς ἄρχοντας καὶ τυράννους, οὕτως ἐποίησεν ὁ Θεός· εἰς δὲ τὸν λαὸν τῶν χριστιανῶν, ὁποῦ ἦτον πένης ἀπὸ τὴν πτωχείαν καὶ ἔνδειαν, τὴν ὁποίαν ἐπροτίμησε διὰ τὸν Χριςὸν, εἰς αὐτὸν, λέγω, ἐβοήθησεν ὁ Θεὸς, καὶ ἐκατάςησεν ὡσὰν πρόβατα ἐδικάτου, τὰς κατὰ τόπους εὑρισκομένας πατριὰς τῶν Χριςιανῶν: ἤτοι τὰ συςήματα καὶ συνάξεις τῆς καθε Ἐκκλησίας (2) πατριὰς δὲ ὀνομάζει αὐτὰς, διὰ τὴν συγγένειαν τῆς πίςεως· ἐπειδὴ καὶ ὅλοι οἱ Χριςιανοὶ ἕνα Πατέρα ἔχουν τὸν Χριςὸν, ὁ ὁποῖος καὶ ποιμὴν καλὸς ὀνομάζεται, διατὶ βάλλει τὴν ψυχήν του διὰ τὰ πρόβατά του. (3)

42: „Ὄψονται εὐθεῖς καὶ εὐφρανθήσονται καὶ πᾶσα ἀνομία ἐμφράξει τὸ „ στόμα αὐτῆς.

43: „Τίς σοφὸς καὶ φυλάξει ταῦτα; καὶ „ συνήσουσι τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου;

Πάντα, λέγει, τὰ ἄνω προφητευθέντα τοῦ Κυρίου ἔργα, θέλουν ἰδοῦν οἱ εὐθεῖς: ἤγουν οἱ εὐσεβεῖς Χριςιανοὶ, οἱ τὴν εὐθεῖαν καὶ ἴσην ςράταν τοῦ Κυρίου περιπατοῦντες, καὶ θέλουν εὐφρανθοῦν. ἡ δὲ ἀνομία: ἤγουν οἱ ἄνομοι καὶ ἀσεβεῖς, θέλουν ἰδοῦν αὐτὰ, καὶ θέλουν φράξουν τὰ ςόματά των μὴ ἔχοντες τί νὰ εἰποῦν, ἀπὸ τὸν θαυμασμὸν καὶ ἀπορίαν τους: ὅταν δηλαδὴ ἰδοῦν νὰ πλατυνθῇ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἡ πίςις τοῦ Χριςοῦ, ἕως καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας. (4) ἐπιφέρει δὲ τελευταῖον ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει· ποῖος σοφὸς θέλει πα-

---

σαῖοι, αἰσχύνην κατεχέαντο ἐξουδενώσει παραδοθέντες· οἱ γὰρ πάλαι περιφανεῖς καὶ περίβλεπτοι, ἄσημοι παντελῶς εἰσι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Τοῦτο καὶ Ἰουδαῖοι πεπόνθασι· τὴν γὰρ εὐθεῖαν καταλιπόντες ὁδὸν, ἐφ' ἣν ἐκλήθησαν, τοῖς οἰκείοις ἕπονται λογισμοῖς, καὶ πλανῶνται τὴν βασιλικὴν ἀγνοοῦντες ὁδόν. ἢ κατὰ τὸν Νύσσης· „ Τὸ ἐπλάνησε νοεῖται ἀντὶ τοῦ διεσκόρπισεν, ἅτε κακίαν αἱρουμένους· τάχα δὲ καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τῇ ἐν ἀβάτῳ πλανωμένῃ, καὶ οὐχ' ὁδῷ ὁ Προφήτης ἐμβοᾷ· ἄλλη ἐςιν ὁδὸς ἀπλανὴς καὶ σωτήριος, ἧς τὸ ὄνομα ἀλήθεια, φῶς, ζωὴ ἀφθαρσία· αὕτη δὲ, δι' ἧς νῦν τρέχετε, ἀφεγγής ἐςι καὶ σκότῳ διειλημμένη, εἰς κρημνοὺς δὲ ἄγει καὶ βάραθρα. ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ἑβραῖοι μὲν ἐν ἀνοδίᾳ πλανῶνται, τὰ δὲ πάλαι πτωχεύοντα Ἔθνη τῆς θείας ἐπικουρίας ἀπήλαυσε, καὶ τὸν πνευματικὸν ἐκτήσαντο πλοῦτον· ὁ Θεὸς οὐκ ἐπάγει πλάνην, ἀλλ' ἀπαγορεύει τὴν πλάνην, τοὺς δὲ μὴ πειθομένους ἀκυβερνήτους ἐᾷ· οἱ δὲ, ἀνεμμάτισοι περιφερόμενοι, τῇδε κἀκεῖσε περιπλανῶνται. ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Οὐκ ἦν ὁδὸς ἡ τῶν ἀσεβῶν ἀρχόντων πρόθεσις· οὐδὲ γὰρ Χριςὸν τὴν ὄντως ὁδὸν ὥδευον· διόπερ ἄβατος αὐτῶν ἡ ὁδὸς ὑπῆρχεν, ἐν ᾗ ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἐπλάνησεν· οἰόμενοι γὰρ πλατυνομένην τὴν πίςιν καὶ τρέχουσαν ἀνακόπτειν διὰ τῆς τῶν Μαρτύρων ἀναιρέσεως, ἐπλανῶντο· ἐπειδὴ πρὸς δόξαν αὐτῆς καὶ προκοπὴν τοῦ Μυςηρίου ὁ ζῆλος τῶν Μαρτύρων ἐγένετο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Πένητι: τουτέςι τῷ διωκομένῳ λαῷ· πένης γὰρ ἦν οὐδεμίαν ἔχων ἐν ἀνθρώποις ἐπικουρίας ὕπαρξιν· ἀλλ' ἐκ ταύτης αὐτῷ τῆς πτωχείας ἐβοήθησεν· ἐπειδὴ γὰρ ἀνθρώπων οὐκ εἶχε ῥοπὴν, πάντες δὲ αὐτὸν ἐπολέμουν δῆμοι καὶ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες, ὁ Θεὸς ἦν βοηθός· ἐφ' ᾧ καὶ πάντας τοὺς πολεμίους νενίκηκεν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Πρόβατα δὲ, τὰ συςήματα τῶν Μαρτύρων ἐκάλεσεν· ἐπειδήπερ ἐκ διαφόρων ἐπιτηδευμάτων, καὶ ἀξιωμάτων ἐτύγχανον· τούτους ὡς πρόβατα ἔθετο, τὸν θάνατον αὐτῶν ἀντὶ θυσίας δεξάμενος.

(4) Ἀνομίαν δὲ, (κατὰ τὸν Εὐσέβιον) οὐκ αὐτὴν τὴν πρᾶξιν· τοῦτο γὰρ ἀδιανόητον· ἀλλ' ἤτοι τὸν τῆς ἀνομίας πατέρα καὶ διδάσκαλον Διάβολον λέγει, ἢ καὶ πάντα τὸν κατ' αὐτὴν πεποιωμένον. γράφεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ζαχαρίᾳ μάλα ὀρθῶς εἰς γυναῖκα ἡ ἀνομία, διὰ τὸ μαλακίζεσθαι τὸν νοῦν τοῦ ἁμαρτάνοντος, καὶ γοητεύεσθαι πρὸς ἡδονήν· μολίβδου δὲ τάλαντον τὸ ἐμφράττον τὸ ςόμα αὐτῆς ὁ Κύριος. τοιαύτη δέ πως Χριςοῦ ἡ δύναμις ἐν ἡμῖν· εἰ γὰρ εἰς νοῦν γένοιτο (αὕτη) καὶ καρδίαν, πάντα δὴ πάντα ἐκτήκει ῥύπον. ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ὢς μακάριος ὁ βίος, ἐν ᾧ τὸ τῆς ἀνομίας ςόμα, καθάπερ τις βορβόρου πηγὴ εἰς τὸ διηνεκὲς φραγήσεται, οὐκ ἔτι τῇ δυ-

παρατηρήσει ταῦτα, ἐὰν μόνον πιςεύῃ, ὅτι ὅλα ἔχουν νὰ γένουν· τότε γὰρ οἱ πιςεύοντες θέλουν καταλάβουν ταῦτα τὰ ἐλέη τοῦ Κυρίου, ὅταν αὐτὰ πληρωθοῦν καὶ λάβουν ἔκβασιν εἰς τὸν καιρὸν τους. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΖ.

„Ὠδὴ Ψαλμοῦ τῷ Δαβίδ.

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἴπομεν καὶ εἰς τὸ προοίμιον, καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῶν Ψαλμῶν. (2)

1: „Ἕτοίμη ἡ καρδία μου ὁ Θεός, ἑτοίμη ἡ καρδία μου, ᾄσομαι καὶ „ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου. (3)

2: „Ἐ:

δυσωδίᾳ τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον καταμολύνων· αὕτη ἐςὶν ἡ τῶν ἀγαθῶν κορυφή· τὸ τῆς ἐλπίδος κεφάλαιον· τὸ πέρας πάσης μακαριότητος· τὸ μηκέτι διοχλεῖσθαι ὑπὸ κακίας τὴν φύσιν· ἀλλὰ τὴν πᾶσαν ἀνομίαν (αὕτη δ' ἂν εἴη ὁ εὑρετὴς τῆς ἀνομίας· τοῦτο γὰρ ἡ περιληπτικὴ διασημαίνει φωνή.) ἐμφράξαι τὸ ςόμα ἐκεῖνο, οὗ ἡ φωνὴ τὸ κατ' ἀρχὰς, θανάτου ὕλη τοῖς ἀνθρώποις ἐγένετο· ὅταν οὖν ἐξαιρεθείη πᾶν τὸ τῷ καλῷ ἀντικείμενον, ἐκείνη ἐκδέξεται ἡμᾶς ἡ κατάςασις, ἧς οὐδεὶς λόγος μηνυτὴς εὑρεθήσεται.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „Ἐπεὶ διπλῆ ἡ τῆς σοφίας ἐνέργεια· καὶ ἡ μὲν ἐςὶν ἐρευνητική τε καὶ ζητητικὴ τῶν συμφερόντων· ἡ δὲ φυλακτικὴ τῶν εὑρεθέντων, τὸ ἓν τῆς σοφίας ἔργον, τὸ ζητητικὸν λέγω, πεπαῦσθαι τηνικαῦτα βούλεται· (ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι δηλαδή·) εἰς τί γὰρ τῇ ζητήσει χρησόμεθα τοῦ ζητουμένου παρόντος; ἐνεργὸν δὲ μόνον κελεύει τὸ λειπόμενον γίνεσθαι ὅπως ἂν φυλαχθείη τὸ πορισθὲν ἀγαθὸν, πρὸς τοῦτο τῆς σοφίας ἡμῖν συνεργούσης. τίς δὲ ἡ σοφία; καὶ τίς ἡ τῶν ἀγαθῶν φυλακή; τὸ μὴ ἀσυνέτως τῆς θείας φιλανθρωπίας ἔχειν· ὁ γὰρ συνεὶς, ὧν τετύχηκεν, οὐκ ἂν πρόοιτο τὸ ἀγαθὸν, οὗ ἠξίωται· ὁ δὲ ἀσυνέτως ἔχων τῆς χάριτος, ταυτὸν πείσεται τοῖς τυφλοῖς· οἳ μαργαρίτην, ἢ σμάραγδον, ἥτινα τῶν τιμίων λίθων ἐν χερσὶ λαβόντες, ὡς ψηφῖδα τινα τῶν εἰκαίων ἀποῤῥίπτουσιν, ἀγνοίᾳ τοῦ κάλλους, ἀκουσίως ζημιωθέντες τοῦ κτήματος. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Οὐ γάρ ἐςι παντὸς οὔτε τὸ συνιέναι καὶ διαγνῶναι τὰς φιλανθρώπους τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας, οὔτε τὸ φυλάξαι τὰς θείας νομοθεσίας· ἀλλὰ τοῦ σοφίᾳ καὶ συνέσει χρωμένου· καὶ βοῶντος πρὸς τὸν Δεσπότην· „Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόςομος· „Ὁρᾷς ὅτι συνέσεως χρεία καὶ σοφίας δεῖ, ὥςε καταμανθάνειν τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν; ὁ δὲ Ἡσύχιος· „Σὺ τοίνυν μαθὼν, ὅτι σοφὸν τὸν φύλακα τοῦ νόμου προσηγόρευσεν, εἰ σοφίας ἐπιθυμεῖς, ἐργάζου τὸν νόμον· προκοπὴ γὰρ τοῖς συνετοῖς ἡ πρᾶξις· τὸ κέρδος δὲ οὐ μικρόν. ἐπειδὴ σοῦ τὸν νόμον φυλάττοντος, ἕτεροι τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ συνήσουσιν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει συγγένειαν μὲ τὸν νς'. καὶ νθ'. ὡς λέγει παρακάτω καὶ ὁ Συγγραφεὺς Εὐθύμιος. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ὅτι ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ κηρύττεται ἡ εἰς τὰ Ἔθνη γενομένη θεογνωσία.

(3) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „Μακάριος οὖν τῆς τοσαύτης μεγαλοφυΐας ἐκεῖνος, οὗ ἡ καρδία πρὸς εὐ-

2 : „ Ἐξεγέρθητι ἡ δόξα μου · ἐξεγέρθητι
„ ψαλτήριον καὶ κιθάρα, ἐξεγερθή-
„ σομαι ὄρθρου.

3 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν λαοῖς Κύ-
„ ριε, ψαλῶ σοι ἐν Ἔθνεσιν.

4 : „ Ὅτι μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔ-
„ λεός σου, καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ
„ ἀλήθειά σου,

5 : „ Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεὸς
„ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου.

Αὐτὰ ὅλα παρομοίως γράφονται καὶ εἰς τὸν νς. Ψαλμὸν, τὰ ὁποῖα ἐξηγήσαμεν ἐκεῖ· καὶ ὅρα τὴν τούτων ἐξήγησιν · ἕνα δὲ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι τὸ, ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου, ὁποῦ γράφεται ἐκεῖ, καὶ τὸ, μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου, ὁποῦ γράφεται ἐδῶ· τὸ δὲ ἐξεγέρθητι καὶ τὸ ἐξεγερθήσομαι ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν καὶ διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἡσύχιον· ὁ μὲν γὰρ Δαβὶδ παρακαλεῖ καὶ λέγει πρὸς τὸν Χριστόν· ἐξεγέρθητι καὶ ἀνάστηθι Κύριε, ὅστις εἶσαι Ψαλμῴδημα καὶ μελῴδημα ἐδικόν μου· ὁ δὲ Χριστὸς ἀποκρίνεται, καὶ ὑποσχόμενος καὶ λέγει· ναὶ θέλω ἐγερθῶ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ὄρθρου· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν, ὄρθρου βαθέος ἠγέρθη ὁ Κύριος. δόξα δὲ τοῦ Δαβὶδ εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν Ἡσύχιον, καθότι ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἐγεννήθη. (1)

6 : „ Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοί
„ σου.

Τοῦτο αὐτολεξεὶ γράφεται καὶ εἰς τὸν νθ΄. Ψαλμόν. ἀγαπητὸς δὲ εἶναι ὁ νέος λαὸς τῶν Χριστιανῶν· ὅθεν γέγραπται· „ Ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ Κόσμῳ εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς (Ἰω. ιγ. 1.)

„ Σῶσον τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσόν
„ μου.

7 : „ Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐ-
τοῦ.

εὐφημίαν τῆς θείας δόξης ἡτοίμασαι, χωροῦσα ἐν ἑαυτῇ τὸν ἀχώρητον· ᾧ δὴ ϗ ἐξεγένετο πλησθῆναι τὴν γλῶτταν ἀγαλλιάσεως, ϗ θείας μελῳδίας γενέσθαι πλῆκτρον, ἐξεγειρομένῳ τῇ δόξῃ, συνεξεγειρομένῳ ὄρθριον, ϗ μέχρι τοῦ κολληθῆναι τὴν γλῶσσαν τῷ λάρυγγι κάμνοντι, ὥστε λέγειν μετὰ Δαβὶδ πρὸς Θεόν· ἑτοίμη ἡ καρδία μου. λέγει δὲ ὁ ϗ Θεοδώριτος· „ Κεκάθαρται τὸ δοχεῖον τῆς ἐμῆς ψυχῆς· ἕτοιμόν ἐστιν εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· ἡκέτω τοίνυν τὸ σὸν δῶρον, ἵνα τὴν ἐμαυτοῦ δόξαν τὴν προφητικὴν χάριν ἀναλαβὼν, διακονῶ τὸ ᾆσμα. ἄλλος δέ φησιν· „ Ὥσπερ γὰρ καθαροῖς μὲν οὖσι τοῖς ἐρίοις ἐνιζάνουσιν αἱ βαφαί· εἰδὲ δὴ ῥύπου τι πρόσεστι λείψανον, εὐαπόβλητον εὐθὺς τὸ εἰσκεχριμένον· οὕτω ϗ ἡ τοῦ Χριστοῦ μέθεξις, ταῖς μὲν ἁγίαις ϗ καθαραῖς εἰσδύεται ψυχαῖς· ταῖς δὲ μὴ οὕτως ἐχούσαις, οὐδ' ἂν ὅλως ἐνιζήσειεν· ἅγιον γὰρ Πνεῦμα φεύξεται δόλον, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ϗ οὐ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεῳ ἁμαρτίας.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Αἰσθόμενος τοίνυν τῆς παρουσίας τοῦ Πνεύματος ὁ Προφήτης, προσκαλεῖται τὰ ζῶντα ἑαυτοῦ ὄργανα, τὸν κεκρυμμένον ϗ τὸν φαινόμενον ἄνθρωπον πρὸς τὴν τῆς ὑμνῳδίας ὑπηρεσίαν. ὁ δὲ Εὐσέβιος Ψαλτήριον ἐννοεῖ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, Κιθάραν δὲ τὰς τοῦ σώματος αἰσθήσεις, ἃς διεγείρει ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν μέλλουσαν εἰς αὐτὸν γίνεσθαι τοῦ θείου Πνεύματος ἐπίνοιαν. ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Μακάριον ἑτοιμάζειν Θεῷ τὴν καρδίαν· ἕξει γὰρ αὐτὸν ὁ ἑτοιμάζων ἔνοικον· διπλῆν δὲ αὐτῷ τὴν ἑτοιμασίαν προσφέρειν ὀφείλομεν· ϗ καθάπερ οἱ βασιλέα μέλλοντες ὑποδέχεσθαι, ἑτοιμάζουσιν οἶκον, πρῶτον μὲν ἐκκαθαίροντες· δεύτερον δὲ σκεύη ἐν αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν χρείαν ἀποτιθέμενοι· οὕτω ϗ ἡμεῖς διπλῆν ἑτοιμασίαν τῷ Θεῷ παρασκευάζειν χρήζομεν· μίαν μὲν καθαίροντες τὸν τῆς καρδίας ναόν· δεύτερον δὲ ἀρετὰς αὐτῇ ϗ πράξεις ἀγαθὰς ἐπεισφέροντες· οὕτω γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς οὐκ ἐνδημήσει μόνον, ἀλλὰ ϗ ἐγχρονίσει. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Δόξα δὲ τοῦ Προφήτου ἡ θεωρητικὴ ϗ πρακτικὴ ἕξις, καθ' ἣν διάκειται πρὸς τὴν ἠθικὴν ϗ διανοητικὴν ἀρετήν. ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Ἐξεγέρθητι, πόθεν; ἐκ τῶν νεκρῶν, οὓς κατελθὼν ὁ Χριστὸς ἐπεσκέψατο· ἐκεῖθεν αὐτὸν ἐξαναστῆναι, ἵνα καὶ ἀναληφθῇ, ὡς μελλόντων ἡμῶν κοινωνεῖν αὐτῷ τῆς δόξης τῆς εἰς οὐρανοὺς βούλεται· οὐδὲ γὰρ μόνον συνήγειρεν ἡμᾶς, ἀλλὰ ϗ συνεκάθισεν ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.

„ τοῦ· ὑψωθήσομαι καὶ διαμεριῶ Σί-
„ κιμα καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν
„ διαμετρήσω.
8 : „ Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι
„ Μανασσῆς, καὶ Ἐφραὶμ ἀντίληψις
„ τῆς κεφαλῆς μου.
9 : „ Ἰούδας βασιλεύς μου, Μωὰβ λέβης
„ τῆς ἐλπίδος μου· ἐπὶ τὴν Ἰδουμαί-
„ αν ἐπιβαλῶ τὸ ὑπόδημά μου· ἐμοὶ
„ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.
10 : „ Τίς ἀπάξειμε εἰς πόλιν περιοχῆς;
„ ἢ τίς ὁδηγήσειμε ἕως τῆς Ἰδουμαί-
„ ας;
11 : „ Οὐχὶ σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀπωσάμενος ἡ-
„ μᾶς; καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεὸς ἐν
„ ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν;
12 : „ Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως
„ καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.
13 : „ Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν,
„ καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς ἐχθροὺς
„ ἡμῶν.

Καὶ ταῦτα πάντα τὰ ῥητὰ γράφονται παρομοίως εἰς τὸν ῥηθέντα νθ. Ψαλμόν· ὅθεν καὶ ζήτησον τὴν τούτων ἑρμηνείαν ἐκεῖ· εἰδὲ καὶ διαφέρουσιν ὀλίγον τι τοῦτα ἀπὸ ἐκεῖνα κατὰ τὰς λέξεις, ἀλλ' ὅμως ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ νόημα ἔχουσι. Μὴ θαυμάσῃς δὲ ὦ ἀναγνῶστα, ἀνίσως ὁ Δαβὶδ γράφῃ πολλαῖς φοραῖς τὰ αὐτὰ λόγια εἰς διαφόρους Ψαλμούς· ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἰδίωμα καὶ συνήθεια εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς θείους Προφήτας, τὸ νὰ ταυτολογοῦν καὶ νὰ παλιλλογοῦν διὰ περισσοτέραν κατάληψιν τῶν ἀκουόντων.

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΗ.

Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Περὶ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν εἰς διαφόρους Ψαλμούς. ὁ δὲ παρὼν Ψαλμὸς σχηματίζεται πῶς καταρᾶται· πλὴν ἡ κατάραις αὐταῖς εἶναι προφητεία τῶν κακῶν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ ὁ προδότης Ἰούδας, καὶ ἄλλοί τινες· διατὶ τὸ τοιοῦτον εἶδος: ἤγουν τὸ νὰ σχηματίζωνται κατάραις, εἶναι συνειθισμένον κοντὰ εἰς τὰς προφητείας τῶν Προφητῶν· καθὼς τὰ παραδείγματα τούτων εὑρίσκονται μυρία εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν· διότι καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὅταν ἐδιαμοίραζε τὰς δώδεκα φυλάς, κατὰ τὸν καιρὸν ὁποῦ ἐμβῆκαν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἐπροσάχθη παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἄλλας μὲν φυλὰς νὰ εὐλογήσῃ, ἄλλας δὲ νὰ καταρασθῇ· πλὴν καὶ αἱ εὐλογίαι καὶ αἱ κατάραι, προφητεῖαι ἦτον τῶν εὐλογιῶν καὶ καταρῶν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ ἀκολουθήσουν εἰς ἐκείνας, καὶ οὐχὶ ἀληθῶς εὐλογίαι καὶ κατάραι,
κῶν

χἂν ἐν σχήματι εὐλογιῶν καὶ καταρῶν ἐπροφέρθησαν· καθὼς εἰς πλάτος ἀποδείχνει ὁ θεῖος Χρυσόςομος ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. (1)

1: „ Ὁ Θεὸς τὴν αἴνεσίν μου μὴ πα„ρασιωπήσης.

Τὸν παρόντα Ψαλμὸν λέγομεν, ὅτι συνετέθη καὶ προφέρεται ἐκ προσώπου τοῦ Δεσπότου Χριςοῦ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἔςτις παρακαλεῖ τὸν Πατέρα, καθὸ ἄνθρωπος, νὰ ζήσῃ ἀκόμη· λέγει γὰρ οὕτω. Σὺ ὦ Θεὲ, καὶ Πάτερ μου, μὴ καταπαύσῃς τὴν αἴνεσιν, ἥτις διὰ μέσου ἐμοῦ προσφέρεται εἰς ἐσένα ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ βλέπουν τὰ θαυμάσια ὁποῦ ἐγὼ ἐργάζομαι, καὶ σὲ δοξάζουν. ἢ μὴ καταπαύσῃς μὲ σιωπὴν τὴν αἴνεσίν μου, μὲ τὴν ὁποίαν ἐγὼ σὲ αἰνῶ· ἐπειδὴ καὶ ὅλα, ὅσα κατορθόνω, εἰς τὴν ἐδικήν σου αἴνεσιν καὶ δόξαν τὰ ἐπιγράφομαι κατὰ τὸν Εὐσέβιον. ἢ λέγει ὅτι τὴν μετὰ αἰνέσεως δέησίν μου μὴ παραδράμῃς μὲ σιωπήν. (2)

2: „ Ὅτι ςόμα ἁμαρτωλοῦ, καὶ ςόμα „ δολίου ἐπ' ἐμὲ ἠνοίχθη.

Ἁμαρτωλὸν καὶ δόλιον ἐδῶ νόησον τὸν Ἰούδαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον, ὁ ὁποῖος ἤνοιξε ςόμα κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριςοῦ, καὶ συνελάλησε μὲ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ περὶ τῆς προδοσίας. (3)

„ Ἐλάλησαν κατ' ἐμοῦ γλώσσῃ δο„λίᾳ.

3: „ Καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσάν με „ καὶ ἐπολέμησάν με δωρεάν.

Ὁ Ἰούδας, λέγει, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐλάλησαν ἐναντίον μου κατασκευάζοντες δολιότητας καὶ ἐπιβουλὰς, καὶ λέγοντες λόγια μίσους· διότι οἱ Ἰουδαῖοι πολ-

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὁ παρὼν Ψαλμὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριςοῦ ἀναφέρεται. ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ λέγει· „ Ὅτι τὰ πάθη τοῦ Χριςοῦ κατασημαίνει, τάς τε ἐσομένας τιμωρίας κατὰ τοῦ Ἰούδα καὶ αὐτοῦ τοῦ τῶν Ἰουδαίων λαοῦ· ὅσα δὲ εὐκτικῶς λέγονται, ἢ προςακτικῶς ἐν αὐτῷ οἷον· „ Διάβολος ςήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτὸν ἐξέλθοι καταδεδικασμένος, ταῦτα, λέγω, προαγορευτικῶς καὶ προφητικῶς λέγονται· ἀντὶ τοῦ ςήσεται καὶ ἐξελεύσεται· οὐ γὰρ εὔχεται τοῦτο γενέσθαι, ἀλλ' ὃ μέλλει συμβῆναι διὰ τὴν ἐκείνου κακίαν, ταῦτα προαγορεύει. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ποδηγεῖ δὲ ἡμᾶς ἐπὶ τὴν δὲ τὴν διάνοιαν καὶ ὁ μέγας Πέτρος δημηγορῶν, καὶ τῆς τοῦ Ἰούδα προδοσίας κατηγορῶν, καὶ τῆς προφητείας τὴν ἀπόδειξιν ἐντεῦθεν ποιούμενος. Μερικοὶ δὲ περίεργοι, μετρήσαντες τὰς ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ περιεχομένας κατάρας, συμποσοῦσιν αὐτὰς εἰς τριάκοντα· αἵτινες ἀποδίδονται εἰς τὸν Ἰούδαν ἀντὶ τῶν τριάκοντα ἀργυρίων, ἅπερ λαβὼν ὁ δείλαιος ἐπώλησε τὸν Σωτῆρα Κύριον. συμμαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ ὁ σοφὸς Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος λέγων· „ Σὺ δέ μοι εὑρήσεις ἀναψηλαφήσας τὰς ἐπενεχθείσας ἀρὰς τῷ Ἰούδᾳ, τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν οὔσας, ὅσα ἔτυχεν ἐκεῖνος ἀργύρια τῆς προδοσίας δεξάμενος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀνθρωπίνως ὁ Δεσπότης ταῦτα λέγει Χριςός· ὡς ἄνθρωπος γὰρ εὔχεται, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὰ μέτρα πληρῶν, ὡς δὲ Θεὸς, τῶν εὐχομένων γνησίως προσδέχεται τὰς εὐχάς· ὕμνον δὲ τὸ πάθος καλεῖ· καὶ γὰρ ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις, δόξαν αὐτὸ προσαγορεύει· „ Ἐλήλυθε γάρ φησιν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Τὸν Ἰούδαν αἰνίττεται· οὗ τὸ ςόμα πρότερον ὡς ἁμαρτωλοῦ, δεύτερον δὲ, ὡς δολίου κατὰ τοῦ Κυρίου ἀνοιγῆναι εὑρήσομεν· ὡς γὰρ ἁμαρτωλὸς καὶ παράνομος τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγε· „ Τί θέλετέ μοι δοῦναι κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; ὡς δόλιος δὲ, χαῖρε Ῥαββὶ πρὸς τὸν Ἰησοῦν εἶπε καὶ κατεφίλησεν αὐτὸν, ἀῤῥαβῶνα τοῖς λαμβάνουσι δεδωκὼς τῆς προδοσίας τὸ φίλημα.

πολλάκις περικυκλόνοντες τὸν Κύριον ἔλεγον τοιαῦτα λόγια μίσους πρόξενα, κατηγοροῦντες, ὑβρίζοντες καὶ ἐρωτῶντες μὲ κακοήθειαν καὶ πονηρίαν, καὶ πολεμοῦντες αὐτὸν ματαίως καὶ χωρὶς κἀμμίαν αἰτίαν εὔλογον. (1)

4: „ Ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾷν με ἐνδιέβαλλόν με.
„ ἐγὼ δὲ προσηυχόμην.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἔπρεπε νὰ μὲ ἀγαποῦν, διατὶ καθ' ἑκάστην εὐεργέτουν αὐτοὺς μὲ λόγον καὶ ἔργον· αὐτοὶ ὅμως ὅλον τὸ ἐναντίον μὲ ἐσυκοφάντουν καὶ ἐδιάβαλλον, ὀνομάζοντες πλάνον καὶ παράνομον καὶ ἀντίθεον (2) πλὴν ἐγὼ δὲν ἐμνησικάκουν πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ ἐπαρακάλουν δι' αὐτούς· διότι ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἐνομοθέτησε νὰ προσευχώμεθα διὰ ἐκείνους, ὁποῦ μᾶς ἐπηρεάζουν καὶ μᾶς ἐνοχλοῦν μὲ οἱονδήτινα τρόπον. ὅ ἐγὼ ἐπροσηυχόμην ἐπικαλούμενος τὴν παρά σοῦ βοήθειαν Πάτερ μου· διηγοῦνται γὰρ οἱ θεῖοι Εὐαγγελισταὶ, ὅτι διαφόρως καὶ πολλάκις ὁ Κύριος ἐπροσηύχετο πρὸς τὸν πατέρα.

5: „ Καὶ ἔθεντο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ ἀ-
„ γαθῶν, καὶ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγαπή-
„ σεώς μου.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, ἐκατασκεύασαν κατ' ἐμοῦ κακὰ, ἀντὶ διὰ τὰς εὐεργεσίας ὁποῦ ἔλαβον παρ' ἐμοῦ· καὶ ἀντὶ τῆς ἀγάπης, ὁποῦ ἐγὼ εἶχον πρὸς αὐτοὺς, αὐτοὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου μὲ ἐμίσησαν.

6: „ Κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἁμαρτωλόν.

Τὸ κατάστησον καὶ τὰ ὅμοια, κατὰ τὸ σχῆμα μόνον εἶναι προστακτικὰ ἢ εὐκτικά· προφητικῶς δὲ λέγονται καὶ σημασίαν ἔχουν μέλλοντος χρόνου ἀντὶ τοῦ καταστήσεται, καὶ στήσεται, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον. θέλει, λέγει, κατασταθῇ ὁ ἁμαρτωλὸς: ἤτοι ὁ Διάβολος εἰς τὸν Ἰούδαν· ἐπειδὴ ὡς γέγραπται· „ Εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς (Ἰω. ιγ. 27) ἢ τὸ κατάστησον νοεῖται, ἀντὶ τοῦ παραχώρησον νὰ κατασταθῇ εἰς αὐτὸν, κατὰ τὸ ἰδίωμα ὁποῦ ἔχει ἡ Γραφὴ νὰ ὀνομάζῃ τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ ὡς ἐνέργειαν, καθὼς πολλάκις εἴπομεν. (3)

„ Καὶ Διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐ-
„ τοῦ.

'Ο

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Εἶδες πονηρίαν ἐπιτεταμένην; τοῦτο μάλιστα παροξύνει τὸν Θεὸν, ὅταν τὰ φαῦλα ἀπὸ βουλῆς καὶ σκέψεως, καὶ πολλῆς τῆς γυμνασίας ἐργάζωνται οἱ μετιόντες· ἕτερον γάρ ἐστι, συναρπαγέντα καὶ ἀπατηθέντα ὑποσκελισθῆναι, καὶ ἕτερον, ἔργον ποιούμενον τὴν πονηρίαν. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον ἔγκλημα μέγιστον, ὅταν καὶ κατὰ τοῦ μὴ πονηρευομένου πονηρεύωνται, καὶ κατὰ τοῦ εὐεργέτου καὶ φιλεῖσθαι μᾶλλον ἀξίου. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐδεμίαν γὰρ ἔχοντες ἔχθρας ἢ μίσους ὑπόθεσιν, ἐμίσουν ὅμως αὐτὸν θανατῶσαι βουλόμενοι· καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσαν, ἡνίκα ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς αὐλῆς τοῦ Καϊάφα περιστάντες ἤγειραν ψευδομαρτυρίας· ἐλάλησαν δὲ κατ' αὐτοῦ γλώσσῃ δολίᾳ, ὅτε ὁ ἀρχιερεὺς ἀναστὰς ἔλεγε πρὸς αὐτόν· „ Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· οὐδὲ γὰρ βουλόμενοι μαθεῖν, ἀλλὰ βλασφημίας, ὡς ἐδόκουν ἔγκλημα πλέξαι, τοιαῦτα ἐπυνθάνοντο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος καὶ Εὐσέβιος· „ Δέον γὰρ αὐτὸν ἀγαπᾶν ὡς εὐεργέτην, καὶ μὴ μόνον τῶν σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἰατρὸν, οἱ δὲ, διαβολὰς ἔῤῥαπτον κατ' αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸν Πιλάτον διέβαλλον.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ὥσπερ ὁ Θεὸς δίκαιος προσηγόρευται, καὶ χαίρειν δικαιοσύνῃ λέγεται (δίκαιος γάρ φησιν ὁ Κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν) οὕτως ἁμαρτωλὸς ὁ Διάβολος, ὡς φιλαμαρτήμων· καὶ οὐ μόνον αὐτὸς ἁμαρτάνων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀνεχομένοις ἁμαρτάνειν εἰσηγούμενος· τοῦτον ἐπὶ τὸν Ἰούδαν καταστῆναι βούλεται ὥστε ἄρχειν αὐτοῦ καθάπερ καὶ τῶν Δαιμόνων· ἐπειδὴ τῆς αὐτοῦ μερίδος, καθάπερ ἐκείνων ὁ προδότης ἐγένετο.

Ὁ Διάβολος, λέγει, θέλει ϛαθῇ ἀπὸ τὰ δεξιὰ τοῦ Ἰούδα: ἤτοι θέλει οἰκειωθῇ μὲ αὐτόν. ἐπειδὴ τὸ τῶν δεξιῶν ϛάσιμον εἰς τοὺς οἰκείους ἀποδίδεται. (1) διὰ τοῦτο καὶ οἱ δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ τῆς δεξιᾶς ἀξιώνονται ϛάσεως. νοεῖται δὲ καὶ ἑτέρως, ὅτι ἵϛαται ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ Διάβολος: τουτέϛι τὰς δεξιὰς αὐτοῦ πράξεις ἀποκλέπτων, κατὰ τὸν Βασίλειον καὶ Εὐσέβιον. ἀνίσως δὲ καὶ εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν Ζαχαρίαν, περὶ Ἰησοῦ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως, ὅτι ὁ Διάβολος εἱϛήκει ἐκδεξιῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐκεῖ προσίθεται καὶ τοῦτο, τὸ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ. „Καὶ ἔδειξέ μοι Κύριος τὸν Ἰησοῦν τὸν Ἱερέα τὸν μέγαν ἑϛῶτα πρὸ προσώπου Ἀγγέλου Κυρίου, καὶ ὁ Διάβολος εἱϛήκει ἐκδεξιῶν αὐτοῦ τοῦ ἀντικεῖσθαι αὐτῷ (Ζαχ΄. γ΄. 1) ἤγουν ἐϛάθη ἀπὸ τὰ δεξιά του, μαχόμενος καὶ πολεμῶν τὰς δεξιὰς αὐτοῦ πράξεις..

7: „Ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτὸν ἐξέλθοι καταδεδικασμένος.

Ὅταν, λέγει, ὁ Ἰούδας κρίνεται ἀπὸ τὴν συνείδησίν του, θέλει ἐξέλθῃ καταχεκριμένος, καὶ ἀπὸ τὸ συνέδριον τῆς συνειδήσεως, καὶ ἀπὸ τὸ συνέδριον τῶν Ἰουδαίων· γέγραπται γὰρ ὅτι· „Μεταμεληθεὶς ἀπέϛρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις λέγων· ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῶον. οἱ δὲ εἶπον· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει· (Ματθ. κζ. 3.) κατεκρίθη γὰρ ὁ ἄθλιος καὶ ἀπὸ τὴν ἐδικήν του συνείδησιν, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. κατηγορίας δὲ καὶ κατακρίσεως λόγος εἶναι τό· „Σὺ ὄψει. (2)

„Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γενέσθω εἰς „ἁμαρτίαν.

Ἡ προσευχή, λέγει τοῦ Ἰούδα θέλει γένη εἰς ἀποτυχίαν· διότι ὁ Ἰούδας ὅταν ἔκλινεν εἰς τὸ μέρος τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριϛοῦ, βέβαια προσηύχετο καὶ αὐτὸς μὲ αὐτοὺς διὰ νὰ ἐξολοθρευθῇ ὁ Χριϛὸς καὶ τὸ μνημόσυνον τοῦ Χριϛοῦ· ἢ ἁπλῶς λέγει, ὅτι ὁ Ἰούδας δὲν θέλει ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο, ὁποῦ ζητεῖ διὰ τὴν δυϛροπίαν του. (3)

8: „Γενηθήτωσαν αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος.

Ὀγλήγωρα, λέγει, θέλει ἀποθάνει ὁ Ἰούδας· διατὶ ὕϛερα ἀπὸ τὴν προδοσίαν ὀλίγον ζήσας, εὐθὺς ἐπῆγε καὶ ἐκρεμάσθη κατὰ τὸν Θεοδώρητον· τὴν

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „Ἵϛαται δὲ ἐκ δεξιῶν ὁ Διάβολος, τρόπον τινὰ παραλύων τὰ δεξιά: ἤγουν τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ πράξεις ἀποσυλῶν· πολεμεῖ γὰρ οὐχὶ τοῖς σκαιοῖς ἡμῶν πράγμασιν, ἀλλὰ τοῖς δεξιοῖς καὶ ἐπαινουμένοις. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Οὐ μόνον Μαθητὴς ὢν προέδωκε τὸν Διδάσκαλον, ἀλλ' οὐδὲ τῆς φιλαργυρίας προβαλέσθαι τὸ πάθος ἠδύνατο· αὐτῷ γὰρ τὸ γλωσσόκομον ὁ Χριϛὸς συγκαταβαίνων αὐτοῦ τῇ ἀσθενείᾳ ἐνεπίϛευσεν, ὥϛε οὔτε ἐνδεὴς χρημάτων ὁ Προδότης ἐτύγχανεν. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Οὐ πᾶσι τὰ αὐτὰ δεξιά· ἀλλὰ τῷ μὲν σπουδαίῳ, τὰ νοητὰ καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς· τῷ δὲ φαύλῳ, τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ τῆς κακίας· ἐν μὲν οὖν τοῖς δεξιοῖς τοῦ ἁγίου, Θεὸς ἵϛαται· ἐν δὲ τοῖς τοῦ ἁμαρτωλοῦ, Διάβολος.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἐν τῷ μέλλοντι κριτηρίῳ, φησιν, οὐδένα ἕξει πρὸς ἀπολογίαν λόγον· ἐπεὶ καὶ ἐφιλεῖτο παρὰ τοῦ Διδασκάλου· καὶ χρημάτων οὐκ εἶχεν ἔνδειαν, παρ' αὐτοῦ πιϛευθεὶς τὸ γλωσσόκομον.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει· „Ἢ ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ προσευχὴ τοῖς ἐπ' αὐτὴν ἐρχομένοις ἀσεβέσιν, εἰς ἁμαρτίαν λογίζεται, καὶ προσθήκη κακῶν αὐτοῖς γίνεται, διὰ τὸ τολμᾶν ἀναξίως τῷ Θεῷ προσομιλεῖν· τί δ' ἂν ἀγαθὸν φιλάργυρος εὔξαιτο; λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Ἀντὶ τοῦ γενήσεται πάσης ἀπολογίας ἔρημος ὁ προδότης· διὸ κρινόμενος κατακρίνεται· καὶ ἡ προσφερομένη ὑπ' αὐτοῦ προσευχὴ τὴν κατηγορίαν αὔξει· οὐ γὰρ ἠγνόει τὸν εὐεργέτην· ἀλλὰ καὶ τῶν θείων ἀπήλαυσε λόγων, καὶ θαυμάτων μεγίϛων, οὐ μόνον αὐτόπτης, ἀλλὰ καὶ αὐτουργὸς ἐγένετο παρ' αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν λαβών.

τὴν δὲ ἀποςολικὴν αὐτοῦ ἐπισκοπὴν θέλει, λάβει λέγει, ἄλλος: ὁ Ματθίας δηλαδὴ, ὁ ἀντὶ τοῦ Ἰούδα κληρωθεὶς · καθὼς ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἀνέφερε τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ εἰς τὰς Πράξεις (Κεφ. α. 20.) διότι οἱ Ἀπόςολοι ἦτον ἐπίσκοποι καὶ φύλακες καὶ ποιμένες τῶν πιςευόντων εἰς τὸν Χριςόν. (1)

9: „ Γενηθήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὀρφανοὶ, „ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲν νοοῦνται διὰ τὸν Ἰούδαν · ἐπειδὴ δὲν ἀναφέρεται οὐδὲν ἐν ταῖς Γραφαῖς περὶ γυναικὸς καὶ τέκνων τοῦ Ἰούδα, ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόςομος, ὅτι ὁ Δαβὶδ προφητεύει ταῦτα διὰ ἄλλον τινὰ, ὅστις ἐπεβούλευσε τὴν ἱερωσύνην, ὕςερον ἀφ᾽ οὗ ἐγύρισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἐπληρώθησαν φανερῶς ταῦτα. (2)

10: „ Σαλευόμενοι μεταναστήτωσαν οἱ „ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἐπαιτησάτωσαν · „ ἐκβληθήτωσαν ἐκ τῶν οἰκοπέδων „ αὐτῶν.

Οἱ υἱοὶ, λέγει, τοῦ τὴν Ἱερωσύνην ἐπιβουλεύσαντος ἐνοχλούμενοι θέλουν ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὰ ὀσπήτιά τους καὶ θέλουν γένουν προσαῖται: ἤτοι ζητοῦλοι · καὶ κοντὰ εἰς τὴν ὀρφανίαν θέλουν πάθουν καὶ φυγὴν, καὶ πτωχείαν, καὶ θέλουν διωχθοῦν ἀπὸ τὰ οἰκόπεδά των, χωρὶς νὰ ἀφίνωνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους διὰ νὰ κατοικοῦν εἰς αὐτά. οἰκόπεδα δὲ λέγονται τὰ ἐρείπια καὶ κατακρημνισμένα ὀσπήτια · διότι καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ τοιούτου θέλουν τιμωρηθοῦν · ἐπειδὴ, καὶ ἐσυγκοινώνησαν ἀπὸ τὴν κακίαν τοῦ πατρός των.

11: „ Ἐξερευνησάτω δανειστὴς πάντα „ ὅσα ὑπάρχει αὐτῷ, καὶ διαρπασάτωσαν ἀλλότριοι τοὺς πόνους αὐ„ τοῦ.

Ὁ Δανειςὴς, λέγει, τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐπιβουλεύοντος θέλει ἐρευνήσει μετὰ τὸν θάνατόν του ὅσα ὑπάρχοντα ἔχει, ζητῶν τὰ δάνεια, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν, ὅταν ἀκόμη ἔζη · καὶ οἱ ξένοι καὶ ἀσεβεῖς θέλουν διαρπάσουν, ὅσα πράγματα ἔμειναν εἰς αὐτὸν, μετὰ τὴν τοῦ δανειςοῦ ἀποκλήρωσιν. (3)

12: „ Μὴ ὑπαρξάτω αὐτῷ ἀντιλήπτωρ: „ μη

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει · „ Ταῦτα οὐ τῷ Ἰούδᾳ μόνον, ἀλλὰ ϗ πᾶσι τοῖς ἀπίςοις συνέβη Ἰουδαίοις · ὀλίγων γὰρ μετὰ τὸν ςαυρὸν διελθόντων ἐτῶν (ἤτοι τεσσαράκοντα) ἀνάςατον ἅπαν τὸ γένος ἐγένετο · ϗ οἱ μὲν ἀνῃρέθησαν · αἱ δὲ τούτων γυναῖκες μετὰ τῶν παίδων ἐξηνδραποδίσθησαν · ἄλλος δὲ λέγει · „ Ὅτι τὴν ἐπισκοπὴν τῶν Ἰουδαίων οἱ Χριςιανοὶ διεδέξαντο · ὁ δὲ Δίδυμος λέγει · „ Παντὸς προδότου τῆς ἀληθείας, γίνονται αἱ ἡμέραι ὀλίγαι, ὡς εἶχε πρὶν προδῷ τὴν ἀλήθειαν, ὑπὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς φωτιζόμενος. ϗ ὁ Ἡσύχιος · „ Χειροτονηθεὶς γὰρ διαιῶνος Ἀπόςολος, ὥσπερ ϗ οἱ λοιποὶ Ἀπόςολοι, ἡμέρας ὀλίγας τὰς μέχρι τῆς προδοσίας ἐφύλαξε τὸ ἀξίωμα.

(2) Προςθέττει δὲ ὁ Χρυσόςομος ϗ ταῦτα · „ Καὶ οἵγε φιλοπονώτεροι ἴσασι τοῦτο, τὴν ἱςορίαν ἐπελθόντες · (ποῦ δὲ αὕτη γέγραπται, οὐκ οἶδα) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει · „ Πλὴν εἰκὸς ταῦτα ϗ ῥητῶς κατὰ ψιλὴν τὴν λέξιν κατὰ τοῦ προδότου πεπληρῶσθαι μετὰ τὴν ἀνάρτησιν αὐτοῦ, ἅμα μὲν ὀρφανῶν γενομένων αὐτοῦ τῶν παίδων · ἅμα δὲ ϗ τῆς γυναικὸς ἐν χηρείᾳ καταςάσης. ἄλλος δὲ λέγει · „ Ὅτι μέντοι ἐςί τις ϗ ὀρφανία λυσιτελὴς, δείκνυσιν ὁ Ψαλμὸς τοῖς Ἰούδα τέκνοις τὴν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ πατρὸς ςέρησιν ἐπευχόμενος, ἵνα μὴ ἔχωσι πονηρὸν τοῦ βίου διδάσκαλον, διὰ τὴν νόσον τῆς φιλαργυρίας τὰ τοῦ κλέπτου ϗ προδότου καταδεξάμενοι ὀνείδη.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώρητον · „ Ταῦτα λέγονται ϗ περὶ τῶν Ἰουδαίων, τῶν ὁποίων διήρπασαν τοὺς πόνους οἱ Ῥωμαῖοι. ὅθεν ὁ Σύμμαχος εἶπε · „ Συγκρούσας πράκτωρ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ · πράκτορες δέ εἰσιν οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς τοὺς φόρους εἰσπραττόμενοι κατὰ τὸν Εὐσέβιον ϗ Θεοδώρητον · οὗτοι δὲ τὰ Ἰουδαίων διήρπασαν ἅπαντα, ἀκριβῶς ἐρευνήσαντες ὡς ϗ τὰ κεκρυμμένα εὑρεῖν τε ϗ σφετερίσασθαι.

„ μηδὲ γενηθήτω οἰκτίρμων τοῖς ὀρ-
„ φανοῖς αὐτοῦ.

Δὲν θέλει εὑρεθῇ, λέγει, μετὰ τὸν θάνατόν του τὴν ἱερωσύνην ἐπιβουλεύσαντος, κἀνένας βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς του· μήτε θέλει ἐλεήσει τινάς, ἢ συμπονέσει τὰ ὀρφανά του· διατί καὶ αὐτὰ ἐμέθεξαν ἀπὸ τὴν πονηρίαν τοῦ πατρός των· (1).

13: „ Γενηθήτω τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς ἐξο-
„ λόθρευσιν· ἐν γενεᾷ μιᾷ ἐξαλει-
„ φθείη τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Τὰ τέκνα, λέγει, τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐπιβουλεύσαντος, θέλουν ἐξολοθρευθοῦν, ὄχι ἁπλῶς, ἀλλὰ ἄγονα, χωρὶς νὰ ἀφήσουν διαδόχους τοῦ γένους των· λέγει γὰρ ἀκολούθως, ὅτι θέλει ἐξαλειφθῇ τὸ μνημόσυνόν του εἰς μίαν μόνην γενεὰν περιοριζόμενον: ἤγουν εἰς τὴν τῶν τέκνων του μόνην, χωρὶς νὰ μείνουν ἐγγόνια αὐτοῦ. (2)

14: „ Ἀναμνησθείη ἡ ἀνομία τῶν πατέ-
„ ρων αὐτοῦ ἔναντι Κυρίου, καὶ ἡ
„ ἁμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐ-
„ ξαλειφθείη.

Θέλει ἐνθυμηθῇ, λέγει, ἡ ἀνομία τῶν προγόνων τοῦ ἐπιβουλεύσαντος τὴν ἱερωσύνην: ἤγουν τοῦ πατρός του καὶ τοῦ πάππου του· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοι ἐσυνήργησαν μὲ αὐτόν, ἢ τὸν ἐμαθήτευσαν τὴν κακίαν. θέλει δὲ ἐνθυμηθῇ ἡ ἁμαρτία του, ἀντὶ τοῦ δὲν θέλει παραβλεφθῇ, οὐδὲ θέλει συγχωρηθῇ. ἀλλ' οὔτε ἡ ἁμαρτία τῆς μητρός του θέλει ἐξαλειφθῇ· διατὶ καὶ ἐκείνη παρομοίως μὲ τοὺς προγόνους του ἔχει νὰ κατακριθῇ. ἀνομίαν δὲ καὶ ἁμαρτίαν, λέγει, τὸ νὰ συνεργήσουν, ἢ νὰ μαθητεύσουν αὐτὸν τὴν κακίαν. (3).

15: „ Γενηθήτωσαν ἐναντίον Κυρίου δια-
„ παντὸς καὶ ἐξολοθρευθείη ἐκ γῆς
„ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ.

Ἡ ἀνομία, λέγει, καὶ ἡ ἁμαρτία τῶν προγόνων τοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐπιβουλεύσαντος, δὲν θέ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τούτων δὲ γενομένων ϗ τῶν πολεμίων τὰ τούτοις προσήκοντα διανεμομένων, οὐδεὶς αὐτοῖς ἐπίκουρος ἔςαι· οὐδὲ φειδοῦς αὐτῶν οἱ παῖδες ἀξιωθήσονται. ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Θεοῦ γὰρ αὐτοὺς ἀπογραφέντος τοῦ οἰκτίρμονος, ϗ εἰπόντος· „ Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος· τίς αὐτοὺς οἰκτείρειν ἔτι καὶ συμπάσχειν ἔμελλεν;

(2) Ταῦτα κατὰ τὸν Θεοδώριτον ἐπληρώθησαν ϗ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, τῶν ὁποίων ἐξαλείφθη τὸ ὄνομα ἐν γενεᾷ μιᾷ· καθότι μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη τῆς τοῦ Χριςοῦ ἀναλήψεως πανωλεθρίαν ὑπέμειναν, ϗ οὐδὲ βασιλεῖς ἔχουσιν, ὥςε μηκέτι ὄνομα Φαρισαίων ϗ τῶν λοιπῶν ὑπολειφθῆναι.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, ϗ τοῦτο ἐπληρώθη εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων· ἁμαρτίαν δὲ πατέρων εἰς τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ἐληλυθυῖαν λέγει, τὸ ἀποκτεῖναι τοὺς Προφήτας, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Κυρίου, ὅτι πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυθὲν ἀπὸ Ἄβελ ἕως Ζαχαρίου, ἐκδικηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. ὥσπερ τοίνυν πατέρων ἀρετὴ, πολλάκις ϗ πλημμελήσαντας ὤνησε παῖδας· ὡς τοὺς Ἰουδαίους τοῦ Ἀβραὰμ ἡ πίςις· ϗ τὸν Σολομῶντα ἡ τοῦ Δαβὶδ εὐσέβεια· οὕτω πονηρία πατέρων τοῖς ὁμοίοις παισὶν ἐπάξει τὴν τιμωρίαν· οὐδεμία γὰρ οὐδαμόθεν εὑρίσκεται φειδοῦς ἀφορμή. πατέρας δὲ τῶν Ἰουδαίων ὀνομάζει, τοὺς κατὰ διαφόρους καιροὺς γεγονότας δυσσεβεῖς· μητέρα δὲ τὴν πονηρὰν συναγωγήν· ἢ ϗ τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐν ᾗ τῆς κατὰ τοῦ Χριςοῦ μιαιφονίας ἐτόλμησαν τὸ μύσος. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Πατέρες τοῦ Ἰούδα οἱ κατὰ προδοσίαν γεννήσαντες αὐτὸν εἶναι δύνανται, οἵτε διὰ τῆς δόσεως τῶν ἀργυρίων εἰς τοῦτο αὐτὸν παρορμήσαντες, ϗ ἔτι ὁ βαλὼν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ Σατανᾶς προδοῦναι τὸν Κύριον, ϗ οἱ ἔχοντες σοφίαν τοῦ αἰῶνος τούτου ἄρχοντες· περὶ ὧν ὁ Παῦλος· „ Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν.

θέλουν ἀλησμονηθοῦν, ἀλλὰ πάντοτε θέλουν εὑρίσκονται κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ θέλει ἐξολοθρευθῆ ἀπὸ τὴν γῆν τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ: τοῦ Ἰούδα δηλαδή· ἐπανεγύρισε γὰρ πάλιν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Ἰούδαν τὴν προφητείαν. (εἶδος γὰρ καὶ τοῦτο προφητείας εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὸ νὰ διακόπτουν οἱ Προφῆται τὴν ὑπόθεσιν ἐν τῷ μεταξὺ, καὶ νὰ ἐμβάζουν ἄλλην ὑπόθεσιν, καθὼς ἤθελε διδάξη αὐτοὺς τὸ ἐν αὐτοῖς λαλοῦν Πνεῦμα ἅγιον) θέλει δὲ ἐξολοθρευθῆ τὸ μνημόσυνον τοῦ Ἰούδα, ἐπειδὴ μήτε τὸ κτῆμα καὶ ὑποστατικόν του, μήτε τὸ κατὰ διαδοχὴν γένος του θέλει σώζει τὴν ἐνθύμησίν του. (1).

16: „ Ἀνθ' ὧν οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔ-
„ λεος, καὶ κατεδίωξεν ἄνθρωπον
„ πένητα καὶ πτωχὸν, καὶ κατανε-
„ νυγμένον τῇ καρδίᾳ τοῦ θανατῶ-
„ σαι.

Ὅλα, λέγει, τὰ ἄνω εἰρημένα θέλει πάθη ὁ Ἰούδας· διατὶ δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ ἔλεος εἰς τὸν Χριστὸν, τὸν ἀδίκως ἐπιβουλευόμενον παρὰ τῶν Ἰουδαίων· ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐσυνήργησε μὲ τοὺς ἐπιβουλεύοντας· καὶ διατὶ δὲν ἐνθυμήθη τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Χριστὸν, καὶ διὰ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν νὰ σπλαγχνισθῇ καὶ νὰ τὸν συμπονέσῃ, ἀλλὰ ἐκυνήγησε τὸν Χριστὸν, ὅταν ἔλαβε πλῆθος πολὺ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπῆγε ζητῶν νὰ εὕρῃ καὶ νὰ πιάσῃ αὐτόν. πένης δὲ καὶ πτωχὸς ἦτον ὁ Χριστὸς διὰ τὴν εὐτέλειαν τῆς σαρκὸς· καὶ διατὶ δὲν εἶχεν οἶκον, ποῦ νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλήν του. ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ· „ Μακάριος ὁ συνιῶν ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα, τεσσαρακοστοῦ Ψαλμοῦ, ἵνα μάθῃς ὅτι πτωχὸν μὲν λέγουν οἱ παλαιοὶ τὸν ἐπαίτην, ἢ τὸν ἐκπεσόντα ἀπὸ τὸν πλοῦτον ὁποῦ εἶχε· πένητα δὲ τὸν διὰ ἐργοχείρου καὶ πόνων πορίζόμενον τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα· κατανενυγμένος δὲ τῇ καρδίᾳ ἦτον ὁ Χριστὸς, κατὰ τό· „ Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματ. ια. 29.) (2)

17: „ Καὶ ἠγάπησε κατάραν, καὶ ἥξει
„ αὐτῷ· καὶ οὐκ ἠθέλησεν εὐλογί-
„ αν, καὶ μακρυνθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.
18: „ Καὶ ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον,
„ καὶ

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς οὐ περὶ μόνου τοῦ Ἰούδα, ἀλλὰ περὶ πάντων τῶν ἀπιστησάντων ταῦτα διῆλθεν· ἀπὸ γὰρ ἑνικοῦ προσώπου ἐπὶ τὸ πληθυντικὸν τὸν λόγον μετήνεγκεν· οὐκέτι γὰρ εἶπε τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, ἀλλ' αὐτῶν· καθὼς ἐν ἄλλοις γράφεται. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐξολοθρευθείη ἐκ γῆς· ποίας γῆς; τῆς τῶν ζώντων· περὶ ἧς ὁ αὐτὸς Δαβὶδ ἔλεγε· „ Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων· ἴσως δὲ καὶ λέγει, ὅτι θέλει ἐξαλειφθῇ καὶ ἀπὸ τὴν γῆν ταύτην τοῦ ἐπ' ἀγαθῷ μνημόσυνον τοῦ Ἰούδα· καθότι καὶ τώρα ἀναφέρεται μὲν ἡ ἐνθύμησις τοῦ Ἰούδα, ἐπὶ κακῷ ὅμως.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Κατανενυγμένος ἦν ὁ Κύριος διὰ τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὸν Ἰούδαν· ἐλυπεῖτο γὰρ ὁρῶν αὐτῶν τὴν ἀπώλειαν· καὶ ταπεινὸς, διατὶ τὸν ταπεινὸν ἐν ἀνθρώποις μετῆλθε βίον. Καὶ πάλιν· „ Αὐτόν, φησι, τὸν Κύριον, ὃς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν, ἵν' ἡμεῖς τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ πλουτήσωμεν. καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος τίνι; δῆλον ὡς ἑαυτῷ· οὐδὲ γὰρ εἰς μετάνοιαν εἶδεν, ὅθεν ἐλέους τυχεῖν καὶ φιλανθρωπίας ἀπολαῦσαι ἠδύνατο· ὁ δὲ ἑαυτὸν μὴ ἐλεήσας, πῶς παρὰ τοῦ Κριτοῦ ἐλεηθῆναι δύναται; πένης δὲ καὶ πτωχὸς ἦν ὁ Κύριος· ἐπειδὴ πλούσιος ὢν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐπτώχευσεν. οὐ μόνον δὲ ἐπτώχευσεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοσοῦτον διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀνηκοΐαν πένης ἐγένετο, ὥστε λέγειν· „ Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ· ὅπερ ἐστὶ πενίας ὑπερβαλλούσης ἀπόδειξις. ὁ αὐτὸς δὲ ἦν καὶ τῇ καρδίᾳ δι' ἡμᾶς κατανενυγμένος· διόπερ ἔλεγε· „ Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. ὁ δὲ Εὐσέβιος θανατῶσαι λέγει, αὐτὸν ὁ Ἰούδας, αἴτιος γενόμενος τοῦ εἰς θάνατον παραδοθῆναι. ταῦτα δέ, φησιν ὁ Θεοδώριτος, πείσονται, ἀπηνῶς καὶ θηριωδῶς τῇ μιαιφονίᾳ χρησάμενοι, καὶ τὸν πάσῃ κεχρημένον μετριότητι καὶ πρᾳότητι, μέχρι θανάτου διώξαντες.

„ καὶ εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγ-
„ κατα αὐτοῦ, καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς
„ ὀστέοις αὐτοῦ.

Ὁ Ἰούδας, λέγει, διὰ τῶν ἔργων, ἠγάπησε μὲν καὶ ἐρρίβιξεν εἰς τὸν ἑαυτόν του τὴν κατάραν, (1) δὲν ἠθέλησε δὲ, ἀλλὰ ἀπεστράφη τὴν εὐλογίαν. (2) ὅθεν ἕως τῆς σήμερον ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ καταρῶνται τὸν ταλαίπωρον Ἰούδαν, καὶ κανένας δὲν εὑρίσκεται νὰ τὸν εὐχηθῇ· ἐνεδύθη γὰρ ὁ δείλαιος τὴν κατάραν ὡσὰν ἕνα φόρεμα ὅλον δι' ὅλου συνέχον αὐτὸν, καὶ μὴ χωριζόμενον ἀπὸ αὐτόν. ἐνεδύθη δὲ αὐτὴν διὰ μέσου τοῦ μίσους τῆς παραδόσεως: ἤγουν διατὶ ὅλοι καταρῶνται αὐτὸν μισοῦντες ὡς προδότην τοῦ Κυρίου. ὅθεν καὶ ἡ κατάρα ἐμβῆκεν ὡσὰν νερὸν μέσα εἰς τὰ ἐντόσθιά του, καὶ δὲν ἐπερίλαβεν αὐτὸν ἀπὸ ἔξω μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπροχώρησεν ἕως μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα του. καὶ ὄχι μόνον εἰς τὰ σπλάγχνα του, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ βαθύτερα ἕως μέσα εἰς τὰ κόκκαλά του. αὐξάνει δὲ τὸ πρᾶγμα ὁ Δαβὶδ, διὰ νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς κατάρας· καὶ διὰ μὲν τοῦ νεροῦ, φανερώνει αἰνιγματωδῶς τὸ δυνατὸν τῆς κατάρας· διὰ δὲ τοῦ ἐλαίου, φανερόνει τὸ δυσκολοεξάλειπτον καὶ στερεὸν τῆς αὐτῆς κατάρας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (3)

19: „ Γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον, ὃ πε-
„ ριβάλλεται, καὶ ὡσεὶ ζώνη, ἣν διὰ
„ παντὸς περιζώννυται.
20: „ Τοῦτο τὸ ἔργον τῶν ἐνδιαβαλλόν-
„ των με παρὰ Κυρίου, καὶ τῶν λα-
„ λούντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς
„ μου.

Ἡ κατάρα, λέγει, θέλει γένη εἰς τὸν Ἰούδαν ὡσὰν φόρεμα καὶ ζώνη διὰ νὰ τὸν περιέχῃ ὅλον; καὶ διὰ νὰ σφίγγῃ αὐτόν. ἔπειτα λέγει ὁ Δαβὶδ τὸ ἐπιφώνημα τοῦτο. αὕτη ἡ τιμωρία καὶ τὸ παιδευτικὸν ἔργον, γίνεται παρὰ Κυρίου εἰς τὸν Ἰούδαν καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες μὲ διαβάλλουν ἀδίκως. ἢ μὲ διαβάλλουν ὀνομάζοντές με ἀντίθεον. καὶ τῶν λαλούντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς μου: ἤτοι αὕτη ἡ τιμωρία γίνεται, λέγει, παρὰ Κυρίου εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἐλάλουν κατ' ἐμοῦ θανατηφόρα λόγια· „ Συμβούλιον γάρ φησιν, ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν (Ματθ. κζ. 1.) εἶπε δὲ καὶ ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ Ψαλμῷ· „ Κατ' ἐμοῦ ἐλογίζοντο κακά μοι. (4)

21: „ Καὶ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐντεῦθεν σαφῶς τὸ εὐκτικὸν μεταβέβληκεν σχῆμα, καὶ προαγορευτικῶς ἀμφότερα τέθεικεν· ὅτι καὶ τὴν κατάραν, ἣν ἠγάπησε λήψεται· καὶ τῆς εὐλογίας, ἣν λαβεῖν οὐκ ἠθέλησε στερηθήσεται. ὁ δὲ Ἡσύχιος· „ Ποίαν κατάραν φησί; τὴν τοῦ Μονογενοῦς, ἣν ἤκουσεν, ἡνίκα τὴν προδοσίαν ἐμελέτησε λέγοντος· „ Οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος (Ματθ. κϛ'. 24.)

(2) Εὐλογίαν οὐκ ἠθέλησε κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τὴν ὁποίαν εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν Ἰακώβ· „ Ὁ εὐλογῶν σε, εὐλογημένος (Γέν. κζ'. 29.) ὁ δὲ Ἡσύχιος, εὐλογίαν τὴν τῶν Ἀποστόλων λέγει, ἣν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐξεφώνησεν· „ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.

(3) Λέγοντα· „ Οὐ γὰρ μόνον ἔξωθεν, ἀλλὰ καὶ ἔνδοθεν περίκεινται οἱ Ἰουδαῖοι τὰ κακὰ καὶ ὑπὸ τούτων δίκην ὕδατος περικλύζονται. εἶτα ἐπειδὴ τὸ ὕδωρ δεύει μὲν τὸ σῶμα καὶ βρέχει, οὐκ ἔχει δὲ μόνιμον τὴν ὑγρότητα, ἐπήγαγε· „ Καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις αὐτοῦ· τὸ γὰρ ἔλαιον ἐπιπλεῖστον ἐπιμένει τῷ σώματι· ἐπενεχθήσεται, φησι, φορὰ κακῶν, τοῦ μὲν ὕδατος τὴν σφοδρότητα, τοῦ δὲ ἐλαίου μιμουμένη τὸ μόνιμον. ὁ δὲ Ἡσύχιος, ἔγκατα μὲν νοεῖ τὰς λογικὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, ὡς συνεχῶς μεταβαλλομένας, ὀστᾶ δὲ τὰς πρακτικὰς, ὡς ἰσχυράς. ἄλλος δὲ λέγει· „ Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ, ἀντὶ ποτοῦ ἀληθῶς τὴν κατάραν πίνουσιν (ὁ Ἰούδας καὶ οἱ Ἰουδαῖοι) καὶ ἀντὶ ἀλοιφῆς, ταύτῃ χρίονται· καὶ ἀντὶ ἱματίου περιβάλλονται· τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι τὴν διὰ Χριστὸν εὐλογίαν αὐτοῖς πρώτοις ἐπηγγελμένην, παντὶ δὲ τῷ κόσμῳ δεδωρημένην, παρῃτήσαντο.

(4) Οἱ δὲ λοιποὶ ἑρμηνευταὶ ἀντὶ τοῦ· „ Ἐνδιαβαλλόντων, ἀντικειμένων τεθείκασιν· αὕτη, φησιν, ἡ δίκη τῶν

λα-

21 : „ Καὶ σὺ Κύριε ποίησον μετ' ἐμοῦ , „ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου· ὅτι χρη- „ στὸν τὸ ἔλεός σου .

Σὺ Κύριε , λέγει , κάμε εἰς ἐμὲ ἔλεος δηλονότι . (ἐλλείπει γὰρ τοῦτο ἔξωθεν .) ὄχι διατὶ ἐγὼ εἶμαι ἄξιος , ἀλλὰ σὺ διὰ τὸν ἑαυτόν σου καὶ διὰ τὸ ὄνομά σου : ἤγουν ἐπειδὴ καὶ εἶσαι φιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων (1) ὡς ἄνθρωπος δὲ ἐδῶ παρακαλεῖ ὁ Κύριος τὸν πατέρα , διὰ νὰ διδάξῃ καὶ ἡμᾶς νὰ μετριοφρονοῦμεν καὶ νὰ ταπεινούμεθα ὅταν ἀδικούμεθα , καὶ ἔτζι διὰ τῆς ταπεινώσεως νὰ τραβίζωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν . εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ μ. Ψαλμῷ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ· „ Σὺ δὲ Κύριε ἐλέησόν με · ὁμοίως καὶ ἐν τῷ κα. Ψαλμῷ πολλὰ τοιαῦτα ἀνθρωποπρεπῆ καὶ ταπεινὰ ἐῤῥέθησαν ἐκ μέρους τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου .

22 : „ Ῥῦσαί με , ὅτι πτωχὸς καὶ πένης „ εἰμι ἐγὼ , καὶ ἡ καρδία μου τετά- „ ρακται ἐντός μου .

Εἴπομεν ἀνωτέρω , ποῖος εἶναι πτωχὸς καὶ ποῖος εἶναι πένης · καὶ ὅτι ἐκ προσώπου τοῦ Κυρίου λέγονται ταῦτα καθὸ ἀνθρώπου , κατὰ τὸν Θεοδώριτον . εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ κα. Ψαλμῷ · „ Ῥῦσαι ἀπὸ ῥομφαίας τὴν ψυχήν μου . καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ δὲ γέγραπται· „ Πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης· (Ἰω. ιβ. 27.) ὁμοίως γέγραπται ἐν αὐτῷ καὶ τοῦτο · „ Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται . (αὐτόθ) καὶ πάλιν· „ Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου . (Ματθ . κς . 28.)

23 : „ Ὡσεὶ σκιὰ ἐν τῷ ἐκκλῖναι αὐτὴν „ ἀντανηρέθην · ἐξετινάχθην ὡσεὶ ἀ- „ κρίδες .

Ἐγώ, λέγει, τόσον ὀγλίγωρα ἐφονεύθηκα καὶ ἐσηκώθηκα ἀπὸ τὸ μέσον , καθὼς καὶ ἡ σκιὰ κλίνει ὀγλίγωρα καὶ ἀφανίζεται , ὅταν φθάσῃ ὁ ἥλιος πρὸς δυσμὰς καὶ βασιλεύσῃ · ἡ ἀντὶ δὲ πρόθεσις ἐπὶ τοῦ ἀντανηρέθην, ἢ εἶναι περιττὴ κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης · ἢ νοεῖται , ὅτι , ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν ὁποῦ ἐγὼ ἐποίησα εἰς τοὺς Ἰουδαίους , ἐφονεύθηκα παρ' αὐτῶν · καὶ καθὼς ἡ ἀκρίδες εὐκόλως πετοῦν , καὶ τινάζονται ἀπὸ τόπον εἰς τόπον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου · ἔτζι καὶ ἐγὼ ἐξετινάχθηκα , λέγει , ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν διὰ τοῦ θανάτου . (2)

24 : „ Τὰ

λαλούντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς μου · ἄρα ϗ ῥημάτων εἰσὶν εὐθῦναι , ϗ εὐθῦναι πικρόταται . ὃ δὲ λέγει , τοιοῦτόν ἐστιν · ἐπειδὴ ἀφέντες τὸ εὐλογεῖν , ἐνδιαβάλλουσί με , ἀντίθεον ϗ παράνομον ἀποκαλοῦντες · τοῦτο γὰρ μέχρι τοῦ παρόντες Ἰουδαίων παῖδες ποιοῦσι · τούτου χάριν πάντα αὐτοῖς τὰ προειρημένα γενήσεται · ϗ τοιούτους τρυγήσουσι τοὺς καρποὺς κατὰ τὸν Θεοδώριτον , ϗ ταύτην τὴν ἀμοιβὴν , οἱ τὸ πρὸς ἐμὲ μῖσος ἀναδεξάμενοι .

(1) Κατὰ δὲ ἄλλον ἑρμηνευτήν · „ Τὸ μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἔλεος οὐ τοιοῦτον · ἔστι γὰρ ὅπου ϗ ἐπὶ βλάβῃ τούτῳ κέχρηνται , ἀλλ' ὁ Θεὸς πανταχοῦ πρὸς τὸ συμφέρον . ὁ δὲ Ἡσύχιος · „ Εἰ ϗ τὰ ταπεινὰ ἁρμόττει τῷ Χριστῷ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα , ἀλλὰ ϗ τὰ ὑψηλὰ τοῖς ταπεινοῖς συνέζευκται · προσέθηκε γὰρ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου : τουτέστιν ἕνεκεν τῆς ἐμῆς ἀξίας · ὄνομα γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός · διόπερ ϗ εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου λέγεται , ὡς ἴσος αὐτῷ τυγχάνων ϗ ἀπαράλλακτος , ϗ διὰ τοῦτο τοῦ Πατρὸς ἀναλαμβάνων τὸ ἀξίωμα . ὁμοίως ϗ ἔλεος πάλιν τοῦ Πατρὸς ἑαυτὸν καλεῖ · ἐπειδὴ διὰ τῆς αὐτοῦ παρουσίας ἠλεήθημεν .

(2) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος λέγει · „ Δίκην φησὶν ἀκρίδων ὑπὸ ἀνέμων ῥιπιζομένων , ϗ τῇδε κἀκεῖσε περιφερομένων διετέλεσα , οὐ πόλιν ἔχων , οὐ κώμην , οὐκ οἰκίαν , ἄλλοτε εἰς ἄλλην μεταβαίνων , τὰ πολλὰ δὲ ϗ εἰς ὄρη , ϗ εἰς τὴν ἔρημον τρέχων . ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος ἠθικῶς ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν λέγων · „ Ὥσπερ ἡ ἀκρὶς , ὥς φασιν , οὐ πρότερον τὴν ἐκτὸς πετάλωσιν , ϗ τὴν ἐπικειμένην αὐτῇ λεβηρίδα ἐκτινάσσεται , πρὶν ἢ τὴν ἐντὸς ἀποβάλῃ κόπρον : οὕτως οὐδέ τις τῶν ἀνθρώπων ἐκδύσασθαι δύναιτ' ἂν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον , εἰ μὴ πρότερον τὴν ἐντὸς κατὰ διάνοιαν πρὸς τὰ φθειρόμενα σχέσιν , ὥσπερ τινὰ δυσώδη κόπρον , παντελῶς ἀποβάλληται . ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει · „ Δύ-

24: „ Τὰ γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νη-
„ στείας, καὶ ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη
„ δι' ἔλαιον.

Τὰ γόνατά μου, λέγει, ἠσθένησαν ἀπὸ τὴν νηστείαν· ἐπειδὴ ὁ Δεσπότης μας Χριστὸς ἔζησε ζωὴν στενὴν μὲ δίαιταν σκληράν, ἀνάλογον καὶ ἀνεπιμέλητον· καὶ μάρτυς τούτων ἡ τεσσαρακονθήμερος νηστεία, οἱ κρίθινοι ἄρτοι, καὶ τὰ διὰ πεῖναν τριβόμενα στάχυα παρὰ τῶν Μαθητῶν του κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀγκαλὰ καὶ κατ' οἰκονομίαν μερικαῖς φοραῖς ἐμεταλάμβανε καὶ ἀπὸ τράπεζαν ἱλαρωτέραν. καὶ ἡ σάρκα μου, λέγει, ἠλλοιώθη εἰς σκληρότητα καὶ δυσμορφίαν διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐλαίου: ἤγουν διὰ τὴν ἀναλειψίαν· ἐπειδὴ καὶ οἱ παλαιοί, ὅταν ἐλούοντο, ἠλείφοντο καὶ μὲ λάδι. (1)

25: „ Κἀγὼ ἐγενήθην ὄνειδος αὐτοῖς,
„ εἴδοσάν με, ἐσάλευσαν κεφαλὰς
„ αὐτῶν.

Ἐγώ, λέγει, ἔγινα εἰς τοὺς μιαιφόνους Ἰουδαίους ὄνειδος καὶ ἐξουθένημα· ὠνείδιζον γὰρ αὐτοὶ τὸν Κύριον καὶ ἐπερίπαιζον αὐτὸν καθὼς τὰ διηγοῦνται τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια· αὐτοί, λέγει, βλέποντές με κρεμάμενον εἰς τὸν Σταυρὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Ἡσύχιον, ἐκίνουν τὰς κεφαλάς των, ὡς ὁ Εὐαγγελιστὴς λέγει· „ Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες· ὁ καταλύων τὸν ναόν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν· (Ματθ. κζ'. 39.) (2).

26: „ Βοήθησόν μοι Κύριε ὁ Θεός μου,
„ καὶ σῶσόν με κατὰ τὸ ἔλεός σου.
27: „ Καὶ γνώτωσαν, ὅτι ἡ χείρ σου αὕ-
„ τη, καὶ σὺ Κύριε ἐποίησας αὐτήν.

Καθὼς ὡς ἄνθρωπος ἔπαθεν ὁ Κύριος, ἔτζι καὶ ὡς ἄνθρωπος ἐδῶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν. τὸ δὲ κατὰ τὸ ἔλεός σου νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, μὲ τὸ ἔλεός σου, ἢ ὡς ἐλεήμων (3) ἂς γνωρίσουν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι Κύ-

νεται ἢ περὶ πάντων τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ λέγεσθαι τὸ ἐξετινάχθην ὡσεὶ ἀκρίδες· ἐπείπερ διωκόμενοι ἢ ἐκτινασσόμενοι πρὸς τῶν κακοῦν ἐθελόντων, οὐ ταπεινοῦνται· ἀλλ' ἱπτάμενοι μετάρσιοι φέρονται. ἢ πάντες οὖν οἱ Μάρτυρες ἐκτιναχθέντες ὡσεὶ ἀκρίδες, ἐάσαντες τὰ κάτω διώκουσι τὰ βραβεῖα τῆς ἄνω κλήσεως.

(1) Ὅθεν ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν· „ Ἡ σάρξ μου ἠλλοιώθη ἀπὸ ἀναλειψίας. ὁ δὲ θεοφόρος Μάξιμος τροπολογικῶς ἑρμηνεύει τοῦτο· „ Ὁ πάσης ἀπεχόμενος κακίας, καὶ νηστεύων τῶν δι' ἑκάστης αἰσθήσεως πρὸς τὴν ψυχὴν εἰσαγομένων αἰσθητῶν εἰδώλων, ἀσθενῆ καθίστησι τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας τὰ γόνατα· λέγω δὴ τὰς ὑπερειστικὰς ἕξεις τῶν παθῶν, μηκέτι δυναμένας ταῖς τῶν φαύλων ἐνεργείαις εὐκινήτως διάλλεσθαι· καὶ τὰς ἀπρεπεῖς καὶ φθοροποιοὺς ἀποτελεῖν κακίας. σὰρξ δέ ἐστιν ἐνταῦθα, ἡ ἐπιθυμητικὴ δύναμις· ἔλαιον δὲ φαῦλον, ἡ ταύτην πιαίνουσα λειότης τῶν ἡδονῶν. ὁ τοίνυν περικόψας τὰς πρὸς ἡδονὴν ἀφορμάς, ἀλλοιοῖ τὴν σάρκα: ἤγουν τὴν ἐπιθυμητικὴν δύναμιν πρὸς Θεὸν μεταφέρει. ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Εἰ κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ὥς φησιν Ἰωάννης, κάθηται ὁ Χριστός, οὐδὲν θαυμαστόν, καὶ ὑπὸ νηστείας αὐτοῦ ἀσθενῆσαι τὰ γόνατα· εἰς βεβαίωσιν γὰρ τῆς σαρκός, ἣν ἀνέλαβεν, ὑπέμεινε χωρὶς ἁμαρτίας τὰ ἀνθρώπινα. Σημείωσαι, ὅτι καὶ ὁ Προφήτης Δανιὴλ ἠλείφετο μὲ ἔλαιον κατὰ τὴν τῶν παλαιῶν συνήθειαν· ὅθεν ὅταν ἐνήστευε καὶ ἐπροσηύχετο διὰ τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ, οὔτε ἀλείφετο· καθὼς λέγει μόνος· „ Καὶ ἄλειμμα οὐκ ἠλειψάμην (Δαν. ι'. 3.)

(2) Τροπολογικῶς δὲ ἑρμηνεύει τοῦτο ὁ θεῖος Μάξιμος· „ Ὁ φυγὼν τὴν τῶν Δαιμόνων κακίαν, ταῖς τῶν προλαβόντων ἁμαρτημάτων μνήμαις ὑπ' αὐτῶν ὀνειδίζεται, εἰς ἀπόγνωσιν φέρειν ἐπιχειρούντων, ὡς οὐκ οὔσης αὐτῷ διὰ τῆς ἐν χερσὶ μετανοίας ἀφέσεως. ὄνειδος δὲ τοῖς Δαίμοσι, καὶ ὁ ταῖς ἀρεταῖς τὰ ἤθη τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τὰ κινήματα θεοφιλῶς ποιμαίνων· βδέλυγμα γάρ φησι τοῖς Αἰγυπτίοις, πᾶς ποιμὴν προβάτων. κεφαλαὶ δέ εἰσι τῶν πονηρῶν Δαιμόνων αἱ ἀρχαὶ τῶν παθῶν, ἃς κινοῦσι, δι' αὐτῶν πρὸς ἑαυτοὺς ἀνθέλκειν ἐπιθυμοῦντες τὸν προκόπτοντα.

(3) Τροπολογικῶς δὲ ἑρμηνεύει τοῦτο ὁ θεῖος Μάξιμος· „ Κύριος μὲν ὁ Θεὸς λέγεται τῶν τὴν πρακτικὴν μετιόν-

Κύριε, ὅτι βοήθειά σου εἶναι αὕτη ἡ βοήθεια: ἤγουν ἐδική σου εἶναι ἡ βοήθεια αὕτη καὶ ἀντίληψις, τὴν ὁποίαν ἔδειξες εἰς ἐμένα, βοηθήσας με ὡς ἀγαπητόν σου Υἱόν, καὶ μὴ παραβλέψας με ὡς ἀντίθεον, καθὼς αὐτοί με ψευδῶς ὀνομάζουσιν. (1) „

28 : „ Καταράσονται αὐτοί, καὶ σὺ εὐλο-
„ γήσεις · οἱ ἐπανιστάμενοί μοι αἰ-
„ σχυνθήτωσαν, ὁ δὲ δοῦλός σου εὐ-
„ φρανθήσεται ·

Ἔλεγον γὰρ οἱ Θεομάχοι Ἰουδαῖοι· „ Μή τις τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν; ἢ ἐκ τῶν φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νό-

μου, ἐπικατάρατοί εἰσι · (Ἰω. 48.) κατάρα δὲ νοεῖται καὶ ἡ βλασφημία. (2) θέλουν δὲ αἰσχυνθοῦν ἐκεῖνοι, ὁποῦ σηκόνονται κατεπάνω μου, ἢ ὅταν ἐγὼ ἀναστηθῶ ἐκ τοῦ τάφου, ἢ ὅταν ἔλθω ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ · ἐγὼ δὲ θέλω εὐφρανθῶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ ἐσώθησαν μὲ τὸ μέσον τῆς οἰκονομίας μου.

29 : „ Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές
„ με ἐντροπήν, καὶ περιβαλέσθωσαν
„ ὡς διπλοΐδα αἰσχύνην αὐτῶν.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει, ὁποῦ με διαβάλλουν ὡς ἀντίθεον, θέλουν ἐνδυθοῦν ἐντροπὴν κοντὰ εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, διασκορπιζόμενοι καὶ δουλεύοντες εἰς αὐ-

---

τιόντων ἀρετήν, ὡς ἔτι τῆς τῶν ἐπιτασσομένων τάξεως ὄντων. Θεὸς δέ, τῶν τὴν γνωστικὴν ἀσκουμένων φιλοσοφίαν, ὡς τῆς ἐπιστημονικῆς τῶν ὄντων γενομένων κατανοήσεως. ὁ τοίνυν ἐπιστημένος τῆς φυσικῆς ἀσθενείας, κἂν πρακτικὸς ᾖ κατ' ἀρετήν, ἀλλ' εὔχεται συνάρασθαι αὐτῷ τὸν Θεόν. ἔλεος δὲ τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς ἢ τοῦ Μονογενοῦς ἐστι περὶ τὸν ἄνθρωπον διὰ σαρκὸς εὐσπλαγχνία · ἥτις ἑαυτὴν λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν δοῦναι παρασκευάσασα, δωρεάν, μηδὲν προεισενέγκασαν τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν διέσωσε. κατὰ τοῦτο γοῦν τὸ μυστήριον εὔχεται σωθῆναι ὁ διαγινώς, ἄνευ τοῦ κυρίως ἱλασμοῦ, μὴ δύνασθαι τυχεῖν σωτηρίας. ὁ δὲ Ἡσύχιός φησιν · „ Ἑαυτοῦ βοήθειαν ϗ σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν τίθεται, ὡς μεσίτης ἡμῶν ϗ ἀρχιερεὺς πρὸς τὸν Πατέρα γενόμενος · διόπερ φησὶν ἑαυτοῦ Κύριον ϗ Θεὸν τὸν Πατέρα, ὃ τοῖς προσώποις ἁρμόττει τοῖς ἡμετέροις · τοῦτο γὰρ μεσίτου ϗ ἀρχιερέως οἰκεῖον, ἀναλαμβάνειν τούτων, ὑπὲρ ὧν ἱερουργεῖ ϗ μεσιτεύει, τὰ πρόσωπα.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος τροπολογικῶς ἑρμηνεύει τοῦτο · „ Χεῖρα, οἶμαι, Θεοῦ τὴν θείαν λέγει δυναστείαν, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐν τῷ δικαίῳ, ῥυσάμενος αὐτὸν τῆς κακίας, ϗ σώσας αὐτὸν διὰ τῶν ἀρετῶν · ἥν τινα χεῖρα βούλεται γνόντας τοὺς ἀκαθάρτους Δαίμονας ὁ δίκαιος, ἐνδοῦναι τῶν πρὸς αὐτὸν προτέρων ὀνειδισμῶν, μαθόντας τὴν ἐν τῷ ἐλέει τοῦ Θεοῦ γενομένην αὐτῷ λύτρωσίν τε ϗ σωτηρίαν. ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι · „ Χεῖρα ἐνταῦθα τὴν πρᾶξιν φησίν, ἣν εἰργάσατο ἀναστήσας ἑαυτὸν ἐκ νεκρῶν. ϗ ὁ Ἡσύχιος χεῖρα λέγει τὴν οἰκονομίαν τοῦ Σταυροῦ ϗ τῆς ἀναστάσεως · ἐπειδὴ γὰρ τὰ μεγάλα θαύματα δάκτυλον προσαγορεύει, ἀναγκαίως πρὸς σύγκρισιν τῶν εἰρημένων, ὡς μέγιστον τὸ θαῦμα τοῦ Σταυροῦ ϗ τῆς ἀναστάσεως, χεῖρα αὐτὸ καλεῖ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει · „ Μέχρι ϗ τῆς σήμερον διέμειναν Ἰουδαῖοι ταῖς κατὰ τοῦ Σωτῆρος τοῦ μακροθύμου χρώμενοι βλασφημίαις · ἀλλ' ἐκείνων βλασφημούντων περιφανέστερον ὁσημέραι τὸ κήρυγμα γίνεται, ϗ τὰ τῆς εὐλογίας εἰς πάντα χεῖται τὰ Ἔθνη. ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος τροπολογικῶς αὐτὸ ἑρμηνεύει · „ Οἱ πονηροὶ Δαίμονες ἀεὶ καταρῶνται τοῖς δικαίοις, πρὸς ὀνειδισμοὺς τὰ πρὶν ἁμαρτήματα προφέροντες · ἢ πρὸς ἐρεθισμὸν ἕτερα χείρονα ὑποβάλλοντες. εὐλογεῖ δὲ ὁ Θεός, ἢ διὰ τῶν οὐσῶν ἀρετῶν τὸν καταπονούμενον παραμυθούμενος νοῦν · ἢ τρόπους ἑτέρων ἀρετῶν ὑψηλοτέρων διδούς, ϗ τὴν πρὸς ἐνέργειαν αὐτῶν χαριζόμενος δύναμιν · ἢ λόγον σοφίας καὶ γνώσεως μυστικωτέρας δωρούμενος ϗ νικῶν τὴν τῶν προτέρων ἀπόγνωσιν, ϗ τὴν τῶν δευτέρων ἐπίδοσιν. Καὶ πάλιν λέγει · „ Ἐπανίστανται μὲν κατὰ παντὸς δικαίου οἱ Δαίμονες, πρῶτον διὰ τῶν κατὰ προαίρεσιν ἑκουσίων ἐρεθισμῶν πολεμοῦντες, ϗ πρὸς τὰς ἀκαθάρτους ἡδονὰς ὑποσύροντες · ὅταν δὲ ταύτης ἀποτύχωσι τῆς πείρας, τὴν πειραστικὴν τῶν ἀκουσίων ϗ παρὰ προαίρεσιν πειρασμῶν ὀδύνην ἐπανατείνονται · μεθ' ἣν εὐφραίνεται δικαίως ὁ ἅγιος ὡς ἡδονῆς τε ϗ ὀδύνης γενναίως δι' ἐγκρατείας τε ϗ ὑπομονῆς κρατήσας, ϗ σῶαν δι' ἀμφοτέρων δοκιμασθεῖσαν διατηρήσας τῷ Δεσπότῃ τὴν ἀρετήν. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος · „ Ἐντεῦθεν φιλοσοφίαν τινὰ διδάσκει τὸν ἀκροατήν, ὅτι κἂν μυρίαις βάλωσι ταῖς ἀραῖς, εὐλογοῦντος τοῦ Θεοῦ, οὐδέν ἐστι βλάβος ἀπ' ἐκείνων · ἀλλ' εἰς αὐτὸν τραπήσε-

αὐτὰ, καὶ παρὰ πάντων ἀτιμαζόμενοι · οἱ αὐτοὶ δὲ θέλουν ἐνδυθοῦν τὴν καταισχύνην, ὡσὰν διπλοΐδα · διπλοῒς δὲ εἶναι τὸ διπλοῦν φόρεμα. (1)

30 : „ Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ σφόδρα
„ ἐν τῷ στόματί μου, καὶ ἐν μέσῳ πολ-
„ λῶν αἰνέσω αὐτόν.

Ἐγὼ, λέγει, καθὸ ἄνθρωπος, θέλω εὐχαριστήσω τὸν Θεὸν, ὡς Σωτῆρα καὶ ῥύστην μου · καὶ εἰς τὸ μέσον τῶν πολλῶν θέλω τὸν ὑμνολογήσω. καὶ ἀληθῶς ὁ Χριστὸς καθὸ ἄνθρωπος εὐχαριστεῖ καὶ ὑμνολογεῖ τὸν Θεὸν εἰς τὸ μέσον πολλῶν ἀνθρώπων, ὅταν ἐπ' Ἐκκλησίας ἀναγινώσκεται τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, μὲ τὸ ὁποῖον δοξάζει τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα. (2)

31 : „ Ὅτι παρέστη ἐκ δεξιῶν πένητος,
„ τοῦ σῶσαι ἐκ τῶν καταδιωκόντων
„ τὴν ψυχήν μου.

Ο' Θεὸς, λέγει, παρεστάθη εἰς τὰ δεξιὰ μέρη ἐμοῦ τοῦ πένητος : ἤτοι ἐβοήθησέ μοι · εἰς τὰ δεξιὰ γὰρ μέρη τοῦ ἀνθρώπου παρασέκονται ἐκεῖνοι, ὁποῦ συμβοηθοῦν αὐτόν. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ὁ Θεὸς παρέστη ἀπὸ τὰς δεξιάς μου πράξεις, καὶ ὑπὸ τῶν ἀρετῶν μου ἑλκύσθη διὰ νὰ μοὶ βοηθήσῃ. καὶ ἔσωσέ με ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου Ἰουδαίους ἀναστήσας με ἐκ νεκρῶν. (3)

ΨΑΛ-

σεται τὰ τῆς αἰσχύνης ϗ τὰ τῶν ὀνειδῶν. δοῦλος δὲ ἐδῶ ὀνομάζεται ὁ Κύριος κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καθὰ ϗ ὁ Παῦλος εἶπεν · „ Ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ϗ διὰ Ἡσαΐου βοᾷ · „ Ὁ πλάσας με ἐκ κοιλίας δοῦλον ἑαυτῷ (Ἡσ. μθ'. 5.) ϗ δι' ἑαυτοῦ φησιν · „ Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι. ὁ δοῦλος τοίνυν τῆς ληφθείσης φύσεως ἐςιν ὄνομα · οὐκ ἐπειδὴ δουλεύει ἐκείνη · πῶς γὰρ ἡ συνημμένη τῷ Θεῷ λόγῳ ϗ τῶν ἁπάντων δεξαμένη τὴν δεσποτείαν ; ἀλλ' ἵνα δειχθῇ τῆς φύσεως αὐτῆς τὸ ἴδιον. οὐκ ἀξιώματος τοίνυν ἐνταῦθα τὸ δοῦλος, ἀλλὰ φύσεως δηλωτικόν. ὁ δὲ Ἡσύχιος, κατάραν, φησιν, ἐνταῦθα τὸν Σταυρὸν καλεῖ · ἐπειδὴ ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένον ἦν · „ Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου. (Δευτ. κα'. 23.) διόπερ αὐτὸν οὐκ ἄλλως ἀναιρεθῆναι, ἀλλὰ διὰ τοῦ Σταυροῦ ἐζήτησαν, ὑβρίσαι τῇ κατάρᾳ τῇ γεγραμμένῃ ἐν τῷ νόμῳ τοῦτον βουλόμενοι · ἀλλ' ὅμως ὁ Πατὴρ αὐτὸν εἰς εὐλογίαν μετέβαλεν.

(1) Ὁ δὲ Χρυσοστόμος λέγει · „ Ὅρα πῶς ἄξιοι μὴ κολάσει παραδοθῆναι αὐτοὺς, ἀλλ' αἰσχύνῃ, ἀλλ' ἐντροπῇ, ὥστε διδασκαλίαν αὐτοῖς γενέσθαι διορθώσεως, ϗ ὑπόθεσιν τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολῆς. λέγει δὲ τροπολογικῶς ὁ θεῖος Μάξιμος · „ Εὔχεται ὁ δίκαιος ἀεὶ λυπεῖσθαι τοὺς Δαίμονας, ϗ τῶν καταθυμίων ἀποτυγχάνοντας, ϗ τὴν ἐξ ἀλλήλων αἰσχύνην ἐπὶ τῇ ἥττῃ μὴ φέροντας. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον · „ Διπλῆ ἐςιν ἡ περιβολὴ τοῦ ἐκτὸς ἱματίου (ἤτοι τὸ ἐπανωφόριον) ϗ ἐντροπὴ μέν ἐςι, λύπη κατὰ νοῦν ἐξ ἀποτυχίας τινὸς καταθυμίου συνιςαμένη · αἰσχύνη δὲ, λύπη ἐπ' αἰσχρῷ ἐκφανῶς πεπραγμένῳ. Ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος · „ Αἰσχυνθήτωσαν, φησιν, οἱ Ἰουδαῖοι τὸν παρ' αὐτῶν ςαυρωθέντα παρὰ πάντων ὁρῶντες προσκυνούμενον · αὐτὸς δὲ ὁ ςαυρωθεὶς ϗ ἀναςὰς οὐ τοσοῦτον διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων αἰσχύνην, ὅσον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς οἰκουμένης εὐφραίνεται · ἐντροπὴν δὲ ἐνδύονται, ὅτι τὸν ἐξ αὐτῶν ὄντα κατὰ σάρκα, ϗ σῶσαι αὐτοὺς ἐλθόντα ἐςαύρωσαν · αἰσχύνην δὲ ὡς διπλοΐδα περιβάλλονται · ἐπὶ γὰρ τῷ τολμήματι τοῦ Σταυροῦ, ὅπερ ἱμάτιον κέκληται, ἀρνοῦνται τὸν διὰ τῆς οἰκείας ἐγέρσεως τὴν οἰκουμένην ἐγείραντα · ταῦτα δὲ αὐτοῖς ὡς αἰσχύνη διπλῆ εἰκότως περιβόλαιον ϗ διπλοῒς γίνεται.

(2) Κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον · „ Σφόδρα ἐξομολογεῖται τῷ Κυρίῳ ἐν τῷ ςόματι αὐτοῦ, ὁ ἐξ ὅλης ψυχῆς ϗ δυνάμεως ὑπὲρ τῆς ἐγγινομένης αὐτῷ τελείας καθάρσεως, τὴν λογικὴν τῷ Θεῷ προσάγων ἔντευξιν, ϗ ἀντιδιδοὺς τῆς εὐεργεσίας τὴν εὐχαριςίαν · ἐξομολόγησις γάρ ἐςιν ἡ δι' εὐχαριςίας τῶν ἐκ Θεοῦ τῷ δικαίῳ προσγενομένων ἀγαθῶν ἐξηγορία · ςόμα δὲ, ἡ ἐκφανὴς ἐνέργεια τῆς λογικῆς δυνάμεως · αἶνος δέ ἐςι λόγος ἔμπρακτος δι' ἐπαίνων, ἐνδεικτικὸς τῶν προσόντων τινὶ παρὰ τοὺς ἄλλους ἐξαιρέτων ἀγαθῶν. αἰνεῖ τοίνυν ὁ δίκαιος πράξει τε ϗ λόγῳ κατὰ δύναμιν, τὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ Θεοῦ τοῖς πολλοῖς φανερὰν ποιούμενος δυναςείαν · οὐ γὰρ πάντων ἡ γνῶσις, ἀλλὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ καθαιρομένων. ὁ δὲ Ἡσύχιος ςόμα Χριςοῦ ἐννοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν, ἧς ϗ κεφαλὴ ἐςιν, ὅτι δι' αὐτῆς ἐξομολογεῖσθαι ἐπαγγέλλεται τῷ Πατρί.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος · „ Ἀχώριςον ἡ θεία φύσις ποιησαμένη τὴν ἕνωσιν, παθῶν μὲν τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει

ΨΑΛΜΟΣ ΡΘ'. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΘ

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἴπομεν πολλαῖς φοραῖς διὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην. ὁ Ψαλμὸς δὲ οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριστόν. (1)

1: „ Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου.

Ὁ Θεὸς, λέγει, καὶ Πατὴρ εἶπε πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Υἱόν του, ὕστερα ἀφ' οὗ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς. εἰδὲ καὶ εἶναι γεγραμμένον· „ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν Κύριος, εἷς ἐστι (Δευ. ς. 4) δὲν ἐῤῥέθη τοῦτο πρὸς ἀθέτησιν τοῦ μονογενοῦς, ἄπαγε! ἀλ-

---

ὃν καὶ πένητα ὀνομάζει· συνεχώρει δὲ πάσχειν, τῶν ἀνθρώπων πραγματευόμενος τὴν σωτηρίαν· ῥάδιον γὰρ ἦν αὐτῷ ἀθάνατον εὐθὺς, ἣν ἀνέλαβεν ἀπεργάσασθαι φύσιν· ἐπειδὴ δὲ σωτήριον τοῦ κόσμου τὸ πάθος, συνεχώρησε γενέσθαι αὐτό· καὶ μετὰ τὸ πάθος τῆς ἀθανασίας καὶ ἀφθαρσίας μετέδωκεν. ὁ δὲ θεοφόρος Μάξιμος, τροπολογικῶς ἑρμηνεύει τοῦτο· „ Δεξιὰ δικαίου ἐστὶ τὸ πνευματικὸν φρόνημα· ἐφ' οὗ παρίσταται σώζων ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν διωκόντων διὰ τῆς ἀριστερᾶς: τουτέστι τοῦ χοϊκοῦ φρονήματος. πένης δέ ἐστιν ὁ τὴν πρέπουσαν τῇ ἐκ μὴ ὄντων φύσει ταπεινοφροσύνην ἀεὶ κατὰ διάνοιαν φέρων· καὶ μηδὲν ἴδιον ἔχειν ἄνευ Θεοῦ πρὸς ἀρετῆς γινώσκων ἐνέργειαν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Ὥσπερ γὰρ ὁ Υἱὸς οὐ μόνον ἐκ δεξιῶν κάθηται τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ δεξιῶν ἵσταται· ἰδοὺ γάρ φησι, θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ Θεοῦ (Πράξ. ζ'. 56.) οὕτω καὶ ὁ Πατὴρ ἐκ δεξιῶν ἵστασθαι λέγεται τοῦ Υἱοῦ, ἵνα μίαν ἡμεῖς ἀξίαν τοῦ Υἱοῦ καὶ Πατρὸς μάθωμεν.

(1) Σημειοῖ δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι καὶ ὁ Κύριος εἰς τὸν ἑαυτόν του ἀνέφερε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐν Εὐαγγελίοις, ἐρωτήσας τοὺς Φαρισαίους καὶ εἰπών· „ Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνος Υἱός ἐστι; λέγουσιν αὐτῷ, τοῦ Δαβίδ· λέγει αὐτοῖς· πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν Πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ; λέγων· „ Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς Υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον· (Ματθ. κβ'. 42.) οἱ μὲν γὰρ Φαρισαῖοι ὡμολόγουν τὸν Χριστὸν Υἱὸν εἶναι τοῦ Δαβίδ· ὅτι δὲ Κύριος ἦν τοῦ Δαβὶδ (κατὰ τὴν θεότητα δηλαδὴ) ἠγνόουν παντάπασι. τὸ λεῖπον τοίνυν προστίθησιν ὁ Κύριος, οὐ τὸ ὁμολογούμενον ἀναιρῶν, ἀλλὰ διδάσκων, ὡς ὁ αὐτὸς καὶ Υἱὸς Δαβίδ ἐστι τὸ κατὰ σάρκα, καὶ Κύριος αὐτοῦ, ὡς Θεὸς καὶ Δημιουργός· ὅθεν ἐῤῥέτωσαν οἱ Ἰουδαῖοι οἱ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰς τὸν Ἀβραὰμ ἀναφέροντες ἐκ προσώπου τοῦ δούλου· καὶ οἱ Ἀρειανοὶ καὶ Εὐνομιανοὶ οἱ εἰς τὸν Θεὸν λόγον ἀναφέροντες τὸν Ψαλμὸν πρὸ τοῦ σαρκωθῆναι· καὶ οἱ Παυλιανισταὶ καὶ Σαβελλιανοὶ καὶ Φωτεινιανοὶ, οἱ ὡς εἰς ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν τοῦτον ἀναφέροντες· τί γὰρ ἐροῦσι πρὸς τό· „ Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε; ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον αὐτοῦ προφητεύει.

ἀλλὰ πρὸς ἀντιδιαστολὴν καὶ χωρισμὸν τῶν οὐκ ὄντων Θεῶν. Θεοπρεπῶς δὲ πρέπει νὰ νοοῦμεν ὅτι εἶπεν ὁ Κύριος καὶ Πατὴρ πρὸς τὸν Υἱὸν, καὶ οὐχὶ ἀνθρωποπρεπῶς: ἤγουν ὡς εἰς Θεὸν, καὶ ὄχι ὡς εἰς ἄνθρωπον. τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἐμφράττει τὰ σόματα τῶν Ἰουδαίων· διατὶ ποῖοι εἶναι οἱ δύω Κύριοι τοῦ Δαβὶδ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους, ὁ ἕνας ἐγεννήθη ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου, καὶ μὲ τὴν Ἱερωσύνην ἐτιμήθη κατα τὴν τάξιν Μελχισεδέκ; δὲν ἠξεύρουν ὅλως, οὔτε ἔχουν τί νὰ εἰποῦν· (1) πρόδηλον γὰρ, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριςὸς, ὅστις εἶναι καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

„ Κάθου ἐκ δεξιῶν μου.

Καθὼς διὰ τοῦ Κύριος καὶ Κύριος δείχνεται ἡ ἰσοτιμία, ὁποῦ ἔχει ὁ Πατὴρ μὲ τὸν Υἱὸν, καὶ ἀντιςρόφως ὁ Υἱὸς μὲ τὸν Πατέρα: Ἔτζι καὶ διὰ τῆς ἐκδεξιῶν καθέδρας ἐπὶ βασιλικοῦ θρόνου, ἡ αὐτὴ ἰσοτιμία τούτων παρομοίως δείχνεται· διατὶ ἐκείνων, ὁποῦ εἶναι ἡ καθέδρα κοινὴ, τούτων εἶναι καὶ ἡ βασιλεία κοινή· ὅθεν ἂς ἐπισομισθοῦν ὁ Ἄρειος καὶ ὁ Εὐνόμιος, οἱ φλυαροῦντες, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἄνισος μὲ τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ μὲ τὸ νὰ ἦναι ἀσώματος καὶ ἀπερίγραπτος, δὲν ἔχει δεξιὰ ἢ ἀριςερά· τῶν σωμάτων γὰρ ταῦτα εἶναι ἴδια· λοιπὸν τὸ καθῆσθαι ἐδῶ, δηλοῖ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἀπόλαυσιν τῆς θείας Βασιλείας· τὸ δὲ ἐκδεξιῶν φανερόνει τὴν γνησιότητα τοῦ Υἱοῦ καὶ οἰκείωσιν καὶ ὁμοτιμίαν. (2)

„ Ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑπο-
„ πόδιον τῶν ποδῶν σου.

Ἡ.

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰ Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς ϗ εὐσεβὴς βασιλεὺς ὁ ϗ προφητικῆς χάριτος ἠξιωμένος Κύριον ἑαυτοῦ καλεῖ τὸν Δεσπότην Χριςὸν, οὐκ ἄρα μόνον ἄνθρωπος κατὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἄνοιαν· ἀλλὰ ϗ Θεὸς, ὡς τοῦ Δαβὶδ Δημιουργός τε ϗ Κύριος· ϗ τὸ κοινὸν δὲ τῶν ὀνομάτων τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας δηλοῖ· Κύριος γὰρ Κυρίῳ λέγει, ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ αὐτοῦ, ϗ οὐ Κύριος κτίσματι· οὐδὲ Κύριος ποιήματι. ἕτεροι δὲ τὸν μὲν λέγοντα φασὶ τὸν Θεὸν, τὸν δὲ ἀκούοντα τὸν Ζοροβάβελ· τί οὖν ὁ Ζοροβάβελ; Κύριος τοῦ Δαβίδ; ϗ πῶς ἂν ἔχοι λόγον; ὃς ϗ αὐτὸς ἀντὶ μεγάλης τιμῆς Δαβὶδ κέκληται; ποῦ δὲ ἱερωσύνην ἔσχε; ϗ ταύτην ξένην τινὰ ϗ παράδοξον; περὶ Χριςοῦ τοίνυν εἴρηται τὸ, εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου. ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ δὲ γέγραπται· „ Εἶπεν ὁ Ἰεχωβὰ τῷ Ἰεχωβά· ὅπερ παραςατικόν ἐςι τῆς ὁμοουσιότητος τοῦ Πατρὸς ϗ τοῦ Υἱοῦ· καθότι οὐδὲν κτίσμα Ἰεχωβὰ ὀνομάζεται· μόνῳ γὰρ τῷ Θεῷ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποδίδοται ϗ μόνῃ τῇ θείᾳ ϗ ἀκτίςῳ φύσει, ϗ οὐδεμιᾷ ἄλλῃ φύσει κτιςῇ.

(2) Λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Εἰ γὰρ ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ οὖν ἡμεῖς πεπιςεύκαμεν, ἀξιώματός ἐςιν ὄνομα, ἡ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ἀφωρισμένη τῷ Κυρίῳ καθέδρα, τίποτε ἕτερον ϗ οὐχὶ τὸ ὁμότιμον τῆς ἀξίας ἀποσημαίνει; ϗ τὸ δεξιὸν τὴν πρὸς τὸν ἴσον σχέσιν δηλοῖ, οὐ σωματικῶς τοῦ δεξιοῦ λαμβανομένου· οὕτω γὰρ ἄντε ϗ σκαιὸν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ εἴη· ἀλλ' ἐκ τῶν τιμίων τῆς προεδρίας ὀνομάτων τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς περὶ τὸν Υἱὸν τιμῆς παριςῶντος τοῦ λόγου; ὥσπερ οὖν οὐ μείζονα αὐτὸν τοῦ Πατρὸς αἱροῦμεν, ἐπειδὴ τὴν ἐκ δεξιῶν ἔχει καθέδραν τὴν ἐντιμοτάτην· οὕτω μηδὲ σὺ ἐλάττω λέγε ϗ καταδεέςερον, ἀλλ' ἰσότομον ϗ ἴσον· τοῦτο γὰρ ἡ κοινωνία τῆς καθέδρας δηλοῖ. ϗ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· „ Ἡ δεξιὰ δὲ χώρα δηλοῖ τὸ τῆς ἀξίας ὁμότιμον. ϗ ὁ Σεβῆρος· „ Τὸ ἰσότιμον τοῦ Υἱοῦ ϗ Πατρὸς διὰ τῶν δεξιῶν νοοῦμεν· ἐπὶ γὰρ τῆς ἀσωμάτου οὐσίας οὐ δυνατὸν νοῆσαι δεξιὸν ἢ ἀριςερόν. τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Καὶ ὅτι οὐκ αὐτὸς ἑαυτῷ ὁ Υἱὸς ἁρπάζει βασιλείας ἢ θεότητος ἀξίαν (διό φησιν ὁ Παῦλος· οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ) ἀλλ' εὐδοκοῦντος τοῦ Πατρὸς ϗ χαίροντος τῇ τοῦ Υἱοῦ ἀξίᾳ, τὴν βασιλείαν τὴν ὁμότιμον πρὸς τὸν Πατέρα κέκτηται. ὁ μὲν οὖν θρόνος κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ ἀξίαν κατασημαίνει· ἡ δὲ κάθισις, τὸ βέβαιον ϗ ἑδραῖον ϗ ἀσάλευτον τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ διαμονῆς· τὸ δὲ ἐκ δεξιῶν, τὸ τῶν ἀγαθῶν εἶναι ϗ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς δωρημάτων κοινωνόν. ἔφη δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Μέγα μὲν οὖν τὸ ἐκ δεξιῶν καθῆσθαι· ϗ οὐ μόνον ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, ἀλλὰ ϗ ὑπὲρ ἅπασαν τὴν κτίσιν· πλὴν ἀνθρωπίνως ϗ αὐτὸ εἴρηται· ὡς γὰρ Θεὸς ὁ Υἱὸς αἰώνιον ἔχει τὸν θρόνον· ὁ θρόνος σου γὰρ, φησιν, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· οὐ γὰρ μετὰ τὸν Σταυρὸν ϗ τὸ πάθος ταύτης ὡς Θεὸς τῆς τιμῆς ἠξιώθη· ἀλλ' ἔλαβεν ὡς ἄνθρωπος, ὅπερ εἶχεν ὡς Θεός· ὡς ἄνθρωπος τοίνυν ἀκούει· κάθου ἐκ δεξιῶν μου· ὡς γὰρ Θεὸς αἰώνιον ἔχει τὸ κράτος. ἔφη δὲ ϗ ἀλλαχοῦ ὁ θεῖος Βασίλειος· „ Τί οὖν ὁ ἐκ δεξιῶν καθήμενος; ὑ-

Ἐχθροὺς ἐδῶ ἐννοεῖ κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον, τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Αἱρετικούς, καὶ τοὺς Δαίμονας. τὸ δὲ ἕως, δὲν διαχωρίζεται πάντοτε ἀπὸ τὸν μέλλοντα χρόνον· ἀλλὰ πολλαῖς φοραῖς, δηλοῖ μὲν τὸ, ἕως τινὸς χρόνου, τὸ δὲ ἐπίλοιπον τοῦ χρόνου δὲν ἀπαρνεῖται, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ συμπαραλαμβάνει· καθὼς εἶναι τώρα ἐδῶ. περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ περὶ Υἱοῦ ἐφιλοσόφησε· καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ Εὐαγγελικὸν ῥητὸν τοῦ Ματθαίου τό· „ Ἕως οὗ ἔτεκε τὸ Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, (Ματθ. α΄. 25.) ἀκολουθήσαντες εἰς τοὺς Πατέρας ἑρμηνεύσαμεν· (1) διατί, ἂν ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ ἦτον περιωρισμένη μέχρι τινὸς καιροῦ, καὶ δὲν ἦτον παντοτινὴ, πῶς ἤθελε φυλαχθῆ τὸ τοῦ Δανιὴλ ἐκεῖνο· „ Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος; (Δαν. ζ. 33.) Καὶ πάλιν· „ Ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν, ἥτις εἰς τοὺς αἰῶνας οὐ διαφθαρήσεται; (Δαν β΄. 44.) ἢ πῶς θέλει γένῃ ἀληθινὸν ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὁ Γαβριὴλ πρὸς τὴν Παρθένον· „ Καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσαι τέλος; (Λουκ. α΄. 33.) εἰ δὲ καὶ ἀκούεις ὦ ἀναγνῶστα, ἐδῶ μὲν ὅτι ὁ Πατὴρ βάλλει τοὺς ἐχθροὺς ὑποπόδιον εἰς τὸν Υἱόν του, παρὰ δὲ τῷ Παύλῳ, ὅτι ὁ Υἱὸς τοὺς βάλλει ὑποπόδιόν του· „ Δεῖ γάρ φησιν, αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ (Α΄. Κορ. ιε΄. 25.) ἄν, λέγω, τοῦτο ἀκούῃς, μὴ ταραχθῇς· ἐπειδὴ κοινὴ εἶναι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμις τῶν δύω, Πατρὸς καὶ Υἱοῦ· καὶ κοινὰ εἶναι πρὸς τοὺς δύω τὰ κατορθώματα· διατὶ ὅλοι θέλουν ὑποταχθοῦν εἰς τὸν Υἱόν, ἄλλοι μὲν, θεληματικῶς ἄλλοι δὲ [illegible]ικῶς, ὅταν ἰδοῦν αὐτὸν νὰ καταβαίνῃ ἀπὸ τοὺς οὐρανούς, κατὰ τὴν δευτέραν του παρουσίαν περὶ τοῦ ὁποίου καθαρώτερα ἐδίδαξεν ὁ Παῦλος εἰπών· „ Ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· (Φιλ. β΄. 10.) ὑποπόδιον δὲ θέλει νὰ εἴπῃ, ὑποτεταγμένους· ἤγουν ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποτεταγμένους ὑπὸ τοὺς πόδας σου. (2)

2. „ Ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοι „ Κύριος ἐκ Σιών.

Ἡ ῥάβδος, ποτὲ μὲν λαμβάνεται εἰς σημεῖον παιδεύσεως· ὡς τό· „ Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πρᾳότητος; (Α΄. Κορ. δ΄. 24.) ποτὲ δὲ εἰς σημεῖον ποιμαντικῆς, ὡς τό· „ Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ (Ψαλ. β΄. 9.) ποτὲ δὲ εἰς σημεῖον βασιλείας, ὡς τό· „ Ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαί (Ἡσ. ια΄. 1.) πο-

---

[illegible] τοι ἐντιμότερός ἐστι; ἀλλ᾽ εἰ μὲν δι᾽ ἑαυτοῦ τὴν τιμὴν ἔσχεν, ἐντιμότερος· εἰ δὲ λαβὼν παρὰ τοῦ γεννήσαντος καὶ τοῦ [illegible] δεδωκότος ἴσως [illegible].

(1) Σημείωσαι, ὅτι ὁ ὑπέρτιμος οὗτος τῶν φιλοσόφων κύριος Εὐθύμιος, ἔχει καὶ ἑρμηνείαν εἰς τὰ ἅγια Εὐαγγέλια πολλὰ σύντομον· ἥτις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐτυπώθη ἐν Λειψίᾳ, καὶ νῦν εὑρίσκεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Κουτλουμουσίου, περὶ ταύτης δὲ τῆς ἑρμηνείας ἀναφέρει τώρα ἐδῶ.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὐ τοίνυν χρόνου σημαντικὸν τὸ ἕως, ἀλλ᾽ ἰδίωμα τῆς θείας Γραφῆς· οἷον τό· „ Ἕως ἂν καταγηράσητε ἐγώ εἰμι (Ἡσ. μς΄. 4.) δῆλον δὲ, ὅτι οὐ συμπεριορίζεται τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ τῷ γήρᾳ τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ γηρώντων, καὶ τελευτώντων διαμένει ὁ τῶν ὅλων ποιητής. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Σὺ δὲ ἀκούων τοῦ Προφήτου λέγοντος, ὅτι ὁ Πατὴρ τίθησιν ὑπὸ τοὺς πόδας, μὴ θορυβηθῇς· οὐ γὰρ ὡς ἀτονοῦντος τοῦ παιδὸς, ταῦτα εἴρηται. ὁ γὰρ Παῦλος αὐτόν φησι τιθέναι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· κοινὰ γὰρ τὰ ἔργα· διό φησι πάντα τὰ ἐμὰ, σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Τέως μέν φησι, παρ᾽ ἐμοὶ βασίλευε, καὶ τὴν παρ᾽ ἐμοῦ τιμὴν καὶ δόξαν κάτεχε· ἠρέμα δὲ τῶν νῦν πολεμούντων τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι ἐξεναντίας ἱσταμένων, καθαιρουμένων καὶ τοῖς σοῖς ποσὶν ὑποτασσομένων, ἔσται καιρὸς, ὁπηνίκα τὴν τοῦ παντὸς ἀναλήψῃ βασιλείαν. ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἐν μὲν τῷ παρόντι βίῳ καὶ ὁ Πατὴρ ὑποτάττει τῷ Υἱῷ καὶ ὁ Υἱὸς ὑποτάττει τῷ Πατρὶ τὴν ἀνθρωπότητα· ἐπὰν δὲ οὗτος ὁ αἰὼν συντελεσθῇ, καὶ ὁ Θεὸς πάντα ἐν πᾶσι προκόπτουσι, γένηται· τότε εἰς τέλειον θεωρίας ἀνελθόντες καὶ γνώσεως, τὸν Πατέρα ἐν τῷ Υἱῷ, καὶ τὸν Υἱὸν ἐν τῷ Πατρὶ ὀψόμεθα· διόπερ καὶ τότε ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς ἥξειν ὁ Κύριος ἔλεγεν.

ποτὲ δὲ εἰς σημεῖον δυνάμεως, καθὼς εἶναι τὸ παρὸν ῥητόν· ἐξαπέστειλε, λέγει, Κύριος εἰς τὸν Χριστὸν καθὸ ἄνθρωπον, δύναμιν ἀπὸ τὴν Σιὼν τὴν ἐν οὐρανοῖς· ἢ ἀπὸ τὴν Σιὼν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις· διατὶ ἀπὸ τὴν Σιὼν ἄρχισεν ἡ δύναμις τῶν κατορθωμάτων τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου του. ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ ῥάβδος δυνάμεως καὶ ὁ Σταυρὸς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπειδὴ ποῖον ἄλλο εἶναι δυνατώτερον ἀπὸ τὸν Σταυρὸν, ὅστις τόσον εὔκολα νικᾷ καὶ κατατροπόνει τοὺς αἰσθητοὺς καὶ νοητοὺς ἐχθρούς; (1)

„ Καὶ κατακυρίευε ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου.

Κατακυρίευε, λέγει, ὦ Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν σου, ὑποτάσσων αὐτοὺς καὶ κατεξουσιάζων καὶ μὲ τὴν ζεύγλην τῶν Εὐαγγελικῶν σου νόμων τραβίζων αὐτοὺς ὑποκάτω σου· τοῦτο γὰρ ἦτον τὸ παράδοξον· ὅτι οἱ θεῖοι τοῦ Κυρίου Ἀπόστολοι, καὶ μ' ὅλον ὅπου ἦτον περικλεισμένοι ἀπὸ καθε μέρος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἐνίκουν ὅμως αὐτοὺς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ὄχι ἁπλῶς ἐνίκουν, ἀλλὰ μὲ ὑπερβολὴν καὶ αὔξησιν κατεκυρίευον αὐτούς. (2)

3: „ Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου.

Εἰς τὴν ἡμέραν, λέγει, ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν δείχνεται ἡ δύναμίς σου Κύριε, τότε θέλει εἶναι μετὰ σοῦ καὶ ἡ ἀρχή: ἤγουν θέλει εἶναι εἰς ἐσένα ἡ βασιλεία· ἐπειδὴ αὐτὴ δὲν ἔρχεται εἰς ἐσένα ἔξωθεν κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἀλλ' εἶναι ἑνωμένη μὲ τὴν φύσιν τῆς Θεότητός σου. ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ ἀρχὴ καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὡς αἴτιος πάντων· ἤτοι ὡς δημιουργὸς, ὅστις εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα ἀχώριστος (3) ἡμέρα δὲ δυνάμεως εἶναι, ἡ τῆς πρώτης παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀπείρων αὐτοῦ θαυμά-

---

(1) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῦ σωτηρίου Σταυροῦ τὸ κράτος διὰ τῆς ῥάβδου δηλοῖ· δι' ἐκείνου γὰρ πᾶσαν ὑπέταξε τῶν ἀντιπάλων τὴν φάλαγγα· ἐν Σιὼν δὲ οὗτος ἐπάγη. προστίθησι δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· αὕτη γὰρ ἡ ῥάβδος τοῦ Σταυροῦ γῆν καὶ θάλασσαν ἐπέστρεψε, καὶ δυνάμεως πολλῆς ἐνέπλησε· μετὰ ταύτης ἐξελθόντες τῆς ῥάβδου πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης οἱ Ἀπόστολοι πάντα ἐκεῖνα εἰργάσαντο· ταύτην ἐπιφερόμενοι πάντα ἤνυον, λαβόντες τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ, ῥάβδον δυνάμεως τὸν Εὐαγγελικὸν λόγον ἐνόησαν τὸν ἀπεσταλμένον· ὃς καὶ πάντων τῶν Ἐθνῶν κατεκυρίευσε. καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἐπειδὴ ἡ ῥάβδος διπλῆν ἐνέργειαν κέκτηται· καὶ γὰρ μαστίζει καὶ χειραγωγεῖ, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σταυρὸς ἡμᾶς χειραγωγεῖ, καὶ μαστίζει τοὺς Δαίμονας· ἀναγκαίως οὖν καὶ ῥάβδος δυνάμεως ὡς τοιαῦτα ἐνεργήσασα εἴρηται. ταύτην δὲ τῷ Χριστῷ πόθεν ἐξαπέστειλεν; ἐκ τῆς Σιὼν φησιν· ἐκεῖ γὰρ ἑαυτὸν ὁ Μονογενὴς ἔθυσε.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ὅρα προφητείαν ὑπὲρ τὸν ἥλιον διαλάμπουσαν· τί γάρ ἐστι τὸ κατακυρίευε ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου; ἀντὶ τοῦ, ἐν μέσοις Ἕλλησι καὶ ἐν μέσοις Ἰουδαίοις· οὕτω γὰρ αἱ Ἐκκλησίαι κατεφυτεύθησαν ἐν μέσαις ταῖς πόλεσιν· οὕτως ἐκράτησαν καὶ περιεγένοντο· τοῦτο τεκμήριον τῆς λαμπρᾶς νίκης, τὸ ἐν μέσοις τοῖς πολεμίοις ἀναστῆσαι τὰ θυσιαστήρια· τὸ καθάπερ πρόβατα ἐν μέσῳ θηρίων καὶ ἄρνας μεταξὺ λύκων. οὐκ εἶπε δὲ νίκα, ἀλλὰ κυρίευε, ἵνα δείξῃ οὐδὲ ἐκ παρατάξεως τὸ τρόπαιον γινόμενον· ἀλλ' ἐξ ἐπιταγῆς τὴν δεσποτείαν· οὕτω γοῦν ἐκράτουν οἱ Ἀπόστολοι, τὸν Χριστὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως διὰ τούτου κατασημαίνει· ἐν ᾧ δυνάμει θείᾳ πάντα κρινεῖ ἐλθὼν μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρός. καὶ ὁ Κύριλλος δὲ λέγει· „ Ἥξει δὲ πάντως καὶ τότε, αὐτός τε ὢν ἐν Πατρὶ, καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, τὴν ἀναφαίρετον τῆς οἰκείας φύσεως οἰκειότητος ἀρχὴν κατὰ μόνον τὰ ἐξ οἱ, διὰ τὸ ὑπάρχειν ἐκ Πατρός. ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀρχὴν ἐκδέχει τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐν αὐτῷ τοῦ τῆς οἰκουμένης ἄρχοντος καὶ βασιλεύοντος ἡττηθέντος· ὁμοίως καὶ ἡμέραν δυνάμεως τὴν ἡμέραν τοῦ Σταυροῦ καλεῖ (ἤτοι τὴν μεγάλην παρασκευὴν) διὰ τὰ ἐν αὐτῇ πραχθέντα θαυμαστὰ καὶ θαύματα· ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ἡμέρᾳ τὴν ἀρχὴν: ἤτοι τὸν Σταυρὸν μεθ' ἑαυτοῦ εἶχεν ὁ Κύριος· οὐ μόνον ὡς ἐν αὐτῷ προδηλωθείς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπὶ τῶν ὤμων βαστάσας· τοῦτο γὰρ σαφέστερον ὁ Ἡσαΐας ἐκθέμενος ἔλεγεν· „ Οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου· ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἶπε· „ Τῷ γὰρ Σταυρῷ συνεπαίρεται! (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

μάτων· ἢ ἡ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τῆς ἐσχάτης σάλπιγγος, ἥτις μέλλει νὰ ἀναστήσῃ τοὺς νεκρούς· καὶ ἡ μία γὰρ παρουσία καὶ ἡ ἄλλη, εἶναι μεγαλωτάτης δυνάμεως ἀπόδειξις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

„ Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου.

Ὅταν, λέγει, ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς δυνάμεώς σου Κύριε καὶ τῆς πρώτης σου παρουσίας, τότε θέλουν λάμψουν οἱ ἅγιοί σου· διότι τί ἄλλο ἦτον λαμπρότερον ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὸν Χρυσόστομον; οἵτινες ἔτρεχον τριγύρω λάμποντες τὴν οἰκουμένην, καὶ φωτίζοντες αὐτὴν μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου καὶ μὲ τὰς ἀρετάς; καθὼς καὶ ὁ ἥλιος λάμπει τὴν οἰκουμένην μὲ τὰς ἀκτῖνάς του; ἀνίσως δὲ οἱ Ἀπόστολοι ἦτον τοιοῦτοι λαμπροὶ ἐν τῇ πρώτῃ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου καὶ ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, πόσον ἄραγε θέλουν εἶναι λαμπρότεροι ἐν τῇ δευτέρᾳ του παρουσίᾳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι; ὅτε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν; (Ματθ. ιγ΄. 43.) καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος; κἂν γὰρ εἰς τὴν πρώτην παρουσίαν τοῦ Κυρίου, κἂν εἰς τὴν δευτέραν νοήσῃς τὸ ῥητὸν τοῦτο, τίποτε δὲν θέλεις σφαλεῖς· ἑκατέρα γὰρ μεγίστης δυνάμεως ἀπόδειξις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

„ Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννη„ σά σε.

Τὸ μὲν, „ κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· καὶ τὸ, „ ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε, ὁποῦ λέγει ἐδῶ: ταῦτα λέγονται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸν, καθὼς πάντες ἐνόησαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κατὰ τὸν Δίδυμον. τὸ δὲ ῥάβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοι Κύριος, καὶ τὸ, μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ, λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβὶδ πρὸς τὸν Υἱόν. καὶ τὸ μὲν ἐκ γαστρὸς, τὸ γνήσιον δηλοῖ τῆς γεννήσεως κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ Δίδυμον, καὶ Σεβῆρον καὶ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. διατὶ τὰ γνήσια γεννήματα, ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῶν γονέων αὐτῶν γεννῶνται. (δηλοῦται λοιπὸν διὰ τοῦτο, ὅτι ὁ Κύριος Υἱὸς γνήσιος καὶ κατὰ φύσιν ἐστὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ οὐχὶ θνητὸς καὶ κατὰ χάριν Υἱὸς, ὡς λέγει ὁ Δίδυμος) τὸ δὲ πρὸ ἑωσφόρου δηλοῖ, τὸ πρὸ τοῦ νὰ γένῃ ὁ Ἥλιος, καθὼς καὶ ἐν τῷ ο΄. Ψαλμῷ λέγει „ Πρὸ τοῦ Ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. τί λοιπὸν; πρὸ τοῦ ἡλίου μόνον ἐγέννησεν αὐτὸν ὁ πατὴρ; ὄχι, διατὶ καὶ ἀλλαχοῦ λέγει περὶ αὐτοῦ· „ Καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ. (Ψαλ. πθ΄. 2.) καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ, ἔχι μόνον ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ αἰῶνος εἶναι. καὶ ὄχι μόνον εἶναι ἕως τοῦ αἰῶνος, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὑπὲρ αἰῶνα ἀτελευτήτως. Θεοπρεπῶς λοιπὸν πρέπει να νοοῦμεν τὰ τοιαῦτα ῥητά: δηλαδὴ ἐκ τούτων πρέπει νὰ νοοῦμεν, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι πρὸ πάντων τῶν ὄντων, καὶ ὅτι εἶναι προαιώνιος. ἐκεῖνοι δὲ ὁποῦ νοοῦσι τὸ, πρὸ ἑωσφόρου, πῶς εἶναι ἡ νύκτα ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγέννησεν ἡ Παρθένος τὸν Χριστὸν, κακῶς νοοῦσιν· ἔπρεπε γὰρ νὰ ῥηθῇ πρὸ ἀνατολῶν ἡλίου, καὶ ὄχι πρὸ ἑωσφόρου μόνον. διότι πάντοτε τὸ πρὸ ἡλίου ἁπλῶς, θέλει νὰ σημαίνῃ τὸ πρὸ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἡλίου. καθὼς καὶ τὸ πρὸ ἀνατολῆς ἡλίου, σημαίνει τὸν ὄρθρον. (2)

4 3 „ Ὦ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὸ δὲ ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὰς χορείας τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ἡμῖν κατασημαίνει, τὰς παρὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, καθ᾽ ἣν ἐγεννήθη Χριστὸς βοώσας· δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ. ὁ δὲ Χρυσόστομος, λαμπρότητα ἐνταῦθά φησι, τὸ κάλλος τῶν ἁγίων· τί γὰρ λαμπρότερον Παύλου; τί δὲ περιφανέστερον Πέτρου; οἳ τὴν οἰκουμένην περιέτρεχον ὑπὲρ τὸν ἥλιον λάμποντες; τὰ σπέρματα τῆς εὐσεβείας καταβάλλοντες; ὡς γὰρ ἐξ οὐρανῶν Ἄγγελοι καταβάντες, οὕτως ἦσαν ἅπασιν ἀπρόσιτοι· „ Οὐδεὶς γὰρ ἐτόλμα φησὶ, κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ᾽ ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. (Πράξ. ε΄. 13.)

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Γαστρὸς δὲ ἐμνημόνευσεν, ἵνα τὸ γνήσιον τῆς γεννήσεως παραστήσῃ, ἢ τὸ ἐξ αὐτῆς

4 : „ Ὤμοσε Κύριος καὶ οὐ μεταμεληθή-
„ σεται.

Καθὼς ὁ θυμὸς ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενος, δὲν σημαίνει πάθος, ἀλλὰ σημαίνει τὴν κίνησιν τῆς τιμωρητικῆς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν δυνάμεως· ἔτζι καὶ ὁ ὅρκος τοῦ Θεοῦ τὴν βεβαίωσιν σημαίνει, καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ μέλλει νὰ γένῃ ἐξάπαντος κατὰ τὸν Χρυσόστομον· καὶ ἔχι τὸν ὅρκον, ὁποῦ γίνεται κοντὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. τὸ δὲ οὐ μεταμεληθήσεται δηλοῖ, ὅτι δὲν θέλει μεταβάλει ὁ Θεὸς, οὐδὲ θέλει ἀλλοιώσει ἐκεῖνο, ὁποῦ ἐβεβαίωσε. (καθὼς κάμνει πολλαῖς φοραῖς εἰς πολλὰ πράγματα, καὶ μεταβάλλει τὰς ἀποφάσεις του, δι᾽ ἄλλας οἰκονομίας πρὸς τὸ συμφέρον, ὡς εἶπεν ὁ Θεοδώριτος.) τί δὲ ὤμοσε καὶ βεβαίως ἀπεφάσισεν; ἄκουσον. (1)

„ Σὺ Ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν
„ τάξιν Μελχισεδέκ.

Ἱερεὺς μὲν ἦτον ὁ Κύριος κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ, καθότι μετέδωκεν εἰς τοὺς Ἀποστόλους ἄρτον καὶ οἶνον ἐν τῷ μυστικῷ δείπνῳ καθὼς καὶ ὁ Μελχισεδὲκ μετέδωκεν ἄρτον καὶ οἶνον εἰς τὸν Ἀβραὰμ καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ ὄντας, ὅταν ἐγύρισαν ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ τὴν νίκην, ὁποῦ ἔκαμαν κατὰ τοῦ βασιλέως Χοδολλογόμορ, ὡς φαίνεται ἐν Κεφ. ιδ᾽. τῆς Γενέσεως. εἰς τὸν αἰῶνα δὲ εἶναι Ἱερεὺς ὁ Χριστὸς, καθότι μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχει κατὰ τὴν Θεότητα: καθὼς καὶ ὁ Μελχισεδὲκ δὲν ἔχει ἀρχὴν καὶ τέλος κατὰ τὴν Ἱστορίαν τῆς Γενέσεως. ἀλλὰ ὅμως Μελχισεδὲκ δὲν ἔχει ταῦτα, διατὶ τὰ παρεσιώπησεν ἡ ἱστορία τῆς Γραφῆς, καὶ δὲν ἐφανέρωσεν ἀπὸ ποίους γονεῖς ἐγεννήθη, καὶ πότε ἀπέθανεν· ὁ δὲ Χριστὸς δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος κατὰ τὴν ἀλήθειαν. (2)

5 : „ Κύ-

τῆς τῆς πατρικῆς οὐσίας γεγεννῆσθαι τὸν Υἱόν· καὶ ἡμεῖς γὰρ, τὸ μὲν γνήσιον ἐκ γαστρὸς ἔχομεν, τὰ δὲ ἔργα, διὰ
χειρῶν ποιοῦμεν· γαστὴρ οὖν καὶ καρδία τὸ ἴδιον καὶ γνήσιον δηλοῦσιν. εἶπε δὲ καὶ ὁ Σεβῆρος· „ Τὸ ἐκ γαστρὸς ἐ-
γέννησε σημαίνει τὸ ὁμοούσιον· τὸ δὲ πρὸ ἑωσφόρου, τὸ πρὸ τῶν αἰώνων. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ μὲν πρὸ ἑωσφό-
ρου τὸ πρὸ χρόνων αὐτὸν καὶ πρὸ αἰώνων εἶναι δηλοῖ, τὸ δὲ ἐκ γαστρὸς, τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας διδάσκει· οὐ γὰρ ἑτέ-
ρωθέν φησιν, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς ἐμῆς γεγέννησαι φύσεως: τῆς γαστρὸς δηλονότι παραβολικῶς νοουμένης· καθάπερ γὰρ
ἐκ γαστρὸς τίκτουσιν ἄνθρωποι, καὶ τὰ τικτόμενα τοῖς γεννήσασι τὴν αὐτὴν ἔχει φύσιν: οὕτως ἐξ ἐμοῦ γεγέννησαι
καὶ τοῦ γεγεννηκότος ἐν σεαυτῷ τὴν οὐσίαν δεικνύεις. κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Τὸ πρὸ ἑωσφόρου σημαίνει τά-
χα που τὸ ἐν ἀφανείᾳ καὶ ἀκαταληψίᾳ καὶ καθάπερ ἐν σκότῳ βαθεῖ τὸν τῆς γεννήσεως κατακεκλεῖσθαι τρόπον· τί γὰρ
τὸ θεοπρεπὲς, εἰ γεγενῆσθαι ὁ Υἱὸς νοοῖτο πρὸ ἑωσφόρου; εἰ γὰρ διὰ τὸ ἀρχαῖον, πῶς οὐκ ἄμεινον ἦν πρὸ οὐρα-
νοῦ καὶ γῆς εἰπεῖν; ἔχει δὲ καὶ τοιοῦτόν τινα νοῦν τὸ, πρὸ ἑωσφόρου κατὰ τὸν Νικήταν· φησὶν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ὁ
Ἰωάννης, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ· „ Ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος τοῦ Δαβίδ· ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς καὶ ὀρθρι-
νός· (Ἀποκ. κβ᾽. 16.) εἰ οὖν τὸ γένος Δαβὶδ ὁ ἀστὴρ ὁ ὀρθρινός: ἤτοι πρωϊνὸς, δῆλόν ἐστι τὸ κατὰ σάρκα
τοῦ Σωτῆρος ἑωσφόρον εἰρῆσθαι, οὗ προϋπῆρχε τὸ ἐκ Θεοῦ γέννημα· ὡς εἶναι τοιοῦτον τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον·
ἐξ ἐμαυτοῦ σε γεγέννηκα πρὸ τῆς κατὰ σάρκα ἐπιφανείας· τὸ γὰρ πρὸ ἑωσφόρου, ἴσόν ἐστι τῷ πρὸ τῆς σαρκώσεως.
ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἐγὼ δὲ οἶδά τινος ἀκούσας, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐκ γαστρὸς, τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔχει· „ Ἐκ Μα-
ριὰμ, ὡς ὀνομαστὶ τῆς Θεοτόκου μνημονευθείσης· ὅθεν τινὲς οἰκειοῦσθαί φασιν ἐνταῦθα τὸν Πατέρα τὴν κατὰ
σάρκα γέννησιν τοῦ Μονογενοῦς· ἐπειδὴ τῇ αὐτοῦ δυνάμει ὑπὲρ φύσιν ὁ τόκος ἐνήργηται. τὸ δὲ πρὸ ἑωσφόρου διὰ
τὸ ἐν νυκτὶ γεννηθῆναι τὸν Κύριον καὶ πρὸ τοῦ ὄρθρου· ἀπαρέσκονται δὲ εἰς τοῦτο ἄλλοι, καθότι ὁ Κύριος. οὐκ εἰς
τὴν κατὰ σάρκα οἰκονομίαν, ἀλλ᾽ εἰς τὴν κατὰ τὴν Θεότητα γέννησιν ἔλαβε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ὅρκος τοῦ Θεοῦ ὁ λόγος αὐτοῦ ἐστι, πληροφορῶν τοὺς ἀκούοντας, καὶ πίστιν ἑκάστῳ
παρέχων, ὅτι ὃ ἐπήγγελται καὶ λαλεῖ, πάντως γενήσεται. καὶ ὁ Θεοδώριτος, ἀκριβῶς ταυτά φησιν ὁ θεῖος ἑρμήνευσεν
Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης ταύτης ἀπέραντον ἔδειξε: τῷ τὴν μὲν λευϊτικὴν ἱερωσύ-
νην, οὐ μεθ᾽ ὅρκου τὰς ἐπαγγελίας δεδέχθαι, ταύτην δὲ ὅρκῳ βεβαιωθῆναι. ἀνθρωπίνως δὲ ταῦτα εἴρηκε· πά-
θους γὰρ τὸ θεῖον ἀμύκτον, πάθος δὲ καὶ ἡ μεταμέλεια.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Ἐστι τοίνυν κατάγε τὴν Ἑλλάδα φωνὴν, Μελχὶ μὲν ὁ βασιλεύς· σεδὲκ δὲ
δι-

5 : „ Κύριος ἐκ δεξιῶν σου συνέθλασεν „ ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει εἶναι μὲ ἐσένα τὸν Χριςὸν βοηθῶν καθὸ ἄνθρωπον, καθὼς λέγει καὶ ἐν τῷ ιε. Ψαλμῷ: „ Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐςιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. αὐτὸς, λέγει ὁ Κύριος, θέλει συντρίψει ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως τοὺς ἀσεβεῖς βασιλεῖς, καὶ τὰς διωρισμένας αἰωνίους κολάσεις, ἀνίσως δὲ θέλει συντρίψει τοὺς βασιλεῖς, πολλῷ μᾶλλον θέλει συντρίψει ὅλους τοὺς ἄλλους ἀσεβεῖς. (1)

6 : „ Κρινεῖ ἐν τοῖς Ἔθνεσι πληρώσει „ πτώματα· συνθλάσει κεφαλὰς ἐπὶ „ γῆς πολλῶν.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει κρίνει τὰ Ἔθνη· ἢ θέλει κρίνει ἐν τοῖς Ἔθνεσι τοὺς ἀξίους κρίσεως· καὶ θέλει πληθύνει τὰ πτώματα· διατὶ ἔχει νὰ καταβάλῃ πρὸς τὸ συμφέρον καὶ νὰ ταπεινώσῃ πολλοὺς: ὅσοι δηλαδὴ ἐσέκοντο κακῶς εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ κακίαν· καὶ αὐτὸς ἀκόμη θέλει συντρίψει κεφαλὰς πολλῶν ἤτοι πολλοὺς κατὰ περίφρασιν· ἐκεῖνα γὰρ ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ξεχωριςὰ περὶ τῶν βασιλέων, τοῦτο λέγει τώρα ἐδῶ καθολικῶς διὰ τοὺς ἄλλους· ταῦτα δὲ ἢ ἔχι μόνον νοοῦνται διὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον φανεροῦνουσι τὴν ἀνυπόφορον δύναμιν τοῦ Θεοῦ· διότι ὅταν ὀργισθῇ ὁ Θεὸς, τότε συντρίβει βασιλεῖς, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ποιεῖ. (2)

7 : „ Ἐκ χειμάῤῥου ἐν ὁδῷ πίεται, διὰ „ τοῦτο ὑψώσει κεφαλήν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ [illegible] τοῦ αὐτοῦ [illegible] κα-

δικαιοσύνη, σαλὴμ δὲ εἰρήνη· καὶ ἴδοι τις ἂν τὸν Μελχισεδὲκ ὡς ἐν ἰδίᾳ κλήσει πεπλουτηκότα κατάγε τὴν ἐκ τῶν σημαινομένων δύναμιν, τὸ βασιλεὺς δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης εἰρῆσθαι. ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Λέγεται τοίνυν ὁ Χριςὸς Μελχισεδὲκ, ὡς ἀμήτωρ τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ ἀπάτωρ τὸ καθ᾽ ἡμᾶς, καὶ ὡς ἀγενεαλόγητος τὸ ἄνω· τὴν γὰρ γενεὰν αὐτοῦ φησι, τίς διηγήσεται; καὶ ὡς βασιλεὺς σαλὴμ, εἰρήνη δὲ τοῦτο, καὶ ὡς ἀποδεκατῶν Πατριάρχας κατὰ τῶν πονηρῶν δυνάμεων ἀριςεύσαντας. ἀνάγνωθι καὶ τὸ ζ΄. κεφάλαιον τῆς πρὸς Ἑβραίους, ὁπου ὁ Παῦλος θαυμαςῶς ἀλληγορεῖ εἰς τὸν Χριςὸν τὰ κατὰ τὸν Μελχισεδέκ· ὑπεσημείωσα δὲ καὶ ἐγὼ ἀρκετὰ εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ, μεταφράσας τὴν ἑρμηνείαν εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος: „ Ὁ δὲ Μελχισεδὲκ, οὐκ Ἰουδαίων, ἀλλ᾽ Ἐθνῶν ἱερεύς· οὕτω καὶ ὁ Δεσπότης Χριςὸς, οὐχ ὑπὲρ Ἰουδαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων ἑαυτὸν προσενήνοχε τῷ Θεῷ. εὑρίσκομεν δὲ τὸν Μελχισεδὲκ, καὶ ἱερέα ὄντα καὶ βασιλέα· εἰ τοίνυν ἐκ Δαβὶδ ὁ Χριςὸς κατὰ σάρκα, ὁ δὲ Δαβὶδ ἐξ Ἰούδα, τὴν δὲ κατὰ τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερωσύνην ἔλαβεν ὁ Χριςὸς, πέπαυται μὲν ἡ λευϊτικὴ ἱερωσύνη. εἰς δὲ τὴν Ἰούδα φυλὴν ἡ τῆς μείζονος ἱερωσύνης εὐλογία μετέβη· ἱερατεύει δὲ νῦν ὁ ἐξ Ἰούδα κατὰ σάρκα βλαςήσας Χριςὸς, οὐκ αὐτός τι προσφέρων, ἀλλὰ τῶν προσφερόντων κεφαλὴ χρηματίζων, σῶμα γὰρ αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν καλεῖ· καὶ διὰ ταύτην ἱερατεύει ὡς ἄνθρωπος, δέχεται δὲ τὰ προσφερόμενα ὡς Θεός.

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ὁρᾷς, ὅτι τὸ κάθου ἐκ δεξιῶν μου, οὐ τόπου τινὸς ἐςι δηλωτικὸν, ἀλλὰ τῆς πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Υἱοῦ ἑνώσεως καὶ κατὰ πάντα ἰσότητος; εἰ γὰρ ὁ Υἱὸς ἐκ δεξιῶν καθέζεται, πῶς αὐτοῦ πάλιν ὁ Πατὴρ εἶναι ἐκ τῶν δεξιῶν λέγεται; βασιλεῖς δὲ συνθλάσει ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, οἳ συνήχθησαν κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριςοῦ αὐτοῦ, Ἡρώδην καὶ Πιλάτον, Ἄνναν καὶ Καϊάφαν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς. οἱ βασιλεῖς κατὰ τὸν Δίδυμον, σημαίνει τοὺς νοητούς: ἤτοι τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους· οἵτινες συνθλασθέντες παύσονται τοῦ εἶναι πολέμιοι καταργουμένης ὑπὸ τοῦ Κυρίου πάσης τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Κύριος ἐκ δεξιῶν σου, ἀντὶ τοῦ ἀχώριςον ἔχεις τὴν ἑνωθεῖσαν Θεότητα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσεφήμων· „ Κρινεῖ: τουτέςι δικάσει καὶ κατακρινεῖ τοὺς Δαίμονας, ὑπὲρ ὧν ἥμαρτον καὶ ἠσέβησαν. οὐκ εἶπε δὲ, λέγει ὁ Ἡσύχιος, κρινεῖ τὰ Ἔθνη· ἀλλὰ κρινεῖ: τουτέςι κατακρινεῖ, ἐν τοῖς Ἔθνεσι: δηλαδὴ τὸν Διάβολον· κατέκρινε γὰρ αὐτὸν ἐλέγξας αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἐν τοῖς Ἔθνεσι, καὶ ἐπλήρωσε πτώματα τῶν Δαιμόνων· οὓς [illegible] τὴν αὐτοῦ ςρατιὰν καταβέβληκε: γενόμενος γὰρ ἐπὶ γῆν διὰ τοῦ [illegible] θανάτου, καὶ καταργήσας τὸν θάνατον, τῶν νοητῶν δρακόντων τὰς κεφαλὰς συνέθλασεν.

κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὴν εὐτέλειαν τῆς διαίτης καὶ ζωῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: δηλαδὴ, ὅτι αὐτὸς λιτὸν καὶ ἀπέριττον βίον μεταχειριζόμενος, θέλει πίει ἀπὸ τὸν χείμαῤῥον καὶ ξηροπόταμον, ὅστις τρέχει ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ζωῆς ταύτης. ἢ νοεῖται, ὅτι ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ζωῆς ταύτης περιπατῶν, ἐκ τοῦ χειμάῤῥου πίεται· ἀναγωγικῶς δὲ χείμαῤῥον θέλεις νοήσεις τὸν χειμῶνα καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὴν πλημμύραν τῶν πειρασμῶν, κατὰ τὸν Δίδυμον· ὁδὸν δὲ, τὴν παροδικὴν καὶ πρόσκαιρον ταύτην ζωήν· πιοτὸν δὲ νοήσεις τὴν μέθεξιν, καὶ τὸ ἀναδέξασθαι τοὺς πειρασμούς. ὁ Χριστὸς λοιπὸν, λέγει, θέλει πίει: ἤγουν θέλει δοκιμάσει ἐν τῇ ζωῇ του, πλημμύραν καὶ πλῆθος πειρασμῶν· „Ἐν ᾧ γάρ φησι, πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι. (Ἑβρ. β΄. 18.) πλὴν διὰ τὴν εὐτέλειαν ταύτην καὶ ταπείνωσιν καὶ διὰ τοὺς πειρασμοὺς θέλει ὑψωθῇ, καὶ θέλει δοξασθῇ εἰς οὐρανοὺς ἀνελθὼν, καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· διατὶ ταῦτα τὰ εὐτελῆ, ὄχι μόνον τίποτε δὲν ἔβλαψαν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ ἀνεβίβασαν αὐτὸν εἰς ὕψος καὶ δόξαν ἄῤῥητον, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙ΄.

„Ἀλληλούϊα.

Εὐχαριστήριος εἶναι καὶ οὗτος ὁ Ψαλμός. (2)

Ἐξομολογήσομαί σοι Κύριε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σὲ εὐχαριστήσω Κύριε, ὄχι μόνον μὲ λόγια, οὐδὲ ἁπλῶς μὲ γλῶσσαν μόνον

καὶ

(1) Προςίθησι δὲ καὶ ταῦτα ὁ Χρυσοῤῥήμων· „Οἵα γὰρ ἦν αὐτῷ ἡ τράπεζα, τοιοῦτον καὶ τὸ ποτόν· ἡ τράπεζα ἄρτοι κρίθινοι· καὶ τὸ ποτὸν, ὕδωρ ἀπὸ χειμάῤῥου· τὴν γὰρ φιλόσοφον ταύτην δίαιταν ἦλθε διδάξων, γαστρὸς κρατεῖν, φαντασίαν πατεῖν, τύφον καθελεῖν· μᾶλλον δέ φησιν ἐνανθρωπήσας εὐτελείᾳ χρήσεται, ὥστε τοῖς κατὰ τὴν ὁδὸν εὑρισκομένοις ὕδασι θεραπεύειν τὸ δίψος. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Δοκεῖ δέ μοι καὶ ἑτέραν βαθυτέραν ἔχειν ἡ προφητεία διάνοιαν· καὶ τὸ τοῦ πάθους αἰνίττεσθαι μυστήριον· ποτήριον γὰρ αὐτῷ ἔθος τὸ πάθος καλεῖν· κατὰ τό· Παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· χειμάῤῥους δὲ τοὺς Ἰουδαίους ὀνομάζει, θείας μὲν χάριτος τετυχηκότας, οὐκ εἰς τέλος δὲ ταύτης ἀπολαύσαντας· καθάπερ καὶ ὁ χείμαῤῥος οὐκ ἀέναον ἔχει τὴν τῶν ὑδάτων φοράν. ἐν ὁδῷ τοίνυν τοῦ βίου καὶ [illegible] τὸ ποτήριον τοῦ πάθους πίεται ἀπὸ τῶν δίκην χειμάῤῥου ξηρανθομένων Ἰουδαίων. ὅμοιον δὲ τούτῳ καὶ ὁ Ἀπόστολος εἴρηκε Παῦλος· „Ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε· δῆλον δὲ ὡς ἀνθρώπινος καὶ τοῦτο τέθεικεν· ὡς γὰρ Θεὸς [illegible] ὑψώθη· ἀλλ' ὕψιστος ὢν ἐταπείνωσεν ἑαυτόν· ὡς δὲ ἄνθρωπος, ὃ μὴ εἶχεν ἔλαβεν ὕψος. ([illegible])

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, „Ὅτι ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων εἰσφέρεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος εὐχαριστήριος ἢ διη-

γου-

καὶ σόμα, ἀλλὰ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, μὲ σύντονον καὶ προθυμοτάτην ψυχὴν, καὶ μὲ προσεκτικὴν διάνοιαν, ἐλεύθερος ὢν ἀπὸ κάθε βιωτικὴν φροντίδα, καὶ μετάρσιος πρὸς ἐσένα γενόμενος. θέλω δὲ σὲ εὐχαριστήσω, τόσον διὰ τὰς εἰς ἐμὲ γενομένας πάντοτε εὐεργεσίας σου, ὅσον καὶ διὰ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ κάμνεις εἰς ἄλλους ἀνθρώπους· αὐτὴ γὰρ ἡ πρὸς σὲ εὐχαριστία μου εἶναι θυσία πρόχειρος. αὐτὴ εἶναι εὔκολος προσφορά· καὶ αὐτὴ εἶναι ἔργον ἀναγκαῖον, τὸ ὁποῖον χρεωστικῶς καὶ πάντοτε ἀπαιτεῖται ἀπὸ ἡμᾶς παρὰ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον (1)

„ Ἐν βουλῇ εὐθέων καὶ Συναγωγῇ.
2: „ Μεγάλα τὰ ἔργα Κυρίου.

Εἰς τὴν βουλὴν, λέγει, καὶ σύναξιν τῶν ὀρθὰ φρονούντων ἀνθρώπων, μεγάλα εἶναι ὅλα τὰ ἔργα Κυρίου, ὅσα θαυματουργῶν ποιεῖ, τόσον καλαιὰ, ὅσον καὶ τώρα καὶ εἰς τὸ μετέπειτα. καὶ ὅσα ἔργα ἐποίησε κτίζωντας τὸν Κόσμον ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι· τὸ ῥητὸν γὰρ τοῦτο νοεῖται καὶ διὰ τὰ θαύματα τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὰ κτίσματα αὐτοῦ· διότι οἱ ὀρθὰ φρονοῦντες δίκαιοι καὶ ἐνάρετοι, συναθροιζόμενοι εἰς ἕνα μέρος, καὶ βουλευόμενοι: ἤγουν σοχαζόμενοι τὰ τοιαῦτα ἔργα τοῦ Κυρίου, δὲν εὑρίσκουσι νὰ ἦναι παραμικρὸν κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἔργα, οὐδὲ ἀνάξιον τοῦ ποιήσαντος αὐτὸ Θεοῦ· ἀλλὰ ὅλα φαίνονται εἰς αὐτοὺς, πῶς εἶναι μεγάλα. καὶ πῶς ἔχουν μεγάλον καὶ βαθὺν λογαριασμὸν, κἂν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους πολλαῖς φοραῖς δὲν φαίνονται, πῶς εἶναι τοιαῦτα μεγάλα, διὰ τὸ σκολιὸν καὶ διεστραμμένον τῆς φρονήσεώς των. (2)

„ Ἐξεζητημένα εἰς πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ.

Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς ἐξέδωκεν· „ Ἐξηκριβωμένα· τὰ ῥηθέντα, λέγει, ἀνωτέρω ἔργα τοῦ Θεοῦ, αὐ-

γουμένων, ὅσα, καὶ οἷα τοῦ Σωτῆρος γέγονε τῆς οἰκονομίας τὰ ἔργα. ὁ δὲ Θεοδώρητος γνωματεύει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος προσφέρεται ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως Ἰωσαφὰτ ὕμνος καὶ εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν, ὑπὲρ τῆς νίκης ἧς ἐποίησε κατὰ Μωαβιτῶν Ἀμμανιτῶν καὶ Ἰδουμαίων. ὁ δὲ Χρυσόστομος καὶ ὁ Ὠριγένης λέγει, ὅτι ὁ παρὼν Ψαλμὸς καὶ ὁ ἀκόλουθος τούτου, περιέχουσιν, ὅσα γράμματα ἔχει καὶ τὸ Ἑβραϊκὸν ἀλφάβητον: ἤγουν τὰ εἰκοσιδύω σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου· ὅθεν καὶ σοιχείωσις ἢ σοιχειωτικὸς καὶ ἀλφαβητικὸς λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος. τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Λαμπρὰ μὲν ἡ τοῦ Ψαλμοῦ ἐπιγραφὴ, τὸ γὰρ ἀλληλούϊα, Θεοῦ αἶνος ἑρμηνεύεται· ἔχει δέ τι καὶ ἄλλο λαμπρότερον, ὅτι κατὰ τὰ σοιχεῖα τοῖς Ἑβραίοις συγγέγραπται. λέγει δὲ Ἰωάννης ὁ Αἴτνιος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι ἐπειδὴ οἱ σίχοι τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι μόνον δέκα· διὰ τοῦτο εἰς μὲν τοὺς ὀκτὼ σίχους τούτου τίθενται δύω σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, ἐν ἑνὶ ἑκάσῳ σίχῳ· εἰς δὲ τοὺς ἐσχάτους δύω, ἐν ἑνὶ ἑκάσῳ τίθενται τρία σοιχεῖα τοῦ αὐτοῦ ἀλφαβήτου· καὶ οὕτως ἐν ταῖς δέκα σίχοις, τίθενται τὰ εἰκοσιδύω σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου εἶπεν, ἵνα μὴ, τὸ μὲν ἡμῶν ἐξομολογῆται, τὸ δὲ ῥέπῃ πρὸς ἁμαρτίαν περὶ ἧς ἐξομολογούμεθα· μηδὲ τὸν ἕνα πόδα τῆς ψυχῆς πρὸς δικαιοσύνην κινήσαντες, τὸν ἕτερον ἐν τῷ βορβόρῳ τῆς ἁμαρτίας ἐάσωμεν· ὅλην δὲ τὴν καρδίαν αὐτῷ ἀναθῶμεν, ὅλης δημιουργῷ καὶ ποιητῇ τυγχάνοντι, καὶ δῶρον ἡμιτελὲς οὐκ ἀξιοῦντι δέξασθαι. καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Οὕτω καὶ Μωϋσῆς, φησὶ, νομοθετεῖ λέγων· ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου· ἐνταῦθα δέ μοι ἐξομολόγησιν τὴν εὐχαριστίαν δοκεῖ λέγειν· ὑμνήσω, φησὶν, εὐχαριστήσω. (ἐν τῇ ἐκδ. Σειρᾶς.)

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἔσι μὲν γὰρ καθ' ἑαυτὰ μεγάλα, οὐ δείκνυνται δὲ μεγάλα, ἐὰν μὴ κριτὴν ὀρθὸν ἔχῃ· ἐπεὶ καὶ ὁ ἥλιος καθ' ἑαυτὸν φαιδρὸς καὶ διαυγὴς, καὶ τὴν οἰκουμένην διαλάμπει πᾶσαν· ἀλλὰ τοῖς τὰς ὄψεις νοσοῦσιν οὐκ ἔσι τοιοῦτος: ἀλλ' οὐ τοῦ ἡλίου τὸ ἔγκλημα· ἀλλὰ τῆς ἐκείνων ἀσθενείας τὸ ἐλάττωμα· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Σειρὰχ· „ Τὰ ἔργα Κυρίου πάντα ἀγαθὰ, καὶ πᾶσαν χρείαν ἐν ὥρᾳ αὐτῆς χορηγήσει, καὶ οὐκ ἔσιν εἰπεῖν τοῦτο τούτου πονηρότερον· πάντα γὰρ ἐν καιρῷ εὐδοκιμηθήσεται· (Σειρ. λθ'. 31.) καὶ πάλιν· „ Οὐκ ἔσιν εἰπεῖν, τί τοῦτο; εἰς τί τοῦτο; πάντα γὰρ εἰς χρείας αὐτῶν ἔκτισαι. (αὐτόθ. 28.)

αὐτὰ εἶναι ἀπηρτισμένα καὶ ἐξηκριβωμένα :ἤγουν εἶναι ἐπιτήδεια εἰς ὅλα τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ, καὶ παρακινοῦσι τοὺς συνετοὺς καὶ φρονίμους νὰ τὰ ἐργάζωνται. διότι ποῖος βλέπωντας καὶ ἀκούωντας τὰ τοιαῦτα ἔργα τοῦ Κυρίου, δὲν θέλει παρακινηθῇ εἰς τὸ νὰ τελειώσῃ ὅλα τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ τὰ τοιαῦτα ἔργα ποιεῖ; ἐκ τούτων γὰρ καταλαμβάνει ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος, ὅτι ἀληθῶς ὁ Θεὸς εἶναι ὁποῦ τὰ ἐργάζεται. καὶ ὅτι ὁ ταῦτα ἐργαζόμενος εἶναι φιλάνθρωπος. θελήματα δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι αἱ ζωοποιαὶ αὐτοῦ ἐντολαί. (1)

3: „Ἐξομολόγησις καὶ μεγαλοπρέπεια „τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Τὰ ἔργα, λέγει, τοῦ Κυρίου, εἶναι εὐχαριστία καὶ αἴνεσις καὶ μεγαλοπρέπεια· ὄχι τὸ τάδε ἢ τὸ τάδε ἔργον τοῦ Κυρίου χωριστὰ χωριστά· ἀλλὰ καθολικῶς καὶ περιληπτικῶς κάθε ἔργον τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ κάθε ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἱκανὸν νὰ κινῇ εἰς μεγαλοπρεπῆ δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ ποιήσαντος αὐτὸ Θεοῦ κάθε λογικὸν νοῦν, ὁποῦ τὸ βλέπει καὶ τὸ ἀκούει· νοεῖται δὲ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον ἔργον Κυρίου, ἡ ἐνανθρώπησις αὐτοῦ. (2)

„Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς „τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν γράφει ὁ Δαβίδ, πρὸς παρηγορίαν μὲν τῶν ἀδικουμένων, πρὸς σωφρονισμὸν δὲ καὶ διόρθωσιν τῶν ἀδικούντων· λέγει γὰρ ὅτι ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ νὰ ἦναι παντοτινὴ, προσμένει καὶ τοὺς ἀδικουμένους καὶ τοὺς ἀδικητάς· ἵνα εἰς μὲν τοὺς ἀδικουμένους, δώσῃ ἄνεσιν, εἰς δὲ τοὺς ἀδικητάς, δώσῃ κόλασιν· ἢ λέγει ὅτι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι παντοτινή: ἤτοι ἀμετάθετος καὶ ἀμετασάλευτος. (3)

4: „Μνείαν ἐποιήσατο τῶν θαυμασίων „αὐτοῦ.

Τὸ

(1) Ὅθέν φησιν ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Οὕτω γάρ φησιν εἰσιν ἀπηρτισμένα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῖς προσέχουσι τρανοτάτην τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν ἐντιθέναι, ἀντὶ βιβλίων τοῖς ὁρῶσι γινόμενα· ϗ οὐ μόνον θεογνωσίαν, ἀλλὰ ϗ εὐταξίαν διδάσκοντα. ὁ δὲ Ἀπολλινάριος ἔργα Θεοῦ νοεῖ, οὐ μόνα τὰ ἐν τῇ κτίσει, ἀλλὰ ϗ τὰ κατὰ διαφόρους καιροὺς ϗ τρόπους γενόμενα θαύματα· θελήματα δὲ Θεοῦ νοεῖ τὰς ἀρετάς. λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἅπαντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γινόμενα ϗ ἡ δημιουργία ϗ ἡ οἰκονομία ϗ μεγαλοφυῆ, ϗ ὑπερφυῆ ϗ τῆς παρὰ πάντων ἀνθρώπων ὑμνῳδίας ἄξια· ἐξομολόγησιν γὰρ ἐνταῦθα τὴν εὐχαριστίαν καλεῖ. ὁ δὲ Ἡσύχιος, ἔργον τοῦ Θεοῦ φησιν, ἡ ἡμετέρα σωτηρία καθέστηκε, περὶ οὗ ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν Πατέρα ἔλεγε· „ Τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω· τοῦτο τὸ ἔργον διπλῆν τινα τὴν κατασκευὴν, τὴν μὲν, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας προθέσεως, τὴν δὲ, ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας κέκτηται· ἡμῶν γὰρ τὸ αἰτῆσαι, αὐτοῦ δὲ, τὸ δοῦναι· οὐκοῦν, ἡ μὲν ἐξομολόγησις ἡμῶν· τῷ γὰρ ἐξομολογεῖσθαι ἀναχώρησιν τῆς πονηρᾶς πολιτείας, ἐπιθυμίαν δὲ τῆς ἀγαθῆς ἐνδεικνύμεθα· ἡ μεγαλοπρέπεια δὲ τοῦ Θεοῦ· μεγάλῳ γὰρ ὄντι πρέπει τοὺς μικροὺς οἰκτεῖραι ϗ τοὺς ταπεινοὺς ὑψῶσαι· ὥστε ἐξ ἑκατέρου τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ: ἀπὸ τῆς αὐτοῦ μεγαλοπρεπείας δηλαδὴ, ϗ τῆς ἐξομολογήσεως τῆς ἡμετέρας, γίνεται. (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἕκαστον τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἱκανὸν εἰς εὐχαριστίαν τὸν θεατὴν παραπέμψαι· οὐκ ἔστιν εἰπεῖν· διατί τοῦτο; εἰς τί τοῦτο; ἀλλὰ ϗ τὸ σκότος ϗ ἡ ἡμέρα, ϗ ὁ λιμὸς ϗ ἡ εὐθηνία· ϗ ζωὴ ϗ θάνατος, ϗ πάντα τὰ ὁρώμενα, ἱκανὰ πρὸς δοξολογίαν διεγεῖραι· εὐεργετῶν οὖν ϗ τὴν γέενναν ἠπείλησε· ϗ ὥσπερ οἱ πατέρες οὐκ ἔλαττον τύπτοντες ἢ θεραπεύοντες πατέρες εἰσίν· οὕτω ϗ ὁ Θεός.

(3) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Μὴ τοίνυν θορυβοῦ συκοφαντουμένους ἀνθρώπους ὁρῶν, ἐπηρεαζομένους παρὰ τὴν ἀξίαν, κακῶς πάσχοντας; μένει γὰρ δικαστήριον ἀδέκαστον· μένει ψῆφος καθαρὰ τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ παρέχου-

Τὸ ἐμνήσθη, καὶ τὸ μνείαν ἐποιήσατο, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ οἱ Προφῆται λαμβάνουσι πολλαῖς φοραῖς, καθὼς ἐν ἄλλοις εἴπομεν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ, ὅτι ὁ Κύριος ἐνεργεῖ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, καὶ δὲν παύει ἀπὸ τὸ νὰ θαυματουργῇ εἰς κάθε γενεάν· ἵνα διὰ τῶν θαυμασίων τούτων τραβίζῃ τοὺς παχυτέρους ἀνθρώπους εἰς τὴν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ· καθὼς ἔκαμε τοιαῦτα θαυμάσια εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν, καὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν Σοδόμων, καὶ τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ· καθὼς τοιαῦτα ἐποίησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν ἔξοδον τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, εἰς τὴν Βαβυλῶνα· καὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Βαβυλῶνος εἰς τὸν καιρὸν τῶν Μακκαβαίων· καὶ καθὼς μάλιστα τοιαῦτα θαυμάσια ἐποίησεν εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ· καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ἀποστόλων, τῶν Μαρτύρων, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων· καὶ ἕως τῆς σήμερον τοιαῦτα θαυματουργεῖ κοινῶς, μερικῶς, εἰς οἰκίας, εἰς πόλεις, καὶ εἰς κάθε μέρος τοῦ Κόσμου, καθὼς ἐκφράζει ὁ Χρυσορρήμων. (1)

„ Ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων ὁ Κύριος·

Ὁ Κύριος, λέγει, ὁποῦ τὰ ἀνωτέρω ποιεῖ θαύματα, εἶναι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων· διατὶ ἐλεῶν καὶ οἰκτείρων τοὺς ἀνθρώπους ταῦτα ποιεῖ, θέλων τὴν αἰώνιον αὐτῶν σωτηρίαν.

5: „ Τροφὴν ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις „ αὐτόν.

Καὶ ἐδῶ δύναται νὰ ἀπορήσῃ τινάς· διατὶ λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Κύριος δίδει τροφὴν εἰς τοὺς φοβουμένους αὐτὸν, εἰς καιρὸν ὁποῦ δίδει τροφὴν καὶ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν τὸν φοβοῦνται; ἡμεῖς δὲ λύοντες τὴν ἀπορίαν ἀποκρινόμεθα, ὅτι τροφὴν ἐδῶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν ψυχικὴν καὶ λογικὴν καὶ πνευματικὴν τὸν οὐράνιον ἄρτον, τὸν ὁποῖον ἐξαιρέτως δίδει ὁ Κύριος εἰς μόνους ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται· τροφὴ δὲ ἠμπορεῖ νὰ νοηθῇ καὶ ὁ μυστικὸς δεῖπνος τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Προφητάναξ, καθότι πολλαῖς φοραῖς ὁ Θεὸς τρέφει καὶ μὲ αἰσθητὴν τροφὴν ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται, ὅταν εὑρίσκωνται εἰς ἀνάγκην καὶ ἀπορίαν· καθὼς ἔθρεψε τὸν Ἠλίαν, τὸν Δανιὴλ, τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, καὶ ἄλλους πολλοὺς, κατὰ τὸν Δίδυμον. (2)

„ Μνησθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα διαθή„ κης αὐτοῦ.

Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἑρμηνεύουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτι ἐνθυμήθη ὁ Θεὸς τὴν διαθήκην αὐτοῦ: ἤτοι ἐνήργησε καὶ ἀμετάβλητον ἐποίησε τὴν διαθήκην αὐτοῦ, τὴν διαλαμβάνουσαν διὰ τὸν πληθυσμὸν τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ διὰ τὴν κληρονομίαν τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ ἑρμηνεύο-

χουσα· εἰ δὲ νῦν αὐτὴν ἐπιζητεῖς, ὅρα μὴ κατὰ σαυτοῦ πρώτου τὴν ψῆφον ἐξενέγκης. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐδὲν ἄδικον τῶν γινομένων· ἀλλὰ πάντα τῷ δικαίῳ κοσμεῖται· δι' αἰῶνος γὰρ τούτῳ χρώμενος πρυτανεύει τὰ σύμπαντα.

(1) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει. „ Τῶν πάλαι διὰ τῶν Προφητῶν προειρημένων μνείαν ποιησάμενος ὁ Χριστὸς, ἔργοις ἐπλήρου τὰ προῤῥηθέντα· οὗτοι γὰρ θείῳ Πνεύματι προὔλεγον θεσπίζοντες τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι ὑπ' αὐτοῦ θαυμάσια· αὐτίκα γοῦν Ἡσαΐας φησί· „ Καὶ ἔσαι σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ (Ἡσ. η'. 18.) κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, λέγοι ἂν καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰωσαφὰτ, ὅτι μνείαν ἐποιήσατο τῶν ἀρχαίων θαυμασίων ὁ Θεὸς τῶν ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν· τῇ γὰρ νέᾳ καὶ καθ' ἡμᾶς νίκῃ ἀνέμνησεν ἡμᾶς, ὅπως τοὺς Αἰγυπτίους ὕδασιν ἐκάλυψε, τοὺς Ἀμαληκίτας τῇ ἐκτάσει τῶν Μωσέως χειρῶν κατηκόντισε· καὶ τὰ λοιπὰ ἐποίησε θαυμάσια, καὶ τὰς πολυθρυλλήτους θαυματουργίας, τὰς ψευδεῖς παρὰ τοῖς ἀπίστοις νομιζομένας, ἔδειξας ἀληθεῖς.

(2) Διὰ τοῦτο καὶ τὰ λόγια ταῦτα τοῦ Δαβὶδ ἁρμοδίως λέγονται ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἐν τῇ μετὰ τὴν τράπεζαν τοῦ ἁγίου εὐχαριστίᾳ.

νεύομεν, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι προφητεία περὶ τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον· θέλει ἐνθυμηθῇ λοιπὸν ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τὸν πρέποντα, τὴν διαθήκην, ὁποῦ ἔδωκε πρὸς τὸν Ἀβραὰμ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους Πατριάρχας· δηλαδή· „Ὅτι ἐν τῷ σπέρματί σου (ἤτοι ἐν τῷ Χριστῷ) εὐλογηθήσονται πάντα τὰ Ἔθνη. (Γέν. κβ΄. 18.)

6: „Ἰσχὺν ἔργων αὐτοῦ ἀνήγγειλε τῷ „λαῷ αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι αὐτοῖς κλη„ρονομίαν Ἐθνῶν.

Εἰς μὲν τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ἔδειξεν ὁ Θεὸς ἰσχὺν ἔργων αὐτοῦ: ἤγουν δύναμιν ἐν ἔργοις, διὰ μέσου τῶν τότε γενομένων θαυμασίων· εἰς δὲ τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν, ἔδειξεν ἰσχὺν ἐν ἔργοις, διὰ μέσου τῶν θαυμάτων τῶν γινομένων καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησίν του. διατὶ δὲ τοῦτο ἐποίησεν; ἵνα εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους δώσῃ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν ὁποίαν ἐκατοίκουν πρότερον τὰ Ἔθνη· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανοὺς δώσῃ καὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τὴν τῶν ἄλλων Ἐθνῶν: ὅσην δηλαδὴ ἐκυρίευσαν οἱ βασιλεῖς τῶν Χριστιανῶν. (1)

7: „Ἔργα χειρῶν αὐτοῦ ἀλήθεια καὶ „κρίσις.

Χεῖρας τοῦ Πατρὸς Μερικοὶ ἐνόησαν τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καθὸ δημιουργικὰς τῶν ἁπάντων· τούτων δὲ ἔργα εἶναι, τοῦ μὲν ἁγίου Πνεύματος ἡ ἀλήθεια· εἶπε γὰρ ὁ Κύριος· „Ἐκεῖνος (ὁ Παράκλητος δηλαδὴ) ὁδηγήσει ἡμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν (Ἰω. ιϛ΄. 13.) τοῦ δὲ Υἱοῦ ἔργον εἶναι ἡ κρίσις· „Πᾶσαν γάρ φησι, τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ (Ἰω ε΄. 22.) ταῦτα γὰρ τὰ δύω τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν κρίσιν, εἰς τὸ Πνεῦμα καὶ εἰς τὸν Υἱὸν ἀναφέρει πολλαῖς φοραῖς ἡ Γραφή· ἢ λέγει, ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀληθινά, καὶ ὄχι κατὰ φαντασίαν· καὶ δίκαια: ἤτοι εἶναι γεμάτα ἀπὸ δικαιοσύνην καὶ διάκρισιν καὶ ἀπὸ οἰκονομίαν κατὰ τὸν Δίδυμον· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας περὶ αὐτοῦ· „Εἰς ἀλήθειαν ἐξοίσει κρίσιν· (Ἡσ. μβ΄. 3.) ὁ δὲ Χρυσόστομος ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγει, ὅτι ἡ Γραφὴ πολλαῖς φοραῖς ὀνομάζει ἀλήθειαν τὴν φιλανθρωπίαν· καθὸ σημαινόμενον πρέπει νὰ νοοῦμεν, ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ εἶναι γεμάτα ἀπὸ φιλανθρωπίαν καὶ δικαιοσύνην· ἐπειδὴ πάντοτε καὶ πανταχοῦ σμίγει ὁ Θεὸς τὰ δύω ταῦτα· διατὶ ἂν ἐμεταχειρίζετο μοναχὴν τὴν φιλανθρωπίαν, ὅλοι ἠθέλαμεν πέσωμεν εἰς ἀμέλειαν· καὶ ἂν πάλιν ἐμεταχειρίζετο τὴν δικαιοσύνην μοναχήν, ὅλοι ἤθελαν ἀπολεσθοῦν, καὶ τινὰς δὲν ἤθελε σωθῇ, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα.

„Πισταὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ.

Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, λέγει, εἶναι ἄξιαι νὰ πιστεύωνται. (2) ἤ, ἐπειδὴ ὅλαι αἱ ἐντολαὶ εἶπε, νόησον πῶς εἶναι, πρῶτον μὲν αἱ τῆς κτίσεως

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Ταύτῃ τῇ ἰσχύϊ θαῤῥήσαντες οἱ Ἀπόστολοι, εἰς πάντα τὰ Ἔθνη κηρύττοντες ἐπορεύοντο, καὶ κληρονομίαν τὴν γῆν ὅλην, ἐπιστρέψασαν λόγοις τοῖς αὐτῶν καὶ πόνοις, ἐδέξαντο. ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „Ὁ Ἀποστολικός, φησι, χορὸς τῷ κληθέντι πρὸς πίστιν λαῷ ἰσχὺν τῶν ἔργων ἀνήγγειλε τοῦ Χριστοῦ· ἀντὶ τοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἔργα ἀεὶ ἐργάζεται ἐν τῇ ἰδίᾳ ἰσχύϊ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Τί ἐστι πισταί; βέβαια· μένουσαι· κἂν γὰρ παραβαθῶσιν, αἱ τιμωρίαι ἕπονται, καὶ αὗται οὐ σαλεύονται. εἰ δὲ καὶ ἄνθρωποι παραβῶσιν, ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὰς ἐκδικεῖ· μὴ γάρ μοι λέγε, ὅτι πρὸς ἀπειλὴν εἴρηται τὰ εἰρημένα, ἢ ὑπερβολικῶς, οὐδεὶς νομοθετῶν πρὸς ἀπειλὴν λέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς σωφρονισμόν. ἔφη δὲ καὶ ὁ Βασίλειος· „Εἰ δὲ πισταὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, φανερὰ ἔκπτωσις πίστεως, καὶ ὑπερηφανίας κατηγορία, ἢ ἀθετεῖν τι τῶν γεγραμμένων, ἢ ἐπεισάγειν τῶν μὴ γεγραμμένων.

ἐντολαὶ, τὰς ὁποίας φυλάττουσιν ὁ οὐρανὸς, ὁ ἥλιος, ἡ Σελήνη, τα ἄςρα, ἡ ἡμέρα, ἡ νύκτα, αἱ ὧραι, ἡ γῆ, οἱ ποταμοὶ, αἱ λίμναι, αἱ βρύσεις, τὰ δένδρα, τὰ χορτάρια, καὶ καθολικῶς, ὅσα εἶναι ἄψυχα, καὶ ὅσα ἔμψυχα καὶ ἄλογα. δεύτερον ἐντολὰς νόησον, τὰς ἐμφυτευθείσας ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, τὰς ὁποίας φυλάττουσι καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ Ἐθνικοὶ, οἱ μὴ ἔχοντες νόμον γραπτόν· τρίτον δὲ νόησον ἐντολὰς, τὰς γραπτὰς τοῦ διὰ Μωσέως δοθέντος νόμου. τέταρτον δὲ καὶ τελευταῖον νόησον ἐντολὰς τὰς τοῦ Εὐαγγελίου, αἱ ὁποῖαι ὅλαι εἶναι πιςαὶ ἤγουν βέβαιαι καὶ ἀμετακίνηται. διατὶ, ἀγκαλὰ καὶ μερικαὶ ἐντολαὶ τοῦ παλαιοῦ νόμου τοῦ Μωϋσέως, μετεβλήθησαν εἰς τὸν νέον νόμον τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλ' ὅμως μετεβλήθησαν εἰς τὸ καλλίτερον καὶ εἰς τὸ ὑψηλότερον· καὶ ἕνας λοιπὸν δὲν δύναται νὰ ἀφανίσῃ αὐτάς. „Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, Ἰῶτα ἓν, ἢ μία Κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, (τοῦ δεκαλόγου δηλαδὴ) ἕως ἂν πάντα γένηται. (Ματθ. ε. 18.) Καὶ πάλιν „ὁ οὐρανὸς γάρ φησι, καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, Οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. (Ματθ. κδ. 35.)

8: „Ἐςηριγμέναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ „αἰῶνος· πεποιημέναι ἐν ἀληθείᾳ „καὶ εὐθύτητι.

Αἱ ἐντολαὶ, λέγει, τοῦ Κυρίου εἶναι σεβαὶ καὶ παντοτιναὶ καὶ ἀμετακίνηται, καὶ καὶ ἕνα ψεῦδος δὲν εὑρίσκεται εἰς αὐτὰς οὔτε σκολιὸν καὶ ςραβὸν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. ἢ καὶ ἄλλως, ἀλήθειαν μὲν νόησον τὴν σαφήνειαν καὶ καθαρότητα, εὐθύτητα δὲ, τὴν ὀρθοτομίαν. διατὶ ὅλαι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου εἶναι ἀληθιναὶ καὶ φανεραὶ, καὶ διδάσκουσι, πῶς νὰ περιπατῇ τινὰς τὴν εὐθεῖαν καὶ ἴσην ςράταν της ἀρετῆς. (1)

9: „Λύτρωσιν ἀπέςειλε τῷ λαῷ αὐτοῦ· „ἐνετείλατο εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκην „αὐτοῦ.

Ὁ Πατὴρ, λέγει, ἀπέςειλε τὸν υἱὸν: ἤτοι τὸν Χριςὸν, λύτρωσιν καὶ ἐλευθερίαν εἰς τὸν λαὸν του. „Εὐαγγελίσασθαι γάρ φησι, πτωχοῖς ἀπέςαλκέ με. κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν (Ἠσ. ξα. 1.) Καὶ πάλιν „Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. (Ματ. α. 21.) Καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν „Ὃς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις. (Α'. Κορ. α'. 30.) (2) Ὁ Πατὴρ, λέγει, ἐδιάταξεν εἰς τὸν αἰῶνα τὴν νέαν καὶ Εὐαγγελικὴν Διαθήκην αὐτοῦ. ἢ αἰώνιον Διαθήκην αὐτοῦ· „Δώσω γάρ φησιν, ὑμῖν Διαθήκην αἰώνιον. (Ἠσ. νε'. 3.) ἐπειδὴ ἡ διὰ Μωϋσέως δοθεῖσα τοῦ Θεοῦ Διαθήκη, ἦτον πρόσκαιρος κατὰ τὸ φαινόμενον δηλαδὴ μέρος τοῦ γράμματος καὶ κατὰ τὸ τυπικὸν καὶ σκιῶδες, ὁποῦ περιεῖχε τῆς νέας διαθήκης. ὅταν γὰρ ἡ νέα ἦλθεν, ἡ παλαιὰ ἔπαυσε.

„Α-

(1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „Διατὶ δὲ ἐςηριγμέναι; ὅτι αἱ Μωσέως μὲν ἐντολαὶ, πρόσκαιροι γεγόνασιν· αἱ δὲ τοῦ Εὐαγγελίου, διαρκεῖς, οὐκ εἰς τὸν παρόντα μόνον αἰῶνα, ἀλλὰ ϗ εἰς τὸν μέλλοντα διαμένουσαι. ὁ δὲ Χρυσόςομος, τί ἐςι, λέγει, ἐν ἀληθείᾳ ϗ εὐθύτητι; οὐδὲν ἐν αὐταῖς, φησι, σκολιὸν, οὐδὲ ςραγγαλιῶδες· οὐδὲν ἀσαφές· οὐδὲ πρὸς χάριν τινα, ἢ πρὸς ἀπέχθειαν· ἀλλὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον ϗ λυσιτελές.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „Λύτρωσιν, λέγει, τὴν διὰ τοῦ Σωτῆρος γενομένην· περὶ ἧς ϗ Ζαχαρίας ἤδη τοῦ Χριςοῦ συλληφθέντος, προφητεύων αὐτοῦ τὴν γέννησιν ἔλεγε· εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο, ϗ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. ϗ ὁ Δίδυμος· „Ἡ λύτρωσις αὕτη, οὐχ ἑτέρα ἐςὶ τοῦ εἰπόντος· „Καὶ γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι ϗ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν· τῷ γοῦν αὐτοῦ τιμίῳ αἵματι ἐλυτρώθημεν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀναςροφῆς τῆς πατροπαραδότου, κατὰ τὸν Κορυφαῖον.

„ Ἅγιον καὶ φοβερὸν τὸ ὄνομα αὐ-
„ τοῦ.

Τὸ ὄνομα, λέγει, Χριστὸς, ἅγιον μὲν εἶναι, καθὸ ποιεῖ μυρία θαυμάσια. φοβερὸν δὲ εἶναι, καθὸ διώκει Δαίμονας, καὶ ἰατρεύει ἀσθενείας. ἀνίσως δὲ αὐτὸ εἶναι ἅγιον, λοιπὸν χρειάζεται καὶ στόματα ἅγια διὰ νὰ τὸ προφέρωσι καὶ νὰ τὸ δοξολογῶσι. (1)

10: „ Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου, σύνε-
„ σις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν
„ αὐτήν.

Πηγὴ, λέγει, καὶ ῥίζα, καὶ ὑπόθεσις σοφίας εἶναι ὁ φόβος τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον „ Οὗ φόβος, ἐντολῶν τήρησις· οὗ δὲ τήρησις, κάθαρσις· οὗ δὲ κάθαρσις, ἔλλαμψις· ἔλλαμψις δὲ πόθου πλήρωσις· (2) Εἰς ἐκείνους δὲ λέγει, ὁποῦ ποιοῦσι τὴν σοφίαν καὶ ἐργάζονται καὶ ἔχουσιν αὐτὴν, εἰς ἐκείνους, λέγω, δίδεται σύνεσις ἀγαθή· διατὶ εἶναι καὶ σύνεσις πονηρά· ὅθεν γέγραπται· σοφοί εἰσι τοῦ κακοποιῆσαι· (Ἱερ. δʹ. 22.) ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ἡ σύνεσις, ἀγαθὴ εἶναι: ἤτοι ὠφέλιμος, ὄχι εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἔχουσι ταύτην ἁπλῶς· ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μεταχειρίζονται αὐτὴν εἰς ἔργα καὶ λόγια ἀγαθά. (3)

„ Ἡ αἴνεσις αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα
„ τοῦ αἰῶνος.

Ἡ αἴνεσις, λέγει, καὶ δοξολογία τοῦ Χριστοῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ϗ φοβερόν: τουτέστιν ἐκπλήξεως γέμον ϗ θαύματος πολλοῦ· εἰ δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φοβερὸν, πόσῳ μᾶλλον ἡ οὐσία; πῶς δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φοβερόν; Δαίμονες αὐτὸ τρέμουσι· νοσήματα δέδοικε· τούτῳ κεχρημένοι τῷ ὀνόματι οἱ Ἀπόστολοι τὴν οἰκουμένην κατώρθωσαν ἅπασαν· τούτῳ Δαβὶδ ἀντὶ ὅπλου χρησάμενος, τὸν βάρβαρον ἐκεῖνον κατέβαλε· τούτῳ τὰ μυρία κατωρθώθη πράγματα· τούτῳ τὴν ἱερὰν μυσταγωγούμεθα μυσταγωγίαν· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἅγιον μὲν, ὅτι Χριστὸς ὀνομάζεται· τὸ δὲ τοῦ Κυρίου χρίσμα, πάσης ἐστὶν ἁγιωσύνης πλήρωμα· περὶ οὗ φησιν Ἰωάννης· „ Καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου· φοβερὸν δὲ, ὅτι ϗ κριτὴς λέγεται· φησὶ γάρ· „ Ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ Υἱῷ. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῖς μὲν πιστεύουσιν ἅγιον ϗ τριπόθητον, ϗ πηγάζον τῶν ἀγαθῶν τὴν φοράν· τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας, ϗ παρανομίᾳ συζῶντας, κολάζει ϗ τιμωρεῖται.

(2) Καὶ πάλιν λέγει ὁ ἴδιος Γρηγόριος· „ Τί ἐστιν ἀρχή; πηγὴ, ῥίζα, ὑπόθεσις· οἷον γὰρ κρηπὶς ϗ βάθρον πρὸς τελείωσιν, ἡ εὐλάβεια, ϗ ὡς ἄν τις εἴποι, πρῶτον σπάργανον, ϗ στοιχεῖον· οὐ γὰρ ἀπὸ θεωρίας ἀρξαμένους εἰς φόβον χρὴ καταλήγειν, ἀλλὰ φόβῳ στοιχειουμένους ϗ καθαιρομένους, ϗ ἵν' οὕτως εἴπω λεπτυνομένους, εἰς ὕψος αἴρεσθαι· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Σοφίαν οὐ τὴν εὐγλωττίαν λέγει, ἀλλὰ τὴν τῶν θείων ἐπίγνωσιν· εἰσαγωγικοῖς τοίνυν ὁ φόβος· τῶν δὲ τελείων, τῆς ἀγάπης ἡ κτῆσις.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Οὕτως ὁ θεῖος φόβος ἀρχὴ σοφίας γίνεται εἰσαγωγικὸς ὤν· σοφίαν δὲ ἐνταῦθά φησιν, οὐ τὴν ἐν ῥήμασιν, ἀλλὰ τὴν ἐν πράγμασιν· οὐ τὴν εὐγλωττίαν, ἀλλὰ τὴν τῶν θείων ἐπίγνωσιν· ἐπεὶ ϗ οἱ ἔξωθεν τοῦτο σοφίαν ὡρίσαντο, θείων ϗ ἀνθρωπίνων πραγμάτων διάγνωσιν· ταύτην δὲ τὴν τέχνην ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος διδάσκει, πονηρίαν ἀναιρῶν, ἀρετὴν ἐμφυτεύων, πρὸς οὐρανὸν μεθιστάς· τί δὲ τῆς τοιαύτης ψυχῆς σοφώτερον; οὐκ ἀρκεῖ μέντοι ἡ γνῶσις κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον εἰς τελείωσιν· ἀλλὰ χρῄζει ἡ θεωρία τῆς πράξεως, ϗ προσήκει τὸν θείας ἠξιωμένον συνέσεως, τοῖς ἔργοις τὴν γνῶσιν δεικνύναι, ϗ τὴν ἀληθῆ ϗ πρώτην σοφίαν κατορθοῦν· αὕτη δέ ἐστιν, οὐχ' ἡ λόγῳ λαμπρυνομένη, ἀλλ' ἡ διὰ τῶν ἔργων ἐλεγχομένη σύνεσις· σύνεσις γὰρ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν φησιν, ἀλλ' οὐ τοῖς κηρύσσουσι: τουτέστι τοῖς διὰ τῶν ἔργων ἐπιδεικνυμένοις, οὐ τοῖς διὰ λόγων ἐπαγγελλομένοις· οὐ γὰρ ἀκροατὴν ζητεῖ μόνον· ἀλλὰ ϗ ποιητήν· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) λέγει δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἡ σύνεσις τότε ἀγαθὴ τυγχάνει, ὅτε ἔργοις ἐπιτελεῖται· διὸ τὴν σύνεσιν, οὐχ ἁπλῶς ἀγαθὴν εἶπεν, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν· τοῖς γὰρ ποιοῦσι τὴν σύνεσιν κατὰ τὸν Δίδυμον; οὐχ' ἑτέραν οὖσαν τῆς ἀρετῆς, ὠφέλεια ἔσται· ἐξ ἧς ὠφελείας μανθάνουσι τὸ ἀγαθὸν αὐτῆς.

ςοῦ μένει παντοτινὴ καὶ ἀτελεύτητος κοντὰ εἰς τοὺς Ἀγγέλους καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ αἰνοῦμεν καὶ νὰ εὐχαριςοῦμεν αὐτὸν πάντοτε. (1)

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΑ΄.

„ Ἀλληλούϊα.

Ἐγὼ νομίζω, ὅτι τὸ προοίμιον καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι πολλὰ ἀκόλουθος μὲ τὸ τέλος τοῦ προτέρου Ψαλμοῦ: διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἔχει μὲ ἐκεῖνον, ὡς μέρος ἐκείνου· διότι τὸ τέλος μὲν ἐκείνου λέγει „ Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου· ἡ ἀρχὴ δὲ τούτου λέγει „ Μάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· λέγουσι δὲ Μερικοὶ, ὡς ὁ Χρυσόςομος καὶ ὁ Ὠριγένης, ὅτι ὁ παρὼν Ψαλμὸς περιέχει τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰκοσιδύω γραμμάτων τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου· καὶ ἡ ἀρχαῖς τῶν ςίχων τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ κειμένῳ ἔχουσι τὰς αὐτὰς ἀρχὰς τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου· καθὼς καὶ ὁ πρότερος Ψαλμὸς περιέχει τὸν ἀριθμὸν τῶν Γραμμάτων τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, ὡς προείπομεν· ὅθεν καὶ ςοιχείωσις, ἢ ςοιχειωτικὸς καὶ Ἀλφαβητικὸς λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, κατὰ τὸν Ὠριγένη· ἐπειδὴ δὲ, τὰ μὲν ςοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου εἶναι εἰκοσιδύω· οἱ δὲ ςίχοι τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι μόνον δέκα· διὰ τοῦτο, εἰς μὲν τὸν καθ' ἕνα ςίχον ἀπὸ τοὺς ὀκτὼ, τίθενται δύω ςοιχεῖα τοῦ Ἀλφαβήτου, εἰς δὲ τοὺς τελευταίους δύω, τίθενται τρία ςοιχεῖα τοῦ αὐτοῦ Ἀλφαβήτου, ὡς λέγει Ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ καὶ οὕτως οἱ δέκα ςίχοι, περιέχουν τὸ Ἑβραϊκὸν Ἀλφάβητον, ὡς καὶ ἐν τῷ προτέρῳ Ψαλμῷ εἴπομεν, φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐγράφετο μὲ τὰ ςοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἀλφαβήτου, διατὶ εἶναι ἠθικώτατος. (2)

1: „ Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν „ Κύριον.

Εἰς μὲν τὸν πρότερον Ψαλμὸν εἶπεν ὁ Δαβὶδ, πῶς ὁ φόβος τοῦ Κυρίου κάμνει σοφὸν ἐκεῖνον ὁποῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ποία αἴνεσις εἰπέμοι; ἡ εὐχαριςία, ἡ δοξολογία ἡ διὰ τῶν ἔργων· καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ τέλος, φησὶ, τῶν μακαρίων τὸ πρὸς Θεὸν εἶναι, καὶ παρεςάναι αὐτῷ καὶ μόνῃ τῇ αὐτοῦ θεολογίᾳ καὶ αἰνέσει σχολάζειν. καὶ ὁ Δίδυμος· „ Τοῦτο κατάλληλον τοῖς θεολογοῦσι τὸ λέγειν, ὅτι ἡ αἴνεσις αὐτοῦ: θεολογηθέντος δηλαδὴ, μένει ἐπ' ἄπειρον· ἐπεὶ γὰρ ὁ ὑμνούμενος ἀθάνατος, ἀνάγκη καὶ τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ ἀτελεύτητον εἶναι, ὡς διαρκεῖν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος διδασκαλίαν εὐσεβείας τοῖς βουλομένοις προσφέρει· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι σχεδὸν μία ἐξήγησις τοῦ ῥητοῦ ἐκείνου τοῦ Ἀποςόλου Παύλου τοῦ λέγοντος.

ὁποῦ τὸν ἔχει· „ ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου. εἰς τοῦτον δὲ λέγει, ὅτι ὁ φόβος τοῦ Κυρίου κάμνει μακάριον τὸν φοβούμενον. „ Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον. δὲν εἶναι ὅμως μακάριος ἐκεῖνος, ὁποῦ φοβεῖται ἁπλῶς τὸν Θεόν. διατὶ τοιουτοτρόπως τὸν φοβοῦνται καὶ οἱ Δαίμονες. ἀλλὰ ἐκεῖνος, ὁποῦ φοβεῖται τὸν Θεὸν διὰ νὰ φυλάττῃ τὰς ἐντολάς του. ὁ μὲν γὰρ ἁπλῶς φόβος τοῦ Θεοῦ, εἶναι φόβος ψιλὸς καὶ νεκρός. ὁ δὲ φόβος, ὁποῦ κάμνει νὰ φυλάττῃ τινὰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς εἶναι φόβος ἐνεργὸς καὶ ζωντανός. (1)

„ Ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει „ σφόδρα.

Ἐκεῖνος, λέγει, ὁποῦ φοβεῖται τὸν Θεὸν, αὐτὸς θέλει χαρῇ καὶ εὐφρανθῇ εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, τοῦτο γὰρ ἔχει νὰ εἰπῇ τὸ, θελήσει σφόδρα, καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Δαβὶδ δείχνωντας τὴν ἡδονὴν, ὁποῦ ἔχει εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, ἔλεγε., Καὶ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου, ἃς ἠγάπησα. (Ψαλ. ριη.) καὶ πάλιν· „ Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου. (αὐτόθ (2)

2: „ Δυνατὸν ἐν τῇ γῇ ἔσται τὸ σπέρ„ μα αὐτοῦ· γενεὰ εὐθέων εὐλογηθή„ σεται,

Τὸ σπέρμα, λέγει, τοῦ φοβουμένου τὸν Κύριον, θέλει γένει δυνατὸν εἰς τὴν γῆν, ἐπειδὴ καὶ δυναμώνεται ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐναντίον ἐκείνων, ὁποῦ τὸ ἐνοχλοῦσι καὶ ἐλαπτοῦσι: σπέρμα δὲ αὐτοῦ εἶναι οἱ μαθηταὶ καὶ μιμηταὶ τῆς ἀρετῆς του κατὰ

τος· „ Ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης (Α'. Τιμ. δ'. 8.) αἵτινες ἐπαγγελίαι συνηθροισμέναι εἰσιν ἐνταῦθα.

(1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον· „ Ἡ ἀνδρία, οὐ σωμάτων, ἀλλὰ ψυχῆς ἐστιν ἀρετή· ἔνθα οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· ἀλλὰ πᾶσαι (αἱ ψυχαὶ δηλαδὴ) κατ' εἰκόνα Θεοῦ γινόμεναι, τὸν αὐτὸν ἔχουσι τύπον, καὶ τῆς αὐτῆς μετέχουσι φύσεως· διὰ τοῦτο οὐ πρὸς τὰ σώματα διαφέρεται ὁ λόγος· ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν τῆς ψυχῆς συνάπτεται· πολλαὶ γοῦν γυναῖκες, ἀσθενέστεραι τῷ σώματι τυγχάνουσαι, ὅμως τῇ πίστει τῆς ψυχῆς ἀνδρειότεραι τῶν ἀνδρῶν ἐγένοντο· ὡς Σωσάννα κατὰ τῶν Κριτῶν· ὡς Ἰαὴλ κατὰ τοῦ Σισάρα· καὶ ἐν ἀρχῇ δὲ τῶν Ψαλμῶν τὸ Πνεῦμα, τὸν κοινὸν ἁπάντων ἐν Χριστῷ μακαρισμὸν διηγούμενον, τῷ ἀνδρὶ τίθησι τοῦτο λέγων· „ Μακάριος ἀνήρ· οὐ γὰρ δὴ γυναῖκας ἀλλοτρίας ἡγεῖτο ταύτης τῆς ἐπαγγελίας, καὶ μόνοις ἀνδράσι ταύτην ἁρμόζειν· ἀλλ' εἰδὼς μίαν εἶναι τὴν ἀρετὴν τῆς ἀνδρίας, τούτου ἕνεκεν κοινῷ ὀνόματι κέχρηται ἀνθρώπων λέγον. Μακάριος ἀνήρ· ἵνα, ὡς ἀπὸ τῆς ἀνδρίας ὀνομασθέντος τοῦ ὀνόματος (τοῦ ἀνδρὸς) κοινὸν πάντες τὸν μακαρισμὸν ἡγήσωνται ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες· οὕτω κἀνταῦθα, οὐκ ἄνδρα μακαρίζει μόνον, ἀλλὰ τῷ τῆς ἀνδρίας ὀνόματι καὶ γυναῖκας περιλαμβάνει· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ εἴωθε φοβούμενον τὸν Κύριον καλεῖν, πάντα τὸν ἐξ ἐθνῶν προσιόντα τῷ Θεῷ· ἐν γὰρ τῷ ρλδ'. Ψαλμῷ μετὰ τὸν Ἰσραὴλ καὶ Ἀαρὼν καὶ Λευῒ εἰς ὕμνον καλεῖ τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον· οὐκοῦν ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ, οὐκ ἄλλος τις ἂν εἴη ὁ μακαριζόμενος τοῦ ἐξ Ἐθνῶν προσεληλυθότος τῷ Θεῷ λαοῦ, ὅντινα ὀνομάζει φοβούμενον τὸν Κύριον· οὐ μὴν ἤδη μακάριος ὁ τοιοῦτος, εἰ μὴ καὶ τὸ ἑξῆς αὐτῷ ἕποιτο, τὸ ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θέλειν σφόδρα· ἐπεὶ καὶ οἱ Δαίμονες φοβοῦνται τὸν Θεὸν τὸν ψιλὸν φόβον τὸν ἀπὸ τῆς γνώσεως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Πῶς δ' ἂν γένοιτο τὸ θέλειν ταῖς ἐντολαῖς σφόδρα; ὅταν μετὰ ἀκριβείας καὶ φοβώμεθα καὶ ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν· εἶπε δὲ, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα, καὶ οὐκ εἶπε τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ποιήσει· ἀλλ' ἕτερόν τι πλέον ἐπιζητεῖ· ποῖον δὴ τοῦτο; τὸ μετὰ προθυμίας αὐτὰς ποιεῖν· τὸ ἐραστὰς αὐτῶν εἶναι σφοδρούς· τὸ φιλεῖν αὐτὰς, μὴ διὰ τὸν μισθὸν τὸν ὑπὲρ αὐτῶν κείμενον, ἀλλὰ διὰ τὸν θέντα αὐτάς· τὸ μὴ φόβῳ γεέννης, μηδὲ ἀπειλῇ κολάσεως, μηδὲ ἐπαγγελίᾳ βασιλείας· ἀλλὰ διὰ τὸν νομοθετήσαντα, σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὰς ἐντολὰς ἐκπληροῦν· τὴν γὰρ δυσκολίαν οὐχ' ἡ τῶν πραγμάτων φύσις, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν ῥαθυμία ποιεῖν εἴωθεν· ὡς εἴτις μετὰ προθυμίας τὰ θεῖα ἐπιτάγματα δέχοιτο, κοῦφα καὶ ῥᾴδια αὐτὰ ὄψεται ὄντα καὶ τὰ τραχύτατα.

τὰ τὸν Ἡσύχιον, καὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ φυλάττουν τὴν ὁμοιότητα καὶ γνησιότητα τῆς ἐπαινετῆς πολιτείας του καὶ κληρονομοῦν, ὡσὰν μίαν κληρονομίαν, τὰς ἀρετὰς τοῦ διδασκάλου των. θέλει δὲ ἐπαινεθῇ ἡ γενεὰ τῶν εὐθέων κατὰ τὴν καρδίαν, ἀπὸ τὴν γενεὰν πάλιν τῶν μὴ διεστραμμένων, ἀλλὰ ὀρθὰ φρονούντων. (1)

3: „ Δόξα καὶ πλοῦτος ἐν τῷ οἴκῳ αὐ„ τοῦ, καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει „ εἰς τὸν αἰῶνα.

Δόξα, λέγει, παρὰ Θεοῦ καὶ πλοῦτος ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις εὑρίσκεται, εἰς τὸ ὁσπήτιον ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου, ὁποῦ φοβεῖται τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἡ δόξα μὲν δοθήσεται εἰς αὐτὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ὁποῦ τὸν τιμοῦν διὰ τὰς ἀρετάς του. πλοῦτος δὲ, τὸ νὰ πλουτῇ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ὁποῦ θέλει ἀποκτήσει. καὶ ταῦτα γὰρ λαμβάνει, ὅταν θελήσῃ, διὰ τὴν πίστιν καὶ παῤῥησίαν, ὁποῦ ἔχει εἰς τὸν Θεόν. ἀλλὰ καὶ ἡ δικαιοσύνη του: ἤγουν ἡ δικαιοῦσα αὐτὸν ἀρετή του μένει ἀδιάφθαρτος εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, συναπερχομένη μαζὶ μὲ αὐτὸν μετὰ θάνατον. (2)

4: „ Ἐξανέτειλεν ἐν σκότει φῶς τοῖς εὐ„ θέσιν· ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων καὶ „ δίκαιος.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἀνέτειλεν] εἰς ἐκείνους, ὁ- ποῦ

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „ Τουτέστι δυνατὸν ἐστὶ ϗ πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας, ϗ πρὸ τῆς πείρας τῶν ἀγαθῶν ἐκεῖ· ἡ γὰρ ἀρετὴ, ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀμοιβὴν ἔχει ϗ πρὸ τῶν ἐπάθλων· ϗ πέτρας ἐστὶ στεῤῥοτέρα· ϗ ἀδάμαντος ἰσχυροτέρα· ἢ δυνατὸν ἐστὶ ἐν τῇ γῇ τῶν πραέων εἰς τὸ ἀπολαύειν τὰς ἀμοιβὰς, ὧν εἰργάσαντο. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπειδὴ τοῦτο ἀξιέραστον ἐδόκει τοῖς τηνικάδε ἀνθρώποις, τοῦτο τοῖς φυλάττουσι τὰς ἐντολὰς δώσειν ὑπισχνεῖται τὸ δῶρον· ϗ δὴ ϗ ἔδωκεν. διὰ μὲν τὸν Ἀβραὰμ τῷ Ἰσραὴλ· διὰ δὲ τὸν Δαβὶδ, τοῖς ἐξ αὐτοῦ· ϗ διὰ τὸν Ἰσραὴλ, τοῖς ἐκγόνοις, ϗ ταῦτα παρανόμοις γεγενημένοις. λέγει δὲ ϗ ὁ Δίδυμος· „ Τοῦ μακαριζομένου ἀνδρὸς ἐπὶ τῷ ἔχειν τὸν τοῦ Κυρίου φόβον τὸ σπέρμα, ὃ σπείρει εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν τὴν σπουδαίαν ϗ καλὴν καρδίαν αὐτοῦ, δυνατόν ἐστιν, ὡς ἑκατονταπλασίονα καρπὸν ἐνεγκεῖν· τῶν μὲν γὰρ φαύλων τὰ σπέρματα, ἃ σπείρουσιν εἰς τὴν σάρκα τὴν ὑλικὴν ϗ γεώδη ἕξιν αὐτῶν, ἀσθενεῖ· διὸ ϗ θερίσουσιν ἐκ τῆς σαρκὸς φθοράν· τῶν δὲ σπειράντων εἰς τὸ πνεῦμα, δυνατὸν τὸ σπέρμα· ὅθεν ϗ θερίσουσιν εἰς ζωὴν αἰώνιον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Οἶδε πλοῦτον καλεῖν ἡ Γραφὴ τὸν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις· ὡς ὅταν λέγῃ· „ Πλουτεῖν ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς. ϗ πάλιν· „ Εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ἡμῶν ἐστιν· εἶδες μέγεθος πλούτου; οὗτος γὰρ ἀληθῶς πλοῦτος· ὡς ὅγε ἕτερος, ὄνομα πλούτου ψιλὸν, πράγματος ἔρημον· ϗ κατὰ τοῦτον δὲ, τί τῶν Ἀποστόλων πλουσιώτερον, οἷς καθάπερ ἐκ πηγῶν ἅπαντα ἔῤῥει, ϗ πλοῦτος αὐτοὺς οὐ κατεῖχε τῶν χρημάτων; τοῦτο γὰρ μάλιστα πλοῦτος, τὸ μὴ δεῖσθαι πλούτου. ϗ δόξαν δὲ, εἶχον μὲν τὴν παρὰ Θεοῦ, εἵπετο δὲ ϗ αὕτη κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ϗ προσετίθετο· ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς ἀντὶ τοῦ ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἐλεημοσύνη αὐτοῦ, ἔφησε, μένει εἰς τὸν αἰῶνα· τοιοῦτον γὰρ ἡ τῆς ἐλεημοσύνης δύναμις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἀθάνατον πρᾶγμα ϗ ἀκήρατον. ϗ οὐδέποτε σβεσθῆναι δυνάμενον· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀνθρώπινα ἅπαντα παρασύρεται, ὁ δὲ τῆς ἐλεημοσύνης καρπὸς τῆς δικαιούσης τὸν ἄνθρωπον, ϗ διὰ τοῦτο δικαιοσύνης λεγομένης, ἀθάνατος μένει διηνεκῶς, οὐδεμιᾷ δυσκολίᾳ καιρῶν ἐλεγχόμενος· ἀλλ' εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα συναποδημῶν, ἢ προαποδημῶν ϗ μονὰς εὐτρεπίζων. ὁ δὲ Ἀθανάσιος· „ Καὶ ἡ δόξα ϗ ὁ πλοῦτος, φησι, (τοῦ φοβουμένου τὸν Θεὸν) μὴ τῶν παρερχομένων λογιζέσθω· οὐδὲν γὰρ τοιοῦτον παρὰ τοῖς ἁγίοις εὑρίσκεται. ϗ ὁ Θεοδώριτός φησι· „ Καὶ ταύτας ὡς πρὸς ἀτελεῖς ἔτι ϗ τῶν τελείων ἐπαΐειν οὐ δυναμένους, ποιεῖται τὰς ὑποσχέσεις· τοὺς γὰρ τελείους ὁ Δεσπότης Χριστὸς τἀναντία διδάσκει λέγων· „ Μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μήτε χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μὴ ὑποδήματα μηδὲ ῥάβδον· ϗ πάλιν· „ Εἴτις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι Μαθητής· οὕτω τῷ Σολομῶντι ϗ δόξαν ϗ πλοῦτον προστέθεικεν· οὕτω τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὸν τῶν Αἰγυπτίων ἐδωρήσατο πλοῦτον. ϗ ὁ Δίδυμος· „ Τοῦτο νοήσεις, ἀκούσας Παύλου λέγοντος· „ Ὡς πτωχοὶ, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες· ϗ μηδὲν ἔχοντες, ϗ πάντα κατέχοντες· τίς δ' ἂν γένοιτο πλουσιώτερος τοῦ κληρονόμου Θεοῦ, συγκληρονόμου δὲ Χριστοῦ;

ποῦ εὑρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, φῶς ἐλευθερίας καὶ παρηγορίας· ἢ ἐννοεῖται, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέτειλεν ἐκ τῆς γῆς φῶς ἀληθείας εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς τὸ σκότος τῆς πλάνης. ὅθεν καὶ ἔλεγεν „ ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ Κόσμου. (Ἰω. Η. 12) ἐξανέτειλε δὲ τὸ φῶς αὐτὸ εἰς τοὺς εὐθεῖς: ἤγουν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δύνανται νὰ φρονοῦσιν ὀρθῶς. διατὶ αὐτοὶ βλέπουν, καὶ γνωρίζουν τὸ τοιοῦτον φῶς. (1) ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι ἐλεήμων μὲν καὶ οἰκτίρμων. καθὸ εἶναι ἀγαθὸς, δίκαιος δὲ, καθὸ εἶναι κριτής. ὅρα δὲ καὶ τὴν ἐξήγησιν, ὁποῦ ἐποιήσαμεν τοῦ ρ. Ψαλμοῦ: ἤτοι τοῦ „ Ἔλεον καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι Κύριε. (2)

εὑρισκομένους. κιχρᾷ δὲ ἤτοι δανείζει εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἔχουσι χρείαν νὰ δανεισθοῦν. γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ λς΄. Ψαλμῷ. ὅλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανείζει ὁ δίκαιος. ὁ τοιοῦτος δὲ ἐλεήμων, θέλει μεταχειρισθῇ καλῶς τὰ λόγιά του, λαλῶν μὲ διάκρισιν, καὶ ὄχι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε καὶ ἀπερισκέπτως. ἢ καὶ θέλει διαθέσει καλῶς τὰ ἐδικά του πράγματα μετὰ διακρίσεως. ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν. ἢ θέλει διαθέσει καλῶς τὰς ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει ἀπολογίας του: τουτέστι θέλει ἑτοιμάσει διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, βοηθείας καὶ δεφενδεύσεις τοῦ ἑαυτοῦ του ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἐν εὐαγγελίοις ἐκείνου πιστοῦ καὶ φρονίμου οἰκονόμου. (3)

5: „ Χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτείρων καὶ κιχρῶν· οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει.

6: „ Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐ σαλευθήσεται.

Ἀγαθὸς, λέγει, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁποῦ σπλαγχνίζεται μὲν καὶ ἐλεεῖ τοὺς ἐν ἀνάγκαις

Ὁ ἐλεήμων, λέγει, καὶ θεοφοβούμενος ἄνθρωπος δὲν θέλει σαλευθῇ ἀπὸ πειρασμοὺς εἰς τοῦ-

του

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Σκότος ἡ Γραφὴ, ποτὲ μὲν τὴν ἄγνοιαν, ποτὲ δὲ τὰς συμφορὰς ὀνομάζει· καὶ φῶς δὲ ὡσαύτως, νῦν μὲν τὴν γνῶσιν, νῦν δὲ τὴν τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴν προσαγορεύει· φησὶ τοίνυν, ὅτι ὁ Θεὸς καὶ ἀγνοοῦσιν ὑποδείξει τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἐν πειρασμοῖς οὖσι καὶ θλίψεσι, τὴν οἰκείαν ἐπικουρίαν ὀρέξει. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Διατὶ δὲ τοῖς Εὐθέσιν; ἐπειδὴ οἱ τὰ φαῦλα πράττοντες μισοῦσι τὸ φῶς; ὡς ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐλεγχόμενοι, καὶ παρέχειν αὐτῷ τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐ βούλονται.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει. „ Εἰ γὰρ ἐλεήμων ἐστὶ καὶ τοὺς ἁμαρτάνοντας πολλάκις συγγνώμης ἀξιοῖ, πολλῷ μᾶλλον τοὺς κατορθοῦντας οὐ περιόψεται ἀστεφανώτους ἀπελθόντας; ἀλλὰ κἂν ἐνταῦθα μὴ ἀποδῷ, ἀποδώσει πάντως εἴδε δίκαιός ἐστι. τὸ κατ᾽ ἀξίαν ἑκάστῳ ἀποδώσει· κἂν ἐνταῦθα μὴ ἀποδῷ· ὅπερ μάλιστα καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐστὶν ἀπόδειξις σαφεστάτη· ὅταν γὰρ πολλοὶ τῶν ἐναρέτων φαίνωνται μυρία παθόντες δεινὰ, καὶ τῶν πονηρῶν πολλοὶ πολλῆς ἀπολαύσαντες ἀδείας, ποῦ τὸ κατ᾽ ἀξίαν ἕκαστος ἀπολήψεται, εἰ μὴ μέλλοι ἀνάστασις εἶναι καὶ κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις;

(3) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ἀγαθὸς δὲ καὶ ὁ ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ μεταδιδοὺς τοῖς πλησίοις ἐκ τοῦ χαρίσματος τοῦ δοθέντος αὐτῷ παρὰ Θεοῦ· ὃς κατὰ τὸν φρόνιμον οἰκονόμον ἐν καιρῷ διδοὺς τὸ σιτομέτριον τοῖς συνδούλοις, οὐχ᾽ ἁπλῶς καὶ ἀκρίτως πᾶσι προθήσει τῆς μυσταγωγίας τὸν λόγον, ἀκούων· „ Μὴ βάλητε τὰ ἅγια τοῖς κυσίν. ὁ δὲ Χρυσόστομός φησιν· „ Ὅρα πόσα τίθησι τὰ ἔπαθλα τῷ φιλανθρώπῳ· ὅτι μένει διηνεκῶς ὁ καρπὸς· ὅτι πειρασμῶν ἀπαλλαγήσεται· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀνατεῖλαι αὐτῷ φῶς· ὅτι τὸν Θεὸν ζηλώσει· καὶ γὰρ ὁ Θεὸς οἰκτίρμων· ὅτι τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων λήψεται συγγνώμην· καὶ συνηγορίαν ἑαυτῷ παρασκευάσει ἐν τῇ μελλούσῃ κρίσει· τοῦτο γάρ ἐστιν, οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει: τουτέστι τεύξεται συνηγορίας· τεύξεται ἀπολογίας· οὐκ ἔσται αὐτῷ κατάκρισις τότε, ὥστε τῆς ἐλεημοσύνης διατιθείσης αὐτῷ τὴν ἀπολογίαν καλῶς· ἕτερος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπεν· „ Οἰκονομῶν τὰ πράγματα αὐτοῦ μετὰ κρίσεως: τουτέστι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, πολλῆς ἀπολαύσεται εὐημερίας· οὐχ᾽ ὑποστήσεταί τι τῶν ἀτόπων, ὥστε ἄριστος οἰκονόμος γενόμενος· πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον,

ἐν

του τὸν αἰῶνα. ἐπειδὴ καὶ εἶναι θεμελιωμένος ἀσφαλῶς ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς εἰς Θεὸν πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἀγάπης. καὶ ἐπειδὴ ἔχει τὴν συνείδησίν του ἀμετακίνητον ὡσὰν ἄγκουραν. δὲν εἶπε δὲ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅτι δὲν θέλει ἐπιβουλευθῇ, διατὶ „πολλαὶ εἰσιν αἱ θλίψεις τῶν δικαίων (Ψαλ. λγ'. 19.) ἀλλ' ὅτι δὲν θέλει σαλευθῇ. τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ θαυμαστὸν, ὅτι οἱ ἅγιοι μυρία πάσχοντες κακὰ δὲν μετατρέπονται. ἀλλὰ φυλάττουν ἀκλινὲς καὶ ἀσάλευτον μέχρι τέλους τὸ ὀρθὸν φρόνημά των. τοῦτο τῇ ἀληθείᾳ εἶναι νίκη περιφανής. τοῦτο εἶναι λαμπρὰ φήμη καὶ ἀνακήρυξις τῶν τῆς ἀρετῆς ἀγωνιστῶν. (1) ἢ νοεῖται, ὅτι ὁ ἐλεήμων δὲν θέλει σαλευθῇ εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα „ἡτοιμάσθην γάρ φησι, καὶ οὐκ ἐταράχθην (Ψαλ. ριη'. 60.) μὲ τὸ νὰ μὴ γνωρίζῃ εἰς τὴν συνείδησίν του κανένα ἄτοπον.

„Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δί-
„καιος.

7 „Ἀπὸ ἀκοῆς πονηρᾶς οὐ φοβηθήσε-
„ται.

Ὁ δίκαιος, λέγει, καὶ ἐλεήμων ἄνθρωπος θέλει ἐνθυμεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὰς ἀρετάς του, ἔχι μόνον ζωντανὸς ὤντας, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον. (2) ὁ τοιοῦτος δὲ ἐλεήμων καὶ δίκαιος, δὲν θέλει δειλιάσει ἀπὸ εἴδησιν καὶ ἀγγελίαν φοβεράν. δὲν εἶπε δὲ καὶ ἐδῶ, ὅτι δὲν θέλει ἀκούσει εἴδησιν φοβερὰν κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἀλλ' ὅτι δὲν θέλει φοβηθῇ ἀπὸ τὴν εἴδησιν αὐτήν, ἐπειδὴ καὶ ἔστειλε προτήτερα τὸν πλοῦτόν του εἰς ἄκλεπτον τόπον: ἤγουν εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τῆς ἐλεημοσύνης. καὶ ἐκεῖ σπουδάζει νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς μετὰ θάνατον. κατὰ γὰρ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου „ὅπου ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. (Ματ. ς'. 21.) Διὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν φοβεῖται ὁ

ἐν μὲν τῷ παρόντι κινδυνεύοντας βίῳ πάντα τὰ ἑαυτῶν προΐεσθαι, ὥστε ἐξωνήσασθαι τὸν κίνδυνον. ἐπὶ κινδύνῳ δὲ μέλλοντας παραδίδοσθαι καὶ κολάσει, μὴ τοιαύτῃ κεχρῆσθαι οἰκονομίᾳ; διὰ δὴ τοῦτο φρόνιμον οἰκονόμον φησὶ τὸν ἐλεήμονα· ὡς ὀλίγων πολλὰ ἀγοράζοντα χρημάτων, τὸν οὐρανὸν, ἱματίου· τὴν βασιλείαν, ἄρτου· καὶ ψυχροῦ ποτηρίου, τὰ μέλλοντα ἀγαθά· τί γὰρ ταύτης τῆς οἰκονομίας γένοιτ' ἂν ἴσον; ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „Ὁ γὰρ τὸν οἰκεῖον Δεσπότην μιμούμενος φιλοτίμως θεραπεύει τοὺς ὁμοδούλους, οἰκτείρων μὲν, ὡς τῆς φύσεως κοινωνός· κιχρῶν δὲ, ὡς τὴν ἔκτισιν παρὰ τοῦ κοινοῦ προσμένων Δεσπότου· οὐδὲν δὲ ὁ τοιοῦτος ἀδιακρίτως ἐργάζεται· ἀλλ' ὀρθῶς χρώμενος τῷ λογισμῷ, καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα κοσμεῖ. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Οὐ τὸν ἁπλῶς κιχρῶντα, ἀλλὰ τὸν ἐν οἴκτῳ, χρηστὸν εἰκότως προσαγορεύει· ὁ μὲν γὰρ ἐλπίδι κέρδους, ὁ δὲ νόμῳ συμπαθείας κιχρᾷ καὶ μεταδίδωσι· σαφῶς τοίνυν ἐνταῦθα ὑπογράφει τὸν φιλόπτωχον· οὗτος δανείζει Θεῷ, οἰκτείρων τὸν πτωχὸν, ὡς Σαλομῶν ἐν Παροιμίαις λέγει· „Δανείζει Θεῷ ὁ ἐλεῶν πτωχόν. (Παρ. ιθ'. 17.)

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ ἴδιος Χρυσόστομος· „Τὸ γὰρ θαυμαστὸν τοῦτό ἐστιν, ὅταν μὴ ἐν ἐρημίᾳ τῶν πειρασμῶν τὸ ἀσφαλὲς αὐτῷ ᾖ· ἀλλ' ἐν τῇ πυκνότητι τῶν μηχανημάτων ἀπερίτρεπτος μένῃ διηνεκῶς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „Πολυθρύλλητός, φησιν, ὁ τοιοῦτος ἔσται, καὶ παρὰ πᾶσιν ἀοίδιμος· καὶ ἀείμνηστον καταλείψει τὸ κλέος διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ μνημονευόμενος, οὐ μόνον ζῶν, ἀλλὰ καὶ θανών· προστίθησι δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Πῶς οὖν οὗτος ἐν τῷ ζῆν πείσεταί τι πονηρὸν, ὅταν καὶ τελευτῶν ἑτέροις διδάσκαλος γένηται εὐθυμίας; ἵνα γὰρ μάθωσι καὶ οἱ σφόδρα ἄπιστοι, ὅτι ἀθάνατος αὐτοῦ ὁ καρπὸς ἐν οὐρανοῖς μένει, ἐνταῦθα δίδωσι τὴν πεῖραν· καὶ γὰρ τοῦ σώματος αὐτοῦ καταχωσθέντος, καὶ τῇ γῇ παραδοθέντος, ἡ μνήμη πανταχοῦ περιφέρεται· τοιαύτη γὰρ τῆς ἀρετῆς ἡ δύναμις· οὐκ εἴκει τῷ χρόνῳ. οὐ μαραίνεται τῷ πλήθει τῶν ἡμερῶν· τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὴν τῶν πολλῶν σωτηρίαν· ἐκεῖνος μὲν γὰρ οὐ δέεται τῆς παρ' ἑτέρων εὐφημίας· οἱ δὲ ἐν κακίᾳ ζῶντες, δέονται τῶν ἐγκωμίων ἐκείνου· ὥστε ἀπὸ τῆς εὐφημίας τῶν ἑτέροις κατορθουμένων, σπουδαιότεροι γενέσθαι καὶ τῆς κακίας ἀπαλλαγῆναί ποτε. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „Ἐπειδὴ τῶν ἐνταῦθα πλουτούντων ἢ βασιλευόντων, ἢ καὶ ἄλλην κτησαμένων τοῦ βίου περιφάνειαν, πρόσκαιροί τινες αἱ μνεῖαι τυγχάνουσι· διὰ τοῦτο ἐδήλωσεν· ὅτι τῶν Δικαίων οὐχ' οὕτως, ἀλλ' αἰώνιαι. ὁ δὲ Παχυμέρης ἐν τοῖς εἰς τὸν Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον σχολίοις λέγει· „Μὴ μόνον οὖν ἡμεῖς τῶν ὁσίων μνημονεύομεν, ἀλλὰ καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ μνημοσύνῃ τούτους ἀνατίθεμεν· τὸ δὲ λεγόμενον ἐν Προφήταις ἀναμνῆσαι ἐνώπιον Κυρίου, οὐχ' οὕτω δεῖ νοεῖν, ὡς τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ ἀνανεουμένης ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ μνημονικοῦ· ὅπερ ἐπὶ τῶν σαρκὶ προσδεδεμένων νοερῶν; τουτέστιν ἡμῶν συμβαίνει· ἀλλὰ μνήμη Θεοῦ λέ-

δίκαιος καὶ ἐλεήμων, οὐδὲ ἐκείνους φοβεῖται, ὁποῦ φονεύουν μὲν μόνον τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν δὲν δύνανται νὰ φονεύσουν. (1)

„ Ἑτοίμη ἡ καρδία αὐτοῦ ἐλπίζειν ἐ-
„ πὶ Κύριον.
8 : „ Ἐστήρικται ἡ καρδία αὐτοῦ οὐ μὴ
„ φοβηθῇ.

Ὁ Σύμμαχος εἶπεν „ Ἑδραία ἡ καρδία αὐτοῦ. ἡ καρδία, λέγει, τοῦ δικαίου καὶ ἐλεήμονος, εἶναι στερεὰ καὶ ἀμετακίνητος ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ὁποῦ ἔχει εἰς τὸν Θεόν. ἐλπίζει γὰρ ὅτι θέλει νικήσει διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλει ἐπιτύχει σωτηρίαν, χωρὶς νὰ φοβηθῇ ἀπὸ κανένα δεινόν (2)

„ Ἕως οὗ ἐπίδῃ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐ-
„ τοῦ.

Ἐχθροὶ τοῦ δικαίου καὶ ἐλεήμονος εἶναι οἱ Δαίμονες. ἡ καρδία λοιπὸν, λέγει, τοῦ τοιούτου ἐλεήμονος εἶναι στερεὰ, ἕως οὗ νὰ ἰδῇ εἰς τοὺς ἐχθρούς του Δαίμονας ἐκεῖνα τὰ κακὰ, ὁποῦ αὐτοὶ μέλλουν νὰ πάθουν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, οὐδὲ θέλει φοβηθῇ, ἕως οὗ νὰ πέσουν καὶ νὰ χρημνισθοῦν οἱ ἐχθροί του. πολλῷ δὲ μᾶλλον δὲν θέλει φοβηθῇ ὕστερα ἀφ' οὗ χρημνισθοῦν. διότι εἰπὼν ὁ Δαβὶδ διὰ τὸ ἀμφίβολον καὶ ἀβέβαιον: ἤγουν ὅτι ὁ δίκαιος δὲν θέλει φοβηθῇ, ἕως οὗ νὰ χρημνισθοῦν οἱ ἐχθροί του, ἐσιώπησε τὸ ἑξῆς, ὡς βέβαιον καὶ ἀναμφίβολον: ἤγουν ὅτι πολλῷ μᾶλλον δὲν θέλει φοβηθῇ ὁ δίκαιος, μετὰ τὸν χρημνισμὸν τῶν ἐχθρῶν του. ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ μεταχειρίζεται ἀορίστως τὸ ἕως οὗ, ὡς εἴπομεν ἀλλαχοῦ. (3)

9 : „ Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν.
„ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν
„ αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ὁ ἐλεήμων, λέγει, καὶ δίκαιος ἐσκόρπισεν εἰς τοὺς πτωχοὺς τὰ ὑπάρχοντά του· μὲ τὸ ἐσκόρπισε δὲ, ἐφανέρωσε κατὰ τὸν Χρυσόστομον τὴν πλουσίαν δόσιν τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ τὴν πλουσίαν ἀνταμοιβὴν, ὁποῦ ἡ ἐλεημοσύνη προξενεῖ εἰς τὸν ἐλεήμονα· σπόρον γὰρ αὐτὴν ὠνόμασεν, ὅστις γεννᾷ καρπὸν ἑκατονταπλάσιον· διατὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ σπέρνουν, σκορπίζουν τὸν σπόρον εἰς τὰ χωράφι· ὅθεν ἀκολούθως καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἐλεήμονος: ἤγουν ἡ ἀνταμοιβὴ καὶ ὁ μισθός του, μένει παντοτινὸς καὶ αἰώνιος· τὰ αὐτὰ γὰρ λέγει πάλιν ὁ Δαβὶδ, πρὸς βεβαίωσιν τῶν λόγων του· ἡ δικαιοσύνην ξεχωριστὰ ὀνομάζει ἐδῶ, τὴν ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης προξενουμένην

λέγοιτ' ἂν εἰκότως ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν γινώσκει τοὺς τελείους Θεοειδεῖς ἐν αὐτῷ γιγνομένους δι' ἐναρέτου βίου, καὶ ἀξιωθέντας τῆς ἀνεπιλήστου περὶ αὐτῶν γνώσεως.

(1) Ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οὐδεὶς πρὸς τοὺς ἁγίους τῶν κολαζομένων ὁ φόβος· ὁ δὲ Ἡσύχιος, εἴτε περὶ θανάτου λέγοις, εἴτε περὶ συγγενῶν ἢ τέκνων ἀπειλῆς, εἴτε χρημάτων ἐκπτώσεως, οὐδέν, φησι, τῶν εἰρημένων ὁ ἐλεήμων φοβηθήσεται· μαρτυρήσει δὲ Ἰὼβ, ἐπὶ πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ εἰπών· γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἶδες τὸν οἰκοδομοῦντα τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν; τί γὰρ δύναται δεδοικέναι γυμνὸς καὶ εὔζωνος. καὶ μηδεμίαν μηδενὶ παρέχων λαβήν; τί δύναται δεδοικέναι, ὁ τὸν Θεὸν ἵλεων ἔχων καὶ εὐμενῆ; οὐκ ἐπήρειαι· οὐ συκοφαντίαι· οὐ γὰρ ἔχει, ἔνθα βλαβῇ, ἐντεῦθεν μεθορμισάμενος εἰς τὸ τῶν οὐρανῶν χωρίον τὸ πάσῃ ἐπιβουλῇ ἄβατον· ἴστε γὰρ σαφῶς, ὅτι πᾶσαι ἐπιβουλαὶ, περὶ χρήματα, καὶ χρημάτων ἕνεκεν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Οὐ γὰρ μόνον ὁ ἐλεήμων οὐ δέδιε τοὺς δυσμενεῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκείνων ἧτταν διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα προσμένει.

τὴν ἀρετὴν, τὴν δικαιοῦσαν τὸν ἐλεήμονα. (1)

„ Τὸ κέρας αὐτοῦ ὑψωθήσεται ἐν
„ δόξῃ.

Ἡ τιμὴ, λέγει, τοῦ δικαίου καὶ ἐλεήμονος θέλει μεγαλυνθῆ· τί δὲ δηλοῖ τὸ κέρας, εἴπομεν καθαρὰ ἐν τῷ κϛ'. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ. (2)

ι: „ Ἁμαρτωλὸς ὄψεται καὶ ὀργισθήσε-
„ ται· τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ βρύξει καὶ
„ τακήσεται· ἐπιθυμία ἁμαρτωλοῦ
„ ἀπολεῖται.

„ Ὁχακ..ς, λέγει καὶ ἀνελεήμων ἄνθρωπος, ἢ καὶ ὁ Διάβολος, βλέποντας τὸν ἐλεήμονα ἐλεοῦντα τοὺς πτωχοὺς, θέλει ὀργισθῆ, διατὶ νομίζει ἔλεγχον τῆς ἀπανθρωπίας του, τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ ἐλεήμονος· τοιοῦτον γὰρ πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ κατὰ τὸν Χρυσόστομον: ἤγουν εἶναι φορτικὴ καὶ ἕνα τι πάντοτε εἰς τὴν κακίαν· ὅθεν ὁ ἄσπλαγχνος ἄνθρωπος, θέλει μὲν τρύζῃ τὰ ὀδόντιά του κατὰ τοῦ εὐσπλαγχνικοῦ καὶ ἐλεήμονος, δείχνοντας μὲ τὸ τρύξιμον τῶν ὀδόντων, τὸν πόνον καὶ τὴν λύπην τῆς καρδίας του· δὲν θέλει ὅμως τολμήσει νὰ εἰπῇ κανένα λόγον ἐναντίον του· διατὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ ἐλεήμονος φράζει τὸ στόμα του· ὅθεν ὁ ἄσπλαγχνος θέλει ἀναλυθῇ ὅλος, λυπούμενος διὰ τὰ κατορθώματα καὶ ἀρετὰς τοῦ ἐλεήμονος, καὶ φθειρόμενος ἀπὸ τὸν φθόνον του, καὶ δήμιος καὶ φονεὺς τοῦ ἐαυτοῦ του γινόμενος· (3) ἡ δὲ ἐπιθυμία του θέλει ἀπολεσθῇ· ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἐπιθυμεῖ φθαρτὰ καὶ χαμένα πράγματα, διὰ τοῦτο ὅταν αὐτὰ φθαροῦν καὶ ἀπο-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρα δὲ, πῶς καὶ ὁ Προφήτης ἀρίσταις κέχρηται λέξεσιν· οὐ γὰρ εἶπε δέδωκεν, ἢ διένειμεν· ἀλλ' ἐσκόρπισεν, ὁμοῦ καὶ τὴν δαψίλειαν τοῦ παρέχοντος δηλῶν, καὶ σπόρον τὸ πρᾶγμα ὀνομάζων· τοιοῦτον γὰρ οἱ σπείροντες· σκορπίζουσι τὰ ἀποκείμενα, καὶ τὰ δῆλα προδιδόασιν, ἵνα τὰ μέλλοντα λάβωσι· τοῦτο συλλογῆς βέλτιον· καὶ τὸ οὕτω σκορπίζειν πολλῷ τοῦ συλλέγειν ἄμεινον· σκορπίζεται χρήματα, καὶ συνάγεται δικαιοσύνη· τοῦτο καὶ γηπόνοι ποιοῦσιν· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἐπ' ἀδήλοις· γῆ γάρ ἐστιν ἡ ὑποδεχομένη· σὺ δὲ εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ὅθεν οὐδέν ἐστιν ἀπολέσαι· ὁ γὰρ τὸν οὐρανὸν γεωργῶν, καὶ περὶ τοῦ κεφαλαίου καὶ περὶ τοῦ τόκου θαῤῥεῖν ἔχει· εἴγε δεῖ τὸ τοιοῦτον τόκον καλεῖν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ κεφαλαίου πολλῷ πλεῖον· τὸ μὲν γὰρ κεφάλαιον, χρήματα· ὁ δὲ τόκος, οὐρανῶν βασιλεία· εἶδες δανείσματος φύσιν; τί τούτου παραδοξότερον γένοιτ' ἄν; τὰ συλλεγόμενα ἀπόλλυται, καὶ τὰ σκορπιζόμενα μένει. λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Παράδοξον μὲν, ὃ μέλλω λέγειν, πάντων δὲ ἀληθέστατον· ὁ γὰρ πλοῦτος κατεχόμενος μὲν, ἀπόλλυται· σκορπιζόμενος δὲ, καθ' ὃν ὁ Κύριος ὑποτίθησι τρόπον, οὐ μόνον σώζεται, ἀλλὰ καὶ πολύχους καὶ μετὰ τῆς ἐπικαρπίας ἀποδίδοται· τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· „ Ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Ὁ τῷ θείῳ φόβῳ κοσμούμενος, οὐχ ἁπλῶς τοῖς δεομένοις ὀρέγει τὸν ἔλεον, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς φιλοτιμίας τοῦτο ποιεῖ· καὶ μιμεῖται τοὺς σπείροντας ἀφειδῶς τὰ σπέρματα, καὶ σκεδαννῦντας διὰ τὴν τῶν δραγμάτων ἐλπίδα. ὁ δὲ Ἡσύχιος καὶ ἀναγωγικῶς νοεῖ τὸ ῥητὸν λέγων· „ Πένητας ἐνταῦθα τοὺς ἐνδεεῖς νοήσεως τοῦ θείου λόγου: τὰ Ἔθνη δηλαδὴ, οἷς οἱ Ἀπόστολοι γεωργῶν δίκην τὸν νοητὸν κατέσπειραν λόγον.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Κέρας τῶν Δικαίων ἡ εἰς Θεὸν πεποίθησις· ταύτῃ γὰρ ἐπιόντας τοὺς ἐχθροὺς κερατίζομεν· τοῦτο καὶ νῦν μέν ἐστιν ὑψηλὸν, ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς λέληθεν· ὑψοῦται τοίνυν ἐν δόξῃ: κατὰ τὸν αἰῶνα δηλονότι τὸν μέλλοντα, ὅπως ἔχει μεγέθους καὶ δόξης φανερούμενον. καὶ ὁ Δίδυμος· „ Κέρας τὸν Θεὸν φησι· πάντες γὰρ οἱ δίκαιοι τούτῳ θαῤῥοῦντές φασιν· „ Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν· καὶ ὁ μακαριζόμενος τοίνυν τοὺς ἐχθροὺς ἑαυτοῦ, ἐν Κυρίῳ κερατίσας, τὸ κέρας, ᾧ αὐτοὺς καθεῖλεν, ἐν δόξῃ ὑψούμενον ἔχει. ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Κέρας τὴν ἰσχὺν καλεῖ, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ζώων τῶν καθωπλισμένων τοῖς κέρασι, καὶ τούτοις ἀμυνομένων τοὺς ἐπιόντας· λέγει τοίνυν, ὅτι καὶ δυνατὸς καὶ περίβλεπτος ἔσται ὁ τῆς ἀρετῆς κεκτημένος τὸν πλοῦτον.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἁμαρτωλὸν τὸν Διάβολόν φησιν· ὃς σωζομένων τῶν Ἐθνῶν, ἀγανακτήσει, ἅτε τὴν πάντων διψήσας ἀπώλειαν. καὶ ὁ Ἡσύχιος ἁμαρτωλὸν τὸν Διάβολον ἐνόησεν, ὁμοίως καὶ ὁ Σεβῆρος· βρύχει γὰρ τοὺς ὀδόντας ὁ Διάβολος· αὐτοῦ γὰρ τὸ βρύχεσθαι ἴδιον, ὡς ἀνημέρου λέοντος· ἀλλὰ καὶ οὗτος τακήσεται τῇ συ-

ἀπολεσθοῦν, συμφθείρεται μαζὶ καὶ ἀπόλλυται καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἀσπλάγχνου. (1) Μερικοὶ δὲ καὶ τό „ Ἐξανέτειλεν ἐν σκότει φῶς τοῖς εὐθέσι, τὸ ἀποδίδουν εἰς τὸν Θεοφοβούμενον ἄνθρωπον, ὁποῦ ἐμακάρισεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ· καὶ ὄχι εἰς τὸν Θεόν: δηλαδὴ, ὅτι ὁ ἐλεήμων θέλει φωτίσει τὰς ἐσκοτισμένας ψυχὰς τῶν ἀπειθῶν καὶ ἀθεοφόβων· ὁμοίως καὶ τοὺς ἀκολούθους σίχους εἰς αὐτὸν ἀποδίδουσιν: ἤγουν, ὅτι ὁ ἐλεήμων ἐλεεῖ καὶ οἰκτείρει καὶ δίκαια κρίνει.

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΒ'.

„ Ἀλληλούϊα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι εὐχαριστήριος εἰς τὸν Θεὸν, καθὼς ἦτον καὶ ὁ προτερινὸς Ψαλμός· διὰ τοῦτο καὶ ἔχει τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν μὲ ἐκεῖνον. (2)

1: „ Αἰνεῖτε παῖδες Κύριον, αἰνεῖτε τὸ „ ὄνομα Κυρίου.

Παῖδας ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς δούλους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διατὶ καὶ εἰς τὸν ρλδ. Ψαλμὸν λέγει „ Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε δοῦλοι Κύριον· τοὺς ἐδῶ γὰρ καλουμένους παῖδας, ἐκεῖ δούλους ὠνόμασε. Μερικοὶ δὲ παῖδας ἐνόησαν τοὺς ἀκάκους καὶ ἀπονηρεύτους, ἢ τοὺς Μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοὺς Μαθητὰς τῶν Ἀποστόλων· αἰνεῖτε δὲ, λέγει, τὸν Κύριον καὶ δοξάζετε, ὄχι μόνον μὲ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα· „ Οὕτω γάρ φησι, λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέ-

πυρὶ τῆς γεέννης, ᾧπερ ἀπεκληρώθη. ἔνθα ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὡς ὁ Κύριος ἔλεγεν. ὁ δὲ Εὐσέβιος ἁμαρτωλὸν λέγει τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἀπίστους Ἐθνικοὺς, τοὺς μὲν, βρύχοντας διὰ τὴν προκοπὴν τῶν πιστῶν Ἐθνικῶν· τοὺς δὲ ἀπίστους, διατὶ ἐξ αὐτῶν μετέβησαν οἱ πιστοὶ εἰς τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσορρήμων· „ Τοιοῦτον γὰρ ἡ κακία, κἂν εἰς αὐτὰ ἀναβῇ τὰ σκῆπτρα, πάντων ἐστὶν εὐτελεστέρα καὶ δειλοτέρα· καὶ θορύβῳ τινὶ καὶ θαλάττῃ κυμαινομένῃ ἔοικε· τί γὰρ ἀθλιώτερον τοῦ ἐν πονηρίᾳ ζῶντος; ὅταν πρὸς τῷ δουλεύειν τοῖς χρήμασι, καὶ τοῖς ἑτέρων κατορθώμασι τήκηται, καὶ τὴν ἑτέρων εὐδοκίμησιν οἰκείαν ἡγῆται τιμωρίαν εἶναι; τί δέ ἐστιν ἐπιθυμία ἁμαρτωλοῦ ἀπολεῖται; οὐδαμοῦ ἵσταται· εἶδες ἐνταῦθα τοιαῦτα τὰ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἐννόησον τὰ ἐν τῷ μέλλοντι ἡλίκα.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ἐν τούτῳ διδάσκεται ὁ νέος λαὸς ἀδιάλειπτον τὸν ὕμνον προσφέρειν τῷ λυτρωσαμένῳ· ἅμα δὲ καὶ τῶν Ἐθνῶν πάντων κατασημαίνει τὴν κλῆσιν.

φέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. ε΄ 16.) (1)

2: „ Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον „ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ἂς εἶναι, λέγει, ἀνάμεσα εἰς ἡμᾶς τοὺς εὐσεβεῖς εὐλογημένον τὸ ὄνομα Κυρίου, καὶ ὄχι βλασφημημένον· πῶς; καὶ μὲ ποῖον τρόπον; ὅταν ἡμεῖς δοξάζωμεν αὐτὸ μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα καλά, καθὼς ἀνωτέρω ἐδηλώθη· τὸ ὄνομα γὰρ Κυρίου κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καθ' ἑαυτὸ μὲν εἶναι εὐλογημένον· γίνεται δὲ καὶ ἀνάμεσα εἰς ἡμᾶς εὐλογημένον, ὅταν εὐλογῶμεν καὶ δοξάζωμεν αὐτό, ὄχι μόνον μὲ τὰ καλὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ καλὰ ἔργα· διατὶ βλέποντες οἱ ἀσεβεῖς τὰ τοιαῦτα καλὰ ἔργα καὶ λόγιά μας, δοξάζουσι τὸ ὄνομα τοῦ Δεσπότου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. (2)

3: „ Ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυ„ σμῶν, αἰνετὸν τὸ ὄνομα Κυρίου.

Τὸ ὄνομα, λέγει, τοῦ Κυρίου εἶναι αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον, ὄχι μόνον εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα, καθὼς πρότερον, ἀλλὰ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης· προφητεύει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον, τὸν φθόγγον τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ὅστις ἐξῆλθεν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην.

4: „ Ὑψηλὸς ἐπὶ πάντα τὰ Ἔθνη ὁ Κύ„ ριος· ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ἡ δόξα αὐ„ τοῦ.

Ὑψηλός, λέγει, θέλει γένει ὁ Κύριος, ὄχι πῶς ἔχει νὰ γένῃ τότε ὑψηλός, ἀλλ' ὅτι τότε θέλει φανῇ ὑψηλὸς εἰς τοὺς ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανούς. ἐπειδὴ καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἔχουν νὰ δογματίζουν ὑψηλὰ περὶ τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ ὑψόνουν αὐτὸν μὲ θεοπρεπεῖς δοξολογίας. ἡ δόξα δὲ τοῦ Κυρίου εἶναι εἰς τοὺς οὐρανούς· καθότι ἐν τοῖς οὐρανοῖς δοξάζεται παρὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων. ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν αὐτὰ καὶ ξεχωριστὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀγγέλων, οἵτινες ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ Κυρίου ὕμνουν τὸν Θεὸν καὶ ἔλεγον „ δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ

γῆς

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Δεῖ πρότερον τὸν βίον κατορθοῦντα, οὕτως ᾄδειν ὕμνους εἰς Θεόν· οὐ γὰρ ὡραῖος αἶνος ἐν στόματι ἁμαρτωλοῦ (Σειρ. ιε. 9.) δεύτερον, ὅτι οὐ διὰ ῥημάτων ἐστὶν αἰνεῖν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πραγμάτων· καὶ τοῦτον μάλιστα ὁ Θεὸς ἐπιζητεῖ τὸν αἶνον· οὕτως αἰνεῖ τὰ Χερουβίμ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Προφήτης ἀκούων τῆς μελῳδίας ἐκείνης τῆς μυστικῆς, ταλανίζει ἑαυτὸν λέγων· οἴμοι! ὅτι ἄνθρωπος ὤν, καὶ ἀκάθαρτα χείλη ἔχων, ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκάθαρτα χείλη ἔχοντος ἐγὼ οἰκῶ. διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τῶν ἄνω Δυνάμεων ἄρχεται λέγειν· αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν· αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ Ἄγγελοι αὐτοῦ· ὥστε Ἀγγέλους δεῖ γενέσθαι, καὶ οὕτως αἰνεῖν· μὴ τοίνυν ἁπλῶς τὸν αἶνον τοῦτον εἶναι νομίσωμεν· ἀλλὰ πρὸ τοῦ στόματος ἡμῶν ὁ βίος ἠχείτω, καὶ πρὸ τῆς γλώττης ἡ πολιτεία βοάτω· οὕτω καὶ σιγῶντες δυνάμεθα τὸν Κύριον ὑμνεῖν· οὕτω καὶ φθεγγόμενοι σύμφωνον τῷ βίῳ τὴν μελῳδίαν ἐργασόμεθα. ὁ δὲ Εὐσέβιος παῖδας ἐνόησε τοὺς δεκατεσσαρακτεῖς νέους λέγων· „ Ὡς ἀγνοοῦσι τοῖς παισίν, ὅπως χρὴ τὸν Κύριον ὑμνεῖν, δίκην παιδαγωγοῦ καὶ διδασκάλου τὰς φωνὰς αὐτὰς παραδίδωσι τοῦ ὑμνεῖν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Προσήκει, φησίν, ὑμᾶς δούλους ὄντας, καὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ εἶναι λαβόντας, ὑμνεῖν αὐτοῦ τὸ ὄνομα, κἂν ἀγνοῆτε τὴν φύσιν· ἔχει μὲν γὰρ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν εὐφημίαν ἄναρχον καὶ ἀΐδιον· τὸ γὰρ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος, τοῦτο δηλοῖ· δεῖ δὲ ὅμως καὶ ὑμᾶς, οἷα δὴ οἰκέτας προσφέρειν τὸν χαριστήριον ὕμνον — καὶ ὁ Χρυσόστομός φησι· „ Τί λέγεις; οὐκ ἔστιν εὐλογημένον, ἐὰν μὴ σὺ εὔξῃ; ὁρᾷς, ὅτι οὐ περὶ εὐλογίας λέγει τῆς αὐτῷ προσηκούσης, καὶ τῇ φύσει αὐτοῦ συγκεκληρωμένης, ἀλλὰ περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων γινομένης; ὡς ὁ Παῦλος λέγει· „ Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν.

γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. (Λουκ. β'. 14.) (1)

5: „ Τίς ὡς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν;
6: „ Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ τα-
„ πεινὰ ἐφορῶν, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν
„ τῇ γῇ;

Ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ πρὸς κατηγορίαν καὶ περιγέλασμα τῶν ψευδοθεῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἐθνικῶν. ποῖος, λέγει, ἄλλος Θεὸς εἶναι ὡσὰν ὁ ἀληθὴς Θεὸς ἡμῶν; βέβαια οὐδείς. αὐτὸς κατοικεῖ μὲν εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν, βλέπει δὲ εἰς τὰ χαμηλὰ καὶ εἰς τὴν γῆν. ἀλλὰ πῶς ὁ Θεὸς κατοικεῖ εἰς τὰ ὑψηλὰ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὸς ἐμέτρησε μὲ τὴν σπιθαμήν του τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν μὲ τὴν παλάμην του, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν; καὶ εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὸς πληροῖ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ εὑρίσκεται πανταχοῦ καὶ εἰς καθὲ μέρος; καὶ εἶναι ἀπερίγραπτος καὶ ἀχώρητος; ἢ πῶς εἰς τὸν οὐρανὸν κατοικεῖ, καὶ τὴν γῆν ἐφορᾷ; καὶ ἀποκρινόμεθα μὲ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, ὅτι ὁ Δαβὶδ, ἀφ' οὗ ἐσυγκατέβη πρῶτον εἰς τὴν παχύτητα καὶ χονδρὸν νοῦν τῶν Ἰουδαίων, καὶ εἶπεν, ὅτι κατοικεῖ μὲν εἰς τὸν οὐρανὸν, βλέπει δὲ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν γῆν, μετὰ ταῦτα ἀνεβίβασεν ὀλίγον τὴν διάνοιαν τῶν Ἰουδαίων εἰς θεοπρεπέστερον νόημα· καὶ εἶπεν, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, ὥστε νὰ λέγῃ· ὁ Θεὸς εἶναι ἐν ταυτῷ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἄνω καὶ κάτω: ἤτοι ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ. ὅρα δὲ καὶ εἰς τὸν β'. Ψαλμὸν τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς. ἄλλοι δὲ τὸ, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, τὸ συνάπτουσι μὲ τὸ, „ τίς ὡς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν; ἤγουν ποῖος εἶναι ὡσὰν ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ; βέβαια οὐδείς. (2)

7: „ Ὁ ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχὸν καὶ ἀ-
„ πὸ κοπρίας ἀνυψῶν πένητα.

Γῆν καὶ κοπρίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν εὐτέλειαν. ὑμνεῖ δὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία μεταβάλλει εὐκόλως τὰ πράγματα εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ θέλει κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καὶ τὸν μὲν πτωχὸν καὶ ἄτιμον, κάμνει πλούσιον καὶ τίμιον· τὸν δὲ εὐτελῆ καὶ πένητα, κάμνει ἔνδοξον καὶ ὀνομαστόν.

8: „ Τοῦ

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Κἀνταῦθα οἱ στίχοι τοῦτο δηλοῦσιν, ὅτι ἅπαντα τὰ Ἔθνη μεμάθηκεν, ὡς αὐτός ἐστιν ὕψιστος καὶ Θεὸς, καὶ τῶν ἁπάντων δημιουργὸς, καὶ ὑπὸ τῶν οὐρανίων Ἀγγέλων ὑμνούμενος. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Πῶς δὲ ὑψηλὸς ἐν τοῖς Ἔθνεσιν, ἢ ἐπὶ πάντα τὰ Ἔθνη; ὅτι μεγαλύνομεν αὐτὸν οὐ προστιθέντες αὐτῷ ὕψος· ἄπαγε! ἀλλὰ τοῖς δόγμασι, τῇ λατρείᾳ, τῇ προσκυνήσει, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, οὐδὲν ταπεινὸν ἐννοοῦντες, καθάπερ οἱ Ἰουδαῖοι· ἀλλ' ὑψηλότερα πολλῷ καὶ μείζονα. καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Κἂν γὰρ ἐνταῦθα δοξάζηται, ἀλλ' εἰς τὸν οὐρανὸν ἡ δόξα τρέχει, ἔνθα τὸ ἀχειροποίητον θυσιαστήριον κέκτηται· ἔνθα διηνεκῶς αὐτὸν αἱ στρατιαὶ τῶν Ἀγγέλων δοξάζουσιν, ὧν εἰς μίμησιν ἡμεῖς δοξολογεῖν ἐμάθομεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Θρόνος Θεοῦ λέγεται ὁ οὐρανὸς, ἐκ τοῦ τὰς οὐρανίους Δυνάμεις παγίως ἐν αὐταῖς τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν ἐνιδρυμένην ἔχειν· καὶ ἡ γῆ ὑποπόδιον, διὰ τὸ ἐπὶ γῆς τοὺς ἀνθρώπους, τὰ τελευταῖα τῶν περὶ Θεοῦ μόλις χωρῆσαι δύνασθαι. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἆρα οὐ δοκεῖ μέγα εἶναι τὸ εἰρημένον; ἀλλ' ὅταν ἐννοήσῃς περὶ τίνος εἴρηται, σφόδρα ἐστὶ καταδεές· πῶς γὰρ ἐν οὐρανοῖς κατοικεῖ ὁ πανταχοῦ παρών; ὁ λέγων, Θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι καὶ οὐ Θεὸς πόῤῥωθεν; (Ἱερ. κγ. 23.) ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Διδάσκεται ὁ νέος λαὸς, ὡς εἰ καὶ ἀνελήφθη ὁ Κύριος ἡμῶν, ἀλλ' οὖν καὶ οὕτως πλήρης ἐστὶ πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ ἀπολαύει τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἡσύχιος ὑψηλοὺς λέγει τοὺς ἁγίους· „ Ὑψηλοὶ δὲ οὗτοι διὰ τὸ μηδὲν γήϊνον μεταδιώκειν, τυγχάνουσι· περὶ ὧν Ἡσαΐας οὕτως φησί· „ Τάδε λέγει ὁ ὕψιστος, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν τὸν αἰῶνα· ἅγιος ἐν ἁγίοις, ὄνομα αὐτῷ· ὕψιστος ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος (Ἡσ. νζ'. 15.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Καὶ ὁ μακάριος Μωϋσῆς λέγει· „ Τίς ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς Κύριε; τίς ὅμοιός σοι; δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις (Ἔξ. ιε'. 11.) διὰ πάντων δὲ τούτων τὸ ἀσύγκριτον τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων μανθάνομεν· ὅτι οὐδὲν τῶν ὄντων παραβληθῆναι δύναται τῇ τοῦ Θεοῦ φύσει, ἢ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ.

8: „ Τοῦ καθίσαι αὐτὸν μετὰ ἀρχόντων, „ μετὰ ἀρχόντων λαοῦ αὐτοῦ.

Ὄχι μόνον, λέγει, ὁ Θεὸς πλουτίζει τὸν πτωχὸν, καὶ δοξάζει τὸν πένητα, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ συγκαθίζει αὐτὸν μαζὶ μὲ τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ του, καὶ ἀναβιβάζει καὶ αὐτὸν εἰς τὴν τιμὴν καὶ ἐξουσίαν τῶν ἀρχόντων. νοεῖται δὲ πτωχὸς καὶ πένης καὶ ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ Εὐσέβιον. (1) τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς σηκώσας ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν τῶν παθῶν, καὶ ὑψώσας διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ἰσότιμον ἔκαμεν αὐτὸν μὲ τοὺς Ἀποστόλους, οἵτινες εἶναι ἄρχοντες τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, κατὰ τὸ „ καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν (Ψαλ. μδ΄. 18. ὅθεν καὶ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος ἔγραφεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς „ Τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν. (Β΄. Πέτ. α΄. 1.) (2)

9: „ Ὁ κατοικίζων στεῖραν ἐν οἴκῳ, μη- „ τέρα ἐπὶ τέκνοις εὐφραινομένην.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὑμνεῖ ὁ Δαβὶδ, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, διατὶ αὐτὸς μεταβάλλει, ὄχι μόνον ἁπλῶς τὰ πράγματα τοῦ Κόσμου τούτου, ἀλλὰ καὶ τὰς φύσεις αὐτὰς καὶ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, διατὶ ὁ Θεὸς κάμνει τὴν στεῖραν καὶ ἄτεκνον γυναῖκα, νὰ κατοικῇ εἰς τὸ σπήτιόν της μήτηρ εὐφραινομένη εἰς τέκνα: ἤγουν κάμνει τὴν ἄτεκνον πολύτεκνον, καθὼς ἔκαμε τὴν Ἄνναν τὴν μητέρα τοῦ Σαμουήλ, καὶ ἄλλας πολλὰς καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ εἰς τὴν νέαν χάριν τοῦ Εὐαγγελίου· ὅθεν εἶπεν ὁ Ἡσαΐας „ ἐγὼ γεννῶσαν καὶ στεῖραν ἐποίησα. (Ἡσ. ξς΄. 6.) μερικοὶ δὲ οἶκον ἐνόησαν ἐδῶ, τὴν φαμιλίαν τῶν τέκνων. (3)

ΨΑΛ-

---

(1) Περὶ τούτου καὶ ὁ Ἡσαΐας εἶπε· „ Διὰ τοῦτο εὐλογήσουσιν ὁ λαὸς ὁ πτωχός. (Ἡσ. κε΄ 3.)

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι οὐ μόνον οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Πατριάρχαι εἶναι ἄρχοντες τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, μεθ' ὧν κατασκηνώσουσιν οἱ ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντες· καὶ τοῦτό φησιν ὁ Κύριος· „ Πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι, καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Κυριώτερον δὲ τοῦτο καὶ ἀληθέστερον ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν ἰδεῖν· στεῖραν γὰρ αὐτὴν οὖσαν καὶ ἄπαιδα πάλαι, μητέρα πεποίηκεν ἐπὶ τέκνοις αναριθμήτοις εὐφραινομένην, κατὰ τὴν προφητείαν τὴν λέγουσαν· „ Εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα· ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα· ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα· ἀληθῶς γὰρ κατὰ τὸν Δίδυμον, πολύπαις καὶ καλλίπαις ἡ ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν Ἐκκλησία γεγένηται, ὑπὲρ τὴν ἔχουσαν ἄνδρα τὸν νόμον, Ἰουδαίων συναγωγήν: αὕτη καὶ οἶκος γέγονε πνευματικὸς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ἅτε τὸν Κύριον ἔνοικον ἔχουσα· γέγονε δὲ καὶ πολλῶν τέκνων μετ' εὐφροσύνης μήτηρ· ἐσώθη γὰρ αὐτῆς τὰ τέκνα διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως· ἔχει δὲ καί τινα ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν συναγωγὴν ὅτι ἐκείνη οὐκ εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς τέκνοις, ἅτε ἀπωλείᾳ παραδεδομένοις. λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „ Οἶμαι δὲ καὶ τὴν παρθενίαν ἐν τούτοις ἀποσεμνύνεσθαι· τῆς μὲν γὰρ σωματικῆς συναφείας τὸ ἔργον, σωμάτων νεκρῶν ἐστι κατασκευή· τῆς δὲ πρὸς τὸ Πνεῦμα κοινωνίας, ζωὴ καὶ ἀφθαρσία τοῖς συναφθεῖσιν, ἀντὶ τέκνων παραγίνεται. διάφοροι γὰρ αἱ ἀρεταὶ, ὧν εἰσι μητέρες αἱ φιλόθεοι ψυχαί: καὶ καλῶς ἔχει τὸ Ἀποστολικὸν εἰπεῖν ἐπὶ τούτῳ, ὅτι, σῴζεται διὰ τῆς τεκνογονίας ταύτης ἡ τῶν τοιούτων τέκνων μήτηρ εὐφραινομένη, καθὼς ἀνευφήμησεν ἡ Ψαλμῳδία· εὐφραίνεται γὰρ ὡς ἀληθῶς ἡ Παρθένος, ἡ μήτηρ, ἡ τὰ ἀθάνατα τέκνα κυοφοροῦσα διὰ τοῦ Πνεύματος, στεῖρα διὰ τὴν σωφροσύνην ὑπὸ τοῦ Προφήτου ὀνομασμένη: καὶ ὁ Δίδυμος δὲ ἀναγωγικῶς τοῦτο ἑρμηνεύει λέγων· „ Βραχέα δὲ ψυχὴ διὰ στειρότητα ἄπαις οὖσα, κατοικίζεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν οἴκῳ τῇ τοῦ ζῶντος Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ· ἥτις (ψυχὴ) μήτηρ γίνεται ἔργων, μαθημάτων, νοημάτων, καὶ λόγων ἐπὶ τῷ εὐφραίνεσθαι ἅμα, οἷς ἔσχε γεννήμασιν ὑπὸ τοῦ συνοικοῦντος Θεοῦ λόγου. ὁ δὲ Ἡσύχιος προσαρμόζει τὸ ῥητὸν καὶ τῇ φύσει ὅλῃ τῶν ἀνθρώπων στείρᾳ οὔσῃ διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν· ἐκ προσώπου ταύτης εἶπεν ὁ Ἡσαΐας· „ Στενός μοι ὁ τόπος· ποίησόν μοι τόπον ἵνα κατοικήσω. Καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τίς ἐγέννησέ μοι τούτους; ἐγὼ δὲ ἄτεκνος καὶ χήρα, τούτους δὲ τίς ἐξέθρεψέ μοι; ἐγὼ δὲ κατελείφθην μόνη, οὗτοι δέ μοι ποῦ ἦσαν; (Ἡσ. μθ΄. 20.) Καὶ ἄλλος δέ φησι παρὰ τοῖς ὑποσημειώμασι τοῦ Θεοδωρήτου· „ Ἔξεστι καὶ τὴν ἀρίστην μεταβολὴν ἐνταῦθα νοῆσαι, ὅτι ὁ ἐν τῇ κοπρίᾳ τῶν παθῶν καθήμενος, καὶ πτωχεύων παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ στεῖρα ὢν ψυχὴ καὶ ἄγονος, οὗτος ἀλλοιωθεὶς τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν, τῶν γηΐνων ὑπερανίσταται, καὶ πλουτεῖ τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ γεννᾷ τὰ καλὰ τέκνα τῶν ἀρετῶν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΓ'.

„ Ἀλληλούϊα.

Εὐχαριστήριος εἶναι καὶ ὁ ψαλμὸς οὗτος πρὸς τὸν Θεόν. διηγεῖται δὲ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ παλαιὰ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἀνυμνεῖ μὲν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, κατηγορεῖ δὲ τὴν ἀσθένειαν τῶν εἰδώλων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

1: „ Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου οἴ-
„ κου Ἰακὼβ ἐκ λαοῦ βαρβάρου,
„ ἐγεννήθη Ἰουδαία ἁγίασμα αὐ-
„ τοῦ, Ἰσραὴλ ἐξουσία αὐτοῦ. (2)

Ἰσραὴλ μὲν καὶ οἶκον Ἰακὼβ τὸ γένος ὀνομάζει τῶν Ἑβραίων. Αἴγυπτον δὲ καὶ λαὸν βάρβαρον ὀνομάζει τὸ γένος τῶν Αἰγυπτίων. ὅπερ ὁ Ἀκύλας εἶπεν „ ἐκ λαοῦ ἑτερογλώσσου. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀφ' οὗ εὐγῆκαν οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἔγινε μὲν ἡ χώρα Ἰουδαία ἁγίασμα τοῦ Θεοῦ ἤγουν ἀφιέρωμα Θεοῦ· ὁ δὲ λαὸς τῶν Ἑβραίων ἔγινε κλῆρος τοῦ Θεοῦ, καθὸ ἐξουσιάζετο καὶ ἐςρατηγεῖτο καὶ ἐπροςατεύετο ἀπὸ τὸν Θεόν. διότι, ὅλοι μὲν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἦτον ἐξουσία τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν: καθὸ δηλαδὴ αὐτοὶ εἶναι κτίσματα τοῦ Θεοῦ. μόνοι δὲ οἱ Ἑβραῖοι ἦτον ἐξουσία τοῦ Θεοῦ καὶ κατ' οἰκείωσιν καὶ προαίρεσιν, ὡς περιούσιος λαὸς τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ χρυσορρήμων. (3)

2: „ Ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγεν,

Ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα, λέγει, ἐγνώρισε τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. αἰσθάνθη γὰρ ὡσὰν νὰ ἦτον ἔμψυ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον, διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου δείκνυται, ϗ ὅτι εἷς ἐςὶ Θεὸς Παλαιᾶς τε ϗ καινῆς Διαθήκης· δι' αὐτοῦ ϗ ἡ κλῆσις τῶν Ἐθνῶν σημαίνεται κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(2) Αὕτη δὲ εἶναι ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ· „ Ἐ τῇ ἐξ Αἰγύπτου ϗ ἐκ λαοῦ βαρβάρου ἐξόδῳ Ἰσραὴλ ϗ οἴκου Ἰακὼβ, ἐγενήθη ϗ τὰ ἑξῆς.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἰουδαία, ἐξομολόγησις, Ἰσραὴλ δὲ, νοῦς ὁρῶν Θεὸν ἑρμηνεύεται· πρότερον μὲν οὖν ἐξομολογήσασθαι προσήκει· ἵνα εἰς ἁγίασμά τις Θεοῦ γένηται, οἶκος ϗ ἅγιος ναὸς αὐτοῦ κατασκευαζόμενος· ϗ ἵνα οὕτω τελειωθεὶς διὰ θεωρίας τῆς ἀληθείας, Ἰσραὴλ ἀποδειχθῇ γινόμενος, ϗ τοῦ μακαρισμοῦ τύχῃ ὀψόμενος τὸν Θεὸν ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ.

ἔμψυχος καὶ λογικὴ μὲ τρόπον ἀπόῤῥητον, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. ὅθεν διαμοιρασθεῖσα εἰς δύω, ἔφυγεν ἀπὸ τὸ μέσον, καὶ ἔδωκε τὴν ὑποκάτωθεν αὐτῆς ξηρὰν γῆν, τόπον διὰ νὰ περάσουν ἀβρόχως οἱ Ἰσραηλῖται, ὅταν ὁ Μωϋσῆς ἐΰγαλεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. λέγωντας δὲ, ὅτι ἔφυγεν, ἐφανέρωσε τὸν φόβον καὶ τὴν ὀγλιγωρότητα τῆς θαλάσσης κατὰ τὸν Χρυσόϛομον, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδιαμοιράσθη, καὶ ἐϛάθη τεῖχος ἐκ δεξιῶν, καὶ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων.

„ Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἠκολούθησεν εἰς τὸν καιρὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ὅταν ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς ἐμπόδισε τὸ ῥεῦμά του, καὶ ἔδωκε τόπον τὴν ξηρὰν γῆν, διὰ νὰ περάσῃ ἀβρόχως ἡ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραήλ. ταῦτα δὲ τὰ δύω θαύματα ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν ξε'. Ψαλμὸν, λέγων „ ὁ μεταϛρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν, ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί. (1)

4 : „ Τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν ὡσεὶ κριοὶ, καὶ „ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων.

Θέλωντας ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χαρᾶς, ὁποῦ ἠκολούθησεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ὅταν διεπέρασαν ἀβρόχως τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ὅταν διεπέρασαν τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, διὰ τοῦτο προσαρμόζει καὶ εἰς τὰ ἄψυχα καὶ ἀναίσθητα αἴσθησιν χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως· λέγει γὰρ, ὅτι καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ: δηλαδὴ τόσον τὸ Σινᾶ καὶ Χωρὴβ, ὅσον καὶ τὰ ὄρη καὶ βουνὰ τῆς Ἰουδαίας ἐχόρευσαν: ἤγουν ἐχάρησαν ὡσὰν τὰ κριάρια καὶ ἀρνάκια· διατὶ τὰ κριάρια καὶ ἀρνάκια ὅταν χορεύουν, φανερώνουν τὴν χαράν τους μὲ τὰ ἐξωτερικὰ πηδήματα καὶ σκιρτήματα, ὁποῦ κάμνουσιν ἐπάνω εἰς τὰ ἀνθισμένα λιβάδια, εἴπομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ ηζ'. ψαλμῷ διὰ τὴν χαρὰν τῶν ἀψύχων, ἑρμηνεύοντες τὸ „ ἀπὸ προσώπου Κυρίου ὅτι ἔρχεται· ὁποῦ γράφεται καὶ τὸ „ Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ. χαρήσεται τὰ παιδία καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς.

5 : „ Τίσοι ἐστὶ θάλασσα, ὅτι ἔφυγες; „ καὶ σὺ Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς „ τὰ ὀπίσω;
6 : „ Τὰ ὄρη, ὅτι ἐσκιρτήσατε ὡσεὶ κριοί; „ καὶ οἱ βουνοὶ, ὡς ἀρνία προβάτων·

Προσωποποιΐας ῥητορικῆς σχῆμα μεταχειριζόμενος ὁ Προφήτης Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, συνομιλεῖ μὲ τὰ ἄψυχα ϛοιχεῖα καὶ πράγματα, καὶ ἐρωτᾷ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ τὸν Ἰορδάνην, καὶ τὰ ὄρη καὶ βουνὰ, λέγωντας εἰς αὐτά. διατὶ ἐκάμετε τοῦτο; καὶ ἐσὺ μὲν ἡ θάλασσα διατὶ ἔφυγες ἀπὸ τὸ μέσον; ἐσὺ δὲ Ἰορδάνη, διατὶ ἐγύρισες εἰς τὰ ὀπίσω τὰ ῥεύματά σου; καὶ ἐσεῖς τὰ ὄρη, διατὶ ἐχορεύσατε ὡσὰν τὰ κριάρια; καὶ ἐσεῖς τὰ βουνὰ, διατὶ ἐχορεύσατε ὡσὰν τὰ μικρὰ ἀρνάκια

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀναγωγικῶς ἑρμηνεύει ταῦτα λέγων· „ Θάλασσαν τὴν πονηρὰν τοῦ βίου πολιτείαν ὡς ἐξάτων νοητέον· Ἰορδάνην δὲ, τὴν χάριν τοῦ Βαπτίσματος· φεύγει τοίνυν ἡ τοῦ βίου θάλασσα τὸν ἐξομολογούμενον, ἁλμυρά τις οὖσα, καὶ μὴ δυναμένη πρὸς τὸν ἅπαξ ἀναχωρήσαντα τῆς τῶν ἁμαρτημάτων ἅλμης, ἐγκαταμίγνυσθαι, Ἰορδάνης δὲ οὐ φεύγει, ἀλλ' εἰς τὰ ὀπίσω τοῖς ἐξομολογουμένοις ϛρέφεται. εἰς τὸ τῆς μετανοίας μεταβαλλομένοις δάκρυον· ἐπειδὴ τῇ δυνάμει τοῦ Βαπτίσματος ἐνεργεῖται ἡ μετάνοια, καὶ οὐδὲν ὠφεληθείη τις μετανοῶν, εἰμὴ τύχοι πρότερον βαπτισθείς· ὅθεν καὶ Ἰωάννης μετάνοιαν κηρύξας, ἐπέφερε τῇ μετανοίᾳ τὸ Βάπτισμα· διατὶ δὲ εἰς τὰ ὀπίσω ὁ Ἰορδάνης ϛρέφεται; ἐπειδὴ ὁ ἡμαρτηκὼς εἰς τοὐπίσω τρέχει μετανοῶν, τὸν ὀπίσω καταλιπὼν τὸν ἔμπροσθεν. (εἰς τύπον γὰρ τῆς μετανοίας ὁ Ἰορδάνης παραλαμβάνεται.)

κια ; δείχνει δὲ μὲ τὴν ἐρώτησιν ταύτην , ὅτι παράδοξον καὶ ὑπὲρ φύσιν πρᾶγμα ἠκολούθησεν εἰς αὐτά . (1).

7 : „ Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ „ γῆ , ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰα- „ κώβ.

Ἐδῶ κάμνει τὴν ἀπόκρισιν ὁ ἴδιος Δαβὶδ ἀντὶ τῶν ἀψύχων, ὁποῦ ἐρώτησεν ἀνωτέρω · ἐπειδὴ ἐκεῖνα ἄλογα ὄντα, νὰ ἀποκριθοῦν δὲν ἐδύνοντο κατὰ τὸν Θεοδώριτον · καὶ λέγει · ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Κυρίου ἐσαλεύθη : ἤγουν ἐσκίρτησεν ἡ γῆ : ἤτοι τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά · ἐπιφάνειαν δὲ θέλεις νοήσεις τὴν εἰς ὄρη Σινᾶ καὶ Χωρὴβ , καὶ εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἰουδαίας παρουσίαν τοῦ Θεοῦ · καθὼς καὶ ἐν τῷ προῤῥηθέντι ϟε' . Ψαλμῷ εἶπε · „ Τότε ἀγαλλιάσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ ἀπὸ προσώπου Κυρίου ὅτι ἔρχεται. Θεὸν δὲ τοῦ Ἰακὼβ εἶπε, κατὰ τὸ „ Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ , καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ. (Ἐξ. γ' . 6.) (2)

8 : „ Τοῦ στρέψαντος τὴν πέτραν εἰς λί- „ μνας ὑδάτων , καὶ τὴν ἀκρότομον „ εἰς πηγὰς ὑδάτων .

Ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν , λέγει , τοῦ Κυρίου ἐχόρευσεν ἡ γῆ , ὅστις τὴν κατὰ φύσιν σκληρὰν καὶ ξηρὰν πέτραν ἐμετάβαλε , καὶ ἔκαμεν αὐτὴν νὰ εἶναι ὡσὰν λίμνη γεμάτη ἀπὸ νερά , καὶ τὴν πέτραν ἐκείνην τὴν τόσον σκληρὰν καὶ ἀντίτυπον , ὥστε ὁποῦ ἀπὸ τὸ ἄκρον αὐτῆς μόλις ἐδύνετο νὰ κοπῇ ὀλίγον με λοσὸν καὶ σίδηρον . ταύτην , λέγω , πηγὴν ὑδάτων ἀνέδειξε . λέγει δὲ καὶ πλατύνει ταῦτα ὁ Δαβίδ , διὰ νὰ δείξῃ τὸ θαῦμα μεγαλήτερον . (3)

9 : „ Μὴ ἡμῖν Κύριε · μὴ ἡμῖν , ἀλλ' ἢ „ τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν ἐπὶ τῷ ἐ- „ λέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου .

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐδιηγήθη ἀνώτερον τὰς πα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων · „ Μάνθανε τῆς Γραφῆς τὸ ἔθος · ὅτε γὰρ βούλεται μέγα τι χρηστὸν , ἢ μέγα λυπηρὸν ἀπαγγεῖλαι , καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα αἰσθάνεσθαί φησιν · οὐχ ἐπειδὴ αἰσθάνεται · ἀλλ' ἵνα τὸ μέγεθος παραστήσῃ τῶν συμβαινόντων · οὕτω δὴ καὶ ἡμῖν ἔθος λέγειν , ὅτι αὐτὴ ἡ πόλις ἐσύγνασεν · αὐτὸ τὸ ἔδαφος σκυθρωπὸν γέγονεν · αὐτοὶ οἱ λίθοι φωνὴν ἀφῆκαν . ἔφη καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος · „ Πολλὰ ἡ Γραφὴ προσωποποιεῖν οἶδε καὶ τῶν ἀψύχων · ὡς τὸ , ἡ θάλασσα εἶπε τάδε καὶ τάδε · καὶ ἡ ἄβυσσος εἶπεν , οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοί (Ἰώβ . κη' . 14 .) καὶ οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ · καὶ ὄρη καὶ βουνοὶ λόγους ἐρωτῶνται σκιρτήσεως . ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀναγωγικῶς ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν λέγει · „ Χαίρουσι γὰρ Προφῆται πάντες τοῦ ἐξομολογουμένου τὴν ἐπιστροφὴν βλέποντες · ὧν οἱ μὲν , ὄρη καὶ κριοί , ὡς μείζονος χάριτος μεταβαλόντες · οἱ δὲ , βουνοὶ καὶ ἀρνία , ὡς ἐλάττονος μὲν , ἀλλὰ συγγενοῦς τοῖς μεγάλοις μετεσχηκότες , λέγονται .

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει · „ Ὅτι διὰ τοῦ λόγου τούτου ἡ τῶν Ἐθνῶν κλῆσις σημαίνεται · πάλαι μὲν γὰρ μετρικῆς τις γέγονεν αἴσθησις θαλάσσης καὶ ποταμοῦ καὶ ὀρῶν καὶ βουνῶν · νῦν δέ φησι τὸ πᾶν στοιχεῖον τῆς γῆς κινείσθω καὶ σαλευέσθω · μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν Ἀκύλαν , ὠδινησάτω · ὅπως πληρωθῇ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου · „ Τίς ἤκουσε τοιοῦτο ; καὶ τίς ἑώρακεν οὕτως ; εἰ ὤδινε γῆ ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ; ἢ καὶ ἐτέχθη Ἔθνος εἰσάπαξ ; ὅτι ὤδινε καὶ ἔτεκε Σιὼν τὰ παιδία αὐτῆς . (Ἡσ . ξς' . 8 .)

(3) Καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ τὴν ἀκρότομον οὕτως ἡρμήνευσε · „ Τὴν πάσης ἰκμάδος ἐστερημένην , καὶ μηδὲ τομῆς διὰ τὸ στερέμνιον ἀνεχομένην , τῇ προχύσει τῶν ὑδάτων ἐπέκλυσε , πηγὰς ἐκεῖθεν ἀφθόνως ἀναδοθῆναι κελεύσας . ὁ δὲ Νύσσης ταύτην ἀναγωγικῶς οὕτως ἑρμηνεύει · „ Ἀπολιθωθεῖσα τῷ κρυμῷ τῆς εἰδωλολατρείας ἡ φύσις (ἡ ἀνθρωπίνη) καὶ παγεῖσα , ἀκίνητος ἦν πρὸς τὸ κρεῖττον · διαθερμανθεῖσα δὲ τῷ Πνεύματι καὶ ὑποθαλφθεῖσα τῇ ἀκτῖνι τοῦ λόγου , πάλιν ἐγένετο ὕδωρ ἁλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον · καὶ ἡ λιθώδης διὰ τὸν κρυμὸν τῆς εἰδωλολατρείας , ἠγέρθη εἰς τὸ γενέσθαι τέκνον τοῦ Πατριάρχου δι' ἀρετῆς ὁμοιούμενον . ὁ δὲ Ἡσύχιος πέτραν ἀκρότομον λέγει τὸν Χριστὸν κατὰ τὸν Παῦλον , ὅς τις εἰς λίμνας ἑαυτὸν καὶ εἰς πηγὰς ὑδάτων μετέβαλεν · ἀνοίξας γὰρ τῇ λόγχῃ τὴν

παλαιάς ευεργεσίας, όπου έκαμεν ο Θεός εις τους Εβραίους, τώρα εδώ παρακαλεί τον Θεόν διά τους Ιουδαίους τους κατά τον καιρόν του και λέγει, μη κάμης έλεος εις ημάς Κύριε, διά τας εδικάς μας αρετάς. επειδή ημείς είμεθα έρημοι αρετών και πάντη ανάξιοι καθώς ήσαν ανάξιοι και οι παλαιοί εκείνοι προπάτορές μας, οίτινες έλαβον τας ανωτέρω ευεργεσίας σου. αλλά δός: ήτοι κάμε να δοξασθή το όνομά σου. με τι; με το έλεός σου και με το έλεός σου το αληθινόν: ήτοι με το να ελεήσης ημάς, και αληθώς να μας ελεήσης. έλεος γαρ και αλήθειαν πολλαίς φοραίς ονομάζει ο Δαβίδ το αληθινόν έλεος, (ουσιαστικόν: δηλαδή αντί επιθέτου μεταχειριζόμενος) και το κυρίως έλεος του Θεού, όσον κατά σύγκρισιν του ανθρωπίνου ελέους, το οποίον ως προς το θείον, είναι ψευδές, και μόνον κατά μετοχήν. (1)

10: „ Μήποτε είπωσι τα Έθνη, πού έστιν „ ο Θεός αυτών;

Ελέησόν μας, λέγει, Κύριε, και μην αφήσης να μας κυριεύσουν οι εχθροί και τα έθνη, διά να μη τύχη να σε ονειδίσουν τα έθνη και να είπουν περιγελαστικώς· πού είναι ο Θεός των Εβραίων να τους βοηθήση: ήτοι να είπουν, ότι είσαι αδύνατος, και διά τούτο δεν μας εβοήθησες.

11: „ Ο δε Θεός ημών εν τω ουρανώ και „ εν τη γη, πάντα, όσα ηθέλησεν, ε„ποίησε.

Τα μεν Έθνη, λέγει, ίσως ήθελαν φλυαρήσουν και να είπουν τα ανωτέρω κατά τον Δίδυμον. συ δε ο Θεός ημών, έκτισες εκείνα τα κτίσματα, όπου ηθέλησες, τόσον εις τον ουρανόν, όσον και εις την γην. μακροθυμείς δε πολλαίς φοραίς, και υπομένεις τας κακίας των ανθρώπων κατ' οικονομίαν, διά να δώσης καιρόν εις τους αμαρτωλούς να μετανοήσουν. (2)

12: „ Τα είδωλα των Εθνών αργύριον και „ χρυσίον έργα χειρών ανθρώπων.

13: „ Στόμα έχουσι και ου λαλήσουσιν· „ ό-

την πλευράν, εξήγαγε τας λίμνας του Βαπτίσματος, έτι δε και τας του Μυστηρίου πηγάς· επειδή ύδωρ και αίμα, το μεν, σύμβολον του Μυστηρίου (της ευχαριστίας δηλαδή) το δε, χαρακτήρ του Βαπτίσματος, έρρευσεν.

(1) Ο δε Ευσέβιος λέγει· „ Τάχα δε ο Δαβίδ το πρόσωπον υπεισέρχεται των εξ Ισραήλ, αιτούντων συγκαταριθμηθήναι τη των Εθνών κλήσει διά του λέγειν· ημείς μεν ανάξιοι της χάριτος, ης κατηξίωνται πάντα τα Έθνη· αλλά μη ημίν ποιήσης Δέσποτα, αλλά διά το όνομά σου το εξ αρχής επικληθέν εφ' ημάς· και μη ταίς ημών δικαιοσύναις, αλλά τω σω ελέει χάρισαι και τη ση αληθεία. ο δε Χρυσόστομος λέγει· „ Ουχ ίνα ημάς λαμπροτέρους ποιήσης και επισήμους· αλλ' ίνα αυτός πανταχού κατάδηλόν σου την δύναμιν εργάση· ώσπερ δε το όνομα αυτού δοξάζεται αντιλαμβανομένου και βοηθούντος· ούτω πάλιν δοξάζεται εν αρετή βιούντων ημών και απολαμπόντων κατά την πολιτείαν. ο δε Ησύχιος, έλεος και αλήθειαν εννοεί τον Χριστόν· και δόξαν λέγει, ότι δίδωσιν ο Πατήρ εαυτώ επί τη σαρκώσει του Μονογενούς, δι' αυτού δοξασθείς και φανερωθείς· τούτο γαρ και εν Ευαγγελίοις ο Κύριος έλεγε· „ Πάτερ δόξασόν σου το όνομα· πώς δε εδόξασεν; ημάς σώσας.

(2) Λέγει δε ο Χρυσορρήμων· „ Τί δε έστιν εν τω ουρανώ όσα ηθέλησεν, εποίησεν; ή τας Δυνάμεις φησί τας άνω, ή τα επιτάγματα, ά μετ' ευκολίας ανύεται. λέγει δε ο Δίδυμος· „ Εν ουρανώ εστιν ου τοπικώς, αλλ' υπεροχή μεγαλειότητος· ει γαρ ην παρά τω άνω τόπω μόνω, αλλαχόσε είναι εκωλύετο· έστι δε εν άπασι τοις ουρανοίς και επί της γης. άλλος γαρ ων των πάντων, ου περιέχεται υπό πάντων· αλλά και έξω πάντων, και εν πάσιν υπάρχει κατά τον της δημιουργίας και προνοίας λόγον· ει δε πάντα θελήσει Θεού εις ουσίαν ήλθον, ασεβώς σφόδρα διανοούμενοί τινες εξάπτουσι την ύπαρξιν του Υιού του Θεού της του Πατρός θελήσεως, ένα ποιούντες αυτόν των

εν

„ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι καὶ οὐκ ὄψον-
„ ται.

14: „ Ὦτα ἔχουσι καὶ οὐκ ἀκούσονται·
„ ῥῖνας ἔχουσι καὶ οὐκ ὀσφρανθή-
„ σονται.

15: „ Χεῖρας ἔχουσι καὶ οὐ ψηλαφήσου-
„ σι· πόδας ἔχουσι καὶ οὐ περιπα-
„ τήσουσιν· οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ
„ λάρυγγι αὐτῶν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα περιπαίζει ὁ Δαβὶδ τὰ εἴδωλα καὶ τοὺς ψευδοθεοὺς τῶν Ἐθνῶν, καὶ διηγεῖται ὅλα τὰ μέλη αὐτῶν, διὰ νὰ πλατύνῃ περισσότερον τὴν κατηγορίαν τους, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. καὶ πρῶτον μὲν κατηγορεῖ τοὺς τύπους τῶν φαινομένων ἔξωθεν αἰσθητηρίων τους, τὸ στόμα, τὰ ὀμμάτια, τὰ αὐτία, τὴν μύτην, τὰς χεῖρας, καὶ τοὺς πόδας. ἔπειτα δὲ κατηγορεῖ τὰ αἰσθητήρια των ταῦτα καὶ λέγει, ὅτι εἶναι χωρὶς καμμίαν ἐνέργειαν, καὶ μία ὕλη ἄψυχος. ἤθελε δὲ ἀπορήσῃ τινας, διατὶ δὲν εἶπε καὶ διὰ τὸ στόμα τῶν εἰδώλων ὅτι δὲν τρώγουν; καθὼς εἶπε καὶ διὰ τὰ ὀμμάτιά των ὅτι δὲν βλέπουν; καὶ διὰ τὰ αὐτία των ὅτι δὲν ἀκούουν; ὁμοίως καὶ διὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις των; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι φαίνεταί μοι, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν Θεὸν λέγομεν πολλαῖς φοραῖς, ὅτι βλέπει καὶ ἀκούει καὶ ὀσφραίνεται καὶ περιπατεῖ καὶ λαλεῖ. δὲν λέγομεν δὲ καὶ ὅτι τρώγει. (ἴσως διατὶ τοῦτο εἶναι πολλὰ χονδρόν) διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ ἀντὶ νὰ εἴπῃ, πῶς τὸ στόμα τῶν εἰδώλων δὲν τρώγει, εἶπεν, ὅτι δὲν λαλεῖ, καὶ διὰ τοῦτο πρῶτον καὶ ὕστερον τὴν λαλιὰν εἶπε καὶ τὴν φωνήν. διατὶ ἡ λαλιὰ καὶ φωνὴ, εἶναι ἡ καθαρωτάτη ἀπόδειξις τῆς λογικῆς ζωῆς: ἤγουν ὅποιος λαλεῖ, αὐτὸς καθαρὰ ἀποδείχνει τὸν ἑαυτόν του, ὅτι εἶναι λογικὸς ζωντανός. ἐπειδὴ δὲ τὰ εἴδωλα δὲν ἔχουν λαλιὰν, λοιπὸν εἶναι ἄψυχα ἄλογα, καὶ νεκρά. (1)

16: „ Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποιοῦντες
„ αὐτὰ. καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ'
„ αὐτοῖς.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ κατασκευάζουν τὰ εἴδωλα, καὶ ἔπειτα τὰ προσκυνοῦν ὡς Θεοὺς, καὶ ἐλπίζουν εἰς αὐτὰ νὰ τοὺς σώσουν, αὐτοὶ εἶναι καὶ τυφλοὶ καὶ κωφοὶ καὶ ἀναίσθητοι. καθὼς εἶναι τυφλὰ καὶ κωφὰ καὶ ἀναίσθητα καὶ τὰ εἴδωλα, ὁποῦ κατασκευάζουν καὶ προσκυνοῦν. (2) ἀλλὰ τὰ μὲν εἴ-

ἐν τοῖς οὐρανοῖς θελήσει Πατρὸς συσσωμένων· ἀλλ' ἀκουέτωσαν οἱ δυσσεβεῖς, ὡς τὴν κτίσιν μόνην ἐξήρτησε τῆς βουλήσεως τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ Ἡσύχιος· Ἔστι, φησιν, ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, οὐ μόνον ὡς πάντα πληρῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐν γῇ διὰ σαρκὸς γενόμενος· οὐχ ἁπλῶς δὲ, ἀλλ' ὑποτάξας τοὺς Δαίμονας, ἐλευθερώσας δὲ τὴν κτίσιν στενάζουσαν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Σὺ μὲν, φησι, ποιεῖς ὅσα βούλει, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν Ἐθνῶν προσκυνούμενα Εἴδωλα, οὐ δημιουργεῖ, ἀλλὰ δημιουργεῖται· καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ὕλης ἔχει τὸ τίμιον· ἐκ χρυσοῦ γὰρ καὶ ἀργύρου κατασκευάζεται· ἀπὸ δὲ τῆς τέχνης τὴν εὐμορφίαν κομίζεται· ἀργυροχόοι γὰρ καὶ χρυσοχόοι καὶ ζωγράφοι ταῦτα κατασκευάζουσιν· καὶ πάλιν λέγει. ἐπειδὴ οἱ διὰ τῶν Εἰδώλων ἐνεργοῦντες Δαίμονες καὶ ταῖς ψευδέσι χρώμενοι μαντείαις, οὐ διὰ τῶν ἀψύχων ταῦτα Εἰδώλων, ἀλλὰ διὰ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων προέφερον, ἢ διὰ συμβόλων τινῶν ταῦτα κατεμήνυον· εἰκότως ἔφη· „ Οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν· ἀκίνητα γὰρ καὶ ἄψυχα τὰ Εἴδωλα παντελῶς.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Τοὺς γὰρ λόγῳ τετιμημένους, καὶ εἰς τοσαύτην ἀλογίαν ἐκπεπτωκότας, δίκαιον τῶν ὑπ' αὐτῶν προσκυνουμένων τὴν ἀναισθησίαν λαβεῖν. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅμοιοι ἦσαν τοῖς Εἰδώλοις· εἰ γὰρ ἑώρων, οὐκ ἂν τὰ Εἴδωλα θεοὺς ἐνόμιζον· εἰ ἤκουον, οὐκ ἂν ὑπέλαβον λαλεῖν καὶ χρησμοὺς διδόναι τὰ ἄψυχα· εἰ ἐβάδιζον τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, πάλαι ἂν ἀνεχώρησαν τῆς περὶ τὰ Εἴδωλα πλάνης. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Καίτοιγε τοῦτο ἀρετὴ τὸ ἴσον εἶναι Θεῷ· ἀλλ' ἐνταῦθα κατάρα γέγονεν· ἐννόησον οὖν τίνες ἂν εἶεν οὗτοι, ὅταν ἡ πρὸς αὐτοὺς ὁμοίωσις ἀντὶ ἀρᾶς προφέρηται τῆς ἐσχάτης. καὶ ὁ Δίδυμος· „ Οὐκ ἐπαρᾶται τοῖς ἀνθρώποις· ἀλλ' ἵνα δείξῃ, ὅτι τοῦτο ἕπεται τοῖς Εἰδωλολάτραις· οὐ γὰρ ἂν αὐτοῖς τοῦτο φανείη κατάρα, ἀλλ' εὐχῆς ἄξιον, τὸ θεοὺς γενέσθαι, καθάπερ οἴονται καὶ ἔλεγον, ὃ θαυμάζουσιν.

εἴδωλα τῶν Ἐθνῶν τοιαῦτα, λέγει, ἀναίσθητα εἶναι ὁμοίως καὶ ἐκεῖνοι ὁπού τὰ προσκυνοῦν τόσον εἶναι ἀνόητοι, καὶ καμμίαν βοήθειαν ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀπολαμβάνουσιν. ἡμεῖς ὅμως οἱ τὸν ἀληθῆ Θεὸν προσκυνοῦντες, δὲν εἴμεθα τοιοῦτοι.

17: „ Οἶκος Ἰσραὴλ ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον,
„ βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐ-
„ στιν.
18: „ Οἶκος Ἀαρὼν ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον,
„ βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐ-
„ στίν.
19: „ Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἤλπισαν
„ ἐπὶ Κύριον, βοηθὸς καὶ ὑπερασπι-
„ στὴς αὐτῶν ἐστί.

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, δὲν ἐλπίσαμεν ματαίως εἰς τὸν Κύριον, διατὶ ὁ Κύριος μᾶς βοηθεῖ καὶ μᾶς ὑπερασπίζεται. διαμοιράζει δὲ τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὸν ἁπλῶς λαὸν Ἰσραὴλ, εἰς τὸ Ἱερατικὸν γένος, καὶ εἰς τοὺς προσηλύτους: ἤγουν εἰς τοὺς ἐκ τῶν Ἐθνῶν προσερχομένους εἰς τὴν νομικὴν λατρείαν. καὶ οἶκον μὲν Ἰσραὴλ ὀνομάζει τοὺς ἁπλῶς Ἰσραηλίτας, τοὺς ὁποίους καὶ βάλλει πρῶτον διὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν. οἶκον δὲ Ἀαρὼν, ὀνομάζει τὸ Ἱερατικὸν γένος. ἐπειδὴ καὶ προτήτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἱερεῖς τοῦ παλαιοῦ νόμου ὁ Ἀαρὼν ἱεράτευσε, καὶ ἔγινε ῥίζα τῶν μεταγενεστέρων ἱερέων. φοβουμένους δὲ τὸν Κύριον ὀνομάζει τοὺς προσηλύτους Ἐθνικοὺς, καθότι αὐτοὶ προσῆλθον εἰς τὴν πίστιν τῶν Ἰουδαίων, καὶ διὰ τοῦτο ἐφοβοῦντο τὸν Κύριον, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. (1)

20: „ Κύριος μνησθεὶς ἡμῶν εὐλόγησεν
„ ἡμᾶς· εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἰσρα-
„ ὴλ εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἀαρών·
21: „ εὐλόγησε τοὺς φοβουμένους τὸν
„ Κύριον, τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν
„ μεγάλων.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐνθυμήθη ἡμᾶς τοὺς δούλους του, καὶ διὰ τοῦτο μᾶς εὐλόγησε. τί δὲ θέλει νὰ εἰπῇ τὸ εὐλόγησεν; ἤτοι ἀπὸ μυρία ἀγαθὰ μᾶς ἐγέμωσε κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2) ἐπειδὴ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, ἀπὸ τοὺς προγόνους ἡμῶν ἕως καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς προγόνους ἐκείνων, δὲν ἔπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸ νὰ εὐεργετῇ τὸ γένος ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων. μοιράζει δὲ καὶ ἐδῶ τὸν λαὸν εἰς τρία μέρη κα-

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσόστομος· „ Διαιρεῖ τὸν λόγον εἴς τε τὸν Ἰσραὴλ ϗ τὸ ἱερατικὸν γένος, ϗ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν προσιόντας αὐτῷ· οὐ γάρ ἐστιν ἴσον ἱερεὺς ϗ ἰδιώτης· ἀλλ' ἔχει τι πλέον οὗτος. ϗ ὁ Δίδυμος· „ Πᾶν τὸ διορατικὸν γένος, διὰ τὸν νοῦν ἔχειν ὁρῶντα Θεόν· οἶκος Ἰσραὴλ χρηματίζει, διὰ τοῦ τυγχάνειν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος. ὁ δὲ Θεοδώρητος· „ Διδάσκει ὁ λόγος, ὅτι κἂν μὴ τὴν τῆς ἱερωσύνης τις ἀξίαν ἔχῃ, μηδὲ τὴν Ἰσραηλιτικὴν συγγένειαν περίκειται, τῷ δὲ θείῳ φόβῳ κοσμούμενος ἐπιμελῆται τῆς ἀρετῆς, τῆς ἴσης ϗ αὐτὸς παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων τεύξεται προμηθείας.

(2) Προστίθησι δὲ ὁ Χρυσόστομος ϗ ταῦτα· „ Τί ἐστιν εὐλόγησε; μυρίων, φησιν, ἐνέπλησεν ἀγαθῶν· εὐλογεῖ μὲν γὰρ ϗ ἄνθρωπος τὸν Θεὸν, ὡς ὅταν λέγῃ· „ Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον· ἀλλ' ὁ τὸν Θεὸν εὐλογῶν, αὐτὸς κερδαίνει, λαμπρότερον ἑαυτὸν καθιστὰς, οὐκ ἐκείνῳ τι χαριζόμενος· ὁ δὲ Θεὸς εὐλογῶν ἡμᾶς, λαμπροτέρους ποιεῖ, ϗ οὐκ αὐτός τι προσλαμβάνει· ἀνενδεὲς γὰρ τὸ θεῖον· ὥστε ἑκατέρωθεν ἡμέτερον τὸ κέρδος· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Τὴν αὐτὴν ϗ ἐνταῦθα διαίρεσιν ἐποιήσατο, ϗ τῆς ἐλπίδος ὑπέδειξε τὸν καρπόν· εὐλογίαν γὰρ τῇ ἐλπίδι συνέζευξε, ϗ ταύτης ἔφη μεταδοῦναι, οὐ μόνον τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, ϗ τῷ οἴκῳ Ἀαρὼν, ἀλλὰ ϗ τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Πότε ὁ Θεὸς λήθην ἀνθρώπων ἐδέξατο; (οὐδέποτε) ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν, ὃ διὰ τῶν εἰρημένων αἰνίττεται· ἐπειδὴ γὰρ ὑπὸ κατάραν ὄντες, οὐκ ἄλλως αὐτῆς ἀπολυθῆναι ϗ λαβεῖν εὐλογίαν ἠδυνάμεθα, εἰμὴ Χριστὸς ἐπὶ ξύλου κρεμασθεὶς τὴν κατάραν τὴν ἡμετέραν ἐβάστασεν, εἰκότως μνησθῆναι τὸν Κύριον πρόξενον, ϗ οὕτως ἡμᾶς εὐλογῆσαί φησι. ϗ ἄλλος δὲ λέγει· „ Πάντων μνημονεύει Θεὸς τῶν αὐτοῦ μεμνημένων.

καθὼς ἐδιαίρεσε τοῦτον καὶ ἀνωτέρω. τὸ δὲ τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων, τὸ λέγει κοινῶς καὶ διὰ τὰ τρία μέρη. μεγάλους δὲ καὶ μικροὺς λέγει, ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ σώματος καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ζωῆς. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν δύναμιν καὶ ἀδυναμίαν. ὁμοίως καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ πενίαν, καὶ κατὰ την δόξαν καὶ ἀδοξίαν, καὶ κατὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ δουλείαν: ἤγουν καὶ μακροὺς εἰς τὸ σῶμα καὶ κοντοὺς εὐλόγησε καὶ γέροντας καὶ νέους καὶ ἀδυνάτους, καὶ πλουσίους καὶ πτωχοὺς, καὶ ἐνδόξους καὶ ἀδόξους, καὶ αὐθέντας καὶ δούλους.

22: „Προσθείη Κύριος ἐφ' ἡμᾶς, ἐφ' ἡ„μᾶς, καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ἡμῶν.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἄμποτε νὰ αὐξήσῃ καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς υἱοὺς μας, καὶ νὰ προσθέσῃ εἰς ἡμᾶς ἔτι καὶ ἔτι ἀγαθά. μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν εἰς δεύτερον πρόσωπον, ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν. ὥστε ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν, ὅτι ὁ Δαβὶδ εὔχεται διὰ τὴν προσθήκην καὶ αὔξησιν τοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν. αὐτοὶ γὰρ αὐξήνθησαν περισσότερον ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ εἰς αὐτοὺς ἐπροσεθησαν τὰ ἀληθινὰ ἀγαθὰ καὶ οὐράνια.

23: „Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ, τῷ „ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν πρέπει νὰ νοήσωμεν, ὅτι λέγεται διὰ τοὺς Χριστιανοὺς, τοὺς ὁποίους εὐλόγησεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ὅταν ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς. καθὼς ἱστορεῖ ὁ Λουκᾶς. „Καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτοὺς (Λουκ. κδ'.) εὐλογήσας γὰρ τοὺς Ἀποστόλους, διὰ τῶν Ἀποστόλων εὐλόγησε καὶ ὅλους τοὺς Χριστιανούς. (1)

24: „Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ, „τὴν δὲ γῆν ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν „ἀνθρώπων.

Ὁ πρῶτος, λέγει, οὐρανὸς, τὸν ὁποῖον ἔκτισεν ὁ Θεὸς ἐν ἀρχῇ τῆς δημιουργίας τοῦ αἰσθητοῦ Κόσμου, καὶ τὸν ὁποῖον ἔχει σροφὴν καὶ σέγην ὁ φαινόμενος οὗτος οὐρανὸς: ἤτοι τὸ στερέωμα κατὰ τὸν Θεοδώριτον. αὐτὸς, λέγει, εἶναι κατοικητήριον εἰς τὸν Κύριον. καὶ ὅρα τὴν ἐξήγησιν τοῦ, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, ἐν τῷ προτέρῳ ριβ'. Ψαλμῷ. τὴν δὲ γῆν ἔδωκεν εἰς κατοικίαν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ ταύτην ἐποίησε. (2)

25: „Οὐχ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόῤῥημων· „Εἶδες ὅση τῆς εὐλογίας ἡ ἰσχύς; τὰ γὰρ ῥήματα αὐτοῦ, ἔργα γίνεται· τὸν γοῦν οὐρανὸν τὸ ῥῆμα αὐτοῦ πεποίηκε· τῷ γὰρ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν· ἐκείνῳ τῷ λόγῳ σε εὐλογεῖ, τῷ τοσαῦτα δυναμένῳ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ἐνδιαιτᾶται δὲ τῷ οὐρανῷ τῶν ὅλων ὁ Κύριος, οὐ περιγεγραμμένην ἔχων τὴν φύσιν, ἀλλὰ τοῖς ἐκεῖ πολιτευομένοις τῶν ἁγίων Ἀγγέλων χαίρων χοροῖς. καὶ ὁ Χρυσόστομος δέ φησι· „Οὐ τὰ ὑπερῷα λαβὼν, ἡμῖν ἀφώρισε τὰ ἐνταῦθα; οὐκ ἔστι τοῦτο· ἄπαγε· ἀλλὰ συγκαταβάσεως ὁ λόγος· εἰ γὰρ τοῦτό ἐστι, πῶς τὸ ἕτερον ἕστηκε τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ λεγόμενον· „Τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει Κύριος; ἐκεῖνο γὰρ ἐναντίον τούτῳ· συγκαταβατικῷ τοίνυν κέχρηται λόγῳ, οὐκ ἀποκλείων ἐν οὐρανῷ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ δεικνὺς ὅτι ἐπαναπαύεται τοῖς ἐκεῖ. Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ Δίδυμος) „Ὁ βαθύτερον ταῦτα θεωρεῖν δυνάμενος, ἐρεῖ εἶναί τινα ἐξαιρέτως ἐν τῇ Γραφῇ λεγόμενον οὐρανὸν, Θεῷ προσῳκειωμένον, ἐν ᾧ μόνος ὁ Θεός· ἀμέλει πρὸ τῆς παραβάσεως ὁ Διάβολος ὢν ἐν οὐρανῷ, ὡς κάτω που τυγχάνων ἔλεγεν· „Εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβήσομαι, ἐπάνω τῶν ἄστρων τοῦ οὐρανοῦ θήσω τὸν θρόνον μου· εἰς τοῦτον τὸν οὐρανὸν οὐδεὶς ἀναβέβηκεν, εἰμὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κα-

25 : „ Οὐχ' οἱ νεκροὶ αἰνέσουσί σε Κύριε,
„ οὐδὲ πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς
„ Ἅδου.
26 : „ Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομεν
„ τὸν Κύριον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως
„ τοῦ αἰῶνος.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀλλαχοῦ „ Μὴ ἐξομολογήσεταί σοι χοῦς, ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειάν σου; (Ψαλ. κθ'. 12.) καὶ μὲ τό· „ Μὴ διηγήσεταί τις ἐν τῷ τάφῳ τὸ ἔλεός σου; (Ψαλ. πζ. 12.) Κοντὰ δὲ εἰς ἐκείνους ὁποῦ βαθύτερον σοχάζονται, νεκροὺς μὲν λέγει ὁ Δαβὶδ ἐκείνους, ὁποῦ ἐνεκρώθησαν κατὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς, καὶ πρὸ τοῦ νὰ φθάσουν ἀπὸ τὸν φυσικὸν θάνατον τοῦ σώματος, ἐθανάτωσαν; ἐφθάρηκαν ἀπὸ τὸν προαιρετικὸν θάνατον τῆς ἁμαρτίας. ζωντανοὺς δὲ πάλιν ὀνομάζει ἐκείνους, ὁποῦ ζῶσιν ἐναρέτως, καὶ μεταβαίνουν ἀπὸ τὴν χθαμαλὴν ζωὴν ταύτην εἰς ζωὴν ὑψηλοτέραν καὶ θείαν. διότι ἐκεῖνοι, ὁποῦ εἶναι νεκροὶ κατὰ τὴν ἀρετήν, αὐτοὶ δὲν θέλουν ὑμνολογήσουν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τὸν Θεόν. ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σειράχ „ οὐχ ὡραῖος αἶνος ἐν σόματι ἁμαρτωλοῦ. (Σειρ. ιε'. 9.) ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν θέλουν ὑμνήσουν τὸν Θεὸν ἐπειδὴ μέλλουν νὰ βασανίζωνται παντοτινά. οἱ δὲ ἐναρέτως ζῶντες, αὐτοὶ θέλουν ὑμνήσουν τὸν Θεὸν καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. ἀπὸ τοῦ νῦν γὰρ λέγει καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. καὶ οἱ μὲν νεκροὶ κατὰ τὴν ἀρετήν, καταβαίνουν εἰς τὸν ᾅδην. οἱ δὲ ζῶντες ἐν τῇ ἀρετῇ, ἀναβαίνουσιν εἰς τὸν οὐρανόν. (1) λέγωντας δὲ ὁ Δαβὶδ ἡμεῖς οἱ ζῶντες. ἐφανέρωσεν ἐκείνους, ὁποῦ ἦτον ὅμοιοι μὲ αὐτὸν κατὰ τὴν ἀρετήν: ἤγουν ὁποῦ ἦτον ἐνάρετοι, καθὼς ἦτον καὶ αὐτός.

ΨΑΛ-

καταβάς· ἐπεὶ κἀκεῖθεν ἀποσαλεὶς ἐλήλυθε φάσκων· καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλὰ ϗ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τούτου ἀπεσάλη· ὡς ὁ Πέτρος φησίν· „ Ἐν Πνεύματι ἁγίῳ ἀποσαλέντι ἀπ' οὐρανοῦ· ἔνθα γὰρ ὁ Πατήρ, ἐκεῖ ϗ ὁ Υἱὸς ϗ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ὁ οὐρανὸς δὲ οὗτος οὐκ ἔσι τοπικός· ἀλλ' ἵν' οὕτως εἴπω, ἡ πρανουμένη τοῦ Θεοῦ ὑπεροχὴ ϗ κατάσασις. Ἀλλὰ ϗ ὁ ἱερὸς Αὐγουσῖνος σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει ἐν Κεφ. λα'. τῶν Μονολογίων· οὕτω γάρ φησιν· „ Ὅτι ἀθεώρητον ϗ ἀόρατον, ϗ ὑπὲρ λόγον ϗ ὑπὲρ νόησιν, ϗ ὑπεραπρόσιτον ϗ ὑπεραμετάβλητον, ϗ ὑπερακοινώνητον ἐκεῖνο πισεύεται· ὅπερ οὐδεὶς οὐδέποτε ἀνθρώπων, ἢ Ἀγγέλων εἶδεν, ἢ δύναται ἰδεῖν· οὗτός ἐσιν ὁ οὐρανός σου Κύριε, οὐρανὸς κρύπτων τὸ ὑπεράρχιον ϗ ὑπὲρ νόησιν ϗ ὑπὲρ λόγον ϗ ὑπερούσιον φῶς· περὶ οὗ λέγεται· „ Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ· ᾧ γῆ ἐσὶν ὁ οὐρανός, ὅτι ὑπερθαυμασῶς ὑπὲρ πάντα οὐρανὸν ἐκεῖνος ἐξῄρηται ϗ αὐτὸν τὸν ἐμπύριον οὐρανόν· διὸ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ προσείρηται ὅτι οὐδενὶ ἄλλῳ, ἢ τῷ Κυρίῳ γινώσκεται· εἰς ὃν οὐδεὶς ἀναβέβηκεν, εἰμὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ὅτι μηδεὶς οἶδε τὸν Πατέρα εἰμὴ ὁ Υἱός· ϗ τὸ Πνεῦμα αὐτῶν· ϗ οὐδεὶς ἔγνω τὸν Υἱόν, εἰμὴ ὁ Πατὴρ ϗ τὸ Πνεῦμα αὐτῶν· καθάπερ οὖν ϗ οὐδεὶς ἔγνω τὸ Πνεῦμα, εἰμὴ ὁ Πατὴρ ϗ ὁ Υἱός, ὧν τὸ Πνεῦμα ἐσίν· ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Θεωρεῖς, ὅπως τὴν δημιουργίαν ὁ ποιητὴς πρὸς ἡμᾶς μερίζεται; ϗ ὥσπερ αὐτὸς ἀόρατος ὢν ἔχει τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀόρατον· οὕτως ἡμῖν τὴν κτίσιν τὴν ὁρατὴν ἀπένειμεν.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόρρημων· „ Νεκροὺς οὐ τοὺς τετελευτηκότας φησίν, ἀλλὰ τοὺς ἐν ἀσεβείαις ἐναποθανόντας· ἢ τοὺς ἐν ἁμαρτίαις κατασαπέντας, ἐπεὶ ϗ Ἀβραὰμ τετελευτηκὼς ἦν ϗ Ἰσαὰκ ϗ Ἰακώβ· ἀλλ' ὅμως οὕτως ἔζων, ὡς τὴν ἐκείνων μνήμην ποιήσασθαι μετὰ τῶν ζώντων· ϗ ἁπλῶς τοὺς δικαίους λέγει ζῶντας· ὥσπερ γὰρ ὁ Θεὸς ἐσὶ ζωὴ ϗ δικαιοσύνη· οὕτω ϗ οἱ δίκαιοι κατὰ μετουσίαν αὐτοῦ ζῶντες ὀνομάζονται· ὁ δὲ Θεοδώριτος καὶ ϗ ὁ Ἀθανάσιος νεκροὺς ὀνομάζουσιν ἐδῶ, τοὺς τοῖς νεκροῖς Εἰδώλοις λατρεύοντας, ϗ οὐκ ἔχοντας ἐν ἑαυτοῖς τὴν ζωήν: ἤτοι τὴν γνῶσιν τοῦ μόνου Θεοῦ· ζῶντας δέ, τοὺς τὸν ζῶντα προσκυνοῦντας Θεόν, οἷς τὸν θεῖον ἀπεκλήρωσεν ὕμνον· πρὸς δὲ τούτῳ διδάσκει, σὺν πάσῃ προθυμίᾳ προσήκειν τοὺς θεραπεύοντας τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖν ἔτι ζῶντας, ὡς τοῦ θανάτου τοῦτο ποιεῖν κωλύοντος· ᾄσω γάρ φησι, τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου· ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΔ.

„ Ἀλληλούϊα.

Καὶ ὁ παρὼν ψαλμὸς εἶναι εὐχαριστήριος πρὸς τὸν Θεὸν, καθὼς ἦτον καὶ ὁ πρότερινός. (1)

1: „ Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύρι„ος τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου.
2: „ Ὅτι ἔκλινε τὸ οὖς αὐτοῦ ἐμοὶ, καὶ „ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι.

Ἐγὼ, λέγει, ἠγάπησα τὸν Θεὸν (τοῦτο γὰρ ἐλλείπει, καὶ πρέπει νὰ ὑπακούηται ἔξωθεν) καὶ εὐφράνθηκα, διατὶ αὐτὸς ἤκουσε τὴν δέησίν μου. καὶ διατὶ ἔκλινε τὸ αὐτί του, συγκαταβὰς εἰς τὴν ἐδικήν μου ἀσθένειαν, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν ιϛ'. Ψαλμὸν. ἑρμηνεύοντες τό „ Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοὶ καὶ εἰσάκουσον τῶν ῥημάτων μου. ὅθεν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς θέλω ἐπικαλοῦμαι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, εἰς ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. (2)

3: „ Πε-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εὐχαριστίαν περιέχει τῆς ἐκ Βαβυλῶνος ἐπανόδου· ἢ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Προφητεύει τὰ κακὰ, ὁποῦ ὁ Ἐπιφανὴς Ἀντίοχος ἐποίησεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει· „ Ἐν τῷ προλαβόντι Ψαλμῷ, Εἴτις ἐν τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον κατελέχθη, οὗτος ἤδη προκόψας ἀπὸ τοῦ φόβου ἐπὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, εἴποι ἂν τὸ ἠγάπησα· οὐ γὰρ παντός ἐστι τοῦτο εἰπεῖν· ἀλλὰ τοῦ τελειουμένου ἤδη καὶ ὑπερβαίνοντος τὸν τῆς δουλείας φόβον, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι γενομένου τῆς υἱοθεσίας. λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Οὐ πρόσκειται μὲν οὖν τῷ ἠγάπησα, τὸ τίνα· προσυπακούεται δὲ παρ' ἡμῶν, ὅτι τὸν Θεὸν τῶν ὅλων· τὸ γὰρ κυρίως ἀγαπητόν· ὁ Θεός· ἐπειδήπερ ἀγαπητὸν (ἢ ἀγαθὸν) ὁρίζονται, (ὁ Ἀριστοτέλης δηλ.) οὗ πάντα ἐφίεται· ἀγαθὸν δὲ ὁ Θεὸς, καὶ πρῶτον καὶ τελειότατον τῶν ἀγαθῶν· αὐτόντε οὖν ἠγάπησα τὸν Θεὸν, τῶν ὀρεκτῶν ὄντα τὸ ἔσχατον· καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ παθήματα μετὰ χαρᾶς ὑπεδεξάμην· τίνα δὲ ἐστι ταῦτα; μικρὸν ὕστερον διεξέρχεται, τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, τοὺς κινδύνους τοῦ Ἅδου, τὴν θλῖψιν, τὴν ὀδύνην, ἅπερ πάντα αὐτῷ ἀγαπητὰ, διὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, καὶ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας πάθη καταδεξαμένοις, ἐφαίνετο· οὐ γὰρ παρὰ προαίρεσιν, οὐδὲ βιαίως καὶ κατηναγκασμένως ὑπέμεινα, φησι, τοὺς ἀγῶνας· ἀλλὰ στοργῇ τινι καὶ διαθέσει ὑπεδεξάμην τὰ ἐπίπονα, ὥστε ἔχειν με λέγειν· „ Ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; ἠγάπησα οὖν ταῦτα πάντα, εἰδὼς ὅτι ὑπὸ θεατῇ καὶ ἀθλοθέτῃ τῷ Δεσπότῃ τῶν ὅλων τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας διαφέρω κινδύνους· ἠγάπησα, καὶ τῆς ἀγάπης μισθὸν ἐδεξάμην τὸ εἰσακουσθῆναι· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Καὶ τίς οὐκ ἀγαπᾷ ἀκουόμενος, φησι; Πολλοὶ τῶν βιωτικῶν ἀνθρώπων, οὐ βούλονται ταῦτα ἀκούεσθαι, ἅπερ αὐτοῖς συμφέρει· ἀλλ' ἀ-

3 : „ Περιέσχονμε ὠδῖνες θανάτου . κίν-
„ δυνοι Ἅδου εὗροσάν με · θλίψιν
„ καὶ ὀδύνην εὗρον .

4 : „ Καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλεσά-
„ μην .

Ἐγὼ νομίζω , ὅτι τὰ ῥητὰ ταῦτα , εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα , ὁποῦ ἀναφέρονται εἰς τὸν ιζ΄. Ψαλμὸν . λέγει γὰρ καὶ ἐκεῖ ὁ Δαβὶδ . „ Ἀγαπήσωσε Κύριε · ἔπειτα γράφει καὶ τὴν αἰτίαν , διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὅτι θέλει τὸν ἀγαπήσει :ἤγουν διατί , λέγει , εἶσαι ἰσχύς μου , ςερέωμά μου , καταφυγή μου , καὶ ἄλλα ὅμοια . ἔπειτα ἀκολούθως λέγει „ αἰνῶν ἐπικαλέσομαι τὸν Κύριον . ὕςερον δὲ διηγεῖται καὶ τὰς συμφοράς , διὰ τὰς ὁποίας ἐπικαλέσθη τὸν Κύριον καὶ εἰσηκούσθη . λέγει γάρ· „ Περιέσχονμε ὠδῖνες θανάτου . Καὶ ἐδῶ δὲ τὰ αὐτὰ πάλιν λέγει· „ Ἠγάπησα , ὅτι εἰσακούσεται . ἀντὶ τοῦ , εἰσήκουσέ μου ὁ Κύριος , ὅταν αὐτὸν παρεκάλεσα . ἢ λέγει , ὅτι ὁ Κύριος θέλει μου εἰσακούσει ἀκόμη , διατὶ καὶ τώρα μου εἰσήκουσεν . αἰτίαν δὲ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης του λέγει ὅτι εἶναι , τὸ ὅτι ἔχει νὰ τοῦ εἰσακούσῃ ὁ Κύριος. ἔπειτα παρομοίως μὲ τὸ ἐν τῷ ιζ΄. Ψαλμῷ λέγει· „ Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι , καὶ ἔτζι ὕςερον διηγεῖται καὶ ἐδῶ τὰς συμφοράς , διὰ τὰς ὁποίας θλιβεὶς , ἐπικαλέσθη πάλιν τὸν Κύριον· καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ αὐτάς . διὰ τοῦτο γὰρ καὶ εἶπεν , ὅτι ἠγάπησεν . ἀφ' οὗ δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω , ὠδῖνας θανάτου καὶ κινδύνους ᾅδου , ἐξηγεῖ , τί εἶναι αὐτά : ἤγουν ὅτι εἶναι θλίψις καὶ ὀδύνη · θλίψιν γάρ φησι , καὶ ὀδύνην εὗρον . περὶ δὲ τῶν ὠδίνων τοῦ θανάτου καὶ τῶν κινδύνων τοῦ Ἅδου εἴπομεν πλατύτερον εἰς τὸν ῥηθέντα ιζ΄. Ψαλμὸν , ἑρμηνεύοντες τό· „ Περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου , καὶ ὅρα ἐκεῖ. (1)

„ Ὦ

ἀξιοῦσι μὲν τὰ συμφέροντα αὐτοῖς γίνεσθαι , εἶτα ἐπειδὰν γένηται , ἀλύουσι ϗ δυσανασχετοῦσι · τὰ γὰρ συμφέροντα ταῦτά ἐςιν , ἅπερ ὁ Θεὸς ἐπίςαται εἶναι συμφέροντα , κἂν πενίαν εἴπῃς , κἂν λιμὸν , κἂν νόσον , κἂν ὁτιοῦν ἕτερον τοιοῦτον · ἐγὼ οὖν , φησιν , ἐπὶ ταῖς ὠδῖσι ϗ τοῖς κινδύνοις ἠγάπησα τὸν Θεὸν , ὅτι εἰσήκουσέ μου , ϗ ἐποίησεν ἐπ' ἐμοὶ τὰ συμφέροντα . ϗ πάλιν λέγει · „ Ἔκλινεν , εἶπε , τὸ οὖς αὐτοῦ ἐμοί · ἵνα τὸ ἑαυτοῦ ἀσθενὲς ἐπιδείξηται , ὅτι χαμαὶ κειμένῳ συγκατέβη διὰ φιλανθρωπίαν . ἄλλος δέ φησιν · „ Ἡ θεία ἀκοὴ φωνῆς οὐ δεῖται πρὸς αἴσθησιν · οἶδε γὰρ ϗ ἐν τῷ κινήματι τῆς καρδίας γνωρίσαι τὰ ἐπιζητούμενα · ἢ οὐκ ἀκούεις , ὅτι Μωσῆς μηδὲν φθεγγόμενος , ἀλλὰ τοῖς ἀλαλήτοις αὐτοῦ ςεναγμοῖς ἐντυγχάνων τῷ Κυρίῳ , ἤκουσε παρὰ τοῦ Κυρίου λέγοντος · „ Τί βοᾷς πρός με ; ἔργων γοῦν δικαίων παρουσία , μεγαλοφωνία ἐςὶ παρὰ Θεῷ .

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων · „ Εἶδες ὅπλον ἰσχυρόν ; εἶδες παραμυθίαν πάντα λύουσαν τὰ δεινά ; εἶδες ψυχὴν διαθερμαινομένην τῷ πόθῳ τοῦ Δεσπότου ; ἤρκεσε γάρ μοι φησιν , εἰς ἀπαλλαγὴν τῶν περιεχόντων κακῶν , τὸ καλέσαι τὸν Θεόν · διατὶ οὖν ἡμεῖς καλοῦμεν πολλάκις ϗ οὐκ ἀπαλλαττόμεθα τῶν δεινῶν ; ὅτι οὐ καλοῦμεν , ὡς καλεῖν δεῖ · αὐτὸς γὰρ ἕτοιμός ἐςιν ἀεὶ τοῦ παρέχειν · ϗ τοσαύτη αὐτοῦ ἡ ἀγαθότης , ὡς τὴν ἡμετέραν πρὸς ἐκείνην συγκρινομένην , πονηρίαν φαίνεσθαι · διὰ τοῦτό σε τῷ ἀδοκήτῳ κακῷ περιπεσεῖν ἐᾷ · ἵνα αὐτὸν καλέσῃς · ἵνα ἀκριβέςερον αὐτῷ συνάπτῃ · ἐπεὶ ϗ μητέρες τὰ ἀφηνιῶντα τῶν παιδίων προσωπείοις διαφόροις ἐκδειματοῦσαι , ἀναγκάζουσιν εἰς τοὺς οἰκείους καταφεύγειν κόλπους , οὐ λυπῆσαι βουλόμεναι , ἀλλὰ τὴν προσεδρείαν αὐτῶν σοφιζόμεναι . λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος · „ Ἐπειδὴ περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου , ϗ κίνδυνοι Ἅδου εὕροσάν με , τοσοῦτον ἀπέσχον τοῖς πειρασμοῖς τούτοις ὑποπεσεῖν ὡς ἀκουσίοις , ὅτι ϗ πολλῷ πλείονας τούτων κατὰ τὸ ἑκούσιον πειρασμοὺς ἐμαυτῷ προσεθέμην , θλίψιν ϗ ὀδύνην · ἅπερ ἑκὼν ἐμαυτῷ ἐπεξεῦρον , οὐκ ἀκουσίως ὑπ' αὐτῶν κατελήφθην · ἐν μὲν γὰρ τοῖς κατόπιν , κίνδυνοι , φησιν , ᾅδου εὕροσάν με · ἐνταῦθα δὲ , θλίψιν ϗ ὀδύνην εὗρον . ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖ ἀνενδότως ἔχων εὑρέθην πρὸς τὰ παρὰ τοῦ πειράζοντος ἀπαχθέντα , ἵνα δείξω τὴν περιουσίαν τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης , προσέθηκα θλίψεις ἐν τῇ θλίψει , ϗ ὀδύνην ἐν τῇ ὀδύνῃ · οὐ τῇ ἐμαυτοῦ δυνάμει τῶν ἀλγεινῶν κατεπανιςάμενος · ἀλλὰ διότι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλεσάμην · τοιοῦτόν ἐςι ϗ τὸ τοῦ Ἀποςόλου λέγοντος · „ Ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς · νικᾷ μὲν γὰρ , ὁ μὴ ἐνδιδοὺς ταῖς πρὸς ἀνάγκην ἐπαγομέναις ὀδύναις · ὑπερνικᾷ δὲ , ὁ ϗ αὐθαιρέτως ὀδύνας εἰς ἐπίδειξιν τῆς ὑπομονῆς ἐπισπώμενος · ὁ γενόμενος ἐν ἁμαρτίᾳ τινὶ πρὸς θάνατον , λεγέτω · περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου . „ Πᾶς γάρ φησι , ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν , ἐκ τοῦ Διαβόλου γεγέννηται · ὅτε οὖν φησιν , ἤμην ἐργάτης ἀνομίας , ἐκτοφορούμην ὑπὸ τοῦ θανάτου · τότε ϗ εὑρέθην ὑπὸ τῶν τοῦ ᾅδου κινδύνων · πῶς οὖν ἐξιμασάμην ἐμαυτόν ; ἐπειδὴ θλίψιν ϗ ὀδύνην εὗρον , ϗ τὴν διὰ μετανοίας κά-

„ Ὦ Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου.

5: „ Ἐλεήμων ὁ Κύριος, καὶ δίκαιος,
„ καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ.

Ὦ Κύριε καὶ Θεὲ, λέγει, λύτρωσαί με ἀκόμη καὶ ἀκόμη ἀπὸ τὰ μέλλοντα κακὰ, ὁποῦ ἠμποροῦν νὰ μοι ἀκολουθήσουν. (1) βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶςα, πῶς ὁ Δαβὶδ διδάσκει τὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ τῷ λέγει. ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων. λοιπὸν μὴ ἀπελπισθῇς ὦ ἁμαρτωλὲ, ἐπειδὴ καὶ ἥμαρτες. καὶ πάλιν τῷ λέγει. ὁ Θεὸς εἶναι καὶ δίκαιος. λοιπὸν μὴ ξεθαῤῥεύσῃς εἰς τὸ ἔλεός του, καὶ ἀμελήσῃς, ἢ καταφρονήσῃς. ἀλλὰ καὶ ἔλπιζε ὁμοῦ καὶ φοβοῦ, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσοῤῥήμων. ἔπειτα διὰ νὰ δείξῃ ὁ Δαβὶδ, πῶς ὁ Θεὸς κλίνει περισσότερον εἰς φιλανθρωπίαν παρὰ εἰς δικαιοσύνην κατὰ τὸν Θεοδώριτον, (2) ἐπρόσθεσε καὶ εἶπεν, ὅτι καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ. τὸ δὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐῤῥέθη πρὸς διαφορὰν τῶν ψευδοθεῶν τῶν Ἐθνῶν.

6: „ Φυλάσσων τὰ νήπια ὁ Κύριος,

Ἐδῶ ἀκούεται ἔξωθεν τὸ ἐςὶν: ἤγουν φυλάσσων ἐςὶ τὰ νήπια ὁ Κύριος. ἐπαινεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ καὶ ταύτην τὴν ξεχωριςὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὰ νήπια. διατὶ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ Χρυσόςομον, ἀνίσως ἡ τοῦ Θεοῦ Πρόνοια δὲν ἐφύλαττε τὰ μικρὰ παιδία, ὅταν μάλιςα εὑρίσκονται εἰς τὰ σπάργανα, εὐκόλως ἤθελε θανατώσῃ αὐτὰ καὶ ὄφις, καὶ σκορπίος, καὶ πολλὰ ἄλλα φαρμακερὰ ζωΰφια καὶ ὀγλίγωρα ἤθελαν διαφθαροῦν.

κάκωσιν ἐμαυτῷ ἐπειδὴ ἐπενόησα· ϗ οὕτως ἐτόλμησα τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσασθαι, ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος· „ Θλίψιν ϗ ὀδύνην ἐκάλεσε τὴν μετάνοιαν· θλίψιν μὲν, ὡς ἀνάμνησιν ἁμαρτίας ἔχουσαν· ὀδύνην δὲ, ἕνεκα τῶν πόνων, μεθ᾽ ὧν κατορθοῦσθαι πέφυκε, σάκκου ϗ σποδοῦ ϗ ἀγρυπνίας· ταύτην γὰρ εὑρὼν: τουτέςιν ἐπιδραμὼν αὐτῇ, τὸ ὄνομα Κυρίου εἰκότως ἐπεκαλεῖτο· εὐχὴ γὰρ τῆς μετανοίας ὑπόςασις.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Εἶδες φιλόσοφον ψυχήν; πῶς τὰ βιωτικὰ ἀφεὶς ἓν ζητεῖ μόνον, τὸ τὴν ψυχὴν ἀσινῆ διαμεῖναι; ϗ μηδὲν παθεῖν τῶν παραβλαπτόντων αὐτήν; ταύτης γὰρ εὖ διακειμένης, τὰ λοιπὰ ἅπαντα ἕψεται· ὥσπερ οὖν οὐκ εὖ ἐχούσης, οὐδὲν ἡμῖν ὄφελος τῆς λοιπῆς εὐημερίας· διὸ δεῖ πάντα ϗ ποιεῖν ϗ λέγειν, ὥςε ταύτην διασώζεσθαι· τοῦτο γάρ ἐςι τό. γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις· καθάπερ γὰρ ὁ ὄφις τὸ λοιπὸν σῶμα προΐεται, ὥςε τὴν κεφαλὴν διασῶσαι· οὕτω ϗ σὲ τὰ ἄλλα πάντα ἐκδιδόναι χρὴ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς. Σημειοῦμεν ἐδῶ, ὅτι ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος ἑρμηνεύων τὸ Εὐαγγελικὸν ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὁ Κύριος· „ Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται· ϗ τί εἴπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης (Ἰωάν. ιβ΄.) ὁμοίως ϗ τὸ Ἀποςολικὸν ἐκεῖνο· „ Ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις ϗ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς ϗ δακρύων προσενέγκας (Ἑβρ. ε΄. 7.) ταῦτα λέγω, ἑρμηνεύων λέγει, ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου ϗ τοῦ Ἀποςόλου προεφήτευσεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ ϗ εἶπε· „ Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι· περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου, κίνδυνοι ᾅδου εὕροσάν με· θλίψιν ϗ ὀδύνην εὗρον ϗ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπεκαλεσάμην· ὦ Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου.

(2) Τὰ λόγια τοῦ Θεοδωρίτου εἰσὶ ταῦτα· „ Δὶς τοῦ ἐλέους μνημονεύσας, ἅπαξ τῆς δικαιοσύνης ἐμνήσθη· δεικνὺς τὸν Θεὸν ἐπιῤῥεπέςερον εἰς φιλανθρωπίαν· νικᾷ γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία τῆς δικαιοσύνης τὴν ψῆφον· ϗ οἱονεὶ μέσον ταύτην ἐναπολαμβάνει· λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ἔςι δὲ ἔλεος πάθος ἐπὶ τοὺς παρ᾽ ἀξίαν τεταπεινωμένους παρὰ τῶν συμπαθῶς διατεθειμένων γινόμενον· ἐλεοῦμεν τὸν ἐκ μεγάλου πλούτου πρὸς τὴν ἐσχάτην πενίαν μεταπεσόντα· ϗ τὸν ἐπὶ κάλλει ϗ ὥρᾳ σώματος ἀγαλλόμενον, ὑπὸ τῶν αἰσχίςων παθῶν διαφθαρέντα· ἐπεὶ οὖν ϗ ἡμεῖς ἦμέν ποτε ἔνδοξοι ἐπὶ τῆς τοῦ παραδείσου διαγωγῆς, ἐγενόμεθα δὲ ἄδοξοι ϗ ταπεινοὶ διὰ τὴν ἔκπτωσιν, ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλεεῖ, ὁρῶν ἡμᾶς οἷοι ἀνθ᾽ οἵων γεγόναμεν· διὰ τοῦτο ϗ τὸν Ἀδὰμ ἀνεκαλεῖτο τῇ τοῦ ἐλέους φωνῇ, „ Ἀδὰμ ποῦ εἶ; οὐ γὰρ διδαχθῆναι ἐζήτει ὁ πάντα εἰδὼς· ἀλλὰ νοῆσαι αὐτὸν ἐβούλετο, οἷος ἀνθ᾽ οἵου γέγονε· ποῦ εἶ; ἀντὶ τοῦ, εἰς ποῖον πτῶμα κατελήλυθας ἀπὸ τηλικούτου ὕψους; εἶπε δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Ἐπεὶ μετὰ δικαιοσύνης ἐλεεῖ ὁ Κύριος, ἐλεήμων ἐςὶ ϗ δίκαιος· οὐ δίκαιος ἐν τῷ ἐλεεῖν ἦν ὁ Σαοὺλ ἐλεῶν τὸν Ἀγάγ· ϗ εἰ πᾶν τὸ ἐλεεῖν ἦν δίκαιον, οὐκ ἂν περί τινων εἶπεν ὁ νόμος· „ Πένητα οὐκ ἐλεήσεις ἐν κρίσει (Ἔξ. κγ΄. 3.) ϗ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ὡς ἐλεήμων ὁ Θεὸς οὐκ ἀποςρέφει τῷ ἁμαρτωλῷ δεομένῳ τὸ πρόσωπον· ὡς δίκαιος δὲ, οὐκ ἄλλως αὐτὸν, εἰμὴ διὰ μετανοίας προσδέχεται.

ροῦν πίπτοντα εἰς λάκκους καὶ πηγάδια, καὶ κρημνούς, καὶ εἰς ἄλλους τοιούτους ἐπικινδύνους τόπους. μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Θεοδώρητος, ἐνόησαν τὸν λόγον τοῦτον διὰ τὰ ἔμβρυα, ὁποῦ εὑρίσκονται ἀκόμη μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός των, τὰ ὁποῖα κινοῦνται μὲν, μέσα εἰς τοὺς σκοτεινοὺς καὶ ὑγροὺς τόπους τῆς μήτρας· καθὼς καὶ τὰ ὀψάρια κινοῦνται μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, καὶ μήτε νὰ ἀναπνέουν ἠμποροῦν ἐκεῖ μέσα εὑρισκόμενα. τότε γὰρ μόνον ἀναπνέουν ἀφ' οὗ γεννηθοῦν. ὕςερον δὲ πάλιν ἀφ' οὗ αὐτὰ εὔγουν ἀπὸ τὴν θερμότητα τῆς μήτρας εἰς τὸν ἔξω ψυχρὸν τοῦτον καὶ ἀσυνείθιςον ἀέρα, οὐδὲ εἰς ὀλίγον διάςημα καιροῦ ἤθελαν ζήσουν ἀνίσως δὲν ἐφυλάττοντο ἀπὸ τὴν θείαν Πρόνοιαν. ἢ καὶ ἄλλως, νήπια θέλεις νοήσεις τοὺς νεοπαγεῖς καὶ ἀρχαρίους εἰς τὴν ἀρετὴν, τοὺς ὁποίους φυλάττει ἡ θεία Πρόνοια διὰ τὴν ἀπειρίαν ὁποῦ ἔχουν, ἕως ὁποῦ νὰ προκόψουν καὶ νὰ γένουν δυνατοὶ, εἰς τὸ νὰ πολεμοῦν τὰ πάθη, καὶ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς τῶν Δαίμονας. (1)

„ Ἐταπεινώθην καὶ ἔσωσέ με.

Ἐταλαιπωρήθην, λέγει, ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ διὰ τοῦτο ἔσωσέ με: ἤτοι ἐλύτρωσέ με ἀπὸ τούτους ὁ Κύριος. διότι ἄφησε μὲν ἐμὲ νὰ κακοπαθήσω, διὰ νὰ γένω φιλοσοφώτερος. ἔλυσε δὲ τοὺς πειρασμοὺς, διὰ νὰ γνωρίσω τὴν χάριν καὶ πρόνοιαν, ὁποῦ ἔχει εἰς ἐμέ. καὶ ἀπὸ τὰ δύω μέρη μὲ εὐεργέτησε, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ὁ Θεὸς σώζει ἐκείνους ὁποῦ κατόρθωσαν τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινώσεως. (2)

7 : „ Ἐπίστρεψον ψυχή μου εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι Κύριος εὐηργέτησέ σε.

8 : „ Ὅτι ἐξείλετο τὴν ψυχήν μου ἀπὸ θανάτου· τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος.

Εἰς μερικοὺς φαίνεται, πῶς μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακινεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του νὰ γυρίσῃ εἰς ἀνάπαυσιν καὶ ἐλευθερίαν τῶν πειρασμῶν ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐδοκίμαζεν ἕως τότε, παρηγορεῖ γὰρ τὸν ἑαυτόν του διὰ τοῦτο, πῶς εὐεργετήθη τότε καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ τὸν ἐλπιζόμενον θάνατον, ἀπὸ τὰ δάκρυα, ὁποῦ ἔχυνεν ἐκ τῆς πολλῆς θλίψεως, καὶ ἀπὸ τὰς παγίδας, ὁποῦ εἶχον ςημένας κατ' αὐτοῦ οἱ ἐχθροί, εἰς τὰς ὁποίας πολλαῖς φοραῖς ἐπιάνετο. ἀνίσως δέτινας νοήσῃ τὰ ῥητὰ ταῦτα κατὰ ἀναγωγὴν, ἀνάπαυσιν μὲν θέλει εἰπῆ, πῶς εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόςομον, ἡ ἀπὸ τοῦ Κόσμου τούτου ἀναχώρησις τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἐλευθερώνει αὐτὸν ἀπὸ κάθε λυπηρόν. αὕτη γὰρ ἡ ἀναχώρησις καὶ ἀνάπαυσις, εἶναι μία εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς δικαίους ἄνδρας, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ, δι' αὐτῆς ἐλευθερώνονται ἀπὸ τὸ βάρος καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη τοῦ σώματος. ὅθεν λέγει ὁ Παῦλος „ καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει τούτῳ ςενάζομεν, βαρούμενοι. (Β. Κορ. έ. 4.) Καὶ πάλιν „ τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριςῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον. (Φιλιπ. ά. 23.) ἁρμόζου-

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Νήπιά φησι τοὺς διὰ Πνεύματος ἁγίου ἐν Χριςῷ ἀναγεννωμένους, τοὺς κατὰ τὴν ἐντολὴν Ἰησοῦ νηπίους ὄντας, τῷ ἐςράφθαι καὶ γεγονέναι ὡς τὰ παιδία, οὓς αὐτὸς ὁ Κύριος φυλάσσει, οὐκ ἐῶν προσβαλεῖν αὐτοῖς πολεμίους, τῷ μήπω καιρὸν ἔχειν ἀγῶνος.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Βασίλειον οὕτω τὸ ῥητὸν νοήσεις· „ Ἐπειδὴ ἐταπεινώθην, καὶ ἐςράφην, καὶ ἐγενόμην ὡς τὸ νήπιον, καὶ ἐδεξάμην τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὡς παιδίον, καὶ διὰ τῆς ἀκακίας ἐμαυτὸν εἰς τὴν τῶν παιδίων ταπείνωσιν κατήγαγον· ὁ φυλάσσων τὰ νήπια Κύριος, ἔσωσέ με ἐκ τῶν ὠδίνων τοῦ θανάτου, καὶ ἐκ τῶν κινδύνων τοῦ ᾅδου· οὐκ εἶπεν· οὐκ εἴασεν εἰς κινδύνους ἐμπεσεῖν, ἀλλ' ὅτι μετὰ τὸ ἐμπεσεῖν διέσωσε· προςίθησι δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Διπλῆ ἡ εὐχαριςία ἐνταῦθα· καὶ ὅτι εἴασεν ἐμπεσεῖν εἰς κινδύνους, καὶ ὅτι ἐμπεσόντα οὐ κατέλιπε, καὶ ἑκατέρωθεν εὐηργέτησεν· ἀμφότερα γὰρ εὐεργεσίας εἶδος, καὶ τοῦ δευτέρου τὸ πρότερον οὐκ ἔλαττον· ἀλλ' εἰ δεῖ τι θαυμαςὸν εἰπεῖν, καὶ μεῖζον, ὅσῳ τὸ μὲν, κινδύνους ἔλυσε· τὸ δὲ, ψυχὴν φιλοσοφωτέραν εἰργάσατο.

ζουσι λοιπὸν τὰ ῥητὰ ταῦτα εἰς τοὺς δικαίους, ὁποῦ χωρίζονται ἀπὸ τὸ βαρὺ καὶ πολύμοχθον σῶμα τοῦτο, καὶ ἀναπαύονται εἰς μονὰς οὐρανίους. ὅθεν ὁ Δαβὶδ, ἀφ' οὗ εἶπεν, ὅτι Κύριος εὐεργέτησέ σε, ἐπρόσθεσεν „ ὅτι ἐξείλετο: ἤτοι ἐλύτρωσε τὴν ψυχήν μου ἐκ θανάτου: ἤτοι ἐκ τῆς ἁμαρτίας μου, ἥτις εἶναι ψυχικὸς θάνατος, διατὶ νεκρώνει τὰς εἰς τὴν ἀρετὴν ἐνεργείας τῆς ψυχῆς. ἐλύτρωσε δὲ καὶ τὰ ὀμμάτιά μου ἀπὸ τὰ δάκρυα. ἐπειδὴ πλέον δὲν δακρύουν ἀπὸ τὰς πολλὰς καὶ συνεχεῖς θλίψεις. ἐλύτρωσε καὶ τὰ ποδάριά μου ἀπὸ τὰ ὑποσκελίσματα καὶ σκοντάμματα, τὰ ὁποῖα ἔβαλον ἔμπροσθέν μου οἱ ὁρατοὶ καὶ ἀόρατοι ἐχθροί, ὁποῦ μὲ ἐπιβουλεύοντο. (1)

9: „ Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν χώρα ζώντων.

Χώρα ζώντων εἶναι ὁ οὐρανός, ἢ ὁ μέλλων Κόσμος, ὅπου κανεὶς δὲν ἀποθνήσκει· ὁ δὲ παρὼν Κόσμος εἶναι χώρα καὶ τόπος τῶν ἀποθνησκόντων. (2) θέλω λοιπὸν, λέγει, εὐαρεστήσω εἰς ἐκείνην τὴν ἄφθαρτον χώραν, μετὰ τῶν ἁγίων Ἀγγέλων λατρεύων ἀνεμποδίστως τῷ Θεῷ, χωρὶς νὰ ἦναι τινας νὰ μὲ ἐπιβουλεύεται· ἢ εὐαρεστήσω εἶπεν, ἀντὶ τοῦ εὐάρεστος θέλω κριθῶ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν· τὰ ῥητὰ δὲ ταῦτα ἐξηγήθησαν καὶ κατὰ ἄλλην ἐξήγησιν ἐν τῷ ν'. Ψαλμῷ. ὅπου γράφεται „ Ὅτι ἐῤῥύσω τὴν ψυχήν μου ἐκ θανάτου, τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρύων, „ καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος· εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώντων. (3)

ΨΑΛ-

(1) Προςίθησι δὲ ϗ ταῦτα ὁ Χρυσορῥήμων· „ Εἰ γὰρ ϗ ἐξ ἁμαρτίας ὁ θάνατος εἰσενήνεκται, ἀλλ' ὅμως εἰς εὐεργεσίαν ἡμῶν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἀπεχρήσατο· ὃς τῶν ἐνταῦθα κακῶν ἀπαλλαγὴν ἔχων ϗ πρὸς τὴν ἄνω πολλάκις μετάγων ζωὴν, οὐκ οἶδα, εἰ κυρίως προσαγορεύεται θάνατος, ἐν ὀνόματι μᾶλλον ἢ πράγματι τὸ φοβερὸν ἔχων· εἰδὲ φοβερὸν τὸ πρᾶγμα δοκεῖ, παρὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν οὕτω διακειμένων δοκεῖ· οὐχ' ὁ θάνατός ἐςιν ὁ ποιῶν τὴν λύπην, ἀλλὰ τὸ πονηρὸν συνειδός· παῦσαι οὖν τοῦ εἶναι ἁμαρτωλὸς, ϗ ἔςαι σοι ποθεινὸς ὁ θάνατος. λέγει δὲ ϗ ὁ Βασίλειος· „ Ἀνάπαυσιν ἑαυτοῦ τὰς ἄνω λέγει μονὰς ὁ δίκαιος, ἃς ἀπολήψεται τῶν ἀγώνων ἀντιμισθίαν· διὸ ἑαυτῷ προσάγει τοὺς παρακλητικοὺς (λόγους) ὁ καλὸς ἀγωνιςὴς, παραπλησίως τῷ Παύλῳ λέγων· „ Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι· λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης ςέφανος· πρόκειται γὰρ ἀνάπαυσις αἰωνία τοῖς νομίμως τὸν ἐνταῦθα διαθλήσασι βίον, οὐ κατὰ ὀφείλημα τῶν ἔργων ἀποδιδομένη· ἀλλὰ κατὰ χάριν τοῦ μεγάλου Θεοῦ τοῖς εἰς αὐτὸν ἠλπικόσι παρεχομένη· καλῶς δὲ εἶπεν εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὡς ἰδίαν οὐκ ἀλλοτρίαν· τὰ γὰρ ἡτοιμασμένα αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οἱ ἅγιοι ἀπολαμβάνουσιν ὡς ἴδια κτήματα. προςίθησι δὲ ὁ Χρυσορῥήμων· „ Καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος· τοῦτο τοῦ προτέρου μεῖζον, ὅτι οὐ μόνον λύπης ἐσμὲν ἀπηλλαγμένοι, ἀλλὰ ϗ τοῦ ὑποσκελίζεσθαι ϗ ἐπιβουλεύεσθαι· ἐπὶ τῆς πέτρας ἔςηκε λοιπὸν ὁ ἀπελθὼν μετὰ τῶν κατορθωμάτων· τοῦ λιμένος ἐπίληπται· πάντα ἀνῄρηται τὰ κωλύματα· λοιπὸν οὐδαμοῦ θόρυβος, οὐδὲ ταραχή· ἀλλ' ἐν εὐδοκιμήσει διηνεκεῖ μένει, ὁ οὕτως ἐντεῦθεν ἀναχωρήσας. λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ἀνάπαυσις τῆς ψυχῆς ἡ τῶν ἁμαρτημάτων ἀποκοπή· κατατείνει γὰρ αὐτὴν ἡ ἁμαρτία, ϗ πάσας αὐτῆς τὰς δυνάμεις συντρίβει· ὅθεν ϗ τὸ Βάπτισμα ὡς ἀπαλλαγὴν ἁμαρτημάτων ἔχων, ὕδωρ ἀναπαύσεως ὁ Δαβὶδ προσηγόρευσε· τὴν ψυχὴν τοίνυν τὴν ἐν ἁμαρτίαις πλανηθεῖσαν ἐπιστρέψαι πρὸς τὴν ἀνάπαυσιν τὴν διὰ τοῦ Βαπτίσματος, ἢ τὴν διὰ τῶν δακρύων ϗ τῆς μετανοίας προτρέπεται· ϗ ὁ Βασίλειος πάλιν· „ Συγκρίσει τῶν ὧδε, τὴν μέλλουσαν ἀνάπαυσιν διαγράφει· ἐνταῦθα γὰρ περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου· ἐκεῖ δέ· „ Ἐξείλετο τὴν ψυχήν μου ἐκ θανάτου· ἐνταῦθα οἱ ὀφθαλμοὶ τὸ ἐκ θλίψεως προχέουσι δάκρυον· ἐκεῖ δὲ οὐκ ἔςι δάκρυον· ἀφεῖλε γὰρ ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ παντὸς προσώπου (Ἡσ. κε'. 8.) ἐνταῦθα πολὺς ὁ κίνδυνος τοῦ ὀλισθήματος· διὸ ϗ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· „ Ὁ δοκῶν ἑςάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ· ἐκεῖ δὲ πάγιαι αἱ βάσεις· ἀπερίτρεπτος ἡ ζωή· οὐκέτι κίνδυνος πρὸς ἁμαρτίαν ὑπενεχθῆναι.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Χώραν ζώντων οὐ τὸν παρόντα βίον καλεῖ, ἐν ᾧ θρῆνοι ϗ ὀδυρμοὶ ϗ νόσοι ϗ θάνατοι ϗ ἁμαρτίαι ϗ συμφοραί· ἀλλὰ τὸν τούτων ἁπάντων ἀπηλλαγμένον βίον, ἐν ᾧ ἀναλαίπωρος τῆς ἀρετῆς ἡ κτῆσις, ϗ δίχα πόνων ὁ τῆς δικαιοσύνης προσγίνεται πλοῦτος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορῥήμων· „ Καλῶς δὲ εἶπεν ἐν χώρᾳ ζώντων· ἐκείνη γὰρ ὄντως ζωὴ ἀπηλλαγμένη θανάτου, ἀμιγῆ τὰ ἀγαθὰ ἔχουσα· ἔσχατος γάρ, φησιν, ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. λέγει δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ κόσμος οὗτος αὐτός τε ἐςὶ θνητὸς ϗ χωρίον ἀποθνησκόντων· καί γε ἡ ψυχὴ ἐν σώματι φθαρτῷ καταχεκλεισμένη,

ϗ

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΕ.

„ Ἀλληλούϊα.

Εὐχαριστήριος πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι καὶ ὁ παρὼν Ψαλμὸς, καθὼς ἦτον καὶ οἱ προλαβόντες· ὅθεν ἔχει καὶ οὗτος τὴν αὐτὴν ἐκείνων ἐπιγραφήν.

1: „ Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα.

Λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ εἶπεν εἰς τὸ τέλος τοῦ προτέρου Ψαλμοῦ „ Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν χώρᾳ ζώντων, διὰ τοῦτο λέγει τώρα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ. Ἐπίστευσα διὰ ἐκεῖνο, ὁποῦ ἐπροφήτευσα ἐκεῖ εἰς τὸν ἄλλον Ψαλμόν: ἤγουν ἐπίστευσα, ὅτι θέλω εὐαρεστήσω ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἐν χώρᾳ ζώντων· διὰ τοῦτο καὶ ἐλάλησα τοῦτο· οὐ γὰρ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς ἐκείνην ἐθεασάμην τὴν χώραν, ἀλλὰ καταδηλόν μοι ταύτην ἡ πίστις πεποίηκε, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν κς. Ψαλμὸν πάλιν εἶπε „ Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων· ἀγκαλὰ καὶ τοῦτο ἐξηγήθη ἐκεῖ κατὰ ἄλλην ἔννοιαν.

„ Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα.

Ἐγὼ, λέγει, τυχὼν παρὰ Θεοῦ τῆς προγνώσεως ταύτης, ὅτι θέλω εὐαρεστήσω εἰς τὸν Θεὸν, ἐταπεινώθηκα πολλὰ, νομίζοντας πῶς εἶμαι ἀνάξιος τῆς τοιαύτης μεγάλης δωρεᾶς, καὶ φοβούμενος, μήπως ὑπερηφανευθῶ, καὶ χάσω τὴν τόσον μεγά-

ἡ ἐπὶ ταύτης τῆς γῆς βαδίζουσα, οὐκ ἔστιν ἐν χώρᾳ ζώντων, ἀλλ' ἡμιθανής τις ὥσπερ τυγχάνει, νεκρὸν τῷ ἰδίῳ λόγῳ, καὶ τῇ φύσει φθαρτὸν περιβεβλημένη σῶμα· ὥστε εἶναι πάντα ἄνθρωπον ἐκ νεκροῦ καὶ ζῶντος συμπεπηγμένον· οὐκοῦν οὐκ ἔστι χώρα ζώντων ἡ ἐπὶ γῆς διατριβὴ, καὶ ὁ ἐν τῷ φθαρτῷ σώματι βίος· διὸ καὶ ἀλλοτρίαν τῆς οἰκείας ψυχῆς τὴν ἐνταῦθα χώραν ὁ δίκαιος ἐπίσταται· ὅτι μὴ ἀπὸ γῆς εἴληπται ἡ ψυχὴ, μηδὲ εἰς γῆν χωρεῖ· ἄλλης ἐστι χώρας τῆς ὀνομαζομένης χώρας ζώντων. Καὶ ὁ Βασίλειος δέ φησι· „ Χώρα ἐστιν ἐκείνη τῶν ζώντων, ἐν ᾗ μάλιστα εὐαρεστήσειν τῷ Θεῷ ὁ Προφήτης κατεπαγγέλλεται, ὡς ὑπ' οὐδενὸς μέλλων τῶν ἔξωθεν διακόπτεσθαι· ἐκείνη χώρα ζώντων, ἐν ᾗ οὐκ ἔνι νὺξ· οὐκ ἔνι ὕπνος τὸ τοῦ θανάτου μίμημα· οὐκ ἔνι βρῶσις καὶ πόσις τὰ τῆς ἀσθενείας ἡμῶν ὑπερείσματα· οὐ τῶν ἔξωθέν τι περισπατικῶν· ἀλλὰ χώρα ζώντων, οὐκ ἀποθνησκόντων διὰ τὴν ἁμαρτίαν· ἀλλὰ ζώντων διὰ τὴν ἀληθινὴν ζωὴν τὴν ἐν Χριστῷ.

φυλὴν χάριν. (1)

2 : „ Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου·
„ πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης.

Ἔκϛασιν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν ἔκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμὸν, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον. διότι ἐγὼ, λέγει, ἐκπλαγεὶς καὶ θαυμάσας τὴν θαυμαϛὴν ἐκείνην χώραν τῶν ζώντων, τὴν ὁποίαν ἐθεάσθην διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἶπον φανερῶς, ὅτι καθε ἄνθρωπος, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον, εἶναι ψεύϛης κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην μακαριότητα, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ψευδομένην εὐημερίαν ὠνόμασε. καθὸ αὐτὴ δὲν παραμένει, ἀλλὰ ὡσὰν ἕνα ὄνειρον ψευδὲς καὶ ἀνυπόϛατον ὀγλίγωρα περνᾷ καὶ διαλύεται. πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπινα ματαιότης ματαιοτήτων εἶναι κατὰ τὸν Ἐκκλησιαϛήν. διατὶ μεταβάλλονται εὐκόλως καὶ διαφθείρονται. τὰ δὲ ἀγαθὰ ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον τῶν ζώντων, εἶναι ὄντως ἀληθῆ διατὶ εἶναι μόνιμα καὶ ἀμετάβλητα καὶ ἀθάνατα. (2)

3 : „ Τί

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Πίϛις ἡγείσθω τῶν περὶ Θεοῦ λόγων, πίϛις ϗ μὴ ἀπόδειξις· πίϛις ἡ ὑπὲρ τὰς λογικὰς μεθόδους τὴν ψυχὴν εἰς συγκατάθεσιν ἕλκουσα· εἴθε κἀμοὶ γένοιτο πιϛεῦσαι ἀξίως, ἵνα λαλήσω νῦν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ μεγάλῃ ταύτῃ, πέντε λόγους ἐν τῷ νοΐ μου· ϗ μηδεὶς καταχλευαζέτω τὸν λόγον, ὡς ἀβασανίϛως ἡμῶν εἰς τὴν ὑπὲρ ὧν λέγομεν συγκατάθεσιν τοὺς ἀκούοντας ἐναγόντων· ἀνάγκη γὰρ ἑκάϛης μαθήσεως ἀνεξετάϛους εἶναι τὰς ἀρχὰς τοῖς μανθάνουσιν· ὅλως δὲ ἡ ἄνευ πίϛεως ἐπὶ τὰ λαλεῖν ἐρχομένη ψυχὴ διακενῆς ληρήσει, κατ' οὐδενὸς ὑποκειμένου τὸν λόγον προάγουσα· ἀρχὴ τοίνυν λόγου ἔμφρενος πίϛις, ἰσχυρῶς τῇ καρδίᾳ τοῦ λαλοῦντος ἐνιδρυμένη· ἔπειτα πόθεν ἡμῖν δυνατὸν τὰ περὶ τὴν πίϛιν τέλειον κατορθοῦν, ἐφεξῆς ἐπάγει λέγων· „ Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα· ὁ γὰρ μὴ ταπεινώσας ἑαυτοῦ τὴν διάνοιαν, μηδὲ κατὰ μίμησιν τοῦ Ἀποϛόλου λέγων τό· „ Ἀδελφοὶ ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι· ἀλλὰ τῷ ἰδίῳ λογισμῷ ἐκμετρῶν τὰ ἀνέφικτα, οὐ δύναται λέγειν τὸ, ἐπίϛευσα διὸ ἐλάλησα· ἐπειδὴ οὐδὲ τὸ ἐφεξῆς ἐπάγειν αὐτῷ δυνατόν· „ Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην σφόδρα· εἶπε δὲ ϗ ὁ Χρυσόϛομος· „ Ταύτης τῆς λέξεως τὴν διάνοιαν ὁ Ἀπόϛολος Κορινθίοις δηλοῖ· „ Ἔχοντές φησι τὸ αὐτὸ Πνεῦμα τῆς πίϛεως κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἐπίϛευσα διὸ ἐλάλησα· ϗ ἡμεῖς πιϛεύομεν διὸ ϗ λαλοῦμεν· πνεῦμα πίϛεως λέγων: ἤτοι τὴν ἕξιν τὴν ἀπὸ τῆς πίϛεως ἐγγινομένην· ἢ τὸ ἐπιχορηγούμενον ἐκ Θεοῦ τῷ πίϛιν ἔχοντι Πνεῦμα· τῷ δὲ ἐπίϛευσα διὸ ἐλάλησα, συνᾴδει τό· „ Καρδία μὲν πιϛεύεται εἰς δικαιοσύνην, ϛόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν (Ῥωμ. ί. 10.)

(2) Ὁ δὲ Νύσσης ὑψηλότερον λέγει· „ Τί ἐϛι τὸ ὄντως καλόν; ἰδίων ὀφθαλμῶν ἑκάϛῳ χρεία· ἵνα τὸ κάλλος ἐκεῖνο θεάσηται· ὅπερ, ὁ μὲν ἰδὼν κατά τινα θείαν δωρεάν τε ϗ ἐπίπνοιαν, ἀνερμήνευτον ἐν τῷ ἀποῤῥήτῳ τῆς συνειδήσεως ἔχει τὴν ἔκπληξιν· ὁ δὲ μὴ θεασάμενος, οὐ γνώσεται τὴν ζημίαν· καλῶς δέ μοι δοκεῖ ὁ μέγας Δαβὶδ τὴν ἀμηχανίαν ἐνδεδεῖχθαι ταύτην· ὃς ἐπειδή ποτε τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ὑψωθεὶς τὴν διάνοιαν, εἶδεν ἐκεῖνο τὸ ἀμήχανον ϗ ἀπόῤῥητον κάλλος ἐν τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ ἐκϛάσει· εἶδε δὲ πάντως, ὡς ἀνθρώπῳ δυνατὸν ἰδεῖν, ἔξω τῶν τῆς σαρκὸς προκαλυμμάτων γενόμενος· ἐπεὶ δὲ ϗ εἰπεῖν τι ἄξιον τοῦ ὀφθέντος ἐπεπόθησεν, ἐκείνην ἐξεβόησε τὴν φωνὴν, ἣν πάντες οἴδασιν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ψεύϛης· τοῦτο δέ ἐϛιν, ὥς γε ὁ ἐμὸς λόγος· ὅτι πᾶς ἄνθρωπος φωνῇ ἐπιτρέπων τὴν τοῦ ἀφράϛου ἑρμηνείαν, ὄντως ψεύϛης ἐϛὶν, οὐχὶ μίσει τῆς ἀληθείας· ἀλλὰ τῇ ἀσθενείᾳ τῆς διηγήσεως. λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Οὐ μὴν ἑαυτῷ περιπίπτει κατὰ τὸν λόγον ὁ Προφήτης, ὥσπερ τινὲς τῶν σοφιϛῶν ἐπιχειροῦσιν αὐτὸν διελέγχειν λέγοντες· εἰ πᾶς ἄνθρωπος ψεύϛης, ἄνθρωπος δὲ ϗ ὁ Δαβὶδ· ψεύϛης ἦν ϗ οὗτος δηλονότι· εἰ δὲ ψεύϛης, οὐ πιϛευτέον αὐτῷ περὶ ὧν ἀποφαίνεται· τὸ δὲ ἀληθὲς οὕτως ἔχει, ὡς ἐροῦμεν· ἄνθρωποι γὰρ λέγονται οἱ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἔτι παθήμασι κατεχόμενοι· ὁ δὲ ὑψηλότερος ἤδη τῶν σαρκικῶν παθημάτων γενόμενος, ϗ διὰ τὴν τοῦ νοῦ τελείωσιν πρὸς τὴν τῶν Ἀγγέλων κατάϛασιν μετελθὼν, οὗτος, ὅταν περὶ τῶν ἀνθρωπίνων διαλέγηται, ἑαυτὸν ὑπεξαιρεῖται: τῶν λοιπῶν δηλονότι· ἀψευδὴς γὰρ ὁ εἰπών· „ Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐϛε· πάντως δὲ, εἴ τινι ἄλλῳ, ϗ τῷ Δαβὶδ ἡ τοιαύτη προσηγορία πρέπουσα· ϗ γὰρ Υἱὸς ὑψίϛου ὁ διὰ τῆς ἀρετῆς ᾠκειωμένος Θεῷ· ϗ οὐκ ἀποθνήσκων ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζῶντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Θεόν. Σημείωσαι, ὅτι ὁ μὲν Ἀκύλας εἶπεν· „ Ἐγὼ εἶπα ἐν τῷ θαμβεῖσθαι· πᾶς ἄνθρωπος διάψευσμα. ὁ δὲ Θεοδοτίων· „ Πᾶς ἄνθρωπος ἐκλείπει. ὁ δὲ Σύμμαχος· „ Ἐγὼ εἶπα ἀδημονῶν· πᾶς ἄνθρωπος διαψεύδεται. οὐχ' ἁπλῶς δὲ πάσας τὰς ἑρμηνείας τέθεικα· ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι τὴν ἀνθρωπίνην εὐημερίαν ψεῦδος καλεῖ

3: „ Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάν-
„ των, ὧν ἀνταπέδωκέ μοι;

Ποίαν, λέγει, ἀνταπόδοσιν νὰ κάμω εἰς τὸν Θεὸν, ὅστις κοντὰ εἰς τὰς ἄλλας μυρίας εὐεργεσίας, ὁποῦ μοι ἔδωκε, πρὸς τούτοις καὶ ταύτην τὴν χάριν μοι ἐχάρησε τῷ εὐτελεῖ: ἤτοι τὸ νὰ ἰδῶ ἐν ἐκςάσει τὴν ἀόρατον ἐκείνην χώραν τῶν ζώντων; τὸ δὲ ἀνταπέδωκεν εἶναι, ἀντὶ τοῦ ἁπλῶς ἔδωκε, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν ζ´ Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά. (1)

4: „ Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι, καὶ
„ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι. (2)

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω δὲν εὗρε καμμίαν ἀξίαν ἀνταπόδοσιν νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν, διὰ τοῦτο ἐδῶ λέγει, ὅτι θέλει λάβει ποτήριον σωτηρίου. ποτήριον δὲ ὀνομάζει τὸν ὑπὲρ Χριςοῦ θάνατον τὸν διὰ μαρτυρίου, κατὰ τὸν Βασίλειον, διατὶ καὶ ὁ Χριςὸς εἰς τὰ ἅγια Εὐαγγέλια, ποτήριον τὸν θάνατον ὠνόμασεν, εἰπὼν πρὸς τοὺς υἱοὺς Ζεβεδαίου Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην „ Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω; (Ματθ. κ´ 22.) Σωτήριον δὲ εἶ-

πε

λεῖ, διαῤῥέουσαν ὅτι τάχιςα, ϗ διαρκὲς οὐδὲν ἔχουσαν (εἶναι λόγια τοῦ Θεοδώρiτου) διὰ τοῦτο ϗ ὁ Σολομῶν, καίτοι διὰ πάσης εὐημερίας ὁδεύσας, τῆς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων φυσιολογίας ἀψάμενος, τοῦτο προοίμιον τέθεικε· „ Ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης.

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσόςομος λέγει· „ Τὰ τῶν αἰχμαλώτων οἰκειούμενός φησι· πολλά με εὐηργέτησας Δέσποτα· τί σοι ἀνταποδώσω; σπονδεῖον λήψομαι, ϗ σπείσω σοι ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ λαοῦ, θυσίαν τὴν λεγομένην σπονδὴν σωτηρίου· ϗ τὸ ὄνομά σου ἐπικαλέσομαι· ϗ ἀποδώσω τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ λαοῦ ἐπηγγειλάμην· τοῦτο εὐχαρίςου γνώμης, τὸ περιέρχεσθαι ϗ ζητεῖν ἀνθ᾽ ὧν ἔπαθε δοῦναί τι τῷ εὐεργέτῃ· ϗ τὸ πάντα καταβαλόντα μηδὲν ἄξιον νομίζειν διδόναι. λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Ἐνταῦθα τοίνυν οὐκ εἴρηται δεδωκέναι, ἀλλ᾽ ἀντιδεδωκέναι ὁ μεγαλόδωρος· ὡς οὐχὶ κατάρχων χάριτος, ἀλλ᾽ ἀμειβόμενος τοὺς ὑπάρξαντας· (ἴσως τοὺς κατάρξαντας) τὸ γὰρ τῶν λαμβανόντων εὐχάριςον, εἰς εὐεργεσίαν καταλογίζεται· ὅς γε χρήματα διδοὺς, αἰτεῖ παρὰ σοῦ τὴν ἐλεημοσύνην διὰ τῆς χειρὸς τῶν πενήτων· κἂν λάβῃ τὰ αὐτοῦ, ἀκέραιόν σοι τὴν χάριν ὡς ὑπὲρ οἰκείων ἀποπληροῖ.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Τοῦτο οὖν φησιν· οὐκ ἔχω μὲν ἄξιόν τι καταθεῖναι· ὃ δὲ ἔχω, τίθημι, θυσίαν χαριςήριον τῷ Θεῷ, ϗ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτὸν ἀναμνήσω. ὁ δὲ Βασίλειός φησιν· „ Οὐκ ἔςαι ἡμῖν ἀμοιβὴ, ὧν εἰλήφαμεν παρὰ Κυρίου, ἢ τὸ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπομεῖναι θάνατον ϗ μιμήσασθαι τὸν Δεσπότην· οὗτος δὲ ὁ θάνατος, ϗ τῶν σφόδρα τιμίων παρὰ Θεῷ. τὸ γὰρ ἐν τοῖς ἀγῶσι τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας πάθος, ϗ τὸ μέχρι θανάτου πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀντικαταςῆναι, ποτήριον εἶπε· ποτήριον οὖν σωτηρίου λήψομαι: τουτέςι διψῶν ἐπὶ τὴν διὰ μαρτυρίου τελείωσιν ἔρχομαι, ὡς ζωῆς ἀθανάτου πόμα πιόμενος, ὡς ἀνάπαυσιν ψυχῆς ϗ σώματος οὐκ ἀλγηδόνας τιθέμενος τὰ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγῶσι προσαγόμενα κολαςήρια. ἀλλὰ ϗ ὁ Θεοδώριτος συμφώνως, ποτήριον σωτηρίου τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας προσηγόρευσε θάνατον· τοῦτο τοίνυν τὸ ποτήριον ϗ ἐνταῦθα οἱ γενναῖοι ϗ ἄριςοι τῆς εὐσεβείας ἀγωνιςαὶ, πιεῖν ἑαυτοῖς παρακελεύονται. ὁ δὲ Ἀθανάσιος, Ποτήριον σωτηρίου, τῶν Μυςηρίων τὴν κοινωνίαν καλεῖ· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Χρυσόςομος. ὁ δὲ Μάρκος ὁ Ἐφέσου ἀπορεῖ, διατὶ ὁ ςίχος οὗτος τοῦ Δαβὶδ: ἤτοι τὸ ποτήριον σωτηρίου λήψομαι, ϗ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι, ψάλλεται ὡς κοινωνικὸν εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς Θεοτόκου; λύων οὖν τὴν ἀπορίαν ταύτην λέγει· „ Τοῦτο κοινὸν μὲν ἐςὶ ταῖς ἡμέραις πάσαις, ϗ τῇ Κοινωνίᾳ προσῆκον μάλιςα· ψάλλεται δὲ τῇ Θεοτόκῳ ἰδίως, οὐ διὰ τὸν πρῶτον ςίχον: ἤτοι διὰ τό· „ Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι· κοινὸς γὰρ οὗτος, ὡς εἴρηται· διὰ δὲ τὸν δεύτερον, ὅς φησι· „ Καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι. Πρόῤῥησις γὰρ αὕτη τῇ Θεοτόκῳ προσήκουσα, ϗ παρ᾽ αὐτῆς λαβοῦσα τὸ πέρας· (καθάπερ ϗ τό· „ Μνησθήσομαι τοῦ ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ ϗ γενεᾷ, πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου (τῆς Θεοτόκου) ᾀδόμενον, ἐν ᾧ ἡ αὐτῆς προσευχὴ ϗ ἐπίκλησις ἀναγεγραμμένη τυγχάνει) τότε γὰρ ἐπεκαλέσατο τὸ ὄνομα Κυρίου ἡνίκα εἶπε· „ Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, ϗ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρί μου· ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαὶ, ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς, ϗ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οὐκ ἂν δέ τις ἁμάρτοι ϗ τὴν θείαν τοῦ Πνεύματος χάριν ποτήριον ἐκλαβὼν, ὡς εὐφροσύνης ποιητικὴν ϗ ἐκςάσεως· καθ᾽ ὃ ϗ τῷ Δαβὶδ εἴρηται· „ Τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡσεὶ κράτιςον· οὗ πλησθεῖσα ἡ Θεοτόκος, μᾶλλον δὲ πλήρης οὖσα· τὴν τοιαύτην ᾠδὴν ἐξεφώνησεν (ἐν τῇ ἐξηγήσει τῆς Ἐκκλ. ἀκολουθίας τῇ τοῦ Συμεὼν τοῦ Θεσσαλονίκης τετυπωμένῃ)

με τοῦτο ὁ Δαβίδ, καθότι ὁ ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατος, σώζει καὶ ζωοποιεῖ πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἀποθνήσκοντας. διὰ τὸν Χριστὸν λοιπὸν, λέγει, θέλω ἀποθάνω. ἐπειδὴ καὶ διψῶ τὸν ὑπὲρ ἐκείνου θάνατον, ὅστις μὲ ἀξίωσε τόσας πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας, καθὸ Υἱὸς μονογενὴς τοῦ Θεοῦ. καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ θέλω ἐπικαλεσθῶ διὰ νὰ μοὶ χαρίσῃ τοῦτο : δηλαδὴ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποθανεῖν. Καὶ λοιπὸν ὁ Θεῖος Δαβίδ, ὅσον εἰς τὸ ἑαυτοῦ μέρος καὶ τὴν προαίρεσιν, ἀπέθανεν ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ.

5 : „ Τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω „ ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ἀποδώσω χρεωστικῶς εἰς τὸν Θεὸν τὰς ὑποσχέσεις ἐκείνας καὶ τὰ ταξίματα, ὁποῦ ὑποσχέθηκα πρὸς αὐτὸν παρρησίᾳ ἔμπροσθεν εἰς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ. διατὶ μετὰ ὀλίγου θέλω ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν ζωὴν ταύτην. (1)

6 : „ Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος „ τῶν ὁσίων αὐτοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, χαίρω διατὶ ἀποθνήσκω. διατὶ εἶναι τίμιος ὁ θάνατος ἐκείνων ὁποῦ εἶναι ἀφωσιωμένοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν. διατὶ ἀνίσως ἡ ζωὴ τῶν τοιούτων ἀνδρῶν εἶναι τιμία, πολλῷ μᾶλλον εἶναι ὁ θάνατος αὐτῶν, ὅστις διαβιβάζει αὐτοὺς εἰς τὸν δεσπότην αὐτῶν καὶ Θεόν· τιμῶνται γὰρ οἱ ἀφιερωμένοι τῷ Θεῷ ὅταν ἀποθνήσκουν, μὲ προπομπὴν καὶ ὑπάντησιν ἁγίων Ἀγγέλων. (2)

7 : „ Ὦ Κύριε, ἐγὼ δοῦλος σός· ἐγὼ δοῦ„λος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδίσκης „ σου.

Ὦ Κύριε, λέγει, ἐγὼ εἶμαι ἀφιερωμένος καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν ἐδικήν σου δεσποτείαν. δύω φοραῖς δὲ ὠνόμασε δοῦλον Θεοῦ τὸν ἑαυτόν του, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι χαίρει νὰ ὀνομάζηται δοῦλος Θεοῦ. καὶ κηρύττει τοῦτο καὶ ὁμολογεῖ χωρὶς καμμίαν του ἐντροπὴν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον: υἱὸς δὲ εἶπεν, ὅτι εἶναι τῆς παιδίσκης τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τῆς μητρός του, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἐκ τῶν γονέων του εἶναι δοῦλος τοῦ Θεοῦ. ἀδιαφόρως δὲ ἐνθυμήθη μόνον τὸ ὄνομα τῆς μητρός του καὶ ὄχι καὶ τοῦ πατρός του, ἢ εἶπε τοῦτο μόνον, διατὶ τὰ ἐκ τῶν

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Ταύτας, φησι, τὰς ἐπαγγελίας τὰς περὶ τοῦ πίεσθαί με τὸ τοῦ σωτηρίου ποτήριον, ἑτοίμως ἔχω ὑπὸ μάρτυρι παντὶ τῷ λαῷ ἀποτίσαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τίμιος δὲ ἀληθῶς ὁ θάνατος τῶν ὁσίων· ὅταν γὰρ ψυχὴ κεκαθαρμένη ᾖ, ἐκ τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγώνων δεδοξασμένη, ὑπερλάμπουσα τῷ κάλλει τῆς ἀρετῆς, παραστῇ τῷ Κριτῇ, πῶς οὐχὶ τίμιος ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου ὁ θάνατος; μὴ τοίνυν ὀδυρώμεθα τὰς ἐντεῦθεν ἐξόδους τῶν ὁσίων ἀνδρῶν· ἀλλὰ μᾶλλον τὰς γενέσεις καὶ τὰς εἰς τὴν ζωὴν ταύτην παρόδους· ἡ μὲν γὰρ εἰς τὸν κόσμον εἴσοδος δι' ἀτιμίας ἐστι, ῥύπου καὶ δυσωδίας· ἡ δὲ ἔξοδος καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴ, τιμία καὶ περιφανής, οὐ πάντων ἀνθρώπων, ἀλλὰ τῶν ὁσίως καὶ σπουδαίως τὸν ἐνταῦθα βίον διενεγκόντων· ὅτε Ἰουδαϊκῶς ἀπέθνησκον (ἢ φυσικῶς) βδελυκτὰ ἦν τὰ θνησιμαῖα· ὅτε δὲ ὑπὲρ Χριστοῦ ὁ θάνατος, τίμια τὰ λείψανα· καὶ νῦν ὁ ἀψάμενος ὀστέων Μάρτυρος, λαμβάνει τινὰ μετουσίαν ἁγιασμοῦ ἐκ τῆς τῷ σώματι παρεδρευούσης χάριτος· λέγει δὲ ὁ Παχυμέρης ἐν τοῖς εἰς τὸν Διονύσιον σχολίοις· „ Τίμιος ἐναντίον Κυρίου, ὁ τῶν ὁσίων θάνατος· οὐ καθ' ὃ ἁπλῶς θάνατος καὶ διάζευξις ψυχῆς ἀπὸ σώματος· ἀλλὰ καθότι οἱ θεῖοι ἄνδρες τελειοῦνται ἐν ὁσιότητι. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Εἰ δὲ Θεῷ τίμιος, τίνι τῶν ὁσίων οὐ σεβάσμιος; Ἄλλος δὲ λέγει· „ Θεωρεῖς, ὅτι ποτήριον σωτηρίου τὸν διὰ τῆς ὁμολογίας τῆς εἰς Θεὸν προσηγόρευσε θάνατον; ὡς πόσον ἐστι τίμιος, δηλοῖ μὲν τῶν Μαρτύρων ἡ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην τιμή· δηλοῖ δὲ τοῦ Κυρίου τὰ ῥήματα· ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

τῶν δουλεύτρων παιδία, ἤτον τιμιώτερα κοντὰ εἰς τοὺς αὐθέντας των. (1)

„ Διέῤῥηξας τοὺς δεσμούς μου.
8 : „ Σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἐν
„ ὀνόματι Κυρίου ἐπικαλέσομαι.
9 : „ Τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω
„ ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.
10 : „ Ἐν αὐλαῖς οἴκου Κυρίου ἐν μέσῳ
„ σου Ἱερουσαλήμ.

Σὺ, λέγει, Κύριε, διέσπασες καὶ διέσχισες τὰ δεσμὰ τῶν ἁμαρτιῶν μου μὲ τὴν μάχαιραν τῆς μετανοίας. (2) διὰ τοῦτο θέλω θυσιάσω εἰς ἐσένα θυσίαν αἰνέσεως καὶ δοξολογίας. ἡ ὁποία εἶναι γέννημα τῆς ἐδικῆς μου καρδίας. ποῦ δὲ θέλω θυσιάσω τὴν θυσίαν αὐτήν; ἐπάνω εἰς θυσιαστήριον τῆς ψυχῆς μου. καὶ θέλω ἐπικαλεσθῶ τὸ ὄνομα σοῦ τοῦ Κυρίου διὰ νὰ μοὶ συνεργήσῃ εἰς τὴν τοιαύτην πνευματικὴν θυσίαν. Διὰ τοῦτο πάλιν λέγει, ὅτι θέλω ἀποπληρώσω χρεωστικῶς τὰς ὑποσχέσεις, ὁποῦ σοὶ ἔδωκα Κύριε. εἶπε δὲ τοῦτο καὶ ἀνωτέρω καὶ ἐδῶ διὰ νὰ βεβαιώσῃ τὸν λόγον του περισσότερον μὲ τὴν δισσολογίαν. λέγει δὲ καὶ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει νὰ ἀποδώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του: ἤγουν εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου. ἐπειδὴ ἡ Σκηνὴ τοῦ Μωϋσέως διαφόρους εἶχεν αὐλὰς, ἥτις τότε εὑρίσκετο μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. (3)

Αὕτη εἶναι ἡ ἐξήγησις τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, τὴν ὁποίαν ἐποιήσαμεν ἀκολουθήσαντες εἰς τὸν πρότερον Ψαλμόν. ὑπόλοιπον δὲ εἶναι νὰ σημειώσωμεν ἐδῶ καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. λέγει γὰρ ὁ Θεῖος Πατὴρ, ὅτι ὁ Δαβὶδ προβλέπωντας, ὅσα

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐ τὴν κοινὴν λέγει δουλείαν, ἀλλὰ ϗ τὴν κατὰ πολλὴν διάθεσιν ϗ στοργὴν, διαθερμαινόμενος τῷ πόθῳ· ὅπερ ἐστὶ μέγιστος στέφανος ϗ διαδήματος παντὸς λαμπρότερος· διὸ ϗ ὁ Θεὸς ἀντὶ μεγίστης εὐφημίας τίθησι λέγων· „ Μωσῆς ὁ θεράπων μου τετελεύτηκε. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον. „ Δὶς αὐτὸν δοῦλον ὠνόμασεν· ἵνα μετὰ τῆς φυσικῆς δουλείας, ἣν ὡς Δημιουργῷ χρεωστοῦμεν, υἱοὶ ὄντες τῆς παιδίσκης: ἤτοι τῆς φύσεως· αἰνίξηται ϗ τὴν ἐκ προαιρέσεως, ἣν οἱ δίκαιοι μόνοι δουλεύουσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τίνες οἱ δεσμοὶ, ἢ αἱ ἁμαρτίαι; σειραῖς γὰρ τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται· ἢ κατὰ τὴν ἱστορίαν, οἱ τῆς λύπης δεσμοί· ἔστι μὲν οὖν ϗ δεσμὸς καλὸς, ὃν ἐπισφίγγεσθαι βέλτιον· ὡς ὅταν λέγῃ· „ Ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης. ϗ· „ Ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος. ϗ· „ Δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(3) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Ἐν προκοπῇ γενόμενος ὁ Δαβὶδ, τὰς μὲν δι' αἱμάτων παραιτεῖται θυσίας, τὰς δὲ δι' αἰνέσεως ἐπιτελεῖν ἐπαγγέλλεται· καὶ φησιν· ἐπειδή με τῶν δεσμῶν τῆς ἁμαρτίας ἠλευθέρωσας κατελθὼν εἰς Ἅδου, ϗ λύσας τὴν ἀνθρωπότητα, δεσμῶτιν οὖσαν τοῦ θανάτου, ϗ ἐν ταῖς ἀφύκτοις σειραῖς τοῦ Ἅδου κατεχομένην· διὰ τοῦτό σοι θύσω, οὐ τετράποδα διχηλοῦντα ϗ μηρυκίζοντα, οὐδὲ πτηνὰ καθαρὰ, οὐδὲ σεμίδαλιν ἀναπεποιημένην ἐλαίῳ· ταῦτα γάρ σοι παρὰ τῆς γῆς προσφέρεται τῷ Δεσπότῃ· ἀλλ' ὅ ἐστιν ἐμὸν ἴδιον κτῆμα, ϗ καρδίας γέννημα τῆς ἐμῆς, τὴν δοξολογίαν ἐξ αὐτῆς ἀνοίσω· ὥσπερ ἀπὸ θυσιαστηρίου τινὸς τῆς ἐμαυτοῦ διανοίας· ὃς οὐκ ἀπαιτεῖς σωματικὰς θυσίας, ἐν αἷς πλεονεκτοῦσιν οἱ εὐπορώτεροι· ἀλλὰ τὴν ἀπὸ διαθέσεως ϗ καρδίας ἀληθινῆς ἐξομολόγησιν, ἧς μέτεστιν ἐξίσου πᾶσι τοῖς βουλομένοις. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι ϗ ὁ ἀπολαύων τῶν τῆς καινῆς Διαθήκης Μυστηρίων, λέγω δὲ τοῦ σώματος ϗ αἵματος τοῦ σωτηρίου, ϗ τῆς ἀναιμάκτου ϗ λογικῆς θυσίας τῆς δι' αἰνέσεως ϗ εὐχαριστίας ἀποδιδομένης τῷ Θεῷ, εἴποι ἄν· ποτήριον σωτηρίου λήψομαι, ϗ σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως, ἀλλ' οὐ τὰς παρὰ Μωσεῖ. λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσορρήμων· „ Σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως: τουτέστιν εὐχαριστήσω, ὑμνήσω· πάσης δὲ θυσίας εὐπροσδεκτοτέρα τῷ Θεῷ ἡ εὐχαριστία· πρᾶγμα εὐπόριστον, ϗ οὐ εὐπορεῖ, ϗ ὁ πάντων ἀπορώτατος· προστίθησι δὲ ὁ Βασίλειος· „ Θύω δέ σοι φησὶ τὴν αἴνεσιν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, οὐχ ὡς ἐπαισχυνόμενος λάθρα που ϗ ἐν παραβύστῳ θύσω, φεύγων τὰς μέμψεις τῶν ἀσεβῶν· ἀλλὰ πάνδημόν τινα τελέσω, τὸν λαὸν ὅλον κοινωνὸν τῆς λατρείας παραλαβών· ἐν ταῖς αὐλαῖς δὲ οἴκου Κυρίου· ἀκούσατε οἱ τὴν Ἐκκλησίαν καταλιμπάνοντες ϗ ἐν οἴκοις καινοῖς συρρεόμενοι, τὰ ἆθλα τοῦ τιμίου σώματος ἀπορρήγματα· οὐδὲ γὰρ κατὰ τὴν παλαιὰν λατρείαν, ἐξῆν ἑκάστῳ πήγνυσθαι θυσιαστήριον· ἀλλ' ἓν ἀποδέδεικτο τοῖς θυσιάζειν προαιρουμένοις. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἔστι ϗ ἐντεῦθεν καταμαθεῖν, ὡς ϗ τοῦ νόμου κρατοῦντες, οἱ πνευματικώτεροι τῷ νόμῳ προσεσχηκότες, τὰς λογικὰς θυσίας τῶν ἀλόγων προετίμων θυμάτων, τὴν καινὴν Διαθήκην σκιαγραφοῦντες· ἁρμόττει δὲ ὁ παρὼν Ψαλμὸς πᾶσι τοῖς καλλινίκοις Μάρτυσιν.

ὅσα κακὰ ἔμελλον νὰ πάθουν οἱ Ἰουδαῖοι, πολεμηθέντες καὶ σκλαβωθέντες εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἔπειτα ἐνθυμηθεὶς τὴν ἀνακάλεσιν καὶ ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἔμελλον πάλιν νὰ λάβουν, λέγει εἰς τὸν παρόντα Ψαλμόν: ἐπίστευσα, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τὸ γένος μου, ἔχουν νὰ σκλαβωθοῦν καὶ πάλιν νὰ ἐλευθερωθοῦν, διδαχθεὶς αὐτὰ ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. διὰ τοῦτο καὶ ἐλάλησα περὶ τούτων εἰς διαφόρους Ψαλμούς, ἐταπεινώθην :ἤγουν ἐταλαιπωρήθην πολλά, λυπηθεὶς διὰ τὴν σκλαβίαν τοῦ γένους μου. ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου. πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης: ἤγουν ἐγὼ εἶπον ἐν τῇ λύπῃ μου. ἐπειδὴ ἡ λύπη ἐξιστᾷ μὲν τὸν λυπούμενον ἀπὸ τὸν καθεστηκότα καὶ στερεὸν λογισμόν· ὅταν δὲ χυθῇ βαρύτερα εἰς τὸν ἄνθρωπον, κάμνει αὐτὸν καὶ ἀναίσθητον. στοχαζόμενος δὲ μάλιστα, τὸ ἀβέβαιον τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας, ἐπάνω εἰς τὸ παράδειγμα τῆς μεταβολῆς τῆς εὐτυχίας τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ὅσον εὐτυχεῖς ἦτον πρότερον, τόσον δυστυχεῖς ἔγιναν ὕστερον. τοῦτο, λέγω, στοχαζόμενος εἶπα, ὅτι ἀληθῶς καθε ἀνθρώπινον ἀγαθὸν εἶναι ψευδές. ἐπειδὴ δὲν ἔχει φύσιν νὰ διαμένῃ. πάλιν ἐπειδὴ ἐλπίζω νὰ εὕρῃ τὸ γένος μου ἀνακάλεσιν καὶ ἐλευθερίαν, ὑπερχαίρω, διὰ τοῦτο καὶ λέγω. „ Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκέ μοι; ἰδικήν του γὰρ εὐεργεσίαν νομίζει ὁ Δαβίδ, τὴν εὐεργεσίαν τοῦ γένους του.

Πολλά, λέγει, μὲ εὐεργέτησεν ὁ Θεός, καὶ τί λοιπὸν ἐγὼ θέλω ἀνταποδώσω εἰς αὐτόν; δείχνει δὲ ὁ λόγος οὗτος πολλὴν χαρὰν καὶ εὐγνωμοσύνην τῆς ψυχῆς τοῦ Δαβίδ. Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι. σπονδεῖον :ἤγουν ποτήριον, λέγει, θέλω λάβω καὶ θέλω τὸ χύσω εἰς τὸν Θεὸν ὡσὰν θυσίαν, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ μου. ἦτον γὰρ κοντὰ εἰς τοὺς Ἰουδαίους τρόποι διάφοροι προσφορῶν καὶ θυσιῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἕνας ἦτον καὶ ἡ σπονδὴ τοῦ σωτηρίου. καὶ τὸ ὄνομα κυρίου ἐπικαλέσομαι εἰς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ μου. τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω ἐναντίον παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. ἤγουν τὰς ὑποσχέσεις θέλω ἀποπληρώσω εἰς τὸν Κύριον, τὰς ὁποίας εἰς περιστάσεις εὑρισκόμενος, ὑπεσχέθην διὰ τὴν σωτηρίαν μου. τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ. τοῦτο εἶναι μία διδασκαλία, ὅτι τιμᾶται παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁ θάνατος τῶν δούλων του, μὲ τὴν παρουσίαν τῶν Ἀγγέλων καὶ πολλῶν ἁγίων, διὰ πολλὴν τιμὴν τῶν ἀποθανόντων. ἐκείνων δὲ ὁποῦ εἶναι ὁ θάνατος τίμιος, τούτων καὶ ἡ ζωὴ εἶναι τιμιωτέρα. διατὶ ἐν τῇ ζωῇ τὰς ἀρετὰς ἐργαζόμενοι, ἐθεράπευον τὸν ἰδικόν τους Δεσπότην. ὦ Κύριε, ἐγὼ δοῦλος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδίσκης σου. δὲν ἐννοεῖ δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὴν κοινὴν δουλείαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι εἶναι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ „ Τὰ σύμπαντα γάρ φησι, δοῦλα σά (Ψαλ. ριη'. 91.) ἀλλὰ τὴν ἐκ προαιρέσεως καὶ πόθου κα ἀγάπης· ἀντὶ δὲ διὰ καθε ἀξίωμα ὁ Δαβὶδ νομίζει τὸ νὰ εἶναι δοῦλος Θεοῦ, καλλωπιζόμενος περισσότερον εἰς τὴν δουλείαν ταύτην, παρὰ εἰς τὴν βασιλείαν του. τὸ δὲ υἱὸς τῆς παιδίσκης σου ἐξήγησεν ὁ Χρυσόστομος; καθὼς καὶ ἡμεῖς τὸ ἐξηγήσομεν. διέῤῥηξας τοὺς δεσμούς μου, τοὺς τῆς λύπης δηλαδὴ καὶ τῶν πειρασμῶν, οἱ ὁποῖοι πολλὰ μὲ ἐκυρίευον σφίγγοντες καὶ στενοχωροῦντες με. ἐξηγεῖ δὲ τοῦτο ὁ Χρυσοῤῥήμων, καὶ καθὼς ἡμεῖς τὸ ἐξηγήσαμεν. σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως διὰ τὴν διάλυσιν ὁποῦ ἔκαμες τῶν δεσμῶν καὶ πειρασμῶν μου, μὲ τὴν μάχαιραν τῆς φιλανθρωπίας σου. θυσίαν δὲ αἰνέσεως λέγει τὴν δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν.

Καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐπικαλέσομαι :ἤτοι τὸ ὄνομα Κυρίου θέλω ἐπικαλεσθῶ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους πειρασμούς, ὁποῦ ἔχουν νὰ μοὶ ἀκολουθήσουν εἰς τὸ ἑξῆς μὲ τὸ νὰ ἐδοκίμασα πόσην δύναμιν ἔχει τὸ τοιοῦτον φρικτὸν καὶ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ. τὰ δὲ λοιπὰ ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ ἐξηγεῖ ὁ Χρυσοῤῥήμων, καθὼς ἐξηγήσαμεν αὐτὰ καὶ ἡμεῖς. ἐνώπιον δὲ ὅλου τοῦ λαοῦ ἀπεδίδεν ὁ Δαβὶδ τὰς εὐχάς, ὄχι διὰ ὑπερηφάνειαν καὶ ἐπίδειξιν. ἀλλὰ διὰ νὰ φέρῃ καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους εἰς τὸν ἰδικόν του ζῆλον, καὶ νὰ λάβῃ αὐτοὺς συγκοινωνοὺς τῆς ἀποδόσεως ταύτης. ἀπὸ κάθε δὲ θυσίαν εἶναι πλέον εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεὸν, ἡ εὐχαριστία, ἡ ὁποία εἶναι πρᾶγμα εὐκολοαπόκτητον, τὸ ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ὁ πλέον δυστυχέστατος καὶ πτωχότατος ἄνθρωπος.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙϚʹ.

„ Ἀλληλούϊα.

Εὐχαριστήριος εἶναι καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος. διατὶ καλεῖ ὅλα τὰ Ἔθνη πρὸς δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εὐεργέτησε μὲ τόσας καὶ τόσας εὐεργεσίας καὶ χάριτας ὅλα τὰ Ἔθνη, διὰ τῆς ἐνσάρκου του οἰκονομίας.

α΄. „ Αἰνεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ Ἔθνη, ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες „ οἱ λαοί.

Ὑμνολογεῖτε, λέγει, καὶ δοξολογεῖτε τὸν Κύριον ὅλα τὰ Ἔθνη, ὁποῦ ἐπιστεύσατε εἰς τὸν Χριστόν. διατὶ ὡδηγήθητε ἀπὸ αὐτὸν, καὶ εὐγήκετε μὲν ἀπὸ τὸ σκότος τῆς πλάνης καὶ εἰδωλολατρείας. μετετέθητε δὲ εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ Θεογνωσίας. καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ ἐπαινέσατε τὸν Χριστόν. λέγει δὲ τὸ ἴδιον ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν τοῦ Χριστοῦ δοξολογίαν. (1) λαοὺς ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους ὅσοι δηλαδὴ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν. ἢ λαοὺς ὀνομάζει ὅλους κοινῶς τοὺς ἀνθρώπους. πρέπει γὰρ ὅλοι κοινῶς οἱ ἄνθρωποι νὰ εὐχαριστοῦν

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Παντί που δῆλον, ὅτι προφητεία τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀγαθῶν ἐςὶ τὰ εἰρημένα, καὶ τοῦ κηρύγματος προαναφώνησις τοῦ τὴν οἰκουμένην κατειληφότος ἅπασαν· οὐ γὰρ δὴ καὶ δύο καὶ τρία Ἔθνη, ἀλλὰ γῆν καὶ θάλασσαν ἅπασαν ὁ Ψαλμὸς καλεῖ· ὅπερ δὴ τότε γέγονεν, ὅτε ἡ τοῦ Χριςοῦ παρουσία ἐπέλαμψε. ἡνίκαῦτα γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἅπασι τοῖς Ἔθνεσι τὰς τῆς σωτηρίας ἐχορήγησεν ἀφορμὰς, διακόνοις τῆς εὐεργεσίας τοῖς ἱεροῖς Ἀποςόλοις χρησάμενος· οἳ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περινοςήσαντες, τὸν τῆς ἀγνοίας ἀπεσκέδασαν ζόφον, καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ὑπέδειξαν ἥλιον· „ Πορευθέντες γάρ φησι, μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη. προστίθησι δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος· „ Ὅτι ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι εἰς ἅπασαν διεσπάρησαν τὴν οἰκουμένην τὸν ἕνα δεδιδαγμένοι Θεὸν, καὶ οὐκ ἔτι μόνην ᾤκουν τὴν Παλαιςίνην, οὐδὲ εἰς ἕνα λαὸν ἐτέλουν, ὑφ᾽ ἑνὶ βασιλεῖ τεταγμένοι· ἀλλ᾽ ἐν τοῖς Ἔθνεσι διεσπαρμένοι· εἰκότως οὐ λαὸν αὐτοὺς, ἀλλὰ λαοὺς ὀνομάζει· ἢ τάχα κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ τοὺς Ἐξ Ἐθνῶν οὕτω καλεῖ, κατὰ τὸ ἐν Ζαχαρίᾳ γεγραμμένον· „ Καὶ καταφεύξονται Ἔθνη πολλὰ ἐπὶ Κύριον, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν (Ζαχ. β΄. 11.) τέως μὲν γὰρ Ἔθνη ὄντα, οὔπω λαὸς ἦσαν αὐτοῦ· μεταβαλόντα δὲ τοῦ προτέρου βίου, γίνονται αὐτῷ λαοί. Σημείωσαι ὅτι ὁ Ἀπόςολος Παῦλος φέρει τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιςολὴν διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τότε ἐπληρώθη· οὕτω γάρ φησι· „ Τὰ δὲ Ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν Θεὸν καθὼς γέγραπται· „ Αἰνεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ Ἔθνη, ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. (Ῥωμ. ιε΄. 11.)

στοῦν εἰς τὸν Χριστὸν. ἐπειδὴ καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ κατεδέχθη νὰ λάβῃ τὰ σωτήρια πάθη. μάλιστα δὲ διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν Ἰουδαίων. „ Οὐκ ἀπεστάλην γὰρ λέγει, εἰμὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. (Ματθ. ιε΄. 24.)

2: „ Ὅτι ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' „ ἡμᾶς, καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου „ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Τὸ ἔλεος, λέγει, τοῦ Κυρίου ἔγινε δυνατὸν καὶ στερεὸν, καὶ μὲ ὑπερβολὴν ἐχύθη εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὴν πολλήν του φιλανθρωπίαν. ἐγκαλεῖ καὶ μεμφεῖ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀπεστράφησαν αὐτὸ, καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸ δεχθοῦν. συναριθμεῖ δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του μὲ ἐκείνους, ὁποῦ ἐδέχθησαν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ εἰς ἄλλους Ψαλμοὺς συνειθίζει νὰ συναριθμῇ τὸν ἑαυτόν του μὲ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν Χριστιανοὺς, νομίζωντας καὶ αὐτὸς τὸν ἑαυτόν του, ἕνα ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν. μένει δὲ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα: ἤγουν ἡ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἡ διὰ μέσου τοῦ Χριστοῦ παραδοθεῖσα εἰς τοὺς Ἀποστόλους. διότι ὁ μὲν νόμος ἦτον σκιὰ τῆς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ὅθεν ἀφ' οὗ ἦλθεν ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου, ἔπαυσεν ἡ σκιὰ τοῦ νόμου. καθὼς παύει καὶ τὸ πρῶτον σχέδιον καὶ ἡ σκιαγραφία τῆς εἰκόνος, ὅταν βαλθοῦν ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὰ ἀληθινὰ χρώματα ὑπὸ τῶν ζωγράφων. „ Ἡ χάρις γὰρ φησι, καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. (Ἰω. α΄. 17.)(1)

ΨΑΛ.

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Καὶ τὴν αἰτίαν εἶπε τῆς σωτηρίας, ὅτι οὐκ ἐξ οἰκείων κατορθωμάτων, οὐδὲ ἀπὸ βίου παῤῥησίας, ἀλλ' ἀπὸ φιλανθρωπίας μόνης ἐσώθησαν. ἐλέῳ γὰρ μόνῳ χρησάμενος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τὴν ἡμετέραν ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν· οὕτω καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· „ Οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν ἃς ἐποιήσαμεν· ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ ἔσωσεν ἡμᾶς. καὶ πάλιν· „ Χάριτι ἐστὲ σεσωσμένοι· εἰκότως δὲ ὁ προφητικὸς ἔφη λόγος, ὅτι οὐκ ἂν τῆς τοσαύτης ἔτυχε τὰ Ἔθνη μεταβολῆς, εἰμὴ ἐπικρατέστερον τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν τὸ ἔλεος ἐγένετο τοῦ Θεοῦ· εἰμὴ ἰσχυρότερον ὑπὲρ τὴν τῶν ἀνθρώπων κακίαν, ὡς νικῆσαι πᾶσαν δεισιδαιμονίαν καὶ πλάνην. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Συνδιαιωνίζοντος δηλαδὴ τῇ ἀληθείᾳ τοῦ κραταιωθέντος ἐφ' ἡμᾶς ἐλέους· πολλαχοῦ δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος λέγεται· ὥσπερ καὶ ἐν τῷ· „ Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ καὶ ἐῤῥύσατο τὴν ψυχήν μου ἐκ μέσου σκύμνων· διὸ καὶ ἐπιλάμψασα αὕτη τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει, εἰς αἶνον πάντα τὰ Ἔθνη καὶ πάντας τοὺς λαοὺς καλεῖ, εὐχαριστεῖν διδάσκουσα τῷ Πατρὶ, τῷ κραταιώσαντι τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ μένειν ποιήσαντι τὴν ἀλήθειαν ἕως αἰῶνος. ὁ δὲ Χρυσόστομός φησιν· „ Ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς: τουτέστιν ἐπάγη, ἰσχυρὸν γέγονε, πέτρας στεῤῥότερον· καὶ γὰρ καθ' ἑκάστην ἐπιδίδωσι τὴν ἡμέραν.

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΙΖ

„ Ἀλληλούϊα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εὐχαριστήριος εἶναι πρὸς τὸν Θεὸν, διὰ τὰς εὐεργεσίας ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ αὐτὸν ὁ Δαβίδ. (1).

1 : „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀ-
„ γαθὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ-
„ λεος αὐτοῦ.

Τὰ ἴδια ταῦτα λόγια εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν ρε΄. Ψαλμὸν, καὶ ἐξηγήθησαν ἐκεῖ. ἐξαγορεύετε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον τὰς ἁμαρτίας σας· διατὶ αὐτὸς εἶναι ἀγαθὸς καὶ ἀμνησίκακος εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἐξομολογοῦνται. καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἶναι παντοτινὸν καὶ ἀδιάκοπον εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μετανοοῦν, κατὰ τὸν Εὐσέβιον.

2 : „ Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι ἀγα-
„ θὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐ-
„ τοῦ.

3 : „ Εἰπάτω δὴ οἶκος Ἀαρὼν, ὅτι ἀγα-
„ θὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐ-
„ τοῦ.

4 : „ Εἰπάτωσαν δὴ πάντες οἱ φοβούμενοι
„ τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς, ὅτι εἰς
„ τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ἂς εἰποῦν, λέγει, ὁ ἁπλῶς λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τὸ γένος τοῦ Ἀαρὼν ἤγουν τὸ ἱερατικὸν, καὶ ὅλοι οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἤγουν οἱ προσήλυτοι οἱ ἐκ τῶν Ἐθνῶν προστρέχοντες εἰς τὴν πίστιν τῶν Ἰουδαίων. τί νὰ εἰποῦν; ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθὸς εἰς τοὺς ἐξομολογουμένους. καὶ ὅτι τὸ ἔλεός του εἶναι παντοτινὸν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μετανοοῦν. διατὶ αὐτοὶ ὅλοι ἀπόλαυσαν τὴν ἀγαθότητα καὶ τὸ ἔ-

λεος

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τοῦτον τὸν ὕμνον χαριστήριον φέρουσι τῷ Θεῷ μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, τῶν πλησιοχώρων ἁπάντων κατ᾽ αὐτῶν ἀθροισθέντων, καὶ μέν τοι καὶ ἕτερα βάρβαρα Ἔθνη κατ᾽ αὐτῶν συναγειράντων, εἶτα θεηλάτοις πληγαῖς ἀναλωθέντων· ἐπειδὴ δὲ ἐν ἐκείνοις προεγράφετο τὰ ἡμέτερα, μᾶλλον ἁρμόττει τοῖς ἐξ Ἐθνῶν πεπιστευκόσιν ἡ ὑμνῳδία. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος· „ Συνεχῶς ᾄδει τὴν ἐξομολόγησιν ὁ Δαβὶδ, εἰδὼς, ὅτι τοῦτο μέγιστον τοῖς ἁμαρτωλοῖς εἰς βοήθειαν, καὶ τραυμάτων τῶν κατὰ ψυχὴν φάρμακον.

λεος τοῦ Θεοῦ, κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τρόπους. εἰς τρία δὲ ἐδιαίρεσε καὶ ἐδῶ τοὺς Ἰουδαίους, καθὼς ἐδιαίρεσεν αὐτοὺς καὶ εἰς τὸν ριγ΄. Ψαλμὸν, ἐν τῷ σίχῳ „ Οἶκος Ἰσραὴλ ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον. (1) ἀφ' οὗ δὲ ὁ Δαβὶδ ἔκαμεν ὅλους τοὺς Ἰουδαίους ἕνα χορὸν, καὶ ἀφ' οὗ ἐπρόσαξεν αὐτοὺς νὰ εὐχαρισοῦν εἰς τὸν Θεὸν (δηλοῖ γὰρ καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἡ ἐξομολόγησις.) καὶ νὰ λέγουν, ὅτι εἶναι ἀγαθὸς, καὶ ὅτι μένει τὸ ἔλεός του εἰς τὸν αἰῶνα, διηγεῖται εἰς αὐτοὺς κατωτέρω τὰ ἐδικά του πράγματα. ἔπρεπε γὰρ εἰς τοὺς Ἰουδαίους νὰ εὐχαρισοῦν τὸν Θεὸν διὰ τὸν βασιλέα των Δαβίδ. ἐπειδὴ αὐτὸς ἐπολέμει διὰ λόγου των, καὶ ἔπιπτεν εἰς πειρασμοὺς διὰ τὴν ἀγάπην τους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὅλους ἐλυτρώνετο παραδόξως ὑπὸ Θεοῦ.

5 : „ Ἐκ θλίψεως ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύ„ ριον, καὶ ἐπήκουσέμου εἰς πλατυ„ σμόν.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπικαλέσθηκα τὸν Κύριον, ὅταν ἐςενοχωρούμην ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ πειρασμοὺς καὶ ὁ Κύριος, ὄχι μόνον μοῦ εἰσήκουσεν ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς πλατυσμὸν: ἤτοι ἀπὸ τὴν ςενοχωρίαν μὲ ἐκατάςησεν εἰς ἄνεσιν καὶ ἐλευθερίαν. εἶπε δὲ καὶ ἐν τῷ δ΄. Ψαλμῷ „ Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με. καὶ ζήτει τὴν ἐκείνου ἐξήγησιν. (2)

6 : „ Κύριος ἐμοὶ βοηθὸς καὶ οὐ φοβη„ θήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ κς΄. Ψαλμῷ „ Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; ἔλεπε δὲ ὦ ἀναγνῶςα, πῶς δὲν εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι δὲν θέλω πάθω κἀνένα κακὸν ἀπὸ ἄνθρωπον. ἀλλ' ὅτι δὲν θέλω φοβηθῶ, ἀνίσως καὶ ἤθελα πάθω τι. διατὶ ἀνίσως καὶ πάθω, τοῦτο δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ μοι βοηθεῖ. ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν παραχώρησιν τοῦ Θεοῦ, ὅστις παραχωρεῖ νὰ πάθω διὰ τὰς ἁμαρτίας μου. ἵνα παιδευθῶ καὶ διορθωθῶ. (3)

7 : „ Κυ-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τριῶν ὄντων τῶν ἀνακεκλημένων ταγμάτων, μέσον τὸ τιμιώτερον περιείληφεν ὁ λόγος, τὸ ἱερατικὸν, ὥσπερ ἐξ ἑνὸς πλευροῦ ςήσας τὸν Ἰσραὴλ, ἐκ δὲ θατέρου μέρους, τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον, μέσους δὲ τοὺς ἱερέας, οὓς δὴ ὠνόμασεν οἶκον Ἀαρών. λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί δὲ τὸ εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ; διηνεκὲς, οὐ διακοπτόμενον, ἀλλὰ διὰ πάντων λάμπον καὶ διαδεικνύμενον· εἰ δὲ μὴ πολλοὶ βλέπουσι, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν οἰκείων λογισμῶν τοῦτο πάσχουσιν· ἐπεὶ οὐδὲ τὸν ἥλιον (βλέπουσιν) οἱ τὰς ὄψεις νοσοῦντες. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ Χριςοῦ μάλιςα τοὺς Ἰουδαίους εὐχαριςεῖν δεῖ· εἰ γὰρ καὶ τὰ ἐναντία ὑπέμειναν, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν παραγενόμενον, ἀλλὰ παρὰ τὴν οἰκείαν ἀγνωμοσύνην· καὶ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον· „ Ἐπειδὴ τῆς Εὐαγγελικῆς χάριτος ἐπὶ πάντα τὰ Ἔθνη χυθείσης, ὧν Ἐθνῶν μέρος τι ἦν καὶ ὁ ἐκ περιτομῆς λαὸς, καὶ μέρος τὸ πρώτιςον· εἰκότως πρώτους αὐτοὺς ὁ λόγος ἐπὶ τὴν ἐξομολόγησιν καλεῖ, ἔπειτα τοὺς ἐξ Ἐθνῶν προσεληλυθότας τῷ Εὐαγγελίῳ, κατὰ τό· „ Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἶδες ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν; οὐκ εἶπεν, ὅτι ἄξιος ἤμην· οὐκ εἶπεν, ὅτι κατορθώματα ἐπεδειξάμην· ἀλλ' ὅτι ἐπεκαλεσάμην μόνον, καὶ ἤρκεσεν ἡ εὐχὴ λῦσαι τὴν συμφοράν· ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ φησίν· „ Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελέσθαι αὐτούς· οὐκ εἶπεν, ὅτι εἶδον τὴν ἀρετὴν τοῦ λαοῦ μου, ἀλλὰ τὴν θλίψιν· ὁρᾷς Πατέρα εὔσπλαγχνον ἀπὸ συμφορᾶς βοηθοῦντα μόνον; ὁ μέν τοι δίκαιος ἐν θλίψει γενόμενος, οὐ περὶ τοῦ ἐκτὸς αὐτῆς γενέσθαι παρακαλεῖ· ἀλλ' ὅπως γενναίως καὶ ἱλαρῶς ταύτην ἐνέγκῃ. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὁ τὴν ςενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδεύων, ἐκ θλίψεως ἐπικαλεῖται τὸν Κύριον· ὁ δὲ τὴν πλατεῖαν, οὐδὲ ἐπικαλεῖται· ὁ δὲ ἐπικαλούμενος σῴζεται· πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται. (ὁ δὲ μὴ ἐπικαλούμενος οὐ σωθήσεται.)

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Εἶδες ὕψωμα διανοίας; εἶδες φρόνημα ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην ἀναβαῖνον ἀσθένειαν; πῶς ἁπάσης ὑπερεῖδε τῆς φύσεως; ταῦτα μὴ μόνον ὑποψάλλωμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων ἐπιδειξώμεθα·

οὐκ

7: „ Κύριος ἐμοὶ βοηθὸς, κἀγὼ ἐπόψο-
„ μαι τοὺς ἐχθρούς μου.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει πολεμήσει διὰ λόγου μου, καὶ ἐγὼ μόνον θέλω ἰδῶ τοὺς ἐχθρούς μου νὰ πίπτουν καὶ νὰ κρημνίζωνται. καὶ τοὺς μὲν αἰσθητοὺς ἐχθρούς μου, θέλω ἰδῶ μὲ τοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμούς μου. τοὺς δὲ νοητοὺς ἐχθροὺς Δαίμονας, θέλω τοὺς ἰδῶ μὲ τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μου. ἁρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ ἐλπίζουν ἀδισάκτως εἰς τὸν Κύριον.

8: „ Ἀγαθὸν πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον, ἢ
„ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον.
9: „ Ἀγαθὸν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλ-
„ πίζειν ἐπ' ἄρχουσι.

Μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁποῦ ἐλπίζει εἰς τὸν Κύριον, καὶ ὄχι εἰς ἄνθρωπον. ὅθεν λέγει καὶ ὁ Ἱερεμίας. „ ἐπικατάρατος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον (Ἱερ. ιζ. 5.) εἶπε δὲ καὶ ὁ σοφὸς Σιράχ „ ἐμβλέψατε εἰς ἀρχαίας γενεὰς καὶ ἴδετε, τίς ἐνεπίστευσε Κυρίῳ καὶ κατῃσχύνθη; (Σειρ. 6. 10) ἀνίσως δὲ καὶ καταισχυνθῇ τινας καὶ δὲν λάβῃ ἐκεῖνο ὁποῦ ἐλπίζει, αὐτὸς δὲν ἤλπισεν εἰς τὸν Θεὸν καθὼς πρέπει, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος βεβαιῶν τὸν λόγον εἶπεν „ ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει (ῥωμ. ε. 5) δὲν εἶπε δὲ ὁ Δαβὶδ πῶς εἶναι ἀγαθὸν νὰ ἐλπίζῃ τινας εἰς τὸν Θεὸν παρὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον, κατὰ σύγκρισιν. ἐπειδὴ ἀσύγκριτον εἶναι τὸ ἕνα πρὸς τὸ ἄλλο. ἀλλὰ εἶπε τοῦτο κατὰ συγκατάβασιν διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκουόντων, καθὼς λέγει ὁ Χρυσόστομος. (1)

10: „ Πάντα τὰ Ἔθνη ἐκύκλωσάν με, καὶ
„ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐ-
„ τούς.
11: „ Κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με. καὶ τῷ
„ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς.

Ὅλα, λέγει, τὰ Ἔθνη τὰ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ κατοικοῦντα, ἐσυμφώνησαν ὁμοῦ, καὶ μὲ περιεκύκλωσαν ἀπὸ κάθε μέρος, καθὼς μέσα εἰς τὰ δίκτυα περικυκλώνουσι οἱ ψαράδες τὰ ψάρια, ἀλλ' ὅμως ἐγὼ μὲ τὸ ὄνομα Κυρίου τοὺς ἐτιμώρησα καὶ τοὺς ἐνίκησα. ἢ Ἔθνη λέγει τὰ διάφορα πλήθη τῶν Δαιμόνων. διατὶ μερικαῖς φοραῖς ὅλοι οἱ Δαίμονες συμμαζονόμενοι, περικυκλώνουσι καὶ πολεμοῦσι τὸν δίκαιον, φοβίζοντες αὐτὸν, καὶ μὲ παντοίους τρόπους πειράζοντες (2) πολλαῖς φοραῖς δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ τὸ, ἐκύκλωσάν με, καὶ τὸ ἠμυνάμην αὐτοὺς, διὰ νὰ δείξῃ, ὁποίαν μεγάλην καὶ θαυμαστὴν δύναμιν ἔχει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. τὸ ὁποῖον ἐλύτρωσε μὲν τὸν Δαβὶδ ἀπὸ τὸν ἄφευκτον καὶ ἀλύτρωτον κίνδυνον τῆς περικυκλώσεως τῶν ἐχθρῶν. ἠμύνατο δὲ καὶ ἐτιμώρησε τοὺς ἐχθροὺς μὲ τρόπον παράδοξον.

12: „ Ἐ-

οὐκ εἶπεν· οὐδὲν πείσομαι· ἀλλ' οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος· καὶ παθὼν φησιν, οὐ δέδοικα· ὅπερ καὶ Παῦλός φησιν· „ Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν;

(1) Φησὶ γὰρ οὗτος· „ Οὐ κατὰ σύγκρισιν ταῦτα προάγει· ἁπλῶς γὰρ καὶ κυρίως ἀγαθὸν τοῦτο, τὸ πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον· τὸ δὲ ἐπ' ἄνθρωπον, οὐκ ἀγαθόν· οὐδὲν γὰρ εὐτελέστερον ταύτης τῆς ἐλπίδος· οὐ μόνον γὰρ ἀσθενὴς, ἀλλὰ καὶ ἐπισφαλής· καὶ ἴσασιν, ὅσοι πολλάκις ἀνθρώποις θαῤῥήσαντες, αὐτοῖς ἐκείνοις συγκατηνέχθησαν· ἡ δὲ εἰς Θεὸν ἐλπὶς, οὐκ ἰσχυρὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλὴς, οὐκ ἔχουσά τινα μεταβολήν· ἄμεινον τοίνυν καταλιπεῖν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπικουρίαν, τὴν δὲ θείαν αἰτῆσαι βοήθειαν. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ μὲν Θεὸς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, καὶ βουλόμενος ἀγαθὰ, καὶ δρᾷν δυνάμενος, ὅπερ βούλεται, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἔχων ἀμφιλεκτον· οἱ δὲ ἄνθρωποι, καὶ φύσει φθαρτοὶ, καὶ γνώμῃ τρεπτοί· καὶ πολλάκις μὲν οὐ βούλονται τὰ ἀγαθά· ἔστι δ' ὅτε καὶ βουλόμενοι, τοῖς ἀδικουμένοις ἐπαμύνειν οὐ δύνανται· κἂν ἄρχωσι δὲ, πρὸς καιρὸν ἔχουσι τὴν ἀρχήν· ἄμεινον τοίνυν, καταλιπεῖν μὲν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπικουρίαν, τὴν δὲ θείαν αἰτῆσαι βοήθειαν,

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος Ἔθνη ἐννοεῖ, τοὺς διαφόρους βίους τῶν ἀνθρώπων· ἐπειδὴ διάφοροι βίοι εἰσὶν ἐν τοῖς Ἔθνεσιν· τὸν δίκαιον τοίνυν καὶ οἱ πονηροὶ κυκλοῦσι, καὶ οἱ φιλάργυροι, καὶ οἱ βάσκανοι, καὶ οἱ ὑπερήφανοι, καὶ οἱ ὑποκριταὶ, καὶ

12 : „ Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρί-
„ ον, καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἀ-
„ κάνθαις, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου
„ ἠμυνάμην αὐτούς.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν, ὁποῦ ἔπασχε, καὶ διὰ μὲν τῆς ὁμοιώσεως τῶν μελισσῶν, δηλοῖ αἰνιγματωδῶς τὴν πολλὴν προθυμίαν, ὁποῦ εἶχον οἱ ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω του· διὰ δὲ τῆς φωτίας, δηλοῖ τὴν ἀκράτητον ὀργήν τους κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. διατὶ αἱ μὲν μέλλισσαι, ὅταν τύχῃ νὰ εὕρουν κἀνένα κηρόμελον, περικυκλώνουσιν αὐτὸ μὲ μεγάλην προθυμίαν, βυζάνουσαι τὴν δρόσον τοῦ μέλιτος. ἡ δὲ φωτία πάλιν, ὅταν πέσῃ εἰς τὰς ἀκάνθας ἀκράτητος γίνεται. (1)

13 : „ Ὠσθεὶς ἀνετράπην τοῦ πεσεῖν, καὶ
„ ὁ Κύριος ἀντελάβετό μου.

Ἐγώ, λέγει ἐσπρώχθηκα ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἔκλινα διὰ νὰ πέσω ἤγουν ἐκινδύνευσα καὶ ἦλθον κοντὰ εἰς τὸ νὰ πέσω. ὁ Κύριος ὅμως ἐβοήθησέ μοι, διὰ νὰ δείξῃ περισσότερον τὴν δύναμιν καὶ πρόνοιάν του. ἐπειδὴ καὶ ἅρπασεν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ θανάτου ἐμένα, ὁποῦ ἤμουν ἀπὸ κάθε μέρος ἀπηλπισμένος. (2)

14 : „ Ἰσχύς μου καὶ ὕμνησίς μου ὁ Κύ-
„ ριος, καὶ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν.

Ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι δύναμίς μου, καὶ ὕμνησις καὶ δόξα μου. ἐπειδὴ διὰ μέσου τοῦ Κυρίου τιμῶμαι καὶ δοξάζομαι ἀπὸ ὅλους, ὡσὰν ὁποῦ ἀπόκτησα τοιοῦτον παντοδύναμον βοηθόν. ἢ λέγει ὅτι τὸν Κύριον ὑμνῶ καὶ δοξάζω πάντοτε, διατὶ ἔγινε σωτήρ μου. (3)

15 : „ Φωνὴ ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας
„ ἐν σκηναῖς δικαίων.

Πά-

κοινὸν ἐχθρὸν αὐτὸν διὰ τὸν ἔλεγχον τὸν ἐκ τῆς ἐκείνου εὐζωΐας νομίζοντος· ἀλλ' οὗτος τούτων τὸ πλῆθος ἀμύνεται τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ· ὄνομα δὲ αὐτῷ ὁ Χριστός, ὅπερ εἰς ἄμυναν πάσης ἐπιβουλῆς ἀρκεῖ· αὐτὸ γὰρ ὅπλον καὶ ἀσπὶς καὶ φρούριον τοῦ φοροῦντος αὐτὸ γίνεται. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἡ μὲν Ἐκκλησία τὰς ἁπάντων τῶν Ἐθνῶν ἐδέξατο προσβολάς· ἡ δὲ Ἱερουσαλὴμ οὐ πάντων, ἀλλ' ἐνίων· ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τοίνυν ἀληθῶς ὁ λόγος προσφέρεται· οἱ γὰρ ἐν ἑκάστῳ Ἔθνει πεπιστευκότες, τοὺς παρὰ τῶν ἀπίστων θορύβους καὶ κινδύνους ὑπέμενον· ἀλλ' ὅμως τῷ Θεῷ τεθαῤῥηκότες, τοὺς ἀντιπάλους ἐνίκησαν.

(1) Προσθέττει δὲ καὶ τοῦτο ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἀλλὰ καὶ τὸ τάχος αὐτῶν τῆς ἀπωλείας αἰνίττεται· ὥσπερ γὰρ αἱ μέλιτται τῷ κέντρῳ πρὸς ἄμυναν χρώμεναι, τῇ πληγῇ τοῦ κέντρου ἐναποθνήσκουσιν· οὕτω, φησί, καὶ οἱ ἐχθροὶ διὰ τῆς οἰκείας κακίας ἑαυτοὺς ἀναιροῦσι· καὶ ὥσπερ πῦρ ἀκανθῶν δραξάμενον οὐχ ὑπομένει· ἀλλὰ τῷ ὑπεκκαύματι ταχὺ συναπέρχεται· οὕτω καὶ οὗτοι θερμότερον προσβαλόντες, ταχὺ ἀπεσβέσθησαν καὶ ἀπώλοντο. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Ὅτι ἀλληγορικῶς μέλισσα μὲν μελισσουργοῦσα καὶ κηροπλαστοῦσα ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία ἡ τιμήσασα τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν· ἥτις καίτοι οὖσα τῇ ῥώμῃ ἀσθενής, καθὸ τὸ κήρυγμα αὐτῆς οὐκ ἔστιν ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ὅμως ἔχει τὸ κέντρον ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως· ὡς μέλισσαι δὲ καὶ οὐχὶ μέλισσαι εἰσίν, ὡς ὁμοιότητα ἔχοντες πρὸς τὰς μελίσσας κηφῆνες: ἤτοι οἱ Αἱρετικοί· οἵτινες οὔτε μελισσουργοῦσιν, οὔτε κηροπλαστοῦσιν· ἀλλὰ ἐσθίοντες τὸ μέλι πολεμοῦσι τῇ μελίσσῃ Ἐκκλησίᾳ· ἡ δὲ Ἐκκλησία τούτους ἀναιρεῖ, ὥσπερ κέντρῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου, καὶ διχοτομεῖ αὐτοὺς τῷ ἐλέγχῳ τῆς ἀληθείας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος· „ Ὠθοῦσιν ἡμᾶς εἰς ἁμαρτίαν, ὅσοι τῶν λογισμῶν πρὸς τὰς ἡδονὰς ῥέπουσι, καὶ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ νόμῳ ἑδραίας στάσεως ἀνατρέψαντες, εὐχερεῖς εἰς τὸ καταβληθῆναι παρὰ τῶν Δαιμόνων ἐργάζονται· ἀλλ' ἐὰν νήψωμεν, ἕξομεν τὸν Θεὸν εἰς ἀντίληψιν· οὗτος γὰρ ἡμῶν καὶ τὴν ψυχὴν στηρίξαι, καὶ τοὺς ἐθέλοντας καταβαλεῖν ἀποδιῶξαι δύναται.

(3) Ὅθεν λέγει καὶ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί ἐστιν ὕμνησίς μου; ἡ δόξα μου· ὁ αἶνός μου· ὁ κόσμος μου· ἡ περιφά-

Πάλιν καὶ ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ νοεῖται τὸ ἐγένετο· ἤγουν ὁ Κύριος ἔγινεν εἰς ἐμὲ φωνὴ ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας, ἡ ὁποία ἀγαλλίασις καὶ σωτηρία ᾄδεται καὶ μελῳδεῖται εἰς τὰς σκηνὰς τῶν δικαίων. διότι ἐγὼ, ἐπειδὴ καὶ ἐσώθην μὲ παράδοξον τρόπον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐπαρακινήθην εἰς τὸ νὰ ὑμνῶ τὴν ἀγαλλίασιν ταύτην καὶ σωτηρίαν, ὁποῦ μοι ἐχάρισεν. ἢ ἐπαρακινήθην νὰ ὑμνῶ τὸν Θεὸν μὲ ἀγαλλίασιν καὶ σωτηρίαν. σκηνὰς δὲ δικαίων νομίζω, ὅτι ὀνομάζει ἐδῶ προφητικῶς ὁ Δαβὶδ, τὰς καλύβας τῶν ἀσκητῶν, αἱ ὁποῖαι ἔμελλον νὰ γένουν μετὰ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν. διατί μέσα εἰς τὰς καλύβας αὐτὰς ψάλλεται μάλιστα, καὶ ἀναγινώσκεται καθ' ἑκάστην ὑπὸ τῶν ἀσκητῶν τὸ ψαλτήριον τοῦτο τοῦ Δαβίδ. ἢ σκηνὰς ὀνομάζει τὰς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας. (1)

„Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν;

Ἡ δεξιὰ, λέγει, τοῦ Κυρίου ἦτο ἡ βοήθεια καὶ συνεργία του, ἐκατώρθωσε τὴν νίκην τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ ἔστησε τὸ τρόπαιον κατ' αὐτῶν. αὕτη εἶναι ἡ φωνὴ τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι ἔχει νὰ λέγηται ἐν σκηναῖς δικαίων.

16: „Δεξιὰ Κυρίου ὕψωσέ με· δεξιὰ Κυ-
„ρίου ἐποίησε δύναμιν.

Ἡ βοήθεια, λέγει, τοῦ Θεοῦ μὲ ἀνύψωσεν, ὁποῦ ἔπεσον. ἢ καὶ μὲ ἐδόξασεν ὡς νικήσαντα τοὺς ἐχθρούς μου. πάλιν δὲ λέγει ἀπὸ τὴν χαράν του τὸ, δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν πρὸς Θεὸν εὐχαριστίαν. ἢ λέγωντας τρεῖς φοραῖς τὸ „Δεξιὰ Κυρίου, ἐφανέρωσε μυστικῶς τὴν τριπλῆν βοήθειαν, ὁποῦ ἔλαβε τῆς τρισυποστάτου Θεότητος. (2)

17: „Οὐκ ἀποθανοῦμαι, ἀλλὰ ζήσομαι
„καὶ διηγήσομαι τὰ ἔργα Κυρίου.

Ε-

φάνειά μου· οὐ γὰρ δὴ μόνον ἀπαλάττει τῶν κινδύνων· ἀλλὰ καὶ λαμπροὺς ποιεῖ καὶ περιφανεῖς, μετὰ δόξης τὴν σωτηρίαν διδούς. ὁ δὲ Ὠριγένης τὸ, ἰσχύς μου καὶ ὕμνησίς μου ὁ Κύριος λέγει, ὅτι θαῤῥοῦντος Μάρτυρός ἐστι φωνή· τὸ δὲ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν οὕτω νοεῖται κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, ὅτι γινόμενος ὁ Κύριος εἰς σωτηρίαν, οὐκ ἀρχὴν οὐσιώσεως δέχεται· ἀΐδιος γὰρ καὶ αἰώνιός ἐστι· γίνεται δὲ εἰς σωτηρίαν κατὰ τὸ ἀναλαμβάνειν σχέσιν τὴν πρὸς τοὺς σῳζομένους· ὅθεν πάντα τὰ γεγονέναι Χριστὸν λεγόμενα, ταύτῃ ὑποβάλλεται τῇ διανοίᾳ· οὐ γὰρ γέγονε Θεὸς, οὐ λόγος, οὐκ ἀλήθεια, οὐ σοφία, οὐχ υἱός· ἀλλὰ γέγονεν ἡμῖν σοφία· οὐχ' ἁπλῶς γενόμενος σοφία, ἀλλ' ἡμῖν· ὁμοίως καὶ δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις, κατὰ τὴν ἀναφορὰν τὴν πρὸς ἡμᾶς· οὕτω καὶ Χριστὸν καὶ Κύριον πεποίηκεν αὐτὸν ὁ Θεός· Χριστὸν μέν: ἤτοι βασιλέα καὶ ἱερέα τοῖς βασιλευομένοις, καὶ τοῖς ὑπὲρ ὧν προσάγει τὰς θυσίας καὶ τοῖς ἐθέλουσι δουλεύειν αὐτῷ· καὶ καθόλου τὰ σχετικῶς περὶ αὐτοῦ λεγόμενα οὕτω διανοούμενος οὐκ ἀσεβήσεις.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ὅταν ὁ Θεὸς κατορθώσῃ τὸ πᾶν, οἱ τῆς νίκης ἀπολαύοντες χαίρουσι, σκιρτῶσι, διπλῇ γαννύμενοι, καὶ τῷ σωθῆναι, καὶ τῷ διὰ Θεοῦ σωθῆναι. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ὑψηλότερον δὲ, ὡς ἤδη ἀνῃρημένων τῶν νοητῶν ἐχθρῶν, τῶν κατὰ καιροὺς διωξάντων τὸν τοῦ Θεοῦ λαὸν, εἰρήνης τὸ λοιπὸν διαλαβούσης, καὶ τῶν σκηνῶν τοῦ Θεοῦ: τουτέστι τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτοῦ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἐγηγερμένων, εἰκότως λοιπὸν αἱ τῆς ἀγαλλιάσεως εὐχαριστήριοι φωναὶ ἀκούονται, καὶ οὐχὶ ἑτέρωθί που, ἢ ἐν ταῖς τῶν δικαίων σκηναῖς, αἵτινές εἰσιν αἱ Ἐκκλησίαι Χριστοῦ· ποία δὲ ἡ φωνὴ ἡ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἀκουομένη, καὶ τῷ Θεῷ ἀποδιδομένη, ἀγαλλιωμένων τῶν σεσωσμένων; καὶ τί λέγουσα ἀκούεται; δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν καὶ τὰ ἑξῆς. ὁ δὲ Ἀνώνυμος σκηνὰς ὀνομάζει τὰς παρὰ τῷ Πατρὶ μονὰς, περὶ ὧν ὁ Σωτὴρ εἶπεν· ἵνα ὅταν ἐκλίπητε (ἤτοι ἀποθάνητε) δέξωνται ὑμᾶς (οἱ πτωχοὶ οὓς ἠλεήσατε) εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς· ἐν ταύταις ταῖς σκηναῖς πάντες οἱ δίκαιοί εἰσιν ἀγαλλιώμενοι· τετυχήκασι γὰρ τῶν προσδοκωμένων ἀγαθῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „Ὅρα τῆς ἀγαλλιάσεως τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ Θεὸς ταῦτα κατώρθωσεν· ὁρᾷς οὐκ ἐν ἀπαλλαγῇ τῶν δεινῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν κτήσει περιφανείας γινομένην αὐτοῦ τὴν εὐεργεσίαν; οὐ γὰρ μόνον δυνατοὺς ἐποίη-

Ἐγὼ, λοιπὸν, λέγει, δὲν θέλω ἀποθάνω ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, ὁποῦ μὲ ἐκύκλωσαν, καθὼς ἐκεῖνοι ἐνόμιζον. ὄχι, ἀλλὰ ἔχει νὰ γένῃ ὅλον τὸ ἐναντίον. καὶ αὐτοὶ μὲν ἔχουν νὰ ἀποθάνουν καὶ νὰ χαθοῦν. ἐγὼ δὲ θέλω ζήσω, καὶ θέλω διηγοῦμαι τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν τὰ ἠξεύρουν. ἢ λέγει, ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω ἀποθάνω τὸν ψυχικὸν θάνατον, ἀλλὰ θέλω ζήσω τὴν κατὰ Θεὸν ζωὴν, καὶ θέλω εἶμαι ἀθάνατος. ἐπειδὴ καὶ ἔχουν νὰ ψάλλουν πάντοτε ὅλοι οἱ μεταγενέστεροι τοὺς ἐδικούς μου Ψαλμοὺς· καὶ δὲν θέλουν παύσουν ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς ἀναγινώσκουν καὶ νὰ τοὺς ψάλλουν, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. ἢ ὁ λόγος οὗτος κατὰ τὸν Εὐσέβιον, προφητεύει τὴν μέλλουσαν ἀνάστασιν τοῦ Δαβίδ: ἤγουν ἐγὼ, λέγει, δὲν θέλω ἀποθάνω, ὥστε ὁποῦ πλέον νὰ μὴν ἀναστηθῶ. ἀλλὰ θέλω ζήσω πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. διὰ τοῦτο θέλω διηγοῦμαι τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα του θαυμάσια, καὶ τὴν ἀνάστασιν, ὁποῦ μοὶ ἐχάρισεν. (1)

18: „ Παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος,
„ καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκέ με.

Ὁ Κύριος, λέγει, μὲ ἐπαίδευσε, συγχωρήσας νὰ πέσω εἰς κίνδυνον, ἵνα καλλιτερεύσω καὶ διορθωθῶ ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ κινδύνου καὶ τῆς ἀνάγκης, καὶ ἵνα γένω σωφρονέστερος ἀπὸ τὸ πρῶτον· πλὴν δὲν μὲ ἄφηκε νὰ ἀποθάνω, ἀλλὰ μὲ ἥρπασεν ἀπὸ τὸν θάνατον, καθὼς εἴπομεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ δείξῃ τὴν δύναμίν του καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ κηδεμονίαν του, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. (2)

19: „ Ἀ-

ἐποίησεν, ἀλλὰ ϗ ἐνδόξους· αὕτη ἡ τῆς ἀγαλλιάσεως φωνὴ, τὸ ὁμολογεῖν, ὅτι ἡ τοῦ Κυρίου δύναμις μόνη τὴν νίκην εἰργάσατο· τὸ τρόπαιον ἔστησε· τοὺς ἀγωνιζομένους ἔσωσε· ϗ ὑψηλοτέρους ἀπέδειξε. δεξιὰ δέ ἐστι κατὰ τὸν Θεοδώριτον ϗ Εὐσέβιον, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐνέργεια, ϗ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Πατρός. ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς λέγει: „ Σαφῶς ἐνταῦθα τὸ μυστήριον τῆς Τριάδος ἐδήλωσε, τρίτον ἐπονομάσας τὴν τοῦ Κυρίου δεξιάν· οὕτω γὰρ τὰ τρία χαρακτηρίζει πρόσωπα· ἐπειδὴ ϗ τρεῖς τινας ἐφ' ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας εἰσήγαγεν· ἐποίησε γὰρ δύναμιν, λαβὼν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς ϗ ποιήσας κατ' εἰκόνα ἰδίαν τὸν ἄνθρωπον· ἐποίησεν ἑτέραν δύναμιν, ὑψώσας αὐτὸν ϗ συνεγείρας ἑαυτῷ ϗ συγκαθίσας ἐν δεξιᾷ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, ὡς ὁ Παῦλος ἔλεγεν· ἐποίησε ϗ δύναμιν τρίτην, δωρεὰς αὐτῷ δεδωκὼς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ποιεῖ δὲ δύναμιν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, ἐν παντὶ τῷ δεξιὰ φρονοῦντι ϗ πράττοντι· ἀλλὰ ϗ ὑψοῖ αὐτὸν. ὡς ϗ δευτέραν γενέσθαι ἐν αὐτῷ ϗ τῆς προτέρας δυνάμεως δύναμιν, ἐφ' ᾗ ἀθανασίαν κεκτημένος ἐρεῖ· οὐκ ἀποθανοῦμαι ἀλλὰ ζήσομαι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Εἴη ἂν τὸ, οὐκ ἀποθανοῦμαι, φωνὴ τῶν κατὰ καιροὺς διωκομένων Εὐσεβῶν, ὑπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐχθρῶν, ϗ εἰς αὐτὸν ἡκόντων τὸν θάνατον· οἳ ϗ θαῤῥοῦσιν, ὅτι ζήσονται, ϗ ἡμερῶν προσθήκην λήψονται, ἐπὶ τῷ ἐξομολογεῖσθαι τοῦ Θεοῦ τὰ ἔργα, τοῖς μὴ τοῖς οἰκείοις αὐτὰ ἑωρακόσιν ὀφθαλμοῖς· τοῦτο γὰρ μάλιστα ζωὴ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὸ αὐτὸν αἰνεῖν, ϗ εἰς ἅπαντας ἐξαγγέλλειν αὐτοῦ τὰ θαύματα ϗ τὰ ἔργα.

(2) Φησὶν ὁ Χρυσόστομος· „ Λέγει τὸ κέρδος τοῦ πειρασμοῦ· ποῖον δὴ τοῦτο; ὅτι ἐν τῷ παιδεύειν ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος: τουτέστιν ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἐβελτίωσέ με, ὡς ὁμολογεῖν ἐπ' ὠφελείᾳ μοι γενέσθαι τὰ νομιζόμενα σκυθρωπά· ὥστε διπλῆν ἐκέρδανε σωτηρίαν, τήν τε ἀπαλλαγὴν τῶν δεινῶν, τήν τε ἀπαλλαγὴν τῆς κακίας· διὸ ϗ ὁ Παῦλος ἔγραφεν· „ Εἰδὲ ἐκτός ἐστε παιδείας, ἄρα νόθοι ἐστὲ ϗ οὐχ' υἱοί· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Δείκνυσι δὲ ὁ λόγος, ὡς οὐδὲ αὐτὸς ὁ διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας, εἰκῆ ϗ ὡς ἔτυχεν ἐγίνετο. ἀλλ' ἐπ' ὠφελείᾳ ϗ δοκιμῇ τῶν πεπειρασμένων. λέγει δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ παιδεύσει θείᾳ ϗ πάνυγε ὠφελίμως ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδευόμενος, ἄριστος τὴν γνώμην ϗ τὴν πρᾶξιν γινόμενος, οὐκ ἐμπίπτει εἰς τὸν θάνατον τὸν κρατοῦντα τῶν ἁμαρτανόντων· ἐπεὶ γὰρ ἀπαιδεύτοις συναντᾷ θάνατος, ὁ παιδεύσει ὑπὸ Κυρίου παιδευόμενος οὐ παραδίδοται θανάτῳ, τῷ παραλαμβάνοντι τοὺς παραδεδομένους πάθεσιν ἀτιμίας, ϗ ἀδοκίμῳ νῷ. ἔφη δὲ ὁ Δίδυμος· „ Καὶ τίνος ὅλως χάριν ἐπαίδευσεν; ἐπειδὴ, ὃν ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· ϗ πῶς δῆλον, ὅτι ἀγαπῶν παιδεύει τὸν δίκαιον; ἐπειδὴ τῷ θανάτῳ οὐ παραδίδωσιν. οὐ συγχωρεῖ γὰρ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καταπονηθῆναι, ἀλλὰ σὺν τῷ πειρασμῷ παρέχει ϗ τὴν ἔκβασιν· παιδεύει δὲ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Σολομῶντα· „ Ἀπαίδευτοι ψυχαὶ ἐπλανήθησαν (Σοφ. ιζ΄. 1.) ὁ δὲ Θεοδώριτος, συνεχώρησέ, φησι, προσβαλεῖν μοι τὰ λυπηρὰ, πατρικῶς με παιδεύων, τὸ δὲ συγνὸν τούτων διέλυσε νέφος, ϗ τῆς ἐκεῖθέν με παντελῶς ἠλευθέρωσε λώβης.

19 : „ Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης, „ εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσο- „ μαι τῷ Κυρίῳ.

Ἀνοίξατε, λέγει, εἰς ἐμένα, ὦ Ἱερεῖς καὶ Λευῖται, τὰς πόρτας τῆς σκηνῆς, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ἡ νομικὴ δικαιοσύνη, καὶ τὰ τοῦ νόμου δικαιώματα, ἵνα ἐμβὰς μέσα εἰς αὐτὰς, εὐχαριστήσω τῷ Κυρίῳ, καὶ δοξολογήσω αὐτὸν, καθὼς ὑπεσχέθην ἀνωτέρω· νοήσεις δὲ πύλας δικαιοσύνης καὶ τὰς καλύβας τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἀσκητῶν, καὶ τὰς κατὰ τόπον Ἐκκλησίας, μέσα εἰς τὰς ὁποίας καὶ δικαιοσύνη καὶ κάθε ἀρετὴ πολιτεύεται. ἵνα εἰσελθὼν εἰς αὐτὰς ὁ Δαβὶδ, εὐχαριστήσῃ εἰς τὸν Κύριον διὰ μέσου τῶν ἐκεῖ ψαλλομένων Ψαλμῶν του. (1)

20 : „ Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου, δίκαιοι „ εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ.

Ἐγὼ νομίζω, πῶς πύλην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν στενὴν, περὶ τῆς ὁποίας εἶπεν ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις. „ Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης. (Ματ. ζ΄. 13.) διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ ταύτην τὴν στενὴν πόρταν προβλέπωντας εἶπεν ἐδῶ. ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ πόρτα τοῦ Κυρίου, περὶ τῆς ὁποίας θέλει διδάξει ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὅταν ἔλθῃ, ἥτις φέρει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸν Κύριον. ἐπρόσθεσε δὲ καὶ ὅτι θέλουν ἔμβουν οἱ δίκαιοι ἐν αὐτῇ: ἤγουν διὰ μέσου τῆς στενῆς πόρτας αὐτῆς. διατὶ καὶ ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι „ Ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. (Αὐτόθ. 14.) ὀλίγοι δὲ εἶναι οἱ δίκαιοι καὶ ἐκλεκτοί. ἐπειδὴ ὡς εἶπεν ὁ αὐτός. „ Πολλοὶ μὲν εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. (Ματ. κ΄. 19.) (2)

21 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι, ὅτι ἐπήκουσάς μου, καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν.

Πάλιν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὑπόσχεται ὁ Δαβὶδ, ὅτι θέλει εὐχαριστήσει τὸν Θεὸν ὁποῦ τὸν ἔσωσεν ἀπὸ τοὺς κινδύνους, ὡς καὶ ἀνωτέρω ὑπεσχέθη νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ.

22 : „ Αἱ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Τοῖς παιδευομένοις αἱ πύλαι ἀνοίγονται, τοῖς ἀποτιθεμένοις τὰ ἁμαρτήματα· ὁ τοίνυν παιδευθεὶς, μετὰ παῤῥησίας δύναται λέγειν· ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης· ἢ γὰρ κατὰ ἀναγωγὴν ἐκληπτέον τὸ εἰρημένον ἢ πύλας τὰς τῶν οὐρανῶν νοητέον, αἳ τοῖς πονηροῖς εἰσι κεκλεισμέναι· ἃς δεῖ κρούειν διὰ τῆς ἀρετῆς, δι᾽ ἐλεημοσύνης, διὰ δικαιοσύνης· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ὑψηλότερον πύλας δικαιοσύνης καλεῖ τὰς διαφόρους τῆς ἀρετῆς ἰδέας, ἢ τὰς κατ᾽ αὐτὴν προκοπὰς, ἃς ἢ ὁδεύουσιν οἱ τοὺς καιροὺς τῶν θλίψεων ὑπομείναντες. προστίθησι δὲ ὁ Εὐσέβιος. „ Ὥρα λοιπὸν ἀξίως τοῦ Θεοῦ ζήσαντας ἡμᾶς, διὰ πάσης τῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν ὁδοῦ βαδίζειν ὡς διὰ πυλῶν διαφόρων, ἃς ὑστάτη ἢ μία πύλη διαδέχεται, ἧς ἐπέκεινα οὐχ οἷόν τε προελθεῖν· εἴη δ᾽ ἂν αὕτη ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ, κατὰ τό· „ Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ. ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. ὁ δὲ Ἀθανάσιος, πύλην ἐσχάτην ἢ μίαν ἐννοεῖ τὸν Χριστὸν, τὸν εἰπόντα· „ Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, ὡς τῆς ἀρετῆς ποδηγὸς ἢ διδάσκαλος. ὁ δὲ Ἡσύχιος, πύλας μὲν ἐνόησε τὸν νόμον ἢ τοὺς Προφήτας, πύλην δὲ τὴν πίστιν, δι᾽ ἧς προσαγόμεθα τῷ Θεῷ.

(2) Ἀλλὰ ἢ ὁ Κύριλλος, πύλην ἐννοεῖ τὸν Χριστόν· „ Οὐ γὰρ ἔστιν οὐκ ἔστιν ἕτερόν τινα τρόπον ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἢ Πατρὸς ἀφικέσθαι γνῶσιν, ἢ κατὰ τοῦτον αὐτὸν, ὃν ἔφη Χριστός· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰμὴ δι᾽ ἐμοῦ. λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος· „ Οἱ διὰ τῶν ἀρετῶν περιπατοῦντες, μᾶλλον δὲ ἐν ταῖς ἀρεταῖς (προσδιατριπτέον γὰρ ἐν αὐταῖς) εἰς ἐκείνην ἀπαντῶσι τὴν πύλην τὴν εἰς αὐτὴν ἄγουσαν τὴν τοῦ Κυρίου θεωρίαν· καὶ ποία αὕτη; ἡ τῆς καρδίας καθαρότης· μακάριοι γάρ φησιν, οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. ὁ δὲ Χρυσοῤῥήμων προστίθησι· „ Εἰσὶ πύλαι θανάτου· εἰσὶ πύλαι ἀπωλείας, εἰσὶ πύλαι ζωῆς αἱ στεναὶ ἢ τεθλιμμέναι· διὰ τοῦτο ἐπειδὴ πολλαὶ, λέγει τὸ παράσημον τῆς πύλης τοῦ Κυρίου, τὸ δι᾽ αὐτῆς τοὺς παιδευομένους εἰσιέναι· οἱ θλιβόμενοι γὰρ, δι᾽ αὐτῆς βαδιοῦνται. οὐ διὰ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου ἢ τῆς ἀπωλείας ἢ τῆς εὐρυχώρου ἢ πλατείας ὁδοῦ· ἐκεῖναι γὰρ οὐ τοῦ Κυρίου· ἀλλὰ διὰ τῆς στενῆς.

22: „ Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκο-„δομοῦντες. οὗτος ἐγεννήθη εἰς κε-„φαλὴν γωνίας.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι φανερὰ προφητεία περὶ τοῦ Χριστοῦ. δὲν ἀκολουθεῖ δὲ κατὰ συνέχειαν μὲ τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ· διατὶ αἱ προφητεῖαι συνειθίζουν νὰ διακόπτουσι τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου, καὶ νὰ βάλλωνται μεταξὺ, διὰ νὰ εἶναι συνεσκιασμέναις κατὰ τὸ παρὸν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. ἵνα μὴ διὰ τὰς προφητείας αὐτὰς, ἐξαλειφθοῦν τὰ βιβλία τῶν Προφητῶν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ. οἰκοδομοῦντας λοιπὸν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἀρχιερεῖς τοὺς Γραμματεῖς, καὶ τοὺς Διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὡς προχειρισμένους ὑπὸ Θεοῦ εἰς τὸ νὰ οἰκοδομοῦν καὶ νὰ καταρτίζουν τὸν λαὸν ἐπάνω εἰς τὸ θεμέλιον τοῦ νόμου. λίθον δὲ ἀποδοκιμασθέντα ὀνομάζει τὸν Χριστὸν· λίθον μὲν: ἤτοι πέτραν, διὰ τὸ στερεὸν καὶ ἄκαμπτον πρὸς τὴν ἁμαρτίαν „ Ἀνομίαν γὰρ φησιν, οὐκ ἐποίησεν. (Ἠσ. νγ. 9) ἀποδοκιμασθέντα δὲ, διατὶ ἀπεδοκίμασαν αὐτὸν καὶ ἐκαταφρόνησαν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἄχρηστον εἰς οἰκοδομήν. ἔλεγον γὰρ αὐτοί· „ Ὅτι Σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ Δαιμόνιον ἔχεις (Ἰω. Η. 48.) Καὶ πάλιν· „ Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ Θεοῦ. (Ἰω. θ. 16.) ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. (Ἰω. ζ. 12.)

Ὁ λίθος ὅμως οὗτος: ἤτοι ὁ Χριστὸς, ὁποῦ ἀπεδοκιμάσθη ἀπὸ αὐτοὺς, τόσον δόκιμος καὶ εὔχρηστος ἐφάνη εἰς οἰκοδομὴν, ὥστε ὁποῦ ἔγινε λίθος ἀκρογωνιαῖος: ἤτοι ἐβλάφθη εἰς τὴν γωνίαν τοῦ τείχου καὶ τῆς οἰκοδομῆς· διατὶ κάθε πέτρα δὲν βάλλεται εἰς τὸ ἄκρον τῆς γωνίας. ἀλλ᾽ ἐκείνη μόνη βάλλεται, ὁποῦ εἶναι ἀπὸ τὰς ἄλλας πλέον δόκιμος καὶ στερεὰ καὶ χρησιμωτέρα, διὰ νὰ συνδέσῃ μὲ τὰς δύω αὐτῆς πλευρὰς εἰς μίαν γωνίαν τοὺς δύω τοίχους τῆς οἰκοδομῆς. πῶς δὲ ὁ Χριστὸς ἔγινε πέτρα ἀκρογωνιαία; ἐπειδὴ καὶ ἥνωσε τοὺς δύω λαοὺς τὸν Ἰουδαϊκὸν καὶ τὸν Ἐθνικὸν εἰς μίαν πίστιν. διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος. „ Χριστὸς ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν. (Ἐφ. β. 17.) καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος εἶπε „ Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης. κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. (Ἰω. ι. 16) ἡ γωνίαν ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν· διατὶ καθὼς ἡ γωνία ἑνόνει διὰ μέσου της εἰς μίαν συνάφειαν τοὺς δύω τοίχους: ἔτζι καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία κάμνει τὴν ἕνωσιν τῶν δύω λαῶν Ἰουδαίων, λέγω, καὶ Ἐθνικῶν. ταύτης δὲ κεφαλὴ εἶναι ὁ Χριστὸς, ὡσὰν ἑνὸς σώματος καὶ ὄχι μόνον εἶναι αὐτῆς κεφαλὴ, ἀλλὰ καὶ σύνδεσμος καὶ θεμέλιον. (1)

23: „ Πα-

---

(1) Ἄλλος δέ φησι· „ Τοῦτο ϗ ἄνωθεν ὡς ἐν τύπῳ γέγονεν· ὁ γὰρ Ἀβραὰμ ἑκατέρων Πατριάρχης γέγονε τῶν τε ἐν ἀκροβυστίᾳ, τῶν τε ἐν περιτομῇ· ἀλλ᾽ ἐκεῖνο μὲν, ὡς ἐν τύπῳ· τοῦτο δὲ, ἐν ἀληθείᾳ. λέγει δὲ ϗ ὁ θεοφόρος Μάξιμος· „ Ἐγεννήθη Χριστὸς εἰς κεφαλὴν γωνίας: τουτέστι συνέδησεν ἑκάτερα τὰ Ἔθνη, ϗ ἐγένετο κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας· γωνία γὰρ ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν Γραφήν· ὡς γὰρ ἡ γωνία δύω τοίχων ἕνωσις γίνεται, πρὸς ἀλλήλους αὐτοὺς διασφίγγουσα εἰς ἀδιάλυτον συνοχήν· οὕτω ϗ ἡ Ἐκκλησία τῶν δύω λαῶν γέγονεν ἕνωσις, τοῦ ἐξ Ἐθνῶν ϗ Ἰουδαίων, καθ᾽ ἕνα πίστεως λόγον ἀλλήλους συνδέουσα, ϗ πρὸς μίαν σφίγγουσα σύμπνοιαν, ἧς ἀκρογωνιαῖος λίθος ὁ Χριστὸς, ὡς κεφαλὴ τοῦ παντὸς σώματος· ὃν γὰρ τρόπον δύω σύνδεσμος τείχων γωνιαῖος εὑρίσκεται λίθος, πρὸς ἀδιαίρετον ἕνωσιν ἑκατέρους συνδέων· οὕτω τοὺς δύω τῆς οἰκουμένης λαοὺς, ἡ τοῦ Δεσπότου ἡμῶν ἔνσαρκος οἰκονομία συνάψασα εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ϗ εἰς ἓν σῶμα ϗ Πνεῦμα συναρμολογήσασα, εἰς κεφαλὴν γωνίας ἐγένετο, ἀσάλευτον τὴν ἕνωσιν τῇ αὐτῆς μεσιτείᾳ φυλάξασα. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῦτο τὸ ῥητὸν, κἂν μυριάκις ἀναισχυντῶσιν Ἰουδαῖοι, ἄλλῳ προσαρμόσαι οὐ δύνανται· εἰ γὰρ ϗ τῶν διαιρεθεισῶν πάλαι φυλῶν ἡγεμόνευε Ζοροβάβελ, ἀλλ᾽ οὐκ ἐπὶ πλεῖστον διήρκεσεν· ὁ δὲ Δεσπότης Χριστὸς τοὺς δύω τοίχους ἀπ᾽ ἀλλήλων ἑστῶτας ἐκ διαμέτρου, τοὺς ἐξ Ἰουδαίων, φημὶ, ϗ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πεπιστευκότας, εἰς ἓν συναγαγὼν, τὰ διεστῶτα συνέζευξεν εἰς μίαν πίστιν, ϗ μίαν ἐξ ἀμφοτέρων συνήρμοσεν Ἐκκλησίαν ϗ ποίμνην, γωνίαν τινὰ μιμησάμενος, δύω τοίχους συνδέουσαν ϗ πρὸς ἀλλήλους συνάπτουσαν· περὶ τούτου τοῦ λίθου ϗ διὰ φωνῆς Ἡσαΐου προεθέσπισεν ὁ Θεός· „ Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον πολυτελῆ ἐκλεκτὸν ἀκρογωνιαῖον, ἔντιμον εἰς τὰ θεμέλια αὐτῆς· τοῦτο ϗ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· „ Ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων ϗ Προφητῶν ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· τοῦτον εἶδε τὸν λίθον ϗ ὁ θεῖος Δανιὴλ τμηθέντα ἄνευ χειρῶν. Καὶ ὁ Κύ-

23 : „ Παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη , καὶ „ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡ- „ μῶν .

Αὕτη , λέγει , ἡ γωνία , αὕτη ἡ ἕνωσις τῶν δύω λαῶν , καὶ οὗτος ὁ σύνδεσμος , ἔγινεν ἀπὸ τὸν Θεὸν , καὶ ὄχι ἀπὸ ἄνθρωπον ψιλόν . καὶ αὐτη εἶναι θαυμαςὴ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν , οἵτινες ἠξιώθημεν νὰ τὴν εἰδοῦμεν . διατὶ , πῶς δὲν εἶναι θαυμαςὸν τὸ τόσον μέγα καὶ παντοδύναμον ἔργον ; (1.)

24 : „ Αὕτη ἡ ἡμέρα , ἣν ἐποίησεν ὁ Κύ- „ ριος , ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφραν- „ θῶμεν ἐν αὐτῇ .

Ἡμέραν ὀνομάζει ἐδῶ τὴν εὐημερίαν καὶ εὐτυχίαν τῆς οἰκουμένης . διότι , καθὼς ὅταν λέγωμεν ἡμέραν πονηρὰν , δὲν λέγομεν τὸν δρόμον τοῦ ἡλίου , ἀλλὰ τὰ κακὰ , ὁποῦ ἀκολουθοῦν εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν κατὰ τὸν Ὠριγένη καὶ τὸν Χρυσόςομον . ἔτζι καὶ ὅταν λέγωμεν ἡμέραν καλὴν , φανερώνομεν τὰ εἰς αὐτὴν ἀκολουθοῦντα καλά . ὅθεν καὶ τώρα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὰ κατορθώματα καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ νίκας , ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριςὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναςάσεώς του. ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἐφιλίωσεν ὁ Χριςὸς τὸν Θεὸν μὲ τοὺς ἀνθρώπους , κατέπαυσε τὴν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου κατήργησε τὴν δύναμιν τοῦ θανάτου . τοὺς ἀναξίους ὄντας τῆς γῆς , ἔκαμεν ἀξίους τῶν οὐρανῶν . ἔλυσε τὸ σκότος τῆς πλάνης , ἐδίωξε τὴν ἁμαρτίαν , ἐφύτευσε τὴν ἀρετήν . καὶ ἀπὸ ἄλλα μυρία πνευματικὰ ἀγαθὰ ἐγέμισε τὴν οἰκουμένην . ὅθεν ἀκολούθως ὁ Δαβὶδ παρακινεῖ ὅλους τοὺς πιςεύσαντας τῷ Χριςῷ , νὰ ἀγάλλωνται καὶ νὰ εὐφραίνωνται εἰς τὴν ἡμέραν τῆς ἀναςάσεως . ἐπειδὴ καὶ ἠξιώθησαν κατ' αὐτὴν , τοιούτων πνευματικῶν ἀγαθῶν . (2)

25 : „ Ὦ Κύριε σῶσον δή , ὦ Κύριε εὐό- „ δωσον δή .

Ὦ

Κύριος δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ εἶπε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους · „ Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς Γραφαῖς · „ Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες , οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας ; (Ματθ´ κά . 42 .)

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων · „ Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἐκπλαγείη ; τίς οὐκ ἂν θαυμάσειεν , ὅτι ἔνθα ἐςαυρώθη ὁ Χριςὸς , ἐκεῖ προσκυνεῖται Χριςός ; καὶ οἱ μὲν ςαυρώσαντες , ἐν ἀτιμίᾳ , οἱ δὲ προσκυνοῦντες , ἐν δόξῃ ; καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιέδραμεν ὁ λόγος , συνάπτων τῇ ἀληθείᾳ ἅπαντας ; ἔςι μὲν οὖν καὶ τοῖς ὁπωσοῦν ἐξετάζουσι θαυμαςὴ , πολλῷ δὲ ἀκριβέςερον τοῖς πιςεύουσι · διὰ τοῦτό , φησιν , ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν · „ Οὐκ ἦν γὰρ ἀνθρώπινον τὸ γινόμενον · οὐκ ἦν ἑνὸς τῶν πολλῶν · οὐκ ἦν Ἀγγέλων · οὐκ ἦν Ἀρχαγγέλων τὸ τοιαύτην πλέξαι γωνίαν · οὐδεὶς γοῦν ἴσχυεν , οὐ δίκαιος , οὐ Προφήτης , οὐκ Ἄγγελος , οὐκ Ἀρχάγγελος , ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τὸ κατόρθωμα · τοῦτο ἦν αὐτοῦ ἰδικῶς τὸ ἔργον · καὶ ὁ Ἀνώνυμος · „ Ἔςι θαυμαςὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν , πῶς ἔτεκε Παρθένος ! πῶς ὁ ςαυρωθεὶς ἀνέςη καὶ τοὺς νεκροὺς ἀνέςησε ! πῶς ὁ ῥαπισθεὶς καὶ ἐμπτυσθεὶς τὴν οἰκουμένην ὑπέταξεν ! εἰδὲ καὶ τὴν σάρκα ἐξ ἡμῶν ἔχει , ἀλλ' ὅμως αὕτη παρὰ Κυρίου τυγχάνει τοῦ Πατρός · καὶ ὅλον δὲ τὸ Μυςήριον τῇ δυνάμει τῆς θεότητος γέγονεν .

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει · „ Ποία αὕτη , ἀλλ' ἢ ἡ σωτήριος τῶν Ἐθνῶν ἁπάντων ; καθ' ἣν ὁ ἀποβληθεὶς λίθος , γέγονεν εἰς κεφαλὴν γωνίας ; ἡ ἀναςάσιμος λέγω τοῦ Σωτῆρος ἡμέρα · ἡ ἐπώνυμος αὐτοῦ γενομένη Κυριακή · καὶ ὁ Θεοδώριτος · „ Ἡμέραν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεποιημένην καλεῖ · καθ' ἣν ὁ λίθος οὗτος ἀνέςη μετὰ τὸ πάθος · εὐθὺς γὰρ μετὰ τὴν ἀνάςασιν τοῖς Ἀποςόλοις ἐκέλευσε πάντα μαθητεῦσαι τὰ Ἔθνη · τὰς μὲν γὰρ λοιπὰς ἡμέρας ἥλιος φωτίζων ἀποτελεῖ · καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς , σώμασιν , ἀλλ' οὐ ψυχαῖς παρέχει · τὸ δὲ τοῦ σωτηρίου λόγου φέγγος , ψυχῶν λογικῶν καταυγαςικὸν τυγχάνει · ὃ δὴ καὶ ἡμέραν καινὴν , καὶ νέαν φωτὸς καὶ εὐσεβείας παντὶ τῷ κόσμῳ συνεςήσατο · πᾶσα μὲν οὖν ἡμέρα , Κυρίου · διαφερόντως δὲ ταύτην ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι τὴν ἡμέραν ἔφη · ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐν αὐτῇ τὸ φῶς πεποίηκεν ὁ Θεός · καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀνάςασιν δεξαμένη

νη

Ὦ Κύριε, λέγει, σῶσον τὸν λαόν σου τὸν Χριστιανικόν. Ὦ Κύριε, εὐόδωσον τὸν λαόν σου καὶ τὴν πίστιν τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου σου. (1)

26: „ Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνό-
„ ματι Κυρίου.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία περὶ τοῦ Χριστοῦ. διατὶ ὁ Χριστὸς ἦλθεν ἐν ὀνόματι Κυρίου· ἤτοι ἦλθεν ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ Κυρίου. διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγεν, ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με (Ἰω. ε. 43.) Καὶ πάλιν, ἐγὼ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω (Ἰω. η. 42) ἢ τὸ ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου δηλοῖ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ: ἤτοι ἦλθεν ὄνομα Θεοῦ ἔχων, καὶ Θεὸς ὤν. (2)

Εὐ-

νη, τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου τὰς ἀκτῖνας ἐξέπεμψε· ϗ τὸ φῶς δὲ δημιουργήσας ἡμέραν αὐτὸ ἐκάλεσεν· ἄλλο δὲ οὐδὲν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν πεποίηκεν· αὕτη τοίνυν ἡ ἡμέρα μόνη τὴν δημιουργίαν ἐδέξατο τοῦ φωτός, ὃ ϗ ἐκάλεσεν ἡμέραν· εἰκότως οὖν ἔφη· „ Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ταῦτα μὲν παρὰ τῷ Νικήτᾳ γράφονται· ἄλλοι δὲ περιεργότερον λέγουν ὅτι τὴν μὲν δευτέραν ϗ τρίτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος ἐποίησε τὸ πρωτόγονον φῶς, τὸ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ δημιουργηθέν· τὴν δὲ τετάρτην, πέμπτην, ἕκτην ϗ ἑβδόμην, ἐποίησεν ὁ ἐν τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ γεγονὼς ἥλιος· τὴν δὲ πρώτην ἡμέραν: ἤγουν τὴν Κυριακήν, μόνος ὁ Κύριος ἀμέσως ἐποίησεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι· αὕτη γὰρ ἐγένετο ἀρχὴ τοῦ χρόνου, ἐν ᾗ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν ϗ τὴν γῆν· καθὼς γέγραπται· „ Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν ϗ τὴν γῆν· τὸ γὰρ φῶς, ὅπερ ἔγινεν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, δὲν ἐκτίσθη εὐθὺς κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς· ἤτοι κατὰ τὸ πρωΐ· ἀλλὰ μετὰ παρέλευσίν τινων ὡρῶν κατὰ τοὺς Θεολόγους· παρέλευσις γὰρ φαίνεται νὰ ἔγινε χρόνου τινος μεταξὺ τῆς ἐν ἀρχῇ τῆς Κυριακῆς γενομένης δημιουργίας τοῦ οὐρανοῦ ϗ τῆς γῆς ϗ τῶν ἐν μέσῳ, ϗ τῆς ἐν αὐτῇ δημιουργίας τοῦ φωτός. ὡς δίδωσι νοεῖν ἡ Γραφὴ λέγουσα· „ Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν ϗ τὴν γῆν· ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος ϗ ἀκατασκεύαστος, ϗ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου· ϗ Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· „ Γεννηθήτω φῶς· τὸ γὰρ ἐπεφέρετο, παράτασιν χρόνου δηλοῖ. Καὶ ὁ Θεόδωρος δὲ λέγει· Νοήσεις πῶς λέλεκται, αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἐπιστήσας, ὅπως ἐν τῇ κοσμοποιΐᾳ ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ, οὐδὲν ἕτερον ἀναγέγραπται πεποιηκὼς ὁ Θεός, ἀλλ' αὐτὴν μόνην τὴν ἡμέραν· εἶπε γὰρ ὁ Θεός· γεννηθήτω φῶς, ϗ ἐγένετο φῶς· ϗ ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τὸ φῶς ἡμέραν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) εὐφροσύνην δὲ ἐνταῦθα λέγει τὴν πνευματικὴν κατὰ τὸν Χρυσόστομον, τὴν νοερὰν, τὴν τῆς διανοίας· ἀγαλλιασώμεθα οὖν ϗ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ· ὅτι τοσούτων ἐπετύχομεν ἀγαθῶν· ϗ γὰρ ϗ τοῦτο οὐ μικρὸν κατόρθωμα, τὸ χαίρειν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς· τὸ σκιρτᾶν· τὸ εὐφραίνεσθαι· τὸ μεθ' ἡδονῆς δέχεσθαι τὰς τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ἐπειδὴ εἶδε τῆς οἰκουμένης τὴν εὐημερίαν (ὁ Δαβὶδ δηλαδὴ) ϗ τὴν τῶν πραγμάτων μεταβολὴν ϗ πρὸς τὸ βέλτιον μετάστασιν, συγχαίρων τοῖς ἀπολαύουσί φησιν· ὦ Κύριε, σῶσον δή· ὦ Κύριε, εὐόδωσον δή: τουτέστι διάσωσον τοὺς ἀπολαύοντας, ὥστε ἐμπλησθῆναι ϗ καρποὺς ἀξίους ἐπιδείξασθαι τῆς χάριτος· ῥᾳδίαν αὐτοῖς ποίησον τὴν ὁδὸν, ὥστε μετὰ τὸ τυχεῖν, μὴ ἐκπεσεῖν τῶν τοιούτων καλῶν. ὁ δὲ Δίδυμος εἶπε· „ Σῶσον τῶν κακῶν· οἷον ἁμαρτίας ϗ πλάνης· ϗ εὐόδωσον, εὔκολον ἡμῖν τὴν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν ἐργασάμενος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοῦτο ἡ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις παίδων ὑμνολογία ἐπὶ τίνα φέρεται ἐδίδαξε· ταύτην γὰρ τὴν φωνὴν οἱ παῖδες τῷ Δεσπότῃ προσήνεγκαν εἰς ἔλεγχον τῶν τὰ θεῖα διδάσκειν ὑπισχνουμένων, ϗ τὴν ἀληθῆ διάνοιαν συνιδεῖν οὐ βουλομένων· τῶν γὰρ Γραμματέων Σαμαρείτην τὸν Δεσπότην ἀποκαλούντων, οἱ παῖδες αὐτὸν εἶναι τὸν ἐρχόμενον ὡμολόγουν ϗ εὐλογημένον ἐκάλουν· ϗ τὸ ὡσαννὰ δὲ ὁμοίως ἐν τῇδε κεῖται τῇ προφητείᾳ· τὸ γὰρ σῶσον δὴ, ὡσαννὰ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ εὕρομεν κείμενον· ἐντεῦθεν ϗ ὁ βαπτιστὴς τοὺς οἰκείους πρὸς τὴν ἀλήθειαν ποδηγῶν Μαθητὰς, ἤρετο δι' ἐκείνων τὸν Κύριον· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; Κύριος δὲ ὢν, ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐλήλυθε· ϗ εὐλογημένος ὢν, εὐλογημένου ἐστὶν Υἱός· οὕτω ϗ ὁ ἀρχιερεὺς ἤρετο· „ Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ; αὐτὸς ἀληθῶς ἐστι κατὰ τὸν Ὠριγένη, ὁ αὐθεντικῶς ϗ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐρχόμενος, πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀνδρῶν ὁμοῦ ϗ Ἀγγέλων ἐληλυθότων ὡς Κυρίου δούλων· ἀμέλει τάδε λέγει Κύριος· ἕκαστος ἔφη· ϗ, ὁ Κύριος ἀπέσταλκέ με· λέγει δὲ ὁ Κύριλλος· „ Τί ἐστιν ἐν ὀνόματι Κυρίου; τουτέστιν ἐν δόξῃ θεοπρεπεῖ, ϗ ἐν Κυριότητι ϗ ὑπεροχῇ τῇ πάντων ἐπέκεινα. λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόστομος· „ Εὖ δὲ ϗ τὸ, ἐρχόμενος εἴρηται· οὐ γὰρ δὴ μέχρι τῶν γεγενημένων ἵσταται τὰ ἡμέτερα, ἀλλ' ἐφ' ἕτερα πρόεισι πλείονα, τὴν ἀνάστασιν, τὴν βασιλείαν, τὴν μετὰ Χριστοῦ λῆξιν· ἅπερ ἅπαντα παραστῆσαι βουλόμενος ἔλεγεν· εὐλογημένος ὁ

ἐρχό-

„ Εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴκου Κυ-
„ ρίου.

Ὦ ἐσεῖς, λέγει, τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χρισοῦ λογικὰ θρέμματα. ἡμεῖς οἱ Προφῆται οἱ πισεύοντες καὶ ἠξεύροντες τὰ τοιαῦτα τοῦ Χρισοῦ μυσήρια, εὐλογήσαμεν καὶ ἐμακαρίσαμεν ἐσᾶς τοὺς Χρισιανούς· οἵτινες εἶσθε ἄνθρωποι ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ καὶ ἔχετε νὰ ἀπολαύσητε τοιαῦτα ἀγαθὰ καὶ θεῖα μυσήρια. οἶκος γὰρ Κυρίου εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν πισῶν. (1)

27: „ Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.

Θεὸς, λέγει, εἶναι ὁ Χρισὸς, Κύριος εἶναι ὁ Χρισὸς, καὶ ἐφάνη εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ μέσου τῆς ἐνανθρωπήσεως. (2) ἀντὶ δὲ νὰ εἰπῇ εἰς χρόνον μέλλοντα, Θεὸς Κύριος ἐπιφανήσεται, εἶπεν εἰς χρόνον περασμένον, ἐπέφανε, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας, ἥτις μεταχειρίζεται τὰ μέλλοντα ὡς περασμένα.

„ Συστήσασθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκά-
„ ζουσιν ἕως τῶν κεράτων τοῦ θυσια-
„ στηρίου.

Ἕνας μὲν ἑρμηνευτὴς λέγει παρὰ τῷ Χρυσοσόμῳ „ Ἑορτάσατε ἐν τοῖς καλύπτουσιν: ἤγουν ἑορτάσατε μὲ τὰς θυσίας, ὁποῦ σκεπάζουν τὸ θυσιασήριον ἕως τὰ κέρατά του: ἤτοι ἕως εἰς τὰ ἄκρα του. ἄλλος δὲ εἶπεν „ Ἑορτάσατε ἐν τοῖς βλασάνουσιν: ἤτοι μὲ σέφανα ἀνθέων καὶ μὲ κλάδους. πυκάζειν γὰρ θέλει νὰ εἰπῇ κατάπινας: ἤτοι τὸν ὠριγένην, τὸ σκεπάζειν. κατὰ δὲ ἄλλους: ἤτοι τὸν Δίδυμον, τὸ βλασάνειν δηλοῖ. παρακινεῖ λοιπὸν ἐδῶ ὁ λόγος τοῦ Δαβὶδ, τοὺς μὲν Ἰουδαίους νὰ ἑορτάζουν λαμπρῶς· ἡμᾶς δὲ τοὺς Χρισιανοὺς νὰ ἑορτάζωμεν μὲ θυσίας πνευματικὰς, αἱ ὁποῖαι σκεπάζουσιν ἀπὸ τὸ πλῆθός των τὸ μυσικὸν θυσιασήριον τῆς ψυχῆς. καὶ μὲ σέφανα ἀρετῶν, καὶ μὲ κλάδους ἀγαθοεργίας. (3)

28: „ Θεός μου εἶ σὺ, καὶ ἐξομολογήσο-
„ μαί σοι· Θεός μου εἶ σὺ, καὶ ὑψώ-
„ σω.

ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· τοῦτο καὶ ὁ Χρισὸς Ἰουδαίοις ἔλεγεν· „ Ὑμεῖς μαρτυρήσετε, ὅτι οὐκ ἀντίθεός εἰμι, ὅταν ἴδητε ἐπὶ τῶν νεφελῶν ἐρχόμενον, καὶ ταύτην ἀφῆτε τὴν φωνὴν ἐν εὐφημίας ῥήμασι, τῆς ἀπολογίας ἑαυτοὺς ἐκβαλόντες. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Εὖ δὲ ὁ ἐρχόμενος εἴρηται, οὐχ ὁ ἐλθών· ἀεὶ γὰρ ἔρχεται καὶ ἐπιδημεῖ τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει (εἰ καὶ μὴ διὰ σαρκός:) οὐ κινούμενος, οὐ μεταβαίνων αὐτὸς, (πληρῶν γὰρ ἐσι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν θεϊκῇ παρουσίᾳ) ἡμῶν δὲ σχέσει καὶ διαθέσει ἐγγιζόντων αὐτῷ, ἢ μακρυνομένων αὐτοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοσόμος· „ Ἐπιφάνειαν δὲ τὴν σάρκωσιν ὀνομάζει καὶ θαυμάζει, ὅτι Θεὸς ὢν καὶ Κύριος καὶ τῆς οὐσίας ἐκείνης, κατηξίωσεν ἐπιφανῆναι· διὰ δὴ τοῦτο εὐλογήκαμεν ὑμᾶς φησιν, ὅτι τοιαύτης ἀπηλαύσατε δωρεᾶς· τοῦτο καὶ ὁ Χρισὸς αἰνιττόμενος ἔλεγε· „ Πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ ἴδετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. ὁ δὲ Θεοδώριτος, τὸ ἐξ οἴκου Κυρίου ἑρμηνεύει οὕτω· „ Τοῦ λίθου τούτου τὴν εὐλογίαν ὑμῖν προσφέρομεν, ὃς οἶκος ἐγένετο τοῦ ἐν αὐτῷ Θεοῦ λόγου, ὁ γὰρ λόγος, φησὶ, σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν.

(2) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Σαφῶς μέντοι τὸν Δεσπότην Χρισὸν ἐθεολόγησεν· ὃν γὰρ ἐκάλεσεν ἄνω λίθον, καὶ μετὰ ταῦτα, εὐλογημένον, καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐρχόμενον, αὐτὸν ὠνόμασε καὶ Κύριον καὶ Θεὸν, καὶ τὴν οἰκείαν διὰ σαρκὸς ποιησάμενον ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν σωτηρίαν τοῖς πισεύσασι δωρησάμενον. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τὸ ἐλθεῖν αὐτὸν, οὐ τόπον ἐσὶν ἀμεῖψαι, ἀλλ' ἐπιφανῆναι, πρότερον οὐχ ὁρώμενον· ὑπάρχων γὰρ ἀόρατος τῷ εἶναι εἰκὼν Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, μορφὴν δούλου λαβὼν καὶ γενόμενος ὁ λόγος σὰρξ, ὤφθη· ἵν' οὕτω φανεὶς, χειραγωγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὸ καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ θεάσασθαι, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός.

(3) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Συναθροίσθητε ἅπαντες, καὶ πανήγυριν μεγίσην ἐπιτελέσαντες, τὴν οἰκείαν ἑορτάσατε σωτηρίαν, ὡς μέχρις αὐτοῦ φθάσαι τοῦ θυσιασηρίου τὸ πλῆθος σενοχωρούμενον· τὸ γὰρ ἐν τοῖς πυκάζουσιν

„ σωσε· ἐξομολογήσομαί σοι ὅτι ἐ-
„ πήκουσάς μου, καὶ ἐγενουμοι εἰς
„ σωτηρίαν.

Ἐσὺ, λέγει, εἶσαι Θεός μου, καὶ διὰ τοῦ-το εἰς ἐσένα μόνον θέλω εὐχαριστήσω, καὶ σὲ θέλω δοξάσω, κἂν καὶ δὲν ἐλάμβανον ἀπὸ ἐσένα κἀμμίαν εὐεργεσίαν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. πρέπει γὰρ εἰς τὰ κτίσματα νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Κτίστην τους, καὶ διατὶ ἔκτισεν αὐτὰ, καὶ διατὶ τὰ προνοεῖται. οὐ μόνον δὲ διατὶ εἶσαι Θεός μου θέλω σε εὐχαριστῶ πάντοτε. ἀλλὰ καὶ διατὶ εἶσαι εὐεργέτης μου. ἐπειδὴ παρακαλεσθεὶς ἀπὸ ἐμένα, ἤκουσας τὴν προσευχήν μου, καὶ ἔσωσάς με ἀπὸ πολλοὺς κινδύνους. (1)

29: „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι ἀ-
„ γαθὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.

Ἀπὸ τὸν ἴδιον στίχον, ὁποῦ ἔκαμεν ἀρχὴν ὁ παρὼν Ψαλμὸς, εἰς αὐτὸν ἔκαμε καὶ τὸ τέλος, κατὰ τὸν Ἡσύχιον. ὅθεν καὶ μιμεῖται τὸ σχῆμα τοῦ κύκλου. ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ σημεῖον ὁποῦ ἀρχίζει, εἰς αὐτὸ πάλιν καὶ τελειώνει. ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ἐκεῖνο ὁποῦ παρακινεῖ τὸν λαὸν ἐν τῇ ἀρχῇ, εἰς τὸ αὐτὸ τὸν παρακινεῖ καὶ ἐν τῷ τέλει: ἤτοι εἰς τὸ νὰ ἐξομολογοῦνται τῷ Κυρίῳ τὰς ἁμαρτίας των. διατὶ αὐτὸς εἶναι ἀγαθὸς εἰς τοὺς ἐξομολογουμένους, καὶ τὸ ἔλεός του εἶναι παντοτινὸν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μετανοοῦν· ἢ καὶ εἰς τὸ νὰ εὐχαριστοῦν τῷ Κυρίῳ, κατὰ τὸν Δίδυμον, καὶ Χρυσόστομον. διατὶ αὐτὸς εἶναι ἀγαθὸς εἰς τοὺς αὐτῷ εὐχαριστοῦντας. καὶ τὸ ἔλεός του εἶναι παντοτινὸν εἰς αὐτούς. (2)

ΨΑΛ-

ἀντὶ τοῦ πεπυκνωμένοι ϗ τῷ πλήθει στενοχωρούμενοι τέθεικε· τὸ γὰρ πεπυκασμένον, πεπυκνωμένον ϗ οἱ ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου καλοῦσιν· ἢ πυκάζοντα τὰ Χερουβὶμ, φησὶ, κατὰ τὸν Ὠριγένη, τὰ ταῖς πτέρυξιν ἐπισκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· πυκάζειν γὰρ τὸ σκεπάζειν· ὑψηλότερον δὲ τοῦτο ὁ Νύσσης ἑρμηνεύει λέγων· „ Πᾶσα ἡ κτίσις ἔντι τοῦ Δεσπότου τῆς κτίσεώς ἐστιν ἀνάκτορον· ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς ἁμαρτίας ἐπεισελθούσης, ἐφράγη τῶν τῇ κακίᾳ κεκρατημένων τὰ στόματα, ϗ κατεσιγάσθη φωνὴ ἀγαλλιάσεως· ϗ διεσπάσθη τῶν ἑορταζόντων ἡ συμφωνία, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως οὐ συνεορταζούσης τῇ τῶν ὑπερκοσμίων φύσει, διὰ τοῦτο ἐπέφανεν ὁ Κύριος· ἵνα μία γένηται σύμφωνος ἑορτὴ, διὰ τοῦ πυκασμοῦ τῆς σκηνοπηγίας τῆς κάτω κτίσεως πρὸς τὰς ἐξεχούσας ϗ προβεβλημένας περὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον δυνάμεις συνυπηχούσας· τὰ γὰρ κέρατα τοῦ νοητοῦ θυσιαστηρίου, αἵ προβεβλημέναι τε ϗ ἐξέχουσαι τῆς νοερᾶς φύσεως δυνάμεις εἰσι· πρὸς ἃς τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἑορτῆς συνάπτεται, διὰ τῆς κατὰ τὴν ἀνάστασιν σκηνοπηγίας ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, τῇ ἀνακαινώσει τῶν σωμάτων πυκαζομένη· τὸ γὰρ πυκάζεσθαι ἴσον ἐστὶ τῷ κοσμεῖσθαι, ἢ περιβάλλεσθαι· καθὼς ἑρμηνεύουσιν οἱ ταῦτα γινώσκοντες. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Θυσιαστήριον τοῦ Κυρίου τὸ σῶμα· ὥσπερ γὰρ τὸ θυσιαστήριον πάσας τὰς θυσίας τῶν ὁλοκαυτωμάτων ϗ τοῦ σωτηρίου ϗ τὰς ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἐδέχετο· οὕτω ϗ τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα πάντα ἡμῶν τὰ ὁλοκαυτώματα ϗ θυσίαν σωτηρίου: τουτέστι πᾶσαν ἡμῶν ἀρετὴν, ὅπως αὐτὴν ἁγιάσῃ, προσδέχεται· ϗ τὰς ὑπὲρ ἁμαρτιῶν δέ· αὐτοῦ γὰρ τὸ σῶμα τὰς ἡμετέρας ἁμαρτίας ἐβάστασε· κέρατα τοίνυν αὐτοῦ, ὁ Σταυρός· κέρατα γὰρ, φησιν, ἐν χερσὶν αὐτοῦ. (Ἀββα, γ΄. 4.)

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Χρυσόστομος· „ Καὶ χωρὶς, φησὶ, τῶν εὐεργεσιῶν δεῖ εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ· ϗ διὰ τοῦτο αὐτὸν δοξάζειν, διὰ τὴν μεγαλωσύνην, διὰ τὴν οὐσίαν, διὰ τὴν ἀπόῤῥητον δόξαν· εἰπὼν γὰρ τὰς εὐεργεσίας. ϗ χωρὶς ταύτης λέγει εὐχαριστήσω ϗ ἐξομολογήσομαι, ὅτι τοιοῦτον ἔχω Δεσπότην, οὕτως ὑψηλὸν, οὕτω μέγαν, οὕτως ἀόρατον, οὕτως ἀκατάληπτον· τὸ δὲ ὑψώσω, δοξάσω ἐστιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Οὐκ αὐτὸς ταύτην ἀναφέρειν τὴν θυσίαν μόνον ἀρκεῖται, ἀλλὰ ϗ κοινωνοὺς πολλοὺς καλεῖ τῆς εὐφημίας ϗ εὐχαριστίας, ϗ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ἀνακηρύττει, πανταχοῦ τὸ διαρκὲς αὐτῆς ὑμνῶν ϗ τὸ μέγεθος· ποιεῖ δὲ τοῦτο· ἵνα ϗ ἡμεῖς μένωμεν εὐχαριστοῦντες τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσόστομον· ἵνα τὴν ἐξομολόγησιν (τῶν ἁμαρτιῶν δηλαδὴ) μέχρι παντὸς τοῦ βίου φυλάξωμεν, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· ϗ ἵνα κατὰ τὸν Εὐσέβιον, μεμνημένοι, τίς ἡμῶν ἡ σωτηρία ἐγένετο, μηκέτι πρὸς τὸν ἐχθρὸν παλινδρομήσωμεν, ὃ ἡμῖν εἰς ἀπώλειαν γέγονεν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΗ'. ΚΑΘΙΣΜΑ. ΙΖ'.

„ Ἀλληλούϊα.

Πολλὰς μεταβολὰς πραγμάτων ἔλαβεν εἰς τὴν ζωήν του ὁ θεῖος Δαβὶδ κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον, καθὼς καὶ εἰς τὸ προοίμιον τῶν Ψαλμῶν ἐδιηγησάμεθα, ἐν Κεφαλαίῳ α'. διατὶ αὐτὸς, ποτὲ μὲν, ἔφευγε τοὺς ἐχθρούς του, ποτὲ δὲ, ἔπιπτεν εἰς θλίψεις καὶ συμφοράς. ἄλλοτε δὲ, εἶχε χαροποιὰν ζωήν. καὶ τώρα μὲν, ἐπεριπάτει τὴν κατὰ Θεὸν στράταν· τώρα δὲ, ἐσκόνταφτεν εἰς αὐτήν. ὅλας δὲ ταύτας τὰς μεταβολὰς τῆς ζωῆς του ἐσυνάθροισεν εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν, σημειώσας εἰς αὐτὸν καὶ τὰς ἀγράφους προσευχὰς, ὁποῦ ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν καθ' ἑκάστην, πρὸς διδασκαλίαν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων. ἄρτιος δὲ καὶ τέλειος εἶναι ὁ παρὼν Ψαλμὸς· διατὶ καὶ τοὺς ἐναρέτους, φέρει εἰς τελειότητα, καὶ τοὺς ζῶντας μὲ ἀμέλειαν, ἐξυπνᾷ εἰς ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς. ἐπειδὴ δὲ συχνὰ ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νόμον, καὶ μαρτύρια, καὶ ἐντολὰς, καὶ δικαιώματα, καὶ κρίματα, καὶ λόγια, εἰς κάθε σχεδὸν στίχον· καὶ περὶ τούτων εἶναι ὅλη ἡ πραγματεία καὶ ὑπόθεσις καὶ ὕλη τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. καὶ εἰς αὐτὰ ἐξοδεύει τοῦτον μὲ τρόπον ξεχωριστὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ψαλμοὺς· διὰ τοῦτο ζήτησον ὦ ἀναγνῶστα, τὸν ιζ'. Ψαλμὸν εἰς τὸν στίχον τὸν λέγοντα. „ Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου". καὶ ἐκεῖ θέλεις εὕρῃς τί θέλει νὰ εἰπῇ τὸ καθ' ἕνα ἀπὸ αὐτά. Καὶ λοιπὸν δὲν εἶναι χρεία νὰ ἐξηγῶμεν πάλιν εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὅπου εὑρίσκομεν καθένα ἀπὸ τὰ τοιαῦτα λόγια. Πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ τὰ ἀνωτέρω λόγια· ἤγουν τὰ μαρτύρια καὶ αἱ ἐντολαὶ καὶ τὰ δικαιώματα, καὶ τὰ λοιπὰ ἔχουσι διαφορὰν ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὅμως ὡς ἐπιτοπλεῖστον ὅλα φανερώνουσι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ κατὰ συνεκδοχὴν καὶ μετωνυμίαν ἀπὸ τῶν περιεχομένων τὸ περιέχον. (1)

1: „ Μα-

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Ἐν τούτῳ τῷ Ψαλμῷ τὴν τῶν ἁγίων διαγράφει πολιτείαν (ὁ Δαβὶδ) τοὺς ἀγῶνας, τὰς θλίψεις, τὰ σκάμματα, τὰς τῶν Δαιμόνων ἐπαναστάσεις, τοὺς μυρίους ὑποβαλλομένους λογισμοὺς, τὰς παγίδας, τὰ θήρατρα· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ὧν ἂν περιγένωνται, τὸν νόμον, τὰ λόγια, τὴν ὑπομονὴν, τὴν ἄνωθεν συμμαχίαν· ἔτι τε τὰ μετὰ τοὺς πόνους βραβεῖα, τοὺς στεφάνους, τὰς ἀμοιβάς· ἔστι γὰρ εἰσακτικὸς, καὶ τῆς κατὰ Θεὸν στοιχειώσεως παραστατικός· διὸ καὶ κατὰ στοιχεῖον ἐξενήνεκται κατὰ τὴν Ἑβραίων φωνὴν, ὡς λέγει ὁ Ὠριγένης· ὀκτάκις δὲ τὸ αὐτὸ στοιχεῖον τῶν ὀκτὼ κατάρχεται στίχων· ἤγουν εἰς κάθε ὀκτὼ στίχους τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, γράφεται τὸ ἓν στοιχεῖον τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου· θετέον εἰς τοὺς πρώτους ὀκτὼ στίχους τοῦ Ψαλμοῦ, ἐγράφετο ὀκτὼ φοραῖς τὸ ἄλεφ στοιχεῖον· εἰς κάθε στίχον δηλαδὴ τοῦτο τιθέμενον· ὁμοίως εἰς τοὺς δευτέρους ὀκτὼ στίχους, ἐγράφετο ὀκτὼ φοραῖς τὸ βὴθ στοιχεῖον· εἰς κάθε στίχον δηλαδὴ τοῦτο τιθέμενον· καὶ καθεξῆς ἕως τέλους· ὥστε ὁποῦ εἰς ὅλους τοὺς ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ἓξ στίχους τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, ἐγράφοντο τὰ εἰκοσιδύω στοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, μοιράζοντα τὸ καθ' ἓν, καὶ πέρνοντα ἀπὸ ὀκτὼ στίχους.

Δια

1 : „ Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ „ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου.

Ὁδὸν καὶ ςράταν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν παροδικὴν καὶ περασικὴν ταύτην ζωὴν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. μακαρίζει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Προφήτης ἐκείνους τοὺς Χριςιανοὺς, ὁποῦ περνοῦν τὴν ζωὴν ταύτην χωρὶς μῶμον καὶ κατηγορίαν, καὶ ζῶσιν ὀρθῶς· καὶ ἐκείνους, οἵτινες πολιτεύονται ἐννόμως καὶ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν περιπατοῦσιν ἔξω ἀπὸ αὐτόν. (1)

2 : „ Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν.

Μακάριοι, λέγει, καὶ καλότυχοι εἶναι ἐκεῖνοι οἱ Χριςιανοὶ ὁποῦ ἀναγινώσκουν τὸν νόμον καὶ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ μὲ ἔρευναν καὶ προσοχὴν καὶ ἐπιμελείαν, καὶ νοοῦσι τὸν πνευματικὸν θησαυρὸν, ὁποῦ εἶναι κεκρυμμένος μέσα εἰς αὐτά. διατὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν ἔρευναν ταύτην, θέλουν ζητήσουν μὲ ὅλην τὴν καρδίαν τους τὸν Θεὸν, μὲ τὸ νὰ εἶδον τὸ κάλλος του νοερῶς, καὶ ἀπόλαυσαν τὸ γλυκύτατον φῶς του. διὰ τοῦτο καὶ ὅλον τὸν πόθον τους τεντόνουσι πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τὰ μὲν βιωτικὰ πράγματα τοῦ Κόσμου παρατρέχουν καὶ καταφρονοῦν, σπουδάζουν δὲ καὶ ἀγωνίζονται νὰ γνωρίσουν τὸν Θεὸν διὰ μέσου

Διὰ τοῦτο ϗ ςοιχείωσις ἐπεγράφετο ϗ ὠνομάζετο ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸν Χρυσόςομον· διατὶ ἦτον εἰς καθὲ ςίχον κατεςιγμένος μὲ τὰ ςοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου. Καὶ ὁ Λίτινος Ἰωάννης λέγει ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐν τῷ Μασσωρᾶ, ὀνομάζεται μεγάλη ἀλφάβητος· ὅθεν ϗ εἰς τὰ παιδία τῶν Ἑβραίων ἐδίδετο ὁ Ψαλμὸς οὗτος πρῶτον μάθημα· καθὼς ϗ εἰς τὰ ἐδικά μας τώρα παιδία, δίδομεν πρῶτον μάθημα τὸ, ἅγιος ὁ Θεὸς, ϗ τὰ καλούμενα πινακίδια· ὅθεν ϗ ὁ ῥηθεὶς Ὠριγένης λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι ὁ θεῖος τόπος, ϗ τὰ ςοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ· καθὼς λέγει ὁ Παῦλος· ϗ ὁ τόπος ὁ ἠθικώτατος ὁ περιέχων πᾶσαν τὴν θεωρίαν τῶν ὀνομάτων τῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς ἠθικῶν· καθὲ δὲ ςοιχεῖον ὀκτάκις πολλαπλασιάζεται ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ· διατὶ ἐν ἑκάςῳ ςοιχείῳ τελειούμεθα κατὰ τὸν Ὠριγένη, ϗ καθαίρεται ἡμῶν ἡ ψυχή· ὁ μὲν γὰρ ἑπτὰ ἀριθμὸς, σύμβολόν ἐςι τῆς ὑλικῆς παχύτητος· ὁ δὲ ὀκτὼ, ἀρχή ἐςι τῆς ἀϋλοτέρας ϗ μείζονος ζωῆς· πρὶν γὰρ ἔλθῃ ἡ ὀγδόη τοῦ Χριςοῦ ἡμέρα· ἤτοι ἡ ἀναςάσιμος, ὅλος ὁ κόσμος ἀκάθαρτος ἦν ϗ ἀκρόβυςος· ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ ὀγδόη τῆς ἀναςάσεως, πάντες ἐκαθαρίσθημεν, συνταφέντες ϗ συναναςάντες αὐτῷ, κατὰ τὸν Ἀπόςολον. Ἄμωμος δὲ λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διατὶ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον, τοὺς προσέχοντας ϗ ἐρευνῶντας ἀκριβῶς τὴν τούτου σαφήνειαν, ῥυθμίζει πρὸς τελειότητα βίου· ϗ κατὰ τὴν αὐτοῦ ὀνομασίαν, ἀμώμους ἀποτελεῖ· ἄμωμος δέ ἐςιν, ὁ παντὸς ἄγους ϗ μύσους ϗ ῥύπου ἀπηλλαγμένος, ϗ κηλῖδος ἁπάσης ἐκτὸς ϗ ἀνομίας ϗ ἁμαρτίας· ὅθεν ἐπειδὴ ϗ ἀμώμους ἀποτελεῖ τοὺς ἀναγινώσκοντας ϗ ποιοῦντας αὐτὸν, διὰ τοῦτο ϗ ἡ τοῦ Χριςοῦ Ἐκκλησία ἀναγινώσκει τὸν ἄμωμον τοῦτον καθὲ ἡμέραν ἐν τῷ μεσονυκτικῷ· τὴν δὲ κυριακὴν, ἐπειδὴ ἀντὶ μεσονυκτικοῦ, ψάλλεται τριαδικὸς Κανὼν, διὰ τοῦτο ψάλλεται ὁ Ἄμωμος κατὰ τὴν τρίτην ςιχολογίαν· ἕνας δὲ Ψαλμὸς ἀριθμεῖται ὅλος οὗτος· μερικοὶ δὲ ἐμοίρασαν αὐτὸν εἰς τρεῖς ςάσεις.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τὶ καλὴ ἡ τάξις! πολιτευτέον γὰρ ϗ τὰ ἤθη κατορθωτέον πρὶν ἥκειν ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν θείων λογίων· καθαρᾷ γὰρ δεῖ ψυχῇ ἐξερευνᾶσθαι τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ· „ Σπείρατε γὰρ, φησὶν ὁ Προφήτης Ὠσηὲ, ἑαυτοῖς εἰς δικαιοσύνην· εἶθ᾽ οὕτω ϗ τρυγήσατε εἰς καρπὸν ζωῆς· ϗ οὕτω φωτίσατε ἑαυτοῖς φῶς γνώσεως· (Ὠσ. ί. 13.) τὶ οὖν λέγει ὁ πρῶτος μακαρισμός; νοητέον· πρῶτον ὁδεῦσαι δεῖ· εἶτα φθάσαι ἐπὶ τὸ τέλος· διὸ παραλαμβάνεται ἡ ὁδός· ϗ οὐχ ἁπλῶς ὁδεῦσαι, ἀλλὰ ϗ ἀμώμως· ἵν᾽ οὕτως ἥκῃ ἐπὶ τὸ τέλος καθαρῶς· ἀμώμως δὲ ὁδεύει, ὁ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, τῶν δὲ ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος· ϗ κατὰ τὸν Χρυσόςομον ϗ Θεοδώριτον, ὁ μὴ ἐπιςρεφόμενος εἰς τὰ ὀπίσω, ϗ μὴ ἐκκλίνων δεξιὰ μηδὲ ἀριςερὰ, ἀλλὰ τὴν βασιλικὴν ὁδὸν ὁδεύων ἀκλινῶς· οἱ πορευόμενοι δὲ εἶπεν· οὐ γὰρ δεῖ, ποτὲ μὲν, κατορθοῦν τὸν νόμον, ποτὲ δὲ, παραβάτας αὐτοῦ γενέσθαι· διὰ τοῦτο οὐχ οἱ πορευθέντες ποτὲ μακαρίζονται, ἀλλ᾽ οἱ πορευόμενοι: ἀεὶ δηλονότι ϗ κατὰ συνέχειαν. ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε· „ Μακάριοι οἱ τέλειοι ἐν ὁδῷ: τουτέςιν οἱ ἤδη τὸν δρόμον ἑαυτῶν, ϗ τὴν ὁδὸν τοῦ θνητοῦ βίου ἀνεπιλήπτως τελέσαντες. Σημείωσαι ὅτι ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου του, τοῦτον τὸν ςίχον ἐμελέτα ϗ ἐπρόφερεν ἐν τῷ αὐτοῦ ςόματι: ἤτοι τό· „ Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου ὡς γράφει ὁ Δοσίθεος ἐν τῇ δωδεκαβίβλῳ.

σου τῆς εἰς αὐτὸν εὐαρεστήσεως. ἐκζητεῖ δὲ τινας τὸν Θεὸν, ὅταν τρέχῃ εἰς τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς στράτας τῶν θείων ἐντολῶν του, αἱ ὁποῖαι φέρουσιν εἰς τὸν Θεόν. (1)

3: „ Οὐ γὰρ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν „ ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ ἐπορεύθησαν.

Ὅταν μὲν λέγῃ ὁ Δαβὶδ ὁδοὺς ἀπολύτως καὶ ἀδιορίστως, φανερώνει ὡς ἐπιτοπλεῖστον τὴν παροῦσαν ζωήν. ὅταν δὲ διωρισμένως λέγῃ ὁδὸν, ἢ ὁδοὺς Θεοῦ, φανερώνει τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὥστε, ἐκεῖνοι ὁποῦ παραβαίνουν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ εἰς χαμένα παραμικρὸν, δὲν περιπατοῦν οὔτε πολιτεύονται εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ. διατὶ κατ' ἐκεῖνο τὸ παραμικρὸν σφάλμα ὁποῦ κάμνουσιν, ἐκκλίνουν ἀπὸ τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ. (2)

4: „ Σὺ ἐνετείλω τὰς ἐντολάς σου τοῦ „ φυλάξασθαι σφόδρα.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐπρόσταξας εἰς τὸν νόμον σου, τὸ νὰ φυλάττωμεν αὐτόν. καὶ κατάρας δίδεις εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὸν ἀμελοῦν. ἐπικατάρατος γὰρ, λέγει ὁ Ἱερεμίας, ὁ ποιῶν τὸ ἔργον Κυρίου ἀμελῶς. (Ἱερ. μη. ιο.) διὰ τοῦτο πρέπει ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ νὰ φοβηθοῦν τὸν δόντα τὰς ἐντολὰς Θεόν, καὶ νὰ φυλάττουν αὐτὰς μὲ πολλὴν ἀσφάλειαν καὶ σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, χωρὶς νὰ παραβαίνουν τελείως αὐτὰς εἰς κανένα πρᾶγμα. (3)

5: „ Ὄφελον κατευθυνθείησαν αἱ ὁδοί „ μου τοῦ φυλάξασθαι τὰ δικαιώματά „ τά σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἰσάσουν αἱ στράται τῆς πολιτείας μου, διὰ νὰ ἠμπορῶ νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου Κύριε. εὔχεται δὲ ὑπὲρ τῆς φυλακῆς τῶν θείων ἐντολῶν ὁ Δαβίδ, ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρει ὅτι τινὰς δὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ κἀμμίαν ἐντολὴν, χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. λέγει γὰρ ὁ Παῦλος. „ Οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ. (Ῥωμ. θ. 16) (4)

6: „ Τό-

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁδῷ καὶ τάξει πρόεισι· πρῶτον ἐξερευνῆσαι δεῖ τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, εἶτα ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἐκζητῆσαι αὐτόν· οἱ μὲν οὖν πρῶτοι μακάριοι, οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, μηδαμοῦ μηδαμῶς ἔξω τοῦ νόμου βαίνοντες· οἱ δὲ δεύτεροι, ὡς ἐπὶ κρείττονα καὶ ἀνώτερον ἀναβάντες βαθμὸν, ἄλλως γίνονται μακάριοι, διὰ τοῦ μὴ μόνον κατορθοῦν τὸν ἠθικὸν τρόπον, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐξερευνᾶν τὰ βάθη τῶν μαρτυρίων τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος· „ Κάλλιστα δὲ εἴρηται τὸ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν· ἐπειδὴ γὰρ ἔστι πρᾶξαί τι ἀγαθὸν καὶ ἐκ συντυχίας, τοὺς ἐξ ὅλης καρδίας τοῦτο ἐπιτηδεύοντας μακαρίζει· τοὺς σπουδῇ ἀσκοῦντας τὴν ἀρετήν· τοὺς κρίσει λελογισμένῃ καὶ ἐξετάσει τῶν μαρτυρίων αὐτοῦ πορευομένους· οὐ παντὸς δὲ τοῦτο κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον, ἀλλὰ τοῦ τὴν κορυφὴν αὐτὴν κατειληφότος τῆς ἀρετῆς· ὁ γὰρ τοιοῦτος, οὐ μερίζει τὴν διάνοιαν εἰς Θεὸν καὶ εἰς φροντίδας βιωτικάς· ἀλλὰ τὰς μὲν, παρατρέχει· ὅλον δὲ ἑαυτὸν ἀνατίθησι τῷ Θεῷ.

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Εἴτις ἀνομίαν ἐργάζεται, ἐκεῖνος οὐκ ἐν ὁδῷ Κυρίου πορεύεται· διὸ οὐδὲ ἄμωμός ἐστιν ἐν ὁδῷ· ὁ δὲ Ἀνώνυμος εἶπεν· „ Ὅτι ὅπου λέγονται πληθυντικῶς ὁδοὶ, δηλοῦνται ὁ νόμος ὁ παλαιὸς καὶ οἱ Προφῆται· ὅπου δὲ ὁδὸς, δηλοῦται ἡ ὁδὸς τῆς καινῆς Διαθήκης: ἤτοι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ εἰπών, ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός. ὅθεν καὶ ὁ Ἱερεμίας· „ Στῆτέ φησιν, ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐρωτήσατε τρίβους Κυρίου αἰωνίους, καὶ ἴδετε ποία ἐστὶν ὁδὸς ἀγαθὴ, καὶ πορεύεσθε ἐν αὐτῇ (Ἱερ. ϛ'. 16.)

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεόδωρος· „ Τίς φυλάσσει τὰς ἐντολὰς σφόδρα; ὁ μηδὲ τὸ τυχὸν αὐτῶν παραβαίνειν ἀνεχόμενος· ὁ μετὰ πάσης εὐτονίας καὶ σφοδρότητος ἐργαζόμενος τὰ προστεταγμένα.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τούτου (τοῦ Θεοῦ δηλαδὴ) καὶ αἱ ἀπαρχαὶ καὶ τὰ τέλη· ἵνα γὰρ ἄρξωμαι ὁδεύειν τὴν ὁδὸν, βοηθηθῆναί με δεῖ· καὶ ἵνα τελειώσω, βοηθηθῆναί με δεῖ· „ Παρὰ Κυρίου γὰρ τὰ διαβήματα ἀνθρώ-

**6 : „ Τότε οὐμὴ αἰσχυνθῶ ἐν τῷ με ἐπι-
„ βλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς
„ σου.**

Ὅταν, λέγει, κατευθυνθοῦν καὶ ἱσάσουν αἱ ςράται τῆς πολιτείας μου καθὼς ἀνωτέρω εἶπα, τότε δὲν θέλω ἐντραπῶ· διατὶ τότε θέλω ἐπιβλέψω λοιπὸν εἰς τὴν φύλαξιν ὅλων τῶν ἐντολῶν σου, καὶ ὅλας θέλω τὰς κατωρθώσω. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· τότε δὲν θέλω ἐντραπῶ, ὅταν ἐπιβλέψω εἰς ὅλας τὰς ἐντολάς σου, καὶ ὅταν φυλάξω ὅλας αὐτάς. διατὶ τὸ νὰ παραβλέψῃ τινὰς μίαν μόνην ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, τοῦτο προξενεῖ εἰς αὐτὸν ἐντροπὴν, καὶ καταδίκην παρὰ Θεοῦ. (1)

**7 : „ Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν εὐθύτητι
„ καρδίας, ἐν τῷ μεμαθηκέναι με τὰ
„ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.**

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ μάθω τὸν νόμον σου, τότε θέλω σοι εὐχαριστήσω Κύριε, δικαίως μὲ ὅλην τὴν καρδίαν μου καὶ μὲ ὅλην τὴν ψυχήν μου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. διατὶ ἐκ τῆς τοῦ νόμου σου μαθήσεως ἐφωτίσθη ὁ νοῦς μου, καὶ μεγάλως ἐκ τούτου εὐεργετήθην. (2)

**8 : „ Τὰ δικαιώματά σου φυλάξω, μή με
„ ἐγκαταλίπῃς ἕως σφόδρα.**

Ἀφ' οὗ, λέγει, μάθω τὸν νόμον σου Κύριε, θέλω φυλάξω αὐτόν. διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ, μή με ἐγκαταλίπῃς εἰς πολὺν καιρόν. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἕως σφόδρα. ἀνίσως καὶ ἔκρινες νὰ μὲ ἐγκαταλείψῃς διὰ μερικὰς πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομίας· καθὼς συνειθίζεις νὰ κάμνῃς πολλαῖς φοραῖς, διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἐγκαταλιμπανομένων. (3)

9 : „ Ἐν

θρώπου κατευθύνεται· θνητὸς δὲ, πῶς ἂν νοήσῃ τὰς ἑαυτοῦ ὁδούς; ἵνα μὴ ἐκκλίνῃ ἀπὸ τῶν εὐθειῶν, ϗ σκολιᾷ χρήσηται ὁδῷ; τὸ δὲ ὄφελον, ἀντὶ τοῦ γένοιτο κεῖται· οὕτω γὰρ ὁδὸς εὐτρεπίζεται, τῶν ἐμποδιζόντων ἀναιρουμένων· κατὰ τό· „ Ἄρατε σκῶλα ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τοῦ λαοῦ μου (Ἡσ. ιζ'. 14.) οἷον· ἐγένετο τῷ θείῳ Δαβὶδ σκῶλον ἡ γυνὴ, ϗ ἡ τοῦ θεάματος ἐν καιρῷ περίπτωσις· ἄλλῳ, ἔδεσμα πρὸς ἡδονὴν ὀφθὲν, οἷον τῷ Ἡσαῦ. ἄλλῳ, δόξα, ὥσπερ τῷ Σαούλ· ἄλλῳ, κτῆμα, ὡς τῷ Ἀχαὰβ ὁ τοῦ Ναβουθαὶ ἀμπελών· πρὸς ἅπερ ἅπαντα Θεοῦ δεῖ, ταῦτα μὲν ἀποσκευαζομένου, τὴν δὲ φιλόκαλον προθυμίαν περιέποντος· ὁ δὲ πεποιθὼς ἑαυτῷ, ὡς δυναμένῳ δρᾶν τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ, δίχα τῆς ἄνωθεν συνεργείας, οὗτος οὐκ ἔχει τὰς ὁδοὺς κατευθυνομένας.

(1) Διὰ τοῦτο ϗ ὁ Θεοδώριτος εἶπε· „ Παρανομίας γὰρ, αἰσχύνη καρπός· οὕτω ϗ ὁ θεῖος Ἀπόςολος ἔφη· „ Τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; οἱ δὲ πάσας πληροῦντες τὰς ἐντολὰς, τὴν ἀπὸ τοῦ συνειδότος ἔχουσι παῤῥησίαν· καθ' ἃς γὰρ μὴ βλέπει τις, λέγει ὁ Νικήτας, κατ' ἐκείνας αἰσχύνεται· ϗ ἔφη ὁ θεῖος Ἰάκωβος· „ Ἐάν τις ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ, πταίσῃ δὲ ἐν ἑνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος· ὁ δὲ πάσας τηρήσας, οὐμὴ αἰσχυνθῇ τότε: τουτέςιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως· οὐ γὰρ ἀκούσεται· οὐκ οἶδά σε· εἰ τοίνυν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατευθυνθῶσιν αἱ ὁδοί μου, πέπεισμαι, ὅτι οὐ περιτραπήσομαι, οὐδὲ ἔξω τῆς ὁδοῦ βήσομαι, οὐδὲ πεσὼν αἰσχυνθήσομαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Μετὰ τὴν εὐχὴν ϗ τὰ ἀπὸ προαιρέσεως τίθησιν· ἀρχὴ δὲ σωτηρίας ἡ τῶν ἡμαρτημένων ἐξομολόγησις· ὁ δὲ Ὠριγένης· „ Ὁ μηδέποτε εὐθύτητα καρδίας ἀνειληφὼς, ἀλλ' ἔτι αὐτὴν ἔχων σκολιὰν, οὐκ ἐξωμολογήσατο οὐδέπω εἰς τὸ παραδεχθῆναι τῷ Θεῷ τὴν ἐξομολόγησιν αὐτοῦ.

(3) Οὕτω, κατὰ τὸν Χρυσόςομον ϗ Θεοδώριτον, ὁ μέγας Ἠλίας καταλειφθεὶς, τῷ τῆς δειλίας περιέπεσε πάθει, ϗ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μεμάθηκε τὴν ἀσθένειαν· ἀλλ' εὐθὺς πάλιν τῆς θείας ἀπήλαυσε χάριτος· οὕτως ὁ θεῖος Πέτρος ὠλίσθησεν ἀρνησάμενος, ἀλλ' εὐθὺς αὐτὸν ὁ Δεσπότης ὑπήρεισε· γυμνὸς δὲ παντελῶς ὁ Ἰούδας τῆς θείας γενόμενος προμηθείας, ἕτοιμον ἐγένετο θήραμα τοῦ Διαβόλου· ἐγκατελείφθη ϗ ὁ μακάριος Δαβὶδ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην, ϗ ταῖς χαλεπαῖς ἐκείναις περιέπεσε συμφοραῖς· ἀλλὰ πάλιν τὴν πρὸς Θεὸν ἀπέλαβε

παῤ-

9 : „ Ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν „ ὁδὸν αὐτοῦ ; ἐν τῷ φυλάξασθαι „ τοὺς λόγους σου .

Ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ ἐρωτᾷ καὶ ἀποκρίνεται ὁ ἴδιος. ἐπειδὴ γὰρ ἡ νεότης εἶναι κούφη καὶ ἐλαφρὰ καὶ εὐκολοαπάτητος , διὰ τοῦτο εἶναι χρεία εἰς αὐτὴν ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ . αὕτη γὰρ ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν διορθώνει τὴν ζωὴν τοῦ νέου , καὶ συντηρεῖ αὐτήν . (1)

10 : „ Ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ἐξεζήτησάσε, „ μὴ ἀπώσῃ με ἀπὸ τῶν ἐντολῶν „ σου .

Μὲ ὅλην , λέγει , τὴν καρδίαν μου σὲ ἐζήτησα Κύριε , χωρὶς νὰ μοιράζω αὐτὴν εἰς φροντίδας καὶ ἀγάπας τοῦ Κόσμου τούτου . διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ , μήμε σπρώξῃς ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου , ὡς ἀνάξιον . ταπεινοφροσύνην δὲ δείχνει ὁ λόγος οὗτος , ἥτις φυλάττει ἄκλεπτα τὰ κατορθώματα καὶ τὰς ἀρετάς . ἢ μὴ σπρώξῃς λέγει ἐμένα ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου , ὅστις ἁμαρτήσας ἕνα καιρὸν , ἐψυχράνθηκα εἰς αὐτάς . ἀλλὰ ἀνίσως καὶ ἤθελα πάθω πάλιν χάμμιαν τοιαύτην ψυχρότητα , ἄναψόν με πάλιν μὲ τὴν θέρμην τῆς χάριτος καὶ ἀγάπης σου . (2)

11 : „ Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λό- „ γιά σου , ὅπως ἂν μὴ ἁμάρτωσοι .

Λόγια ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὰς θείας ἐντολάς . τὰς ἐντολάς σου , λέγει , Κύριε , ἔκρυψα μέσα εἰς τὸ ταμεῖόν μου , ἐντυπώσας εἰς αὐτὴν ἀνεξαλεί-

πτον

παῤῥησίαν . ὁ δὲ Σαοὺλ ἔρημος ταύτης γενόμενος παντελῶς , ἐγυμνώθη μὲν τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος , πονηρῷ δὲ πνεύματι συνεζύγη · εἰκότως τοίνυν φησὶ μὴ σφόδρα ϗ ἐπιπολὺ ἐγκαταλίπῃς με · πιστὸς γάρ εἶ , οὐκ ἐῶν πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα .

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος · „ Εὐρίπιστός ἐστιν ἡ νεότης , ϗ πρὸς κακίαν ὀξύῤῥοπος · διαφόροις γὰρ παθημάτων περικλύζεται κύμασι · δεῖται τοίνυν τοῦ ποδηγοῦντος ϗ πρὸς τοὺς λιμένας ἰθύνοντος · τοῦτο δὲ τῶν θείων λογίων ἴδιον · ταῦτα γὰρ τῶν ἐναντίων ὁδῶν ἀποτρέποντα , ῥυθμίζειν ἱκανὰ ϗ πρὸς τὴν θείαν ὁδὸν ποδηγεῖν · ϗ ὅπερ ἐστὶν ἀγελαίῳ πώλῳ χαλινὸς ϗ πωλοδάμνης , τοῦτο τοῖς νέοις ὁ θεῖος γίνεται λόγος . λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ · „ Διδασκέσθωσαν οἱ ἄρτι συμπληροῦντες τὸν λόγον , οἱ ἔτι νεώτεροι , οἱ μηκέτι χωρὶς τοῦ νόμου ζῶντες , οἷς ἐλήλυθεν ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ , οὓς ἄρχεται κινεῖν ϗ ταράσσειν ἡ ἁμαρτία · κατορθοῦν ἑαυτῶν τὴν ὁδόν · ϗ ἅμα τῷ ἐπαπορεῖν ϗ ζητεῖν , πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο , διδασκόμενοι φυλάττειν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ , ἀποκρινέσθωσαν ἐν εὐχῇ , ϗ λεγέτωσαν τῷ Θεῷ · ὅτι κατευθυνοῦμεν τὴν ὁδὸν τοῦ βίου ἡμῶν ἐν τῷ φυλάσσεσθαι τοὺς λόγους σου , τοὺς ἐνεσπαρμένους ταῖς θείαις Γραφαῖς · φυλασσόμενοι γὰρ οὗτοι , οὐκ ἐῶσι τὸν νεώτερον σκολιῶς ὁδεύειν , οὐδὲ τοιοῦτον γενέσθαι , ὥστε εἰπεῖν · ἁμαρτίας νεότητός μου μὴ μνησθῇς · ἀγαθὸν γὰρ ἀνδρὶ , καθά φησιν Ἱερεμίας , ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ · ᾧ οὐδὲ λεχθήσεται · „ Ἃ ἐν νεότητι οὐ συναγήοχας, πῶς ἂν εὕρῃς ἐν τῷ γήρᾳ σου ; (Σειράχ . κε΄ . 3 .) ὁ δὲ Ἡσύχιος νεώτερον νοεῖ τὸν Ἐθνικὸν λαὸν , τὸν σκολιῶς πρὸ τῆς πίστεως ὁδεύσαντα · οὗτος γὰρ κατορθοῖ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φυλάσσεσθαι τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ · ἡ γὰρ ἔννοια τοῦ θείου νόμου καθαρτικὴ ϗ φυλακτικὴ πάντων ἐστί · πολλῆς γὰρ ἀκαθαρσίας ἡ νεότης μεστή · διὸ δεῖται καθάρσεως · ταύτην δὲ ἐπιζητήσας, εὗρε τὸν τρόπον : δηλαδὴ ἐν τῷ φυλάξασθαι τοὺς λόγους σου .

(2) Ὁ δὲ Χρυσοῤῥήμων σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ φησί · „ Ζητοῦσι μὲν πολλοὶ τὸν Θεὸν , ἀλλ᾽ οὐκ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ · ἀλλὰ παρέργως , ἀλλ᾽ ἐπιπλάστως) μερίζουσι γὰρ ταύτην , οὐ μόνον εἰς φροντίδας πραγμάτων βιωτικῶν , ἀλλὰ ϗ εἰς ἐπιθυμίας ἐκτόπους (οἳ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον , ϗ ἀποβάλλονται τῶν θείων ἐντολῶν , ὡς στρατιῶται ἀδόκιμοι) ὁ δὲ τῶν θείων ἐραστὴς , πᾶσαν ἀφιεροῖ τῷ Θεῷ τὴν διάνοιαν ϗ τῆς ἐκεῖθεν ἀπολαύει προνοίας . Ἄλλος δὲ λέγει · „ Ζητήσει δέ τις , εἰ ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ τὸ ἀπωσθῆναί τινα τῶν θείων ἐντολῶν · ῥητέον τοίνυν, ὅτι τῷ ἔχοντι τὸ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ζητεῖν τὸν Θεὸν , δοθήσεται συνεργία αὐτοῦ τὸ λεῖπον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει , πρὸς τὸ πληρωθῆναι ἐπ᾽ αὐτῷ πᾶσαν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ · ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος τὸ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ζητεῖν τὸν Θεὸν , ἀλλὰ ποιοῦντος μὲν τὰ ἔργα Κυρίου , ἀμελῶς δὲ , ἀφαιρεῖται ϗ ὃ ἐδόκει ἔχειν ἐν τῷ ποιεῖν τὰ ἔργα Κυρίου ἀμελῶς .

στον τὴν μνήμην αὐτῶν καὶ ἐνθύμησιν. Ἵνα ταύτας βλέπων πάντοτε καὶ ἐνθυμούμενος, μὴ ἁμαρτάνω· διατὶ αἱ ἐντολαί σου δὲν ἀφίνουν νὰ ἁμαρτάνῃ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁποῦ τὰς ἔχει εἰς τὴν καρδίαν του καὶ τὰς ἐνθυμεῖται. (1)

12: „ Εὐλογητὸς εἶ Κύριε, δίδαξόν με τὰ „ δικαιώματά σου.

Δοξολογεῖ μὲν ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν, ὑμνολογῶν αὐτὸν, διατὶ ὠφελήθη ἀπὸ τὸν νόμον του· παρακαλεῖ δὲ νὰ διδαχθῇ, καὶ νὰ μάθῃ ἀκόμη περὶ αὐτῶν βεβαιότερόν τι καὶ ὑψηλότερον νόημα. (2)

13: „ Ἐν τοῖς χείλεσί μου ἐξήγγειλα πάν„ τα τὰ κρίματα τοῦ στόματός σου.

Ὄχι μόνον, λέγει, ἐγὼ ἔμαθον τὰς ἐντολάς καὶ τὸν νόμον σου Κύριε, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους ταῦτα ἐκήρυξα. (3)

14: „ Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐ„ τέρφθην, ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ.

Δὲν εἶπεν ὡσὰν εἰς πλοῦτον ἁπλῶς, ἀλλὰ ὡσὰν εἰς κάθε λογῆς πλοῦτον. ἐγὼ, λέγει, περιπατῶν τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν σου Κύριε, ἐχάρην εἰς αὐτὴν, ὡσὰν νὰ ἤθελα ἀποκτήσω κάθε πλοῦτον. ἢ τόσον ἐχάρην ἐγὼ εἰς τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν σου, καθὼς ἄλλος φιλόπλουτος ἄνθρωπος χαίρει καὶ εὐφραίνεται εἰς κάθε πλοῦτον. (4)

15: „ Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχήσω, „ καὶ κατανοήσω τὰς ὁδούς σου.

Εἰ-

---

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἶπεν· „ Ὁ ἔχων (ἤτοι ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ τυπώσας καὶ ἀεὶ μνημονεύων) τὰς ἐντολάς μου, καὶ τηρῶν αὐτάς (Ἰωάν. ιδ΄. 21.) λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος σὺν τῷ Χρυσοσόμῳ· „ Ὁ χρυσὸν κεκτημένος, ἢ λίθους τιμίους, οὐκ ἔξω προτίθησιν· ἀλλ' ἔνδον ἐν τοῖς ταμείοις καὶ τοῖς θαλάμοις ἐναποκρύπτει, ὥστε διαφυγεῖν τῶν τοιχωρύχων τὰς χεῖρας· οὕτως ὁ τὸν πλοῦτον ἔχων τῆς ἀρετῆς, κρύπτει τοῦτον ἐν τῇ ψυχῇ, ὡς ἂν μὴ διὰ δόξης τοῦτον οἱ τῶν ψυχῶν συλήσωσι λωποδύται· εἰ μὴ γὰρ καθάπερ ἐν θησαυροῖς τις, λέγει ὁ Νικήτας, τῇ καρδίᾳ ἐναποκλείσῃ τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἁρπάζει αὐτὰς, ὡς τὰ σπερμολόγα πετεινὰ τὸν σπόρον τὸν παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρέντα. λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· „ Ὥσπερ δέ ἐστιν οὐκ ἀσυντελὲς εἰς ζωὴν τὸ τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων μεμνῆσθαι διὰ παντὸς, οὕτως ὀλέθρου πρόξενον τὸ ἐπιλανθάνεσθαι· διὸ γράφει Μωσῆς· „ Καὶ λαλήσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, καὶ κοιταζόμενος, καὶ διανιστάμενος· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, διδάσκει καὶ ἕτερον ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἅπασι τὰ θεῖα λόγια προσφέρειν παρεγγυᾷ· κατὰ τὸ, μὴ δῶτε τὰ ἅγια τοῖς κυσί· κίνδυνος γὰρ, κατὰ τὸν Ὠριγένη, οὐ μόνον τὸ τὰ ψευδῆ λέγειν, ἀλλὰ καὶ τὸ τὰ ἀληθῆ ἀπαγγέλλειν, οἷς μὴ δεῖ· οὐ γὰρ δεῖ τοὺς μαργαρίτας βάλλεσθαι ἔμπροσθεν τῶν χοίρων.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Εὐλογεῖ τὸν Θεὸν εὐχαριστῶν, ἐφ' οἷς ἤδη ἠξιώθη· ἔχων γὰρ λόγια ἀπόρρητα καὶ κρύψεως ἄξια, εὐλογεῖ ἐπὶ τούτοις τὸν Κύριον. ὁ δὲ Ἀνώνυμός φησι· „ Θεοδίδακτοι οἱ τὰς διδασκαλίας τοῦ νόμου φυλάττοντες καὶ κατορθοῦντες λέγονται.

(3) Ὅθεν λέγει ὁ Ἀνώνυμος· „ Τούτοις ἀνάγειν καὶ ἑτέρους εἰς τὴν ὁμοίαν τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιπόθησιν μακάριον.

(4) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπίπονος μὲν ἡ τῆς ἀρετῆς ὁδὸς, ἀλλὰ τοῖς τελείοις τριπόθητος· τούτοις καὶ ὁ τοῦ Κυρίου ζυγὸς χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον ἐλαφρόν· τοῦτο καὶ ὁ προφητικὸς ἔφη λόγος, ὅτι οὐδέν με εἶχε τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ, οὐ χρυσὸς, οὐκ ἀξίωμα, οὐ δυναστεία· ἀντὶ πάντων δέ μοι, εὐφροσύνη καὶ πλοῦτός ἐστι τὰ μαρτύριά σου· τὸ δὲ ἐν παντὶ πλούτῳ οὐχ' ἁπλῶς πρόσκειται, ἀλλὰ τὸν παντοδαπὸν πλοῦτον παραδηλοῖ· ὁ μὲν γὰρ χρυσὸν ἔχων, ὀνομάζεται πλούσιος· ὁ δὲ, ἄργυρον· ὁ δὲ, ἐσθήματα· ὁ δὲ, γῆν πλείστην, τὴν μὲν, πεφυτευμένην, τὴν δὲ, καὶ σπειρομένην· ὁ δὲ, βοσκήματα· ἀλλὰ ταῦτα πάντα περιλαβὼν ὁ Προφήτης καὶ τοῖς θείοις μαρτυρίοις παραβαλὼν, ἔφησεν ἀξιέραστα εἶναι αὐτῷ τὰ θεῖα μαρτύρια, ὡς τοῖς φιλοπλούτοις ἅπαντα τοῦ πλούτου τὰ εἴδη·

ὁδὸς

Εἴπομεν πλατύτερον περὶ ἀδολεσχίας ἐν τῷ νδ Ψαλμῷ· ἑρμηνεύοντες τὸν ςίχον „ Ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου. ὅπου καὶ λέγομεν, ὅτι ἀδολεσχία λέγεται, καὶ ἡσυχνὴ καὶ ἐπίμονος μελέτη. καθὼς τοιοῦτον σημαινόμενον ἔχει καὶ τώρα ἐδῶ τὸ ἀδολεσχήσω. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι συχνότερα θέλω μελετήσω εἰς τὰς ἐντολάς σου Κύριε, καὶ ἐκ τῆς συχνῆς ταύτης μελέτης, θέλω καταλάβω αὐτὰς ἀκριβέςερον. (1)

16: „ Ἐν τοῖς δικαιώμασί σου μελετήσω, „ οὐκ ἐπιλήσομαι τῶν λόγων σου.

17: „ Ἀνταπόδος τῷ δούλῳ σου· ζήσομαι (2) καὶ φυλάξω τοὺς λόγους „ σου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω μελετήσω εἰς τὰ δικαιώματα καὶ ἐντολάς σου Κύριε, καὶ δὲν θέλω ἀλησμονήσω αὐτάς. διατὶ ἡ συχνὴ μελέτη αὐτῶν, συγκρατεῖ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν εἰς τὴν φαντασίαν μου. λοιπὸν ἀντὶ τῆς ἀδολεσχίας, ὁποῦ ἔχω εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ ἀντὶ τῆς μελέτης, τὴν ὁποίαν ποιῶ εἰς τὰ δικαιώματά σου, ἀνταπόδος ἀμοιβὴν Κύριε, εἰς ἐμένα τὸν δοῦλόν σου. ἐγὼ δὲ λαβὼν τὴν τοιαύτην ἀμοιβὴν, θέλω ζήσω καλλιτέραν ζωὴν, ἐπεκτεινόμενος εἰς τὰ ἔμπροσθεν, καὶ προκόπτων εἰς μεγαλήτερα μέτρα ἀρετῆς. (3)

18: „ Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, „ καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ „ νόμου σου.

Εὔγαλε, λέγει, Κύριε, τὸ σκέπασμα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς μου: ἤγουν τὴν τοῦ νόμου παχύτητα, ἥτις ἐμποδίζει καὶ σκεπάζει τὸ πνευματικὸν τοῦ νόμου νόημα· καὶ θέλω καταλάβω τὰ ἐν τῷ νόμῳ κεκρυμμένα θαυμάσια νοήματα, τὰ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας σου. (4)

19: „ Πάροικος ἐγώ εἰμι ἐν τῇ γῇ, μὴ „ ἀπο-

ὁδὸς δὲ τῶν μαρτυρίων τούτων κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, εἴη ἂν τὸ ὁδεῦσαι κατὰ τὸ βούλημα αὐτῶν, οὐκ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἀλλὰ μετὰ πάσης εὐφροσύνης.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „ Διὰ τούτων διδασκόμεθα, ὡς οὐκ ἄλλως ἐςὶ κατανοῆσαι τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκ τοῦ τὰ περὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐξετάζειν, καὶ περὶ τούτων ἐπὶ πλεῖον ἐρευνᾷν, ὥςε τὴν καλουμένην ἀδολεσχίαν μεταφέρειν ἐπὶ τὴν περὶ τῶν ἐντολῶν βάσανον· ὅτε καὶ ἡ ἀδολεσχία οὐκ ἔςι ψεκτή· κατὰ τό· „ Ἰσαὰκ δὲ ἐξῆλθεν εἰς τὸ πεδίον ἀδολεσχῆσαι. (Γέν. κδ΄. 63.)

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται· „ Ζῆσόν με.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Μελετᾷ δέ τις ἐν τοῖς δικαιώμασι τοῦ Θεοῦ οὐ ῥηματίοις καὶ λεξειδίοις, ἀλλὰ τῷ ποιεῖν αὐτά· οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Θεοῦ, δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ· ἀλλ' οἱ ποιηταὶ αὐτῶν καὶ μελετῶντες αὐτὰ τοῖς ἔργοις. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι οὐ παντός ἐςι ταύτῃ χρήσασθαι τῇ φωνῇ· οὐδεὶς γὰρ πονηρὸν συνειδὸς περιφέρων, εἰς ἀνταπόδοσιν τὸν κριτὴν διεγείρει· οὐδὲ λέγει· ἀνταπόδος μοι· εἰ γὰρ ἀποδώσει κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, κολάσει πάντως· ὁ δὲ καθαροῖς χρώμενος λογισμοῖς, πεποιθὼς ἑαυτοῦ τῇ συνειδήσει, τῷ μηδὲν ἄξιον κολάσεως ἑαυτῷ συνειδέναι, σὺν παῤῥησίᾳ ταύτῃ χρήσεται τῇ φωνῇ· ἵνα δὲ μὴ δόξῃ ὁ λόγος εἶναι ἀλαζονικὸς, ἔχει τι ἀσφαλές· οὐ γὰρ εἶπεν ἀνταπόδος μοι, ἀλλ' ἀνταπόδος τῷ δούλῳ σου: τουτέςιν, ὅςτις ἐςὶ δοῦλος σὸς καὶ δουλεύει σοι· μᾶλλον δὲ τὸ ἀνταπόδος ἀντὶ τοῦ δὸς εἴρηται, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Γραφῆς· ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ζ΄. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό· „ Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Διδόντι ἀνταποδίδωσιν, ὡς τῷ Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαάκ· καὶ τὸ προσαγαγόντι τὰς δέκα μνᾶς ὁ χαρισάμενος αὐτὰς αὐτῷ Δεσπότης· καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Ἀνταπόδος μοι τὴν θείαν καὶ μακαρίαν ζωήν· ἵνα ζήσας κατ' αὐτὴν φυλάξω τοὺς λόγους σου· μετὰ γὰρ τὸ μνημονεῦσαι αὐτῶν ἀκόλουθον φυλάξαι.

(4) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „ Πρῶτον εἰπὼν φυλάξω τοὺς λόγους σου, εἶτα ἐπήγαγεν· ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμοὺς

„ μὴ ἀποκρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ τὰς ἐντολάς
„ σου.

Περαστικὸν, λέγει, ζωὴν μεταχειρίζομαι Κύριε, εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον, καὶ τρέχω εἰς ἄλλην ζωήν· διὰ τοῦτο φανέρωσον εἰς ἐμένα βαθύτερον τὰς ἐντολάς σου, ἵνα ἐργάζωμαι αὐτὰς μὲ περισσοτέραν σπουδήν, καὶ τρέχω εἰς ἐκείνην τὴν ζωὴν μὲ περισσοτέραν προθυμίαν. (1)

20: „ Ἐπεπόθησεν ἡ ψυχή μου τοῦ ἐπι-
„ θυμῆσαι τὰ κρίματά σου ἐν παντὶ
„ καιρῷ.

Πολλά, λέγει, ἐπεπόθησεν ἡ ψυχή μου, τὸ νὰ ἐπιθυμῶ πάντοτε τὰ κρίματα καὶ τὰς ἐντολάς σου Κύριε· διάφορος δὲ συμβαίνει ἐδῶ ἡ σύνταξις καὶ τοῦ ἐπεπόθησε καὶ τοῦ ἐπιθυμῆσαι. διατὶ, τὸ μὲν ἐπεπόθησε ἐχρειάζετο νὰ συνταχθῇ μὲ αἰτιατικὴν, καὶ ἐδῶ ἐσυντάχθη μὲ γενικήν, „ Ἐπεπόθησεν ἡ ψυχή μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι. τὸ δὲ ἐπιθυμῆσαι ἔπρεπεν ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ συνταχθῇ μὲ γενικήν, καὶ ἐδῶ ἐσυντάχθη μὲ αἰτιατικήν „ τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ κρίματά σου. πολλά λοιπόν, λέγει, ἠγάπησα τὴν ἐπιθυμίαν τῶν κριμάτων σου Κύριε. διὰ τοῦτο καὶ ἐπιθυμοῦν αὐτὰ ἐν παντὶ καιρῷ ἤτοι θερμῶς ἐφίλουν· ἢ νοεῖται καὶ οὕτω. ἐπεπόθησεν ἡ ψυχή μου τὰ κρίματά σου ἐν παντὶ καιρῷ, ὥστε νὰ ἐπιθυμῶ ταῦτα, ἢ διὰ νὰ ἐπιθυμῶ ταῦτα. (2)

21: „ Ἐπετίμησας ὑπερηφάνοις· ἐπικατά-
„ ρατοι οἱ ἐκκλίνοντες ἀπὸ τῶν ἐντο-
„ λῶν σου.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου σου, ἐφοβέρισας νὰ δώσῃς κόλασιν εἰς ἐκείνους ὁπού ἐξ ὑπερηφανίας καταφρονοῦσι τὸν νόμον σου. ἤ-

ὁρ-μους μου· οὐδεὶς γὰρ ἐναγῆ μετιὼν πολιτείαν, δύναταί τινα θείων θαυμάτων κατάληψιν δέξασθαι· ἀλλ' ὅς ἂν κατὰ τὸν Χριστοῦ νόμον ἐν ἀγάπῃ καὶ τῇ λοιπῇ πάσῃ ἀρετῇ τὸν ἑαυτοῦ βίον ῥυθμίσῃ, οὗτος δὴ τὸ θεῖον εἰς νοῦν καταπλουτίσας φῶς, αὐτός τε κατανοήσει τὰ θεῖα θαυμάσια, ἑτέροις τε ἔσται χρήσιμος, καὶ τὸν τῆς μυσταγωγίας τρόπον ἀδιάβλητον ποιήσεται πρὸς αὐτούς. λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων σὺν τῷ Θεοδωρήτῳ· „ Οὐχ ἅπαντες οἱ τοῖς θείοις ἐντυγχάνοντες λογίοις τὰ ταύτης κατανοοῦσι θαυμάσια· ἀλλ' οἱ τῆς ἄνωθεν ἀπολαύοντες αἴγλης· τὰς γὰρ θείας Γραφὰς, λέγει ὁ Νικήτας, κατ' ἀναγωγὴν καὶ θεωρίαν κατοπτριζόμεθα καὶ νοοῦμεν· ὡς ὅτι ὁ ἀμνὸς, τύπος ἦν τοῦ ἀληθινοῦ ἀμνοῦ Χριστοῦ· καὶ ὡς ἡ χρίσις τοῦ αἵματος ἐκείνου ἔσωσε· οὕτω τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς. λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „ Κάλυμμα τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν μελετώντων τὸν νόμον τὸ γράμμα ἐπίκειται· ἡνίκα γὰρ ἐπιστρέψει τις πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα, λέγει ὁ Παῦλος· ὅταν τοίνυν τοῦτο ἀποκαλυφθῇ, τότε τὰ τοῦ νόμου θαυμάσια βλέπομεν, πνευματικῶς αὐτὸν ἐκλαμβάνοντες, καὶ θεωροῦντες τὰ ἐν τύποις καὶ σκιαῖς κεκαλυμμένα μυστήρια· σκιὰν γὰρ ὁ νόμος εἶχε τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων σὺν τῷ Θεοδωρήτῳ· „ Τὴν γῆν ταύτην οὐ κατοικοῦμεν, ἀλλὰ παροικοῦμεν· βραχὺν γὰρ βιώσαντες χρόνον, εἰς ἕτερον μεταβαίνομεν βίον· τοῦτο δὲ οὐ πάντες ἐθέλουσιν εἰδέναι οἱ ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ μονίμοις καὶ διαρκέσι βρενθύοντες· ὁ δὲ τὰ θεῖα πεπαιδευμένος, οἶδε τοῦ βίου τὸ πρόσκαιρον· διὸ καὶ πάροικον ἑαυτὸν ὀνομάζει καὶ ἱκετεύει τὰς θείας ἐντολὰς μηδαμῶς ἀγνοῆσαι. Ἄλλος δέ φησιν· „ Ἔοικε μονονουχὶ λέγειν· οὐκ ἔζησα ὡς οἱ πολλοὶ, οὐδὲ περὶ τὰ τῆς γῆς ἐσπούδασα πράγματα· διὸ οὐδὲν τῶν ἐπὶ γῆς αἰτῶ· ἀλλ' ὃ καὶ σοὶ προσφιλὲς χαρίσασθαι, κἀμοὶ λαβεῖν ὠφέλιμον· τὸ δέ ἐστι· μὴ ἀποκρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ τὰς ἐντολάς σου, τὰς τοῖς πολλοῖς ἀποκεκρυμμένας· τοῖς γὰρ παροικοῦσι τὴν γῆν κατὰ τὸν Θεοδώρητον, τούτοις ὁ Θεὸς οὐκ ἀποκρύπτει τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, γνωρίζει δὲ εἰκότως, ὡς βουλομένοις ὁμοῦ καὶ δυναμένοις ἐργάζεσθαι· εἰ τοίνυν μὴ ἀποκρυβῆναι ἀφ' ἡμῶν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ βουλώμεθα, μὴ ὡς ἔσω τὰ παρόντα λογιζώμεθα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ἐπιθυμοῦσι τῶν θείων κριμάτων πολλοὶ, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν ἐφίενται βασιλείας· πλὴν οὐ θερμῶς, οὐδ' ἀεί· ἀλλὰ νῦν μὲν τοῖς θείοις ἀρέσκονται κρίμασιν: ἤτοι προστάγμασιν, ἢ ταῖς περὶ ἑκάστου κρίσεσι, νῦν δὲ τοῖς τοῦ σώματος ἀκολουθοῦσι παθήμασιν· ὁ δὲ Προφήτης ἱμείρεται τούτων τὸν πόθον γ-

ἢ ἐκαταράσθης αὐτούς, ὡς ἀνελόγως λέγει. ἐπειδὴ γέγραπται. „Επικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις τοῦ νόμου τούτου τοῦ ποιῆσαι αὐτούς. (Δευτ. κζ.) (1)

22: „Περίελε ἀπ' ἐμοῦ ὄνειδος καὶ ἐξου„δένωσιν, ὅτι τὰ μαρτύριά σου ἐξε„ζήτησα.

Ἔκβαλε, λέγει, Κύριε, ἀπὸ λόγου μου τὸν ὀνειδισμὸν καὶ τὴν ἐξουδένωσιν, ὁποῦ μοι ἐπροξένησεν ἡ προλαβοῦσά μου ἀμέλεια καὶ ἁμαρτία, διὰ τὴν ὁποίαν μὲ ὠνείδισαν καὶ μὲ ἐκαταφρόνησαν οἱ νοητοί ἐχθροί μου Δαίμονες. ἡ περίελε εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, δίωξον ἀπὸ λόγου μου τὸν ὀνειδισμὸν καὶ τὴν καταφρόνησιν, καὶ μὴ παραχωρήσῃς νὰ μοι προξενηθοῦν, ἐπειδὴ ... αἱ ἐχθροί μου μὲ ... (2)

23: „Καὶ γὰρ ἐκάθισαν ἄρχοντες καὶ „κατ' ἐμοῦ κατελάλουν· ὁ δὲ δοῦ„λός σου ἠδολέσχει ἐν τοῖς δικαιώ„μασί σου.

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου μὲ ἐκατηγόρουν, περιπαίζοντές με, διατὶ ἐμελέτων συχνάκις τὴν νομόν σου· ἐγὼ δὲ περισσότερον αὐτὸν ἐμελέτων, ηὑρίσκοντας τὸ κέρδος καὶ τὴν ὠφέλειαν, ὁποῦ λαμβάνω ἀπὸ τὴν μελέτην αὐτοῦ. ἄρχοντες δὲ ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι, καὶ οἱ κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου· ἤτοι οἱ Δαίμονες. (3)

24: „Καὶ

ἔχειν διηνεκῶς. καί φησι· „Ἐπεπόθησεν ἡ ψυχή μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ κρίματά σου· καὶ οὐ κορέννυται ταῦτα ποιεῖν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „Οὐκ ἐπεθύμησε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπεπόθησεν ἐπιθυμῆσαι, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ ἐπιθυμῆσαι. ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „Ἐκ τοῦ ἐπιθυμεῖν τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα συμβήσεται τὸ φέρειν γενναίως καὶ σωφρόνως πάντα, οὐ μόνον τὰ ἡδέα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπίπονα καὶ ἀνδρῇ· καὶ πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν σπουδαίαν ἐν πόθῳ εἶναι.

(1) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ὅπου ἐντολὴ, δύναται ἔκκλισις γενέσθαι· ἡ γὰρ ἐντολὴ Κυρίου εὐθεῖά ἐστιν· οὐχ εἴτις οὖν ἀποπέπτωκε μόνον τῆς ἐντολῆς ἐπικατάρατος, ἀλλὰ καὶ ὃς κἂν βραχὺ ἐξέκλινεν ἀπ' αὐτῆς. λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βοᾷ· ἐπικατάρατοι οἱ ἐκκλίνοντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου· φοβηθῶμεν οὖν ἀδελφοί, μὴ ἔλθοι ἐφ' ἡμᾶς ἡ κατάρα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· προσέχωμεν μή ποτε ἄλλους ἐπικαταράτους λέγοντες, αὐτοὶ ἡμεῖς ἐσόμεθα, τῇ παρεκτροπῇ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „Μήτηρ παρανομίας ὑπερηφανία· διὰ γὰρ ταύτην οὐκ ἀνέχονται ὑπακούειν προστάγμασι Θεοῦ· οἷος ἦν ὁ ἀπειθὴς λαὸς ὁ λέγων· „Οὐ κυριευθησόμεθα, καὶ οὐχ ἥξομεν πρὸς σὲ ἔτι. (Ἱερ. β΄. 31.)

(2) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον. „Ὠνείδισε τὸν Δαβὶδ ὁ Νάβαλ, δοῦλον δραπέτην ἀποκαλέσας· καὶ ὁ Σεμεεὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ὠνείδισε· καὶ οἱ Γεθθαῖοι· ἐφ' οἷς ἀλγυνόμενος ἀποτρίψασθαι τὰ ὀνείδη παρακαλεῖ, ἅτε δὴ τὰ θεῖα ἐκζητήσας μαρτύρια. ὁ δὲ Δίδυμος φησί· „Τὰ ἁμαρτήματα, ὀνειδισμοῦ εἰσιν ἄξια· διὸ καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀναστήσονται εἰς ὀνειδισμὸν καὶ εἰς αἰσχύνην αἰώνιον, κατὰ τὸν Δανιήλ· ὁ τοίνυν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀξιολόγως μετανοῶν, ἐρεῖ πρὸς Θεὸν, κατὰ τὸν Ἡσύχιον· „Μηκέτι με κρίνῃς ἄξιον τοῦ ὀνειδίζεσθαι καὶ ἐξουθενεῖσθαι. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Καὶ οἱ ἀσεβεῖς δὲ ἐν καιρῷ διωγμοῦ ὠνείδιζον ἐξουδενοῦντες τοὺς ἁγίους· ὧν ἐκ προσώπου αἰτεῖ ὁ Προφήτης ἀντίληψιν, ἵνα μάταια γένωνται τὰ κατ' αὐτῶν ὀνείδη, νικώντων τοὺς ἐπιβουλεύοντας καὶ περιγινομένων αὐτῶν· δύο δὲ ἤδη ἐξουδενώσεώς εἰσι κατὰ τὸν Δίδυμον· καὶ γὰρ τὰ ἐξουδενωμένα τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός· καὶ ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος· καταφρονῶ γοῦν τῆς ἐξουδενώσεως, ἣν ἐξουδενοῦσί με οἱ ἄνθρωποι οἱ ἀνόητοι, ἐπὶ τοῖς οὐκ ἐξουδενώσεως, ἀλλὰ τιμῆς ἀξίοις· φεύγω δὲ ἐκείνην τὴν ἐξουδένωσιν, καθ' ἣν ἐξουδένωται πονηρευόμενος.

(3) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „Ἄρχοντες ἀδικίας, οἱ καταλαλοῦντες τοῦ Δαβίδ· ὁ Σαοὺλ, ὁ Ἀβεννὴρ, ὁ Ἀχιτόφελ, ὁ Ἀβεσσαλὼμ καὶ ἕτεροι τὴν ἐν τῷ νόμῳ μελέτην αὐτοῦ χλευάζοντες· ἐρεῖ δὲ καὶ πᾶς ἅγιος, ὅτι οἱ ἄρχοντες τοῦ σκότους βουλεύονται κατ' ἐμοῦ· ἐγὼ δὲ ὁ δοῦλός σου, ὃν τῷ τιμίῳ σου αἵματι ἐξηγόρασας, τὰς θείας ἐπισκεπτόμην Γραφάς· ἁπλῶς δὲ, ἐπεὶ πᾶσι τοῖς καλοῖς παρακολουθεῖν εἴωθε φθόνος, εἰκότως καὶ τῷ ὅλον ἑαυτὸν ἐπι-

24 : „ Καὶ γὰρ τὰ μαρτύριά σου μελέτη „ μου ἐστὶ, καὶ αἱ συμβουλίαι μου „ τὰ δικαιώματά σου.

Εἰς μὲν τοὺς ἐχθρούς μου, λέγει, ἄλλα μάταια πράγματα εἶναι μελέτη καὶ φροντὶς, εἰς ἐμένα δὲ, μελέτη καὶ συμβουλὴ εἶναι ὁ νόμος σου Κύριε. (1)

25 : „ Ἐκολλήθη τῷ ἐδάφει ἡ ψυχή μου, „ ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου.

Παρ' ὀλίγον, λέγει, ἐκόλλησα εἰς τὸ ἔδαφος τῆς γῆς: ἤγουν ἐταπεινώθηκα πολλά. διὰ τοῦτο λοιπὸν κᾶμε νὰ ζήσω κατὰ τὸν νόμον σου. ἢ ἐκολλήθηκα εἰς τὰ γήϊνα καὶ ἐπροσηλώθηκα εἰς αὐτά. (2)

26 : „ Τὰς ὁδούς μου ἐξήγγειλα καὶ ἐπήκουσάς μου, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.

Ἐξαγόρευσα, λέγει, εἰς ἐσένα Κύριε τὰς ἁμαρτίας μου καὶ ἐζήτησα τὴν τούτων συγχώρησιν, σὺ δὲ ἐπήκουσές μου. „ Λέγε γάρ φησι, σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς. (Ἡσ. μγ. 26) ὅθεν εἰς τὸ ἑξῆς δίδαξόν με ἀκριβέστερον καὶ βαθύτερον τὰς ἐντολάς σου, ἵνα μὴ πάλιν ἁμαρτήσω. (3)

27 : „ Ὁδὸν δικαιωμάτων σου συνέτισόν „ με, καὶ ἀδολεσχήσω ἐν τοῖς θαυ„ μασίοις σου.

Κᾶμε με, λέγει, Κύριε, νὰ καταλάβω τὴν ἐρήμαν τοῦ νόμου σου, καὶ βέβαια εἰς τὸ ἑξῆς θέλω μελετῶ συνεχῶς τὰ παρὰ σοῦ θαυματουργηθέντα, μὲ τὸ νὰ γλυκαίνωμαι ἀπὸ τὴν τούτων κατάληψιν, ἤ-

ἐπιδεδωκότι τῇ σχολῇ καὶ τῇ ἐρεύνῃ τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων, ἐπανίσανται διὰ φθόνον, οὐχ οἱ τυχόντες, ἀλλ' ἄρχοντες· καὶ ἐπιβουλεύουσιν αὐτῷ οὐ δι' ἄλλο τι, ἢ διότι μὴ αὐτοὶ πράττουσιν, ἅπερ ἐκεῖνον ὁρῶσι ποιοῦντα.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πᾶσαν ἀνθρωπίνην εἰσήγησιν ἀποσεισάμενος, ταῖς σαῖς ὑποθήκαις ἀκολουθῶ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Τοῦτο λέγων ὁ Δαβὶδ, τὴν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς δηλοῖ κοινωνίαν, ἐκ τοῦ ἐδάφους τυγχάνον τοῦ χοός· ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ὑπερβολὴν δείκνυσι κατὰ τὸ Θεοδώριτον, τῆς ἑκουσίου αὐτοῦ ταπεινώσεως, ἣν, ἐφ' οἷς ἥμαρτεν, ἐπεδείξατο, ζῆσαι δι' αὐτῆς κατὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ προσδοκήσας τοῦ τὸν ταπεινοῦντα ἑαυτὸν ὑψοῦντος· οὐχ ἀορίστως γὰρ αἰτεῖ ζῆν, ἀλλὰ τὴν κατὰ νόμον ζωήν· ταπεινοῦ δὲ, τὸ ταύτην ὡς ἀμειβὴν αἰτεῖν τῆς ταπεινώσεως· ἴσως δὲ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ἐξομολογεῖται ὁ Προφήτης περὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, καταλιπούσης μὲν τὸ κολλᾶσθαι τῷ Κυρίῳ πρότερον, ὅτε ἐν τῇ κακίᾳ γέγονε, κολληθείσης δὲ δι' αὐτὴν τῷ ἐδάφει, καὶ τοῖς γηΐνοις προσηλωθείσης, καὶ καθελούσης τὸ ἑαυτῆς φυσικὸν ὕψος καὶ ἔπαρμα· πᾶσα γὰρ ἁμαρτάνουσα ψυχὴ κέκολληται τῷ χοΐ· „ Ὀπίσω δὲ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου πορεύσῃ καὶ πρὸς αὐτὸν κολληθήσῃ, τῷ νόμῳ εἴρηται. ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Ταπεινοφροσύνην ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς καρπὸν ὁ ψαλμῳδὸς ὑποτίθεται· ὅταν γάρ τις τῷ ἐδάφει κολληθῇ ταπεινούμενος, λέγων καθάπερ Ἀβραάμ· „ Ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδὸς, ζήσεται κατὰ τὸ λόγιον τοῦ Θεοῦ· τουτέστι κατ' ἐκεῖνον τὸν μακαρισμὸν, ὅνπερ αὐτὸς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐξεφώνησε· „ Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ὁ δὲ Ὠριγένης φησί· „ Νῦν μὲν ἐκολλήθη τῷ ἐδάφει ἡ ψυχὴ, καὶ γέγονε σάρξ· ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει κολληθήσεται ἡ σὰρξ τῇ ψυχῇ, καὶ ἔσται οἱονεὶ ψυχή· ἥτις κολληθεῖσα τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ἀναστάσει γίνεται ἓν πνεῦμα, καὶ γίνεται τὸ σῶμα πνευματικόν· ὅμοιον δὲ τοῦτο τῷ· „ Ὅτι ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡμῶν. ἐκολλήθη εἰς γῆν ἡ γαστὴρ ἡμῶν.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅταν τις κατὰ τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν πορεύηται, ὁδοὺς ἑαυτοῦ πορεύεται· ὅταν δὲ ἀποστῇ τοῦ ἁμαρτάνειν, ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ Θεοῦ βαδίζει· λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος ὅτι τό· „ Τὰς ὁδούς μου, εἶναι ὅμοιον τῷ· „ Εἶπα ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ.

ἥτις παρὰ σοῦ ἐχαρίσθη μοι. (1)

28: „ Ἐνύσταξεν ἡ ψυχή μου ἀπὸ ἀκη-
„ δίας, βεβαίωσόν με ἐν τοῖς λόγοις
„ σου.

Ἐχαυνώθην, λέγει, Κύριε ἀπὸ τὴν ἀκηδίαν, καὶ μικροψυχίαν, τὴν ὁποίαν συνειθίζουν νὰ προξενοῦν ἡ φροντίδες τῶν πραγμάτων τοῦ Κόσμου, ἢ καὶ ὁ συνεχὴς πόλεμος τῶν Δαιμόνων. διὰ τοῦτο στήριξόν καὶ ἐνδυνάμωσόν με εἰς τὰ λόγιά σου: ἤγουν εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐντολῶν σου, ἵνα μὴ χωρισθῶ ἀπὸ αὐτήν. ἐπειδὴ διὰ μέσου τῆς μελέτης ταύτης, θέλω δυνηθῶ νὰ ἀπορρίψω τὸν νυσταγμὸν τῆς ἀκηδίας. (2)

29: „ Ὁδὸν ἀδικίας ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ,
„ καὶ τῷ νόμῳ σου ἐλέησόν με.

Ὁδὸς καὶ στράτα ἀδικίας εἶναι, ἡ πρᾶξις ὁποῦ φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀδικίαν, τὴν ὁποίαν περιπατοῦσιν οἱ ἄδικοι. ταύτην λοιπὸν, λέγει, τὴν ἄδικον πρᾶξιν δίωξον ἀπὸ ἐμένα Κύριε, καὶ ἐλέησόν με μὲ τὸν νόμον τῆς φιλανθρωπίας σου. νόμος γὰρ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ εἶναι, τὸ νὰ ἐλεῇ ὁ Θεὸς ἐκεῖνον, ὁποῦ μετανοεῖ καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν ἐκ ψυχῆς. (3)

30: „ Ὁδὸν ἀληθείας ᾑρετισάμην, καὶ
„ τὰ κρίματά σου οὐκ ἐπελαθόμην.

Στράταν ἀληθείας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰ ἀληθινὰ δόγματα τῆς πίστεως, διὰ μέσου τῶν ὁποίων περιπατεῖ ὀρθῶς ὁ πιστὸς Χριστιανός. ἐπειδὴ ἀλήθεια μὲν εἶναι ὁ Χριστός „ Ἐγώ γάρ, φησιν, εἰμι ἡ ἀλήθεια. (Ἰω. ιδ. 6.) στράτα δὲ τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἡ εὐαγγελικὴ πολιτεία, τὴν ὁποίαν ἄνοιξεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον. ταύ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἰκότως ὁ Προφήτης ἀντιβολεῖ συνέσεως θείας μεταλαβεῖν, ὡς διαγνῶναι τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν, μή ποτε παραγνωρίσῃ, καὶ ἀντ' ἀρετῆς κακίας ἔχηται διὰ τὸ ἀγχιθύρους εἶναι τὰς κακίας ταῖς ἀρεταῖς. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Θείας ἡμῖν συνέσεως δεῖ, ὥστε κατὰ τὸν θεῖον νόμον τὴν ἀρετὴν μετελθεῖν· καὶ τὸν φιλανθρωπίᾳ χρώμενον, μὴ πρὸς κενοδοξίαν ἰδεῖν· καὶ τὸν ἀσκητικὸν, μὴ θηρεῦσαι τὸν ἀνθρώπειον ἔπαινον· τὸν σώφρονα, μὴ διὰ τὴν τῆς ἀκολασίας αἰσχύνην, ἀλλὰ διὰ τὸν πόθον τῆς ἀρετῆς μετιέναι τὴν σωφροσύνην· εἰκότως τοίνυν ἀντιβολεῖ συνέσεως θείας μεταλαχεῖν, ὡς διαγνῶναι τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδόν.

(2) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Διδάσκει ὁ λόγος ὡς τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας. οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, ἢ διὰ τῆς μελέτης τῶν θείων λογίων· νήφειν οὖν χρὴ, ἵνα μὴ γενώμεθα ἐν νυσταγμῷ ἀπηγορευμένῳ· „ Μὴ δῷς γάρ φησιν, ὕπνον σοῖς ὄμμασι, μηδὲ νυσταγμὸν σοῖς βλεφάροις· ὥσπερ γὰρ κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ἀρχὴ κοιμήσεώς ἐστι νυσταγμός· οὕτω καὶ ψυχὴ ἐν ἀρχῇ γενομένη ἁμαρτημάτων λέγεται νυστάζειν, καθελκομένη μὲν, ὥσπερ εἰς ὕπνον τὸ ἁμάρτημα· ἀνανεύουσα δὲ καὶ διεγειρομένη διὰ τῆς τῶν κρειττόνων μνήμης· κατὰ γὰρ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον, ἡ διηνεκὴς προσβολὴ τῆς ἁμαρτίας, διαλύει πολλάκις τὸν τόνον τῶν λογισμῶν. καὶ ἀπαυδῆσαι παρασκευάζει τὸν ἀθλητὴν, καὶ τὴν καλουμένην ἀκηδίαν ἐργάζεται· χαυνουμένη δὲ ἡ ψυχὴ, τὸν ὕπνον δέχεται· ὁ δὲ ὕπνος ἐπάγει τὸν θάνατον· διόπερ βεβαιωθῆναι καὶ στηριχθῆναι ὁ Προφήτης ἀντιβολεῖ· τοῦτο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ ἔφη Ψαλμῷ· „ Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου μή ποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον, θάνατον τὴν ἁμαρτίαν καλῶν: ἔοικε δὲ καὶ ἄλλως ἀκηδιᾶν κατὰ τὸν Νικήταν, ὁ τῇ μελέτῃ τῶν θείων σχολάζων, ὅταν μὴ νοῇ τὰ ἐν αὐτοῖς ἐμφερόμενα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Τὸ δὲ νόμῳ σου ἐλέησόν με, ὅμοιον, ὡς εἴ τις εἴποι ἰατρῷ· ὡς ἀπαιτεῖ ὁ ἰατρικὸς νόμος καὶ λόγος, ἄγαγέ με εἰς τὴν ὑγείαν. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Οὐκ εἶπεν· ἐμὲ ἀπόστησον ἀπὸ ἀδικίας, ἀλλ' ὁδὸν ἀδικίας ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ, ὡς τυγχάνουσαν ἐν ἐμοὶ καὶ ἐνυπάρχουσάν μοι. ὅσον γάρ ἐσμεν φαῦλοι, ἡ ὁδὸς τῆς ἀδικίας ἐν ἡμῖν ἐστι· καὶ πάντα μὲν πρακτέον, ἵνα αὐτὴν ἀποθήσωμεν τῆς ψυχῆς ἡμῶν· μάλιστα δὲ Θεὸν συνεργὸν εἰς τοῦτο παρακλητέον, ἵνα ταύτης ἀποστάσης ἡμῶν, δυνηθῶμεν εἰπεῖν· „ Καὶ τῷ νόμῳ σου ἐλέησόν με.

ταύτην λοιπὸν τὴν πολιτείαν τοῦ Εὐαγγελίου λέγει ὁ Δαβὶδ ὅτι ἠγάπησεν, ὡς προγνωσθεῖσαν ἀπὸ αὐτόν. ὁμοίως καὶ κρίματα λέγει τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ, τὰς ὁποίας ἐγνώρισε. (1)

31: „Ἐκολλήθην τοῖς μαρτυρίοις σου „Κύριε, μή με καταισχύνῃς.

Δὲν ἠμπορῶ, λέγει, νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου Κύριε, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἐκολλήθηκα καὶ ἐκαρφώθηκα εἰς αὐτάς. διὰ τοῦτο μή με ἐντροπιάσῃς. τοῦτο δὲ θέλει γένει εἰς ἐμὲ, ἐὰν παραχωρήσῃς νὰ νικηθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου. (2)

32: „Ὁδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅταν „ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἐλευθερώσας τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν τῶν πειρασμῶν, τότε ἐγὼ ἔτρεξα εἰς τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν σου: ἤτοι σπουδαίως καὶ προθύμως ἐπεριπάτησα εἰς αὐτὰς, πολιτευόμενος κατὰ τὸν νόμον σου. (3)

33: „Νομοθέτησόν με Κύριε, τὴν ὁδὸν „τῶν δικαιωμάτων σου, καὶ ἐκζη„τήσω αὐτὴν διαπαντός.

Διατί λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ νομοθετήσῃ εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν του, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὴ ἦτον προνομοθετημένη διὰ τοῦ Μωϋσέως; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὸ νομοθέτησον ἐδῶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ δίδαξον. διότι καὶ ὁ Σύμμαχος, ὑπόδειξον ἐξέδωκεν. ὁδὲ Ἀκύλας, φώτισον. ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ διδάσκει, νομοθετεῖ τρόπον τινα ἐκεῖνον ὁποῦ διδάσκει, παρακινῶν μὲν αὐτὸν εἰς τὰ καλὰ, ἐμποδίζων δὲ αὐτὸν ἀπὸ τὰ κακά. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Καὶ πᾶς δὲ ὁ φιλαλήθης ἢ μηδέ ποτε προφέρων ψευδῆ λόγον διὰ στόματος, πεπαῤῥησιασμένως δὲ πάντα ἢ λέγων ἢ πράττων, εἴποι ἄν· ὁδὸν ἀληθείας ᾑρετισάμην· ἀλλὰ ἢ ὁ μεμνημένος ἐν πάσῃ πράξει, ἢ πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέμενος τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα ἢ τὰς ἐντολὰς, ἐρεῖ· τὰ κρίματά σου οὐκ ἐπελαθόμην. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Τὸν στίχον τοῦτον ἐρεῖ μόνος, ὁ καταφρονῶν μὲν τῶν βλεπομένων, ὡς προσκαίρων ἢ ψευδῶν, σκοπῶν δὲ τὰ μὴ βλεπόμενα, ὡς αἰώνια ἢ μόνα κυρίως ἀληθῆ, ἢ ἐπ᾽ ἐκεῖνα σπεύδων· οὐκ ἀληθείας γὰρ ὁδὸς, ἣν αἱρεῖται, ὁ πραγματευόμενος τὸν κάτω πλοῦτον ἢ τὰς ἐπὶ γῆς δόξας· ὁ οὖν ἑλόμενος ὁδεύειν, ὡς ἀποδεδώκαμεν, τὴν τῆς ἀληθείας ὁδὸν, οὗτος οὐκ ἐπιλανθανόμενος τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ ἢ τῶν ἀνταποδόσεων αὐτοῦ, τὸ τοιοῦτον πράττει.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὑπερβάλλουσαν ἑαυτοῦ διάθεσιν παρίστησι περὶ τὰ θεῖα λόγια, ὁ ταύτην προϊέμενος τὴν φωνήν· οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπεν ἠκολούθησα· ἀλλ᾽ ἐκολλήθην: τουτέστιν οὐδὲ βραχὺ τούτων ἐχώρισα τὸν ἐμαυτοῦ λογισμόν· ζητεῖ δὲ τρυγῆσαι τῆς τοσαύτης διαθέσεως καρπὸν, τὸ μηδεμιᾶς πεῖραν αἰσχύνης λαβεῖν.

(3) Ὁ Θεοδώριτος δέ φησιν· „ Ἀμφοτέρων μέν τοι χρεία ἢ τῆς ἡμετέρας προθυμίας, ἢ τῆς τοῦ Θεοῦ προμηθείας, πρὸς τὸ διαδραμεῖν οὐ μιᾶς ἐντολῆς, ἀλλὰ πασῶν ἐντολῶν τὴν ὁδὸν, ἢ τὰ ὑπ᾽ αὐτῶν διηγορευμένα ἔργοις ἐπιτελέσαι ἢ πράξεσιν, ὥστε εἰπεῖν· τὸν δρόμον τετέλεκα· οὔτε γὰρ ἡ θεία χάρις δίδοται τοῖς τὴν ἀγαθὴν οὐκ ἔχουσι προθυμίαν, οὔτε ἡ ἀνθρωπεία φύσις ἀρετὴν δύναται κατορθῶσαι, δίχα τῆς ἄνωθεν βοηθείας· τοῦτο ἢ ὁ Προφήτης διδάσκει, ὅτι τῶν ἐντολῶν σου τὴν ὁδὸν ἔτρεχον ἀκωλύτως, παρὰ σοῦ λαμβάνων τοῦ δρόμου τὴν εὐκολίαν· πλατύτητα γὰρ τὴν εὐκολίαν ἐκάλεσεν, ὡς ἢ ἀλλαχοῦ φησιν· ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με· ἢ πάλιν: „ Ἐπλάτυνας τὰ διαβήματά μου ὑποκάτω μου, ἢ οὐκ ἠσθένησε τὰ ἴχνη μου. ὁ δὲ Ὠριγένης· „ Ὁδὸς μὲν στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν. καρδία δὲ πλατεῖα ἢ εὐρύχωρος ὑπὸ τοῦ λόγου εὐρυνομένη, ἡ ἁγία ἢ Θεὸν ὀψομένη ἢ τὸν καλὸν δρόμον τρέχουσα τῆς ὁδοῦ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ στενὴ καρδία ἢ μὴ χωροῦσα ἐν ἑαυτῇ μονὴν Πατρὸς ἢ Υἱοῦ, χωρίζει ἀπὸ Θεοῦ διὰ τὴν στενοχωρίαν τὸν τοιαύτην τῇ ἑαυτοῦ [illegible] ἢ ὁ Ἀνώνυμος· „ Καὶ πῶς ἡμῶν ἡ καρδία πλατύνεται; διὰ πειρασμῶν ἢ θλίψεων· αὗται γὰρ τὰς ἐν ἡμῖν ἀκάνθας τῶν λογισμῶν ἐκτέμνουσι, ἢ τὴν καρδίαν εὐρυτέραν εἰς τὴν τῶν νόμων τῶν θείων ὑποδοχὴν ἐργάζονται.

ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω εἶπε „ δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου. ἢ τὸ νομοθέτησόν με εἶναι ἀντὶ τοῦ, φανέρωσόν μοι τὴν στράταν τῶν δικαιωμάτων σου, καὶ ἐγὼ θέλω τὴν ζητήσω πάντοτε. ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι κεκρυμμένη ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, διατὶ φαίνεται ἀσαφὴς εἰς αὐτούς. (1)

34: „ Συνέτισόν με, καὶ ἐξερευνήσω τὸν „ νόμον σου, καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν „ ὅλῃ καρδίᾳ μου.

Δός μοι, λέγει, Κύριε, σύνεσιν καὶ φωτισμὸν τοῦ Πνεύματός σου, ἵνα διὰ τοῦ φωτισμοῦ τούτου ἐρευνήσω τὸν νόμον σου μὲ ἐπιστασίαν καὶ προσοχήν. καὶ ἀφ' οὗ καταλάβω αὐτὸν ἀκριβῶς, ἀκολούθως ἔχω καὶ νὰ φυλάξω αὐτόν. εἴπομεν δὲ ἀλλαχοῦ, ὅτι φυλακὴ νόμου εἶναι τὸ νὰ ποιῇ τινὰς τὸν νόμον, καὶ νὰ πληρώνῃ αὐτὸν διὰ τῶν ἔργων. (2)

35: „ Ὁδήγησόν με ἐν τῇ τρίβῳ τῶν ἐν„τολῶν σου, ὅτι αὐτὴν ἠθέλησα.

Ὁδήγησόν με, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν σου, διατὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ ἔχουν προθυμίαν νὰ περιπατήσουν εἰς τὰς ἐντολάς σου, ἐσὺ ὁ Θεὸς τοὺς ὁδηγεῖς εἰς αὐτάς. τρίβον δὲ ὠνόμασε τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν, διατὶ αὐτὴ δὲν εἶναι καινούρια καὶ ἀσυνείθιστος, ἀλλὰ εἶναι παλαιὰ καὶ συνειθισμένη καὶ τετριμμένη ἀπὸ τόσους καὶ τόσους δικαίους, ὁποῦ τὴν ἐπεριπάτησαν. (3)

36: „ Κλῖνον τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ „ μαρτύριά σου, καὶ μὴ εἰς πλεονε„ξίαν.

Γύρισαι, λέγει, Κύριε, τὴν καρδίαν μου εἰς τὴν ἀγάπην τῶν ἐντολῶν σου, μὲ τὸ νὰ βοηθήσῃς τὴν προθυμίαν της διὰ τῆς χάριτός σου, καὶ μὴν ἀφήσῃς αὐτὴν νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν ἀγάπην τῆς πλεονεξίας, καὶ νὰ νικηθῇ ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ Κόσμου. βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ὁ Θεῖος Δαβὶδ ὅλα τὰ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῶν κακῶν, καὶ τὴν ἀγάπην τῶν καλῶν. διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ μὲ τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁποῦ κατορθώνει τὸ πᾶν „ Χωρὶς γάρ ἐμοῦ, φησιν, οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. (Ἰω. ιε. 5) τοῦτο δὲ ἂς εἶναι εἰς ἐσένα

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τὸ μὲν, παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτεῖται· τὸ δὲ, ἐπαγγέλλεται ἐξ ἑαυτοῦ συνεισφέρειν· σὺ μὲν γάρ, φησιν, ὦ Κύριε, νομοθέτησόν με τὴν ὁδὸν τῶν δικαιωμάτων σου, ἐγὼ δὲ τὸν τῆς ζωῆς μου ἅπαντα χρόνον ἐπιδώσω ἐμαυτὸν εἰς ἀναζήτησιν ταύτης. καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Ἐπεὶ οὐκ ἔστι βραχεῖα ἡ εὕρεσις τῆς ὁδοῦ τῶν δικαιωμάτων, ἐκζητήσω εἶπε οὐκ ἐπὶ δύο, ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἢ δέκα, ἀλλὰ διὰ παντός· μόλις γὰρ ἀρκεῖ μοι ὁ χρόνος τῆς ζωῆς.

(2) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Καὶ ὁ Κύριος προσέταξεν, ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς· ἀλλὰ τοῖς ἐρευνῶσι χρεία τῆς ἄνωθεν αἴγλης· ἵνα καὶ εὕρωσι τὸ ζητούμενον, καὶ φυλάξωσι τὸ θηρώμενον. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Εἰ δὲ συνέσεως δεῖταί τις, ἵνα μόνον ἐξερευνήσῃ τὸν νόμον, πόσης δεῖται συνέσεως ἀπὸ Θεοῦ διδομένης, ἵνα εὕρῃ τὸ τέλος; (τοῦ νόμου δηλαδὴ) καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Ἅτε συνιεὶς τὰ ἐν τῷ νόμῳ κεκρυμμένα, οὐκέτι διὰ στόματος αὐτὸν φυλάξω, ἀλλὰ κατὰ διάνοιαν καὶ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, ὥσπερ παρακαταθήκην ἀναγκαίαν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Τρίβος λέγεται ἡ τετριμμένη ὁδὸς, ἣν πολλοὶ πρὸ ἡμῶν ἐπορεύθησαν τῶν δικαίων· ἐὰν δέ τις μὴ ὁδηγῷ χρήσηται τῷ δικαίῳ, οὐ δύναται ὁδεῦσαι κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· Χριστοῦ γὰρ ἡμᾶς δεῖ γενέσθαι μιμητὰς, καὶ αἴρειν τὸν Σταυρὸν καὶ ἀκολουθεῖν ὀπίσω αὐτοῦ. καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ὅταν τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ θελήσωμεν: τουτέστιν ὅταν τὴν πρᾶξιν τῶν ἀγαθῶν προελώμεθα, τότε τὸν Θεὸν ἔχομεν ὁδηγὸν, ὥστε μὴ πλανᾶσθαι ἐξ αὐτῆς μηδὲ σφάλλεσθαι· καλῶς δὲ τὴν τρίβον ἐκάλεσεν, ἵνα γνῷς ὡς οὐκ ἔστιν ἀήθης οὐδὲ ξένη· πολλῶν δὲ αὐτῶν ὁδευόντων: δηλαδὴ δικαίων, τέτριπται καὶ δήλη τοῖς μετελθεῖν βουλομένοις καθέστηκεν.

να ἕνας Καθολικὸς Κανὼν εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ὅμοια ῥητὰ, ὁποῦ λέγει ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν παρόντα Ψαλμόν· Πλὴν ὁ Θεὸς βοηθεῖ, ὄχι εἰς ὅλους, ἀλλὰ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι ἄξιοι, καὶ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ προσπαθοῦνται καὶ αὐτοὶ ἀπὸ λόγου των καὶ κάμνουσιν ἐκεῖνο, ὁποῦ δύνανται. (1)

37: „ Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου „ τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα· ἐν τῇ ὁ- „ δῷ σου ζῆσόν με.

Γύρισαι, λέγει, Κύριε τὰ ὀμμάτιά μου, διὰ νὰ μὴ βλέπουν τὰς ψυχοβλαβεῖς θεωρίας καὶ τὰ μάταια κάλλη. νοεῖ δὲ καὶ τὰ ὀμμάτια τοῦ σώματος, καὶ τὰ ὀμμάτια τῆς ψυχῆς· καὶ ζωοποίησόν με μὲ τὸν νόμον σου· ἐπειδὴ καὶ ὁ θεῖος νόμος προξενεῖ ζωὴν ἀληθινὴν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ πολιτεύονται κατ' αὐτόν. ἡ δὲ τοῦ σώματος μόνου ζωὴ προξενεῖ θάνατον. (2)

38: „ Στῆσον τῷ δούλῳ σου τὸ λόγιόν „ σου εἰς τὸν φόβον σου.

Στήριξον, λέγει, εἰς ἐμένα τὸν δοῦλόν σου Κύριε, τὸν δεσποτικόν νόμον σου εἰς τὸν φόβον σου: ἤγουν εἰς τὸ νὰ γένῃ αὐτὸς ὁ νόμος σου φοβερὸς εἰς ἐμένα, καὶ φόβον μοι προξενῶν. (3)

39: „ Ἀ-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὥσπερ ἐπὶ τὸ πρανὲς πέφυκε φέρεσθαι τῶν ὑδάτων ἡ φύσις· κἂν τινὸς ἐπιλάβηται διεξόδου, ἐκεῖ σε πᾶσα χωρεῖ· οὕτω τοῦ Διαβόλου τὴν ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν ὁδὸν διανοίξαντος, τῶν ἀνθρώπων ἔρρευσεν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἡ φύσις· ἔοικέτε οὕτω προσπαθῶς ἔχειν πρὸς πλεονεξίαν, ὡς πολλάκις καὶ τὴν προαίρεσιν αὐτὴν ὑπὸ τοῦ πάθους νικωμένην ἡττᾶσθαι· ὁ Προφήτης τοίνυν ἁρμοδίως ἀντιβολεῖ ἐπὶ τὰ θεῖα μαρτύρια τὴν καρδίαν κλιθῆναι, καὶ τῆς ἐπὶ θάτερα φορᾶς τὴν πεῖραν διαφυγεῖν· καὶ γὰρ ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἔγκειται ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· εἰ πάντα ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀναφέρεται, ποῦ τὸ ἐφ' ἡμῖν; ἤτοι τὸ αὐτεξούσιον; ἀκουέτω τοίνυν, ὅτι τὸ ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀναφέρεσθαι, τὴν ἐκεῖθεν εὐμένειαν ὑπαινίττεται, καὶ τὸ ἄνωθεν δίδοσθαι τὴν ἐπὶ τοῖς κατορθουμένοις εὐόδωσιν· ἐπὶ σοὶ δέ ἐστιν ἡ ὁρμὴ ἡ πρὸς τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἡ τῆς μοχθηρίας ἀποστροφή· οὔκουν διὰ τῆς τοιαύτης εὐχῆς τὸ αὐτεξούσιον ἀνῄρηται· ὥστε τὰ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ αἰτῶμεν γενέσθαι ἡμῖν, μετὰ τοῦ συνεισφέρειν καὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν.

(2) Τὸ, ἐν τῇ ὁδῷ σου ζῆσόν με νοεῖται κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα· „ Κατὰ τοὺς σοὺς δός μοι ζῆν καὶ πολιτεύεσθαι νόμους. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὥσπερ ἡ ἀνθρωπίνη καρδία ἐπιρρεπὴς οὖσα πρὸς πλεονεξίαν, διὰ τὸ νικᾶσθαι ὑπὸ τοῦ πάθους σχεδὸν ἀπόλλυσι τὸ ἐφ' ἡμῖν· οὕτω καὶ ἡ ὅρασις ἡμῶν πολλάκις νικᾶται καὶ συναρπάζεται ὑπὸ τῆς κατὰ τὰ θεωρούμενα ματαιότητος· τὰ γὰρ ἐν σώματι ὡραῖα, καὶ σαρκὸς ὀφθαλμοῖς καλὰ φαινόμενα, ματαιότητα καλεῖ· καθὰ καὶ Σολομὼν εἶπε· „ Καὶ ἰδοὺ πάντα ματαιότης· μάταιον γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτόν ἐστι, τὸ ἀκερδὲς καὶ ἀνόνητον· τοιαῦτα δὲ τὰ δοκοῦντα τοῦ βίου τερπνά. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ματαιότης ἐστὶν ἡ τῶν μὴ δεόντων θεωρία, καὶ ἡ κατὰ διάνοιαν ἄτοπος φαντασία· ἣν ὁ Παῦλος σαφηνίζει λέγων· „ Ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ ὄντες· ὅρα ματαιότητα νοὸς λεγομένην, ὅταν σχῇ τις νοῦν, καὶ τούτῳ μὴ χρήσηται πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν θεωρίαν, ἀλλὰ παρέχῃ αὐτὸν τῷ δεσμεύοντι Σατανᾷ· τοῦτο τοίνυν εὐχόμενός φησιν· „ Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα· καὶ τοῦτο γὰρ χάριτος Θεοῦ· ταύτην τὴν ματαιότητα τοῦ παρόντος βίου, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ὁρῶν ὁ Προφήτης ἀπεύχεται, μεμνημένος τῶν πρὸς τὸν Λὼτ ῥηθέντων· „ Μὴ περιβλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω· σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ἐπειδὴ παιδαγωγοῦ δίκην ἀναγκαῖος ἐν ταῖς ἐντολαῖς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ· τούτου χάριν ἐπιστῆσαι αὐτὸν εὔχεται τὸν Θεόν· καὶ φησίν· ἐπικείσθω μοι ὁ φόβος σου δεδιττόμενος (ἤτοι φοβίζων) καὶ μὴ ἐῶν ἐκτραπῆναι τῶν λογίων σου. ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε· „ Στῆσον τῷ δούλῳ σου τὸ ῥῆμά σου τὸ περὶ τοῦ φόβου σου· κατὰ δὲ τὸν Ἀπολλινάριον· „ Ἵστησιν ὁ Θεὸς τὸ λόγιον αὐτοῦ εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ, βεβαιῶν δι' ἀποδείξεων αὐτὸ τοῖς εὐλαβέσιν, ἵνα μηδὲ ἄνευ λόγου φόβον, μηδὲ ἄνευ φόβου λόγον ἔχωσιν· ὥσπερ γάρ τινες εἰσὶν ἔχοντες ζῆλον, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν· οὕτως εἰσί τινες ἔχοντες φόβον Θεοῦ, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Στηριχθῆναι ἑαυτὸν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ προσεύχεται· ἱκανὸν γὰρ εἰς νόμου φυλακὴν ὁ φόβος ὁ τοῦ προστάξαντος.

39 : „ Περίελε τὸν ὀνειδισμόν μου , ὃν ὑ-
„ πώπτευσα , ὅτι τὰ κρίματά σου
„ χρηστά .

Σήκωσαι , λέγει , Κύριε , ἀπὸ τὴν ψυχήν μου τὸν ὀνειδισμὸν ἐκεῖνον , ὅστις ἐπροξενήθη εἰς ἐμένα , ἀπὸ την ἁμαρτίαν ὁποῦ ἔπραξα . τοῦτον γὰρ τον ὀνειδισμὸν φοβοῦμαι καὶ ὑποπτεύω , ὅτι ἔχουν νὰ μοι προσφέρουν οἱ Δαίμονες ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως · ἢ τὸν ὀνειδισμὸν , τὸν ὁποῖον ἀπὸ τὴν ταλαιπωρίαν ὁποῦ πάσχω , ὑποπτεύω, ὅτι ἔχουν νὰ μοι λέγουν οἱ ἐχθροὶ καὶ ἐπίβουλοί μου. διατὶ κρίνεις δίκαια , καὶ ἠξεύρεις , ὅτι ἐγὼ μετενόησα διὰ τὴν ἁμαρτίαν μου ἐκείνην , καὶ ὅτι εἰς ἐσένα ἤλπισα , καὶ ὅλον διόλου ἀφιέρωσα εἰς ἐσένα τὸν ἑαυτόν μου . (1)

40 : „ Ἰδοὺ ἐπεθύμησα τὰς ἐντολάς σου,
„ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με .

Πεινῶ ,λέγει , καὶ διψῶ τὰς ἐντολάς σου Κύριε . ὅθεν ζωοποίησόν με μὲ τὴν δικαιοσύνην σου · ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο με τὸ ἀνωτέρω , ὁποῦ εἶπέν ἐν τῇ ὁδῷ σου ζῆσόν με . (2)

41 : „ Καὶ ἔλθοι ἐπ' ἐμὲ τὸ ἔλεός σου Κύ-
„ ριε, το σωτήριόν σου κατὰ τὸν λό-
„ γον σου .

Ἄμποτε , λέγει , νὰ ἔλθῃ εἰς ἐμένα τὸ ἔλεος καὶ ἡ σωτηρία σου Κύριε . τέλος γὰρ τοῦ ἐλέους εἶναι ἡ σωτηρία , κατὰ τὸν Θεόδωρον . ἄμποτε δὲ νὰ ἔλθῃ κατὰ τὸν λόγον καὶ ὑπόσχεσίν σου . σὺ γὰρ ὑπεσχέθης εἰς τὸν νόμον σου , νὰ ἔλθῃς καὶ νὰ διασώσῃς ἐκείνους , ὁποῦ φυλάττουν τὰς ἐντολάς σου „ Ποιῶν γάρ φησι ; ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με καὶ φυλάττουσι τὰ προστάγματά μου . (Ἐξ . κ . 6) (3)

42 : „ Καὶ ἀποκριθήσομαι τοῖς ὀνειδίζου-
„ σί μοι λόγον, ὅτι ἤλπισα ἐπὶ τοῖς
„ λόγοις σου .

Εἰς ἐκείνους , λέγει , ὁποῦ μὲ ὀνειδίζουν πῶς κακοπαθῶ διὰ τὴν ἀρετὴν , καὶ διὰ τὴν φύλαξιν τῶν

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος · „ Ὀνειδισμὸν τὸν ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν ὑποπτεύει πᾶς δίκαιος , ὅνπερ αὐτοὺς ὀνειδίζειν , ὅταν τι καὶ μικρὸν ἀποσφαλῶσι τῆς ἀρετῆς , εἰώθασιν · ἀλλ' ὁ Θεὸς κρίμασι χρηστοῖς καὶ φιλανθρώποις χρώμενος , οὐ περιορᾷ τὸν ὀνειδισμὸν αὐτῶν · περιαιρεῖ δὲ διορθούμενος , εἴτε καὶ μικρὸν ἀποσφαλέντες τύχωσι . καὶ ὁ Ἀνώνυμος · „ Ὅταν φησιν , ὀνειδίζωμαι διὰ τὸν Χριστὸν , ἐκεῖνος ὁ ὀνειδισμὸς οὐκ ἔστιν ἐμὸς , ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ · ὅταν δὲ ὀνειδίζωμαι διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας , ὀφείλω λέγειν · περίελε τὸν ὀνειδισμόν μου ἀπ' ἐμοῦ ὃν ὑπώπτευσα · οὐκ εἶπε δὲ , ὅτι τὰ κρίματά σου ἐφύλαξα (οὐ γὰρ ἐφύλαξεν ἁμαρτήσας · διὸ καὶ ὠνειδίζετο) ἀλλ' ὅτι τὰ κρίματά σου χρηστά · (λέγει ὁ Θεοδώριτος) οὐ μόνον γὰρ τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἀπειλεῖς τιμωρίαν , ἀλλὰ καὶ τοῖς μεταμελομένοις ὑπισχνῇ σωτηρίαν · κρίματα γὰρ τὰς τοῦ Θεοῦ δικαίας ψήφους καλεῖ .

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος · „ Ἐπεὶ ἐπεθύμησά φησι τὰς ἐντολάς σου , διὰ τοῦτο ζωοποίησόν με κατὰ τὴν σὴν δικαιοσύνην , καὶ ἄμειψαί με , μὴ μόνον ποιήσαντά σου τὰς ἐντολὰς , ἀλλὰ καὶ ἐρωτικῶς πρὸς αὐτὰς διατεθέντα · διὸ οὐκ ἄλλου χάριν , ἀλλ' αὐτῶν ἕνεκα ἐπιτελῶν αὐτὰς εἰμί : ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με : τουτέστι παράσχου μοι τὸ ζῆσαι κατ' ἀρετήν · ἢ τὸ ἐν Χριστῷ ζωοποιηθῆναι · ζωοποιεῖ γὰρ ἡμᾶς διὰ τῆς ἰδίας δικαιοσύνης ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ · ἔστι δὲ αὕτη Χριστός .

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγουσι · „ Πάντες ἐνδεεῖς τῆς θείας φιλανθρωπίας · καὶ ὁ αὐτὴν κατειληφὼς τὴν ἀκροτάτην τῆς ἀρετῆς κορυφὴν , ταύτης δεῖται διηνεκῶς · ἐπεὶ καὶ οἱ ἁμαρτάνοντες καὶ οἱ τὸν βίον κατωρθωκότες χρῄζομεν τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ . ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος · „ Ἔλθοι ἐπ' ἐμὲ τὸ ἔλεός σου κατὰ τὸν λόγον σου, καὶ μετὰ τὸ ἔλεός σου τὸ σωτήριόν σου · ἵνα ὑπ' αὐτοῦ ἐλεηθεὶς σωθῶ · τέλος γὰρ τοῦ ἀπὸ Κυρίου ἐλέους ἡ παρ' αὐ-

τῶν ἐντολῶν σου, τοῦτον τὸν λόγον θέλω ἀποκριθῶ: ἤγουν, ὅτι ἐγὼ ἤλπισα εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. διατὶ ὁ Θεὸς ὑπόσχεται, ὅτι ἔχει νὰ δώσῃ πολλὰ ἀγαθὰ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ φυλάττουν τὰς ἐντολάς του· διὰ τοῦτο λοιπὸν κακοπαθῶ καὶ ταλαιπωροῦμαι. καὶ διὰ τοῦτο φυλάττω τὰς ἐντολάς του, διατὶ τρέφομαι μὲ τοιαύτας καλὰς ἐλπίδας. (1)

43: „ Καὶ μὴ περιέλῃς ἐκ τοῦ στόματός „ μου λόγον ἀληθείας ἕως σφόδρα „ ὅτι ἐπὶ τοῖς κρίμασί σου ἐπήλπισα.

Μὴ σιωπήσῃς, λέγει, Κύριε, ἀπὸ λόγου μου τὸ προφητικὸν χάρισμα εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ· ἀλλὰ ἂν καὶ κατ᾽ οἰκονομίαν αὐτὸ ἐμποδισθῇ πρὸς καιρὸν, πάλιν ἂς ἀποκατασταθῇ εἰς ἐμὲ. ἢ λέγει, ὅτι μὴ παραχωρήσῃς Κύριε, νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ στόμα μου ἡ ἀλήθεια. διατὶ ἐνδεχόμενον εἶναι να εἰπῶ ψεύματα καμμίαν φορὰν ὡς ἄνθρωπος. ἢ μὴ σηκώσῃς τὸ ἀληθεύειν ἀπὸ ἐμένα ἐπὶ πολύ: ἤτοι μηδέποτε. διατὶ ἐγὼ ἤλπισα πολλὰ εἰς τὸν νόμον σου θαῤῥῶντας, ὅτι θέλει διαφυλαχθῇ εἰς ἐμένα τὸ χάρισμα τῆς ἀληθείας, ἐὰν καὶ ἐγὼ τοῦτο φυλάττω. (2)

44: „ Καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διαπαν„ τὸς εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶ„ να τοῦ αἰῶνος.

Διὰ παντὸς, λέγει: ἤγουν εἰς κάθε πρᾶγμα θέλω φυλάξω τὸν νόμον σου Κύριε. τὸ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, εἶναι αὔξησις καὶ ἐπίτασις τοῦ ἀεὶ καὶ πάντοτε. ἢ αὐτὰ ὁμοῦ ὅλα σημαίνουσι τὸ πάντοτε, ὥστε ὁποῦ τὸ, διαπαντὸς εἶναι ἀντὶ τοῦ πάντοτε. τὰ δὲ ἀκόλουθα: ἤγουν τὸ, εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, εἶναι ἐξήγησις τοῦ πάντοτε. ἢ λέγει, ὅτι ἐγὼ θέλω φυλάξω τὸν νόμον σου, ὄχι μόνον εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν, ἥτις εἶναι αἰὼν τοῦ αἰῶνος τούτου, καθὸ τιμιωτέρα τῆς παρούσης ζωῆς· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὴν πολλὴν προθυμίαν, ὁποῦ ἔχει εἰς τὸ νὰ φυλάξῃ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. (3)

45: „ Καὶ

αὐτοῦ σωτηρία· διὸ καλῶς οὐ πρῶτον τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ εὔχεται, εἶτα τὸ ἔλεος· ἀλλ᾽ ἀνάπαλιν· οὐ τοσοῦτόν φησι, διὰ τὰ εἰργασμένα ἔργα, ὅσον διὰ τὸ σὸν ἔλεος καὶ χάριν σώζομαι.

(1) Ὁ δὲ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ λέγει· „ Ὁ ἐν συμφοραῖς ὢν, φέρει τὰ ὀνείδη σιγῶν· ὁ δὲ τὸν θυμήρη βιωτεύων βίον, διελέγχει τοὺς κακοὺς· εἰ οὖν τοῦ σοῦ ἐλέους τύχω, φησι, τοῦτο δὲ τὸ ἔλεος διὰ τοῦ σωτηρίου σου γενήσεταί μοι, παῤῥησίαν ἕξω πρὸς τοὺς ἐπανισταμένους καὶ ὀνειδίζοντας· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ἐὰν ἔλθῃ ἐπ᾽ ἐμὲ φησιν, ὁ ἔλεος καὶ τὸ σωτήριόν σου, εὐπορήσω λόγου, ὥστε τοῖς ὀνειδίζουσί με ἔχειν ἀποκρίνεσθαι· ὅτι οὐκ ἄξιόν ἐστιν ὀνειδίζεσθαι τὸν τοιαῦτα δόγματα ἔχοντα, ἅτινα γελῶσι μὲν οἱ τῆς πίστεως ἀλλότριοι ὡς μωρὰ, συνέσεως δὲ ἀποδείξω αὐτὰ καὶ σοφίας πεπληρωμένα.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει παρὰ τῷ Νικήτᾳ· „ Θεοῦ βοηθοῦ χρεία εἰς τὸ ἕως σφόδρα: τουτέστιν εἰς τὸ ἀκριβῶς καὶ μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς φυλάττεσθαι ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴ ἐπαμφοτερίζειν ἡμῶν τὸ στόμα, ποτὲ μὲν ἀληθεῦον, ποτὲ δὲ ψευδόμενον· τίμιον γὰρ ἡ ἀλήθεια κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἔφη· „ Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· (Ἰωάν. ιδ΄. 6.) ὅρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν καὶ ὑποσημείωσιν τοῦ· „ Μὴ ἀποῤῥίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ᾽ ἐμοῦ· ἐν τῷ ν΄. Ψαλμῷ. Καὶ ὁ Δίδυμος δὲ λέγει· „ Λόγον ἀληθείας τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας νόησον, ὅπερ ἐστιν, ὅτε πρὸς μικρὸν, σφάλματος ἕνεκά τινος ὡς ἀνθρώποις συμβάντος, σιωπῶσιν οἱ Δίκαιοι, καὶ τὸ χάρισμα τὸ ἐν αὐτοῖς τῆς προφητείας πρὸς βραχὺ κωλύεται· ἀλλ᾽ ἐὰν ἐπελπίσωσιν ἐπὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἡμαρτηκότας διὰ μετανοίας προσδέχεται: τουτέστιν οὐκ εἰς τὸ παντελὲς ὑπομένουσι τῆς δωρεᾶς τὴν ἀφαίρεσιν· ἀναλαμβάνουσι δὲ, ἐπανελθόντες εἰς ἑαυτοὺς καὶ νήψαντες.

(3) Ὅθεν ὁ Ἀθανάσιος εἶπε· „ Φύλαξ, φησιν, ἔσομαι τοῦ νόμου σου, οὐ ποτὲ μὲν κατορθῶν, ποτὲ δὲ οὔ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ τοῦτον κατορθώσω· ἐν ἐκείνῃ γὰρ, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καθαρὰ καὶ ἀκραιφνὴς δοθήσεται ἅπασι τῶν θείων νόμων ἡ φυλακή.

45: „ Καὶ ἐπορευόμην ἐν πλατυσμῷ, ὅ„ τι τὰς ἐντολάς σου ἐξεζήτησα.

Ἐγὼ, λέγει, εὐοδούμην, καὶ εἰς ὅλας τὰς ὑποθέσεις μου εὐδοκίμουν, καὶ εὕρισκον πλατυσμὸν καὶ εὐκολίαν, διατὶ ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου· ἢ καὶ θλιβόμενος ἀπὸ πειρασμοὺς, δὲν ἐστενοχωρούμην ἐπειδὴ ἡ καλὴ μαρτυρία τῆς συνειδήσεώς μου, ἥτις ἔνδοθεν βεβαιοῖ, ὅτι ἐζήτησα καὶ ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου, αὐτὴ, λέγω, μὲ ἐπλάτυνεν εἰς τὴν θλίψιν μου. συνειδὸς γὰρ ἀγαθὸν παρηγορεῖ τὸν ἔχοντα. (1)

46: „ Καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις „ σου ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ „ ἠσχυνόμην.

Ἐγὼ, λέγει, ἐλάλουν τὸν νόμον σου ἔμπροσθεν εἰς τοὺς βασιλεῖς, καὶ εὐδοκίμουν, καὶ ἐλάμβανον παῤῥησίαν εἰς τὰς ἐντολάς σου, χωρὶς νὰ συστέλλωμαι καὶ νὰ φοβοῦμαι δόξαν καὶ δυναστείαν ἀρχόντων. ἁρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τοὺς Μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, τοὺς ἐπὶ Ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς ἀγομένους ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ (2)

47: „ Καὶ ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, „ ἃς ἠγάπησα σφόδρα.

48: „ Καὶ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς „ ἐντολάς σου, ἃς ἠγάπησα· καὶ ἠ„ δολέσχουν ἐν τοῖς δικαιώμασί σου.

Ἐμελέτων, λέγει, εἰς τὰς ἐντολάς σου Κύριε, ἀναγινώσκων αὐτάς· διατὶ πολλὰ τὰς ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου. ἐσήκωσα δὲ καὶ τὰς χεῖράς μου εἰς τὰς ἐντολάς σου: πράττων δηλαδὴ ταύτας, καὶ διὰ τῶν ἔργων πληρώνοντας· πράξεως γὰρ εἶναι αἱ χεῖρες σύμβολον· ἐκ τῆς πρὸς τὰς ἐντολάς σου δὲ ἀγάπης παρακινούμενος, συνεχῶς καὶ ἐπιμόνως ἐμελέτων εἰς αὐτάς. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἠδολέσχουν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω. (3)

49: „ Μνή

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων εὐρυχωρίαν ἐργάζεται· ἡ ἀγάπη γὰρ οὐ στενοχωρεῖται· ἡ ἀγάπη δὲ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν, ἡ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐστι ζήτησις καὶ κατόρθωσις. ἔφη γὰρ ὁ Κύριος· „ Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε· ὥστε δικαίως ὁ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ζητῶν ἐν πλατυσμῷ πορεύεται: τουτέστιν ἐν εὐρυχωρίᾳ πολιτεύεται· ἐπειδὴ ὁ ἀγαπῶν τὸν Κύριον, πάντα στέγει· πάντα ὑπομένει· καὶ οὐδεμίαν εἰκότως στενοχωρίαν ὑφίσταται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἡ ἔννομος ζωὴ παῤῥησίας δημιουργός· τοιοῦτος γέγονεν ὁ Παῦλος· τοιοῦτος ὁ Πέτρος· τοιοῦτος ὁ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων χορός· οὕτως οἱ Καλλίνικοι Μάρτυρες τῶν δυσσεβῶν βασιλέων κατεφρόνησαν· τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος, προσθεὶς καὶ τοῦτο, ὅτι, τούτου μάρτυς ὁ μέγας Δαβὶδ (τοῦ, ὅτι ἡ ἔννομος ζωὴ παῤῥησίας δημιουργός) πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἁμαρτίας μετὰ πολλῆς τῷ Σαοὺλ διαλέγεται παῤῥησίας· μετὰ δὲ τὴν ἁμαρτίαν, τὸν πατραλοίαν ἀποδιδράσκων, κύπτων εἰς γῆν, καὶ τὴν κεφαλὴν καλύπτων ἐβάδιζε. λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Χρὴ τὸν τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια διὰ στόματος προφέροντα, μαρτυρικὸν ἔχειν τὸν νοῦν καὶ πρὸς τὸ παθεῖν ἑτοιμότατον· μαρτύρια γὰρ ὁ Προφήτης διὰ τοῦτο τοὺς θείους λόγους ὠνόμασε· προστίθησι δὲ ὁ Ἀνώνυμος, καὶ διατὶ πρέπει μὲ παῤῥησίαν νὰ λαλοῦμεν ἔμπροσθεν εἰς τοὺς βασιλεῖς τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή, φησι, μείζων παντὸς βασιλέως, μᾶλλον δὲ βασιλεὺς βασιλέων ὁ λαλῶν ἐν ἡμῖν ἐστιν, ὅταν τὰ τοῦ Θεοῦ λαλῶμεν· οὐ γὰρ αἰσχύνης ἄξιον συμβαίνει ἡμῖν, ὅταν ἄξιοι τοῦ λαλοῦντος ἐν ἡμῖν ὄντως ὦμεν, ὥστε, μὴ μόνον ἀπὸ τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν ἐν ἡμῖν λαλούντων, γνωρίζεσθαι.

(3) Ἔφη δὲ ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Οὐκ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει· διά τοι τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Προφήτης τῇ μελέτῃ τὴν πρᾶξιν προσέθηκεν· εἰρηκὼς γάρ· „ Ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου

δὲ

49 : „ Μνήσθητι τῶν λόγων σου τῷ δού„ λῳ σου, ᾧ ἐπήλπισας με.

Διὰ χάριν, λέγει, ἐμοῦ τοῦ δούλου σου ἐνθυμήσου Κύριε, τὸν λόγον σου, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον με ἔκαμες νὰ ἐλπίζω. ποῖος δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος; ὅτι θέλεις δηλαδὴ ἐλεήσεις καὶ σώσεις ἐκείνους, ὁποῦ φυλάσσουσι τὰ προστάγματά σου. „ Ποιῶν γὰρ φησιν, ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσι με, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου. (Ἐξ. κ. 6.) Θεοπρεπῶς δὲ πρέπει νὰ νοοῦμεν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τὸ, μνήσθητι, ἀντὶ τοῦ, τελείωσον, καὶ εἰς ἔκβασιν φέρε τὸν λόγον σου τοῦτον. (1)

50 : „ Αὕτη με παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπει„ νώσει μου, ὅτι τὸ λογιόν σου ἔζη„ σέ με.

Αὕτη. ποία; ἡ ἐλπὶς δηλαδὴ, ὅτι ἔχεις νὰ κάμῃς εἰς ἐμὲ ἔλεος. αὐτὴ, λέγει, μὲ ἐπαρηγόρησε, καὶ αὐτὴ μὲ ἐμψύχωσεν εἰς τὴν ταπείνωσιν: ἤτοι εἰς τὴν κακοπάθειαν καὶ ταλαιπωρίαν, ὁποῦ ἔλαβον ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰς θλίψεις, καὶ ὁ λόγος ὁποῦ εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι θέλεις ἐλεήσεις τοὺς φυλάσσοντας τὰ προστάγματά σου, αὐτὸς ἐζωοποίησεν ἐμένα, ὅστις σχεδὸν ἐνεκρώθηκα ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τῶν θλίψεων. (2)

51 : „ Ὑπερήφανοι παρηνόμουν ἕως σφό„ δρα, ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου οὐκ „ ἐξέκλινα.

Οἱ μὲν ὑπερήφανοι, λέγει, παρέβαινον τὸν νόμον σου εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ. ἐγὼ ὅμως δὲν ἠκολούθησα εἰς τὴν κακίαν καὶ παρανομίαν τους. ἢ οἱ ὑπερήφανοι ἔκαμναν παρανομίαν, διατὶ ἐπεριγέλουν ἐμένα, πῶς μελετῶ πάντοτε τὸν θεῖον νόμον σου. (3) Ἐγὼ ὅμως δὲν ἄφηκα τὴν μελέτην τοῦ νόμου σου διὰ τὰ ἐκείνων περιγελάσματα. ὑπερηφάνους δὲ ὀνο-

---

ἃς ἠγάπησα σφόδρα, ϗ τὸν θερμὸν ἐπιδείξας πόθον ἐπήγαγε· ϗ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου. ἃ γὰρ διὰ τῶν θείων λόγων ἐδιδασκόμην, ταῦτα διὰ τῶν ἔργων μετῄειν. λέγει δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Τέλος τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ τῆς μελέτης ἐστὶν, ἡ κατὰ τὰς ἐντολὰς ἐνέργεια ϗ πρᾶξις· διὸ καλῶς προστετάχθαι φαίνεται τό· „ Ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, ϗ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου, ἃς ἠγάπησα· μετὰ γὰρ τὴν μελέτην ϗ ἀνάληψιν τοῦ τῶν ἐντολῶν λόγου, καλὸν τὸ ἐπᾶραι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς κατὰ τὰς ἐντολὰς πράξεις, δίχα τοῦ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης τὸ ἔργον ἀποδιδόναι τῶν ἐντολῶν· ἀλλ' ἐξ ἀγάπης ϗ προθυμίας. ϗ ὁ Θεόδωρος· „ Μελέτη τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ἐστιν, οὐ μόνον ἡ ἀνάγνωσις, ἀλλὰ ϗ ἡ κατόρθωσις· ὁ γὰρ ἀγαπῶν τι, πάντως αὐτὸ ϗ πληροῖ· εἰδὲ ϗ σφόδρα ἀγαπᾷ, (ὡς ὁ Δαβὶδ ἐνταῦθά φησιν) οὐδὲν ὀκνεῖ παθεῖν ὑπὲρ τοῦ βεβαίως ἔχειν, ὅπερ ἀγαπᾷ. ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „ Χεῖρας ἐνταῦθα τὰς πρακτικὰς ἐνεργείας φησίν· ἠδολέσχουν δέ: ἤτοι ἐπιπλέον ὡμίλουν τὰ περὶ τῶν δικαιωμάτων σου.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Νομοθετῶν ὁ Θεὸς, ϗ τοῖς φυλάττουσι τὸν νόμον τὴν οἰκείαν εὐμένειαν ἐπηγγείλατο, ϗ τοῖς παραβάταις τὴν τιμωρίαν, μνησθῆναι τοίνυν τὸν Θ ὸν τῶν οἰκείων ὑποσχέσεων ἱκετεύει. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Καὶ ποῖος λόγος ἐστὶν, οὗ μνησθῆναι αὐτὸν ἀξιοῖ· ἢ τὸ εἶναι μετ' αὐτῶν, καθ' ἣν δέδωκεν αὐτοῖς ἐπαγγελίαν, ἥτις ϗ παράκλησις αὐτοῖς ἐν τοῖς διωγμοῖς ἐγένετο. λέγει δὲ τό· „ Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος, „ Οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ ζῆν λογικὴν ψυχὴν τὴν ἑαυτῆς οἰκείαν ζωὴν, ὡς τὸ λόγιον τοῦ Θεοῦ ϗ νοούμενον ϗ παραλαμβανόμενον εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχήν· κατὰ τοῦτο γὰρ αὔξεται ϗ τὰ τῆς ζωῆς. ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Μόνον, φησὶν, ἱκανόν ἐστιν ἡμᾶς ἐν ταῖς κακώσεσι παραμυθεῖσθαι, τὸ ζωῆς ἀληθινῆς ἐπαγγελίαν ἔχειν· εἰ γὰρ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν· ζωὴ δὲ ἡ μέλλουσά ἐστιν ἡ ἀναζώωσις τῆς ψυχῆς.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον ϗ Θεοδώριτον. „ Ὑπερηφάνους καλεῖ τὸν Σαοὺλ, τὸν Ἀβεσσαλὼμ, τὸν τῶν Ἀμανιτῶν βασιλέα, τὸν τὰ παράνομα ἐκεῖνα εἰς τοὺς ἀποσταλέντας παρ' αὐτοῦ πεποιηκότα. ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· „ Μήτηρ παρανομίας ὑπερηφανία.

νεμάζει τοὺς καταφρονητὰς καὶ παραβάτας τοῦ θείου νόμου. ἐπειδὴ τοιοῦτοι παραβάται εἶναι οἱ ὑπερήφανοι. (1)

52: „ Ἐμνήσθην τῶν κριμάτων σου ἀπ' „ αἰῶνος Κύριε καὶ παρεκλήθην.

Ἐνθυμήθηκα, λέγει, Κύριε, τὰς δικαίας σου κρίσεις, ὁποῦ ἀπ' ἀρχῆς μεταχειρίζεσαι. καὶ τοὺς μὲν διὰ τὴν ἀρετὴν κακοπαθοῦντας, τιμᾷς καὶ δοξάζεις. τοὺς δὲ εὐτυχοῦντας διὰ τὴν κακίαν τους, ἀτιμάζεις· καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἐνθυμήσεως ἐπαρηγορήθηκα εἰς τὰς θλίψεις καὶ κακοπαθείας μου. (2)

53: „ Ἀθυμία κατέσχεμε ἀπὸ ἁμαρτω- „ λῶν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὸν „ νόμον σου.

Ἐγώ, λέγει, Κύριε, ἐλυπήθηκα διὰ τοὺς ἁμαρτωλούς. ἕνα μὲν, θυμονόμενος ἐναντίον τους, διατὶ καταφρονοῦσι τὸν νόμον σου, καὶ ἄλλο δὲ, διατὶ αὐτοὶ μὲ τὴν καταφρόνησιν τοῦ νόμου σου ἀπολλύονται καὶ κολάζονται. (3)

54: „ Ψαλτὰ ἦσάν μοι τὰ δικαιώματά σου „ ἐν τόπῳ παροικίας μου.

Τὰ προςάγματά σου, λέγει, Κύριε, ἐψάλλοντο ἀπὸ λόγου μου: ἤγουν ἐμελετῶντο εἰς κάθε τόπον, ὅπου καὶ ἂν εὑρισκόμην, ἢ καὶ ἄλλως τὰ προςάγματά σου Κύριε, ἦτον κοντὰ εἰς ἐμένα ἐν Ψαλμοῖς, ἢ Ψαλμοὺς αὐτὰ ἐποίουν, καὶ ψάλλων ταῦτα εὐφραινόμην. (4)

55: „ Ἐμνήσθην ἐν νυκτὶ τοῦ ὀνόματός „ σου Κύριε, καὶ ἐφύλαξα τὸν νό- „ μον σου.

Ἐγ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ταῦτα εἴποιεν ἂν ϗ οἱ Καλλίνικοι Μάρτυρες ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ϗ δυσσεβῶν τυράννων τὰ δεινὰ ἐκεῖνα ϗ χαλεπὰ πεπονθότες. ὁ δὲ Θεόδωρος· „ Τῶν ὑπερηφάνων παρανομούντων οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ ϗ σφόδρα, ἐγὼ οὐδὲ κατὰ τὸ τυχὸν ἐξέκλινα ἀπὸ τοῦ νόμου σου· ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἐπολιτευσάμην τηρῶν τὸ ἡγεμονικόν μου· ἵνα μὴ γένηται ῥῆμα κρυπτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἀνόμημα· ὁ δὲ Ἀνώνυμος, παρανομίαν ἕως σφόδρα: τουτέστιν ὑπερβάλλουσαν, λέγει, τὸ μὴ μόνον τινα παραβαίνειν τὸν νόμον, ἀλλὰ ϗ τοὺς ἄλλους ἐρεθίζειν ϗ ἐν τῷ σκώπτειν ϗ χλευάζειν τοὺς ζῶντας κατὰ τὸν νόμον, ὁ Προφήτης ἀναγκαίως εἰρηκεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἔλαβόν, φησιν, εἰς νοῦν, τὰ κατὰ τὸν Ἄβελ, τὰ κατὰ τὸν Ἀβραάμ, τὰ κατὰ τὸν Ἰσαάκ, τὰ κατὰ τὸν Ἰακὼβ, τὰ κατὰ τὸν Ἰωσὴφ, τὰ κατὰ τὸν Ἰὼβ, τὰ κατὰ τὸν Μωϋσῆν, ὅπως ϗ ποικίλοις συνεχωρήθησαν περιπεσεῖν πειρασμοῖς, ϗ περιφανεῖς ὕστερον ϗ περιβλέπτους ἀπέφηνας· ϗ ψυχαγωγίαν ἐντεῦθεν ἀποχρῶσαν ἐπορισάμην.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Καιρὸς ἀθυμίας, οὐχ ὅταν πάσχωμεν κακῶς, ἀλλ' ὅταν δράσωμεν κακῶς· ϗ ὥσπερ τὰ φάρμακα, ὅταν μὴ καταλλήλως, ἀλλ' ἑτέροις ἀνθ' ἑτέρων ἐπιτεθῇ πάθεσι, μᾶλλον ϗ ἐπέτριψεν, οὕτω ϗ ἡ ἀθυμία, καθαρτήριον οὖσα τῆς πονηρίας, τὴν ἀθλοῦσαν ϗ μεμεριμνημένην ψυχὴν ἔβλαψεν, ἀσθενεστέραν ἐργασαμένη. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐγὼ μὲν κακῶς πάσχων, τῇ μνήμῃ τῶν σῶν ἐψυχαγωγούμην κριμάτων· ἠνιώμην δὲ ὅμως ϗ διετέλουν ἀσχάλλων, πολλοὺς ὁρῶν ἀδεῶς τοὺς σοὺς παραβαίνοντας νόμους· ϗ ὁ Δίδιμος· „ Εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· ὅθεν ϗ ἐπὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν λυπεῖσθαι καθήκει, ὅτι τοιοῦτοί εἰσι· ϗ οὕτω διακεῖσθαι κατὰ τὸν ἅγιον τοῦτον· τῷ μὲν γὰρ ἁμαρτωλῷ, γελοῖον ἦθος ἡ θεοσέβεια, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον· τῷ δὲ θεοσεβεῖ, φρικτὸν ἡ παρανομία· διότι προορᾷ τὸ φοβερὸν τῆς τιμωρίας.

(4) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τόπον παροικίας τὸν παρόντα βίον φησί· ψάλλων οὖν τὰ δικαιώματά σου, εὐφραινόμην· ϗ τοῦτο μόνον ἀγαθὸν, κατὰ τὸν Θεόδωρον, ἡγησάμην ἐν τῇ ξένῃ ϗ ἀλλοτρίᾳ κατοικήσει, ϗ μηδὲν ἀγαθὸν ἔχειν ἀληθὲς δυναμένη· διότι τῷ ξένῳ, τὰ οἴκοι ποθεινά· ϗ πρὸ τῆς εἰς ταῦτα ἐπανόδου, πάντα λυπηρά·

Ἐνθυμήθηκα, λέγει, Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός. τότε γὰρ οἱ Δαίμονες, ἐπειδὴ περισσότερον ἐνοχλοῦσι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τῆς σαρκικῆς ἀκαθαρσίας κατὰ τὸν Δίδυμον. διὰ τοῦτο ἐγὼ ἐνθυμούμενος ἐσένα, ἐσωφρόνουν ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου σου. ἢ σὲ ἐνθυμήθηκα, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν νύκτα τῶν παθῶν, ὅταν ἀπὸ αὐτὰ ἐσκοτίζετο ὁ λογισμός μου. (1)

56: „ Αὕτη ἐγεννήθη μοι, ὅτι τὰ δικαιώ„ ματά σου ἐξεζήτησα.

Αὕτη, λέγει, ἡ μνήμη, ἣν ἐμνήσθην ἐν νυκτὶ, κατὰ τὸν Θεόδωρον. συνειθίζει γὰρ ὁ Δαβὶδ πολλαῖς φοραῖς νὰ μεταλαμβάνῃ τὸ ῥῆμα εἰς τὸ ὄνομα τὸ σύστοιχον, καθὼς ἐδῶ τὸ ἐμνήσθην ῥῆμα, μετέβαλεν εἰς ὄνομα σύστοιχον, καὶ εἶπεν, αὕτη ἡ μνήμη· καθὼς καὶ ἐν τῷ 49 στίχῳ εἶπεν. „ Ὧν ἐπήλπισάς με. αὕτη με (ἡ ἐλπὶς δηλαδὴ) παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπεινώσει μου. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι αὐτὴ ἡ μνήμη καὶ ἐνθύμησίς σου Κύριε, ἔγινεν εἰς ἐμένα. ἐπειδὴ καὶ ἐζήτησα πάντοτε μὲ ὑπερβολὴν τὰ προστάγματά σου. ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν δὲ ταύτην ἔλαβον τὸν φόβον σου εἰς τὴν καρδίαν μου.

57: „ Μερίς μου εἶ Κύριε, εἶπα τοῦ φυ„ λάξασθαι τὸν νόμον σου.

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι μερίδιον καὶ κληρονομία καὶ πλοῦτός μου. διατὶ ἐγὼ ἐκαταφρόνησα τὸ τῆς γῆς μερίδιον καὶ τὴν πρόσκαιρον κληρονομίαν καὶ τὸν γήϊνον πλοῦτον. διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶπα: ἤγουν συμφωνίαν ἔδωκα· καὶ ὑπόσχεσιν, διὰ νὰ φυλάξω τὸν νόμον σου ἀπαράβατον. (2)

58: „ Ἐδεήθην τοῦ προσώπου σου ἐν ὅ„ λῃ καρδίᾳ μου· ἐλέησόν με κατὰ „ τὸ λόγιόν σου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπαρακάλεσα τὸ πρόσωπόν σου: ἤτοι ἐσένα Κύριε, κατὰ περίφρασιν μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν μου. διὰ τοῦτο ἐλέησόν με κατὰ τὸ λόγιόν σου. διότι γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι ἐλεοῦνται οἱ μετανοοῦντες. ἢ ἐλέησόν με κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ἢ διάκρισίν σου. (3)

59: „ Διε-

(1) Εἶπε δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Νύκτωρ ἀεὶ διανιστάμενος ὁ τῶν ἁγίων χορὸς, ϗ προσεύχεται ϗ ἀνυμνεῖ τὸν τῶν ὅλων Θεόν· ἡ γὰρ ἐπιθυμία τῆς ἐντολῆς ϗ τῶν θείων λογίων, οὐδὲ τῷ ὕπνῳ χώραν δίδωσιν· ἀλλ' ἐξ ὑπερβαλλούσης τῆς μεθ' ἡμέραν ἀσκήσεως, ϗ καθεύδοντες, τὴν μεθημερινὴν μελέτην ἀναπεμπάζονται, κατορθοῦντες τὸ, ἐν νόμῳ Κυρίου μελετᾷν ἡμέρας ϗ νυκτός· οἶμαι δὲ νύκτα ἐνταῦθα τῶν πειρασμῶν τὸν καιρὸν ὀνομάζεσθαι· ζόφον γὰρ ἐπιφέρει, ϗ νυκτὸς δίκην τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται· ἐν δὲ τούτῳ διαφερόντως ἀναγκαία τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων ἡ μνήμη, ψυχαγωγοῦσα ϗ παραθαῤῥύνουσα ϗ τοὺς ἐναντίους ἐξελαύνουσα λογισμούς. εἶπε δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Παντὶ μὲν καιρῷ χρήζω τῆς μνήμης τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, μάλιστα δὲ, ὅτε σκότος κύκλῳ μου, ϗ οἱ τοῖχοί με καλύπτουσι κατὰ τὸ προφητικόν· ὅτε εἰσέρχεται ἡ ἀκάθαρτος ἐπιθυμία ϗ ταράσσει τὸ ἡγεμονικόν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ πάντων μερὶς ὁ Θεὸς, ἀλλὰ τῶν ἀσπαζομένων τὸ τέλειον· οὕτω τῶν ἱερέων ϗ τῶν Λευϊτῶν μερὶς ϗ κλῆρος ἐγένετο· τοῖς γὰρ υἱοῖς, φησι, Λευΐ, οὐκ ἔστιν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν μερὶς, ὅτι μερὶς αὐτῶν ἐγὼ Κύριος (Ἀριθ. ιη'. 20.) εἶπε δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ ἀποταξάμενος τοῖς βιωτικοῖς πράγμασι, ϗ μηδεμίαν ἔχων μερίδα ἐπὶ γῆς, μηδὲ ἐν τῷ θέλειν τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ἀρκούμενος ἀντὶ πάντων τῷ Κυρίῳ, ἐρεῖ· „ Μερίς μου εἶ Κύριε· τούτῳ δὲ ἀκολουθεῖ λέγειν· „ Εἶπα τοῦ φυλάξασθαι τὸν νόμον σου: τὸν πνευματικὸν δηλαδὴ, περὶ οὗ ὁ Παῦλος λέγει· „ Οἴδαμεν ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστι. πῶς γὰρ οὐ φυλάξουσι τὸν νόμον, ἢ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, οἱ μερίδα αὐτὸν ἔχοντες κατὰ τοὺς Λευΐτας;

(3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος ϗ ὁ Θεοδώριτος, οὕτως ἑρμηνεύουσιν· „ Οὐχ ἀορίστως ἐλεηθῆναι παρακαλεῖ, ἀλλὰ κατὰ

τὸ

59: „ Διελογισάμην τὰς ὁδούς σου, καὶ „ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ „ μαρτύριά σου.

Ἐγώ, λέγει, συλλογιζόμενος τὸν νόμον σου Κύριε, ἔισασα τὴν στράταν τῆς πολιτείας μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου. μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσι. „ Διελογισάμην τὰς ὁδούς μου: ἤτοι πρῶτον ἐστοχαζόμην τί πρέπει νὰ πράξω, καὶ τί πρέπει νὰ εἰπῶ· διὰ τοῦτο καὶ ἐπεριπάτουν μέσα εἰς τὰς ἐντολάς σου. (1)

60: „ Ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην, „ τοῦ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου.

Ἐγώ, λέγει, ἑτοιμάσθηκα καὶ πρόθυμος ἐφάνηκα, εἰς τὸ νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου Κύριε. διὰ τοῦτο δὲν ἐταράχθηκα ἀπὸ τὴν τραχύτητα καὶ βαρύτητα, ὁποῦ αἱ ἐντολαὶ αὗται φαίνονται ὅτι ἔχουσι, κοντὰ εἰς τοὺς ἀμελεῖς καὶ ῥαθύμους. διότι ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, ὁποῦ προμελετηθῇ καὶ προσδεχθῇ, αὐτὸ γίνεται πλέον εὐκολομεταχείριστον καὶ ἐλαφρότερον. ἢ λέγει, ὅτι δὲν ἐταράχθηκα, ὅταν οἱ Δαίμονες, ἢ οἱ πειρασμοὶ ἦλθαν κατεπάνω μου, μὲ τὸ νὰ ἤξευρα πρότερον, ὅτι θέλουν προσβάλουν κατ᾽ ἐμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἤμην προετοιμασμένος εἰς τὸ νὰ τοὺς ὑπομείνω. (2)

61: „ Σχοινία ἁμαρτωλῶν περιεπλάκησάν με, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.

Σχοινία τῶν ἁμαρτωλῶν Δαιμόνες εἶναι οἱ

τὸ θεῖον λόγιον τοῦ ἐλέους τυχεῖν· τοῦτο δ᾽ ἂν εἴποι καὶ συνετὸς ἄῤῥωστος τῷ ἰατρῷ· ὡς οἶδας θεράπευσον· ὡς ἡ τέχνη διαγορεύει· τοῦτο καὶ ὁ συνετὸς ἔμπορος εἴποι ἂν τῷ κυβερνήτῃ· κατὰ τοὺς νόμους τῆς τέχνης ἴθυνον τὸ σκάφος· ὡς ἡ ἐπιστήμη κελεύει, κυβέρνησον· οὕτω καὶ ἡμᾶς προσήκει τὸν θεῖον ἔλαιον ἀπαγγέλλειν· ὁ γὰρ αἰτούμενος (ὁ Θεὸς δηλαδὴ) οἶδε τοῦ ἐλέους τὸν τρόπον· πολλάκις γὰρ διὰ παιδείας πραγματεύεται σωτηρίαν, καὶ γίνεται φιλανθρωπία ἡ τιμωρία· οὕτω καὶ ἰατρὸς τέμνει καὶ καίει, τῷ κάμνοντι τὴν ὑγείαν πραγματευόμενος· οὕτω καὶ ἡμᾶς αἰτεῖν τὸν ἔλεον χρή· ἔστι γὰρ ὅτε καὶ διὰ πενίας ἔλεος χορηγεῖται· καὶ δι᾽ ἀῤῥωστίας φιλανθρωπία παρέχεται· καὶ κατὰ τὸν ἰατρικὸν λόγον τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις ἰᾶται. Ἔφη δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Πρόσωπον Θεοῦ ὁ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ὁ τοίνυν ὅλῃ καρδίᾳ ἐφιέμενος τοῦ Κυρίου, ὅπως καθαρᾷ καρδίᾳ θεωροῖ αὐτόν, καὶ ἐκ τοῦ θεωρεῖν αὐτὸν ἐλεηθῇ κατὰ τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας, εἴποι ἂν τὰ συγκείμενα ταῦτα ῥητά· πηλίκος δέ ἐστιν ὁ ὀψόμενος τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, Ἰησοῦς σε διδαξάτω λέγων· „ Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται.

(1) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Οὐδέ ποτε, φησι, προπετῶς ἐλάλησα, μὴ λογισάμενος πρῶτον, ἢ λαλητέον μοι ἐστιν. ἢ σιωπητέον· οὐδέ ποτε προπετῶς τι ἔπραξα, μὴ λογισάμενος, εἰ καθήκουσά ἐστιν ἡ πρᾶξις· πάντα περιεσκεμμένως ἐποίησα, καὶ διὰ τοῦτο ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου, ἵνα μὴ ἔξωθεν τούτων ὁδεύω. ὥστε καὶ ὁ Ὠριγένης διελογισάμην τὰς ὁδούς μου ἀνέγνω, καὶ οὐχὶ τὰς ὁδούς σου. καὶ ὁ Θεοδώρητος δὲ λέγει, ὅτι καὶ ὁ Ἑβραῖος, καὶ οἱ Ἑβδομήκοντα ἐν τῷ Ἑξαπλῷ, καὶ οἱ ἄλλοι ἑρμηνευταί, τὰς ὁδούς μου ἔχουσιν.

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Εὐτρεπῆ ἐμαυτὸν πρὸς τὰς τῶν δεινῶν ἐμβολὰς καταστήσας, ἐκ τῆς ἀθρόας προσβολῆς οὐχ ὑπέμεινα ζάλην· τῷ γὰρ προευτρεπισμένῳ τῆς διανοίας κατὰ τὸν Θεόδωρον, γενναίως ἤνεγκα τὰ συμπίπτοντα, ἃ προλαβὼν ἐμαυτῷ ὑπέγραφον, ὡς μέλλοντά μοι συμβήσεσθαι· εἰδὼς γὰρ τὸ εἰρημένον· „ Τέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ, ἑτοίμασον τὴν ψυχήν σου εἰς πειρασμόν· καὶ τοῦτο μελετῶν διαπαντός, ἐν ταῖς ἐφόδοις τῶν φθονούντων τῇ κατὰ Θεὸν πορείᾳ, ἢ τῶν πειρασμῶν, οὐκ ἐταραττόμην. Παρὰ τῷ Εὐεργετινῷ σελ. 500. οὕτω φέρεται τὸ ῥητὸν ὑπὸ τοῦ ὁσίου Ζωσιμᾶ· „ Ἡτιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην, καθότι ἡ ἀρχὴ τοῦ νὰ νικήσῃ τινὰς τὸν θυμὸν εἶναι, τὸ νὰ ταράττεται μέν, ὅταν ἀτιμασθῇ, νὰ μὴ λαλῇ δέ· ἐκ δὲ τοῦ μὴ λαλεῖν, ἔρχεται, καὶ εἰς τὸ νὰ μὴ ταράττεται ὅλως ἐν τῇ καρδίᾳ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ· καθὼς καὶ ὁ Ἀββᾶς Μωϋσῆς, ὅταν μὲν τὸ πρῶτον ἐξουδενώθη ὑπὸ τῶν Πατέρων ἐταράχθη μέν, οὐκ ἐλάλησε δέ· ὅταν δὲ ὕστερον ὑβρίσθη ὑπὸ τῶν Κληρικῶν, οὐδόλως ἐταράχθη.

οἱ πονηροὶ λογισμοὶ κατὰ τὸν Θεόδωρον, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐπιχειροῦσι νὰ πειράζουν ἐκείνους, ὁποῦ ἀγωνίζονται. ταῦτα λοιπὸν, λέγει, τὰ σχοινία καὶ οἱ πονηροὶ λογισμοὶ τῶν Δαιμόνων, ἐπεριπλέχθησαν εἰς ἐμένα. μὲ ὅλον τοῦτο ἐγὼ πάλιν δὲν ἀλησμόνησα τὸν νόμον σου. ἀλλὰ μὲ τὸν φόβον τοῦ νόμου σου διέκοψα τὰ σχοινία ταῦτα, ὡσὰν με μάχαιραν, καὶ ἔτζι ἐγλύτωσα ἀπὸ αὐτά. (1)

62: „ Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι ἐπὶ τὰ κρίματα „ τῆς δικαιοσύνης σου.

Κατὰ τὸ μεσονύκτιον, λέγει, ἐσηκωνόμην, ὅτε περισσότερον οἱ Δαίμονες πολεμοῦσι τοὺς ἀνθρώπους, ἄλλους μὲν παρακινοῦντες εἰς τὸ νὰ μελετοῦν καὶ νὰ φαντάζωνται πονηρά. ἄλλους δὲ, καὶ εἰς τὸ νὰ ἁμαρτάνουν, ἢ λέγει, ὅτι ὅταν ὁ ὕπνος εὑρίσκεται γλυκὺς εἰς τὰ ὀμμάτια, τότε ἐγὼ ἐσηκωνόμην ἀπὸ τὴν κλίνην μου διὰ νὰ σοὶ ἐξομολογοῦμαι: ἤγουν διὰ νὰ σὲ εὐχαριστῶ, διὰ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου. ἐπειδὴ αὐτὰ ἐνομοθέτησας, προνοούμενος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. ἵνα δηλαδὴ φοβούμενοι ταῦτα ἡμεῖς, σωφρονῶμεν, καὶ μὴ κολασθῶμεν ἁμαρτάνοντες. ἢ ἐσηκονόμην ἀπὸ τὸν ὕπνον, διὰ νὰ ἐξαγορεύω εἰς ἐσένα τὰς ἁμαρτίας μου διὰ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου: ἤτοι φοβούμενος δι᾽ αὐτά. (2)

63: „ Μέτοχος ἐγώ εἰμι πάντων τῶν φο„ βουμένων σε καὶ τῶν φυλασσόντων „ τὰς ἐντολάς σου.

64: „ Τοῦ ἐλέους σου Κύριε, πλήρης ἡ „ γῆ, τὰ δικαιώματά σου δίδαξόν με.

Ἐγὼ, λέγει, εἶμαι μέτοχος: ἤγουν κοινωνὸς ἐκείνων, ὁποῦ σε φοβοῦνται Κύριε, καὶ φυλάττουν τὰς ἐντολάς σου. διατι καὶ ἐγὼ ἔχω τὸν ἴσον φόβον ἐκείνων, καὶ τὴν ὁμοίαν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν σου. ταυτὸν εἰπεῖν, καὶ ἐγὼ εἶμαι ἕνας ἀπὸ αὐτούς. (3) Ὅλην δὲ τὴν γῆν σὺ ἐλεεῖς Κύριε, τρέφων ὅλους,

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Τὰς ἐπιβουλὰς τῶν Δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων σχοινία ἐκάλεσεν, ἐκ τῆς πλοκῆς τὴν ἀφορμὴν λαβὼν τῆς τροπῆς· οὕτω καὶ Ἡσαΐας· „ Οὐαὶ οἱ ἐπισπώμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, ὡς σχοινίῳ μακρῷ. (ὅθεν καί τινες νηπτικοὶ Πατέρες σχοινοπλόκους τοὺς Δαίμονας ὠνόμασαν, διὰ τὰς πλοκὰς καὶ δόλους καὶ ἐπιβουλὰς, ἃς κατὰ τῶν ἀνθρώπων συμπλέκουσι.) ὁ δὲ Ὠριγένης, σχοινία λέγει, τὰ συμπεπλεγμένα καὶ ἀλλεπάλληλα ἁμαρτήματα· οἱ γὰρ μίαν ἁμαρτίαν ποιήσαντες, πλέκειν δὲ αὐτὴν καὶ ἄλλην ἀναγκάζονται· ὥσπερ ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν πορνείαν, καὶ τὸν φόνον προσέθηκεν· ὁ Κάϊν διὰ τὴν ἀδελφοκτονίαν, ἐπισυνῆψε τὸ ψεῦδος· ἀλλ᾽ οὐδὲ τούτων περιπλακέντων αὐτῷ, τοῦ θείου νόμου, φησιν, ἐπιλανθάνεσθαι· πάντως, ὅτι πρὸς μετάνοιαν ἰδὼν καὶ ἐπιστρέψας, τὸ σχοινίον τῆς ἁμαρτίας διέῤῥηξεν.

(2) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ μεθ᾽ ἡμέραν, φησι, μόνον· ἀλλὰ καὶ νύκτωρ κατ᾽ αὐτὸ τῆς νυκτὸς τὸ μεσαίτατον· ὅτε μετὰ πλείονος ἡδονῆς ὁ ὕπνος τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται, ὑμνῶν σε διετέλουν καὶ τὰς δικαίας σου ψήφους ἀνευφήμουν (καὶ τοῦτο οὐκ εἰσάπαξ, ἀλλὰ καθ᾽ ἕκαστον μεσονύκτιον, τὴν ὥραν ἐκείνου, καιρὸν εὑρίσκων προσευχῆς ἐπιτήδειον, διὰ τὸ μεθ᾽ ἡμέραν φροντίδας μοι περιπλέκεσθαι) τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος μετὰ τοῦ Σίλα πεποίηκε· πεπεδημένος γὰρ καὶ τῇ ποδοκάκκῃ προσδεδεμένος μετὰ αἰκίας καὶ μάστιγας, τῇ προσευχῇ τὴν ὑμνῳδίαν ἐκέρασε, καὶ τῆς καλῆς ἀγρυπνίας ἐτρύγησε τὸν καρπόν· τῆς θείας γὰρ φιλοτιμίας ἀπέλαυσε.

(3) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Ὁ μὲν τέλειος, Χριστοῦ ἂν εἴη μέτοχος κατὰ τὸ εἰρημένον· „ Μέτοχοι γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ (Ἑβρ. γ᾽. 14.) ὁ δὲ παρὼν εἰσαγόμενος, τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον μέτοχον ἑαυτὸν εἶναι λέγει· οὐχ ἁπλῶς δὲ τῶν φοβουμένων, ἀλλὰ τῶν διὰ τὸ φοβεῖσθαι φυλασσόντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· δεῖγμα δὲ τοῦ θείου φόβου ἡ τῶν ἐντολῶν φυλακή· μέτοχον οὖν νοήσομεν τὸν φίλον καὶ κοινωνόν (καθὼς καὶ ὁ Σύρος, ἀντὶ τοῦ μέτοχος, φίλος εἶπε, κατὰ τὸν Θεοδώριτον) ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής· „ Ἐὰν πέσωσιν, ὁ εἷς ἐγερεῖ τὸν μέτοχον αὐτοῦ (Ἐκκλ. δ᾽. 10.) μή ποτε οὖν τοῦτο βούλεται λέγειν, ὅτι φίλος καὶ κοινωνός εἰμι πάντων

λους, προνοούμενος όλους, καὶ μακροθυμῶν εἰς ὅλους· διὰ τοῦτο ελέησον καὶ εμένα κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καὶ δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου ὑψηλότερον καὶ βαθύτερον. καὶ ἀγκαλὰ ὁ Δαβὶδ ἐλεεῖτο καὶ αὐτὸς μαζὶ μὲ ὅλους ἀπὸ τὸν Θεὸν, τοῦτο ὅμως ἔτζι εἶπε, διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον του πλέον παρακινητικώτερον. (1)

65: „ Χρηστότητα ἐποίησας μετὰ τοῦ „ δούλου σου Κύριε κατὰ τὸν λόγον „ σου.

Εὐεργέτησας, λέγει, ἐμένα τὸν δοῦλόν σου Κύριε. ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε. κατὰ τὸν λόγον σου δὲ τὸν ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένον· ὅτι δηλαδὴ θέλουν εὐεργετοῦνται ἐκεῖνοι, ὁποῦ εὐαρεστοῦν εἰς ἐσένα. ἢ τὸ κατὰ τὸν λόγον σου δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ κατὰ τὸ πρέπον σοι. εὐχαριστεῖ γὰρ ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν. διατὶ ἔτζι ἔπραξε, καθότι εὐεργετήθη ἀπὸ τὸν Θεόν. (2)

66: „ Χρηστότητα καὶ παιδείαν καὶ γνῶ„ σιν δίδαξόν με, ὅτι ταῖς ἐντολαῖς „ σου ἐπίστευσα.

Δίδαξόν με, λέγει, Κύριε, διὰ νὰ ἔχω χρηστότητα μὲν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ ὁμοπίστους μου, παιδείαν δὲ, εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετήν· γνῶσιν δὲ, εἰς τὴν Θεωρητικὴν, κατὰ τὸν Δίδυμον. συνέτισόν με λοιπὸν πρὸς τὰς ἀρετὰς αὐτάς· ἐπειδὴ καὶ ἐπαίσθηκα εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ ἐπίστευσα, ὅτι αὐταὶ θέλουν με συνετίσουν. (3)

67: „ Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐ„ πλημμέλησα, διὰ τοῦτο τὸ λόγιόν „ σου ἐφύλαξα.

Πρὸ τοῦ, λέγει, νὰ κακοπαθήσω, ἡμάρτηκα. ἁμαρτήσας γὰρ πρότερον, ὕστερον επαιδεύθην καὶ ἐταπεινώθην. διὰ τοῦτο ἐφύλαξα τὸν νόμον σου, διὰ νὰ

σων τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, καὶ φυλασσόντων τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· οὕτω καὶ ὁ Θεόδωρος εἶπε· „ Κοινωνοὺς εἶχον καὶ συνήθεις τοὺς τὸν σὸν φόβον περὶ πολλοῦ ποιουμένους, καὶ βιοτεύειν ἐννόμως προαιρουμένους· τοῦτο καὶ ἐν ἑτέρῳ ἔφη Ψαλμῷ· „ Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου ὁ Θεός. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Εἰσί τινες ὑπὲρ τοὺς φοβουμένους, οἱ φυλάσσοντες τὰς ἐντολάς· αἵτινές εἰσιν ἐν ἀγάπῃ πλεονεκτοῦντες, μέτοχοι ὄντες τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐὰν κατανοήσῃς τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτανόντων, τῶν ἀσεβούντων, τῶν ἀδικίαν εἰς ὕψος λαλούντων, καὶ ἴδῃς τοῦ Θεοῦ τὴν μακροθυμίαν ἐπὶ τὰ τοσαῦτα ἁμαρτήματα, πῶς καὶ μετὰ τοσαῦτα πάντα ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, ἐρεῖς, τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ· τὰ δικαιώματά σου δίδαξόν με.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Ἐν τούτοις διδάσκεται ὁ τὰ θεῖα πεπαιδευμένος, μὴ ἀναισθήτως ἔχειν τῆς εἰς αὐτὸν γεγενημένης τοῦ Θεοῦ εὐεργεσίας· εἰδέναι δὲ, ὅτι χρηστότητος Θεοῦ φθανούσης εἰς αὐτὸν, κατηξίωται δοῦλος χρηματίσαι Θεοῦ, καὶ εὐχαριστεῖν ἐφ' οἷς εὐηργέτηται· τὸ δὲ κατὰ τὸ λόγιόν σου πρόσκειται, δηλοῦν, ὅτι σὺν λόγῳ καὶ αἰτίᾳ λογικῇ γίνεται ἡ τοῦ Κυρίου χρηστότης.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Θεοδωρήτῳ· „ Οἶδεν ὁ Προφήτης τῆς παιδείας τὸ χρήσιμον, καὶ ὅτι φιλανθρωπίᾳ χρώμενος ὁ Δεσπότης, ταύτην ἐπιφέρει τοῖς ἀνθρώποις· οὗ δὴ χάριν ταύτης μεταλαχεῖν ἀξιοῖ· χρηστότητι γὰρ χρώμενος ὁ Θεὸς τὴν παιδείαν ἐπάγει· ἡ δὲ παιδεία, τὴν γνῶσιν· οὕτω καὶ Ἱερεμίας ἀντιβολεῖ. „ Παίδευσον ἡμᾶς Κύριε, πλὴν ἐν κρίσει καὶ μὴ ἐν θυμῷ· οὕτω καὶ ἄρρωστος ὑγείαν ποθῶν, καὶ σιδήρου τομὴν καὶ καυτῆρα ἐπιζητεῖ· κατ' ἄλλον δέ· „ Χρηστότης μέν ἐστι γνῶσις ἀληθὴς τῶν γεγονότων ὑπὸ Θεοῦ· παιδεία δὲ, μετριοπάθεια παθῶν· γνῶσις δὲ, θεωρία τῆς ἁγίας Τριάδος· εἰδὲ βούλει, χρηστότητα μὲν τὴν ἀγάπην νόησον· παιδείαν δὲ, τὴν ταπείνωσιν, καὶ γνῶσιν, τὴν τῶν θείων Γραφῶν κατανόησιν· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, μὲ τό· „ Ἐπεθύμησας σοφίαν, διατήρησον ἐντολάς· (Σειρ. α'. 25.)

νὰ μὴν ἁμαρτήσω πάλιν, καὶ παιδευθῶ. διότι εἰς τὴν ἁμαρτίαν ἀκολουθεῖ ἡ ταπείνωσις τοῦ πειρασμοῦ καὶ τῆς παιδείας. ἢ ταπείνωσιν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινώσεως, ἥτις προξενεῖται εἰς τὴν καρδίαν τῶν προσεκτικῶν ἀπὸ τὸν σοχασμὸν καὶ τὴν συνείδησιν του, ὅτι ἥμαρτον. ταπεινοῦνεται γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν συλλογισθῇ πῶς ἥμαρτεν· ὥςε ἡ ἁμαρτία καὶ πλημμέλεια ἔγινε πρόξενος εἰς τὸν Δαβὶδ ταπεινοφροσύνης. (1)

68 :„ Χρηστός εἶ σὺ Κύριε, καὶ ἐν τῇ „ χρηστότητί σου δίδαξόν με τὰ δι„ καιώματά σου.

Ἐπειδή, λέγει, ἐσὺ Κύριε, εἶσαι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος καὶ φιλάγαθος, διὰ τοῦτο δίδαξόν με καθαρώτερα τὴν φυσικήν σου ἀγαθότητα καὶ φιλανθρωπίαν, διὰ νὰ μιμηθῶ ταύτην καὶ ἐγὼ κατὰ δύναμιν. τὰ ἴδια δὲ λέγων, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ ἐδῶ, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν δέησίν του, καὶ διατὶ πολλὰ ὀρέγεται νὰ διδαχθῇ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. (2)

69 :„ Ἐπληθύνθη ἐπ' ἐμὲ ἀδικία ὑπερη„ φάνων, ἐγὼ δὲ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου „ ἐξερευνήσω τὰς ἐντολάς σου.

Οἱ μὲν ὑπερήφανοι, λέγει, μὲ ἀδικοῦσιν, ἐγὼ ὅμως δὲν θέλω μιμηθῶ αὐτούς, οὐδὲ θέλω χωρισθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου, ἀλλὰ θέλω ἐρευνήσω αὐτάς, καὶ ἀπὸ ἐκείνας θέλω λάβω παρηγορίαν εἰς τὴν ψυχήν μου. ὑπερηφάνους δὲ νόησον καὶ τοὺς Δαίμονας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ καταφρονοῦν τὸν θεῖον νόμον. ἐκ γὰρ τῆς ὑπερηφανίας ἡ καταφρόνησις τοῦ θείου νόμου προέρχεται. (3)

70 :„ Ἐτυρώθη ὡς γάλα ἡ καρδία αὐ„ τῶν, ἐγὼ δὲ τὸν νόμον σου ἐμε„ λέτησα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Ἐγώ, φησιν, ἐμαυτῷ τὴν παιδείαν προὐξένησα· ἀδικίας γὰρ ἐλευθέρα τῆς τιμωρίας ἡ ψῆφος· τῇ ἁμαρτίᾳ ἠκολούθησεν ἡ παιδεία· τῇ δὲ παιδείᾳ, τῶν νόμων ἡ φυλακή· ἠγνόησα, ἐτμήθην, ἐρρώσθην. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Μέσην πλημμελείας καὶ διορθώσεως τὴν ταπείνωσιν τίθησιν, ὡς ἐκ μὲν ταύτης, γεννωμένην· τὴν δὲ, γεννήσασαν· ἁμαρτία μὲν γὰρ ταπεινώσεως μήτηρ, ἐπιστροφῆς δὲ, ταπείνωσις. ὁ δὲ Κύριλλος ἄλλως ἐννοεῖ τὸ ῥητόν, πλημμέλειαν μὲν λέγων τὴν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτίαν· ταπείνωσιν δὲ, τὴν διὰ τοῦ ἔργου γενομένην· πρὶ τοῦ γὰρ νὰ πέσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν κατὰ πρᾶξιν ἁμαρτίαν, ἁμαρτάνει κατὰ διάνοιαν καὶ κατὰ λογισμούς· οὕτω γάρ φησι· „ Τοῦτο οὖν δηλοῖ τό, πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι ἐγὼ ἐπλημμέλησα, ὅτι πρὸ τοῦ παθεῖν τελείως τὴν ἁμαρτίαν, πλημμελοῦμεν ἡμεῖς τῇ συνέσει τῶν λογισμῶν, τιμῶντες αὐτὴν καὶ καταδεχόμενοι, καὶ τόπον εἰσόδου διδόντες διὰ τούτων τῷ Σατανᾷ· ἔςι δὲ τύπος καὶ εἰκὼν τοῦ πράγματος, τοῦ προδότου (Ἰούδα) τὸ πάθος· προκινίσχουσι γὰρ ἐν ἡμῖν τῶν ἀποτελεσμάτων αἱ ἡδοναί· πρὸ γάρ τοι τῶν ἀποτελεσμάτων γίνεται δὴ πάντως ἐν πλημμελείαις ὁ νοῦς, προσδινήσας τὴν ἡδονήν· πλὴν ἐν μόναις ἔτι ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ἁμαρτίας κειμένης, ἔστηκεν ἐν μεταιχμίῳ πρὸς ἄμφω βλέπων ὁ νοῦς, καὶ ἐλευθέραν ἔχων, πρὸς ὅπερ ἂν βούλοιτο τὴν ῥοπήν· καὶ ἕως ἐστὶν ἐν ὠδῖσιν ἔτι, τὸ τοῦ νοῦ τὸ κακόν, οὔπω τέτοκεν.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιός φησι· „ Δικαίου ἔργον ἐςί, πᾶν τὸ κληρούμενον ἀπὸ τῆς προνοίας, ἱλαρῶς δεχομένου λέγειν καὶ ἐπὶ τοῖς πικροτέροις εἶναι κεραννύμενοις τῷ Θεῷ, τό· „ Χρηστὸς εἶ σὺ Κύριε· καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου τῶν γνώσεων αἰτεῖν διδαχθῆναι τοῦ αὐτοῦ δικαιώματος τοὺς λόγους· ἐν τῇ χρηστότητι δὲ λέγει, διατὶ ἐν τῷ Θεῷ εἶναι καὶ ἀποτομία: ἤτοι ὀργή, κατὰ τὸν Παῦλον.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ὅσον δίκαιός τίς ἐςι, προστιθέμενος ἐπιπλεῖον τῷ Θεῷ, καὶ ὅσον πληθύνεται ἐν αὐτῷ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ· ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς ἐπὶ ἀθλητὴν μείζονα πληθύνεται ἐπ' αὐτῷ ἡ τῶν ἀδικεῖν αὐτὸν θελόντων ὑπερηφάνων, εἴτε Δαιμόνων ἀντικειμένων, εἴτε ἀνθρώπων ἀδικία· τούτων δὲ γινομένων, οὐδὲ κατὰ ποσὸν ἐνδίδωσιν ὁ δίκαιος τοῦ μὴ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐξερευνᾶν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ ποιῆσαι αὐτάς.

Ἐσκληρύνθη, λέγει, ἐναντίον μου ἡ καρδία τῶν ὑπερηφάνων ἀνθρώπων, ὡσὰν τὸ γάλα. ἐπειδὴ τὸ γάλα ὅταν πήξῃ καὶ γένῃ τυρί, σκληρύνεται. ἢ λέγει, ὅτι ἡ καρδία τῶν ὑπερηφάνων ἐπαχύνθη, τρεφομένη μὲ τὰς ἀδικίας, διατὶ καὶ τὸ γάλα, ὅταν γένῃ τυρί, φαίνεται πλέον παχύτερον. (1)

71: „Ἀγαθόν μοι, ὅτι ἐταπείνωσάς με, „ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιώματά „σου.

Συμφέρον, λέγει, καὶ ὠφέλιμον ἔγινεν εἰς ἐμένα, διατὶ μὲ ἐπαίδευσας Κύριε, μὲ τοὺς πειρασμούς. ἵνα ἐκ τῆς παιδείας ταύτης μάθω τὴν δικαιοσύνην σου, μὲ τὴν ὁποίαν τιμωρεῖς τοὺς ἁμαρτάνοντας. καὶ ἵνα μάθω, ὅτι ἂν ἐδῶ τοὺς τιμωρῇς, πολλὺ μᾶλλον ἐμέ; (2)

72: „Ἀγαθός μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός „σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσίου „καὶ ἀργυρίου.

Ἀγαθός: ἤτοι πλέον πολύτιμος εἶναι εἰς ἐμένα ὁ νόμος σου Κύριε, τὸν ὁποῖον ἐσὺ ὑπαγόρευσας εἰς τὸν Μωϋσῆν διὰ τοῦ στόματός σου, περισσότερον ἀπὸ τὰς χιλιάδας τοῦ χρυσίου καὶ τοῦ ἀργυρίου. διατὶ ὁ νόμος σου παιδαγωγεῖ μὲν τὸ σῶμα, ῥυθμίζει δὲ τὰ ἤθη, καὶ συνετίζει τὴν ψυχὴν κατὰ τὸν Θεῖον Κύριλλον. (3)

Στό

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „Ἀντὶ τοῦ ἐτυρώθη, ὁ Ἀκύλας εἶπεν, ἐλιπάνθη ὡς στέαρ ἡ καρδία αὐτῶν· ἀλλὰ τῶν μὲν ἡ καρδία, φησιν, ἐλιπαίνετο ἐν τῇ παρούσῃ τρυφῇ· ἐγὼ δὲ τὸν νόμον σου ἐμελέτησα, ἀπὸ τῆς τούτου μελέτης τὴν γνῶσιν τῆς σῆς προνοίας θηρώμενος· ἢ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον· „Πρὸ μὲν τῆς ὑπερηφανίας, φησίν, εὔεικτοί τινες ϗ ἁπαλοὶ ἦσαν τὴν καρδίαν οἱ ἐχθροί μου, ὡς γάλακτι παραβάλλεσθαι τροφιμωτάτῳ· ἡνίκα δὲ τὴν ὑπερηφανίαν ἐνεδύσαντο, πάντες σκληρυνθέντες, οἱονεὶ ἀπὸ γάλακτος εἰς τυρὸν μετεβλήθησαν.

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε· „Συνήνεγκέ μοι, ὅτι ἐκακώθην ὑπὲρ τοῦ μαθεῖν τὰ προστάγματά σου· λέγει ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Πρὸ συντριβῆς ἡγεῖται ὕβρις, πρὸ δὲ δόξης ταπείνωσις· τοῦτο ϗ Δαβὶδ εἰδώς, ἐν τῷ τῶν ἀγαθῶν ϗ τὸ συνεσάλθαι τίθεται, ϗ χάριν ὁμολογεῖ τῷ συστείλαντι, ὡς τοῦ τὰ δικαιώματα μαθεῖν ἐντεῦθεν προσγινομένου. Καὶ πάλιν· „Σωφρόνων ἀνδρῶν, οἵτινες παιδεύονται ταῖς συμφοραῖς ϗ ὡς χρυσὸς πυρὶ καθαίρονται, λέγειν· „Ἀγαθόν μοι ὅτι ἐταπείνωσάς με, ὡς τικτούσης τῆς ταπεινώσεως τὸ γινώσκειν τὰ δικαιώματα· ϗ τὸ τοῦ Πέτρου πάσχειν ἐπικαλεσσαμένου τὴν σωτηρίαν ἐν τῷ μέλλειν καταδύεσθαι· (Λόγ. πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ.) Ἔφη δὲ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος· „Σωφρονεστέρους ἡμᾶς ἀποτελοῦσιν αἱ θλίψεις, καὶ τῶν τῆς ῥαθυμίας ἐξέλκουσι βόθρων, τῆς ἐπιεικείας τοὺς τρόπους ἀγαπᾷν ἀναπείθουσαι. ϗ τὸν δυσήνιον, ὡς ἐξ ἀνάγκης ϗ φόβου, τῷ τῆς ὁσιότητος ϗ ὑπακοῆς ζυγῷ ὑποφέρουσαι, εὐαρεστούμενος τοίνυν ϗ ὁ ψάλλων τοῖς ἐπιπόνοις, ἃ ϗ ταπείνωσιν ὀνομάζει, εὐδοκεῖ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ἀνάγκαις· ἵν᾽ ἐκ τοῦ ταῦτα ὑπομεμενηκέναι, ἄξιος κριθῇ τοῦ μανθάνειν τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα· οὐδενὸς αὐτὰ εἰσομένου, μὴ πρότερον ταπεινωθέντος ϗ ἐν πολλοῖς θλιβέντος. προστίθησι δὲ ὁ ἀνωτέρω Θεολόγος Γρηγόριος· „Οἱ σώφρονες ἄνδρες παιδεύονται ταῖς συμφοραῖς· ἵνα μᾶλλον προσχωρῶσι Θεῷ διὰ τὸ ἀλγεῖν, ϗ τὸν εὐεργέτην οἰκειοῦνται διὰ τῆς θλίψεως· ἐπειδὴ κάμνουσα ψυχὴ ἐγγύς ἐστι Θεοῦ, ϗ τὸ χρῄζειν ἐπιστρέφει πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον, (ἤτοι τὸν Θεὸν) τῷ ἀφθόνῳ τῆς δωρεᾶς τυχὸν ϗ καταφρονούμενον.

(3) Προστίθησι δὲ ὁ αὐτὸς Κύριλλος· „Πλοῦτος μὲν γὰρ ὁ ἐπίγειος τῇ τοῦ σώματος ζωῇ συνεκτείνεται μόλις, ἀποθανούσης δὲ τῆς σαρκός, οἴχεται ϗ αὐτός· σαρκικῶν γάρ ἐστιν ἐπιθυμιῶν ὑπηρέτης· ὁ δὲ χρυσοῦ ϗ ἀργύρου τὰ θεῖα λόγια προτετιμηκώς, ϗ τὸν οὐράνιον θησαυρὸν εἰς τὴν ἑαυτοῦ συλλέγων καρδίαν, τρισμακάριος ἔσται, ϗ ἀκράδαντον ἕξει παρὰ Θεῷ τὴν ἐλπίδα, τὴν ἐφ᾽ ἅπασι τοῖς ἀγαθοῖς. λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ τοῖς προσέχουσι παρέχει τὸ αὔταρκες· χρυσίου δὲ ϗ ἀργυρίου χιλιάδες εἰς ὄρεξιν πλούτου ϗ πλεονεξίας ἐπιθυμίαν τὸν κεκτημένον διερεθίζουσι· ϗ οὐδέ ποτε ὁ τοιοῦτος ἀνενδεὴς εὑρίσκεται, ἐπιθυμῶν τοῦ πλείονος, ϗ διὰ

τοῦ-

Στάσις Α'.

73: „ Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔ-
„ πλασάν με. συνέτισόν με καὶ μα-
„ θήσομαι τὰς ἐντολάς σου.

Σὺ με ἔπλασας, λέγει, Κύριε. διὰ τοῦτο καὶ σὺ με συνέτισον, καὶ σὺ με δίδαξον, ἵνα ἐκ τῆς συνετίσεώς σου ταύτης μάθω νὰ κατορθώσω τὰς ἐντολάς σου· μερικοὶ δὲ χεῖρας μὲν τοῦ Πατρὸς νοοῦσι τὸν Υἱόν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐποίησε τὰ πάντα. (1)

74: „ Οἱ φοβούμενοί σε ὄψονταί με καὶ εὐ-
„ φρανθήσονται, ὅτι εἰς τοὺς λόγους
„ σου ἐπήλπισα.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ σὲ φοβοῦνται Κύριε, θέλουν ἰδοῦν ἐμένα πῶς προκόπτω, ἐὰν ἐσὺ με συνετίσῃς. καὶ ἀκολούθως θέλουν εὐφρανθοῦν, διατὶ ἐγὼ ἤλπισα εἰς τὰς ἐντολάς σου, καὶ ὄχι εἰς κανένα ἄλλο βιωτικὸν πρᾶγμα. (2)

75: „ Ἔγνων Κύριε, ὅτι δικαιοσύνη τὰ
„ κρίματά σου, καὶ ἀληθείᾳ ἐτα-
„ πείνωσάς με.

σοῦτο ἐν ἐνδείᾳ καὶ στερήσει γίνεται. ἢ κατὰ τὸν Δίδυμον· „ Νόμον λέγει τὸν Εὐαγγελικὸν, στόμα δὲ τὸν Χριστόν· ὃς ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐλάλησε τὸ Εὐαγγέλιον.

(1) Λέγει δὲ ὁ Βασίλειος· „ Ὅσης παρὰ Θεοῦ ἠξίωται ὁ ἄνθρωπος τιμῆς, διδάσκεται ἐνταῦθα ὁ εἰσαγόμενος· ὡς τὰ μὲν ἕτερα ζῶα προστάγματι ἐκέλευσε γενέσθαι, τὸν δὲ ἄνθρωπον τῶν ἰδίων χειρῶν κατηξίωσε· καὶ ἕτερον ἀξίωμα, τὸ δεκτικὸν εἶναι καὶ χωρητικὸν τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ συνέσεως· τὴν μὲν οὖν μίαν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, δείκνυσιν ὁ Ἰὼβ λέγων· „ Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με· τὴν δὲ ἄλλην χεῖρα σαφηνίζει Σολομῶν λέγων· „ Θεὲ Πατέρων ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐν λόγῳ σου καὶ τῇ σοφίᾳ σου κατασκευάσας τὸν ἄνθρωπον, Χριστὸς δὲ Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία· ἐποίησε μὲν οὖν τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ἔπλασε δὲ τὸν ἔξω. καὶ ὁ Νύσσης λέγει· „ Πρέπει ἡ μὲν πλάσις πηλῷ, ἡ δὲ ποίησις τῷ κατ' εἰκόνα· ὥστε, ἐπλάσθη μὲν ἡ σὰρξ, ἐποιήθη δὲ ἡ ψυχή. κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Ἰουστῖνον· „ Διαφέρει ποιητὴς καὶ δημιουργός: ἤτοι πλάστης· ὅτι ὁ μὲν ποιητὴς, οὐδενὸς ἑτέρου προσδεόμενος, ἐκ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως καὶ ἐξουσίας ποιεῖ τὸ ποιούμενον· ὁ δὲ δημιουργὸς, τὴν τῆς δημιουργίας δύναμιν ἐκ τῆς ὕλης εἰληφὼς, κατασκευάζει τὸ γινόμενον. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἢ τάχα εἰπὼν ὅτι ἐποίησεν, ἑρμηνεύει καὶ πῶς ἐποίησεν; ἤτοι ὅτι ἔπλασεν· ὁ πλάσας οὖν με φησὶ, καὶ συνέσεως δεκτικὸν ἐργασάμενος, συνέτισόν με, ὥστε ἐπιγνῶναι τὰς ἐντολάς σου. ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν· „ Ὁ Θεὸς λέγεται διαπλάσαι τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, οὐ χερσὶ χρησάμενος· ἀσώματος γάρ· ἀλλὰ πλείονα περὶ τόδε τὸ ποίημα διάθεσιν ἐνδειξάμενος. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Λόγῳ δημιουργήσας ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ὅτε ἦλθεν ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον εἶπε· „ Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· τίνι δὲ ἄλλῳ λέγει ποιήσωμεν ἄνθρωπον, ἢ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, οὓς καὶ χεῖρας νῦν ἀποκαλεῖ; καὶ ἐν τῷ Ἰὼβ δὲ γέγραπται· αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με· μετὰ ταῦτα μεταβαλών με ἔπαισας (Ἰώβ. ι' 8.) καὶ τὸ μὲν, ποιήσωμέν τινες ἐπὶ τῆς πρώτης δημιουργίας φασὶν εἰρῆσθαι· τὸ δὲ ἔπλασαν ἐπὶ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀναπλάσεως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Οἱ τῷ ἁγνῷ φόβῳ τὸν Θεὸν φοβούμενοι, τῷ μηδενὶ αὐτοὺς ὑστερεῖν, τέλειοί εἰσιν· οὐκ ἔστι γάρ, φησιν, ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν· ὄντες δὲ τοιοῦτοι, ἀγαθοὶ τυγχάνουσι, κατὰ τὸν, ὃν ἔχουσι φόβον· διὸ καὶ πάντες βούλονται προκόπτειν καὶ ὠφέλειαν ἔχειν, καὶ εὐφραίνονται ἐπὶ τοῖς εὐαρεστοῦσι Θεῷ· καὶ ὁ Δίδυμος· „ Οὐ πάντες οἱ βλέποντες τὸν δίκαιον εὐφραίνονται· „ Βαρὺς γάρ τισίν ἐστι καὶ βλεπόμενος. ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ, καὶ ἐξηλλαγμέναι αἱ τρίβοι αὐτοῦ. (Σοφ. β'. 15.) καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ἡδέως αὐτὸν ὁρῶσιν· ὥσπερ δὲ τούτοις βαρύς ἐστι βλεπόμενος· οὕτως εὐφροσύνη τοῖς εὐσεβέσι· τὸ δὲ βλέπειν ἢ αἰσθητῶς νοεῖται, ἢ νοητῶς κατὰ τὴν ψυχήν· ἵνα εἴπῃ, ὅτι βλέπει τὸν λόγον αὐτοῦ, τὰ νοήματα αὐτοῦ, τὴν σοφίαν, ἣν ἔχει· ζητήσωμεν οὖν αὐτὸν οὕτως ἰδεῖν, καὶ εὐφρανθῆναι ταύτῃ τῇ νοήσει

Ἐγὼ, λέγει, ἐγνώρισα μὲ τὴν δοκιμὴν, ὅτι αἱ κρίσεις σου Κύριε, εἶναι δίκαιαι, καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγως καὶ δικαίως μὲ ἐταπείνωσες μὲ τοὺς πειρασμοὺς διὰ νὰ σωφρονισθῶ, ἐπειδὴ καὶ ἥμαρτον. (1)

76: „ Γενηθήτω δὴ τὸ ἔλεός σου τοῦ παρακαλέσαι με, κατὰ τὸ λόγιόν σου, τῷ δούλῳ σου.

Ἂς γένῃ, λέγει, ὦ Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς ἐμένα τὸν δοῦλόν σου, διὰ νὰ μὲ παρηγορήσῃ, ὁποῦ ἐκακοποιήθην καὶ ἐλυπήθην. ἂς γένῃ δὲ αὐτὸ εἰς ἐμὲ, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν σου. ἐπειδὴ σὺ ὑπεσχέθης ἐν τῷ νόμῳ νὰ βοηθῇς τοὺς μετανοοῦντας. (2)

77: „ Ἐλθέτωσάν μοι οἱ οἰκτιρμοί σου καὶ ζήσομαι, ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστίν.

Ἂς ἔλθουν, λέγει, Κύριε, οἱ οἰκτιρμοί σου εἰς ἐμένα, ὅστις ἀποπνίγομαι ἀπὸ τὴν λύπην, καὶ θέλω ζήσω μὲ αὐτούς. ἂς ἔλθουν δὲ εἰς ἐμένα· διατὶ ὁ νόμος σου εἶναι μελέτη ἐδική μου, καὶ ὄχι ἄλλο κανένα πρᾶγμα τοῦ Κόσμου. (3)

78: „ Αἰσχυνθήτωσαν ὑπερήφανοι, ὅτι ἀδίκως ἠνόμησαν εἰς ἐμέ· ἐγὼ δὲ ἀδολεσχήσω ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου.

Ἂς ἐντραποῦν, λέγει, Κύριε, οἱ ὑπερήφανοι, μὲ τὸ νὰ νικηθοῦν καὶ νὰ μὴ κατορθώσουν τίποτε. λέγει δὲ ὑπερηφάνους τοὺς ἀνωτέρω σημειωθέντας: τοὺς Δαίμονας δηλαδὴ, καὶ τοὺς καταφρονητὰς τοῦ θείου νόμου· διατὶ αὐτοὶ ἀδίκως ἥμαρτον εἰς ἐμένα, ἐναντιούμενοι ἀπὸ μόνον τὸν φθόνον τους. (4)

79: „ Ἐπιστρεψάτωσάν με οἱ φοβούμενοί σε, καὶ οἱ γινώσκοντες τὰ μαρτύριά σου.

Ἀν-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ὅτι δικαιοσύνη ἐστὶ τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, ὁ πιστὸς πιστεύει· ἀλλ' οὐκ ἂν ἔγνω, εἰμὴ ἔλαβε λόγον γνώσεως· ὁ δὲ ἄπιστος οὐ πεπίστευκεν, ἀλλ' ἐγκαλεῖ τῇ Προνοίᾳ· ὁ δὲ βελτίων οὐ πεπίστευκε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔγνω, τίς ἡ ἐν τούτοις κρίσις τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τοῖς γὰρ μεταμελείᾳ χρωμένοις, τὴν σὴν εὐμένειαν ἐπηγγείλω· τοῦτο καὶ διὰ Ἡσαΐου ἔφη: „ Ὅτε ἐπιστραφεὶς στενάξεις, τότε σωθήσῃ. ἢ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον „ Ἔλεος τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, ὃς καὶ παρεκάλεσεν ἡμῶν τὰς καρδίας τυραννουμένας ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· ὅρα δὲ λέγει ὁ Τιμόθεος, ὅτι καθάπερ γενναῖος ἀθλητὴς καὶ μεμαθηκὼς φέρειν τὰ συμβαίνοντα, εὔχεται, οὐκ ἀποστῆναι τὰ λυποῦντα αὐτὸν, ἀλλὰ δοθῆναι οἱ ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν λόγον ἰσχυρὸν παρακλήσεως, τὸν δυνάμενον αὐτῷ χαρίσασθαι μετὰ πάσης εὐθυμίας καὶ ἀταραξίας φέρειν τὸ συμβεβηκός· ἐν τούτῳ γάρ με, φησὶν, ἐλέησον, ἵνα γένηταί μοι παράκλησις καὶ παραμυθία. προστίθησι δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Πολλοὶ παρακλήσεως τυχόντες ἀπατῶνται, ὡς ἐξ ἰδίας φρονήσεως, καὶ ἀπὸ λογισμοῦ οἰκείου ἐσχηκέναι ταύτην· ὅπως οὖν μὴ ὡσαύτως τούτοις κἀγὼ πλανηθῶ, ἐμοὶ τῷ δούλῳ σου τὸ ἔλεός σου γενέσθω παράκλησις.

(3) Κατὰ δὲ τὸν θεῖον Κύριλλον· „ Δικαίως τῶν οἰκτιρμῶν τυχεῖν ἀξιοῖ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τὰ παρ' ἑαυτοῦ πληροῖ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ταπεινώσει: ἤτοι τοῖς πειρασμοῖς, τὸν νόμον μελετῶν: τὸν Εὐαγγελικὸν δηλαδὴ, ὁ νέος λαός· ἅπαξ γὰρ ἐπεσημηνάμεθα εἰς πρόσωπον τοῦ νέου λαοῦ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον εἰρῆσθαι. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Νεκρὸν ἑαυτὸν ἡγεῖται τῆς θείας ἐστερημένον εὐμενείας· οὗ δὴ χάριν, ὥσπερ ἀναβιῶναι διὰ τῆς θείας φιλανθρωπίας παρακαλεῖ.

(4) Κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Οὐκ ἐπαρᾶται τοῖς αἰσθητοῖς ἐχθροῖς, ἀλλ' ὑπερεύχεται τούτων· ἡ γὰρ ἐπὶ τοῖς

Ἄλλως, λέγει, ἐδῶ καμμίαν φορὰν ἦθε- λα πλανηθῶ ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου ἄς με ἐπιςρέψουν εἰς τὴν ἴσην ςράταν αὐτῶν ἐκεῖνοι, ὁποῦ σὲ φοβοῦν- ται Κύριε, καὶ ὁποῦ ἠξεύρουν τὰ λόγιά σου. (1)

80: „ Γενηθήτω ἡ καρδία μου ἄμωμος „ ἐν τοῖς δικαιώμασί σου, ὅπως ἂν „ μὴ αἰσχυνθῶ.

Ἄς γένῃ, λέγει, Κύριε, ἡ καρδία μου τε- λεία καὶ ἄμεμπτος, μὲ τὸ νὰ μελετᾷ εἰς τὰ δικαι- ώματά σου, καὶ ἄς καθαρίζεται ἀπὸ τὸν φόβον τού- των, ἵνα ἐκ τούτου μὴ ἐντραπῶ, πράξας κἀνένα ἔργον πονηρὸν, ἄξιον ἐντροπῆς καὶ αἰσχύνης. (2)

81: „ Ἐκλείπει εἰς τὸ σωτήριόν σου ἡ ψυ- „ χή μου, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλ- „ πισα.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, Κύριε, τρόπον τινὰ ἀποδημεῖ ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ ἐκλύεται καὶ ὀλιγοθυμεῖ, μὲ τὸ νὰ μὴν ὑποφέρῃ τὴν ὑπερβολὴν καὶ θερμότη- τα τοῦ θείου σου πόθου. σωτήριον δὲ ὀνομάζει τὴν σωτήριον ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὸν Εὐσέ- βιον. λέγει λοιπὸν, ὅτι πολλὰ ἐπιθυμῶ τὸ σωτήρι- ον τοῦτο. καὶ εἰς τοὺς λόγους σου θαῤῥῶ, ὅτι τοῦ- το θέλει γένει ἐξάπαντος: εἰς τοὺς λόγους δηλαδὴ τοὺς ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένους περὶ τῆς ἐνανθρωπή- σεως τοῦ Χριςοῦ. μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Θεοδώριτος νο- οῦσι, ὅτι ὁ Δαβὶδ ὁμιλεῖ ἐδῶ διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν ἰδικήν του: ἤγουν, ὅτι ἐγὼ ποθῶ τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν Κύριε, καὶ εἰς τὰς ἐντολάς σου θαῤῥῶ, ὅ- τι θέλω σωθῶ, μὲ τὸ νὰ φυλάττω αὐτάς. ἀδιάφο- ρον δὲ εἶναι, εἴτε λόγους εἴπῃ τινὰς πληθυντικῶς, εἴτε λόγον ἑνικῶς. (3)

82: „ Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί μου εἰς τὸ „ λόγιόν σου, λέγοντες, πότε παρα- „ καλέσεις με.

Ἀσθένησαν, λέγει, καὶ παρελύθησαν οἱ νοη-

ἁμαρτήμασιν αἰσχύνη τὴν σωτηρίαν πραγματεύεται. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος. „ Εὔχεται ὁ Προφήτης ὑπὲρ αὐ- τῶν· ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, ὅσον μὲν ἀναισθητεῖ τοῦ ἡμαρτηκέναι, οὐκ ἐρυθριᾷ· ὅταν δὲ εἰς συναίσθησιν ἔλθῃ τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, τότε αἰδεῖται. ἡκέτωσαν οὖν, φησὶν, ἐπὶ τὸ αἰσχύνεσθαι· καὶ μανθανέτωσαν, ὅτι ἀδίκως ἠδίκησάν εἰς ἐμέ. εἶπε δὲ καὶ ὁ Κυρήνης Συνέσιος. „ Ἀλλ᾽ ἔςιν ἄρα καὶ τοῦτο δεύτερον ἀγαθὸν, τὸ αἰσχύνε- σθαι· τὸ μὲν γὰρ ἀναμάρτητον, θείας ἀντικρυς ἐςὶ καὶ μοίρας καὶ φύσεως· τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς οὐκ εὖ γενομένοις ἐρυ- θημα, σωφροσύνης τις ἂν ἀπεφήνατο.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος. „ Τῆς παρὰ τῶν σῶν οἰκετῶν διδασκαλίας τύχοιμι· ἔςαι δὲ τοιαύτη, οἷα ἐπιςρέ- φειν εἰδεῖα ψυχὰς διὰ τὸ πλουτεῖν τὸν φόβον τὸν σόν. ὁ δὲ Θεοδώριτος. „ Ὡς πόῤῥω, φησὶ, τοῦ χοροῦ τῶν δικαίων διὰ τὴν ἁμαρτίαν γενόμενος, καὶ πάντων αὐτῶν παραπλησίως τῷ Θεῷ ἀποςραφέντων, ἱκετεύει πάλιν αὐτοῖς ἑνωθῆναι, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν ἀπολαβεῖν. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει. „ Βούλεται ὁ Προφήτης τοὺς φοβου- μένους τὸν Θεὸν ἐπιςρέψαι πρὸς αὐτὸν καὶ οἰκεῖν· ἵν᾽ αὐτοῖς μεταδῷ τοῦ χαρίσματος τοῦ ἐν αὐτῷ.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεόδωρον. „ Πάντα τὰ ἁμαρτήματα αἰσχύνης ἐςὶν ἄξια· ἕως μὲν οὖν ἀτελὴς τυγχάνει ἡ καρδία, πολλὴ φροντὶς καὶ ἀγωνία, μήποτε ἄρα καὶ ἀσθενήσῃ, καὶ χείρων ἑαυτῆς γένηται· ὅτε δὲ εἰς ἄκρον φθάσῃ τε- λειότητος, λοιπὸν ὥσπερ ἐν ἕξει ἀρετῆς καταςᾶσα, οὐκέτι δέδοικε, μήποτε καταισχυνθῇ· διὰ τοῦτο καὶ εὐθὺς ἀρ- ξάμενος τοῦ Ψαλμοῦ, τοὺς ἀμώμους ἐμακάρισεν· ὅμοιον δὲ τοῦτο τῷ. „ Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος. „ Οἱ σφόδρα τι ποθοῦντες καὶ ἐςερημένοι τοῦ ποθουμένου ἐκλείπειν φασίν· οὕτως οἱ ἄ- γαν διψῶντες καὶ σπαίροντες ὕδατος· οὕτως οἱ τινὰ τῶν γνωρίμων ἐξ ἀποδημίας προσμένοντες, ἱμείρονται μὲν ἀ- εὶ, κατατήκονται δὲ τῷ πόθῳ διαμαρτάνοντες· οὕτω καὶ οἱ συμφοραῖς τισὶ προσπαλαίοντες, καὶ τὴν θείαν συμμαχίαν προσμένοντες, ἀναβαλλομένης ταύτης ὁρῶντες, ἐκλείπουσιν.

νῦν τοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς μου, ἀποβλέποντες ὅλως ὅλου εἰς τὸν νόμον σου. ἀσθένησαν δὲ ζητοῦντες, πότε ἔχεις νὰ μὲ παρηγορήσῃς, συνετίσας, καὶ τὸν πλοῦτον τὸν κεκρυμμένον εἰς τὰς ἐντολάς σου ἀνακαλύψας εἰς ἐμένα. (1)

83: „Ὅτι ἐγενήθην ὡς ἀσκὸς ἐν πάχνῃ, „τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐπελαθόμην.

Μερικοὶ μὲν λέγουσιν, ὅτι τὸ ἀσκὶ, ὅταν ψυχραίνεται εἰς τὴν πάχνην, σφίγγει. τοιοῦτος λοιπὸν, λέγει, ἔγινα καὶ ἐγὼ ὡσὰν τὸ ἀσκί. ἐπειδὴ ἐσφίγχθηκα ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ ἐσωφρονίσθην· καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἑξῆς δὲν θέλω λησμονήσω τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ πέσω πάλιν εἰς πειρασμούς. μερικοὶ δὲ ἄλλοι λέγουν τὸ ἐναντίον. ὅτι τὸ ἀσκὶ, ὅταν εὑρίσκεται εἰς τὴν πάχνην, μαλακώνει καὶ γίνεται χαῦνον καὶ ἁπαλόν. τοιοῦτος λοιπὸν, λέγει, ἔγινα καὶ ἐγώ· ἐπειδὴ εἰς τοὺς πειρασμοὺς εὑρισκόμενος ἀτόνησα καὶ ἐχαυνώθην. πλὴν μὲ ὅλην τὴν ἀτονίαν μου, δὲν ἐλησμόνησα ποτὲ τὰ δικαιώματά σου, ὥστε ὁπού νὰ κάμω κἀνένα πρᾶγμα παράνομον. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως. ὅτι ἐγὼ ἔγινα ὡσὰν ἕνα ἀσκὶ, νεκρὸς μὲν εἰς τὰ πάθη καὶ ἁμαρτίας, καθὼς εἶναι νεκρὸν καὶ τὸ ἀσκί· χωρητικὸς δὲ τῶν θείων λογίων, καθὼς εἶναι καὶ τὸ ἀσκὶ χωρητικὸν τῶν ὑγρῶν. ἔγινα δὲ τοιοῦτος μὲ τὴν πάχνην καὶ δρόσον τῆς θείας χάριτος, ἥτις κατέβη ἄνωθεν εἰς τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐψύχρανε τὴν εἴσοδον τῶν παθῶν. διὰ τοῦτο δὲν ἐχωρίσθηκα ἀπὸ τὸν νόμον σου. ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρω, ὅτι διὰ μέσου τοῦ θείου νόμου σου, ἠξιώθηκα νὰ λάβω τὴν ἄνωθεν χάριν σου. (2)

84: „Πόσαι εἰσὶν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου „σου; πότε ποιήσεις μοι ἐκ τῶν καταδιωκόντων με κρίσιν;

Πόσαι, λέγει, εἶναι αἱ ἡμέραι μου Κύριε; βέβαια ὀλίγαι. „Αἱ γὰρ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν,

(1) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „Λόγιον, ὑφ' οὗ παρακληθήσεται, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν φησιν. αὐτὸν γὰρ ἔχομεν παράκλητον πρὸς τὸν Πατέρα· αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὸν Ἰωάννην· τοῦτον οὖν προσδοκῶν συντετριμμένοις τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς, καὶ ὅλος τῆς αὐτοῦ θέας γινόμενος, τῆς παρ' αὐτοῦ παρακλήσεως τυχεῖν ἀξιοῖ, ὡς εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· Λόγιον καὶ ἡ ὑπόσχεσις ἡ θεία καλεῖται, καὶ ἡ θεόπνευστος Γραφή· ἐκλείπει τοίνυν, οὐ μόνον ὁ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν θείαν ἀναμένων καὶ τὴν λύσιν τῶν ἐπικειμένων κακῶν προσδεχόμενος· ἀλλὰ καὶ ὁ τοῖς θείοις ἐντυγχάνων λογίοις καὶ τὴν τούτων διάνοιαν καταμαθεῖν ἀκριβῶς ἐφιέμενος, καὶ παράκλησιν καὶ ψυχαγωγίαν ὑπολαμβάνων τὴν εὕρεσιν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώρητον καὶ Χρυσόστομον· „Ὁ ἀσκὸς θερμαινόμενος μὲν χαυνοῦται, καὶ φυσώμενος ἐξογκοῦται· ἐν δὲ τῇ πάχνῃ ψυχόμενος, σκληρύνεται καὶ συσφίγγεται· οὕτω καὶ τοῦ σώματος ἡ φύσις, χαυνοῦται μὲν τῇ τρυφῇ καὶ ἐξογκοῦται, καὶ κατὰ τῆς ψυχῆς ἐξανίσταται· τῇ δὲ ἀσκητικῇ κακουχίᾳ, καὶ τῇ πάχνῃ τῆς ἄνωθεν χάριτος ταπεινοῦται καὶ πιέζεται καὶ νεκρὸν πρὸς τὰ πάθη γίνεται· τοιγάρτοι καὶ ὁ Προφήτης, ἐπειδὴ διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ, κρείττων ἦν τῶν παθῶν καὶ συνεστέλλετο, εἰρήνης δὲ ἀπολαύσας, τοῖς ἀπὸ τρυφῆς ἐβλάβη κτήμασι· ταπεινώσας τὸ σῶμα τῶν θείων νόμων τὴν μνήμην ἀνενεώσατο. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „Πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς εὑρήσεις τροπολογούμενον τὸ σῶμα εἰς ἀσκὸν, ὡς τό· „Οὐ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· οὐ γὰρ βούλεται ὁ λόγος τὰ νέα δόγματα εἰς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης χωρεῖν, ἀλλ' εἰς τὸν ἀνακαινούμενον διὰ τῆς σωτηριώδους διδασκαλίας· ἐνέκρωσά μου, φησί, τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· τὴν θερμότητα τοῦ σώματος ἔψυξα τῷ θείῳ λόγῳ· οὐκέτι εἰμὶ θερμὸς πρὸς πρᾶξιν τῶν κατὰ τὴν κοιλίαν, ἢ πρὸς τὰ σωματικά. Καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Ἀσκὸς ἐν πάχνῃ γίνεται ὁ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα κατατήξας, καὶ μηδὲν ἐν αὐτῇ πυρῶδες καὶ ἐπιθυμητικὸν ἐῶν, ἀλλ' ἀποψύχων ὥσπερ αὐτήν. Καὶ ὁ Θεόδωρος· „Ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος πάχνη ὤν· (ἐπεὶ καὶ δρόσος καὶ ὑετὸς πολλαχοῦ λέγεται) καταψύχει μου τὸν ἀπὸ τῶν παθῶν ἀκόλαστον φλογμὸν, ὡς τὴν νέκρωσιν Ἰησοῦ φέρειν ἐν τῷ σώματί μου.

μῶν, φησιν, ἑβδομήκοντα ἔτη. (Ψαλ. πθ. 10) ἐπειδὴ λοιπὸν ὀλίγον καιρὸν ἔχω νὰ ζήσω, πότε θέλεις κάμεις κρίσιν εἰς ἐμένα ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνους, ὁποῦ με κυνηγοῦν; τόσον τοὺς ἀοράτους Δαίμονας, ὅσον καὶ τοὺς ὁρατοὺς ἀνθρώπους; θέλεις δὲ κάμεις ἐκδίκησιν, ὅταν ἀποστρέψῃς καὶ διώξῃς αὐτοὺς μακρὰν ἀπὸ λόγου μου. (1)

Ὅλαι, λέγει, αἱ ἐντολαί σου εἶναι ἀληθιναὶ, μὲ τὰς ὁποίας ἐπρόσταξες νὰ μὴν ἀδικῶ τινας. ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ ἀδικοῦμαι, διὰ τοῦτο βοήθησόν μοι, μᾶλλον δὲ βοήθησαι καὶ ἐκδίκησον τοὺς ἀδίκους σου νόμους, οἵτινες παραβαίνονται ἀπὸ τοὺς ἀδίκους. τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν εἶναι διὰ τοὺς ὁρατοὺς ἐχθρούς. (3)

85: „ Διηγήσαντό μοι παράνομοι ἀδολε-
„ σχίας, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ὁ νόμος σου
„ Κύριε.

Οἱ παράνομοι, λέγει, ἄνθρωποι, ἐδιηγήθησαν εἰς ἐμένα φλυαρίας δογμάτων. ἀλλ᾽ αὐταὶ ἦτον ἐναντίον εἰς τὸν νόμον σου Κύριε. ἢ ἐδιηγήθησαν εἰς ἐμένα ληρῳδίας, μὲ τὰς ὁποίας ἑρμήνευαν τάχα τὸν νόμον σου. ἀλλ᾽ ὅμως αὐταὶ δὲν ἦτον σύμφωνοι μὲ τὸν νόμον σου. τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἠμπορεῖ νὰ λέγηται διὰ ὅλους ὁμοῦ τοὺς λόγους τῶν αἱρετικῶν. (2)

86: „ Πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου ἀλήθεια· ἀ-
„ δίκως κατεδίωξάν με, βοήθησόν
„ μοι.

87: „ Παρὰ βραχὺ συνετέλεσάν με ἐν τῇ
„ γῇ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἐγκατέλιπον τὰς
„ ἐντολάς σου.

Ὀλίγον, λέγει, ἔλειψε νὰ με θανατώσουν οἱ ἐχθροί Κύριε, συντέλεια γὰρ λέγεται καὶ ἡ συμπλήρωσις τῆς ζωῆς. συνετέλεσαν λοιπόν: ἤγουν ἔκαμαν νὰ τελειώσῃ ἡ ζωή μου. ἢ συνέκλεισαν καὶ μὲ κατέστρεψαν εἰς τὴν γῆν. ἐγὼ ὅμως καὶ ἔτζι πάσχων, δὲν ἐχώρισα τὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ τὴν μελέτην καὶ φύλαξιν τῶν ἐντολῶν σου. (4)

88: „ Κατὰ τὸ ἔλεός σου ζῆσόν με, καὶ
„ φυλάξω τὰ μαρτύρια τοῦ στόμα-
„ τός σου.

Ζω-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Πᾶσαι αἱ ἀνθρώπιναι ἡμέραι ὀλίγαι εἰσίν· ἐπεὶ οὖν ὀλίγον χρόνον ζῶ ἐπὶ γῆς, βούλομαι ἰδεῖν τοὺς καταδιώκοντάς με κρινομένους· καὶ παρακαλῶ σε μὴ ὑπερθέσθαι· οἱ δὲ καταδιώκοντες ἡμᾶς, ὅ Σατανᾶς τε ἐστι καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας· ὅταν δὲ ἡμᾶς καὶ ἄνθρωπος ὁρμῇ καταδιώκειν, ὁ πρώτως καταδιώκων οὐκ ἄνθρωπος ἐστιν, ἀλλὰ ὁ Διάβολος, οὗ μιμητὴς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος.

(2) Ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος εἶπεν· „ Ἀλλὰ καὶ ὁ νέος λαὸς ἀποπέμπεται τοὺς γραώδεις μύθους τῶν Ἰουδαίων, τὰς διδασκαλίας καὶ ἐντάλματα τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ τὰς φλυαρίας τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲν ἐχούσας ἀληθές. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Προσήκει ἡμῖν φυγεῖν, οὐ μόνον τοὺς Ἑλλήνων μύθους, καὶ τὴν Ἰουδαίων ἀπιστίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν αἱρετικῶν τὰ βλάσφημα δόγματα. καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Πολλοὶ ἑρμηνείαν ἐπιχειροῦσι τὰς θείας Γραφάς· ἀλλ᾽ οὐ πάντες λέγουσι καλῶς· σπάνιος γὰρ ὁ ἔχων ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τοῦτο χάριν· πολλῶν μὲν ἐπαγγελλομένων λέγειν, οὐ καλῶς δὲ, ἀλλὰ παρανόμως βιούντων· οὕτι οὖν λέγουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἀδολεσχία καὶ φλυαρία· οὐ γὰρ δύναται λόγος εὔτονος καὶ ἐῤῥωμένος καὶ σωτήριος εἶναι ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ παρανόμου.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Οὐ τύπος, οὐδὲ σύμβολον αἱ ἐντολαί σου· ἀδίκως κατεδίωξάν με· ἐπειδὴ ἔςι δικαίως καταδιωχθῆναι καὶ ἀδίκως· δικαίως καταδιώκεται ὁ παρανόμως βιούς· ἀδίκως δὲ, ὁ δίκαιος καὶ ὁ φιλαλήθης, ἀνθρώποις ἐχθρὸς γινόμενος διὰ τὴν ἀλήθειαν.

(4) Συντελεσθῆναί ἐστιν ἐν τῇ γῇ κατὰ τὸν Δίδυμον, οὐ τὸ ἁπλῶς τεθνάναι, ἀλλὰ τὸ εἰς ὀλίγον ἔχειν ἐλθεῖν, ὥστε ἀπολέσαι γῆν, ὡς εἰς τέλος ἐλθεῖν τῇ κατ᾽ αὐτὴν ποιωθῆναι.

Ζωοποίησόν με, λέγει, Κύριε με τὸ ἔλεός σου, καθὸ εἶσαι ἐλεήμων. ἵνα ἐγὼ ὑπὸ τοῦ ἐλέους σου βοηθούμενος φυλάξω τὰ μαρτύρια τοῦ στόματός σου, τὰ ὁποῖα σὺ μὲν ὑπαγόρευσας εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἐκεῖνος δὲ τὰ ἔγραψε. (1)

89: „Εἰς τὸν αἰῶνα Κύριε, ὁ λόγος σου
„ διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ.
90: „Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἡ ἀλήθειά
„ σου· ἐθεμελίωσας τὴν γῆν, καὶ
„ διαμένει.

Πάντοτε, λέγει, τὸ πρόσαγμά σου Κύριε, διαμένει ἀσάλευτον εἰς τὸν οὐρανόν· δηλαδὴ τὸ περὶ τῆς τάξεως. διατὶ αὐτὸ συνέχει καὶ συγκρατεῖ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτίσθη ἀπ' ἀρχῆς. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ προστάγματός σου πάντοτε ἀληθεύει εἰς καθε γενεὰν, χωρὶς νὰ μετακινηθῇ ἡ τάξις ἐκείνη, ἥτις ὡρίσθη καὶ ἐνομοθετήθη ἀπ' ἀρχῆς. σὺ, λέγει, ἐθεμελίωσας τὴν γῆν, καὶ διαμένει ἀσάλευτος, καθὼς αὐτὴν διέταξας. (2)

91: „Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡμέρα·
„ ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά.

Μὲ τὴν διάταξιν, λέγει, καὶ πρόσαγμα τὸ ἐδικόν σου Κύριε, διαμένει ἡ ἡμέρα φυλάττουσα τὴν ἐδικήν σου τάξιν, καθὼς τὴν ἐπρόσαξας. αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης διαμονῆς εἶναι, διατὶ ὄχι μόνον ταῦτα ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ ἡμέρα εἶναι ἐδικοί σου δοῦλοι, ἀλλὰ καὶ ὅλα ὁμοῦ τὰ κτίσματα. ὅθεν πείθονται εἰς τὸ πρόσαγμα τοῦ δεσπότου των, καθὼς καὶ οἱ λογικοὶ δοῦλοι ὑποτάσσονται εἰς τοὺς αὐθέντας των. (3) κατὰ δὲ ὑψηλοτέραν θεωρίαν νοοῦνται τὰ ῥητὰ ταῦτα, ὅτι πάντοτε ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ, ἤγουν ἐν τοῖς Ἀγγέλοις. „Δυνατοὶ γὰρ φησιν ἰσχυΐ ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ„ (Ψαλ. ρβ'. 20) διαμένει δὲ ἡ ἀλήθειά σου, τόσον εἰς τὴν γενεὰν τοῦ παλαιοῦ νόμου, ὅσον καὶ εἰς τὴν γενεὰν τοῦ νέου νόμου τοῦ Εὐαγγελίου. καὶ εἰς τοὺς δύω γὰρ νόμους ἀληθὴς ὁμολογεῖται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. ἐθεμελίωσας δὲ τὴν γῆν ἤτοι τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν Ὠριγένη, καὶ ἐστερέωσας αὐτὴν μὲ τὴν πίστιν τοῦ Εὐαγγελίου. ἡ γὰρ Ἐκκλησία, γῆ ἦτον πρότερον. καθότι ἐφρόνει τὰ γήϊνα, καὶ ἐκαταγίνετο εἰς τὰ γήϊνα· διὰ τοῦτο καὶ διαμένει αὐτὴ, καθὼς ἐστάθη

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „Ταπεινοφροσύνη τὸν λόγον ἐκόσμησεν· οὐ γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἀντίδοσιν ᾔτησε τὴν ζωὴν, ἀλλὰ δῶρον ἐλέου ταύτην λαβεῖν ἠντιβόλησε„ φυλάττειν ὑπισχνούμενος τοῦ Θεοῦ τὰ μαρτύρια.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, Βασίλειον, καὶ Κύριλλον· „Λόγος ἐνταῦθα οὐκ ἔστι ῥῆμα διαλυόμενον, ἀλλ' ὡς ὁ ψάλλων φησίν· „Εἰς τὸν αἰῶνα μένει· καί μοι δοκεῖ αἰνιγματωδῶς ὑψηλοτέρων ὁ Προφήτης ἅπτεσθαι. κατὰ τὸν Θεόδωρον· οἶδα, φησιν, ὅτι ὁ σὸς λόγος, δι' οὗ τὰ πάντα ἐδημιούργησας, ἄνω ἐν τῷ οὐρανῷ τυγχάνων, διαμένει εἰς τὸν σύμπαντα αἰῶνα· ὥστε τοῦ ἀϊδίου λόγου τοῦ Πατρὸς μνημονεύει, τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος, καὶ τῆς διακοσμήσεως τοῦ παντός· σαφῶς τε δούλην αὐτοῦ τὴν σύμπασαν κτίσιν ἀποκαλεῖ„. λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „Αἰνίττεται δὲ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον ὡς τῶν Ἀγγέλων οἱ δῆμοι τὸν οὐρανὸν κατοικοῦντες, τὸν θεῖον διαφυλάττουσι νόμον, καὶ παραβάσεώς εἰσιν ἁπάσης ἐλεύθεροι. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „Εἰ θέλεις ἀκριβέστερον θεωρῆσαι τὸ εἰρημένον τῷ Προφήτῃ, ἐξέτασαί μοι τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια· οὐδεμία παράβασις τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος, ἀλλὰ τὸν δρόμον αὐτοῦ (ὁ ἥλιος) ἀπαραβάτως τηρεῖ· ἴδε καὶ τῆς σελήνης τοὺς δρόμους καὶ τὴν τάξιν, τὰ σχήματα· ἀνάβα μετὰ ταῦτα καὶ ἐπὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας, καὶ τὴν λοιπὴν κτίσιν ὑπακούουσαν ἀπαρεγκλίτως τῷ λόγῳ τοῦ διακοσμήσαντος ξυνιέμενα. λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „Καλῶς δὲ εἶπεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰώνων· μετὰ γὰρ τὸν αἰῶνα τοῦτον ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· γενεὰν δὲ καὶ γενεὰν ὀνομάζει ὁ Ἀνώνυμος καὶ ὁ Θεοδώρητος· „Τὴν προτέραν τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν δευτέραν τῶν Ἐθνῶν. ὅσα γὰρ ἡ προτέρα γενεὰ τῶν Ἰουδαίων ἀπέβαλε τὴν ἀλήθειαν καὶ εἶπεν· „Αἶρε τοῦτον ἀπὸ τῆς γῆς„ τότε μεταβέβηκεν ἡ ἀλήθεια ἀπ' ἐκείνης τῆς γενεᾶς ἐπὶ ταύτην τὴν γενεάν.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „Πάντα γὰρ σοὶ δουλεύει„ καὶ τοῖς σοῖς νεύμασιν εἴκει· σὺ γὰρ ὁ Δημιουργὸς τῶν ὅλων· τὸ δὲ ἔργον, τοῦ ποιήσαντος δοῦλον.

διέταξας. πολλοὶ γὰρ πειρασμοὶ ἐλθόντες κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, δεν ἐνίκησαν, οὔτε κατίσχυσαν αὐτήν. „Ἐπειδὴ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. (Ματθ. ις. 18) διαμένει δὲ ἡ ἡμέρα: ἤτοι τὸ φῶς τῆς εὐσεβείας, τὸ ὁποῖον ἀνέτειλε διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ οὔτε διακόπτεται, οὔτε σβύνεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἀντικειμένων Δαιμόνων τε καὶ ἀνθρώπων. προφητικῶς δὲ λέγει ὁ Δαβίδ.

92: „Εἰμὴ ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου „ἐστὶ, τότε ἂν απωλόμην ἐν τῇ ταπεινώσει μου.

Ἀνίσως, λέγη, καὶ ἐγὼ δὲν ἤθελα ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, διατὶ εἶχον τὸν νόμον σου μελέτην μου, βέβαια ἔμελλον νὰ ἀποθάνω ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν: ἤγουν ἀπὸ τὴν κακοπάθειαν, ὁποῦ ἔλαβον τότε. ἐπειδὴ καὶ οἱ πειρασμοὶ ἦλθον δυνατοὶ κατ᾽ ἐπάνω μου. (1)

93: „Εἰς τὸν αἰῶνα οὐμὴ ἐπιλάθωμαι „τῶν δικαιωμάτων σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἔζησάς με.

Εἰς ὅλον, λέγει, τὸν παρόντα αἰῶνα δὲν θέλω λησμονήσω τὰς ἐντολάς σου Κύριε. ἐπειδὴ καὶ δι᾽ αὐτὰς ἐζωοποίησας ἐμὲ, τὸν ἀποπνιγόμενον ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. ἐλευθερώθην γὰρ ἐγὼ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, διατὶ εἶχον μελέτην ἐδικήν μου τὸν θεῖον νόμον σου. (2)

Μέση.

94: „Σός εἰμι ἐγὼ, σῶσόν με. ὅτι τὰ „δικαιώματά σου ἐξεζήτησα.

Εἶναι γεγραμμένον εἰς τὸν νόμον. „Ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς, (Λευϊ. ιη. 5.) ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, ἐγὼ εἶμαι ἐδικός σου Κύριε, διὰ τοῦτο σῶσόν με ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ με ἐπιβουλεύονται. ἐδικός σου γὰρ εἶμαι, διατί

(1) Εἶπε δὲ ὁ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „Ταῦτα ἕκαστος ἂν εἴποι τῶν εὐσεβῶν περιπεσὼν συμφορᾷ· ὁ Ἰωσὴφ, δουλείαν καὶ μοιχείαν καὶ συκοφαντίαν φυγών· καὶ ὁ Δανιὴλ, εὔξασθαι κωλυθείς· καὶ οἱ νικηφόροι Μάρτυρες παντοδαπῆς τιμωρίας ὑπομείναντες εἴδη· εἰκότως δὲ ταῦτα ἔφη ὁ μακάριος Δαβὶδ, ἐξελαθεὶς μὲν ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ, ἀλλοφύλοις δὲ καὶ δυσμενέσιν ἀνθρώποις συνδιάγειν ἀναγκαζόμενος· ἐκοινώνησε γὰρ ἂν τῆς ἀσεβείας, εἰμὴ τῶν θείων νόμων συμπεριέφερε τὴν μελέτην. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „Ὁ καιρὸς τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν περιστάσεων, ταπείνωσις ὀνομάζεται. Μακαρίου τοίνυν ἐστὶν ἀνδρὸς τὸ γενέσθαι ἐν τῇ ταπεινώσει καὶ μὴ ἀπολέσθαι. οἷον, ἐλήλυθα εἰς πειρασμὸν μαρτυρίου, εἰμὴν ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ μελέτη μου ἦν ἀεὶ πρὸ τοῦ ἐμπεσεῖν, ἐλθὼν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν καὶ τὸν πειρασμὸν τοῦ μαρτυρίου, οὐκ ἀπόλλυμαι· οὕτως ἁρμόζει καὶ ἐπὶ παντὸς πειρασμοῦ εἰπεῖν· καὶ γὰρ τῶν πονηρῶν λογισμῶν καὶ ἀντικειμένων δυνάμεων πολεμουσῶν ἐμοὶ, εἶχον ἂν ἀπολέσθαι· εἰμὴ ὁ σὸς νόμος ἀντιστήριγμά μοι ἐγένετο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Μακάριος, ὃς τὴν φωνὴν ταύτην ἐν ἀληθείᾳ ἀναπέμπει πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ἐν τοῖς δικαιώμασιν αὐτοῦ βιοῖ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· ὁ γὰρ ἁμαρτωλὸς οὐ δύναται εἰπεῖν: „Εἰς τὸν αἰῶνα οὐμὴ ἐπιλάθωμαι τῶν δικαιωμάτων σου, παραβαίνων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Τῇ γὰρ πείρᾳ μαθὼν ὁ Προφήτης λέγει· ὅτι ζωὴν τὰ σὰ δικαιώματα φύει· καὶ ἄσβεστον τούτων διατηρήσω τὴν μνήμην. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „Ὥσπερ ὁ ἐκ μεγάλης νόσου διά τινων ἰατρικῶν βοηθημάτων ἀναλαβὼν ὑγείαν, οὐκ ἐπιλανθάνεται τῶν ἰατρικῶν ἐκείνων· οὕτως ὁ ἅγιος οὗτος ζωοποιηθεὶς ὑπὸ Θεοῦ, ἐν οἷς ἔσχε παρ᾽ αὐτοῦ δικαιώμασι, λέγει παρ᾽ ὅλον τὸν αἰῶνα μὴ ἐπιλανθάνεσθαι αὐτῶν, αἰτίαν ἀποδιδοὺς, τὸ ἐν αὐτοῖς τὸν Θεὸν αὐτὸν ἐζηκέναι: εἴτουν ζωοποιῆσαι. οὕτω γὰρ εἴρηκεν· „Ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ δι᾽ αὐτά, (Λευϊ. ιη΄. 5.) λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „Ἐν τοῖς σοῖς λόγοις, φησὶν, ἔσχον τὴν ζωήν· ζῶν οὖν ἐστὶ μόνος ὁ δίκαιος, κἂν τεθνηκέναι δοκῇ· νεκροὶ δὲ οἱ ἄδικοι, κἂν ζῆν φαίνωνται· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὴν τῆς ζωῆς σύστασιν ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς, τὴν δικαιοσύνην· οἱ δὲ ἄδικοι ταύτην οὐκ ἔχοντες, ταῖς οὐ παρ᾽ ἑαυτῶν, ἀλλ᾽ ἔξωθεν κινουμένοις ἀψύχοις ἐοίκασιν.

τὶ ἐκζητῶ τὰ θεῖά σου δικαιώματα καὶ ἐντολάς. (1)

95: „ Ἐμὲ ὑπέμειναν ἁμαρτωλοὶ τοῦ ἀ-
„ πολέσαι με, τὰ μαρτύριά σου συ-
„ νῆκα,

Ἐμένα, λέγει, ἐπιβούλευσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἐκαρτέρησαν εἰς τὸν δρόμον διὰ νὰ μὲ θανατώσουν· οἱ γὰρ ἐπιβουλεύοντες καὶ ἐνεδρεύοντες προσμένουσι καὶ καρτεροῦσι τὸν ἐνεδρευόμενον. ἐγὼ ὅμως συνετισθεὶς ἀπὸ λόγου σου, καὶ διδαχθεὶς τὰ μαρτύριάσου, παρηγοροῦμαι μὲ αὐτά. (2)

96: „ Πάσης συντελείας εἶδον πέρας·
„ πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα.

Ἐγώ, λέγει, ἐγνώρισα τὸ τέλος κάθε σπουδῆς καὶ τέχνης, τόσον τῆς τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ τῆς τῶν Δαιμόνων. διατὶ πλατεῖα πολλὰ εἶναι ἡ ἐντολή σου Κύριε. ἐπειδὴ δὲν στενοχωρεῖ τὸν νοῦν, ἀλλὰ πλατύνει αὐτὸν εἰς τὴν γνῶσιν. ἀπὸ ταύτην λοιπὸν καὶ ἐγὼ πλατυνθεὶς κατὰ τὸν νοῦν, ἐγνώρισα κάθε τέχνης καὶ κινήσεως τὸ τέλος. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐγὼ ἐγνώρισα τὸ τέλος κάθε καταστροφῆς. συντέλεια γὰρ λέγεται καὶ ἡ καταστροφή, κατὰ τὸν Δίδυμον. ἤτοι ποῖον μὲν εἶναι τὸ τέλος τοῦ θανάτου τοῦ ἁμαρτωλοῦ. εἶτα ἀναγινώσκεται τὸ ἑξῆς. πλατεῖα ἡ ἐντολή σου σφόδρα. ἡ ἐντολή σου, λέγει, Κύριε, πλατύνει μὲν ἐκεῖνον, ὁποῦ εὑρίσκεται καὶ ζῇ εἰς στενοχωρίαν θλίψεως, κατὰ τὸν Εὐσέβιον. δὲν προξενεῖ δὲ στενοχωρίαν καὶ ταλαιπωρίαν εἰς τοὺς αὐτὴν ἐργαζομένους: ἀγκαλὰ καὶ αὐτὴ φαίνεται εἰς τοὺς ἀμελεῖς κοπιαστικὴ καὶ ἐπίμοχθος. (3)

97: „ Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου Κύ-
„ ριε. ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου
„ ἐστιν.

Πολ-

(1) Κατὰ τὸν Θεοδώρητον· „ Οὐ πάντες κεχρῆσθαι τῇ φωνῇ δυνάμεθα· ψεύδεται γὰρ τῆς ἁμαρτίας ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἑαυτὸν ὀνομάζων· ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται· ἐὰν τοίνυν ἐκείνης ἀπαλλαγέντες, τοὺς θείους προελώμεθα νόμους, καὶ διὰ τῶν κατὰ Θεὸν ὁδεύσωμεν ἐννοιῶν καὶ λόγων καὶ πράξεων, τότε ἐροῦμεν τῷ Θεῷ· σός εἰμι· πόθεν δῆλον; ὅτι τὰ σὰ τηρῶ δικαιώματα· ὁ δὲ τοιοῦτος ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπιβουλεύεται, ἀφ' ὧν ἄξιοι σώζεσθαι· κατὰ διαφόρους δὲ τρόπους ἔστιν ἀκοῦσαι τὸ σός εἰμι, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ Ἀθανάσιον· δύναται γὰρ καὶ ὡς δοῦλος λέγειν δεσπότῃ, σός εἰμι· καὶ ὡς υἱὸς πατρί· καὶ ὡς πρόβατον ποιμένι· πλὴν ἀλλὰ κατὰ πάντας τοὺς τρόπους δυσωπεῖ τὸν Θεὸν λέγων· φύλαξον σαυτῷ τὸ σὸν κτῆμα· κατὰ γὰρ τὸν Ἀθανάσιον, προσυπακούεται ἔξωθεν, ὅτι σός εἰμι δοῦλος, ἢ υἱὸς κατὰ χάριν, ἢ θεράπων. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Εἶ τοῦ Θεοῦ τυγχάνεις, τὰ τοῦ Θεοῦ πράττε· αὐτῷ μόνῳ στρατεύου· ἐκζήτει τὰ παρ' αὐτοῦ δικαιώματα· μηδὲν ἐπιζήτει βιωτικόν, μηδὲ γήϊνον· οὐδεὶς γὰρ δυσὶ κυρίοις δουλεύειν δύναται, Θεῷ καὶ μαμμωνᾷ· οὐδεὶς φιλίαν μετὰ τυράννου καὶ βασιλέως ἔχει· μόνου τοίνυν γενώμεθα τοῦ Θεοῦ, τῆς τοῦ κόσμου φιλίας (ἔχθρα γὰρ αὕτη ἐστὶν εἰς Θεὸν) ἀποσχόμενοι· καὶ τότε πρὸς αὐτὸν σὺν παῤῥησίᾳ ἐροῦμεν· σός εἰμι ἐγώ· σῶσόν με· ὁ δὲ, ἔτι σου λαλοῦντος, ἐρεῖ· ἰδοὺ πάρειμι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Τὸ ὑπέμειναν, προσεδόκησαν ὁ Σύμμαχος, καὶ ὁ Θεοδοτίων εἰρήκασιν· ἐκεῖνοι μὲν, ἤλπισάν με παραδοῦναι θανάτῳ, ἐγὼ δὲ, τοῖς σοῖς προσέχων μαρτυρίοις, τὴν ἐντεῦθεν ἐκαρπούμην ζωήν.

(3) Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπε· „ Πάσης κατασκευῆς εἶδον πέρας· εὐρύχωρος ἡ ἐντολή σου σφόδρα· πάντα, φησίν, ὁ Θεοδώρητος, τὰ ἀνθρώπινα, πλοῦτος καὶ πενία καὶ δυναστεία, ἡγεμονίαι καὶ στρατηγίαι· καὶ τυραννίδες καὶ βασιλεῖαι· τέλος ἔχουσι, καὶ τέλος ταχύ· ἡ δὲ σὴ ἐντολὴ πλατεῖά ἐστι καὶ ἀνώλεθρος. καὶ τοῖς φυλάσσουσι προξενεῖ τὸν ἀπέραντον ἐκεῖνον καὶ αἰώνιον βίον, καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεταβολὴν οὐδεμίαν δεχόμενα. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Συντέλειαν τὴν ἐπιβουλήν φησι, τὴν παρὰ τῶν Δαιμόνων· ταύτης εἶδον τὸ πέρας ἐκβὰν εἰς οὐδέν· ὅτε καὶ πλατεῖά μοι γέγονεν ἡ ἐντολὴ πορευομένῳ· εἰ γὰρ τὴν στενήν τις ὁδεύει καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν, ἐν τῷ πλάτει τῶν ἐντολῶν

Πολλά, λέγει, καὶ μὲ ὑπερβολὴν ἠγάπησα τὸν νόμον σου Κύριε, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν μελετῶ εἰς αὐτόν· ἤτοι καθ' ἡμέραν, ποτὲ μὲν ἀναγινώσκων τας αὐτόν, ποτὲ δὲ πράττων καὶ ἐργαζόμενος αὐτόν, ποτὲ δὲ καὶ νοῶν αὐτὸν καὶ συλλογιζόμενος. (1)

98: „ Ὑπὲρ τοὺς ἐχθρούς σου ἐσόφισάς
„ με τὴν ἐντολήν σου, ὅτι εἰς τὸν
„ αἰῶνα ἐμή ἐστιν.

Ἐχθροὶ ἐκεῖνων, ὁποῦ φυλάττουσι τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἐκεῖναι, ὁποῦ δὲν τὰς φυλάττουσι. περισσότερον λοιπὸν, λέγει, καὶ βαθύτερον ἀπὸ αὐτοὺς ἐδίδαξας ἐμένα τὴν ἐντολήν σου Κύριε. διατὶ αὐτὴ εἶναι ἠγαπημένη εἰς ἐμέ. ὅθεν ἐκεῖνοι μὲν, ἀδικοῦσιν ἐμένα. ἐγὼ δὲ αὐτοὺς δὲν ἀδικῶ ἀμοιβαίως, μὲ τὸ νὰ εἶμαι διδαγμένος σοφώτερα ἀπὸ αὐτούς. (2)

99: „ Ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με
„ συνῆκα, ὅτι τὰ μαρτύριά σου με-
„ λέ-

λῶν πορεύεται· οὐδεὶς γὰρ ἐν ἐντολῇ Θεοῦ περιπατῶν στενοχωρεῖται, μεγαλόψυχος ϗ μεγαλόνους γινόμενος ἐκ τοῦ περιέπειν αὐτήν· ἐμοὶ οὖν, φησι, πλατεῖα ἡ ἐντολή σου γέγονε, διὰ τὴν κατόρθωσιν αὐτῆς· ὁ μὲν γὰρ τὴν ἐναντίαν βαδίζων ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ, ϗ ἐν κακίᾳ ἐξεταζόμενος, στενὴν ἡγεῖται ϗ τεθλιμμένην εἶναι τὴν κατόρθωσιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ ἐν ἀρετῇ τέλειος γεγονὼς, ἀκοπιάστως λοιπὸν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ φυλάσσει· διὸ ϗ αὐτῷ πλατεῖαν εἶναί φησι ταύτην, κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον· „ Πάσης συντελείας εἶδον πέρας: τουτέστι πάσης πράξεως, πρὸ τῆς ἀρχῆς τὸ τέλος ἠρεύνησα, ϗ προεσκεψάμην, οὗ ἥκει, ϗ εἰς οἷον πέρας φέρει· τὸ δὲ πλατεῖα ἡ ἐντολή σου φησι, τὴν τοῦ νόμου στενότητα διασύρων· στενὸς γὰρ ὁ νόμος· ἡμεῖς δὲ πλατυνόμεθα διὰ πίστεως ϗ ἀγάπης μονονουχὶ περιφύντες Χριστῷ, ϗ κατευθύνεται μικρῷ ϗ μεγάλῳ τῆς εὐδοκιμήσεως ἡ ὁδὸς, ἑκάστου καρποφοροῦντος κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως· ἀποδέχεται γὰρ ὁ Θεὸς τὴν πνευματικὴν εὐανδρίαν, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν ὑπομονὴν, ϗ τὰς λοιπὰς ἀρετάς. λέγει δὲ ϗ ὁ Τιμόθεος· „ Εἰ ϗ τῆς ἀρετῆς ἓν τέλος τὸ μετὰ πᾶσαν προκοπὴν ἐγγινόμενον, ἀλλ' οὖν γε ϗ ἑκάστης προκοπῆς ἔστι τις συντέλεια· ὁ οὖν διὰ πάσης προκοπῆς ἀφιγμένος εἰς τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς, ἐρεῖ· πάσης συντελείας εἶδον πέρας, τοῦ ἐπὶ τὸ τέλειον ἀγαθὸν διαβαίνοντος πολλὰς ἀρχὰς ϗ τέλη καταβαλλομένου· τῆς γὰρ προτέρας προκοπῆς ἡ περιγραφὴ, ἀρχὴ τῆς ἐχομένης ἐστί· ϗ τὸ ἐκείνης τέλος, στοιχεῖον τῆς ἑπομένης· ὅθεν εἴρηται· „ Ὅταν συντελέσῃ ὁ ἄνθρωπος, τότε ἄρχεται· ϗ ὅταν καταπαύσηται, τότε ἀπορηθήσεται. (Σειρ. ιη'. 7.) ὡσὰν νὰ λέγῃ με τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ ἔφθασα εἰς τὸ τέλος κάθε πνευματικῆς προκοπῆς ϗ ἀρετῆς, ἡ ἐδική σου ὅμως ἐντολὴ Κύριε, εἶναι πλατεῖα ϗ τέλος δὲν ἔχει· ὅθεν οὐδὲ ἐγὼ ἐδυνήθην νὰ φθάσω εἰς τὴν αὐτῆς τελειότητα· ὅσον γὰρ ζητεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ γένῃ τέλειος εἰς τὰς ἐντολὰς, τοσοῦτον βλέπει τὸν ἑαυτόν του δοῦλον ἀχρεῖον, ϗ μακρὰν ὄντα τῆς τελειότητος ἐκείνων.

(1) Λέγει ὁ Θεοδώρητος· „ Οὐ πᾶς δὲ τὸν θεῖον νόμον πληρῶν ἀγαπῶν τοῦτον πληροῖ· ἀλλ' οἱ μὲν, δέει ϗ φόβῳ τῆς τιμωρίας· οἱ δὲ, δόξαν παρὰ ἀνθρώποις θηρώμενοι· οἱ δὲ γνήσιοι τῆς ἀρετῆς ἐρασταὶ, τῇ περὶ τὰ ἀγαθὰ διαθέσει πληροῦν ἐπείγονται τὰ θεῖα προστάγματα. Καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Ἀπόδειξιν τῆς τοῦ θείου νόμου ἀγάπης, τὴν μελέτην αὐτοῦ τὴν πανημέριον ἔταξεν· ἀκριβὴς γὰρ ϗ ἀγάπης ϗ ἀναμφιβολίας ἔλεγχος, τὸ πᾶσαν ἡμέραν τῷ ἀγαπωμένῳ σχολάζειν ϗ προσκαθέζεσθαι, ὥστε πρὸς μηδὲν ἕτερον ὁρᾶν, νεκρὸν δὲ εἶναι πᾶσι, ϗ νεκρὰ ἡγεῖσθαι τὰ πάντα, ἵνα τοῦ ἀγαπωμένου διηνεκῆ τις τὴν ἀπόλαυσιν κτήσηται· ὥστε οἱ παρέργως μελετῶντες τὰ νόμιμα, οὐκ ἐξ ἀγάπης αὐτὰ τοῦ νόμου μελετῶσιν, ἀλλ' ἐπιδείξασθαι τοῖς ἀνθρώποις βουλόμενοι. ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Μελετᾶται ὁ νόμος οὐκ ἐν λέξεσι, ϗ φωναῖς μόνον, ἀλλὰ ϗ ἐν πράξεσιν· ὅτε γὰρ ἀναγινώσκει τις νοῶν τὰ λεγόμενα ϗ πράττων αὐτὰ, μὴ παραλιπὼν ἔν τινι πράξει, ἀλλ' ἐν πᾶσι ποιῶν, ὃ βούλεται ὁ νόμος· οὗτος ϗ λέγων ἃ ἀναγινώσκων ϗ πράττων μελετᾷ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· ὅθεν ϗ λέγεται· „ Ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μού ἐστιν· ὁ μὲν οὖν ἀρχόμενος, ἢ ϗ προκόπτων, μελετᾷ τὸν νόμον ἡμέρας ϗ νυκτός· ὁ δὲ τετελειωμένος οὐκ ἔστιν ἐν νυκτὶ, ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ· ὡς ὁ Παῦλός φησιν· ἡ νὺξ προέκοψεν ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικε· ϗ „ Ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν. ὁ δὲ Δίδυμος λέγει τὸ, ὅλην τὴν ἡμέραν δυνάμεθα νοεῖν, ἀντὶ ἐν ὅλῳ τῷ τῆς ζωῆς ἡμῶν χρόνῳ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Θερμῶς τὸν θεῖον ἀγαπᾶν ὁ Προφήτης ὁμολογήσας νόμον, τῇ θείᾳ χάριτι τὸ πᾶν ἀνατίθησι· παρὰ σοῦ γὰρ, φησι, σοφίαν ϗ γνῶσιν δεξάμενος, τὸν σὸν ἔστερξα νόμον· πλείονα γάρ μοι τῶν ἐχθρῶν εἴδησιν ἔδωκας. ὁ δὲ Ὠριγένης, ἐχθροὺς λέγει τοὺς Ἰουδαίους· ὑπὲρ τούτους γὰρ ὁ Χριστιανὸς ἐσοφίσθη τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, πνευματικῶς τὸν νόμον νοῶν ϗ φυλάττων.

μελέτη μου ἐστίν.

Ἐγὼ, λέγει, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς διδασκάλους μου ἔγινα συνετώτερος. διατὶ ἔχω μελέτην μου συνεχῆ τὸν νόμον σου, ὁ ὁποῖος ἠξεύρει νὰ φωτίζῃ καὶ νὰ σοφίζῃ τὸν ἄνθρωπον. (1)

100: „ Ὑπὲρ πρεσβυτέρους συνῆκα, ὅτι „ τὰς ἐντολάς σου ἐξεζήτησα.„

Ἐγὼ, λέγει, ἔγινα συνετώτερος καὶ σοφώτερος ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι παλαιότεροι ἀπὸ ἐμένα κατὰ τοὺς χρόνους καὶ τὴν ἡλικίαν. φανερώνει δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα τὸν Σαοὺλ, τὸν παλαιότερον ὄντα ἀπὸ αὐτὸν, κατὰ τὸν Θεοδώρητον. τοιοῦτος δὲ ἔγινε καὶ ὁ Δανιὴλ, ὁ ὁποῖος συνῆκε καὶ ἐδιάκρινε τὴν κρίσιν τῆς Σωσάννης, περισσότερον ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῦ Ἰουδαίους· αἴτιον δὲ, λέγει, τῆς τοιαύτης συνέσεως ἔγινεν εἰς ἐμένα, ἡ ἐκζήτησις τῶν θείων ἐντολῶν σου Κύριε· ἤτοι ἡ ἀκριβὴς ἔρευνα καὶ φύλαξις αὐτῶν. ταῦτα δὲ τὰ λόγια ἠμποροῦν νὰ λέγωνται καὶ ἐκπροσώπου τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. τούτων γὰρ ἐχθροὶ ἦτον οἱ Ἰουδαῖοι, οἵτινες πάντοτε πολεμοῦσι τοὺς Χριστιανούς. διδάσκαλοι δὲ τῶν Χριστιανῶν ἐστάθησαν οἱ αὐτοὶ Ἰουδαῖοι. ἐπειδὴ αὐτοὶ πρῶτοι διὰ τῶν Ἀποστόλων ἐδίδαξαν τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντας Χριστιανοὺς περὶ τοῦ μόνου Θεοῦ, καὶ ἔδωκαν τὰ βιβλία τοῦ νόμου καὶ τῶν Προφητῶν εἰς αὐτούς. οἱ αὐτοὶ δὲ Ἰουδαῖοι εἶναι καὶ πρεσβύτεροι τῶν Χριστιανῶν, καθὼς γέγραπται. „ Υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραὴλ (Ἐξ. δ. 22) περισσότερον λοιπὸν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐσοφίσθημεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ καὶ σοφώτερα ἀπὸ αὐτοὺς νοοῦμεν τὸ κεκρυμμένον νόημα τοῦ νόμου. ὅθεν ἀκολούθως καὶ περισσότερον ἀγαπῶμεν τὸν θεῖον νόμον αὐτόν. καὶ διὰ ὅλα τὰ ἄλλα, μάλιστα δὲ διατὶ αὐτὸς ἐπροφήτευε τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ. (2)

101: „ Ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς ἐκώλυ- „ σα τοὺς πόδας μου, ὅπως ἂν φυ- „ λάξω τοὺς λόγους σου.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Αἱ θεῖαι Γραφαὶ τῶν Ἰουδαίων ἦσαν πρῶτον, οἷς ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖνοι διδάσκαλοι ἐπαγγέλλονται γεγονέναι, ἅτε πρῶτοι παραλαβόντες νόμον ϗ Προφήτας· ἡμεῖς οὖν οἱ ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν λέγομεν· ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με συνῆκα· διατὶ δέ; ὅτι τὰ μαρτύριά σου μελέτη μου ἐστί· καινὰ εὑρίσκω μαρτύρια παρὰ τὰ πολλάκις εἰρημένα μαρτύρια· μελέτη μου γάρ ἐστι τὰ μαρτύρια Ἰησοῦ Χριστοῦ· παρεδεξάμην γὰρ αὐτὰ τὰ μαρτύρια· ϗ διὰ τοῦτο ἐγὼ ὑπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με συνῆκα. Καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Εἰ δὲ λέγοι που ὁ Σωτήρ· „ Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ· λεκτέον, ὅτι ταῦτα εἴρηται τῷ Σωτῆρι προδιαστειλαμένῳ ϗ φήσαντι προσδιωρισμένως· „ Μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ διδάσκαλος ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὡς πρὸς ἐκεῖνον οὖν τὸν διδάσκαλον, οὐκ ἔστι μαθητὴς κρείσσων· οἱ δὲ ἐνταῦθα δηλούμενοι πολλοὶ διδάσκαλοι, ἕτεροι τυγχάνουσιν, ὧν πολλάκις ὁ μαθητὴς κρείττων γίνεται διὰ πλείονος ϗ συνεχοῦς τῆς περὶ τοὺς θείους λόγους ἀσκήσεως.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Βασιλέων ἴδιον τὸ διδάσκειν, τὸ δὲ διδάσκεσθαι τῶν ἀρχομένων· ἐβασίλευσε τοίνυν ὁ Σαούλ· πρεσβύτερος δὲ ἦν τῷ χρόνῳ· ἀλλ᾽ ὅμως οὔτε ἡ ἐξουσία τῆς βασιλείας, οὔτε τῆς ἡλικίας ὁ χρόνος σωφρονεῖν αὐτὸν παρεσκεύαζεν· ἀλλὰ τὸν εὐεργέτην ἀνελεῖν ἐπεχείρει· ὁ δὲ μέγας Δαβὶδ τοῖς ὑποτεταγμένοις ἔτι συντεταγμένος, ϗ νέαν ἄγων τὴν ἡλικίαν, φιλοσοφίαν ἠγάπησε. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ὅτι οὓς εἶπεν ἀνωτέρω διδάσκοντας, τούτους λέγει νῦν πρεσβυτέρους. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Ἠσαῦ πρεσβύτερος ἦν τοῦ Ἰακώβ, ἡ εὐλογία ἀπέκειτο τῷ Ἠσαῦ· ἀλλ᾽ ἐγὼ ὁ Χριστιανὸς, ὡς ἄλλος Ἰακώβ, ἀκούσας ὡς ἄλλης Ῥεβέκκας τῶν ὑποθηκῶν τῆς πνευματικῆς μητρός μου τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ϗ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἥτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν· ἐνδύομαι τὴν καλὴν στολὴν τοῦ Ἠσαῦ: ἤτοι τοῦ παλαιοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· (ἐπειδὴ ἐκεῖνος καταλιπὼν τὰς ἡμέρους διατριβὰς, ἐξῆλθεν ἐπὶ τὰ θηρία.) στολὴ δὲ αὐτοῦ καλὴ, ὁ νόμος ϗ οἱ Προφῆται· ϗ οὕτως ἐνδυθεὶς, προσέρχομαι τῷ πνευματικῷ μου Πατρὶ Χριστῷ, ϗ προσφέρω αὐτῷ τροφὰς ἡμέρους· ἐρίφους ἁπαλοὺς ϗ καλούς· τρέφεται γὰρ ὁ Πατήρ μου ταῖς ἡμέροις, ϗ οὐ ταῖς ἀγρίαις τροφαῖς· ϗ οὕτω λαμβάνω τὰς εὐλογίας τοῦ πρωτοτόκου λαοῦ· ϗ συνῆκα ἐγὼ ὑπὲρ τὸν πρεσβύτερον.

„ λάξω τοὺς λόγους σου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐμπόδισα τοὺς πόδας μου ἀπὸ τὸ νὰ περιπατοῦν εἰς κάθε στράταν πονηράν. τοῦτο δὲ ἐποίησα διὰ νὰ μὴ παραβῶ τὰς ἐντολάς σου Κύριε, αἱ ὁποῖαι προστάζουσι τοῦτο: τὸ νὰ μὴ περιπατῇ δηλαδὴ τινὰς εἰς τὴν στράταν τῆς πονηρίας. (1)

102: „ Ἀπὸ τῶν κριμάτων σου οὐκ ἐξέ-
„ κλινα, ὅτι σὺ ἐνομοθέτησάς με.

Δὲν ἐξέκλινα, λέγει, οὐδὲ τὸ παραμικρὸν ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου Κύριε. διατὶ ὄχι ἄνθρωπος, ἀλλὰ σὺ ὁ ἴδιος Θεὸς ἐνομοθέτησας εἰς ἐμένα ταύτας τὰς ἐντολάς σου. ὅθεν καὶ φοβούμενος ἐσένα, δὲν ἐπαρατράπηκα ἀπὸ αὐτάς. ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἡ σύνταξις τοῦ ἐνομοθέτησας, διατὶ, ἀντὶ νὰ εἰπῇ μὲ δοτικὴν, ἐνομοθέτησάς μοι, εἶπε μὲ αἰτιατικὴν ἐνομοθέτησάς με.

103: „ Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ
„ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόμα-
„ τί μου.

Πολλὰ γλυκὰ εἶναι, λέγει τὰ λόγιά σου Κύριε, τόσον εἰς τὸν αἰσθητόν μου λάρυγγα καὶ εἰς τὸ αἰσθητόν μου στόμα, ὅσον καὶ εἰς τὸν νοητὸν λάρυγγα καὶ στόμα τῆς ψυχῆς μου. διατὶ, ἀπὸ μὲν τὸν αἰσθητόν μου λάρυγγα καὶ τὸ στόμα μου, λαλοῦνται τὰ θεῖα λόγιά σου. ἀπὸ δὲ τὸν νοητὸν τῆς ψυχῆς μου, ταῦτα νοοῦνται· φανερώνει δὲ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ὁ Δαβὶδ τὴν ἡδονὴν ὁποῦ εἶχεν εἰς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία προξενεῖται εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἔχουν ὑγιῆ καὶ ἐῤῥωμένα τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς. ἐπειδὴ εἰς τοὺς ἔχοντας κακὸν στόμαχον, φαίνεται καὶ τὸ γλυκὺ μέλι πικρὸν, κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν. (2)

104: „ Ἀ-

(1) „ Οὐδὲ γὰρ δυνατὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, δύο κατὰ ταυτὸν ὁδεύειν ὁδοὺς, ἀκολασίαν καὶ σωφροσύνην, δικαιοσύνην καὶ ἀδικίαν· ἀλλὰ δεῖ τὰς ἐναντίας φυγεῖν, καὶ τὴν εὐθεῖαν ὁδεῦσαι· οὕτω γὰρ οἷόν τε γενέσθαι τῶν θείων φύλακας νόμων· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ φυλάξαι τὸν θεῖον νόμον, τὸ ἔργοις αὐτὸν ἐκπληρῶσαι. Καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Πονηρὰς ὁδοὺς ὁδεύομεν, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς· τελείων δέ ἐστιν ἡ φωνὴ αὕτη ἡ προφητική· ὅσον γὰρ ἔτι ἁμαρτάνομεν, ταύτην λέγειν οὐ δυνάμεθα· ἐκ γὰρ τοῦ κωλύειν τοὺς πόδας ἡμῶν ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς, φυλάξομεν τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ· ποίους λόγους; τοὺς ἐν τῷ νόμῳ, νοήσαντες αὐτοὺς πνευματικῶς, καὶ ἐπιγινώσκοντες τὸν δι' αὐτῶν κρυπτόμενον Ἰησοῦν Χριστόν· ἐμφαίνει δὲ τὸ ἐλεύθερον τῆς προαιρέσεως τὸ, ἐκώλυσα τοὺς πόδας μου· ὡς γὰρ ἐπ' αὐτῷ ὄντος τοῦ κινεῖν τοὺς πόδας εἰς τὸ βαδίζειν, ἢ καὶ κωλύειν αὐτοὺς, εἶπε τοῦτο. λέγει δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ὁδοὶ πονηραὶ, ὅσαι πρὸς πονηρίαν ἄγουσιν· ὁδὸς πονηρὰ ἀσωτία καὶ μέθη· ἐπειδὴ πρὸς πορνείαν χειραγωγοῦσιν ἑκάτεραι· ὁδὸς πονηρὰ, ὁ θυμός· ἐπειδὴ πότε πρὸς φόνον, καὶ πότε πρὸς βλασφημίαν ἐξάγει· καὶ τὰ ὅμοια τούτοις.

(2) Οὐχ' οὕτως ἡδύνει μου, φησὶν ὁ Θεοδώριτος, τὴν τοῦ στόματος αἴσθησιν ἡ γλυκύτης τοῦ μέλιτος, ὡς εὐφραίνει μου τὴν ψυχὴν ἡ τῶν θείων λογίων μελέτη· τὸν μέντοι λάρυγγα τέθεικεν, ὡς ὄργανον ὄντα φωνῆς· διὰ φωνῆς δὲ ἡ μελέτη· τούτοις δὲ ἡ ψυχὴ κεχρημένη, τὴν ἐντεῦθεν καρποῦται ὠφέλειαν. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἡ χάρις τῶν γεγραμμένων φυσικῶς ἔχει τὸ εὐπαράδεκτον· καὶ πάσῃ καρδίᾳ προσηνές τε καὶ φίλον τῶν τὸ ἀληθὲς τοῦ πιθανοῦ προτιμώντων· καθὰ καὶ ὁ ψαλμῳδὸς ἐμφαντικώτατα τὸ ἐκ τῆς ἀληθείας ἡδὺ παριστῶν, ὡς γλυκέα, φησὶ, τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου· μέλι γὰρ ὥσπερ ψυχαῖς, σοφὸς καὶ ὠφέλιμος λόγος, καὶ τὴν ἐκ φαυλότητος πικρίαν ἀφανίσαι δυνάμενος. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Γλυκέα τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς λογικὴν τέρψιν· ἀλλ' ὑπὲρ μέλι, τῶν παρ' ἀνθρώποις πάντων ἡδέων δι' αὐτοῦ δηλουμένων. καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ὥσπερ τὸ ὑγιαῖνον αἰσθητήριον ἀντιλαμβάνεται τῆς τοῦ μέλιτος γλυκύτητος· ὁ δὲ νοσῶν καὶ πυρέττων πικράζεται μᾶλλον ὑπ' αὐτοῦ· τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐὰν ὑγιαίνῃ σου τὸ νοερὸν τῆς γεύσεως αἰσθητήριον, γλυκάζεται τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ· ἐὰν δὲ νοσῇ, οὐκ ἀποδέχῃ αὐτὸν, οὐδὲ γλυκάζῃ· διὰ τοῦτο εἴρηται· „ Εἰς ὦτα ἄφρονος μηδὲν λέγε· μή ποτε μυκτηρίσῃ τοὺς συνετοὺς σου λόγους. (Παρ. κγ'. θ.) Καὶ ὁ Δίδυμος, μέλι τὴν παιδείαν ἐκόμαζει τὴν ἔξω-

104: „ Ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου συνῆκα·
„ διὰ τοῦτο ἐμίσησα πᾶσαν ὁδὸν ἀ-
„ δικίας.

Ἐγώ, λέγει, ἐσοφίσθηκα ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου, καὶ ἔγινα συνετώτερος. διὰ τοῦτο ἐκ τῆς συνέσεως ταύτης ἀπεστράφηκα καὶ ἐμίσησα κάθε στράταν κακίας. (1)

105: „ Λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος
„ σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου.

Ὁ νόμος σου, λέγει, Κύριε, μὲ ὁδηγεῖ εἰς τὰ καλά, ὡσὰν εἶναι λύχνος καὶ εἶναι φῶς, ἔστωντας μέσα εἰς τὴν νύκτα τῆς ζωῆς ταύτης, καὶ εἰς τὸ σκότος τῶν παθῶν μὲ δείχνει εἰς ἐμένα τὴν στράταν τῆς ἀρετῆς, καὶ δὲν μὲ ἀφίνει νὰ σκοντάψω εἰς τὴν ἁμαρτίαν. πόδας δὲ καὶ τρίβους ὀνομάζει τὴν στράταν, ἥτις φέρει πρὸς τὸν Θεὸν, τοὺς περιπατοῦντας ἐν αὐτῇ. νοεῖ καὶ ὧδε καὶ ἄλλως. ὅτι ὁ διὰ Μωσέως νόμος, σωματικῶς μὲν καὶ κατὰ τὸ γράμμα λαμβανόμενος, λύχνος γίνεται εἰς ἐκείνους, ὑπου περιπατοῦν ἐν τῇ πρακτικῇ ἀρετῇ. πνευματικῶς δὲ νοούμενος, φῶς γίνεται εἰς ἐκείνους, ὁπου ἀναβαίνουν εἰς τὴν Θεωρίαν καὶ γνῶσιν. (2)

106: „ Ὠ-

ξωθεν, διὰ τὸ γλυκὺ καὶ προσηνὲς τῆς λέξεως· ὁμοῦ δὲ καὶ διὰ τὴν κολακείαν, ἥτις ἐπὶ τὰς ἡδονὰς παρορμᾷ καὶ προτρέπει· ὑπὲρ ταύτην οὖν γλυκέα τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ τῷ στόματι τοῦ δικαίου καὶ τῷ λάρυγγι, διὰ τὴν κατάποσιν· τουτέστι τὴν ἐργασίαν· ὁ γὰρ τῶν νομίμων ἐργάτης, ἀρέσκεται τοῖς σώζουσι, καὶ οὐχὶ τοῖς τέρπουσιν ἥδεται.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἀπεστράφην, φησι, πᾶσαν κακίαν, διὰ τῆς τῶν κρειττόνων παραθέσεως βδελυκτὴν αὐτὴν ὁρῶν καὶ ὀλέθριον, καὶ παντὸς μίσους ἀξίαν. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Συνεὶς τίσιν ἀρέσκῃ, ἀπεστράφην ἅπαντα τὰ τῆς κακίας εἴδη.

(2) Ἔφη δὲ ὁ Κύριλλος· „ Δεῖ οὖν τοῖς θείοις λόγοις ἐντρυφᾷν ἀκαταλήκτως, καὶ λύχνον ὥσπέρ τινα ποιεῖσθαι τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ὁ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ θείου νόμου περιπατῶν, ὀρθὴν καὶ ἀπρόσκοπον πορείαν ποιεῖται, ὡς ἐν νυκτὶ καὶ σκότει τῷ ἐπὶ γῆς χωρίῳ. Παῦλος γοῦν δεικτικῶς εἰπών· „ Πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, διὰ τοῦ σκότους τὸν ὑπὲρ γῆς ἀέρα παρέστησεν· ὡραῖον δὲ εἶναι καὶ τὸ ὁμοίωμα, ὁποῦ φέρει ὁ μέγας Βασίλειος λέγων· „ Ὥσπερ οἱ ναυτιλλόμενοι τὴν ὁδηγίαν τοῦ πλοίου λαμβάνουσιν ἐν νυκτὶ ἀπὸ τῆς ἄρκτου, ἤ τινος ἄλλου τῶν ἀειφανῶν ἀστέρων, καὶ τούτοις ἀεὶ τεκμαίρονται τὴν εὐθύτητα· οὕτω καὶ ὁ οἱόν τισι ἄστροις περιφανέσι ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου κατευθυνόμενος, οὐ δίδωσιν ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς· ἵνα ἔχῃ διαρκῆ τὴν ἐκ τῶν ἐντολῶν ὁδηγίαν· ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ἅπασιν ἁπλῶς εὐκατόρθωτος ἡ ἀρετὴ, οὐδὲ πᾶσιν ὁ τῆς δικαιοσύνης τρόπος εὐσύνοπτος, τίς ἂν ἡμᾶς σοφοὺς ἀποφανεῖ; καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐναργὲς καταστήσει; ἵνα γνόντες ἐπιτελέσωμεν; ἢ δηλονότι Χριστὸς, καὶ τὰ αὐτοῦ θεσπίσματα; ἤτοι τῶν Εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων τὸ φῶς· εἰδέναι δὲ χρὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὡς ὁ μὲν νόμος, λύχνος ὠνόμασται· μόλις γὰρ ἓν Ἔθνος κατηύγασεν· ὁ δὲ Σωτὴρ ἥλιος δικαιοσύνης πᾶσαν φωτίζων τὴν οἰκουμένην. κατὰ δὲ τὸν Δίδυμον· „ Λύχνος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὃν παρεδέξατό τις, δι' οὗ πεπίστευκε τῷ Θεῷ· οὗτος οὖν ἔστω καιόμενος, καὶ μηδέ ποτε σβεννύσθω· „ Φῶς γὰρ δικαίοις διαπαντὸς, φῶς δὲ ἀσεβῶν σβέννυται· (Παρ. ιγ΄. 9.) ἐν τῇ Σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου λύχνος ἥπτετο· ἵνα οἱ λατρεύοντες τῷ Θεῷ βλέπωσι τὸν λύχνον, καὶ τὰς λατρείας ἐπιτελῶσι, φωτιζόμενοι ὑπ' αὐτοῦ· οὕτως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λύχνος ἅπτεται· καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Εἴτις ἔχοι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ χρῆται αὐτῷ ἐν πάσῃ πράξει, ὡς ἔστιν εἰπεῖν, καθ' ἕκαστον βῆμα ἐπαίρων τὸν πόδα πρὸς τὸ περιπατεῖν· οὗτος οὐ δύναται προσκόψαι· ἔχει γὰρ τὸν λύχνον, καὶ χρῆται αὐτῷ· εἰ δὲ παρεδέξατο μὲν τὸν λύχνον, καὶ πιστεύειν αὐτῷ δοκεῖ, οὐ παραλαμβάνει δὲ αὐτὸν ἐν πάσῃ πράξει· καὶ ἐν παντὶ διαβήματι αὐτοῦ οὐ σκοπεῖ μετὰ τοῦ λόγου, ποῦ θείη τὸν πόδα τῆς αὐτοῦ ψυχῆς· οὗτος ἁμαρτάνει διπλῆν ἁμαρτίαν· ὅτι ἔχει τὸν λόγον, καὶ ὅτι οὐ χρῆται αὐτῷ πανταχοῦ· ἐλθόντος γὰρ τοῦ λόγου ἀπὸ τῶν οὐρανῶν, ἕκαστος τῶν πιστευόντων, μὴ μειουμένου ἐκείνου, ἀνῆψεν ἀπ' ἐκείνου ἐν ἑαυτῷ τὸν λύχνον καὶ τὸ φῶς· καὶ οὕτως ἀφ' ἑνὸς φωτὸς, πολλοὶ γεγόνασι λύχνοι· ἐν παντὶ οὖν καιρῷ, εἴτε ἐν λόγῳ, εἴτε ἐν ἔργῳ, εἴτε ἐν διαλογισμῷ χρησώμεθα τῷ λύχνῳ ἔμπροσθεν ἡμῶν· οὐδεὶς γάρ, φησι, λύχνον ἅψας, καλύπτει σκεύει (Ματθ. ε΄. 15.) Καὶ ὁ Τιμόθεος· „ Ἡ τῶν λύχνων χρῆσις ἐν νυκτὶ παραλαμβάνεσθαι εἴωθεν· ἐπειδὴ τοίνυν νυκτὶ, διὰ τὴν σύγχυσιν καὶ τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας, ὁ παρὼν πολιτεία παρέοικε, λύχνος ἡμῖν ὁ νόμος

σα-

106: „ Ὤμοσα καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἐγνώρισα μὲ τὴν δοκιμὴν τὴν ὠφέλειαν, ὁποῦ ἔχουν αἱ ἐντολαί σου Κύριε, διὰ τοῦτο ὤμοσα: ἤτοι ἀληθῶς ὑποσχέθηκα, καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἔκαμα ἀμετακίνητον, διὰ νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου. ςάσιν δὲ ὀνομάζει τὴν ςερέωσιν τοῦ ἀνωτέρω ὅρκου: ἤτοι τῆς ὑποσχέσεως. (1)

107: „ Ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα Κύριε, „ ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου.

Πολλὰ καὶ μὲ ὑπερβολὴν, λέγει, ἐταπεινώθηκα Κύριε, εἴτε ἀπὸ τὴν ςανικὴν ταλαιπωρίαν μου, εἴτε καὶ ἀπὸ τὴν θεληματικὴν κακοπάθειάν μου. ὅθεν ἐπειδὴ τόσον ἐταλαιπωρήθην, ζωοποίησόν με Κύριε, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ὁποῦ ἔδωκες, ὅτι νὰ βοηθῇς τοὺς κακοπαθοῦντας. ἢ καὶ κατὰ τὸν λόγον ἐκεῖνον, ὁποῦ εἶναι γεγραμμένος εἰς τὸ Λευιτικόν, „ Ὁ ποιήσας αὐτὰ (τὰ προςάγματα) ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. (Λευϊ. ιη. 5.) (2)

108: „ Τὰ ἑκούσια τοῦ στόματός μου εὐδόκησον δὴ Κύριε, καὶ τὰ κρίματά σου δίδαξόν με.

Ἀπόδεξαι, λέγει, ὦ Κύριε, καὶ φέρε εἰς ἀγαθὴν ἔκβασιν τὰς ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔκαμα, ὄχι κατὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ μὲ τὴν ἑκούσιόν μου προαίρεσιν καὶ μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην μου. αὗται δὲ ἦτον, τὸ νὰ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου. ὅθεν δίδαξόν με τὰς κρίσεις καὶ ψήφους σου, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυσκαλοκατάληπτοι. „ Τὰ κρίματα γὰρ, φησι, Κυρίου, ἄβυσσος πολλή. (Ψαλ. λε. 6.) ἢ δίδαξόν με τὰς ἐντολάς σου βαθύτερον. (3)

109: „ Ἡ ψυχή μου ἐν ταῖς χερσί σου διαπαντὸς καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην.

Εἰς

παρὰ Θεοῦ δεδώρηται, προσκόπτειν οὐ συγχωροῦν τοὺς πρὸς αὐτὸν ἰθύνοντας· ὅς τις καὶ φῶς ταῖς ἡμετέραις τρίβοις γίνεται: ταῖς πορείαις δηλαδὴ καὶ ταῖς πράξεσιν.

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος· „ Ὅρκον πολλαχοῦ τὴν ἀμετάθετον περὶ ἑκάστου πράγματος βεβαίωσιν ἡ Γραφὴ ὀνομάζει, ὡς ἐνταῦθα· τὴν γὰρ βεβαίαν τῆς ψυχῆς κρίσιν καὶ ἀμετακίνητον, ὅρκον ἐκάλεσεν· ἐπειδὴ ὅρκῳ βεβαιοῦται τῶν πραγμάτων τὰ πλεῖςα· ἔςησα δὲ εἶπεν, οὐχὶ τοῦ παραβῆναι, ἀλλὰ τοῦ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου· χρήσιμον δὲ τὸ ῥητὸν πρὸς τοὺς ὀμνύντας πρᾶξαί τι κακὸν, καὶ οἰομένους εὐορκεῖν, εἰ πράξαιεν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Τὸ ςῆσαι ἐνταῦθα, τὸ βεβαίως ὁρίσαι δηλοῖ· καὶ τὸ ὀμόσαι τὸ ἀμεταθέτως τοῦτο προθέσθαι, καὶ ἀπαράβατον φυλάττειν τὸ ἔργον· ἵςημι δέ φησιν ὁ δίκαιος τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ τῇ ἐμῇ ψυχῇ· καὶ ὅταν αὐτὰ ςήσω, γίνεται ἐκεῖνο τὸ εἰρημένον· „ Λογισμοὶ δικαίων κρίματα· (Παρ. ιβ΄. 5.)

(2) Ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „ Εἰ καὶ εἶχόν, φησιν, ὑπόθεσιν τοῦ ἐπαίρεσθαι, ὡς βασιλεὺς καὶ σοφὸς καὶ Προφήτης· ἀλλ᾽ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα· ὁ Θεὸς γὰρ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν (Παρ. γ΄. 34.) Καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Ταπείνωσις ἕως σφόδρα, ἡ τῶν ἁμαρτημάτων εἰκότως ἐςὶν ἐξαγόρευσις· τὸ γὰρ μηδὲ χρήζειν ἐλέγχων, ἀλλ᾽ αὐτὸν ἑαυτόν τινα κατηγορεῖν, ὑπερβολή ἐςι ταπεινώσεως· τούτοις ζωοποιεῖν τὸ τοῦ Θεοῦ λόγιον ἐπαγγέλλεται, ὡς ἀγαθότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ χρωμένου πρὸς ἡμᾶς μετὰ τὴν ἐξαγόρευσιν· „ Ἐξομολογεῖσθε γὰρ, φησι, τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐπειδὴ τῶν ἁμαρτημάτων, τὰ μὲν προαιρετικὰ τυγχάνει, τὰ δὲ ἀπροαίρετα· συμβαίνει δὲ καὶ διὰ τοῦ ςόματος σφάλλεσθαι πολλάκις, οὐ κατὰ προαίρεσιν, ἀλλὰ κατά τινα πρόληψιν, ἢ ἄγνοιαν· ἱκετεύει τὸν Θεὸν τὰ κατὰ προαίρεσιν αὐτῷ λαλούμενα μόνα ἀποδέχεσθαι· ἓν δὲ τούτων ἦν καὶ τὸ ὀμόσαι τοῦ φυλά-

Εἰς ἐσένα, λέγει, Κύριε, ἐγχειρίζω καὶ παραδίδω πάντοτε τὴν ψυχήν μου. καὶ ἐσένα κάμνω φύλακα καὶ ὑπερασπιστὴν καὶ κυβερνήτην αὐτῆς. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐφύλαξα τὸν νόμον σου, διὰ νὰ μὴν ἐκπέσω ἀπὸ τὰς χεῖράς σου. (1)

110: „ Ἔθεντο ἁμαρτωλοὶ παγίδα μοι.
„ καὶ ἐκ τῶν ἐντολῶν σου οὐκ ἐπλα-
„ νήθην.

Οἱ ἁμαρτωλοὶ, λέγει, Δαίμονες, καὶ οἱ παράνομοι ἄνθρωποι ἔβαλον εἰς ἐμένα παγίδα, σπουδάζοντες διὰ νὰ μὲ πιάσουν. ἐγὼ ὅμως δὲν ἐπλανέθηκα, οὐδὲ ἐπαρασάλευσα ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου, φοβούμενος μήπως μακρύνωντας ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου πέσω μέσα εἰς τὴν παγίδα τῶν ἀνωτέρω ἁμαρτωλῶν. διότι ἐκεῖνος ὁποῦ περιπατεῖ εἰς τὸν νόμον καὶ εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς δὲν πίπτει εἰς τὰς παγίδας. (2)

111: „ Ἐκληρονόμησα τὰ μαρτύριά σου
„ εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι ἀγαλλίαμα τῆς
„ καρδίας μου εἰσί.

Κληρονομίαν, λέγει, παντοτινὴν ἐγὼ ἐλογίασα Κύριε, τὰς ἐντολάς σου, καὶ κέρδος, ὁποῦ δὲν δύναται τινὰς νὰ τὸ πάρῃ ἀπὸ λόγου μου. δείχνει δὲ μὲ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ τὴν πολλὴν ἀγάπην ὁποῦ εἶχεν εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου. (3)

112: „ Ἐ-

λάξασθαι τὰ κρίματα. κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον, καὶ Ὠριγένη, τῶν τῆς ἀρετῆς κατορθωμάτων, τὰ πλεῖστα μὲν οἱ θεῖοι νόμοι διαγορεύουσιν· ἔνια δὲ καὶ ἡ γνώμη προστίθησιν, ἃ καὶ δῶρα προσηγόρευσαν· τὴν μὲν γὰρ σωφροσύνην, καὶ δικαιοσύνην οἱ Εὐαγγελικοὶ νόμοι διαγορεύουσι. Παρθενία δὲ καὶ ἡ ἀκτημοσύνη, καὶ ὁ μονήρης βίος καὶ ἡ ἐν ἐρήμοις διαγωγὴ, τῆς γνώμης ἔργα, τὸν νόμον ὑπερπηδῶντα· τὰ τοιαῦτα τοίνυν ἑκούσια προσηγόρευσεν· ἃ καὶ εὔχεται ἀποδοχῆς ἄξια γενέσθαι παρὰ Θεῷ. λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· „ Ἀδέσποτον ἡ ἀρετὴ καὶ ἑκούσιον. καὶ ἀνάγκης ἁπάσης ἐλεύθερον· τοιοῦτος ἦν ὁ Δαβὶδ, ὁ τὰ ἑκούσια μόνα τῶν παρ' αὐτοῦ γινομένων, εὐδοκηθῆναι τῷ Θεῷ προσευχόμενος.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ἡ ψυχή τινος ἐν χερσὶ Θεοῦ ἐστιν, εἴ ποτε ἐν κινδύνοις γεγένηται· ἐγὼ οὖν, φησὶν ὁ δίκαιος, καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω· ἀεὶ κινδυνεύω διὰ τὸν λόγον σου, διὰ τὴν ἀλήθειάν σου· καὶ διὰ ταῦτα ἡ ψυχή μου ἐν ταῖς χερσί σου διαπαντός· οὐ γὰρ ὁ κίνδυνος τοῦ θανάτου ἐποίει με ἐπιλαθέσθαι τοῦ νόμου σου. καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Μείζων τῆς προθυμίας ἀπόδειξις, τὸ διὰ κινδύνων ἰόντα, μὴ ἀφίστασθαι τοῦ νόμου· καὶ ἐν ἐπιβουλαῖς ὄντα, μὴ ἀφέλκεσθαι τοῦ δικαίου, ὀργῇ καὶ παροξυσμῷ τῷ πρὸς τοὺς ἐπιβουλεύοντας. Καὶ ὁ Ἀνώνυμος „ Ἐὰν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν ἀναπετάσωμεν, ὥστε ἐκεῖθεν αὐτὴν τροφὴν, καὶ ζωὴν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν προσδέχεσθαι, λήθην τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν ὑπομενοῦμεν· ἀεὶ δὲ αὐτοῦ μεμνησόμεθα, οὐδενὸς ἡμᾶς τῶν βιωτικῶν ἀμελῆσαι τῶν θείων ἀναγκάζοντος.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Παγίδας οἱ ἁμαρτωλοὶ πολλὰς τοῖς δικαίοις καὶ διαφόρους ῥάπτουσιν· οἷον τῷ Ἰωσὴφ, ἡ Αἰγυπτία καὶ οἱ ἀδελφοί· τῷ Δανιὴλ, οἱ παρὰ τοῦ Δαρείου λαβόντες ἐξουσίαν· ἀλλ' οὐκ ἀπεπλανήθησαν οἱ δίκαιοι τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· καὶ διὰ τοῦτο τῶν παγίδων ἀνώτεροι ἐγένοντο. καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Ὥσπερ οἱ θηρευταὶ τῶν ἀλόγων ζώων ἱστᾶσι παγίδας· ἵνα ταῦτα λάβωσιν· οὕτως ὁ Διάβολος καὶ οἱ τούτου ἄγγελοι, παγίδων πάντα πεπληρώκασι· καὶ ὅλος ὁ βίος μεστός ἐστι παγίδων· ἐκεῖνοι μὲν οὖν, φησὶν, ἔθηκαν παγίδα μοι πανταχοῦ· ἐγὼ δὲ ἐτήρουν σου ἀεὶ τὰς ἐντολὰς, καὶ οὐκ ἀπεπλανήθην αὐτῶν. ὁ δὲ Ἀνώνυμος· „ Χαριέντως ὁ ὁμολογῶν καὶ μαρτυρῶν τῇ ἀληθείᾳ, καὶ μὴ ἐπαισχυνόμενος τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἕως θανάτου ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τοῦ μαρτυρῆσαι τῇ ἀληθείᾳ, λέγοι ἂν τὰ εἰρημένα ταῦτα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ὅσοι χαίρουσι ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοπραγίαν ἀσπάζονται, οὗτοι διαπαντὸς κληρονομοῦσιν αὐτοῦ τὰ μαρτύρια, κλῆρον αὐτὰ καὶ μερίδα ἀντὶ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ κτώμενοι, καὶ διόπερ ἐὰν πάθωσιν ἐπ' αὐτοῖς, εὐφραινόμενοι. καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ἀγαλλίαμα τῆς καρδίας τῶν Ἀποστόλων ἦν τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου χαίροντες, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ ἀτιμασθῆναι.

ριβ: „ Ἔκλινα τὴν καρδίαν μου τοῦ ποι-
„ ῆσαι τὰ δικαιώματά σου εἰς τὸν αἰ-
„ ῶνα δι' ἀντάμειψιν.

Ἐγὼ, λέγει, ἐγύρισα τὴν καρδίαν μου διὰ νὰ κάμνῃ πάντοτε τὰς ἐντολάς σου Κύριε, διὰ τὸν μέγαν μισθὸν καὶ τὴν ἀνταμοιβὴν, ὁποῦ ἔχει νὰ δοθῇ εἰς τοὺς ἐργαζομένους αὐτάς. (1)

ριγ: „ Παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νό-
„ μον σου ἠγάπησα.

ριδ: „ Βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ
„ σὺ, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα.

Ἐγὼ, λέγει, τοὺς μὲν παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα Κύριε, καὶ ἐγὼ ἤλπισα εἰς τὸν νόμον σου, ὁ ὁποῖος δικαιώνει ἐκείνους, ὁποῦ τελειώνουν αὐτόν. καὶ ὑπόσχεται εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἔχουν νὰ λάβουν πολλὰ ἀγαθὰ εἰς τοὺς οὐρανούς. (2)

ριε: „ Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ πονηρευόμε-
„ νοι, καὶ ἐξερευνήσω τὰς ἐντολὰς
„ τοῦ Θεοῦ μου.

Ἀναχωρήσατε, λέγει, ἀπὸ λόγου μου, ἐσεῖς οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι καὶ Δαίμονες καὶ ἄτοποι λογισμοὶ, διὰ νὰ ἠμπορέσω μὲ ἡσυχίαν νὰ ἐρευνήσω τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ μου. ἐπειδὴ ἡ ἰδική σας ἐνόχλησις μὲ ἐμποδίζει ἀπὸ τὴν τούτων σωτηριώδη καὶ κατὰ βάθος ἐρευνᾶν. (3)

ρις: „ Ἀντιλαβοῦ μου κατὰ τὸ λόγιόν
„ σου, καὶ ζῆσόν με, καὶ μὴ κα-
„ ταισχύνῃς με ἀπὸ τῆς προσδοκίας
„ μου.

Βοήθησόν μοι, λέγει, Κύριε, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν σου: διατὶ σὺ ὑπεσχέθης ἐν τῷ νόμῳ σου νὰ βοηθῇς ἐκείνους, ὁποῦ φυλάττουσιν αὐτόν. ἢ καὶ κατὰ τὴν ἁπλῶς σου ὑπόσχεσιν, καὶ ζωοποίησόν με διὰ τῆς σῆς ἐπισκέψεως, καὶ μὴ με κάμῃς νὰ ἐντραπῶ τὸ ὁποῖον θέλω πάθω, ἀνίσως ἀποτύχω τὴν ἐλπίδα, ὁποῦ ἔχω εἰς ἐσὲ διὰ νά μοι βοηθήσῃς. (4)

ριζ: „ Βοή-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εὖ δὲ τὸ ἔκλινα· ἵνα δείξῃ τὸ προαιρετικόν· τρυτάνῃ γὰρ ἔοικε τὸ τῆς ψυχῆς βουλευτήριον· κατέχει δὲ τὴν τρυτάνην ὁ νοῦς, ἡγεμονεύειν λαχὼν, καὶ οἷς ἂν τύχῃ προσθέμενος, ἀνάγκη κλίνειν τὰ τῆς διανοίας ζυγά· τοῦτο δεδρακέναι ὁ Προφήτης ὁμολογεῖ· κύριος γὰρ, φησιν, ὢν ἐμαυτοῦ, ὅπου βούλομαι, κλῖναι τὴν καρδίαν, μετέστρεψα ταύτην ἐπὶ τὰ προστάγματά σου· σκοπὸν ἐμαυτῷ θέμενος τὴν παρὰ σοῦ ἀντιμισθίαν. λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ἡ δὲ ἀμοιβὴ βασιλεία Θεοῦ ἐστι, καὶ τὰ ἀγαθὰ, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „ Ὅτι παρανόμους λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς σοφοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου· ἢ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν αἱρέσεων· ἢ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τοὺς παρανομεῖν ὑποτιθεμένους· ἐπειδὴ δὲ δυνάμεις ἔχει ἡ ψυχὴ, δι' ὧν ἀγαπᾷ, καὶ δι' ὧν μισεῖ· ἔργον δὲ, ταύταις κατὰ λόγον χρῆσθαι· ἐσεμνύνατο δὲ ὁ Προφήτης, ὡς τὴν μὲν δύναμιν τῆς ἀγάπης ἀνατιθεὶς τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ· τὴν δὲ δύναμιν τοῦ μισεῖν, τοῖς ἐναντίοις τοῦ νόμου· διὰ τοῦτό φησι πρὸς Θεὸν, ὅτι οὐ δίχα τοῦτο τῆς σῆς βοηθείας κατώρθωσα· ἀλλὰ τῆς σῆς ἀπολαύσας ῥοπῆς· ὁ δὲ Χρυσορρήμων εἶπε· „ Τοιαῦτα τὰ καυχήματα τῶν ἁγίων, καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ Ψαλμῷ λέγει· „ Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε Κύριε ἐμίσησα, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου ἐξετηκόμην; ὥσπερ γὰρ ὁ ἀγαπῶν τὸ φῶς, τὸ σκότος ἀπεχθάνεται· οὕτως ὁ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ἀγαπῶν, τοὺς παρανόμους λογισμοὺς καὶ πράξεις μισεῖ.

(3) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, φησιν, ὧν πεπλήρωται ἡμῖν ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος· ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται πονηροὶ διαλογισμοὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, καὶ τὰ ἑξῆς, τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον· τούτοις τοῖς διαλογισμοῖς φησιν· „ Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ.

(4) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „ Εἰπὼν ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ πονηρευόμενοι, ἀκολούθως τὸν Θεὸν εἰς τοῦτο ἐπικαλεῖται.

117: „ Βοήθησόν μοι καὶ σωθήσομαι, „ καὶ μελετήσω ἐν τοῖς δικαιώμασί „ σου διὰ παντός.

Ἐὰν, λέγει, ἐσὺ με βοηθήσῃς Κύριε, ἐγὼ θέλω σωθῶ ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴν τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν μου· καὶ ἀκολούθως θέλω μελετῶ πάντοτε εἰς τὰ δικαιώματά σου. (1)

118: „ Ἐξουδένωσας πάντας τοὺς ἀποστατοῦντας ἀπὸ τῶν δικαιωμάτων „ σου, ὅτι ἄδικον τὸ ἐνθύμημα αὐ„ τῶν.

Ἀπεστράφης, λέγει, Κύριε, ὡς ἀχρήστους, ὅλους ἐκείνους, ὅπου ἀποστατοῦν ἀπὸ τὰ δικαιώματά σου. διατὶ αὐτοὶ ἐνθυμούμενοι τὸ νὰ παρανομοῦν, διὰ τοῦτο δὲν φυλάττουν τὸν νόμον σου (2)

119: „ Παραβαίνοντας ἐλογισάμην πάν„ τας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς, „ διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰ μαρτύριά „ σου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐσταχάσθηκα, πῶς ὅλοι οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς εἶναι παραβάται τῶν ἐντολῶν σου. ὅθεν διὰ νὰ μὴ γένω καὶ ἐγὼ παραβάτης, διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὸν νόμον σου Κύριε. τῆς γῆς δὲ εἶπε. διατὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ εἶναι ἀπὸ τὴν γῆν. ἢ διατὶ ἐν τῇ γῇ ὄντες, ἁμαρτάνουσιν. (3)

120: „ Κα-

σαι· ὡς ἂν τῇ αὐτοῦ δυνάμει ἀπελαθεῖεν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς οἱ πονηρευόμενοι· σχολῆς τε τυχὼν, τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς τε καὶ σωτηρίας τύχοι, καὶ μὴ ἀποπέσοι τῆς ἑαυτοῦ προσδοκίας. κατὰ δὲ τὸν Δίδυμον· „ Προσδοκία τῶν ἁγίων ἡ αἰώνιος ζωὴ· ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὅταν οὖν τις ἀνάξιος γένηται, μὴ ἑπόμενος, ᾧ ἔδοξε πεπιστευκέναι λόγῳ, καταισχύνεται ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ προσδοκίας.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Καὶ γὰρ τυχὼν τῆς σωτηρίας, τῶν σῶν δικαιωμάτων οὐκ ἀμελήσω· ἀλλὰ διηνεκῶς τὴν τούτων μελέτην ποιήσομαι· μελέτην δὲ λέγει, οὐ τὴν ἐν λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν ἔργοις. καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· ἡ „ Ἀνωτέρω μὲν εἴρηται· „ Βοηθός μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ σύ· ἐνταῦθα δὲ βοήθησόν μοι· οὐκ ἀρκεῖ μοι, φησιν, ἡ βοήθεια, ἣν βεβοηθήμην, δέομαι δὲ βοηθείας ἔτι· ἀδιαλείπτως βοήθησόν μοι· τὸ δὲ σωθήσομαι, οὔπω τέλειον, ὅσον ἐσμὲν ἐνθάδε· ὅταν δὲ ἀπαλλαγῶμεν τούτου τοῦ βίου, τότε σωθῆναι ἔστιν, ὅταν ζῶμεν μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν Ἀγγέλων. ὁ δὲ Ἀνώνυμος· „ Διαπαντός· τουτέστιν οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· καὶ γὰρ ἐκεῖ μέλλομεν μελετᾷν τὰ δικαιώματα πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· οὐκέτι κατὰ τὴν σκιὰν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀλήθειαν.

(2) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει· „ Οὐ ταυτόν ἐστι τὸ ἁμαρτάνειν καὶ τὸ ἀποστατεῖν· ὁ ἀποστατήσας, ἀπέστη τέλεον τοῦ θεοσεβεῖν, τοῖς δὲ τοιούτοις εἴρηται· „ Οὐαὶ τέκνα ἀποστάται· (Ἡσ. λ'. 1.) καὶ πάλιν· „ Οὐαὶ αὐτοῖς ὅτι ἀπεπήδησαν ἀπ' ἐμοῦ. (Ὠσ. ζ'. 13.) τοὺς οὖν τοιούτους παιδεύων, οὐ μαστίζων ἔτι κατὰ τοὺς ἀγαπωμένους υἱοὺς παρ' αὐτοῦ, ἐξουθενεῖ φάσκων πρὸς ἕκαστον· „ Παιδεύσει σε ἡ ἀποστασία σου καὶ ἡ κακία σου ἐλέγξει σε· (Ἰερ. β'. 19.) „ Ἀλλ' ἐγώ, φησιν ὁ Θεοδώριτος, πολλὴν περὶ τὰς σὰς ἐντολὰς σχήσω τὴν προθυμίαν, ἐπονειδίστους καὶ καταγελάστους καὶ ἀποβλήτους τοὺς τούτων παραβάτας εἰδώς· τοῦτο γὰρ τὸ τέλος, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τῶν ἀθετούντων τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον· ἐξουδενοῦνται γάρ· καὶ τί τὸ αἴτιον; ὅτι ἄδικον τὸ ἐνθύμημα αὐτῶν, τὸ πατῆσαι βουλεύσασθαι τὸν θεῖον νόμον.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀντὶ δὲ τοῦ, παραβαίνοντας ἐλογισάμην, ὁ Θεοδοτίων εἶπεν· εἰς οὐδέν· ὁ δὲ Ἀκύλας· σκύβαλα. ὁ δὲ Σύμμαχος· σκωρίαν. ὁ δὲ Προφήτης δεδήλωκεν, ὡς ἐξουδενῶν καὶ αὐτὸς τῷ Θεῷ παραπλησίως τοὺς παραβάτας· καὶ ὥσπερ τινὰ σκωρίαν ἀπερριμμένην, καὶ ἄχρηστα σκύβαλα ἀποδοκιμάζων, πᾶσαν προθυμίαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θείων λογίων εἰσήνεγκεν· ἅτε δὴ τὴν τῆς παρανομίας ζημίαν εἰδώς. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Παραβάται λέγονται· μὴ μόνον οἱ μετὰ τὴν πίστιν ἀποστάντες· ἀλλὰ καὶ οἱ ὁπωσποτοῦν ἁμαρτάνοντες· ἁμαρτωλοὶ δὲ τῆς γῆς, οἱ ἐπὶ γῆς ἡμαρτηκότες ἄνθρωποι· ἄλλοι γὰρ ἁμαρτωλοὶ οὐρανοῦ, πρὸς οὓς ἡμῖν ἡ πάλη, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· ἐκεῖ γὰρ πρῶτον ἁμαρτόντες, ὕστερον καὶ ἐπὶ γῆς

120: „ Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς „ σάρκας μου· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμά„ των σου ἐφοβήθην.

Ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν, λέγει, ὁποῦ ποιῶ εἰς τὰς κρίσεις καὶ ψήφους σου Κύριε, ἐφοβήθηκα μὲν κατὰ τὴν ψυχήν, δὲν ἔχω δὲ καὶ τὸ σῶμα συσταλμένον μὲ τὸν τοιοῦτον σωτηριώδη φόβον. διὰ τοῦτο λοιπὸν σὺ κάρφωσον καὶ νέκρωσον αὐτὸ ἀπὸ τὸν φόβον σου. διὰ νὰ μὴ μετακινῆται πλέον εἰς ἀτάκτους ὁρμάς, καὶ ἀτόπους πράξεις. (1)

121: „ Ἐποίησα κρίμα καὶ δικαιοσύνην· „ μὴ παραδῷς με τοῖς ἀδικοῦσί με.

Ἐγὼ, λέγει, ἔκαμα κρίσιν δικαίαν Κύριε· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κρίμα καὶ ἡ δικαιοσύνη, ἐκ παραλλήλου τιθέμενα. διὰ τοῦτο, ὡς δίκαιος κριτὴς, μήμε παραδώσῃς εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μὲ ἐπιβουλεύονται ἀδίκως. μηδὲ οἱ παράνομοι ἂς κατακυριεύσουν ἐμένα τὸν ἔννομον.

122: „ Ἔκδεξαι τὸν δοῦλόν σου εἰς ἀγα„ θόν, μὴ συκοφαντησάτωσάν με ὑ„ περήφανοι.

Μακροθύμησον, λέγει, Κύριε, εἰς ἐμένα τὸν δοῦλόν σου διὰ ἀγαθόν· δηλαδὴ, ἵνα διὰ μετανοίας καθαρᾶς καὶ ἀληθινῆς δυνηθῶ νὰ ἀποπλύνω τὸν μολυσμὸν τῆς ἁμαρτίας μου, καὶ ἂς μήμε συκοφαντήσουν οἱ ὑπερήφανοι: ἤτοι οἱ ὑπερόπται τοῦ ἐδικοῦ σου νόμου καὶ καταφρονηταί. πῶς δηλαδὴ ἐγὼ ταλαιπωροῦμαι ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ἁπλῶς καὶ κατὰ τύχην, καὶ ὄχι διὰ τὴν τολμηθεῖσαν παρ᾽ ἐμοῦ ἁμαρτίαν. ἢ ἂς μὴ με συκοφαντοῦν, πῶς ματαίως μετανοῶ, ἢ πῶς ματαίως ἐλπίζω σωτηρίαν. (2)

123: „ Οἱ

γῆς τοῦτο ποιοῦσι, καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Πᾶς, φησιν, ἁμαρτωλὸς, ἐν τοῖς τοῦ νόμου παραβάταις ταχθήσεται, εἴτε βραχύ τι παραβαίνει τοῦ νόμου, εἴτε μέγα· διὰ τοῦτο ὁ Θεολόγος Ἰωάννης ἔγραψε· „ Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ· καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία· (Α. Ἰω. γ΄. 4.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „ Φόβος ἄρα ψυχῇ καθάρσιον, κατὰ τὴν εὐχὴν τοῦ Προφήτου· ὡς ὅπου φόβος ἐνοικεῖ, ἐκεῖ ψυχῆς ἅπασα καθαρότης ἐνίδρυται, πάσης πονηρᾶς πράξεως ὑποφευγούσης, τῶν τοῦ σώματος μελῶν κινηθῆναι πρὸς ἀτόπους ἐνεργείας μὴ δυναμένων, διὰ τὸ τῷ φόβῳ κεκαθηλῶσθαι· ὡς γὰρ ὁ ἐμπεπηγότας ἔχων ἐν ἑαυτῷ τοὺς ἥλους τοὺς σωματικοὺς, ἀνενέργητός ἐστιν, ὑπὸ τῶν ὀδυνῶν κατεχόμενος· οὕτως ὁ τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ κατειλημμένος. οὐκ ὀφθαλμῷ χρήσασθαι πρὸς ἃ μὴ δεῖ· οὐ χεῖρας κινῆσαι πρὸς ἀπηγορευμένας πράξεις· οὐχ ὅλως μικρὸν, ἢ μεῖζον ἐνεργῆσαι παρὰ τὸ καθῆκον δύναται, οἷον ὀδύνῃ τινὶ τῇ προσδοκίᾳ τῶν ἀπειληθέντων ἐμπεπαρμένος. ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Τὸ καθήλωσον ἀντὶ τοῦ πῆξον νοεῖται, πῆξον οὖν, φησιν, εἰς ἁγνείαν τὰς σάρκας μου. καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὁ καθηλούμενος, σταυροῦται. ζητῶ οὖν τὸν Σταυρόν· καὶ ζητῶ, μή ποτε ὁ Σταυρὸς ἐστὶν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ· καὶ γὰρ εἶπεν ὁ Σωτήρ· „ Ὃς ἂν μὴ αἴρῃ τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθῇ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· ἐπειδὴ δὲ εἰρήκαμεν τελειότερον τὸν ἀγαπῶντα τοῦ φοβουμένου, καὶ ὅπου εἰσέλθῃ ἡ τελεία ἀγάπη, ἔξω βάλλει τὸν φόβον· ἐπεὶ τοίνυν εὑρίσκεται καθηλούμενος ἐκ τοῦ φόβου ὁ δίκαιος, ζητῶ· μή ποτε ὁ μὲν σταυρούμενος φοβῆται, καθηλούμενος ἐκ τοῦ φόβου· ἵνα νεκρώσῃ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ἡνίκα δ᾽ ἂν ἔλθῃ ἡ τελεία ἀγάπη, καθαιρεῖται ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ, θάπτεται, ἐκ νεκρῶν ἐγείρεται· ἵν᾽ ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσῃ, οὐκέτι κατὰ φόβον, ἀλλὰ κατὰ ἀγάπην τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Πίστευσόν, φησιν, ὑποσχομένῳ τῷ δούλῳ σου· αὐτὸς ἀνάδοχος καὶ ἐγγυητὴς γενοῦ τῆς ἐμῆς ὑποσχέσεως, ὅτι σπουδάσω ἐκπληρῶσαι τοὺς νόμους· ἐπειδὴ δὲ ἀλγεινὴ ἡ συκοφαντία, κἂν μέγαν ἔχῃ μισθὸν, ῥυσθῆναι ταύτης αἰτεῖ, καὶ μάλιστα τῆς τῶν ἀλαζόνων καὶ δυνατῶν. ὅσῳ καὶ χαλεπωτέρα· ἀδικία γὰρ προσλαβοῦσα τὴν δυναστείαν, μείζονα τὴν λώβην ἐργάζεται. ἀναγκαίως δὲ κατὰ τὸν Εὐσέβιον, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ἀνάδοχον ἑαυτοῦ, ὥσπερ ἐγγυητὴν γενέσθαι· ἵνα αὐτὸς καὶ φύλαξ αὐτοῦ γένηται, τηρῶν ἑαυτοῦ τὴν ἐγ-

123 : „ Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐξέλιπον εἰς τὸ „ σωτήριόν σου, καὶ εἰς τὸ λόγιον „ τῆς δικαιοσύνης σου.

Ἀτόνησαν, λέγει, καὶ ἀπέκαμον οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς μου, ἀποβλέποντες εἰς τὴν βοήθειαν ἐκείνην, ὁποῦ ἐλπίζω νὰ μοὶ χαρίσῃς. καὶ εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τῆς δικαιοσύνης σου. (1)

124 : „ Ποίησον μετὰ τοῦ δούλου σου κατὰ τὸ ἔλεός σου, καὶ τὰ δικαιώματά σου δίδαξόν με.

Κάμε, λέγει, Κύριε, ἔλεος εἰς ἐμένα τὸν δοῦλόν σου, καθὼς εἶσαι ἐλεήμων. ἢ κάμε εὐεργεσίαν εἰς ἐμένα μὲ τὸ ἔλεός σου. καὶ ἀφ' οὗ μὲ ἐλεήσῃς, δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου. (2)

125 : „ Δοῦλός σου εἰμὶ ἐγὼ, συνέτισόν „ με, καὶ γνώσομαι τὰ μαρτύριά „ σου.

126 : „ Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ: „ διεσκέδασαν τὸν νόμον σου.

Ἐγὼ εἶμαι, λέγει, δοῦλός σου Κύριε. καὶ ἂν με συνετίσῃς, θέλω γνωρίσει τὰ μαρτύριά σου. (3) Καιρὸς δὲ εἶναι εἰς ἐσένα τὸν Κύριον νὰ κάμῃς τί; ἐκδίκησιν δηλαδή. (τοῦτο γὰρ ἐλλείπει καὶ πρέπει νὰ νοῆται ἔξωθεν) ἐπειδὴ καὶ οἱ παράνομοι ἐκατάργησαν καὶ παρέβηκαν τὸν νόμον σου. (4)

127 : „ Διὰ

ἐγγύην, πρὸς τὸ μηδεμίαν λαβὴν παρασχεῖν τοῖς ἐνεδρεύουσιν αὐτῷ συκοφάνταις. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Πῶς συκοφαντοῦσιν αἱ πονηραὶ δυνάμεις; αὗται ἐνήργησαν καὶ ἔπεισαν· ἵνα ἁμαρτωλὸς γένωμαι· καὶ αὗται μου κατήγοροι γίνονται, ὅλην τὴν αἰτίαν τῶν ἁμαρτημάτων εἰς ἐμὲ ἀναφέρουσαι· λέγει δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ὁ ποιήσας κρίμα καὶ δικαιοσύνην. οὐ παραδίδοται τοῖς ἀδικοῦσιν αὐτόν· ἐκδέχεται γὰρ αὐτὸν δοῦλον αὐτοῦ γενόμενον ὁ Θεὸς εἰς ἀγαθὸν, καὶ οὐκ ἐᾷ αὐτὸν συκοφαντεῖσθαι ὑπὸ τῶν ὑπερηφάνων.

(1) Καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Πάλιν ἐνταῦθα λόγιον τὴν ὑπόσχεσιν καλεῖ· συνεχῶς, φησι, τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν προσμένω, καὶ τῆς ὑποσχέσεως ἀναμένω τὸ τέλος· τὸ δὲ ἐξέλιπον τέθεικε, τὴν ἐπιτεταμένην ἐπιθυμίαν δηλῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ τοσαύτης ἀρετῆς ἐργάτης ἐλέους τυχεῖν ἀξιοῖ, καὶ διὰ τούτου σωτηρίας ἀπολαῦσαι αἰτεῖ· καὶ οὐκ ἀπαιτεῖ μισθὸν, ἀλλὰ φιλανθρωπίαν αἰτεῖ. Καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ἐν τοῖς οἰκτιρμοῖς τοῦ Θεοῦ εἰκότως ἀριθμεῖται, τὸ μαθεῖν αὐτοῦ τὰ δικαιώματα· οὐδὲ γὰρ ἄξιοι ταύτης ἐσμὲν τῆς γνώσεως, παραβάται τοῦ νόμου τοῦ κατὰ φύσιν γενόμενοι· ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διδασκόμεθα. καὶ ὁ Ἀπολλινάριος· „ Ὁρᾷς ὅτι μόνοι παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν νόμον διδάσκονται, ὅσοι περ αὐτῷ δουλεύειν αἱροῦνται· ταῖς ἄλλαις δηλαδὴ δουλείαις ἀποταξάμενοι; καὶ τούτους συνετίζει καὶ γνῶσιν τῶν ἑαυτοῦ μαρτυρίων ἐντίθησιν (ὁ Θεὸς,) ὥστε μὴ μόνον ἀναγινώσκειν ἡμᾶς. ἀλλὰ καὶ γινώσκειν τὸ νόημα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πάντες μὲν ἄνθρωποι φύσει δοῦλοι Θεοῦ· διαθέσει δὲ, οἱ τοῦ Θεοῦ τὴν δεσποτείαν ἀσπασίως αἱρούμενοι· ταύτης ὢν τῆς συμμορίας ὁ Προφήτης, δοῦλον ἑαυτὸν ὀνομάζει, καὶ συνέσεως ἀξιωθῆναι παρακαλεῖ· ὥστε γνῶναι τοῦ Θεοῦ τὰ μαρτύρια. Καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Οὐδεὶς δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, δοῦλός ἐστι τοῦ Θεοῦ· ὁ οὖν δουλεύων ἐν πάσῃ πράξει καὶ διανοήσει, ποιῶν πάντα κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) οὗτος λεγέτω· „ Δοῦλός σου εἰμὶ ἐγώ· τοιοῦτος ὢν ὁ Προφήτης ἀξιοῖ μισθὸν λαβεῖν τῆς δουλείας τό· „ Συνέτισόν με· ἔστι γὰρ σύνεσις δεδομένη ἀπὸ Θεοῦ, ἣ ἀπόκειται παρὰ τῷ Θεῷ ὡς ἐν θησαυροφυλακίῳ· „ Πνεῦμα γάρ, φησι, σοφίας καὶ συνέσεως καὶ τὰ ἑξῆς χαρίσματα ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτόν. (Ἡσ. ια'. 2.)

(4) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ πάντα σταθμῷ καὶ μέτρῳ πρυτανεύων Θεὸς, φέρει μὲν ἐπιπλεῖστον τῶν ἀνθρώπων τὰς ἁμαρτίας· ὅταν δὲ αὐξηθεῖσαν ἴδῃ τῇ μακροθυμίᾳ τὴν πονηρίαν, τότε εὐκαίρως τὴν τιμωρίαν ἐπάγει· τοῦτο τοίνυν καὶ ἐνταῦθά φησι· καιρὸς διαναστῆναι εἰς ἐπικουρίαν ὦ Δέσποτα, τῶν ἀδικουμένων· καιρός σοι τῷ Κυρίῳ τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν· κομιδῇ γάρ σου τὸν νόμον ἀπώσαντο οἱ πολέμιοι· ὑπεμφαίνει δὲ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον,

**127 : „ Διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰς ἐντο-
„ λάς σου ὑπὲρ χρυσίον καὶ τοπά-
„ ζιον.**

Ἐπειδὴ, λέγει, οἱ παράνομοι ἄνθρωποι διεσκέδασαν τὸν νόμον σου. διὰ τοῦτο ἐγὼ, τὸν ἠγάπησα περισσότερον ἀπὸ τὸ χρυσάφι, καὶ ἀπὸ τοὺς τιμίους λίθους, καὶ ἀπὸ τὸν πολὺν πλοῦτον. (1)

**128 : „ Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντο-
„ λάς σου κατωρθούμην, πᾶσαν ὁ-
„ δὸν ἄδικον ἐμίσησα.**

Ἐγὼ, λέγει, ἐδυνόμην καὶ ἐπρόκοπτον, ὄχι εἰς ταύτην ἢ εἰς ἐκείνην τὴν μερικὴν ἐντολὴν, ἀλλὰ εἰς ὅλας ἁπλῶς τὰς ἐντολάς σου Κύριε. ἐπρόκοπτον δὲ εἰς ὅλας διὰ νὰ θεραπεύσω ἐσένα, ὁποῦ τὰς ἐπρόςαξες ὅλας. διατὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ παραβαίνουν κἂν μίαν ἀπὸ αὐτὰς, παροργίζουν ἐσένα. οὐ μόνον δὲ ἐπρόκοπτον εἰς ὅλας τὰς ἐντολάς σου, ἀλλὰ καὶ ἐμίσησα κάθε ςράταν κακίας. διατὶ ὅποιος ἀγαπᾷ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης μισεῖ κάθε κακίαν, ἥτις εἶναι ἐναντία εἰς τὰς ἐντολάς. ἀσύμφωνα γὰρ καὶ ἀσυμβίβασα εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία, τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, ἡ ὑγεία καὶ ἡ ἀσθένεια. καὶ εἰς ἕνα ὑποκείμενον δὲν ἠμποροῦν νὰ εὑρεθοῦν καὶ τὰ δύω. (2)

**129 : „ Θαυμαστὰ τὰ μαρτύριά σου, διὰ
„ τοῦ-**

καὶ τὴν κλῆσιν τοῦ νέου λαοῦ, λέγων· καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τὴν κλῆσιν τῶν Ἐθνῶν· ὅτε τὸν νόμον σου οἱ παραλαβόντες αὐτὸν διεσκέδασαν: τουτέςιν οἱ ἐκ περιτομῆς Ἰουδαῖοι· „ Καιρῷ γάρ, φησι, δεκτῷ ἐπήκουσά σου καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Διασκεδάζουσι τὸν νόμον, οἱ μὴ μίαν παρανομίαν, διαφόρους δὲ καὶ πολλὰς ἐργαζόμενοι, καὶ πάντας εἰς πολυσχιδεῖς κακίας ἐρεθίζοντες· ὅταν ἄρχοντες οὗτοι μάλιςα τῶν λαῶν τυγχάνωσιν. ἢ διδάσκαλοι· τότε τοίνυν χρὴ δικαιοπραγεῖν, καὶ τὸν ἑαυτοῦ τινα βίον ῥυθμίζειν μετὰ σπουδῆς εἰς εὐσέβειαν.

(1) Λέγει γὰρ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τοῦ σοῦ κατεφρόνησαν νόμου· ἐγὼ δὲ ἀξιεραςοτέρας ἡγοῦμαι τὰς σὰς ἐντολὰς χρυσίου καὶ λίθων πολυτελῶν· τῶν γὰρ τιμίων λίθων ἐςὶν ὁ τοπάζιος· ἀπὸ τοῦ ἑνὸς γὰρ λίθου τοῦ τοπαζίου, ὃν εἰκὸς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον προτιμᾶσθαι, παρεδήλωσεν ἅπαντας. λέγεται δὲ κατὰ τὸν Νικήταν, ὁ λίθος οὗτος διαυγέςατος εἶναι καὶ ὑποχλωρίζων, ἐν Τοπάζῳ πόλει Ἰνδικῇ εὑρισκόμενος· τριβόμενος δὲ ἐν ἰατρικῇ ἀκόνῃ, οὐκ ἐρυθρὸν ἀποδίδωσι κατὰ τὸ χρῶμα χυλὸν, ἀλλὰ γαλακτώδη· ἐμπίπλησι δὲ κρατῆρας, ὅσας ἂν ἐθέλῃ ὁ ὑποτρίβων. καὶ οὔτε τῷ ςαθμῷ, οὔτε τῇ περιφερείᾳ ἐλαττοῦται· ὃ καὶ παράδοξον· ἡ μέν τοι τοῦ Πτολεμαίου μήτηρ, ἐφ' οὗ ἑρμηνεύθη ἡ θεία Γραφὴ, ἰδοῦσα τὸν λίθον τοῦτον, ἥσθη τῷ θαύματι· καὶ συναγαγοῦσα αὐτὸν, τίμιον πεποίηκε. Μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι τὸ τοπάζιον ἔχει χρῶμα ὅμοιον τῷ τοῦ χρυσίου, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τοῦ χρυσίου ὁ Δαβὶδ αὐτὸ συνηρίθμησε. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ταῦτα συνᾴδει τῷ· „ Ἀγαθόν μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου ὑπὲρ χιλιάδας χρυσίου καὶ ἀργυρίου· καὶ τῷ· „ Λάβετε παιδείαν καὶ μὴ ἀργύριον, καὶ γνῶσιν, ὑπὲρ χρυσίον δεδοκιμασμένον (Παρ. η'. 10) κρείσσων γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν· πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐςίν. ὁ δὲ Ὠριγένης, τὸ διὰ τοῦτο ἀποδίδει εἰς τὸ καιρὸς τοῦ ποιῆσαι: ἤτοι ἐπειδὴ εἶναι καιρὸς νὰ κάμῃς ἐκδίκησιν κατὰ τῶν διασκεδασάντων τὸν νόμον σου Κύριε, διὰ τοῦτο ἐγὼ φοβούμενος νὰ μὴ περιπέσω εἰς τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τῆς σῆς ἐκδικήσεως, ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου ὑπὲρ πάντα τὰ τίμια.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας· „ Θαυμασίως δὲ εἴρηται τὸ, πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμην, τοῦτο γὰρ τελειότητος· τῷ δὲ τοιούτῳ ἕπεται τὸ μισῆσαι πᾶσαν ὁδὸν ἄδικον, ἑκάςης ἀρετῆς τὴν ἀντικειμένην κακίαν φυγαδευούσης· ἐπεὶ μηδὲ οἷόν τε ἦν, καὶ πᾶσαν ὁδὸν ἄδικον ἀγαπᾶν, καὶ τὰς ἐντολάς· ἀλλὰ τῶν δυοῖν τὸ ἕτερον· τί δὲ βούλεται τὸ, κατωρθούμην; ἀποκρίνεται ὁ Εὐσέβιος καὶ Ὠριγένης· „ Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ συμπληρώσασα τὸν λόγον, ἐν κακίᾳ γίνεται· ἐπὰν οὖν γένηται ἡ κακία, καὶ ςρεβλωθῇ ἡ ψυχὴ, δεῖται κατορθώσεως· τὸ δὲ ἄπερας ψυχὴν ἐνταῦθα κατορθωθῆναι, ἀμήχανόν ἐςι χωρὶς πασῶν τῶν ἐντολῶν· εἰ μέν τοιγε σκολιὰ παραληφθείη ἡ ψυχὴ, οὐκέτι ἐντολαῖς κατορθωθήσεται· ἀλλὰ πυρὶ, ἢ σκότῳ, ἢ διχοτομίᾳ, ἤ τινι τῶν σκυθρωποτέρων. ἔφη δὲ ὁ Κυρήνης Συνέσιος· „ Τὸ ἀντικειμένως ἔχειν πρὸς παντοδαπὴν πονηρίαν, οἰκείως ἐςὶν ἔχειν πρὸς παντοδαπὴν ἀρετήν.

„ τοῦτο ἐξηρεύνησεν αὐτὰ ἡ ψυχή „ μου.

Θαυμασταί, λέγει, εἶναι αἱ ἐντολαί σου Κύριε. διότι, πῶς δὲν εἶναι θαυμασταὶ αὐταί, ὁποῦ διδάσκουσι μὲν, κάθε εἶδος ἀρετῆς, διώκουσι δὲ, κάθε εἶδος κακίας, κατὰ τὸν Δίδυμον; διὰ τοῦτο δὲν ἠρεύνησεν αὐτὰς ἁπλῶς ἡ ψυχή μου, ἀλλὰ ἐξηρεύνησε: μὲ ὅλην δηλαδὴ τὴν δυνατὴν τελειότητα καὶ ἀκρίβειαν.

130: „ Ἡ δήλωσις τῶν λόγων σου φωτιεῖ „ καὶ συνετιεῖ νηπίους.

Ἡ ἐξήγησις, λέγει, καὶ φανέρωσις τῶν λόγων σου Κύριε, φωτίζει καὶ συνετίζει καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ὄντας νηπίους καὶ ἀδιακρίτους κατὰ τὴν ἡλικίαν. πολλῷ δὲ μᾶλλον φωτίζει τοὺς ἄνδρας, τοὺς ἔχοντας μέτρα λόγου καὶ διακρίσεως. ἢ φωτίζει τοὺς νηπίους κατὰ τὸν νοῦν. ἢ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντας, ὡς προσηγεῖς καὶ νηπίους εἰς τὴν Θεογνωσίαν καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, φωτίζει τὸν νέον λαόν. (2)

131: „ Τὸ στόμα μου ἤνοιξα καὶ εἵλκυσα „ Πνεῦμα, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐ„ πεπόθουν.

Τὸ στόμα, λέγει, τῆς ψυχῆς μου: ἤτοι τὴν διάνοιάν μου κατὰ τὸν Θεοδώρητον, ἔκλεισα μὲν ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμούς. ἤνοιξα δὲ αὐτὸ, εἰς τοὺς ἀγαθοὺς λογισμούς. καὶ διὰ τοῦτο ἐτράβιξα εἰς τὸν ἑαυτόν μου Πνεῦμα συνέσεως καὶ χάρισμα σοφίας. τὸ δὲ ἐπεπόθουν, καὶ τὸ ἐξηρεύνησα, καὶ τὸ ἐπήλπισα, καὶ τὰ τοιαῦτα ῥήματα, ὁποῦ ἀναφέρει ὁ Δαβίδ, ἑνωμένα ὄντα μετὰ προθέσεως εἶναι δηλωτικὰ ἐπιτάσεως καὶ ὑπερβολῆς. ἤγουν ἐπόθουν τὰς ἐντολάς σου ὑπερβολικά. ἠρεύνησα τὰς ἐντολάς σου πολλά. ἤλπισα εἰς τὰς ἐντολάς σου δυνατά. (3)

Στά-

(1) „ Οἱ μὲν ἄλλοι. φησὶν ὁ Θεόδωρος, χρυσίον θαυμάζουσι ϗ λίθους· ἐγὼ δὲ θαυμάσιον ϗ μόνον καλὸν ἐπιστάμενος τὰ θεῖα προστάγματα, τούτων ἔχομαι· ϗ θησαυροῦ παντὸς μᾶλλον διαφυλάττω· „ Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ὠριγένη, πολὺν ἔχουσι νοῦν, τούτου χάριν, οὐχ ὡς ἔτυχεν αὐτοῖς προσέχω, ἀλλ' ἐπιτεταμένως ἐξερευνᾷ αὐτὰ ἡ ψυχή μου· ἕως οὗ τὴν ἀκραιφνεστάτην τῆς ἐπιστήμης αὐτῶν ἔξω ἀλήθειαν· „ Οὐ μάτην δὲ τούτων ἠράσθη ὁ Δαβίδ. λέγει ὁ Χρυσόστομος ϗ Θεοδώρητος· ἀξιάγαστα γάρ ἐστι ϗ ἱκανὰ καταθέλξαι, ϗ εἰς ἔρωτα διεγεῖραι τοὺς κατιδεῖν δυναμένους.

(2) Ὁ δὲ Ἀκύλας εἶπεν· „ Ἄνοιγμα ῥημάτων, ἀντὶ τοῦ, ἡ δήλωσις τῶν λόγων σου. ὁ δὲ Σύμμαχος· „ Θύρα τῶν λόγων σου· τῷ σῷ, φησὶν ὁ Θεοδώρητος ϗ Εὐσέβιος, καταυγαζόμενος φωτὶ, ταύτην ἐδεξάμην τὴν γνῶσιν τῶν ἐντολῶν σου, ὡς διὰ θύρας, τῆς εἰσαγωγῆς ϗ πρώτης ἀνοίξεως ϗ παραδόσεως τῶν λόγων σου· ταῦτα δὲ ἐκβέβηκε κατὰ τὴν ἐπιδημίαν Χριστοῦ· αὐτὸς γὰρ ἐλήλυθε πληρῶσαι τὸν νόμον ϗ τοὺς Προφήτας, ϗ πάντας τοὺς ἐν αὐτοῖς λόγους ἐφανέρωσε· τοῦτο μὲν, ἐκβάσει πληρῶν τὰς προφητείας· τοῦτο δὲ, ἀνακαλύπτων τὸν νόμον, ἐπὶ τῷ μηκέτι γράμματα ϗ σκιὰν, ἀλλὰ πνευματικὸν αὐτὸν ὁρᾶσθαι· ὅθεν ἔλεγε περὶ τῶν Ἀποστόλων· „ Ἐξομολογοῦμαί σοι Πάτερ, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν ϗ συνετῶν ϗ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Νηπίους νοήσεις τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ κατεχομένους, ϗ βρέφεσιν ἐοικότας· τούτους γὰρ ὁ λόγος σου συνέσεως ἐμφορεῖ. ϗ ὁ Θεόδωρος· „ Δήλωσιν φορεῖν ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῷ λογείῳ προσετάχθη καὶ ἀλήθειαν· αὕτη τοίνυν ἡ δήλωσις φωτιεῖ ϗ συνετιεῖ νηπίους.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Χρὴ τοίνυν πνευματικῆς ἀκολουθίας ὑπολαμβάνειν, τῇ δὲ ἔργων φιλοσοφίᾳ καθᾶραι πρότερον ἑαυτὸν, εἶτα τὸ στόμα τῆς διανοίας ἀνοίξαντα, ἑλκύσαι πνεῦμα, εἶτα ἐξερεύξασθαι λόγον ἀγαθὸν, ϗ λαλεῖν Θεοῦ σοφίαν τελείαν ἐν τοῖς τελείοις. ϗ ὁ ἅγιος Νεῖλος· „ Ὅταν καθάπερ μικρὰ χελιδὼν τὸ στόμα.

Στάσις Β.

132 : „ Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν „ με, κατὰ τὸ κρίμα τῶν ἀγαπώντων „ τὸ ὄνομά σου.

Κάθε ἄνθρωπος χρειάζεται πάντοτε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. ὅθεν λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ. ἐπίβλεψον εἰς ἐμένα, ὁποῦ πειράζομαι καὶ θλίβομαι. καὶ ἐλέησόν με κατὰ τὸ κρίμα: ἤγουν κατὰ τὸν ὅρον καὶ τὴν ἀπόφασιν, ὁποῦ ἔχεις εἰς τοὺς ἀγαπῶντάς σε. κρίνας δηλαδὴ καὶ ἀποφασίσας νὰ ἐλεῇς αὐτοὺς καὶ νὰ βοηθῇς. καὶ μάλιστα, ὅταν εὑρίσκωνται εἰς θλίψεις καὶ πειρασμούς. (1)

133 : „ Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον κα„ τὰ τὸ λόγιόν σου, καὶ μὴ κατα„ κυριευσάτω μου πᾶσα ἀνομία.

Ὁμάλισον, λέγει, Κύριε, καὶ ἴσασον τὴν στράταν τῆς ζωῆς μου, κατὰ τὴν στράταν τοῦ θείου νόμου σου, καὶ ἂς μὴ με καταδουλώσῃ κάθε ἀνομία, ὥστε ὁποῦ καὶ νὰ πράξω αὐτήν. διότι κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου „ πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. (Ἰω. Η. 34) ἢ ἂς μὴ με καταχυριεύσῃ ἄνομος ἄνθρωπος, ὥστε ὁποῦ νὰ με κάμῃ ὑποδουλόν του. πᾶσα δὲ ἀνομία εἶπεν: ἤτοι ὁποία καὶ ἂν ἦναι. ταυτὸν εἰπεῖν, οὐδεμία ἀνομία ἂς μὴ με καταχυριεύσῃ. (2)

134 : „ Λύ-

στόμα τῆς διανοίας ἀνοίξαμεν, ἐπιφοιτήσασα τοῦ Κυρίου ἡ χάρις. τροφὴν ἐπιδίδωσι, καθάπερ νεοσσῷ τινι κεχηνότι. κατὰ δὲ τὸν Νύσσης Γρηγόριον ϗ Βασίλειον. „ Δύναται εἶναι ψυχῆς στόμα ἡ διανοητικὴ αὐτῆς δύναμις. ᾗ διανοουμένη προφέρει τὸν ἐν διανοίᾳ λόγον. ἵν' οὖν μὴ ἐκ ψιλῆς τῆς ἑαυτοῦ νοήσεως ὁ Προφήτης ἀπαγγέλλῃ. ἀλλὰ ϗ ἐκδιδομένων αὐτῷ θεόθεν λόγων, ἀνοίγει τὸ στόμα λόγῳ Θεοῦ, ἵνα λάβῃ λόγον ἐν ἀνοίξει στόματος. οὐδὲν δὲ διαφέρει εἰπεῖν, λαβεῖν λόγους, ἢ ἑλκύσαι Πνεῦμα. τὰ γὰρ τοῦ Κυρίου ῥήματα, Πνεῦμά ἐστι ϗ ζωή ἐστι. ϗ τὴν αἰτίαν δὲ ἀποδέδωκε τοῦ διὰ τοῦ στόματος ἑλκύσαι τὸ παρὰ Θεοῦ Πνεῦμα, εἰπών. „ Ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐπεπόθουν. αὐτῆς τῆς ἐπιποθήσεως τῶν ἐντολῶν ἐπισπωμένης, ϗ ἐφελκομένης τὸ Πνεῦμα, ἐφιπτάμενον πᾶσι τοῖς τὰς ἐντολὰς ποθοῦσιν. ὅθεν εἶπεν ὁ Ὠριγένης. „ Μισθὸς ἄρα τῆς χορηγίας τοῦ Πνεύματος, ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ ϗ κατόρθωσις.

(1) Σαφέστερον δὲ εἶπεν ὁ Θεοδώρητος. „ Τῆς θείας εὐμενείας ἱκετεύει τυχεῖν. οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς εἴωθεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν παρέχειν τὸν ἔλεον. ὡς γὰρ κέκρικας, φησι, ϗ ὅρον ἔθου ἐπιβλέψαι, ϗ πολλῆς ἐπισκοπῆς ἀξιῶσαι τοὺς ἀγαπῶντας τὸ ὄνομά σου, οἳ ἐπαναβεβήκασι τοὺς φοβουμένους. οὕτω με τῆς αὐτῆς ἀξίωσον ἐπισκοπῆς, ϗ τοῦ αὐτοῦ ἐλέους. μετὰ τῆς ἴσης ψήφου, μετὰ τοῦ αὐτοῦ κρίματος. ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν Τιμόθεον. „ Τῶν ἐλεουμένων ὑπὸ Θεοῦ, οἱ μὲν, ἐλεοῦνται διὰ μετανοίας, ἄρτι ἁμαρτιῶν ἀναχωροῦντες ϗ ἐξομολογούμενοι. οἱ δὲ, ἐπὶ τῷ προκόπτοντας, σπεῦσαι ἐπὶ τὸ τέλος αὐτὸ τῆς ἀρετῆς. αἰτεῖ οὗτος ἐλεηθῆναι, οὐ κατὰ τὸ κρίμα τῶν μετανοούντων, ἀλλὰ τῶν κατ' ἀρετὴν προκοψάντων. διὸ ϗ παῤῥησιάζεται ὀφθῆναι τῷ Κυρίῳ. ἐπίβλεψον γάρ, φησιν, ἐπ' ἐμέ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „ Ἡμῶν δὲ προεισφερόντων τὴν προθυμίαν, ϗ Θεοῦ παρέχοντος τὴν βοήθειαν ϗ τὴν πορείαν εὐθύνοντος, χώραν οὐκ ἔχει τῆς ἁμαρτίας ἡ δυναστεία. ὁ δὲ Βασίλειος οὕτω φησι. „ Καὶ σὺ ὁδοιπόρος εἶ, ὅμοιος τῷ εὐχομένῳ. „ Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον. πρόσεχε μὴ παρατραπῇς τῆς ὁδοῦ: μὴ ἐκκλίνῃς δεξιὰ, ἢ ἀριστερά. ὁδῷ βασιλικῇ πορεύου. λέγει δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος. „ Ἡμᾶς δεῖ προτίθεσθαι τὴν ἀγαθὴν ὁδὸν, ἄρξασθαί τε αὐτῆς. Θεοῦ δὲ τὸ κατευθῦναι τοὺς ὁδεύοντας. ἐὰν γὰρ αὐτὸς κατευθύνῃ τὴν ὁδὸν, καὶ τὴν ἡμετέραν κυβερνήσῃ πολιτείαν. κατὰ τὸν νόμον αὐτοῦ προβαίνει. ϗ οὐδεμία ἁμαρτία ἡμῶν κατακυριεῦσαι δύναται. τὸ λόγιον γὰρ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον, κατευθύνει τὰ διαβήματά μου, ἐκ κακίας ϗ ἀγνοίας, εἰς ἀρετὴν ϗ γνῶσιν τῆς ἀληθείας διαβαίνοντος. Σημείωσαι, ὅτι τοῦτο ὁποῦ λέγουσιν ἐδῶ ὅ,τε Θεοδώρητος καὶ Εὐσέβιος: ὅτι δηλαδὴ ἡμεῖς προεισφέρομεν τὴν προθυμίαν εἰς τὰ καλὰ, ϗ ἀρχόμεθα τῆς ἀγαθῆς ὁδοῦ. τοῦτό φημι τὸ λέγουσι κατὰ τὸ πρόχειρον νόημα. κατὰ δὲ ἀκρίβειαν. ὁ Θεὸς εἶναι ὁποῦ ἀρχίζει, ϗ ὁ Θεὸς εἶναι ὁποῦ τελειόνει κάθε καλόν. ϗ αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ δυναμόνει μὲ τὴν χάριν του τὴν θέλησιν ϗ προθυμίαν μας, εἰς τὸ νὰ θέλωμεν τὰ καλά. ὅθεν ὁ Παῦλος ταῦτα βεβαιῶν λέγει. „ Ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ (Φιλιπ. α. 6.) ϗ πάλιν. „ Ὁ Θεός ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν ϗ τὸ θέλειν

134 : „ Λύτρωσαί με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων, καὶ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, διὰ μήτε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι συκοφαντήσουν ἐμένα, μήτε ἐγὼ ἐκείνους. διατὶ ἡ συκοφαντία εἶναι πρᾶγμα βαρὺ καὶ δυσκολοϋπόφερτον. καὶ προξενεῖ πολλαῖς φοραῖς εἰς τοὺς μικροψύχους ἀπόγνωσιν, καὶ ἄρνησιν τῆς ἄνωθεν Προνοίας τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὴν λύτρωσιν δὲ ταύτην τὴν ἐκ τῆς συκοφαντίας, ὑπόσχεται ὁ Δαβὶδ νὰ προσφέρῃ ἀμοιβὴν εἰς τὸν Θεόν, τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν του. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως. λύτρωσαί με Κύριε, ἀπὸ τὴν συκοφαντίαν, ὁποῦ με ἐνοχλεῖ, καὶ θέλω φυλάξω τὰς ἐντολάς σου. διατὶ ἡ συκοφαντία συνηθίζει νὰ ἐμποδίζῃ τοὺς μικροψύχους ἀνθρώπους καὶ ὀλιγοπίστους, ἀπὸ τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. (1)

135 : „ Τὸ πρόσωπόν σου ἐπίφανον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, καὶ δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.

Φανέρωσον, λέγει, εἰς ἐμένα Κύριε, τὴν ἐποπτικήν σου δύναμιν: ἤτοι ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ, καὶ δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου· διατὶ ἐὰν ἐσὺ δὲν μὲ διδάξῃς, ἐγὼ ἀφ' ἑαυτοῦ μου δὲν δύναμαι νὰ τὰ μάθω. νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, κατὰ τὸν Κύριλλον, καὶ Ἀθανάσιον. πρόσωπον τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ υἱὸς, „ ὁ ἑωρακὼς γὰρ, φησιν, ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. (Ἰω. ιδ. 9) ἐπειδὴ καὶ χαρακτὴρ τοῦ Πατρὸς ὀνομάζεται. παρακαλεῖ λοιπὸν ὁ Δαβὶδ τὸν Πατέρα νὰ ἐμφανίσῃ τὸν υἱόν του σεσαρκωμένον. ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ ἐνανθρωπήσῃ, καὶ νὰ διδάξῃ αὐτὸν τὰ δικαιώματα τοῦ Εὐαγγελίου τοιουτοτρόπως, καθὼς μέλλει νὰ τὰ νομοθετήσῃ. (2) ἢ ἐκκλησιαστικῶς τοῦ νέου λαοῦ παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν Πατέρα, νὰ ἀποστείλῃ εἰς αὐτὸν τὸν Υἱόν του, διὰ νὰ διδάξῃ αὐτὸν τὰ Εὐαγγελικά του προστάγματα.

136 : „ Διεξόδους ὑδάτων κατέβησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, ἐπεὶ οὐκ ἐφύλαξαν τὸν νόμον σου.

Διέξοδοι ὑδάτων λέγονται, τὰ ρυάκια καὶ τὰ κοιλώματα, ὁποῦ γίνονται ἀπὸ τὸ νερόν. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ ὀφθαλμοί μου δακρύοντες, ἔβγα-

---

λειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας (Φιλιπ. Β'. 13.) καὶ ὁ Σολομῶν· „ Καὶ ἑτοιμάζεται θέλησις παρὰ Κυρίου (Παρ. η'. 35.) καὶ ὁ Κύριος δὲ εἶπε· „ Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδὲν (Ἰωάν. ιε'. 15.)

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Οὐκ ἔςι πόνος ψυχῆς βαρύτερος συκοφαντίας, ἄν τε εἰς πίςιν, ἄν τε εἰς βίον τις συκοφαντῆται· ὅθεν γέγραπται· „ Συκοφαντία περιφέρει σοφόν (Ἐκκλ. Ζ'. 8.) καὶ οὐδεὶς ταύτης καταφρονεῖν δύναται, εἰμὴ μόνος ὁ εἰς τὸν Θεὸν ἀποβλέπων, ὡς Σωσάννα, τὸν μόνον δυνάμενον, καὶ ἀναγκῶν ῥύσασθαι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους πληροφορῆσαι, καὶ τὴν ψυχὴν τῇ ἐλπίδι παραμυθήσασθαι. Ἰςέον δὲ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι καὶ ὁ Δεσπότης Χριςὸς τοὺς ὀνειδιζομένους καὶ συκοφαντουμένους, ζηλωτοὺς καὶ μακαρίους ἐκάλεσεν, εἰπών: „ Μακάριοί ἐςε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι· ἀλλὰ καὶ εὔξασθαι παρεγγύησε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν· συμβαίνει τοίνυν τοῖς Εὐαγγελικοῖς λόγοις καὶ τοῦ Προφήτου ἡ προσευχή· δέχεται γὰρ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, ἀπὸ συκοφαντίας ῥυσθῆναι· καὶ μισθὸν τοῦ λελυτρῶσθαι, μᾶλλον δὲ εὐχαριςίαν, ἐπισχνεῖται τὴν τῶν ἐντολῶν φυλακήν· ὡς μέγα οὖν τὸ δῶρον, οὕτω καὶ τὸ ἀνταπόδομα. ὁ δὲ Κύριλλος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ, συκοφαντίαν λέγει τὴν τῶν αἱρετικῶν διδασκαλίαν, καὶ τὴν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου· ῥηθεῖεν δ' ἂν ἄνθρωποι τροπικῶς, ὅ, τε Διάβολος, καὶ αἱ κατ' αὐτὸν Δυνάμεις πονηραὶ, ἀφ' ὧν τῆς συκοφαντίας, μόνον τοῦ Θεοῦ λυτροῦσθαί ἐςι, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀσώματον τὸ θεῖον καὶ ἁπλοῦν καὶ ἀσύνθετον· σωματικώτερον δὲ καὶ παχύτερον ἡ θεία Γραφὴ περὶ αὐτοῦ διαλέγεται, τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων μετροῦσα τοὺς λόγους· πρόσωπον τοῦ θείου προσηλοῦν τὴν ἐπιφάνειαν· νοητέον τὴν λύσιν τῶν λυπηρῶν καὶ τὴν τῶν ἀγαθῶν χορηγίαν.

ἐξεθούλωσαν καὶ ἔκαμαν κοιλώματα: ἤτοι ἐξηράνθησαν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν δακρύων, ὁποῦ ἐκβάλλουσι. διατί; διατὶ οἱ παράνομοι ἄνθρωποι δὲν ἐφύλαξαν τὸν νόμον σου Κύριε. ὅλην γὰρ τὴν νύκτα ἐγὼ λέγει, ἔκλαιον καὶ ἐθρήνουν τοὺς ἀθλίους αὐτούς, νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ διὰ τοὺς Ἰουδαίους. οἱ ὁποῖοι παρανομήσαντες, ἐθανάτωσαν τὸν Χριστόν. τούτους γὰρ ἐθρήνει ὁ Δαβὶδ ὡς ὁμογενεῖς (1)

137: „ Δίκαιος εἶ Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρί-
„ σεις σου.

Τοῦτο τὸ ῥητόν: ἤγουν τό, δίκαιος εἶ Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου. εἶναι καλὸν καὶ συμφέρον νὰ νοοῦμεν, καὶ νὰ λέγωμεν πάντοτε εἰς καθε περίστασιν, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, καὶ νὰ πιστεύωμεν καὶ νὰ ὁμολογῶμεν αὐτό. ἐὰν γὰρ τοῦτο ἔχωμεν κατὰ νοῦν, δὲν θέλομεν ταραχθῶμεν, ὅταν βλέπωμεν μερικὰ πράγματα νὰ συγχωροῦνται παρὰ Θεοῦ. πιστεύοντες, ὅτι ὅσα συγχωρεῖ ὁ Θεὸς νὰ γίνωνται, εἶναι μὲ δικαίαν κρίσιν αὐτοῦ.

138: „ Ἐνετείλω δικαιοσύνην τὰ μαρτύ-
„ ριά σου καὶ ἀλήθειαν σφόδρα.

Ἐπρόσαξες, λέγει, Κύριε, νὰ φυλάττωνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων αἱ ἐντολαί σου. διατὶ αὐταὶ εἶναι αὐτόχρημα δικαιοσύνη καὶ ἀλήθεια. ἢ λέγει, ὅτι ἐπρόσαξες τὰ μαρτύριά σου Κύριε, πολλὰ δίκαια καὶ ἀληθῆ. διατὶ ὁ νόμος ἀνταμείβει τὸν καθ᾽ ἕνα, καὶ τὸν ἐνάρετον καὶ τὸν ἁμαρτωλόν, ὅθεν καὶ ἀληθεύει εἰς τὰς ὑποσχέσεις του. (2)

139: „ Ἐξέτηξέ με ὁ ζῆλός σου. ὅτι ἐπε-
„ λάθοντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί-
„ μου.

Ὅταν, λέγει, ἐσὺ καταφρονῆσαι Κύριε, ἐγὼ κατατήκομαι καὶ ἀναλύω ἀπὸ τὸν ζῆλον, τὸν ὁποῖον λαμβάνω διὰ τὴν ἐδικήν σου καταφρόνησιν· ἢ λέγει, ὅτι ἡ διὰ τὴν καταφρόνησιν τῶν ἐντολῶν σου γενομένη δικαία ὀργή σου, αὐτὴ καταξηραίνει καὶ ἀναλύει με. ἐπειδὴ ἀλησμόνησαν τὰς ἐντολάς σου καὶ δὲν μελετοῦν αὐτὰς οἱ παράνομοι ἄνθρωποι· οἵτινες διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἔγιναν ἐχ-

(1) Ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „ Ἀποστολικὸς ϗ οὗτος ὁ νόμος· „ Πενθήσω γάρ, φησι, πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων ϗ μὴ μετανοησάντων. ϗ· „ Τίς ἀσθενεῖ ϗ οὐκ ἀσθενῶ; ϗ πάλιν· „ Εἰ πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· τὴν Εὐαγγελικὴν τοίνυν ὁ Προφήτης μετέρχεται τελειότητα, τὰς τῶν ἄλλων παρανομίας ὀλοφυρόμενος· οὐ δὲ ὀφθαλμοὶ διαιρέσεις ὑδάτων κατέφερον· διεξόδους γὰρ ὑδάτων τὸ πλῆθος τῶν δακρύων ἐκάλεσεν· ἀντὶ τοῦ κρουνηδὸν ἔφερον τὰ δάκρυα, τὰς τῶν ἀνθρώπων παρανομίας θεώμενος. Σημείωσαι, ὅτι ἐν ἄλλοις γράφεται εἰς πρῶτον πρόσωπον· „ Οὐκ ἐφύλαξα: ἐγὼ δηλαδὴ τὸν νόμον σου, ἁμαρτήσας, ϗ διὰ τοῦτο θρηνῶ ϗ δακρύω· ἴσως δὲ εἰς τὸ διεξόδους ὑδάτων εὑρίσκεται ἡ διὰ πρόθεσις ἐν συντάξει, ϗ ὄχι ἐν συνθέσει· διὰ νὰ ἦναι τὸ νόημα τοιοῦτον· διὰ τὰς ἐξόδους τῶν ὑδάτων· ἤτοι τῶν δακρύων, κατέδυσαν ϗ ἐξηράνθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Δικαίως ἅπαντα διέπεις, ὦ Δέσποτα, ϗ τῶν ἀνθρώπων κηδόμενος ϗ δικαιοσύνης ἐργάτας ἀποφῆναι βουλόμενος, ϗ νόμον ἔδωκας, ϗ διαμαρτύρῃ τοῖς παραβαίνουσιν, ὁποίας τίσουσι δίκας· ϗ ὑπισχνῇ τοῖς φυλάττουσι τὰς ἀγαθὰς ἀντιδόσεις· ϗ βεβαιοῖς τὰς ἐπαγγελίας τοῖς ἔργοις· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό, ἀλήθειαν σφόδρα· λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Διὰ τοῦτο εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου· ἐπεὶ δίκαιος ὤν, κατὰ τοὺς τῆς δικαιοσύνης κανόνας εὐθυτάτους ὄντας, κρίνεις πάντας τοὺς δεξαμένους τὰ κρίματά σου· τοῦτο τὸ ῥητόν: ἤτοι τό· „ Δίκαιος εἶ Κύριε, ϗ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου γράφουσιν αἱ ἱστορίαι, ὅτι ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς Μαυρίκιος εἰς τὸν φόνον τῆς γυναικός του, ϗ τοῦ καθέτου τέκνου.

ἐχθροί μου. (1)

140: „ Πεπυρωμένον τὸ λόγιόν σου, σφό„ δρα, καὶ ὁ δοῦλός σου ἠγάπησεν „ αὐτό.

Ὁ νόμος σου, λέγει, Κύριε, εἶναι καθαρώτατος καὶ ἄμεμπτος, καθὼς εἶναι καθαρὸν καὶ τὸ πυρωθὲν χρυσάφι εἰς τὸ χωνευτήριον. εἶπε δὲ καὶ εἰς τὸν ια Ψαλμόν. „ Τὰ λόγια Κυρίου, λόγια ἁγνά· ἀργύριον πεπυρωμένον. ἠγάπησε δὲ, εἶπε, τὸν νόμον σου μόνος ἐκεῖνος, ὅποιος εἶναι δοῦλος καὶ θεράπων σου. καὶ ὅποιος μετὰ φόβου σὲ λατρεύει. (2)

141: „ Νεώτερος ἐγώ εἰμι καὶ ἐξουδενω„ μένος, τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐ„ πελαθόμην.

Κατὰ τὴν Ἱςορίαν, ὁ Δαβὶδ ἦτον νεώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους του ἀδελφούς: ὅθεν καὶ ἐκαταφρονήθη ἀπὸ τὸν πατέρα του διὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον καὶ νεαρὰν ἡλικίαν του, ὅταν ὁ Σαμουὴλ ἐπῆγε διὰ νὰ χρίσῃ αὐτὸν βασιλέα, κατὰ τὸν Θεοδώρητον. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Σαοὺλ νεώτερος ἦτον ὁ Δαβίδ, καὶ ἐξουθένει ὁ πρ. αὐτοῦ καὶ ἐδιώκετο. μὲ ὅλον τοῦτο αὐτὸς ὁ ἐξουθενημένος, περισσότερον ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς ἐνθυμεῖτο καὶ ἐμελέτα τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριςιανῶν, ὁ ὁποῖος, ἦτον μὲν ἐξουδενωμένος καὶ καταφρονημένος ἀπὸ τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, τηρεῖ ὅμως καὶ φυλάττει τὸν παλαιὸν νόμον, περισσότερον ἀπὸ τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων: τὸ ἠθικὸν δηλαδὴ μέρος τοῦ νόμου, τὸ περιέχον τὸν δεκάλογον, καὶ οὐχὶ τὸ τελετουργικὸν, τὸ διορίζον περὶ διαφόρων θυσιῶν καὶ καθαρισμῶν. (3)

142: „ Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς „ τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ νόμος σου ἀ„ λήθεια.

Ἡ δικαιοσύνη σου, λέγει, Κύριε, εἶναι δι-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Καὶ τοὺς παρανομίᾳ συζῶντας ὁ Προφήτης θρηνεῖ, καὶ καταφρονούμενον ὁρῶν τὸν Νομοθέτην, ἐνδίκως ἀγανακτεῖ· οὗτος ὁ ζῆλος τὸν Φινεὲς ἀνεκήρυξεν· οὗτος τὸν μέγαν Ἠλίαν ἀοίδιμον ἀπετέλεσε, λέγοντα· ζηλῶν ἐζήλωκα Κυρίῳ Παντοκράτορι· τούτῳ πυρπολούμενος ὁ θεῖος Στέφανος, τὴν Ἰουδαίων ἀπισίαν διήλεγχε· τοῦτον ἐν ἑαυτῷ περιφέρων ὁ θεσπέσιος Παῦλος καθάπτεται Κορινθίων λέγων· „ Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς Θεοῦ ζήλῳ· καὶ πάλιν ἐβόα· „ Τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον καὶ τὸν θεῖον Κύριλλον· „ Ὁ μὲν τοῖς ἁγνοῖς καὶ πεπυρωμένοις τοῦ Θεοῦ λογίοις, τοῖς θερμοῖς καὶ μηδὲν ἔχουσιν ὑδαρὲς, ἢ ἀπεψυγμένον καυθεὶς τὴν καρδίαν, ἐν τῷ διανοιγῆναι αὐτῷ τὰς Γραφὰς, νοῦν ἔχει Χριςοῦ· ὁ δὲ τὸν ζέοντα καὶ διάπυρον τοῦ Θεοῦ λόγον οὐκ ἔχων, τὸν ποιοῦντα τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν τῷ Πνεύματι ζέοντας, ἀπεψυγμένος ἂν εἴη καὶ νεκρός· ψυγήσεσθαι γὰρ τὴν ἀγάπην τῶν πολλῶν, διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, καὶ ὁ Κύριος ἔφη. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ἄδολος ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος, ὡς αὐτῷ πεπυρωμένος τῷ Πνεύματι· διόπερ οὐ κολακείαν, οὐκ εἰρωνείαν κέκτηται· ἀλλὰ φανερῶς τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐλέγχει· τοὺς ἀμελοῦντας σύφει· ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον· τοῦτον τοίνυν, εἴπερ ἐσμὲν δοῦλοι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς ἀγαπήσωμεν· μὴ δολοῦντες, καθαρὸν δὲ προφέροντες, καθάπερ ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος χωνείας ἐδεξάμεθα· καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Τί δεῖ φρονεῖν περὶ τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ; ὅτι ἐςὶν ἐξητασμένα· ὅτι οὐδεμία συλλαβὴ εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε παρέῤῥιπται ἐν ταῖς Γραφαῖς· ἀλλὰ πάντα οὕτως ἐςὶ γεγραμμένα, ὡς τὸ πεπυρωμένον ἀργύριον· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωτὴρ διδάσκει ἡμᾶς μὴ καταφρονεῖν μηδεμιᾶς κεραίας, γεγραμμένης ἐν τῇ Γραφῇ, λέγων· „ Ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.

(3) Ὁ δὲ Θεόδωρος λέγει· „ Νεώτερος δὲ καὶ ὁ τοῖς θείοις λογίοις ςοιχειούμενος, καὶ ἐξουδενωμένος διὰ τὰ τα-

δικαιοσύνη αἰώνιος, καὶ δικαιοσύνη κυρίως· διατὶ ἐκεῖνον, ὁποῦ ἐσὺ ἤθελες δικαιώσῃς αἰωνίως, δικαίως καὶ κυρίως αὐτὸν δικαιώνεις. ἡ δὲ τῶν ἀνθρώπων δικαιοσύνη, δὲν εἶναι κυρίως δικαιοσύνη. διατὶ αὐτὴ εἶναι καὶ πρόσκαιρινὴ, καὶ ταῖς περισσότεραις φοραῖς σφάλλει καὶ ἐκπίπτει τοῦ δικαίου καὶ ὀρθοῦ λόγου. ὁ νόμος σου δὲ, εἶναι ἀλήθεια αὐτόχρημα. διατὶ ἀληθεύει πολλὰ εἰς ὅλα τὰ λόγιά του. νοεῖται δὲ ἀλήθεια καὶ ἡ εὐθύτης: ἤτοι ἡ ὀρθότης, κατὰ τὸ. „ Δίκαιος εἶ Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου: ἤτοι ὀρθαὶ καὶ ἀληθιναί. εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν ις Ψαλμόν. „ Τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινὰ, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό. (1)

143: „ Θλίψεις καὶ ἀνάγκαι εὕροσάν με, „ αἱ ἐντολαί σου μελέτη μου.

144: „ Δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου εἰς „ τὸν αἰῶνα, συνέτισόν με καὶ ζήσο- „ μαι.

Εἰς τὰς θλίψεις, λέγει, καὶ ἀνάγκας, ὁποῦ με εὗρον, μελέτην εἶχον τὰς ἐντολάς σου Κύριε, αἱ ὁποῖαι μὲ ἐπαρηγόρουν κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, καὶ ἐλάφρωναν τὴν λύπην μου. αἱ ἐντολαί σου δὲ αὐταὶ, εἶναι δικαιοσύνη αἰώνιος, ὡς εἶπεν ἀνωτέρω. συχνὰ δὲ διατρίβει ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν εὐφημίαν καὶ ἔπαινον τοῦ θείου νόμου· ὅθεν ἀκολούθως λέγει, ἐσὺ Κύριε συνέτισόν με τὰς ἐντολάς σου, ἵνα διὰ τῆς συνέσεως ταύτης ζήσω κατὰ ἀλήθειαν. διατὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ δὲν συνετίσθοῦν ἀπὸ ἐσένα Κύριε, δὲν ζοῦν ἀληθῶς διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς θείας σου χάριτος· ἀλλὰ ζοῦν κακῶς καὶ ἐν ἁμαρτίαις. (2)

145: „ Ἐκέκραξα ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· ἐ- „ πάκουσόν μου Κύριε, τὰ δικαιώ- „ ματά σου ἐκζητήσω.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ εἶχον θλίψιν, ἐφώναξα εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ ὄχι ἁπλῶς ἐφώναξα, ἀλλὰ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν. διὰ τοῦτο ἐπάκουσόν μου. ἐὰν γὰρ σὺ ἐπακούσῃς μου, ἐγὼ θέλω ἐκζητήσω τὰ δικαιώματά σου. (3)

146: „ Ἐ-

πεινοῦν ἑαυτόν· οὗτος ὁ χαρακτὴρ τοῦ θεοσεβοῦς, ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ταπεινουμένου, ϗ παρὰ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων καταφρονουμένου, διὰ τὸ ἄτυφον ϗ ἐπιεικὲς, οὗ μετέρχεται βίου.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Δικαιοσύνην ϗ ἀλήθειαν τὸ νέον ϗ Εὐαγγελικὸν ἀπεκάλεσε κήρυγμα, ὡς τοῦ νόμου τύπου ὄντος. λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Ὁ τοῖς ἀνθρωπίνοις νόμοις πειθόμενος, οὐδὲ κατὰ τὸν παρόντα βίον τῆς παρὰ τῶν νομοθετούντων ἀπολαύει τιμῆς· ὁ δὲ ταῖς θείαις ἀκολουθῶν ἐντολαῖς, μισθὸν ἔχει τῶν πόνων τὴν αἰώνιον ζωήν· ϗ οἱ νόμοι δὲ οἱ ἀνθρώπειοι, οὐ πάντως πάντες τὸ δίκαιον ἔχουσιν· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ νόμος ἀληθείᾳ λαμπρύνεται· εἰκότως τοίνυν ἔφη ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα ϗ ὁ νόμος σου ἀλήθεια· ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ Θεὸς δικαιοσύνην ἔχει κρίνουσαν· ϗ ἀποδίδωσιν αἰωνίως τὰ τῆς κρίσεως τῆς δικαίας. διὸ λέγεται· „ Ἡ δικαιοσύνη σου, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα· ἄτρεπτος γὰρ ϗ ἀναλλοίωτός ἐστιν, (ὁ Θεὸς) οὔποτε μὲν ἔχων, ποτὲ δὲ οὐκ ἔχων δικαιοσύνην, πηγὴ ϗ γεννήτωρ αὐτῆς ὑπάρχων· οὕτω ϗ ὁ παρὰ Ἰουδαίοις νομιζόμενος νόμος εἶναι ἀλήθεια, οὐκ ἀλήθεια ἦν, ἀλλὰ τύπος· παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς ἐπιστρέψασι πρὸς Κύριον οὐκέτι τύπος, ἀλλὰ ἀλήθεια.

(2) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος· „ Ταῦτα (ἤτοι αἱ θλίψεις) συνέζευκται τοῖς ἐρασταῖς τῆς ἀρετῆς· πλὴν ἐκ τῆς τῶν ἐντολῶν διδασκαλίας τὴν ἀνδρίαν μανθάνω, ϗ φέρω γενναίως τὰ λυπηρά. ϗ ὁ Ἀθανάσιος· „ Ἃ δέδωκάς μοι, φησί, μαρτύρια, οὐ πρὸς ὀλίγον ὄντα ὠφέλιμα, δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα τυγχάνουσι, δικαιοῦντα τὸν διαθέσει ἐγγίζοντα αὐτοῖς. ϗ ὁ Δίδυμος. „ Ἐν τούτοις πᾶσιν αἰτεῖ ὁ Προφήτης ἀπὸ τοῦ Θεοῦ σύνεσιν, τὸ ἀναγκαιότατον τῶν τοῦ Θεοῦ δωρημάτων, ϗ λέγει· „ Συνέτισόν με ἵνα ζήσω· ἐπ' ἐκείνην γὰρ τὴν μακαρίαν ζωὴν ἀνόητος οὐκ ἔρχεται, ἢ ἀσύνετος· ἀλλὰ δεῖ αἰτῆσαι παρὰ τοῦ Θεοῦ σύνεσιν, τοῦ διδόντος πᾶσι τοῖς ἐξ ὅλης ψυχῆς αἰτουμένοις αὐτήν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Κραυγὴν πάλιν τὴν τῆς ψυχῆς προθυμίαν καλεῖ· διὰ τοῦτο προσέθεικε τὸ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου· οὕτω ϗ Μωσῆς ἐβόα σιγῶν· ϗ προσευχομένῳ κατὰ διάνοιαν ὁ Θεὸς ἔφη· „ Τί βοᾷς πρός με

146 : „ Ἐκέκραξά σοι· σῶσόν με, καὶ φυ„ λάξω τὰ μαρτύριά σου.

Τὸ ἴδιον, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει καὶ τώρα ἐδῶ, αὐξάνωντας τὴν δέησίν του, καὶ βεβαιώνωντας τὴν ὑπόσχεσίν του. σῶσόν με, λέγει, Κύριε, ὁποῦ κινδυνεύω ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς, καὶ εἰς ἀμοιβὴν τῆς σωτηρίας ταύτης, θέλω φυλάξω τὰς ἐντολάς σου.

147 : „ Προέφθασα ἐν ἀωρίᾳ καὶ ἐκέκρα„ ξα, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλ„ πισα.

Ἐγὼ λέγει, πρὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ ἡ διωρισμένη ὥρα τοῦ ὄρθρου, ἐπρόλαβον καὶ ἐσηκώθηκα εἰς παράκαιρον ὥραν τῆς νυκτός, πρὸ τοῦ νὰ συκωθοῦν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. σηκωθεὶς δὲ, ἐφώναξα πρὸς ἐσένα Κύριε, καὶ ἐθάρρευσα εἰς τοὺς λόγους σου, τοὺς ὁποίους ἐνήχησας εἰς τὰ ὦτα τῆς καρδίας μου διὰ τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος. λόγοι δὲ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ὑπεσχέθη εἰς τὸν Δαβὶδ, λέγων „ Κεκράξεταί πρός με, καὶ ἐπακούσομαι αὐτοῦ (Ψαλ. ϟ. 15) (1)

148 : „ Προέφθασαν οἱ ὀφθαλμοί μου „ πρὸς ὄρθρον τοῦ μελετᾷν τὰ λό„ γιά σου.

Ἐπρόλαβον, λέγει, οἱ ὀφθαλμοί μου τὴν ἡμέραν, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ὄρθρου, διὰ νὰ μελετῶ τὸν νόμον σου Κύριε. ἐν τῇ ἀωρίᾳ γὰρ καὶ ἐν τῷ μεσονυκτίῳ προσηύχετο. ἐν τῷ ὄρθρῳ δὲ, ἐμελέτα τὸν θεῖον νόμον. (2)

149 : „ Τῆς φωνῆς μου ἄκουσον Κύριε, „ κατὰ τὸ ἔλεός σου, κατὰ τὸ κρί„ μά σου ζῆσόν με.

150 : „ Προσήγγισαν οἱ καταδιώκοντές „ με ἀνομίᾳ. ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου „ ἐμακρύνθησαν.

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε, τὴν φωνήν μου (3)

κα-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Θεοδωρίτῳ· „ Ξένον δὲ, ὅτι βασιλεὺς ὢν ὁ Δαβὶδ, ϗ μυρίαις φροντίσι περικλυζόμενος, ϗ πολεμικοὺς πρὸς ταύταις ἀναδεδεγμένος ἀγῶνας, οὐ μόνον ἡμέρας ὑπολαμπούσης, τῷ Θεῷ τὰς ἱκεσίας προσέφερεν· ἀλλὰ ϗ μεσούσης νυκτὸς, οὐκ ἀναμένων τὰς τῶν ἀλεκτρυόνων ᾠδάς· οὕτως ἐπόθει τὸν πεποιηκότα Θεόν· οὕτω προθύμως τὴν ἐκεῖθεν αἰτεῖ βοήθειαν. Ἄλλος δὲ λέγει: ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Οὐ θαυμαστὸν δὲ, ἐὰν πρεσβύτης ϗ μηκέτι ὀχλούμενος ὑπὸ τῶν σωματικῶν ὀρέξεων, ἑαυτὸν ἐπιδῷ τῇ ἀσκήσει τῆς θεοσεβείας· θαυμαστὸν δὲ, ὅταν νέος καταπατῇ τὰ τῆς νεότητος πάθη, ϗ προφθάνῃ ἐν ἀωρίᾳ, βουλόμενος νικῆσαι τὴν νεότητα πρεσβυτικῷ φρονήματι· τότε γὰρ εἴποιμι ἂν περὶ τούτου, ὅτι πνευματικῶς ἐποίησε τὸ προφθάσαι ἐν ἀωρίᾳ. λέγει δὲ ϗ ὁ Δίδυμος· „ Ἡ ἀωρία τῆς νυκτὸς ἰσχυροτέρας τῶν νοητῶν ἐχθρῶν μάλιστα τὰς ἐπιβουλὰς κέκτηται, ὡς συνεργοῦντος τοῦ σκότους πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν αἰσχρὰν ϗ ῥυπαρὰν ϗ ἄτοπον· ἀλλ' ὁ Προφήτης φησι προφθάσαι: τουτέστι προλαβεῖν ϗ βοῆσαι δηλαδὴ, τὸν Θεὸν ἐπικαλούμενος· οὕτω τε αὐτὸν ἠσφαλίσατο ἐλπίσας ἐπὶ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ λέγοντος· „ Ὅτι ἐπ' ἐμὲ ἤλπισε, ϗ ῥύσομαι αὐτόν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀλλ' ὁ μὲν Δαβὶδ, οὐ μόνον κατὰ τὸν τοῦ γλυκέος ὕπνου καιρὸν, ἀλλὰ ϗ περὶ τὸν ὄρθρον τὴν τῶν θείων λόγων μελέτην πεποίητο, καίτοι βασιλεὺς ὤν· ἡμεῖς δὲ, πενίᾳ συζῶντες, ϗ πάσης φροντίδος ἀπηλλαγμένοι, ἐπὶ τῆς κλίνης διανυκτερεύομεν καλινδούμενοι, ϗ οὐδὲ ἀρχομένης ἡμέρας τῷ δοτῆρι τῶν ἀγαθῶν ὕμνον προσφέρομεν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Μονονουχὶ λέγει ὁ Δαβὶδ· ἔχεις μεθόδους πολλὰς, πῶς ζωοποιήσεις ϗ τοὺς ἀναξίους τῆς ζωῆς· ἐπάκουσόν μου κατὰ τὸ ἔλεός σου· ϗ ὁ τοσούτοις κομῶν ἀγαθοῖς, ἐλέους τυχεῖν ἀξιοῖ· ϗ οὐκ ἀορίστως αἰτεῖ τὸν ἔλεον· ἀλλὰ κατὰ τὴν δικηφόρον ψῆφον.

κατὰ τὸ ἔλεός σου : καθὸ εἶσαι δηλαδὴ ἐλεήμων. καὶ καθὼς διδάσκει ὁ νόμος σου, ἔτζι κάμε νὰ ζῶ καὶ ἐγώ: ἤγουν κάμε νὰ πολιτεύωμαι νομίμως. Ἐκεῖνοι δὲ, λέγει, ἐποῦ μὲ κυνηγοῦν, ὅσον περισσότερον πλησιάζουν εἰς τὴν ἀνομίαν, τόσον περισσότερον μακρύνουν ἀπὸ τὸν νόμον σου. μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν ἀνομίαν. τοῦτο δὲ νοεῖται, ὅτι οἱ ἐχθροί μου ἔφερον πλησίον μου τὴν ἀνομίαν τους· καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ μὲ πιάσουν, τοιαῦτα κατ᾽ ἐμοῦ ἐπιβουλευόμενοι. (1)

151 : „ Ἐγγὺς εἶ σὺ Κύριε.

Καὶ ἀλλαχοῦ λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν. (Ψαλ. ρμδ. 19) Καὶ ὁ Ἱερεμίας εἶπε. „ Θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, καὶ οὐ Θεὸς πόῤῥωθεν. (Ἱερ. κγ. 23) καὶ πάλιν „ οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει Κύριος; (Ἱερ. κγ. 24) καὶ ὁ Ἡσαΐας ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ. ἰδοὺ πάρειμι. (Ἡσ. νη. 9) ἐγγίζει λοιπὸν καὶ πλησιάζει ὁ Θεὸς, ἀλλὰ εἰς ποίους; εἰς τοὺς ἐγγίζοντας καὶ πλησιάζοντας εἰς αὐτόν. διότι οἱ μὲν δίκαιοι, πλησιάζουσιν εἰς τὸν Θεὸν διὰ προκοπῆς καὶ ἀναβάσεως τῶν ἀρετῶν, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ μακρύνουσιν ἀπὸ τὸν Θεὸν, περὶ τῶν ὁποίων εἴρηται. „ Ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ, ἀπολοῦνται. (Ψαλ. ο6 26) (2)

„ Καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοί σου ἀλήθεια.

Ὅλαι, λέγει, αἱ ἐντολαί σου Κύριε, εἶναι ἀληθιναὶ καὶ βέβαιαι, ἢ ὅλαι αἱ Πρόνοιαι, μὲ τὰς ὁποίας κυβερνᾷς τὸν Κόσμον, εἶναι ἀληθιναὶ, ἢ ὅλαι αἱ κρίσεις καὶ ἀποφάσεις σου εἶναι ἀληθιναὶ, καὶ ἀσφαλεῖς καὶ ὀρθαὶ καὶ δίκαιαι.

152 : „ Κατ᾽ ἀρχὰς ἔγνων ἐκ τῶν μαρτυ-
„ ρίων σου, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐθεμε-
„ λίωσας αὐτά.

Ἐν πρώτοισι, λέγει, ἐγνώρισα ἀπὸ τὰ μαρτύριά σου Κύριε, ὅτι ἐστερέωσας αὐτὰ αἰώνια. καὶ ὅταν ἄρχισα νὰ νοῶ ταῦτα, ἐκατάλαβα, ὅτι τὰ ἔκαμες ἀσάλευτα, καὶ κανένας δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ ἀνατρέψῃ καὶ νὰ τὰ καταλύσῃ. διατὶ ἀγκαλὰ καὶ φαίνωνται, ὅτι τὰ περισσότερα κατελύθησαν παρὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ κατελύθησαν κατὰ τὸ ἔξω μόνον καὶ σκιῶδες τοῦ γράμματος, καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ κεκρυμμένον εἰς αὐτὰ Πνευματικὸν νόημα. (3)

153 : „ Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου καὶ ἐξε-
„ λοῦ-

(1) Πόῤῥω δὲ τῶν θείων νόμων εἰσὶν οἱ τῷ δικαίῳ πειρώμενοι πολεμεῖν. λέγει ὁ Θεοδώριτος : ὁ ἀθετῶν γὰρ, φησιν ὑμᾶς, οὐχ ὑμᾶς ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. (Λουκ. ι'. 15.) Καί· „ Ἐχθρεύσω τοῖς ἐχθροῖς σου, καὶ ἀντικείσομαι τοῖς ἀντικειμένοις σου (Ἔξ. κγ'. 22.) καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Διδασκόμεθα, φησιν, ἀπὸ τοῦ λεγομένου, εἰδέναι τί πάσχει ὁ καταδιώκων τὸν δίκαιον· ὅσῳ γὰρ ἐγγίζει εἰς τὸ καταδιώκειν τὸν δίκαιον, τοσούτῳ μακρὰν γίνεται τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ· ὅσῳ δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου μακρύνεται, τοσούτῳ μακρύνεται καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει : ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Ὁ μὲν Θεὸς ἐγγίζει κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας καὶ Προνοίας λόγον· ἀλλ᾽ ἐὰν μὴ καὶ ἡμεῖς ἐνεργήσωμεν τὸ ἐγγίζειν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς προαιρέσεως καὶ τῆς τελειότητος, οὐκ ἀπολαύσωμεν αὐτοῦ τῆς ἐγγύτητος· διὰ τοῦτο πόῤῥω εἰσὶν οἱ ἁμαρτωλοὶ τοῦ Θεοῦ.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον· „ Μαρτύρια καλεῖ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· „ Καταβὰς, φησι, διαμάρτυραι αὐτοῖς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· διὰ τοῦτο καὶ Μωσῆς ὁ μέγας τῆς ᾠδῆς ἀρχόμενος ἔφη· „ Πρόσεχε οὐρανὲ καὶ λαλήσω· καὶ „ Ἀκουέτω γῆ ῥήματα ἐκ στόματός μου· ὥσπερ δὲ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, εἰς τὸν αἰῶνα μένει, οὕτω καὶ αἱ τοῦ Θεοῦ ἐντολαί· „ Ἐπ᾽ αὐτοῖς γὰρ, φησιν, οὐκ ἔστι προσθεῖναι· καὶ ἀπ᾽ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν. (Δευτ. ιβ'.

„ λοῦμε, ὅτι τοῦ νόμου σου οὐκ „ ἐπελαθόμην.

Ἰδὲ, λέγει, Κύριε, τὴν κακοπάθειαν ὁποῦ δοκιμάζω, καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. ἐπειδὴ καὶ διὰ τὸν νόμον σου κακοπαθῶ, καὶ πάλιν δὲν ἀλησμόνησα αὐτόν. ἀλλ' οὐδὲ ὑπέφερα νὰ τὸν παραβῶ, διὰ νὰ γλυτώσω ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὴν κακοπάθειαν, τὰ ὁποῖα δι' αὐτὸν δοκιμάζω. οὐδὲ ἔστρεξα νὰ μιμηθῶ εἰς τὴν κακίαν ἐκείνους, ὁποῦ μὲ ἐπιβουλεύονται. ἢ λέγει, ὅτι ἰδὲ Κύριε τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινώσεώς μου, καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. ἐπειδὴ δὲν ἀλησμόνησα τὸν νόμον σου, ὅστις προστάζει νὰ ταπεινοφρονοῦσιν οἱ ἄνθρωποι. (1)

154 : „ Κρῖνον τὴν κρίσιν μου καὶ λύτρω„ σαί με, διὰ τὸν λόγον σου ζῆ„ σόν με.

Κρῖνον, λέγει, Κύριε τὴν κρίσιν, ὁποῦ ἔχω μαζὶ μὲ ἐκείνους, ὁποῦ μὲ πολεμοῦν. καὶ ζωοποίησόν με διὰ τὸν νόμον σου, διὰ τὸν ὁποῖον κινδυνεύω νὰ ἀποθάνω, καταπονούμενος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, τόσον τοὺς ὁρατούς, ὅσον καὶ τοὺς ἀοράτους.

155 : „ Μακρὰν ἀπὸ ἁμαρτωλῶν σωτηρία, „ ὅτι τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐξεζή„ τησαν.

Μακρὰν, λέγει, εἶναι ἡ σωτηρία καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τοὺς παραβάτας τοῦ θείου νόμου σου Κύριε. ἐπειδὴ αὐτοὶ, ἐὰν δὲν μετανοήσουν, κινδυνεύουν νὰ θανατωθοῦν προσκαίρως, καὶ νὰ κολασθοῦν αἰωνίως. διατὶ κατεφρόνησαν τὰς ἐντολάς σου. ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ κοντὰ εἰς ἐμένα εἶναι ἡ σωτηρία καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ψυχῆς. διατὶ ἐγὼ θέλω ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ λαμβάνουν οἱ παραβάται. ἐπειδὴ καὶ ἐζήτησα μὲ ὑπερβολὴν τὰ προστάγματά σου. ἢ καὶ ὁ λόγος οὗτος εἶναι διδασκαλικός. διδάσκει γὰρ, ὅτι δὲν θέλουν σωθοῦν ἐκεῖ αἰωνίως οἱ ἁμαρτωλοὶ, κἂν καὶ ἐδῶ εὐτυχοῦσι προσκαίρως. ἢ λέγει, ὅτι δὲν θέλουν λάβουν βοήθειαν ἀπὸ τὸν Θεὸν οἱ ἁμαρτωλοὶ, ὡς ὑπερόπται καὶ καταφρονηταὶ τῶν δικαιωμάτων του. (2)

156 : „ Οἱ

βʹ. 30.) ἔφη δὲ καὶ ὁ Κύριος· „ Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν· ἐν τούτοις οὖν ὁρᾶται διηνεκῶς ἡ τοῦ Θεοῦ Πρόνοια· μετὰ πολλῆς γὰρ ὁδεύει τάξεως ἅπαντα· ἐντεῦθεν, φησιν, ἔγνων ἀκριβῶς, ὡς ἐγγὺς εἶ σὺ, καὶ πάρει τοῖς γινομένοις, καὶ λανθάνει σε τῶν πραγμάτων οὐδέν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ἀρχῆθέν μοι ἀρξαμένῳ τοῦ θεοσεβεῖν, ἡ γνῶσις ἐλήλυθεν ἀπὸ τῶν σῶν μαρτυρίων· συνεργούμενος γὰρ ἀπὸ τοῦ νενοηκέναι τὰ μαρτύρια τὰ παραδεδομένα, οὕτως ἐφωτιζόμην καὶ ἔγνων, ὅτι τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα ἐθεμελίωσας. καὶ ὁ Δίδυμος· „ Ἐθεμελιώθη τὰ μαρτύρια ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς μηδένα δύνασθαι σεῖσαι ἢ ἀνατρέψαι αὐτά· ὁ γὰρ σὸς λόγος, σοφία καὶ Υἱός σου τυγχάνων, θεμέλιος αὐτῶν ὑπάρχει.

(1) Διττὴ ἡ ταπείνωσις κατὰ τὸν Εὐσέβιον· ἡ μὲν γὰρ, ἐπὶ τῶν πειρασμῶν τέτακται· ἡ δὲ, τῇ ὑπερηφανίᾳ ἀντίκειται· ὁ ἅγιος τοίνυν Δαβὶδ τηρήσας τὸν νόμον τὸν κελεύοντα ταπεινοφρονεῖν, παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ἐπὶ τὴν θέαν τῆς κατορθωμένης ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐπαινετῆς ταπεινότητος· ναὶ δὴ καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐν πειρασμοῖς· τῇ ἐναρέτῳ τοίνυν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ταπεινώσει ὁ Προφήτης τὰς ἄλλας ἐκόσμησεν ἀρετάς· καὶ ταύτην προϊσχόμενος, τὴν θείαν ἐπαγγέλλει φιλανθρωπίαν καὶ βοήθειαν· καὶ τῶν ἐχθρῶν ῥυσθῆναι ἱκετεύει. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Μακάριον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ταπεινοῦσθαι. φησὶ γὰρ ὁ Ἰάκωβος· „ Ταπεινώθητε ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ὑψώσει ἡμᾶς· ὅταν τοίνυν οὕτω ταπεινωθῶμεν, κἂν ὑπὸ Δαιμόνων ἐπιβουλευθῶμεν, κἂν ὑπὸ ἀνθρώπων μισούντων τὰς ἀρετὰς, πολεμηθῶμεν, ἔχομεν τὸν Θεὸν ἐξαιρούμενον, μόνον· ἵνα τοῦ νόμου αὐτοῦ μὴ ἐπιλαθώμεθα, μηδὲ ἀποκάμωμεν ἐν ταῖς θλίψεσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεόδωρος· „ Οὐκοῦν ἡ σωτηρία φεύγει αὐτοὺς, ἀλλ' αὐτοὶ φεύγουσι τὴν σωτηρίαν. λέγει δὲ ὁ Ἀ-

156: „ Οἱ οἰκτιρμοί σου πολλοὶ Κύριε, „ κατὰ τὸ κρίμα σου ζῆσόν με.

Πολυέλεος εἶσαι, λέγει, Κύριε. ὅθεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς παγκοσμίου σου κρίσεως, κάμε νὰ ζήσω τὴν μακαρίαν ἐκείνην καὶ αἰώνιον ζωήν, ὅταν οἱ δίκαιοι ἀπελεύσωνται, κατὰ τὸν ἐδικόν σου λόγον εἰς ζωὴν αἰώνιον. (Ματθ. κε. 46) ἢ καὶ ἐδῶ προσκαίρως κάμε με νὰ ζήσω κατὰ τὸν νόμον σου, συνεργῶν διὰ τῆς χάριτός σου εἰς ἐμένα, ὅστις προθυμοῦμαι νὰ τὸν φυλάξω. (1)

157: „ Πολλοὶ οἱ ἐκδιώκοντές με καὶ „ θλίβοντές με, ἐκ τῶν μαρτυρίων „ σου οὐκ ἐξέκλινα.

Πολλοί, λέγει, ὁρατοὶ ἔχθροὶ καὶ ἀόρατοι ζητοῦσι νὰ μὲ καταχυριεύσουν, σηκώνοντες κατ' ἐμοῦ κάθε εἶδος πειρασμῶν. ἀλλ' ἐγὼ θαῤῥῶντας εἰς ἐσένα Κύριε, δὲν ἐξέκλινα οὐδὲ παραμικρὸν ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου. Ἐκεῖνα δὲ ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβίδ, λέγει καὶ τώρα ἐδῶ καὶ ἀλλαχοῦ, κατὰ διαφόρους καιρούς. (2)

158: „ Εἶδον ἀσυνετοῦντας καὶ ἐξετηκόμην, ὅτι τὰ λογιά σου οὐκ ἐφυλάξαντο.

159: „ Ἴδε ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα „ Κύριε, ἐν τῷ ἐλέει σου ζῆσόν με.

Καὶ ἀνωτέρω εἶπεν. „ Ἐξέτηξέ με ὁ ζῆλός σου, ὅτι ἐπελάθοντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί μου. (3) ἰδέ, λέγει, Κύριε, πόσον ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου. ὅθεν ζωοποίησόν με μὲ τὸ ἔλεός σου. ποτὲ μὲν γάρ, παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ ζωοποιηθῇ διὰ τὴν

Ἀθανάσιος· „ Τίς ἡ αἰτία; ὅτι τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐξεζήτησαν· „ Ἐξ ὧν, κατὰ τὸν Δίδυμον, ἠδύναντο φάρμακα λαβεῖν εἰς σωτηρίαν, καὶ ἀφορμὰς εἰς μετάνοιαν· ὥστε οὐκ ἀκρίτως τῆς ἀληθινῆς σωτηρίας ἐκπεπτώκασιν· ἀλλ' ὅτι τὰς τοῦ Θεοῦ δικαιοκρισίας ἐρευνᾶν, ἐντεῦθεν ἤδη παρασκευάζεσθαι οὐκ ἠθέλησαν· οὐκ ἄρα πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ πόῤῥω τῆς τοῦ Θεοῦ σωτηρίας τυγχάνουσιν· ἀλλ' ὅσοι οὐκ ἐκζητοῦσι τοῦ Θεοῦ τὰ δικαιώματα.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀνώνυμος· „ Ἔλεος ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ, ἔλεος δὲ Κυρίου, ἐπὶ πᾶσαν σάρκα· καὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Πολλοί εἰσιν οἱ οἰκτιρμοὶ τοῦ Θεοῦ· πολλῶν ὄντων, εἰς οὓς γίνονται· ἐλέου δεῖται κἂν πάνυ δικαιότατός τις εἶναι δοκῇ· ἀληθὲς γάρ τό· „ Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε, τίς ὑποστήσεται; τὸ δὲ κατὰ τὸ κρίμα σου εἴρηται, ὅτι οὐδὲν ἀκρίτως ποιεῖ ὁ Θεός· τοῦτο δὲ πολλάκις εἶπεν ὁ Προφήτης ἐν τῷ δε τῷ Ψαλμῷ· ποτὲ μέν, λέγων· „ Κατὰ τὸ κρίμα σου· ποτὲ δέ, κατὰ τὸν λόγον σου· καὶ ἵν' ἀμφότερα συνελὼν εἴπω, τὴν μετὰ λόγου κρίσιν ἐπαγγέλλει. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ τίς ἀριθμεῖν, ἢ διανοεῖσθαι δύναται; ὅτι τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν παρακούοντας, αὐτὸς καθ' ἑκάστην παρακαλεῖ· τοὺς βλασφημοῦντας ὡς υἱοὺς νουθετεῖ· τοὺς ἑαυτῶν ἀπεγνωκότας, αὐτὸς οὐκ ἀπογινώσκει.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει: ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Φαίη δ' ἂν καὶ ὁ νέος λαὸς (τῶν Χριστιανῶν) ὡς ἐν ἀγῶνι καὶ πολέμῳ πάντα τὸν ἑαυτοῦ βίον ὑπὸ ἐχθρῶν ἐλαυνόμενος· ὅτι ἔθλιβόν με οἱ κατὰ καιρὸν ἄρχοντες, οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροί, καὶ ἐναντίαι δυνάμεις· ἀλλ' οὐδὲν τὰς ἐκείνων ἐποιούμην θλίψεις, τὸν σὸν λόγον δεδοικὼς ὦ Δέσποτα· καὶ ποῖος οὗτος; ἢ τό, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα· γέγραπται δέ, καὶ ὅτι πάντες οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται· διωγμοὶ δέ εἰσι κατὰ τὸν Δίδυμον, οἱ μέν, ἔξωθεν, οὓ καὶ ἐπαύθησαν· οἱ δέ, ἔσωθεν, παρὰ τῶν ἀντικειμένων γινόμενοι Δυνάμεων· δι' οἰκείων, διὰ γυναικὸς μαχίμου, δι' οἰκέτου ἀτάκτου, δι' αὐτῶν τῶν ἁμαρτημάτων· ὁ οὖν δίκαιος, οὐκ ἔστιν, ὅτε οὐ διώκεται· ὅτε οὐ μαρτυρεῖ ἐπὶ ἀοράτων Δυνάμεων ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως, ἵσταται δὲ ἐπὶ τῶν θείων μαρτυρίων, μὴ ἐκκλίνων ἀπ' αὐτῶν, μηδὲ ἐκτρεπόμενος· ἐὰν γὰρ μὴ ἀγωνίσωμαι, ἵνα ὁμολογήσω τὸν Θεὸν διὰ σωφροσύνης καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν, ἀρνησίθεος γίνομαι· ὁσάκις γὰρ ἂν ἐξιχνιάζῃ τις τῶν Μαρτύρων τὰ ἀγωνίσματα, σκοπῷ τῆς ὁμοίας ἀθλήσεως, οὗτος τοσαυτάκις γίνεται τοῦ Θεοῦ.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος· „ Εἴ τινα ἑώρακα μὴ συνιέντα, ἐγὼ ἐπὶ τὸν τοιοῦτον ἐξετηκόμην, ἀπὸ τοῦ ζήλου τοῦ

τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ποτὲ δὲ, διὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. καὶ τὴν μὲν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν προβάλλει, δικαιολογούμενος. τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Θεοῦ προβάλει, ταπεινοφρονῶν. τελειότερον δὲ εἶναι τὸ δεύτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον: ἤγουν τὸ νὰ προβάλλῃ τινας τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, περισσότερον ἀπὸ τὴν φύλαξιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ οὐδεὶς δικαιοῦται ἐξ ἔργων νόμου, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. (Γαλ. ϛ. 16.) ζήτησον δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, καὶ ἐν τῷ ρβ Ψαλμῷ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ Τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς. (1)

160: „ Ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια.

Μὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο θέλει νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀληθινὰ, διατὶ ἀνίσως ἡ ἀρχὴ τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀλήθεια, ἐξ ἀνάγκης εἶναι ἀλήθεια καὶ τὰ ἀκολουθοῦντα εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην. ἴσως δὲ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον, καὶ λέγει ὁ Δαβὶδ τὸ ῥητὸν τοῦτο, διὰ τὸν πρῶτον ἐκεῖνον λόγον καὶ τὴν ἐντολὴν, ὁποῦ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀδὰμ, λέγων „ ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ Παραδείσῳ βρώσει φαγῇ. ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε ἀπ᾽ αὐτοῦ. ᾗ δ᾽ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ᾽ αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε. (Γεν. β. 16.) ἀρχὴ γὰρ εἶναι ὁ λόγος οὗτος ὅλων τῶν λόγων, ὁποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον. καὶ τόσον ἔγινεν ἀληθινὸς, ὥστε ὁποῦ ὁ θάνατος ἐκυρίευσεν ὅλον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων κατὰ διαδοχὴν, μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Κόσμου. (2)

„ Καὶ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

Αἰώ-

---

(1) τοῦ κατὰ τὴν θεοσέβειαν. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὕτως ὁ μακάριος Παῦλος Ἰουδαίους ὠδύρετο· οὕτως αὐτὸς ὁ Δεσπότης, τὴν Ἱερουσαλήμ· οὕτως ὁ θεῖος Ἱερεμίας τὴν τοῦ λαοῦ παρανομίαν ἐθρήνησε. ϗ ὁ Θεόδωρος· „ Ἐπεὶ παντὶ μὲν παρανομοῦντι προσῆκεν ὀδυνᾶσθαι τὸν δίκαιον· πολὺ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τούτοις, οἵτινες πρὸς τὸν Θεὸν ἔθεντο συνθήκας βίου τινος, ἢ πίστεως· οἷον παρθενίας, ἢ τῆς ἐν γάμῳ σωφροσύνης, ἢ ἐγκρατείας· εἶτα ταύτας παραβαίνουσι, ϗ τοῦ Θεοῦ τὰ λόγια οὐ φυλάττουσιν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Καλῶ σου, φησι, τὸ πρόσωπον, ἵνα με κατανοήσῃς, τίνα τρόπον τὰς ἐντολάς σου τετήρηκα, ὅτι οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ ὡς παράγγελμα ἐπάναγκες αὐτὰς, ϗ βεβιασμένως μετηρχόμην· ἀλλὰ διαθέσει ἀγαπητικῇ, ϗ σχέσει γνησίᾳ ϗ στοργῇ ἀπεδεχόμην αὐτάς· ταῦτα δὲ θεωρεῖν ϗ κρίνειν σοῦ ἐστι μόνου, τοῦ τὰς κινήσεις τῆς ψυχῆς εἰδότος· ἔστι γὰρ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, τηρῆσαι ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης· τελείου δὲ, τὸ ἀγαπήσαντα ταύτας ποιῆσαι· κἂν μακαρίζηται ὁ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα ἔχων, ἀλλὰ πλείων τοῦ θελήματός ἐστιν ἡ ἀγάπη· πλὴν εἰ ϗ τὰς ἐντολάς σου, φησιν, ἠγάπησα, οὐδὲν ἧττον δέομαι τοῦ ἀπὸ σοῦ ἐλέους, ἵνα ζήσω σοι· ὅσα γὰρ ἂν κατορθώσῃ ἄνθρωπος, ὅμως τοῦ σοῦ ἐλέους δεῖται.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον, ϗ Ἀθανάσιον· „ Ὁ πρῶτος ϗ ἔμφυτος ϗ οὐσιώδης ἐν Θεῷ Πατρὶ λόγος, ἡ ἀλήθειά ἐστιν: ὁ Υἱὸς δηλαδή· ὁ αὐτὸς δὲ ϗ δικαιοσύνη· ἢ ϗ οὕτως· αὕτη, φησι, πρώτη τῶν σῶν δέδοται ἐντολῶν, ϗ τοῦτο πρῶτον παράγγελμα· τὸ ἀληθεύειν ἐν πᾶσι, ϗ πράξει, ϗ λόγῳ, ϗ διανοίᾳ. Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ἀρχὴν λόγων ἴσως καλεῖ, ϗ τὰς πρὸς Ἀβραὰμ ὑποσχέσεις· ἐξ ἐκείνου γὰρ τὸ Ἰουδαίων συνέστη γένος· ἀλλ᾽ ἐπλήρωσε τὰς ὑποσχέσεις· ϗ ηὔξησε τὸν λαὸν, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει· ϗ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ εὐλόγησε κατὰ τὰς ἐπαγγελίας πάντα τὰ Ἔθνη· τοῦτο γὰρ παρεδήλωσεν εἰπών· ϗ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου: τουτέστιν αἰώνια ϗ ἀσάλευτα. Προφήτης γὰρ ὢν, ἑώρα τοῦ Χριστοῦ τὸ αἰώνιον κράτος· διὸ ϗ ἀληθείᾳ ἔφη κεκοσμῆσθαι τὴν τῶν θείων λόγων ἀρχὴν, ϗ τὴν δικαιοσύνην εἶναι ἀσάλευτον· πολλαχῶς δὲ κατὰ τὸν Νικήταν, λαμβανομένης τῆς ἀρχῆς, καθ᾽ ἓν μὲν σημαινόμενον ἐροῦμεν ἀρχὴν εἶναι, τὴν ἀληθῆ γνῶσιν τῶν τοῦ Θεοῦ λόγων, ὡς τὸ οὗ ἕνεκα· ἕνεκα γὰρ τοῦ γνωσθῆναι αὐτὴν ϗ γυμνὴν τύπῳ ἀναφανῆναι, οἱ τῆς Παλαιᾶς ϗ Καινῆς Διαθήκης λόγοι δέδονται· γυμναζόμενοι γὰρ δι᾽ αὐτῶν, ϗ χειραγωγούμενοι κατὰ τὸ πνευματικὸν αὐτῶν βούλημα, φθάνομεν ἐπὶ τὸ προσβάλλειν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τῇ ἀληθείᾳ· εἰ δέ ἐστι τὸ οὗ ἕνεκα ἀρχὴ τῶν ἐπ᾽ αὐτὸ φερόντων, ϗ αὐτοῦ χάριν γινομένων, φέρουσι δὲ ϗ οἱ Θεοῦ λόγοι ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. (αὐτῆς γὰρ χάριν εἴρηνται) εἰκότως ἀρχὴ αὐτῶν ἐῤῥέθη (ἡ ἀλήθεια) ἐπειδὴ δὲ ϗ κατὰ ἄλλον λόγον, ἀρχὴ καλεῖται τὸ ἐνυπάρχον τισιν· ἐνυπάρχει δὲ τοῖς τοῦ Θεοῦ λόγοις ἡ ἀλήθεια, αὐτόθεν ἀληθέσιν οὖσι· ϗ κατὰ τοῦτο ἀρχὴ αὐτῶν αὕτη εἶναι λέγεται.

Αἰώνια, λέγει, καὶ ἀσάλευτα εἶναι ὅλαι αἱ κρίσεις καὶ ἀποφάσεις σου Κύριε. καθὼς καὶ ἀνωτέρω εἶπεν,, Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐθεμελίωσας αὐτά.

161: ,, Ἄρχοντες κατεδίωξάν με δωρεὰν,
,, καὶ ἀπὸ τῶν λόγων σου ἐδειλίασεν
,, ἡ καρδία μου.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, δὲν ἐφοβήθη ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας καὶ ἐξουσιαστὰς ἐκείνους, ὁποῦ θανατώνουσι τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν δὲν δύνανται νὰ θανατώσουν. ἀλλὰ ἐφοβήθη ἀπὸ τὰ λόγιά σου Κύριε, τὰ ὁποῖα ἠμποροῦν νὰ ἀπολέσουν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα μὲ τὴν αἰώνιον κόλασιν. καθὼς ἐσὺ εἶπας Κύριε ἐν Εὐαγγελίοις. ἤτοι περισσότερον ἐφοβήθηκα τὰς ἐντολάς σου, ἀπὸ τοὺς φονεῖς καὶ αἱμοβόρους ἀνθρώπους. ὅθεν διὰ τὸν φόβον ἐκείνων δὲν ἔπραξα κανένα πρᾶγμα ἔξω ἀπὸ τὰς ἐντολάς σου. ἄρχοντες δὲ νοοῦνται, ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. τοῦτον γὰρ ὁ Δαβὶδ πολλάκις βαλὼν εἰς τὰς χεῖρας, καὶ δυνάμενος νὰ τὸν θανατώσῃ, δὲν τὸν ἐθανάτωσε, μὲ τὸ νὰ ἐφοβήθη τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αἵτινες προστάζουν ταῦτα,, Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. (Ἐξ. κβ 28) ἀνίσως δὲ νὰ κακολογῇ δὲν πρέπῃ τινὰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ του, πολλῷ μᾶλλον δὲν πρέπει νὰ τοὺς θανατώνῃ; (1)

162: ,, Ἀγαλλιάσομαι ἐγὼ ἐπὶ τὰ λόγιά
,, σου, ὡς ὁ εὑρίσκων σκῦλα πολλά.

Καθὼς, λέγει, οἱ στρατιῶται ἀφ' οὗ νικήσουν τοὺς ἐχθρούς των, χαίρουσιν ὅταν διαρπάζουν τὰ πράγματα τῶν νικηθέντων, καὶ πλουτίζουν ἀπὸ τὰ πολλὰ κοῦρσα των: ἔτζι καὶ ἐγὼ Κύριε, εὐφραίνομαι, ὅταν ἀναγινώσκω καὶ μελετῶ τὰ λόγιά σου· διατὶ φωτίζουσι τὸν νοῦν μου, καὶ χαρίζουσιν εἰς ἐμὲ πλοῦτον καὶ θησαυρὸν γνώσεως. (2)

163: ,, Ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην,

(1) Ὁ λόγος δὲ οὗτος νοεῖται καὶ κατὰ θεωρίαν, ὡς ὁ Ὠριγένης φησίν· ,, Ὅτι τῶν ἀρχοντικῶν: ἤτουν τυραννικῶν καὶ δαιμονικῶν πολεμίων, οὐκ ἔστιν ἑτέρως ἀβλαβεῖς ἀπαλλάττεσθαι, μὴ οὐχὶ φόβῳ Θεοῦ φρουρουμένους, ὃς ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ ποιεῖ τοὺς εἰς κακὸν ὑπαγομένους ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων ἐναντιωμάτων· ἴδε μοι ἄνθρωπον κληθέντα εἰς μαρτύριον· διωχθέντα ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου· βλέποντα μὲν τὰ ποικίλα τῶν βασανιστηρίων ὄργανα· μὴ δειλιῶντα δὲ ἐπὶ τούτοις· ἀλλὰ μεμνημένον τοῦ κριτηρίου τοῦ Θεοῦ καὶ δειλιῶντα ἐκεῖνο, καὶ ὅλον γινόμενον τῆς ἀναζωγραφήσεως αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀποκειμένων ἐκεῖσε κολάσεων τῷ ἀρνησιθέῳ· οὗτος ἐρεῖ· ,, Ἄρχοντες κατεδίωξάν με δωρεάν· οὐχ ὡς λῃστήν· οὐχ ὡς φονέα· οὐδ' ὡς ἄλλο τι τῶν ἀτόπων πεποιηκότα· ἀλλ' ἐπειδὴ σέβω τὸν ἀληθινὸν Θεόν. ἐγὼ δὲ ἀπ' αὐτῶν μὲν οὐ δειλιῶ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα· δειλιῶ δὲ ἀπὸ τῶν λόγων καὶ τῶν ἀπειλῶν, ἃς ἠπείλησας τοῖς ἀρνησαμένοις σε· καὶ καλή γε ἡ δειλία αὐτή· ὥσπερ ἀγαθὸς καὶ σωτήριος ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος. λέγει δὲ καὶ ὁ Δίδυμος· ,, Διττή ἐστιν ἡ δειλία· ἡ μὲν ἄλογος, περὶ τὸ θυμικὸν μέρος τῆς ψυχῆς καταγινομένη· ἡ δὲ λογική, περὶ τὴν καρδίαν συνισταμένη καὶ τὴν νόησιν, οὐκ ἄνευ λόγου· καὶ τάχα ἡ αὐτὴ τῷ θείῳ φόβῳ τυγχάνει.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· ,, Ἐπειδὴ μέν τοι πολεμίων ἐμνημόνευσε διωκόντων, εἰκότως καὶ τῶν σκύλων τὴν μνήμην παρήγαγε· σκῦλα γάρ ἐστι τὰ τοῖς νεκροῖς τοῖς πεσοῦσιν ἐν τῷ πολέμῳ περικείμενα, εἴτε ὅπλα, εἴτε ἐσθής, εἴτε ἕτερος κόσμος, ἃ τῶν ἀνελόντων γίνεται· λέγει δὲ, ὅτι πάντας εἰ ἀνεῖλον ἐκείνους τοὺς καταδιώκοντάς με, καὶ σκυλεύσας πλεῖστα, ὅσα συνήγαγον λάφυρα, οὐκ ἂν οὕτως ηὐφράνθην, ὡς τοῖς σοῖς ἐπαγάλλομαι νόμοις, θησαυρόν μοι χαριζομένοις γνώσεως. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος· ,, Οὐ φόβῳ δὲ μόνῳ τὴν ὑπακοὴν τὴν πρὸς τοὺς θείους λόγους πεποιῆσθαί, φησιν· ἀλλὰ καὶ χαρᾷ τῇ ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἴ τις ἐπὶ πλούτῳ χαίροι πολλῷ· βεβαιοτέρα δὲ ἡ τῶν λόγων τήρησις ἡ ἐν χαρᾷ γινομένη· ἄξιον δὲ ζητῆσαι· διατὶ παρέβαλε τὸν ἀγαλλιῶντα ἐπὶ τοῖς λόγοις τῷ εὑρίσκοντι σκῦλα; ἐὰν ἴδῃς, τίνες εἶχον τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, καὶ τίνες νῦν ἔχουσιν αὐτά, ὄψει, ὅτι Ἰουδαίους Χριστιανοὶ ἐσκυλεύσαμεν, τοῦ Χριστοῦ εἰπόντος· ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ δοθήσεται Ἔθνει

„ τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα.

Δὲν ἐμίσησα, λέγει, ἁπλῶς τὴν ἁμαρτίαν Κύριε· ἀλλὰ καὶ ἐσιχάθηκα αὐτήν· τὸ δὲ νὰ σιχαθῇ τινὰς τὴν ἁμαρτίαν, τοῦτο εἶναι περισσότερον ἀπὸ τὸ νὰ τὴν μισήσῃ· καὶ ἀνωτέρω δὲ εἶπε „ Παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα. (1)

164: „ Ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ᾔνεσά σε ἐ-
„ πὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης
„ σου.

Τὸ ἑπτάκις κοινὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους τὸ πολλάκις δηλοῖ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ· πολλαῖς φοραῖς τὴν ἡμέραν θέλω σὲ ὑμνήσω Κύριε, διὰ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου: ἤγουν διὰ τὸν νόμον σου· ἢ διὰ τὰς μετὰ κρίσεως οἰκονομίας σου· ἐπειδὴ καὶ σὺ ποιεῖς ὅλα σου τὰ ἔργα καὶ κρίσεις δικαίως καὶ πρεπόντως· ἀνίσως δὲ καὶ λάβωμεν τὸ ἑπτάκις κατὰ ποσότητα καὶ ἀριθμόν, ἡμέραν μὲν θέλομεν νοήσομεν τὸ ἡμερονύκτιον· ἀριθμὸν δὲ προσευχῆς τὸν ἐν τῷ ἡμερονυκτίῳ μετρούμενον, θέλομεν νοήσομεν τὸ μεσονυκτικόν, τὸν ὄρθρον, τὴν πρώτην ὥραν· τὴν γ. τὴν ς. τὴν θ. καὶ τὸν ἑσπερινὸν σὺν τῷ ἀποδείπνῳ δηλαδή. (2)

165: „ Εἰ-

ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς· πολλὰ δὲ σκῦλα, ἐπειδὴ πολλαὶ τῆς Θείας Γραφῆς αἱ βίβλοι· ἐκεῖνοι γὰρ οὐκ ἔχουσιν αὐτά, ἅτε δὴ μηδὲ τὸν νοῦν αὐτῶν ἐπιστάμενοι.

(1) Ὁ μὲν Βασίλειος πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα· „ Πῶς ἄν τις συνηθείη ἐνδιαθέτως καὶ μετ' ἐπιθυμίας ποιεῖν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, ἀποκρίνεται, λέγων· „ Κατὰ φύσιν ἡ πεῖρα τοῦ ἥδοντος καὶ ὠφελοῦντος, καὶ αὐτὴ ἡ προσδοκία τῶν τοιούτων, ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ τὴν περὶ τούτου διαθεσίν τε καὶ ἐπιθυμίαν· ἐὰν οὖν τις μισήσῃ καὶ βδελύξηται τὴν ἀδικίαν, καὶ καθαρεύσῃ ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, ὑφ' ἧς, ὥσπερ ἀπὸ νόσου ὀλίγης, τὸ σῶμα πάσχει τὴν ἀνορεξίαν καὶ τὴν περὶ τὰ βρώματα ἀηδίαν· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τὴν περὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ νωθρίαν καὶ ὀκνηρίαν· καὶ πληροφορηθῇ ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου ζωὴ αἰώνιός ἐστι, κατορθοῦται αὐτῷ ἡ διάθεσις τοῦ εἰπόντος· „ Τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινά, καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον· ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ἀληθὴς καὶ οὗτος ὁ λόγος· ὁ γὰρ θερμῶς περὶ τὰ θεῖα διακείμενος, τἀναντία μυσάττεται· τῶν δύο γὰρ τούτων δυνάμεων φυσικῶς ἐνυπαρχουσῶν τῇ ψυχῇ, τῆς τοῦ ἀγαπᾶν καὶ τῆς τοῦ μισεῖν κατὰ τὸν Νικήταν, κατὰ φύσιν αὐταῖς ὁ δίκαιος κέχρηται. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Σχεδὸν ὃ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οἱ μὲν Ἰουδαῖοι βδελύσσονται μῦν νεκρὸν καὶ σῶμα ἀνθρώπου νεκρόν, ἀσκαλαβώτην καὶ γαλῆν· ἐγὼ δὲ τὸ ἄξιον βδελυγμοῦ ἐμίσησα τὴν ἀδικίαν· τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ ἐκεῖνα βδελύττεσθαι; ἀδικίαν οὖν ἐβδελυξάμην, ὃ μεγάλην ὠφέλειαν παρέχει τῷ βδελυξαμένῳ· ἐγὼ τὸν νόμον σου ἠγάπησα, οὐχ ὡς ἐκεῖνοι, ἕλκοντες αὐτὸν ἐπὶ τὰ γήϊνα· ἡμεῖς γάρ, ὡς συνεγερθέντες τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητοῦμεν οὐ τὰ ἐπὶ γῆς· καὶ πνευματικῶς τὸν νόμον νοοῦμεν. καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἀληθῶς τῇ ἀγάπῃ τοῦ νόμου τὸ μῖσος τῆς ἀδικίας συνέζευκται· ὥστε χρὴ τὸν θέλοντα τὸν νόμον ἀγαπᾶν, ἀδικίαν βδελύττεσθαι· οὕτω γὰρ ἡμῖν καλὰ τὰ τοῦ νόμου φανήσεται· διδάξει δὲ καὶ ἡ τοῦ Σωτῆρος ἀπόφασις· „ Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Οὐ χρὴ παρορᾶσθαι οὐδ' ὑφ' ἡμῶν τοὺς διατεταγμένους καιροὺς τῶν προσευχῶν, οὓς ἀναγκαίως ἐξελεξάμεθα, ἑκάστου ἰδίαν ὑπόμνησιν τῶν παρὰ Θεοῦ ἀγαθῶν ἔχοντος· τὸν μὲν ὄρθρον, ὥστε τὰ πρῶτα κινήματα τῆς ψυχῆς, ἀναθήματα εἶναι τοῦ Θεοῦ· κατὰ δὲ τὴν γ'. ὥραν, εἰς ὑπόμνησιν τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς· ἐν δὲ τῇ ς'. κατὰ μίμησιν τοῦ λέγοντος ἁγίου· „ Ἑσπέρας καὶ πρωῒ καὶ μεσημβρίας διηγήσομαι· ἐν δὲ τῇ ἐνάτῃ, ὅτι καὶ οἱ Ἀπόστολοι κατὰ ταύτας εἰς τὸ ἱερὸν ἀνέβαινον, ὡς γέγραπται ἐν ταῖς Πράξεσι· συμπληρωθείσης δὲ τῆς ἡμέρας, ἡ εὐχαριστία περὶ τῶν ἐν αὐτῇ δεδομένων, ἢ κατωρθωμένων ἡμῖν, καὶ τῶν παρελθόντων ἡ ἐξαγόρευσις· καὶ πάλιν τῆς νυκτὸς ἀρχομένης ἡ αἴτησις τοῦ ἀπρόσκοπον ἡμῖν καὶ φαντασιῶν ἐλευθέραν ὑπάρξαι τὴν ἀνάπαυσιν· τὸ δὲ μεσονύκτιον, οὐ μόνος ὁ Δαβίδ, ἀλλὰ καὶ Παῦλος, καὶ Σίλας ἡμῖν ἀναγκαίως εἰς προσευχὴν παραδεδώκασι κατ' αὐτὸ προσευχόμενοι. ὁ δὲ Ἀπολλινάριος λέγει· „ Ὅτι οὐ περιορισμῷ προσήκει νοεῖν, ὡς ἑπτάκις μόνον ἡμῶν ὀφειλόντων αἰνεῖν τὸν Θεόν, καὶ οὐκ ἐν πάσῃ τῆς ἡμέρας ὥρᾳ· τὸ γὰρ ἑπτάκις, ἀντὶ τοῦ πολλάκις παρ' Ἑβραίοις συνηθές ἐστι λέγεσθαι· ἀμέλει προφητικῶς ἡ Ἄννα περὶ τῆς ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησί-

ας

165 : „ Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν „ νόμον σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς „ σκάνδαλον.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ ἀγαποῦν τὸν νόμον σου Κύριε, αὐτοὶ ἔχουν εἰρήνην, ὄχι μὲ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς Δαίμονας· ἀλλὰ μὲ τὸν Θεόν· καὶ δὲν εὑρίσκεται κοντὰ εἰς αὐτοὺς κανένα σκάνταμμα καὶ ἐναντίωμα. διατὶ εἰς αὐτοὺς ἰσάζει τὴν στράταν τῆς ἀρετῆς ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, ἀσηκόνωντας ἀπὸ τὸ μέσον κάθε πέτραν καὶ σκόνταμμα τῆς ἁμαρτίας· ἢ νοεῖται, ὅτι οἱ ἀγαπῶντες τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ ἔχουν πάντοτε εἰρήνην πρὸς τοὺς ὁμοπίστους αὐτῶν Χριστιανούς· κἂν καὶ ἐκεῖνοι πολλαῖς φοραῖς δὲν θέλουν νὰ εἰρηνεύουν μὲ αὐτούς, ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ τὴν κακήν τους γνώμην (1)

166 : „ Προσεδόκων τὸ σωτήριόν σου Κύριε, καὶ τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα.

167 : „ Ἐφύλαξεν ἡ ψυχή μου τὰ μαρτύριά σου, καὶ ἠγάπησεν αὐτὰ „ σφόδρα.

Ἐγὼ, λέγει, ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου Κύριε, διὰ ἐκ τῆς ἀγαπήσεως ταύτης ἔλθῃ εἰς ἐμένα ἡ ἐλπιζομένη παρὰ σοῦ ἀληθινὴ καὶ αἰώνιος σωτηρία. καὶ ὄχι μόνον ἡ ψυχή μου ἐφύλαξε τὰς ἐντολάς σου, ἀλλὰ καὶ τὰς ἠγάπησε, καὶ ὄχι ἁπλῶς τὰς ἠγάπησεν, ἀλλὰ καὶ μὲ ὑπερβολήν. (2).

168 : „ Ἐφύλαξα τὰς ἐντολάς σου καὶ „ τὰ μαρτύριά σου, ὅτι πᾶσαι αἱ „ ὁδοί μου ἐναντίον σου Κύριε.

Ἀ-

ας ϗ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς εἶπεν· „ Ὅτι στεῖρα ἔτεκεν ἑπτά, ϗ ἡ πολλὴ ἐν τέκνοις ἠσθένησε· ϗ οὐ νοοῦμεν, ὡς ἑπτάκις μόνον ἔτεκεν ἡ Ἐκκλησία τῷ ἀριθμῷ· πολλὰ δὲ μᾶλλον, ϗ ἄπειρα· ϗ αὐτὸς δὲ ὁ Δαβὶδ δηλοῖ φανερώτατα κατὰ ἄπειρα καιρὸν αἰνεῖν δεῖ τὸν Κύριον· λέγει γάρ· „ Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ. ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Παρ᾽ ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ ὁ δίκαιος φωτιζόμενος, ἐν ἡμέρᾳ ἔσαι τελείᾳ, οὐ μεσολαμβανομένῃ ὑπὸ νυκτός. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Τινὲς τὸ ἑπτάκις πλειστάκις ἡρμήνευσαν· ϗ τοῦτο δὲ κἀκεῖνο τὸν θερμὸν ἔρωτα τοῦ Προφήτου δηλοῖ· τῆς γὰρ θείας ὑμνῳδίας οὐκ ἐλάμβανε κόρον.

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Ἡ δὲ ἄρα ϗ λύχνος τοῖς ἐθέλουσι ζῆν τοῦ Σωτῆρος ὁ νόμος· ϗ ὥσπερ ὁ ἐν φωτὶ περιπατῶν οὐ προσκόπτει, διαπηδᾷ δὲ μᾶλλον τὰ παρεμπίπτοντα, κἂν βόθυνος εὑρεθῇ, κἂν λίθος, κἂν ἕτερόν τι τῶν τοιούτων· οὕτω ϗ ὁ εἰς νοῦν τὸ θεῖον δεξάμενος φῶς, πάντα παρατρέχει τοῦ Διαβόλου τὰ σκάνδαλα· εἰρήνην δὲ τυγχάνει πολλὴν τοῖς τὸν νόμον ποθοῦσι. κατὰ τὸν Θεόδωρον, οὐ τοσοῦτον ἡ ἔξωθεν· οὐ γὰρ ἐφ᾽ ἡμῖν αὕτη· ἀλλ᾽ ἡ ἐν τοῖς λογισμοῖς, καθ᾽ ἣν συμβαίνει ἀταραξίαν ϗ ἀνενοχλησίαν τὴν ἐξ ἀπαθείας ἔχειν. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Οἱ τὴν πρὸς Θεὸν εἰρήνην διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν προσηκούσης φυλακῆς, κἂν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων πολεμῶνται, θυμήρη ζῶσι ζωήν· ϗ μάρτυς ὁ Παῦλος βοῶν· „ Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ᾽ οὐ στενοχωρούμενοι· ϗ ὁ Κύριος δὲ τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων εἰς πᾶσαν ἀποστείλας τὴν οἰκουμένην, ἔφη πρὸς αὐτούς· „ Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, προστίθησι δὲ ὁ αὐτὸς Θεόδωρος· „ Κεκτημένοι γοῦν τὴν εἰρήνην διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, οἱ ὑπάρχοντες τέλειοι, σκάνδαλον οὐκ ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς· μικρῶν γάρ, ἀλλ᾽ οὐ μεγάλων τὸ ἔχειν σκάνδαλον, ὥς φησιν ὁ Σωτήρ· „ Ὁρᾶτε μὴ σκανδαλίσητε ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. ϗ ὁ Ἀνώνυμος· „ Οἱ τὴν πρὸς Θεὸν εἰρήνην ἔχοντες, οὐδὲν σκάνδαλον ἐπί τινι τῶν εἰωθότων τοῖς ἄλλοις, ὑφίστανται· πρὸς τὸν νόμον γὰρ ὁρῶντες τοῦ Θεοῦ, ὅτι τοὺς δικαίους στεφανοῖ, τοὺς δὲ ἁμαρτωλοὺς κολάζει κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐσομένης κρίσεως, οὐδὲν ἐκ τῶν νῦν συμβαινόντων ὑπομένουσι πρόσκομμα.

(2) Λέγει δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Μακάριος ὁ προσδεχόμενος τοῦ Θεοῦ τὸ σωτήριον· ἀγαπῶν δὲ αὐτοῦ ϗ τὰς ἐντολάς· οὗτος γὰρ εἰς βίον τέλειον ϗ εἰς ἀκμὴν προκόπτει μακαριότητος, ἥτις αὐτοῖς τοῖς Ἀποστόλοις κεκλήρωτο· πρὸς οὓς ἔλεγεν· „ Ἔστωσαν αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι, ϗ οἱ λύχνοι καιόμενοι· ϗ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν Κύριον αὐτῶν. Καὶ ὁ Θεόδωρος· „ Εἶδε ϗ τὸ Σωτήριον προσδοκῶν, περὶ οὗ εἴρηται· ϗ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, ἀκολούθως ἀγαπᾷ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὃν ϗ τὸ σωτήριον προσεδόκησεν· ἵνα ϗ τὴν πρᾶξιν ἔχῃ καθαρὰν, ϗ τὴν προσδοκίαν θεωρητικός.

Ἀνωτέρω μὲν εἶπε χωριστὰ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐφύλαξε τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ· τώρα δὲ ἤνωσε ταῦτα μαζὶ μὲ τὰς ἐντολάς, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι ἕν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσι καὶ τὰ δύω. φανερώνει δέ, καὶ ποῖον ἐστάθη τὸ αἴτιον κατὰ τὸ Θεσώμιτον, διὰ τὸ ὁποῖον ἐφύλαξε τὰς ἐντολάς. καὶ λέγει, ὅτι τοῦτο εἶναι, διατὶ ὅλαι αἱ στράται τῆς πολιτείας μου, καὶ κάθε πράξεώς μου. ἐνεργοῦνται ἔμπροσθέν σου Κύριε. καὶ διαπερνῶ τὴν ζωήν μου ὡσὰν νὰ εἶσαι ἐσὺ μάρτυς ταύτης καὶ θεωρητής. καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦτο ἔλεγε „ Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός. (Ψαλ. ιε'. 8) ὅθεν καὶ φοβούμενος ἐσένα, ὁποῦ βλέπεις ὅλας μου τὰς πράξεις, φυλάττω τὰς ἐντολάς σου καὶ τὰ μαρτύριά σου. (1).

169: „ Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου ἐνώπιόν
„ σου Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου
„ συνέτισόν με.

Ἂς μὴν ἀποστραφῇ, λέγει, ὡς ἀπρόσδεκτος ἡ πρὸς σὲ δέησίς μου Κύριε, ἀλλ' ἂς πλησιάσῃ, καὶ ἂς δεχθῇ ἀπὸ λόγου σου. ποία δὲ εἶναι ἡ δέησίς μου αὐτή; εἶναι τὸ νὰ μὲ συνετίσῃς, ὄχι κατὰ τέχνην ἀνθρωπίνην, οὐδὲ κατὰ ἐπιστήμην κοσμικήν, ἀλλὰ κατὰ τὸν λόγον σου, ἵνα δηλαδὴ συνιῶ τοὺς λόγους σου, καὶ ἵνα γνωρίσω ἀκριβῶς τὸν νόμον σου. (2)

170: „ Εἰσέλθοι τὸ ἀξίωμά μου ἐνώπιόν
„ σου Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου
„ ῥῦσαί με.

Τὸ ἀξίωμα, ὁ μὲν Ἀκύλας, δέησιν ἐξέδωκεν. ὁ δὲ Σύμμαχος, ἱκεσίαν. ἀνωτέρω μὲν οὖν εἶπεν ὁ Δαβίδ. ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου, ἐδῶ δὲ λέγει, εἰσέλθοι. διατί, ἐὰν ἡ δέησίς του πλησιάσῃ εἰς τὸν Θεόν, βέβαια καὶ θέλει εἰσέλθει εἰς αὐτόν. (3) ἀξίωμα δὲ καὶ δέησις τοῦ Δαβὶδ ἦτον, τὸ νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ὁ Θεὸς κατὰ τὴν σοφίαν του, ἢ κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, καθὼς ἀνωτέρω διαφόρως ἐξηγήθη. διότι ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ βοήθει

(1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Ὁ τὰς ὁδοὺς τῶν ἀρετῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τρέχων, ὥστε κατὰ σκοπὸν τοῦ Θεοῦ κατορθοῦν αὐτὰς δι' αὐτὸ τὸ καλόν, καὶ οὔτε δι' ἐμπορίαν τινα, ἢ ἐπίδειξιν· οὗτος τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐφύλαξε, τὴν ἐλεημοσύνην ἐκ δικαιοσύνης προσφέρων, καὶ χωρὶς ἐπιδείξεως ἐπὶ τῇ νηστείᾳ φαιδρυνόμενος, οὐ σκυθρωπάζων· ἄλλα τε, ὅσα, καὶ ὅπως τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ διατέτακται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Κατὰ τὰ πρότερα στοιχεῖα ὥδευε πρὸς τὸν Θεόν, καὶ οὐδέ πω ἦν ἐγγὺς αὐτοῦ· ὅτε δὲ ἐπὶ τέλει γεγένηται τοῦ Ψαλμοῦ, καὶ κατὰ τὸ τελευταῖον παρ' Ἑβραίοις στοιχεῖον, τότε εὔχεται, ἵνα ἡ εὐχὴ αὐτοῦ ἐγγίσῃ τῷ Θεῷ· καὶ φθάσῃ πρὸς αὐτόν· ἀναβαίνει δὲ εὐχὴ πρὸς Θεόν, ἀπὸ προαιρέσεως κατορθούσης ἀναπεμπομένη· περὶ δὲ τοῦ ἐγγίζειν Θεῷ διαφορὰς εὕρομεν ταύτας· ὅτι ὁ μὲν τελειότερος ἐγγίζει τῷ Θεῷ, κατὰ τό· „ Καὶ ἐγγιεῖ Μωϋσῆς μόνος πρὸς τὸν Θεόν· ὁ δὲ ὑποδεέστερος, αὐτὸς μὲν οὐκ ἐγγίζει, εὐχὴν δὲ ἔχει ἐγγίζουσαν. ὡς λέγει καὶ ἐνταῦθα ὁ Δαβίδ· „ Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου ἐνώπιόν σου· πλὴν ὁ Θεὸς οὐκ ἐν τόπῳ ἐστίν, οὐδὲ σῶμά ἐστιν· ἀλλὰ οὐσία ἄῤῥητος καὶ ἄφθεγκτος καὶ ἀόρατος· εἰδ' οὐκ ἔστιν ἐν τόπῳ ὁ Θεός, ἐγγίζειν δὲ ἔστι ποτε τῷ Θεῷ: δηλονότι τῷ ἐν ἡμῖν ἀοράτῳ ἐγγίζομεν αὐτῷ· φημὶ δὴ τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας ἀνθρώπῳ· ἔστι γ' ἐγγίσαι δι' ἀρετῶν, ὧν ὅσῳ τις ἀπολείπεται, τοσούτῳ μακρὰν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Εἰ ἁπλοῦν ἦν τὸ συνέτισόν με, τίς χρεία ἦν προσθήκης τῆς κατὰ τὸ λόγιόν σου; νοήσεις δὲ τὸ ἀναγκαῖον τῆς προσθήκης ἐξ ἄλλων παραδειγμάτων· ὁδεῖνα εἴποι ἄν· κατὰ τὴν ἰατρικήν, ὦ διδάσκαλε, συνέτισόν με.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Θεόδωρον· „ Πρῶτον δεῖ ἐγγίσαι, εἶτα εἰσελθεῖν τὸ ἐγγίσαν· οἷον ἤγγισέ τις οἰκίᾳ οἰκοδεσπότου τινός· μετὰ τὸ ἐγγίσαι, ἐὰν ᾖ φίλος καὶ ἄξιος τῆς κοινωνίας τοῦ οἰκοδεσπότου, εἰσέρχεται πρὸς αὐτόν· οὕτως ἡ δόκιμος προσευχὴ καὶ ἀκατάγνωστος, ἐγγίζει τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, καὶ εἰσέρχεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνύει, ὃ βούλεται· πτεροῖ δὲ δέησιν ἀρετή, καὶ προπέμπει αὐτήν, ἕως ἐνώπιον γένηται τοῦ Θεοῦ· ἡ ἁμαρτία δὲ βαρεῖα οὖσα, καθέλκει καὶ βαρύνει τὴν προσευχήν. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Συνεχέστατα οἱ δίκαιοι λέγουσι τό, ῥῦσαί με· εἰδότες, ὅτι ἐν πολέμῳ εἰσὶ τῷ βίῳ τούτῳ καὶ μεγάλῳ θορύβῳ, κατὰ τὸν ἀγῶνα τὸν ἐνεστηκότα.

θυσίαν εἰς τὸν Δαβὶδ μὲ ἰδικὸν καὶ ξεχωριστὸν τρόπον. (1)

171: „ Ἐξερεύξαιντο τὰ χείλη μου ὕμνον „ ὅταν διδάξῃς με τὰ δικαιώματά „ σου.

Τὰ χείλημου. λέγει, Κύριε θέλουν προφέρουν εἰς ἕνα ὕμνον εὐχαριστήριον, ὅταν ἐσὺ μὲ διδάξῃς τὰ δικαιώματά σου συνετώτερον καὶ βαθύτερον: ὕμνον δηλαδὴ ξεχωριστὸν καὶ εὐχαριστήριον διὰ τὴν εὐεργεσίαν σου ταύτην· εὔχεται δὲ ὁ Δαβὶδ τὸ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεὸν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐπιθυμίαν, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὴν πρὸς Θεὸν εὐχαριστίαν. (2)

172: „ Φθέγξαιτο ἡ γλῶσσά μου τὰ λόγιά σου. ὅτι πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου „ δικαιοσύνη.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ὁμιλῇ ἡ γλῶσσά μου πάντοτε τὰ λογιά σου Κύριε· ἄλλοτε μὲν, μελετῶσα ταῦτα, ἄλλοτε δὲ διδάσκουσα ταῦτα, καὶ νὰ μὴ καταγίνεται εἰς ἄλλο καὶ ἕνα μάταιον πρᾶγμα· διατὶ ὅλαι αἱ ἐντολαί σου εἶναι δικαιοσύνη, ἡ ὁποία εὐθύνει καὶ ἰσάζει τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων· καὶ ῥυθμίζει αὐτοὺς εἰς τὴν ἀρετήν· καὶ ἀνωτέρω δὲ εἶπε· „ Δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου. (3)

173: „ Γενέσθω ἡ χείρ σου τοῦ σῶσαί με, „ ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠρετισάμην.

Ἂς ἔλθῃ, λέγει, ἡ χείρ σου καὶ δύναμις Κύ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ὅτι καθὼς εἶναι ἀξιώματα κοσμικὰ, τὸ νὰ ἦναί τινας ἄρχων ϗ κριτὴς ϗ ἡγεμὼν ϗ βασιλεύς· ὁμοίως ϗ ἀξιώματα Ἐκκλησιαστικὰ, τὸ νὰ ἦναι τινὰς ἱερεὺς, ἀρχιερεὺς, ἢ πατριάρχης· ἔτζι εἶναι ϗ ἀξίωμα ψυχῆς· ἀξίωμα δὲ ψυχῆς ἐστὶ τὸ ἔχειν ἀρετάς· ἐὰν οὖν ἔχῃ τις τοιοῦτον ἀξίωμα, ὃ κυρίως ϗ ἀληθῶς ἐστιν ἀξίωμα, οὗτος εὔχεται τῷ Θεῷ λέγων· „ Εἰσέλθοι τὸ ἀξίωμά μου ἐνώπιόν σου Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου ῥῦσαί με. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τότε γνώσομαι, εἰ εἰσέλθοι τὸ ἀξίωμά μου ἐνώπιόν σου, εἰ ῥυσθείην ὑπὸ σοῦ, κατὰ τὸν λόγον ϗ τὸ ἀξίωμά μου ϗ τὴν σοφίαν· ὁ γὰρ ἀνώτερος πάντων παθῶν γεγονὼς, ἐῤῥύσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ λόγιον αὐτοῦ.

(2) „ Κατάλληλος ἡ ἐρυγὴ τῇ τροφῇ, λέγει ὁ Θεοδώριτος· τὰ γάρ σά, φησι, μανθάνων δικαιώματα, σοὶ τῷ τῶν τοιούτων διδασκάλῳ προσοίσω τὴν ὑμνῳδίαν· ἐὰν γὰρ, κατὰ τὸν Ὠριγένη, μὴ διδαχθῶ τὰ δικαιώματα, τοιαύτην ἐρυγὴν φθέγξασθαι οὐ δύναμαι· γίνεται δὲ ἡ ἐρυγὴ, ὡς ἐπίπαν τοῖς κεκορεσμένοις· πληρωθέντες γὰρ, οὕτως ἐρευγόμεθα τὴν ποιότητα τῆς τροφῆς, ἣν εἰλήφαμεν· ἔστι δὲ ϗ πνευματικὴ τροφή· αὐτὸς γοῦν ὁ λόγος φησιν, ἄρτος εἶναι, ϗ σάρκα ἔχειν· οὗ ἐὰν κορεσθῶμεν, ἐρευγόμεθα ὕμνον ἐκ χειλέων τοῦ ἔσω ἀνθρώπου· εἰ δὲ ἡ ἐρυγὴ ὑμνῳδία Θεοῦ, λέγει ὁ Νικήτας, δῆλον, ὅτι ἡ ἀρχὴ γινομένη αὐτῆς τροφὴ, πληρεστάτη τυγχάνει θεολογία.

(3) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει· „ Ὅρα μοι τοῦ Προφήτου τὴν δέησιν· εὐξάμενος γὰρ συνετισθῆναι τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ϗ ῥυσθῆναι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, ἱκετεύει χαρισθῆναι αὐτῷ, τὸ μηδὲν ἕτερον φθέγξασθαι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἢ μόνον τὸν ὕμνον τοῦ Θεοῦ· καίγε μέγα αἰτεῖ τὸ αἴτημα παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὰ χείλη αὐτοῦ ϗ ἡ γλῶσσα γένοιντο ὄργανα τοῦ Θεοῦ, ἀφωρισμένα εἰς δοξολογίαν Θεοῦ· ϗ ὥσπερ ἐξ ἀργύρου, ἢ χρυσοῦ ἀφορίζεταί τινα κειμήλια ἱερατικὰ, ϗ τῷ Θεῷ ἀνατίθεται, ὡς μηκέτι παραλαμβάνεσθαι εἰς ἑτέραν χρῆσιν, μηδὲ εἰς κοινὴν ὑπηρεσίαν; οὕτω ϗ νῦν παρακαλεῖ τὸν Θεὸν, ἀφιερωθῆναι αὐτῷ τὰ χείλη ϗ τὴν γλῶτταν· ὡς ἂν ἀεὶ, τὰ μὲν χείλη, ὕμνον ἐξερεύγοιντο· ἡ δὲ γλῶττα, φθέγγοιτο μηδὲν ἕτερον ἀργὸν ῥῆμα, ἢ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον· „ Ἄνοιγε γὰρ, φησι, σὸν στόμα λόγῳ Θεοῦ (Παρ. λα΄. 8.) πᾶσαι δὲ αἱ ἐντολαί εἰσι δικαιοσύνη κατὰ τὸν αὐτὸν Νικήταν· ἐπειδὴ ἐν ταύτῃ τῇ ἐντολῇ, οὔσῃ δικαιοσύνῃ, ἀνακεφαλαιοῦνται· ἐν τῷ ἀγαπῆσαι τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν· ἀλλὰ ϗ ἑκάστη ἐντολὴ δικαιοσύνη τυγχάνει, ἅτε δὴ κατὰ τὸ δίκαιον νενομοθετημένη· λέγοιντο δ᾽ ἂν ϗ πᾶσαι αἱ ἰδικαὶ ἀρεταὶ δικαιοσύνη, τῷ ἀντακολουθεῖν· ὥς τε τὸν μίαν ἴσως ἔχοντα, πάσας ἔχειν.

Κύριε, διὰ νὰ μὲ σώσῃ: ἤτοι γενέσθω εἰς τὸ σῶσαί με· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε, „ Γενοῦμοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν. (Ψαλ. λ'. 3) (1)

174: „ Ἐπεπόθησα τὸ σωτήριόν σου Κύ-
„ ριε, καὶ ὁ νόμος σου μελέτη μου
„ ἐστίν.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπόθησα μὲ ὑπερβολὴν τὴν παρὰ σοῦ Σωτηρίαν Κύριε, καὶ ὄχι τὴν παρὰ ἀνθρώπου βοήθειαν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ νόμος σου εἶναι μελέτη μου. ἵνα διὰ τὴν μελέτην ταύτην λυτρώσῃς με ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου. (2) ἴσως δὲ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ λέγει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος. αὕτη γὰρ σωτήριον τοῦ Κόσμου ἐγένετο. „ Ἐτέχθη γάρ, φησιν, ὑμῖν σήμερον Σωτὴρ (Λουκ. β. 11.) καὶ ὁ Συμεὼν ἔλεγεν· „ Εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου (Λουκ. β. 30) τοῦτο λοιπὸν τὸ Σωτήριόν σου Κύριε, ἐγὼ, λέγει, ἐπεπόθησα νὰ ἰδῶ, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ περὶ τούτου εἴπομεν. ὁ νόμος σου δὲ, εἶπε, μελέτη μου ἐστί. διατὶ αὐτὸς σκιαγραφεῖ καὶ εἰκονίζει, τὰ περὶ τοῦ σωτηρίου σου τούτου καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως.

175: „ Ζήσεται ἡ ψυχή μου καὶ αἰνέσει σε,
„ καὶ τὰ κρίματά σου βοηθήσει μοι.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, θέλει ζήσει τὴν ὄντως καὶ ἀληθινὴν ζωὴν Κύριε. „ Ἀπελεύσονται γάρ, φησιν, οἱ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. (Ματθ. κε. 46) καὶ τότε θέλει σὲ αἰνέσει ὑψηλότερον καὶ τελειότερον· καὶ τὰ κρίματά σου τὰ νοητὰ θέλουν μοι βοηθήσουν, ὅταν ταῦτα φυλάξω, προξενοῦντα εἰς ἐμὲ παῤῥησίαν. μερικὰ δὲ ἀντίγραφα γράφουσι. ζήσαιτο καὶ βοηθῆται μοι. τὰ ὁποῖα δηλοῦσιν, ὅτι εὔχεται ὁ Προφήτης νὰ ζήσῃ ζωὴν ἐνάρετον. αὕτη γὰρ εἶναι κυρίως ζωή. ὁμοίως εὔχεται καὶ νὰ βοηθηθῇ εἰς τοῦτο ἀπὸ τὸν θεῖον νόμον, ὅστις κυβερνᾷ καὶ ῥυθμίζει αὐτὸν εἰς τὴν ἀρετὴν, ὡς προείπομεν. (3)

176: „ Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολω-
„ λός· ζήτησον τὸν δοῦλόν σου· ὅ-
„ τι τὰς ἐντολάς σου οὐκ ἐπελαθό-
„ μην.

Ἐπλανήθηκα, λέγει, Κύριε, ὡσὰν πρόβατον χαμένον. ὄχι διατὶ ἔχασα τὴν στράταν τῶν ἐντολῶν σου, ἀλλὰ διατὶ σωματικῶς ἐδιέτριβα εἰς ὄρη καὶ

(1) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Τάχα δὲ ὥσπερ βασιλεὺς μεγάλην λέγεται χεῖρα ἔχειν: ἤτοι στρατιωτικήν· οὕτως ἐστὶ χεὶρ Θεοῦ, πᾶσα ἡ στρατιὰ τοῦ οὐρανοῦ· πᾶσα δύναμις Ἀγγελικὴ καὶ ἁγία, ἐπὶ σωτηρίᾳ ἀνθρώπων ἀποστελλομένη· τὸ δὲ γενέσθω ἡ χείρ σου, οὐ τὴν κατ' οὐσίαν γένεσιν αὐτῆς σημαίνει· ἀλλὰ τὴν πρὸς τὰ σωζόμενα σχέσιν· εἰμήτις χεῖρα Θεοῦ νοήσοι, τὸν Χριστόν· τότε γὰρ τὸ γενέσθω ῥηθήσεται, ἀντὶ τοῦ, εἰς γένεσιν ἐλθέτω· καὶ σαρκωθήτω ἡ χείρ σου ἐπὶ τῷ σῶσαί με. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Χεῖρα δὲ καλεῖ τὴν θείαν ἐνέργειαν, ὑφ' ἧς ἀντιβολεῖ τῆς σωτηρίας ἀξιωθῆναι. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ἡ τοῦ Θεοῦ χεὶρ, ἐπειδὴ κριτής ἐστιν ἀληθινὸς ἅμα καὶ δίκαιος, τοῖς μὲν εἰς τὸ σώζειν, τοῖς δὲ εἰς τὸ παιδεύειν καὶ τιμωρεῖσθαι γίνεται· ἀλλ' ἐὰν τοῦ Θεοῦ τὰς ἐντολὰς ἑλώμεθα, κἂν ἐμποδίζωσιν ἕτεροι, κἂν ἐπιβουλεύωσιν ἐχθροὶ ὁρατοὶ, ἡ τοῦ Θεοῦ δεξιὰ σῶσαι ἡμᾶς δύναται· ἀνθ' ὧν γὰρ τὸν νόμον ἐξελεξάμεθα, πάντως αὐτὸν καὶ κατορθῶσαι δίδωσι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Οἱ πολλοὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπιποθοῦσι σωτήριον· ἀλλ' οὐ τὸ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ τὸ τῆς σαρκὸς σωτήριον τὸ ἐν κόσμῳ· ἔργον δὲ (ἤτοι δύσκολον) ἐστιν ἐπιποθῆσαι τὸ τοῦ Θεοῦ σωτήριον· ὥστε ἐν Θεῷ σωθῆναι· ἐν Θεῷ ἀναπαύεσθαι· κληρονομῆσαι τὰ ἅγια· τὸ γὰρ σωτήριον τοῦ Θεοῦ τοῦτό ἐστιν, ἡ αἰώνιος ζωή.

(3) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον ἐνέκλεισε τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς· ἡ γὰρ ζωὴ ἡμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ· τότε γὰρ ὑμνήσει κυρίως τὸν Θεόν· καὶ ὁ Ἀπολλινάριος „ Εὖ οἶδα, φησιν, ὅτι τὰ σὰ κρίματα ἑτέροις φοβερὰ ὄντα, ἐμοὶ βοηθήσει· ἀποδώσεις γὰρ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

καὶ βουνὰ, καὶ ἐμετόβαινα ἀπὸ ἕνα τόπον εἰς ἄλλον. διατὶ μὲ κατεδίωκον ὁ Σαοὺλ καὶ ὁ Ἀβεσσαλὼμ καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ἐχθροί μου. διὰ τοῦτο ζήτησόν με καὶ ἐπαναγύρισον εἰς τὴν προτέραν μου κατοικίαν τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐμποδίσας ἐκείνους, ὁποῦ με καταδιώκουσι. διατὶ δὲν ἀμέλησα τὰς ἐντολάς σου. (1) ἢ λέγει τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τοῦ νέου λαοῦ τῶν Χριστιανῶν. ὅτι ἐγὼ ἐπλανήθηκα ὡσὰν τὸ χαϊμένον πρόβατον. ἐπειδὴ δὲν ἐπεριπάτουν τὴν ὀρθὴν καὶ ἴσην στράταν τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς. ἀλλὰ ἐπεριπάτουν εἰς τὰς στραβὰς καὶ κρημνώδεις στράτας τῆς ἀσεβείας καὶ κακίας, αἱ ὁποῖαι ἐπροξένουν εἰς ἐμὲ ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. διὰ τοῦτο ζήτησον ἐμένα τὸν ὄντα δοῦλόν σου κατὰ τὴν δημιουργίαν „ Τὰ σύμπαντα γὰρ, φησι, δοῦλα σά. (Ψαλ. ριη.) ζήτησόν με ὁ καλὸς ποιμὴν. ὁ τιθεὶς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων ὁ κατὰ τὴν ἐν Εὐαγγελίοις παραβολὴν ζητήσας τὸ ἐκ τῶν ἑκατὸν πλανηθὲν πρόβατον, καὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα συναριθμήσας, καὶ συνάγαγέ με εἰς τὴν μάνδραν σου. τὸ δὲ ἀκόλουθον ὁποῦ λέγει: ἤτοι τὸ „ Ὅτι τὰς ἐντολάς σου οὐκ ἐπελαθόμην. φαίνεται ὅτι εἶναι ἐναντίον εἰς τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν. διότι ἀλησμονεῖ, ὄχι ἐκεῖνος, ὁποῦ ἀκόμη δὲν ἔμαθε τὰς ἐντολὰς, ἀλλ' ἐκεῖνος, ὁποῦ πρότερον ἔμαθε ταύτας. ἔξω μόνον τότε ἁρμόζει εἰς τὸν νέον λαὸν, ἀνίσως ἐξηγηθῇ τὸ ῥητὸν κατὰ ἀντιχρονισμὸν. καὶ τὸ ἐπελαθόμην νοηθῇ ἀντὶ τοῦ οὐκ ἐπιλήσομαι ἤγουν ἐγὼ ὁ νέος λαός σου, δὲν θέλω λησμονήσω τὰς ἐντολάς σου Κύριε.

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι· „ Μετὰ τὸ εἰπεῖν περὶ ἑαυτοῦ ἔργα κατορθώματος καὶ πάλιν πρόβατον ἑαυτὸν πεπλανημένον λέγει εἶναι, ταπεινοφροσύνην ἐπιτηδεύων, καὶ ἀναγκαίως αὐτὸς ἑαυτὸν κολούων καὶ ταπεινῶν· ἵνα μὴ ὑπεραίρηται· κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ Κυρίου· „ Ὅταν πάντα κατορθώσητε, λέγετε, ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοι ἐσμέν. διὸ καὶ τοῦ παντὸς Ψαλμοῦ τὸ συμπέρασμα, εἰς ἑαυτοῦ κατηγορίαν περιγράφει, ἐξομολογούμενος τὴν γενομένην αὐτῷ ποτε πλάνην· καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ποίμνης ἀπολύλει ποτέ. „ Τοῦτο δὲ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τῷ Προφήτῃ λέγειν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἥρμοττε, καὶ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει. εἰ καὶ ἐπλανήθην, φησι, καὶ παρέβην τινας τῶν ἐντολῶν σου· ἀλλὰ λήθην τούτων οὐκ ἐδεξάμην παντελῆ· διὸ ζήτησόν με, εὑρέ με, ἀνάλαβέ με, ἐπάνελθε ἔχων με, ὁ ποιμὴν ὁ καλός.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΙΘ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΗ΄.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

Αἱ ᾠδαὶ τῶν ἀναβαθμῶν εἶναι δεκαπέντε. ὅλαι δὲ ἔχουσι μίαν ἐπιγραφήν. ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς ἀντὶ τοῦ, ᾠδὴ ἀναβαθμῶν γράφει „ ᾠδὴ ἀναβάσεων. μερικοὶ δὲ ἀναγινώσκουσιν ἀναβαθμῶν περισπῶντας τὴν λέξιν. λέγονται δὲ ἀναβαθμοὶ οἱ Ψαλμοὶ οὗτοι, ἐπειδὴ προφητεύουσι διὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνάβασιν τῶν ἐκεῖ σκλαβωθέντων Ἰουδαίων: πῶς δηλαδὴ ἐκεῖνοι, οἱ εἰς θλίψιν εὑρισκόμενοι, παρεκάλεσαν τὸν Θεὸν, καὶ εἰσακουσθέντες, ἀπέλαβον πάλιν τὴν ἐδικήν τους πατρίδα. καὶ ἀρχίζουν μὲν οἱ ἀναβαθμοὶ οὗτοι ἀπὸ τὴν κραυγὴν καὶ δέησιν, ὁποῦ ἐποίουν οἱ σκλάβοι Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς. τελειώνουν δὲ, εἰς τὴν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ τελείαν τούτων ἀποκατάστασιν. καὶ κατὰ μὲν τὴν Ἱστορίαν, διὰ τοῦτο λέγονται ἀναβαθμοὶ οἱ Ψαλμοὶ οὗτοι· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν ἐξηγούμενοι, διὰ τοῦτο ἐπιγράφονται ἀναβαθμοί, διατὶ οἱ ψαλμοὶ οὗτοι περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀναβιβάζουσιν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα: ἤγουν ἀπὸ τὴν σύγχυσιν τῆς παρούσης ζωῆς (βαβὲλ γὰρ σύγχυσις ἑρμηνεύεται) τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὸν Χριστιανικὸν, ὅστις εἶναι σκλαβωμένος εἰς τὴν δουλείαν τῶν παθῶν. ποῦ δὲ τὸν ἀναβιβάζουσιν; εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ. διότι, ὅστις ἀναγινώσκει καὶ διαγινώσκει τοὺς Ψαλμοὺς τούτους, βλέποντας ποίαν θερμὴν ἀγάπην εἶχεν ὁ παλαιὸς λαὸς τῶν Ἑβραίων εἰς τὴν ἐπίγειον πατρίδα των τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ πόσον ἐκεῖνος ἐθρήνει. καὶ ὁποίας λυπηρὰς φωνὰς ἔλεγε πρὸς τὸν Θεόν. καὶ οἵους ἀναστεναγμοὺς ἔκαμνε διὰ τὴν στέρησιν τῆς κάτω Ἱερουσαλήμ. ταῦτα, λέγω, βλέποντας, θερμαίνεται καὶ αὐτὸς, καὶ ἀνάπτει εἰς ἔρωτα καὶ ἀγάπην τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, τῆς ἐδικῆς του ἀληθινῆς πατρίδος. (1)

1: „ Πρὸς

(1) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσορρήμονα· „ Εἰς τὴν κατὰ ἀρετὴν ἄνοδόν τινες (ὁ Ὠριγένης δηλαδὴ ϗ ὁ Εὐσέβιος) τοὺς ἀναβαθμοὺς ἔλαβον· ϗ γὰρ ἡ ἐκεῖ φέρουσα ὁδὸς, ἀναβαθμοῖς ἔοικε, κατὰ μικρὸν ἀνάγουσα τὸν ἐνάρετον καὶ φιλόσοφον ἄνδρα, ὡς ἀπὸ Βαβυλῶνος τῆς τοῦ παρόντος βίου συγχύσεως, ϗ πρὸς τὸν οὐρανὸν αὐτὸν ἀνιστῶσα, ὡς πρὸς ἄλλην Ἱερουσαλήμ· τοῦτο ϗ ἡ τοῦ Ἰακὼβ αἰνίττεται κλίμαξ, ἡ ἀπὸ γῆς ἐστηριγμένη εἰς οὐρανόν· ὥσπερ γὰρ κλίμακα ὑψηλὴν, βαθμοὺς ζωῆς ἀλλεπαλλήλους ἔχουσαν· οὕτω τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ Προφήτου, τὴν τῶν Ψαλμῶν βίβλον ἔδειξεν· οὕτω γὰρ ϗ τὰ ἄβατα τῶν χωρίων ϗ ὑψηλότερα, βατὰ γίνεται διὰ βαθμῶν ϗ κλιμάκων· ἀλλ' ἐπειδὴ τοὺς ἀνιόντας, ἐπειδὰν εἰς ὕψος ἀνενεχθῶσι πολὺ, ἀνάγκη ϗ ἰλιγγιᾶν· διὰ τοῦτο οὐχὶ ἀναβαίνοντας μόνον, ἀλλὰ ϗ πρὸς αὐτὸ τὸ ἄκρον γενομένους ἀσφαλίζεσθαι χρή· μία δὲ ἀσφάλεια, ὅταν μὴ ὅσον ἀνέβημεν ἴδωμεν ϗ ἀπονοηθῶμεν· ἀλλ' ὅσον ἀναβῆναι λείπει, κατοπτεύσωμεν, ϗ πρὸς ἐκεῖνο τεινώμεθα. ὃ καὶ Παῦλος δηλῶν ἔλεγε· „ Τῶν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος.
Λέγει δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Πᾶσα ψυχὴ ἐν ἁμαρτίαις γενομένη, κάτω ἐστίν· οὐκ ἀθρόως δὲ ἐντεῦθεν ἄνεισιν· ἀλλ' ἀνα-

α΄: „ Πρὸς κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με „ ἐκέκραξα, καὶ εἰσήκουσέ μου.

Ἐγὼ, λέγει, ὁ παλαιὸς λαὸς τῶν Ἑβραίων, ἐφώναξε πρὸς τὸν Θεὸν εἰς τὴν θλίψιν τῆς σκλαβιᾶς μου καὶ τῆς ἐκ τῆς θλίψεως κακοπαθείας μου· καὶ ὁ Θεός μου εἰσήκουσε. κραυγὴν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ ὁ λαὸς ἐκείνην, ὁποῦ γίνεται ἀπὸ κατώδυνον ψυχὴν καὶ συντετριμμένην καρδίαν πρὸς τὸν Θεὸν, ὅστις μόνος δύναται νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς εἰς αὐτὸν καταφεύγοντας. τὴν τοιαύτην γὰρ κραυγὴν εὐθέως εἰσακούσει ὁ Θεός. προφέρονται δὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐκ προσώπου τοῦ εὐσεβεστέρου μέρους τοῦ λαοῦ τῶν Ἑ-

---

ἀναβαθμοῖς τισι τῆς κατὰ προκοπὴν ἀρετῆς χρωμένη· καί γε κατιόντων μὲν, τέλος ἡ Βαβυλών· ἥτις ἑρμηνεύεται σύγχυσις· ἀνιόντων δὲ, ἡ Ἱερουσαλήμ· ἥτις ἐστὶν ὅρασις εἰρήνης· ϗ οἱ μὲν ἀνιόντες, τὰς ᾠδὰς ᾄδουσι τῶν ἀναβαθμῶν· οἱ δὲ κατιόντες, τοὺς Ἱερεμίου θρήνους· προσθέττει δὲ ὁ αὐτὸς ϗ λέγει. „ Ἰστέον, ὡς ὁ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ναὸς ἀναβαθμοὺς (ἤτοι σκαλοπάτια) εἶχε πεντεκαίδεκα, ϗ ἐφ' ἕκαστον αὐτῶν ἀναβαίνοντες οἱ εἰς τὸ ὑμνεῖν τεταγμένοι, ᾠδὴν ἔλεγον· ὅθεν ἰσάριθμοι αἱ ᾠδαὶ τοῖς τοῦ ναοῦ ἀναβαθμοῖς. ὁ δὲ Θεοδώρητός φησιν „ Ὅτι οὐ τὰ αὐτὰ ἕκαστος τῶν Ψαλμῶν τῶν ἀναβαθμῶν προθεσπίζει· ἀλλ' ὁ μὲν, τὰς ἐν Βαβυλῶνι συμφοράς· ὁ δὲ, τῆς ἐπανόδου τὰ εὐαγγέλια· ὁ δὲ, τὴν κατὰ τὴν ὁδὸν εὐφροσύνην· ἄλλος, τοὺς μετὰ τὴν ἐπάνοδον γεγενημένους πολέμους· ἕτερος, τοῦ ναοῦ τὴν οἰκοδομήν· ϗ τὸ ποικίλον τῆς προφητείας, ἐξελαύνει τῆς μελῳδίας τὸν κόρον.

Σημειοῦμεν δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ στουδίτης, ἐκ τῶν ἀναβαθμῶν τούτων ἐρανισάμενος, ἐμελούργησε τοὺς ἐν τῇ ὀκτωήχῳ ψαλλομένους κατὰ Κυριακὴν ἀναβαθμούς· ἐν μὲν οὖν τοῖς τέσσαρσιν ἤχοις τῷ πρώτῳ δευτέρῳ τρίτῳ ϗ τετάρτῳ, τοὺς δώδεκα τοῦ Δαβὶδ ἀναβαθμοὺς ἐμελούργησε, τρεῖς ἀναβαθμοὺς ἐν ἑκάστῳ ἤχῳ συμπληρώσας· ἐν ἑκάστῳ γὰρ ἀντιφώνῳ ἕνα ἀναβαθμὸν ἐμελῴδησεν· ἐπεὶ δὲ ἕκαστος ἦχος τρία ἔχει ἀντίφωνα· λοιπὸν οἱ τέσσαρες ἦχοι, δώδεκα ἀντίφωνα περιέχοντες, δώδεκα περιέχουσιν ἀναβαθμούς· τοὺς αὐτοὺς δὲ δώδεκα ἀναβαθμοὺς ἐμελούργησε, ϗ ἐν τοῖς τέσσαρσι πλαγίοις ἤχοις, ἀρξάμενος πάλιν τοῦ πρώτου ἀναβαθμοῦ, ἀπὸ τοῦ πλαγίου τοῦ πρώτου ἤχου· ἐλείποντο δὲ τρεῖς Ψαλμοὶ εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν δεκαπέντε ἀναβαθμῶν· ἀλλὰ τοὺς μὲν δύω ἀναβαθμοὺς τὸν τοῦ· „ Μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαβίδ· ϗ τὸν τοῦ· „ Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον· ἀφῆκε, ϗ ἀξίους μελουργῆσαι οὐκ ἔκρινεν ὁ Ποιητής· τὸν δὲ ἕνα ἀναβαθμὸν τὸν τοῦ· „ Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν, ἢ τί τερπνὸν, εἰς δύω μοιράσας, προσέθηκεν ἐν τῷ πλαγίῳ τοῦ τετάρτου, τέσσαρα ποιήσας τὰ τούτου ἀντίφωνα. ὁ δὲ ἑρμηνευτὴς τῶν ἐν τῇ ὀκτωήχῳ ἀναβαθμῶν Νικηφόρος ὁ Ξανθόπουλος λέγει, ὅτι ἐπειδὴ τὸ, Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν, εὑρίσκεται μεταξὺ τοῦ· „ Μνήσθητι Κύριε τοῦ Δαβίδ, ϗ τοῦ· „ Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον· διὰ τοῦτο ὁ θεῖος Θεόδωρος μελῳδήσας τὸν μέσον Ψαλμὸν διὰ τοῦ μέσου ἐνθυμήθη ἀκροθιγῶς ϗ τοὺς ἄλλους δύω Ψαλμοὺς, τοὺς εὑρισκομένους ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἐκείνου ϗ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Προσθέττει δὲ ὁ αὐτὸς, ὅτι τοὺς δεκαπέντε τούτους ἀναβαθμοὺς τοῦ Δαβὶδ, ἔψαλλον ἀντιφωνητικῶς ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐστέκοντο εἰς τὰ δεκαπέντε σκαλοπάτια τοῦ ναοῦ· ὅθεν ἐκ τούτου ὠνόμασεν ἀντίφωνα ϗ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ μελουργηθέντας ἀναβαθμοὺς, ὁ στουδίτης Θεόδωρος.

Καὶ τοῦτο δὲ προσθέττω, ὅτι ὁ ὅσιος Νικήτας ὁ στηθάτος, ὁ τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου μαθητὴς, ἑρμηνείαν γλαφυρὰν ἔχει, ἔξω τῆς τοῦ Νικήτα Σειρᾶς, ἐν χειρογράφοις σωζομένην, εἰς ὅλους τοὺς ἀναβαθμούς· ἐκ τῆς ὁποίας θέλω ὑποσημειώσω τινὰ ἐνταῦθα· λέγει οὖν ὁ θεῖος οὗτος πατὴρ, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῶν ἀναβαθμῶν τούτων· „ Ἕως μὲν εἰς ἀνίσους ἑτερότητας ϗ στάσεις διασκίδναται ἡμῶν ἡ γνώμη, ϗ πρὸς ἑαυτὴν στασιάζει τοῖς πάθεσιν ἡ ψυχὴ, κινουμένων παρὰ φύσιν αὐτῆς τῶν δυνάμεων, οὐ δύναται ᾄδειν ᾠδὴν καθαρὰν τῷ Θεῷ μεθ' ὑψηλῶν ἀναβάσεων τῆς καρδίας· „ Πῶς γάρ, φησιν, ᾄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; ἤγουν ἐπὶ καρδίας ὑπὸ παθῶν κρατουμένης· γῆ γὰρ ὀνομάζεται τροπικῶς ἡ καρδία· ᾠδὴ δέ ἐστιν ἡ ᾀδομένη παρ' ἡμῶν τῷ Θεῷ· ἡ καθαρὰ ϗ ἀρέμβαστος προσευχή· ἥτις ἐν γῇ ἐπιλελησμένῃ· ἤτοι ἐμπαθεστάτῃ καρδίᾳ· οὐκ ἔχει χώραν ᾄδεσθαι τῷ Θεῷ· ἀναβαθμοὶ δὲ, αἱ ἀναβάσεις εἰσὶ τῆς καρδίας· (ἀναβάσεις γάρ, φησιν, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθετο) ϗ αἱ προκοπαὶ τῆς ψυχῆς· ὁπηνίκα οὖν ὁ νοῦς ἡμῶν τῶν δεσμῶν ἀπολυθεὶς, ϗ τῆς πικρᾶς ἐκείνης αἰχμαλωσίας τῶν Βαβυλωνίων Δαιμόνων διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας, ἐπάνοδον ποιεῖται πρὸς τὴν προτέραν αὐτῆς εὐγένειαν· τηνικαῦτα προκατάσσεται· ἤτοι προευτρεπίζεται ἰδεῖν τὴν νοητὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐν τῷ καθαρῶς ᾄδειν τῷ Θεῷ ϗ προσεύχεσθαι.

Προσθέττει δὲ ὁ Χρυσορρήμων ϗ ταῦτα· „ Πῶς ἀπηλλάγησαν τῆς αἰχμαλωσίας οἱ Ἰουδαῖοι; τῷ πόθῳ τῶν Ἱεροσολύμων· ὡς οἵγε μὴ τοῦτο κατορθώσαντες, οὐδὲν ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐκέρδανον· ἀλλ' ἐναπέμειναν τῇ δουλείᾳ ϗ ἐναπέθανον· ϗ ἡμεῖς, ἐὰν μὴ τῷ τῶν οὐρανίων ἔρωτι κατασχεθῶμεν ϗ τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ τῷ παρόντι βίῳ προσηλωθῶμεν· οὐ δυνησόμεθα τὴν πατρίδα ἀπολαβεῖν.

Ἑβραίων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

2: „ Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ „ χειλέων ἀδίκων καὶ ἀπὸ γλώσσης „ δολίας.

Τοῦτο φαίνεται, ὅτι ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὁ λαὸς, ὅταν ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτὸν ἐκέκραξεν, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, ἢ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο ἐζήτησε. χείλη δὲ ἄδικα ὀνομάζει, τὰ λαλοῦντα ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος, καθὼς ἐν τῷ οϐ. Ψαλμῷ γέγραπται· „ Ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν. ὁμοίως χείλη ἄδικα εἶναι καὶ τὰ τῶν συκοφαντῶν. καὶ ἁπλῶς ὅλων τῶν παρανόμων. γλῶσσα δὲ δολία εἶναι ἡ τῶν αὐτῶν συκοφαντῶν καὶ παρανόμων, ἢ καὶ τῶν ἐπιβουλευόντων. (2)

3: „ Τί δοθείη σοι; καὶ τί προστεθείη „ σοι πρὸς γλῶσσαν δολίαν; (3)

Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει „ Τί δοθήσεται σοι; καὶ τί προςεθήσεται σοι πρὸς γλῶσσαν δολίαν; φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀποκρίνεται μὲ τὰ λόγια ταῦτα πρὸς ἐκεῖνον, ὁποῦ παρεκάλεσεν ἀνωτέρω καὶ εἶπε, Κύριε ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ γλώσσης δολίας. λέγει δὲ πρὸς αὐτόν. ποία τιμωρία θέλει δοθῆ, ἢ θέλει προςεθῆ εἰς ἐσένα, ἄνθρωπε, ἀρκετὴ ἐναντίον τῆς δολίας γλώσσης; ἤτοι οὐδεμία. φανερώνει δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἡ δολία γλῶσσα εἶναι δυσκολονίκητος, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς πονηρίας ὁποῦ ἔχει. ἢ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον φανερώνει ὅτι εἰς ἐσένα ὦ ἄνθρωπε, ὁποῦ ζητεῖς νὰ λυτρωθῆς ἀπὸ τὴν δολίαν γλῶσσαν, δὲν θέλει δοθῆ τιμωρία ἀρκετὴ κατ' αὐτῆς. διατὶ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ δολία γλῶσσα, εἶναι ἀρκετὴ τιμωρία εἰς τὸν δόλιον ἄνθρωπον.

4: „ Τὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Καθάπερ τὰ ὕδατα, ἕως μὲν ἂν ἐπὶ ἰσοπέδου χωρίου φέρηται ϗ πολλῆς ἀπολαύῃ τῆς εὐρυχωρίας, οὐκ ἀνίσταται πρὸς ὕψος· ἐπειδὰν δὲ αὐτὰ χεῖρες ὀχετηγῶν κάτωθεν περισφίγξασαι θλίψωσι, στενοχωρούμενον, βέλους παντὸς ὀξύτερον πρὸς τὸ ὕψος ἐξακοντίζεται· οὕτω δὴ ϗ ἀνθρωπίνη διάνοια, ἕως μὲν ἀδείας ἀπολαύει πολλῆς, διαχεῖται ϗ διαρρεῖ· ἐπειδὰν δὲ πραγμάτων περίστασις κάτωθεν αὐτὴν στενοχωρήσῃ, ἀποθλιβομένη καλῶς, καθαρῶς ϗ εὐτόνως πρὸς τὸ ὕψος ἀναπέμπει τὰς εὐχάς· ἄκουσον γὰρ τί φησιν ὁ Προφήτης· „ Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα, ϗ εἰσήκουσέ μου· ταῦτα μὲν λέγει ὁ ἅγιος ἐν τῷ περὶ ἀκαταλήπτου· ἐν δὲ τῇ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἑρμηνείᾳ οὕτω φησίν· „ Εἶδες τῆς θλίψεως τὸ κέρδος; εἶδες τῆς φιλανθρωπίας τὸ ἕτοιμον; τῆς θλίψεως τὸ κέρδος, ὅτι τοῖς αἰχμαλώτοις Ἰουδαίοις, προσευχὴν ἤγαγε καθαράν· τῆς φιλανθρωπίας τὸ ἕτοιμον, ὅτι καλοῦσιν αὐτοῖς, εὐθέως ἐπένευσεν ὁ Θεός· ὡς ϗ ἐν Αἰγύπτῳ· „ Ἰδὼν, φησίν, εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου, ϗ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα, ϗ κατέβην τοῦ ἐξελέσθαι αὐτούς· ϗ σὺ τοίνυν, ἀγαπητὲ, ἐν θλίψει γενόμενος, μὴ ἀπογνώσῃς· ἀλλὰ τότε μάλιστα διανάστηθι· ἐπεὶ ϗ τότε καθαρώτεραι αἱ εὐχαί· ϗ πλείων ἡ εὔνοια παρὰ τοῦ Θεοῦ· συμπεραίνει δὲ ϗ ὁ Κύριλλος· „ Ὅπλον ἄρα τῶν δικαίων αἱ θλίψεις τυγχάνουσιν, εἰς εὐζωΐαν αὐτοὺς ἀλείφουσαι· ὥστε ἀναβοῶντας πρὸς Θεὸν εἰσακούεσθαι· ϗ ὁ ὅσιος Νικήτας· „ Ὅρα πῶς ἡ μετὰ δακρύων ϗ πόνου ψυχῆς προσαγομένη τῷ Θεῷ προσευχὴ εἰσακούεται· ἐν τῷ θλίβεσθαί με φησίν, ἐκέκραξα πρὸς Κύριον, ϗ εἰσήκουσέ μου· σκόπει δὲ ϗ πῶς ἀεὶ τῶν ἁγίων ἡ παροῦσα ζωὴ ἐν θλίψει ϗ πόνοις ἐστί, θλιβομένων παρά τε ἀνθρώπων ϗ Δαιμόνων.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ τὰς περὶ τῆς προσευχῆς πάγας τῷ Δανιὴλ τεθεικότες· ϗ οἱ διαβάλλοντες τῷ Ναβουχοδονόσορ τοὺς τρεῖς Παῖδας· φησὶ δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρα ἐνταῦθα Εὐαγγελικὸν παράγγελμα διαλάμπον· εὔχεσθε γάρ, φησι, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν· τούτου γὰρ τοῦ πειρασμοῦ οὐδὲν ἴσον, τοῦ δολερῷ περιπεσεῖν ἀνθρώπῳ· οὗτος ϗ θηρίου χαλεπώτερος· τὸ μὲν γὰρ, ὅπερ ἐστὶ φαίνεται· οὗτος δὲ παραπετάσματι πολλάκις ἐπιεικείας τὸν ἰὸν ἀπέκρυψεν· ὡς ϗ δυσφώρατον γενέσθαι τὴν ἐνέδραν· ϗ βαράθρῳ περιπεσεῖν ἀφυλάκτως τὸν ἐμπίπτοντα· μάλιστα δέ; ἄδικα χείλη εἴποι τις ἂν ἐκεῖνα τὰ τὴν ἀρετὴν βλάπτοντα τὰ πρὸς κακίαν ἀπάγοντα· ὁ δὲ Νικήτας ὁ στηθάτης λέγει· „ Χείλη τῶν Δαιμόνων, τῶν νοητῶς ἡμῖν ἐπεμβαινόντων, τοὺς ἐμπαθεῖς ϗ ἀκαθάρτους νοεῖ μοι λογισμούς· γλῶσσαν δὲ τὴν παρὰ φύσιν τῆς ψυχῆς κινουμένην διάνοιαν, μεθ' ἧς πᾶσαν ἀδικίαν λαλοῦσιν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ϗ κινοῦσι τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον.

(3) Ὁ δὲ Νικήτας ὁ Στηθάτης λέγει· „ Φησὶν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν θέλοντα ῥυσθῆναι ἀπὸ γλώσσης δολίας· τὸ

πλέον

4 : „ Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα
„ σὺν τοῖς ἄνθραξι τοῖς ἐρημικοῖς.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐῤῥέθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, πρὸς παρηγορίαν τοῦ ἀνωτέρω παρακαλοῦντος νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν δολίαν γλῶσσαν. λέγει γὰρ πρὸς αὐτὸν νὰ μὴ λυπῆται· διατὶ τὰ βέλη: ἤτοι ἡ σαΐταις τοῦ δυνατοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀκονισμέναις ἐναντίον τῶν παρανόμων καὶ δολίων ἀνθρώπων, μαζὶ μὲ κάρβουνα ἐρημικά: ἤτοι ὁποῦ ἐρημοῦσι καὶ ἀφανίζουσι· ἵνα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ κόπτουν ἡ σαΐταις, καὶ καίουν τὰ κάρβουνα καὶ ἀφανίζουν· σαΐτας δὲ καὶ κάρβουνα τὰς διαφόρους τιμωρίας ὠνόμασεν· ἐνόησαν δὲ μερικοὶ, δυνατὸν μὲν τὸν Διάβολον· καθότι αὐτὸς νικᾷ καὶ καταδυναστεύει τοὺς ἀμελεῖς καὶ ῥᾳθύμους· σαΐτας δὲ ἀκονισμένας μαζὶ μὲ κάρβουνα ἀφανιστικὰ, ἐνόησαν τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς, ὁποῦ προβάλλει ὁ Διάβολος· οἱ ὁποῖοι ὀξέως ἐμβαίνουν εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ κατακαίουν καὶ ἀφανίζουν τὴν ἀρετὴν, κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον· τούτους γὰρ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος „ Βέλη πεπυρωμένα τοῦ πονηροῦ ὠνόμασεν. (Ἐφ. ς'. 16.) (1)

5 : „ Οἴμοι ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη! κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ.

Ὁ λόγος οὗτος λέγεται πάλιν ἐκ προσώπου τοῦ σκλαβωμένου λαοῦ τῶν Ἑβραίων, ὅστις θρηνεῖ καὶ λέγει, ἀλλοίμονον εἰς ἐμένα· διατὶ ἐμακρύνθη εἰς διάστημα χρόνων ἑβδομήκοντα ἡ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβία μου. (τοσαύτην γὰρ τὴν τελείαν τῶν ἀνθρώπων ὁ Προφήτης ἔφη ζωὴν κατὰ τὸν Θεοδώρητον. αἱ ἡμέραι, φησὶ, τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἑβδομήκοντα ἔτη (Ψαλ πθ. 10) ἡ σκλαβία μου, λέγει, ἐμακρύνθη, καὶ ἐγὼ ἐκατοίκησα ἀνάμεσα εἰς τὰς κατοικίας τοῦ Κηδάρ. Κηδὰρ δὲ εἶναι μία χώρα γειτονεύουσα εἰς τοὺς Βαβυλωνίους, ἥτις εἶχε κατοικητὰς μισροὺς καὶ σιγχαμεροὺς ἀνθρώπους, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἔβαλαν οἱ Βαβυλώνιοι τοὺς Ἑβραίους νὰ συγκατοικοῦν. ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν Ὠριγένη, Κηδὰρ θέλει νὰ εἰπῇ σκοτασμὸς. διὰ τοῦτο θρηνοῦσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὰ σκηνώματα τοῦ σκοτασμοῦ· ἀλληγορικῶς δὲ σκηνώματα σκοτασμοῦ εἶναι, ἡ διατριβὴ εἰς τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα σκοτίζουσι τὸν νοῦν. (2)

6 : „ Πολ-

πλέον τῆς ἐμῆς ἄρα δυνάμεως δοθήσεταί σοι ϗ ἀῤῥωγῆς; Καὶ τί ἐπὶ τούτοις εἰς συμμαχίαν ἕτερον προσεθήσεταί σοι κατὰ γλώσσης τοιαύτης δολίας; οὐ παρὰ σοὶ τὰ ἐμὰ τοῦ δυνατοῦ ὅπλα ἐνυπάρχει ϗ ἐναπόκειται; τούτοις χρησάμενος, ἔκκοψον τὰ χείλη τὰ ἄδικα· ϗ τὴν λαλοῦσαν ἐν σοὶ βλάσφημον γλῶσσαν τοῦ Σατανᾶ· ϗ γάρ εἰσιν ἠκονημένα μᾶλλον, ἢ μάχαιρα δίστομος.

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα ἐπιζητεῖ εἰς θεραπείαν γλώσσης δολίας· ἐπιζητεῖ δὲ ϗ τοὺς ἄνθρακας τοὺς ἐρημικοὺς παρεῖναι· ὥστε, ὧν ἂν μὴ καθάψηται διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας τὰ λογικὰ βέλη, τούτοις ἑτοίμην εἶναι τὴν κόλασιν, ἣν ϗ ἐρημικοὺς ἄνθρακας π[illegible]ρευσεν· ὅσοι γὰρ ἐρήμους Θεοῦ ἑαυτοὺς κατέστησαν, τούτοις ἀναγκαῖος ὁ εὐτρεπισμὸς τῶν ἐρημικῶν ἀνθράκων. ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Οὐκοῦν μὴ ἀθύμει ὑπὸ τῆς ἀδίκου γλώσσης βαλλόμενος· εὐτρεπεῖς γὰρ αἱ παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ πεμπόμεναι τιμωρίαι· ϗ βελῶν ὀξυτάτων ϗ ἀνθράκων ἐρημοποιῶν μιμούμεναι τὴν ἐνέργειαν τί ο. . . κατὰ τὸν Νικήταν, πλέον δοθῆναί σοι αἰτεῖς; ἢ τί θέλεις ἕτερον προστεθῆναί σοι μετὰ τὴν τοσαύτην τοῦ δυνατοῦ κατὰ τῶν ἀσεβῶν παρασκευήν;

Ἄλλος δὲ εἶπεν· „ Ἐν ἀνθρακίαις ἀρκευθίναις: ἤτοι μὲ κάρβουνα τῆς ἀρκεύθου· διατὶ αὐτὰ εἶναι δυνατώτερα ἀπὸ τὰ ἄλλα κάρβουνα· ϗ διαφυλάττουσιν εἰς πολὺν καιρόν· ἔστι δὲ ἡ ἄρκευθος δένδρον ὅμοιον μὲ τὴν κέδρον, φύλλα ἔχον ὅμοια τῆς κυπαρίσσου. Πολλαὶ δὲ ἄρκευθοι εὑρίσκονται ἐν τῇ νήσῳ τῆς Θάσου ϗ παρὰ τῶν Θασιτῶν ὀνομάζεται ἡ ἄρκευθος, ἄγεθος. ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας, βέλη μὲν ἠκονημένα τοῦ δυνατοῦ ἐννοεῖ τὰς τέσσαρας γενικὰς ἀρετὰς, φρόνησιν, δικαιοσύνην, ἀνδρίαν, ϗ σωφροσύνην· ἄνθρακας δὲ, προηγουμένως μὲν ἐννοεῖ τὸ σῶμα ϗ αἷμα τοῦ Κυρίου τὸ παρ' ἡμῶν μεταλαμβανόμενον· ἑπομένως δὲ ϗ τὸ πῦρ τῶν δακρύων, τοὺς ἐμπύρους στεναγμοὺς τῆς καρδίας, ϗ τὴν μετὰ κατανύξεως προσευχήν· τούτοις γὰρ τιτρώσκεται ϗ καταφλέγεται ὁ Διάβολος, ἐρημοῦται δὲ πᾶσα ἡ τῶν Δαιμόνων ἰσχὺς, ϗ τὰ χείλη τῶν πονηρῶν λογισμῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τοῦτο ἀρετῆς διδασκαλία μάλιστα ἡ πρώτη, τὸ εἰδέναι, ὅτι πάροικοι ἐσμὲν

κα-

6: „ Πολλὰ παρῴκησεν ἡ ψυχή μου.

Πολλοὺς χρόνους, λέγει, ἐκαροίκησα ξένος εἰς τὴν σκλαβίαν. (1)

„ Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην.

7: „ Ἤμην εἰρηνικός.

Ἐγὼ, λέγει, εἰρήνευον μὲ τοὺς φιλονείκους ἐκείνους καὶ παρανόμους κατοίκους τῆς Κηδάρ, χωρὶς νὰ ἀντισέχωμαι εἰς αὐτοὺς διὰ κανένα πρᾶγμα βιωτικόν, ἀλλὰ ὡς σκλάβος, ἀφήνοντας αὐτοὺς νὰ κάμουν ἐκεῖνο ὁποῦ θέλουν. διδάσκει δὲ ὁ λόγος οὗτος νὰ γινώμεθα καὶ ἡμεῖς τοιοῦτοι, καὶ νὰ εἰρηνεύωμεν μὲ ὅλους. διατί, ἀνίσως πρέπῃ νὰ ἔχωμεν εἰρήνην μὲ ἐκείνους, ὁποῦ μισοῦν τὴν εἰρήνην· πολλῷ μᾶλλον πρέπει νὰ εἴμεθα εἰρηνικοὶ μὲ ἐκείνους, ὁποῦ ἀγαποῦν τὴν εἰρήνην· θέλομεν δὲ γένωμεν τοιοῦτοι εἰρηνικοί, ἀνίσως ὡς ξένοι εὑρισκώμεθα εἰς τὸν κόσμον τοῦτον. καὶ ἐὰν ὡς πάροικοι καὶ προσωρινοὶ πολιτευώμεθα εἰς τὴν γῆν, χωρὶς νὰ προσηλονώμεθα εἰς τὰ πράγματα τῆς παρούσης ζωῆς. καὶ χωρὶς νὰ προσχωμεν εἰς αὐτά, ὡς εἰς βέβαια καὶ διαμένοντα. (2)

„ Ὁ

κατὰ τὸν παρόντα βίον. ἢ γὰρ παροικία ὁ παρὼν βίος, ἢ παροικίας εὐτελέστερον· οὐδὲν γὰρ αὐτὸν ὁ Χριστὸς, καὶ ταύτην τεθλιμμένην ἐκάλεσε· διὸ καὶ οἱ παλαιοὶ τοῦτο ὡμολόγουν, ὅτι πάροικοί εἰσι· καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐθαυμάσθησαν· ὁ γὰρ τῶν ἐνταῦθα ξένος, τῶν ἄνω πολίτης ἐστί· εἰ οὖν Ἰουδαῖοι τῶν Ἱεροσολύμων ἐπιθυμοῦσι, τίνα ἂν σχοίημεν ἡμεῖς συγγνώμην, μὴ σφοδρῷ κατεχόμενοι πόθῳ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ; εἶπε δὲ καὶ ὁ Βασίλειος· „ Ὁ γοῦν τοῦ Θεοῦ μεμνημένος, καὶ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ζητῶν, ἀνοιμώζει λέγων· οἴμοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη· ἐπιθυμίαν γὰρ ἔχει ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. ὡς οὖν ἐμπόδιον τῆς χαρᾶς τὴν παροικίαν ταύτην δυσχεραίνει. λέγει δὲ καὶ ὁ ὅσιος Νικήτας· „ Αὕτη ἡ φωνὴ, καὶ οὗτος ὁ ἐπαινετὸς θρῆνος τῶν εἰς τέλειον ἀνδρα πεφθακότων ἐστίν· ἐπειδὴ γὰρ τῶν τελείων αἱ ψυχαὶ ἄσκιοί εἰσιν, ἀειλαμπεῖς, καὶ πεπληρωμέναι φωτὸς ἀγαθοῦ· ἡνίκα τῆς ἄνωθεν ἀποσπασθῇ θεωρίας ὁ νοῦς ὁ κεκαθαρμένος αὐτῶν· διά τινα τοῦ σώματος ἀνάγκην, καὶ τῆς ἐκεῖθεν εὐφροσύνης καὶ γλυκύτητος ἐκπέσῃ, ὁρῶσι τὰ παρόντα σκότος βαθύ· ὡς ἐκ μεταφορᾶς τῶν πρὸς τὰς ἀκτῖνας ὁρώντων ἄνω τοῦ ἡλίου, εἶτα πρὸς τὰ κάτω νευσάντων, καὶ ἀβλεπτούντων ἐπίσης πρὸς τὰ πλησίον καὶ τὰ μακράν· οὗ χάριν καὶ μακρὰν ἡγοῦνται τὴν ἐνταῦθα παροικίαν αὐτῶν, καὶ ζόφου παντὸς ἀπδεεστέραν τὴν ἐν τῷ σκοτεινῷ βίῳ τούτῳ κατασκήνωσιν αὐτῶν. προστίθησι δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Ὅτι ἡ Κηδὰρ κατοικεῖται ὑπὸ γένους Σαρακηνῶν, θηριωδέστερον διακειμένου, σκηναῖς καὶ καλύβαις κεχρημένου, καὶ ἐπιγραφομένου προπάτορα τὸν Κηδὰρ, παρ' οὗ καὶ ἡ χώρα παρωνύμως ὠνόμασται· ἦν δὲ ὁ Κηδὰρ δεύτερος υἱὸς τοῦ Ἰσμαήλ· ἐπειδὴ τοίνυν ὁ Ἰσμαὴλ ἐδιώχθη παρὰ τοῦ Ἀβραὰμ μετὰ τῆς δούλης Ἄγαρ, εἰκότως ὀλοφύρονται οἱ Ἰουδαῖοι, ὡς τῆς μὲν προτέρας ἐκπεσόντες ἐλευθερίας· ἐγγὺς δὲ τῶν ἡμιδούλων διάγοντες, καὶ δουλεύειν ἠναγκασμένοι. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Ἀλλὰ τούτων τῶν βαρβάρων καὶ ἀγρίων ἀνθρώπων πολλῷ χαλεπώτεροι οἱ ἅρπαγες· οἱ πλεονέκται, οἱ ἐν ἀσελγείᾳ ζῶντες· ὧν ἡ συνδιατριβὴ [illegible] τοῖς δικαίοις ἐστί· πολλὰ δὲ παροικεῖ μετ' αὐτῶν ἡ ψυχὴ, οὐ τῷ πλήθει, ἀλλὰ τῇ δυσκολίᾳ καὶ [illegible] πραγμάτων.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσ[illegible] „ Οὐ τῷ πλήθει τὰ ἔτη πολλὰ καλεῖ, ἀλλὰ καὶ τῇ δυσκολίᾳ καὶ χαλεπότητι τῶν πραγμάτων· κἂν γὰρ [illegible], πολλὰ φαίνεται· οὕτω καὶ ἡμᾶς διακεῖσθαι χρή· κἂν ὀλίγα ἔτη ζήσωμεν ἐνταῦθα, πολλὰ νομίζειν αὐτ. τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν μελλόντων· ταῦτα δὲ λέγω, οὐ τῆς παρούσης ζωῆς κατηγορῶν· ἀλλὰ πρὸς τὸν ἔρωτα τῶν μελλόντων ὑμᾶς ἀλείφων· ὑψηλότερον δὲ ἑρμηνεύει τοῦτο ὁ θεῖος Μάξιμος λέγων· „ Ἕως ἡ ψυχὴ τὴν ἀπὸ δυνάμεως εἰς δύναμιν, καὶ τὴν ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν ποιεῖται μετάβασιν: τουτέστι τὴν ἀπὸ ἀρετῆς εἰς ἀρετὴν μείζονα προκοπὴν, καὶ τὴν ἀπὸ γνώσεως εἰς γνῶσιν ὑψηλοτέραν ἀνάβασιν, οὐ παύεται παροικοῦσα κατὰ τὸ εἰρημένον· „ Πολλὰ παρῴκησεν ἡ ψυχή μου· πολὺ γάρ ἐστι τὸ διάστημα καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀφειλουσῶν διαβαθῆναι γνώσεων, μέχρις οὗ διελεύσεται ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς, ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ λέγει· „ Τὴν ψυχήν, φησι, παροικεῖν ἐνταῦθα· τὸ γὰρ σῶμα ἀπὸ γῆς ὂν, οὐ παροικεῖ· μόνη δὲ ἡ ψυχή.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Οὗτος καὶ μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἦν εἰρηνικός· τί τοίνυν πεισόμεθα ὑμεῖς πρὸς τοὺς φίλους τὰ ἐχθρῶν ἐπιδεικνύμενοι; πῶς οὖν τοῦτο κατορθώσομεν; ἂν ὡς πάροικοι διατρίβωμεν· ἂν ὡς ξένοι· ἂν μηδενὶ τῶν παρόντων ὦμεν κατεχόμενοι· οὐδὲν γὰρ ποιεῖ μάχην καὶ πόλεμον, ὡς ὁ τῶν παρόντων ἔρως,

„ Όταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν „ με δωρεάν.

Όταν, λέγῃ, ἐγὼ ἐλαλοῦσα εἰρηνικὰ λόγια εἰς τοὺς ἐγκατοίκους τῆς Κηδὰρ, αὐτοὶ μὲ ἐπολέμουν δωρεάν: ἤγουν χωρὶς νὰ ἔχουν κἀμμίαν εὔλογον ἀφορμήν. καὶ οὐδὲ τότε ἐφιλανθρωπεύοντο εἰς ἐμέ. πλὴν καὶ οὕτω πρὸς ἐμὲ σκληρῶς φερομένων ἐκείνων, ἐγὼ ὅμως εἰρήνευον πρὸς αὐτούς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΚ'

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „ Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ „ ὄρη, ὅθεν ἥξει ἡ βοήθειά μου.

Αὐτὴ ἡ ᾠδὴ προφητεύει ἐκεῖνα τὰ λόγια, ὁποῦ ἔλεγον οἱ Ἑβραῖοι, ὅταν ἄρχισαν νὰ ἀναβαίνουν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. ὄρη δὲ λέγει τοὺς οὐρανοὺς διὰ τὸ ὑψηλόν. διότι ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ἤλπιζον νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτοὺς ἡ συνειθισμένη παρὰ Κυρίου βοήθεια, διὰ νὰ παραπέμψῃ αὐτοὺς

φως, ὡς ἡ δόξης, ἢ χρημάτων, ἢ τρυφῆς ἐπιθυμία· ὅταν δὲ πάντα διακόψῃς τὰ σχοινία ταῦτα, πόθεν ὁ πόλεμος λήψεται τὴν ἀρχήν; ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας λέγει· „ Δεῖ ἡμᾶς Χριστοῦ ὄντας, ϗ ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένους, ἀμφοτέρωθεν εἰρηνεύειν, ἔξωθεν μὲν, μετὰ τῶν ἀνθρώπων τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην εἰρηνικοὺς εἶναι, ὅτι δοῦλον Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἔσωθεν δὲ, μετὰ τῆς ἰδίας ψυχῆς, ϗ μετὰ τοῦ Θεοῦ, ϗ μετὰ τῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ· εἰρηνευουσῶν γὰρ τῶν δυνάμεων ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ϗ κατὰ φύσιν κινουμένων ἐν Πνεύματι, εἰρηνεύομεν ἐν ἑαυτοῖς· ϗ μαχομένην, ἢ καταγινώσκουσαν ἡμῶν οὐκ ἔχομεν τὴν συνείδησιν· μὴ καταγινωσκόμενοι δὲ ὑπ' αὐτῆς, εἰρήνην ϗ παῤῥησίαν ἔχομεν, κατὰ τὸν εἰρηκότα, πρὸς Θεόν· εἰρηνεύοντες δὲ μετὰ Θεοῦ διὰ καθαρότητος, οἰκειότητα μετὰ τῶν ἄνω Δυνάμεων ἔχομεν, ϗ ἐσμὲν μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην εἰρηνικοί. προστίθησι δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Καὶ μήμοι λέγε, πονηρός ἐστι, ϗ οὐ δύναμαι φέρειν· τότε γὰρ μάλιστα ἐπιδείκνυσθαι χρὴ τὴν πραότητα· ὅταν πρὸς ἀγρίους αὐτὴν ἔχωμεν, τότε αὐτῆς ἡ ἰσχὺς δείκνυται· τότε αὐτῆς τὸ ἔργον ϗ τὸ κατόρθωμα ϗ ὁ καρπὸς διαλάμπει.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Οὕτω ϗ ἡμᾶς διακεῖσθαι χρὴ, κἂν βάλλωσι, κἂν παίωσι, κἂν φιλοῦντας μισῶσι ϗ ἐπιβουλεύωσι, τὰ παρ' ἑαυτῶν ἐπιδείκνυσθαι, ἐκείνης τῆς παραβολῆς μεμνημένοι τῆς κελευούσης, ὡς πρόβατα ϗ περιστερὰς εἶναι ἐν μέσῳ λύκων· ἵνα ἐκείνους μὲν, βελτίους ἐργασώμεθα· αὐτοὶ δὲ, τὸν μισθὸν λάβωμεν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἔφη δὲ ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ μὲν θεοφιλὴς, ϗ ἐν τῇ παροικίᾳ ὢν, εἰρηνικός ἐστι πρὸς πάντας, ἅτε ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁρμώμενος· ἥτις ἑρμηνεύεται ὅρασις εἰρήνης· οἱ δὲ πολέμιοι, τῆς Κηδὰρ ὄντες οἰκεῖοι: τουτέστι τοῦ σκοτασμοῦ, μισοῦσι τὴν εἰρήνην, ἅτε τῆς Ἱερουσαλὴμ ὄντες ἐχθροί.

τοὺς ἀβλαβεῖς εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλὴμ. εἶτα σαφηνίζει τὸν λόγον ἀκολούθως. (1)

2: „ Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ „ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν „ γῆν.

Ἡ βοήθειά μου, λέγει, θέλει ἔλθει ἀπὸ τὸν ἀληθῆ Κύριον. ὅστις ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. τὸ γὰρ δημιουργικὸν, εἶναι ἴδιον τοῦ ἀληθινοῦ Κυρίου. ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, ἀνίσως σηκώσωμεν εἰς τὸν οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς μας, χωρίσαντες αὐτοὺς ἀπὸ τὰ γήϊνα πράγματα, θέλει ἔλθει εἰς ἡμᾶς ἡ παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθεια. (2)

3: „ Μὴ δώῃς εἰς σάλον τὸν πόδα σου, „ μηδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων σε.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι ἴδιον φιλαδελφίας: δηλαδὴ τὸ νὰ παρακαλῇ καθε ἕνας τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἄλλον αδελφόν του. μὴ δώσῃς, λέγει, ἐσὺ ὦ ἀδελφέ μου, εἰς παρατροπὴν καὶ κρημνισμὲν τὸ ποδάρι τῆς ψυχῆς σου. μηδὲ ἀφήσῃς τὴν ἴσην στράταν ἥτις εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἵνα μὴ καὶ ὁ Θεὸς, ὁποῦ σὲ φυλάττει, νυστάξῃ καὶ σὲ ὑστερήσῃ τῆς χάριτος καὶ ἐπισκοπῆς του. καὶ ἐπειδὴ ἐσὺ ἐγλύστρισες ἀπὸ τὴν ἀπροσεξίαν σου εἰς τὴν ἁμαρτίαν, φοβοῦ, μήπως ἀμελήσῃ πλέον ὁ Θεὸς εἰς τὸ νὰ σε φυλάττῃ. ἢ λέγει, ὅτι μὴ δώσῃς, ὦ ἄνθρωπε, τὴν πορείαν καὶ ζωήν σου εἰς πράγματα, ὁποῦ σαλεύονται καὶ δὲν ἔχουν καμμίαν στάσιν καὶ βεβαιότητα· καθὼς εἶναι ὁ πλοῦτος, ἡ δόξα, αἱ ἡδοναὶ, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τοῦ Κόσμου τούτου φθειρόμενα πράγματα. ἀλλὰ περιπάτει πάντοτε εἰς στράταν στερεὰν καὶ ἴσην. ὁποία εἶναι ἡ ἀρετὴ, καὶ ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ: αὕτη γὰρ σὲ κάμνει νὰ τρέχῃς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς ταύτης, ἴσια καὶ ἀκίνδυνα. (3)

4: „ Ἰ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόῤῥημων· „ Εἰ γὰρ Ἰουδαῖοι οἱ παχεῖς ϗ τῇ γῇ προσηλωμένοι, ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ϗ ταλαιπωρίας οὕτως ἐγένοντο σπουδαῖοι, ϗ πρὸς οὐρανὸν ἔβλεπον· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς ἡ θλίψις διορθώσεται· φησὶ δὲ ϗ ὁ ὅσιος Νικήτας· „ Ταύτην τὴν φωνὴν ἀναπέμπει ὁ ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἄρτι τῶν Βαβυλωνίων παθῶν ϗ Δαιμόνων ἀνερχόμενος, πρὸς τὴν νοητὴν πόλιν τῆς ἀπαθείας Ἱερουσαλήμ: ἤγουν ὁ καθεὶς ἡμῶν τῶν πιστῶν· ὄρη δέ εἰσιν αἱ ὑψηλαὶ τοῦ Θεοῦ ἐντολαί· οὗτος τοίνυν αἴρει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ϗ τὰς χεῖρας εἰς τὰ ὄρη τὰ ὑψηλὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ϗ εἰς τὴν αὐτῶν ἐργασίαν· ὅθεν αὐτῷ πᾶσα βοήθεια ἔρχεται κατὰ τῶν Δαιμόνων ϗ παθῶν, εἰς ἀντίληψιν τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ. ὄρη ϗ ὁ Θεόδωρος στουδίτης τοὺς νόμους ἐνόησε ϗ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, εἰπών· „ Εἰς τὰ ὄρη τῶν σῶν, ὑψώσας με νόμων, ἀρεταῖς ἐκλάμπρυνον ὁ Θεὸς ἵνα ὑμνῶσε.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Οἱ πρὸ τούτου τῷ ξύλῳ λέγοντες· Θεός μου εἶ σύ· ϗ τῷ λίθῳ, σύ με ἐγέννησας, νῦν τὸν Δημιουργὸν τῆς οἰκουμένης ἐπιγινώσκουσι, καί φασιν· „ Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου· οὐ παρὰ ἀνθρώπων, οὐδὲ παρὰ ἵππων, οὐδὲ παρὰ συμμάχων· ἀλλὰ παρὰ Κυρίου· αὕτη ἀχείρωτος συμμαχία· ϗ οὐκ ἄμαχος μόνον ἀλλὰ ϗ ῥᾳδία, μόνον ἐὰν ὑψηλά τις βλέπῃ· διὰ γὰρ τοῦτο μόνῳ τῷ ζώῳ τούτῳ (τῷ ἀνθρώπῳ δηλαδὴ) τὴν διάπλασιν ὄρθιον ἐποίησεν ὁ Θεὸς, ϗ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν ὕψει κατέθετο, διδάσκων ϗ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν, ὅτι δεῖ πρὸς ὕψος ὁρᾷν ϗ τὰ ἐν οὐρανοῖς φιλοσοφεῖν· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ θεῖος Βασίλειος ἐπιφέρων· „ Ὡς οὖν διεσχημάτισθης ἄνθρωπε, οὕτω διάθου σαυτοῦ ϗ τὸν βίον· τὰ ἄνω ζήτει· ὑπὲρ τὰ γήϊνα ἔσο τῇ διανοίᾳ· τὸ πολίτευμα ἔχε ἐν οὐρανοῖς· ἐκεῖ περισκόπει ϗ φιλοσόφει· τοῦτο καί τις σοφὸς ἔλεγε· „ Τοῦ σοφοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν κεφαλῇ αὐτοῦ (Ἐκκλ. β'. 14.) λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ἐγὼ μὲν ἦρα φησι, τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη, τοὺς ἁγίους Ἀγγέλους, ὡς μέλλων ὑπό τινος αὐτῶν βοηθεῖσθαι, ἦλθε δέ μοι ἡ βοήθεια παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν ϗ τὴν γῆν· οὐ γὰρ ἁπλῶς προσέθηκε τὸ, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν ϗ τὴν γῆν· εἰ γὰρ τὸν οὐρανὸν ϗ τὴν γῆν αὐτὸς ἐποίησε, πανταχοῦ, φησι, δύναται, ϗ ἐν ἀλλοτρίᾳ βοηθῆσαι, ϗ ἐν βαρβάροις χεῖρα ὀρέξαι.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ὅταν βουλώμεθα τινὸς ἐπιτυγχάνειν, δεῖ ϗ ἡμᾶς τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρειν, μικρὰ μὲν ὄντα ϗ εὐτελῆ, δεῖ δ' ὅμως εἰσφέρειν· οὕτω γὰρ ὁ Θεὸς βούλεται, οὐκ ἀργοῦντας, οὐδὲ ὑπνοῦντας ϗ ῥέγ-

4 : „ Ἰδοὺ οὐ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει „ ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραήλ.

Ἂν ἐσὺ, λέγει, ἄνθρωπε, ἀπέχης ἀπὸ τὰ ἀβέβαια καὶ προσωρινὰ τοῦ βίου τούτου πράγματα. καὶ ἂν ἐσὺ περιπατῇς εἰς τὴν ἴσην καὶ ἀκίνδυνον σράταν τῆς ἀρετῆς, ἤξευρε, ὅτι καὶ ὁ Θεὸς δὲν θέλει νυσάξει, οὐδὲ θέλει ὑπνώσει :ἤγουν δὲν θέλει ἀμελήσει ἀπὸ τὸ νὰ σε διαφυλάττῃ ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ μὲ τὴν χάριν καὶ πρόνοιάν του, διατὶ αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ καὶ τὸν παλαιὸν Ἰσραὴλ ἐφύλαττε τότε. καὶ αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ καὶ τώρα φυλάττει πάντοτε τὸν νέον Ἰσραὴλ :ἤτοι ἡμᾶς τοὺς Χρισιανοὺς. ὅρα δὲ καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ ἐξεγέρθητι. ἵνα τί ὑπνοῖς Κύριε ; ἐν τῷ μγ´. Ψαλμῷ.

5 : „ Κύριος φυλάξει σε, Κύριος, σκέπη „ σοι ἐπὶ χεῖρα δεξιάν σου.

Ἐὰν, λέγει, ἐσὺ ἄνθρωπε, ἔτζι περιπατῇς εἰς τὴν σράταν τῆς ἀρετῆς, ὁ Κύριος θέλει σὲ φυλάξει. καὶ ὁ Κύριος θέλει εἶναι σκέπη εἰς ἐσένα, παρεχόμενος εἰς τὴν δεξιάν σου χεῖρα :ἤγουν θέλει εἶναι παρασάτης καὶ σκεπασής σου, σκεπάζων σε ὅταν πράττῃς τὰ καλὰ καὶ τὴν ἀρετήν. τοῦτο γὰρ ἐδήλωσε διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς. ἢ λέγει, ὅτι θέλει εἶναι σκέπη σου ὁ Κύριος, διὰ νὰ πράττῃς ἐσὺ μὲ τὴν ἐκείνου σκέπην, πράξεις δεξιάς: ἤτοι ἔργα ἀγαθά. (1)

6 : „ Ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε, „ οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα.

Τόσην, λέγει, πρόνοιαν θέλει δείξει ὁ Θεὸς εἰς ἐσένα ἀδελφὲ, ἐὰν περιπατῇς τὴν σράταν τῆς ἀρετῆς, ὥσε ὁποῦ οὐδὲ τὸν ἥλιον θέλει ἀφήσει νὰ σὲ καυματώσῃ τὴν ἡμέραν. καθὼς ἐποίει πάλαι εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας. οὔτε τὸ φεγγάρι θέλει ἀφήσει διὰ νὰ σὲ θερμάνῃ καὶ νὰ ἐκλύσῃ τὸ σῶμά σου κατὰ τὴν νύκτα

ῥέγχοντας, οὐδὲ ἀναπεπτωκότας· ἀλλ᾽ ἐνεργοὺς ὄντας ϗ σπουδάζοντας διασώζειν· ἐκ τούτου δὲ πάλιν ϗ ἕτερον δείκνυσιν, ὅτι εἰ ϗ τὰ παρ᾽ ἡμῶν εἰσφέρωμεν, ἀλλ᾽ ὅμως τῆς παρ᾽ αὐτοῦ δεόμεθα ῥοπῆς· ἵνα ἐν ἀσφαλείᾳ ὦμεν· τίς δὲ δίδωσιν εἰς σάλον τὸν πόδα; ὁ πράγμασιν ἐπιβαίνων ὀλισθηροῖς ϗ οὐκ ἔχουσιν ἰσχυρὰν βάσιν· οἷος ὁ τῶν χρημάτων ἔρως· οἷος ὁ τῶν βιωτικῶν πόθος. λέγει δὲ ϗ ὁ Βασίλειος· „ Διττὴ τῆς ψυχῆς ἡ δύναμις, ἡ μέν τις, τοῦ σώματος ζωτική· ἡ δὲ ἑτέρα, τῶν ὄντων θεωρητική, ἣν δὴ ϗ λογισικὴν ὀνομάζομεν· ἂν μὲν οὖν διαπαντὸς τὸ θεωρητικὸν ἑαυτῆς ἐγρηγορέναι παρασκευάζῃ, καθὼς ὁ Προφήτης φησι· „ Μὴ νυσάξῃ ὁ φυλάσσων σε· διπλῇ κατευνάζει τὰ πάθη τοῦ σώματος· τὸ μὲν, καθὸ περὶ τὴν τῶν κρειττόνων ϗ προσφυῶν θεωρίαν ἐπασχολεῖται· τὸ δὲ, καθὸ τὰς ἀταξίας ἐπισκοποῦσα τοῦ σώματος, σωφρονίζει ταύτας ϗ κατασέλλει· ἂν δὲ τὴν ἀργίαν ἀσπασαμένη, τὸ θεωρητικὸν ἀκίνητον ἔχῃ, σχολάζον τὸ ζωτικὸν τὰ πάθη τοῦ σώματος εὑρόντα, μηδενὸς ἐπισατοῦντος ϗ ἀνακόπτοντος, ἐπὶ τὰς οἰκείας ὁρμάς τε ϗ ἐνεργείας τὴν ψυχὴν συγκαθείλκυσεν· ὥσε κατὰ τὸν θεῖον Βασίλειον, φυλάσσων νοεῖται ἐδῶ ὁ νοῦς. ὁ δὲ Στηθάτης λέγει· „ Σάλος μὲν, τὰ πράγματα τοῦ βίου, ἐξ ὧν οἱ πειρασμοὶ ϗ τῶν ἁμαρτημάτων αἱ ἀφορμαί· ποὺς δὲ, τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς· ὅ ἐσιν ὁ νοῦς, μεθ᾽ οὗ νοερῶς τρέχομεν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν· φυλάσσων δὲ, ὁ τῆς εἰρήνης Ἄγγελος, ὁ πισὸς ἡμῶν φύλαξ· τοιγαροῦν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πᾶσι παραινεῖ τοῖς ἄρτι φυγοῦσι τὴν ἁλμυρὰν θάλασσαν τοῦ βίου, φυγεῖν καθόλου τὴν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ἐγχείρησιν· μὴ δῷς εἰς σάλον τὸν πόδα σου: ἤτοι εἰς ταραχὰς ϗ περισπασμοὺς βιωτικούς· ἐξ ὧν τῷ νοερῷ ποδὶ τῆς ψυχῆς, ἔρχεται τὸ πρὸς λίθον ἁμαρτίας προσπταίειν· ϗ οὐ μὴ νυσάξῃ ὁ φυλάσσων σε Ἄγγελος· νυσάζει γὰρ οὕτως: ἤτοι συσέλλεται πρὸς ἑαυτὸν φῶς ὢν, ὁπηνίκα ἂν τὴν ῥοπὴν πᾶσαν τῆς ψυχῆς, ἀφ᾽ ἃ μὴ δεῖ, τρέψωμεν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόσομος· „ Ὁρᾷς, πῶς ϗ ἐνταῦθα βούλεται ἐνεργὸν εἶναι; ἀπὸ μεταφορᾶς δὲ τῶν ἐν παρατάξει ἑσώτων, παρὰ τὴν χεῖρά σου, φησι, σήσεται τὴν δεξιάν· ὥσε ἀχείρωτον εἶναι· ὥσε ἐνεργόν· ὥσε τρόπαιον ἱσᾶν· ὥσε νίκην αἱρεῖσθαι· ἐπειδὴ μάλισα αὕτη ἐσὶ, δι᾽ ἧς ἅπαντα ἐνεργοῦμεν· οὐκ ἔσαι δέ σοι παρασάτης μόνον, ἀλλὰ ϗ σκέπη.

κτα. δείχνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦττα ὁ Δαβὶδ τὴν ἄκραν ἐπιμέλειαν, ὁποῦ ὁ Θεὸς δείχνει εἰς τὸν ἐνάρετον, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. ἀκόλουθον δὲ ἦτον κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσοῤῥήμονα, νὰ ἀπολαύσουν καὶ αἰσθητῶς τὴν τοιαύτην ξεχωριςὴν χάριν οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὸν Θεόν. καὶ πολλῷ μᾶλλον ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἀπολαμβάνουν ταύτην καὶ τώρα οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ. λέγουσι δὲ οἱ φυσικοὶ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅτι καὶ τὸ φεγγάρι καυματώνει τὰ σώματα. διατὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μόνον ὑγρὸν, ἀλλ' εἶναι καὶ θερμόν. καὶ ἀκολούθως ὑγραίνει καὶ θερμαίνει καὶ παραλύει τὰ σώματα. ἢ τὸ, συγκαύσει νοεῖται ἀντὶ τοῦ, δὲν θέλει σε βλάψει ὁ ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη. (1)

7: „ Κύριος φυλάξει σε ἀπὸ παντὸς κα-
„ κοῦ, φυλάξει τὴν ψυχήν σου ὁ Κύ-
„ ριος.

Πολλαῖς φοραῖς λέγει ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς φυλάττει τὴν ψυχήν, ἕνα μὲν, διὰ περισσοτέραν βεβαιότητα. καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ παρακινήσῃ περισσότερον τοὺς Χριςιανοὺς, εἰς τὸ νὰ περιπατοῦν τὴν ὀρθὴν καὶ ἴσιην ςράταν τῆς ἀρετῆς. ποθοῦσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι νὰ φυλάττωνται ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅς τις φυλάττει τοὺς περιπατοῦντας εἰς τὴν τοιαύτην ςράταν τῆς ἀρετῆς. ἢ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει φυλάξει καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν σου ἀπὸ κάθε κίνδυνον. (2)

8: „ Κύριος φυλάξει τὴν εἴσοδόν σου
„ καὶ τὴν ἔξοδόν σου ἀπὸ τοῦ νῦν
„ καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει σε φυλάξει, καὶ ὅταν ἐμβαίνῃς εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ ὅταν εὐγαίνῃς: ἤτοι θέλει φυλάξει ὅλην τὴν ζωὴν καὶ συναναςροφήν σου, καὶ ὅλα σου τὰ καλὰ κινήματα. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι θέλει φυλάξει ὁ Θεὸς, τόσον τὴν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην εἴσοδόν σου: ἤγουν τὴν γέννησίν σου, ὅσον καὶ τὴν ἐκ τῆς ζωῆς ταύτης ἔξοδον: ἤτοι τὸν θάνατον καὶ τελευτήν σου. ἢ καὶ ὅλον σου τὸν βίον. ὅλος γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου θεωρεῖται καὶ ςρέφεται μὲ εἰσόδους καὶ μὲ ἐξόδους, θέλει σε φυλάξει δὲ ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον τῆς ζωῆς σου. (3)

ΨΑΛ—

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει· „ Καὶ ἐν ἡμῖν, ὅταν ὑψωθῇ διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης· τότε ἡ ἡμετέρα φύσις ἡ ὑπὸ τροπὴν οὖσα ϗ ἀλλοίωσιν, (ὡς ἡ σελήνη) τάξιν λαμβάνει βάσιμον. ὁ δὲ Νύσσης φησί· „ Διαβέβληται ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἀναβαθμῶν ᾠδῇ ὁ ἥλιος· οὕτω δὲ ὀνομάζεται ἡ ἀντικειμένη τοῦ πειρασμοῦ προσβολή· ταύτην γοῦν ποιεῖται τὴν εὐλογίαν τῷ βοήθειαν ἔχοντι παρὰ Κυρίου, μὴ συγκαίεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου διὰ τῆς ἡμέρας· οὗτος οὖν ἐςιν ὁ παραβλάπτων ἥλιος, ὅταν μὴ διατειχίζηται ὁ παρ' αὐτοῦ φλογμὸς τῇ νεφέλῃ τοῦ Πνεύματος, ἣν διεπέτασε τοῖς τοιούτοις ὁ Κύριος εἰς σκέπην αὐτοῖς· ὁμοίως ϗ σελήνη ἡ ἀντικειμένη λέγεται δύναμις, ἡ μὴ οἰκεῖον, ἀλλὰ νόθον ἔχουσα φῶς· μὴ ὢν γὰρ θεὸς, ἔδοξε θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου τοῖς ἀνοήτοις ὁ Σατανᾶς, ὁ μετασχηματιζόμενος εἰς Ἄγγελον φωτός· ϗ ὁ Ὠριγένης δὲ εἶπεν· „ Ἐπεὶ ὁ ἥλιος, οὐ μόνον τὸ φωτίζειν, ἀλλὰ ϗ τὸ συγκαίειν ἔχει· ἔςι δὲ ὁ Θεὸς, φῶς μὲν τοῖς δικαίοις, πῦρ δὲ τοῖς ἁμαρτωλοῖς, ἐκδέξῃ ϗ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ῥητόν· ὁ γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, φωτίζει μὲν, ἐφ' οὓς γίνεται χρηςότης· συγκαίει δὲ, τοὺς ὑπὸ τὴν ἀποτομίαν τοῦ Θεοῦ γινομένους· τὰ δ' αὐτὰ ϗ ἡ σὺν αὐτῷ σελήνη ἁγία Ἐκκλησία ποιήσει, συνευεργετοῦσα ϗ συναγανακτοῦσα αὐτῷ. λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόςομος· „ Ἐκ περιουσίας τοίνυν αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι οὐ μόνον τῶν δεινῶν ἀπαλλάττει, ἀλλ' οὐδὲ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀφίησί σε παθεῖν, τοῦτο ἐπήγαγε· δαψιλὴς γὰρ αὐτοῦ τῆς βοηθείας ἡ χορηγία. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Νύκτωρ, φησὶ, ϗ μεθ' ἡμέραν τῆς παρ' αὐτοῦ Προνοίας ἀπολαύων, ἀβλαβὴς φυλαχθήσῃ.

(2) Θάρσει οὖν, φησί τις ἄλλος παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα, θάρσει, ὦ οὗτος, φύλακα ἔχων τὸν Θεὸν, πρὸς τὸ μὴ κρατηθῆναί σε ὑπὸ τῶν ἀπὸ κακίας ὁρμωμένων, μηδὲ ἡττηθῆναι ἀπὸ κακίας· εἰδὲ ϗ ζημία τις, ἢ συμφορὰ περὶ τὸ σῶμά σοι γένοιτο· ἀλλ' οὔποτε τὴν ψυχήν σου παρήσει ὁ Κύριος· ὡς οὐδὲ τὴν τοῦ Ἰώβ· περὶ οὗ ἔλεγε πρὸς τὸν Διάβολον· „ Πλὴν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διατήρησον.

(3) Ὑψηλότερον δὲ νοούμενον τὸ ῥητὸν δηλοῖ κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν δεῖται φυλακῆς· ϗ αὐ-

μὲν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΑ.

„ Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1: „ Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι „ εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα.

Τοῦτον τὸν σίχον ἔλεγον οἱ Ἑβραῖοι μετὰ χαρᾶς μεγάλης, ὅταν ἐπεριπάτουν εἰς τὸν περιπόθητον δρόμον, καὶ ἐγύριζον ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ κατα τὸν Θεοδώριτον.

2: „ Ἑστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς „ αὐλαῖς σου Ἱερουσαλήμ.

Οὗτος ὁ σίχος εἶναι ὡσὰν ἀπόκρισις πρὸς τὸν ἀνωτέρω σίχον· ὅταν, λέγει, ἠμεῖς ἀκούσαμεν νὰ μᾶς λέγουν οἱ ἄλλοι συνοδῖται μας. ἡμεῖς θέλομεν ὑπάγομεν εἰς τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν τοῦ Κυρίου. εὐθὺς μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ἐσχημάτισεν ἡ φαντασία μας, ὅτι τὰ ποδάριά μας ἐσέκοντο μέσα εἰς τὰς ἰδίας αὐλὰς τῆς Ἱερουσαλὴμ. ἔτζι γὰρ ἡμᾶς ἔκαμε νὰ νομίσωμεν, ἡ πολλὴ καὶ ὑπερβολικὴ ἐπιθυμία, ὁποῦ εἴχομεν νὰ ἀπέλθωμεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. (1)

3: „ Ἰε-

μὲν, ἐξαιρέτως δὲ κατὰ τὸν τῆς ἐξόδου τοῦ βίου καιρὸν, καὶ κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ πόλιν· ἢ καὶ κατὰ τὴν ἀπὸ κακοῦ ἔκκλισιν, καὶ τὴν πρὸς τὸ ποιεῖν τὸ ἀγαθὸν εἴσοδον· τί γὰρ ὄφελος, εἰ ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ πεσών τις, ἀπόλοιτο; διὸ εἴρηται· „ Μὴ μακάριζε ἄνδρα πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ. (Σειρ. ια΄. 28.) λέγει δὲ καὶ ὁ Νύσσης· „ Αὕτη ἐστὶν ὡς ἀληθῶς ἡ ὑπὸ Θεοῦ φυλασσομένη τοῖς ἀξίοις ἔξοδος ἅμα καὶ εἴσοδος γινομένη· ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ ἐν ᾧ ἐσμὲν ἔξοδος, τῶν ὑπεοκειμένων ἀγαθῶν εἴσοδος γίνεται· ταύτῃ ἐξέρχεταί τις τὴν ἔξοδον, ὁδηγῷ κεχρημένος τῷ εἰπόντι· „ Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός· καὶ ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι᾽ ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, ἀπό τε κακίας εἰς ἀρετὴν, ἀπό τε ἀγνοίας εἰς γνῶσιν, ἀπὸ τῆς δὲ τῆς ἀρετῆς ἐφ᾽ ἑτέραν· οὐδέποτε, οὔτε τοῦ εἰσιέναι λήγων, οὔτε τοῦ ἐξιέναι παυόμενος· ἀλλὰ πάντοτε διὰ προκοπῆς εἰς τὰ ὑπερκείμενα εἰσιὼν, καὶ ἀεὶ τῶν κατειλημμένων ἔξω γινόμενος. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἶδες διηνεκῆ συμμαχίαν πανταχοῦ παροῦσαν, εἰσιόντι, ἐξιόντι; τί ταύτης ἴσον γένοιτ᾽ ἂν τῆς ἀγάπης; τί τῆς φιλανθρωπίας; ἐνταῦθα μέντοι τὸν βίον ἅπαντα αἰνίττεται· ἐν τούτοις γὰρ ὁ βίος ἅπας ἐν εἰσόδοις καὶ ἐξόδοις. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὴν παντοδαπὴν τοῦ Θεοῦ Πρόνοιαν διὰ τῶν εἰρημένων ἐδήλωσεν, ἧς παρούσης, κρείττους τῶν πολεμίων γινόμεθα δυσμενῶν· καὶ τὰς τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων διαφεύγομεν πάγας.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι οἱ νέοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐγεννήθησαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἐν τοῖς ἑβδομήκοντα χρό-

3 : „ Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομουμένη ὡς πό-
„ λις, ἧς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ὦ Ἱερουσαλὴμ, λέγει, γλυκυτάτη πατρίς μας, ἥτις οἰκοδομήθης ὡς πόλις κυρίως οὖσα κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους. ἀντὶ δὲ τοῦ, ἧς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπεν ἧς ἡ συνάφεια ὁμοῦ :ἤτοι τῆς ὁποίας Ἱερουσαλὴμ τὰ μετόχια καὶ τὰ οἰκοδομήματα, ἦτον κοντὰ κοντὰ ὁμοῦ ἑνωμένα διὰ τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

4 : „ Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαὶ, φυλαὶ
„ Κυρίου.

Τοῦτο εἶναι τὸ μεγαλώτατον ἐγκώμιον, ὁποῦ κάμνει ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων τῆς Ἱερουσαλὴμ. διατὶ αὐτὴ, λέγει, δὲν ἐστολίζετο τόσον ἀπὸ τὴν μεγάλην εὐρυχωρίαν ὁποῦ εἶχε καὶ τὰ οἰκοδομήματα, καθὼς ἐστολίζετο, διατὶ τρεῖς φοραῖς τὸν χρόνον ἀνέβαινον καὶ ἐσυναθροίζοντο εἰς αὐτὴν ὅλαι αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ τὸν καιρὸν τῶν μεγάλων καὶ δημοτελῶν ἑορτῶν :ἤτοι ἐν τῷ Πάσχα. ἐν τῇ Πεντηκοστῇ καὶ ἐν τῇ Σκηνοπηγίᾳ. ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ :δηλαδὴ πρὸ τῆς σκλαβίας, ἀνέβαινον παλαιὰ αἱ φυλαὶ τοῦ Κυρίου καὶ ἐσυναθροίζοντο. φυλὰς δὲ Κυρίου ταύτας ὠνόμασεν, ὡς λαὸν τοῦ Κυρίου ἐξαίρετον, καὶ ὡς ὑποτεταγμένας εἰς τὸν Κύριον.

„ Μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ τοῦ ἐξο-
„ μολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυ-
„ ρίου.

Ἡ κατ᾽ ἔτος συνάθροισις, λέγει, τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ, αὕτη ἦτον μία ἀπόδειξις εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐτελειώθη ἡ ὑπόσχεσις, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν

Α

χρόνοις τῆς σκλαβίας, ἐρώτων εἰς τὴν στράταν τοὺς γέροντας ἐκείνους, ὁποῦ ἔμειναν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν, ϗ ηὗρευαν τὴν Ἱερουσαλήμ· „ Ποῦ πηγαίνομεν; ϗ ἐκεῖνοι τοὺς ἀπεκρίθησαν, ὅτι πηγαίνομεν εἰς τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἶκον Κυρίου· οἱ δὲ νέοι ἀκούσαντες τοῦτο εὐφράνθησαν· ϗ δεύτερον τοὺς γέροντας· πόθεν τοῦτο ἠξεύρετε; ϗ ἐκεῖνοι ἀπεκρίθησαν· ὅτι οὐκ ἐξ ἀκοῆς. ἀλλ᾽ ἐξ αὐτοψίας ταῦτα λέγομεν· διατὶ αὐτοὶ ἡμεῖς ἤμεθά ποτε εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ϗ οἱ πόδες μας οὗτοι, ὁποῦ περιπατοῦν τώρα μὲ ἐσᾶς, αὐτοὶ ἐστάθησαν εἰς τὰς αὐλὰς τῆς Ἱερουσαλήμ· ϗ τὸν τρόπον δὲ τῆς οἰκοδομῆς τῆς πόλεως, ϗ τὴν τοποθεσίαν, ϗ τὸ σχῆμά της, ἔχομεν ἀκόμη εἰς τὴν ἐνθύμησίν μας. προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εὐσεβείας αὕτη ἡ φωνή· γάννυνται ϗ χαίρουσιν, οὐχ᾽ ὡς τὰς οἰκίας ἀποληψόμενοι, ἀλλ᾽ ὡς τὸν θεῖον οἶκον ὀψόμενοι. ὁ δὲ Χρυσορρήμων λέγει· „ Ἀλλὰ νῦν πολλοὶ δυσχεραίνουσιν ἐπὶ τῷ ῥήματι· κἂν μέν τις εἰς θέατρα παρανομίας ἀναβαίνων καλέσῃ, πολλοὶ οἱ συντρέχοντες· ἂν δὲ ἐπὶ τὸν εὐκτήριον οἶκον, πολλοὶ οἱ ὀκνοῦντες· ἀλλ᾽ οὐχ Ἰουδαῖοι οὕτως· οὗ τί γένοιτ᾽ ἂν χαλεπώτερον, ὅταν ἐκείνων φαίνωνται ῥαθυμότεροι οἱ Χριστιανοί; πόθεν δὲ οὗτοι οὕτως; ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἐγένοντο βελτίους· καὶ ὡς τῶν πραγμάτων ἀπολαύοντες αὐτῶν, ϗ πρὸς τὰ ῥήματα αὐτὰ ἔχαιρον, πολλῷ τῷ πόθῳ περιπλεκόμενοι τὸν εὐκτήριον οἶκον ϗ τὴν πόλιν· οὕτω γὰρ ὁ Θεὸς ποιεῖν εἴωθεν· ὅταν ἔχοντες τὰ ἀγαθὰ μὴ αἰσθανώμεθα, ἐκβάλλει αὐτὰ τῶν ἡμετέρων χειρῶν· ἵνα, ὅπερ οὐκ ἐποίησεν ἡ ἀπόλαυσις, τοῦτο ποιήσῃ ἡ στέρησις.

(1) Λέγει ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἦν γὰρ ἡ πόλις, οὐ διεσπαρμένη ὧδε κἀκεῖσε· οὐδὲ ἀπεσχοινισμένη ϗ διεστῶσα εἰς μέρη πολλά· ἀλλ᾽ οὕτως ἦν ᾠκοδομημένη, ὡς δοκεῖν ἕνα εἶναι οἶκον διὰ τὴν συνάφειαν ϗ ἁρμονίαν τῶν ἐν αὐτῇ οἰκοδομημάτων. ὁ δὲ Στηθάτης, οἶκον μὲν Θεοῦ, ἐννοεῖ τὴν ἐντὸς κατάστασιν τῶν ψυχῶν· Ἱερουσαλὴμ δὲ, τὴν γῆν τῆς ἀπαθείας· οἰκοδομὴν δὲ τοῦ οἴκου, τὴν ἐκ διαφόρων ἀρετῶν συγκροτουμένην· οὗ θεμέλιος ἡ ταπείνωσις ϗ πτωχεία ἡ πνευματική· ἡ μετοχὴ δὲ τούτου, ἡ μετοχή ἐστι τοῦ φωτὸς, ἣ δι᾽ ἀγάπης ϗ ταπεινοφροσύνης συντηρεῖται ἀμείωτος. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐπανελθόντες ϗ ἰδόντες τὴν ἐρημίαν τῆς πόλεως, ἀνακαλοῦνται τὴν παλαιὰν ἐκείνην εὐημερίαν, ϗ τὰ ἐγκώμια αὐτῆς διηγοῦνται λέγοντες, ὅτι ἡ λαμπρὰ ϗ περιφανὴς, ϗ πολλὴν ἔχουσα σύγκλητον, τὸ κατηφὲς τοῦτο σχῆμα περιβέβληται νῦν. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ὅταν ἡ τῶν πιστευόντων καρδία ϗ ψυχὴ μία ᾖ, ϗ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη, Ἱερουσαλὴμ εἰσιν, ἧς μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἀβραάμ : δηλαδὴ τοῦ νὰ πληθυνθῇ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, καὶ να κληρονομήσῃ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. ἢ μαρτύριον νοεῖται ἡ διαμαρτυρία, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ. διεμαρτύρατο γὰρ καὶ ἐπρόσαξεν αὐτὸν ὁ Θεὸς νὰ συνάγεται εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τοὺς τρεῖς καιροὺς τοῦ χρόνου :ἤτοι κατὰ τὰς τρεῖς ῥηθείσας ἑορτάς. ἡ δὲ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ εἶναι αὕτη. ἐκεῖ ἀνέβησαν αἱ φυλαὶ φυλαὶ Κυρίου μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ περιττοῦ ὄντος τοῦ γάρ. ἀνέβησαν, λέγει, διαμαρτυρία καὶ κέλευσις :ἤτοι κατὰ κέλευσιν καὶ προσαγὴν Θεοῦ· διατὶ δὲ ἀνέβησαν, διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ .ἤτοι τὸν Θεὸν κατὰ περίφρασιν μὲ τὸ μέσον τῆς νενομοθετημένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λατρείας τῆς νομικῆς. (1)

5 : „ Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν,
„ θρόνοι επι οἶκον Δαβίδ.

Ἰδοὺ καὶ ἄλλο ἐγκώμιον τῆς Ἱερουσαλήμ. ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐστάθησαν θρόνοι βασιλείας, εἰς τὸ νὰ κρίνουν τὸν λαόν : δηλαδὴ θρόνοι ἐν τῷ οἴκῳ Δαβίδ : ἤτοι εἰς τὰ βασιλικὰ παλάτια τοῦ Δαβίδ. ἢ τὸ πρῶτον μὲν θρόνοι, τοῦτο λέγεται, διὰ τοὺς θρόνους τῶν ἀρχιερέων καὶ Ἱερέων. τὸ δὲ δεύτερον θρόνοι, τοῦτο λέγεται διὰ τοὺς θρόνους τῶν βασιλέων, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου.

6 : „ Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν
„ Ἱερουσαλήμ.

Χαιρετίσατε, λέγει, τὴν Ἱερουσαλὴμ μὲ χαιρετισμοὺς εἰρήνης, καὶ εἴπατε εἰς αὐτήν. ἂς εἶναι εἰρήνη εἰς ἐσένα, ὦ πόλις Ἱερουσαλήμ. ἂς εἶναι εἰρήνη εἰς τὸν λαόν σου. ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς θέλει ἔχει εἰρήνην βαθεῖαν, καὶ χαρὰν ὑπερβολικήν· ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπεν „ ἀσπάσασθε αὐτήν. (2)

„ Καὶ εὐθηνία τοῖς ἀγαπῶσί σε.

Χαιρετίσατε, λέγει, τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἴπατε καὶ τοῦτο πρὸς αὐτήν. ὦ πόλις Ἱερουσαλήμ· ἂς εἶναι εὐτυχία καὶ εὐθηνία, ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἐδικούς σου πολίτας, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς περιοίκους σου ἐθνικοὺς οἵτινες σὲ ἀγαπῶσι. προφητεία δὲ εἶναι τοῦτο διὰ ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔμελε νὰ γένῃ. (3)

7 : „ Γε-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ τὸν θεῖον νόμον ἐκάλεσε, τὸν διαῤῥήδην κελεύοντα συντρέχειν τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξηται Κύριος ὁ Θεός. λέγει δὲ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· „ Τὸ συνάγεσθαι πάντας ἐν Ἱερουσαλήμ, τοῦτο ἐγίνετο εἰς θεογνωσίας ὑπόθεσιν, ἵνα μὴ πανταχοῦ πλανώμενοι, ἀφορμὰς ἔχωσι, καὶ ἐξόδους ἐπὶ τὴν τῶν Εἰδώλων θεραπείαν· ὅπερ οὖν καὶ αὐτὸς δηλῶν ἔλεγεν· ἐκεῖ αἱ φυλαὶ ἀνέβησαν μαρτύριον τῷ Ἰσραήλ : τουτέστιν ἔλεγχος, τοῦ μὴ εἶναι αὐτοῖς ἀπολογίαν πρὸς τὰ Εἴδωλα τρέχουσι. λέγει δὲ καὶ ὁ Στηθάτης· „ Καθάπερ αἱ διαιρεθεῖσαι φυλαὶ ἐπὶ Ἱεροβοάμ, τῆς δαβιτικῆς αἱ δέκα βασιλείας ἀπεσχοινίσθησαν, μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον, μία γέγονεν ἡγεμονία, καὶ πάντες εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ εὐθύμως συνέτρεχον κατὰ τὸν νόμον, τῷ Θεῷ τὴν συνήθη λειτουργίαν προσφέροντες : τὸν αὐτὸν τρόπον αἱ τῆς ψυχῆς ἑκάστου δυνάμεις, ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν παρατραπεῖσαι, τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἀπεσχοινίσθησαν· μετὰ δὲ τὴν μετάνοιαν, ὑπὸ μίαν γίνονται φυσικὴν ἡγεμονίαν καὶ βασιλείαν Χριστοῦ, τῷ Θεῷ προσφέρουσαι θυσίαν καθαρὰν καὶ συνήθη, ἐν συντετριμμένῳ τῷ πνεύματι, τὰς φυσικὰς κινήσεις καὶ ἐνεργείας αὐτῶν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ἐρωτήσατε : τουτέστι δεήθητε, ὥστε αὐτὴν εἰς τὴν πρώτην ἐπανελθεῖν εὐημερίαν· ὥστε ἀπαλλαγῆναι τῶν πυκνῶν πολέμων· μηδὲν ἕτερον εὐχόμενοι καὶ ζητοῦντες, ἢ τὰ πρὸς εἰρήνην αὐτῇ συντελοῦντα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἐνταῦθα τῆς εὐπραγίας πολλὴ ἡ περιουσία, ὅταν μὴ μέχρις αὐτῆς ἵστηται τὰ

7 : ,, Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει ,, σου. καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πυργο-,, βάρεσί σου.

Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπε. γένοιτο ἢ γενήσεται. χαιρετίσατε, λέγει, τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἴπατε. ἂς εἶναι, ὦ Ἱερουσαλὴμ, εἰρήνη εἰς τὴν δύναμίν σου. ἤγουν εἰς τοὺς στρατιώτας σου· δύναμις γὰρ πόλεως εἶναι τὰ πολεμικὰ στρατεύματα. εἰρήνη δὲ τούτων εἶναι, τὸ νὰ μὴ μάχωνται, μηδὲ νὰ ἔχουν πολεμίους. (1) ἀντὶ δὲ τοῦ ,, εὐθηνία ἐν ταῖς πυργοβάρεσί σου. ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπε ,, καὶ πλοῦτος ἐν τοῖς βασιλείοις σου. ἄλλος ἐν τοῖς περιβόλοις σου. πυργόβαρις γὰρ εἶναι τὸ πλέον δυνατώτερον περιτείχισμα τῆς πόλεως. (2)

8 : ,, Ἕνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν ,, πλησίον μου, ἐλάλουν δὴ εἰρήνην ,, περὶ σοῦ.

Τοῦτον τὸν λόγον λέγει ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐκ μέρους τοῦ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ: ἤγουν, ὅτι ἐγὼ εὐχήθηκα εἰρήνην διὰ λόγου σου ὦ Ἱερουσαλὴμ, διὰ τοὺς συγγενεῖς μου Ἰουδαίους. καὶ διὰ τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ· ἵνα ἐν εἰρήνῃ αὐτοὶ διάγοντες. λατρεύωσι μέσα εἰς ἐσένα καὶ εὐχαριστῶσι τὸν Θεόν. (3)

9 : ,, Ἕνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ,, ἡμῶν ἐξεζήτησα ἀγαθά σοι.

Διὰ τὸν ναὸν Κυρίου, λέγει, τὸν οἰκοδομημένον εἰς ἐσένα, ἐζήτησα ὦ Ἱερουσαλὴμ, νὰ ἔχῃς καὶ σὺ γαλήνην καὶ εὐθηνίαν. ἵνα δηλαδὴ ἀπολάβῃς τὴν προτέραν σου εὐπρέπειαν, καὶ τὴν εἰς τὸν Θεὸν νενομισμένην λατρείαν. (4)

,, ΨΑΛ-

τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ καὶ οἱ φιλοῦντες αὐτὴν, τούτων ἀπολαύουσι· τίνες δὲ οὗτοι; ἢ τοὺς μέλλοντας αὐτοῖς συμπράττειν λέγει· ἢ καὶ αὐτοὺς τοὺς πολίτας.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος ,, Τί ἐστιν ἐν τῇ δυνάμει σου; ἐν τῇ ὑποστάσει σου· ἐν τοῖς οἰκήτορσί σου· ἐπειδὴ φθοροποιὸν ὁ πόλεμος, καὶ τοῦτο αὐτὴν ἀπώλεσεν, ἐπεύχεται αὐτῇ εἰρήνην.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Χρυσόστομον, οὐ μόνον αὐτῆς κακῶν ἀπαλλαγὴν προφητεύει, ἀλλὰ καὶ προσθήκην ἀγαθῶν, εἰρήνην, εὐπορίαν, εὐετηρίαν· τί γὰρ ὄφελος εἰρήνης ἐν λιμῷ; ἢ εὐθυνίας ἐν πολέμῳ; λέγει δὲ καὶ ὁ Στηθάτης· ,, Εἰ γὰρ μὴ εἰρήνη ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν τῆς ψυχῆς, ἡ γινομένη διὰ τοῦ Πνεύματος, οὔτε ὁ Θεὸς κατοικεῖ ἐν ἡμῖν, οὔτε τῶν καρπῶν εὐθηνία τοῦ Πνεύματος διὰ τῶν τούτου ἐλλάμψεων, γίνεται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. εἰδὲ καὶ πυργοβάρεις τὰς γενικὰς ἀρετὰς ὑπολάβοις, οὐχ ἁμαρτήσεις τοῦ πρέποντος.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ,, Ταῦτά, φησιν, ἐπεύχομαί σοι, οὐκ αὐτὸς ἐν σοὶ πολιτευόμενος· πῶς γὰρ, ὁ γε πρὸ πολλοῦ χρόνου τοῦ βίου τὸ πέρας δεξάμενος; ἀλλὰ τοὺς ὁμοφύλους ἱμειρόμενος εἰρήνης τυχεῖν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου τὴν προτέραν περιφάνειαν ἀπολαβεῖν ἐφιέμενος.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· ,, Ὁρᾷς, πῶς καταστέλλει αὐτῶν τὴν ἀπόνοιαν; ἵνα γὰρ μὴ ὡς ἀξίαν δεδωκότες δίκην, νομίζωσιν ἀπειληφέναι τὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ μάθωσιν, ὅτι διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθον πατρίδα· καὶ μαθόντες, μένωσι μετὰ ἀσφαλείας πολλῆς· καὶ μὴ ἁμαρτάνοντες, πάλιν τῶν αὐτῶν λάβωσι πεῖραν· διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν, ὅτι ἕνεκα τοῦ ναοῦ, τὰ ἀγαθά σοι ἐξεζήτησα.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΒ.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „ Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου
„ τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ·

Καὶ οὗτος ὁ λόγος προφητεύεται ἐκ προσώπου τῶν Ἑβραίων, οἵτινες εὑρίσκοντο εἰς τὸν δρόμον, γυρίζοντες ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ (1) λέγεται δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπειδὴ ἀναπαύεται εἰς τὰς ἐκεῖ καθαρὰς καὶ ἁγίας Δυνάμεις, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διότι καὶ περὶ τῶν ἐπὶ γῆς εὑρισκομένων ἁγίων εἶπεν „ Ἐνοικήσω ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω. (Λευ. κϛ. 12.)

2 : „ Ἰδοὺ ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖ-
„ ρας τῶν κυρίων αὐτῶν· ὡς ὀφθαλ-
„ μοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυ-
„ ρίας αὐτῆς· οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡ-
„ μῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν,
„ ἕως οὗ οἰκτειρήσαι ἡμᾶς.

Μὲ τὰ παραδείγματα τῶν δούλων καὶ τῆς δούλης φανερώνουσιν οἱ Ἑβραῖοι, ὅτι αὐτοὶ ἀποβλέπουσιν ὅλως διόλου καὶ παντοτινὰ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ὅτι ἀπὸ κανένα ἄλλο μέρος δὲν ἔχουν ἐλπίδα βοηθείας, πάρεξ ἀπὸ τὸν Θεόν. διὰ τοῦτο οὐδὲ θέλουν νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ αὐτὸν, ἕως οὗ νὰ τοὺς ἐλεήσῃ. τὸ δὲ οἰκτειρήσαι, εὐκτικοῦ μὲν ἔχει σχῆμα, σημασίαν δὲ ἔχει μέλλοντος, ἀντὶ τοῦ οἰκτειρήσει (κατὰ γὰρ τοὺς Γραμματικοὺς πάντα τὰ εὐκτικὰ σημασίαν ἔχουσι μέλλοντος.) μερικοὶ δὲ λέγουσιν, ὡς ὁ Θεοδώριτος, ὅτι διὰ τοῦτο ἔφερον εἰς τὸ μέσον οἱ Ἑβραῖοι τὸ παράδειγμα τῆς δούλης, εἰς ἐπίτασιν καὶ ὑπερβολὴν ἀγάπης. διατὶ αἱ δοῦλαι, καθὸ εἶναι ἀσθενέστεραι κατὰ φύσιν, καὶ καθὸ εὑρίσκονται μέσα εἰς τοὺς θαλάμους μαζὶ μὲ τὰς κυρίας των, περισσότερον ἀποβλέπουσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, πάρεξ οἱ δοῦλοι εἰς τὰς χεῖρας τῶν αὐθεντῶν τους. καὶ περισσότερον ἐκεῖναι ποθοῦσι

τὰς

(1) Εἴτε οἱ περὶ τὸν Ζοροβάβελ. δηλαδὴ, καὶ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ἰωσεδὲκ ὑπῆρχον οὗτοι, εἴτε οἱ περὶ τὸν Νεεμίαν καὶ Ἔσδραν· κάμνοντες γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν, ἐλέου καὶ οἴκτου δέονται τυχεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐξουδενωμένοι.

τὰς κυρίας των, παρὰ οἱ δοῦλοι τοὺς αὐθέντας των. (1)

3: „ Ἐλέησον ἡμᾶς Κύριε, ἐλέησον ἡ-
„ μᾶς, ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπλήσθημεν ἐ-
„ ξουδενώσεως.

Ἐλέησον, λέγουσιν, ἐλέησον Κύριε, ἡμᾶς τοὺς σκλαβωμένους. διατὶ ἐχορτάσαμεν εἰς πολλῶν χρόνων διάστημα (ἤτοι ἑβδομήκοντα) ἀπὸ ὀνειδισμοὺς καὶ περιπαίγματα, τόσον τῶν σκλαβωσάντων ἡμᾶς βαβυλωνίων, ὅσον καὶ τῶν ἄλλων γειτονευόντων τοῖς βαβυλωνίοις Ἐθνῶν. τὰ ὁποῖα χαίρουν καὶ εὐφραίνονται εἰς τὰς συμφοράς μας. ἢ καὶ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν, διὰ μέσου τῶν τόπων τῶν ὁποίων ἐδιέβαιναν, γυρίζοντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. ὁ διπλασιασμὸς δὲ τοῦ ἐλέησον „ δείχνει κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τὴν θερμότητα τῆς ψυχῆς τῶν Ἑβραίων. διὰ τοῦτο λοιπὸν παρακαλοῦσιν. ἵνα μίαν ὥραν πρότερον ἐλεηθοῦν, καὶ ταχύτερον ἀποκατασαθοῦν εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλήμ. (2)

4: „ Ἐπὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν.

Παραπολλά, λέγει, καὶ μὲ ὑπερβολὴν μεγάλην ἐγέμισε καὶ ἐχόρτασεν ἡ ψυχή μας ἀπὸ τὴν ἐξουδένωσιν καὶ ἀτιμίαν τῶν βαβυλωνίων, καὶ τῶν ἄλλων πονηρῶν Ἐθνῶν. ὅθεν περαιτέρω δὲν ἠμπορεῦμεν νὰ ὑποφέρωμεν. (3)

„ Τὸ ὄνειδος τοῖς εὐθυνοῦσι, καὶ ἡ
„ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις.

Ἄμποτε, λέγει, Κύριε, νὰ ἀντιστραφῇ, εἰς μὲν τοὺς πλουσίους καὶ εὐτυχεῖς ὁ ὀνειδισμὸς, ὁποῦ ἔκαμαν εἰς ἡμᾶς τοὺς δυστυχεῖς καὶ σκλαβωμένους· εἰς δὲ τοὺς ὑπερηφάνους ἄμποτε νὰ ἀντιστραφῇ ἡ καταφρόνησις καὶ ἀτιμία, ὁποῦ μᾶς ἐπρόσφεραν εἰς ἡμᾶς τοὺς τεταπεινωμένους. ἵνα μὴ διὰ τῆς εὐτυχίας καὶ ὑπερηφανίας των, καταφρονῶσι τοὺς δυστυχεῖς καὶ ταπεινούς. ἁρμόζει δὲ ὁ ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς, οἵτινες περιπατοῦν τὸν δρόμον, ὁποῦ φέρει εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς. (4)

ΨΑΛ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἕως οὗ οἰκτειρήσαι ἡμᾶς· οὐκ εἶπεν, ἕως ἂν ἀποδῷ τὸν μισθὸν, οὐδὲ ἕως ἂν ἀποδῷ τὴν ἀμοιβὴν· ἀλλ' ἕως ἂν ἐλεήσῃ· καὶ σὺ τοίνυν παράμενε διηνεκῶς ἄνθρωπε· ἄν τε λάβῃς, ἄν τε μὴ λάβῃς, μὴ ἀποστῇς, καὶ πάντα λήψῃ· οὐχ ὁρᾷς, πῶς αἱ παιδίσκαι τῶν κυρίων ἐκκρέμανται; οὐ διάνοιαν, οὐκ ὄμμα ἀφιεῖσαι ἔξω πλανᾶσθαι; οὕτω καὶ σὺ ποίει· ἕπου τῷ Θεῷ μόνον, καὶ πάντα ἀφεὶς τὰ ἄλλα, τῶν ἐκείνου γίνου· καὶ λήψῃ πάντως, ἅπερ ἂν αἰτῇς συμφερόντως.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἶδες συντετριμμένην διάνοιαν; ἀπὸ ἐλέους σωθῆναι ἀξιοῦσι· καὶ οὐδὲ ἀπὸ ἐλέους κατὰ τὴν ἀξίαν, ἀλλ' ὅτι, φησι, πολλὴν ἴδομεν δίκην, καὶ τὴν ἐσχάτην ὑπεμείναμεν τραγῳδίαν· διὰ δὴ ταῦτα, ἄνες ἡμῖν καὶ ἐλέησον. Σημείωσαι, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ ἀναφέρει ἐν μέρει καὶ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας λέγων· „ Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποίθαμεν (Ἡσ. Λόγ. 2.) ὅθεν καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ἐκ μὲν τοῦ ῥητοῦ τοῦ Δαβὶδ, συνήρμοσε τὸ τροπάριον ἐκεῖνο, ὅπερ ψάλλει ἐν ταῖς παρακλήσεσι, τὸ λέγον· „ Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· πάσης γὰρ ἀπολογίας ἀποροῦντες· ἐκ δὲ τοῦ ῥητοῦ τοῦ Ἡσαΐου, συνήρμοσε τὸ ἄλλο τροπάριον τὸ λέγον· „ Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς· ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποίθαμεν·

(3) Ὅθεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Καὶ αὐτὴ, φησιν, ἐξελύθη ἡμῶν ἡ ψυχή· ἐταράχθη τῷ μεγέθει τῶν κακῶν· ἔστι γὰρ πολλὰ πάσχειν δεινὰ, φέρειν δὲ γενναίως· ἡμεῖς δὲ, καὶ τοῦτο ἀπωλέσαμεν· ἐπειδὴ γὰρ δεόντως ταῖς τιμαῖς οὐκ ἐχρήσαντο, τοῖς ἐναντίοις αὐτοὺς ὁ Θεὸς διορθοῦται· τοῦτο πανταχοῦ ποιῶν· οὕτω δὴ καὶ τὸν Ἀδὰμ, ἐπειδὴ τῇ οἰκήσει τοῦ Παραδείσου οὐκ ἐχρήσατο πρὸς τὸ συμφέρον, τῇ ἐκβολῇ αὐτὸν διώρθωσε.

(4) Ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν· „ Ἐχορτάσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν τοῦ μυκτηρισμοῦ τῶν ἐξουθενούντων, καὶ τοῦ ὀνειδισμοῦ τῶν ὑπερηφάνων· ὥστε κατὰ τοῦτον, νόημα τοιοῦτον ἔχει ὁ στίχος οὗτος· ὅτι ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν, τῶν ὑπερη-

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΚΓ.

„ Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. (1)

1 : „ Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, εἰ-
„ πάτω δὴ Ἰσραήλ.
2 : „ Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, ἐν τῷ
„ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς.
3 : „ Ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται παρὰ τῶν Ἰουδαίων, ὅταν ἐγύρισαν εἰς τὴν πατρίδα των τὰ Ἱεροσόλυμα. διατὶ εὐχαριστοῦντες τὸν ἅγιον Θεὸν, παραγγέλλουν εἰς τὸν λαὸν νὰ λέγουν, ὅτι ὅταν ἡμεῖς ἐγυρίσαμεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐσυκώθησαν κατ' ἐπάνωμας τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη, πρὸ τοῦ ἀκόμι νὰ τειχογυρισθῇ ἡ Ἱερουσαλὴμ. καὶ βέβαια, ἂν ὁ Κύριος δὲν ἦτον μαζὶ μὲ ἡμᾶς βοηθὸς, δὲν ἠθέλαμεν λυτρωθῶμεν ἀπὸ τὰς χεῖρας των. ἀλλὰ ἔμελλον νὰ καταπίουν ἡμᾶς ζωντανοὺς τὰ τοιαῦτα πλησιόχωρα Ἔθνη, ὑπὸ τοῦ φθόνου παρακινούμενα. φανερώνει δὲ ὁ λόγος τοῦ, νὰ μᾶς καταπίουν ζωντανοὺς, τὴν ὀγληγορότητα τῆς πανωλεθρίας καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν Ἰουδαίων. μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι τὸ, ὅτι ἐδῶ, εἶναι περιττόν. (2)

„ Ἐν

περηφάνων καὶ ἀλαζόνων Βαβυλωνίων, ἐπιχαθαζόντων ἡμῖν καὶ ἐπικερτομούντων· κατὰ δὲ τοὺς Ἑβδομήκοντα ἕτερον νόημα ἔχει, ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος: ἤτοι ἀντίστρεψον τὰ πράγματα Δέσποτα, καὶ τοῖς ἀλαζονευομένοις νῦν, δι' ἣν περίκεινται εὐκληρίαν, τὰς ἡμετέρας ἐπάγαγε συμφορὰς· ὡς καὶ ὁ κῦρος Εὐθύμιος τὸν στίχον ἡρμήνευσεν· „ Οὐδὲν γὰρ ὑπερηφανίας χεῖρον, κατὰ τὸν Χρυσοῤῥήμονα· διὰ τοῦτο πειρασμοὶ καὶ θλίψεις καὶ σῶμα θνητὸν, καὶ αἱ πολλαὶ τῶν πραγμάτων περιστάσεις· διὰ τοῦτο πάθη καὶ νοσήματα· ἵνα μυρίοι χαλινοὶ περικέωνται τῇ ψυχῇ, ῥαδίως ἐπαιρομένῃ, καὶ πρὸς ὄγκον ὑψουμένῃ· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Τὸ ὀνειδίζειν ἐστὶν, ἐν τοῖς εὐθηνοῦσι κατὰ τὰ κοσμικά· τὸ δὲ ἐξουθενεῖν, ἐν τοῖς ὑπερηφάνοις· ὡς τῷ Φαρισαίῳ ἐξουθενοῦντι τὸν Τελώνην.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον ἅπαντες οἱ πλησιόχωροι δυσχεραίνοντες τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐλευθερίαν, κοινῇ τὸν πρὸς αὐτοὺς ἀνεδέξαντο πόλεμον, καὶ βάρβαρα Ἔθνη συναγαγόντες, κατὰ ταυτὸν αὐτοῖς ἐπεστράτευσαν.

(2) Ὁ μὲν Εὐσέβιος λέγει· „ Ὅτι οἱ Γέροντες ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἦτον ἀκόμη ζωντανοὶ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἐδίδασκον τοὺς ἐν Βαβυλῶνι γεννηθέντας νέους νὰ λέγουν τὰ λόγια ταῦτα. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ὅτι εἰκὸς ἐστι τῶν ἱερέων τινὰ ἐσώτατα ἐπί τινος τῶν ἀναβαθμῶν, λέγειν ἐλθόντι τῷ λαῷ ἐπὶ τὸν ναὸν ἔξωθεν τοιοῦτόν τι· „ Εἰπάτω δὴ Ἰσραὴλ εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν· εἶτα ποιοῦντα τὸ προσταχθὲν τὸν Ἰσραὴλ, ἄρχεσθαι ἀπὸ τοῦ, εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ὅτι ὁ Δαβὶδ καθάπερ χοροστάτης ἄριστος τὰ αὐτὰ συνεχῶς αὐτοῖς παρακελεύεται λέγειν· μετὰ γὰρ τὸ πρῶτος εἰπεῖν, κἀκείνοις παρεγγυᾷ, ὥσπερ μαθηταῖς διδάσκαλος

„ Ἐν τῷ ὀργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐ-
„ τῶν ἐφ' ἡμᾶς.

4 : „ Ἄρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡ-
„ μᾶς.

Ὕδωρ ὀνομάζει τὴν ὁρμὴν καὶ τὴν δυνατὴν κίνησιν τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ. ὅταν, λέγει, ὠργίσθησαν τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη, διατὶ ἡμεῖς ἀπολαύσαμεν πάλιν τὴν πατρίδα μας Ἱερουσαλὴμ, ἀληθῶς (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἄρα) ἤθελε καταποντίσῃ ἡμᾶς ὡσὰν ὕδωρ ἡ ὁρμὴ τῶν τοιούτων, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν ἦτον βοηθός μας. ἢ τὸ ἄρα νοεῖται συλλογιστικὸν, ἀντὶ τοῦ λοιπόν.

„ Χείμαῤῥον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡ-
„ μῶν.

Χείμαρον: ἤγουν ποταμὸν χειμῶνος ὀνομάζουν οἱ Ἑβραῖοι ἐδῶ, τὴν ὀγλίγορον καὶ ἄτακτον κίνησιν τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν, ἥτις παρασύρει ὅ,τι ἤθελεν εὕρῃ ἔμπροσθεν, καὶ τὴν προσωρινὴν φθορὰν αὐτῶν, καθὼς καὶ ἀνωτέρω ὕδωρ αὐτὴν ὠνόμασε. διῆλθε δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἀντὶ τοῦ διεπέρασε καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ τὴν ῥηθεῖσαν ἄτακτον ὁρμὴν τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν ἡ ψυχή μας: ἤτοι ἡμεῖς κατὰ περίφρασιν ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. (1)

5 : „ Ἄρα διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ
„ τὸ ἀνυπόστατον.

Ἡ ψυχὴ ἡμῶν, λέγει: ἤτοι ἡμεῖς, διήλθομεν καὶ διεπεράσαμεν ἀληθῶς (τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐδῶ τὸ ἄρα) τὴν ἀνυπόφορον ὁρμὴν τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν, καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ κατεστάθημεν, μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁ Κύριος εἰς ἡμᾶς βοηθός. (2)

6 : „ Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν
„ ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῦσιν αὐ-
„ τῶν.

Μέ

λος λέγων· εἰπάτω δὴ Ἰσραὴλ, εἰμὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, τάδε ἂν ἐπάθομεν· ἐγὼ δὲ, ὅπερ συνεχῶς εἶπον, τοῦτο καὶ νῦν ἐρῶ· ὅτι μέγας τῆς αἰχμαλωσίας ὁ καρπός· οἱ γὰρ πρὸς Εἴδωλα τρέχοντες, καὶ τοῦ Θεοῦ καταφρονοῦντες, ἄκουσον τί λέγουσι νῦν· καὶ πῶς τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν ἀνατιθέασι τῷ Θεῷ· καὶ ὡς νικοποιῷ ἐπινίκιον καὶ εὐχαριστήριον ᾠδὴν ᾄδουσι· τοῦτο καὶ ἡμεῖς νῦν λέγωμεν· εἰμὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς οἱ ἀλιτήριοι Δαίμονες· τί γὰρ οὐκ ἂν ἐποίησεν ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν Διάβολος; ὁ πολλάκις καὶ τοὺς Ἀποστόλους σινιάσαι ζητήσας; πονηρὸν γὰρ καὶ ἀκόρεστον τὸ θηρίον· καὶ εἰμὴ συνεχῶς ἐχαλινοῦτο, τὰ πάντα ἂν ἀνέτρεψε καὶ συνέχεε. λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅτι ὁ μὲν πρὸ τοῦ πειρασμοῦ νεκρὸς ὢν δι' ἁμαρτίας, εἰς βυθὸν κακῶν χωρήσας, κατὰ τοὺς τῶν διωγμῶν καιροὺς νεκρὸς ὢν κατεπόθη· ὁ δὲ πρὸ τούτου ζῶν κατὰ Θεὸν, ἔπειτα ἐν καιροῖς διωγμῶν ἐξομοσάμενος, καὶ εἰς παντελῆ χωρήσας ἀποστασίαν, ζῶν κατεπόθη· τοῦτο δὲ οὐδέποτε πείσεται ὁ ἀληθινὸς Ἰσραὴλ, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Κύριον διὰ καθαρότητα ψυχῆς. ὁ δὲ Θεοδώριτος, τὸ ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον, ἑρμηνεύει· ὅτι οὐκ ἂν οὐδὲ ταφῆς ἠξιώθημεν· ἀλλὰ καθάπερ ὑπὸ θηρίων ζῶντες ἂν κατεπόθημεν.

(1) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτός φησι· „ Καθάπερ ὁ χειμάῤῥους ἐκ πολλῶν ἀθροιζόμενος ὀχετῶν, σφοδρότερος γίνεται· ἀλλ' οὐ διαρκεῖ· οὕτως οἱ τηνικαῦτα τῇ Ἱερουσαλὴμ προσβαλόντες, ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων Ἐθνῶν ἠθροίσθησαν· ἀλλὰ κατελύθησαν ψήφῳ δικαίᾳ· τοῦτο γὰρ ὁ Προφήτης διδάσκει λέγων· ὡς εἰμὴ σφοδροτέρα ὤφθη τοῦ Θεοῦ ἡ βοήθεια, οὐδὲν ἐκώλυεν ἡμᾶς παρασυρῆναι καὶ ἀπολέσθαι. λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Μὴ τοίνυν καταπέσωμεν, ὅταν ἐπίῃ τὰ δεινά· χείμαῤῥός ἐστιν, οἷα ἂν ᾖ· νέφος ἐστὶ παρατρέχον· ὅπερ ἂν εἴπῃς λυπηρὸν, ἔχει τέλος· ὅπερ ἂν εἴπῃς δεινὸν, πρὸς πέρας ἀπαντᾷ· εἰ γὰρ μὴ τέλος εἶχεν, οὐκ ἂν ἤρκεσεν ἡ φύσις· ἀλλὰ πολλοὺς παρασύρει, φησίν· ἀλλ' οὐ παρὰ τὴν οἰκείαν ῥύμην· ἀλλὰ παρὰ τοὺς ῥᾳθύμους καὶ ῥᾳδίως ὑποσκελιζομένους· ὁ χειμάῤῥους μέχρι καιροῦ φοβερός ἐστι, καὶ πάλιν ἀμέτρως ταπεινοῦται ἀθρόως ἐκλείπων.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος· „ Ὕδωρ ἀνυπόστατόν εἰσιν οἱ τῶν πειρασμῶν ἀφορητότεροι, καὶ ἀπρόβλητον ἔχοντες

Μὲ τὰ ὀδόντια φανερώνουν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν θηριότητα καὶ δύναμιν τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα ἐπεθύμουν νὰ καταπίουν αὐτοὺς σχεδὸν ζωντανούς. καθὼς τὰ ἄγρια θηρία κατατρώγουν ζωντανοὺς τοὺς ἀνθρώπους. (1)

7: „ Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐῤῥύ-
„ σθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόν-
„ των· ἡ παγὶς συνετρίβη, καὶ ἡ-
„ μεῖς ἐῤῥύσθημεν.

Καθὼς μὲ τὰ ἀνωτέρω λόγια ἐρμήνευσεν ὁ Δαβὶδ τὴν δύναμιν καὶ θηριότητα καὶ τὸν ἄγριον θυμὸν τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν, ὁποῦ ἐπολέμουν τοὺς Ἰουδαίους. ἔτζι μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐδῶ φανερώνει ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν ἀδυναμίαν καὶ ἀσθένειαν τῶν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. καθὼς γὰρ τὸ μικρὸν πουλάκι εἶναι ἀδύνατον καὶ εὐκολοπίαστον ἀπὸ τοὺς κυνηγούς· ἔτζι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἦτον ἀδύνατοι καὶ εὐκολοπίαστοι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ὅταν ἐγύρισαν εἰς τὴν πατρίδα των Ἰερουσαλὴμ. παγίδα δὲ λέγει τὰς ἐνέδρας καὶ μηχανάς, ὁποῦ ἐκατασκεύαζον κατὰ τῶν Ἰουδαίων τὰ Ἔθνη, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸ νὰ ἐσυντρίφθησαν καὶ διελύθησαν, διὰ τοῦτο ἐλυτρώθησαν ἀβλαβεῖς ἀπὸ αὐτὰς οἱ Ἑβραῖοι. (2)

8: „ Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου,
„ τοῦ

τες τὴν καταδρομήν· ἀλλ' οἱ καταξιωθέντες ἀβλαβῶς διαβῆναι τοῦ Διαβόλου τοὺς πειρασμούς, οἷόν τινας ποταμοὺς ἐπικλύζοντας, ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ λέγοιεν ἂν χαίροντες τό, χείμαῤῥον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν. ϗ ὁ Νύσσης φησίν· „ Εἰ γὰρ ϗ ἔστιν ἀνυπόστατον, ϗ ταῖς ἡμετέραις διανοίαις ἀνανταγώνιστον τῆς διαβολικῆς ἐπηρείας τὸ ὕδωρ: τουτέστιν ὁ διὰ παθῶν ἐπικλυσμός· ἀλλ' ἐν Χριστῷ δυνησόμεθα· παρελευσόμεθα γὰρ οἷά τινα χείμαῤῥον τῆς ἐκείνου δυστροπίας τὴν ἔφοδον· ἐπειδὴ τοίνυν παντοίαις ταραχαῖς ϗ ἀνωμαλίαις πλημμυρῶν ὁ ἀνθρώπινος βίος, ἀεὶ φέρεται κατὰ τοῦ πρανοῦς· διὰ τοῦτο λυσιτελὲς ἂν εἴη πόῤῥω τοῦ τοιούτου ῥεύματος ἑαυτοὺς ἀνέχειν. ὡς ἂν μὴ ὑπὸ τῶν ἀστάτων περιεχόμενοι, τῶν ἀεὶ ἑστώτων κατολιγωρήσωμεν. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἀνυπόστατον ὕδωρ, οὐκ ἂν δύναιτό τις ὑποστῆναι χωρὶς Χριστοῦ· ἡ δὲ κακία ὕδωρ ἐστὶν ἀνυπόστατον, διὰ τὸ μὴ εἶναι αὐτῆς οὐσίαν ϗ ἰδίαν ὑπόστασιν: συμβεβηκὸς γὰρ οὖσα, ἐν τοῖς ἐνεργοῦσιν ὑφίσταται, καθ' ἑαυτὴν ὕπαρξιν μὴ ἔχουσα. ὁ δὲ Στηθάτης Νικήτας, ὕδωρ ἀνυπόστατον τὴν ἔμπρακτον ἁμαρτίαν ἐνόησε, ϗ τὰς συκοφαντίας ϗ διαβολὰς κατὰ τῶν ἀναιτίων: ϗ ἀνυπόστατον γὰρ κακὸν: ἤτοι ἀφόρητον ἡ συκοφαντία· ὅθεν παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ λέγων· „ Λύτρωσαί με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων, ϗ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου. ὁ δὲ Ὠριγένης· „ Ἀνυπόστατόν ἐστι: τουτέστιν οὐκ ἔστι δυνατὸν ὑποστῆναι· ἄνθρωπος γὰρ πῶς δύναται ὑποστῆναι τοσοῦτον Διάβολον.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Εἶδες πῶς ϗ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν παρίστησι, ϗ τὴν ἐκείνων ἰσχύν; οἱ μὲν γὰρ ὡς θηρία ϗ λέοντες ἐπήεσαν, αὐτῶν ἕτοιμοι τῶν σαρκῶν ἀπογεύσασθαι· τῇ δυνάμει ϗ τῷ θυμῷ καθωπλισμένοι, οἱ δὲ στρουθίου παντὸς ἀσθενέστερον διέκειντο· τότε γὰρ μάλιστα διαδείκνυται τοῦ Θεοῦ τὰ θαύματα, ὅτε οἱ ἀσθενεῖς τῶν δυνατῶν κρατοῦσι.

(2) Ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας ὁ Στηθάτης, στρουθίον ἐννοεῖ τὴν ψυχὴν ἑκάστου ἁγίου· ἥτις κατὰ τὸ στρουθίον κούφη ἐστὶ ϗ ὑπόπτερος ϗ ὀξυτάτη εἰς τὸ ἵπτασθαι, ϗ ὅταν ἴδῃ τὸν δόλον ϗ τὴν παγίδα τῶν θηρευτῶν ἀνθρώπων τε ϗ Δαιμόνων, ἀφίπταται· οὐ τοιαύτη δὲ ἐστὶ ϗ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἡ ψυχή, παχυνθεῖσα τῷ βάρει τῶν ἁμαρτιῶν ϗ οὐ δυναμένη πετασθῆναι· ὅθεν εὐάλωτος ὑπὸ τὴν παγίδα τοῦ Διαβόλου γίνεται· παγὶς δὲ τοῦ Διαβόλου ἡ ἔμπρακτος ἁμαρτία· κατὰ δὲ τὸν συνώνυμον αὐτοῦ Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ· „ Βρῶμα γίνεται ϗ θήρα τοῖς ὀδοῦσι τῶν ἀσεβῶν, ὁ τοῖς λόγοις αὐτῶν ἁλισκόμενος· ὅπερ ὁ μὴ παθών, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Κύριον Ἰσραήλ, εὐχαριστεῖ· παγίδες δ' ἂν εἶεν αἱ κολακεῖαι ϗ χρηστότεραι ἐπαγγελίαι τῶν πειραζόντων· εἴτε ἀπατητικοὶ λόγοι, ϗ πλοῦτος, ϗ τέκνα, ϗ γυνή, ϗ οὐσίαι, ϗ ἀξιώματα· ὧν ἁπάντων ἀνώτερος γινόμενος ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, εὐχαριστεῖ τῷ ταύτας συντρίψαντι, αὐτὸν δὲ ῥυσαμένῳ Θεῷ· ὁμολογῶν, ὅτι μὴ οἰκείᾳ δυνάμει ἐκπέφευγε τοὺς τοσούτους, ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν ϗ τὴν γῆν Θεοῦ. Καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ἐῤῥύσθημεν τῆς τῶν θηρευόντων παγίδος Δαιμόνων, Χριστοῦ συντρίψαντος τὸν Διάβολον· πόθεν οὖν νικᾷ πολλάκις; ἀπὸ τῆς ῥαθυμίας τῶν καθευδόντων· τίς γὰρ οὐκ ἂν κρατήσειε τοῦ καθεύδοντος, κἂν ἁπάντων ἀσθενέστερος ᾖ; τίνος οὖν ἕνεκεν αὐτὸν φοβῇ; οὐκ ἐννοεῖς οἷον ἔχεις βοηθόν; οὐδὲ γὰρ μόνον ὁ ἐχθρὸς γέγονεν ἀσθενέστερος, ἀλλὰ ϗ ἡ βοήθειά σου μείζων. λέγει δὲ ϗ ὁ Ἀνώνυμος: „ Ὁσάκις ἐπὶ τὸ ἁμαρτάνειν ἐρεθιζόμενοι νικήσωμεν, τοσαυτάκις ἡ παγὶς συνετρίβη ϗ ἡμεῖς ἐῤῥύσθημεν.

„ τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν „ γῆν.

Ἡ βοήθεια, λέγει, ἡμῶν τῶν λυτρωθέντων Ἰουδαίων ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν, δὲν ἔγινε μὲ χαρίζας καὶ ἄλογα πολεμικὰ καὶ μὲ ἄλλην δύναμιν στρατευμάτων, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα μόνον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μὲ τὸ νὰ ὀνομάζωμεν δηλαδὴ καὶ ἐπικαλούμεθα ἡμεῖς αὐτὸν μετὰ πίστεως. Τὸ, ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου, νοεῖται ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ Κυρίῳ κατὰ περίφρασιν. ταῦτα τὸ ἴδιον εἶπε καὶ ἐν τῷ ιθ΄ ψαλμῷ. „ οὗτοι ἐν ἅρμασι, καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις. ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα. ἁρμόζει δὲ ὁ ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς, ὁποῦ λυτρωθοῦν ἀπὸ πειρασμοὺς μὲ τὴν θείαν Πρόνοιαν καὶ βοήθειαν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΔ΄.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „ Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, ὡς ὄ„ ρος Σιών.

Τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ εἶναι ἀκόλουθα μὲ τὰ λόγια τοῦ προτέρου, διατὶ καὶ αὐτὰ εἶναι εὐχαριστήρια καὶ ἐπινίκια διὰ τὴν νίκην, ὁποῦ ἐποίησαν, καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἔλαβον οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὰ πολεμοῦντα Ἔθνη αὐτούς, καθὼς, λέγει, τὸ βουνὸν τῆς Σιὼν εἶναι ἀσάλευτον καὶ ἀχρήμνιστον. οὕτως εἶναι ἀσάλευτοι καὶ ἀσφαλεῖς καὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἐλπίζουν εἰς τὸν Κύριον. (2)

Οὐ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „Ὁρᾷς οἷον ἔχεις στρατηγόν; οἷον βασιλέα; τὸν τοῦ δὲ τοῦ παντὸς Δημιουργὸν λόγῳ τοσαῦτα σώματα παρενεγκόντα; λοιπὸν μὴ καταπέσῃς· ἀλλὰ στῆθι γενναίως· νῆφε· ἀγωνίζου· μὴ κάθευδε· ἀπόσμηξον τὰ ὅπλα, καὶ τὴν προθυμίαν νεύρωσον· βάλλε διηνεκῶς τὸν πολέμιον· τῷ γὰρ Σταυρῷ συνέτριψεν ὁ Χριστὸς πάσας αὐτοῦ τὰς παγίδας· ἐδέθη ὁ ἰσχυρός· τὰ σκεύη αὐτοῦ διηρπάγη· ἡ δύναμις αὐτοῦ κατελύθη· τίνος ἕνεκεν αὐτὸν φοβῇ; πόθεν τρέμεις εἰπέ μοι; πατεῖν ἐκελεύσθης τὸν ἐκνευρισμένον· πόθεν οὖν νικᾷ πολλάκις; ἀπὸ νωθείας τῆς ἡμετέρας· ὥστε εἰ βουληθείης ἐναντίον στῆναι, οὐ τολμᾷ παρατάξασθαι· εἰ δὲ καθεύδοντος περιγίνεται, τοῦτο οὐ τῆς ἐκείνου δυνάμεως, ἀλλὰ τῆς σῆς ὀλιγωρίας· ὥστε ἀναπολόγητός σοι ἡ ἧττα.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Τί βούλεται τοῦ Σιὼν ἡ προσθήκη; διατὶ γὰρ οὐκ εἶπεν ἁπλῶς ὡς ὄρος, ἀλλ' ἐκείνου τοῦ ὄρους ἐμνημόνευσε; παιδεύων μὴ ταπεινοῦσθαι ἐν ταῖς συμφοραῖς, μηδὲ καταποντίζεσθαι· ἀλλὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος ἐκκρεμαμένους, πάντα φέρειν γενναίως· ἐπεὶ καὶ τὸ ὄρος τοῦτο γενόμενον ἔρημον καὶ γυμνὸν, ἐπὶ τὴν προτέραν πάλιν ἐπανῆλθεν εὐημερίαν. λέγει δὲ καὶ ὁ Βασίλειος· „ Ὁ γενναῖος ἀνὴρ, κἂν μυρία πάθῃ

δει-

„ Οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ
„ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ.

Δὲν θέλουν, λέγει, μετακινηθοῦν εἰς ὅλον τὸν αἰῶνα τὸν διωρισμένον δηλαδὴ ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἐκεῖνοι ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. κυρίως δὲ ὁ σίχος οὗτος ἐννοεῖται διὰ ἐκείνους, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ· ἐκεῖνοι γὰρ τῆς μακαριότητος ἀπολαύσαντες, δὲν θέλουν σαλευθοῦν πώποτε. (1)

2 „ Ὄρη κύκλῳ αὐτῆς, καὶ ὁ Κύριος
„ κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν
„ καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ἡ κατὰ γ' λέγει, καὶ αἰσθητὴ Ἱερουσαλήμ, ἔχει μὲν καὶ τὴν περιφύλαξιν καὶ ἀσφάλειαν ἀπὸ τὰ βουνά, ὁποῦ εὑρίσκονται τριγύρω εἰς αὐτήν, ἔχει δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Κυρίου φύλαξιν καὶ βοήθειαν, μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως ταύτην ἔχει ἀληθῆ φύλαξιν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ κατοικοῦν τὴν Ἱερουσαλήμ, δὲν θέλουν σαλευθοῦν ἕως τοῦ αἰῶνος: δηλαδὴ ἕως τοῦ αἰῶνος τοῦ ὁρισθέντος παρὰ Θεοῦ εἰς σωτηρίαν τῆς Ἱερουσαλήμ. (2)

3 „ Ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριον τὴν ῥάβδον
„ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κλῆρον τῶν
„ δικαίων.

Ἐδῶ, λέγει, ὁ Δαβὶδ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν [illegible]

[illegible] δεινά, οὐ περιτρέπεται· ὁ μὲν γὰρ ἁμαρτωλός, ὡς χοῦς ῥιπίζεται· ὁ δὲ δίκαιος, ὡς ὄρος Σιὼν οὐδέ ποτε σαλευθήσεται. προστίθησι δὲ ὁ Χρυσορρήμων καὶ ταῦτα· „ Καὶ γὰρ ὅσα ἂν ἀκοντίσῃς, ὄρος καταστρέψαι βουλόμενος, ἐκείνου μὲν οὐδέ ποτε περιέσῃ· πῶς γάρ; τὰ δὲ μηχανήματα καταλύσεις ἅπαντα, καὶ τὴν σαυτοῦ καταλύσεις ἰσχύν· τοιοῦτος καὶ ὁ δίκαιος· ὅσας ἂν δέξηται πληγάς, αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἔπαθε δεινόν, τῶν δὲ ἐπιβουλευόντων καταλύει τὴν δύναμιν ἀνθρώπων τε καὶ Δαιμόνων· μὴ δὴ τὴν ἄνεσιν ζητῶμεν· μηδὲ τὸν τρυφῆς γέμοντα βίον· οὐ γὰρ ἀνδρὸς γενναίου, ἀλλὰ σκώληκος ἡ ἐπιθυμία· ἀλόγου μᾶλλον, ἢ λόγον ἔχοντος· ἀλλ' εὔχου μὲν μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμόν· εἰ δὲ ποτὲ καὶ ἐμπέσῃς, μὴ δυσχέραινε, μηδὲ θορυβοῦ· ἀλλ' ὅπως γένοιο λαμπρότερος, ἅπαντα ποίει· οὐκ ἤκουσας τοῦ Προφήτου λέγοντος· „ Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ὡς ὄρος Σιών; δι' οὗ τὸ ἀπερίτρεπτον δηλοῦται τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης· ὄρους γὰρ ἀσφαλέστερον ἡ ἐλπὶς ἡ ἐπὶ Θεόν. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὁ τῇ εἰς Θεὸν ἐλπίδι φραττόμενος, ὡς τὸ Σιὼν ὄρος ἀτρεμὴς μένει καὶ ἀκλόνητος, ἐπίσημός τε καὶ περίβλεπτος. ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ Ξανθόπουλος λέγει, ὅτι τὸ ὄρος Σιὼν ἦτον στερεώτερον τῶν ἄλλων ὀρέων, καὶ διατὶ ἦτον περικυκλωμένον ἀπὸ ἄλλα ὄρη· καθὼς τὸ λέγει παρακάτω ὁ Δαβίδ· διὰ τοῦτο καὶ Εὔριζον αὐτὸ ἀλλαχοῦ ὀνομάζει· ἐπειδὴ αἱ ποδίαις αὐτοῦ δὲν ἐτελείωναν εἰς κάμπον ἰσόπεδον, ἀλλὰ εἰς ἄλλα βουνά· ὄρη γάρ, φησι, Σιὼν τὰ πλευρὰ τοῦ Βορρᾶ· καθὼς λοιπὸν τὸ ὄρος Σιὼν ἔχει κύκλῳ ἄλλα ὄρη, ἔτζι καὶ οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ἔχουσι κύκλῳ τους τὸν Θεὸν φυλάττοντα αὐτούς· καὶ ὁ Κύριος, φησι, κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τί οὖν; οὐκ ἐσαλεύθησαν, καίτοι κατοικοῦντες τὴν Ἱερουσαλὴμ οἱ τρεῖς Παῖδες καὶ ὁ Δανιήλ; ἄπαγε! τῆς μὲν γὰρ πατρίδος ἐξέπεσον, καὶ αἰχμαλωσίαν ὑπέστησαν, σάλον δὲ οὐδένα οὐδέ ποτε· ἀλλ' ἐν τοσούτῳ θορύβῳ πραγμάτων, καὶ ἐν τοσούτῳ πλήθει κυμάτων, ὡς ἐπὶ πέτρας ἑστῶτες, καὶ ἐπὶ λιμένος ὁρμίζοντες γαληνοῦ, οὕτως οὐδὲν ἔπαθον ἀηδές· μὴ δὴ σάλον κάλει τὴν τῶν πραγμάτων περίστασιν· οὐ γὰρ τοῦτο σάλος· ἀλλ' ἡ τῆς ψυχῆς ἀπώλεια, καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἐκπεσεῖν· ὅπερ ἐν τοῖς κινδύνοις οἱ νήφοντες οὐχ ὑπομένουσιν. ὁ δὲ Εὐσέβιός φησιν· „ Ὅτι ἡ μὲν Σιὼν ἀρχαία ἦν πόλις καὶ ὑποδεεστέρα· Ἱερουσαλὴμ δὲ ἡ βασιλεύουσα, ἐν ᾗ τὸ ἁγίασμα. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τὸν κατοικοῦντα τὴν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τοὺς νόμους τῆς Ἱερουσαλὴμ πολιτεύεσθαι δεῖ· τοῖς γὰρ οὕτω κατοικοῦσι, καὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νόμου πειθομένοις, τὸ βέβαιον ὁ Προφήτης ὑπέσχετο.

(2) Ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ὄρη κύκλῳ Ἱερουσαλὴμ δυνάμεις εἰσὶ θεῖαι εἰσί· παρεμβαλεῖ γὰρ Ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν· κύκλῳ δὲ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ αὐτὸς ὁ Κύριος. ἕτερος οὖν ὁ λαὸς Κυρίου τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον· ἄλλο γὰρ οἶκος Ἰσραὴλ εὐλογήσατε τὸν Κύριον· καὶ ἄλλο, οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον εὐλογήσατε τὸν Κύριον.

ὁποίαν θέλει φυλάξει ὁ Θεὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας. ὁ Θεὸς λέγει, δὲν θέλει ἀφήσει τὴν ῥάβδον: ἤγουν τὴν βασιλείαν κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ δύναμιν τῶν ἁμαρτωλῶν: ἤτοι τῶν ἀσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. ὁποῖοι ἦτον καὶ τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη τῆς Ἱερουσαλὴμ, νὰ βασιλεύῃ ἐπάνω εἰς τοὺς δικαίους τοὺς ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ ζῶντας, οἵτινες εἶναι κλῆρος καὶ μερὶς τοῦ Θεοῦ. ἁμαρτωλοὶ δὲ λέγονται καὶ οἱ Δαίμονες, οἱ ὁποῖοι δὲν συγχωροῦνται παρὰ Θεοῦ νὰ πειράζουν μέχρι τέλους τοὺς δούλους του τοὺς Δικαίους. (1)

„Ὅπως ἂν μὴ ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι
„ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν.

Δὲν ἀφίνει, λέγει, ὁ Θεὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους καὶ Δαίμονας νὰ ἐνοχλοῦν μέχρι τέλους τοὺς δικαίους. ἵνα οἱ δίκαιοι, ἀπολαμβάνοντες τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ φύλαξιν καὶ βοήθειαν, δὲν ἐξαπλόνωσι τὰς χεῖράς των: ἤτοι δὲν πράττωσι τὰς ἀνομίας καὶ τὰ κακὰ ἔργα. ἀλλὰ θεραπεύουν πάντοτε καὶ δουλεύουν τὸν Θεὸν διὰ τῶν ἐναρέτων πράξεων. (2)

4: „Ἀγάθυνον Κύριε τοῖς ἀγαθοῖς καὶ
„τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Εἰς εὐχὴν ἔκλεισεν ὁ Προφήτης τὸν Ψαλμὸν τοῦτον καὶ λέγει: ἀγαθὰ ποίησον Κύριε. ἀγαθὰ δὸς εἰς τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους. εἰς τοὺς ἔχοντας καρδίαν εὐθεῖαν καὶ ἴσην εἰς τοὺς ἀδόλους εἰς τοὺς ἀπονηρεύτους. (3).

5: „Τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγ-
„γαλιὰς, ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐρ-
„γαζομένων τὴν ἀνομίαν.

Ἐκείνους, λέγει, τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ κλίνουν εἰς τὰ σκολιὰ καὶ στραβὰ πράγματα, καὶ εἰς τοὺς διεστραμμένους καὶ πονηροὺς λογισμούς, τούτους θέλει παραδώσει ὁ Κύριος εἰς τὴν κόλασιν. ἢ καὶ θέλει τοὺς ἀποστραφῇ ἐξίσου μὲ τοὺς παρανόμους. (4)

„ Εἰ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος, ῥάβδον λέγει τὴν ὀργὴν καὶ τὴν μάστιγα τῶν ἐχθρῶν· ὅθεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἀσσυρίους, ῥάβδον θυμοῦ διὰ Ἡσαΐου προηγόρευσεν· „Οὐαί, φησιν, Ἀσσυρίοις ἡ ῥάβδος τοῦ θυμοῦ μου· καὶ ὀργή ἐστιν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν· τὴν ὀργήν μου εἰς Ἔθνος ἄνομον ἀποστελῶ· (Ἡσ. ι. 5.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν διδάσκει, ἵνα μὴ κακίαν οἱ δίκαιοι μάθωσι: τουτέστιν, ἵνα μὴ νομίσαντες ἄτακτα εἶναι πάντα καὶ ἀκυβέρνητα, ῥέψωσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἑλκύσωσι βλάβην. καὶ ὁ Χρυσόστομος· „Πειρασμῷ σωφρονισθέντες οἱ δίκαιοι, τῇ τε χορηγίᾳ τῶν ἀγαθῶν γενόμενοι βελτίους, ἐν ἀρετῇ διατελέσουσι καὶ οὐχ ἅψονται πονηρίας, ἑκατέρωθεν παιδευόμενοι. ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας ὁ συνθέτης, ῥάβδον ἁμαρτωλῶν ἐννοεῖ τὴν προσβολὴν τῆς ἁμαρτίας τὴν παρὰ τῶν Δαιμόνων φερομένην· ταύτην γὰρ οὐκ ἀφίησιν ὁ Θεὸς ἐγχρονίσαι τῇ καρδίᾳ τῶν δικαίων· ἐπειδὴ αὕτη δριμύτερον ῥάβδου καὶ μάστιγος αἰκίζει αὐτοὺς καὶ ἀθυμεῖν ἀπεργάζεται· καὶ ἵνα μή, ταύτης χρονιζούσης, ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν: ἤγουν πρὸς τὴν πρᾶξιν ἔλθωσι τοῦ κακοῦ, καὶ τὸν νοητὸν θάνατον πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπάσωνται. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „Χρησόμεθα τῷ ῥητῷ, ἐὰν ἐν διωγμῷ πολλοὶ τὸν Θεὸν ἀρνῶνται λέγοντες· ὅτι ἐπεὶ μὴ ἦσαν δίκαιοι οἱ ἀρνούμενοι, ἀφῆκε Κύριος τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κλῆρον αὐτῶν, ὅπως ἐκτείνωσιν ἐν ἀνομίᾳ χεῖρας αὐτῶν· ἀπὸ γὰρ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ἤτοι οὐδὲν ἄδικον ὁ Προφήτης· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ἀγαθῶν ἀπολαῦσαι· τοὺς δὲ τὴν εὐθεῖαν καταλιπόντας ὁδὸν, καὶ στραγγαλιαῖς καὶ διαπλοκαῖς κεχρημένους, τὸ κατάλληλον τέλος εὑρεῖν. Καὶ ὁ Ὠριγένης· „Ἀγαθοί εἰσιν οἱ τὰ ἤθη κατορθώσαντες· εὐθεῖς δὲ καρδίᾳ, οἱ ὑγιῆ δόγματα ἔχοντες· ἀγαθύνει δὲ οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ εὐθέσι Θεός.

(4) Τὰς στραγγαλιὰς ὁ μὲν Ἀκύλας διαπλοκὰς ἡρμήνευσε· σκολιότητας δὲ, ὁ Σύμμαχος· διεστραμμένα δὲ, ὁ

Θεο-

„ Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ εἶναι εἰρήνη εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ. τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν Ἱστορίαν ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. ἁρμόζει δὲ οὕτος καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ κατοικοῦν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἀκαταμάχητον Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. τῆς ὁποίας κύκλῳ εἶναι περιτειχίζοντες αὐτὴν καὶ φυλάττοντες οἱ ὑψηλοὶ διδάσκαλοι. ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς εὑρίσκεται κύκλῳ εἰς τὸν Χριστιανικὸν λαόν του. (1).

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΕ.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. (2)

1: „ Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰ„ χμαλωσίαν Σιὼν. ἐγεννήθημεν „ ὡσεὶ παρακεκλημένοι.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ἀκόλουθος μὲ τὸν πρότερον. καὶ ἐπιστροφὴν μὲν λέγει, τὴν εἰς τὴν πατρίδα Σιὼν ἀποκατάστασιν τῶν τέκνων της. ταῦτα γὰρ ἦτον ἡ τῆς Σιὼν αἰχμαλωσία. παράκλησιν δὲ λέγει, τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν καὶ παρηγορίαν. ὅταν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν πατρίδα μας Σιὼν, τότε ἐγίναμεν πολλὰ παρηγορημένοι. τὸ γὰρ ὡσεὶ, ἐπιτατικὸν εἶναι, ἀντὶ τοῦ πολλὰ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο „ ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραήλ. (Ψαλ. ογ. α.) ἢ ἐγεννήθημεν, καθὼς γίνονται οἱ παρηγορημένοι: ἤτοι ἐγεννήθη-

Θεοδοτίων. λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἡ ἀρετὴ λεία τε καὶ εὔκολος· ὥσπερ οὖν ἡ πονηρία διεστραμμένον, ποικίλον, καὶ ἀδιεξόδευτον· ὁ γοῦν βουλόμενος ψεύσασθαι, καὶ δόλους ῥάψαι, ἐννόησον, ὅσα ἐπιχειρεῖ! ὅσης δεῖται τῆς ποικιλίας! ποίων λόγων πεπλασμένων! πόσης δεινότητος! ὁ δὲ τὴν ἀλήθειαν λέγων, οὐ πόνου, οὐ δυσκολίας, οὐχ ὑποκρίσεως, οὐδενὸς δεῖται τῶν τοιούτων, αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν ἐκείνης διαλαμπούσης· ὅθεν καὶ πρὸ τῆς κολάσεως ἡ κακία τὴν κόλασιν ἐπάγει, καὶ πρὸ τῆς ἀντιδόσεως ἡ ἀρετὴ τὴν ἀμοιβὴν δίδωσι.

(1) Εἶπε δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἰς εὐχὴν τὸν λόγον κατέκλεισε· τοιαῦται γὰρ τῶν ἁγίων αἱ ψυχαί· μετὰ τῆς παραινέσεως καὶ τῆς συμβουλῆς τὴν εὐχὴν προστιθέασι, μεγίστην συμμαχίαν εἰσάγουσαι τοῖς ἀκούουσι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἅπαντας μὲν ὁ Κύριος βασιλεύσας, ἐπανελθεῖν Ἰουδαίους προσέταξε· μοχθηρὰν δὲ οἱ πλείους ἔχοντες γνώμην, καὶ εἰς ἅπαντα τοῖς θείοις ἀντιτείνοντες νόμοις, ἐπανελθεῖν οὐκ ἠθέλησαν· ὅσοι δὲ τῆς προγονικῆς εὐσεβείας ἐπεμελοῦντο, καὶ τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἐπεθύμουν, ἀσπασίως ἐποιήσαντο τὴν ἄνοδον· οὗτοι τοίνυν ἐν τῷδε τῷ Ψαλμῷ τὴν οἰκείαν ἐλευθερίαν ὁρῶντες, γεγήθασιν· εὔχονται δὲ ταύτης καὶ τοὺς ὁμοφύλους τυχεῖν.

θημεν ἐν εὐθυμίᾳ καὶ χαρᾷ . (1)

2 : „ Τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡ-
„ μῶν , καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιά-
„ σεως .

Ὅταν , λέγει , ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν πατρίδαμας Ἰερουσαλὴμ , ἐγέμωσε τὸ σόμα μας ἀπὸ χαροποιὰ λόγια , τὰ ὁποῖα ἐφανέρωναν τὴν ἐσωτερικὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς μας . καὶ ἡ γλῶσσα μας ἐγέμωσεν ἀπὸ ἀγαλλίασιν . πρελέγει δὲ ὁ Δαβὶδ τὰ μέλλοντα ὡς περασμένα , κατὰ τὸν νόμον τῆς προφητείας . (2)

„ Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς Ἔθνεσιν „ . . .

Τότε , λέγει , ὅταν μᾶς ἰδοῦν οἱ ἐν τοῖς Ἔθνεσιν ἄνθρωποι : ἤτοι τὰ Ἔθνη , ὅτι ἐγυρίσαμεν εἰς τὴν πατρίδαμας καὶ κατασάθημεν , θέλουν θαυμάσουν τὴν παράδοξον ἀποκατάστασίν μας . καὶ θέλουν εἰποῦν τὰ ἀκόλουθα λόγια .

„ Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ'
„ αὐτῶν .

Οἱ Ἐθνικοὶ , λέγει , θέλουν εἰποῦν περὶ ἡμῶν τῶν Ἑβραίων . ὅτι μέγα ἔργον ἐποίησεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους , διατὶ ἔχαμεν ἔλεος εἰς αὐτοὺς ἔπειτα τρέπει τὸν λόγον καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν ταῦτα λεγόντων Ἑβραίων .

3 : „ Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ'
„ ἡμῶν .

Ἀληθῶς , λέγει , καθὼς εἶπον οἱ Ἐθνικοὶ , ἔτζι λέγομεν καὶ ἡμεῖς . ὅτι μέγα ἔργον ἐποίησεν ὁ

(1) Τετραπλῆ εἶναι ἡ αἰχμαλωσία κατὰ τὸν Χρυσοῤῥήμονα , καλὴ · κατὰ τό · „ Αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ · κακὴ · ὡς ὅταν λέγῃ · „ Αἰχμαλωτίζοντες τὰ γυναικάρια · ἔστιν αἰσθητὴ · περὶ ἧς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ · ἔστι καὶ νοητὴ , περὶ ἧς φησι · „ Κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν · χαλεπωτέρα δὲ ἡ νοητὴ τῆς αἰσθητῆς · οἱ μὲν γὰρ νόμῳ πολέμου λαβόντες , καὶ φείδονται πολλάκις τῶν εἰλημμένων , καὶ εἰς τὴν ψυχὴν οὐδὲν παρέβλαψαν · ὁ δὲ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ληφθεὶς αἰχμάλωτος , ἀφειδῆ καὶ βάρβαρον δέσποιναν κτᾶται , εἰς τὰ ἀτιμότατα αὐτὸν τῶν ἔργων καταφέρουσαν : οὐ γὰρ οἶδε φείδεσθαι , οὐδὲ ἐλεεῖν αὕτη ἡ τυραννίς · διὸ δὴ φεύγωμεν μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς τὴν δεσποτείαν αὐτῆς , καὶ πολεμῶμεν , καὶ μηδέποτε καταλλαττώμεθα · καὶ ἐλευθερωθέντες , μένωμεν ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας .

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει · „ Εὐθὺς ὑπὸ τῆς εὐθυμίας διαχυθέντες , ἐκινήσαμεν εἰς ὑμνῳδίαν τὰς γλώσσας . τὴν γὰρ ἀγαλλίασιν , ὁ μὲν Ἀκύλας , αἴνεσιν . ὁ δὲ Σύμμαχος , εὐφημίαν ἡρμήνευσεν . ὁ δὲ Νικήτας ὁ Στηθάτης φησι · „ Καθάπερ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ τῆς μακρᾶς ἐκείνης ἐλευθερωθεὶς αἰχμαλωσίας , εἴχετο μετ' εὐφροσύνης τῆς ἐπὶ τὴν πόλιν Ἰερουσαλὴμ ἐπανόδου · οὕτω καὶ ὁ πρότερον οὐ λαὸς , λαὸς δὲ κληθεὶς ἔσχατον τοῦ Θεοῦ · ὁ ἐξ Ἐθνῶν δηλαδὴ τῶν Χριστιανῶν · τῆς ἀσεβείας ἐλευθερωθεὶς τῶν Εἰδώλων , ἐπὶ τὴν ἐπουράνιον πόλιν Ἰερουσαλὴμ , καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἐπανῆλθεν · οὕτω καὶ ἡμῶν ἕκαστος τῆς ἐλευθερίας ἀξιούμενος τῶν παθῶν , ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ πονηροῦ καὶ τῆς ἁμαρτίας ἀπαίρων , ἐπὶ τὴν πόλιν τῆς ἀπαθείας Ἰερουσαλὴμ μετ' εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιάσεως ἐπανέρχεται . ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει · „ Οἱ Ἀπόστολοι ταῦτα προφητεύονται λέξειν περὶ ἑαυτῶν , καὶ τῶν ἐν τοῖς Ἔθνεσι · καὶ οἱ ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν διδάσκονται λέγειν · ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν · περὶ ἑαυτῶν δὲ εὐχαριστεῖν · ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν · καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος καθίσαντες , ἐκλαύσαμεν · ἐν δὲ τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιὼν , ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν . λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος · „ Ἐπειδὰν ποιήσωμεν τὸ , εἶπα φυλάξω τὰς ὁδούς μου τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν με ἐν γλώσσῃ μου , τότε πληρωθήσεται ἀγαλλιάσεως τὸ στόμα ἡμῶν · ἐπλήσθη δὲ χαρᾶς καὶ τὸ στόμα Φιλίππου , ὅτε ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ , ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη , εὐηγγελίσατο τὸν Ἰησοῦν τῷ εὐνούχῳ αἰθίοπι .

ὁ Κύριος εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἰουδαίους, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Θεοδωρίτου. ἰδίωμα δὲ καὶ τοῦτο εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, τὸ νὰ λέγῃ κατὰ ἔλειψιν. ὅτι ἐποίησαν μετὰ τοῦ δεῖνος, χωρὶς νὰ προσθέτῃ τί ἐποίησαν; ἤτοι ἐποίησαν ἔλεος.

„ Ἐγεννήθημεν εὐφραινόμενοι.

Ἐχάρημεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι, διατὶ ἀποκατέστημεν εἰς τὴν πατρίδα μας. καὶ διατὶ ἐφανερώθη εἰς τὰ περίοικα Ἔθνη τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἡ εἰς ἡμᾶς γενομένη δύναμις τοῦ Θεοῦ.

4: „ Ἐπίστρεψον Κύριε τὴν αἰχμαλωσίαν „ ἡμῶν ὡς χειμάῤῥους ἐν τῷ νότῳ.

Ἀγκαλὰ καὶ ἀνωτέρω εἶπεν „ ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών. ὅμως καὶ ἐδῶ λέγει τώρα „ Ἐπίστρεψον τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν. παρακαλοῦσι γὰρ οἱ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ γυρίσαντες Ἰουδαῖοι, καὶ διὰ ἐκείνους ὁποῦ ἔμειναν ἀκόμη εἰς τὴν Βαβυλῶνα· πολλοὶ γὰρ ἔμειναν ἐκεῖ. διὰ τοὺς ὁποίους παρακαλοῦν νὰ ἐπαναγυρίσουν καὶ αὐτοί. δύω γὰρ καὶ τρεῖς ἀναβάσεις αὐτῶν ἔγιναν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἐπίστρεψον, λέγουσι, καὶ γύρισον Κύριε τοὺς ἐπιλοίπους αἰχμαλώτους Ἰουδαίους, ὁποῦ ἔμειναν ὀπίσω. καὶ ἔτζι ὀγλίγωρα κίνησον καὶ παρόρμησον αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ γυρίσουν. καθὼς κινεῖς καὶ τοὺς ξηροποτάμους τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ νὰ τρέχουν διὰ μέσου τοῦ νότου. διότι ὁ νότος ἄνεμος, μὲ τὸ νὰ διαλύῃ τὴν παχύτητα τῶν νεφῶν διὰ τῆς θερμότητός του, καὶ νὰ καταφέρῃ βροχάς. διὰ τοῦτο κινεῖ καὶ τοὺς ξηροποτάμους, εἰς τὸ νὰ τρέχουν μὲ πολλὴν ὁρμὴν καὶ σφοδρότητα. ἢ ὡς χειμάῤῥους εἶπε, παρακαλῶντας τὸν Θεὸν νὰ γυρίσουν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ νὰ φέρωνται μὲ ὁρμὴν καὶ ὀγλιγωράδα, καθὼς φέρονται ὀγλίγωρα καὶ οἱ χειμάῤῥοι. ἵνα ὅλοι οἱ σκλαβωμένοι εὐκερωθοῦν ὀγλίγωρα ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα, καὶ τινὰς νὰ μὴ μείνῃ εἰς αὐτήν. διατὶ καὶ οἱ χείμαῤῥοι ὀγλίγωρα εὐκερώνονται καὶ ξηραίνονται. ἢ νότον ὀνομάζει τὴν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς αὐτὴν ὀνομάζουν πολλαῖς φοραῖς καὶ οἱ Προφῆται (ὁ Ἰεζεκιὴλ καὶ ὁ Ἀββακοὺμ) διότι εὑρίσκεται κατὰ τὸν νότον, ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς ἐν τῷ βοῤῥᾷ κειμένης Βαβυλῶνος. ἐπίστρεψον λοιπὸν, λέγει, Κύριε, ἐν τῷ νότῳ: ἤγουν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ. τοὺς αἰχμαλώτους ἡμῶν ἀδελφοὺς, τοὺς μείναντας ἐν τῇ Βαβυλῶνι. (1)

5: „ Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν ἐν ἀγαλ„ λιάσει θεριοῦσι.

Ἐκεῖνοι, λέγει, ὁποῦ σπέρνουν μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τὰ δάκρυα τῆς προσευχῆς, αὐτοὶ θέλουν θερίσουν μὲ ἀγαλλίασιν καὶ τὸν καρπὸν αὐτῆς: ὅστις εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς θλίψεως ἐκείνης, ὁποῦ τοὺς ἐκυκλεῖ. καθολικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος. καὶ ἁρμόζει εἰς ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ εὑρίσκονται

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „ Ὑψηλότερον δὲ Βοῤῥᾶς ὁ Διάβολος ἀλληγορεῖται, νότος δὲ ὁ Κύριος, κατὰ τὸ ὑπὸ τῆς νύμφης ἐν τῷ ᾄσματι εἰρημένον: ἐξεγείρου Βοῤῥᾶ, καὶ ἔρχου Νότε· ἀποτάσσεται γὰρ τῷ Σατανᾷ (ἡ νύμφη δηλαδὴ Ἐκκλησία.) καὶ συντάσσεται τῷ Χριστῷ· καὶ ἡμεῖς οὖν ὡς ἀπὸ κατεψυγμένου τόπου, καὶ ὡς ἀπὸ Βοῤῥᾶ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ταύτης πατρὸς (Διαβόλου) ἐπανερχόμεθα ἐπὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν Κύριον· καὶ ζέοντες τῷ Πνεύματι γινόμεθα. ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας ὁ Στηθάτης λέγει· „ Οὕτω καὶ τὴν ἑαυτῶν αἰχμαλωσίαν οἱ ἅγιοι, λέγω δὴ τοῦ ἰδίου νοὸς, ἐπιστρέψαι ἀενάως ἐκλιπαροῦσιν ἐν τῷ Νότῳ: ἤτοι ἐν τῷ χορηγῷ Πνεύματι τῶν δακρύων τῆς μετανοίας· ὥστε γενέσθαι αὐτὴν ἐν τῇ ἀκυμάντῳ καὶ γαληνῇ διανοίᾳ, δίκην χειμάῤῥου ῥέουσαν ἐν αὐτοῖς τὰ τῆς κατανύξεως κύματα.

ται εἰς ἀνάγκας καὶ πειρασμούς. (1)

6 : „ Πορευόμενοι ἐπορεύοντο καὶ ἔκλαι-
„ ον βάλλοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν.

Ἀπὸ τὸν ἀνωτέρω καθολικὸν λόγον, μετέβη ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν μερικόν. λέγει γὰρ περὶ τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ Ἰουδαίων, ὅτι ἐκεῖνοι πηγαίνοντες εἰς τὴν σκλαβίαν, ἐπήγαινον καὶ ἔκλαιον. σπείροντες, ὡς εἴπομεν, διὰ τῶν δακρύων, τὴν ἐλπίδα τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν καὶ σωτηρίας. (2)

„ Ἐρχόμενοι δὲ ἥξουσιν ἐν ἀγαλλιά-
„ σει, αἴροντες τὰ δράγματα αὐτῶν.

Ὅταν ἔρχωνται, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, καὶ γυρίζουν εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλήμ. τότε θέλουν φέρουν μὲ ἀγαλλίασιν μαζί των, τὸ θέρος καὶ τὰ χειρόβολα τῶν σπερμάτων τους: ἤγουν θέλουν θερίσουν τὸν καρπὸν τῆς ἐλπίδος τῆς ἐλευθερίας των, τὸν ὁποῖον μὲ τὰ δάκρυα ἔσπειραν. διότι καθὼς ὁ σπόρος τοῦ σιταρίου χρειάζεται βροχὰς διὰ νὰ καρποφορήσῃ: ἔτζι καὶ τὸ σπέρμα τῆς ἐλπίδος χρειάζεται δάκρυα διὰ νὰ καρπογονήσῃ. καὶ καθὼς τὸ χωράφι ἔχει χρείαν νὰ σκαφθῇ, καὶ νὰ χωρισθῇ εἰς αὐλάκια διὰ τοῦ ἀλετρίου. ἵνα μὴ βλαστήσῃ ἄγρια χορτάρια: ἔτζι καὶ ἡ ψυχὴ χρειάζεται πειρασμοὺς καὶ θλίψεις διὰ νὰ ἀπαλυνθῇ ἡ σκληρότης της. ἵνα μὴ βλαστήσῃ ἀκάνθας καὶ τριβόλους τῶν παθῶν, καὶ τοιούτας ἄλλας βοτάνας τῆς ἁμαρτίας, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον.

ΨΑΛ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Σπέρμα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, αἱ νῦν διὰ τὸν Θεὸν ἐγγινόμεναι θλίψεις· ϗ σχεδὸν πᾶσα ἡ ἐνταῦθα κακοπάθεια, πρόξενός ἐςι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν· τοιοῦτον γάρ ἡ ἀρετὴ, τῶν πόνων λαμπρὰς ἔχει τὰς ἀμοιβάς· ϗ δεῖ ἡμᾶς κάμνειν ϗ ταλαιπωρεῖσθαι, ϗ τότε ζητεῖν ἄνεσιν. ϗ ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ μέγας Βασίλειος) „ Τὸ δάκρυον, τοῦτο σπέρμα ϗ δάνεισμα γίνεται τῆς αἰωνίου χαρᾶς· ϗ ἐπειδὴ ὁ σπείρει τις, τοῦτο ϗ θερίσει· ὁ τῇ ἀξιολόγῳ μετανοίᾳ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐλεημοσύνην, εὐσπλαγχνίαν, ἱκεσίαν, δικαιοσύνην, δάκρυον διηνεκές· οὗτος σπείρων ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θερίσει, αἴρων τῆς μετανοίας τὰ δράγματα. εἶπε δὲ ϗ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Σπείρωμεν οὖν δάκρυα· ἵνα θερίσωμεν ἀγαλλίασιν· οὐχ οὕτω τὰ σπέρματα καταφερόμενος ὁ ὑετὸς θάλλειν ποιεῖ ϗ αὔξεσθαι, ὡς τὸν τῆς εὐσεβείας σπόρον ἀνίςησι ϗ παρασκευάζει κομᾶν, ὁ ἐκ τῶν δακρύων καταφερόμενος ὑετός· ϗ ὁ ὅσιος δὲ Νικήτας ὁ Στηθάτης λέγει· „ Οἱ γὰρ ἀεὶ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἐν πένθει τὴν ὁδὸν τρέχοντες τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, πλατύνονται τὴν καρδίαν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην ϗ τοῦ πλησίον αὐτῶν· ϗ παρακαλοῦνται διὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐπιδημίας τοῦ πνεύματος· „ Μακάριοι γάρ, φησιν, οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. λέγει δὲ ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Ὁ σπείρων ἐν δάκρυσιν εἰς τὸ πνεῦμα (ἤτοι εἰς τὴν ψυχὴν) σπείρει, τῶν δακρυόντων μακαριζομένων. ἐν ἀγαλλιάσει δὲ θερίζει ζωὴν αἰώνιον, τυγχάνων ἤδη, τοῦ, ὅτι γελάσονται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Πᾶς ἄνθρωπος, εἰ μέλλοι τι καρποῦσθαι χρήσιμον, πόνου δεῖται ϗ ταλαιπωρίας· ὃ τοίνυν φησὶν ὁ Προφήτης τοῦτό ἐςιν· ὅτι δεῖ μὴ μόνον ἐπὶ τῇ ἀνόδῳ χαίρειν, ἀλλὰ ϗ ἐπὶ τῇ αἰχμαλωσίᾳ, ϗ ὑπὲρ ἀμφοτέρων χάριν ὁμολογεῖν· τὸ μὲν γὰρ ἦν, σπόρος, τὸ δὲ, ἀμητός· ὅταν οὖν λέγῃ, βάλλοντες τὰ σπέρματα, οὐ περὶ σίτου διαλέγεται· ἀλλὰ περὶ πραγμάτων, παιδεύων τὸν ἀκροατὴν μὴ ἀλύειν ἐν ταῖς θλίψεσιν· ὥσπερ γὰρ ὁ σπείρων οὐκ ἀλύει, κἂν πολλὰ τὰ φορτικὰ ᾖ· οὕτως οὐδὲ τὸν θλιβόμενον δυσχεραίνειν χρὴ, κἂν πολλὰ ᾖ τὰ λυπηρὰ, τὸν ἀμητὸν ἀναμένοντα· τὰ λήϊα τὰ κομῶντα· τὴν πρόσοδον τὴν ἀπὸ τῆς θλίψεως γινομένην. λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν δάκρυόν τε ϗ χαρὰ τὴν γένεσιν ἔχουσι· τὸ μὲν γὰρ, οἷον ἐκ πληγῆς τινος, τῆς προσβολῆς τοῦ ἀβουλήτου τῇ ψυχῇ τύπτοντος ϗ συςέλλοντος, καταθλιβομένου τοῦ περικαρδίου αἵματος, ἀποτίκτεσθαι πέφυκεν· ὅταν τὰ κοῖλα τοῦ ἐγκεφάλου τῶν ἐκ τῆς λύπης ἀναθυμιάσεων ϗ ἀτμῶν πληρωθέντα, οὓς ἡ ἐπὶ τὸ βάθος συςολὴ τοῦ θερμοῦ ἀναπέμπει, οἷον δι' ὀχετῶν τινῶν τῶν κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς πόρων τὸ ὑγρὸν τὸ βάρος ἀποσκευάζηται· ϗ ὥσπερ τὸ νέφος εἰς ψεκάδας· οὕτω τὸ πάχος τῶν ἀτμῶν εἰς δάκρυον διαλύνται· ἡ δὲ χαρὰ, οἷον σκίρτημά ἐςι τῆς ψυχῆς, ἐπαγαλλομένης τοῖς κατὰ γνώμην· ϗ μονονουχὶ πηδώσης, ϗ προεξορμώσης ὑφ' ἡδονῆς εἰς τὰ ἔξω· (Λόγ. περὶ εὐχαριςίας.)

ΨΑΛΜΟΣ. ΡΚϚ.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν. (1)

α : „ Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶ-
„ κον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκο-
„ δομοῦντες.

Ὅταν οἱ Ἑβραῖοι ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἄρχισαν νὰ οἰκοδομοῦν τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν, ἐμποδίζοντο ἀπὸ τὰ γειτονεύοντα καὶ πλησιόχωρα Ἔθνη. ἐφθόνουν γὰρ αὐτὰ, ὁμοῦ δὲ καὶ ἐφοβοῦντο, τὸ νὰ εὐτυχήσουν πάλιν καὶ νὰ μεγαλυνθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι ὡς πρότερον. ὅθεν ἕως οὗ νὰ κτίσουν τὸν ναὸν καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐπέρασαν τεσσαράκοντα ἓξ χρόνοι (2) τῶν μὲν Ἑβραίων κτιζόντων μετὰ προθυμίας, τῶν δὲ Ἐθνῶν ἐμποδιζόντων αὐτοὺς μὲ ὅλους τοὺς τρόπους. τοὺς Ἑβραίους λοιπὸν τούτους τοὺς κτίζοντας τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν ναὸν, διδάσκων ὁ Δαβὶδ νὰ καταφεύγουν εἰς τὸν Θεὸν, καὶ νὰ ἐπικα-

(1) Σημείωσαι, ὅτι παρὰ τῷ Θεοδωρήτῳ οὕτως ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος· „ Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν τοῦ Σολομών· ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος λέγει· „ Πάλαι μὲν τὸν θεῖον νεὼν Σολομὼν ᾠκοδόμησε· καταλυθέντα δὲ ὑπὸ Βαβυλωνίων, Ζοροβάβελ ἀνέστησε· τοῦτον οἶμαι Σολομῶντα ὀνομάζεσθαι· καὶ ὡς ἐκ Σολομῶντος τὸ γένος κατάγοντα, καὶ ὡς τὸ Σολομῶντος ἀνανεούμενον ἔργον· οὐδὲ γὰρ τῇ Σολομῶντος οἰκοδομίᾳ ὁ προφητικὸς ἁρμόττει λόγος· ἀλλὰ τῇ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ὑπὸ τοῦ Ζοροβάβελ γεγεννημένῃ· οἱ περὶ τὸν Ζοροβάβελ τοίνυν καὶ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Σαλαθιὴλ, καὶ οἱ μετ' αὐτῶν εὐσεβείᾳ κοσμούμενοι, τὴν δὲ τὴν εἰσήγησιν προσφέρουσι τοῦ Ψαλμοῦ.

(2) Ὅθεν ὁ Χρυσορρήμων λέγει· „ Ὅπερ οὖν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δηλοῦντες ἔλεγον· „ Τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος (Ἰω. β'. 8.) οὐ περὶ τῆς προτέρας λέγοντες οἰκοδομῆς τῆς τοῦ Σολομῶν, ἀλλὰ περὶ ταύτης τῆς ὕστερον τῆς μετὰ τοὺς Πέρσας ἀπαλλαγῆς. λέγει δὲ ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ φέρων τὸν Χρυσόρρημον μάρτυρα, ὅτι τόσον πλῆθος Ἐθνικῶν ἐφόνευσαν οἱ Ἰουδαῖοι, τῶν ἐμποδιζόντων νὰ μὴ κτίσουν τὸν ναὸν καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὥστε ὁποῦ ἀπὸ τὸ πολὺ αἷμα ἐβράχη ἡ γῆ ἕως εἰς τὸ βάθος· καὶ πολὺς ἔγινε πηλὸς ἐκ τοῦ αἵματος: τὰ δὲ νεκρὰ σώματα τόσον τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ τῶν ἀλόγων ἐσκέπασαν σχεδὸν ἀπὸ τὸ πλῆθος τὴν ἐκεῖσε γῆν, καὶ πάλιν τόσον πολὺ πλῆθος σκωλήκων ἀνέβρυεν ἐκ τῶν σωμάτων, ὥστε ὁποῦ ἦτον σκεπασμένα ὅλα καὶ δὲν ἐφαίνοντο ἀπὸ τοὺς σκώληκας· ὅθεν ὁ Νεεμίας γράφει, ὅτι μὲ τὸ ἕνα χέρι ἐκράτουν οἱ μαΐστορες τὰ ἐργαλεῖα τῆς οἰκοδομικῆς τέχνης καὶ ἔκτιζον· καὶ μὲ τὸ ἄλλο χέρι ἐκράτουν ἅρματα διὰ νὰ πολεμοῦν τοὺς ἐχθροὺς, ὁποῦ τοὺς ἐμπόδιζον· „ Τῶν οἰκοδομούντων ἐν τῷ τείχει, καὶ οἱ αἴροντες ἐν τοῖς ἀρτῆρσιν ἐν ὅπλοις· ἐν μιᾷ χειρὶ ἐποίει αὐτοῦ τὸ ἔργον, καὶ ἐν μιᾷ ἐκράτει τὴν βολίδα· καὶ οἱ οἰκοδόμοι, ἀνὴρ ῥομφαίαν αὐτοῦ ἐζωσμένος ἐπὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ καὶ ᾠκοδομοῦσαν· καὶ ὁ σαλπίζων ἐν τῇ κερατίνῃ, ἐχόμενα αὐτοῦ (Νεεμ. δ'. 17.)

καλοῦνται αὐτὸν συνεργὸν εἰς τὴν οἰκοδομήν, λέγει ταῦτα. ὅτι ἀνίσως ὁ Θεὸς δὲν οἰκοδομήσῃ οἶκον διὰ τῆς συνεργίας καὶ βοηθείας του, ματαίως κοπιάζουσιν οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτόν. ἀνεβάλλετο δὲ καὶ ἀργοπόρησεν ὁ Θεὸς εἰς τόσους πολλοὺς χρόνους, τὴν πρὸς τοὺς Ἑβραίους συνεργίαν καὶ βοήθειάν του, διὰ νὰ ἐξυπνίζῃ αὐτοὺς ὀλίγον ὀλίγον, καὶ διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ γένουν μὲ τὴν ἄνεσιν ἀμελέστεροι. καὶ ἐκ τούτου γυρίσουν πάλιν εἰς τὴν προτέραν κακίαν τους μὲ τὴν ὀλιγώρον ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἤθελαν λάβουν. τὸ ῥητὸν λοιπὸν τοῦτο, ἔλαβε μὲν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. λέγεται δὲ καὶ καθολικώτερον. ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἁρμόδιον νὰ λέγηται εἰς ὅλα τὰ πράγματα. (1)

„ Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς
„ ματην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων.

Καὶ τὶ λέγω, φησὶ, περὶ οἰκοδομῆς οἴκου, ὅτι ἐὰν ὁ Κύριος δὲν τὸν οἰκοδομήσῃ, ματαίως κοπιάζουσιν οἱ τοῦτον οἰκοδομοῦντες; καὶ ἀφ' οὗ οἰκοδομηθῇ καὶ τελειωθῇ πόλις, πάλιν δὲν δύναταί τινας νὰ φυλάξῃ ταύτην, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν τὴν φυλάξῃ διὰ τῆς Προνοίας καὶ συνεργίας του. (2)

2: „ Εἰς μάτην ὑμῖν ἐστι τὸ ὀρθρίζειν,
„ ἐγείρεσθαι μετὰ τὸ καθῆσθαι, οἱ ἐ-
„ σθίοντες ἄρτον ὀδύνης.

Λοιπὸν ἐσεῖς ὦ Ἰουδαῖοι, οἱ οἰκοδομοῦντες τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ φυλάσσοντες αὐτήν. ἐσεῖς, ὁποῦ οὐδὲ τὸν ἄρτον σας τρώγετε χωρὶς ὀδύνην καὶ πόνον. καὶ ἐσεῖς ὁποῦ ζῆτε μὲ θλίψεις, ἠξεύρετε, ὅτι χωρὶς τὴν βοήθειαν καὶ συνεργίαν τοῦ Θεοῦ, ματαίως γίνεται εἰς ἐσᾶς, τὸ νὰ ὀρθρίζεται πρωὶ πρωὶ να

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Μηδεὶς μήτε τῶν οἰκοδομούντων, μήτε τῶν φυλασσόντων, τῇ οἰκείᾳ δυνάμει θαῤῥείτω, ἀλλὰ τὴν θείαν ἐπικαλείσθω ῥοπήν· ταύτης γὰρ συνεργούσης, ἑκάτερον ῥᾴδιον· ἀναβαλλομένου δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν βοήθειαν, ματαία ἡ τῶν ἀνθρώπων σπουδή· πάντα εἰκῇ γίνεται, ἐὰν μὴ τὴν τοῦ Θεοῦ ῥοπὴν ἐπισπασώμεθα· δεῖ δὲ τὸν λόγον τοῦτον (τοῦ Δαβὶδ) ἐφ' ἅπασιν ἁρμόζειν· οὐχ ἵνα αὐτοὶ ῥαθυμῶμεν, ἀλλ' ἵνα τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέροντες, τὸ πᾶν ἐπὶ τὸν Θεὸν ῥίπτωμεν· ὥσπερ γὰρ οὐκ ἔνι, τοῦ Θεοῦ μὴ βοηθοῦντος, εἰς τέλος τὰ πράγματα ἀγαγεῖν: οὕτως ἂν ὁ Θεὸς βοηθῇ, ἀργοῦντας αὐτοὺς καὶ ἀναπεπτωκότας οὐκ ἔνι τοῦ τέλους ἐπιτυχεῖν· ὅθεν ποιοῦντές τι, μὴ τὸ ὅλον ἑαυτοῖς δῶμεν, ἀλλὰ τῷ τελειοῦντι Θεῷ· μὴ δ' αὖ τὸ πᾶν ἐάσαντες, ἄπρακτοι διατελῶμεν· ἑκάτερα γὰρ αἱ προκείμεναι δηλοῦσι λέξεις, τό, τε ἐξ ἡμῶν, καὶ τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ καὶ ὁ Στουδίτης Θεόδωρος ἐν τοῖς Ἀναβαθμοῖς· „ Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον τὸν τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἀρετῶν, μάτην κοπιῶμεν· οἰκοδομεῖ δέ τις τὸν οἶκον τῆς ψυχῆς κατὰ τὸν Στηθάτην Νικήταν, διὰ τῶν ποικίλων λίθων τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν· εἰς μάτην δὲ οἰκοδομεῖ διὰ τῆς σωματικῆς γυμνασίας μόνης, ἐὰν μὴ καὶ τὸν Κύριον συνοικοδομοῦντα ἔχῃ δι' ἀγάπης καὶ ἐλπίδος καὶ πίστεως· καὶ εἰς μάτην φυλάσσει τὴν πόλιν τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, ἐὰν μὴ ὁ Κύριος διὰ ταπεινοφροσύνης φυλάξῃ αὐτὴν ἀκατάσειστον ἀπὸ τῶν πνευμάτων τῆς ὑπερηφανίας· φυλάσσει δὲ αὐτὴν διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου Πνεύματος. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Πρῶτον ᾠκοδόμησε Κύριος τὴν πλευρὰν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ εἰς γυναῖκα· ὅς, ἐπεὶ μὴ ᾠκοδόμησε μετὰ τοῦ Κάϊν, οἰκοδομοῦντος πόλιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐνὼχ, εἰς μάτην ἐκοπίασεν· ἀλλὰ καὶ οἱ κινήσαντες ἀπὸ Ἀνατολῶν καὶ εἰπόντες· δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, μάτην ἐκοπίασαν οἰκοδομοῦντες· ἐπεὶ μὴ συνοικοδόμει αὐτοῖς Κύριος· ἐστέναξαν Ἑβραῖοι ἐν Αἰγύπτῳ οἰκοδομοῦντες, ὡς μάτην κοπιῶντες· οἱ οἰκοδομοῦντες τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν μάτην ἐκοπίασαν· διὸ καθῃρέθη· ᾠκοδόμησαν οἱ Ἀπόστολοι τὸν οἶκον Θεοῦ τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ οὐ μάτην ἐκοπίασαν. Κύριος γὰρ αὐτὸν ᾠκοδόμησεν· οἰκοδομοῦσιν, οἱ ἑτερόδοξοι τὴν Ἐκκλησίαν πονηρευομένων· ἀλλ' εἰς μάτην ἐκοπίασαν. ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος· „ Ὁ τὴν ἑαυτοῦ σάρκα βουληθεὶς πολεμῆσαι ἐξ ἑαυτοῦ, εἰς μάτην τρέχει· ἐὰν γὰρ μὴ Κύριος καταλύσῃ οἶκον σαρκὸς, καὶ οἰκοδομήσῃ οἶκον ψυχῆς, εἰς μάτην ἠγρύπνησε καὶ ἐνήστευσεν ὁ καταλύων.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅτι μενεῖ μὲν ὁ οἶκος ἐκεῖνος ἐπὶ τοσοῦτον, ἕως ἂν ὁ Κύριος αὐτὸν φυλάττῃ· ἀσα-

σηκώνεσθε, καὶ τὸ νὰ συκώνεσθε εὐθὺς, ὕςερα ἀφ' οὗ καθήσατε. (τὸ γὰρ ἐγείρεσθαι ἀπαρέμφατον εἶναι, καὶ ὄχι προςακτικὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.) δηλαδὴ ματαίως γίνεται εἰς ἐσᾶς, τὸ νὰ σπουδάζητε τόσον πολλὰ διὰ νὰ τελειώσητε ὀγλίγωρα τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ. καὶ μήτε ὕπνον νὰ χορταίνετε τὴν νύκτα, μήτε ἄνεσιν νὰ λαμβάνητε τὴν ἡμέραν. ὀδυνηροὺς δὲ ὠνόμασε τοὺς Ἰουδαίους, ὄχι μόνον διατί εἶχε ὑπερβολικὰ ἐκοπίαζον, ἀλλὰ καὶ διατί ἐμάχοντο μὲ τοὺς ἐχθροὺς, ὡς εἴπομεν. καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ ἔκτιζον, καὶ τοὺς πλησιοχώρους ἐπολέμουν ὁποῦ τοὺς ἐμπόδιζον· καὶ ἀκολούθως διπλῆν ἐκ τούτου ταλαιπωρίαν ἐλάμβανον. (1)

„Ὅταν δῷ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον.

3: „Ἰδοὺ ἡ κληρονομία Κυρίου, υἱοί·

Ὅταν, λέγει, ὁ Θεὸς δώσῃ εἰς τοὺς ἠγαπημένους του δούλους ὕπνον γλυκὺν, καὶ ἐλεύθερον ἀπὸ κάθε φροντίδα: ἤγουν ὅταν δώσῃ ἄνεσιν καὶ ἐλευθερίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, εἰς ἐσᾶς τοὺς Ἰουδαίους, ἀπὸ τοὺς ἐνοχλοῦντας καὶ πολεμοῦντάς σας ἐχθρούς. (θέλει δώσει δὲ ταύτην ὅταν συμφέρῃ) τότε, ὄχι μόνον ὁ ναὸς καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ θέλει οἰκοδομηθῇ μὲ εὐκολίαν. ἀλλὰ καὶ υἱοὶ θέλουν γεννηθοῦν εἰς ἐσᾶς, οἵτινες θέλουν γένουν κληρονομία καὶ λαὸς οἰκεῖος τοῦ Θεοῦ. ἔβαλε δὲ τοῦτο ὁ Δαβίδ, ὡς κεφάλαιον τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. διατί κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἦτον πρᾶγμα περισπούδαςον καὶ ἐπιπόθητον ἡ παιδοποιΐα. οὕτω μὲν νοεῖται τὸ ῥητὸν τοῦτο ξεχωριςὰ διὰ τοὺς Ἰουδαίους. καθολικωτέρως δὲ νοεῖται, ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς δώσῃ εἰς τοὺς ἀγαπητούς του δούλους ὕπνον: ἤγουν ἐλευθερίαν καὶ ἀνάπαυσιν, ὡς εἴπομεν. τότε, ὄχι μόνον λαμβάνουν τέλος ἐκεῖνα τὰ ἔργα, ὁποῦ αὐτοὶ σπουδάζουν καὶ ἐνεργοῦν. ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ υἱοὶ ἀδιάδοχοι γενῶνται εἰς αὐτοὺς, οἵτινες εἶναι ἡ παρὰ Κυρίου δοθεῖσα εἰς αὐτοὺς κληρονομία: ἤγουν εἶναι οἱ κληρονόμοι τῆς σπουδῆς καὶ ἀρετῆς τῶν πατέρων τους (2)

„Ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρός.

Οἱ

ναχωρήσαντος δέ ποτε τῆς φυλακῆς (κατὰ τὸ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος) εἰς ἔρημον καταςήσεται, τῆς ἐξ ἀνθρώπων σπουδῆς ϗ βοηθείας, ματαίας ϗ περιττῆς ἐσομένης.

(1) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „Εἰ δὲ ἐκεῖνοι, ἵνα πόλιν ἀναςήσωσι ϗ τείχη, τοσαύτης ἐδέοντο τῆς ἄνωθεν συμμαχίας· πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς τὴν ἐπὶ τὸν οὐρανὸν φέρουσαν ὁδεύοντες ὁδόν· ὁ μέντοι Θεοδοτίων εἰπών· „Ἐσθίοντες ἄρτον Εἰδώλων, ἐνέφηνε κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ὅτι οὐδὲν αὐτοὺς ὠφελήσει ὁ τόπος, ἀνιςαμένους ἐξ ὄρθρου, ϗ μετὰ τὸ ἀποςῆναι πάλιν ἀπατῶντας, ϗ ἐκ διαλειμμάτων πάλιν σπεύδοντας ἐπ' αὐτόν· τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι μέλλουσιν εἰδωλολατρῆσαι· ὃ ϗ γέγονεν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Διδάσκει τοὺς Ἑβραίους, τοὺς μέγα φρονοῦντας ἐπὶ τῷ τόπῳ τοῦ ἱεροῦ, ϗ τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ὅτι οὐκ ἐν ἀψύχοις λίθοις ἡ κληρονομία τυγχάνει Θεοῦ, οὐδ' ἐν γωνίαις γῆς ϗ πόλεως· ἀλλ' ἔσονταί ποτε ἀληθὴς κληρονομία Κυρίου, οἱ μέλλοντες ἐξ αὐτῶν γεννηθήσεσθαι υἱοί· οὓς χρὴ προσδοκᾶν, ὅταν δῷ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον: τουτέςι μετὰ τὴν τελευτὴν τῆς ἐκλογῆς τοῦ προτέρου λαοῦ· ἕως γὰρ ἐτύγχανον παρ' Ἰουδαίοις ἀγαπητοὶ Θεοῦ, ὁποῖοι ἦσαν οἱ Προφῆται, ϗ οἱ ἄλλοι θεοφιλεῖς ϗ δίκαιοι ἄνδρες, οὐχ οἷόν τε ἦν ἀποβολὴν γενέσθαι αὐτῶν, ϗ τὴν κλῆσιν τῶν Ἐθνῶν ἀντεισαχθῆναι· διό φησιν, ὅταν ἡ γενεὰ παρέλθῃ τῶν ἐν Ἰουδαίοις ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ, τηνικαῦτα, τὸ μὲν πᾶν Ἔθνος ἀποβληθήσεται· σπέρμα δὲ ἀγαθὸν ἐξ αὐτῶν προελεύσεται· ὅπερ ἔςαι κληρονομία Κυρίου· δηλοῖ δὲ διὰ τούτου τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Κυρίου γέννησιν ϗ τῶν Ἀποςόλων, ἐξ ὧν, ϗ δι' ὧν συνέςη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ϗ ὁ νέος οἶκος ὁ μὴ ὑπ' ἀνθρώπων οἰκοδομηθεὶς, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ἐκ λίθων ζώντων ϗ λογικῶν ψυχῶν· ἐξ ὧν ϗ ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ: τουτέςι τὸ θεοσεβὲς πολίτευμα διὰ Χριςοῦ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης συνέςη, ϗ ὑπ' αὐτοῦ πεφύλακται τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει ἠθικῶς· „Μακάριος ὁ ἀπὸ τῶν παθῶν εἰρηνεύσας, ϗ τὸν ὀφειλόμενον τοῖς ἀγαπητοῖς ὕπνον ἀπολαβὼν πρὸς τῷ κοινῷ τῆς κοιμήσεως.

Οἱ υἱοί, λέγει, ὁποῦ θέλουν δοθοῦν εἰς ἐσᾶς κληρονομία παρὰ Κυρίου, αὐτοί εἶναι ὁ μισθὸς τῆς ἐδικῆς σας Θεοσεβείας, καὶ τῆς καρπογονίας τῆς γαστρός: ἤτοι αὐτοὶ εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἀρετῆς σας, ἡ δοθεῖσα ἀπὸ τὴν πολυτοκίαν, νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ κατὰ ἀναγωγήν· καθότι ἐκεῖνοι οἱ Χριστιανοὶ, ὁποῦ υἱοθετήθησαν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος τῆς παλιγγενεσίας, μισθὸς ἦτον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ. ὅστις κυρίως εἶναι καρπὸς τῆς γαστρὸς τῆς Θεομήτορος. καθότι ἐκ μόνης αὐτῆς ἐγεννήθη χωρὶς σπορὰν ἀνδρός. (1)

4: „ Ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως „ οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων.

Καθὼς, λέγει, αἱ σαΐταις φαίνονται φοβεραῖς, ὅταν εὑρίσκωνται εἰς τὴν χεῖρα τοῦ δυνατοῦ στρατιώτου, διὰ τὴν ἐκείνου δύναμιν καὶ ἐπιτηδειότητα. τοιουτοτρόπως καὶ οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων: ἤγουν τῶν ἀδυνατισμένων ἀπὸ τὴν σκλαβίαν Ἰουδαίων, κατὰ τὸν Θεοδώρητον, θέλουν φανοῦν εἰς τοὺς ἐχθροὺς φοβεροὶ, διὰ τὴν ἀνίκητον δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τὴν εὑρισκομένην μετ᾽ αὐτῶν, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου. νοεῖται δὲ καὶ ἀναγωγικῶς, ὅτι ἔτζι καὶ οἱ κατὰ Πνεῦμα υἱοὶ τῶν διδασκάλων ἡμῶν, τῶν ἀδυνατισμένων ὄντων ἀπὸ τὴν νοητὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Δαιμόνων, θέλουν φανοῦν φοβεροὶ εἰς τοὺς Δαίμονας. (2)

5: „ Μακάριος ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυ„ μίαν αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν.

Μη-

(1) Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει· „ Μισθὸς ὁ καρπὸς τῆς γαστρός· ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Χρυσόστομος λέγει· „ Καὶ τοῦτον, φησὶ, λήψονται μισθὸν καὶ ἀμοιβὴν τῆς θεοσεβείας καὶ ἀρετῆς τὴν εὐπαιδίαν· εἰ γὰρ καὶ τῆς φύσεως ἔργον τὸ γινόμενον· ἀλλ᾽ ὅταν ὁ Θεὸς τὰ παρ᾽ ἑαυτοῦ παράσχῃ, καὶ αὕτη μειζόνως δραμεῖται· καὶ γὰρ καὶ αὕτη τῆς ἄνωθεν δεῖται ῥοπῆς. καὶ ἔσται ἡ περὶ τοὺς παῖδας εὐλογία κατὰ τὸν Θεοδώρητον, καθάπερ τις μισθὸς τοῖς εἰς Θεὸν ἠλπικόσιν. ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Τοὺς δοθέντας οἶμαί που τῷ Ἐμμανουὴλ καταδεικνὺς ὁ Δαβὶδ, ψάλλει· Ἰδοὺ ἡ Κληρονομία Κυρίου, ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρός· δέδονται γὰρ τῷ Χριστῷ μισθὸς οἷά τις, οἱ πεπιστευκότες ἀπό τε τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ, καὶ τῆς ἑτέρας πληθύος· φημὶ δὴ τῆς ἐξ Ἐθνῶν. Κύριον δὲ ὀνομάσας τὸν Ἰησοῦν, καὶ καρπὸν αὐτὸν ἔφη γεγενῆσθαι γαστρὸς διὰ τὴν καθ᾽ ἡμᾶς ὁμοίωσιν· γεγέννηται γὰρ ἐκ γυναικὸς, καὶ καρπὸς νηδύος ἐδείχθη παρθενικῆς· οὐκοῦν τοὺς πιστεύσαντας ἀπεκεκέρδακεν ὁ Χριστός· καὶ ὡς ἐν τάξει μισθοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς αὐτῷ ἀπενεμήθησαν· Αἴτησαι γὰρ, φησι, παρ᾽ ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου· Θεόδωρος δὲ ὁ στουδίτης ἐν τοῖς Ἀναβαθμοῖς λέγει· „ Τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς (ἤτοι οἱ ἐκ τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς γεννηθέντες: ἤγουν ἐκ τῆς κολυμβήθρας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἥτις εἶναι ὡσὰν γαστὴρ τῆς Ἐκκλησίας, δι᾽ ἧς ἀναγεννᾷ τέκνα τῷ Χριστῷ) τῷ Πνεύματι, υἱοποιητοὶ σοι τῷ Χριστῷ, ὡς Πατρὶ οἱ ἅγιοι πάντοτέ εἰσι· καὶ πάλιν· „ Τοῦ καρποῦ τῆς γαστρὸς οἱ ἅγιοι πνευματοκινήτως, ἀναβλαστοῦσι πατρῷα δόγματα υἱοθεσίας. ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας ὁ Στηθάτης, κληρονομίαν Κυρίου ὀνομάζει, τοὺς εἰς τὴν τάξιν τῶν υἱῶν προκόψαντας· τούτων δὲ εἶναι καὶ ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρός· γαστέρα δὲ ἐνταῦθα τὴν χωρητικὴν τῶν νοημάτων διάνοιαν καλεῖ, ἧς ὁ καρπὸς καὶ τὰ γεννήματα, μισθός ἐστι τῆς σπουδῆς τῶν ἐργαζομένων τὰς ἀρετάς· „ Διὰ τὸν φόβον σου, Κύριε γὰρ, φησιν, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ὠδινήσαμεν, καὶ ἐτέκομεν Πνεῦμα σωτηρίας, ὃ ἐποιήσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Οὐκ ἐν τούτοις ἔσται, φησὶ, τὰ τῆς εὐημερίας μόνον· οὐκ ἐν τῇ οἰκοδομῇ, οὐκ ἐν τῇ φυλακῇ, οὐκ ἐν τῇ εὐτεκνίᾳ· ἀλλὰ καὶ ἕτερα τούτοις προσέσται· ποῖα δὴ ταῦτα; φοβεροὶ τοῖς πολεμίοις ἔσονται ὡς τὰ βέλη. ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος, ἐκτετιναγμένους τοὺς ἐξ Ἰσραὴλ ἐννοεῖ, ὡς τῆς θείας χάριτος ἐκπεπτωκότας διὰ τὸ ἐμπαροινῆσαι Χριστῷ· οἱ γεμὴν ἐξ αὐτῶν υἱοὶ οἱ θεσπέσιοι Μαθηταὶ, βέλη γεγόνασιν ὡς ἐκ χειρὸς δυνατοῦ πεμπόμενα: τουτέστιν εὐσθενεῖς καὶ ἀλκιμώτατοι· αὐτοῖς γὰρ ὁ δυνατὸς Κύριος (περὶ οὗ εἴρηται· τὰ βέλη σου ἠκονημένα δυνατέ·) εἰς καθαίρεσιν παντὸς ὑψώματος ἐπαιρομένου χρήσεται· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν σωτηρίᾳ

ρίᾳ

Μακάριος, λέγει, θέλει εἶναι ἐκεῖνος ὁ Ἰουδαῖος, ὁποῦ θέλει γεμώσει τὴν ἐπιθυμίαν του ἀπὸ αὐτά. ποῖα; δηλαδὴ ἀπὸ τὴν οἰκοδομὴν καὶ ἀπόλαυσιν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ τὴν ἄνεσιν καὶ ἐλευθερίαν ἐκ τῶν πολεμούντων ἐχθρῶν ἀπὸ τὴν πολυτεκνίαν καὶ καλλιτεκνίαν. καὶ ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἄλλας χάριτας καὶ ἐκ Θεοῦ ἀγαθά. (1).

„ Οὐ καταισχυνθήσονται, ὅταν λαλῶ-
„ σι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν ἐν πύλαις.

Ἐκεῖνοι, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι, ὁποῦ γεμώσουν τὴν ἐπιθυμίαν τους ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἀγαθά, ὡς εἴπομεν, αὐτοὶ δὲν θέλουν ἐντραποῦν διὰ καμμίαν ἀδυναμίαν καὶ δυσυχίαν τους, ὅταν συνομιλοῦν καὶ διαλέγωνται μὲ τοὺς ἐχθρούς των, εἰς τὰς πόρτας τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ. ἐπειδὴ καὶ ὅλα τὰ κατ' αὐτοὺς πράγματα καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν θέλουν εἶναι εὐτυχημένα. ἢ δὲν θέλουν πλέον ἐντραποῦν οἱ Ἰουδαῖοι, πῶς ἔχουσιν ἀδύνατον Θεόν. τὸ ὁποῖον τοῦτο ὠνείδιζον εἰς αὐτοὺς οἱ ἐξ Ἐθνῶν ἐχθροί των, πρὸ τοῦ νὰ τελειώσῃ ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ. ἀλλὰ θέλουν συνομιλοῦν πρὸς αὐτοὺς μὲ πολλὴν παρρησίαν καὶ φαιδρότητα. συνήθεια δὲ ἦτον νὰ μὴ δέχωνται οἱ παλαιοὶ μέσα εἰς τὴν πόλιν τοὺς πρέσβεις καὶ ἐλπίδας τῶν ἐχθρῶν τους. ἀλλὰ νὰ τοὺς δέχωνται ἔξω εἰς τὰς πόρτας τῆς πόλεώς των, καὶ ἐκεῖ νὰ διαλέγωνται μὲ αὐτούς, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2).

ΨΑΛ.

ρίῳ ἔθει τῶν Ἑβραίων, ἐκτετιναγμένοι καλοῦνται οἱ νέοι καὶ πρὸς πόλεμον δυνατοί· ὡς ἀπὸ τοῦ Νεεμίου μανθάνομεν· „ Ἥμισυ τῶν ἐκτετιναγμένων ἐποίουν τὸ ἔργον, καὶ ἥμισυ αὐτῶν ἀντείχοντο (Νεεμ. δ'. 16.) εἰκότως οἱ τὸν νέον ἄνθρωπον ἐνδυσάμενοι, τῷ ἐκτετινάχθαι ἀπ' αὐτῶν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἅμα ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ. μιμηταὶ τοῦ δυνατοῦ γινόμενοι ἐν ταῖς σὺν λόγῳ γινομέναις πράξεσιν αὐτῶν, χερσὶν αὐταῖς καλουμέναις, ἔχουσι τὰ βέλη τοὺς ἠκονημένους λόγους, οὓς βάλλειν οἷοί τε εἰσι. μανθάνομεν τοίνυν, ὅτι οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων ἐν τῷ οἰκοδομεῖν τὸν οἶκον Κυρίου, κατεῖχον βολίδας καὶ ῥομφαίας καὶ τὰ ἄλλα ὅπλα· ὡς μιᾷ μὲν χειρὶ, τὸ τῆς οἰκοδομῆς ἔργον ποιεῖν· τῇ δ' ἑτέρᾳ, βάλλειν ταῖς βολίσι τοὺς κωλύειν ἐθέλοντας τὴν κατασκευὴν τοῦ θείου οἴκου· οὕτω καὶ τοῖς θείοις διδασκάλοις ἐστὶ σπουδὴ, ἅμα οἰκοδομεῖν Θεῷ οἶκον ἐν ἑκάστῃ τῶν παιδευομένων ψυχῇ, καὶ καταπολεμεῖν λογισμοὺς, καὶ πονηρὰς δυνάμεις, ἐμποδίζειν πειρωμένας τὴν αὔξησιν τῆς οἰκοδομῆς. ὁ δὲ Νικήτας ὁ Στηθάτης λέγει· „ Οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων εἰσὶ τῶν ἐν τῇ μετανοίᾳ πεπονηκότων καὶ τεταλαιπωρημένων, διὰ μετανοίας τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἀνακαλεσάμενοι, καὶ τὸν Χριστὸν ἐνδυσάμενοι, ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ τοῦ δυνατοῦ Θεοῦ γίνονται· βάλλοντες καὶ τιτρώσκοντες τὸν πονηρόν· ὑφ' οὗ πρότερον τιτρωσκόμενοι, ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ταλαιπωρίᾳ διῆγον πολλῇ.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „ Μακαρίζει τὸν μέλλοντα τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, ἣν ἔχει περὶ τὴν μάθησιν τῶν θείων, πληροῦν ἐξ αὐτῶν: τουτέστιν ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν ἱερῶν μυσταγωγῶν. ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Μακάριος, φησιν, ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν τῶν πολεμίων· οὐ μόνον γάρ, φησιν, οὐχ ἡττηθησόμεθα· ἀλλὰ καὶ περιγενησόμεθα τούτων, καὶ ζηλωτοὶ παρὰ πᾶσιν ἐσόμεθα.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Εὐσέβιον· „ Οἱ Ἀπόστολοι τοσούτου θάρσους καὶ παραστήματος μεθέξουσιν, ὡς μὴ μόνον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ κατάλληλα ὁμιλεῖν· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔξω πυλῶν ἐστῶσι, καὶ ἐχθροῖς οὖσι τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου, ἐλεγκτικῶς δύνασθαι λαλεῖν, καὶ πᾶσαν αὐτῶν ψευδολογίαν καθαιρεῖν· μακάριος δὲ, καὶ ὃς ἂν ἐμφορηθῇ τῆς νέας Διαθήκης καὶ πράξῃ αὐτήν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι, ὅταν ἐξέρχωνται ἐκ τοῦ βίου τούτου, καὶ λαλῶσι πρὸς τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις ἐν πύλαις ταῖς οὐρανίαις· ἐν αἷς πᾶσα ψυχὴ λογοπραγεῖται ὑπὸ τῶν Δαιμόνων ἔξωθεν, οὐ καταισχυνθήσονται· κατὰ δὲ τὸν Στηθάτην· „ Οἱ πληρώσαντες τὴν ἐπιθυμίαν ἐκ τῆς θείας ἀγάπης, καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἀσπασάμενοι κίνησιν, οὐ καταισχυνθήσονται ὅταν λαλῶσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν Δαίμοσι διὰ τῶν λογισμῶν ἐν ταῖς πύλαις ἤτοι ἐν ταῖς προσβολαῖς ταῖς διὰ τῶν αἰσθήσεων προσβαλούσαις· αὗται γάρ εἰσιν αἱ πύλαι, δι' ὧν ὁ νοητὸς εἰσέρχεται πρὸς ἡμᾶς θάνατος.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΖ.

„ Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

α: „ Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι „ τὸν Κύριον.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι ἀκόλουθος καὶ σύμφωνος μὲ τὸν πρότερον. διότι ἐκεῖ ἐμακάρισεν ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνον, ὁποῦ γεμώσει τὴν ἐπιθυμίαν του, ὡς εἴρηται „ Μακάριος, ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ. τώρα ἐδῶ ἀκολούθως κάμνει καθολικώτερον καὶ τελειότερον τὸν μακαρισμόν. μακάριοι, λέγων, εἶναι κυρίως καὶ ἀληθῶς ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ φοβοῦνται τὸν Κύριον, τὸ δὲ ὅλοι ἐπρόσθεσε κατὰ τὸν Χρυσόστομον, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ὅσοι φοβοῦνται τὸν Κύριον, κἂν εἶναι δοῦλοι, κἂν πτωχοὶ, κἂν μισερωμένοι, δὲν ἐμποδίζονται τίποτε ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι μακάριοι καὶ καλότυχοι. καθότι ἐκεῖνος μὲν, ὁποῦ δὲν φοβεῖται τὸν Θεὸν, κἂν καὶ ἔχῃ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ μακαρίζονται καὶ ζηλεύονται κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸς εἶναι ὁ δυστυχέστερος καὶ ἀθλιώτερος ἀπὸ ὅλους. ἐκεῖνος δὲ, ὁποῦ ἐκ τοῦ ἐναντίου φοβεῖται τὸν Θεὸν, κἂν ἔχῃ τὰ δεινὰ, ὁποῦ φεύγουν οἱ ἄνθρωποι καὶ συγχαίνονται, αὐτὸς εἶναι ὁ εὐτυχέστερος καὶ μακαριώτερος ἀπὸ ὅλους. καὶ ἄλλως δὲ νοεῖται τὸ ῥητὸν, ὅτι κάλλος σώματος, καὶ δύναμις, καὶ πλοῦτος, καὶ δόξα, καὶ πολυτεχνία, καὶ καλλιτεχνία, καὶ τὰ τοιαῦτα σωματικὰ ἀγαθὰ, δὲν εἶναι κυρίως ἄξια μακαρισμοῦ. διατὶ εἶναι ἀκατάστατα καὶ προσωρινὰ καὶ εὐκολομετάβλητα. ἀκολούθως δὲ σαφηνίζει ὁ Δαβὶδ, ποῖοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ φοβοῦνται τὸν Κύριον.

„ Οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

Ἐκεῖνοι, λέγει, φοβοῦνται τὸν Θεὸν, ὁποῦ περιπατοῦν εἰς τὰς στράτας, ὁποῦ εἶναι νομοθετημέναις ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ εἶναι φανερωμέναις διὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου. (1)

β: „ Τοὺς

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τίνες αἱ τοῦ Θεοῦ ὁδοί; ἡ κατ' ἀρετὴν πολιτεία· ὁδοὶ δὲ αὐτοῦ λέγονται· ἐπειδὴ δι' αὐτῶν ἔστιν ἀπελθεῖν πρὸς Θεόν· καὶ οὐκ εἶπεν ὁδὸς, ἀλλ' ὁδοί· πολλαὶ γὰρ ὁδοὶ καὶ διάφοροι· ὥστε εὔκολον γενέσθαι τὴν εἴσοδον· διὰ γὰρ τοῦτο πολλὰς ἔτεμε, τῇ ἀφθονίᾳ τῆς ὁδοιπορίας, εὔκολον ἡμῖν ποιῶν τὴν ἀποδη-

„ Τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐδίδαξε, ποῖος εἶναι κυρίως καὶ ἀληθῶς μακάριος, καὶ ἀφ' οὗ ἔδειξε, ποῖος εἶναι ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, καὶ ἐκ τούτου ἐπαρακινήσε τὸν λαὸν καὶ περιπατῇ εἰς τὰς στράτας τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, τώρα ἐδῶ γυρίζει τὸν λόγον εἰς ἐκεῖνον, ὁποῦ φοβεῖται τὸν Θεὸν, καὶ προφητεύει τὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ ἔχει νὰ ἀπολαύσῃ. Μερικοὶ λοιπὸν, ὡς Θεοδώριτος καὶ Ὠριγένης, Καρποὺς ἐνόησαν, οὐχὶ τὴν ἐπικαρπίαν, ἀλλὰ τὰς χεῖρας τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ μέρους τῶν ἄκρων, ἐπειδὴ τὸ μέρος τῆς ὅλης χειρὸς εἶναι ὁ καρπὸς, ἤτοι τὸ ἔσω μέρος τῆς παλάμης, τὸ μεταξὺ τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς, καὶ τοῦ πήχεως, καὶ ἑρμηνεύουσι τὸ ῥητὸν ἔτζι: ἤγουν, ὅτι ἐσὺ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, θέλεις τρυγήσεις καὶ ἀπολαύσεις τοὺς κόπους τῶν χειρῶν σου, χωρὶς νὰ εἶναι τινὰς νὰ σὲ ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὴν τούτων ἀπόλαυσιν. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος, κόπους παρσῶν σου καὶ κόπους χειρῶν σου ἐξέδωκαν. Ἄλλοι δὲ ὠνόμασαν τὸ ῥητὸν τοῦτο, ἀντισημασίαν. καθότι, οἱ μὲν πόνοι ἐδῶ, σημαίνουσι τοὺς καρπούς. οἱ δὲ καρποὶ πάλιν, σημαίνουσι τοὺς πόνους, κατὰ τὸν Νικήταν Στηθάτην. ἀντιστρόφως δηλαδὴ ἀπὸ ὅ,τι εἶναι γεγραμμένον: ἤτοι τοὺς καρποὺς τῶν πόνων σου φάγεσαι. (1)

„ Μακάριος εἶ καὶ καλῶς σοι ἔσται.

Ἀνίσως, λέγει, ὦ ἄνθρωπε, φοβῆσαι τὸν Θεὸν, θέλεις εἶσαι μακάριος καὶ καλότυχος. λέγει δὲ πάλιν τὸ αὐτὸ, ὁποῦ εἶπε καὶ ἀνωτέρω, πρὸς βεβαίωσιν περισσοτέραν τοῦ λόγου. καὶ καλῶς σοι ἔσται, ἤγουν θέλεις εὐτυχήσεις.

3: „ Ἡ γυνή σου ὡς ἄμπελος εὐθυνοῦσα ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου.

Ἡ γυνὴ, λέγει, ἐσένα, ὁποῦ φοβεῖσαι τὸν Θεὸν, θέλει γένη ὡσὰν ἄμπελος, ὁποῦ εἶναι πεπληθυσμένη ἀπὸ σταφύλια: ἤτοι ἡ γυνή σου θέλει

δημίαν· οἱ μὲν γὰρ ἐν παρθενίᾳ λάμπρυνσιν· οἱ δὲ, ἐν γάμῳ διαπρέπουσι· οἱ δὲ, ἐν χηρείᾳ κοσμοῦνται· οἱ δὲ, τὰ πάντα ἀπεδύσαντο· οἱ δὲ, τὰ ἡμίση· ἢ οἱ μὲν, δι' ὀρθοῦ βίου· οἱ δὲ, διὰ μετανοίας· οὐκ ἴσχυσας μετὰ τὸ λουτρὸν καθαρὸν διαφυλάξαι σου τὸ σῶμα; ἀλλὰ δύνασαι διὰ μετανοίας αὐτὸ ποιῆσαι καθαρόν· διὰ χρημάτων· διὰ ἐλεημοσύνης. ἀλλ' οὐκ ἔχεις χρήματα; ἀλλ' ἐπισκέπτεσθαι δύνασαι τὸν ἀρρωστοῦντα· ἀλλ' ἀσθενὴς εἶ τῷ σώματι; ἢ οὐδὲ βαδίσαι δύνασαι; φέρε πάντα εὐχαρίστως ταῦτα· ἢ μέγαν ἐκαρπώσω τὸν μισθόν· ἐπεὶ ἢ τοῦ Λαζάρου τοῦτο ἦν τὸ κατόρθωμα· διὰ δὴ ταῦτα τοὺς κόλπους ἀπέλαβε τοῦ Ἀβραάμ. ὁ δὲ Νικήτας ὁ Στηθάτης λέγει: „ Οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου, οὗτοί εἰσιν οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον· οἱ δὲ μὴ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, οὐχί· πορεύονται γὰρ τῷ φωτὶ αὐτῶν· πᾶς γὰρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, ἐκ τῆς ἐργασίας γνωρίζεται τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν· ἢ διὰ τοῦτο σοφὰ τῆς Γραφῆς μακαρίζεται· „ Μακάριος γὰρ, φησιν, ἀνὴρ, ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα. ἢ ὁ Θεοδώριτος „ Εἰπὼν μακάριοι οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, ὑπέδειξεν ὁ προφητικὸς λόγος τοῦ θείου φόβου τὸν χαρακτῆρα· ἐπήγαγε γάρ· οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ· ἴδιον γὰρ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, τὸ μὴ βαίνειν ἔξω τῶν θείων ὁδῶν· ἀλλ' ἐν αὐταῖς ποιεῖσθαι τὴν πορείαν διηνεκῶς. εἶπε δὲ ἢ ὁ Ὠριγένης· „ Εἰ μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, οἱ μὴ φοβούμενοι τὸν Κύριον οὐ μακάριοι· εἰ δὲ οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον πορεύονται ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, εἴ τις μὴ πορεύεται, οὐ φοβεῖται. λέγει δὲ ἢ ὁ Ἀνώνυμος· „ Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον οἱ ἐκ τῶν Ἐθνῶν εἰσιν· οἱ δίχα περιτομῆς ἢ τῶν Μωσαϊκῶν παραγγελμάτων οὗτοι μακάριοι· οἱ φοβούμενοι γὰρ [illegible] τὸν Κύριον ἤλπισαν ἐπὶ Κύριον· κρείττων δέ ἐστι τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, ὁ ἐν τελείᾳ φθάσας ἀγάπῃ· ἡ γὰρ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Χρήσιμον δὲ παντὶ τῷ βίῳ τὸ Ψαλμικὸν τοῦτο μελῴδημα· ἢ οἱ μὲν

εἶναι πεπληθυσμένη ἀπὸ τέκνα· μέσα εἰς τὰ κλίτη ἤγουν εἰς τὰ τέσσαρα μέρη καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ὀσπητίου σου. ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπεν, „ Ἐν τοῖς ἐσωτάτοις τοῦ οἴκου σου" ἤγουν ἐν τοῖς θαλάμοις καὶ εἰς τὰς νυμφικὰς καμάρας τοῦ ὀσπητίου σου, ὅπου εὑρίσκεται ἡ πρὸς ἀνάπαυσιν κλίνη.

„ Οἱ υἱοί σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς τραπέζης σου.

Τὰ τέκνα σου, λέγει, θέλει εἶναι εὔθαλη καὶ τρυφερὰ καὶ ὡραῖα τριγύρω εἰς τὴν τράπεζάν σου, καθὼς εἶναι τρυφερὰ τὰ νέα φυτὰ τῶν ἐλαιῶν. (1)

4. „ Ἰδοὺ οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον.

Τοιαύτην, λέγει, εὐλογίαν θέλει ἀπολαύσει ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁποῦ φοβεῖται τὸν Θεόν· εὐλογίαν δὲ ὀνομάζει τώρα, τὴν χάριν καὶ τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀξίαν οὖσαν εὐφημίας. τί λέγεις, ὦ θεῖε Δαβίδ; τοιαύτην μόνον χάριν θέλει ἀπολαύσει ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὁ τοῦτον φοβούμενος; ναί, λέγει. ἐπειδὴ καθ' ἕνα διαλέγομαι καὶ ὁμιλῶ πρὸς ἀνθρώπους Ἰουδαίους καὶ ἀτελεῖς, οἵτινες ἀγαποῦν τὰ ἄνω εἰρημένα, γυναῖκας, καὶ τέκνα, καὶ τὰ ὅμοια ἀγαθά· κατ' ἄλλον δὲ τρόπον ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἐκ περιουσίας, καὶ ὡς μέρος προσθήκης κατὰ τὸν Χρυσόστομον· δηλαδὴ, ὅτι ὁ Θεὸς, κοντὰ ὁποῦ θέλει δώσει τὰ οὐράνια ἀγαθά του εἰς ἐκείνους ὁποῦ τὸν φοβοῦνται: θέλει προσθέσει ἀκόμη εἰς αὐτοὺς καὶ ταῦτα τὰ ἐπίγεια. „ Ζητεῖτε γὰρ, φησὶ, πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν" (Ματθ. ς. 33.) ἀναγωγικῶς δὲ, γυνὴ μὲν τοῦ Θεοσεβοῦς καὶ Θεοφοβουμένου Χριστιανοῦ καὶ σύζυγος, εἶναι ἡ ψυχή του· ἥτις ἐν τῷ σώματι εὑρισκομένη, εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὰς ἀρετὰς, ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα. υἱοὶ δὲ αὐτοῦ, εἶναι οἱ μαθηταὶ καὶ μιμηταὶ καὶ διάδοχοι τῆς

μνότητος γάρ, φησι, φροντίζοντες, φάγεσθε τοὺς καρποὺς αὐτῆς, στεφάνοις παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀκηράτοις τιμώμενοι· καὶ οἱ ἀκόλαστοι καὶ ἄδικοι, τὰ ἐπίχειρα τῶν κακῶν πράξεων κομιούμενοι· ὃ γάρ τις σπείρει, τοῦτο καὶ θερίσει· καὶ ἀνάλογος τοῖς ἑκάστου πόνοις, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐστιν ἀντέκτισις· εἰ καὶ ἐν μέτρῳ πλείονι, διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν· μέτρον γάρ, φησι, καλὸν ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν· ὡς ἐπὶ γεωργοῦ δὲ εἶπε τοῦτο, ἅπερ εἰργάσατο καρπουμένου· ὡς εἶναι δῆλον, ὅτι καὶ οἱ Ἑβδομήκοντα, καρποὺς οὐ τὴν εὐκαρπίαν ἐκάλεσαν· ἀλλὰ τὰ μόρια τῶν χειρῶν· ὥσπερ γὰρ ὁ γεωργὸς τῶν ἑαυτοῦ καμάτων τὰς ἀμοιβὰς ἀπολαμβάνει, καὶ ἀπὸ τῶν κόπων αὐτοῦ ἐσθίει· οὕτως ἕκαστος τῶν ἐν θεοσεβείᾳ πονούντων, ἀναλόγως τοῖς ἑαυτοῦ πόνοις, θησαυρίζει ἑαυτῷ τροφὰς εἰς τὴν μέλλουσαν παρὰ Θεῷ ζωήν· καὶ ἄλλως δ' ἂν εἴποις τρέφειν ψυχὴν, αὐτὴν τὴν ἀρετήν· ὥστε εἶναι αὐτοὺς τοὺς κατὰ Θεὸν καμάτους, τροφίμους καὶ εὐφραντικοὺς ψυχῆς.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Τῷ μὲν τελείῳ καὶ ἀγαπῶντι ἡτοίμασαι, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε· τῷ δὲ ἀτελεῖ καὶ φοβουμένῳ τὸν Κύριον ἡ δῶρον Θεοῦ δίδοται, κοινωνός τις καὶ σύζυγος οὐχ ἡ τυχοῦσα γυνή· ἀλλ' ἡ τῇ ἀληθινῇ ἀμπέλῳ παρεικασμένη· ὥστε λεχθῆναι περὶ αὐτῆς· „ Γυνὴ ἀγαθὴ, μερὶς ἀγαθὴ, ἐν μερίδι φοβουμένων τὸν Κύριον δοθήσεται. (Σειρ. κς'. 3.) καὶ κατὰ τὸν Θεοδώρητον· „ Καὶ παῖδες ἔσονται νεοφύτοις ἐλαιῶν ἀπεικασμένοι, τὴν τράπεζαν στεφανοῦντες, ὡς τῆς εὐσεβείας τὴν ἀρδείαν δεχόμενοι, καὶ τὸν καρπὸν ὥριμον φέροντες, καὶ τὸ φύλλον οὐκ ἀποβάλλοντες· κατὰ δὲ τὸν ὅσιον Στηθάτην· „ Γυνὴ τοῦ κατὰ Θεὸν ἀνδρὸς, ἐστιν ἡ εὐσέβεια· υἱοὶ δὲ καὶ παῖδες, οἱ παρὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ γεννώμενοι καὶ αὐξανόμενοι· οἰκία δὲ αὐτοῦ, ὁ πρακτικὸς βίος· ἐν ᾧ λάμπει, καθάπερ λύχνος ἐν οἰκίᾳ, ἡ εὐσέβεια αὐτοῦ· ἢ γυναῖκα νοήσεις, κατ' αὐτὸν πάλιν τοῦτον, τὴν καθαρωτάτην διάνοιαν τοῦ κατὰ Θεὸν ἀνδρός· ἐξ ἧς, ὥσπερ γόνοι καὶ καρποὶ φύονται, τὰ τῆς οὐρανίου γνώσεως νοήματα· οἰκίαν δὲ, τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, ὑφ' οὗ σκέπεται καὶ φωτίζεται· καὶ τράπεζαν, τὴν φυσικὴν θεωρίαν· ἐν ᾗ ὡς ποικίλα ἐδέσματα οἱ λόγοι τῶν ὄντων πρόκεινται· καὶ ὁ κρατὴρ τῆς σοφίας· ὁ δὲ συνώνυμος αὐτοῦ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος λέγει· „ Ἄμπελον τὴν Ἐκκλησίαν ὀνομάζει ὁ ψαλμῳδὸς, φάσκων αἰνιγματωδῶς πρὸς τὸν νυμφίον Χριστόν· „ Ἡ γυνή σου, ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα· ἧς καρπὸς οἱ πιστοὶ, καθάπερ μοσχοὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ προσπεφυκότες· ὁ δὲ Ὠριγένης, γυναῖκα ἐννοεῖ, τὴν σοφίαν, πράξεις δὲ, τοὺς υἱούς.

τῆς αὐτοῦ εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς, οἵτινες θάλλουν καὶ χλοηφοροῦν ὡς νέα ἐλαιόφυτα, μὲ τὴν αὔξησιν τῆς πνευματικῆς ἡλικίας. καὶ περικυκλώνουσιν αὐτόν, ὅταν τοὺς διδάσκῃ, καὶ τοὺς φιλεύῃ μὲ τὰ φαγητὰ τῶν θείων λόγων. (1)

5: „ Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ Σιών.

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Κύριος νὰ εὐλογήσῃ ἐσένα, ὁποῦ τὸν φοβεῖσαι: ἤγουν νὰ ἐπαινέσῃ καὶ νὰ σὲ χαριτώσῃ. διατὶ ἐκεῖνον ὁποῦ ὁ Κύριος ἀποδέχεται, αὐτὸν καὶ ἐπαινεῖ. καὶ ἐκεῖνον ὁποῦ ἐπαινεῖ, αὐτὸν καὶ χαριτώνει. Κύριος δὲ, ὁ κατοικῶν ἐν τῇ Σιὼν, ἢ ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἐν Σιών. ἐκεῖ γὰρ ἐλέγετο, ὅτι κατοικεῖ ὁ Κύριος. διατὶ ὡμίλει ἐν τῷ ναῷ μὲ τοὺς Ἱερεῖς.

„ Καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ,
„ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.

Ἀγαθὰ, τῆς μὲν κάτω Ἱερουσαλὴμ, ἦτον ὁ πλοῦτος τῶν χρημάτων· ἡ δύναμις τῶν στρατευμάτων, ἡ κατὰ τῶν ἐχθρῶν νίκη, ἡ παρὰ πᾶσι δόξα, καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλα καλά· τῆς δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ τὰ ἀγαθὰ εἶναι, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. (Α. Κορ. β. 9)(2)

6: „ Καὶ ἴδοις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἀπολαύσῃς ἐσὺ ὁποῦ φοβεῖσαι τὸν Θεὸν, αἰσθητῶς μὲν, υἱοὺς καὶ τέκνα, διαδόχους τοῦ γένους σου. ἀναγωγικῶς δὲ καὶ νοητῶς, ἄμποτε νὰ ἀπολαύσῃς διαδόχους καὶ μαθητὰς τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς σου, τοὺς ὁποίους ἐσὺ θέλεις διδάξεις, καὶ θέλεις ἀναγεννήσεις πνευματικῶς. (3)

„ Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Τοῦ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· τρόπου γὰρ ὁ Θεὸς, οὐ γένους κριτής· οὕτω τὸν Ἰὼβ ἐκ τοῦ Ἠσαῦ τὸ γένος κατάγοντα, στεφάνων ἠξίωσεν· οὕτω τὸν Ἀβιμέλεχ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐποδήγησεν· οὕτω τὸν εὐνοῦχον· οὕτω τὸν Κορνήλιον· οὕτω πάντα τὰ Ἔθνη.

(2) Σημείωσαι, ὅτι κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγόριον, τὸ ἴδοις ἐδῶ, ἀντὶ τοῦ ἀπολαύσοις νοεῖται· καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο· „ Ἀρθήτω ὁ ἀσεβὴς, ἵνα μὴ ἴδῃ (ἤτοι: ἵνα μὴ ἀπολαύσῃ) τὴν δόξαν Κυρίου· καὶ τό· „ Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται· ἤτοι ἀπολαύσουσι μεθέξουσι· καὶ ἁπλῶς τὸ ἰδεῖν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ παθεῖν· μετασχεῖν. καθὼς εἶπεν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Εἰς τοῦτό με φέρει τὸ μέτριον ἐνταῦθα φέγγος τῆς ἀληθείας, λαμπρότητα Θεοῦ καὶ ἰδεῖν καὶ παθεῖν. λέγει δὲ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ὁ ἐν ἀρχῇ προκοπῆς τυγχάνων, οὗτός ἐστιν ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον· καὶ οὔπω εἶδε τὰ ἀγαθὰ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ· διὸ ἐπεύχεται αὐτῷ ὁ λόγος προκόψαι, καὶ ἀξιωθῆναι τῆς τούτων θέας· ἐκ τούτου δὲ παρίσταται, ὡς τὸ τῆς ἀρετῆς τέλος ἐπὶ θεωρίαν λήγει.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Πολλοὶ φοβούμενοι τὸν Θεὸν ἐν ἀπαιδίᾳ διετέλεσαν· καὶ τότε μὲν, ταῦτα ἦν τὰ ἔπαθλα· νῦν δὲ, οὐρανὸς, καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθά· εἰδὲ μὴ ἔσχες παῖδας φοβούμενος τὸν Θεὸν, πόθεν οἶσθα, εἰμὴ τῆς εὐπραγίας ταύτης ἕτερα μείζονα δέδωκεν; οὐ γὰρ ἑνὶ τρόπῳ πάντας εὐεργετεῖ· ἀλλὰ διαφόρως, πλούσιος ὤν· πόσοι παῖδας ἐσχηκότες, τοὺς οὐκ ἔχοντας ἐμακάρισαν; διὰ γὰρ τοῦτο τοιαύτην ἐκελεύσθης εὔχεσθαι εὐχὴν, ἐν ᾗ μόνον ἓν αἴτημα αἰσθητὸν αἰτεῖς, καὶ πλέον οὔ· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πάντα περὶ οὐρανῶν, καὶ τῆς ἐκεῖ βασιλείας· περὶ ἀκριβοῦς πολιτείας, καὶ τῆς τῶν ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγῆς ἡμῖν λέγεται· ὑπὲρ δὲ αἰσθητῶν, μίαν λέξιν κελευόμεθα λέγειν· ποίαν δὴ ταύτην; „ Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· ἐπειδὴ γὰρ πρὸς ἑτέραν λοιπὸν καλούμεθα πατρίδα, καὶ πρὸς μείζονα μετεταξάμεθα ζωήν· καὶ τὰς αἰτήσεις καταλλήλους ἐκείνῃ δεῖ ποιεῖσθαι· ταῦτα δὲ (τὰ αἰσθητὰ ἀγαθά) κἂν ἐπιῤῥέῃ, μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας διακρούεσθαι, Καὶ ὁ Θεοδώριτος δέ φησιν· „ Ὅτι δὲ, οὐδὲ πάλαι, ἐν τοῖς αἰσθητοῖς οἶδε τῶν ἀγαθῶν τὴν κτῆσιν, ὁ Ἡσαΐας ἐδίδαξε λέγων· „ Μὴ λεγέτω ὁ εὐνοῦχος, ὅτι ξύλον ξηρὸν ἐγώ εἰμι· ὅτι τάδε λέγει Κύριος τοῖς εὐνούχοις· δώσω αὐτοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ ἐν τῷ τείχει μου τόπον ὀνομαστὸν, κρείττω υἱῶν καὶ θυγατέρων. (Ἡσ. νς΄. 3.)

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ρκδ Ψαλμοῦ. Ἰσραὴλ δὲ, δὲν εἶναι μόνον ὁ παλαιὸς λαὸς τῶν Ἰουδαίων. ἀλλὰ καὶ ὁ νέος λαὸς τῶν Χριστιανῶν· καθὼς πολλάκις εἴπομεν. ἀνίσως δὲ καὶ διακόπη ἐντῷ μεταξὺ καὶ ἔλειψεν ἡ τοῦ Θεοῦ εἰρήνη καὶ ἀπὸ τὸν νέον Ἰσραὴλ· ἀλλὰ τῆς ἐλλείψεως ταύτης αἰτία εἶναι οἱ Χριστιανοὶ, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ἀμέλειάν τους φαίνονται ἀνάξιοι τῆς τοιαύτης εἰρήνης τοῦ Θεοῦ. διότι, οὔτε ὅταν ὁ Θεὸς φοβερίζῃ νὰ μᾶς τιμωρήσῃ πρέπει νὰ ἀπογινωσκώμεθα, ἀλλὰ διὰ μετανοίας πρέπει νὰ διασκεδάζωμεν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ οἱ Νινευῖται. οὔτε πάλιν ὅταν ὑπόσχεται νὰ μᾶς δώσῃ ἀγαθὰ πρέπει νὰ ἀμελῶμεν. ἀλλὰ μὲ τὴν περισσοτέραν ἐπιμέλειαν καὶ διόρθωσιν τῆς ζωῆς μας, πρέπει νὰ τραβίζωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας τὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ ὑπεσχέθη. διότι καὶ εἰς τὸν Ἰούδαν ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη, ὅτι νὰ καθήσῃ ἐπὶ θρόνου καὶ αὐτὸς μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους καθαροὺς μαθητὰς καὶ Ἀποστόλους, καὶ νὰ κρίνῃ τὰς δώδεκα φυλὰς. „ ὑμεῖς γὰρ, φησι, καθήσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνων, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. (Ματθ. ιθ. 28.) ἀλλ' ὅμως αὐτὸς γενόμενος ὕστερον φιλάργυρος καὶ προδότης, ἐμπόδισε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ νὰ ἔκαμε τὸν ἑαυτόν του ἐκείνης ἀνάξιον. καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσορρήμων. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΗ΄.

ᾨδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 „ Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων, ὅταν ἐπολεμεῖτο πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη τῆς Ἱερουσαλὴμ, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τὸν φθόνον τους, ἐμπόδιζαν τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ. νεότητα

δὲ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπεύχεται τῷ Ἰσραὴλ εἰρήνην· ἀληθὴς δὲ εἰρήνη, ἡ πρὸς Θεόν· ὁ δὲ σαρκικὸς Ἰσραὴλ ἐκείνης ἐκπεσὼν, καὶ τῆς ἄλλης ἐστέρηται. καὶ ὁ Εὐσέβιος· „ Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τὸν ἐν κρυπτῷ· οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ· σημαίνει γὰρ ὁ Ἰσραὴλ, οὐκ Ἔθνους οὐδὲ γένους προσηγορίαν, ἀλλὰ φιλοθέου τρόπου κατόρθωσιν· ὥσπερ καὶ ἰατρὸν, οὐ τὸ ὄνομα, ἀλλ' ἐπιστήμη συνίστησι· προσέθηκε δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί γὰρ ὄφελος αὐτοῖς τῶν ἄλλων, εἰρήνης οὐκ οὔσης; τὸ τοίνυν κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν τῶν τότε, καὶ τὴν ἀσφάλειαν, αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται, τὴν εἰρήνην· καὶ ταύτην διηνεκῆ. Κατὰ δὲ τὸν Στηθάτην· „ Ὁ ἐξ ἄκρας καθαρότητος ὁρῶν τὸν Θεὸν νοῦς· τοῦτο γὰρ σημαίνει ὁ Ἰσραήλ· αὐτίκα πρᾶος ἤδη γενόμενος, καὶ ἐν μετοχῇ τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν, καταπαύει ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, τῆς τε πρακτικῆς φιλοσοφίας, καὶ τῆς φυσικῆς θεωρίας. εἰσδύνων εἰς τὰ βάθη τῆς θεολογίας διὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ ἀναπαυόμενος ἐν Θεῷ.

δὲ ὀνομάζει τὴν ἀρχὴν, ὅταν ἐγύριζαν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. ἀνίσως δὲ τὸ ῥητὸν νοήσῃς διὰ τὸν νοητὸν πόλεμον τῶν Δαιμόνων, νεότητα θέλεις νοήσεις τὴν νέαν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου. ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν πρώτην ἡλικίαν εὐθὺς μᾶς πολεμοῦν οἱ Δαίμονες. μακάριος δὲ ὁ δυνάμενος εἰπεῖν „ Ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν κατ' ἐμοῦ.

„ Εἰπάτω δὴ Ἰσραήλ.

2: „ Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεό-
„ τητός μου.

Ἀφ' οὗ εἶπον ἀνωτέρω οἱ γεροντότεροι Ἑβραῖοι τό, πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου. λέγουν τώρα ἐδῶ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τοὺς νεωτέρους, νὰ εἰποῦν καὶ αὐτοὶ τὸν αὐτὸν λόγον. διὰ νὰ γνωρίσουν ὅλοι κοινῶς, ἀπὸ ποίους κινδύνους ἐλύτρωσεν αὐτοὺς ὁ Κύριος..

„ Καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι.

Ἐπολέμησαν, λέγει, ἡμᾶς τὰ πλησιόχωρα ἔθνη. ἀλλ' ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν εἰς ἡμᾶς: ἤτοι δὲν μᾶς ἐνίκησαν τελείως. διατὶ ὁ Θεὸς δὲν ἐσυγχώρησε νὰ κατορθώσουν τοῦτο, ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ μὲ σκοπὸν τοιοῦτον, συνεχέστερον μᾶς ἐπολέμουν, σπουδάζοντες νὰ μᾶς ἀφανίσουν μὲ τελειότητα. (1)

3: „ Ἐπὶ τὸν νῶτόν μου ἐτέκταινον οἱ
„ ἁμαρτωλοί· ἐμάκρυναν τὴν ἀνομί-
„ αν αὐτῶν.

Οἱ ἀσεβεῖς, λέγει, καὶ πονηροὶ Ἐθνικοί, οἱ πλησιόχωροι τῆς Ἱερουσαλήμ, κατεσκεύαζον κακὰ ἐπάνω εἰς τὴν πλάτην μου: ἤτοι ὄχι μόνον ἔμπροσθεν καὶ φανερὰ κατεσκεύαζον τὰ κακά. ἀλλὰ καὶ ὄπισθεν καὶ κρυφά. ἢ καὶ ἐκατεσκεύαζον τὰ κακὰ κοντά μας εὑρισκόμενοι, καὶ αὐτὰς τὰς σάρκας μας κατακξέοντες, καὶ εἰς μακρὸν χρόνον πολεμοῦντές μας. (2)

4: „ Κύριος δίκαιος.

Ὅν.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Ἀληθέστερον μέν τοι ταῦτα τῷ νέῳ ἁρμόττει λαῷ, πολλὰς μὲν δεξαμένῳ προσβολὰς πολεμίων, πάντων δὲ περιγενομένῳ· κατὰ γὰρ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ· „ Τὸ πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου, φησὶν ὁ Δαβίδ, ϗ τὰς συχνὰς τῆς Ἐκκλησίας ἐσομένας ἐπαναστάσεις προαγορεύων, καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀήττητον προθεσπίζων· ἐπάγει γοῦν· ϗ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι· τοῦτο δέ, τῷ μὲν σαρκικῷ Ἰσραήλ, οὐκ ἂν ἁρμόσειέ ποτε· ὃν Αἰγύπτιοι κατεδούλωσαν· ἀλλόφυλοι πολλάκις κατηγωνίσαντο, ϗ Βαβυλώνιοι, ϗ Μακεδόνες, ϗ Ῥωμαῖοι τὸ τελευταῖον· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ, ὁ ὄντως ὁρῶν Θεόν, ὁ νέος, φημί, λαὸς τῶν Χριστιανῶν, οὗ τύπος ὁ Ἰακώβ, εἰκότως ἂν εἴποι· πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου· ϗ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι· εὐθὺς γὰρ αὐτῷ παρὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν, μυρίων πολέμων ἐπανέστησαν φάλαγγες· ϗ προσέβαλον μέν, οὐκ ἐνίκησαν δέ· ἀλλὰ τοῦ μὲν, τὸ ἄμαχον ἔδειξαν, τὴν δὲ οἰκείαν ἀσθένειαν ἤλεγξαν. ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Βασίλειος· „ Ὥσπερ γὰρ οἱ τῇ προσθήκῃ τῆς ὕλης τῆς καιομένης ἐπὶ τὸ μεῖζον αἴρουσι τὴν φλόγα: οὕτως ἀεὶ οἱ καθελεῖν τὴν Ἐκκλησίαν σπουδάζοντες διὰ τῶν διωγμῶν, εἰς μεῖζον αὐτὴν δόξης προήγαγον ϗ δυνάμεως.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον· „ Ἐπὶ τὸν νῶτόν μου: τουτέστιν αὐτὴν τὴν δύναμίν μου συνθλάσαι ἐπεχείρουν· σύμβολον γὰρ δυνάμεως ὁ νῶτος. ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν· „ Ὅτι ὁ λόγος οὗτος δηλοῖ τὰς μάστιγας ϗ τὰς αἰκίας τὰς τοῖς νικηφόροις Μάρτυσιν ἐπενεχθείσας ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν· ἀναγωγικῶς δὲ οὕτω νοεῖται κατὰ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ· „ Καύχημα οὐ μικρὸν τῶν δικαίων, τὸ ὑπὸ τοῦ Διαβόλου πολεμεῖσθαι· τῶν φαύλων τοῦτο οὐκ ἐχόντων· εἰσὶ γὰρ αὐτοῦ φίλοι ϗ ὑπήκοοι· τὸ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι, μόνος ἐρεῖ, ὁ ἐξουσίαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λόγου λαβών, πατεῖν ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· εὖ δὲ τό, ἐπὶ τὸν νῶτόν μου ἐτέκταινον· οὐ γὰρ τολμῶσιν οἱ Δαίμονες κατὰ πρόσωπον ἵστασθαι τοῦ δικαίου, ἢ ἐξ ἐναντίας μάχεσθαι· ἀλλὰ λεληθότως πειρῶνται ἐπιβουλεύειν. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων ἐτέκταινον οἱ ἁμαρτωλοί, ἔβλαψαν ἂν τὴν καρδίαν καιρίως, λογισμοὺς

πονη-

Ὄντως, λέγει, ὁ Κύριος εἶναι δίκαιος. διατὶ ἡμᾶς μὲν τοὺς Ἑβραίους ἐπαραχώρησε νὰ πάσχωμεν, διὰ νὰ διορθωθῶμεν καὶ νὰ γένωμεν σωφρονέστεροι. τοὺς δὲ ἐχθρούς μας ἐπιμώρησε. διατὶ ἀδίκως καὶ φθονερῶς ἐσηκώθησαν κατ' ἐπάνωμας.

„ Συνέκοψεν αὐχένας ἁμαρτωλῶν.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἀπέκοψε τὴν ὑψαυχενίαν καὶ ὑπερηφάνειαν τῶν πονηρῶν ἐχθρῶν, ὁποῦ μᾶς ἐπολέμουν. καὶ ἐσήκωσεν ἀπὸ τὸ μέσον τὴν ἔπαρσίν τους. μὲ τὸ νὰ ἔδειξεν ἡμᾶς διὰ τῆς βοηθείας του, δυνατωτέρους ἀπὸ ἐκείνους. (1)

5: „ Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες Σιών.

Τὸ αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἀποστραφήτωσαν, ἢ νοεῖται εὐχτικῶς, ἀντὶ τοῦ αἰσχυνθείησαν καὶ ἀποστραφείησαν ἤτοι ἄμποτε νὰ καταισχυνθοῦν καὶ νὰ μισηθοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ μισοῦν τὴν Σιών. ἢ προφητικῶς λέγονται ταῦτα, ἀντὶ τοῦ θέλουν αἰσχυνθοῦν οἱ τοιοῦτοι. ἁρμόζουν δὲ νὰ νοοῦνται καὶ νὰ λέγωνται τὰ λόγια ταῦτα καὶ διὰ τὴν νέαν Σιών: ἤτοι διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν. (2)

6: „ Γενηθήτωσαν ὡσεὶ χόρτος δωμάτων.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ γένουν οἱ μισοῦντες τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ὄχι ὡσὰν χορτάρι ἁπλῶς, ἀλλὰ ὡσὰν χορτάρι, ὁποῦ φυτρώνει ἐπάνω εἰς τὰ δώματα. τὸ χορτάρι γὰρ τῶν δωμάτων πλέον εὐκολώτερα μαραίνεται, καὶ πλέον ὀγληγορώτερα ξηραίνεται καὶ φθείρεται. μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ ρίζαν βαθεῖαν εἰς τὴν γῆν. ἄμποτε λοιπὸν, λέγει, νὰ γίνουν οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας εὐκολοσύντριπτοι, ταχυθάνατοι, καὶ ἄκαρποι, ὡσὰν τὸ

πονηροῖς αὐτὴν βάλλοντες· ϗ τὴν ὄψιν θεαμάτων ὀλεθρίων πληροῦντες· ϗ τὰς λοιπὰς αἰσθήσεις διὰ τῶν οἰκείων αὐτῶν αἰσθητῶν· ἔχει δὲ τούτους ὀπίσω, ὁ τῶν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, ϗ ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ πορευόμενος. λέγει δὲ ϗ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Μακρύνουσι τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, οἱ σειρᾶς δίκην τὰ ἁμαρτήματα πλέκοντες, ϗ προστιθέντες ἁμαρτίας ἐφ' ἁμαρτίαις· οὓς ϗ ταλανίζων Ἡσαΐας φησί· „ Οὐαὶ οἱ ἐπισπώμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ὡς σχοινίῳ μακρῷ· ϗ ὡς ζυγοῦ ἱμάντι δαμάλεως τὰς ἀδικίας αὐτῶν. λέγει ϗ ὁ Ὠριγένης· „ Ὅσῳ δέ τις μακρύνει τὴν ἀνομίαν ἑαυτοῦ, τοσούτῳ μακρύνει ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Δίδυμος· „ Συγκόπτει μέν τοι τὸν αὐχένα, ὃν οὐχ ὑποβάλλουσιν οἱ ἀπειθεῖς τῷ χρηστῷ ζυγῷ, ὁ δίκαιος Κύριος χρηστῇ προθέσει τοῦτο ποιεῖ· ὅπως ἀποβαλόντες τὴν πρὸς τὰ φαῦλα εὐτονίαν ϗ ἰσχὺν, ὑποταγῶσι τῷ Κυρίῳ. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τοὺς αὐχένας, βρόχους ὁ Ἀκύλας ϗ Σύμμαχος ἡρμήνευσαν. ὁ δὲ Θεοδοτίων κλοιούς· πάντα δὲ ἀληθῆ· ϗ γὰρ, οὓς κατεσκεύασαν τοῖς ἁγίοις βρόχους, κατέκοψεν ὁ τούτων Θεὸς, καὶ τοὺς περιταθέντας αὐτοῖς κλοιοὺς συνέτριψε, ϗ αὐτοὺς τῶν ἁμαρτωλῶν τοὺς αὐχένας συνέκοψεν.

(2) Παρὰ δὲ τῷ Χρυσοστόμῳ ἕτερός φησιν· „ Ἀνατραπήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω: τουτέστι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, διαμάρτοιεν τῶν πονηρῶν ἐγχειρημάτων, ϗ τράποιντο εἰς φυγὴν οἱ τῇ Σιὼν πολεμοῦντες. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὥσπερ Ἱερουσαλὴμ, οὐχ οἱ λίθοι ϗ τὰ οἰκοδομήματα, οὐδὲ τὸ ἔδαφος αὐτὸ τυγχάνει· ἀλλὰ τὸ τοιόνδε τῆς θεοσεβείας πολίτευμα· οὕτω ϗ ἡ Σιών· ἡ μὲν οὖν Ἱερουσαλὴμ ὅρασις εἰρήνης ἑρμηνεύεται· ἡ δὲ Σιὼν, σκοπευτήριον· ϗ ἡ μὲν, τὴν ἐν ἤθεσι κατασολὴν, ϗ τὸν εὐσταθῆ ϗ εἰρηναῖον τρόπον παρίστησιν· ἡ δὲ, τὸν διαβεβηκότα, ϗ τὰ ἐπέκεινα τῶν ὁρωμένων σκοπεύοντα· ὁποῖος ἦν ὁ λέγων· „ Μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τοῦτο γέγονε ϗ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας· ἀρχομένης γὰρ αὐτῆς φύεσθαι, συνεχῶς ἐπετίθεντο πάντες. παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν, βασιλεῖς ϗ δῆμοι ϗ τύραννοι· μετὰ δὲ ταῦτα, τῶν αἱρέσεων αἱ ἐπιβουλαί· ϗ πολὺς πανταχόθεν ὁ πόλεμος ϗ ποικίλος ἀνερριπίζετο· ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἴσχυσαν· ἀλλὰ τὰ μὲν τῶν πολεμίων, ἐλύθη· τὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνθεῖ.

τὸ εἰρημένον χορτάρι. ἀκολούθως δὲ λέγει ὁ Δαβίδ, καὶ ὅσα ἄλλα ἀκολουθοῦν εἰς τὸ χορτάρι τῶν δωμάτων, ἐπιμένωντας εἰς τὴν παρομοίωσιν ταύτην.

„ Ὃς πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι ἐξηράν-
„ θη.

Τὸ χορτάρι, λέγει, τῶν δωμάτων, πρὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς τοῦ καρποῦ του, ξηραίνεται. μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχῃ βάθος, καὶ ἰκμάδα. διότι τὰ ἄλλα χορτάρια τῆς γῆς, ἀφ' οὗ κάμουν καρπὸν, τότε ξηραίνονται. καὶ ἔτζι θερίζονται, ἢ κόπτονται ἀπὸ τοὺς γεωργούς. μὲ τὸ νὰ ἔχουν τὴν ῥίζαν βαθέως εἰς τὴν γῆν ἐῤῥιζωμένην. καὶ ἀκολούθως διατὶ τραβίζουν ἐκεῖθεν ἰκμάδα καὶ ὑγρασίαν.

7: „ Οὗ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ
„ ὁ θερίζων· καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ
„ ὁ τὰ δράγματα συλλέγων.

Ἤτοι, τὸ χορτάρι, λέγει, τῶν δωμάτων, τεινὰς δὲν εθέρισε, γεμώσας ἀπὸ αὐτὸ τὸ χέρι του, καθὼς εἶναι συνήθεια νὰ γίνεται, ὅταν θερίζεται τὸ ἄλλο χορτάρι τῆς γῆς. διατὶ αὐτὸ πρὸ τοῦ νὰ θερισθῇ, ἐξηράνθη καὶ διεφθάρη. ἀλλ' οὔτε ἐγέμωσε τὴν ἀγκάλην του ὁ θεριστὴς, ἀπὸ τὰ χερόβουλα τοῦ χορταρίου, ἀφ' οὗ αὐτὸ θερισθῇ ὥριμον καὶ γεμάτον ἀπὸ καρπόν. (1)

8: „ Καὶ οὐκ εἶπαν οἱ παράγοντες· εὐ-
„ λογία Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς· εὐλογήκα-
„ μεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Εἰς τὸ χορτάρι, λέγει, τῶν δωμάτων δὲν λέγουν οἱ ὁδοιπόροι τὴν εὐλογίαν ἐκείνην καὶ τὸν χαιρετισμὸν, ὁποῦ συνειθίζουν νὰ λέγουν, ὅταν περνοῦν ἀπὸ τὰ καρποφόρα χωράφια, καὶ βλέπουν τοὺς θερισὰς νὰ θερίζουν. τί δὲ συνειθίζουν νὰ λέγουν εἰς αὐτούς; ἂς εἶναι εὐλογία καὶ χάρις τοῦ Κυρίου εἰς ἐσᾶς, θερισάδες. ἡμεῖς σᾶς εὐλογήσαμεν καὶ σᾶς ἐχαιρετίσαμεν μὲ τὸ ὄνομα Κυρίου, ἐπικαλούμενοι αὐτὸ, διὰ νὰ εὐλογήσῃ καὶ νὰ αὐξήσῃ τὸ θέρας σας. (2)

ΨΑΛ.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Οὗ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν δράκα αὐτοῦ. εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ἡ διδασκαλία τῶν κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἐπαιρομένων, δωμάτων χόρτος ἐςὶ, ξηραινόμενος πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι· μήτε πλήρεις ποιῶν τὰς χεῖρας ἐν πράξεσιν ἀγαθαῖς, μήτε τὸν κόλπον ἐν γνώσει.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οἱ τὰ κομῶντα θεώμενοι λήϊα, θαυμάζειν εἰώθασι τὴν γεωργῶν ἐπιμέλειαν, καὶ εὐλογοῦσι παριόντες τοὺς τὰ τοιαῦτα θερίζοντας· τοῖς δὲ τῶν δωμάτων τὸν χόρτον συλλέγουσιν, οὐδεὶς τοιοῦτον οὐδὲν ἐπεφθέγξατο πώποτε.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΚΘ.

„ Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „ Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι Κύριε.

Τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Προφήτης Δαβὶδ, διηγούμενος μὲ ποῖον τρόπον, καὶ μὲ ποίαν θερμότητα προσηύχετο, ὅταν εἶχε πειρασμοὺς, καὶ ποῖα λόγια ἔλεγε προσευχόμενος, διδάσκει δὲ καὶ τοὺς Ἑβραίους, ὁποῦ ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, νὰ μιμοῦνται αὐτὸν, ὅταν ἀκολουθήσουν εἰς αὐτοὺς πειρασμοὶ. καὶ νὰ ἐλπίζουν εἰς τὸν Θεὸν, (1) ἐγὼ, λέγει, ἐφώναξα εἰς ἐσένα Κύριε, ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας μου, καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ ἄκρα τῶν χειλέων μου, διότι τὸ νὰ προσεύχηταί τινὰς ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας του, τοῦτο εἶναι ἴδιον προσευχῆς θερμοτάτης. τὸ δὲ νὰ προσεύχηται μὲ μόνα τὰ χείλη καὶ τὴν γλῶσσαν, τοῦτο εἶναι ἴδιον προσευχῆς ψυχροτάτης. καὶ ἡ μὲν προσευχὴ, ὁποῦ γίνεται ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας, αὐτὴ ἀναβιβάζει τὰ κάτωθεν ἐν τῇ καρδίᾳ λαλούμενα λόγια διὰ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, μὲ πόνον ἐμοῦ καὶ δύναμιν· καὶ ξενοχωρεῖ καὶ ἀνατείνει πρὸς τὸν Θεὸν, ὅλον τὸν νοῦν τοῦ προσευχομένου. ἡδὲ προσευχὴ, ὁποῦ γίνεται μὲ μόνα τὰ χείλη καὶ τὸ σόμα, ἀναβιβάζει εἰς τὸν Θεὸν τὰ ψιλὰ λόγια τῆς προσευχῆς, χωρὶς πόνον καὶ δύναμιν, καὶ κινεῖ μόνα τὰ ἔξωθεν ὄργανα τῆς φωνῆς. κραυγὴν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὴν μεγάλην φωνὴν: δηλαδὴ ὄχι τὴν μεγάλην κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸ κτύπημα τοῦ ἔξωθεν ἀέρος, ἀλλὰ τὴν μεγάλην κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὸν τόνον τῆς ἐσωτερικῆς διαθέσεως τῆς καρδίας. (2)

2 : „ ΚΥ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὁ τῶν δικαίων χορὸς ταύτην τῷ Θεῷ τὴν ἱκετείαν προσφέρει.

(2) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Καθάπερ γὰρ δένδρον ἰσχυρὸν, ϗ κατὰ πολλοῦ τοῦ βάθους τῆς γῆς παρατέμπον τὴν ῥίζαν, πρὸς ἅπασαν πνευμάτων βίαν ἀνθίσαται· τὸ δὲ περὶ τὴν ἐπιφάνειαν κείμενον, μικρᾶς προσπεσούσης αὔρας διασαλεύεται· οὕτω δὴ ϗ αἱ εὐχαὶ αἱ μὲν κάτωθεν ἀνιοῦσαι, ϗ πρὸς τὸ βάθος ἐῤῥιζωμέναι, κἂν μυρίοι προσέλθωσι λογισμοὶ, κἂν ἅπασα ἡ τοῦ Διαβόλου παράταξις, ἐκτενεῖς μενοῦσι ϗ ἀνένδοτοι, μὴ περιτρεπόμεναι· αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ σόματος ϗ τῶν χειλέων προϊοῦσαι, οὔτε πρὸς ὕψος ἀνατείνονται, οὔτε πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβῆναι δύνανται, διὰ τὴν ῥαθυμίαν τοῦ προσιόντος· τὸν γὰρ τοιοῦτον, κἂν κτύπος γένηται, περιέτρεψε· κἂν θόρυβος, ἀπήγαγε τῆς ἱκετηρίας· ϗ τὸ μὲν σόμα, ἠχεῖ· ἡ δὲ καρδία, κενὴ, ϗ ἡ διάνοια, ἔρημος. λέγει δὲ ϗ ὁ Ἀνώνυμος· „ Ἐν Παροιμίαις γράφεται· „ Ὕδωρ βαθὺ λόγος ἐν καρδίᾳ ἀνδρός. (Παρ. ιη΄. 4.) ϗ ἐν τῇ Ἰουδίθ· „ Βάθος καρδίας ἀνδρὸς οὐχ εὑρήσετε· ϗ λόγους τῆς διανοίας αὐτοῦ οὐ λήψεσθε· (Ἰουδ. η΄. 14.)

2 : „ Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου·
„ Γενηθήτω τὰ ὦτά σου προσέχοντα
„ εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε, την ἀπὸ βάθους καρδίας ἀναπεμφθεῖσαν φωνήν μου. καὶ ἡ ἀκουστική σου δύναμις, ἂς προσέξῃ εἰς αὐτὴν, ὡς εὔλογον, καὶ θερμὴν καὶ μὲ δύναμιν προφερομένην. (1).

3 : „ Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε
„ Κύριε, τίς ὑποστήσεται;

Ἀνίσως, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἐξετάσῃς καὶ ἐρευνήσῃς ἀκριβῶς ὅλας τὰς ἀνομίας τῶν ἀνθρώπων, ποῖος ἄνθρωπος θέλει ὑποφέρει τὴν ἐξέτασιν καὶ ἔρευναν ταύτην; ἢ ποῖος θέλει εὑρεθῇ ἀθῶος καὶ καθαρός; βέβαια οὐδείς. λέγει γὰρ ὁ Σολομὼν „ Τίς καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παῤῥησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν; (Παρ. κ. 9.) καὶ ὁ Παῦλος δὲ λέγει „ Πάντες ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ (Ῥωμ. γ. 23) καὶ πάλιν „ Οὐδὲν ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. (α. Κορ. δ. 4) ὁ δὲ διπλασιασμὸς τοῦ Κύριε Κύριε, εἶναι λόγος ἐκείνου, ὁποῦ θαυμάζει τὴν πολλὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. (2)

4 : „ Ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστιν.

Τὸ ὅτι ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ, ὄντως. ὄντως, λέγει, καὶ ἀληθῶς κοντὰ εἰς ἐσένα Κύριε, εἶναι ὁ κυρίως ἱλασμὸς, καὶ τὸ ἀληθινὸν ἔλεος. διὰ τοῦτο καὶ μὲ εὐσπλαγχνίαν καὶ φιλανθρωπίαν ἐξετάζεις τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὄχι μὲ ἀκρίβειαν. (3)

„ Ἐ-

14.) ϗ ἡ Σαμαρεῖτις εἶπε· „ Τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ. ϗ ὁ Ἀπόστολος· „ Τὸ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ ϗ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ οὖν τὸ βάθος (ὡς ἐπιτοπλεῖστον) ἐν ἐπαίνῳ λαμβάνεται· διὰ τοῦτο ϗ ὁ Προφήτης φησιν· „ Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Τῶν γὰρ μόνοις κεχρημένων τοῖς χείλεσιν ἡ θεία κατηγορεῖ Γραφή· ϗ νῦν μέν φησιν ὁ Προφήτης Ἱερεμίας πρὸς τὸν τῶν ὅλων Θεόν· „ Ἐγγὺς εἶ σὺ τοῦ στόματος αὐτῶν, πόῤῥω δὲ ἀπὸ τῶν νεφρῶν αὐτῶν· νῦν δὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐου τοῦ Προφήτου κατηγορεῖ λέγων· „ Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, τῇ δὲ καρδίᾳ αὐτῶν πόῤῥω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· οἱ δὲ νῦν ἱκετεύοντες, ἀπὸ βάθους τὴν ἱκετείαν ἀναπέμπουσιν.

(1) Δύω ἐντεῦθεν μανθάνομεν, λέγει ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ἁπλῶς οὐκ ἔστι τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ τυχεῖν, ἐὰν μὴ τὰ παρ' ἡμῶν ὑπάρξῃ· διὸ ϗ πρότερόν φησιν· „ Ἐκ βαθέων ἐκέκραξα, ϗ τότε ἐπάγει· εἰσάκουσον· ἔπειτα, ὅτι εὐχὴ ἐκτεταμένη ϗ δακρύων κατανύξεως γέμουσα, πολλὴν ἔχει δύναμιν πρὸς τὸ πεῖσαι τὸν Θεὸν ἐπινεῦσαι τοῖς λεγομένοις· ϗ γὰρ ὥσπερ μέγα τι κατορθωκὼς οὕτω φησί· Κύριε εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου. ὁ δὲ Θεοδώριτος, τὴν ἀκουστικὴν ἐνέργειαν, ϗ ὀπτικὴν προσηγόρευσεν εἰπών· „ Ὦτα προσέχοντα· ἡμῶν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ τὴν ὀπτικὴν ἔχουσι δύναμιν· τὰ δὲ ὦτα τὴν ἀκουστικὴν ἐνέργειαν ἐπιστεύθη· ὁ δὲ Θεὸς, ᾗ ἀκούει, ταύτῃ ϗ βλέπει· ϗ ᾗ βλέπει ταύτῃ ϗ ἀκούει· τηρεῖ γὰρ, ὅπως εἴρηται· ὦτα προσέχοντα, ὡς τῆς αὐτῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως καὶ ἀκουστικῆς οὔσης ϗ ὁρατικῆς.

(2) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν οὐδένα μετὰ ἀκριβείας παρέχοντα τῶν πραγμάτων τὰς εὐθύνας, τυχεῖν ἐλέους ϗ φιλανθρωπίας ποτέ. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐὰν γὰρ δικαίως τὰ τῆς δικαιοσύνης κατάσχῃς ζυγὰ, τίς ἱκανὸς τὴν ὑπὸ ταύτης ἐκφερομένην ψῆφον ὑπενεγκεῖν; ἀνάγκη γὰρ πάντας ὑπομεῖναι τὸν ὄλεθρον.

(3) „ Τουτέστιν οὐκ ἐν τοῖς ἡμετέροις κατορθώμασι, (λέγει ὁ Χρυσοῦς Ἅγιος) ἀλλ' ἐν τῇ ἀγαθότητι, φησι, τῇ σῇ ἐστι τὸ διαφυγεῖν τὴν κόλασιν· τοῦτο ϗ διὰ τοῦ Προφήτου δηλῶν ἔλεγεν· „ Ἐγώ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου. (Ἡσ. μγ'. 25.) τουτέστι· τοῦτο ἐμόν ἐστι· τῆς ἐμῆς ἀγαθότητος· τῆς ἐμῆς φιλανθρωπίας· ὡς τά γε σὰ, οὐκ ἀρκεῖ ποτε πρὸς ἐλευθερίαν τιμωρίας, ἂν μὴ τὰ τῆς ἐμῆς προστεθῇ φιλανθρωπίας. λέγει

δὲ

„ Ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου.

5 : „ Ὑπέμεινά σε Κύριε.

Ἐγὼ, λέγει, σὲ ἐπρόσμεινα νὰ μοὶ βοηθήσῃς Κύριε, ὄχι διὰ τὰς ἐδικάς μου ἀρετὰς καὶ κατορθώματα. οὐ γὰρ ἔχω τοιαῦτα, με τὸ νὰ εἶμαι ἁμαρτωλός. ἀλλὰ διὰ τὸ ὄνομά σου: ἤτοι διὰ νὰ μὴν ἀτιμασθῇ τὸ ἅγιον ὄνομά σου ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου. οἵτινες ἔχουν νὰ λέγουν, ὅτι δὲν ἔχεις δύναμιν νὰ σώζῃς τὸν λαόν σου. λέγει γὰρ καὶ διὰ Ἰεζεκιὴλ. οὐχ ὑμῖν ἐγὼ ποιῶ οἶκος Ἰσραὴλ. ἀλλ' ἢ διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον (Ἰεζ. λϛ'. 22.) καὶ ἀλλαχοῦ. „ Καὶ ἐποίησα, ὅπως τὸ ὄνομά μου τὸ παράπαν μὴ βεβηλωθῇ ἐνώπιον τῶν Ἐθνῶν. (Ἰεζ. κ. 9) (1.)

„ Ὑπέμεινεν ἡ ψυχή μου εἰς τὸν λόγον σου.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, Κύριε, ἤλπισεν εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, ὁποῦ ἔδωκες πρὸς τοὺς Πατριάρχας καὶ προγόνους ἡμῶν: δηλαδὴ, ὅτι θέλομεν κληρονομήσομεν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. καὶ ὅτι ἀνίσως σου ἀκούσωμεν, θέλομεν φάγομεν τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς. „ Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε (Ἡσ. α'. 19.) ἢ καὶ εἰς τὴν ὑπόσχεσίν σου ἤλπισεν ἡ ψυχή μου, τὴν ὁποίαν ἐποίησας: ὅτι δηλαδὴ θέλεις σώσεις ἐκείνους, ὁποῦ εὐαρεστοῦν εἰς ἐσένα, καὶ μετανοοῦν διὰ τὰς ἁμαρτίας των. (2)

6 : „ Ἤλπισεν ἡ ψυχή μου ἐπὶ τὸν Κύριον:

Εἰς τὸν Κύριον μόνον, λέγει, ἤλπισεν ἡ ψυχή μου, καὶ ἔχι εἰς κάνενα ἄλλο πρᾶγμα τοῦ Κόσμου τούτου.

„ Ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτός.

„ ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας.

7 : „ Ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς, λέγει, ἂς ἐλπίσῃ εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος μόνος δύναται νὰ λυτρώνῃ καὶ νὰ σώζῃ τὸν ἄνθρωπον: φυλακὰς δὲ ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ τὰ μέρη τῆς νυκτός. διότι εἰς τέσσαρα μέρη, ἢ φυλακὰς ἐμοίραζον τὴν νύκτα οἱ στρατιῶται, οἱ φυλάττοντες βάρδιαν ἐν τοῖς στρατεύμασι· καθ' ὃ δὲ μέρος καὶ φυλακὴ, περιεῖχε τρεῖς ὥρας. ὅθεν ἀκολούθως τὸ τέταρτον μέρος τῆς νυκτός: ἤτοι τὸ ὄρθρινὸν καὶ πρὸς τὸ ξημέρωμα ὄν, ὠνόμαζον φυλακὴν πρωΐας. καθότι ἡ φυλακὴ αὕτη ἐμήνυεν, ὅτι κοντὰ εἶναι τὸ πρωΐ τῆς ἡμέρας, συμβουλεύει λοιπὸν ὁ Προφήτης ὅλον τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν, νὰ ἐλπίζῃ εἰς μόνον τὸν Κύριον ὅλην του τὴν ζωὴν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἐπειδὴ διὰ μέσου τοῦ ἡμερονυκτίου ἐφανέρωσεν ὅλην τὴν ζωὴν, ἀρχίσας γὰρ ἀπὸ τὴν φυλακὴν τῆς πρωΐας, καὶ ἐλθὼν ἕως εἰς τὴν νύκτα· ἔπειτα πάλιν καταντήσας εἰς τὴν αὐτὴν φυλακὴν τῆς πρωΐας, ἐμιμήθη τὴν κυκλωφορικὴν τοῦ ἡμερονυκτίου περίοδον, ἀπὸ πρωΐας ἀρχομένην

δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὁ παρὰ τῷ Κυρίῳ ἱλασμὸς τῶν ἀνομιῶν, ὁ Χριστός ἐστιν· αὐτὸς γὰρ ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. (Α'. Ἰωάν. β'. 2.)

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ἡ διὰ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα ὑπομονὴ, κρείττων τῆς δι' ἄλλο τι· καὶ ἡ εἰς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ἐλπίζουσα ψυχὴ, ἐπαινετῶς ὑπομένει.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἐπὶ τῷ λόγῳ σου χρηστὰς ἔχω τὰς ἐλπίδας· ποίῳ λόγῳ; τῷ τῆς φιλανθρωπίας· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ λέγων· „ Ὡς ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς· οὕτως ἀπέχει ἡ ὁδός μου ἀπὸ τῶν ὁδῶν ὑμῶν, καὶ τὰ διανοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς διανοίας μου. καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Λόγον ἐνταῦθα τὴν ἀγαθὴν ὑπόσχεσιν κέκληκε· φιλανθρωπίαν δὲ, τοῖς μετανοοῦσιν ὑπέσχετο.

νην ; καὶ πάλιν εἰς πρωΐαν τελειώνουσαν. (1)

„ Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος, καὶ
„ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις.

Εἰς τὸν Κύριον, λέγει, εὑρίσκεται τὸ ἀληθινὸν, καὶ ὀγλίγωρον, καὶ δυνατὸν, καὶ ἀσφαλέστατον ἔλεος, τὸ ὁποῖον δίδεται εἰς τοὺς ἀξίους ὄντας τοῦ τοιούτου ἐλέους. (2)

8: „ Καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ
„ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, θέλει λυτρώσει τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν ἀπὸ ὅλας του τὰς ἀνομίας. ὅταν καὶ αὐτὸς μετανοῆ δι' αὐτὰς, καὶ εὐχαρεστῆ τῷ Θεῷ, καὶ κατὰ νόμους πολιτεύεται. ἁρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο, καὶ ὅλος ὁ Ψαλμὸς, καὶ εἰς τὸν νέον Ἰσραὴλ: τὸν λαὸν δηλαδὴ τῶν Χριστιανῶν. (3).

ΨΑΛ.

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀντὶ τοῦ διὰ πάσης τῆς ἡμέρας· φυλακὴ γὰρ πρωΐα ἐστὶν ἡ τελευταία ὥρα τῆς νυκτός· οἱ γὰρ τελευταῖοι φύλακες μέχρις ἐκείνου φυλάττουσι τοῦ καιροῦ. ϗ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Πάντα τὸν βίον, φησιν, ἐλπισάτω: τουτέστι νύκτα ϗ ἡμέραν· οὐδὲν γὰρ πρὸς σωτηρίαν ἴσον τοῦ διὰ παντὸς ὁρᾷν, (πρὸς Θεὸν) ϗ τῆς ἐλπίδος ἐκκρέμασθαι ἐκείνης· κἂν μυρία προσπίπτῃ τὰ εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβάλλοντα· τοῦτο τεῖχος ἀῤῥαγές· τοῦτο ἀσφάλεια ἀχείρωτος· τοῦτο πύργος ἄμαχος· κἂν τὰ πράγματα τοίνυν θάνατον ἀπειλῇ· καὶ κίνδυνον ϗ πανωλεθρίαν, μὴ ἀποστῇς ἐλπίζων εἰς Θεὸν, ϗ προσδοκῶν τὴν παρ' αὐτοῦ σωτηρίαν. λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Τοῦ ἀρχῆθεν καλῶς βιώσαντος ἡ ψυχὴ, ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας· κἂν διαμένῃ ποιῶν τὰ τοῦ ἐλπίζειν ἄξια ἕως τέλους, ἐλπίζει ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτὸς, ὅτε οὐ δύναται ἐργάζεσθαι· εἰδὲ μὴ διατελέσῃ, οὐκ ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον μέχρι νυκτός· τῶν ἀπὸ πρώτης οὖν ἡλικίας προτρεψάμενός τις εὐσεβεῖν, λεγέτω· „ Ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτὸς ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον. ϗ ὁ Ἀνώνυμος· „ Προτρέπων ἐκ νεότητος ἡμᾶς ϗ ἀρχῆθεν ἀθλεῖν, διὰ τοῦτο φησι, δεῖν ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον.

(2) Τί ἐστιν, ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος; ἐρωτᾷ ὁ Χρυσόστομος: τουτέστι πηγὴ ϗ θησαυρὸς ἐκεῖ φιλανθρωπίας ἐπηγάζων διηνεκῶς· ὅπου δὲ ἔλεος, ϗ λύτρωσις, ϗ οὐχ ἁπλῶς λύτρωσις, ἀλλὰ πολλὴ, ἐκεῖ ϗ φιλανθρωπίας ἄπειρον πέλαγος· κἂν τοίνυν ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ὦμεν προδεδομένοι, ἀναπίπτειν οὐ χρὴ, οὐδὲ ἀπαγορεύειν· ὅπου γὰρ ἔλεος ϗ φιλανθρωπία, οὐ γίνονται τῶν πεπλημμελημένων ἀκριβεῖς εὐθύναι· τοῦ δικάζοντος διὰ τὸν πολὺν ἔλεον, ϗ τὸ πρὸς φιλανθρωπίαν ἐπιῤῥεπὲς, τὰ πολλὰ παρατρέχοντος· τοιοῦτος γὰρ ὁ Θεὸς, πρὸς τὸ ἐλεεῖν διηνεκῶς, ϗ συγγνώμην διδόναι ἐπιῤῥεπὴς ϗ πρόχειρος. ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐκ ἀρκοῦνται οἱ δίκαιοι μόνον τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος ἔχειν τὸν πλοῦτον· ἀλλὰ ϗ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἐπὶ τὴν ὁμοίαν κτῆσιν προτρέπουσι, ϗ τὸ ἐντεῦθεν φυόμενον δηλοῦσι κέρδος· φιλοικτίρμων γὰρ ϗ φιλάνθρωπος ὁ Δεσπότης, ϗ τοῖς μεταμελομένοις παρέχει τὴν σωτηρίαν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πρόῤῥησιν ὁ λόγος ἔχει τὴν κατὰ τὸν Δεσπότην· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· οὕτω ϗ ὁ θεῖος ἔφη Γαβριήλ· ϗ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛ'.

„ Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „ Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου, „ οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλ- „ μοί μου.

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν, ἔγραψε μὲν ὁ Δαβὶδ διὰ τὸν ἑαυτόν του. διηγεῖται γὰρ εἰς αὐτὸν ὁποίαν ταπείνωσιν εἶχεν, ὅταν ἦτον ἐλεύθερος ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. διδάσκει δὲ μὲ αὐτὸν καὶ τὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων, ὁποῦ ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος, νὰ ταπεινοφρονῇ καὶ αὐτὸς παρομοίως μὲ τὸν Δαβὶδ, καὶ νὰ μὴν ἐλπίζῃ εἰς τὰ ἑδικά του κατορθώματα καὶ ἀρετάς, ἀλλὰ νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὸν Κύριον. Κύριε, λέγει, δὲν ὑψώθη ἡ καρδία μου ἀπὸ τὴν οἴησιν καὶ τὴν ἔπαρσιν. οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν καὶ ἔβλεπον εἰς τὰ ὑψηλὰ οἱ ὀφθαλμοί μου, ἀπὸ τὴν νόσον τῆς ὑπερηφανίας. (1) τί λοιπόν; καυχᾶται ὁ Προφήτης μὲ τὰ λόγια ταῦτα; ναὶ καυχᾶται, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διότι ὅταν τὸ καλέσῃ ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἀνάγκη, πρέπει νὰ καυχᾶται τινας καὶ τὰ κατορθώματά του. ὅταν τὸ καύχημα γίνεται, ὄχι διὰ ἐπίδειξιν καὶ ὑψηλοφροσύνην. ἀλλὰ διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀκροατῶν. καὶ διὰ νὰ τραβέξῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ὁμοίαν μίμησιν τῆς ἀρετῆς. (2) λέγοντας δὲ ὁ Δαβὶδ πρῶτον, ὅτι δὲν ὑψώθη ἡ καρδία μου, καὶ ἔπειτα, ὅτι οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, ἔδειξεν ἐκ τούτου, ὅτι πρῶτον ὑψώνεται καὶ ὑπερηφανεύεται ἡ καρδία, καὶ ἔπειτα μετεω-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τῆς αὐτῆς κακίας ἐστὶ τῷ ὑπερηφάνῳ, ὁ ὑψηλὸς καὶ μετέωρος, διαφέρων πρὸς αὐτὸν τῇ σχέσει μόνον· ὁ μὲν γὰρ, καθ' ἑτέρων τῇ ὕβρει καὶ τῇ ὑπερηφανίᾳ χρῆται· ὁ δὲ, καὶ μόνος ὢν, ἑαυτὸν ὑπεραίρει καὶ μετεωρίζει τῇ ματαιότητι τοῦ νοὸς καὶ ἀνυψοῖ· καὶ ἵνα μοι νοήσῃς τὸν ἀκριβῆ μετέωρον, ἀνάμνησον σεαυτὸν ἐν τῇ ματαιότητι τῆς νεότητός σου, εἴποτε κατὰ σαυτὸν γενόμενος, ἔλαβες ἔννοιαν τοῦ βίου καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων· πῶς εὐκόλως κατὰ τὴν φαντασίαν τοῦ νοῦ, ἐπέδραμες ἀρχὰς ἐξ ἀρχῶν· δυναστείας ἐκ δυναστειῶν· πλοῦτον περιεβάλου· οἰκίας ᾠκοδόμησας· χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἀπέθου· καὶ τὰ λοιπά· ὁ τοιοῦτος νοῦς ὑψηλός ἐστι καὶ μετέωρος· οὐδαμοῦ ἐστήρικται· ἁμαρτία οὖν καὶ ὁ μετεωρισμός· καὶ ἄκουσον τοῦ Κυρίου λέγοντος· „ Μὴ μετεωρίζεσθε· (Λουκ. ιβ'. 29.) καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐν τοῖς κατορθώμασιν ἀριθμεῖ, τὸ μὴ μετεωρισθῆναι, μηδὲ ὑψωθῆναι.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐ πανταχοῦ τὸ καυχᾶσθαι κεκώλυται· ἀλλ' ἔστιν ὅπου καὶ ἀναγκαῖόν ἐστιν· ὁ γὰρ ἐπὶ τῷ σταυρῷ μὴ καυχώμενος, πάντων ἐστὶν ἀφρονέστατος· ὁ ἐπὶ τῇ πίστει μὴ καυχώμενος, πάντων ἐστὶν ἀθλιώτερος· διὸ ὁ Παῦλος λέγει· „ Ὁ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· πῶς δὲ κακὸν τὸ καυχᾶσθαι; ἐὰν, ὡς Φαρισαῖος, αὐτὸ ποιῶμεν.

τεωρίζονται οἱ ὀφθαλμοί : ἤτοι βλέπουν ὑψηλὰ καὶ μετέωρα. (1)

„ Οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις, οὐδὲ „ εν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ.

Ἐγὼ, λέγει, Κύριε, δὲν ἐσυναναστρεφόμην μὲ ἀνθρώπους, μεγαλιτέρους καὶ θαυμασιωτέρους ἀπὸ λόγου μου· οὐδὲ ἐπολιτευόμην με ἀνθρώπους, ὁποῦ ἦτον ἀνώτεροι τῆς ἐδικῆς μου καταστάσεως, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διατὶ ἐλογίαζα τὸν ἐαυτόν μου, πῶς εἶμαι ἀνάξιος τῆς ἐκείνων συναναστροφῆς. ἐξω μένον ἀνίσως τινὲς ἀπὸ αὐτοὺς μὲ ἀνάγκασαν καὶ μη θέλοντα, νὰ τοὺς συναναστραφῶ. ἢ μεγάλους καὶ θαυμασίους ὀνομάζει, τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ὁ ὁποῖοι νομίζουν εἰς τὸν ἐαυτόν τους, ὅτι εἶναι τοιοῦτοι μεγάλοι καὶ θαυμάσιοι: ἤτοι τοὺς ὑπερηφάνους καὶ ὑψηλόφρονας. ωσὰν νὰ λεγῃ. ἐγὼ ἔχι μονον ἀπέφευγον τὸ πάθος τῆς ὑπερηφανίας, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐσυναναστρεφόμην μὲ τοὺς ἔχοντας τὸ πάθος αὐτό. (2)

2: „ Εἰμὴ ἐταπεινοφρόνουν, ἀλλὰ ὕψωσα τὴν ψυχήν μου, ὡς τὸ ἀπογεγα-
„ λακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ
„ ὡς ἀνταποδώσεις ἐπὶ τὴν ψυχήν μου

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ δὲν ἐταπεινοφρόνουν, καθὼς ταπεινοφρονεῖ χοντὰ εἰς τὴν μητέρα του τὸ νήπιον, ὁποῦ ἤδη ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸ νὰ βυζάνῃ. ἀλλὰ ὑψώθηκα καὶ ὑπερηφανεύθηκα: ἔτζι καθὼς ἐγὼ ὑπερηφανεύθηκα, νὰ ἀνταποδώσῃς, Κύριε, καὶ να κάμῃς εἰς ἐμὲ τὴν πρέπουσαν παιδείαν τῆς ὑπερηφανίας μου. ἢ πολλὰ νὰ ἀνταποδώσῃς καὶ νὰ τιμωρήσῃς τὴν ψυχήν μου. τοῦ ὡς, ἐπιτατικοῦ λαμβανομένου. (3)

3: „ Ἐλ-

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσορρήμων λέγει· „ Οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου, οὐδὲ ἥψατό μου τῆς ψυχῆς ἡ πονηρία· ὃ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, ἢ ῥίζα παρανομίας ἐσχάτης· οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου· οὐκ ἀνέσπασά, φησι, τὰς ὀφρῦς οὐδὲ ἀνέτεινα τὸν αὐχένα· ἀπὸ γὰρ τῆς ἔνδοθεν πηγῆς τοῦ πάθους ὑπερβλύζον τὸ νόσημα, ἢ τὸ σῶμα σχηματίζει πρὸς τὴν ἔνδοθεν φλεγμονήν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „ Οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο κατόρθωμα, τὸ φεύγειν τοὺς ὑπερόγκους· τὸ μισεῖν τοὺς ἀλαζόνας· τὸ ἀποστρέφεσθαι ἢ βδελύσσεσθαι· μεγίστη δὲ ἀρετῆς ἀσφάλεια· μεγίστης ταπεινοφροσύνης φυλακή. ὁ δὲ θεῖος Κάλλιστος ὁ Τηλικούδης ἐν τοῖς ἀνεκδότοις αὐτοῦ Κεφαλαίοις, ἀναστρέφει τὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου οὕτω· „ Κύριε εἰμὴ ὑψώθη ἡ καρδία μου, ἢ εἰμὴ μετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου, ἢ εἰμὴ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις ἢ θαυμασίοις τοῖς ὑπὲρ ἐμὲ οὖσι: δηλαδὴ ὑψηλοῖς ἢ ἀλαλήτοις Μυστηρίοις τοῦ Πνεύματος, ἢ εἰμὴ ἠξιώθην τῆς τοῦ Θεοῦ πνευματικῆς θεωρίας, οὐκ ἂν ἐταπεινοφρόνουν· καθάπερ δηλαδὴ ἢ ὁ Ἡσαΐας, ὅταν ἠξιώθη τῆς ὑψηλῆς τοῦ Θεοῦ θεωρίας, τότε ἀληθῶς ἐταπεινώθη, ἢ εἶπεν· „ Ὦ τάλας ἐγώ. ὁμοίως ἢ ὁ Ἀβραάμ, ὅταν ἐλάλησε μετὰ τοῦ Θεοῦ, εἶπεν· „ Ἐγὼ δέ εἰμι γῆ ἢ σποδός· ὁμοίως ἢ ὁ Ἰώβ· ἐὰν γὰρ δὲν ἀναβῇ τινας εἰς τὴν πνευματικὴν θεωρίαν τῆς ἀπειρίας τοῦ Θεοῦ, ἀληθῆ ταπείνωσιν κτήσασθαι οὐ δύναται.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Καθ᾽ ὑπερβατόν ἐστι τὸ εἰρημένον· εἰμὴ ἐταπεινοφρόνουν ὡς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ὕψωσα τὴν καρδίαν μου· οὕτως ἀνταποδοθείη τῇ ψυχῇ μου· ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οὐ μόνον τῆς κακίας καθαρὸς ἤμην, τῆς ἀλαζονείας λέγω, οὐδὲ μόνον τῶν ἐχόντων αὐτὴν ἀλλότριος· ἀλλὰ ἢ τὴν ἀρετὴν τὴν ἐναντίαν αὐτῇ μετὰ πολλῆς ἐδεξάμην τῆς ὑπερβολῆς, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὸ μετριάζειν· τοιαύτην, φησιν, ἐκτησάμην κἀγὼ ταπεινοφροσύνην· ὡς τὸ ὑπομάζιον παιδίον ἔχεται τῆς μητρὸς, ἢ τεταπείνωται, ἢ ἀλαζονείας πάσης ἐστὶ καθαρόν· τοῦτο, ὃ τοῖς Μαθηταῖς ὁ Κύριος ἐκέλευσε λέγων· „ Ἐὰν μὴ στραφῆτε ἢ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐμὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· οὐχ ἁπλῶς δὲ τοῦ ἀπογεγαλακτισμένου ἐμνήσθη, ἀλλὰ τὴν θλίψιν θέλων παραστῆσαι· καθάπερ γὰρ τὸ παιδίον ἄρτι τοῦ μασθοῦ ἀποσπασθὲν, οὐδ᾽ οὕτως ἀφίσταται τῆς μητρὸς, ἀλλ᾽ ὀδυνώμενον θρηνοῦν ἢ κλαυθμυριζόμενον, ὅμως ἔχεται τῆς τεκούσης· οὕτω κἀγώ, φησι, ἢ ἐν θλίψει ἢ ἐν στενοχωρίᾳ ἢ ἐν πολλαῖς ὢν συμφοραῖς, εἰχόμην τοῦ Θεοῦ· ἢ εἰμὴ οὕτως ἤμην, ἀνταποδο-

8 : „ Ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον, „ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ἂς ἐλπίζῃ, λέγει, εἰς τὸν Κύριον ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸν ἑξῆς χρόνον, μιμούμενος ἐμένα· ὅστις ἐλπίζω εἰς τὸν Κύριον καὶ ἐν τῇ θλίψει, καὶ ἐν τῇ ἀνέσει, καὶ εἰς κάθε καιρόν· ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τὸν νέον Ἰσραὴλ : ἤτοι εἰς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν. ἴσως δὲ ὁ Δαβὶδ ἔγραψε καὶ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ, ἐκ προσώπου τοῦ εὐσεβεςέρου λαοῦ τῶν Ἑβραίων, τῶν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν ἐπιςρεψάντων, ὁ ὁποῖος λαὸς διηγεῖται διὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, ὁποίας μὲν προσευχὰς προσηύχετο, ὅταν εὑρίσκετο εἰς πειρασμούς. ποίαν δὲ ταπεινοφροσύνην εἶχεν, ὅταν ἦτον ἐλεύθερος ἀπὸ πειρασμούς· διὰ νὰ διδάξῃ μὲ τὸ παράδειγμά του καὶ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς, πῶς νὰ προσευχώμεθα εἰς τὸν καιρὸν τῶν πειρασμῶν. καὶ πῶς νὰ ταπεινοφρονοῦμεν. ἡμᾶς, λέγω, οἵτινες ἐλυτρώθημεν ἀπὸ τὴν νοητὴν σκλαβίαν τῶν παθῶν καὶ Δαιμόνων. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΑ.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1 : „ Μνήσθητι Κύριε, τοῦ Δαβὶδ, „ καὶ πάσης τῆς πρᾳότητος αὐ„ τοῦ.

Καὶ τοῦτον τὸν ψαλμὸν συνέγραψεν ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τοῦ εὐσεβεςέρου λαοῦ τῶν Ἑβραίων, ὅταν ἐγύρισαν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα. διὰ τοῦ Ψαλμοῦ γὰρ τούτου παρακαλεῖ αὐτὸς τὸν Θεὸν νὰ οἰκοδομηθῇ πάλιν ὁ ναὸς, ἂν ὄχι

δι-

δοθείη, φησιν, ἐπὶ τὴν ψυχήν μου: τουτέςι δίκην δοίην τὴν ἐσχάτην. ὁ δὲ ὅσιος Νικήτας ὁ Στηθάτης, τὸν φυσικὸν καὶ χαρίεντα λόγον τοῦ ἀπογεγαλακτισμένου νηπίου περιεργασθεὶς λέγει· „ Τοιοῦτος γέγονα πρὸς σὲ Κύριε, διὰ τῆς ταπεινώσεως εὐμενίζωνσε, οἷα τὰ ἄρτι τῆς Μητρῴας θηλῆς ἀποσπώμενα νήπια· ἃ τῇ μνήμῃ συνεχῶς τῆς τοῦ γάλακτος γλυκύτητος συνεχόμενα, παντοίοις ἐπιτηδεύμασι παρακλήσεως, τὰς τεκούσας ἐξευμενίζονται. ἵνα τῆς θηλῆς ἐπιλάβωνται, καὶ τῆς συνήθους ἐμφορηθῶσι τροφῆς· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὕτως ἀνταποδοθείη τῇ ψυχῇ μου, εἰμὴ παραπλησίως, φησι, βρέφει, νῦν ἀπαλλαγέντι θηλῆς, καὶ τὴν μητέρα δειμαίνοντι ἔδεισάσε, καὶ ἐμαυτόνσοι ὑπέταξα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης ᾠδῇ λέλεκται· „ Ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτὸς ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον· ἐν δὲ ταύτῃ, καὶ τὸ ἕως πότε· ἀπὸ τοῦ νῦν γὰρ, φησι, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος· μετ' ἐκεῖ-

δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ κἂν διὰ τὴν σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν ἐκείνην, ὁποῦ εἶχεν ἔτι ζῶν ὁ Δαβὶδ ὁ πρόγονος καὶ βασιλεὺς αὐτῶν, ζητῶν πρὸ τῆς οἰκοδομῆς νὰ εὕρῃ τόπον ἐπιτήδειον τοῦ τοιούτου ναοῦ: τοῦ ὕστερον δηλαδὴ κτισθέντος ἀπὸ τὸν υἱόν του Σολομῶντα. (1) πραότητα δὲ ὀνομάζει, τὴν ἀμνησικακίαν καὶ μακροθυμίαν τοῦ Δαβὶδ, τὴν ὁποίαν ἔδειχνεν εἰς τὸν Σαοὺλ, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ εἰς τὸν Σεμεεὶ τὸν ὑβρίζοντα αὐτὸν, καὶ εἰς ἄλλους πολλούς. μόνην δὲ τὴν πραότητα τοῦ Δαβὶδ ἀναφέρουσιν οἱ Ἰουδαῖοι, διατὶ ταύτην τὴν ἀρετὴν κατ' ἐξαίρετον τρόπον ἐκατώρθωσεν ὁ Δαβίδ. ἢ καὶ διατὶ μὲ τὸ μέσον τῆς ἀρετῆς ταύτης, δηλοῦνται καὶ αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ τοῦ Δαβὶδ. ἐνθυμήσου, λέγουσι, Κύριε, ἐνθυμήσου τὸν Δαβὶδ ἐκεῖνον τὸν πραότατον, ὅστις διὰ τῆς πραότητος εὐηρέστησεν εἰς ἐσέ. (2)

2 : „ Ὡς ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, ηὔξατο τῷ
„ Θεῷ Ἰακώβ.

Ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, πῶς ὁ Δαβὶδ ὑπεσχέθη εἰς ἐσένα τὸν Κύριον μὲ ὅρκον, διὰ νὰ κατορθώσῃ τὰ ἑξῆς ῥηθησόμενα.

3 : „ Εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκήνωμα οἴκου
„ μου, εἰ ἀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης
„ στρωμνῆς μου.

4 : „ Εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου,
„ καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμὸν
„ καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου.

5 : „ Ἕως οὗ εὕρω τόπον τῷ Κυρίῳ, σκη-
„ νωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, πῶς ὁ Δαβὶδ ἕνα καιρὸν ζῆλον λαβὼν εἰς τὴν ψυχήν του· διατὶ ἐπλανᾶτο ἀπὸ τόπον εἰς τόπον ἡ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ, ὑπεσχέθη μὲ ὅρκον, ὅτι δὲν θέλω κάμω τοῦτο καὶ τοῦτο, ἕως οὗ νὰ εὕρω τόπον ἄξιον: ἤγουν κατοικητήριον ἐπιτήδειον εἰς τὸν Θεόν: τουτέστι τόπον ναοῦ. καὶ τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἀνεπαύθη ὁ θεῖος Δαβὶδ, ἕως οὗ εὗρε τὸν ἐπιτήδειον τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Σολομὼν ἔκτισε μετὰ ταῦτα τὸν περίφημον ἐκεῖνον ναόν. καθὼς ἱστορεῖ ἡ πρώτη τῶν παραλειπομένων ἐν Κεφ. κη. ἀφ' οὗ ἔδωκεν εἰς τὸν Σολομῶντα τὸν τύπον καὶ τὸ παράδειγμα ὅλου τοῦ ναοῦ. τὸ δὲ εἰ ἐδῶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ οὐ: ἤτοι οὐκ εἰσελεύσομαι εἰς σκήνωμα οἴκου μου. οὐ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου. καθὼς καὶ ἐν ἄλλοις εἴπομεν, ὅτι τὸ εἰ ἐπὶ ὅρκου λαμβανόμενον, νοεῖται ἀντὶ τοῦ οὐ. σκήνωμα δὲ καὶ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἠμπορεῖ νὰ λέγεται ὁ ναός. δια-

τὶ

ἐκεῖνον γάρ τις ἀπολαύει τῶν ἐλπιζομένων. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἔδειξεν ὁ προφητικὸς λόγος, τίνος χάριν ἐποιήσατο τὴν τῶν κατορθωμάτων διήγησιν· οὐ γὰρ ἑαυτοὺς σεμνύνοντες τὴν οἰκείαν διεξίασιν ἀρετὴν, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν ἴσον διεγείροντες ζῆλον· διὸ πάντα τὸν Ἰσραὴλ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος ἔχεσθαι παρεκάλεσαν· καὶ διηνεκῶς ταύτην ἔχειν, καὶ τοὺς ἐκ ταύτης φυομένους συλλέγειν καρπούς.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πολλὴν ὁ Ψαλμὸς πρὸς τὸν ὀγδοηκοστὸν ὄγδοον (ἤτοι τό· „ Τὰ ἐλέη σου Κύριε) ἔχει συγγένειαν· καὶ γὰρ ἐνταῦθα κἀκεῖ, τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἱκετεύουσιν οἱ ἐν Βαβυλῶνι δορυάλωτοι, τὰς πρὸς τὸν μέγαν Δαβὶδ ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένας ὑποσχέσεις, ἀνθ' ἱκετηρίας προσφέροντες, καὶ τυχεῖν ἀξιοῦντες συγγνώμης· ἔχει δὲ καὶ πρόῤῥησιν τοῦ κατὰ σάρκα βλαστήσαντος ἐκ γένους Δαβὶδ τῆς οἰκουμένης Σωτῆρος.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὥσπερ ὁ Ἰὼβ δίκαιος ὢν τὰ ἄλλα καὶ θεοφιλὴς, ἐπλεονέκτει ἐν ὑπομονῇ καὶ ἀνδρείᾳ· καὶ Ἰωσὴφ ἐν σωφροσύνῃ· καὶ Σολομὼν ἐν σοφίᾳ· πιστὸς δὲ ἦν Ἀβραάμ· οὕτω καὶ Δαβὶδ ἐν πραότητι· εἰ καὶ περὶ τοῦ Μωσέως γέγραπται· „ Καὶ ὁ ἄνθρωπος Μωϋσῆς πραῢς σφόδρα παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς γῆς (Ἀριθ. ιβ'. 3.) λέγει δὲ ὁ ὅσιος Στηθάτης· „ Οὐκ ἔνι πρᾶόν τινα γενέσθαι ποτὲ, μὴ πρότερον διὰ ταπεινώσεως πολλῆς, καὶ ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, εἰς βάθη ταπεινοφροσύνης ἐλάσαντα· αὗται γὰρ αἱ ἀρεταὶ ἀλλήλων ἀεὶ ἔχονται, καὶ οὐκ ἔστι διαζευχθῆναι μιᾶς τὴν ἑτέραν· καὶ ἢ πρᾶον εἶναι τινὰ μὴ ταπεινὸν δὲ, ἢ ταπεινὸν ἔμπαλιν, μὴ πρᾶον δέ· ἀλλ' ὁ πρᾶος καὶ ταπεινός· καὶ ὁ ταπεινὸς πρᾶος, κατὰ τὸν εἰπόντα Θεόν· „ Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ.

τὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐσυνωμίλει ὁ Θεὸς μὲ τοὺς ἀξίους Ἱερεῖς, καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτοὺς τοὺς θείους του χρησμούς, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἴπομεν, (1)

6: „ Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾷ.

Ἡμεῖς, λέγει, οἱ Ἑβραῖοι ἠκούσαμεν ἀπὸ τοὺς πατέρας καὶ προγόνους μας. ἢ καὶ ἀπὸ τὰς βίβλους, ὅτι ἡ Κιβωτὸς μεταφερομένη ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, ἐκατασάθη εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἐφραθᾶ: ἤτοι εἰς τὴν Βηθλεέμ. γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Γενέσεως, ὅτι ὁ Ἰακὼβ ἔθαψε τὴν γυναῖκά του Ῥαχὴλ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ τοῦ Ἐφραθᾶ. „ Ἀπέθανε δὲ Ῥαχὴλ, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ἱπποδρόμου Ἐφραθᾶ· αὕτη ἐστὶ Βηθλεέμ· (Γέν. λε. 16) ἔφερε γὰρ ὁ τόπος τῆς Βηθλεέμ, τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου κατοικήσαντος αὐτὸν Βηθλεέμ. ἢ καὶ ὁ τόπος Ἐφραθᾶ εἶχε τοῦ πρώτου οἰκήσαντος αὐτὸν Ἐφραθᾶ. (2)

„ Εὕρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις του „ δρυμοῦ.

Τὸ εὕρομεν αὐτὴν δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ ἐμάθομεν ἀπὸ τῶν εἰρημένων προγόνων μας, ὅτι ἡ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ ἐκατοίκει πρὸ τοῦ νὰ κτισθῇ ὁ ναὸς, εἰς

(1) *Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Τὸν μὲν οἰκοδομήσαντα (εἴτουν τὸν Σολομῶντα) παρατρέχει· τὸν δὲ ἐπαγγειλάμενον εἰς μέσον τίθησιν· ἵνα μάθῃς, πόσον ἐστὶ γνώμη· καὶ πῶς ἀεὶ τῇ γνώμῃ τὸν μισθὸν ὁ Θεὸς ὁρίζειν εἴωθε· διὰ δὴ τοῦτο οὐ τοῦ Σολομῶντος, ἀλλὰ τοῦ Δαβὶδ μέμνηται μᾶλλον· ἐπειδὴ αὐτός ἐστιν ὁ ᾠκοδομηκὼς μᾶλλον, ἢ ὁ παῖς· ὁ μὲν γὰρ, ἐπηγγείλατο· ὁ δὲ, ἐπετάγη. ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Πρῶτον μὲν γὰρ ἱκέτευσεν αὐτὸς τὸν θεῖον οἰκοδομῆσαι νεών· ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν ἐκώλυσεν ὁ Θεὸς, καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος ἐσομένην οἰκοδομίαν προείρηκεν, ἀνεβάλετο μὲν ὁ Δαβὶδ τὴν οἰκοδομίαν, οὐχ ἠσπάσατο δὲ ῥᾳστώνην· ἀλλὰ καὶ ἄργυρον καὶ σίδηρον καὶ χαλκὸν καὶ ξύλα καὶ λίθους συνήγαγε, καθὼς ἡ πρώτη τῶν Παραλειπομένων διδάσκει· κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον καὶ Κύριλλον· „ Μαθὼν ὁ Δαβὶδ ἐξ ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἄρα ἔσται ποτὲ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰς ἀνθρώπους ἄφιξις, οὕτως ἑαυτὸν ἐκάκου, ὡς πᾶσαν μὲν παραιτήσασθαι στρωμνὴν, ἀποτάξασθαι δὲ τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ κατὰ πρόσωπον δὲ χαμαὶ ῥίψαι ἑαυτὸν, καὶ κεῖσθαι πρὸ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐῤῥιμμένον καὶ ποτνιώμενον γνῶναι τὸν τόπον τοῦ Κυρίου· μεθ᾽ ὅρκου τε διαβεβαιώσασθαι, μὴ πρότερον ἀναστήσεσθαι ἐκ τοῦ ἐδάφους, μηδὲ ἀναχωρήσειν τοῦ τόπου, καθ᾽ ὃν πεσὼν προσεκύνει, πρὶν ἢ μαθεῖν, τίς ποτε ἄρα ἔσται ὁ τόπος τῆς τοῦ Κυρίου εἰς ἀνθρώπους παρουσίας προεγνωσμένος καὶ προητοιμασμένος αὐτῷ· οὐ γὰρ πεπαύσομαί, φησι, τὸν ἐκ τοῦ πονεῖν καταστάζων ἱδρῶτα, πρὶν ἂν μάθοιμι τὸν τόπον, ἐν ᾧ γενήσεται κατὰ καιροὺς ἡ ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα γέννησις τοῦ Μονογενοῦς· οὕτως αὐτῷ ἐπιμένοντι τῇ προσευχῇ, καὶ μεθ᾽ ὅρκου διαβεβαιώσεως ἑαυτὸν καταδήσαντι, ἐπινεύει Θεὸς, οἶκτον λαβὼν αὐτοῦ, ὡς ἂν μὴ ψεύσαιτο ἅπαξ ὀμόσας μὴ ἀναστήσεσθαι, ἢ τυχεῖν ὧν ἐπεπόθει· διὸ τὴν γνῶσιν αὐτῷ δωρεῖται διὰ τοῦ προφητικοῦ Πνεύματος τῶν αἰτηθέντων· ὅθεν ἀκολούθως λέγει· „ Ἰδοὺ ἠκούσαμεν· καὶ τὰ ἑξῆς· κατὰ δὲ τὸν Στηθάτην Νικήταν· „ Τόπος Κυρίου, ἐν ᾧ οἱ πόδες αὐτοῦ βεβληκέναι λέγονται νοητῶς, ἡ ἀπὸ τῶν προσύλων ἄρτι παθῶν ἐκκαθαρθεῖσα καρδία, ἡ ἐλευθερία τε ἡ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐπιδημίας ἐγγινομένη τῇ ψυχῇ, καὶ ἡ τελεία ἀπάθεια· καὶ τόπος Θεοῦ Ἰσραὴλ, σκήνωμα δὲ τοῦ Θεοῦ Ἰακὼβ, ἡ φωτοειδὴς ψυχὴ καὶ διάνοια· ἡ ἄρτι μὲν ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος καταλαμπομένη, καὶ τῇ μεθέξει τοῦ θείου πυρὸς, καὶ αὐτὴ ὅλη πῦρ χρηματίσασα· ἄρτι δὲ πηγὴ ζῶντος ὕδατος γενομένη, καὶ τοῖς διψῶσι καθαρὸν τὸ πόμα χορηγοῦσα τοῦ λόγου· τόπος γὰρ χωρητικὸς τοῦ ἀχωρήτου Θεοῦ αὕτη γίνεται.*

(2) *Κατὰ δὲ τὸν Κύριλλον καὶ Εὐσέβιον· „ Τὴν μέλλουσαν, φησιν, ἔσεσθαι τοῦ Κυρίου γέννησιν λανθάνουσαν, καὶ ὥσπερ ἀποκρυπτομένην, ἡμεῖς εὕρομεν ἐν Ἐφραθᾷ· ὅ ἐστιν ἐν Βηθλεὲμ κατὰ τὴν Μιχαίου προφητείαν λέγοντος· „ Καὶ σὺ Βηθλεὲμ οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ· ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος· τίς οὖν οὐκ ἂν θαυμάσειε τὸ ἀψευδὲς τοῦ λόγου; αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς παραλαμβάνοντος τὸ σπήλαιον τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γεννήσεως τῆς ἐν Βηθλεέμ; ἐν ἀγροῖς ὂν καὶ ἐν τοῖς πεδίοις τῆς ἀμφὶ τὴν Βηθλεὲμ χώρας· „ Ὁ μὲν οὖν μακάριος Δαβὶδ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἱκέτευσεν οἰκοδομῆσαι ναὸν τῷ Θεῷ· ὁ δὲ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ λόγος ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ναὸν ἑαυτῷ ἔμψυχόν τε καὶ λογικὸν οἰκοδομήσειν ὑπέσχετο· ἐπειδὴ δὲ δύω σκηναὶ, ἡ μὲν, ἐκ λίθων καὶ ξύλων· ἡ δὲ, ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς· καὶ ἡ μὲν, ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ Σολομῶντος ἐγένετο· τὴν δὲ ἐν τῇ Βηθλεὲμ, τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἡ χάρις ἐξύφηνεν· οἱ τηνικαῦτα δὲ εὐσεβεῖς, τὴν μὲν, ἑώρων, τὴν δὲ, προσεδέχοντο, εἰκό-*

τως

εἰς τοὺς κάμπους, καὶ εἰς τοὺς λόγγους: ἤτοι ἐπεριφέρετο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ποτὲ μὲν, εἰς Σηλὼμ, ποτὲ δέ, παρὰ τοῖς ἀλλοφύλαις. μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχε τόπον ἕνα διωρισμένον. ταῦτα δὲ λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι, διὰ νὰ δείξουν, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀναγκαίως ἔλαβε ζῆλον διὰ τὴν περιφερομένην Κιβωτὸν, καὶ εὗρε τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπιτήδειον εἰς ναὸν καὶ κατοικίαν τῆς Κιβωτοῦ. διὰ τὴν ὁποίαν Ἱερουσαλὴμ καὶ διὰ τὸν ναὸν, παρακαλοῦσιν αὐτοὶ ἐδῶ τὸν Θεὸν. (1)

7: „ Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα
„ αὐτοῦ, προσκυνήσομεν εἰς τὸν τό-
„ πον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγονται ἐκ προσώπου τῶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις ἁγίων, οἵτινες προφητεύουν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ὁ ναὸς θέλει οἰκοδομηθῇ, καὶ ὅτι θέλουν ἔμβουν μέσα εἰς αὐτὸν, καὶ θέλουν προσκυνήσουν καὶ λατρεύσουν τὸν Θεὸν, καθὼς καὶ πρὸ τῆς σκλαβίας. σκηνώματα δὲ ὀνομάζει, ἢ τὰς αὐλὰς τοῦ ναοῦ, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον ναὸν, πληθυντικῶς τὸν ἕνα ὀνομάζων, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς διαλέκτου. σκηνώματα δὲ καὶ πόδας καὶ στάσιν εἶπε Θεοῦ ἀνθρωποπρεπῶς, διὰ τὴν παχύτητα τοῦ νοὸς τῶν ἀκροατῶν. διατὶ μέσα ἀπὸ τὸν ναὸν ἐφέροντο αἱ φοβεραὶ φωναὶ καὶ οἱ χρησμοὶ τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ πράγματα καὶ ὑποθέσεις τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἐσαφήνιζον τὰ ἀσαφῆ, καὶ ἐπρόλεγον τὰ μέλλοντα κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2)

8: „ Ἀνάστηθι Κύριε εἰς τὴν ἀνάπαυσίν
„ σου, σὺ καὶ ἡ Κιβωτὸς τοῦ ἁγιά-
„ σματός σου.

Σηκώσου, λέγει, Κύριε, καὶ συνέργησον εἰς τὸ νὰ οἰκοδομηθῇ ὁ ναὸς, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἀναπαύεσαι. σηκώσου, λέγει, καὶ σὺ Κύριε ὁμοῦ καὶ ἡ Κιβωτὸς τῆς ἁγιωσύνης σου. ἕνα μὲν, διατὶ ἔχει δύναμιν καὶ αὐτή. καθότι πολλὰ θαύματα πολλάκις ἐτέλεσε διὰ μέσου τῆς ἐν αὐτῇ κατοικούσης θείας σου χάριτος. καὶ ἄλλο δὲ, διατὶ καὶ τῆς Κιβωτοῦ οἶκος, ἦτον ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ναός. Κιβωτὸς δὲ ἁγιάσματος ὠνομάζετο, καθότι ἦτον γεμάτη ἀπὸ ἁγιότητα, διὰ μέσου τῆς ὁποίας καὶ τοὺς ἄλλους ἡγίαζε. διότι καὶ τὰ ἐν τῇ Κιβωτῷ εὑρισκόμενα, ἅγια ἦτον: ἤτοι ἡ στάμνος ἡ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρὼν, καὶ αἱ πλάκες τῆς Διαθήκης. μάλιστα δὲ καὶ ἐξαιρέτως ἅγιαι ἦτον αἱ πλάκες: ἤτοι ὁ δεκάλογος, ἐπειδὴ ἁγίαζον τοὺς μετα-

---

τως ὁ προφητικὸς λόγος ἔφη. Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾶ: τουτέστιν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου γεννησομένην.

(1) Δρυμοῦ δὲ πεδία ὀνομάζει, τάχα μὲν καὶ τὸ σπήλαιον, ἐν ᾧ ἡ γέννησις· τάχα δὲ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ τὸν τόπον, ἔρημον ὄντα πάλαι καὶ οἰκοδομίαν οὐκ ἔχοντα. Σημειοῦμεν δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Ἐφραθὰ, ἦτον μὲν ἀπόγονος τῆς Ἰούδα φυλῆς, ὁ δὲ Βηθλεὲμ ἦτον υἱὸς τοῦ Ἐφραθᾶ· καθὼς γέγραπται ἐν τοῖς Παραλειπομένοις· „ Ἐφραθᾶ πατρὸς Βηθλεέμ· (Α'. Παραλειπ. δ'. 4.) ἀφ' ὧν καὶ ὠνομάσθη ὁ τόπος· εἰς τὴν τοῦ Ἰούδα γὰρ φυλὴν μετὰ πολλὴν χρόνου περίοδον εἰσηνέχθη ἡ Κιβωτὸς, καὶ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς ἐγεννήθη ὁ Κύριος· φασὶ δὲ, ὅτι παρ' Ἑβραίοις τὸ Ἐφραθὰ σημαίνει Μαρία· ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ Κύριος· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ·) καὶ ὁ Βαρῖνος δὲ τὸ αὐτὸ λέγει ἐν τῇ λέξει Ἐφραθᾶ· ὅτι παρ' Ἑβραίοις τὸ Ἐφραθᾶ σημαίνει Μαρία.

(2) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὁ μὲν οὖν Δαβὶδ ἓν σκήνωμα εὑρεῖν ᾐτήσατο, πολλὰ δὲ ἀνθ' ἑνὸς διδάσκεται· ἅτινά εἰσιν αἱ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης Ἐκκλησίαι· κατὰ δὲ τὸν Ἱεροσολύμων Κύριλλον, καὶ τὸν θεῖον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν· „ Εἶεν ἂν Θεοῦ σκηνώματα προσκυνούμενα, ἡ Φάτνη, τὸ Σπήλαιον, ὁ Γολγοθᾶς ὁ σωτήριος, ὁ ζωοποιὸς Τάφος, ἡ Σιὼν, τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ ἀκρόπολις· τόπος δὲ, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ· ὁ εἰσέτι νῦν δεικνύμενος ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν· ἢ καὶ ὁ Σταυρός· καὶ δηλοῖ τὸ ἐπόμενον· ἀνάστηθι Κύριε· ἕπεται γὰρ τῷ Σταυρῷ ἡ ἀνάστασις,

ταχειριζομένους καὶ ἐργαζομένους αὐτόν. ἢ ἁγίασμα λέγει τὸν ναὸν, καθὸ ἡγιασμένον καὶ ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν. καὶ καθὸ περιέχοντα τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὅπου εὑρίσκετο ἡ Κιβωτός. τοῦτον γὰρ καὶ ἐν τῷ ογ ψαλμῷ ἁγιαστήριον εἶπεν „ ἐνεπύρισαν τὸ ἁγιαστήριόν σου. (1)

9: „ Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύ-
„ νην, καὶ οἱ ὅσιοί σου ἀγαλλιά-
„ σονται:

Ανίσως, λέγει, καὶ οἰκοδομηθῇ ὁ ναός σου Κύριε, οἱ Ἱερεῖς σου θέλουν ἐνδυθοῦν ὡσὰν φόρεμα τὴν δικαιοσύνην τῆς λατρείας σου· ἢ κάθε δικαιοσύνην: ἤτοι ἀρετὴν. λατρεύοντες εἰς ἐσένα καὶ ἐναρέτως πολιτευόμενοι. ἀλλὰ καὶ οἱ ὅσιοί σου: ἤγουν ἐκεῖνοι, ὁποῦ εἶναι καθωσιωμένοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα: δηλαδὴ ὁ λαός σου, θέλουν ἀγαλλιάσουν. ἢ ὁσίους λέγει τοὺς ἐναρετωτέρους.

10: „ Ἕνεκεν Δαβὶδ τοῦ δούλου σου·
„ μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ
„ χριστοῦ σου.

Πάλιν ἐδῶ εἰς τὴν ἀρετὴν τοῦ Δαβὶδ καταφεύγουν οἱ Ἰουδαῖοι, νομίζοντες ἀνάξιον τὸν ἑαυτόν τους. διὰ τὴν ἀρετὴν, λέγει, τοῦ δούλου σου Δαβὶδ, μὴ ἀποστραφῇς, Κύριε, τὸν δημαγωγὸν, ὅς τις ἐχρίσθη καὶ ἐψηφίσθη ὑπό σοῦ εἰς τὸ νὰ δημαγωγῇ ἡμᾶς: ἤτοι τὸν Ζοροβάβελ. Χριστόν σου δὲ αὐτὸν ὠνόμασε, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν σοῦ ἀντωνυμίαν, τὴν πρὸς τὸν δημαγωγὸν αὐτὸν οἰκείωσιν τοῦ Θεοῦ. ἢ λέγει τὸν χρισθέντα διὰ σοῦ, καὶ διὰ τοῦ νόμου σου, μὴ ἀποστρέψῃς ἄπρακτον, ὅστις παρακαλεῖ μαζὶ μὲ ἡμᾶς, τόσον διὰ τὸν ναὸν, ὅσον καὶ διὰ τὴν πόλιν καὶ βασιλείαν. (2)

11: „ Ὤμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθει-
„ αν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσει αὐτήν.

Β:-

(1) Ἄλλος δέ φησιν· „ Ὑψηλότερον δὲ λέγοντες, ἀνάστηθι σὺ καὶ ἡ Κιβωτὸς, τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν Χριστοῦ ἐπισπεύδουσι· Κιβωτὸν γὰρ ἁγιάσματος τὴν ἁγίαν αὐτοῦ σάρκα προσαγορεύουσι, μεθ᾽ ἧς ἀνελήφθη· ἧς δὴ καὶ Μωσῆς σύμβολον κελευσθεὶς ἐποίει, ἀπὸ μὲν ξύλων ἀσήπτων τὴν Κιβωτὸν κατασκευάζων, τὸ δὲ ἱλαστήριον ἐκ χρυσίου καθαροῦ· αἰνιττόμενος, διὰ μὲν τοῦ ἱλαστηρίου, τὸν διαυγῆ καὶ καθαρώτατον τοῦ Θεοῦ λόγον, ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ πίστεως· διὰ δὲ τῆς Κιβωτοῦ, τὴν σάρκα, ἣν ἀνείληφεν ἐπιδημήσας, καὶ εἰς ἀφθαρσίαν μετεσκεύασε· διὸ καὶ ἐκ ξύλων ἀσήπτων λέγεται γεγονέναι. ὁ δὲ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος τὸ ῥητὸν τοῦτο ἑρμηνεύων ἐν τῷ εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου λόγῳ, λέγει, ὅτι καθὼς ἀνέστη ὁ Χριστὸς, οὕτω καὶ ἡ τούτου ἔμψυχος Κιβωτός: ἤτοι ἡ Παναγία του Μήτηρ, ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου μετὰ τρεῖς ἡμέρας καθ᾽ ὁμοίωσιν τοῦ Υἱοῦ της· καὶ ὄχι μόνον ἀνέστη, ἀλλὰ καὶ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς· καὶ νῦν μετὰ τοῦ ἀκηράτου σώματος αὐτῆς συμβασιλεύει τῷ Υἱῷ αὐτῆς καὶ Θεῷ· τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Κοσμᾶς ἐν τῷ Κανόνι τῷ εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου συμμαρτυρεῖ λέγων· „ Διὸ Ἄχραντε σὺν τῷ Υἱῷ ἐγείρῃ διαιωνίζουσα· τοῦτο βεβαιοῦσιν ὅ, τε θεῖος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἔν τινι τῶν εἰς τὴν Κοίμησιν τριῶν ἐγκωμίων αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ ὁ Κρήτης Ἀνδρέας ἐν τοῖς εἰς τὴν Κοίμησιν πανηγυρικοῖς. καὶ Μάρκος ὁ Ἐφέσου ἐν τοῖς ὀκτωήχοις Κανόσιν εἰς τὴν Κοίμησιν· καὶ ὁ θεῖος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης· ἐκ μέρους δὲ καὶ Ἰωσὴφ ὁ Βρυέννιος· ὥστε οὐ μετέστη μόνον ἡ Θεοτόκος, ἀλλὰ καὶ ἀνέστη καὶ ἀνελήφθη· εἰ καὶ ἡ μετάστασις μὲν αὐτῆς, ὡς κήρυγμα δημοσιεύεται. ἡ δὲ ἀνάστασις καὶ ἀνάληψις αὐτῆς, ὡς δόγμα σιωπᾶται· ἐπειδὴ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, τὰ δόγματα σιωπᾶται, τὰ δὲ κηρύγματα δημοσιεύεται· τῶν ἀνωτέρω Πατέρων τὰ ῥητὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα, ἀλλὰ διὰ τὴν πλατυλογίαν αὐτὰ παρελίπομεν· ὅρα δὲ ταῦτα ἐν τῷ παρ᾽ ἡμῶν συλλεχθέντι Κήπῳ τῶν χαρίτων, κατὰ τὴν ἐνάτην ᾠδὴν τῆς Θεοτόκου· ὅπου ἑρμηνεύομεν τὸν στίχον ἐκεῖνον τὸν λέγοντα· „ Ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Χριστὸν ἐνταῦθα τὴν βασιλείαν καλεῖ· ἐπειδὴ δὲ δυσσεβεῖς οἱ τηνικαῦτα αὐτῶν ἦσαν βασιλεῖς, διὰ τὸν Δαβὶδ ἀξιοῦσι μὴ ἀποσβῆναι τῆς βασιλείας τὸ γένος·

Βεβαίως, λέγει, ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς εἰς τὸν Δαβὶδ ὑπόσχεσιν ἀληθινήν, τὴν ὁποίαν δὲν θέλει ἀθετήσει. διατὶ εἶναι ἀληθινὸς καὶ αὐτοαλήθεια. ποία δὲ εἶναι ἡ ὑπόσχεσις αὐτὴ ἄκουσον. (1)

„Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.

Ἀπὸ τοὺς υἱούς σου, λέγει, ὦ Δαβίδ, θέλω καθίσω εἰς τὸν θρόνον τῆς βασιλείας σου. καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἀκόμη, τὰ ὁποῖα λέγει ἀκολούθως. (2)

12 : „Ἐὰν φυλάξωνται οἱ υἱοί σου τὴν „διαθήκην μου, καὶ τὰ μαρτύριά „μου ταῦτα, ἃ διδάξω αὐτούς, καὶ „οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἕως τοῦ αἰῶνος κα„θιοῦνται ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.

Ἀνίσως, λέγει, οἱ υἱοί σου ὦ Δαβίδ, φυλάξουν τὴν διαθήκην μου καὶ τὰ μαρτύριά μου ἤτοι τὸν νόμον μου. καθὼς δηλαδὴ ἐν τῷ ριη΄. Ψαλμῷ οὗτος ὁ νόμος ὀνομάζεται· τοῦτον γὰρ τὸν νόμον μου θέλω διδάξω αὐτοὺς διὰ τῆς ἀναγνώσεώς του. ἐὰν, λέγω, φυλάξουν τὸν νόμον μου οἱ υἱοί σου οἱ μετὰ σὲ κατὰ διαδοχὴν βασιλεύοντες, ἰξεύρε, ὅτι ὄχι μόνον οἱ υἱοί σου θέλουν βασιλεύσουν ἀλλὰ καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν σου πάντοτε μέλλουν νὰ βασιλεύουν κατὰ διαδοχήν. τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ δὲ

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος· „Ὅρκος μὲν οὖν ἐστι, λόγος δι' ἑαυτοῦ πιστούμενος τὴν ἀλήθειαν. διπλῆ δὲ ἡ κατὰ τὸν ὅρκον ἐνέργεια· ἢ γὰρ αὐτὸς πιστοῦται τῷ ἀκούοντι τὴν ἀλήθειαν· οἷον τὸ, ὤμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν· ἐνταῦθα γὰρ τὸ πιστὸν τῆς ὑποσχέσεως ἐμπεδοῦται τῷ ὅρκῳ· ἢ ἄλλῳ διὰ τοῦ ὁρκισμοῦ, τὴν ἀνάγκην ἐπάγει τοῦ μηδὲν παραψεύσασθαι· ὥσπερ ὑπὸ τοῦ Ἀβραὰμ ὁ θεράπων ὁρκίζεται, ἵνα τῷ Ἰσαὰκ τὴν πρέπουσαν συζυγίαν ἁρμόσηται· παρελήφθη δὲ ὡς ἐν ὅρκῳ τοῦ Πατρὸς, ὁ Υἱός· ἤτοι τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον. ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει· „Ἔθος ὀμνύναι τῷ Πατρὶ ὡς κατ' ἰδίας δυνάμεως τοῦ Υἱοῦ· ϗ τοῦτό ἐστι τὸ ὀμνύναι καθ' ἑαυτοῦ· ἐπείπερ οὐχ ἕτερος παρ' αὐτὸν ὁ Υἱὸς κατὰ τὴν οὐσίαν· ϗ γοῦν Μωσῆς, ὅτε δέδειχεν ἡμῖν ὀμνύντα Θεὸν, παρακεκόμικε λέγοντα· „Ὅτι ἀρῶ εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν χεῖρά μου, ϗ ὀμοῦμαι τῇ δεξιᾷ μου· δεξιὰ γὰρ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς, δι' ἧς τῶν ὅλων κατακρατεῖ. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ὀμωμοκότα τὸν Δαβὶδ κατὰ τὰ ἀνωτέρω δεδηλωμένα, ἀποδεξάμενος ὁ Θεὸς, τοῖς ὁμοίοις αὐτὸν ἀμείβεται· διὸ ϗ αὐτὸς ἀντόμνυσι τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν· τουτέστι βεβαίως ἐπηγγείλατο ἀληθινὴν ἐπαγγελίαν· ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων (ἐπαγγελίας δηλαδὴ ϗ ὅρκου) ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν λάβῃ, περὶ ὧν ηὔξατο· ποῦ δὲ ὤμοσε τῷ Δαβὶδ ὁ Θεός; ἐν τῷ εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ Προφήτου Νάθαν· „Καὶ ἔσται ἐὰν πληρωθῶσιν αἱ ἡμέραι σου ϗ κοιμηθήσῃ μετὰ τῶν πατέρων σου, ϗ ἀναστήσω τὸ σπέρμα σου μετὰ σέ· ὃς ἔσται ἐκ τῆς κοιλίας σου, ϗ ἑτοιμάσω τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· αὐτὸς οἰκοδομήσει μοι οἶκον τῷ ὀνόματί μου· ϗ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα· ϗ τὰ ἑξῆς ἃ γέγραπται. (Β΄. Βασιλ. ζ΄. 12.) (πλὴν τὰ λόγια ταῦτα, ἐπαγγελίαι μόνον εἶναι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Δαβὶδ, οὐχὶ δὲ ὅρκος.) ὅτι μὲν οὖν κοντὰ εἰς τὰς ἐπαγγελίας ἐπρόσθεσε ϗ ὅρκον ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Δαβὶδ, τοῦτο δηλοῦται ϗ ἀπὸ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ϗ ἀπὸ ἄλλους πολλοὺς Ψαλμοὺς, ἀλλὰ ϗ ἀπὸ τὸν λόγον ἐκεῖνον, ὁποῦ εἶπεν ὁ Ἀβεννὴρ, ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ Σαοὺλ, πρὸς Ἰεβοσθὲ τὸν υἱὸν Σαοὺλ· „Τάδε ποιήσαι ὁ Θεὸς τῷ Ἀβεννὴρ, ϗ τάδε προσθείη αὐτῷ· ὅτι καθὼς ὤμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ, ὅτι οὕτως ποιήσω αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ· περιελεῖν τὴν βασιλείαν ἀπὸ τοῦ οἴκου Σαοὺλ, ϗ τοῦ ἀναστῆσαι τὸν θρόνον Δαβὶδ ἐπὶ Ἰσραήλ· (Β΄. Βασιλ. γ΄. 9.) ποῦ δὲ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ῥητῶς, δὲν ἐδυνήθην νὰ εὕρω, οὔτε εἰς τὴν Β΄. τῶν Βασιλειῶν, οὔτε εἰς τὰ Παραλειπόμενα· ϗ μ' ὅλον ὁποῦ ἐρεύνησα ἐπιπόνως· δύναται ὅμως νὰ νοηθῇ τὸ ὤμοσεν, ἀντὶ τοῦ βεβαίως ὑπέσχετο, κατὰ τὸν Εὐθύμιον.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „Μία ὑπόσχεσις αὕτη, ϗ τὸ πέρας ἐδέξατο· οὐ γὰρ μόνος ὁ Σολομῶν· ἀλλὰ ϗ οἱ ἐκ Σολομῶν τῶν βασιλικῶν ἠξιώθησαν θρόνων· τὸ δὲ τέλος τῆς ὑποσχέσεως ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐβεβαίωσε, τοῦ Δαβὶδ κρατύνας τὴν βασιλείαν· τοῦτο γὰρ ϗ ὁ Ἡσαΐας προεθέσπισεν εἰπών· „Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν· ϗ μετ' ὀλίγα· „Ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ ϗ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ κατορθῶσαι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νῦν ϗ εἰς τὸν αἰῶνα· (Ἡσ. θ΄. 6.) ταύτην μὲν οὖν, ὡς ἔφην, τὴν ὑπόσχεσιν, ὁ Χριστὸς ἐβεβαίωσε· τὴν μέν τοι ἑτέραν· ἤτοι τὴν κατωτέρω, οὐκ ἀόριστον δέδωκεν ὁ Θεὸς, ἀλλὰ μετὰ διορισμοῦ τινός.

δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Δαβὶδ δὲν ἐφύλαξαν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου. διὰ τοῦτο ἐξέπεσον ἀπὸ τὴν βασιλείαν. (1.) ταῦτα δὲ λέγουσιν οἱ ἐναρετώτεροι Ἰουδαῖοι κατὰ τὴν σκλαβίαν ἐνθυμίζοντες τὸν Θεὸν τὴν τοιαύτην ὑπόσχεσίν του, καὶ παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ τὴν τελειώσῃ, ἢ καὶ μὲ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτὴν παρηγοροῦν ἕνας τὸν ἄλλον, καὶ διδουν χρησὰς ἐλπίδας εἰς τὸν λαὸν Κυρίου. ἔπειτα λέγουσι καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ ἐῤῥέθησαν τότε εἰς τὸν Δαβὶδ παρὰ τοῦ Θεοῦ.

13: „ Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιὼν, „ ᾑρετίσατο αὐτὴν εἰς κατοικίαν ἑ„ αυτῷ.

οἱ υἱοί σου, λέγει, καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν σου θέλουν καθίσουν εἰς τὸν θρόνον σου. διατὶ καὶ τὴν Σιὼν τὴν γειτονεύουσαν τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ὁ θρόνος τῆς βασιλείας σου, αὐτὴν λέγω, ἐδιάλεξεν ὁ Θεὸς, ὅστις ἔδωκε τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην: ἤτοι ἐγώ.

14: „ Αὕτη ἡ κατάπαυσίς μου εἰς αἰῶνα „ αἰῶνος· ὧδε κατοικήσω, ὅτι ᾑρε„ τισάμην αὐτήν.

Αὕτη, λέγει, ἡ Σιὼν εἶναι ἡ ἐδική μου κατάπαυσις. καὶ εἰς αὐτὴν ἐγὼ θέλω κατοικήσω, διατὶ τὴν ἐδιάλεξα. ταῦτα δὲ καὶ τὰ ἑξῆς λέγουσιν, ὡς ὑπὸ Θεοῦ ὑποσχεθέντα καὶ αὐτά. (2)

15: „ Τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλο„ γήσω.

Θήραν ὠνόμασε τὴν σύναξιν καὶ ἐπορισμὸν τῆς τροφῆς, καὶ ὅλων τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων

κά-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἡ μὲν οὖν ἐπαγγελία τοῦ Δεσπότου τοιαύτη· ἡ δὲ ἐκείνων παρανομία τὸν δρόμον τῆς βασιλείας διέκοψεν· εὐθὺς γὰρ ὁ Σολομὼν ἐκπεσὼν εἰς ἀσέβειαν, τὴν θείαν ὀργὴν ἐπεσπάσατο· οὗ δὴ χάριν ὁ θρόνος ἐτυραννήθη, καὶ ἑτέραν αἱ δέκα φυλαὶ βασιλείαν ἐδέξαντο· τὴν τοῦ Ἱεροβοὰμ δηλαδὴ ἐν Σαμαρείᾳ· ἐπὶ δὲ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος, καὶ ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ ἐγυμνώθη τῆς βασιλείας· ὅθεν γράφει ὁ Ἱερεμίας περὶ τοῦ βασιλέως Ἰεχονίου τοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος· „ Γῆ γῆ ἄκουε λόγον Κυρίου· γράψον τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκκήρυκτον ἄνθρωπον, ὅτι οὐμὴ αὐξηθῇ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ καθήμενος ἐπὶ θρόνου Δαβὶδ, ἄρχων ἔτι ἐν τῷ Ἰούδᾳ. (Ἱερ. κβ΄ 29.) πλὴν ἀγκαλὰ καὶ ἡ ἀρχὴ, διεκόπη μὲν, καὶ ἠκρωτηριάσθη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα. ὄχι ὅμως καὶ τελείως ἐξέλιπεν· ἐπειδὴ καὶ αἰχμαλώτων ὄντων τῶν Ἑβραίων ἐν Βαβυλῶνι, τὴν ἀρχὴν εἶχεν ἡ τοῦ Ἰούδα φυλή· ὁμοίως καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· ὁ γὰρ ἡγεμὼν καὶ δημαγωγὸς τῶν αἰχμαλώτων Ζοροβάβελ, ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα κατήγετο· ἕως τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ· τότε γὰρ ἀπ' αὐτὴν τελείως ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ κράτος ἐξέλιπε, κατὰ τὴν προφητείαν· „ Οὐκ ἐκλείψει γάρ, φησιν, ἄρχων ἐξ Ἰούδα καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ, ᾧ ἀπόκειται.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Κατὰ μὲν τὸ γράμμα, ἄνωθεν ὁ Θεὸς τὴν Σιὼν τῶν ἄλλων προετίμησε πόλεων, καὶ οἰκεῖον ἀπέδειξεν οἰκητήριον· κατὰ δὲ τὸ Πνεῦμα, τὴν ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν ἰδίαν ἀποφήνας, κατῴκησεν ὁ Χριστὸς, πόλιν τε καὶ ἐνδιαίτημα σεμνὸν ἐποιήσατο τοὺς ἡγιασμένους. καὶ φησιν· ὧδε κατοικήσω. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Καὶ ἑτέρως ἡ ἐπαγγελία τετύχηκε πέρατος· εἰ γὰρ καὶ ὁ παλαιὸς ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸς, ἔρημος διὰ τὴν Ἰουδαίων μανίαν κατέστη, καὶ ἐναλλαγή τις τῶν οἴκων ἐγένετο· ἀλλ' οὖν ἐκεῖ πάλιν, καὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Ἀναλήψεως τὰ χωρία, τῆς θείας ἠξίωνται χάριτος· καὶ ἐκ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης συντρέχουσιν ἅπαντες, ἔνθα ὁ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως τόπος, τὴν ἐν ἐκείνοις ἀναβλύζουσαν εὐλογίαν ἀρύσασθαι· οὐ μὴν, ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, καὶ πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων φυλάξαντες τὰ Χριστοῦ δικαιώματα, τὴν νέαν Διαθήκην δηλαδή· (διὸ καὶ εἴρηται· „ Ἃ διδάξω αὐτούς·) ἐκαθέσθησαν ἐπὶ τὸν Χριστοῦ θρόνον, τὸν τῆς ἐπισκοπῆς λέγω· ἐπ' αὐτῆς γοῦν τῆς Ἱερουσαλὴμ πεντεκαίδεκα ἐφεξῆς ἐξ Ἰουδαίων ἐπίσκοποι ἀπὸ τὸν Ἰακώβου θρόνον ἐκά-

κατὰ τὸν Χρυσόσομον. εὐλογῶν δὲ εὐλογήσω: ἤτοι θέλω χαριτώσω καὶ αὐξήσω, ὥςε ὁπού νὰ εἶναι ὅλα τὰ πρὸς τροφὴν ἀναγκαῖα, πλούσια, εὔθηνὰ, καὶ ἀφθονοπάροχα. (1)

„ Τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρ-
„ των.

16: „ Τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτη-
„ ρίαν καὶ οἱ ὅσιοι αὐτῆς ἀγαλλιά-
„ σει ἀγαλλιάσονται.

Τοὺς πτωχοὺς, λέγει, τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, θέλω τοὺς χορτάσω ἀπὸ ἄρτους ἤτοι θέλω τοὺς πλουτίση. τοὺς Ἱερεῖς της θέλω ἐνδύσω ὑγείαν καὶ ἀσφάλειαν. (2) καὶ οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ ὅσιοι. ἤτοι οἱ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεὸν, μὲ ἀγαλλίασιν θέλουν ἀγαλλιάσουν. τὸ γὰρ ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται, καὶ τὸ, εὐλογῶν εὐλογήσω, καὶ τὰ τοιαῦτα διπλασιαζόμενα, μερικοὶ μὲν λέγουν, πῶς εἶναι ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ τῆς γραφῆς. μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι ὁ ἀναδιπλασιασμὸς αὐτὸς φανερώνει αὔξησιν, ἢ βεβαίωσιν τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ εὐλογίας.

17: „ Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρας τῷ Δαβίδ.
„ ἡτοίμασα λύχνον τῷ χριστῷ μου.

Ἐκεῖ, λέγει, εἰς τὴν Σιὼν, θέλω ἀνατείλω εἰς τὸν Δαβὶδ ἀπὸ τὸ γένος πάλιν τοῦ Δαβὶδ ὕψος καὶ τιμήν. διατὶ θέλουν δοξάζουν αὐτὸν ὅλοι οἱ μετὰ ταῦτα ἄνθρωποι, πῶς βασιλεύει πάντοτε τὸ γένος του. καὶ πρὸς τούτοις εἰς τὸν βασιλέα μου Δαβίδ. (οἰκείωσιν γὰρ φανερώνει τὸ μοῦ ἐδῶ. ἡτοίμασα λυχνάρι: ἤτοι τὴν δόξαν καὶ τὸ κλέος τοῦ σπέρματός του. τὸ ὁποῖον ὡσὰν λυχνάρι θέλει φανερώνει εἰς ὅλους τὴν δόξαν του. καὶ ὡσὰν φῶς θέλει δείχνει εἰς ὅλας τὰς ἀκολούθους γενεὰς, τὸν πρόγονον τοῦ τοιούτου γένους καὶ σπέρματος. ἢ λύχνον ἐνομάζει τὴν λαμπρότητα τοῦ γένους τοῦ Δαβὶδ, ἥτις λάμπει εἰς τὰ Ἔθνη. (3) ταῦτα ὅμως πάντα θέλουν ἀκολουθήσουν εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ Δαβὶδ, ἀνίσως καὶ φυλάξουν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. (4)

18: „ Τοὺς

κάθισαν· οἱ δὲ μὴ φυλάξαντες, αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀλλοτρίους τῆς ἐπαγγελίας κατέςησαν· καὶ τῆς ἡτοιμασμένης βασιλείας ἐξέπεσον.

(1) Κατὰ δὲ ἀναγωγήν· „ Θήρα τῆς Σιών: ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας ἐςὶ, κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, οἱ δίκην ἰχθύων ζωγρούμενοι καὶ θηρευόμενοι ὁσημέραι, ὑπὸ τῶν Ἀποςολικῶν καὶ Εὐαγγελικῶν δικτύων· πτωχοὶ δὲ τῆς Σιὼν, οἱ μακαριζόμενοι κατὰ Θεὸν τῷ Πνεύματι, οἵτινες τὸν ἄρτον τὸν νοητὸν ἔχουσι τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβεβηκότα.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἣν ἄνω δικαιοσύνην ἐκάλεσεν, ἐνταῦθα σωτηρίαν ὠνόμασε· δικαιοσύνης γὰρ καρπὸς, σωτηρία· ἐπεὶ οὖν οὗτοι κατὰ τὸν Νικήταν, πρότεροι ἑαυτοὺς ἐνέδυσαν δικαιοσύνην, εἰκότως καὶ ὁ Θεὸς αὐτοὺς περιβάλλει σωτηρίαν· ὑψηλότερον δὲ, ὁ ἄνω δικαιοσύνη ὠνομασμένος Χριςὸς, νῦν σωτηρία ἐκλήθη, ὃν ἐνδύονται τῆς Ἐκκλησίας οἱ ἱερεῖς, κατὰ τὸ εἰρημένον· ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν· καὶ τοῦτο οἶμαί ἐςι τὸ οἰκητήριον τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ὃ ἐπιποθοῦμεν ἐνδύσασθαι κατὰ τὸν Ἀπόςολον, ὁ τῆς εὐφροσύνης χιτών· τὸ ἱμάτιον τοῦ σωτηρίου, κατὰ τὴν τοῦ Ἡσαΐου φωνήν.

(3) Ἄλλος δέ φησι· „ Κέρας Δαβὶδ, ἡ τοῦ Δαβὶδ ἀπαρχή· καὶ λύχνος, τὸ πήλινον σῶμα, ἔχον ἀντὶ θρυαλλίδος ψυχὴν, καὶ φῶς ἁπτόμενον τὴν ἐνοικοῦσαν θεότητα· „ Ἐπειδὴ γὰρ τῷ Ζοροβάβελ οὐχ ἁρμόττει ἡ προφητεία, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, (ἅτε, οὔτε εἰς ἐκγόνους, οὔτε εἰς παῖδας παραπέμψαντι τὴν ἡγεμονίαν· ὅθεν οὐκ ἄν τις αὐτὸν ὀνομάσοι κέρας, ὀλίγον ἡγεμονεύσαντα χρόνον· τὸ γὰρ κέρας ἰσχυρὸν τι δηλοῖ καὶ μόνιμον·) ἐπειδὴ, λέγω, τῷ Ζοροβάβελ οὐχ ἁρμόττει ἡ προφητεία, ὁ λόγος τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Χριςοῦ προθεσπίζει γέννησιν· κατὰ τό· „ Ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· κατ' ἐκεῖνον γάρ φησι, τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἂν ἐπιφανῇ: τὸ σωτήριον δηλαδή· δόξα ἀνατελεῖ τῷ Δαβὶδ, δοξαζομένῳ παρὰ τῶν μετέπειτα διὰ τὸν ἐξ αὐτοῦ ἀνατείλαντα Χριςόν· ἢ κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· „ Λύχνος τίς ἐςιν, οἷα Χριςοῦ προβαδίζων ὁ θεσπέσιος Βαπτιςής· μεμαρτύρηκε δὲ τοῦτον καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς περὶ αὐτοῦ λέγων· „ Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων.

(4) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐ γὰρ μόναι αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ παρέχουσιν ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ, ἂν μὴ

Β

18 „ Τούς ἐχθρούς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰ-
„ σχύνην· ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐξανθήσει
„ τὸ ἁγίασμα μου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ἐντροπιάσω τοὺς ἔχθρους τοῦ Δαβίδ: ἤτοι τοῦ γένους τοῦ Δαβίδ. εἰς δὲ τὸν Δαβίδ: ἤγουν εἰς τὸ σπέρμα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Δαβίδ, θέλει βλαστήσει καὶ λάμψει ὁ νομος μου. ἢ τὸ ἐπ' αὐτὸν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ κατ' αὐτὸν: ἤτοι κατὰ τὴν γενεάν του καὶ ἐν τῇ διαδοχῇ τῆς βασιλείας του. μερικοὶ δὲ κέρας ἐνόησαν τὸν Ζοροβάβελ, ὡς ἡγούμενον τοῦ λαοῦ, καὶ εἰς τὸν καιρὸν λέγουσι τούτου, ἔχουν ἱνὰ ἐντροπιασθοῦν οἱ ἐχθροίτου. καὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς βασιλείας του θέλει ἀναβλαστήσει ὁ παλαι ἀπομαρανθεὶς νόμος. ἄλλοι δὲ πάλιν λεγουσιν, ὅτι τὸ, ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιὼν, καὶ τὰ ἀκόλουθα ἄλλα ῥητὰ, εἶναι προφητεία διὰ ἐκείνους, ὁποῦ ἔμελλον νὰ ἀξιωθοῦν προφητικοῦ χαρίσματος ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ. (1)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν Ἱστορίαν καὶ τὸ γράμμα ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ. πρέπει δὲ νὰ ἑρμηνεύσωμεν καὶ ὅσα ῥητὰ τοῦ ψαλμοῦ τούτου διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ Χριστοῦ. „ Εἰσελευσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ, προσκυνήσομεν εἰς τὸν τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. τοῦτο εἶναι προφητεία διὰ τοὺς Χριστιανοὺς, οἵτινες λέγουν ἕνας εἰς τὸν ἄλλον ταῦτα. καὶ σκήνωμα μὲν ὀνομάζουν, τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Ἱερουσαλὴμ τόπους, ὅπου διέτριβε καὶ ἐκατοίκει ὁ δεσπότης Χριστὸς. τόπον δὲ ὀνομάζουν ἐκεῖνον, ὅπου ἐστάθησαν οἱ πόδες τοῦ Χριστοῦ. ἢ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους τόπους, ὅπου περιεπάτει ὁ Κύριος. ἢ τὸν σταυρὸν ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἐκαρφώθησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. τὸν ὁποῖον σταυρὸν ὑποπόδιον ὠνόμασεν εἰς τὸν ϟη' Ψαλμόν. καὶ βλέπομεν πληρουμένην τὴν προφητείαν ταύτην. διατὶ ἀπὸ κάθε μέρος τοῦ Κόσμου πηγαίνουν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ἐκείνους καὶ προσκυνοῦσι πάντοτε. ἀνάστηθι Κύριε εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματός σου. ἀνάστηθι, λέγει, ἀπὸ τοὺς νεκροὺς Κύριε, καὶ ἀνάβηθι εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐν οὐρανῷ βασιλείας σου, σὺ ὁ Θεὸς καὶ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητός σου. τοῦτο γὰρ εἶναι ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος: ἤτοι τὸ σκήνωμα τῆς θεότητος. καθὼς γὰρ ἡ Κιβωτὸς κατεσκευάσθη ἀπὸ ἄσηπτα ξύλα, καὶ ἦταν χρυσωμένη ἀπὸ χρυσίον καθαρὸν: τοιουτοτρόπως καὶ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου, ἦτον μὲν συμπεπηγμένον ἀπὸ σῶμα ἀναμάρτη-

του

ϗ ἡμεῖς τὰ παρ' ἑαυτῶν ποιῶμεν· οὐδὲ χρὴ τούτοις προσέχοντας, ἀναπεπτωκέναι ϗ ὑπτίους εἶναι· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς, οὐ ποιεῖ, τῶν τὰς ἐπαγγελίας δεξαμένων ἀναξίων εὑρισκομένων· ὥσπερ ϗ τὰ κακὰ, ἃ ἠπείλησεν, εἰς ἔργον οὐκ ἄγει, τῶν παροξυνάντων αὐτὸν, ὕστερον μεταβαλλομένων ϗ τὴν ὀργὴν ἀποκρουομένων· ταῦτα οὖν εἰδότες, μήτε διὰ τὰς ὑποσχέσεις ῥαθυμῶμεν, ἵνα μὴ καταπέσωμεν· μήτε διὰ τὰς ἀπειλὰς ἀπογινώσκωμεν, ἀλλὰ μεταβαλλώμεθα.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πεπλήρωται μέντοι ϗ ἑτέρως τὸ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰσχύνην, ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐξανθήσει τὸ ἁγίασμά μου· τῆς μὲν γὰρ αἰσχύνης μάρτυρες Ἰουδαῖοι, τὴν πρὸς Χριστοῦ ἔχθραν ἀσπασάμενοι, ϗ τὴν αἰσχύνην δρεψάμενοι, τοῦ δὲ ἁγιάσματος, αἱ κατὰ πᾶσαν γῆν ϗ θάλασσαν Ἐκκλησίαι, σῶμα μὲν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ χρηματίζουσαι, τῆς δὲ ἁγιωσύνης τὰς πηγὰς παρ' αὐτοῦ κομιζόμεναι· τάχα δὲ, λέγει ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ, ἡ ἐξάνθησις τοῦ ἁγιάσματος, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἐπαγγέλλεται· οὐ γὰρ εἶπεν ἀνθήσει, ἀλλ' ἐξανθήσει: τουτέστιν αὖθις ἀναλάμψει. ϗ διηνεκῶς τὴν τῆς θεότητος ἐνοίκησιν: εἴτουν ἕνωσιν ἕξει, πάντων κρείττων γενόμενος, ϗ ὑπ' οὐδενὸς λοιπὸν σβεσθῆναι δυνάμενος· ἁγίασμα δὲ τὴν θεότητα προσαγορευομένην ἐστιν εὑρεῖν· Ἑβραίων γὰρ οἱ πρεσβύτατοι τὰ θεῖα συγγραψάμενοι λόγια, δι' εὐλάβειαν ϗ τὸ περὶ Θεὸν σέβας, τὸ ἄφραστον ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὃ διὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων γράφειν εἰώθεσαν (ἤτοι τὸ Ἰεχωβὰ) οὔτε τοῖς κοινοῖς ἐσήμαινον γράμμασιν, ὥστε μὴ πᾶσιν εὔληπτον τὴν ἀνάγνωσιν εἶναι, οὔτε διὰ τῆς γλώττης προφέρειν ἁπλῶς ἠνείχοντο, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· ἀλλ' ἁγίασμα τοῦτο προσηγόρευον ϗ προσαγορεύουσι δὲ μέχρι τοῦ νῦν οἱ ἀκριβέστερον τὰ θεῖα πεπαιδευμένοι· διὸ ϗ τῷ πετάλῳ τοῦ ἀρχιερέως τὸ τῆς κιδάρεως προμετωπίδιον, ἁγίασμα Κυρίου ὁ τῶν ὅλων Θεὸς προσέταξεν ὀνομάζεσθαι· „ Καὶ ποιήσεις πέταλον χρυσοῦν καθαρὸν, ϗ ἐκτυπώσεις ἐν αὐτῷ ἐκτύπωμα σφραγίδος· ἁγίασμα Κυρίου· ϗ κατὰ πρόσωπον τῆς μίτρας ἔσται, ϗ ἔσται ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀαρών· (Ἐξ. κη'. 36.) δῆλον τοίνυν ὡς τὴν Θεότητα διὰ τοῦ ἁγιάσματος παρεδήλωσεν.

του καὶ ἀδιάφθορον. ἤτον δὲ καὶ τεθεωμένον ἀπὸ τὴν φύσει καὶ κυρίως οὖσαν θεότητα: ἤγουν ἐκ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως τοῦ ὄντος Θεοῦ. οἱ Ἱερεῖς σου, φησιν, ἐνδύσονται δικαιοσύνην τὴν τοῦ Εὐαγγελίου: ἤτοι θέλουν στολισθοῦν μὲ κάθε ἀρετὴν. καὶ οἱ μετὰ τοὺς Ἱερεῖς ὅσιοι καὶ φιλάρετοι θέλουν ἀγαλλιάσουν ἀγγελικῶς πολιτευόμενοι.

Ἕνεκεν, φησι, Δαβὶδ τοῦ δούλου σου μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου: ἤτοι ἂν ὄχι διὰ ἄλλο τι, ἀλλὰ κἂν διὰ ἐμένα τὸν δοῦλόν σου, μὴ ἀποστρέψῃς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Υἱοῦ σου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις μέλλει νὰ φανῇ εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἀλλὰ ἂς ἐπιφανῇ αὐτη. ἡ ὀμοσθεῖσα δὲ εἰς τὸν Δαβὶδ ἀλήθεια, ἐφανέρωνεν αἰνιγματωδῶς τὸν Χριστὸν, ὅστις ἔμελλεν ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Δαβὶδ νὰ καθίσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς βασιλείας τοῦ Δαβίδ. αὐτὸς γὰρ εἶναι ὁ κυρίως βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅς τις εἶναι μὲν κυρίως ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ κατὰ τὴν μητέρα, τὴν καταγομένην ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβίδ. εἶναι δὲ καὶ βασιλεὺς, καθὸ νομοθετεῖ εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ Χριστιανοὺς, καὶ ῥυθμίζει καὶ διαφυλάττει αὐτοὺς, καὶ ἀπέθανε δι' αὐτούς. τὰ ὁποῖα ταῦτα εἶναι τὰ ἰδιώματα, ὁποῦ συνιστῶσι καὶ χαρακτηρίζουσι τὸν ἀληθῆ βασιλέα. ἐὰν φυλάξωσιν οἱ υἱοί σου τὴν διαθήκην μου τὴν Εὐαγγελικὴν, καὶ τὰ μαρτύριά μου ταῦτα, τὰ ὁποῖα θέλω τοὺς διδάξει. (ὁ λόγος δὲ οὗτος λέγεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν ἐκ Δαβὶδ Χριστὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, Υἱὸν δὲ αὐτοῦ μονογενῆ. περὶ τῶν μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων, τοὺς ὁποίους τεκνία ὠνόμασεν ὁ Χριστὸς ἐν Εὐαγγελίοις, ὡς ἐκ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς πίστεως γενομένους υἱούς του.) ἐὰν, λέγει, τοῦτο ποιήσωσιν οἱ Ἀπόστολοι, ὄχι μόνον αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ τούτων μαθηταὶ καὶ μιμηταὶ Χριστιανοὶ, θέλουν καθίσουν εἰς τὸν θρόνον τὸν Ποιμαντικὸν καὶ Ἀποστολικὸν διὰ τῆς ἀρχιερωσύνης. „ Καταστήσεις γὰρ, φησιν, αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. (Ψαλ. με. 16) ἢ θέλουν καθίσουν οἱ μαθηταὶ τῶν Ἀποστόλων Χριστιανοὶ, εἰς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἀπόλαυσιν τῆς οὐρανίου βασιλείας σου, τὸ ὁποῖον τοῦτο πληροῦται ἕως τῆς σήμερον εἰς ἐκείνους ὁποῦ φυλάττουν τὴν διαθήκην καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Εὐαγγελίου.

Κατάπαυσις δὲ αἰώνιος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ Ἐκκλησία, τῆς ὁποίας αἱ πύλαι τοῦ ᾅδου οὐ κατισχύσουσι. θήρα δὲ τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ σαγήνη τοῦ κηρύγματος, διὰ μέσου τῆς ὁποίας θηρεύει καὶ πιάνει ὡς ἰχθύας, τοὺς κολυμβῶντας εἰς τὴν ἅλμην τῆς πλάνης. θήρα δὲ εἶναι καὶ ἡ θήρευσις: ἤτοι τὸ κυνήγιον, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ Ἀπόστολοι ἐζώγρησαν τὰ πλήθη. πτωχοὶ δὲ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ πτωχοὶ τῷ Πνεύματι, τοὺς ὁποίους θέλει χορτάσει ὁ Πατὴρ ἀπὸ ἄρτον οὐράνιον: ἤτοι ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. τοὺς δὲ Ἱερεῖς της θέλει ἐνδύσει σωτηρίαν, ἀφ' οὗ αὐτοὶ πρῶτον ἐνδυθοῦν τὴν δικαιοσύνην, ὡς εἴπομεν. καὶ οἱ ὅσιοι τῆς Ἐκκλησίας θέλουν ἀγαλλιάσουν μὲ ἀγαλλίασιν αἰώνιον, ἀφ' οὗ ἀποθάνουν καὶ εὔγουν ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον. ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲ ἀνέτειλεν ὁ Θεὸς ὕψος καὶ τιμὴν εἰς τὸν Δαβίδ. διότι ὁ Δαβὶδ εὐφημεῖται καὶ δοξάζεται. ἐπειδὴ εἶναι πρόγονος καὶ προπάτωρ τοῦ Χριστοῦ. ἢ καὶ εἰς τὴν Σιὼν ἀνέτειλε τὸ κέρας τῆς βασιλείας τοῦ Δαβὶδ ὑψηλὸν καὶ δυνατὸν, τὸ ὁποῖον κερατίζει καὶ καταβάλλει ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ ἀντιστέκονται εἰς αὐτό. τοῦτο δὲ τὸ κέρας εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ. λύχνος δὲ ὁποῦ ἑτοιμάσθη εἰς τὸν Χριστὸν, εἶναι ἡ κατασκευασθεῖσα εἰς αὐτὸν Παναγία σὰρξ, ἡ φωτεινὴ οὖσα διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς ἀναμαρτησίας. ἢ λύχνος εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον, ὁποῦ φωτίζει τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὸ σκότος τῆς πλάνης, καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν. „ Λύχνος γὰρ φησι, τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου. (Ψαλ. ριη.) ἢ λύχνος εἶναι ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης. Ἐκεῖνος γὰρ, φησιν, ἦν λύχνος ὁ καιόμενος. (Ἰω. ε. 35) ἐχθροὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ Δαίμονες, καὶ ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, οἱ ὁποῖοι ὁμοῦ θέλουν ἐντραποῦν, καὶ μάλιστα ἐν τῷ καιρῷ τῆς παγκοσμίου ἀναστάσεως. εἰς τὸν Χριστὸν δὲ θέλει ἐξανθήσει ἡ ἁγία Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἁγιάζει ἐκείνους, ὁποῦ προσέρχονται ὀρθῶς εἰς αὐτὴν, καὶ αὐτὴ θέλει ἔχει τὸν Χριστὸν ἄνθος της καὶ εὐπρέπειαν.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΒ.

„ Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

1: „ Ἰδοὺ δὴ τί καλόν. ἢ τί τερπνόν; „ ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐ„πὶ τὸ αὐτό;

Μὲ τὸ νὰ προεγνώρισεν ὁ Δαβὶδ τὴν τελείαν ἀποκατάστασιν τῶν ὁμογενῶν Ἰουδαίων, πῶς δηλαδὴ αὐτοί, ἀφ' οὗ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὰ γειτονεύοντα Ἔθνη ὁποῦ τοὺς ἐπολέμουν, ἔκτισαν τὸν ναὸν καὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐπολιτεύοντο ὑποτασσόμενοι ὑποκάτω εἰς ἕνα Ἡγεμόνα καὶ ἀρχηγόν, διὰ τοῦτο συμβουλεύει αὐτοὺς μὲ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, νὰ μὴ χωρισθοῦν (καθὼς τὸ πρῶτον ἐχωρίσθησαν αἱ δέκα φυλαὶ καὶ ἔκαμαν ἐδικόν τους βασιλέα τὸν δοῦλον τοῦ Σολομῶντος Ἱεροβοὰμ, καὶ ἐμετοίκησαν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Σαμάρειαν; αἱ δὲ δύω φυλαὶ τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Βενιαμὶν, εἶχον ἐδικόν τους βασιλέα εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὡς γέγραπται ἐν κεφ. ιϛ. τῆς γ'. τῶν Βασιλειῶν, ὁ ὁποῖος οὗτος χωρισμὸς ἔγινεν αἴτιος εἰς τοὺς Ἰουδαίους πολλῆς παρανομίας καὶ πολέμων καὶ συμφορῶν). ἰδιὰ τοῦτο, λέγω, συμβουλεύει ὁ Δαβὶδ τοὺς ὁμογενεῖς ἀδελφούς του νὰ μὴ χωρισθοῦν, ἀλλὰ νὰ κατοικοῦν ὅλοι ὁμοῦ ὑποκάτω εἰς τὴν ἡγεμονίαν καὶ διοίκησιν ἑνὸς Ἡγεμόνος. τί ἄλλο, λέγει, εἶναι τόσον πολλὰ καλὸν, καὶ τόσον πολλὰ χαροποιὸν, παρεξ τὸ νὰ κατοικοῦν ὁμοῦ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ὁμογενεῖς, ἢ εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ἢ ἂν δὲν συγκατοικοῦν ὁμοῦ κατὰ τὸν τόπον, κἂν νὰ συγκατοικοῦν ὁμοῦ κατὰ τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην καὶ ὁμοψυχίαν; (1) λέγει δὲ, ὅτι ἡ συγκατοίκησις τῶν ἀδελφῶν εἶναι ἐνταυτῷ καὶ πρᾶγμα καλὸν, καὶ πρᾶγμα χαροποιόν. διατὶ πολλὰ πράγματα, εἶναι μὲν καλὰ δὲν εἶναι δὲ καὶ χαροποιά. καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, εἶναι μὲν πολλὰ πράγματα χαροποιὰ, δὲν εἶναι ἰδὲ ἐνταυτῷ καὶ καλά: ἤτοι συμφέροντα καὶ ὠφέλιμα εἰς τὴν ψυχήν. ἡ δὲ συγκατοίκησις, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα, καὶ ὁμόνοια τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὰ δύω ταῦτα καλά. ἔχει, τὰ ὁποῖα νὰ ἑνωθοῦν ὁμοῦ, δὲν εἶναι πολλὰ εὔκολον, ἀλλὰ καὶ δύσκολον. (2) παρομοιάζει δὲ καὶ μὲ τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα τὴν συγκατοίκησιν ταύτην.

2: „ Ὡς

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ῥοβοὰμ υἱοῦ Σολομῶντος διῃρέθησαν αἱ φυλαὶ, καὶ αἱ μὲν δέκα φυλαὶ τῷ Ἱεροβοὰμ ἠκολούθησαν, αἱ δὲ δύω τὴν Δαβιτικὴν ἠσπάσαντο βασιλείαν, μετὰ μέν τοι τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, πάλιν συνῆλθον καὶ τὴν συμφωνίαν ἠγάπησαν. καὶ μίαν ἔσχον ἡγεμονίαν, καὶ ὑφ' ἕνα ἀρχηγὸν ἐπολιτεύοντο, καὶ κοινῇ τὴν κατὰ νόμον ἐτέλουν λατρείαν.

(2) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἐπὶ τῆς συγκατοικήσεως τῶν ἀδελφῶν, ἀμφότερα ταῦτα συνδεδράμηκε, καὶ

2 : „ Ὡς Μῦρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ κατα-
„ βαῖνον ἐπὶ πώγωνα τὸν πώγωνα
„ τὸν Ἀαρὼν τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν
„ ὤαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ.

Πόσον καλὸν, λέγει, καὶ πόσον χαροποιὸν πρᾶγμα εἶναι, τὸ νὰ συγκατοικοῦν ὁμοῦ οἱ ἀδελφοὶ καὶ νὰ ἔχουν ἀναμεταξύ των ὁμόνοιαν, ὡσὰν ἐκεῖνο τὸ Μῦρον τοῦ νόμου, τὸ ὁποῖον ἔχριε τοὺς Ἱερεῖς, καὶ ἐχύνετο εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἱερέως· καθὼς γὰρ τὸ Μῦρον ἐκεῖνο, ἦτον μὲν καλὸν ὡς ἅγιον, ἦτον δὲ καὶ χαροποιὸν, ὡς εὐῶδες· τοιουτοτρόπως εἶναι καλὴ καὶ ἁγία καὶ τερπνὴ καὶ εὐώδης ἡ συγκατοίκησις καὶ ἐν ἀγαθῷ ὁμόνοια τῶν ἀδελφῶν. καλὴ μὲν γὰρ αὐτὴ εἶναι, διατὶ ὅζει ἡ φύσις καὶ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ τὸ ἀπαιτεῖ· χαροποιὰ δὲ πάλιν ἡ αὐτὴ εἶναι, διατὶ εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν ψυχήν. ἐπειδὴ δὲ τὸ Μῦρον ἐκεῖνο ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἱερέως χυνόμενον, ἐκατέβαινεν εἰς τὸ πηγοῦνί του, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ „ Τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα δηλ: τὸν τοῦ Ἀαρών· αὐτὸς γὰρ πρῶτος ἐχρίσθη μὲ τὸ νομικὸν χρίσμα. ἢ Ἀαρὼν λέγει κάθε Ἱερέα τοῦ παλαιοῦ νόμου, καθότι ἀπὸ τὸν Ἀαρὼν ἐκατάγετο· ἐπειδὴ δὲ τὸ Μῦρον ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ πηγοῦνι τοῦ Ἀαρὼν ἐκατέβαινεν εἰς τὴν ὤαν· ἤγουν τὴν οὔγιαν καὶ ἄκραν τοῦ Ἱερατικοῦ φορέματος, διὰ τοῦτο ἀκολούθως λέγει. „ τὸ καβαῖνον ἐπὶ τὴν ὤαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ. τὴν ὤαν δὲ οἱ ἄλλοι ἑρμηνευταὶ, στόμα ἐνδύματος ἐξέδωκαν. ἐπειδὴ ἕως ἐκεῖ τὸ Μῦρον ἐκατέβαινεν. (1)

3 : „ Ὡς

καὶ ἡδονὴ, καὶ τὸ κάλλιστον· τοῦτο γὰρ μάλιστα ἡ ἀγάπη κέκτηται· μετὰ τῆς ὠφελείας, καὶ τὸ ῥᾷστον ἔχει καὶ ἡδὺ ταύτην γοῦν καὶ ἐνταῦθα ἀνυμνεῖ· οὐ γὰρ ἁπλῶς τὴν οἴκησιν εἶπεν, οὐδὲ τὸ ἐνὶ συνέχεσθαι οἰκίσκῳ, ἀλλ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατοικεῖν· τουτέστι μετὰ συμφωνίας καὶ ἀγάπης· τοῦτο γὰρ ποιεῖ ψυχὴν εἶναι μίαν. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Δι' αὐτῶν μεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων ὡς οὐδὲν τῆς ἀδελφικῆς θυμηρέστερον συμφωνίας· ἀδελφοὺς καλεῖ τὰς φυλάς· ἐπειδὴ καὶ οἱ τούτων ἐπώνυμοι φύλαρχοι ἑνὸς ὑπῆρχον παῖδες πατρὸς τοῦ Ἰακώβ· προείρηκε δὲ κατὰ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ τὸν στίχον τοῦτον ὁ Δαβὶδ, καὶ περὶ τῶν κοινωνικῶν: ἤτοι τῶν κοινοβιατῶν μοναχῶν, τῷ μὲν καλῷ, τὸ τοῦ βίου δόκιμον παριστάς· τῷ δὲ τερπνῷ, τὴν ἐκ τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς ἑνώσεως εὐφροσύνην· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Κατὰ τὸν πρόχειρον νοῦν, ὅταν ὁμόπιστοι ὦσιν· ἰδοὺ τὸ καλόν· ὅταν δὲ καὶ τοῖς ἔργοις συμφωνῶσιν· ἰδοὺ τὸ τερπνόν· ἀδελφοὺς δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατοικοῦντας νόησον τὰς τρεῖς τῆς ψυχῆς δυνάμεις (ἤτοι νοῦν λόγον καὶ πνεῦμα) ἢ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα· ὅταν οὖν ταῦτα συμφωνῶσι, περὶ τὴν τῶν θείων γνῶσιν· ἰδοὺ τὸ καλὸν, ὅταν δὲ καὶ περὶ τὰς ἀγαθὰς πράξεις· ἰδοὺ τὸ τερπνόν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ ἀρχιερατικὸν ἔλαιον (ἤτοι Μῦρον) ἐκ διαφόρων ἡδυσμάτων συνέκειτο, σμύρνης, κινναμώμου, καλάμου, καὶ ἴρεως· ἀλλ' οὐδὲν ἐκείνων αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τοσαύτην εὐοσμίαν ἠφίει. ἡ δὲ πάντων μίξις καὶ κρᾶσις, πλείστην ὅσην εὐωδίαν εἰργάζετο· τούτῳ τὴν ἀδελφικὴν εἰκότως συμφωνίαν ἀπείκασεν· ἡ γὰρ τῶν πλειόνων κατορθωμάτων συνεισφορὰ, τῆς τελείας ἀρετῆς τὴν εὐοσμίαν ἐργάζεται· οὕτως οὖν, φησι, τὸ τῆς ὁμονοίας χρῆμα καλόν ἐστιν. ὡς τὸ νομικὸν ἐκεῖνο Μῦρον τὸ χρῖον τοὺς ἱερεῖς, τὸ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἱερέως χεόμενον. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἔχω καὶ ἄλλο Μῦρον, ᾧ χρίονται μόνον Ἱερεῖς τε καὶ Βασιλεῖς συνόντι ποικίλῳ τε καὶ πολυτελεῖ καὶ δι' ἡμᾶς κενωθέντι· ἀλλὰ μεγάλου μυρεψοῦ τέχνῃ συγκείμενον· εἴθε μοι γένοιτο τούτου τοῦ Μύρου τὴν εὐωδίαν προσβαλεῖν τῷ Θεῷ. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὤαν ἐκάλεσεν, ὃ καλοῦμεν περιτραχήλιον: ἤτοι περισόμιον· ὥσπερ τοίνυν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς διὰ τοῦ γενείου μέχρι τῶν ἄκρων τῆς ἐσθῆτος τὸ ἱερὸν διατρέχον Μῦρον, τῆς εὐοσμίας τὸν Ἱερέα ἐπλήρου· οὕτως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῶν ὑπηκόων ἡ ἀπὸ τῆς συμφωνίας ὠφέλεια χωρεῖ· κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένην· „ Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, περὶ οὗ γέγραπται· Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με· πρώτως μὲν τὴν τοῦ παντὸς σώματος κεφαλὴν, ἥτις ἦν αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ἐπλήρου· μεθ' ὃν κατέβαινεν ἐπὶ τὸν χορὸν τὸν Ἀποστολικὸν, κόσμον ὄντα τοῦ προσώπου Χριστοῦ· ἀλλ' οὐδὲ μέχρις ἐκείνων ἔστη, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐνδύμασι, τοῖς ἔξωθεν πλήθεσι τοῖς περιβάλλουσι τὸ Ἅγιον σῶμα, τῆς εὐωδίας μετέδωκε· διό φησι Παῦλος· „ Χριστοῦ εὐωδία ἐσμέν· ἐντεῦθεν καὶ τὸ χρίσμα ἐπὶ τῶν ἀναγεννωμένων Χριστῷ, (ἤτοι τῶν βαπτιζομένων·) παραλαμβάνεται· θεσπίσαντος καὶ περὶ τούτου Ἡσαΐου· πίνοντες οἶνον, χρίσονται Μύρῳ· παράδος ταῦτα πάντα τοῖς Ἔθνεσιν· ἡ γὰρ βουλὴ αὕτη ἐπὶ πάντα τὰ Ἔθνη· (Ἡσ. κε'. 7.) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει· „ Μῦρόν ἐστι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· κεφαλὴ δὲ, ὁ νοῦς· καὶ πώγων τοῦ Ἀαρὼν, ὁ καθαρὸς φράττων τὰ πάθη λόγος καὶ ἱερουργῶν τῷ Θεῷ τὰς ἀρετάς· καταβαίνει δὲ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις ἐπὶ τὴν ὤαν

τοῦ

3. „Ὡς δρόσος Ἀερμὼν ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών.

Ἀερμὼν εἶναι βουνὸν, ὁποῦ πλησιάζει κοντὰ εἰς τὸ βουνὸν τοῦ Λιβάνου, κατὰ τὸν Δίδυμον· τοῦτο δὲ τὸ βουνὸν τοῦ Ἀερμὼν συμμαζώνει εἰς τὸν ἑαυτόν του τὸν χειμῶνα χιόνι πολὺ καὶ φυλάττει αὐτό. ἀπὸ τὸ χιόνι δὲ ἐκεῖνο ἀναδίδονται ἀτμοὶ, οἱ ὁποῖοι παχύνοντες τὸν ἀέρα τὸν εὑρισκόμενον ἐπάνω εἰς τὴν Σιών, προξενοῦσι δρόσον μεγάλην εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους καὶ καύματος. καθὼς λοιπὸν ἡ δρόσος αὕτη, καλὴ μὲν εἶναι, ὡς ἀναγκαία εἰς τὴν γῆν. τερπνὴ δὲ καὶ χαροποιά. διατὶ καταβαίνει γλυκερῶς καὶ ὁμαλῶς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τοιουτοτρόπως εἶναι καλὴ καὶ χαροποιὰ καὶ ἡ συγκατοίκησις καὶ ὁμόνοια τῶν ἀδελφῶν. ἐπειδὴ δὲ ἡ δρόσος αὕτη ἔχει τὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν της ἀπὸ τὸ βουνὸν τοῦ Ἀερμὼν, διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὴν ὁ Δαβὶδ δρόσον τοῦ Ἀερμών. (1)

„Ὅτι ἐκεῖ ἐνετείλατο Κύριος τὴν εὐλογίαν.

Ἐκεῖ ποῦ; ἐν τῇ συγκατοικήσει τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἐν τῇ ὁμονοίᾳ καὶ φιλαδελφίᾳ καὶ ἀγάπῃ, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. ἥτις εἶναι τὸ κεφάλαιον τῶν ἀρετῶν. ἐκεῖ, λέγει, ἔστειλεν ὁ Θεὸς τὴν εὐλογίαν. εὐλογία δὲ, ἡ μὲν παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους διδομένη, εἶναι ἡ χάρις. ἡ δὲ παρὰ ἀνθρώπων εἰς τὸν Θεὸν διδομένη, εἶναι ἡ δοξολογία καὶ εὐφημία. ἡ δὲ παρὰ ἀνθρώπων εἰς ἀνθρώπους διδομένη, εἶναι ἡ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων διὰ τοὺς ἀνθρώπους γινομένη πρὸς τὸν Θεὸν εὐχὴ καὶ ἱκεσία. (2)

„Ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος.

Καὶ ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ λαμβάνεται τὸ, ἐκεῖ ἐνετείλατο· ἤγουν ἐκεῖ ἐν τῇ φιλαδελφίᾳ καὶ ἀγάπῃ ἔστειλεν ὁ Θεὸς ζωὴν μακροχρόνιον ἕως τοῦ ὡρισμένου αἰῶνος καὶ χρόνου· ἤτοι εἰς ὅλον τὸν διωρι-

---

τοῦ ἐνδύματος: τουτέστι διαδίδοται διὰ τῆς πρακτικῆς καὶ ἐπὶ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν· ἡ γὰρ ὤα, τοῦ ἐνδύματός ἐστι τὸ πέρας.

(1) Προστίθησι δὲ ὁ Δίδυμος καὶ ταῦτα· „Ἐπεὶ ἐν τῷ Ἀερμὼν χιὼν συνάγεται πολλὴ, ἣν δρόσον ὠνόμασεν· ἡ δὲ χιὼν ἐκ πολλῶν συναγομένη σταγόνων, ὑφ᾽ ἓν σωματοποιεῖται καὶ συμπήγνυται, εἰκότως τὴν συμφωνίαν τῆς Ἐκκλησίας ταύτῃ παραβάλλει. λέγει δὲ καὶ ὁ Κύριλλος· „Καταβαίνει ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ἐξ οὐρανοῦ καταπιαίνουσα δρόσος· δῆλον δὲ ὅτι ἡ νοητὴ διὰ τοῦ Πνεύματος. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅτι τοσαύτη ἐστὶν ἡ ἐκ τοῦ Ἀερμὼν δρόσος, ὡς καὶ σταγόνας τοὺς κεράμους ἐκπέμπειν· τὸ δὲ Ἀερμὼν ὄρος ἐστὶ καὶ αὐτὸ τῆς Παλαιστίνης τῇ γῇ διαφέρον τοῦ Ἰσραὴλ (καὶ ὅρα περὶ τούτου τὸ, διὰ τοῦτο μνησθήσομαί σου ἐκ γῆς Ἰορδάνου καὶ Ἑρμωνιεὶμ) (Ψαλ. μα΄. 6.) καὶ τὸ, Θαβὼρ καὶ Ἑρμὼν ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται (Ψαλ. πη΄. 12.) λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „Ὄρη Σιὼν, οἱ τὰ ὑψηλὰ σκοπεύοντες ἅγιοι, ἐφ᾽ οὓς καταβαίνει ἡ δρόσος· Ἀερμὼν δὲ ἑρμηνεύεται, ἀποστροφὴ θηρίων· φασὶ δὲ καὶ τὸν Ἰορδάνην ποτὲ ἐκεῖθεν γεννᾶσθαι· σημαίνει δὲ τοῦτο τὴν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος χάριν· αὕτη γὰρ ἀεὶ καταβαίνει ἐπὶ τοὺς ἁγίους, καὶ δι᾽ αὐτῆς γίνεται ἡ ἀποστροφὴ τῶν νοητῶν θηρίων.

(2) Ὁ δὲ Χρυσορρήμων λέγει· „Καὶ γὰρ εὐλογία τοῦτο τὸ ὁμονοεῖν, ὥσπερ οὖν τὸ ἐναντίον ἀρά· διὸ καί τις ἐπαινεῖ τοῦτο λέγων· „Ὡραία ἔναντι Κυρίου καὶ ἀνθρώπων ὁμόνοια ἀδελφῶν, καὶ φιλία τῶν πλησίον, καὶ γυνὴ καὶ ἀνὴρ ἀλλήλοις συμπεριφερόμενοι· (Σειρ. κε΄. 1.) τοῦτο καὶ ἕτερος αἰνιγματωδῶς ἐπαινεῖ· „Ἐὰν κοιμηθῶσιν οἱ δύο, καί γε θέρμη αὐτοῖς (Ἐκκλ. δ΄. 11.) εἶτα καὶ τὸ ἰσχυρὸν τῆς ἀγάπης· „Τὸ σπαρτίον τὸ ἔντριτον οὐ ταχέως ἀποῤῥαγήσεται (αὐτόθ. 12.) καὶ ἀδελφὸς ὑπ᾽ ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὀχυρά· (Παρ. ιη΄. 19.) καὶ ὁ Χριστὸς, οὗ ἂν ὦσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. (Ματθ. ιη΄. 20.) ἔνθα γὰρ ἀγάπη, πολλὴ ἡ ἀσφάλεια· πολλὴ ἡ παρὰ Θεοῦ ῥοπή· αὕτη μήτηρ τῶν ἀγαθῶν· αὕτη ῥίζα καὶ πηγή· αὕτη πολέμων ἀναίρεσις· διό φησι· Ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος.

ρισμένον εἰς τὸν καθ' ἕνα καιρὸν τῆς ζωῆς. καθὼς γὰρ ἡ μάχη καὶ ταραχὴ προξενεῖ θανάτους: ἔτζι ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ εἰρήνη καὶ ἀγάπη προξενεῖ ζωὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἐπειδὴ οἱ ἔχοντες εἰρήνην καὶ ἀγάπην ἀναμεταξύτων, οὔτε ἐν ναὶς τοῦ ἄλλου φονεύει, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς των βλάπτονται καὶ φθείρονται. μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀναμεταξύτων περιφυλαγμένοι καὶ στερεωμένοι, διὰ τῆς ὁμονοίας καὶ ἑνώσεως, καὶ ἀγάπης. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΑΓ'.

Ὠδὴ τῶν Ἀναβαθμῶν.

α: „ Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάν-
„ τες οἱ δοῦλοι Κυρίου.

Εἰς τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἐτελείωσεν ὁ Δαβὶδ τὰς δεκαπέντε ᾠδὰς τῶν ἀναβαθμῶν, κλείσας τὸν λόγον εἰς εὐχαριστίαν τοῦ Θεοῦ. διότι μὲ τὸν ἀναβαθμὸν τοῦτον προστάζει νὰ εὐχαριστοῦν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Θεὸν, ὁ ὁποῖος, ὄχι μόνον τοὺς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, καὶ τοὺς ἔκαμε νὰ περάσουν ἀβλαβεῖς διὰ μέσου τόσων Ἐθνῶν, καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν πατρίδα των Ἱερουσαλὴμ. ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τοὺς ἐλύτρωσεν ἀπὸ τοὺς πολέμους τῶν πλησιοχώρων Ἐθνικῶν, καὶ τοὺς ἔδωκε δύναμιν νὰ κτίσουν τὸν ναὸν καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ νὰ κατοικοῦν ἐλευθέρως μὲ κάθε ἄδειαν καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ χωρὶς φόβον νὰ πολιτεύωνται. εὐχαριστεῖτε λοιπὸν, λέγει, ὅσοι εἶστε οἱ δοῦλοι καὶ θεράποντες τοῦ Θεοῦ. δοῦλος δὲ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ πείθεται καὶ ὑπακούει εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, καὶ θεραπεύει αὐτὸν διὰ τῶν ἔργων. (2)

„ Οἱ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ἐκεῖ ἐνετείλατο εὐλογίαν, οὐκ ἐν Ἀερμὼν, ἀλλ' ἐν τῇ Σιὼν φησιν, ἐν ᾗ καὶ τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους ἡ ζωοποιὸς κατεπέμφθη δρόσος· δι' ἧς ἅπαντες οἱ πιστεύοντες τὴν αἰώνιον εὐλογίαν καρποῦνται· ἐκείνων γὰρ ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία· ἀῤῥαβὼν δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων καὶ τῆς ἀϊδίου ζωῆς ἐστιν ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διδομένη χάρις.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Ἐπεὶ μὴ ἐκ μόνον τῶν κεχρισμένων ἔμελλεν ἡ σύνοδος συγκροτεῖσθαι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μηδέπω τοιούτων, εἰκότως τοὺς ὑποβεβηκότας μετὰ τοὺς κρείττονας καλεῖ· ὡς ἂν εἴποι τις τοὺς ἔτι κατηχουμένους ἐν προθύροις τῆς πρώτης καὶ στοιχειώδους εἰσαγωγῆς ἑστῶτας· οὓς καὶ δούλους ὀνομάζει, ἅτε μηδέπω Πνεῦμα υἱοθεσίας εἰληφότας· καὶ ἑστάναι, φησιν, αὐτοὺς ἐν αὐλαῖς· ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς ἔνδον, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἁγίων, ἔνθα οἱ κεχρισμένοι εἰσήεσαν· διὸ καὶ ἐν νυξὶν αὐτοὺς εἶναι λέγει, ἅτε μηδέπω τοῦ φωτίσματος τοῦ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἠξιωμένους· τὸ δὲ, ἰδοὺ δὴ, ἀντὶ τοῦ μὴ μέλλετε, μηδὲ ἀναβάλλεσθε πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ εὐφημίαν· ὁ γὰρ καρπὸς τῆς ἐννόμου ζωῆς οὗτος, τὸ οὕτω περὶ Θεοῦ λέγειν·

τὸ

„ Οἱ ἑστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐ-
„ λαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, καὶ δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν ἐσεῖς, ὁποῦ στέκεσθε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐμβαίνετε εἰς αὐτὸν ἀπὸ τώρα καὶ ὕστερα, ἀφ' οὗ ἐτελειώθη καὶ ἔλαβε τὴν εὐπρέπειάν του, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τελουμένην λατρείαν. (1)

2: „ Ἐν ταῖς νυξὶν ἐπάρατε τὰς χεῖρας
„ ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια, καὶ εὐλογεῖτε τὸν
„ Κύριον.

Μὴ ἐξοδεύετε, λέγει, ἀδελφοί, ὅλην τὴν νύκτα εἰς ὕπνον, ἀλλὰ ἐξυπνῶντες τὴν νύκτα σηκώνετε τὰς χεῖράς σας εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὁποῦ ὁ Θεὸς ἐλέγετο, ὅτι κατοικεῖ, διὰ τὴν ἐκεῖσε χάριν· καὶ δοξολογεῖτε τὸν Κύριον περισσότερον εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός. διατὶ τότε ὁ νοῦς εἶναι πλέον ἐλαφρότερος, καὶ ἡσυχίαν ἔχει περισσοτέραν καὶ ἄδειαν. ἀνίσως δὲ ὁ Δαβὶδ προστάζει τοὺς παλαιοὺς Ἰουδαίους νὰ σηκώνωνται ἀπὸ τὴν κλίνην τὴν νύκτα, καὶ νὰ πηγαίνουν εἰς ναὸν Κυρίου διὰ νὰ προσεύχωνται, ποίαν συγχώρησιν θέλει λάβει ἐκεῖνος ὁ Χριστιανός, ὁποῦ δὲν κάμνει τὴν προσευχήν του οὔτε κἂν μέσα εἰς τὸ ὁσπήτιόν του, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον; ἀλλὰ κοιμᾶται ὅλην τὴν νύκτα; βέβαια οὐδεμίαν. (2)

3: „ Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ Σιών, ὁ ποι-
„ ήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα εὔχεται ὁ Δαβὶδ διὰ ...

τὸ μεγάλα περὶ αὐτοῦ λέγειν ἐξ ὧν ἴσμεν· ἐπεὶ τί ἄν τις εἴποι σεμνόν, αὐτῷ παρισούμενον; πλὴν ἀλλὰ δεῖ τι λέγειν, καὶ μὴ παντάπασιν ἀφώνους εἶναι μηδ' αναισθήτους τῆς εὐεργεσίας αὐτοῦ. λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Οὐ πάντων δὲ τὸ ὑμνεῖν, ἀλλὰ τῶν τὴν θείαν δεσποτείαν ἀσπαζομένων, καὶ τοῦ δεσπότου τὴν θεραπείαν περὶ πολλοῦ ποιουμένων· τῶν γὰρ τῆς ἁμαρτίας δεξαμένων τὰ τραύματα, ἴδιον τὸ δακρυρροεῖν καὶ ὀλοφύρεσθαι, καὶ τὴν θείαν φιλανθρωπίαν αἰτεῖν· δούλους δὲ Κυρίου βούλεται εἶναι οὐ κατὰ τὰ δόγματα μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῆς πολιτείας ἀκρίβειαν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τὸν ἀκάθαρτον καὶ βέβηλον οὐδὲ ἐπιβῆναι τῶν ἱερῶν περιβόλων θέμις· ὥστε, εἴ τις ἐστὶν ἄξιος ἐπιβαίνειν, καὶ εὐλογεῖ, ἄξιός ἐστιν· ὁ γὰρ οἶκος τοῦ Θεοῦ τῷ οὐρανῷ ἔοικε· καὶ καθάπερ ἐκεῖ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων οὐδεμίαν ἐπιβῆναι θέμις· οὕτως οὐδὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Πανταχοῦ μὲν γὰρ αἴρειν ὁσίους χεῖρας, ὁ θεῖος ἐνομοθέτησε Παῦλος· οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τοῖς ἀφιερωμένοις προσήκει χωρίοις τὴν ὀφειλομένην Θεῷ προσφέρειν προσκύνησιν· διδάξας δὲ τὸν τόπον τῆς προσευχῆς, διδάσκει καὶ τὸν καιρόν· ἁρμόδιος γὰρ εἰς ὑμνῳδίαν ἡ νύξ, πολλὴν παρέχουσα τὴν ἡσυχίαν, καὶ τῶν πολλῶν θορύβων ἀπηλλαγμένη· „ Τοιαύτης γὰρ δεῖται, κατὰ τὸν Νικήταν, καταστάσεως ἡ ψυχή, πρὸς τὸ μόνου τοῦ Θεοῦ μνημονεύειν· ὅθεν καὶ προσευχόμενοι γόνυ κάμπτομεν, καὶ τὰς ὁράσεις καλύπτομεν· ὥσπερ νύκτα ἐπάγοντες τῇ ὁράσει, μήτι παρεμφαινόμενον τὴν διάνοιαν περισπάσῃ, λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τηρεῖ δὲ, οὐκ εἴρηται, ἐκτείνατε· ἀλλ' ἐπάρατε· ἐπαίρει μὲν γάρ, ὁ τὰ ἄνω ζητῶν· ἐκτείνει δέ, ὁ τῆς εἰς τὰ σωματικὰ βοηθείας ἐπιδεόμενος· σύνηθες μὲν οὖν ἁγίοις τοῦτο τὸ σχῆμα τῆς προσευχῆς· τάχα δέ τι καὶ βαθύτερο ὁ λόγος παραδηλοῖ, ὅτι ὁ τὰ μεγάλα καὶ οὐράνια καὶ ὑψηλὰ ἐργαζόμενος, οἱονεὶ διηρμένην ἔχων τὴν πρακτικὴν δύναμιν, ἐπαίρειν τὰς χεῖρας λέγεται· ὁ δὲ ταπεινὰ καὶ γήϊνα καὶ τῇ φθορᾷ ὑποκείμενα ἐνεργῶν, κατωρρεπούσας καὶ καταβεβλημένας τὰς χεῖρας ἔχει· τοῦτο καὶ ἡ κατὰ Μωσέα παραινίσσεται ἱστορία· ὅτε μὲν γὰρ ἐπῆρε τὰς χεῖρας, ἐνίσχυεν ὁ Ἰσραήλ· ὅτε δὲ καθῆκε τὰς χεῖρας, ἐνίσχυεν ὁ Ἀμαλήκ· τουτέστι καταπιπτούσης ἡμῶν τῆς δραστικῆς δυνάμεως, ἰσχύει τὰ ἀντιπαλαίοντα ἡμῖν· ὑψουμένης δὲ καὶ διαιρομένης, δυνατώτερον γίνεται τὸ διορατικὸν ἐν ἡμῖν. ὅπερ Ἰσραὴλ λέγεται. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐπάρατε τὰς χεῖρας: τουτέστι τὰς πράξεις ὑμῶν καὶ τὰ ἔργα τῷ Θεῷ δεικνύετε πεπαρρησιασμένως· σωφροσύνην δὲ διδάσκει τὸ λόγιον· οὐδεὶς γὰρ ἐν ψυχῇ ἀκολασταίνων δύναται τὰς χεῖρας αἴρειν πρὸς Θεόν.

[illegible] τὸν λαὸν, ὅτι νὰ τὸν εὐλογήσῃ ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν Σιὼν, ἐκεῖ γὰρ ἐνομίζετο ὅτι κατοικεῖ, ὅστις ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. εἴπομεν δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸν ρκζ. Ψαλμόν. ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΔ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΘ΄.

Ἀλληλούϊα.

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἀλληλούϊα, εἴπομεν προλαβόντως, ὅτι ὅσοι ψαλμοὶ ἔχουν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, εἶναι εὐχαριστήριοι εἰς τὸν Θεόν. (2)

1 „ Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε „ δοῦλοι Κύριον.

Ὅλοι ἐσεῖς, λέγει, οἱ δοῦλοι Κυρίου καὶ καθὸ κτίσματά του, καὶ καθὸ πιστοὶ καὶ οἰκεῖοί του, δοξολογεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. διατί αὐτὸ ἁγιάζει καὶ εὐλογεῖ ἐκείνους, ὅπου τὸ εὐλογοῦν. εἴπομεν δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸν ρ6. Ψαλμόν. (1)

2 „ Οἱ ἑστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Καὶ ἀνωτέρω εἰς τὸν πρότερον ψαλμὸν εἶπε τοῦτο τὸ ἴδιον. ἀλλὰ καὶ τώρα ἐδῶ παρακινεῖ ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ πάντοτε ἐμβαίνουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. λέγων, δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν ἐσεῖς, ὁποῦ στέκεσθε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὅσοι δὲν στέκονται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ δὲν συγχωροῦνται νὰ ὑμνολογοῦν τὸν Θεόν. διατί; διατί βλέποντες τὸν ναὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἅγια, ἅτινα εἶναι κατοικία Θεοῦ, δὲν εἰμπ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἵνα μή τις ὑπολάβῃ τῇ Σιὼν περιγεγράφθαι τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, εἰκότως αὐτὸν ἔδειξε τὸν ὅλων Δημιουργόν· διὰ γὰρ οὐρανοῦ καὶ γῆς πᾶσαν τῆς κτίσεως περιέλαβε φύσιν· ἐν οὐρανῷ γὰρ Ἄγγελοι· ἐπὶ γῆς δὲ ἄνθρωποι, καὶ τὰ διὰ τούτους γενόμενα.

(2) Τὸ δὲ ἀλληλούϊα θέλει νὰ εἰπῇ, αἰνεῖτε τὸν Κύριον κατὰ τὸν Εὐσέβιον· τὸ μὲν γὰρ ἀλληλού, ἑρμηνεύεται αἰνεῖτε· τὸ δὲ ΐα· ἑρμηνεύεται Κύριον· ὥστε ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὕμνον καὶ αἶνον Θεοῦ περιέχει· περιέχει δὲ καὶ κατήχησιν καὶ διδασκαλίαν, ἧς δέονται οἱ ἐξ Ἐθνῶν προσιόντες τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ· πρὸς οὓς καὶ ἀποτείνεται τὸ παρὸν πρόσταγμα, δούλους ὄντας ἔτι, καὶ μηδέπω τὸ Πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας ἀνειληφότας· μηδὲ εἰς τὰ ἐνδότατα τοῦ οἴκου εἰσεληλυθότας· ἀλλ' ἔτι ἐκτὸς ἑστῶτας τῶν ἐσωτάτω, ἔνθα ποτὲ εἰσελεύσονται, υἱοὶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀποφανθέντες.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐπειδὴ ἀόρατος ἡ θεία φύσις, ὑμνεῖν δὲ ταύτην παρακελεύεται, εἰκότως εἶπεν· „ Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου· ἀρκέσθητε, φησὶ, τῇ τοῦ Θεοῦ προσηγορίᾳ, καὶ μὴ ζητήσητε ἰδεῖν, ὃ μὴ θέμις ἰδεῖν.

„ Οἱ ἑστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐ-
„ λαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, καὶ δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν ἐσεῖς, ὁποῦ στέκεσθε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐμβαίνετε εἰς αὐτὸν ἀπὸ τώρα καὶ ὕστερα, ἀφ' οὗ ἐτελειώθη καὶ ἔλαβε τὴν εὐπρέπειάν του, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τελουμένην λατρείαν. (1)

2: „ Ἐν ταῖς νυξὶν ἐπάρατε τὰς χεῖρας
„ ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια, καὶ εὐλογεῖτε τὸν
„ Κύριον.

Μὴ ἐξοδεύετε, λέγει, ἀδελφοί, ὅλην τὴν νύκτα εἰς ὕπνον, ἀλλὰ ἐξυπνῶντες τὴν νύκτα σηκόνετε τὰς χεῖράς σας εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὁποῦ ὁ Θεὸς ἐλέγεται ὅτι κατοικεῖ, διὰ τὴν ἐκεῖσε χάριν καὶ δοξολογεῖτε τὸν Κύριον περισσότερον εἰς τὸν καιρὸν τῆς νυκτός. διατὶ τότε ὁ νοῦς εἶναι πλέον ἐλαφρότερος, καὶ ἡσυχίαν ἔχει περισσοτέραν καὶ ἄδειαν. αἰνίσως δὲ ὁ Δαβὶδ προστάζει τοὺς παλαιοὺς Ἰουδαίους νὰ σηκώνωνται ἀπὸ τὴν κλίνην τὴν νύκτα, καὶ νὰ πηγαίνουν εἰς ναὸν Κυρίου διὰ νὰ προσεύχωνται, ποίαν συγχώρησιν θέλει λάβει ἐκεῖνος ὁ Χριστιανός, ὁποῦ δὲν κάμνει τὴν προσευχήν του οὔτε χαμ. μέσα εἰς τὸ σπήτιόν του, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον; ἀλλὰ κοιμᾶται ὅλην τὴν νύκτα; βέβαια οὐδεμίαν. (2)

3: „ Εὐλογήσαισέ Κύριος ἐκ Σιὼν, ὁ ποι-
„ ήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα εὔχεται ὁ Δαβὶδ διὰ ... δὲ

τὰ μεγάλα περὶ αὐτοῦ λέγειν ἐξ ὧν ἴσμεν· ἐπεὶ τί ἄν τις εἴποι σεμνὸν, αὐτῷ παρισούμενον; πλὴν ἀλλὰ δεῖ γε λέγειν, καὶ μὴ παντάπασιν ἀφώνους εἶναι μηδ' ἀναισθήτους τῆς εὐεργεσίας αὐτοῦ. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ πάντων δὲ τὸ ὑμνεῖν, ἀλλὰ τῶν τὴν θείαν δεσποτείαν ἀσπαζομένων, καὶ τοῦ δεσπότου τὴν θεραπείαν περὶ πολλοῦ ποιουμένων· τῶν γὰρ τῆς ἁμαρτίας δεξαμένων τὰ τραύματα, ἴδιον τὸ δακρυρροεῖν καὶ ὀλοφύρεσθαι, καὶ τὴν θείαν φιλανθρωπίαν αἰτεῖν· δούλους δὲ Κυρίου βούλεται εἶναι οὐ κατὰ τὰ δόγματα μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῆς πολιτείας ἀκρίβειαν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τὸν ἀκάθαρτον καὶ βέβηλον οὐδὲ ἐπιβῆναι τῶν ἱερῶν περιβόλων θέμις· ὥστε, εἴ τις ἐστιν ἄξιος ἐπιβαίνειν, καὶ εὐλογεῖν ἄξιός ἐστιν· ὁ γὰρ οἶκος τοῦ Θεοῦ τῷ οὐρανῷ ἔοικε· καὶ καθάπερ ἐκεῖ τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων οὐδεμίαν ἐπιβῆναι θέμις· οὕτως οὐδὲ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Πανταχοῦ μὲν γὰρ αἴρειν ὁσίους χεῖρας, ὁ θεῖος ἐνομοθέτησε Παῦλος· οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τοῖς ἀφιερωμένοις προσήκει χωρίοις τὴν ὀφειλομένην Θεῷ προσφέρειν προσκύνησιν· διδάξας δὲ τὸν τρόπον τῆς προσευχῆς, διδάσκει καὶ τὸν καιρόν· ἁρμόδιος γὰρ εἰς ὑμνῳδίαν ἡ νὺξ, πολλὴν παρέχουσα τὴν ἡσυχίαν, καὶ τῶν πολλῶν θορύβων ἀπηλλαγμένη· „ Τοιαύτης γὰρ δεῖται, κατὰ τὸν Νικήταν, καταστάσεως ἡ ψυχὴ, πρὸς τὸ μόνου τοῦ Θεοῦ μνημονεύειν· ὅθεν καὶ προσευχόμενοι γόνυ κάμπτομεν, καὶ τὰς ὁράσεις καλύπτομεν· ὥσπερ νύκτα ἐπάγοντες τῇ ὁράσει, μήτι παρεμφαινόμενον τὴν διάνοιαν περισπάσῃ, λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· „ Τήρει δὲ, οὐκ εἴρηται, ἐκτείνατε· ἀλλ' ἐπάρατε· ἐπαίρει μὲν γὰρ, ὁ τὰ ἄνω ζητῶν· ἐκτείνει δὲ, ὁ τῆς εἰς τὰ σωματικὰ βοηθείας ἐπιδεόμενος· σύνηθες μὲν οὖν ἁγίοις τοῦτο τὸ σχῆμα τῆς προσευχῆς· τάχα δέ τι καὶ βαθύτερον ὁ λόγος παραδηλοῖ, ὅτι ὁ τὰ μεγάλα καὶ οὐράνια καὶ ὑψηλὰ ἐργαζόμενος, οἱονεὶ διηρμένην ἔχων τὴν πρακτικὴν δύναμιν, ἐπαίρειν τὰς χεῖρας λέγεται· ὁ δὲ ταπεινὰ καὶ γήϊνα καὶ τῇ φθορᾷ ὑποκείμενα ἐνεργῶν, κατερρευηκυίας καὶ καταβεβλημένας τὰς χεῖρας ἔχει· τοῦτο καὶ ἡ κατὰ Μωσέα παραινίσσεται ἱστορία· ὅτε μὲν γὰρ ἐπῆρε τὰς χεῖρας, ἐνίσχυεν ὁ Ἰσραήλ· ὅτε δὲ καθῆκε τὰς χεῖρας, ἐνίσχυεν ὁ Ἀμαλήκ· τουτέστι καταπιπτούσης ἡμῖν τῆς δραστικῆς δυνάμεως, ἰσχύει τὰ ἀντιπαλαίοντα ἡμῖν· ὑψουμένης δὲ καὶ διαιρομένης, δυνατώτερον γίνεται τὸ διορατικὸν ἐν ἡμῖν. ὅπερ Ἰσραὴλ λέγεται. Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐπάρατε τὰς χεῖρας: τουτέστι τὰς πράξεις ὑμῶν καὶ τὰ ἔργα τῷ Θεῷ δεικνύετε πεπαρρησιασμένως· σωφροσύνην δὲ διδάσκει τὸ λόγιον· οὐδεὶς γὰρ ἐν νυξὶν ἀκολασταίνων δύναται τὰς χεῖρας αἴρειν πρὸς Θεόν.

λου τὸν λαὸν, ὅτινα τὸν εὐλογήσῃ ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν Σιὼν, ἐκεῖ γὰρ ἐνομίζετο ὅτι κατοικεῖ, ὅστις ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. εἴπομεν δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸν ρκζ. Ψαλμόν. ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανούς. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΔ. ΚΑΘΙΣΜΑ ΙΘ.

Ἀλληλουΐα.

Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἀλληλουΐα, εἴπομεν προλαβόντως, ὅτι ὅσοι ψαλμοὶ ἔχουν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, εἶναι εὐχαριστήριοι εἰς τὸν Θεόν. (2)

α. „Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου, αἰνεῖτε „δοῦλοι Κύριον.

Ὅλοι ἐσεῖς, λέγει, οἱ δοῦλοι Κυρίου καὶ καθὸ κτίσματά του, καὶ καθὸ πιστοὶ καὶ οἰκεῖοί του, δοξολογεῖτε τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. διατί αὐτὸ ἁγιάζει καὶ εὐλογεῖ ἐκείνους, ὅπου τὸ εὐλογοῦν. εἴπομεν δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὸν ρϛ. Ψαλμόν. (3)

β. „Οἱ ἑστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Καὶ ἀνωτέρω εἰς τὸν πρότερον ψαλμὸν εἶπε τοῦτο τὸ ἴδιον. ἀλλὰ καὶ τώρα ἐδῶ παρακινεῖ ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ πάντοτε ἐμβαίνουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. λέγων, δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν ἐσεῖς, ὁποῦ στέκεσθε εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ ὅσοι δὲν στέκονται εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ δὲν συγχωροῦνται νὰ ὑμνολογοῦν τὸν Θεόν. διατί; διατὶ βλέποντες τὸν ναὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἅγια, ἅτινα εἶναι κατοικία Θεοῦ, δὲν ἠμπ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ἵνα μήτις ὑπολάβῃ τῇ Σιὼν περιγεγράφθαι τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, εἰκότως αὐτὸν ἔδειξε τῶν ὅλων Δημιουργόν· διὰ γὰρ οὐρανοῦ καὶ γῆς πᾶσαν τῆς κτίσεως περιέλαβε φύσιν· ἐν οὐρανῷ γὰρ Ἄγγελοι· ἐπὶ γῆς δὲ ἄνθρωποι, καὶ τὰ διὰ τούτους γενόμενα.

(2) Τὸ δὲ ἀλληλουΐα θέλει νὰ εἰπῇ, αἰνεῖτε τὸν Κύριον, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· τὸ μὲν γὰρ ἀλληλοῦ, ἑρμηνεύεται, αἰνεῖτε· τὸ δὲ ΐα· ἑρμηνεύεται Κύριον· ὥστε ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὕμνον καὶ αἶνον Θεοῦ περιέχει· περιέχει δὲ καὶ κατήχησιν καὶ διδασκαλίαν, ἧς δέονται οἱ ἐξ Ἐθνῶν προσιόντες τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ· πρὸς οὓς καὶ ἀποτείνεται τὸ παρὸν πρόσαγμα, δούλους ὄντας ἔτι, καὶ μηδέπω τὸ Πνεῦμα τῆς υἱοθεσίας ἀνειληφότας, μηδὲ εἰς τὰ ἐνδοτάτω τοῦ οἴκου εἰσεληλυθότας· ἀλλ' ἔτι ἐκτὸς ἑστῶτας τῶν ἐσωτάτω, ἔνθα ποτὲ εἰσελεύσονται, υἱοὶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἀποφανθέντες.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ἐπειδὴ ἀόρατος ἡ θεία φύσις, ὑμνεῖν δὲ ταύτην παρακελεύεται, εἰκότως εἶπεν· „Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου· ἀρκέσθητε, φησὶ, τῇ τοῦ Θεοῦ προσηγορίᾳ, καὶ μὴ ζητήσητε ἰδεῖν, ἃ μὴ θέμις ἰδεῖν.

[illegible] τὸν Θεόν· ἀλλὰ μάλιστα κινοῦντας εἰς τὸ νὰ ὑμνοῦν αὐτόν. (1)

3: „ Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς Κύ„ριος.

Δοξολογεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον. διατὶ εἶναι φιλάνθρωπος. διατὶ εἶναι [illegible] εἰς ὅλους. καὶ μάλιστα εἰς ἐκείνους, ὁποῦ αἰνοῦσι καὶ δοξολογοῦσιν αὐτόν. (2)

„ Ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι κα„λόν.

Ψάλλατε, λέγει, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. διατὶ εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλιμον, τὸ νὰ ψάλλῃ τινὰς εἰς τὸν Κύριον. τὰ γὰρ πνευματικὰ ᾄσματα καὶ οἱ Ψαλμοὶ μετὰ κατανύξεως καὶ εὐλαβείας ψαλλόμενοι, διδάσκουσι καὶ τοὺς ψάλλοντας καὶ τοὺς ἀκούοντας δογμάτων ἀκρίβειαν, συμμαζώνουσι τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεόν. κοιμίζουσι τὰ πάθη. γλυκαίνουσι τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ μέλους. καὶ μαζὶ μὲ τὴν ὠφέλειαν, ἔχουσι καὶ τὸ τερπνὸν καὶ χαροποιόν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. καθὼς δὲ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔχουσιν ἔρωτα εἰς ἕνα ὑποκείμενον, συνθέττουσι κάποια ἐγκώμια καὶ ᾄσματα εἰς αὐτό, τὰ ὁποῖα ψάλλοντες καὶ [illegible], παρηγοροῦν μὲ αὐτὰ τὸν πόθον τους κατὰ τὸν χρυσόστομον: ἔτζι καὶ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, λέγωντας ψάλατε, δείχνει τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα, ὁποῦ πρέπει νὰ ἔχουν εἰς τὸν Θεὸν οἱ ψάλλοντες καὶ οἱ ἀκούοντες. ψάλατε δὲ εἶπεν ὄχι εἰς τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ. διατὶ αὐτὴ εἶναι ἀκατάληπτος. ἀλλὰ εἰς τὸ ὄνομά του, πλέκοντες ἐπαίνους καὶ ἐγκώμια εἰς αὐτό. (3)

4: „ Ὅτι τὸν Ἰακὼβ ἐξελέξατο ἑαυτῷ ὁ „ Κύ[illegible]

(1) Δὲν ἐμποδίζει ὁ σοφὸς οὗτος ἑρμηνευτὴς μὲ τὰ λόγια ταῦτα νὰ μὴν ὑμνολογῇ τινας τὸν Θεὸν καὶ ἐν τῷ οἴκῳ του εὑρισκόμενος, καὶ ἐν παντὶ ἄλλῳ τόπῳ· ὄχι! ἀλλὰ παρακινεῖ μὲ αὐτὰ τοὺς Χριστιανούς, νὰ πηγαίνουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκεῖ νὰ προσεύχωνται μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν τους, ὅταν δὲν τοὺς ἐμποδίζῃ καμμία ἀνάγκη ἀσθενείας, ἢ ἄλλης τινὸς περιστάσεως· ἐπειδὴ διὰ τῆς κοινῆς συμφωνίας τῶν Χριστιανῶν, εὐπροσδεκτοτέρα γίνεται ἡ εἰς τὸν Θεὸν προσφερομένη προσευχή. ὅθεν λέγει ὁ Χρυσορρήμων, ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ Εἰ δὲ ἐν νυκτὶ παραγίνεσθαι εἰς τὰ ἅγια δεῖ, ἐννόησον ποίας τεύξεται συγγνώμης, ὁ μηδὲ οἴκοι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εὐχὰς ἐπιτελῶν· εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, οὐ πᾶς τόπος πᾶσιν ἦν βατός· ἀλλὰ πολλοὶ καὶ διάφοροι διορισμοί· καὶ ὁ μέν, τοῖς προσηλύτοις· ὁ δέ, τοῖς ἐξ ἀρχῆς Ἰουδαίοις· ὁ δέ, τοῖς Ἱερεῦσιν· ὁ δέ, τῷ ἀρχιερεῖ μόνῳ· πόσης ἐννόησον ἁγιωσύνης σοι δεῖ, τῷ πολλῷ μείζονα σύμβολα δεξαμένῳ, ὧν ἐδέξατο τὰ ἅγια τῶν ἁγίων; οὐ γὰρ Χερουβὶμ ἔχεις, ἀλλ' αὐτὸν τὸν τῶν Χερουβὶμ Δεσπότην ἐνοικοῦντα· οὐδὲ στάμνον καὶ μάννα καὶ πλάκας λιθίνας καὶ τὴν ῥάβδον Ἀαρών· ἀλλὰ σῶμα καὶ αἷμα Δεσπότου, καὶ Πνεῦμα ἀντὶ γράμματος· ὅσῳ δὲ μειζόνων ἠξιώθης φρικτῶν Μυστηρίων, τοσούτῳ μείζονος ὑπεύθυνος εἶ τῆς ἁγιωσύνης· καὶ πλείονος κολάσεως, εἰ παραβαίης τὰ ἐπιτεταγμένα· προσθέττει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Καλὸν δὲ τό, ἑστῶτας εἶναι ἐν οἴκῳ Κυρίου· ἀλλὰ μὴ σαλεύεσθαι, μηδὲ εἰς τοὐπίσω χωρεῖν· ἀλλὰ προθυμίαν ἐνδείκνυσθαι τῆς ἐπὶ τὰ ἔνδον βαδίσεως. καὶ ὁ Θεοδώριτος: „ Τῆς Βαβυλωνίων, φησίν, ἀπαλλαγέντες δουλείας, καὶ τῆς τῶν θείων αὐλῶν ἀπολαύοντες εὐπρεπείας, τὸν τούτων χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν, ἀνυμνήσατε.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀφορμήν, φησί, τῆς ὑμνῳδίας ποιήσατε, τοῦ ὑμνουμένου τὴν ἀγαθότητα.

(3) Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς ἐξέδωκε· „ Ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι εὐπρεπές· καὶ Ἄλλος, ὅτι ἡδύ· ἀμφότεροι δὲ κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἀληθῆ λέγουσι· κἂν γὰρ μυριάκις ἀσελγὴς ὁ ψάλλων ᾖ, αἰδούμενος τὸν Ψαλμόν, κατακοιμίζει τῆς ἀσελγείας τὴν τυραννίδα, κἂν μυρίοις ᾖ κακοῖς βεβαρημένος, καὶ ὑπὸ ἀθυμίας κατεχόμενος, κατακηλούμενος ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, κουφίζει τὸν λογισμόν· πτεροῖ τὴν διάνοιαν, καὶ μετάρσιον ἐργάζεται τὴν ψυχήν· Ψαλτήριον δέ ἐστι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἐκ διαφόρων ἡρμοσμένον αἰσθήσεων, ὡς ἐκ διαφόρων χορδῶν· δι' οὗ τὰ τῆς ἐναρέτου πολιτείας ὁ ἐν ἀνθρώπῳ νοῦς ἐμμελῶς καὶ εὐρύθμως ἀνακρουόμενος, κατορθοῖ· ἐπειδὴ οὖν, φησί, καλὸν τὸ ψάλλειν: τουτέστι δι' ἔργων δοξάζειν τὸν Θεόν, διὰ Ψαλτηρίου καὶ τῶν σωματικῶν ὀργάνων, τὸν πρέποντα αὐτῷ ὕμνον ἀπόδοτε.

„ Κύριος.

Ἐδῶ, λέγει, τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ψάλλουν εἰς τὸν Κύριον: ἤγουν διατὶ ὁ Κύριος, λέγει, ἐδιάλεξεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα Ἔθνη τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, τὸν ἐκ τοῦ Πατριάρχου Ἰακὼβ καταγόμενον. καὶ τοῦτον ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ἑαυτόν του, διὰ νὰ λατρεύῃ αὐτὸς μόνον καὶ μόνον τὸν Θεόν.

„ Ἰσραὴλ εἰς περιουσιασμὸν ἑαυτῷ.

Τὸν ἴδιον λαὸν τῶν Ἰουδαίων ὀνομάζει ἐδῶ Ἰσραὴλ, ὡς ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ: ἤτοι τοῦ Ἰακὼβ καταγόμενον. διότι ὁ αὐτὸς Ἰακὼβ, ὀνομαζόμενος πρότερον τοιοῦτος, ὕστερον κατὰ προκοπὴν τὴν ἐν Θεῷ, ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, ὠνομάσθη καὶ Ἰσραήλ. τὸν λαὸν, λέγει, τῶν Ἰουδαίων ἐδιάλεξεν ὁ Θεὸς εἰς περιουσιασμόν: ἤγουν εἰς κληρονομίαν καὶ μερίδα αὐτοῦ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ λαὸν περιούσιον αὐτὸν ὠνόμασεν ὁ Θεός „ Ἔσεσθέ μοι γάρ, φησι, λαὸς περιούσιος. (Ἐξ. ιθ. 5.) ἤγουν τὸν λογιζόμενον καὶ ἀγαπώμενον καὶ ἐπιμελούμενον παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡσὰν μίαν περιουσίαν καὶ πλοῦτόν του.

5: „ Ὅτι ἐγὼ ἔγνωκα, ὅτι μέγας ὁ Κύ„ ριος.

Ἐδῶ βάλλει καὶ ἄλλην αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ αἰνοῦν καὶ νὰ ψάλλουν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὁ παλαιὸς καὶ ὁ νέος Ἰσραήλ: ἤτοι οἱ Χριστιανοί. διατὶ, λέγει, ἐγὼ περισσότερον ἀπὸ ἐσᾶς ἐγνώρισα, καὶ ἀκριβῶς ἐκατάλαβα, ὅτι εἶναι μέγας ὁ Κύριος. τοῦτο δὲ ἐγνώρισα, τόσον ἀπὸ τὴν θείαν χάριν, ἥτις μὲ ἐφώτισεν, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν μεγάλην φύσιν τῶν ἔργων καὶ θαυμασίων του. (1)

„ Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς „ Θεούς.

Ὁ μὲν γὰρ Κύριος ὁ ὑφ' ἡμῶν λατρευόμενος, εἶναι ὤν, οἱ δὲ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζόμενοι Θεοὶ, δὲν εἶναι ὅλως. καὶ ὁ μὲν Κύριος ἡμῶν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ Κύριος, οἱ δὲ Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ Θεοί. φαίνεται δὲ, ὅτι τὸ παρὰ ἐδῶ, ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ ὡς συγκριτικὸν, κατ' οἰκονομίαν καὶ συγκατάβασιν: ἤγουν διὰ τὴν παχύτητα καὶ χονδρὴν γνῶσιν τοῦ τῶν Ἰουδαίων λαοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. εἰς ἄλλα δὲ μέρη ὀνομάζει αὐτὸν Κύριον καὶ Θεὸν τῶν Θεῶν „ Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε. (ψαλ. μθ. 1) καὶ ἐν τῷ παρόντι δὲ ψαλμῷ, κατ' ὀλίγον ἀναβιβάζων τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὴν ἀληθῆ τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, δείχνει αὐτὸν ἐργάτην καὶ αὐτουργὸν θαυμάτων. καὶ παρεμπροσθεν δὲ περιπαίζει τοὺς Θεοὺς τῶν Ἐθνῶν Εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ϟϛ. Ψαλμῷ „ σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πάντας τοὺς Θεούς. καὶ ζήτησαι τὴν τούτου ἐξήγησιν.

6: „ Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος ἐ„ ποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ „ γῇ.

Τοῦ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἰπὲ δή μοι σὺ ἔγνωκας, οἱ δὲ ἄλλοι οὐκ ἴσασιν; ἴσασι μὲν, φησιν, οὐχ οὕτω δὲ, ὡς ἐγώ· τῶν γὰρ μάλιστα ἁγίων καὶ ἀναβεβηκότων ἐστὶ, τὸ ἀκριβέστερον εἰδέναι αὐτοῦ τὴν μεγαλωσύνην, οὐ πᾶσαν, ἥτις ἐστί· τοῦτο γὰρ ἀδύνατον· ἀλλὰ τῶν ἄλλων σαφέστερον. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Δι' αὐτῶν, φησὶ, μεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων, τοῦ ἡμετέρου Θεοῦ τὴν ἰσχύν· καὶ ὅτι οὐδαμῶς αὐτῷ παραβληθῆναι δυνήσονται οἱ παρὰ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν προσκυνούμενοι θεοί· οὐδεὶς γὰρ τῷ ὄντι καὶ ἀεὶ ὄντι συγκρίνει τὸ μηδαμῶς ὄν.

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸν ριγ΄. Ψαλμὸν „ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν. (1).

„ Ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις „ ταῖς ἀβύσσοις.

Θαλάσσας μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβίδ, τοὺς διαφόρους κόλπους τῆς μιᾶς Θαλάσσης. ἐπειδὴ κατὰ τὸν Μωσέα „ τὰ συςήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσεν (ὁ Θεὸς) θαλάσσας (Γέν. α. 10) ἀβύσσους δὲ λέγει τὰ ὑποκάτω τῆς γῆς, τὰ ἀνεξερεύνητα. μέσα εἰς ὅλα δὲ ταῦτα ἔκαμε, λέγει, ὁ Θεὸς ὅλα τὰ ἐμπεριεχόμενα δημιουργήματα, ζῶα, φυτὰ, ἔμψυχα, ἄψυχα, ὅσα ἠθέλησεν. ἀκολούθως δὲ, ὑμνεῖ μερικὰ ἀξιοθαύμαςα ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀφήσας τὰ μεγαλίτερα. ἵνα καὶ ἀπὸ τὰ κατώτερα δημιουργήματα δείξῃ τὸ μεγαλεῖον καὶ ἀξιύμνητον τοῦ Δημιουργοῦ. (2).

7: „ Ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς „ γῆς.

Ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι, ὁποῦ διὰ τῆς προνοίας του ἀναβιβάζει τὰ νέφαλα ἀπὸ αὐτὰ τὰ κατώτατα βάθη τῆς γῆς, καὶ τόσον τὰ μετεωρίζει εἰς τὸν ἀέρα! καὶ μ' ὅλον ὁποῦ αὐτὰ εἶναι βαρέα φυσικά. καὶ αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ κάμνει νὰ φέρεται ἀπὸ τὰ ἄνωθεν μέρη τοῦ ἀέρος, τὸ ἐκ τῶν νεφελῶν νερὸν. ὅταν αὐταὶ δηλονότι παχυνθεῖσαι, γένουν βαρύτεραι ἀπὸ τὸν ἀέρα, ὑπὸ τοῦ ὁποίου βαςάζονται. (3).

„ Α-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τούτοις ὅμοιόν ἐςι τό· „ Ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται (Σοφ. ιγ΄. 5.) καὶ τὸ παρὰ τῷ Ἀποςόλῳ· „ Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται· καὶ νῦν ὁ Δαβὶδ διὰ τῆς δημιουργίας ἀποδείκνυσι τὸ τοῦ Θεοῦ δυνατόν· καί φησιν οὐ τῇ δυνάμει σύμμετρα τὰ γενόμενα, ἀλλὰ τῇ βουλήσει· ἠδύνατο γὰρ καὶ πολλαπλάσια τούτων, καὶ πολλῷ μείζονα δημιουργῆσαι, ἀλλὰ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἠθέλησε· προςτίθησι δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Καὶ τὸ δὴ θαυμαςὸν, ἐποίησεν οὐ πόνῳ, οὐ μόχθῳ, οὐχ ἐπιτάγματι· ἀλλὰ θελήματι μόνῳ· μόνον γὰρ ἠβουλήθη, καὶ τὸ ἔργον εὐθὺς ἠκολούθησε· καὶ καθάπερ ἡμῖν ἡ βούλησις οὐ παρέχει κάματον· οὕτως οὐδὲ ἐκείνῳ τὸ δημιουργῆσαι τοσαύτας καὶ τηλικαύτας δυνάμεις· καὶ τοῦτο ἐμφαίνων ὁ Προφήτης ἔλεγε· „ Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ· ὁρᾷς, ὅτι οὐ πρὸς τὴν δημιουργίαν τῶν ἐν τῇ γῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν κτίσιν τῶν ἄνω δυνάμεων ἤρκεσεν ἡ θέλησις αὐτοῦ μόνη; εἶδες, πῶς καὶ τὴν εὐκολίαν παρέςησε, καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν δημιουργημάτων, καὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν ἀκώλυτον; ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ὅσα ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν ταῖς ἀβύσσοις, καλά ἐςι, θελήματι γενόμενα Θεοῦ· εἰδέ τις κακὸς ἐγένετο ἐν τῷ οὐρανῷ, ὡς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας· ἢ ἐν τῇ γῇ, ὡς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι, ἢ ἐν ταῖς θαλάσσαις, ὡς ἡ τοῦ δράκοντος κακία· ἢ ἐν ταῖς ἀβύσσοις, ὡς ἡ πονηρία τῶν προςαςσομένων ἐκεῖ ἀπελθεῖν, κακὸν τοῦτο οὐχ ὁ Θεὸς ἐποίησε τῷ θελήματι αὐτοῦ· „ Ἐκ γὰρ ςόματος ὑψίςου, οὐκ ἐξελεύσεται τὰ κακὰ καὶ τὸ ἀγαθόν (Θρήν. γ΄. 38.)

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀβύσσους δὲ καλεῖ, τὸ ἄπειρον τῶν ὑδάτων πλῆθος· πληθυντικῶς δὲ θαλάσσας ἐκάλεσεν· ἐπειδὴ εἰς πελάγη πολλὰ ἡ μία διῄρηται θάλασσα. Ἀτλαντικὸς γὰρ κόλπος, καὶ Τυῤῥηνικὸς, καὶ Ἰόνιος, καὶ Αἰγαῖος, καὶ Ἀραβικὸς, καὶ Ἰνδικὸς, καὶ Εὔξεινος, καὶ ἕτερα πελάγη.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐξ ἐσχάτου δὲ ταῦτα γῆς εἶπεν ἀνάγεσθαι, ἀκριβῶς τοῦτο λέγων· ἐπειδὴ ἐκ τῶν θαλαττίων ὑδάτων συνίςανται· πέρατα δὲ τῆς γῆς οἱ θαλάττιοι κόλποι· αἱ θάλασσαι γάρ εἰσιν, αἱ περιέχουσαι τὴν γῆν· διὸ λέλεκται· „ Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐν τοῖς ὕδασι· ταῦτα καὶ ἐκ τῷ Ἰὼβ εἴρηται· „ Δεσμεύων ὕδωρ ἐν νεφέλαις· (Ἰώβ. κς΄. 8.) ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Τίς ὁ δεσμεύων ὕδωρ ἐν νεφέλαις; καὶ τὸ μὲν, ἱςὰς ἐπὶ τῶν νεφελῶν, ὢ τοῦ θαύματος! λόγῳ κρατουμένην, φύσιν τὴν ῥέουσαν; τὸ δὲ, ἐκχέων ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς; καὶ σπείρων καιρίως καὶ ὁμοτίμως; ὁ δὲ Βασίλειος· „ Τοῖς ἀερίοις ὕδασιν ἀρχή τις ἐςὶ καὶ πηγὴ ἡ θάλασσα· θαλπομένη μὲν τῇ ἀκτῖνι τοῦ ἡλίου, ἀποτιθεμένη δὲ τὸ λεπτὸν τοῦ ὕδατος διὰ τῶν ἀτμῶν· ὅπερ ἑλκυσθὲν εἰς τὸν ἄνω τόπον, εἶτα καταψυχθὲν διὰ τὸ ὑψηλότερον γενέσθαι τῆς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀ-

[illegible]

„ Ἀστραπὰς εἰς ὑετὸν ἐποίησεν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ὁποῦ κάμνει τὰς ἀστραπὰς εἰς τὸν καιρὸν τῆς βροχῆς· καὶ αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ κατασκευάζει τὰ ἐναντία καὶ φθαρτικὰ ἕνα τοῦ ἄλλου, νὰ συμφωνοῦν ἀναμεταξύ των, χωρὶς νὰ βλάπτουν ἕνα τὸ ἄλλο: δηλαδὴ μήτε ἡ ἀστραπὴ πυρώδης καὶ φλογωδεστάτη οὖσα, νὰ ἐξοδεύῃ καὶ νὰ ξηραίνῃ τὸ νερὸν τῆς βροχῆς, μήτε πάλιν τὸ νερὸν τῆς βροχῆς τὸ ῥαγδαίως φερόμενον, νὰ σβύνῃ τὴν ἀστραπὴν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, καὶ Θεοδώριτον. (1)

„ Ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐ- „ τοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ὁποῦ ἐκβάλλει τοὺς ἀνέμους ἀπὸ τοὺς θησαυρούς του· θησαυροὺς δὲ τώρα λέγει τοὺς ἀποκρύφους τόπους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εὐγαίνουν οἱ ἄνεμοι, ἐπειδὴ καὶ ὁ θησαυρὸς εἶναι κεκρυμμένος. με τὴν ὁμοίωσιν δὲ τοῦ θησαυροῦ φανερώνει ὁ Δαβὶδ τὸ ἄγνωστον τῆς γενέσεως τῶν ἀνέμων. (2) ἢ ἐξάγων ἀνέμους ὡς ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ. ἵνα ἐκ τούτου φανερωθῇ τὸ πρόχειρον καὶ ἡ εὐκολία, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς, ὅταν θέλῃ, ἐνεργεῖ τοὺς ἀνέμους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. θαυμαστὸν γὰρ πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, τὸ νὰ πέμπῃ ὁ Θεὸς μὲ εὐκολίαν, ἄλλοτε μὲν τοῦτον τὸν ἄνεμον, ἄλλοτε δὲ, τὸν ἄλλον, ἢ καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον ὁμοῦ. μερικαῖς φοραῖς δὲ, νὰ πέμπῃ καὶ περισσοτέρους ἀνέμους ἐνταυτῷ, καὶ πολλάκις, νὰ μὴ πέμπῃ οὐδὲ ἕνα. ἀλλὰ νὰ εἶναι γαλήνιος καὶ εἰρηνικὴ ἡ τοῦ ἀέρος κατάστασις καὶ ἀτμοσφαῖρα. καὶ ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ κάμνῃ διά τινα χρείαν καὶ λόγον, καὶ ὄχι ἀλόγως καὶ μάτην. ὡσὰν νὰ εἶχε κεκλεισμένους τοὺς ἀνέμους μέσα εἰς θησαυρούς τινας, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ τοὺς ἐκβάλλῃ εὐκόλως, καὶ ὅταν βούλεται.

8: „ Ὃς ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα Αἰγύ- „ πτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους.

Εἴπομεν περὶ τῆς πληγῆς ταύτης τῶν πρωτοτόκων τῆς Αἰγύπτου ἐν τῷ οζ. ψαλμῷ, καὶ ζήτησον ἐκεῖ

νακλάσεως τῶν ἀκτίνων, καὶ ὁμοῦ τῆς ἐκ τοῦ νέφους σκιᾶς τὴν ψύξιν ἐπιτεινούσης, ὑετὸς γίνεται καὶ πιαίνει τὴν γῆν. καὶ ἔξιν ἡ νεφέλη ἀὴρ παχὺς, ἐκ τῆς ὑγρᾶς κατὰ γῆν ἀναθυμιάσεως συνιστάμενος: εἶτα μετεωρισθεὶς τοῖς ἀνέμοις. ὅταν λάβῃ παρ' αὐτῶν ἀξιόλογον ἄθροισμα, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐνεσπαρμένης νοτίδος βάρος ἱκανὸν γένηται, τότε σταγόνας εἰς τὴν γῆν ἀφίησι· καὶ αὕτη τῶν ὄμβρων ἡ φύσις, ἀπὸ γῆς τὴν ἀρχὴν ἐχόντων, καὶ διὰ ἀέρος πάλιν ἐπὶ τὴν γῆν φερομένων. προστίθησι δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Οὐ γὰρ δὴ μόνον αἱ νεφέλαι ἀνίασιν, ἀλλὰ καὶ βαδίζουσιν, οὐδὲ ἔνθα ἂν φανῶσιν, ἐκεῖ τὸν ὑετὸν ἀφιᾶσιν· ἀλλὰ παραδραμοῦσαι χωρία καὶ Ἔθνη, ἀλλαχοῦ τὸν ὑετὸν ἐργάζονται.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος καὶ ὁ Εὐσέβιος τὸ εἰς ὑετὸν, ἡρμήνευσαν, εἰς προπαρασκευὴν ὑετῶν καὶ βροντῶν· ἡγουμένης γὰρ ἀστραπῆς, βροντὴ εἴωθεν ἐπακολουθεῖν. λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τί μοι φιλοσοφήσεις περὶ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν, ὦ βροντῶν ἀπὸ γῆς σὺ, καὶ οὐδὲ μικροῖς σπινθῆρσι τῆς ἀληθείας λαμπόμενος; τίνας ἀτμοὺς ἐπὶ γῆς αἰτιάσῃ νέφους δημιουργούς; ἢ ἀέρος πύκνωσίν τινα; ἢ νεφῶν μανοτάτων θλῖψιν, ἢ σύῤῥηξιν; ἵνα ἡ μὲν θλῖψις σοι τὴν ἀστραπὴν, ἡ δὲ ῥῆξις τὴν βροντὴν ἀπεργάσηται; ποῖον δὲ πνεῦμα στενοχωρούμενον, εἶτα οὐκ ἔχον διέξοδον, ἵν' ἀστράψῃ θλιβόμενον, καὶ βροντήσῃ ῥηγνύμενον; (διὰ τῆς ἐρωτήσεως δὲ ταύτης καὶ ἀπορίας, θέλει νὰ δείξῃ ὁ Θεολόγος, ὅτι κατὰ ἀκρίβειαν οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ Θεοῦ δημιουργήματα.)

(2) Καθὸ καὶ εἴρηται ὑπὸ τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ ἀνέμου καὶ τοῦ ἀέρος· „ Τὸ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις· ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει· (Ἰωάν. γ'. 8.) διότι καὶ ὁ ἄνεμος, κίνησις καὶ ῥεῦμα ἀέρος ἐστίν· ὅθεν ὁ Θεολόγος εἶπε Γρηγόριος· „ Ἀέρα λέγω, τὸν πολὺν τοῦτον πλοῦτον καὶ ἄφθονον, οὐκ ἀξίαις, οὐ τύχαις μετρούμενον· ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ μάννα διανομὴν, αὐταρκείᾳ περιλαμβανόμενον, καὶ ἰσομοιρίᾳ μετρούμενον· τὸ τῆς πτηνῆς φύσεως ὄχημα· τὴν τῶν ἀνέμων ἕδραν· ἀνέμων δὲ πολλαὶ διαφοραὶ, κατὰ τὸν Χρυσοῤῥήμονα· ὁ μὲν γάρ ἐστι, λεπτότερος· ὁ δὲ, παχύτερος· ὁ μὲν, ψυχρότερος· ὁ δὲ, θερμότερος· καὶ ὁ μὲν,

ξηρ-

καὶ τὴν ἐξήγησίν του „ ὡδοποίησε τρίβον τῇ ὀργῇ αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐφείσατο ἀπὸ θανάτου τῶν ψυχῶν αὐτῶν (σίχ. 50.) ἕως δὲ κτήνους εἶπε, διὰ νὰ δείξῃ ὑπερβολικὴν τῶν Αἰγυπτίων τὴν συμφοράν. (1)

9 : „ Ἐξαπέστειλε Σημεῖα καὶ τέρατα ἐν „ μέσῳ σου Αἴγυπτε. ἐν Φαραὼ καὶ ἐν „ πᾶσι τοῖς δούλοις αὐτοῦ.

Ὅρα περὶ τούτων εἰς τὸν ῥηθέντα οζ. Ψαλμὸν, τὸ „ Ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν πεδίῳ Τάνεως. (σίχ. 43) ἀφ' οὗ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐνθυμήθη ἀνωτέρω τὴν δεκάτην καὶ βαρυτέραν πληγὴν: τὸν θάνατον δηλονότι τῶν πρωτοτόκων, ἀκολούθως ἐδῶ ἑνωμένας λέγει τὰς ἄλλας πληγὰς, εἰπὼν „ σημεῖα καὶ τέρατα. (2)

10 : „ Ὃς ἐπάταξεν Ἔθνη πολλά.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἐθανάτωσε τὰ Ἔθνη ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐμπόδιζον τοὺς Ἑβραίους νὰ περάσουν καὶ νὰ μπαίνουν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἤτοι τοὺς Ἀμαληκίτας, καὶ Μωαβίτας, καὶ Ἰδουμαίους, καὶ τοὺς λοιποὺς. ἢ καὶ τὰ ἑπτὰ Ἔθνη τὰ κατοικοῦντα εἰς τὴν Παλαιστίνην, συντόμως δὲ ἀναφέρει ταῦτα ἐδῶ ὁ Δαβὶδ καὶ κατὰ παραδρομήν.

„ Καὶ ἀπέκτεινε βασιλεῖς κραταιούς.

Ὁ Θεὸς, λέγει ἐθανάτωσε τοὺς Ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς τῶν ἀνωτέρω Ἐθνῶν.

11 : „ Τὸν Σηὼν Βασιλέα τῶν Ἀμμοῤῥαίων, καὶ τὸν Ὢγ βασιλέα τῆς Βασάν.

Ὁ Σηὼν ἦτον περιβόητος βασιλεὺς τῶν Ἀμοῤῥαίων, διὰ τὸν πλοῦτον καὶ διὰ τὰ στρατεύματά του. ὁ δὲ Ὢγ, ἦτον πολυθρύλλητος διὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀνδρίαν τοῦ σώματός του. λέγουσι γὰρ, ὅτι αὐτὸς εἶχε κλίνην σιδηρᾶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκοιμᾶτο, ἐννέα μὲν πήχεις, εἰς τὸ μάκρος. τέσσαρας δὲ πήχεις, εἰς τὸ πλάτος. (3)

„ Καὶ

ξηρότερος· ὁ δὲ, ὑγρότερος· ἀνέμου δὲ ἄνεμοι κατὰ τοὺς νεωτέρους, ἐν μὲν τῇ μεσογείῳ θαλάσσῃ δεκαέξ· ἐν δὲ τῷ Ὠκεανῷ, διπλάσιοι τούτων: ἤτοι τριανταδύο.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅτι μὲν γῆ καὶ οὐρανὸς καὶ τὰ ἑξῆς πάντα τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἀπολαύει, ἔδειξεν ὁ Προφήτης διὰ τῶν εἰρημένων· ἵνα δὲ εὐγνωμονεστέρους τοὺς Ἰουδαίους ἐργάσηται, καὶ τὰ μερικὰ διηγεῖται· δεικνὺς, ὅτι καθόλου ὁ Θεὸς πάντων προνοῶν, ἰδικάς τινας αὐτοῖς εὐεργεσίας ἐχαρίσατο· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὴν τελευταίαν πληγὴν τέθεικε πρώτην· ἐπειδὴ μετὰ ταύτην, τὴν ἐλευθερίαν ἐδέξαντο.

(2) Τί ἐστιν ἐν μέσῳ σου; λέγει ὁ Χρυσόστομος· τὸ φανερῶς· ὡς ὅταν καὶ ἀλλαχοῦ λέγῃ· „ Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς· ἐπειδὴ τὸ μέσον πᾶσι κατάδηλον. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ γὰρ ἤρκεσεν ἡ βασιλεία, τῶν πεπληγμένων αὐτὸν ἀπαλλάξαι μαστίγων· ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς καὶ οἱ βασιλευόμενοι καὶ ὁ βασιλεύων κακοῖς περιέπεσον· οὕτω καὶ πρὸς τὸν μέγαν Μωσῆν ἔφη ὁ τῶν ὅλων Θεός· „ Ἰδοὺ ἐγὼ πατάσσω πᾶν πρωτότοκον τῆς Αἰγύπτου, ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραὼ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἕως πρωτοτόκου τῆς αἰχμαλώτιδος τῆς παρὰ τὸν μύλον. (Ἔξ. ια'. 5.)

(3) Τοῦτο δὲ φανερῶς διηγεῖται ὁ Μωϋσῆς εἰς τὸ Δευτερονόμιον· „ Ὅτι πλὴν Ὢγ βασιλεὺς Βασὰν κατελείφθη ἀπὸ τῶν Ῥαφαΐν· ἰδοὺ ἡ κλίνη αὐτοῦ, κλίνη σιδηρᾶ· ἰδοὺ αὕτη ἐν τῇ ἄκρᾳ τῶν υἱῶν Ἀμμὰν, ἐννέα πήχεων τὸ μῆκος αὐτῆς, καὶ τεσσάρων πήχεων τὸ εὖρος αὐτῆς ἐν πήχει ἀνδρός. (Δευτ. γ'. 11.) Παρὰ δὲ τῷ Εὐθυμίῳ καὶ παρὰ τῷ Θεοδωρίτῳ γράφεται, ὅτι ἡ κλίνη του ἦτον πέντε πήχες εἰς τὸ πλάτος· καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι σφάλμα ἀντιγραφικόν.

„ Καὶ πάσας τὰς βασιλείας Χαναάν.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ἠφάνισεν ὅλα τὰ βασίλεια τῆς γῆς Χαναὰν: ἤτοι τῆς Παλαιςίνης (1) εἰς τὴν ὁποίαν ἐκατοίκει ἓν Ἔθνος ξεχωριςὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα καλούμενον Χαναναῖοι.

12: „ Καὶ ἔδωκε τὴν γῆν αὐτῶν κληρο-
„ νομίαν, κληρονομίαν Ἰσραὴλ λαῷ
„ αὐτοῦ.

Δύω φοραῖς εἶπεν ὁ Δαβὶδ κληρονομίαν, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ πλούσιον αὐτῆς καὶ ἄφθονον. ὡσὰν νὰ εἰπῇ: τὴν γῆν τῶν ἀνωτέρω Ἐθνῶν, ἔδωκεν εἰςτὸν λαόν του Ἰσραὴλ κληρονομίαν, ὄντως κληρονομίαν. (2)

13: „ Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶ-
„ να, καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς
„ γενεὰν καὶ γενεάν.

Διὰ τὰ ἀνωτέρω, λέγει, θαυμάσια, ὁποῦ ἐποίησας Κύριε, τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἐνθύμησίς σου θέλει διαμένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς ὅλας τὰς γενεὰς κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους. αὐτοὶ γὰρ εἶναι, ὁποῦ εὐεργετήθησαν μὲ τὰς θαυματουργίας αὐτάς. (3)

14: „ Ὅτι κρινεῖ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ,
„ καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρα-
„ κληθήσεται.

Ὁ κύριος, λέγει, θέλει κρίνει τὸν λαόν του: ἤγουν θέλει κάμει τὴν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ του κρίσιν καὶ ἐκδίκησιν, κατ' ἐκείνων τῶν ἐχθρῶν, ὁποῦ τὸν βλάπτουσι, καὶ θέλει καμφθῇ εἰς τὸν αὐτὸν λαόν του, ὅς τις ἐξευμενίζει καὶ ἱλαρύνει τὸν Θεὸν μὲ τὰς προσευχάς του, ἢ θέλει μὲν κρίνει τὸν λαόν του, ὅταν ἁμαρτάνῃ, καὶ δικαίως θέλει τὸν τιμωρήσει. ὅταν δὲ πάλιν αὐτὸς μετανοῇ, ὁ Θεὸς θέλει τὸν εὐσπλαγχνισθῇ, καὶ θέλει βοηθήσει αὐτὸν κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοςόμου. (4)

15: „ Τὰ Εἴδωλα τῶν Ἐθνῶν ἀργύριον
„ καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώ-
„ πων.

Τοῦ-

(1) Τοὺς Χετταίους δηλαδὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοὺς Χαναναίους, τοὺς Φερεζαίους, τοὺς Εὐαίους, τοὺς Ἀμοῤῥαίους, τοὺς Γεργεσαίους, τοὺς Ἰεβουσαίους, καὶ εἰκοσιεννέα βασιλεῖς· καὶ τὰς ὑπ' ἐκείνων κατεχομένας χώρας πόλεις διένειμε τῷ λαῷ.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Καὶ τοῦτο δὲ μέγιςον θαῦμα, τὸ μὴ μόνον ἐκβαλεῖν· ἀλλὰ καὶ δυνηθῆναι κατασχεῖν τὴν γῆν καὶ πόλεις νείμασθαι· ὃ καὶ πολλὴν παρεῖχεν αὐτοῖς τὴν ἡδονήν· τὸν κόσμον, τὴν φαιδρότητα· καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Καθάπερ γάρ τινα κλῆρον πατρῷον, τὴν ὑπ' ἐκείνων τῶν δυσσεβῶν βασιλέων πάλαι κατασχεθεῖσαν γῆν τῷ Ἰσραὴλ δέδωκεν ὁ τούτων Θεός·

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Ἐνταῦθα τῇ δοξολογίᾳ τὸ συνεχὲς διακόπτει τοῦ λόγου· ὅπερ τοῖς ἁγίοις ἔθος ἀεί· ἐπειδὰν ἀρξάμενοι τὶ λέγειν τῶν τοῦ Θεοῦ θαυμάτων πυρωθῶσιν, οὐ πρότερον ἐπὶ τὸ τέλος ἔρχονται, ἕως ἂν ὑπὲρ τῶν εἰρημένων δοξάσωσι τὸν Θεὸν καὶ εὐφημήσωσι· καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐμπλήσωσι τὴν ἑαυτῶν· ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος μάλιςα πανταχοῦ ποιεῖ· πυρωθεὶς γὰρ ἀπὸ τῆς ἀφάτου τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, δοξολογίαν ἀνήγγειλε λέγων· „ Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα: τουτέςιν ἡ δόξα σου διηνεκής· οὐδὲν αὐτὴν λυμαίνεται· οὐδὲ διακόπτει· ἀλλ' ἔςιν ἀεί· μένει ἄτρεπτος, ἀμετάβλητος, ἀνθοῦσα, ἀκμάζουσα· καὶ τὸ μνημόσυνόν σου, ἡ μνήμη ἡ παρὰ σοῦ, εἰς πάσας γενεὰς ἀτελεύτητος, πέρας οὐκ ἔχουσα. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ μὲν μέγεθος τῶν ὑπὸ σοῦ γεγεννημένων θαυμάτων, τὸ σὸν ἅπαντας ἐδίδαξεν ὄνομα, ἡ δὲ τῶν σῶν εὐεργεσιῶν, καὶ εἰς τὰς ἐσομένας γενεὰς φυλαχθήσεται μνήμη.

(4) Καὶ ὁ Θεοδώριτος: „ Οὐ περιόψῃ, φησι, παρὰ τῶν δυσμενῶν ἡμᾶς πολεμουμένους ὁρῶν, οὐδὲ ἀξίας τῆς ἡμε-

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸν ριγ΄. Ψαλμὸν, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτου ἐκεῖ· ἤθελε δὲ ἀπορήσει τινὰς κατὰ τὸν σοφὸν Φώτιον, ὅτι καὶ αἱ ἅγιαι Εἰκόνες ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, εἶναι ἀργύριον καὶ χρυσίον κατὰ τὴν ὕλην καὶ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀποκρινόμεθα, ὅτι ναὶ, εἶναι ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ, δὲν εἶναι καὶ εἴδωλα· διότι, τῶν μὲν εἰδώλων τὰ πρωτότυπα, εἶναι ἀνυπόστατα καὶ ψευδῆ, ἐπειδὴ αὐτὰ λέγονται εἴδωλα ἐκείνων, ὁποῦ δὲν εἶναι θεοὶ ἀλλὰ Δαίμονες, οἵτινες ψεύδονται καὶ πλάττουσι τὴν Θεότητα. τῶν δὲ ἡμετέρων ἁγίων Εἰκόνων τὰ πρωτότυπα, εἶναι ὄντα καὶ ἀληθινὰ καθὼς καὶ ὀνομάζονται. καὶ τὰ μὲν εἴδωλα, εἶναι εἴδωλα μιαρῶν καὶ ἀκαθάρτων, αἱ δὲ Εἰκόνες, εἶναι Εἰκόνες ἁγίων καὶ καθαρῶν. (1)

16 : „ Στόμα ἔχουσι καὶ οὐ λαλήσουσιν·
„ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι καὶ οὐκ ὄψονται.
17 : „ Ὦτα ἔχουσι καὶ οὐκ ἐνωτισθήσονται·

Ταῦτα τὰ ἴδια εἶπε καὶ εἰς τὸν ριγ΄. Ψαλμὸν, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτων ἐκεῖ.

„ Οὐδὲ γάρ ἐστι πνεῦμα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.

Ἐδῶ βάλλει τὴν αἰτίαν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἀναίσθητα τὰ τῶν Ἐθνῶν εἴδωλα. ἐπειδὴ, λέγει, δὲν ἔχουν πνοὴν ζωῆς τὰ τοιαῦτα εἴδωλα. προχωρεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ καὶ πλατύνει τὴν κωμῳδίαν ταύτην τῶν εἰδώλων, διὰ νὰ αὐξήσῃ περισσότερον τὴν κατηγορίαν τους.

18 : „ Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐκεῖ εἰς τὸν ριγ΄. Ψαλμὸν γράφεται καὶ ἑρμηνεύεται, καὶ ὅρα ἐκεῖ. (2)

19 : „ Οἱ

ἡμετέρων ἁμαρτάδων τιμωρίας ἐπάξεις· ἀλλ' ἵλεως ἔσῃ ϗ εὐμενής. Σημείωσαι, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο ἐρανίσθη ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, λέγοντα ἐν τῇ ᾠδῇ· „ Ὅτι κρινεῖ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ, ϗ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται. (Δευτ. λβ΄. 36.)

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ἐπειδὴ ἀρχόμενος ἔλεγεν· „ Ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς Θεοὺς, καὶ ἔδοξέ τινα κατὰ σύγκρισιν ὑπεροχὴν εἰσάγειν διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκουόντων· ὅρα πῶς ἐπιμένει τῷ λόγῳ. λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐπειδὴ θεοὺς ὠνόμασεν ἄνω, δείκνυσιν αὐτοὺς μετὰ τοῦ πράγματος ϗ τῆς προσηγορίας ἐρήμους· ὁ μὲν Θεὸς ἡμῶν, λέγων, ὦ καλοὶ ϗ ἀγαθοὶ δοῦλοι Κυρίου, τῶν ἁπάντων ἐςὶ Θεὸς, ϗ Ποιητὴς μέγας ϗ μεγαλοποιός· ὃς τάδε ϗ τάδε ἐποίησεν· οἱ δὲ τῶν Ἐθνῶν θεοὶ, οὐ μόνον δημιουργικὴν οὐκ ἔχουσι δύναμιν· ἀλλὰ ϗ αὐτὸ τὸ εἶδος παρὰ τέχνης ἀνθρωπείας ἐδέξαντο· ϗ οὐδὲν ἄρα ἦσαν ἕτερον, ἀλλ' ἢ Εἴδωλα νεκρὰ ϗ κωφά· ὧν ἡ μὲν οὐσία, ἄψυχός ἐςιν ὕλη· τὸ δὲ ἔργον, ἀνθρώπινον ἐπιτήδευμα, οἱ δὲ τύποι, πάσης ἐνεργείας ἀμέτοχοι· ὅθεν προςίθησιν ὁ Χρυσοῦς ἅγιος· „ Ὅτι τοῦτο μεγίςη κατηγορία τῶν θεραπευόντων αὐτά· ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ εἶναι αὐτὰ, αὐτοὶ ὄντες αἴτιοι, ἐν ἐκείνοις ἔχουσι τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Ἐννόησον ἡλίκοι θεοὶ, ὧν ἡ ὁμοίωσις ἐν τάξει κεῖται ἀρᾶς· ἀλλ' οὐ τὰ παρ' ἡμῖν τοιαῦτα· ἔσχατος γὰρ ἀρετῆς ὅρος ϗ πρὸς κορυφὴν τῶν ἀγαθῶν ἀνάβασις, τὸ πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοιωθῆναι κατὰ τὸ ἐγχωροῦν ἡμᾶς· χαριέντως δὲ ὁ Σύμμαχος εἶπε κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ὡς αὐτὰ γενήσονται, οἱ ποιοῦντες αὐτά ϗ γὰρ ὄντως οἱ τοῖς ἀψύχοις ὡς θεοῖς προσέχοντες, ὥσπερ ἀπολιθωθέντες τὴν ψυχὴν, ϗ αὐτοὶ τὸ αὐτὸ πεπόνθασι τοῖς προσκυνουμένοις ὑπ' αὐτῶν. λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Ταύτης εἰσὶν ἄξιοι τῆς ἀναισθησίας μεταλαχεῖν, ϗ οἱ δημιουργοῦντες αὐτὰ, ϗ οἱ προσκυνοῦντες· τοὺς γὰρ λόγου μετέχοντας, ϗ θεοὺς ὑπολαμβάνοντας τὰ ζωῆς ἐςερημένα ϗ λόγου, δίκαιον τῆς ἐκείνων μετασχεῖν ἀλογίας.

19 : „ Οἶκος Ἰσραὴλ, εὐλογήσατε τὸν „ Κύριον· οἶκος Ἀαρὼν, εὐλογήσατε τὸν Κύριον.

20 : „ Οἶκος Λευῒ, εὐλογήσατε τὸν Κύριον· οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, „ εὐλογήσατε τὸν Κύριον.

Καὶ εἰς τὸν ριγ'. ψαλμὸν τὴν αὐτὴν διαίρεσιν ἐποίησε τοῦ λαοῦ, καὶ ζήτησον τὴν ἑρμηνείαν ἐκεῖ. πλὴν ἐκεῖ μὲν γράφεται οἶκος Ἰσραὴλ ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον. ἐδῶ δὲ γράφεται, εὐλογήσατε τὸν Κύριον: ἤγουν εὐχαριστήσατε τὸν Κύριον διὰ τὰς ἀνωτέρω δηλωθείσας εὐεργεσίας, ὁποῦ ἐκάμεν εἰς ἐσᾶς. ἐμοίρασε δὲ καὶ ἐδῶ τὴν φυλὴν τῶν ἱερωμένων εἰς δύω: ἤτοι εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀαρὼν, ὅς τις ἦτον μερικὸς ἀρχηγὸς τῶν ἱερωμένων, καὶ εἰς τὴν φυλὴν τοῦ Λευῒ, ὅστις ἦτον φύλαρχος καὶ τοῦ Ἀαρὼν, καὶ τῶν Λευϊτῶν: ἤτοι τῶν διακονούντων ἐν τῇ Σκηνῇ. καθολικώτερον διὰ τοῦ Λευῒ καὶ φανερώτερον τὸν λόγον ποιῶν. (1)

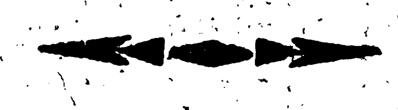
21 : „ Εὐλογητὸς Κύριος ἐκ Σιὼν, ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ.

Ἄς εἶναι, λέγει, εὐλογητὸς καὶ δεδοξασμένος ὁ Κύριος ἀπὸ τὴν Σιών: ἤτοι ὁ κατοικῶν ἐν τῇ Σιὼν καὶ ὁ κατοικῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκεῖ γὰρ ἐλέγετο, ὅτι κατοικεῖ ὁ Κύριος, διατὶ ὡμίλει ἐκ τοῦ ἱλαστηρίου τῆς Κιβωτοῦ μὲ τοὺς Ἱερεῖς. (2)

ΨΑΛ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τί δήποτε οὐ πάντας ὁμοῦ καλεῖ, ἀλλ' εἰς τάγματα διαιρεῖ; ἵνα μάθῃς, ὅτι πολλὴ ἡ διαφορὰ τῆς εὐλογίας· ἄλλως ὁ Ἱερεύς· ἄλλως, ὁ Λευΐτης· ἄλλως, ὁ λαϊκός· ἄλλως, ὁ πολὺς λαὸς εὐλογεῖ· εὐλογήσατε, φησιν, ὅτι τῶν ἐναντίων ἀπηλλάγητε· ὅτι κατηξιώθητε προσκυνεῖν Θεόν· ἐςι μὲν γὰρ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ φύσει ἔχων τὴν εὐλογίαν, καὶ οὐ δεόμενος τῆς παρ᾽ ἑτέρων εὐφημίας: πλὴν καὶ ὑμεῖς εὐλογεῖτε, οὐχ ὡς ἐκείνῳ τι προστιθέντες, ἀλλ' ὡς αὐτοὶ μέγα καρπούμενοι. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐκεῖνοι μὲν, φησὶ, τοσαύτην ἀπονέμουσι θεραπείαν τοῖς ἀψύχοις Εἰδώλοις· ὑμεῖς δὲ, τὸν τῶν ἁπάντων ὑμνήσατε Ποιητήν· προστίθεται δὲ ὁ αὐτὸς Θεοδώριτος· „ Ὅτι ἐχώρισεν ὁ Δαβὶδ τοὺς Λευΐτας (οἵτινες ἦσαν ὡς διάκονοι καὶ ὑπηρέται) ἀπὸ τοὺς Ἱερεῖς καθότι αὐτοὶ, ἦσαν μὲν τῶν ἄλλων τιμιώτεροι, τῶν δὲ Ἱερέων ὑποδεέστεροι· ἵνα τοίνυν μὴ καὶ οὗτοι τὴν ἱερατικὴν ἀξίαν ἁρπάσωσιν· ἐτόλμησαν γὰρ καὶ πάλαι τοῦτο, τοῦ θεσπεσίου Μωσέως περιόντος· ἀναγκαίως καὶ τούτους ἀπὸ τῶν ἱερέων ἀπέκρινεν· ἕτερον δὲ τάγμα τῶν φοβουμένων ἦν, ἐκ μὲν τοῦ Ἰακὼβ οὐ κατάγον τὸ γένος, ἐκείνου δὲ τὴν εὐσέβειαν ἀσπαζόμενον· οὕτω δὲ καὶ τοὺς εὐσεβεῖς ὠνόμαζον προσηλύτους· ἱκανὸν δὲ καὶ τοῦτο Ἰουδαίους διδάξαι, ὡς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, τῆς σωματικῆς συγγενείας τὴν τῶν τρόπων προκρίνει συγγένειαν.

(2) Εἶπε δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Εἰ καὶ φύσει ἐςιν εὐλογητὸς, ὥσπερ οὖν καὶ ἐςιν· ἀλλὰ βούλεται καὶ παρ᾽ ἡμῶν εὐλογεῖσθαι. καὶ ὁ Θεοδώριτος δέ φησιν· „ Εὐλογούμενος ὁ Θεὸς εὐλογεῖ· ἀλλ' εὐλογεῖται μὲν λόγῳ, εὐλογεῖ δὲ ἔργῳ· καὶ οἱ μὲν ὑμνοῦντες, προσφέρουσι ῥήματα, αὐτὸς δὲ, διὰ τῶν πραγμάτων ἀντιδίδωσιν εὐλογίαν καὶ χάριν· κατοικεῖν δὲ αὐτὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἔφη, οὐ τὴν θείαν ἐκεῖ περιγράφων φύσιν, ἀλλ' ἐκεῖ τηνικαῦτα τὴν θείαν ἐπιφάνειαν εἶναι λέγων.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΕ.

Ἀλληλούϊα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν προλαβόντα· κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅθεν καὶ τὴν ὁμοίαν ἐκείνου ἔχει ἐπιγραφήν.

1. „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀ„γαθὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ„λεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει τὸν Κύριον, ᾠδοῦ δὶ τοῦ Κυρίου, διατὶ σᾶς εὐεργέτησε μὲ τὰς ὁμοίας εὐεργεσίας· ὁποῦ ἀνέφερε καὶ ὁ προλαβὼν Ψαλμός. ταύτην δὲ τὴν ἀρχὴν ἐποίησεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν ρε. Ψαλμὸν, εἰπὼν „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι Χρηστὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν καὶ ἐξηγήσαμεν ἐκεῖ. εἰς ὅλους δὲ τοὺς στίχους τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἀκροτελεύτιον γράφεται τὸ „ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. τοῦτο δὲ ἔτζι γράφεται, ἢ διὰ αὔξησιν τοῦ ὕμνου τοῦ τοιούτου θείου ἐλέους, ἢ καὶ πρὸς ἔκπληξιν καὶ θαυμασμὸν τῶν ψαλλόντων αὐτό. (1)

2. „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τῶν θεῶν, „ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Θεὸν, ὅστις εἶναι Θεὸς καὶ Δεσπότης τῶν ψευδωνύμων Θεῶν καὶ Δαιμόνων, τῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς Θεῶν προσκυνουμένων· διότι ἀγκαλὰ καὶ οἱ Δαίμονες εἶναι ἀτιμασμένοι

ἐχθροί

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσόστομος· „Ἐφ' ἑκάστου στίχου τρόπῳ ἐφυμνίου ἐπιλέγει· „Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ: τουτέστι, οὐ ποτὲ μὲν εὐεργετεῖ, ποτὲ δὲ ἀφίσταται· ὅπερ ἐπ' ἀνθρώπων συμβαίνει, καὶ πάθει καλυομένων, καὶ εὐτελείᾳ διακοπτομένων· ἀλλὰ διηνεκῶς ἐλεεῖ, καὶ εὐεργετεῖ, καὶ οὐδέ ποτε παύεται τοῦτο ποιῶν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος, προσενέγκατέ, φησι, τῷ Θεῷ τὸν εὐχαριστήριον ὕμνον, τῶν ὑπ' αὐτοῦ χορηγηθέντων ἀγαθῶν μεμνημένοι, καὶ τὸν ἀμέτρητον αὐτοῦ θαυμάζοντες ἔλεον. Σημειοῦμεν δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος, πολυέλεος κυρίως λέγεται, ἐκ τοῦ πολλοῦ ἐλέους, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς κάθε του στίχον· ἐκ τοῦ Ψαλμοῦ δὲ τούτου, ἔλαβε τὸ ὄνομα νὰ λέγεται πολυέλεος καὶ ὁ πρότερος Ψαλμός: ἤτοι τὸ, Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου· ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας κρεμάμενον πολυκάνδηλον, ἢ πολυκήριον, πολυέλεος καὶ αὐτὸ ἐκ τούτου ὠνομάσθη.

δ-

ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, καθὸ ἀρχηγοὶ τῆς κακίας, καὶ ἐναντίοι τοῦ Θεοῦ. ἀλλ᾽ ὅμως εἶναι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν δημιουργίαν, καὶ ὡς τοιοῦτοι, εἶναι ὑποκείμενοι ἐξ ἀνάγκης εἰς τὸν Θεόν· (1)

3: „Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ τῶν Κυ-
„ρίων, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν ἀληθῶς Κύριον ὅλων τῶν προσκαίρων κυρίων τῆς γῆς, καὶ μὴ ἀληθῶς ὄντων κυρίων. ὁ γὰρ Κύριος ἡμῶν, εἶναι βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων.

4: „Τῷ ποιήσαντι (2) θαυμάσια με-
„γάλα μόνῳ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ-
„λεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὅστις μοναχὸς ἔκαμε μεγάλα θαυμάσια. τὸ μόνος δὲ ἐπροσέθη πρὸς διαφορὰν τοῦ υἱοῦ, ἢ τοῦ Πνεύματος. Κύριον γὰρ ὀνομάζει τὸν ἐν τρισὶ προσώποις προσκυνούμενον ἕνα Θεόν.

5: „Τῷ ποιήσαντι τοὺς οὐρανοὺς ἐν συ-
„νέσει, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις μὲ σοφίαν ἐποίησε τοὺς οὐρανούς. μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα μαρτυρεῖ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Θεὸν ἀγαθότητα καὶ ἐλεημοσύνην, καὶ κυριότητα πάντων, καὶ δύναμιν, καὶ σοφίαν, τὰ ὁποῖα φυσικῶς ἔχει ὁ Θεός. (3)

6: „Τῷ στερεώσαντι τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑ-
„δά-

ὅθεν ϗ ἀνάπτεται τοῦ πολυελέου ψαλλομένου· ὅθεν ὁσάκις ψάλλεται ὁ πρότερος Ψαλμὸς, πρέπει ἐξ ἀνάγκης ἀπαραιτήτου, νὰ συμψάλλεται ἀκολούθως ϗ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, ὡς κυρίως ὢν πολυέλεος· ϗ ὄχι, ἐκεῖνος μὲν νὰ ψάλλεται, οὗτος δὲ νὰ ἐγκαταλιμπάνεται· καθὼς ποιοῦσι τοῦτό τινες παραλόγως τε ϗ κακῶς.

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „Ἔστι Θεὸς θεῶν, οὐ μόνον τῶν Δαιμόνων, ἀλλὰ κἀκείνων, περὶ ὧν εἴρηται· „Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐστε· ϗ πάλιν· „Θεοὺς οὐ κακολογήσεις· καθὸ ϗ Ἄγγελοι ῥηθεῖεν ἂν θεοί, ἤ φησιν ὁ Ἀπόστολος· „Ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοί, ϗ κύριοι πολλοί, εἴτε ἐν τῷ οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς. (Α΄. Κορ: η΄. 5.) προςτίθησι δὲ ὁ Ὠριγένης· „Ὅτι οἱ μὲν μετὰ τὴν Τριάδα λεγόμενοι θεοὶ, μετουσίᾳ θεότητος, (ἤτοι τῆς θείας ἐνεργείας ϗ χάριτος, ϗ οὐ τῆς θείας φύσεως) τοιοῦτοί εἰσι ϗ λέγονται· ὁ δὲ Σωτὴρ, οὐ κατὰ μετουσίαν, ἀλλὰ κατ᾽ οὐσίαν ἐστὶ Θεός· ϗ ὁ Θεοδώριτος· „Καλεῖ θεούς, φησὶ, τοὺς Ἱερωσύνῃ τετιμημένους· τοὺς υἱοὺς Θεοῦ χρηματίσαντας· οὕτω ϗ ἐν Ψαλμοῖς· „Ἐγὼ εἶπα θεοί ἐστε, ϗ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος, τῷ ποιοῦντι γράφει, λέγων· „Ἐπειδὴ ἀπεφήνατο, ὅτι Κύριός ἐστι τῶν θεῶν ϗ Δεσπότης, τῇ ἀποφάσει παρέχει λοιπὸν τὴν ἀπόδειξιν· ϗ κατασκευάζει τὸ εἰρημένον ἀπὸ τῆς δυνάμεως αὐτὸν ἀνακηρύττων· ϗ οὐκ εἶπε τῷ ποιήσαντι, ἀλλὰ τῷ ποιοῦντι, δεικνὺς αὐτὸν εὐεργετοῦντα ϗ θαυματοποιοῦντα· ϗ δύο αὐτοῦ τίθησι, μᾶλλον δὲ ϗ τρία ϗ τέσσαρα, ὅτι τε ποιεῖ, ϗ ὅτι θαύματα, ϗ ὅτι μεγάλα θαύματα, ϗ ὅτι μόνος ποιεῖ· ἐπεὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τοῦ Θεοῦ ἐστι, τὰ τῶν εὔνων ϗ θεραπόντων αὐτοῦ θαύματα, Μωσέως, Ἰησοῦ, ϗ Ἠλιοῦ· διατί δὲ ἀρχόμενος (ἀπορεῖ ὁ Χρυσορρήμων) ὁ Δαβὶδ, οὐ περὶ δυνάμεως ἔλεγεν εὐλογεῖν, ἀλλ᾽ ὅτι [illegible]ἀγαθός; πῶς οὖν ἐνταῦθα εἰς τὸν περὶ δυνάμεως ἐμπίπτει λόγον; ὅτι οὐχὶ δυνάμεως μόνον, ἀλλὰ ϗ [illegible]τος ϗ φιλανθρωπίας ταῦτά ἐστι τὰ θαύματα.

(3) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „Συνᾴδει τοῖς προκειμένοις τὸ, ὁ Θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν, ἡτοίμασε δὲ οὐρανοὺς ἐν φρονήσει· σύνεσις δὲ, δι᾽ ἧς οἱ οὐρανοὶ ἑτοιμάζονται ϗ στερεοῦνται, τίς ἂν εἴη ἄλλη παρὰ τὸν Χριστόν; Χριστὸς γὰρ Θεοῦ δύναμις ϗ Θεοῦ σοφία. ὁ δὲ Χρυσόστομος· „Οὐκ ἐποίησεν οὐρανὸν ἕνα μόνον, ἀλλὰ ϗ ἕτερον, ἐκ προοιμίων δεικνὺς, ὅτι οὐκ ἀναφήσῃ ἡμᾶς τῇ γῇ, ἀλλ᾽ ἐκεῖ μεταστήσει· εἰ γὰρ δὴ μὴ ἔμελλεν ἐκεῖ μεθιστᾶν, τίνος ἕνεκεν οὐρανὸς παρήγετο; οὐ γὰρ αὐτῷ χρήσιμον τοῦτο τὸ στοιχεῖον· ἀλλὰ τοὺς ἀπὸ γῆς ἐκεῖ μεθιστᾶν βουλόμενος, παρεσκεύασε τὰ οἰκήματα.

„ δάτων, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.

Εὐχαριςεῖτε, λέγει τὸν Κύριον, ὅστις ἐςερέωσε τὴν γῆν ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα. καὶ ὅρα περὶ τούτου ἐν τῷ κγ΄. Ψαλμῷ τὸ „ Αὐτὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτὴν, καὶ τὴν τούτου ἐξήγησιν. (1)

7: „ Τῷ ποιήσαντι φῶτα μεγάλα μόνῳ,
„ ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
8: „ Τὸν ἥλιον εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέ-
„ ρας, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.
9: „ Τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας εἰς
„ ἐξουσίαν τῆς νυκτὸς, ὅτι εἰς τὸν
„ αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριςεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις ἐποίησε „ τοὺς δύω φωςῆρας τοὺς μεγάλους, τὸν φωςῆρα τὸν μέγαν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν φωςῆρα τὸν ἐλάσσω εἰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς· καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ ςερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥςε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἄρχειν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς· (Γέν. α. 16) (2)

10: „ Τῷ πατάξαντι Αἴγυπτον σὺν τοῖς
„ πρωτοτόκοις αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸν
„ αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
11: „ Καὶ ἐξαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ ἐκ μέ-
„ σου αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔ-
„ λεος αὐτοῦ.
12: „ Ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ ἐν βραχίονι
„ ὑψηλῷ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.

Εὐχαριςεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις ἐπλήγωσε τὴν Αἴγυπτον μαζὶ μὲ τὰ πρωτότοκα αὐτῆς

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Ὡς καινὸς ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας! καὶ ὑπὲρ φύσιν ἡ ἀκολουθία! φύσεως γὰρ ἀκολουθία τὸ ὕδωρ ὑπὲρ τῆς γῆς φέρεσθαι· ἀλλ' οὐ τὴν γῆν ὑπὲρ τῶν ὑδάτων· πολλάκις γοῦν ψηφίδος μικρᾶς ἐμπεσούσης τῷ ὕδατι, εἶξε καὶ παρεχώρησε καὶ εἰς τὸ βάθος αὐτὴν παρέπεμψεν· ὅταν οὖν ἴδῃς οὐχὶ ψηφῖδα μικρὰν ἀλλὰ τὴν γῆν ἅπασαν ὑπεράνω τῶν ὑδάτων φερομένην καὶ μὴ καταποντιζομένην, θαύμασον τὴν δύναμιν τὴν ὑπὲρ φύσιν ταῦτα δημιουργοῦσαν. καὶ ὁ Εὐσέβιος εἶπε· „ Τί ἂν εἴη θαυμασιώτερον τοῦ τὴν γῆν, ςερέμνιον καὶ βαρὺ ςοιχεῖον οὖσαν, ὀχεῖσθαι καὶ ἐπιπολάζειν τοῖς ὕδασιν, οὐχ οὕτω τῆς φύσεως τῶν σωμάτων ἐχούσης, διὰ τὸ τὰ ὑγρὰ κουφότερα ὄντα τῆς γῆς, ἀνώτερα αὐτῆς φέρεσθαι. αὐτὴν δὲ βαρὺ καὶ παχὺ ςοιχεῖον ὑποτρέχειν καὶ ὑφιζάνειν ἐπὶ τὰ βάθη τῆς ὑγρᾶς οὐσίας; ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου συςάσεως· ἔμπαλιν δὲ παρὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰκότως τοῖς ῥητοῖς ἅπασι τὸν αἰώνιον ἔλεον ὁ μελογράφος συνέζευξεν· ἐπειδὴ οὐ διὰ χρείαν οἰκείαν, ἀλλὰ διὰ μόνην φιλανθρωπίαν ἐδημιούργησεν ὁ Φιλάνθρωπος ἅπαντα. καὶ ὁ Χρυσόςομος· „ Τὸ μὲν οὕτω μεγάλα γενέσθαι καὶ καλὰ καὶ διαρκῆ, τὴν ἰσχὺν ἀνακηρύττει καὶ τὴν σοφίαν· τὸ δὲ δι' ἡμᾶς αὐτὰ γενέσθαι καὶ διὰ τὴν χρείαν τὴν ἡμετέραν, τὴν ἀγαθότητα κηρύττει τὴν διηνεκῆ. προςίθησι δὲ ὁ Βασίλειος· „ Οὐκ ἐπειδὴ μείζους τῶν μικροτέρων ἀςέρων διὰ τοῦτο μεγάλοι οἱ δύω φωςῆρες· ἀλλ' ἐπειδὴ τοσοῦτοι τὴν περιγραφὴν, ὥςε ἐξαρκεῖν τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀναχεομένην αὐγὴν, καὶ οὐρανὸν περιλάμπειν, καὶ ἀέρα, καὶ ὁμοῦ πάσῃ τῇ γῇ συμπαρεκτείνεσθαι. ὁ αὐτὸς δὲ λέγει· „ Ἄλλο μέν τι ἐςι, τοῦ φωτὸς ἡ λαμπρότης, ἄλλο δὲ, τὸ τῷ φωτὶ ὑποκείμενον σῶμα· ὁ γὰρ ἥλιος (ἤτοι ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου) καὶ τὸ φανότατον τοῦτο φῶς, διάφορα ὄντα τῇ φύσει, ἥνωται τῇ δυνάμει τοῦ κτίσαντος· ἡμέρα δὲ ἐςι, χρόνου μέτρον, ἐν ᾧ ἐν τῷ ὑπὲρ γῆν ἡμισφαιρίῳ ὁ ἥλιος διατρίβει· ὃ δὲ ἐν ἡμέρᾳ ἐςιν ἡ σκιὰ, τοῦτο ἐν νυκτὶ τοῦ σκότους ἡ φύσις. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόςομος· „ Ὅρα τὸ παράδοξον ἐπὶ τοῦ ἡλίου· τοῦ πυρὸς ἡ φύσις ἀνωφερής ἐςι, καὶ πρὸς ὕψος ἀεὶ πηδᾷ καὶ ἅλλεσθαι πέφυκε· κἂν μυριάκις βιάσῃ καὶ καταναγκάσῃς, οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο τῆς κάτω φορᾶς· πολλάκις γοῦν δᾷδα ἡμμένην λαβόντες, καὶ κατὰ κεφαλῆς κλίναντες, τοῦ πυρὸς τὴν ὁρμὴν οὐκ ἠναγκάσαμεν κάτω νεῦσαι· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἀνατρέχει, καὶ πρὸς τὸ ὕψος ἐπείγεται κάτωθεν· ἐπὶ δὲ τοῦ ἡλίου τοὐναντίον ἅπαν ἐποίησεν ὁ Θεός· τὰς γὰρ ἀκτῖνας αὐτοῦ πρὸς τὴν γῆν ἔτρεψε. καὶ τὸ φῶς κάτω νεύειν ἐποίησε· μονονουχὶ λέγων αὐτῷ διὰ τοῦ σχήματος· κάτω βλέπε, καὶ τοῖς ἀνθρώποις φαῖνε

τῆς παιδία καὶ κτήνη, καὶ ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὸ μέσον τῶν Αἰγυπτίων τὸν λαόν του Ἰσραὴλ, μὲ κραταιὰν χεῖρα καὶ βραχίονα : ἤγουν μὲ πράτζον ὑψηλόν : ἤτοι μὲ μεγάλην καὶ ἀκαταμάχητον δύναμιν· δυνάμεως γὰρ μεγάλης ἦτον ἀποτελέσματα τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα, ὁποῦ ἐποίησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἡ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξέλευσις καὶ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων. (1)

13 : „ Τῷ καταδιελόντι τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις, ὅτι εἰς τὸν „ αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ·

14 : „ Καὶ διαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ διὰ „ μέσου αὐτῆς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα „ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

15 : „ Καὶ ἐκτινάξαντι Φαραὼ, καὶ τὴν „ δύναμιν αὐτοῦ εἰς θάλασσαν ἐρυ- „ θρὰν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος „ αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις ἐχώρισε τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις : ἤγουν εἰς δύω μέρη. εἰς δύω γὰρ αὐτὴν διεμοίρασε. καὶ διεπέρασε μὲν τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ διὰ μέσου αὐτῆς, ἐτίναξε δὲ τὸν βασιλέα Φαραὼ καὶ τὰ στρατεύματά του μέσα εἰς αὐτὴν, καὶ κατεπόντισεν αὐτούς. ἐκτίναξιν γὰρ τὴν ῥίψιν καὶ τὸν καταπόντισιν ὀνομάζει. καθὼς ταῦτα πάντα εἰς πλάτος διηγεῖται ἡ Βίβλος τῆς Ἐξόδου. „ Ἐξετίναξε γὰρ, φησι, Κύριος τοὺς Αἰγυπτίους μέσον τῆς θαλάσσης. (Ἐξο. ιδ΄. 27) (2).

16 : „ Τῷ διαγαγόντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν „ τῇ ἐρήμῳ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ „ ἔλεος αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, τὸν Κύριον, ὅστις διεπέρασε τὸν λαόν του Ἰσραὴλ διὰ μέσου τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. διότι καὶ

(1) Ἀπορεῖ δὲ ὁ Θεοδώριτος λέγων· ἀλλ᾽ ἴσως ἄν τις ἐπαπορήσειε, πῶς ἐλέῳ τεκταίνεται θάνατος; σκοπείτω τοίνυν ὁ τὴν λύσιν τῶν προκειμένων ζητῶν, ὡς ὁ τοὺς ἀδικουμένους οἰκτείρων, τοὺς ἀδικοῦντας κολάζει· ὁ γὰρ περὶ τοὺς Ἰσραηλίτας ἔλεος, τοῖς Αἰγυπτίοις τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγε· κἀκεῖνος δὲ ϗ αὕτη, δικαιοσύνη συγκέκραται· ϗ τούτους γὰρ δικαίως ἠλέησε, κἀκείνους ἐνδίκως ἐκόλασε· διὰ τοῦτο ἐν ἀμφοτέροις ἐπιλέγεται, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. ὁ δὲ Εὐσέβιος, χεῖρα κραταιὰν ϗ βραχίονα ὑψηλὸν, τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἐνόησε. ϗ ὁ Χρυσόστομος δέ φησι· „ Ταῦτα δὲ λέγει, ἵνα μήτις τῶν ἀνοητοτέρων νομίσῃ, ὅτι κελεύων αὐτοῖς χρυσίον λαβεῖν καὶ σκεύη ἀργυρᾶ, δι᾽ ἀσθένειαν ἐκέλευε· ϗ γὰρ ϗ τοῦτο ἐποίησε, πανταχόθεν βουλόμενος εἶναι φοβερὸς τοῖς πολεμίοις, ϗ δεῖξαι, ὅτι μετὰ αὐθεντίας ἅπαντα δύναται ἐργάζεσθαι, ϗ ἀπατᾷν αὐτοὺς ϗ παρακρούεσθαι· ἅ, τε γὰρ φανερῶς ἐποίησεν, οὐ διὰ τοῦτο ἐποίησεν, ὡς οὐ δυνάμενος ἀπατῆσαι· ἅ, τε ἀπατήσας (ἐποίησεν) οὐ διὰ τοῦτο ἐποίησεν ὡς οὐ δυνάμενος φανερῶς λαβεῖν, ἀλλ᾽ ἐν ἑκατέρῳ τῷ μέρει τὴν ἰσχὺν τὴν ἑαυτοῦ δεικνύς· ὅτι γὰρ ϗ τοῦτο μέγαν φόβον ἐνέθηκε τοῖς ἀλλοφύλοις· ἄκουσον τί φασι μετὰ ταῦτα οἱ μάντεις τῶν Ἀζωτίων· „ Οὐχὶ ὅτε ἐνέπαιξεν αὐτοῖς (τοῖς Αἰγυπτίοις δηλαδὴ ὁ Θεὸς λαβεῖν ποιήσας τοὺς Ἰουδαίους τὰ σκεύη αὐτῶν.) ἐξαπέστειλαν αὐτοὺς ϗ ἀπῆλθον; (Α΄. Βασιλ. ς΄. 6.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων σὺν τῷ Εὐσεβίῳ· „ Ἑβραίων παῖδες παραδιδόασιν ἐξ ἀγράφου ἱστορίας, ὅτι οὐ μία γέγονεν ὁδὸς, ἀλλὰ καθ᾽ ἑκάστην φυλὴν τὸ ὕδωρ ἐσχίζετο, ὡς δώδεκα γενέσθαι τομὰς ϗ διαιρέσεις κατὰ τὰς φυλάς. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Διχῇ τμηθὲν τὸ πέλαγος, δύω ἀνθ᾽ ἑνὸς ἐγένετο· τὸ γὰρ ὕδωρ αὐτοῖς τεῖχος ἐκ δεξιῶν, ϗ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων· οὗ δὴ χάριν διαιρέσεις ἐκάλεσε τὴν εἰς δύω τοῦ πελάγους τομήν· ἀλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς συμφωνεῖ τῷ Χρυσοστόμῳ ϗ τῷ Εὐσεβίῳ λέγων· „ Μᾶλλον δὲ, ὁδοὺς εὐθείας ὥσπερ τοῖς Ἰσραηλίταις παρέσχε Θεός· κατὰ τὸν Δαβὶδ λέγοντα· „ Τῷ καταδιελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις. προσθέττουσι δέ τινες, ὅτι τὸ διάστημα τῆς σχισθείσης Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τὸ ἀπὸ μιᾶς ἄκρας εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τῆς στερεᾶς φθάνον διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἐπέρασαν οἱ Ἰσραηλῖται· αὐτὸ, λέγω, τὸ διάστημα κατὰ τὴν γνώμην τινῶν, ἦτον πλατὺ μὲν, διακόσια πεντήκοντα ποδάρια, μακρὺ δὲ, μίαν λέγαν : ἤτοι τέσσαρα μίλια, εἰς ἕξι δὲ ὥρας διεπέρασαν αὐτὸ οἱ Ἑβραῖοι (ὅρα σελ. 310. τῆς ὑπὸ Κλήμεντος ἀνασκευῆς) ἄλλοι δὲ λέγουσιν·

„ Ο-

καὶ αὐτὸ δὲν ἦτον ὀλιγώτερον θαῦμα ἀπὸ τὴν διαίρεσιν τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης κατὰ τὸν Χρυσόστομον, δηλαδὴ τὸ νὰ φέρῃ τὸν λαόν του ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐκεῖ νὰ τὸν φυλάττῃ, ὅπου ἦτον πολλὰ τὰ αἴτια, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ τὸν φθείρουν. πεῖνα, λέγω, καὶ δίψα, καὶ ἀνομβρία, καὶ καῦσις ὑπερβολικὴ τοῦ ἡλίου, καὶ πλῆθος θηρίων ἀγρίων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα μυρία δεινά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅλα ἐφύλαξεν ὁ Θεὸς αὐτοὺς ἀβλαβεῖς. (1) παρατρέχει δὲ ὁ Δαβὶδ τὰ περισσότερα θαύματα ἀφίνοντας τὸν καθ' ἕνα νὰ τὰ ἀναγινώσκῃ μὲ σκέψιν εἰς τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως.

17 : „ Τῷ πατάξαντι βασιλεῖς μεγάλους,
„ ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
18 : „ Καὶ ἀποκτείναντι βασιλεῖς κραταιούς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.
19 : „ Τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων,
„ ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.
20 : „ Καὶ τὸν Ὢγ βασιλέα τῆς Βασάν·
„ (2) ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐ-
„ τοῦ.
21 : „ Καὶ δόντι τὴν γῆν αὐτῶν κληρο-
„ νομίαν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ,
22 : „ Κληρονομίαν Ἰσραὴλ δούλῳ αὐτοῦ,
„ ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ταῦτα πάντα ἑρμηνεύθησαν εἰς τὸν πρότερον Ψαλμόν, καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτων ἐκεῖ.

23 : „ Ὁ-

„ Ὅτι διαιρέσεις πληθυντικῶς εἶπεν ἡ Γραφὴ, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ἥτις μεταχειρίζεται τὰ πληθυντικὰ ἀντὶ ἑνικῶν· τὴν εὐκολίαν δὲ (λέγει ὁ Ὠριγένης) δηλῶσαι θέλων τοῦ καταποντισμοῦ, τῇ λέξει ταύτῃ τοῦ ἐκτινάξαι ἐχρήσατο. προστίθησι δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Σὺ δέ μοι σκόπει, πῶς μετὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγανακτήσεως, καὶ τὴν μακροθυμίαν ἐπεδείξατο· οὐ πρότερον αὐτοὺς ἀνελὼν, καίτοι οὕτως ἀναισχύντως καὶ φιλονείκως διακειμένους, ἕως ὅτε φέροντες αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἑκόντες κατεκρήμνισαν· τῆς τοῦ Θεοῦ δὲ δυνάμεως ἐγένετο τὸ καὶ μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς θαλάσσης θάρσος αὐτοῖς (τοῖς Ἰσραηλίταις) ἐνθεῖναι, καὶ πεῖσαι διαβῆναι τὴν καινὴν ἐκείνην καὶ ξένην ὁδόν· καὶ γὰρ ἐν ἑκατέρῳ τμήματι κορυφουμένων τῶν ὑδάτων, ὑψηλῆς τινος καὶ γενναίας ἔδει ψυχῆς αὐτοῖς, ὥστε μὴ δεῖσαι τὴν διάβασιν· μηδὲ ὑποπτεῦσαι· ὅτι κορυφούμενα ἑκατέρωθεν τὰ πελάγη, ἐπελεύσεται αὐτοῖς, καὶ καταποντίσει τὸ στρατόπεδον ἅπαν. ὅθεν εἶπεν ὁ Δαβίδ· „ Καὶ διαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ διὰ μέσου αὐτῆς.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος, καὶ Εὐσέβιος, καὶ Θεοδώριτος· „ Καὶ τοῦτο τῆς θείας ἰσχύος ἀπόδειξις, τὸ τοσοῦτον λαὸν ἐπὶ χρόνον τοσοῦτον δι' ἐρήμου θρέψαι καὶ ἀνενδεῶς ὁδηγῆσαι, καὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτοῖς χορηγῆσαι τὴν ἀφθονίαν· τοῦτο οὐκ ἔλαττον τοῦ διὰ τῆς θαλάττης διαγαγεῖν· ἁπάντων γὰρ, ὅσων ὁ ἄνθρωπος δεῖται, γυμνωθέντες, καὶ οὐ στέγην ἔχοντες, οὐ τροφὴν, οὐκ ἐνδύματα ἀρκοῦντα, οὐχ ὑποδήματα, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν, ὡς ἐν μέσαις χορεύοντες πόλεσιν· οὕτω διὰ τῆς ἐρήμου ἐβάδιζον ἐκείνης.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ἡ Βασὰν χώρα ἐστὶ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ἡ νῦν καλουμένη Καταναία. ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ὑψηλότερον ἑρμηνεύει λέγων· „ Τὸ μὲν Βασὰν ὄνομα, εἰς τὴν αἰσχύνην μεταλαμβάνουσι· διὰ τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βασὰν Ὢγ προσηγόρευται· Ὢγ δὲ ἑρμηνεύεται, διάφραξις· ὡς τῶν ἔργων τῆς αἰσχύνης τὴν ὁδὸν ἡμῖν τῆς σωτηρίας ἀποφρασσόντων· πάντες γὰρ οἱ τῆς αἰσχύνης ἐργάται, ὑπὸ τοῦ Ὢγ βασιλεύονται, τοῦ τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διακοπὴν ἐνεργοῦντος (ἤτοι τοῦ Διαβόλου) ὃν συντρίβει Κύριος, ἐπ' ἐλευθερίᾳ τῶν κρατουμένων. Σηὼν δὲ πάλιν ἑρμηνεύεται πειρασμὸς, ἢ παροργισμός· Ἀμορραῖοι δὲ λαλητοὶ, ἢ παραπικραίνοντες ἑρμηνεύονται· ὧν τὴν ἀναίρεσιν ἐλέου Θεοῦ δεῖγμα τίθεται ὁ Προφήτης Δαβὶδ, χώραν εἰς ἐνοίκησιν ἀγαθὴν παρέχοντος Ἑβραίοις τὴν ἐκείνων· καὶ τοῦτο ἦν τὸ θησαυρίζεσθαι δικαίοις πλοῦτον ἀσεβῶν (Παρ. ιγ'. 23.) Ἄλλος δέ φησιν ἤτοι ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ· „ Εἰ δὲ θέλεις τὴν τοῦ Θεοῦ παραδοξοποιὸν δύναμιν εἰσέτι καὶ νῦν ἐνεργοῦσαν θεάσασθαι, μετάβα τῇ διανοίᾳ καὶ ἐπὶ τὸν ἐξ Ἐθνῶν λαόν· καὶ εἴσῃ τίνα τρόπον ἀπὸ πικρᾶς δουλείας, οὐκ Αἰγυπτίων, ἀλλὰ Δαιμόνων πονηρῶν τοὺς ἐξ Ἐθνῶν εἰς Χριστὸν πεπιστευκότας ἠλευθέρωσεν· ἐξήγαγέ τε ἀπὸ σκότους τῆς Αἰγύπτου, καὶ μετεστήσατο εἰς φῶς, ἀνελὼν τοὺς πρὶν αὐτῶν καταδυναστεύοντας ἀοράτους βασιλεῖς, καὶ δυνάμεις πονηρὰς, πολὺ χείρους τοῦ Φαραώ· ἀφ' ὧν καὶ ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν, ὁ ποιῶν θαυμάσια μεγάλα μόνος, διὰ τοῦ βραχίονος αὐτοῦ καὶ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς· περὶ οὗ ὁ Ἡσαΐας ἔλεγεν· „ Ἀποκαλύψει Κύριος ὁ Θεὸς τὸν βραχίονα τὸν ἅγιον αὐτοῦ ἐνώπιον πάντων τῶν Ἐθνῶν. (Ἡσ. νβ'. 10.)

23 : „ Ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη
„ ἡμῶν ὁ Κύριος, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ
„ ἔλεος αὐτοῦ.

24 : „ Καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν
„ ἡμῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἐθυμήθη ἡμᾶς τοὺς Ἰουδαίους, ὁποῦ εἴμεθα τεταπεινωμένοι ἤτοι κακοπαθοῦντες ἐν τῇ Αἰγύπτῳ. „ Ἰδὼν γάρ, φησιν, εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων. (Ἐξ. γ'. 7. 8.) (1) ἡμῶν δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ ἡμᾶς, φανερώνωντας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ προγόνους αὐτοῦ, καὶ οἰκειοποιούμενος τοὺς ἐκ τοῦ γένους του. ἔπειτα ἀφήσας τὰς ἄλλας μερικὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς Ἑβραίους, ἔρχεται πάλιν εἰς τὴν καθολικὴν Πρόνοιαν καὶ εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ.

25 : „ Ὁ διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί· ὅ-
„ τι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ὁ Κύριος, λέγει, εἶναι ὁποῦ δίδει τὴν ἁρμοδίαν τροφὴν εἰς κάθε φύσιν, τόσον τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καὶ ὅλων τῶν ζώων, τῶν χερσαίων, τῶν θαλαττίων, τῶν πετεινῶν, καὶ τῶν ἀμφιβίων. (2)

26 : „ Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τοῦ οὐ-
„ ρανοῦ· ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος
„ αὐτοῦ.

Εὐχαριστεῖτε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὅστις εἶναι Θεὸς καὶ Ποιητὴς καὶ Δεσπότης τοῦ οὐρανοῦ. ἀνίσως δὲ εἶναι Ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ, βέβαια αὐτὸς εἶναι Ποιητὴς καὶ τῆς γῆς. ἡ τοῦ οὐρανοῦ εἶπεν. ἐπειδὴ ἐν τῷ οὐρανῷ λέγεται ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός. δυνάμεθα δὲ νὰ προσαρμόσωμεν καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν μας, τόσον τὸν παρόντα Ψαλμόν, ὅσον καὶ τὸν προλαβόντα, καὶ νὰ παρακινοῦμεν μὲ αὐτοὺς ἕνας τὸν ἄλλον εἰς τὸ νὰ εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεόν, ὅστις διαφόρως εὐεργέτησε τὸν παλαιόν του λαόν, καὶ κατέβαλε τοὺς ἐχθρούς του, καὶ ἐποίησεν ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα θαυμάσια. (3)

Ἀνίσως δὲ καὶ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὸν παρόντα Ψαλμὸν ἀναγωγικῶς καὶ ὑψηλοτέρως, δυνάμεθα νὰ ὀνομάζωμεν, Ἰακὼβ μὲν καὶ Ἰσραὴλ, τὸν ἐκλεκτὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν. Αἴγυπτον δὲ, τὴν ἀσέβειαν καὶ ἁμαρτίαν. σημεῖα δὲ καὶ τέρατα ἐν μέσῳ αὐτῆς, τὰ διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων γενόμενα θαύμα-

(1) Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν· οὐκ ἐν τοῖς κατορθώμασιν, οὐκ ἐν τῇ εὐπραγίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ταπεινώσει· τουτέστιν ἤρκεσεν ἡ συμφορὰ ἐπικάμψαι τὸν Θεόν, καὶ τὸ κακῶς πάσχειν ἡμᾶς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Μέμνηται τούτων καὶ ὁ μακάριος Μωϋσῆς· „ Ἐστέναξάν, φησιν, οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων, καὶ ἀνέβη ἡ βοὴ αὐτῶν πρὸς τὸν Θεόν (Ἔξοδ. β'. 3.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐ δικαίοις, οὐδὲ τοῖς κατορθοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἁμαρτωλοῖς, καὶ ἀσεβέσι, καὶ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει δίδωσι τροφήν· οὐκ ἄρα γῆς, οὐδὲ ὑδάτων, οὐδὲ ἀέρων, οὐδὲ ἀκτῖνος, οὐδὲ ἄλλου τινός εἰσι τῶν καρπῶν αἱ γοναὶ, ἀλλ' αὐτοῦ τὸ πᾶν· καὶ ὅρα κἀνταῦθα οὐ τὴν δύναμιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τὴν ἄφατον. ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν· „ Οὐ μόνον τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀλόγοις τὴν κατάλληλον προσφέρει τροφήν· κατὰ τό· „ Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσι, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· ὥστε ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἐπὶ τοσοῦτον διήκει καὶ διαρκεῖ, ὡς ἐκτείνεσθαι ἀπὸ τῶν κατ' οὐρανὸν θαυμάτων, ἐπὶ τὰ κατὰ γῆν μέχρι καὶ τῶν σμικροτάτων ζώων.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πάντων μὲν οὖν Θεὸς ὁ Θεός· πάντων γάρ ἐστι Ποιητής· οὐρανοῦ δὲ κυρίως χρηματίζει Θεὸς, ὡς ὑπὸ τῶν ἐν οὐρανῷ διαιτωμένων Ἀγγέλων θεραπευόμενος· ἐκεῖνο γὰρ τὸ χωρίον καθαρὸν ἁμαρτίας· „ Ὑπὲρ ἁπάντων τοίνυν, λέγει ὁ Χρυσορρήμων, τῷ Θεῷ τὴν εὐχαριστίαν ἀναφέρωμεν, τῶν κοινῶν, τῶν ἰδικῶν· τοῦτο γὰρ θυσία· τοῦτο προσφορά· τοῦτο μάλιστα ἡμῖν ἵλεων αὐτὸν καθίστησι.

ματα. φαραὼ δὲ, τὸν Διάβολον. δούλους δὲ τοῦ Διαβόλου τοὺς Δαίμονας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς λατρεύοντας εἰς τοὺς Δαίμονας. Ἔθνη δὲ πολλὰ πα-ταχθέντα καὶ συντριφθέντα, ἠμποροῦμεν νὰ ὀνομάσωμεν τὰ πλήθη τῶν Δαιμόνων. βασιλεῖς δὲ κραταιοὺς. τοὺς κυριωτέρους αὐτῶν καὶ ἡγεμονικωτέρους Δαίμονας. Σηὼν δὲ καὶ Ὤγ, αὐτὸν τὸν Σατανᾶν, καὶ τὸν δεύτερον τοῦ Σατανᾶ. βασιλεῖς δὲ Χαναὰν, τὰς δυναστείας τῆς ἁμαρτίας. γῆν δὲ αὐτῶν τὴν δοθεῖσαν εἰς τὸν νέον Ἰσραὴλ, ἠμποροῦμεν νὰ νοήσωμεν τοὺς τόπους, τοὺς ὁποίους πρότερον οἱ Δαίμονες κατακυριεύοντες, ὕστερον ἐδιωχθησαν ἀπὸ τὴν τούτων κυριότητα. οἶκον δὲ Ἰσραὴλ θέλομεν νοήσωμεν, ὅλον ἁπλῶς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν. οἶκον δὲ Ἀαρὼν, τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς. καὶ οἶκον Λευῒ, τοὺς διακόνους. φοβουμένους δὲ τὸν Κύριον, τοὺς ἐναρέτους καὶ δικαίους. Σιὼν δὲ, τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, πρωτότοκα δὲ Αἰγύπτου, τὰ γλυκύτερα καὶ ἡδονικώτερα πάθη, ὁποῖα εἶναι μάλιστα τὰ σαρκικά· ἢ καὶ τὰ ὄντα πλέον περιπόθητα εἰς τοὺς Δαίμονας καθὼς καὶ τὰ πρωτότοκα τέκνα εἶναι ἐπιθυμητὰ εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῶν. ἐρυθρὰν δὲ θάλασσαν ἠμποροῦμεν νὰ νοήσωμεν, τὴν ἅλμην καὶ πικρίαν τῶν ἀσεβῶν δογμάτων, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν περικλείονται οἱ ἄπιστοι καὶ ἀσεβεῖς καὶ πνίγονται. ἔρημον δὲ, τὴν ἀκαρπίαν τῆς πλάνης, τὴν ὁποίαν διαπερνῶντες οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ καὶ ἀποφεύγοντες, καταντῶσιν εἰς τὴν καρποφορίαν τῆς ἀληθείας. ταπείνωσιν δὲ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν, ὄχι μόνον τὴν ἐκ τῶν πειρασμῶν προξενουμένην εἰς ἡμᾶς ἐσωτερικῶς καὶ χωρὶς νὰ θέλωμεν. ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνάρετον ἤτοι τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινοφροσύνης, ἥτις κατορθώνεται μὲ τὴν θεληματικὴν ἡμῶν γνώμην.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΣ.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντων Λευϊτῶν: ἤτοι διακόνων, καὶ ὅλης τῆς ἱερατικῆς φυλῆς, καὶ τῶν ψαλτῶν. προλέγει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔμελλον νὰ γένουν εἰς τοὺς ἀνωτέρω Ἰουδαίους, ἐνταυτῷ δὲ καὶ τοὺς διδάσκει, ποῖα ἔργα καὶ λόγια νὰ πράττουν καὶ νὰ λέγουν, ἵνα ἐκ τούτων τραβίξωσιν εἰς ἔλεος τὸν Θεόν. ἀνεπίγραφος δὲ εἶναι καὶ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, κοντὰ εἰς τοὺς Ἑβραίους. (1)

1: „Ἐ-

(1) Σημείωσαι, ὅτι κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἔντισι τῶν ἀντιγράφων γέγραπται ἐπὶ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου. ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „Τινὲς δὲ θρασὺ πρᾶγμα τετολμηκότες, ἐπέγραψαν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ· ἢ Διὰ Ἱερεμίου· Ἱερεμίας δὲ οὐκ ἀπήχθη εἰς Βαβυλῶνα μετὰ τῶν δορυαλώτων· ἀλλ' ὀλίγον ἐν Ἱερουσαλὴμ διαγαγὼν χρόνον, ὑπὸ τῶν παρανόμων βιασθεὶς Ἰουδαίων, τῆς εἰς Αἴγυπτον ὁδοῦ αὐτοῖς κεκοινώνηκε· πῶς οὖν ἁρμότ-

1: „ Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐ-
„ κεῖ ἐκαθήσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν
„ ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς
„ Σιών.

Ἐπειδὴ οἱ Ἑβραῖοι ἦτον σκλαβωμένοι, διὰ τοῦτο ἐκατοίκουν καὶ διέτριβον ἔξω ἀπὸ τὰς πόλεις: δηλαδὴ εἰς τόπους ἐρήμους: διὰ τοῦτο καὶ πηγαίνοντες συχνὰ εἰς τὰς ἄκρας τῶν ποταμῶν, ἐκεῖ μόνοι ἐκάθοντο καὶ ἐθρήνουν τὴν σκλαβίαν καὶ συμφοράν τους μὲ ἡσυχίαν: ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὶ ἔχοντες τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰς χεῖρας των, ὑπερηφανεύοντο καὶ ἐκαταφρόνουν αὐτὰ μὲ τὰς ἁμαρτίας· διὰ τοῦτο ὑστερήθησαν ἀπὸ τὰ ἀγαθά, διὰ νὰ τὰ ἐπιθυμήσουν πάλιν. ἔτζι γὰρ συνειθίζει νὰ κάμνῃ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς καταφρονητὰς τῶν ἀγαθῶν του. καὶ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ δὲν αἰσθάνονται οὐδὲ γνωρίζουν τὰ καλὰ ὁποῦ ἔχουν· τοὺς ὑστερεῖ τὰ ἀγαθά, διὰ νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκείνων αἴσθησιν καὶ ἐνθύμησιν κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον. (1)

2: „ Ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρε-
„ μάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν.

Τὰ μουσικά, λέγει, ὄργανα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐψάλλομεν καὶ ἐδοξολογοῦμεν τὸν Θεόν, ὅταν εἴμεθα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ αὐτά, ὅταν ἐσκλαβώθημεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τὰ ἐκρεμμάσαμεν ἐπάνω εἰς τὰς ἰτέας, τὰς φυτευμένας εἰς τὰς ἄκρας τῶν ποταμῶν, ὁποῦ τρέχουν εἰς τὸ μέσον τῆς χώρας Βαβυλῶνος. μὲ τὸ νὰ ἦτον τότε ἀργὰ καὶ ἄχρηστα εἰς ἡμᾶς. ἐπῆραν δὲ μαζί τους αὐτὰ οἱ ψάλται τῶν Ἑβραίων, διὰ νὰ τὰ ἔχουν μίαν ἐνθύμησιν τῆς ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ Θεοσεβείας καὶ πολιτείας των, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἢ ἀναγωγικῶς, ἐκρέμασαν τὰ ὄργανα των ἐπάνω εἰς τὴν ἀργίαν. διὰ τῶν ἀκάρπων γὰρ δένδρων τῶν ἰτέων, ἐφανέρωσαν τὸ ἀπρακτον καὶ ἄχρηστον τῶν Ψαλμῶν καὶ ὀργάνων. (2)

3: „ Ὁ-

μόττει αὐτῷ λέγειν· „ Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν „. ἀλλὰ καὶ ὁ Βουλγαρίας Θεοφύλακτος ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς εἰς τὸν Ἰωνᾶν ἑρμηνείας λέγει· „ Τὸν θεσπέσιον Ἱερεμίαν τοσαύτης ἠξίωσε τιμῆς τῶν Βαβυλωνίων ὁ βασιλεὺς (ὁ Ναβουχοδονόσορ δηλαδὴ) ὡς αἵρεσιν αὐτῷ τῆς οἰκήσεως δοῦναι· καὶ τοὺς μὲν ἄλλους πάντας βασιλέας καὶ ἄρχοντας αἰχμαλώτους ἀπήγαγε· τούτῳ δὲ μόνῳ δέδωκεν ἐξουσίαν διάγειν, ὅπου βούλεται.

(1) Λέγει γὰρ αὐτός· „ Ὅταν ἐντρυφῶντες αὐτοῦ τοῖς ἀγαθοῖς μὴ αἰσθανώμεθα, ἐν ἐρημίᾳ αὐτῶν ἡμᾶς καθίστησιν, ὥστε τῇ στερήσει σωφρονισθέντας, ζητῆσαι πάλιν τὴν ἀπόλαυσιν. φησὶ δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰώθασιν οἱ ἀθυμοῦντες τὰ ἐρημότερα καταλαμβάνειν χωρία, κἀκεῖ τὰς οἰκείας ὀλοφύρεσθαι συμφοράς· καὶ οὗτοι τοίνυν ταῖς ὄχθαις τῶν ποταμῶν προσκαθήμενοι· (ποταμοὺς δὲ νοεῖ τὰς διώρυγας τοῦ Εὐφράτου·) καὶ τῆς μητροπόλεως αὐτῶν λογιζόμενοι τὴν ἐρημίαν, πολλὰ προέχεον δάκρυα, τὰ τῶν ποταμῶν μιμούμενα ῥεύματα· Βαβυλὼν δὲ κέκληται ὁ τόπος, κατὰ Νικήταν, ἔνθα συνεχύθη ἡ διάλεκτος τῶν εἰπόντων· „ Δεῦτε οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον: ἐκεῖ τοίνυν κατελθὼν ὁ Θεὸς τὰς γλώσσας συνέχεε· διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου σύγχυσις· καὶ ἔστιν ἡ Βαβυλὼν χωρίον συγχύσεως, οὐ διαλέκτου μόνον, ἀλλὰ καὶ δογμάτων καὶ νοημάτων καὶ τοῦ δοκοῦντος ταῦτα βλέπειν νοῦ.

(2) Ἄχρηστα δὲ ἦτον τότε τὰ ὄργανα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ὁ νόμος ἐπρόσταζεν εἰς μόνον τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ, νὰ πληροῦσι τὴν λατρείαν, καὶ νὰ ψάλλουν εἰς τὸν Θεόν. λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι σκλάβοι Ἰουδαῖοι ἐτρύφουν καὶ δὲν αἰσθάνοντο τὴν συμφορὰν ὁποῦ εἶχον· οἱ δὲ Ἱερεῖς καὶ Λευῖται καὶ ψάλται, φεύγοντες ἀπὸ τὴν πόλιν Βαβυλῶνα, καὶ ἀπὸ τὰς τῶν ἐχθρῶν Βαβυλωνίων συναναστροφάς, ἐκάθοντο εἰς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, καὶ ἀπὸ τὴν ῥοὴν τῶν ποταμῶν, ἐστοχάζοντο τὰ ῥευστὰ τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου πράγματα· καὶ τὰ μὲν ὄργανα, ἔκρυπτον μέσα εἰς τὰς ἰτέας, διὰ νὰ μὴ τὰ βλέπουν οἱ ἐχθροί· αὐτοὶ δὲ καθήμενοι ἀντικρὺ τῶν ὀργάνων, θρήνους ἐποίουν ἀντὶ Ψαλμῶν, πενθοῦντες, διατὶ ἦτον ἐστερημένοι τῆς διὰ τῶν ὀργάνων ψαλμῳδίας καὶ λατρείας τοῦ Θεοῦ· κατὰ δὲ τὸ νόημα ἁρμόζουσι ταῦτα καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς Χριστιανούς, ὁποῦ ἀρνοῦνται τὸν Χριστὸν ἐν καιρῷ διωγμοῦ, καὶ παρασύρονται ἀπὸ τὴν τοῦ διωγμοῦ σύγχυσιν· Βαβυλὼν γὰρ σύγχυσις ἑρμηνεύεται, ὡς εἴπομεν ἀνι-

3 : „ Ὅτι ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰ„ χμαλωτεύσαντες ἡμᾶς λόγους ᾠ„ δῶν, καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς ὕ„ μνον.

Οἱ σκλαβώσαντες, λέγει, ἡμᾶς Βαβυλώνιοι ἐρώτησαν ἡμᾶς νὰ ἀποκριθῶμεν κάποια λόγια ἀπὸ τὰ θεῖα ἄσματα καὶ ἀπὸ τοὺς ὕμνους, τοὺς ὁποίους ἐψάλλομεν εἰς τὸν Θεὸν ἐν τῇ Ἰερουσαλήμ: ἤτοι ἐπρόσταξαν ἡμᾶς νὰ ψάλλωμεν, θέλοντες νὰ ἀκούσουν ἁπλῶς, διὰ τέρψιν καὶ ἡδονήν: ἢ καὶ διὰ νὰ γελάσουν τὰ ἐδικάμας σεμνὰ καὶ θεῖα πράγματα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„ Ἄσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιών.

Τοῦτο, λέγει, εἶπον εἰς ἡμᾶς οἱ Βαβυλώνιοι· ψάλλατε εἰς ἡμᾶς ὦ Ἰουδαῖοι, κἀνένα ᾆσμα ἀπὸ τὰ ᾄσματα ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐψάλλετε, ὅταν εὑρίσκεσθε εἰς τὴν Σιὼν καὶ Ἱερουσαλήμ.

4 : „ Πῶς ᾄσομεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ „ γῆς ἀλλοτρίας;

Ἡμεῖς δὲ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, ἀπεκρίθημεν εἰς τοὺς ἐρωτήσαντας Βαβυλωνίους. πῶς ἠμποροῦμεν νὰ ψάλλωμεν ᾆσμα θεῖον εἰς ἄλλον ξένον τόπον ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ, εἰς καιρὸν ὁποῦ ὁ νόμος ἡμῶν ἐμποδίζει τοῦτο; βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πόσον ὠφέλησε καὶ ἐδιώρθωσε τοὺς Ἰουδαίους ἡ σκλαβία. διότι ἐκεῖνοι ὁποῦ πρότερον ἐπαράβαινον τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ μέσα εἰς τὴν ἐδικήν τους πατρίδα, αὐτοὶ τώρα τὸν φυλάττουσι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, εἰς τὴν ξενιτείαν· γῆ δὲ ἀλλοτρία νοεῖται καὶ κάθε καρδία, ὁποῦ εἶναι ξένη ἀπὸ τὴν θεοσέβειαν καὶ ἀρετήν, ὅθεν εἰς τὴν τοιαύτην καρδίαν δὲν πρέπει νὰ μεταδίδῃ τινὰς τὰ θεῖα καὶ

ἀνίσως λοιπὸν ϗ τινὰς Χριστιανὸς πέσῃ εἰς τὴν σύγχυσιν τῶν διαγμῶν, ϗ ἀντὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καταικήσῃ εἰς τὸν τόπον τῶν ἐχθρῶν ϗ ἀσεβῶν· αὐτὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ λησμονήσῃ ποτὲ τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη πνευματικῶς διὰ τοῦ Βαπτίσματος· μήτε νὰ ἐκδοθῇ εἰς τὴν ἀπάτην τῆς Βαβυλῶνος· ἀλλὰ καθήμενος εἰς τοὺς ποταμούς: ἤγουν συλλογιζόμενος τὰ ῥευστὰ ϗ ἄστατα τοῦ βίου πράγματα, νὰ κλαίῃ ϗ νὰ ὀδύρεται τὸν ἐδικόν του χωρισμόν.

Ὁ δὲ ἅγιος Μεθόδιος ὁ Πατάρων λέγει· „ Τάχα δὲ αἱ παρθένοι ϗ καθαραὶ ψυχαὶ προσᾴδουσαι τῷ Θεῷ, φασὶν, ὅτι ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ τῆς Βαβυλῶνος τὰ ὄργανα ἡμῶν ἐκρεμάσαμεν· δηλοῦσαι, ὅτι τὰ ὄργανα: ἤγουν τὰ σκηνώματα ϗ σώματα ἑαυτῶν, τῆς ἁγνείας ἐξήρτησαν, ἵνα μὴ παρασύρωσιν ἐν μέσῳ περικλυζόμενα τῶν τῆς κακίας ποταμῶν, ἐφορμώντων ἡμῖν· διὸ ϗ δεόμεθα μετὰ κλαυθμοῦ, ἵνα μὴ ἀπολισθήσαντα τῆς ἁγνείας τὰ ὄργανα, ἐμπέσωσι τοῖς τῆς ἡδονῆς κύμασι· πολλαχοῦ δὲ τύπος τῆς παρθενίας ἡ ἰτέα· ἧς ϗ τὸ ἄνθος τριβὲν καὶ ποθὲν, κατασβέννυσι τοὺς εἰς ὀχείαν ἐρεθισμοὺς, ἕως ἂν εἰς ἄρδην ἀποστειρώσῃ τὴν ἐπὶ παιδοποιΐᾳ φοράν· ὥσπερ δὴ ϗ ὁ Ὅμηρος ἐμήνυσε; διὰ τοῦτο καλέσας ὠλεσικάρπους τὰς ἰτέας· ὃν γὰρ τρόπον τὸ δένδρον τοῦτο χλοηφορεῖν ϗ βλαστάνειν ἐν ὕδασι πέφυκεν· οὕτως ἐπανθεῖν φιλεῖ ϗ ἐπακμάζειν ἡ παρθενία, λόγοις πιαινομένη· ἵνα δυνηθῇ τις ἐκκρεμάσαι αὐτῆς τὸ ἑαυτοῦ ὄργανον· εἰ γὰρ οἱ ποταμοὶ Βαβυλῶνος; τὰ τῆς ἡδυπαθείας δηλονότι ῥεύματα, συγχέοντα, ταράσσουσι τὴν ψυχὴν, ἰτέαι πάντως ἡ σωφροσύνη, ἧς ἀναρτῶμεν τὰ παιδογόνα μόρια τὰ βρίθοντα. ἵνα μὴ κατενεχθέντα πρὸς τοὺς τῆς ἀκρασίας ὀχετοὺς, σκωλήκων δίκην εἰς τοὺς ἰχῶρας ϗ τὰς σηπεδόνας ἐγχρίμπτωνται. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

Νοεῖται δὲ ϗ ἄλλως τὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ὅτι Σιὼν μὲν ϗ Ἱερουσαλὴμ, εἶναι ὁ Παράδεισος ἡ πρώτη πατρίς μας· Βαβυλὼν δὲ εἶναι ὁ παρὼν κόσμος· ποταμοὶ δὲ τοῦ κόσμου τούτου, εἶναι τὰ ῥευστὰ τοῦ βίου πράγματα· σκλαβωθέντες λοιπὸν ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς Δαίμονας διὰ τὴν παράβασιν: ἐξωρίσθημεν ἀπὸ τὸν Παράδεισον, ϗ ἐκαταντήσαμεν εἰς τὴν σύγχυσιν τοῦ παρόντος κόσμου· ὅθεν πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα πάντοτε τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν τοῦ Παραδείσου, ϗ νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς γυρίσῃ πάλιν εἰς τὸν Παράδεισον, τὴν παλαιάν μας πατρίδα· ϗ νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τὴν ἐξορίαν ταύτην· ὅθεν ϗ ὁ Ψαλμὸς οὗτος συνειθίζεται νὰ ψάλλεται κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς τυρινῆς, ὅτε γίνεται ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐξορίας τοῦ Ἀδὰμ, διὰ νὰ παριστάνεται τὸ νόημα τοῦτο.

καὶ οὐράνια μυςήρια · κατὰ τὸ, „ μὴ δότε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶν, μὴ δὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. (Ματθ: ζ. 6:) (1)

5 : „ Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου Ἱερουσαλὴμ ; „ ἐπιλησθείη ἡ δεξιά μου.

Ἀνίσως, λέγει, ἐγὼ ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων καὶ σοῦ ἀλησμονήσω, ὦ πόλις Ἱερουσαλὴμ; ἄμποτε νὰ ἀλησμονηθῇ ἡ δύναμίς μου, ἢ ἡ ἐνέργειά μου κατὰ τὸν Χρυσόςομον: ἤτοι ἄμποτε νὰ γένω κουλλὸς, καὶ παράλυτος: ἢ ἄμποτε νὰ ξηρανθῇ τὸ χέρι μου, ὥςε νὰ μὴ τὸ αἰσθάνωμαι πλέον. 2)

6 : „ Κολληθείη ἡ γλῶσσά μου τῷ λά- „ ρυγγί μου ; ἐὰν μή σου μνησθῶ.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ πιασθῇ ἡ φωνή μου, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴ δύναμαι πλέον νὰ ὁμιλήσω: ἤγουν ἄμποτε νὰ ὑςερηθῶ καὶ νὰ μὴ δύνωμαι νὰ ἐνεργήσω οὔτε ἔργον, οὔτε λόγον. τὸ μὲν γὰρ ἔργον δηλοῦται διὰ τῆς δεξιᾶς, ὁποῦ εἴπεν ἀνωτέρω, διὰ δὲ τῆς κολλήσεως τῆς γλώσσης, δηλοῦται ὁ προφορικὸς λόγος ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ Χριςιανοὶ αὐτὰ τὰ ἴδια λόγια καὶ κατάρας χρεωςοῦμεν νὰ λέγωμεν κινούμενοι ἀπὸ ἀγάπην τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ, τῆς αἰωνίου πατρίδος μας. ἡ δεξιὰν μὲν ὀνομάζει, τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς. γλῶσσαν δὲ τὴν θεωρίαν καὶ γνῶσιν. διότι, ἡ μὲν γλῶσσα, εἶναι σημεῖον καὶ ὑπηρέτης τοῦ λόγου, ὁ δὲ λόγος πάλιν εἶναι σημεῖον τῆς θεωρίας καὶ γνώσεως. λαρυγγα δὲ ὀνομάζει τὸ τοῦ λαιμοῦ πάθος: ἤτοι τὴν ἡδονήν. ἄμποτε, λέγει, λοιπὸν νὰ ἀλησμονηθῇ, ἡ πρακτικὴ μὲν ἐργασία μὲ τὴν ἀργίαν: ἡ δὲ θεωρητικὴ ἐνέργεια νὰ κολληθῇ μὲ τὴν ἡδονὴν τῶν φαγητῶν, καὶ νὰ γένῃ ἀκίνητος εἰς τὴν ἡδονὴν τῶν θείων γνώσεων καὶ νοημάτων · τὰ ὁποῖα εἶναι κατάραι μεγάλαι.

„ Ἐ-

(1) Διὰ δύω αἴτια οὐκ ᾖδον οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τοὺς Βαβυλωνίους, ὡς λέγει εἷς τῶν ἑρμηνευτῶν · κυρίως μὲν, διατὶ δὲν ἦτον συγκεχωρημένον ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ, μήτε τὸ Πάσχα νὰ τελοῦσι, μήτε τὰς ἄλλας ἑορτάς · καὶ ἄλλο δὲ, διατὶ ἐὰν ἔψαλλον καὶ ἐδιηγοῦντο τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἐποίησεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα Ἔθνη · δὲν ἤθελαν πιςεύσουν εἰς αὐτὰ οἱ Βαβυλώνιοι, ἀπιςοῦντες διὰ τὴν σκλαβίαν, ὁποῦ τότε εἶχον οἱ Ἑβραῖοι · ἀλλὰ καὶ οἱ ἄφρονες προσᾴδοντες τὸ Εὐαγγέλιον, κατ' ἄλλον ἐξηγητὴν, ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας ; ἧς οὐκ ἔςιν ὁ Χριςὸς γεωργός · ἀλλ' οὐδὲ ἔξεςι τοῖς ἐκπεσοῦσι τῆς Ἐκκλησίας ᾠδὰς ᾄδειν · ἀλλ' ἢ ἄρα θρήνους καὶ λόγους καταλλήλους τῇ κατεχούσῃ αὐτοὺς συμφορᾷ · εἴποι δ' ἂν τοῦτο καὶ ὁ μεμνημένος τοῦ · „ Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός · ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου ; ὁ γὰρ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἀποπεσὼν τῆς Ἐκκλησίας, τούτων εὐλόγως ἀκούσεται. λέγει γὰρ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος σὺν τῷ Χρυσοςόμῳ · „ Οἱ εἰς Βαβυλῶνα καὶ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν κατασυρέντες τῆς ἁμαρτίας, ἐκεῖ μὲν οὐ δυνάμεθα τὴν θείαν ᾄδειν ᾠδὴν, ὡς ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας · ἕως γὰρ τῇ πάντων βαρβάρων τυραννικωτέρᾳ δουλεύωμεν ἁμαρτίᾳ, οὐκ ἔξεςιν ἡμῖν τὰ θεῖα λαλεῖν ; κἂν τὰ τοῦ λόγου ἔχωμεν ὄργανα ; ὡς ἐκεῖνοι τότε τὰς κιθάρας καὶ λύρας · ὅταν δὲ, ὡς εἰς Ἱερουσαλὴμ τὴν ἀρετὴν ἐπανέλθωμεν, τότε δὴ νέαν ᾠδὴν καὶ πολιτείαν ἱςάμενοι, ᾆσμα καινὸν ᾄδομεν (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος · „ Ἔλεγχος δὲ ταῦτα Ἰουδαίων τῶν παρανόμων, πληροῦν σπουδαζόντων τὸν νόμον καὶ ἔξω τῶν νενομισμένων χωρίων ἐπιτελούντων τὰ νόμιμα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων · „ Ὅρα κἀντεῦθεν πολλὴν τὴν μεταβολήν : καὶ γὰρ καθ' ἑκάςην ἡμέραν ἀκούοντες ὅτι τῆς πόλεως ἐκπεσοῦνται, καὶ οὐ φροντίζοντες, καὶ ἑαυτοῖς ἐπαρῶνται νῦν, εἰ ἐπιλάθοιντο αὐτῆς. ὁ δὲ Θεοδώριτος · „ Τῆς ἄνωθέν, φησὶ, βοηθείας μὴ τύχοιμι · ταύτην γὰρ καλεῖ δεξιάν · μερικοὶ δὲ ἑρμηνευταὶ λέγουν, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι, ὅταν ἔχασαν τὴν ἀγαπητήν τους Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐσκλαβώθησαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τόσον πολλὰ ἐπόνει ἡ καρδία τους δι' αὐτὴν ; ὥςε ὁποῦ διὰ νὰ τὴν ἐνθυμοῦνται συχνὰ, τὴν ἐσκάλισεν ὁ καθ' ἕνας εἰς τὴν πέτραν τοῦ δακτυλιδίου του · καὶ ὁσάκις φοραῖς ἔβλεπε τὸ δακτυλίδι εἰς τὸ δεξιόν του χέρι, ἐλάμβανεν ἀφορμὴν νὰ ἐνθυμῆται τὴν ἐπιθυμητήν του ἐκείνην πατρίδα · διὰ τοῦτο καὶ ὡσὰν κατάραν ἔλεγε τοῦτον τὸν λόγον · ἐάν σου ἀλησμονήσω Ἱερουσαλὴμ, νὰ ἀλησμονηθῇ τὸ δεξιόν μου χέρι · „ Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου Ἱερουσαλὴμ, ἐπιλησθείη ἡ δεξιά μου · ὅθεν ἐπιφέρει ὁ Χρυσορρήμων · „ Ἀκούωμεν ταῦτα καὶ παιδευώμεθα · καθάπερ γὰρ οὗτοι τῆς κάτω Ἱερουσαλὴμ ἐκπεσόντες, τότε ζητοῦσιν αὐτήν · οὕτω καὶ ἡμῶν πολλοὶ πείσονται ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐκπίπτοντες · ἀλλ' αὐτοὶ μὲν ἐλπίδας ἔσχον ἐπανόδου, ἡμᾶς δὲ ἐκπεσόντας ἐκείνης τῆς Μητροπό-

„ Ἐὰν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱε-
„ ρουσαλὴμ ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφρο-
„ σύνης μου.

Ἀμποτε, λέγει, νὰ πάθω τὰς ἄνω εἰρημένας κατάρας, ἀνίσως προτήτερα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, δὲν τάξω πρώτην εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου τὴν Ἱερουσαλήμ: καθότι αὐτὴ εἶναι ἐν ἀρχῇ τῆς οἱασδήποτε εὐφροσύνης μου: ἤτοι αὐτὴ εἶναι ἀρχὴ καὶ κεφάλαιον τῆς χαρᾶς μου, ὡς πρώτη μου ἡδονή. (1)

7: „ Μνήσθητι Κύριε, τῶν υἱῶν Ἐδὼμ
„ τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλὴμ, τῶν λε-
„ γόντων· ἐκκενοῦτε ἐκκενοῦτε ἕως
„ τῶν θεμελίων αὐτῆς.

Υἱοὺς Ἐδὼμ, λέγει τοὺς Ἀραβίους, ἢ Ἰδουμαίους τοὺς ἐκ τοῦ Ἠσαῦ καταγομένους κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οἱ ὁποῖοι ἐσυνεμάχησαν μὲ τοὺς βαβυλωνίους εἰς τὸν πόλεμον τὸν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ὅταν οἱ βαβυλώνιοι κατέσκαπτον τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε καὶ οἱ Ἀράβιοι καὶ Ἰδουμαῖοι ἐσπούδαζον καὶ ἐπαρακίνουν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ κατασκάψουν καὶ αὐτὰ τὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ θεμέλια. Ἐνθυμήσου λοιπὸν, λέγει, ὦ Κύριε, διὰ νὰ κάμῃς τὴν δικαίαν ἀνταπόδοσιν καὶ τιμωρίαν εἰς τοὺς ῥηθέντας Ἀραβίους καὶ Ἰδουμαίους. διατὶ αὐτοὶ, καὶ μὲ ὅλον ὁποῦ εἶχον συγγένειαν μὲ ἡμᾶς τοὺς Ἑβραίους, ὡς ἐκ τοῦ αὐτοῦ προγόνου ἡμῶν Ἰακὼβ καταγόμενοι, διὰ μέσου τοῦ υἱοῦ του Ἠσαῦ. (ὁ γὰρ Ἠσαῦ καὶ Ἐδὼμ ὠνομάζετο, ἐξ οὗ καὶ Ἰδουμαῖοι.) ἔγιναν ὅμως αὐτοὶ πικρότεροι ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μας καὶ πολεμίους, διὰ τὸν φθόνον ὁποῦ εἶχον καθ' ἡμῶν. εἰπὼν δὲ τῶν υἱῶν Ἐδὼμ, ἐπρόσθεσε καὶ τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλήμ: ἤγουν ἐνθυμήσου, λέγει, Κύριε, καὶ τῶν υἱῶν Ἐδὼμ, καὶ τὴν ἡμέραν τῆς συμφορᾶς τῆς Ἱερουσαλήμ: ἀλλάξας τὴν σύνταξιν, καὶ μεταβὰς ἀδιαφόρως ἀπὸ γενικὴν εἰς αἰτιατικήν. ἢ μνήσθητι τῶν υἱῶν Ἐδὼμ τῶν κατὰ τὴν συμφορὰν τῆς Ἱερουσαλὴμ βοηθησάντων τοὺς Βαβυλωνίους.

8: „ Θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἡ ταλαίπω-
„ ρος.

Καθὼς εἶναι συνήθεια εἰς τοὺς Ἑβραίους νὰ ὀνομάζουν τὸν ἄνθρωπον υἱὸν ἀνθρώπου: ἔτζι καὶ θυγατέρα βαβυλῶνος ὀνομάζουν τὴν ἰδίαν βαβυλῶνα, (2) ὦ θυγάτερ, λέγει, τῆς Βαβυλῶνος ταλαίπωρε ὦ Βαβυλὼν ἀθλία, διὰ τὰ κακὰ ὁποῦ μέλλουν νὰ γένουν εἰς ἐσένα, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Βασιλέα Κῦρον.

„ Μακάριος, ὃς ἀνταποδώσει σοι τὸ
„ ἀνταπόδομά σου, ὃ ἀνταπέδωκας
„ ἡμῖν.

Ταῦ-

πόλεως, οὐκ ἔνι πάλιν ἐπανελθεῖν· ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, φησί· διὰ τοῦτο δεῖ τὸν παρόντα βίον οὕτως οἰκονομεῖν, ὡς μὴ γενέσθαι ξένους τῆς ἄνω πόλεως.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Τὸ δὲ προανατάξωμαι, προαναχρούσωμαί σου ἐστι, σφόδρα ποθούντων ῥῆμα φθεγγόμενοι· μᾶλλον δὲ ἐρώντων καὶ ἐκκαιομένων περὶ αὐτήν. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ κεφάλαιόν, φησι, τῆς σῆς εὐφροσύνης, τὴν σὴν ἔχω θέαν, καὶ τὴν σὴν νεουργίαν, καὶ τὰς ἐν σοὶ πανηγύρεις· δι' ἐκείνων γὰρ καρποῦμαι τὴν ἀληθῆ θυμηδίαν.

(2) Ἡ θυγάτηρ Βαβυλῶνος λέγεται ἡ μητρόπολις Βαβυλὼν, συγκρινομένη μὲ ὅλην τὴν ἐπαρχίαν τῆς Βαβυλῶνος· ἐκείνη μὲν γὰρ, τάξιν μητρὸς ἔχει· ἡ δὲ πόλις αὐτῆς, τάξιν θυγατρός· καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν μδ'. Ψαλμὸν ἑρμηνεύοντες τό· „ Καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις· καὶ εἰς τὸν οβ'. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τό· „ Ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών.

Ταῦτα τὰ λόγια λέγει ὁ λαὸς τῶν Ἑβραίων, ἐπιθυμοῦντες πολλὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως τῶν ἐχθρῶν τους. ἀνταπόδομα δὲ ὃ ἀνταπέδωκας ἡμῖν, λέγουσι τὴν ἀπόδοσιν: ἤτοι τὴν κάκωσιν καὶ θλίψιν, ὁποῦ ἐσὺ ἡ Βαβυλὼν ἀπέδωκας εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἑβραίους· περιττὴ δὲ εὑρίσκεται ἐδῶ ἡ ἀντὶ πρόθεσις. καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς τὸν Ζ: Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά· (1)

9: „ Μακάριος, ὃς κρατήσει καὶ ἐδαφιεῖ „ τὰ νήπιά σου πρὸς τὴν πέτραν·

Ἕως καὶ εἰς τὴν ἄωρον ἡλικίαν τῶν νηπίων ἐξαπλώνουσι τὸν θυμόν τους οἱ Ἰουδαῖοι. μακαρίζοντες ἐκεῖνον, ὁποῦ ἤθελε συντρίψῃ τὰ μικρὰ νήπια καὶ βρέφη τῶν Βαβυλωνίων σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως, ἀλλὰ τὰ τοῦ Εὐαγγελίου προστάγματα, καὶ τὰ ἤθη τῶν Χριστιανῶν ἡμῶν, τῶν μαθητῶν τοῦ πράου καὶ φιλανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶναι ἤθη τοιαῦτα σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπα. ἄπαγε. ὁ γὰρ δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς ἐπρόσταξε νὰ ἀγαπῶμεν μάλιστα τοὺς ἐχθρούς μας, καὶ νὰ τοὺς διαφυλάττωμεν. Πρέπει δὲ νὰ νοήσωμεν ἀναγωγικῶς, ὅσα τοῦ ψαλμοῦ τούτου εἶναι εὐχολομεταχείριστα εἰς ἀναγωγήν. υἱοὺς Ἐδὼμ λοιπὸν πρέπει νὰ νοοῦμεν τοὺς Δαίμονας, οἱ ὁποῖοι ἕνας τὸν ἄλλον προστάζουν, νὰ ἐκχαιρώσουν τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς μας ἕως εἰς τὸν πάτον. τὴν ψυχὴν γὰρ πρέπει νὰ νοοῦμεν Ἱερουσαλήμ. Βαβυλὼν δὲ ταλαίπωρος εἶναι ἡ ἀσέβεια καὶ ἁμαρτία, ἡ ὁποία ἐταλαιπώρησε καὶ κατεδυνάστευσε τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν. τὴν ἀσέβειαν δὲ ταύτην καὶ ἁμαρτίαν ὅποιος κρημνίσῃ, εἶναι μακάριος. νήπια δὲ τῆς ἀσεβείας εἶναι οἱ νεογέννητοι ἐμπαθεῖς λογισμοί, καὶ νηπιώδεις καὶ ἀνόητοι, τοὺς ὁποίους λογισμοὺς ὅποιος νικᾷ καὶ συντρίβει ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν τῆς πίστεως, (ἥτις πέτρα ἐστὶν ὁ Χριστὸς, κατὰ τὸν Παῦλον) καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον τοὺς διαφθείρει, αὐτὸς εἶναι μακάριος. (2)

ΨΑΛ.

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Μακαρίζεται ὁ Κύριος ὁ κἀκείνους κολάσας, καὶ τούτους ἐλευθερώσας· οὐκ ἐπειδὴ τῆς εἰλικρινοῦς εὐσεβείας τρόφιμος ἦν, ἀλλ' ὅτι τὸν εὐσεβῆ λαὸν τῆς ἐλευθερίας ἠξίωσε, καὶ τὸν θεῖον νεὼν οἰκοδομηθῆναι προσέταξε· δέχεται δὲ ὁ Θεὸς καὶ τοὺς ὀλίγους καρποὺς, καὶ τὰς μεγάλας ἀντιδόσεις παρέχει· οὕτω τοὺς δύω τῆς χήρας ὀβολοὺς ἀνεκήρυξεν. ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ταῦτα τοῦ πάθους τῶν αἰχμαλωτισθέντων ἐστὶ τὰ ῥήματα· εἰ μὲν γὰρ τὴν τοῦ Δαβὶδ γνώμην ζητῇς, ἄκουε λέγοντος· „ Εἰ ἀνταπέδωκα (ἤτοι οὐκ ἀνταπέδωκα) τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά· καὶ τὴν παρὰ τῶν νόμων δεδομένην αὐτῷ συμμετρίαν ὑπερβαίνοντος· ὅταν δὲ τὰ ἑτέρων διηγῆται πάθη, τὸν θυμὸν ὑπογράφει καὶ τὴν ὀδύνην· ὃ δὴ καὶ νῦν πεποίηκε, τὴν ἐπιθυμίαν τὴν τῶν Ἰουδαίων εἰς μέσον ἄγων· ἀλλ' οὐ τὰ τῆς καινῆς τοιαῦτα· ἀλλὰ καὶ ποτίζειν καὶ τρέφειν τοὺς ἐχθροὺς κελευόμεθα, καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐπειδὴ γὰρ καὶ αὐτοὶ (οἱ Βαβυλώνιοι) τοῖς αὐτῶν (τῶν Ἰουδαίων) νηπίοις ὠμῶς ἐχρήσαντο, τὴν ἴσην αὐτοῖς τιμωρίαν ὁ Προφήτης προείρηκεν: ὁ δὲ Βασίλειός φησι· „ Ὁ Ψαλμὸς μακαρίζει, οὐ τὸν ὁπωσδήποτε ἀνελόντα τέκνον Βαβυλώνιον· ἀλλ' ὅτι πρῶτον μὲν θέλει τὰ νήπια αὐτῶν ἀφανίζεσθαι τὰ ἀρτιγενῆ, μὴ ἐπιτραπέντα ἐλθεῖν εἰς αὔξησιν· ἵνα μὴ ἐπιπλεῖον χωρήσῃ τὰ τῆς πονηρίας· δεύτερον δὲ οὐχ οἱῳδήποτε τρόπῳ ἀναιρεθῆναι· ἀλλὰ τῇ πέτρᾳ προσεδαφιζόμενα· μακαρίζει γὰρ τὸν κρατήσαντα καὶ περιγενόμενον τῇ ἑαυτοῦ σοφίᾳ τῆς τεκνογονίας τοῦ συγκεχυμένου νοῦ, ὅς τις ὀνομάζεται Βαβυλώνιος· ἔπειτα προσαράσσειν αὐτὰ τῇ πέτρᾳ κελεύει· ἡ δὲ πέτρα ἐστὶν ὁ Χριστός· ὁ γὰρ συγκρούων τὰ φαῦλα δόγματα τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας, οὗτός ἐστιν ὁ τὰ Βαβυλώνια νήπια τῇ πέτρᾳ προσεδαφίζων· εἰ οὖν τέκνα Βαβυλωνίων τὰ τῶν ἑτεροδόξων ἐστὶ δόγματα, συγχέοντα τὴν ψυχὴν τοῦ παραδεχομένου, καλῶς τὸ Βαβυλώνιον νήπιον (ὃ καὶ σπέρμα Χαλδαϊκὸν ἐξαιρόμενον τῇ Γραφῇ καλεῖται· καὶ Αἰγύπτιον πρωτότοκον λογισμοῦ καὶ πράξεως) κρατηθὲν ἐδαφίζοιτο πρὸς τὴν πέτραν. ὁ δὲ Κύριλλος λέγει· „ Λέγοιτο δ' ἂν Βαβυλῶνος θυγάτηρ καὶ ἡ ἁμαρτία· εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς, ὡς ἑρμηνεύεται μὲν σύγχυσις Βαβυλών· εἴη δ' ἂν ἔργον τὸ πλημμελεῖν, οὐχὶ νοῦ καθεστηκότος καὶ ἐρηρεισμένου, συγκεχυμένου δὲ μᾶλλον, καὶ οἱονείπως καταμεθύοντος ταῖς εἰς φαυλότητα ῥοπαῖς· πρῶτον γὰρ συγχεῖται ἡ ψυχὴ, καὶ οὕτως ἀποτελεῖ τὴν ἁμαρτίαν.

Κατὰ δὲ τὸν ἅγιον Δωρόθεον· „ Ταλαίπωρος λέγεται ἡ ἁμαρτία, ὡς ἀνούσιος καὶ ἀνυπόστατος, διὰ τῆς ἡμῶν ἀμε-

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΖ.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (1)

1: „ Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν „ ὅλῃ καρδίᾳ μου:

Τοῦτο τὸ ἴδιον ῥητὸν λέγει ὁ Δαβίδ καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θ: ψαλμοῦ.

„ Καὶ ἐναντίον Ἀγγέλων ψαλῶσοι·

Ἔμπροσθεν, λέγει, τῶν Ἀγγέλων θέλω ψάλλω εἰς ἐσένα Κύριε: ἤγουν μαζὶ μὲ τοὺς ἄνω καὶ οὐρανίους Ἀγγέλους, θέλω ψάλλω εἰς ἐσένα καὶ ἐγὼ ὁ κάτωθεν καὶ γήϊνος. τῶν Ἀγγέλων γὰρ ἔργον εἶναι τὸ νὰ σὲ ὑμνοῦν ἀκατάπαυστα. ἢ Ἀγγέλους λέγει τοὺς ἱερεῖς. συνειθίζει γὰρ ἡ γραφὴ νὰ ὀνομάζῃ Ἀγγέλους καὶ θεοὺς τοὺς ἱερεῖς. τώρα μὲν λέγουσα διὰ τοῦ Μαλαχίου. „ Χείλη ἱερέως φυλάξεται κρίσιν, καὶ νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· ὅτι Ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορός ἐστιν. (Μαλ: 6: 7:) τώρα δὲ διὰ τοῦ Μωϋσέως „ Θεοὺς οὐ κακολογήσεις, καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. (Ἐξ: κβ 28:) ὅθεν καὶ ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπεν. „ ἐναντίον Θεῶν ᾄσωσοι. (2)

„ Ὅτι

ἀμελείας συνισταμένη, καὶ πάλιν δι' ἀρετῆς εἰς τὸ μὴ ὂν χωροῦσα· ταύτῃ δεδώκαμεν τὸ θέλημα, καὶ ἀντελάβομεν τὴν ἁμαρτίαν· ἣν ἀνταποδοθῆναι αὐτῇ χρή: τουτέστι μηκέτι πρᾶξαι αὐτήν· νήπια δὲ Βαβυλώνια τῇ πέτρᾳ προσκρoτούμενα καὶ λυόμενα, τὰ σπέρματα τῆς κακίας, καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν συγχυτικῶν ἁμαρτημάτων, καὶ τοὺς ἐμπαθεῖς ἀρτιφυεῖς λογισμούς, οὐκ ἂν ἁμάρτοις εἰπών· ἅπερ χρὴ τῷ σωτηρίῳ λόγῳ (ἡ πέτρα γὰρ ἦν ὁ Χριστός·) ἀναιρεῖν· πρὸς τὸ μὴ αὔξειν, μηδὲ εἰς ἔργα προέρχεσθαι· ἀλλ' ἔτι ἀτελῆ ὄντα, ἀφανίζεσθαι· δεῖ δὴ οὖν ἀποφοιτᾶν ὡς ἐκ γῆς βορρᾶ τῆς ἀπεψυγμένης καὶ νεκρᾶς τοῦ νοῦ διαθέσεως, εἰς τὴν Σιών: τουτέστιν εἰς τὸ ἀληθές, ἵνα νοῶμεν τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ· ἐν ᾗ γεγονότες τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν κατοψόμεθα· καὶ οὐδὲ ἀρχὴν δώσομεν, ἢ χώραν τοῦ ἐν ἡμῖν αὐξηθῆναι καὶ ἐνεργηθῆναι τὸ κακόν· ἀλλὰ μακάριοι ἐσόμεθα, κυριεύοντες νηπιωδῶν καὶ ἀνοήτων λογισμῶν. καὶ τῇ πέτρᾳ τῆς πίστεως προσαράσσοντες, καὶ οὕτω διαφθείροντες. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(1) Ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι εὐχαριστήριος εἰς τὸν Θεὸν μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, ἐκ προσώπου τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐλευθερωθέντων ἐκ τῶν ἐπαναστάντων αὐτοῖς Ἐθνῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον· „ Περιέχει ὁ Ψαλμὸς προφητείαν τῆς τῶν Ἐθνῶν κλήσεως. ἐν ἄλλοις δὲ ἐπιγράφεται οὕτω· „ Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ἐνώπιον Ἀγγέλων: ἤτοι σὺν Ἀγγέλοις τὴν ᾠδὴν ἀναπέμψω καὶ βιάσομαι τὴν ἁ-

„Ὅτι ἤκουσας πάντα τὰ ῥήματα τοῦ
„ στόματός μου.

Θέλω σοι ψάλω λέγει, Κύριε, διατὶ ἤκουσας ὅλην τὴν δέησίν μου τὴν κατὰ τὸ πρέπον γενομένην. (1)

2: „ Προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἅγιόν σου,
„ καὶ ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου
„ ἐπὶ τῷ ἐλέει σου καὶ τῇ ἀληθεία
„ σου.

Θέλω, λέγει, ἀποδώσω εἰς ἐσένα Κύριε, τὰς χρεωςουμένας μοι εὐχαριστίας διὰ τῆς προσκυνήσεως τοῦ ἁγίου ναοῦ σου. καὶ διατὶ ἠλέησας ἐμένα καὶ διατὶ ἀληθῶς ἠλέησας. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἐπὶ τῷ ἐλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου: ἤτοι ἐπὶ τῷ ἀληθεῖ ἐλέει σου, κατὰ τὴν [illegible]ιαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης. ἥτις τὰ [illegible] [illegible]ρίζεται ὡς οὐσιαςικά ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπο[illegible] σοι εὐχαριςήσω. διατὶ εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ μοι ὑπεσχέθης ἐφάνης ἀληθινός. (2)

„ Ὅτι ἐμεγάλυνας ἐπὶ πᾶν τὸ ὄνομα
„ τὸ ἅγιόν σου.

Θέλω σοι εὐχαριςήσω, λέγει, ἀκόμη Κύριε. διατὶ ἔδειξας μέγα καὶ θαυμαςὸν τὸ ὄνομά σου εἰς καθε ἔργον σου, διατὶ ὅλα, ὅσα ἐποίησας, κηρύττουσι τὴν μεγαλειότητα τοῦ ὀνόματός σου. ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς εἶπεν. ὅτι ἐμεγάλυνας ὑπὲρ πᾶν. (3)

3: „ Ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαί σε,
„ ταχὺ ἐπάκουσόν μου.

Τοῦτο τὸ ἴδιον εἶπε καὶ εἰς τὸν ρα'. Ψαλμόν.

„ Πολυωρήσεις με ἐν ψυχῇ μου δυνά-
„ μει

ἅμιλλαν [illegible]τοὺς θέσθαι, καὶ συγχορεῦσαι ταῖς ἄνω δυνάμεσιν· εἰ γὰρ καὶ τῇ φύσει διεςήκασιν, ἀλλ' ὅμως τῇ προθυμίᾳ [illegible]σομαι μετ' ἐκείνων ςῆναι· ἢ ὡς παρόντων Ἀγγέλων καὶ ὁρώντων, οὕτω ψαλῶ εὐλαβῶς.

(1) Ὅθεν [illegible] Χρυσόςομον· „ Εἶδες εὐχαριςίαν πολλήν, οὐ καθάπερ ἔνιοι τῶν χαύνων καὶ διαλελυμένων πρὶν ἢ μὲν λαβεῖν σφοδροὶ, μετὰ δὲ τὸ λαβεῖν, ἀναπεπτωκότες· ἀλλ' οὗτος καὶ πρὶν ἢ λαβεῖν, ἐπίκειται, καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν, μένει διηνεκῶς εὐχαριςῶν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Οὐ μικρὰ καὶ τοῦτο ἀρετὴ, τὸ δύνασθαι ἐπιβαίνειν ναοῦ· τὸ ἐπιβάντα μετὰ καθαροῦ συνειδότος προσκυνεῖν· οὐ γὰρ ἁπλῶς τὸ κάμψαι γόνατα, οὐδὲ τὸ εἰσελθεῖν, τοῦτό ἐςι τὸ ζητούμενον· ἀλλὰ τὸ μετὰ διανοίας θερμῆς καὶ γνώμης συντεταμένης· τὸ μὴ τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ γνώμῃ ἔνδον εἶναι. οὐ μικρὸν δὲ ἀξίωμα, τὸ προσκυνεῖν τῷ ἐπὶ τῶν ὅλων Θεῷ, ὡς χρή· εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν βασιλέων, ἐν ἀξιώματος τοῦτο κεῖται μέρει· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ· τὸ δὲ ἐπὶ τῷ ἐλέει σου καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου, ἄλλος ἑρμήνευσεν οὕτως· „ Εὐχαριςήσω σοι, ἐφ' οἷς τῆς μὲν σκιᾶς ἀπολύτρωμαι, τῆς δὲ ἀληθείας ἠξίωμαι· καὶ τύπων μὲν καὶ συμβόλων τῆς σωματικῆς λατρείας, ἀπήλλαγμαι. Πνεύματι δὲ καὶ ἀληθείᾳ τῷ Θεῷ λατρεύειν δεδίδαγμαι. ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ἔςαι δέ μοι ἀντὶ οὐρανοῦ, ὁ ἀφιερωμένος τῷ ὀνόματί σου ναός· ἐν ἐκείνῳ προσκυνήσω σε, καὶ τὴν χαριςήριον δοξολογίαν ποιήσομαι, τὴν εἰς ἐμὲ φιλανθρωπίαν καὶ τὴν κατὰ τῶν πολεμίων δικαιοσύνην ὁρῶν· τῶν μὲν γὰρ ἀδικούντων, ἀληθείᾳ χρησάμενος, κατεψηφίσω τὸν ὄλεθρον· ἐμὲ δὲ, τῷ σῷ ἐλέει ἔσωσας.

(3) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Τουτέςιν οὐ διὰ τὰς εὐεργεσίας εὐχαριςήσω μόνον· ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν τὴν δόξαν τὴν ἄφατον, καὶ τὴν μεγαλωσύνην τὴν ἄπειρον, καὶ τὴν φύσιν τὴν ἄρρητον· οὐκ ἔςι γὰρ οὐδὲν μέρος τῆς κτίσεως, τῆς ἄνω, τῆς κάτω, ὃ μὴ φωνὴν ἀφίησι σάλπιγγος λαμπροτέραν, ἀνακηρύττουσαν τοῦ ὀνόματός σου τὴν μεγαλωσύνην. καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Διὰ πάντων, φησὶ, σεπτὸν τὸ ὄνομά σου, καὶ παρὰ πᾶσιν ᾄδεται τοῖς τὴν σὴν θεασαμένοις ἰσχύν.

„ μει σου.

Πολλῆς ἐπιμελείας, λέγει, Κύριε, θέλεις με ἀξιώσεις κατὰ ψυχήν· ἐπειδὴ καὶ δύνασαι τοῦτο νὰ κάμῃς, ἢ μὲ τὴν δύναμίν σου, πολὺ θέλεις μὲ σηκώσεις κατὰ τὴν ψυχήν. τουτέστι θέλεις ὑψώσεις τὴν ψυχήν μου, καὶ θέλεις κάμεις αὐτὴν ἀνωτέραν τῶν θλίψεων, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. εἶπε δὲ ὁ αὐτὸς Δαβὶδ καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ ἑνδεκάτου Ψαλμοῦ „ Κατὰ τὸ ὕψος σου ἐπολυώρησας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. (1)

4: „ Ἐξομολογησάσθωσάν σοι, Κύριε, „ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, ὅτι „ ἤκουσαν πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στό„ ματός σου.

Ὅλοι, λέγει, οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς: οἱ εὐσεβεῖς δηλαδὴ καὶ πιστεύσαντες, θέλουν σοὶ εὐχαριστήσουν Κύριε. διὰ ποίαν αἰτίαν; διατὶ ἤκουσαν, λέγει, ὅλα τὰ λόγια τοῦ στόματός σου. δηλαδὴ τὰ διὰ τοῦ νόμου. τὰ διὰ τῶν Προφητῶν· τὰ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, τὰ διὰ τῶν Ἀποστόλων. χρεωστοῦσι γὰρ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς νὰ σοὶ εὐχαριστοῦν, ὄχι τόσον διὰ τὰς ἄλλας σου εὐεργεσίας, ὅσον διατὶ ἠκούσαμεν καὶ ἔμαθον τὰ γεγραμμένα σου λόγια. ἐκ τῶν λογίων σου γὰρ τούτων, προέρχεται ἡ εὐσέβεια καὶ ὁ ἐνάρετος βίος, καὶ τοῦτο εἶναι ἡ ἀληθὴς καὶ μεγάλη εὐεργεσία τῆς ψυχῆς. (2)

5: „ Καὶ ᾀσάτωσαν ἐν ταῖς ᾠδαῖς Κυρί„ ου, ὅτι μεγάλη ἡ δόξα Κυρίου.

Ὅλοι, λέγει, οἱ εὐσεβεῖς Βασιλεῖς θέλουν ψάλλουν εἰς ἐσένα, Κύριε, διὰ μέσου τῶν ᾠδῶν, ὁποῦ εἶναι συνθεμέναι εἰς ἐσένα. ᾠδαὶ γὰρ Κυρίου εἶναι αἱ παρὰ τοῦ Μωϋσῆ πεποιημέναι, καὶ αἱ παρὰ τοῦ Δαβίδ. ἠμποροῦν δὲ νὰ εἶναι ᾠδαὶ καὶ ἁπλῶς δοξολογίαι τοῦ Θεοῦ. διατὶ δὲ θέλουν ᾄσουν τὰς ᾠδὰς ταύτας; (3) διατὶ ἡ δόξα σου Κύριε, : ἤτοι ἡ ἰδέα καὶ ὑπόληψίς σου εἶναι μεγάλη. καθότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σὲ ὑπολαμβάνουν καὶ σὲ ἐννοοῦν μεγάλον: ὅσοι δηλαδὴ ἔχουν αἴσθησιν τῶν εὐεργεσιῶν σου. ἢ πάλη εἶναι ἡ δόξα τοῦ Κυρίου: ἤτοι φανερὰ εἰς ὅλους, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διατὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι πλήρης ἀπὸ τὴν δόξαν του. ἐπειδὴ ὅλοι κοινῶς καὶ Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι τὸν δοξάζουσιν. (4)

6: „ Ὅ-

(1) Ἢ κατὰ ἄλλον· „ Τὸ πολυωρήσεις, ἀντὶ τοῦ πολυχρόνιον φυλάξεις, ἢ δυνάμει τῇ σῇ εἰς ἀφθαρσίαν μεταστήσεις ἐκ φθορᾶς. ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Τουτέστιν ἐν τῇ δυνάμει σου, τὴν ψυχήν μου πολυωρήσεις, ἢ ψυχαγωγίας ἢ θάρσους ἐμπλήσεις.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Καὶ [illegible] μὲν, ἅπαντες τὴν μεγίστην ἐκείνην μεμαθηκότες νίκην, (τῶν κατὰ τῶν πλησιοχώρων Ἐθνῶν δηλαδή) ἐθαύμασαν τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων τὴν δύναμιν· διαφερόντως δὲ μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἢ Σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρώπησιν, ἢ βασιλεῖς ἢ ἄρχοντες τὸν ἁπάντων ὑμνοῦσι Ποιητήν· ἐπ' ἐκείνης μέντοι τῆς νίκης, οὐ ῥημάτων ἤκουσαν, ἀλλὰ πρᾶγμα παράδοξον ἐθεάσαντο· νῦν δὲ ἢ ῥημάτων ἤκουσαν, ἢ τῶν Εὐαγγελικῶν ἀπολαύουσι κηρυγμάτων. ἢ ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐδὲν γὰρ αὐτοὺς ἡ βασιλεία ὀνῆσαι δύναται τοιοῦτον, οἷον τὸ τῶν σῶν ἀκούειν ῥημάτων: τοῦτο αὐτοῖς ἀσφάλεια· τοῦτο ἰσχύς· τοῦτο εὐπρέπεια· τοῦτο τῆς ἀρχῆς φαιδρότης τε ἢ δύναμις.

(3) Παρὰ δὲ τῷ Χρυσοστόμῳ ἢ Θεοδωρίτῳ, γράφεται ἢ οὕτως· „ Ἀσάτωσαν ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου: ἤτοι ἐν τοῖς νόμοις, ἐν τοῖς προστάγμασι Κυρίου. παρὰ δὲ τῷ Ἀπολλιναρίῳ, ᾠδαῖς γράφεται οὕτως ἡρωϊκῶς· „ Θεσπεσίοις μελέεσσιν ἀνυμνήσουσι Θεοῖο. ἢ ἔν τινι σχολίῳ γράφεται. „ Ὠδὰς τοῦ Θεοῦ ἀναγέγραφεν, ἃς ᾄδειν τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πάντας ἐπαγγέλλεται.

(4) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ἂν μὲν ἐν ταῖς ᾠδαῖς Κυρίου (λεχθῇ) τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον· „ Ἐν τοῖς νόμοις σου λεγέτωσαν· ἂν δὲ ἐν ταῖς ὁδοῖς σου, τὰ κατορθώματά σου, φησιν, ὑμνείτωσαν, ἀνακηρυττέτωσαν: τοῦτο γὰρ τὸ ᾀσάτωσαν. ὁ δὲ Θεοδώριτος: „ Τοῦ Θεοῦ, φησι, τὴν Πρόνοιαν ἢ τὴν οἰκονομίαν θαυμάσουσιν ἅπαντες· ὁδοὺς γὰρ τὰς οἰκονομίας καλεῖ.

6 : „ Ὅτι ὑψηλὸς Κύριος καὶ τὰ ταπεινὰ „ ἐφορᾷ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ „ Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ ριβ΄. Ψαλμῷ. ἢ, ὑψηλὸς μὲν κατὰ τὴν φύσιν εἶναι ὁ Θεός. ἐφορᾷ δὲ καὶ βλέπει καὶ τὰ ταπεινά. καθότι αὐτὸς καὶ τὴν γῆν προνοεῖται, καὶ ἕως εἰς τὰ παραμικρὰ καὶ εὐτελέστατα κτίσματα ἐξαπλώνει τὴν πρόνοιάν του. ἢ καὶ ἐφορᾷ ἤτοι φυλάττει τοὺς ταπεινόφρονας.

„ Καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γι„ νώσκει.

Τὰς μὲν ταπεινάς, λέγει ἤγουν τὰς γηΐνας καὶ ματαίας πράξεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνάξιαι τοῦ ὕψους τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ ἀπὸ κοντὰ ὑποφέρει νὰ τὰς βλέπῃ ὁ Θεός. ὅθεν καὶ λέγει ὁ ἴδιος. „ οὐκ οἶδα ὑμᾶς. (Ματθ. κε. 12) τὰ δὲ ὑψηλά: ἤγουν τὰς οὐρανίους πράξεις τὰς ἀξίας οὔσας τῆς θεωρίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ μακρόθεν ἀκόμη γνωρίζει ταύτας ὁ Θεός. κατὰ τὸ „ γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων (Ψαλ. α΄. 6.) τοῦτο δὲ τὸ νὰ γνωρίζῃ καὶ ἀπὸ μακρόθεν ὁ Θεός, εἶναι δηλωτικὸν τῆς πολλῆς ἀρεσκείας αὐτοῦ. ἢ ὁ λόγος εἶναι ἐδῶ περὶ προγνώσεως, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς μακρόθεν καὶ πρὸ τοῦ νὰ γένουν τὰ πάντα, ἠξεύρει αὐτά· καθὼς εἶπεν ἡ σώφρων Σωσάννα „ Ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν (Σωσ. 42) (1)

7 : „ Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ θλίψεως, „ ζήσεις με, ἐπ᾽ ὀργὴν ἐχθρῶν μου ἐ„ ξέτεινας χεῖράς σου, καὶ ἔσωσέ με „ ἡ δεξιά σου.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ πέσω εἰς θλίψεις καὶ πειρασμούς, τότε θέλεις μὲ διασώσεις. καὶ ὅταν κινδυνεύω εἰς θάνατον, τότε θέλεις μὲ ζωογονήσεις· ἀλλὰ καὶ τὴν χεῖρά σου: ἤτοι τὴν τιμωρητικὴν δύναμιν καὶ ἐνέργειάν σου, ἐξάπλωσας εἰς τὴν μανίαν καὶ λύσσαν, ὁποῦ ἔδειξαν κατ᾽ ἐμοῦ οἱ ἐχθροί μου, καὶ ἔσβυσας αὐτήν, καὶ ἔτζι μὲ ἐλύτρωσεν ἡ δεξιά σου: ἤτοι ἡ ἀγαθοποιός σου ἐνέργεια καὶ βοήθεια. (2)

8 : „ Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ.

Ὁ Θεός, λέγει, θέλει κάμει τὴν ἀνταπόδοσιν εἰς τοὺς ἐχθρούς μου. „ ἐμοὶ γάρ, φησιν, ἐκδίκησις· καὶ ἐγὼ ἀνταποδώσω (Ῥωμ. ιβ 19) (3)

„ Κύ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἢ τάχα, κἄν τις ᾖ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλοκάρδιος, οὐδὲ οὗτος αὐτὸν (τὸν Θεὸν) λήσεται· διὸ λέλεκται κατὰ τὸν Ἀκύλαν· „ Καὶ τὸν μετέωρον ἀπὸ μακρόθεν γινώσκει. ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Γινώσκει πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν· καὶ πόρρωθεν τοὺς ἐν δυναστείαις ὁρῶν, ἑκάστῳ φάρμακα προσφέρει κατάλληλα· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς τοὺς μὲν ταπεινοὺς ἐφορᾷ: ἤτοι προνοεῖται καὶ παντοιοτρόπως φροντίζει καὶ βοηθεῖ, ἀρεσκόμενος εἰς τὴν ταπείνωσίν τους· τοὺς δὲ ὑψηλόφρονας καὶ ὑπερηφάνους ἀπὸ μακρόθεν μόνον γνωρίζει, χωρὶς νὰ τοὺς βοηθῇ καὶ νὰ ἀντιλαμβάνεται· διατὶ μισεῖ τὴν τούτων ὑπερηφάνειαν.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς χεῖρα μέν, τὴν τιμωρητικὴν ἐνέργειαν καλεῖ· δεξιὰ δέ, τὴν ἀγαθοποιὸν ἐνέργειαν· τῇ γὰρ τιμωρίᾳ τῶν ἐχθρῶν, τὴν χεῖρα συνέζευξε· τῇ δὲ εἰς αὐτὸν εὐεργεσίᾳ, τὴν δεξιάν· ὅθεν ἐν ἄλλοις γράφεται· „ Ἐξέτεινας χεῖρά σου καθὼς καὶ ὁ Θεοδώριτος ἀνέγνω, καὶ ὁ Εὐθύμιος, καὶ ὁ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐγώ, φησιν, ἄνθρωπος ὢν καὶ ἁμαρτίαις ἐγκυλινδούμενος, ἀμείψασθαι τὰς εὐ-

„ Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν αἰῶνα.

Τοῦτο εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ „ Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ τοῦ ρλε΄. Ψαλμοῦ.

„ Τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ παρίδῃς.

Κύριε, λέγει, ἐσὺ εἶσαι καὶ ἐλεήμων καὶ δημιουργός. ὅθεν καὶ διὰ τὰ δύω ταῦτα, ἐπίβλεψον εἰς ἡμᾶς τὰ δημιουργήματά σου μὲ ὄμμα εὔσπλαγχνον καὶ κηδεμονικόν. καὶ μὴ παραβλέψῃς ἀβοηθήτους ἡμᾶς, οἵτινες τυραννούμεθα καὶ φθειρόμεθα ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὸν Διάβολον. ἢ μὴ παραβλέψῃς ἡμᾶς, οἵτινες παρακαλοῦμεν καὶ σὲ ἐπικαλούμεθα διὰ νὰ μᾶς ἐλεήσῃς: (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΗ.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (2)

„ Κύριε, ἐδοκίμασάς με, καὶ ἔγνως με.

Κύριε, σὺ, λέγει, ἐδοκίμασάς ἐμένα μὲ τὴν δοκιμὴν καὶ μὲ τὸ μεσεγγὶ τῶν πειρασμῶν. ὄχι διατὶ δὲν με ἐγνώριζες προτοῦ νὰ με δοκιμάσῃς. πῶς γὰρ ἦτον δυνατὸν νὰ μὴ με γνωρίζῃς ἐσὺ, ὁποῦ ἤξευρες τὰ πάντα πρὶν νὰ γένουν „ Ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, κατὰ τὴν Σωσάνναν (Σωσ: 42:) ἀλλὰ μὲ ἐδοκίμασες, εἶπε, μὲ τοὺς πειρασμοὺς, διὰ νὰ γνωρισθῶ δόκιμος καὶ εἰς ἐκείνους ὁποῦ δὲν μὲ γνωρίζουν. καὶ ἔτζι νὰ γένω εἰς αὐτοὺς ἀνδρίας παράδειγμα καὶ ὑπομονῆς. ἀλλὰ καὶ σὺ Κύριε, μὲ ἐγνώρισες κατὰ ἀκρίβειαν, ποῖος εἶμαι. ἢ λέγει, ὅτι σὺ μὲ ἐδοκίμασες καὶ μὲ ἐγνώρισες: ἤτοι ἀκριβῶς μὲ ἤξευρεις· ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγων, ὅτι

ὁ

ἐργασίας οὐ δύναμαι· αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος, ὁ τούτων μοι γενόμενος χορηγὸς, ἐνανθρωπήσας καὶ τὴν ἐμὴν φύσιν ἀνειληφὼς, τὸ ἐμὸν ἐκτίσει χρέος· συμφωνεῖ τούτοις καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος λέγων, τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐξαλεῖψαι τὸ καθ᾽ ἡμῶν χειρόγραφον· τούτῳ σύμφωνα γράφει καὶ ὁ Χρυσόστομος.

(1) Προστίθησι δὲ ὁ Χρυσορρήμων καὶ ταῦτα· „ Ὥσπερ ἀπὸ τούτων ἀξιοῦμεν σώζεσθαι, ἀπὸ τοῦ ἐλεήμονα εἶναι τὸν Θεὸν καὶ δημιουργὸν ἡμέτερον· οὕτω καὶ τοῦ ἐλέους ἄξιόν τι ἐπιδειξώμεθα· ἐλεήσω γὰρ, φησιν, ὃν ἂν ἐλεῶ (Ῥωμ. θ΄. 15.) οὐ γὰρ ἁπλῶς ὁ ἔλεος ἔπεισιν, ἀλλ᾽ ἔχει τινὰ καὶ αὐτὸς διάκρισιν· εἰ γὰρ δὴ ἁπλῶς ἐπῄει, οὐδεὶς ἂν ἐκολάσθη· διὸ μὴ μόνον διὰ τὸ ἐλεεῖσθαι ἄξια πράττωμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ παρὰ Θεοῦ γεγενῆσθαι· τὸν γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δημιουργηθέντα, καὶ τοιοῦτον ἐσχηκότα Ποιητὴν καὶ Βασιλέα, ἀξίαν καὶ τῆς κηδεμονίας αὐτοῦ πολιτείαν ἐπιδείκνυσθαι χρή.

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὕτως· „ Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ Ζαχαρίου ἐν τῇ διασπορᾷ.

ὁ Θεὸς ἐρευνᾷ τὰς καρδίας (Ρωμ. η'. 27.) δὲν φανερώνει, πῶς ὁ Θεὸς δὲν ἠξεύρει τὰς καρδίας πρὶν τοῦ νὰ τὰς ἐρευνήσῃ, ὄχι· ἀλλὰ μὲ τὴν ἔρευναν δηλοῖ, τὴν καθαρὰν καὶ σαφῆ καὶ ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. (1)

2: „Σὺ ἔγνως τὴν καθέδραν μου καὶ τὴν „ἔγερσίν μου.

Σὺ, λέγει, Κύριε ἐγνώρισες ἐμένα, καὶ ὅταν κάθημαι καὶ ὅταν σηκώνομαι: ἤγουν ἐγνώρισες ὅλην μου τὴν ζωήν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἥτις εἰς ταῦτα τὰ δύω θεωρεῖται, εἰς ἠρεμίαν, καὶ κίνησιν, εἰς σχολὴν, καὶ ἀσχολίαν, καὶ εἰς ἀνάπαυσιν, καὶ ἐνέργειαν. (2).

„Σὺ συνῆκας τοὺς διαλογισμούς μου „ἀπὸ μακρόθεν.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνώτερα, „Κύριε, ἐδοκίμασάς με καὶ ἔγνως με. διὰ τοῦτο ἵνα μὴ ὑποπτεύσῃ τινὰς, ὅτι ὁ Θεὸς, ἀφ' οὗ δοκιμάσῃ τοὺς ἀνθρώπους τότε τοὺς γνωρίζει: διὰ τοῦτο θεραπεύει τὸν λόγον ἐδῶ ὁ Προφητάναξ καὶ λέγει. ὅτι ἀνίσως ὁ Θεὸς ἠξεύρῃ τοὺς διαλογισμοὺς τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ προτοῦ νὰ κινηθοῦν αὐτοὶ εἰς τὴν καρδίαν, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ πολλῶν χρόνων καὶ γενεῶν, (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀπὸ μακρόθεν) πῶς αὐτὸς ἤθελε χρειασθῇ δοκιμασίαν διὰ νὰ τοὺς μάθῃ. τοῦτο γὰρ εἶναι παντελῶς ἀνακόλουθον. (3)

3: „Τὴν τρίβον μου καὶ τὴν σχοῖνόν „μου σὺ ἐξιχνίασας, καὶ πάσας τὰς „ὁ-

ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, οὔτε παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τοῖς Ἑβδομήκοντα. οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἑρμηνευταῖς εὑρίσκεται· ἀλλά τις, ὡς ἠβουλήθη, γενικῶς τὸν Ψαλμὸν, τῆς ἐπιγραφῆς ἐποιήσατο τὴν προσθήκην· ὁ μέντοι Ψαλμὸς, Ἰωσίου τοῦ βασιλέως πρόῤῥησιν ἔχει· ὅς τις, τοὺς μὲν τῶν Εἰδώλων ἱερεῖς, κατηκόντισε, τοὺς δὲ εὐσέβειαν ἀσπαζομένους, ὑπερετίμησεν· εἰσάγεται δὲ, ἐκπληττόμενος τὴν θείαν περὶ αὐτοῦ πρόγνωσιν· τῷ γὰρ Ἱεροβοὰμ ταῖς δαμάλεσι θύοντι προεθέσπισεν ὁ Θεὸς, ὡς ἀναστήσεται υἱὸς τῷ Δαβὶδ, Ἰωσίας ὄνομα αὐτῷ, καὶ τοὺς τῶν Εἰδώλων ἱερέας παραδώσει θανάτῳ, καὶ τὰ τούτων ὀστᾶ κατακαύσει· κατὰ δέ τινας, ἀναφέρεται ὁ Ψαλμὸς εἰς τὸ πρόσωπον Ζαχαρίου, ἔτι αὐτῶν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ μὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Προφήτου Ζαχαρίου σὺν αὐτοῖς· κατασημαίνει δὲ καὶ τὴν τῶν Ἐθνῶν κλῆσιν, καὶ τὴν γεγενημένην τῷ Σωτῆρι Χριστῷ ἀντιλογίαν παρὰ τοῦ ἐξ Ἰσραὴλ λαοῦ· διὸ καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγέγραπται, εἰς τὸν τῆς ἐπιδημίας ἀναπέμπων ἡμᾶς καιρόν.

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων· „Τί λέγεις; μετὰ τὸ δοκιμάσαι οἶδεν ὁ Θεὸς, πρὸ δὲ τοῦ δοκιμάσαι οὐκ οἶδεν; οὐχί· μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τὸ ἐδοκίμασας, τὴν γνῶσιν τὴν σαφεστάτην δηλοῖ: τουτέστιν ἀκριβῶς ἐπίστασαί με. ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει· „Διπλοῦν τὸ εἶδος τῶν πειρασμῶν· ἢ γὰρ αἱ θλίψεις βασανίζουσι τὰς καρδίας; ὥσπερ χρυσὸν ἐν καμίνῳ. διὰ τῆς ὑπομονῆς τὸ δοκίμιον αὐτῶν ἀπελέγχουσαι· ἢ καὶ πολλάκις αὐταὶ αἱ εὐθυνίαι τοῦ βίου; ἀντὶ πειρατηρίου γίνονται τοῖς πολλοῖς· ὁμοίως γάρ ἐστι χαλεπὸν, ἔν τε ταῖς δυσχολίαις τῶν πραγμάτων ἀταπείνωτον τὴν ψυχὴν διασώσασθαι· καὶ ἐν ταῖς περιφανείαις τοῦ βίου, μὴ ἐπαρθῆναι πρὸς ὕβριν. Καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Βάσανος ἀρετῆς οὐ μόνον πενία καὶ ἀθυμία· ἀλλὰ καὶ βασιλεία καὶ εὐπραγία· καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς ἀκαιροῖς δοκιμαζόμεθα, εἰ φέρειν γενναίως δυνάμεθα τὰ προσπίπτοντα· οὕτως ἐν ταῖς εὐημερίαις γυμναζόμεθα καὶ δεικνύμεθα, εἴτε συνεπαιρόμεθα ταῖς εὐκληρίαις, εἴτε τὴν τούτων ἐπιστάμεθα φύσιν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος εἶπεν· „Ὁ μεμνημένος τοῦ φάσκοντος λογίου· „Καὶ μελετήσεις ἐν τοῖς θείοις λόγοις καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, κοιταζόμενος καὶ ἀνιστάμενος, ὡς ἄξια τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως πράττων καὶ ἐν τῷ καθέζεσθαι καὶ ἐν τῷ ἐγείρεσθαι, ἐρεῖ τὸ, σὺ ἔγνως τὴν καθισίν μου. καὶ τὴν ἔγερσίν μου: ὑψηλότερον δὲ, καθέδρα μέν ἐστιν ἕξις ἀρίστη λογικῆς ψυχῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος πρὸς κακίαν γίνεται· ἔγερσις δὲ, ἡ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων ἐπὶ τὰ νοητὰ μετάβασις· καίγε τῶν καλῶς ἱδρυμένων ἡ καθέδρα· καὶ τῶν καλῶς ἐγειρομένων ἐπὶ τὰς πράξεις ἡ ἔγερσις, γινώσκεται ὑπὸ Θεοῦ· εἴτουν ἡ ἀνάπαυσις, καὶ πάλιν ἡ προθυμία. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος: „Ὅτι καθαρᾶς ψυχῆς καὶ συνειδότος ἐῤῥωμένου τὰ ῥήματα.

(3) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Μόνου ὡς ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ τὸ τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων ἐξερευνᾷν.

„ ὁδούς μου προεῖδες.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐξέτασες ὅλην τὴν ςράταν καὶ τὸ μέτρον τῆς ζωῆς μου. καὶ ἠξεύρεις πολλὰ καλὰ, πόσον μὲν αὐτὴ ἐπῆγεν ἔμπροσθεν, πόσον δὲ ἀκόμη εἶναι ὀπίσω, ἡ σχοῖνος γὰρ ἦτον ἕνα μέτρον τῆς γῆς, κοντὰ εἰς τοὺς Ἀιγυπτίους καὶ Πέρσας. διότι ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶναι κοντὰ εἰς ἡμᾶς τὸ ἕνα ςάδιον, τοῦτο ἦτον κοντὰ εἰς ἐκείνους ἡ σχοῖνος. (1) τὸ δὲ, ἐδοκίμασας, καὶ τὸ, ἐξιχνίασας ἐπὶ Θεοῦ λεγόμενα, δηλοῦσι τὴν ἀσφαλῆ γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. οὐ μόνον δὲ τὴν ζωήν μου ἠξεύρεις Κύριε, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς πράξεις μου τόσον τὰς καλὰς, ὅσον καὶ τὰς κακάς. δὲν εἶπε δὲ, ὅτι εἶδες, ἀλλ' ὅτι προεῖδες καὶ προεγνώρισες αὐτὰς προτοῦ νὰ τὰς πράξω. (2)

4: „ Ὅτι οὐκ ἔστι δόλος ἐν γλώσσῃ μου·
„ Ἰδοὺ Κύριε, σὺ ἔγνως.
5: „ Πάντα τὰ ἔσχατα καὶ τὰ ἀρχαῖα·
„ Σὺ ἔπλασάς με, καὶ ἔθηκας ἐπ' ἐ-
„ μὲ τὴν χεῖρά σου.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἐγνώρισες καὶ τοῦτο μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα: ὅτι δηλαδὴ δὲν εὑρίσκεται πονηρία εἰς τὰ λόγιά μου, οὔτε πανουργία καὶ σκολιότης. ἔπειτα λέγει καθολικώτερον. Σὺ Κύριε, ἠξεύρεις ὅλα τὰ ὕςερινὰ καὶ μέλλοντα, καὶ ὅλα τὰ πρῶτα καὶ περασμένα. (3) ἤτοι ὅλα ὁμοῦ τὰ ἠξεύρεις, καὶ κανένα πρᾶγμα δὲν εἶναι ὁποῦ λανθάνει τὴν γνῶσιν σου. καὶ ὄχι μόνον ἐσὺ με ἔπλασας Κύριε, ἀλλὰ καὶ ἀφ' οὗ με ἔπλασας, μὲ διακρατεῖς καὶ μὲ σκέπεις. ὥςε τὸ μὲν ἔπλασας, εἶναι δηλωτικὸν τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας. τὸ δὲ ἔθηκας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖράν σου, εἶναι δηλωτικὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Προνοίας· (4)

6: „ Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐ-
„ μοῦ. ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι
„ πρὸς αὐτήν.

Ἡ ἐδική σου, λέγει, γνῶσις Κύριε: ἤγουν τὸ νὰ σὲ γνωρίσω ἐγὼ, τοῦτο ἐμεγαλύνθη ὑπὲρ ἐμὲ καθὼς εἶπεν ἄλλος ἑρμηνεύς: ἤτοι τοῦτο ὑπερβαίνει τὴν ἐδικήν μου γνῶσιν καὶ κατάληψιν· τοῦτο δὲ σαφέστερον δηλῶν λέγει. ἡ ἐδική σου γνῶσις εἶναι δυνατωτέρα ἀπὸ τὸ νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἐδικοῦ μου νοὸς καὶ λογισμοῦ. καὶ δὲν δύναμαι πρὸς τὴν γνῶσιν αὐτὴν ὥςε ὁποῦ νὰ περιλάβω ταύτην εἰς τὸν ἐδικόν μου νοῦν· γνῶσιν δὲ λέγει, τὴν τῆς φύσεως καὶ οὐσίας τοῦ Θεοῦ

(1) Ἐπειδὴ δὲ τὸ ςάδιον εἶναι ἑκατὸν εἰκοσιπέντε πουδάρια, λοιπὸν ϗ ἡ σχοῖνος τόση ἦτον εἰς τὸ μάκρος· ϗ ἐπειδὴ τὰ ὀκτὼ ςάδια ποιοῦσιν ἕνα μίλιον, λοιπὸν ϗ ἡ ὀκτὼ σχοῖνοι, ἐποίουν ἕνα μίλιον.

(2) Ἡ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· „ Ὁδὸν ϗ τρίβον τὰς πράξεις καλεῖ, σχοῖνον δὲ τὴν τούτων εὐθύτητα, ἐκ μεταφορᾶς τῶν οἰκοδομούντων, ϗ σπαρτίῳ: ἤτοι σχοινίῳ τοὺς τοίχους διευθυνόντων.

(3) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ἐπίσκεψαι διατὶ τὰ μέσα παρασεσιώπηται; διὰ τὸ τὴν κακίαν δηλαδὴ εἶναι ἐν τῷ μεταξὺ, ϗ οὔτε ἐν τῇ ἀρχῇ, οὔτε ἐν τῷ τέλει τῶν ὄντων ὑπάρχουσαν· ἥν τινα οὐ γινώσκει ὁ Θεὸς, κατὰ τὸ, οὐκ οἶδα ὑμᾶς· κατὰ γνῶσιν δηλαδὴ οἰκειότητος.

(4) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Ἀπὸ τῆς προγνωςικῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν δημιουργικὴν μετέβη· ϗ ἀπὸ τῆς δημιουργικῆς πάλιν ἐπὶ τὴν προνοητικήν· ταῦτα δὲ μαρτυρεῖ ϗ ὁ Παῦλος τῷ Χριςῷ λέγων· „ Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα (Κολ. α'.) τοῦτο τῆς δημιουργίας αὐτοῦ, εἶτα τὴν προνοητικὴν δηλῶν ἐνέργειάν, φησι· „ Καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέςηκε· ϗ πάλιν τὴν δημιουργίαν δείκνυσι λέγων· „ Δι' οὗ ϗ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε (Ἑβρ. α'. 2.) δείκνυσι δὲ ϗ τὴν πρόνοιαν ἐν τῷ εἰπεῖν· „ Φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. οὐ γὰρ δὴ μόνον ἐν τῷ γενέσθαι, ἀλλὰ ϗ ἐν τῷ εἶναι ϗ μένειν δεόμεθα αὐτοῦ τῆς δυνάμεως. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει. „ Ἢ τὸ ἔθηκας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου, ἀντὶ τοῦ ϗ εὐλογίας μετέδωκας, ϗ ἄρχοντα κατέςησάς, ϗ δυνάμεως θείας ἐνέπλησας· ταῦτα γὰρ ἔτι ϗ νῦν, δι' ἐπιθέσεως χειρῶν πιςεύομεν γίνεσθαι τοῖς χειροτονουμένοις· ϗ ἐπὶ τοῦ κατὰ γαςέρα βρέφους ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ πάρεςιν, οὐ μόνον διαπλάττουσα τὸ κυούμενον, ἀλλὰ καὶ ζωοποιοῦσα καὶ φυλάττουσα.

θῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διότι ἡμεῖς μόνον ἠξεύρομεν, ὅτι εἶναι ὁ Θεός. τί δὲ εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν ὁ Θεὸς, δὲν ἠξεύρομεν. ἀλλὰ καὶ ὅτι μὲν εἶναι ὁ Θεὸς πανταχοῦ, ἠξεύρομεν. πῶς δὲ εἶναι πανταχοῦ, δὲν ἠξεύρομεν. καὶ ὅτι μὲν εἶναι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος καὶ σοφὸς, καὶ παντοδύναμος, καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλα, ἠξεύρομεν. πόσον δὲ εἶναι ἀγαθὸς καὶ σοφὸς δὲν ἠξεύρομεν· μὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο συμφωνεῖ καὶ ἐκεῖνο, ὁποῦ λέγει ὁ Ἐκκλησιαστὴς περὶ τῆς σοφίας, ἥτις εἶναι ὁ Θεὸς „ εἶπα σοφισθήσομαι, καὶ αὐτὴ ἐμακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ, μακρὰν ὑπὲρ ὃ ἦν, καὶ βαθὺ βαθὺ, τίς εὑρήσει αὐτό; „ (Ἐκκλ. ζ. 23.) Καὶ ὁ Παῦλος δὲ λέγει, „ ὦ βάθους πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. (Ῥωμ. ια΄. 33.)

Μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ θεῖος Χρυσόστομος, καὶ ἄλλοι ἐνόησαν τὸ ῥητὸν. ἐθαυμαστώθη ἡ σοφία σου ἐκ τῆς ἐμῆς διαπλάσεως. ἐκ τῆς ἐμῆς κατασκευῆς ἐκραταιώθη· οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν, ὥστε νὰ ὑμνήσω καὶ νὰ ἐπαινέσω αὐτὴν ἀξίως (1) ἀλλ' ἤθελεν εἰπῇ τινάς. καὶ ἂν ἐσὺ, ὦ Δαβὶδ, δὲν ἠξεύρῃς ἀκριβῶς τὴν σοφίαν ταύτην, πῶς τὴν θαυμάζεις; ἀλλ' ἀποκρίνεται, ὅτι δι' αὐτὸ τοῦτο βέβαια θαυμάζω τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, διατὶ εἶναι ἀκατάληπτος. ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς, ἀγκαλὰ καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν τί εἶναι ἡ ἀκτὶς καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ὅμως δι' αὐτὸ ὁποῦ δὲν τὴν καταλαμβάνομεν, διὰ τοῦτο μάλιστα τὴν θαυμάζομεν. ἔπειτα καὶ ἄλλην δύναμιν τοῦ Θεοῦ θαυμάζει· ἤτοι τὸ νὰ εἶναι πανταχοῦ ὁ Θεὸς κατὰ τὴν δύναμιν καὶ πρόνοιαν. τὸ νὰ πληρώνῃ κάθε τόπον, καὶ νὰ εἶναι ὑπὲρ τὸ πᾶν, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσοῤῥήμων.

7: „ Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός „ σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου „ ποῦ φύγω;

8: „ Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν, σὺ ἐ„ κεῖ εἶ· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ᾅδην, „ πάρει.

Πνεῦμα καὶ πρόσωπον Θεοῦ, τὸν Θεὸν λέγει ὁ Δαβὶδ κατὰ περίφρασιν. ἢ Πνεῦμα μὲν Θεοῦ ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. πρόσωπον δὲ Θεοῦ, λέγει τὸν υἱὸν, ὡς εἰκόνα τοῦ Πατρὸς, καὶ χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. ὁ ἑωρακὼς γάρ φησιν, ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα (Ἰω. ιδ΄. 9.) καὶ διὰ μὲν τοῦ οὐρανοῦ, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὸν ἀνώτατον καὶ πρῶτον οὐρανὸν, τὸν ἐν ἀρχῇ δημιουργηθέντα. διὰ δὲ τοῦ ᾅδου, ἐφανέρωσε τὸ κατώτατον μέρος τῆς γῆς. ἔπειτα λέγει, καὶ τὴν ἄβυσσον, καὶ τὸν πάτον τῆς θαλάσσης. διὰ μέσου δὲ τῶν μερῶν αὐτῶν τοῦ Κόσμου, συμπεριέλαβεν ὁ Δαβὶδ κάθε τόπον ἄβατον καὶ ἀπεριπάτητον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. (2)

9: „ Ἐὰν

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ὁ μέγας Δαβὶδ, ᾧ τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας ἐδήλωσεν ὁ Θεὸς, φανερῶς ὁμολογεῖ τῆς γνώσεως τὸ ἀπρόσιτον, ποτὲ μὲν, ἄβυσσον πολλὴν ὀνομάζων, τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, ἧς οὐκ ἔστι τὴν ἕδραν, ἢ μέτρῳ, ἢ αἰσθήσει λαβεῖν· ποτὲ δὲ, τεθαυμαστῶσθαι, τὴν γνῶσιν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἑαυτοῦ συστάσεως λέγων, καὶ κεκραταιῶσθαί τε πλέον, ἢ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ περίδραξιν· ἵνα γὰρ τὰ ἄλλα ἐάσας, φησὶ, πρὸς ἐμαυτὸν βλέπω, καὶ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ σύμπηξιν· τίς ἡ μίξις ἡμῶν; τίς ἡ κίνησις; πῶς τὸ ἀθάνατον τῷ θνητῷ συνεκράθη; πῶς κάτω ῥέω, καὶ ἄνω φέρομαι; πῶς τὸ αὐτὸ ζῶον, θνητὸν καὶ ἀθάνατον; τίς ἡ περὶ ἐμὲ σοφία; καὶ τί τὸ τῆς φύσεως μυστήριον; πῶς μετροῦμαι τόπῳ, καὶ νοῦς οὐχ ὁρίζεται; ἀλλ' ἐν ταὐτῷ μένων, πάντα ἐπέρχεται; πῶς αἵματι κρατεῖται καὶ πνοῇ τὸ ἀσώματον;

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Ὁρᾷς εὐγνωμοσύνην οἰκέτου; εὐχαριστῶ σοι, φησὶ, διὰ τοῦτο, ὅτι ἀκατάληπτον ἔχω Δεσπότην· οὐ περὶ οὐσίας ἐνταῦθα λέγων· ἐκεῖνο γὰρ ὡς ὁμολογουμένως ἀκατάληπτον, παρῆκε· περὶ δὲ τοῦ τὸν Θεὸν πανταχοῦ παρεῖναι τῇ δυνάμει καὶ τῇ Προνοίᾳ καὶ πάντα τόπον πληροῦν· δεικνὺς, ὡς οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο οἶδε, πῶς πανταχοῦ ἐστι· καὶ ὁ Κύριλλος· „ Πάντα πληροῖς· πᾶσι πάρει· οὐ κατὰ μέρος, ἀλλ' ὁμοῦ πᾶσιν ὅλοις· παριστὰς δὲ δι' ὅλων κεχωρηκέναι τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν, φησι· ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου; οὐκ ἂν δὲ τὴν τοῦ Πνεύματος παρουσίαν, δούλου ὄντος καὶ κτίσματος, ἐπὶ πάντα διήκειν ἔφασκεν ὁ ὑμνῳδὸς, πρόσωπον αὐτὸ καὶ χεῖρα Θεοῦ προσαγορεύων· τίς οὖν οὐκ αἰσθάνεται τῆς θεϊκῆς τοῦ Πνεύματος δόξης, ἀκούων τό·

ποῦ

9 : „ Ἐὰν ἀναλάβοιμι τὰς πτέρυγάς μου „ κατ' ὄρθρον, καὶ κατασκηνώσω εἰς „ τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης.

10 : „ Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χείρ σου ὁδηγήσει „ με, καὶ καθέξει με ἡ δεξιά σου.

Πτερὰ τοῦ Δαβὶδ ἦτον, ἡ κινητικὴ δύναμις τοῦ νοός του. ὡσάν, λέγει, ἐγὼ μὲ τὰ πτερὰ καὶ φαντασίαν τοῦ νοός μου, καταντήσω εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς θαλάσσης, ὥςε ὁπου, κἂν ἐκεῖ νὰ ἠμπορέσω νὰ κρυφθῶ ἀπὸ λόγου σου, Κύριε ὅμως καὶ ἐκεῖ ἡ θεία δύναμίς σου θέλει με ὁδηγήσει. καὶ πάλιν θέλει μὲ κρατήσει : ἤτοι ουδὲ εἰς τὴν ἄβυσσον θέλω ὑπάγω χωρὶς τὴν ἐδικήν σου δύναμιν. ἀλλὰ αὐτὴ μὲν ἔχει νὰ πηγαίνῃ ἔμπροσθεν ἀπὸ λόγου μου. ἡ αὐτὴ δὲ θέλει δώσει τόπον εἰς ἐμένα νὰ τρέχω, καὶ αὐτὴ πάλιν θέλει με κρατήσει μὲ ἄφευκτον τρόπον. κατ' ὄρθρον δὲ εἶπε, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸν καιρὸν, ὅταν μάλιςα ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νηφάλιος καὶ καθαρὸς. περιττὸν δὲ εἶναι τὸ γάρ. Μερικοὶ δὲ, ὄρθρον μὲν ἐνόησαν τὴν ἀνατολὴν, ἔσχατα δὲ τῆς θαλάσσης, τὴν δύσιν. ὡσάν λοιπὸν, λέγει, μὲ τὰ πτερὰ τοῦ νοός μου καταντήσω εἰς τὴν ἀνατολὴν, ἡ δύναμίς σου θέλει μὲ ὁδηγήσει πετόμενον κατὰ νοῦν, καὶ αὐτὴ θέλει με πιάσει, ἐὰν καταντήσω εἰς τὴν δύσιν. (1)

11 : „ Καὶ εἶπα· ἄρα σκότος καταπατήσει με, καὶ νὺξ φωτισμὸς ἐν τῇ „ τρυφῇ μου.

Ἐσοχάσθηκα, λέγει, καὶ εἶπα εἰς τὸν ἑαυτόν μου, ὅτι λοιπὸν θέλω δυνηθῶ νὰ κρυφθῶ μέσα εἰς τὸ σκότος, καὶ ὅτι τὸ σκότος θέλει με καταπατήσει : ἤγουν θέλει με κατακρύψει. ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁπου

ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου; ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἐάν τι μοι συμβῇ ἁμάρτημα, ϗ γένηταί μοι διὰ τοῦτο χρεία δρασμοῦ ϗ φυγῆς, ποῖ βαδίσας φύγω; ϗ τίς γένωμαι, σοῦ τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα ἀπειληφότος; ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Φοβερὰ τοίνυν ἡ τοῦ παντὸς πλήρωσις, ὡς μὴ εἶναι μηδαμοῦ φυγεῖν Θεοῦ κίνησιν, μὴ εἰς οὐρανὸν ἀναπτάντα, μὴ εἰς Ἅδου χωρήσαντα, μὴ πρὸς ἀνατολὰς ἀποδράντα, μὴ θαλάσσης ἐναποκρυβέντα μυχοῖς· οὐκ εἶπε δὲ, λέγει ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅπου ἐὰν ἀπέλθω, ἀκολουθήσει μοι· ἀλλ' ὅπου ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ εἶ· ἐκεῖ σὲ εὑρίσκω, φησι, προλαμβάνοντά με. ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, διὰ τῶν τεσσάρων τούτων μερῶν τοῦ κόσμου : τοῦ ὕψους δηλαδὴ, οὗ ἔσχατον ὁ οὐρανός· τοῦ βάθους, οὗ ἔσχατον ὁ Ἅδης· τοῦ ὄρθρου : ἤτοι τῆς Ἀνατολῆς, ϗ τῶν ἐσχάτων τῆς θαλάσσης ἤτοι τῆς Δύσεως, θέλει ὅτι εἰκονίζεται δι' αὐτῶν τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ τιμίου Σταυροῦ· ϗ διὰ μὲν τοῦ οὐρανοῦ ϗ τοῦ Ἅδου, δηλοῦνται τὰ ἄνω ϗ κάτω μέρη τοῦ Σταυροῦ· διὰ δὲ τῆς Ἀνατολῆς ϗ Δύσεως, δηλοῦνται τὰ δύω πλάγια μέρη αὐτοῦ· καθὼς αὐτὰ δηλοῦνται ϗ διὰ τοῦ ὕψους βάθους μήκους ϗ πλάτους, τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιςολῇ, (Κεφ. γ'. 18.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐπισημήνασθαι δὲ προσήκει, ὅτι τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχειν ἐδίδαξε ϗ τὸν Θεὸν ϗ τὸ πανάγιον Πνεῦμα· ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου ϗ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; ὧν δὲ μία ἡ ἐνέργεια, μία πάντως ϗ ἡ δύναμις· ὧν δὲ μία ἡ δύναμις, μία ἡ φύσις· μία ἄρα τοῦ Θεοῦ ϗ τοῦ Πνεύματος ἡ φύσις· καλῶς δὲ, τῷ μὲν οὐρανῷ, τὸ σὺ ἐκεῖ εἶ, συνέζευξε· τῷ δὲ Ἅδῃ, τὸ πάρει· τοῖς γὰρ ἐν οὐρανῷ διαιτωμένοις Ἀγγέλοις ἐπαναπαύεται· πανταχοῦ δὲ πάρεςι ϗ τοῖς πᾶσι παρίςαται· ϗ ἐν αὐτῷ ζῶμεν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόςολον, ϗ κινούμεθα ϗ ἐσμέν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Διὰ τούτων διδάσκει τὸ τῆς θείας φύσεως ἀπερίγραφον· ταύτης δὲ τῆς δυνάμεως τὴν πεῖραν ἔλαβε ϗ Ἰωνᾶς ὁ Προφήτης· φυγεῖν γὰρ τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἐπιχειρήσας, ϗ ἁλωὺς ϗ τοῖς κύμασιν ἐπεδύθη, ϗ οἷα εἱρκτῇ τινι παρεδόθη τῷ κήτει· ϗ πρὸς ἣν ἀπεςάλη πόλιν ἐπεδηγήθη· ϗ ἐδείχθη ἀληθὲς τὸ, εἰ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, ἐκεῖ ἡ χείρ σου ὁδηγήσει με, ϗ καθέξει με ἡ δεξιά σου· ταῦτα δὲ τὰ λόγια εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα, ὁποῦ λέγει ὁ Ἀμώς· „ Οὐ μὴ διαφύγῃ ἐξ αὐτῶν φεύγων, ϗ οὐ μὴ διασωθῇ ἐξ αὐτῶν ἀνασῳζόμενος· ἐὰν κατακρυβῶσιν εἰς Ἅδου, ἐκεῖθεν ἡ χείρ μου ἀνασπάσει αὐτούς· ϗ ἐὰν ἀναβῶσιν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐκεῖθεν κατάξω αὐτούς· ἐὰν ἐγκατακρυβῶσιν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Καρμήλου, ἐκεῖθεν ἐξερευνήσω ϗ λήψομαι αὐτούς· ϗ ἐὰν καταδύσωσιν ἐξ ὀφθαλμῶν μου εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, ἐκεῖ ἐντελοῦμαι τῷ δράκοντι, ϗ δήξεται αὐτούς· (Ἀμ. θ'. 1.)

ὁποῦ πατεῖ τὸ ἔδαφος, κρύπτει αὐτὸ μὲ τοὺς πόδας του. ὕςερον ὅμως, λέγει, ἐκατάλαβα, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ νύκτα καὶ τὸ σκοτάδι, εἶναι φωτεινὰ ἐν τῇ τρυφῇ μου: ἤτοι κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. τὸν Θεὸν γὰρ λέγει τρυφήν του. διατὶ καὶ μόνην τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ, εὐφροσύνην ἐνόμιζεν. „Ἐμνήσθην γάρ, φησι, τοῦ Θεοῦ καὶ εὐφράνθην. (Ψαλ. οϛ΄. 3.) ὅθεν ἐγνώρισα, ὅτι οὐδὲ αὐτὸ τὸ ἴδιον σκότος δύναται νὰ μὲ κρύψῃ ἀπὸ τὸν Θεόν. (1).

12: „Ὅτι σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ· καὶ νὺξ ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται· ὡς τὸ σκότος αὐτῆς, οὕτω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς.

Κοντὰ εἰς ἐσένα, λέγει, Κύριε, δὲν θέλει σκοτισθῇ τὸ σκότος. τὸ γὰρ ἀπὸ σοῦ, ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπε. παρὰ σοί. καθότι τὸ ἐδικόν μας τοῦτο σκοτάδι, δὲν εἶναι σκοτάδι κοντὰ εἰς ἐσένα. διατὶ καὶ αὐτὸ φαίνει. ἀλλὰ καὶ ἡ νύκτα φωτίζεται ὡσὰν ἡμέρα κοντὰ εἰς ἐσένα. καὶ καθὼς εἶναι φωτεινὸν τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. ἔτζι κοντὰ εἰς ἐσένα εἶναι φωτεινὸν καὶ τὸ σκότος τῆς νυκτός. ἤτοι ἴσα εἶναι καὶ τὰ δύω κοντὰ εἰς ἐσένα, καὶ παρομοίως φωτεινά. (2) ταῦτα μὲν λέγει ὁ Δαβίδ, διὰ νὰ δείξῃ πῶς εἶναι ὅλα φανερὰ κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. νοοῦνται δὲ τὰ ῥητὰ καὶ κατὰ ἄλλο νόημα, ὡς λέγει ὁ Χρυσορρήμων, ὅτι ἐγώ, λέγει, περικυκλωθεὶς ἀπὸ τὸ σκότος τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, εἶπα εἰς τὸν ἑαυτόν μου. ἆρά γε θέλει με καταχωνεύσει τὸ σκότος τοῦτο; ἔπειτα, ὅταν ἐσὺ μόνον ἠθέλησας, Κύριε, εὐθὺς ἡ νύκτα τῆς λύπης καὶ θλίψεως, φωτισμὸς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης εἰς ἐμένα ἐγένετο. ἀκολούθως δὲ πρέπει νὰ ἑρμηνεύσωμεν καὶ τὰ ἄλλα ῥητά. ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος ἄλλως ἐξήγησε τὸ ῥητόν: δηλαδή, ὅτι ὅταν ἐγὼ ἐτρύφουν καὶ ἐξεφάντωνα, ἡ νύκτα τῆς τρυφῆς ἡ σκοτίζουσα τὸν νοῦν μου, αὐτὴ ἐφαίνετο φωτισμὸς εἰς ἐμένα. ἐπειδὴ καὶ νύκτα καὶ σκότος ἦτον τριγύρω εἰς ἐμὲ τὸν ἄθλιον, καὶ δὲν ἤξευρον. ἐνόμιζον γάρ, πῶς εἶναι φωτισμὸς ἡ τρυφή μου.

13: „Ὅτι σὺ ἐκτήσω τοὺς νεφρούς μου.

Λέγει ὁ Χρυσορρήμων, ὅτι νεφροὺς ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐννοεῖ ὅλον τὸν ἑαυτόν του, ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν: ἤγουν ὅτι ἐσύ, λέγει, Κύριε, μὲ ἀπέκτησες καὶ κτῆμα ἐδικόν σου ἐποίησας. καὶ ἀξιώνεις τῆς προνοίας καὶ ἐπιμελείας σου, διὰ τὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ἑρμηνεύων τὸ νὺξ φωτισμὸς ἐν τῇ τρυφῇ μου· „Ὥσπερ πῦρ οἶδα διπλοῦν, οὕτω καὶ φῶς, τὸ μὲν, τὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ λαμπάδα κατευθῦνον ἡμῶν τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα· τὸ δὲ, απατηλὸν καὶ περίεργον καὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἀντίθετον, ἐκεῖνο εἶναι ὑποκρινόμενον, ἵνα κλέπτῃ τῷ φαινομένῳ· τοῦτο καὶ νύξ ἐςι, καὶ φωτισμὸς νομίζεται τοῖς ὑπὸ τῆς τρυφῆς διεφθαρμένοις· τί γάρ φησιν ὁ Δαβίδ; νὺξ ἦν περὶ ἐμὲ τὸν δείλαιον, καὶ ἠγνόουν· φωτισμὸν γὰρ εἶναι τὴν τρυφὴν ὑπελάμβανον: τουτέςι τρυφῶντός μου, ἡ νὺξ τῆς τρυφῆς ἡ σκοτίζουσα τὸν νοῦν, φωτισμός μοι ἐδόκει ὑπὸ τῆς τρυφῆς διεφθαρμένῳ. ὁ δὲ Ὠριγένης θέλει, ὅτι τὸ ἄρα ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ πλήν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Ὅταν γὰρ ὁ Θεὸς βουληθῇ, πρὸς τὰ ἐναντία μεθίςαται τῶν ςοιχείων ἡ φύσις, καὶ οὕτως ἀκριβῶς πρὸς τὰ ἐναντία, ὡς πρὸς τὰ οἰκεῖα, ὡς ἂν εἰ καὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς συγκεκλήρωτο· ἐὰν γὰρ σὺ βουληθῇς, τοιαύτη ἔςαι ἡ νύξ· καὶ οὕτως ἔςαι τὸ φῶς αὐτῇ συγκεκληρωμένον, ὥσπερ καὶ τὸ σκότος. ὁ δὲ Θεοδώριτός φησι· „Τὸ σκότος ἐμοί ἐςι σκότος· ἐγὼ γὰρ ἔχω φωτὸς καὶ σκότους διαφοράν· σοὶ δὲ τῷ νοερῷ φωτὶ καὶ ἡ νὺξ ὁμοία τῇ φανωτάτῃ ἡμέρᾳ, καὶ πάσης μεσημβρίας φωτεινοτέρα· ὥςε, ἠλίθιος ὁ ἐν ζόφῳ ἁμαρτάνων, καὶ λέγων τὰ τοῦ Σειρὰχ, κατὰ τὸν Νικήταν· „Τίς με ὁρᾷ; σκότος κύκλῳ μου, καὶ οἱ τοῖχοί με καλύπτουσι, καὶ οὐδείς με ὁρᾷ· τί εὐλαβοῦμαι; τῶν ἁμαρτιῶν μου οὐ μὴ μνησθήσεται ὁ ὕψιςος· (Σειρ. κγ΄. 18.) αὐτὸς γάρ, φησι διὰ Ἱερεμίου· „Θεὸς ἐγγίζων εἰμί, καὶ οὐ Θεὸς πόῤῥωθεν· καὶ πάλιν· „Ποιήσει τι ἄνθρωπος ἐν κρυφαίοις, καὶ ἐγὼ οὐκ ὄψομαι αὐτόν; οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ λέγει Κύριος. (Ἱερ. κγ΄. 23).

ὁποῦ ἀποκτᾷ ἕνα πρᾶγμα, αὐτὸς καὶ τὸ προνοεῖται. (1)

„ Ἀντελάβου μου ἐκ γαστρὸς μη-
„ τρός μου,

Κύριε εἰς τὸν ο: Ψαλμὸν εἶπεν ὁ Δαβίδ ἐκ κοιλίας μητρός μου σύ μου εἶ σκεπαστής: ἤτοι ἀπὸ αὐτὰ τὰ σπάργανα, καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πρώτην ἡλικίαν σύ με ἐσκέπασας Κύριε.

14: „ Ἐξομολογήσομαί σοι, ὅτι φοβε-
„ ρῶς ἐθαυμαστώθης.

Πολλὰ πράγματα θαυμάζομεν ναί. ἀλλ' ὄχι καὶ μὲ φόβον. θαυμάζομεν γὰρ, χάριν λόγου, κάλλη καὶ μεγέθη σωμάτων, καὶ οἰκοδομῶν, καὶ σοφίας καὶ τέχνας καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλα, ἀλλ' ὄχι καὶ μὲ φόβον. ὅταν δὲ τύχῃ νὰ σκύψωμεν μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης, τότε δὲν θαυμάζομεν μόνον ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ μὲ φόβον θαυμάζομεν. ἔτζι λοιπὸν καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ, σκύψας μέσα εἰς τὸ ἀχανὲς πέλαγος, καὶ τὸ ἄπειρον βάθος τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως καὶ σοφίας καὶ ποικίλης οἰκονομίας, καὶ ζαλισθεὶς κατὰ τὸν νοῦν, ἐθαύμασε μὲ φόβον καὶ τρόμον τὴν ἀκαταληψίαν καὶ ἀπειρίαν ἐκείνην. καὶ ἔτζι ἐγύρισεν εἰς τὴν σμικρότητα τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἀνεβόησε τοῦτο μόνον: δηλαδὴ, ὅτι εὐχαριστῶ σοι Κύριε.

„ Θαυμάσια τὰ ἔργα σου καὶ ἡ ψυχή
„ μου γινώσκει σφόδρα.

Θαυμαστά, λέγει, εἶναι ὅλα τὰ ἔργα σου Κύριε. ὅθεν καὶ ἡ ψυχή μου ἠξεύρει πολλὰ καλὰ, ὅτι εἶναι τῇ ἀληθείᾳ τοιαῦτα θαυμαστὰ, καὶ παντὸς θαύματος καὶ ἐκπλήξεως ἄξια. (2)

15: „ Οὐκ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Εἰ δὲ κατά τινας οἱ νεφροὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ σύμβολον, πρὸς σὲ, φησιν, ἀνατείνω τὴν ἐπιθυμίαν μου, οὐ πρὸς ἄλλο τι τῶν ἐπιβούλων καὶ σφαλερῶν· ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος· „ Ἔτι οἱ νεφροὶ εἰς τύπον ἂν εἶεν τῆς εἰς νοῦν ἔσω διακριτικῆς ἐνεργείας· καθ' ἣν ἀπόβλητον μὲν, τὸ πεφυκὸς ἀδικεῖν· αἱρετὸν δὲ καὶ ἀξιόληπτον ποιεῖται τὸ ὠφελοῦν· κατὰ τό· „ Πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε, ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε· οὐκοῦν ἐπειδήπερ διακριτικὸν ἐν σώματι μόριον ὁ νεφρός· ἀποκρίνει γὰρ εὖ μάλα τὰ περιττὰ, τὸ χρησόν τε καὶ ὠφελοῦν ἐνιεὶς τῇ φύσει· μεταληπτέον εἰκότως εἰς νοῦ διάκρισιν τοὺς νεφρούς· ἱεροὶ τοιγαροῦν καὶ ἀνάθημα τῷ Θεῷ τῶν ἁγίων οἱ νεφροί: τουτέστιν, ἥνπερ ἂν ἔχοιεν ἐν τῷ διάκρισιν· δόκιμοι γὰρ τραπεζῖται καὶ ἀκριβεῖς οἱ Θεῷ προσκείμενοι, καταχιβδηλεύοντες μὲν τὸ φαῦλον ἀεὶ, ψήφῳ γεμὴν τῇ παγκάλῃ τιμᾷν εἰωθότες τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν. ὁ δὲ Νικήτας λέγει· „ Ἐρεῖ δὲ τοῦτο (τὸ, σὺ ἐκτήσω τοὺς νεφρούς μου) καὶ ὁ ἀγαμίᾳ σχολάζων, τῷ Θεῷ τοὺς ἑαυτοῦ νεφροὺς καταγράψας. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεσσαλονίκης θεῖος Γρηγόριος· „ Ὅτι σὺ ἐκτήσω τοὺς νεφρούς μου, οὐ τὸ τῆς ἐμῆς, φησι, ψυχῆς μόνον ἐπιθυμητικὸν, ὅλον σὺν εἰργάσω· ἀλλὰ καὶ εἴτι ἐν τῷ σώματι ταύτης τῆς ἐπιθυμίας ζώπυρον, πρὸς τὴν ἐμποιοῦσαν (ἴσως ψυχὴν) ἐπιστρέψαν, δι' αὐτῆς πρὸς σὲ ἀνέπτη, καὶ σοῦ ἐξήρτηται, καὶ σοὶ κολλᾶται· ὡς γὰρ τοῖς τῶν αἰσθητῶν καὶ φθαρτῶν ἡδονῶν ἀντεχομένοις, τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμοῦν ὅλον κενοῦται πρὸς τὴν σάρκα, καὶ διὰ τοῦτο ὅλοι σάρκες γίνονται καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔνι καταμένειν ἐν αὐτοῖς· οὕτω τοῖς ἀνυψώσασι τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τοῦ θείου πόθου τὴν ψυχὴν ἐξηρτημένοις, καὶ ἡ σὰρξ μετασκευαζομένη, συνυψοῦταί πως καὶ συναπολαύει τῆς θείας κοινωνίας· καὶ κτῆμα καὶ αὐτὴ γίνεται καὶ οἴκημα Θεοῦ, μηκέτι ἐνοικουροῦσαν ἔχουσα τὴν πρὸς Θεὸν ἔχθραν, μηδὲ κατὰ τοῦ Πνεύματος ἐπιθυμοῦσα (Φιλοκαλ. 960.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί λέγω, φησὶ, περὶ σοῦ; ὅπου καὶ τὰ ὑπὸ σοῦ γινόμενα, πολὺ τὸ θαῦμα ἔχει· εἰπὲ δὲ ὦ Προφῆτα· εἰ ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις αὐτοῦ· εἰ ἐκραταιώθη, καὶ οὐ δύνασαι πρὸς αὐτὴν, πῶς πάλιν λέγεις· ἡ ψυχή μου γινώσκει σφόδρα; μάλιστα μὲν, ἐκεῖνο περὶ αὐτοῦ εἴρηται· τοῦτο δὲ, περὶ τῶν ἔργων·

15 : „ Οὐκ ἐκρύβη τὸ ὀστοῦν μου ἀπὸ „ σοῦ, ὃ ἐποίησας ἐν κρυφῇ.

Φανερὰ, λέγει, εἶναι εἰς ἐσένα Κύριε, καὶ αὐτὴ ἡ διάπλασις τῶν κοκάλων μου, τὰ ὁποῖα ἔκαμες νὰ εἶναι σκεπασμένα ἀπὸ τὸ κρέας, καὶ νὰ μὴ φαίνωνται. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως. κόκαλον τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ἡ γυνή. ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ εἶναι μία πλευρὰ τοῦ Ἀδάμ. ἡ γυνὴ λοιπὸν, λέγει, τὴν ὁποίαν ἐσὺ, Κύριε, ἔλαβες ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ ἐν κρυφῇ: ἤγουν ἔκστασιν ἐπιβαλὼν εἰς τὸν Ἀδάμ. αὐτὴ, λέγω, ἡ γυνὴ, δὲν ἐκρύφθηκεν ἀπὸ λόγου σου, ὅταν ἔφαγεν ἀπὸ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως εἰς τὸν Παράδεισον, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου. (1)

„ Καὶ ἡ ὑπόστασίς μου ἐν τοῖς κατω- „ τάτοις τῆς γῆς.

Φανερὰ, λέγει, εἶναι εἰς ἐσένα Κύριε, ἡ οὐσία τοῦ σώματός μου, ἡ ἐν τῷ βάθει τῆς γῆς κρυπτομένη καὶ διαλυομένη μετὰ θάνατον: ἤτοι ἐσὺ Κύριε, μὲ βλέπεις καὶ ὅταν πλάζω καὶ συνιςῶμαι μέσα εἰς τὴν μήτραν τῆς μητρός μου. καὶ ὅταν πάλιν διαλύωμαι εἰς τὸν τάφον καὶ τὴν κοιλίαν τῆς γῆς. ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι φανερὰ εἶναι εἰς ἐσένα, Κύριε, ἡ ὑπόςασις καὶ πλάσις μου, ἡ ὁποία ὑφαίνεται καὶ ὀργανίζεται μέσα εἰς τὰ ἔγκατα τῆς μητρικῆς κοιλίας, ὡσὰν μέσα εἰς τὰ κατώτατα καὶ ἀπόκρυφα μέρη τῆς γῆς. (2)

16 : „ Τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὀ- „ φθαλμοί σου.

Ἀκατέργαςον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ἢ τὸ ἀνεξεικόνιςον καὶ ἀμόρφωτον τοῦ ἀνθρωπίνου ἐμβρύου, τὸ ὁποῖα ἀκόμι δὲν ἔλαβε τὸν τέλειον διοργανισμὸν μέσα εἰς τὸ κρυπτὸν τῆς φύσεως ἐργαςήριον: ἤγουν ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς γυναικός. ἢ ἔτζι ὀνομάζει τὴν ἀτελῆ κίνησιν τοῦ νοός. Σὺ, λέγει, ἤξεύρεις, Κύριε, ἐμένα, πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ μορφωθῶ μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου. καὶ σὺ πρὸς τούτοις ἤξεύρεις τοὺς διαλογισμοὺς καὶ τὰς κινήσεις τοῦ νοός μου, πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ ἔλθουν εἰς τελείαν μόρφωσιν. σὺ γὰρ οἶδας πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν κατὰ τὴν Σωσάνναν.

„ Καὶ

εἰδὲ περὶ αὐτοῦ καὶ τοῦτο, ἐκεῖνο ἂν εἴποιμεν, ὅτι γινώσκει, ὅτι ὁ Θεός ἐςι θαυμαςός· ὅτι μέγας· ὅτι ὑψηλός· τὸ δὲ τί τὴν οὐσίαν· καὶ πόση ἡ μεγαλωσύνη· ἀγνοεῖ· καὶ ἡ ἄγνοια αὕτη, γνώσεώς ἐςιν ἀπόδειξις· ἐπεὶ καὶ τὴν θάλασσαν, πηλίκη τις ἐςιν ἀγνοοῦμεν· ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιςα ἴσμεν αὐτήν· εἰδὲ τις λέγοι εἰδέναι αὐτῆς τὴν ποσότητα, οὗτος μάλιςά ἐςιν ὁ ἀγνοῶν αὐτήν· ὥςε ἐςὶν ἐπαγγελία γνώσεως, ἄγνοιαν ἐλέγχουσα· καὶ ἔςιν ἄγνοια, γνῶσιν ἡμῖν μαρτυροῦσα.

(1) Ἐκ προσώπου δὲ τοῦ Ἀδὰμ προφέρει τὸν λόγον τοῦτον ὁ Δαβὶδ, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἰσίδωρον λέγοντα· „ Οὐκ ἐκρύβη τὸ ὀςοῦν μου ἀπὸ σοῦ: ἤτοι οὐκ ἔλαθέ σε τῆς γυναικός μου ὁ ὄλισθος, ἣν ἐκ τῶν ὀςέων μου λεληθότως ἐποίησας, ὕπνῳ βαρεῖ εὐνάσας με. Σημείωσαι, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, εἶναι ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο, ὁποῦ λέγει ὁ Ἐκκλησιαςής· „ Ὡς ὀςᾶ ἐν γαςρὶ κυοφορούσης, οὕτως οὐ γνώσῃ τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ, ὅσα ποιήσει τὰ σύμπαντα (Ἐκκλ. ιά. 5.) ὅθεν καὶ ὁ Ἀκύλας εἶπεν· „ Οὐκ ἐπεκαλύφθη ὀςᾶ μου ἀπὸ σοῦ, οἷς ἐποιήθην ἐν ἀποκρύφῳ· ὅπερ οὕτως ἡρμήνευσεν ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐδέν σε, φησὶ, λαθεῖν δυνατὸν, ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς φύσεως ἐργαςηρίῳ διαπλάττοντα τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν.

(2) Ἐποιήθην, ἢ κατ' ἄλλον ἐξεικονίσθην ὡς ἐν κατωτάτοις τῆς γῆς. προσθέττει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Πάντες τὸ αὐτὸ λέγουσιν, ὅτι ἀκριβῶς πλαττόμενόν με ἐπίςασαι κατὰ μέρος, καὶ τῶν μελῶν ἕκαςον οἶδας καὶ τῆς αὐξήσεως. ὅπερ καὶ ὁ Χριςὸς ἔλεγεν· „ Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἠριθμημέναι εἰσιν, ὁμοῦ περὶ προνοίας καὶ φύσεως ἐμφαίνων. ἄλλος δὲ λέγει: ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Ὅτι φασιν οἱ περὶ τῆς φύσεως τῶν ζώων πραγματευ-

σά-

„ Καὶ ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γρα-
„ φήσονται.

Βιβλίον Θεοῦ λέγεται ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τοῦ Θεοῦ. γραφὴ δὲ Θεοῦ λέγεται, ἡ πάντοτινὴ καὶ ἀλάνθαςος μνήμη αὐτοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. εἰς μὲν τὸ βιβλίον λοιπὸν, λέγει, τῆς ἁπλῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, γράφονται ὅλοι ἁπλῶς καὶ δίκαιοι καὶ ἁμαρτωλοί. εἰς δὲ τὸ βιβλίον τῆς κατ' οἰκείωσιν γνώσεως τοῦ Θεοῦ, γράφονται μόνον οἱ δίκαιοι. (1)

„ Ἡμέρας πλασθήσονται καὶ οὐθεὶς
„ ἐν αὐτοῖς.

Οἱ πιςοὶ Χριςιανοὶ, λέγει, θέλουν πλασθοῦν μὲ τὸ φῶς καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πλάσιν ἀρίςην καὶ καθαρωτάτην, καὶ ἐναντίαν τῆς πλάσεως τῆς σωματικῆς καὶ νυκτερινῆς καὶ ἐμπαθοῦς γενομένης: ἤτοι θέλουν ἀναγεννηθοῦν πνευματικῶς διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, οἵτινες καὶ γράφονται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Θεοῦ. καὶ κανένας ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου καὶ ἀναγεννῶνται διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ γράφονται εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ, δὲν εἶναι ὅπου νὰ μὴ ῥυθμίσῃ πνευματικῶς τὸν ἑαυτόν του, καὶ νὰ τὸν ἀπευθύνῃ πρὸς ἀρετήν· ἔτζι μὲν ἡμεῖς ἑρμηνεύσαμεν τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὡς ἠδυνήθημεν, λαβόντες τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὰ λόγια Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. ὁ δὲ Χρυσόςομος ἀσαφὲς καὶ σκοτεινὸν λέγει τὸ ῥητὸν, καὶ μόνον τὸ νόημα φέρει ἀπὸ ἔκδοσιν ἄλλου ἑρμηνευτοῦ: ἤγουν ὅτι ἀμόρφωτόν με καὶ ἀτελῆ ἀκόμη εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου Κύριε, καὶ τόσον ἀκριβῶς μὲ εἶδον, καθὼς βλέπουν καὶ ἐκείνους, ὅπου ἐγράφησαν εἰς τὸ βιβλίον σου: ἤγουν καθὼς βλέπουν τοὺς εὐκαίρως καὶ ὁλοτελῶς πλασθέντας, οἵτινες οὐδεμίαν ἡμέραν ἐλλείπουσιν εἰς τὸν τέλειον ἀπαρτισμὸν τῆς πλάσεώς των. (2)

17: „ Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι
„ σου ὁ Θεός· λίαν ἐκραταιώθησαν
„ αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν.

Φί-

σάμενοι, ἀκατάληπτον εἶναι τὴν εἰς ὀςέα τοῦ αἵματος μεταβολήν· καίτοι τῶν ἄλλων σαρκῶν ϗ νεύρων, ὁπώς ποτε ἐχουσι φύσεως, ὁπωσοῦν θεωρουμένων· ἀλλὰ σοί, φησι. φανερὰ ϗ ἡ διάπλασις τῶν ὀςέων μου.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Ἔςι τις βίβλος ζωῆς, εἰς ἣν πάντες ἐγγράφονται, ὅσοι τὴν προτέραν ἐκαθαρίσθησαν γέννησιν, ἣ νυκτός ἐςι μυςήριον, ἡμερινῇ ϗ φωτεινῇ διαπλάσει, ἣν καθ' ἑαυτὸν ἕκαςος διαπλάττεται πλάσιν τὴν ἀρίςην τε ϗ καθαρωτάτην, ἣν ἡμερινὴν ὁ θεῖος Δαβὶδ καλῶς ὀνομάζει ϗ τῆς νυκτερινῆς ἀντίθετον· οἳ ϗ πάσας τὰς τῆς ζωῆς αὐτῶν ἡμέρας, οὕτως εὐρύθμως διήγαγον, ὡς μηδεμίαν ἡμέραν αὐτῶν ἄτοπόν τι ἐσχηκέναι· ἢ κατὰ τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον· „ Τάχα βιβλίῳ τὴν μήτραν ἀπείκασεν ὁ Δαβὶδ, ἐν ᾗ τὰ βρέφη πλάσσονται ϗ γράφονται· τὸ οὖν ἄπλασον ἐν κοιλίᾳ εἶδόν, φησιν, οἱ ὀφθαλμοί σου. ὁ δὲ Βαρῖνος ἐν τῇ λέξει βυβλίον, λέγει· „ Βυβλίον ϗ βιβλίον διαφέρουσι· βυβλίον μὲν γὰρ, λέγεται τὸ ἄγραφον (ὅπερ ἀπὸ τοῦ φυτοῦ τῆς πόλεως Βύβλου, τῆς ὑπὸ τὸν Ἀντιοχείας ἐλέχθη) ὡς τό· „ Ἐπὶ τῷ βυβλίῳ σου πάντες γραφήσονται· βιβλίον δὲ, τὸ γεγραμμένον· ἐν τῇ λέξει ὅμως τοῦ, βιβλίον, θέλει ὁ αὐτὸς νὰ γράφεται τοῦτο ἀδιαφόρως, ϗ νὰ σημαίνῃ ἓν ϗ τὸ αὐτό· ϗ Ἀττικῶς μὲν, νὰ γράφεται διὰ τοῦ ι. Ἰωνικῶς δὲ, διὰ τοῦ υ.

(2) Σαφέςερον δὲ τοῦτο λέγει ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὕτω με εἶδον σαφῶς οἱ ὀφθαλμοί σου πρὶν διαπλασθῆναι καὶ μορφωθῆναι, ὡς εἶδον ἐκεῖνον τὸν πεπληρωμένον ϗ οὐδεμιᾶς ἡμέρας ἔτι δεόμενον πρὸς τὴν ἀπάρτισιν ϗ τελείωσιν τῆς πλάσεως· ἀλλ' ἤδη γεννηθέντα, ϗ τέλειον κατὰ τὴν ἡλικίαν γεγενημένον, ϗ ἐν τοῖς σοῖς βιβλίοις ἀναγεγραμμένον· εἴτουν ἐν τῇ σῇ γνώσει ϗ ἀλήςῳ μνήμῃ· ϗ ἵνα μάθῃς, ὅτι τοῦτό ἐςιν ἀληθὲς, ἄκουε τῆς ἑρμηνείας τοῦ ἑτέρου· ἀμόρφωτόν με εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου σὺν τοῖς ἐν τῇ βίβλῳ σου πᾶσι γεγραμμένοις, ἡμέρας πλασσομένοις ϗ οὐκ ἐνδεούσης αὐτοῖς οὐδεμιᾶς (ἡμέρας δηλαδὴ) σχεδὸν τὴν αὐτὴν ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοςόμου κάμνει ϗ ὁ Θεοδώρητος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο. προσθέττει δὲ ὁ αὐτὸς, ὅτι βιβλίον νοητέον τὴν πάντα περιέχουσαν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, ϗ τὴν ἄληςον τοῦ Θεοῦ μνήμην. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Ὅτι οὐδεὶς φυρμὸς γενήσεται ἐν τοῖς πλασθεῖσι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως: οὔτε γὰρ ἐν τοῖς δικαίοις ἁμαρτωλὸς εὑρεθήσεται· οὔτε ἐν τοῖς ἁμαρτωλοῖς, δίκαιος· ἀλλὰ τῷ ἀλαθήτῳ τῆς τοῦ Θεοῦ πάντων γνώσεως, ἑκάςῳ τὰ πρόσφορα ἀπονεμηθήσεται.

Φίλοι Θεοῦ εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ οἰκειώθησαν μὲ τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐργασίας τῶν θείων του ἐντολῶν „ ὑμεῖς γὰρ, φησι, φίλοι μου ἐςὲ, ἐὰν ποιῆτε, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. (Ἰω: ιε'. 14) δὲν εἶναι δὲ ὀλίγον μέρος ἀρετῆς τοῦτο, τὸ νὰ τιμᾷ τινὰς τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. ἀντὶ δὲ τοῦ αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν, ἄλλος εἶπεν, αἱ φυλαὶ αὐτῶν: ἤγουν αὐτοὶ κατὰ περίφρασιν. ἰσχυροὶ, λέγει, καὶ δυνατοὶ ἔγιναν εἰς τὴν ἀρετὴν οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀκίνητοι ἀπὸ τὴν κακίαν. (1) ἢ ἀρχὰς νόησον τὴν ἐξουσίαν, ὁποῦ ἔλαβε κάθε φίλος τοῦ Θεοῦ ἐναντίον τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. μὲ ſτὰ λόγιά δὲ ταῦτα αἰνιγματωδῶς φανερώνει ὁ Δαβὶδ τοὺς θείους Ἀποςόλους, καὶ τοὺς διαδόχους τῶν Ἀποςόλων. ἢ καὶ ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι ἐνάρετοι καὶ μιμηταὶ τῶν θείων Ἀποςόλων.

18: „ Ἐξαριθμήσομαί αὐτούς καὶ ὑπὲρ „ ἄμμον πληθυνθήσονται.

Μὲ ὑπερβολὴν ὁ λόγος οὗτος λέγεται. ἐγὼ, λέγει, θέλω δοκιμάσω νὰ ἀριθμήσω τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτοὶ θέλουν φανοῦν εἰς τὴν ποσότητα ἄπειροι. ἐπειδὴ καὶ θέλουν εὑρεθοῦν περισσότεροι ἀπὸ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. κοντὰ ὅμως εἰς τὸν Θεὸν, ὄχι μόνον αὐτοὶ εἶναι μετρημένοι: ἀλλὰ καὶ ὅλαι αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς των. (2)

„ Ἐξηγέρθην καὶ ἔτι εἰμὶ μετὰ σοῦ.

Ἐγὼ, λέγει, ἐσηκώθηκα: ἤτοι ἐλευθερώθηκα ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ τοὺς πειρασμοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἤμουν ἀποκαμωμένος ὡσὰν νεκρὸς ἀφ' οὗ δὲ ἐλευθερώθηκα, δὲν ἀλησμόνησα τὴν χάριν καὶ εὐεργεσίαν, ὁποῦ ἔκαμες εἰς ἐμένα Κύριε. (καθὼς τὸ ἐναντίον παθαίνουσι πολλοὶ. καὶ ὅταν εὐτυχήσουν, ἀλησμονοῦν τὴν προτέραν τους δυςυχίαν) ἀλλὰ πάντοτε ἐνθυμοῦμαι καὶ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὴν εὐεργεσίαν. ὅθεν καὶ πάντοτε σοὶ εὐχαριςῶ, ἐργαζόμενος τὰς ἐντολάς σου καὶ κάθε ἀρετήν. (3)

19: „ Ἐ-

(1) Ὅθεν ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος ἔγραφε· „ Καὶ σὺ οὖν, εἰ φίλος Θεοῦ εἶναι βούλει, ἄρχε κραταιῶς, μὴ δώροις, ἢ φιλίᾳ, ἀλλ' ἀξίᾳ ὀρέγων τὸ δίκαιον· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ἀρχὴν ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ ἅγιος, τὴν ἐξουσίαν. ὁ δὲ Θεσσαλονίκης Γρηγόριος, ἀρχὰς ἐνόησε τοὺς ἀρχηγοὺς ϗ πρώτους ἀπὸ κάθε τάγμα τῶν ἁγίων· οἷον, ἀπὸ τὸ τάγμα τῶν Ἀποςόλων, τοὺς Κορυφαίους Πέτρον ϗ Παῦλον, ἢ ϗ τοὺς δώδεκα· ἀπὸ τοὺς Μάρτυρας, τὸν Δημήτριον, ϗ Γεώργιον, ϗ Θεοδώρους· ϗ ἀπὸ τοὺς Ὁσίους, τὸν Ἀντώνιον, Σάββαν, ϗ Εὐθύμιον· ϗ καθεξῆς. Ἄλλος δὲ τὸ ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν ἐνόησεν, ἀντὶ τοῦ παμπληθεῖς μοι ἦσαν· διὰ τοῦτο ϗ ἀκολούθως λέγει· „ Ἐξαριθμήσομαί αὐτοὺς ϗ ὑπὲρ ἄμμον πληθυνθήσονται. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι τοῦτο νοεῖται ϗ περὶ τοῦ Βασιλέως Ἰωσίου, ὅς τις κατὰ τὴν ἱςορίαν. πάσης θεραπείας τοὺς ἱερεῖς ἠξίωσε· ἤκουσε γὰρ πάντως τῶν ὑποσχέσεων, ἃς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὁ Θεὸς ἐποιήσατο· „ Εὐλογήσω, λέγων, τοὺς εὐλογοῦντάς σε. λέγει δὲ ϗ ὁ Κύριλλος· „ Ὁ δυνάμενος ἀπὸ τῶν καρπῶν γνωρίζειν τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, λίαν αὐτοὺς τιμήσει· ἐπεὶ ϗ αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν: ἤτοι ἃ φρονοῦσι περὶ ἀρχῶν, λίαν ἐκραταιώθησαν. ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει· „ Προσεδόνησάς μου, φησὶ, ϗ παρήγαγές με· ἐγὼ δὲ ταύτην δίδωμι τὴν ἀμοιβὴν, τοὺς φίλους σου τιμῶν. ὁ δὲ Θεοδοτίων λέγει· „ Λίαν ἐκραταιώθησαν οἱ πένητες αὐτῶν· ὅπερ ἑρμηνεύων ὁ Θεοδώριτος λέγει: „ Οἱ γὰρ πάλαι διὰ τὰς τῶν δυσσεβῶν βασιλέων παρανομίας ἐν εὐτελείᾳ ϗ πενίᾳ διάγοντες, πάσης ἀπήλαυσαν παρὰ τῷ Ἰωσίᾳ τιμῆς.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Ἐγὼ μὲν αὐτοὺς τιμῶ, σὺ δὲ πολλοὺς ποιεῖς ϗ ψάμμου πλείους· οὐ μόνον δὲ πολλοὺς, ἀλλὰ ϗ ἰσχυρούς· τὸ γὰρ ἐκραταιώθησαν τοῦτό ἐςι· ϗ διπλῆν λέγει τὴν εὐημερίαν, τήν τε εἰς πλῆθος τήν τε εἰς ἰσχύος ἐπίδοσιν. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τῇ γὰρ τοῦ Ἰωσίου εὐσεβείᾳ ϗ οἱ πάλαι δυσσεβεῖς τὴν διάνοιαν φωτισθέντες, παλινῳδίαν ᾖσαν ϗ τὴν κατὰ νόμον πολιτείαν ἠσπάσαντο· ϗ οἱ πάλαι εὐάριθμοι, ἀριθμοῦ κρείττους ἐγένοντο· προθεσπίζει δὲ κατὰ ταὐτὸν ὁ λόγος, ϗ τὴν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ ϗ Σωτῆρος ἡμῶν γεγενημένην τῆς οἰκουμένης μεταβολήν· νικῶσι γὰρ κατὰ πόλιν ἑκάςην ϗ χώραν τὸν ἀριθμὸν, οἱ τῆς τοῦ Θεοῦ θεραπείας ἐπιμελούμενοι.

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐ μικρὸν τοῦτο ἀρετῆς σημεῖον, τὸ ἐν εὐημερίᾳ, μένειν τὴν ἀρετὴν διατη-

19 : „ Ἐὰν ἀποκτείνῃς ἁμαρτωλοὺς ὁ „ Θεός.

Ἐδῶ λείπει τὸ, καλῶς ἔχει. ἤγουν ἐὰν ἀποκτείνῃς ὦ Θεὲ, τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καλῶς ἔχει τοῦτο· ἁμαρτωλοὺς δὲ ὀνομάζει τοὺς Δαίμονας, καὶ τοὺς παρανόμους ἀνθρώπους· θάνατος δὲ, τῶν μὲν Δαιμόνων, εἶναι, τὸ νὰ μὴν ἐνεργοῦν πλέον, μηδὲ νὰ πράττουν τὸ κακόν. τῶν δὲ παρανόμων ἀνθρώπων θάνατος εἶναι, τὸ νὰ ἀποστραφοῦν μὲν τὴν κακίαν, νὰ μεταβληθοῦν δὲ εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ μὴν εἶναι πλέον ἁμαρτωλοί. ἢ θάνατον τῶν τοιούτων παρανόμων ὀνομάζει τὸν σωματικόν. ὅταν γὰρ αὐτοὶ μένουν ἀδιόρθωτοι καὶ ἀνάτρευτοι εἰς τὴν κακίαν, κάλλιον εἶναι νὰ ἀποθνήσκουν μὲ θάνατον ἄωρον· διὰ νὰ μὴν ἐμποδίζουν καὶ τοὺς ἄλλους μὲ τὴν κακίαν καὶ τὸ παράδειγμά των, ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. (1)

„ Ἄνδρες αἱμάτων, ἐκκλίνατε ἀπ' „ ἐμοῦ.

Ἀναχωρήσατε, λέγει, καὶ φύγετε ἀπὸ τὴν συναναστροφήν μου, ἐσεῖς οἱ φονικοὶ καὶ αἱμοχαρεῖς ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι θανατώνετε ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἠθέλετε νικήσετε καὶ βάλετε εἰς τὰς χεῖράς σας. ὅλοι γὰρ οἱ τοιοῦτοι ἀνθρωποκτόνοι, εἶναι μερὶς τοῦ Διαβόλου, διατὶ αὐτοὶ, ἄλλους μὲν, θανατώνουν μὲ τὸ ἔργον, ἄλλους δὲ, θανατώνουν καὶ μὲ τοὺς πονηροὺς λόγους των, καὶ μὲ τὸ κακὸν παράδειγμα τῆς ζωῆς των. δὲν εἶναι δὲ ὀλίγη ἀρετὴ, τὸ νὰ φύγῃ τινὰς τὴν συναστροφὴν τῶν παρανόμων ἀνθρώπων. (2)

20 : „ Ὅτι ἐρισταὶ ἐστὲ εἰς διαλογισμούς.

Ἀναχωρήσατε, λέγει, ἀπὸ τὴν συναναστροφήν μου, ἐσεῖς οἱ φονικοὶ ἄνθρωποι. διατὶ εἶσθε ἐρισταί: ἤγουν φιλόνεικοι καὶ φιλοτάραχοι μὲ τοὺς πονηροὺς διαλογισμοὺς καὶ μὲ τὰς κακοβουλίας σας καθὼς ἄλλος εἶπεν ἑρμηνευτής.

„ Λήψονται εἰς ματαιότητας τὰς πό„ λεις σου.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, παράνομοι ἄνθρωποι ματαίως θέλουν κατοικήσουν τὰς πολιτείας σου Κύριε. τοῦ Κυρίου γὰρ εἶναι κάθε πόλις καὶ ὅλη ἡ γῆ κατὰ τὸ „ τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς (Ψαλ. κγ'. 1) διατὶ δὲ θέλουν κατοικήσουν οἱ τοιοῦτοι ματαίως

φροῦντα· πολλοὶ γοῦν ἀπολαύσαντες εὐπραγίας, ἐπελάθοντο· ἀλλ' οὐκ ἐγώ, φησιν. ἄλλος δὲ λέγει: ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Ὅτι τοὺς φίλους σου τιμήσας ὦ Δέσποτα, εὔελπίς εἰμι, ὅτι ἐν τῇ ἀναστάσει μετ' αὐτῶν στήσομαι καὶ μετὰ σοῦ· τότε δὲ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπολοῦνται, ἐπάγει γάρ· ἐὰν ἀποκτείνῃς ἁμαρτωλούς.

(1) Ὑψηλότερον δὲ νοεῖται κατὰ τὸν Νικήταν τὸ ῥητὸν οὕτω· „ Οἱ πονηροὶ καὶ φιλαμαρτοι λογισμοὶ χωρίζουσι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· „ Λογισμοὶ σκολιοὶ χωρίζουσι ἀπὸ Θεοῦ· ἐὰν δέ ποτε παρακληθεὶς ὁ Θεὸς, θανατώσῃ καὶ ἀπολέσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς τούτους καὶ ἀνοσίους λογισμοὺς, τότε δυνήσεται ὁ ἄνθρωπος ἐξαναστῆναι τοῦ ἐδάφους τῆς ἁμαρτίας, καὶ προσφυγεῖν τῷ Θεῷ· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ, ἐξηγέρθην, καὶ ἔτι εἰμὶ μετὰ σοῦ, ὥσπερ ἤμην ἀπ' ἀρχῆς· ἐὰν μέντοι ἀποκτείνῃς ἁμαρτωλούς.

(2) Ἀκόλουθα δὲ ταῦτα τοῖς ἄνω εἰρημένοις, κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ὁ γὰρ εἰπὼν ἀνωτέρω χώραν ἔχειν μεγίστην παρ' αὐτῷ ἀποδοχῆς καὶ τιμῆς τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, παραιτεῖ καὶ ἀπελαύνει ἑαυτοῦ τοὺς ἁμαρτωλούς. ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει· „ Ἴδιον τῶν τοὺς ἀγαθοὺς ἀγαπώντων, τοὺς ἐναντίους βδελύττεσθαι· διό φησιν· ὅτι, σοῦ τοῦ φιλανθρώπου τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀναιροῦντος, πολλῷ μᾶλλον ἐγὼ τὴν τούτων ἀποστραφήσομαι συνουσίαν, τὴν φιλόνεικον αὐτῶν ἐπιστάμενος γνώμην· οὐ γὰρ ἀνέχονται τῶν ἀγαθῶν παραινέσεων· ἀλλὰ τῇ δυσκολίᾳ τῆς γνώμης ἀποσείονται ταύτας.

ταίως; διατὶ θέλουν μένουν ἄκαρπα εἰς τὴν ἀρετήν. καὶ οὐδεμίαν ὠφέλειαν θέλουν λάβουν ἀπὸ τὸν νόμον σου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

21: „ Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε, ἐ-
„ μίσησα, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς σου
„ ἐξετηκόμην;
22: „ Τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτούς· εἰς
„ ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ περὶ τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ, „ ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου ὁ Θεός. τώρα λέγει ἐδῶ τὸ ἐναντίον περὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐγὼ, Κύριε, ἐμίσησα ἐκείνους ὁποῦ σε μισοῦν, καὶ καθὼς ἡ τιμὴ τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ, ἦτον εἰς τὸν Δαβὶδ μὲ ὑπερβολήν. λίαν γάρ φησιν, ἐτιμήθησαν. ἔτζι καὶ τὸ μῖσος τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ, ἦτον παρομοίως εἰς αὐτὸν μὲ ὑπερβολήν. ἐξετήκετο γὰρ ἤγουν κατεκαίετο ἀπὸ τὸν θυμὸν, ὁποῦ εἶχε κατ' αὐτῶν. (2)

23: „ Δοκίμασόν με ὁ Θεὸς καὶ γνῶθι
„ τὴν καρδίαν μου.

Καὶ πῶς λέγει τοῦτο ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὸς εἶπεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ, „ Κύριε ἐδοκίμασάς με καὶ ἔγνως με; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὁ Δαβὶδ, μὲ τὰ λόγια ταῦτα ζητεῖ ἀκόμη νὰ δοκιμασθῇ ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ διαφόρους πειρασμοὺς, πρὸς περισσοτέραν πληροφορίαν ἐκείνων, ὁποῦ δὲν ἤξευραν τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ ὑπομονὴν, ἵνα τοῦτο μαθόντες, μιμῶνται αὐτὸν κατὰ δύναμιν.

„ Ἔτασόν με, καὶ γνῶθι τὰς τρίβους
„ μου.
24: „ Καὶ ἴδε εἰ ὁδὸς ἀνομίας ἐν ἐμοί,
„ καὶ ὁδήγησόν με, ἐν ὁδῷ αἰωνίᾳ.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, λέγει

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐπήρθησαν ματαίως ἀντίζηλοί σου. ὅθεν λέγει ὁ Χρυσορρήμων· „ Διὰ τοῦτο φεύγει ϗ ἀποπηδᾷ τοὺς πονηροὺς ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐπήρθησαν κατὰ τῆς Θεοῦ δόξης· ὅτι ἀντιφθέγγονται ϗ ἀντιπολεμοῦσιν αὐτῷ, ϗ βλάσφημα λαλοῦσι ῥήματα· ϗ ὅτι ματαίως κατοίκουν τὰς πόλεις. Καρπάθιος δέ τις φέρεται παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα (ἴσως δὲ οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ Καρπάθιος) λέγων· „ Τοιοῦτοι ϗ οἱ Αἱρετικοὶ, ἐρισικῶς ϗ ματαίως τὰς θείας Πόλεις: ἤτοι τὰς Γραφὰς λαμβάνοντες ϗ νοοῦντες· ἀλλ' ἐὰν διώκωσιν ἡμᾶς οὗτοι ἐκ τῆς δε τῆς πόλεως: εἴτουν ῥήσεως, πρὸς ἑτέραν ῥῆσιν φεύγωμεν· ἐκ γὰρ τῆς παραλλήλου τῶν ῥητῶν κρίσεως, τὸ ζητούμενον ἀναφαίνεται· οὐ μὴ γὰρ πληρώσωμεν τὰς Γραφὰς, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, τὴν ἀλήθειαν ἐκλάμπων ἡμῖν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, παρὰ τῷ Νικήτα· „ Οὗτος τέλειον μισεῖ μῖσος τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς, ὁ μήτε κατ' ἐνέργειαν ϗ πρᾶξιν, μήτε κατὰ διάνοιαν ἁμαρτάνων· ὅπερ τῆς μεγίστης ϗ πρώτης ἀπαθείας τεκμήριον· ἐχθροὶ δὲ τοῦ Κυρίου, οἱ ἀκάθαρτοι Δαίμονες ϗ Εἰδωλολάτραι, ϗ οἱ Αἱρετικοὶ, ϗ οἱ παράνομοι ἄνθρωποι. ὁ δὲ ἱερὸς Αὐγουστῖνος λέγει· „ Ὅτι τέλειον μῖσος εἶναι, ὅταν τινὰς, μισῇ μὲν τὴν κακίαν, ἀγαπᾷ δὲ τὴν φύσιν· ϗ οὔτε διατὶ μισεῖ τὴν κακίαν μισεῖ ὁμοῦ ϗ τὴν φύσιν: ἤγουν τὸν ἄνθρωπον, ὁποῦ ἐνεργεῖ τὴν κακίαν, οὔτε πάλιν διατὶ ἀγαπᾷ τὴν φύσιν ϗ τὸν ἄνθρωπον, ἀγαπᾷ ὁμοῦ ϗ τὴν κακίαν του· ἀλλὰ μόνην ἀγαπᾷ τὴν φύσιν, ϗ μόνην μισεῖ τὴν κακίαν· ὅθεν ἔφη συμφώνως ϗ ὁ Χρυσόστομος· „ Τί οὖν; ἂν ἐχθροὶ ὦσι ϗ Ἕλληνες, οὐ δεῖ μισεῖν; μισεῖν μὲν, οὐχ ἐκείνους δὲ, ἀλλὰ τὸ δόγμα· οὐ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὴν πονηρὰν πρᾶξιν· τὴν διεφθαρμένην γνώμην· ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, ἔργον Θεοῦ· ἡ δὲ πλάνη, ἔργον τοῦ Διαβόλου· μὴ τοίνυν ἀναμίξῃς τὰ τοῦ Θεοῦ, ϗ τὰ τοῦ Διαβόλου· (Ὁμιλ. λγ΄. εἰς τὴν Α΄. πρὸς Κορινθ.) ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Τῆς σῆς ἐξήρτημαι ἀγάπης ὦ Δέσποτα· διά τοι τοῦτο, τοὺς μὲν τῆς σῆς ἀντεχομένους θεραπείας, ϗ φιλῶ ϗ γεραίρω· τοὺς δὲ μισοῦντάς σε, οὐ μόνον μισῶ, ἀλλὰ ϗ ἀνιώμενος ἐπ' αὐτοῖς, ϗ τηκόμενος διατελῶ· μισῶ μὲν γὰρ, ὡς παρανόμους· οἰκτείρω δὲ, ὡς ἀνθρώπους· ϗ πενθεῖν μὲν αὐτοὺς διὰ τὴν φυσικὴν συμπάθειαν ἀναγκάζομαι· βδελύττομαι δὲ πάλιν αὐτοὺς διὰ τὴν πολλὴν πονηρίαν.

για τώρα καὶ ἐδῶ. ἢ λέγει λοιπὸν τὸν λόγον τοῦτον πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ζητεῖ νὰ τὸν δοκιμάσῃ ἀκόμη, διὰ ἐκείνους ὁποῦ ἀδικοῦν αὐτὸν: ἤγουν διὰ νὰ βεβαιώσῃ καὶ νὰ πληροφορήσῃ αὐτοὺς μὲ τὰς πολλὰς παρὰ Θεοῦ δοκιμὰς, ὅτι τελείως δὲν ἀδίκησεν αὐτούς. ἢ ἀκόμη ζητεῖ νὰ δοκιμασθῇ. ἵνα, ἀνίσως δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίαν, φανερωθῇ διὰ τῆς δοκιμῆς, καὶ ἔτζι διορθώσῃ τὸν ἑαυτόν του πλανώμενον, καὶ ὑπολαμβάνοντα, ὅτι εἶναι καθαρὸς, χωρὶς νὰ εἶναι. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΛΘ.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (2)

1: „ Ἐξελοῦμε Κύριε, ἐξ ἀνθρώπου πο„ νηροῦ· ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ῥύ„ σαίμε.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ ἄνθρωπον πονηρὸν καὶ κακοποιόν. πονηρὸν δὲ ὀνομάζεται ἡ κακία, διατὶ προξενεῖ πόνον καὶ κόπον εἰς ἐκεῖνον, ὁποῦ τὴν ἐργάζεται καὶ τὴν ἔχει. ὅθεν εἶπεν ὁ Σολομὼν „ Ἐὰν κακὸς ἀποβῇς, μόνον ἀντλήσεις τὰ κακὰ (Παρ. θ'. 12.) ἀκολούθως δὲ φανερώνει, ποῖον ὀνομάζει πονηρὸν: τὸν ἄδικον δηλονότι καὶ παράνομον ἄνθρωπον. ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τὸν τοιοῦτον πονηρὸν καὶ ἄδικον ἄνθρωπον δυσκόλως ἠμπορεῖ νὰ φυλαχθῇ τινας ἀπὸ λόγου του. διὰ τοῦτο ζητεῖ τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ εἰς βοήθειάν του. ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης θείας βοηθείας, λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, καθὼς λέγει ὁ Χρυσόστομος. ὅρα δὲ καὶ ἐν τῷ μβ'. Ψαλμῷ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου καὶ δολίου ῥῦσαί με. ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Δαβὶδ εἶπεν εἰς τὸν προλαβόντα ψαλμὸν „ Ἄνδρες αἱμάτων ἐκκλί-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Σὲ, φησι, παρακαλῶ τὸν ἄριστον τῶν ψυχῶν ἰατρὸν, τὸν ἐμὸν βίον καταμαθεῖν ἀκριβῶς, ϗ τὰ τῆς διανοίας ἐξετάσαι κινήματα ϗ ὁρμήματα κἄν τι τῶν σῶν νόμων ἐναντίον ἐν τούτοις εὑρεθῇ, ὑπὸ τῆς σῆς ἰαθῆναι σοφίας ἀντιβολῶ, ϗ πρὸς τὴν αἰώνιον ὁδηγηθῆναι πορείαν· προσθέττει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ποία ἐστιν αἰωνία ὁδός; ἡ πνευματικὴ ϗ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἄγουσα, ἧς τέλος οὐκ ἔνι· ὡς τάγε ἄλλα πάντα, ἐπίκηρά ἐστι, ϗ τῷ παρόντι βίῳ συγκαταλύεται· τὰ μέν τοι ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης οὐκ ἐφήμερα οὐδὲ πρόσκαιρα· τοιοῦτον γάρ ἡ ἀρετή· διηνεκῆς ἔχει τοὺς καρπούς· πῶς δ' ἄντις ὁδηγηθείη πρὸς ἐκείνην τὴν εἰς τέλος οὐκ ἀπαντῶσαν ὁδόν; τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ῥοπῆς ἀπολαύων, ϗ τὰ παρ' ἑαυτοῦ συνεισφέρων.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐποίησεν ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ· ὅθεν ϗ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ αὐτόν. ἀλλὰ ϗ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις παρακαλεῖ διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου τὸν Θεὸν, νὰ ἐκδικήσῃ τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς της Δαίμονας, ϗ νὰ γυρίσῃ τὴν ἀδικίαν εἰς κεφαλὰς τῶν ἀδικισάντων αὐτήν.

ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ. ὁμοίως καὶ εἰς τὸν ς'. Ψαλμὸν εἶπεν „ ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. ἤγουν ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἔδειξεν, ὅτι ἀποστρέφεται καὶ φεύγει αὐτὸς ἀπὸ λόγου του τοὺς πονηροὺς καὶ ἀδίκους ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ παρακαλεῖ καὶ τὸν Θεὸν νὰ συνεργήσῃ εἰς αὐτὸν, διὰ νὰ ἀποστραφῇ μὲ τελειότητα τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους. διότι πρέπει μὲν κάθε ἄνθρωπος νὰ κάμνῃ πρότερον ἀπὸ λόγου του ἐκεῖνο τὸ καλὸν, ὁποῦ δύναται, καὶ νὰ μὴν ἀμελῇ. ἔπειτα νὰ παρακαλῇ καὶ τὸν Θεὸν διὰ νὰ συνεργήσῃ αὐτῷ. (ἀγκαλὰ καὶ τὸ καλὸν ἐκεῖνο, ὁποῦ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ λόγου του, παρὰ τοῦ Θεοῦ βοηθούμενος τὸ κάμνει. κατὰ τὸ „ Χωρὶς ἐμοῦ οὐδύνασθε ποιεῖν οὐδέν. (Ἰω. ιε' 5) διότι οὔτε ὁ Θεὸς συνεργεῖ εἰς ἐσένα ἄνθρωπε, ἂν ἐσὺ ἀμελῇς καὶ δὲν σπουδάζῃς νὰ κάμῃς τὸ καλόν. οὔτε πάλιν ἐσὺ δύνασαι νὰ κατορθώσῃς κανένα καλὸν μὲ τὴν ἐδικήν σου σπουδὴν, ἀνίσως ὁ Θεὸς δὲν σοὶ βοηθήσῃ. (1)

2: „ Οἵτινες ἐλογίσαντο ἀδικίαν ἐν καρ-
„ δίᾳ, ὅλην τὴν ἡμέραν παρετάσσον-
„ το πολέμους.

Οἱ τοιοῦτοι, λέγει, πονηροὶ καὶ ἄδικοι ἄνθρωποι, ἐμελέτησαν ἄδικα καὶ παράνομα καὶ βλαβερὰ πράγματα εἰς τὴν καρδίαν τους. καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν: ἤγουν εἰς ὅλην τὴν ζωήν τους, ἑτοιμάζονται νὰ κάμουν πολέμους καὶ ταραχάς· τώρα μὲν κατὰ τούτων τῶν ἀδελφῶν κινούμενοι. τώρα δὲ, κατὰ τῶν ἄλλων. ἐπειδὴ καὶ ἡ ὑπερβολική των κακία, δὲν ἀφίνει αὐτοὺς νὰ ἡσυχάζουν. ἀλλὰ αὐτὴ πείθει καὶ βιάζει αὐτοὺς, ποτὲ μὲν, νὰ πολεμοῦν κρυφίως τοὺς ἀδελφούς των μὲ ἐπιβουλὰς καὶ δολιότητας. ποτὲ δὲ, νὰ πολεμοῦν αὐτοὺς καὶ φανερά. πόλεμος δὲ νοεῖται καὶ ὁ δόλος καὶ ἡ ἐπιβουλὴ καὶ κάθε ἄλλη ἐνόχλησις καὶ βλάβη, ὁποῦ κατασκευάζει ὁ ἄνθρωπος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του εἴτε μὲ ἔργον, εἴτε καὶ μὲ λόγον καὶ λογισμὸν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2)

3: „ Ἠκόνησαν γλῶσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ὄ-
„ φεως, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη
„ αὐτῶν. (3)

Οἱ τοιοῦτοι, λέγει, πονηροὶ καὶ ἄδικοι ἄνθρωποι, ἠκόνησαν τὴν γλῶσσάν τους διὰ νὰ ῥίψουν

τὸ

---

(1) Ὁ δὲ Χρυσορῥήμων λέγει· „ Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ λέγοντες· διατὶ θηρία; διατὶ σκορπίοι; διατὶ ἔχεις; ἰδοὺ γὰρ εὕρηται ζῶον πλείονα κακίαν ἐπιδεικνύμενον, οὐ παρὰ τὴν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν γνώμην· ὁ ἄνθρωπος. διὸ καὶ ὁ Προφήτης, ἀπὸ τούτου μᾶλλον ἀξιοῖ ῥυσθῆναι, καὶ Θεοῦ βοηθοῦ, εἰς τοῦτο δέεται· τὸ μὲν γὰρ θηρίον. ὅπέρ ἐστι φαίνεται· ὁ δὲ ἄνθρωπος μελετῶν τὴν πονηρίαν, καὶ πολλὰ τὰ προσωπεῖα περικείμενος, δυσφυλακτότερόν ἐστι θηρίου, δορὰν προβάτου πολλάκις προβαλλόμενος, καὶ ἔνδον τὸν λύκον ἀποκρύπτων· τοῖς γὰρ τοιούτοις πολλάκις καὶ ὁ Διάβολος ὑποδύεται, καὶ οὕτω βάλλει· καὶ πολλὰ πανταχόθεν ἐστὶ τὰ ἐπιβουλεύοντα, καὶ ἄνθρωπος πονηρὸς, καὶ Δαίμων ἄγριος, καὶ ὁ πειρασμὸς ἀφόρητος· διὸ καὶ εὐχόμενοι λέγομεν· „ Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ἐνταῦθα μὲν οὖν, ἄνθρωπον πονηρὸν καλεῖ· ὅταν δὲ περὶ τοῦ Διαβόλου λέγηται, ἁπλῶς πονηρὸν καλεῖ· ὅτι αὐτὸς πατὴρ τῆς πονηρίας ἐγένετο, καὶ κατ' ἐξοχὴν λέγεται πονηρός· ἄδικον δὲ ὀνομάζει, οὐ τὸν ἁπλῶς περὶ χρήματα ἄδικον, ἀλλὰ τὸν περὶ πάντα.

(2) Ὅθεν ὁ αὐτὸς εἶπε Χρυσοῦς ἅγιος· „ Καὶ τὸ μέγιστον αὐτῶν τῆς κακίας, οὐχ ὅτι δολεροὶ μόνον, οὐδ' ὅτι πρὸς πολέμους ἕτοιμοι καὶ μάχας· ἀλλ' ὅτι καὶ διὰ παντὸς τοῦ βίου· καί τοίγε, εἰ ἐβούλοντο πολεμεῖν, ἑτέραν εἶχον δικαίαν ὑπόθεσιν· κατὰ γὰρ τῶν ἁμαρτημάτων ἵστασθαι ἔδει, καὶ πρὸς τὸν Διάβολον παρατάττεσθαι· οἱ δὲ κατὰ ἀλλήλων βάλλουσι βέλη· καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, οὐχὶ συναρπασθέντες· ἀλλὰ μελέτην τὸ πρᾶγμα ποιούμενοι· τοῦτο γὰρ τὸ, ἐλογίσαντο, μετὰ σπουδῆς, μετὰ προθυμίας ἁπάσης. καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ γὰρ μόνον πονηροῖς ἐχρήσαντο λογισμοῖς· ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα προσέθηκαν τοῖς λογισμοῖς.

(3) Παρὰ δὲ τῷ Χρυσοστόμῳ γράφεται· „ Ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν ἀεί· τὸ γὰρ διάψαλμα, λέγει, ὅπερ εὑρίσκεται ἐδῶ, τὸ, ἀεὶ δηλοῖ· καὶ ἀνάγνωθι περὶ τοῦ διαψάλματος ἐν τῷ Προοιμίῳ τοῦ πρώτου τόμου ἐν Κεφαλαίῳ ζ'.

τὸ φθοροποιὸν του φαρμάκι, τὸ ὁποῖον εἶναι, οἱ δόλεροὶ καὶ βλαβεροὶ λόγοι. ὑποκάτω δὲ εἰς τὰ χείλη τῶν τοιούτων: ἤτοι εἰς τὸ ςόμα των, εὑρίσκεται ὁ κατὰ τῶν ἀδελφῶν τους ἐπίβουλος καὶ ψυχοβλαβὴς λόγος, ὅςτις παρομοιάζει μὲ τὸ φαρμάκι τῆς ἀσπίδος κατὰ τοῦτο, καθότι βλάπτει καὶ ἀφανίζει τοὺς ἀναιτίους, βλέπεις ἀγαπητὲ, πῶς τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους ἡ κακία μετέβαλεν εἰς θηρία καὶ ἀσπίδας καὶ ὄφεις; ὄχι διατὶ ἄλλαξε τὴν φύσιν τους. ἀλλὰ διατὶ μετέβαλε τὴν ἀνθρωπίνην γνώμην τους, εἰς αὐτὴν τῶν θηρίων ἀπανθρωπίαν καὶ ἀγριότητα, κατὰ τὸν χρυσόςομον. (1)

4: „Φύλαξόν με, Κύριε, ἐκ χειρὸς ἁ„μαρτωλοῦ, ἀπὸ ἀνθρώπων ἀδίκων „ἐξελοῦμε.

Πάλιν ἐπαναλαμβάνει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, διὰ νὰ πλατύνῃ καὶ νὰ αὐξήσῃ τὴν δέησίν του. ἁμαρτωλὸς δὲ καὶ ἄδικος εἶναι καθε ἄνθρωπος, ὁποῦ ἁμαρτάνει μὲ ὁποιονδήτινα τρόπον, καὶ καθε ἄνθρωπος, ὁποῦ ἀδικεῖ τὸν ἑαυτόν του, ἢ ἄλλον. ὁ τοιοῦτος γὰρ ἄδικος, τὸν μὲν ἑαυτόν του ἀδικεῖ βεβαίως καὶ πάντοτε μὲ καθε ἁμαρτίαν, ὁποῦ ἐνεργήσῃ. τὸν δὲ ἄλλον δὲν ἀδικεῖ βεβαίως καὶ πάντοτε μὲ καθε ἁμαρτίαν, ὁποῦ πράξῃ. (ὁ γὰρ φονεύων, καθ' ὑπόθεσιν, τὸν ἑαυτόν του, ἄλλον τινα οὐκ ἀδικεῖ) καθὼς δὲ πολλαῖς φοραῖς ἡ Γραφὴ τὴν καθόλου ἀρετὴν ὀνομάζει δικαιοσύνην: ἔτζι ἐξεναντίας καὶ τὴν καθόλου κακίαν ὀνομάζει ἀδικίαν. (2).

„Οἵτινες διελογίσαντο τοῦ ὑποσκελί„σαι τὰ διαβήματά μου.

5: „Ἔκρυψαν ὑπερήφανοι παγίδα μοι, „καὶ σχοινίοις διέτειναν παγίδα τοῖς „ποσί μου· ἐχόμενα τρίβου σκάνδα„λα ἔθεντό μοι.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, πονηροὶ καὶ ἄδικοι ἄνθρωποι, ἐμελέτησαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν κατὰ Θεὸν ἔννομον δρόμον τῆς ζωῆς καὶ πολιτείας μου. τὸ δὲ τοῦ· εἶναι περιττὸν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης. εἴρηται δὲ τοῦτο ἐκμεταφορᾶς ἐκείνων, ὁποῦ βάλλουν τὰ σκέλη των ἀνάμεσα εἰς τοὺς πόδας τῶν τρεχόντων, διὰ νὰ ρίψουν αὐτοὺς κατω, καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὸν δρόμον τους. ὑπερήφανος δὲ εἶναι καθε παράνομος. διατὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειάν του καταφρονεῖ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. καθὼς ἀλλαχοῦ εἴρηται· „ὑπερήφανοι παρηνόμουν ἕως σφόδρα. (Ψαλ ριη'. 51) οὗτοι λοιπὸν, λέγει, ἔκρυψαν παγίδας καὶ δίκτυα εἰς τὰ ποδάριά μου: ἤγουν κρυφὰς ἐπιβουλὰς, διὰ νὰ μὲ πιάσουν. καὶ ἐχόμενα τρίβου: ἤγουν κοντὰ καὶ μέσα εἰς τὴν ςράταν, ὁποῦ ἐπεριπάτουν, ἔβαλον σκοντάμματα. ἵνα ἐγὼ περιπατῶν τας ἀφύλακτα καὶ θαρρετὰ, κρημνισθῶ ἀπὸ αὐτά. πλατύνει δὲ ὁ Δαβὶδ τὸν περὶ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν του λόγον μὲ διάφορα ὁμοιώματα παγίδων

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „Παρεσκευασμένοι εἰσὶν εἰς ἀπάτην, ὁμοίως τῷ ὄφει τῷ ἀπατήσαντί ποτε τὴν ἐν Παραδείσῳ γυναῖκα· ἐπεὶ κἀκεῖνος προσῄει τῇ γυναικὶ φιλίαν ὑποκρινόμενος, φροντίζειν τε αὐτῆς καὶ κήδεσθαι προσποιούμενος· ἔκρυπτε δὲ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις, τὸν θανατηφόρον ἰὸν τῆς παραβάσεως· τοιοῦτοι δ' ἂν εἶεν οἱ ἄθεοι αἱρεσιῶται, καὶ οἱ διὰ τῆς σοφίας τοῦ κόσμου τούτου ὁπλιζόμενοι εἰς πόλεμον, καὶ τὴν γλῶσσαν ἀκονῶντες αὐτῶν μετὰ τοῦ κρύπτειν ὑπὸ τὰ χείλη τὸν ἰὸν τῶν ἀσπίδων: δυνάμεων τινῶν δηλαδὴ πονηρῶν. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Δόλῳ γὰρ Χρησάμενος (ὁ Σαοὺλ,) πολλάκις ἀνελεῖν αὐτὸν ἐπεχείρησε, καὶ πολλάκις ὀμωμοκὼς, καὶ φιλικοῖς χρησάμενος λόγοις, παρέβη τοὺς ὅρκους· τὴν ὕπουλον τοίνυν γνώμην, καὶ τὸν κεκρυμμένον δόλον εἰκότως ἀπείκασε τῷ τῶν ἑρπυστικῶν θηρίων ἰῷ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Δικαίῳ πρέπουσα ἡ εὐχή· οὐ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς ὄλεθρον, ἀλλ' ἑαυτῷ σωτηρίαν αἰτεῖ.

δων, σχοινίων, σκανδάλων. καὶ λέγει, ὅτι ἔκρυψαν αὐτὰ ὅλα ἐκεῖνοι καὶ διέτειναν, καὶ ἐχόμενα τρίβου τὰ ἔβαλαν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν σπουδὴν καὶ πανουργίαν τῆς πολυπλόκου κακομηχανίας των. (1)

6: „ Εἶπα τῷ Κυρίῳ· Θεός μου εἶ σύ· „ ἐνώτισαι, Κύριε, τὴν φωνὴν τῆς „ δεήσεώς μου.

Αὐτοὶ μὲν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου, τοιαῦτα κατ' ἐμοῦ ἐμελέτησαν. ἐγὼ δὲ ἀνάμεσα εἰς τοὺς τοιούτους κινδύνους εὑρισκόμενος, μόνον ἐσένα τὸν Θεὸν ἐπικαλούμενος καὶ εἶπα. σὺ εἶσαι ὁ Θεός μου. μὴ παρίδῃς τὸ πτῶμά σου, ἀλλὰ ἄκουσον τὴν δέησίν μου, καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ ὅλα ταῦτα. (2)

7: „ Κύριε Κύριε, δύναμις τῆς σωτηρίας „ μου· ἐπεσκίασας ἐπὶ τὴν κεφαλήν „ μου ἐν ἡμέρᾳ πολέμου:

Ὦ Κύριε Κύριε, λέγει, ἐσὺ εἶσαι ἡ δύναμις, ὁποῦ με σώζεις. ἐσὺ με ἐσκέπασες εἰς τὴν ἡμέραν, ὁποῦ ἐπολεμούμην· ἤγουν μὲ ἐφύλαξες καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ με κατέστησας. ὄχι μόνον ἀβλαβῆ ἀπὸ τὰ μαχαίρια καὶ σαΐτας· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ὁποῦ μὲ ἔλειπον μὲ τὴν καῦσιν αὐτῶν. (τοῦτο γὰρ ἐδήλωσε διὰ τοῦ ἐπεσκίασας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον) εὐγνωμονεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ καὶ ὁμολογεῖ τὰς πρότερον γενομένας εἰς αὐτὸν εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ. ἵνα διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης τραβίξῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του φανερωτέραν τὴν ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. (3)

8: „ Μὴ

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Οὐδὲν ἀδικώτερον τῶν κακίαν μετιόντων· οἳ πρὸ τῶν ἄλλων, τὰς ἑαυτῶν ἀδικοῦσι ψυχάς· ὅταν γὰρ αὐτοὶ σκανδάλου γίνωνται αἴτιοι. ὅταν τοῦ Θεοῦ τὴν δόξαν παρὰ τῶν ἀνοήτων λοιδορεῖσθαι παρασκευάζωσιν· ὅταν ψυχὴν καὶ σῶμα λαβόντες παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἀγνωμονῶσι περὶ τὰς ἀμοιβάς· καὶ κόσμου τοσούτου, καὶ τηλικούτου ἀπολαύοντες ἀγαθοῦ, τοῖς ἐναντίοις ἀμείβωνται τὸν εὐεργέτην, τί τούτων γένοιτ' ἂν ἀδικώτερον; τί δὲ ἀγνωμονέστερον; καὶ τὸ δὴ μεῖζον, καὶ πλέον εἰς κακίας ὑπερβολήν; ὅτι καὶ ἑτέροις ἐπηρεάζειν ἐπιχειροῦσι· διελογίσαντο γάρ, φησι, τοῦ ὑποσκελίσαι τὰ διαβήματά μου· εἰ δὲ μὴ εἰς ἔργον ἐξῆλθεν ὁ λογισμὸς, τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας γέγονε κατόρθωμα· αὐτὸς γὰρ διέκοψε τὰ πονηρὰ αὐτῶν βουλεύματα· βούλει μαθεῖν, πῶς καὶ ὁ Διάβολος τοιαῦτα τίθησι σχοινία; ὅρα ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ τὸ πρᾶγμα συμβαῖνον· τί γὰρ πλατύτερον ἐκείνων; τί δὲ μακρότερον; τί δὲ ἐγγύτερον; ὅπουγε οὐκ ἐν συγγενέσι μόνον, οὐδὲ φίλοις, οὐδὲ ἐν γυναικί· ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ σώματι τὴν παγίδα τέθεικε. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Ὑπερήφανον, αὐτὸν καλεῖ τὸν Σαούλ· παγίδα δὲ καὶ σχοινία καὶ σκάνδαλα, τὰς διαφόρους ἐπιβουλὰς, τοὺς λόγους, τὰς ἐνέδρας· εἴρηκε δὲ ταῦτα τροπικῶς, ἐκ μεταφορᾶς τῶν θηρευόντων, καὶ ἀρπεδόνας καὶ ποδάγρας καὶ δίκτυα διατεινόντων.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τοῦτο ψυχῆς γενναίας· τοῦτο φιλοσόφου διανοίας. μὴ καταφεύγειν εἰς ἀνθρωπίνην συμμαχίαν, μηδὲ εἰς λογισμοὺς θνητούς· ἀλλὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁρᾷν, καὶ τὸν πανταχοῦ παρόντα καλεῖν· μηδὲ τῆς ἀθυμίας ἡττᾶσθαι καὶ τοῦ θορύβου. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἄλλων μὲν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία. ἑτέρων δὲ, ὁ Μαμωνᾶς καὶ ἡ φιλαργυρία· ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται· ἐγὼ δὲ σὲ μόνον ἔχω τὸν καὶ μόνον ἀληθῆ Θεόν· καὶ αὐτὸς σός εἰμι· διὸ ἐπὶ σὲ καταφεύγω, καὶ σοῦ δέομαι. καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Ἐγὼ δὲ τῶν ἀνθρωπίνων ἁπάντων καταφρονήσας, ἐμαυτόν σοι ἀνέθηκα· καὶ σὲ οἶδα Κύριον καὶ Θεὸν, καὶ τὴν παρὰ σοῦ προσμένω βοήθειαν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρα τὸν πόθον τοῦ λέγοντος· καὶ τῷ διπλασιασμῷ (τοῦ Κύριε Κύριε) καὶ τῇ προσθήκῃ τῆς σωτηρίας μου, πολλὴν δείκνυσι τὴν διάθεσιν· δείκνυσι δὲ καὶ τὸ εὔκολον τῆς βοηθείας, διὰ τοῦ τῆς σκιᾶς ὀνόματος· ὡσανεὶ ἔλεγεν· ἀρκεῖ σοι παρεῖναί σε μόνον· καὶ πάντα λέλυται. ἄλλος δὲ λέγει· „ Τὸ ἐπεσκίασας νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ὑπερμαχοῦσαν εἶχον τὴν σὴν χεῖρα, καλύπτουσάν μου τὴν κεφαλὴν, πρὸς τὸ μή τινα πληγὴν ἀπὸ τῶν κατ' ἐμοῦ πεμπομένων βελῶν ὑποδέξασθαι. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Καὶ τοῦτο τῇ πείρᾳ μεμάθηκα· καὶ γὰρ ἡνίκα τὴν πρὸς τὸν Γολιὰθ ἀνεδεξάμην μονομαχίαν, καὶ ὅτε τοῖς ἀλλοφύλοις παρεταξάμην, καθάπερ ἀσπίδι με τῇ σῇ ῥοπῇ περιέφραξας.

8 : „ Μὴ παραδῷς με, Κύριε, ἀπὸ τῆς „ ἐπιθυμίας μου ἁμαρτωλῷ.

Μὴ παραχωρήσης, λέγει, ὦ Κύριε, νὰ παραδοθῶ εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν Δαίμονα, ἀπὸ αἰτίαν τῆς κακῆς μου ἐπιθυμίας. διότι ἀκόλουθον εἶναι νὰ ἐπιθυμήσω κακῶς καὶ ἐγὼ, ὡς ἄνθρωπος καμμίαν φοράν. ἀλλὰ διὰ τοῦτο, δέομαί σου, ὡς μὴ καταδικασθῶ. μηδὲ ἂς ἀποῤῥιφθῶ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Δαίμονος ἁμαρτωλὸς δὲ εἶναι καὶ ὁ παράνομος ἄνθρωπος. (1)

„ Διελογίσαντο κατ' ἐμοῦ, μὴ ἐγκα- „ ταλίπῃς με, μήποτε ὑψωθῶσιν.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, οἱ αἰσθητοὶ καὶ οἱ νοητοὶ ἐμελέτησαν κατ' ἐμοῦ ἐπιβουλὰς καὶ δολιότητας. ὅθεν παρακαλῶ σε Κύριε, μὴ με ἐγκαταλίπῃς νὰ νικηθῶ ἀπὸ αὐτοὺς, μήπως ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως ταύτης, αὐτοὶ ἤθελαν γένουν πλέον ὑπερήφανοι καὶ σκληρότεροι, καυχώμενοι εἰς τὴν κατ' ἐμοῦ νίκην τους.

9 : „ Ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν, „ κόπος χειλέων αὐτῶν, καλύψει αὐ- „ τούς.

Κύκλωμα ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ δίκτυον καὶ τὴν ἐπιβουλὴν, (ἢ τὸ συνέδριον καὶ τὰ διεφθαρμένα βουλεύματα) τὸ κεφάλαιον, λέγει, τῆς ἐπιβουλῆς τῶν ἐχθρῶν μου ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον αὐτοὶ μάλιστα θαῤῥοῦσι. αὐτὸ, λέγω, θέλει σκεπάσει καὶ ἀφανίσει αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. τοῦτο δὲ καὶ κόπον ὠνόμασε τῶν χειλέων αὐτῶν. διατὶ ἐκοπίασαν πολλὰ μελετῶντες αὐτὸ, καὶ περὶ αὐτοῦ λαλοῦντες συχνά. καὶ διατὶ μὲ κόπον πολὺν ἐφεύρηκαν αὐτό. διὰ μέσου, λέγει, ἐκείνου τοῦ κακοῦ, μὲ τὸ ὁποῖον ἤλπιζον νὰ κρημνίσουν ἐμένα, δι' αὐτοῦ ἐκρημνίσθησαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. ἢ κόπων χειλέων ὠνόμασε τὴν πονηρὰν μελέτην καὶ δόλιον συμβουλήν. τοιοῦτον γὰρ πρᾶγμα εἶναι ἡ πονηρία. διατὶ αὐτὴ γίνεται ὄλεθρος καὶ ἀφανισμὸς εἰς ἐκεῖνον, ὁποῦ τὴν ἔχει, κατὰ τὸν Χρυσοῤῥήμονα. (2)

10 : „ Πεσοῦνται ἐπ' αὐτοὺς ἄνθρακες ἐν „ πυρί.

Ἐ-

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος λέγει: „ Μὴ δῷς Κύριε τὰς ἐπιθυμίας τοῦ παρανόμου: τουτέστι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἃ ἐπιθυμεῖ κατ' ἐμοῦ, ταῦτα μὴ ἀφῇς αὐτὸν πληρῶσαι. ἄλλος δὲ, ἤτοι ὁ Νικήτας, οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου: „ Ἐπιθυμῶ, φησι, σωτηρίας· μὴ οὖν ἐγκαταλίπῃς με, ὥστε ἀπὸ ταύτης παρατραπέντα, παραδοθῆναι τῷ Σατανᾷ· ἢ καὶ οὕτως· „ Ἡ ἐμὴ, φησιν, ἐπιθυμία, τὸ μὴ ἀποπεσεῖν ἐστίν· ἡ δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐναντία· δέομαι τοίνυν μὴ ἀπὸ τῆς ἐμῆς ἐπιθυμίας ἀφελὼν, ἐκείνοις παράσχοις· τοῦτο δὲ ἔσαι, ἐὰν ἐγκαταλίπῃς με. προστίθησι δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων: „ Οὐκ εἶπεν, ἃ ἐπιθυμεῖ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου: τουτέστι μηδὲ μικρόν τι δῷς ὧν ἐπιθυμεῖ· τοιοῦτοι γὰρ οἱ πονηροί· μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιθυμίας τὴν κατὰ τοῦ πλησίον ἐργάζονται ἐπιβουλήν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀνώνυμος· „ Τούτους ταλανίζει καὶ ἡ Γραφὴ λέγουσα· „ Οὐαὶ οἱ εὐφραινόμενοι ἐπὶ κακοῖς, καὶ χαίροντες ἐπὶ διαστροφῇ κακῇ (Παρ. β'. 14.) εἰσὶ γὰρ εἰσί τινες διεφθαρμένοι, ὡς τῶν οἰκείων κακῶν παραμυθίαν ἡγεῖσθαι τὰς ἀλλοτρίας συμφοράς.

(2) Λέγει γὰρ ὁ αὐτὸς Χρυσοῦς ἅγιος: „ Οἱ γὰρ τοῦ Ἰωσὴφ ἀδελφοὶ, βουλόμενοι αὐτὸν ποιῆσαι δοῦλον καὶ ἀπολέσαι, αὐτοὶ καὶ εἰς δουλείαν, καὶ εἰς θάνατον, τό γε αὐτῶν μέρος, ἐνέπεσον. ὁ Ἀβεσσαλὼμ διὰ τῆς τυραννίδος ἀπολέσαι βουλόμενος τὸν πατέρα, διὰ ταύτης αὐτὸς ἑάλω· ἠθικώτερον δὲ οὕτως ἑρμηνεύεται κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτήν: ἤτοι τὸν Νικήταν, τὸ παρὸν ῥητόν. „ Ὁ Θεὸς προσέταξε τηρεῖν ἀεὶ τὴν τοῦ ὄφεως κεφαλήν· κεφαλὴ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ οἷον ἀρχὴ, ὁ λογισμός ἐστι καὶ ἡ προσβολὴ τῆς ἁμαρτίας· ὁ τοίνυν πρῶτον τῇ διανοίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐντιθέμενος φιλόσαρκος καὶ φιλοπαθὴς λογισμὸς, πολλοὺς βλαστάνει καὶ θησαυρίζει κύκλῳ εἰς τὸν ἑαυτόν του ἀλ-

Ἐπάνω, λέγει, εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐχθρούς μου θέλουν πέσουν ὄχι ἁπλῶς κάρβουνα, ἀλλὰ κάρβουνα ὁμοῦ μὲ φωτίαν: ἤτοι θέλουν πέσουν εἰς αὐτοὺς κάρβουνα πολλὰ ἀναμμένα, καὶ ὁποῦ ἔχουν πολλὴν φωτίαν. κάρβουνα δὲ νόησον, τὴν παρὰ Θεοῦ τιμωρίαν. ἥτις ὡσὰν κάρβουνα ἀναμμένα φλογίζει καὶ κολάζει τοὺς ἁμαρτωλούς. ταῦτα δὲ προφητεύει ὁ Δαβὶδ κατὰ τῶν ἐχθρῶν του. ἐπειδὴ πολλαῖς φοραῖς εἰς πολλοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐκατέβη ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς φωτία θεόπεμπτος καὶ τοὺς ἐκατέκαυσε. μάλιστα δὲ εἰς τοὺς Σοδομίτας.

„Καταβαλεῖς αὐτοὺς ἐν ταλαιπωρίαις,
„καὶ οὐ μὴ ὑποστῶσιν.

Ἐσύ, λέγει, Κύριε, θέλεις καταβάλλεις τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὲ τιμωρίας καὶ κακώσεις, αἱ ὁποῖαι τόσον θέλουν ταλαιπωρήσουν αὐτούς, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ δύνωνται νὰ ὑποφέρουν τελείως τὴν ταλαιπωρίαν ταύτην. ἀλλ᾽ εὐθὺς μὲ πρώτην προσβολὴν καὶ κτύπημα, θέλουν καταχρημνισθοῦν εἰς ἀπώλειαν, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν δύναμιν τῶν τιμωριῶν. (1)

11: „Ἀνὴρ γλωσσώδης οὐ κατευθυνθή-
„σεται ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, ὁ γλωσσώδης: ἤγουν ὁ ἀκρατὴς εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ φλύαρος καὶ προπέτης, ἢ καὶ ὁ φιλόνεικος καὶ ἐριστικός, αὐτὸς δὲν θέλει κατευοδωθῇ εἰς τὰ ἔργα του ἐπὶ τῆς γῆς. ἀλλὰ θέλει ὀλισθήσῃ καὶ χρημνισθῇ, καὶ ψυχικὰ καὶ σωματικά. (2)

„Ἄνδρα ἄδικον κακὰ θηρεύσει εἰς
„διαφθοράν.

Καὶ ἄλλος δὲ σοφὸς εἶπε· „Παρανομίαι ἄνδρα ἀγρεύουσιν (Παρ. ε΄. 22.) ἐπειδὴ δὲ πολλαῖς φοραῖς θηρεύεται: ἤγουν πιάνεται τινας ὡς κυνήγιον, εἰς σωτηρίαν καὶ ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς· καθὼς ἐθηρεύθη ἡ Σαμαρεῖτις ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, καὶ τὰ Ἔθνη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων· διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσεν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τό, εἰς διαφθοράν· ὅτι τὸν ἄδικον ἄνθρωπον θέλουν πιάσουν ὡς κυνήγιον τὰ κακά, εἰς διαφθορὰν καὶ ἀπώλειάν του, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· γνωμικὰ δὲ καὶ διδασκαλικὰ εἶναι καὶ τὰ δύω ῥητὰ ταῦτα, τοῦ Δαβίδ: τὸ ἀνώτερον δηλαδή, καὶ τὸ παρόν· (3)

12: „Ἔ-

ἄλλους αἰσχροὺς λογισμούς· τὴν πρωτόκλισιν λοιπὸν καὶ τὴν προσβολὴν τῶν πονηρῶν λογισμῶν κεφαλὴν ἡγούμεθα εἶναι· ὅταν οὖν ἡ πρώτη προσβολὴ τοῦ πονηροῦ λογισμοῦ διωχθῇ παρ᾽ ἡμῶν, καὶ μὴ παραδεχθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ, αὐτὴ καλύπτει καὶ ἀφανίζει ὅλους τοὺς ἄλλους λογισμούς, τοὺς βλαστάνοντας μετὰ τὴν προσβολήν· καὶ ὁ κόπος, ὃν οἱ Δαίμονες ἐποίησαν, ἵνα σπείρωσιν εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν τὴν προσβολὴν αὐτήν, αὐτὸς ἐπιστρέφει κατ᾽ αὐτῶν, μηδὲν βλάψας ἡμᾶς. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ταῖς οἰκείαις, φησίν, ἐπιβουλαῖς περιπέσοιεν· καὶ ἃ κατ᾽ ἐμοῦ τεκταίνουσιν, ὑπομείναιεν· καὶ ἡ κατ᾽ ἐμοῦ τυρευομένη πικρία, τοὺς ταύτῃ χρωμένους παντελῶς συγκαλύψαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Διάβολος κύκλῳ περὶ αὐτὸν ἔχων τὰ πονηρὰ τῶν Δαιμόνων τάγματα, κεφαλὴ χρηματίζει τῆς πονηρίας αὐτῶν.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „Καταβαλεῖς αὐτοὺς εἰς βαθύνους, καὶ οὐ μὴ ἀναστῶσιν. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „Ταῦτα δὲ συνέβη τῷ Σαοὺλ ἐν τῷ κατὰ τοὺς ἀλλοφύλους πολέμῳ· ἐκεῖ γὰρ σφαγείς, ἐδέξατο τοῦ βίου τὸ πέρας.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόστομος· „Δείκνυσιν ὁ Δαβίδ, ὅτι καὶ αὐτὴ καθ᾽ ἑαυτὴν ἡ κακία, ἱκανὴ διαφθεῖραι τοὺς ἔχοντας· ἔστι γὰρ ὅτε ἐπὶ γῆς ἔτι ὄντα τὸν γλωσσώδη, τὰ αὐτοῦ μετελεύσεται κακά· τοιοῦτος ὁ λοίδορος· πᾶσι πολέμιος· ἀηδής· ἐπαχθής· φορτικός· ὥσπερ οὖν ὁ μακρόθυμος καὶ ἐπιεικὴς καὶ σιγᾶν ἐπιστάμενος, ἀσφαλὴς καὶ βεβηκὼς καὶ τοῖς πᾶσιν ἐπίχαρις.

(3) Ὁ αὐτὸς δὲ λέγει Χρυσόστομος· „Ὅρα πάλιν τὴν κακίαν ἀρκοῦσαν εἰς διαφθορὰν τοῦ ἔχοντος· ὡς γὰρ [illegible]
αἰ-

12. „ Ἔγνων, ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν „ κρίσιν τῶν πτωχῶν, καὶ τὴν δίκην „ τῶν πενήτων.

Ἀγκαλὰ καὶ πολλαῖς φοραῖς ἀργοπορεῖ νὰ γένῃ παρὰ Θεοῦ ἡ ἐκδίκησις, διὰ τοὺς καταπονουμένους καὶ καταδυναστευομένους, τούτους γὰρ ὀνομάζει ἐδῶ πτωχοὺς καὶ πένητας. ἀλλ' ὅμως καλῶς λέγει, ἠξεύρω ἐγώ, ὅτι ὁ Κύριος θέλει κάμει ἐξάπαντος τὴν κρίσιν καὶ δίκην αὐτῶν: ἤτοι τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἐκδίκησιν. ἢ εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἢ εἰς τὴν μέλλουσαν. τοῦτον δὲ τὸν λόγον εἶπεν ὁ Δαβίδ, ἕνα μέν, διὰ νὰ παρηγορήσῃ τοὺς ἀδικουμένους. καὶ ἄλλο δέ, διὰ νὰ φοβίσῃ καὶ νὰ σωφρονίσῃ τοὺς ἀδικοῦντας αὐτούς, κατὰ τὸν χρυσόστομον. (1)

13. „ Πλὴν δίκαιοι ἐξομολογήσονται „ τῷ ὀνόματί σου.

Πλήν, λέγει, ἀγκαλὰ καὶ ἡ κρίσις ἡ ὑπὲρ τῶν δικαίων ἀργοπορεῖ νὰ γένῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅμως οἱ δίκαιοι δὲν θέλουν σκανδαλισθοῦν διὰ τὴν ἀργοπορίαν ταύτην. ἀλλὰ θέλουν εὐχαριστήσουν ἐκεῖνα τὸν Θεόν. διατὶ ἠξεύρουν, ὅτι ὅλα τὰ κάμνεις μὲ λογαριασμὸν καὶ σοφίαν καὶ πρὸς τὸ συμφέρον.

„ Καὶ κατοικήσουσιν εὐθεῖς σὺν τῷ „ προσώπῳ σου.

Εὐθεῖς ὀνομάζει πάλιν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τοὺς ἀνωτέρω δικαίους. οἱ δίκαιοι, λέγει, θέλουν κατοικήσουν μαζὶ μὲ ἐσένα τὸν Κύριον: ἤγουν μαζὶ μὲ τὴν ἐνθύμησίν σου, συνευρισκόμενοι πάντοτε μὲ αὐτήν, καὶ μὴ χωριζόμενοι ἀπὸ αὐτὴν καμμίαν φοράν. ἢ εὐθεῖς ὀνομάζει τοὺς Ἀποστόλους. πρόσωπον δὲ Θεοῦ ὀνομάζει τὸν Χριστόν, ὡς χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. ἔφη γὰρ αὐτὸς ὁ Χριστός „ Πάτερ, θέλω, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν. (Ἰω. ιζ'. 24) τέλος γὰρ τῶν ἀγαθῶν ἡ τοῦ Θεοῦ θεωρία ἐστι. (2 ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν καὶ ἄλλως ὅτι

οἰκείας νόσου, τῆς ἑαυτοῦ κακίας διαφθείρεται· ἱκανὴ γὰρ ἀντὶ πάσης τιμωρίας τὴν ἔχουσαν αὐτὴν ψυχὴν ἡ κακία διαφθεῖραι· ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν τὸ τῆς θήρας ἔθηκεν ὄνομα; ἵνα τὸ ἄφυκτον ἴδῃς· ἵνα, κἂν μὴ παραυτίκα ἐμπέσῃς ἀδικῶν, μὴ θαῤῥήσῃς· τοιαύτη γὰρ ἡ ἄγρα· οὐκ ἀεὶ ἐπιτυγχάνει, οὐδὲ εὐθέως· ἀλλὰ κἂν μὴ ἁλῷ τὰ ἄγρια ζῶα καὶ τὰ θηρευόμενα, οὐδ' οὕτως ἐν ἀσφαλεῖ τυγχάνει· οὕτω τοίνυν μηδὲ ψυχὴ θαῤῥείτω, ἄδικα πράττουσα, καὶ μηδέ πω ἁλοῦσα· ὅτε γὰρ δήποτε ἁλώσεται· εἰ γὰρ βούλει ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι, παῦσαι ταῦτα πράττων, καὶ πολλῆς ἀπολαύσεις τῆς ἀδείας· καὶ τί δήποτε οὐ παρὰ πόδας τῆς κακίας, ἕπεται τὰ τῆς τιμωρίας; διὰ τὴν τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίαν· εἰ γὰρ ἐβούλετο τῶν ἁμαρτανόντων ἕκαστον εὐθέως ὑπὸ τὴν τιμωρίαν ἄγειν, πρόανηλώθη ἂν τὸ πλέον τῶν ἀνθρώπων.

(1) Ὅστις προστίθησι· „ Ἵνα μήτε ἐκεῖνοι (οἱ ἀδικούμενοι) τῇ θλίψει ἀπαγορεύωσι, μήτε οὗτοι διὰ τὴν ἀναβολὴν ῥαθυμότεροι γένωνται· ἡ γὰρ ἀναβολὴ εἰς μετάνοιαν ἄγει· τὸν δὲ ἐπιμένοντα, χαλεπώτερον κολάζειν εἴωθε· καὶ μάλα δικαίως· ὅτι τοσαύτης ἀπολαύσας ἀγαθότητος, οὐκ ἐγένετο βελτίων· ἐννόησον γάρ, ὅση τοῦ Θεοῦ ἡ φιλανθρωπία! ὅταν τοὺς ἀνακειμένους αὐτῷ, ἀνέχηται πάσχειν κακῶς, καὶ μὴ ἐπεξίῃ, τῇ μετανοίᾳ βελτίω ποιῆσαι τὸν ἀδικοῦντα βουλόμενος. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Προφητεία τοῦτο περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, καθ' ἣν τῶν ἀσεβῶν τῷ πυρὶ παραδεδομένων, εἰς ἄνεσιν οἱ δίκαιοι παραληφθήσονται· ἐντεῦθεν καὶ Σολομὼν ὠφεληθεὶς εἶπεν· „ Ὅτι πᾶν τὸ ποίημα ἄξει ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν (Ἐκκλ. ιβ'. 14.) εἰς χρηστὸν δὲ τέλος κατέληξεν ὁ Ψαλμός· ἐπεὶ καὶ εἰς τέλος ἐπιγέγραπται, τὴν ἀποκειμένην τοῖς δικαίοις λέγων ἐλπίδα· ἀντὶ δὲ τοῦ σὺν τῷ προσώπῳ σου; ὁ Σύμμαχος· „ Παρὰ τῷ προσώπῳ σου λέγει· τὸ κεκαθαρμένη διανοίᾳ δηλῶν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὁρᾶν τὸν Θεόν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος· „ Ἀεὶ μετὰ σοῦ ἔσονται, οὐδέποτε ἀποστήσονται· ὅπερ ἐὰν γένηται, οὐδέποτε δυσχερανοῦ-

ὅτι δίκαιοι μὲν εἶναι ὅλοι ἁπλῶς οἱ τὴν ἀρετὴν ἐργαζόμενοι. εὐθεῖς δὲ εἶναι, οἱ μὲ λογαριασμὸν καὶ διάκρισιν τὴν αὐτὴν ἐργαζόμενοι ἀρετήν. ἐπειδὴ δὲ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως διαλαμβάνει ὁ παρὼν ψαλμὸς, καὶ περὶ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων: διὰ τοῦτο ἐπαρακινήθησαν μερικοὶ νὰ ἐπιγράφουν εἰς τὸν παρόντα ψαλμὸν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην; „ Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜ'.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. (1)

1: „ Κύριε ἐκέκραξα πρὸς σὲ, εἰσάκουσόν μου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐφώναξα εἰς ἐσένα Κύριε, μὲ φωνὴν καὶ κραυγὴν καρδίας, ἀναμμένης καὶ κατανενυγμένης ἀπὸ τὴν θλῖψιν. διὰ τοῦτο εἰσάκουσόν μου. μὲ τοιαύτην γὰρ νοερὰν φωνὴν τῆς καρδίας καὶ ὁ Μωϋσῆς φωνάζωντας, εἰσηκούσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν, κἂν καὶ μὲ τὸ σόμα ἐσιώπα. τοιαύτην φωνὴν ἀνέπεμπεν ἀπὸ καρδίας καὶ ἡ σώφρων Ἄννα, ἡ γυνὴ τοῦ Ἐλκανὰ, κἂν καὶ ἡ διὰ σόματος φωνὴ αὐτῆς δὲν ἠκούετο. ὅθεν καὶ σεῖρα οὖσα, ἐγέννησε τὸν Σαμουὴλ. Μὲ τοιαύτην, λέγει „ νοερὰν φωνὴν τῆς καρδίας ἐφώναξα καὶ ἐγὼ εἰς ἐσένα Κύριε, τὴν ἄκουσιν εἰς τὰ ὦτά σου. καὶ ὄχι μὲ μόνην τὴν αἰσθητὴν φωνὴν τοῦ σόματος, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι προσευχόμενοι καὶ πληθύνοντες τὴν δέησίν τους, δὲν εἰσηκούοντο. διατὶ, καθὼς ἐκεῖνος ὁποῦ φωνάζει αἰσθητῶς μὲ τὸ σόμα, τεντώνει εἰς τὰ ἔξω ὅλον τὸ σῶμά του, καὶ συγκροτεῖ ὅλην τὴν δύναμιν του ἔτζι καὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ φωνάζει νοερῶς μὲ τὴν καρδίαν

νοῦσιν· οὐδέποτε μέμφονται τοῖς γινομένοις· τοῦτο γὰρ ψυχῆς ἀπεριτρέπτου καὶ ἀκλινοῦς, μὴ ἀπαιτεῖν τὸν Δεσπότην εὐθύνας· διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγε· „ Μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως;

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἐποίησεν ὁ Δαβὶδ διωκόμενος ἀπὸ τοῦ Σαοὺλ, καὶ παρακαλῶν νὰ τύχῃ τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν. ἄλλοι δὲ λέγουσιν· „ Ὅτι λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτων. λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Τούτου τοῦ Ψαλμοῦ, τὰ ῥήματα μὲν πάντες, ὡς εἰπεῖν, ἴσασι, καὶ διὰ πάσης ἡλικίας διατελοῦσι ψάλλοντες· τὴν δὲ διάνοιαν ἀγνοοῦσι, βαλάντιον περιφέροντες ἐσφραγισμένον· ὅπερ οὐ μικρὸν εἰς κατηγορίας λόγον, ψάλλειν μὲν καθ' ἡμέραν, μηδ' ἅπαξ δ' ἐπιζητῆσαι μαθεῖν τὸν νοῦν τῶν ψαλλομένων· ἀλλὰ παρακαθῆσθαι θησαυρῷ συνεσκιασμένῳ· οὐχ ἁπλῶς δὲ, οἶμαι τὸν Ψαλμὸν τοῦτον τετάχθαι παρὰ τῶν Πατέρων καθ' ἑκάστην ἑσπέραν λέγεσθαι· οὐδὲ διὰ τὴν μίαν λέξιν τὴν λέγουσαν· „ Ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἑσπερινή· ἀλλ' ὥς τι φάρμακον σωτήριον, καὶ ἁμαρτημάτων καθάρσιον τὸν Ψαλμὸν ἐνομοθέτησαν λέγεσθαι· ἵνα, ὅσα (ἁμαρτήματα) προστριβόμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ὁπουδήποτε διατρίβοντες· ταῦτα ἐλθόντες εἰς τὴν ἑσπέραν, διὰ τῆς ἐπῳδῆς ταύτης ἀπολυσώμεθα τῆς πνευματικῆς.

αν, συστρέφει ἐξ ἐναντίας εἰς τὰ ἔσω ὅλον τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχήν του. καὶ συμμαζώνει ὅλην τὴν δύναμίν του. ὅθεν καὶ εἶναι ἄξιος νὰ εἰσακούεται παρὰ τοῦ Θεοῦ. (1)

„: Πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου ἐν τῷ κεκραγέναι με πρός σε,

Πρόσεξε, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου, διατὶ κράζω πρὸς ἐσένα νοερῶς καὶ μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται. ἐπειδὴ ὁ Θεὸς, δὲν προσέχει εἰς τὴν αἰσθητὴν φωνὴν τῆς δεήσεως ἐκείνου, ὁποῦ μὲ τοιοῦτον τρόπον δὲν φωνάζει: ἤγουν νοερῶς καὶ ὁλοκαρδίως. (2)

2: „ Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου, ὡς „ θυμίαμα ἐνώπιόν σου· ἔπαρσις τῶν „ χειρῶν μου, θυσία ἑσπερινή.

Δύω βωμοί: ἤτοι θυσιαστήρια ἦτον εἰς τὸν παλαιὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν χρυσόστομον. τὸ ἕνα χρυσοῦν, καὶ τὸ ἄλλο χάλκινον· καὶ τὸ μὲν χρυσοῦν ἦτον ἀφιερωμένον διὰ τὸ καύσιμον τοῦ θυμιάματος. τὸ δὲ χάλκινον ἦτον ἀφιερωμένον διὰ τὰς ἄλλας θυσίας· τὸ μὲν θυμίαμα λοιπὸν, κατεσκευάζετο πολυτελῶς καὶ καθαρῶς κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ νόμου· ὅθεν καὶ ἦτον εὐπρόσδεκτον εἰς τὸν Θεὸν, ὅταν ἐθυμιάζετο· καὶ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην, καὶ διατὶ ἦτον εὐωδέστατον. καὶ μάλιστα διατὶ προεικόνιζε τὴν νέαν λατρείαν τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ ὅτι ἄμποτε νὰ κατευθυνθῇ καὶ νὰ γένῃ εἰς ἐσένα Κύριε, εὐπρόσδεκτος ἡ προσευχή μου ὡσὰν τὸ καθαρὸν ἐκεῖνο καὶ εὐωδέστατον θυμίαμα, τὸ νομίμως θυμιώμενον εἰς ἐσένα· μὲ τὸ νὰ ἀναφθῇ ἡ καρδία μου ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς προθυμίας καὶ ἀγάπης. καθὼς καὶ ἡ ἐσχάρα τοῦ χρυσοῦ θυσιαστηρίου ἄναπτε: καὶ ἀνέπεμπε τὴν εὐωδίαν τοῦ θυμιάματος. Καὶ περὶ μὲν τοῦ θυμιάματος ταῦτα.

Περὶ δὲ τῆς ἑσπερινῆς θυσίας λέγομεν, ὅτι ἦτον νομοθετημένον εἰς τοὺς Ἱερεῖς, νὰ θυσιάζουν ἀκαταπαύστως κάθε ἡμέραν δύω ἀμνοὺς ἤτοι πρόβατα ἀρσενικά. ἕνα μὲν, τὸ πρωΐ. ἄλλο δὲ, τὸ βράδυ· κἂν τυχὸν καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους δὲν ἤθελε προσφέρῃ θυσίαν ἄλλην. ὅθεν καὶ αἱ θυσίαι τῶν δύω τούτων προβάτων, ὠνομάζοντο τοῦ ἐνδελεχισμοῦ. διατὶ ἐνδελεχῶς: ἤτοι ἀδιακόπως ἐπροσφέροντο. ταῦτά ἐστιν, ἃ ποιήσεις ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ἀμνοὺς ἐνιαυσίους ἀμώμους δύω τὴν ἡμέραν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐνδελεχῶς, κάρπωμα ἐνδελεχισμοῦ. τὸν ἀμνὸν τὸν ἕνα ποιήσεις τὸ πρωΐ, καὶ τὸν ἀμνὸν τὸν δεύτερον ποιήσεις τὸ δειλινόν. θυσίαν ἐνδελεχισμοῦ εἰς γενεὰς ὑμῶν. (Ἐξ. κθ' 38) αὗται δὲ αἱ θυσίαι τῶν δύω προβάτων, ἦτον πάντοτε καθαραὶ καὶ

δεκ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί οὖν οὗτός φησιν, ἐκέκραξα πρὸς σέ; κραυγὴν ἐνταῦθα λέγει οὐ τὴν στόματος, ἀλλὰ τὴν ἔνδον· ἣν ἡ καρδία ἔτικτεν ἡ πεπυρωμένη· τοιαύτην γὰρ κραυγὴν ζητεῖ ὁ Θεός· τὴν συστρέφουσαν τὴν φρόνησιν· τὴν οὐκ ἐῶσαν χασμᾶσθαι· οὐ μόνον δὲ τοιαύτην, ἀλλὰ ϗ τὸ πρὸς αὐτὸν εὔχεσθαι· εἰσὶ γὰρ πολλοὶ, οἳ, ἑστήκασι μὲν εὐχόμενοι, οὐ βοῶσι δὲ πρὸς τὸν Θεόν· ἀλλὰ τὰ μὲν χείλη, πρὸς τὸν Θεὸν βοᾷ; ϗ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ περιφέρει· ἡ δὲ διάνοια, οὐδενὸς ἐπαισθάνεται τῶν λεγομένων. λέγει δὲ ϗ ὁ θεῖος Βασίλειος· Οὐχ ἁπλῶς τὰ ῥήματα τῆς προσευχῆς ὠφελεῖ· ἀλλὰ τὸ ἀπὸ σπουδαίας διαθέσεως ἀναπέμπεσθαι· ἐπεὶ ϗ ὁ Φαρισαῖος ἐδόκει πληθύνειν τὴν δέησιν· ἀλλὰ πρὸς ἑαυτόν· ἐπείπερ ἐν ἁμαρτίᾳ τῆς ὑπερηφανίας ἐγένετο.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ὅρα ϗ ἄλλην ἀρετὴν εὐχῆς, δι' ἣν ἄξιοι ἀκουσθῆναι· ἤτοι τὸ ταύτην ἀξίαν εἶναι τῆς θείας προσοχῆς ϗ τῶν ἀκοιμήτων ὀφθαλμῶν· ποία δὲ ἐστιν ἡ τοιαύτη; ὅταν μὴ κατὰ ἐχθρῶν τις εὔχηται· ὅταν μὴ ὑπὲρ πλούτου, ἢ δυναστείας, ἢ δόξης· μηδὲ ὑπέρ τινος τῶν ἐπικήρων τούτων· ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἀθανάτων ϗ ἀκηράτων ἐκείνων· οὐ γὰρ δὴ μόνον οὐκ εὔχεσθαι δεῖ κατὰ τῶν ἐχθρῶν· ἀλλὰ ϗ τὴν ὀργὴν ἀναιρεῖν τὴν κατ' αὐτῶν· διό φησι Παῦλος· „ Βούλομαι τοὺς ἄνδρας προσεύχεσθαι, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας. χωρὶς ὀργῆς ϗ διαλογισμῶν: τουτέστι, κἂν ἔχῃς ἐχθρὸν, σβέσον τὴν ὀργὴν, ϗ οὕτω πρόσιθι τῷ Δεσπότῃ· ϗ μὴ μόνον διὰ τοῦ στόματος μηδὲν εἴπῃς κατ' αὐτοῦ· ἀλλὰ ϗ τὴν διάνοιαν ἀπάλλαξον ἰοῦ· ἂν τοιαύτη ἡ εὐχὴ ᾖ, ϗ μετὰ σπουδῆς καλῇς τὸν Θεὸν, ϗ πρὶν ἢ τελέσαι τὴν εὐχὴν, ἀκουσθήσῃ· ἔτι, φησὶ, λαλοῦντός σου, ἐρεῖ· ἰδοὺ πάρειμι·

δεκταὶ ἀπὸ τὸν Θεόν. καθότι δὲν ἐπροσφέροντο διὰ ἁμαρτίας. αἱ γὰρ ἄλλαι θυσίαι αἱ παρὰ τοῦ λαοῦ προσφερόμεναι, δὲν ἦτον πάντοτε δεκταὶ καὶ καθαραί. διατὶ ἐμολύνοντο πολλαῖς φοραῖς ἀπὸ τὰς πονηρὰς διαθέσεις τῶν προσφερόντων αὐτάς· αἱ μὲν οὖν δύω αὗται θυσίαι ἦτον τιμιώτεραι ἀπὸ τὰς ἄλλας, ἀπὸ τὰς δύω δὲ πάλιν ταύτας, ἡ θυσία, ὁποῦ ἐπροσφέρετο τὸ ἑσπέρας, ἦτον τιμιωτέρα ἀπὸ τὴν θυσίαν, ὁποῦ ἐπροσφέρετο τὸ πρωΐ. διότι ἐκείνη μὲν ἡ πρωϊνὴ θυσία, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἑσπερινήν· ἡ δὲ ἑσπερινὴ, ἐσυμπλήρωνεν ὅλην τὴν ἱερουργίαν τῆς ἡμέρας, καὶ ἐτελείωνεν τὴν ἐν τῷ ναῷ λειτουργίαν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ. ἄμποτε νὰ κατευθυνθῇ καὶ νὰ γένῃ καθαρὰ καὶ εὐπρόσδεκτος εἰς σὲ Κύριε, ἡ ἐν τῇ προσευχῇ γινομένη ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου. καθὼς εἶναι εὐπρόσδεκτος εἰς σὲ καὶ ἡ θυσία τῆς ἑσπέρας. γίνεται δὲ εὐπρόσδεκτος ἡ προσευχή: ὅταν δηλαδὴ, τὸ μὲν προσευχόμενον ςόμα εἶναι καθαρὸν ἀπὸ λόγια αἰσχρά: ἤγουν ὕβρεις λοιδορίας, κατακρίσεις, καὶ καταλαλιάς. μᾶλλον δὲ ἡ προσευχομένη καρδία, εἶναι καθαρὰ ἀπὸ λογισμοὺς αἰσχρούς, βλασφήμους, καὶ πονηρούς. καὶ ὅταν αἱ χεῖρες, ὁποῦ σηκώνονται πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ προσευχῇ εἶναι καθαραὶ ἀπὸ πλεονεξίαν καὶ ἁρπαγὴν καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλην παράνομον πρᾶξιν. (1)

3: „ Θοῦ Κύριε φυλακὴν τῷ ςόματί „ μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ „ χείλη μου.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἤξευρε, ὅτι τὸ ςόμα εἶναι αἴτιον πολλῶν κακῶν, ὅταν ἀμελῆται καὶ ἀφίνεται νὰ λαλῇ ἀςόχαςα ὅ, τι ἤθελε φθάσῃ· καθὼς ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ αὐτὸ ςόμα εἶναι αἴτιον καὶ πολλῶν ἀγαθῶν: ὅταν δηλαδὴ προνοῆται καὶ φυλάττεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον· καὶ ὅτι εἰς τοῦτο εἶναι χρεία σπουδῆς καὶ ἀγῶνος, καὶ μᾶλλον τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο παρακαλεῖ τὸν Θεὸν εἰς βοήθειαν καὶ φυλακὴν τοῦ ςόματος. λέγει γὰρ ὁ θεῖος Χρυσόςομος, ὅτι τὰ μυρία δεινὰ, τῆς γλώσσης ἡ εὐκολία εἰργάσατο. ὥσπερ οὖν τὰ ἀγαθά, ἡ ἀσφάλεια. διότι καθὼς ἕνα ὁσπήτιον, ἢ μία πόλις δὲν ἔχει κανένα ὄφελος ἀπὸ τὰς πόρτας καὶ τὰ τειχόκαςρα, ἀνίσως δὲν εἶναι ἄνθρωποι φυλακάτορες εἰς αὐτά, οἵτινες ἠξεύρουν πότε μὲν, εἶναι καλὸν νὰ κλείουν τὰς πόρτας ταύτας, καὶ πότε δὲ, εἶναι καλὸν νὰ τὰς ἀνοίγουν. ἔτζι δὲν εἶναι ὄφελος εἰς τὸ ςόμα καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ ἀνθρώπου, ἂν δὲν εἶναι φυλακὴ εἰς αὐτά, κατὰ τὸν αὐτὸν χρυσοῤῥήμονα. (2) φυλακὴ δὲ ςόματος εἶναι, ἡ εἰς αὐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Κατευθυνομένη δὲ ϗ εὐώδης προσευχὴ, τῶν αἰτούντων τὰ κυρίως ἀγαθά· τοῦ γὰρ μὴ τοιούτου ἡ προσευχὴ, ἀποςρέφεται, ὡς θυμίαμα ἐσβεσμένον, ϗ διασκορπίζεται ὡς δυσῶδες. ὁ δὲ θεῖος Βασίλειός φησι· „ Τὸ μέν τοι νομικὸν θυμίαμα ἐν Ἡσαΐᾳ ὁ Θεὸς ἀποπέμπεται λέγων· „ Θυμίαμα, βδέλυγμά μοι ἐςι· βδελυκτὸν γὰρ τινόντι τὸ οἴεσθαι τὰς δι᾽ ὀσφρήσεως ἡδονὰς τὸν Θεὸν θηρώμενον, τοῦ θυμιάματος τὴν σύνθεσιν διατεταχέναι· ϗ μὴ νοεῖν, ὅτι θυμίαμα τῷ Κυρίῳ, ὁ ἐν σώματι ἁγιασμὸς ὑπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν σωφροσύνης ἐπιτελούμενος. λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόςομος· „ Ἔςω τοίνυν θυμιατήριόν σου τὸ ςόμα· ϗ σκόπει μὴ κόπρου τὸ θυμιατήριον ἐμπλήσῃς· τοιοῦτοι γὰρ οἱ τὰ αἰσχρὰ φθεγγόμενοι ϗ ἀκάθαρτα ῥήματα· ὥσπερ γὰρ τὸ θυμιατήριον οὐδὲν ἔχειν ἀκάθαρτον χρὴ· ἀλλ᾽ ἢ πῦρ ϗ θυμίαμα· οὕτω ϗ τὴν γλῶτταν οὐδὲν ἔχειν κεκηλιδωμένον ῥῆμα· ἀλλ᾽ ἢ ἁγιωσύνην ϗ εὐφημίαν· οὕτω ϗ τὰς χεῖρας θυμιατήριον γίνεσθαι· οὐ γὰρ ἐν χαλκῷ προσάγεις βωμῷ τὸ θυμιατήριον, οὐδὲ ἐν χρυσῷ· ἀλλ᾽ ἐν τῷ τούτου τιμιωτέρῳ, ἐν ναῷ πνευματικῷ, ἐκεῖνα μὲν γὰρ, ἄψυχος ἦν ὕλη: ἐν σοὶ δὲ, ὁ Θεὸς ἐνοικεῖ, ϗ μέλος εἶ τοῦ Χριςοῦ ϗ σῶμα τίμιον. ἄλλος δὲ λέγει· „ Ὅτι προσέθηκεν ὁ Δαβὶδ κοντὰ εἰς τὴν τῆς διανοίας προσευχὴν, ϗ τὸ, ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου· ἔδει γὰρ περὶ τοῦ θεωρητικοῦ εἰπόντα, ϗ περὶ τοῦ πρακτικοῦ μνημονεῦσαι ϗ τῶν σωματικῶν ἔργων. προςίθησι δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἑσπερινὴν θυσίαν, ἀλλ᾽ οὐχ ἑωθινὴν εἶπε, διὰ τὸ τὰς μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς ϗ αὐτῆς τῆς τοῦ βίου τελευτῆς (ἣν σημαίνει ἡ ἑσπέρα) ἐπιτελουμένας πράξεις, ὑπὲρ πᾶσαν θυσίαν κρίνεσθαι τῷ Θεῷ. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἑσπερινῆς μέν τοι ϗ οὐχ ἑωθινῆς ἐμνημόνευσεν· ἐπειδὴ ἐν συμφοραῖς ἦν ϗ λύπαις· σκότῳ δὲ ἔοικεν ἡ συμφορὰ ϗ νυκτί· τῆρει δὲ, ὡς τὰ μὲν ἀπὸ διανοίας, τῷ θυμιάματι εἴκασεν, ὡς ἂν λεπτότερα τυγχάνοντα ϗ καθαρώτερα· τὰ δὲ δι᾽ ἔργων ἐπιτηδεύματα, ὡς ἂν παχύτερα ὄντα, θυσίαν ὠνόμασεν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόςομος λέγει· „ Τίς δὲ ἂν γένοιτο φυλακὴ ςόματος; λογισμὸς φοβερὸς ἐφεςὼς, μετὰ χεῖρας ἔχων

αὐτὸ ἐπιςασίᾳ καὶ προσοχὴ τοῦ νοός. ὅταν δηλαδὴ ὁ νοῦς προσέχῃ καὶ ἠξεύρῃ, ποῖα μὲν λόγια πρέπει νὰ λαλῇ. ποῖα δὲ νὰ κρατῇ μέσα εἰς τὴν καρδίαν. διότι εἶπεν ὁ Σειρὰχ „ Πολλοὶ ἔπεσον ἐν ςόματι μαχαίρας, καὶ οὐχ ὡς οἱ πεπτωκότες διὰ γλῶσσαν. μακάριος ὁ σκεπασθεὶς ἀπ᾽ αὐτῆς. (Σειρ κή. 18) βάλλε λοιπὸν, λέγει, Κύριε, φυλακὴν εἰς τὸ ςόμα μου, καὶ πόρταν περιοχῆς: ἤτοι φυλακῆς, εἰς τὰ χείλη μου. καὶ τὰ δύω γὰρ ταῦτα ἡ φυλακὴ καὶ ἡ περιοχὴ, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσιν ἐκ παραλλήλου. (1)

4: „ Μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου εἰς „ λόγους πονηρίας, τοῦ προφασίζε„ σθαι προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις.

Μὴν ἀφήσῃς, λέγει, Κύριε, νὰ κλίνῃ καὶ νὰ κρημνίζεται ἡ καρδία μου εἰς τὸ νὰ λαλῇ πονηροὺς λόγους διὰ μέσου τοῦ ςόματος. καὶ εἰς τὸ νὰ συλλογίζεται ἐνθυμήσεις καὶ λογισμοὺς ἀπρεπεῖς. τοῦτο δὲ θέλει κατορθωθῇ εὔκολα, ἀνίσως καὶ τὸ ἔξωθεν ςόμα μου εἶναι φυλαγμένον, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. ἀλλὰ μηδὲ ἀφήσῃς τὴν καρδίαν μου, ὄχι μόνον νὰ ἐκκλίνῃ εἰς τοὺς τοιούτους πονηροὺς λόγους. ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ νὰ προφασίζεται προφάσεις ὅταν ἁμαρτάνῃ. διότι καὶ οἱ πρωτόπλαςοι, ὅταν ἥμαρτον, ὁ μὲν Ἀδὰμ ἐπροφασίσθη τὴν Εὔαν: πῶς αὐτὴ δηλαδὴ τὸν ἀπάτησεν. ἡ δὲ Εὔα πάλιν ἐπροφασίσθη τὸν ὄφιν, πῶς αὐτὸς τὴν ἐγέλασεν. ὁμοίως, ὁ μὲν φονεὺς, εὑρίσκει πρόφασιν τοῦ φόνου, τὴν βίαν τοῦ θυμοῦ του. ὁ δὲ μοιχὸς, προφασίζεται τὴν βίαν τῆς ἐπιθυμίας του. ὁ κλέπτης, προφασίζεται τὴν ἀνάγκην καὶ πτωχείαν του. καὶ ἄλλος ἁμαρτωλὸς, ἄλλην αἰτίαν προφασίζεται. αἱ προφάσεις δὲ αὐταὶ δὲν παρακινοῦσι τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἁμαρτάνουν. ἀλλὰ ἡ ἀμέλεια αὐτῶν καὶ ἀπροσεξία. καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ ἐπιμελοῦνται καὶ προσέχουν.

δια-

χων τὸ πῦρ, τὸ μέλλον κατακαίειν τοὺς ἁπλῶς τῷ ςόματι κεχρημένους· τοῦτο ςῆσον πυλωρὸν καὶ φύλακα, ἀπειλοῦντα τῷ συνειδότι, καὶ οὐδέ ποτε ἀνοίξεις τὴν θύραν ταύτην ἀκαίρως· μετὰ τούτου καὶ ἕτερον αὐτῷ ἐπίςησον τὸν λέγοντα· „ Ὅτι παντὸς ῥήματος ἀργοῦ, λόγον ἀποδώσεις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Εἶδες σύνεσιν; εἶδες σοφίαν; πόθεν ἄρχεται τῆς αἰτήσεως; ἀπὸ τοῦ μεγίςου τῶν κατορθωμάτων· φυλάττωμεν τοίνυν τὸ ςόμα διηνεκῶς κλεῖν αὐτῷ τὸν λογισμὸν ἐπιτιθέντες· οὐχ ἵνα διηνεκῶς ᾖ κεκλεισμένον· ἀλλ᾽ ἵνα κατὰ καιρὸν ἀνοίγηται τὸν προσήκοντα· ἔςι γὰρ, ὅτε σιγὴ μᾶλλον ὠφέλησε λαλιᾶς. ὥσπερ καὶ λαλιὰ, μᾶλλον σιγῆς· διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος ἔλεγε· „ Καιρὸς τοῦ σιγᾶν καὶ καιρὸς τοῦ λαλεῖν· (Ἐκκλ. γ΄. 7.) καὶ ὁ Σειρὰχ εἶπεν· „ Εἰ ἔςι σοι λόγος, ἀποκρίθητι· εἰ δὲ μή, ἡ χεὶρ σου ἐν τῷ ςόματί σου, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτός· „ Τοῖς λόγοις σου ποίησον ζυγὸν καὶ ςαθμὸν, καὶ τῷ ςόματί σου ποίησον θύραν καὶ μοχλὸν (Σειρ. κή. 25.) καὶ ἀλλαχοῦ· „ Μὴ κωλύσῃς λόγον ἐν καιρῷ σωτηρίας (Σειρ. δ΄. 26:) ἔφη δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος· „ Δύω δέδωκεν ὁ Δημιουργὸς τῇ γλώττῃ τειχία, τὸ τῶν ὀδόντων, καὶ τὸ τῶν χειλέων, τὰς ἀλόγους αὐτῆς ἐπέχων ὁρμάς· διὰ τοῦτο καὶ ὁ λεπτότατος ἐκεῖνος ὑμὴν, ὁ ὑποδεσμῶν αὐτὴν τῇ κάτω γένυϊ, χαλινὸς λέγεται, ἵνα μὴ ἄτακτα καὶ ἀνοικονόμητα φθέγγηται. ὁ δὲ Κύριλλός φησιν· „ Οἶδεν ὁ μακάριος Προφήτης, ὅτι τὸ ἀδιαβλήτῳ κεχρῆσθαι λόγῳ, τοῦ παντός ἐςιν ἄξιον· γέγραπται γάρ· „ Εἴτις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα· (Ἰακ. γ΄. 2.) τὸ γε μὴν ἀνειμένῃ καὶ ἀφέτῳ κεχρῆσθαι γλώσσῃ, καὶ ἀχαλίνως ἰούσῃ πρὸς πᾶν τῶν κατεψευσμένων ὁτιοῦν, πῶς οὐκ ἄν τις μωμήσαιτο; Φίλων δὲ ὁ Ἑβραῖος εἶπε· „ Φαίνεται δυοῖν ἕνεκα τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡ φύσις χείλη ἀνθρώποις ἁρμόσασθαι· ἑνὸς μὲν, ἡσυχίας· ἔρυμα γὰρ ταῦτα καὶ φραγμὸς ὀχυρώτατος φωνῆς· ἑτέρου δὲ, ἑρμηνείας· διὰ γὰρ τούτων τὸ τῶν λόγων νᾶμα φέρεται· συναχθέντων μὲν γὰρ, ἐπέχεται· (ὁ λόγος) διαςάντων δὲ, φέρεται· πολλῷ γε μὴν ἐλάττονα, ὧν ἀκούομεν χρὴ λαλεῖν· ἐπεὶ καὶ ἡ φύσις, τὸ χρειῶδες τοῦ λόγου πρὸς ἀκοὴν δι᾽ ἀναλογίας μετροῦσα, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, δύω μὲν ὦτα, μίαν δὲ γλῶτταν ἡμῖν ἐξειργάσατο· ὡς δέον διπλασίονα εἰς παιδείαν ἀκούειν, ἡμιολίῳ δὲ πρὸς τὰ ἐρωτήματα συνεςαλμένον προάγειν τὸν λόγον. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος· „ Δύω μὲν ὁ Δημιουργὸς ἔδωκε τῇ γλώττῃ τείχη, τὸ τῶν ὀδόντων καὶ τὸ τῶν χειλέων, τὰς ἀλόγους αὐτῆς ἐπέχων ὁρμάς· ἀλλ᾽ ὅμως ὁ Προφήτης καὶ ἑτέρας ἀπολαῦσαι παρακαλεῖ φυλακῆς, δεδιὼς μήτι φθέγξηται σχετλιάζων οὐκ εὐπρεπές· ὅτι γὰρ, οὐδ᾽ ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ καὶ διωκόμενος, εἰπεῖν τι βλάσφημον ἠνέσχετο πώποτε, μαρτυρεῖ ἡ ἱςορία.

διατὶ αὐτοὶ δὲν κάμνουν τὰς τοιαύτας ἁμαρτίας. ἠξεύρωντας γὰρ ὁ Διάβολος, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ὅτι ἡ μὲν ἐξομολόγησις καὶ ἐξαγόρευσις τῆς ἁμαρτίας, ἐξιλεώνει τὸν Θεόν. ἡ δὲ ἄρνησις καὶ τὸ κρύψιμον τῆς ἁμαρτίας, παρακινεῖ ἐξεναντίας τὸν Θεὸν εἰς ὀργήν: διὰ τοῦτο ὁ μιαρὸς πείθει τοὺς ἁμαρτάνοντας νὰ προφασίζωνται καὶ νὰ λέγουν, ὅτι αὐτοὶ δὲν ἥμαρτον, ἀλλὰ ἄλλο πρᾶγμα ἔξω ἀπὸ αὐτοὺς ἔγινεν αἴτιον τῆς ἁμαρτίας των. (1)

„ Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀ-
„ νομίαν.

Τοῦτο κρέμεται ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω ἤγουν μὴν ἀφήσῃς, λέγει, τὴν καρδίαν μου Κύριε, νὰ προφασίζεται προφάσεις μαζὶ μὲ τοὺς παρανόμους καὶ ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους. οὗτοι γὰρ εἶναι, ὁποῦ προσφατίζονται διαφόρους αἰτίας, ὕστερα ἀφ' οὗ ἁμαρτήσουν.

„ Καὶ οὐ μὴ συνδιάσω μετὰ τῶν ἐκλε-
„ κτῶν αὐτῶν.

Ἂν, λέγει, ἐσὺ Κύριε, μοὶ βοηθήσῃς, καὶ δὲν ὁμοιάσω μὲ τοὺς παρανόμους, κατὰ τὰς προφάσεις τῆς ἁμαρτίας. ἐγὼ βέβαια δὲν θέλω συναναστραφῶ καὶ συγκοινωνήσω, ὄχι μόνον μὲ τοὺς εὐτελεστέρους παρανόμους, ἀλλ' οὐδὲ μὲ τοὺς ὑπερέχοντας ἀνάμεσα εἰς αὐτούς. (2)

5: „ Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει καὶ ἐ-
„ λέγξει με· ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλοῦ
„ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου.

Ἂς μὲ ἐλέγξῃ, λέγει, Κύριε, καὶ ἂς με ἐπιπλήξῃ ὁ δίκαιος, ἡ δὲ φιλοφροσύνη καὶ περιποίησις τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἂς μήμε δεξιωθῇ μηδέ, ἂς με θεραπεύσῃ. διότι καλλίτερον καὶ ὠφελιμώτερον εἶναι ἡ μάστιξ καὶ ὁ ἔλεγμος τοῦ δικαίου, παρὰ ἡ χάρις καὶ κολακεία καὶ γλυκολογία τοῦ ἁμαρτωλοῦ. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἔλαιον. καὶ τὸ ῥαβδὶ τοῦ δικαίου, εἶναι πλέον ψυχωφελέστερον, παρὰ ἡ τιμὴ καὶ εὐεργεσία τοῦ κακοῦ, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον. „ κρεῖσσον μάστιξ δικαίου, ἢ χάρις ἁμαρτωλοῦ. καὶ ῥάβδος δικαίου πλέον, ἢ τιμὴ κακοῦ. τὸ δὲ ἐν ἐλέει προστίθεται, διατὶ ὁ δίκαιος, παιδεύει μὲν καὶ ἐλέγχει, μὲ φιλανθρωπίαν ὅμως καὶ συμπάθειαν. εὐσπλαγχνίζε-

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς κλίνει τὴν καρδίαν, μὴ γένοιτο! ἀλλ' ὃ λέγει· τοῦτό ἐστι· μὴ ἀφῇς κλιθῆναι· μὴ ἀφῇς περιτραπῆναι εἰς ἐννοίας πονηράς· ἐκεῖθεν γὰρ ἡ πηγὴ τῆς κακίας καὶ τῆς ἀρετῆς· ἀπὸ τῆς καρδίας· λόγοι δὲ πονηρίας, οἱ πονηροὺς ποιοῦντες· ὃ γὰρ οἱ λοιμώδεις ἀέρες εἰς σώματα ἐργάζονται· τοῦτο οὗτοι εἰς τὴν ψυχήν· αὕτη δὲ μάλιστα τῆς ἀπωλείας ἡ ὁδός· ὅταν ἁμαρτάνουσα ψυχὴ τὸν φόβον ἐκκλίνῃ, καὶ προφάσεις τινὰς ἐπινοῇ, λόγους συνηγόρους τοῖς πάθεσιν ἀνευρίσκουσα· κακὸν μὲν γὰρ τὸ ἁμαρτεῖν· χαλεπώτερον δὲ αὐτὸ ποιεῖ, τὸ ἀρνεῖσθαι μετὰ τὸ ἁμαρτεῖν· ὅταν οὖν ἁμάρτῃς, εἰπέ· ἥμαρτον· ταύτης τῆς ἀπολογίας οὐδὲν ἀνώτερον· οὕτω τὸν Θεόν, ἵλεων ποιεῖς· οὕτω καὶ σεαυτὸν ὀκνηρότερον εἰς τὸ τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν· προσφυῶς δὲ λέγει εἰς τοῦτο καὶ ὁ Θεοδώριτος· Ἠδύνατο λογίσασθαι ὁ μακάριος Δαβίδ, ὅτι ἐχθρὸς καὶ πολέμιος ὁ Σαοὺλ, καὶ τῆς σφαγῆς ἐφιέμενος τῆς ἐμῆς· οὐκ ἄδικον τοίνυν ἀνελεῖν τὸν τοιοῦτον, τοῦ νόμου διαγορεύοντος· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου· ἀλλὰ τὴν Εὐαγγελικὴν προθεωρῶν πολιτείαν, κατ' ἐκείνην ἤθελε βιοῦν· καὶ εὔχεται μηδεμίαν πρόφασιν εἰς ἁμαρτίαν λαβεῖν.

(2) Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει· „ Μηδὲ συμφάγοιμι τὰ ἡδέα αὐτῶν. ἄλλος· „ Μὴ συναλισθῶ ἐν ταῖς τερπνότησιν αὐτῶν· ἅπερ ὁ Χρυσορρήμων ἑρμηνεύων λέγει· „ Τὸ Ἀποστολικὸν ἐνταῦθα λέγει, ὅτι καὶ τρυφὰς τῶν τοιούτων καὶ συμπόσια φεύγειν δεῖ· ἔνθα μάλιστα τὰ τῆς ἁμαρτίας αὐλίζεται· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ταῦτα, φησί, δρῶσιν οἱ τῆς παρανομίας ἐργάται· ἐμοὶ δὲ μὴ, εἴη τις πρὸς αὐτοὺς κοινωνία, κἂν τὴν ἄκραν ἔχωσιν εὐκληρίαν, ἐκλεκτοὺς γὰρ ἐνταῦθα τῶν πονηρῶν τοὺς εὐημεροῦντας καλεῖ.

ζεται γὰρ, ἵνα μὴ ἀπολεσθῇ ὁ ἁμαρτάνων ἀδελφός του, ἐὰν δὲν λάβῃ τὸν πρέποντα ἔλεγχον. (1)

„ Ὅτι ἔτι καὶ ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς
„ εὐδοκίαις αὐτῶν.

Ὄχι μόνον, λέγει, ἐγὼ φεύγω τοὺς παρανόμους καὶ ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀποστρέφομαι τὴν συναναστροφὴν αὐτῶν καὶ περιποίησιν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ προσεύχομαι ἐν ταῖς εὐδοκίαις: ἤτοι κατὰ τῶν εὐδοκιῶν καὶ κακῶν θελημάτων αὐτῶν, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Χρυσοῤῥήμων τῆς ἐν προθέσεως ἀντὶ τῆς κατὰ νοουμένης κατὰ μετάληψιν. παρακαλῶ γάρ, ἵνα αἱ κακαὶ βουλαὶ καὶ πονηραὶ ἐπιθυμίαι αὐτῶν ἔλθουν εἰς ἔργον καὶ ἔκβασιν. ταῦτα γὰρ εὐδοκίας ὀνομάζει. (2)

6 „ Κατεπόθησαν ἐχόμενα πέτρας οἱ
„ κριταὶ αὐτῶν.

Οἱ κριταὶ, λέγει ἤγουν οἱ δυνάσται τῶν παρανόμων, οἱ ὁποῖοι ἄρχουσι καὶ ἐξουσιάζουσιν αὐτοὺς, αὐτοὶ, λέγει, ἠφανίσθησαν παρομοίως μὲ τὴν πέτραν ἐκείνην, ἥτις ῥιπτομένη μέσα εἰς τὸ πέλαγος καὶ καταποντιζομένη, ἀφανίζεται, καὶ οὐδὲν ἴχνος καὶ σημεῖον μένει αὐτῆς. τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβὶδ περὶ τοῦ ἀσεβοῦς „ Καὶ παρῆλθον καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν. καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὑρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ. (Ψαλ. λϛʹ 38) φανερώνοντας μὲ τὰ λόγια ταῦτα, ὅτι ἀπὸ τὴν ῥίζαν αὐτὴν ὁ ἀσεβὴς ἀνεσπάσθη, καὶ οὔτε αὐτὸ τὸ ψιλόν του ὄνομα ἔμεινε. τὸ δὲ κατεπόθησαν, εἶναι ἀντὶ τοῦ καταποθήσονται ἀπαρεμφάτον ἀντὶ μέλλοντος κατὰ ἀντιχρονισμόν· προφητεύει γὰρ διὰ τούτων τὴν τῶν παρανόμων καταστροφήν. (3)

Ἀκου-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Εἶδες ψυχὴν συγκεκροτημένην ἐν ἀρετῇ; τῶν μὲν δικαίων ϗ τὰς ἐπιτιμήσεις μεθ' ἡδονῆς φέρει, τῶν δὲ παρανόμων ϗ τὰ πρὸς χάριν λεγόμενα διακρούεται· τί δή ποτε; ὅτι ἐκεῖνοι μὲν, ἐλεοῦντες, πολλάκις ἀπώλεσαν· οὗτοι δὲ, ϗ ἐπιτιμῶντες, διώρθωσαν· ϗ τῷ μὲν ἐλέγχῳ τούτων, συγκεκλήρωται ἔλεος· τῷ δὲ ἐλέῳ ἐκείνων, θάνατος· ϗ σκόπει πῶς τὸ Ἀποστολικὸν ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ, ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον· τοιοῦτος γάρ ὁ ἔλεγχος τῶν ἁγίων· οὕτω ϗ ἰατροὶ ποιοῦσιν, οὐ τέμνουσι μόνον· ἀλλὰ ϗ δεσμεύουσι. εἰδὲ ἐλθοῦντας ἀποστρέφεσθαι δεῖ τοὺς πονηρούς, πότε αὐτοὺς δεῖ προσίεσθαι; ἢ δῆλον, ὡς οὐδέ ποτε· ὥστε, κἂν χρήματα παρέχῃ ὁ φαῦλος, κἂν τρυφὴν ἐπαγγέλληται ϗ τιμάς, διάκρουε ϗ φεῦγε· τὸν δὲ δίκαιον, κἂν ἐπιτιμᾷ· κἂν σκώπτει λόγοις, δίωκε· ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ὁ φιλῶν· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· „ Τοῦ μὲν ϗ τὸ τραχὺ, προσηνὲς διὰ τὴν ὠφέλειαν· τοῦ δὲ, ϗ τὸ χρηστὸν ὕποπτον, διὰ τὸ κακόηθες. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Αἱρετώτερά μοι, φησὶ, τὰ παρὰ τῶν δικαίων παιδείας χάριν γινόμενα ϗ ὠφελείας, λυπηρὰ, τῶν παρὰ τῶν ἁμαρτωλῶν προσφερομένων ἡδέων, κἂν δίκην ἐλέου λαμπρύναντος κεφαλὴν, θυμηρεστέραν μοι ταῦτα παρέχῃ ζωήν· αἱροῦμαι γὰρ παρὰ τῶν δικαίων παιδεύεσθαι, ἢ παρὰ τῶν ἁμαρτωλῶν θεραπεύεσθαι. ϗ ὁ Ἀνώνυμος· „ Τοῖς ἀσεβέσι, φησὶν, εὔχομαι μὴ συγκοινωνῆσαι· αἱροῦμαι δὲ τὴν ἅμα τῷ δικαίῳ διατριβὴν, κἂν ἐπίπονος εἶναι δοκῇ διὰ τὴν ἐκ παιδείας ἐπιστροφήν· δέχομαι γὰρ τοῦ δικαίου τὸν ἔλεγχον μᾶλλον, ἢ τοῦ ἁμαρτωλοῦ τὴν πρὸς ἀπάτην χρηστολογίαν, κἂν μυρίας εὐλογίας ἐπάγῃ μου τῇ κεφαλῇ ἐλαίου δίκην, ἁπαλῦναί με ταῖς κολακείαις πειρώμενος.

(2) Καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ τὴν ἐκείνων εὐημερίαν ζηλῶσαι, ὅτι ϗ αὐτοὺς εὔχομαι μεταβληθῆναι· ἵνα μεταβληθέντες τῆς εὐπραξίας, λάβωσι κακίας μεταβολήν. ὥστε, εὐδοκίας ἐδῶ ὁ Θεοδώριτος ἐννοεῖ, τὰς εὐτυχίας ϗ εὐημερίας τῶν παρανόμων ϗ ἁμαρτωλῶν. συμφώνως δὲ ϗ ὁ Χρυσοῤῥήμων εὐημερίας αὐτὰς ὀνομάζει παρακάτω.

(3) Ἄλλος λέγει· „ Ἐκτιλήσονται ἐν χειρὶ πέτρας. τὸ δὲ ἐχόμενα δηλοῖ, τὸ ἐγγὺς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον· ἤτοι, ὥσπερ εἰ πέτρα καταποντισθεῖσα, οὐκ ἂν φανείη· οὕτω δὴ ϗ αἱ ἐκείνων εὐημερίαι καταδυόμεναι, ἀφανεῖς λοιπὸν γίνονται· ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Οὐκ εἰς μακρὰν, φησὶν, φροῦδοι γενήσονται· ϗ οἱ τῆς ἄκρας δυναστείας ἐπειλημμένοι, πέτραις ὑφάλοις ὑπὸ ὑδάτων καλυπτομέναις, ὑποβρύχιοι παραπλησίως ἔσονται· ἀντὶ τοῦ λήθῃ παραδοθήσονται.

„ Ἀκούσονται τὰ ῥήματά μου, ὅτι ἡ-
„ δύνθησαν.

Ὁθὲ Σύμμαχος εἶπεν „ Ἀκούσονται ῥήσεις μου ἡδείσας. θέλουν, λέγει, δεχθοῦν εἰς τὴν καρδίαν τους οἱ συνετοὶ καὶ φρόνιμοι τὰ λόγιά μου. διατὶ αὐτὰ εἶναι γλυκᾶ καὶ ἡδέα, ὡς ἀληθῆ καὶ ὠφέλιμα. (1)

7: „ Ὡσεὶ πάχος γῆς ἐῤῥάγη ἐπὶ τῆς γῆς,
„ διεσκορπίσθη τὰ ὀστᾶ αὐτῶν παρὰ
„ τὸν Ἄδην.

Καθὼς, λέγει, τὸ παχὺ χῶμα τῆς γῆς σχιζόμενον μὲ τὸ ἀλέτρι, διαμοιράζεται καὶ σκορπίζεται εἰς διαφόρους βώλους καὶ μέρη τοῦ χωραφίου: ἔτζι καὶ τὰ κόκαλα τῶν ἀνωτέρω παρανόμων, θέλουν διασκορπισθοῦν μέσα εἰς τὸν τάφον. τοῦτον γὰρ ὠνόμασεν Ἄδην, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

8: „ Ὅτι πρὸς σὲ Κύριε Κύριε οἱ ὀφθαλ-
„ μοί μου· ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντα-
„ νέλῃς τὴν ψυχήν μου.

Οἱ ὀφθαλμοὶ, λέγει, τῆς ψυχῆς μου, εἰς ἐσένα ἀποβλέπουσι Κύριε. διατὶ ἐγὼ ἤλπισα ὅλως διόλου εἰς ἐσένα: λοιπὸν μὴ λάβῃς τὴν ζωὴν ἀπὸ λόγου μου, ὅστις διώκομαι καὶ σφοδρῶς ἐπιβουλεύομαι ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου. (2)

9: „ Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνε-
„ στήσαντό μοι, καὶ ἀπὸ σκανδάλων
„ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

Φύλαξόν με, λέγει, Κύριε, ἀβλαβῆ καὶ ἀνώτερον ἀπὸ τὴν παγίδα, ὁποῦ ἔστησαν οἱ ἐχθροί μου διὰ νὰ μὲ πιάσουν. καὶ ἀπὸ τὰ σκάνδαλα καὶ σκοντάμματα, ὁποῦ ἔβαλαν ἔμπροσθέν μου οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας. παγίδα δὲ καὶ σκάνδαλα ὀνομάζει, τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν του.

10: „ Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρῳ αὐτῶν
„ οἱ ἁμαρτωλοί.

Οἱ ἁμαρτωλοὶ, λέγει, θέλουν πέσουν εἰς τὸ δίκτυον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔστησαν διὰ νὰ πιάσουν ἐμένα. καὶ θέλουν σαγηνευθοῦν ἀπὸ τὴν ἰδικήν τους σαγήνην. ἐπειδὴ δὲ ἐν ἄλλοις γράφεται ἀντιγράφοις, αὐτοῦ. νοεῖται, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ θέλουν πέσουν εἰς τὸ δίκτυον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον θέλουν λάβουν τὴν δικαίαν τιμωρίαν. (3)

„ Κα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Ἐκβάσης τῆς προλεχθείσης κατὰ τῶν πονηρῶν τιμωρίας, πίστιν ἀληθείας τὰ ἐμὰ δέξονται ῥήματα· ϗ παραδέξονται ταῦτα οἱ συνετοὶ, ὡς ἀληθῆ ϗ ὠφέλιμα.

(2) Ὁ δὲ Χρυσορρήμων φησί· „ Κἂν μυρία, φησὶν, ἐπέλθῃ δεινά· κἂν πόλεμοι· κἂν θάνατοι· κἂν πύλαι Ἅδου, τῆς ἱερᾶς ἀγκύρας ἐχώμεθα τῆς ἐπὶ τὴν σὴν συμμαχίαν ἐλπίδος. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Ὅτε πρὸς Κύριον τὸ νεῦμα, ἑνότης γίνεται τῶν πρὸς οὐρανὸν ὁρώντων· ὅθεν ἑνικῶς εἴρηται· πρὸς σὲ Κύριε οἱ ὀφθαλμοί μου· ὅτε δὲ κακία ϗ τῶν ὀστῶν διασκορπισμὸς, πλῆθος λέγονται οἱ ταῦτα παθόντες· ὅθεν πληθυντικῶς εἴρηται· διεσκορπίσθη τὰ ὀστᾶ αὐτῶν· τούτοις παραβαλεῖς ϗ τὴν πρὸς τὸν Ἀδὰμ ἐντολήν· ἐπὶ μὲν τῆς προστάξεως, τὸ ἑνικὸν ἔχουσαν· „ Βρώσει φαγῇ· ἐπὶ δὲ τῆς ἀπαγορεύσεως, τὸ πληθυντικόν· „ Οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ,

(3) Ὅθεν ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐν ἀμφιβλήστρῳ αὐτοῦ: τουτέστι τοῦ Θεοῦ· οἱ γὰρ τοῖς ἄλλοις τὰς παγίδας πηγνύντες, καθάπερ τινὶ δικτύῳ τῇ θείᾳ συλληφθήσονται τιμωρίᾳ· ϗ ἅπερ δρῶσιν, ὑπομενοῦσι· ϗ πείσονται ἃ τοῖς ἄλλοις ἐπάγουσιν.

„ Κατὰ μόνας εἰμι ἐγὼ, ἕως ἂν πα-
„ ρέλθω.

Ἐγὼ, λέγει, εἶμαι χωρισμένος κατὰ τὸν τόπον, ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ παρανόμους. καθὼς εἶμαι χωρισμένος καὶ κατὰ τὴν πονηρὰν ἐκείνων γνώμην· μᾶλλον δὲ, δὲν εἶμαι τόσον χωρισμένος ἀπὸ αὐτοὺς κατὰ τὸ διάςημα τοῦ τόπου, ὅσον εἶμαι μακρὰν κατὰ τὴν ἀλλοτρίωσιν καὶ ἀνομοιότητα τῆς προαιρέσεως. θέλω δὲ εἶμαι χωρισμένος ἀπὸ αὐτοὺς, ὄχι εἰς ὀλίγον καιρόν. ἀλλὰ ἕως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἕως ἂν παρέλθω, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΑ.

„ Συνέσεως τῷ Δαβὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ
„ σπηλαίῳ προσευχόμενον.

Τί μὲν δηλοῖ τὸ συνέσεως, εἴπομεν εἰς διαφόρους ἄλλας ἐπιγραφάς. σπήλαιον δὲ λέγει ἐδῶ τὸ διπλοῦν τὸ Ἐγγαδδὶ, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ παλικάριά του, ὅταν ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ. ἐπειδὴ γὰρ ὁ Δαβὶδ, εὑρίσκετο μὲν εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τοῦ σπηλαίου, ὁ δὲ Σαοὺλ περνῶντας ἐκεῖθεν, ἐμβῆκε μέσα καὶ ἐκάθησε καὶ ἐκοιμήθη εἰς τὸ ἔξω μέρος τοῦ σπηλαίου, χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ, ὅτι ὁ Δαβὶδ εὑρίσκετο μέσα. (μεγάλον γὰρ ἦτον τὸ σπήλαιον.) τούτου χάριν ὁ Δαβὶδ βλέπωντας, ὅτι ἀπεκλείσθη μέσα εἰς τὸ σπήλαιον, ἐπροσευχήθη πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Ψαλμοῦ τούτου. ὅρα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ νς' Ψαλμοῦ, ἵνα μάθῃς, ὅτι ἐκεῖνον μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐποίησεν ὁ Δαβὶδ ὕςερον, ὅταν εὐγῆκεν ἀπὸ τὸ σπήλαιον. τοῦτον δὲ ἐποίησεν, ὅταν ἦτον ἀποκλεισμένος μέσα εἰς αὐτό. (2)

1 : „ Φω-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τὸ μέν τοι μονάζειν, ἐν τῇ εὐςαθείᾳ τοῦ τρόπου μᾶλλον, ἢ τῇ τοῦ σώματος ἀναχωρήσει χαρακτηρίζεται· καθὰ ϗ Δαβὶδ ὁ μέγας, πρακτικώτατος ἦν ὁ αὐτὸς ϗ μονώτατος, εἴτω τὸ κατὰ μόνας εἰμι ἐγὼ ἕως ἂν παρέλθω, μέγα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ λόγου ϗ ἀξιόπιςον· „ Οὐ γὰρ ἐρημία, κατὰ τὸν Χρυσόςομον, ποιεῖ τὸ μόνον εἶναι· ἀλλὰ γνώμη φιλόσοφος· οὕτω ϗ πόλεις μέσας οἰκοῦντες ϗ θορύβους ϗ ἀγορὰς, δύνανται εἶναι κατὰ μόνας ἄνθρωποι, ὅταν τοὺς διεφθαρμένους φεύγωσι συλλόγους, ϗ τοῖς τῶν δικαίων συνεδρίοις ἑαυτοὺς ἐκδιδῶσιν· αὕτη ἀσφαλὴς ὁδός· ὁ μὲν γὰρ ἀρκῶν ϗ ἑτέρους διορθῶσαι, μιγνύσθω τοῖς μέλλουσι δέχεσθαι τὴν θεραπείαν, ϗ ποιείτω βελτίους· ὁ δὲ ἀτονώτερος ὢν, φευγέτω τοὺς πονηροὺς, ὥςε μὴ τὴν παρ' ἐκείνων δέχεσθαι λύμην· ϗ οὕτω ϗ τὸν παρόντα βιώσεται βίον μετὰ ἀσφαλείας, ϗ τῶν μελλόντων ἐπιτεύξεται ἀγαθῶν.

(2) Ἄλλος δέ φησι, ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Προσευχὴ μέν ἐςι, ϗ οὐδὲν ἄλλο τὰ προκείμενα, πλὴν ἀλλὰ δεῖται συνέσεως τὰ ἐν αὐτοῖς λελεγμένα· ὅπως ἂν ἡμεῖς μάθωμεν, τίνα τρόπον ἐν περιςάσεσιν ὄντες, διαφυγεῖν δυνηθῶμεν τὰ πονηρά.

1 : „ Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκρα-
„ ξα, φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐ-
„ δεήθην.

Καὶ πῶς λέγει ὁ Δαβὶδ ἐδῶ, ὅτι ἐφώναζεν, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἦτον κεκλεισμένος μέσα εἰς τὸ σπήλαιον; καὶ οὔτε νὰ φωνάξῃ ἐδύνετο, οὔτε νὰ κράξῃ, ἵνα μὴ φανερωθῇ εἰς τὸν Σαοὺλ καὶ πιασθῇ; λοιπὸν ἀναγκαίως συμπεραίνεται, ὅτι φωνὴν κράζουσαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν δυνατὴν προθυμίαν, καὶ σφοδρὰν διάθεσιν τῆς ψυχῆς του κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καὶ τὴν νοερὰν βοὴν τῆς καρδίας του, ἥτις ἀλαλήτως ἔκραζε καὶ μυστικῶς ἱκέτευε τὸν Θεόν. (1)

2 : „ Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν
„ μου, τὴν θλίψιν μου ἐνώπιον αὐ-
„ τοῦ ἀπαγγελῶ.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ἐκχύσει τὴν προσευχήν μου ἔμπροσθεν εἰς τὸν Θεόν. καὶ τὴν θλίψιν μου θέλω φανερώσω ἐνώπιόν του ἀντὶ διὰ προσευχήν. ἡ θλίψις γὰρ ἠμπορεῖ νὰ πείσῃ τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ μοι χαρίσῃ τὴν βοήθειάν του ἐπειδὴ ἡ θλίψις, ὄχι μόνον συνειθίζει νὰ κάμνῃ τοὺς ἀνθρώπους προθυμοτέρους εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ προσεκτικωτέρους. ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις χαρίζει εἰς ἐκεῖνον, ὁποῦ εὐχαριστεῖ τὴν ὑπομένει, ὄχι ὀλίγην παῤῥησίαν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. ὅθεν αὐτὴ γίνεται ἕνα μεγάλον δικαίωμα, εἰς τὸ νὰ εἰσακουσθῇ ὁ θλιβόμενος ἀπὸ τὸν Θεόν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (2)

3 : „ Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά
„ μου, καὶ σὺ ἔγνως τὰς τρίβους μου.

Τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα, λέγει, θέλω κάμω: ἤτοι τὸ νὰ προβάλλω τὴν δέησίν μου ἔμπροσθεν εἰς τὸν Θεόν· πότε; τώρα ὁποῦ κινδυνεύω καὶ μέλλω νὰ ἀποθάνω, κεκλεισμένος ὢν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ· διότι τότε μὲ τὸ νὰ ἀπελπίσθη ὁ Δαβὶδ ἀπὸ κάθε ἀνθρωπίνην βοήθειαν, ἐτέντωσεν ὅλον τὸν ἑαυτόν του πρὸς τὸν Θεόν. καὶ ἐγὼ μὲν, λέγει, εὑρισκόμενος εἰς τὸν ἔσχατον τοῦτον καὶ θανατηφόρον κίνδυνον, ἔτζι θέλω κάμω, σὺ δὲ Κύριε, ἠξεύρεις ἀκριβῶς τὰς στράτας τῆς ζωῆς μου. καὶ γινώσκεις, ὅτι ἐγὼ χωρὶς νὰ ἀδικήσω τελείως τὸν ἐπιβουλεύοντά με Σαούλ, ματαίως καὶ χωρὶς αἰτίαν κινδυνεύω διὰ μόνον τὸν φθόνον. (3)

„ Ἐν ὁδῷ ταύτῃ ᾗ ἐπορευόμην, ἔ-
„ κρυψαν παγίδα μοι.

Καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη, λέγει, τὴν φυγήν καὶ

---

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσοῤῥήμων· „ Οὐ πάντες οὔτε φωνῇ βοῶσιν, οὔτε πρὸς τὸν Θεὸν, οὔτε οἰκείᾳ φωνῇ· δεῖ δὲ ἅπαντα ταῦτα συνελθεῖν· ὁ κατ' ἐχθρῶν βοῶν, οὐκ ἀνθρώπου φωνὴν προΐεται, ἀλλὰ θηρίου καὶ ὄφεως· ὁ ῥαθυμῶν καὶ μὴ ἀκούων ὧν λέγει· οὐ πρὸς τὸν Θεὸν βοᾷ, ἀλλ' εἰκῇ καὶ μάτην φθέγγεται· ὁ μὴ διεγείρων τὴν διάνοιαν, κἂν μεγάλα κράζῃ, πάλιν οὕτως οὐ βοᾷ· φωνὴν γὰρ, ὃ πολλάκις ἔφθην εἰπὼν, οὐ τὸν τόνον λέγει τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ τὴν συντεταμένην διάνοιαν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὡς φύσιν ἔχει τὸ πῦρ ἀνωφόρον· οὕτως ἡ τοῦ δικαίου φωνὴ τὸ πρὸς Κύριον γίνεσθαι· καὶ οἱονεὶ προσκαλεῖσθαι αὐτὸν ἐπὶ τὸ παρέχειν, ὧν τις δεῖται ἀπὸ Θεοῦ.

(2) Ἐκχεῶ τὴν δέησίν μου: τουτέστιν ὅλον ἐμαυτὸν μετέστησα πρὸς τὸν Θεὸν, λέγει ὁ Χρυσόστομος· τὴν διάνοιάν μου ἐκένωσα πρὸς αὐτόν· ἔδειξα τὸ ἕλκος, ἐκεῖνος τὸ φάρμακον θεῖναι δύναται.

(3) Ἐκ τούτου τοῦ ῥητοῦ συμπεραίνει ταῦτα ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅταν οὖν ἴδῃς τινὰ ἀπὸ θλίψεως, ἢ ἀπογινώσκοντα, ἢ πικρόν τι ῥῆμα φθεγγόμενον, μὴ τῇ θλίψει τοῦτο λογίσῃ, ἀλλὰ τῇ μικροψυχίᾳ τοῦ ταῦτα ποιοῦντος·

τῆς

καὶ διωγμόν μου, ἔκρυψαν κατ' ἐμοῦ παγίδα οἱ ἐχθροί μου. ὁ Σαοὺλ, λέγει, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐλθόντες καὶ ἀποκλείσαντες τὴν θύραν τοῦ σπηλαίου χωρὶς ἐγὼ νὰ τὸ αἰσθανθῶ. τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν νοεῖται καὶ διὰ τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς Δαίμονας. διατὶ αὐτοὶ, ὄχι μόνον κρύπτουσι παγίδας καὶ ἔνεδρα εἰς τὴν ςράταν τῆς κακίας. ἀλλὰ τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα, παγιδεύουσι τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὁδὸν ἀκόμη τῆς ἀρετῆς: ἤγουν, εἰς τὴν ἐλεημοσύνην κρύπτουσι τὴν παγίδα τῆς κενοδοξίας. καὶ εἰς τὴν ἀμνησικακίαν καὶ μακροθυμίαν, κρύπτουσι τὸν τῦφον καὶ οἴησιν. (1)

4: „ Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἐπέβλε-
„ πον, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με.

Εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πολεμουμένου, συνειθίζουν νὰ ςέκωνται οἱ φίλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ συμμαχοῦν καὶ βοηθοῦν. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐγὼ ἐθεώρουν εἰς τὰ δεξιά μου μέρη, καὶ κἀνένας δὲν ἦτον, ὄχι νά μοι βοηθήσῃ, ἀλλ' οὐδὲ νά με γνωρίσῃ. τὸ ὁποῖον εἶναι αὔξησις τῆς συμφορᾶς, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (2)

„ Ἀπώλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ
„ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχήν μου.

Ἐχάθη, λέγει, ἀπὸ ἐμένα τὸν δυςυχῆ ὁ τρόπος τοῦ νὰ φύγω καὶ νὰ γλυτώσω. ἐπειδὴ καὶ εἶμαι ἀποκλεισμένος μέσα εἰς τὸ σπήλαιον. καὶ οὔτε κἂν νὰ φύγω ἠμπορῶ, μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁ Σαοὺλ ἔμπροσθεν εἰς τὴν πόρταν τοῦ σπηλαίου. καὶ ἀκολούθως, κἀνένας δὲν εἶναι, ὁποῦ νὰ ζητήσῃ διὰ νὰ λυτρώσῃ τὴν ζωήν μου ἀπὸ τὸν κίνδυνον.

5: „ Ἐκέκραξα πρὸς σὲ Κύριε· εἶπα σὺ
„ εἶ ἐλπίς μου· μερίς μου εἶ ἐν γῇ
„ ζώντων.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ ἔτζι εὑρίσκομαι ἀποκλεισμένος καὶ ἀπελπισμένος, διὰ τοῦτο ἐφώναξα νοερῶς καὶ μὲ τὴν καρδίαν μου εἰς ἐσένα Κύριε (αἰσθητῶς γὰρ νὰ φωνάζω δὲν δύναμαι, παρόντος τοῦ Σαοὺλ) καὶ εἶπα. σὺ μόνος εἶσαι ὅλη μου ἡ ἐλπίς. καὶ ἐν ὅσῳ εὑρίσκομαι ἐν τῇ γῇ τῶν ζώντων. ἤτοι ἐν ὅσῳ εἶμαι ζωντανὸς καὶ μὲ τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους σὲ μόνον ἔχω μερίδιον καὶ πλοῦτον καὶ θησαυρόν. καὶ ἄλλην κἀμμίαν κληρονομίαν δὲν ἔχω γήϊνον. ἢ ἐσὺ εἶσαι ἐδικὴ μου κληρονομία καὶ πλοῦτος εἰς τὸν οὐρανόν. διότι ὁ οὐρανὸς εἶναι ἡ γῆ τῶν δικαίων, τῶν πάντοτε ζώντων καὶ ποτὲ μὴ ἀποθνησκόν-

---

τῆς γὰρ θλίψεως ἡ φύσις τὰ ἐναντία κατασκευάζειν εἴωθεν, προσοχὴν, συντριβὴν διανοίας, συντεταμένης γνώμης, εὐλαβείας ἐπίτασιν· ἡ γὰρ θλίψις, φησιν, ὑπομονὴν κατεργάζεται.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Σειρὰχ· „ Ἐπίγνωθι ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις, ϗ ἐπὶ ἐπάλξεων πόλεων περιπατεῖς. (Σειρ. θ'. 13.) λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος· „ Ὥσπερ οἱ θηρεύοντες, τῶν θηρίων τὰς ὁδοὺς ἀνιχνεύουσι, ϗ ἐν ἐκείναις ἱςῶσι τὰ θήρατρα· οὕτω ϗ ὁ Διάβολος, τῷ μὲν ὁδεύοντι τὴν τῆς σωφροσύνης ὁδὸν, τίθησι τῆς φιληδονίας τὴν πάγην· τῷ δὲ ἐλεημοσύνῃ χαίροντι, τῆς κενοδοξίας τὸ δίκτυον· τῷ ἀφιλοχρηματῳ, τῆς πλεονεξίας τὰ ἀφορμάς· ϗ ἁπαξαπλῶς ἑκάςῳ βίῳ, τὸν εὐθήρατον λόχον.

(2) Προσθέττει δὲ ὁ Χρυσοῦς ἅγιος· „ Ὀλίγων γὰρ τὸ ἐν συμφοραῖς παρεῖναι ϗ βοηθεῖν· ϗ μάλιςα, ὅταν αἱ συμφοραὶ κινδύνους ἀπειλῶσι· ϗ σὺ τοίνυν, ὅταν ἴδῃς αὐξόμενα τὰ δεινὰ, μὴ ἀναπέσῃς· ἀλλὰ νῆφε μειζόνως· διὰ γὰρ τοῦτο ἀφίησιν ὁ Θεὸς αἴρεσθαι αὐτὰ, ἵνα σου τὴν ῥαθυμίαν ἀποτινάξῃ· ἵνα σε ἀφυπνίσῃ καθεύδοντα· τότε τὰ περιττὰ πάντα περικόπτεται· ἐκφυσᾶται τὰ βιωτικά· τότε ἐν προσευχαῖς σπουδαιότερος γίνῃ· ϗ ἕκαςον πάθος εὐκαταγωνιςότερον γίνεται, ὑπὸ τῆς θλίψεως φυγαδευόμενον. ὁ δὲ Θεοδώρητος. „ Οὐδένα, φησὶν, οὐδαμόθεν ἑώρων ἐπίκουρον· δεξιὰ γὰρ, τὸ τάγμα τῶν συνουςέρων ἐκάλεσεν.

σχόντων. (1)

6: „ Πρόσχες πρὸς τὴν δέησίν μου, ὅτι „ ἐταπεινώθην σφόδρα.

Πρόσεξε, λέγει, Κύριε, εἰς τὴν παράκλησίν μου, ἂν ὄχι διὰ ἄλλο· ἀλλὰ κἂν. διατὶ ἐκακοπάθησα πολλά· τὴν κακοπάθειαν γὰρ καὶ συμφορὰν, ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ταπείνωσιν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καὶ ταύτην προβάλλει μεσιτείαν εἰς τὸν Θεὸν διὰ νὰ τοῦ εἰσακούσῃ. καὶ δι' αὐτῆς ζητεῖ νὰ κάμψῃ τὴν τοῦ δεσπότου φιλανθρωπίαν. εἶπε δὲ καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος „ ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα (Ψαλ. λζ'. 8.) (2)

„ Ῥῦσαί με ἐκ τῶν καταδιωκόντων „ με, ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.

Λύτρωσαί με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ὁποῦ με διώκουν. διατὶ αὐτοὶ ἔγιναν δυνατώτεροι ἀπὸ λόγου μου, μὲ τὸ νὰ με ἀποκλείσαι εἰς τόπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον νὰ φύγω δὲν ἠμπορῶ.

7: „ Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχήν „ μου τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνό„ ματί σου.

Φυλακὴν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ σπήλαιον μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον ἀποκλεισμένος. ψυχὴν δὲ ὀνομάζει τὴν ζωὴν καὶ ὅλον τὸν ἑαυτόν του. λέγει λοιπὸν, ὅτι ἔκβαλέ με, Κύριε, ἀπὸ τὸ σπήλαιον τοῦτο, διὰ νὰ εὐχαριστήσω τὸ ὄνομά σου. ἀναγωγικῶς δὲ, φυλακὴ νοεῖται τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔχει δεμένην καὶ ἀποκεκλεισμένην τὴν ψυχήν. (3)

„ Ἐμὲ ὑπομενοῦσι δίκαιοι ἕως οὗ ἀν„ ταποδῷς μοι.

Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως ἐξέδωκεν „ ἐμὲ περιμενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀμείψῃ με. οἱ δίκαιοι, λέγει, μὲ προσμένουν, ἐλπίζοντες νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ τοὺς πειρασμούς. καὶ ἔτζι ἔχουν νὰ προσμένουν, ἕως ὁποῦ σὺ Κύριε, νὰ με ἀνταμείψῃς διὰ τὴν κακοπάθειαν ταύτην καὶ ταπείνωσιν, ὁποῦ ἀδίκως δοκιμάζω. (4) τοιαῦται γὰρ εἶναι αἱ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Πολλάκις ὁ θεῖος Δαβὶδ μερίδα οἰκείαν ἐκάλεσε τὸν Θεόν· καὶ νῦν δὲ ὡσαύτως τοῦτο πεποίηκεν· οὐδεμίαν γάρ, φησιν, ἄλλην ἔχω βοήθειαν· ἀλλὰ σὲ μόνον ἐπίκουρον, καὶ διὰ σοῦ τυχεῖν ἀντιβολῶ τῆς ζωῆς.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τὸ δὲ σφόδρα, οὐ τῆς τῶν γενομένων κατηγορίας ἐστιν, ἀλλὰ τῆς λύπης καὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ πάσχοντος· ἂν μὲν γὰρ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν ἁμαρτημάτων ἴδῃς, οὐ σφόδρα ἡ ταπείνωσις· ἂν δὲ πρὸς τὴν ἀσθένειαν τοῦ φέροντος, σφόδρα μεθ' ὑπερβολῆς· οὐδαμοῦ γὰρ ὁ Θεὸς ἀξίαν ἀπαιτεῖ τῶν πλημμελημάτων τὴν τιμωρίαν.

(3) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ σοφὸς Νεῖλος· „ Φυλακὴ τὸ σῶμα, δεσμοῦν καὶ καθεῖργον τὴν ἐγκεκλεισμένην αὐτῷ ψυχήν· εὐχόμενοι οὖν λέγομεν· ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχήν μου τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου. ὡς κολύοντος δηλονότι τοῦ σώματος καθαρὰν ἐξομολόγησιν ἀναπέμπειν τῷ Θεῷ· εἰ γὰρ ἡ αἴσθησις τῷ αἰσθητῷ ἐπιβάλλει, νοῦς δὲ τῷ νοητῷ· ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν, τῶν νοητῶν ἐστι τὸ πρῶτον, ὁ νοῦς ἀπαλλαγῆναι τῶν αἰσθητῶν ἐπιθυμεῖ, μόνως μόνῳ βουλόμενος προσομιλεῖν τῷ Θεῷ. ὁ δὲ Σύμμαχος ἐξέδωκεν· „ Ἔξω ποίησον ἀπὸ συγκλεισμοῦ τὴν ψυχήν μου.

(4) Ἔφη γὰρ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἀνταπόδοσιν καλεῖ, ἀντὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ταπεινώσεως· οὐ γὰρ μικρὸν καὶ τοῦτο κατόρθωμα· τὸ θλῖψιν ἐνεγκεῖν μετ' εὐχαριστίας· διὸ καὶ ἀνταπόδοσιν καλεῖ τὴν μετὰ ταῦτα ἀμοιβήν. μὴ τοίνυν

αἱ τῶν ἁγίων καὶ δικαίων ψυχαί. καὶ μὲ τοὺς δυςυχοῦντας συλλυποῦνται, καὶ μὲ τοὺς εὐτυχοῦντας συγχαίρουσι, κατὰ τὸν χρυσοῤῥήμονα. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΒ.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅτε κατεδίωκεν αὐτὸν Ἀβεσ-
„σαλὼμ· ὁ υἱὸς αὐτοῦ.

Εἰς πολλὰ μὲν ἀντίγραφα, εὑρίσκεται ἀνεπίγραφος ὁ Ψαλμὸς οὗτος. καὶ οὔτε εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν, οὔτε εἰς τοὺς ἄλλους ἑρμηνευτὰς, εὑρίσκεται αὐτὴ ἡ ἐπιγραφή - εἶναι ὅμως ἀληθινὴ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς ἐκείνους, ὁποῦ εὑρίσκονται εἰς θλίψεις καὶ πειρασμούς. εἰς μερικὰ δὲ ἐπιγράφεται ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφὴ, ὁ τρίτος ὅμως Ψαλμὸς, ἄλλην ἔχει ἐπιγραφήν. „Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ὅτε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβεσσαλὼμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. (2)

1: „Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευ-
„χῆς μου, ἐνώτισαι τὴν δέησίν
„μου ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.

Ἀκοῦσον, λέγει, Κύριε, τὴν προσευχὴν καὶ δέησίν μου ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου: ἤγουν καθὸ εἶσαι ἀληθὴς. διότι σὺ ὑπεσχέθης νὰ ἀκούσῃς ἐκείνων, ὁποῦ ὀρθῶς, καὶ μὲ ὅλον τὴν καρδίαν σὲ ἐπικαλοῦνται. καθὼς τοῦτο καὶ εἰς ἐμένα ξεχωριστὰ ὑπεσχέθης. „κεκράξεται γὰρ, φησι, πρός με, καὶ ἐπακούσομαι αὐτοῦ. (Ψαλ. 4. 15.) (3)

„Εἰ-

νυν ἀλύομεν ἐν ταῖς θλίψεσιν· ἀλλὰ εὐχόμεθα· τά τε γὰρ ὄντα ἁμαρτήματα ἀποτιθέμεθα· εἴδέ τινα καὶ δικαιοσύνην εἰργασάμεθα, κἀκείνην λαμπροτέραν ἐργαζόμεθα· πολλάκις δὲ καὶ τὴν φύσιν ἐνίκησεν ἡ θλίψις· τὸ γὰρ κατωφερὲς τοῦτο καὶ ῥυτὸν ὕδωρ πρὸς τὴν ἄνω φορὰν ἀκοντίζεται· ὃ δὴ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων συμβαίνει· οἱ γὰρ εὐκόλως τὰς θλίψεις φέροντες, ὑψηλότεροι καθίςανται, κἂν σφόδρα ὦσι χαμαίζηλοι καὶ γήϊνοι καὶ ταπεινοί· καὶ μεγάλα ἐντεῦθεν κερδαίνουσι.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· ὁ Σύμμαχος εἶπε· „Τὸ ὄνομά σου ςεφανώσονται δίκαιοι, ὅταν εὐεργετήσῃς με· τὴν γὰρ εἰς ἐμὲ γεγενημένην εὐεργεσίαν, ἐνέχυρον τῆς εἰς αὐτοὺς λήψονται σωτηρίας οἱ δίκαιοι· καὶ σὲ τὸν δίκαιον Κριτὴν ἀνυμνήσουσιν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον καὶ Ἀθανάσιον· „Ὁ παρὼν Ψαλμὸς ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ἀνθρωπότητος, καταδιωκομένης καὶ θλιβομένης ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· οὗ καὶ ῥυσθῆναι εὔχεται διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Μονογενοῦς.

(3) Ἔςι μὲν κατὰ τὸν Χρυσόςομον, προσευχὴ ἡ διὰ ῥημάτων δέησις· ἔςι δὲ προσευχὴ καὶ ἡ ἐπαγγελία (ἤτοι ἡ ὑπό-

„ Εἰσάκουσόν μου ἐν τῇ δικαιοσύνῃ
„ σου.

Σὺ, λέγει, Κύριε, εἰσάκουσέν μου, καθὸ εἶσαι δίκαιος, καὶ δὲν ὑποφέρεις νὰ ἀδικῶνται, ὄχι μόνον οἱ γονεῖς ἀπὸ τὰ τέκνα των, ἀλλ' οὐδέ ὁ τυχὼν ἄνθρωπος ἀπὸ ἄλλον ἄνθρωπον. ὁ δὲ Χρυσόστομος, ἀλήθειαν μὲν λέγει ἐδῶ τὸ ἀληθινὸν ἔλεος τοῦ Θεοῦ. δικαιοσύνην δὲ, τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ· διότι μοναχὸς ὁ Θεὸς ἀληθῶς ἐλεεῖ. καὶ μοναχὴ ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη, εἶναι σμιγμένη μὲ τὴν φιλανθρωπίαν. ἐπειδὴ ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ὑστερημένη ἀπὸ ἔλεος. (1)

2: „ Καὶ μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ
„ τοῦ δούλου σου.

Μὴ κριθῇς, λέγει, μὴ δὲ δικαιολογηθῇς μὲ ἐμένα τὸν δοῦλόν σου Κύριε. διατὶ ἐὰν κρισολογηθῇς μὲ ἐμένα, ἔχεις ἐξάπαντος νὰ φανῇς ἐσὺ μὲν, δίκαιος. ἐγὼ δὲ ἔχω νὰ φανῶ ἄδικος καὶ ἁμαρτωλός. καὶ εἰς τὴν μετ' ἐμοῦ κρίσιν σου, σὺ μὲν ἔχεις βέβαια νὰ νικήσῃς. ἐγὼ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἔχω βέβαια νὰ νικηθῶ. (2)

„ Ὅτι οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου
„ πᾶς ζῶν.

Δὲν εἶπεν, ὅτι δὲν θέλει δικαιωθῇ ἁπλῶς καθὲ ζωντανὸς ἄνθρωπος. ἀλλ' ὅτι δὲν θέλει δικαιωθῇ αὐτὰς ἐνώπιόν σου· ἤγουν ἐξεταζόμενος καὶ συγκρινόμενος μὲ τὴν ἀκρίβειαν, καὶ λεπτολογίαν τῆς δικῆς σου θεϊκῆς κρίσεως. ἢ συγκρινόμενος μὲ τὰς ἐδικάς σου εὐεργεσίας καὶ ἐντολάς. ὅθεν τοῦτο ἠξεύρωντας καὶ ὁ μακάριος Ἰὼβ ἔλεγε „ Διὸ ἐφαύλισα ἐμαυτὸν καὶ ἐτάκην, ἥγημαι δὲ ἐμαυτὸν γῆν καὶ σποδὸν. (Ἰώβ. μβ'. 6.) καὶ πάλιν λέγει „ χεῖρα θήσω ἐπὶ σόματί μου. ἅπαξ λελάληκα, ἐπὶ δὲ τῷ δευτέρῳ, οὐ προσθήσω (Ἰώβ. μ'. 4.) ζήτησον καὶ ἐν τῷ ρκθ'. Ψαλμῷ τὴν ἐξήγησιν τοῦ „ Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; πᾶς δὲ ζῶν εἶπεν ἤτοι καθὲ ἄνθρωπος, ὁποῦ μετέχει ἀπὸ τὴν ζωὴν, καὶ ὁποῦ ἔζησε καὶ ἐπολιτεύθη εἰς τὸν Κόσμον τοῦτον. ὥστε, καθὼς λέγει ὁ Ἀπόστολος, ἡμεῖς δι-

ὑπόσχεσις) διὰ τοῦτό φησιν ὁ Σειράχ· „ Μὴ δευτερώσῃς λόγον ἐν προσευχῇ σου (Σειρ. ζ'. 15.) εὐχ ἵ-
να μὴ δεύτερον τὰ αὐτὰ λέγωμεν παρακαλοῦντες· ἀλλ' ἵνα μὴ ἀναβαλώμεθα, ὅταν τι ὑποσχώμεθα τῷ Θεῷ· ἐν-
ταῦθα δὲ προσευχὴν τὴν δέησιν ὠνόμασεν. ἄλλος δὲ λέγει ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Πάντων μὲν ἀκούει ὁ Κύριος,
ὀλίγων δὲ εἰσακούει· ἐὰν δὲ τῶν δεομένων ἡμῶν εἰσακούωμεν, εἰσακουσθησόμεθα ϗ αὐτοί. ϗ ἄλλος δέ φησι·
„ Τῶν ἐπικαλουμένων αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, εἰσακούει ὁ Θεὸς ἐν ἀληθείᾳ, ϗ τῶν ἀληθῶς ἀγαπώντων ϗ ἐπακουόντων
αὐτοῦ· ϗ τῶν ἐν Πνεύματι ϗ ἀληθείᾳ προσκυνούντων αὐτόν. ὁ δὲ Ἀθανάσιος, ἀλήθειαν ϗ δικαιοσύνην λέγει τὸν
Υἱόν· εἰσακουσθῆναι γὰρ ἀξιοῖ διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀληθείας ϗ δικαιοσύνης, ὅς ἐστιν ὁ Μονογενής.

(1) Δείκνυσι δὲ τοῦτο ὁ Χρυσορρήμων, ϗ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ· μετὰ ἐλέους γὰρ ἐπαίδευσεν ὁ Θεὸς τοὺς ἐπὶ
τοῦ κατακλυσμοῦ ἀποπνιγέντας, ϗ οὐ τὴν ἀξίαν ἐκεῖνοι ἔδοσαν δίκην.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων κρίσεως ἐνταῦθα τίθησιν· ὅτι
ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἀναισθήτων, τὰ ἑαυτῶν ἁμαρτήματα ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐπάγουσι, τοῦτο τοῦ Διαβόλου κατασκευά-
σαντος, πρόρριζον ταύτην τὴν συνήθειαν ἀνασπῶν ὁ Θεὸς, συνεχῶς λέγει κρίνεσθαι πρὸς αὐτοὺς· „ Ἀκούσατε
βουνοί. ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ (Μιχ. ς'. 2.) ϗ, ἀκούσατε φάραγγες, ϗ θεμέλια τῆς γῆς·
ϗ, ἄκουε οὐρανὲ ϗ ἐνωτίζου ἡ γῆ· ϗ ὁ Ἰὼβ, ἐπειδὴ οὐκ ἀπὸ τοιαύτης γνώμης, ἧς οἱ Ἰουδαῖοι· ἔλεγε δ' οὖν ὅμως·
„ Εἴθε ἦν ὁ μεσίτης ϗ ἐλέγχων ϗ διακούων μεταξὺ ἀμφοτέρων (Ἰώβ. θ'. 33.) διὰ τοῦτο λέγει αὐτῷ ὁ
Θεός· ἐρωτήσω σε, σὺ δέ μοι ἀποκρίθητι· ἐπειδὴ δὲ κατεπλάγη ϗ εἶπε· τί ἔτι ἐγὼ κρίνομαι; χεῖρα θήσω ἐπὶ
σόματί μου (Ἰώβ. μ. 4.) διὰ τοῦτο λέγει πρὸς αὐτόν· μή· ἀλλὰ ζῶσαι ὥσπερ ἀνὴρ τὴν ὀσφύν σου· μο-
νονουχὶ ἀναμιμνήσκων τῶν ῥημάτων αὐτοῦ· ὅτι ἐβούλου κρίνεσθαι πρὸς ἐμέ; ἰδοὺ πάρειμι δικαζόμενος· ὅθεν ϗ
ὁ Δαβὶδ νῦν δέεται μὴ εἰσελθεῖν μετὰ τοῦ Θεοῦ εἰς κρίσιν;

δικαιούμεθα δωρεὰν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν χριςῷ Ἰησοῦ. (Ῥωμ. γ΄ 24) (1)

3: „ Ὅτι κατεδίωξεν ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυ-„ χήν μου.

Τὸ μὲν ἀνωτέρω ὅτι, ἦτον αἰτιολογικόν. τὸ δὲ παρὸν ὅτι, εἶναι διηγηματικόν. ἐχθρὸν δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβίδ, κατὰ μὲν τὴν ἱςορίαν, τὸν Ἀβεσσαλώμ, κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, τὸν Διάβολον. (2)

„ Ἐταπείνωσεν εἰς γῆν τὴν ζωήν μου.

Εἰς τὴν γῆν, λέγει, μὲ ἔρριψεν ὁ αἰσθητὸς ἐχθρός μου Ἀβεσσαλὼμ, ὄχι μόνον διατὶ ἐγὼ ἔσκυψα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐκαμπούρωσα ἀπὸ τὸ βάρος τῶν συμφορῶν, ἀλλὰ καὶ διατὶ χαμαὶ καὶ κατὰ γῆς κάθημαι καὶ κοιμῶμαι ἀνυπόδετος καὶ δακρύων, ὡς φευγάτος καὶ διωγμένος εἰς τὰ βουνά. ἀλλὰ καὶ ὁ νοητὸς ἐχθρός μου Διάβολος καταβιβάσας με ἀπὸ τὰ οὐράνια, μὲ ἔρριψεν εἰς τὰ γήϊνα πράγματα. πολλὰ δὲ σημαινόμενα ἔχει τὸ ὄνομα τῆς ταπεινώσεως, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. δηλοῖ γὰρ αὐτὸ, ὄχι μόνον τὴν ἐκ τῆς ἀρετῆς γινομένην ταπείνωσιν. ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ τῶν συμφορῶν, καὶ τὴν ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ τὴν ἐκ τῆς ὑπερηφανίας, καὶ τὴν ἐκ τῆς φιλαργυρίας. ἡ γὰρ ἐκ τῆς φιλαργυρίας προξενουμένη ταπείνωσις, καὶ αὐτὸν τὸν ὀβολὸν, καὶ αὐτὸ τὸ λεπτὸν νομίζει ὡς μεγάλην ποσότητα. καὶ τὰ εὐτελῆ καὶ ἄτιμα, λογίζεται ὡς περισπούδαςα καὶ πολύτιμα. καθὼς καὶ τὰ μικρὰ παιδάρια νομίζουν ὡς μεγάλα τινὰ, τὰ κότζια καὶ σφαιρίδια. ἐδῶ δὲ τὴν ἀπὸ συμφορῶν λέγει ταπείνωσιν ὁ Δαβίδ.

„ Ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροὺς „ αἰῶνος.

Ὁ αἰσθητὸς, λέγει, καὶ ὁ νοητὸς ἐχθρός μου, μὲ ἔβαλε μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς θλίψεως, καὶ τὸν νοῦν μου ἐζόφωσε. τὸ δὲ ὡς νεκροὺς αἰῶνος, εἶναι αὔξησις καὶ ἐπίτασις τῆς σκοτίσεως. ἐπειδὴ δὲν εἶπεν, ὡς νεκροὺς ἁπλῶς, ἀλλ᾽ αἰῶνος: ἤτοι παλαιοὺς, διὰ νὰ αὐξήσῃ καὶ νὰ δώσῃ ὄγκον καὶ μεγαλεῖον εἰς τὴν θλίψιν καὶ συμφοράν του. οἱ γὰρ παλαιοὶ νεκροὶ εἰς βαθὺ σκότος εὑρίσκονται, μὲ τὸ νὰ εἶναι κατακεχωσμένοι ἀπὸ τὸ πολὺ χῶμα. (3)

4: „ Καὶ ἠκηδίασεν ἐπ᾽ ἐμὲ τὸ πνεῦμά „ μου. (4)

Ἐν

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰ γὰρ τὸν κανόνα τῶν ὑπὸ σοῦ τεθέντων νόμων, τῷ τῶν ἀνθρώπων παραθείης βίῳ, οὐδεὶς ὀφθήσεται κατὰ τοῦτον βεβιωκώς. εἰδὲ καὶ τὰς σὰς εὐεργεσίας εἰς μέσον ἀγάγῃς, καὶ ὅσα τοῖς ἀνθρώποις ἐχορήγησας ἀγαθὰ, ποία πάλιν ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη ταῖς σαῖς ἐξισωθήσεται δωρεαῖς; ὡς ῥάκος γὰρ ἀποκαθημένης πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν· διόπερ κατὰ τὸν Νικήταν ἀποροῦσιν οἱ ἅγιοι· λέγοντες τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ; μὴ οὖν πρὸς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν κρίνῃς ἡμᾶς.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐ παύεται γὰρ ὁ Διάβολος διώκων· πῶς οὖν ἀπαλλαγείημεν τοῦ διώκεσθαι; εἰ τόπον εὕροιμεν, ἔνθα εἰσελθεῖν οὐ δύναται· καὶ ποῖος οὗτός ἐςιν ὁ τόπος; ἀλλ᾽ ἢ ὁ οὐρανός; καὶ πῶς δυνατὸν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβῆναι νῦν; ἄκουσον Παύλου λέγοντος ὅτι καὶ σαρκὶ συμπεπλεγμένοι, δυνάμεθα διατρίβειν αὐτόθι· τὰ ἄνω γὰρ, φησὶ, φρονεῖτε· καὶ, ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει.

(3). Ὁ δὲ Χρυσόςομός φησι· „ Διπλῆν λέγει τὴν συμφορὰν, ὅτι καὶ ἐν σκοτεινοῖς, καὶ ὡς νεκροὺς αἰῶνος ἐκάθισεν· ἐπειδὴ γάρ ἐςι καὶ ἐν σκοτεινοῖς, λύχνον ἅψαντα πράττειν τι, μετὰ ἐπιτάσεως βουλόμενος δεῖξαι τὴν ὑπερβολὴν τῶν κακῶν, τῷ ὀνόματι τῶν νεκρῶν ὤγκωσε τὴν τραγῳδίαν· τοιοῦτοι γὰρ οἱ ἐν ἁμαρτήμασι ζῶντες· ὡς γὰρ ἐν σκότῳ νεκροὶ, οὕτως εἰσίν.

(4) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Δείκνυσι πόθεν ἠκηδίασε· πόθεν οὖν; ἢ διὰ τὸ ἐκ τῆς τῶν Δαιμόνων ἐπιβουλῆς ἐν σάλῳ καὶ ταράχῳ πολλῷ γενέσθαι τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

„ Ἐν ἐμοὶ ἐταράχθη ἡ καρδία μου.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, ἐλυπήθη ἐν ἐμοὶ καὶ ὠλιγώρησεν, ἢ ὀλιγοψύχησε ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν θλίψιν. ἡ δὲ καρδία μου ἐθορυβήθη καὶ συνεστρέφετο ἔνδοθεν ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν (1)

5: „ Ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων.

Ἐνθυμήθηκα, λέγει, Κύριε, τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἐκείνους, κατὰ τοὺς ὁποίους καλῶς ἐπολιτευόμην, καὶ εἰς τὸν Θεὸν εὐαρέστουν. ἢ ἐνθυμήθηκα τοὺς χρόνους ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ οἱ προπατορές μας εὐωδοῦντο καὶ εὐτυχοῦν. ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐνθυμήθηκα τοὺς χρόνους ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ οἱ προπατορές μας ἐταλαιπωροῦντο ἀπὸ συμφορὰς διαφόρους. διότι ἡ ἐνθύμησις τῆς τῶν ἄλλων συμφορᾶς, προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν ὄχι ὀλίγην παρηγορίαν.

„ Ἐμελέτησα ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, „ ἐν ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτων.

Ἐμελέτησα, λέγει, ὅλα τὰ ἔργα σου Κύριε, συλλογιζόμενος εἰς τὸν ἑαυτόν μου τὰ θαυμάσια, ὁποῦ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐποίησας. ὅθεν ἐνθυμούμενος ἐκείνους, ὁποῦ παραδόξως ἐλύτρωσας ἀπὸ συμφορὰς διαφόρους, ἐπαρηγορούμην. ἐμελέτησα δὲ μὲ τὸν λογισμόν μου καὶ τὰ δημιουργήματα τῶν χειρῶν σου. καὶ εὑρίσκων αὐτὰ πῶς ὅλα ἀπολαμβάνουσι τὴν παρὰ σοῦ πρόνοιαν καὶ ἀντίληψιν, ἐκ τούτου ἐλάμβανον εἰς τὰς συμφοράς μου καλὰς ἐλπίδας (2) ὅτι δηλαδὴ δὲν θέλεις παραβλέψεις καὶ ἐμένα ἀπρονόητον καὶ ἀβοήθητον, ὅστις ταλαιπωροῦμαι καὶ πάσχω τοιαῦτα πάνδεινα.

6: „ Διεπέτασα πρὸς σὲ τὰς χεῖράς μου. „ ἡ ψυχή μου ὡς γῆ ἄνυδρός σοι.

Ἐγὼ, λέγει, ἐξάπλωσα τὰ χέρια μου πρὸς ἐσέ-

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος· „ Πολλὴν τὴν ὑπερβολὴν τῆς θλίψεως λέγει, διὰ τοῦ θορύβου τῆς καρδίας, καὶ διὰ τοῦ μηδὲ εἰς ἄλλους ταύτην ἐξενεγκεῖν ἔχειν, καὶ λαβεῖν τινα παραμυθίαν. ὁ δὲ Βασίλειος ἐν τῷ κατὰ ὀργιζομένων λέγει· „ Ἐν ἐμοὶ ἐταράχθη ἡ καρδία μου· τουτέστιν οὐ διεδόθη πρὸς τὰ ἔξω τὸ πάθος (τοῦ θυμοῦ) ἀλλ' οἷόν τι κῦμα εἴσω τῶν αἰγιαλῶν κατακλασθὲν, ἐστορέσθη. ἄλλος δὲ λέγει ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Οὐκ ἐδημοσίευσα τὴν λύπην, βέλτιον νομίσας κρύπτειν, ἢ γνωρίσαι τοῖς ἔξωθεν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Οὐ μικρὰ καὶ αὕτη παράκλησις, τὸ τὰ πρότερα εἰδέναι καὶ τὰ παρόντα· ἐπειδὴ γὰρ τοῖς αὐτοῖς νόμοις ὁ Θεὸς διοικεῖ καὶ τὰ νῦν καὶ τὰ ἔμπροσθεν, μεγίστη παράκλησις εἰς τὰ παρόντα, τῶν παρελθόντων ἡ μνήμη· „ Ἐμβλέψατε γάρ, φησιν, εἰς ἀρχαίας γενεὰς καὶ ἴδετε, τίς ἐνεπίστευσε Κυρίῳ καὶ κατῃσχύνθη (Σειρ. β'. 1.) καὶ ὁ Παῦλος δέ φησι· „ Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν (Α'. Θεσ. ι. 11.) οὐ τὰ ἀλλότρια δὲ, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκεῖα πολλάκις ἀναμιμνησκόμενοι, κερδαίνομεν· ὡς ὅταν λέγῃ· „ Ἀναμιμνήσκεσθε τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων (Ἑβρ. ι'. 30.) διὰ τοῦτο καὶ οὗτός φησιν, οὐχ ἁπλῶς ἐμνήσθη, ἀλλὰ καὶ ἐμελέτησα: τουτέστιν ἔργον ἐποιησάμην καὶ πολλὴν τὴν μελέτην· μεγάλη γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν Γραφῶν ἱστορίας ἐγγίνεται ἡμῖν ἡ παράκλησις καὶ φιλοσοφία· διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Παῦλος· „ Ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν Γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν (Ῥωμ. ιε. 4.) λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ἔλαβον, φησιν, εἰς διάνοιαν ὅσων τοὺς ἡμετέρους προγόνους ἠλευθέρωσας συμφορῶν, καὶ εὐχειρώτους γενέσθαι τοῖς πολεμίοις οὐκ εἴασας· καὶ ἀνεμνήσθην τῶν κατὰ τὸν Ἀβραὰμ, τῶν κατὰ τὸν Ἰσαὰκ, τῶν κατὰ τὸν Ἰακὼβ, τῶν κατὰ τὸν Ἰωσὴφ, τῶν κατὰ τὸν Μωσέα, καὶ ψυχαγωγίαν ἐντεῦθεν ἔλαβον.

ἐσένα Κύριε, δεόμενος μετὰ προθυμίας καὶ παρακαλῶν σε. καὶ καθὼς ἡ ἄνυδρος γῆ διψᾷ τὴν αἰσθητὴν βροχὴν· ἔτζι καὶ ἡ ψυχή μου Κύριε, ξηρανθεῖσα ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὰ πάθη, διψᾷ τὴν ἐδικήν σου χάριν καὶ βοήθειαν. (1)„

7:„ Ταχὺ εἰσάκουσόν μου Κύριε, ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου.

Ὀγλήγωρα, λέγει, εἰσάκουσον τὴν προσευχήν μου Κύριε, διατὶ παρ' ὀλίγον εὐγαίνει καὶ ἀφίνει με νεκρὸν ἡ ψυχή μου. (2)

„ Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου „ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ὁμοιωθήσομαι τοῖς „ καταβαίνουσιν εἰς λάκκον.

Μὴ γυρίσῃς, λέγει, Κύριε, τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ λόγου μου. μηδὲ με ἐγκαταλείψῃς. διατὶ ἐὰν με ἀποστραφῇς, εὐθὺς θέλω ἀποθάνω, καὶ θέλω γένω ὅμοιος μὲ τοὺς νεκρούς. οἱ νεκροὶ γὰρ καταβαίνουσι εἰς λάκκον: ἤγουν εἰς τὸν τάφον. καὶ τῇ ἀληθείᾳ νεκρὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις εἶναι ὑστερημένος τὴν ἐδικήν σου βοήθειαν καὶ χάριν. ἀποστρέφει δὲ τὸ πρόσωπόν του ὁ Θεός: ἤτοι τὴν φιλάνθρωπον ἐπισκοπήν καὶ πρόνοιάν του ἀπὸ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους, οἵτινες πράττουν ἔργα ἀνάξια τῆς θεωρίας τοῦ Θεοῦ. ὅθεν εἶπεν ὁ Ἀββακοὺμ ὅτι ὁ καθαρὸς ὀφθαλμὸς δὲν βλέπει τὰ πονηρά„ καθαρὸς ὀφθαλμὸς τοῦ μὴ ὁρᾷν πονηρά (Ἀβ. α. 13.) (3)

8:„ Ἀκουστόν ποίησόν μοι τὸ πρωῒ τὸ „ ἔλεός σου, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἤλπισα.

Μήνυσον, λέγει, καὶ φανέρωσον Κύριε, ὀγλήγωρα (τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ πρωῒ) ὅτι ἔχεις νὰ κάμῃς ἔλεος εἰς ἐμένα. ἵνα καὶ πρὸ τοῦ ἀκόμη νὰ δοκιμάσω τὸ ἔλεός σου διὰ τῆς πείρας καὶ τῶν πραγμάτων, παρηγορηθῶ μὲ μόνον τὸ μήνυμα καὶ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ἐλέους σου. διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν πρέπει νὰ φανερώσῃς, ὅτι θέλεις κάμῃς εἰς ἐμένα ἔλεος; διατὶ, λέγει, ἐγὼ ἤλπισα ὅλως διόλου εἰς ἐσένα, αὕτη γὰρ ἡ ὁλοκάρδιος ἐλπὶς, ἠξεύρει νὰ τραβίζῃ ὀγλίγωρα τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος. (4)

„ Γνώρισόν μοι Κύριε, ὁδὸν ἐν ᾗ πορεύσομαι, ὅτι πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυ„ χήν μου.

Διατὶ λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ φανερώσῃ εἰς αὐτὸν ὁ Κύριος τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας; εἰς καιρὸν ὅπου καὶ ὁ φυσικὸς νόμος, καὶ ὁ γραπτὸς ταύ-

την

(1) Οὐκ εἶπεν ἐξέτεινα (λέγει ὁ Χρυσοῦς ῥήτωρ) ἀλλὰ διεπέτασα, πολλὴν δεικνὺς τὴν διάθεσιν, τῆς καρδίας μονονουχὶ ἐξάλλεσθαι τοῦ σώματος ἐπειγομένης, ϗ πρὸς αὐτὸν ἀνατρέχειν·

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομός φησι· „ Τί λέγεις; ἐπείγεις τὸν ἰατρὸν πρὸς τὴν θεραπείαν; οὐδαμῶς· ἀλλ' ἔθος ϗ τοῦτο ταῖς θλιβομέναις ψυχαῖς, ὥσπερ ϗ τοῖς κάμνουσι τῶν ἀνθρώπων, παρακαλεῖν τοὺς ἰατροὺς, κἂν ὁ καιρὸς μὴ ἀπαιτῇ, ϗ ταχέως ἐπάγειν τὴν λύσιν· διὸ ϗ αὐτὸς τὴν αἰτίαν προστιθεὶς ἔλεγεν· ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ἐφ' ὅσον με τὸ πρόσωπόν σου καταξιοῖ τῶν ἰδίων αὐγῶν, τὸ φῶς σου ἐστὶν ἐν ἐμοί, ὥστε με λέγειν· „ Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου· εἰ δὲ ἀποστρέψεις τὸ πρόσωπόν σου, ὅπερ σημεῖον ὀργῆς· γνωσθήσομαι ἐν σκοτίᾳ· ϗ ὁμοιωθήσομαι τοῖς ἀφ' ὕψους ἐπὶ τὸ βάθος τῶν κακῶν καταπίπτουσι· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰ γὰρ βδελύξαιό μου τὴν ἱκετείαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν, παραυτίκα τῷ θανάτῳ παραδοθήσομαι· τὸν γὰρ θάνατον, λάκκον ἐκάλεσε τροπικῶς· καθάπερ γὰρ τὸν καθειργμένον ἐν λάκκῳ, οὐκ ἔστι δίχα τῶν ἐπικουρούντων διαφυγεῖν: οὕτως ἀναβιῶναι τὸν τεθνηκότα, τῶν ἀδυνάτων, μὴ βουλομένου Θεοῦ.

(4) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Τὴν πρωϊνὴν ἀνάστασιν εὔχεται παραγενέσθαι Χριστοῦ, δι' ἧς ἐλεήθημεν.

τὴν διδάσκουσι; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι, ἢ τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ φυσικὸς νόμος ὁ ἐν τῇ συνειδήσει μου ἐγγεγραμμένος, κατεχώσθη καὶ ἐσκεπάσθη ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ διὰ τοῦτο χρειάζομαι, νὰ ἀνακαινίσω τοῦτον διὰ τῆς σῆς χάριτος καὶ ὁδηγίας. ἢ λέγει, ὅτι πολλὰ πράγματα συμφέροντα δὲν ἠξεύρει ὁ ἄνθρωπος. καὶ διὰ τοῦτο παρακαλεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸν Θεόν, νὰ τῷ φανερώσῃ ἀμέσως· ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε „τὸ γὰρ τὶ προσευξώμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν (ρωμ. η. 26.)" εἰς ἐσένα, λέγει, Κύριε, χάσκω καὶ ἀποκρεμῶμαι. ὅθεν φανέρωσόν μοι τὴν στράταν τῆς σωτηρίας, τὴν ὁποίαν περιπατήσας ἀσφαλῶς, ἔχω νὰ ἔλθω πρὸς ἐσένα. (1)

9: „Ἐξελοῦμε ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου· Κύ-
„ριε, πρὸς σὲ κατέφυγον, δίδαξόν
„με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ὅ-
„τι σὺ εἶ ὁ Θεός μου.

Δὲν εἶπε δίδαξόν με τὸ θέλημά σου. ἀλλὰ δίδαξόν με διὰ νὰ κάμνω τὸ θέλημά σου, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διατὶ μακάριος καὶ καλότυχος εἶναι, ὄχι ἐκεῖνος ὁποῦ ἠξεύρει μόνον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ κάμνει αὐτό. ἐπειδὴ τὸ μὲν νὰ ἠξεύρῃ τινὰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι εὔκολον. τὸ δὲ νὰ κάμῃ τοῦτο, εἶναι δύσκολον· διὰ τοῦτο ἀναγκαίως χρειάζεται τὴν τοῦ Θεοῦ διδασκαλίαν καὶ βοήθειαν κατὰ τὸν Εὐσέβιον. (2)

„Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγή-
„σει με ἐν γῇ εὐθείᾳ.

Τὸ ἀγαθόν, λέγει, καὶ ἅγιόν σου Πνεῦμα Κύριε, αὐτὸ θέλει μὲ ὁδηγήσει εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ὁμαλὴν στράταν. τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ στράτα τῆς ἀρετῆς, ἥτις εἶναι ὀρθὴ μέν, καθὸ ἀπλανῶς ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς σωτηρίαν, ὁμαλὴ δὲ καὶ ἴση, διατὶ εἶναι ἐλευθέρα ἀπὸ σκοντάμματα καὶ κρημνοὺς τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ πάθη καὶ αἱ ἁμαρτίαι. (3)

10: „Ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε,
„ζήσεις με.

Ἐσύ, λέγει, Κύριε, θέλεις μὲ ζωοποιήσεις, ὄχι διὰ τὴν ἐδικήν μου ἀρετήν, ἀλλὰ διὰ μόνον τὸ ἅγιον ὄνομά σου. φιλάνθρωπος γὰρ ὀνομάζεσαι καὶ ἐλεήμων· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ριγ. Ψαλμῷ.

---

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „Ὅτι ὁ Δαβὶδ τὴν Εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν γνωρισθῆναι αὐτῷ εὔχεται. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων· „Πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχήν μου, πρὸς σὲ κέχηνα, πρὸς σὲ βλέπω· οὐκ ἔτι χαμαὶ κεῖται ἡ ψυχή μου· ἀλλ' ἦρα αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, εἰς ὃ καταπέπτωκα· καὶ ὅλην σοι ἀνέθηκα καὶ μετέστησα πρὸς σέ· τούτοις γὰρ μάλιστα ὁ Θεὸς γνωρίζει· διὸ περὶ Ἰουδαίων ἐρωτώμενος· διατὶ ἐν παραβολαῖς λαλεῖ αὐτοῖς; ἔλεγεν ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „Ἱκετεύω δὲ καὶ τοῦτο, μὴ μόνον εἰδέναι τί θέλεις, ἀλλὰ καὶ πράττειν ἃ θέλεις· ἐπειδὴ σὲ Θεὸν ἐμαυτοῦ καὶ Δεσπότην ἐπίσταμαι.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „Ὁρᾷς πῶς μανθάνομεν; πῶς διδασκόμεθα ἀνύειν τὴν ὁδὸν διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου; διὸ καὶ Παῦλος ἔλεγεν· „Ἡμῖν δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ. λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Βασίλειος· „Ἀγαθὸς ὁ Θεὸς εἴρηται καί ἐστιν· ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἐπισκευαστὴν ἔχον τὴν ἀγαθότητα, ἀλλ' ἐκ φύσεως αὐτῷ συνυπάρχουσαν· ὃ πάντων ἂν εἴη ἀλογώτατον, τὸ φύσει ἅγιον μὴ φύσει ἔχειν τὴν ἀγαθότητα λέγειν, ἀλλ' ἐπιγεννηματικήν, καὶ ἔξωθεν προσγεγενημένην αὐτῷ· μή μοι δὲ τὴν ὁδηγίαν εἰς ταπεινὴν διακονίαν ἐκλάβῃς· τοῦτο γὰρ καὶ Θεοῦ ἔργον εἶναι ὁ λόγος διαμαρτύρεται· „Ὡδήγησας γάρ, φησιν, ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου· καί, ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσήφ· καί, ὡδήγησεν αὐτοὺς ἐπ' ἐλπίδι, καὶ οὐκ ἐδειλίασαν.

μῷ,, μὴ ἡμῖν Κύριε, μὴ ἡμῖν· ἀλλ' ἢ ἐν τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν. (1)

„ Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ἐξάξεις ἐκ
„ θλίψεως τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐν
„ τῷ ἐλέει σου ἐξολοθρεύσεις τοὺς
„ ἐχθρούς μου· καὶ ἀπολεῖς πάντας
„ τοὺς θλίβοντας τὴν ψυχήν μου.

Ἐκείνην ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ, δικαιοσύνην, ταύτην λέγει τώρα καὶ ἐδῶ. καὶ ἐκείνην, ὁποῦ ὠνόμασεν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀλήθειαν, ταύτην ὀνομάζει ἐδῶ ἔλεος· ἐξολόθρευσις δὲ καὶ ἀπώλεια τῶν νοητῶν ἐχθρῶν εἶναι, ἡ ἀποδίωξις αὐτῶν καὶ ὁ ἀφανισμὸς, ὅσον ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ταῦτα λέγοντος καὶ ἐπιθυμοῦντος Δαβίδ, τὸ δὲ ζήσεις καὶ ἐξάξεις καὶ ἐξολοθρεύσεις καὶ ἀπολεῖς, εἶναι μὲν καὶ μέλλοντος χρόνου, προφητικῶς λεγόμενα. ἠμποροῦν δὲ νὰ εἶναι καὶ εὐχτικά, ἀντὶ τοῦ ζήσαις καὶ ἐξάξαις καὶ ἐξολοθρεύσαις καὶ ἀπολέσαις. (2)

„ Ὅτι ἐγὼ δοῦλός σου εἰμι.

Διὰ τοῦτο, λέγει, θέλεις ἐλευθερώσεις τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὴν θλίψιν Κύριε, καὶ θέλεις ἐξολοθρεύσεις τοὺς ἐχθρούς μου, διατὶ ἐγὼ εἶμαι δοῦλος ἐδικός σου, καὶ σπουδάζω νὰ σὲ θεραπεύω, καὶ νὰ φυλάττω ὅλα τὰ δεσποτικά σου προστάγματα. (3)

ΨΑΛ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Σύ με προεβάλου βασιλέα· τῆς σῆς δὲ ψήφου καὶ χειροτονίας ἀπήλαυσα· καὶ δέδια μὴ παροφθεὶς ὑπὸ σοῦ, βλασφημίας πρόξενος γένωμαι· μὴ εἰς τὴν ἐμὴν τοίνυν ἀποβλέψῃς ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ σοῦ ὀνόματος εὐφημίαν, μετάδος μοι τῆς σωτηρίας.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ζητητέον, πῶς οἱ αὐτοὶ καὶ ἐλεοῦνται καὶ ἐξολοθρεύονται; εἰ μὴ ἄρα τῷ εἰς αὐτὸν ἐλέῳ τοῦ Θεοῦ; συντρίβεσθαι τοὺς ἑαυτοῦ ἐχθροὺς αἰτεῖ, λέγων· οὐχ ἐπειδὴ ἄξιος ἐγώ· ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν ἀπάλλαξόν με τῶν πολεμούντων· ἐλευθέρωσον τῶν ἐπιβουλευόντων· δὸς ἀναπνεῦσαι μικρὸν ἀπὸ τῆς θλίψεως, ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Τοῦτο καὶ ἐν τῷ ρλέ. ἔφη Ψαλμῷ· „ Τῷ πατάξαντι Αἴγυπτον σὺν τοῖς πρωτοτόκοις αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· καὶ ἐνταῦθα ἔφη· „ Ἐν τῷ ἐλέει σου ἐξολοθρεύσεις τοὺς ἐχθρούς μου· ὁ γὰρ περὶ τὸν ἀδικούμενον ἔλεος, ἐπάγει τῷ ἀδικοῦντι τὸν ὄλεθρον· οὕτω καὶ γεωργὸς ἄριστος, προρριζοὺς μὲν τὰς ἀκάνθας ἐκτέμνει, ἄρδει δὲ καὶ γεωργεῖ τὰ φυτά.

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὅρα πάλιν τὴν αἰτίαν τῆς ἀπωλείας τῶν θλιβόντων, τὸ, ὅτι ἐγὼ δοῦλός σου εἰμι· οὐ γάρ ἐστιν ἁπλῶς ἐπιτυγχάνειν τῶν αἰτήσεων· ἀλλὰ πανταχοῦ παρασκευάζειν ἑαυτοὺς ἀξίους χρὴ τοῦ λαμβάνειν, ἅπερ αἰτοῦμεν· καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν συνεισφέρειν, καὶ οὕτω προσιέναι· οὐ γὰρ ἀρκεῖ ἡμῖν τῆς εὐχῆς ἡ φύσις· ἐπεὶ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ηὔχοντο· καὶ ἤκουον· „ Ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν ὑμῶν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν· καὶ τί θαυμάζεις, εἰ Ἰουδαῖοι οὐκ ἠκούοντο; ὅπου γε καὶ Ἱερεμίας ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλῶν, ἐπετιμᾶτο, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἀκούει· „ Μὴ προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου· καὶ τί θαυμάζεις εἰ Ἱερεμίας οὐκ εἰσακούεται; κἂν Νῶε, φησι, κἂν Ἰὼβ, κἂν Δανιὴλ στῶσιν, υἱοὺς αὐτῶν καὶ θυγατέρας οὐ μὴ ἐξέλωνται· (Ἰεζ. ιδ'. 20.)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΓ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ Κ.

„ Συνέσεως τῷ Δαβὶδ πρὸς Γολιάθ.

Μερικὰ ἀντίγραφα δὲν ἔχουσι τὸ, πρὸς Γολιάθ. πλὴν δὲν εἶναι κἀνένα ἐμπόδιον τὸ νὰ προςίθεται καὶ τοῦτο εἰς τὴν ἐπιγραφήν. καθότι ὁ ψαλμὸς οὗτος συνεγράφη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὕςερα ἀπὸ πολλὰς ἄλλας νίκας ὁποῦ ἔκαμε, καὶ δι' αὐτοῦ εὐχαριςεῖ διὰ ὅλως τὸν Θεόν. νοητὸς δὲ Γολιὰθ, εἶναι ὁ κοινὸς ἐχθρὸς ὅλων τῶν ἀνθρώπων Διάβολος. (1)

1 „ Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεός μου, ὁ „ διδάσκων τὰς χεῖράς μου εἰς πα- „ ράταξιν, τοὺς δακτύλους μου εἰς „ πόλεμον.

Ἂς εἶναι, λέγει, αἰνετὸς καὶ δεδοξασμένος ὁ Θεός μου, ὅστις κατευώδωσεν εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου αἰσθητὸν πόλεμον τὰς ἐδικάς μου χεῖρας καὶ τοὺς δακτύλους. καὶ ἔδωκεν εἰς ἐμένα δύναμιν νὰ νικήσω τοὺς ἐχθρούς, καὶ νὰ ςήσω τοιαῦτα κατ' αὐτῶν τρόπαια. ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν νοητὸν πόλε-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Ὅτι ἐπειδὴ ἐν τῷ προλαβόντι Ψαλμῷ ἐζήτησεν ὁ Δαβὶδ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ὅθεν ἐπιτυχὼν τῆς λυτρώσεως ταύτης, ἐν τούτῳ τῷ Ψαλμῷ λέγει περὶ αὐτῆς: κηρύττει δὲ ἐν τούτῳ καὶ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Μονογενοῦς· ὅς τις ἀπέκτεινε τὸν νοητὸν Γολιάθ. ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος συνετέθη ἐκ προσώπου τῶν μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον Ἰουδαίων, πολεμούντων μὲ τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη· οὕτω γὰρ ἐκεῖνος λέγει· „ Ἐν ἐνίοις τῶν ἀντιγράφων τῇ ἐπιγραφῇ προκείμενον εὗρον· „ Πρὸς τὸν Γολιάθ· οὔτε δὲ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἑρμηνευταῖς, οὔτε μὴν παρὰ τοῖς Ἑβδομήκοντα εὗρον ἐν τῷ Ἑξαπλῷ (τί δὲ ἦτον τὸ Ἑξαπλοῦν, ὅρα ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς βίβλου ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ) ἔχει δὲ ὑπόθεσιν ὁ Ψαλμὸς τὴν τῶν ἐπαναςάντων Ἰουδαίοις Ἐθνῶν μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον· ἧς πολλοὶ τῶν Προφητῶν ἐμνημόνευσαν, πλατύτερον δὲ ὁ Ἰεζεκιὴλ (ἐν Κεφ. λη΄. 8.) λέγων· „ Ἀφ' ἡμερῶν πλειόνων ἐτοιμασθήσῃ, καὶ ἥξεις ἐπὶ γῆν τὴν ἀπεςραμμένην ἀπὸ μαχαίρας, ἠθροισμένην ἀπὸ λαῶν πολλῶν, ἐπὶ γῆν Ἱερουσαλήμ· καὶ πεσῇ σὺ καὶ πάντες οἱ περὶ σέ, καὶ Ἔθνη πολλὰ μετὰ σοῦ· εἶτα διδάσκει καὶ τοῦ θανάτου τῶν Ἐθνῶν τὸν τρόπον· „ Καὶ συγκαλέσω ἐπ' αὐτὸν φόβον μαχαίρας εἰς πάντα τὰ ὄρη μου, λέγει Ἀδωναῒ Κύριος· μάχαιρα ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἔςαι· καὶ κρινῶ ἐν θανάτῳ καὶ ἐν αἵματι, καὶ ὑετῷ κατακλύζοντι, καὶ λίθοις χαλάζης· καὶ πῦρ καὶ θεῖον βρέξω ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ Ἔθνη πολλὰ τὰ μετ' αὐτοῦ· ταῦτα καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς προθεσπίζει· κλῖνον γάρ, φησιν, οὐρανοὺς Κύριε, καὶ κατάβηθι· ἅψαι τῶν ὀρέων, καὶ καπνισθήσονται· ἄςραψον ἀςραπήν, καὶ σκορπιεῖς αὐτούς· ἐξαπόςειλον τὰ βέλη σου, καὶ συνταράξεις αὐτούς.

λεμον τῶν Δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν εὐοδοῦνται καὶ εὐδοκιμοῦν αἱ χεῖραις ἐκεῖναι, ὁποῦ συχνάκις ἐκτείνονται εἰς ἀρετὴν, καὶ ὑψώνονται πρὸς τὸν Θεὸν ἐν τῇ προσευχῇ. δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ εἰπῇ τινὰς ὅτι ὁ μὲν Δαβὶδ διδασκόμενος ὑπὸ Κυρίου ἐκίνει τὰς χεῖράς του εἰς παράταξιν, καὶ τοὺς δακτύλους του εἰς πόλεμον. καὶ ἔτζι διὰ μὲν τῶν σωματικῶν αὐτοῦ μελῶν, ἐπολέμει καὶ ἐνίκα τοὺς αἰσθητοὺς ἐχθρούς, διὰ δὲ τῶν αὐτῶν, ἐπολέμει καὶ ἐνίκα τοὺς νοητοὺς Δαίμονας καὶ τὰ πάθη. (1) ἡμεῖς δὲ οἱ χριστιανοὶ διδασκόμενοι ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, τὰς μὲν χεῖραις μας κινοῦμεν εἰς παράταξιν μὲ τὸ νὰ σηκώνωμεν αὐτὰς εἰς τὸν Θεὸν διὰ τῆς προσευχῆς. τοὺς δὲ δακτύλους κινοῦμεν εἰς πόλεμον, μὲ τὸ νὰ τυποῦμεν δι' αὐτῶν τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου Σταυροῦ. καὶ οὕτω πολεμοῦμεν καὶ νικοῦμεν τὰ πάθη καὶ τὸν Διάβολον."

2: „Ἔλεός μου καὶ καταφυγή μου, ἀν„τιλήπτωρ μου καὶ ῥύστης μου, ὑπε„ρασπιστής μου, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἤλπι„σα· ὁ ὑποτάσσων τὸν λαόν μου ὑπ' „ἐμέ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι ἔλεος καὶ καταφυγὴ ἐδική μου. αὐτὸς εἶναι βοηθός μου καὶ λυτρωτὴς καὶ διαφενδευτής μου· καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ ἤλπισα ὅλως διόλου εἰς αὐτὸν μόνον. (2) αὐτὸς εἶναι, ὁποῦ κάμνει τὸν λαόν μου νὰ ὑποτάσσηται ὑποκάτω εἰς ἐμένα. χρείαν γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας ἔχομεν, ὄχι μόνον διὰ νὰ ὑποτάσσωμεν τοὺς ἐναντίους λαοὺς καὶ ἐχθρούς μας. ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ὑποτάσσωμεν καὶ τὸν ἐδικόν μας λαὸν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. καὶ καθὼς ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ προέρχονται αἱ νίκαι τῶν ἐχθρῶν μας. ἔτζι παρομοίως ἀπὸ αὐτὴν προέρχονται καὶ αἱ τῶν ἐδικῶν μας λαῶν ἑκούσιαι ὑποταγαὶ, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. (3)

3: „Κύ-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Εὐσέβιος· „Ὅτι ὁ Δαβὶδ ταῖς χερσὶ ϗ τοῖς δακτύλοις ἀντὶ πλήκτρου χρώμενος, τοὺς ἀοράτους Δαίμονας ἤλαυνε, τῷ Σαοὺλ ἐνοχλοῦντας· εἰδὲ ἐπὶ πάντα δίκαιον ἀνάγοιτο τὰ ῥητὰ, ἐρεῖς πάσας τὰς τοῦ θεοφιλοῦς πράξεις τὰς κατὰ τὴν θεοσέβειαν γινομένας, καθαίρεσιν τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων ἐνεργεῖν· τοῦ Θεοῦ, διδασκάλου τῆς τοιᾶσδε τῶν χειρῶν ἐκτάσεως γινομένου· δακτύλους δὲ τοῦ δικαίου νοήσεις, τὰς μέχρι τῶν μικροτάτων ἐνεργείας, δι' ὧν πολεμεῖ τὸν Διάβολον· ϗ Μωσῆς δὲ ἐκτείνων τὰς χεῖρας, ἐτροποῦτο τὸν Ἀμαλήκ, λέγει δὲ ϗ ὁ Χρυσόστομος· „Τί λέγεις; πολέμων διδάσκαλος ὁ Θεὸς ϗ μάχης ϗ παρατάξεως; μάλιστα μὲν, οὐκ ἄντις ἁμάρτοι, ϗ τὴν ἐν τούτοις νίκην αὐτῷ λογιζόμενος· τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ διδάσκων τὰς χεῖράς μου· τουτέστιν ὁ ποιῶν περιγενέσθαι τῶν πολεμίων, κρατεῖν· τρόπαιον ἐγείρειν· ϗ γὰρ ἡνίκα (Δαβὶδ) τὸν Γολιὰθ κατέβαλεν, ἐκεῖνος ἦν ὁ τῆς νίκης αἴτιος· πλὴν ἀλλ' ἔστι ϗ ἕτερος πόλεμος τούτου χαλεπώτερος, ἔνθα ἡμῖν μάλιστα τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς δεῖ· ὅταν πρὸς τὰς ἀντικειμένας παρατάττώμεθα δυνάμεις. λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „Ἁρμόττει δὲ ϗ ἡμῖν τὰ εἰρημένα· τῆς γὰρ τοῦ Διαβόλου τυραννίδος ἀπαλλαγέντες, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πολεμεῖν ἐδιδάχθημεν· τὰς χεῖρας μὲν, ἐργαζόμενοι δικαιοσύνην· διὰ δὲ τῶν δακτύλων, τοῖς μετώποις ἐπιτιθέντες τοῦ Σταυροῦ τὴν σφραγῖδα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος. „Ἀπὸ τῶν πραγμάτων τὰς προσηγορίας ἐποιήσατο· σὺ γὰρ, φησὶν, ἔλεός μου ϗ καταφυγή μου· ϗ ἕτερόν τι διδάσκει πολλῆς τῆς φιλοσοφίας γέμον· ὅτι οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ ἐλέους ἄξιος ἤμην, εἰ μὴ αὐτὸς ἐπένευσεν. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἔλεός μου· οὐκ ἐγὼ ἔσχον αὐτὸν ἐν τοῖς ἔργοις· εἰ γὰρ ϗ ἔλεός ἐστιν, οὐκ ἀδιακρίτως πᾶσιν ἔπεισιν· ἐλεήσω γὰρ, φησὶν, ὃν ἂν ἐλεῶ· δεῖ τοίνυν εἰ ἐλεεῖσθαι μέλλομεν, παρέχεσθαι τὰς ἀφορμὰς οἴκοθεν τῆς τοιαύτης φιλανθρωπίας· οὕτως δὲ ϗ αὐτὸ τὸ ἐλεηθῆναι παρ' αὐτοῦ ἔχειν λέγει· εἶδες συντετριμμένην ψυχήν; παρὰ σοῦ γὰρ ἐδεξάμην τὰς τοῦ ἐλέους πηγάς· σὺ καταφυγή μου· πρὸς σὲ γὰρ καταφυγὼν διεσώθην· σὺ ἀντιλήπτωρ μου· τῆς γὰρ σῆς ἀπολαύσας ῥοπῆς, κρείττων ἐγενόμην τῶν πολεμίων· σὺ ῥύστης μου ϗ ὑπερασπιστής μου· σὺ γάρ με ϗ περιέφραξας πολεμούμενον, ϗ ἐῤῥύσω πολιορκούμενον· τὴν εἰς σὲ τοίνυν ἐλπίδα σχήσω βεβαίαν.

(3) Πολλοὶ γὰρ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, πολλάκις ἐν πολέμοις μὲν, τρόπαιον ἔστησαν· ἐν εἰρήνῃ δὲ, κατεκόπησαν, τῶν ἀρχομένων οὐκ εἰδότες ἄγειν τὰς ἡνίας· οὐκ ἄρα ἐν τῇ δυνάμει τῆς βασιλείας ἐστὶ τὸ ὑποτετάχθαι τὰ στρατόπεδα, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ῥοπῇ.

3 : „ Κύριε, τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι ἐ-
„ γνώσθης αὐτῷ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου
„ ὅτι λογίζῃ αὐτῷ.

Τοιαῦτα λόγια εἶπε καὶ ἐν η'. Ψαλμῷ „ Τί ἐςιν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκει αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέπτει αὐτόν; καὶ ζήτησον ἐκεῖ τὴν ἑρμηνείαν. τί μεγάλον πρᾶγμα εἶναι, λέγει, ὁ ἄνθρωπος Κύριε, καὶ ἐχάρισες εἰς αὐτὸν, τὸ νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἐσὺ εἶσαι Θεός; καὶ ἀντιςρόφως τὸ νὰ γνωρίζεσαι ἐσὺ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ὅτι εἶσαι Θεός; καὶ νὰ ὑποπίπτῃς εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ; μέγα γὰρ τῇ ἀληθείᾳ εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῦτο, καὶ ὑπερβαίνει τὴν εὐτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. (1)

4 : „ Ἄνθρωπος ματαιότητι ὡμοιώθη· αἱ
„ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιὰ παράγουσι.

Ὁ ἄνθρωπος, λέγει, ὡμοιώθη μὲ τὴν ματαιότητα : διὰ τὸ θνητὸν δηλαδὴ σῶμα ὁποῦ ἔχει. καὶ διατὶ κανένα ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, δὲν ἔχει ςάσιν καὶ βεβαιότητα. ἀλλὰ ὅλα εἶναι πρόσκαιρινὰ, φθαρτὰ, καὶ ὀγλίγωρα διαβαίνουσι. ματαιότης δὲ εἶναι, ἡ ἀνωφελὴς σπουδὴ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ εὐτελὲς καὶ οὐδαμινὸν, καθὼς εἶπεν ὁ Σολομών. ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης. (Ἐκ. α'. 1.) οὐ μόνον δὲ ὁ ἄνθρωπος εἶναι μάταιος. ἀλλὰ καὶ αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς του ὀγλίγωρα περνοῦν καὶ διαλύονται ὡσὰν ὁ ἴσκιος, ὁ ὁποῖος φαίνεται μὲν, εἰς ὀλίγον διάςημα, καὶ νομίζεται πῶς εἶναι πρᾶγμά τι, ἔπειτα δὲ διαλύεται καὶ ἀφανίζεται. (2)

5 : „ Κύριε, κλῖνον οὐρανούς καὶ κατά-
„ βηθι· ἅψαι τῶν ὀρέων, καὶ καπνι-
„ σθήσονται.

Καὶ πῶς ὁ Θεὸς καταβαίνει, εἰς κατοῦ ὁποῦ αὐτὸς εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν; καὶ ἀποκρινόμεθα. ὅτι ὁ Δαβὶδ λέγει ταῦτα ἀνθρωποπρεπῶς: καθὼς δηλαδὴ εἶναι ἁρμόδιον εἰς τοὺς παχυλοὺς ἀνθρώπους, ἵνα διὰ μέσου τῶν φοβερῶν τούτων λόγων, σβύσῃ τοὺς ὑπερηφάνους καὶ μεγαλόφρο-

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Βούλεται ἡμᾶς διδάξαι ὁ Δαβὶδ, ὅτι μέγα ὁ ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ἂν ἐχώρησε Θεοῦ γνῶσιν· οὐδ' ἂν ἐμνήσθη ὁ Θεὸς αὐτοῦ οὕτως, ὡς ϗ Σωτῆρα ϗ λυτρωτὴν ἐξαποςεῖλαι αὐτῷ τὸν ἑαυτοῦ λόγον· οὕτως οὐκ ἐξευτελισμοῦ, ἀλλὰ θαυμασμοῦ τὸ, τί ἐςιν ἄνθρωπος· ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· μέγα τί ἐςιν ὁ ἄνθρωπος, ὅτι τῆς σῆς κατηξίωται γνώσεως ϗ φροντίδος· τὸ γὰρ λογίζῃ, ἀντὶ τοῦ φροντίζεις φησί· „ Μέγαν ἄρα χρὴ (λέγει ὁ Χρυσόςομος) εἶναι τὸν μέλλοντα Θεὸν γνωρίζειν· μᾶλλον δὲ γνωρίζεσθαι παρ' αὐτοῦ· οὐ τοῦτον δὲ μόνον, ἀλλὰ ϗ ἐκεῖνον, ὃ μέλλει γνωρίζειν ἑαυτὸν ὁ Θεός· διὸ ϗ ἄριςα εἰρήκασιν οἱ Ἑβδομήκοντα τὸ, ἐγνώσθης αὐτῷ· δεικνύντες, ὅτι οὐχ ἡμεῖς αὐτὸν εὕρομεν, ἀλλ' αὐτὸς ἡμῖν εὑρέθη· οὐ γὰρ εἶπε· τί ἐςιν ἄνθρωπος ὁ γνωρίσας σε; ἀλλὰ τί ἐςιν ἄνθρωπος, ὅτι ἐγνώσθης αὐτῷ· ὅθεν ϗ ὁ Χριςός· οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς. ϗ ὁ Παῦλος· „ Τότε δὲ γνώσομαι, καθὼς ϗ ἐπεγνώσθην. ϗ πάλιν· „ Εἰδέ τις ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν, οὗτος ἔγνωςαι ὑπ' αὐτοῦ. Καὶ πάλιν· „ Διώκω δὲ εἰ ϗ καταλάβω. ἐφ' ᾧ ϗ κατελήφθην· ἐνταῦθα δὲ, τί ἐςιν ἄνθρωπος, περὶ τῆς φύσεως εἴρηται· (ὅτι δηλαδὴ οὐδὲν ϗ εὐτελές ἐςι) ϗ μὴν, ϗ ἡ φύσις μεγάλη· μεγάλη μὲν, ἀλλ' ἐὰν τὴν γνῶσιν ἴδῃς, ἧς κατηξιώθη, πολὺ καταδεεςέρα ταύτης· ὅθεν εἶπε ϗ ὁ ἱερὸς Αὐγουςῖνος· „ Θεοῦ ἐπιποσὸν ἐφάψασθαι· (διὰ τῆς γνώσεως δηλαδὴ) μεγίςη μακαριότης ἐςι.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „ Τί δέ ἐςι ματαιότητι ὡμοιώθη; τῷ μηδενί· ἐπειδὴ τῶν ἀνθρωπίνων οὐδὲν ςάσιμον· οὐδὲν βέβαιον· οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδὲ αὔταρκες· οὐδ' εἰς τέλος ὅμοιον, ἀλλὰ πάντα παράγει ϗ παρέρχεται· ϗ τὸ ἴσον, ἡ ἀνισότης ἔχει ϗ ἡ περὶ πάντα μεταβολή· παραχωρεῖ γὰρ τὰ πάντα ῥᾳδίως ϗ μεταχωρεῖ ϗ ἀντικαθίςαται· ὡς αὔραις εἶναι μᾶλλον πιςεύειν ϗ σκιαῖς ταῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ. Καὶ ὁ Χρυσόςομος· „ Τὰ δὲ ἐνταῦθα παισὶν ἔοικε παίζουσιν· ὁ σήμερον γὰρ δικάζων, ἕςηκεν αὔριον δικαζόμενος· ϗ ὁ σοβαρὸς ἐν τῷ ἄρχειν, ὑπὸ δημίου πολλάκις ἀπαγόμενος· ϗ ὁ πλούσιος, ἐν πενίᾳ· ϗ ὁ ἀνώνυμος, πολλάκις τῶν ὅλων κρατῶν, ϗ πυκναὶ αἱ μεταβολαὶ, ϗ ἀνώμαλοι αἱ μεταβάσεις.

φρονας, καὶ ταπεινώσῃ τὴν ἀλαζονείαν τους, οἵτινες δὲν σοχάζονται τὴν εὐτέλειαν τῆς φύσεώς των καὶ νὰ ταπεινένωνται. διότι τὸ νὰ πιάσῃ ὁ Θεὸς τὰ βουνὰ, καὶ τὸ νὰ καπνίζωνται αὐτὰ ὡσὰν φωτία ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, ἀγκαλὰ καὶ εἶναι πρᾶγμα καὶ θέαμα φοβερὸν, ὅμως εἶναι πολὺ κατώτερον τῆς τοῦ Θεοῦ φυσικῆς ἀξίας καὶ μεγαλειότητος, κατὰ τὸν Χρυσόσομον. ἐπειδὴ καὶ μὲ μόνην τὴν θέλησίν του ἐδύνατο ὁ Θεὸς νὰ κάμῃ τὰ ὄρη τοιαῦτα. λέγει λοιπὸν ὁ Δαβίδ. κατάβηθι Κύριε, καὶ πίασαι τὰ βουνὰ, διὰ νὰ τιμωρήσῃς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν σοχάζονται ἀπὸ λόγου των τὴν εὐτέλειαν καὶ μηδαμινότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἀλλὰ ἐκ τοῦ ἐναντίου φυσῶσι καὶ ὑπερηφανεύωνται. διατὶ καὶ παλαιὰ τοιαῦτα φοβερὰ θεάματα ἔγιναν εἰς τὸ Σίναιον ὄρος, ὅταν ἐκατέβη ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸ, καὶ ἐφαίνετο ὅλον τὸ βουνὸν καπνιζόμενον, ὡσὰν ἀπὸ καπνὸν καμίνου καιομένης. ἔγιναν δὲ ταῦτα, διὰ νὰ ἐμβάλουν φόβον μεγάλον μέσα εἰς τὰς καρδίας τῶν βλεπόντων Ἑβραίων. καὶ ἀκολούθως διὰ νὰ κάμουν αὐτοὺς σωφρονεσέρους καὶ ταπεινοτέρους. ὅθεν καὶ ὁ Μωϋσῆς εἶπε πρὸς τοὺς φοβηθέντας Ἰουδαίους, διὰ τὴν ἐν τῷ Σινᾷ κατάβασιν τοῦ Θεοῦ,, Θαρσεῖτε. ἕνεκεν γὰρ τοῦ πειράσαι ὑμᾶς παρεγενήθη ὁ Θεὸς πρὸς ὑμᾶς. ὅπως ἂν γένηται ὁ φόβος αὐτοῦ ἐν ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμαρτάνητε. (Ἔξ. κ΄. 20.) (1)

6: ,, Ἄστραψον ἀστραπὴν, καὶ σκορπιεῖς
,, αὐτούς.

Ἀστραπὴν καὶ βέλη ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς παρὰ Θεοῦ πεμπομένας τιμωρίας: ἤτοι πείνας, πανούκλας, δυσυχίας, καὶ τὰ ὅμοια. διὰ νὰ τρομάξῃ καὶ νὰ ἐξυπνίσῃ μὲ τὰ φοβερὰ ταῦτα καὶ εἰς ὅλους γνωσὰ κακὰ, τοὺς ἀμελεῖς καὶ καταφρονητὰς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. νοοῦνται δὲ ταῦτα καὶ τὰ ἀνωτέρω, διὰ τὴν πρώτην τοῦ Χρισοῦ παρουσίαν. διατὶ καὶ εἰς τὸν ιζ΄ Ψαλμὸν γράφονται σχεδὸν τὰ αὐτὰ περὶ τῆς αὐτῆς πρώτης τοῦ Χρισοῦ παρουσίας, ὅτι ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη. ὅτι τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν. ὅτι ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ. καὶ ὅτι ἐξαπέστειλε βέλη καὶ ἐσκόρπισεν αὐτοὺς, καὶ ἀστραπὰς ἐπλήθυνε, καὶ συνετάραξεν αὐτούς. τῶν ὁποίων τούτων ῥητῶν ἀνάγνωθι τὰς ἐξηγήσεις ἐκεῖ. πλὴν δὲν εἶναι ἔξω τοῦ σκοποῦ ἀνίσως καί τινας νοήσῃ τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ διὰ τὴν δευτέραν τοῦ Χρισοῦ παρουσίαν. (2)

7: ,, Ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ὕ-
,, ψους, ἐξελοῦμέ καὶ ῥῦσαί με ἐξ ὑ-
,, δάτων πολλῶν, ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλ-
,, λοτρίων.

8: ,, Ὧν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα,
,, καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν, δεξιὰ ἀδικίας.

Ἀπόσειλον, λέγει, ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τὴν ἀντιληπτικήν σου δύναμιν Κύριε, καὶ τὴν ἀπροσμάχητον βοήθειάν σου (3) καὶ λύτρωσαί με ἀπὸ τὰ πολλὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· ,, Ὑψηλότερον δὲ εὔχεται ὁ Προφήτης καταβῆναι τοῦ ἰδίου ὑψώματος τὸν Θεὸν λόγον, κλίναντα τὰς ἐπινοουμένας ἐν αὐτῷ δυνάμεις· καταβῆναι δὲ εἰς καθαίρεσιν τῶν πολεμίων, ὡς τοῦ ἀνθρώπου μὴ δυναμένου σῆναι κατὰ τοσαύτης παρατάξεως. τίς γὰρ ἰσχὺς τοῦ θνητοῦ καὶ ματαιότητι ὁμοιωθέντος; τούτου χάριν, φησὶ, τῆς σῆς ἐπισκοπῆς ἀξιωθεῖεν, ὅταν κλίνας οὐρανοὺς καταβῇς· καὶ ἅψῃ τῶν πονηρῶν Δαιμόνων, καὶ σβέσῃς αὐτῶν τὴν φλόγα· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ καπνισθήσονται. καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· ,, Ἀνθρωπίνοις τοῖς λόγοις ἐχρήσατο, οὐκ οὐρανῷ περιγεγραμμένην τὴν θείαν φύσιν εἰδὼς, ἀλλ' εἰς τιμωρίαν τῶν πολεμίων καλῶν τὸν ἐπίκουρον.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· ,, Ὑψηλότερον δὲ, τὸ Εὐαγγελικὸν ὀνομάζει κήρυγμα· δι' οὗ τὰ τῶν πονηρῶν Δαιμόνων διεσκόρπισαι σίφη, τὰ τὴν πλάνην ἐμποιοῦντα· βέλη δὲ, τοὺς ἁγίους Ἀποσόλους· δι' ὧν κατετόξευσε τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· ,, Εὐκτικῶς μὲν σχηματίζει τοὺς λόγους, προλέγει δὲ τὰ ἐσόμενα, ἃ διὰ τοῦ Προφήτου Ἰεζεκιὴλ προείρηκεν ὁ Θεός· οὕτω γὰρ ἐκείνους ἅπαντας κατηνάλωσε: δηλαδὴ τοὺς ἐκ τῶν Ἐθνῶν ἐπανισαμένους τοῖς Ἰουδαίοις μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ.

(3) Ὁ δὲ Εὐσέβιος, χεῖρα ἄνωθεν ἀποσελλομένην, τὸν Μονογενῆ λέγει.

λὰ νερά: ἤγουν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, οἱ ὁποῖοι, ὡσὰν τὰ πολλὰ νερά, φέρονται κατ' ἐμοῦ ἀτάκτως. καὶ δυνατῶς· καὶ μὲ ὁρμὴν μεγάλην παρασύρουν ὅ, τι τύχῃ ἔμπροσθεν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. ἢ ὕδατα πολλὰ ὀνομάζει τὴν πλημμύραν τῶν θλίψεων καὶ πειρασμῶν, οἱ ὁποῖοι προξενοῦνται ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ξη. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τό, σῶσόν με ὁ Θεός, ὅτι εἰσήλθοσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου. λύτρωσαί με, λέγει, ἀκόμη Κύριε, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ξένους ὄντας ἀπὸ ἐμένα. ἢ ξένους ὄντας ἀπὸ ἐσένα τὸν Θεὸν διὰ τὰς παρανομίας των (1)· τούτων γὰρ τὸ στόμα ἐλάλησε ψεῦδος καὶ λόγους ἀνωφελεῖς. μᾶλλον δὲ καὶ βλαβερούς, καθὼς δὲ εἶναι τὰ λόγιά των βλαβερά. ἔτζι καὶ ἡ δεξιά των: ἤγουν τὰ ἔργα των εἶναι πονηρὰ καὶ ἄδικα. (2)

9: „ Ὁ Θεός, ᾠδὴν καινὴν ᾄσομαι.

Ἐγώ, λέγει, θέλω μελῳδήσω εἰς ἐσένα Κύριε, ᾠδὴν καὶ ᾆσμα καινούριον καὶ εὐχαριστήριον. διότι καθὼς ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τὸν πτωχὸν ἄνθρωπον ὁποῦ εὐεργετήσει, δὲν ζητεῖ ἄλλο τίποτε, παρὰ μόνον εὐχαριστίαν καὶ εὐφημίαν. ἔτζι καὶ ὁ Θεός, ἄλλο τὶ δὲν ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, τὸν πτωχόν, καὶ εὐτελῆ ἔχοντα φύσιν, διὰ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας ὁποῦ τῷ ἐχάρισε, παρεξ εὐχαριστίαν καὶ δοξολογίαν· ἀλλ' ὁ μὲν βασιλεύς, ζητεῖ τὴν εὐχαριστίαν καὶ εὐφημίαν ἀπὸ τὸν πτωχὸν διὰ νὰ γένῃ ἐκ τῆς εὐφημίας ταύτης λαμπρότερος. ὁ δὲ Θεὸς ζητεῖ τὴν εὐχαριστίαν καὶ δοξολογίαν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ κάμῃ αὐτὸν πλέον λαμπρότερον, μὲ τὴν προσθήκην τῶν εὐεργεσιῶν του. (3)

„ Ἐν Ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψαλῶ „ σοί.

Παλαιὰ μὲν εἰς τὸν νόμον μὲ μουσικὰ ὄργανα, καὶ μάλιστα μὲ τὸ δεκάχορδον ψαλτήριον ἐψάλλοντο οἱ Ψαλμοί. τώρα δὲ εἰς τὴν νέαν χάριν τοῦ εὐαγγελίου, ψαλτήριον δεκάχορδον εἶναι ὁ ἄνθρωπος· διατὶ ἔχει τὰς πέντε αἰσθήσεις τοῦ σώματος, καὶ τὰς πέντε δυνάμεις τῆς ψυχῆς. ὅταν λοιπόν, ὁ μὲν ὀφθαλμὸς ὀρθὰ βλέπῃ καὶ ἀπαθῶς, ἡ δὲ ἀκοὴ τοὺς πνευματικοὺς ἀκούῃ λόγους. καὶ καθολικῶς εἰπεῖν, ὅταν καθεμία αἴσθησις τοῦ σώματος, καὶ καθεμία δύναμις τῆς ψυχῆς, ἀπαθῶς καὶ καθαρῶς καὶ θεοφιλῶς ἐνεργῇ τὰς ἐνεργείας της. τότε διὰ τῶν δέκα τούτων, ὡσὰν διὰ δέκα χορδῶν, ᾄδει ὁ ἄνθρωπος

καὶ

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος· „ Υἱούς, φησιν, ἀλλοτρίους, οὐχ ὡς ἀλλοφύλους, ἀλλ' ὡς δυσσεβεῖς καὶ τῆς ἀληθείας ἀπεξενωμένους· ὥσπερ γὰρ τοὺς πιστοὺς οἰκείους ἡγούμεθα καὶ ἀδελφούς, οὕτω τοὺς ἀπίστους, ἀλλοτρίους· καὶ τούτῳ μάλιστα τὸν οἰκεῖον καὶ τὸν ἀλλότριον ἐπιγινώσκομεν· πῶς οὖν τὸν Σαμαρείτην, φησι, πλησίον ἔφησεν εἶναι ὁ Χριστός, καίτοι πολὺ τὸ μέσον· ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον· ὅταν οὖν εὖ ποιεῖν δέῃ, πᾶς ἄνθρωπός σοι ἐγγὺς ἔστω· ὅταν δὲ ὁ τῆς ἀληθείας γυμνάζηται λόγος, ἐπιγίνωσκε τὸν οἰκεῖον καὶ τὸν ἀλλότριον· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· „ Υἱοὺς ἀλλοτρίους καλεῖ· τοὺς ἐκ περιτομῆς· ὧν μάταιοι αἱ κατὰ τοῦ Σωτῆρος φωναί· καὶ αἱ μυθικαὶ διδασκαλίαι· οἵτινες ἐκπεσόντες τοῦ τὸν Θεὸν ἔχειν Πατέρα, υἱοὶ ἀλλότριοι εἰσί, τῷ ἐχιδνῶν γεννήματα γεγονέναι, ἢ τοῦ Διαβόλου. καὶ ὁ Θεοδώρητος τοὺς ἀλλοτρίους οὕτως ἡρμήνευσεν· „ Οὐχ ὡς ἀλλοφύλους, ἀλλ' ὡς δυσσεβεῖς· ὁμοίως δὲ καὶ ὕδατα πολλά, τὸ πλῆθος τῶν δυσσεβῶν καὶ Ἐθνικῶν ὠνόμασεν. ὁ δὲ Ὠριγένης υἱοὺς ἀλλοτρίους τοὺς ἑτεροδόξους καλεῖ· ὧν τὸ μὲν στόμα, ἐλάλησε ματαιότητα, δόγματα πονηρά· ἡ δὲ δεξιά, ἐστι δεξιὰ ἀδικίας, διὰ τὰς πράξεις τὰς πονηράς· διὸ καὶ ὁ διάβολος ἵσταται ἐκ δεξιῶν αὐτῶν, ὡς καὶ τοῦ Ἰούδα.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί τούτου χαλεπώτερον γένοιτ' ἄν, τοῦ τὴν εἰς βοήθειαν δεδομένην δεξιὰν εἰς ἐπιβουλὴν τρέπειν; διὰ γὰρ τοῦτο ἔχομεν δεξιάς, ἵνα καὶ ἑαυτοῖς καὶ ἑτέροις ἀδικουμένοις ἀμύνωμεν· ἵνα ἀναιρῶμεν παρανομίας· τίνα οὖν ἔχομεν συγγνώμην, οἱ μὴ πρὸς σωτηρίαν ἑτέρων χρώμενοι τῷ ὅπλῳ τούτῳ, ἀλλὰ πρὸς ἀπώλειαν τὴν ἑαυτῶν;

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον. „ Διὰ τῆς καινῆς ᾠδῆς ἡ καινὴ καὶ Εὐαγγελικὴ Διαθήκη δηλοῦται, ἐν τῷ λέγειν γάρ φησι καινήν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην.

καὶ εὐχαριςεῖ καὶ δοξολογεῖ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (1)

10 : „ Τῷ διδόντι τὴν σωτηρίαν τοῖς βα- „ σιλεῦσι, τῷ λυτρουμένῳ Δαβὶδ τὸν „ δοῦλον αὐτοῦ ἐκ ῥομφαίας πονη- „ ρᾶς.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω ψάλω εἰς ἐσένα Κύριε, τὸν εὐχαριςήριον ὕμνον, ὅς τις δίδεις εἰς τοὺς βασιλεῖς τὴν σωτηρίαν· διότι ὄχι τὰ ςρατεύματα, καὶ αἱ ἄλλαι δυνάμεις σώζουσι τοὺς βασιλεῖς· ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις καὶ βοήθεια κατὰ τὸν Χρυσόςομον. καὶ ἐσὺ εἶσαι, ὁποῦ λυτρώνεις ἐμένα τὸν δοῦλόν σου ἀπὸ κάθε δεινὸν πόλεμον, καὶ ἀπὸ κάθε πικρὸν θάνατον.

11 : „ Ῥῦσαί με καὶ ἐξελοῦμε ἐκ χειρὸς „ υἱῶν ἀλλοτρίων· ὧν τὸ στόμα ἐ- „ λάλησε ματαιότητα, καὶ ἡ δεξιὰ „ αὐτῶν, δεξιὰ ἀδικίας.

Ταῦτα τὰ ἴδια εἶπε καὶ ἀνωτέρω. δύω δὲ φοραῖς λέγει ταῦτα διὰ νὰ αὐξήσῃ περισσότερον τὴν δέησίν του· (2)

12 : „ Ὧν οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἱδρυ- „ μένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν· αἱ θυ- „ γατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμέναι, „ περικεκοσμημέναι ὡς ὁμοίωμα ναοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα δηλοποιεῖ ὁ Δαβὶδ τὴν εὐτυχίαν καὶ πλοῦτον τῶν δυσσεβῶν καὶ παρανόμων ἀνθρώπων. αἱ υἱοὶ, λέγει, τῶν τοιούτων, εἶναι τρυφεροὶ καὶ εὐθαλεῖς εἰς τὴν νεότητά των. καθὼς εἶναι τρυφερὰ τὰ νέα φυντάρια τῶν ἐλαιῶν. καὶ αἱ θυγατέραις των, εἶναι τόσον καλλωπισμέναις καὶ ςολισμέναις ὥςε ὁποῦ φαίνονται, πῶς εἶναι ὅμοιαις κατὰ τὸν ςολισμὸν καὶ καλλωπισμὸν, μὲ τὸν εὔμορφον καὶ ςολισμένον ναόν. (3)

13 : „ Τὰ ταμεῖα αὐτῶν πλήρη, ἐξερευ- „ γόμενα ἐκ τούτου εἰς τοῦτο.

Τὰ θησαυροφυλάκια, λέγει, τῶν παρανόμων καὶ δυσσεβῶν εἶναι τόσον γεμάτα ἀπὸ πλοῦτον ὥςε ὁποῦ ςενοχωρούμενα ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν θησαυρῶν ευκερώνονται ἀπὸ ἕνα θησαυροφυλάκιον εἰς ἄλλο. ἢ καὶ τὰ δοχεῖα τοῦ σίτου, τοῦ οἴνου, καὶ τοῦ ἐλαίου αὐτῶν, εὐκαιρώνονται ἀπὸ τὰ μικρότερα δοχεῖα εἰς τὰ μεγαλήτερα, διὰ τὴν πολλὴν τῶν καρπῶν πλουσιότητα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. καθὼς ἔλεγεν ὁ ἄφρων πλούσιος ἐκεῖνος. „ Καθελῶμου τὰς ἀποθήκας,

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Μέγα Ψαλτήριον καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ὁ Χριςὸς συνεςήσατο, τὸν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ λαὸν, Ψαλτήριον ὄντα δεκάχορδον! τουτέςι τέλειον, δι' οὗ τὴν καινὴν ᾠδὴν ἀνακρούεται τῷ αὐτοῦ Πατρί.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „ Τῇ ταυτολογίᾳ οὐ μάτην ἐχρήσατο· ἀλλὰ τὴν εὐημερίαν αὐτῶν διηγεῖσθαι μέλλων, τὴν τῆς πονηρίας κατηγορίαν ἀνέλαβεν, εἰς ἐπικουρίαν τὸν Θεὸν διεγείρων· οἱ γὰρ οὕτω σε, φησὶ, βλασφημοῦντες, καὶ ἀδικίᾳ καὶ πονηρίᾳ συζῶντες, ἐξ οὐρίων φέρονται, καὶ παρὰ σοῦ δεξάμενοι τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀφθονίαν ἐφόδιον ἔχουσι τῆς ἀδικίας τὴν εὐπραξίαν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀπήλαυσαν. φησι, πολυπαιδίας καὶ ὑπὸ τῶν υἱῶν κυκλοῦνται νεοθαλῆ μιμουμένων φυτά· (μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν Νικήταν νεοπαγῶν τε καὶ τελείων· ἱδρυμένον γὰρ ἐν νεότητι ἡ Γραφὴ καλεῖ, τὸ πλέον ἐν τῇ συνέσει τῆς ἡλικίας: ἤγουν τὸ πρεσβυτέραν τῆς ἡλικίας ἔχειν τὴν φρόνησιν·) τὰς δὲ θυγατέρας οὐ μόνον τὸ τῆς φύσεως ὡραΐζε κάλλος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπιτεχνήσεως πολὺν περίκειται κόσμον, ὡς ἀπεικάζεσθαι τοῖς ἐπὶ τιμῇ τῶν Εἰδώλων κεκαλλωπισμένοις ναοῖς, τοιοῦτον δέ ἐςι τὸ κομμωτικὸν καὶ ἑταιρικόν.

και, και μείζονας οικοδομήσω. (Λουκ. ιβ'. 18)

„ Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολύτοκα (1)
„ πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν.
14: „ Οἱ βόες αὐτῶν παχεῖς.

Τὰ πρόβατα, λέγει, τῶν δυσσεβῶν, εἶναι πολύτοκα· ἤγουν ἢ γεννῶσι πολλὰ, δύω καὶ τρία ὁμοῦ τὴν κάθε φορὰν, ἢ καὶ γεννῶσι τὸν χρόνον δύω φοραῖς. ὅθεν ἀκολούθως καὶ ὅταν εὐγαίνουν εἰς τὴν βοσκὴν εἶναι πολλὰ καὶ πεπληθυσμένα. ἐξόδους γὰρ ἢ τὰς γεννήσεις τῶν προβάτων λέγει, ἢ τὰς εἰς τὴν νομὴν προόδους καὶ εὐγάλματα αὐτῶν. ὁμοίως καὶ τὰ βόδια αὐτῶν εἶναι παχέα, ὡσὰν ἐκεῖνα τὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς εὐθηνίας, κατὰ τὸν Ὠριγένη. (2)

„ Οὐκ ἔστι κατάπτωμα φραγμοῦ,
„ οὐδὲ διέξοδος οὐδὲ κραυγὴ ἐν ταῖς
„ πλατείαις αὐτῶν.

Ὄχι μόνον, λέγει, καρποφοροῦσι τὰ χωράφια καὶ οἱ ἀμπελῶνες τῶν δυσσεβῶν καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ οἱ φραγμοὶ ἤγουν τὸ τεῖχος τῶν πόλεων καὶ τῶν ὀσπητίων τους. (ἢ καὶ τῶν ἀμπελίων καὶ περιβολίων τους) ςέκονται ςερεοὶ, καὶ κἀνένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν κρημνίζεται. ἀλλ' οὔτε εὔγαλμα πλήθους, ἢ κραυγὴ ἤτοι ταραχώδης ἢ θρηνητικὴ φωνὴ φαίνεται ἢ ἀκούεται εἰς τὰς πλατείας ςράτας τῶν πόλεων τους, ἢ καθ' ἕτερον ἑρμηνευτὴν, ἐν ταῖς ἐπαύλεσιν αὐτῶν. θέλει δὲ νὰ φανερώσῃ ὁ Δαβὶδ μὲ αὐτὰ τὴν εἰρήνην καὶ ἀφοβίαν, ὁποῦ ἔχουν πρὸς καιρὸν οἱ ἀσεβεῖς. διατὶ, ὅπου εἶναι φόβος καὶ ἐπιδρομὴ πολεμίων καὶ ἐχθρῶν, ἐκεῖ ἀκολουθεῖ νὰ γίνεται εὔγαλμα καὶ φυγὴ τοῦ πλήθους, καὶ κραυγαὶ καὶ ταραχαί. ὅπου δὲ φόβος τοιοῦτος λείπει, ἀπὸ ἐκεῖ λείπουν

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ καὶ παρὰ τῷ Χρυσοςόμῳ καὶ Θεοδωρήτῳ γράφεται, πολυτόκα παροξυτόνως, ὡς ἐνεργητικὸν, ἐπὶ τῶν γεννώντων προβάτων λεγόμενον· τὸ γὰρ πολύτοκα, παθητικόν ἐςιν· ἐπὶ τῶν γεννωμένων προβάτων λεγόμενον, οὐχὶ ἐπὶ τῶν γεννώντων.

(2) Παρὰ γὰρ τοῖς παλαιοῖς, κατὰ τὸν Χρυσοῤῥήμονα ἐν τούτοις ὁ πλοῦτος ἦν, ἐν βουκολίοις καὶ ποιμνίοις καὶ σπέρμασι, πρὶν ἢ τὴν βλακείαν εὑρεθῆναι τὴν νῦν· τοιαῦτα δὲ κατὰ τὸν Νικήταν καὶ ὁ Ἰὼβ λέγει περὶ τῶν ἀσεβῶν. „ Διατὶ ἀσεβεῖς ζῶσι; πεπαλαίωνται δὲ ἐν πλούτῳ; ὁ σπόρος αὐτῶν κατὰ ψυχὴν, τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ἐν ὀφθαλμοῖς· οἱ οἶκοι αὐτῶν εὐθυνοῦσι· φόβος δὲ οὐδαμοῦ· μάςιξ δὲ παρὰ Κυρίου οὐκ ἔςιν ἐπ' αὐτοῖς· ἡ βοῦς αὐτῶν οὐκ ὠμοτόκησε· διεσώθη δὲ ἐν γαςρὶ ἔχουσα καὶ οὐκ ἔσφαλε· μένουσι δὲ ὡς πρόβατα αἰώνια· τὰ δὲ παιδία αὐτῶν προσπαίζουσιν· ἀναλαβόντες Ψαλτήριον καὶ κιθάραν, εὐφραίνονται φωνῇ Ψαλμοῦ· συνετέλεσαν δὲ ἐν ἀγαθοῖς τὸν βίον αὐτῶν· (Ἰὼβ. κά. 7.) πλὴν παρακάτω λέγει περὶ αὐτῶν· „ Ἀσεβῶν λύχνος σβεσθήσεται· ἐπελεύσεται δὲ αὐτοῖς ἡ καταςροφή· ὠδῖνες δὲ αὐτοὺς ἕξουσιν ἀπὸ ὀργῆς· καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ οὕτως εἰπὼν ἐν τῷ οβ'. Ψαλμῷ· „ Ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην ἁμαρτωλῶν θεωρῶν, ὕςερα λέγει· „ Πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; ἐξάπινα ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν· κατὰ δὲ ἀλληγορίαν νοεῖται τὸ ῥητὸν οὕτως· κατὰ τὸν ἴδιον Νικήταν οἱ τοῦ προτέρου λαοῦ τῶν Ἰουδαίων υἱοὶ, εὐθαλεῖς εἰσι· τοῦ δὲ δικαίου καὶ πιςοῦ Χριςιανοῦ ἡ σὰρξ, ἀσθενής ἐςι, καὶ τὸ φρόνημα νενεκρωμένον· αὐτοὶ γάρ εἰσιν οἱ λέγοντες· „ Εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος φθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται· τῶν ἐκ περιτομῆς καὶ αἱ θυγατέρες Σιὼν ἐν ὑψηλῷ τραχήλῳ καὶ ἐκ νεύμασιν ὀφθαλμῶν· διὸ καὶ οὐ ναὸς Θεοῦ γεγόνασιν· ὡς αἱ ἅγιαι τῶν πιςευσάντων ψυχαί· ἀλλ' ὡς ὁμοίωμα ναοῦ, ἐν ᾧ πονηρὸν πνεῦμα ἐνοικεῖ· καὶ τῶν μὲν Ἰουδαίων, ἢ Ἐθνικῶν, περιττεύει καὶ ὑπερχεῖται τὰ ταμεῖα, θησαυριζόντων ἐπὶ τῆς γῆς· τῶν δὲ πιςῶν, ὁ θησαυρός ἐςι ἐν οὐρανῷ· καὶ τῶν μὲν, ἐςὶ πρόβατα πολυτόκα καὶ βόες παχεῖς, ὁποῖοι τῆς τῆς Αἰγύπτου εὐθηνίας· τοῦ δὲ δικαίου ἡ ποίμνη, ψυχὰς ἀκεραίους καὶ ἀγαθὰ καὶ λογικὰ πρόβατα ἐμπεριείληφεν· ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἑτεροδόξων νοήσεις, υἱοὶ αὐτῶν εἰσι, νεοφύτοις παραβαλλόμεναι, ὧν τὸ ἰσχυρὸν ἐν νεότητι, ἀλλ' οὐ τελειότητι· θυγατέρες δὲ αὐτῶν, αἱ λέξεις, αἱ λεία συνθέσει καλλωπιζόμεναι καὶ τῷ ᾠδικῷ τῆς φράσεως· ὅθεν καὶ ὁμοίωμα ναοῦ, ἀλλ' οὐ ναός εἰσιν· οὐ γὰρ ἔχουσιν ἐν ἑαυταῖς θεῖον νοῦν, ὡς αἱ τῶν θείων Γραφῶν λέξεις· ναὸς γὰρ αὗται Θεοῦ, εὑρισκομένου ἐν αὐταῖς τοῖς ὀρθῶς ἐντυγχάνουσιν.

που καὶ τὰ εἰρημένα (1) λέγει δὲ ὁ Δαβὶδ περὶ τῆς εἰρήνης τῶν ἀσεβῶν καὶ ἐν τῷ οβ΄. Ψαλμῷ „ ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις εἰρήνην ἁμαρτωλῶν θεωρῶν.

15 : „ Ἐμακάρισαν τὸν λαὸν, ᾧ ταῦτά „ ἐστι · μακάριος ὁ λαὸς, οὗ Κύ„ ριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ.

Οἱ πολλοὶ, λέγει, καὶ χυδαῖοι καὶ ἀνόητοι ἄνθρωποι ἐμακάρισαν καὶ ἐκαλοτύχησαν τὸν λαὸν ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκονται τὰ ἀνωτέρω σωματικὰ ἀγαθὰ καὶ αἱ εὐτυχίαι. ἔπειτα διορθώνωντας ὁ Δαβὶδ τὴν τοιαύτην ἐσφαλμένην κρίσιν τῶν πολλῶν καὶ ἀνοήτων ἀνθρώπων, ἀκολούθως ἐπιφέρει, ποία εἶναι ἡ ὀρθὴ ψῆφος. καὶ ποῖος λαὸς πρέπει νὰ μακαρίζεται ἀληθῶς. λέγει γὰρ, ὅτι ἐκεῖνος εἶναι μακάριος καὶ καλότυχος λαὸς, τοῦ ὁποίου ὁ Κύριος καὶ Θεὸς, εἶναι μερίδιον καὶ πλοῦτος καὶ κληρονομία. καὶ ἐκεῖνος ὁ λαὸς, τὸν ὁποῖον κυριεύει καὶ ἐξουσιάζει ὁ Θεὸς. ὄχι ἁπλῶς καθὸ εἶναι κτίσμα του. ἀλλὰ καθὸ προαιρετικὸν δοῦλόν του καὶ φυλάττοντα τὰς ἐντολάς του, τοῦτο γὰρ εἶναι ὄντως μακαριότης: τὸ νὰ φυλάττῃ δηλαδὴ τινὰς καὶ νὰ ἐργάζεται τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸ εἶναι ἀγαθὸν τὸ μόνιμον καὶ αἰώνιον, (2)

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΔ.

„ Αἰνέσεως τῷ Δαβίδ.

Οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἶναι μία αἴνεσις καὶ δοξολογία εἰς τὸν Θεὸν, ἥτις ἁρμόζει κοινῶς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. (3)

ΨΑΛ-

(1) Ὅθεν ὁ Σύμμαχος σαφέστερον εἶπεν · „ Οὔτε διακοπὴ, οὔτε ἐκφορὰ, οὔτε κωκυτὸς ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῶν: τουτέστι · „ Διὰ παντὸς εὐθηνοῦσι, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ οὐδαμόθεν αὐτοῖς οὐδὲν ἀτύχημα φύεται · οὐδέ ἐστιν, ὡς ἐπὶ ἀποθανόντος τινὸς, κραυγὴ · ἀλλ' ἐν τρυφῇ καὶ γέλωτι διατελοῦσι · τῶν λυπηρῶν οὐ δεχόμενοι πεῖραν.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει · „ Ὑψηλότερον δὲ, τοὺς δύω σημαίνει λαοὺς, τόν τε ἐκ περιτομῆς, καὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ · οὗ Κύριος αὐτὸς ὁ Θεὸς λόγος, Θεὸς αὐτῶν ἐστι, κατὰ τὸ εἰρημένον · „ Λαὸς, ὃν οὐκ ἔγνων, ἐδούλευσέ μοι · υἱοὶ ἀλλότριοι, ἐπαλαιώθησαν. καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει · „ Οἱ γὰρ τῆς ἀληθείας ἀμύητοι, οὐκ ἐπίστανται τῶν πραγμάτων διακρίνειν τὴν φύσιν · ἀλλὰ τρυφῇ καὶ πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ τὴν εὐκληρίαν ὁρίζονται · καὶ τοὺς τούτων ἀπολαύοντας, ζηλωτοὺς ἀποκαλοῦσι καὶ μακαρίους · οἱ δὲ μύσται τῆς ἀρετῆς, τῆς θείας σοφίας μετειληφότες, τὸν ὑπὸ σοῦ προμηθούμενον λαὸν μακαρίζουσι, καὶ τοῦ βίου παντὸς τὴν σὴν προτιμῶσι κηδεμονίαν · τοὺς τοιούτους ἡμᾶς μακαρισμοὺς καὶ ὁ Κύριος ἐξεπαίδευσε · „ Μακάριοι, λέγων, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην · καὶ μακάριοι οἱ πενθοῦντες · τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν · οἱ δὲ τοῦ βίου τὴν ἡδονὴν προαιρούμενοι, πρὸς ὀλίγον ταύτης ἀπολαύσαντες, τὴν μακρὰν ὀδύνην ἐκ τῆς βραχείας τρυγήσουσιν ἡδονῆς.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος · „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει πρόῤῥησιν τῆς τῶν Ἐθνῶν κλήσεως καὶ ἐπιγνώσεως · κα-

α΄: „ Ὑψώσωσε, ὁ Θεός μου ὁ βασι-
„ λεύς μου· καὶ εὐλογήσω τὸ ὄ-
„ νομά σου εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς
„ τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σὲ ὑψώσω βασιλεῦ καὶ Θεέ μου, μὲ τὸ νὰ θεολογῶ περὶ σοῦ ὑψηλὰ νοήματα. καὶ μὲ τὸ νὰ φανερώνω εἰς ἐκείνους, ὁποῦ δὲν ἠξεύρουσι τὸ ὕψος τῆς θεότητός σου (1) καὶ θέλω δοξολογῶ τὸ ὄνομά σου, τόσον εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, ὅσον καὶ εἰς τὸν μέλλοντα. διατὶ, πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον, ἡ μὲν ἄλογος κτίσις νὰ ἀναπέμπῃ πάντοτε δόξαν εἰς τὸν Ποιητήν της διὰ τῆς θαυμασῆς της κατασκευῆς. οἱ οὐρανοὶ γὰρ, φησὶ, διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ· (ψαλ. ιη΄. 1.) ὁ δὲ λογικὸς ἄνθρωπος νὰ φαίνεται κατὰ τοῦτο κατώτερος ἀπὸ τὴν ἄλογον κτίσιν, καὶ νὰ μὴ δοξάζῃ παντοτινὰ τὸν ποιητὴν καὶ Θεόν του, διὰ μέσου εὐφημίας, καὶ διὰ μέσου καλῶν ἔργων; διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος „ Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (Ματθ. ε΄. 16) χρεωσαι γὰρ εἴμεθα εἰς τὸν Θεὸν διὰ πολλὰ αἴτια. διατὶ ἐδημιούργησεν ἡμᾶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι. διατὶ ἐδημιούργησεν ἡμᾶς κατ' εἰκόνα του καὶ καθ' ὁμοίωσιν. διατὶ ἀφ' οὗ τοιούτους μᾶς ἐδημιούργησε, μᾶς διαφυλάττει, καὶ προνοεῖται διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν, καὶ κοινῶς καὶ μερικῶς. καὶ κρυφίως καὶ φανερῶς. καὶ ὅταν ἡμεῖς ἠξεύρωμεν, καὶ ὅταν δὲν ἠξεύρωμεν. τί δὲ νὰ εἰποῦμεν διὰ τὰ κτίσματα, ὁποῦ ἔκτισε διὰ λόγου μας, καὶ διὰ τὴν διακονίαν καὶ ὑπηρεσίαν τὴν ἐδικήν μας; τί νὰ εἰποῦμεν διὰ τὴν διάπλασιν τοῦ σώματός μας; διὰ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς μας; διὰ τὴν σύνεσιν; διὰ τὸν φυσικὸν νόμον ὁποῦ μᾶς ἐχάρισε; διὰ τὸν γραπτόν; καὶ διὰ νὰ εἰπῶ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν, τί νὰ εἰπῶμεν διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ τὰ πάθη καὶ τὸν σαυρικὸν θάνατον, ὁποῦ ἔλαβε διὰ λόγου μας; διὰ ταῦτα λοιπὸν ὅλα, καὶ

κατὰ σοιχεῖον δὲ (ἤτοι τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου) ϗ οὗτος ὁ ὕμνος σύγκειται· ϗ διὰ τῆς ταυτολογίας διδάσκει τοῦ Προφήτου τὸν πόθον. λέγει δὲ ὁ Ἰωάννης ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι λείπει εἰς τοὺς σίχους τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἓν σοιχεῖον τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου τὸ λεγόμενον νοῦν· καθότι, οἱ μὲν σίχοι τοῦ Ψαλμοῦ εἶναι μόνον εἴκοσι ϗ εἷς· τὰ δὲ σοιχεῖα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, τὰ τιθέμενα εἰς κάθε ἀρχὴν σίχου, εἶναι εἰκοσιδύω· λέγει δὲ αὐτὸς τὴν αἰτίαν, ὅτι ἴσως τὸ πρωτότυπον τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἦτον ἀτελὲς ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ· ϗ δὲν ἠθέλησεν ὁ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον ἐρανίσας· νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ ἐλλειπὲς αὐθαδῶς ἀπὸ λόγου του. προσθέττει δὲ ϗ ὁ Χρυσόσομος· „ Μετὰ ἀκριβείας τούτῳ μάλισα προσέχειν ἄξιον τῷ Ψαλμῷ· οὗτος γάρ ἐσι τὰ ῥήματα ἔχων ταῦτα, ἅπερ οἱ μεμυημένοι συνεχῶς ὑποψάλλουσι λέγοντες· οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι, ϗ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ· ὁ γὰρ γενόμενος υἱὸς, ϗ τραπέζης ἀπολαύων πνευματικῆς, δοξάζειν δίκαιος ἂν εἴη τὸν Πατέρα· υἱὸς γάρ, φησι, δοξάζει πατέρα· ϗ δοῦλος τὸν Κύριον αὐτοῦ (Μαλαχ. α. 6.) γέγονας υἱός; ϗ τραπέζης ἀπολαύεις πνευματικῆς, σιτούμενος τὰς σάρκας ϗ τὸ αἷμα τὸ ἀναγεννῆσάν σε; ἀποδίδου τῆς τοσαύτης εὐεργεσίας τὴν ἀμοιβήν· ϗ δόξαζε τὸν τοιαῦτα παρεσχηκότα· ϗ ἀναγινώσκων τὰ ῥήματα, ῥύθμιζέ σου τὴν γνώμην πρὸς τὰ λεγόμενα· φαίνεται δὲ ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Χρυσοσόμου, ὅτι τὰ ῥήματα τοῦ Ψαλμοῦ τούτου ἐψάλλοντο πάλαι, ὅταν οἱ Χρισιανοὶ ἐπήγαιναν εἰς τὴν πνευματικὴν τράπεζαν τῶν Μυσηρίων, διὰ νὰ μεταλάβουν· νῦν δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ψάλλεται, ὅταν ἀπερχώμεθα εἰς τὴν αἰσθητὴν τράπεζαν τῆς κοινῆς τροφῆς· προσθέττει δὲ ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ, ὅτι τόσον ὑπεροχικὴ ἐνομίσθη ἡ σύνθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, ὥσε ὁποῦ οἱ παλαιοὶ Ἑβραῖοι ἐσυνείθιζον νὰ λέγουν, ὅτι ὅποιος τρεῖς φοραῖς τὴν ἡμέραν ἀνεγίνωσκε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ἐξάπαντος ἤθελε κατοικήσῃ τὴν οὐράνιον Ἱερουσαλήμ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τοιοῦτον τὸ ἐν Εὐαγγελίοις· „ Δόξασόν με Πάτερ, τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι, παρὰ σοί· οὐ γὰρ δὴ δόξαν ἔδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ, ἣν μὴ πρότερον εἶχεν· ἀλλ' ἣν εἶχεν ἐγύμνωσε, ϗ τοὺς ἀγνοοῦντας ἐδίδαξεν· οὕτω ϗ νῦν ὁ Προφήτης οὐχ ὑψηλὸν ποιεῖν τὸν Θεὸν ἐπαγγέλλεται· ἀλλὰ τὸ ὕψος αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις, ὡς οἷόν τε ὑπισχνεῖται δεικνύναι· ϗ τὸν ἁπάντων Θεὸν ϗ βασιλέα ἴδιον ὀνομάζει, ὑπὸ τοῦ φίλτρου τοῦτο ποιεῖν προαγόμενος. λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Καὶ σὺ τοίνυν λέγων· „ Ὑψώσω-

καὶ διὰ ἄλλα μυρία, εἴμεθα χρεῶςαι εἰς τὸν Θεόν, καθὼς λέγει ὁ Θεῖος Χρυσόςομος.

2: „ Καθ' ἑκάστην ἡμέραν εὐλογήσωσε,
„ καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν
„ αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶ-
„ νος.

Αὐτὰ εἶναι φανερά, καὶ διὰ τοῦτο ἐξήγησιν δὲν χρειάζονται. (1)

3: „ Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα
„ καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ
„ ἔστι πέρας.

Μέγας, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος, ὄχι μόνον καθὸ εἶναι μεγαλουργός: ἤγουν καθὸ ἐποίησε μεγάλα ἔργα καὶ κτίσματα, ἀλλὰ καὶ καθὸ εἶναι μεγαλόδωρος: ἤγουν καθὸ ἐχάρισε μεγάλας δωρεὰς εἰς τοὺς ἀνθρώπους. ὅθεν καὶ διὰ αὐτὰ εἶναι πολλὰ αἰνετὸς καὶ δεδοξασμένος. ἀνίσως δὲ ἡ μεγαλωσύνη του δὲν ἔχῃ ἄκρον, βέβαια οὐδὲ ἡ αἴνεσις καὶ δοξολογία του ἔχει ἄκρον, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόςομον. (2).

4: „ Γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα
„ σου.

Ἡ γενεά, λέγει, ἡ τωρινὴ καὶ ἡ μέλλουσα: ἤτοι κάθε Γενεά, θέλει ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου Κύριε, ἔργα δὲ λέγει ἐδῶ, τὰ εἰς ἓξ ἡμέρας δημιουργηθέντα κτίσματα· ἢ καὶ ἔργα ὀνομάζει τὰ τέρατα καὶ

σωσε ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεύς μου, πολλὴν ἐπιδείκνυσο τὴν οἰκείωσιν, ἵνα περὶ σοῦ λέγῃ ὁ Θεός, ὡς περὶ Ἀβραάμ· „ Ἐγώ εἰμι Θεὸς Ἀβραάμ· ἂν γὰρ σὺ λέγῃς· ὁ Θεός μου ϗ ὁ βασιλεύς μου· ϗ μὴ λέγῃς μόνον, ἀλλὰ ϗ τὴν ἀγάπην παρέχῃς τοιαύτην· ϗ αὐτὸς τὰ αὐτὰ ἐρεῖ περὶ σοῦ· ὁ δοῦλός μου ϗ ὁ θεράπων μου· ὃ περὶ τοῦ Μωσέως εἴρηται· ὕψοι δὲ τὸν Θεόν, ὁ οἷός τε ὢν ὑψηλὰ περὶ αὐτοῦ ϗ νοεῖν ϗ λέγειν· ὁ ὀρθῶς ϗ ἀληθῶς θεολογῶν· ὁ μεγάλα περὶ αὐτοῦ διαλαμβάνων· ϗ ὁ φυγὼν πᾶσαν βασιλείαν πονηράν, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βασιλεύεται· ὅθεν, ὡς μὴ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας βασιλευόμενος, ὀρθῶς βασιλέα καλεῖ τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν.

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Καὶ γὰρ αἰσχρὸν ἂν εἴη, τὸν λογικὸν ἄνθρωπον ϗ τῶν ὁρωμένων ἁπάντων τιμιώτερον, ἔλαττον τῆς κτίσεως φέρειν κατὰ τὸν τῆς εὐφημίας λόγον· εἴγε, αὐτὰ μέν, καθ' ἑκάςην ἡμέραν ϗ ὥραν ἀναπέμπει τῷ Δεσπότῃ δοξολογίαν· „ Οἱ οὐρανοὶ γάρ, φησιν, διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ· ἥτε ἡμέρα ϗ νὺξ ἀναγγέλλει τὴν γνῶσιν. ἥλιός τε ϗ σελήνη ϗ ὁ ποικίλος τῶν ἄςρων χορός, ϗ τῶν ἄλλων ἡ εὐταξία· ὁ δὲ τούτων ἁπάντων εὐγενέςερος, μὴ ποιεῖ τοῦτο, ἀλλὰ ϗ βίον παρέχειτο, δι' οὗ τὴν βλασφημίαν προςρίβεται τῷ ποιήσαντι αὐτὸν Θεῷ, ποίας ἔςαι συγγνώμης ὁ τοιοῦτος ἄξιος;

(2) Προςθέττει δὲ ϗ ταῦτα ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἐπεὶ οὖν μέγαν ἔχεις Δεσπότην οὐσίᾳ ϗ δυνάμει ϗ πάσῃ ἀρετῇ, διὰ τοῦτο ϗ σὺ ὑψηλὸς γενοῦ ϗ τῶν βιωτικῶν ἀπαλλάγηθι φροντίδων· λάβε φρόνημα ἀνώτερον τῆς ταπεινώσεως τῶν παρόντων· οὐχ ἵνα ἀπονενοημένος γένῃ ϗ ἀλαζών· ἀλλ' ἵνα μεγαλόφρων ϗ μεγαλόνους· ἀλαζὼν γάρ ἐςιν ὁ ἐπὶ τοῖς μικροῖς κομπάζων ϗ τῶν ὁμοδούλων ὑπερορῶν· ὑψηλὸς δὲ ϗ μεγαλόψυχος, ὁ ταπεινὸς τὴν διάνοιαν καὶ τὰς φαντασίας τοῦ παρόντος βίου οὐδὲν εἶναι νομίζων. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Ὅτι ἐπειδὴ μέγας ὁ Κύριος, πᾶν δὲ μέγεθος αἰσθητὸν πλάτει ϗ βάθει ϗ ὕψει μετρούμενον δείκνυται μέγα, εἰκότως ἐπήγαγεν, ὅτι τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔςι πέρας, ἵνα ϗ ἀσώματον δείξῃ ϗ ἀπερίγραφον τὸν ὑμνούμενον. ὁ δὲ Νύσσης λέγει. „ Μέγαν δὲ ἐροῦμεν τὸν Θεόν, οὐκ αἰσθητῷ μεγέθει· ἐπεὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ ποσόν ἐςιν, ἀσώματος ὤν· ἀλλ' ὑπεροχῇ δυνάμεως ϗ τιμιότητος οὐσίας τε ϗ ἐνεργείας· ϗ ὥσπερ ἡ περὶ τοῦ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐντολὴ μείζων πασῶν εἴρηται, οὐκ ὄγκῳ ϗ μεγέθει σωματικῷ· ἀλλ' ὑπεροχῇ· ϗ τῷ πρὸς τὸν πάντων μείζονα ἀναφέρεσθαι· οὕτω καὶ αὐτὸς ὁ ἀγαπώμενος Θεὸς ἀσυγκρίτως ὑπερβάλλων τὰ ἑαυτοῦ κτίσματα, μέγας ἐςὶ σφόδρα· ϗ οὐκ ἔςιν ἀληθῶς καταλαβόντα τὴν μεγαλωσύνην αὐτοῦ ςῆναι, ὡς μηκέτι ὑπερβαλεῖν τὸ μέγεθος αὐτοῦ· ὅσον γάρ τις ἀντιλαμβάνεται τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ, τοσοῦτον πάνυ ἀπολειπόμενον ἑαυτὸν ὁρᾷ τοῦ τεθεωρηκέναι τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ.

καὶ σημεῖα καὶ θαύματα, ὁποῦ ἐνήργησεν ὁ Θεὸς εἰς κάθε γενεάν. (1)

„ Καὶ τὴν δύναμίν σου ἀπαγγελοῦσι.

Κάθε ἕνας, λέγει, θέλει διηγηθῇ τὴν ἄπειρον δύναμιν ὁποῦ ἔδειξας Κύριε, τόσον εἰς την δημιουργίαν τῶν κτισμάτων, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς θαυμάτων, τόσον εἰς τὰς εὐεργεσίας τῶν ἀγαθῶν, ὅσον καὶ εἰς τὰς τιμωρίας τῶν πονηρῶν, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. γενεὰν δὲ λέγει τώρα τοὺς ἐν ἑκάστῃ γενεᾷ συνετοὺς καὶ θεοφιλεῖς ἄνδρας. αὐτοὶ γὰρ, πρῶτον μὲν εἰς τὸν ἑαυτόν τους, ἐπαινοῦσι τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. ἔπειτα δὲ διηγοῦνται καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὴν δύναμιν αὐτοῦ.

5: „ Τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς „ ἁγιωσύνης σου λαλήσουσι, καὶ τὰ „ θαυμάσιά σου διηγήσονται.

6: „ Καὶ τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν σου „ ἐροῦσι, καὶ τὴν μεγαλωσύνην σου „ διηγήσονται.

Θαυμάσια μὲν ὀνομάζει τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔγιναν διὰ εὐεργεσίαν τινῶν. καθὼς, θετέον, εἰς τὴν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἔξοδον τῶν Ἑβραίων ἐθαυματουργήθη ὁ στύλος τοῦ πυρὸς καὶ τῆς νεφέλης. ἡ διαίρεσις τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἡ ὀρτυγομήτρα. τὸ ἐκ πέτρας ὕδωρ. τὸ Μάννα, καὶ τὰ ὅμοια, φοβερὰ δὲ τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐνήργησεν ὁ Θεὸς διὰ παιδείαν καὶ τιμωρίαν τινῶν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2) καθὼς ἦτον αἱ δέκα πληγαὶ, ὁποῦ ἐποίησε κατὰ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ τὰ κατὰ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν. Καὶ ἄλλως δὲ, θαυμάσια μὲν τοῦ Θεοῦ εἶναι κατὰ τὸν Χρυσόστομον, αἱ τῶν τεσσάρων ὡρῶν τοῦ χρόνου ἐναλλαγαί. περιβόλια καρπισμένα. λιβάδια ἀνθισμένα· βρύσαις καθαρὸν καὶ πότιμον ὕδωρ βρύουσαι· ποταμοὶ τρέχοντες μὲ γλυκύτητα· βροχαὶ ὁμαλαὶ αἱ τὴν γῆν διψῶσαν ποτίζουσαι· γῆ διάφορα κοιλοπονοῦσα χορτάρια. δενδρῶν εἴδη μυρία· καρπῶν ποικιλία· ἄνεμοι καὶ αὖραι δροσῶ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον· „ Γενεὰν καὶ γενεὰν ὀνομάζει τὴν γενεὰν τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν γενεὰν τῶν Ἐθνικῶν, ἐξ ὧν συνέστη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Οὕτω λογιζέσθω ὁ νοῦν ἔχων, ὅτι ὅσα εἰς τιμὴν καὶ δόξαν Θεοῦ ἐπινοήσει, κατώτερά ἐστι τῆς μεγαλοπρεπείας ἐκείνης, οὐδεμίαν προσθήκην τῆς δόξης ποιούμενα· ἡ μὲν γὰρ, ὡσαύτως ἔχει, καὶ τιμώντων καὶ μή· ἡ δὲ ἀνθρωπίνη φύσις, μόνον δωροφορεῖ τὴν προαίρεσιν, αὐτῷ τῷ θελῆσαι μόνον πληροῦσα, ἣν προέθετο χάριν· πλέον δέ τι τοῦ θελήματος καὶ τῆς κατὰ προαίρεσιν ὁρμῆς καὶ κινήσεως, οὐκ ἔχει ἐν τῇ δυνάμει οὐδέν· κἂν θαυμάσαι προέληται· κἂν ἐπαίνοις τισὶ τὸ μεγαλεῖον ἀποσεμνῦναι τῆς θείας δυνάμεως, οὐ τὴν φύσιν ἐπῄνεσε· πῶς γὰρ ἐπαινέσει τὸ ἀγνοούμενον; ἀλλά τι τῶν περὶ αὐτὴν θεωρουμένων ἐδόξασε· γενεὰ γὰρ, φησι, καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου, ἅ τε δὴ ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων τὸν γενεσιουργὸν θεωροῦντες· ὁρᾷς ὡς διὰ τῶν ἔξωθεν περὶ τὴν θείαν φύσιν θεωρουμένων, πληροῦται τῷ Προφήτῃ τὸ θαῦμα; αὐτὴ δὲ ἐκείνη, καθώς ἐστιν ἡ θεία καὶ μακαρία δύναμις, ἄβατος καὶ ἀθέατος λογισμοῖς μένει; καὶ διανοίας πολυπραγμοσύνην καὶ λόγου δύναμιν καὶ καρδίας κίνησιν, καὶ ἐνθυμήσεως ὁρμὴν, πάντα κάτω ἑαυτῆς ἀφιεῖσα, πολὺ μᾶλλον, ἢ ὅσον τὰ σώματα ἡμῶν ἀπολιμπάνεται τῆς τῶν ἀστέρων ἀφῆς; ὅταν τοίνυν ἔλθῃ εἰς τὰ ὑπὲρ λόγον ὁ λόγος, τότε καιρὸς γίνεται τοῦ σιγᾷν· καὶ τῆς ἀφράστου ἐκείνης δυνάμεως ἀνερμήνευτον ἐν τῷ ἀποῤῥήτῳ τῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ θαῦμα· καὶ οἱ μεγαλύνοντες γὰρ, οὐ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ λαλοῦσι, καὶ πᾶσαν τὴν τῶν γεγονότων ἐξαγόρευσιν τῇ φωνῇ ἐπιτρέπουσιν· ὅταν δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ὑπερανεστῶτος πάσης ἐννοίας ὁ λόγος διεξέρχηται, σιωπὴν ἀντικρυς, δι' ὧν λέγουσι, νομοθετοῦσι· λέγουσι γὰρ, ὅτι τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας.

(2) Ὅθεν κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον, καὶ ὁ Ἀπόστολος ταύτην ἐποιήσατο τὴν διαίρεσιν· ἔφη γὰρ ὑπὸ τοῦ Παναγίου Πνεύματος δίδοσθαι· οὐ μόνον χαρίσματα ἰαμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐνεργήματα δυνάμεων· καὶ καλεῖ μὲν χαρίσματα ἰαμάτων, τῶν χωλῶν τὸν δρόμον, καὶ τῶν ἀῤῥώστων τὴν ὑγείαν, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐνεργήματα δυνάμεων, τὴν τοῦ Ἐλύμα τυφλότητα, τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρας τὸν θάνατον.

ῳδεῖς καὶ ἀναψύχουσαι · λαμπρότης Ἡλίου · Σελήνης λαμπὰς τὴν νύκτα φωτίζουσα · ἄστρων κάλλη · καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἀξιοθαύμαστα, τόσον εἰς τὰ ἔμψυχα φυτὰ καὶ ζῶα, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἄψυχα · φοβερὰ δὲ πάλιν τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀςραπαὶ, βρονταὶ ἀςροπελέκια, πανοῦκλαι, πεῖναι, χιόνες, χάλαζαι κρύςαλλα τοῦ χειμῶνος, ἐκπυρώσεις τοῦ θέρους, καὶ ὅσα ἄλλα ἐνεργοῦνται τρομερὰ, τόσον εἰς ἄψυχα, ὅσον καὶ εἰς ἔμψυχα. μεγαλοπρέπεια δὲ καὶ μεγαλωσύνη, εἶναι τὸ ὑπερέχον τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως. ἀκολούθως δὲ πλατύνει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ περσσότερον μὲ τὰ χρηςότερα ἔργα τοῦ Θεοῦ. διὰ νὰ δείξῃ ἀπὸ αὐτὰ τὸν Θεὸν, πλέον ἐπιρρεπέςερον εἰς φιλανθρωπίαν καὶ εὐεργεσίαν τῶν ἀνθρώπων, παρὰ εἰς ὀργὴν καὶ τιμωρίαν. (1)

7: „ Μνήμην τοῦ πλήθους τῆς χρηςότητός σου ἐξερεύξονται. καὶ τῇ „ δικαιοσύνῃ σου ἀγαλλιάσονται.

Οἱ συνετοὶ, λέγει, καὶ Θεοφιλεῖς ἄνθρωποι θέλουν λαλοῦν εἰς τοὺς ἄλλους τὰ λόγια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα περιέχουν τὴν ἐνθύμησιν τῆς ἀμετρήτου χρηςότητός σου Κύριε. ὅθεν καὶ ἐνθυμούμενοι καὶ διηγούμενοι, ὅτι ἐσὺ ἀποδίδεις εἰς τὸν καθ' ἕνα ἐκεῖνα ὁποῦ τῷ πρέπουν, τώρα μὲν εὐεργετῶν, τώρα δὲ παιδεύων, καὶ ὅτι πάντα δικαίως ποιεῖς καὶ θέλεις ποιήσεις, ταῦτα, λέγω, διηγούμενοι, θέλουν χαροῦν εἰς τὴν δικαιοσύνην σου, πληροφορημένοι ὄντες, ὅτι μήτε τὴν ἀρετὴν ἀφίνεις ἀςεφάνωτον, μήτε τὴν κακίαν ἀτιμώρητον. (2)

8: „ Οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος „ μακρόθυμος καὶ πολυέλεος.

9: „ Χρηστὸς Κύριος τοῖς σύμπασι. καὶ „ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ „ ἔργα αὐτοῦ.

Ταῦτα τὰ ἴδια λόγια εἶπεν ὁ Δαβὶδ, καὶ εἰς τὸν ρβ'. Ψαλμόν. αὐξάνει δὲ ἐδῶ τὸν λόγον τῆς χρηςότητος τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ καὶ ἠξεύρει, ὅτι ἀπὸ τὴν χρηςότητα μάλιςα δείχνεται ὁ πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. διατὶ, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν εἶχε τόσην πολλὴν φιλανθρωπίαν, δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ σωθῇ τινὰς, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. εἰς τοὺς σύμπαντας, λέγει, εἶναι χρηςὸς ὁ Κύριος, ὄχι μόνον εἰς τοὺς δικαίους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἁμαρτωλούς. καὶ ὄχι μόνον εἰς τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Ἀγγέλους καὶ Ἀρχαγγέλους. ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα. καὶ καθολικῶς κάθε του ἔργον οἰκτείρει καὶ σπλαγχνίζεται ὁ Θεὸς, ἕως καὶ αὐτὰ τὰ εὐτελέςατα. διότι καὶ τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς

(1) Ἔφη δὲ ὁ Θεοδώρητος· „ Νικᾷ τοῦ Προφήτου τὴν δύναμιν τοῦ ὑμνουμένου ἡ φύσις· ἀξίας γὰρ ἐπιζητῶν ϗ προσφυεῖς προσηγορίας, εἶτα διαμαρτάνων, πολλὰ κατὰ ταυτὸν ἐπιπλέκει ὀνόματα, ἁγιωσύνης δόξαν, ϗ δόξης μεγαλοπρέπειαν ὀνομάζων. ὁ δὲ Νύσσης λέγει· „ Ἀλλ' ὢ τοῦ θαύματος! πῶς ἐφοβήθη τῇ τῆς θείας φύσεως δόξῃ προσεγγίσαι ὁ λόγος! ὅς γε, οὐδὲ τῶν ἔξωθέν τινος ἐπιθεωρουμένων τὸ θαῦμα κατέλαβεν· οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ πέρας οὐκ ἔςι, τολμηρὸν κρίνων ϗ εἰς ἔννοιαν τοῦτο λαβεῖν· ἀλλὰ τὴν ἐπιθεωρουμένην τῇ δόξῃ μεγαλοπρέπειαν θαυμάζει τῷ λόγῳ· πάλιν δὲ οὐδὲ αὐτῆς τῆς δόξης τὴν οὐσίαν ἰδεῖν ἐδυνήθη· ἀλλὰ τῆς ἁγιωσύνης αὐτοῦ τὴν δόξαν ἐξεπλάγη κατανοήσας· πόσον οὖν ἀπέσχεν αὐτοῦ τὴν φύσιν, ἥτις ἐςὶ, περιεργάσασθαι, ὅς γε τὸ ἔσχατον τῶν προφαινομένων θαυμάσαι οὐκ ἤρκεσεν; οὔτε γὰρ τὴν ἁγιωσύνην αὐτοῦ ἐθαύμασεν, οὔτε τὴν δόξαν τῆς ἁγιωσύνης· ἀλλὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν μόνον τῆς δόξης τῆς ἁγιωσύνης θαυμάσαι προθέμενος· ϗ περὶ τὸ ταύτης θαῦμα ἠτόνησεν· οὐ γὰρ διέλαβε τῇ διανοίᾳ τοῦ θαυμαζομένου τὸ πέρας.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώρητος· „ Βούλεται μὲν ὁ Προφήτης τῆς θείας ἀγαθότητος ϗ δυνάμεως ἀποδεῖξαι τὸν πλοῦτον, ἀνθρωπίνῃ δὲ χρώμενος γλώττῃ, ϗ τυχεῖν οὐ δυνάμενος τοῦ ποθουμένου, πλείονα πάλιν συνάπτει ὀνόματα, ϗ προλέγει τῆς γενεᾶς τῆς ἐσομένης τὸ εὔγνωμον, ὅτι ταῖς θείαις ἐντρυφῶσα λογίοις, καθάπερ τινὰς ἐρυγὰς προφέρει τὴν τῆς θείας φιλανθρωπίας διήγησιν· τοῦτο ϗ ὁ θεῖος Ἀπόςολος ὑπομένει, ϗ ἀξίως οὐ δυνάμενος διηγήσασθαι τὰ θεῖα, διὰ πλειόνων ὀνομάτων τοῦτο ποιῆσαι πειρᾶται· τὸν ὑπερβάλλοντα γὰρ, φησὶ, πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ.

ρὸς καὶ ὅλας τὰς ἄλλας αἰωνίους κολάσεις ἀπὸ φιλανθρωπίαν του ὁ Θεὸς ἐφοβέρισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἵνα ἀπὸ τὸν φόβον ἐκείνων, ἀπέχουσιν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυσορρήμονα: καὶ μετανοήσαντες, καὶ τὰς ἀρετὰς κατορθώσαντες, τυχῶσι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν: καὶ εἰς τὴν παροῦσαν δὲ ζωὴν τιμωρεῖ ὁ Θεὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀπὸ φιλανθρωπίαν του. ἵνα μὲ τὴν πρόσκαιρον τιμωρίαν, διορθώσῃ αὐτούς, ἐὰν θελήσουν, καὶ καλλιτέρους ποιήσῃ: εἰδὲ καὶ δὲν διορθωθοῦν, κἂν νὰ ἐλαφρώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκεῖ αἰώνιον κόλασιν: ἢ καὶ νὰ συστείλῃ διὰ τῆς ἐκείνων τιμωρίας τοὺς ἄλλους κακούς, καὶ νὰ κάμῃ τούτους σωφρονεστέρους: „ Πανοῦργος γάρ, φησιν, ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον, κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται: (Παρ: κβ'. 3)

10: „ Ἐξομολογησάσθωσάν σοι Κύριε,
„ πάντα τὰ ἔργα σου.

Ἂς εὐχαριστοῦν, λέγει, εἰς ἐσένα Κύριε, ὅλα μὲν τὰ λογικά σου κτίσματα, διὰ μέσου ἑαυτῶν. ὅλα δὲ τὰ ἄλογα καὶ ἄψυχα κτίσματα διὰ μέσου τῶν λογικῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁρώντων αὐτὰ καὶ μεταχειριζομένων εἰς τὴν χρῆσιν τους, κατὰ τὸν Θεοδώριτον: ἤγουν ἂς εὐχαριστοῦν, διατὶ ὅλα ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεὸν, μίαν πάνσοφον κατασκευήν: διατὶ ὅλα ἐδημιουργήθησαν διὰ χρήσιμον τέλος: καὶ διατὶ ὅλα ἀπολαμβάνουσι τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα αἰσθητὰ κτίσματα, ἂς εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς θαυμαστῆς αὐτῶν φύσεως, οἱ δὲ ἄνθρωποι, ἂς εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸν διὰ μέσου τῆς ἐναρέτου πολιτείας των, κατὰ τὸν Χρυσόστομον:

„ Καὶ οἱ ὅσιοί σου εὐλογησάτωσάν σε.

Ἂς σὲ ἐπαινοῦν, λέγει, Κύριε, οἱ ὅσιοί σου: ἤγουν ἐκεῖνοι, ὁποῦ εἶναι ἀφωσιωμένοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα: καὶ οἱ θεράποντες καὶ λειτουργοί σου: διατὶ εἰς αὐτοὺς μάλιστα πρέπει τὸ νὰ δοξολογοῦν πάντοτε ἐσένα τὸν Θεὸν, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἐλευθερωμένοι ἀπὸ κάθε κοσμικὴν φροντίδα καὶ μέριμναν: καὶ ἀκολούθως ἐκ τούτου δύνανται μὲ καθαρὸν νοῦν νὰ σὲ δοξολογοῦν· καθότι καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, αὐτοὶ εἶναι συνετώτεροι καὶ θεοφιλέστεροι: (1)

11: „ Δόξαν τῆς βασιλείας σου ἐροῦσι,
„ καὶ τὴν δυναστείαν σου λαλήσουσι.
12: „ Τοῦ γνωρίσαι τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώ-
„ πων τὴν δυναστείαν σου, καὶ τὴν
„ δόξαν τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς βα-
„ σιλείας σου:

Οἱ ὅσιοι, λέγει, καὶ ἀφιερωμένοι εἰς ἐσένα Κύριε, θέλουν διδάξουν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὁποῦ δὲν ἠξεύρουν, ποία εἶναι ἡ δόξα τῆς βασιλείας σου. καὶ ποία εἶναι ἡ δυναστεία καὶ δύναμίς σου. ὥστε ὁποῦ νὰ τὰ κάμουν γνώριμα: ἤγουν νὰ ἀποδείχνουν ταῦτα τοὺς εἰς ἀνθρώπους, διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασκαλίας των, ἐπαινοῦντες αὐτὰ καὶ ἐγκωμιάζοντες. δέχεται γὰρ τοὺς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνους ὁ Θεὸς, ὄχι διατὶ χρειάζεται αὐτούς, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουν οἱ ἄλλοι τὴν δόξαν καὶ δύναμιν τοῦ Θεοῦ: (2)

13: „ Η

(1) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Ὁσίους ἐνταῦθα τοὺς ἁγίους καλεῖ: τοὺς τὰ τοῦ Θεοῦ προστάγματα πληροῦντας· τοὺς ἀβάτους ἁμαρτήμασι καὶ πονηρίᾳ.

(2) Τί ἐστι δόξαν ἐροῦσιν; (ἐρωτᾷ ὁ Χρυσορρήμων) τὸ ἀνενδεές, τὸ φιλάνθρωπον, τὸ κηδεμονικόν, τὸ μὴ δεόμενον τῶν ἀρχομένων, τὸ ἀπρόσιτον φῶς, τὸ ἄρρητον τῆς οὐσίας, τὸ ἀκατάληπτον· δυναστείαν δὲ λέγει, τὴν ἄμαχον δύναμιν καὶ ἀχείρωτον· διδάξουσι δὲ τοὺς περὶ τούτων ἀγνοοῦντας· εἰδὲ πολλὴ ἡ δόξα, καὶ πολλὴ ἡ δύναμις τοῦ

13: „ Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων
„ τῶν αἰώνων, καὶ ἡ δεσποτεία σου
„ ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ· πιστὸς
„ Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ,
„ καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐ-
„ τοῦ.

Ἡ βασιλεία σου, λέγει, Κύριε, εἶναι αἰώνιος. καὶ οὔτε ἀρχὴν ἔχει, οὔτε τέλος. καὶ ἡ δεσποτεία καὶ ἐξουσία σου ἐξαπλώνεται εἰς ὅλας τὰς γενεὰς καὶ εἰς ὅλους τοὺς χρόνους. (1) Σὺ εἶσαι πιςὸς ἤτοι βέβαιος καὶ ἀληθής. καὶ διὰ τοῦτο εἶσαι ἀξιοπρεπέςατος εἰς τὸ νὰ πιςεύεσαι. ἀλλὰ καὶ ὅσιος εἶσαι ἤτοι ἄμεμπτος, χωρὶς νὰ δίδῃς εἰς κἂνένα μώμου τινος καὶ κατηγορίας ψιλὴν κἂν λαβὴν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (2)

14: „ Ὑποστηρίζει Κύριος πάντας τοὺς
„ καταπίπτοντας, καὶ ἀνορθοῖ πάν-
„ τας τοὺς κατεῤῥαγμένους.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ εἶπε διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἶναι ἀτελεύτητος, καὶ διὰ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἶναι ἀληθινὰ, καὶ διὰ τὰ ἔργα του, ὅτι εἶναι ἀπίαςα ἀπὸ κατηγορίαν. καὶ πρὸ τούτων, ἀφ' οὗ εἶπε διὰ τὴν μεγαλωσύνην καὶ δύναμιν καὶ δόξαν καὶ χρηςότητα, καὶ διὰ τὰ ἄλλα τοῦ Θεοῦ Πρόσοντα. τώρα λέγει ἐδῶ πάλιν περὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ εἶναι μία μεγαλωτάτη δόξα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ: δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ διακρατῇ μόνον ὁ Θεὸς καὶ νὰ ςερεώνῃ ἐκείνους, ὁποῦ ςέκονται εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ καλόν. ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ὑποςηρίζῃ ἐκείνους, ὁποῦ κινδυνεύουν νὰ πέσουν εἰς ἁμαρτίαν, καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀφίνῃ νὰ πέσουν, καὶ τὸ νὰ στηκώνῃ ἐπάνω διὰ τῆς μετανοίας ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι πεσμένοι καὶ κρημνισμένοι εἰς τὴν ἁμαρτίαν: ὅσοι δηλαδὴ ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἀντιςέκουν εἰς τὸν Θεὸν, ὁποῦ ζητεῖ νὰ τοὺς στηκώσῃ, καὶ μάλιςα διατὶ ὁ Θεὸς δὲν στηκώνει ἐπάνω μόνον τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα, ἀλλὰ ὅλους ὁλουςὁμοῦ, χωρὶς κἀμμίαν ἐξαίρεσιν: δηλαδὴ καὶ δούλους καὶ πτωχοὺς, καὶ εὐτελεῖς. καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ δώσῃ χεῖρα βοηθείας εἰς ὅλους, ὁποῦ χρειάζονται καὶ θέλουσι βοήθειαν. (3) παρακάτω δὲ λέγει καὶ ἄλλο εἶδος εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ.

15: „ Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπί-
„ ζουσι, καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν
„ αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ.

16: „ Ἀ-

τοῦ Θεοῦ, πῶς ἔχει χρείαν τῶν διδασκόντων; διὰ τὴν ἄνοιαν τῶν πολλῶν· ἐπεὶ καὶ ὁ ἥλιος φανότατόν ἐςιν ἄςρον, ἀλλ' οἱ τὰ ὄμματα νοσοῦντες, οὐχ ὁρῶσιν αὐτοῦ τὸ φῶς. κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον καὶ Εὐσέβιον· „ Καί γε οἱ ὅσιοι, εἴτε Προφῆται, εἴτε Ἀπόςολοι, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους τοῦ κηρύγματος τὴν διακονίαν δεξάμενοι, τὴν αἰώνιόν σου, φησι, βασιλείαν, καὶ τὴν ἄῤῥητον δύναμιν πάντας ἀνθρώπους διδάξουσι· καὶ ὅτι μόνος εἶ τῶν ὅλων Δεσπότης.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος· „ Ἀπέραντόν, φησιν, ἔχεις τὸ κράτος, ἀΐδιον τὴν βασιλείαν, πάντων κρατοῦσαν, οὔτε ἀρξαμένην, οὔτε λήξουσαν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος· „ Πιςὸς Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ, εἴτε ἀπαγορεύων ὁτιοῦν, εἴτε προςάσσων, εἴτε ἐπαγγελλόμενος, εἴτε ἀπειλῶν, εἴτε ἐπὶ τῇ πράξει τῶν ἀπηγορευμένων, εἴτε ἐπὶ τῇ ἐλλείψει τῶν ἐπιτεταγμένων. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Εἰδὲ καί που τι εἶπε καὶ οὐ γέγονε, καὶ τοῦτο τῆς ἀληθείας αὐτοῦ ἀπόδειξις· „ Πέρας γὰρ λαλήσω, φησιν, ἐπὶ Ἔθνος, ἢ ἐπὶ βασιλείαν τοῦ ἐξᾶραι αὐτοὺς καὶ τοῦ ἀπολλύειν, καὶ ἐπιςραφῇ τὸ Ἔθνος ἐκεῖνο ἀπὸ πάντων τῶν κακῶν αὐτῶν, καὶ μετανοήσω περὶ τῶν κακῶν, ὧν ἐλογισάμην τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς· καὶ πέρας λαλήσω ἐπὶ Ἔθνος καὶ βασιλείαν τοῦ ἀνοικοδομεῖσθαι καὶ καταφυτεύεσθαι, καὶ ποιήσωσι τὰ πονηρὰ ἐναντίον μου· καὶ μετανοήσω περὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν ἐλάλησα τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς. (Ἱερ. ιη'. 7.)

(3) Προςθέττει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Εἰδέ τινες τῶν κειμένων οὐκ ἀνίςανται, οὐ παρ' αὐτὸν τὸν βουλόμενον ἀνορθῶσαι· ἀλλὰ παρ' ἐκείνους τοὺς μὴ θέλοντας ἀναςῆναι τοῦτο γίνεται· ἐπειδὴ καὶ τὸν Ἰούδαν ἐβουλήθη πεσόντα ἀναςῆναι καὶ πάντα εἰργάσατο· ἀλλ' ἐκεῖνος οὐκ ἠθέλησε· τὸν γοῦν Δαβὶδ πεσόντα ἀνώρθωσε, καὶ ἰσχυρὸν ἐποίησε· καὶ τὸν Πέτρον μέλλοντα καταπίπτειν ἀνέσχεν· „ Ἐδεήθην γάρ, φησι, περὶ σοῦ· ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίςις σου.

16 : „ Ἀνοίγεις σὺ τὴν χεῖρά σου καὶ ἐμ-
„ πιπλᾷς πᾶν ζῶον εὐδοκίας.

Ταῦτα τὰ ῥητὰ εἶναι ὅμοια μὲ ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶπεν εἰς τὸν ργ'. Ψαλμόν „ Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εὔκαιρον. καὶ πάλιν „ Ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος. καὶ ζήτησον τὰς τούτων ἑρμηνείας ἐκεῖ. ἐκεῖνο λοιπὸν, ὁποῦ εἶπεν ἐκεῖ χρηστότητα, τοῦτο λέγει ἐδῶ εὐδοκίαν. βλέπεις ἀγαπητὲ ἀδελφὲ, πῶς ἔδειξεν ὁ θεῖος Δαβὶδ, ὅτι εἶναι χρηστὸς ὁ Κύριος εἰς τὰ σύμπαντα, καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ εἶναι εἰς ὅλα τὰ ἔργα του; καὶ ὅτι τὰς τροφὰς τῶν ζώων δὲν τὰς δίδει, οὔτε ἡ γῆ, οὔτε ἡ βροχὴ, οὔτε ὁ ἥλιος, οὔτε ὁ ἀὴρ, ἀλλὰ ἡ προσαγὴ ἡ δεσποτική; ἡ δὲ ἄνοιξις τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, δηλοῖ τὴν εὐκολίαν τῆς δόσεως, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

17 : „ Δίκαιος Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ὁ-
„ δοῖς αὐτοῦ, καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι
„ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Δίκαιος, λέγει, εἶναι ὁ Κύριος εἰς ὅλας τὰς οἰκονομίας καὶ προνοίας του. ὁδοὺς γὰρ ταύτας ὀνομάζει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἐκεῖνο δὲ, ὁποῦ σημαίνει ἀνωτέρω τὸ ὅσιος, τοῦτο δηλοῖ ἐδῶ τὸ δίκαιος. μὲ τὸν ἀκόλουθον λοιπὸν στίχον: ἤγουν τὸ „ καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἐξηγεῖ ὁ Δαβὶδ τὸ ἀνωτέρω: ἤγουν τὸ „ Δίκαιος Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, ὥστε ὁποῦ ὁ ἀνωτέρω 13 στίχος: ἤγουν τὸ „ καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ οἱ δύω οὗτοι ἐδῶ, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχουσι καὶ οἱ τρεῖς. ἢ δίκαιος μὲν εἶναι ὁ Θεὸς εἰς τὰς ἐντολάς του, ἐπειδὴ ἔδωκεν αὐτὰς ἐν δικαιοσύνῃ, συμμετρήσας αὐτὰς, ὄχι ὑπὲρ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τοὺς ὁποίους αὐτὰς ἐνετείλατο.

18 : „ Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλου-
„ μένοις αὐτὸν, πᾶσι τοῖς ἐπικαλου-
„ μένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ.

Ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ δίδει ὁ Θεὸς εἰς ὅλους κοινῶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους καὶ ἀσεβεῖς. τώρα λέγει ἐδῶ καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὁποῦ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον δίδει εἰς τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς: ἤγουν τὸ νὰ εἶναι ὁ Κύριος κοντὰ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἐπικαλοῦνται αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ: ἤτοι ἀληθῶς καὶ ὀρθῶς, καὶ καθὼς πρέπει· καὶ τὸ νὰ σκεπάζῃ αὐτοὺς ἀπὸ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ ἐλπίζουσιν ἐνταῦθα, οὐκ ἐπὶ διαθέσεως τέθεικεν· οὔτε γὰρ οἱ δυσσεβείᾳ συζῶντες ταύτην ἔχουσι τὴν ἐλπίδα· οὔτε τῶν ἀλόγων τὰ γένη λογικὴν αἴσθησιν ἔχει· ἀλλὰ διδάσκει, ὡς ἕκαστον ὑπ' αὐτοῦ, τὴν κατάλληλον δέχεται χρείαν· καὶ ὁ Χρυσόστομος, οὐκ αὐτοὶ, λέγει, ζητοῦσιν· ἀλλὰ τοῦ πράγματος λέγει τὴν φύσιν· οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς ἐκείνων προαιρέσεως, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς τῶν γινομένων φύσεως τοῦτο ῥητέον· ὅτι πάντων τῶν λογικῶν τε καὶ ἀλόγων ζώων οἱ ὀφθαλμοὶ, ἄνω πρὸς αὐτὸν ἀναβλέπουσι φυσικαῖς τισι καὶ ἀδιδάκτοις ὁρμαῖς πρὸς αὐτὸν ἀφορώντων· ὁ δὲ, οἷα Πατὴρ ἀγαθὸς, τὰς τροφὰς τοῖς καιροῖς ἐπιτηδείως ἄλλο τε ἄλλας χορηγεῖ· εὐδοκίας δὲ πληροῖ πᾶν ζῶον· ἀντὶ τοῦ εὐαρεστήσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ, τοῦ ἀρέσκοντος αὐτῷ: ἤτοι δίδως τὴν ἐπιθυμίαν ἑκάστου· ὅθεν διὰ τὰ λόγια ταῦτα, ἐδιωρίσθη ὁ Ψαλμὸς οὗτος νὰ ἀναγινώσκεται, ὅταν ἀπερχώμεθα εἰς τὴν αἰσθητὴν τράπεζαν, διὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν τοῦ σώματος, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ. προστίθει δὲ καὶ ταῦτα ὁ Θεοδώριτος· „ Ἅμα τε βούλει, καὶ ἀπολαύει τῶν σῶν χορηγουμένων ἕκαστον ἀγαθῶν· καθάπερ γὰρ ἡμῖν ῥᾴδιον τοὺς συνηγμένους ἐκτεῖναι δακτύλους, καὶ ἁπλῶσαι τὴν χεῖρα· οὕτω σοι εὐπετὲς ἐν ἀκαρεῖ παρασχεῖν τῶν ἀγαθῶν τὴν φοράν· εὐδοκίας δὲ ἐνταῦθα ἐμπιπλᾶν λέγει ὁ Χρυσορρήμων· διότι ἕκαστον ζῶον πληροῖ τοῦ θελήματος αὐτοῦ τοῦ ἀρέσκοντος αὐτῷ· οὐ γὰρ ἁπλῶς δίδωσι τροφήν· ἀλλὰ κατὰ τὸ χρήσιμον ἑκάστῳ, καὶ ἀλόγοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πᾶσιν ὡς ἑκάστῳ ἡδύ· καὶ οὐ δίδως μόνον, ἀλλὰ καὶ πληροῖς, ὡς μηδὲν εἶναι ἐνδέον.

ἀπὸ κάθε βλάβην ψυχῆς, καὶ νὰ τοὺς βοηθῇ εἰς κάθε περίςασιν. (1)

19: „ Θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν
„ ποιήσει, καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν
„ εἰσακούσεται, καὶ σώσει αὐτούς.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει κάμει τὸ θέλημα ἐκείνων τῶν πιςῶν, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται: ἤγουν τὸ θέλημα αὐτῶν ἐκεῖνο, ὁποῦ συμφέρει εἰς τὴν ψυχήν τους, καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶναι σύμφωνον μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. (2)

20: „ Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἀ-
„ γαπῶντας αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς
„ ἁμαρτωλοὺς ἐξολοθρεύσει.

Ὁ Κύριος, λέγει, φυλάττει μὲν ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ τὸν ἀγαπῶσιν ἐξ ὅλης των τῆς καρδίας, ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα τὰ κακὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ τοὺς φυλάττῃ (3) θέλει δὲ ἐξολοθρεύσει ἀπὸ τὸν λαόν του ὅλους ἐκείνους τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ὁποῦ δὲν μετανοοῦν, ἀλλὰ μένουν ἀνιάτρευτοι καὶ ἀμετανόητοι. (4)

21: „ Αἴνεσιν Κυρίου λαλήσει τὸ στόμα
„ μου, καὶ εὐλογείτω πᾶσα σὰρξ τὸ
„ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶ-
„ να καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Πάντοτε, λέγει, θέλει εἶναι εἰς τὸ ςόμα μου ἡ αἴνεσις τοῦ Κυρίου, ὡς εἶπεν ἐν τῷ λγ΄. Ψαλμῷ. εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ρβ΄. Ψαλμῷ „ Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. ἢ λέγει, ὅπως ἂς εὐλογῇ καὶ ἂς εὐφημῇ τὸν Θεὸν κάθε σὰρξ ἡ πιςεύ-

σα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσόςομος· „ Ἰδοὺ ϗ ἕτερον προνοίας μέρος· εἰπὼν γὰρ τὰ κοινῇ ϗ τοῖς ἀπίςοις δεδομένα, τὴν τροφὴν, τοὺς ὑετοὺς, λέγει ϗ τὰ ἰδιαζόντως τοῖς πιςοῖς παρεχόμενα· τὸ ἐγγὺς αὐτῶν εἶναι: τουτέςιν ἀντέχεσθαι, κήδεσθαι. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Τὸ ἐγγὺς οὐ σημαίνει διάςημα· φύσει γὰρ πανταχοῦ πάρεςιν ὁ Θεός· ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν ϗ κινούμεθα ϗ ἐσμὲν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόςολον· ἀλλὰ τὴν σχέσιν ϗ τὴν διάθεσιν διὰ τούτων ἐδήλωσε· καλὴ δὲ ϗ ἡ προσθήκη τῆς ἀληθείας· οὐ γὰρ τοῖς ἁπλῶς ἐπικαλουμένοις πελάζει· ἀλλὰ τοῖς ἐν ἀληθείᾳ τοῦτο δρᾷν προαιρουμένοις· οὐ γὰρ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος ϗ ὁ Εὐσέβιος· „ Οἱ τὸν θεῖον φόβον ἔχοντες, τοῦ Θεοῦ ποιοῦσι τὸ θέλημα· ἐπειδὴ τοίνυν συμβαίνει αὐτῶν ὁ σκοπὸς τῷ θείῳ θελήματι, ἀναγκαίως αὐτῶν ὁ Δεσπότης πληροῖ τὰ θελήματα, ὅταν ὦσι θεῖα, κἀκείνοις συμφέροντα. λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Καὶ μὴν ὁ Παῦλος ἐβούλετο ἀφαιρεθῆναι ἀπ' αὐτοῦ τὸν Ἄγγελον τοῦ Σατανᾶ: τουτέςι τοὺς πειρασμούς· ϗ οὐκ ἐποίησεν, ὅτι οὐκ αὐτῷ συμφέρον ἦν· ὅθεν ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἔγνω, ὅτι τὰ μὴ συμφέροντα ᾔτει, τοῦτο πάλιν ἠθέλησε· διὸ ἔλεγεν· „ Εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν θλίψεσιν, ἐν διωγμοῖς· εἰ δὲ τἀναντία πρότερον ἐβούλετο, δι' ἄγνοιαν τοῦτο ἔπασχεν· ἐπεὶ δὲ ἔμαθεν, ὅτι τοῦτο ὁ Θεὸς βούλεται, τοῦτο ϗ αὐτὸς ἐβούλετο· οὐ γὰρ ἄλλό ἐςι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ϗ ἄλλο τῶν φοβουμένων αὐτὸν, τῶν, ὡς χρὴ, φοβουμένων· τίς οὖν ἀκούων. ὅτι θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει, οὐ προτραπήσεται φοβεῖσθαι αὐτόν;

(3) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἰδὲ καί τινας τῶν ἀγαπώντων αὐτὸν ἀφίησιν ὁ Θεὸς εἰς κολάσεις ἐκδοθῆναι, ϗ τοῦτο φυλάσσοντός ἐςιν· ὅπερ ἐπὶ τοῦ Ἄβελ γέγονεν· εἰ γὰρ ϗ τὰ σώματα αὐτῶν διελύθη· ἀλλ' ὅμως τῇ ψυχῇ λαμπρότεροι γεγόνασιν, ἀποληψόμενοι ϗ τὰ σώματα ἄφθαρτα.

(4) Λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος· „ Σὺ δέ μοι ἐπισήμηναι, ὅτι πολλαχοῦ ἡ Γραφὴ διὰ τῶν χρηςοτέρων ἀναπνεῦσαι ποιοῦσα τὸν ἀκροατὴν, ϗ ἐνιδεῖν τῇ χρηςότητι τοῦ Θεοῦ· ἐπαναλαμβάνει εἰς ἐπιςροφὴν ἡμῶν τὰς ἀπειλὰς ϗ τὰ περὶ τῶν κολάσεων (ὡς ἐνταῦθα). οἱ γὰρ πλείονες τούτων δεόμεθα· ἵνα μὴ τοῦ πλούτου τῆς χρηςότητος αὐτοῦ καταφρονοῦντες, κατὰ τὴν σκληρότητα ἑαυτῶν θησαυρίσωμεν ἑαυτοῖς ὀργήν.

σας μυριάδας τῶν Ἰουδαίων, τὰς οὔσας ἐσπαρμένας εἰς πάμπολλα μέρη· διὰ τοῦτο ἐδῶ ὁμιλεῖ διὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἵνα παρασκευάσῃ αὐτοὺς νὰ θαῤῥοῦν καὶ πιστεύουν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν τοιαύτην τοῦ Θεοῦ δύναμιν. (1)

„ Καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ἔστιν „ ἀριθμός.

Δὲν εἶναι, λέγει, ἀριθμὸς καὶ ποσότης τῆς σοφίας καὶ συνέσεως τοῦ Θεοῦ· ἤγουν δὲν δύναταί τινας νὰ γνωρίσῃ, πόση εἶναι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ· ὑπερβαίνει γὰρ αὐτὴ καθὲ μέτρον καὶ καθὲ ποσότητα· ὅθεν μὴ ζητεῖς ἀγαπητὲ ἀναγνῶστα, πόση, καὶ τίνι τρόπῳ εἶναι ἡ θεία γνῶσις καὶ σοφία. διατὶ καθὼς δὲν εἶναι πέρας καὶ ἄκρον τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ· ἔτζι δὲν εἶναι ἄκρον οὔτε τῆς σοφίας καὶ συνέσεώς του. Καὶ λοιπὸν μὴ ἀμφιβάλῃς εἰς ἕνα τοιοῦτον Θεὸν, τοῦ ὁποίου καὶ ἡ μεγαλωσύνη καὶ ἡ σοφία εἶναι ἄπειρος καὶ χωρὶς ἄκρον. (2)

6: „ Ἀναλαμβάνων πραεῖς ὁ Κύριος, ταπεινῶν δὲ ἁμαρτωλοὺς ἕως γῆς.

Ὁ Κύριος, λέγει, ἀναλαμβάνει μὲν καὶ ἀνακτᾶται, καὶ ὑψώνει τοὺς πραεῖς καὶ ταπεινοὺς, φέρων καὶ διαβαστάζων αὐτοὺς πατρικῶς καὶ κηδεμονικῶς. ταπεινώνει δὲ ἐξ ἐναντίας, καὶ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς γῆς κατακρημνίζει τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ὑπερηφάνους. τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἕως γῆς: ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο, μὲ τὸ „ Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. (Παρ. γ'. 34) (3)

7: „ Ἐξάρξατε τῷ Κυρίῳ ἐν ἐξομολογήσει· ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν κιθάρᾳ.

Ἐξάρξατε, λέγει, ἤγουν κάμετε πρὸς τὸν Θεὸν ἀρχὴν ᾄσματος καὶ ὑμνῳδίας μὲ εὐχαριστίαν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. ἢ ἐξάρξατε, ἀντὶ τοῦ ᾄσατε

τε

Γρηγόριος λέγει· „ Οὐκ ἀνώνυμα γάρ, ὥσπερ οὐδὲ ἀστέρες, ἀριθμούμενοι ϗ ὀνομαζόμενοι. λέγει δὲ ϗ ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος, κατὰ διάνοιαν ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν τοῦτο· „ Τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ ψάμμῳ γῆς ὁ λόγος ἀπεικάσεν, εἰπὼν πρὸς τὸν Ἀβραάμ· „ Πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης. ϗ πάλιν· „ Ἦν ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, ἣ οὐκ ἐκμετρηθήσεται, οὔτε ἐξαριθμηθήσεται· τὸ γὰρ χεῖρον γένος οὐκ ἠξίωται παρὰ Θεῷ ἀριθμοῦ· ἐπειδὴ δὲ τῷ αὐτῷ Ἀβραὰμ ὁ θεῖος χρησμὸς ἐπηγγείλατο δώσειν σπέρμα, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς δικαίους ϗ θεοφιλεῖς αἰνιξάμενος· οὐ κἂν ἁμάρτοις εἰπὼν, Προφήτας ϗ Ἀποστόλους ϗ πάντας τοὺς ἐν θεοφιλίᾳ λάμψαντας, τούτους εἶναι τὰ ἀριθμούμενα ϗ ὀνομαζόμενα ἄστρα· κατὰ τό· „ Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· τοῖς τοιούτοις ἄστροις κατ' ἀξίαν ἐφαρμόζει ὀνόματα ὁ μέλλων κατατάσσειν αὐτοὺς ἐν οὐρανῷ· τῷ μὲν Ἄβραμ, τὸν Ἀβραὰμ ἐπιθετικῶς, τῷ δὲ Ἰακὼβ, τὸν Ἰσραήλ· ϗ τῷ Σίμωνι, Πέτρον.

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος, σὺν τῷ ἀδελφῷ Γρηγορίῳ Νύσσης· „ Μέγας, φησὶν, ὁ Κύριος· ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων πρὸς ἄλληλα παραθέσεως τὸ πλέον ἐπιγινώσκομεν· οὗ δὲ τὸ τέλος ἄληπτον, τούτου τὸ πλέον ἀνεπινόητον· διὸ οὐκ εἶπε πόσον μέγας, οὐδὲ γὰρ ἦν δυνατὸν εἰπεῖν τὸ πόσον· ἀλλὰ τῷ ἀορίστῳ τῆς σημασίας, ἐπὶ τὸ ἄπειρον ὁδηγεῖ τὴν διάνοιαν· ὅρα ϗ τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ· „ Μέγας Κύριος μζ'. Ψαλμοῦ· ἄλλος δέ φησιν· „ Ἰσχὺν δὲ ἀκούσας, τὴν δύναμιν νόησον τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐστὶν ὁ Υἱός· Χριστὸς γάρ, φησι, Θεοῦ δύναμις.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει ἤτοι ὁ Νικήτας· „ Τὴν δὲ σύνεσιν τοῦ Θεοῦ ὁ Ἡσαΐας λέγει· „ Πνεῦμα σοφίας ϗ συνέσεως· ἰδοὺ τὸ τῆς Τριάδος μυστήριον· μέγας ὁ Κύριος, ὁ Πατήρ· μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ, ὁ Υἱός· ϗ ἡ σύνεσις, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἀμέτρητα πάντα, ϗ τὸ μέγεθος, ϗ ἡ ἰσχὺς ϗ ἡ σύνεσις· ὡς χωροῦμεν δὲ ἡμεῖς, ὑμνοῦμεν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει· „ Καὶ τοῦτο τῆς θείας ἴδιον προμηθείας· τοὺς μὲν γὰρ δι' ἐπιείκειαν ὑπό τινων ἐπι-

πι-

σε τῷ Κυρίῳ δι' εὐχαριστίας. καὶ ψάλατε εἰς αὐτὸν μὲ κιθάραν.

8: „ Τῷ περιβάλλοντι τὸν οὐρανὸν ἐν
„ νεφέλαις· τῷ ἑτοιμάζοντι τῇ γῇ
„ ὑετόν· τῷ ἐξανατέλλοντι ἐν ὄρε-
„ σι χόρτον, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ
„ τῶν ἀνθρώπων.
9: „ Διδόντι τοῖς κτήνεσι τροφὴν αὐ-
„ τῶν.
„ Καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων τοῖς
„ ἐπικαλουμένοις αὐτόν.

Ψάλατε, λέγει, εἰς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος σκεπάζει μὲν τὸν οὐρανὸν μὲ τὰ νέφαλα, μὲ σκοπὸν καὶ τέλος διὰ νὰ βρέξῃ. βρέχει δὲ, διὰ νὰ βλαςήσῃ χλόην καὶ χορτάρι. βλαςάνει δὲ ταῦτα διὰ νὰ θρέψῃ τὰ ζῶα τὰ χορτοφάγα, τόσον τὰ ἥμερα, ὅσον καὶ τὰ ἄγρια· εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῷ ργ΄. Ψαλμῷ. „ Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερώων αὐτοῦ. ἀνίσως δὲ ὁ Θεὸς ποτίζῃ τὰ ὄρη καὶ βουνά; πόσον μᾶλλον ποτίζει τὴν καρποφόρον γῆν; καὶ ἂν ὁ Θεὸς ἔχῃ τὴν πρόνοιαν τῶν ἀλόγων ζώων, πολλῷ μᾶλλον ἔχει τὴν πρόνοιαν τῶν λογικῶν: ἤτοι τῶν ἀνθρώπων; διὰ τοὺς ὁποίους καὶ τὰ ἄλογα ζῶα ἐδημιουργησεν; ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τὰ ἄλλα ἐῤῥέθη ἐν τῷ προοιμιακῷ Ψαλμῷ „ Ὁ ἐξανατέλλων γὰρ, φησι, χόρτον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τούτων ἐκεῖ. (1)

Εἶπε καὶ ἐν τῷ ργ΄. ἤγουν ἐν τῷ προοιμιακῷ Ψαλμῷ „ Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτῶν εἰς εὔκαιρον. καὶ ζήτει τὴν ἑρμηνείαν ἐκεῖ. φυσικὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος οὗτος. διότι τὰ πουλία τῶν κοράκων, μὲ τὸ νὰ ἀφίνωνται, καὶ δὲν τρέφωνται ἀπὸ τοὺς γονεῖς των διὰ τὴν ἀσπλαγχνίαν καὶ μισοτεκνίαν ἐκείνων, διὰ τοῦτο κράζουσι τὰ δυςυχῆ δυνατά. καὶ χάσκοντα ἄνω μὲ ἀνοικτὸν τὸ σόμα, διὰ τοῦ ἐλεεινοῦ τούτου σχήματος, τρόπον τινὰ ζητοῦσι τὴν τροφὴν ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅθεν ὁ Θεὸς μὲ ἀπόῤῥητον τρόπον τρέφει αὐτὰ, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς θείας προνοίας του, καὶ τῆς πρὸς πάντας χρηςότητός καὶ ἀγαθότητός του. διότι κατὰ πρόνοιαν Θεοῦ, πίπτει μία αὔρα λεπτὴ εἰς τὸ σῶμα των, ἥτις τραβίζει ἀπὸ τὸν ἀέρα μίαν κάποιαν τροφὴν, διὰ τῆς ὁποίας τρέφονται. (2) ἐπικαλοῦνται δὲ τὸν Θεὸν τὰ πουλία τῶν κοράκων, ὄχι διατὶ γνωρίζουν τὸν Θεὸν, ὡς οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ διατὶ φαίνονται, πῶς ἐπικαλοῦνται τὸν Θεὸν, σχῆμα ἔχοντες ἐπικαλουμένων. καὶ διατὶ ἡ ἐλεεινὴ κραυγὴ αὐτῶν, μιμεῖται τὴν τῶν ἀνθρώπων δέησιν

πιβουλευομένους, κηδεμονίας ἀξιοῖ· τοὺς δὲ ἀδίκως αὐτοῖς ἐπιόντας, παραπέμπει θανάτῳ· καὶ τοὺς μὲν, περιβλέπτους ποιεῖ καὶ περιφανεῖς· τῶν δὲ, τὴν μνήμην παραδίδωσι λήθῃ· οὕτω τῶν ἁγίων Ἀποςόλων ὁ ἀοίδιμος χορός· οὕτω πολυθρύλλητοι τῶν Μαρτύρων οἱ δῆμοι· τῶν δὲ τούτοις πεπολεμηκότων ἡ μνήμη, παραδέδοται λήθῃ.

(1) Ἀπορεῖ δὲ ὁ Εὐσέβιος λέγων· „ Τί δή ποτε, ὁ μὲν χόρτος αὐτομάτως φύεται τοῖς κτήνεσιν, οὐκέτι δὲ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὁμοίως ἡ τροφή; σύνεσις οὖν, ὅτι ὁ σύνεσιν ἀνθρώποις δεδωρημένος Θεὸς, εἰκότως αὐτοῖς τὴν αὐτῶν ἐπέτρεψε φροντίδα· ἐπεὶ δὲ μὴ καὶ τοῖς ἀλόγοις λογισμοῦ δύναμιν κατεβάλετο, εἰκότως αὐτὸς τὴν τροφὴν αὐτῶν παρασκευάζει, ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐξανατέλλων χόρτον· ἆρ' οὖν οὐκ ἄντικρυς ὁ τῆς προνοίας μέχρι καὶ τῆς τῶν ἀλόγων φύσεως διήκων παρίςαται λόγος; λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἀμφότερα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀγαθότητος δείγματα· ὡς ἀγαθὸς μὲν γὰρ καὶ φιλάνθρωπος, προμηθεῖται τῶν ἐπὶ γῆς· ὡς παντοδύναμος δὲ, μετέωρον φέρει τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν. καὶ τοῦ οὐρανοῦ συγκάμπτει τὴν θέαν, ὄροφόν τινα μέσον οὐρανοῦ καὶ γῆς διὰ τῶν νεφῶν τεκταινόμενος, καὶ ταῖς ὠδῖσι τούτων ἄρδων τὴν γῆν· καὶ οὐ μόνον τὴν ὑπ' ἀνθρώπων γεωργουμένην ἄρδει γῆν· ἀλλὰ καὶ τὰ ὄρη καὶ τοὺς ἐρήμους χώρους, καὶ τὸν ἐκ τούτων φυόμενον χιλὸν προσφέρει τοῖς κτήνεσι· καὶ τοῦτο διὰ τὴν εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίαν ποιεῖ· τοῖς ἀνθρώποις γὰρ ὑπουργεῖν τὰ κτήνη προσέταξεν.

(2) Ἡ τροφὴ δὲ αὕτη λέγει ὁ σοφὸς Νικήτας· (ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἠρανίσθη τὰ ἀνωτέρω μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν ὁ κῦρος Εὐθύμιος) ζῶά εἰσι μικρὰ, ταῖς καλιαῖς τῶν κοράκων περιϊπτάμενα, ἅπερ τροφὴ γίνεται τοῖς νεοσσοῖς αὐτῶν.

σω΄. ὅθεν καὶ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον τοὺς κόρακας μόνους τούτους ἀναφέρει ἐδῶ. (1) ἀναγωγικῶς δὲ, νεοσσοὶ Κοράκων ἦτον οἱ Ἐθνικοὶ, ὡς ἀκάθαρτοι ὄντες καὶ μαῦροι καὶ μεμολυσμένοι κατὰ τὰς ψυχὰς, ἀπὸ τὸ σκότος καὶ μολυσμὸν τῆς ἀσεβείας καὶ ἁμαρτίας. εἰς τούτους δὲ ἔδωκεν ὁ Θεὸς, τροφὴν πνευματικὴν καὶ μὴ φθειρομένην. ἐπειδὴ δὲ ἦτον ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι, ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος γυρίσαντες εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔρημοι ἀπὸ ἅρματα, καὶ γυμνοὶ ἀπὸ κάθε ἄλλην δύναμιν. τούτου χάριν, διὰ νὰ μὴ ταράττωνται καὶ φοβοῦνται, ἰατρεύει τὴν ταραχὴν αὐτῶν ταύτην ὁ Δαβὶδ ἀκολούθως λέγων.

10: „ Οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ ἵππου
„ θελήσει· οὐδὲ ἐν ταῖς κνήμαις
„ τοῦ ἀνδρὸς εὐδοκεῖ.

Θέλησιν καὶ εὐδοκίαν ἐδῶ, τὴν ἀρέσκειαν τοῦ Θεοῦ ὀνομάζει ὁ Δαβίδ. ὁμοίως καὶ δυναστείαν καὶ κνήμας: ἤγουν ἄντζας, τὴν δύναμιν λέγει. καθὼς γὰρ εἰς τοὺς βραχίονας: ἤγουν εἰς τὰ πράτζα εὑρίσκεται ἡ δύναμις τῶν χειρῶν: ἔτζι καὶ εἰς τὰς κνήμας: ἤγουν εἰς τὰς χουδρὰς ἄντζας, εὑρίσκεται ἡ δύναμις τῶν ποδῶν. δὲν ἀρέσκεται, λέγει, ὁ Θεὸς εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἀλόγου καὶ τοῦ καββαλικεύοντος εἰς αὐτὸ ἀνθρώπου. ἢ εὐδοκεῖ θέλει νὰ εἰπῇ, ὅτι δὲν δίδει ὁ Θεὸς τὸ κράτος καὶ τὴν νίκην εἰς τὰ δυνατὰ πράτζα καὶ εἰς τὰς δυνατὰς ἄντζας. (2) ἀλλὰ εἰς ποίους; ἄκουσον ἀκολούθως.

11: „ Εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τοῖς φοβουμέ-
„ νοις αὐτὸν, καὶ ἐν τοῖς ἐλπίζου-
„ σιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δίδει τὸ κράτος καὶ τὴν νίκην εἰς ἐκείνους, ὁποῦ τὸν φοβοῦνται καὶ ἐλπίζουν εἰς τὸ ἔλεός του. λοιπὸν καὶ ἐσεῖς ὦ πιστοὶ Ἰουδαῖοι, ἐὰν ἀποκτήσητε τοιοῦτον φόβον τοῦ Κυρίου, καὶ τοιαύτην πρὸς αὐτὸν ἐλπίδα εἰς τὴν καρδίαν σας, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σας. διατὶ ἐσεῖς θέλετε τοὺς νικήσετε διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως. (3)

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει· „ Συνεκδοχικῶς τὰ τοιαῦτα ὀνομάζεται, ἀπὸ μέρους τοῦ παντὸς δηλουμένου: ἤγουν ἀπὸ τοῦ εἴδους τῶν κοράκων, δηλοῦται πάντα τὰ γένη τῶν πετεινῶν· ἕσπερος γοῦν καὶ ἀρκτοῦρος μνημονεύονται, ἀντὶ πάντων ἀστέρων, καὶ τῆς περὶ τούτων οἰκονομίας· ὥσπερ καὶ νεοσσοὶ τῶν κοράκων ἐπικαλοῦνται τὸν Θεόν· ἵνα ἡ πτηνὴ δηλωθῇ φύσις· εἰδὲ ἐν τοῖς ἀλόγοις, (προστίθησι ὁ Χρυσόστομος) καὶ ἀγρίοις ζώοις, καὶ οὐ παρέχουσιν ἀνθρώποις διακονίαν, τοσαύτη ἡ πρόνοια, πολλῷ μᾶλλον ἐπ' ἀνθρώποις. λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Ἐντεῦθεν ἡγοῦμαι καὶ τὸν Δεσπότην Χριστὸν τῶν ἄλλων πτηνῶν καταλιπόντα τὴν μνήμην, τῶν κοράκων μνησθῆναι, καὶ τοῖς Μαθηταῖς εἰπεῖν· „ Κατανοήσατε εἰς τοὺς κόρακας, ὅτι ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτούς· (Λουκ. ιβ΄. 24.) ὁ δὲ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος λέγει· „ Καὶ τοῦ θεσβίτου δὲ Προφήτου τὴν δικαίαν κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἀγανάκτησιν μαλάξαι βουλόμενος ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος (ὁ Θεὸς δηλαδὴ), παρεσκεύασεν αὐτὸν διὰ κόρακος τρέφεσθαι μισοτέκνου πτηνοῦ· καὶ τίκτοντες μὲν, οὐ τρέφοντος δέ· διὸ καὶ ὁ μελῳδὸς καί τοι πάσης τῆς κτίσεως φυσικῷ λόγῳ εἰς τὸν Δημιουργὸν ἀποβλεπούσης, κοράκων ἐμνημόνευσε· καὶ ἐν τῷ Ἰὼβ δὲ γέγραπται· „ Τίς δὲ ἡτοίμασε κόρακι βορὰν; (Ἰώβ. λη΄. 41.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Ἀπὸ μέρους τὴν σωματικὴν ἅπασαν ῥώμην ἐδήλωσε, καὶ τὴν τῶν σωμάτων ἰσχὺν διαβέβληκε.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐ ῥώμῃ σώματος, φησι, καὶ ἱππικῇ τέχνῃ καὶ ταχύτητι ποδῶν ὁ Θεὸς ἐπιτέρπεται· ἀλλὰ καλαῖς πράξεσιν, ὧν δημιουργὸς ἡ εὐλάβεια. οὐ μόνων δὲ τούτων προμηθεῖται σπουδαίως· ἀλλὰ καὶ τῶν περιπεπτωκότων ἁμαρτίαις, μεταμελείᾳ δὲ χρησαμένων, καὶ στηριχθέντων τῇ τῆς φιλανθρωπίας ἐλπίδι· οὐ γὰρ μόνον τοῖς τελείοις τῆς ἀρετῆς ἀθληταῖς ἔφη τὸν Θεὸν εὐδοκεῖν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς τὸν θεῖον προσμένουσιν ἔλεον·

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΖ'.

„ Ἀλληλουΐα.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς αἴνεσις καὶ δοξολογία εἶναι εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ, τόσον τῆς αἰσθητῆς, ὅσον καὶ τῆς νοητῆς: ἤτοι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. (1)

1: „ Ἐπαίνει Ἱερουσαλὴμ τὸν Κύριον,
„ αἴνει τὸν Θεόν σου Σιών.

Ἐπαίνει, λέγει, καὶ δοξολόγει ὦ Ἱερουσαλὴμ, τὸν Κύριον. καὶ σὺ ὦ Σιὼν, αἴνει καὶ δοξολόγει τὸν Θεόν. Ἱερουσαλὴμ δὲ, εἶναι ἡ οἰκοδομηθεῖσα Πόλις. Σιὼν δὲ, εἶναι τὸ βουνὸν, εἰς τὸ ὁποῖον αὐτὴ οἰκοδομήθη. καὶ τὰ δύω δὲ ταῦτα ὀνόματα εἶναι τῆς αὐτῆς πόλεως. Ἱερουσαλὴμ δὲ, οὐ τὰς οἰκοδομὰς καλεῖ, ἀλλὰ τοὺς ταύτης οἰκήτορας, κατὰ τὸν Χρυσόστομον καὶ Θεοδώριτον. (2)

2: „ Ὅτι ἐνίσχυσε τοὺς μοχλοὺς τῶν
„ πυλῶν σου· εὐλόγησε τοὺς υἱούς σου
„ ἐν σοί.

Ἐπαίνει, λέγει, καὶ εὐχαρίστει τὸν Θεόν σου, ὦ Ἱερουσαλήμ. διατὶ αὐτὸς ἐδυνάμωσε τοὺς μπεράτας τῶν θυρῶν σου, καὶ ἔκαμεν αὐτοὺς ἀσυντρίπτους ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. καὶ διατὶ αὐτὸς εὐλόγησε τοὺς υἱούς σου: ἤτοι ἐχαρίτωσεν αὐτοὺς εἰς πλῆθος καὶ δύναμιν, καὶ εἰς σύνεσιν καὶ πλουσιότητα. καὶ τὸ μεγαλίτερον, διατὶ ἐχαρίτωσεν αὐτοὺς νὰ εὑρίσκωνται μέσα εἰς ἐσένα, καὶ νὰ κατοικοῦν ὅλοι ὁμοῦ. τὸ γὰρ ἐν σοὶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ὁμοῦ κατοικοῦντας. καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτὸς Δαβὶδ „ Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν; ἢ τί τερπνὸν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν.

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ ἀντιγράφοις ἐπιγράφεται· „ Ἀλληλούϊα Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου· ὅπερ οὕτως ἑρμηνεύεται παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα· Ἀγγαῖος, ἑορτὴ ἑρμηνεύεται· Ζαχαρίας δὲ, Θεοῦ μνήμη· πᾶς οὖν ὁ κατὰ τὰς πρακτικὰς ἀρετὰς ἀδιαστάκτως ἐνεργῶν, οὐ μίαν, ἀλλὰ πολλὰς ἑορτὰς ἄγει· καὶ πᾶς ὁ διὰ πάντων, ὧν εὖ πέπονθε τῆς Θεοῦ μνημονεύων ἀγαθότητος, αἰνέσει τὸν Κύριον· ὃ δηλοῖ τὸ ἀλληλούϊα· προθεσπίζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τὰ τῶν Ἀποστόλων κηρύγματα, πᾶσαν ὅτι τάχιστα διαδραμόντων τὴν οἰκουμένην· καὶ πάσῃ τῇ Ἱερουσαλὴμ: ἤτοι τῇ Ἐκκλησίᾳ, αἰνεῖν τὸν Θεὸν παρακελεύεται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων· „ Δυνατὸν κατὰ ἀναγωγὴν περὶ τῆς Ἐκκλησίας λέγεσθαι τὸ, ἐπαίνει Ἱερουσαλὴμ τὸν Κύριον, αἴνει τὸν Θεόν σου Σιών·

καὶ ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό; (Ψαλ. ρλβ'. 1.) (1).

3: „ Ὁ τιθεὶς τὰ ὅριά σου εἰρήνην, καὶ
„ στέαρ πυροῦ ἐμπιπλῶν σε.

Ὁ Θεός, λέγει, ἐδίωξεν ἀπὸ ὅλα σου τὰ ὅρια τὸν πόλεμον, καὶ ἔκαμεν αὐτὰ νὰ εἰρηνεύουν, ἢ ὁ τιθεὶς τὰ ὅριά σου εἰρηνικά. (2) αὐτὸς εἶναι ὁποῦ σε ἐχόρτασεν, ὄχι ἀπὸ πυρὸν ἤγουν ἀπὸ σιτάρι ἁπλῶς, ἀλλὰ ἀπὸ ὀξύγγι τοῦ σιταρίου. ὀνομάζει δὲ ἔτζι τὸ σεμιδάλι. αὐτὸ γὰρ εἶναι τὸ παχύτατον καὶ καθαρώτατον τοῦ σιτίνου ἀλεύρου. καὶ δὲν σοῦ ἔδωκε, λέγει, ἁπλῶς τοῦτο. ἀλλὰ σὲ ἐχόρτασεν ἀπὸ αὐτό. διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὴν εὐθηνίαν καὶ πλουσιότητα τῶν καρπῶν. (3)

4: „ Ὁ ἀποστέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ
„ τῇ γῇ.

Συνειθίζει ὁ Δαβὶδ νὰ μεταφέρῃ τὸν λόγον ἀπὸ τὰς μερικὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, εἰς τὰς κοινάς. καθὼς καὶ τώρα τοῦτο ποιεῖ. καὶ ἀντιστρόφως ἀπὸ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς μερικάς. ὅθεν ἀφ' οὗ εἶπεν ἀνωτέρω διὰ τὰς μερικὰς εὐεργεσίας τῆς Ἱερουσαλήμ, τώρα λέγει καὶ περὶ τῆς καθόλου Προνοίας τοῦ Θεοῦ:

ὁ

(1) Καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Τί δέ ἐστι τοὺς μοχλοὺς ἐνίσχυσεν; ἐν ἀσφαλείᾳ κατέσκησεν· ἀχείρωτον ἐποίησε. καὶ πάλιν· „ Καὶ γὰρ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀσφαλέστερον τὴν Ἐκκλησίαν ἐτείχισεν, οὐ μοχλοῖς καὶ θύραις· ἀλλὰ τῷ Σταυρῷ περιφράξας· καὶ τῇ ἀποφάσει τῆς οἰκείας δυνάμεως, δι' ἧς ἀνέστησεν αὐτῆς πανταχοῦ τὸν περίβολον εἰπών, ὅτι πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς· εὐλόγησε δὲ τοὺς υἱούς σου ἐν σοί· „ Ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς εἶπεν· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, καὶ διὰ τῆς γῆς ἁπάσης ὁ λόγος διέδραμεν· οὕτω μετὰ ταῦτα εἰπών· „ Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· καὶ αὐτὰ τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα ἐν βραχείᾳ καιροῦ ῥοπῇ κατέλαβε τὸ ἐπίταγμα· παρὰ μὲν οὖν τὴν ἀρχὴν, ἐξ ἑνὸς ἐγένοντο πολλοὶ νόμῳ φύσεως· ἐπὶ δὲ τῶν Ἀποστόλων οὐ νόμῳ φύσεως· ἀλλὰ χάριτι τὸ πλῆθος ἐπεδίδου· διόπερ εὐθέως ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τρισχίλιοι, εἶτα μύριοι, εἶτα πᾶσα ἡ οἰκουμένη διὰ τῆς καλῆς ταύτης ἀναγεννήσεως τεχθέντες, ηὐξήθησάν τε καὶ ἐπληθύνθησαν. καὶ τὴν εὐλογίαν διὰ τῶν ἔργων, ἣν ἔλαβον, ἐπεδείξαντο· ὅτι δὲ οἱ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὄντες πρέπει νὰ εἶναι ἑνωμένοι ἀναμεταξύτων, καὶ ὄχι διῃρημένοι, ἵνα ἀληθῶς συνηγμένοι ὦσιν ἐν τῷ ἑνί; μαρτυρεῖ καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος λέγων· „ Οὐ γὰρ ἔνεστι πρὸς τὸ ἓν συνάγεσθαι καὶ τῆς τοῦ ἑνὸς μετέχειν εἰρηναίας ἑνώσεως, τοὺς πρὸς ἑαυτοὺς διῃρημένους (Κεφ. γ'. τῆς Ἐκκλ. Ἱεραρχ.)

(2) Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον· „ Οὐ τὴν πόλιν μόνην ἀπαλλάξας τῶν ἐπιβουλευόντων· ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἐσχατιάς· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὰ ὅρια· οὐκ εἶπε δὲ ὁ θείς· ἀλλὰ ὁ τιθείς· ὅπερ δηλοῖ τὸ, διηνεκῶς. λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Δεδώρηταί σοι καὶ πανταχόθεν εἰρήνην· ἐκδειματωθέντες γὰρ τῷ δέει τῶν ἀναιρεθέντων; ἕτεροι πάλιν ἐπανελθεῖν οὐ τολμῶσιν. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Τὰ ὅρια τῆς Ἱερουσαλὴμ (ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας) εἰρήνη ἐστὶ πάντα, ἔξω δὲ τῶν ὁρίων αὐτῆς οὐκ ἔστιν εἰρήνη· διὸ ὁ μὴ ἐν εἰρήνῃ, ἔξω ἐστὶ τῶν ὁρίων Ἱερουσαλὴμ (ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας) ὁ δὲ Χρυσόστομος πάλιν λέγει· „ Τοῦτο μάλιστα περὶ τῆς Ἐκκλησίας εἴποι ἄν τις κυρίως· τὸ γὰρ θαυμαστότερον, ὅτι ἡ Ἐκκλησία πολεμουμένη· εἰρήνης ἀπολαύει· καὶ πάντων ἐπιβουλευόντων, τῇ ἀδείᾳ ἐντρυφᾷ. ἔφη γὰρ ὁ Κύριος· „ Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν.

(3) Δεδήλωκε δὲ ἀπὸ μέρους διὰ τοῦ πυροῦ ὡς ἀναγκαιοτάτου, καὶ τοὺς ἄλλους καρποὺς, κατὰ τὸν Νικήταν ἐν τῇ Σειρᾷ. καὶ ὁ Θεοδώριτος λέγει· „ Ἐπέκλυσέ σε, φησὶ, καὶ τοῖς ἀπὸ γῆς ἀγαθοῖς· στέαρ γὰρ πυροῦ, τῶν καρπῶν τὴν ἀφθονίαν ἐκάλεσε· πυρὸς γάρ ἐστιν ὁ σῖτος· στέαρ δὲ πυροῦ ὁ κάλλιστος ἄρτος· δεδήλωκε δὲ διὰ τούτου, καὶ τοὺς ἄλλους καρπούς· ἀλλὰ ταύτης πάλαι τῆς προνοίας ἀπήλαυον οἱ Ἰουδαῖοι· κατὰ δὲ τοῦ Σωτῆρος λυττήσαντες, ἔρημοι πάντων ἐγένοντο τῶν ἀγαθῶν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφητικὸς λόγος ταῦτα περὶ ἐκείνων διεξελθὼν, τῶν Ἐθνῶν προθεσπίζει τὴν σωτηρίαν. λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὅμοιον τοῦτό ἐστι τῷ ἄλλῳ Ψαλμῷ· „ Καὶ ἐψώμισεν αὐτοὺς ἐκ στέατος πυροῦ· ὁ κόκκος δὲ τοῦ σίτου ἐστὶν ὁ Σωτὴρ, ὡς αὐτὸς εἶπε· διὸ καὶ αὐτός ἐστιν, ἐξ οὗ ἐμπιπλῆσιν ὁ Θεὸς τὴν Ἱερουσαλήμ; ἤτοι ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐμπιπλῆσι τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ ὁ Χρυσόστομος δὲ λέγει· „ Τὸ στέαρ πυροῦ ἐμπιπλῶν σε, δυνατὸν καὶ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας λαμβάνεσθαι· καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν τροφὴν τῶν Μυστηρίων δυνατὸν ἐκλαβεῖν· τὸν ἄρτον γὰρ ἡμῖν δέδωκε τῆς ζωῆς.

ὁ Θεὸς, λέγει, ἀποςέλλει τὸ λόγιόν του ἤτοι τὸ πρόςαγμά του τὸ περὶ τῆς καρπογονίας τῆς γῆς, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (1)

„Ἕως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος „αὐτοῦ.

Ὅταν, λέγει, ἀποςέλλῃ ὁ Θεὸς τὸ λόγιόν του ἤγουν ὅταν προςάζῃ, εὐθὺς τὸ τοιοῦτον πρόςαγμά του τρέχει ὀγλίγωρα, καὶ ταχύτατα τελεσιουργεῖται καὶ γίνεται ἔργον, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. ἀναγωγικῶς δὲ, Ἱερουσαλὴμ καὶ Σιὼν νοεῖται ἡ Ἐκκλησία τῶν πιςῶν, κατὰ τὸν Χρυσόςομον. καθὼς πολλαῖς φοραῖς τοῦτο εἴπομεν. πύλαι δὲ τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ πίςις καὶ τὸ Βάπτισμα. δι' αὐτῶν γὰρ εἰσέρχονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅλοι οἱ Χριςιανοί. μοχλοὶ δὲ καὶ μπεράται τῶν θυρῶν αὐτῆς, εἶναι ὁ Σταυρός. εὐλόγησε δὲ τοὺς υἱοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἤτοι τοὺς Ἀποςόλους ὁ Χριςὸς „ἐπάρας γάρ, φησι, τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. (Λουκ. κδ΄. 50.) καὶ δι' αὐτῶν εὐλόγησε καὶ ὅλους τοὺς ἐξ αὐτῶν γεννωμένους πνευματικῶς Χριςιανούς. τέθηκε δὲ ὁ Χριςὸς καὶ τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην. διατὶ καὶ μ' ὅλον ὁποῦ πολεμεῖται, ἔχει ὅμως εἰρήνην, μὲ τὸ νὰ νικᾷ τοὺς αὐτὴν πολεμοῦντας. ὀξύγγι δὲ σιταρίου εἶναι, ἡ τῆς πνευματικῆς τροφῆς τῶν θείων μυςηρίων παχύτης καὶ καθαρότης. ἀποςελλόμενον δὲ ἐν τῇ γῇ λόγιον, εἶναι κατὰ τὸν Θεοδώρητον, τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου· περὶ τοῦ ὁποίου προφητεύει ἐδῶ ὁ Δαβίδ, ὅτι ὀγλίγωρα θέλει τρέξει εἰς τὴν οἰκουμένην. διὰ νὰ μὴ νομίσῃ δὲ τινὰς, ὅτι αὐτὰ ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβίδ, εἶναι ἀδύνατα, διὰ τοῦτο βεβαιώνει ταῦτα καὶ μὲ τὰ ἀκόλουθα θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, διδάσκων σχεδὸν μὲ αὐτὰ ὅτι ἐκεῖνος, ὁποῦ εὐκόλως δύναται νὰ κάμνῃ ταῦτα, αὐτὸς δὲν θέλει ἀδυνατήσει νὰ κάμνῃ καὶ τὰ ἀνωτέρω.

5: „Διδόντος χιόνα αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον· „ὁμίχλην ὡσεὶ σποδὸν πάσσοντος.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δίδει τόσον πολὺ χιόνι, καὶ τόσον μαζωμένον ὁμοῦ, ὥςε ὁποῦ εἰς ὀλίγην ὥραν σκεπάζεται ὅλη ἡ γῆ ἀπὸ αὐτὸ, ὡσὰν ἀπὸ μαλλὶ ἄσπρον. καὶ ὁ Θεὸς πασσίζει, λέγει, τὴν ὁμίχλην ἤτοι τὴν καταχνιὰν εἰς τὸν ἀέρα, τόσην πολλὴν καὶ ὅλην ὁμοῦ, ὡσὰν νὰ ἤθελε πασσίζῃ τινὰς σποδιὰν καὶ ςάκτην.

6: „Βάλλοντος κρύσταλλον αὐτοῦ ὡσεὶ „ψωμούς· κατὰ πρόσωπον ψύχους „αὐτοῦ τίς ὑποστήσεται.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ῥίπτει τόσον μεγάλον καὶ κρυςαλλωμένον χιόνι, ὥςε ὁποῦ ὁμοιάζει εἰς τὸ μέγεθος, ἄλλο μὲν, μὲ τὰ μικρὰ κομμάτια τοῦ ψωμίου. ἄλλο δὲ, καὶ μὲ ψωμία μεγάλα καὶ ὁλόκληρα. μερικοὶ δὲ ἐνόησαν τοῦτο καὶ διὰ τὴν μεγάλην χάλαζαν, ὁποῦ πίπτει μερικαῖς φοραῖς. Θαυμαςὸν δὲ πρᾶ-

γμα

(1) Ὁ δὲ Θεοδώρητος· „Λόγον ἐνταῦθα, τὸ Εὐαγγελικὸν ἐκάλεσε κήρυγμα· τοῦτο δὲ οὐκ Ἰουδαίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπέςειλε· πορευθέντες γάρ, φησι, μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη· ἔδειξε δὲ καὶ τὴν ὀξύτητα τοῦ δρόμου· ἐν ὀλίγῳ γὰρ χρόνῳ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν τῆς διδασκαλίας ἐπλήρωσαν· τοῦτο προορῶν ὁ Προφήτης ἔφη· „Ἕως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ· καὶ καινὸν οὐδὲν, οὐδὲ παράδοξον· πάντα γὰρ εἴκει τῷ θείῳ βουλήματι· αὐτίκα τοίνυν τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν μίαν οὖσαν, εἰς μυρίας ἰδέας βουληθεὶς μεταβάλλει. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „Γῆν ἐνταῦθα, τάχα μὲν καὶ ἡμᾶς ἀλληγορεῖ, τοὺς ἐν ὀςρακίνοις σκεύεσι τὸν θησαυρὸν τοῦ Πνεύματος περιφέροντας· ἄμεινον δὲ, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐκδέχεσθαι τὸν ἐν τῇ σαρκὶ, ἣν χωρῆσαι ἠθέλησε τὸν τοσοῦτον Κύριον.

γμα τοῦτο εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, καὶ μεγάλης δυνάμεως ἀπόδειξις: πῶς αἰφνιδίως δηλαδὴ γεννᾶται τόση πολλὴ καὶ ὑπερβολικὴ ψύχρα εἰς ὅλα τὰ σώματα, ἀπὸ τὸ κρυσταλλωμμένον χιόνι, καὶ ἀπὸ τὴν χάλαζαν. (1)

7: „Ἐξαποστελεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ „τήξει αὐτά· πνεύσει τὸ πνεῦμα αὐ„τοῦ, καὶ ῥυήσεται ὕδατα.

Καὶ ἄλλο τοῦτο θαυμαστὸν καὶ παράδοξον ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἀποστέλλει, λέγει, τὸν λόγον ἤγουν τὴν προσταγήν του, καὶ λύεται τὸ χιόνι καὶ ὁ κρύσταλλος. καὶ πνέει τὸ πνεῦμά του: ἤτοι τὸν νότον ἄνεμον, καὶ εὐθὺς τρέχουν τὰ νερὰ ἀπὸ τὸ χιόνι καὶ ἀπὸ τὸν κρύσταλλον, ἀπὸ τὰ ὁποῖα νερὰ ἔλαβον καὶ τὴν σύστασίν τους. ταῦτα δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι δὲν γίνονται ἀπὸ ταὐτομάτου καὶ ἀπὸ τύχης. ἀλλὰ ὅλα ὑποτάσσονται, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Ποιητοῦ των Θεοῦ, καὶ εὐκόλως μεταβάλλονται. καὶ τώρα μὲν γίνεται χιόνι καὶ κρύσταλλος ἀπὸ τὸ νερόν. τώρα δὲ πάλιν ἀντιστρόφως γίνεται νερὸν ἀπὸ τὴν χιόνα καὶ τὸν κρύσταλλον. καὶ ἄλλο τε μὲν, ἀπὸ ζέστην γίνεται ψύχρα· ἄλλο τε δὲ πάλιν, ἀπὸ τὴν ψύχραν, γίνεται ζέστη· ὥστε καθὼς αὐτὰ τὰ φυσικὰ εὐκόλως μεταβάλλονται, ἔτζι καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα εὐκόλως ἀλλοιώνονται· καὶ δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ γεννᾶται, ἀπὸ μὲν τοὺς πειρασμοὺς ταχεῖα ἄνεσις, ἀπὸ δὲ τοὺς πολέμους ὀλίγωρος εἰρήνη. καὶ ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ συμφορὰς, αἰφνίδιος χαρά. φανερώνουν δὲ τὰ φυσικὰ ταῦτα, καὶ ἄλλο τι νόημα βαθύτερον: ἤγουν ὅτι καθὼς αἱ ἐν τῷ χειμῶνι γενόμεναι ταραχαὶ καὶ ἀλλοιώσεις τῆς ψυχρότητος καὶ τῶν βροχῶν καὶ χιόνων καὶ κρυστάλλων, ἀγκαλὰ καὶ λυποῦσι τὴν αἴσθησιν τῶν ζώων, εἶναι ὅμως ὠφέλιμα καὶ εἰς τὰ σώματα. διατὶ σφίγγουσιν αὐτὰ, καὶ εἰς τὴν γῆν, διατὶ αὐτὴ προβάλλει παχεῖς καὶ πλουσίους καὶ δυνατοὺς τοὺς καρπούς. ἔτζι καὶ οἱ πειρασμοὶ καὶ θλίψεις, ἀγκαλὰ καὶ προξενοῦσι πόνον καὶ λύπην εἰς τὴν αἴσθησιν τοῦ σώματος, ὅμως γεννῶσιν ὠφέλειαν μεγάλην εἰς τὴν ψυχήν. καθὼς ὅμως πάλιν, ὅταν περάσῃ ὁ χειμὼν, περνοῦν καὶ αἱ τοῦ χειμῶνος ταραχαὶ καὶ ψυχρότητες· ἔτζι καὶ οἱ πειρασμοὶ, πρὸς καιρὸν μὲν στέκονται, πάλιν δὲ οἰκονομικῶς περνῶσι καὶ, μεταβάλλονται. καὶ στέκονται μὲν, διὰ νὰ παιδεύσουν καὶ νὰ σωφρονίσουν τὸν πειραζόμενον. περνῶσι δὲ καὶ μεταβάλλονται πάλιν, διὰ νὰ παρηγορηθῇ ὁ τούτους πάσχων. καὶ κατὰ τὰ δύω, ὠφελοῦσι τὸν ἄνθρωπον. ἀκολούθως δὲ ὁ Δαβὶδ μεταφέρει τὸν λόγον ἀπὸ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὰς μερικὰς κατὰ τὴν συνήθειάν του, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν μὲ τὸν θεῖον Χρυσόστομον. (2)

8: „Ὁ

---

(1) Κατὰ μὲν τὸν Βασίλειον· „Ἡ χιὼν ὕδωρ οὖσα τῷ ὑποκειμένῳ, τῇ τοῦ ἀέρος προσθήκῃ λευκὴ γίνεται· τὸ γὰρ ἐν ταῖς νεφέλαις ὑγρὸν ἐκ τῆς τοῦ πνεύματος βίας ἀνακοπτόμενον, ὑπὸ μὲν τῆς σφοδρᾶς κινήσεως εἰς ἀφρὸν ἐξοιδαίνει· ὑπὸ δὲ τῆς ἐν τῷ ἀέρι πήξεως συμπηγνύμενον, σύστασίν τινα λαβὸν καὶ βάρος, τῇ φυσικῇ ῥοπῇ φέρεται πρὸς τὰ κάτω· καὶ πάλιν ὁ αὐτός· „Χιὼν ἡμιπαγές ἐστιν ὕδωρ διὰ νεφῶν ἐπὶ γῆν καταβαίνουσα· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „Χιὼν δὲ γίνεται μανή τε καὶ μαλακὴ, καὶ ἐρίου κάταγμα μιμουμένη· ὁμίχλη δὲ ἐστι, κατὰ μὲν τὸν Βασίλειον· „Σύστασις πρὸ νέφους, τῆς ὑγρᾶς φύσεως εἰς ταύτην ἀλλοιωθείσης, ὡς σποδοῦ δίκην καταπάττεσθαι καὶ τὸν πάντα πληροῦν ἀέρα. κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „Ὁμίχλη ἐστι κόνις ὑγρά· ἢ κατὰ Ἀριστοτέλη· „Ὁμίχλη ἐστι νεφέλη ἄνυδρος κρύσταλος δὲ ἐστι, κατὰ μὲν τὸν Βασίλειον, ὁλοπαγὲς ὕδωρ ἐπὶ γῆς· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον· „Πῆξις ὕδατος ἐπὶ γῆς· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· „Εἰπὲ γάρ μοι, εἴτι τούτων κατέλαβες· τίνες μὲν θησαυροὶ χιόνος; τίς δὲ ὁ τετοκὼς βώλους δρόσου, κατὰ τὸ γεγραμμένον; ἐκ γαστρὸς δὲ τίνος ἐκπορεύεται ὁ κρύσταλλος; (ἐν τῷ Ἰὼβ. Κεφ. λη΄. 28. 29.) καὶ ὁ Εὐσέβιος· „Τίς φησιν οὗτος, λέγει, ὁ τὴν ὑγρὰν καὶ ῥευστὴν οὐσίαν μεταβαλὼν, καὶ πήξας εἰς χιόνος ἰδέαν, τίς δὲ ὁ τὴν χιόνα ἐρίου δίκην ἁπαλύνας, ὡς ἀψοφητὶ καὶ πράως φέρεσθαι ἐπὶ τὴν γῆν, καί γε ἐξ ὕδατος βαρέος καὶ κατωφεροῦς στοιχείου συνεστῶσαν;

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „Οὐχ ἁπλῶς δὲ τούτων ἐποιήσατο τὴν διήγησιν, ἀλλὰ ἕτερα διὰ τούτων σημαίνων· καθάπερ γὰρ ἡ χιὼν καταφερομένη τὰ ὄρη πληροῖ· τηκομένη δὲ, εἰς τοὺς παρακειμένους χωρεῖ ποταμούς:

οὕ-

8 : „ Ὁ ἀπαγγέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ „ τῷ Ἰακὼβ· δικαιώματα καὶ κρί- „ ματα αὐτοῦ τῷ Ἰσραήλ.

Ἀρχίζωντας μὲν ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν, εἶπε διὰ τὰ αἰσθητὰ ἀγαθὰ, καὶ ἐκεῖνα ὁποῦ ὠφελοῦσι μόνον τὸ σῶμα : ἤτοι διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ἱερουσαλὴμ, διὰ τὴν δύναμιν, διὰ τὴν εἰρήνην, καὶ διὰ τὴν εὐθηνίαν. ἐδῶ δὲ τώρα λέγει, διὰ τὰ ὑψηλότερα καὶ τὰ τὴν ψυχὴν ὠφελοῦντα ἀγαθὰ, ἀναφέρων τὸν περὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ Θεοῦ λόγον, ἵνα καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα καὶ ἀπὸ τοῦτα παρακινήσῃ τὸν λαὸν εἰς δοξολογίαν καὶ ἀγάπην Θεοῦ, ὅστις καὶ μὲ ἐκεῖνα καὶ μὲ τοῦτα τὸν εὐεργετεῖ. ὁ Θεὸς, λέγει, ἀναγγέλει τὸ λόγιόν του : ἤγουν τὸ πρόσαγμά του καὶ τὸν νόμον του εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ἤγουν διδάσκει καὶ γνωρίζει αὐτὸν εἰς αὐτούς. καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν „ Ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋσῇ, τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ. σαφηνίζων δὲ τί εἶναι τὸ λόγιον, ὀνομάζει αὐτὸ ἀκολούθως „ δικαιώματα καὶ κρίματα. (1)

9 : „ Οὐκ ἐποίησεν οὕτω παντὶ Ἔθνει, „ καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ οὐκ ἐδήλω- „ σεν αὐτοῖς.

Εἰς κανένα, λέγει, ἄλλο ἔθνος δὲν ἔκαμε τοιαύτην μεγάλην εὐεργεσίαν καὶ χάριν ὁ Θεὸς, πάρεξ εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. οὐδὲ ἐφανέρωσεν εἰς κανένα ἄλλο γένος τὰ προσάγματα καὶ νομοθεσίας καὶ θελήματά του, εἰμὴ εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους. διότι εἰς μὲν τὰ ἄλλα Ἔθνη ἐνεφύτευσεν ὁ Θεὸς τὸν φυσικὸν νόμον, τὸν ἐν τῇ συνειδήσει γεγραμμένον, μὲ τὸν ὁποῖον δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρίσῃ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν. κατὰ τὸν ὁποῖον αὐτὸν νόμον ἔχει νὰ κρίνῃ ὁ Θεὸς τοὺς Ἐθνικούς. διατὶ αὐτοὶ γνωρίζοντες φυσικὰ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν, ἔπραξαν μὲν τὸ κακὸν, δὲν ἔπραξαν δὲ τὸ καλόν. εἰς δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας μαζὶ μὲ τὸν φυσικὸν νόμον ἔδωκε καὶ τὸν γραπτὸν, ὅστις ἐφανέρωνεν εἰς αὐτοὺς τὰς κρίσεις καὶ τὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο καὶ βαρύτερον θέλουν κατακριθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ ἡ περισσοτέρα φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, περισσοτέρας ἀκολούθως κατακρίσεως γίνεται πρόξενος εἰς τοὺς ἀτελεῖς, κατὰ τὸ „ ὅσοι ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως (ἤτοι ἐλαφρότερον) καὶ ἀπολοῦνται : καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου (ἤτοι βαρύτερον) κριθήσονται· (Ῥωμ. β΄. 12.) (2)

ΨΑΛ-

οὕτω τῶν θεοσδότων ἀγαθῶν ἡ φορὰ, πρώτοις μὲν προσηνέχθη τοῖς Ἰουδαίοις, ἐκείνων δὲ παραπεμψαμένων τὴν χάριν, διὰ τῶν ἱερῶν Ἀποςόλων ; ὥσπερ διά τινων ποταμῶν ἡ τῆς διδασκαλίας ἀρδεία προσηνέχθη τοῖς Ἔθνεσιν.

(1) Ὅθεν καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτὸς Δαβίδ· „ Ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωϋσῇ, τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ· καὶ ὁ Βαροὺχ λέγει· „ Ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιςήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακὼβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ. (Βαρ. γ΄. 36.) καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Πάλαι μὲν τὸν νόμον, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τὴν χάριν ἀπήγγειλεν Ἰουδαίοις· ἀλλ' ἀνάξιοι ἑκατέρων ἐδείχθησαν.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐδενὶ γὰρ τῶν Ἐθνῶν τὸν διὰ Μωσοῦ δέδωκε νόμον, οὔτε τὴν διὰ τῶν Προφητῶν προσενήνοχεν ὠφέλειαν· τούτους δὲ μόνους τῆς τοιαύτης ἀρδείας ἠξίωσεν· ἀλλ' ἀχάριςοι περὶ τὸν εὐεργέτην ἐγένοντο· τὰ δὲ Ἔθνη διὰ τῶν ἱερῶν Ἀποςόλων τοῦ νοεροῦ φωτὸς τὴν αἴγλην δεξάμενα, τὸν οἰκεῖον ἐπέγνω Δημιουργὸν, καὶ τούτῳ προσφέρει τὸ σέβας διηνεκῶς.

„ Ἡ ἐξομολόγησις αὐτοῦ ἐπὶ γῆς καὶ „ οὐρανοῦ.

14 : „ Καὶ ὑψώσει κέρας λαοῦ αὐτοῦ.

Ἡ εὐχαριστία, λέγει, καὶ ἡ δοξολογία τοῦ Κυρίου, γίνεται τόσον εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τοὺς Ἀγγέλους. καὶ ὁ Κύριος θέλει αὐξήσει καὶ μεγαλύνει τὸ κέρας, ἤτοι τὴν δύναμιν τοῦ λαοῦ του. (1)

„ Ὕμνος πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ.

Ὁ ὕμνος, λέγει, καὶ ἡ δοξολογία τοῦ Κυρίου ἁρμόζει κατ' ἐξαίρετον τρόπον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὁποῦ εἶναι ὅσιοι ἤγουν ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Κύριον. εἰς αὐτοὺς γὰρ μάλιστα πρέπει τὸ νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεόν. ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἠξεύρουν τὰ μεγαλεῖα καὶ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ. εἶπε δὲ καὶ εἰς τὸν λβ'. Ψαλμὸν „ τοῖς εὐθέσι πρέπει αἴνεσις. καὶ ζήτει ἐκεῖ τὴν τούτου ἐξήγησιν.

„ Τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λαῷ ἐγγίζοντι „ αὐτῷ.

Ὁ ὕμνος, λέγει, καὶ ἡ δοξολογία τοῦ Θεοῦ, ἁρμόζει εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ: δηλαδὴ εἰς τὸν λαὸν, ὁποῦ ἐγγίζει καὶ πλησιάζει εἰς τὸν Θεὸν, ὄχι κατὰ τὸν τόπον, ἀλλὰ κατὰ τὴν σχέσιν καὶ διάθεσιν τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης. καὶ κατὰ τὴν θεραπείαν καὶ οἰκειότητα τῶν ἀρετῶν. ἢ λέγει, ὅτι ὕμνος καὶ ἔπαινος θέλει ἀκολουθήσει εἰς τοὺς ὁσίους δούλους τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ θέλουν δοξασθοῦν, καθὸ ὅσιοι καὶ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεὸν, καὶ καθὸ λαὸς ἐγγίζων καὶ πλησιάζων εἰς τὸν Θεὸν. διὰ τῆς ἀρετῆς διὰ τοῦτο ὅλοι πρέπει νὰ σπουδάζουν, διὰ νὰ γίνωνται ὅσιοι: ἤγουν νὰ προσηλώνωνται νὰ ἀφιερῶνται εἰς τὸν Θεὸν ὅπερ μάλιστα κατορθοῦται διὰ τῆς μοναχικῆς πολιτείας. ἐὰν γὰρ γένωσι τοιοῦτοι, θέλουν ἀξιωθοῦν καὶ δόξης παρὰ Θεοῦ καὶ παρὰ ἀνθρώπων. (2)

ΨΑΛ-

δόξαν, τὴν μεγαλωσύνην· δεῖ δὲ αὐτὸν αἰνεῖν, οὐ διὰ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ ϗ τοὔτων χωρίς· ϗ γὰρ ϗ πρὸ τούτων, ϗ τούτων ἄνευ, συγκεκλήρωται αὐτῷ τὸ ὕψος ϗ ἡ δόξα, ϗ ἡ παρὰ πάντων εὐχαριστία· ϗ καλῶς εἶπεν αὐτοῦ μόνου, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν οὐκ ὄντων θεῶν· ἔσβεσαι γὰρ ἡ μνήμη κατὰ τὸν Θεοδώριτον, τῶν ψευδωνύμων θεῶν, καὶ μόνου τοῦ ὄντος Θεοῦ σεπτὸν τὸ ὄνομα πέφηνεν. ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει· „ Ὁ Ψαλμὸς πάντα καλέσας εἰς ὕμνον Θεοῦ, τὰ ἄνω τὰ κάτω, νῦν τὸ ἀναγκαῖον τοῦ δεῖν πάντα τά τε κατ' οὐρανὸν ϗ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἀνυμνεῖν τὸν ἑαυτῶν Κύριον παρίστησιν· ἐπειδὴ γάρ φησιν, ἡ δύναμις αὐτοῦ ἡ παραδοξοποιὸς, ἐπὶ γῆς ϗ ἐν οὐρανῷ τὴν ἐνέργειαν τὴν θεϊκὴν ἐπιδείκνυσι· ϗ ἐπειδὴ πάντα πληροῖ ἡ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀρετὴ, ἀναγκαίως πάντα παρίτω ἐπὶ τὸν αἶνον· ἵν', ὡς ἐν πολυχόρδῳ λύρα ἐκ διαφόρων συνεστώση χορδῶν, ὀξειῶν τε ϗ βαρειῶν, ϗ ἐπιτεταμένων ϗ μέσων, εὖ δ' ἡρμοσμένων ἁπασῶν τῇ τέχνῃ τῇ μουσικῇ· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ϗ πᾶσα ἡ κτίσις, τά τε ταύτης μέρη ἐν διαφόροις τάγμασι ϗ χοροῖς πλείοσι συνεστῶτα, μίαν ὑμνῳδίαν ϗ μελῳδίαν τῆς εἰς τὸν παμβασιλέα τῶν ὅλων Θεὸν ἐξομολογήσεώς τε ϗ θεολογίας ἀναπέμψειεν.

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐχ ἔτι γὰρ αὐτὸν μόνον ὑμνεῖ τὰ ἐπουράνια· ἀλλ' ἐπλήσθη ἡ σύμπασα γῆ τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον, ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσας· ἄμαχον δὲ, φησὶ, δείξει ϗ περίβλεπτον τὸν οἰκεῖον λαόν· κέρας γὰρ τὴν ἰσχὺν ἐκάλεσεν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν κερασφόρων ζώων, ἃ τὴν ἰσχὺν ἔχειν ἐν ἐκείνοις σεμνύνεται.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Εἰπὼν ὕμνος πᾶσι: τουτέστιν ἔπαινος, οὐχ ἁπλῶς εἶπε τοῖς ἀνθρώποις· ἀλλὰ τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ. ϗ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, προσέθηκε, λαῷ ἐγγίζοντι αὐτῷ· ἵνα μὴ ταύτῃ ῥαθυμοτέρους ποιήσῃ, τῷ λέγειν λαὸν αὐτοῦ· ϗ τούτῳ μόνῳ θαῤῥοῦντες, τῆς κατὰ ψυχὴν ἀμελῶσιν ἀρετῆς· ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· ἐὰν ἦτε ὅσιοι, ἐὰν ἐγγίζητε αὐτῷ δι' ἔργων δηλαδὴ, πολλῆς ἀπολαύσετε δόξης· πῶς γὰρ ὁ αὐτῷ πλησιάζειν σπουδάζων, οὗτος ἂν εἴη μόνος ὁ ἀληθῶς Ἰσραὴλ, ᾧ ἐστὶν ὕμνος ϗ δόξα, δοξαζομένῳ ὑπὸ Θεοῦ· ϗ μέν τοι ϗ ἀντιδοξάζοντι αὐτόν. ὁ δὲ Θεοδώριτος προστίθησι· „ Ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἔχει πρόῤῥησιν τῶν ὑπὸ Μακκαβαίων κατορθωθέντων.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΜΘ.

„ Ἀλληλουΐα. (1)

1: „ Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἆσμα καινόν.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶπε καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς Ψαλμοὺς ὁ θεῖος Δαβίδ. ἐξηγήθη δὲ καὶ εἰς τὸν λβ΄. Ψαλμόν· κατὰ μὲν οὖν τὴν ἱστορίαν, ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς νικήσαντας τὰ Ἔθνη μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος, κατὰ τὸν Θεοδώριτον. κατὰ δὲ ἀναγωγήν, ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται διὰ τοὺς Χριστιανούς, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. οὕτω γὰρ ἑρμηνεύει αὐτὸν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰς τὴν Καινὴν Κυριακὴν ἐν τῷ λόγῳ τῶν Ἐγκαινίων, λέγων· „ Ἄδουσι δὲ τῷ Κυρίῳ ἆσμα καινὸν οἱ τῆς καινῆς κτίσεως. οἱ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸν καινὸν ἄνθρωπον ἐνδυσάμενοι. (2)

„ Ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν Ἐκκλησίᾳ ὁσίων.

Εἶπε καὶ εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν „ Ὕμνος πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ, ἓν γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ εἶναι τοῦτο μὲ ἐκεῖνο. (3)

2: „ Εὐ-

(1) Κατὰ μὲν τὸν Θεοδώριτον· „ Τὸν Ψαλμὸν τοῦτον προσφέρειν κελεύονται οἱ μετὰ τὴν ἐπάνοδον Ἰουδαῖοι, πολλὰ Ἔθνη νενικηκότες· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· Ὑψηλότερον καλοῦνται οἱ Ἀπόστολοι, τὸν καινὸν παραδώσαντες τῆς νέας Διαθήκης λόγον τοῖς ἐξ Ἐθνῶν. σὺ δὲ τήρει, ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Δαβίδ, ἐν οἷς καινοῦ ᾄσματος μνήμην ποιεῖται, συνῆψε τούτῳ καὶ τὴν διὰ τοῦ Σωτῆρος κλῆσιν· ἐν γὰρ τῷ ἐνενηκοστῷ ἑβδόμῳ Ψαλμῷ, ᾄσατε τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινὸν εἰπών, ἐπάγει, ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ Κύριος· καὶ τίνα τὰ θαυμαστὰ ἐπισυνάπτει· „ Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ, ἐναντίον τῶν Ἐθνῶν ἀπεκάλυψε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· σαφέστερον δὲ ἐνταῦθα καὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς παρείληπται ὄνομα.

(2) Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Θεολόγος λέγει· „ Διὰ τοῦτο καὶ καινὴ Διαθήκη λέγεται; καὶ ᾄδειν τῷ Κυρίῳ ᾆσμα καινὸν κελευόμεθα οἱ εἰς Βαβυλῶνα καὶ τὴν πονηρὰν σύγχυσιν κατασυρέντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· κἀκεῖ μέν, οὐ δυνάμενοι τὴν θείαν ᾄδειν ᾠδήν, ὡς ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας· ἐνταῦθα δέ, νέαν ᾠδὴν καὶ πολιτείαν ἱστάμενοι.

(3) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης· „ Ὡς οὐχ ὡραῖος αἶνος ἐν στόματι ἁμαρτωλοῦ· οὕτως οὐδὲ ἐν Ἐκκλησίᾳ πονηρευομένων· ἀλλ' ἐν Ἐκκλησίᾳ ὁσίων· καὶ ἐν ταύτῃ μᾶλλον, ἢ ἐν ἑνί, ἢ ἐν ὀλίγοις· ἴδιον γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οὐχὶ τῶν παρανομούντων, ἀλλὰ τῶν ὁσίων τὸ Θεὸν ἀνυμνεῖν· καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Ὁρᾷς, πῶς πρὸ τῶν ῥημάτων, τὴν διὰ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων εὐχαριστίαν ἐπιζητεῖ; καὶ τούτους εἰς τὸν χορὸν ἄγει τῶν ὑμνούντων; οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ διὰ ῥημάτων εὐχαριστεῖν μόνον, ἂν μὴ καὶ ἡ διὰ τῆς πράξεως ἀρετὴ συμβαίνῃ· καὶ ἕτερόν τι ἐνταῦθα παιδεύει· δείκνυσι γάρ, ὅτι ὁμοῦ καὶ μετὰ συμφωνίας ἁπάσης δεῖ τὰς εὐφημίας ἀναφέρειν· Ἐκκλησία γὰρ συστήματος καὶ συνόδου ἐστὶν ὄνομα.

**2 : „ Εὐφρανθήτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τῷ ποιή-
„ σαντι αὐτόν · καὶ υἱοὶ Σιὼν ἀγαλ-
„ λιάσθωσαν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν .**

Ἂς εὐφρανθῇ , λέγει , εἰς τὸν Θεὸν ὁ καινῶς ᾄδων νέος Ἰσραὴλ ἤτοι κάθε Χριστιανὸς , ἕνα μὲν , διατὶ ὁ Θεὸς ἐποίησεν αὐτὸν ἄνθρωπον . καὶ ἄλλο δὲ , διατὶ οἰκειοποιήθη διὰ τῆς πίστεως καὶ ἔκαμεν αὐτὸν λαὸν ἐδικόν του . υἱοὶ δὲ Σιὼν , εἶναι οἱ υἱοὶ τῆς νέας Διαθήκης τοῦ Εὐαγγελίου ἤτοι οἱ Χριστιανοί . αὐτοί , λέγει , ἂς ἀγαλλιῶνται ᾄδοντες τῷ Κυρίῳ . καὶ ἂς εὐχαριστοῦν εὐφραινόμενοι , τόσον διὰ τὴν δημιουργίαν , ὁποῦ παρ' αὐτοῦ ἔλαβον , ὅσον καὶ διὰ τὴν οἰκειότητα , ὁποῦ ἠξιώθησαν τοῦ Θεοῦ . (1) ὁ γὰρ Θεὸς ἐβασίλευσεν εἰς αὐτοὺς , ὡς εἰς οἰκείους υἱοὺς καὶ ἐδικούς του φίλους , τὸ ὁποῖον τοῦτο εἶναι ἄλλο εἶδος εὐεργεσίας . (2)

**3 : „ Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν χο-
„ ρῷ , ἐν τυμπάνῳ καὶ Ψαλτηρίῳ ψα-
„ λάτωσαν αὐτῷ .**

Ὅλοι , λέγει , οἱ Χριστιανοὶ , οἱ τῆς νέας Σιὼν υἱοὶ , ἂς ὑμνολογοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὲ χορὸν ἤτοι μὲ ἕνωσιν καὶ συμφωνίαν . ἵνα ἡ συμφωνία τῆς ὑμνολογίας , προξενήσῃ εἰς αὐτοὺς ἕνωσιν καὶ συμφωνίαν ἀγάπης , καὶ σύμπνοιαν καὶ ὁμόνοιαν . (3) εἰς μὲν οὖν τὸν παλαιὸν λαὸν τῶν Ἑβραίων ἦτον συγχωρημένον νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεὸν μὲ μουσικὰ ὄργανα , ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ . καθὼς ἦτον συγχωρημένον εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ θυσιάζουν ζῶα , διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ νοὸς αὐτῶν , καὶ διὰ τὴν φιληδονίαν . εἰς δὲ τὸν νέον λαὸν τῶν Χριστιανῶν , τύμπανον μὲν εἶναι ἡ νέκρωσις τῶν σωματικῶν ἡδονῶν , κατὰ τὸν Ὠριγένη . ἐπειδὴ καὶ τὸ τύμπανον κατασκευάζεται ἀπὸ δέρμα νεκροῦ ζώου . Ψαλτήριον δὲ εἰς τὸν νέον λαὸν εἶναι , τὸ νὰ ἐνηχῆται ἄνωθεν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος . διατὶ καὶ τὸ Ψαλτήριον , ἀπὸ τὸ ἄνω μέρος ἔχει τὴν ἀρχὴν τῶν φωνῶν . ἢ τύμπανον μὲν , εἶναι ἡ πρᾶξις . Ψαλτήριον δὲ , εἶναι ἡ θεωρία . ὅθεν πρέπει νὰ ψάλωμεν τῷ Θεῷ διὰ πράξεως καὶ θεωρίας , νεκρώνοντες μὲν τὰ πάθη , ἄνωθεν δὲ ἐνηχούμενοι παρὰ τοῦ Θεοῦ . εἴπομεν περὶ ἀναγωγῆς Ψαλτηρίου καὶ ἐν τῷ λβ' . Ψαλμῷ , ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐν Ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ . ὅρα καὶ εἰς τὸ Προοίμιον ἐν κεφαλ . ϛ' .

**4 : „ Ὅτι εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τῷ λαῷ
„ αὐτοῦ , καὶ ὑψώσει πρᾳεῖς ἐν σω-
„ τηρίᾳ .**

Ὁ Κύριος , λέγει , εὐαρεστεῖται , ἢ θέλει ἀγαθὰ εἰς τὸν λαόν του . κατὰ τὸ „ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία (Λουκ . β' . 14 .) καὶ τοὺς πρᾳεῖς καὶ ταπεινοὺς θέλει δοξάσει , καὶ ὁμοῦ θέλει σώσει αὐτούς . εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν ρμς' . Ψαλμὸν „ ἀναλαμβάνων

πρα-

(1) „ Μὴ ἁπλῶς , φησιν , εὐχαρίστει , λέγει ὁ Χρυσορρήμων · ἀλλὰ μετὰ ἡδονῆς , μετὰ εὐφροσύνης , διαθερμαινόμενος τὴν διάνοιαν · τὴν διάθεσιν γὰρ ἐπιζητεῖ τοῦ εὐχαριστοῦντος · ἵνα ἐκκαίηται τῷ πόθῳ · ἵνα διεγείρηται τῷ φίλτρῳ , ἵνα ὁ λαὸς ἀνακέηται τῷ ὑμνουμένῳ Θεῷ .

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος · „ Πάντων μὲν γὰρ Θεὸς ὁ τῶν ὅλων Θεὸς , ἰδίως δὲ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐχρημάτιζε βασιλεύς · αὐτίκα τοίνυν τὴν ἀχαριστίαν νενοσηκότων , καὶ ἕτερον αὐτῶν βασιλέα αἰτησάντων γενέσθαι , φησὶ πρὸς τὸν Σαμουὴλ ὁ παροξυνθεὶς ὑπ' αὐτῶν Θεός · „ Οὐ σὲ ἐξουθένησαν , ἀλλ' ἐμὲ τοῦ βασιλεύειν αὐτῶν .

(3) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων · „ Διὰ τοῦτο κοινῇ πάντες καὶ ὁμοθυμαδὸν ἀναφέρουσι τὰς εὐφημίας , καὶ ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος , εἷς αἶνος ἀναπέμπεται τῷ βασιλεῖ · τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος δηλοῖ λέγων · „ Μὴ καταλιμπάνοντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν · καὶ αὐτὴ δὲ ἡ εὐχὴ τοῦτο αἰνίττεται , ὡς ἀπὸ κοινοῦ πάντων ἀναφερομένη · Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς · τῷ γὰρ πληθυντικῷ ὀνόματι πανταχοῦ κέχρηται .

πραεῖς ὁ Κύριος. (1)

5: „ Καυχήσονται ὅσιοι ἐν δόξῃ, καὶ „ ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐ- „ τῶν.

Κατὰ μὲν τὴν ἱςορίαν, πρῶτον πρέπει νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὰ ῥητὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἕως εἰς τὸ τέλος. ἔπειτα νὰ ἑρμηνεύσωμεν αὐτὸν καὶ κατὰ ἀναγωγήν. προφητεύει λοιπὸν ὁ Ψαλμὸς οὗτος κατὰ τὸ πρόχειρον νόημα, διὰ τὴν νίκην τῶν Ἑβραίων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη, ὁποῦ ἐμπόδιζον τὴν ἀνακαίνησιν καὶ δευτέραν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ, καὶ τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ. θέλουν, λέγει, καυχηθοῦν οἱ ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεὸν Ἰσραηλῖται, μὲ τὴν δόξαν τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δοθείσης εἰς αὐτοὺς κατὰ τῶν Ἐθνῶν, νίκης καὶ συμμαχίας. καὶ ὄχι μόνον χωρὶς φόβον θέλουν κοιμηθοῦν, ἀλλὰ καὶ μὲ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν τῆς καρδίας των, μὲ τὸ νὰ ἐλευθερώθησαν τελείως ἀπὸ τοὺς πολεμοῦντας αὐτοὺς Ἐθνικούς. (2)

6: „ Αἱ ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι „ αὐτῶν, καὶ ῥομφαῖαι δίστομοι ἐν „ ταῖς χερσὶν αὐτῶν.

Τοῦτο θέλει νὰ εἰπῇ τὸ ῥητὸν τοῦτο, ὅτε δηλαδὴ ὑμνοῦντες τὸν Θεὸν οἱ Ἰσραηλῖται, θέλουν πολεμήσουν τοὺς ἐχθρούς των, καὶ αἱ μὲν ὑμνολογίαι καὶ δοξολογίαι τοῦ Θεοῦ θέλουν εἶναι εἰς τὸ ςόμα των, αἱ δὲ μάχαιραι καὶ τὰ σπαθία θέλουν εὑρίσκονται εἰς τὰ χέριά των, συγκόπτουσαι καὶ σφάττουσαι τοὺς πολεμοῦντας αὐτοὺς ἐχθρούς. (3)

7: „ Τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν ἐν τοῖς Ἔ- „ θνεσιν, ἐλεγμοὺς ἐν τοῖς λαοῖς.

Θέλουν, λέγει, ὑμνολογοῦν οἱ Ἰσραηλῖται τὸν Θεὸν μὲ τὸ ςόμα, καὶ μὲ τὰς χεῖρας νὰ πολεμοῦν τοὺς ἐχθροὺς, διὰ τοῦτο τὸ τέλος, διὰ νὰ κάμῃ ὁ Θεὸς ἐκδίκησιν εἰς τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη τῆς Ἱερου-

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσόςομος· „ Τί ταύτης ἴσον γένοιτ' ἂν τῆς εὐεργεσίας, ὅταν ὁ Θεὸς ἵλεως ᾖ; τὸ μὲν οὖν ὑψῶσαι, τοῦ Θεοῦ ἐςι· τὸ δὲ πρᾶον εἶναι, τῶν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ γίνεται τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν μὴ τὰ τῶν ἀνθρώπων προηγῆται· καὶ ὅρα τῆς δωρεᾶς τὸ μέγεθος· οὐ γὰρ εἶπε· σώσει ἁπλῶς· ἀλλ' ὑψώσει ἐν σωτηρίᾳ· τουτέςιν, οὐκ ἀπαλλάξει τῶν δεινῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ περιβλέπτους ποιήσει· μετὰ τῆς σωτηρίας, καὶ τὴν δόξαν αὐτοῖς παρασχών.

(2) Κατὰ μὲν τὸν Χρυσόςομον· „ Καυχήσονται οἱ δίκαιοι ἐν δόξῃ τῇ μελλούσῃ, καὶ ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν αἰωνίων μονῶν καὶ ἀκαταλύτων σκηνῶν· κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Εὐσέβιον· „ Ὁ τοῦ Θεοῦ λαὸς, εἰς ὃν εὐδοκεῖ, οἱ τοῦ Σωτῆρός εἰσιν Ἀπόςολοι· αὐτοὶ καὶ πραεῖς καὶ ὅσιοι· οἳ καὶ ἐν εἰρήνῃ ἐκοιμήθησαν, καὶ τέλος τοῦ δρόμου τὴν ἀγαλλίασιν εὗρον καὶ τὴν ἀνάπαυσιν· σφόδρα γὰρ παραδόξως τὸν θάνατον διὰ τῶν κοιτῶν ἠνίξατο· ἐπειδὴ καὶ κοίμησιν αὐτὴν εἴωθεν ἡ Γραφὴ καλεῖν· ἑτέρως δὲ κατὰ τὸν Νικήταν, οἱ λυπηθέντες, ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν, ἐφ' ὧν καὶ λελύπηνται· κοίτην δὲ νόειμοι νῦν, ἕξιν τινα καὶ κατάςασιν ψυχῆς τεθλιμμένης, ὑπὲρ τῆς κτήσεως τῶν ἀρετῶν· ὅπου τοίνυν λύπη διὰ Θεὸν, ἐκεῖ καὶ χαρὰ αἰώνιος ἔςαι.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον· „ Οἱ Ἀπόςολοι, τῷ μὲν ςόματι, τὸ ὑψηλὸν κατήγγελον Εὐαγγέλιον, ταῖς δὲ πράξεσι, τοιαῦτα ἐνήργουν, ὡς καθαιρεῖν πᾶσαν ἀντικειμένην δύναμιν· ὁ δὲ Βασίλειος λέγει· „ Πολλαί εἰσιν αἱ τοῦ Θεοῦ ὑψώσεις· ἤτε κατὰ γνῶσιν καὶ σύνεσιν, καὶ ἡ κατὰ τὴν διέξοδον τῶν μεγαλείων αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν τῶν κριμάτων αὐτοῦ θεωρίαν· διὸ εἴρηται περὶ τῶν δικαίων· „ Αἱ ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν· εἶτα ἐπειδὴ τῇ κατὰ θεωρίαν ὀρθότητι, καὶ τὸ ἐν τῇ πράξει εὔτονον συντέτακται, φησι· καὶ ῥομφαῖαι δίςομοι ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν· τουτέςι λόγοι ἐκτέμνοντες τῆς ψυχῆς, καὶ ἐκριζοῦντες τὰ πάθη· κατὰ δὲ τὸν Ὠριγένην· „ Τῶν ἑτοίμως ἐχόντων ἐκδικεῖν πᾶσαν παρακοὴν, καθαιρούντων πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· ῥομφαία δίςομός ἐςιν ἐν χερσὶν, ὁ λόγος ὁ ἐςομωμένος, κατὰ μὲν τὸ ἕτερον, ὑπὲρ ἀληθείας· κατὰ δὲ τὸ ἕτερον, κατὰ ψεύδους. ἔτι κατὰ τὸν Νικήταν, εἶεν ἂν ῥομφαῖαι οὐκ ἐξ ἑνὸς μέρους ἠκονημέναι, ἀμφήκεις δὲ καὶ δίςομοι, οἱ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς Διαθήκης λόγοι· διὰ τῶν πράξεων αὐτῶν ἐνεργοῦντες.

Ἱερουσαλὴμ. ἐπειδὴ ἀδίκουν καὶ ἐπολέμουν τὸν λαόν του. καὶ διὰ νὰ κάμῃ ἐλεγμοὺς ἤτοι ἔλεγχον, καὶ ἀπόδειξιν, καὶ κατηγορίαν, εἰς τὸν λαόν του Ἰσραήλ. ἠλέγχετο γὰρ αὐτὸς καὶ ἐκατηγορεῖτο, ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας του, ἐνικᾶτο ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη, καὶ ὄχι διὰ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Θεοῦ. ἐπειδὴ, ὅταν μόνον ὁ Θεὸς ἔνευσεν, εὐθὺς ἦλθον τὰ πράγματα εἰς ἀγαθὴν μεταβολὴν, καὶ θαυμαστὴν εἰρήνην.

8: „ Τοῦ δῆσαι τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἐν „ πέδαις, καὶ τοὺς ἐνδόξους αὐτῶν „ ἐν χειροπέδαις σιδηραῖς.

Διὰ τοῦτο, λέγει, οἱ Ἰσραηλῖται θέλουν ὑμνολογοῦν τὸν Θεὸν μὲ τὸ στόμα, καὶ θέλουν πολεμοῦν τὰ Ἔθνη μὲ τὰς χεῖρας, ὄχι μόνον διὰ νὰ ἀποβάλλουν καὶ νὰ νικήσουν τοὺς πολεμίους. ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ πάρουν σκλάβους καὶ δεδεμένους μὲ σιδηρᾶς χειροπέδας τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν τῶν πολεμίων, καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας καὶ ἐνδόξους αὐτῶν. (1)

9: „ Τοῦ ποιῆσαι ἐν αὐτοῖς κρίμα ἔγγρα- „ πτον.

Διὰ τοῦτο, λέγει, οἱ Ἰσραηλῖται θέλουν ὑμνολογοῦν τὸν Θεὸν μὲ τὸ στόμα, καὶ θέλουν πολεμοῦν τὰ Ἔθνη μὲ τὰς χεῖρας, ἵνα δι' αὐτῶν κάμῃ ὁ Θεὸς, κατάκρισιν μὲν καὶ δικαίαν ἀπώλειαν εἰς τὰ Ἔθνη τὰ πολεμοῦντα τὸν λαόν του. εἰς δὲ τὸν λαόν του ἐκδίκησιν καὶ ὑπεράσπισιν, τὸν πολεμούμενον παρ' ἐκείνων, ἡ ὁποία αὐτὴ κατάκρισις καὶ ἐκδίκησις, θέλει μένει ἀνάγραπτος μέσα εἰς τὰ βιβλία ἐν ὅλῳ τῷ παρόντι αἰῶνι ἐνθυμουμένη. ἡ ἀνάγραπτος καὶ ἀνεξάλειπτος εἰς τὴν ζωὴν ταύτην. καὶ τρόπον τινὰ ὡσὰν εἰς στήλην γεγραμμένη. (2)

„ Δόξα αὐτὴ ἔσται πᾶσι τοῖς ὁσίοις „ αὐτοῦ.

Αὕτη, ποία; τὸ νὰ νικήσουν δηλαδὴ οἱ Ἑβραῖοι τὰ πλησιόχωρα Ἔθνη. ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τὸ νὰ νικήσουν μὲ τοιοῦτον παράδοξον καὶ θαυμαστὸν τρόπον διὰ τῆς βοηθείας καὶ συμμαχίας τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν Χρυσόστομον.

Οὕτω μὲν ἐξηγήθη ὁ Ψαλμὸς κατὰ τὴν ἱστορίαν. κατὰ δὲ ἀναγωγὴν οὕτως ἑρμηνεύεται. καυχήσονται ὅσιοι ἐν δόξῃ, τῇ μελλούσῃ δηλονότι, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. „ Οὐκ ἄξια γὰρ, λέγει ὁ Παῦλος, τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. (Ῥωμ. η'. 18.) δόξα δὲ εἶναι ὁ σταυρὸς, κατὰ τό, „ ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. (Γαλ. ς. 14.) καὶ τὸ „ νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. (Ἰω. ιγ. 3.)

ἐπαι-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Καὶ ὁ συμποδίζων διδασκάλους ἑτεροδόξων, καὶ τοὺς ἐν ἐκείνοις δοκοῦντας διὰ νομιζομένην ἱκανότητα ἐνδόξους, δεσμεῖ τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἐν πέδαις καὶ χειροπέδαις· ἵνα μηκέτι κρατῶσι τῶν πάλαι διὰ τὸ εὐεξαπάτητον τῶν κρατουμένων. ὁ δὲ Θεοδώριτος, κατὰ τὴν ἱστορίαν ἑρμηνεύει τοῦτο λέγων· „ Προλέγει διὰ τούτων τὴν τῶν Μακκαβαίων ἀνδρίαν, οἳ χειρωσάμενοι, καὶ τοὺς πλησιοχώρους ἐχειρώσαντο, καὶ τοὺς Μακεδόνας κατηγωνίσαντο· καὶ πολλὰ τοιαῦτα ὑπ' ἐκείνων κατορθῶσθαι ἡ ἱστορία διδάσκει· καὶ ῥάδιον τοῖς ἐντυχεῖν βουλομένοις, τῆς προφητείας καταμαθεῖν τὴν ἀλήθειαν.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων· „ Τί ἐστιν ἔγγραπτον; φανερὸν, ὡμολογημένον· οὐ δυνάμενον λήθῃ παραδοθῆναι· τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ, τοιαῦτά ἐστι· καὶ τῷ μεγέθει τῶν κατορθωμάτων, καὶ τῇ τῆς θαυματουργίας ὑπερβολῇ εἰς πάντα διατείνεσθαι τὸν χρόνον· τοιοῦτόν, φησι, τὸ τρόπαιον, ὡς ἄπερ εἰ γ' εἶναι ἔμελλεν· καὶ οὕτω σαφὲς, καθάπερ ἐγγεγραμμένον καὶ μηδέ ποτε ἐξαλειφόμενον.

αἰνεῖ δὲ ὁ Δαβὶδ τοὺς πρᾳεῖς καὶ τοὺς ὁσίους, διὰ νὰ παρακινήσῃ καὶ ἡμᾶς εἰς ὁσιότητα καὶ πρᾳότητα. καὶ ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν : ἤτοι τῶν ἑτοιμασμένων εἰς αὐτοὺς αἰωνίων καὶ οὐρανίων μονῶν, καὶ ἀκαταλύτων σκηνῶν, κατὰ τὸν Χρυσορρήμονα. ὑψώσεις δὲ τοῦ Θεοῦ νοοῦμεν, ὅτι εἶναι, αἱ διὰ τῶν ὕμνων καὶ τῆς θεολογίας θεοπρεπεῖς φωναί, αἱ ὑπερυψοῦσαι τὸν Θεόν. ῥομφαίαν δὲ δίστομον : ἤτοι κοπτερωτάτην νοοῦμεν, τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου· ὅστις λύει καὶ κατακόπτει τὰς παρατάξεις τῶν Δαιμόνων. ῥομφαίαν νόει καὶ τὴν πολιτείαν τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν, ἥτις εἶναι στομωμένη μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον. ἢ μὲ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν. τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν : ἤγουν ἡ πολιτεία τῶν Ἀποστόλων εἶναι τοιαύτη διὰ τοῦτο τὸ τέλος, διὰ νὰ ἐλευθερώσουν αὐτοὶ τὰ Ἔθνη ἀπὸ τὴν σκλαβίαν καὶ τυραννίαν τοῦ Διαβόλου. καὶ διὰ νὰ ἐλέγξουν τοὺς λαοὺς τῶν Ἰουδαίων, ὡς παρανόμους καὶ θεομάχους καὶ τυφλοὺς εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. καὶ διὰ νὰ δέσουν τοὺς βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν καὶ τοὺς ἐνδόξους αὐτῶν, μὲ δεσμὰ σιδηρᾶ πίστεως καὶ φόβου καὶ ἀγάπης πρὸς Θεόν, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. ἀνίσως δὲ τούτους ἔδεσαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ τούτων διάδοχοι. πολλῷ μᾶλλον τοὺς μετὰ ταῦτα ἐσομένους Ἐθνικοὺς καὶ βασιλεῖς αὐτῶν ; ἢ βασιλεῖς καὶ ἐνδόξους τῶν Ἐθνῶν ὀνομάζει, τοὺς βασιλεύοντας τῶν Ἐθνῶν Δαίμονας, οἱ ὁποῖοι ἐλάμβανον δόξαν καὶ τιμὴν ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς. τούτων δὲ τῶν Δαιμόνων τὰς χεῖρας ἔδεσαν οἱ Ἀπόστολοι μὲ τὰ δεσμὰ τῆς ἀνενεργησίας. τοῦ ποιῆσαι ἐν αὐτοῖς κρίμα ἔγγραπτον: ἤγουν ταῦτα ἐνήργησαν οἱ Ἀπόστολοι, διὰ νὰ γράψουν εἰς τὰ Ἔθνη ἀποφάσεις καὶ νόμους ἐγγράφους πολιτείας θεοφιλοῦς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον. δόξα δὲ αὐτὴ εἶναι πᾶσι τοῖς ταῦτα ποιοῦσιν· αὕτη, ποία; τὸ νὰ κατορθώσουν δηλαδὴ οἱ Ἀπόστολοι, τοιαῦτα μεγάλα ἔργα, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀθανάσιον.

ΨΑΛΜΟΣ ΡΝ.

„ Ἀλληλούϊα.

Εἰς αἶνον καὶ εὐχαριστίαν τοῦ Θεοῦ ἐτελείωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν βίβλον τοῦ Ψαλτηρίου, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς νὰ εὐχαριστῶμεν εἰς τὸν Θεὸν διὰ ὅλας τὰς εὐεργεσίας, ἢ δυστυχίας ὁποῦ ἤθελε δώσῃ εἰς ἡμᾶς, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως τέλους τοῦ καθεμας πράγματος. (1)

1 : „ Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις „ αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε, λέγει, καὶ δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν διὰ τοὺς ἁγίους του. δηλαδὴ ἐπειδὴ τὴν τοιαύτην ἁγίαν πολιτείαν ἐπροξένησαν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Χρυσορρήμων. Ὅρα ποῦ τὸ βιβλίον κατέκλεισεν, εἰς εὐχαριστίαν· τοῦτο γὰρ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος

πων, ἡ ὁποία ἔχομεν αὐτοὺς Ἀγγέλους ἀπὸ ἀνθρώπους, κατὰ τὸν Χρυσόστομον. (1)

„ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς
„ δυνάμεως αὐτοῦ·

Ὑμνεῖτε, λέγει, τὸν Θεὸν διὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ὁποῖον ἔχει τοιοῦτον ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. λέγει δὲ διὰ τοῦτο ὁ Δαβίδ, διὰ τὸν δεύτερον οὐρανόν, καθότι αὐτὸς φαινόμενος, κινεῖ τοὺς βλέποντας τὸ μέγεθος καὶ κάλλος καὶ ὅλα τὰ ἄλλα φυσικά του ἰδιώματα, νὰ θαυμάζουν καὶ νὰ δοξολογοῦν τὸν τούτου Δημιουργόν. βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς πρῶτον ἔβαλεν ὁ Δαβὶδ τοὺς ἁγίους. καὶ δεύτερον ἔβαλε τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ. διατὶ οἱ ἅγιοι εἶναι πλέον ἀξιοθαύμαστοι ἀπὸ τὸν φαινόμενον παρὰ πάντων οὐρανόν. (2)

2 : „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις
„ αὐτοῦ.

Δοξολογεῖτε, λέγει, τὸν Θεὸν, διὰ τὰς δυνάμεις ὁποῦ κάμνει, καὶ κοινῶς εἰς ὅλους καὶ μερικῶς, θαύματα διάφορα ἐργαζόμενος κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἢ δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν διὰ τὰς δυνάμεις του, τὰς ὁποίας φανερώνουσι τὰ κτίσματά του. ταῦτα γὰρ ἀνακηρύττουσι τὸν Θεὸν μεγαλοδύναμον καὶ παντοδύναμον ἀπὸ μόνην τὴν θεωρίαν τους.

„ Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῆς
„ μεγαλωσύνης αὐτοῦ.

Δοξολογεῖτε, λέγει, τὸν Θεὸν διὰ τὸ ἄπειρον τῆς μεγαλωσύνης του, εἶπε δὲ καὶ ἐν τῷ ρμδ. Ψαλμῷ „ καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας. (3)

3 : „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος,
„ αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν Ψαλτηρίῳ καὶ Κι-
„ θάρᾳ.

4 : „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χο-
„ ρῷ,

λος εἶναι δεῖ, καὶ τῶν ῥημάτων καὶ τῶν πραγμάτων ἡμῶν· διὸ καὶ Παῦλός φησι· „ Πᾶν ὅ,τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ δι᾽ αὐτοῦ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος· „ Περὶ βίου ἁγίων καὶ ἀνδρῶν ἁγίων ἐνταῦθά φησιν, ἱκανὴ γὰρ ἀφορμὴ εἰς ὑμνῳδίαν καὶ αὕτη· εἰ γὰρ ἀπὸ φυτῶν καὶ θηρίων καὶ ἑρπετῶν πρόφασιν εἰς εὐχαριστίαν λαβεῖν προσετάχθημεν· πολλῷ μᾶλλον εἰς τοὺς ἁγίους ἀφορᾶν, καὶ τὸν τούτων Θεὸν ἀνυμνεῖν δικαιότερον; τίς γὰρ τὰ κατὰ τὸν μακάριον διδασκόμενος Παῦλον, ἢ τὸν θεσπέσιον Πέτρον, ἢ τὸν θειότατον Ἰωάννην, ἢ τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους, ἢ τοὺς νικηφόρους Μάρτυρας, ἢ τοὺς νῦν τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς, οὐ κινεῖ τὴν γλῶτταν εἰς ὑμνῳδίαν, τοῦ τοσαύτην τοῖς ἀνθρώποις τῶν ἀγαθῶν δωρησαμένου φοράν.

(2) Ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει· „ Τουτέστιν οἱ ὄντες ἐν τῷ οὐρανῷ, τῷ παρὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ γεγονότι τοιούτῳ. ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει· „ Τὸ μὲν, αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ, μηδεὶς ἐξελθὼν τὰ ἅγια, αἰνείτω τὸν Θεόν· πῶς γὰρ ᾄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; ἀλλοτρία δὲ γῆ τὰ μὴ ἅγια· ἢ ἐπειδὴ ἡ αἴνεσις τοῦ Κυρίου ἁγία, οὐ δοτέον δὲ τὰ ἅγια τοῖς κυσὶν, ἢ τοῖς χοίροις, ἐν ἁγίοις αἰνετέον τὸν Θεὸν, καὶ οὔτε ἐν κυσὶν, οὔτε ἐν χοίροις· τὸ δὲ ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ: τουτέστιν, ὅπου στερέωμα πίστεως καὶ οἰκοδομῆς, ὁμοίας τῇ ἐπὶ πέτρας ὑπὸ ἀνδρὸς φρονίμου οἰκοδομηθείσῃ, ἐκεῖ ὡς ἐν στερεώματι δυνάμεως Θεοῦ αἰνείσθω ὁ Θεός· καὶ ἔσω ταῦτα καὶ ἐν τῷ λέγοντι καὶ ἐν τῷ ἀκούοντι.

(3) Κατὰ τὸν Εὐσέβιον· „ Ἐννοῶν τὸ πλῆθος τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ, τοιοῦτον, ὡς ἐγχωρεῖ σοι, ὕμνον ἀνάφερε· οἷον εἰκὸς, τοιούτῳ μεγάλῳ ἀναφέρειν ὕμνον ἄνθρωπον ὄντα· καὶ γὰρ ἄξιον οὐδεὶς ἀνενεγκεῖν δύναται. λέγει δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος· „ Εἶδες πόθον ψυχῆς; εἶδες καιομένην διάνοιαν; βιαζομένην καὶ φιλονεικοῦσαν καὶ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν ὑπερβῆναι; καὶ ἀναπτῆναι λοιπὸν πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανόν; συνδεδεμένην τῷ Θεῷ, καὶ ἀνακειμένην αὐτῷ πολλῷ τῷ πόθῳ;

„ ρῳ, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ
„ ὀργάνῳ.,
5 : „ Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐή-
„ χοις, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις
„ ἀλαλαγμοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προςάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς μὲν Ἰουδαίους, νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεὸν μὲ ὅλα τὰ ὄργανα τὰ μουσικά. (1) τοὺς δὲ Χριςιανούς, νὰ δοξολογοῦν τὸν Θεὸν μὲ ὅλα τὰ ὄργανα τῶν μελῶν τοῦ σώματός των, κατὰ τὸν Χρυσόςομον: ἤγουν μὲ τὰ ὀμμάτια, μὲ τὰ αὐτία, μὲ τὸ ςομά, μὲ τὰ χέρια, καὶ μὲ τὰ πόδια. διατὶ ὅταν, τὰ μὲν ὀμμάτια, δὲν βλέπουν ἀκόλασα, ἀλλὰ βλέπουν ἀπαθῶς καὶ σεμνῶς καὶ διὰ μόνην τὴν χρείαν. τὰ δὲ αὐτία, δὲν δέχονται τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς καὶ μυθώδεις λόγους, ἀλλὰ μόνους τοὺς ψυχωφελεῖς καὶ χρειαζομένους. καὶ ὅταν τὸ ςόμα δὲν λαλῇ βλαβερὰ καὶ αἰσχρὰ καὶ γελοιώδη λόγια. ἀλλὰ τὰ χρήσιμα καὶ πνευματικά· καὶ ὅταν τὰ χέρια δὲν ἁρπάζουν τὸ ξένον πρᾶγμα, οὔτε πλεονεκτοῦν καὶ ἀδικοῦν, ἢ κτυποῦν. ἀλλὰ ἐξαπλώνονται εἰς τὰς καλὰς πράξεις. καὶ ὅταν τὰ πόδια δὲν τρέχουν εἰς τὴν κακίαν, ἀλλὰ περιπατοῦν εἰς ἴσην ςράταν τῆς ἀρετῆς: τότε ἡμεῖς δοξολογοῦντες τὸν Θεὸν μὲ κάθε μέλος καὶ ὄργανον τοῦ σώματός μας, προσφέρομεν εἰς τὸν Θεὸν μίαν παναρμόνιον μελῳδίαν. Σημειοῦμεν δὲ, ὅτι μὲ ὅλα τὰ ἀνωτέρω μουσικὰ ὄργανα ἔψαλλον οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὸν Θεὸν ψαλμούς, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸ Προοίμιον. χορὸν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ, τὸν μὲ χορὸν μελῳδούμενον ὕμνον. ἄλλο γὰρ εἶδος ἦτον αὐτὸ μελῳδίας, τὸ ὁποῖον ἐγίνετο χωρὶς ὄργανα μουσικά. ὁμοίως καὶ ἡ χόρδαις, ἄλλο εἶδος μελῳδίας ἦτον, ἔξω ἀπὸ τὰ εἰρημένα. ὄργανον δὲ ξεχωριςὰ λέγει ἐκεῖνο, ὁποῦ καὶ τώρα ἡμεῖς ὀνομάζομεν ὄργανον μὲ ξεχωριςὸν ὄνομα. (2) δύω δὲ εἴδη ἦτον τῶν κυμβάλων, καὶ ἄλλα μὲν, ἔκαμνον ἦχον δυνατὸν καὶ γλυκύν. τὰ ὁποῖα ἦτον ἐπιτήδεια εἰς τὰ θεῖα ᾄσματα καὶ τὰς ᾠδάς. ἄλλα δὲ, ἐποίουν ἦχον τραχὺν καὶ βαρύν. τὰ ὁποῖα ἦτον ἐπιτήδεια εἰς τοὺς ἐν πολέμοις ἀλαλαγμοὺς.

(1)

---

(1) Ἄλλος φησί· „ Διὰ ἤχου κερατίνης· ἱερατικὸν τοῦτο τὸ ὄργανον ϗ σάλπιγξ· οἱ ἱερεῖς γὰρ ἐχρῶντο ταῖς σάλπιγξι, τῶν ἐν Σινᾷ γενομένων σαλπίγγων ἀναμιμνήσκοντες· τοῖς δὲ ἄλλοις ὀργάνοις, λέγει ὁ Θεοδώριτος, οἱ Λευῖται ἐχρῶντο ἐν τῷ θείῳ ναῷ τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦντες· οὐχ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐτέρπετο τῇ τούτων ἠχῇ· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τῶν γινομένων τὸν σκοπὸν ἀπεδέχετο· ταῦτα τοίνυν γίνεσθαι συνεχώρησε, τῆς τῶν εἰδώλων αὐτοὺς πλάνης ἀπαλλάξαι θελήσας· ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἐν τοῖς τῶν Εἰδώλων ἐτελεῖτο ναοῖς· διὰ τοῦτο συνεχώρησε, διὰ τούτων αὐτοὺς ἐφελκόμενος, τῇ ἐλάττονι βλάβῃ κωλύων τὴν μείζονα, ϗ διὰ τῶν ἀτελῶν προπαιδεύων τὰ τέλεια. ϗ ὁ Χρυσόςομος εἶπε· „ Τὸ γὰρ βάναυσον αὐτῶν ϗ ῥᾴθυμον ϗ ἀναπεπτωκὸς σοφιζόμενος ὁ Θεὸς, ταύτην μεθώδευσε τὴν σοφίαν, ἀνακεράσας τῷ πόνῳ τῆς προσεδρίας τὸ ἡδὺ τῆς μελῳδίας· ὁ δὲ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης, ϗ ὁ Κλήμης Στρωματεὺς λέγουσιν· „ Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐν ἤχῳ σάλπιγγος, ἐν τῇ μνήμῃ τῆς ἀναςάσεως, σάλπιγγι γενησομένῃ. ὡς γέγραπται· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν Ψαλτηρίῳ ϗ κιθάρᾳ, τῇ γλώσσῃ ἡμῶν ϗ τῷ ςόματι, ὡς πλήκτρῳ τινὶ τῷ Πνεύματι κρουομένοις· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ ϗ χορῷ· ἐν σαρκὶ ϗ ψυχῇ· ἀφ᾽ ἧς ὡς χορδῆς αἱ πρὸς Θεὸν ἀναβαίνουσι δεήσεις· ἢ τὴν Ἐκκλησίαν ἐνταῦθα λέγει, τὴν μελετήσασαν τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάςασιν ἐν ἠχοῦντι τῷ δέρματι· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς ϗ ὀργάνῳ, ἐν καρδίᾳ, ϗ παντὶ τῷ ἔσωθεν σπλάγχνῳ ϗ νεύροις, ἅπερ ὄργανον κέκληκεν· ἢ ὄργανον μὲν, τὸ σῶμα ῥητέον τὸ ἡμέτερον· χορδὰς δὲ, τὰ νεῦρα αὐτοῦ δι᾽ ὧν ἐναρμόνιον εἴληφεν τὴν τάσιν· ϗ κρουόμενον τῷ πνεύματι τοὺς φθόγγους ἀποδίδωσι τοὺς ἀνθρωπίνους· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις, τοῖς χείλεσι, δι᾽ ὧν τὰ ἐναρμόνια τῆς μελῳδίας πλέκεται μέλη· ὡς εἶναι κύμβαλον τοῦ ςόματος τὴν γλῶτταν, ἢ τοῖς κρουομένοις ἐπηχεῖ χείλεσι· προςτίθησι δὲ ὁ Ὠριγένης· „ Ὁ ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων, ἢ τῶν Ἀγγέλων λαλῶν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχων, οὐκ ἔςιν εὔηχον κύμβαλον.

(2) Λέγει ὁ θεῖος Νεῖλος· „ Ὄργανον ὁ πᾶς εὑρίσκεται ἄνθρωπος, Θεῷ εὐάρεςος ϗ ἀνθρώποις εὐάρμοςος· ϗ ὁ δι᾽ ἁμαρτίας δὲ τύπτων ἐν κατανύξει τὸ ςῆθος, λέγοιτο ἂν αἰνεῖν τὸν Θεὸν ἐν τυμπάνῳ ϗ χορῷ· πατάσσων γὰρ τὰ ςέρνα μετὰ κατανύξεως, ϗ συμπαραλαμβάνων πρὸς ἱκεσίαν τὸν χορὸν τῶν θρηνῳδῶν λογισμῶν, οὐκ ἐξουδενωθήσεται ὑπὸ Θεοῦ· ὁ δὲ Ἰσίδωρος σὺν τῷ Ὠριγένει λέγει· „ Οὐ χαλκῷ ἠχοῦντι ϗ ὀργάνοις θελκτικοῖς τὰς θείας ἐπιτρέπει ᾠδάς· ἀλλὰ τύμπανον ἡμᾶς τὴν ἑαυτῶν σάρκα ἀποτελεῖν παρεγγυᾷ· οὐδὲν ἔχουσαν πάθους κίνημα· ἀλλὰ νεκρὰν τοῖς γηΐνοις ὑπάρχουσαν μέλεσι· χορὸν δὲ, τὴν σύμφωνον τῆς Ἐκκλησίας ἁρμονίαν ζητεῖ, ὡς πνεύματι ἑνὶ ςοιχεῖν, ϗ ψυχῇ μιᾷ ϗ τῷ αὐτῷ νοῒ ϗ τῇ αὐτῇ γνώμῃ· ὥςε, κἂν πολλοὶ ὦσι μὴ συμφωνοῦντες· οὐκ εἰσὶ χορός· χορδὰς δὲ τὰς ἐν ἡμῖν αἰσθήσεις δηλοῖ, ὑφ᾽ ὧν τὸ τῆς γλώττης ἀνακρούεται πλῆκτρον.

(1) ἠξεύρω δὲ καὶ τὰς ἀλληγορίας, ὁποῦ κάμνουσι μερικοὶ εἰς τὰ ὄργανα ταῦτα. τὰς ἀφῆκα ὅμως, καθὼς ἀφῆκα καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα εἰς διαφόρους ψαλμούς. διατὶ εὐκόλως αἱ τοιαῦται ἀλληγορίαι ἀνατρέπονται, καὶ δυσκόλως παραδέχονται.

6: „ Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον.

Μὲ καθολικὸν λόγον ὁ Προφητάναξ κινεῖ εἰς αἶνον καὶ εὐχαριστίαν Θεοῦ, κάθε γένος καὶ κάθε ἡλικίαν ἀνθρώπων. πνοὴν γὰρ λέγει τὴν ψυχήν, ἀπὸ δὲ τὴν ψυχὴν, ἐφανέρωσεν ὅλον τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον σύνθετον. Ἐν μὲν τῇ παρούσῃ λοιπὸν ζωῇ, τοὺς πιστοὺς προσκαλεῖ ὁ Δαβὶδ εἰς αἴνεσιν τοῦ Θεοῦ. ἐν δὲ τῇ μελλούσῃ ἀναστάσει, προσκαλεῖ καὶ τοὺς ἀπίστους εἰς αἶνον καὶ δοξολογίαν Θεοῦ. τότε γὰρ ὅλοι ὁμοῦ καὶ πιστοὶ καὶ ἄπιστοι θέλουν κάμψουν τὸ γόνυ εἰς τὸν Θεὸν καὶ θέλουν αἰνέσουν αὐτόν. (2)

Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἅπαντες ἂς αἰνῶμεν καὶ ἂς εὐχαριστῶμεν τὸν Θεόν, καὶ μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον, διὰ ὅλα, καὶ πάντοτε. διατὶ τοῦτο τὸ διαπαντὸς αἰνεῖν τὸν Θεὸν, εἶναι ἔργον ἀναγκαῖον εἰς ἡμᾶς τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀπαιτεῖται παντοτινὰ ἀπὸ λόγου μας, ὡς χρέος ἀπαραίτητον. αὐτὸ εἶναι θυσία εὐκολαπόκτητος. αὐτὸ εἶναι λειτουργία ἀγγελική, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, αὐτὸ ποιοῦντες, καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν θέλομεν διαπεράσομεν ἀπροσκόπτως, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν θέλομεν ἀπολαύσομεν. χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ πνεύματι, δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Πί-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης φησίν· „ Ἓν κύμβαλον ἡ ὑπερκόσμιος τῶν Ἀγγέλων φύσις· ἕτερον κύμβαλον ἡ λογικὴ τῶν ἀνθρώπων κτίσις, ὥς φησιν ὁ μέγας Ἀπόστολος, ὅτι πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός· ὅταν τοίνυν εἰς μίαν χοροστασίαν συναρμοσθῇ πᾶσα ἡ κτίσις, τῶν τε ὑπερκειμένων καὶ τῶν ὑποβεβηκότων ἁπάντων, καὶ κυμβάλου δίκην ἡ νοητὴ κτίσις, καὶ ἡ νῦν δι' ἁμαρτίας μεμερισμένη καὶ διεστῶσα, τὸν ἀγαθὸν ἦχον ἐκ τῆς ἡμετέρας συμφωνίας ἀποτελέσῃ· ὅταν, φημὶ, συνδράμῃ τῷ Ἀγγελικῷ τὸ ἡμέτερον· καὶ ἀναλαβοῦσα ἑαυτὴν ἐκ τῆς συγχύσεως ἡ θεία παράταξις, ἀλαλάξῃ ἐπὶ τῷ φόνῳ τῶν πολεμίων τῷ τροπαιούχῳ τὸ ἐπινίκιον, τότε γίνεται πάσης πνοῆς ὁ αἶνος, εἰσαεὶ παρατείνων τὴν χάριν καὶ τὸ μακάριον.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος. „ Σφόδρα δὲ καταλλήλως, φησὶ, τῇ περιγραφῇ τῆς τῶν Ψαλμῶν βίβλου, ἐπισφράγισμα τοῖς ὅλοις ἐπιθεὶς ὁ λόγος, πᾶσαν πνοὴν ἐπὶ τὸν αἶνον τοῦ Θεοῦ συνεκαλέσατο· ὥσπερ ἐν μεγάλῳ σώματι κεφαλὴν ὁμοῦ σὺν τοῖς ποσὶ, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ παντὸς μέλη ὑφ' ἓν συνάπτων, καὶ μίαν ἁρμονίαν ἐξ ἁπάντων ἐπιτελῶν· τοῦτο γὰρ ἂν εἴη τὸ πάντων τέλος· λέγω δὲ, τὸ τὴν νῦν διεσπασμένην, καὶ εἰς ἐναντίους ἀλλήλοις τρόπους ἐκπεσοῦσαν πνοὴν, παύσασθαι μέν ποτε τῆς ἐναντιότητος, ὑφ' ἕνα δὲ ἐπανελθεῖν ζυγὸν, καὶ χορὸν ἕνα τῶν κατὰ Θεὸν σωζομένων συστήσασθαι. ὅπως ἡ πᾶσα πνοὴ εἰς ἓν συναχθεῖσα, εἰ καὶ μὴ διὰ τῶν αὐτῶν ὀργάνων, πλὴν εἰς ἓν τέλος ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀφορῶσα, τὸν αἶνον αὐτῷ ἀναπέμψειεν· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος· „ Οὐχ Ἰουδαῖοι μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες ἄνθρωποι· οὐ γὰρ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ἀλλὰ καὶ Ἐθνῶν· ἐν μὲν οὖν τῷ ρ'. καὶ μδ'. Ψαλμῷ ἔφη· „ Εὐλογείτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ· ἐνταῦθα δὲ, πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον· οὔτε δὲ ἐκεῖ μόνην τὴν σάρκα, οὔτε ἐνταῦθα μόνην ἐκάλεσε τὴν πνοήν· ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνου καὶ διὰ τούτου, καὶ σώματι καὶ ψυχῇ ὑμνεῖν παρακελεύεται τὸν τῶν ὅλων Θεόν· ἀξιάγαστον τῆς ὅλης τῶν Ψαλμῶν πραγματείας τὸ τέλος, καὶ τῷ σκοπῷ τῆς προφητείας συμβαῖνον· καὶ γὰρ ἡ προφητεία τοῖς Ἔθνεσι κηρύττει τὴν σωτηρίαν· καὶ τῆς προφητείας τὸ τέλος τοὺς ταύτης τετυχηκότας ὑμνεῖν τὸν εὐεργέτην παρακελεύεται· ἡμεῖς δὲ, οὐ μόνον τῶν ῥημάτων ἀκούομεν· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ θεωροῦμεν τὰ πράγματα· ἐν ἑκάστῃ γὰρ πόλει καὶ κώμῃ καὶ ἀγροῖς, καὶ ἐν ἐσχατιαῖς καὶ ὄρεσι καὶ βουνοῖς, καὶ ἐν ἀοικήτῳ καὶ παντελῶς ἐρήμῳ, ὁ τῶν ὅλων ὑμνεῖται Θεός·

α.

Πίναξ πλουσιώτατος τῶν ἐν τῷ παρόντι Δευτέρῳ Τόμῳ τοῦ Ψαλτηρίου περιεχομένων ἀξιομνημονεύτων κατὰ Ἀλφάβητον.

A

Αἰ-

Ἀ.

σαν-

αὐ-

Προ-

ΗΡΩΙΚΟΝ ΔΙΣΤΙΧΟΝ.

„ Γήθει μὲν λιμένα, πλωτὴρ πολυβενθέα μάρπτων.
„ Γήθει δ' αὖτε γραφεὺς, σίχον ὕςατον ἐκτολυπεύων.

„ Ἀρχῆς χορηγῷ καὶ τέλους δόξα πρέπει.

ΤΕΛΟΣ.

